M. ANNÆI

SENECÆ

RHETORIS

OPERA,

QUÆ EXSTANT,

Integris NICOLAI FABRI, ANDR. SCHOTTI, JOH. FRED. GRONOVII, & selectis Variorum Commentariis illustrata, & præterea Indice accuratissimo aucta.

Accedunt

JOHANNIS SCHULTINGII in eundem notæ & emendationes, hactenus ineditæ.

TOMUS III.

AMSTELODAMI,
Apud DANIELEM ELSEVIRIUM,
cIↄ Iↄc LXXII.

NICOLAI FABRI JC.

AD

M. ANNÆI SENECÆ

RHETORIS LIBROS

PRÆFATIO.

DOctorum ſuffragio receptum eſt, hos Declamationum ſive Controverſiarum libros eſſe Senecæ Rhetoris, Lucii Annæi Senecæ philoſophi patris. Argumenta quibus ſuam ſententiam fulciunt, vir magni judicii, rariſſimæque eruditionis & doctrinæ, Juſtus Lipſius Electorum primo vulgavit: à quo elegantiſſime ſcripta peti, quam aliena huc transferre, vel invertere malui. Nec recens ac primum noſtra ætate nata opinio. Raphaël enim Volaterranus ſui operis decimonono, *Marcus*, inquit, *Annæus Seneca philoſophi pater Cordubenſis & equeſtris ordinis, ac eruditiſſimus fuit: ut cui declamationes, quæ filii dicuntur eſſe*, *nonnulli referant*. Tantum quæ dubitanter protulit, nos conſtanter aſſeveremus. De hoc autem Senecæ patre apud antiquos altum ſilentium. Filius apud Cornelium Tacitum ſe equeſtri, ac provinciali loco ortum profitetur: de quo tamen non eſt dubium, quin ſub Caio & initio imperii Claudii, cum primum Gallio, & Seneca filius innoteſcere cœperunt, plura dixerit, quæ cum horum temporum hiſtoria interciderunt. Neque enim veriſimile eſt exactæ diligentiæ ſcriptorem, quod in cæteris alicujus nominis executus eſt, clarorum hominum, prioreſque partes in Republica habentium genus, patriam, parentes, vitæ rationem progreſſumque omiſiſſe. Quin & libro decimo ſexto Melæ exitium traditurus, quibus Gallio & Seneca parentibus natum dicere ſatis habuit. Quintilianus in egregia illa auctorum cenſura unius tantum Senecæ Philoſophi meminit. Itemque

Statius Lucani genethliaco dum claros Cordubenses recenset. Nisi fortasse quod à Martiali scriptum est,

Duosque Senecas, unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba:

de patre & filio quis intelligere velit. Nam quod alibi scribit,

Atria Pisonum starent cum stemmate toto,
Et docti Senecæ ter numeranda domus:

ad Gallionem Senecam & Melam, eodem tempore opibus & dignitate florentes, Pisonique familiares, quod iis etiam exitio fuit, quousque Martialis una coluit, referendum judico. Quæ tamen ex Volaterrano retuli, undecunque illa mutuatus fuerit, pro certis & compertis habeo. Prænominis fidem faciunt, Marcus blandissimus ille puer Senecæ philosophi, & Marcus Lucanus Melæ filii in avi honorem ita vocati. Naturali enim quodam impellente affectu, vel sua, vel patrum prænomina liberis antiquos imponere solitos observatum est. Quo magis miror diligentissimos viros, qui fastos digesserunt, Lucium Senecam Philosophum, Lucii filium ex Dione & Tacito dixisse. Ac vereor ne hac in re auctoritatibus deficiantur. Patriam vero Cordubam liberi & nepotes Cordubenses probant. Illa est enim colonia intra quam se detentum fuisse bellis civilibus dicit in præfatione hujus operis. Quam primam in Hispaniam deductam ᾤκησαν ἐξ ἀρχῆς, inquit Strabo, Ῥωμαίων τε, καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐπίλεκτοι ἄνδρες. Unde etiam fortasse Patriciæ nomen ei inditum. Nam ita ipsam cognominari Plinius capite primo libri tertii naturalis historiæ, memoriæ prodidit, & in quibusdam nummis Augusti à tergo inscriptum est COL. PATRICIA, ejusque cives in lapidibus antiquis Patricienses appellantur. Ordinis vero equestris fuisse præter Tacitum ipse de se scribit præfatione secunda. Ille enim est ordo quo contentum esse Melam filium jubet: & fuit. Adderem ducta uxore Helvia, ex qua tres liberos susceperit, sub Augusto Romam venisse familiaremque ibi Portio Latroni, Cassio Severo, Claudio Turrino, Montano, cæterisque illius fœcundissimi elegantium ingeniorum sæculi luminibus vixisse, & alia id genus, quæ ex his libris & consolatione filii ad Helviam elici possunt: nisi mihi propositum esset, hos potius emendare, quam transcribere. Quanti autem fuerit acuminis & quam acris judicii, satis superque hoc scriptum indicat, in quo plus centum auctorum tam Græcorum quam Latinorum, qui Augusti sæculum illustrarunt, acute in declamando inventa & dicta congesserat, congesta inter se contulerat, & de singulis severissime judicando, divina illa ingenia velut in tabula depicta ad posteritatem transmiserat. Sed nescio quo fato non solum eorum scripta genio illo qui libris vitam & diuturnitatem parit, defecta fuerunt: de tot enim egregiis viris vix unius Ovidii monumenta ad nos usque perdurarunt: verum

rum etiam noster auctor, per quem Musæ tantorum ingeniorum memoriæ & gloriæ providisse videbantur, eodem pœne fato functus est. Nam ex decem Controversiarum libris quos vulgarat, quinque vix supersunt: iique adeo mutili & corrupti, ut fragmentorum potius congeriei, quam alicujus integri corporis speciem referant. Græca enim omnia quæ notabilem operis partem efficiebant, penitus interciderunt. Latina vero manca, confusa, perturbata, & ubique tam male habita sunt, ut si ipse auctor rediret, sua esse ejuraret. Nec unde tanta jactura facile resarciri possit video, nisi Deus aliquis, velut ex machina, alicui feliciori sidere nato integrius exemplar obtulerit. Nobis enim tam felicibus esse hucusque non contigit, ut ullum nancisceremur. Nec temere inveniri posse credimus, præter illud Vaticanum, ex quo primum hi libri reparatæ salutis quadringentesimo & nonagesimo, deinde quingentesimo tertio post millesimum anno Venetiis editi sunt: unde etiam cæteræ editiones quæcumque in Germania, Gallia, & alibi quibusdam ab ingenio mutatis & interpolatis multis etiam in deterius promanarunt. Nisi fortasse verum est, quod aiunt in Hispania quoddam delitescere, ex quo P. Ciaconius magnæ eruditionis Hispanus aliquot locis horum librorum Græca suffecit, quæ nobis à doctiss. Vialarrio Roma adlata & liberaliter communicata suis locis inseruimus. Nec tamen fraudanda est sua laude Romana editio recens, in qua multa præcipue Controversiarum primo emendata & correcta, aliquot locis etiam Suasoriarum ex illo Vaticano codice Græca restituta sunt, quæ qui primis emissionibus horum librorum præfuerunt, rara tunc ejus linguæ cognitione, omiserant. Quam tamen nemini dubium est tersiorem multo & ornatiorem futuram fuisse, si numen illud invidum magnis & egregiis conatibus intercedere solitum, doctiss. & elegantiss. Mureto tantum vitæ concessisset, quantum eximiæ divini ejus ingenii dotes meruerant, saltem quantum perfectioni ac consummationi recensionis horum librorum susceptæ satis fuisset. Quid autem nos hac editione præstiterimus, ex aliarum collatione quisque perspiciet. Tantum lectorem admonitum velimus, quicquid in textu horum librorum mutatum est, ex duabus illis antiquis editionibus, & epitomate hujus operis, quod hactenus L. Senecæ Declamationum nomine adscriptum est, diligenter ad Mss. exemplaria, & maxime ad antiquissimum & emendatissimum P. Pithœi, ex quo ille pridem Quinctiliani & Calpurnii declamationes vulgavit, correcto, bona fide expressum esse. Conjecturas nullas admisimus, ne pro germanis suppositiția, & dubia pro veris obtrudere videremur. Quæ occurrerunt (quid enim hac in re prohibet sibi indulgere quod non veritatis detrimento fiat?) in annotationes rejecimus, ut vel his frui, si modo quædam sint tam fausto Apolline natæ, ut quis inde fructus elici possit, vel sine receptæ lectio-

nis dispendio rejici & ablegari, prout animo libitum erit, queant. Porro Controversiarum libros inscripsimus, tum quia videtur ita eos denominasse auctor Præfatione I. tum etiam suadente ratione. Nam cum duo sint declamationum genera diversis operibus ab hoc auctore tractata: ut alteri Suasoriarum, ita etiam huic Controversiarum nomen indidisse par est. Variatum tamen in hac inscriptione prioribus sæculis fuisse certum est. Jo. Salisberiensis sui Polycrat. 8. decem Rhetorum libros vocat: quomodo etiam optimus ille Pithœi codex epitomen inscribit, *Seneca decem Rhetorum*, & quæ sequuntur in eodem, *ex Calpurnio excerpta decem Rhetorum minorum*, quasi quæ præcedant sint majorum: ceteri declamationum. At declamationes non sunt: sed tantum ex declamationibus selecta. Præterea declamationis nomen Suasorias complectitur, hîc Controversiæ tantum sunt. Alter ille titulus decem Rhetorum, ad Græcorum potius formam, qui decem præcipuos Rhetores celebrant, quam ad veritatem operis fictus est. Veteres editiones modo Controversiarum libros, modo Controversiarum sententias, divisiones, & colores vocant. Sunt etiam antiqua quædam excerpta, in quibus Causarum nomine citentur: quomodo initio sui Controversias dictas constat. Præponunt etiam antiquæ editiones Suasorias Controversiarum libris. in hoc tamen potius naturæ ordinem secutæ, (prius enim in iis puer exercebatur) quam temporis quo editæ sunt. Patet enim ex Controversia quarta libri secundi, Suasorias ultimo loco ab auctore compositas atque emissas fuisse, quas ideo postponere, receptumque ordinem in recentioribus editionibus sequi maluimus. Cetera quæ ad horum librorum intelligentiam in universum spectant, suis locis prosequemur.

Cla-

Clarissimo Doctissimoque Viro

JUSTO LIPSIO JC. ET HISTORICO REGIO,

AND. SCHOTTUS ANTVERP. de Societ. JESU S. D.

Quæsitum ut olim, doctissime Lipsi, de caussis degenerantis Eloquentiæ, sive à Corn. Tacito, quem legi & intelligi docuisti, seu potius à M. Fabio, sic & acquirere pace mihi liceat tua: quis enim Te citius nodum expedierit? quidnam causæ sit, cur, cum Eloquentia, ejusque socia atque administra DECLAMANDI *ratio à Græcis primum culta, & à Romanis excepta fuerit, quæ duæ gentes extra se omnes ut Barbaras fastidirent: inde tamen ad Hispanos, mox ad Gallos hic potissimum declamandi usus, atque etiam Poëtica veluti in coloniam commigrarit? An quia ut rerum & ingeniorum periodi quadam tempestivitatem habent suam, sic & loci mutatione vicissitudinem experiuntur? Quemadmodum enim gentium ex aliis in alias sedes migrationes legimus, sic & disciplinæ, artesque bonæ huc illuc velut turbine delatæ viguerunt. An quia luxurians Roma Eloquentia longius se diffudit? quomodo arbor altas agens radices, ramis opaca, longas mittit umbras, aut torrens alveo egressus proxima quaque uti Ægyptum Nilus, irrigat? An denique quia ad summum perducta dicendi vi, flagranteque jam Mariano, ac Pompeiano bellis intestinis Italia justitium fuit, tacuit Eloquentia, quæ ut pacis alumna in proximas terras demigravit? Gorgias Leontinus apud Græcos ponere jubebat, de quo quis audire vellet, & contrarias in partes differendo quo libitum esset animos audientium rapiebat. Hunc secuta longo post intervallo magna Sophistarum copia, quos Philostratus, Eunapius, & Hesychius Illustris celebrant, exstantque hodie Lucianus, Libanius, Dion Chrysostomus, Maximus Tyrius, Aristides, Himerius, alii: præceptiones vero declamitandi tradidere progymnasmatis, seu primis apud Rhetorem exercitationibus Aphthonius, Theon, & ex Hermogene Priscianus. Romani vero devictis Græcis, ut armis superiores belli gloriam, sic & disciplinarum laudem Oratoriæ potissimum, & Poëtica, quamvis serius, ereptum ierunt, acceptaque ab illis fecere meliora. Unus omnium instar M. Tullius & juvenis exercebatur assidue ad Eloquentiam, & grandis natu usum revocavit. Cumque sit, teste Fabio, Declamatio, quæ Græcis μελέτη est, forensium actionum meditatio, & judiciorum consiliorumque imago, hoc est, Controversiarum, ac Suasoriarum tractatio,*

 quibus

quibus tanquam pugnæ simulacris quibusdam ad verum discrimen, aciemque justam assuescimus, oppressa jam civilibus armis Rep. hanc Cicero animi aversionem adhibendo, in literasque se, ac Bibliothecam abdendo, & Philosophiam Latine loquentem fecit, & silentibus ac mutis in foro caussis publicis, declamitavit identidem coram Cassio, & Dolabella, ut ad P. Volumnium Eutrapelum scribit: Latine quidem etiam senior, Hircio & Pansa Coss. discipulos, & grandes prætextatos vocabat. Immo ad Præturam usque Græce declamavit, ut auctor est Tranquillus, & ipse adeo ad M. Titinium: Continebar, *inquit*, doctissimorum hominum auctoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. *Et in Bruto, qui de claris est Oratoribus*: Commentabar, *ait*, declamitans sæpe cum M. Pisone, & cum Q. Pompeio, aut cum aliquo quotidie: idque faciebam, multum etiam Latine, sed Græce sæpius, vel quod Græca oratio plura ornamenta suppeditans, consuetudinem similiter Latine dicendi adferebat: vel quod à Græcis summis doctoribus, nisi Græce dicerem, neque corrigi possem, neque doceri. *Cn. quoque Pompeium historici tradiderunt sub ipsum civile bellum, quo facilius C. Curioni promptissimo juveni caussam Cæsaris defendenti contradiceret, repetisse declamandi consuetudinem. In ipsum autem Ciceronem sedecim amplius dies M. Antonius* III. *Vir R. P. C. quod* 5 *Philippica tradit, in Tiburtino Scipionis assidue declamitavit. Augustus item Cæsar, eorum æqualis, ne Mutinensi quidem bello declamandi usum omisit, ut idem refert Tranquillus. Ciceronem autem ut tempore, sic & facundia, longo sed proximus intervallo excipit* M. ANNÆUS SENECA *Rhetor, quem ad te, Lipsi, Notis illustratum adfero. Se enim Ciceronem in illo atriolo, in quo duos grandes prætextatos ait secum declamare solitos, declamitantem audire potuisse testatur, nisi illum natale solum Corduba Patricia Colonia civilium Italiæ bellorum caussa continuisset. Viguit itaque etiam inter Iberos bene-dicendi vis, qua & Annææ potissimum familia in Bætica inclaruit, parens, inquam, hic M. Annæus cum liberis ex Elbia conjuge, L. Annæo Seneca Philosopho Stoico, eodemque Tragico Poëta, (ut Delrio nostro placet) Annæo Novato, qui & Junius Gallio putatur, & Ann. Mela. Nepos quoque ex hoc Mela Ann. Lucanus Poëta grandiloquus fuit. Adhuc L. Annæus seu Florus seu Seneca historiæ Romanæ libris quatuor declamator corpori humano Remp. Rom. comparavit. Declamator item Hispanus M. Porcius Latro, aliique plurimi, quorum Elogia & hic Suetonii exemplo collegimus, & uno quasi fasce colligavimus. Petrum quoque domo Cæsar-augusta, in Celtiberia, citerioris Hispaniæ provincia, circa annum Christi* CCCLX. *ut Rhetorem celebratum video à B. Hieronymo in Eusebiani Chronici additamentis. Quid quæris? parentum memoria Valentini duo gentis Edetanorum Ludovicus Vives, & Laurentius Palmyrenus Declamationes reli*que-

loquerunt: hic quidem Senecæ Suasoriis respondentes: ille vero Sullanas, quibus L. Cornelium Sullam, ut se Dictatura abdicare, ac privatus degere, sine tyrannidis invidia velit, hortatur. Tertius denique in Carpetanis Joan. Petreius Toletanus, Poëta, & Rhetor Complutensis, qui has ipsas Senecæ Declamationes post Ferd. Pincianum interpolavit. Nam & Poëticam aureo illo sæculo tractasse Hispanos in vulgus notum, cum Cordubenses Poëtæ, licet pingue quiddam & crassum sonantes, grande tamen carmen pangebant. In Gallia deinde Ausonium Burdigala extulit: extulit & multos ab illo, & B. Hieronymo laudatos bene-dicendi Professores, ut & reliqua Gallia complures, qui post C. Plinium Panegyricus floruerunt. In his Latinus Pacatus, Drepanius & Nazarius, qui & ipse Eunomiam filiam patri eloquentia parem habuit. Nam L. Plotius Gallus, jam inde à L. Crassi temporibus Latine dicendi Romæ præceptor: ut, Augusto rerum potito, Votienus Montanus Narbonensis, post à Tiberio in Baleares insulas relegatus: quo etiam imperante Domitium Afrum Oratorem Nemausus, & Clodium Quirinalem Rhetorem Arelas urbi dedit. Caligulæ imperio Trogi Pompeii pater è Vocontiis claruit. Neronis quoque tyrannide L. Tatius sive Ursulus, sive Surculus Tholosas Rhetoricam Romæ docuit, eademque tempestate Julius Florus patruus Julii Secundi, ejus, quem à facundia M. Fabius mire prædicat. Hujus quoque æqualis M. Aper natura vi atque ingenio excellens. Nec silentio prætereundi Aquitani, Paterius atque Delfidius acerrimus orator à Marcellino laudatus, Alcimus Nitiobrix, Tiberius Victor, Aletheusque Burdigalensis. Taceo & à Sidonio Apollinari Arvernos æquales, clarosque dicendi arte collaudatos. Adeo in exteris regionibus aureo, ac post etiam sequiore sæculo Eloquentia, licet corrupta nonnihil ætatis vitio, viguit. Sed ad SENECAM *nostrum revertor: ad quem cum fieret concursus, ac Thesin propositam declamitando tum Græci, tum Latini versarent, omnium, ut erat excellenti memoria, Sophistarum, qui in ejus ætatem inciderant, dicta velut in thesauro condidit, ad posterosque litterarum monumentis transmisit. Et vero nullum antiquæ Eloquentiæ opus magis referebat integrum inviolatumque restare, atque hos Declamationum Senecæ libros. Verum quæ ob acumina accuratissime edi oportebat, seu majorum incuria, sive temporum injuria, usque eo depravata in manus nostras pervenerunt, ut pauci admodum hos libros attingere, in manus sumere, nedum legendo conterere sint ausi: deterriti, credo, infinitis prope cum mendarum monstris, tum lacunis, quibus libri illi, cetera diserti & acuti, deformes hiabant. Disertos dixi, quod cum à Cicerone discesseris, nihil illis eruditius, aut elegantius: acutos vero, quod Græcorum natio hic declamitans subtiliter inventis ceteros, atque excogitatis argutiis superet. Olim certe Desiderius, & Pincianus Græce peritissimi è veteribus codicibus, quibus Senecam edolare aggressi sunt, Græcorum dictorum nec volam nec vestigium eruere se potuisse*

ingenue fatentur. Nostri quoque quatuor Codices longe antiquissimi calamo in membranis exarati, adeo Græce inepte à librariis scripti erant, ut jurare liqueat ne legere quidem, nedum intelligere, sæculi fortasse vitio, scribas illos novisse. Ductus tantum litterarum utcunque secuti, non assecuti, Longobardicos potius characteres exhibent. Quid ergo? Hariolus itaque fui interdum, & Delium natatorem ad hiatus explendos, vel OEdipum potius, qui ænigmata dissolveret, adhibui. Sortem denique SENECÆ *miseratus, conquisivi, frustra tamen, vetera exemplaria: quod filii Philosophi Stoici scriptis libris plenæ sint omnes omnium Bibliothecæ, contra verò nullus Rhetoris codex antiquus investiganti offerretur: tandem Toleti Carpetanorum, cum in eum sermonem incidissemus, Ant. Covarruvias, Didaci frater, excellenti vir & Antiquitatis, & Juris civilis doctrina, vetustum mihi codicem utendum tradidit longe optimum: ex quo eruta Græca nonnulla cum P. Ciaconio homine doctissimo communicarat, quæ & in Nic. Fabri J. C. clarissimi manus, Roma ab amico missa, pervenerunt. Mox Tarraconem ad omnis doctrinæ principem Ant. Augustinum Archiepiscopum litteris evocatus me contuli, ejusque in contubernio sic hæsi, ut joca, seria, Bibliothecam, atque adeo mensam communem esse vellet, ut nunquam nisi doctiorem à se dimiserit, eumque merito parentis loco, dum vixit, ut & funebri laudatione testatum reliqui, duxerim. Hic alterum, sed Epitomes, seu Excerptorum vetus exemplar nactus, & majus otium, Notas paullo uberiores conscripsi, quod M. Ant. Mureturn elegantissimi virum ingenii hos libros minime attigisse, immatura nimirum morte præreptum, animadvertissem: neque enim ultimis in terris versanti mihi in mentem venire potuit, ac ne per transennam quidem cognoscere licuit alios in Gallia, Germaniaque, Annotationes moliri: qui tantum abest ut luminibus nostris obstruxerint, ab edendoque deterruerint, quod præfiscine apud te liceat, ut crebris etiam literis, quo mea foras darem, ac pœne convicio quodam efflagitarint. Quo in numero & doctissimus Faber, qui scriptis manu exemplaribus destitutus, primis dumtaxat editionibus instructus, εὐστοχίᾳ tamen summa plurima vulnera sanavit. Comparavi itaque* SENECAM *denuo, non uno Covarruviano contentus exemplari, quod Græca sufficere non posset omnia, cum tribus vetustissimis codicibus. Romæ quidem degens, cum Vaticano Pontificiæ Bibliotheca uno de multis optimo, & venerandæ antiquitatis & cum Augustodunensi, quem codicem antiquum quidem illum, sed notæ non optimæ, Jac. Dalechampius Medicus miserat: denique Brugensis hominis eruditissimi beneficio quartum nactus, accurate invicem commisi, & Græcis Rhetorum dictis lacunas omnes, hiatusque quoad ejus fieri à me potuit, explevi, consultis etiam interdum doctissimis amicis. Dehinc laborem nostrum in Galliam miseram Lugdunum Segusianorum, exortoque jam florentissimo in regno fœderato bello Rothomagum partus abripitur,*

pitur, indeque in patriam tandem maritimo itinere delatus, ut belli flammam, sic naufragium vix evasit. Post in Germania lumbifragium metuens, propius factum est nihil, quam ut domuitionem parans in plagiarii manus incideret apud Noricos, aut funditus periret. Tandem aliquando, te hortante, maxime LIPSI, *exire patiar nominis tui auspicio, qua sedecim annis, & quod excurrit, perpetuo presseram, diutius sane quam vel Panegyricum Isocrates, aut Cinna Smyrnam domo asservarunt. Quodque mihi & interiorum harum litterarum & auctor verbo, atque epistolis: δᾳδοῦχος vero exemplo exstiteris, & conjecturas quasdam nostris addendas perhumaniter suppeditaris, cum eos libros attingere te nolle affirmares, profecto justa caussa visa est in tuo nomine hac evulgandi: cum & Martinus Delrius Collega meus, multa homo lectionis, suas in Senecam Tragicum δευτέρας φροντίδας, tibi inscribendas existimarit: Tu denique L. Annæum Senecam, Stoicum Philosophum egregie ornandum susceperis: usque à capite Stoicæ familiæ dogmata cum Physica, tum Ethica arcessens, hæc quidem ex Epicteto, ejusque interpretibus Arriano, ac Simplicio, Plutarcho item adversus Coloten, Musonio apud Stobæum, Ciceronis Paradoxis: illa vero ex Cleomedis Meteorologicis, utraque autem ex Seneca ipso, & Epitomæ vice è Diogenis Laërtii Zenone revocans. Quo fiet, ut Gallia nostra, pro dolor!*

Belgica, civili nimium quassata tumultu,

Senecas duos illustrare tubas inter & tympana conata esse videatur: Tu, Belgii ocellus filium, Stoicum Philosophum, Martinus Delrius eundem Tragicum, nos denique parentem Rhetorem, fatali quadam συμπαθείᾳ, & cum pari, tum dispari utriusque casu. Illi senectus oculorum aciem retuderat, aurium sensum hebetarat, memoriamque fidam nimium quantum antea afflixerat, ipse quoque nuper ab oculis æger laborare cœpi, sive ætatis mala id vitium est, sive lectio assidua luminis aciem hebetavit: Sic contra audio bene, memoriaque in primis viget. Testabuntur id fortasse Vitæ comparatæ Aristotelis ac Demosthenis, *nuper auspiciis M. Velseri V. Cl. communis amici evulgata. Quamobrem te etiam atque etiam rogo obtestorque,* LIPSI, *ut has nostras vigilias æqui boni pro vetere nostra necessitudine facias, qui amicorum me veterrimum appellare jucunde soles, sinasque hanc*

Inter victrices hederam tibi serpere lauros.

Equidem meas lucubrationes, quales eæ cumque sunt, libentius docto viro consecro dedicoque, quam τηλαυγεῖ προσώπῳ, ut Pindari Dithyrambico verbo utar, quod hic laudet quidem, præterea nihil, ille vero ut intelligere, sic & de ingeniis existimare, calumniasque refellere & velit, & possit. Vale Antverpiæ CIↃ IↃC III.

ANDR.

ANDR. SCHOTTUS
CANDIDO LECTORI
S.

De Auctore, & declamandi ratione.

Ex editione Commeliniana anno 1603.

MAgnum ingenium M. ANNÆI SENECÆ Rhetoris, limatumque judicium; maxime vero excellens Memoria fuit: quæ ex Stoicorum sententia, rerum est præteritarum, comprehensarumque perceptio: cujus exercendæ gratia Pythagorei, quid quoque die audissent, vidissent, legissent, vesperi commemorare solebant: qua omnem scientiam Plato (quam recordationem esse definiebat, tabulæ, corporis mole obliteratæ, mentem comparans) contineri existimabat. Hæc fida custos, thesaurusque rerum omnium, cum Philosophiæ, & Jurisprudentiæ, cujus propria ea esse creditur; tum vero maxime Oratoriæ est necessaria: quod inventis, excogitatisque rebus, & ordine collocatis, verbis denique electis, omnia, etiam præclara, sine memoria sint peritura. Eam vero memoriam fuisse suam Seneca prædicat, quæ non ad usum modo sufficeret, sed in miraculum usque procederet: nec tantum ad complectenda, quæ vellet, velox esset, sed ad continenda etiam, quæ acceperat, fidissima. Equidem dum Annales veteres evolvo, Cyri memoriam qua militum omnium nomina tenebat, celebratam memini, Cineæ quoque Pyrrhi regis legati, qui S. P. Q. R. absque nomenclatore suo quemque nomine appellabat: Simonidis, qui primus Memoriæ, qua plurimum valebat, artem protulit: Themistoclis, qui nihil unquam audivit, quod non memoriæ penitus insederit: Hortensii denique, qui ea, quæ secum commentatus esset, sine scripto, verbis iisdem reddebat: tamen haud scio, an cujusquam tam excellens Memoria, quam cum SENECÆ nostri componere aut possim aut debeam: qui duo millia nominum recitata, quo ordine erant dicta, reddebat: quæque audisset, & memoriæ mandasset, ea facillime referebat. Cui nos quidem thesauro Suasoriarum hasce Controversiarumque Declamationes acceptas referimus: quod quæ juvenis memoriæ credidisset, & tanquam depositum reliquisset, Sophistarum, & Rhetorum sui temporis, diserte, breviter, & acute dicta, ea senex ruminarit, atque intermissa longo post tempore revocarit. Eandem senii vitio, ut fit, debilitatam queritur in librum 4 Controv. præfatus. Cujus rei vel illud argumento est, Controv. 24. Thucydidis locum cum Sallustio ejus æmulo componi, cum tamen Demosthenis locum hunc ex Olynth. 2. subjiciat: *αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι, καὶ συσκιάσαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη.* Historicorum vero Græcorum principis verba sunt, à nemine, quod equidem sciam, cum Sallustianis illis: *Secunda res mire sunt vitiis obtentui*, comparata libro 3. belli Peloponnesiaci in oratione Cleonis, usu venire civitatibus, præsertim iis, quibus brevi, ex insperato felicitas obtigit, ut ad insolentiam convertantur. Sed Græce hæc ille disertius: *εἴωθε δὲ τῶν πόλεων, αἷς ἂν μάλιστα, καὶ δι' ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος εὐπραξία ἔλθῃ, ἐς ὕβριν τρέπειν.* Verum magnis ingeniis hujuscemodi

τὰ μνημονικὰ σφάλματα identidem accidere nemini mirum videri debet, cum & ingeniorum principis Aristotelis Ethicis, Nicomachiis, & in M. Tullio, & aliis interdum ἁμαρτήματα Critici observarint: qui quidem Scriptores veniam à nobis eo citius impetrabunt, quo nostris etiam erratis impetremus. Seneca quidem noster eo facilius, quod in Thucydidis vestigiis oratorum ille princeps pedem sic posuit, ut quo exprimeret, quem ad imitandum proposuerat, promptius, octies sua manu transcripsisse Thucydidem auctor sit Lucianus Samosatensis, & Agathias Smyrnæus.

Quanquam autem senilis ætatis vitio collapsam eandem ac debilitatam queratur, temporis tamen diuturnitas, quæ etiam solidissima quæque corrumpere & vastare, labem omnibus perniciemque adferre solet, longe majori his libris calamitati fuit: amissis pluribus vel temporis injuria, vel majorum incuria Controversiis: Græca vero acute dicta, quibus ea natio cæteris omnibus semper antecelluit, quod sequioris ævi ignorantia legi, & intelligi ea non possent, tot tantaque perierunt; vix ut hactenus pristinum decus libri, ceteroquin eruditionis pleni, tueri potuerint, hiatibus denique ac labe deformes, plerosque dicendi studiosos à lectione deterruerint. Cujus, tanquam vitium dehiscentis parietis, adeoque ruinam minantis ædificii, cum me aspectus ad commiserationem commovisset, qualemcumque opem rutis, cæsis, studio, diligentiaque adferre conatus sum. Fulcra igitur, & sublicas apponere, & hiantia loca explere de librariorum imperitorum litteris Gothicis potius quam Græcis, tentavi, præeunte & hortante maxime Anton. Covarruvia JC. singulari & humanitate & doctrina prædito, qui mihi perveterem librum longe optimum bono publico libenter utendum dedit: post etiam donavit. Inspexeratque antea Pet. Ciaconius Toletanus, homo doctissimus: à quo & pauca Græca inde eruta, & cum eruditis Gallis Romæ communicata in manus Nic. Fabri JC. doctissimi venerant. In quo quidem cum iis, qui hactenus in vulgus editi sunt, comparando, mox & cum Augustodunensi, ac Brugensi exemplaribus, quæ amicorum beneficio nactus essem, Vaticano item melioris notæ committendo, quantum mihi tædii absorbendum fuerit, facile intelligent, qui in eadem ipsi veteres scriptores emendandi palæstra utiliter aliquando desudarunt, quos eo mihi æquiores, si quando me fugerit ratio (homo enim sum) ob benemerendi studium, fore confido. Quas quidem varriantes scripturas, de quatuor veteribus libris membraneis, totidemque primis editionibus, & conjectanea non margini appinximus, ne legentibus impedimento essent, sed in commentarium ad calcem rejecimus, librorumque ac controversiarum divisionem ab iisdem codicibus, non à recentioribus mutuari placuit. Quinque enim non amplius integrarum Controversiarum libri sunt cum proœmiis, Controversiæ vero 35. continenter collocatæ: non secus atque epistolæ L. Annæi Senecæ 125. libri autem 22. Græca autem nunc primum addita in eorum gratiam, qui Græcarum litterarum rudes sunt, Latine utcunque reddita ad calcem adjecimus, eo consilio, ut in conspectu sint: quis enim transmarinam illam Venerem acumine consequatur? Notis autem uberioribus obscura quæque ac corrupta, qua emendare, quoad ejus fieri potuit, visum est. Minuta tamen non appendere, sed in contextum recipere libuit. Sordidi enim & angusti est animi, nihil nisi ad calculum amicis dare, & quidquid dederis, accurate nimis in libros rationum referre. Lubrica autem & fescennina, si qua, ut in profanis auctoribus accidit,

jam deportati Judæi, absunt minimum anni duo & sexaginta: quam quis, obsecro, *Juventam* & non potius *Senium*, malam fessamque ætatem appellet? Equidem non inficior, adolescentes quosdam ad tricesimum usque a Cicerone appellatos: sed qui alterum tantum, & quod excurrit, attribuat, arbitror fuisse neminem. Sed agite. quoniam jacta est alea, & cum pervicacibus nobis res est, plura, ne tam numerare, quam momenta rationum appendere videar, argumenta proferamus.

V. In eadem illa ad Lucilium epist. Tiberii se imperio Romæ fuisse ait: non igitur in colonia Cordubensi perpetuo se continuit, in ipso bellorum civilium furore: Quod tamen *Senecæ* nostro de se Præf. Controversiarum

VI. affirmanti credere cogimur. Tacitus præterea Ann. 16. *Annæus*, inquit, *Mela eques R. dignitate Senatoria, quibus Gallio, & Seneca parentibus natus, petitione honorum abstinuerat, per ambitionem præposteram, ut eques R. Consularibus potentia æquaretur.* Fatetur idem Seneca hic Rhetor, Annæum Melam filium compellans, Procemio altero Declamat. quæ Cornelianis ita respondent, ut ne ovum quidem ovo magis sit simile. Idem testatur & Seneca Philosophus de fratre Mela, initio ejus, quæ alloquium continet, Consolationis ad *Elbiam*; vulgo *Albinam* matrem. Orator itaque noster filium Annæum Melam appellat, quem Philosophus fratrem, item & Tacitus: ex quo efficitur non eundem Declamationes, & epistolas, ceteraque conscri-

VII. psisse. Sed ne quis tergiversandi locus relictus esse videatur, magnum & illud apud me pondus habet, quod idem refert Corn. Tacitus Annali 14. cum à Nerone Philosophus missionem flagitaret, ac se invidiæ ex immensis opibus contractæ subducere vellet, sed invidiam tantum deprecatum esse. Cui callide Imperator: *Verum*, inquit, *& tibi valida ætas, roburque &*

VIII. *fructui rerum sufficiens: & nos prima imperii spatia ingredimur.* Non igitur centesimum jam annum, quæ silicernii ætas est, excesserat, ac ne attigerat quidem. Stylus denique Criticis ut M. Varroni apud Latinos in Plautinis fabulis dijudicandis: apud Græcos Aristarcho in Homericis discernendis, non falsus de scriptis aliorum æstimandis auctor: stylus, inquam, utriusque Senecæ Marci & Lucii tam dissimilis, ut vel hoc uno argumento diversos esse animadvertat, quisquis eruditas aures consulere vult. Hic enim concisus sibique cohærens declamitat: ille sine calce arenæ instar commissiones meras componit, ut Caligula Imp. judicavit, & desultorio more in vitia stomachatur. Hic jocis interdum, salibus, dicteriisque M. Tullii oratoris urbani exemplo indulget: ille semper severus, ac veluti Cato tertius Stoica gravitate sui similis. Hic ingenii notas, ille judicii præfert. quanquam & noster judicat de aliorum scriptis dictisque extra caussam vere, & audacter. Quæ cum ita sint, non idem Rhetor est, sed pater, & Philosophus, qui illius filius. Ut mortuus hic noster Tiberio, vel Caligula, aut denique Claudio imperante videatur, modo ne in Neronis tyrannidem incidisse affirmes.

Agell. l. 3. c. 3. Noct. Attic.

Objiciet contra acutior aliquis, Senecam ipsum inter Declamatores *M. Lepidum*, virum egregium, Neronis præceptorem hic laudasse: unum igitur eundemque videri, & Philosophum, & Oratorem. Quod mihi quidem in mentem venit, breviter in medium adferam; Suo ille se gladio jugulat. Si enim Neronis Tyranni, ejus qui in Christianos sæviit, præceptorem nominare L. Seneca voluisset, se ipse nominasset: qui præceptis Eloquentiæ, & morum gravitate primam Imp. ætatem informavit: ut Tacitus ad init. lib. 13 Annal. tradit. Quare vel *Tiberii Claudii Neronis*, qui Liviam duxit, vel potius filii, qui post imperium adoptione Augusti est consecutus, præceptorem Lepidum videri aio: quod ejus ante imperium,

Contr. 11 & Præfat. lib. 4.

rium, gentis Claudiæ proprium Neronis cognomentum fuerit, ut Aurelii Victoris nostri Epitoma testatur. Cui vel illud argumento est, ob vinolentiam (de qua Plinius extremo lib. 14.) eum qui *Tiberius Claudius Nero* erat, per jocum, *Biberium Caldium Meronem* vocatum. *Neronem* autem Sabina lingua fortem, & strenuum significare auctor est Tranquillus & Agellius. Itaque ex Claudiis, quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine, *Nero* est appellatus: & Horat. lib. 4. Carm. de Drusi filiis Neronibus, ad nomen vocisque etymon allusisse quidam monuerunt. Sic enim ille: Noct. Attic. lib. 13. cap. 20.

—— quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones:
Fortes creantur fortibus, & bonis
Est juvencis, est in equis patrum
Virtus.

Eo itaque libens in eam cum doctis hominibus sententiam, ut Neronis Drusi præceptor M. Lepidus extiterit, quem cum Scauro declamasse Seneca, & Corn. Tacitus lib. 2. & Cn. Pisoni cædis Germanici reo adfuisse tradunt. Venio ad alteram promissi partem.

Declamatio nihil est aliud, quam oratio scholastica, quæ fit forensium actionum meditatio, qua ad pugnam forensem, velut præpilatis exerceri olim solebant. Græci à cura & meditatione μελέτας vocant. Sic fere Fabius. Seneca alibi aliter ait declamatum ante Ciceronem, aliter à Cicerone, aliter à posteris: quod studium ait post se natum, & *Declamationis* nomen negat ante Ciceronem, & Calvum lectum. Ejus studii inventionem Fabius Demetrii Phalerei ætati, aut illi ipsi tribuendum putat, fortasse Demochari ex Cicerone. Primum vero ejus professionis magistrum Romæ Suetonius L. Plotium inducit, quem & insignem maxime fuisse Fabius commemorat.

Idem lib. 10. primum clari nominis professorem facit Porcium Latronem. Cui tamen quattuor, aut quinque proponuntur à Suetonio. M. Tullius apud eundem dolet sibi non licere exerceri apud Plotium, auctoritate eorum qui dicerent Græcis exercitationibus melius ali ingenia: Asiatica igitur illa ratio Plotii Galli. Cujus tamen non Demochatem, neque Demetrium, sed Æschinem facit auctorem Philostratus, idque Rhodi, & eam jam ruere sua ætate lætatur Dionysius Halicarnasseus, revivisceréque alteram illam Sophisticam φιλοσοφουμένην, cujus parentem facit Philostratus Gorgiam.

Quinctilianus duos tantum gradus facit, antequam in forum prodirent, unum *Progymnasmatum*, cum dialecticis argumentis: alterum *Declamationum*. Suetonius tres, *Progymnasmatum* unum, alterum *Controversiarum historicarum*, aut *verarum recentium*, tertium *fictarum*. Auctor libri de causis corruptæ Eloquentiæ, sive Tacitus, sive potius Fabius est, videtur, si attente legatur, *Declamationes à Suasoriis & Controversiis* distinguere, quod nec à mente Quinctiliani in Inst. abhorret. Philostratus etiam τὰς διαλέξεις καὶ αὐτοσχεδιάσματα separat ἀπὸ τῆς μελέτης. Singulari itaque libro *Suasorias* Seneca, quinque vero libris, ut olim, & nos nunc distinximus, *Controversias* complexus est. Ex his excerpta quædam, & centonum ritu consarcinati ἐν ἐπιτομῇ libri decem. Quorum quinque, tertius nimirum, quartus, quinctus, sextus, & octavus earum, quæ interciderunt Controversiarum, Declamationes sunt. Reliqui vero quinque, earum quæ extant. Quam nos Declamationum *Epitomen* seu *Excerpta* nominamus. Propius autem factum est nihil, quam ut de Græcis Thomam Magistrum

imitatus, titulis inter se diversas *Controversias* citatim, non numero aut libris distinguens, ut Græcas ille Libanii Declamationes ὑποθέσεις in suo Atticorum nominum Lexico in testimonium perpetuo advocat. In *Suasoriis* autem eo longiores, contra atque propositum mihi, Annotationes evaserunt, quo major ex his utilitas emerget, iis præsertim, qui se ad M. Tullii lectionem, præcipue divinæ illius, ut Satyricus vocat, Philippicæ voluerit (velle autem omnes debent) conferre: tametsi Vopiscus in Numeriano *Declamationem* Tulliano stylo opponat. Has vero *Controversias* censui anteponendas, quamvis se post scripsisse Seneca significet, quod ut faciliores, pueris primum proponerentur, ut ait idem scriptor de caussis corruptæ Eloquentiæ. Aristoteles tamen lib. 3 Rhet. τὸ δημηγορεῖν facit difficilius τοῦ δικάζεσθαι.

Ceterum in his Declamationibus tanquam pugnæ simulacris, ad verum discrimen, juventus olim diligenter ingenti emolumento exercebatur, ut ex umbratili studio in lucem solemque prodiret, & à fictis ad ferias caussas litesque forenses aliquando transiret. Juris igitur consultis, vel Alciato testante perutilis hæc tractatio, in qua diserte multa, & acute de legibus, caussisque, & negotiorum eventis disputantur: ne rerum gerendarum omnisque Antiquitatis rudes *Leguleii, rabulæ forenses, & vultures togati* potius, quam Juris Sacerdotes appellentur. Oratori quoque futuro necessarii maxime hi libri: sive sermonis venustatem, sive acumen, seu rerum inventarum copiam spectes. M. enim Tullius ad Præturam usque ut nemo diutius, Romæ assidue, Rhodi etiam Græce apud Molonem declamitans, Senex eandem illam exercitationem, cum jam occupata à Cæsare Resp. in otium litterasque secessisset, coram summis viris, ut ex Sueton. Tranquillo supra docui, revocavit: quod θετικώτερον paulloque eruditius fuisse dicendi genus ait lib. 3 ad Q. Fratrem, & Tusculanas disputationes (cum ponere quemque juberet, de quo audire vellet) *senilem declamationem* sæpius appellat. Scripserat & juvenis volumen Procemiorum, ex quo eligere se solitum, cum aliquod σύγγραμμα instituisset, T. Attico scribit lib. 16. & Demostheni προοίμια δημηγορικὰ attribui video: falso, ut putant Critici: aut si Demosthenis sint, ab eo edita, cum Pythonem Byzantium admiraretur. Ciceroni vero Asiatico nihil aptius. Verum enimvero declamitandi hæc ratio vitio generis humani, ut fit, degeneravit, cum ad plurimos ejus utilitas pertineret. Abiit in vitium, & ad summum evecta, mole laborans sua, corruit, dum vel exilia nimis declamitando consectarentur, vel in scholis velut ad Sirenæos scopulos consenescerent, omnemque ætatem ibi, sua tantum admirantes, consumerent. Hinc Sophistarum appellatio, laude prius digna, post in odium vertit: quod ex ea quæstum jam, ut auctor est Aristot. sordidi homines quærerent: quorum nomina Laërtius, Philostratus, Eunapius Sardianus, Suidas, & Hesychius, Illustris, ut nomenclatores dictant, extantque Græce, quod eruditi sæculi nostri felicitati imputandum censeo, Luciani Samosatensis, Libanii Sophistæ, Dionis Prusei cognomento Chrysostomi, Theonis in Progymnasm. Aristidæ, Synesii, Themistii, Polemonis, Himerii, aliorumque disertæ Orationes, Declamationesque. Quin & Philosophorum scholas, optima quæque cavillando, ea labes occupavit: quorum laqueos reprehensionesque eludere, & tecto, quod aiunt, discedere latere, singulari lib. περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων Peripateticæ scholæ Princeps docuit, vocatque τὴν σοφιστικὴν φαινομένην σοφίαν, οὖσαν δ' μὴ καὶ τὸν Σοφιστὴν χρηματιστὴν ἀπὸ φαινομένης σοφίας, ἀλλ' οὐκ οὔσης. Exagitat eosdem & Plato, & Isocrates: apud Latinos vero Tacitus Cornelius, sive is potius Fabius est, Petronius Arbiter, Am-

Andr. Alciat. lib. 4 Parerg. c. 15.

Ammianus Marcellinus, ceterique insectantur: Utrique Sophistæ dicti, & iidem sæpe, genere tamen professionis dissimillimi & origine. Nam Philosophastri & ἀμφοτερόγλωσσοι, à Zenone Eleate appellati, & ἐν τῷ δοκεῖν διαλέγεσθαι: *Rhetores* ab Empedocle, & ἐν τῷ λέγειν: Quamvis vero uterque è Parmenidis schola profecti, Zeno tamen hausit inde discidium illud τῆς αἰσθήσεως καὶ λόγου. Unde origo τῆς ἀδολεσχίας διαλεκτικῆς. Empedocles vero poëtica pigmenta, à quibus primam vetustissimæ Eloquentiæ manasse originem Strabo refert. Latini vero Græcorum æmuli, post, sed longo intervallo, pedem in his vestigiis posuerunt: & aliquandin intermissa Declamandi ratio revocata est sub Nerone, Vespasiano, & Domitiano. Inclinante enim imperio, paullatim etiam eloquentia degeneravit. Cœperat quippe, oppressa orandi in foro libertate, dicendi pariter vis, & facultas

In pejus ruere, ac retro sublapsa referri.

Tum Porcius Latro ceteris præstantior, & M. Fabius senior, homines Hispani mirifice à Seneca hic laudati viguerunt. Hujus primum à Thadæo Ugoleto Parmensi, à Pet. Ærodio, nuper etiam à Pet. Pithœo J.C. insigni in Gallia 145. (quæ de 390. fere reliquæ sunt) editæ Declamationes circumferuntur: de quibus & Jo. Ant. Campani judicium extat non contemnendum. Item Calpurnii Flacci Declamationes ejusdem Pithœi beneficio publici juris factæ. Quæ enim Oratoriis Quinctiliani Institutionibus vulgo subjiciuntur, adeo jejunæ sunt, atque à rebus, quibus Rhetor ille abundavit, inopes, ut aratoris potius, quam oratoris esse, nedum ejus, qui bene dicendi præcepta jucundissimo stylo acerrimoque judicio pertractasset, audacter olim Philelphus judicarit. Apage sis igitur, cum his ineptis λόγοις, qui Volusii Annalibus, aut Antiphontis libris Somniorum plenis nihilo sint meliores, quos legere nemo sustinet, nisi qui & otio, & litteris abuti velit. Quasi vero, qui aliis tanquam digito parandæ Eloquentiæ viam fontesque commode ostenderit, ingredi ipse & haurire non poterit? Cæci igitur de cæcis legant, per me licet, me sane rivalem non habebunt. Verum ne quid dissimulando prævaricari videar, in eo scriptore variant Critici. Trebellius enim Pollio refert Postumium juniorem ita disertum fuisse, ut cum ejus Controversiæ acutissimis Quinctiliani insererentur, non esset facile illas internoscere. In veteribus libris *M. Floro* inscribi, sunt qui in variis affirment. Ampliandum igitur, nec tanti ea res, ob quam deseri vadimonium debeat. *Jac. Durant. lib. 2. Variar. cap. 17.*

Inter hos autem Declamatores M. Seneca Rhetor insignis familiam ducit, sive *Suasorias* ab optimis dicendi magistris tractatas, sive *Controversias* memoria reconditas, depromat.

Sunt enim hæc aliud nihil, quam *laudabilia scholastica*, singulis auctoribus laudatis. De cujus scriptoris stylo ita judicare non dubitem, nihil esse in lingua Latina, cum à Cicerone, Fabioque discesseris, scriptum purius, aut elegantius. Judicium vero, quod semper fuit, eritque perpaucorum hominum, & acumen in aliorum ingeniis dictisque censendis, summum ac proprium illius. Dissentio igitur à viro docto, qui memoria nostra Senecam hunc Rhetorem leviter doctum, ac quasi proletarium appellat.

Sed illud vulgo quæri video, cur *Sententias*, *Divisiones*, *Coloresque* hos libros inscripserit, quæ cum ex Rhetorum scholis peti, non à nobis hoc loco exspectari debeant, summa attingam rerum capitâ, & digitum quod aiunt, ad fontes intendam. Hermagorei (à quibus *Coloris* nomen manasse primum scribit Porphyrius) potissimum ἐν τοῖς ἀγῶσι collocant, imo vix

est διαιρέσεως ullius στάσεως apud Rhetoras, in quarum sit κεφάλαιον aliquod μεταθέσεως τῆς αἰτίας, quod illis χρῶμα erat: hinc & M. Fabius Senior *declamationum* duas classes constituit, ut aliæ *Colorata* sint, *Tractata* aliæ. Quanquam aliis aliud χρῶμα, genus scilicet caussæ figuratæ, ut observat Halicarn. Dionysius ἐν τῷ περὶ ἐσχηματισμένων. Falsarum enim ex-
Lib. 4. positionum duplex genus, inquit Fabius. Alterum quod instrumentis,
cap. 2. testimoniisque juvatur, alterum quod est tuendum dicentis ingenio: idque vel ad solam verecundiam pertinet, unde etiam *color* dictus, vel ad Quæstionem. Hinc salse Satyricus:

Juven. *Dic aliquem, sodes, dic Quinctiliane Colorem.* Et,
Sat. 6. *Declamare doces, ô ferrea pectora, Vecti,*
& 7. *Quis Color, & quod sit caussæ genus, atque ubi summa*
Quæstio.

Ad hæc *Figurata controversia*, eum non, quod dicimus, sed aliud latens, &
Lib 9. auditori quasi inveniendum, accipi volumus: ut idem Fabius docet.
c. 1. Divisio vero, quam sæpe adhibet Seneca, est inveniendi ratio τὰ σύμμετρα κεφάλαια, cuique causæ κατὰ τὰς στάσεις, τὴν τε προηγουμένην καὶ τὰς ἐμπιπτούσας. Quæ prima exercitatio erat apud Sophistas post τὴν ὑπόθεσιν aut τὸ πρόβλημα. Ad hanc pertinet διαιρετικὴ μέθοδος, id est, *ars Statuum*, quam rationem τῆς διαιρέσεως maxime in oratione excellere, Galenus & Alexander Aphrodisiens monuerunt. Ejus exercitationis exempla clarissima αἱ διαιρέσεις τῶν ζητημάτων Sopatri Rhetori. Huic exercitationi succedebat illa, *implere controversias*: ultima erat, *Declamatio*. Hæc, ut lucem adferrent Senecæ, attuli. *Sententia* vero, pronunciatum est de rebus universis, quæ expetendæ sunt, aut fugiendæ ad agendum. Sic Arist. 3 Rhetor. in quem & Γνῶμαι καὶ Θέσεις Theonis, Hermogenis & Aphtho-
Præfat. nii cadunt. Sed Seneca omnium optime, quas intelligat, docet, quæ *Sen-*
lib. 4. *tentiæ propriæ*, quæ *translatitiæ* dicerentur, hoc est, Loci communes, in quos
Contr. licebat præter Caussam excurrere. Hæ pertinebant ad illos excessus, quorum idem præfando meminit. In qua Præfat. etiam *Sententiæ albæ*, quas in Albutio sic vocabat Asinius Pollio, hujus generis esse videntur.

Andr. Alciatus lib. 4 Parerg. cap. 15.

Declamandi ratio qualis, & quam hodie necessaria sit tironibus juri civili operam navare volentibus, sæpe à me prædicatum est. Solebant enim juvenes, postquam à Grammatico dimissi essent, ad Rhetorem accedere, apud quem communes disserendi locos addiscebant: deinde fictas controversias peragebant. Eæ aut ex historiis trahebantur, aut ex re, quæ forte recens contigisset, plurimum ad genus judiciale pertinebant, non absimiles speciebus Consiliorum, quibus quotidie Jureconsulti nostri dant responsa: adeo ut, si illis, quod facillimum esset, legum loca allegationesque adjicerentur, nihil à consiliis nostratium differant. Hoc præ se ferunt specimen, quæ etiamnum extant fragmenta *Declamationum Quinctiliani* nomine, quæ ad usque numerum 136. Thadæus Ugoletus Parmensis in publicum dedit. Id & deprehendi in iis potest, quas *Annæi Senecæ patris* esse superiori capite censui: nec dubium est, quin recte in eis institutus adolescens, majore profectu, nec illotis manibus Jus civile pertractaret. Sed vix obtineri hæc ratio hodie posset, quod rari Grammatici huic muneri apti sint: & si qui alioquin essent, ad uberiora, utilioraque Legum & Medicinæ studia pertransire malunt, quam inter pueros consenescere. Inter hodie declamatores celebre est *Libanii Sophistæ* nomen, qui bonum studiorum causa sane quam gratus acceptusque Juliano Impe-

ratori fuit: ejus vitam Eunapius descripsit: ut *Pauli Tyrii* Sophistæ Suidas.

Jo. Ludovicus Vives Valentinus lib. 3. de tradendis disciplinis.

Senecam Rhetorem licebit evolvere, à quo multum adjuvabitur verborum, & propriorum, & translatorum vi, tum copia, & varietate: ut rem eandem crebro, & sine fastidio possint exponere: multumque alere potest facundiam Latinam, Metaphoris potissimum, præ cæteris scriptoribus, dextre accommodatis.

Et libro 4.

Legent juvenes *Declamationes, & Suasorias*, quas ex Oratoribus sui temporis *Seneca* collegit, mendosas quidem illas & truncas: nam desunt Græca non pauca, & Latina sunt depravatissima, sed erunt nihilominus adjumento dicentibus. Nam plurima in illis sunt, & inventa subtiliter, acuteque & lepide, ac venuste expressa, multæque verborum ac sententiarum conformationes, & quasi lumina.

De authore Suasoriarum & Controversiarum Opsopœus.

Justus Lipsius Vir Clar. Electorum 1. cap. 1. Libros qui Controversiarum & Suasoriarum inscribuntur, Annæi Senecæ esse, illius qui Philosophus dicitur, & qui Neroni præceptor, censet vulgus & errat. Pugnat enim eum ea sententia Senecæ ætas, pugnat vita, pugnat stylus. Ætatis pugnam doceo, quia quicumque iis libris scriptor fuit, Aug. & Tiberii ævo vixit, non Claudii & Neronis. Hoc colligo ex variis ejus de se dictis. Ait alibi familiarem se fuisse Cestio Pio, Porcio Latroni, Val. Messalæ: alibi Ovidium poëtam declamantem audivisse, & Asinium Pollionem viridem cognovisse & senem. Eas omnes faces illustrasse ego scio medium principatum Augusti. At Senecæ celebrior ætas in Claudium incidit & Neronem. Addit imo amplius ille scriptor, ea ætate se fuisse ut Ciceronem ipsum audire potuerit declamantem. Verba ejus sunt Præfatione prima: *Omnes autem magni nominis mihi videor audivisse, præter Ciceronem. Nec Ciceronem quidem ætas mihi eripuerat, sed bellorum civilium furor, qui tunc totum orbem pervagabatur. Intra coloniam meam me continui, alioqui potuissem eum audisse in illo atriolo, in quo duos grandes prætextatos ait secum declamare solitos.* Ne quis mihi, quæso, ad hunc locum nebulas aut nugas. Ait se Ciceronem audire potuisse declamantem cum duobus grandibus prætextatis. Ii fuerunt Hirtius & Dolabella: quos ideo ludens sic appellat, quia tunc in prætexta toga erant & in magistratu. Eos per bellum civile Cæsaris Cic. (ut ipse alibi ait) dicendi discipulos habuit, cœnandi magistros. Vide quo ætatem suam producat ille scriptor. Ante Cæsaris mortem non solum natus fuisse debuit, sed etiam annos aliquot habuisse legitimos ad audiendum Ciceronem. Quomodo hæc ævi, ut sic dicam, granditas cadet in hunc nostrum Senec. qui mortuus Silio & Attico consulibus, extremo imperio Neronis? i. centum & 15 annis post illud ævum. Sed enim occurrunt huic rei, Et vixit, inquiunt, Sen. annos ad centum 14. alii etiam liberalius, centum 24. ita enim scribunt passim in historia ejus vitæ. Homines præstigiatores! & præ quorum arte in recoquendis senibus nihil sit Medea. Sed quid nugantur? cedo mihi auctorem aliquem hujus tam prodigiosæ senectutis. Non dabunt. Tacit. qui fautor Senecæ & ideo diligens in vita ejus narranda & morte, senile ejus corpus dixisse contentus fuit: grandem hanc, & non longe à miraculo ætatem, non attingit. Imo contra apud eum reperio, lib. 15. in oratione Neronis Sene-

tam alloquentis: *Est tibi,* inquit, *adhuc valida ætas, rebusque & fructui rerum sufficiens.* Valida, ait, ætas: & hoc paucis ante cædem ejus annis. Qui convenit hoc in senium tam effœtum? Sed ventilo ego, & tracto adhuc lusoria arma: quid si doceo Senecam natum non fuisse Cicerone vivo? nonne perorata hæc lis est? Ait ipse de se. Epist. 108. *His instinctus abstinere animalibus cœpi: & anno peracto, non tantum facilis mihi erat consuetudo, sed dulcis. Quæris quomodo desierim? In Tiberii Cæsaris principatum juventa tempus inciderat. alienigena tum sacra movebantur, & inter argumenta superstitionis ponebatur animalium quorundam abstinentia. Patre itaque meo rogante, qui non calumniam timebat, sed philosophiam oderat, ad pristinam consuetudinem redii.* Locus clarus, & in quo arx hujus causæ. Ait ecce se juvenem sub Tiberio, quo tempore alienigena sacra urbe mota sunt. Id accidit quinto Tib. imperii anno: ut colligo facile ex his Taciti verbis Ann. 2. *Actum & de sacris Ægyptiis Judaïcisque pellendis: factumque patrum consultum, ut quattuor millia libertini generis ea superstitione infecta in insulam Sardiniam veherentur.* Utrum ergo digiti me fallunt: an à morte Ciceronis ad hunc diem, anni circiter sexaginta colligunt? Quod si est, quomodo natus Ciceronis ævo Sen. fuerit: & idem juvenis adhuc sub Tiberio? Nisi quis tam inepte desipiens, qui sexagenarium senem juvenem censeat appellandum. Certa res, & huic uni argumento si quid opponi potest, illi sapiant: ego, ut poëta vetus ait, fatuus sim, non solum stultus. Pugnat ergo ætas Senecæ: etiam vita. Nam is qui philosophus, vitam illustrem egit, ad remp. accessit, honores gessit, Quæstor, Consul fuit. De Quæstura sua ipse fatetur Consol. ad Elbiam: de Consulatu, auctores, Fasti & Jurisconsulti. Hæc vitæ lux non cadit in meum senem: quem vixisse remotum ab omni ambitu scio, equestri ordine contentum. Testis ipse in præfatione lib. secundi. Melam filium alloquens, *Perge,* inquit, *quo inclinat animus, & paterno contentus ordine subduc fortunæ magnam tui partem.* Nam ordinem intelligit non dubie equestrem. Denique cum vana illa opinione quid magis pugnat, quam stilus? Aristoteles apud quo'dam Libyæ populos, quoniam uxores communes sunt, ait liberos ad formarum similitudinem distribui. Velim idem fit in his libris, quorum profluens & copiosa dictio, tantum abest à Sen. arguta & concisa eloquentia, quantum Homeri ille Nestor à Menelai. Quis falsus scriptor, satis dictum: dicam quis verus? tam clare idipsum, ut si quid hac parte errem, non recusem quin Fides aversa à me in omne ævum. L. Ann. Seneca Philosophus patrem habuit nomine & cognomine eodem. Is domo Corduba fuit, professione Rhetor. Natus ante bellum civile Cæsarianum, supervixit ad Claudii circiter principatum: sine honoribus, & non aliud quam provincialis eques. Is jam senex non dubie filiis suis scripsit, aut dictavit potius, hos qui supersunt Controversiarum & Suasoriarum lib. Sed ut in Plauti fabula inter duos Menæchmos: sic inter duos Senecas confusione nominum ortus error. Tributa illi quæ hujus erant: & claritate nimia filii, obscurus pater hodie, imo ignotus. Memoriam boni senis fugitivam (impune hoc dixerim) primus retraham ego. Ejus inquam Senec. hi libri. Doceo ex ætate: quæ patri convenit, disconvenit proli. doceo ex inscriptione, quæ in omnib. libris, etiam scriptis, concipitur: L. ANNÆI SENECÆ, AD SENECAM, NOVATUM, ET MELAM FILIOS. Optime. Inter tres filios quos nominat, Seneca Philosophus est: reliqui ejus fratres. Stemma tale:

L. An-

L. Annæus Seneca, qui Rhetor.
Elbia, ejus uxor.

L. Annæus Seneca, qui Philosophus.
Annæus Novatus, aliter Junius Gallio,
Annæus Mela, sive Mella, pater Lucani.

Quid jam clarius, quam Sen. Patris esse hæc scripta? Nam quin Mela ille frater Senec. Philosophi sit, non ambiges ex his locis. Tacitus lib. 16 Annalium: *Mela, quibus Gallio & Seneca parentibus natus, petitione honorum abstinuit: per ambitionem præposteram, ut eques Romanus consularibus potentia æquaretur.* Seneca ipse in Consolatione ad Elbiam: *Respice fratres meos, quibus salvis fas tibi non est accusare fortunam. In utroque habes quod te diversa virtute delectet. alter honores industria consecutus est.* (Gallionem intelligit): *alter sapienter contempsit.* intelligit Melam. Confer hunc locum è præfat. lib. 2 Controversiarum, & vide quam elogia omnia conveniant in hoc Mela: *Hæc eo libentius Mela fili carissime refero, quia video animum tuum à civilibus officiis abhorrentem, & ab omni ambitu aversum: hoc unum concupiscentem, nihil concupiscere, ut eloquentia tantum studeas. Ego vero non sum bonæ mentis impedimentum: perge quo inclinat animus, & paterno contentus ordine, subduc fortunæ magnam tui partem.* Nec turbat me, quod epigraphe Novatum nominet, quem alii, & quem Senec. ipse Gallionem. Idem enim ille per adoptionem familia exivit, & in gentem ac nomen venit Junii Gallionis. Credo illius ipsius Gallionis, qui inter Rhetoras nominatur Sen. patri: & de quo scriptor incertus, De caussis corruptæ eloquentiæ: *Malim hercle C. Gracchi impetum, aut L. Crassi maturitatem, quam calamistros Mæcenatis, aut tinnitus Gallionis.* At nomen Novati anterius ei fuisse, colligo ex Seneca in consolatione: qui filiam hujus agnoscit à nomine veteri Novatillam. Non item locus me movet initio lib. 2 Controv. de Fabiano Philos. *Scio futurum*, inquit, *ut auditis sententiis ejus, multas cupiatis audire. sed nec ille diu declamationibus vacabat: & ego multo minor natu quam ipse erat, audiebam quotiens inciderat, non quotiens volebam.* Qui si recte habetet, vana omnia quæ dixi de ætate hujus senis. Fabianus enim auditor Cestii Pii & Arellii Fusci fuit, ac sub Tiberio præcipua illi fama. Quo si multo minor natu hic scriptor: cur non pistrino trador ego atque asino? Sed non recta lectio, & emendo, *multo major natu.* Caussa enim vera non auditi Fabiani, quod ille juvenis, Senec. jam grandi, ut homo senex frequentare declamationes adolescentuli honeste non posset. Hæc Lipsius. Sed & ante eum Andreas Alciatus Parerg. lib. 4. cap. 14. Illud sciendum, duos fuisse Senecas: Eum qui Neron. præceptor erat, cujus sunt Epistolæ & Tragœd. quique patruus Lucani poëtæ, & Gallionis frater fuit. Alium seniorem, istius & Gallionis patrem: cujus sunt Declamation. qui se potuisse Ciceronem audire attestatur. Ut ridicula sit eorum sententia qui utriusque ætatem conjungentes, vixisse posteriorem annos supra 120 comminiscuntur: cum tamen Dio lib. 58. phthisi laborasse hunc Senecam sit auctor, manusque Caii principis evasisse, quod credebat fore ut quamprimum fato decederet.

A N-

ANDREAS SCHOTTUS
L E C T O R I
S.

Etsi non me fugit CONTROVERSIAS *prius edidisse M. Annæum, quam* SUASORIAS, *has enim Controversia* 12. *promittit, tamen feci libenter, ut has illis ordine anteponerem, cum tradendarum artium Methodo, quæ per faciliora notaque, ad ea, quæ difficilia magis, obscura atque ignota sunt, viam sternit, tum priorum editionum exemplo. Frobenii, quæ anno salutis* CIↃ IↃ XII. *prima, ut opinor, in Germania typis cusa prodiit, Hervagii quoque prima, quam Desiderius interpolavit. Nam in altera Cœlius Curio ordinem turbavit: denique Gryphii Lugdunensis, & quod rei caput est, auctoritate vett. quatuor antiquissimorum codicum, Augustodunensis, Brugensis, Covarruviani, & Vaticani, qui in membranis scripti, ad hos libros qua emendandos qua explanandos opitulati sunt, ne, ut ad hanc usque diem à plerisque (forte quod nimis & depravati essent, ac mutili, & lacunis pleni hiarent, Græcis omnibus sententiis desideratis) neglecti jacerent, neque in tenebris amplius delitescerent. Et vero* SUASORIÆ CONTROVERSIIS *in Rhetorum spatiis præmittebantur, ut illæ artis hujus propria, hæ Jurisconsultorum, judiciorumque: Scholarum illa, hæ fori fuisse videantur. Rariores tamen deliberationes, publice quidem à Declamatoribus institutæ,* CONTROVERSIÆ *vero disceptationesque frequentius: quibus tanquam in arena exercitata juventus in Solem tandem aspectumque prodiret, caussasque advocatione defendendas susciperet. Sed hæc M. Fabius Rhetorum princeps copiose, ut omnia, cap.* 10. *lib.* 3. *pertractavit, idemque Progymnasmata seu primas apud Rhetorem exercitationes lib.* 2. *cap.* 4. *præmitti solere tradit, ut* Chrias, Apologos, Sententias, Theses, *ceteraque quæ Theon, Aphthonius & Priscianus pertractarunt, ducebantque ad Aristotelis, aut Hermogenis potius subtiliorem viam, aut M. Tullii fontes. Ad eumdem modum* Suasionibus *ad* Controversias *præludere Græci solent: Quamquam ea tota ratio à Grammaticis Romæ occupata est, ac relegata. Plerique enim artium finibus motis, terminos transilire satagunt. Sed nunc ad rem ipsam aggrediamur.*

M. AN-

M. ANNÆI SENECÆ RHETORIS, SUASORIARUM Liber unus.

SUASORIA I.

Deliberat Alexander, an Oceanum naviget.

Finitam cuique rei magnitudinem natura dederat, dedit & modum. nihil infinitum est, nisi Oceanus. *Avitus.* Fertiles in Oceano jacere terras, ultraque Oceanum rursus alia litora, alium nasci orbem, nec usquam naturam rerum desinere, sed

semper

Ateriarum apud Rhetores Latinos duo genera tractata sunt: Suasoriæ, & Controversiæ. Nam cum declamatio judiciorum & consiliorum imago sit, ut Controversia forum exprimit, ita Suasoria consilii formam exhibet. Hæc magis puerorum fuit, à quo illi declamandi studium incipiebant: illa provectiorum. Duabus autem de causis Suasoriis prius exercebatur puer, quam Controversiis: altera quia Suasoriæ faciliores, minusque virium & prudentiæ requirere videntur: altera etiam quia is finis Rhetori propositus est, juvenem foro porius quam consilio præparare, cujus in imperio minor & rarior publice usus est. Ea ratione velut progymnasma ad controversiam Suasoria reputata est, quemadmodum fabulæ, chriæ, sententiæ, loci communes, theses, ethologiæ, quæ & ἠθοποιίαι Aphthonio dicuntur, ceteraque ejusmodi dicendi primordia, quæ illo προγυμνασμάτων nomine comprehenduntur. At Græcis maxime, qui magis suorum operum onera, inquit Quinctilianus, & modum noscentes, omnia hæc sibi retinuerunt, non à Latinis, qui hæc contemnentes, Grammaticis necessaria fecerunt, solamque controversiam, qua puerum mysteriis suis initiarent, antequam ad controversias admitterent, sibi receperunt. Hæc colligere licet ex Quin-

ſemper inde, ubi deſiſſe videatur, novam exſurgere: facile iſta finguntur: quia Oceanus navigari non poteſt. Satis ſit hactenus viciſſe Alexandro, qua mundo lucere ſatis eſt. Intra has terras cælum Hercules meruit. Stat immotum mare, & quaſi deficientis in ſuo fine naturæ pigra moles, novæ ac terribiles figuræ, magna etiam Oceano portenta, quæ profunda iſta vaſtitas nutrit, confuſa lux alta caligine, & interceptus tenebris dies, ipſum vero grave & devium mare, & aut nulla aut ignota ſidera. Ita eſt, Alexander, rerum natura: poſt omnia Oceanus: poſt Oceanum nihil. *Argentarii.* Reſiſte, orbis te tuus revocat: vicimus qua lucet. nihil tantum eſt, quod ego Alexandri periculo petam. *Pompeii Silonis.* Venit ille dies, Alexander, exoptatus, quo tibi operæ eſt adeſſe. iidem ſunt termini & regni tui, & mundi. *Oſci.* Tempus eſt Alexandrum cum orbe & cum ſole deſinere. Quod noveram, vici: nunc concupiſco quod neſcio. Quæ tam feræ gentes fuerunt, quæ non Alexandrum poſito genu adorarint? Qui tam horridi montes, quorum non juga victor miles calcaverit? Ultra Liberi patris trophæa conſtitimus. Non quærimus orbem, ſed amittimus. Immenſum, & humanæ intentatum experientiæ pelagus, totius orbis vinculum, terrarumque cuſtodia, inagi-

ctiliano, Tacito, Aphthonio, & Theone. Suaſorias vero puerorum fuiſſe præter illos auctores indicat Juvenalis Sat. 1. iis verſibus:

Et nos ergo manum ferula ſubduximus, & nos
Conſilium dedimus Sylla, privatus ut altum
Dormiret. Et Perſius 3. illis:
Sæpe oculos, memini, tingebam parvus olivo,
Grandia ſi nollem morituro verba Catoni
Dicere.

Has tamen noſter auctor controverſiis poſtpoſuit velut appendicem, promiſſioniſque ſuæ ὑπόμνημα [?], pluribuſque libris, an hoc ſingulari, in incerto eſt. Illud ſolum controverſiarum lib. 2 innuit, Suaſorias ſe daturum, inter quas & quandam Latronis de Theodoto per triduum declamatam, quæ tamen hic non habetur. Et ſane multa ex his intercidiſſe clarum eſt, multa ex reliquis corrupta, mutila, & trunca eſſe: quibus, defecti omni ſcriptorum librorum ope, conjecturis tantum, quantum in nobis fuit, opitulati ſumus. quas ideo ſeorſim à textu ex Romana editione, quæ nobis purior & integrior aliquanto viſa eſt expreſſo, his annotationibus incluſimus, ne tanti noſtra ſomnia facere videremur, ut ea vel invitis legenda obtruderemus. Suaſoriarum autem præcepta ſi quis requirat, legat Quinctilian. cap. 10. lib. 3. *N. Faber.*

1 *Inagi-*

[1] inagitata remigio vastitas, litora modo sæviente fluctu inquieta, modo fugiente deserta.[2] tetra caligo remittet fluctus. Nescio quid humanis natura subduxit oculis, extrema nox obruit. *Musæ.* Fœda belluarum magnitudo, & immobile profundum testantur, Alexander, nihil ultra esse, quod vincas; revertere. *Albutii Silii.* Terræ quoque suum finem habent, & ipsius mundi aliquis occasus est, nihil infinitum est, modum magnitudini facere debes, cum forma non facit. Magni pectoris est inter secunda moderatio. Eundem fortuna victoriæ tuæ, quem natura finem facit. Imperium tuum cludit Oceanus. O quantum magnitudo tua rerum quoque naturam supergressa est! Alexander orbi magnus est, Alexandro orbis angustus est. Aliquis etiam magnitudini modus est. Non procedit ultra spatia sua cælum. Maria intra terminos suos agitantur. Quicquid ad summum venit, incremento non reliquit locum. Non magis quicquam ultra Alexandrum novimus, quam ultra Oceanum. *Marillii.* Maria sequimur, terras cui tradimus? Orbem quem non novi, quæro; quem vici, relinquo. *Fabiani.* Quæ ista toto pelago infusa caligo? Navigantem tibi videtur admittere, quæ prospicientem quoque excludit. Non hæc India est, nec terribilis ferarum ille conventus. immanes propone belluas. adspice quibus procellis fluctibusque sæviat, quas ad litora undas agat. tantus ventorum concursus, tanta convulsi funditus maris insania est: nulla præsens nagivantibus statio est, nihil salutare, nihil notum. rudis & imperfecta natura penitus recessit. Ista maria ne illi quidem petierunt, qui fugiebant Alexandrum. Sacrum qui-

1 *Inagitata remu vastitas*] Ceteræ editiones, *inagitata remissio vastitas.* ex quo effeceram, *inagitata remigio vastitas.* N. Faber.

2 *Tetra caligo remittet fluctus*] Dalecampius apud Fabrum: *immites fluctus.* Schottus: *tetra caligo. Remittit fluctus.* Scribe: *Tetra caligo permista fluctibus,* Gronovius. Grossotius Lissæus raræ eruditionis, meliorisque spei adolescens per epistolam me monuit, Jo. Dalechampium Medicum omni doctrinæ genere excultissimum, hæc ita legere, *tetra caligo immitei fluctus. Nescio quid hoc est quod hominis natura subduxit oculis, & atra nox obruit.* quæ sive à libris veteribus, sive ab ingenio sint, recta & proba judico. N. Faber.

3 In

quidem terris natura circumfudit Oceanum. Illi qui jam ſiderum collegerunt metas, & annuas hiemis atque æſtatis vices ad certam legem redegerunt, quibus ignota nulla pars mundi eſt: de Oceano tamen dubitant, utrumne terras velut vinculum circumfluat, an in ſuum colligatus orbem, & in hos, per quos navigatur ſinus, quaſi ſpiramenta quædam magnitudinis exæſtuet: ignem poſt ſe, cujus augmentum ipſe ſit, habeat, an ſpiritum. Quid agitis, commilitones? regem domitoremque generis humani, magnum Alexandrum, eo demittitis, quod adhuc quid ſit diſputatur? Memento, Alexander, matrem [3] in orbe victo adhuc magis, quam pacato relinquis.

DIVISIO. Aiebat *Ceſtius*, hoc genus ſuaſoriarum [4] aliter declamandum eſſe, quam ſuadendum. Non eodem modo

3 *In orbe victo adhuc magis quam pacato relinquis*] Forte, *relinqui*. Gronovius.

4 *Aliter declamandum eſſe quam ſuadendum*] Nic. Faber, vir ſummus, hic merito obhæſit. Qui ſuadet, ait, declamat: unde ſatis apparet locum non ſtare: ex his autem, quæ ſubjiciuntur, intelligi, velle Senecam, conditionem perſonarum efficere, ut aliter atque aliter declamemus ſuadeamuſque. Conjicit ergo: *aliter atque aliter declamandum eſſe*, inductis ſequentibus. Niſi forte: *aliter atque aliter declamandum atque ſuadendum eſſe.* Fatetur & Schottus depravatum eſſe locum; & quaſi momentum allaturus tentat leviter: *hoc genere ſuaſoriarum.* In Pal. poſt raſuram legebatur, *quam ſuccidendum;* in Voſſiano, *quam ſuadentium.* Scribe: *hoc genus ſuaſoriarum aliter declamandum eſſe quam ſententiam.* hoc eſt, ſimplicem ſuaſoriam. In genere deliberativo quidam rhetores minimum requirebant artis, plurimum prudentiæ fideique, quæ non eſt ſine libertate. Quintilianus, lib. 3 Inſtit. cap. 8. *Alia veru conſilii ratio eſt: ideoque Theophraſtus quam maxime remotum ab omni affectatione in deliberativo genere voluit eſſe ſermonem, ſecutus in hoc auctoritatem præceptoris ſui. namque Ariſtoteles idoneam maxime ad ſcribendum demonſtrativam, proximamque ab ea judicialem putavit: videlicet quia prior illa tota eſſet oſtentationis, hæc ſecunda egeret artis, vel ad fallendum: ſi ita popoſciſſet utilitas, conſilia fide prudentiaque conſtarent.* Et quamquam non omnino aſſentiat Fabius, refert tamen & mox Ciceronis eodem pertinens dictum. Volebat igitur Ceſtius in hoc genere, ubi rex conſilium habere fingitur, plus adhibendum artis, & temperandam orationem inter illa, quæ materia ſubjiceret, quæque auribus regiis molliſſima forent. Utique cum obſervet ibidem Quintilianus, hoc fere vitio declamatores laborare, quod *& contra ſentientibus inhumane convitientur, & ita plerumque dicant, tanquam ab iis, qui deliberant, utique diſſentiant, ideoque objurgantibus ſimiliores ſint quam ſuadentibus.* Uſus vocabuli, *ſententia*, pro oratione concionalis officii, apud eundem dicto loco: *In hiſtoriis conciones atque ſententiæ plerumque ſuadendi ac diſſuadendi funguntur officio.* Et ſtatim: *Inveniet & breviores*

modo in libera civitate dicendam esse sententiam, quo apud reges: quibus etiam quæ prosunt, ita tamen ut delectent, suadenda sunt. Et inter reges ipsos esse discrimen: quosdam magis aut minus rerum usum habere. Veritatem facti Alexandrum exisse. Quosdam superbissimos, & supra mortalis animi modum elatos cernimus. Denique ut alia dimittantur argumenta, ipsa suasoria insolentiam ejus coarguit; orbis illum suus non capit: itaque nihil dicendum aiebat, nisi cum summa veneratione regis, ne accideret idem quod præceptori ejus Callistheni accidit, quem occidit propter intempestive liberos sales. Nam cum Deus vellet videri, & vulneratus esset, viso sanguine ejus philosophus mirari se dixerat, quod non esset [5] ἰχὼρ οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι. Ille se ab hac urbanitate lancea vindicavit. Eleganter in C. Cassii Epistola quæ ad M. Ciceronem missa positum. multum jocatur de stultitia Cn. Pompeii adolescentis, qui in Hispania contraxit exercitum, & ad Mundam acie victus est. Deinde ait: Nos quidem illum deridemus, [6] sed timeo ne ille nos gladio ἀντιμυκτηρίσῃ. In omnibus regibus hæc urbanitas extimescenda est. Aiebat itaque, apud Alexandrum ita dicendam esse sententiam, ut multa adulatione animus ejus permulceretur. Servandum tamen aliquem modum, ne nobis accideret tale aliquid, quale accidit Atheniensibus, cum publicæ eorum blandiciæ non tantum deprehensæ, sed & castigatæ sunt. Nam cum Antonius vellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi juberet, habitu quoque & comitatu Liberum imitaretur, occurrerunt venienti ei Athenienses cum conjugibus & liberis, & Διόνυ-

breviores aliquanto caussarum orationes quam sententiarum. Illæ judicialis, hæ deliberativi generis. *Gronovius.*

5 Ἰχὼρ, οἷός πέρ τε ῥέει] At Plutarchus ab ipso Alexandro hoc Homeri hemistichium in illos prolatum fuisse scribit, qui eum Jove natum dicebant. Sed & ex eodem auctore, & Curtio, & Arriano constat non lancea, sed tormentis occisum Callisthenem. Et mirum quot locis, in his præcipue suasoriis, M. Seneca memoria lapsus videatur. *N. Faber.*

6 *Sed timeo ne ille non gladio ἀντιμυκτηρίσῃ*] Ciceronis locus in Epist. ad C. Cassium, sic habet, *Vereor ne nos rustice velit ἀντιμυκτηρίσαι.* Idem.

 7 Dixe-

Διόνυσον salutaverunt. Bene illis cesserat, si nasus Atticus ibi substitisset. [7] dixerunt despondere ipsos [8] in matrimonium Minervam suam, & rogaverunt ut duceret. [9] Ac Antonius ait ducturum, sed dotis nomine imperare se illis mille talenta. Tum ex Græculis quidam ait: κύριε, ὁ Ζεὺς τὴν μητέρα σου Σεμέλην ἄπροικον εἶχε. Huic quidem impune fuit: sed Atheniensium sponsalia mille talentis æstimata sunt. quæ cum exigerentur, complures contumeliosi libelli proponebantur: quidam etiam ipsi Antonio tradebantur: sicut ille qui subscriptus statuæ ejus fuit, cum & eodem tempore Octaviam uxorem haberet, & Cleopatram: [10] ΟΚΤΑΒΙΑ ΚΑΙ

7 *Dixerunt despondere ipsos*] Lege, *ipsi*. nempe Antonio: nam *τὸ se*, quod respiceret Athenienses, in verbo tacite continetur. Nisi fuerit, *ipsos ei*. Statim particula *Ac* non erat in scripto, & melius aberit. Cæterum Athenienses eodem genere adulationis demeruerant Demetrium Polioreeten, desponsa Tutelari sua, qui ejus vicem cum Lamia meretrice in arce & pulvinari Minervæ cubitavit, teste Clemente in Protreptico. *Gronovius*.

8 *In matrimonium Minervam*] Hanc historiam narrat Dio lib. 48. vide quomodo explicet hunc locum P. Faber lib. 2 Semestr. cap. 15. & Lipsius ad lib. 1 Annal. Taciti.

9 *At Antonius ait ducturum*] Sed Dio libro 48. Ἀντώνιος δ' ἠχθέσθη τὸν γάμον ἴση, καὶ προῖκα μυριάδας ἑκατὸν παρ' αὐτῶν ἐξέπραξεν. Hæc autem Dionis summa quadragies sestertium efficit, id est, centum sexaginta sex talenta, mnasque præterea quadraginta, quæ multum à mille talentis absunt. Sed & quod ad hanc historiam attinet, longe aliter Plutarchus. Is enim Antonium in exigendis pecuniis non fuisse Græcis molestum tradit, sed declamationibus Rhetorum, (ita enim ἀκροάσεις φιλολόγων interpretor) & spectaculis certaminum, jurique dicundo intentum ingentia beneficia Atheniensium civitati contulisse: inde etiam φιλέλληνα, καὶ φιλαθηναῖον dictum. At vero Asianis vectigalia duplicasse. Qua ratione Hybreas orator totius Asiæ nomine ad eum delegatus est: cujus hæ duæ insignes in ea oratione referuntur sententiæ, εἰ δύνασαι δὶς λαβεῖν ἑνὸς ἐνιαυτοῦ φόρον, δύνασαι καὶ δὶς ἡμῖν ποιῆσαι θέρος, καὶ δὶς ὀπώραν. altera vero qua cum ostendisset ducenta millia talentorum ab Asianis soluta subjecit, εἰ μὴ εἴληφας, ἀπαίτει παρὰ τῶν λαβόντων. εἰ δὲ λαβὼν οὐκ ἔχεις ἀπολώλαμεν. quibus nescio an in his libris ullæ præstantiores exstent. *N. Faber*.

10 *Octavia res tuas tibi habe*] Hæc lectio scripturæ antiquæ sequitur vestigia, quæ etiam eruditissimo Lipsio venerat in mentem. P. tamen Ciaconius legit, Ὀκταβία καὶ Ἀθηνᾶ τῷ Ἀντωνίῳ *res tuas tibi habe*. nec male fortassis. Nam cum Antonius Octaviam duxisset, deinde Minervam Atheniensium, & in Ægyptum profectus iis superinduceret Cleopatram, urbane ab illis duabus nuntium remitti Antonio fictum est. Sane in veteribus editionibus inter hæc verba, *Hoc tu evita*, in quibus *Octavia* vocabulum latet, & illa, *res tua tibi habe*, interstitium aliquod vocum relictum est. Uxor autem eadem formula in repudii libello utebatur, qua maritus, nisi quod addidisse videtur, REDDE MEAS: ut

ΧΑΙ ΑΘΗΝΑ ΑΝΤΩΝΙΩ, RES TUAS TIBI HABE. Belliſſimam tamen rem Deillius dixit, quem Meſſala Corvinus [11] deſultorem bellorum civilium vocat, [12] quia ab Dolabella ad Caſſium tranſiturus, ſalutem ſibi pactus eſt, ſi Dolabellam occidiſſet: & à Caſſio deinde tranſivit ad Antonium: noviſſime ab Antonio transfugit ad Cæſarem. Hic eſt Deillius, cujus Epiſtolæ laſcivæ ad Cleopatram feruntur. Cum Athenienſes tempus peterent ad pecuniam conferendam, nec exorarent, [13] Deillius ait: Et tamen [14] ſcito illos tibi, annua, bima, trima die debere. Longius

ex Plauti loco in Amphit. ſc. 2. act. 3. colligere licet, & ex oratione prima pro Chriſtianis Juſtini Martyris ad Senatum, in eo fragmento, quod apud Euſebium exſtat lib. 4. hiſtor. Eccleſiaſt. ad quod etiam alluſit ſupra Controv. 6. lib. 1. *Vides*, ait, *quid inter duas uxores interſit, iſta ſi nos reliquerit, repetet ſua: hac quod dedit, non auferet.* Verum non adeo omnia in iſtis jocis ad Juriſconſultorum normam exigenda ſunt. *N. Faber.*

11 *Deſultorem bellorum civilium*] Sic apud Ovidium in Cl. V. Claudii Putanei codice manuſcripto, *non ſum deſultor amoru.* Idem.

12 *Quia à Dolabella ad Caſſium tranſiturus*] Scriptus. *quia de Dolabella.* Et mox: *occidiſſet: de Caſſio deinde tranſiit ad Antonium.* Sane video hac particula veteres nonnunquam uti, ubi vulgarius, *à*, vel, *ex*, ponimus. Controv. 14. *imperator ob hoc ipſe de prælio fugit.* Præfatione quarta: *Non ſum de judicibus ſeveriſſimus.* Sic idem ſcriptus. Fabius Inſt. 6, 1. *Fugiendum de civitate, cedendum bonis.* Idem 7, 3. *Qui privatam pecuniam de templo ſurripuit.* Gronov.

13 *Deillius ait*] Δέλλιον vocant Plutarchus & Dio, quem hic etiam παιδικὰ πολὸ Ἀντωνίου γενόμενον tradit. *N. Faber.*

14 *Scito illos tibi annuam, bimam, trimam diem*] Recte vidit Cujacius ſcribendum eſſe: *annua, bima, trima die debere:* ex eo, quod Ulpianus: *Dos ſi pondere, numero, menſura contineatur, annua, bima, trima die reddetur.* Sed negat N. Faber hunc jocum ad juriſprudentiæ normam exactum: nam dictam dotem præſenti die debitam fuiſſe; ſoluto vero matrimonio à marito annua, bima, trima die, æqualibuſque penſionibus redditam: hic autem de præſtanda dote, non de reddenda agi. Sed hanc contradictionem elevat nobiliſſimum fragmentum Polybii nuper publicatum, l. XXXI. Κατὰ δὲ τὸν Ῥωμαίων νόμον δέον ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἀποδοῦναι τὰ προσοφειλόμενα χρήματα τῆς φερνῆς ταῖς γυναιξί, προσδοθέντων τῶν πρώτων ἐπὶ τὰ δέκα μηνῶν κατὰ τὸ παρ' ἐκείνοις ἔθος. De illis igitur jocoſus advocatus miſeris adulatoribus, cum non impetrarent tempus, tamen, inquit, memento, quia dotis nomine hanc exactionem vis impleri, debere illos tibi non ſtatim, ſed tribus penſionibus, ſeu annua, bima, trima die, moribus quidem Romanis. Itaque non dubitavi veram lectionem etiam Valeſio V. Cl. probatam auctori reſtituere. *Gronovius.* Annotaverant viri docti legendum, *annua, bima, trima die debere*, phraſi Juriſconſultis familiari. Verum ne hic jocus ad juriſprudentium normam exactus. nam dicta dos præſenti die debebatur: ſoluto vero matrimonio à marito, annua, bima, trima die, æqualibuſque penſionibus red-

gius me fabellarum dulcedo produxit. Itaque ad propositum revertar. Aiebat Cestius, magnis cum laudibus Alexandri hanc suasoriam esse dicendam: quam sic divisit, ut primum diceret, etiam si navigari posset Oceanus, navigandum non esse, satis gloriæ quæsitum: regenda esse & disponenda, quæ in transitu vicisset: consulendum militi, totius orbis victoriis lasso: de matre illi cogitandum: & alias caussas complures subjecit. Deinde illam quæstionem [subjecit,] ne navigari quidem Oceanum posse. *Fabianus* philosophus primam fecit quæstionem eandem, Etiam si navigari posset Oceanus, navigandum non esse. At rationem aliam primam fecit, modum imponendum esse rebus secundis. hic dixit sententiam: Illa demum magna est felicitas, quæ arbitrio suo constitit. Dixit deinde locum de varietate fortunæ: & cum descripsisset, nihil stabile esse, omnia fluitare, & incertis motibus modo attolli, modo deprimi, absorberi terras, & maria siccari, montes subsidere, deinde exempla rerum è fastigio suo devolutarum, adjecit: Sine potius rerum naturam, quam fortunam tuam, deficere. Secundam quoque quæstionem aliter tractavit. Divisit enim illam sic, ut primum negaret ullas in Oceano, aut trans Oceanum, esse terras habitabiles: deinde si essent, perveniri tamen ad illas non posse. Hic difficultatem ignoti maris, naturam non patientem navigationis. Novissime ut possit perveniri, tanti tamen non esse. Hic dixit incerta peti, certa deseri; desciturs gentes, si Alexandrum rerum naturæ terminos supergressum notuisset. Hic matrem memoravit, de qua dixit, quomodo illa trepidavit, etiam quod Granicum transiturus esset. *Glyconis* celebris sententia est: τοῦτο οὐκ ἔστι Σιμόεις, οὐδ' ὁ Γρανικός,[15] τοῦτο εἰ μή τι κακὸν ἦν, οὐκ ἂν ὕστατον ἔκειτο. Hoc omnes imitari voluerunt. *Plution* dixit:

reddebatur. Hic autem de præstanda dote, non de reddenda agitur. N. *Fab.*

15 Τοῦτο εἰ μή τι κακὸν] Nescio quid velit Schottus vertendo: *nisi quid erat, quod postremo loco succumberet.* Immo: *Hoc nisi malum esset, non in postrema parte rerum situm foret.* Gronovius.

16 Τὸ

xit: Καὶ διὰ τοῦτο μέγιστόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸ μὲν μετὰ πάντων, μετὰ δὲ αὐτοῦ οὐδέν. *Artemon* dixit: βούλεσθ' ὦ νεολαία πλεύσεις ἥλιους; δύο Ἑλλησποντίαις ἥδοσιν ἐφεστῶτες. οἱ δὲ ἐπὶ τῷ Παμφυλίῳ πελάγει [16] τὸ ἐμπρόθεσμον προσδοκῶμεν ἄμπωσιν; Οὐδὲ Εὐφράτης τοῦτ' ἔστιν, οὐδὲ Ἰνδός, ἀλλ' ἐστὶ μυστήριον, εἴτε φύσεως ὅρος, εἴτε πρεσβύτατον στοιχεῖον, εἴτε γένεσις θεῶν πρώτων ἐστὶν, ἢ καὶ ἁπλῶς ὕδωρ. *Apaturius* dixit: ἐντεῦθεν ναῦς ἐκ μιᾶς φορᾶς εἰς ἀνατολὰς, ἔνθα δὲ εἰς τὰς ἀορατοὺς δυσεις. *Cestius* descripsit: Fremit Oceanus, quasi indignetur, quod terras relinquas. Corruptissimam rem omnium, quæ unquam dictæ sunt, ex quo homines diserti insanire cœperunt, putabant [17] Dorionis esse in metaphrasi dicta Homeri: *Tunc excæcatus Cyclops saxum in mare jecit.* Hæc quomodo ex corruptis eo perveniant, ut & magna, nec tamen sana sint, aiebat Mæcenas apud Virgilium intelligi posse. Tumidum est, [18] ὄρεος ὄρος ἀποσπάσαι. Virgilius quidem ait:

Rapit [19] *haud partem exiguam montis.*—

Ma-

16 Τὸν ἐμπρόθεσμον ἄμπωσιν] Ille monstrose, *terminum datum æstuarium vadosum.* Immo *statum accessum*, vel *æstum.* Gronovius.

17 *Dorionis esse in metaphrasi dicta Homeri*] Olim legebatur, *dictum*: sed illud ab Romana est editione, quæ etiam *Aeriones.* De quo nomine multa disputat Schottus, sed nihil adfert, cur à veteri lectione recedamus. Faber hæc quoque corruptissima judicat. In scriptis Vossii & Aureliani libris erat, *dictam.* Scribe: *in metaphrasi Odyssea Homeri.* Nam hinc depromtus, qui sequitur, versus. In quo miror, quod fuerit negotium Schotto. Quid enim apertius quam integrum hexametron esse:

Tunc excæcatus Cyclops saxum in mare jecit.

Est autem apud Homerum Ὀδυσσ. ι'. Ἧκε δ' ἀπορρήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο. Quamquam adeo corruptam rem in versu Latino non sit agnoscere: nisi *saxum* pro scopulo toto intelligas, aut vice τοῦ *saxum* fuerit *montem* vel simile quid. Possis & suspicari post, *Dorionis esse*, lacunam, & abesse sententiam quandam ejus immanem in hac suasoria: post quam enarratam subjunxerit, ejusdem Dorionis esse in metaphrasi Homericæ Odysseæ, quod sequitur. Hoc verum: forsan & in versu legi debere: *saxo mare texit.* Idem. Ceteræ editiones habent *putabant Dorionis esse in metaphrasi dictum Homeri.* quæ quare mutarint Romæ, non video. Omnia autem hæc valde corrupta & confusa sunt, à quibus se explicare difficile est. N. *Faber.*

18 Ὄρεος ὄρος ἀποσπάσαι] In his nihil sani: sed refingendum ex verbis Homeri: Κορυφὴν ὄρεος ἀπορρήξατο. Quod utcumque excusaverint Græci, tumidum Mæcenati & Senecæ visum est, arguiturque comparatione prudentiæ Virgilianæ. *Gronovius.*

19 *Haud partem exiguam montis*] Hos versus Virgilii respicit, qui lib. 10. leguntur:

 Fert

Magnitudini se dat, sed ut non impudenter discedat à fide. Est inflatum,

—— χὰρ χαιεία βάλλεται μέσ☉.

Virgilius ait de navibus,

—— *Credas innare revulsas*
Cycladas.

Non dicit hoc fieri, sed videri. [20] propitiis auribus accipitur, quamvis incredibile est, quod excusatur, antequam dicitur. Multo corruptiorem sententiam *Menestrati* cujusdam declamatoris non abjecti suis temporibus, nactus sum in hac ipsa Suasoria, cum describeret belluarum in Oceano nascentium magnitudinem. Efficit hæc sententia, ut ignoscamus ei, qui dixit ipsis Charybdi & Scylla majus portentum, Charybdin ipsius maris naufragium videri, [21] & ne in mare semel insaniret: quid ibi potest esse salvi, ubi ipsum mare perit? *Damesceticus* induxit matrem loquentem, cum describeret assidue prioribus periculis nova supervenisse. *Barbarus* dixit, cum introduxisset excusantem se exercitum Macedonum, hunc sensum. *Fuscus Arellius* dixit: Testor ante orbem tibi tuum deesse, quam militem. [22] *Latro* sedens hanc

Fert ingens toto connixus corpore saxum,
Haud partem exiguam montu Lyrnesius
Acmon.

Quos videtur noster auctor cum Homeri versibus Odyss. 9. ex Polyphemi fabula, unde imitati sunt contulisse. Illa enim verba, *Tum excæcatus Cyclops saxum in mare rejecit*, tale quid subindicant. N. *Faber*.

20 *Propitiis auribus auditur*] Haud scio unde editiones, *videtur:* nisi forte à posteriore Erasmi: nam Prior, *accipitur:* ut & Pal. & Vossianus. Nec mutandum est: quis enim nescit *accipi* sæpe esse audiri? Nepos Timotheo: *ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur.* Fabius decl. 337. *Intelligo aversis auribus accipi hanc partem orationis.* Schottus ex illo *videtur* conjecisse ait se *cibitur* vel *auditur:* at idem totum se dedit lectioni codicis sui: *promtis auribus accipitur.* Nos vero *propitiis* haudquaquam tollendum censemus. Est enim, faventibus, applaudentibus. Quid? an solos deos dici propitios putavit? Nepos Dione: *illi ipsi custodes si propitia fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent.* Brutus ad Atticum: *Atque eo tendit, id agit, ad eum exitum properat, ut sit illi Octavius propitius.* Controv. 21. *Propitius pater ita filiam suam collocavit, quemadmodum tyrannus alienas.* Curtius, lib. 9. *Prabe, quæso, propitias aures imperium atque auspicium tuum constantissime secutis.* Gronovius.

21 *Et ne in mare semel*] Scriptus: *& ne in una re semel insaniret.* Idem.

22 *Latro sedens*] Id est, in prælocutione. N. *Faber*.

23 Da

hanc dixit: Non excuſavit militem, ſed dixit: Dum ſequor, quis mihi promittit hoſtem, quis terram, quis diem, quis mare? [23] Da ubi caſtra ponam, ubi ſigna ponam. Reliqui parentes, reliqui liberos, commeatum peto: numquid immature ab Oceano? Latini declamatores in Oceani deſcriptione non nimis viguerunt. nam aut tumide ſcripſerunt, aut curioſe. Nemo illorum potuit tanto ſpiritu dicere, [24] quanto Pedo, qui navigante Germanico dixit:

Jam pridem poſt terga diem ſolemque relictum,
Jam pridem notis extorres finibus orbis,
Per non conceſſas [25] audaces ire tenebras,
Heſperii metas, extremaque littora mundi.
Nunc illum, pigris immania monſtra ſub undis
Qui ferat, Oceanum, qui ſævas undique Priſtis,
Æquoreoſque canes, ratibus conſurgere prenſis.
Accumulat fragor ipſe metus, [26] jam ſidere limo

Na-

23 *Da, ubi caſtra ponam, ubi ſigna ponam*] Quis credet Latronem adeo inopem verborum fuiſſe, ut τὸ *ponam* iteraret? Etſi non addicant mss. tamen Latini ſermonis paullo peritiori liquebit olim fuiſſe: *ubi ſigna figam.* Gronovius.

24 *Quanto Pedo*] Albinovanus, quem Quinctilianus inter heroïcos Poëtas recenſet, & non indignum cognitione, ſi vacet, dicit. Martialis doctum vocat, & Epigrammata ſcripſiſſe lib. 2 tradit:

Diſce, inquit, *quod ignoras, Marſi, doctique Pedonis*
Sæpe duplex unum pagina tractat opus.

Eaque amatoria fuiſſe indicat lib. 5. Ait enim,

Sit locus & noſtris aliqua tibi parte libellis,
Qua Pedo, qua Marſus, quaque Catullus erit. N. Faber.

25 *Audaces ire tenebras*] Etſi omnes hic pulcre ſileant, etiam Scaliger in Catalectis, nullum tamen ſenſum video. Neque aſſentior Petreio verſus hos ita eſſe decerptos, ut ex iis continens elici ſententia non poſſit. Nempe poſuit eadem ſerie auctor, ſed omnis in illis eſt culpa librariorum. Illud hiulcum, *ire tenebras*, *Heſperiis metas.* Libet tentare, *iſſe pigebat.* Jam pœnitebat Druſum Germanicum, vel potius ejus comites, diem ſolemque poſt terga relictum: jam pœnitebat velut exules finibus noti orbis, audaci conſilio iiſſe per non conceſſas metas & extrema littora Heſperii mundi. Nam ſubinde cogitabant timebantque illum Oceanum &c. conſurgere ratibus *prenſis.* Nam quod Scaliger edidit, *panſis*; & Schottus inclinat in *pandis*, excuſare nullo modo poſſum. Vel ob illud Catulli, *velut minuta magno Deprenſa navis in mari veſaniente ponto.* Et Maronis: *canibus deprenſa marinis.* Gronovius.

26 *Jam ſidere limo Navigia*] *Sidere* verbum pro ſubſidere atque hærere limo accipiebat Nunneſius. Melius tamen pro nomine interpreteris aſtrum ſiniſtrum: nec enim apparet quomo-

do

Navigia, & rapido desertam flamine classem,
Seque feris credunt per inertia fata marinis
Tam non felici laniandos sorte relinqui.
Atque aliquis 27 *prora spectat sublimis ab alta*
Aëra pugnaci luctatus rumpere nisu.
Ut nil erepto valuit dinoscere mundo,
Obstructo taleis effundit pectore voces:
28 *Quo ferimur? ruit ipse dies, orbemque relictum*
Ultima perpetuis claudit natura tenebris:
Anne alio positas ultra sub cardine gentes,
Atque alium libris intactum quærimus orbem?
Dii revocant, rerumque vetant cognoscere finem
Mortaleis oculos: aliena quid æquora remis
Et sacras violamus aquas, divûmque quietas
Turbamus sedes?

Ex Græcis declamatoribus nulli melius hæc suasoria processit, quam Glyconi. Sed non minus multa magnifice dixit, quam corrupte. Utriusque vobis faciam potestatem. Et

do in Oceano profundissimo naves limo subsidant. Ita Schottus, haud dubie βαλαντιοτομῶν. & recte Nunnesius. Neque refert credo, quid fiat, sed quid illi metu, pessimo auctore, ignari naturæ maris, futurum credant, ac sibi persuadeant. Adde Curtium lib. 9 de Alexandro Oceanum navigante. Decepere Schottum interpretatio inepta cod. Pal. apud Gruterum: *limo*, id est, obliquo: & Petreius Toletanus, qui etiam laborat, ut ridiculæ interpretationi rationem è physicis adsignet. *Gronovius.*

27 *Prora spectat sublimis*] Vox media nimium quantum suspecta. Scriptus codex & edd. vett. *se dat*. Forte: *prora pendens sublimis ab alta.* Hoc est, suspensus stans. *Idem.* Cæteræ editiones habent, *se dat sublimis ab alta.* quæ lectio ferri potest. Et si quid mutandum, potius ita legerem, atque interpungerem:

Atque aliquis prora spectans sublimis ab alta,
Aëra pugnaci luctatus rumpere nisu:
Ut nihil erepto, &c.

nempe ad imitationem illius prosopopeiæ apud Homerum frequentissimæ, Iliad. ζ.

Καί ποτέ τις εἴπῃσιν, ἰδὼν κατὰ δάκρυ χέουσαν.

Et Iliad. η.

Καί ποτέ τις εἴπῃσι, καὶ ὀψιγόνων ἀνθρώπων
Νηῒ πολυκλήϊδι πλέων.

Rursus eod. lib.

Ὧδε δέ τις εἴπεσκεν ἰδών, &c. & alibi sæpe. *N. Faber.*

28 *Quo ferimur? ruit ipse dies*] Non sunt huic similia, quæ confert Schottus: *terram nox obruit: ruit Oceano nox.* In Vossiano, perinde ut in Pal. erat, *rugit*. Ut forte scribendum sit: *fugit ipse dies.* Gronovius.

Et volebam vos experiri, non adjiciendo judicium meum, nec ſeparando à corruptis ſana. potuiſſet etenim fieri, ut vos illa magis laudaretis, quæ inſaniunt, & nihilominus poteſt fieri, quamvis diſtinxerim. Illa belle dixit: ſed fecit quod ſolebat, ut ſententiam adjectione ſupervacua atque tumida perderet. Adjecit enim illud: [29] Vale terra: vale Naïs mea: jubeo enim: num ferent oculi? ὑγίαινε γῆ, ὑγίαινε Ναΐ ἐμά· κέλομαι γάρ· ἆρ' οἴσει τὰ ὄσσε; Quoſdam [30] judices dubios ſui habet: ego non dubito contra ſententiam ferre.

SUASORIA II.

Trecenti Lacones contra Xerxem miſſi,[1] *cum trecenti ex omni Græcia miſſi fugiſſent, deliberant, an & ipſi fugiant.*

ARELLII FUSCI PATRIS. At, puto, rudis lecta ætas, & animus qui frangeretur metu inſueto, armaque non paſſuræ manus, hebetataque ſenio, aut vulneribus, corpora. quid dicam potiſſimos Græciæ? an Lacedæmonios? an Eleos? an repetam tot acies patrum, tot excidia urbium, tot victarum gentium ſpolia? [2] Et nunc, proh dolor! concidunt, ſi remeabimus, templa. [3] Pudet conſilii

29 *Vale, terra, vale*] Haud dubie hæc Latina delenda. Ne Græca quidem bene habent. Quæ enim illa Naïs? quid, κέλομαι γάρ. Forte: Ὑγίαινε γῆ, ὑγίαινε μαῖα ἐμά· κηδομαι γάρ. Nutricem vocat terram: ut Statius, *ſolidaque pios telluris alumnos*. Gronovius.

30 *Judices dubios ſui habet*] Videtur fuiſſe: *quoſdam judices dubios, quoſdam ſuos habet*. Alii non audent damnare, alii laudant. Cicero pro Quinctio: *Utebatur populo ſane ſuo*. M. Seneca præfat. libri ultimi Controv. *quamvis aliquo tempore populum ſuum habuerit*. Idem.

SUAS. II. 1 *Cum trecenti ex omni Græcia*] Veteres editiones legunt, *cum Træzenii ex omni Græcia*. Et ſane in hac Suaſoria exſtant aliquot ſententiæ quæ in themate ſic legendum eſſe probant. Herodotus tamen & alii hiſtorici non magis Trœzenos quam cæteros Græcos fugiſſe dicunt. Verum non mirum videri debet declamatores ab hiſtoricis diſſidere hac in re, de qua nec inter ſe conveniunt hiſtorici. N. *Faber*.

2 *Et nunc proh dolor concidunt*] Ms. *produntur recondita*. Scribe: *At nunc produntur & concidunt, ſi remeabimus, templa*. In ea maxime ſævierunt Perſæ, non contemtu religionis, ſed propria quadam religione. *Gronovius*.

3 *Pudet conſilii noſtri*] Vicem noſtri ſcriptus Voſſianus exhibebat, *reum*. Scribe eleganter: *Pudet eſſe conſilii reum*. Nam, ut Mutianus ad Veſpaſianum

filii nostri, pudet, etiam si non fugimus, deliberasse talia. At cum tot millibus Xerxes venit, ô Lacedæmonii, [4] non adversus Barbaros, reveremini opera vestra, non avos, non patres, [5] quorum vos exemplum moveat? Ab infantia surgit ingenium: pudet Lacedæmonios sic adhortari: tuti sumus. Licet totum classe orientem trahat, licet metuentibus explicet inutilem numerum: hoc mare, quod tantum ex vasto patet, urgetur in minimum, insidiosis excipitur angustiis, qua vix minimo aditus navigio est, & hujus quoque remigium arcet inquietatione, quod circumfluit, mare, fallacia cursus, vada altioribus internata, aspera scopulis, & cetera, quæ navigantium vota decipiunt. Pudeat, inquam, & Lacedæmonios & armatos quærere, quemadmodum tuti sint. Non referam Persarum spolia? certe super spolia nudus cadam. Sciet & alios nos habere trecentos, qui sic non fugiant, & sic cadent. Hunc sumite animum. Nescio an vincere possimus, vinci non possumus. Hæc non utique perituris refero, sed etsi cadendum est, erratis, si metuendam creditis mortem. Nulli natura in æternum spiritum dedit, statutaque nascentibus in finem vitæ dies est. Imbecilla enim nos materia Deus orsus est, quippe minimis succidunt corpora, indenuntiata sorte rapimur: sub eodem pueritia fato est, eadem juventus causa cadit: optamus quoque plerique mortem: adeo in securam quietem recessus est. At gloriæ nullus finis est, proximique Deo. Sic ages. ea satagunt. feminis quoque frequens hinc in mortem pro gloria

[illegible]m dicit apud Tacitum, *qui deliberant, desciverunt:* & ob hoc æque rei sunt. Pudet, ipsius consilii nomine accusari me posse. *Gronovius.*

4 *Non adversus barbaros reveremini*] Veteres libri: *& adversus barbaros non revereri*, vel *revertimini.* Unde suspicatur Schottus, *non tuemini* vel *intuemini.* At illud verbum, utpote aptissimum, mutandum non est. *Reveremur* enim *opera nostra*, cum eorum respectu & recordatione cavemus, ne quid illis dissimile vel indignum patremus. Sic etiam patres & avos reveremur. Scribe autem: *At cum tot millibus Xerxes venit. O Lacedæmonii, si adversus barbaros non reveremini opera vestra: non avos, non patres.* Alias facile posset effici, *recordamini.* Idem.

5 *Quorum nos exemplum moveat*] Contextus orationis requirit, ut legamus, *quorum vos exemplum moveat.* N. Faber.

6 Quos

gloria iter est. Quid Lycurgum? [6] quot interritos omni periculo, quos memoria sacravit, viros referam? ut unum Othryadem citem, annumerare trecentis exempla possum. *Triarii.* Non pudet Laconas, nec pugna quidem hostium, sed fabula vinci? [7] Magnum est, alumnum virtutis nasci Laconem. ad certam victoriam omnes remansissent; ad certam mortem tantum Lacones. Non est Sparta lapidibus circumdata. [8] ibi muros habet, ubi muros non habet. Melius revocabimus fugientes trecentos, quam sequemur. Sed montes perforat: maria contegit. Nunquam in solido stetit superba felicitas, & ingentium imperiorum magna fastigia oblivione fragilitatis humanæ collapsa sunt. Scias licet ad finem pervenisse, quæ ad invidiam perducta sunt. Maria, terrasque, rerum naturam statione mutavit sua. moriamur trecenti: ut hoc primum invenerit, quod mutare non possit. Si tandem amens placiturum consilium erat, cur non potius in turba fugimus? *Porcii Latronis.* In hoc scilicet morati sumus, ut agmen fugientium cogeremus? [9] furori terga vertitis. Sciamus saltem quis sit iste, quem fugimus. Vicit. At victoria dedecus elui potest. Ut omnia fortiter fiant, feliciter cadant: multum tamen nomini nostro detractum est jam, Lacones, quod, an fugeremus, deliberavimus. Ut enim non moriamur, quantum ad me quidem pertinet, post hanc deliberationem nihil aliud timeo, quam ne revertamur. Arma nobis fabulæ excutiunt? nunc nunc pugnemus. Latuisset virtus inter trecentos. Ceteri quidem fuge-

6 *Quot interritos omni periculo*] Lege *quid tot interritos.* Et statim, *memoria.* Gronovius.

7 *Magnum & alumnum virtutis*] Gruterus ex Pal. notat: *est alumnum.* In Vossiano & Schotti libris erat: *est alienum.* Unde conjiciebam: *Magnum est alimentum virtutis nasci Laconem.* Quod & video V. Cl. Freinshemio in mentem venisse. Nisi potius, *adjumentum.* Tacitus de Annæo Mela: *Idem Annæum Lucanum genuerat, grande adjumentum claritudinis.* Idem.

8 *Ibi muros habet, ubi muros non habet*] Fortassis: *ibi viros habet, ubi muros non habet.* Idem.

9 *Furori terga vertitis*] Est qui legerit, *furore*, quod sit, amentia & nullo consilio. Scribe haud dubie: *Rumori terga vertitis.* Sic superius: *Non pudet Laconas ne pugna quidem hostium, sed fabula vinci.* Et infra: *ita ne bello quidem, sed nuncio vincimur.* Idem.

10 *Ideo*

fugerent. ſi me quidem interrogatis quid ſentiam : ego in noſtrum & in Græciæ patrocinium loquar : electi ſumus, non relicti. *Gavii Sabini.* Turpe eſt cuilibet viro fugiſſe : Laconi etiam deliberaſſe. *Marillii.* In hoc reſtitimus, ne in turba fugientium lateremus. Habent quemadmodum ſe excuſent trecenti Græciæ. Munitas Thermopylas ſatis putavimus, cum relinqueremus illic Laconas. *Ceſtii Pii.* Quam turpe fugere judicaſtis, Lacones, tamdiu non fugiendo ? Omnibus ſua decora ſunt, Athenæ eloquentia inclytæ ſunt, Thebæ ſacris, Sparta armis. [10] Ideo hanc Eurotas amnis circumfluit, qui pueritiam indurat ad futuræ militiæ patientiam ? ideo Taygeti montis difficilia niſi Laconibus juga ? ideo Hercule gloriamur operibus cælum merito ? ideo muri noſtri arma ſunt ? O grave majorum virtutis dedecus ! Lacones ſe numerant, non æſtimant. Videamus quanta turba ſit : ut habeat certe Sparta, etiamſi non fortes milites, at nuntios veros ; ita ne bello quidem, ſed nuntio vincimur. Merito Hercules omnia contempſit, [11] quem Lacones audire non ſuſtinent. [12] Si vincere Xerxen non licet, videre liceat. Volo ſcire quem fugiam. Adhuc non ſum ex ulla parte Athenienſium ſimilis, non muris, nec educatione. nihil prius illorum imitabor, quam fugam ? *Pompeii Silonis.* Xerxes multos ſecum adducit ; Thermopylæ paucos recipiunt ; erimus [13] inter hoſtes fugaciſſimi, inter fugaces tardiſſimi. Nihil refert, quantas gentes in noſtrum orbem Oriens effuderit, quantumque nationum ſecum Xerxes trahat. tot ad nos

10 *Ideo hanc Eurotas*] Hæc clauſula cum tribus ſequentibus abſque interrogatione legenda eſt. *N. Faber.*

11 *Quem Lacones audire non ſuſtinent*] Scribe potius, *qua Lacones audire non ſuſtinent.* nec enim ad Herculem referendum. *N. Faber.*

12 *Si vincere Xerxen non licet*] Ms. *Perſen.* Gronovius.

13 *Inter hoſtes fugaciſſimi*] Supra non uno loco notare eſt Rhetores eas præcipue ſententias affectaſſe, quæ ex contrariis ducuntur, quod & facit hoc loco Silo. Nam paucos multis, fugaces tardiſſimis opponit. Hoc tamen extremum dicolon titubat. Nam hoſtes fugaciſſimis recte opponi non dixeris. Quare videndum eſt ne ſic potius concipienda ſit ſententia, *Erimus inter fortes fugaciſſimi, inter fugaces tardiſſimi.* N. Faber.

14 Aut

nos pertinent, quot locus ceperit. *Cornelii Hispani.* Pro Sparta venimus, pro Græcia stemus: vincamus hostes, socios jam vicimus: sciat iste insolens Barbarus, nihil esse difficilius, quam Laconis armati latus fodere. Ego vero quod trecenti discesserunt, gaudeo; liberas nobis reliquere Thermopylas. Nihil erit quod virtuti nostræ se opponat, quod inferat: non latebit in turba Laco: quocumque Xerxes adspexerit, Spartanum videbit. *Blandi.* Referam præcepta matrum? [14] Aut in his, aut cum his. Minus turpe est, à bello inermem reverti, quam armatum fugere. Referam captivorum verba? captus Laco, Occide, inquit, non servio: potui non capi, si fugere voluissem. Describite terrores Persicos: omnia ista, cum mitteremur, audivimus. Videat trecentos Xerxes, & sciat, quanti bellum æstimatum sit, quanto aptus numero locus. [15] Revertamur ne nuntii quidem, nisi novissimi. Quis fugerit, nescio. hos mihi Sparta commilitones dedit. Descriptio Thermopylarum. Nunc me delectat, quod fugerunt trecenti, angustas mihi Thermopylas fecerant.

Contra, *Cornelii Spatini.* At ego maximum dedecus futurum Reipublicæ nostræ arbitror, si Xerxes nihil prius in Græcia vicerit, quam Laconas. Ne testem quidem virtutis nostræ habere possumus. id de nobis tradetur, quod hostes narraverint. Habetis consilium meum. idem autem meum, quod totius Græciæ. si quis aliud suadet, [16] non fortes vos esse, sed perditos, gaudet. *Claudii Marcelli.* Non vincent nos, sed obruent. Satis fecimus nomini: multum rei gessimus: ante nos rerum natura victa est.

D I-

14 *Aut in his, aut cum his*] Dictum Lacænarum tradentium clypeum filiis in prælium proficiscentibus, ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς de armis retulit Blandus. Pleræque autem hujus Suasoriæ sententiæ ad Laconum apophthegmata alludunt, quæ apud Plutarch. exstant. *N. Faber.*

15 *Revertamur ne nuntii quidem*] Fortasse *Revertemur ne nuntii quidem*. Idem.

16 *Non fortes vos esse, sed perditos gaudet*] Idem liber: *non fortes vos esse gaudet. sed prodigos.* quod postremum manu secunda correctum in *proditos*. Eamque veram scripturam censeo. Paullo ante idem: *Id de nobis credetur.* Gronovius.

DIVISIO. Hujus suasoriæ feci mentionem, non quia in ea subtilitatis erat aliquid, quod vos excitare posset, sed ut sciretis quam nitide *Fuscus* dixisset, vel quam licenter ipse sententiam feram. Vestri arbitrii erit, utrum explicationes ejus luxuriosas putetis, [17] an (ut poëta Pollio Asinius aiebat) hoc non esse suadere, sed invidere. ne volo nihil fuisse, & juvenis te amo, tamquam has explicationes Fusci, quas nemo nostrum non alius, alia inclinatione vocis, velut sua quisque modulatione cantabat. At quia semel in mentionem incidi Fusci, ex omnibus suasoriis celebres descriptiunculas subtexam, etiam si nihil occurrerit, quod quisquam alius nisi suasor dixerit. Divisione autem hac suasoria Fuscus usus est illa vulgari, ut diceret, non esse honestum fugere, etiam si tutum esset: deinde æque periculosum esse fugere, & pugnare: novissime, periculosum esse fugere, & pugnantibus hostes timendos: fugientibus, & hostes & suos. *Cestius.* Primam partem sic transegit, quasi nemo dubitaret, an turpe esset fugere: deinde illo transiit, an non esset necesse. Hæc sunt, inquit, quæ vos confundunt hostes, sociorum paucitas. Non quidem hæ suasoriæ. Sed in hac materia, disertissima illa fertur sententia Dorionis, cum posuisset, hoc dixisse trecentis Leonidam, [18] quod puto etiam apud Herodotum esse, *οὕτως ἀριστᾶτε, ὡς ἐν ᾅδου δειπνήσοντες.* *Sabinus Asidius*, venustissimus inter rhetores scurra, cum hanc sententiam Leonidæ retulisset, ait: Ego illi [19] ad prandium

17. *An ut poëta Pollio Asinius*] Vel omnino delendum illud vocabulum *poëta*, vel ex eo efficiendum *postea*. licet enim Pollionem tragœdias scripsisse dixerimus, non tamen inde gloriam captavit, aut nominatus fuit. *N. Faber.* Faber aut tolli vult τὸ *poëta*, aut pro eo legi *postea*. Gruterus: *an poëticas, ut Asinius Pollio.* Ut ex utroque aliquid trahat Schottus, vel funditus ait delendam vocem *poeta*, vel legendum, *an poëticas, ut Pollio Asinius.* Conjiciebam: *luxuriosas putetis, an floridas.* Vet. *expolitas.* Dein: *Pollio Asinius aiebat, hoc non esse suadere, sed inludere. Non volo nihili fuisse, quæ juvenis amavi: (tanquam has* &c. *cantabat) & quia semel.* Gronovius.

18 *Quod puto etiam apud Herodotum esse*] Ego vero non puto. Plutarchus de eodem Leonida ex eodem fortasse fonte, ex quo noster Seneca hausit, *παρήγγειλεν*, inquit, *ἀριστοποιεῖσθαι ὡς ἐν ᾅδου δειπνοποιησομένους.* N. Faber.

19 *Ad prandium promisissem*] Videtur L. Seneca Epist. 82. ad hujus scur-

ræ

dium promisissem, ad cœnam renuntiassem.[20] *Attalus Stoicus*, qui solum vertit à Seiano circumscriptus, magnæ vir eloquentiæ, ex philosophis, quos nostra ætas vidit, longe & subtilissimus & facundissimus, cum tam magna & nobili sententia certavit, ut mihi dixisse videatur animosius, quam prior. Occurrit mihi sensus in ejusmodi materia, [21] à Cornelio Severo dictus, tamquam de Romanis, nescio an parum fortiter. Edicta in posterum diem pugna, epulanteis milites inducit, & ait:

——stratique per herbam,
Hic meus est, dixere, dies.

Elegantissime quidem affectum animorum incerta sorte pendentium expressit: sed parum Romani animi servata est magnitudo. cœnant enim tanquam crastinum despe-rent. Quantus illis Laconibus animus erat, qui non poterant dicere: Hic dies est meus. Illud *Porcellus* Grammaticus arguebat in hoc versu quasi solœcismum, quod cum plures induxisset, diceret: Hic meus est dies, non, Dies hic est noster: & in sententia optima accusabat id quod erat optimum. muta enim, ut noster sit, peribit omnis versus elo-

ræ dicterium respexisse, cum scripsit: *At ille Leonidas quam fortiter illos allocutus est? Sic, inquit commilitones prandete, tamquam apud inferos cœnaturi. Non in ore crevit cibus, non hæsit in faucibus, non elapsus est manibus: Alacres illi & ad prandium promiserunt, & ad cœnam.* Male in omnibus editionibus, & contra veterum exemplarium fidem scriptum est *processerunt*. Sed mirum Ciceronem Græcis etiam eorum lingua disertissimum Leonidæ dictum vertisse, *Pergite animo forti*, quasi ἀριστᾶν, vel ἀριστοποιεῖσθαι idem quod ἀριστεύειν, significaret. Nam quod quidam corrigunt, *Prandete animo forti*, citra veteres libros faciunt, & contra rationem. Quis enim sanus fortitudinem animi in mensa constituit? *N. Faber.*

20 *Attalus Stoicus*] Cujus sententias sæpe laudat L. Seneca in Epistolis, & libros de fulminibus, cap. 48. lib. 2 Nat. Quæst. *Idem.*

21 *A Cornelio Severo*] Quem Quinctilianus versificatorem meliorem quam poëtam dixit, secundum tamen locum occupaturum, si ad exemplar primi libri bellum Siculum perscripsisset: de hoc Ovidium intelligo lib. 4 Ponti illo versu:

Quique dedit Latio carmen regale Severus.

Hujusne sit carmen de Ætna quod Virgilio quidam tribuunt dubitari potest. & an potius insignem Siciliæ montem non separato opere descripserit: sed quemadmodum Virgilius Æneidos 3. Ovidius 15 Metamorphoseos, ita etiam ille aliquo librorum belli Siculi. Nam L. Seneca hos tres Ætnæ scriptores conjungit. *Idem.*

elegantia: in quo hoc eſt decentiſſimum, quod ex communi ſermone trahitur. nam quaſi proverbii loco eſt, Hic dies meus eſt. &, cum ad ſenſum retuleris, ne Grammaticorum quidem calumnia, ab omnibus magnis ingeniis ſubmovenda, habebit locum. Dixerunt enim non omnes ſimul, tamquam in chorum manu ducente Grammatico, ſed ſinguli ex his: Hic meus eſt dies. Sed ut revertar ad Leonidam & trecentos, pulcherrima illa fertur *Glyconis* ſententia. In hac ipſa ſuaſoria non ſane refero memoria ullam ſententiam Græci cujuſquam niſi *Damæ*. τί σὺ φεύγεις εἰς διπλῆ τείχη; De poſitione loci eleganter dixit *Haterius*, cum anguſtias loci facundiſſime deſcripſiſſet, Natus trecentis locus. *Ceſtius*, cum deſcripſiſſet honores, quos habituri eſſent, ſi pro patria cecidiſſent: adjecit, Per ſepulchra noſtra jurabitur. [22] *Nicetas* longe difertius hanc phantaſiam movit, & adjecit: Niſi antiquior fuiſſet Xerxes quam [23] Demoſthenes Ciptoy, cui dicere hanc ſuam dixit ſententiam, aut certe non deprehenſam, cum deſcripſiſſet opportunitatem loci, & tuta undique pugnantium latera, & anguſtias à tergo poſitas, ſed adverſas hoſtibus. [24] *Potamon* magnus declamator fuit Mytilenis, qui eodem tempore viguit, quo *Lesbocles* magni nominis & nomini reſpondentis ingenii: in quibus quanta fuerit animorum diverſitas in ſimili fortuna, puto vobis indicandum: multo magis, quia ad vitam pertinet, quam ſi ad eloquentiam pertineret. Utrique filius iiſdem diebus deceſſit. [25] *Lesbocles* ſcholam ſolvit. nemo unquam ampliore animo

22 *Nicetas longe diſertius*] Lege Nicetes. N. Faber. Scribe: *Nicetes longe à diſertu hanc phantaſian removit: & adjecit: Niſi antiquior fuiſſet Xerxes quam Demoſthenes, potuiſſet dicere hanc ſententiam. Thantaſian*, intellige: *Per ſepulcra noſtra jurabitur. Demoſthenes:* Nam hujus eſt: μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι. Adde Schottum. *Potuiſſee*, nempe Ceſtius. *Gronovius.*

23 *Demoſthenes Cyptoy*] Vocabulum Græcum Latinis litteris ſcriptum σερτοῦ, ad differentiam Demoſthenis Δημοσθένους. Etenim ad ſemicirculi formam delineaſſe veteres litteram ſigma nulli dubium eſt. *N. Faber.*

24 *Potamon magnus declamator*] Hujus meminit præter Strabonem lib. 13. Lucianus in Longævis, quem ὡς ἀξιόλογον ῥήτορα vocat, nonagintaque annos vixiſſe prodit. *Idem.*

25 *Lesbocles ſcholam ſolvit. nemo unquam ampliore animo ſe geſſit*] Locus fœde interpolatus. Nam, ut omittam vix

animo se gessit. *Potamon* à funere filii contulit se in scholam, & declamavit. Utriusque tamen affectum temperandum puto: hic dùrius tulit fortunam quam patrem decebat, ille mollius. Verum *Potamon*, cum suasoriam de trecentis diceret, tractabat, quam turpiter fecissent Lacones hoc ipsum quod deliberassent de fuga: & sic novissime clausit. Insanierunt in hac suasoria multi circa Othryaden. *Murrhedius*, qui dixit, Fugerunt Athenienses: non enim Othryadæ nostri literas didicerant. *Sarconius* dixit: Othryades qui periit ut falleret, revixit ut vinceret. *Licinius Nepos.* [26] Cum exemplo vobis etiam mortuis vincendum fuit. *Antonius Atticus* inter plures sententias videtur palmam meruisse. dixit enim: Othryades pene à sepulchro victor digitis vulnera gessit, ut trophæa [27] Laconum inscriberet, dignum Spartano sacramento virum, cujus ne literæ quidem fuere sine sanguine. [28] *Catius Crispus.* [29] Municipalis Gatozeos dixit post relatum exemplum Othryadæ. dicebat municipalis: Aliud ceteros, aliud Laconas decet. Nos sine deliciis educamur, sine muris vivimus, sine vita vincimus. *Senecio* fuit, cujus nomen ad vos potuit pervenisse, ingenii confusi ac turbulenti, qui cupiebat grandia dicere, adeo ut novissime hujus rei morbo & teneretur & rideretur. nam & servos nolebat habere, nisi grandes, & argentea vasa, non nisi grandia.

vix Latine dici *ampliore animo se gerere*, si diceretur, contrarium significaret ejus quod hoc loco dicere voluit. Mollem enim & imbecillum animum Lesboclis arguit. Et plane eadem hic historia de Potamone & Lesbocle dicitur, atque in præfatione lib. 4 Controversiarum de Asinio Pollione, & Q. Haterio. Quo fit ut legendum existimem, *Lesbocles scholam solvit, nec quicquam amplius animo se gessit.* N. Faber.

26 *Cum exemplo vobis etiam*] Sic omnes libri. Scribendum tamen: *cujus exemplo vobis etiam mortuis vincendum fuit.* De Othryade hoc merito inter insana, licet acuta, refertur. *Gronovius.*

27 *Laconum inscriberet, dignum*] Scriptus: *inscriberet, Deo dignum.* Lege: *Dixit enim: Othryades pene à sepulcro victor* &c. *inscriberet. Et,* (puta, dixit,) *O dignum Spartano sacramento virum?* Idem.

28 *Catius Crispus. Municipalis gatozeos*] Forte: *Cestius Pius, municipalis, κακοζήλως dixit post relatum exemplum Othryada.* Dein dele illa, *dicebat municipalis.* Idem.

29 *Municipales Gatozeoi*] Vocabulum hoc nihil est, & hæc clausula tota confusa est & perturbata, ad quam nihil adfero. *N. Faber.*

 30 *Ma-*

dia. Credatis mihi velim non jocanti, eo pervenit insania ejus, ut calceos quoque majores sumeret, ficus non esset nisi [30] mariscas. concubinam ingentis staturæ habebat, omnia grandia probabat: ei impositum est cognomen, vel, ut Messala ait, cognomentum, & vocari cœpit [31] Senecio Grandio. Is in hac suasoria cum posuisset contradictionem, ait: Omnes qui missi erant à Græcia, fugerunt. sublatis manibus, insistens summis digitis (sic enim solebat, quo grandior fieret) exclamat, Gaudeo, gaudeo. mirantibus nobis quid tantum boni illi contigisset, adjecit: Totus Xerxes meus erit. Idem dixit: Ille qui classibus suis maria surripuit, qui terras circumscripsit, dilatavit profundum, novam rerum naturæ faciem imperat: [32] ponat sane contra cælum castra, commilitones habebo deos. *Senianus* multo potentius dixit: Terras armis obsidet, cælum sagittis, maria vinculis: Lacones, nisi succurritis, mundus captus est. Decentissimi generis stultam sententiam referam *Victoris Statorii*, municipis mei, cujus fabulis memoria dignissimis aliquis suasoria occasione contradictionem sumpsit. At, inquit, trecenti sumus: & ita respondet, Trecenti, sed viri, sed armati, sed Lacones, sed ad Thermopylas. [33] Numquam vidi plures trecen-

30 *Mariscas*] Quas Horatius duplices ficus vocat, quo nomine etiam pudendum morbum Juvenalis Sat. 2. satyrice vocavit, nec enim ita à medicis vocatur. N. *Faber*.

31 *Senecio Grandio. Is in hac suasoria*] Scripti hic interpouunt duas voces: *aliquando invenire.* Quæ hariolatur Schottus vel esse transposita & subjungenda superius illis, *cupiebat grandia dicere:* vel sic reficienda, *quod Grandia aliquando inveniret*, *aut*, *dum grandia inveheret.* Minore molimento & aptiore sensu leges: *& vocare cœpit Senecio Grandio. Aliquando invenit: ut in hac suasoria.* Quia semel dixerat, cupisse illum grandia dicete, omnia probasse grandia, interjectis obiter quibusdam revertitur ad constitutum. *Aliquando*, inquit, *invenit.* nempe grandia. incidit in sensus grandes & immanes. Qualis ille profecto, qui sequitur: *totus Xerxes meus erit.* Gronov.

32 *Ponat sane contra cælum astra*] Unius aut duarum litterarum additione emendabitur hic locus. Rectior enim erit si legamus, *Ponat sane contra cælum castra, commilitones habeo Deos*, vel *habebo Deos.* Xerxes enim sagittariorum multitudine Diis bellum indixisse, cælumque obsedisse visus est. Infra Controvers. 5. *Ista trophæa non sunt Atheniensium, Deorum sunt. Illorum bellum fuit, illos Xerxes vinculis, illos sagittis persequebatur.* N. Faber.

33 *Nunquam vidi plures trecentis*] Scribe cum Erasmo, Pal. & scripto Vossiano; *trecentos.* Significat tam exiguum

trecentos. *Latro* in hac ſuaſoria, cum tractaſſet omnia quæ materia capiebat, poſſe ipſos & vincere, poſſe certe invictos reverti, & beneficio loci, tum illam ſententiam: Si nihil aliud; erimus certe belli mora. Poſtea memini auditorem Latronis *Abronum Silonem*, patrem hujus Silonis, qui pantomimis fabulas ſcripſit, & ingenium grande [34] non tantum deſeruit, ſed polluit, recitare carmen in quo agnovimus ſenſum Latronis in his verſibus:

Ite agite; ô Danai, magnum Pæana canentes:
Ite triumphantes, belli mora concidit Hector.

Tam diligentes tum auditores erant, ne dicam tam maligni, ut unius verba ſurripi non poſſent. At nunc cuilibet orationes invertere tuto licet pro ſuis. Sed ut ſciatis, ſenſum bene dictum, dici tamen poſſe melius, notate præ cæteris quanto decentius Virgilius dixerit hoc, quod valde erat celebre:

—— Belli mora concidit Hector.

Item:

Quicquid apud duræ ceſſatum eſt mœnia Troiæ,
Hectoris Æneæque manu victoria Graium
Hæſit.

Meſſala aiebat, hic Virgilium debuiſſe deſinere: quod ſequitur,

Et in decimum veſtigia rettulit annum,

explementum eſſe. *Mæcenas* hoc etiam priori comparabat. Sed ut ad Thermopylas revertar: *Diocles Caryſtius* dixit: [35] *A. Patrius* dixit. [36] *Corvo* teſtimonium ſtuporis reddendum

guum numerum tam magno robore. Sed egregiam ſententiam ineptiſſime expreſſit. Sic dicimus, *unus mille*. Decenter vero Statius in quarto Thebaïdos: *Dat tamen hæc juvenum ter centum pectora vulgus Innumerum bello.* Cæterum ſic etiam legendum conjecerat Freinshemius. *Gronovius.*

34 *Non tantum deſeruit, ſed poſuit*] Sic etiam Eraſmus. At ſcriptus: *ſed potius*. Lege, ut fuit in Pal. *ſed polluit.* hoc eſt, humilitate materiæ ita corrupit, dum ſe totum illi præbet, ut poſtea ne quidem, cum vellet, adſurgere potuerit. *Idem.*

35 *Apatrius*] Scribe *Apaturius.* Sic enim alibi conſtanter nominatur. *N. Faber.*

36 *Corvo teſtimonium ſtuporis*] Mss. *Corvothore:* unde eluit Schottus, *Corvo*

dum est, qui dixit: Quid si jam Xerxes ad nos suo mari navigat, fugiamus antequam nobis terra surripiatur. Hic est *Corvus*, qui cum tentaret scholam Romæ Summo illi, qui Judæos subegerat, declamavit controversiam, de ea, quæ apud matronas disserebat, liberos non esse tollendos, & ob hoc accusatur Reipublicæ læsæ. In hac controversia, sententia ejus hæc ridebatur: Inter pyxides & redolentis animæ medicamina [37] constitit mitrata concio. Sed si vultis, historicum quoque vobis fatuum dabo. *Thuscus* ille, qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia extincta est, majestatis reum fecerat, homo quam improbi animi, tam infelicis ingenii, cum hanc suasoriam declamaret, dixit: Expectemus, si nihil aliud, hoc effecturi, ne insolens barbarus dicat: *Veni, vidi, vici*, cum hoc post multos annos Divus Julius victo Pharnace dixerit. *Durio* dixit. *Andreas* aiebat, *Nicocratis* Lacedæmonii insignem hanc sententiam fuisse futuram, si media interciderentur. Sed ne vos diutius infatuem, qui prædixeram me *Fusci Arellii* explicationes subjecturum, finem suasoriæ faciam, quarum nimius cultus, & fracta compositio poterit vos offendere, cum ad meam ætatem veneritis. Interim non dubito, quin nunc vos ipsa, quæ offensura sunt, vitia delectent.

SUA-

Eboræ: ut patria Lusitanum fuisse significet. Cur non, *Eboraco*? & fuerit Thucydides Britannus. Scribe: *Corvo rhetori*. Neque otiosum additamentum putes. Controv. 2. *Obsciane, quemadmodum Murrhedius rhetor*. Controv. 10. *Memini me videre Nasonem declamare apud rhetorem Arellium Fuscum*. Suasor. 2. *Apud Gellium rhetorem declamabat hanc suasoriam Surdinus*. Sic enim scribendum: non *Prætorem*, ut vulgo, nec *præceptorem*, ut Faber & Schottus corrigunt. *Gronovius*.

57 *Constitit mitrata concio*] Exigit, nec tamen subtiliter, optimus Schottus: *myrtata*, an *myrrhata*, an *myrata*, an *mitrata*, an denique *mitrata* legendum sit. Ego ex his *myrtatam* & *myratam* non ferre Latinum sermonem censeo; *miratam* in tam picta sententia ponere frigidum: *mitratam concionem*, ut de mulierum cœtu optime dici constat, ita forsan quærat aliquis, quomodo inter pyxides & fœtentis animæ medicamenta ponatur. Itaque cogitabam, an fuisset, *myrrhata potio*. Si tamen illud malis, ut significet unguentatam & mitratam concionem, vel, mitratam concionem eum maxime se oblinentem, constitisse, per me licet. Idque sic redditum, sane risum meruit. *Idem*.

SUAS.

SUASORIA III.

Deliberat Agamemnon, an Iphigeniam immolet, negante Calchante aliter navigari posse.

ARELLII FUSCI. Non in aliam conditionem Deus fudit æquora, quam ne omnis ex voto iret dies. nec ea sors mari tantum est, ceterum ipsa non sub eadem conditione sidera sunt. Alia negatis imbribus exurunt solum, & miseri cremata agricolæ legunt semina, & hæc interdum anno lex est: aliis serena clauduntur; & omne cælum nubilo grave; subsidit solum, [1] & creditum sibi terra non retinet: alias incertus sideribus cursus est, & variantur tempora, neque soles nimis urgent, neque ultra debitum imbres cadunt: quidquid asperatum æstu est, quidquid nimio defluxit imbre, invicem temperatur altero, sive ita natura disposuit, sive (ut ferunt) luna cursu gerit: quæ sive plena lucis suæ est, splendensque pariter assurgit in cornua, imbres prohibet; sive occupata nubilo, sordidiorem ostendit orbem suum, [2] non ante finit quam in lucem redit; sive ne lunæ quidem ipsa potentia est, sed flatus, qui occupavere annum, tenent, [3] quidquid bonum est. Extra jussum Dei tutum fuit adultero mare. At non potero vindicare adulteram? prior est salus pudicæ. Ne quid virginitati hujus timerem, persequebar adulterum. Victa Troia virginibus hostium parcam: nihil adhuc virgo Priami timet. *Cestii Pii.* Vos

SUAS. III. 1 *Et creditum sibi terra non retinet*] Ms. *terra sustinet*. Recte. id est, differt, reliquatur: non emittit ad diem. *Gronovius*.

2 *Non ante finit quam in lucem redit*] Hæc corrupta sunt. nam infra eadem sententia cum Virgilii versibus quos imitatus est Fuscus, confertur iisdem verbis repetita, quo loci non *quam in lucem redit*, sed *quam vicem reddit*, legitur, nihilo tamen rectius. Ex versibus autem Virgilii apparet dicere velle lunam nubilo occupatam pluvias minari. quasi scribendum esset, *sive occupata nubilo non ante finit, quam imbrem dedit*, aut aliquid simile. *N. Faber*.

3 *Quicquid bonum est*] Distingue & scribe: *sed flatus, qui occupavere annum, tenent. Quicquid horum est, extra jussum Dei est. Tutum fuit* &c. Ex Erasmo & Pal. notavit Gruterus, *horum:* neque aliter editio Veneta. *Gronovius*.

[4] Vos ego ad hæc, dii immortales, invoco, sic reclusuri estis maria? Obstate potius. Ne Priami quidem liberos immolaturus es. Describe nunc tempestatem. Omnia ista patimur, nec parricidium fecimus. Quod hoc sacrum est, virginis deæ templo virginem occidere? libentius hanc sacerdotem habebit quam victimam. *Cornelii Hispani.* Infestæ, inquit, sunt tempestates, & sæviunt maria: neque adhuc parricidium feci. Ista maria si numine suo Deus regeret, adulteris clauderentur. *Marillii.* Si non datur nobis ad bellum iter, revertamur ad liberos. *Argentarii.* Iterum in malum familiæ nostræ fatale revolvimur, [5] propter adulteram fratris liberi pereunt. ista mercede nollem reverti. At Priamus bellum pro adultero filio gerit.

DIVISIO. Hanc Suasoriam sic divisit *Fuscus*, ut diceret, etiam si aliter navigare non possent, non esse faciendum: & sic tractavit, ut negaret faciendum, quia homicidium esset, quia parricidium, quia plus impenderetur, quam peteretur; peti adulteram, impendi Iphigeniam: vindicari adulterium, committi parricidium. Deinde dixit, etiam si non immolasset, navigaturum: Illam enim moram naturæ maris & ventorum esse, deorum voluntatem ab hominibus non intelligi. Hoc *Cestius* diligenter divisit. dixit enim, deos rebus humanis non interponere arbitrium suum. si interponant, voluntatem eorum ab homine non intelligi: ut intelligatur, non posse fata revocari. si non sint fata, sacra profutura: si sint, non posse mutari. *Silo Pompeius*, etiam si quod esset divinandi genus certum, auguriis negavit credendum: quare ergo, si nescit Calchas, affirmat

4 *Vos ergo ad hanc diem immortales*] Vide ne potius ita legendum sit, *Vos ergo ad hæc, Dii immortales invoco*, &c. *N. Faber.*

5 *Propter adulteram fratris liberi pereunt*] Propter Helenam conjugem Menelai, qui Agamemnonis frater, inquit Schottus. Est aliquid, sed non totum: addendum enim, & propter Atrei uxorem adulteram Aëropen liberi Thyestæ. Mox lege, *gerit*, non *gerat*. Est enim antithesis. Sic apud nos fit: at apud Troiam sic amant filios patres, ut etiam pro adulteris bella gerant. Narratio est, non Concessio. *Gronovius.*

6 *Deinde*

affirmat primum; & ſcire ſe putat? Hic communem locum dixit in omnes qui affectarent ſcientiam: [6] deinde iraſcitur ſibi, invitus militat, quærit ſibi tam magno teſtimonio apud omnes gentes fidem. In ea deſcriptione primum in hac ſuaſoria *Fuſcus Arellius* Virgilii verſus voluit imitari. Valde autem longe petit, [7] & pene repugnat materiæ, certe non deſideranti inſeruit. Ait enim de luna, quæ ſive plena lucis ſuæ eſt, ſplendenſque pariter aſſurgit in cornua, imbres prohibet: ſive occupata nubilo ſordidiorem oſtendit orbem ſuum, [8] non ante finit quam vicem reddit. At Virgilius hæc quanto ſimplicius & beatius dixit?

Luna revertentes cum primum colligit ignes,
Si nigrum obſcuro comprenderit aëra cornu,
Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber.

Et rurſus:

Sin ortu in quarto (namque is certiſſimus auctor)
Plena, neque obtuſis per cœlum cornibus ibit.

Solebat autem ex Virgilio *Fuſcus* multa trahere, [9] ut Mæcenati imputaret. Totiens enim pro beneficio narrabat, in aliqua

6 *Deinde iraſcitur ſibi*] Diſtingue & ſcribe: *Deinde* (puta, dixit Silo Pompeius), *Iraſcitur tibi, invitus militat.* Eſt enim ſermo ad Agamemnonem, cui dicitur iraſci Calchas, quod ingratiis ad expeditionem traheretur. Non enim tantum qui pugnant, militant. Curtius, lib. 7. *cum ignaviſſimo & hoc unum militia ſua uſurpante, ut alienos equos pugnaturu diſtribuat.* Etſi heroici illi vates non omnino pugnatum immunes. *Gronovius.*

7 *Et pene repugnat materia, certe*] Scriptus noſter & Aureliani: *repugnante.* Scribe: *& pene repugnanti materia, certe non deſideranti, inſeruit.* Male Schottus, *repugnantes.* Idem.

8 *Non ante finit quam vicem reddit*] Scribe, ut recte ſuperius extat, *quam in lucem rediit.* Sed hoc quoque ſuſpectum Fabro, & nihilo rectius: ex verſibus enim Virgilii apparere, hoc dicere Fuſcum, lunam nubilo occupatam pluvias minari: quaſi ſcribendum eſſet, *quam imbrem dedit.* Certe dicit hoc ipſum Fuſcus, quod Virgilii verſus monſtrant eum velle dicere. Nempe dixerat ante, plenam ſuæ lucis imbres prohibere: nunc addit, nubilo occupatam non ante finire, pura imbres, quam vicerit illud nubilum, & rurſus caput honeſtum terris oſtenderit. Forte & *occultata* aut *occæcata* quam *occupata* malis. Niſi, quia ſcripti & editi veteres, *occurrit de nubilo,* reponas, *occurrente nubilo.* Idem.

9 *Ut Mæcenati imputaret*] Explicat Petreius, ut ſi quando diſplicuiſſet, poſſet illi velut exprobrare ſuum poëtam, in cujus imitatione non placuiſſet. Male: nec intellexit, quid eſſet *imputare.* Vult autem Seneca, ut Mæcenati Maronis amatori per hæc ſe venditaret. *Idem.*

10 Cer

aliqua se Virgiliana descriptione placuisse: sicuti in hac ipsa suasoria dixit: Cur iste inter ejus ministerium placuit? cur hoc os Deus elegit? [10] cur hoc potissimum sortitur poësis? [11] quod tantum non impie aiebat se [12] imitatum Virgilium, *Plena Deo?* Solet autem Gallio noster hoc aptissime ponere. Memini una nos ab auditione *Nicetis* ad Messalam venisse. Nicetes suo impetu valde Græcis placuit. Quærebat à Gallione Messala, quid illi visus esset Nicetes? Gallio ait, Plena Deo: quotiens audierat aliquem ex his declamatoribus, quos scholastici, [13] caldos vocant, statim dicebat, Plena Deo. Ipse Messala numquam aliter eum ab hominis auditione venientem interrogabat, quam ut diceret: Numquid Plena Deo? Itaque hoc ipsi tam familiare erat, ut invito quoque excideret. Apud Cæsarem cum mentio esset de ingenio Haterii, consuetudine prolapsus dixit: Et ille erit Plena Deo. Quærenti deinde quid hoc sese vellet, versum Virgilii retulit, & quomodo hoc semel sibi apud Messalam excidisset; & numquam postea potuisset excidere. [14] Tiberius ipse Theodoreus offendebatur Nicetis ingenio, atque

10 *Cur hoc potissimum sortitur poesis*] Scriptus, *poetu*. Forte: *Phœbus*. Gronovius.

11 *Quod tantum non impie aiebat se imitatum Virgilium*] Lege: *quo tantum non impie aiebat se imitatum Virgilianum, plena deo*. Idem.

12 *Imitatum Virgilium, Deo Plena*] Versum Virgilii in quo legantur hæc verba, frustra quæsivi. aliquid tale habetur sexto Æneidos, sed non iis verbis, nec tamen memoria labi in fabula tam celebri, & trita noster auctor potuit: lapsumque non esse indicio est Ovidii versus ex Medea tragœdia, quam unam illum composuisse Quinctilianus & Tacitus fidem faciunt: & Tertullianus de præscript. adversus hæreticos ex Virgilio plenissime expressisse, ut inde appareat Virgilii opera ad nos integra non pervenisse. *N. Faber.*

13 *Caldos*] Caldum potius quam calidum dicebant Augusti sæculo. Ipse etiam Augustus per Epistolam C. Cæsarem nepotem coarguit, quod is calidum scripsisset. odiosum enim esse hoc vocabulum, & περίεργον putavit. Quinctilianus cap. 10. lib. 1. auctor. *Idem.*

14 *Tiberius ipse Theodoreus*] Apollodorus Pergamenus, & Theodorus Gadareus, sive, ut dici voluit, Rhodius, ingenio & doctrina celebres dicendi professores: non minus tamen hic Tiberio, ille Augusto discipulis clari diversa Rhetorices præcepta tradentes, suos quisque sectatores habuere: Apollodoreorumque, & Theodoreorum sectas effecere, ut auctores sunt Strabo lib. 13. & 16. Quinctilianus c. 12. lib. 1. & lib. 3. Quorum etiam contrarias opiniones idem Quinctilianus variis locis notat, & supra Controversiarum lib. 2.

atque delectatus est fabula Gallionis: hoc autem dicebat Gallio, [15] Nasoni suo valde placuisse: itaque fecisse quod in multis aliis versibus Virgilius fecerat, non surripiendi causa, sed palam imitandi, hoc animo ut vellet agnosci: esse autem in tragœdia ejus: Feror huc illuc, ut plena Deo. Jam vultis ad *Fuscum* revertar, & descriptionibus ejus vos satiabo. Hæc potissimum ex his [16] quas in similitudinis tractatione posuit, cum diceret omnino non concessam futurorum scientiam.

SUASORIA IV.

Deliberat Alexander Magnus, an Babyloniam intret, cum denuntiatum esset illi responso auguris periculum.

ARELLII FUSCI. Quis est qui futurorum scientiam sibi vindicet? novæ oportet sortis sit, qui jubente Deo canat. non eodem contentus sit utero, quo imprudentes nascimur: quandam imaginem Dei præferat, qui jussa exhibeat Dei. sic est. Tantum enim regem, tantique rectorem orbis esse in metu cogit: magnus iste & supra humanæ sortis habitum oportet sit, cui liceat terrere Alexandrum: Ponat iste suos inter sidera patres, & originem cælo trahat: agnoscat suum vatem Deus, non eodem claudatur vitæ fine, ætate magna extra omnem futurorum necessitatem caput sit, quod gentibus futura præcipiat. Si vera sunt ista, quid ita non huic studio servit omnis ætas? Cur non ab infantia, rerum naturam deosque, qua licet, visimus? cum pateant nobis sidera, & interesse numinibus liceat, quid ita inutili desidemus facundia: aut periculosis atte-

lib. 2. de narratione legimus. Apollodori autem & Theodori præter dictos auctores meminerunt Suetonius in Augusto cap. 89. & Tiberio c. 57. Cornelius Tacitus de Oratoribus, Lucianus in Macrobiis, & Chirius Fortunatianus in Rhetoricea Scholicæ lib. 1. & 3. N. *Faber.*

15 *Nasoni suo*] Cujus etiam exstat Elegia lib. 4 de Ponto ad eundem Gallionem. *Idem.*

16 *Quas in similitudinis tractatione*] Lego, *quas in simili tractatione posuit.* Nam quæ sequitur Suasoria, de Deorum providentia, scientiaque futuri tractat. *Idem.*

atteritur armis manus? an melius alio pignore quam futuri ſcientia, ingenia ſurrexerint? Qui vero in media ſe, ut prædicant, fatorum miſere pignora, natales inquirunt, & [1] prima mediorum annorum habent nuntia, quo ierint motu ſidera, in quas diſcurrerint parteis: contrane Deus ſteterit: an placidus affulſerit ſol: an plenam lucem, an initia ſurgentis acceperint: an abdiderit in noctem obſcurum caput luna: Saturnus naſcentem, an ad bella Mars militem, an negotioſum in quæſtus Mercurius exceperit: an blandà annuerit naſcenti Venus, an ex humili in ſublime Jupiter tulerit: Exiſtimant tot circa unum caput tumultuanteis Deos? Futura nuntiant. Pleroſque dixere victuros: & nihil metuentes oppreſſit dies. aliis dedere finem propinquum: at illi ſuperfuere. Egentes inutilis animæ, felices naſcentibus annos ſpoponderunt: at fortuna in omnem properavit injuriam. incertæ enim ſortis vivimus: unicuique iſta pro ingenio finguntur, non ex ſcientiæ vi. Deerit aliquis toto orbe locus qui te victorem non viderit? Babylone cluditur, cui patuit Oceanus.

DIVISIO. In hac ſuaſoria nihil aliud tractaſſe *Fuſcum* ſcio, quam eaſdem, quas ſupra retuli, quæſtiones, ad ſcientiam futuri pertinentes. Illud quod nos delectavit, præterire non poſſum. Declamitabat *Fuſcus Arellius* controverſiam de illa, quæ poſteaquam ter mortuos pepererat, ſomniaſſe ſe dixit, ut in luco pareret. Valde in vos contumelioſus fuero, ſi totam controverſiam, [2] quam ego intelligo me dicere;

SUAS. IV. 1 *Prima mediorum annorum habent initia*] Recte, ait Schotrus, neque diſſimulare in ms. fuiſſe *nuntia*, ut quivis exſculpat, quæ forte ſe fugerint. Et nobis idem in ſcripto fuit obvium, & ſenſum ejus aliquem video, qui alterius nullus. *Prima*, inquit, *annorum*, ſive exordia vitæ, *habent nuntia*, ſeu, pro nuntiis & interpretibus *mediorum* annorum per omne reliquum tempus vitæ. *Gronovius.*

2 *Quam ego intelligo me dicere*] Hæc corrupta & manca ſunt; deeſt enim verbum *poſuero*, aut aliud ſimile, & quæ deinceps ſequuntur, nullum idoneum ſenſum efficiunt. Fortaſſe emendatiora erunt ſi legamus, *valde in vos contumelioſus fuero, ſi totam Controverſiam poſuero, quam intelligo me dicere. cum Fuſcus declamaret, & a parte avi non agnoſcentis puerum tractaret locum,* &c. Hoc enim Thema quod proponit, inter vulgata & trita in ſcholis fuiſſe veriſimile eſt, quod ideo dicit non

re, *Fuscus* declamaret, & à parte avi non agnoscentis puerum, tractaret locum contra somnia, & deorum providentiam, [3] & male de magnitudine deorum dixisset mereri eum, qui illos circa puerperas mitteret. summis clamoribus dixit illum Virgilii versum:

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos
Sollicitat. ——

Auditor *Fusci* quidam, cujus pudori parco, cum hanc suasoriam de Alexandro ante Fuscum diceret, putavit æque belle poni versum eundem. dixit:

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos
Sollicitat. ——

Fuscus illi ait: Si hoc dixisses audiente Alexandro, scires apud Virgilium & illum versum esse:

Capulo tenus abdidit ensem.

Et quia soletis mihi molesti esse de *Fusco*, quid fuerit, quare nemo videretur dixisse cultius, ingeram vobis Fuscinas explicationes. Dicebat autem suasorias libentissime, & frequentius Græcas quam Latinas. *Hybreas* in hac suasoria dixit: *οἷον ἔσχηκε Βαβυλὼν μαν͂λιν ὀχύρωμα.*

SUASORIA V.

Deliberant Athenienses, an Trophæa Persica tollant, Xerxe minante rediturum se, nisi tollerentur.

ARELLII FUSCI. Pudet me victoriæ vestræ: sic fugatum creditis Xerxen, ut reverti possit? tot cæsa millia, nihil ex hac acie relictum minanti, nisi quod vix sequi

non esse necesse totum proponere. Erat autem quantum conjicio, ejusmodi. Quæ ter mortuos pepeterat, somniasse se dixit vivum parituram si in luco pareret, in lucum profecta, remotis arbitris parit. avus cui agnoscebatur puer, eum agnoscere non vult, suppositumque esse dicit: C. D. quam Controversiam cum à parte avi declamaret Fuscus, locum contra somnia, deorumque providentiam & curam circa puerperia tractasse Seneca significat. *N. Faber.*

3 *Et male de magnitudine deorum dixisset*] Scriptus: *& male de eorum magnitudine dixisset.* Rectius, ut puto: nam repetitio vocis ingrata est. *Grævius.*

qui fugientem poſſit. totiens merſa claſſis. Quid Marathona, quid Salamina referam? Pudet dicere. dubitamus adhuc, an vicerimus. Xerxes veniet? At neſcio quomodo languet circa memoriam jacturæ animus, & diſturbata arma non repetit. [1] Prior enim metus, futuri pignus eſſet. amiſſa, ne audeat, amiſſurum monent. Ut in gaudia interdum ſurgit animus, & ſpem ex præſenti metitur, ita adverſis frangitur. [2] Omnis eſt ſic animum dies, ubi ignominia ſpem premit, ubi nullam meminit aciem, niſi quæ fugerat. errat circa damna ſua, & quæ male expertus eſt, vota deponit. Si venturus eſſet, non minaretur. Suis ira ardet ignibus, [3] & in pacta non ſolvitur. Non denuntiaret, ſi venturus eſſet, neque armaret nos nuntio, [4] nec inſtigaret victricem Græciam, nec ſollicitaret arma felicia: magis superveniret improvidis; [5] nam & arma indenuntiata movent. Quantumcumque Oriens valuit, primo in Græciam impetu effuſum eſt: hoc ille numero ferox, & in deos arma tulerat. extincta tot ante Xerxem millia, tot ſub ipſo jacent. nulli, niſi qui fugerunt, ſuperſunt. Quid dicam Salamina? [6] Quid Cynægyron referam? [7] & te, ô Polyzele? & hoc agitur, an viceris? Hæc ego trophæa depoſui, hæc in totius Græciæ conſpectu ſtatui, ne quis timeret Xerxem minantem. Me miſerum, pugnante Xerxe trophæa poſui, fugiente

SUAS. V. 1 *Prior enim metus, futuri pignus eſſet*] Fortaſſe rectius, *pignus eſt*. N. Faber.

2 *Omnis eſt ſic animum dies*] Schottus *eſt* interpretatur, edit: dein conjicit: *Omnis deſtituit ſpes:* vel, *Omnis æſtus animum premit*. Ant. Auguſtinus: *Amiſſa exeſt ſitu animum dies*. Conjiciebam: *Summittit animum clades*. Gronovius.

3 *Et impacta non ſolvitur*] Lege diviſa voce: *& in pacta non ſolvitur*. Si vere ardeſceret Xerxes, non paratum ſe paciſci oſtenderet trophæis ſublatis. Et ſic ſcriptus codex. *Idem*.

4 *Nec inſtigeret victricem Græciam*] Haud ſcio an mendum typographicum ſit: nam ms. & Eraſmus optime: *inſtigaret*. Idem.

5 *Nam & arma indenunciata moveret*] Laudat Faber veterum edd. *movent*. quod ſit, magis afficiunt & turbant. Inde Schotto perſpicue verum, *movent*. Immo *movit*. nempe Xerxes. Bellum geſſit, antequam indiceret. *Idem*.

6 *Quid Cynægiron*] Scribendum *Cynægiron* N. Faber.

7 *Et te Polyteles*] Interſerit particulam ſcriptus: *& te ô Polyteles*. At ex Diogene prætexea Schottus, *Polyzele*. Gronovius.

8 *De*

fugiente tollam? Nunc Athenæ vincimur. non tantum credetur rediisse, sed vicisse Xerxes. Non potest Xerxes, nisi per nos, trophæa tollere. Credite mihi, difficile est attritas opes recolligere, & spes fractas novare, & pœnitenda acie in melioris eventus fiduciam surgere. *Cestii Pii.* Inferam, inquit, bellum. alia mihi trophæa promittit. Potest major venire quam victus est? *Argentarii.* Non pudet vos? pluris trophæa vestra Xerxes æstimat, quam vos.

DIVISIO. *Fuscus* sic divisit. Etiam si venturus est Xerxes, nisi tollimus, non sunt trophæa tollenda. Confessio servitutis est, jussa facere: si venerit, vincemus. hoc non est diu colligendum. [8] de eo dico, vincemus quem vicimus. Sed nec veniet quidem. si venturus esset, nec denuntiaret. Fractus est & viribus & animo. *Cestius* & illud dicit, quod in prima parte tractavit, non licere Atheniensibus trophæa tollere: commune in illis jus totius Græciæ esse. communem victoriam, commune bellum fuisse. deinde nefas quidem esse: nunquam factum, ut quisquam consecratis virtutis suæ operibus manus adferret. Ista trophæa non sunt Atheniensium: deorum sunt, illorum bellum fuit. illos Xerxes vinculis, illos sagittis persequebatur. hæc omnia ad impiam & superbam Xerxis militiam pertinent. Ecquid? ergo bellum habebimus? Habebimus. etsi Xerxen removebis, invenietur alius hostis. Nunquam magna imperia otiosa. Omnium bellorum prospere ab Atheniensibus gestorum. Deinde non erit bellum. Xerxes enim non veniet. [9] multo timidiores esse qui superbissimi fuerint? Novissime, ut veniat, cum quibus veniet? reliquias victoriæ nostræ colliget: illos adducet, quos priore bello quasi [10] inutiles reli-

8 *De eo dico*] Fortasse, *de eodem dico.* N. Faber.

9 *Multo timidiores esse*] Margo Erasmi habet forte addendum: *An nescimus.* Schottus ad extemporaneum calorem refert, quo excidant multa imperfecta. Immo intellige, dixit vel tractavit Cestius, ex superioribus. Alioqui facile esset: *Multo timidiores sunt.* Vel, *Multo timidiores sciat.* Gronovius.

10 *Inutiles reliquias novit*] Vera, ni fallor, est lectio, *inutiles reliquias movit*, id est, in dilectu habendo rejecit. Sequi-

reliquias novit, si qui ex fuga consecuti sunt. **Nullum habet** militem, nisi aut fastiditum, aut victum. *Argentarius* his duobus contentus fuit: aut non venturum Xerxen, aut non esse metuendum, si venerit. His solis institit: & illud dixit quod excerptum est: Tollite, inquit, trophæa. Si vicisti, quid erubescis? si victus es, quid imperas? [11] Locum movit non inutiliter: judicare quidem se, neque Xerxen, neque jam quemquam Persarum ausurum in Græciam effundere: sed eo magis ipsis trophæa tuenda, si quis unquam illinc venturus hostis esset, ut conspectu trophæorum animi militum accenderentur, hostium frangerentur. *Blandus* dixit: Repleat ipse prius hiatus, & maria in antiquam faciem reducat. Apparere voluit posteris quemadmodum venerit: appareat etiam quemadmodum redierit. *Triarius* omni dimissa divisione, tantum exultavit quod audierit Xerxen venire ad se, ipsis novam victoriam, nova trophæa. *Silo Pompeius* venusto genere sententiæ usus est. Nisi tollitis, inquit, trophæa, ego veniam: hoc ait Xerxes: Nisi hæc trophæa tollitis, alia ponetis. Alteram partem solus *Gallio* declamavit, & hortatus est ad tollenda trophæa: dixit, gloriæ nihil detrahi: mansuram enim memoriam victoriæ quæ perpetua esset: ipsa trophæa & tempestatibus & ætate consumi: bellum suscipiendum fuisse pro libertate, pro conjugibus, pro liberis. pro re supervacua, & nihil nocitura si fieret, non esse suscipiendum. Hic dixit, utique venturum Xerxen, & descripsit adversus ipsos deos tumentem: deinde habere illum magnas vires: neque omnes illum copias in Græciam produxisse, nec omnes in Græcia perdidisse: timendam esse fortunæ varietatem: exhaustas esse Græciæ vires, nec posse jam pati alterum bellum. illi esse immensam multitudinem hominum. Hoc loco disertissimam

tur enim, *nullum habet militem nisi fastiditum, aut victum.* N. Faber.

11 *Locum movit non utiliter*] Veteres editiones legunt, *non inutiliter*, quod & sensus requirere videtur: & ut paulo post, ita hæc interpungamus: *Sed magis ipsis trophaa tuenda si qui unquam illinc venturus hostis esset, ut conspectu trophaeorum*, &c. *Idem.*

SUAS.

tissimam sententiam dixit, quæ vel in oratione, vel in historia ponitur: Diutius illi perire possunt, quam nos vincere.

SUASORIA VI.

Deliberat Cicero, an Antonium deprecetur.

Q. HATERIUS. Sciant posteri potuisse Antonio servire remp., non potuisse Ciceronem. Laudandus erit tibi Antonius: in hac causa etiam Ciceronem verba deficient. Crede mihi, cum diligenter te custodieris, faciet tamen Antonius quod Cicero tacere non possit. Si intelligis, Cicero, non dicit, Roga ut vivas: sed, Roga ut servias. quemadmodum autem hunc senatum intrare poteris, exhaustum crudeliter, repletum turpiter? Intrare autem tu senatum voles, in quo non Cn. Pompeium visurus es; non M. Catonem, non Lucullos, non Hortensium, non Lentulum atque Marcellum: non tuos, inquam, Coss. Hircium & Pansam? Cicero, quid in alieno seculo tibi? Jam nostra peracta sunt. M. Cato solus maximum vivendi moriendique exemplum, mori maluit quam rogare: nec erat Antonium rogaturus, & illas usque ad ultimam diem puras à civili sanguine manus, in se infestas, acerrime armavit. Scipio [1] cum gladium ponere jussus foret, dicitur abdidisse in se. quærentibus qui in navem transierant militibus imperatorem: *Imperator*, inquit, *bene se habet*. Victus [2] vocem victoriæ misit. [3] Vetat, inquit, Milo rogari judices:

SUAS. VI. 1 *Cum gladium poni jussus foret, dicitur abdidisse se*] Legendum conjicio, *occidisse se*. Historia est vulgaris: de qua tamen vide L. Senecam Ep. 24. qui locus maxime nostram conjecturam confirmat. *N. Faber*. Scribe, *ponere*. Dein Faber, *occidisse se*: recte, quod ad historiam. Sed declamator scripserat argute: *dicitur abdidisse in se*. Sic conjeceram memor illius *capulo tenus abdidit ensem*. Nunc video dudum Grutero idem animadversum. *Gronovius*.

2 *Vocem victoru emisit*] Scripti & veteres edd. *vocem victoria misit*. Recte tamen alios subjicere, *victoru*, adfirmat Schottus. Haud ego: eundem enim sensum & elegantius explicat vetus lectio. *Idem*.

3 *Vetat, inquit, Milo rogari judices*] Hæc verba non invenies in Miloniana,

tes: vir clarissimus nunc & Antonium rogat. *Porcii Latronis.* Ergo loquitur imperator Cicero, ut non timeat Antonius: loquatur unquam Antonius, ut Cicero timeat? Civilis sanguinis Sullana sitis in civitatem redit, & ad triumviralem hastam pro vectigalibus, civium Romanorum mortes locantur. [4] Injusta bella albo Pharsalica, ac Mundensis Mutinensisque ruina vincitur, consularia capita auro rependuntur. Tuis verbis, Cicero, utendum est: [5] *O tempora, ô mores!* videbis ardentes crudelitate simul ac superbia oculos: videbis illum non hominis, sed belli civilis vultum: videbis illas fauces per quas Cn. Pompeii bona transierunt, illa latera, illam totius corporis gladiatoriam firmitatem, videbis illum pro tribunali locum, quem magister equitum, cui ructare turpe erat, vomitu fœdaverat. Supplex accidens genibus deprecaberis, & ore, cui se debet salus publica, humilia in adulationem verba submittes? Pudeat Verrem quoque, quia proscriptus fortius perit. [6] *Cyri Marillii Æsernini.* Occurrat tibi Cato tuus, cujus à te laudata mors

sensus tamen idem habetur, initio statim Epilogi ejus orationis. *N. Faber.* Vocabulum *Milo* interpretis. Scripserat auctor: *Vetat, inquit, rogari judices vir clarissimus: nunc & Antonium rogat. Inquit,* intellige Cicero in Miloniana, sensu potius quam verbis. *Vir clarissimus*, Milo. *Gronovius.*

4 *Injusta bella albo Pharsalica ac Mundensis*] Nunnesius tentavit explicare distinctione immissa: *Injusta* sunt *bella* civilia; *ruina Pharsalica* &c. *albo vincitur.* quod sit, proscriptorum numero. Schottus post *albo* ἀπὸ κοινοῦ repetendum censet, *vincuntur.* Alius apud illum: *Vocatur in jus tabella.* Tu vero his omissis repone: *Unius tabella albo Pharsalica ac Mundensis Mutinensisque ruina vincitur.* Neque obstat, quod credibile est plures fuisse, & certo affirmat Appianus. Nam & infra: *tota tabella tua morti præluditur.* Suasor. 7. *pendet nefaria proscriptionis tabula.* Martialis: *Et levius tabula quam Ciceroni nocens.* Dio in eadem re *album* usurpat: ταῖς ἐν τοῖς λευκώμασι προτιθεμέναις προγραφαῖς τὸν Σύλλειον τρόπον. Et rursus: οἱ μέντοι τρεῖς ἄνδρες οὐ μόνον τοὺς ἐς τὰ λευκώματα ἐγγραφέντας ἀπέκτειναν. Denique: τελευτῶντες δὲ λευκώματα αὖθις ἐξέθεσαν, δεῖγμα τὸ μὲν μηδενὶ ἔτι φέροντα, τοῖς δὲ οὐσίας τῶν ζώντων ἀποσυλῶντα. Idem.

5 *O tempora, ô mores*] Martialis lib. 9.

Dixerat ô mores, ô tempora, Tullius olim,
Sacrilegum strueret cum Catilina nefas.

Porro quæ sequuntur, in editione Romana corrupta sunt: à qua discedere hic ausi sumus, Ciceronis auctoritate in secunda Philippica freti: unde transsumpta sunt ad verbum. *N. Faber.*

6 *Cyri Marilii Æsernini*] Error ex notis. legendum enim existimo, *Claudii Marcelli Æsernini.* de quo inf. in Controversiis. *Idem.*

7 Qua

mors eſt. Quicquam ergo tanti putas, ut vitam Antonio debeas? *Ceſtii Pii.* Si ad deſiderium populi reſpicis, Cicero, quandoque perieris, parum vixiſti: ſi ad res geſtas, ſatis vixiſti: ſi ad injurias fortunæ & præſentem reipublicæ ſtatum, nimium diu vixiſti: ſi ad memoriam operum tuorum, ſemper victurus es. *Pompeii Silonis.* Scias licet, tibi non expedire, vivere, ſi Antonius permittit ut vivas. Tacebis ergo proſcibente Antonio, & rempublicam laniante, & ne gemitus quidem tuus liber erit? Malo populus Romanus mortuum Ciceronem, quam vivum deſideret. *Triarii.* [7] Quæ Charybdis eſt tam vorax? Charybdin dixi; quæ ſi fuit, animal unum fuit. Vix mediusfidius Oceanus tot res tamque diverſas uno tempore abſorbere potuiſſet. Huic tu ſævienti putas Ciceronem poſſe ſubduci? *Arellii Fuſci.* Ab armis ad arma diſcurritur: foris victores, domi trucidamur. dum in ſanguine inteſtinus hoſtis incubat, quis non hoc populi Romani ſtatu, Ciceronem ut vivat, cogi putat? Rogabis Cicero turpiter Antonium, fruſtra. Non te ignobilis tumulus abſcondet: idem virtutis tuæ [8] qui finis eſt immortalium humanorum operum. cuſtos memoria quæ manſuri vita perpetua eſt, in omnia te ſecula ſacratum dabit. Nihil aliud intercidet quam corpus fragilitatis caducæ, morbis obnoxium, caſibus expoſitum, proſcriptionibus objectum. Animus vero divina origine hauſtus, cui nec ſenectus ulla, nec mors, oneroſi corporis vinculis exſolutus, ad ſedes ſuas & cognata ſidera recurret. Et tamen ſi ad ætatem, annorumque nunquam obſervatum viris fortibus numerum reſpicimus, ſexaginta ſupergreſſus es: nec potes videri non nimis vixiſſe, qui moreris reipublicæ ſuperſtes.

7 *Quæ Charybdis eſt tam vorax*] Ex eadem Ciceronis oratione, ut & alia quædam infra: quam vide. N. *Faber.*

8 *Qui finis eſt immortalium humanorum operum*] Quæ hæc *immortalia humana opera?* Varie tentat Schottus: nos tamen poſt illum: *idem virtutis tuæ, qui finis eſt mortalium. Humanorum operum cuſtos memoria, quæ manſura vita perpetua eſt, in omnia te ſecula ſacratum dabit.* Suaſoria 7. *Quoad humanum genus* (hi illic *mortales*) *incolume manſerit, quamdiu ſuus erit literis honos; ſummæ eloquentiæ pretium erit.* Gronovius.

perstes. Vidimus furentia toto orbe civilia arma, & post Italicas Pharsalicasque acies Romanum sanguinem hausit Ægyptus: quid indignamur in Ciceronem Antonio licere? [9] Sic in Pompeium Alexandrino licuit. An non occiduntur, qui ad indignos confugiunt? *Cornelii Hispani.* Proscriptus est ille, qui tuam sententiam secutus est: tota tabula tuæ morti præluditur, alter fratrem proscribi, alter avunculum patitur: quid habes spei? Ut Cicero periret, [10] tot parricidia facta sunt. Repete, age, tot patrocinia, tot clientelas, & maximum beneficiorum tuorum te ipsum: jam intelliges Ciceronem in mortem cogi posse, in preces non posse. *Argentarii.* Explicantur triumviralis regni delicata convivia, & popina tributo gentium instruitur: ipse vino & somno marcidus deficienteis oculos ad capita proscriptorum levat. Jam ad ista non satis est dicere, O hominem nequam!

DIVISIO. Latro sic hanc divisit omnem suasoriam. Etiam si impetrares vitam ab Antonio, non est tanti rogare: deinde impetrare non potes. In priore illa parte posuit: Turpe esse cuilibet Romano, nedum Ciceroni, vitam rogare. Hoc loco omnium, qui ultro mortem apprehendissent, exempla posuit: deinde inutilis illi sua vita futura proponitur, morte gravior, detracta libertate. Hic omnem acerbitatem servitutis futuræ descripsit: deinde [11] non futurum fidei impetratæ beneficium, Hic cum dixisset, Aliquid erit quod Antonium offendat, aut factum tuum, aut dictum,

9 *Sic in Pompeium*] Satis placet. Tamen scriptus: *quid indignamur in Ciceronem Antonio licere, quod in Pompeium Alexandrino licuit?* Gronovius.

10 *Tot parricidia facta sunt*] Hoc quoque commode, quasi significet Ciceronis quoque cædem esse parricidium, & quidem gravius, utpote à quo incipi non potuerit. Tamen idem codex: *tot pericula facta sunt.* Quod esset, toties in aliis periculum fecerunt triumviri, toties in aliis se sunt experti, & quasi præluserunt: ut prædictum est. *Idem.*

11 *Non futurum fidei impetrata*] Sic & Erasmus, transeuntque omnes. Scribe vero: *Deinde, non futurum fidele vita impetrata beneficium.* Nisi potes tolerare phrasin, *esse fidei*, pro, constans & bonæ fidei esse. Et quid tamen *impetrata?* Hoc enim vult, non fore fidum & perpetuum hoc beneficium; etsi nunc condonaverit, brevi aliam inventurum caussam, qua opprimat, cui ad tempus pepercit. *Idem.*

12 *Hic*

dictum, aut silentium, aut vultus: adjecit sententiam: Haud enim placiturus es. *Albutius* aliter divisit. primam partem fecit, moriendum esse Ciceroni, etiam si nemo proscriberet. hæc insectatio temporum fuit. deinde moriendum est: ille enim se sua sponte conficeret, quia moriendum esset, etiam si mori noluisset: graves odiorum causas esse: maximam causam proscriptionis ipsum esse Ciceronem. Et solus ex declamatoribus tentavit dicere, non unum illi esse Antonium infestum. Hoc loco dixit illam sententiam: Si cui ex triumviris non es invisus, gravis es. Et illa sententia valde excepta est: Roga, Cicero, exora unum, ut tribus servias. *Cestius* sic divisit: Mori tibi utile est, honestum est, necesse est, ut liber & illibatæ dignitatis consummes vitam. Hic illam sententiam dixit audacem: Ut numereris cum Catone, qui servire nec Antonio quidem nondum domino potuit. *Marcellus* hunc sensum de Catone melius: Usque eone omnia cum fortuna populi Romani conversa sunt, ut aliquis deliberet, utrum satius sit vivere cum Antonio: an mori cum Catone? Sed ad divisionem *Cestii* revertamur. Dixit utile esse, ne etiam cruciatus corporis pateretur: non simplici illum modo periturum, si in Antonii manus incidisset, & in hac parte cum descripsisset contumelias insultantium Ciceroni, & verbera & tormenta, dixit illam multum laudatam sententiam: Tu mehercules, Cicero, cum veneris ad Antonium, mortem rogabis. *Varius Geminus* sic divisit: Hortarer te, si alterutrum utique faciendum esset, aut moriendum, aut rogandum, ut module moreris potius, quam rogares. & omnia complexus est, quæ à ceteris dicta erant. sed addidit & tertium: adhortatus est illum ad fugam. illic esse M. Brutum, illic C. Cassium, illic Sex. Pompeium. Et adjecit illam sententiam, quam Cassius Severus unice mirabatur: Quid deficiemus? & Resp. suos triumviros habet. Deinde etiam quas petere posset regiones, percurrit: Siciliam dixit vindicatam esse ab illo, Ciliciam à Proconsule egregie administratam, familiares

ſtudiis ejus & Achaiam & Aſiam, Deiotari regnum obligatum beneficiis, Ægyptum & habere beneficii memoriam, & agere perfidiæ pœnitentiam. ſed maxime illum in Aſiam & Macedoniam hortatus eſt in Caſſii & in Bruti caſtra. Jam *Caſſius Severus* aiebat, alios declamaſſe, Varium Geminum vivum conſilium dediſſe.

Alteram partem pauci declamaverunt. nemo auſus eſt Ciceronem ad deprecandum Antonium hortari, bene de Ciceronis animo judicaverunt. *Geminus Varius* declamavit alteram quoque partem, & ait: Spero me Ciceroni meo perſuaſurum, ut velit vivere. Quod grandia loquitur, & dicit: Mors nec immatura conſulari, nec miſera ſapienti; non movet me, idiotam petit. Ego belle mores hominis novi: faciet, rogabit. nam quod ad ſervitutem pertinet, non recuſabit: jam collum tritum habet, & Pompeius illum, & Cæſar ſubjecerunt. Veteranum mancipium videtis. & complura alia dixit ſcurrilia, ut illi mos erat. Diviſit ſic, ut diceret, non turpiter rogaturum, non fruſtra rogaturum. In priori parte illud poſuit, non eſſe turpe, civem victorem rogari à victo: hic quam multi rogaſſent C. Cæſarem, [12] hic & Ligarium. deinde ne iniquum eſſe quidem Ciceronem ſatisfacere, qui prior illum proſcripſiſſet, [13] qui & judicaſſet, ab eo ſemper naſci ſatisfactionem, ac dato rogari. Deinde non pro vita illum, ſed pro republica rogaturum:

12 *Hic & Ligarium*] Melius intelligerem, ſi eſſet: *ipſum & pro Ligario*, nempe Ciceronem rogaſſe Cæſarem. Sed quis auſit abſque veterum librorum auctoritate ſic mutare? Intelligamus igitur: *Hic* poſuit *& Ligarium*, pro quo nempe ipſe Cicero deprecatus eſt. *Gronovius.*

13 *Qui & judicaſſet ab eo ſemper*] Veteres editiones legunt, *qui & cum judicaſſet ab eo ſemper naſci ſatisfactionem.* poſt quæ verba quædam deeſſe videntur. *N. Faber.* Priſca lectio: *qui & cum judicaſſet.* Unde Schottus, *Antoniumque:* vel, *qui æquum judicaſſet, ab eo naſci.* Quam bella vero ſententia? Nihil moratus ſcribe: *qui prior illum proſcripſiſſet, qui hoſtem judicaſſet.* Notum ex Philippicis & hiſtoria. Et hic abſolvitur ſententia. nam ſequens per ſe conſtat: *ab eo ſemper naſci ſatisfactionem, à quo data injuria.* Ita namque legendum: quod & Schottus vidit, ſed in vero conſiſtere non potuit. Controv. 17. *Quid ille? cum Antonium hoſtem judicaret, & omnes Antonii milites, non intelligebat, ſe & Popilium proſcripſiſſe?* Gronovius.

14 Ne

rum: ſatis illum ſibi vixiſſe, reip. parum. In ſequenti parte dixit, exorari ſolere inimicos, ipſum exoratum à Vatinio, C. quoque Verri affuiſſe. facilius exorari Antonium poſſe, qui cum tertius eſſet, [14] ne quis è tribus hanc tam ſpecioſam clementiæ occaſionem præriperet. fortaſſe iraſci Antonium, [15] qui ne tanti quidem putaſſet illum quem rogaret. Fuga quam periculoſa eſſet, cum deſcripſiſſet, adjecit: Quocumque perveniſſet, ſerviendum illi eſſe: ferendum aut Caſſii violentiam, aut Bruti ſuperbiam, aut Pompeii ſtultitiam. Quando in hanc ſuaſoriam incidimus, non alienum puto, indicare, quomodo quiſque ſe ex hiſtoricis adverſus memoriam Ciceronis geſſerit. [16] Namque Cicero nec tam timidus fuerit, ut rogaret Antonium, nec tam ſtultus, ut exorari poſſe ſperaret, nemo dubitat, excepto Aſinio Pollione, [17] qui infeſtiſſimus famæ Ciceronis permanſit, & is etiam occaſionem ſcholaſticis alterius ſuaſoriæ dedit. Solent enim ſcholaſtici declamatores ponere: *Deliberat Cicero,* [18] *an promittente ſalutem Antonio, orationes ſuas comburat.*

H I-

14 *Ne quis tribus hanc tam ſpecioſam*] Videtur hoc dicere, Antonium eo facilius parciturum Ciceroni, ne quis alius è ſociis illam ſibi ſervati Ciceronis gloriam præripiat, legendumque eſſe, *ne quis è tribus hanc tam ſpecioſam clementiæ occaſionem præriperet.* N. Faber.

15 *Qui ne tanti quidem*] Lege: *Quod ne tanti quidem.* Gronovius.

16 *Namque Cicero nec tam*] Repone: *Nam, quin Cicero nec tam timidus fuerit, ut rogaret Antonium, nec tam ſtultus, ut exorari poſſe ſperaret, nemo dubitat.* Idem.

17 *Qui infeſtiſſimus famæ*] Pollio Ciceronis gloriæ invidens eloquentiam ejus libris editis inimice inſectatus eſt, ut ex Quinctiliano non uno loco, Tacito & Gellio lib. 17 clarum eſt. Quod eo minus mirum eſt in Aſinio, qui non unius Ciceronis, ſed & omnium pæne magnorum hominum famæ obtrectavit. Nam & Livium Patavinitatem redolere dixit, & contra Plancum orationes ſcripſit, quas tamen niſi illo mortuo, ne reſponderet, publicari noluit. idem Quinctilianus auctor, & Plinius in præfatione naturalis hiſtoriæ. Unde etiam B. Hieronymus latentem obtrectatorem Pollionis Aſinii nomine deſignavit in apologia in Rufinum, Epiſt. 88. ad B. Auguſtinum, & commentariis in Jonam. Eandem patris malivolentiam in Ciceronem imitatus eſt Gallus filius, qui ſcriptis libris Ciceronem agitare, patremque ſuum ei præferre niſus eſt. quibus Claudius Imperator reſpondit. Idem Quinctilianus, Plinius Epiſt. 4. lib. 7. & Suetonius in Claudio. *N. Faber.*

18 *An promittente ſalutem*] Neſcio quis delevit, quod invenio in ſcripto & Eraſmica: *Deliberat Cicero, an promittente.* Nota autem hæc præſcriptio omnium ſuaſoriarum. *Gronovius.*

3 *Quin*

HISTORICORUM DE Cicerone Elogia; aliis

SUASORIA VII.

HÆc inepte ficta cuilibet videri potest. Pollio vult illam veram videri: ita enim dixit illa oratione, quam pro Lamia dedit. *Asinii Pollionis.* Itaque nunquam perficeret, nec mora fuit, [1] quin ejuraret, suas esse, quas cupidissime effuderat orationes in Antonium: multiplicesque numero, & accuratius scriptas illi contrarias edere, ac vel ipse palam pro concione recitare, pollicebatur: cceteraque his alia sordidiora multo: ut tibi facile liqueret: hoc totum adeo falsum esse, ut ne ipse quidem *Pollio* [2] in historiis suis ponere ausus sit. Huic certe actioni ejus pro Lamia qui interfuerunt, negant eum hæc dixisse (nec enim mentiri sub triumvirorum conscientia sustinebat) sed postea composuisse. Nolo autem vos, juvenes mei, contristari, quod à declamatoribus ad historicos transeo. satisfaciam vobis, & fortasse efficiam, ut his sententiis lectis solidis, & verum habentibus, recedatis æquiores. Hoc si tamen recta via consequi non potero, decipere vos cogar, veluti salutarem pueris

1 *Quin ejuraret suas esse*] Dubito an hoc sit Latinum satis. *Ejurare liberos, parentes, patriam, forum, iniquum aliquem, magistratum, militiam,* & similia novi, magnaque copia adferre possem: *ejurare* aliquid *suum esse*, hactenus legisse non memini. Videntur igitur delenda duo vocabula, hoc modo: *quin ejuraret, quas cupidissime effuderat, orationes in Antonium.* Et certe à mala manu adjecta sunt. *Gronovius.*

2 *In historiis suis*] Historiam bellorum civilium a consulatu Metelli & Afranii pluribus libris scripserat Pollio, cujus auctoritate utuntur Cremutius Cordus apud Tacitum, & Plutarchus in Bruto & Cæsare Julio. Valer. Maximus tertium librum laudat l. 8. Ex ea historia desumpta sunt quæ hic de Cicerone referuntur, ut & fortasse judicium illud de commentariis Julii Cæsaris, quod a Suetonio refertur. A Metello autem exorsum auctor est Horatius Od. 1. lib. 2. Nescio quantum fidei Suidæ habere debeamus, qui Asinium hunc Pollionem 17. libros historiarum edidisse tradit, primumque res gestas Græcorum Latinis litteris mandasse, & alio loco, Asinium Pollionem Trallianum sophistam de Civili bello Pompeii & Cæsaris scripsisse dicit. Vereor ne quod Tralliani est, Romano tribuat, & quod Romani Tralliano. *N. Faber.*

3 *Livius*

ris daturus potionem absinthiati poculi. [3] Livius adeo retractationis consilium habuisse Ciceronem non dicit, ut neget tempus habuisse. Ita enim ait. *Livii.* M. Cicero sub adventum triumvirorum cesserat urbe, pro certo habens id quod erat, non magis Antonio eripi se quam Cæsari Cassium & Brutum posse: primo in Tusculanum fugit, inde transversis itineribus in Formianum, ut ab Caieta navim conscensurus, proficiscitur. Unde aliquotiens in altum provectum cum modo venti adversi retulissent, modo ipse jactationem navis cæco volvente fluctu pati non posset, tædium tandem eum & fugæ & vitæ cepit. regressusque ad superiorem villam, quæ paulo plus mille passibus à mari abest, Moriar, inquit, in patria sæpe servata. Satis constat, servos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dimicandum, ipsum deponi lecticam, & quietos pati, quod sors iniqua cogeret, jussisse. Prominenti ex lectica, præbentique immotam cervicem, caput præcisum est. Nec satis stolidæ crudelitati militum fuit. manus quoque, scripsisse in Antonium aliquid, exprobrantes, præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, jussuque ejus inter duas manus in rostris positum, ubi ille consul, ubi sæpe consularis, ubi eo ipso anno adversus Antonium, quanta nulla unquam humana

3 *Livius adeo detrectationis*] Hæc Livii desumpta sunt ex lib. 120 Historiarum, quas si integras haberemus, ceterorum ejus temporis historicorum desiderium levius ferre possemus. Huic autem plenum testimonium Cremutius apud Tacitum reddit, qui eum eloquentiæ & fidei præclarum imprimis dicit. L. Seneca disertissimum vocat lib. 1 de Ira, & Quinctilianus hubertatem, lacteam jucunditatem, ac mirum candorem ei tribuit, variisque virtutibus immortalem Sallustii velocitatem assecutum, atque Herodoto parem censet. Plutarchus etiam non uno loco veritatis studium in eo laudat. Plinius Epist. lib. 2. & B. Hieronymus Epist. 103. ad B. Augustinum quendam à Gadibus usque fama ejus commotum, ut Livium videret, Romam venisse retulerunt. Præter historias, dialogos Philosophicos composuit, quos post Ciceronis libros idem Seneca primum locum tenere existimat. Quinctilianus meminit epistolæ ejusdem ad filium, qua qui legendi essent auctores, mira brevitate definivit, Demosthenem scilicet, & Ciceronem: ceteros ita ut quisque esset Demostheni & Ciceroni simillimus. N. *Faber.* Recte Schottus, *retractationis.* Fabius decl. 245. *non liceret tamen tibi rem judicatam retractare.* Gronovius.

4 *Bassus*

mana vox, cum admiratione eloquentiæ auditus fuerat. vix attollentes lacrymis oculos homines intueri trucidata membra ejus poterant. [4] *Bassus Aufidius* & ipse nihil de animo Ciceronis dubitavit, quin fortiter se morti non præbuerit tantum, sed obtulerit. *Aufidii Bassi.* Cicero paulum remoto velo, postquam armatos vidit: Ego vero consisto, ait: accede, veterane, & si hoc saltem potes recte facere, incide cervicem. Trementi deinde, dubitantique: Quid si ad me, inquit, primum venissetis? *Cremutius Cordus* & ipse ait, [5] Ciceronem, cum cogitasset, utrumne Brutum, an Cassium, an Sextum Pompeium peteret, omnia illi displicuisse, præter mortem. [6] *Cremutii Cordi.* Quibus visis lætus Antonius, cum peractam proscriptionem suam dixisset esse; quippe [7] non satiatus modo cædendis civibus, sed defectus quoque, jussit pro rostris exponi. Itaque quo sæpius ille ingenti circumfusus turba processerat, quæ paulo ante coluerat piis concionibus, quibus multorum capita servaverat, tum per artus suos latus, aliter ac solitus erat, à civibus suis conspectus est, prætendenti capiti, orique ejus impensa

4 *Bassus Aufidius*] Fortasse pater illius Aufidii Bassi, cujus mortem constantem narrat L. Seneca in Epistolis. Hunc Quinctilianus Sallustii velocitatem expressisse in libris belli Germanici tradit genere ipso in omnibus probabilem, sed in quibusdam, virilibus minorem. Præter libros Germanici belli, historiam Romanam scripsit, unde hæc de Cicerone desumpta sunt. à cujus fine Plinius Secundus senior suos de eadem re libros auspicatus est. Plinius epistola 5. lib. 3. *N. Faber.*

5 *Ciceronem cum cogitasset unumne Brutum*] Lege: *Ciceroni cum dubitasset, Marcumne Brutum.* Accipe *dubitare* pro deliberare. Justinus, lib. 21. *diu dubitavit, imperium deponeret, an bello resisteret.* Suetonius Claudio cap. 35. *dubitavit adhibitis principibus viris. Ciceroni* autem requirit *τὸ displicuisse*, cui additum *illi* eleganter *παρέλκον*, utile tamen propter interjecta. *Gronovius.*

6 *Cremutii Cordi*] De Cremutio Cordo & civ. historiis plenissime L. Seneca in consolatione ad Marciam ejus filiam, Tacitus Ann. 4. & Dio lib. 57. Libros autem ejus per Ædiles crematos haberi Caligulam permisisse auctor est Suetonius in Caligula: quorum auctoritate idem Suetonius cap. 35. Augusti, & Plinius lib. 7. 10. & 16. usi sunt. *N. Faber.*

7 *Non satiatus modo, sed defectus quoque*] Petreius & Schottus, *defessus:* ita ubique verbum illud optimum mutare sategerunt. Est insignis ὑπερβολὴ & sensus magnificus, quo significatur, non superfuisse, quos occideret, in quos cædendos caussam haberet: prius defecisse caussam sanguinis, sanguinemque, quam illius crudelitatem. *Gronovius.*

8 *Roma-*

impensa sanie, brevi ante princeps senatus [8] Romanique nominis titulus, tum pretium interfectoris sui. Præcipue tamen solvit pectora omnium in lacrymas gemitusque visa ad caput ejus deligata manus dextera, divinæ eloquentiæ ministra: ceterorumque cædes privatos luctus excitaverunt, illa una communem. *Brutidii Nigri.* Elapsus interim altera parte villæ Cicero lectica per agros ferebatur, sed, ut vidit appropinquare notum sibi militem, Popilium nomine, memor defensum à se, lætiore vultu adspexit. at ille, victoribus id ipsum imputaturus, occupat facinus, caputque decisum, nihil in ultimo fine vitæ facientis quod alterutram in partem posset notari, Antonio portat, oblitus se paulo ante defensum ab illo. Et hic voluit positi in rostris capitis miserabilem faciem describere, sed magnitudine rei obrutus est. Item *Brutidii Nigri.* Ut vero jussu Antonii inter duas manus positum in rostris caput conspectum est, quo totiens auditum erat loco, [9] dato gemitu & fletu maximi

8 *Romanique nominis titulus*] Divinabam, inquit Schottus, *tutulus*. Exspecto, ut alius, *cuculus*. Quid opus divinatione? *Titulus*, quod huc pertineat, est honorata inscriptio, elogium. *Titulus sepulcri* apud Juvenalem. Id Calpurnio Flacco declam. 18. *Inferam majorum sepulcris, & elogio, quod optasti, nomen inscribam.* Hoc est, in titulo filium te meum appellabo. Hinc *titulus* quo quid laudatur, censetur, æstimatur, quia talia perscribebantur in titulo, uti notum est ex tot lapidibus. Sic Publio Syro an Petronio Syrum imitanti, *avis exsul hiemis*, eadem, *titulus tepidi temporis* dicitur. Ovidius volucres agmenque ferarum vocat *titulum Orphei theatri*, 11 Metamorph. *Gronovius.*

9 *Dato gemitu & fletu maximi viri inferia*] Locus hic non est integer. Quid tamen velit, id esse puto. Nempe conspecto Ciceronis pro rostris capite, populum Romanum gemitu & fletu, maximo viro inferias misisse, concionemque ita depositi corporis, non ut solebat laudes audiisse, sed ipsam narrasse. Morem autem attingit, quod clarorum virorum, & mulierum vita functorum corpora exponebantur in foro pro rostris: ubi publice astante populo Romano defuncti laudes recitabantur. res vulgatior est, quam ut probatione indigeat. Nulla enim frequentior in historiis occurrit, nullumque insigne funus absque laudatione. Si quis tamen probationem requirat, sufficiet quod referunt L. Seneca ad Marciam, de Druso à Ti. patre. & Dio lib. 54 de Agrippa ab Augusto laudaris. Vide igitur ne ita potius legi debeat, *data gemitu & fletu maximo viro inferia, nec ut solet ita depositi in rostris corporis laudes concio audivit, sed ipsa narravit.* Si non sic legi, saltem sic intelligi debere hunc locum existimo. *N. Faber.* Suspicabar: *claro gemitu & fletu maximo pias inferias non, ut solet, rite depositi in Rostris corporis concio audivit, sed ipsa narravit.* Elegantes *inferias* vocas

ximi viri inferiæ, nec ut solet, ita depositi in rostris corporis concio audivit, sed ipsa narravit. Nulla non pars fori aliquo actionis inclytæ signata vestigio erat. Nemo non aliquod ejus in se meritum fatebatur: hoc certe publicum beneficium palam erat, illam miserrimi temporis [10] servitutem ac lanienam dilatam in Antonium. [11] Quotiens magni alicujus mors ab historicis narrata est, totiens fere consummatio vitæ, & quasi funebris laudatio redditur, hoc semel atque iterum à Thucydide factum, idem in paucissimis personis usurpatum à Sallustio, Livius benignius omnibus magnis viris præstitit. Sequentes historici multo id effusius fecerunt. Ciceroni hoc, ut Græco verbo utar, ἐπιτάφιον Livius reddit. *T. Livii.* Vixit tres & sexaginta annos, ut si vis abfuisset, ne immatura quidem mors videri possit: ingenium & operibus & præmiis operum felix: ipse fortunæ diu prosperæ & in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium pro quibus steterat, filiæ morte, exitu tam tristi atque acerbo, omnium adversorum nihil, ut viro dignum erat, tulit, præter mortem, quæ vere æstimanti minus indigna videri potuit, quod à victore inimico nil crudelius passus erat, quam quod ejusdem fortunæ compos ipse fecisset. [12] Si quis tamen virtutibus

vitia

cat funebrem laudationem, ut Statius *Aonias inferias* epicedium. Eas inferias ait concionem, non, ut solet, positi pro more corporis audisse ab aliquo necessariorum pronunciatas; sed ipsam narrasse. Aliter Faber, Schottus, Petreius. *Gronovius.*

10 *Servitutem ac aleam*] Petreio hic aliquod verbum supplendum videtur: quasi dicat; omnes dolebant eam fortunæ potentiam ad Antonium delatam. Gruterus observat in Pal. fuisse *alienam* pro *aleam*: quod & nos in scripto & Veneta editione offendimus. Lege igitur: *hoc certe publicum beneficium palam erat, illam miserrimi temporis servitutem ac lanienam dilatam in Antonium.* Hoc omnes fatebantur, quod eadem mala, par servitus & cædes, non multo ante Romam obtrivissent, (puta Catilinaria conjuratione) quodque huc usque dilata & intercalata fuisset illa calamitas, Ciceroni deberi. Absque hoc fuisset, jam tum olim eadem per Catilinam patienda fuissent. Brutus ad Ciceronem: *Tu quidem consularis & tantorum scelerum vindex, quibus oppressis, vereor, ne in breve tempus dilata sit abs te pernicies.* Idem.

11 *Quoties magni alicujus mors*] Excidit *viri*. Idem.

12 *Si quis tamen virtutibus vitia pensarit*] Scribendum: *Si quis tamen, virtutibus*

vitia pensarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, & in cujus laudes sequendas Cicerone laudatore opus fuerit. Ut est natura candidissimus omnium magnorum ingeniorum æstimator T. Livius; plenissimum testimonium Ciceroni reddidit. *Cordi Cremutii*, non est operæ, deferre etiam redditam Ciceroni laudationem. Nihil enim in ipsa Cicerone dignum est: ac ne hoc quidem, quod pene maximum est, tolerabile est. *Cremutii Cordi.* Privatas enim simultates deponendas interdum putabat, publicas nunquam. [13] Vides credendam ejus non solum magnitudinem virtutum, sed multitudinem quoque conspiciendam. *Aufidii Bassi.* Sic M. Cicero decessit, vir natus ad reip. salutem: quæ diu defensa & administrata, in senectute demum è manibus ejus elabitur, [14] non ipsius vitio læsa, quod nihil in salute ejus aliud illi, quam si caruisset Antonio, placuit. Vixit sexaginta & tres annos, ita ut semper aut peteret alterum, aut invicem peteretur: nullamque rem rarius, quam diem illum, quo nullius interesset ipsum mori, vidit. *Pollio* quoque *Asinius*, qui Verrem Ciceronis reum fortissime morientem tradidit, Ciceronis mortem solus ex omnibus maligne narrat;

tutibus vitia pensavit: diximus in 4 Observ. præfat. lib. 4. *Redimebat tamen vitia virtutibus.* Mox lege, *laudes exsequendas* vel *æquandas*. Gronovius.

13 *Vides credendum ejus non solum*] Ne hoc quidem tolerabile mihi in Cremutio Cordo. Notat ex Pal. *civis* pro *ejus*, dein *magnitudine*, & *multitudine*, Gruterus. Nos in scripto invenimus, *credentiam curu*, ut & *magnitudine*: in Veneta posterius item; ante, *credendam cujus*. Lego: *Vides præstantiam civis non solum magnitudine virtutum, sed & multitudine conspiciendam.* Vox, *civis*, non facit humiliorem sensum. Cassius ad Ciceronem: *Nunc ergo vivemus liberi: nunc te, omnium maxime civis & mihi carissime*, &c. Paullo ante melius, *Cremutii Cordi non est operæ referre etiam redditam Ciceroni laudationem.* Particula *etiam* respicit supra recitatum ex eodem Cordo. *Idem.*

14 *Non ipsius vitio læsa, quod*] Scribo: *non ipsius vitio, nisi quod nihil in salutem ejus aliter illi, quam si caruisset Antonio, placuit.* Hic Ciceronis à quibusdam judicatus est error, quod nimis offendendo Antonium, nullamque cum eo pactionem admittendo, sibi ipsi necessitatem imposuit Octavii nimis humiliter prensandi, illum ad desperationem redegit, & sic in fraudem reipublicæ cum Octavio convenire coëgit. Hoc igitur ait Aufidius, nihil illum peccasse, nisi quod ei nulla conditio in salutem & tranquillitatem reipublicæ visa est admittenda salvo Antonio. Nam illæ inexpiabiles inimicitiæ in caput Ciceronis expetiverunt. *Idem.*

15 Ob-

narrat; teſtimonium tamen, quamvis invitus, plenum ei reddit. *Aſinii Pollionis.* Hujus ergo viri tot tantiſque operibus manſuris in omne ævum, prædicare de ingenio atque induſtria ſupervacuum eſt. Natura autem pariter atque fortuna [15] obſecuta eſt. Ei quidem facies decora ad ſenectutem, proſperaque permanſit valetudo: tum pax diutina, cujus inſtructus erat artibus, contigit. [16] namque à priſca ſeveritate judicis exacti, maximorum noxiorum multitudo provenit, quos obſtrictos patrocinio incolumes pleroſque habebat. Jam feliciſſima conſulatus ei ſors petendi: & gerendi magna munera, deûm conſilio, induſtriaque. Utinam moderatius ſecundas res, & fortius adverſas ferre potuiſſet. namque utræque cum venerant ei, mutari eas non poſſe rebatur. Inde ſunt invidiæ tempeſtates coortæ graves in eum, certiorque inimicis aggrediendi fiducia: majore enim ſimultates appetebat animo, quam gerebat. Sed quando mortalium nulli virtus perfecta contigit, qua major pars vitæ atque ingenii ſtetit, ea judicandum de homine eſt. Atque ego ne miſerandi quidem exitus eum fuiſſe judicarem, niſi ipſe tam miſeram mortem putaſſet. Affirmare vobis poſſum, nihil eſſe in hiſtoriis ejus, hoc, quem retuli, loco diſertius: ut mihi tunc non laudaſſe Ciceronem, ſed certaſſe cum Cicerone videatur. Nec hoc deterrendi cauſa dico, ne hiſtorias ejus legere concupiſcatis: concupiſcite, & pœnas Ciceroni dabitis. Nemo tamen ex tot diſertiſſimis viris melius Ciceronis mortem deploravit, quam Cornelius Severus.

COR-

15 *Obſecuta eſt. Ei quidem facies*] Lege: *Natura autem pariter atque fortuna obſecuta eſt ei. Et quidem facies decora, &c. Gronovius.*

16 *Namque à priſca ſeveritate judicis exacti*] Quis ille judex exactus? & quam bene *exactus à priſca ſeveritate?* Reſtitue: *Namque ad priſcam ſeveritatem judiciis exactu, maxima noxiorum multitudo provenit.* Significat finita Sullana dominatione & legibus Pompeiis latis reſtituta judicia, & pluribus laqueis innexos reos fuiſſe, tantoque plures patronorum, inter quos inſignis & impiger Cicero, defenſione opus habuiſſe. Cicero ipſe pro Sex. Roſcio Amerino: *Quanta multitudo hominum convenerit ad hoc judicium, videtis: quæ ſit omnium mortalium exſpectatio, quæ cupiditas, ut acria & ſevera judicia fiant, intelligis. Longo intervallo judicium inter ſicarios hoc primum committitur, cum interea cædes indigniſſimæ maximæque factæ ſint. Idem.*

17 *Rapti*

CORNELII SEVERI.

Oraque magnanimûm spirantia pene virorum
In Rostris jacuere suis: sed enim abstulit omnis,
Tanquam sola foret, [17] *rapti Ciceronis imago.*
Tunc redeunt animis ingentia. Consulis acta,
Jurataque manus, deprensaque fœdera noxæ,
Patriciumque nefas: [18] *est tunc & pœna Cethegi,*
Dejectusque redit votis Catilina nefandis.
Quid favor aut cœtus, pleni quid honoribus anni
Profuerunt? sacris exacta quid artibus ætas?
Abstulit una dies ævi decus, ictaque luctu
Conticuit Latiæ tristis facundia linguæ,
Unica sollicitis quondam tutela salusque,
Egregium semper patriæ caput; ille senatus
Vindex, ille fori, legum, ritusque, togæque.
Publica vox sævis æternum obmutuit armis.
Informes vultus sparsamque cruore nefando
Caniciem sacrasque manus, operumque ministras
Tantorum, pedibus civis projecta superbis
Proculcavit ovans: nec lubrica fata, deosque
Respexit. nullo luet hoc Antonius ævo.
Hæc nec in Emathio mitis victoria Perse,
Nec te, dire Syphax, non fecit in hoste Philippo;

Inque

17 *Rapti Ciceronis imago*] Lege: *carpti Ciceronis imago. Carptum* dicit desectis membris. Vomanus inter duodecim Scholasticos in tumulo Ciceronis:
Sed Fortuna nocens miserando funere raptum
Carpsit, & hoc voluit membra jacere toro. Gronovius.

18 *Est tunc & pœna Cethegi*] Scaliger in Catalectis: *etiam tum, ut pœna.* Fœcundum Barthii ingenium, *nefas & Sura & pœna:* vel, *Statili tum pœna:* vel *Sullarum & pœna:* vel *Sura, tum pœna:* denique & Autronii nomen valde simile putat illis literis, quæ locum obsident. Conjicimus: *Patriciumque nefas exstinctum, & pœna.* Ut enim Catilinam non nominat nisi *dejectum votis*, & Cethegum non sine *pœna*, ita nec nefas patricium posuit sine mentione eventus reipublicæ & necessarii & utilis. Mox scriptus: *& vita quid artibus acta:* ut Erasmus quoque & Scaliger. Statimque, *ævi decus*, ut etiam Scaliger. Cui quoque obsecuti sumus edendo, *sævis æternum obmutuit armis:* cum idem nobis in mentem venisset: quamvis editi, *civis;* scriptus, *ejus*. Idem.

Inque triumphato [19] *ludibria cuncta Jugurtha*
Abfuerant, noſtraque cadens ferus Hannibal ira
Membra tamen Stygias tulit inviolata ſub umbras.

Non laudabo municipem noſtrum bono verſu, ex quo hic [20] multo melior CORNELII SEVERI proceſſit:

Conticuit Latiæ triſtu facundia linguæ.

Sextilius Hena fuit homo ingenioſus magis quam eruditus, inæqualis poëta, & pene quibuſdam locis talis, quales eſſe Cicero Cordubenſes poëtas ait, pingue quiddam ſonantes atque peregrinum. Is hanc ipſam præſcriptionem recitaturus in domo Meſſalæ Corvini, Pollionem Aſinium advocaverat; & in principio hunc verſum non ſine aſſenſu recitavit:

Deflendus Cicero eſt, [21] *Latiæque ſilentia linguæ.*

Pollio Aſinius non æquo animo tulit, & ait: Meſſala, tu quid tibi liberum ſit in domo tua, videris: ego iſtum auditurus non ſum, cui mutus videor. Atque ita conſurrexit, ne intereſſet recitationi eorum: [22] quod Cornelium ſcio, cui non æque diſplicuiſſe hunc verſum, quam Pollioni, apparet: quod meliorem quidem, ſed non diſſimilem illi &

19 *Ludibria cuncta Jugurtha fuerant*] Quomodo *cuncta*, cum ipſa triumphalis vinctorum traductio ludibrium? An ita accipiendum, poſtquam triumphatus eſt, nullum aliud ludibrium ei adhibitum? *Ludibria* autem ſunt contumeliæ in cadaver. Tacitus lib. 1 Annal. *Data utrique venia facile Segimero, contatius filio, quia Quinctilii Vari corpus inluſiſſe ducebatur.* Lib. 2 Hiſtor. *Funus maturatum ambitioſis id precibus petierat, ne amputaretur caput, ludibrio futurum.* An potius, *ludibria tanta Jugurtha.* quod omni laude exculto Schelio noſtro videbatur, & mihi quoque eſt ſimillimum veri. *Gronovius.*

20 *Multo melior Cornelii Severi*] Scriptus: *Severi Cornelii.* Et amabant ſæpe ſic tranſponere. Statim: *Pollionem Aſinium advocaverat.* Et ſupra, *Geminus Varius.* Alibi, *Latronem Porcium*, ut Controv. 19. & 23. *Hiſpanus Cornelius*, Controv. 17, & 33. *Baſſus Julius*, Controv. 30. Sic de cauſſis corruptæ eloquentiæ auctor appellat *Juſtum Fabium*, qui Plinio, lib. 1. epiſt. 11, inſcribitur *Fabius Juſtus.* Idem.

21 *Latiæque ſilentia linguæ*] Martialis lib. 5.

Quid proſunt ſacra, Latiæque ſilentia linguæ?
Incipient omnes pro Cicerone loqui. N. Faber.

22 *Quod Cornelium ſcio*] Schottus; *Quid Cornelius? ſcio ei non diſplicuiſſe.* Videtur excidiſſe aliquid tale: *quod non feciſſe Cornelium ſcio, cui non æque* &c. *Gronovius.*

SUAS.

& ipse composuit. Si hic desiero, scio futurum, ut vos desinatis eo loco legere, quo ego à scholasticis recessi. Ego, ut librum velitis usque ad umbilicum revolvere, adjiciam suasoriam proximæ similem.

SUASORIA VII.

Deliberat Cicero an scripta sua comburat, promittente incolumitatem Antonio, si fecisset.

Q. HATERIUS. Non feres Antonium: intolerabilis in malo ingenio felicitas est: nihilque cupientes magis accendit, quam prosperæ turpitudinis conscientia. Difficile est. Non feres, inquam, & iterum irritare inimicum in mortem tuam cupies. Quod ad me quidem pertinet, multum à Cicerone absum: tamen non tædet tantum me vitæ meæ: sed pudet: [1] ne propter hoc quidem pertinet multum à Cicerone. Ingenium tuum amas, quod illud Antonius plus odit quam te. Remittere ait se tibi ut vivas: commentus, quemadmodum eripiat etiam quo vixeras. Crudelior est pactio Antonii, quam proscriptio. Ingenium erat, in quod nihil juris haberent triumviralia arma. Commentus est Antonius, quemadmodum quod non poterat cum Cicerone proscribere, tolleret per Ciceronem. Hortarer te, Cicero, ut vitam magni æstimares, si libertas suum in civitate haberet locum, si suum in libertate eloquentia,

SUAS. VII. 1 *Ne propter hoc quidem pertinet*] Recte divinat Schottus, ex superiore versu quædam huc esse translata, sed & plura, quam sunt, suspecta facit, & male reliqua composuit: *sed pudet me: propter hoc ingenium tuum ama, illud quod Antonius:* vel, *propter hoc ingenium tuum amas.* Verba superflua sunt quatuor, *pertinet multum à Cicerone*, Nam particula *quidem*, quoniam ab auctore & superius & hic posita est, occasionem affuendi hujus sentunculi præbuit. Nunc ne litera quidem una, sed distinctione mutata lege: *Ne propter hoc quidem ingenium tuum amas, quod illud Antonius plus odit quam te?* Per interrogationem extulit, quod simpliciter ac directe est: si nullam aliam habes caussam moriendi & potius ingeniosa opera tua quam corpus vel vitam servandi; vel hæc sufficiat, quod haud ignoras illa pejus quam ipsum te odisse Antonium; quod illis quam tibi infestior est: illa enim quam te perire mavult. *Gronovius.*

quentia, si non civium cervicibus luderetur. nunc, ut scias nihil melius esse quam mori, vitam tibi Antonius promittit. Pendet nefariæ proscriptionis tabula: tot prætorii, tot consulares, tot equestris ordinis viri periere: nemo relinquitur, nisi qui servire possit. Nescio an hoc tempore vivere velis, Cicero: nemo est cum quo velis. Merito, hercules, illo tempore vixisti, quo Cæsar ultro te rogavit, ut viveres sine ulla pactione: quo tempore non quidem stabat respublica, sed in boni principis sinum ceciderat. *Cestii Pii.* Numquid opinio me fefellit? intellexit Antonius, salvis eloquentiæ monumentis, non posse Ciceronem mori. ad pactionem vocaris, qua pactione melior in te pars tui petitur. Accommoda mihi paulisper eloquentiam: Ciceronem periturum rogo. Si te audissent Cæsar & Pompeius, neque inissent turpem societatem, neque diremissent: si uti unquam consilio tuo voluissent, neque Pompeius Cæsarem, neque Cæsar Pompeium deseruisset. Quid consulatum salutarem urbi, quid exilium consulatu honestius, quid provocatam inter initia adolescentiæ, libertate tirocinii tui Sullanam potentiam, [2] quid Antonium, avulsum à Catilina, reipublicæ redditum? Ignosce, Cicero, si diu ista narravero:

2 *Quid Antonium avulsum, Catilinam Reipubl. redditum*] Phrasis inversa, cujus generis adeo frequentes in auctoribus occurrunt, ut vix credibile sit non affectatas fuisse. Cicero enim Antonium, inquit Sallustius, pactione provinciæ perpulit, ne contra Rempublicam sentiret, Catilinam vero urbe exegit. Antonius igitur Reip. redditus fuit, Catilina avulsus. *N. Faber.* Petreius exponebat, Antonium Triumvirum alterum quendam Catilinam reipublicæ effectum. Antonius Augustinus, *reipublicæ ejectum*, vel *eductum*. Schottus modo, *Catilina rempublicam ereptam*; modo, *Q. Ligarium reipublicæ redditum:* tandem concedit in Fabri sententiam, sed ita verbis transpositis: *Catilinam avulsum & Antonium reipublicæ redditum.* Et sane inversæ istius phraseos tam frequentis exemplum vel unum certum & sanum videre velim. Neque possum credere, extra ironiam aut antiphrasin, per quamcumque figuram cuiquam in mentem venisse, ut diceret, à Cicerone propemodum adflictam rempublicam, à Catilina servatam. Id autem par isti conversioni foret. Quid moror? Haterius dixit: *quid Antonium, avulsum à Catilina, reipublicæ redditum?* Sic habet historia, sic Latina loquendi ratio, sic mens declamatoris. Nisi malis, *quid Antonium avulsum Catilinæ & reipublicæ redditum?* Statim: *Forsitan hoc die novissimo audientur:* scilicet, abs te, utpote morituro. Male edd. *hac* aut *hac.* Gronovius.

3 Tu

ro: forſitan hoc die noviſſimo audientur. Si occidetur Cicero, jacebit inter Pompeium patrem filiumque: & Afranium Petreiumque, Q. Catulum, M. Antonium illum indignum hoc ſucceſſore generis. Si ſervatur, vivet inter Ventidios & Canicios & Saxas. Ita dubium eſt, an ſatius ſit cum illis jacere, an cum his vivere? Pro uno homine jactura publica paciſceris. Scio omne pretium iniquum eſſe, quod ille conſtituit: nemo tanti emit Ciceronis vitam, quanti vendit Antonius. Si hanc tibi pactionem ferret, vives, ſed eruentur oculi tibi: vives, ſed debilitabuntur pedes: etiam ſi in alia damna corporis præſtares patientiam, excepiſſes tamen linguam. Ubi eſt ſacra illa vox tua? Mori enim naturæ finis eſt, non pœna. hoc tibi uni non liquet? At videris Antonio perſuaſiſſe. Aſſere te potius libertati, & unum crimen inimico adjice. Fac Antonium moriendo nocentiorem. *P. Aſpernatis.* Ut Antonius Ciceroni parcat, Cicero ipſe in eloquentiam ſuam animadvertet? Quid autem tibi ſub hac pactione promittitur? Ut Cn. Pompeius & M. Cato, & ille antiquus reſtituatur Reipublicæ Senatus digniſſimus, apud quem Cicero loquetur? Multos victuros animi ſui contemptus oppreſſit: multos perituros parati ad pereundum animi ipſa admiratio eripuit: & cauſſa illis vivendi fuit, fortiter mori. Permitte te populo Romano contra Antonium. Si ſcripta combuſſeris, Antonius paucos annos tibi promittit: at ſi non combuſſeris, populus Romanus omnes. *Pompeii Silonis.* Quale eſt ut perdamus eloquentiam Ciceronis, fidem ſequamur Antonii? miſericordiam [3] tu iſtam vocas, ſupplicium ſummum ingenio Ciceronis? Credamus Antonio, Cicero, ſi bene illi pecunias crediderunt feneratores, ſi bene pacem Brutus & Caſſius. hominem & vitio naturæ, & licentia temporum inſanientem, inter ſcenicos amores civili ſanguine luxuriantem: hominem, qui creditoribus ſuis oppignoravit rempublicam, cujus

3 *Tu iſta vocas, ſupplicium ſummum*] Forte: *Miſericordiam tu iſtam vocas, ſupplicium ſumi de ingenio Ciceronis.* Gronovius,

 4 *Igno-*

cujus gulæ duorum principum bona, Cæsaris & Pompeii, non potuerunt satisfacere. Tuis utar, Cicero, verbis: Cara est cuiquam salus, quam aut dare, aut eripere potest Antonius? Non est tanti servare Ciceronem, ut servatum Antonio debeam. *Triarii.* Compulsus aliquando populus Romanus in eam necessitatem est, ut nihil haberet præter Jovem obsessum & Camillum exulem: nullum tamen fuit Camilli opus majus, quam quod indignum putavit viro, salutem pactioni debere. O gravem vitam, etiam si sine pretio daretur. Antonius hostis à republica judicatus, nunc hostem rempublicam judicat. Lepidus, ne quis putet illum male Antonio collegam placuisse, alienæ semper dementiæ accessio, utriusque collegæ mancipium, noster dominus. *Argentarii.* Nihil Antonio credendum est. mentior: quid enim iste non potest, qui occidere Ciceronem potest: qui servare nisi crudelius quam occidebat, non potest? [4] Ignoscentem tibi illum putas, qui ingenio tuo irascitur? ab hoc tu speras vitam, cui nondum verba tua exciderunt? Ut corpus, quod fragile & caducum est, servetur, pereat ingenium, quod æternum est? Ego mirabar, si non supplicio crudelior esset Antonii venia. [5] Publium Scipionem à majoribus suis desciscentem generosa mors in numerum Scipionum reposuit. Mortem tibi remittit, ut id pereat, quod solum in te immortale est. Qualis est pactio? Au-

4 *Ignoscentem tibi illum putas*] Fortassis, *Ignoscere tu tibi illum putas.* Gronovius.

5 *P. Scipionem à majoribus suis desciscentem*] Quis hic in gente Cornelia Scipio, vehementer ambigo, inquit Schottus. Et commemoratis aliquot notissimis, quibus hoc tamen dictum convenire negat: sed forte a declamatoribus tam accurata narratio, quod fere caussæ deserviant, peti non debet: admonere tamen visum, quid sentirem, ut aliorum industria excitata fungar vice cotis. Exosculamur probitatem, & voti compotem faciemus. Significat Argentarius illum, quem primum nominavit Schottus, Metellum Scipionem, socerum Cn. Pompeii. Doceat L. Seneca epist. 24. *si ostendero, non tantum fortes viros hoc momentum efflandæ animæ contempsisse, sed quosdam ad alia ignavos in hac re exæquasse animum fortissimorum, sicut illum Cn. Pompeii socerum Scipionem, qui contrario in Africam vento relatus, cum teneri navem suam videret ab hostibus, ferro se transverberavit, & quærentibus, ubi imperator esset, imperator, inquit, bene se habet.* Idem.

6 *Vive*

Aufertur Ciceroni ingenium ſine vita: promittuntur oblivione nominis tui pauci ſervitutis anni. Non ille te vivere vult, ſed facere ingenii tui ſuperſtitem. [6] Vive, ut Cicero audiat Lepidum, Cicero audiat Antonium, nemo Ciceronem. Pati poteris, ut quod in te optimum habes, ante te efferas? Sine durare poſt te ingenium tuum, perpetuam Antonii proſcriptionem. *Aurelii Fuſci.* Quoad humanum genus incolume manſerit, quamdiu ſuus literis honor, ſummæ eloquentiæ pretium erit: quamdiu Reip. noſtræ aut fortuna ſteterit, aut memoria duraverit, admirabile poſteris vigebit ingenium, & uno proſcriptus ſeculo proſcribes Antonium omnibus. Crede mihi, viliſſima pars tui eſt, quæ tibi vel eripi, vel donari poteſt. Ille verus eſt Cicero, quem proſcribi Antonius non putat, niſi à Cicerone, poſſe. Non ille tibi remittit proſcriptionem, ſed tolli deſiderat ſuam. Si fidem deceperit Antonius, morieris; ſi præſtiterit, ſervies. Quod ad me attinet, fallere malo. Per te, M. Tulli, per quatuor & ſexaginta annos pulchre actos, per ſalutarem Reipubl. conſulatum, per æternam, ſi pateris, ingenii tui memoriam, per Remp. quæ, ne quid te putes carum relinquere, ante te periit, oro & obteſtor, ne moriaris, confeſſus quod nolueris mori.

Hujus ſuaſoriæ alteram partem neminem ſcio declamaſſe; omnes pro libris Ciceronis ſoliciti fuerunt, nemo pro ipſo, cum adeo illa pars non ſit mala, ut Cicero, ſi hæc conditio ei lata fuiſſet, deliberaturus non fuerit. Itaque hanc ſuaſoriam nemo declamavit efficacius quam Silo Pompeius: non enim ad illa ſpecioſa ſe contulit, ad quæ *Ceſtius:* qui dixit, hoc gravius eſſe ſupplicium quam mortem, & ideo hoc Antonium eligere. brevem eſſe vitam homini, multo magis ſeni: ita memoriæ conſulendum, quæ magnis viris æternitatem promitteret. non qualibet mercede vitam redimendam: & has conditiones intolerabiles eſſe. omnia potius

6 *Vive Cicero, ut audiat*] Scribe: *Vivat Cicero, ut audiat Lepidum, audiat Antonium, nemo Ciceronem?* Gronovius.

 7 *Male*

potius subeunda quam monumenta ingenii sui ipsum exurere. Injuriam illum facturum populo Romano, cujus linguam in tantum extulisset, ut insolentis Græciæ studia tanto antecederet eloquentia, quanto fortuna: injuriam facturum generi humano. pœnitentiam illum acturum tam degenere spiritus empti, cum in servitute senescendum fuisset. in hoc unum eloquentia utendum, ut laudaret Antonium. [7] Male cum illi, ait, dare vitam, eripi ingenium. *Silo Pompeius* sic egit. ut diceret, Antonium non pacisci, sed illudere: non esse illam conditionem, sed contumeliam. combustis enim libris, nihilominus occisurum. non esse tam stultum Antonium, ut putaret ad rem pertinere, libros à Cicerone comburi, cujus scripta per totum orbem celebrarentur, & hoc petere eum quod posset ipse facere: nisi forte non esset in scripta Ciceronis is, qui esset in Ciceronem. Quare nihil aliud eum agere, quam ut ille Cicero multa fortiter de mortis contemptu locutus, ad turpes conditiones perductus occideretur. Antonium illi non vitam cum conditione promittere, sed mortem sub infamia quærere. Itaque quod turpiter postea passurus esset, nunc illum fortiter debere pati. Et hæc suasoria insignita est. Dixit enim sententiam cacozeliæ genere humillimo & sordidissimo, quod detractu, aut adjectione syllabæ facit sensum. Pro facinus indignum! peribit ergo quod Cicero scripsit, manebit quod Antonius proscripsit? [8] Apud Cestium rhetorem declamabat hanc suasoriam *Surdinus*, ingeniosus adolescens, à quo Græcæ fabulæ eleganter in Latinum sermonem conversæ sunt. Solebat dulces sententias dicere, frequentius tamen prædulces & infractas. In hac suasoria cum jusjurandum bellis sensibus prioribus complexus esset, adjecit: Ita te legam. *Cestius*, homo nasutissimus, dissimulavit exaudisse se,

7 *Male cum illi ait*] Scriptus, *malle*. & mox, *quam eripi*. Prius etiam habent edd. antiquæ. Fortasse: *malle enim illi, ait, non dari vitam, quam eripi ingenium*. Gronovius.

8 *Apud Cestium Pratorem*] Proculdubio legendum *apud Cestium præceptorem*. Sequentia enim probant loqui de Cæstio Rhetore. N. *Faber*.

9 *Erat*

ſe, ut adoleſcentem ornatum quaſi imprudens objurgaret: quid dixiſti? quid? ita te fruar. Erat autem *Ceſtius* nullius quidem ingenii, Ciceroni etiam infeſtus: quod iſti non impune ceſſit. Nam cum M. Tullius filius Ciceronis Aſiam obtineret, homo qui nihil ex paterno ingenio habuit, præter urbanitatem, cœnabat apud eum *Ceſtius.* M. Tullio & natura memoriam dempſerat: & ebrietas ſi quid ex ea ſupererat, ſubducebat. ſubinde interrogabat, Quis ille vocaretur qui in imo recumberet: & cum ſæpe ſubjectum nomen *Ceſtii* excidiſſet, noviſſime ſervus, ut aliqua nota memoriam ejus faceret certiorem, interroganti domino, quis ille eſſet qui in imo recumberet, ait: Hic eſt Ceſtius qui patrem tuum negabat literas ſciſſe. afferri protinus flagra juſſit, & Ciceroni, ut oportuit, de corio *Ceſtii* ſatisfecit. [9] Erat autem etiam, ubi pietas non exigeret, ſcordalus. Hybreæ diſertiſſimi viri filio male apud ſe cauſam agenti *ἀτίμων πατέρων*, & cum in quadam poſtulatione Hybreas de paritate ſtultorum locum ad literam, omnibus agnoſcentibus, diceret: Age, inquit, non putas me ſcripta didiciſſe patris mei: *Quouſque tandem abutere, Catilina, patientia noſtra?* [10] *Gargonius*, amabiliſſimus in hac ſuaſoria dixit duas res,

9 *Erat autem etiam ibi Pietas, Niger*] Pal. Scriptus noſter, Eraſmus: *ibi pietas, non exigeret ſcordalus.* Lege igitur: *Erat autem etiam, ubi pietas non exigeret, ſcordalus.* Vox hæc ſignificat contumelioſum in vino, cui non ſit jucunda comiſſatio, niſi habeat, qui os illi præbeat. Ait ergo, M. Tullium alioquin etiam fuiſſe ſcordalum, nedum hic, ubi ut eſſet atque aliquem compotorum male mulcaret, pietas & reſpectus patris admonere videbatur. Sic etiam Cl. Scriverius, niſi quod aliter paulo diſtinguit. *Gronovius.*

10 *Gorgonius amabiliſſimus*] Scriptus: *amabillimus.* Quod annotandum duxi, quia & olim obſervavimus in Palladio mss. codices habere, *utillimus.* Cæterum huc trajiciendam exiſtimo vocem *ſtultorum*, quæ ſuperius locum non ſuum occupavit. Nam illud epitheton ſolum rem non implet, & videtur idem voluiſſe dicere, quod Contiov. 34. *quod genus ſtultorum amabiliſſimum eſt.* Omnia ſic concipienda: *Hybrea diſertiſſimi viri filio, male apud ſe cauſſam agenti ἀτίμων πατέρων, cum in quadam poſtulatione Hybreas patris locum ad literam omnibus agnoſcentibus diceret; age, inquit, non putas, &c. noſtra? Gorgonius, amabillimus ſtultorum, in hac ſuaſoria, dixit duas res, quibus ſtultiores ne ipſe quidem unquam dixerat.* In ſcripto pto illis verbis, *Hybreas de paritate,*

res, quibus ſtultiores ne ipſe quidem unquam dixerat: unam in principio. nam cum cœpiſſet ſcholaſticorum frequentiſſimo jam more à jurejurando, & dixiſſet multa: Ita quamprimum tantum timeat, quantum poteſt, ita aut totus vivat Cicero, aut totus moriatur, ut ego quæ hodie pro Ciceronis ingenio dixero, nulla pactione delebo. Alteram rem dixit, cum exempla referret eorum qui fortiter perierant: Juba & Petreius, mutuis vulneribus concurrerunt, & mortes feneraverunt.

erat, *Hybreas partibus*. Adde A. Schottum. Nam qui laudat, *de patribus ſtultorum*, ideo quod Cicero fuerit ſtulti filii pater, is ipſe pater eſt infinitarum ſtultarum conjecturarum. *Gronovius*.

GRÆ-

GRÆCA,

Quibus hiatus omnes explentur, ut, quæ accesserint, appareant.

SUASOR. I.

Ἰχὼρ οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι. Qualis erat sanguis manans è corpore Divum.

Ἀντιμυκτηρίσῃ. Vicissim irrideat.

Διόνυσον. Bacchum.

Κύριε, ὁ Ζεὺς τὴν μητέρα σου Σεμέλην ἄπροικον εἶχε. Domine, Jupiter matrem tuam Semelen indotatam habuit.

ΟʼΚΤΑΒΙʼΑ ΚΑΙ ʼΑΘΗΝΑ͂ ΑΝΤΩΝΙʼΩι. Octavia & Minerva Antonio.

Τοῦτο οὐκ ἔστι Σιμόεις, οὐδὲ Γράνικος, τοῦτο εἰ μή τι κακὸν ἦν, οὐκ ἂν ὕστατον ἔκειτο. Oceanus Simois non est, neque Granicus, nisi malus erat, non in extremo esset positus.

Καὶ διὰ τοῦτο μέγιστόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸ μὲν μετὰ πάντα, μετὰ δὲ αὐτὸ οὐδέν. Et ipsum propterea maximum, quia quidem post omnia, post ipsum vero nihil.

Βούλεσθ᾽ ὦ νεολαία πλείους ἡλίους; δύο Ἑλλησποντίαις ἠόσιν ἐφεστῶτες. οἱ δὲ ἐπὶ τῷ Παμφυλίῳ πελάγει τὴν ἐμπρόθεσμον προσδοκῶμεν ἄμπωσιν; Οὐδὲ Εὐφράτης τοῦτ᾽ ἐστιν, οὐδὲ Ἰνδὸς, ἀλλ᾽ ἔστι μυστήριον, εἴτε φύσεως ὅρος, εἴτε πρεσβύτατον στοιχεῖον, εἴτε γένεσις θεῶν πρώτων ἐστὶν, ἢ καὶ ἁπλῶς ὕδωρ. Vultisne, ô Juvenes, plures Soles? Duo præfecti Hellespontiacis litoribus. Qui vero in mari Pamphylio terminum datum exspectemus æstuarium vadosum? Neque Euphrates hic est, neque Indus, sed arcanum quid, sive naturæ limes, sive antiquissimum Elementum, sive ortus primorum Deorum est, vel simpliciter aqua.

Ἐντεῦθεν ναῦς ἐκ μιᾶς φορᾶς εἰς ἀνατολὰς, ἔνθα δὲ εἰς τὰς ἀοράτους δύσεις. Hinc navis ex uno cursu in Orientem, inde ad inaspectabiles Occasus.

Ὄρεος

Ὄρεος ὄρος ἀποστήσατε. Montis verticem auferte.

Κάρ καιρεία βάλλεται μέσος. Caput fascia mittitur medius.

Ὑγίαινε γῆ, ὑγίαινε Ναῒ ἐμά· κέλομαι γάρ· ἆρ' οἴσει τὰ ὄσσε; Vale terra, vale Naïs mea: jubeo enim: num ferent oculi?

SUASOR. II.

Οὕτως ἀριστᾶτε, ὡς ἐν ᾅδου δειπνήσοντες. Sic prandete, tanquam apud inferos cœnaturi.

Τί σὺ φεύγεις εἰς ἁπλῆ τείχη; Quid tu fugis in tenues muros?

SUASOR. IV.

Οἷον ἔσχηκε Βαβυλὼν μάντιν ὀχύρωμα. Qualem habuit Babylon vatem pro munimento.

SUASOR. VII.

Ἀτίμων πατέρων. al. ἀλιμήτων πατέρων. Infamium parentum. *Alii* ἀγνωμόνων, dementium, seu indoctorum.

INDEX CONTROVERSIARUM.

LIB. I.

LIB. II.

LIB. III.

Procemium de Albutio Silone, & quædam de Gallione.

LIB. IV.

Præfatio, de Montano Votieno, & Porcio Latrone, ac declamandi ratione.

LIB. V.

Procemium de Scauro, Labieno Musa, Oscho, Sparso, C. Silone, Turrio, Clodino patre & filio, & de libris exustis Labieni, & de Scauri orationibus.

M. AN-

M. ANNÆI SENECÆ RHETORIS, CONTROVERSIARUM

Liber Primus.

Seneca Novato, Senecæ, Melæ, Filiis, salutem.

EXigitis rem magis jucundam mihi, quam facilem. Jubetis enim, quid de his declamatoribus sentiam, qui in ætatem meam inciderunt, indicare, & si qua memoriæ meæ nondum elapsa sunt, ab illis dicta colligere: ut quamvis notitiæ vestræ subducti sunt, tamen non credatis tantum de illis, sed etiam judicetis. Est, fateor, jucundum mihi, redire in antiqua studia, melioresque ad annos respicere, & vobis querentibus quod tantæ opinionis viros audire non potueritis, detrahere ipsam temporum injuriam. Sed cum multa jam mihi ex me desideranda senectus fecerit, oculorum aciem retuderit, aurium sensum hebetaverit, nervorum firmitatem fatigaverit: inter ea quæ retuli, memoria est, res ex omnibus partibus animi maxime delicata & fragilis: in quam primam senectus incurrit. Hanc aliquando in me floruisse, ut non tantum ad usum sufficeret: sed in miraculum usque procederet, non nego. [1] Nam & duo millia nomi-

CONTR. I. 1 *Nam & duo millia*] Idem fere B. Augustinus de quodam Simplicio narrat, cap. 7. lib. 4 de anima, & ejus origine ad Vincentium. *N. Faber.*

2 *Quic-*

nominum recitata, quo ordine erant dicta, reddebam: & ab his, qui ad audiendum præceptorem nostrum convenerant, singulos versus à singulis datos, cum plures quam ducenti efficerentur, ab ultimo incipiens usque ad primum recitabam. Nec ad complectenda tantum, quæ vellem, velox erat mihi memoria: sed etiam ad continenda, quæ acceperat. Nunc autem & ætate quassata, & longa desidia, quæ juvenilem quoque animum dissolvit, eo perducta est, ut etiam si possit aliquid præstare, tamen promittere non possit: & diu ab illa nihil repetivi. Solebat bonæ fidei esse. Nunc quia jubetis, quid possit experiar; & illam cum cura scrutabor. Ex parte enim spero bene. Nam quæcumque apud illam aut puer, aut juvenis deposui, quasi recentia, & modo audita sine cunctatione profert. At si qua illi intra proximos annos commisi, sic perdidit & amisit, ut etiam si sæpius ingerantur, totiens tanquam nova audiam. Itaque ex memoria, quantum vobis satis sit, superest. Neque enim de his interrogatis, quos ipsi audistis: sed de his, qui ad vos usque non pervenerunt. Fiat quod vultis: mittatur senex in scholas. Illud necesse est impetrem, ne me quasi certum aliquem ordinem velitis sequi, in contrahendis quæ mihi occurrent. Necesse est enim per omnia studia mea errem, & passim, [2] quicquid obvenerit, apprehendam.

Con-

2 *Quicquid obvenerit apprehendam. Controversiarum sententias*] Ita plane omnes veteres, & recte. Nec enim quis in Controversiis disponendis ordinem requireret, quæ cum inter se nullam connexitatem habeant, quomodo collocentur non multum interest. at sententiis, in una eademque declamatione dictis, ut quo ordine prolatæ essent ponerentur, e re fortasse fuisset. quod tamen cur non præstiterit, indicat. Porro sententias ex Rhetorum scholis hoc loco & fere semper his libris, non γνώμας sed lumina orationis præcipue in clausulis posita, velut B. Hieronymus ad Nepotianum per fines capitulorum singulorum acuta quædam breviterque conclusa, quæ plausus & clamores excitent audientium, intelligit. quæ etiam idem auctor epist. ad Pammachium argutas sententiolas in clausulis strictas dicit. Juvenalis Satyra 8.

Quod modo proposui, non est sententia, verum est.

id est, non ut acute dictum & aures titillans proposui. Plura Quinctilianus cap. 5. lib. 8. N. *Faber.* Membrana Rottendorffii: *& passim, quicquid obvenerit controversiarum, afferente memoria apprehendam. Sententias forte.* Quod cum Gruterus quoque invenerit ad

mar-

Controversiarum sententias forte ponam pluribus locis in una declamatione dictas. Non enim dum quæro, aliquid invenio: sed sæpe, quod quærenti non comparuit, aliud agenti præsto est. Quædam vero quæ obversantia mihi, & jam ex aliqua parte se ostendentia non possum occupare, eadem securo & reposito animo subito emergunt. Aliquando etiam seriam rem agenti & occupato, sententia diu frustra quæsita intempestive molesta est. Necesse est ergo me ad delicias componam memoriæ meæ, quæ mihi jam olim precario paret. Facitis autem, juvenes mei, rem necessariam & utilem, quod [3] non contenti exemplis seculi vestri, prioris quoque vultis cognoscere. Primum, quia, quo plura exempla inspecta sunt, [4] plus in eloquentiam proficitur. Non est unus, quamvis præcipuus sit, imitandus: quia nunquam par fit imitator auctori. Hæc natura est rei: [5] Semper citra veritatem est similitudo. Deinde ut possitis æstimare, in quantum quotidie ingenia decrescant: &, nescio qua iniquitate naturæ, eloquentia se retro tulerit: quicquid Romana facundia habet, quod insolenti Græciæ aut opponat, aut præferat, circa Ciceronem effloruit. Omnia ingenia, quæ lucem nostris studiis attulerunt, tunc nata sunt. In deterius deinde quotidie data res est: sive luxu temporum; nihil est enim tam mortiferum ingeniis, quam luxuria: sive cum præmium pulcherrimæ rei cecidisset, trans-

marginem Pal. codicis eadem manu annotatum, rejicere non ausim. *Gronovius.*

3 *Non contenti exemplis seculi vestri, prioris*] Membranæ Vossii: *priores quoque vultu cognoscere.* Quod malo: & agnosco mutatum ab illis, qui non videbant hanc vocem ad rem intellectam referri, nempe *declamatores,* non ad vocabulum, quod præcessit, *exemplis:* hoc enim illi significantur. *Idem.*

4 *Plus eloquentia proficitur*] Meorum tres, *in eloquentia.* quart. *plus me loquentia.* Medium non displicet. Sic Gruterus. Et sane medium illud etiam est in Frobeniana Erasmi. Sed membranæ Vos. & Hug. *plus in eloquentiam proficitur.* Et hoc mihi cum dulcius, tum verius. Quintilianus, lib. 1. Instit. cap. 1. *Hoc per singulos annos prorogatum in summam proficit.* Noster, præfat. lib. 2 Controv. *Sed proderit tibi in illa, qua tota mente agitas, declamandi exercitatio.* Ovidius: *sed adhuc in damna profectum est.* Tacitus secunda historia: *tanta mole belli nihil in summam profutura, ipsi exitiosa.* Idem.

5 *Semper citra veritatem est similitudo*] Quinctilianus cap. 2. lib. 10 *N. Faber.*

translatum est omne certamen ad turpia, multo honore quæstuque vigentia: sive fato quodam, cujus maligna perpetuaque in omnibus rebus lex est, ut ad summum perducta, rursus ad infimum, velocius quidem quam ascenderant, relabantur. Torpent ecce ingenia desidiosæ juventutis, nec in ullius honestæ rei labore vigilatur. Somnus languorque, ac somno & languore turpior, malarum rerum industria, invasit animos. [6] Cantandi, saltandique nunc obscœna studia effœminatos tenent: & capillum frangere, & ad muliebres blanditias vocem extenuare, mollitie corporis certare cum fœminis, immundissimis se excolere munditiis, nostrorum adolescentium specimen est. Quis æqualium vestrorum, quid dicam satis ingeniosus, satis studiosus, immo quis satis vir est? Emolliti, [7] enervesque, quod nati sunt, inviti manent: expugnatores alienæ pudicitiæ, negligentes suæ. [8] In hos nec Dii tantum mali permittant, ut cadat eloquentia: quam non mirarer, nisi animos, in quos se conferret, eligeret. Erratis, optimi juvenes, nisi illam vocem non M. Catonis, sed oraculi creditis. Quid enim est oraculum? Nempe voluntas divina, hominis ore enuntiata. Et quem tandem antistitem sanctiorem invenire sibi divinitas potuit, quam Catonem, per quem humano generi non præciperet, sed convicium faceret? Ille ergo vir quid ait? Orator est, Marce fili, [9] vir bonus, dicendi peritus. Ite nunc, & in istis vulsis atque expolitis,

6 *Cantandi saltandique nunc*] Mem. Rot. *Cantandi psallendique.* Suetonius Tito, cap. 3. *ne Musica quidem rudis, ut qui cantaret & psalleret jucunde scienterque.* Gronovius.

7 *Enervesque, quod nati sunt*] Hieronymus in Rhetorum scriptis maxime versatus, Epist. ad Eust. de custodienda virginitate, ad hunc locum respexit, cum scripsit, *Erubescunt esse quod nata sunt.* & propius lib. 1 in Jovin. *ob mei cultum quod nati sunt esse noluerunt.* N. Faber.

8 *In hos nec dii tantum mali permittant*] Nec Gruteri, nec quos ego vidi, habent τὸ *permittant.* Memb. quoque Rot. *In hos*, i. *tales effeminatos. nec dii tantum mali. sc. velint, vel permittant, ut cadat* &c. Deleatur itaque & intellectui reservetur. Frequens hujus modi ellipsis in votis aut detestationibus. *Gronovius.*

9 *Vir bonus*] Quinctilianus cap. 1. lib. 12. Plato in Gorgia: τὸν γὰρ μέλλοντα ὀρθῶς ῥητορικὸν ἔσεσθαι, δίκαιον ἄρα δεῖ εἶναι, καὶ ἐπιστήμονα τῶν δικαίων. Herennius

politis, & nusquam nisi in libidine, viris, quærite oratorem. Merito talia habent exempla qualia ingenia. Quis est, qui nunc memoriæ studeat? Quis, qui non dico [10] magnis viribus, sed suis placeat? Sententias à disertissimis viris factas, facile in tanta hominum desidia pro suis dicunt: & sacerrimam eloquentiam, quia præstare non possunt, violare non desinunt. Eo libentius, quod exigitis, faciam. Et quæcumque à celeberrimæ facundiæ viris dicta teneo, ne ad quemquam privatim pertineant, populo dedicabo. [11] Ipsis quoque multum præstaturus videor, quibus oblivio imminet, nisi aliquid tradatur posteris, quo memoria eorum producatur. Fere enim aut nulli commentarii maximorum declamatorum extant: aut, quod pejus est, falsi. Itaque ne aut ignoti sint, aut aliter quam debeant, noti, summa cum fide suum unicuique reddam. Omnes autem magni in eloquentia nominis, excepto Cicerone, videor audisse. Nec Ciceronem quidem [12] ætas mihi eripuerat, sed bellorum civilium furor, qui tunc totum orbem pervagabatur, intra coloniam meam me continuit. Alioquin [13] in illo atriolo, [14] in quo duos grandes prætextatos ait secum

rennius tamen Senecio maluit satyrice hanc Catonis definitionem invertere, oratoremque definire virum malum dicendi imperitum. Plinius ep. lib. 4. *N. Faber.*

10 *Magnis viribus, sed suis placeat*] Assentior iis quicunque sint qui ad oram editionis Germanicæ adnotarunt forte legendum, *Magnis viris.* mollitiem igitur inertemque virilitatem juventutis perstringit. *Idem.*

11 *Ipsis quoque multum præstaturus videor*] Ignorat τὸ *multum*, deinde *ut* pro *nisi* Rot. hoc modo: *Ipsis quoque præstaturus videor; quibus oblivio imminet, ut aliquid tradatur posteris.* Gronovius.

12 *Ætas mihi eripuerat*] Probat ex hoc loco, aliisque passim Lipsius, auctorem Controversiarum istarum patrem potius Senecæ superioris, quam ipsum Senecam, cujus videsis argumenta lector, lib. & cap. 1. Elect. sunt enim plura quam ut exscribam. addatur & Alciatus lib. 4 cap. 14. Parerg.

13 *In illo atriolo*] Eadem fere Suetonius de claris Rhet. *Cicero ad præturam usque Græce declamavit: Latine vero senior quoque, & quidem consulibus Hirtio, & Pansa, quos discipulos, & grandes prætextatos vocabat.* in aliqua fortasse epistola, quæ interciderit. nam apud Ciceronem hæc nunc quæri existimo. & quidem epist. 16. lib. 9. ad Varronem, & alios scripta Julio Cæsare 3. & M. Lepido Coss. Hirtium & Pansam dicendi discipulos, cœnandi magistros se habere dicit. Quo tempore quia locus ei non erat in foro, ad declamandum se contulit. epist. 18. ejusdem lib. & ult. lib. 7. Miror autem si Pansa & Hirtio Coss. ipsis. Reip. prin-

cum declamare solitos, potui illud ingenium, quod solum populus Romanus par imperio suo habuit, cognoscere: &, quod vulgo de alio dici solet, sed de illo proprie debet, [15] potui vivam vocem audire. Declamabat autem Cicero, [16] non quales nunc Controversias dicimus, nec tales quidem, quales ante Ciceronem dicebantur, quas theses vocabant. Hoc enim genus materiæ, quo nos exercemur, adeo novum est, ut nomen quoque ejus novum sit. Controversias nos dicimus: Cicero causas vocabat. Hoc vero alterum nomen Græcum quidem est, [17] sed in Latinum ita trans-

principibus, & Ciceroni in tanta omnium rerum & animorum perturbatione ludere vacavit. Quare vereor ne hic integra dictio pro nota accepta sit. & cum scripsisset Suetonius, *& quidem cum Hirtio & Pansa*, exscriptores legerint *Consulibus*. N. Faber.

14 *In quo duos grandes prætextatos*] Membranæ Voss. *duo*. Recte. vide quæ ad Livium. *Gronovius*.

15 *Potui vivam vocem*] Sic Lycosthenes Demosthenem dicebat *μόνον τῶν ῥητόρων ἔμψυχον παρέχειν, οὐ σφυρήλατον τὸν λόγον*. Lucianus in Demosth. Encomio. *N. Faber*.

16 *Non quales*] Veteres Rhetores in virtutum ac vitiorum, paupertatis, divitiarum, cæterarumque id genus rerum laudationibus: vituperiis quæ vel quæstionibus generalibus ex Philosophia morali desumptis citra complexum personarum, temporum aut locorum sese exercuerunt assumpta tamen à Dialecticis argumentandi ratione. Propria enim quæ ex personis, rebus, negotiorumque natura ducitur, uti non potuerunt: hancque primam & diu solam exercitationem habuerunt. Circa Demetrii Phalerei tempora, hoc est, circa Olymp. 117. annumque urbis 440. ad imitationem fori conciliorumque Suasoriæ, judicialesque personis, locis, temporibus definitæ, negotiisque accommodatæ materiæ in scholis frequentari cœperunt. Quas etiam Latini tandem admissis puero Cicerone in urbem Rhetoribus, L. Plotio Gallio primum Latine docente, declamitarunt. Hoc declamationum genus Controversias, sive causas: illud vero theses à proposita materia nuncuparunt. Suetonius notat *συντάξεις*, vel, ut vetus Cl. V. P. Pithœi liber habet, *συνθέσεις*. Controversias dictas fuisse, nisi potius legendum esset *ὑποθέσεις*, quo nomine a Græcis appellantur. Quæ primum autem controversiæ declamatæ fuerunt, vel ex historiis trahebantur, vel ex veritate ac re si qua forte recens accidisset: talesque à Cicerone, Hortensio, Calvo, cæterisque ejus sæculi luminibus frequentatæ fuerunt. Hujus generis fuit illa Bruti pro Milone, Cestii in Milonem, suntque etiamnum illæ de ordinanda Rep. Sallustio, & in Sallustium Ciceroni attributæ declamationes, quæ & in veteribus exemplaribus sic inscribuntur. Quamvis legerimus Ciceronem jam in Rep. principem, thesibus etiam exerceri solitum. Tandem luxuriantibus ingeniis, & vulgaria consuetaque fastidientibus in materias à veritate & usu forensi abhorrentes, velut ad inania simulachra & mera somnia deflexerunt: quales in his libris, & apud utrumque Quinctilianum pleræque, & quæ ab Hermogene & Sopatro proponuntur. Hæc ex Quinctiliani cap. 1. & 3. lib. 5. lib. 10.

translatum, ut pro Latino sit, Scholastica, controversia multis recentius est, sicut ipsa declamatio. apud nullum auctorem antiquum, ante ipsum Ciceronem, & Calvum, inveniri potest, qui declamationem distinguit. Ait enim, Declamare est, jam non mediocriter dicere. Bene alterum putat [18] domesticæ exercitationis esse, alterum veræ actionis. Modo nomen hoc prodiit. Nam & studium ipsum nuper celebrari cœpit. Ideo facile est mihi ab incunabulis nosse rem post me natam. In aliis autem an beneficium vobis daturus sim, nescio: in uno accipio. [19] Latronis enim Porcii, carissimi mihi sodalis, memoriam sæpius cogar retractare, & à prima pueritia usque ad ultimum ejus diem perductam familiarem amicitiam cum voluptate maxima repetam. Nihil illo viro gravius, nihil suavius, nihil eloquentia sua dignius. Nemo plus ingenio suo imperavit: nemo plus indulsit. In utraque parte vehementi viro modus deerat: nec intermittere studia sciebat, nec repetere. Cum se ad scribendum concitaverat, jungebantur noctibus dies: & sine intervallo gravius sibi instabat, nec desinebat, nisi defecerat. Rursus cum se dimiserat, in omnes lusus & in omnes jocos se resolvebat. Cum vero se silvis montibusque tradiderat, omnes illos agrestes in silvis ac montibus

lib. 10. & aliis locis, Suetonii lib. de claris rhet. & Taciti dialogo excerpsimus. *N. Faber.*

17 *Sed in Latinum translatum*] Petrus Faber, applaudente Grutero: *in Latium.* Sed illud confirmat auctor præfat. 5. *Illo Passieno, prima ejus syllaba in Græcum mutata, obscœnum nomen imposuit.* Controv. 24. *Fuscum, cum hac à discipulis sententia ei objiceretur, non inficiari, transtulisse se eam in Latinum.* Controv. 33. *quam facilis Græca eloquentia in Latinum transitus sit.* Mox error in distinctione est in omnibus libris editis, scribendumque: *ut pro Latino sit, Scholastica, Controversia multo recentius est, sicut ipsa Declamatio.* De quo inferius ad Controversiam undecimam. *Gronovius.*

18 *Domesticæ exercitationis*] Quinctilianus cap. 2. & 11. lib. 2. declamationem judiciorum conciliorumque imaginem vocat. *N. Faber.*

19 *Latronis enim Porcii*] M. Porcius Latro genere Hispanus, *primus clari nominis*, inquit Quinctilianus, *professor*, vel ut ait Plinius, *clarus inter dicendi magistros*, Judicio nostri Senecæ tot egregiis declamatoribus qui secundum ingeniis, Augusti sæculum illustrarunt, gloriam præripuit. Volateranus cujusdam Maximi discipulum facit. vereor ne Marillium dicere voluerit, quem cum nostro auctore audivit. ejus mors exstat in Eusebii Chronico ad Olymp. 194. *Idem.*

bus natos, laboris patientia ac venandi solertia provocabat: & in tantam sic vivendi pervenerat cupiditatem, ut vix posset ad priorem consuetudinem retrahi. At cum sibi manum injecerat, & se blandiendo, unde abduxerat, revocarat, tantis viribus incumbebat in studium, ut non tantum nihil perdidisse, sed multum acquisivisse desidia videretur. Omnibus quidem prodest, subinde animum relaxare. Excitatur enim otio vigor: & omnis tristitia, quæ continuatione pertinacis studii adducitur, feriarum hilaritate discutitur. Nulli tamen intermissio manifestius proderat. Quotiens ex intervallo dixerat, multo acrius violentiusque dicebat. Exultabat enim novato & integrato robore: & tantum à se exprimebat, quantum concupierat. Nesciebat dispensare vires suas, sed immoderati adversum se imperii fuit. Ideoque studium ejus prohiberi debebat, quia regi non poterat. Itaque solebat & ipse, cum se assidua & nunquam intermissa contentione fregerat, sentire ingenii lassitudinem: quæ non minor est quam corporis, sed occultior. Corpus illi erat & natura solidum & multa exercitatione duratum. [20] ideoque nunquam ardentis impetus animi deseruit. Vox robusta, sed sordida lucubrationibus, & negligentia, non natura, infuscata; beneficio tamen laterum extollebatur: & quamvis inter initia parum attulisse virium videretur, ipsa actione accrescebat. Nulla unquam illi cura vocis exercendæ fuit. Illum fortem, agrestem, & Hispanæ consuetudinis morem non poterat dediscere: utcumque res tulerat, ita vivere: nil vocis causa facere: non illam per gradus paullatim ab imo usque ad summum perducere, non rursus à summa contentione paribus intervallis descendere, non sudorem unctione discutere, non latus ambu-

20 *Itaque nunquam eum ardentis*] Corpus robustum caussa non est, cur impetus animi stet duretque: potest enim quamvis robusto corpori animus impar inesse. Ergo recte in membranis Voss. & Hug. abest τὸ *eum*. *Itaque nunquam ardentis impetus animi deseruit.* nempe illud solidum corpus. *Impetus* plurale est accusandi casu. Statius: *odi artus fragilemque hunc corporis usum Desertorem animi.* Gronovius.

21 *Jam*

ambulatione reparare. Sæpe cum per totam lucubraverat noctem, ab ipso cibo statim ad declamandum perveniebat. [21] Jam vero cum rem inimicissimam corpori faceret, vetari nullo modo poterat. Post cœnam fere lucubrabat, nec patiebatur alimenta per somnum quietemque æqualiter digeri, sed perturbata & dissipata in caput agebat. [22] Itaque & oculorum

21 *Jam vero cum rem*] Lege: *quin rem inimicissimam corporis faceret*. Gronovius.

22 *Itaque & oculorum aciem contuderet*] Sic receptum est, ex quo Schottus professus est se multo sic malle quam *confuderat*, ut olim legebatur. A: hoc modo etiam membrana utraque: neque fuit mutandum. Lucius filius, de Ira, 3, 9. *Confusis oculis prosunt virentia, & quibusdam coloribus infirma acies acquiescit, quorundam splendore præstringitur.* Eosdem Cicero vocat *conturbatos*, ut hæc duo verba in aliis quoque synonyma. Lib. 3. Tuscul. *quemadmodum oculus conturbatus non est probe adfectus ad suum munus fungendum.* Cornutus in Persium: *oculi autem oleo tacti perturbantur ad tempus: & tamen hoc tormentum nimio silentio sustinebat, ut turbatis oculis ad scholam non iret.* Neque & re & vocabulo *confusi* valde absunt à *suffusis*, quorum toties meminit. De Ira, lib. 2. cap. 36. *Alii nimio fervore rupere venas, & sanguinem supra vires elatus clamor egessit, & luminum suffudit aciem in oculos vehementius humor egestus.* De Clementia, 2, 6. *Imbecillos oculos scias, qui ad alienam lippitudinem & ipsi suffunduntur.* Epist. 58. *Quomodo oculos major & perfecta suffusio excæcat, sic medica turbat.* Epist. 94. *Cujus curata suffusio est, is non protinus, cum visum recepit, aliis quoque potest reddere.* Nec vero *glaucoma* semper appellat Plinius, ut nonnullis notatum, sed & ipse Latino vocabulo utitur. Lib. 8, 50. *Oculos capra suffusos junci puncto sanguine exonerat, caper rubi.* Lib. 28, 8. *Lippitudini fel hyænæ prodesse illitum frontibus, aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis tribus & croci uncia illitum: sic & caligines discuti & suffusiones.* Ibidemque: *Crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam, cum porri succo inunctam, & contra suffusiones vel caligines.* Lib. 32, 4. *Terrestrium testudinum carnes suffusionibus proprie magicisque artibus refutandis.* Et sæpius. Ex quibus omnibus, credo, evincam, non aliter scribendum esse apud Ulpianum, l. 63. locati: *Si sutor puero parum bene facienti forma calcei tam vehementer cervicem percusserit, ut ei oculus suffunderetur, ex locato esse actionem patri ejus.* Vulgo *effunderetur*: quod Latine foret, è capite excideret: quod quidem ictu tali fieri naturalis ratio non patitur. At in l. 5. ad L. Aquiliam, *perfunderetur*, possum tolerare: etsi usitatius, *suffunderetur*, dixisset. Radulphus Fornerius, qui utrobique legendum contendit, *effoderetur*, multum laborabit, ut ostendat nobis ullo ictu cervicis aut occipitis erui, exsculpi, effodi oculum. Percussio capitis posterioris vehemens humorem egerere potest, ut loquebatur Seneca, in oculos, atque ita possunt *suffundi*, *perfundi*, *confundi*, non *effodi* neque educi. Marcilius ad explicandum vulgatum adfert ex Aëtio: *oculi totius prolapsio ex vehementi capitis plaga.* Sed eam plagam fieri credibile est in partibus oculo vicinis, non in cervice. Sane & *offunderetur* posset legi: quemadmodum alibi *caligo offusa*, *terror offusus*: sed video, cum de morbo loquuntur oculorum, veteres altero maluisse uti. *Idem.*

lorum aciem confuderat, & [23] colorem mutaverat. Memoria & natura quidem felix, sed plurimum adjuta arte. Nunquam ille quæ dicturus erat, ediscendi causa relegebat. Edidicerat illa, cum scripserat, cum id in illo magis mirabile videri possit, quod nec lente & anxie, sed eodem pene, quo dicebat, impetu scribebat. At illi qui scripta sua torquent, qui [24] de singulis verbis in consilium eunt, necesse est, quæ totiens animo suo admoverint, novissime affigant. At quorumcumque stilus est velox, tardior memoria est. In illi non tantum naturalis memoriæ felicitas erat, sed ars summa, & ad apprehendenda, quæ tenere debebat, & ad custodienda; adeo ut omnes declamationes suas, quascumque dixerat, teneret. Jam itaque supervacuos sibi fecerat codices. Aiebat se scribere in animo. Cogitata dicebat ita, ut in nullo unquam verbo eum memoria deceperit. Historiarum omnium summa notitia: jubebat aliquem nominari ducem, & statim ejus acta cursu reddebat. Adeo quæcumque in animum ejus semel descenderant, in promptu erant. Video vos, juvenes mei, plus justo ad hanc ejus virtutem obstupescere. Alia vos in illo mirari volo. Hoc quod tam vobis mirum videtur, non operosa potest tradi arte. Intra

23 *Colorem mutaverat*] Plinius cap. 14. lib. 20. hist. natural. ejus discipulos usu cumini sylvestris pallorem magistri studiis contractum imitatos notat. *N. Faber.*

24 *De singulis verbis in consilium veniunt*] *Ire & mitti in consilium* novi tanquam verba signata de judicibus, *venire* non novi. Tantisper igitur adhæreo membranaceo Voss. & libris antiquis Schotti, in quibus plane, *in consilium eunt.* Cicero pro Quinctio: *quoniam tibi instat Hortensius, ut eas in consilium.* Lib. 1 in Verrem: *si post kalendas Januarias in consilium iretur.* Pro Cluentio: *in consilium erant ituri judices triginta.* Ad alterum eleganter allusit L. Seneca de Benefic. 4. 11. *Ubi mors interclusit omnia, & ad ferendam sententiam incorruptum judicem misit.* Ubi Lipsius, quis mittit? quæsitor. Non accurate. Haud enim quæsitor mittit in consilium, sed actor vel accusator. Cicero lib. 1 in Verr. *ita mittam in consilium, ut etiamsi lex ampliandi faciat potestatem, tamen isti turpe sibi existiment, non primo judicare.* Apud Valerium Maximum Cn. Piso cum Manilium Crispum reum ageret, interrogatus à Pompeio Manilii advocato, cur se quoque non accusaret, *da*, inquit, *prædes reipublicæ, te, si postulatus fueris, civile bellum non excitaturum: etiam de tuo prius, quam de Manilii capite in consilium judices mittam.* Noster, Controvers. 15. *A duobus vos testamentis in consilium mitto.* Gronovius.

25 *Argu-*

Intra exiguum pauciſſimorum dierum tempus, poterit quilibet facere id, quod Cineas fecit: qui miſſus à Pyrrho legatus ad Romanos, poſtero die novus homo, & ſenatum, & omnem urbanam circumfuſam ſenatui plebem, nominibus ſuis perſalutavit. Aut quod ille fecit, qui recitatum à poëta carmen novum, ſuum eſſe dixit, & protinus memoria recitavit: cum hoc ille cujus carmen erat, facere non poſſet. Aut quod fecit Hortenſius, qui à Siſenna provocatus, in auctione perſedit diem totum, & omnes res, & pretia, & emptores ordine ſuo [25] argentariis recognoſcentibus, ita ut in nullo falleretur, recenſuit. Cupitis ſtatim diſcere? Suſpendam cupiditatem veſtram, & faciam alteri beneficio locum. Interim hoc vobis, in quo jam obligatus ſum, perſolvam. Plura fortaſſe videor de Latrone meo vobis, quam audire deſideratis, expoſuiſſe. Ipſe quoque hoc prævideram futurum, ut à memoria ejus, quotiens occaſio fuiſſet, difficulter avellerer. Tamen nec his contentus ero, ſed quotiens me invitaverit memoria, libentiſſime faciam, ut illum totum & vos cognoſcatis, & ego recognoſcam. [26] Illud unum non differam, falſam opinionem de illo in animis hominum convaluiſſe. Putant enim, fortiter quidem, ſed parum ſubtiliter eum dixiſſe: cum in illo, ſi qua alia virtus fuit, etiam ſubtilitas fuerit. Id, quod nunc à nullo fieri animadverto, ſemper fecit. [27] Antequam dicere inci-

25 *Argentariis recognoſcentibus*] Auctiones coram argentariis factas, qui in tabulis pretia adjectioneſque referebant, docent præter iſta Senecæ Quintilianus lib. 11. cap. 2. & Cicero pro Cæcinna. videatur Briſſonius lib. 1. de verb. ſign. lib. 6. de formul. & Torrentius ad Suetonii Neronem cap. 5.

26 *Illum unum non differam*] Membrana Rot. *Donum unum non differam.* Ita, inquam, habet bis: in contextu, & inter ſcholia. Et pro explicatione: *Hoc dicit Donum, quod ſupra Beneficium.* Nimirum quum ait: *Cupitis ſtatim diſcere. Suſpendam cupiditatem veſtram, & faciam alteri beneficio locum.* Et, *In aliis autem an beneficium vobis daturus ſim, neſcio: in uno accipio.* Hug. *recognoſcam illum. Donum illud non differam.* Idem notavit in Aug. codice Iſacius Pontanus. *Gronovius.*

27 *Antequam dicere inciperet*] Id nunc temporis ab omnibus factitatum eſt: proprie enim fuit diviſionis munus, unde etiam nomen accepit, poſtea ſucceſſorum negligentia in deſuetudinem abiiſſe notat, cum ait: *Nunc à nemine fieri video.* Et certe in declamationibus Quintiliani, quas P. Pithœus bono veterum auctorum natus

reſtau-

inciperet, ſedens, quæſtiones ejus quam dicturus erat controverſiæ proponebat, quod ſummæ fiduciæ eſt. Ipſa enim actio multas latebras habet: nec facile poteſt, ſi quo loco ſubtilitas defuerit, apparere: cum orationis curſus judicium audientis impediat, dicentis abſcondat. At ubi nuda proponuntur membra, ſi quid aut numero, aut ordine excidit, manifeſtum eſt. Quid ergo? Unde hæc de illo fama? Nihil eſt iniquius his qui nuſquam putant eſſe ſubtilitatem, niſi ubi nihil eſt præter ſubtilitatem: & in illo cum omnes oratoriæ virtutes eſſent, hoc fundamentum tot & tantis ſuperſtructis molibus obruebatur. Nec deerat in illo, ſed non eminebat. Et neſcio an maximum vitium ſubtilitatis ſit, nimis ſe oſtendere. Magis nocent inſidiæ, quæ latent. Utiliſſima eſt diſſimulata ſubtilitas, quæ effectu apparet, habitu latet. Interponam itaque aliquibus locis quæſtiones controverſiarum, ſicut ab illo propoſitæ ſunt. Nec his argumenta ſubtexam, ne & modum excedam, & propoſitum tam meum quam veſtrum, cum vos ſententias audire velitis, & quidquid ab illis abduxerit, moleſtum futurum ſit. Hoc quoque Latro meus faciebat, ut amaret ſententias. Cum diſcipuli eſſemus apud Marillium rhetorem, hominem ſatis aridum, pauciſſima belle, ſed non vulgato genere dicentem: cum ille exilitatem orationis ſuæ imputaret controverſiæ, & diceret, Neceſſe eſt me per ſpinoſum locum ambulantem ſuſpenſos pedes ponere: aiebat Latro, Non mehercules tui pedes ſpinas calcant, ſed habent. Et ſtatim ipſe dicebat ſententias, quæ interponi argumentis cum maxime declamantis Marillii poſſent. Solebat autem & hoc genere exercitationis uti, ut aliquo die [28] nihil præter epicheremata

reſtauravit, & Labanii *μελέταις* quotus quiſque ſermo, aut quota *προθεωρία* quæſtiones propoſitæ Controverſiæ exhibet? *N. Faber.*

.28 *Nihil præter epicheremata*] Auctor ad Herennium lib. 2. argumentationem, epicherema Græcis eſſe dicit: ſed hoc ἐν πλάτει, cum enim ſit argumentatio argumenti explicatio, Enthymema argumentatio erit, & Epicheremate continebitur. quod & Apſinus lib. περὶ προοιμίων, & Minutianus ſive Nicagoras lib. περὶ ἐπιχειρημάτων voluere. Melius & ad hunc locum

remata scriberet, aliquo die nihil præter enthymemata, aliquo die nihil præter has translatitias,[29] quas proprie sententias dicimus, quæ nihil habent cum ipsa controversia implicitum, sed satis apte & alio transferuntur: tanquam quæ de fortuna, de crudelitate,[30] de seculo, de divitiis dicuntur. Hoc genus sententiarum supellectilem vocabat. Solebat schemata quoque per se, quæcumque controversia reciperet, scribere. Et putant illum homines hac virtute caruisse: cum ingenium quidem ejus hac dote abundaverit, judicium autem fuerit strictius. Non placebat illi orationem inflectere, nec unquam recta via discedere: nisi cum hoc aut necessitas coëgisset, aut magna suasisset utilitas. Schemata negabat

cum aptius Quintilianus, qui argumentatione, intensione, assumptione, & connexione, earumque probationibus constantem vocavit: & Commentator librorum Hermogenis de inventione συλλογισμὸν μετὰ τῆς οἰκείας τῶν μερῶν ἀποδείξεως, Enthymema vero συνεστραμμένον λόγον ἀτελῆ καθ' ἓν ἀξίωμα definit, hoc enim est Enthymema maxime, inquit Cicero in Top. si ea ratio ex contrariis ducatur, quia enim acutissima est, & ut ait Hermogenes δόξαν δ' ἐνθυμητικὴν τῷ λέγοντι προστίθησι, per excellentiam Enthymema vocatur. Proprie igitur & significanter Juvenalis Sat. 6 dixit:

—— aut curtum sermone rotato
Torqueat Enthymema.

Nam præterquam quod συνεστραμμένος ἐστὶ λόγος, ejus perfectio est βραχύτης κώλων, καὶ εὐρυθμία μετὰ τῆς συνθέσεως τῶν ὀνομάτων, quæ maxime auditorum animos feriunt. In his igitur duobus argumentationis generibus exercebatur Porcius. Qui de iis diversas auctorum sententias scire desiderabit præter Apsinum, & Minucianum, legat Quintilianum cap. 10. & ult. lib. 5. Chirium Fortunat. lib. 2 Rhet. & Hermogenem lib. 3 de invent. *N. Fab.*

29 *Quas proprie sententias*] Hoc loco sententiæ γνῶμαι sunt, quas inter προγυμνάσματα Rhetores habuerunt Aphthonius, & Theon in progymnasmat. Quandoquidem in iis puer exercitatus esse deberet antequam Rhetori traderetur. Quod munus Grammaticos Rhetoribus præripuisse, Rhetorasque contempsisse conqueritur Quintilianus cap. 1. lib. 2. Translatitias autem dixit, vel quod apte satis alio transferantur: vel quia non novæ, sed aliunde translatæ essent. quemadmodum Asconius translatitium edictum, quod singuli prætores à decessoribus suis mutuatum in suum transferebant, à Cicerone 3 in Verrem dictum scribit, & à majoribus accepta consuetaque translatitia dicimus, quæ quia, ut plurimum, ex more potius, & dicis causa fiunt quam ex animo, quæ perfunctorie gerunntur, translatitia appellamus, sic enim Plinius epist. 37. lib. 9. translatitia officia, Suetonius translatitium funus in Nerone, & Petronius translatitiam humanitatem vocarunt. *Idem.*

30 *De seculo, de deliciis*] Membrana utraque, quatuor Gruteri & Pinciani codices: *de divitiis.* Quod utique recipiendum fuit: nam & hic nobilis declamatorum locus: ut liquet vel ex Controv. 9. & 25. tum ex nonnullis earum, quæ Quintiliano attribuuntur. *Gronovius.*

31 *Quod*

gabat decoris causa inventa, sed subsidii: ut [31] quod palam aures offensurum esset, si palam diceretur, id oblique & furtim surreperet. Summam quidem esse dementiam, detorquere orationem, cui rectam esse liceret. Sed jam non sustineo vos morari. Scio quam odiosa res sit Circensibus pompa. Ab ea autem controversia incipiam, quam primam declamasse Latronem meum memini, admodum juvenem, in Marillii schola, cum jam cœpisset diem ducere.

CONTROVERSIA I.

Patruus abdicans.

Lex est. *Liberi parentes alant, aut vinciantur.* Thema. *Duo fratres inter se dissidebant: alteri filius erat: patruus in egestatem incidit: patre vetante, adolescens illum aluit. ob hoc abdicatus, tacuit. adoptatus à patruo est. patruus, accepta hereditate, locuples factus est. egere cœpit pater. vetante patruo, aluit illum. abdicatur.*

PRO ADOLESCENTE. *Porcii Latronis.* Quid mihi objicis? Puto luxuriam. Quicquid unquam immodesta largitione effudimus, id omne consumebatur in alimentum duorum senum. Cum vetaret me pater, aiebat: Ipse mihi cum egerem, alimenta non dabat. Eo jam perductus erat, ut omnem spem ultimorum alimentorum in ea domo poneret, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ecce oppressit increscentem. quid acturus es? pluris tibi frater efferendus quam alendus est. Quis rogatus est? aut quis [1] fratrem tam locuples frater alere non potest? Miserrimus

31 *Quod palam aures offensurum*] Dele τὸ *palam*. Gronovius.

CONTR. I. 1 *Fratrem tam locuples*] Pal. *aut quid porro tam locuples.* quod non improbaverim. nam & Erasmus, *aut quis porro tam loc.* Sic Gruterus. Aurelius: *quis rogandus est, aut quis porro.* Etiam scriptus Vossianus prorsus, ut Pal. Itaque optimum erit legere: *Quisquis rogatus est, ait: quid porro? tam locuples frater alere non potest?* Eodem genere loquendi Controv. 14. *Quid porro? domus nostra luxuriosos duos non capit?* Controv. 16. *Quid porro? inquit. ego si fuissem, ad te non misissem?* Simile illi est quod inferius: *Quisquis ali-*

rimus ſenex divitias ſuas, [2] & jam extremum blandimentum in ſtipem perdidit. Ipſe, inquit, me non aluit. Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas? Nec eo quidem æſtimas, quanta iſta crudelitas ſit: quod ſi quis fratrem non alit, nec à filio quidem alendus eſt? Quid adoptionem jactas? Tunc ad te veni, cum haberem divitem patrem. Parcius, quæſo, fratres. [3] Præſentes habemus deos. [4] Scis tuto te facere. etiam ſi abdicaveris, alam. Fatendum eſt crimen meum, tardius miſertus ſum. Iterum do pœnas: egeo. Parentibus meis, cum in cetera odium ſit, tantum in meam notam convenit. O felix ſpectaculum, ſi vos in gratiam poſſum reducere, faciam hoc, quod vultus quoque veſtri hortantur. Surgite patres, adeſte judices. alter mihi ex parentibus ſervatus, alter ſervandus eſt. porrigite mutuas manus in gratiam; me fœderi medium pignus addite. Inter duos contendentes, medius elidar. Ergo fame morientem videbo, per cujus cineres juraturus ſum? Omnis inſtabilis & incerta felicitas eſt. Quis crederet jacentem ſupra crepidinem Marium aut fuiſſe conſulem, aut futurum? Quid porro tam longe exempla repeto? [5] tamquam modo non ſit qui illum vidit. Quid non timendum felici-

alimenta à mendico rogatus eſt, nihil amplius, quam iter ei monſtrat: vade ad fratrem. Gronovius.

2 *Et jam extremum*] Suſpicor illud *jam* factum ex *miam*, quomodo breviter ſcribebant *miſericordiam*. Voluit enim auctor: *Miſerrimus ſenex & divitias ſuas, & miſericordiam, extremum blandimentum in ſtipem, perdidit.* Idem.

3 *Judices habemus deos*] Longe melius mss. & Eraſmus: *Præſentes habemus deos.* Formula aptiſſima magnis exemplis divinæ juſtitiæ. Perinde ut, *liquet nobis deos eſſe. Præſentes* enim, ubi vim ſuam & vigiles oculos beneficio aut vindicta teſtantur ac manifeſtant. Maro: *Nec tam præſentes alibi cognoſcere divos.* Horatius, 2 epiſt. *& præſentia numina ſentit.* Petronius: *regio noſtra tam præſentibus plena eſt numinibus.* Idem.

4 *Scis tuto te facere*] Gruterus notat è ſuo: *Scis tanto te facere.* Malim legi: *ſtulte te facere*, inquit Schottus. Profecto non ſapienter. At palam ſtulte facit Aurelius: *facis tu ſtulte ſtultitiam, ſi abdicaveris, aliam:* etſi in variarum lectionum indiculo placuerit etiam Schotto. Nihil mutandum. Verba ſunt adoleſcentis ad patruum abdicantem. Scis tuto & ſine periculo tuo, etiamſi fortunâ tibi intervenerit & ope mea in poſterum indigeas, te abdicare: nam licet me abdicaveris, tamen te egentem alam. Habes enim exemplum patris, quem, poſtquam me abdicavit, non tamen deſtituo. *Idem.*

5 *Tanquam modo non ſit, qui illum vidit*]

felicibus putas? quid desperandum infelicibus? *Junii Gallionis.* Ego indicabo, cur me abdices: tu indica, cur adoptaveris. [6] Quædam accedunt nova. Et quidem nova. Illud non miror, quod misericordia objicitur. Illud miror, quod hic objicit. Sic enim me gessi, ut hoc crimine duos patres obligarem. uterque me amat, uterque ali miser desiderat, uterque prohibet. Nec secum, nec mecum fortuna bene convenit. Componite aliquando bonos quidem, sed contumaces viros. Uter discordiæ caussam præbuerit, nolite à me exigere. Uterque patruus est, uterque pater est. Transit ad istum fratris sui & fortuna & animus. Misericors sum. Non mutassem patrem, si naturam mutare potuissem. *P. Aspernatis.* Fortunæ est lex, præstare quæ exegeris. Miserere. Mutabilis est casus: dederunt victis terga victores: & quos provexerat fortuna, destituit. Quid referam Marium, sexto consulatu [7] Carthagine mendicantem, septimo imperantem? Nec circa plura instabilis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget. *Othonis Junii.* Pater, timeo mutationem, & ille nihil prius ex bonis, quam filium perdidit. *Arellii Fusci.* Pater, ecquid aperis mi penates tuos? Non sum hospes gravis, unum senem adduco. hoc tibi vitio, pater, placui. Venit ignotus senex, volo transire jacentem. per patrem rogat. Ergo aliquis peribit fame, qui filium suum optat superstitem? Quid hoc esse dicam, quod me tam periculose abdicant? quod totiens isti fortunam mutant, quotiens ego patrem? Redite in gratiam. Inter funestas acies armatæ manus in fœdus porriguntur. Perierat totus orbis, nisi iram finiret misericordia.

vidit] Lego, *vicit.* nempe Marium genere ærumnarum & vicissitudinis fortunæ. Et puto designari Æmilium Lepidum ex triumviro ad tantam humilitatem redactum. *Gronovius.*

6 *Quædam accedunt nova*] Lege: *accidunt nova. Et quidem novum illud non miror.* Mox videtur excidisse vox: *uterque alterum prohibet.* Idem.

7 *Carthagine mendicantem*] Scriptus, *Carthagini.* de quo ad Livium. Statim videtur excidisse vox *Roma*, ut fuerit: *sexto consulatu Carthagini mendicantem, septimo Roma imperantem.* Idem.

8 *Tia-*

dia. Aut si tam pertinacia [8] placent odia, parcite. Jactatus inter duos patres, utriusque filius, semper tamen felicioris abdicatus: positus inter duo pericula, quid faciam? [9] qui alunt, abdicantur: mendicant, qui non alunt. Illud tamen, pater, deos testor, divitem te relinquo. *Cestii Pii.* Tali me operi præparaveram. volebam fratres in gratiam reducere. at nisi impetravero ut boni fratres sint, impetrabo ne mali patres sint. Uterque me amavit, uterque pro me vota fecit: quantum est, si dixero, uterque me aluit? Quæ causa fuerit discordiæ, nescio. [10] ne iste prior egere cœperit. Quid objicis pater? Hoc tu objicis? scio quemdam in hac civitate propter istud crimen adoptatum. Frater me, inquit, alere noluit. Invenisti quo possim me defendere. Possum liberos tollere, ut primum hoc illis narrem, avum illorum fame perisse? Non fefelli. qualis essem, scivisti, & cum adoptares. Bis abdicatus sum, volo utrumque causam meam agere, neutrum pro me volo. [11] adsit mihi alius. semper causa mea habebit advocatum patruum, aut patrem. Alter alterum amet: uterque me amabit. Vis illum veras pœnas dare? sentiat, quam bono fratri injuriam

8 *Placent odia, parcite*] Gruterus jubet videre, num elegans sit, quod est in scripto, *partite*. Lege: *Aut si tam pertinacia placent odia, mihi parcite*. Vel, *filio parcite*. Gronovius.

9 *Qui alunt, abdicant; mendicant, qui non alunt*] Scripti: *abdicantur*. Forsan bene, inquit Gruterus. Non forsan, sed certe bene. Qui alunt, abdicantur, ut ego jam bis; mendicant, qui non alunt, ut pater. *Idem.*

10 *Ne iste prior egere cœperit, Quid objicis*] Lego: *Quæ causa fuerit discordiæ, nescio. Timeo ne iste prior egere cœperit ob id, quod objicit.* nempe quia non aluit egentem fratrem vel consanguineum. Deinde: *Pater, hoc tu objicis?* qui scilicet me adoptasti, quia invito patre alui. *Idem.*

11 *Adsit mihi alius. semper*] Observat Schottus, hæc fere in judiciis conjungi solere, *adesse* & *advocatum venire*. Sed quis ille *alius*? Haud dubie subest vitium. Scribe, *Adsit mihi, quem alui: semper caussa mea habebit advocatum patruum aut patrem.* Scilicet utrumque aluerat; illum olim, hunc nuper. Aderit in priore caussa patruus, in posteriore pater. In quibusdam libris patrui mentio hic non est: placuit Aurelio & postea Schotto, quia uterque pater, natura alter, alter adoptione. Sed alii habent: &, si quid mutandum, legerem, *patruum & patrem*. Uterque enim patruus & pater: in priore caussa adforet natura patruus, adoptione pater: in altera patruus post adoptionem, natura pater. *Idem.*

12 *Imo*

riam fecerit. *Pompeii Silonis.* De patre bene; quod eum per ætatem nosse non possum : sed habet & ille beneficium meum. duos ejus filios alui. Surge infelix senex. quid putatis illum flere ? quod eget ? [12] imo quod abdicavit; quod non aluit. *Argentarii.* Vides enim, liberalis in domo tua esse cœpi, ille propter me duxit uxorem, cum fortasse juvenem adoptare posset. Hæc abdicantis fuere verba : I ad illum, quem magis amas, quam patrem. Non omnibus imperiis parendum est: nihil interim novi facio: scis me & priori patri non paruisse. [13] Venit immissa barba, capilloque deformi, non senectute, sed fame membris trementibus, semesa & tenui atque elisa jejunio voce, ut vix exaudiri posset, introrsum conditos oculos vix allevans. Alui, quomodo, quæritis ? quomodo istum. *Cornelii Hispani.* Putate me hodie non abdicari, sed adoptari. [14] Volo quædam futura prædicere patri. Hic quem vis adoptare, inimicum patris sui invito patre aluit: reliquit æquo animo beatam domum, ut cum mendico viveret. Noveris oportet hoc ejus vitium. ad præstandam calamitosis misericordiam contumax est. Habeo quod de hoc vitio queri possim: hoc enim patrem, hoc patruum perdidi. Quam multi patres optant similem filium ? Bis abdicor, Homo est: non vis ali hominem ? civis est: non vis ali civem ? amicus est: non vis ali amicum ? propinquus est: non vis ali propinquum ? sic

12 *Imo quod abdicavit, quod aluit*] Videtur deesse negatio. Nec enim senex fratrem aluit, & si fleret quia aluisset, misericordia indignus videretur: sed ait eum flere quia filium abdicavit, fratrem non aluit. legendum igitur, *quod non aluit.* N. Faber.

13 *Venit demissa barba*] Non dubitavi recipere ex mss. & Erasmo, *immissa*, etiam Grutero probatum. Ovidius, lib. 12 Metam. *immissa protectum pectora barba Hippason.* Gronovius.

14 *Volo quædam futura prædicere patri*] Delenda vox *futura.* Prædicere enim est hoc loco, quod Ædilibus in edicto suo certiorem facere morbi vel vitii rei venditæ, & legem dicere Horatio lib. 2 Epist. ad Florum de mangone servum vendente:

——semel hic cessavit, & ut fit,
In scalis latuit metuens pendentis habenæ.
Des nummos excepta nihil te si fuga lædat.
Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est lex.

hoc est prædicere. N. Faber. Deleri jubet Faber vocem *futura.* Mitius fiet, *futuro*: sive is adoptet, sive recipiat. Gronovius.

15 Nihil

ſic pervenitur ad patrem. homo eſt, civis eſt, amicus eſt, propinquus eſt. Ergo non erit vitium porrexiſſe ſtipem, niſi dixero, pater eſt? *Vibii Calvi.* Circuibo tecum, pater, aliena limina: oſtendam omnibus, & me, qui alimenta dedi, & te, qui negaſti. *Romani Hiſponis.* Scio, pater, melius eſſe quod tu dicis: iſtud ego ſi poſſem, nunquam abdicatus eſſem. Fateor vitium meum: hoc quoque prior in me emendare voluit pater, nec potuit. Impuliſti me in fraudem. qui me abdicabat, aiebat, Non oportet fieri: tu dicebas: Oportet. tibi credidi. Non dedit, inquit, mihi alimenta. defuerunt tibi? Quiſquis alimenta à mendico rogatus eſt, nihil amplius quam [15] iter ei monſtrat. Vade ad fratrem, i ad filium: jam quidem nobis eandem fortunam precantur. [16] Crede mihi, ſacra populi lingua eſt. *Albutii Silii.* Tollite veſtras divitias, quas huc atque illuc incertæ fortunæ fluctus appellet: redite in gratiam. innocens ſum.

Pars altera, Vallii Syriaci. Creſcere ex mea propoſuit invidia: ſequemur ſenes, quo vocat ambitio juvenilis; [17] & concionem illi præbebimus. Melius ſe poteſt jactare quam defendere. Ecquid juſtus metus meus eſt? ne heredem ingratum ſcribam, inimicum relinquam. Inter cetera, quæ mihi

15 *Iter ei monſtrat*] Veteres editiones habent *miſereri monſtrat.* quæ lectio ferri poteſt, & linea ſequenti, *ſacra populi digna eſt*, legunt, *ſatra populi*, æque corrupta lectione. *N. Faber.*

16 *Crede mihi, ſacra populi digna eſt*] Emendaveram, *lingua eſt.* Sed video id olim feciſſe Ranchiuum, cui ſua laus maneat. Controverſ. 11. erat in ſcripto: *quid lignua trepidas?* Et Controv. 12. *ſua lignua diſertus eſt.* Unde vides, quomodo ſit orta corruptio. L. Seneca, epiſt. 117. *Apud nos veritatis argumentum eſt, aliquid omnibus videri. Tanquam, deos eſſe, inter alia ſic colligimus, quod omnibus de diis opinio inſita eſt; nec ulla gens uſquam eſt adeo extra leges moreſque projecta, ut non aliquos deos credat. Cum de animarum æternitate diſſerimus, non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum aut timentium inferos aut colentium. Utor hac publica perſuaſione, neminem invenies, qui non putet & ſapientiam bonum & ſapere.* Gronovius.

17 *Et concionem illi præbebimus*] An non *cognitionem?* vel *notionem?* Quintilianus Inſtit. 1, 2. *Hujus rei judicia præbebantur: ea nobis ingens palma contentio.* Per ironian aut interrogationem dicit: judicem eum faciemus noſtrarum diſſenſionum? Sic infra: *ad te arbitrum odia noſtra non mittimus.* Idem.

18 *Iſtis*

mihi cum inimico patior esse communia, & hoc est: infelicissimam & tristissimam ambo egimus vitam, excepto uno, quod alter alterum egentem vidimus, immo fecimus. Adjice [18] istis verborum contumelias: risit, ad cælum manus sustulit, fassus se hujus spectaculi debitorem: & tunc primum fratri vitam precatus est. Lætitiam patrimonii parati, ut ex tantarum calamitatum stupore, nullam percepi, nisi quod isti daturus eram omnia, illi negaturus. Liquet nobis deos esse. Qui non aluit, eget: qui in domum suam fratrem non cepit, in publico manet. Æquavit jam potentiam meam cum illius potentia fortuna: nisi quod hæc prior facere non possum. Adoptavi te, cum abdicatus es. [19] cum abdicas, abdico. *Vibii Furii.* Cum egerem, aiebam: Satis se vindicavit, quod à dispensatore locupletis inimici consors modo omnis fortunæ diurnum petam. *Marillii.* Ille autem audebit rogare, qui mori mallet, quam verba sua sibi dici? Multis debeo misericordiam: à multis tuli. quisquis est qui me ulla calamitate similem effinget, perinde habeo, ac si gradu cognationis attingat. Scio quam acerbum sit, supplicare exteris: scio quam grave sit, repelli à domesticis: scio quam grave sit, quotidie & mortem optare, & vitam rogare. Etiam si tu non odisti eum qui mihi fecit injuriam: ego odi eum, qui fecit tibi.

[20] *Divisio.* Divisio controversiarum antiqua simplex fuit: recens

18 *Istis verborum contumeliis*] Scribe: *adjice istis verborum contumelias: risit, ad cælum manus sustulit.* nam scriptus Vossianus quoque *jussit*; unde bene Faber, *risit*. Gronovius.

19 *Cum abdicas*] Aptius fortasse, *cum adoptas, abdico*, ut constet ἀντιστροφή. N. Faber.

20 *Divisio*] Divisio, quæ Græcis dicitur διαίρεσις, ἡ τῶν γενῶν εἰς εἴδη τομὴ, οὐδὲ τῶν ὅλων εἰς μέρη, ἀλλὰ τῶν πολιτικῶν ζητημάτων εἰς τὰ λεγόμενα κεφάλαια. Ζήτημα, præcipua Controversiæ quæstio, in qua causæ status vertitur: κεφάλαια, minores quæstiones ex principali descendentes, eamque fulcientes: de quibus tantum quæritur, ut de principali sententia feratur. Hæc Theodorus etiam εἰδικὰ κεφάλαια, ut illam de qua maxime quæri ac judicari debet γενικώτατον κεφάλαιον vocavit. Exempla suppeditans præter hunc nostrum auctorem, Hermogenes περὶ στάσεων, & Sopater περὶ διαιρέσεων. Hanc Græci nimium fere in scientiis acuti ab inventione separarunt, & inventionis quidem τὴν ἐργασίαν χορηγεῖν τῶν κεφαλαίων, divisionis vero τὴν ἐπαρίθμησιν καὶ τάξιν διδάσκειν esse voluerunt. Simplicius Latini

recens utrum subtilior, an tantum operosior, ipsi æstimabitis: ego exponam quæ aut veteres invenerunt, aut sequentes astruxerunt. [21] *Latro* illas quæstiones fecit: divisit in jus & æquitatem, an abdicari possit, an debeat. sic quærit, an necesse fuerit illi patrem alere, & ob id abdicari non possit, quod fecit lege cogente. Hoc in has quæstiones divisit: An abdicatus non desinat esse filius: an is desinat qui non tantum abdicatus, [22] sed etiam ab avo adoptatus est, etiam si filius erat: an quisquis patrem non alit, puniatur, tanquam

tini utrumque inventioni tribuerunt. Nam & dividere præcipuam quæstionem, id est, invenire quæ quæstiones in eam incidant, & ex arte quamque particularium tractare, ejusdem facultatis esse videtur: nec alia est ratio epicherematum & tractationum, quæ inventionis sunt, ad minores quæstiones, quam earumdem quæstionum ad principalem. Ut enim hæc particularibus quæstionibus, ita particulares epicherematibus & tractationibus constant. Ab hoc inventionis munere sermo ille qui à declamaturis velut futuræ declamationis pompa, antequam ad dicendum consurgerent, habebatur, divisio dictus est. Solebant enim sedentes paucis quibusdam præmissis, quæ attentiorem redderent auditorem, Controversiæ de qua dicturi erant argumentum ac thema proponere: inde quæstionem, in qua status, continens, ac judicatio esset, elicere: deinde quæ in principalem quæstionem, & quot inciderent quæstiones quo ordine ac modo, quibus coloribus, argumentis, verbis tractari deberent, aliquando etiam quæ figuræ, & qui affectus in unamquamque quæstionem recipi possent, differere. Sæpe etiam unde exordium sumendum, ubi, & quatenus narrandum, probandum, refellendum, deprecandum, perorandumque dicebant. Quin etiam si quid ab aliis in ea vel simili Controversia non recte divisum, si inepto colore tractatum, si quid nimis antiquis, si novis, si vulgaribus aut sordidis verbis dictum, indicabant, suasque partes interponebant: tum deinum surgentes declamabant, noster auctor toto hoc opere: Quintilianus lib. 2. Inst. & alter Quintilianus in declamationibus. Plinius epist. 3. lib. 2. & 2. lib. 4. Sopater *περὶ διαιρέσεων*, & Libanius *ἐν μελέταις*. Divisionem autem, prælocutionem, præfationem, sermonem, *διαίρεσιν*, & *προθεωρίαν*, unum idemque valere apud illos auctores perspiciet, qui quæ ab illis de ea re dicuntur, diligentius pensitabit. N. *Faber*.

21 *Latro alias quæstiones fecit*] Rectius fortasse, *illas quæstiones fecit*. Idem.

22 *Sed etiam ab avo adoptatus est*] Puto generalius conceptam fuisse quæstionem, legendumque *sed etiam ab alio adoptatus est*. Nam hic non ab avo, sed à patruo adoptatus est. *Idem*. Recte censet Faber, generalius conceptam fuisse quæstionem, legendumque, *ab alio*: cum hic non ab avo, sed à patruo sit adoptatus. Nimirum quod objici poterat, non manere filium, qui & abdicatus & in alia sacra transgressus fuerit, id hac quæstione anticipans declamator refutavit, probavitque saltem, quantum ad jus alimentorum, nec filium nec patrem esse desinere. Post hæc autem ponenda *τελεία ὑπόσχεσιν*; porroque scribendum: *Et jam*, (nempe, quæsivit,) *si filius erat*: id est, si, licet abdicatus, hactenus non desierit esse filius. *Gronovius*.

 23 *Tan-*

[23] tanquam æger, vinctus, captus: an aliquam filii lex excusationem accipiat: [24] an hoc accipere potuerit. An abdicari debeat: per hoc quæsivit, an etiam si ille indignus fuit qui aleretur, hic tamen recte fecerit qui aluit: deinde, an indignus fuerit qui aleretur. Novi declamatores Græcis auctoribus adjecerunt primam illam quæstionem, An adoptatus abdicari possit. hac Cestius usus est. adjecit quæstionem Gallio alteram, An abdicari possit jam adoptatus, ob id vitium, quod antequam adoptaretur, notum fuit adoptanti. hoc autem ex æquitatis parte pendet, & [25] tractatio magis est quam quæstio. *Gallio* quæstionem primam Latronis

23 *Tanquam æger, vinctus, captus*] Quintilianus cap. 10. lib. 5. in hac quæstione, aliis etiam exceptionibus utitur, si miles, si infans, si reip. causa absit. *N. Faber.*

24 *An hoc accipere potuerit: an abdicari debeat*] Leviter hic & litera & distinctione peccatum, ita tamen, ut sensus non appareat, nisi restituta lectione. Scribe: *an hic accipere potuerit.* nempe, in hoc casu an lex potuerit accipere excusationem. Jam venit ad alterum membrum divisionis, & nova incipit periodus. *An abdicari debeat, per hoc quæsivit:* &c. Ita enim diviserat: an possit, an debeat: adhuc illud, nunc alterum aggreditur. Itaque & superius lacunam esse censeo, ubi habetur: *Divisit in jus & æquitatem: an abdicari possit, an debeat, sic quærit.* Deest aliquid ante τοῦ *sic quærit:* puta hujusmodi: *An possit, sic quærit:* vel, *prius sic quærit.* Nisi malis τὸ, *an debeat,* delere. Nam jus est, an possit; æquitas, an debeat. Fuerit ergo: *Latro illas quæstiones fecit: divisit in jus & æquitatem: an abdicari possit, sic quærit.* Hinc autem apparet quoque Schottum pro illis, *per hoc quæsivit*, male subjicere, *Post hæc quæsivit.* Gronovius.

25 *Tractatio magis est quam quæstio*] Diximus in Controversia hæc esse, aut esse posse, quæstionem generalem, de qua præcipue quæritur, & speciales, de quibus ideo quæritur, ut de generali judicetur. Ipsæ etiam speciales aliquando sua membra habent quæstionum speciem habentia, quæ tamen non ut quæstiones separatim, sed in quæstionibus ut earum partes tractanda sunt. hæc, vel tractationes, vel loci, prout in iis diu vel parum immorandum est, quod ex judicio prudentis oratoris dependet, dicuntur. Hoc loco quæstionem fecerunt Græci, an adoptatus abdicari possit. recte. ejusmodi enim est, ut suam propositionem, probationem, refutationem, & epilogum, quantum quæstioni particulari sufficiat, habere debeat. Alteram addidit Gallio. An adoptatus abdicari possit ob hoc vitium, quod antequam adoptaretur, adoptanti notum fuit. Male, inquit noster auctor. nam non est quæstio, sed tractatio, id est, amplificatio, & velut præcedentis quæstionis extensio, quæ separatim tractanda non est, sed velut pars in præcedenti quæstione. Nempe non posse abdicari qui patrem suum aluit, qui adoptatus fuit, & eo minus quia ejus in suos contumax affectus propter quem nunc abdicatur, non ignotus fuit adoptanti, addet etiam locum omni quæstione fortasse fortiorem, propter hanc pertinaciam adoptionem meruisse & adoptatum fuisse, quæ, ut tractationem, & locum, id est, ut partes quæstionis, non

tronis duplicavit sic: Licuit mihi alere, etiam te vetante: deinde non licuit non alere. In priori parte hoc vindicavit, non posse filium ob id abdicari, quod esset suæ potestatis: nulli autem interdici misericordiam. Quid si flere me vetes, cum vidi hominem calamitosum? quid si vetes propter aliquod honestum factum periclitanti favere? [26] affectus nostri in nostra potestate sunt. Quædam enim jura non scripta, sed omnibus scriptis certiora sunt. Quamvis filius familiæ sim, licet mihi & stipem porrigere mendico, [27] & humum cadaveri. Iniquum est, collapsis manum non porrigere: commune hoc jus generis humani est. nemo invidiosum jus postulat, quod alteri profuturum est. *Latro* illud vehementer pressit. Non feci ratione, affectu victus sum: cum vidissem patrem egentem, mens non constitit mihi: quid vetueris, nescio. Hoc aiebant non esse tractandum tanquam quæstionem: esse tamen potentius quam ullam

non ut quæstiones exsequetur. Cirus tamen περὶ διαφορᾶς στάσεων, cap. περὶ ἀποκηρύξεων, ex ea tractatione, quemadmodum Gallio, quæstionem effecit, statumque negotialem. Ejus generis autem exempla plura discutiuntur à nostro auctore in sequentibus, ex quibus hi quæstionis, tractationis, & loci gradus clarius & apertius demonstrantur. *N. Faber.*

26 *Affectus nostri in nostra potestate non sunt*] Editi, quos viderim, omnes & Epitoma negative. Vetus autem adfirmate: sed sensus hic non constabit, quamquam ea sit disciplina Epicteti: τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἐφ' ἡμῖν μὲν ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις. Ita Schottus. Sane & Pal. & Vossianus noster affirmate, neque aliter sensus constat. Vindicat Gallio, non posse filium ob id abdicari, quod in ejus esset potestate, in quod nullum imperium patri. Adsumit ex eo genere affectus esse: nec præcipi illos posse, nec vetari: nostros cujusque esse, nostræque potestatis, non parentum. Vides vim argumenti omnino everti negatione ista. Ergo elidatur. Claudianus: *non extorquebis amari.* Statim illud *enim* est exterendum, sive legas, *Quædam jura*, sive, *Quædam in jure.* Gronovius.

27 *Et humum cadaveri*] Recte: nam cadaver hominis ejectum sepeliendi affectus naturalis est: & non quidem omnibus animantibus, sed homini sic à natura insitus, ut quoniam jura naturalia corrumpere civilis ratio non potest; ideo ne jure quidem patriæ potestatis, aut alio jure civili fieri possit, ut non liceat, aut potius, ut non cuivis necesse sit, ex illo humanitatis communi jure atque officio terram homini mortuo, etiam ignoto sepeliendi causa injicere. quo illud Quintiliani spectat Declam. 5. *Hinc & ille venit affectus, quod non notis cadaveribus humum congerimus, & insepultum quodlibet corpus nulla festinatio tam rapida transcurrit, ut non quantulocunque veneretur aggestu.* Sic P. Faber lib. 2. c. 1. Semestr. apud quem videantur plura.

ullam quæſtionem. *Fuſcus Arellius* pater hoc movit in ultimo tanquam quæſtionem: Putavi te, quamvis vetares, nihilominus velle ali fratrem. [28] Vultu vetabas, aut mihi ita videbaris. *Ceſtius* audacius: Non fuit contentus dicere, Putavi velle te: adjecit, Voluiſti, & hodie quoque vis: [29] & ſua figura dixit omnia, propter quæ velle deberet. quare ergo abdicas? puto, indignaris præreptum tibi officium.

[30] *Color. Latro* colore ſimplici pro adoleſcente: habere, non quod excuſet, ſed, quo glorietur. Non potui, inquit, ſuſti-

28 *Vultu vetabas. aut mihi ita videbaris*] Lego: *At tu vetabas. Haud mihi ita videbaris.* quod ex ſequentibus clarum eſt. N. *Faber.*

29 *Et ſua figura dixit omnia*] Haud dubie, *ſine figura.* Apud Suetonium quoque commemorantur *cauſidicorum figuræ.* Gronovius.

30 *Color*] Color eſt apud Rhetores prætextus, quo factum minus ex ſe probabile tegitur & coloratur. Id nomen ſatis indicat, quod fucum ſubolet. Græcis eodem ſignificatu χρῶμα dicitur, quod ita definivit Marcellus in Hermogenem, ut ſit μετάθεσις τῆς αἰτίας ἢ τὸ ὑπεύθυνον εἰς τὸ ἀνυπεύθυνον μεταθεῖσα. Hujus nominis rationem vult Quintilianus cap. ult. lib. 3. duci, quod maxime tuendus ſit color dicentis ingenio, & aliquando ad ſolam dicentis verecundiam pertineat. Vitioſus enim ille eſt, ut inquit noſter Seneca, qui ad teſtem ducit. Simplicius contra ſuum morem, hac in re Sopater in Hermogenem, qui dicit vocari, διὰ τὸ πρόσωπον παρέχειν τῆς ἀπολογίας, καὶ εἰσεὶ χρωννύναι τὸν λόγον. quemadmodum etiam hoc vocabulo uſi ſunt Valer. Maximus cap. 2. lib. 8. & Juriſconſulti, Ulpianus lib. 8. de offic. proconſul. atque Marcellus lib. 7. digeſtorum. in pandectis, ſub titulis de donationibus inter virum & uxorem, & de Abigeis. Quin & ipſe Quintilianus eam metaphoram in hoc vocabulo agnoſcit, cum ſcribit c. 8. lib. 3. dandum deformibus colorem etiam apud malos. Porro hæc definitio colori proprie ac ſtricte ſumpto convenit, ſcilicet ubi qualitas tantum facti controvertitur, & αἰτίαν cauſamque facti ceu rationem defenſionem continentem ſignificat. Id enim proprie color eſt quod & Hermogenes cap. 1. lib. περὶ στάσεων indicat θαυμάζω δὲ, inquit, εἰ μὴ κεκινομένης περὶ γνώμην αἰτίας ἀπόδοσις καὶ τὸ λεγόμενον χρῶμα. quo loci notant commentatores Græci αἰτίαν καὶ χρῶμα ταυτὸν μὲν εἶναι, ἐν διαλλάξει δὲ κεῖσθαι. At vero ut αἰτία non obſervata Hermagoræ ſollicita diſtinctione tam pro cauſa judicii, quam pro cauſa facta ſumitur, id eſt, etiam τὸ αἴτιον complectitur & cauſativum litis quod vocat Fortunatianus, tamque ab actore eſt quam à reo: ita etiam color. Itaque color & deprecationem comprehendit, & omnem rationem tam actoris qua damnandum reum nititur, quam rei qua ſe abſolvendum. Et cum apud Græcos quædam ſint cauſæ ἀχρώματοι, in quibus nullam reus facti a ſe commiſſi excuſationem, nullum prætextum invenire poteſt: ut ſi quis ne in bellum proficiſcatur ſibi pollicem præciderit, vel in adulterio, ἄρθρα ἐν ἄρθροις deprehenſus fuerit, vel ut illa de qua Juvenalis lib. 2.

Quæ jacet in ſervi complexibus aut Equitis. dic,

Dic

ſuſtinere illud durum ſpectaculum. Offenſam mihi putas tantum excidiſſe: mens excidit, non animus mihi conſtitit: non in miniſterium ſuſtinendi corporis ſuffecerunt pedes; oculi ſubita caligine obtorpuerunt. Alioquin ego ſi tunc meæ mentis fuiſſem, exſpectaſſem dum rogaret? *Fuſcus* illum colorem introduxit, quo frequenter uti ſolebat, religionis: Movet, inquit, me natura, movet pietas, [31] movet & humanorum caſuum tam manifeſto approbata exemplo varietas. Stare ante oculos fortuna videbatur, & dicere talia: Hi ſunt, qui ſuos non alunt. *Albutius* hoc colore: Acceſſit, inquit, ad me pater; nec ſummiſſis verbis locutus eſt: non rogavit, ſed, quomodo agendum erat cum filio, alere me juſſit. recitavit legem, quam ego ſemper ſcriptam etiam

Dic aliquem ſodes heic Quinctiliane colorem.
Hæremus: dic ipſa.

tamen eum qui nullam excuſationem habet, ſolam pœnitentiam habere colorem dicit idem Quintilianus cap. 1. lib. 2. Itaque eo ſignificatu non erit Controverſia quæ deprecatione ſola nititur, nec ulla alia ἄχρωμος. Et infra toto hoc opere ſingulis Controverſiis colores tam actorum quam reorum ſubjiciuntur. Unde ergo (dicet aliquis) in illis Quintiliani declamationibus diviſio coloratarum, & tractatarum? Neſc o. & vereor ne qui primus ſic illas diſtinxit, illudere, aut crucem figere ingeniis voluerit. Nam, ut non anxie in ſingulas inquiram, quæ prima occurrit inter coloratas, tota ſcripti & voluntatis eſt: in quo quidem quæſtionis genere proprie non eſt color: & tractatarum ultima tota colore nititur. Nam qui venum dediſſe fatetur, ſi non habet quid dicat cur hoc fecerit, nulla Controverſia erit. factum enim per ſe improbum eſt. Colorem igitur oportet inveniat, nempe ſe miſericordia motum, ne tamdiu miſer cruciaretur, illudque non proditori peſſime merito, ſed humanitati dediſſe. Præterea ſatis patere nullos proditorem conſcios habuiſſe, quos ne bis quidem tortus indicarit, periculumque fuiſſe, ne ſi tertio torqueretur, in Remp. male affectus eos nominaret quos maxime Reipubl. conducere noſſet, ſuſpicionibuſque civitatem impleret. Ex quibus apparet, & quæ colorata dicitur non eſſe, & quæ tractata coloratam eſſe. Ut omittam vitioſam eſſe illam diviſionem in tractatas, & coloratas, cum toto genere color à tractatione differat. *N. Faber.*

31 *Movet & humanorum cauſa, & tam manifeſto*] Neſcio an non propius ad verum, ſi legamus, *movet & humanorum caſuum tam manifeſto approbata exemplo varietas.* Nam veritatis vocabulum minime ad locum facit: varietatis autem maxime fortunæ quadrat: cujus ſupra legem eſſe dixit præſtare quæ exegeris. *Idem.* Optime Faber, *& humanorum caſuum tam manifeſto approbata exemplo varietas.* Sed mirum eſt, virum præſtantiſſimum non etiam vidiſſe, legendum etiam: *Movit me natura, movit pietas, movit & humanorum.* Sequitur enim: *Stare ante oculos fortuna videbatur.* Narrat ergo præterita. *Gronovius.*

etiam patruo putavi. Deinde dixit, Præstiti non quantum patri præstare debui, sed quantum vetanti surripere potui. *Blandus* colore diverso. Venit subito deformis squalore, lacrymis. [32] O graves, fortuna, vires tuæ! Ille dives modo superbius rogavit alimenta, rogavit filium suum, rogavit abdicatum suum. Interrogas, quam diu rogaverit? ne dii istud nefas patiantur, ut diu rogaverit: diutius tamen quam tu. Quæritis, quid fecerit? quod solebat. *Silo Pompeius* hoc colore. Movet, inquit, me, quod nihil suo jure, nihil pro potestate, quod tanquam patruus accessit: ego vero non expectavi verba, non preces: complexus sum, & osculatus patrem, dedi alimenta. hoc unum crudeliter feci, quod dixi fratrem dedisse. Non alere, sed exprobrare visus sum. *Triarius* hoc colore. Timui, inquit, si non aluissem, ne abdicarer à patre: sciebam quomodo illi placuissem. *Argentarius* hoc colore: Accessit, inquit, ad me pater, obrutus sordibus, tremens, deficientibus membris. rogavit alimenta. Interrogo vos, Judices, quid facere oporteat? nam istum non interrogo. Scit quid facturus sim. [33] Nam patrem ut alteri patri faciam injuriam, alteri invidiam. Cum vetuisset me alimenta præstare, si qua est fides, non putavi illum ex animo vetare. Lenocinatur, inquam, gloriæ meæ, ut videar etiam prohibitus aluisse. *Marillius* novo colore egit, Cecidit in pedes meos senex, squalidus barba capilloque. movit, inquam, nescio quis iste misericordiam meam. allevavi, cum ignorarem quis esset: vultis repellam, quod pater

32 *O graves, fortuna, vires tuæ*] Puto, *vices*. Epitoma 5. declam. 1. *Vive, mutantur vices felicitatis humanæ*. Gronovius.

33 *Nam patrem ut alteri patri faciam injuriam*] Forte, *Non alerem, ut alteri patri facerem injuriam, alteri invidiam?* Non alendo enim famelici injuriam fecissem, diviti invidiam. N. *Faber*. Erasmus conjicit: *Non putaram*. Gruterus, *non patiar*. Tu lege: *Non patietur*. Narrat, quid cogitaverit rogatus, antequam vetaretur. Is, qui nunc pater est, non patietur, ut alteri patri faciam injuriam; intellige egenti & roganti, non dando: alteri invidiam & odium apud homines, intellige pariter, non dando, ipsi, qui nunc est, quasi nolit, me dare, & inimicitias fraternas tam crudeliter exerceat. Volet igitur potius me dare alimenta. *Gronovius*.

ter eſt? *Ceſtius* hoc colore. Hæc mecum cogitavi. Patrem meum egentem video: frater nec miſeretur, nec præſtat alimenta: [34] hoc eſt, inquam, novi vitii, eripere filio officium. Sciebam hanc fortunam meorum, has jam meas eſſe parteis. Hoc peccavi, quod non ultro ad patrem acceſſi. ſed aiebam, Nolo quicquam amplius præſtare, quam illi præſtiti. Expectavi, donec patruus ad me veniret. & nunc expectabo. [35] Venit ad me pater: quid habui facere? perducerem illum ad patruum? non feci; merito iraſcitur. Potuit enim, ſi aluiſſet, levare quidem fortunam fratris, ſed cauſam aggravare. *Buteonis* colorem non approbat Latro: præſtitiſſe ſe dixit exiguum, tantum quo ſpiritum poſſet producere, & cum deſcripſiſſet pallorem ejus & maciem, adjecit, Apparet illum ab inimicis ali. Hunc colorem cum improbaret Latro, hac ſententia uſus eſt: Non eſt, inquit, abdicato quidquam ex gloria ſui criminis detrahendum. *Hiſpanus* hunc colorem venuſtius. nam & miſerationi ejus qui benigniſſime alit, adjecit aliquid: & pietati ſuæ nihil detraxit. Quomodo, inquit, illum alo? Exiguos furtive cibos mitto: [36] & ſi quid de menſa mea detrahere

34 *Hoc eſt, inquam, novi vitii*] Neſcio unde legebatur hic aliquando, *novitii.* ad quod ſic Gruterus: Eraſmus & Pal. *novi vitii.* quod malim, utique cum non ſatis capiam, quomodo alterum hic conſiſtat. At, ô bone, qui capere potuiſti, quomodo hoc ipſum conſiſtat? Credo, quia ſuperius aliquid de vitio ejus faſſi declamatores in perſona filii. Sed nihil illud huc pertinet. Aurelius: *hoc eſſe iniquum & non vitii*, vel, *& non mei vitii:* probante Schotto in variis lectionibus. Vera lectio: *Frater nec miſeretur, nec præſtat alimenta: hoc eſt, inquam, non vult præripere filio officium.* Mihi ſervat vel cedit hunc honorem, meæ gloriæ lenocinatur. Superius in alio ſenſu eadem phraſis: *puto, indignaris ob præreptum tibi officium.* Gronovius.

35 *Venit ad me pater, quid debui facere?*] Multo melius ſcriptus & Pal. & Eraſmi, immo, credo, omnes ante conjecturam Schotti: *quid habui facere?* Cicero pro Roſcio Amerino: *Habeo etiam dicere, quem contra morem majorum minorem annis ſexaginta de ponte in Tiberim dejecerit.* Lib. 1 Famil. *De Alexandrina re cauſſaque regia tantum habeo polliceri, me tibi abſenti tuiſque præſentibus cumulate ſatisfacturum.* Livius, lib. 44. *Illud affirmare pro certo habeo audeoque; me omni ope admiſſurum eſſe.* Idem.

36 *Et ſi quid de menſa mea detrahere potui*] Elegantior erit locus ſi *de demenſo meo* ſcribatur. Terent. in Phormione:

Quod ille unciatim vix de demenſo ſuo,
Suum defraudans genium, comperſit miſer, &c.

quem locum videtur exprimere voluiſſe Hiſpanus. *N. Faber.*

here potui, famelico ſeni porrigo. Non credis, quia ſcis quomodo te aluerim. Colorem ex altera parte, quæ durior eſt, [37] Latro aiebat hunc ſequendum, ut graviſſimarum injuriarum inexorabilia & ardentia induceremus odia. Thyeſteo more aiebat, patrem non iraſci tantum debere, ſed furere. Ipſe in declamatione uſus eſt ſummis clamoribus, illo verſu tragico: Cur fugis fratrem? ſcit ipſe. Hunc colorem ſecutus *Syriacus Vallius*, durum ſenſum videbatur non dure poſuiſſe in narratione ſic: Infeliciſſimam ambo & triſtiſſimam egimus vitam, excepto quod alter alterum egentem vidimus. Æque efficaciter videbatur odium expreſſiſſe fraternum, hac ſententia: Vos, Judices, audite, quam valde eguerim: fratrem rogavi. Hanc partem memini apud Ceſtium declamari ab Alfio Flavo, ad quem audiendum me fama perduxerat: qui cum prætextatus eſſet, tantæ opinionis fuit, ut P. Romano puer eloquentia notus eſſet. Semper de illius ingenio Ceſtius & prædicavit, & timuit. Aiebat tam immature magnum ingenium non eſſe vitale: ſed tanto concurſu hominum audiebatur, ut raro poſt illum auderet Ceſtius dicere. Ipſe omnia mala faciebat ingenio ſuo: naturalis tamen illa vis eminebat: quæ poſt multos annos tametſi deſidia obruta, & carminibus enervata, vigorem tamen ſuum tenuit. Semper autem eloquentiam ejus commendabat aliqua res extra eloquentiam. In puero lenocinium erat ingenii, ætas. in juvene, deſidia. Hic cum declamaret partem abdicantis, hanc ſummis dixit clamoribus ſententiam. *Alfii.* Quis es tu, [38] qui de facto patrum ſententiam feras? Ille tunc peccavit: tu nunc peccas. ad te arbitrum odia noſtra non mittimus: judices habemus deos. Et illam ſententiam: Audivimus fratrum fabuloſa certa-

37 *Ultro aiebat hunc ſequendum*] Niſi me conjectura fallit, legendum eſt Latro *aiebat*: ut quemadmodum pro altera parte primum quibus coloribus Latro uſus eſt, exſequutus eſt: ita pro abdicantis parte faciat. *N. Faber.*

38 *Qui de facto fratrum*] Melior meo judicio epitomes lectio: *Quis es tu qui de facto patrum ſententiam feras?* majoris enim eſt ἐμφάσεως. Verum quia illa vulgaris ſuſtineri poteſt, ideo mutare nolui. *Idem.*

39 *Her-*

certamina, & incredibilia, nisi nos fuissemus: impias epulas, detestabili parricidio furvum diem. Hoc uno modo iste frater à fratre ali meruit. Quiam innocenter me contra parricidium vindico? filium illi suum reddo. *Cestius* hunc colorem tam strictum non probavit, sed dixit temperandum esse: & ipse hoc colore usus est, quem statim à principio induxit. Miratur aliquis, quod cum duo gravissimam acceperimus injuriam, ego & filius, ego solus irascor? non est quod quisquam miretur. jam filio satisfactum est. Debuisti me rogare, ut ipse præstarem: debuisti illum ad me perducere: debuisti reconciliationem tentare, non famam pietatis ex nostra captare discordia. Fortasse ego cum egerem, fratrem rogassem, si tu non fuisses. fortasse ille me rogasset, si tu non fuisses. poterat nobis convenire, si non fuerit in medio, quem potius miseri contumaces rogent. [39] *Hermagoras* in hac controversia transiit à procemio in narrationem eleganter, rarissimo quidem genere, ut in eadem re transitus esset, sententia esset, schema esset, sed, ut Latroni placebat, [40] schema quod vulneret, non quod titubet. Ex altera parte transit à procemio in narrationem *Gallio*, & ipse per sententiam sic: Quidni filium mihi nolim cum isto communem esse, cum quo utinam communem nec patrem habuissem? *Diocles Carystius* illum sensum à Latinis jactatum dixit brevissime, rarissimo genere, quod sen-

39 *Hermagoras*] Temnæus Æoliæ, cognomine dictus Carion, Theodori discipulus sub Augusto floruit, quatuorque libros artis Rhetorices edidit. Male apud Suidam sex ponuntur, cum quattuor tantum enumeret, nempe περὶ ἐξεργασίας, περὶ πρέποντος, περὶ φράσεως, περὶ σχημάτων. Romæ cum Q. Cæcilio docuit, ubi etiam admodum senex decessit, ut verum esse potuerit quod ait Quinctilianus, sua ætate quosdam superasse qui Hermagoram viderant: apud quem etiam ejus hoc extat elogium: *Hermagoras*, inquit, *vir subtilis & in plurimis admirandus, tantum diligentia nimium solicitæ, ut ipsa ejus reprehensio laude aliqua non indigna sit.* Hæc cap. 1. & ultimo lib. 3. & Strabo lib. 13. ex quibus apparet alium esse ab Hermagora qui pariter rhetorica scripsit, cujus apud Ciceronem & Cornificium fit mentio. *N. Faber.*

40 *Schema quod vulneret, non quod titubet*] Non intelligo. Codex C. Schotti, *titubaret*. An, *quod vulneraret, non quod turbaret*. An potius, *titillaret*. Gronovius.

CONTR.

ſententia verbis conſumatur. nec enim paucioribus poteſt. *Euctemon* levis declamator, ſed dulcis, dixit nove & amabiliter, illum æque ab omnibus vexatum ſenſum, quo reconciliatio fratrum tentatur.

Controversia II.

Sacerdos proſtituta.

Lex. *Sacerdos caſta è caſtis, pura è puris ſit.* Thema. *Quædam virgo à piratis capta venit: empta à lenone, & proſtituta eſt. Venientes ad ſe exorabat ſtipem. militem qui ad ſe venerat, cum exorare non poſſet, colluctantem & vim inferentem occidit. accuſata, & abſoluta, remiſſa ad ſuos eſt: petit ſacerdotium. Contradicitur.*

Contra Puellam. *Porcii Latronis.* [1] Sacerdos noſtra adhuc in lupanari viveret, niſi hominem occidiſſet. Inter barbaros quid paſſa ſit, neſcio: quid pati potuerit, ſcio. Sacerdoti ne purus quidem contigit dominus. Abſint ex hoc foro lenones, abſint meretrices: ne quid parum ſanctum occurrat, dum ſacerdos legitur. ſi nihil aliud, certe oſculatus eſt te, quiſquis puram putabat. O egregium pudicitiæ patrocinium: militem occidi. At hercules lenonem non occidiſti. Deducta es in lupanar, accepiſti locum, pretium conſtitutum eſt, titulus inſcriptus eſt, hactenus in te inquiri poteſt: Ceterum neſcio quid cellulam & obſcœnum lectulum voces. De pudicitia ſacerdotis hic quæritur. Nemo, inquit, mihi virginitatem eripuit, ſed omnes quaſi crepturi venerunt: ſed omnes quaſi eripuiſſent, receſſerunt. [2] Quo mihi ſacerdotem, cujus precaria eſt caſti-

Contr. II. 1 *Sacerdos noſtra*] Epitome ſcriptum habet *veſtra*. utrumque quia ferri poteſt, quod receptum eſt retinui. N. *Faber.*

2 *Quo mihi ſacerdotem, cujus precaria*] Pincianus rectius ait eſſe in ſuis: *Quid mihi cum ſacerdote, cujus precariæ.* Utrumque pejus. Ac poſterius refutavit Gruterus. Alterum eſſe pravum, poterat meminiſſe ex iis, quæ notaverat ad Naturales quæſtiones. Declamatione Quintiliano adſcriptarum ſecunda;

castitas? cum ex illo lupanari cruenta fugeret, si qua tibi occurrisset. Si mater tua prostitisset, tibi noceret: propter te liberis tuis sacerdotium non daretur. *Fulvii Sparsi.* Quid inclusa feceris, nec quærere debemus, nec scire possumus. *Cornelii Hispani.* Occidisti hominem. quid respondes? vim afferebat mihi. Puto, sacerdoti pro libertate vota facienda sunt: captivæ mandabitis? Pro pudicitia vota facienda sunt: prostitutæ mandabitis? [3] Pro militibus vota facienda sunt: isti mandabitis? Id enim deerat, ut templa eas reciperent, quas aut carcer aut lupanar ejecit. *Marillii.* Ut sciamus illam apud lenonem fuisse, blanda est: ut sciamus apud piratas, cruenta est. Nemo, inquit, me attigit. [4] da mihi lenonis rationes; captura conveniet. Age, si quis venit pertinax? age, si quis hoc ipsum concupivit quod virgo eras? age, si quis, ne negare posses, ferrum appulit? *P. Vicitii.* Eam sacerdotem facite, quæ aut honeste maneat, quod semper fuit, aut pœnam sentiat, si esse desierit. Cujus audaciæ es, puella? etiam si nobis non timeremus, tu tibi metuere deberes. Aliter deorum numini subjecta uniuscujusque conscientia est, aliter nostræ æstimationi. Nos tantum

da: *Quo caco hæreditatem vel innocentem?* Ibidem: *Quo, per fidem, divitias juveni, apud quem omnium rerum diversitas perit?* utque appareat idiotismum & in ore vulgi fuisse, l. 2. C. Theodosii, quæ est prima in codice Justiniani, de Veteranis: *Adunati veterani exclamaverunt: Constantine Auguste, quo nos veteranos factos, si nullam indulgentiam habemus?* Et sic scite vetus interpres sacri Codicis Esaiæ, cap. 1. *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus.* Gronovius.

3 *Pro militib. vota facienda sunt: isti mand.*] Particula *isti*, parum apte menti auctoris convenire videtur. Quare conjectura ducor, ut scripserit *hosti*; quæ vox respondet duabus prioribus, *captiva* & *prostituta*. *Hostem* autem virginem appellat, quia militem occiderat, quod hostilis animi factum erat. *Juretus.*

4 *Domi lenonis rationes*] Quid si legamus, *Da mihi lenonis rationes: captura convincet.* id est tantum ab adeuntibus accepisse, quantum quamvis aliam meretricem, ut inde castiorem ceteris non esse clarum sit. Ita Nicolaus Faber. Pars emendationis vera est, in parte excidit. non enim mutandum: *captura conveniet.* quod est elegantissime dictum pro illo; ratio capturæ constabit: per te non minus salva integraque erit: tuo nomine tantum in accepti tabulis erit, quantum cujusquam aliarum meretricum nomine. Diversa sunt illa, Controvers. 33. *Tibi captura quotidiana non respondet.* Et pro eodem in excerptis, lib. 10. decl. 4. *Tibi, inquit, quotidiana captura*

tantum [5] quæ feceras palam, vidimus; illi, etiam quæ secreta sunt. Indignam sacerdotio dicerem, si transisses per lupanar. [6] Procedente hac lictor submovere jubebitur? huic prætor via cedet? summum imperium consules cedent tibi? Quæcumque meretrix prostrata fuit, fugiet? Fas sacerdoti non esset, ancillam tibi similem habere: fieri te sacerdotem fas erit? Nam quod ad sortem pertinet, ne reliquæ virgines contaminarentur, hæc segregata est. Castam te putas, quia invisa meretrix es. Nuda in litore stetit ad fastidium emptoris: [7] omnes partes corporis & inspectæ & contrectatæ sunt. Vultis auctionis exitum audire? [8] Vendit pirata,

captura non constat. Sic Terentius Phormione: *Accipe, hem, lectum est: conveniet numerus, quantum debui.* Cicero lib. 5 ad Attic. ep. ult. *Quid opus est? inquam. rationes conferatis. Assidunt: subducunt: ad nummum convenit.* Gronovius.

5 *Quæ feceras palam*] Paulo melius fort. *quæ feceris palam.* N. Faber.

6 *Procedente hac lictor submovere jubebitur?*] Sic quidem Lipsius de conjectura, cui subscribit Schottus: sed mss. & veteres editi, *submoveri videbitur.* Itaque ob consequentia malim: *submovere vetabitur.* Intelligo lictorem, non Vestalis, sed prætorum & consulum. horum lictores vetabuntur animadvertere, & ultro ipsi sacerdoti decedent. Lib. 6. epitom. controv. 8. contra Vestalem: *Tibi magistratus suos fasces submittunt: tibi consules prætoresque via cedunt.* Gronovius.

7 *Omnes partes corporis*] Exposita enim mancipia ab empturientibus, num sana & integra essent, contrectabantur. Martialis lib. 6. Epigram. 62. Suetonius Octavio, cap. 69. Porro linea eadem legendum, *vultis auctionis exitum audire?* non *actionis.* N. Faber.

8 *Vendit pirata, emit leno, excipitur nihil*] Fugit ratio Lipsium, cum supposuit: *excipit fornix.* Solitas enim in venditione mancipiorum certas contumelias excipi, ex jure notum est. L. 10. §. 1. de in jus vocando: *Prostituta contra legem venditionis, venditorem habebit patronum, si hac lege venierat, ut, si prostituta esset, fieret libera.* Quo nihil ad hunc. Marci locum servandum aptius commodiusque. Sic & post legem Petroniam dominis in ludum bestiarum servos vendere concessum non fuit, l. 11. §. 2. ad l. Corneliam de Sicariis. Rescriptum Divorum Fratrum, l. 42. de contr. emt. *Domini neque per se, neque per procuratores suos possunt saltem criminosos servos vendere, ut cum bestiis pugnent.* Quæ, priusquam à principibus constituta essent, ipsius lex humanitatis privatorum pactionibus & exceptionibus sanxit. Unde declamat. 9. Quintiliani: *Parum est, quod in nefarias latronum manus præda perveni, & quæ ultima malorum etiam servorum conditio est, sine exceptione venalis.* Controv. 34. *Utinam, Philippe, hac auctionem cum exceptione fecisses: ne quis Atheniensis emeret.* Sic & ipsi lenones interdum excipiebantur. Declamat. Quintil. 3. *Leno etiam servus excipitur: fortasse hac lege captivos vendes.* Ubi ponitur in arbitrio vendentis, quod postea jus factum. Nam Hadrianus Cæsar lenoni & lanistæ servum ancillamve vendi vetuit, caussa non præstita. Gronovius.

9 *Hono-*

pirata, emit leno, excipitur nihil. Eo deducta es, ubi tu aliud honestius nihil facere potuisti quam mori. Quæ stipem rogasti, sacerdotium rogas? Fortuna, inquit, hoc me coëgit pati: misereri debent omnes mei. Et ego misereor tui, puella. sed non facimus miserandas sacerdotes. non est apud nos maximus honor, ultimorum malorum solatium. *Mentonis.* [9] Honorem habitum auribus majestatique velim vestræ, quod necesse est in hac causa nominare lupanar, lenonem, meretricios quæstus, homicidium. Quis credat? Inter hæc sacerdos quæritur. At mehercules futuræ sacerdoti nihil ex his audiendum erat. Sacerdotis vestræ summa notitia est, quod prostitit: summa virtus, quod occidit: summa felicitas, quod absoluta est. Non potest in ea sperari sacerdos, in qua sperari meretrix potest. Aliis oculis virginem leno æstimat, aliis pontifex. *Blandi.* Virgo sum, inquit. Interroga, si dubitas, archipiratam: interroga gladiatorem, an rogatus virginitati pepercerit. Non refello, dum scias clausa esse testibus tuis templa. In auctione nemo voluit liceri, ut enotuit, servisse piratis. non videbatur iste virginis vultus, ista constantia, & ne armatum quidem timens audacia. *Arellii Fusci Patris.* Ne metuas, puella; pudica es: sed sic te viro lauda, non templo. Meretrix vocata es, in communi loco stetisti, [10] superpositus est cellæ tuæ titulus,

9 *Honorem habitum auribus*] Nimirum *honorem præfari* solebant, ubi quid turpe & obscœnum dictu locuturi, vel loca Ædilem metuenda nominaturi. Cic. Epist. 22. lib. 9 Fam. *Nos autem ridicule, si dicimus, Ille patrem strangulavit, honorem non præfamur: sin de Aurelia aliquid aut Lollia, honos præfandus est.* Vide de hac re plura apud Brissonium lib. 8 de Formulis.

10 *Superpositus est cellæ tuæ titulus*] Qui nomen meretricis prostantis indicaret. Juvenalis Sat. 6. de Messalina:

——— *titulum mentita Lyciscæ.*

Martialis lib. 11.

Intrasti quoties inscriptæ limina cellæ.

id est, titulum habentis. Hujusmodi titulos intelligit Petronius Arbiter, cum scribit: *Cum ego negarem me cognoscere domum, video quosdam inter titulos, nudasque meretrices furtim spatiantes.* Tertullianus de pudicitia statim initio: *Ego & mœchia & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto. O edictum cui adscribi non poterit bonum factum. Et ubi proponitur liberalitas ista? ibidem opinor, in ipsis libidinum januis, sub ipsis libidinum titulis.* N. Faber. Certa cuique meretrici *cellula* constituebatur, propriusque ei titulus inscribebatur, quo & prostituta nomen & quantum uno concubitu mereret, designabatur.

titulus, venientes recepisti. Cetera, etiam si in communi loco essem, tamen potius tacerem. *Pompeii Silonis.* Excipitur meretricum osculis. Docetur blanditias, & in omnem motum corporis confringitur. Avertite aures petituræ sacerdotium, dum reliqua narro: nihil ad vos deferam dubium: nihil audietis, nisi quod vicina civitas vidit. Tu sacerdos? quid si tantum capta? quid si tantum prostituta? quid si tantum homicida? quid si tantum rea fuisses? *Rom. Hispanis.* Numquid hoc negas, colluctatam te tamen cum viro? quem in illa volutatione necesse est prius super te fuisse. [11] Adjiciebat *Zeno:* merito occisum militem, plus ausum, quam in prostitutam licebat. Exorasti populum. Nunquid & lenonem? nunquid & piratam illum, quem non poteras occidere? *Argentarii.* Armatum, inquit, occidi. Quid inermis gloriatur homicidio ejus, quem nescio, an sero occiderit? *Cestii Pii Narratio.* Ita domi custodita est, ut rapi posset: ita curæ fuit suis, ut rapta non redimeretur: ita raptæ pepercere piratæ, ut lenoni venderetur: sic emit leno, ut prostitueret: sic venientes deprecata est, ut ferro opus esset. Conjectum in urnam nomen ejus non exiit, sed ejectum est. tempus erat nos sortiri, urna purgata est. Stetisti puella in lupanari: ut nemo te violaverit, locus ipse violavit. Stetisti cum meretricibus, stetisti sic ornata, ut populo placere posses, ea veste quam leno dederat. Nomen tuum pependit in fronte: pretia stupri accepisti; & manus, quæ diis datura erat sacra, capturas tulit. cum deprecareris intrantis amplexus, ut omnia alia impetraris, osculo rogasti. Ancillæ ex lupanaribus sacerdoti non emuntur: coram sacerdote

batur. hos Tertullianus *libidinum titulos* appellat lib. de pudicitia: de quibus plura visantur apud Brissonium lib. de jure connub. Cassellum Durantium lib. 1. cap. 2 Variarum, Douzam Præcidan. lib. 1. c. 4. ad Arbitrum.

11 *Adjiciebat Zeno, merito*] Quid si legamus *Silo?* Nam Zenonis Rhetoris Latini alibi non fit mentio. Zeno tamen Rhetor Græcus apud Strabonem lib. 14. nominatur: sed Hispone paulo antiquior fuit, cui adeo adjicere non potuit. *N. Faber.* Quid si legas, *Silo?* inquit Faber. Immo: *Adjiciebat obscæne.* idem nempe Romanus Hispo. *Gronovius.*

24 *Ad*

cerdote obscœnis homines abstinent. Non sine causa sacerdoti lictor apparet; occurrenti tibi meretricem submovisset. Non est credibile, temperasse à libidine piratas, omni crudelitate efferatos, quibus omne fas nefasque lusus est, simul terras & maria latrocinanteis, quibus in aliena impetus per arma est: jam ipsa fronte crudeles, & humano sanguine assuetos, præferentes ante se vincula, & catenas, gravia captis onera. A stupris removere potuisti, quibus inter tot tanto majora scelera, virginem stuprare, innocentia est? Sed lupanar excipit omnes. Sordida injuriosaque turba huc influit, nec quisquam eo ut judicet, venit. [12] At omnes favere fabulis tuis, at omnibus persuasum est. Nemo in tanta euntium redeuntiumque turba inventus est, qui fortunæ tuæ vellet illudere? Ergo tu cum tam innocens quam dicis, ista passa es, credis deos esse? nihil, inquit, passa sum. hoc satis est nupturæ, sacerdoti parum. Ubi adhuc fuisti? discede, ignota es: deinde, nimum nota es. P. *Aspernatis*. Contradico, non inimicitiis cujusquam impulsus. Quod enim odium, quæ inimicitiæ cujusquam esse possunt, quam nemo civium suorum norat antequam prostitit? Movet me respectus omnium virginum, de quibus hodie gravis fertur sententia, si in civitate nulla inveniri potest, neque meretrice castior, neque homicida purior. Piratæ te inviolatam servaverunt? à sacerdote se non abstinuisset pirata, leno, mango. De sacerdotis pudicitia his sponsoribus credendum est? Jacuisti in piratæ myoparone: contrectata es alicujus manu, alicujus osculo, alicujus amplexu. An melius pirata servavit, quam pater? Conversata es diutius inter humano sanguine delibutos: inde est profecto quod potes hominem occidere. Proclama ingenuam esse te. quid expectas? cum in lupanar veneris, jam tibi omnia templa præclusa sunt. [13] Conservarum osculis inquinatur, inter ebrio-

12 *At omnes favere*] Ceteræ editiones, *Aut omnes favere fabulis tuis, aut omnibus*, &c. unde conjicio legendum, *Haud omnes favere fabulis tuis, haud omnibus persuasum est.* N. Faber.

13 *Conservarum osculis inquinatur*] Lego,

ebriorum convivarum jocos jactatur, modo in puerilem, modo in muliebrem habitum composita. Istinc ne patri quidem redimenda es. Nulla satis pudica est, de qua quæritur. Non legerem te sacerdotem, etiam si sacerdoti servisses. Virginem esse sacerdotem nostram, cui credimus? meretrici, lenoni, piratis? hæc enim testium summa est. Castigationem ex pontificis maximi arbitrio meruerat sacerdos, si te è lupanari redemisset. Convenit omnis libidinosorum turba, & concurrit ad meretricem novam. Illud certe fateberis, pudicitia tua precaria est. Tot intraverunt cellam tuam gladiatores, tot juvenes ebrii, & omnes ante militem inermes. Ego illam dico prostitisse: illa se dicit etiam mendicasse. Pudicitiam sacerdotis meæ etiam carnifici debeo. *Junii Gallionis.* Ambitiosa lex est, ad sacerdotium notæ non sanctitatis tantum, sed felicitatis admittit. Inquirit in majores, in corpus, in vitam. Vide tu, quemadmodum tam morosæ legi satisfacias. Capta es à piratis: inter servos, inter homicidas, in illis myoparonis angustiis spatiata es. [14] Viderimus quid in te audere potuerit feritas hostium, libido barbarorum, licentia dominorum. Certum habeo, judices, cum hanc feritatem barbarorum audiatis, favetis illi, ut quamprimum mutet servitutem. Sic istam servaverunt piratæ, quemadmodum qui lenoni essent vendituri. Stare in illo ordine, ex eadem vesci mensa, in eo loco vivere, in quo etiam si non patiaris stuprum, videas. Aliquis fortasse inventus est, quem hoc ipsum irritaret,

Lego, *conservarum osculis inquinatur.* N. Faber.

14 *Viderimus, quid in te audere potuerit*] Puto scribendum: *Videbimus.* Quod Lucio alibi defendimus, alibi restituimus. Excerpt. lib. 3. contr. 1. *Sic circumventus est, inquit, injuriam persequatur, de vi agat, talionem petat. Videbimus. Primum est, ut habeat, unde vivat.* Eadem labes frequens in Fabii avi declamationibus. CCCIX. *Videbimus, an in controversiam res adducta sit, postea: interim certum est hunc fuisse raptorem.* CCCXIV. *Videbimus in aliis partibus demens fuerit: hic tanquam sanus perseveravit.* CCCXXVI. *Quod crimen an verum sit, postea videbimus: interim legi & juri conjunctum non est.* CCCXXXII. *Videbimus enim postea de judicio: interim non dubitabitur, uter ex nobis illum magis amaverit.* Ubi & ut aliis nonnullis locis perperam editum, *viderimus:* salvum est illud declam. 327. & 350. *Gronovius.*

15 *Mu-*

taret, quod rogabas. Ipse autem leno pepercit? Ignoramus istos, quibus vel hoc in ejusmodi quæstu præcipue placet, quod illibatam virginitatem decerpunt. Servavit te leno, quam prostituturus erat in libidinem populi? ita est. Sic leno tanquam non castam è castis. Omnes, inquit, exoravi. Si quis dubitat, an meretrix esset, audiat quam blanda sit. Hæsisti in complexu: osculo pacta es, ut felicissima fueris: pro pudicitia impudice rogasti. Quid faciam [15] mulieri intra crimina sua delitescenti? Cum dico, Vim passa es: Occidi, inquit. cum dico, Hominem occidisti: Inferebat, inquit, vim. Sacerdos nostra stuprum homicidio, homicidium stupro defendit.

DIVISIO. *Latro* in has quæstiones divisit: An per legem sacerdos fieri non possit: & si lex illi non obstat, tamen sacerdotio indigna sit. An lege prohibeatur, in hæc duo divisit: An casta sit, an pura sit. An casta sit, in hæc divisit: Utrum castitas tantum ad virginitatem referatur, an ad omnium [16] turpium obscœnarumque rerum æstimationem. [17] Puta enim virginem quidem esse te, sed contrectatam osculis omnium, etiam si citra stuprum, cum viris volutatam. non es casta talis, qualis videri potest, cui lex nocere vult matrem quoque incestam? Si ad virginitatem tantum

15 *Mulieri in crimina sua desilienti*] Mss. & veteres editi, *delitescenti*. Faber ille optimus, *desilienti*; ego, *mulieri crimina sua diligenti*, inquit Lipsius Nec sensus iste, nec in ea voce vitium. Scribe: *mulieri in crimine suo delitescenti*. Vel, *intra crimina sua delitescenti*. Hoc est, uno crimine alterum protegenti, uno pro umbra & scuto adversus alterum utenti. Proxima explicant. Phrasis est Tullii pro Cæcina: *Verum, si quidem erit armorum judicium, tum ista dicito: juris judicium cum erit & æquitatis, cave in ista tam frigida, tam jejuna calumnia delitescas.* Gronovius.

16 *Turpium obscœnarumque rerum æstimationem*] Forte: *ad omnium turpium obscœnarumque rerum abstinentiam.* Idem.

17 *Puta enim virginem*] Locus corruptus & à verbis & ab interpunctione: qui tamen levissima opera curari potest si legamus, *Puta virginem quidem esse te, sed contrectatam osculis omnium etiam si citra stuprum, cum viris volutatam. An casta talis*, &c. Nec dubito quin vera sit hæc hujus loci lectio. Nam cum lex sit CASTA E CASTIS jure quæri potest an hæc ad mentem hujus legis casta, quæ licet incorrupta, in lupanari tamen versata sit. N. Faber.

 18 *Ait-*

tantum refertur castitas: An hæc virgo sit. [18] Aiebat *Apollodorus* quidem, placere, si fixa esset, hæreat & tuta: sed hic non repugnare controversiam huic suspicioni. [19] Non enim potitur adhuc virgine: & multa sunt propter quod credibile sit, non esse. Illud adjiciebat: Denique, etiam si non effecero, ut credant judices non esse virginem: consequar tamen, ut non putent dignam sacerdotio, de qua dubitari potest, an virgo sit. An pura sit, in hæc divisit. An etiam si merito occidit hominem, pura tamen non sit homicidio coinquinata: deinde, An merito occiderit hominem innocentem, uti corpore prostituto volentem. Absoluta est, ostendit non puram esse, sed tutam. An idonea sit, in tractationes quas quisque vult divisit: An idonea sit tam infelix, ut caperetur, ut veniret lenoni potissimum, ut prostitueretur, occidere hominem cogeretur, ut caussam diceret. *Cestius* etiam altius petit, & objicit, quod tam vilis suis fuisset, ut non redimeretur. *Silo Pompeius* dum præceptum sequitur, quo jubemur, ut quotiens possumus, de omnibus legis verbis controversiam faciamus, illam quæstionem movit, *Casta è Castis.* Lex, inquit, *è Castis* cum dicit, hoc non tantum ad parentes refert, sed ad omnes quibuscum versata est virgo. Non enim adjicit, *è Castis Parentibus:* sed, *è Castis.* vult illos à quibus virgo venit, castos esse. Intelligo, inquit, sub hoc verbo multa. Castis cum dicit penatibus, tu ex incestis venis. intelligo castis disciplinis, tu ex obscœnissimis venis. quid enim didicisti? Et quæcumque hoc loco dici poterant. Idem & in illa parte fecit, *Pura è Pu-*

18 *Aiebat Apollodorus quidem placere, si fixa esset*] Locus mirum quantum vitiatus, & quem ex parte depono: videor tamen videre quid dicat. Scholæ præceptum est vitiosas esse illas quæstiones quæ contra thema sunt. qua ratione dubitari potest, num hæc ultima quæstio, An virgo sit, velut contra thema, sit vitiosa. At Apollodorus negat esse. non enim poni virginem, sed quæri. Quare legi poterit: *sed hic non rep. contr. huic suspicioni. Non enim ponitur adhuc virgo: & multa sunt*, &c. & sane in themate dicitur virgo empta, sed non virgo ex lupanari evasisse. *N. Faber.*

19 *Non enim potitur adhuc virgine*] Faber: *ponitur adhuc virgo.* Vel potius: *ponitur, adhuc virginem esse.* Gronovius.

20 *Figu-*

è Puris. *Hisp. Romanus* accuſatoris uſus pugnacitate, negavit puram eſſe, non ad eam hoc referens, ſed ad corpus: tractavit, impuram eſſe, quæ oſculum impuris dederit, quæ cibum cum impuris ceperit. *Albutius* [20] figura diviſit controverſiam. Dixit enim: Putemus tres ſacerdotium petere: unam, quæ capta eſt: alteram, quæ proſtituta: tertiam, quæ hominem occidit. Omnibus nego: & ſic cauſam contra ſingulas egit. *Fuſcus Arellius* ſic diviſit. Probabo indignam ſacerdotio: primum, etiamſi pudica ſit: deinde, quia neſcimus an pudica ſit: noviſſime, quod non ſit pudica.

Color. *Fuſcus* pro puella colorem hunc introduxit. Voluerunt dii immortales in hac puella vires ſuas oſtendere, ut appareret, quam nulla vis humana divinis reſiſteret: magis putaverunt miraculo eſſe in captiva libertatem, in proſtituta pudicitiam, in accuſata innocentiam. *Latro* dixit: Aliqua capta felicior fuit, nulla fortior. *Marillius* cum deſcripſiſſet, dignationem puellæ magnam fuiſſe, altius quiddam ſuperbiuſque vultu ipſo præferentem, hanc adjecit ſententiam, quam ſolebat mirari Latro, immo (ut ipſe aiebat) exoſculari: Narrate ſane omnes tanquam ad proſtitutam veniſſe, dum tanquam à ſacerdote diſceſſerint. *Albutius* dixit: Neſcio quis fero & violento animo venit, ipſis credo diis illum impellentibus ut futuræ ſacerdotis non violaret caſtitatem, ſed videret: prædixit illi, abſtineret à ſacro corpore manum. Non eſt quod audeas lædere pudicitiam, quam homines ſervant, dii expectant. Cruente, & in perniciem cruente tuam, [21] hæc, inquit, arma te neſcis tenere pro

20 *Figuram diviſit in controverſiam*] Vide num rectius legamus, *Albutius figura diviſit Controverſiam*, vel, *in figuras diviſit Controverſiam*. infra enim Controv. 5. lib. 1 1. dicit, *Albutius decentiſſime fecit. Solebat enim fere in aliquas figuras declamationem deſcribere, & prius egit injuſti repudii: deinde ingrati*. Porro hoc loco generalius nomine acцепто figuram vocat conformationem declamationis remotam à communi & primum ſe offerente ratione. *N. Faber*.

21 *Hac, inquit, arma quæ neſcis*] Fortaſſe, *Hac, inquit, arma te neſcis tenere pro pudicitia?* & linea ab hac ſecunda, *accuſator enim inventus, qui judici ejus*, &c. *Idem*.

pro pudicitia, & raptum gladium in pectus piratæ sui torsit. Hoc factum ejus ne lateret, eisdem diis immortalibus fuit curæ. [22] Accusator ejus inventus est, qui judici ejus in foro testimonium redderet. Nemo credebat occisum virum à femina, juvenem à puella, armatum ab inermi: majora videbantur, quam ut possent credi sine deorum immortalium auxilio gesta. *Cestius* timuit se in narrationem demittere, sed illam transcucurrit: hoc dixit, in sacerdote futura maxime debere æstimari pudicitiam, innocentiam, felicitatem. quam pudica sit, miles ostendit: quam innocens, judex: quam felix, reditus. Etiam habemus quandam prærogativam sacerdoti ab ipso numine datam. licet isti objiciant illi, fuisse captivam, lenoni postea servisse, causam novissime dixisse: inter tot pericula non servassent illam dii, nisi sibi. *Argentarius* illud in narratione dixit. Accusator in hoc maxime premebat ream, aiebat occisum esse intra verba, antequam vim afferret. *Silo Pompeius* hac figura narravit: Eam vobis sacerdotem promitto, quam incestam nulla facere possit fortuna. Potest aliquid servitus cogere: servivit & barbaris & piratis: inviolata apud illos mansit. Potest aliquam corrumpere prolapsi in vitia seculi prava consuetudo: etiam matronarum [23] notum in libidine magisterium. licet illam ponatis in lupanari, & per hoc illi intactam pudicitiam efferre contigit. fuit in loco turpi, probrose leno illam prostituit: populus adoravit: nemo non plus ad servandam pudicitiam contulit, quam ad violandam attulerat. [24] Multum potest ad rectum quoque pudici animi propositum:

22 *Accusator ejus inventus*] Faber, *enim*. Non hic censeo vitium esse, sed in membro proximo. & legendum: *Accusator ejus inventus est, qui pudicitiæ in foro redderet testimonium.* Non, *judicii ejus*. Infra: *Accusator in hoc maxime premebat ream: aiebat occisum esse antequam vim inferret.* Hoc est illud pudicitiæ testimonium. *Gronovius.*

23 *Notum in libidine*] Veteres editiones habent, *vultum in libidine magisterium*. Ex quo elicio legendum, *multum in libidine magisterium*. Veteres editiones cum dico, duas illas antiquas Venetianas, de quibus in præfatione loquutus sum, intelligo: quod semel admonuisse sufficiat. *N. Faber.*

24 *Multum potest ad rectum quoque*] Conjicio: *Multum potest ad flectendum quoque pudici animi propositum hostis gladius:*

positum: hostis gladio non succumbet: immo, si opus fuerit, pudicitiam vindicabit. Incredibilem videor in puella rem promittere: jam præstitit. Adolescentem misericordis populi beneficium polluere tentantem gladio repulit. Fuit qui illam accusaret cædis. absoluta est. ne qua vobis posset esse dubitatio, quæ ventura erat ad sacerdotium, an pura esset; an integra: jam judicatum est. *Triarius* dixit: Negat se puella fecisse. Negat illum suis manibus cecidisse. Altior, inquit, humana visa est circa me species eminere, & puellares lacertos supra virile robur attollere. quicumque estis dii immortales, qui pudicitiam ex illo infami loco cum miraculo voluistis emergere, non ingratæ puellæ opem tulistis. Vobis pudicitiam dedicat, quibus debet. *Alterius* partis color nihil habet difficultatis. [25] Apparet quas proposui; dicendum est in puellam vehementer, non sordide, nec obscœne. Sordide *Basilius*; qui dixit: Extra portam istam virginem. &, Ostende istam æruginosam manum. *Vibius Rufus*, qui dixit: Redoles adhuc fuliginem fornicis. Obscœne, quemadmodum *Murrhedius* rhetor. qui dixit: [26] Unde scimus, an convenientibus pro virginitate, alio libidinis genere deciderit? Hoc genus sensus memini quemdam prætorium dicere, cum declamaret controversiam de illa quæ egit cum viro malæ tractationis, quod virgo esset, & damnavit: postea petiit sacerdotium. Novimus, inquit, istam

gladius: non succumbet. Gronovius.

25 *Apparet quas proposui dicendum*] Hæc quia corrupta sunt in editione recenti Romana, omissa sunt: mallem tamen ex his aliquid efficere & legere, *Alterius partis color nihil habet difficultatis. Apparet ex his qua proposui*, vel, *Alterius partis colorem nihil habere difficultatis apparet*, &c. *N. Faber.*

26 *Unde scimus an convenientibus*] Erasmi editio, *te alio libidinis genere addixeris.* Scriptus & Pal. *dedideris.* Schottus ex optimo: *annon venientibus* &c. *decideris.* Legi tamen etiam posse: *te alio libidinis genere dedideris.* Sed verbum *decidendi* nimis elegans est, neque excludi debet. Interim, ut Latina sit oratio, refinge: *an cum convenientibus.* Vel, *annon cum convenientibus.* Utitur enim ut Juvenalis: *cœpit decidere jactu Cum ventis.* & Martialis: *& non erit uncia tota, Decidat tecum qua pater ipse deum.* Et L. Seneca ad Polybium, c. 29. *Pro omnium horum salute hac tecum portione fortuna decidit. Convenientes*, ut supra: *convenit omnis libidinosorum turba.* Aurelius cum suo *scindere* solennia nugatur. *Gronovius.*

istam maritorum abstinentiam, qui, etiam si primam virginibus timidis remisere noctem, vicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum Scaurus, non tantum disertissimus homo, sed venustissimus, qui nullius unquam impunitam stultitiam transire passus est. statim Ovidianum illud,

[27] *Dum timet alterius vulnus inepta loci.*

& ille excidit, nec ultra dixit. Hoc autem vitium aiebat Scaurus è Græcis declamatoribus tractum, qui nihil non & permiserint sibi, [28] & penetraverint. *Hybreas*, inquit, cum diceret controversiam de illo qui tribada deprehenderat & occiderat, describere cœpit mariti affectum, in quo non deberet exigi inhonesta inquisitio. ἐγὼ δ' ΕΖΗΣΟΠΗΣΑΤΙΩΤΕΡΟΝ τὸν ἄνδρα. γεγόνηται, ἢ προστέρραπται. *Grandaus Asianus* æque declamator, cum diceret in eadem controversia: Num ideo occidi adulteros non paterentur, dixit: εἶδε. φιλάῤῥενα μοιχὸν ἔλαβον. in hac controversia de sacerdote, non minus obscœne dixit Murrhedius. Fortasse dum repellit libidinem, manibus excepit. Longe recedendum ab omni obscœnitate & verborum & sensuum. quædam satius est causæ detrimento tacere, quam verecundiæ dicere. *Vivius Rufus* videbatur quotidianis verbis usus non male dixisse; Ista sacerdos quantum mihi abstulit!

CON-

27 *Dum timet alterius vulnus inepta loci*] Ex Plauto versum istum interpretatur Jos. Scaliger in Priapeia. Item Durantius lib. 3. Variar. cap. 11. hincque probat, locum veteres usurpasse pro natura muliebri: nam & Q. Serenus Sammonicus:

Obscœnos si pone locos nova vulnera carpens,
Horrentum mansa curantur fronde ruborum.

Meminit autem & Pentametri hujus Politianus cap. 59 Miscell.

28 *Et penetraverint*] Potius legendum, *& perpetraverint*. N. Faber.

CON-

CONTROVERSIA III.

Incefta de faxa.

Lex. [1] Incefta de faxa dejiciatur. *Thema. Incefti damnata, antequam dejiceretur de faxo, invocavit Veftam. vixit dejecta. repetitur ad pœnam.*

CONTRA INCESTAM. *Latronis.* Hoc expectatis, ut capite demiffo verecundia, fe ipfa antequam impelleretur, dejecerit? id enim deerat, ut modeftior effet in faxo, quam in facro fuerat. conftitit, & circumlatis in frequentiam oculis, fanctiffimum numen, quafi parum violaffet inter altaria, cœpit in ipfo quo vindicabatur violare fupplicio. Hoc alterum damnatæ inceftum fuit. Damnata eft, quia incefta erat: dejecta eft, quia damnata erat: repetenda eft, quia & incefta & damnata & dejecta eft. Dubitari poteft, quin ufque eo dejicienda fit, donec efficiatur propter quod dejecta eft? [2] Patrocinium fuum vocat pereundi infelicitatem. Quid tibi, importuna mulier, imprecer, nifi ut nec bis quidem dejecta pereas? Veniet ad colendum Romani Imperii pignus, etiamfi non ftupro, at certe carnificis manu incefta. Invocavi, inquit, deos. ftatuta in illo faxo deos nominafti: & miraris, fi iterum te dejici volunt? fi nihil aliud, in loco inceftarum fteti fti. *Ceftii Pii Narratio.* Quid agam? exponam quando ftuprum commiferit? cum quo? quibus confciis? Ifta quia probavi damnata eft. quid poftea acceffit, quod illam virginem faceret, quod jacuit in carcere? quod ducta eft ad faxum?

CONTROV. III. [1] *Incefta de faxo dejiciatur*] Lex eft fcholæ. Sacerdos enim incefta viva defodiebatur. N. *Faber.*

2 *Patrocinium f. v. pereundi infelicitatem*] Jutetus leg. *infacilitatem.* Nam præterquam quod *facilitas* & *felicitas*, fæpe invicem confundi folent in libris, ea vox huc aptiffime convenit. *Infacilitatem* voco, quia virgo dejecta faxo, tamen facile mori non poterat, & eo profpero eventu volebat videri innocens.

ſaxum ? quod inde projecta ? ait ſe innocentem, quia perire non potuit. Ita lex de ſacerdotum jure in judicio quæri voluit, de judicibus, in ſupplicio ? ampliatur à judicibus in pœnam. poſtulat, ut, cum contra pœnam cauſa tuta non fuerit, contra cauſam tuta pœna ſit. Non putas legem caviſſe ut perires, quæ cavit, quemadmodum perires ? Exoremus te, mulier, ut iterum abſolvaris. Aut tu ſacerdotium violaſti, [3] aut dii ſacerdotem. Male de diis exiſtimas, ſi ſacerdoti ſuæ tam ſero ſuccurrunt. lata eſt ſententia: pronuntiatum eſt: damnata es. Interrogo te hoc loco, mulier: reſponde mihi. Sunt dii ? *Arellii Fuſci patris.* Iterum experiamur: Quid times propitios deos ? Erat, inquit, præruptus locus, & immenſæ altitudinis. Dicebam tibi, Inceſtam lex mori voluit. ſtat moles abſciſſa in profundum, frequentibus exaſperata ſaxis, quæ aut elidant corpus, aut de integro gravius impellant: inhorrent ſcopulis enaſcentibus latera & immenſæ altitudinis triſtis aſpectus; electus potiſſimum locus, ne damnati ſæpius dejiciantur. *Fulvii Sparſi.* A ſuperis dejecta, ab inferis non recepta, in cujus pœnam ſaxum extruendum eſt. *Junii Baſſi.* Nihil putabam amplius adjici poſſe audaciæ iſtius, quam quod in illa cruce Veſtam nominaverat. ab ipſo enim ſupplicio in templum uſque revoluta, quidquid ſecundum deos ſanctiſſimum eſt, contactu ſuo polluit: quam à ſaxo nuſquam reverti fas eſt, niſi ad ſaxum. Quanto minus quam in templum reſiluit ? huc potius venit, ubi damnatur, quam illo ubi abſolvitur. *Albutii Sili.* Si quis adhuc dubitabat de dejecta, veniat, & ſibi ipſi credat. Hæc impudentia virginis eſt: in urbe tam beata cum tot ſuperent virgines, cum tot principum filiæ ſint, poſtulat, ut præteritis his propemodum ab inferis eruatis ſacerdotem. Quare ergo ſi inceſta ſum, vivo ? neſcio: hoc unum ſcio, nec fieri quod non poteſt,

3 *Aut dii ſacerdotem*] A veteribus editionibus abeſt illud vocabulum, *dii*, & vereor ne recte, ejuſque loco legendum ſit *nos*, ut infra ſententiis Cornelii Hiſpani. N. *Faber.*

4 *In*

poteſt, nec portentum eſſe quod poteſt. Abſit, nefas eſt, ut id ſaxum abſolvat, quod tantum damnatos accipit. *Argentarii Narratio.* Pene, Judices, narrare cœpi, qualis eſſet rea. ſed quid efficiam, cum illam inceſtam probavero? nempe ut de ſaxo dejicienda videatur. jam viſa eſt. Non imitabor iſtius impudentiam, ut repetendo judicium, quod factum eſt, improbaſſe videar. quod exigebatur, probavi: quod judicaſtis, exequar. *Cornelii Hiſpani.* Deos deaſque invoco, quos priore judicio non fruſtra invocavi, inceſta quam tardiſſime pereat. Invocavi, inquit, numina. Quid invocas, mulier? Si innocens es, dii non ſunt. Videte quantum ſacerdos peccaverit, quæ nec abſolvi potuit, nec mori. Aut tu ſacerdotium violaſti, aut nos ſacerdotem. Erras ſi ſatis ad ſacerdotium putas, perire non poſſe. *Romani Hiſponis.* Ab Tarpeio ad Veſtam, cujus vittam carnifex rupit; à templo ad ſaxum, à ſaxo ad templum. hîc pudicæ ſacerdotis inter ſupplicia & vota diſcurſus eſt. inter ſuperos inferoſque jactata, in novam pœnam revixiſti. *Pompeii Silonis Narratio.* Quod ad rerum expoſitionem pertinet, Judices, non committam ut deorum immortalium ultionem morer. inceſta ſaxo dejiciatur. lege damnata eſt: habetis judicium. dejecta eſt: habetis exemplum. *Vibii Galli* narratio, brevis expoſitio rerum eſt. Adverſariam inceſti poſtulavi, damnavi, carnifici tradidi: permittis jam abeam? Accuſator, recede, eamus ad abſolutionem tuam. ita dii damnatam abſolvere maluere, quam ſacerdotem? Sero innocentiam damnata concupiſti, vitam dejecta.

Altera pars. Silii Sparſi. Damnata dejecta eſt: abſoluta deſcendit. *Arellii Fuſci patris.* Putares puellam demitti, non cadere. *Ceſtii Pii.* Nullam habebat gratiam: [4] in templo vixerat. itaque tantum deos invocabat. Lex ſacerdotem non uſque ad ſaxum differret, niſi expectaret deorum ſententiam. *Cornelius Hiſpanus* deſcripſit altitudinem montis, etiam

4 *In templo dixerat*] Nemo, credo, non videt legendum eſſe, *vixerat*. N. Faber.

5 *Qua*

etiam ſecure deſpicientibus horrendam; & adjecit: Carnifex quoque recedens impellit. nihil fecit tanquam rea, contumax eſt innocentia, turpe putabat ſacerdos rogari, niſi deos. *Marilii.* Mirandum eſt, ſi oppreſſa eſt virgo ſine gratia? Cujus enim genibus ſubmiſit manus? quem deprecata eſt, quæ tarde rogavit etiam deos?

Diviſio. *Latro* in has quæſtiones diviſit; Utrum lex de inceſta tantum ſit, quæ dejiciatur nec pereat: An etiam damnata, ſi innocens poſt damnationem apparuit, dejici non debeat. An hæc innocens ſit: An hæc deorum adjutorio ſervata ſit. *Ceſtius* & illa ſubjunxit huic ultimæ quæſtioni: An dii immortales humanarum rerum curam agant. Et ſi agunt, An ſingulorum agant; ſi ſingulorum agant, An hujus egerint. Improbabat Albutius, quod hæc non tanquam particulas incurrentes in quæſtionem tractaſſet, ſed tanquam problemata φιλοσοφούμενα. *Fuſcus Arellius pater* ſic diviſit: Utrum inceſtæ pœna ſit dejici, an perire: utrum providentia deorum, an caſu ſervata ſit. Si voluntate deorum ſervata ſit, an in hoc, ut credelius periret.

Color. Hic color fere ſententiis quas propoſui, permixtus eſt. Quid tamen Ceſtius ſenſerit, indicabo. Contra ſacerdotem, qui dixerunt, videri deos infeſtos illi, in hoc eam ſervaſſe, ut diutius torqueretur, aiebat Ceſtius, malle ſe caſu videri factum, quam deorum voluntate. nam ſi ſemel illos intervenire huic rei fateremur, manifeſtius erit in pœna ſervatam eſſe ſacerdotem, quam in pœnam actam. [5] Æque non probabat illa *Triarii.* Remiſſam tibi pœnam putas? ampliata eſt & ipſa, inquit, ampliatio, quæ apud judices

5 *Quæ non probabat ille*] Ex ſequentibus apparet de Ceſtio loqui noſtrum auctorem, ad finem uſque fere Controverſiæ. Quare hoc loco lubenter legerem, *Æque non probat illud Triarii: Remiſſam tibi pœnam putas? Ampliata eſt. Nam ipſa, inquit, ampliatio.* Hæc enim eſt ratio quare Ceſtius ampliatam pœnam corruptæ dici volebat. Dii enim qui omnia ſciunt, AMPLIUS vel N. L. pronuntiare non poſſunt. ſed dubito num etiam illud vocabulum AMPLIUS hoc loco reponendum ſit, legendumque, *Nam ipſa, inquit, ampliatio, quæ apud judices fieri ſolet, & verbum* AMPLIUS *in ſententia, poſitum non eſt damnantis, ſed dubitantis.* N. Faber.

6 *Tunc*

judices fieri solet: & verbum in sententia positum, non est damnantis, sed dubitantis. Declamaverat apud illum hanc ipsam controversiam Varus Quintilius, [6] tunc Germanici gener, ut prætextatus. cum descripsisset circumstantem turbam dolentem, [7] quod tam cito oculis pœna subduceretur, dixit: Exaudierunt dii immortales populi vota. Incestam, ne cito præceps supplicium transcurreret, revocaverunt. Cestius multa contumeliose dixit in ipsam sententiam. Sic, inquit, quomodo quadrigas, revocaverunt: nam & ante posuisti similitudinem, quia & hæc de carcere exierat. Cum multa dixisset, novissime adjecit rem, quam omnes improbavimus. Ista negligentia [8] pater tuus exercitum perdidit. filium objurgabat, patri maledixit. *Pastor Aietius* hanc controversiam apud Cestium jam Senator dixit, & hunc colorem optimum putavit: sic veneficiis corpus induruit, ut saxa reverberaret. [9] Multum *Cestius* hanc corripuit, & dixit, Hoc est, quare ego auditores meos invitem ad alios audiendos ire: hoc male mihi facit ille, qui aut athleta aut pyctes est. Dicebat autem in Albutium, qui illis diebus dixerat in hac controversia, durius saxo: & in Bassum Julium multa, qui dixerat, Virgo de sub saxo. [10] *Othonem Junium patrem* memini colorem insulsum inducere.

6 *Tunc Germanici gener, ut prætextatus*] Fortasse, *adhuc prætextatus*. N. *Faber*.

7 *Quod tam cito oculis pœna subduceretur*] Cæteræ editiones, *Quod tam cito oculis pœne subduceretur*, habent. lego, *quod tam cito pœna subduceretur*, inducta voce *oculis*, id est, quod tam cito supplicium transcurreret. *Idem*. Inducit vocem *oculis* Faber, dein rescribit *pœna*, me non secundo. Nam populus, qui fingitur, Romanus adsuetus sanguinariis voluptatibus, ut apud Tragicum Medea optat: *Perfruere lento scelere, ne propera, dolor: Meus dies est, tempore accepto utimur:* sic ille gaudebat lento supplicio, non tantopere odio damnatorum, quam in suorum oculorum voluptatem. Optabat igitur tam cito non expediri pœnam, ut diutius in cruciatu spectaretur, & circumstantes delectaret, nonnunquam etiam ut gravius doleret aut cruciaretur noxius. Controv. 5. *Cædatur diu: toto die pereat, qui tota nocte peccavit*. Gronovius.

8 *Pater tuus*] Quinctilius Varus insigni clade, cujus etiam pars fuit, nobilitatus. N. *Faber*.

9 *Multum Cestius hanc corripuit*] Potius legerem *hunc corripuit*, ut ad Pastorem Ætium referatur, non ad sententiam. *Idem*.

10 *Othonem Junium patrem*] Hujus Othonis pudendum elogium extat apud Tacitum lib. 3. *Junio Othoni*, inquit,

cere. quod minus ferendum est, quod libros colorum edidit. Fortasse, inquit, pœnæ se præparavit: & ex quo peccare cœpit, cadere condidicit. *Silo Pompeius* hunc colorem tentavit. Præstatur, inquit, quædam damnatis sacerdotibus verecundia. erubuimus quicquam ex damnatæ veste detrahere. *Hispanus* dixit: Ita putaveras una te pœna posse defungi, cum in saxa deos nominasses? *Triarius* indignantium voces descripsit, & dicentium: Quia non potes, non vis mori. *Marillius* dixit: Constituta in saxo invocavit deos. publica indignatio exorta est. audet ista nominare deos, audet hoc loco? Quid autem habet jam quod illos roget, nisi bonam mortem? *Diocles Carystius* dixit: πάλαινα καὶ τὸ δεύτερον (ait.) *Puton* ait: ἀεὶ ἐχθρὸν νομίσῃς ἐφ᾽ ᾧ βέβληται.

CONTROVERSIA IV.

Vir fortis sine manibus.

Lex. Adulterum cum altera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, sine fraude sit. *Altera.* Liceat adulterium in matre & filio vindicare. *Thema. Vir fortis in bello manus perdidit: deprehendit adulterum cum uxore, ex qua filium adolescentem habebat: imperavit filio ut occideret. Non occidit: adulter effugit: abdicat filium.*

CONTRA FILIUM. *Porcii Latronis.* Adulteros meos tantum excitavi. me miserum! quamdiu jacuerunt postquam deprehenderam? Ego te non abdicem, quem possem occidere? O acerbam mihi virtutis meæ recordationem! O tristem victoriæ memoriam! Ille onustus modo hostilibus spoliis vir militaris, adulteris meis tantum maledixi. solus ego ex omnibus maritis, nec dimisi adulteros, nec occidi. Quid ridetis? inquam. quod non habeo manus?

quit, *littcrarum ludum exercere vetus artifex. mox Sejani potentia Senator obscura initia impudentibus ausis propolue*bat, vel potius *perpoluebat.* Ita enim emendatior locus videbitur. *N. Faber.*

CON-

manus? voco filium. Tu viri fortis filius, qui ſtringere ferrum non potes: [1] ne truncus quidem capi potui, niſi domi. utcumque tamen potui, obluctatus ſum, & truncum corpus oppoſui. Exierunt adulteri, tantum meo ſanguine cruenti. *Cornelii Hiſpani.* O dignum, cui aut pudica contingat uxor, aut impudica, dum armatus eſt? Te reſpublica invoco, quæ manus meas poſſides: quis non putet aut me ſine filio fuiſſe, aut filium ſine manibus? *Ceſtii Pii.* Conceptus eſt iſte: ex quo, ſciemus, cum adulteros deprehendero. Nunquam putavi futurum ſalva republica, ut vir fortis ſentiret ſe manus perdidiſſe. *Marillii.* Adulteros meos uſque ad limen proſecutus ſum. cucurri miſer ad ferrum, quaſi manus haberem. *Triarii.* Deciderunt arma cum manibus: tunc primum ſenſi me manus perdidiſſe. [2] Deſcriptio pugnantis viri fortis. Dii boni, & has manus aliquis deriſit? *Aſprenatis.* Arceſſitus ut occideret adulteros, venit ut dimitteret. Ita ego manus etiam pro adulteris perdidi. ſteti deprehenſus ab adulteris meis. Patris deſertor, matris leno, quem puto jam creditis non eſſe filium viri fortis, tertius in cubiculo deriſor ſtetit. *Fulvii Sparſi.* In bello meas,

CONTROV. IV. 1 *Ne truncus quidem capi potui, niſi domi*] Hoc eſt, etſi truncatus eram manibus, non potui tamen in acie capi, ſed domi circumventus, nempe à meis familiaribus, captus ſum. Ne audias Schottum in Variantibus dicentem ſe legere ex ſequentibus: *ne te truncus capere potuit.* Gronovius.

2 *Deſcriptio pugnantis viri fortis*] Hæc, inquit Schottus, licet in veteribus libris compareant, ut alieno loco poſita, expungo, ut cohæreat oratio. Ego vero illa, tanquam ſuo loco poſita olim, reſtituo. Nam ne expunctis quidem illis oratio cohæret, aut cohærere debet. Sunt enim hæc vitrea fracta, & ex perpetua oratione hinc inde decerptæ ſententiæ, non perpetua oratio. Neque inſolens eſt Marco, recitationi ſententiarum, antequam ad diviſionem veniat, ſuam perſonam interponere. Sic ſuaſoria ſecunda in ſententiis Blandi: *Deſcriptio Thermopylarum.* Verbo notat eam exſecutum fuiſſe Blandum, ſeque eam prætermittere. Perperam hæc inde ſeparant editiones, & majuſculis literis exprimunt. Sic Controv. 3. in altera parte: *Cornelius Hiſpanus deſcripſit altitudinem montis, etiam ſecure deſpicientibus horrendam, & adjecit:* &c. Controv. 5. *Argentarius eundem ſenſum dixit, hoc adjecto.* Controv. 8. in ſententiis Ceſtii Pii. *Sic deſcendit in narrationem.* Controv. 25. in ſententiis Capitonis: *Deinde deſcripſit, qualiter in foro decolletur.* Perinde eſt igitur quaſi dixiſſet: *Triarius pugnantem virum fortem deſcripſit: poſt adjecit: Dii boni, & has aliquis manus deriſit?* Idem.

3. Portas

meas, in domo etiam filii manus perdidi. Processit in bellum hic unus omnium adolescentis filii vicarius: in acie vicit, domi captus est, [3] portat inter spolia viri fortis volutantes adulteros. Adolescens, venit tempus militiæ tuæ: indignare si deceptus es. Tam frustra ad filium, quam ad gladium cucurrit. ridebant adulteri truncas viri fortis manus, circa sua arma labentis. *Argentarii.* Ante patriæ quam patri negavit manus. Libenter causam ejus suscepi. quis enim illum non vindicet? quid hoc infelicius, quem adulteri tunc riserunt, cum deberent mori? Vir fortis in civitate truncus, integros adulteros spectat. *Julii Bassi.* Non est quod putetis puniri illum: [4] ad suos dimittitur, inquam, ad matrem suam: nescio an & ad patrem. Meruit hereditatem illius, quam occidere parricidium putavit. Nulli unquam plus debuistis viro forti; usque eo pro vobis pugnavit, ut pro se non posset. Adolescens, quos dimisisti, sequere.

Pars altera. Vibii Galli. Matrem, inquit, non occidisti. quem minus hoc crimine perdere debui quam patrem? Pater occidere jussit: lex vetat. non comparassem patri legem, nisi cum illa lex fuisset. alterum putavi parricidium, matrem coram patre occidere. *Arellii Fusci patris.* O misera pietas! Inter quæ parentum vota constitisti? Non semper scelera nostri juris sunt. atroces quoque animos misericors natura debilitat.

Divisio. Latro hac usus est divisione; An licuerit filio: An vindicare oportuerit: An si licuit, & oportuit, ignoscendum sit illi, si non potuit, indulgentia repugnante. An licuerit, in illa divisit: An tunc liceat adulterium filio vindicare, cum maritus non est: An tunc liceat, ubi maritus in eo loco est, quasi omnino non esset. An oportuerit, tractationis quidem est, quam ut quisque vult variat. Latro

3 *Portat inter spolia*] Fortasse: *Patitur inter spolia vir fortis.* Vel, *spectat.* Ut mox: *integros adulteros spectat.* Gronov.

4 *Ad suos dimittitur, inquam, ad matrem suam*] Lege: *utique ad matrem suam: nescio an & ad patrem.* Idem.

5 *Gor-*

tro tamen sic ordinavit. Oportuit, etiam si pater non juberet, occidere adulteram, viri fortis uxorem. Oportuit jubente patre, etiam si ipse posset, occidere. Oportuit cum & juberet, & ipse non posset. Novi declamatores illam quæstionem tentaverunt ex verbo legis natam, *Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, sine fraude sit:* An nemo possit occidere, nisi qui deprehenderit. Tentaverunt & illam, An non possit abdicari filius, ob id quod illi facere salva lege non licuit.

Color. Color pro adolescente unus ab omnibus qui declamaverunt introductus est: Non potui occidere: ex illa Ciceronis sententia tractus, quam in simili controversia dixit, cum abdicaretur is, qui adulteram matrem occidendam acceperat, & dimiserat terrore. *Latro* descripsit stuporem totius corporis, in tanto inopinati flagitii spectaculo; & dixit: Pater, tibi manus defuerunt, mihi omnia. sed cum oculorum caliginem, animi defectionem, membrorum omnium torporem descripsisset, adjecit: Antequam ad me redeo, exierunt. [5] *Gorgias* inepto colore, sed dulci **. [6] *Pammenes* ex bonis declamatoribus dixit **. *Gorgias* egregie dixit * *. *Pammenes* dixit * *. *Fuscus Arellius* dixit: Majus erat scelus quod imperabas, quam quod deprehenderas. *Albutius* non narravit, sed hoc colore egit ab initio usque ad finem. Ego me defendere debeo: si quid mihi objectum erit, aut negabo, aut excusabo. Si quid exegeris majus viribus meis, dicam: Ignosce, non possum. Ignoscit filio pater navigationem recusanti, si non ferat mare: ignoscit non sequenti castra, si non potest, quamvis pater

5 *Gorgias*] Non ille Leontinus, sed alius Rutilio Lupo æqualis, qui de figuris quatuor libros scripsit, quos Lupus in unum suum transtulit. Quinctilianus cap. 2. lib. 9. Unde merito dubitari potest an qui vulgo duo de figuris libri Rutilii Lupi extant, sint illius Lupi cujus meminit Quinctilianus, quem unum tantum librum scripsisse ait. Nisi fortasse postea ab exscriptoribus ex uno duo effecti fuerint. Constat enim e Græco translatos, titulusque a Gorgia sumptos præfert. *N. Faber.*

6 *Pammenes ex bonis declamatoribus*] Suspicor legendum, *ex novis declamatoribus*, errore in libris familiari. *N. Faber.*

ter ipse militaris sit. Non possum occidere. Agedum ipsam legem recita: Liceat & marito, liceat & filio. Quare tam multos nominat, nisi quod putat aliquos esse, qui non possint? Et in descriptione dixit: Cum me vocavit pater, hoc, inquam, putavit supplicium futurum morte gravius, si adulteram filio ostenderet. Et illud dixit: Exierunt adulteri inter patrem debilem & filium stupentem. *Silo Pompeius* hoc colore narravit. Non putavi mihi licere. *Blandus* hoc colore. Utrimque filii nomen audio: pater rem petit justiorem, mater faciliorem. Et illud post descriptionem adjecit: Fatebor vobis, parricidium coram patre facere non potui. *Cestius* hoc colore egit. Prosiluit, inquit, protinus mater, & amplexu suo manus meas alligavit. Ago confusioni meæ gratias, quod nihil in illo cubiculo vidi, nisi patrem & matrem. Pater rogabat, ut occiderem: mater, ut viveret. Pater, ne nocens impunita esset: mater, ut ego innocens essem. Pater recitabat legem de adulteris: mater de parricidis. Et ultimam sententiam dixit: Occidere matrem si turpe est noluisse, non potui. *Argentarius* dixit: Non est quod me ex hoc habitu æstimetis, quod manus habeo: tunc non habui. Et illud dixit: Dat pœnas tibi, perdidit virum, perdidit filium, ægrotanti non assidebo, egentem non alam, omnia mihi libera sunt, jam vitam illi non debeo.

Ex altera parte multa sunt pulcherrime dicta: sed nescio an Græcis nostri cessuri sint. In hac controversia dixit *Amas*: Habet aliquid corrupti hæc sententia. *Latro* dixit: Quantum ego tunc questus sum cum fortuna mea, quod non & oculos perdidissem! *Silo Pompeius* dixit: Fili, aut oculos erue, aut manus commoda. Omnes aliquid belli dixerunt: illo loco quo deprehensi sunt adulteri, dimissi. *Latro* dixit: Adulteros meos tantum excitavi. *Fuscus Arellius* dixit, [7] innuisse nuntiæ. frigidius dixit contrariam illi senten-

7 *Innuisse nuntia. Frigidius dixit*] Oplopœus divinat: *Brutidius dixit.* Sed quid *nuntia?* Lipsius: *Nicias Frigidus dixit.* Malim: *Fuscus Arellius dixit innuisse*

ſententiam : Adulteros interventu meo ne excitavi quidem. *Vibius Rufus* dixit : Adulteri marito non aſſurrexerunt. *Pompeius* dixit : Adoleſcens, denique adulteros excita : poſtquam ut veniſti, ſecurius jacent. *Latro* dixit : Erratis, qui me putatis manus non habere. filium vocavi: ut intravit, ab adultero ſalutatus eſt. *Fuſcus* dixit : Fili, tuam fidem! oſtende, te integro, manus me non perdidiſſe. controverſiam mihi de te fecit adulter, veni, utrius filius ſis, indica. [8] *P. Vinicius* & pulchre dixit, & nove ſumpſit ab omnibus bene dicta. Irrupi in cubiculum adulterorum : quid mentiar miſer? aperto cubiculo expectabant adulteri. *Ceſtius* dixit : Vocavi filium. riſit adulter, tanquam qui diceret : Meus eſt. *Vibius Rufus* dixit : Adulter matris exit, & commodo ſuo. *Hybreas* hunc ſenſum optime dixit. *Dionyſius*, filius ejus Dionyſii, qui Ciceronis filium docuit, elegans magis declamator, quam vehemens, hunc ſenſum & vehementer dixit, & eleganter. *Vibius Rufus* dixit : Quam otioſi, quam ſecuri adulteri tranſierunt præter oculos meos, præter filii manus? *Latro* cum exeuntes adulteros deſcripſiſſet, adjecit : Adoleſcens, parentes tuos ſequere. [9] *Nicetes* illam ſententiam pulcherrimam, qua neſcio an noſtros [10] anteceſſerit, ſed illum Albutium, qui Græcis præeminet, cum pugnantem in acie ſe deſcripſiſſet, dixit : Me miſerum, quas manus adulter effugit : & illud Albu-

nuiſſe invicem. Brutidius dixit contrariam illu ſententiam. Utrique enim diverſa eſt, & dictum Arellii pene compar Latroniano, ut recte Lipſius. Sed quomodo compar, ſi fuit, *Adulteris meis tantum innui?* Poterat enim innuere immotis. Ergo fuit illud: *Ut me viderunt adulteri, innuimus invicem.* Aut ſimile. Se innuiſſe ſignificat, ut qui ſine manibus eas intentare non poſſet, truncaque tantum brachia attolleret; illos erigendo ſe, excitando, reſpiciendo. *Gronovius.*

8 *Punicitius*] Scribendum reor, *P. Vinicius*, de quo plura infra. N. *Faber.*

9 *Nicetes illam ſententiam*] Non ille ſacerdos quem Smyrnæ docere, cum ſcriberet dialogum de oratoribus, ait Tacitus : ætas enim non patitur : ſed is quem ſupra ex Euſebio æqualem Hybreæ, & Theodoro diximus, quos conſtat initio principatus Auguſti celebres fuiſſe. N. *Faber.*

10 *Anteceſſerit, ſed illum Albutius*] Diſtingue & lege : *anteceſſerit.* (Hic deſunt Græca Niceiæ : dein ſcribe) *Sed illum Albutius.* Gronovius.

Albutii: Non potui, inquit, matrem occidere. quo excusatior sis, adjice, & patrem. *Albutius* sic narravit, ut tanquam filio sciente factum esset adulterium, suspectum patri, quasi conscium matri suæ fecerit. *P. Asprenas* dixit: [11] Exiit novissime maritus, & dedit adulteris locum. Idem dixit: Matrem occidere non potes. adulterum certe occide. An & iste pater est? dixerat Nicetes. *Murrhedius* dum hanc sententiam imitari vult, stultissimam dixit: Reliqui in acie pugnaces manus.

CONTROVERSIA V.

Raptor duarum.

Lex. Rapta Raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema. Una nocte quidam duas rapuit: altera mortem optat, altera nuptias.*

CONTRA RAPTOREM. *Porcii Latronis.* Jam se parabat in tertiam, nisi nox defecisset. Stupri accusatus, stupro defenditur. Cum altera litigat rapta, alteram advocat. Vindicate patres, vindicate fratres, vindicate mariti, fortior disciplinæ publicæ severitas surgat, jam binæ rapiuntur. *Mentonis.* Postera die erat in hujus domo fletus, lamentatio matris spes suas deplorantis: cum interim ex alia domo alia vociferatio oritur, alius tumultus. coit populus, velut publico metu exterritus, & vix credens duos tantum raptores fuisse, cum interim producitur publicus pudicitiæ hostis, quem una nocte unius virginis injuria non fatigaverat. *Cestii Pii.* Alteram injuriæ rapuit, alteram patrocinio. Quantum suspicor, ne rapta quidem es. quæris argumentum? non irasceris. quomodo istud fit? duabus injuriam fecit? una queritur. Misericors sum, inquit. Gaude,

11 *Exiit novissime maritus*] Ceteræ editiones, *ex tenuissime maritus, & dedit.* Ex quorum vestigiis aliquando effeceram, *extimui maritus, & dedi adulteris locum.* N. Faber.

de, [1] habes qui te vindicet. Vide qualem habitura sis virum: non est una contentus. *Argentarius* eundem sensum dixit, hoc adjecto: Non est una contentus, ne una quidem nocte. *Pompeii Silonis.* At quam bene mimum egit, quomodo raptam se questa est, qua vociferatione, [2] quam perbene illi optionem cessimus. *Triarii.* Perieras, raptor, ni bis perire meruisses. *Junii Gallionis.* Sumatur de illo supplicium, constituatur in conspectu publice: cædatur diu: toto die pereat, qui tota nocte peccavit. Subito fastidiosus raptor occurrit, & ait: Jam nec nuptias volo. [3] Stulta, deciperis. dicam, si vis, quid dixerit tibi: idem enim dixit & huic: dum te peto, in illam incidi. *Arellii Fusci patris.* Retro amnes fluant, & sol contrario cursu orbem revocet: confugiat sacrilegus ad aras, raptorem rapta vindicat.

Ex altera parte. Pompeii Silonis. Postero die cum illi narratus esset nocturnus error, dum putat se in unam incidisse, huic priori supplices submisit manus, hanc prius deprecatus est: exoravit. propter hoc, puto, ista magis raptori irascitur. Altera ex puellis raptorem mori vult, altera servari reum: alter judex damnat, alter absolvit. inter dispares sententias mitior vincat. Dicam quod sentio: magis irasceretur, si unam tantum rapuisset. diceret, Ergo ego sola digna

CONTROV. V. 1 *Habes qui te vindicet*] Rectius fortasse, *habes qua te vindicet*, scilicet raptam quæ mortem optavit. *N. Faber.*

2 *Quam perbene illi optione cessimus*] Scribe: *quam pene.* Illudit in eam, quæ nuptias optavit, quasi passam se rapi non invitam, simulantem tamen querela & vociferatione, quasi nolenti vis adferretur, tanta arte, tanta specie iræ & doloris, ut parum abesset, quin & altera rapta totum illius arbitrium faceret, & suam optionem illi cederet, tanquam haud dubie mortem petituræ. Confirmat, quod in Aurelii codice: *quam bene.* Gronov.

3 *Stulta deciperis, dicam si vis*] Hæc nullius sensus esse cuivis perspicuum. ex vestigiis tamen corruptæ scripturæ sequens lectio elici potest. *Stulta deciperis. Dicam si vis, quid dixerit tibi. Idem enim dixit & huic. Dum te peto, in illam incidi.* Sunt verba patroni ejus quæ mortem optavit, ad raptam quæ nuptias: ut eam deceptam fallacibus raptoris verbis doceat. Dicam, inquit, si vis, quibus verbis inducta es à raptore, nuptias optare. Iisdem enim ipsis conatus est hanc cui patrocinor impellere. Hæc autem sunt: *Dum te peto, in illam incidi.* Eadem infra Pompeius Silo pro raptore excusatione se usum dicit. *N. Faber.*

gna visa sum, cui injuriam faceret? *Argentarii.* Referat nunc Virginiam, referat Lucretiam: plures tamen Sabinæ sunt. Ex tribunis potentior est qui intercedit: non est invidiosa potestas, quæ misericordia vincit. Quid cessas, puella? pro marito roga. Hæc sententia deridebatur à Cestio, quasi improba.

DIVISIO. In hac controversia de prima quæstione nulli cum altero convenit. *Latro* primam fecit quæstionem: Non posse raptorem, qui ab rapta mori jussus esset, servari. Si legatus, inquit, exire debet, peribit: si militare debet, peribit: si legem dicere debet, peribit: si raptam ducere debet, æque peribit. 4 Si is ante te rapuisset, & nuptias optasset, interposito deinde tempore, antequam nuberet, hanc vitiasset: negares illum debere mori, rapta jubente? Atqui nihil interest: nisi quod dignior est raptor morte, cujus inter duos raptus ne una quidem nox interest. Si rapta nupsisset, deinde post tertium diem rapuisset aliam, negares illum mori debere? Atqui quid interest? nisi quod honestius tunc maritum defenderes, quam nunc raptorem defendis. Alteram fecit; an rapta, quæ nuptias optat, nihil amplius raptori præstare possit, quam ne sua lege pereat: contra alienam legem nullum jus habeat. Optasti nuptias: non occidetur tanquam raptor tuus. at idem, si eadem nocte qua te rapuit, stationem deseruit, fuste ferietur, si sacrilegium fecit, occidetur. Licet tu dicas, Quid? ergo ego non nubam? Tu raptori præstas, ut illum ipsa non occidas: non potes præstare, ne quis occidat. Quomodo sacrilegus, quamvis à te servatus, periret, sic alterius puellæ raptor à te servatus peribit. Si rapuisset te: deinde deprehensus in adulterio adservaretur in tormentum diutius pereundi:

4 *Si ante te rapuisset, & nuptias optasset*] Abest scriptis & Erasmo pronomen: debet tamen intelligi, si absit. & potuit coaluisse cum præcedente syllaba. *Optasses* autem legendum, non *optasset*. Alloquitur illam, quæ in hac quoque controversia nuptias optat. Sic mox scribendum: *si rapta nupsisses.* Non *nupsisset*, ut etiam Erasmus. Nam ad eandem dirigitur interrogatio. *Gronovius.*

5 Nec

eundi: tu interim educta nuptias optasses: (datur enim optio & in absentem) vetares illum occidi à marito? Quid interest, qua lege pereat, nisi quod modestius alienam legem interpellares quam tuam? Tertiam fecit: cum, quod utraque optat, fieri non possit, an ea eligenda sit optio, qua ultio ad utramque perveniat. Atqui mortem optat mea optio, & te vindicat: tua me non vindicat. [5] nec hoc tibi mea optio præstat, quod mihi, occiso raptore, invideam. Illa respondet: Optio tua me non vindicat? Vindictam tu meam putas, non fieri quod volo, fieri quod nolo? etiam mihi contumeliosum erit, te dignam videri in cujus honorem occidatur: me indignam in cujus honorem servetur. Illo modo & mea te vindicat. Nempe lex duas pœnas scripsit vitiatori: alteram passurus est. non eris inulta. jam raptor non erit impunitus: habebit pœnam, indotatam uxorem. Respondet eodem modo. [6] Morietur: sed non mihi. Servabitur, sed tibi. Quartam inde fecit quæstionem: Si non potest utriusque fata esse optio, utra dignior sit. Ultimam non quæstionem, sed tractationem: Nullum non raptorem impunitum futurum, si hæc via impunitatis monstretur, ut qui plures rapuisset tutior esset. Neminem non inventurum aliquam humilem, quæ se in optionem commodaret. *Fuscus Arellius* primam quæstionem hanc fecit: Qui duas rapuit, perire utrique debet. Lex, inquit, quæ dicit, *Rapta raptoris aut mortem optet, aut nuptias:*

5 *Nec hoc tibi mea optio*] Scriptus, Venetaque & Erasmi: *Et hoc.* Recte. Deinde: *quod & mihi.* Sensum habebis sic conceptis verbis: *Et hoc tibi mea optio præstat, quod est mea occisi raptoris invidia.* Tu quidem etiam vindicaberis, cum ille morietur: nec tamen ex ejus morte ad te pertinebit invidia: ego sola illam omnem sustinebo, quæ mortem optavi. Tacitus, 1 Annal. *gaudebat cædibus, tanquam semet absolveret. nec Cæsar arcebat, quando nullo ipsius jussu penes eosdem sævitiæ facti & invidia erat.* Sequenti Controv. *non esse tanti detrahere illi commendationem soluti adolescentis, ut detraheretur invidia relicti patris.* Gronovius.

6 *Morietur, sed non mihi*] Lege: *Morietur & non mihi.* Hoc est, non tantum propter me, sed & propter aliam. Est pro mortem optante. Peribit etiam non mea caussa, sed & tua: nam utramque læsit: at, si servabitur, tantum tua caussa servabitur, quæ nuptias optasti, non mea. Statim mss. & vett. edd. *Quartam inde fecit.* Idem.

nuptias: de eis loquitur, qui singulas rapuerunt. non putavit quemquam futurum, qui una nocte duas raperet. Non quæro, quid optetis. quod severissime optare potestis, occupo. necesse est raptorem mori. Quare? utrique raptæ debet ultio contingere. Utramque enim non potes ducere, utrique mori potes. Una pars legis ad hunc raptorem pertinet, in qua mors est. Putate enim utramque nuptias optasse: quid futurum est? in raptoris matrimonium ambitus erit. Putate illum plures rapuisse quam duas: quid fiet? una nubet? Nuptiæ ad unam pertinebunt, mors ad omnes. Qui duas rapuit, utrique debet mori. quare? dicam. Quod vult, eligat. Aut nuptias optabunt; aut altera mortem, altera nuptias. Si nuptias optaverint, non poterit fieri quod utraque voluerit. Uno modo poterit fieri quod utraque volet, si utraque mortem optaverit. Ergo fiat id, quo uno duæ vindicari possunt. Hic tractavit: Ne exemplo quidem utile est, non utique perire eum qui duas rapuerit, [7] ne hunc morem perniciosissimum introduci civitati, ut aliquis propter hoc non pereat, quia perire sæpius meruit. Reliquam partem controversiæ Fuscus in hæc divisit: Utra optio honestior sit, utra justior, utra utilior. *Cestius* hanc partem controversiæ sic divisit: Utra puella dignior sit, quæ valeat: utra optione raptor dignior sit. Cestius & conjecturalem quæstionem tentavit; An hæc cum raptore colluserit, & in hoc rapta sit, ut huic opponeretur. *Latro* aiebat, non quicquid spargi possit suspiciose, de eo etiam dicendum. Colorem hunc esse, non quæstionem: eam quæstionem esse, quæ impleri argumentis possit. *Cestius* aiebat, & eam impleri posse argumentis. Hunc sensum à Latinis jactatum *Nicetes* dixit: ἐπὶ τὴν. τρίτην νὺξ ἔχλωεν. *Glycon* dixit. *Diocles Carystius* dixit. Hunc sensum *Vibius Rufus* subtiliter dixit: Volo tibi malam gratiam cum sponso tuo facere. habet amicam. In hac controversia dixit

7 *Ne hunc morem*] Immo, *& hunc morem*. Gronovius.

8 *Hoc*

xit *Albutius*, Ambulat in masculos. adeo nullum sine amatore vitium est, ut hoc quidem disertum putaverint. ego tamen magis miror, [8] hoc Albutium potuisse dicere, quam aliquos potuisse laudare. Ex Latinis dixit *Triarius*: Gratulor vobis, virgines, quod citius illuxit. *Argentarius* dixit, Quæritis quid isti finem rapiendi fecerit? dies.

CONTROVERSIA VI.

Archipiratæ filia.

Thema. *Captus à piratis scripsit patri de redemptione. non redimebatur. Archipiratæ filia jurare eum coëgit, ut duceret se uxorem, si dimissus esset. juravit. Relicto patre secuta est adolescentem. Rediit ad patrem, duxit illam. orba incidit. pater imperat, ut archipiratæ filiam dimittat, & orbam ducat: nolentem abdicat.*

CONTRA FILIUM. *Porcii Latronis.* Pro dii boni, & hæc puella hospitio patris excepta est! Prohibeo domo, terra prohibendam. Bonæ spei uxor, bonæ spei nurus, quæ amare potest captivum, odisse vel patrem. Captus, inquit, in tenebris jacebam. Narra, obsecro, soceri tui beneficia. Possum, Judices, esse securus? filius meus ait, se uxori parricidium debere. *Cestii Pii.* Quis interfuit nuptiis tuis? pater? Denique puellæ pater?

Ex altera parte. Silii Bassi. Hodie captivus essem, nisi hæc archipiratæ filia fuisset. Ut dixi, Patrem habeo: inter bonos captivos sepositus sum. Archipiratæ filia vocatur, puto ex aliqua nata captiva: certe animum ejus natura à patre abduxerat: misericors erat, deprecabatur, flebat, movebatur periculis omnium: nihil in illa deprehendi poterat piraticum. Promisi nuptias, & quasi aliquam sacram testationem, tuum nomen inserui. Eo loco me non deseruit, in quem

8 *Hoc Albutium potuisse dicere*] Supra enim Græcis eum præeminere dixit. *N. Faber.*

quem venire etiam patres timuerunt. Arctius nos fortuna alligavit, quam ut orba possit divellere. Vidisses tectum pannis corpus, omnia membra vinculis pressa, [1] maciem, retractos introrsus oculos, obtritas catenis & inutiles manus. talem quis amare nisi misericors posset? Decepi te, puella, alia pollicitus sum. Venies in patriam mecum, ibi tibi referam gratiam: hic catenatus, egens, squalidus quid possum? pater meus, [2] socer tuus, (hoc enim jampridem te vocabat) socer, inquam, tibi tuus gratiam referet. Quidam avitas paternasque flagitiis obruerunt imagines. quidam ignobiles nati fecere posteris genus. in illis non servasse quod acceperant, maximum dedecus: in his quod nemo dederat fecisse, laudabile. Si possent homines sibi sortem facere nascendi, nemo esset humilis, nemo egens, unusquisque felicem domum invaderet. Sed quamdiu non sumus, natura nos regit, & in quemcumque vult casum nos mittit. Hinc sumus æstimandi, cum sumus nostri. Quis fuit Marius, si illum in suis inspexerimus majoribus? humilis. In tot consulatibus nihil habet clarius quam se auctorem. Pompeium si hæreditariæ extulissent imagines, nemo Magnum dixisset. Servium regem tulit Roma: in cujus virtutibus humilitate nominis nihil est clarius. Quid tibi videntur illi ab aratro citati, qui paupertate sua beatam fecere rempublicam? Quemcumque volueris revolve nobilem: ad humilitatem pervenies. Quid recenseo singulos, cum hanc urbem possim tibi ostendere? Nudi stetere colles. Inter hæc tam effusa mœnia, [3] nihil est humili casa nobilius.

CONTROV. VI. 1 *Maciem, retractos*]. Lege: *macie retractos introrsus oculos.* Controv. 1. *non senectute, sed fame membris trementibus, tenui atque elisa jejunio voce, ut vix exaudiri posset, retrorsum conditos oculos vix allevans.* Gronovius.

2 *Socer tuus (hoc enim jampridem te vocabat*] Sic Vaticanus. Lego ex vet. lib. & Froben. *Sic enim jam pridem:* inquit Schottus. Male, ut cognosces ex illis, quæ diximus ad ep. 94. *Idem.*

3 *Nihil est humili casa nobilius*] Gotofredus legendum putat: *nihil est Romuli casa nobilius:* ingeniose. hanc enim intelligit auctor, sed tamen facile subintelligatur Quirini nomen, licet non exprimatur.

4 Auro

bilius. fastigiatis supra tectis [4] auro puro fulgens prælucet Capitolium. Potes objurgare Romanos, quod, cum humilitatem suam obscurare possint, ostendunt. Sed hæc non putant magna, nisi apparuerit ex parvis surrexisse. Misereri illius oportet, quia orba est. ista tamen habet propinquos, habet amicos paternos, habet te imbecillitatis suæ tutorem fortissimum. Omnes uxores divites servitutem exigunt. Crede mihi, volet in suis regnare divitiis: & tamen æquum est eam [5] possidere domum, quam meam agnoverit. Si cœperimus esse magis liberi, si paullo speciosior animo ejus affulserit domus, [6] si parum blande fecerimus, relinquet: & nunc est tormentum, carere divitiis, cum illas jam senseris. Vides, quid inter duas uxores intersit. [7] ista, si nos reliquerit, repetet sua: hæc quod dedit, dimissa non auferet. Multi duxere sine dotibus uxores: quidam dictas non acceperc dotes: quidam emptis contenti fuere mancipiis: & cum possent accipere divitias, emere quibus libertatem darent, maluerunt, quam suam vendere. Aliquis in adoptionem juvenis petitur? [8] si volet ire, quæret, senex ille qui petit, quales & quos habeat majores, quanta bona, an satis magno se possit addicere. Aliquis captare orbos senes vult, & suas spes in alienas mortes diffundere? excutiat testamenta,

4 *Auro puro fulgens prælucet Capitolium*] At vero hæc contraria sunt, nihil nobilius ea casa humili: præfulgere tamen Capitolium. Quare lego, *nihil humili casa nobilius. fastigiatis supra tectis, auro puro fulgentis prælucet Capitolio.* Vult enim dicere populum Romanum pluris facere stramina casæ Romuli, humilis originis monumenta, quam Capitolium auro tectum: Vitruvius cap. 1. lib. 2. *Item in Capitolio commonefacere potest, & significare mores vetustatis Romuli casa in arce sacrorum stramentis tecta.* N. Faber.

5 *Possidere domum, quam meam agnoverit*] Lego: *in quam me adsciverit.* Gronovius.

6 *Si parum blande fecerimus, relinquit*] Consecutio orationis exigit, ut legatur *relinquet.* N. Faber.

7 *Ista si nos reliquerit, repetet suos*] Immo *repetet sua*, id est auferet dotem & divitias quas attulerit. Sequitur enim oppositum, *hæc quod dedit, dimissa non auferet*, libertatem nempe, quam marito procuravit. *Idem.*

8 *Si volet ire, quæret senex ille*] Lego, *si volet ire, quærat, senex ille.* sequitur paulo post, *excutiat testamenta:* & paucis interjectis, *videat an nuptias suas amet.* Post verbum autem *quærat*, virgulam addo: quia ad eum qui adoptari vult, non ad senem referendum est. ut *an salubris adoptio pupillo, intelligi possis*, inquit Ulpianus ad Sabinum. *N. Faber.*

9 Quam

menta, ſcrutetur cenſus. Ubi vero quæret uxorem, videat an nuptias ſuas amet, an nihil pluris faciat marito, an miſericors ſit, an fortis ſit, an poſſit, ſi quid viro inciderit mali, una tolerare. Si his bonis fuerit inſtructa, dotata eſt. Non poſſumus una felices eſſe? quod ſolemus, una infelices erimus. Fac, inquit, quod imperat. nolo propter me patrem tuum offendas. Ibo, inquit, ſola. Tu ibis? quo, infelix? Quas petitura regiones? Eſt enim tibi aliquis locus? pater tuus nobis maria præcluſit, meus terras. *Ceſtii Pii.* Solent, qui coguntur à patribus ut uxores ducant, illa dicere: Non ſumus etiam nunc apti nuptiis. Ego contra; refugio uxorem, quia uxorius ſum. *Arellii Fuſci* patris. Inſolens malum eſt, beata uxor. Cum immenſum pondus auri orba attulerit, cum pecunia arcas noſtras oneraverit, quid aliud quam beate ſerviemus? Altera filium dat tibi, altera patrimonium: pater, utra magis dives eſt? Locuples eſt, pater, quam mihi concilias. O ſi ſcires, [9] quam dives & hæc fuiſſet. Orba, inquit, eſt. & hæc orba eſt. Inter duas orbas ea mihi curanda eſt magis, quam orbam ego feci.

Diviſio. In hac controverſia nihil litium fuiſſe fere omnes conſentiunt. *Latro* primam quæſtionem fecit: An pater propter matrimonium filium abdicare poſſit, cum liberum cuique hujus rei arbitrium ſit. *Gallio* ſubjecit huic: Etiam ſi poteſt imperare filio, ut uxorem ducat, an ei qui jam habet? *Latro* ſecundam fecit: Si jus eſt patri, etiam propter matrimonium abdicandi; an liberum huic fuerit, non parere, cum juraſſet. Hoc in hæc diviſit: An nemo jurejurando teneatur, quo per neceſſitatem adactus eſt: An expleverit jusjurandum, ducendo illam uxorem: An etiam ſi non explevit, non teneatur religione, qui coactus aliquid contra jusjurandum fecit: hunc autem [10] cogi à patre ſuper jusjurandum facit: An poſſit parere patri. An debeat. Hic de meritis puellæ & moribus.

Color.

9 *Quam dives hæc fuiſſet*] Acutius ſcriptus: *quam dives & hæc fuiſſet?* Gronov.

10 *Cogi à patre ſuper jusjurandum*] Poſt τὸ *patre* ponenda eſt τελεία ὑποστιγμή.

Color. Colore hoc usus est *Latro* pro patre: Puellam non misericordia motam, sed libidine: & ideo non esse beneficium. In argumentis eleganter hanc partem tractavit: Etiam si beneficium dedisset, non esse sic referendam gratiam: deinde beneficium esse quod judicio detur, non, quod furore aut morbo. *Hispo Romanus* alio colore dixit; Illam non amore adolescentis, sed odio patris sui secutam esse. Voluit ille & amoris commendationem detrahere. *Buteo* longe accersito colore usus est; [11] voluit eam nubere non invito patre, sed secreto suadente, palam dissimulante totum hoc gestum. ratione illa honestam conditionem nuptiarum inventam, cum alio nullo modo posset. neque enim aliter illos effugere potuisse, nisi patiente patre. Sed aiebat *Latro*, non esse tanti, detrahere illi commendationem soluti adolescentis, ut detraheretur invidia relicti patris. *Fuscus Arellius* egregie declamavit: Non enim propter nuptias orbæ dimittit illam, sed quamvis orba non esset, ejici jussit. non aliam sibi magis placere, sed illam displicere dixit: & hoc, quod *Latro* transcurrerat, pressit. Timere se puellam temerariam, inter piratas natam, inter piratas educatam, impiam in patrem. *Gallio* illud, quod omnes scholastici transierunt, dixit: Timere se, ne hæc speculatrix esset, & piratis omnes occasiones indicaret: aut certe, ne videretur nolle se suspectum esse reipublicæ illi jurasse: timuit, ne à puella videretur improbe jusjurandum exegisse. Ne quid liberi sibi esset, adjecit, jurasse per patrem. *Triarius* dum sententiam puerilem captat, inepte dixit, Jurasse & se per orbam. Aiebat enim *Cestius*, valde hanc fieri orbam: etiam si jurasset. *Latro* aiebat, quoque jusjurandum ineptum esse: nihil enim minus convenire, quam aliquem per patrem jurare, patrem relicturæ. Omnes honestam matrem puellæ dede-

jun. est enim sensus absolutus. Quæ sequuntur, sunt corrupta vel defecta: nam illa, *jusjurandum facit*, ex superiore versu huc translata sunt. *Gronov.*

11 *Voluit eam nubere non invito patre*] Hunc locum defendimus contra Schottum, lib. 2 Obs. c. 6. *Idem.*

12 Tet

dederunt: omnes dixerunt, eam misericordia motam, non amore. Solus *Pollio* judicio fecisse vult eam: etiam à misericordia discessisse: dixit enim, illam non potuisse cum piratis vivere. Ut primum honestam occasionem invenerit discedendi, discessisse. *Q. Haterius* à parte patris pulcherrimam imaginem movit. Cœpit enim subito, quo solebat, cursu orationis fervere, quasi exaudiret aliquem tumultum, vastari omnia ac rapi, comburi incendiis villas, fugas agrestium: & cum omnia implesset terrore, adjecit: Quid exhorruisti, adolescens? socer tuus venit. *Glyconis* valde levis & Græca sententia est. Tolerabilem dixit illam rem, cum jurisjurandi vim describeret: hoc esse quod fœdera sanciret, quo astringeretur exercitus. ὅρκος ἐστὶ πεῖσμα (alias πῆγμα) καὶ παρὰ πειρἀταις νημερτὲς μὖον. *Artemon* circa eumdem sensum versatus est à parte adolescentis. cum dixisset relictum patrem, adjecit: λοιδόρει νυῦ τὸν ἀρχιπειράτlω, τὸν μιαιφόνον, [12] τὸν ΠΡΟΣΕΛΟΝ, παρόθες, εἰ θέλεις, καὶ τὸν ἐπίορκον.

Controversia VII.

Tyrannicida à piratis dimissus.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. *Thema. Quidam alterum fratrem tyrannum occidit: alterum in adulterio deprehensum, deprecante patre, interfecit. A piratis captus scripsit patri de redemptione. Pater piratis epistolam scripsit, si præcidissent manus, duplam pecuniam se daturum: piratæ illum dimiserant, patrem egentem non alit.*

Pro Tyrannicida. *Porcii Latronis.* Da mihi epistolam esurientis istius. Manus, inquit, præcidantur. in quam partem corporis durius [1] sævitia incurrat? cetera

12 Τον ΠΡΟΣΕΛΟΝ] Scribe: Λοιδόρει νεῦ τὸν ἀρχιπειράτlω, τὸν μιαιφόνον, τὸν ἱερόσυλον· παρόθες, εἰ θέλεις, καὶ τὸν ἐπίορκον. Gronovius.

Controv. VII. 1 *Sævitia incurrat*] Veteres editiones, incurratur. N. Faber.

2 Quod

cetera membra mea sunt, manus publicæ sunt. Talem me dimittite, qualem à piratis recepistis. Non habeo quod de fortuna queri possim, cum, qui manus meas, configit. Si præcideritis, inquit, manus. Si irasceris, scribe potius, Si occideritis. Tyrannicida, exitum tyranni rogo. Non timeo, ne manus, quas piratæ solverunt, judices alligent. Ex omnibus, quæ mihi fortuna terra marique privatim mala publiceque congessit, tyrannum, adulterum, piratas, nihil expertus sum durius quam patrem. Tyrannus cum timeret manus meas, non præcidit. injuria matrimonii nihil abstulit corpori. piratæ, quasi beneficio meo viverent, gratis miserti sunt. Unum hostem inexorabilem habui, [2] quod felici re, quod subito inimico, non ante tyrannidem navigavi. Genui, inquit, educavi. nempe istud beneficium & tyranno præstitisti, & adultero. Has manus si per te redimere non potes, rempublicam appella. Adulter cum manibus sepultus, tyrannus cum manibus projectus est. Magnis sceleribus jura naturæ intereunt. non magis tu pater, quam illi fratres. Audite novam captivi vicem. Tutus sum, si pater meus nihil habet. Quicquid habes, pro redemptione filii mitte: non est quod timeas: non deerunt tibi alimenta, cum dixeris tyrannicidæ patrem. Pro adultero filio rogas? quærite nunc, quomodo tyranni fiant. *Cestii Pii.* Cedo mihi epistolas patris. quæris unde habeam, cum mihi nullas miseris: Duplam dabo pecuniam: [3] apparet, pro unico filio rogat. Duplam pecuniam dabo: unam summam pro filio, alteram pro tyrannicida. Si manus præcideritis; hoc nec adultero fecimus, nec tyranno. Non habui pecuniam; sed rogare illos potes, & audacter

roga;

2 *Quod felici re, qui subito*] Locus male habitus, & de quo quicquam spondere non audeo. Putavi tamen aliquanto melius habiturum, si scribatur, *feliciter, quod sublato inimico, non ante tyrannicidium navigavi.* ut sit illud *feliciter*, Græcorum ἀγαθῇ τύχῃ. N. Faber. Lege: *quod felici republica, quod sublato inimico, non ante tyrannicidium navigavi.* Cujus emendationis partem vidit Faber: nam pro *felici re* malebat *feliciter.* Gronovius.

3 *Apparet, pro unico filio rogat*] Lege: *Apparet pro unico filio rogare.* Idem.

4 *Quid*

roga; in misericordes piratas incidi. Quare non alo? quia captum filium tuum, age, parum est, si dixero, non redemisti. Alere non possum: perdidi manus. non credis? epistolam lege. Duplam pecuniam dabas, avaris dabas, piratis dabas. sic excusabant piratæ, ipsas mihi cum præciderent manus. Pater jussit, aiebant. magnum facinus est, sed magno licet. Egens sum, inquit. mentiris. Cedo mihi patris mei censum. [4] Quid ergo alis patrem? dimissus fortasse promittam; cum rogaveris, nihil paciscor. Etiamnum manus meas petis? nega tuam esse epistolam, & habes argumentum. dic, Ego rogare pro adultero soleo. Qui non aluit, inquit, patrem, alligetur. Plus de manibus meis timui. *Cornelii Hispani.* Quid me rogarit pater, nescio: publica vindicta cruentum gladium privato tyranno impressi. Captum me piratæ nihil aliud quam alligaverunt. [5] Duplam pecuniam dabo. Plus polliceris, quam petitur. unde tantas patrimonii vires habes? etiamnum, tanquam de tyranni arca loqueris. Corrupit frater uxorem meam quam nec tyrannus violaverat. Ut pretium piratæ constituerunt, gavisus sum, inquam. locuples pater poterat dare, etiam si duplam poposcissent. Remiserunt me reipub. cum manibus, patri cum epistolis. *Pompeii Silonis.* Pactus sum de redemptione, scripsi patri. quicumque pro tyrannicida vestro pependistis, certum habeo, soliciti optatis, ut hæ literæ ad patrem perveniant. Egeo, inquit. Sic subito? Quod ex toto emi non debet, duplo emit. *Arellii Fusci patris.* Causam meam tenui apud eos qui nihil debebant manibus meis. Tunc primum egere queritur iste, cum

manus

4 *Quid ergo alis?*] Lege: *Quin ergo alis patrem? Dimissus fortasse promittam, cum rogaveris: nunc nihil paciscor.* Gron.

5 *Q. Pius duplam pecuniam dabo*] Ceteræ editiones sic repræsentant hunc locum, *Duplam pecuniam dabo. Q. Pius. Polliceris, inquam, petiturum te tantas patrimonii vires habes.* quem sic emendare conor: *Duplam pecuniam dabo. Quid? plus polliceris quam petierunt. Unde tantas patrimonii vires habes. Etiam nunc tanquam de tyranni arca loqueris.* Nam Q. Pii non alibi mentio in hoc opere, & minimum discedit hæc nostra conjectura à vestigiis receptæ huc usque lectionis. *N. Faber.*

6 *Quam*

manus meas vidit. Quid mirum, si non putaverunt turpe piratæ, accipere mercedem quam pater dabat? Ades pietas: si sancte vixi & innocenter, effice ut iste manus meas, qui odit, desideret. Tarde mihi epistola solvi videbatur. Hoc prorsus ad fabulas, repleto sceleribus nostro seculo, deerat ut narraretur aliquis solutus à piratis, & alligatus à patre. *Blandus.* Hic, qui unde vivat non habet, [6] quam care tyrannicidæ vestro se mancipat? Quid agis, pirata filii, piratarum magister, ejus crudelitatis emptor, cujus nec pirata venditor est? *Romani Hisponis.* Pater piratis salutem. Hanc eripis filio. Duplam dabo. Quid necesse est? potui vilius solvi. Ut præcidatis manus. Obstupuerunt piratæ: &, cum dimitterent, dixerunt: I, dic patri tuo, non omnia piratas vendere. *Mentonis.* Adhuc, Judices, tanquam pro manibus meis egi. verum est confitendum, vobis remissæ sunt. Exhibeo, respublica, piratarum depositum tibi. manus hæ tuæ salvæ ad te perlatæ sunt. Fac quod voles. illud unum rogo, si peccaverunt, cuilibet tu vinciendas trade. si isti tradis, [7] sic alligabit quomodo voluit. præcidet. [8] *Alfii Flavi.* Adhuc qualem optem patrem, nescio. divitem? debilitat. egentem? alligat. neutrum manibus meis expedit. Duplam dabo, ut manus præcidatis. Filium minus crudelem habuisti. *Marillii.* Ut allata est epistola, cœperuntque eam piratæ solvere, ut recitata dupla in epistola pecunia est: Hic est, inquam, pater, quem vobis laudaveram.

6 *Quam care tyrannicida vestro se mancipat*] Hoc caret omni sensu. Quomodo pater se mancipat filio, duplum promittendo piratis? Scribe: *quam care tyrannicidam vestrum emancat.* Quanto pretio eum debilitat, ejus debilitatem emit. Verbum elegans & rarum habes Contr. 33. *Cedo loras: gaudeo me non omnes emancasse.* Loquitur, qui expositos debilitarat. Posses & *emancipat:* illud malo. *Gronovius.*

7 *Sic alligabit, quomodo voluit, præcidet*] In vett. quibusdam *præcidere.* Sed in ea voce mendum non est. Scribe: *quomodo solvit.* nempe alligatas à piratis. Cujus explicatio est, quod sequitur, *præcidet. Sic,* intellige, hac fini, hoc voto, hac voluntate. *Idem.*

8 *Allegii Flavii*] Ubique in hoc opere Alfius dicitur: & ita hoc loco scribendum censeo. Flavii Rhetoris mentionem facit Quinctilianus cap. 4. lib. 7. Sed intelligo potius Virginium Flavium, de quo auctor lib. 11. quam hunc nostrum. *N. Faber.*

daveram. *Triarii.* Ubi eſt patrimonium tuum illud, [9] quod tyrannos inſtruit, quod adulteros facit? ubi eſt? certe in me nil impendiſti.

Pars altera. Silii Baſſi. Infelix futura eſt etiam victoria mea. ſi non tenuero cauſam, fame moriar: ſi tenuero, hoc tantum conſequar, ne fame moriar. Duxi uxorem nimium fœcundam? peperit mihi tria, neſcio quæ prodigia, variis generibus inter ſe & me furentia: unum qui poſſet patriam opprimere, alium qui fratrem violare, alium qui patrem. Teſtor, Judices, omnes cives meos. una ſervivimus, nemo tyrannidem me uno ſenſit magis. Argumentum habeo maximum, quod vivo. Non pepercíſſetis mihi, ſi putaſſetis me patrem tyranni. Dum inter ſe pugnant, vicit reſpub. Reliqui duo, quia non poterant in nos, inter ſe tyrannidem exercuerunt. Habebat iſte, neſcio quam uxorem, quam in arce cognoverat. Si alligare te poſſem, proficiſcentem alligaſſem. Non opus eſt tibi magna impenſa ad ſuſtinendum patrem. tu mecum alimenta partire. nolo me tam bene alas, quam ego te alui: nolo ignoſcas mihi quicquid paſſus es, quicquid timuiſti patrem. poſce flagella, ſcinde rugas, [10] ultores ſubjice ignes, & mortuam hanc partem, quæ tantum in contumeliam ſuam ſpirat, quia extingui non poteſt, exure. ſi parum eſt, fac quod ais ne piratas quidem feciſſe, manus præcide. exhibeo tibi. hæ ſunt illæ, quæ quidlibet ſcribunt. Ubi eſt gladius tuus? ſtringe. tyranno licuit vulnere mori: adulter uno ictu breviter confectus eſt: pater, te pro beneficio ſimilem ſortem rogo. ne tu quidem apud piratas famem timuiſti. neminem tyrannus ſic torſit. *Porcii Latronis.* Fili, nihil amplius quam famem deprecor: ſi tamen inexorabilis es, illud pro beneficio

9 *Quo tyrannos inſtruis? quo*] Ex ſcripto facies: *patrimonium tuum illud, quod tyrannos inſtruit? quod adulteros facit?* Etſi illic quoque erat, *inſtituit*: ſed illa verborum conceptio non video quare ſit ſpernenda. *Gronovius.*

10 *Ultores ſubjice ignes*] Pal. *Ultus es.* Veneta: *ultro es.* Voſſianus: *uſtus es.* Fortaſſis: *Uſturos ſubjice ignes.* Idem.

11 Tu

ficio peto, ut aut tanquam adulter moriar, aut tanquam tyrannus. Par erat utriusque fortuna illo tempore. tu alligatus eras, ego senectute immobilis, & vincto simillimus: [11] tu in solitudine, ego in omnium meorum solitudine: tu lucem non videbas, ego etiam modicam. hoc unum inter nos interest, quod tu etiam à piratis cibum accepisti. *Blandi.* Deprecabar non pro adultero, sed pro domo: ne [12] fratrem occideret, tyrannicidium inquinaret, patrem respergeret. roganti mihi, & has interponenti manus pene præcidit. Hæc sententia deridebatur à Latrone, tanquam puerilis. Hoc & pro isto est, ut aliquem ex suis reliquisse videatur, quem non occiderit. *Vibii Rufi.* Hæ nempe scripserunt epistolam manus. præcide, & ale. *Pompeii Silonis.* *Liberi parentes alant, aut vinciantur.* ad te legem meam transfero, licet alliges, & alas.

DIVISIO. Fere hac usi sunt divisione: An lex caussam nec patris nec filii æstimet, sed hominis: Pater an filio alendus sit. Dixit legem hanc pro malis patribus scriptam esse, bonos etiam sine lege ali. An omnes alendi sint. An hic alendus sit. Hanc quæstionem *Latro* in hæc divisit. An alendus sit, quod filium à piratis non redemit. hoc loco quærit, An potuisset redimere, An voluisset: deinde, An alendus sit, si etiam præcidi filii manus voluerit. novissime, An præcidi voluerit. *Hispo Romanus* separatim quasi juris quæstionem fecit, An, qui non redemit filium, non possit ab eo alimenta petere. Sed hoc utraque quæstio continet, ut aiebat Gallio, & prior, in qua quæritur: An omnis pater alendus sit: dicitur enim: Quid si quis filium excæcaverit? quid si quis non redemerit? Et cum ad alteram quæstionem ventum est, in qua quæritur, An hic pater alendus

11 *Tu in solicitudine? ego in meorum*] Mss. & Ven. utrobique, *solitudine.* Rectius. Statim conjicio: *tu lucem non videbas, ego etiam oderam.* Pro quo vulgo *modicam.* Gronovius.

12 *Fratrem occideret, tyrannicidium inquinaret*] Sic quidem & infra. Sed hic elegantius Vossianus: *tyrannicidam inquinaret.* Puta, se ipsum. *Idem.*

alendus sit: nihil aliud dici potest, quare non alatur, quam quod non redemit, quam quod duplam promisit, ut manus præciderentur. Græcorum improbam quæstionem satis erit in ejusmodi controversiis semel aut iterum annotasse, An in tyrannicidam uti pater hac lege possit. quasi enim sacras & publicas manus esse: in quas ne piratæ quidem licere quicquam putant. Nostri hoc genus quæstionis summoverunt. *Silo Pompeius* non eis tantum usus est quibus ceteri, cum dicerent hunc patrem non debere ali, quod non redemisset filium, & quod præcidi manus filio voluisset: sed à privatis causis transit ad publicam causam. dixit enim, non debere ali hominem perniciosum reip. qui tyrannum filium habuisset, [13] qui desiderasset amissum, quod non vindicasset. Sed negavit ullam aliam causam illi esse persequendi tyrannicidam, nisi libertatem publicam: & descripsit mores hominis impii, cruenti: qui, quia per liberos non posset, per piratas [14] tyrannidem exerceret: quæ ut

13 *Qui desiderasset amissum, quod non vindicasset*] At vitio verti patri non potest, si non vindicaverit filium tyrannum. Quare lego *qui vindicasset.* nam sequitur, *& negavit ullam aliam causam*, &c. *N. Faber.*

14 *Tyrannidem exercet: ut liberius*]. Scriptus: *exercentesque ut.* Vaticanus, *latronum, ἀντὶ τοῦ latrocinium.* Hinc emendavimus eleganter: *per piratas tyrannidem exerceret. quæ ut liberius diceret, patronum filio dedit.* Hoc est, non ipsum introduxit agentem, sed pro illo patronum caussarum. Neque enim ferri poterat in filio, ut sic patrem suum infamaret, & palam sævissimum animum & impotentissimum illi exprobraret. Eodem modo loquitur inferius: *Albutius omnes colores miscuit, & ut hoc liceret, patronum patri dedit.* Induxit personam patroni qui pro patre loqueretur. Apparet ex eo quod sequitur: *Alimenta pater à filio petit.* Non enim dicit, *peto.* Et rursus: *Hoc, inquit, respondeo: nescit, quid fecerit.* Respondeo patronus; nescit pater. Controv. 14. *Silo Pompeius patronum adolescenti dedit, quod non putabat in accusatoris persona Latro faciendum, ut aliquis per patronum accusaret patrem.* Controv. 17. *Hispo Romanus vehementi colore usus est & duro. patronum enim Popilio dedit. & dixit: aliter se caussam acturum Popilii, aliter Antonii.* M. Fabius avus declam. 250. *Patronum necessario dabimus: nam etiam, ut agere illi liceat, est tamen ignominiosus.* CCLX. *In plerisque controversiis plerumque hoc quærere solemus, utrum ipsorum persona utamur ad dicendum, an advocati: vel propter sexum, sicut in feminis; vel propter aliquam alioqui vitæ, vel ipsius, de quo quæritur, facti deformitatem. Hic adolescens & honestus est, & cum sit locuples quoque, nihil tam turpe commisit, ut illi pro se loqui fas non sit. Ego tamen existimo dandum esse advocatum.* CCCXIII. *Non erit alienum, advocatum dare huic accusatori. Fecit rem, ut parcissime dicam, pœnitentia dignam: & fortius defenditur*

[15] ut liberius diceret, patronum filio dedit. Et illud in hac parte laudatum est à Silone declamante. Cœperat hoc tractare, non debere ali tyranni patrem, omnibus faventibus, illum fame necandum: &, cum diu pressisset, illum tyranni patrem esse, adjecit: Aude postulare ut illud tibi prosit, quod tyrannicidæ pater es. *Blandus* hunc sensum, cum postero die declamaret, in ironiam vertit: & cum objecisset, quod tyranni pater esset, adjecit: Nolite illum aversari. habet quod opponat. & adulteri pater est.

Color. Colorem pro patre alius alium introduxit. *Fuscus* iratum se illi confessus est fuisse, quod fratrem in conspectu patris occidisset: & huic loco vehementer institit, cum nemo hoc tyrannus, nemo pirata fecisset. Iratus, inquit, ob hoc ipsum fui, quod hoc scelere etiam tyrannicidium inquinaveras. apparet, te morbo quodam adversus tuos furere: & servavit hunc actionis tenorem. [16] Iratus fui, hodieque paciscor, nec queror: nec se demisit in preces, aut rogavit, sed jure patrio usus est. Illud ad excusandam epistolæ crudelitatem adjiciebat: Scripsi piratis, non eo animo ut manus tibi præciderentur, sed ut exprobrarem tibi cruentas in conspectu patris fraterno sanguine manus. tuto autem scribebam. sciebam enim piratas non facturos, nisi pecuniam accepissent, quam non mittebam. Quamobrem neque præciderunt: & si sperassent, utique præcidissent. Sed apparuit illas epistolas irascentis esse, non promitten-

fendetur ab eo: & minore cum verecundia patronus confitebitur, si quid confitendum sit. Et quoties caussa plus juris habet quam pudoris; ad eum transferenda est, qui non erubescit. CCCXXXI. *Bis damnato huic demus oportet patronum.* Ne quem sua laude fraudemus, potissimum hujus emendationis & Fabrum præcepisse postea vidi. *Gronovius.*

15 *Ut liberius diceret, latrocinium filio dedit*] Lego, *patronum filio dedit.* filium enim non decet nisi servata reverentia, quæ naturaliter debetur, in patrem agere: patrono plus licet. quod observarunt prudentes declamatores in omnibus iis personis quæ naturæ vel beneficentiæ vinculo inter se obligatæ, libere agere non possunt. Sic infra hac ipsa declamatione Albucius patri patronum dedit, ut liberius in filium ageret. *N. Faber.*

16 *Iratus fui, hodieque paciscor*] Pacto hic nullus est locus. Quid si legamus? *Iratus fui, hodieque irascor, & queror,* &c. quod satis antecedentia, & consequentia demonstrant. *Idem.*

mittentis. In ultimo deſcripſit, quam miſer futurus eſſet, alimenta accipiens illis manibus, quas paulo ante ſpectaverit fratrem occidentes: & adjecit, quod aiebat præceptore ſuo dicente, ſumma cum admiratione exceptum, illud Homeri Priamo aptum: καὶ κύσε χεῖρας [17] Δεινὰς, ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον υἷας. *Silo Pompeius* & ipſe iram faſſus eſt. aiebat enim, non habiturum fidem, ſi ſe negaſſet iratum fuiſſe: ſed iræ cauſam non dixit. *Q. Fuſcus* tranſeundas aiebat eas offenſas, quibus ille gloriaretur. hanc cauſam poſuit, quod relictus eſſet ab unico filio; quod invito ſe navigaſſet: cum videret ſenem orbum jam pene egentem, jam tum illum fugiſſe, ne aleret: & ad preces patrem deduxit, & rogavit in epilogo filium. Et *Sparſum* hoc colore declamaſſe memini, hominem inter ſcholaſticos ſanum, inter ſanos ſcholaſticum. *Ceſtius* alio colore uſus eſt. dixit enim, non iram illam patris fuiſſe, ſed calliditatem: Non habebam, inquit, unde redimerem. Quem rogarem pecuniam in tam avara civitate, in qua ne filii quidem patres alunt? uſus ſum conſilio, ſciebam piratas non crudeles eſſe, ſed avaros. volui efficere, ut deſperarent illum redimi, & propter hoc ſupervacuum & cum impenſa futurum dimitterent. An prudenter cogitaverim, neſcio. feliciter certe cogitavi. poſt epiſtolas illas quas accuſat, dimiſſus eſt. *Latro* ſe totum ab iſtis removit coloribus, & advocavit vires ſuas tanto totius actionis impetu, ut attonitos homines tenuerit. hoc enim colore uſus eſt: Neſcio quid ſcripſerim: olim jam mihi excuſſa mens eſt, ex quo vidi filium unum in in arce, alterum in adulterio, tertium in parricidio: ex quo reſperſus ſum ſanguine morientis filii, ex quo relictus ſum ſolus, ſenex, orbus, egens, odi meos. Hic color illius viribus approbandus eſt. Quanto enim opus eſt, ut aliquis accuſando ſe miſerabilem faciat? *Albutius* omnes colores miſcuit:

17 Δεινὰς] Hunc Homeri verſum ex conjectura huic loco addidimus. Quod enim miſer ille ſenex Iliados ultimo de Achillis, hic de filii ſui manibus convenientiſſime dicere potuit. N. *Faber*.

ſcuit: &, ut hoc liberum eſſet, patronum patri dedit, nec voluit narrare. Ad propoſitionem cœpit. Alimenta pater à filio petit. Deinde cum ad defendendum venit, quod ſcripſit duplam ſe daturum, ſi manus præcidiſſent, primum Latroniano colore uſus eſt. Hoc, inquit, reſpondeo; neſcit quid fecerit, in inſaniam malis actus eſt. Hic philoſophicum locum introduxit, quomodo magnis calamitatibus animi everterentur; deinde anthypophoram ſumpſit. Mentiris. Ille vero iratus fuit. Cogis, inquit, me dicere, iratum tibi merito fuiſſe. Executus eſt omnia. hoc illi inter cetera objecit, [18] quod occupans fratrem ſuum ignoraſſet, aut diſſimulaſſet: ait tyrannicidio quoque ejus commendationem facere. deinde ad illum colorem redit Ceſtianum: Sed illum puto conſilio feciſſe, quæ fecit. quid ergo? quid iſte tandem dicit quare ſcripſiſſet? nihil dixit, flet; mori vult, ſed non fame. In hac declamatione hanc *Albutius* ſententiam dixit dubiam inter admirantes & deridentes: [19] Panem cani das, patri non das. *Glycon* egregie dixit: ἐλεήσατε αὐτὸν, [20] ὃς κινδυνεύει πατέρα θρέψαι. *Gorgonius* fuit Buteonis auditor, poſtea ſcholæ quoque ſucceſſor, vocis obtuſæ, ſed pugnaciſſimæ, cui Baro ſcurra rem venuſtiſſimam dixit: Centum raucorum vocem habes. Hic putavit, varium colorem ſe excogitaſſe pro patre. Ego, inquit, dictavi; *Duplam dabo, ſi manus non præcideritis.* Librario una ſyllaba

18 *Quod occupans fratrem*] Hæc nullum ſenſum habere quiſque videt. Habebunt, ſi ita legamus, *quod occupantem arcem fratrem ſuum non ignoraſſet, at diſſimulaſſet, ut tyrannicidio quoque ejus commendationem faceret.* Audacior forte conjectura, cujuſque auctor fundusque eſſe nolim. quæ tamen ſi non verba, certe mentem auctoris exhibet. N. *Faber.*

19 *Panem quem cani das, patri non das*] Quinctilianus cap. 3. lib. 8. inter hæc quæ humilia videntur apta tamen poſita gratiam habent, vimque rebus afferunt, huic prope ſimilem ſententiam ponit. *Laudari*, inquit, *me puero ſolebat: Da patri panem: & in eodem, etiam canem paſcis.* Subjungit. *Res quidem præcipe in ſcholis anceps, ſed frequenter cauſa riſus.* Unde non mirum eſt, ſi hæc Albutii ſententia ſuos amatores, deriſoreſque habuerit. *Idem.*

20 Ὃς κινδυνεύει τὸν πατέρα θρέψαι] Vertit Schottus: *qui ob alimentum patri datum periclitatur.* Male. Ironia eſt ipſius patris. Miſeremini, ſi diis placet, ejus, cujus periculum eſt, ne damnatus patrem alat. *Gronovius.*

 21 *An-*

laba excidit, *Non:* & ſcripſit, *ſi praecideritis.* Digna res, quæ voce illa diceretur. *Artemon* dixit: φιλότεκνε πάτερ, καὶ σύ τι .... [21] *Andreas* dixit: ἄξενον σκάφος. καὶ τίς τῶν αντίων ἐν αὐτῷ τῷ σκάφει πατήρ ἐστι; *Nicetes* dixit: ἁπλᾶ δώσω, ἂν ἀποκόπτητε τὰς χεῖρας· ἐζήτουν οἱ πειρᾶται. [22] μή τις τυραννήσας, μή τις μοιχεύσας.

CONTROVERSIA VIII.

Ter fortis.

Lex. Qui ter fortiter fecerit, militia vacet. *Thema.* [1] *Ter pater fortem in acie, quarto volentem exire retinet: nolentem abdicat.*

CONTRA TER FORTEM. *Porcii Latronis.* Miſerrimus pater jam non viderem filium, niſi abdicarem. fortis plus quam aut legi aut patri ſat eſt. Tertio mihi non redditus, ſed relatus eſt. quod patriæ ſupereſt, patri vindico. fugit me filius, & quidem ad hoſtem. Quouſque pavidus præliorum nuntios expectabo? fili, mihi vacationem peto. *Ceſtii Pii.* Abdico filium, ut habeam. minus vacatio mea reipub. profuit, quam militia. duxi uxorem. Sic deſcendit in narrationem. [2] Tertio audivi velut denuntiantis

21 *Andreas dixit*] Cujacius, quod *Andreæ* vox recentior videretur, reponendum putabat *Hybreas*, cujus nomen in Controverſiis his celebre. quod à Lectio Gruterus accepiſſe fatetur.

22 Μή τις τυραννήσας, μή τις μοιχεύσας] Male Schottus: *Quærebant piratæ, ne quis tyrannidem exerceat, ne quis fornicetur.* Immo, *numquid ille, cui pater tanta mercede manus praecidi jubebat, tyrannidem tentaſſet, mœchatus eſſet.* Gronovius.

CONTROV. VIII. 1 *Ter pater fortem in acie*] Scriptus, Pal. Eraſmiei: *Ter fortiter agentem pater in acie.* Recte. Infra: *quod & vir fortis eſt & toties fortiter egit.* Idem.

2 *Tertio, audivi velut denuntiantis deos*] Illud *tertio* ad ſenſum non facit. Legerem potius, *Terreor. Audivi velut denuntiantes deos.* quod ſequentia ſatis oſtendunt. *N. Faber.* Malit Faber: *Terreor.* Quod repugnat verbis ſequentibus, quæ contra Muretum egregie vindicavit ipſe. Cum tertio in pugnam iret, inquit, quaſi profecta mihi vox eſt & divinitus ad aures accidit, tempus eſſe, ut parcat fortunæ, neve porro eam fatiger. Paſſus tamen ſum, & ut omen illud averterem, petii advocationem in unam pugnam: precatus

tis deos: Faciat adolescens jam felicitatis suæ finem. [3] Ego advocationem in unam pugnam petii. Accidat, inquam, quicquid timeo, si illum amplius in aciem dimisero. Cum diis pactus sum. Non timeo, inquit. Hoc est, cur timeam. Objicitur mihi, quod me filius oderit. *Arellii Fusci Patris.* O me filio pugnante jam lassum. [4] Magna omina sunt. Nihil hoc putas, quod viri fortis pater timet? Miserum me. jam hosti nimis notus sum, jam pro te, nescio quid, etiam lex timet. Miraris, si quod legi satis est, patri nimis est? Numquid luxuriam, inquit, objicis? ego vero te etiam morari posco inter voluptates. Quousque in duro castrorum jacebis cubiculo? quousque somnum classico rumpes? quousque cruentus vives? simus hilares: trium victoriarum vota solvenda sunt. Tot acies sustinuisti, tot vulnera: possum cum repub. queri. sero dimitteris. Subinde audio te dicentem, Malo gloriam quam vitam. Hoc ergo me exanimat, quod mori tibi tam facile est. Denique uno quiesce bello. *Pompeii Silonis.* Causa abdicandi est, ne sine filio

precatus sum, ut hac etiamnum vice sustinerent dii, posthac nihil tale passurus nec rogaturus. *Gronovius.*

3 *Ego a diis vacationem*] Cæteræ editiones legunt, *Ego advocationem in unam pugnam petii:* quod vereor ne mutari in editione Romana non debuerit. Advocatio enim dilationem significat, quæ reis dabatur ad respondendum. L. Seneca in Ἀποκολοκ. *Tandem procedit P. Petronius, homo Claudiana lingua disertus, & postulat advocationem,* id est, ad præparandum se responsioni dilationem. infra præf. 3. *tanta illa perturbatio fuit, ut advocationem peteret.* Inde pro quavis dilatione acceptum vocabulum. infra Controv. 3. lib. 2. *Miserere pater, scis quam brevis sit advocatio mea,* id est, quam breve mihi tempus à lege concessum sit, intra quod te exorare debeam. In Catalectis Jos. Scaligeri,

Cur differs mea lux rogata semper?
Cur longam petis advocationem?

Quinctilianus declamator decl. 280. *Neutra res est quam differri oporteat: sive is est raptor qui pœnam mereatur, non meretur advocationem,* &c. Non mutasset Muretus, qui hanc hujus vocabuli significationem animadvertit in L. Seneca lib. 1 de Ira. At vacatio in unam pugnam, contrarium ejus quod vult dicere significat. Nam ea pugna finiretur vacatio. Quod si quis dicat, vacationem in unam pugnam accipi, ac si dictum esset, post unam pugnam, Romæ sic loqui solitos non puto. *N. Faber.*

4 *Magna omnia sunt*] Scribe omnino: *Magna omina sunt.* Quod perinde est ac si diceret, vera, potentia, nihil fallentia. Statius Thebaïdos lib. 7. *Cur penitus magnoque interpretor omine quercum?* Est hoc Arellii Fusci, de quo inferius: *Fuscus Arellius religiose patrem induxit ominibus territum.* Gronovius.

 5 Me

filio vivam: quem tamdiu non viderem, nisi abdicarem. Abdicatio mea in potestate abdicati est. *Romani Hispanis.* Quid fatigatæ felicitati molestus es? quid expectas, donec castris ejiciaris? *Mentonis.* Erubescit respub. tam cicatricoso milite uti. Non oportet tantam virtutem sine successore concedere; ducenda uxor est. sed jam nunc te admoneo, ne unum tollas. *Cornelii Hispani.* Non ante te retinere cœpi, quam dimisit respubl. Nullum jam tibi vulnus, nisi per cicatricem, imprimi potest. adhuc diutius fuisti cum hoste quam apud patrem. Domi tantum sanatus es. *Julii Othonis Patris.* Optimus virtutis finis est, antequam deficias, desinere.

Ex altera parte. * * *. Ter fortiter pugnantem abdicas. certe abdicatis pugnare licet. *Albutii Sili.* Quis hic subitus insonuit tumultus? numquid imperator vocat? venio. Plurimum in prima acie laboravi. pudet me, ter victi militant. *P. Aspernatis.* Quousque, inquit, periclitaberis? Bene habet, Judices: pater me putat dignum esse qui salvus sim. Senator post sexagesimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Prætorio licet prætexta toga uti festis, aut solennibus diebus. numquid necesse est? Quicquid aut præmii aut honoris nomine datur, in utramque partem liceat: alioquin desinit præmium esse, cui necessitas jungitur. Pareo tibi, pater: qui gloria nos immortales fieri dicebas, qui ex acie redeuntis vulnera osculabaris. Ad hæc nova & diversa imperia subito [5] me circumagi putas posse? non ita est. Ille in nos dominatur affectus, qui animum primus intravit. Luxuria, avaritia, desidia, injustitia, timor, non dediscuntur, & quotidie hæc omnia aut castigantur, aut puniuntur: in tantum etiam vitiorum tenaces sumus. Crede mihi, pater: non sum mei juris, cum ille prælii clamor exortus est: invadere hostis libet, obstantis

5 *Me circumagi*] Elegans verbum. Horatius lib. 1. Sat. 9. *Nil opus est te circumagi.* Suetonius Cæsaris cap. 70. *tam facile circumegit.* Vide ibi Torrentium.

ſtantis cuneos gladiis diducere: hic impetus, hic ardor animi, domum tuam trinis hoſtium ſpoliis adornavit: huic ſupplicationes illas debeo. propter hoc me etiam cum abdicas, diligis. non animus, non lingua conſtat: in alieno opere deprehenſus ſum: [6] toga ipſa humeris non cedit. Ad obſidendum hoſtem, ad occupandum caſtris locum, ad intercipiendos hoſtium commeatus ire juſſeris. otium imperas animo non ocioſo. Quotieſcumque tumultus aliquis exortus eſt, in me civium diriguntur oculi, meas ſpectant manus: & adhuc (verum dicendum) nihil patria debet mihi: nunquam pugnavi, niſi coactus. Credisne, quicquid refero tibi? ſcimus quem vitæ curſum agamus. eadem pericula nos ubique circumſtant, & totidem viæ ad mortem ſunt. Interdum continuatus labor firmiores facit: ſæpe quos labor roboraverat, deſidia conſumpſit. *Marillii*. Sine me aliquod meritum in patriam conferre: adhuc militia mea legis munus eſt. Pugnabo & abdicatus: nec verebor, ne vilis ſit opera mea patriæ. Athenienſes abdicato vicerunt duce. Quantum inter illum & me intereſt? Ille abdicationem virtute delevit, ego merui.

DIVISIO. Primo quæſtio illa ab omnibus facta eſt vulgaris: An filius ob id, quod ſui juris ſit, abdicari poſſit. deinde, An debeat. Hæc tota tractationis eſt. Græci illam quæſtionem primam ſolent tentare, quam Romanæ aures non ferunt, An vir fortis abdicari poſſit. Non video autem, quid allaturi ſint, quare non poſſit. nam quod & vir fortis eſt, & totiens fortiter egit, non plus juris illi adfert, ſed plus commendationis.

Color. Colorem à parte patris quidam duriorem fecerunt: voluerunt enim videri inviſum filio patrem: itaque malle illum cum hoſtibus vivere, quam cum patre: pene omnes, eſſe

6 *Toga ipſa humeris non cedit*] Omnino *ſedet*, ut viſum etiam Grutero. Quintilianus, inſtit. 12, 3. *Pars togæ, quæ poſtea imponitur, ſit inferior: nam ita & ſedet melius & continetur.* Ovidius: *nec in lecto pallia veſtra ſedent.* Gronovius.

7 Ratit

esse adolescentem insatiabilem gloriæ: sed propter ipsum patri & moderandum & continendum. Quidam ex toto ad patris indulgentiam refugerunt, & non disputaverunt hoc modo, quo Silo Pompeius disputavit, qui sic divisit, ut diceret: Etiam si patrem non haberes, desinere debebas. quia patrem habes, desinere debes, quia pater vetat. [7] Facit illo modo quo Gallio, qui sic divisit hanc partem: Hoc impero reipub. causa, tua causa, mea causa. Sequentia duo videtis quemadmodum potuerit implere: Illud, reipub. causa imperare, sic tractavit: Primum, ut pluribus juvenibus pateat ad virtutem aditus, non debere omnium occasionem fortiter faciendi ab uno occupari: Deinde expedire reipub. non videri tantum ex uno pendere: futurum ut & animi hostium crescerent, & suorum frangerentur, si casu ter fortis occidisset: Ad ultimum, utile esse reipublicæ, ter fortem servari, ut sit qui ostendatur juventuti: jam illum magis posse ornamentum esse quam præsidium. Illum sensum veterem, Jam pro viro forti nescio quid etiam lex timet, [8] hoc loco *Gallus* posuit. hoc quoque inquit: Ter viro forti aut diffidit, aut consulit. Nec illam quidem secuti sunt tractationem, qua usus est *Blandus*, qui dixit: Militia tibi supervacua est, invidiosa est, periculosa est. Supervacua est: quia non cogeris, immo verecunde vetaris. Gloriæ causa aliquis militat: consecutus es gloriam. Vacationis causa: consecutus es præmium. Tria domi præmia sunt. Et sic transiit, ut diceret, invidiosum esse, unum hominem totiens optare omnes honores intercipere. Quam periculosa res esset invidia, quam magnos viros oppressisset. Hic exempla. Periculosum esse militiam, eodem loco collegit. Illud unum adjecit de lege. Non posse illum jam fortiter facere, quia omnes illum hostes peterent: & adjecit: Ideo lex ter fortem dimisit.

7 *Facit illo modo*] Scribendum: *Neque illo modo*: vel, *Aut illo modo*. Refertur enim ad superius: *& non disputaverunt*: item inferius: *Nec illam quidem secuti sunt*. Gronovius.

8 *Hoc loco Gallus posuit*] Vide ne legendum sit *Gallio*. N. Faber.

9 *Æschi-*

misit. scit illum jam observari ab hoste. His ergo omissis, illi, qui amantem patrem induxerant, hoc genere egerunt: Non possum pati: non possum desiderium tui sustinere. Hoc loco [9] *Æschines* ex bonis declamatoribus cum diceret; Non me gloria cupidiorem tui fecit, non omnibus admiranda virtus; Confitebor, inquit, affectus patris, quos ut quisque volet, interpretetur. *οὕτως ἂν καὶ ἄτιμον ἐφίλουν.* Videbatur hic, dum indulgentiam exprimit, non servasse dignitatem patris. Placebat autem Latroni, potius ratione retineri patrem, quam affectu, cum in ratione habeat aliquem locum & affectus. *Asprenas* colorem secutus est longe alium: dixit enim, se non negare reipublicæ viri fortis operas, sed ad necessarios usus reservare. Si magnum aliquod bellum incidat, tunc & veteranos vocari ad arma. Et illa sententia ejus hoc loco valde laudata est: Nunc illi militent, quibus necesse est: tu militabis, si erit necesse. Sic venisse populum Romanum ad Scipionem Æmilianum, cum majus bellum Numantinum apparuisset, quam quod alii duces sustinere possent. Magnum intervallum inter Numantiam & Carthaginem Scipioni datum. Sic ad Pompeium, cum piratæ maria clausissent. Magna præsidia non esse consumenda. Hoc loco *Asprenas* de lege dixit & ipse sententiam. Videlicet ad hos casus lex ter fortem seposuit. A parte filii colorem induxerunt quidam, ut illum cupidum gloriæ & bellicosum facerent. *Nicetes* quidem hoc usus est verbo: *παραδεδώκαμεν αὐτὸν τοῖς δικασταῖς ἀφειμένον.* & sic egit, ut quereretur quod cessarent manus suæ, quod inermes essent. *Latroni* non placebat hic color: malebat adolescentem judicio, quam morbo militare. Hoc est, inquit, quod pater efficaciter dicat, [10] detrahere illum operibus suis gloriam, temerarium, sanguinarium,

9 *Æschines ex bonis declamatoribus*] Legendum, *ex novis declamatoribus*: & infra ad Controversiæ finem, *Æschines non ille orator: tunc enim non declamandi studium erat: sed hic ex novis declamatoribus dixit.* quo loco legitur, *ex declamatoribus dixit nobis.* Is autem est Milesius, de quo ita Strabo lib. 13. καθ' ἡμᾶς δ' Αἰσχίνης ὁ ῥήτωρ, ὃ ἐν φυγῇ διετέλεσε, παρρησιασάμενος πέραν τοῦ μετρίου πρὸς Πομπήιον Μάγνον. N. Faber.

10 *Detrahere illum operibus suis gloriam*

rium, quem nec pater possit retinere, nec lex dimittere. Quidam pacti sunt cum patre, tanquam *Mento*: qui dixit, semel tantum se militare velle, ut aliquid videretur reip. supra legem præstitisse. Quidam perpetuam denuntiaverunt militiam; quamdiu vires fuissent, non defuturum reip. virum fortem. Non probabat hunc colorem *Latro*. Negabat patri abscindendam spem filii in perpetuum. *Vibius Rufus* hoc colore egit quo Mento: sed illud adjecit, pervenire ad se voces invidorum illas: Numquid amplius pugnavit, quam quod necesse illi fuit? Quidam hoc compositum & simulatum inter nos putaverunt, ut ego militare vellem, tu vetares. *Latro* vehementer egit à parte patris, & adjecit: Abdicato non permittam exire, injiciam manus, tenebo. novissime ante limen exeuntis cadaver hoc sternam. ut ad hostem pervenias, patrem calca. Putabat [11] Plancus, summus declamator. Latronis hunc sensum à Latrone fortius dictum, [12] à Lesbocle Græco tenerius, qui dixit sic: κείσομαι ὡς τεῖχος. τὸ πρόσθεν ὑπέρβηθι, καὶ πατέρα. *Fuscus Arellius* religiose patrem induxit ominibus territum: aiebat præceptorem suum in hac controversia describentem pericula futuri prælii, [13] Homeri versus ob hoc edidisse: Δαιμόνιε, φθίσει σε τὸ σὸν μένος. Glycon dixit: οὐκέτι ἐν ᾧ θανάτῳ. καταφρονῶ τούτου. πολέμιος εἰμί. *Diocles Carystius* dixit: [14] ἂν ἐπιτύχῃς, μίαν προσθήσεις

merarium] Monstrum vocabuli ex duabus truncis vocibus coalitum. Suspicor legendum, *detrahere illum operibus suis gloriam, temerarium, sanguinarium.* cætera recte procedunt. *N. Faber.*

11 *Plancus, summus declamator*] L. Munatium Plancum intelligit, ad quem Consulem designatum est liber decimus Epistolarum Ciceronis, in quibus male vulgo Cneus vocatur. Fuit autem Consul anno proxime sequente Ciceronis mortem, & Censor cum M. Lepido 22. post anno. de quo B. Hieronymus in Eusebii Chronologia ad annum 16 imperii Augusti hæc habet: *Munatius Plancus, Ciceronis discipulus, orator habetur insignis, qui cum Galliam Romanam regeret, Lugdunum condidit.* Idem.

12 *A Lesbocle Græco*] Mitylenensi, Strabo lib. 13. de Mitylena verba faciens: ὕστερον δ᾽ ἐγένετο χρόνοις πολλοῖς Διοφάνης ὁ ῥήτωρ, καθ᾽ ἡμᾶς δὲ Ποτάμων, καὶ Λεσβοκλῆς. Porro Græca hæc Lesboclis à P. Chiaconio sunt. *Idem.*

13 *Homeri versus ob hoc edidisse*] Rectius fortasse, *Homeri versum addidisse.* is autem est ex ejusdem fide Chiaconii Iliados ζ. *Idem.*

14 Ἐὰν ἐπιτύχῃς, μίαν προσθήσεις] Mitere Schottus: *Si nactus eris, unam appones fortitudinem: sin minus, tres amittes*

νίσεις ἀριστείαν· ἂν δ' ἀποτύχῃς, τρεῖς ἀριστείας ἀπολέσεις. *Glycon* dixit: οὐκ ἔστιν δ' ἱκανὸν εἰς τὸ ὑποκείμενον. ΤΟΣ περιττικόν. *Æschines*, non ille orator, (tunc enim non declamandi studium erat,) sed hic ex declamatoribus novis dixit, cum denuntiaret filio periculum, & præsagiis tangi se diceret: [15] ἔστι πατήρ, ἔστι οὐ τύχη μαντικώτατον; *Diocles Carystius* dixit sententiam, quæ non in declamatione tantum posset placere, sed etiam in solidiore aliquo scripti genere, cum de fortunæ varietate locum diceret: μία γάρ ἐστι πρὸς τύχην ἀσφάλεια, τὸ μὴ πολλάκις αὐτὴν πειρᾶσαι. *Dorion* dixit rem paullo quidem elatiorem, quam pressa & civilis oratio recipit, sed qua egregie attonitos patris affectus exprimeret: τί σε ποιήσομαι, τέκνον, ἵν' ἄσμενα ποιοῖεν; ἀλλ' εἰ μὲν φθαίην, φοβοῦμαι μή τι οὐ παράταξις, μή τι οὐ πόλεμος. μὴ τοῦτο ἀρκεῖ; φοβοῦμαι περὶ τῆς οἰκουμένης. τί, τέκνον ἐρυθριᾷς;

L I-

tes res præclare gestas. Hoc Latinum est? Immo: *Si felix fueris & rem bene gesseris, unam appones palmam tibi: si defuerit fortuna, tres laureas perdes.* Livius, lib. 30. *Non tantum ad id, quod data pace jam habere potes, gloriæ adjeceris, quantum ademeris, si quid adversi eveniat.* Gronovius.

15 Ἔστι πατήρ. ἔστι. οὐ τύχη μαντικώτατον] Vertit Schottus: *Est pater. est maxime. nonne fortuna est res, quæ maxime factum præsagit.* Malim hanc responsionem esse filii, ad inanem timorem patris ex ominibus, & scribam: ἔστι, πάτερ, ἔστιν ἡ τύχη μαντικώτατον. Omina mihi objicis? nihil est fortuna ominosius, quæ ex præteritis animo fidenti spondet futura felicia. *Idem.*

1 Arel.

LIBER SECUNDUS.

Seneca Melæ, Filio, salutem.

CUm repeterem quos unquam bene declamantes audissem, occurrit mihi inter alios Fabianus Philosophus: qui adolescens admodum, tantæ opinionis in declamando, quantæ postea in disputando fuit. Exercebatur apud [1] Arellium Fuscum: cujus genus dicendi imitatus, plus deinde laboris impendit, ut similitudinem ejus effugeret, quam impenderat, ut exprimeret. Erat explicatio Fusci Arellii, splendida quidem, sed operosa & implicita: cultus nimis exquisitus: compositio verborum mollior, quam ut illam tam sanctis fortibusque præceptis præparans se animus pati posset. Summa inæqualitas orationis, quæ modo exilis erat, modo nimia licentia vaga & effusa: principia, argumenta, narrationes aridæ dicebantur. In descriptionibus extra legem: omnibus verbis, dummodo niterent, permissa libertas. Nihil acre, nihil solidum, nihil horridum. Splendida oratio, & magis lasciva quam læta. [2] Ab hac cito se Fabianus separavit:

1 A*Rellium Fuscum*] Supra Controv. 7. Q. Fuscum vocavit, & Controvers. 8. atque aliis locis, Arellium Fuscum patrem, nempe ut ab Arellio Fusco filio rhetore secernat, quem Equestri ordine motum ob insignem calumniam, cum celebritate affectarentur adulescentium scholæ, ex argento annulos habentem se vidisse Plinius scribit cap. 12. lib. 28. N. *Fab.*

2 *Ab hac cito se Fabianus separavit*] De hoc præclarum extat elogium apud Senecam Philosophum Epistola quadragesima. *Fabianus*, inquit, *vir egregius & vita & scientia, & quod post ista est, eloquentia.* Hujus autem scriptis sæpe in suo opere usus est Plinius. Scripsit autem libros Civilium & Philosophiæ aliquanto plures quam Cicero, adeoque elegantes, ut post Ciceronem, Asinium, & Livium locum meruerit. Seneca epist. 100. quam vide.

in ea

vit: & luxuriam quidem cum voluit abjecit: obſcuritatem non potuit evadere. hæc illum uſque in philoſophiam proſecuta eſt. Sæpe minus, quam audienti ſatis eſt, eloquitur: & in ſumma ejus ac ſimpliciſſima facultate dicendi, antiquorum tamen vitiorum remanent veſtigia. Quædam tam ſubito deſinunt, ut non brevia ſint, ſed abrupta. Dicebat autem Fabianus fere dulces ſententias: & quotiens incidebat aliqua materia, quæ convicium ſeculi reciperet, inſpirabat magno magis quam acri animo. Deerat illi oratorium robur, & ille pugnatorius mucro: ſplendor vero velut voluntarius non elaboratæ orationi aderat. Vultus dicentis lenis, & pro tranquillitate morum remiſſus: vocis nulla contentio, nulla corporis aſſeveratio, cum verba velut injuſſa fluerent. Jam videlicet compoſitus & pacatus animus, cum veros compreſſiſſet affectus, & iram doloremque procul expuliſſet, parum bene imitari poterat quæ effugerat. Suaſoriis aptior erat: locorum habitus, fluminumque decurſus, & urbium ſitus, moreſque populorum, nemo deſcripſit abundantius. Nunquam inopia verbi ſubſtitit, [3] ſed velociſſimo curſu ac facillimo omnes res beata circumfluebat oratio. Hæc eo libentius, Mela, fili cariſſime, refero, quia video animum tuum à civilibus officiis abhorrentem, & [4] ab omni ambitu averſum, hoc unum concupiſcentem, nihil concupiſcere, ut eloquentiæ tantum ſtudeas. facilis ab hac in omnes artes decurſus eſt. Inſtruit etiam, quos non ſibi exercet. Nec eſt quod inſidias putes tibi fieri, quaſi id agam;

in ea enim egregie quæ hic pater deſiderat in Fabiano, requirenda non eſſe docet Charilius etiam & Diomedes Fabiani librorum de animalibus, & cauſarum naturalium auctoritate aliquot locis utuntur. N. *Faber*. Codex Anglicus, *temperavit*. Recte, modo deleas τὸ *ſe*, aut ſcribas *ſibi*. Auctor ad Herennium, lib. 2. *cui mirum videbitur, iſtum à maleficio propter acerrimam formidinem non temperaſſe?* Lib. 4. *Et qui in ſermonibus & conventu amicorum verum dixerit nunquam, eum ſibi in concionibus credis à mendacio temperaturum?* Gronovius.

3 *Sed velociſſimo curſu*] Diſputabat, *inquit*, *filius*, expedite magis, quam concitate, ut poſſes dicere facilitatem eſſe illam, non celeritatem. N. *Faber*.

4 *Ab omni ambitu averſum*] Præpoſteram tamen ambitionem hoc Melæ conſilium vocavit Tacitus Ann. 15. *Idem*.

agam, ut te bene cedentis studii labor teneat. Ego vero non sum bonæ mentis impedimentum: perge quo inclinat animus: & paterno contentus ordine, subduc fortunæ magnam tui partem. Erat quidem tibi majus ingenium quam fratribus tuis, omnium bonarum artium capacissimum: est & hoc ipsum melioris ingenii pignus, non corrumpi bonitate ejus, ut illo male utaris. Sed quoniam fratribus tuis ambitiosæ curæ sunt, foroque se & honoribus parant, in quibus ipsa quæ sperantur, timenda sunt: ego quoque aliquando, ejus processus avidus, & hortator, laudatorque vel periculosæ, dum honestæ modo, industriæ, duobus filiis navigantibus, te in portu retineo: Sed proderit tibi in illa quæ tota mente agitas, declamandi exercitatio, sicut Fabiano profuit: qui, ut aliquando, cum [5] Sextium audiret, nihilominus declamabat, & tam diligenter, ut putares illum illi studio parari, non per illud alteri præparari. Habuit etiam Blandum Rhetorem præceptorem, qui eques Romanus Romæ docuit. Ante illum intra libertinos præceptores pulcherrimæ disciplinæ continebantur: & minime probabili more, turpe erat docere quod honestum

5 *Sextium audiret*] Male antea *Cestium* legebatur, contra rei veritatem, & libros veteres. Is enim est Sextius philosophus Fabiani, & Socionis L. Senecæ præceptoris doctor. Duo autem fuerunt Sextii, Q. videlicet Sextius pater, qui a divo Julio latum clavum sibi oblatum recusavit, & ejus filius, de quo B. Hieronymus anno quo Christum natum tradit, hæc refert: *Sextius Pythagoricus philosophus nascitur.* ita enim legunt optimi veterum. ambo insignes philosophi, qui etiam sui nominis sectam Romæ reliquerunt. Suetonius de illustribus Grammaticis in vita Crassicii, *Dimissa*, inquit, *repente schola transiit ad Q. Sextii sectam.* ita enim hunc locum vetus nostri Pithœi codex exprimit. Et Plinius capite 28. lib. 17. scribit Sextium è Romanis sapientiæ adsectatoribus, *pravisa olei caritate ex futuro Vergiliarum ortu, magna tum vilitate propter spem olivæ, coemisse in toto tractu omne oleum. Atque ut apparuit causa, & ingens divitiarum cursus, restituisse mercedem anxiæ, & avidæ dominorum pœnitentiæ, contentum ita probasse opes sibi in facili cum vellet fore.* Sextiorum præter Senecam in Epistolis & libris de Ira sæpe, & cap. ult. lib. 7. naturalium quæstionum, meminit Quinctilianus cap. 1. lib. 10. *Scripsit non parum multa*, inquit, *Cornelius Celsus, Sextios secutus non sine cultu & nitore.* Male vulgo *scepticos secutus.* Sic enim doceat legendum veteres codices, & præcipue antiquissimus doctissimi atque humanissimi nostri Danielis. Hoc igitur dicit, nec cum Philosophiæ studeret, Fabianum declamandi studium intermisisse. N. *Faber.*

6 *Puero*

ſtum erat diſcere. Nam primus omnium Latinus rhetor Romæ fuit, [6] puero Cicerone, Plotius. Apud Blandum diutius, quam apud Fuſcum Arellium ſtuduit: ſed cum jam transfugiſſet, eo tempore quo eloquentiæ ſtudebat, non eloquentiæ cauſa. Scio futurum, ut auditis ejus ſententiis, cupiatis multas audire. Sed nec ille diu declamationibus vacabat: & ego [7] tanto minorem natu quam ipſe eram,

6 *Puero Cicerone Plotius*] B. Hieronymus ad Euſebii Chronologiam Olymp. 183. *L. Plotius Gallus*, inquit, *primus Romæ Latinam Rhetoricam docuit.* Cicero ad Titinnium, referente Suetonio de claris Rhetoribus: *Equidem memoria teneo pueris nobis primum Latine docere cœpiſſe L. Plotium quendam: ad quem quum fieret concurſus, & quod ſtudioſiſſimus quiſque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctiſſimorum virorum auctoritate, qui exiſtimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia poſſe.* de quo plura apud eundem Suetonium & Quinctilianum c. 4. lib. 2. vide. quem etiam c. ult. lib. 11. de geſtu ſcripſiſſe tradit. *N. Faber.*

7 *Tanto minorem natu quam ipſe erat*] Ita plane duo optimi codices, nec tamen percuratus locus, nam cum comparatio inter duos fieri debeat, hic non fit. Idem enim ac ſi ſcriptum eſſet, *& ego tanto minorem natu Fabianum, quam ipſe Fabianus erat*, quod ineptum eſt, nec Latinum. Infra præfatione ſeptima de Albutio ſcribit: *Memini omnibus illum rebus omiſſis apud Fabianum Philoſophum tanto minorem quam ipſe erat, cum codicibus ſedere.* id eſt quam ipſe erat Albutius, cui ſimilem interpretationem hic locus non admittit. At vero pro comperto eſt Fabianum multo juniorem noſtro auctore extitiſſe, quod & hic vult dicere. Quare videri poſſet legendum, *Et ego tanto minorem, quanto ipſe erat*, ut temporis ſit comparatio: vel *quam ipſe eram*, ut ad Senecam referatur: neutrum tamen placet. Quid igitur? ſi quid audendum eſt, delenda potius cenſerem tria illa vocabula *quam ipſe erat*, & uno ductu legendum, *Et ego tanto minorem natu audiebam quotiens inciderat, non quotiens volueram*, quæ lectio recte procedit. *Idem.* Recte notat Faber ineptum hunc eſſe ſermonem, quo efficitur minorem natu Fabianum fuiſſe quam ipſum Fabianum: deinde pro comperto eſſe, Fabianum noſtro juniorem fuiſſe. Lipſius igitur: *multo majore natu.* Faber tentat: *quando ipſe erat*: vel, *quam ipſe eram*: ſed neutrum ait ſatis placere: delenda potius, *quam ipſe erat.* Pontanus, *tanto natu, quam ipſe erat*: Membranaceus Voſſii: *multo minor natu ipſo eram.* Pall. quoque & Pinciani codd. *multo minor.* Equidem non video, quare diſplicuerit ſummo viro: *& ego tanto (vel multo) minorem natu, quam ipſe eram, audiebam, quoties inciderat.* Omne enim ſic tollitur dubium. & hanc interpoſitionem, non alienam à ſtylo auctoris eſſe, demonſtrant verba præfationis ſeptimæ de Albutio: *Memini omnibus illum rebus omiſſis apud Fabianum philoſophum tanto juniorem quam ipſe erat, cum codicibus ſedere.* Hug. *tanto minore natu quam ipſe erat.* Ut poſſis probare: *tanto minore natu, quam ipſe eram.* Et accipies *tanto minore natu* accuſandi caſu, quaſi eſſet: *Fabianum vel illum tanto minore natu.* Sic enim loquebantur. Varro, lib. 1. de re ruſt. cap. 17. *Qui præſint, eſſe oportere, qui litteris ſint & aliqua humanitate imbuti, frugi, ætate majore quam operarios, quos dixi. facilius enim ei quam minore natu ſunt dicto audientes.* Sic enim mss. & bene

eram, audiebam quotiens inciderat, non quotiens volueram. In hunc ergo libellum quæcumque ab illo dicta teneo conferam.

Controversia IX.

Adoptandus post tres abdicatos.

Thema. *Dives tres filios abdicavit. petit à paupere unicum filium in adoptionem. pauper dare vult. nolentem ire, abdicat. Contradicitur.*

Pro Adoptando. *Porcii Latronis.* Hanccine meam esse fortunam? Eodem tempore & abdicor & adoptor. Ista videlicet domus adolescentem me non capit, quæ te senem fecit. quietiora tempora pauperes habuimus: bella civilia aurato Capitolio gessimus. Divitias putas aurum & argentum, ludibria fortunæ, [1] quæ inter jocum ipsis dominis veniunt? Denuntio tibi, dives, etiam si venero, dabo operam, quod in tua domo facillimum est, ut abdicer. Etiam si multa contra expectationem accidunt, nunquam tamen futurum putavi, ut aut pater meus liberos odisset, aut dives concupisceret. Non desidero patrimonium. Fragilis & caduca felicitas est, & omnis fortunæ blandientis speciosus cum periculo nitor: & sine causa sæpe fluit, & sine ratione destituit. Vidi ego magni exercitus ducem sine comite fugientem: vidi ambitiosa turba clientum limina deserta, [2] sub domino sectore venalia. Nam quid ex summis opibus ad egestatem devolutos loquar? Multa tibi succurrent

bene notat Scaliger, *minore natu* hic esse dandi casu, ei qui est minore natu. *Gronovius.*

Controv. IX. 1 *Quæ inter jocum ipsis dominis*] Fortasse: *quæ in jocum cum ipsis dominis veniunt*, inquit Faber. Malim: *quæ interim in odium ipsis dominis veniunt.* Nempe cum respectu earum ab hostibus aut prædonibus gravia patiuntur, aut nimio bonatum rerum fructu morbos & mala sibi conciliant. *Interim* idem quod interdum. *Idem.*

2 *Sub domino rectore venalia*] Emendavimus olim: *sub domino sectore:* de quo non puto quemquam paullo humaniorem dubitaturum. Vide lib. 2. Observ.6. *Idem.*

current exempla, etiam si in una domo quæras. *Rufi Vibii.* Habendos esse liberos is quoque judicat, qui non libentissime habet. Ego illos in frivola invitavi nostra. qui illis meam promisi domum, suam eripiam? Quid faciam? [3] Si paruero, abdicabor; si non paruero, abdicabor. Patrem amo. hæc est contumacia mea. Dives filium non habet: me dabis? si dives reduxerit suos: me recipies? ita non adoptari, sed commodari recuso. *Cestii Pii.* Accipe vitæ meæ testem. quid magni æstimas divitem, cui placere difficile est? Vultis scire, quare patrem non relinquam, qui genuit me, qui educavit, [4] qui non abdicavit? diu dubitavi, ille amicum tentaret, an hic filium. [5] Abdico, inquit. hoc pater verus. Quid ab eo qui adoptabit, sperare possum? *Narratio Cestii Pii.* Dives sustulit unum filium, non fuit contentus. quid enim erat diviti unus? tres sustulit, poterat unum in adoptionem dare. abdicavit unum, alterum, tertium. Jam nihil diviti superesse putatis? quartum abdicat. *Arellii Fusci Patris.* Quisquis es avarus pecuniæ [6] custos immensæ, cum multa quæsieris, poterisne omnibus frui? Filium quæris. ecce turba juvenum sine patre. [7] impera quidvis. navigabo, militabo, dummodo ubicumque fuero, tuus sim. Ita nos pauperes sumus, qui habemus quod divites rogent? unde talem patrem? non irasceris, nisi ut ames? [8] quid porro ista patrimonia, in quæ male

3 *Si paruero, abdicabor*] Fortassis: *Quid faciam? si paruero, alienabor: si non paruero, abdicabor.* Gronovius.

4 *Qui abdicavit*] Addita negatione lego, *qui non abdicavit?* Hoc enim confert patrem suum cum divite, qui tres abdicaverat. *N. Faber.*

5 *Abdico, inquit, hoc pater verus*] Distingue, & muta: *Abdico, inquit hic pater verus: quid ab eo, qui adoptabit, sperare possum?* nempe, nisi multo promtiorem ad abdicandum fore. *Gronovius.*

6 *Custos immensæ*] Veteres editiones habent *immensæ cultor sillæ.* fortasse legendum: *Quisquis es avarus pecuniæ custos. immensæ cultor Siciliæ.* N. Faber.

7 *Impera quid vis, non negabo*] Abest negatio à duabus veteribus editionibus. quæ si recte abest, non absurde legi posset, *impera quidvis. navigabo, militabo:* & sane duæ illæ sunt præcipuæ rei faciendæ viæ. *Idem.*

8 *Quid porro ista matrimonia*] Id est, *patrimonia:* Matrimonium enim pro patrimonio usurpari docuit jampridem jureconsultorum princeps Cujacius. quare male hic, & c. 3. lib. 1. de bene-

male sani ruitis? gaudia dominorum, an onera sunt? [9] Mille, cum ventum inter vices suas, exempla referebas, & inter

beneficiis in editione Romana cujus vocabuli loco illud substitutum est. *N. Faber.* Scribe, *patrimonia:* & inferius, *pluris omni patrimonio.* Sed N. Faber inductus a magno suo magistro censet alteram vocem posse tolerari, & *matrimonium* dici pro bonis maternis, ut *fratrimonium* pro bonis fraternis. In eandem sententiam discesserunt & Connanus, Gruterus, Guil. Fornerius, Schottus, & ambigue Lipsius. Sed nihil certius, quam loca illa, quibus nituntur, aut corrupte legi, aut perperam accipi, ut bene monuit ad Suetonium Casaubonus. Valerii Maximi quidem & Tranquilli veteres codices prius vulgatos satis refutant. At apud L. Annæum de Benef. 1, 3. *quod late patentis matrimonii sit beneficia dividere:* omnes ad hoc usque visæ membranæ, fateor. Sed enim ratio ipsa mendum illarum detegit. *Patrimonium* non significat paterna tantum bona, sed quæcumque bona patrisfamilias. Itaque etsi forte primitus ab eo dictum videatur, quod a patre nostro & ex re illius quondam apud nos esse incipit; tamen usus ita interpretatus est, quasi ab eo esset, quod nos patresfamilias facti id nanciscimur, ejusque arbitrium habemus. Nam filiifamilias non est *patrimonium*, sed *peculium.* Itaque qui mortuis patribus crevissent hæreditatem, iis optabat patrimonium deos fortunare. Quod Cicero facit in epistola ad Curionem. Huic quicquid ex peculio castrensi aut alia quacumque de caussa addebant, id æque patrimonii pars erat. Atque hoc bene intellecto, concidit ista analogia, quam viri docti putabant in eo esse, quod sicut *patrimonium* significet paterna bona, sic *matrimonium* possint dici materna, & *fratrimonium* fraterna. Atqui *patrimonium* nostrum census est noster, quarumcumque facultatum domini patresfamilias sumus. Sic *uncta patrimonia* magnus census. His ipsis in Marci locis nihil aliud sunt quam divitiæ, opes, undecumque partæ; & *ruere in patrimonia*, avide appetere divitias. Sic cum Lucius ait, *late patentis patrimonii* esse beneficia dividere, divitis aut opulenti dicit: neque enim qui sibi omnia suæque industriæ debet, minus debet esse beneficus quam qui parentibus aut imprimis dotatæ matri. Finge nunc, sic *matrimonia* esse, quorum matresfamilias sumus, *fratrimonia* quæ nacti fratres simus. Quis risum teneat? *Fratrimonium* vox est bene barbara. neque res illa peculiare vocabulum desideravit magis, quam avitas opes necesse fuit *avimonium*, aut sororias *sororimonium*, aut à cognatis *cognatimonium* appellari. Omnia quæ ad nos veniunt, postquam eorum justi, vel crediti possessores sumus, in patrimonio nostro censentur, sive à matre, sive à fratre, sive à sorore, sive etiam externis. Et ut maxime *patrimonium* primitus fuerit hæreditas à patre, tanquam stirps bonorum nostrorum: æque tamen complexa est à matre accedentia, ac *patriam rem* dixere eandem omnem hæreditatem: neque magis opus fuit *patrimonio* obduci *matrimonium*, quam rei patriæ *rem matriam.* Abeat igitur hæc appellatio bonorum, sive omnium sive maternorum, ad eas nationes, quæ à matribus si forte nominantur: nam Romani omnia tribuebant patribus: illarum hic οὐ λόγος, οὐδ' ἀριθμός. *Gronovius.*

9 *Mille cum ventum inter vices suas*] Hæc manifeste sunt corrupta. Schottus ab Ant. Augustino refert: *Mille cum veterum inter vices.* Scriptus: *cum ventum ad vites.* Elicio, *Mille, cum ventum ad divites fuerat, exempla referebas.* Quum in eam materiam sermo inciderat. Mox mallem: *ponebas & divitis domum.* Idem.

ter illa ponebas & divitis domum. Merito abdicasti, an immerito? Si immerito abdicasti, odi patrem tot ejicientem innocentes: si merito, odi domum tot facientem nocentes. Aliquid in domo locupletis non agendum agam. quæ apud nos frugalitas est, apud illos humilitas est. Petis iterum potius filios quam recipis. [10] Colit etiamnum in Capitolio casam victor omnium gentium populus, cujus tantam felicitatem nemo miratur. Merito potens est: nemo ab ejus origine est, quem non reliquerit. Pater, egredientem te, certe domum redeuntem comitabor, nec nisi in limine deseram: ero in publico filius. Amo æque paupertatem ac patrem. utrique adsuevi. Non possum agere in domo divitis filium. Si carum tibi servum venderes, quæreres quis emptor esset. Non mehercule habeo, quo tibi irato satisfaciam. Interim pluris omni patrimonio puto hoc somnium. quod sic me amittere curas, satis amare non possum. Quid faciam adoptatus? loquar filiis ejus bene de abdicatione? Ego in domum vestram intrabo, tanquam ego vos ejecerim? ego ornamenta vestra occupabo? Tum illic si quid commisero, me nec meus recipiet pater. Quid est quod aut negandum mihi, aut excusandum sit? Non insanissimum dispendiorum malum, non erubescendos amores, neque luxuriantem habitum, [11] neque nepotatus objicis filio. hæc si non potes, aliqua saltem ex commentariis amici tui describe: madentem unguentis hesternis, convulneratum libidinibus, incedentem, ut fœminis placeat, fœmina mollius, & cetera quæ morbi, non judicii sunt. Abdi-

10 *Colit etiamnum in Capitolio casam*] Et iste locus erat cur putabam supra non legendum, *Romuli casa*, sed retinendum potius *humili casa*. hic certe nude ponitur. probabaturque ad alterum nobilissimo Douzæ Præcidan. ad Arbitrum lib. 3. c. 3. qui visatur, firmantem hanc casam & Ovidii & Dionys. Halicarn. verbis.

11 *Neque potatus*] Lego, *nec nepotatus*. quod vocabulum exstat apud Suetonium c. 37. Caligulæ. *Nepotatus sumptibus*, inquit, *omnium prodigorum ingenia superavit.* Et apud Plinium c. 35. lib. 9. *Subeunt luxuriæ ejus nomina, & exquisita tædia perdito nepotatu.* Ita enim utrumque locum in veteribus libris legi, doctique viri sic in suis legisse admonuerunt. *N. Faber.*

 12 *Cum*

Abdicatio loquax eſt. Quam te, paupertas, amo, ſi beneficio tuo innocens ſum! Accuſatorem non habeo. me miſerum, etiam laudatorem habeo, & eum, cui non omnes placent; hoc enim malo dicere, quam, omnes non placent. Non tibi per multos liberos fulta domus eſt, neque turba lateri circumerrat, nec multus intra limen heres: quamquam nec ſic quidem debuiſti dare, [12] cum deos cum votis patris vidiſſes certantes: & tutior adverſus fortunam eſt, cui aliquid poſt damnum ſupereſt: & habemus exemplum, poſſe aliquem tres filios perdere. Ille Crœſus inter reges opulentiſſimus, ad tormenta poſt tergum vinctis manibus ductus eſt. Tu Craſſe, poſt eveſtigata illa fugitivorum arma urbis Romanæ ditiſſimus, qui nunc apud Parthos eges ſepulcro quoque. Dicta præterea illa corrumpentium non fero. quoties enim inter divitias ſuas exemplo iſtam poſueritis domum, meliores perdentem divitiis ſuis liberos? hoc ſcio noſtros fuiſſe majores: hoc illum Ælium Tuberonem, cujus paupertas virtus fuit: hoc Fabricium, Samnitium non accipientem munera: hoc ceteros patres noſtros, quos apud aratra ipſa mirantes decora ſua, circumſtetere lictores. Surgite, ſurgite juvenes: meum rogando patrem, veſtrum rogare diſcite. *Blandi.* Tres genuit: quatuor abdicat. [13] Abdico, inquit; apparet unde venias. *Galli Vibii.* [14] Si quis me audit, abdicari jam putat adoptatum. quare? ne auferam patri filium, filiis patrem: nec tam vicino exemplo emendaris. Qui abdicavit ſuos, quærit alienos: nulla certa felicitas eſt. Paulo ante ego divitis filiis invidebam, modo illi mihi.

12 *Cum Deos cum votis*] Ceteræ editiones habent, *Quam Deos cum votis parentum vidiſti certantes?* unde efficio *Quando Deos cum votis*, &c. *N. Faber.*

13 *Abdico, inquit. Apparet, unde venias*] Nullo plane ſenſu, inquit Schottus: melius in epitoma: *Abdico, inquit, tantum ut vincas.* Immo ſic peſſime, & illud egregio ſenſu. Apparet unde venias. nempe à divite, in cujus domo tam frequentes abdicationes. *Gronovius.*

14 *Si quis me audit, abdicari jam putat*] Diſtinctionem muta: *Si quis me audit abdicari, jam putat adoptatum.* id eſt, jam fuiſſe in divitis domo: illius enim eſt abdicare, qui toties fecit. Qui ſequitur ſenſus, nihil habet cum hoc commune. *Idem.*

15 *Vel*

mihi. laudat me pater, cum abdicet: laudo ego patrem, cum abdicet. hæc una inter nos disputatio est: iste me dignum putat beato patre, ego meo. *Fabiani Papirii.* Ecce instructi exercitus sæpe civium cognatorumque conserturi manus, constiterunt, & colles equis utrimque complentur, & subinde omnis regio trucidatorum corporibus consternitur, illatorum multitudine cadaverum, vel spoliantium. Si quæsierit aliquis, quæ causa hominem adversus hominem in facinus coëgit? nam neque feris inter se bella sunt: nec si forent, eadem hominem deceant, placidum proximumque divino genus. Quæ tanta vos fert ira, cum una stirps, idemque sanguis sitis: vel quæ furiæ in mutuum sanguinem egere? Quod tantum malum humano generi, [15] vel sorte, vel fato invectum? an ut convivia populis instruantur, & tecta auro fulgeant, parricidium tanti fuit? Magna enimvero & laudanda sunt, propter quæ mensam & [16] lacunaria sua potius quam lucem innocentes intueri maluerint. An, ne quid ventri negetur libidinique, orbis servitium expetendum est? quid tandem sic pestiferæ istæ divitiæ expetuntur, si ne in hoc quidem ut liberis relinquantur? [17] quid tandem est quod in vitio corruperint? Primum si inde incipere velis, ædes ipsæ, quas in tantum exstruxere, ut domus ad usum & munimentum paratæ, sint nunc periculo, non præsidio: tanta altitudo ædificiorum est, tantæque viarum angustiæ: ut neque adversus ignem præsidium, neque ex ruinis ullum ullam in partem effu-

15 *Vel sorte, vel fato invectum*] Schottus, *vel sorte, vel fato vinctum.* Sane & Vossianus *vinctum*. quod, quam elegans sit, Schottus dispiciat. Pall. Erasmi & Veneta *junctum*. Quod potest defendi hoc sensu, ut alii solent usurpare, additum. Cicero lib. 2 de Oratore: *insignis improbitas, & scelere juncta.* Simplicius, *vel sorte, vel fato injunctum.* Ut, *injungere onus, servitutem, detrimentum, inimicos*, apud Ciceronem, Cæsarem, Livium. Statim, *ut convivia populis instruantur*, rectius scriptus. *Gronovius.*

16 *Lacunaria sua potius quam lucem innocentes*] Forte: *mensam & lacunaria sua noxii quam lucem innocentes intueri maluerint.* Idem.

17 *Quid tamen est quod in vitio corruperint?*] Quid si, *quod non vitio corruperint*, scribamus? N. *Faber.*

effugium sit. Ad delicias dementis luxuriæ lapis omnis eruitur, cæduntur que gentium silvæ: æris ferrique usus, jam auri quoque, in extruendis & decorandis domibus; nempe ut anxii interdiu & nocte ruinam ignemque metuant, [18] qui tectis injectus est fortuitus. Hinc & vicina urbium excidia sunt: quippe non defendis uni: sed in communi periculo apprehendam: hostesque aliena & in sua damna validiora ceduntur alia, ipsaque cum maxime flagrant, spolium ex alienis ruinis ferunt. In hos ergo exitus varius ille secatur lapis, ut [19] tenui fronte parietem tegat, quam vinctis severe in hoc pavimentum levatum & infusum tectis aurum. O paupertas, quam ignotum bonum es! [20] Quin etiam montes silvæque in domibus marcidis & umbra fumoque viridibus. [* *Quid faciam? Si paruero, abdicabor: patrem amo, hæc est contumacia mea.*] ut maria amnesque mutentur, vix possum credere quemquam vidisse silvas patentesque campos quos rapidus amnis ex præcipiti, vel cum in plana infusus est, placidus interfluit: non maria unquam

ex

18 *Qui tectis injectus est*] Lege cum scriptis: *subjectus*. Curtius, lib. 5. *quidam ignes, quod paulo post facturus hostis videbatur, suis jecerant adibus, ut cum suis vivi cremarentur.* Statim legebam: *Hinc & quotidiana urbium excidia sunt: quippe nemo defendit sua, sed in communi periculo prædantur, hostesque alterni & in sua damna validioribus cedunt alii, ipsique, dum maxime flagrant, spolium ex alienis ruinis ferunt.* Aliter Schottus. *Gronovius.*

19 *Tenui fronte*] Conjicio scribendum *tenui fronde*, intelligit tectorium opus, quo parietes tenuibus marmoris crustis teguntur, quas frondes vocat hic. ad quod alludens B. Hieronymus in Eccles. c. 10. *Hoc asseverat*, inquit, *quod eloquentiæ & orationi quæ verborum sit frond. composita, facile vulgus cedat ignobile.* N. Faber.

20 *Quinetiam montes*] Egregia luxuriæ descriptio, quæ tamen magno litterarum morumque malo corrupta est. quam aliqua ex parte sic emendasse fortasse videbimur: *Quinetiam montes sylvæque in domibus marcidis & umbra fumoque viridibus excitantur. Exiguum est hoc, ut maria, amnesque imitentur, littoribus quoque moles invehuntur, congestisque in altum terris exaggerant sinus: alii fossis inducunt mare. adeo nullis gaudere veris sciunt, sed adversus naturam alieno loco, aut terra, aut mari mutata ægris oblectamenta sunt, & umbræ fastidio rerum natura laborantibus. Vix possum credere quenquam eorum vidisse sylvas*, &c. *Quis enim tam parvis oblectare animum in vita possit, si vera cognoverit? videlicet qua*, &c. *An magna non capit? jam ne liberi quidem nisi alieni placent.* Quæ autem hic prætermitto, nempe, *Quid faciam? si paruero, abdicabor: patrem amo, hæc est contumacia mea:* sunt Vibii Ruffi, ex initio hujus controversiæ repetita, quæ delenda censeo. *Idem.*

21 Vi-

ex colle vidisse lata aut hiberna, cum ventis penitus agitata sunt. Quis enim tam parvis oblectare animum in vita possit, si vera cognoverit? [21] Videlicet quæ instantibus tangi comprehendique manibus, aut sinu possunt. An magna non capit? exiguum est & hoc, litoribus quoque moles invehuntur, congestisque in altum terris exaggerant sinus: alii fossis inducunt mare: adeo nullis gaudere veris sciunt, sed adversus naturam alieno loco, aut terra, aut mari mutata ægris oblectamenta sunt, ut imbres fastidio rerum naturæ laborantibus. Jam ne liberi quidem, nisi alieni placent. *Hispani Cornelii.* Solus omnium abdicor: quia me meus pater diligit, alienus appetit. *Vibii Rufi.* Dives filium non habet: me dabis? dives reduxerit suos: me recipies? ita non adoptari, sed commodari recuso. Quid mihi objicitur? Meritis amoris alienum feci. Dic dives audiat: Divitem, inquit, te esse volo. O me abdicandum, si talem patrem relinquo. Laudabat mihi pater paupertatem, narrabat divitum incommoda: aiebat multos divites accusatos: ego certe memini abdicatos. Abdico, non est patris mei verbum. *Triarii.* Quare abdicas? numquid dies noctesque impendo turpibus conviviis? plurimum vivo in lupanari? si nescis quæ crimina objiciantur, ab amico disce. Si omnes mali sunt, quid isto patre miserius? [22] si boni, quid cruentius? *Romani Hisponis.* In hanc ego domum ibo, in qua totiens aut insanitur à patre, aut totiens peccatur in patrem? cum prodiero repente dives, dicent omnes: Quis est iste, quem magna fortuna non decet? hæc est divitis quarta abdicatio. *Silonis Pompeii.* Quantumcumque est, mihi satis est: unicus sum, fortiter fortunam meam feram. Hoc nunc mihi primum accidit: dictus sum divitis filius, &

21 *Videlicet quæ instantibus*] Ms. *Videlicet ut instantibus quæ.* Apparet fuisse: *Videlicet ut infantibus quæ tangi comprehendique manibus aut sinu possunt* * Deest aliquid, quo significet, parva ista & manu sinuve comprehensibilia infantibus placere, & appeti; majora & digniora sperni. *Gronovius.*

22 *Si boni, quid cruentius*] Scribe: *crudelius*, hoc est, dirius, inhumanius. nam eo sensu quoque apud hos auctores legitur. *Idem.*

23 *Fa-*

& jam abdicor. Quid videri me velis, nescio: innocentem? sed abdicor: nocentem? sed adoptor. Utcumque tamen abdicatio tolerabilior est; unum abdicat, adoptio tres. Non potest mihi dici quod ceteris abdicatis: In tua potestate fuit; si paruisses patri, non perdidisses patrem: etiamsi non abdicarer, perditurus fui.

Pars altera. Porcii Latronis. Si nescirem quid mali esset pauperies, nunc intelligerem, cum abdicationem filius meus non timet. [23] Fabriciorum imagines Metellis patuerunt. Æmiliorum & Scipionum familias adoptio miscuit: etiam abolita seculis nomina per successores novos fulgent. Sic illa patriciorum nobilitas ab fundamentis urbis, usque in hæc tempora constitit. Adoptio fortunæ remedium est. Non ignoro ego, quorum inopia per otium [24] in angulis divitiarum convictos strepit, accusatioque consequitur, neque quiescere finit. Sed nulla materia in rebus humanis virtutes clarius ostendit censu. Senatorium gradum census ascendit: census equitem Romanum à plebe discernit: [25] census in castris ordinem promovet: censu Judex in foro legitur. Non persuadeo tibi? I ergo ad illos quos mavis sequi quam reducere. *Fusci Arellii patris.* Facilius possum paupertatem laudare, quam ferre. Quid mihi Phocionem loqueris? quid Aristidem? Tunc paupertas erat seculi. Quid loqueris Fabricios? Quid Coruncanios? Pompæ ista exempla. Fictilibus fuerunt dii faciles. tibi non noveris divitias esse paupertatem. Quid vos liberis vestris optatis? Ego meo imperium.

DIVISIO. Non puto vos quærere, quomodo hæc con-

23 *Fabriciorum imagines Metellis patuerunt*] Haud dubie mendosum, inquit Schottus, legitque *Fabiorum & Æmiliis*. Sed quia horum subsequitur mentio, malim: *Fabiorum imagines Serviliis patuerunt*. Propter Q. Fabium Maximum Servilianum. *Gronovius.*

24 *In angulis divitiarum*] Lege: *in angulis in divitiarum convictos strepit, accusatosque insequitur.* Eleganter vero, *convictos divitiarum*. Ut apud Tacitum: *damnatos fidei crimine gravissimo inter desciscentes.* Et. *fidei crimen confessus.* Idem.

25 *Census in castris ordinem*] Adducit locum istum Lipsius Comment. ad lib. 1 Annal. Taciti, ut eo ostendat *census* rationem habitam in promovendis ordinibus.

26 *Dico*

controverſia diviſa ſit, cum habeat negotii nihil. *Fuſcus* tamen ſic diviſit: [26] Dico mihi licuiſſe adoptare: dico mihi licuiſſe recuſare adoptionem: dico etiam ut non licuerit, recte tamen recuſaſſe: [27] & quod jure fit, verum eſt, & quod ſine jure quoque rationem habeat, recte fit. Cum de jure diceret, dixit: Sub arbitrio, inquit, patris ſum: & hoc ſubjicior patri, quia pius ſum: in hoc ſine dubio, ut pius ſim. & ad manum argumentum eſt. nempe abdicanti reſpondeo. quid ita? [28] quia reſpondeo, ſcilicet id ago ne deſinam illius eſſe. quid ago, cum reſpondeo emancipanti? quid enim ad amittendum patrem intereſt, utrum ejiciar, an transferar? Si non licet recuſare, cur potius abdicas me quam tradis? Cum de officio diceret, in hæc diviſit: Dico non fuiſſe dandum ſine magna cauſſa filium in adoptionem: [29] dico multo magis à te: dico minime illi. *Silo Pompeius* ſic diviſit: [30] cœpit evertere, & exploſa quæſtione:

26 *Dico mihi licuiſſe adoptare*] Hæc à patre filii, ut ex ſequentibus appatet. quod ſi verum eſt, locus non eſt integer, potiuſque legendum videtur, *Dico tibi non licuiſſe adoptare*. Sequitur enim, *Et ut licuerit*. N. Faber.

26 *Dico mihi licuiſſe adoptare*] Faber, *tibi non licuiſſe*. At nec conſiſtebat cum divite abdicatus, ſed cum patre: nec apparet ratio, quare diviti adoptare conceſſum non fuerit. Potius totum hoc reſecem, tanquam ſuperfluum & repetitum ex ſequenti. Poſt paullo ſcribo: *Dico, ut non licuerit*, (recuſare, puta) *recte tamen recuſaſſe*. nam ſcriptus & Ven. *dico nam ut licuerit*. Volunt autem iſtud quæ ſubjiciuntur: *& quod jure fit, verum eſt, & quod ſine jure quoque, ſi rationem habeat, recte fit*. Poſſunt intercedere cauſſæ, cur, quando fit, quod ordinario jure non licet, ſit excuſatum ratione officii. Atque hæc pars officii eſt. *Gronovius*.

27 *Et quod jure fit, verum eſt*] Id eſt, æquum. N. *Faber*.

28 *Quia reſpondeo*] Et hæc duo vocabula videntur ſuperflua. *Quid ita?* inquit. quid eſt cauſſæ quod reſpondeo vel contradico abdicanti? Sequitur ratio: *ſcilicet id ago, ne deſinam illius eſſe. Atque idem ago, cum reſpondeo emancipanti:* cum emancipari, ut adoptet a divite, nolo. Sic enim legendum. Scriptus: *At quid ago*. Pal. & Ven. *Ad quid ago*. Verbum, *reſpondeo*, ſic habes lib. 6. epit. Contr. 1. *Abdicato fratri frater chirographum dedit, dimidiam ſe partem hæreditatis daturum ſi non reſpondiſſet*. Gronovius.

29 *Dico multo magis à te*] Immo, *multo minus*. Idem.

30 *Cœpit evertere, & exploſa quæſtione, in omnia patri pareo dum*] Locus ſine dubio mutilus, & qui non niſi ex veteribus libris perſanati poteſt. quicquid tamen reliqui eſt commodius ſeſe habere videbitur, ſi ita legatur: *Exploſa quæſtione, An in omnia patri parendum ſit. ſi in omnia, An ibi non parendum ſit, quo efficitur ne pater ſit*. Et paullo infra, ſi horum loco, *ſi non poteſt a nobis*, ſcribatur, *ſi non poteſt: An ob id*, &c. N. *Faber*. Lege: *cœpit à parte juris & poſita quæſtione, an in omnia patri paren-*

ſtione: an in omnia patri parendum ſit: etiam ſi in omnia, an ibi tamen non ſit parendum, quo efficitur ne pater ſit. Deinde quærit, an invitus filius dari in adoptionem poſſit: ſi non poteſt à nobis abdicari, quod arbitrii ſui eſt: an poſſit, non cum contra voluntatem patris eſt, ſed cum male arbitrio ſuo utitur. hic ſubjecit, an hic bene uſus ſit. De officii parte tractavit, & ita diviſit: Turpem eſſe adoptionem, inutilem eſſe, periculoſam eſſe. Cum diceret turpem, dixit aliena bona invadere, & trium filiorum ſub ſe ſortem eſſe, & liberis ſpem reconciliationis paternæ eripere, [31] quam inhumanum eſſet. Cum inutilem diceret, dixit, patri inutilem eſſe, [32] adoptanti inutilem eſſe. Cum patri inutilem diceret, tractavit, quam grave eſſet, unico carere filio, quem alius concupiſceret: & cum diceret divitem eſſe, quodque, qui tot haberet ſolatia, filium quæreret, dixit: Tibi non erit facile adoptare. Inutilem eſſe diviti cum diceret, ſic tractavit: Futurum ut ad ſuos rediret, ſi non adoptaſſet. Hoc loco belle videbatur dixiſſe; Si animum patris intelligis, [33] dat tibi notam reconciliandi tuos, negat ſe ſolitudinem pati poſſe. Cum inutilem ſibi eſſe diceret, paupertatem laudavit, in divitias invectus eſt: dixit ſe poſſe divitiis corrumpi, quibus corrumpi poſſit exercitus. Cum in divitias inveheretur, dixit: Aiunt multa vitia divites habere iſtos, & hoc graviſſimum, quod ſuos non amant. Nec eſſe quod quiſquam ſe ſatis putet firmum ad repel-

parendum ſit, etiam ſi in omnia, an ibi tamen non ſit parendum, quo efficitur, ne pater ſit; deinde quærit. Nam ſcriptus & Ven. *non ibi tantum non ſit.* Ut & Pal. tum quod clare, *tamen.* Partem hujus controverſiæ occupavit Faber. Infra ſtatim: *Latro ultimam quæſtionem poſuit.* Niſi *appoſita* mavis. Erit fortaſſe tamen, qui *τὸ ex-plicſa* defendi putaverit illo Controv. 11. *Nemo hanc quæſtionem tractat, ſicut ne illam quidem, an quicquid pater imperat, faciendum ſit.* Gronovius.

31 *Quam inhumanum eſſet*] Scriptus & Veneta, *eſſe?* Ut ſit obliqua oratio pendens à verbo, *dixit.* hoc modo dixit, quam inhumanum eſſe aliena bona invadere, & trium filiorum ſub ſe ſortem eſſe, &c. Vide ad Livii 1, 50. *Idem.*

32 *Adoptanti inutilem eſſe*] Hic excidit: *ſibi inutilem eſſe.* nam id quoque mox exſequitur. *Idem.*

33 *Dat tibi notam reconciliandi tuos*] Lege *ſuos*, hoc eſt, tres abdicatos. *Idem.*

34 *Con-*

repellenda vitia: [34] contactu ipso nocent & transeunt in bonos. Nec peccare discam? Ecce tu quam cito abdicare didicisti. Dixit futurum, ut diviti displiceret propius inspectus, [35] ipsum amorem paupertatis ab illis fastidiri: dixit futurum, ut abdicaretur, [36] si adoptatus placuerit; ego nec meo placeo: adjecit periculosam sibi futuram adoptionem in domo, suos dominos desiderante, & tota familia expellere insitivum heredem cupiente. *Latro* ultimam quæstionem posuit, quam fere solebat: Etiam si non recte fecit, quod adoptari à divite noluit: [37] an tamen bono id adversus patrem animo fecerit; an ignoscendum sit. deinde an bono adversus patrem animo fecerit. In hac quæstione bona pars adolescentis est, patrem amantis, & opibus præferentis. *Latro* tamen negabat patrem daturum manus, bono adversus se animo factum, sed consensum filiorum [38] adversus patres dicturum tacitum, nescio quem. *Brocco* quidam non male re usus, qui dixerat adolescentem videri sibi habere abdita quædam vitia; male de se existimare eum qui ire [39] ad judicem districtum nocens nollet. *Argentarius* omnes priores transiens partes, statim ad hoc venit, debueritne patri parere, an non debuerit; & in figuram contulit declamationem. Volo, inquit, alius filium abdicet, qui petitur à patre paupere, ut in adoptionem divitis daretur. Quam

34 *Contactu ipso nocentia transeunti bono*] Magno judicio vidit F. Pithœus scribendum, *contactu ipso nocent, transeunt in bonos.* qua ratione Thales κακὸν βλαβερώτερον respondit, καὶ γὰρ τὰ χρηστὰ βλάπτει τῷ συμφοιτήσει. Nic. Faber. Pithœus: *nocent, transeunt in bonos.* Ant. Augustinus: *nocent transeunte bono.* Immo: *Contactu ipso nocent, & transeunt in bonos.* Gronovius.

35 *Ipsum amorem paupertatis*] Sensus videtur potius requirere, *ut ipsum nomen paupertatis* scribatur, etsi à recepta lectione remotius id sit. N. Faber.

36 *Si adoptatus placuerit, ego nec meo placeo*] Lego, *Qui adoptatus placuerim? ego nec meo placeo.* Idem.

37 *An tamen bono id adversus*] Legendum, *an tamen bono id adversus patrem animo fecerit, ignoscendum sit.* Sequitur enim quæstio, *An bono adversus patrem animo fecerit.* Idem.

38 *Adversus patres dicturum tacitum nescio quem*] Acute Augustinum, ait Schottus: *Tacitus nescio quis Brocco.* Forte: *sed consensu filiorum adversus patres dicturum pacta nescio qua.* Gronovius.

39 *Ad judicem districtum innocens*] Legendum, *nocens nollet*, ex superioribus. N. Faber.

40 Non

Quam bonam, inquit, causam pater habebit? Dicit hic, deinde transit. Sic cum declamasset eam controversiam, quæ usitata non erat: Si ille filius malam causam haberet, ego bonam habeo: contulit suam causam cum illo.

Color. De colore magis quæsitum est, an adolescens debeat aliquid in divitem dicere. quid enim faciet? diceret in eum qui tantum æs habet, & in amicum paternum? [40] non dicit in eum quem fugit? & illi tamen qui sibi abstinentiam conviciorum imperaverant, non bene præstiterunt. aliqua sententiæ dulcedo surrepsit. Aridi declamatores fidelius quos proposuerunt colores, tuentur: nihil enim eos solicitat, nullum schema, nulla dulcedo sententiæ subrepit. sic quæ malam faciem habent, sæpius pudicæ sunt: non animus illis deest, sed corruptor. *Fabianus Philosophus* hoc colore usus est, ut diceret: Etiam si sustinerem, [41] at tradi diviti nollem. & in divitias dixit, non in divitem: illas esse quæ frugalitatem, quæ pietatem expugnassent, quæ malos patres, malos filios facerent. *Gallus Vibius* fuit tam magnæ olim eloquentiæ, quam postea insaniæ. Hinc accidisse uni scio, ut in insaniam non casu incideret, sed judicio perveniret. nam dum insanos imitatur, dum lenocinium ingenii furorem putat, quod simulabat, ad verum redegit. Hic controversiam postero die quam erat à Fabiano dicta, declamavit. Solebat autem sic ad jocos pervenire, ut amorem describeret, pene cantantis modo, ut diceret, Amorem describere volo: tanquam, Bacchari volo. Deinde describebat, & totiens cœpturus repetebat: Amorem describere volo. In hac controversia plane quod voluit, consecutus est, ut divitias nobis in odium adduceret. Sæpe enim ingessit: Divitias describere volo: [42] & multa facunde explicuit,

40 *Non dicit in eum quem fugit*] Legendum, *non diceret.* N. Faber.

41 *Ac tradi diviti nollem*] Scriptus, ut Pal. & Erasmus, *sustineret, at alicui tradi.* Scribe: *etiamsi sustineret, at alicui tradi diviti nollet.* Dat patronum filio; non ipsum loquentem introducit. *Gronovius.*

42 *Et multa minus facunde & corruptius*] Longe melius Erasmus & scriptus: *& multa facunde explicuit, corruptius quam Fabianus, sed dulcius.* Idem.

43 *Pro-*

plicuit, corruptius quam Fabianus, sed dulcius. hoc unum occurrit, in quo pusillum inest insaniæ: Non me delectant ignoti domino servorum greges, nec sonantia laxi ruris ergastula; patrem gratis amo. *Fuscus Arellius* & hunc colorem dixit: Ominibus offendor. cum primum de adoptione ista cogitarem, occurrerunt mihi tres abdicati: & audio in ista domo tres fuisse filios. Necesse est timeam infelicem liberis domum.& alias causas dixit.licet enim plura abdicato dicere, [43] propter quæ non litiget. sed nunc refero, cui rei quisque maxime institerit. *Latro* illo colore usus est, sodalem se tribus divitis filiis fuisse: semper, inquit, illos colui, immo adhuc colo. cum abdicati essent, ego illis suasi, ut tacerent, & patrem cedendo mitigarent. dixi, Cum primum tempestivum putabitis, patrem vestrum rogabit meus. Ecce admonent me aptissimum esse tempus. Verum est. non potest pater invenire reconciliationis aptius tempus. dives filios quærit. *Cestius* illo colore: Quos abdicatione non potuit terrere, putat se castigaturum adoptione. Non ille tuum filium concupiscit. suos corrigit: dum illos correctos putaverit, me statim abdicabit. Non faciet? Atqui neminem adhuc habuit, in quo hoc aut facilius, aut justius faceret. *Fabianus* hoc colore, ut dixit, egit; Nolo dives esse. *Rufus Vibius* hoc: nescio dives esse. Hæc in hoc loco cum diceret, excepta sunt: Non est quod putes, omnibus divitias convenire. nihil est insolentius novitio divite. Sed & illud dixit: Alius animose loquitur, [44] ut ex contemptu divitiarum gloriam petat. ego non dico, Dives esse nolo: sed nescio. *Albutius* & ipse divitias insecutus est, & dixit pulchram de Fabricio sententiam. Munera, inquit, regia respicit, [45] cum auro dominum timet accipere. & illum

43 *Propter quæ non litiget*] Negatio vacat, sensumque perturbat. N. *Faber.*

44 *Ut ex contemtu divitiarum gloriam petat*] Scriptus integre: *sententiam petat.* Neque ausim spernere. Dictum significat ingeniosum, elatum & laudabile. Notum illud, *sententiis loquitur carnifex.* Quintilianus, instit. 2. 15. *Vel facies aliqua miserabilis, vel forma pulchritudo sententiam dictat.* Gronovius.

45 *Cum auro dominum timet accipe-*

illum locum egregie tractavit; Omnes cibos habebo suspectos, omnes potiones, trium pædagogia: ex illis occidere me volet, quisquis frugalissimus fuerit. Non venenum pauperes timent, non heredem: adhuc nec abdicationem timebamus. *Silo Pompeius* illo colore egit: Nemo illi placere potest. Ne in hoc quidem aliquem retinuit, ut non omnes abdicaret. Ecce nunc, inquit, invenit novam abdicationem, ne quid de reditu sperare possent. Et cum multa dixisset in divitem, dixit: Non est quod mireris si te oderunt, quos abdicasti. [46] Colorem à parte patris aliquis cur hic desideret? Quidam dixerunt, patrem cupidum divitiarum, quod invidiosum est, in hoc usum: quidam ita, Divitias filio dare vult, ut filius eripiat. Itaque *Latro* optimo colore usus est. In hoc, inquit, te in adoptionem volo dare, ut facilius per te abdicati reconcilientur. *Cestius.* Timeo, inquit, ne abdicer. vellem timeres. *Albutius* hoc colore usus est: Summam sibi amicitiam cum divite

re] In veteri non erat *timet*, sed conjunctio &, ut & in Frob. editione. Venus Ant. Augustinus: *cum auro dominum acciperet.* Dominum, inquit, mavult capere quam pecuniam. Sic Schottus. Equidem illam interpretationem mirot, quæ nihil habet sensui auctoris simile. Is enim indicat ideo regia munera sprevisse Fabricium, ne auctoramenta illa servitutis essent. Id voluit etiam exprimere Augustinus: quasi, si acciperet aurum, cum eodem & acciperet dominum. Scriptus etiam vice τῶ *timet* conjunctionem offert. Aut igitur recte Augustinus, aut lege: *cum auro dominum ne acciperet.* Quamquam idem sensus in vulgata, si ms. habet tibicines. *Gronovius.*

46 *Colorem aperte paratius*] Fortasse: *Colorem à parte patris, cur hoc desideret, quidam dixerunt: patrem cupidum divitiarum: quod invidiosum est: quidam ita.* deletis tribus illis voculis, *in hoc usum.* Nihil assero. Sic Faber. At Gruterus: Pal. *quidam cum dixerunt.* Forte: *quidam tamen dixerunt.* Sane & Vossianus noster, *cum dixerunt.* Sed totum optime sic leges: *Colorem à parte patris aliquis hic cur desideret?* Adeo justa est abdicatio & evidens jus paternum non parentem bene consulenti punientis. Sic superius, Controv. 2. *Alterius partis color nihil habet difficultatis.* Controv. 18. *Non puto vos exigere divisionem, cum conjecturalis sit controversia.* Porro scribendum: *Quidam induxerunt patrem cupidum divitiarum.* Uti Controv. 1. *Colorem ex altera parte, qua durior est, Latro aiebat hunc sequendum, ut gravissimarum injuriarum inexorabilia & ardentia induceremus odia.* Eadem inferius: *Cestius & ipse hoc colore usus est, quem statim à principio induxit.* Controv. 3. *Othonem Junium patrem memini colorem insulsum inducere.* Alias vocat *introducere.* Denique etiam lege: *quod invidiosum est in hoc visum.* puta, patre abdicante. *Gronov.*

47 Nisi

vite fuisse: dixisse illum sibi dubitanti, an filium tolleret. Tolle, inquit, in meum patrimonium; ego istum fratrem liberorum judicabo. Itaque cum & tertium abdicaret, dixit: [47] Quid sic mihi illudis, tanquam unicus? etiamnum filium habeo: venit ad me, & ait: Redde quem educasti mihi: si emendati fuerint liberi mei, habebo hunc cum illis: si perseveraverint, habebo pro illis. Tentasti statim illum reducere in gratiam cum filiis. intempestivum erat. Tentavi, quotiens subtrahendum eum respondit: non tanquam possit diviti deesse filius. *Silo* dixit: [48] Amicos, inquit, abdicat. usus sum. quid ergo? mavis inimicum adoptet? si intraveris domum, videbis, an aliqui animum patris à filiis avertant. Si reduxerit, inquit, illos, & quid fiet? capit divitis domus quatuor liberos. Si illi te fratrem gravabuntur, libentissime recipiam. Sic de me dives meruit, ut illi darem filium paratissime commodato. *Blandus* hoc colore egit, ut diceret, Divitem inexorabilem esse liberis: omnia se fecisse, ut illum placaret: videre se magnas causas & graves. Itaque certam futuram adoptionem. *Otho Junius pater* solebat difficiles controversias belle dicere, eas in quibus [49] inter silentium & actionem medio temperamento opus

47 *Nisi mihi illudis, unicum etiamnum filium*] Ceteræ editiones habent, *quid si mihi illudis tantum unicum?* unde conjicio legendum, *Quid sic mihi illudis tanquam unicus?* Et paulo infra, *Tentavi illum statim reducere.* Et altera post linea, *quotiens tentavi, subtrahens eum respondit, num unquam possit diviti deesse filius?* N. Faber. Si possent accipi hæc verba tanquam a divite ad pauperem dicta, non ea solicitarem. Sed id non patitur, quod statim sequitur: *venit ad me.* Scriptus: *quid si mihi illudis mihi tanquam unicus.* Et sic fere omnes alii. Haud dubie divina est conjectura Fabri: *Quid sic mihi illudis tanquam unicus? Etiamnum filium habeo.* Nisi velis amplius, ne una vox tota pereat: *Quid sic mihi illudis, miser, tanquam unicus?* Verba sunt divitis ad filium, quem tertium abdicat. Sed statim non satis feliciter idem Faber: *quoties tentavi, subtrahens eum respondit.* Scribe: *Tentavi statim illum reducere in gratiam cum filiis: intempestivum erat. Tentavi quoque subtrahere meum, respondit tanquam possit diviti deesse filius.* In ms. Aurelii erat: *tentavi quotiens cere.* Gronovius.

48 *Amicos, inquit, abdicat. usus sum*] Fortasse *usu fit*, id est, solet fieri. *Nic. Faber.*

49 *Inter silentium & actionem*] Hæc sunt quæ ἐν πλάτει figurate dicuntur. Græcis ἐσχηματισμέναι ὑποθέσεις, cum scilicet aliud dicitur, aliud significatur. Nam stricte sumpto vocabulo figurata tum demum est controversia,

opus erat. Edidit quidem quatuor libros colorum, quos belle Gallio noſter [50] Antiphontis libros vocabat: tantum in illis ſomniorum eſt. & hoc vitium ab antiquis, qui artem dicendi tradebant, duxerat. Illi enim colores probant qui non poſſunt coargui, non ut omnia aſſeverent. ut non eſſe aliquo homine offenſus. Sed ridiculum eſt affectanti, quod falſum probari non poſſit. Non multum intereſt in cauſa ſua, falſum aliquis teſtem deprehenderit, an ſervum: alteri enim credi non debet, alteri non ſolet. *Otho* tamen *Junius* bene dicebat has controverſias, quæ ſuſpicioſe dicendæ erant. Item memini optime dicere illum [51] pro juvene

cum palam dicere pudor impedit. at cum aliud eſt in voluntate agentis, aliud in themate, ſi propter periculum, quo prohibemur ſimpliciter agere & κατ' εὐθὺ quod vocant Græci, obliquus erit ductus, & obliqua controverſia: ſi venuſtatis gratia, ut ipſa novitate & varietate magis delectet quam ſi recta eſſet, erit ſubtilis. Ita enim hæc diſtinguit Fortunatianus. Ceteri tamen ſimplicius omnem ejuſmodi orationis ductum figuratum appellant, à figura nempe quam præcipue tum eſſe volunt, cum aliud ſimulatur dici quam dicitur. Quinctilianus cap. 1. lib. 9. Hermogenes c. 13. περὶ ὁρμῆς [illegible]. Dionyſius Halicar. in arte, qui etiam quæ obſervanda ſunt in unoquoque genere ejuſmodi controverſiarum, tradiderunt, exemplisque illuſtrarunt. Ita etiam B. Hieronymus ἐσχηματισμένον λόγον & figuratum, contempta illa ſubtili diſtinctione accepit, cum in præfatione in librum Job hæc ſcripſit: *Obliquus apud Hebræos totus liber fertur & lubricus, & quod Græci Rhetores vocant ἐσχηματισμένος, dum aliud loquitur, aliud agit.* Et in Epiſt. ad Ruffinum 66. *Præfatiuncula librorum περὶ ἀρχῶν ad me miſſa eſt, quam ex ſtylo intelligo tuam eſſe, in qua oblique, imo aperte ego petor. qua mente ſit ſcripta, tu videris: qua intelligatur, & ſtultis patet. Veteranus & ego qui ſæpiſſime figuratas controverſias declamavi, aliquid de vetere artificio repetere, & tuo te more laudare.* Hæc enim proprie magis obliqua ſunt. Figurata igitur eſt oratio, quoties per quandam ſuſpicionem quod non dicimus, intelligi volumus, non utique aperte contrarium, ut in εἰρωνείᾳ, ſed aliud latens & auditori inveniendum. Quod autem ejuſmodi controverſias difficiles vocat, id potius ex vulgi opinione, quam rei veritate eſſe vult Quinctilianus, cum ſint multo faciliores. Nam rectum genus approbari, niſi maximis viribus non poteſt. hæc diverticula, & anfractus, ſuffragia ſunt infirmitatis. *N. Faber.*

50 *Antiphontis libros*] Athenienſis Onirocritæ, qui περὶ κρίσεως ὀνείρων ſcripſit. Suidas. *Idem.*

51 *Pro juvene adulterii reo, in quem*] Immo pro uxore videtur dixiſſe Junius, quam præjudicium petebat. & certe ceteræ editiones ſic legunt, *pro hac re ne adulterii reo, in quam Syriacus Valius.* ex quibus veſtigiis conjicio, vel legendum *pro uxore adulterii rea, in quam Syriacus,* &c. vel nomen proprium mulieris adulterii accuſatæ ſub his voculis deliteſcere. *Nic. Faber.* Scriptus quoque: *pro hac re ne adulterii reo, in quam.* Unde confirmatur ſuſpicio Fabri, aut nomen proprium latere, aut ſcribendum: *pro uxore.* Sed quod

ne adulterii reo, in quem [52] *Syriacus Vallius* homo disertus ad calumniam juraverat. [53] Erat genus judiciale. Speciosum juvenem dominus suus deprehendisse cum uxore in cubiculo suo testatus est, & ob id uxorem suam dimisit. hoc nomine, servum pro adultero postulatum, dominus non defendebat: mulierem, quam petebat præjudicium, tuebatur. opus erat aliquo colore, cum in cubiculo visa esset cum servo à marito. *Otho Junius* nullam rem certam posuit, sed tantum circumventam à viro mulierem egregie tractavit: cujus actio quam utilis fuisset, statim apparuit, *Nigro Brutidio* dicente. qui hoc colore usus est: Arcessitum à domino servum, qui inter se medius & dominam,

cum

quod mox legitur. *ad calumniam jurare*, etsi Schotto probatum, Latinum non est. Itaque Opsopœus præpositionem delet. Scribe: *in quam Syriacus Vallius, homo disertus, & calumniam juraverat.* Non aderat tantum accusatori, sed proprio nomine subscripserat. Controv. 19. *Et juravit, si quam injuriam Cato Pollioni Asinio accusatori suo fecisset, se in eum juraturum calumniam.* Ubi sine caussa se torquet Schottus. Cælius ad Ciceronem: *nam de divinatione Appius, cum calumniam jurasset, contendere ausus non est.* Est inter illa, quæ solennia præstabant accusaturi: unde, quemadmodum & alia ejus generis, veluti *postulare*, *subscribere*, & similia, pro accusare ponitur. Livius, lib. 33. eleganter: *nec satis habere bello vicisse Hannibalem, nisi velut accusatores calumniam in eum jurarent ac nomen deferrent.* At imprudenter eam phrasin inculcare Cælio epist. 8. ad Ciceronem voluerunt Danesius & Fulvius Ursinus. Verba sunt: *Scito C. Sempronium Rufum, Rufum mel ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse.* Volunt illi, *jurasse:* & dant scriptos auctores: qui si exstiterunt, audiendi sunt minime & sententia & tot aliis libris repugnantibus. Nec tamen ceperunt Manutius & Turnebus. Ille explicat, ad accusandum descendisse aut accusasse de calumnia: hic, calumniosum quiddam & astutum dolosumque excogitasse & attulisse. Neutrum admittendum est: sed *calumniam tulisse* est calumniæ condemnatum esse. Ut l. 14. §. 2. D. ad l. Jul. de adulteriis: *Jure mariti qui accusant, calumniæ periculum non evitant.* Et l. 4. D. de accusat. *Sed & calumnia notatis jus accusandi ademtum est.* Dictum autem, ut *præmium ferre*, per ironiam, vel, ut *pœnas ferre*. Juvenalis: *Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.* Nam quod subjicitur: *Hac quoque magna nunc contentio forum tenet:* referendum est ad casum Servilii, de quo sequitur, non ad id, quod præcessit de Rufo. Ne quis illis verbis inductus existimet litem adhuc pependisse, cum Cælius ista scriberet. *Gronovius.*

52 *Syriacus Vallius homo disertus*] De quo Dio. lib. 58. Συριακὸς οὔτ' ἀδικήσας τι, οὔτ' αἰτιαθεὶς, ἀλλὰ ἢ, ὅτι παιδεία ἐλλόγιμος ὢν ἐσφάγη διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι φίλον αὐτὸν τοῦ Γάλλου ὁ Τιβέριος εἶπεν εἶναι. N. Faber.

53 *Erat genus judiciale*] Quis dubitat, quin omnes controversiæ forenses ad genus judiciale pertineant? Scribe: *Erat genus judicii tale.* Hic casus, hæc facti species erat, ut nunc loquuntur Jurisconsulti. *Gronovius.*

cum domina rem haberet: illam non esse passam: maritum indignatum prosiluisse quasi in corruptorem. Usus est colore. dixit enim arcessitum, [54] ut dominicæ libidini * paparium faceret. *Syriacus* cum secunda actione hunc colorem urgeret, diserte multa dixit: inter quæ & hoc: Adulterum accusator in cubiculum usque perduxit, patronus in lectum, & pene causam abstulit. Et illud cum Syriaco vafre & facit, & belle respondet. cum prima actione diceret, non posuit causam, sed argumentatus est: dixit probaturum se deprehensam in cubiculo cum servo. [55] *Niger Brutidius* cum ageret, objecit Syriaco, quod causam non posuisset, & institit assidue, quare non appareret, quomodo servus solicitatus esset, quomodo perductus in cubiculum. cum responderet Syriacus, ait: Primum non apud eundem præceptorem studuimus. [56] Tu Apollodorum habuisti, cui semper

54 *Ut dominicæ libidini paparium faceret*] Lege *pararium* μωρῖτιν, vetus lexicon. qua voce & L. Seneca in lib. de beneficiis, duobus locis usus est. Hic vero intelligitur, cum quo dominus, ut ait ille, non familiæ herciscundæ, sed communi dividundo egerit. *N. Faber.* Sic omnes scripti. Faber jussit legi, *pararium.* qua voce Seneca Lucius in libris de beneficiis duobus locis usus est: addit deinde interpretationem ænigmaticam, cujus sensum ut subodoror, ita parum hic utilem affirmare ausim. Eandem tamen conjecturam & suam Schottus esse voluit, eo, inquit, certiorem, quod eadem voce hujus in literis alumnum filiumque usum frequentius observarit: & *pararium facere*, esse lenocinari, conciliare: denique refert Antonii Augustini. *paria*, vel *par pari faceret.* Videor mihi jocosi hujus dicti sensum, etsi Latiniorem, deprehendisse. Notum est illud Juvenalis: *& timidus prægustet pocula papas.* Ab hoc officio ἰδιω-τισμὸς & phrasis in nutricum & pædagogorum contuberniis nata, *paparium facere:* quod est papæ vel prægustatoris munus alicui præstare, prægustare. Nec longe petendum illud Petronii: *hac belle erat in promulside libidinis nostra militalis.* Ergo, ut dominicæ libidini *paparium faceret*, est Arbitri phrasi, ut in promulside libidinis dominicæ militaret. Cornutus in Persii Satyram tertiam: *qui stultam imitatur mollitiem delicatorum vel nobilium puerorum, quos ipsa magnarum divitiarum frangit luxuria, qui voces mutilas imitatur, ut papare pro comedere, & lallare pro dormire.* Gronovius.

55 *Niger Brutidius*] Sub Tiberio Ædilis, & C. Silani accusator, cujus anceps elogium apud Tacitum lib. 3. *Brutidium*, inquit ille, *artibus honestis copiosum, & si rectum iter pergeret, ad clarissima quæque iturum festinatio stimulabat, dum æquales, deinde superiores, postremo suasmet ipse spes antEire parat, quod multos etiam bonos pessum dedit.* N. Faber.

56 *Tu Apollodorum*] De Apollodoro & Theodoro in Suasoriis dicemus. *Idem.*

57 *Con-*

ſemper narrare placet : ego Theodorum , cui non ſemper. deinde ſi quæris, Niger, quare ego non narraverim : ut tu narrares. Tunc & [57] contra iſta Maximum Stertinium, quo premebatur, cum comes ejus fuiſſet, dixit, Per annos duodecim in officio fui : Dic quid in domo tua peccaverim? Sed hæc conſuetudo veſtra. Injuriam vocatis finem ſervitutis. Tamdiu vobis cordi ſumus, quamdiu uſui. Hæc à Syriaco dicta, magnis excepta clamoribus, cum occurrerent mihi, præterire non potui. Ad Othonem redeo, à quo longius aberravi. Solebat hos colores adhibere, qui ſilentium & ſignificationem deſiderant. Bene itaque & hanc controverſiam hoc colore dixit : [58] tanquam in emendationem abdicaturus, & reconciliationis cauſa faceret. Hoc non detegebat, ſed omnibus ſententiis utebatur ad hoc tendentibus : tanquam, Non poſſum, inquit, pati [59] ſine patre me : an ſine te putas pati poſſe quemquam, aut patrem putas pati ſine liberis poſſe? Et illud : Credite mihi, impium nihil de liberis duo patres cogitant. Et illud : Recipiat, inquit, ſuos; non poſſum ſine te pati. hoc fortaſſe illi placebit, quod ad tuum patrem reverti voles. Et illud : [60] Non amas abdicatos? domum illorum occupa. amas? ſerva. Dixit & illud : Libenter, inquit, pauper ſum : & ego. Dicit aliquis: Quare ergo in adoptionem divitis filium recipi volo? [61] Et excuſationem ſi dixero, filii mei cauſa facio : honeſtius autem nunc facio, quam ſi filium ei facerem. Et illud : Hoc aut meum conſilium eſt, aut illius, aut commune,

57 *Contra maximum Stertinium*] Qui artis Rhetoricæ præcepta compoſuit. Quintilianus c.1. lib.3. N. *Faber.*

58 *Tanquam in emendationem abdicaturus*] Lege: *abdicatorum.* Gronovius.

59 *Sine patre me : an ſine te*] Pal. & ſcriptus Voſſianus : *me autem ſine.* Rectiſſime. Totum ſic refinge : *Non poſſum, inquit, pati ſine patre. Me autem ſine te putas pati poſſe? aut quemquam patrem putas pati ſine liberis poſſe?* Ignorantia uſus & ſignificationis ꝯu *pati*, de qua ad Naturales Quæſtiones diximus, locum vitiavit. *Idem.*

60 *Non amas abdicatos? domum illorum occupa. amas? ſerva*] Non inconcinna erit complexio, ſi ita legamus : *Non amas abdicatos? domum illorum occupa. amas? ſerva.* aliter friget hic locus. N. *Faber.*

61 *Et excuſationem, ſi dixero*] Forte : *Habeo excuſationem* : vel, *Et excuſatus ero, ſi dixero.* Gronovius.

mune, consentiatis licet duo senes. Jungit & illud, Temerariam adolescentiam, & incautam contumaciam: fortasse jam supervacua esset adoptio, si non repugnasset. Et illud: Non recipio, omnia licet facias: non ero pater orbo divite. Et illud in ultimo: Scis me non invitum esse pauperem; ego te genui, ego divitias docui contemnere. sequere auctoritatem meam. nihil turpiter suadeo, nihil sordide concupisce; crede fidei meæ. [62] hoc fieri expedit. cui? inquit. mihi, tibi, diviti; nihil amplius dico. Totam bene dixit controversiam, sed hoc genere, ut putares illo dicente dicendum sic esse: deinde mirarere, quid illi suspiciosa actione opus fuisset, cum aperte liceret. Bene de hoc vitio illius Scaurus aiebat, [63] illum acta in aurem legere. [64] *Glycon Spiridion* ex altera parte satis dulcem dixit sententiam: ὅτι ὡμονόησα, πενηρεύῃ, ὁμολογῶν οἷ ἐφίσαντι. *Artemon* dixit: οὐ σύ γε εἶ πατὴρ τῶν βεβαίων χρημάτων; Πλουτοῦσιν, οἷς πλούσιοι προπάτορες ἀπαιτῶσιν. *Hermagoras* dixit: περιελευσόμεθα τέσσαρες ἑνὸς ἀπόρρητον.

CON-

62 *Hoc fieri expedit. quod, inquit, me tibi diviti*] Fortasse, *Hoc fieri expedit. cui? inquit. Mihi, tibi, diviti.* N. Faber.

63 *Illum acta in aurem legere*] Assentior eruditissimo Lipsio, qui *acta in aurem legere* scribendum censet in commentariis ad Tacitum. *Idem.* Lipsius ad lib. 3 Annal. Taciti, acumen joci reddit, scribitque *legere*; *Acta* enim publica erant, nec aliud tam vulgo promptum notumque: adeo ut proverbii loco Seneca filius alibi dixerit, *Beneficia in acta non mitto*, id est, non publico, non divulgo. Quid autem magis ridiculum, quam *acta publica alicui recitare in aurem?* Subtilis ergo in id vitium hominis jocus: quem belle æmulatus est Martialis:

Garris in aurem semper omnibus Cinna:
Garris & illud, teste quod licet turba.
Adeone penitus hic sedit tibi morbus,
Ut sæpe in aurem, Cinna, Cæsarem laudes?

64 *Glycon Scyridion*] Scribe *Glycon Spiridion*, ut in præcedenti lib. de quo lepidissimam fabulam narrat Quinctilianus cap. 1. lib. 6. *Nec ignotum*, scribit ille, *quid Glyconi cui Spiridion fuit cognomen, acciderit. Huic puer quem in jus productum*, nempe ut ejus ætate, & fletu judices moverentur, *quid fleret interrogabat*, *ex pædagogo se vellicari respondit.* verisimile autem est a pædagogo vellicatum ut fleret: à Glycone vero in orando per ἀπεργαλιὰν interrogatum, non ut ullam responsionem eliceret, sed ut miserandum pueri statum judicibus ostenderet, quem in ea ætate se intelligere lacrymis demonstrabat. dum misericordiam judicum movere nititur, risum excitavit. *N. Faber.*

CON-

CONTROVERSIA X.

Jusjurandum mariti & uxoris.

Thema. *Vir & uxor juraverunt, ut* [1] *si quid alteri obtigisset, alter moreretur. Vir peregre profectus misit nuntium ad uxorem, qui diceret decessisse se. Uxor se præcipitavit. recreata, jubetur à patre relinquere virum. non vult. abdicatur.*

PORCII LATRONIS. Dii immortales, qua debetis providentia humanum genus regitis: effecistis ut illud non periculum esset amantis, sed experimentum. *Cestii Pii.* Antequam juraremus, diu inter nos hæc tacita lex erat. Si abdicata fuerim, non vivam. Huic pater non credit, nec est novum: nec vir illi credidit. Quæris quod jusjurandum fuerit? Ita patri placeam. *Fusci Arelii patris.* Jam, uxor, non navigabo, non peregrinabor. fides tua me timidum fecit. Mentitus, inquit, hic est; solenne est amantibus. ideo non nisi jurantibus credimus. Hos dividere vult socer, quos ne mors quidem dividet. Moriar, inquit: habeo & causam, & exemplum. Quædam ardentibus se maritorum rogis miscuerunt: quædam vicaria maritorum salutem anima redemerunt. quam magna gloria brevi solicitudine pensata est! O te felicem, uxor! inter has viva numeraris. *Marillii.* Assiduæ contentiones erant: ego magis amo, immo ego. sine te vivere non possum, immo ego sine te. qui solet esse exitus certantium, juravimus. Hic animus sine dubio jurantium fuit, ut vivi non diduceremur, cum illud quoque caveremus, ne morte divideremur. respexistis nos, dii. nunquam vos violavimus. *Hispanis Romani.* Difficile est, Judices, eorum secretorum causas reddere,

CONTROV. X. 1 *Si quid alteri obtigisset*] Alii: *si quid alteri accidisset*, quomodo citat Brissonius lib. 1. de verb. sign. nec ineptum est: eo enim sermone mors denotatur l. 25. ff. ad Trebellian. Cicero 2. de invent. *si quid pupillo accidisset.* Paterculus lib. 2. *si quid accidisset Cæsari, successorem potentiæ ejus arbitrabantur.* Eadem vis est verborum, *si quid contigerit.* l. 39. §. Seium. ff. de leg. 3.

dere, quæ amantibus etiam sine ratione jucunda sunt. nec est quod putetis, de abdicatione hodie tantum illius agi: de spiritu agitur. Scitis quemadmodum suos amet. non magis sine patre vivere potest, quam sine viro. *Junii Gallionis.* Socer (sic enim te appellabo quamdiu vixero) quid sibi volunt altiores hujus gemitus, & fortiora inter lacrymas suspiria? nescio quid videris fortius, puella, promittere. non sum tanti, ut bis pro me pericliteris. *Argentarii.* Nocet illi indulgentia suorum. in duo pericula mulier incidit: quorum neutrum esset experta, si aut minus amaret virum, aut minus amaret patrem. *Alfii Flavi.* Nec est quod putetis, illi facilius istius esse desiderium, & patrem amat tamquam juraverit.

Pars Altera. P. Asprenatis. Nempe si quid acciderit viro, peritura est: & si bene filiam meam novi, peritura est si quid genero meo acciderit. Filia mea moritura est: adjiciam quod sit indignum, si quid filiæ meæ acciderit, vir ejus victurus est. Vide qua te lege constrinxeris: [2] si parueris, vives. *Blandi.* O conditionem æquam! alteri vitam debet, alteri devovit. *Papirii Fabiani.* Non possum, inquit, relinquere virum. Quidquam non potest quæ mori potest? pene dum falsæ mortis nuntium misit, veræ recipit? Vir dum nimis amat uxorem, pene causa periculi fuit: uxor dum nimis amat virum, pene causa luctus fuit: pater dum nimis amat filiam, abdicat. Servate totam domum, amore mutuo laborantem. Moriar, inquit: hoc patri minaris, viro promittis. Potes sine viro pati: peregrinationem ejus tulisti. [3] facilius potes carere eo qui spiritum debet, quam eo qui impendit?

D I-

2 *Si parueris vives*] Suspicor locum hunc aliquot voculis defectuosum: videtur enim scriptum fuisse, *vide qua te lege constrinxeris. si parueris, non vives: si non parueris, vives.* Per legem pactum intelligo jurejurando sancitum, cui si paruerit, moriente marito, ei quoque moriendum est: si non paruerit, vivet. *N. Faber.*

3 *Facilius potes carere eo qui spiritum debet*] Vide num scribendum sit, *facilius carere potes eo cui spiritum debes, quam eo cui impendisti?* id est, facilius ne abdicata carere potes patre, à quo vitam habes: quam divortens marito, cui vitam tuam impendisti? *Idem.* Nic. Faber, *cui debes*, & *cui impendisti.* De correctione silet Schottus,

&

DIVISIO. Et hic controversia non erat [4] in divisione. nam præter illam quæstionem, An pater abdicare posset propter matrimonium, reliqua, cum ad æquitatem pertineant, tractationis sunt. Primam tamen conjecturalem quæstionem *Latro* fecit: proposuit illam, An etiam si non malo adversus uxorem animo maritus fuit, fecit tamen, ut tam temerarius & inconsultus relinquendus sit. deinde, An etiam malo adversus uxorem animo fecerit. *Fuscus Arellius* juris quæstiones subjecit, Non posse illam discedere à viro: nam & hoc jurejurando illam obligavit. hunc enim animum fuisse sine dubio jurantium, ut vivi non diducerentur, cum illud quoque caverint, ne morte dividerentur. *Latroni* contrarium videbatur, onerari jurisjurandi invidiam, cum extenuari deberet: & illud jusjurandum contra fortunam videtur, hoc etiam contra patrem. *Cestius* contra fecit, & toto dixit jurejurando illam liberatam: illo casu solutos ipsos vinculo religionis, & ideo non futurum periculum uxoris, si quid accidisset viro. *Silo Pompeius* contra dixit, illam teneri jurejurando, & adjecit, Et si repudio diducta fuerit, non tamen solvi fœderis pactionem: & ideo inquit, Honestum mortis titulum vindico: ne si quid acciderit, aut ego pro aliena uxore moriar, aut illa pro alieno viro.

Color. Hispo Romanus hoc colore usus est: Jusjurandum jocosum fuisse: sicut multa quotidie jurarent amantes, & ipsum jurasse: idque oblitum se an jurasset, misisse nuntium, ut experiretur affectus uxoris, non ut perimeret. uxorem intellexisse falsum nuntium esse, & ex eo se loco præcipitasse, ex quo præcipitata perire non posset: Ut quomodo ego illam, inquit, falso nuntio terrueram, sic illa me

& ejus sensum & interpretationem parum convenientem aptat vulgatæ. Nos tantum pro *debet* legimus, *dedit*. Prior est pater; posterior est maritus, qui impendit spiritum uxoris, hoc est, prodidit, quantum in ipso fuit, & absumpsit. *Gronovius.*

4 *In divinatione*] Lego, *in divisione*. N. Faber.

5 *Solu-*

me falſo periculo terreret. *Marillius* præceptor noſter licenter verbo uſus eſt. ſatis ſenſum exprimente, cum diceret, uxorem intellexiſſe mariti mendacium: &, ipſa adverſum temerarios mariti jocos reluſit. Hanc controverſiam memini me videre *Naſonem* declamare apud rhetorem Arellium Fuſcum, cujus auditor fuit. Nam Latronis admirator erat, cum diverſum ſequeretur dicendi genus. habebat enim ille conſtans & decens & amabile ingenium. Oratio ejus jam tum nihil aliud poterat videri, quam [5] ſolutum carmen. Adeo autem ſtudioſe Latronem audivit, ut multas ejus ſententias in verſus ſuos tranſtulerit. In armorum judicio dixerat *Latro:* Mittamus arma in hoſtes, & petamus. *Naſo* dixit:

Arma viri fortis medios mittantur in hoſtes,
Inde jubete peti. ——

& alium ex ſuaſoria ſenſum, quem à Latrone mutuatus eſt. memini Latronem in præfatione quadam dicere, quod ſcholaſtici quaſi carmen didicerant. Non vides, uti immota ſax torpeat, & exagitata reddat ignes? mollit viros otium, ferrum ſitu carpitur & rubiginem ducit; deſidia dedocet. *Naſo* dixit:

Vidi ego jactatas mota face creſcere flammas:
Et rurſus, nullo concutiente, mori.

Tunc autem cum ſtuderet, habebatur bonus declamator. Hanc certe controverſiam ante Arellium Fuſcum declamavit, ut mihi videbatur, longe ingenioſius: excepto eo, quod ſine certo ordine per locos diſcurreret. Hæc illo dicente excepta memini. Quicquid laboris eſt, in hoc eſt, ut uxori virum, & viro uxorem diligere concedas. Neceſſe eſt deinde, jurare permittas, ſi amare permiſeris. Quod habuiſſe nos jusjurandum putas? [6] Tu nobis religioſum nomen fuiſti. Si mentiremur, illa ſibi iratum patrem invocavit,

5 *Solutum carmen*] Id de ſe teſtatum reliquit Eleg. ult. lib. 4. *Triſtium.* N Faber.

6 *Tu nobis religioſum nomen*] Forte legendum, *numen.* Idem.

7 *Dii*

cavit, ego ſocerum. Parce pater, parce ſocer: non pejeravimus. Ecce objurgator noſter, quam effrænato amore fertur! quanquam eſſe * filiam preceris: carum quidem, quod illum ab indulgentia ſua avocet. [7] Dii boni, quomodo hic amavit uxorem? amat filiam, & abdicat! dolet periclitatam eſſe, & ab eo abducit, ſine quo negat ſe poſſe vivere: queritur periculum ejus, qua pene caruit hic qui amare caute jubet. Facilius in amore finem impetres quam modum. [8] Tune hos ponis terminos, ut nihil faciant, niſi conſiderate; nihil promittant, niſi ut jus facturi; omnia verba ratione & fide ponderent. Senes ſic amant. Pauca noſti, pater, crimina: [9] & litigavimus aliquando, & decidimus: & fortaſſe, quod non putas, pejeravimus. Quid ad patres pertinet, quod amantes jurent? Si vis credere, nec ad deos pertinet. Non eſt quod tibi placeas, uxor, tanquam [10] prima peccaveris. periit aliqua cum viro, periit aliqua pro viro: illas tamen omnis ætas honorabit, omne celebrabit ingenium. [11] Fer, ſocer, felicitatem tuam. magnum tibi quam parvo conſtat exemplum! in reliquum diligentiores facti ſumus: errorem noſtrum confitemur; exciderat jurantibus, eſſe tertium qui magis amaret: ſic, dii, ſit ſemper. Perſevera, ſocer, recipe filiam: ego qui peccavi,

7 *Dii boni? quomodo amavit uxorem*] Perſequitur tenerorum doctor amorum diverſos, immo contrarios amoris affectus, qui tamen difficile colligi ex edita lectione poſſunt. facilius certe ſi legamus, *Dii boni. Quomodo hic amavit uxorem, amat ille filiam. amat, & abdicat.* en contrarii affectus. *dolet periclitatam eſſe, & ab eo abducit, ſine quo negat ſe poſſe vivere: quærit periculum ejus, qua pene caruit hic qui amare caute jubet.* de amoris væſania cui non dictus Hylas? ſed egregie præter ceteros apud Stobæum Plutarchus ſermone 62. ex lib. quod amor non ſit judicium. N. *Faber.*

8 *Tum hos ponis terminos*] Scriberem potius, *Tun' hos ponis terminos, ut nihil faciant niſi conſ. nihil prom. niſi ut jus fact. omnia verba ratione & fide ponderent?* cum interrogandi nota. *Idem.*

9 *Et litigavimus aliquando & cecidimus*] Scribendum eſſe, *decidimus*, credo: approbavimus, lib. 2. Obſerv. 6. *Gronovius.*

10 *Prima peccaveris*] Fortaſſe, *prima perieris*, videlicet pro marito: quod ſequentia probant. *N. Faber.*

11 *Fer, ſocer, felicitatem tuam*] Schottus in variantibus legit, *per.* eſtque, inquit, formula jurandi. Alterum melius. Sic apud Fabium: *Rogans te, Cæſar, Gallia tua, ut felicitatem tuam fortiter feras.* Gronovius.

12 Qui

vi, pœna dignus sum, quare uxore necata, socero causa sim orbitatis? Discedam è civitate, fugiam, exulabo: utcumque potero, desiderium misera & crudeli patientia perferam. Morerer, si solus moriturus essem. Declamabat autem Naso raro controversias, sed non nisi ethicas: libentius dicebat suasorias. molesta illi erat omnis argumentatio: verbis minime licenter usus est, nisi in carminibus, in quibus non ignoravit vitia sua, sed amavit. Manifestum potest esse, quod rogatus aliquando ab amicis suis, ut tolleret tres versus, invicem petiit, ut ipse tres exciperet, in quos nihil illis liceret. æqua lex visa est. scripserunt illi quos tolli vellent secreto, hic quos tutos esse vellet. in utrisque codicillis iidem versus erant: ex quibus primum fuisse narrabat Albinovanus Pedo, [12] qui inter arbitros fuit:

[13] *Semibovemque virum, semivirumque bovem.*

Secundum:

Egelidum Borean, egelidumque Notum.

Ex quo apparet, summi ingenii viro judicium non defuisse ad compescendam licentiam carminum suorum, sed animum. Aiebat interim, decentiorem faciem esse, in qua aliquis nævus esset.

CON-

12 *Qui inter arbitros*] Et amicos, ut patet ex elegia 9. ad eundem scripta, & ult. l. 4. de Ponto, quo loci etiam sidereum appellat. L. vero Seneca epist. 123. etiam elegantissimum fabulatorem fuisse notat. *N. Faber.*

13 *Semibovemque virum*] Vereor ne hos duos versus quos segreges sibi fecerat ingeniosissimus poeta, contempto domini imperio Grammatici corruperint. De altero res clara est. nam extat eleg. 40. lib. 2 Amorum, quo loci ita vulgo legitur:

Et gelidum Borean, præcipitemque Notum.

Diserte enim optimus clarissimi Senatoris Cl. Puteani codex, *egelidumque Notum* legit. Alterum in Ovidii scriptis non reperiri puto. *Idem.*

CON-

CONTROVERSIA XI.

Raptor patrem ſuum non exorans.

Lex. *Raptor niſi ſuum & raptæ patrem intra trigeſimum diem exoraverit, pereat.* Thema. *Raptor raptæ patrem exoravit: ſuum non exorat. accuſatur dementiæ.*

CONTRA RAPTOREM. *Porcii Latronis.* [1] Moriar, inquit, moriar hodie: [2] ego virum non fleo. Quid contremiſcis, ſenectus? quid, lingua, trepidas? quid, oculi, obſtupuiſtis? nondum eſt trigeſimus dies. Vitam rogas? dedi, & perdidiſti. Mori, inquis, filium vis. ego te mori volo? immo furor tuus, illa cæca & temeraria cupiditas: & inter hæc pater illius, qui nimis cito exoratus eſt. Quare tam cito ſenex ille remiſit injuriam? Ne triſtiore quidem vultu expugnatam filiæ pudicitiam tulit. timeo ne verum ſit quod audio, ne novo inauditoque more [3] de nuptiis puellæ exoratus ſit. *Ceſtii Pii.* Quo melius de re judicare poſſitis, narrabo me juvenem. habui patrem ſanæ mentis: nec tam ſeverum ſcilicet, ut crudelis eſſet, nec tam indul-

gen-

CONTROV. XI. 1 *Moriar, inquit, moriar hodie*] Quædam hic deeſſe videntur, nec dubito quin Latronis figuratam illam ſententiam à Quinctiliano laudatam in hac Controverſia poſuerit hoc loco Seneca, qua credibilem ſuſpicionem fecit ſe exorari poſſe. Quinctiliani locus cap. 2. lib. 9. ſic habet: *Eſt latens & illa ſignificatio, qua cum jus aſperius petitur a judice, fit eitamen ſpes aliqua clementiæ: non palam, ne paciſcamur: ſed per quandam credibilem ſuſpicionem, ut in multis Controverſiis, ſed in hac quoque. Raptor niſi intra trigeſimum diem, & raptæ patrem, & ſuum exoraverit, pereat. qui exorato raptæ patre ſuum non exorat, agit cum eo dementiæ. Nam ſi palam promittat hic pater, lis tollitur. Si nullam ſpem faciat, ut non demens, crudelis certe videatur, & à ſe judicium avertat. Latro igitur optime, Occidet ergo? ſi potero.* Ad idem enim ſpectant quæ in hac Controverſia ſequuntur. *Quid contremiſcis ſenectus, quid lingua trepidas? quid oculi obſtupuiſtis? nondum eſt tricefimus dies.* & plane cum illis Quinctiliani cohærere videntur. N. *Faber.*

2 *Ego virum non fleo*] Forte *vivum.* Gronovius.

3 *De nuptiis puellæ exoratus ſit*] Legendum, *ſit:* aut excidiſſe vocem judicandum, cum eſſet, *raptor exoratus ſit.* Ideo novum inauditumque morem vocat. Infra: *Impetravi, inquit, ab illo: alii aiunt, illum à te.* Et iterum: *Tu exoraſſe te dicis, ego te exoratum puto.* Idem.

4 *Ita*

gentem, ut incautus. Duxi uxorem, quam pater jusserat: & tamen nuptiarum mearum me pœnitet. Fili: nonne sæpe excandui, sæpe reconciliatus sum, sæpe quod negaveram dedi? Ipse dispensasti triginta dies: ut haberet primos socer, medios reus, novissimos pater. Ne omnia vitia ejus à prima adolescentia repetam, virginem rapuit, patrem accusat. Hæc intra triginta dies. Putas me accusatori promissurum, quod filio negavi? Impetravi, inquit, ab illo: alii aiunt illum à te. mediis me diebus accusas. Rapuisti virginem, cum tam libenter viveres? *Arellii Fusci patris.* Moriar, inquit, etiamnum minaris: nondum rogas. Quid, inquit, rogabo? jam lassus es, nec ullum adhuc rogasti. Non possum, inquit, exorare tam diu? Novo more objicit dementiæ constantiam. Quid? ergo tu poteris videre morientem filium? fortasse non potero: & ideo irascor, dum licet. *Pompeii Silonis.* Hæc audacia ejus ex parte culpæ meæ est, nimium indulgenter nutritus est: omnia sibi putat licere: nec ille unquam me rogavit. Ignovit, inquit. [4] Ita alius ante me rogatus est? non nosti conditionem legis tuæ: in hac qui pares sententias habent, pereunt. ipse ad alienam se misit, lex illum misit ad meam: *Raptor nisi & suum & raptæ patrem exoraverit, pereat.* Vis scire, lex utrum maluerit? non exoratus irascitur. ex duobus patribus eum raptor accusat, qui legem sequitur. *Arellii Fusci.* Miraris me dubitare. ipsa lex inter mortem & nuptias dubia est. Quid me intempestivæ proditis lacrymæ? Nondum erat tempus flendi. Non est quod quicquam tibi promisisse lacrymas putes. fleo, quod necesse mihi est spectare filium mo-

4 *Ita alias ante me rogatus est*] Gruterus aliter adducit, nimirum: *Ignovit, inquit, & alius. Alius ante me r.* Notat autem Erasmum sic distinguere: *inquit, & alius ante me.* ut & Pall. qui tamen habeant, *aliquis*. Idem quoque Vossianus noster & Covarr. Schotti. Lege igitur: *Ignovit, inquit. Et aliquis ante me rogatus est?* Verba sunt patris. Copulativa autem sic eleganter ponitur in initio sententiæ per admirationem interrogantis. Sic inferius: *Demens, inquit, es. Et huic aliquis ignoscere potest, qui sic rogat?* Ovidius:

Et patitur cuiquam per tanta pericula conjux? Gronovius.

5 Ex-

morientem. Quid facturus sim, adhuc nescio: utique tu ante tricesimum diem nescies. [5] Exoravi, inquis, patrem. Quid ergo mihi molestus es, si hoc tibi satis est? O dii, effregit fores? & identidem leges invocantem coëgit pati stuprum, nisi tam facile puellam exoravit, quam patrem. [6] Mortem vita meruit, accusatione deprecatur. Consumuntur interim dies. Uter nostrum consumit? Rogo, inquit. Non est tuum me rogare. Nunc ego rogare debueram, qui periclitor. *Papirii Fabiani.* Demens sum, vides: turpiter vivo, meretricem amo, leges ignoro, dies tuos non numero: ad judicem vocatus, non adsum. Ergo moriar, inquit. hoc si reo dicis, non curo: si judici, videbo: si dementi, non intelligo. Demens, inquit, es. & huic aliquis ignoscere potest, qui sic rogat? Vos mei judices estis, iste habet suum judicem. nec potest inexorabilem queri, quem nondum expertus est. *Junii Gallionis.* Rogo, inquit. Num sic? si volebas rogare, admovisses propinquos, amicos, majorum imagines, lacrymas, repetitos alte gemitus. Testor deos, sic rogaturus fui puellæ patrem. [7] Cum, inquit, vultum in supplicis habitum submiseris: cum dixeris; Pœnitet quod rapui, quod te priorem non rogavi: cum dixeris te dementem fuisse, deliberabo cum amicis, deliberabo cum propinquis, deliberabo cum tua matre. Me miserum, quam pene promisi? [8] anime dura. heri fortior eras: & multum habeo

5 *Exorabis, inquit*] Fortasse, *Exoravi, inquis, rapta patrem.* N. Faber.

6 *Mortem vita meruit*] Scribo, *mortem vitare meruit, accusatione deprecatus? Consumuntur,* &c. *Idem.* Gruterus notat Erasmum edidisse: *morte vitam non meruit, accusationem deprecatus.* Pal. *morte vita meruit accusatione deprecatus:* sed ita, ut tres literæ, *nem* scilicet, adjectæ sint voci *vita*, altius paullo quam decebat, si junctim scribendæ essent. Schottus scriptum fuisse vitiose observat, *morte vitiationem meruit:* quendam vero conjecisse, *morte vita nunc meruit.* Sic illi. In scripto erat, *vitationem.* Tu vero scribe: *mortem vitiatione meruit, accusatione deprecatur.* Verba sunt patris ad faciendam invidiam filio comparata. Rapiendo vitiandoque virginem mortem emeruit, quam patrem dementiæ accusando deprecari videtur. *Gronovius.*

7 *Cum, inquit, multum in supplicis habitum*] Lego, *Cum, inquit, vultum in supplicis habitum,* &c. N. *Faber.*

8 *Anime dura: heri fortior eras*] Quinctilianus lib. 9. cap. 2. legit, *dura anima hodie, dura, heri fortior fuisti,* hancque sententiam patri Gallioni tribuit, quem etiam Rhetoricorum libros

habeo quod deliberem. diversi me affectus distringunt. inter reum & patrem distrahor. Hinc injuria est, hinc natura. Quid properas? nemo tibi præter me rogandus est. Ergo, inquit, misereberis? nihil promitto ante tricesimum diem. Miserum me, quod tantum triginta diebus irasci possum. longiore tempore opus erat. Audi à demente exempla huic crimini. Denis vicenisque annis inter bella juventus consenuit: nos triginta dies ferre non possumus: Deliberabo; lex nihil vult temere fieri. Magna res est, inquit: delibera, cogita, tempus accipe. effregisti domum civis, ut dicis, etiam misericordis. Morere, non est hoc nocenti grave. Ego nihil peccavi: propter te mori cupio. ratio à me exigitur alienæ culpæ, non meæ potestatis. Quid ergo facturus es? non pronuntiabo ante supremum. Quid sic miraris, si illum citius exorasti? Facilius est injuriam donare, quam crimen. Agedum in medium, senex, cujus misericordia crudelis sum: non putasti mecum deliberandum? Unde autem scis, quem filium habeam? ego certe adhuc nescio, qualem filium habeas. Nullum tempus uni verbo angustum est. Jam, inquit, angustum tempus est: & tibi vacat accusare? *Vibii Rufi.* Quis unquam præter me ignoscere jussus est? jam, inquit, tempus angustum est. ita non putas me subducere quantum superfit? Jam, inquit,

bros scripsisse c. 1. lib. 3. dicit. Duo igitur Junii Galliones Rhetores fuerunt (non enim patrem utroque loco vocaret, nisi ut à filio ejusdem nominis, æque celebri declamatore secerneret) hic videlicet amicus Sen. patris, quem ideo fere ubique hoc opere nostrum appellat, & cujus unius sunt sententiæ, quæ Gallioni his libris adscribuntur: alter filius, quem non dubito quin ille ipse sit Gallio frater L. Senecæ, qui & Novatus, per adoptionem in nomen & familiam Juniorum receptus est. ut ἀκριβῶς conjecit J. Lipsius. Id enim indicat duplex ejus nomen. Nam Junium Annæum Gallionem B. Hieronymus in Eusebiano Chronico vocat, quod duplicem ejus familiam ostendit, & à qua transit, & in quam adscitus est. Fuit autem Gallio pater, quemadmodum & filius, Cordubensis. Is enim est Gallio quem inter claros Cordubenses dulcem vocat Statius, cui etiam Quinctilianus in dicendo lenitatem tribuit, cum de hac ipsa sententia, quæ in manu est, scribit, *remissius, & pro suo ingenio Gallio pater*, &c. cujusque Tacitus tinnitus perstringit. quare non mirum est, si ex nominum, patriæ & studii similitudine personarum confusio nata sit. *Nic. Faber.*

quit, tempus anguſtum eſt. Anguſtum erat, ſi duos rogare deberes. Anguſtum tempus eſt, exclamat: neſcio quid rogem. Roga ergo. Me priorem rogare debuiſti: non dico quia dignior ſum, qui prius roger: quia pater tuus: id quod minimum eſt, propius habito. Huc videlicet illa pars legis pertinebat, ut ſuum patrem exoret. Patrem natus ſic aliquis exorat, ſic deprecatur: Apparet nunc, te primum rogare. Demens ſum: immo ſi vis argumentum, dabo tibi. filius meus moriturus eſt. nondum teſtamentum mutavi. *Cornelii Hiſpani.* Multi me affectus diducunt: neceſſe eſt de aliis querar, de aliis erubeſcam, de aliis timeam, de omnibus etiamnum deliberem. Ne ille quidem quamvis dicatur nimis exorabilis, ignoviſſet, ſi ſic rogatus eſſet.

Pars altera. Arellii Fuſci patris. Me miſerum, pater! iræ tuæ detractum eſt nihil, & tempori multum. infelicior ſum, quam ſi neutrum exoraſſem. Mortem timeo, poſtquam mihi homines gratulati ſunt. Quid tibi, optime ſocer, pro iſta miſericordia tua, qua mihi & patri meo pepercíſti, precer, niſi ſuperſtitem filiam? *Papirii Fabiani.* Non poſſum diſſimulare, pater, quod illum exoravi, tuum beneficium eſt. certe cum exoratus eſt, hoc dixit: Aliud quidem ſuadebat dolor meus: ſed quid faciam? patris tui miſereor. Miſerere, pater: ſcis quam brevis ſit advocatio mea. Miſereor, inquit (vis verum dicam, quid dixerit?) patris tui. Unde ego miſer ab hoc patre veniens timerem patrem? *Ceſtii Pii.* Timeo mortem, nec jam habeo cui peream. *Marillii.* Si tibi tam pertinax adverſum me odium eſt, audacter, quid ſis facturus, pronuntia. dic exorari te non poſſe; quid me incerta mortis expectatione ſuſpendis? ſolicitus inter ſomnos quoque velut admotam cervicibus meis ſecurim expaveſco. ſi non impetro ut vivam, hoc certe impetrem, ne diu moriar. Non eſt quod putetis legem in numero dierum anguſtam fuiſſe. lex illius, diu moriar. Reſponde, pater: ſi ſervaturus es filium, jam tempus fuit. Si occiſurus, jam tempus eſt: non poſſum ſuſtinere ultra

hæc tormenta; diebus paucis & in me mihi aliud licet. *Blandi.* Ita parum contigit tibi, quod solus periclitante filio non rogas?

DIVISIO. *Latro* sic divisit. [9] An intra tricesimum diem raptor agere possit: sicut non potest qui in custodia est, qui in carcere est. Si cum alio potest, An cum patre possit, cui vitæ mortisque arbitrium datum est. cum illi accusare eum liberum est, quem mortiferum est non exorasse, etiam si cum patre potest agere, An ob id possit, cujus faciendi potestatem lex patri dedit. Ista enim ratione nihil licet, si aut exorari, aut accusari ei necesse est. Deinde si possit agere, An debeat. Irascendi causam tractavit, quod alium prius rogavit, quod me non rogavit; quam etiam accusat. [10] Si non exoravit filius, dementia est. tantam dementiam ferre non possum, cum adhuc an exoretur, incertum sit. [11] Hic paterno affectu tractavit spem faciendi. non probabat Fuscum, qui paulo apertius agebat: * est controversiam promittere: potest nihilominus & bonus agi pater, & non exoratus. *Fabianus* eam quæstionem fecit, & in ea multum moratus est: dementiæ non posse agi, nisi cum eo qui morbo fureret: in hoc enim latam esse legem, ut pater à filio sanari deberet, non ut regi. *Latro* eleganter dicebat, quasdam esse quæstiones, quæ deberent inter res judicatas referri: tanquam, An quicquid opta-

9 *An intra tricesimum diem raptor agere possit*] Omnes editiones, recenti Romana excepta, legunt, *an intra tricesimum diem raptor cum filio agere possit.* Hæc duo vocabula *cum filio*, ut corrupta prætermiserunt in editione Romana, quæ emendare præstiterat, & legere, *raptor cum alio agere possit.* Sequitur enim, *si cum alio agere possit*, &c. N. *Faber.* Omnes editiones ante Romanam auctius, *raptor cum filio agere possit.* Unde Faber, *cum alio.* Ego ante visam ejus conjecturam, *cum ullo.* Gronovius.

10 *Si non exoravit filius, dementia est*] Hæc quæ sequuntur fortasse constabunt, si legamus, *si non exoravit filius? an dementia est? Tandem, an dementia agere possit, cum adhuc an exoretur incertum sit?* quod etsi à vestigiis editæ lectionis recedat, sententiæ tamen consecutio non aliud facile admittit. *Nic. Faber.*

11 *Hic paterno affectu tractavit*] Lege omnino cum Pal. & scripto: *Hic paternos affectus tractavit spem facienti.* Intellige, patris, se posse exorari, *Gronovius.*

12 Quod

optaverit vir fortis, aut tyrannicida, accipere debeat: quasi jam pronuntiatum sit, non debere. Nemo quæstionem hanc jam tractat, sicut ne illam quidem, An quicquid pater imperat, faciendum sit. Inter has putabat & hanc esse, An pater ob dementiam, quæ morbo fieret, tantum accusari à filio debeat. Aiebat enim, manifestius esse de lege & officio patris quæri & fingi quasdam controversias, in quibus pater furiosus probari non possit, nec absolvi tamen propter nimiam impietatem, libidinem fœdam. Quid ergo, aiebat, nunquam utar hac quæstione? utar. sed cum aliis deficiar. *Pollio Asinius* dicebat, hoc Latronem videri tanquam forensem facere, ut ineptas quæstiones circumcideret. in nulla magis illum re scholasticum deprehendi. Remittit, inquit, eam quæstionem, quæ semper pro patribus valentissima est. Ego semper scio, nullum patri curatorem dari, quia iniquus pater sit, aut impius; sed quia furiosus: hoc autem in foro esse curatorem petere, [12] quod in scholastica dementiæ agere. *Gallio* & superiore usus est quæstione, & illam adjecit: An agi cum patre dementiæ possit, ob id quod facturus esset, non ob id quod fecerit. neminem injuriarum accusari, quod injuriam facturus sit: non adulterii, quod adulterium commissurus sit: ne dementiæ

12 *Quod in schola dementia agere*] Ex eo, quod Erasinus & mss. *scholasticam dementiam*, plane restituendum: *quod in scholastica dementia agere?* nec potuit tam male Latrhus esse rhetor, ut accusandi casum affectaret: quod nec quid sit scio: nec quomodo in mentem Schotto venire potuerit. *Scholastica* est idem quod controversia declamatorum. Præfatione lib. 1 Controv. *Controversias nos dicimus: Cicero caussas vocabat. Hec vere alterum nomen Gracum quidem est, sed in Latinum ita translatum, ut pro Latino sit, Scholastica. Controversia multo recentius est, sicut ipsa declamatio.* Ita enim ibi distinguendum, cum è vulgata, quod sit illud Græcum nomen Latina civitate donatum, intelligi non possit. Forte & superfluum prius *est*, continuoque spiritu legendum: *Gracum quidem, sed in Latinum ita translatum, ut pro Latino sit, Scholastica, controversia multo recentius est.* Controverſ. 28. *Vitium suum, quod in orationibus non evitabat, in scholasticis quoque evitare non potuit. Sed in orationibus quia laxior est materia, minus earundem annotatur iteratio: in scholasticis, si eadem sunt, que dicuntur, quia pauca sunt, notantur.* Controverſ. 34. *In scholastica, quia non duobus dicitur locis, semper non dicendum tantum, sed respondendum est.* Præfatione tertii epitomarum: *In scholastica quid non supervacuum est, cum ipsa supervacua sit?* Ubi male Pincianus: *in schola ista.* Gron.

13 Ita-

menti e quidem, quod demens facturus sit aliquid. Tu vero, inquit, mecum agis, non quod non exorasti, sed quod exoraturus non es: puta enim me hodie exorari. ergo demens videor, qui uno me verbo sanare possum? Lex triginta dies dedit: quia judicavit aliquem duriorem futurum. Etiam si demens est qui non exoratur à filio, num qui etiam vigesimo? ergo non potes hoc nomine damnare me, quod exoratus non sim: etiamnum enim exorari possum. [13] Itaque si quis vestrum agere mecum hoc crimen non potest,

13 *Itaque si quis vestrum agere mecum.* Vult dicere dementiæ secum à filio raptore agi non posse ob id quod non exoretur, hoc dilemmate: quod ante tricesimum diem intra legem adhuc sit, ideoque agi nequeat: post tricesimum si non exoretur, raptor moriturus sit, & ita accusatore deficietur. quomodo autem id dicat, non video, nisi legamus: *Itaque filius agere mecum hoc crimine non potest. siquidem ante triginta dies exorari possum, post triginta queri non potest.* vel, *Itaque quis vestrum agere mecum me hoc crimine potest?* &c. N. *Faber.* Ex mente, quam optime percepit, Faber ita constituit: *Itaque filius agere mecum hoc crimine non potest. siquidem ante triginta dies exorari possum, post triginta queri non potest.* Priori parti diffidit ipse, & dat etiam considerandum: *Itaque quis vestrum.* Nobis verisimilius: *Itaque, si vis verum, agere mecum hoc crimine non potes: utique ante triginta dies exorari possum, post triginta dies queri non potes: aut crimen non habeo* (nempe dum superest aliquid spatii de triginta diebus) *aut accusatorem.* (post illos videlicet, quia jam vixeris.) Formula illa ab initio etiam comparet, Controv. 18. *Deinde verum vis, quare non moriar interim? quia puto te velle.* Controv. 34. *Si verum vultis, inquit, non occidit illum, sed desinentis & alioquin expiraturi morte usus est.* Crederetne inventum iri, qui dubitaret, an recte restitutum esset, *hoc crimine?* Inventus est tamen optimus Schottus, vulgatum adhibens pro sano: *agere mecum hoc crimen:* annotansque sic Ciceronem pro Lælio & alibi, *caput agi*, dixisse. At hæc immane quantum discrepant. *Agi caput* hominis, *fortuna, fama, facultates* dicuntur, cujus vita, facultates, opinio in magno quocumque periculo versatur: idque bis Livio reddidimus. At *agi eum aliquo certo nomine* vel *crimine* dicitur, qui in judicium vocatur. Non patitur Latinitas, ut *hic* ipse dicatur *agi*, pro accusari hoc verbo accepto: neque isto sensu *eum capite, fortuna, fama* alicujus *agi* dicitur. Præterea prior sensus, in hoc verbo nunquam, quod meminerim, explicatur forma actionem denotante, nisi in uno *agere animam:* nam hoc est animam in discrimine habere: & qui animam agit, ejus anima ita laborat, ut, cujus fortunæ periclitantur, *fortunæ agi* pronuntiantur. Observa tamen delicias veterum: quem *animam agere* usitate dixerunt, ejus, ut dicerent, *anima agitur*, absurdum visum est: cujus contra *caput* aut *fortunas agi* dixerunt, eum *caput* aut *fortunas agere* ut dicerent, induci non potuerunt. Sit tamen ut *animam agere*, ita *crimen agere:* quid erit tum, crimen in periculo habere? Quid deinde, *cum aliquo agere crimen?* Denique si maxime de phrasi concedatur, quomodo cohæret totum, ut pro sano accipiatur, & alia æque futilis phrasis, *dementiam agere*, inde probetur? Plane similes habent labra

test, ut si, quem ad triginta dies exorare possum, post triginta quæri non potest, aut crimen non habeo, aut accusatorem. *Silo Pompeius* fecit quæstionem, qua *Gallio* usus est, nihil acturum adolescentem, etiam si damnaverit patrem. nihilominus enim periturum, quia lex nullam aliam salutis viam dedit raptori, quam si exoraverit patrem. *Latro* hæc omnia quasi membra in aliquam quæstionem incurrentia tractabat, non ut quæstionem: quanquam hoc ipsum in aliam aiebat quæstionem incurrere, in qua quæritur, An raptor possit accusare patrem intra tricesimum diem. Nam cum dico, non potes accusare eum in cujus arbitrio positum est, moriaris, an vivas; non magis quam magistratum in jus vocare, quam de judicibus tuis ferre sententiam; non magis quam miles in imperatorem suum animadvertere: adjicio, Non potes accusare. nihil enim tibi proderit. etiam si damnaveris, morieris. Lex enim, si non exoraveris, perire te vult. non exoras autem, etiam si damnas. Quare hoc non quæstionis loco ponebat, quod imbecillum putabat. Apparet enim exigere legem ab eo, ut exoret patrem, [14] qui habet quem exoret. puta enim patrem alicujus esse tam palam furiosum, ut nihil intelligat: hunc exorari à filio non vult. [15] Atqui eodem loco est manifestus demens.

Justus

labra lactucas. Sed non hic primum dormitavit hunc soporem vir eximius, sed dudum ceperat in Aurelii Victoris Tiberio Graccho: *Dem tulit, ut ea familia, quæ ex Attali hæreditate erat, ageretur, ut populo divideretur.* Quid enim promtius quam præpositionem addendam vicinis utrimque literis absorptam, scribendumque: *ut de ea familia.* At ille nobis ornat vulgatum, quasi sic Cicero *caput agi*, Terentius *pecuniam agi* dixisset. Nos tamen Schotti meritis & hos & alios errores facile condonamus: ut alios illis depravari ac deduci pateremur, haud vilium est faciundum. Nam & nostros reprehendi malumus, quam illis & nos & alios decipi. *Gronovius.*

14 *Qui non habet quem exoret*] At quomodo patrem exorabit qui non habet? Videtur igitur legendum, *qui eum habet quem exoret*, id est qui exorari queat. *N. Faber.*

15 *Atqui eodem loco est manifestus. Clemens Justus*] Non multis verbis opus est ut persuadeam legendum esse, *atqui eodem loco est manifestus demens. Justus*, &c. quamvis, ut verum fatear, non mihi liqueat quis ille sit Justus Rhetor: nisi legamus, *Junius parum hæc putabat valens esse.* In declamatione autem Quinctiliani 349. ejusdem argumenti contratio errore legitur, *Quis est iste tam demens* cum legendum sit, *Quis est iste tam clemens?* Idem.

 16 *Sed*

Justus parum hoc putabat valens esse, tanquam quæstionem: satis valens, tanquam argumentum: & illam alteram satis valentem quæstionem, non posse cum patre agi eo nomine, quod non peccaverit: [16] sed tractaturus iste, iniquitatem tractationis ponebat, cum diceret: [17] Agere mecum dementiæ, etsi jam potest, numquid enim peccavi? non sum exoratus, nondum tempus transiit, etiamnum exorari possum. quam iniquum est nondum esse me nocentem, esse jam reum!

Color. Omnes infamaverunt raptæ patrem, quasi cum raptore colludentem. *Gallio* dixit: Ingenuus virginem rapuit, si tamen rapuit. *Silo Pompeius* eandem suspicionem in omnia contulit. Exoravit, inquit, raptæ patrem. Ita tu, cum tam exorabilem patrem haberes, rapuisti? *Hispanus* dixit: Omnia cito facta sunt: iste cito rapuit, ille cito ignovit. nisi demens sum, est aliud suspicandum. *Argentarius* dixit: Rapta est, & statim exorata: immo nescio an exorata, deinde rapta. spero te innocentiorem fuisse quam vis videri. Tu exorasse te dicis. Ego te exoratum puto: dic, quid tibi cum socero convenit? *Rufus Vibius* dixit: Dic mihi, quid tibi convenerit, quando tibi nuptias promiserit. nec victum te hercules fateberis, cum dies venerit. *Asprenas* dixit: Jam, inquit, non multum reliquum est ex triginta diebus: si ex illo dies numerarem, cum primum exorasti. aiunt jam triginta dies præterisse. *Latro* dixit: Id quod inter sententias scriptum est; [18] Moriar: dic ergo verum.

Cestius

16 *Sed tractaturus iste iniquitatem tractationis*] Fortasse legendum est, *iniquitatem actionis*, vel *accusationis*: & linea sequenti, *Agere mecum dementia etiam jam potes?* aliter vacillat locus. *N. Faber.*

17 *Agere mecum dementia etsi jam potest*] Pal. Vossianus: *etiamsi potest.* Faber, *etiam jam potes.* Malim: *Agere mecum dementia etiamnum non potes.* Gronovius.

18 *Moriar: dic ergo verum*] Fortasse legendum, *Moriar? dic ergo verum.* ut sint verba patris urgentis filium ad confessionem collusionis cum raptæ patre novo more, ut supra dixit, de filiæ nuptiis exorato quasi diceret, interrogas an moriturus sis: fatere te non rapuisse, sed ex compacto cum patre raptæ raptum simulatum, ut ducere eam cogereris. *N. Faber.*

19 Cestius

[19] *Cestius* hac figura declamavit, ut rogaret patrem, tanquam exoratus esset raptæ pater: deinde ad hanc sententiam transit: Numquid pejorem causam habeo, si apud alterum judicer? *Lucius* eadem figura declamavit, & *Hispo Romanus*, sed transit mollius; Scio quid responderi mihi possit: Facile est domestico judici satisfacere. Videro te, cum ad raptæ patrem veneris. In hac controversia *Triarius* dixerat: Non scies an exores, nisi ultimus dies venerit: & tunc, quoad lucebit, perseverabo. Deinde cum scholasticorum summo fragore: Et tu, quisquis es carnifex, cum strictam sustuleris securim, antequam feries, patrem respice. Belle deridebat hoc *Asinius Pollio*. Filius, inquit, cervicem porrigat, carnifex manum tollat, deinde respiciat ad patrem, & dicat: [20] Agon' quod fieri solet victimis? Sed joco quoque remoto, aiebat rem verissimam, non posse carnificem venire, nisi eo tempore quo jam pater exorari non posset. [21] *Cestius* ex altera parte hoc colore usus est: quia priorem rogasset raptæ patrem. Suspensum esse nolui, statim illum securum esse volui. De me queritur, quod illum potius cogitare de matrimonio filii, quam de periculo volui. *Latro* hoc colore usus est: Scitis, periclitantes alieno arbitrio agere. illi qui circa erant sodales, qui occurrerant amici

19 *Cestius hac figura declamavit*] Id est, hoc ductu. Ita enim modum, quo tota causa agenda est, vocat Fortunatianus. *N. Faber.*

20 *Agon? quod fieri solet victimis*] De hac formula vide quæ Brissonius summi ordinis præses, non magis dignitate quam ingenio, doctrina, atque eloquentia amplissimus lib. 1. egregii sui operis de formulis P. R. diligentissime collegit. *Idem.* Quare belle Ovid. in Fastis:

Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper agatne rogat, nec nisi jussus agit.

Agon? hoc est, agone? ex quo Agonaliorum ferias nomen invenisse nonnullis placuit. Videatur Politian. lib. Miscell. cap. 60.

21 *Cestius ex altera parte*] Hæc Cestii à filio sunt excusante se cur raptæ patrem priorem rogaverit. eo nimirum colore, ut in gratiam sui patris fecisse videatur, ne scilicet diutius de filii periculo suspensus angeretur. Quare videndum, num ita legi debeat: *suspensum esse nolui, statim illum securum esse volui. de me queritur quod illum potius cogitare de matrimonio filii, quam de periculo volui.* Nam exorato puellæ patre de filii periculo solicitari nequit, cujus ipse est arbiter. *N. Faber.*

amici paterni, aiebant: Eamus statim ad raptæ patrem. in hujusmodi casu illi rogantur: nam raptoris patres rogant. *Silo Pompeius* diversum colorem huic secutus est. [22] Non erit, inquit, duritia patris mei: item amici suaserunt, ad raptæ patrem iremus, ne nocerent apud illum quod tarde suum exoret patrem. *Hispo Romanus* [23] bello docismo usus est. Vultis, inquit, amici, eamus ad raptæ patrem? [24] occurremus. ille domi est. *Fuscus Arellius* dixit: Ille prior rogatus est, qui magis timebatur. *Triarius* à patre adolescentis dixit: Timeo ne mutetur etiam exoratus. Hunc sensum non imprudenter *Silo Pompeius* improbabat. aiebat enim, non posse mutari semel latam sententiam. Quidam voluc-

22 *Non erit duritia patris mei: item amici suaserunt*] Lego, *Amici suaserunt ad raptæ patrem iremus, ne noceret apud illum quod tarde suum exoraremus patrem.* Ita fere habent præcedentes editiones. *N. Faber.* In illis, quæ sequuntur, recte Faber, *noceret*, &, *exoremus.* Habetque utrumque scriptus. Sed præterea caret ꝟ *suum.* Optime, ut apparebit, si totum emendatum consideraverit. Lege mecum: *Nota erat, inquit, duritia patris mei: itaque amici suaserunt, ad raptæ patrem iremus, ne noceret apud illum, quod tarde exoraremus patrem.* Gronovius.

23 *Bello docismo usus est*] Id est, ἐνάργεια, quæ Ciceroni de Orat. lib. 3. *evidentia & illustratio* nominatur, nempe qua, ut definit Rufinianus, formam rerum & imaginem ita in oratione substituimus, ut lectoris oculis præsentiæque subjiciamus. Quintilianus c. 2. lib. 6. & 9. Sic Faber. Sed quis hoc dixit, *docismum*? Non Cicero certe, non Rufinianus, non Quintilianus, quos Faber dat auctores. Tu vero tolle vocem nihili, & scribe: *bello idiotismo.* Hoc ipse jubet auctor in præfatione de Albutio: *Idiotismus est inter oratorias virtutes, res qua raro procedit. magno enim temperamento opus est & occasione quadam.* Vide cetera. Ejus species est *anacœnosis*, teste Rufiniano: in primis illa, cum subitam deliberationem cum proximis e vulgari sermone petitam referimus. *Idem.*

24 *Occurremus: ille domi est*] Pal. & Erasmus: *hoc curemus.* Optime, inquit Gruterus. Non ego, qui sic multum gratiæ illius idiotismi decedere puto: etsi sic etiam scriptus. *Occurrere* interdum est in tempore venire. Plautus, Pseudolo, 4, 7. *Proin tu Pseudolo Nunties abduxisse alium prædam, qui occurrit prior.* Livius, lib. 21. *transgressus Iberum Hasdrubal cum octo millibus peditum, mille equitibus, tanquam ad primum adventum Romanorum occursurus.* Lib. 31. *Concilium Ætolorum statuta die futurum erat: huic ut occurrerent, legati regis iter acceleraverant.* Eodemque libro, *aut peccasse consulem, qui non, quum exercitum ex Etruria transire in Galliam jussisset, ipse Ariminum occurrerit, ut bello interesset.* Lib. 36. *Villius ab Epheso Apameam processit: eo & Antiochus audito Romanorum legatorum adventu occurrit.* Ovidius de Ponto, 4, 9.

Missaque dii faciant auroram occurrat ad illam.

Noster, Controv. 22. *Longum erat exspectare. ad summam, festinavi, nec occurri.* Sic autem & hic accipiendum, satis demonstrant sequentia: *ille domi est.* Idem.

CON-

voluerunt videri, cito exoratum raptæ patrem: quidam tarde. *Fuscus Arellius* dixit: Magnam partem legis consumpsi: nec de mora queror: raptæ pater rogabatur. *Cestius* non probabat, & hac sententia usus est, cum hunc colorem arguendum putaret: Vult videri rogatum diu raptæ patrem, effecit ut videatur eum diu non rogasse; malo autem videri hoc patrem tarde exorari, quam tarde rogari. *Hermagoras* solebat interdum diu schemata prosequi, interdum breviter & fortius attingere: sicut in sententia fecit, cum suspicionem facere vellet, inter raptæ patrem & raptorem collusionis: πέπεισαι, φησιν, ὁ τῆς φθαρείσης πατὴρ ὧδε. ὡς ταχέως μονονοὺ περὶ τῆς φθορᾶς. *Artemon* dixit: λέγε, σὺ τίς εἶ.. πρὸς πατέρα τῆς ἐφθαρμένης; Ἀντίφωνα κεῖται, σὺ ἐπιπλεῖς, καὶ σιωπᾷς ἀεί * *Glycon* dixit: Μάλα ἀπορῶ. σὺ μέσον ΕΡΗΣΡΤΕΗΣ ἦν ἔφθλω. ὦ ΚΡ. πότερον ἀπώσθω μέριμναν, ἢ πρὶν ὦσαι τὸν ἔλεον; Hunc sensum commodius dixit *Lepidus*, Neronis præceptor: Miser eris, nisi etiam ultimo die egomet jam tui misereor. *Diocles Carystius* à parte patris ethicos dixit: ἐβόων ἀστοί, ἐβόων ἁλιεῖς· τίς ἄρ' ἥρπασέ σε; εἰς τί παρεγένου; εἰς τί παρεγίνετο; καὶ ταῦτα ἦτι ἴσας ἐνέδρας, ἤ τι ὅμοιον.

CONTROVERSIA XII.

Nepos ex meretrice susceptus.

Thema. *Abdicavit quidam filium. abdicatus se contulit ad meretricem: ex ea sustulit filium. æger ad patrem misit. cum venisset, commendavit ei filium suum, & decessit. adoptavit puerum. ab altero filio accusatur dementiæ.*

PRO PATRE. *Porcii Latronis.* * Qualem vidi! ipsa fungebatur officiis, sedula circa lectum ægrotantis in omnia discurrebat ministeria, non passis tantum, sed laniatis capillis. Ubi est, inquam, meretrix? Venit ad me sedulo, qui diceret: Filius antequam moritur, rogat venias. Non expectavi, dum iste permitteret. amens cucurri. Cetera

tera quemadmodum narrem, nescio: steterim, an sederim, quid loquutus sim, quid audierim, nescio: hoc unum scio, jacuisse me inter duos filios: accede huc, puer, depositum, crimen meum: non habeo miser, cui te moriturus commendem. *Cestii Pii.* Recepi in sinum nepotem. Vultis, & hunc abdicem? duos filios tuli. huic numero jam assuevi. Patrem accusat, fratrem infamat, infantem persequitur. Rogo vos. non satius est meretricem amare, quam neminem? Novi generis dementia arguitur; sanus eram si non agnoscerem meos. Tradidit infantem, & expiravit: non habui cui redderem. [1] Offerebam me propinquis, expectabam ut aliquis pro abdicato rogaret, nemo audebat propinquorum fratre cessante. Illi videlicet in hac cogitatione tacebant: Nos rogabimus, cum frater non audeat? Meretricis, inquit, filium recepisti: nempe ejus quæ meum receperat. Fateor me aliquando insanum fuisse. [2] Nescio quis esset abdicatus: meliorem extuli. *Papirii Fabiani.* Quam nihil in domo illa meretricia fœdi vidi! assidebat mulier tristi vultu affecta, ægro simillima ipsa, demissis in terram oculis. Pater, inquit, nihil tecum frater locutus est? in sinu meo & filium & animum deposuit. domum pertuli. dementiam vocat, quod infantem non abdicavi. Quid facerem? negarem aliquid filio, cum ille rogaret pro filio? ignosco tibi, quod tam durus es. ægrum fratrem non vidisti. Ille magni successor modo patrimonii natus, in lectulo precario moriebatur. Non servorum turba circumstabat, non amicorum: inter infantem & mulierculam, deficientis adolescentis spiritus, in adventum meum sustinebatur. Ut intravi, cadentes jam oculos ad nomen meum erexit,

CONTROV. XII. 1 *Offerebam me propinquis*] Latentem hic & inductam lacunam ab epitome explevimus. quæ deinde sequuntur, *illa videlicet in hac cogitatione jacebat*, corrupta sunt sed curatu facilia. Nam si legamus, *illi videlicet in hac cogitatione tacebant: Nos rogabimus*, &c. plane constabit oratio. *N. Faber.*

2 *Nescio quis esset abdicatus*] Scribe: *fateor me aliquando insanum fuisse: nescivi quis esset abdicandus: meliorem expuli.* Gronovius.

3 *Vidit*

erexit, fugientemque animam retinuit. Pater, inquit, quod adhuc nihil deprecatus sum, non contumacia feci; fratri mandaveram. Indicabo tibi crimina mea: exspirantem coheredem tuum ad vitam volui revocari. Ut salvus esset, rogavi deos: &, licet dementiam voces, si vixisset, recepissem. *Arellii Fusci patris.* Securior eram, quoniam putaveram illi omnia præstare fratrem, cum subito nuntiatum est, in ultimis esse filium: nec hoc à fratre. ô me miserum, quod solum nepotem recepi! *Albutii Sili.* Ut vidit uxorem, [3] vidit & patrem, circumspiciebat & fratrem. *Julii Bassi.* Tibi debeo, mulier, quod habuit filius meus in qua domo ægrotaret. Pudet dicere: ut nepotem agnoscerem, rogatus sum. Non potest uno crimine dementia intelligi. Nemo sine vitio est. in Catone moderatio, [4] in Cicerone constantia, in Sulla clementia. ad summam, tres fuimus: omnes peccavimus: ego, quod abdicavi; frater, quod tacuit; tu, quod pro fratre non rogasti. Non sum uno herede contentus; duos habere volui: & quo magis concupiscam, habui. Misit ad me affectus æger. non ibo? mihi crede, [5] aliter à diis te coherede. [6] Cogitate & quis roget, & pro

3 *Vidit & fratrem, circumspiciebat & patrem*] Atqui videre fratrem absentem poterat æger? sed transposita sunt hæc vocabula alterum in alterius locum, legendumque, *vidit & patrem, circumspiciebat & fratrem*, id est, num fratrem videret. *N. Faber.*

4 *In Cicerone constantia desideratur*] Scriptus, ut & alii libri, vice verbi, *desideratur*, habet, *in summa dementia.* Unde faciendum esse, *in Sulla clementia*, vidit jam olim non tacente Grutero Guilelmius: & huic credas, velim, omissis quæ Schottus hic varie fluctuat. Catonem autem intellige Uticensem, rigidum Stoicum, & propterea reipublicæ tam corruptæ minus aptum, non priscum Censorium: quos duos hic idem confundit. *Desideratur* autem, si in mss. inventum esset, optimum quidem foret adjici; quando non est, intelligimus vel per reticentiam à Basso omissum, vel a librariis præteritum. *Gronovius.*

5 *Aliter à diis te coharede*] Schottus annotat ex libro, *tua diis:* itaque conjicit, *aliter tu adis*, vel *adibis.* Ne sic quidem capio. Scribe: *Mihi crede, aliter adii te coharede.* id est, nondum abdicatum. Intellige, non tam miti atque exorabili animo. Mox scriptus, perinde ut Pal. *Cogitate, quis roget, pro quo roget, quem roget. videbitis neminem rogare non posse.* Quomodo in parte legendum suspicari se ait Faber. Sed tamen, quid est, *neminem rogare non posse*? Quod ideo profecto in vulgatis mutatum, quia sensum non habet. Scribe: *videbitis neminem exorari non posse, nisi qui accusare possit & patrem.* Hoc est, neminem nisi ipsum filium, qui accusat, defuncti fratrem. *Idem.*

6 *Co-*

& pro quo roget, & quem roget. videbitis negare non posse, nisi qui accusare possit & patrem.

Altera pars. Porcii Latronis. Quem honestius subjecit meretrix quam peperit? Pater istius incertus est. bene cum ipso ageretur, si & mater. *Fusci Arellii patris.* Errat, si quis sit qui me putet pecunia moveri: primum assuevi coheredem habere: deinde olim jam cum puero isto paterna divisi, quia mulieri ille frater donavit plus quam pro sua parte. *Romani Hispònis.* Incidit in meretricem, inter omnia mala, fœcundam. Veræ inimicæ. Noscis quibus ante in cubiculum rivalis venit, quam maritus. *Argentarii.* Cùm abdicaret, aiebat: Hoc scilicet exspectabo, donec hac è meretrice liberos tollas. Mulier, nescio an adversus patrem injuriosior sis, quod abstulisti illi heredem, an quod dedisti. *Albutii Sili.* Sine veniant illuc amici, sine propinqui: nunc erubescunt in domum meretricis accedere. Mulier, quæ sine præfatione honeste nominari non potes, cedo istum puerum nulli agnoscendum: sed mater afferat. Severissimus pater abdicavit etiam, quem sciebat suum. Erat in domo puer, qui omnes vocabat patres. Adoptavit ejus filium, propter quem etiam suum ejecerat. *Cestii Pii.* Nullum genus judicum recuso. si severi erunt, nocebit isti, quod receperit meretricis filium: si clementes, quod abdicavit suum. Clamavit pater: In domum ergo meam meretrix veniet, aut (7 quod turpius est) filius ad illam ibit? Misit in

6 *Cogitare & quis roget*] Melius ita hæc legi posse suspicor; *cogitare quis roget, quem roget: videbitis neminem rogare non posse*, &c. N. Faber.

7 *Quod turpius est, filius ad illam ibit*] Non profecto turpius erat moribus Romanorum, adolescentem ire in lupanar, quam meretricem videri in casta domo. Sed & scriptus auctior: *est ejus filius ad illam.* Scribe: *Clamavit pater: in domum ergo meam meretrix veniet, aut, quod turpius est, ejus filius? Ad illam ibit.* Ostendit patris inconstantiam, quæ species infirmioris est mentis. Clamavit, inquit, pater, nempe olim, cum suæ mentis esset, cum filium perditum non ferret: in domum ergo meam meretrix veniet pro nuru, aut, quod turpius est, ejus filius vulgo conceptus & omnes adventores patres salutare solitus pro nepote? Idem ille, qui hæc tum clamavit, postea non exspectavit, donec ad se veniretur, ipse ad meretricis domum ire sustinuit. Ælianus ποικ. 12, 17. Αἰσχρὸν γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τίκτειν μεθύσκεσθαι.

in domum nostram publicum puerum. Quis illis nuptiis interfuit, nisi aut abdicatus, aut abdicandus?

DIVISIO. *Latro* sic divisit. An pater ob illam adoptionem accusari possit, an ob hoc debeat. omnes infamaverunt adolescentem, quasi illius criminationibus factum sit, ut frater abdicaretur. Et ideo sententia laudatur *Fabiani*. Nihil tecum locutus sum. Cum hoc unum puero noceat, quod ex meretrice natus est, omnes operam dederunt, ut quantum in controversia licebat, huic vitio mederentur, efficerentque ne quid in illa videretur meretricis fuisse, nisi nomen. *Marillius* decenter hoc dixit, simul objiciens fratri impietatem. Nihil, inquis, in illa domo meretricium fuit: scires, si mecum fuisses. *Albutius* ethicos, ut multi putant, dixit: certe laudatus est, cum diceret, Exeuntem persecutus est. Non probabat hanc *Messallæ* sententiam: Non habebit, inquit, fiduciam, si mavult videri recepisse puerum quam abduxisse: & ea ratione eum adoptasse, non quia duxerit, sed quia secutus est. Fuit autem [8] Messalla exactissimi ingenii in omnis quidem studiorum partis,

... ἀνθρώπων· ὁ δὲ ... ἐκεῖ ... φιλοσοφοῦσι. *Gronovius*.

8 *Messalla exactissimi*] De quo egregium exstat Quinctiliani elogium. *Messalla*, inquit cap. 1. lib. 10. *nitidus & candidus, & quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem suam*, recte. nam & nobilissimus & eloquentissimus fuit. Quandoquidem à Voluso & Valerio Poplicola originem per infinitos consulatus & triumphales ducens Valerium Corvum sexies consulem, qui centum annos implevit, à quo Corvini nomen posteris inditum, & Messalam senem, qui de familiis Romanis scripsit, adolescens adhuc ingenio ac prudentia Triumviris formidabilis fuit. App. lib. 4 belli civil. Μεσσάλας δὲ ... Βρούτῳ ... καὶ ... τὸ φρόνημα ..., & quæ sequuntur, nec gratia proscriptionis sibi facta uti voluit, quam diu spes optimatum partibus aliqua superfuit. Rebus autem compositis, sub Augusto dignitate & eloquentia floruit. Consul enim, Augur, primusque Urbis præfectus fuit: quam tamen dignitatem paucis diebus exercuit, & ejuravit *quasi nescius exercendi*, inquit Tacitus. Nempe quod ita finxerit, nam re vera sexto die abdicavit, parum civilem potestatem contestans. B. Hieronymus in Eusebii Chronico. eà ratione Dio primum urbis Præfectum Mecænatem posuit. Plures orationes scripsit & vulgavit, multos etiam libros composuit, quorum auctoritate Plinius, Quinctilianus, Suetonius, & Sosipater Carisius utuntur, quosdam etiam de singulis litteris; ut de littera S. Amatoris etiam scripsisse, Plinius junior Epistolarum lib. 5. testis est. L. Seneca in Ἀποκολ. disertissimum virum vocat. Tacitus de claris Orat.

partis, Latini utique sermonis observator diligentissimus. Idem itaque cum audisset Latronem declamantem, dixit: [9] Sua lingua disertus est. Ingenium illi concessit, [10] sermonem objecit. Non tulit hanc contumeliam Latro, & pro Pythodoro Messallæ orationem disertissimam recitavit, [11] * quam suasoriam Theodoto declamavit per triduum. quæ dixerit, suo loco reddam, cum ad Suasorias venero.

Color. A parte adolescentis non unus omnibus color placuit. Quidam personam ejus, qualem acceperant, introduxerunt duram & asperam. Ex quibus fuit & *Hispo Romanus*. *Junius* unum aiebat efficiendum, ut non durus videretur, sed severus. In hac parte dixit nobilem illam sententiam, quam Fabius Maximus circumferebat: Venit assiduè in domum meretrix; non recedit: paulum abest, quin noverca sit. *Cestius* bella figura egit: Dementia, inquit, res est sanitati contraria. Non quæram extra exempla sani hominis, & quod pater me rogat, ipsum sibi comparabo. Fuit aliquando sanus: tunc quid faciebat? Oderat luxuriam: ut

Orat. Cicerone mitiorem & dulciorem, & in verbis elaboratum magis judicat. Quinctilianus orationis dignitatem ei præ cæteris tribuit. Cujus etiam eximiæ virtutes judicio totius Senatus comprobatæ sunt: per eum enim velut sui ordinis principem Cæsarem Augustum patrem patriæ salutavit. Suetonius cap. 58 vir tamen tantus anno ætatis suæ 70. biennio antequam moreretur, omnium penitus, etiam proprii nominis oblitus est. Plinius lib. 7. cap. 24. B. Hieronymus ad Eusebium. *N. Faber.*

9 *Sua lingua disertus est*] Sic L. Seneca: *Petronius homo Claudiana lingua disertus* Idem.

10 *Sermonem objecit*] Rudem nempe & pinguem, qualem esse Cordubensium poetarum dixit Cicero. Porro quæ deinceps sequuntur, corrupta & manca judico *Idem.*

11 *Quam suasoriam Theodoto declamavit*] Locus non uno modo corruptus, de quo nihil spondeo. puto tamen legendum *de Theodoto.* vulgare enim Suasoriarum thema in scholis fuit consultatio apud C. Cæsarem de pœna Theodoti. Quinctilianus c. 13. lib. 3. *Idem.* Faber, *de Theodoto.* Recte hoc. Pall. & scriptus Vossii: *quam compositam quam suasoriam:* ita auctius. Puto sic belle restitui: *Non tulit hanc contumeliam Latro, & pro Pythodoro Messallæ orationem disertissimam recitavit, sive compositam suasoriam, quam de Theodoto declamavit per triduum.* Nempe illa comparatione, quanto ipse & disertissimum Messallæ opus seriumque ludicro exercitio superasset, probare voluit. Apparet autem ex hoc loco, aliter disposuisse M. Senecam opus suum, atque nunc vulgo habetur: nempe Suasorias Controversiis conlocasse posteriores. Sic enim ait: *quæ dixerit, suo loco reddam, cum ad Suasorias venero.* Gronovius.

[12] ut caſtigaret, nunc jam ſeverus. ſenem putabitis ſanum, ſi vobis in lupanari oſtendero? Sic declamavit, ut fratri parem daret accuſatorem, & illum argueret ſibi ipſi comparando. *Latro* fratri pepercit; puerum preſſit, & dixit fratris filium non eſſe, & ne fratrem quidem hoc fieri voluiſſe. illa verba ab ægro impetrata. *Fabianus* ex omnibus iſtis colorem ſecutus eſt optimum; [13] qui aiebat, dicere Meſſallam non tantum bonam partem adoleſcentis fieri, ſed etiam honeſtam. objecit patri, quod fratrem abdicaſſet, [14] non ſchemate, ſed certo. Nihil, inquit, peccaverat, amat meretricem. ſolet fieri. adoleſcens eſt. expecta. emendabitur. ducet uxorem. [15] quare tunc non egiſti dementiæ? Expectabat pœnitentiam tuam, aiebat; jam reſipiet. Hoc per tranſitum objicere cœpit, quod non recepiſſet, quod vidiſſet in lupanari habitantem. Abdicaſti, inquit, ut emendares, non, ut vitia augeres in dies. [16] nullum illius vitium

ætatis

12 *Ut caſtigaret, nunc jam ſeverus*] Vide num aptius legamus, *ut caſtigaret tunc, etiam ſeverius*, vel, *ut caſtigaret etiam ſeverius*, inducta dictione *nunc*. N. Faber. Olim edebatur: *ut tunc caſtigaret, nunc jam ſeverus*. Scriptus: *uti nunc caſtiget ſeverus jam ſenem*. Hæc legentes veſtigia, reponimus: *oderat luxuriam, ut in juvene caſtigaret ſeverus. Jam ſenem putabitis*. Sive malis, *ſeverius*. Statim è ſcripto deſi, *ſibi ipſi comparando*. non *comparandum*. Sed & *ipſum* à Seneca ſcriptum fuiſſe arbitror. *Gronovius*

13 *Qui aiebat*] Rectius fortaſſe, *quo aiebat*. N. Faber.

14 *Non ſchemate*] Id eſt, ut contrarium ſignificaret, quemadmodum cum vel per ironiam, vel figurate aliud dicitur, aliud autem ſignificatur. *Idem*

15 *Quare tunc non egiſti dementiæ*] Verba ſunt patris, quæ ipſe filius ſibi objicit. *Tunc*, intellige, cum abdicavi. Refutat autem hoc modo: *Expectabam pœnitentiam tuam: aiebam, jam reſipiet*. Puta, pater, qui improvide abdicaverat. Sic igitur lego. Niſi malis, *recipiet*, puta abdicatum. *Gronovius*.

16 *Nullum illius vitium ætatis eſt, amor eſt*] Scriptus: *amoris eſt*: ut & Pal. Optime: ſed omnia ſic diſtingue ac lege: *Abdicaſti, inquit, ut emendares, non ut vitia augeres. Vides, nullum illius vitium: ætatis eſt, amoris eſt*. Neque ſecus invenit Schottus, & tamen autumat utramque lectionem rectam eſſe Qui poteſt? Immo perverſa altera. Fatuum in primis illud *indies*. At τὸ *vides*, quod mss. Gruteri, Schotti, Voſſii præbent, ſermonis & dialogiſmi proprium. Controv. 11. *Demens ſum, vides, turpiter vivo, meretricem amo*. Et addita particula cauſſali, Controv. 1. *Vides enim? liberalis in domo tua eſſe cœpi*. Lucius de vita beata, cap. 18. *virum acerrimum, & contra omnia naturæ deſideria pugnantem, negant ſatis eſſe. Vides enim? non virtutis ſcientiam, ſed egeſtatis profeſſus eſt*. Nat. Quæſtionum, 2, 22. *Vides enim? quantum fervorem ſenſura corpora ſunt* &c. Eodem libro, c. 29. *Vides enim? quanto vocaliora ſunt vacua quam plena, quanto intenta quam remiſſa?* M. Fabius decla-

ætatis eſt. amoris eſt. recipe antequam aliquid faciat, cur mox pudore moriatur. Ad ultimum objecit illi, quod ægrum non ſuſtuliſſet. Poteſt, inquit, convaleſcere, ſi viderit penates ſuos. mitius certe morietur in paterno ſolo ſuo. Quare, inquit, tu apud fratrem non fuiſti? & ego queror. Ille cum ad te mitteret, putavit ſe ad duos mittere. Utinam tecum fuiſſem, pater: rediſſes illinc cum filio, ſed tuo. De adoptione noviſſime queſtus eſt & hac figura. Abſtuliſti mihi fratrem, cum quo natus ſum, cum quo educatus ſum, ut dares iſtum. Indignor hanc fratri meo contumeliam, ut hujus vocetur pater. Sed ut aliquid jocer, [17] *Fabius Maximus* nobiliſſimus vir fuit, qui primus foro Romano hunc vomicum morbum, quo nunc laborat, intulit: de quo Severus Caſſius, antequam ab illo reus ageretur, dixerat: Quaſi diſertus es, quaſi formoſus es, quaſi dives es. [18] unum tantum es non quaſi, alapam. * Hanc controverſiam cum declamaret *Maximus*, dixit quaſi tricolum tale, qualia ſunt quæ baſilicam infeſtant. Dicebat autem à patre: omnes aliquid ad nos imbecilli, alter alterius onera, detulimus. Accuſatur pater in ultimis annis, nepos in primis [19] abdicatur: nullus autem, * Hæc ſubinde refero, quod æque vitandarum rerum exempla ponenda ſunt, quam ſequendarum. In hac controverſia *Latro* contrariam

rem

clam. 351. *Tyrannidem paro, vides enim? cum ſi eleratis mihi convenit, revecari exules volo.* Et declam. 377. *Quare mori voluit? vides enim? ex veto adoleſcentiam egeram* Gronovius.

17 *Fabianus Maximus*] Scribendum *Fabius* ex præcedentibus. Maximi enim cognomen eſt Fabiorum. atque etiam vel fallor, vel is eſt Auguſti amicus ſua vel uxoris loquacitate celebris, de quo apud Tacitum lib. 1 Annal. & Plutarchum περὶ ἀδολεσχ. N. *Faber*.

18 *Unum tantum es, non quaſi, alapam*] Forte: *Quaſi diſertus es, quaſi formoſus es, quaſi dives es: unum tantum es non quaſi, vappa.* Priapeium: *Nos vappa ſumus & puſilla culte Ruris numina.* Gronovius.

19 *Abdicatur: nullus autem. Hæc ſubinde*] Jubet Schottus legi: *nullus alit.* quod tamen ab Eraſmo eſſe, Gruterus annotarat: quo ſenſu, ipſi viderint. Certe ut tricolon abſolvatur, dicendum eſt aliquid de filio accuſante. Nihilo melius ſtatim ante corrigit Schottus, *ad nos alendum.* Nihil hic de alendo. Credibile eſt tale aliquid fuiſſe: *Accuſatur pater in ultimis annis, nepos in primis abdicatur, filius in mediis accuſat.* Idem.

20 Nam

rem controversiæ dixit, sed sibi. Declamabat illam, Cæsare Augusto audiente & Agrippa, cujus filios, nepotes suos Cæsar Lucium & Caium adoptaturus diebus illis videbatur. Erat Agrippa inter eos qui non nati sunt nobiles, sed facti. Cum diceret partem adolescentis Latro, & tractaret adoptionis locum, dixit: [20] Nam isti adoptione nobilitati fuerunt. [21] hæc & alia in hanc summam. Mæcenas innuit patri, fascina recusare. finire jam quidam declamationem putabant. [22] hanc malignam rem [Mæcenas] esse: effecisse enim nobilem, non, ut audiret quæ dicta erant à Cæsare, sed ut notaret. Tanta autem sub divo Augusto libertas fuit, ut præpotenti tunc M. Agrippæ non defuerint, qui ignobilitatem exprobrarent. Vipsanius Agrippa fuerat. Vipsanii

20 *Nam isti adoptione nobilitati fuerunt*] Scriptus & Erasmus & Cov. apud Schottum duabus vocibus plenius: *nam isti ex imperio adopt.* Scribe: *Multi ad imperia adoptione nobilitati fuerunt.* Sic apparet imprudentem Latronem passum excidere sibi, quo adoptio Lucii & Caii Cæsarum notaretur. *Gronovius.*

21 *Hæc & alia in hanc sententiam*] Pal. & scriptus: *in hanc summam.* Cujus alterum interpretatio est. Cicero, lib. 10. ad Attic. 5. *Curionis sermo postridie eandem habuit summam, nisi quod apertius significavit, se harum rerum exitum non videre.* Idem pro Ligario: *quicquid dixi, ad unam summam referri volo, vel humanitatis, vel clementiæ, vel misericordiæ tuæ.* Curtius, lib. 6. *Rex Cratero arcessito, & sermone habito, cujus summa edita non est.* Idem.

22 *Hanc malignam rem Mæcenas esse*] De verbis absque fidorum, quibus adhuc caremus, codicum ope restituendis vix potest quicquam sperari. Sensum dare possum. Latro improvidum dictum jecerat in nepotes Cæsaris, quorum adoptio exspectabatur. Quum postea satisfaceret ac deprecaretur, pejus fecit, & offensionem graviorem reddidit: inde namque factum, ut quæ verba multi non animadversa prætermiserant, recolligerent, & jam intellecta sermonibus differrent. Hinc sub finem: *Latro dignus fuit miseratione, qui ne excusare quidem errorem suum potuit. Nihil est autem crudelius, quam sic offendisse, ut magis sis offensurus, si satisfeceris.* Nisi tamen mavis, cum satisfacere vellet, ea de caussa prohibitum. Ergo pro illis: *Mæcenas innuit patri fascina recusare:* vou fas sit ita, vel *fascia*, vel *faria*, vel *fuscina recusso*, ut Schottus & Nunnesius voluere. totius nulla cura. sed videtur reponendum: *Mæcenas innuit Latroni, satisfactionem pararet. Finita jam declamatione satisfecit Latro. Hanc quidam malignam monitionem Mæcenatis aiebant esse: effecisse enim rem nobilem; non ut deleret, quæ dicta erant in Cæsares, sed ut notaret.* id est, notabiliora faceret. Sensum sic habes: de verbis amplius. Exemplum simile, sed atrocius, offensionis satisfactione exulceratæ habes apud Tacitum lib. 13 Annalium: *Julius quidem Montanus senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capessisset, congressus forte per tenebras cum Principe, quia vim tentantem acriter repulerat, deinde agnitum oraverat, quasi exprobrasset, mori adactus est.* Idem.

23 Et

Vipſanii nomen quaſi argumentum paternæ humilitatis ſuſtulerat, & M. Agrippa dicebatur. cum defenderet reum, fuit accuſator qui diceret M. Agrippam, [23] & quod medium eſt, volebat Vipſanium intelligi. Fuit qui diceret: Concurrite; Agrippa, malum habebis, [24] reſponde diis. Ea in parte utique mihi videtur admiratione dignus divus Auguſtus, ſub quo tantum licuit. Sed horum non poſſum miſereri, qui tanti putant caput potius quam [25] dictum perdere. Latro dignus fuit miſeratione, qui ne excuſare quidem errorem ſuum potuit. Nihil eſt autem crudelius quam ſic offendere, ut magis ſis offenſurus ſi ſatisfeceris.

CONTROVERSIA XIII.

Torta à tyranno pro marito.

Thema. *Torta à tyranno uxor, numquid de tyrannicidio ſciret, perſeveravit negare. poſtea maritus ejus tyrannum occidit. illam ſterilitatis nomine dimiſit, intra quinquennium non parientem. Agit illa ingrati.*

PRO UXORE. *Porcii Latronis.* Si cum liberis torta eſt, & incaſte: Eſcende, inquit, occide tyrannum. niſi occideris, indicabo. Subinjecta manu ſatelles: Quid moraris? inquit. jam expoſita tormenta ſunt. Bene eſt, inquit,

23 *Et quod medium eſt*] Veteres editiones. *& quod in medium eſt*. quod rectum eſt. *N. Faber.*

24 *Reſponde diis*] Hæc omnia miſere adfecta, & forte operam ludimus. Sed non poſſum ferre, pro ingenioſo laudari commentum Aurelii: *reſponde:* ut ſit verſus ex priſca quadam comœdia, in qua obſtetrix inducatur adſtans parieti, & dicens ancillis: *concurrite.* Nempe opus erat obſtetrice, ut naſceretur ridiculus mus. Ne Mopſo Niſa detur, tentemus: *Concurrite: Agrippa malum habebis, reſpondit Vipſanius.* Eſt alterum dictum hominis petulantis & liberi, loquentis de uno, quaſi de duobus, ut apud Suetonium, *Julio & Cæſare Conſulibus. Reſpondit* eſt ſpopondit aut ſtipulanti ſe obligavit. Horatius, lib. 2. Sat. 6.

Poſtmodo, quod mi obſit, clare certumque locuto.

Et Thaletis nota gnome eſt. *Gronov.*

25 *Dictum perdere*] Quinctilianus cap. 4. lib. 6. *longe abſit propoſitum illud, potius amicum quam dictum perdere.* Ita enim apud eum auctorem melius hæc legentur. *N. Faber.*

CON-

inquit, [1] mulier. ad ſtuprum vocor. Inſtabat quotidie viro uxor, exigebat tyrannicidium. Tempus eſt: Eſcende. Si nihil aliud, ut liberos habeas. niſi tyrannicidæ paritura non ſum. Miraris, ſi eo tempore matrona dicere potuit, Eſcende, occide tyrannum? comes ſequerer, niſi me inutilem dimiſiſſet tyrannus. Eſcende: ego jam feci tyrannicidium meum. Eas nuptias tyrannicidium diducit, quas non diduxit tyrannus. *Ceſtii Pii.* Subito infelices nuptias oppreſſit tyrannus. Trahebantur matronæ, rapiebantur virgines: nihil tutum erat: nulli feliciores tunc videbantur, quam qui liberos non habebant. Quædam itaque eliſere conceptos: quædam fœcunditatem ſuam moratæ ſunt. Quod ad hanc pertinet, agit ſuæ fortunæ gratias, quod illo tempore nihil peperit. Tyrannus ſuſpicatus eſt, iſtum, neſcio quid, de tyrannicidio cogitare: ſive iſti aliquid excidit, [2] ſive magna conſilia non bene vultus tegit. Utique de uxoris garrulitate queri non potes, cum ſcias, quemadmodum taceat. Miſit itaque ſatellites: Attrectate, inquit, uxorem, &, adjecit, ſi quos filios habet. Veniunt in domum crudeliſſimi carnifices, in quorum vultibus erant tormenta. jactatur miſera inter ſatellitum manus, & toto itinere non ducitur, ſed trahitur. Iſti de tyrannicidio audacter jam conſilium indicemus. Jam enim, puto, licet. Nupſit iſti propter liberos: ſed infelices nuptias cito tyrannus oppreſſit. hoc publicum divortium fuit. Rapitur in arcem mulier, inter ſatellitum manus vexatur atque diſtrahitur. Hanc aliquis, etiam ſi non torqueatur, non parere miretur? impoſita in eculeum, ſæpius abſentem virum reſpexit, quam præſentem tyrannum. Quam multas matres audivi illo tempore. Quidnam volui, quæ peperi?

Arellii

CONTROV. XIII. 1 *Mulier. ad ſtuprum vocor*] Lege: *Bene eſt, inquit, mulier, non ad ſt. v.* Vel, *dum non ad ſtuprum vocer.* Gronovius.

2 *Sive magna conſilia non bene vultus tegit*] Pal. Schotti duo, Aurelii, chartaceus: *non benevolis exhibuit.* Quod eſſet, ſive communicavit rem cum hominibus infidis, ſive non benevolos in conſcientiam aſſumpſit. Fortaſſe verum eſt: ſecus facile poſſet fieri, *non bene vultus ſiluit.* Idem.

3 *Ex-*

Arellii Fusci patris. Explicatur totus tyrannicæ crudelitatis adversus infelicem fœminam apparatus, & illa instrumenta virorum quoque animos ipso visu frangentia, ad excutiendam muliebri pectori constantiam proponuntur; instat tam denuntiationibus, quam tormentis tyrannus, & minando torquet. Tacet. Videt intentum tyranni vultum, videt oculos minaces, & tacet; plus tibi præstare non potuit, si de te liberos sustulisset. Cæduntur flagellis artus, verberibus corpus abrumpitur, [3] exprimiturque ipsis vitalibus. Tacet. An sit tibi ista datura liberos nescio. tyrannicidium dedit. Ita est, mulier, non vis parere, delicata es, cruciatus puerperæ times. Fremebat indignatione captæ civitatis maritus, & consilio suo, & uxoris adjutorio fortior, quomodo occidam tyrannum? Quæ pars accedenti maxime vacat? ubi custodiæ cessant? ubi natura loci minore munimento virtutem submovet? Sic vir & uxor mentem exercebant: miraris si transit quinquennium inter uxorem tortam, & virum occupatum? sæviebat etiamnum tyrannus: torquebantur in conspectu virorum uxores: pœnitebat matres fœcunditatis suæ. [4] *Hispo Romanus* inquit: Desiderabas liberos, ut sint quibus relinquas patrimonium. Ingrate, ita tu hac salva heredem non habes? nullum tormenti genus omisit, omnia membra laniata, omnes partes convulsæ sunt: scissum corpus flagellis, exustum, convulsum tormentis. ignoscetis puto mulierculæ, si dixero: Fassa est. *Hisponis Cornelii.* Contabatur ille: nec ullis adhortatio-

3 *Exprimiturque ipsis vitalibus. Tacet. An sit*] Hæc manca esse nullus non videt. deest enim quid exprimatur ipsis vitalibus. ceteræ editiones repræsentarunt sequentem lectionem *exprimiturque ipsis vitalibus, licet, restet an sit tibi,* &c. ex cujus vestigiis tentabam num legi posset, *exprimiturque ipsis vitalibus licor. Resp. an sit tibi ista datura liberos nescio tyrannicidam dedit.* licorem sive liquorem interpretor saniem, quo in significatu apud Virgilium hoc reperi vocabulum Georg. 3. Pestem enim describens dixit, *Rursus abundabat fluidus liquor*, id est humor sordidus, inquit Servius. sed non mihi plane hoc satisfacit. *N. Faber.*

4 *Hispo Romanus inquit: Desiderabas*] Scribe: *Hispo Romanus. In quid desiderabas liberos? ut sint, quibus relinquas patrimonium.* Interrogatio cum responsione. *Gronovius.*

5 *Aiunt*

tationibus in tyrannicidium poterat impelli. prorsus cum uxorem vidisset, posses timenti ignoscere. Assidue tormenta variantur: accenduntur extincti ignes: tortor vocatur, sub quo mariti uxorem prodiderant. pacisci me tecum putas. Ut taceam, donas quinquennium? Quid tyrannicidio gloriaris? tanquam non facilius sit occidere tyrannum, quam sustinere? Duplici beneficio uxori suæ obligatus: & quod non est occisus, & quod occidit. Fastidit sterilem, qui fecit. *Junii Gallionis.* Instabat tyrannus. Torque. Illa pars etiam potest subjici in ignes. in illa parte jam exaruit cruor: seca, verbera, oculos lancina, faciam ne viro placeat. *Papirii Fabiani.* Describam nunc ego cruciatus, & miseram corporis patientiam inter tyrannica tormenta sævientia: extincti sanguine refovebantur ignes: hæc desinebat torqueri aliquando, ut sæpius posset. Exquisita verbera, laminæ, equuleus, quicquid antiqua sævitia invenerat, quicquid & nova adjecerat. quid amplius dicam? tyrannus torquebat, & cum de tyrannicidio quæreret. O nos felices, quod nullis aucta puerperiis fuit. [5] Tacuit. tunc fecit tyrannicidium silentio, certe tyrannicidam. Convulsis laceratisque membris, nec adhuc sufficientibus, non dimissa est ex arce, sed projecta. Quid est quod uxorem dimiseris? numquid premit censum onerosa sumptibus, &, ut seculi mos est, in deterius luxu fluente, muliebris ambitio certamine mutuo usque in publica damna privatim insanit? Numquid gemmas, & ex alieno litore petitos lapillos, & aurum vestemque nihil in matrona tecturam concupivit? Si talis esset, facile illam corrupisset tyrannus. Expecta. potest parere. Non respondet ad propositum, nec ad certum diem fœcunditas: sui juris rerum natura est, nec ad leges humanas componitur: modo properat, modo vota præcurrit, modo lenta est & demoratur. Expecta modo. pariet. Quid dicis?

5 [Acuit hanc] Paulo confidentior ero in hujus loci emendatione, quam in præcedenti. puto enim legendum, *Tacuit. tunc fecit tyrannicidium silentio.* N. Faber.

dicis? non potest fieri. quare? quia torta est. [6]Imputat tibi quod publicata est. imputat tibi quod torta est. imputat tibi quod sterilis est. *Julii Bassi.* Aiebat tyrannus: Ure, cæde ventrem. *Argentarii.* Cæde ventrem, ne tyrannicidas pariat. *Triarii.* Non ex formula natura respondet, neque ad præscriptum casus obsequitur. semper expectari fortuna mavult, quam regi. Aliubi offenditur improvisa segetum maturitas, aliubi seram magno fœnore moram redemit. Licet lex dies finiat, natura non recipit. Quid faciam? Non agam gratias, quod non indicavit, uxori meæ, ne * votis in gratiam. Aiebat tyrannus: Indica. nulla tua culpa est. Cæditur: tacet. utrum putas mirandum esse, tuum tyrannicidium, an hujus silentium? Expectasse aliqua per longum tempus maritum dicitur, quanta laus est servasse, cum expectasse tanta sit? Alia desiderio viri attonita, in ardentem rogum se misisse. hæc non cum viro arsisset, quæ pro viro arsit? alia pro incolumitate mariti vicaria morte decidit. Cedo hanc, nec in tormentis oppressam. morte amplius pro viro præstitisset, si quid amplius elegisset tyrannus. *Marcelli.* Si tamen peccasset in partu, ignosci ei posset. Nupserat enim isti occupato. Crudelior es etiam illo, quem occidisti, tyranno. Ille torsit & dimisit ad virum. *Albutii Sili.* Vicerat sævitiam patientia: deerat jam sanguis: superabat fides. aliquando projecta est. differebatur distortis manibus, emotis articulis. nondum in sua membra artus redierant. Talem uxorem tortor dimisit ad partum. Ingratus vocabatur, quod in præmio nullam uxoris fecerat mentionem. Res tuas tibi habe: injicere debuit manum, & ipsum inter res suas trahere. nihil amplius patri debes quam uxori. mihi crede, majus fuit tyrannicidium pati, quam facere.

Pars altera. Argentarii. Ego torta sum. Merito objiceres, nisi te vindicassem. *Fulvii Sparsi.* Vobiscum, Judices, loquor. * *.

DI-

6 *Imputat tibi, quod publicata est*] Lego: *quod alligata est.* Gronovius.

7 *Attico*

DIVISIO. Controversia hæc, reum facere primum, si materia patitur. Non accepi quidem, & reddidi: aut accepi quidem, sed non potui reddere, aut ista novissima non facere. Non quisquis non reddidit beneficium, ingrati tenetur. animus æstimandus est non reddentis. *Pollio Asinius* aiebat, nunquam tentandas esse quæstiones: primam manifesto obtinere posse, qua negamus nos beneficium accepisse. Perit tota causa, nisi in hoc vicit. Apparet enim ingratum esse, qui ne fatetur quidem se accepisse beneficium. *Gallio* noster putat, quotiens possit, hoc auferendum adversario: quotiens non possit, concupiscendum: quotiens ne hoc quidem possit, transeundum, quasi donemus, & possimus quidem facere controversiam, sed nolimus. Idem 7 Attico Vipsanio Apollodori discipulo placuit. Hoc illi amplius. Quotiens non potuerimus, aiebat, an beneficium acceperimus, controversiam facere, hoc modo faciamus, non esse tam magnum, quam ille dicat: sicut in criminibus facimus, quotiens negare non possumus, esse quidem crimen illud fatemur, sed leviore pœna dignum, quam accusator arguat. *Latro* in hac controversia non dubitabat facere primam quæstionem, an beneficium dederit. hoc in hæc divisit: Etiam si scisti de tyrannicidio viri, nec indicasti, non est beneficium, scelus non facere. deinde ne scisti quidem. non enim tibi indicavi, nec tam magnum consilium, virilibus quoque animis grave, commisi muliebri garrulitati: quæ id solum potest tacere, quod nescit. Etiam si dedit beneficium, an receperit. Occidi tyrannum, libertatem mihi, tibi ultionem reddidi plenissimam: persecutus sum

7 *Attico Vipsanio*] M. Vipsanii Agrippæ generi Pomponii Attici Ciceronis amicitia & Epistolis clari filio. id ut credam faciunt patris nomen, & avi cognomen, quibus tanquam hereditariis successit. Is autem Atticus Vipsanius non solum nomen avi materni, sed etiam studia velut crevit, adeo ut doctoris sui Apollodori diligentissime præcepta Græce tradiderit. Quinctilianus cap. 1. lib. 3. nisi fortasse Quinctiliani locus de Dionysio Attico Apollodori discipulo intelligendus est, καὶ γὰρ, ut ait Strabo σοφιστὴς ἦν ἱκανὸς, καὶ συγγραφεὺς, καὶ λογογράφος, quod verius est. *N. Faber.*

ſum nefarium hoſtem, illic occidi ubi torſerat. Dices me reip. cauſa feciſſe. & tu reip. cauſa tacuiſti. Tutus ſit, quod lege fecerit. Deinde ultima æquitatis tractatio. An, quod fecit, facere debuerit. Hoc diviſit in hæc duo: An jam certam ſterilitatem uxoris bonæ ferre debeat: an ne ſterilis quidem pro certo ſit. [8] Novi declamatores Poſmos ** cum Apollodoro, qui reus veneficii fuit, & à Pollione Aſinio defenſus, damnatus Maſſiliæ docuit, & hanc quæſtionem fecerunt in hanc controverſiam, An inter viros & uxores data beneficia, ingrati lege teneantur. Non eſt beneficium, ſed officium, facere quod debeas: ut, ſi filius patri ſe dicat beneficium dare. Hanc quæſtionem fecit & Gallio noſter. *Blandus* in ultima parte controverſiæ, qua de republica diſputatur, quæſtionem fecit, An quinquennium numerari debeat excepta tyrannide. illud tempus non debere imputari quaſi ſterili, quo matres etiam editos partus abominatæ ſunt. illud tempus imputatur fœminis in repub. quando pariunt, non plus tyranno. Huic ſubjecit, An etiam, ſi

&

8 *Novi declamatores Poſmos cum Apollodoro*] Cælius ait, forte reponendum, *Poſſidonius*. Quod ſpernit Schottus, & ipſe conjicit, *plurimos*. Quanto melius? Tu ſcribe: *Novi declamatores Pammenes cum Apollodoro*. Non enim verbum eſt, *novi*: ſed nomen. Sic Controv. 1. *Novi declamatores Græci auctoribus adjecerunt primam illam quæſtionem.* Controv. 4 *Novi declamatores illam quæſtionem tentaverunt.* Et mox: *Pammenes ex novis declamatoribus dixit.* Ita recte Faber pro *bonis*. Controv. 8. *Hoc loco Æſchines, ex novis declamatoribus, cum diceret.* Et ſic bene Faber pro eadem voce. Neque aliter legendum, Controv. 16. *P. Aſprenas & Albucius, & præter oratores magna novorum rhetorum manus in hanc partem tranſierunt.* Ubi etiam vulgo, *bonorum*. Porro, *Pammenes cum Apollodoro fecerunt*, eſt dictum, ut reſtituimus apud Livium, lib. 21. cap. 60. *Atque ipſe dux cum aliquot principibus capiuntur.* Claudius apud Gellium, lib. 9. cap. 1. *Sagittarius cum funditore utrimque ſummo ſtudio ſpargunt fortiſſime.* Cæſar, l. 3. de bello civili: *Ciliciensis legio conjuncta cum cohortibus Hiſpanis in dextro cornu erant collocata.* Auctor de bello Africano: *Juba cum Labieno capti in poteſtatem Cæſaris veniſſent.* Iterumque: *Scipio interim cum Damaſippo & Torquato & Plætorio Ruſtiano navibus longis diu multumque jactati, quum Hiſpaniam peterent, ad Hipponem regium deferuntur.* Sic etiam ſcribendum apud Curtium, l. 5. cap. 10. *Sub lucis exortum Nabarzanes cum Bactrianis militibus in veſtibulo prætorii aderant, titulum ſolennis officii occulto ſceleri præferentes.* Vulgo quidem, *aderat*, & *præferens*: ſed *præferentes* habent Dan. Bong. & antiquiſſimæ membranæ Florentinæ. quarum excerpta mecum communicavit eruditiſſimus Nicolaus Heinſius. *Gronovius.*

9 Aiebat

& aliis imputari tempus tyrannidis ſolet, huic non debeat. *Latro* ex ſuo more has non quæſtiones putabat, ſed membra illius ultimæ partis, ex æquitatis quæſtione pendentia. An ſterilis quidem, altius repeti: an non quæcumque quinquennio non peperit, ſterilis eſt. Quid enim ſi vir alicujus abſuerit toto pene quinquennio in peregrinatione? viro imputabitur. Quid ſi vir ægrotaverit? quid ſi maritus eviratus inutilis in concubitu uxoris ſuæ jacuiſſet, imputaturus fuit? quinquennio, quæritis, quare non peperit? tyrannus erat. Nemo non cum parentibus ſuis querebatur, quod natus eſſet. Hæc, quod torta eſt; hæc, quod maritus occupatus tyrannicidio non vacavit in uxoris voluptates. *Buteo*, aridus quidem declamator, ſed prudens diviſor controverſiarum, contra Latronem ſentiebat, *Blando* accedebat. Aliud enim eſſe aiebat, quæ intra quinquennium non potuit, non utique ſterilis eſt: aliud, quæ intra quinquennium non peperit, non ſtatim dimitti poteſt ſterilitatis nomine. Hic quæritur de conditione juris: illic, de ſpe fœcunditatis. Sed Blandum quoque arguebat. [9] aiebat enim ſic fuiſſe quærendum, An tyrannidis tempus excipi deberet: deinde, etiam ſi non in aliis, an inter has gradus eſt. Sed ipſe ſic hanc in partes quæſtionem dividebat, An, quæcumque quinquennio non peperit, tanquam ſterilis dimitti poſſit. Poſſet enim accidere, quod Athenienſibus in bello accidit, ut liberi & conjuges in aliquo tutiore loco deponantur. Imputabitur hoc tempus fœminis, quo viros deſtituunt, non, quo non habent. Sic tyrannus non vetuiſſet iſtam parere quin interemiſſet. Et cum hoc vehementer impleviſſet, & probaſſet, non omnes poſſe dimitti, ſi quinquennio non peperiſſent, tunc illo tranſiit, An hæc poſſet. & hic etiamnum non hoc quærebat, an deberet dimitti, ſed an poſſet. Et hoc contra Latronem dicebat: Quomodo iſtam quæſtionem

9 *Aiebat enim ſic fuiſſe quærendum*] Lege: *Aiebat non ſic fuiſſe quærendum, An tyrannidis tempus excipi deberet? deinde etiamſi non in aliis, an in hac?* Ita enim fuerant quæſtiones Blandi. *Gronovius.*

10 *Paſ-*

ſtionem putas in æquitatis tractationem cadere, cum quid liceat quæratur, non quid oporteat? hæc enim, an hæc poſſit, per illum non poſſet, quia tyrannidem non ceperat. Aliquod tempus impune à legibus miſeriæ faciunt. Non dico quia torta eſt, ſed hoc adhuc, propter æquitatis tractationem, reſervo. Sed non peperit, quia tu maxima in cogitatione occupatus, nihil de liberis cogitaſti. [10] *Paſſienus,* vir eloquentiſſimus & temporis ſui primus orator, hanc ſubtilitatem actionis non probabat in Latrone, ſed aſſentiri dicebat, ideo quæſtiones tractandas per ſe eſſe, [11] ſi hæc mulier injuſti repudii ageret, non ingrati. Ita non quæritur an legitime, ſed an ingrate dimiſſa ſit. itaque in æquitatis tractationem cadunt, etiam quæ juris ſunt. Nam cum quæritur; An potuerit hæc dimitti, etiam ſi licuit; apparet, quod utique non oportuit, ſi ne licuit quidem. *Albutius* decentiſſime fecit. ſolebat enim fere in aliquas figuras declamationem deſcribere, & prius egit injuſti repudii, deinde ingrati: in quibus putat eſſe, an ullum beneficium viro contulerit, à quo tanquam inique dimiſſa. Hic omnes quæſtiones ad ſterilitatem & æſtimationem quinquennii pertinentes libere tractavit, deinde tranſiit in ingrati accuſationem.

Color. *Ceſtius* pro viro introduxit colorem. Quo tempore uxor torta eſt, nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam: poſtea cogitavi, & hæc ipſa cogitandi cauſa fuit uxoris ultio. Utrumque ſecutum eſt, [12] ut illa marito inſolentiam imputare

10 *Paſſienus*] Pater Paſſieni oratoris Agrippinæ Neronis mariti, de quo B. Hieronymus ad Euſebium Olymp. 192. hæc refert, *Paſſienus pater, declamator inſignis, diem obiit.* Videtur autem is Paſſienus pater, patrem etiam habuiſſe eloquentia notum, obſcuri tamen nominis & meriti, ſiquidem L. Seneca exul in Epigr. ad Criſpum Paſſienum, hujus filium ſcribit:

Maxima facundo vel avo vel gloria patri:

de quo infra præf. lib. 3. plura dicemus. *Idem.*

11 *Si hæc mulier juſti repudii*] Legendum, *injuſti repudii.* Ab actione enim lis nomen accipit. Agit autem mulier, quia injuſte repudiatur vel ingrate: injuſte, ſi contra leges: ingrate, ſi contra bonos mores. *Idem.*

12 *Ut illa marito inſolentiam*] Lege: *ſilentium.* Etenim ſi needum cogitaverat de tyranno occidendo maritus, neque conſilium hoc ſiluerat uxor, quippe

putare non posset, maritus illi tyrannicidium posset. *Latro* dixit: Si jam tum de tyrannicidio cogitassem, uxori non indicassem. *Fabianus Philosophus* colorem magis bono viro convenientem introduxit, quam oratori callido. Dixit enim, & cogitasse tyrannicidium, & uxori indicasse: & illam tum quidem fecisse, quod probam fœminam facere oportuit: nunc peccare, quod putet beneficium esse, recte facere. Hic color illi & illa parte profuisset: Si beneficium putas te dedisse, quod tyrannicidium non prodidisti: ego prior dedi, qui tibi tyrannicidium credidi, [13] repudium ex tuo. quo vis liberorum cupiditatem, quo semper uti tanquam vir ejus debuisset, postea magis tanquam tyrannicida? *L. Vinicius*, *Vinicii frater*, Fabiani colorem valde probabat, & aiebat, onerari uxorem uno modo posse, si nihil unquam secretum ab illa maritus habuisset. Si dixerit, inquit, post tormenta se de tyrannicidio cogitasse, tum tyrannicidium uxori melius deberi meruit, si torta tyrannicidam fecit, quam si tacuisset. Apparet, & aliquid de tyrannicidio cogitatum, de quo tyrannus usque eo suspicatus est, ut torqueret. Dixerit, cogitasse quidem se de tyrannicidio ante tormenta, sed uxori non indicasse: augebit uxoris beneficium. Liberius enim potuit, ait, tyrannicidium indicare, quod illi commissum non erat. Potuit enim uxor, etiam non indicante marito, tam magni consilii molitionem deprehendere. At si hunc colorem Fabiani sequor, mutuam efficiam. Si olim de tyrannicidio cogitavi, honestior sum vetus tyrannicida: & non privatis, sed publicis malis ad ultionem impulsus. Si, cum cogitarem, non celavi uxorem: facilius persuadebo, me malum hodie maritum non esse, cui semper tam deditus fui. Ad ultimum hoc consequar, si quod audierat tacuit, non benefi-

pe quod natum haud dum fuerat! itaque silentium suum marito expensum ferre non poterat. *Gronovius.*

13 *Repudium ex tuo quovis liberorum cupiditatem*] Lege: *Repudium excusavit liberorum cupiditate.* Nempe, Fabianus pro marito agens. *Idem.*

14 *Unus*

neficium eſt, ſed fides. Hic eſt *L. Vinicius*, quo nemo civis Romanus in agendis cauſis præſentius habuit ingenium: quicquid longa cogitatio illi præſtitura erat, prima intentio animi dabat: ex tempore cauſas agebat, ſed non deſiderabat hanc commendationem, ut ex tempore agere videretur. De hoc eleganter dixit divus Auguſtus: [14] Unus Vinicius ingenium in numerato habet. *Hiſpo Romanus* maligne & accuſatorie: Nihil, inquit, ego iſti narraveram: iſta, ut erat neceſſe, aliquid ex vultu, aliquid ex nocturnis vigiliis ſuſpicata eſt. unde manaverit ſermo, ſcietis. Videtis quo veniat tyrannus, non ad amicum meum, non ad ſervum: ſed ad iſtam, quæ nihil negotii habuiſſet, ſi tacuiſſet. Tua enim cauſſa tacuiſti: ſciebat te perituram, ſi confeſſa eſſes tyrannicidium. *Hybreas* dixit.

CONTROVERSIA XIV.

Pater & filius luxurioſi.

Thema. *Quidam luxuriante filio luxuriari cœpit. accuſatur à filio dementiæ. Contradicitur.*

PRO PATRE. *Porcii Latronis.* Utriuſque tamen comparetur luxuria. Tu conſumis patrimonium patris tui: ego accuſatoris mei. naviga, milita, peregrinare, quære adoleſcens, utere ſenex. [1] Accuſator meus diverſos & inter ſe contrarios affectus habet: cupit reum damnari, crimen

14 *Unus Vinicius*] Epitome legit, *L. Vinicius ingenium in numerato habet.* Id autem dicitur de actore, facile dicente, & ex tempore, ut vult Quinctilianus cap. 5. lib. 6. Quod ſi verum eſt, multum à tarditate P. Vinicii fratris abfuit, qui, ut refert L. Seneca epiſt. 40. tractim dicebat, & tanquam dictaret, non diceret. fuere autem fratres M. Vinicii progeneri Auguſti, cui Velleius ſuos libros inſcripſit, de quibus apud eundem frequens mentio, & Tacitum lib. 6. N. *Faber.*

CONTROV. XIV. 1 *Accuſator meus inter ſe contrarios*] Pal. ſcriptus, Voſſianus, Eraſmus, immo omnes ante Romanam: *Accuſator meus diverſos & inter ſe contrarios affectus habet.* Recte. Cicero pro Cælio: *neque ego unquam fuiſſe tale monſtrum in terris ullum puto, tam ex contrariis diverſiſque inter ſe pugnantibus naturæ ſtudiis cupiditatibuſque conflatum.* Gronovius.

2 *Bibe.*

men abſolvi. *Ceſtii Pii.* Poteſt nobis convenire. ſimiles ſumus. puta te patrem; dic quid me velis facere. Si tam bona fide frugi es, & hoc imitor. Te ego imitor, an tu me? rogo vos. ego prior cœpi: tu poſterior luxuriaris. Patrimonium, inquit, computemus. Sed tu ſenex, inquit, hoc dicis: Luxuria tua ſerius cœpit; citius deſinet. *Arellii Fuſci patris.* Sed tu, inquit, ſenex es. unde ſcis te non futurum luxurioſum ſenem? Omnia à te vitia: quod unguento coma madet, tuum eſt: quod laxior uſque in pedes tunica demittitur, tuum eſt. Quid eſt quod aliud à te ſenes diſcant? quid porro? domus noſtra luxurioſos duos non capit? indulgentius te abdicare non potui. Ecquid mihi licet ſeniles annos meliore vita reficere? hoc noviſſimum meum meritum eſt: ſed quod tibi proxime imputo, pro te etiam luxurioſus factus ſum. *Fabianus.* Noli pecuniam concupiſcere. quid tibi dicam? Hæc eſt quæ auget diſcordiam, urbes & terrarum orbem in bellum agitat, humanum genus cognatum natura, in fraudes & ſcelera mutua inſtigat: hæc eſt quæ ſenes corrumpit. Quidam ſummum bonum dixerunt voluptatem, & omnia ad corpus retulerunt. nihil eſt mihi opus præcipientibus. exemplum habeo. propoſui, quicquid tu feceris, facere. navigabo, ſi navigaris: militabo, ſi militaris. dic hodie quid putes melius. Sed illud excipio, ne objicias, quod elegeris. *Blandi.* Objicit luxuriam propriam, & hoc dicit adoleſcens: Frugaliter vixi quamdiu frugi patrem habui. ante me deſiſte, ante me cœperas. *Blandi.* Senex luxurias. reſpondeo tibi, Adoleſcens navigavi. Ego jam, inquit, deſii, tu nondum. Non miror, ſi deſiſti, prior cœperas. *Mentonis.* Quod gaudium accepiſti, vere luxurior. *Pompeii Silonis.* Si modo emendatus eſt filius meus (ſolet enim etiam luxuria ſimulari) ſuo quiſque ordine reus ſit. Vis me ducere uxorem. ſi novercam haberes, jam abdicatus eſſes. *Vibii Galli.* Convivæ certe tui dicunt: [a] Bibamus, moriendum

[a] *Bibamus, moriendum eſt*] Lipſius lib. 1. cap. 19. Saturn. ſerm. emendat, *Vivamus.* nunquam enim hilarius ſe incitabant, quia laceſſerent lætitiam hoc

dum eſt. Si intelligo, hoc nulli magis in domo dicitur, quam mihi. Oſtendi tibi luxuriam, quam in te non videbas. Alliga me, dum te cuſtodias. *P. Aſprenatis.* Quia nihil proficiebam objurgando, volui illi vitam ſuam oſtendere. *Junii Othonis.* Malam cauſam haberem, ſi alium accuſatorem haberem. Malam cauſam haberem, ſi te filium non haberem.

Altera pars. Junii Gallionis. A laudibus patris incipiam. Hic adoleſcens temperatiſſimus, & lubricum tempus ſine infamia tranſiit: duxit uxorem, filium ſuſtulit, ad ætatem perduxit. jam ſenex factus eſt: niſi quod ſibi nondum videtur: luxuria uſque eo ſe projecit, ut accuſetur. Senex amens, ſenex ebrius, circumdatus ſertis, delibutus unguentis, & in præteritos annos ſe retro agens, & validus in voluptatibus quaſi juvenis exultans, nonne portentum eſt? Luxurioſus adoleſcens peccat: ſenex luxurioſus inſanit. ætates exhauriunt, vitia laſciviunt. *Papirii Fabiani.* Navem in portu mergis. alter ſolito tempore labitur, alter inſolito: alter alieno, alter ſuo: alter annos ſequitur, alter ſenectuti repugnat. Non eſt luxuria tua. patrem videre velimus. Non ſimulas iſta, ſed facis: nec amantem imaginaris, ſed amas: nec potantem adumbras, ſed bibis: [3] nec dedoces diſſipare bona, ſed diſſipas. Nemo vitia quæ odit, imitatur. Quis imperator ob hoc ipſe de prælio fugit, ut bene pugnaret exercitus? quis ut ambitum comprimeret, ipſe honores mercatus eſt? quis ut ſeditionem leniret, turbavit rempublicam? Non coërcet vitia, qui provocat.

DIVISIO. *Latro* ſic diviſit: An ob hoc accuſari pater poſſit.

hoc verbo: *vivamus, moriendum eſt:* quod & reſtituendum Marcellino lib. 16. ubi id ipſum ſic interpretatus erat calumniator, tanquam machinaretur dominus ille aliquid magnum, & cum exitii ſui metu conjunctum; aut tanquam id detorſiſſet in ſævitiam Imperatoris, ſub quo omnibus pereundum eſſet.

3 *Nec te doces*] Recte ad oram poſtremæ editionis Germanicæ adnotatum eſt, legendum *nec dedoces.* Aliter enim legi hujus ſententiæ contextus non patitur. *N. Faber.*

4 His

possit. [4] Hic illam vocalem quæstionem posuit, quam solebat fastidire. *Seleucius.* Minime solere patri objici luxuriam, non magis quam avaritiam, quam iracundiam. Non vitia patris accusari solere, sed morbum: & si possit aliquid præter dementiam objici patri, [5] luxuria non possit. Alioquin filiis, inquit, abdicare permittis. hic de suo consumit, [6] An, si ob hoc pater accusari potest à filio, hæc ultionum exprobratio. Si ebrietatem objicere patri solet ebrius: si petulantiam, injuriæ damnatus. etiam si ob hoc accusari potest, etiam si à tali filio. An si ad castigandum filium hoc consilio usus est, damnandus sit. Ait enim adolescens: Quolibet alio genere debuisti me objurgare. quid si adulterium vindicare vellet committendo? Turpe est sic castigare vitia, ut imiteris. Deinde an consilio luxurietur. Non enim concedit hoc filius: aut, inquit, quare, si cœpisti sic emendare filium; cum emendaveris, non desinis? [7] *Cestius pater*, patris, aiebat simulationem luxuriæ significandam magis quam profitendam: Ita, inquit, adparebit illum simulasse, si etiamnum simulat. si definit simulare, ostendit, jam sibi nihil prodesse ea consilia, quasi filius emendatus sit. emendatum autem esse non concessit, & assidue dixit, nihil magis sequi intervallum hoc luxuria. etiam vere intermissa vitia vehementius surgere. *Latro* aperte putabat simula-

4 *Hic illam vocalem quæstionem posuit*] Aptat vir doctus, quod alibi Seneca: *sententia vocalis & splendida.* hoc est, calceum capiti. Lege: *Hic illam moralem quæstionem posuit.* De consuetudine & more. *Gronovius.*

5 *Luxuria non possit*] Scribe: *&, si possit aliquid præter dementiam objici patri, luxuriam non posse.* Idem.

6 *An si ob hoc pater accusari potest à filio*] Nihil hæc differt quæstio a priore, prout hic concepta est. Scribe: *An si ob hoc pater accusari potest, possit à tali filio? hic vitiorum exprobratio.* In hac nimirum quæstione. Scriptus etiam *hic*, non *hæc*. Ut proxime: *hic de jure communi.* Ita enim legendum videtur pro illis: *hic de suo consumit.* Fuisse autem hujusmodi posteriorem quæstionem, satis probant illa: *etiam si ob hoc accusari potest, etiam si à tali filio.* Nisi & illa refingenda: *Et jam, si ob hoc accusari potest, etiam à tali filio,* &c. *Idem.*

7 *Cestius pater*] Unius Cestii tantum hoc toto opere fit mentio. non video cur patrem appellet, immo potius ex sequenti effictum hoc vocabulum conjicio, ideoque delendum. *N. Faber.*

mulationem confitendam. Incipio, inquit, non tantum honestum senem, sed prudentem defendere: si quod vitium videri poterat, efficio consilium, quare potius significet, quam dicat frugi esse. *Blandus* hac figura declamat filium, & pro abdicato respondit. *Cestius* aiebat, adolescentis partem diligentius colorandam: [8] facere illum rem non improbam: non ita patri remittere quod à patre ipsi remissum sit. Itaque sic narravit, ut suam quoque luxuriam imputaret patri. non severam fuisse disciplinam, non bene institutæ domus legem, quæ posset adolescentis mores formare, & à vitiis ætatis abducere. Quodammodo, inquit, ad luxuriam à patre præmissus sum. Unguento cani madent, & comissator senex nulli nimis luxuriosus, sed parum sanus videtur. Merito in adolescentibus non omnem luxuriam vindicant: cito desinunt. Cum haberem luxuriæ istius exemplum, quæritis, quæ res mihi remedio fuerit? Ætas. Illa quæ faciebam, imputabat, me non discere. Hunc sensum ipse *Cestius* sano genere dixit. Flavium Alfium auditorem suum, qui eandem rem lascivius dixerat, objurgavit. *Flavius* hoc modo dixit, [9] cum desideria descripsisset,

8 *Facere illum rem non improbam*] Vide num delenda sit negatio, & scribendum, *facere illum rem improbam, non id patri remittere*, aut, si quis malit, *non id patri permittere, quod à patre ipsi permissum sit.* Nam ita legendum videtur, nisi forte *rem improbam* interpretemur pro *valde proba*, quo modo apud Virgilium *infracti Latini* lib. 12. dicuntur, & apud Jureconsultum *inaudire caussam.* in L. Seneca lib. de beata vita, cap. 31. ad finem, quo loci legimus, *Nunc probemus quod prius diximus.* sex veteres quos vidi codices habent, *Nunc improbemus quod diximus prius.* qui si mendo vacant, ut mihi tanto consensu facile persuadeo, *improbare* hoc loco *magis*, vel, *omnino probare* significabit. *Idem.* Delet negationem Faber, nisi *improbam* forte interpretemur probam valde: & scribit *permittere* & *permissum* pro *remittere* & *remissum.* Sed non percepit mentem Cestii. Is hunc colorem adhibuit à parte adolescentis, recte probeque illum facere, qui vitia patris ferre nolit tam turpi indulgentia, quam pater solitus sit ferre vitia filii. An ideo quia pater prave indulsit filio, hunc vicissim oportet dissimulare luxuriam patris? Minime vero: etenim mallet ipse filius, patrem tam dissolutum in se educando non fuisse: itaque hac parte imitari illum, improbum putat, rectum vero ac probum, quamvis patrem, inhibere & coërcere. *Gronovius.*

9 *Cum desideria descripsisset*] Immo *desidiam.* Idem.

10 *Sed*

psisset, paulatim se ad frugalitatem rediisse, & odio sibi vitium factum. Hoc fuit, inquit, quare desinerem. Sentiebam, inquit, me senem fieri. *Cestius* hoc aiebat dulcius quidem, [10] sed corrupit & unam sententiam. Incredibile est, inquit, cum juvenis sit, sensisse se senem fieri: & voluisse videri tam diu luxuriatum, donec sentiret se senem fieri. *Fuscus Arellius* dixit: Non accusaturus patrem, sed me defensurus sum, ne aliena luxuria mea laudatio. Consilio luxuriantem filium istum emendo. Supervacuum in narratione hunc colorem habuit: subito furore collapsam patri mentem, meretricem dependentem collo senis, & parasitorum circumfusam regi turbam, & cum rivalibus rixas, & ebrietati nocturnæ additum diem. Putavi initio & ego consilium esse, non morbum. desinet luxuriari: desinet, inquam, si propter me cœpit. Permanet in juvenilibus vitiis: hoc turpius luxuriosus, quo diutius. Quid faciam? si suo more emendare patrem volo, luxuriandum est. *Silo Pompeius* patronum adolescenti dedit. quod non putabat in accusatoris persona Latro faciendum, ut aliquis per patronum accusaret patrem. *Rufus Vibius.* Festivum senem, qui in honorem filii sui adolescentis ebrius sit. In narratione hoc usus est colore: solutum patrem, jam mentem ejus labantem laudare cœpisse luxuriam. dicerem esse felicius, si his, qui sibi amare permitterent, necessarium, tantum habere, quantum acceperant: objurgarent interim, quasi non commemorent. Rusticum, inquit, juvenem præmatura severitas non est frugalitas, sed tristitia. Quid tu senex facies? non creditis hæc illum dixisse, qui dum vitia etiam objurgare vult, luxuriatur? *Argentarius* hoc colore declamavit: Duo luxuriantur una in domo: alter

10 *Sed corrupit & unam sententiam*] Hæc controversia tota mendis & lacunis scatet: videtur tamen hic locus sic restitui posse, si scribamus: *sed corrumpere bonam sententiam.* Et paulo post, *Et voluisse videri tamdiu luxuriatum*; non *noluisse.* N. Faber.

 11 *Gly-*

ter juvenis, alter ſenex: alter filius, alter pater: uterque licenti cultu per publicum incedit. Alter vobis ait: Hoc conceſſum ætati. Utor, & juvenili lege fungor: id facio, quod pater meus fecit, cum juvenis eſſet. negabit? bona ergo ætate cœpit ſimul primum hoc tirocinium adoleſcentiæ, quaſi debitum ac ſolenne perſolvere. Revertar ad bonos mores qui qualem cauſam habeant, videritis. Faciant etiam, ſi non quod oportet fieri, at quod ſolet. Alter ait: Scio me novum civitatis miraculum, incedere luxurioſum ſenem: ſed hoc caſtigandi genus commovere viſum. Ut emendaret filium, ipſe peccare cœpit. at ſi avus viveret, nemo in domo luxurioſus non eſſet, tres luxurioſi fuiſſetis.

A parte Patris. [11] *Glycon Spiridion* dixit: [12] εἰ τὴν ἀρχὴν δαπανῶ, σὺ δ᾽ οὐκ ἐρᾷς παύη; [13] *Agrotas Maſſilienſis* longe lividiorem ſententiam dixit, quam ceteri Græci declamatores, qui in hac controverſia tanquam rivales rogati ſunt. Dicebat autem Agrotas inculta, ut ſcires illum inter Græcos non fuiſſe, ſententiis fortibus, ut ſcires illum inter Romanos fuiſſe. Sententia quæ laudatur hæc fuit: ἐπὶ τῆς ἀσωτίας τούτῳ διαφωνοῦμεν. σὺ μὲν δαπανᾷς ἡδόμενος, ἐγὼ δὲ δωρούμενος. *Damos Scombrus:* σύντε μὲν, ἣν ἐν δέοντι ἀνασώζῃ. *Diocles Caryſtius:* αἱ δ᾽ ἔξω ῥυεῖσαι σάρκες εἰς μηδὲν μεταβάλλονται. *Hermagoras* raras ſententias

11 *Glycon Syriçon dixit*] Lege, *Glykon Spyridion.* N. Faber.

12 *Ει τὴν ἀρχὴν δαπανῶ*] *Si principatum decoquo*, vertit Schottus. Lege τὴν ὕπαρξιν. Gronovius.

13 *Agrotas Maſſilienſis longe lividiorem*] Sic etiam Eraſmus & ſcriptus. Quid eſt autem *livida ſententia?* Scribe omnino: *vividiorem.* Quas alibi dicit *excitatas.* Præfatione lib. 3. excerptor. *compoſitio aſpera & quæ vitaret compoſitionem ſententia viva.* Horatius, de arte: *& vivas hinc ducere voces.* Ubi ex ſcholio ſubſtituerunt, *veras.* Tacitus l. 13. *qui vividam & incorruptam eloquentiam tuendis civibus exercerent.* Mox haud dubie legendum: *qui in hac controverſia tanquam rivales nugati ſunt.* non rogati. Quaſi certarent, quis majores nugas blatteraret. Statim ſic diſtingue: *Dicebat autem Agrotas inculta, ut ſciret illum inter Græcos non fuiſſe; ſententiis fortibus, ut ſcires illum inter Romanos fuiſſe.* Oratio ejus non reſipiebat oleum & palæſtram, quæ à Græcis, ſed ipſa illa horrida & inculta verba & compoſitio ſenſus exprimebant fortes, qui Romanorum. *Idem.*

tentias dicebat, ſed argutas; & quæ auditorem diligentem penitus afficerent, ſecurum & negligentem tranſcurrerent. In hac controverſia dixit: *ὦ τύχης δεινῆς! ταῦτα ἐπιτάττοντες, ἀλλήλοις ἐποιοῦμεν.* *Barbarus* dixit vulgarem ſenſum ſatis vulgariter: *Γνώσῃ, τέκνον, ὅτι νοῦς ἂν πέσῃ τι, ἀναφύει.* Elegantius hoc compoſuit *Hiſpo Romanus.* Placet vobis frugalitas mea, quod patrimonium ſervo, quod acquiſivi, uxorem mature duxi, ſemper dilexi, quod ad omnem me tutum fabulam præſtiti. Illud affirmo, nihil tota vita frugalius feci. Rem ab omnibus dictam celeberrime *Syriacus Vallius* dixit: Fili, quando vis, deſinamus.

CONTROVERSIA XV.

Peregrinus negotiator.

Thema. *Quidam, cum haberet formoſam uxorem, peregre profectus eſt. in viciniam mulieris peregrinus mercator commigravit. ter illam appellavit de ſtupro, adjecit preces, negavit illa. deceſſit mercator: teſtamento omnibus bonis heredem eam reliquit, & adjecit elogion,* Quia pudicam comperi. *adit hereditatem: redit maritus, accuſat adulterii ex ſuſpicione.*

CONTRA UXOREM. *Porcii Latronis.* Quanquam eo prolapſi mores jam ſunt, ut nemo ad ſuſpicanda adulteria nimium credulus videri poſſit: tamen ego adeo longe ab eo vitio ſemper fui, ut etiam timeam, ne quis in me aut nimiam patientiam, aut nimium ſtuporem arguat, quod tam feram querelam detuli. Non accuſo adulteram, niſi divitem factam: ex ea domo ream protraho, in qua jam nihil meum eſt. cum ego tamdiu peregrinatus ſim, nullum periculum terra marique fugerim, plus iſta intra unam viciniam, quam ego toto mari, quæſivit. Poſt tantos impudicitiæ quæſtus, ſi tacere poſſum, confitendum habeo, hac me cauſa abfuiſſe, ut in acceſſione patrimonii

peregrinando cum uxore certarem. Illud, Judices, mihi tormentum eſt, quod notata judicio veſtro, ut multiplicatam dotem perdat, plus tamen ex quæſtu habet, plus habitura eſt, quam quantum damnatæ perdendum eſt. Tantum in iſtam dives amator effudit, ut poſt pœnam quoque expediat fuiſſe adulteram. Quæ præceperim uxori proficiſcens, ſcio: cetera quemadmodum adoleſcens formoſus, dives, ignotus, in viciniam formoſæ, & abſentia viri nimium liberæ mulieris commigraverit, quemadmodum aſſidua ſocietate quotidianæ per diem noctemque libidinis exhauſtis viribus perierit, interrogate rumorem. Vos interrogo, Judices, quid officii mei fuerit. Poteram ego ſalvo pudore meo nihil de hereditate ſuſpicari, [1] in qua etiamnum auctor ab uxore dictus ſum? Veni, nihil aliud quam ut fortunam meam querar. nam cauſam melius vos noſtis. Tempus eſt, Judices, de uxore & marito credi, mulierem tam formoſam amari potuiſſe. Pudica forte ſic amari, ne ſolicitaretur, potuit. Neque eſt quod dicat: Non in meo iſtud arbitrio poſitum. Erratis vos, Judices, [2] ſi non maximum

CONTROV. XV. 1 *In qua etiamnum auctor*] Non potuit enim in poteſtate mariti conſtituta, niſi eo auctore hereditatem ſibi relictam cernere: ſed ea mariti auctoritas *νόμῳ χάριν*, abſente marito, vel ignorante, interponebatur, ideoque ait ſe auctorem dictum, quia reipſa non fuit. *N. Faber.*

2 *Si non maritum*] Male hæc aliter in editione Romana, quæ nos ex veteribus editionibus reſtituimus. Vult autem dicere quod Ovidius eleg. 4. lib. 3 Amorum his verſibus expreſſit:

Quicquid ſervatur, cupimus magis: ipſaque furem
Cura vocat: pauci quod ſinit alter amant:
Nec facie placet ipſa ſua, ſed amore mariti:
Neſcio quid, quod te ceperit eſſe putant.

& quæ ſequuntur. *Idem.* Sententiam, quam fingit hic Faber, fatendum eſt bonam eſſe, ſi per ſe & extra hanc materiam ſpectetur. Sed hic & quæ præcedunt, & quæ ſequuntur, aliud exigunt. Mulier dicit, non potuiſſe impedire ſe, quo minus in ſe oculos conjiceret peregrinus. Maritus probare vult judicibus potuiſſe: matronam quippe pulcram eſſe poſſe ita, ut & ſit gravis, & ipſa comptus modeſtia, comitatu, vultu ſpem ſui præcidat illis etiam, quibus placuit. Contra & animum & ſtimulum tentandi mœchis addere maxime, quod ſperent poſſe corrumpi natura facilem & amabilem. Eam autem ſpem non præbere omnes ex eo conſtare, quod, hoc ſi foret, omnes amarentur & appellarentur, & quidem non ab uno tantum, ſed à populo quodam adulterorum. Nimirum optime Pal. adſcriptum: *ſi non maximum ad ſolicitandam*

ximum ad ſolicitandam matronam putatis irritamentum ſpem corrumpendi, quamvis facilem, quamvis amabilem ſexum. Si tantum in formoſa ſperari poteſt, quantum placere poteſt, omnes formoſæ in ſe univerſos populos converterent. Matrona [3] quæ ſe adverſus ſolicitantes aviam volet, prodeat in tantum ornata, ne immunda ſit: habeat comites ejus ætatis, qui impudicos, ſi nihil aliud, verecundia annorum removeant: ferat jacentes in terram oculos: adverſus officioſum ſalutatorem inhumana potius quam inverecunda ſit: etiam in neceſſariam reſalutandi vicem multo rubore confuſa, longe ante impudicitiam neget ore, quam verbo. in hac ſervandæ integritatis cuſtodia nulla libido irrumpet. Prodite mihi fronte in omne lenocinium compoſita, paulo obſcurius quam poſita veſte nudæ, exquiſito in omnes facetias ſermone, tantum non ultro blandientes, ut quiſquis viderit, non metuat accedere. Deinde miramini, ſi, cum [4] tot argumentis pudicitiam proſcripſerit, cultu, inceſſu, facie, aliquis repertus eſt, qui incurreret, & reti adulteræ ſe non ſubduceret. Internuntium, puto ſolicitantis ſe, arripi & denudari juſſit, flagella & verbera, & omne genus cruciatus popoſcit, in plagas deterrimi mancipii vix imbecillitatem muliebris manus continuit. Nemo ſic negantem iterum rogat. Quotiens, quod non una peregrinareris, queſta es? apud quem indignata es? Abunde in argumentum pudicitiæ profuturum putas, ſi ſtuprum tantum negaveris, quod plerumque etiam impudiciſſima, ſpe uberioris præmii, de induſtria ſimulat. Quando de injuria tua viro ſcripſiſti, & ne in occaſionem ſimilis injuriæ

dam matronam putatis irritamentum ſpem corrumpendi. Sed & in ſequente membro legendum aut *ſperari poſſet*, aut *converterent*. Forte &, *univerſorum oculos*. Gronovius.

3 *Qua ſe adverſus ſolicitantes aviam volet*] Quis intelligit, *aviam adverſus ſolicitantes*? Pal. ſcriptus, Eraſmus, Schotti, *laſcivia:* pleṙique etiam *ſolicitatos*. Sed hæc æque corrupta. Fortaſſe: *qua ſe adverſus ſolicitantes ſalvam volet*. Livius, lib. 1. *quid enim ſalvi eſt mulieri amiſſa pudicitia?* Vel etiam: *adverſus ſolicitatores tutam*. Idem.

4 *Tot argumentis pudicitiam proſcripſerit*] Lege, *proſcripſeritis*. Idem.

juriæ ſolitudo tua pateret, maturiorem reditum rogaſti? & quanto decentius contumeliam penetralium meorum uxoris epiſtola, quam teſtamento ſolicitatoris, cognoſcerem? Miſerrimus omnis ſeculi maritus, ſic contempta abſentia mea, etiam nunc injuriam meam neſcirem, ſi, qui fecerat, tacere voluiſſet. Totiens ſolicitantem in iſtam faciem qua placere poteras, convertiſti. Non omne ornamentum, veluti cauſam talis injuriæ, execrata es? Quod proximum eſt à promittente, rogata ſtuprum, tacet. Inſpicite adulteri cenſum [5] ex eo impune, ſi quod adulteris edidit, ſi eſt aliquid quod non erit. Quid ſingillatim omnia percenſeo? [6] quicquid ego non emi in mundo tibi miſer, ut maritus, cum omni cenſu meo inter munera adulteri lateo. *Sola mihi heres eſto.* Quid ita? habes, inquit. ſcripſit cauſas. quia cum ſemel appellaſſem, cum iterum, cum tertio, non corrupi. O nos nimium felices, & aureo, quod aiunt, ſeculo natos, ſi etiam qui impudicas quærunt, pudicas honorant! Omnium bonorum meorum, omnis pecuniæ meæ ſola heres eſto: quia corrumpi non potuit, quia tot ſolicitationibus expugnari non potuit, quia tam fideliter pudicitiam cuſtodivit. Tace pauliſper nomen auctoris: numquid non teſtamentum viri credetur? nullam eſſe in uxore ſuſpicatur infamiam inter mutuum ejus amorem, aut certe ita creditum. jam moriturus tabellas occupare. ſi vultis cum muneribus meis imponere, elogium ex teſtamento adulteri petendum eſt. *Sola heres eſto:* quamvis aliena, quamvis ignota: tantum quia pudica, quia incorrupta eſt. Quid? iſti tam cenſorio adultero non mater eſt? non ſoror? non propinqua? aut nulla earum pudica eſt? Idcirco, ſcilicet! cum tantis divitiis peregrinas urbes in honorem pudicitiæ incognitæ perambulabat. Illic ubi natus eſt, nulla pudica erat.

5 *Ex eo impune*] Videtur: *& meo componite.* Gronovius.

6 *Quicquid ego non emi*] Vividius erit: *Quid ego non emi in mundo tibi miſer? At maritus cum omni cenſu meo inter munera adulteri lateo.* Idem.

7 Quod

erat. at illic ubi negotiatus, quia nulla non prostituta erat, vacuo testamento pudica heres per errorem quæsita est. Ego adulteram arguo, quam in matrimonium recepi, qui communeis ex illa liberos precatus sum, qui pudicam libentissime crederem. Adeone jam ad omnem patientiam seculi mos abiit, ut adversus querimoniam viri uxor alieno teste defendatur? At hercules adversus externorum quidem opiniones speciosissimum patrocinium erat: *Ego viro placeo.* At ego, si hunc morem inscribendi respicitis, in conspectu vestro ita scribam: *Uxor mea heres esto; quod peregrinante me adamata est, quod heres ab adolescente alieno ac libidinoso relicta est, quod tam infamem hereditatem adiit.* A duobus vos testamentis in consilium mitto. utrum secuturi estis? [7] quo ab adultero absolvitur, an quo damnatur à viro? Magnus pudicitiæ fructus est, pudicam credi, & adversus omnes illecebras atque omnia delinimenta muliebris ingenii, est veluti solum ac firmamentum in nullam incidisse fabulam. novos fortasse, non in omnium æstimationem occurrere. & horrenda multa, deinde ac varia daturus experimenta. fœmina quæ damnum pudicitiæ * qui vis est, atque curandus est, esse ac videri pudicam.

Cetera desunt. Quæ sequuntur, sumpta sunt ex Epitome.

Muliebrium vitiorum fundamentum avaritia est. Quæ potest non timere opinionem adulteri, potest non timere adulterium. Ex omni rupe conchylium trahitur, quo vestis cruentetur. Infelices ancillarum greges laborant, ut adultera tenui veste perspicua sit, & nihil in corpore uxoris suæ plus maritus, quam quilibet alienus peregrinusque agnoverit. Frustra æstimabo esse indicia, si tantum qui

7 *Quod adultero absolvitur*] Mallem, *quo ab adultero absolvitur, an quo damnatur?* N. Faber.

qui rogat, comperit pudicam. Omnes te impudicam loquuntur, pudicam tantum unus, & peregrinus. Cui plus laudator quam accusator nocet. Uxorem meam nusquam audivi pudicam, nisi in adulteri elogio. Dejice in terram oculos, & aures tuas externorum vocibus claude. Sibi quisque pro te neget. Pudicam ille dixit, ego impudicam. Puto, plus creditis civi, quam peregrino: marito, quam adultero. Ipsum elogium corruptoris animo scripsit. *Quia pudicam*, inquit, *comperi*. quod nulli præter me contigit. *Pars altera*. Formosa est: hoc natura peccavit. Sine viro fuit: hoc maritus peccavit. Appellata est: hoc alius peccavit. Negavit: hoc pudice. Heres relicta est: hoc feliciter. Hereditatem adiit: hoc consulto fecit.

LIBER SEPTIMUS,

qui vulgo TERTIUS.

Seneca, Novato, Seneca, Melæ, filiis.

INSTATIS mihi quotidie [1] de Albutio: non ultra vos differam, quamvis non audierim frequenter, cum per totum annum quinquies sexiesve populo diceret, ad secretas exercitationes non multi irrumperent, quos tamen gratiæ suæ pœnitebat. Alius erat cum turbæ se committebat: alius cum paucitatem contempserat. Incipiebat enim sedens, &, si quando illum produxerat calor, exsurgere audebat. Illa intempestiva in declamationibus ejus philosophia sine modo tunc, & sine fine evagabatur: raro totam controversiam implebat: Non posses dicere divisionem esse, non posses declamationem. tanquam declamationi multum deerat, tanquam divisioni multum supererat. Cum populo diceret, omnes vires suas advocabat, & ideo non desinebat. [2] Sæpe declamante illo ter buccinavit, dum cupit in omni controversia

1 DE *Albutio*] C. Albutii Sili vita extat à Suetonio descripta lib. de claris Rhetoribus, à quo petenda est. B. Hieronymus in Chron. Silonem vocat, vereor ne corrupte, quem claruisse anno imperii Augusti 32 scribit. Rhetorica etiam quædam composuit, quæ reprehendit Quinctilianus, cap. 16. lib. 2. & c. 3. & 8. lib. 3. addito tamen elogio, quo eum non obscurum professorem, & auctorem dicit. Porro per *t* scribendum est Albucii nomen, non per *t*, ut hic scribitur, & vulgo apud auctores. id autem probant lapides & Albucillæ nomen apud Tacitum. Idem de Porcio, Vinicio, & ceteris ejusmodi censendum est. N. *Faber.*

2 *Sæpe declamante illo ter buccinavit*] Quod fiebat appetente nocte. Tragœdia Thyestes:

Nondum in noctem vergente die
Tertia misit buccina signum.

Quomodo etiam intelligo locum Livii

versia dicere, non quidquid debet dici, sed quidquid potest. Argumentabatur molefte magis quam subtiliter; [3] argumenta enim argumentis colligebat: & quasi nihil esset satis firmum, omnes probationes probationibus aliis confirmabat. Erat & illud in argumentatione vitium, quod quæstionem, non tanquam partem controversiæ, sed tanquam controversiam, implebat. Omnis quæstio suam probationem habebat, suam exsecutionem, suos excessus, suas indignationes, epilogum quoque suum. [4] Ita unam controversiam proponebat, plures dicebat. Quid igitur? omnis quæstio per numeros suos implenda non est? Est quidem, sed tanquam accessio, non tanquam summa. Nullum habile membrum est, si corpori par est. Splendor orationis, quantus nescio an in ullo alio fuerit. Non lexis magna, sed phrasis. Dicebat etiam citato & effuso cursu, sed præparato. Extemporalis illi facultas, ut affirmabant qui propius

vii lib. 26. *Dimittens*, inquit, *Prætorium, tribunis militum, ac præfectis sociorum imperavit, uti duobus milibus equitum denuntiarent, ut ad tertiam buccinam præsto essent.* quæ malo ad diei tempestatem referre, quam ad signum militare. Sequitur enim, *cum hoc equitatu nocte Teanum profectus.* N. Faber.

3 *Argumenta enim argumentis*] Mss. tres auctius: *Argumentabatur moleste magis quam subtiliter: argumenta enim.* Quæ genuina auctoris esse, neque abesse debere, quivis videt. Molestum est auditori, orantem in nullo argumento quantumvis aperto & manifesto aequiescere: videtur enim diffidere ingenio aut prudentiæ ejus, tanquam nisi nova ratione constrictus aut nolit aut nesciat adsentiri. Interitque exspectatio dicendorum, quæ maxime attentionem parit, cum pronuntiata te per se probabili subinde subjiciuntur, quæ nulla necessitas requirebat. Præterea omnes argumentationes facile fastidium pariunt. Præfatione l. 5. *Qui declamationem parat, argumentationes, quia molesta sunt & minimum habent floris, relinquit: sententiis explicationibusque audientes delinire contentus est.* Itaque dum subtilis & accuratus esse cupit Albutius, dum nimia solicitudine acervos probationum struxit; molestus ac putidus magis visus est, quam subtilis. Editio, quæ, in omnia utriusque Senecæ prosa oratione scripta, Schotti curam nescio quam fideliter promittit, exhibet: *argumenta cum argumentis:* à manu alicujus offensi τῷ *enim.* Sed hoc referebatur ad illud, quod jam adjecimus. Perperam autem vir doctus, *colligabat.* Controvers. 32. *Ego sanitatis meæ, si potuero, argumenta colligam.* Gronovius.

4 *In unam controversiam proponebat*] Veteres quidam, in quibus optimus, habent, *Ita in unam controversiam proponebat plures dicebat excusationem suam. Quid igitur?* quam tamen lectionem non video cur editæ præferam. Quatenus autem dicendum sit, vide elegantem Plinii Junioris ad Tacitum Epistolam lib. epist. 1. N. *Faber.*

5 *In-*

propius norant, non deerat, ſed putabatur ipſe ſibi deſſe. Sententiæ, quas optime Pollio Aſinius albas vocabat, ſimplices, apertæ, nihil occultum, nihil inſperatum afferentes, ſed vocales & ſplendidæ. Affectus efficaciter movit, figurabat egregie, præparabat ſuſpicioſe. Nihil eſt autem tam mimicum, quam manifeſta præparatio. Apparet enim ſubeſſe neſcio quid mali. ideoque moderatio eſt adhibenda, ut illa ſit præparatio, non confeſſio. Locum beate implebat. Non poſſes de inopia ſermonis Latini queri cum illum audires: tantum orationis cultæ fluebat. Numquam ſe torſit quomodo diceret. Sufficiebat enim illi in quantum voluerat, explicandi vis. Itaque ipſe dicere ſolebat, cum vellet oſtendere, non hæſitare ſe in electione verborum: Cum rem animus occupavit, verba ambiunt. [5] Inæqualitatem in illo mirari libebat. Splendidiſſimus erat. idem res dicebat omnium ſordidiſſimas, *acetum*, & [6] *puleium*, & *laternas, philerotem, ſpongias*: nihil putabat eſſe, quod dici in declamatione non poſſet. Erat autem illa cauſa: timebat, ne ſcholaſticus videretur. Dum alterum vitium devitabat, incidebat in alterum: nec videbat, nimium orationis ſplendorem his admixtis ſordibus non defendi, ſed inquinari: & hoc æque omnium eſt, ut vitia ſua excuſare malint, quam effugere. Albutius enim non, quomodo non eſſet ſcholaſticus,

5 *Inæqualitatem in illo mirari libebat*] Suetonius in ejus vita: *Sed ex eo clarus propria auditoria instituit, ſolitus propoſita controverſia ſedens incipere, & calore demum provectus conſurgere & perorare. declamavit autem genere vario modo ſplendide atque ornate, tum ne uſquequaque ſcholaſticus exiſtimaretur, circumciſe & ſordide, & tantum non trivialibus verbis.* Ita enim partim veteres libri partim rei veritas legendum eſſe hunc locum comprobant. N. *Faber.*

6 *Puleium & laternas philerotem, ſpongias*] Plerique libri: *puleium. damam, philerotem, laternas, ſpongias.* Quod probat Turnebus, applicatque Horatii: *Viſne tegam ſpurco Damæ latus?* Schottus vel notum animal, vel liberti aut ſervi nomen intelligit: quod & de *Philerote* vocabulo cenſet: etſi Antonius Auguſtinus, *pilam, rotam.* In membranaceo Voſſii erat, *dainnam.* Itaque ſuſpicor: *puleium, latrinam, paderotem, laternas, ſpongias.* *Paderos*, acanthi genus apud Plinium & εἶδος μύρου Heſychio, quo Demetrium Poliorceten Ælianus, Phalerea Athenæus faciem leviſſe, & pallidas meretrices fucaſſe genas Alexis apud Athenæum teſtantur: unde color *paderotinus* & *oxypaderotinus.* De quo monuit Th. Rheinſius, vir ampliſſimus. *Gronov.*

7 *Magno*

è foro, & tantum unius figuræ crudelis eventus. Nam in quodam judicio centumvirali, cum diceretur [8] jurisjurandi conditio aliquando facta ab adversario, induxit ejusmodi figuram, qua illi [9] omnia crimina regereret. Placet, inquit, tibi rem jurejurando transigi? jura, [10] sed ego jusjurandum dabo. Jura per patris cineres, qui inconditi sunt. Jura per patris memoriam. Et executus est locum. quo perfecto surrexit [11] L. Arruntius ex diverso & ait: Accipimus conditionem: jurabit. Clamabat Albutius: Non detuli conditionem, schema dixi. Arruntius instabat. Centumviri

8 *Jurisjurandi conditio aliquando facta ab adversario*] Quam bene dicatur *facere conditionem*, haud certo scio; sed frequentissimum esse scio *ferre*. Plautus Menæchmis: *Apud ædiles pro ejus factis plurimis pessimisque dixi caussam: conditiones tetuli tortas, confragosas*. Cælius ad Ciceronem: *si existimas eandem rationem fore Cæsaris in dimittendis adversariis & conditionibus ferendis, erras*. Antonius apud Ciceronem, Philipp. 13. *qui me præcipitem egerunt æquissimas conditiones ferentem*. Livius lib. 27. *Enimvero indignum ratus Philippus, victos victori sibi ultro conditiones ferre*. Et lib. 37. *Duæ conditiones en latæ sunt*. Ergo & hic lege: *jurisjurandi conditio aliquando lata*. Sic & infra malim cum Erasmo & duobus Pall. *non tuli conditionem*. Gronovius.

9 *Omnia crimina retegeret*] Magnam speciem habet, quod nonnulli libri, *irrogaret*. Alii *detegeret*, quod Schottus verum putat esse. Mihi vero, quod in membranaceis duobus inveni, *regereret*. Idque video de conjectura etiam restituisse Juretum. Sic apud Plautum, Pseudolo: *Ingere mala multa*. Plinius, lib. 6. epist. 22. *Enumeravit crimina fœda manifestaque. Ille cum diluere non posset, regessit*. Quod sequitur, particula auctius præbet chartaceus: *Et placet, inquit, tibi rem jurejurando transigi?* Eleganter, uti jam superius in alio dictum est. *Idem*.

10 *Sed ego jusjurandum dabo*] *Dat jusjurandum* ipse qui jurat: non præscribit alteri. Forte: *Jura, sed ego jusjurandum dictabo*. Idem.

11 *L. Aruntius ex diverso ait*] Emenda *Arruntius* per duplex *rr*, quemadmodum fasti & auctores Græci scribunt: Is est senator, & consularis frequenter Tacito sub imperio Tiberii dictus, quem divitem, promptumque artibus egregiis, & pari fama publice Augustus dignum imperio, & ausurum, si casus daretur, judicavit: cujus etiam sanctissimas artes alibi vocat idem auctor, interque eos recenset Suilius qui incorrupta vita & facundia ad summa pervenerunt. Clarior tamen morte bene usus evasit, quam vide apud eundem Tacitum lib. 6. In quo fortasse etiam lib. 2. in Pisonis judicio, *T. Arruntius* inter patronos à Pisone petitos pro *L.* male scribitur. Nam T. Arruntii oratoris nulla mentio exstat; & excellentem oportet fuisse patronum, quem ante Asinium Gallum & Marcellum Æserninum, vel Piso petiit, vel Tacitus nominavit. Celebrem autem fuisse hanc Albucii fabulam in scholis, Quinctilianus auctor est c. 2. lib. 9. *N. Faber*. Non saniora his ait Schottus ea, quæ in Epitoma habentur. Credo; sed lege cum duobus nostris: *quo perfecto surrexit L. Arruntius ex diverso, & ait: accipimus conditionem; jurabit*. Gronov.

12 *Nec*

tumviri rebus jam ultimis ſe parabant. Albutius clamabat: iſta ratione ſchemata de rerum natura tolluntur. Arruntius aiebat: Tollantur, poterimus ſine illis vivere. Summa rei hæc fuit. Centumviri dixerunt, dare ipſos ſecundum adverſarium Albutii, ſi juraret ille. Juravit. Albutius non tulit hanc contumeliam, ſed iratus calumniam ſibi impoſuit: nunquam enim amplius in foro dixit, homo ſummæ probitatis, qui nec facere injuriam, nec pati ſciret. Et ſolebat dicere: Quid habeo quare in foro dicam, quum plures me domi audiant, quam quemquam in foro? Cum volo, dico quamdiu volo, aſſum utri volo. Et quamvis non fateretur, hoc delectabat illum in declamationibus, quod ſchemata ſine periculo dicebantur, [12] nec in ſcholaſticis tamen effugere contumelias poterat Ceſtii, mordaciſſimi hominis. Cum in quadam controverſia dixiſſet Albutius; Quare, calix, ſi cecidit, frangitur: ſpongia, ſi cecidit, non frangitur? aiebat Ceſtius: Ite ad illum cras: declamabit vobis, quare turdi volent, cucurbitæ non volent. Cum dixiſſet Albutius in illo, qui fratrem parricidii damnatum exarmata nave dimiſit, Impoſuit fratrem in culleum ligneum. Ceſtius eandem dicturus, ſic expoſuit controverſiam. Quidam fratrem domi à patre damnatum, noverca accuſante, cum accepiſſet ad ſupplicium, impoſuit in culleum ligneum, ut perveniret, neſcio quo terrarum. Ingens riſus omnium ſecutus eſt. Sed nec ipſi bene ceſſit declamatio. paucas enim res bene dixit. ſed cum à ſcholaſticis non laudaretur; Nemo, inquit, imponit hos in culleum ligneum, ut perveniant, neſcio quo terrarum, ubi calices franguntur ſi ceciderint, ſpongiæ non franguntur. Video quid velitis: ſententias potius audire, quam jocos. fiat. Audite ſententias in hac ipſa controverſia dictas.

CON-

12 *Nec tamen in ſcholis effugere*] Eraſmus omneſque Gruteri cum membranaceis Voſſii & Hugenii: *Nec in ſcholaſticis tamen:* id quod neminem advertit, cum ſit veriſſimum. Perinde ac ſi dixiſſet, in controverſiis hiſce luſoriis, in declamationibus. Vide quæ ad Controv. 11. diximus. *Gronovius.*

CON-

CONTROVERSIA XVI.

Ab archipirata filio dimiſſus.

Thema. *Mortua quidam uxore, ex qua duos filios habebat, duxit aliam. Alterum ex adoleſcentibus domi parricidii damnatum*[1] *tradidit fratri puniendum: ille exarmato navigio impoſuit. Delatus adoleſcens ad piratas, archipirata factus eſt. Poſtea pater peregre profectus, captus eſt ab eo: & remiſſus in patriam, abdicat illum.*

CONTRA PATREM. *Albutii Sili.* De fratre nec judicare audeo, nec loqui. Uno nomine gratias ago, & gratulor, quod patrem ſervare potuit mori juſſus. Tanta tempeſtate confuſus, neque æſtimare quicquam, neque diſpicere potui. [2] Plura tibi crimina, pater, fortuna torquente, quam quæ videris ipſe noſſe, indicabo. ſolutum mihi fratrem tradideris, an alligatum, neſcio. quantum ad meum ſtuporem attinet, etiam fugere potuit. nec ſatis memineram, tale miniſterium mihi pater, an noverca, mandaſſet. miniſterium, an pœnam eſſe voluiſſet. vindictam parricidii, an parricidium. Inſui fratrem culleo jubes? non poſſum, pater. Non ignoſcis. an non credis? ego contendo nec te quidem poſſe. Si quis tibi dixiſſet tyrannus: Veni, tuis manibus filium inſue: in hoc opere potes oculis tuis, potes manibus uti? potes audire incluſi filii gemitum? Si potes: timeo ne innocentem damnaveris. Si non potes: quid frater in fratrem non poſſit, patrem teſtem dedi. Quid accuſas, quod impunitatem fratri dederim? [3] in quo facto conſilium meum victum eſt? à me

CONTROV. XVI. 1 *Tradidit fratri puniendum*] Ms. *emergendum* Scribe, *mergendum*. nempe inſutum culleo. *Gronovius.*

2 *Plura timui*] Sic veteres editiones, quod levi mutatione corrigi, & emendari poteſt: *Plura tibi crimina pater.* N. Faber.

3 *In quo facto conſilium meum victum eſt?*] Hoc omni ſenſu caret. Eraſmus & Pal. *fit*, ſine interrogatione, inquit Gruterus. Lege: *Quid accuſas, quod* impu-

me frater ut viveret, non impetravit: ut fugeret, non impetravit. Nihil aliud impetravit, quam ut aliter quam in culleo moreretur. Causam malam habeo, [4] ut inter fratres. Ubi spes? in gubernaculo nulla est. in remigio? ne hoc quidem. in comite? nemo repertus est naufragii comes. in velo? in arte? omnia pene instrumenta circumcisa sunt. Adminiculum in spe nullum est. patri sum excusandus, an fratri? de filio tuo hoc respondeo, quandiu [5] in patrio solo morari licet, civis est: projectus in mare quicquid post exilium, vel facit, vel patitur, ab omni fœdere vitæ communis abstractus, [6] pœnarum ejus pars non est, nequitiæ opus est. sed aliis querentibus, te ipsum testem dabo, non esse piratam. Ego illi terræ, ego lucis conspectum, ego etiam mortis humanæ facultatem abstuli. Fortuna ipsa, quæ miserta ejus est, nihil tamen illi præter mare reliquit. Moriendum est mihi. pater jussit. neque ego te deprecor, ne moriar, nec tibi licet non facere quod jussus es. Inter patrem iratum & fratrem moriturum, arbitrium

impunitatem fratri dederim, cum fato consilium meum victum sit? Nam & Vossianus *sit*. Non ego in caussa, quod evasit: quantum ad me, pericrat; fato servatus est. *Gronovius.*

4 *Ut inter fratres*] Fortasse rectius, *vel inter fratres*, aut potius, *vel inter patres*: id est, vel a patribus, quorum interest & filios obsequentes esse, ut nimis hac in re obsequens, & in fratrem crudelis condemnabor. *N. Faber.*

5 *In patrio solo morari*] Vulgo hæc habetur lectio, quam edendam curavimus: veteres tamen editiones, *quamdiu in primo solo morari*, repræsentant. *Idem.*

6 *Pœnarum ejus pars non est*] Immo vero pœnarum pars esse videtur, ut qui naufragus & exul sit, cogatur etiam piraticam facere: quare vide ne delenda sit negatio. Sic Faber. At Gruterus: Sic & Pall. mss. itaque nihil hic mutaverim. Nam suspicor longe aliud quid latere, quam putat vir doctissimus. de quo alias. Quicquid illud fuit, non potuit non falsum esse, quum mentem declamatoris unice penetraverit Faber. Sed negatio transponenda est hoc modo: *pœnarum ejus pars est, non nequitiæ opus est.* Magnam invidiam damnato faciebat pater eo, quod esset pirata: ex hoc argumentabatur & parricidam esse potuisse, justeque damnatum esse. Eam invidiam hac responsione alter filius tollit, indicans, quod mare quæstui habeat, non esse notam patefacti prioris animi pravi, sed tristissimam & pœnalem necessitatem. Alterum habes in parte patris: *Nega tu parricidam fuisse, quem scis esse piratam.* Alterum & in divisione Latronis: *Et adjecit, hoc die illum pandi dare inter barbaros inclusum, per quos necesse est illi prædari, patrem capere.* Ubi forte legendum: *hodieque sinum.* Gronovius.

7 Li-

bitrium pietati tuæ necessarium suscipe. Sanguinem meum patri refer, culleum mihi remitte: volo mori, sed pura manu tua: hoc tuæ pietatis munus ad inferos perferam, [7] licuisse mihi per fratrem aliter quam parricidæ mori. *Asinii Pollionis.* Æquas mihi præbete aures; dabo vobis etiam damnatum absolvendum. Vivit, inquit, frater. non credo. servavit, inquit, me: fecisti ut crederem. Hæc est summa rerum gestarum. In ea domo, in qua tam facile parricidium creditum est, ego fratrem occidere non potui, frater patrem. Quid mihi cum ista tabula? semel mori volo. *Q. Haterii.* Emicabant densis undique nubibus fulmina, & terribili fragore horridæ tempestates absconderant diem, imbres undique, & omnia procellis sævientia. Expectat, inquit, parricidam mare, intumuerat subitis tempestatibus mare, justis quoque navigiis horrendum. Fateor, fateor, dixi. fratrem tibi, si innocens est, fortuna, commendo. Fragmentum infelix, & jam navigaturis omen: quod si quis gubernator vidisset, iter suum distulisset. Naufragus è litore emittitur. *Marcelli Esernini.* [8] Habes, inquam, frater, si innocens es, navigium: si nocens, culleum. non potui facere parricidium, & (quam facile erramus homines!) factum putavi. deliberabam, an parerem patri. [9] Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies. [10] Invenire, etiam

7 *Licuisse mihi per fratrem aliter quam parricidæ mor.*] Hæc verba nescio quis virgulis tanquam aliena circumscripsit. At caussa nulla est, cum optime proximis cohæreant. Deprecatur enim culleum, & mori quidem non recusat damnatus à patre; sed mori ut parricida, cujus criminis se conscium negabat. Atque hoc ipsum est sensu, quod inferius Albutio tribuitur: *Hoc unum mihi præsta beneficium; sine me non tanquam parricidam mori.* Nam recte negationem addit Faber. Neque obstat Triarii: *Insue me culleo, certe sententiam mariæ, non videbo:* & Musæ: *Imposui multam recusantem, & insui culleo postulantem:* nam hi alium colorem induxerunt. *Gronovius.*

8 *Habes, inquam frater, si innocens es*]. Andromacha in Troade Tragœdia:

——*fata si miseros juvant,*
Habes salutem: fata si vitam negant,
Habes sepulchrum. N. Faber.

9 *Frater, inquit, tu primus*] Misere acceptus erat hic locus, cujus partem ex Epitome restituimus. Quæ restant autem corrupta, fortasse levius se habebunt, si legamus: *Inveni relictum etiam a naufragis navigium.* Idem.

10 *Invenire etiam locum à naufragiis*] Lege: *Inveni relictum etiam à naufragis navigium.* Gronovius.

 11 Pater

etiam locum à naufragiis, navigium. *Argentarii.* Quod jusseras, factum est: periit frater. Vivit, inquit, & me dimisit. Bono argumento probatur vivere. Utrasque ad cælum manus sustulit. Si nihil unquam impie cogitavi, si patrem meum etiam damnatus diligo, dii immortales, rerum judices, adeste. si aliter sentiret, infelicia sibi imprecatus est maria. sic navem suam rexit. *Blandi.* Jacebat in litore navigium: quod etiam integrum infeliciter vexerat. Credam parricidam, si tibi proficiscenti navigium suum reddidit. Subito mihi ferrum non sentienti cum animo pariter excidit; torpent manus, &, nescio qua perturbatione, tenebræ stupentibus offunduntur oculis. intellexi quam difficile esset, parricidium facere, etiam quod imperasset pater. Ita mihi, quæ sola miseros in domo nostra respicis, fortuna, succurras: ita mihi contingat, aut honeste vivere, aut mori: ita ex domo nostra ego sim ultimus reus, ut iste jurabat, meliorem se novercam habuisse, quam fratrem. *Cornelii Hispani.* Fateor, volui occidere: sed tunc intellexi, quam difficile esset parricidium. Ego, inquit, occidere patrem nolui: ne nunc quidem possum. [11] Pater noster navigavit sereno die, tranquillo mari, auspicato itinere, integra navi. Quid hoc est? navigavit damnatus felicius, quam qui damnaverat. Vade, inquit, patrem te habere mihi non licuit: habebo patronum, revertere. Magnum pietatis argumentum, filio carus pater, etiam post supplicium. Utrum vobis videtur, innocentiam apud piratas didicisse, an ne apud piratas quidem perdidisse? *Arellii Fusci patris.* Potuit patrem occidere: &, [12] quem testem timebat, abdicatus à patre? Quo me conferam? in mare? non possum:

11 *Pater noster navigavit*] Epit. *Profectus pater sereno die.* N. Faber.

12 *Quem testem timebat abdicatus à patre*] Mirum sic omnes servare codices, cum sit evidens distingui debere, *quem testem timebat?* nempe cum tenebat captivum inter piratas. Sequitur alia sententia, nihil cum priore habens commune: *Abdicatus à patre, quo me conferam? in mare? non possum: non natos habeo piratas.* Scilicet qui me captum servent, ut te servavit captum tuus. Sic posset acute legi pro *piratas.* Gronovius.

possum: iratos habeo piratas. Cum traditus est mihi frater, intemperatumque ut sumerem supplicium, si qua est fides, tentari me putavi, an possem parricidium facere. *Porcii Latronis.* Perieras, pater, nisi in parricidam incidisses. *Triarii.* In naufragio navigabat: parum est quod non occidit patrem, imo etiam integra navi dimisit patrem * resolutis compagibus, infelix omen navigationis. Insue me culleo: certe sentiam maria, non ea videbo. Scissa quoque vela fecerant sinus, & armatas classes naufraga præcesserat ratis: scires navigare qui servaturus esset patrem. Et jam pirata dicitur: iterum falso crimine male audit. *Cestii Pii.* Erat navigium, immo fuerat: sed adhuc crudelis & pertinax noverca, post omnia devicta nihilominus sævit. maria jam quiescunt, prædones jam miserentur, irati jam parcunt. Ibamus præter sepulcrum matris, ille mortem timens, ego scelus, expecta, vide an fortuna nobis objiciat scelus. Jacebat navigium pervetus, & attritum salo, vix unius capax animæ. Veni ad vos, victoriam pulcram petiturus, ut probem me parricidam. Non occidisti, inquit, fratrem, noverca. [13] audivi jucundissimam vocem: fateor me parricidam, occidi fratrem: tutus sum, pater, si hoc probetur? imposui in exarmatam navem: non est occidere? Novercæ quidem nunquam satis privignus occiditur. Multas rerum natura mortis vias aperuit, & multis itineribus fata decurrunt: & hæc est conditio miserrima humani generis, quod nascimur uno modo, multis morimur: laqueus, gladius, præceps locus, venenum, naufragium, mille aliæ mortes insidiantur huic miserrimæ animæ: [14] & hoc occidere vocatur, sed diutius: Si quis nunc stat in turba, [15] & hoc dicit: Huic quisquam parcat, qui fratrem suum occidit, & occidisse se probat? Componis in domo par, ut alter scelere

13 *Audivi jucundissimam vocem*] Lege: *Audi.* Gronovius.

14 *Et hoc occidere vocatur*] Sensus fuit: *& hoc quod vivere vocatur, occidere est, sed diutius.* Hunc locum tractat non semel in epistolis L. Seneca. *Idem.*

15 *Et hoc dicit: huic quisquam parcat*] Dele copulativam. *Idem.*

lere sit parricida, alter ministerio. Impositus est in navem frater: qualem navem? scitis, nihil esse periculosius, quam etiam instructa navigia: parva materia sejungit fato. Quid si vero non rudentibus?[16] committitur illa anima, non velis, non gubernaculo defenditur? Exarmata navis, & utroque patens latere, imponitur miser in naufragium: navigio[17] per se pessum ituro, pondus insuitur. Ecce navem divinitas armat. subito visa sunt vela, subito navis cœpit & regere se, & attollere. Magnum est præsidium in periculis innocentia. Sævum mare involvitur, procellæ spumante impetu latera navigii urgent, pulsatur undique navis periculis: innocentia tamen tuta est. O maria justiora judiciis! ô mitiores procellæ patre,[18] quam ejecistis animam? Nec hoc tantum divinitus gestum est, quod pervenit tutus in portum, excipitur classe prædonum. Habeat pater mentem navigandi.[19] capietur judex, ut illum pœniteat sententiæ suæ. Damnare me noverca parricidii potuit: parricidam facere nec damnando quidem potuit. Cognosce innocentiam meam in mari, quam domi noluisti. Complexu, osculis prosecutus est: sic patrem parricida dimisit. *Junii Gallionis.* Multa non agnosco: frater domi damnatus est, ego in publico: illi objectum est quod parricidium fecerit, mihi quod non fecerim. ille negabat: mihi novo patrocinio utendum est. Fratrem occidi: in ea domo[20] in qua parricida damnatur, hæc innocentia est. Video vos invitos

16 *Committitur illa anima*] Scribe: *parva materia sejungit fato. Quid si vero non rudentibus committitur illa materia, non velis, non gubernaculo defenditur?* Gronovius.

17 *Per se pessum ituro pondus insuitur*] Forte: *insuitur*, vel *injicitur*, vel *imponitur*. Idem.

18 *Quam ejecistis animam*] Sic vett. editiones; Romanam vero, *effecistis*, legere annotat Faber; neutram satisfacere; quare præstare asterisco signari locum. Nobis vero satis placet vetus, *ejecistis*. Est enim proprium illud verbum de illis, qui naufragi fluctu expelluntur in terram. Plautus Rudente: *Ambo illi in saxo, leno atque hospes, sedent ejecti.* Et surium: *nunc periculum est, ejecit alteram.* Et sæpius illa fabula. Virgilius, 1 Æneid.

Si quibus ejectus silvis aut urbibus errat. Idem lib. 4. *ejectum litore, egentem Excepi.* Idem.

19 *Capietur judex*] Fortasse, *capiatur judex.* N. Faber.

20 *In qua parricida damnatur*] Ms. parri-

invitos audire hoc genus defenſionis: malo itaque me vobis innocentem probari quam patri. Fratrem non occidi, non potui fratrem occidere. Idem timuimus, idem doluimus, idem flevimus: eundem patrem habuimus, eandem matrem, eandem novercam: mitioris natura pectoris ſum, mollioris animi. Non idem omnibus mortalibus natura tribuit ingenium: [21] animus hujus durior eſt, illius clementior: apud piratas quoque invenitur, qui non poſſit occidere: putas me dicturum, ne alius occideret? Si mater noſtra viveret: puto illi tradidiſſet. Quod proximum fuit, mihi tradidit. Utrum vobis videtur, per manus patris punire filium voluiſſe, an ablegare privignum? pudet me patrocinii mei. Timeo, ne, cum cœpero narrare quod fecerim, dicatis: Certe negabas te poſſe hominem occidere. *Muſæ.* Traditus eſt frater puniendus mihi potiſſimum. quod iſtud propoſito, pater, feceris, apud pleroſque diſputationem habet. Ego, [22] ſi quid mitius illo tempore voluiſti fieri, non intellexi. Impoſui multum recuſantem, & inſui culleo poſtulantem. Objicis mihi molliorem animum: alius mitior eſt plus quam debet, alius ſeverior eſt quam neceſſe eſt: mediis alius affectibus inter utrumque poſitus; totus in ſua poteſtate eſt. Quidam & accuſare & damnare poſſunt, & occidere: quidam tam mites ſunt, ut non poſſint in caput ne teſtimonium quidem dicere. Non poſſum hominem occidere: hoc vitium & apud piratas invenitur. Alii vivere ſine reipublicæ adminiſtratione non poſſunt: aliis in privato latere, & extra omnem invidiam ſeceſſiſſe, præcipua tranquillitas eſt: aliis non poteſt perſuaderi, ut matrimonio obligentur: aliis, ut careant: ſunt qui caſtra timeant, ſunt qui cicatricibus ſuis gaudeant. In tanta mo-

rum

parricidii. Suſpicor excidiſſe vocem ſimilem viciniæ. *Fratrem occidi: in ea domo, in qua parricidii damnatur innocens, hac innocentia eſt.* Gronovius.

21 *Animus meus durior eſt, illius*] Quid ſi legamus: *animus hujus durior eſt, illius clementior:* Et linea ſequenti, *putavi me electum, ne alius occideret,* deleta interrogandi nota? N. Faber.

22 *Si quid mitius illo tempore voluit fieri*] Omnino: *voluiſti.* Gronovius.

P 4 23 To

rum varietate, videte quantulum sit quod excusem; non ambitioni, non inertiæ veniam peto: misericors sum, non possum occidere hominem. Gratulare, pater, naturæ meæ. nunquam ejusmodi filius parricidium faciet. Hoc vitium à te traxisse videor. Non putatis misericordem, qui quem damnavit, fratri puniendum dedit? Centurio Luculli Mithridatem non potuit occidere: dextera simul ac mente languit: [23] prô bone Jupiter, Mithridatem quam non dubium parricidam! *Pompeii Silonis.* Gaude, pater; neuter ex filiis tuis parricidium fecit. dimisit in portum naufragum. Vis, pater, scire, accusator nocentior sit, an reus? Conjice in alteram navem novercam. illa faciat votum, precetur, si neminem innocentem accusavit, si privignum immerentem non oppressit, in eos piratas incidat, qui nesciant captos dimittere.

Pars altera. Musa. Parricida meus in mari regnat. *Sepullii Bassi.* Nega tu parricidam fuisse, quem scis esse piratam. *Gabii Sabini.* Facinus indignum, parricida damnatus post pœnam, potuit dicere patri suo, Morere.

DIVISIO. *Latro* in has quæstiones divisit: An licuerit illi quod jubebat pater, facere. Non licet, inquit, fratrem necare. [24] Ille indemnatus erat. non enim judicio publico ceciderat. ignosce, si diligentior sum, cum videam hominem tam facile damnari. Timeo ne quis me parricidii postulet. facile est, si dicenda sit domi causa. etiam nocens absolutionem sperare potero. in foro quid respondebo? Occidi fratrem. Parricidam me quoque vocant, quod non affui

23 *Pro bone Jupiter, Mithridatem quam non dubium*] Epit. *Mithridatem, Dii boni, quam non dubium,* &c. N. Fab.

24 *Ille damnatus erat*] Ex sequentibus liquet scribendum, *ille indemnatus erat.* Consilio enim damnatus pro condemnato non habetur, & apud Rhetores Græcos lex, qua filios occidere parentibus licet, *ἀκρίτων νόμος* dicitur Sopater in *διαιρέσεων* opere, περὶ τοῦ ἔχοντα παῖδας, τὸν δύο κατὰ τὸν *ἀκρίτων νόμον ἀπέκτεινεν.* Calpurnius Flaccus declam. 24. *lege indemnatorum, interficiendum pater filium carnifici tradidit.* Itaque & apud Fortunatianum lib. 1. duobus locis scribendum conjicio, *indemnatos liberos occidere liceat. tres filios lege indemnatorum,* id est, *ἀκρίτων νόμῳ, occidit, reus est uxori male tractationis.* Idem.

25 Quid

affui reo. Si licuit, an debuerit. Nocens eſt iſte, ſed mihi frater eſt. naturæ jura ſacra ſunt etiam apud piratas. Quid de me judicaturus es, ſi fecero? puto difficulter poſtea in me parricidium credes. Etiam ſi debuit parere patri, an ignoſcendum ſit illi, ſi non potuit? Fatebor, inquit,[25] quod forte offenſurum eſt aures; patri parere volui, fratrem occidere non potui. Obortæ ſunt ſubito tenebræ, diriguit animus, ſublapſum eſt intercepto ſpiritu corpus. non poſſum fratrem occidere. Pone hoc loco piratam. non poterit. Quidam occidere hominem tantum non poſſunt. Quorundam adverſus hoſtes deficit manus. Fratris quoque beneficium non eſt tam magnum, pater, quam putas. Non ille noluit occidere, ſed non potuit. Noviſſimas illas partes fecit: Quamvis non occiderit, ſi tamen potuit damnatum, an abdicari debeat. Dicit enim pater, Si non poteras, negaſſes, & miſiſſes ad me, non poſſe te. Hoc loco *Latro* dixit rem valde laudatam. Dixiſſes, inquit, te non poſſe. Ita tu neſciebas? putaſti me poſſe occidere? Quid ergo ſic loquebaris, tanquam unum parricidii condemnaſſes? Deinde, an puniverit fratrem. Hæc deſcriptio ſupplicii, quod dixit, gravius etiam culleo fuiſſe: & adjecit, [26] hoc die illum pœnas dare inter barbaros incluſum, per quos neceſſe eſt illi [27] patre populari * capere. Sed ne per illos quidem neceſſe eſt parricidium facere. Hac diviſione uſi ſunt,

quibus

25 *Quid forte offenſurum eſt*] Plura fuiſſe in optimo ſuo notat Schottus: *quod fortaſſe offenſurum eſt aures, fratrem offenſurum eſt: patri.* Quid ſi legamus, inquit, *quod fortaſſe aures patrum eſt offenſurum.* Non proprie hic aliorum patrum aures timuit declamator. Voſſianus quoque: *quod forte offenſurum eſt aures, patri parere volui, fratrem offenſurum eſt, patri parere volui, fratrem occidere non potui.* Sic ille inaniter repetitis quibuſdam. Quare conjicio legendum: *Fatebor, inquit, quod forte offenſurum eſt aures patris, utique fratrem offenſurum eſt: patri parere volui, fratrem occidere non potui.* Patris forte aures hæc confeſſio eſt offenſura propter eventum, ſed utique fratrem offenſura propter conſilium & voluntatem confitentis. *Gronovius.*

26 *Hoc die*] Legendum, *hodie.* N. Faber.

27 *Patre populari capere*] Ita omnes editiones legunt Romana excepta, quæ emendavit, *per quos neceſſe eſt populari, patrem capere*, aptius fortaſſe legemus, *patriam populari, patrem capere.* Idem.

P 5 28 *Erga*

quibus placuit & illius causam defendere: inter quos & *Geminus Varius* fuit, qui aiebat adolescentem optimam causam habere, si non occidit fratrem etiam nocentem; meliorem tamen, si non occidit innocentem. Partitam autem materiam facit [28] erga has quæstiones *Geminus*, & quibus idem placuit: An abdicari non debeat, etiam si nocentem fratrem non occidit. hic dixit, Non licuit, non debui, non potui. An innocentem non occiderit. Bellam rem Geminus hoc loco dixit, cum cœpisset per omneis numeros fratrem tanquam reum defendere. Dicet, inquit, aliquis, Tam sero defendis? Non potui citius. Hodie primum res in forum delata est. Novissime, an etiam nocentem satis punierit.

Color. De colore inter maximos & oratores & declamatores disputatum est: utrum ne aliquid deberet dici in novercam, an nihil. [29] *P. Asprenas* & *Albutius*, & præter oratores [30] magna bonorum rhetorum manus in hanc partem transierunt, ut in novercam inveherentur. Fuerunt & illi qui non quidem palam dicerent, sed per suspiciones & figuras: quam rem non probabat *Passienus*, & aiebat, minus verecundum esse, aut tolerabile, infamare novercam, quam accusare. Quidam principia tantum habuerunt in sua potestate, deinde ablati sunt impetu. Excusatius est autem, in malum colorem incidere, quam transire. *Latro* illum introduxit colorem rectum in narratione, quo per totam actionem usus est: Non potui occidere. & cum descripsisset ingenti spiritu titubantem, & interrogatione fratris occi-

28 *Erga has quæstiones*] Lego, *in has quæstiones* N. Faber.

29 *P. Asprenas & Albutius*] Veteres editiones, *P. Dsinius & Albutius*. Ex quibus vestigiis scribendum colligo, *Passienus & Albutius*. Sequentia enim docent Passienum in novercam aperte dicendum censuisse. *Idem*.

30 *Magna bonorum rhetorum manus*] Sic quidam & Epitoma. Sed ms. Cov. *magna borum :*. Vossianus, *magna borum & rhetorum*. Ubi liquido vides, ex, *magna novorum*, posterioris vocis prima syllaba ab simili præcedente ultima absorpta & τῷ *V* in *B*, quod frequentissimum est in Vett. libb. mutato, factum esse, *magna borum*. De *novo* autem superius. Contra Controv. 20. *Memini Crispum quendam antiquum rhetorem*. Gronovius.

31 Et-

occidendi concidentem, dixit: Noverca, aliud quære in privignum tuum crimen. hic parricidium non poteſt facere. *Ceſtius* colore alio uſus eſt. Tranſibamus, inquit, ſecundum matris ſepulcrum. invocare cœpit manes ejus. motus ſum. [31] Et puerili ſenſu colorem tranſcurrit: Quid facerem? inquit: occidere pater jubebat, mater vetabat. Et cum colorem dixit: Hæc mecum cogitavi. Non eſt imperatum, ut manu occiderem, non ut laqueo, non ut mari: eligere ſupplicii genus liberum eſt. *Fuſcus Arellius* hoc colore uſus eſt: Tentari me à patre putavi: [32] Uno, inquit, ſupplicio alterum filium puniri, alterum experiri vult. *Albutius* in argumentis plura poſuit, & omnes fere colores contrectavit. In narratione hoc colore uſus eſt, & dixit: Hoc unum mihi præſta beneficium: [33] ſine me tanquam parricidam mori. *Argentarius*, [34] non tanquam frater eſſet hujus conſilii inventor, dixit, Cogitavi quid facerem. Tandem inveni, quomodo parricidium vindicarem ſine parricidio. *Paſſienus* hoc colore uſus eſt: Non putavi patrem utique velle occidi filium. Videbatur mihi omnia miſericordiæ adjumenta præparaſſe, quod domi cognoverat, quod inter ſuos. Fratri, inquam, tradidit. age ſi parcere voluiſſet, cui tradidiſſet? *Pollio Aſinius* dixit in novercam. itaque illo colore uſus: Cogitavi mecum, quid liceret, quid oporteret. ſi tantum, inquam, nefas commiſſum eſt, nullæ meæ partes ſunt ad expiandum ſcelus. Triumviris opus eſt, comitio, carnifice. Tanti ſceleris, non magis privatum poteſt eſſe ſupplicium, quam judicium. *Marcellus* dixit ita. Si ille parricidium fecit, ideo & ego faciam? & illam quam ſupra

31 *Et puerili ſenſu*] Vereor ne legendum ſit, *&* *pari ſenſu*. N. Faber.

32 *Uno, inquit, ſupplicio alterum*] Ms. *inquam*. Recte. nam dicitur in perſona ipſius filii ſine parcono. *Gronovius*.

33 *Sine me tanquam*] Addenda eſt negatio, legendumque, *ſine me non tanquam parricidam mori*. Abſurdum enim pœnam in quam damnatus eſt, pro beneficio petere. Similis & ſupra, Albutii color: *Culeum mihi remitte, mori volo*, & quæ ſequuntur. N. Faber.

34 *Non tanquam frater eſſet*] Vide num ſcribendum ſit, *non tanquam frater eſſet hujus conſilii inventor dixit*. contrario nempe præcedenti colore. *Idem*.

35 Quid

ſupra ſententiam retuli: Habes, inquam, frater. *Varius Geminus* & ipſe dixit: Nolui occidere. Egregie, inquam, noverca inter privignos diviſit odium: aliter alium aggreſſa eſt. alteri parricidium objicit, alteri mandat. & hac illum figura defendit in narratione. Interrogavi fratrem. Apud quem prætorem cauſam dixiſti? apud nullum, inquit. Quis accuſator fuit? nemo. Quis teſtis? immo qui teſtes? uni enim etiam de minore ſcelere non creditur. Nemo, inquit. Quis de te pronuntiavit? nemo. [35] Quid porro? inquit. Ego ſi reus fuiſſem, ad te non miſiſſem? *Sepullius Baſſus* hoc colore uſus eſt: Non habui parricidæ inſtrumenta, non culleum, non ſerpentes: parricidam tamen in maria projeci. *Hiſpanus* duro colore uſus eſt: Hoc, inquit, ſupplicium tanquam gravius elegi. Quid iſte, inquam, inſuetur, & ſtatim omnem ſenſum ſupplicii effugiet? immo ſolicitus pendeat, &, quod ne inſuti quidem parricidæ patiuntur, ipſe pœnam ſuam ſpectet: nihil ſperet, timeat omnia: pejus debet quam ceteri parricidæ mori. à patre damnatus eſt. Et hoc colore per totam declamationem uſus eſt, ut diceret, hoc ſe tanquam gravius elegiſſe. Diſplicebat color hic prudentibus. Quam enim ſpem habeat abſolutionis, ſi nec paruit, nec pepercit? *Haterius* hoc colore uſus eſt. Diu mecum diſputavi. Parricida eſt, quem non teſtis probavit, non judex coarguit? quid ergo? innocens, quem condemnat pater? Inveni æque pœnam ſimillimam reo, merſam, non tamen ex toto perditam ratem, quæ vel punire fratrem poſſet, vel abſolvere. *Triarius* & ipſe, quaſi ſententiam de fratre ferre voluiſſet, egit, & dixit. Tandem ad cælum manibus levatis: Quicquid eſt, inquam, quod terris imperat, quod regnat profundo, quicquid eſt quod

ex

35 *Quid porro inquit*] Ceteræ editiones habent, *Quid pater?* quod non improbo, maxime ſi legamus, *Quid pater? inquit. Ego ſi reus fuiſſem, ad te non miſiſſem.* Idem. Faber, *Quid pater? inquit.* Sed nihil mutandum, præter diſtinctionem: *Quid? (porro inquit) ego ſi reus fuiſſem, ad te non miſiſſem?* Prius enim reſpondentem tantum ad interrogata induxerat: hæc ait ſponte addidiſſe. *Gronovius.*

36 Tan

ex sublimi res spectat humanas, invoco. damnatus alto committitur. Dii, judicate post patrem! Hæc sententia dicebatur ex Græco translata, sed Græca corruptior est: Ποσειδῶν, ἀμετρήτων δέσποτα βυθῶν, [36] τὴν ἀερίων καρπωσάμενε βασιλείαν, ἀνάγεται παρεορτός· μὴ πατέρα δίκασον. A parte patris, quod ab archipirata dimissus est, sic *Cestius.* Pœnam, inquit, putavit mihi hanc esse morte graviorem. & sic posuit in narratione: Rogabam ut occideret, non impetravi. *Varius Geminus* ait: In hoc me dimisit, nôn quia volebat salvum esse, sed ad patrocinium suum: ut quia non nunc occiderat, videtur nec ante voluisse. *Latro* dixit: Quis porro uno me miserior est, qui vitam parricidæ debeo? *Diocles Carystius* elegantem sensum in procemio posuit pro adolescente, cum diceret causas se abdicationis non invenire, luxuriæ se occasionem non habuisse, parricidium sibi non objici, & contra reos se minime laborare: Fortasse, inquit, queritur, quod captum non redemerit. adjecit: οὐκ ἔχει καιρὸν παίζειν. Et cum tractaret in ultima parte, debere patrem nosse vitia liberorum, & ferre; utique in unico adjecit: Πεπείραται, πάτερ. [37] ὅτι (καινὸν) κοινὸν πρὸς συνεχῆ υἱὸς ἐστιν ἐλέγχεσθαι. *Artemon* in descriptione tempestatis laudatus est, & belle accessit ad eam. [38] Νηὸς εὐπλοήσαντος ἀναγωγή. ἄκουσον. Et cum de ipso navigio diceret, pulchre cœpit: Σκάφος ἔρημον ἀνόστου τύχης. Et ultimum descriptionis suæ sententiam proposuit: Ναυαγὸς ἀπὸ λιμένων ἀνάγων. Et ad partem narrationis eleganter transit: αἴτησαι νῦν, πάτερ, πῶς νηῦν, supple, σῶον, ἀπέδυσεν, ὅπως ἀπὸ δύο εἰς. *Glycon* dixit.

Soleo dicere vobis, Cestium Latinorum verborum inopia

36 Τὰν αἰθέριον καρπωσάμενε βασιλείαν] Schottus vertit: *adepte regnum æthereum.* Quid autem cum ætheriis Neptuno? Lege: τὴν ἁλίαν vel ἐναλίαν. Gronovius.

37 Ὅτι κοινὸν πρὸς τυχὴν] Alii καιρόν. Lege: Πεπείραται, πάτερ, ὅτι δεινὸν πρὸς τυχὴ υἱὸς ἐστιν ἐλέγχεσθαι. Idem.

38 Νηὸς εὐπλοήσαντος ἀναγωγή. ἄκουσον] Schottus: *Navalis classis bene navigantis eductio, audi.* Lege: ἀναγωγὴν ἄκουσον. Hæc præfabatur descripturus exarmatam navem. *Idem.*

39 Ho.

pia [39] hominem Græcum laborasse, sensibus abundasse. Itaque quotiens lætius aliquid describere ausus est, totiens substitit: utique cum se ad imitationem magni alicujus ingenii direxerat, sicut in hac controversia fecit. Nam in narratione, cum fratrem traditum sibi describeret, placuit sibi in hac explicatione una & infelici: Nox erat concubia, [40] & omnia, Judices, canentia sideribus muta erant. [41] *Montanus Julius*, qui comis fuit, quique egregius poëta, aiebat illum imitari voluisse *Virgilii* descriptionem:

Nox erat, & terras animalia fessa per omnes,
Alituum, pecudumque genus sopor altus habebat.

[41] At Virgilii imitationem bene cessisse, qui illos optimos versus *Varronis* expressisset in melius:

Desierant latrare canes, urbesque silebant.
Omnia noctis erant placida composta quiete.

Solebat *Ovidius* de his versibus dicere, potuisse fieri longe meliores, si secundi versus ultima pars abscinderetur, & sic desineret:

Omnia noctis erant.

Varro, quem voluit sensum, optime explicuit. Ovidius in illius versu suum sensum invenit: aliud enim intercisus versus significaturus est, aliud totus significat.

CON-

39 *Hominem Græcum.*] Smyrnæus enim erat. B. Hieronymus in Eusebii Chronico: *Cestius Smyrnæus Rhetor Latine Romæ docuit.* N. Faber.

40 *Et omnia, judices*] Veteres editiones, *Et omnino, judices.* Idem.

41 *Montanus Julius*] Heroicis versibus, & elegis celebris poeta, atque etiam amicitia Tiberii, & frigore suo tempore notus. Seneca Philosophus Epist. 123. Ovidius eleg. ult. lib. 4. de Ponto:

Quique vel imparibus numeris, Montane, vel æquis
Sufficis, & gemino carmine nomen habes.

Cujus etiam mentio fit in fragmentis Senecæ Philosophi, quæ ante ejus opera excudi curavimus. *Idem.*

42 *At Virgilii imitationem*] Fortasse, *At Virgilio imitationem bene cessisse.* Porro optimi illi versus Varronis an Atacini, quod quibusdam videtur, an potius Romanorum doctissimi? quod magis puto. Nam cum Varronis simpliciter esse dixerit, intelligo ejus esse, qui celebrior & notior hoc nomine fuit. *Idem.*

CON-

CONTROVERSIA XVII.

Popilius Ciceronis interfector.

Lex. De moribus sit actio. *Thema.*[1] *Popilium parricidii reum Cicero defendit: absolutus est. proscriptum Ciceronem ab Antonio missus occidit Popilius, & caput ejus ad Antonium retulit. accusatur de moribus.*

CONTRA POPILIUM. *Bassi Sepullii.* Si accusasset Cicero Popilium, viveret. Occidit Ciceronem Popilius. Puto jam credidis, occisum ab isto patrem, ut uno ictu pereat, tantum dabo. pro Cicerone sic liceat pacisci. *Gabii Sabini.* Quod unum potuimus, effecimus, ut veniret tempus, quo Popilius Ciceronem desideraret. Popili,[2] potes, inquit, Ciceronem occidere? pro te vel patrem? *Porcii Latronis.* Prorsus occisurus Ciceronem, debebat incipere à patre. Antonius, inquit, jussit. Non pudet te, Popili? Imperator te tuus credidit posse parricidium facere. Abscidit caput, amputavit manum: effecit ut minimum in illo esset crimen, quod Ciceronem occidit. Facinus indignum! felicissime licet cedat actio, id solum efficiemus, ut qui occidit Ciceronem, tantum erubescat. Pro dii boni! occisum Ciceronem, malos mores voco. *Albutii Sili.* Cæde cervices tanti viri, & humero tenus recisum amputa caput. I nunc, & nega te parricidam. Hoc unum tamen feli-

CONTROV. XVII. 1 *Popilium parricidii reum*] Plutarchus in vita Ciceronis, Appianus ἐμφυλ. lib. 6. Valerius Max. c. 3. lib. 5. *N. Faber.*

2 *Potes, inquit, Ciceronem occidere. Pro te vel patrem*] Quibus hæc lectio satisfecit, procul dubio statuerunt dialogismum esse inter Antonium imperatorem & Popilium: cogitaruntque furiosam & prorsus declamatoriæ insaniæ orationem Lælii ad Cæsarem apud Lucanum lib. 1.

Pectore si fratris gladium, juguloque parentis
Condere me jubeas, &c.

Sed melius est retineri lectionem veterem, quam Erasmus, Pal. & Vossianus habent: *Potes vel patrem.* Ut unius Antonii personæ omnia tribuantur. Et efficax stimulus hortandi majoris facinoris peracti recordatio. Non dubitabis occidere patronum: nam vel patrem potuisti: nihil habes, quare imperium detrectes. *Gronovius.*

3 *Quod*

feliciter fecisti, [3] quod ante occidis patrem quam Ciceronem. [4] Facilius Cicero pro parricidio judices movit, quam pro se clientem. Ad vos hoc patroni [5] exemplum pertinet. nullos magis odit Popilius, quam quibus plurimum debet. Ubicumque estis, Judices, qui in istum reum sederatis, ecquid pœnitet absolvisse? *Argentarius.* Impius est, ingratus est: audeo dicere, [6] parricida. Sensit qui defenderat. Respice forum: hic sub Cicerone sedisti. respice rostra: hic supra Ciceronem stetisti. Quantum eloquentia tua Cicero potuit? Popilius de moribus reus est. abscidit cervices loquentis; hæc est absoluti clientis post longum tempus salutatio. Parce jam quæso, Popili. Nihil tibi nisi occidendum Ciceronem mandavit Antonius. Duo fecit parricidia: quorum alterum audistis, alterum vidistis. *Cestii Pii.* Si dixero, Adolescentia turpis est, infamis pueritia est: respondebit, Jam ista Cicero defendit. Non pudet, Popili? accusator tuus vivit. [7] quid tam commune, quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis? [8] Parricida sic etiam tu perisses. *Fulvii Sparsi.* Non credi-

3 *Quod ante occidis patrem*] Puto, *occidisti.* Gronovius.

4 *Facilius Cicero pro parricidio judices movit*] Iidem libri consensu, *parricida.* Recte, ut personam personæ opponat. *Idem.*

5 *Exemplum pertinet*] Epitome, *Spectat exemplum.* N. Faber.

6 *Parricida*] Fortasse, *parricida est.* Idem.

7 *Quid tam commune est*] Locus insignis ad litteram ex Ciceronis oratione pro Roscio Amerino exscriptus. de quo quid ipse senserit senex, vide ejus Oratorem, & Quinctilianum cap. 6. lib. 12. Et sane mirum Cestium infensissimum Ciceroni, ab eo tamen hanc sententiam mutuatum. Porro ex Cicerone colligo loco horum, *parricida sic etiam tu perisses*, legendum, *parricida hu etiam tu caruisses.* Sequitur enim in ea Ciceronis oratione de parricidis, *Ita vivunt dum possunt, ut ducere animam de cælo non queant: ita moriuntur, ut eorum ossa terram non tangant, ita jactantur fluctibus, ut nunquam abluantur: ita postremo ejiciuntur, ut ne ad saxa mortui quidem conquiescant.* Idem.

8 *Parricida sic etiam tu perisses*] Scriptus tantum verborum mutat ordinem: *etiam tu sic perisses.* Sed latet aliud. Scribe: *Parricida, hac etiam tu perdidisses.* nempe culleo insutus & merito adfectus supplicio. Divinus ille Faber, qui sæpius, cum aliquid in hoc auctore reperissem, inspectis ejus notis, id annotandi, ut à se occupatum, mihi laborem remisit, hic quoque in sensus eosdem incidit: verba tamen aliter constituit: *parricida, hu etiam tu caruisses.* Quod si prius vidissem, quam mea conjectura mihi nata est, illa nec nata esset. Atque etsi illam non contemnam, liberum tamen alter-

credidiſſet facturum Popilium Antonius, niſi in mentem illi veniſſet, illum & parricidium feciſſe. Facinus indignum! à me defenditur Cicero, cum Popilium Cicero defenderit. *Mentonis.* Non magis quiſquam alius occidere Ciceronem potuit præter Popilium, quam nemo Popilium præter Ciceronem defendere. parricidam quem vivus negavit Cicero, occiſus oſtendit. Fortunam Ciceronis! Antonius illum proſcripſit, qui accuſatus eſt: Popilius occidit, qui defenſus eſt. Si damnatus eſſes, carnifex te culleo totum inſuiſſet. Video quid reſpondeat. Non credet Antonius, occiſum Ciceronem à Popilio, niſi ei ſignum attulerit. *Triarii.* Præſta Ciceroni quod propinqui Catilinæ, [9] quod amici Verri præſtiterunt. Proſcriptum tranſi. Ne à mortuo quidem manus abſtinet, lacerat occiſum. Popili, hoc parricidium tertium tuum eſt. *Pompeii Silonis.* Numquid magis exonerare te poſſum? præſta Ciceroni quod Antonius. *Cornelii Hiſpani.* Dic Antonio: Ego iſtud ſcelus facere poſſum,& patrem occidi. Securi erant amici Ciceronis, poſtquam ad illum Popilius miſſus eſt. *Arellii Fuſci patris.* Potuiſti Ciceronem occidere? at quam bene perſuaſerat nobis Cicero, parricidium te facere non poſſe! Occidiſti tu Ciceronem loquentem? Numquid, inquit, & aliquis ex tuis venerat index? an nemo Ciceroni timendus eſt, qui cum Popilio venit? *Q. Haterii.* Qui modo Italiæ humeris relatus eſt, nunc ſic à Popilio refertur? propoſito in roſtris capite Ciceronis, cum unius metu omnia tenerentur, gemitus tamen populi liber fuit. *Julii Baſſi.* Proſcriptus, inquit, erat Cicero. pater certe tuus proſcriptus non fuit. *Blandi.* Dii manes Popilii ſenis occiſi, & inultæ patris umbræ, Cicero, te perſequuntur, ut quem negaſti, parricidam ſentias. *Capitonis.* Deduxi ad vos reum omnium,quos terra

alterutram probandi arbitrium lectori relinquo. *Gronovius.*

9 *Quod amici Verri*] Legendum, *quod amici Verris.* Hoc enim ait: Ne in Ciceronem ejus cliens crudelior ſit quam amici Verris & Catilinæ ab eo damnatorum: proſcriptum tranſi. *Nic. Faber.*

terra sustinet, nocentissimum, ingratum, impium, percussorem, bis parricidam: nec tamen timeo. Patroni viderint. nemo à Popilio quidem, nisi post beneficium occiditur. Nec damnationem tamen istius despero. non enim à Cicerone nunc defenditur. Timeo ne causæ non satisfaciam. major causa est, occisum à Popilio Ciceronem queri, quam fuit aliquando probare, non occisum patrem. Ciceronem quisquam potuit occidere, qui audivit? Minturnensis palus exulem Marium non hausit. Cimber etiam [10] in carcere vidit imperantem, [11] prætor iter à conspectu exulis flexit. Qui in crepidine viderat Marium, in sella figuravit. Non possumus de Popilio queri: eodem loco patronum habuit, quo patrem. Pompeius terrarum marisque domitor, Hortensii se clientem libenter confessus est. Hortensius bona Pompeii, non Pompeium defenderat. Romulus, horum mœnium conditor, & sacratus cælo parens, non tantam urbem fecit, quantam Cicero servavit. Metellus in Vestæ æde extinxit incendium: Cicero Romæ. Glorietur Hannibale Scipio, Pyrrho Fabricius, Antiocho alter Scipio, Perse Paulus, Spartaco Crassus, Sertorio & Mithridate Pompeius. nemo hostis Catilina propius accessit. Fert appensum conto caput, & defluente sanguine hunc ipsum inquinat locum, in quo pro Popilio dixerat. *Buteonis.* Quantæ fuit eloquentiæ! probavit ab eo non occisum patrem, à quo occidi poterat etiam Cicero. *Marillii.* Si inimicus essem patronis, optarem ut reus absolveretur. [12] Turpe judicavi, in ea civitate Ciceronem non defendi, in qua defendi potuit etiam Popilius.

DIVISIO. Popilium pauci ex historicis tradiderunt inter-

10 *In carcere*] Epitome legit, *Cimber in capto vidit imperatorem.* Valerius Maximus Marium in privata domo clausum dicit: Appianus ἐν οἴκῳ ζοφώδει, ἐν στιβαδίῳ· Plutarchus ἐν μέρει τοῦ οἰκήματος. Plinius vero junior in carcerem conjectum, ut non multum intersit quomodo scribatur. *N. Faber.*

11 *Prætor iter à conspectu exulis*] Longe aliter Plutarchus de Sextilio Prætore Africæ in vita Marii. *Idem.*

12 *Turpe judicium*] Fortasse rectius, *turpe judicavi.* Idem.

13 Sed

interfectorem Ciceronis: [13] sed hi quoque non parricidii reum à Cicerone defensum, sed in privato judicio. Declamatoribus placuit, parricidam reum fuisse. Sic autem eum accusant, tanquam defendi non posset: cum adeo possit absolvi, ut ne accusari quidem potuerit. *Latroni* non placebat illum sic accusari, quomodo quidam accusaverunt: Objicio tibi, quod occidisti hominem, quod civem, quod senatorem, quod consularem, quod Ciceronem, quod patronum tuum. Hac enim ratione non aggravari indignationem, sed fatigari. statim illo veniendum est, ad quod properat auditor. Nam in reliquis adeo bonam causam habet Popilius, ut detracto eo quod patronum occidit, nihil negotii habiturus sit. Patrocinium ejus est civilis belli necessitas. Itaque nolo per illos reum gradus ducere, quos potest tutius evadere. Licuit enim in bello & civem & senatorem & consularem occidere: nec in hoc crimen est, quod Ciceronem, [14] sed quod patronum. Naturale est autem,

13 *Sed hi quoque*] Fortasse melius, *& hi quoque*. N. Faber.

14 *Sed quod patronum*] Recentiores editiones post hæc verba, *sed quod patronum*, addunt, *Naturale est autem, ut quod in nullo patrono fieri oportuit, indignius sit factum in Ciceronem patronum.* quæ tamen clausula à veteribus editionibus abest, & ab Erasmiana prima, & vereor ne postea male irrepserit in textum ex ora libri. Cum enim dixerit Latro, Popilii crimen esse, non quod Ciceronem occiderit, sed quod patronum, studiosus qui hoc agitare voluit, fortasse ad marginem hanc clausulam addidit, quæ postea in textu recepta est: ut omittam non satis apte dictum illud *naturale esse* quam ideo exclusimus. *Idem.* In scripto Vossiano hic subjiciebantur illa verba: *Naturale est autem, ut quod in nullo patrono fieri oportuit, indignius sit factum in Ciceronem patronum.* Quæ & aliquando in editionibus fuisse, noscas ex Fabro licet, fatente se, quia veteribus editis (hoc est, Frobeniano) adfuerint, & veritum, ne postea male irrepserint in textum ex ora libri ab studioso quopiam adscripta, ideo illa exclusisse. A quo quidem vehementer dissentio. Primum verba illa in ms. ante annos trecentos exarato, suo loco & ordine, sine ulla suspicionis nota, vidimus exstare: nec in ullo suorum defuisse Schottus adfirmat. Deinde continent sensum dignissimum, de quo sive Latro sive Marcus ipse moneret; nec ita facile homini studioso obventurum, & illis conceptum verbis, ut plus in illis agnoscam Romani, quam exponere ipse possim. Denique genium dulcissimi & minime morosi senis meo judicio plane resipiunt. Nam, quod tertium habet argumentum vir præstantissimus, non satis apte dictum illud, *naturale*, esse, nihil me movet. Id enim est rationi consentaneum, quod per se, sua sponte, natura consequitur, & naturali ratione facile colligitur: phrasis Jurisconsultis antiquis

tem, ut quod in nullo patrono oportuit, indignius ſit factum in Ciceronem patronum. *Latro* accuſavit illum de moribus: primum, quod ſic vixiſſet, ut cauſam parricidii diceret: deinde, quod patronum ſuum occidiſſet. Et fecit has quæſtiones, An poſſet eo nomine accuſari, quo abſolutus eſt. Si quis, inquit, hodie volet me parricidii poſtulare, non poterit. Quomodo crimen, quod objici non poteſt, puniri poteſt? An in bello civili acta [15] objici non poſſint. Honeſte dixit, cum hunc locum tractaret *Varius Geminus*. Si illa, inquit, tempora in crimen vocas, dicis non de hominis, ſed de reipublicæ moribus. Si poteſt, quod civili bello actum eſt, objici, an hæc objici debeant. Hanc quæſtionem in illa diviſit: An, etiam ſi neceſſe ei fuit facere, non ſit tamen ignoſcendum. ad quædam enim nulla debet neceſſitas compellere. Hoc loco *Latro* dixit ſummis clamoribus: Ita tu, Popili, ſi Antonius juſſiſſet, patrem tuum occideres? Deinde, an non fuerit ei neceſſe: Potuiſti excuſare te, potuiſti præmittere aliquem ad Ciceronem, ut ſciret & fugeret. Neceſſe certe non fuit, manum caputque præcidere mortuo.

Color. Colorem pro Popilio *Latro* ſimplicem habuit, neceſſitate coactum feciſſe. & hoc loco illam ſententiam dixit; Miraris, ſi eo tempore neceſſe fuit Popilio occidere, quo Ciceroni mori? *Albutius* dixit, in pœnam Ciceronis electum amiciſſimum Ciceronis, quaſi exprobraturus per hoc illi ſuam fortunam eſſet. Moleſtius, inquit, feret, ſe à Popilio occidi, quam occidi. *Marcellus Eſerninus* eundem colorem aliter induxit: Cogitabat, inquit, Antonius ſecum: Quod Ciceroni excogitabo ſupplicium? Occidi juſſero? olim jam adverſus hunc metum emunivit animum. [16] Scit mortem nec

non inſolens, ut notum ex definitione juris naturalis, & ex regula, *Nihil tam naturale eſt*. Gronovius.

15 *Objici non poſſint*] Videtur ſuperflua negatio. Sequitur enim paulo poſt, *ſi poteſt quod civili bello actum eſt*. N. Faber.

16 *Scit mortem nec immaturam*] Catil. 4. & Philipp. 2. *Idem*.

17 *Cui*

nec immaturam esse consulari, nec miseram sapienti: fiat aliquid novi quod non expectat, quod non timet: non indignabitur cervicem hosti porrigere, indignabitur clienti. Popilium aliquis vocet, ut sciat, quantum illi defensi rei profuerint. *Silo Pompeius* hoc colore usus est. Offendebatur, inquit, proscriptione, & quædam liberius loquebatur. non miror. Ciceronis cliens est: tanto magis occide Ciceronem tuum. Et dixit, non suæ infirmitatis sententiam: Uterque, inquit, sed diverso genere punitus est. Ciceronis proscriptio fuit, occidi: mea, occidere. *Marillius*, præceptor noster, sic narravit: Jussit, inquit, imperator, jussit victor, jussit qui proscribebat: ego illi negare quicquam possem, [17] cui nihil negare poterat Respublica? *Blandus*. Hoc, inquit, loco, volui me excusare. dixi, Cicero me defendit. [18] respondit, Scio. me accusavit. I ergo, ut scias plus sibi Antonii accusationem nocuisse, quam Popilii defensionem profuisse. *Buteo* hoc colore: Vocetur, inquit, ille Ciceronianus, ille cliens, amicus. Excogitavi, quomodo Cicero sua periret manu. *Cestius* hoc colore: Durissima, inquit, mihi militia in Antonii castris fuit ob hoc ipsum, quod Ciceronis eram cliens: [19] difficillimæ mihi expeditiones dabantur. Tunc quoque vocatus sum quasi ad pœnam. I, inquit, occide Ciceronem: Nec credam, inquit, nisi attuleris caput. magisque admiratus est potentiam suam: quod Ciceronem Popilio non licebat non occidere. *Fuscus Arellius* hoc colore usus est: Antonii se partes secutum, ut, si quid posset, Ciceroni prodesset: facta proscriptione ad genua se Antonii procidisse, deprecatum pro Cicerone: offensum Antonium, eo magis dixisse: Occide,

17 *Cui nihil negare poterat Respublica?*] Laberius apud Macrobium:

Et enim ipsi Dii negare, cui nihil potuerunt,
Hominem me denegare quis posset pati?
N. Faber.

18 *Respondit, scio. me accusavit*] Fortasse melius, *respondit, sed me accusavit.* Idem.

19 *Difficillima milti expeditiones dabantur*] Lege, *mandabantur.* Florus, 4, 12. *non mandata expeditio, sed sumta est.* Gronovius.

20 *Hic*

cide, quem mori non vis. [20] Hic color displicebat Passieno, [21] quia ad testem ducit. nam si hoc fecit Popilius, [22] non tantum quod defendat habet, sed habet quod glorietur. *Hispo Romanus* vehementi colore usus est, & duro. Patronum enim Popilio dedit. & dixit, aliter se causam acturum Popilii, aliter Antonii: pro Popilio dicturum, Occidere nolui, coactus sum: pro Antonio dicturum, Occidi Ciceronem oportuit. & dixit locum, aliter non potuisse pacari remp. quam si ille turbator otii è repub. sublatus esset. Solus ex declamatoribus in Ciceronem invectus est: Quid ille, inquit, cum Antonium hostem judicaret, & omnes Antonii milites, non intelligebat se & Popilium proscripsisse? Hic color prima facie asperior est, sed ab illo egregie tractatus est. [23] *Varius Geminus* dixit: Cum imperasset mihi Antonius, passus sum, ne aliquis P. Clodii cliens mitteretur, qui contumeliis afficeret, antequam occideret, & vivum laniaret. *Argentarius* dixit: Vocatus veni; post proscriptionem Antonius terribilior erat factus etiam suis. Jussus sum Ciceronem occidere: quid facerem? Non parere uno modo poteram, si me occidissem: hoc nec Cicero poterat. A parte accusatoris illo loco, quo Popilius venit, nemo non aliquid novi voluit dicere. *Latro* ait: Præcluserat fores,

20 *Hic color displicebat Passieno*] Quinctilianus c. 2. lib. 4. de colore: *fingenda vero meminerimus quæ non cadunt in testem.* N. Faber.

21 *Quia ad testem ducit*] Depravatum hoc suspicatur Schottus, nihil juvantibus membranis: proverbii specie forte dixisse, *ad testim ducit.* Petreium explicare ait, ad petendum testimonium ejus rei. Vere Ant. Augustinum: *quia testem adducit.* Immo recte Petreius: hæc sententia cogit ire ad testem, seu veritatem rei explorare per testem. Hoc enim factum esse non constat, nisi teste probetur. Talia autem veris quidem judiciis conveniunt, non fictis, ut sunt Scholasticæ. *Fingenda meminerimus quæ non cadunt in testem*, ut monuit Quintilianus, quem adduxit jam Faber. Quod si Augustinus quoque voluit, nihil quidem inepte sensit: sed non habebat causam, cur vulgatum mutaret. *Gronovius.*

22 *Non tantum quod defendat non habet*] Vide ne delenda sit posterior negatio. N. *Faber.*

23 *Varius quidem minus*] Lego, *Varius Geminus.* Nec enim in hoc Gemini colore quidquam est quod conferri cum colore Hisponis possit, ut minus dixisse videatur. Hunc autem Varium Geminum B. Hieronymus lib. 1. adversus Jovin. sublimem oratorem vocat, cujus etiam dictum hoc laudat, *Qui non litigat cælebs est.* N. Faber.

24 *Et*

fores, nemo ad proſcriptum recipiebatur. Popilius ut venit, admiſſus eſt. *Ceſtius* dixit: ut renuntiatum eſt Ciceroni, ait: Popilio ſemper vaco. *Hiſpanus Cornelius* fecit etiam querentem Ciceronem: Popili, tam ſero? *Albutius* dixit: Quid eſt, Popili? ecquid tuto lateo: numquid mutandus eſt locus? Inepte *Avidienus Paulus*, qui induxit Ciceronem, tum maxime orationem pro Popilio legentem. Et *Murrhedius* non eſt paſſus hanc controverſiam tranſire, ſine aliqua ſtuporis ſui nota. Deſcripſit enim ferentem manum [24] & caput Ciceronis Popilium, & Popilii manum dedit Tullio: Quanto aliter reus Ciceronis tenebas manum ejus?

CONTROVERSIA XVIII.

Ter abdicatus venenum terens.

Thema. *Ter abdicatus, ter abſolutus deprehenſus eſt à patre in ſecreta domus parte medicamentum terens. interrogatus quid eſſet? dixit venenum: & velle ſe mori, & effudit. accuſatur parricidii.*

PRO FILIO. *Ceſtii Pii.* Dic quid commiſerim. certe nec ſecreta te fallunt. [1] dimittam te: intelligetis cui paraverim. dic quid ante commiſerim: niſi forte contentus es reo objicere parricidium, parricidæ nihil. *Argentarii.* Volo

24 *Et caput Ciceronis Popillium dixit Popilio*] Libri veteres, *Popillium & Popilii manum dedit Popilio.* Quæ à mala manu eſſe, putaviſſe Ant. Auguſtinum, legiſſeque, *& dixit Popilio*, teſtis Schottus: rectius vero repoſuiſſe Nunneſium, *& M. Tullii manum dedit Popilio:* ſenſu plano, & prono librariorum errore, nomina nominibus frequenter commutantium. Mirum eſt in tanta propinquitate ſcopum non tangi. Scribe: *& Popilii manum dedit Tullio.* Hoc enim poſtulat antitheſis. Pulcre ſibi viſus ineptus iſte rhetor Popillio manum caputque Tullii dare, & viciſſim Ciceroni, vivo etiamnum, manum Popillii. *Gronovius.*

CONTROV. XVIII. 1 *Dimittam te: intelligetis*] Veteres editiones, *dimittam tete.* legendum videtur, *dimittite, intelligetis cui paraverim.* N. Faber. Legendum: *Dimitte me, intelliges cui paraverim.* Faber eodem ſenſu: *Dimittite me.* Ille ad judices refert, noſtra ad patrem. *Gronovius.*

Volo mori, quia reus fui. [2] quid ergo? reus vivet, quia sordidatus assidebit pater? Revertar ad venenum, quando iniqua fortuna nullo me periculo defungi semel passa est. *Albutii Sili.* Quare ergo non moreris? Non juvat me mori, si quem alium juvet. Ut intervenit pater, in has cogitationes abii: Ergo quisquam tam infelix fuit? ergo quisquam me magis odit, quam ego? [3] misereri mei cœpit. *Varii Gemini.* Ter, inquit, abdicatus es. Videris mihi, pater, objicere, quod tamdiu vivam, quod venio, quod pro me loquor. Nolite mirari: tam jucundum est innocentibus mori, quam miseris defendi. *Cornelii Hispani.* Scio quosdam periclitanteis illa jactare. Nunc primum causam dico. hoc ego dicere non possum: [4] Iterum reus fui: nec dubito, quin vobis in odium venerim, cum ipse oderim. *Porcii Latronis.* Ter causam dixi: accessit ad hæc supplicia mea venenum: hoc si tibi satis non est, vivam.

Altera pars. Albutii Sili. Testor deos immortales, hoc me tribus jam cavisse abdicationibus, ne in domo mea venenum deprehenderem. Parricidii reus vivit, qui abdicatus, mori voluit. In quam angusto domus meæ fortuna posita est? aut patri pereundum est, aut filio. Quid habes, quare me mori velis? Vivunt orbi, vivunt naufragi, vivunt etiam quibus contigerunt liberi. Ter abdicatus, cum se mori velle dicat, vitam rogat. Teneo parricidam, quod appa-

2 *Quid ergo? reus vivet*] Mss. & vett. edd. *quid ergo mori reus vivet vivet quia sordidatus.* Fortasse, inquit Faber: *Quid ergo mortu reus vivit? vivit quia sord.* Vel: *Quid ergo reus vivu? vivo quia sord.* Quod ipsi tamen non satisfacit. Legebam; *Volo mori, quia ter reus fui. Quid ergo? non ter reus vivet? Vivet cui sordidatus adsidebit pater.* Filius aiebat, volui veneno sumto mori, quia toties fui reus. Regerit pater: itane? qui sæpius reus fuit, eum vitæ pœnitere necesse est? hæc justa caussa est mortis appetendæ? nemo ter accusatus vivet? Respondet rursum filius: certe vivet aliquis, sed ille, in cujus periculo pater sordes sumit, quem non oderunt sui. Nempe non talis, qualis ego, cui pater ipse sordes induit, cui accusator est. *Idem.*

3 *Misereri mei cœpit*] Haud dubie, *cœpi.* Ego putabam in odio mei à nemine ipsum me superari: ut vidi patrem, huic illam victoriam concessi, & cœpi misereri mei: ne me in mortem usque odissem. *Idem.*

4 *Iterum reus fuit*] Lege, *ter jam reus fui*, ex themate. *Idem.*

5 *Ha-*

apparet, etiam in ſuam mortem paratiſſimum. *Cornelii Hiſpani.* Nolite mirari, ſi debitas vires dolori meo non exhibuero: tribus judiciis experti eſtis, patres accuſare non poſſe. *Vibii Rufi.* Cum tantum eſt quod fateris, quantum eſt quod negas? Tu venenum quæſiſti, tu venenum emiſti, tu venenum intuliſti in eam domum, in qua habebas inimicum patrem. recte vitam odiſſes, ſi jam tibi parricidium objeciſſem. Vis ſcire, quid peccaveris? indica, quis tibi vendiderit. dicetur illi: Tu venenum vendebas cuiquam? tu ter abdicato vendebas? ſine dubio ſciebas, cui daturus eſſet. Ita hoc ego judicio filii mortem moror. Si me cum iſto includitis, moriar: ut vobis hanc faciam invidiam, quam iſte mihi facere voluit. *Varii Gemini.* Quæritis, filius meus venenum cui paraverit? non bibit. *Pompeii Silonis.* Mihi, inquit, paravi, & hoc eſt patri parare. Abſolutus mori vult: reus vivit. *Muſæ.* Habuit malum medicamentum Mithridates. Quis enim alius debebat habere, quam parricida? [5] habuit, inquit, Demoſthenes venenum, & vixit. Id eſt, ego tibi, pater, quod Demoſtheni Philippus. *Porcii Latronis.* Cum abdicarem, ſi quid objeceram, aiebat, Numquid deprehendiſti? non tamen habebitis quod multum de eo dubitetis: quod negat, parricidium eſt; quod confitetur, venenum. Mori, inquit, volo, vivo patre: & hoc parricidium eſt. Miſer æque timui ne biberet venenum, quam, ne daret. *Arellii Fuſci patris.* Mihi, inquit, paravi venenum, ne quis dubitet an alium poſſit occidere. *Junii Othonis patris.* Reus eſt parricidii, qui mavult mori, quam patrem videre. quomodo vultis, magis probem vobis illum noluiſſe? non vult mori. Mori, inquit, volui. quare? quia ter viciſti. Si mihi creditis, parricidium facere voluit: ſi iſti, à me parricidium fieri voluit. Qualis eſt reus, cujus hoc unum patrocinium eſt, indi-

5 *Habuit Demoſthenes venenum, & bibit*] Sic à ſuſpicione Schotti vulgo legitur. Sed verum eſt: *& vixit. Idne ego tibi pater, quod Demoſtheni Philippus?* Vide lib. 3 Obſ. 6. *Gronovius.*

Q 5 6 Vi

indignum se vita fuisse? Dico, tam invisum tibi patrem fuisse, ut occidere volueris: tam invisum ipse confiteris, ut mori volueris.

DIVISIO. Non puto vos exigere divisionem, cum conjecturalis sit controversia. habet tamen dissimilem ceteris conjecturam, & duplicem. non, quomodo solet aut inter duos reos, cum alterum coarguimus: aut inter duo crimina, cum alterum probamus, ut id alterius fiat probatio: tanquam cum dicimus adulteram fuisse, [6] ut credatur etiam propter hoc venefica. In uno homine conjectura duplex est. quærimus enim, utrum venenum in suam mortem, an in patris paraverit.

Color. Si hic color displicet pro adolescente, quo dixit Latro, ut nihil mutaret, sed diceret: Mori volui tædio abdicationis, & infelicitatis assiduæ, cum in hoc tantum sordes ponerem, ut cum majore tormento positas resumerem, & absolutio mihi uni, non finis esset periculi, sed initium: incipit præter conjecturam & illa prima vulgaris in ejusmodi controversiis & pertrita quæstio incurrere, an venenum habere in mortem suam liceat. *Albutius* illo colore pro adolescente dixit, non fuisse venenum. Cum putarem, inquit, odio esse patri meo, volui experiri affectum ejus, quomodo mentionem mortis meæ ferret. itaque palam, & ita, ut interveniret pater, tenui. *Fuscus Arellius* eodem colore usus est. sed aliter: Non dixit, Experiri patrem volui, sed, Ut miserabilem me patri facerem. *Murrhedius* pro cetero stupore suo dixit: medicamentum se parasse ad somnum: quia assiduæ solicitudines, vigiliarum sibi facerent consuetudinem. Usus colore est, & Publianam sententiam dixit: Abdicationes, inquit, suas veneno diluit. Et iterum: Mortem, inquit, meam effudi. Memini nos, cum loqueretur de hoc genere sententiarum,

quo

6 *Ut credatur etiam propter hoc venefica*] Rato M. Catonis judicio, qui nullam adulteram non inde veneficam dixit. Quinctilianus c. 11. lib. 5. *N. Faber.*

7 Quo

quo jam infecta erant adolescentulorum omnium ingenia, queri de *Publio*, quasi jam ille hanc insaniam introduxisset. *Cassius Severus*, summus Publii amator, aiebat, non illius hoc vitium esse, sed illorum, qui illum ex parte, qua transire deberent, imitarentur: mitterent ea, [7] quæ apud eum melius essent dicta, quam apud quemquam comicum, tragicumque, aut Romanum, aut Græcum: ut illum versum, [8] quo aiebat unum versum inveniri non posse meliorem;

Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.

& illud de eadem re dictum:

Desunt luxuriæ multa, avaritiæ omnia.

& illos versus, qui huic quoque ter abdicato possent convenire:

O vita misero longa, felici brevis!

Et plurimos deinceps versus referebat Publii disertissimos. Deinde auctorem hujus vitii, quod ex captione unius verbi plura significantis nascitur, aiebat *Pomponium* Atellanarum scriptorem fuisse, à quo primum ad Laberium transisse hoc studium imitandi, deinde ad Ciceronem, qui illud ad virtutum studia transtulisset. Nam ut transeam innumerabilia, quæ Cicero in orationibus, aut in sermone dixit, & nota ut non referam à *Laberio* dicta, cum Mimi ejus, quicquid modo tolerabile habent, [9] tale habeant: id quod Cicero in Laberium. Divus Julius ludis suis mimum produxit, deinde equestri illum ordini redditum, jussit ire sessum in equestria: omnes ita se coarctaverunt, ut venientem non reciperent; multosque tunc in senatum legerat Cæsar, & ut repleret exhaustum bello civili ordinem, & ut

7 *Quæ apud eum melius essent dicta*] Aptius fortasse, *Quædam apud eum melius esse dicta*, &c. *N. Faber.*

8 *Quo aiebat unum versum*] Lego, *quo aiebat uno, versum*, &c. *Idem.*

9 *Tale habeant: id quod Cicero*] Fortasse suppleri potest hic locus, si legamus: *tale habeant, quale id quod Cicero in Laberium. Laberium D. Julius* &c. Quæ autem hic confusa erant, ex Epitome, & Historia, quæ apud Macrobium lib. 2. legitur, suo loco reposui. *Idem.*

10 *Mihi*

ut his, qui bene de partibus meruerant, gratiam referret. Cicero in utramque rem jocatus, misit ad Laberium transeuntem: Recepissem te, nisi anguste sederem. Laberius ad Ciceronem remisit: Atqui soles duabus sellis sedere. Quia Cicero male audiebat, tanquam nec Pompeio certus amicus, nec Cæsari, sed utriusque adulator. Uterque elegantissime: sed neuter in hoc genere servat modum. Ab his hujus studii diffusa est in plures imitatio. Sed ut ad controversiam redeam, *Cassius Severus* aiebat, placere sibi illum colorem: Mori volui. Et quasdam dixit inter disputandum sententias: Tertio, inquit, cum abdicaret, aiebam: Nihil tanti est. infelicem hanc ânimam, quam totiens exagitat pater & infestat, semel recipiat. Sed illud rursus dicebat: [10] Mihi serva istum animum. facies quod voles absolutus. Quare ergo nunc non moreris? dicet aliquis. Primum, non semper idem miseris libet: nonnunquam juvat cum fortuna sua concurrere, illam fatigare. Deinde verum vis, quare non moriar interim? quia puto te velle. *Otho Junius* ineptam sententiam videbatur dixisse: Non multum interest mea. aut enim me, aut filium meum voluit occidere.

CONTROVERSIA XIX.

Mater cæca filium retinens.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. *Thema. Quidam cum haberet uxorem, & ex ea filium, peregre profectus, & à piratis captus, scripsit de redemptione epistolas uxori & filio. Uxor flendo oculos perdidit. filium euntem ad redemptionem patris alimenta poscit. non remanentem, alligari vult.*

PRO MATRE. *Cestii Pii.* Non est quod mulieris affectum lege æstimetis, quia minatur: omnia fecit, ne filius

10 *Mihi serva istum animum*] Ex conjectura lego, *mihi servo istum animum: faciam quod voles*, &c. vel, *mihi serva istum animum: faciam quod voles,*

filius alligetur. Navigaturus reliquit uxori filium: nec adhuc cæca erat. *Albutii Sili.* [1] Deducite filium. itaque tene, complectere. audeo dicere, hoc par ne piratæ quidem dividerent. si vellet filium alligare, pateretur ire quo properat. Ergo tu, adolescens, matri tuæ nec decem mensium quidem alimenta reddes? si pascere non vis matrem, exspecta saltem ut efferas. *Triarii.* Legem attulit, qua catenas minetur, causam qua timet. *Marcelli Esernini.* Si perseveras, me quoque ad piratas trahe: impetrabo ab illis alimenta, & virum meum. *Fulvii Sparsi.* Mater si non pascitur, moritura est. Pater etiamsi non redimitur, pascitur tamen. *Julii Bassi.* Patri tuo supersunt & oculi & alimenta.

Pars altera. Cestii Pii. Matrem meam imitari volo. amare me docuit. Unis vinculis duos alligat. Si matris exemplo pius esse voluero, etiam oculos patri debeo. *Arellii Fusci patris.* Desertorem tuum apud patrem invenies. *Varii Gemini.* Qualis fortuna est, cui victo mater catenas denuntiat, victori eundum est ad piratas? Omnia licet patri præstem, meliorem tamen habuit uxorem. Quam multi me putant, quia nolim ad patrem redimendum ire, cum matre colludere? *Fulvii Sparsi.* Matri nihil timeo, si eam apud vos relinquo: [2] patri quid timeo, si eum apud piratas relinquo? *Buteonis.* Oculos certe eruam mihi, ne plus marito præstiterit uxor.

DIVISIO. *Latro* hanc controversiam, quasi esset tota officii, declamavit. nullas quæstiones juris inseruit, sed comparavit inter se incommoda patris & matris: [3] & tanquam

les, &c. id est permitte me meo arbitrio mori: absolutus. quod cupis moriar. N. *Faber.*

CONTROV. XIX. 1 *Deducite filium. itaque tene*] Quid si legamus, *Deduc me fili.* N. Faber.

2 *Patri quid timeo, si eum apud piratas relinquo*] Observat Faber, hæc verba à veteribus editionibus, & prima Frobeniana abesse. Sed exstant in mss. & parvo mendo sunt inquinata. Vossianus: *quid timeo.* Virgula priori voci superposita, quasi vellet, *quidem.* Scribe: *Matri nihil timeo, si eam apud vos relinquo: patri quid non timeo, si eum apud piratas relinquo?* Hoc est, patri omnia gravia ne accidant, timeo. Controv. 1. *quid non timendum felicibus putas? quid desperandum infelicibus?* Gronovius.

3 *Et tanquam quæreret, dixit*] Videtur hoc postremum vocabulum non suo

quam quæreret, dixit: Utrum ad redimendum potius captum patrem filius ire deberet, an ad alendam cæcam matrem subsistere. Et sic eam divisit, ut diceret: [4] Hoc quod pater desiderat, utile est patri. Novissime tractavit, [5] ne patrem quidem velle. utique, si sciat matrem in hac esse fortuna, non passurum. In epilogis vehemens fuit. *Apollonius* Græcus & *Buteo* fatuam quæstionem moverunt primam: An lex quæ de alendis parentibus lata est, ad patris tantum nomen pertineat. Illi sunt omnia privilegia data: & ipsam pœnam non alentium esse signum, non muliebris potestatis. Res est ineptior quam ut coarguenda sit: itaque transeo. Illud unum, quod dicebat *Pollio Asinius*, referam. Nunquam tentari debere in causa verecunda improbam quæstionem. *Hispo Romanus* illam movit quæstionem, An lex de alendis parentibus [6] non pertineret ad matres. Ut vivis parentibus filius, inquit, familiæ nulli poterit servire nisi patri, omni alia servitute liber est. Puta enim, te alimenta petere ab eo, quem pater mittat peregre, quem navi-

suo loco positum, legendumque: *& tanquam quæreret utrum ad redimendum potius captum patrem filius ire deberet, an ad alendum cæcam matrem subsistere, dixit. Et sic.* N. Faber.

4 *Hoc quod pater desiderat, utile est patri*] Sensus ineptus. Quis nescit eum desiderare, quod utile sit ipsi? Neque quod pater desiderat, in controversiam venit. Ille enim desiderat redimi; non proprie, filium ad redimendum ire. Præterea Latronis hæc tractatio est pro matre, ut apparet ex eo, quod sequitur. Scribamus igitur: *Hoc quod mater desiderat, utile est & patri.* Duabus de caussis: primum, ne filius in periculum veniat; deinde, ne absenti illo, matre cæca & ad curam domus non sufficiente, res familiaris dilabatur. Statim, *ne patrem quidem velle*, ut conjecit Faber, plane legitur in scripto Vossiano. *Gronovius.*

5 *Ne patri quidem utile: utique si sciat*] At patris scientia non efficeret, ut quod ei alias utile esset, inutile redderetur. Veteres editiones legunt, *ne patri quidem velle, utique si sciant.* tectius igitur legemus, *ne patrem quidem velle, utique si sciat* &c. quod planum est. *N. Faber.*

6 *Non pertineret ad matres*] Hanc ipsam quæstionem, ut fatuam & nulla mentione dignam, risit jam in Apollonio & Buteone. Cur ergo nunc in Hispone repeteret, ac sine ulla nota transmitteret? Credibile est aliam fuisse, & quidem hanc: *An lex de alendis parentibus non pertineret ad matres, utrisque vivis parentibus?* nempe dum uterque parens est superstes. Et eo pertinet ratio quæ sequitur, videlicet, vivo patre in hujus potestate filiumfamilias esse, & quidem solius. Rectius deinde ab eo nova periodus incipit: *Filius, inquit, familiæ* &c. Posset etiam legi: *primo pertineret ad patres.* Ut mox: *primæ partes sunt patris, secundæ matris.* Gronovius.

7 *Me-*

navigare jubeat: primæ partes ſunt patris, ſecundæ matris. *Albutius* non juris fecit illam quæſtionem, ſed æquitatis: ita tamen, ut juri adjungeret, & matris prius eſſe, quam patris officium. *Silo Pompeius* illam fecit quæſtionem: An quotiens duobus communis eſſet poteſtas, ejus tota fieret, qui præſens eſſet. Puta, inquit, [te] ſervum eſſe communem; huic domino ſervies, qui præſens eſt. puta fundum eſſe communem; is fructus percipiet, qui præſens eſt. Illam quæſtionem huic duram ſubjecit: An nunc pater nullum jus in filium habeat. Quomodo, inquit, civis jura habeat, qui liberi hominis non habet? pater habet nullam in te poteſtatem: mater in totius legis poſſeſſione eſt. Eſt jam non commune illi jus in te, ſed proprium. *Varius Geminus* ſic diviſit: An non ſemper filius cogi poſſit, ut matrem alat. Deinde, An nunc cogendus non ſit. Non ſemper, inquit, filius cogitur. Tranſeo illos, qui non poſſunt, ægrotos & inutiles. Aliquis ad propellendum hoſtem proficiſcitur, in cujus unius militia poſita eſt ſalus publica: hunc retinebit mater? puta legatum de ſumma republica, puta fœderis: huic mater vincula injiciet? Per partes, comparando utrumque officium: Ille, inquit, peregre eſt, tu domi: ille captus, tu libera: ille inter piratas, tu inter cives: ille alligatus, tu ſoluta es. at tu cæca es: ille hoc infelicior quod videt. Quid enim videt? catenas ſuas, & cædes, & vulnera & cruces eorum qui non redimuntur. At periculum eſt. Quam multi nihil pro patribus periculoſum putaverunt, niſi domi manere & flere? *Latro* dixit, pro matre ſubmiſſe & leniter agendum. non enim vindictam, inquit, ſed miſericordiam quærit: & cum eo adoleſcente conſiſtit, in quo ita exigit pietatem, ut impediat. Aiebat itaque, verbis horridioribus abſtinendum, quotiens talis materia incidiſſet. ipſam orationem ad habitum ejus, quem [7] movere volumus ad affectus, molliendam. in epilogis

7 *Movere volumus ad affectus*] Dele præpoſitionem, & ſcribe: *ipſam orationem ad habitum ejus, quem movere volumus, affectus molliendam.* Nec poteſt placere

logis nos quoque vocem de induſtria infringere, & vultum dejicere, & dare operam, ne diſſimilis ſit orationi orator: compoſitionem quoque illis minorem convenire. [8] *Calvus*, qui diu cum Cicerone iniquiſſimam litem de principatu eloquentiæ habuit, uſque eo violentus accuſator & concitatus fuit, ut in media actione ejus ſurgeret [9] Vatinius reus, & exclamaret: Rogo vos, Judices, num, ſi iſte diſertus eſt, ideo me damnari oportet? Idem poſtea cum videret, à clientibus Catonis, rei ſui, Pollionem Aſinium circumventum [10] in * forecæ, (ſorite) imponi ſe ſupra cippum juſſit: (erat enim [11] parvulus ſtatura, propter quod etiam Catul-

placere ſtatim *compoſitionem minorem*. Vel, *inertem*, vel, *mitiorem* malim. *Gronovius.*

8 *Calvus, qui diu cum Cicerone iniquiſſimam litem de principatu*] C. Licinius Calvus C. Licinii Macri, ut ex Valerio Maximo didicimus, filius, magni nominis orator fuit, adeo ut quidam non dubitarint eum cunctis præponere: quod eo mirum magis, quia certum eſt circa triceſimum ætatis annum vita defunctum. Natus eſt C. Mario & Cn. Carbone III Coss. inquit Plinius, & Cicero epiſt. ult. lib. 15 Epiſtolarum ad Conſules, & alias de eo, ut qui jam vixerat, loquitur. quam tamen conſtat miſſam Cæſare II. & Servilio Iſaurico Coss. id eſt, 34 anno poſt natum Calvum, ut præproperatam mortem ei injuriam feciſſe non dubium ſit. Quinctilianus ei orationis ſanctitatem, & judicium, Cicero præter judicium, doctrinam & elegantiam tribuit, nimiam tamen religionem in oratione in eo reprehendit. Conſtat ſane nullum inſigne fere judicium extitiſſe, dum in foro viguit, cujus non pars ipſe aut cum Cicerone aut in Ciceronem fuerit. Quod attinet ad hæc tria judicia, quorum hic mentio eſt: Vatinium accuſavit Calvus, frequenti inquit Tacitus totius civitatis concurſu, vereor ne ſemel atque iterum. Plures enim accuſationes Calvi in Vatinium idem auctor laudat: in quibus illa egregia dicta fuit ſententia, *Factum eſſe ambitum omnes ſcitis, & vos hoc ſcire omnes ſciunt.* L. Seneca epiſt. 93. Vatinio in utraque cauſa Cicero adfuit. C. Catonem, & Meſſium cum Calvo tuitus eſt Cicero, accuſavit Aſinius Pollio. Meminit etiam Tacitus orationis Calvi in Druſum, quem Cicero à ſe defenſum ad Atticum ſcribit. Hæc ex Cicerone de claris orat. epiſt. 15. & 16. lib. 4 ad Atticum, Valerio Maximo c. 2. lib. 4. & 12. lib. 9. Aſconio in orat. pro Scauro, Plinio c. 49. lib. 7. Quinctiliano c. 1. & 2. lib. 10. & 10. lib. 12. & Tacito de oratoribus colligere licet. N. *Faber.*

9 *Vatinius reus*] Vatinium accuſavit Calvus paulo major 20 annis. Tacitus de orat. & Quinctilianus cap. 6. lib. 12. In qua actione Calvi idem auctor c. 4. lib. 6. refert, cum reus candido frontem ſudario tergeret, idque ipſum accuſator in invidiam vocaret, facetiſſime Vatinianum reſpondiſſe: *Quamvis reus ſum, & panem candidum edo.* Idem.

10 *In forecа*] Veteres editiones: *inſueta* legunt, quod nihil eſt vocabulum. ex quo Eraſmus *in forte* fecit, quam lectionem ceteræ ſecutæ ſunt editiones. *Idem.*

11 *Parvulus ſtatura*] & admodum juvenis.

Catullus in hendecasyllabis [12] vocat illum *Salaputium disertum)* & juravit, si quam injuriam Cato Pollioni Asinio accusatori suo fecisset, [13] se in eum juraturum calumniam: nec unquam postea Pollio à Catone advocatisque ejus aut re, aut verbo, violatus est. [14] Solebat præterea excedere subsellia sua, & impetu elatus usque in adversariorum partes transcurrere. Et carmina quoque ejus, [15] quamvis jocosa sint, plena sunt ingentis animi. Dicit de Pompeio:

[16] ——— *digito caput uno*

Scalpit, quid credas hunc sibi velle? virum.

Compositio quoque ejus in actionibus ad exemplum Demosthenis riget: nihil in illa placidum, nihil lene est, omnia &

juvenis. Unde festivissime Salaputium dictus est. de quo vocabulo vide quæ litteratorum princeps Scaliger in Catullum, & Virgilii Catalecta scripsit. Post asellum enim diaria non præbeo. *N. Faber.*

12 *Vocat illum salaputium disertum*] Hallucinationes sunt meræ, quæ tot alii præstantes viri ad locum Catulli attulerunt. Solus veravit divinus Salmasius, restituendo, *salopygium*. de quo vide ipsum in Plinianis. *Gronovius.*

13 *Se in eum juraturum calumniam*] Tres explicationes horum verborum adfert Schottus, de quibus omnibus illi, quod ipse usurpat ex Satyra Varroniana, cras credas, censeo, hodie nihil. Simplex sensus est, se Catonem, quem nunc defendebat, accusaturum. *Idem.*

14 *Solebat præterea excedere subsellia sua*] In ejusmodi oratores urbane Cassius Severus lineam poposcit. Quintilianus c. ult. lib. 11. *N. Faber.*

15 *Quamvis joca sint*] Fortasse, *jocosa sint.* quamvis & edita ferri possit. Porro non solum ingentis animi, sed & amarissimi fuerunt, quale est præter distichon infra positum in Pompeium illud fragmentum apud Suetonium in Cæsarem,

——— *Bithynia quicquid,*

Et pædicator Cæsaris unquam habuit.

& Hipponacteum carmen, de quo Cicero epist. 25. lib. 7. epistolarum ad Marium. Quemadmodum igitur summus orator, ita optimus fuit Epigrammatum scriptor: ut Gellius c. 9. lib. 11. & Plinius junior epist. 26. lib. 5. non dubitarint eum in æquo cum Catullo ponere: cujus etiam versum ex Hendecasyllabis adducit idem Gellius, cap. 12. lib. 7. Pedianus ad Ciceronis orationem in Anton. & Catullum elegantis Hendecasyllabi à Calvo compositi in Curionem meminit. idem Plinius epist. 3. lib. 6. inter eos illum recenset, qui & dignitate ornati, & moribus serii jocosa nihilominus & amatoria scripserunt. *Idem.*

16 *Fasciola qui crura ligat*] Mordacissimum hoc distichon ex Catalectis veterum Poëtarum ejusdem Scaligeri supplevi & emendavi. de cujus recta dispunctione sponsor erit Plutarchus, qui Pompeio mollitiem à Claudio objectam scriptum reliquit, cum redempta, perditorum hominum multitudine, ipse Claudius ex eminenti loco quæreret, τίς ἐστιν αὐτοκράτωρ ἀκόλαστος, τίς ἀνὴρ ἄνδρα ζητεῖ, τίς ἑνὶ δακτύλῳ κνᾶται τὴν κεφαλήν, illi vero in modum chori alternis canentis ad singula responderent, Πομπήϊος. *Idem.*

& citata & fluctuantia. Hic tamen in epilogo, quem pro Messio tunc tertio causam dicente habuit, non tantum leniter componit, sed cum dicit: Credite mihi, non est turpe misereri: & omnia in illo epilogo fere non tantum emollitæ compositionis sunt, sed infractæ. In hac controversia Publianam sententiam dedit *Vetus* quidam rhetor, staturæ pusillæ, in quem *Euctemon*, homo venustissimi ingenii, Græce dixit: Antequam te viderem, [17] nescio, rhetor, an foratos esses. Fuit autem *Cestii* sententiâ; Captus est, inquit, pater. si te capti movent, & hæc capta est. & quasi non intellexissemus, ait: Nescitis dici, captos luminibus? & illud dixit: Mittes tamen epistolam infructuosam. odisse illam debes. hæc est quæ matrem tuam excæcavit. & illam falsissimam, in quam multi incidunt. Propter hoc ipsum, inquit, magis flebilis est, quod non potest flere. Et iterum inquit: [18] Lacrymæ matri desunt, causæ supersunt: tanquam cæci flere non soleant. Memini *Crispum* quemdam antiquum rhetorem, in illa controversia viri fortis qui tertium filium retinet, cum alter filius in tyrannicidio perdidisset oculos, alter in acie manus: Exsurgite nunc viva cadavera, rogate pro fratre. Sed quid ego meos derideo; alter, quos roget, non videt: [19] alter, quo roget, non habet. Multis compositio belle sonantis sententiæ imposuit. Itaque memini, *Latronem Porcium*, ut exprobraret hanc audiendi scholasticis negligentiam, maxime, quia *Triarius* compositione verborum belle cadentium multos scholasticos delectabat, omnes decipiebat, in quadam controversia, cum magna quasi fluerent & concitata, sic locum

17 *Nescio rhetor an foratus esses*] Quidam legendum conjiciunt, *an orator esses*: in qua lectione summam illam venustatem Euctemonis non video quare præstat locum deponere. *N. Faber.*

18 *Lacrymæ matri desunt*] Eadem tamen sententia usus est auctor Thebaidos Tragœdiæ, in qua cœcus OEdipus hæc loquitur,

Lacrymæ supererant, has quoque eripui mihi.

nisi quis dicat magni interesse utrum quis erutos an extinctos oculos habeat: quod verum est. *Idem.*

19 *Alter quos roget non habet*] Lege, *quo roget non habet*. Operarum est lapsus. *Idem.*

20 Dum

tum conclusisse: Inter sepulcra monumenta sunt. Et, cum scholastici magno clamore laudarent, invectus est in eos ut debuit: & hoc effecit, ut in reliquum etiam, quæ bene dicta erant, tardius laudarent, [20] dum insidias vererentur. *Glycon* dixit: [21] Παράθες μῆτερ. ἴθι, λαβοῦ τέκνε. ταλαίπωρε; ὁρᾷς; βαίνει σοι. ἐνεφάνησέ σ'. εἰ μέ, φησιν, οὐ τρέφεις, ἐπίμεινον, ἵνα θύῃς. *Hybreas* in hac controversia dixit: Τέκνον, κἄν με φθάνῃς, καταζανύξομαί σ' ἐπαιδοῦσα. Nec quibusdam corruptum videbatur: *Romanus* tamen. *

CONTROVERSIA XX.

Quinquennis testis in procuratorem.

Thema. *Mortua quidam uxore ex qua filium habebat, duxit aliam: sustulit ex ea filium. Habebat procuratorem in domo speciosum. Cum frequenter essent jurgia novercæ & privigni, jussit eum semigrare. Ille trans parietem habitationem conduxit. Rumor erat de adulterio procuratoris & matris familiæ. Quodam tempore pater familiæ in cubiculo occisus inventus est, uxor vulnerata, communis paries perfossus: puer jubetur percussorem cognoscere, ille procuratorem digito denotavit. accusat filius procuratorem cædis, ille filium parricidii.*

ARELLII FUSCI PATRIS. Ut audivi clamorem, si qua est fides, deprehensos à patre adulteros putavi. Quis ferret te voluntariam testem in forum venientem, etiam si venires dictura pro filio? miserrime puer, quamvis periclitor, plus tamen pro te timeo. nimium fraternis insistis vestigiis: itaque jam tibi cum matre non convenit. Quamdiu mater vixit, pater me fuit procuratore con-

20 *Dum insidias vererentur*] Lege vel, *cum insidias vererentur*; vel, *dum insidias verentur*. Gronovius.

21 Παράθες μῆτερ] Sciottus: *Appone mater*. Quasi sit à παρατίθημι, non à παραθέω, *accurro*, vel *currendo adsequor*. Statim: ἐνεφάνισέ σ'· εἰ μέ, φησιν, οὐ τρέφεις, ἐπίμεινον, ἵνα θύῃς. *vicit te, si me non alis, exspecta, ut sacrifices*. Lego: ἵνα θάψῃς. *Tenet te, si me non alis, &c. exspecta, ut sepelias*. Idem.

contentus. Non facile fit parricidium. Vis scire, quantum natura possit? etiam infans pro patre loquitur. *Triarii.* Vivo patre adultera, moriente conscia, mortuo testis. Aliquis uno teste contentus est? dabo puerum. aliquis uno teste non contentus est? dabo populum. Objicit privigno parricidium, filio mendacium. Intrat procurator, qua solebat. Dic, puer, quis patrem tuum occiderit. dic audaciter. eundem nominas, quem populus. Nox placet sceleri: prorsus adulteri tempus. Habui patrem tam bonum, ut, cum uxorem habere vellet, tamen me novercam habere noluerit. Quo mihi lumen? tantum admissuro nefas optanda nox est. Quid, inquit, ante peccavi? dissimile est. [1] memento enim, de homicida quæri. potest tirocinium esse homicidium, parricidium non potest. Lumen attulisti ut discerneres. erat illic, quam leviter vulnerare deberes. Videmus adactum in præcordia gladium. sic ego novercam vulnerassem. Frater; quæro an videris procuratorem proxima nocte: nihil de prioribus quæro. *Vibii Galli.* Ego

Controv. XX. 1 *Memento enim de homicida quæri*] Deesse videtur negatio, legendumque, *non quæri.* Non enim hic de homicida tantum quæritur, sed de parricida. De patricidio autem non æque facile creditur ac homicidio. Cicero pro Roscio Amerino in hoc totus est. Sic infra in præfatione lib. 10. *Omnia*, inquit, *usque ad ultimum tumorem perducta, ut non extra sanitatem sed extra naturam essent.* id est, non tantum extra sanitatem, sed etiam, &c. *N. Faber.* Deesse videtur negatio, inquit Faber, & legendum, *non quæri.* Non enim hic de homicida tantum quæritur, sed de parricida. Pari ratione permotus Petreius non dubitat, *parricida*, legendum: ab ipsa enim atrocitate probari, non potuisse illud esse primum. Hæc quidem vera sunt in actione procuratoris adversus filium: sed non sunt vera in actione filii adversus procuratorem. Accusat procurator filium parricidii; filius procuratorem homicidii. Et hæc pro parte filii dicuntur: Inducitur dicere procurator: quid ante peccavi, ut verosimile sit ab hac cæde me non abhorruisse? Respondet filius, hoc sibi convenientius esse dicere quam procuratori: hunc enim homicidii arcessi, se parricidii: at posse, qui nihil antea peccavit, incipere & tirocinium scelerum ponere in homicidio; non posse in parricidio. Etenim nemo repente fuit turpissimus. Albutius infra in persona filii: *Quid ante peccavi? cujus uxorem corrupi?* (quod scilicet rumor est fecisse procuratorem) *quod si fecissem, hominem occidere possem,* (quod arguitur procurator) *patrem non possem.* Triarius: *Aliquis parricidio puras manus servat, & incipit, quo pervenire difficile est?* Si quid tentandum, posset legi: *Memento etiam de homicida quæri.* Gronovius.

2 Non

Ego taceam de adulterio, quod persequitur etiam populus? ego taceam de parricidio, quod persequitur etiam puer? Testor vos, Judices, salvum patrem reliqui. O magnam in contrarium seculi nostri perversitatem! inventus est qui patrem posset occidere, & novercam non posset. Etiam si quis occidere patrem non potest, novercam potest. *Sepullii Bassi.* Dum perfodio parietem, aliquis sentiet. Cujus vis levissimum somnum? pueri, an senis, an mediæ ætatis? Pueri? frater sentiet. senis? pater. mediæ ætatis? noverca. Quærerem, quam sordida domo natus esset, si ullam habuisset: nunc inquisitionem nostram humilitate effugit. [2] Non miror si nescis, quam difficile sit patrem occidere, cum incertum habeas patrem. *Albutii Sili.* Quæro à te, mulier, an filio tuo credendum putes? Liceat mihi nutrire puerum: ne cum matre illi, [3] ne cum tutore queat convenire. Tres in cubiculo sunt. patrem occidis; puerum contemnis; adulteram non times. Singuli se servi libertique offerebant: puer stabat ante omnes: percussor latebat post adulteram. Quid ante peccavi? cujus uxorem corrupi? quod si fecissem, hominem occidere possem: patrem non possem. [4] Bonos habeo testes. [5] timet hunc in aliena potestate. Aspice corpus patris, quam gravis plaga, quam alte adactus est gladius! sic ego novercam percussissem. *Cestii Pii.* Adulterum te esse, non unum testem dabo, non corruptum. dabo multos, dabo etiam pueros. Patrem tam graviter percussi, quam debui novercam: novercam ne sic quidem,

2 *Non miror si nescis*] Cicero in eadem oratione, *Si tibi fortuna non dedit ut certo patre nascerere, ex quo intelligere posses qui animus patrius in liberos esset: at natura certe dedit, ut humanitatis non parum haberes.* N. Faber.

3 *Nec cum tutore queat convenire*] Fortasse legendum, *ne cum procuratore queat convenire.* Tutoris enim nulla hic mentio. *Idem.*

4 *Bonos habeo testes*] Veteres editiones, *bonis habeo pratestes.* Idem.

5 *Timet hunc in aliena potestate*] Suspicor legendum esse: *timeo.* Intelligit puerum, cui etiam se, confisum caussæ, testimonium significat remittere. *Bonos testes* accipe populum. Ut supra: *Aliquis uno teste non contentus est? dabo populum.* Mox: *adulterum te esse, non unum testem dabo, non corruptum: dabo multos.* Gronovius.

 6 *Quasi*

quidem, quemadmodum patrem. *Julii Bassi.* Tibi fuit necessarium lumen, ne eam occideres, propter quam occidebas: mihi supervacuum erat, ne instrumento parricidii, detegerem parricidium. Si rerum natura pateretur, obliviscendum mihi erat patris, dum occiderem. Majore licentia, quæ non videmus, agimus: & quamvis non minor sit atrocitas facinoris, formido minor est. Si patrem occidi, totus mihi lectus purgandus est: cui parcam non habeo. Non possum gloriari ultione patris: frater illam meus occupavit. *Blandi.* [6] Quam difficile est filio, patrem vulnerare; quam facile privigno, novercam occidere! *Varii Gemini.* Patrem, inquit, occidisti. Testor vos & Judices, nihil leviter hæ manus faciunt. [7] utrum non habui potestatem? atqui vulnerata es. hui! nolui te occidere? atqui vulnerata es. leviter vulnerata es. quam diligenter servata es! Tu testimonium dic, & ostende non vulnus, sed argumentum. percussor ille quam timuit, ne occideret! *Porcii Latronis.* Quare lumen affero? fortius parricidium faciam si non videro patrem. Occidere aliquis patrem, antequam novercam, potest? novercam, ne post patrem quidem potest? *Triarii.* Aliquis parricidio puras manus servat, & inde incipit, quo pervenire difficile est?

DIVISIO. Has controversias, quæ & accusationem habent, non eodem ordine omnes declamaverunt. quidam fuerunt, qui ante defenderent quam accusarent: ex quibus

Latro

6 *Quam difficile est filio*] Aliquantulo rectius fortasse, *tam difficile est filio patrem vulnerare quam,* &c. N. Faber.

7 *Utrum non habui potestatem? atqui*] Aliquanto melius hic se locus habiturus videtur Fabro, si scribatur: *potestatem, vel nolui te occidere? atqui vulnerata es.* Quasi hinc det intelligendum: potui ergo te occidere. Alterum enthymematis membrum vel intercidisse vel ideo omissum, quia nulla ratio est, cur novercam infestam & adulterii suspectam privignus occidere noluerit. Ne dicam de Latinitate, *utrum vel*, multo etiam melius sensu habet vulgata. Eodem enim argumento vulneris & voluntatem & potestatem occidendi fuisse sibi demonstrat, si quidem ipse facinus commisisset. *Utrum non habui potestatem? atqui vulnerata es.* Potui ergo eodem momento te tam facile occidere quam vulnerare. *Nolui te occidere? atqui vulnerata es.* Volui igitur. nam cur te peterem telo, nisi ut occiderem? *Gronovius.*

8 *Quid*

Latro fuit. *Fuscus Arellius:* Debet, inquit, reus in epilogum desinere. optime autem epilogum contexit defensioni: & homines magis defendenti quam accusanti favent. Ultima sit pars, quæ judicem faventem possit admittere. Quidam permiscuerunt accusationem ac defensionem, ut per comparationem duorum reorum irent, & crimen, simul repulissent, statim transferrent: ex quibus fuit *Cestius.* Hoc non semper expedit. utique qui imbecilliorem partem habent, non est utile, cominus congredi: facilius latent quæ non comparantur. In hac controversia duo vel tres rei. noverca enim procuratori conjungitur. Itaque à filii parte utique, aiebat, prius accusandum: quia unum debebat crimen defendere, duo objicere, & adulterii & cædis. si qua sunt ex utraque parte difficilia, non colorem, sed argumentationem desiderant. Itaque ne modum excedam, prætcribo. Circa vulnus novercæ quidam bellas res dixerunt, quidam ineptas, immo multi ineptas. Prius illa, quæ belle dicta sunt, referam. *Fuscus.* Ut districta levi vulnere est cutis! non credas factum manu privigni, credas amatoris. *Passienus* ait: Tam leviter te vulneravit dextera illa, cui nec paries obstitit, nec pater? *Varius Geminus* dixit: Da ferrum testi meo: fortius feriet. *Cestius* dixit: cum descripsisset quam leve vulnus esset: Nocueras, inquit, mihi, si amicæ tuæ nocere potuisses. *Niger Brutidius* quotidiano verbo satis significanter usus est. Rivalem, inquit, occidit: amicam sauciavit. *Hispo Romanus* ejusdem generis rem dixit: Ostende, noverca, ostende id quod amator tuus vellicavit. *Bassus Sepullius* dixit: Maritum occidit, adulteram strinxit. Ex illis qui res ineptas dixerant, primus ibi ante omnes *Musa* vester: cum vulnus novercæ descripsisset, adjecit: At Hercules, pater meus tanquam paries perfossus est. *Murrhedius:* patrocinium putat esse, [8] quod causæ suæ sanguinem misit. *Nepos Licinius* ait: Non est istud vulnus,

[8] *Quod causæ suæ sanguinem misit*] Quid si scribatur à *quod amicæ suæ sanguinem misit*, voce enim sanguinis in obscœnis usus est infra hac controversia, *Facit quod facere solet, pro amatore sanguini suo non parcit.* Petronius: Nunquam

vulnus, ſed ludentis adulteri morſus. *Senianus* ex illa ſtultorum nota ſententiam protulit. Non vulneravit, inquit, novercam, ſed viri ſui ſanguine aſperſit: cum illic vulnerata ponatur. *Vinitius* exactiſſimi vir ingenii, qui nec dicere res ineptas, nec ferre poterat, ſolebat hanc ſententiam Seniani deridere, & ſimilem illi referre in oratione dictam Montani Votieni. *Senianus* in hac eadem controverſia dixerat: Nihil puero eſt teſte certius, utique quinquenni. Nam & ad eos pervenit annos, ut intelligat: & nondum ad eos, quibus fingat. Et hæc definitio, inquit, ridicula eſt, nihil eſſe puero teſte certius, utique quinquenni: puta, nec ſi quadrimus puer, teſtis eſt. nec ſi ſex annorum. Illud vetuſtiſſime adjiciebat: Putes, inquit, aliquid agi. omnia in hac ſententia circumſpecti hominis ſunt, finitio, exceptio. Nihil eſt autem inamabilius, quam diligens ſtultitia. *Montani Votieni* ſententiam huic aiebat eſſe ſimilem, & deridebat. Acre omnino & experrectum eſt animal canis, utique catenarius paratus. Erat autem non æquus ipſi Montano. accuſaverat illum apud Cæſarem, [9] à colonia Narbonenſi

quam finies hunc ignem, niſi ſanguine exſtinxeris. Juvenalis Satyra 1. *Accipiat ſane mercedem ſanguinis.* nempe ex medicorum doctrina, non Ariſtotelis. N. *Faber.* Quid ſi ſcribatur, inquit Faber, *quod amica ſua ſanguinem miſit.* Voce enim *ſanguinis* in nuptis uti ſolere veteres, & uſum infra ipſum Murrhedium. Sed ego minime concedam ſolicitari vulgatam, niſi quod prava diſtinctione laborat: non enim verbum *putat* de Murrhedio eſt intelligendum, ſed de uxore aut procuratore. Dixit enim Murrhedius: *Patrocinium putat, quod cauſſa ſua ſanguinem miſit.* Hoc eſt, ſperat hoc ſibi patrocinaturum, quod aſtute & dedita opera, cauſſæ ſuæ, ad aliquem colorem & ſpeciem dandam cauſſæ ſuæ, nonnihil ſanguinis impendit, paullulum ſanguinis fudit. Nam *mittere* & parvum modum & arbitrium ſignificat. Cicero: *Miſſus eſt ſanguis invidia ſine dolore.* Ut apud Livium Appius: *dandus eſt invidia ſanguis.* Ita hic miſſus ſanguis cauſſæ. Illic ad invidiam placandam, hic ad cauſſam colorandam. Iterum Cicero, 6 ad Att. ep. 1. *cum ἐξ ἀκεραιοτάτως provinciam curarit, ſanguinem miſerit.* Controv. 3. *Patrocinium ſuum putat pereundi infelicitatem.* Gronovius.

9 *A colonia Narbonenſi*] Unde ipſe erat. Martialis lib. 9.

Quem pulcherrima jam redire Narbo,
Docti patria Narbo Votieni,
Ad leges jubet.

Et B. Hieronymus in Euſebii Chronico: *Votienus Montanus Narbonenſis orator in Balearibus inſulis moritur, illuc à Tiberio relegatus.* Et hæc ad annum Tiberii 14. retulit B. Hieronymus. Tacitus autem biennio ante. Cornelio Coſſo & Aſinio Agrippa Coſs. eundem

bonensi rogatus. [10] at Montanus adeo toto animo scholasticus erat, ut eodem die, quo accusatus à Vinitio decertaverit, in Vinitii actionem sententias suas referebat. Eleganter illud dixit *Surdinus:* Rogo, numquid putas illum alteram partem declamasse? Gravis scholasticos morbus invasit: exempla cum dixerunt, volunt & illa ad aliquod controversiæ thema redigere. Hoc ut aliquando faciendum est, cum res patitur, ita ineptissimum est luctari cum materia, & longe arcessere, sic, quomodo fecit in hac controversia *Musa*, qui, cum diceret pro filio locum de indulgentia liberorum in parentes, venit ad filium Crœsi, & ait, Mutus in periculo patris naturalia vocis impedimenta rupit, qui plus quam quinquennio tacuerat. quia quinquennis puer ponitur, putavit ubicunque nominatum esset quinquennium, sententiam fieri. quia Latroni bene cesserat, qui cum diluisset vulnus exiguum, dixit: Aspicite istam vix adparentem cicatricem: rogo vos, non putetis puerulum fecisse, & ne puerulum quidem quinquennem? *Gallus Vibius* improbam dixit sententiam, cum cædem describeret. Occidit, inquit, maritum; novercam læsit; puero pepercit. etiam hunc putabat suum. Valde enim puero *Cestius* aiebat parcendum. Itaque dixit, cum laudaret ejus testimonium: [11] Procurator

dem Votienum cognitione habita ob contumelias in principem dictas pœnis majestatis adfectum lib. Annal. 4. notavit. quod ad deportationem cum publicatione bonorum refero. Ita illa immanis bellua omnium insignium virorum, qui felix Augusti imperium doctrina & eruditione illustrarunt, exitio fuit. *N. Faber.*

10 *At Montanus adeo toto animo scholasticus*] Vel omnia fallunt, vel hoc dicit, Montanum adeo scholasticum fuisse, ut cum accusatori Vinicio responderet, sententias ab eo in accusatione dictas in suam actionem tam aperte transferret, ut recte Surdinus dixerit videri accusatoris partem declamasse. Scholasticum enim vitium est, eum imitari studueris, eadem dicere. Quod si verum est, videretur non incommode legi posse, *at Montanus adeo toto animo scholasticus erat, ut eodem die quo accusatus à Vinicio, decertaverit: in suam actionem Vinicii sententias referret. Eleganter illud dixit.* Nisi fortasse hæc ἀντιστρόφως dicta sint, qualia apud auctores non pauca deprehendimus. *Idem.*

11 *Procurator natus es*] Hæc est lectio veterum editionum. Ceteræ, *procuratori natus es*, vel, *procuratore natus es*, corrupte. Nam si scriptum esset, *procuratore natus es*, Cestius contra præceptum faceret. quo jubet puero parcendum: nec procuratori natus dici potest, qui ejus malo natus est. quod

rator * natus es. [11] *Hermagoras* hunc ſenſum decentius poſuit: Μάταιον ἀδιαφόρημα. *Blandi* ſententia laudabatur, cum deſcripſiſſet à puero demonſtratum procuratorem: O digitum multa ſignificantem! *Euctemon* dixit: Μητρυιᾶς χρῆσιν ἔμπνουν μάρτυρα, ὦ νανίον δυσσεβὲς, ὦ παιδίον ἄξιον τῆς μητρὸς ὅλον καὶ πατρός. *Murrhedius* mimico genere fatuam ſententiam dixit, cum dixiſſet, novercam diſputare contra filii ſui teſtimonium: [13] Facit, inquit, quod ſolet. pro amatore ſanguini ſuo non parcit. *Nicocrates Lacon* aridus & exſuccus declamator dixit: Τοῦ μὲν ἰδίου μάρτυρος ἐφείσατο, τοῦ δ᾽ ἐμοῦ κατεφρόνησεν. *Hermagoras*, cum miſerabilem dixiſſet pueri conditionem eſſe, qui infeſtus novercæ & procuratori redderetur, dixit, jam procuratorem clamare: οὐκ ἔστιν ἡμέτερος.

Con-

ſi conjicere liceat potius, cenſerem legendum, *procuratore natus non es.* N. *Fab.* Hanc veterum editionum lectionem eſſe teſtatur Faber. Schottus tamen mavult: *procuratore natus eſt.* Cui ſatisfacere debuiſſet ratio Fabri veriſſima: ſi ſic dixiſſet Ceſtius, contra præceptum facturum fuiſſe, quo jubebat puero parcendum. Idem recte colligit, *procuratori*, non poſſe ferri: quia procuratoris malo extiterit puer. Conjicit tandem: *procuratore natus non es.* Certe melius quam quidquam ceterorum, & habet venerem propter ſuſpicionem adulterii. Vide tamen, an non ſit magis declamatorium: *Procuratori nothus es.* Neque audacius eſt, quam, quod inter belle dicta refertur Brutidii Nigri: *Rivalem occidit, amicam fauciavit.* Et ſic Hermagoras: jam procuratorem clamare, οὐκ ἔστιν ἡμέτερος. Gronovius.

12 *Hermagoras hunc ſenſum*] Forte: *Hermagoras hunc ſenſum decentius petiit:* Ἀβυσσηνὸν ἐπιφόρημα. Vide Zenobium. Græcarum litterarum ductus non ſunt ab hoc remoti, & aptum eſt materiæ proverbium, ſed pro parte procuratoris teſtimonium pueri elevantis. Hermagoræ tamen ſit hoc ipſum, an exciderit illius dictum, & hoc alterius ſub nomine fuerit propoſitum, nequeo decernere. *Idem.*

13 *Facit quod facere ſolet: pro amatore ſanguini ſuo non parcit*] Petronius: *Nunquam finies hunc ignem, niſi ſanguine extinxeris.* Juvenalis Sat. 1. *Accipiat ſane mercedem ſanguinis.* nempe ex medicorum doctrina, non Ariſtotelis.

Con-

CONTROVERSIA XXI.

Dementiæ accusatur, qui servo filiam junxit.

Thema. *Tyrannus permisit servis, dominas suas rapere. Profugerunt principes civitatis. Inter eos, qui filium & filiam habebat, profectus peregre. cum omnes servi dominas suas vitiassent, servus ejus virginem servavit. occiso tyranno reversi sunt principes, in crucem servos sustulerunt. Ille manumisso filiam junxit. accusatur dementiæ.*

CONTRA PATREM. *Argentarii.* Haberemus solatium, si has nuptias fecisset tyrannus, non pater. habe nunc illi honorem: fac dotalem: sine dominam custodiat. Sanum putatis esse, qui mavult tyrannum imitari quam servum? pater noster honestis parentibus natus. qui enim aliter conditionem matris nostræ habere potuisset, si tantum ingenuus fuisset? *Cestii Pii.* Soror, opto tibi perpetuam sterilitatem. Cum dicerem, Manumittamus servum, aiebat: Expectemus sororias nuptias. Ergo tibi, soror, ut honestos habeas liberos, adulterandum est? Fecit se similem tyranno, filiam raptis, libertum cruciariis. Plus servo dominus permisit, quam tyrannus. Qui fecit has nuptias, insanus est, aut tyrannus. Quis hoc potest credere, optandum filiæ fuisse, ne finiretur tyrannis, ne rediret pater? Si interrogavero patrem, quod gravissimum in tyrannide fuerit scelus: si sanus est, respondebit, Quod dominæ servis collocatæ sunt. *Fulvii Sparsi.* Eligitur maritus, quem sanus pater dotalem dedisset. gener tuus ipsis nuptiis crucem meruit. Egregium generum, cui nihil est gloriosius, quam quod inter cruciarios non est! Gravissima quoque ipsi servo facta est injuria. dominam suam non licuit illi servare virginem. *Blandi.* Fecit etiam servo injuriam, cum detraxit abstinentiæ gloriam: nuptiis suis manumissus est. O matrimonium omni adulterio turpius!

Julii

Julii Bassi. Liberata rep. quod me tristem vidistis, nolite mirari. etiamnum vivit tyrannus. Virginitatem, quam sub tyranno servaverat, perdidit sub patre. Dic, furcifer, cui sororem meam virginem servasti? dic, si placet, Mihi. Non vitiavit, inquit, cum liceret illi. Itane dignus est nuptiis, quia indignus est cruce? ex cella migrabit in cubiculum suæ dominæ, vel domina ex cubiculo suo migrabit in cellam? *Cornelii Hispani.* Melioris conditionis sunt vitiatæ quam virgo: illis mutare nuptias contigit. Quare, tyrannicida, præmium accepisti? etiamnum aliqua ex edicto tyranni nupta est. qui edictum tyranni fugerat, redit cum edicto. Dementia hoc patris factum est, ne tyrannum accusare posset. Quod ille, inquit, filiam meam virginem alteri servavit. Nunc maritus est, qui sub tyranno quoque nihil aliud potuit quam raptor esse. Is, qui dotalis destinatus est, custos relictus est. propositum est edictum, quod ne ferremus, fugimus. nihil per totum publicæ servitutis spatium indignius visum est, nihil diis hominibusque minus ferendum. itaque tyrannus post hoc occisus est. Desponsa est puella: omnia ex edicto tyranni facta sunt. *Albutii Sili.* Egregius gener, cujus hæc una gloria est, quod comparatus cruciariis frugalior est. Melius servus custodivit dominam, quam pater filiam. Propitius pater ita filiam suam collocavit, quemadmodum iratus tyrannus alienas. Inimici tibi nepotes precantur. Cum sanus pater fuit, ne has videret nuptias, fugit. Parum putatis magnum argumentum dementiæ, quod egit tyrannum in mortem, patres in exilium, servos in crucem? quomodo, qui sic fugis, sic collocas? Honestius exul es, quam socer. Si voles invenire generi tui propinquos, ad crucem eundum est. *Arellii Fusci patris.* Ex servo gener, & ex domina uxor, ex domino socer est factus. quis has nuptias non tyranni putet? Patrem tyranni criminibus accuso, tyrannum patris. Quid de tyranno loquor? patri similis est. Quid de patre non querar? tyranno similis est. Miserrima soror, sub tyranno

ranno patrem desiderabas, sub patre tyrannum desideras. In filia tua coëgisti, quod tyrannus tantum permiserat. Nunc nobis, pater si sanus es, exulandum est. Quid enim miserius accidere potest, quam is status in libertate, quem ceteri vix ferunt in servitute? fugimus, ne serviremus. Felicitatem nostram in calamitatem convertit. Aliquanto enim fuit satius, cum ceteris contumeliam ferre, quam liberatis omnibus, solos in tyrannidem rejici. Servo libertatem dedit, filiæ servitutem. Servo filiam dedit, innocentiam abstulit. Nescio quid sibi velit, quod servi meritum laudat: tyrannum enim laudare debebat. Servus non stultus tergum & caput suum deliciis præsentibus prætulit. Si dicit, se timuisse tantum, laudabo, & hanc illi etiam nunc optabo mentem. [1] Ceteræ honestos invenerunt servos: hæc talem habet, quales illæ in tyrannide habuerunt. Soror mea ancillulæ pellex est, sed ut domina nuberet, conservula de cellula exacta est. Nullum in tyranno majus scelus fuit, quam quod tibi libuit imitari. O te, soror, miseram, quod ista non sub tyranno passa es! jam enim pati desisses. Hoc tu putas præmium esse. Quia dominam non violavit, violet quantum volet. Iste vero, ut dicis, injuriam tibi fecit, qui affinitatem tuam moratus est. Si non cessasset, jam fortasse ex illo nepotes haberemus. Habeamus generum, si possumus, parem: sin minus, non erubescendum, cui cognatus sit aliquis, cui sacra aliqua & penetralia, in quæ deducatur uxor: quem adjungamus ad domum, [2] non quem ex censu deleamus. *Porcii Latronis.* Qui omnia tule-

CONTROV. 1 *Cetera honestos invenerunt servos*] Scribe: *honestius convenerunt servu.* Tacitus: *adhibitu, qui obsignarent, velut suscipiendorum liberorum caussa convenisse.* Vel, *honestius invenerunt maritos servos.* Nam hoc quoque signatum in ea re verbum. Terentius: *domus, uxor, liberi inventi invito patre.* Cicero adversus competitores: *ex eodem stupro tibi & uxorem & filiam invenisti.* Suetonius, Caligula: *matrimonium sibi repertum exemplo Romuli & Augusti.* Controv. 6. *ratione illa honestam conditionem nuptiarum inventam.* Justinus, lib. 28. *qui uxores, cum propter originis dehonestamenta non invenirent, vi publica rapuerint.* Alterutrum certe Latini sermonis ratio exposcit. *Gronovius.*

2 *Non quem ex censu deleamus*] Præclare

tuleramus, hoc fugimus. Vocat servum: & quia crucem non meruerat, mereri jubet. Itane, furcifer, tu potuisti dominam complecti? [3]putasti autem te per tyrannum victurum, aut semper futurum patrem? Felicissimi videbuntur, quibus contigerit [4] raptus tyrannus. Ita sine dubio beneficium dedit, qui custodivit dominam à stupro, se à cruce. Cum infelici face ad dotalem suum nova nupta deduceretur, si qua fides est, exhorrui, quasi repositum esset edictum. Cogitabam, quem sorori virum eligerem: simpliciter fatebor; fastidiebam jam eas conditiones, quæ ante profectionem fuerant. aiebam: Illo tempore & aliæ virgines erant. Non vitiavit, inquit, sub tyrannide. O nos felices, si ne nunc quidem. *Triarius.* Age, hoc non est præmium, unum spectare omnium cruces? Certum habeo, si habuisset tyrannus filiam, non scripsisset edictum. Indicit festum diem, aperire jubet majorum imagines, cum maxime tegendæ sunt. *Varii Gemini.* Eadem hora & libertum fecit, & generum. hoc fecit quod tyrannus non cogit, nisi cum irascitur, servus ne tunc quidem facit cum cogitur. Generum habes, qualem? ut illi laudationem suam reddam: nempe frugi servum. Servis tuis paritura fratres. Quantum ad expositionem rerum pertinet, sunt quidem acerba tyrannidis mala, tamen tristiora exponam, quæ post tyrannidem gesta sunt. non dubitabam, quin esset tyrannicidæ nuptura. [5] si sub tyranno vitiata esset, haberemus. Hoc non tibi uni accidit. Nondum tyrannum occisum puto, etiam nunc tyrannicas nuptias video. *Marillii.*

clare sic restitutum est, quum ineptissime legeretur: *quem extensum doleamus.* Hoc tamen Schottus interpretatur. Frustra: ex censu dominorum delentur servi, qui manumittuntur: desinunt enim in bonis & patrimonio esse, suique fiunt mancipii. *Gronov.*

3 *Putasti autem te per tyrannum*] Vide ne legendum sit, *putasti aut semper tyrannum victurum.* N. Faber.

4 *Raptus tyrannus*] Lego, *felicissima videbuntur quibus contigerit raptus Tyranni*, id est, à tyranno rapi. sic supra: *O te soror. miseram, quod ista non sub tyranno passa es.* Idem.

5 *Si sub tyranno vitiata esset, haberemus*] Excidit vox, *solatium.* Est enim id ipsum: *Hoc non tibi uni accidit.* Ut infra: *Tunc tamen solatium fuisset, cum multi pati.* Gronovius.

6 *Quod*

tillii. Nunc sciam, an merito libertatem acceperis, si liber non merueris crucem. hoc, quod objicio, qui in pluribus fecit, occisus est. *L. Vinitii.* Nunc in domo nostra matrimonium est: cujus me puderet, etiam si raptus esset. Quam miseros putatis, judices, esse eos, quibus quidem duo, quæ miserrima fuerunt, optanda sunt, tyrannus & raptor? Una generi tui commendatio est, quod se aliquando ista puella putavit indignum. *Vallii Syriaci.* In eadem conditione, Judices, sumus; ut consolari debeamus sororem, quod aut rapta non sit, aut nupserit; & tamen quid ille meruit, quamdiu per dominum licuit, innocentissimus servus? *Sepullii Bassi.* Nuptias clausa domo fecimus. in contubernium deducta servi domina est: ita iste dexteram sororis meæ, nisi dum manumittitur, non contigit. *Pollionis Asinii.* Inter nuptiales fescenninos in crucem generi nostri jocabantur. Miserrimum egisse me diem memini, quo servire cœpit respublica. Miserrimum diem egisse memini, quo ne exilium fugimus. inter hos dies sororis nuptias numero. Miserrima soror, fortasse vernularum tuorum noverca es. Pater, volo ducere uxorem: dic, quam mihi ex ancillis despondeas.

Contra. Albutii Sili. Servavit dominam. si quis tyranno indicasset, solus in cruce pependisset.

DIVISIO. *Latro* in has quæstiones divisit: An, etiam si non debuit filiam sic collocare, damnari tamen ob hoc non possit dementiæ. Licet, inquit, mihi filiam meam cui velim collocare. isto modo & repudium remisero genero. Accusor: Male collocasti filiam. & multi alii. Quid tibi videntur hi, qui abdicant filias suas? avari. Sed mala causa est. nec ob hoc damnabor. Tu patrem debes dementem accusare, non sanum regere. Ego istud an sine ratione fecerim, videbimus: satis est, si sana mente feci. Deinde, An sic filiam collocare debuerit. Hoc in hæc divisit. An, etiam si meruit servus, non tamen sic illi referenda fuerit gratia. Deinde, An bene meruerit. De facto servi primum dispu-

disputavit: deinde de animo. Factum quale? Non dominam constupravit. Auge beneficia: nec dominum occidit, nec domino venenum dedit. Non est beneficium, scelere abstinere. Et tyrannus permisit dominam rapere, non coëgit. De hoc beneficio non est quod laudes servum: alioquin injuriam fecit, si non subducta est injuriæ, sed reservata: tunc tamen solatium fuisset, cum multis pati. Denique, quod aliæ in tyrannide passæ sunt, hæc in libertate: ceteræ absentibus suis, hæc præsentibus. In aliis stuprum vocabatur, in hac matrimonium: in aliis finis expectabatur injuriæ, in hac nullus. denique illarum stupratores suffixi sunt, hujus manumissus. Deinde de animo servi.

Color. Latro colorem à parte filii, quare non vitiasset servus, hunc fecit: timuisse illum supplicium, scisse futurum, ut liberata rep. omnes pœnas, qui contaminassent dominas suas, darent: & adventare jam tempus ultimum tyrannidis videbatur, cum ad summam esset perducta rabiem: quæ nunquam nisi ex desperatione fit. Itaque cum videret, inquit, suffigi cruci servos, clamabat: Hoc ego futurum sciebam. In ultima oratione *Latro* dixit: Servi quoque nomine tecum queri possum: quem, qui frugi fuerat, nequam fecisti. *Albutius* hoc colore usus est. Immatura etiamnum puella, nec adhuc injuriæ idonea: & ideo illam non abduximus, quia ætatis beneficio tyrannidem sentire non poterat. *Cestius* dixit: Ego plane non sum detracturus servo suam laudem. habuit bonam mentem. speravit posse fieri, ut, si virginem servasset, nuptiis dominæ manumitteretur. *Varius Geminus* ait: Fortassis amicam habebat. hac delectatus abstinuit. nam quidam virginum concubitum refugiunt. fortassis scivit illam non esse passuram. & illud, quod nequam quoque servos interdum frugi facit, malam fortunam timuit. Et hanc sententiam, quæ valde circumlata est, adjecit: An etiam furcifer auderet cum domina concumbere, nisi illi pater permisisset? & illud dixit: Ad hoc, pater, ab exilio redibas? In exilium ergo quid

quid fugimus? *Buteo* voluit videri, revera mente lapsum patrem. & in narratione hoc dixit: Quam mœstus venit domum ab edicto tyranni! quantum in sinu filiæ flevit! puto, illo tempore mentem esse concussam. *Varius Geminus* dixit de abstinentia: Sic contaminare dominam suam, & trahere in cellam non est ausus. nisi forte hoc modo mavis narrem: Jam tunc sperare sororis nuptias cœperat. A parte patris magis defensione opus esse dicebat *Latro*, quam colore. *Varius Geminus* factum ipsum defendit, magnos viros fecisse, ut libertinas uxores ducerent. M. Cato, inquit, coloni sui filiam duxit uxorem. Sed ingenuam. Respondeam: Sed Cato. plus interest inter te & Catonem, quam inter libertum & colonum. Quam multa bona haberet subjectus, & obsequens maritus. Non petulantiam timebit, non verborum contumeliam, non pellicem, non repudium. Filiam meam semper domi habeo: quam eo magis desidero, [6] quod habeo, diva illa fide. Inde factum liberti laudavit. [7] *Albutius* & philosophatus est. dixit neminem natum liberum

6 *Quod habeo diva illa fide*] Locus à me depositus, quem malui bona fide ex veteribus editionibus edere, quam ut interpolatus est in ceteris, quæ ita legunt: *quam eo magis desidero quod habeo, deinde fide factum liberti.* nihilo certe sanius, imo si quo deterius, quod locum nihilo integriorem reddit, & ad sanitatem vestigia perturbat, & confundit. N. *Faber.* Post hunc locum à Fabro depositum ausus conjectare Schottus, *fidele factum*: quod satis scio Fabro in mentem nunquam venisse. At inspecto optimo codice aliam longe interpunctionem se ait observasse: *quod abeo, digna illa fide. Inde factum.* Sed nec lectio hæc, neque interpunctio, unius assis. Tu scribe: *Filiam meam semper domi habeo: quam eo magis desidero, quod habeo cum invidia. Inde factum liberti laudavit.* Priora verba sunt Varii Gemini in persona patris. Hoc quoque ex his nuptiis commodum habeo, quod in aliam domum ducta non est, quod mecum manet: & eo magis illam dimittere ex oculis vereor, quod illam habeo cum invidia, tanquam solam exsortem publicæ calamitatis. Idem sensus inferius Actii Postumi: *Nihil est, inquit, invidia periculosius.* Et mox: *oderant filiam meam feminæ, me patres, quasi publici mali segregem exprobratorem*, &c. Quæ sequuntur, Senecæ sunt, de Vario tractante illam personam. *Gronovius.*

7 *Albutius hac philosophatus est. dixit*] Libri *&*, non *hac.* Schottus autem delet τὸ *est.* Ego minime. Vera lectio: *Albutius & philosophatus est.* Etiam locum è philosophia induxit. *Dixit, neminem natum liberum* &c. Vidit etiam Gruterus. Solenne hoc Albutio fuisse ex aliis auctoris locis constat. Ut Controv. 7. *Hic philosophicum locum introduxit, quomodo magnis calamitatibus animi everterentur.* Præfatione hujus libri: *Illa intempestiva in declamationibus ejus philosophia sine modo tunc &*

 sine

liberum esse, neminem servum: hæc postea nomina singulis imposuisse fortunam. Denique, inquit, scis & nos nuper servos fuisse. Retulit Servium regem. *Silo Pompeius* hoc colore usus dixit: Exhaustum tyrannidis injuriis patrimonium. non habuisse se dotem quam daret. *Argentarius* voluit videri, puella volente se fecisse. Visa est, inquit, indulgere illi: certe debuit. *Gabius Sabinus* hoc colore usus est, ut in quantum posset dignitatem suam destrueret, & humilitatem confiteretur. [8] Et ideo, inquit, facilius potuit non vitiari, quia nemo in domum nostram oculos dirigebat: & sciveram, inquit, facere cui collocarem: quærendus mihi erat gener aliquis libertinus. quid ergo? alieno potius liberto? hunc jam novi. scio, cujus affectus in nos sit. si moriar, scio me meam filiam apud hunc tutorem relicturum. Et hanc sententiam adjecit, quæ valde excepta est. Eum non contempsi generum, qui tyrannum contempserat. *Actius Postumus* hoc colore usus est: Nihil est, inquit, invidia periculosius. hanc sapientes viri veluti pestiferam vitandam esse præcipiunt. hanc ita vincens invidiam

sine fine evagabatur. At Controvers. 3. idem reprehendebat in Cestio, quod quædam non tanquam particulas incurrentes in quæstionem tractasset, sed tanquam problemata φιλοσοφούμενα. Gronovius.

8 *Et ideo facilius potuit. Non vitiavi*] Sabinus pro patre colorem ex suæ fortunæ tenuitate sumpsit, se pauperem, nulloque unquam in numero habitum, ut non difficile fuerit servo in domo non notabili & inobservata, edicto tyranni non parere, virginemque filiam conservare: extincto autem tyranno, se de collocanda filia cogitasse, cui ingenui hominis conditionem re ex exigua invenire non potuit, libertini quærenda fuit, nec ullum alium extitisse, cujus exploratiores haberet mores, quam servi à se manumissi, quem ideo ceteris prætulerit, hæc ait. quæ tamen loco corrupto non satis expressa sunt, nisi manus ei adhibeatur. Vide igitur ne ita legi debeat: *Et ideo, inquit, facilius potuit non vitiare: quia nemo in domum nostram oculos dirigebat, nec fueram inventurus facile, cui collocarem: quærendus mihi erat gener aliquis libertinus.* & linea sequenti, *scio me meam filiam apud hunc tuto relicturum.* N. Faber. Bene animadvertit Faber, ab distinctione locum laborare, sed *vitiari*, & de puella intelligere, quam *vitiare*, de servo, malim. Postea bene Gruterus: *haud fuerat facile.* Habe igitur sic totum: *Et ideo, inquit, facilius potuit non vitiare, quia nemo in domum nostram oculos dirigebat: haud fuerat, inquit, facile cui collocarem.* Vir doctus conjectandi laborem post illos potuisset alio transtulisse. Nam, per Musas, quid est: *fueram, inquit, facere, cui collocarem?* Sed ἄλλως μὰψ ἰαθλεῖς. Gronovius.

9 *For-*

diam eram. Hic nunc nobis objicit fortunam liberorum nostrorum. oderant filiam meam fœminæ, me patres, quasi publici mali segregem exprobratorem: quo uno modo honeste potui, feci filiam meam ceteris similem. [9] fortuna mea publicæ partis. detracta omnis invidia est: filiam non habeo honestiorem quam vos, servum frugaliorem habui quam vos. *Hispo Romanus* dixerat: Maritum autem ego istum vocem, raptorem serotinum. [10] verbum hoc quasi aucu-

9 *Fortuna mea publica partis*] Faber legit, *fortuna mea publica par. detracta omnis invidia est.* Malo: *Quo uno modo honeste potui, feci filiam meam ceteris similem. fortunam meam publica parem: detracta omnis invidia est.* Vel, *publica sorti.* N. Faber.

10 *Verbum hoc quasi amputanti*] Erasmus, *amputandi.* De quo sic vir eruditus: Retineo usitatam lectionem ex fide vet. libri: quod est agricolarum, vindemiarum tempore vites secantium & racemos amputantium. *Serotinum* enim mere rusticum vocabulum. Et, ut sit facetus, fugisse ait rationem eos, qui hic *occupantis* ad oram allinere sunt ausi, & aliena occupare, non vacua, tentarint. Nec solus tam bellæ observationis est reus, sed ante illum annotaverat optio ejus: fortassis à vindemiantibus & amputantibus racemos, qui durioris acini uvas atque ideo sero maturescentes relinquant. Equidem viris bonis & doctis insultare non est nostrum: sed quis tantam supinitatem ferat? Quid audio? *Serotinum* est verbum *amputandi.* Nimia mira: sed cur, quæso? quia est rusticorum, & rustici secant vites vindemiarum tempore. Si soli amputant rustici, & omne, quod faciunt, est amputare, sit sane *serotinum* verbum *amputandi.* Sed si unum hoc est rusticorum operum: & melius fit tempori quam sero: qui minus sit verbum serendi, pangendi, inserendi, metendi, legendi, vellendi, pascendi, vindemiandi? Quid porro? *Serotinum* magis est rusticum quam *tempestivum, præcoquum, hornum, anniculum, bimum*: Quis tamen illa dixerit *verba amputandi?* Aut multo magis erunt *amputandi verba* amineæ, duracinæ, stephanitæ, rubellianæ, basilicæ, helvolæ, amethysti: hæ enim putantur. Immo & malleoli, palmites, stirpes, resectes, racemi. At quid in hoc genere manemus? totum rus nihil habet nisi verba *amputandi.* Ne dicam, quod potissimum vindemiarum tempore ait secari vites, cum putationem aliam intelligant vinitores, aliam vindemiam: etsi quædam sit putatio autumnalis. Non esset finis. exagitandi tam absurdum commentum, si tanti foret. Nec subtilior altera ratio. Si enim quia cum vindemiantur, sero maturescentes uvas relinquunt, ideo *serotinum* inde deducendum, erit potius verbum *relinquendi* quam *amputandi.* Hæc paullo acrius castigavimus, non ut bonis viris convitium faceremus, sed & nos ipsos & similes nostri excitaturi, hortaturique, ut vigilantes ac sobrii scribamus, & revereamur lecturos. Gratias Erasmo, qui cujuscumque libri lectionem minus corruptam, *occupantis*, perire noluit. Absque quo tamen esset, quis Latine peritus ambigat non posse aliter legi quam hoc modo? *Verbum hoc, quasi aucupantis, quod non erat usurpatum.* Hoc est, non in tali re familiare & usitatum captantis & longe arcessentis. Et sane, quia Grutero jam venit in mentem, *aucupanti*, (etsi secundum casum requirat reliqua oratio)

aucupantis, quod non erat usurpatum, quibusdam displicebat. Ejusdem verbi explicatione, ut extra reprehensionem esset, usus est [11] *Gabius Sabinus*, cum diceret, nondum esse consummatam adversus servos publicam vindictam: Etiamnum in domo nostra residuus raptor est. *Saturninus Furius*, qui volens vel condemnavit, majus nomen in foro quam in declamationibus habuit: solebat tamen tam honeste declamare, ut scires, illum huic materiæ non minus idoneum esse, sed minus familiarem. Is in hac controversia cum L. Lamiæ filio declamaret, dixit sententiam: *ὁ μὲν πατὴρ χείρων γέγονεν τυράννου, ὁ δὲ δοῦλος ἑαυτοῦ.* Ex tabellis emptionis multi sententiam trahere tentaverunt. *Albutius* dixit: Profer mihi tabellas. quid hoc est? generum socer mancipio accepit. *Triarius* dixit: Fugitivum, erronem, non esse: Ita, si malum auctorem habemus, [12] gener noster fugi-

tio) minus excusabilis est vir cetera egregius. Cicero pro Sextio: *Non sum tam ignarus, judices, caussarum, non tam insolens in dicendo, ut omni ex genere orationem aucuper, & omnes undique flosculos carpam atque delibem.* Columella, lib. 3 de re rust. cap. 2. *Ideoque in hac ipsa Italia, ne dicam in tam diffuso terrarum orbe, vicina etiam nominibus earum discrepant, variantque vocabula: quare prudentis magistri est ejusmodi nomenclationis aucupio studiosos non demorari.* Suetonius, Octavio: *Sed nec Tiberio parcit exoletas interdum & reconditas voces aucupanti.* Rursum Cicero, de perfecto oratore: *sic minime animadvertetur delectationis aucupium & quadrandæ orationis industria.* Quod Ciceroni & aliis *insolens* verbum, id Senecæ *non usurpatum*: & *aucupari verba*, hic est sectari & conquirere verba insolentia. Aliter est verbis & literis inhærere magis, quam sensum spectare & æquum ac bonum. Ut pro Cæcina: *sermo, hercle, & familiaris & quotidianus non cohærebit, si verba inter nos aucupabimur.* Et rursus: *tum aucupia verborum & literarum tendiculas in invidiam vocant.* Græcis *λέξεις τηρεῖν*, ut apud Gellium, lib. 3. cap 9. Quibus & eleganter *λεξιθῆραι* & *ὀνοματοθῆραι*. Gronovius.

11 *Gabius Sabinus cum diceret*] Nomen declamatoris bene restituit Schottus. Sed in editionibus distinctio est turbata. Scribe: *Verbum hoc, quasi aucupantis, quod non erat usurpatum, quibusdam displicebat. Ejusdem verbi explicatione, ut extra reprehensionem esset, usus est Gabius Sabinus, cum diceret,* &c. Nam quem insolenter *serotinum* Hispo, Sabinus commode *residuum* raptorem dixit, sensu eodem, sed verbo decentiori. *Idem.*

12 *Gener noster non fugitivus est*] Pal. scriptus Vossianus, Veneta, Erasmus, negandi particulam ignorant. Et certe delenda est, quicquid pilum injiciat Gruterus. *Bonus auctor*, quod pollicetur, præstat, fugitivum, errooem, non esse. *Malus auctor*, dum lucro potiatur, vitiosum pro frugi servo mancipat; fugitivus, fur, noxius sit, an non sit, nihil curat. Cicero, lib. 5 in Verrem: *Tum illi intellexerunt, se id, quod à malo auctore emissent, diutius obtinere non posse.* Pro Cæcina: *P. Cesennius,*

fugitivus est. *Blandus* dixit: Relegamus auctoritatis tabellas; furtis noxaque solutus. hæc generi nostri laudatio est? *Gallio* dixit: Furtis noxaque solutus est. *Sparsus* dixit: Ostende tabellas. quid nobis cum isto genero? prior dominus promisit, fugitivum non esse. Gratulor vobis, posteri. patrem fugitivum non habebitis. *Varius Geminus* dixit: Erronem non esse: adjicio, fugitivum non esse: adjicio, furtis noxaque solutum. numquid de generi tui nobilitate detraxi? *Pollio* aiebat ridere se quod declamatores decrevissent hunc utique emptitium esse. Mirari vos puto, quod in hac controversia omnes declamatores mentis suæ fuerint. *Nepos Mamilius*, cum hortaretur libertum ad repudium sororis, dixit: Refer nobis gratiam, & tu sororem meam manumitte. Nepos Licinius illi non cessit, dixit enim: Sub illa subsellia [13] transite servi, transite liberti, empta cognatio. & cum illum sensum elegantem, & [14] ab omnibus jactatum, subripuisset: Soror, opto tibi sterilitatem: adjecit: Nec est quod mireris, me timere partum tuum: audio sic nasci tyrannos.

CONTROVERSIA XXII.

Cavete proditorem.

Lex. Proditionis sit actio. *Thema. Pater & filius imperium petierunt. Prælatus est patri filius. Bellum commisit cum hoste: captus est. missi sunt decem legati ad redimendum imperatorem. euntibus istis occurrit pater cum auro: dixit, se ro se aurum ad redemptionem tulisse. filium suum crucifixum esse. illi perve-*

nius, auctor fundi, non tam auctoritate gravi, quam corpore. Nec melius *habet* quam *habemur* legatur, etsi visum ita Schotto. *Gronovius.*

13 *Transite servi, transite liberi*] Epitome, *Convenite servi, convenite liberti.* N. Faber.

14 *Ab omnibus jactatum surripuisset*] Si omnes jactaverunt, cur hic potissimum surripuit? Erasmus, *corrupit.* Pal. & scriptus cum Veneta: *corripuit.* Lege: *corripuisset.* hoc est, ipse quoque invasisset, suum fecisset. *Gronov.*

perveniunt ad crucifixum imperatorem. quibus ille dixit: Cavete proditorem. *Accusatur pater proditionis.*

CONTRA PATREM. *Albutii Sili.* Quid desideratis ultra? imperator supplicium tulit, proditor pretium. Tristiorem istum vidimus, cum filius imperator renuntiatus est, quam cum captus. Redde rationem, quemadmodum redieris tutus, senex, solus, cum auro; cum etiam imperatores capiantur. Imperator adolescens renuntiatus est, omnibus lætis, præter patrem. *Cestii Pii.* Plus accepit auri, quam quod posset abscondi. nolite mirari. & imperatorem, & filium vendiderat. *Cavete proditorem.* Jam comitiis cavimus. Abstulissent tibi aurum hostes, nisi dedissent. Cum de redemptione ageretur, omnes in curia fuerunt, præter competitorem. Indicium fuit, morientis breve, filii verecundum. *Blandi.* Quomodo te dimiserunt? si nihil aliud; & ducem genuisti, & dux esse voluisti. Si non decreveramus, consilium nostrum expectari debuit: si decreveramus, officium. *Arellii Fusci patris.* Unde tam graves paterni sinus? numquid ossa filii reportant? Expectat videlicet judicia vestra reus: tanquam nesciat, quid de illo sentiatis. Non tu semel apud hostem fuisti, sed nos semel legatos misimus: Imperator non audet nominare te, tanquam patrem. *Junii Gallionis.* Fuit adolescens optimus, verecundissimus: qui patri suo cessisset, si salva pietate potuisset. Iterum vobis inter patrem & filium judicandum est. Candidatus processit contra Patrem: si silentium ejus intelligere scissetis, & tunc vobis verecunde indicaverat. Habebas apud hostes auctoritatem: apparebat te reip. irasci. Legati nostri [1] aurum ferebant: pater afferebat. Dixeras illos sero venturos: nonne pervenerunt? sero imperatorem nostrum convenerunt. Imperator istum accusat, nos subscribimus. hoc fuit imperatoris nostri testamentum. Objice,

CONTROV. XXII. 1 *Aurum ferebant, pater afferebat*] Puto, *referebat*, vel, *auferebat*. Gronovius.

2 Quem-

jice, inquit, aliqua anteactæ vitæ crimina. non possum. Verecundum competitorem habuisti, multum tacebat. quod possum tibi majus crimen objicere? filius tibi tuus credi rempublicam noluit. Non est quod dicas, Quem misi ad hostes: tanquam ipse ire non posses. cur tam cito reverteris? Diutius nos contra filium rogasti, quam pro filio hostem. Num immobilis diriguisti? num illi, quasi & ipse affixus, hæsisti? quid tam cito recedis? etiamnum vivit, etiamnum loquitur. recessurus interroga, si quid velit mandare. Voce proditionem coarguit, silentio proditorem. Intelligo quanto periculo istum offendam. [2] quemadmodum enim iste accusationem vindicavit? cruce. Omnibus argumentis premitur. dabo qui viderint, dabo qui audierint, dabo aurum, dabo testem, & ne quid de dignitate dubitari possit, imperatorem. De hoc utrum volet, dicat: inimicus est, hunc indicavit. Aurum tantum habuerat, ut appareret etiam non quærentibus: tantum suspectus erat, ut quemvis potius quam vos admoneret. *Proditorem cavete.* Optimus adolescens, optimus imperator, qui reipub. curam agere ne in cruce quidem desiit. Tibi non dixit, dignum te non putavit filius, cui diceret: *Cave proditorem.* *Varii Gemini.* Nolite omnia expectare [3] ab accusatore, & occupato & verecundo. rem intelligite. crimina audistis. quæritis anteactæ vitæ crimina? non habet. nihil unquam tibi filius objicere voluit. Tam cito lassatæ preces tuæ sunt. quid faciet miser? Nec imperator potest tacere proditionem, nec filius loqui proditorem. *Porcii Latronis.* Quid abitis? itaque non pervenit usque ad crucem. Vereor ne tam sero caveamus, quam imperator noster: qui non ante intellexit proditionem, quam proditus est: nec unquam [illegible] præ-
[illegible]

2 *Quemadmodum enim iste accusationem vindicavit*] Lege, *accusatorem*. Intellige filium. *Gronovius.*

3 *Ab accusatore & occupato & verecundo*] Quæ occupatio in cruce sufficit? An potius est otium podagricis pedibus multo molestius graviusque? Vide an fuerit, *alligato*. Lucius de providentia: *bonum virum debilitari, configi, alligari.* Idem.

præsentius periculum fuit. Respublica sine imperatore est, proditor sine custode. Quid est quare tibi hostes pepercerint? Et imperatoris nostri pater es, & aurum habes, & legatus non es. Si tibi dicam; Expecta dum legati mittuntur: filius tibi publice remittetur: dices; Paternus affectus non sustinet moram: rapit me desiderium filii: etiam si redimere vivum non potero, mortuum redimam. Nunquam tam durus hostis fuit, ut paternis lacrymis non flecteretur. Ut ignoscam tibi, quod tam cito isti: objiciam, quod tam cito redisti. dic quid dixerit tibi. an nihil cum patre loqui voluit? *Cavete proditorem.* hoc dixit: Videte ne quis nocte insciis custodibus exeat: ne quis rep. ignorante ad hostem perveniat: ne quis ex hostium castris gravis auro revertatur. Nihil deest indicio. Si quid de proditione quæritis, imperator vobis dicet: si quid de proditore, legati.

Pars altera. Arellii Fusci patris. Quantum est pretium, quo vendo, ut filium pater spectem in cruce, filius patrem de cruce? [4] tanti & imperatorem & parricidium vendidi. Gratulabantur omnes repulso magis quam designato nimis ambitiose. Nunc pœnitet. & filium & patriam vendidit: tam exiguum auri accepit, ut unus senex portare posset.

DIVISIO. In hac controversia, etiam si conjecturalis est, habetque quasi certum tritumque iter: fuit tamen aliqua inter declamantes dissensio. *Latro* semper contrahebat, & quidquid poterat tuto relinquere, præteribat. Itaque & quæstionum numerum minuebat, & locos nunquam attrahebat: illos quoque quos occupaverat, non diu dicebat, sed valenter. Hoc erat itaque præceptum ejus, quædam declamatorem tanquam prætorem facere debere, minuendæ litis causa. quod in hac controversia fecit: non enim curavit dicere nullam esse factam proditionem, sed se proditorem non esse. Et suspectus, inquit, judici est, qui plus quam

4 *Tanti & imperatorem & parricidium vendidi*] Lege: *Tantillo.* Gronov.

5 *Nega-*

quam se defendit: & nolo cum filii voce pugnare, ut imperatorem & filium mentitum dicam: præsertim cum odium adversus filium objiciatur patri. *Albutius* in duas partes declamationem divisit. primum [5] negavit ullam esse proditionem: deinde ut esset, ad se non pertinere.

Color. Colorem contra patrem *Silo Pompeius* hunc introduxit, odio illum Reipublicæ à qua repulsus erat, fecisse, & odio ipsius filii quem oderat: & quia competiverit, & quia vicerit. *Varius Geminus* dixit statim petiisse patrem hoc proposito imperium, ut proderet: hominem avarum & lucro inhiantem, & quia noti mores ejus erant, victum ab eo competitore, à quo vinci fas non erat, nisi hominem turpissimum. Ante comitia, inquit, paratus erat & pecuniam accipere, & filium prodere: post comitia paratus erat pecuniam dare, ut filium proderet. Ut captus est dux: aiebamus, inquit, Non potest hoc sine proditione fieri. excusavimus nos imperatori. diximus perseverasse ad redemptionem, quamvis deterruisset pater. Hoc loco ille respondit: *Cavete proditorem.* *Blandus* dixit, ægre ferentem pudorem repulsæ, voluisse occidi filium, ut in ejus locum substitueretur ipse. *Hispo Romanus.* Ultionem, inquit, suam hosti vendidit. tam facile, inquit, exiit. nocte pervenit ad hostes, rediit: ut scires illum non tunc primum fecisse. *Argentarius* dixit: Perfer ad senatum mandata filii tui. necesse est tibi multa dixerit. legatis quoque aliqua mandavit. fortasse proditoris nomen patri dixit. Indica nobis. Nihil, inquit, dixit mihi. Sublata omnis quæstio est. Quæritis quem dixerit? videte, cui nihil dixerit. Pro patre de comitiis hic color *Latronis* fuit. Ne quis filium meum vinceret, timui. itaque professus sum, ut auctoritate mea deterrerem futuros competitores: deinde ipse filio meo cessi. *Albutius* hoc colore usus est. [6] Aiebat, inquit, talem,

[5] *Negavit illam esse proditionem*] Melius fortasse, *negavit ullam esse proditionem.* N. Faber.

[6] *Aiebat, inquit, talem imperatorem fieri debere*] Apparet ex opposito, fuisse: *talem juvenem imperatorem fieri debere, qualis Scipio fuisset.* Gronovius.

S 3   7 *Agnita*

talem imperatorem fieri debere, qualis Scipio fuisset: talem senem, qualis Maximus fuit: senem nihil temere facturum. utriusque populo copiam fecit. *Cestius* hoc colore usus est. Noveram vitia filii mei: sciebam esse acrem adolescentem, fortem, sed inconsideratum, temerarium. Itaque petii imperium reipublicæ causa filii mei, quem idoneum ad tantum sustinendum onus non putabam. *Fuscus Arellius* dixit, in hoc se competisse, ut hostium animi frangerentur, cum audissent, posse rempublicam vel in una domo duos eligere. *Hispo Romanus* simpliciter putavit agendum. Inepti, inquit, hi colores sunt; componantur competitores. Hoc itaque egit colore, ut quereretur de exitu comitiorum; adolescentulos omnes conspirasse, quasi de ætatis comparatione ageretur: facile itaque victum senem non ambientem. De me, inquit, queri non potestis: clamavi, Non est vobis utilis hujus ætatis imperator. Mansit itaque illi & post comitia eadem contumacia: nihil referebat ad patrem; nihil communicabat: itaque captus est. Et cum descripsisset, quam imperite disposuisset aciem, quemadmodum inexploratis locorum insidiis oppressa ejus temeritas esset; adjecit: Hoc erat quod vobis clamabam, Ducem senem eligite. *Otho Junius pater*; Præsagiis quibusdam, & insomniis hanc fortunam prænuntiantibus [7] agitatum se competisse dixit. [8] erat autem ex somniatoribus totus. ubicumque illum defecerat color, somnium narrabat. De eo quod inscio senatu egressus est, *Latro* sic coloravit: decretum non exspectasse, amentem & attonitum protinus præcurrisse. *Albutius* hoc colore usus est: Semper de duce cito constitui: longum erat exspectare: ad summam festinavi, nec occurri. *Varius Geminus* dixit: Maluisse solum ire. hostes enim auctoritate legatorum non moveri, ad lacrymas patrum

7 *Agnitare, comperisse dixit*] Veteres editiones, *agitatur te* ceteræ, *agitatur te comperisse: ὑποῦν ὑγιές.* N. Faber.

8 *Erat autem ex somniatoribus totus*] Quod coloris genus sua facilitate auctoritatem perdidisset, dicit Quinctilianus. *Idem.*

CON-

trum ſæpe flecti. *Silo Pompeius* ait: Putavi utilius eſſe, privata illum pecunia redimi. minoris enim poſſe æſtimari, quam ſi tanquam imperator redimeretur. *Argentarius* ait: Nihil tam iniquum erat, quam legatos ad redemptionem mitti. nunquam enim reddidiſſent, quem ſic deſiderari publice judicaſſent. Itaque præcurri rogaturus, & hoc dicturus: Exercitus contemnit illum, reſp. relinquit. *Blandus* ait: Cogitanti mihi quid facerem, contentuſne eſſem paternis lacrymis, an comitatu publico preces meas adjuvarem: tandem venit in mentem, Trojanum regem ad redemptionem filii ſine legatis iſſe, & cum auro. *Sepullius Baſſus* ait, non exſpectaſſe ſe curiam, quia putaverit futuros, qui redimendum negarent, quod factum apud Romanos ſæpius erat: itaque ante ſe voluiſſe redimere, quam poſſet aliquid de non redimendo conſtitui. *Ceſtius* dixit: Non quæſivi ſecretos tramites, & occultum iter, proditor ſcilicet eadem via veni, qua legati. De voce filii, colorem *Albutius* hunc fecit: Pudebat illum, inquit, quod captus erat: quærebat aliquod fortunæ ſuæ patrocinium: voluit videri non culpa ſua, ſed proditione hoc ſibi accidiſſe, itaque nomen adjicere non potuit. *Fuſcus Arellius* dixit, alienatum jam ſuppliciis animum, & errantem has voces effudiſſe ſine argumentis, ſine reo. *Varius Geminus* omnia complexus eſt: Poteſt, inquit, propter hoc, poteſt propter illud: ego vobis idem ſuadeo. *Cavete proditorem.* hoc ſi cavere vultis, imperatores ſenes facite. Illud & in hac controverſia & in omni vitandum aiebat *Ceſtius*, quotiens aliqua vox poneretur, ne ad illam quaſi ad ſententiam decurramus, ſicut in hac apud *Ceſtium* quidam auditor hoc modo cœpit: *Ut verbis ducis veſtri. ſcilicet, Judices, incipiam, Cavete proditorem.* ſic finivit declamationem, ut diceret: *In quibus vitam finit imperator, Cavete proditorem.* Hoc ſententiæ genus *Ceſtius* ἠχὼ vocabat, & dicenti diſcipulo ſtatim exclamabat: ὑπὲρ τὴν ἠχώ. ut in illa Suaſoria, in qua deliberat Alexander, an Oceanum naviget, cum exaudita

vox

vox esset, *Quousque invicte?* ab ipsa voce quidam cœpit declamare, & in hanc desiit. Ait illi Cestius desinenti: ἔν σοι μένω λήξω; σὺ δ᾽ ἄρξομαι. Et alter, cum descriptis Alexandri victoriis, gentibus perdomitis, novissime poneret: *Quousque invicte?* exclamavit Cestius: *Et tu quousque? Otho Pater* hoc colore usus est pro patre. dixit enim, molestum fuisse imperatori, quod illum suffixum legati intuebantur. Itaque, ut ab hoc illos spectaculo arceret, & exoneraret verecundiam suam, id dixisse, quo audito festinarent. Itaque dixisse illum, non, *Caveant proditorem:* sed, *Cavete:* quasi ipsis legatis esset periculum, ne proderentur.

CONTROVERSIA XXIII.

Mutanda optio raptore convicto.

Lex. Raptor raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema. Rapta producta, nuptias optavit. Qui dicebatur rapuisse, raptorem se negavit. Convictus est. Illa optionem petit. Contradicitur.*

CONTRA RAPTAM. *Albutii Sili.* Præterquam quod in omni discrimine periculosa libertas est, meruit puella, ut taceremus: misericors in nos, etiam antequam rogaremus, fuit. Inhumana libertas est, [1] si vincimus adversus judices. Non oportet tibi amplius quam semel licere optare. omnis nimia potentia saluberrima brevitate constringitur. qui potest condemnare, possit semel: qui potest occidere, possit semel: aut si quæ iteratio recipi potest, in pœnitentiam mortis recipienda est. Proponite vobis jam supplicii faciem, carnificem, securim. alicui hoc semel licere, nimium est. exorata sum, conde gladium: irata

CONTROV. XXIII. 1 *Si vincimus adversus judices*] Petreius interpretatur, quorum sententia convicti sumus. At quomodo poterat fieri? non enim cum illis consistebat. Scriptus & Schotti, *judicem.* Recte. Intelligitur enim rapta. Infra: *Utinam non hoc illum liberaret metu, quod judicu sua novit clementiam.* Gronovius.

2 Non

irata ſum, repeto optionem. & non ſemel mori ſatius eſt? occide jam non vitiatorem, ſed virum. *Porcii Latronis.* Periculoſius eſt negare raptum, quam commiſiſſe. in hanc perturbationem adoleſcens perductus erat, ut ignoraret, quid feciſſet: non refugiebat tamen puellæ nuptias. favebat tantum ſibi, ut innocens duceret. Itaque nihil aliud petit quam libertatem, ut honeſtius duceret. Ita apud vos, Judices, tutius eſt peccare quam erubeſcere? Dignior pœna erat, ſi id peccaſſet, quod meminiſſe poſſet. Exſurge, adoleſcens, & ſine ullo reſpectu pudoris ad pedes te puellæ demitte: accedite & vos, amici propinquique, & tu, mater & pater: quid tu, puella? ecquid te horum lacrimæ movent? Non eo, inquit, ad illum magiſtratum. non diſſimulo. metuo te, puella, ſi nuſquam rogari vis, niſi ubi occidere potes. Gravius punior nunc, cum me peccaſſe pudet, quam cum peccavi. Quæ poſt injuriam ignoſcit, perdidit miſericordiam. *Ceſtii Pii.* Venit ad vos, veſtro beneficio retenturus puellæ beneficium. optavit nuptias: neque adhuc ſciebat, quam verecundum maritum eſſet habitura. Vitiatorem demiſiſti: virum occides? aiebat judex: Quid habes, quod tam pertinaciter neges? nuptias optat. minus eſt ergo quod vitiavit, quam quod negavit? *Q. Haterii.* Non ſum, inquit, optatura mortem, ſed volo mihi licere mortem optare. quam poteſtas iſta delectat, crudelis eſt. *Blandi.* Ergo nos injuriam periculoſius negavimus, quam fecimus. *Junii Gallionis.* Quadam nocte, quid dicam: [2] Non negare jam non audeo. Nox, vinum, error. quid iraſceris, puella? jam non negat. Non diligenter cauſa mea acta eſt. dum nihil timetis, facilius me puellæ credidiſtis. Confitendum eſt vitium noſtrum: nos nuptiis fecimus moram: Sive adhuc eſſet vitiata, ſive non eſſet, viſa indigna matrimonio, quæ hominem poſſet occidere. Tibi conſulebam, ne dicereris vitiatori nupta. ſi

per

2 *Non negare jam non audeo*] Veneta & Froben. *Jam negare non audeo.* An iterata negatio fortius negat, diſtinguendumque: *Non negare jam, non audeo.* An ſcribendum: *nam negare jam non audeo.* Gronovius.

3 *Quia*

per te licuiſſet, honeſtiorem maritum habuiſſes. Tu negaſti? O hominem impudentem! ita tu non ante magiſtratus tribunal, in conſpectu populi, in medio foro clamitaſti: Ego virginem rapui? Neminem habere tam obſequentem maritum potes. hic jam nihil negavit. *Varii Gemini.* Exponam vobis rerum ordinem ſic, tanquam ab eo didicerim, qui, quid fecerit, neſcit. *Vibii Galli.* Ubi eſtis qui dicebatis: Nihil intereſt tua; Confitere, confitere: [3] quia honeſtius putaſti raptori nubere. Sit, inquit, mihi heres, ſi quis intra decem menſes natus fuerit. numquid negat? Surge adoleſcens: dic, Rapui, vitiavi: incipe ſcire quod neſcis: miraris ſi tibi non credit, multum eſt de quo timet.

Pars altera. P. Aſprenatis. Neſcio utro judicio adverſarius fuerit improbior. priore id egit, ne quam omnino pœnam ſtupri penderet: hoc id agit, ut ipſe optet, ex duobus à lege conſtitutis ſuppliciis, utrum velit pendere: Fatetur enim impune ſe habere maluiſſe, quam ducere uxorem: uxorem ducere malle, quam mori. antea legem vitiationis evertere conatus eſt, nunc transferre vult: advocatos rogat, judices rogat, omnes potius quam vitiatam. Utinam non hoc illum liberaret metu, quod judicis ſui novit clementiam. nobis clamabat ſe innocentem: ſi quid peccaſſet, mori non recuſare. Aderat raptori populus: nec quicquam magis ſuſpectam faciebat vitiatæ cauſam, quam lenitas optionis. Si tibi jam de ſtupro tuo liquet, eſt quædam proxima innocentiæ verecundia, præbere ſe legibus: tu vero meruiſti quidem mortem illa inficiatione. ignoraſti, an peccaſſes; innocens eſſe voluiſti. cauſam haberes: revertere ad partes. puella, quandoquidem totiens jam rogas, quæ rogari ipſa debueras.

DIVISIO. *Latro* tres fecit quæſtiones, an illa optio juſta fuerit. Non fuit, inquit, juſta: non enim conſtabat te raptorem eſſe. Nihil refert, inquit, an negaverit. erat enim raptor, etiam ita ſi negabat, & juſta fuit optio. An ſi injuſta optio

3 *Quia honeſtius putaſti raptori nubere*] Lege: *putat.* Nempe, puella. Alloquitur autem raptorem. *Gronovius.*

4 *Si*

optio fuit, revocari poſſit. Optio, inquit, ſemel puellæ datur: immutabilis eſt,ſemel emiſſa. Judex,quam tulit de reo tabellam, revocare non poteſt; quæſitor non mutabit pronuntiationem ſuam. Nihil tam civile, tam utile eſt, quam brevem poteſtatem eſſe, quæ magna eſt. ſi volet & alteram ſuam optionem revocare, & deinde tertiam, nunquam conſtabit quid futurum ſit: cum illa, quid optaverit, poſſit ſequenti ſemper optione reſcindere. Tertiam fecit quæſtionem. An, ſi poſſit aliquando revocari optio, nunc debeat. Hæc defenſio adoleſcentis, qui negavit ſe vitiaſſe. *Fuſcus* & ordinem mutavit quæſtionum, & numerum auxit. Fecit enim primam quæſtionem, An rapta non poſſit amplius optare quam ſemel. Poteſt, inquit. lex enim non adjecit, quotiens optet, ſed, ex quibus. Aut hoc, inquit, aut illud. Non adjicit, Neque amplius, quam ſemel. Contra ait: Lex jubet te alterutrum optare. Tu hodie,ſi mortem optaris,facies quod nunquam factum eſt: utrumque optaveris. Etiam ſi non licet, inquit, amplius quam ſemel, & mortem optabis & nuptias. Ego nondum optavi: optio eſt enim,quæ legitime fit: illa non eſt facta legitime: [4] ſi prætor defuiſſet, numquid optionem vocares? Si rapta defuiſſet, raptor non fuit. Non eſt illa optio: ſermo eſt. An proximo judicio confirmata ſit optio. Rapta ait: [5] Agebatur apud judices,utrum deberet raptæ eſſe optio: non judicatum eſt, raptam eſſe debere?

4 *Si prætor defuiſſet, numquid*] P. Faber interpretatur inde, quod actus legitimi fierent ut plurimum imminente ipſo prætore. At ego *Prætoris* hic Fuſcum partes deſideraſſe nullas exiſtimo. Scripſerat enim: *ſi raptor defuiſſet*. Pro puella hoc. Nondum ait optaſſe, quia ea eſt habenda optio, quæ legitime fit, nempe cum de raptu conſtat: iſta non eſt facta legitime, quia facta eſt dum etiamnum dubitatur. Si non inventus fuiſſet raptor, non diceres optionem: nec dices ergo, quæ facta eſt, dum etiam quæritur, fuerit raptum nec ne. *Idem.*

5 *Agebatur apud judices*] Hæc corrupta eſſe nemo eſt qui non videat. nec enim proximo judicio agi potuit, utrum raptæ deberet eſſe optio, quam ei lex tribuit: ſed an quæ educta fuerat, & ex lege raptarum optaverat, rapta fuiſſet. nam niſi rapta fuerit, jus optandi non habet. negabat autem raptam fuiſſe reus. Quare ſi quid audaciuſcule tentare liceat, libenter ſcriberem, *Raptor ait, agebatur apud judices utrum rapta eſſet optio: judicatum rapta eſſe. rapta ſit, Non, inquit puella: quæſitum eſt enim*, &c. quare cum ait actum eſſe utrum raptæ eſſet optio, id eſt,

debere? rapta ſit. Non, inquit: puella: quæſitum eſt enim, an ego in raptorem jus haberem. judicatum eſt, habere me: uti debeo. Non poſſum ante legem habere, quam raptorem. Noviſſimam quæſtionem fecit æquitatis, An raptæ debeat eſſe optio. *Paſſienus* hanc ultimam partem ſic dividebat: An, ſi adoleſcens malo adverſus puellam animo inficiatus eſt raptum, ut nuptias effugeret, dignus ſit qui iterum fortunam ſubeat optionis recuſatæ. deinde, an malo animo fecerit. *Varius Geminus* ultimæ quæſtioni vel parti, in qua quid debeat fieri, quæritur, duo hæc adjiciebat; quæ per ſe quæri putabat: An ſi puella pro certo adoleſcentis mortem optatura eſt, non debeat illi permitti optio, tam crudeliter uſuræ ſua poteſtate: Deinde, An mortem optatura ſit. Quid eſt, inquit, quare velis optare, niſi quod nuptias non vis? Hoc non tantum patimur, ſed rogamus.

Color. Color pro adoleſcente introductus eſt à *Latrone* talis, ut diceret, ſe ebrium fuiſſe, & ignorare quid fecerit: hoc die magis credere de facto ſuo, quam ſcire: recuſaſſe autem, non, ne duceret uxorem, ſed, ut ſua voluntate duceret, & judices non audiſſe ſolicitos: faciles fuiſſe quaſi de nuptiis ageretur. *Varius Geminus* raptum confeſſus eſt, & dixit, nihil tam contrarium eſſe adoleſcenti, quam etiamnum negare:

eſt, verumque quæ optaverat rapta fuiſſet. ut ei optandi jus fuerit. N. *Faber.* Hæc corrupta eſſe recte ratiocinatur Faber. Itaque reſcribit: *Raptor ait: Agebatur apud judices, utrum rapta eſſet optio. judicatum rapta eſſe. rapta ſit.* In quibus bene: *Raptor ait:* nam & ſic Cov. cum noſtro ſcripto: & contradictio puellæ oſtendit hæc pro raptore dici: bene quoque negandi particula à verbo, *judicatum*, ablata, quæ nullum illuc locum habet. Cetera non ſane pro raptore: etenim ſi diſputatum eſt, utrum raptæ ſit optio, &, ſi judicatum eſt, eſſe; multo magis poteſt illa dicere, priorem non fuiſſe legitimam, & nunc demum per ſententiam judicis ſibi jus optandi factum. Quod & mox ex intentione puellæ profertur. Aliter igitur raptor judicium illud interpretari debet. Petreius: *non agebatur.* deinde, *non judicatum eſt rapta eſſe debere, ſed quod rapta ſit.* Non malo ſenſu, ſi pro rapta, non pro raptore (quod tamen & ſcripti & contextus reliquus jubent) iſta dicerentur. Scribe: *Raptor ait: Agebatur apud judices, utrum deberet rata eſſe optio, annon. judicatum eſt ratam eſſe debere. rata ſit.* Hoc, inquit ille, certabatur, an valere deberet optio facta, necne. Pronunciatum eſt validam & legitimam eſſe. Sit igitur ſane, neque ultra poteſtas optandi tibi fiat. *Gronov.*

6 Nec

negare: ne non tantum raptam, sed etiam judicem offendat. *Cestius* nec Latronem secutus est dicentem, nescisse se; hodieque nescire: [6] nec Varium Geminum, confitentem se rapuisse. apertius negavit: Virum, inquit, invenire non poterat, Judices. Tertiam sententiam secutus est. Si rapuit, indignum est puellam invitam raptam esse: si non rapuit, nonne indignum est, fieri illum maritum? *Silo Pompeius* dixit, adolescentem verecundum natura, & rustici pudoris, non sustinuisse confessionem. Non placebat Latroni color. Minus, inquit, ignoscetur illi, si scit se rapuisse, & sciens mentitus est. Contradicebat Silo, posse ulli fidem fieri, aliquem nescire an rapuerit. *Hispanus Cornelius.* Non subducere illi, inquit, maritum volui, sed honestiorem dare. Digna est, inquit, tam misericors puella, quæ non videatur nupsisse raptori. *Hispo Romanus* ait, illos sodales, qui ipsum impulerant, circumstetisse, & dixisse: Non est hæc quam rapuisti. timuit, ne illi, quam rapuerat, faceret injuriam. *Argentarius* dixit: Vellem mortem optasses. non esset hic raptor judicatus. Non causa tua illum premit, sed optio. Dum unusquisque judex dicit, quid habet quod tantopere recuset: putat de capite agi: & ipse ait, [7] se non nolle ducere uxorem: sed titulum recuset. Nempe victus ducet uxorem. Non est solicite de eo judicandum, cui damnato gratulandum. *Silo* hoc colore usus est: Confusum adolescentem subito, & tanto tumultu parum sibi constitisse, & negasse, quia perturbatus erat: perseverasse, quia negaverat.

L I-

6 *Nec Varium Geminum confitentem se non rapuisse*] At hoc negare est. & tamen supra Varius Geminus fassus est se rapuisse. removenda igitur negatio, legendumque, *confitentem se rapuisse.* quæ autem deinde sequuntur, mutila sunt. *N. Faber.*

7 *Se non velle ducere uxorem*] In editione Romana negationem abstulerunt. Fortasse levior erit mutatio, & aptior lectio, si legamus, *se non nolle uxorem ducere.* Idem.

LIBER OCTAVUS,

qui vulgo QUARTUS.

Seneca Filiis.

IAM videbar promissum meum implesse. Circumspiciebam tamen, numquid me præteriret. Ultro Votieni Montani mentionem intulistis: & velim vos subinde aliqua nomina mihi offerre, quibus advocetur memoria: quæ, quando senilis per se marcet, admonita, & aliquando lacessita, facile se colliget. *Montanus Votienus* adeo nunquam ostentationis declamavit causa, [1] ut ne exercitatus quidem declamaverit. Rationem quærenti mihi ait: Utram vis? honestam, an veram? Si honestam, næ male assuescam. [2] Qui declamationem parat, scribit, non ut vincat, sed ut placeat. Omnia itaque lenocinia ita conquirit: argumentationes, quia molestæ sunt, & minimum habent floris, relinquit; sententiis expli-

1 UT *ne exercitatus quidem*] Quid si, *ut ne exercitationis quidem declamaverit*, legamus. N. *Faber.* Scripti, *excitatus*. Fortasse bene: & foret, appellatus, jussus, rogatus. Curtius, lib. 8. *Nolo singulos vestrum excitare, ne invisam liberalitatem meam faciam, si pudori vestro gravem fecero.* Restituimus & filio hujus. Faber tamen *exercitationis*: nec male, si præterea aut adderetur *caussa* aut detraheretur τὸ *declamaverit*. Gronovius.

2 *Qui declamationem parat*] Corruptam illam declamandi rationem eleganter expresserunt Petronius Arbiter initio suorum fragmentorum, Quinctilianus cap. 11. lib. 2. & c. 5. lib. 10. in quo etiam Porcii exemplum, quod hic narratur, recitat: item Tacitus dialogo de oratoribus, & Plinius epist. 14. lib. 2. Miror tamen cur Plinius dixerit illam corruptionem a Licinio Largo originem sumpsisse, qui sub Claudio vixit, quo tempore in foro viguit Domitius Afer: cum ex his libris appareat sub Augusto & populum admisisse declamatores, & à puritate illa qua sub Cicerone fuit, jam tum illud studium plurimum deflexisse. N. *Faber.*

3 *Lau-*

explicationibusque audienteis delinire contentus est. Cupit enim se approbare, non causam. Sequitur autem hoc usque in forum declamatores vitium, ut necessaria deserant, dum speciosa sectantur. Accedit etiam illud, quod adversarios quamvis fatuos fingunt: respondent illis & quæ volunt, & cum volunt. Præterea nihil est quod errorem aliquo damno castiget: stultitia eorum gratuita est. Vix itaque in foro futurus periculosus stupor discuti potest: qui crevit, dum tutus est. Quid, quod [3] laudationibus crebris sustinentur, & memoria illorum assuevit certis intervallis quiescere? Cum ventum est in forum, & desiit illos ad omnem gestum plausus excipere, aut deficiunt, aut labant. Adjice nunc, quod ab aliis nullius interventu excutitur. Nemo ridet, nemo ex industria obloquitur: familiares sunt omnium vultus. In foro, ut nihil aliud, ipsum illos forum turbat. hoc, quod vulgo narratur an verum sit, tu melius potes scire. Declamatoriæ virtutis *Latronem Porcium* unicum exemplum, cum pro reo in Hispania Rustico Porcio propinquo suo diceret, usque eo esse confusum, ut à solœcismo inciperet: nec ante potuisse confirmari, tectum ac parietes desiderantem, quam impetravit, ut judicium ex foro in basilicam transferretur. Usque eo ingenia in scholasticis exercitationibus delicate nutriuntur, ut clamorem, silentium, risum, cælum denique pati nesciant. [4] Non est autem utilis exercitatio, nisi quæ operi simil-

3 *Laudationibus crebris*] Declamantibus enim ad finem cujusque clausulæ ab auditoribus ut plurimum vel recta cœna, vel sportula redemptis ac clamabatur, EUGE, BELLE, ô HOMINEM LITTERATUM, ΦΕΥ SOPHOS: nec declamantibus solum, verum etiam recitantibus sua scripta, atque orantibus in foro patronis: sed his parcius & modestius. ut præter auctores proxime præcedenti notatione à nobis memoratos probant Horatius epist. 19. lib. 1. Persius Sat. 1. Martialis lib. 3. & 8. & L. Sen. ep. 89. Insignis ejus rei locus apud Tertullianum contra Valentinianos. *In Esilu*, scribit ille, *Carthaginiensibus fuit regidissimus Rhetor Latinus Phosphorus nomine: cum virum fortem peroraret, Venio, inquit, ad vos, optimi cives; de prælio cum victoria mea, cum felicitate vestra ampliatus, gloriosus, fortunatus, maximus, triumphalis, & Scholastici statim familia Phosphori φεῦ acclamant.* N. Faber.

4 *Non est autem utilis exercitatio*] Ita Quinctilianus declamationibus ad ve-

ſimillima eſt illi ad quod exercet: itaque durior ſolet eſſe vero certamine. Gladiatores gravioribus armis diſcunt, quam pugnant: diutius illos magiſter armatos, quam adverſarius ſuſtinet. Luctantes binos ſimul ac ternos fatigant, ut facilius ſingulis reſiſtant. Curſores, quod intra exiguum ſpatium de velocitate eorum judicetur, id ſæpe in exercitatione decurrunt, quod ſemel decurſuri ſunt in certamine. Multiplicatur ex induſtria labor quo condiſcimus, ut levetur quo decernimus. In ſcholaſticis declamationibus contra evenit: omnia molliora, & ſolutiora ſunt. in foro partem accipiunt, in ſchola eligunt. Illic judici blandiuntur: [5] hic inſerviunt. illic inter fremitum circumſonantis turbæ intendendus animus eſt, vox ad aures judicis perferenda eſt: hic ex vultu dicentis pendent omnium vultus. Itaque velut ex umbroſo & obſcuro prodeuntes loco, claræ lucis fulgor obcæcat: ſic iſtos à ſcholis in forum tranſeuntes, omnia tanquam nova & inuſitata perturbant: nec ante in oratorem corroborantur, quam multis perdomiti contumeliis, puerilem animum, ſcholaſticis deliciis languidum, vero labore durarunt. [6] *Lepidus*, vir egregius, & qui declamatorio, non ſtudio * *

CON-

ritatem accommodatis adoleſcentem exerceri præcipit ſubditque: *tum cauſas vel eaſdem quas agi audierit, ſtilo & ipſe componat. vel alias veras modo, & utrumque tractet: & quod in gladiatoribus fieri videmus, retiariis exerceatur, ut feciſſe Brutum diximus pro Milone.* Quid ſit retiariis exerceri, ut hanc mendam eximam, quemadmodum Brutus pro Milone fecit, nemo credo dicet. Nam quod hoc loco de retiariis & mirmillonibus narrant, ἀπροσδιόνυσον eſt. corruptum locum docent vetera exemplaria, quæ *derectoriis*, vel *de Rhetoricis* ſcriptum exhibent. Melius fortaſſe legemus, *decretoriis exerceatur*, id eſt, ſeriis, & ad verum certamen aptis, quibus luſoria arma opponuntur. L. Seneca epiſt. 117. *Remove iſta luſoria arma: decretoriis opus eſt.* Idem illud vocabulum apud eundem Quinctilianum, cap. 5. lib. 6. corruptum erat. quo loci hæc habentur, *pugnamque illam decertatoriam imperitis ac pullata turba relinquunt.* Legendum enim, ut in manuſcriptis, & antiquis editionibus, *decretoriam illam pugnam*, id eſt, veram & ſeriam. *N. Faber.*

5 *Hic inſerviunt*] Quid *blandiri* & *inſervire* hic loci differant, non percipio: Diverſum omnino Votienus voluit dicere, nempe in ſcholis judicem ſive auditorem inſervire declamanti. Scriptus, *hic inſerant.* Lege: *Illic judici blandiuntur, hic imperant.* Vide tertia præfatione extrema de Albutio, & mox de Ceſtio: tum dialogum de cauſſis corruptæ eloquentiæ. *Gronov.*

6 *Lepidus, vir egregius*] M. Lepidum accipio præceptorem Neronis Druſi.

CONTROVERSIA XXIV.

Cimon ingratus Calliæ.

Lex. Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque interficiat, sine fraude sit. Ingrati sit actio. *Thema.* [1] *Miltiades peculatus damnatus, in carcere alligatus decessit. Cimon filius ejus, cum sepeliret, vicarium se pro corpore patris dedit. Callias dives, sordide natus, redemit eum à republica, & pecuniam solvit, eique filiam suam collocavit, quem ille deprehensam in adulterio, deprecante patre occidit. Ingrati reus est.*

PRO CIMONE. *Albutii Sili.* Non me movet periculum meum. semper nos in malis nostris non fortunam, sed causam spectavimus. Non dubito, quin Callias redempturus Miltiadem, si jam habuisset filiam nubilem. *Musæ.* Aliud alius pati non potest. mihi adulterium carcer est. *Arellii Fusci patris.* Nihil, inquit, filiæ plus possum dare quam Cimonem virum. quando mihi contingent ex eo nepotes? Ferrum à lege mihi traditum, ad vindictam pudicitiæ, projiciam? Perdidisti pecuniam, Callias, si tales solvisti manus. Damnatus peculatus, nihil aliud heredi suo relinquit, quam se patrem. *Cestii Pii.* Non potest generosus animus contumeliam pati. Merito tu ex Cimone nepotes habere concupisti. Quid magis in me probasti quam carcerem? non sum innocentior quam pater, [2] ne felicior quidem. Hoc unum interest inter parentis & filii fortunam, quod illius calamitatum exitus fuit carcer, mearum initium.

Drusi, quem in præfat. lib. 10. cum Scauro declamasse, & C. Tacitus lib. 2. Cn. Pisoni cædis Germanici reo adfuisse tradunt. *N. Faber.*

CONTROV. XXIV. 1 *Miltiades peculatus damnatus*] Contra historiam hoc thema: Callias enim Cimonem à Repub. redemit non data ei filia, sed ejus accepta sorore Elpinice. Plutarchus & Probus. *Idem.*

2 *Ne felicior*] Veteres editiones repræsentant sequentem lectionem: *nec liceor qua liceor quidem.* Idem.

 3 *Cy-*

tium. Exponam vobis, quam in neminem meorum ingratus sim. Unus Miltiadis census inventus est, Cimon filius: nec hic quidem quicquam habuit, quod dare pro patre, præter seipsum, posset. In Cynægiri domo sperare nuptias poteram, in Callimachi: nec verebar, ne [3] Cynægirus pluris suas æstimaret manus. Redemptus Cimon redemptoris felicitas est. *Votieni Montani.* [4] Faciam, dicat, non accepi beneficium. alter reddidit. Certe beneficium reddam, cum tam honestum desideraris, quam dedisti. Ego adulteros dimittam? quia aliud facerem, si adhuc alligatas haberem manus? egit me attonitum dolor. Non mehercule sic exorasset Miltiades pater. Nihil Calliæ debeo, nisi liber sum. Est vir egregius Callias, est misericors. sed utinam tantum adversus bonos. Major injuria est, si nunc manus Cimonis alligantur, quam fuit beneficium quo tunc solutæ sunt. Non iste iniquiore animo filiam amisit, quam ego uxorem; sed æquiore animo impudicam pati voluit. [5] Vis tu divitias tuas abscondere, cum in eos inciderint qui men-

3 *Cynegyrus*] Scribe, *Cynægyrus*. Græce Κυναίγειρος. de quo Herodotus lib. 6. *N. Faber.*

4 *Faciam, dicat, non accepi*] Hic esse quid corruptionis vidit Petreius: & si ad Calliam referatur, censet emendandum: *non accepi beneficium, ante reddidi:* hoc sensu, ne Cimon dicat, se mihi dedisse beneficium, filiam meam domum ducendo; antequam id faceret, ego jam reddideram, illum solvendo: sin referatur ad Cimonem, quod etiam commodius putat, scribendum: *non accepi beneficium, alterum reddidi:* ob hoc ipsum, quod reddidi, videor non accepisse. Certe melius est, in persona Cimonis dicta accipi, sed sic emendanda sunt: *Facis, ut dicam: non accepi beneficium, aut reddidi.* Tu importuna tua exprobratione & jactatione liberationis eo me redigis, ut mihi sit dicendum, quod nollem: Non accepi beneficium, aut, si me accepisse concedam, reddidi. Prius quo jure dicere possit, habes in duabus quæstionibus Bruttidii Nigri sub Divisione: *si sua caussa fecit hoc Callias, ut redimeret Cimonem, an sit beneficium: deinde, an sua caussa fecerit Callias.* Posterius in Colore Cestii: *reddidisse se beneficium, quod talem socerum habere sustinuisset:* & passim in hac Controversia. *Gronovius.*

5 *Vis tu divitias tuas abscondere*] Suspicatur eximius ille Faber mendum esse in verbo *abscondere*, legendumque *ostendere* vel *ostentare*. Quasi diceret: ita tu mihi divitias, quas cum filia dedisti, ostentas & imputas, cum nulla re, quam paupertate, clarior sim. Sed tamen diffisus nihil se adfirmare fatetur. Merito. neque enim in illa voce mendum est. Sed scribendum cum codice Cov. & Vossiano: *Vis tu divitias tuas abscondere?* Et intelligendum, ut complura Lucii loca, in quibus hanc formulam loquendi primi vindicavimus indicavimusque. Potest à te obtineri, ut amoveas divitiarum tuarum pom-

pam

mendicitate censentur? Nihil habet domus nostra melius quod ostendat, quam paupertatem. Da pecuniam Miltiadi, qua damnationem luat, nocens erit; da Cimoni, qua patrem redimat, pius non erit. *Vibii Galli.* Nullo mihi felicior videor, quam quod Miltiadis pretium fui. [6] Alligatus jacebat Persicæ potentiæ vindex: libertatis publicæ assertor alligatus jacebat, crimen ingratæ civitatis. Adulteram dimittam patri? [7] adulteram, cui non tam glorior, quod filius sim Miltiadis, quam quod vicarius. Quid? tu pœnam putas pro Miltiade alligari? Si adulterum solum occidero, exulandum est. quid faciam? non occidam? plus quam præstitisti exigis; pro carcere exilium. Neutrum occidam? plus quam præstitisti exigis. unum beneficium dedisti; duo petis. Magnum uterque beneficium, [8] dum datis, recepistis. Cimon, quod Miltiadem redemit: tu, quod Cimonem. Videbatur mihi omnis majorum meorum circa me turba fremere, dicentium; Ubi sunt illæ manus, quæ

pam inde, ubi frustra eam explicas? annon vis abscondere illas? Ut Controv. 27. *Vis tu pudorem habere, nec imputare reipublicæ idem quod tyranno?* Eademque restituenda est, Controv. 25. *Vis tu scire, non a quo fiat, ad rem pertinere, sed quid fiat?* Ubi vulgo pronomen deest. Neque parum interesse putes, id absit an adsit: nam si absit juste & ex usu auctorum, & alius efficitur sensus, & alius est orationis contextus, Ut in illo apud Quintilianum, 8 Instit. 5. *Vis scire venenum esse amatorium? viveret homo, nisi illud bibisset.* Perinde est ac si diceret: si vis scire, ex hoc noscas licet. Lib. 6. Exc. Controvers. 1. *Vis scire, cujus fidei sis? nec frater quidem tibi sine chirographo credidit.* Et sequente: *Vis scire notum fuisse? soror accusata est.* Centies hoc quoque apud Senecas occurrit, ut necesse non sit adscribere loca. Iis collatis, differentia facile patebit. *Gronovius.*

6 *Alligatus jacebat Persicæ potentiæ vindex*] Credo fuisse, *Persicæ impotentiæ.* hoc est, superbiæ, insolentiæ, immoderationis. *Idem.*

7 *Adulteram, cui non tam glorior*] *Cui* non potest referri nisi ad adulteram. Et sic omnes, quas vidi, editiones. Gruterus tamen adducit, *qui*, & alterum ait esse in Pal. & Erasmica. Sit sane; at vel cæcus videat legendum esse, *qui*: nam de se ipso Cimon effert, quod sequitur. Petreius quoque dicit retineri posse dativum *cui*, pro, apud quam. Scilicet hic locus erat palam faciendi, quid de se apud uxorem jactaret. *Idem.*

8 *Dum datis, recepistis*] Scriptus, ut Pal. & Covar. & Erasmica: *Magnum uterque beneficium dedistis: tantumdem datis recepistis.* Potest defendi, ut *tantumdem datis* ea syntaxi dictum sit, qua *idem illi.* Horatius: *idem facit occidenti.* Si tamen durius videtur, lege: *tantumdem, dum datis, recepistis.* Nam quod Schottus subjicit: *tantum dum damus recepimus:* alienum est. *Idem.*

quæ solvêre Miltiadem? Non mihi occurrit indulgentia uxoris; non Callias socer; non ullius aut rei, aut beneficii memoria: feci quod soleo, nihil aliud aspexi quam patrem. *Mentonis.* Cogita adulteros esse pro quibus rogas, cogita qualium misereri soleas. Turpe est, ab eodem dimitti & adulteros & Cimonem. Ego sum, qui referre gratiam ne mortûis quidem desino. Ita mihi veros habere liberos contingat. quod quantum sit, Miltiades expertus est. *Porcii Latronis.* Ego adulteros dimittam? ardet cupiditate vindictæ animus. Has manus continere non posset Miltiades, quas alligare potuit. Si in hoc solutus sum, redde me carceri. Ille Græciæ servator, & Persarum vindex, Orientisque domitor, cui modo tam insignem triumphum fortuna de hoste detulerat, damnatus est peculatus, ob hoc videlicet ipsum, ut innocentia ejus, quæ alioquin latere potuerat, ipsa damnatione ostenderetur. damnatus est innocens. Quis in civitate misericors est? nunc occasio misericordiæ venit. Miltiades redimendus est. Redemi corpus tuum, Miltiades, ne funeri quidem interfuturus, in quod me ipsum impenderem. Misereor accusatoris mei, non quia perdidit filiam, sed quia habuit. Dignus erat Callias habere tales, quales redemit. Quod si me in hanc stuprorum patientiam redemisti, matrimonio carcerem præfero. Honestius patri alligor, quam adultero solvor. Ut audivi esse qui pecuniam numeraret, miratus sum fuisse in civitate nostra quenquam, qui Cimonem redimere quam Miltiadem maluisset. Ego ne patrem quidem meum, nisi innocens fuisset, redemissem. *Blandi.* Objiciat licet vincula: nunquam tamen efficiet, ut non magis carcere glorier quam matrimonio. Diversi sunt hominum affectus. tu fortasse, Callia, vincula ferre non potes: ego adulteram uxorem. Effugient ergo adulteri, tanquam alligatas Cimonis manus? *Argentarii.* Redemptum me protinus appellare cœpit de filiæ nuptiis. Statim, inquam, Callias experitur an gratus sim: habe filiam sine Cimone. pro una rogat, duos eripit. *Fulvii Sparsi.*
Dic

Dic nunc, Ego te carcere exemi: dum ego respondeam, Ego me carceri tradidi. Nunquam effici poterit, ut melius actum putem quod à Callia redemptus sum, quam quod pro Miltiade alligatus. Filia tua abstulit tibi generum Cimonem. Ductus est pater meus in carcerem, etiamnum captivis suis plenum. *Junii Gallionis.* Beneficium, inquit, tibi dedi, quod filiam tibi collocavi. Nunc vero, Miltiade, graviorem fortunam carcere sustines. Callias tecum communicare dignatus est. Ego me redemptum putabam, filiæ istius emptus sum. Steterunt ante oculos meos majorum imagines, [9] immissusque sede sua Miltiades, majestate imperatoria, & iterum meas invocavit manus. *Junii Bassi.* Calliæ filiam uxorem duxi. hanc tibi, pater, injuriam feci, dum ingratus esse nolo. Placeas tibi licet, & istas jactes divitias: tantidem tamen redemi patrem, quanti à te redemptus sum.

DIVISIO. *Latro* in has quæstiones divisit; An, quisquis gratiam non retulit, cum possit, ingrati teneatur. Multa, inquit, interveniunt, propter quæ non debeam facere, etiam si possum. Si non tenetur, quisquis non retulit gratiam, cum posset, an hic teneatur. Hoc in hæc divisit. An possit ob id damnari, quod lege fecit: deinde, an facere debuerit. Novissime, an, si affectu & indignatione ablatus, non fuit in sua potestate, ignoscendum illi sit. Hoc non tanquam quæstionem, sed, ut illi mos erat, pro tractatione aut loco. *Montanus Votienus* quæstionem hanc adjecit: An gratiam retulerit Cimon Calliæ. Tuli, inquit, filiam tuam uxorem; filia tua Miltiadis nurus facta est. non putas beneficium, habere communes cum Miltiade nepotes? *Gallio* illam quæstionem duram movit, sed diligenter exsecutus est, quæ solet esse in ingrati controversiis prima, an beneficium acceperit. Non erat, inquit, mihi pœna, in carcere esse;

9 *Immissusque sede sua*] Immo, *emissusque*, ut scriptus & Erasmus. Statius epicedio in Glauciam: *ades huc emissus ab atro Carcere.* Gronovius.

esse; mea voluntate illo perveneram. ita me putas libentius in cubiculo jacuisse? Nullus tum erat locus Athenis honestior, quam qui Miltiadem habuerat. Deinde & illam subjunxit quæstionem, [10] An teneatur is, qui beneficium acceperit, quod non petivit. Non rogavi, inquit, te. [11] dedisti istud jactationi tuæ. putasti ad gloriam tuam pertinere. ita tu non accepisses beneficium, si tibi solvere Miltiadem contigisset? *Silo Pompeius* à parte Calliæ duo beneficia dixit se dedisse. quod redemisset, & quod egenti filiam collocasset. hoc, quod secundum posuit, nemo alius pro beneficio imputavit, in quo adeo non est dubium, an beneficium non dederit, ut dubium sit an acceperit. *Niger Brutidius* illas præterea quæstiones fecit. An, si sua causa fecit hoc Callias, ut redimeret Cimonem, an sit beneficium. Beneficium enim est, inquit, quod totum ejus causa præstatur, in quem confertur. Ubi aliquis ex eo aut sperat quid, aut præparat, non est beneficium, sed consilium. Et diu exsecutus est, & argumentis & exemplis. Deinde, an sua causa fecerit Callias. Voluisti, inquit, opinionem sordium illustri facto effugere. petisti ex hoc æternam memoriam. Non magis poterat ignotum esse, à quo Cimon solutus esset, quam pro quo alligatus. Voluisti habere generum nobilem, pium. *Hispo Romanus* duram quæstionem fecit: An retulerit gratiam hoc ipso, quod occidit. Liberavi, inquit, te dedecore summo. invito tibi beneficium dedi. non est quod mireris. [12] Nam & me tu non rogantem redemisti. Hoc loco commemoravit illos patres, qui filias vitiatas occiderunt, qui incluserunt.

Color.

10 *An teneatur is qui beneficium accepit, quod non petivit*] Id est, quod is qui dedit sua, non ejus cui dedit, causa contulit. Nam qui beneficium non petenti dedit, ejus tamen cui dedit causa, duplici nomine eum adstringit, nempe quia accepit, & quia rogandi necessitate liberavit. De hac autem quæstione & illa quæ à Brutidio infra mota est, L. Seneca c. 12. & sequentib. lib. 6 de Benef. N. *Faber.*

11 *Dedisti illud jactationi tuæ*] Hoc est quod L. Seneca dicit, *merito suo morem gessit, ambitioni dedit.* Idem.

12 *Nam & me tu non rogantem*] Scriptus, ut & Pal. *nam & me tamen non rogantem*

Color. Color & *Gallioni* & *Latroni* & *Montano* placuit, ut nihil in Calliam diceretur contumeliose, & redemptorem, & socerum, & infelicem. *Cestius* multa in avarum, & in fœneratorem, & mensularium, & lenonem dixit, dum vult illud probare, reddidisse se beneficium, quod talem socerum habere sustinuisset. *Latro* dixit: Filiam tuam dimittam. quid adultero faciam? pro una rogas, duos eripis. Hanc *Hybreas* aliter dixit sententiam: σοὶ δὲ, μοιχὲ, τί ποιήσω; μὴ καὶ σοῦ Καλλίας πατήρ ἐστι; Hæc tota diversa sententia est à priore, etiamsi ex eadem est petita materia. Illa non est similis, sed eadem quam dixit prior *Addeus* rhetor, ex Asianis non projecti nominis: deinde *Arellius Fuscus*; ἀχάριστός σοι δοκῶ, Καλλία. οὐκ οἶδας πῶς μοι τὴν χάριν ἔδωκας ἤδη. Hanc sic tractavit *Arellius Fuscus*: Non dices me, Callia, ingratum: unde redemeris, cogita. Memini deinde Fuscum, cum hæc à discipulis sententia ei objiceretur, non inficiari, transtulisse se eam in Latinum: & aiebat, non commendationis se id, aut furti, sed exercitationis causa facere. Do, inquit, operam, ut cum optimis sententiis certem: nec illas corrumpere conor, sed vincere. [13] Tum deinde retulit quandam Thucydidis sententiam: Δειναὶ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα.

deinde

gantem redemisti. Verissime. Sensus: & me, quamvis non rogarim, tu tamen redemisti. *Gronovius.*

Tum deinde retulit quandam Thucydidis sententiam] Hæc Græca ab optimo P. Pithœi codice supplevimus, quæ etiam Lud. Carrio in doctis suis & laboriosis lectionibus antiquis suos codices ex parte habuisse notavit: frustra tamen in iis quæ Thucydidis supersunt, quærentur, ut ἁμάρτημα prodigiosæ memoriæ senis videatur. Apud Demosthenem extant duobus locis, nempe Olynth. 2. & in orat. ad epist. Philippi, nisi quod in hac loco horum verborum, τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα, habetur τὰς ἁμαρτίας εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων. in illa vero τὰ τοιαῦτα ὀνείδη. Et fortasse à Thucydide præclaram sententiam ex quodam opere quod interciderit, sumptam, pauculis immutatis, mutuari summus oratorum potuit. Sallustii autem sententia in Marci Lepidi oratione inter fragmenta Sallustiana reperietur. Nec enim verisimile est Livium tentasse Sallustium cum Demosthene componere, à quo ut studio, ita dicendi genere toto cœlo distat: aut in insigni fabula tam crasse impegisse Senecam, ut pro Thucydidis loco à Livio collato locum Demosthenis sumpserit. Reliqua quæ in hujus Controversiæ fine Græca sunt à Vialartio accepimus. *N. Faber.*

14 Cum

deinde Sallustianam, *Res secundæ mire sunt vitiis obtentui.* [14] cum sit præcipua in Thucydide virtus brevitatis: hac eum Sallustius vicit, & in suis illum castris cecidit. Nam in sententia Græca tam brevi habes, quæ salvo sensu detrahas. deme vel συγκρύψαι, vel συσκιάσαι. deme ἑκάστων. constabit sensus, etiam si non æque comptus, æque tamen integer. At ex Sallustii sententia nihil demi sine detrimento sensus potest. Titus autem Livius tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam & tanquam translatam, & tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Sallustio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat: laudat, quem non timet: & facilius putat posse à se Sallustium vinci, si ante à Thucydide vincatur. *Cestius* colorem hunc pro Callia habuit. objecit ultro Cimoni, quod passus esset uxorem suam adulteram fieri, quod non custodisset, quod expectasset dum superveniret pater, ut spectator calamitatis suæ fieret: Jam, inquit, etiam si dimiseris, ingratus es. ego non expectaveram dum rogarer. *Hispo Romanus* hunc colorem secutus est, & dixit, adolescentem tumidum, & nobilitatis suæ cogitatione insolentem, invisa habuisse beneficia sua, moleste ferentem socerum suum dici Calliam. Item omnem operam dedisse, ut mores puellæ in vitia non tantum labi pateretur, sed ipse impelleret, ut haberet justam dimittendi caussam. Nactum eam occasionem non intermisisse, sed expectasse etiam dum superveniret pater: hoc se cogitasse, Expectat me: vult mecum pares rationes facere. fecisset, si non ostendisset patri adulteram filiam. *Gorgonius* in hac controversia fœdo genere cacozeliæ usus, dixit: Istud publicum adulterium est, sub Miltiadis trophæis concumbere. *Dorion* cum descripsisset, gloriæ sibi fuisse carcerem, nunquam non se illam fortunam ostentasse, dixit: ὅτ' εἰσῆλθεν Καλλίας τὰς πέδας, ἀπεκάλυψα. *Hybreas* dixit: Συγγνώμην ἔχω μοι.

CON-

14 *Cum sit præcipua in Thucydide virtus brevitatis*] Forte: *brevitas.* Ut est in Excerptis. *Gronovius.*

CONTROVERSIA XXV.

Flamininus inter cœnam reum puniens.

Lex. Majestatis læsæ sit actio. [1] *Thema. Flamininus prætor inter cœnam à meretrice rogatus, quæ aiebat se nunquam decollari hominem vidisse, unum ex damnatis occidit. Accusatur majestatis.*

CONTRA FLAMININUM. *Mentonis.* Jam etiam perituri dormiebant. peragitur totus ordo supplicii, ne quid se meretrix negaret vidisse. O miserum, si quis meretricem offendit! O miseram matrem familiæ, si cujus formæ meretrix invidit! nihil petenti prætor negaturus est. *Musæ.* Hic est Flamininus qui exiturus in provinciam, uxorem à porta dimisit. *Argentarii.* Non objicio luxuriam, non objicio histrionum jocos. apud vos refrixerunt. in convivio nihil aliud quam occiditis. Qui in carcere vixerunt, in convivio perierunt. *Blandi.* Feriatur in foro. omnes videant, meretrix audiat. Reliquiæ prætoris unco trahebantur. Majestatem læsam dixissem, si exeunti tibi lictor à conspectu meretricem non summovisset. *Vibii Rufi.* Paratus erat accusator cum commentariis, [2] aiebat, Quid si meretrix desideravit? In hoc te cum uxore non misimus? Ut salva provincia

CONTROV. XXV. 1 *Thema. Flamininus prætor*] Ex historia petitum thema, prout narratur à Valerio Antiate apud Livium, & Valerio Maximo. Ceteri enim longe aliter factum exponunt: omnes tamen Proconsulem fuisse, non Prætorem, conveniunt, nisi ex notis hic sit natus error. vide Ciceronem de Senectute, Livium lib. 39. & Plutarchum in M. Catonis, & T. Flaminii vitis. *N. Faber.* Scriptus & Erasmi præponunt: *Majestatis læsæ sit actio.* Forma igitur, ut alibi quoque: *LEX. Majestatis læsa sit actio. THEMA. Flamininus* &c. Nam ut hoc semel dicam, non possum induci, adeo ignaros & historiæ & gentium Romanarum fuisse tum Senecam, tum tot disertos viros, ut *Flaminium* pro *Flaminino* ponerent. *Gronovius.*

2 *Aiebat, quid si meretrix desiderarit*] Quis aiebat? an accusator? an proconsul? an reus? Nemini quidem horum verba sic concepta conveniunt. Scribe: *aiebat, quicquid meretrix desiderabat.* Nempe accusator vel commentariensis cum elogio dicebat ea, quæ in caput miseri expeterent, ut voluerat meretrix. *Idem.*

3 *Opte-*

vincia ſit, [3] optemus meretrici bonam mentem. Dedimus tibi legatum, dedimus quæſtorem, ut tu cum meretrice cœnares; meretrix uxoris loco accubuit: immo prætoris. *P. Aſprenatis.* Uni fortaſſe oſculo donavit homicidium. Etiam carnifices cœnaturi manus abluunt. *Porcii Latronis.* Ne à ſobrio quidem lictore percuſſus eſt. Non inquiro in totum annum, una nocte contentus ſum. Bibe, lictor, ut fortius ferias. Ecquid intelligitis, quomodo damnatus ſit, qui ſic occiſus eſt? quid ſcio an, in cujus gratiam occiſus eſt, in ejuſdem etiam damnatus ſit? [4] Quantum tibi perdiderat, tantum tu meretrici dediſti. Si negaret, quos teſtes haberem? quis enim in illo convivio fuit, [5] cui tecum ſit credendum? Facilius eſt, ut, qui meretrici multa dederit, homicidium neget; quam ut, qui hoc quoque dedit, quicquam denegarit. Nunquam iſtud mulierum oculis oſtendi ſolet, aut iſta jam ſæpe vidiſſet. *Julii Baſſi.* Inter temulentas reliquias ſumptuoſiſſimæ cœnæ, & faſtidioſos ſub ebrietate cibos, modo exciſum caput humanum fertur. Inter purgamenta

3 *Optemus meretrici bonam mentem*] Enimvero ſuaves hic ſunt doctiſſimi viri: docent nos hoc dici ſolitum illis, quibus deos infeſtos iratoſque credebant, & *optare bonam mentem* eſſe deos propitios optare. Igitur huic meretrici dii fuerunt irati: credo, quia capturæ non conſtabant, aut aliquis damnoſus amator dominam mutaverat. Et ideo interpres deos illi optat propitios. Quomodo? An ut Laidi? & ſalva fuerit provincia, ſi tota ad fores ejus jacuerit? an ut illis, quæ è cellis in pulvinaria conceſſerunt, & factæ ſunt reginæ? Quid inde ſalvi provinciæ? Quid argutum in ſenſu Vibii Rufi? Quin omiſſis ambagibus dicimus ſimpliciter, *optare bonam mentem* eſſe idem, quod ſive Ageſilaus ſive Philippus Menecrati medico ſcripſit, jubere *ὑγιαίνειν*, optare ne inſaniant. Certe ſic Demea optat Micionis familiæ *meliorem mentem dari*, apud Terentium, ut inſanire deſinat. Sic Poſtumius conſul, Bacchanalium furore urbem turbante, *unicuique optandum* ait, *ut bona mens omnibus ſuis fuerit*, apud Livium: id eſt, ne inſanierint. Sic elegantiſſime hic indicatur, in eum ſtatum recidiſſe provinciam, ut ſalva eſſe non poſſit, ſi quo genere ſceleris aut flagitii cœperit inſanire meretrix; quippe Proconſulis, in cujus tum ditione provincia erat, domina. Sane Deum iratum hominibus improbis juſtiſſime ſanam mentem eripere verum eſt, nec illi ignorabant: ſed hoc nihil ad hanc ſententiam. *Gronovius.*

4 *Quantum tibi perdiderat*] Scribe: *Quantum tibi P. R. dederat.* Hoc eſt, *populus Romanus*, juris nimirum & poteſtatis. Vidit hoc quoque Petreius. *Idem.*

5 *Cui tecum ſit credendum?*] Fortaſſe melius, *Quis enim in illo convivio fuit tecum, cui ſit credendum?* N. Faber.

6 Alio

gamenta & jactus cœnantium, & sparsam in convivio scobem, humanus sanguis everritur. Gratulor sorti tuæ, Provincia; quod desiderante tale spectaculum meretrice, plenum carcerem damnatis habuisti. Servum si verberare voluisses, extra convivium abduxisses. *Romani Hispanis.* Quis ferret te, si in triclinio tuo judicium coëgisses? Scelus est, in convivio damnari hominem? quid occidere? ad arbitrium meretricis de reo pronuntiasti: nisi forte facilius in honorem ejus decollas, quam judicas. *Fulvii Sparsi.* Contactam sanguine humano mensam loquor, strictas in triclinio secures. Quis credat ista aut concupisse meretricem, aut fecisse prætorem? Cadaver, secures, sanguinem loquor. Quis inter hæc de convivio cogitat? Hominem, inquit, occidi nunquam vidi. [6] alio quam Flaminino prætore omnia alia vidisti? *Silonis Pompeii.* Virum nobilissimum, & tantis honoribus functum turpiter meretrix clementem fecisset, crudelem fecit. [7] Nunquam vidi. adjice si vis: nec alio prætore videre potes. *Albutii Sili.* Si quis autem est, Judices, qui desideret, ut prætoris referam crudelitatem, quot præter hunc jugulaverit, quot innoxios damnaverit, quot carcere incluserit: huic ego me satisfacturum polliceor, uno convivio, cum sua prætura reum evolvam. Instituuntur ab isto in provincia epulæ, & magnifico apparatu extruitur convivium. distinguuntur argenteis poculis aurea. quid multa?

6 *Alio quam Flaminio pratore*] Hæc officere rectitudini orationis videntur Fabro, sed iis rejectis in tertium post versum fore ut sensus constet. Cujus verba deinde cum posuisset, hic insero, inquit, quæ notatione proxima delenda duxi, & lego, *adjice, si vis, nec alio pratore quam Flaminino videre possum.* Mihi vero nihil mutandum videtur: sunt enim duæ diversæ sententiæ, & utraque sine altera est integra. Hominem occidi, ait meretrix, nunquam vidi. Credo, non hoc tantum alio quam Flaminino prætore non vidisti, sed etiam alia omnia vidisti. hoc est, non amores, luxum, convivia, licentiam circa magistratum populi Romani; sed severitatem, gravitatem, disciplinam, temperantiam &c. Altera sic habet: Nunquam vidi: adjice, si vis, nec alio prætore videro. neque enim quisquam tantum in se turpitudinis admittet. *Gronovius.*

7 *Nunquam vidi. Adjice si vis*] Hic insero quæ notatione proxima delenda duxi: & lego, *Adjice si vis, nec alio Pratore quam Flaminio videre possum.* N. Faber.

8 *Cum*

multa? * è carcere in convivium prætoris, cui ſtupenti miſero meretrix arridet. Interim virgæ promuntur, & victima crudelitatis ante menſam ac deos trucidatur. Me miſerum, imperii Romani terrore luſiſti. O qui crudelitate ſuperaſti omnes tyrannos, ſoli tibi inter epulas voluptati fuit morientium gemitus. hic ultimus apparatus cœnæ fuit. In eodem triclinio video prætorem, amatorem, ſcorta, cædes. Meretrix prætori, prætor provinciæ imperat. In convivio conſtituitur catenatus: qui [8] cum languenteis prætoris iſtius adſpexit oculos, exiſtimans ipſum prætoris beneficio dimitti, gratias iſti agere, & utriſque manibus menſam tenens: Dii, inquit, immortales tibi parem gratiam referant. Quicumque in eodem triclinio accubabat, alius ubertim demiſſo capite flebat: alius avertebat ab illa crudelitate oculos: alius ridebat, quo gratior eſſet meretrici. hic iſte inter varios convivarum vultus ſubmoveri jubet: miſerum ſtare ad præbendas cervices immotum. Interim diſtinguitur mora poculis. nec ſobrii quidem carnificis manu, civis Romanus occiſus eſt. [9] Non peto, quo minus ſecuri percutiatur: illud rogo, legi potius quam ſcorto cadat. Memento terrorem imperio quæri, non oblectamenta mulierculis. Quid ego nunc referam, Judices, ludorum genera, ſaltationes, & illud dedecoris certamen, prætorne ſe mollius moveret, an meretrix? *Capitonis.* Exſurgite nunc Bruti, Horatii, Decii, & cetera decora imperii. Veſtri faſces, veſtræ ſecures, in quantum, prô bone Jupiter! dedecus reciderunt? Iſtis obſcœnæ puellæ jocantur. Quid ſi per deos immortales nullo ſolenni die, populo inſpectante, in foro convivium habuiſſes? non minuiſſes majeſtatem imperii noſtri? atqui, quid intereſt, convivium in forum, an forum in convivium attrahas? Deinde deſcripſit, qualiter in foro decol-

8 *Cum languentes prætoris iſtius*] Dele vocem *prætoris*. Mox ex antiquis reſtituimus, *Prætoris beneficio*: nam vulgatum, *beneficium*, ſenſu caret. *Gronovius.*

9 *Non peto, quo minus*] Lego: *Non veto, quo minus ſecuri percutiatur.* non intervenio, non inhibeo. *Idem.*

10 An

decolletur. Ascendit prætor tribunal, inspectante provincia: noxiæ post terga ligantur manus: statim intento ac tristi omnium vultu, fit à præcone silentium: adhibentur deinde legitima verba: canitur ex altera parte classicum. numquid vobis videor describere convivales jocos? Heu quam dissimilis exitus initiis adest! Accusavit te: quis? Judicarunt te: qui? Te prætor damnatum pronuntiavit: occidit meretrix. *Buteonis.* Ut iste cum amica cœnaret jucundius, homo occisus est. Numquid, Judices, unquam pro rostris vidistis prætorem cum meretrice cœnantem? *Votieni Montani.* Qui sic convivatur, quomodo irascitur? Damnaturi jurant, nihil se gratiæ, nihil precibus dare. postulo, ut in hanc legem jures. Majestas populi Romani per omnes nationes, per omnes diffusa provincias, in sinu meretricio jacet. Ea imperat prætori nostro, quæ prostitit: cujus osculo nemo se abstinuit, nisi qui pepercit suo. Convivas tuos ipsa narra: fuere, credo, tribuni, fuere præfecti, fuere equites Romani: cum iis ergo prætor. *Cassii Severi.* Ne de servo quidem aut captivo, omni loco aut omni genere, aut per quos libebit, aut cum quibus libebit, supplicium sumi fas est; adhibeturque ad ea magistratus ob custodiam, non lætitiam. *Triarii.* Quo crimine damnatus est? cædis. non tamen in convivio occiderat. Animadverte diligenter, meretrix; ne iterum homicidium roges.

DIVISIO. *Montanus Votienus* has putabat quæstiones esse: [10] An quod quis in magistratu peccavit, proles vindicari possit majestatis læsæ. Reus enim, quod tueri se facto non potest, ad jus confugit, & dicit se hac lege non teneri.

10 *An quod quis in magistratu peccavit, proles*] Hæc immutarunt in editione Romana postrema, edideruntque, *An quod quis in magistratu peccavit Procos. vindicari possit majestatu lege reus.* Quæ lectio tanto deterior est, quanto à veteri, quam repræsentavimus, longius abest. Ubique enim Prætorem, non Proconsulem vocat. Si licet aliquid audaciuscule tentari, legendum censerem. *An quicquid in magistratu peccavit Prætor, vindicari possit majestatu lege? Reus enim cum tueri se facto non potest, ad jus confugit, & dicit se hac lege non teneri.* N. Faber.

neri. Num quidquid peccavit in magiſtratu aliquis, majeſtatem lædit? Puta aliquem, dum magiſtratus eſt, patrem ſuum occidere, veneno uxorem ſuam necare. Puto, non hac lege cauſam dicet, ſed illis parricidii & veneficii. Vis ſcire, non à quo fiat, ad rem pertinere, ſed quid fiat? privatus poteſt accuſari majeſtatis læſæ, ſi quid fecit quo populi Romani majeſtatem læderet. Puta amicam habet proconſul: ideo majeſtatis damnabitur? quod amplius dico; puta matronam corrupit, dum proconſul eſt: adulterii cauſam dicit, non majeſtatis. Singula, inquit, æſtima quæ objicis. ſi tantum amicam habuiſſet, numquid accuſares? quod animadvertiſſet in aliquem nullo rogante, numquid accuſari poſſit? Si non omne non recte factum hac lege vindicari poteſt, an id quod ſub auctoritate publica geritur? Nam cum adulterium committit, tanquam civis peccat, item cum veneficium; cum animadvertit, auctoritate publica utitur. in eo autem quod [11] ſub prætextu publicæ majeſtatis agitur, quicquid peccatur, majeſtatis actione vindicandum eſt. Dic enim mihi, ſi cum animadvertere debeat, nec legitimo cultu ac more ſolenni uſus, interdiu tribunal conſcenderit convivali veſte: ſi cum claſſicum canere debeat, ſymphoniam canere juſſerit, non lædet majeſtatem? atqui quod fecit, fœdius eſt: & comparavit. Deinde ſi poteſt vindicari majeſtatis lege id [12] quod proconſul, majeſtati publicæ & juri apparatus eſt, pec-

11 *Sub prætextu publicæ majeſtatis*] Vetus Schotti, *prætexto*. Ut apud Manilium, Tacitum, Suetonium, alios. *Gronovius*.

12 *Quod Proconſul, majeſtatis publicæ & juris apparatus eſt*] In controverſiis quæſtiones ex quæſtionibus naſcuntur. Supra quæſtionem exſecutus eſt, an quicquid in magiſtratu quis peccat, lege majeſtatis vindicandum ſit, concluſitque id tantum hac lege vindicandum quod prætextu majeſtatis publicæ admiſſum eſt. quærendum igitur nunc venit, An hoc factum prætextu majeſtatis ſit admiſſum. quod facit, ſi legamus: *Deinde ſi poteſt vindicari majeſtatis lege id quod prætextu majeſtatis, & juris, & apparatus peccavit, an hoc poſſit.* non puto de hac lectione quemquam controverſiam facturum. *N. Faber*. Recte hic præfatur Faber, ſed lectionem ejus probare non poſſum: *quod prætextu majeſtatis & juris & apparatus peccavit*. Quid eſt enim, *prætextu apparatus*? Hoc explicare debuiſſet, ſi jure ſperaret de hac

peccavit: an hoc poſſit. Non poteſt, inquit: nihil enim detractum eſt populi Romani magnitudini. Is lædit populi Romani majeſtatem, qui aliquid publico nomine facit: tanquam ſi legatus falſa mandata affert, [13] ſic audiuntur tanquam populus Romanus illa dederit. Imperator fœdus percuſſit, videtur populus Romanus percuſſiſſe, & continetur inito fœdere: nunc nec viribus quicquam populi Romani detractum eſt, nec opinioni. ei imputatur, ſi quid fecit, non populo Romano. At ex te ceteros æſtimant. Nonne & ante hunc alii fuerunt, ex quibus æſtimari poſſit? & poſt hunc erunt. At ſingulorum vitia nemo urbibus adſcribit. Attamen factum ipſum turpe eſt. Et multa alia: nec ideo illis populi Romani majeſtas læditur. Nemo pene ſine vitio eſt: ille iracundus eſt, ille libidinoſus eſt: [14] non tamen, ſi quid in aliquo eſt mali, eo ſtatim majeſtas læditur. Deinde ad facti ipſius æſtimationem venit, & dixit hæc objici, quod meretricem habuit, quod aliquem occidit, quod noctu, quod in convivio, quod

hac lectione controverſiam neminem facturum. Si non veriorem, certe magis Latinam dabo: *quod proconſul ſi majeſtatu publica & juris apparatu geſſit, peccavit.* Sive mavis, *prætor:* nam in mss. hic mire voces hæ duæ confuſæ. *Jus* idem eſt quod poteſtas, de quo in Obſervationibus diximus ad Manilii locum: *ſtupefactus imagine juris.* Poſſis etiam, *quod Proc. majeſtatu publica & juris prætextu peccavit.* Gronovius.

13 *Sic audiuntur tanquam populus*] Scriptus: *ſic audit ea aliter quam illa.* Poſſet legi: *ſi edit ea aliter quam illa P. R.* Sed optimi ſenſus vulgata, laudata primum à Grutero, & poſt adoptata à Schotto, qui tamen neſcio quid futilis conjecturæ adjungit: *mandata affert non aliter quam.* deletis illis, *ſic audiuntur.* Qua ratione totum membrum ſequens ſuperfluum reddit. Sed & eadem verba, ſic propoſita mire decent, & habent aliquid arcanæ Latinitatis. Legatus lædit populi Romani majeſtatem, ſi falſa mandata affert. Quare? quia illa mandata, falſa licet, ſic audiuntur & accipiuntur ab illis, quibus renuntiantur, quaſi ab ipſo populo Romano profecta forent. *Idem.*

14 *Non tamen ſi quid in aliquo eſt mali*] Ceteræ editiones habent, *non tametſi cum aliquo imitatum eſt malis.* corrupte. N. *Faber.* Notant Gruterus & Faber, in omnibus antiquis editionibus, hoc eſt, ante Romanam, ut & in Pal. legi: *ſi cum aliquo imitatum eſt malis.* Neque aliter ſcriptus Voſſianus. Schotti mss. *ſicut & mutatum eſt.* Quum alia facile mutarentur, vocem *imitatum*, quæ moleſta ſupererat, nec tam promte ſe conjecturæ dabat, reſecuerunt. At ea compendio ſcribendi corrupta eſt ex *magiſtratu.* De hoc enim, non de quovis, in quo aliquid eſt vitii, agitur. Scribe ergo: *non tamen, ſi quid in aliquo magiſtratu eſt mali, eo ſtatim majeſtas læditur.* Idem.

quod rogante meretrice. *Silo Pompeius* has adjecit quæſtiones: An, ſi, quod ei facere licuit, fecit, non poſſit majeſtàtis lege accuſari. Poteſt, inquit. hæc enim lex, quid oporteat, quærit: aliæ, quid liceat. Licet ire in lupanar. Si præcedentibus faſcibus prætor deduceretur in lupanar, majeſtatem lædet: atqui quod licet, fecerit. Licet, qua quis velit, veſte uti. Si prætor jus in veſte ſervili vel muliebri dixerit, violaverit majeſtatem. Deinde illam fecit quæſtionem, An ei hoc facere licuerit. Non licuit, inquit, illo loco, aut illo tempore, aut ex illa cauſa occidere. Quædam quæ licent, tempore & loco mutato non licent.

Color. De colore, inquit, quæritur, quo uti debeat is, qui pro Flaminino dicit. Quædam controverſiæ ſunt, in quibus factum defendi non poteſt, excuſari poteſt: ex quibus eſt & hæc. Non poſſumus efficere, ut propter hoc non ſit reprehendendus: non ſperamus, ut Flamininum judex probet, ſed ut dimittat. ſi agere debemus, tanquam pro facto non emendato, non ſcelerato tamen. Itaque negabat ſe pro Flaminino narraturum *Montanus*, ſed quæ objiciuntur reſponſurum. Aiebat autem, illam ſententiam Rufi Vibii, colorem actionis eſſe bonum. *Senecio* dixit, bonum ſe habere animum pro reo, in quo libido omnis intra meretricem eſſet, crudelitas intra carcerem. Ipſe Montanus illum locum pulcerrime tractavit, quam multa populus Romanus in ſuis imperatoribus tulerit: In Gurgite luxuriam, in Manlio impotentiam, cui non nocuit & filium & victorem occidere: in Lucullo avaritiam. In prætore, inquit, cum illi conſtiterit abſtinentia, [15] diligentiam excutiatis, quomodo una nocte cœnaverit. [16] utrum tamen, inquit, iniquius

15 *Diligentiam excutiatis*] Conjicio legendum, *cum illi conſtiterit abſtinentia, diligentia, excutiatis quomodo una nocte cenaverit.* N. Faber. Scribe: *In prætore, inquit, cum illi conſtiterit abſtinentia, diligentia; excutietis, quomodo una nocte cœnaverit?* Per interrogationem, nempe, an hoc dignum eſt? an tanti eſt? Aut certe: *diligentia; ut excutiatis.* Fabro quoque placet *diligentia.* Gronovius.

16 *Utrum tamen, inquit, iniquius eſt*] Videtur legendum, *utrum tamen, inquit, iniquius eſt. Objiciunt quod damna-*
pu

iniquius eſt: objiciunt, quod damnatus perierit meretrici: poſtulant, prætorem perire damnato. Colorem *Fuſcus Arellius* hunc introduxit: ebrium fuiſſe, neſciſſe quid fecerit. *Silo Pompeius* hoc colore uſus eſt: Non putavit ad rem pertinere, ubi aut quando periret, qui perire deberet. *Triarius* ineptum introduxit colorem: Sermo erat, inquit, in convivio, contemni nimiam prætoris lenitatem: alios fuiſſe prætores, qui quotidie animadverterent. hujus anno nullum eſſe occiſum. Dixit aliquis ex convivis: Tu ergo nunquam iratus? dixit & mulier. Ergo iratus, quod clementia ſua contemptui eſſet: Curabo, inquit, ſciant, non deeſſe mihi ſceleratum, quem videre lucem ultra non oportet. Occiſus eſt. qui? damnatus. ubi? in prætorio. quo tempore? Eſt enim ullum tempus, quo nocens perire non debeat? *Gallus Vibius* dixit: Meretrix oravit. timebam mehercules, ne exoraſſet: ut aut occideretur indemnatus, aut damnatus viveret. Ex altera parte multa bene dicta ſunt, multa corrupte: in deſcriptione ſupplicii utique illi, qui voluerunt omnia legitima ſupplicii verba in ſententias trahere, in vitia inciderunt: tanquam dixit *Triarius*, Summove; audis, lictor? ſummove à prætore meretricem. hoc loco non male, Verbera: ſed vide ne virgæ tuæ pocula noſtra diſturbent. [17] Deſpolia. meretrix, agnoſcis hoc verbum? certe provincia agnoſcit. *Silo Pompeius*, homo qui judicio

tus perierit meretrici: poſtulant Prætorem perire damnato. N. Faber.

17 *Deſpolia. Meretrix, agnoſcis verbum tuum*] In ambiguo ludit, inquit Schottus: eſt enim & amantium & prætorum, lictorem in reum animadvertere jubentium, nudare & ſpoliare. Cur non addidit ex comœdia veteri recitatum Ciceroni ad Pætum: *modo ita me deſtituit nudum.* Sed nudare amantium nihil huc pertinet. At ſpoliare amantes, emungere & re patria nudatos deſtituere, meretricum. Turpilius apud Nonium: *qua te ſemel ut eſt nacta, ſemper ſtuduit perdere, detegere, deſpoliare, oppleréque adeo fama ac flagitiis.* Cicero pro Cælio: *Tune Venerem illam tuam ſpoliatricem ſpoliare auſa es ornamentis?* Martialis:

Sic ſpoliatricem commendat faſtus amicam.

Res nota è fabulis & elegorum ſcriptoribus. Sed Schottus credidit Petreio, qui notat, inverecundum eſſe hic τὸ *deſpoliare*, quod ſe meretrices deſpoliare ſoleant in lupanari. Quaſi non & idem faciant matronæ in cubiculo. *Gronovius.*

 18 *Anim-*

judicio censebatur, & ipse ad hanc descriptionem accessit, minimum tamen mali fecit: ait, [18] Animadverte, meretrix. Age lege. quicquam enim lege hic agitur? *Hispanus* dixit: Age lege: tibi dicitur, Flaminine: vive sine meretrice, cœna sine carnifice. *Argentarius*, in quæ solebat schemata, [19] tractationem violentissimam fregit. Age lege: scis, inquit, quid dicat? interdiu age, in foro age. stupet lictor. idem dicit, quod meretrix tua: hoc nunquam se vidisse. *Montanus Votienus* dixit: Percussurus lictor ad prætorem respexit, prætor ad meretricem. *Vibius Gallus* dixit: Lictori, quia bene percusserat, propinatum est. Illud quod tanquam Latronis circumfertur, non esse Latronis, pro testimonio dico, & Latronem à sententia inepte tumultuosa vindico. ipse enim audivi Florum, quendam auditorem Latronis, dicentem, non apud Latronem: neque enim illi mos erat, [20] quemcumque audire declamantem. declamabat ipse tantum, & aiebat se non esse magistrum, sed exemplum. [21] Nec ulli alii contigisse scio, quam apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, ut discipuli non audiri desiderarent: sed contenti essent audire. Initio contu-

meliæ

18 *Animadverte meretrix*] Verba sunt Prætoris meretricem attentam ad supplicium reddentis, vulgataque formula lictorem percutere jubentis. Magistratus enim cum occidere imperabat, *Lege agere* jubebat, atrocitatem facti verbo minore temperans. Aliquando tamen legendum putavi: *Animadvertere meretrix jubet*, LEGE AGE velit dicere meretricem officio prætoris functum. Quod nos admonet, ut de ea re locum lib. 1 de Ira, à multis varie versatum hic adponamus, quemadmodum rectissime habetur in Gryphiana editione, si particulam, &, quæ in illa vacat, deleamus. Is sic se habet. *Itaque si perversa induenda magistratui vestis, & convocanda classico concio est, procedam in tribunali non furens, non infestus, sed vultu leni, & magis gravi quam rabida voce illa solennia verba concipiam, & lege agi jubebo.* quemadmodum etiam Livius lib. 26. scribit, *præconi imperavit, ut lictores lege agere juberet.* quod editionem Gryphianam confirmat. *N. Faber.*

19 *Attrectationem violentissimam fregit*] Attrectationis vocabulum hoc loco frustra esse existimo, suspicorque legendum, *in qua solebat schemata tractionem violentissimam fregit*, ut supra, Controversia 5. lib. 2. Albucium dixit solitum in figuras Controversiam dividere. quod in toto faciebat Albutius, id in parte fecit Argentarius. *Idem.*

20 *Quemcunque audire declamantem*] Sequentia probant legendum esse: *quemquam audire declamantem.* Idem.

21 *Nec ulli alii contigisse sue*] Fortasse, *contigisse scio.* Idem.

22 Cum

meliæ causa à deridentibus discipuli Latronis *auditores* vocabantur: deinde in usu verbum esse cœpit: & promiscue poni pro discipulo auditor. hoc erat non patientiam suam, sed eloquentiam vendere. Ut ad Florum revertar, ille dixit in Flaminino: Refulsit inter privata pocula publicæ securis acies: inter temulentas ebriorum reliquias humanum everritur caput. Nunquam Latro sic composuisset, ut quia publicam securim dicturus erat, diceret, privata pocula: neque in tam mollem compositionem ejus sententia evanuisset, neque tam incredibiles unquam figuras compingebat, ut in ipso triclinio inter lectos & jocos & mensas percussum describeret. Ille, cum in hac controversia descripsisset atrocitatem supplicii, adjecit: Quid exhorruistis, Judices? meretricios lusus loquor. Et ille dixit minus notam sententiam, sed non minus bonam: In socium nostrum prætor populi Romani animadvertit, [22] cum privata voce, tumultuario tribunali, ebrius fortasse, nec calceatus quidem, nisi si, ut omnia spectaret meretrix, diligenter exegit. *Rufus Vibius* erat qui antiquo genere diceret. belle cessit illi sententia sordidioris notæ. Prætor ad occidendum hominem soleas poposcit. Alteram ejusdem generis, sed non ejusdem successus sententiam. cum deplorasset conditionem violatam majestatis, consuetudinem majorum descripsisset, quam semper [23] voluissent ad supplicium advocari:

22 *Cum privata voce*] Quæ vox illa *privata*? an quia in triclinio, ideo *vox* illa *privata*? Scriptus una litera & adjecto puncto (*n.*) significabat *enim*, loco ꝑ *cum*. Non pœnitet nos restituisse: *In socium vestrum Prætor populi Romani animadvertit in privato, nocte, tumultuario tribunali.* Diversum enim privatum à publico: & supplicia non domi, sed in publico exigi debent. Statim ante: *Et illam dixit minus notam.* Gronovius.

23 *Voluissent ad supplicium advocari*] Vel reponendum, vel potius subaudiendum vocabulum *concionem*. Classico enim advocabatur concio. Tacitus l. 2. de P. Martio, & L. Seneca. *N. Faber.* Vel apponendum vel potius subaudiendum vocabulum, *concionem*, inquit Faber. Certe potius subaudiendum: nam ita malebant curta oratione, ut ex re præsenti intelligeretur, *concionem*, an *consilium*, an *amicos*, significare vellent. Lucius, de Ira, 3, 13. *Contra potens malum & apud nos gratiosum, dum conspicimus, advocemus.* Adde ad 1 de Clem. c. 9. *Gronovius.*

 24 Sed

cari: sententiam dixit: At nunc à prætore lege actum est ad lucernam. *Pollio* tamen *Asinius* aiebat, hanc se sententiam recipere. T. *Livius* de oratoribus, qui verba antiqua & sordida consectantur, & orationis obscuritatem severitatem putant, aiebat Miltiadem rhetorem eleganter dixisse: *ἐπὶ τὸ πλησίον μαίνονται.* tamen in iis etiam, si minus est insaniæ, minus spei est. Illi, qui tument, & abundantia laborant, plus habent furoris: sed plus etiam corporis. Semper autem ad sanitatem proclivius est, quod potest detractione curari. illi succurri non potest, qui simul & insanit & deficit. [24] Sed ne hoc genus protegere videar, in Flaminino tumidissime dixit *Murrhedius*: Prætorem nostrum in illa ferali cœna saginatum meretricis sinu excitabitis occisuri. Et illud tetracolon: Serviebat forum cubiculo, prætor meretrici, [25] carcer convivio, dies nocti. Novissima pars sine sensu dicta est, ut impleretur circuitus: quem enim sensum habet, Serviebat dies nocti? Hanc ideo sententiam retuli, quia & in tricolis, & in omnibus hujus generis sententiis curamus, ut numerus constet, non curamus, ut sensus. Omnia autem genera corruptarum quoque sententiarum de industria pono: quia facilius, quid imitandum, & quid vitandum sit, docemur exemplo: & certe illud genus cacozeliæ est, quod amaritudine verborum quasi aggravatur. Jam res petit, ut in hac controversia referamus id,

24 *Sed ne hoc genus protegere videar*] Scriptus: *Sed ne hoc genus furoris protegere videar*. Petronius Arbiter: *Num alio genere furiarum declamatores inquietantur*. Ubi belle interpretes, tanquam cantherii in porta, impegerunt, facientes nescio quot genera ipsarum Furiarum, & Tisiphonen, quasi vocabulum hoc nunquam pronuntiari audivissent, à voce derivantes. *Genus furiarum* est modus insaniæ, qui sunt infiniti: & maxime scribentium. Lucius Seneca, de Ira, 2, 10. *Multi mihi occurrent vino dediti, multi libidinosi, multi ingrati, multi avari, multi ambitionis furiis agitati*. Gronovius.

25 *Carcer convivio, dies nocti*] Novissimum hoc, *dies nocti*, sensum non habere ait Seneca. Video tamen quid voluerit rhetoriscus. Videlicet forum cessisse rem suam & negotium eo pertinens cubiculo, prætorem cessisse jus suum & majestatem meretrici, carceri debitum destinatumque opus translatum in convivium; quod non nisi die fieri soleat, id amisisse diem & cessisse nocti. *Idem*.

id, quod *Licinius Nepos* dixit: Reus damnatus eſt legi, periit fornici. & illud quod *Senianus* dixit, habet ſui generis inſaniam, cum diceret, nocte non debere ſumi ſupplicium, poſt longam deſcriptionem, cum nunc demum ne victimæ quidem occiduntur. Et ad hanc controverſiam Græci appoſuerunt manum. dixit in hac *Nicetes:* ὡς ἤκουσαν, ὅτι συμπόσιόν ἐστιν, ἤελζον. *Euctemon* dixit: * ΠΑΝΤΕΣΕΜΟΝ ΖΟΝΟ ΤΙΕΣΑΤΟ. *Glaucippus Cappadox* cum cœnam luxurioſam deſcripſiſſet, indignam majeſtate prætoris, adjecit: Διηγήσομαι ὑμῖν καὶ τὸν κῶμον. ** Hoc idem elegantius dixit *Addeus*, cum deſcripſiſſet cœnam nocturnam: ὡς ἱερολικὸς ὁ κῶμος! *Nicetes* dixit: οὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρούμενον ἀναίτιον, δυστυχῆ οὐδὲ ὄψῃ. *Artemon* eodem loco aliam dixit ſententiam: οὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρούμενον γύναιον. τῷ μὲν οὐ δεῖ. *Glycon* dixit: ὡς δ᾽ ἀπλώτησαν, οἷς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ πῦρ ἐστιν, καὶ ἑταίρας καθεῖσεν, ἔκραγέ τις τάλας, ἐμὲ ἄπαγε. ἐγὼ γὰρ ἀδικῶ. ὃν καὶ ἀπῆγεν.

CONTROVERSIA XXVI.

Expoſitum repetens è duobus.

Lex. Per vim metumque geſta, ne ſint rata. *Alia.* Pacta conventa legibus facta, rata ſint. *Alia.* Expoſitum qui agnoverit, ſolutis alimentis recipiat. *Thema. Quidam duos expoſitos ſuſtulit, educavit. quærenti patri naturali pollicitus eſt ſe indicaturum ubi eſſent, ſi ſibi alterum ex illis dediſſet. pactum interpoſitum eſt. reddidit illi duos, repetit unum.*

PRO PATRE. *Arellii Fuſci patris.* Æquum eſt, ut cum alienis dividamus liberos, quos non dividimus cum matribus? [1] ſi alterum non abſtuleris, utrumque habebis. quid

CONTROV. XXVI. 1 *Si alterum non abſtuleris, utrumque*] Vett. edd. *abſtulerim, non habebis.* nulla ſine mendo. Sic Faber. Haud ſcio quas veteres deſignet. Veneta certe & Eraſmica prior: *ſi alterum non abſtulerim, utrumque habebis.* Unde recte factum in vulgatis, *abſtuleris:* & illæ hac parte ſine mendo. Verba refert pater educatoris ad ipſum, quibus pollicebatur utriuſque

quid faciam ? utrumque genui, utrumque desideravi, pro utroque pactus sum. *Albutii Sili.* Una nati sunt, una expositi, una educati. [2] redditi potissimum distrahuntur. distraxit illos fortuna aliquando à parentibus, nunquam ab ipsis. Miseremini, Judices; gravis invidia est. *Junii Gallionis.* Duos exposui: quia alterum eligere non poteram, periclitor ne, qui cum duobus liberis in judicium veni, sine ullo revertar. Nam quem perdam, eligere non possum. causa pacti mei fuit, ut haberem filios: consummatio, ut perderem; pro filiis tibi debeo, non filios. Pete quantum vis pro disciplinis, imputa quantum vis pro alimentis; licet plus petas, dum ne minus reddas. Majores nostri viderunt, quam effusa esset indulgentia pro suis timentium, quam parata quicquid posceretur dare. Itaque pro patre lex, [3] non cum educatore pacta est. Non potui obligari de eis, qui in mea potestate non erant. si vis, ex æquo dividamus: at habeatur utriusque ratio: habeam ego tamdiu duos, quamdiu tu habuisti. Nolite timere, pueri; non diducam vos. aut utrumque habebo, aut neutrum. in auctione fratres quamvis hostilis hasta non dividit. Plus quiddam est geminos esse, quam fratres. perdit uterque gratiam suam, nisi cum altero est. *Fulvii Sparsi.* Ignoscere mihi adversarius debet meos retinenti, cum ipse alienos concupiscat: repetit quod adhuc habuit, retineo quod modo agnovi. Agnitio dividet, quos junxit etiam expositio? *Cornelii Hispani.* Dic, uter obsequentior sit, uter indulgentior. uterque, inquis. Miraris, si jam meos dividere non possum ? omnia pro filio paciscor, præter filium. *Votieni Montani.* Ego vero ne patrocinium quidem habeo. si tam facile filios

que ei copiam facturum, si alterum retinere liceret. In Vossiano τῷ m subjectum est punctum, & suprascriptum s veteri manu. *Gronovius.*

2 *Redditi potissimum distrahuntur*] Melius, *distrahentur*, animatum interrogandi nota. *Una nati, una expositi, una educati, redditi potissimum distrahentur ?* An hoc æquum, qui tot casibus divisi non sunt, illi ut nunc, cum recipiuntur, potissimum dividantur ? *Idem.*

3 *Non cum educatore*] Fortasse, *non pro educatore facta est.* N. Faber.

4 Ut

filios remitto, libenter expoſui. Reddere iſtud eſt liberos, an eripere? Utroque modo perdendi erant, vel paciſcenti, vel neganti. pactus ſum flens tremenſque, tanquam cum exponerem. *Ceſtii Pii.* Ne dividerem filios, una expoſui. Iſte quoque duos ſuſtulit, qui tantum uno contentus eſt. Iterum cogor exponere.

Altera Pars. *Junii Gallionis* contra. Expeditæ partes veſtræ ſunt, utrumque ex hoc judicio poteſtis patrem dimittere. *Mentonis.* Iſte aſſuevit carere liberis: ego etiamſi unum accipiam, neceſſe eſt torquear. duobus aſſuevi. Quid unquam commiſi? & habes domi, quos de me interroges. nihil unquam ſine illis feci, niſi indicium. Vim vocas, quæ te patrem fecit? ſine herede manere me, qui paulo ante habui filios duos tales, [4] ut ex illis unuſquilibet ſatis ſit? *Pompeii Silonis.* Videte quam modeſte agam: ego ſuſtuli, ego educavi, ego reddidi: [5] iſte eligat. *Vibii Rufi.* Salvi ſunt, inquam, liberi tui. poſt hanc vim meam iſte me oſculatus eſt. *Paſſieni.* Cedo mihi tabulas teſtamenti: plures in teſtamento habeo quam in pacto: hoc teſtamentum delere non cogito. ſi meos filios heredes facere non poſſum, tuos faciam: preces meas ad filios transferam. hoc enim nomen licebit, puto, mihi uſurpare, dum litigo. *Arellii Fuſci patris.* Fertis hoc, optimi juvenes? ego vos expoſitos ſuſtuli, ego educavi, ego ægrotantibus aſſedi: ſenem me feciſtis, & relinquitis? *Argentarius.* In iſta vi duos filios perdidi.

DIVISIO. *Latro* ſic diviſit: an [6] in re vis aut neceſſitas ſit.

4 *Ut ex illis unus quilibet*] Scriptus: *unus vel quilibet.* Male: nam cohærent iſta duo pro una voce, *unuſquilibet*, ut *unuſquiſque.* Liv. lib. 6. *ſi Claudia familia non ſim, nec ex patricio ſanguine ortus, ſed unus Quiritium quilibet.* Lib. 9. *ne ſolertius quam quilibet unus ex iis, quos nominavi, caſtris locum caperet.* Lib. 42. *Queratur unuſquilibet militis mei injuriam.* L. Seneca epiſt. 69. *Unamquamlibet rem vix ad perfectum adducit aſſidua vigilia & intentio.* Arnobius, lib. 1. *ſi in civitate unaqualibet fame plurimos emori nominis noſtri acceſſione fecerunt.* Gronovius.

5 *Iſte eligat*] In excerptis, *iſte electurus eſt*, habetur. N. *Faber.*

6 *In re vis aut neceſſitas ſit*] Legendum puto, *An in re vis & neceſſitas ſit.* Succedit enim huic quæſtio: *An ſi eſt in re vis & neceſſitas*, &c. Quæ poſterior quæſtio à Diocletiano & Maximiano Imperatoribus in venditione, & pignore rei familiaris neceſſitate con-

ſit. Nulla, inquit, vis eſt: arma lex, & vincula, & ultimum periculum complectitur: quorum nihil fuit in tua perſona. Illic, ait, vis eſt & neceſſitas, ubi, velim nolim, ſuccumbendum eſt. [7] mihi erat neceſſe. non enim poteram habere alterum filium, niſi alterum promiſiſſem. Reſpondetur. Primum non eſt vis, ubi aliquid expediendæ rei cauſa patiendum eſt, ſed ratio. tanquam, Quia non poſſum domum habere, niſi hanc emero. nulla alia venalis eſt. hanc occaſionem videt venditor, & premit. non tamen hanc emptionem reſcindes: alioquin in infinitum calumnia excedet. Dicet alius: Neceſſe mihi erat. tibi neceſſe? quare? primum etiamnum carere poteras. deinde & alia via poteras invenire, ſperare alium indicem. An aliter invenire non poteras? ergo hoc tibi plus præſtiti. An, ſi eſt in re vis & neceſſitas, ita tamen reſcindantur, quæ per vim & neceſſitatem geſta ſunt, ſi vis & neceſſitas à paciſcente adhibita eſt? Nihil, inquit, mea, an tu cogaris, ſi non à me cogeris. meam culpam oportet eſſe, ut mea pœna ſit. Non, inquit. neque enim lex adhibenti vim iraſcitur, ſed paſſo ſuccurrit: & iniquum illi videtur, id ratum eſſe, quod aliquis, non quia voluit, pactus eſt, ſed quia coactus eſt. nihil autem refert per quem illi neceſſe fuit. iniquum enim quod reſcinditur, facit fortuna ejus qui paſſus eſt, non perſona facientis. Deinde an ab hoc vis admota ſit. Tu, inquit, mihi vim admoviſti, qui non aliter indicabas, quam ſi pactus eſſem. Non eſt, inquit, admovere vim, aliquid cum certa conditione promittere. ſi qua vis eſt, à te tibi adhibita eſt,

quod

contractis deciditur in codice Juſtinianeo. N. *Faber.*

7 *Mihi erat neceſſe*] Petreius: Aliquid hic deeſt, vel, *dicis eſſe neceſſe:* ut ſit objectio. Perperam: nam continuantur verba patris. Vitii tamen quid ſubeſſe arguit varietas codicum. Eraſmus: *ſuccumbendum eſt mihi, cum eſſet neceſſe.* quomodo & Pal. niſi quod repetit iterum *mihi.* (ſic & Cov. Schotti) ſcribitque à manu prima hoc pacto: *cum autem neceſſe mihi:* notante Grutero. Et ſic etiam plane Voſſianus. Vaticanus apud Schottum: *cum eſſet autem neceſſe mihi.* Lege: *ubi, velim nolim, ſuccumbendum eſt mihi. Cur autem neceſſe? non enim poterant.* Patris ſecum dialogiſmus. *Gronovius.*

8 Et

quod & ſponte [8] & ad exonerandum ſe veniſſet, ut tantum patri redderet, quantum educatori ſuperfuiſſet.

Color. Pro educatore *Gallio* hunc colorem ſecutus eſt, ſe miſericordia motum. Cum viderem, inquit, orbum ſine herede eſſe, [9] dixit modo ipſe, qui avidus eſt, Poſſumus duo patres eſſe. Et dixit illam amabilem ſententiam: Da itaque nunc pœnas miſericors. *Montanus Voticnus* ſic cœpit: Si quis me vidit, Judices, modo duorum liberorum patrem, nunc ſolitudine periclitantem, certum habeo, dicit, crudelem indicem. Et ſubmiſſe cum adverſario egit: rogavit, ut altero contentus eſſet. Et illam ſumſit contradictionem: Neſcio, inquit, utrum. & dixit: Mihi crede, qui illos optime novi: utrum vis elige. ideo ſic pactus ſum, quia nihil intererat. *Hiſpo Romanus* erat natura, qui aſperiorem dicendi viam ſequeretur. Itaque hoc colore egit, ut inveheretur tanquam in malum patrem, & diceret crudeliter exponentem, perfide recuperantem. In hoc, inquit, repetit, non, quia habere vult, ſed, quia eripere. iraſcitur mihi quod duos educavi, quod indicavi. Et cum deſcripſiſſet ſævitiam exponentis, adjecit: Etiamnum mihi videtur ejuſdem animi, ejuſdem duritiæ: quia nihil putat ſe debere ei, qui liberos ſuos educavit. Durus eſt pater, crudelis eſt. nolite credere ex illa feritate tam ſubitam mutationem. Sinite in uno filio experiri. Dixerat in hac controverſia illam quæſtionem, qua dicebat ſe nequaquam vim adhibuiſſe. Quid ergo? quis adhibuit vim? tu tibi. Non eſt quod dicas, Quis ſibi ipſi vim adhibet? ſolet fieri. ecce ego ipſe mihi nocui. Et illud dixit: Placet mihi in irritum revocari quæ geſta ſunt. [10] dono quod indicaverim. *Argentarius*

8 *Et ad exonerandum*] Lego, *& ad exorandum ſe veniſſet.* N. Faber.

9 *Dixit modo ipſe, qui avidus eſt*] Verba educatoris ſe ipſum inducentis, ut altero cedat patri. Ergo lege: *dixi: modo ipſe avidus eſt: poſſumus duo patres eſſe.* Nempe qui ante expoſuerat, neque fuerat cupidus. Scriptus tamen *mihi* pro *modo*. Poſſes ergo: *Dixi mihi ipſe: avidus eſt: poſſumus duo patres eſſe.* Gronovius.

10 *Dono, quod indicaverim*] Faber: *damno, quod indicaverim.* Ne facias: eſt enim elegantiſſime dictum, ea notione verbi *dono*, qua ſignificat condono, remitto, pro non facto habeo, facio aut concedo ne ſit. Ut apud filium Senecam Nat. Quæſt. 2, 59. *Hæc*, quæ ad

tarius dixit ex altera parte, miseriorem se nunc esse, quam cum ignoraret suos.& cum tormenta patrii animi descripsisset, ait: Etiam nunc pacisci volo. quid do, ut liberos meos recipiam? quid do,ne agnoverim? Indignabatur *Cestius*,detorqueri ab illo totiens, & mutari sententias suas. Quid putatis, aiebat, Argentarium esse? [11] Cestii simius est. Solebat & Græce dicere: ὁ πίθηκός μου. Fuerat enim Argentarius Cestii auditor, & erat imitator. Aiebat invicem: Quid putatis esse Cestium, nisi Cestii cinerem? & sic solebat jurare: Per manes præceptoris mei Cestii: cum Cestius viveret. Omnibus autem insistebat vestigiis Cestii: æque ex tempore dicebat, æque contumeliose multa interponebat, illud tamen optima fide præstitit, cum uterque Græcus esset, ut nunquam Græce declamaret: illos semper admiraretur, qui non fuerunt contenti unius linguæ eloquentia. cum Latine declamaverant, toga posita, sumpto pallio, quasi persona mutata, redibant, & Græce declamabant: ex quibus fuit *Sabinus Clodius*, in quem uno die & Græce & Latine declamantem multa urbane dicta sunt. Dixit Haterius quibusdam querentibus, pusillas mercedes eum accepisse,

ad mortem ducunt, *nulla felicitas donat.* hoc est, mortalibus eorum gratiam facit, neque efficit, ut illa ne sint vel superveniant. Ibidemque inferius: *Casus iste donat metum.* hoc est, prævenit, efficit ut nullus ante exsistat metus, & exspectatione malorum mala augeat. Talia sunt Controv. 13. *transeundum, quasi donemus, & possimus quidem facere controversiam, sed nolimus.* Quintil. declam. 1. *Dono illud, dum à suo lumine egreditur, dum illos quos accepit à patre, servulos fallit.* Sic igitur. Placet mihi, in irritum revocari, quæ gesta sunt. dono quod indicaverim. Remitto hoc; pro non facto sit. Tu petis rescindi pactum & gesta esse irrita? Placet sane: sed incipiant rescindi gesta, non à pacto, sed ab ipso exordio sive indicio. Ne valeat pactum, ne valeat quoque indicium: omnia pro non factis sint: & perinde sit quasi nunquam indicaverim. Neque incommodo legeres: *Placet & mihi.* Sic Pontius Samnis apud Livium, lib. 9. *Non probat populus Romanus ignominiosa pace legiones servatas? pacem ne habeat, legiones captas victori restituat.* Et ante: *Nemo quenquam deceperit: omnia pro infectis sint.* Gronovius.

11 *Cestii simius est*] Ceteræ editiones habent, *certissimum ius est.* ex quibus vocabulis *Cestii simius est* effeceram. quam conjecturam mihi deinde confirmarunt Græca hæc P. Chiaconii quæ proxima subjiciuntur, πίθηκός μου, & Romana editio, in qua *Cestessimius est* uno vocabulo reposuerunt. Nec dubitavi præferre & in textum admittere, quod vetustæ lectioni propius accederet. *N. Faber.*

12 Tri-

pisse, cum duas res doceret; nunquam magnas mercedes accepisse eos, qui ἐρωτήματα docerent. *Mæcenas* dixit: [12] *Τυδείδην δ᾽ οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη.* *Cassius Severus* venustissimam rem ex omnibus; qui ab auditione ejus cum rediret, interrogatus quomodo dixit, respondit: [13] Male. Καὶ κακῶς vicit. *Glycon* dixit: *ἂν ἀμφοτέρους μοι μὴ ἀποδῷς, ἀπολέσεις αὐτῶν τὸ δίδυμον.* *Gallio* autem elegantissime dixit à parte patris, cum in ultima parte testamenti figuram tractaret: Quando ego mortuus ero, tunc mihi heres sit: vis interrogem, uter? *Triarius* dixit à parte educatoris: Ergo ego tollere potui, educare potui, tacere non potui?

CONTROVERSIA XXVII.

A filio in arce pulsatus.

Lex. Qui patrem pulsaverit, manus ei præcidantur. *Thema. Tyrannus patrem in arcem cum duobus filiis accersit. imperavit adolescentibus, ut patrem cæderent. Alter ex his præcipitavit se, alter cecidit. Postea in amicitiam tyranni acceptus, occiso tyranno, præmium accepit. Reus fit cæsi patris. Petuntur manus ejus, defendit pater.*

PRO FILIO. *Cestii Pii.* Felicior essem, si plures reos defenderem. *Triarii.* Hæc vulnera, quæ in ore videtis meo, postea feci quam dimissus sum. *Junii Gallionis.* Gratias ago filio, quod me non reliquit solum tyranno, quod manu illius usus sum. ego jussi. itaque crimini meo assum. Amicus, inquit, tyranni fuit. age, hoc tantum filius meus in arce simulavit? Procumbo ad genua vestra, judices, ille contumax, qui, cum vapularem, non rogavi. *Musæ.* Occisus

12 *Τυδείδην δ᾽ οὐκ ἂν*] Græca Chiaconii habent, *Τυδείδην δ᾽ οὐκ ἂν φαίης ποτέροισι.* nos tamen maluimus sequi vestigia optimi codicis Pithœani, quæ hunc versum repræsentant, & vulgatum Homeri textum, in quo ita habetur Iliados ε. *N. Faber.*

13 *Male. καὶ κακῶς*] Insignis locus ex optimo Pithœi codice restitutus, ex quo solo vel urbanitatem Cassii dignoscere possumus. *Idem.*

cisus est tyrannus. à quo putatis, nisi ab eo qui patrem pulsare non poterat? [1] præcidetis tyrannicidæ manus. quid hoc est? integer tyrannus jacet. præcidentur tyrannicidæ manus? patri præcidite, ne vindicem filium, propter quem ne à tyranno quidem impune vapulavi. Postquam occupavit arcem, secuti sunt illum homicidæ, secuti venefici, secuti quisquis pulsare patrem poterat. necesse fuit patrem cædere, tam hercules quam necesse fuit spoliare templa, virgines rapere. Aiebam: Fili, fortius feri. tyrannus spectat. Si talis erat filius meus, qualem describitis, nescio cui magis expedierit, tyrannum vivere. O quantum istis debemus manibus, per quas jam nihil necesse est! Occidit tyrannum. sic hujus iratæ manus feriunt. Cum occideret tyrannum, sic aiebat: Pater interficit, pater te ferit. sic feriunt qui volunt. Tecum, fili, inconsideratæ pietatis queror. Validius patrem cecidisti, quam jussit tyrannus. Iratus jacenti ipsas cadaveris manus in me ingessi. *Fulvii Sparsi.* Tales fuerunt, ex quibus posset alter contemnere tyrannum, alter occidere. *Julii Bassi.* [2] Compressas filii manus in os meum impegi, cædentem consolatus sum. *Porcii Latronis.* Cæde, inquit, patrem dum ego negligens sum, præcipitavit se ex arce filius: hoc non est patri parcere, sed sibi. Dura, fili. ad tyrannum tibi per patrem eundum est. Tenent, ecce, cruentum tyranni caput. nunc illas præcidite. *Blandi.* Ut vidi tyrannicidam ex arce descendentem, nihil prius quam manus osculatus sum. *Pompeii Silonis.* Utrum ex filiis meis probatis? alter se occidit, alter tyrannum. nemo jus habet in istas manus, meæ sunt istæ.

CONTROV. XXVII. 1 *Præcidentur tyrannicidæ manus*] Aliquanto fortasse melius, *Præcidentur tyrannicidæ manus?* vel, *præcidetis tyrannicidæ manus?* Veteres tamen editiones totum hunc locum longe aliter exprimunt, quæ sic habent, *Præcidetis tyrannicidæ manus? quid hoc est? inter tyrannos jacet præcisa tyrannicidæ manus arci præditane vindicem filium.* Ex cujus corruptæ lectionis vestigiis, hæc quam habemus lectio expressa est. N. *Faber.*

2 *Compressas filii manus in os meum impegi*] Haud dubie, *comprensas*, vel *comprehensas*. Frequens horum verborum corruptio. *Gronovius.*

3 *Ilic*

istæ. Etiam cum tyranno servirent, mihi paruerunt. ita mihi superstite filio mori liceat, ut ego illum, qui mori maluit, parricidam vocavi. *Arellii Fusci patris.* Rogo vos per securitatem publicam, per modo restitutæ libertatis lætitiam, per conjuges liberosque vestros. nemo suppliciter audivit me rogantem, cum vapularem. Quam languidæ cædentis erant manus? non putares illas tyrannicidium posse facere: istæ mihi salutares porrexerunt cibos, istæ potiones; nunquam tamen indulgentiores sensi manus, quam cum me cæderent. *Votieni Montani.* Pereant, inquit, potius. qui sunt, qui tam fortiter loquantur? Vix inventus est, qui tyrannum occideret. Fili, fortius, inquam, feri, ne nos colludere tyrannus intelligat. suspensas leviter admovebat manus. filius simulabat ictus, pater gemitus. Si qua est fides, iratus filium extuli, quod me non ceciderat. Necessitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium est. Hæc excusat Saguntinos, quamvis non ceciderint patres, sed occiderint: hæc excusat Romanos, quos ad servilem dilectum Cannensis ruina compulit, quæ quicquid coëgit, defendit. [3] Ille quoque mihi non pepercisset, si unicus fuisset. Ille me fratri relinquebat, hic tyranno. Etiamnum, inquit, in facie tua vulnera apparent. Fili, nocet tibi, quod tam cito occidisti tyrannum. *Mentonis.* Quæritis, quis hæc fecit vulnera? [4] ille, cujus cecidit me in funere manus. Ita mihi libero & vivere contingat & mori, ita oculos meos filii manus operiant, ut ego inter liberos meos fortior steti.

Ex altera parte. Arellii Fusci patris. Tamdiu cecidit patrem,

3 *Ille quoque mihi pepercisset*] Deesse negationem existimo. vult enim dicere, filium, qui se præcipitavit, patri non parciturum fuisse quin cecidisset: si & ipse unicus fuisset, id est, nisi fratrem habuisset, cui patrem relinqueret. Quare non mirum, si is qui solus remanserat, ceciderit. Tyranno enim patrem relicturus fuerat. Qui sensus ut effici possit, legendum est: *Ille quoque mihi non pepercisset.* N. Faber.

4 *Ille cujus cecidit me*] Scriptus Vossianus & Cov. apud Schottum: *cujus in funere me cecidit*: sine voce *manus.* An fuit? *qui suo funere me cecidit.* Gronovius.

trem, donec placeret tyranno satelles. quid? tu tyrannicidium facere non potes, nisi in parricidio exercueris manus? Pater, inquit, adest. malo. non enim tantum patrem, etiam patronum cecidisti. *Julii Bassi.* Quoniam eo scelerum perventum est, ut parricidæ pater adsit, non istius advocationi adsum. defendit, quamvis nocentem. Ecquid agnoscitis indulgentiam illius? Frater, qui maluit perire quam patrem cædere, infelix [5] causam suam cum fratre jungebat. exclamat iste: Nihil illi mandavi. ego tibi & pro illo satisfaciam. Ut validius, inquit, cæderet. Pro republica, inquit, feci. Vis tu pudorem habere, nec imputare reip. idem quod tyranno? Pater, inquit, mihi adest. At mehercules frater non adesset. Habuisti, quod tyranno jactares. frater maluit mori. Quisquis cædendus erat, isti tradebatur. Tyrannum, inquit, occidi. at patrem quantulo minus quam occidisti? *Pompeii Silonis.* Gaudeo in subselliis istius esse patrem. quomodo enim aliter efficere potuissem, ut vulnera ejus videretis? Non multum refert mea, ubi sit. ab hac parte crimen objicitur, ab illa ostenditur. Gravior testis esse solet, qui a reo surgit. Talis prorsus pater, quem nemo alius posset cædere, nisi amicus esse posset tyranni. Frater periit, ne parricidium aut faceret aut videret. In illa præcipitia non minus, inquam, fratrem fugit quam tyrannum. *Cornelii Hispani.* Descendebat cruentus pater, vexato, laceratoque corpore vix agnoscendus: putares duos fuisse qui cecidissent. fecit quod debebat. qui patrem ceciderat, amicum occidit. *Cestii Pii.* Ego, inquit, cæsus sum. pœnam remitto. Mirarer, nisi pro tam bono patre fuisset, qui mori vellet. Dignus est quem invitum vindicetis. Itane apud vos tantum crudeles patres vindicantur? Pater, inquit, jussit. ergo frater tuus impius fuit, qui patri non paruit. Si quando lente parebant satellites,

aiebat

5 *Caussam suam cum fratre jungebat*] Forte: *cum accusatore jungeret.* Si nimirum liceret ei reverti ab inferis, in ipsum quoque fratrem subscriberet. *Gronovius.*

aiebat tyrannus: Non ſpectatis, quemadmodum patrem ceciderit? *Qui patrem ceciderit, manus ejus præcidantur.* hanc legem moriens laudavit tyrannus. Noviſſime inter filium & patrem tyrannus interceſſit. *[6] An non quiſquis patrem ceciderit, puniatur. In lege, inquit, nihil excipitur: ſed multa, quamvis non excipiantur, intelliguntur. Et ſcriptum legis anguſtum eſt, interpretatio diffuſa eſt: quædam vero tam manifeſta ſunt, ut nullam cautionem deſiderent. Quid legis intereſt, excipere, ne fraudi ſit ei qui per inſaniam patrem pulſavit: cum illi non ſupplicio, ſed remedio opus ſit? Quid opus eſt caveri lege, ne puniatur infans, ſi pulſaverit patrem? quid opus eſt caveri, ne puniatur, ſi quis aut patrem ſopitum, aut ſubita corporis gravitate collapſum excitavit: cum illa non injuria, ſed medicina fuerit? Nondum de propria, ſed de communi cauſa loquor. Si officioſe quis [7] cecidit patrem, non pulſavit, puniri debet?

DIVISIO. Hanc quæſtionem in partes plureis diviſit, An tutus ſit qui tyranno jubente fecit. Cogitate quam multa tyrannus exegerit. Pro publica innocentia eſt, non licere hoc quoque tyrannis, ut nos faciant nocentes. Tyranno jubente fecit. miſerior fuit ipſo vapulante. Non eſt impudica, quæ arceſſita fuit à tyranno. non dicitur ſacrilegus, qui deorum immortalium dona manibus ſuis tulit ad tyrannum; aut qui funeſtas tyranni imagines inter effigies deorum immortalium conſecravit. An tutus ſit, qui patre jubente fecit. Non cecidit, ſed paruit. & illud dixit in narrationibus: [8] Stabat contumaci frater vultu. intellexit non poſſe

6 *An non quiſquis*] Quæ deinceps ſequuntur, diviſionis eſſe apparet, cujus in veteribus editionibus in hac Controverſia nulla eſt diſtinctio. qua ratione hic quædam deeſſe, locumque aſteriſcis notandum duco. N. *Faber.*

7 *Cecidit patrem, non pulſavit*] Vide ne legendum ſit, *aut pulſavit.* Vel *non pulſavit*, id eſt non tantum pulſavit, ut aliis locis notavimus. *Idem.*

8 *Stabat contumaci frater vultu. intellexit*] Scriptus, *fraterno*, & *intellexi.* Quorum poſterius etiam notat ex Pal. Gruterus, utrumque ex Froben. Schottus. Ergo ſcribe: *Stabat contumax fraterno vultu. intellexi non poſſe cogi à tyranno.* Verba ſunt patris credi volentis ſe ſuo ipſius juſſu cæſum, atque iſta dicentis

posse cogi à tyranno. An tutus sit, qui pro patria facit. An hic pro patria fecerit. Item, An illo jam tempore cogitationem tyrannicidii habuerit,& hoc animo ceciderit,ut aditum faceret sibi ad amicitiam tyranni. *Montanus* & illam quæstionem ultimam fecit: An, etiam si quid peccatum est, tanto merito redemptum sit. *Gallio* illam quæstionem primam fecit: An ultio cæsi patris, nullius sit nisi patris. Invitum, inquit, me nemo vindicaret. si à quolibet alieno cæsus essem, & nollem agere injuriarum: nemo nomine meo ageret. atqui nihil interest: pœna major est ejus qui cecidit, jus idem ejus qui cæsus est. Contra ait, omnibus actionem dari. non enim privatam esse injuriam, sed publicam: itaque nec taxatione defungi damnatum, aut injuriarum pœna, [9] sed manus pendere: ad omnes patres pertinere hoc exemplum,ad omnes filios, & ad ipsam remp. tales esse qui fiant tyranni, certe qui tyrannorum amici. Et ultimas has fecit quæstiones: An, si pio animo fecit, non teneatur: An bono animo fecerit. Et in illa quæstione Latronis, An tutus est qui patre volente fecerit: Nunc, inquit, fingis in filii patrocinium, sed tunc noluisti. Et adjecit: Ne dixeris, idem voluisse patrem quod tyrannum. Quæritis, utri paruerit? Tyrannus illum amavit, tanquam sibi paruisset. Pater, inquit, voluit: ita tu non tyranno tantum, sed patri dignus parricidio visus es? Cum descripsisset impium in patrem, adjecit: Tyrannum quoque tunc, cum amare deberes, occidisti.

Color. *Montanus* partem accusatoris declamavit, & hoc colore usus est. Indulgentissimum fuisse in filios patrem: nimiam pietatem ejus fuisse notam tyranno. Itaque illum, qui quæreret pudicis dolorem ex impudicitia, contumacibus

centis de filio, qui cecidit. Ille obstinatus ad edictum tyranni stabat eodem vultu, quo frater steterat. Sensi non posse adigi ad facinus, quod imperabat tyrannus. Cogita subsecutum: itaque ipse imperavi, ut faceret. *Gronov.*

9 *Sed manus pendere*] Quæ hæc loquendi ratio? *Pœnas pendere capite* scio, sed *caput aut vitam pendere* ignoro. Scribe: *nec taxatione defungi damnatum aut injuriarum pœna, sed manus perdere.* Idem.

10 *Magis*

bus ex servitute, piissimo patri tormentum quæsiisse ex filiorum impietate. & induxit illum animose loquentem, qui jussus est prior patrem cædere. Quid si non cecidero, inquit, quid facturus es? torquebis? occides? plus est quod imperas, quam quod minaris. Certamen erat in uno homine, utrum plus posset natura, an tyrannus. Cæde, inquit: non cædo. verbera: non ferio. Hæc fratre audiente. Et illud dixit, cum promitteret amicitiam tyrannus: [10] Magis præmium extimui tyrannici imperii quam imperium. [11] Et cum descripsisset cicatrices pulsati patris: [12] Et forma est adhuc faciei, dixit, ab utroque cæsum putes. *Montanus* tamen aiebat, nihil posse melius dici. Ex hac parte tyrannus jubet, ex altera lex vetat. [13] morieris, ni cecideris: morere, ne cædas. *Cestius* dixit: Tyrannus imperat, ut patrem cædas. non est novum: noluisti facere. Laudaturum me putas? ego vero non laudo. alterius ista gloria est. tu fratrem imitatus es. *Argentarius* dixit: Tu patrem cecidisti, cum & legem nosses, & fratrem. *Montanus* dixit: Parricida esse voluisti: violasti patris corpus, fratris beneficium. Ab altera, hoc colore omnes declamarunt, tanquam patre jubente fecisset. *Triarius* dixit: In filii mei manus incurri. *Bassus Julius*: Ego me filii mei manibus cecidi. *Haterius* dixit: Ago gratias tyranno, quod alterum filium meum custodiri jussit, ne mori posset. *Cestius* ait in narratione. Tyrannus jubet cædere: exposita tormenta sunt: quid faciat? moriatur, inquis. hoc dicis: ne cædat patrem, occidat.

Fuscus

10 *Magis præmium extimui tyranni quam imperium*] Scriptus & Erasmus: *magis præmium extimui tyrannici imperii quam imperium.* Quid opus fuerit mutare, non video. Cicero pro Rabirio: *Regum hæc sunt imperia; animadverte & dicto pare*, &c. Lib. 5 in Verrem: *tyrannicis interdictis tuis patri exacta ætate & adolescenti filio adeundi ad illum potestatem nunquam esse factam.* Gronovius.

11 *Et cum descripsisset*] Sanior fortasse erit locus, si ita legamus: *Et cum descripsisset cicatrices patris, deformem adhuc faciem, dixit: Ab utroque*, &c. N. Faber.

12 *Et forma est adhuc faciei*] Faber, *deformem adhuc faciem.* Lege: *Et cum descripsisset cicatrices pulsati patris, Deformata est adhuc facies, dixit: ab utroque cæsum putes.* Gronovius.

13 *Morieris si cecideris*] Videtur legendum, *ni cecideris*, ut sint verba tyranni comminantis. N. Faber.

Fuscus Arellius dixit: Complecti volo istas manus, optime de me etiam ante tyrannicidium meritas. *Gallio* dixit: Viderit quantum tibi se putet debere respub. ego plus me quam illam debere tibi judico. difficilius est, quod me jubente fecisti. *Montanus Votienus* dixit in narratione: Si perseveras, fili, fratrem sequaris. Videris utrum patrem cædere malis, an occidere. Hanc controversiam & ab *Julio Sabino* bene declamari memini, cum describeret tyrannum occisum, & eum ingenti gloria ex arce deductum. O te parricidam! nisi post tyrannicidium quoque intelligis, quanto melius frater tuus perierit, quam tu occideris. Illud non probavi, quod multa in re severa tentavit salse dicere. Erat autem urbanissimus homo, ut vobis sæpe narravi, ut quicquid illi in eloquentia deerat, urbanitate pensaret. Meminimus, cum illum Syriacus Vallius, homo disertus, accusaret, & videret Latinum Kalumniam testem circa coronam judicii obversari, & totiens occurrere eunti Syriaco, & quærere, quid haberet spei: deinde post judicium, cum Syriacus gratias illi ageret, quod tantam curam sui egisset: At mehercules, inquit, timebam, [14] ne uno rhetore plus haberemus.

14 *Ne uno rhetore plus haberemus*] Hoc quid sit, aut quam habeat urbanitatem, nescire me fateor. Spetabam lucis aliquid à Schotto, qui interpretationem profitetur, sed mox destitui me vidi. Hoc est, inquit, ne duo oratores viderentur. Quid tum? aut quis inde gravis metus? Et si aliquis metus, quid in hoc urbani? Cur autem vereretur, ne duo essent? Clodius enim, ait, Sabinus Græce & Latine declamitare uno die solebat. Jam minus adsequor, quid velit. An se ipse illusit? Verba enim hæc, ut Sabini in Syriacum & Latinum Calumniam, recitat Seneca. Longe aliud subesse suspicor, & haud scio an ausim profiteri. Si non verum est, at non inficetum est. Puto scribendum: *ne uno Romanum Kappa plus haberemus*. Latinus Calumnia testis productus circa coronam judicii obversatus fuerat, & subinde occurrerat Syriaco quærens, quam judicii spem haberet. Finita actione cum Syriacus illi gratias ageret pro solicitudine, adstans Clodius, qui reus fuerat, atqui, inquit, quod Latinum Calumniam toties tibi occurrentem videbam, cœpi timere, ne omen tibi faceres appetendo hujus nominis hominem, & judicio calumniæ condemnatus, notatusque ex lege Remmia & Koppatias factus, (scribebant enim veteres *Kalumnia*, ut *Kalendæ*, & similia,) in causa esses, ut Romanorum Kappa, id est, vocum & hominum eam literam præferentium, uno amplior numerus fieret. Quo quidem ad utrumque nomen testis, occasione ex ejus concursatione & suo periculo non merito, ut videri vellet, captata, meo judicio, haudquaquam indocte allusisset.

beremus. & teſtis productus, cum interrogatus eſſet, an accepiſſet à patre ſeſtertia? dixit [15] quot accepiſſet: an haberet? negavit. Deinde interrogatus, an Kalumniam haberet? Ipſe, inquit, negligentiam meam noſti: an habeam, neſcio: accepiſſe me ſcio. & in [16] Domitium nobiliſſimum virum, in conſulatu, cum thermas proſpicientes viam ſacram ædificaſſet, cœpiſſet deinde rhetores circumire, & declamare: Ego, inquit, ſciebam hoc te facturum, & matri tuæ querenti de tua deſidia dixeram: [17] πρῶτον κολυμβᾶν. δεύτερον δὲ γράμματα. Duas ejus urbanas res præterire non poſſum. Secutus erat in provinciam Cretam Oppium Flamam Proconſulem. Græci cœperunt in theatro poſtulare, ut Sabinus maximum magiſtratum gereret. Mos autem eſt, barbam capillumque magiſtratui Cretenſium ſummittere. Surrexit Sabinus, & ſilentium manu fecit, deinde ait. Hunc magiſtratum ego Romæ bis geſſi. bis cauſam dixerat. Græci non bene intellexerunt, ſed bene precati Cæſari petebant, ut honorem Sabinus & tertio gereret. Poſtea deinde offendit illos tota comitum cohors: oppreſſi ſunt in templo ab omni multitudine, quæ poſtulabat,

ſiſſet. Cicero pro Roſcio Amerino: *ſi ego hos bene novi, literam illam, cui vos uſque eo inimici eſtis, ut etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, ut poſtea neminem alium, niſi fortunas veſtras accuſare poſſitis.* Plin. in Panegyrico de delatoribus: *exſanguem illam & ferream frontem nequidquam convulnerandam prabeant punctis, & notas ſuas rideant.* Eo autem elegantius diceret *Romanum Kappa*, quod pronuntiatio literæ Græca eſt, pœna Latina. Græcis quoque aliter ad eandem alludere libitum. Sic, cui malum optarent, *διπλοῦν κάππα* precabantur, quaſi *κακά*· & in illo *τρία κάππα κάκιστα*. Suidas lunam patriciam in calceis vocat *Ῥωμαϊκὸν κάππα*. Veniebat & ſub acumen ſtyli: *ne nomen teſtis tui ſuſtineres.* Quod etiam foret, *Calumnia*; ne dignus eſſes calumniæ condemnari. *Gronovius.*

15 *Quot accepiſſet*] Fortaſſe, *quod accepiſſet.* N. Faber.

16 *Domitium nobiliſſimum virum*] Avumne Neronis quem arrogantem & profuſum in Nerone fuiſſe dicit Suetonius, an patrem? *Idem.*

17 Πρῶτον κολυμβᾶν] A P. Chiaconio ſunt hæc Græca. Pueri autem prius litteras, deinde nare diſcebant, quod & Auguſtum ſuos liberos docuiſſe ait Sueton. unde proverbium, μήτε νεῖν, μήτε γράμματα. At Syriacus contra feciſſe Domitium ludebat, qui prius thermas ædificaverat, quarum pars κολυμβήθρα, ceu piſcina natationi apta erat, deinde Rhetoras ſectabat. *Idem.*

bat, ut Romam Sabinus cum Turdo proficisceretur. Erat inter infames maxime & invisos homines Turdus. Cum Turdus promitteret iturum se, ut inde posset exire, Sabinus silentio facto, ait: Ego ad Cæsarem non sum iturus [18] cum mattea. Postea hoc Sabino, cum causam diceret, objectum est. Multa illum diserte dixisse, memini. Cum introductus esset ex carcere in senatum, postulaturus ut diaria acciperet, tunc dixit de fame questus: Nihil onerosum à vobis peto, sed ut me aut mori velitis aut vivere. atque illud dixit: Nolite, inquit, superbe audire hominem calamitosum.

Sæpe qui misereri potuit, misericordiam rogat.

Et cum dixisset Senianus locupletes in carcere esse: Homo, inquit, adhuc indemnatus, ut possim vivere, parricidas panem rogo. Cum movisset homines & flebili oratione & diserta, rediit tamen ad sales. rogavit, ut in Lautumias transferretur: Non est, inquit, quod quemquam vestrum decipiat nomen ipsum: Lautumiæ illæ minime lauta res est. Hoc retuli, ut & ipsum hominem ex aliqua parte nossetis: & illud sciretis, quam difficile sit, naturam suam effugere. Quomodo posset ab illo obtineri, ne in declamationibus jocaretur, qui jocabatur in miseriis ac periculis suis: in quibus jocari eum non debuisse, quis nescit? potuisse, quis credit? *Murrhedius* non degeneravit in hac controversia. nam colorem stultissimum induxit. Voluit, inquit, & hic fratris sequi exemplum. dum retineo, dum luctor,

18 *Cum mattea*] Mattea, sive Mattya, aut Matteola, ita enim per tt duplex potius quam per c & t scribendum hoc vocabulum docent origo Græca, & manuscripti libri, genus esse cibi delicatissimi docet Athenæus lib. 14. Unde pro cibo quocunque exquisito sumitur, vel apud Latinos. Martialis lib. 13.

Inter aves turdus, si quis me judice certet,
Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Sic enim hoc distichon legendum monuerunt docti viri. & ματτυάζειν pro delicate vivere. Eadem fortasse ratione Sabinus hic Turdum ματτυάζοντα, Matteam dicit. vel potius obscœnius quid latet, & quemadmodum Terentianus miles speciosum adulescentem leporem, ita Sabinus Turdum Matteam vocat. supra enim inter infames fuisse dictum est. **N. Faber.**

19 Sed

ctor, visus est patrem cecidisse. Unum ex his quos audivi declamantes, scio *Mentonem* usum non patrono patre, sed advocato. ipsum tyrannicidam induxit dicentem, & colore usus est: Non jussum se à patre, quia aiebat incredibile omnibus videri, patrem coram tyranno cædi se jussisse: [19] sed initum esse tyrannicidæ consilium, ut per hoc ad amicitiam perveniret, per amicitiam ad tyrannicidium. Hæc ejus sententia laudata est, cum describeret se patri manus afferentem: Nihil in toto tyrannicidio difficilius feci. Illud dixit: Jam tum factum esset tyrannicidium, si me frater non reliquisset. Et illud dixit; Vos ego tunc respexi, templa, leges, resp. nam si me tantum spectassem, facile tyrannum effugissem, illa, qua frater effugerat.

CONTROVERSIA XXVIII.

Privignus ab avo raptus novercæ.

Lex. De vi sit Actio. *Thema. Quidam duos filios sub noverca amisit, dubiis cruditatis & veneni signis. Tertium filium maternus avus rapuit, qui ad visendos nepotes ægros non fuerat admissus. quærenti patri per præconem, dixit apud se esse. accusatur de vi.*

JUNII GALLIONIS. Violentus & impotens senex hominem liberum sinu meo rapui. quod servare tibi difficile est, avo dona. [1] Quotiens miserum me, puer, audies?

19 *Sed initum esse tyrannicidii consilium*] Ceteræ editiones, sed in iis esse tyrannicidæ consilium. Ex quibus efficio, *sed iniisse tyrannicidii consilium, ut per hoc*, &c. N. *Faber*. Veteres libri scripti & editi: *sed in his* (vel *iis*) *esse tyrannicida*. Unde Faber, *iniisse*. Recte: sed amplius legendum: *sed iniisse patris cadendi consilium*. Mox scriptus: *difficilius fecit. Illud dixit*. Restituo: *Nihil in toto tyrannicidio difficilius feci. Et illud dixit*. Sunt enim ejusdem Mentonis sententiæ, ne forte nomen alterius deesse putes. *Gronovius*.

CONTROV. XXVIII. 1 *Quoties miserum me puer audies*] Fortasse: *Quoties (miserum me!) puer audies à noverca: ubi es, fugitive? reductus es?* Alloquitur avus puerum, & miseratur tanquam sæpe auditurum à noverca, si redditus fuerit patri, exprobrari sibi abductionem, his verbis: Ubi latitas, fugitive? an iterum te duxit? *Idem*.

audies? à noverca quisquis es, fugitive, reductus es. Habui filiam, quamvis iste unus filius supersit, fœcundam. Quam indulgenter puerperia divisit? natus est filius: dixit, Filius hic meus est. natus est alter: dixit, Hic matris est. natus est tertius: dixit, Hic avi est. Cum quæreret filium, erant qui suaderent & dicerent: Tace, meruit excludi. *Cestii Pii.* Quam causam rapiendi habebat impotens senex? numquid fratres ejus occideram? Ignoscite mihi, si tantum filiæ meæ mandata narro. hanc solam ex meis morientem vidi. habui filiam: de omnibus meis, *Habui*, dicendum. Habitu vagabatur lugubri, sordidaque prætexta: omnes illius miserebantur: quosdam etiam dicenteis audivi; Quid? iste puer matrem non habet? patrem non habet? avum non habet? *Arellii Fusci patris.* Tres filios filiæ meæ debes, unum mihi: sine apud me nutriatur. Quid times? ne non admittare, cum veneris? exposuisse hactenus juvet. Jam nunc fortuna, aut noverca narranda est. ut vidit me, hæsit complexibus meis. puerum osculabar miser, interrogabam de fratribus: dum interrogo, dum fleo, perveneram domum. Rogo ne hoc causam meam pejorem fecerit, quod ille, quem rapui, unicus erat. *Votieni Montani.* [2] Mittit præconem, adjice illi omnia insignia. *Hic puer matrem perdidit, fratres amisit, novercam habet.* Affirmo tibi, non indicabit quisquis faverit. Erras, & vehementer erras; filios quos perdidisti, non quæris: quem quæris, non perdidisti. Utra tandem justior querela est? pater ab avo unum repetit. avus duos à patre. *Vibii Rufi.* Raptor ille & impotens, dum moriuntur nepotes mihi, ad januam steti: plus habeo quod avo, quam quod reo timendum sit. *Fulvii Sparsi.*

2 *Mitis præconem*] Rectius fortasse, *Mitte præconem, adjice illi omnia insignia: Hic puer matrem perdidit, fratres amisit, novercam habet: affirmo tibi, non indicabit quisquis faverit.* Alludit autem ad formulam præconiorum, quibus res perditæ conquirebantur, additis notis quibus dignoscerentur. Moschus εἰδυλ. α. in amoris fugitivi præconio:

Ἔστι δ' ὁ παῖς περίσαμος. ἐν εἴκοσι πᾶσι μάθοις νιν.
Χρῶτα μὲν οὐ λευκὸς, πυρὶ δ' εἴκελος. ὄμματα δ' αὐτῷ
Δριμύλα καὶ φλογόεντα. N. Faber.

3 *Tuer*

Sparsi. Unus perit, alter perit: totiens fortunam accusas, nunquam novercam. Facinus indignum! [3] puer ad supplicium in domo avi à patre quæritur. Ad ægrotantes nepotes veni: non sum admissus: hæc vis vera fuit. *Argentarii.* Pater quos conscios habuit, nescio: domi non fuit: amissa filia volui aliquem adoptare ex nepotibus: sed aiebam, Quid necesse est? quotiens videre volam, [4] in domum veniam: quotiens volam, in domum abducam, agamus tanquam affines. Tres habes filios. dividamus: & vide quam non improbam divisionem desiderem; ex tribus unum posco. Utinam omnes, quos perdidit, quæreret. *Blandi.* Cum tradere vellem puerum, nescio quis exclamavit: Puer, nunc peristi. Nihil vobis subtraham. quidni? præconi quoque omnia indicavi. *Mentonis.* Rapui nepotem, habeo. redderem, si pater quæreret.

DIVISIO. *Montanus Votienus* in has quæstiones divisit. An in re vis sit. Nulla, inquit, vis est, quæ arma, quæ pugnam, quæ vulnera non habet. Volo mihi describi comitatum istius tumultus. Quæ turba est, unus puer, & unus senex? Rapuisti, inquit, filium meum. immo nepotem meum sustuli, immo venientem non potui excludere. An, si pro illo fuit, fieri vim, [5] cui facta dicitur, non teneatur

3 *Puer ad supplicium in domo avi à patre quæritur*] Grutero quoque & Schotto notantibus, Erasmus bis dedit: *ad supplicium indicari à patre q.* Cov. *judicatam patru*: sed in margine, *judicaria*, ut & Vaticanus. Pal. & Vossianus: *indicaria patru.* Quantum ex scriptura colligo, inquit Schottus, *judicatur à patru*, scripsit Seneca: nihil tamen temere adfirmo. Quis hoc assequetur? sed forte operarum labes est, & voluit: *indicatus à patre.* Et hoc ipsum tamen non probamus, sed revertimur ad veterem scripturam. Ex qua una litera sublata faciundum: *Puer ad supplicium in diaria patru quæritur.* Tanquam novum & indignum proponit, quæri puerum in alimenta patris, ut in paterna domo alatur, quæ tamen illi non alimenta; sed supplicium & pestis futura sint: quæri prætexto, ut alatur à patre, revera, & hoc eventu, ut fratres sequatur. Præcedenti controversia: *postulaturus, ut diaria acciperet.* Nisi malis: *Puer ad supplicium indicatione patru quæritur.* Vulgata nullius veteris libri auctoritate Romæ prodiit. *Gronovius.*

4 *In domum veniam*] Lege: *quotiens videre volam, domum veniam: quoties volam, domum abducam.* Priorem intellige generi, alteram suam. *Idem.*

5 *Quæ facta dicitur*] Lego, *cui facta dicitur*, & linea sequenti, *cum latrones aliquem obsiderent*, &c. N. *Faber.*

6 *Quod*

neatur qui fecit. Vis injuriosa damnatur: solet enim esse & salutaris. Cum latrones aliquem obsiderent, si perfodissem villam armata manu, conjugem, liberos ejus rapuissem, accusari possem? Quod vivit puer, beneficium meum est. Et medici alligant, & corporibus nostris, ut medeantur, vim afferunt. An pro illo fuerit rapi. Hoc loco accusatio novercæ, & insectatio patris tam patienter suos perdentis. *Gallio* & illam quæstionem fecit, & prius sumendam quæstionem putavit ex persona, quam ex re: An cum avo nepotis nomine agi possit. Non magis, inquit, quam cum patre filii nomine, non magis quam cum matre. Habet sua jura natura: & hoc inter avum patremque interest, [6] quod avo suos servare licet, patri etiam occidere. Non potes, inquit, sic mecum agere tanquam cum alieno, ut dicas: [7] Quid tibi cum illo, qui est intestati filius? tuus heres futurus sit, quam dementem alligaturus est? quædam jura non lege, sed natura nobis attributa. Si nepotem suum avus

6 *Quod avo suos servare licet, patri etiam occidere*] Atqui pari jure avus paterque, inquit Schottus, & in avi potestate nepos aut neptis, non secus ac filius in patris: & avo superstite, pater filios in potestate non habet: sed hic avus maternus fingitur. Immo nihil hic proprie de patria potestate: sed ad invidiam faciendam ex persona hujus avi & hujus patris differentia quædam more declamatorum ponitur. Avo servare licet, ut huic, qui rapuit nepotem, ne occideretur; patri etiam occidere, ut huic, qui duos novercæ fraude sublatos non vindicando sustulisse videtur, & tertium velit eadem adventoria recipere. *Gronovius.*

7 *Quid tibi cum illo, qui est intestati*] Emendatior fortasse erit locus, si scribas, *quid tibi cum illo: qui intestati heres futurus sit.* vel propius ad corruptæ scripturæ vestigia: *Quid tibi cum illo? qui intestati suus heres futurus sit?* quamvis tamen ex filia nepos avo non suus heres sit. Sed exacta illa vocabulorum juris significatio in scholis non observabatur. N. *Faber.* Faber emendatius putat: *qui intestati heres futurus sit:* vel, *qui intestati suus h. f. s.* Petreium *intestatæ* legisse ait Schottus, ut ad novercam, (immo matrem voluit) quæ sine testamento decesserat, referatur. Ipse hariolatur in nomine esse ambiguitatem, ut *intestatus* sit, qui in duodecim tabulis est intestabilis, & simul, qui sine testamento decedit. Hoc est, non perspecto contextus sensu, in uno vocabulo delicias facere. Valde corruptus est locus, cujus tamen hanc fuisse sententiam probabile est: *Non potes, inquit, sic mecum agere, tanquam cum alieno, ut dicas: Quid tibi cum illo? qui est filiæ filius, qui intestati suus heres futurus sit, quem dementem alligaturus essem?* Verba sunt pro avo ad patrem de nepote, quantum cum eo cognationis sit, ostendentia. *Gronovius.*

avus peccantem aliquid, [8] & inter pueriles jocos petulantius lascivientem feriret, num injuriarum quisquam cum illo ageret? Et ultimam illam *Gallio* fecit, cum tractasset illa: Licet mihi, ut prosim, facere. deinde, huic profuit. An avo ignoscendum sit [9] cum pro nepote, affectu latus, fecerit. Hoc loco tractavit, quam indignum esset damnari illum ab hoc. *Latro* duas ultimas quæstiones aliter posuit, & plus complexus est. Etiam si vim fecit: an tamen damnari non possit, si bono animo fecerit. ait enim, & de animo fieri controversiam avo, & dicere patrem: Non ut nepotem servaret, fecit, sed ut infamaret uxorem meam, tanquam veneficam, [10] me tanquam veneficæ emancipatum, cui male liberi sui committerentur.

Color. Colore ergo hoc *Latro* eodem usus est pro patre, ut diceret, ne viva quidem uxore bene sibi cum socero convenisse: mortua vero professas inimicitias illum gessisse secum. languente vero puero, illum venisse, cum convicio, cum vociferatione nefaria, & dicentem & auspicantem quicquid accidit: auctores habere amicos se, ne admitteret hominem, non ad officium nepotum, sed invidiam & contumeliam generi & venientem, qui ad sanos nepotes nunquam dignatus esset accedere: medicos vero suasisse ne veniret, ne puerum confunderet, & impleret suspicionibus. *Silonis Pompeii* color fuit, ut Latroni videbatur, qui controversiæ repugnaret. dixit enim venisse avum ad imbecillum puerum, ad ægros non semper proximos admitti: utique ad eos, qui graviter ægrotant, sæpe & patrem non admissum. Sic avo quoque intempestive venienti dictum, Nunc non

8 *Et inter lascivos jocos petulantius lascivientem*] Quam belle, *lascivos* & *lascivientem*? Scriptus: *inter pueriles jocos.* Quod multis partibus malo. Et sic etiam C. A. B. apud Schottum. *Gronovius.*

9 *Cum pro nepote affectu latus*] Scribe, *affectu ablatus.* Ut inferius: *Hispanus hoc colore usus est, affectu ablatum.* Controv. 24. *si affectu & indignatione ablatus non fuit in sua potestate.* Contr. 17. *Quidam principia habuerunt in sua potestate, deinde ablati sunt impetu.* Statim lege: *damnari illum ob hoc.* Idem.

10 *Me tanquam venefica mancipatum.* Scriptus integre: *venefica emancipatum.* Sed & vere, uti diximus ad epistolas Lucii. *Idem.*

11 *Ti-*

non potes: ſtatim cum convitio abiſſe. in altero idem feciſſe. *Latro* aiebat, hunc colorem optimum eſſe, ſi recitaſſet, ſe recipi non poſſe: quia ponatur, Non eſt admiſſus: ſub hoc themate intelligere nos, non hoc illi dictum, Nunc non potes: ſed ex toto, Non potes. *Gallio* utrumque miſcuit, & hoc colore, qui veri non poteſt alioquin thema evertere, parcius uſus eſt. Dictum eſt, inquit, illi: Quieſcit puer, paulum commorare. medici vetuerunt quenquam admitti. ſcitis ſolere dicere illos: Nec ſi pater venerit. Protinus iſte clamare cœpit, Teſtor me non admitti: & tantum non tabellis ſignatis denuntiare. Avum diſtuleram, accuſatorem excluſi. Iterum, inquit, venit cum convitio. Jam unum occidiſtis, alterum occiditis. Nihil eſt miſerius, quam ubi alicui ex miſeria ſua invidia quæritur. Non eſt admiſſus, cum diceret, ſe nepotem ſuum non videre velle, ſed inſpicere. Sic egit: Veni, non ut iſtum accuſarem, ſed ut me defenderem. *Gallio* hoc colore uſus eſt: Non admiſi avum. quia dictum erat mihi, hoc illum animo venire, ut raperet.

Ex altera parte colorem hunc *Ceſtius* introduxit: [11] Timuiſſe ſe de puero. Fruſtra, inquit, duos occiderat noverca. & ait: Vellem ad vos nocentior venirem reus, vellem tres raperem. *Argentarius* hoc colore uſus eſt, rogatum à puero avum. Negabat, inquit, poſſe ſe vivere, ſi in illa relinqueretur domo. *Hiſpanus* hoc colore uſus eſt, affectu eſſe ablatum. Suſtuli, inquit, nepotem meum. Non potui, inquit, ſatiari oſculis, non potui ab illo tam cito diſtrahi. Nolite mirari: poſt longum tempus illum videram. *Albutius* hoc colore uſus eſt, ut diceret: Noluiſſe illum in tam infauſta domo educari, ex qua duo jam fratres elati eſſent: ei qui poſtea deceſſit, inter cauſas moriendi caſum fratris fuiſſe. Et ſervavit hunc colorem, ne quid in novercam,

11 *Timuiſſe ſe de puero. Fruſtra*] Vide ne legendum ſit, *timuiſſe ſe de puero: nec fruſtra, inquit: duo enim*, &c. N. Faber.

12 Tum

cam, ne quid in patrem diceret: aiebat, justissimum futurum avum, si tantum se defendere voluisset. Quid ergo? quare rapuisti? amabam. huic maxime ab initio animum meum addixeram. In domo vestra nihil præter ipsam domum timui. Si apud me duo decessissent, ex domo mea illum transtulissem. *Marcellum Marcium* aiebat sic narrasse: Puer me secutus est. non criminor vobis illum. quicquid est, potius quam illius periculo fiat: ego rapui. Ubi est? inquit. Vivit, salvus est.; veni, cum voles aspicere. Redde, inquit, patri suo. Ego asper! Age, monstrabo si vis, quis ante me tibi filios abstulerit. *Varius Geminus* eumdem sensum dixit: Quæ est ista tam fera pietas, tam præpostera: quærere tuos à tertio incipis. *Montanus Votienus*, homo rarissimi, etiam si non emendatissimi ingenii, vitium suum, quod in orationibus non evitabat, in scholasticis quoque evitare non potuit: sed in orationibus, quia laxior est materia, minus earundem annotatur iteratio. In scholasticis, si eadem sunt quæ dicuntur, quia pauca sunt, notantur. Memini, illum pro Galla Numisia apud centumviros tirocinium ponere. Ex uncia heres erat patris sui Galla. objiciebatur illi veneficium. dixit rem disertissimam, & omnibus seculis duraturam, quia nescio an quicquam melius in eo genere causarum dictum. Unciam nec filiæ deberi, nec veneficæ. Non fuit contentus. adjecit: In paternis tabulis filiæ locus, aut suus debetur, aut nullus. etiamnum adjecit: Relinquis nocenti nimium, innocenti parum. Ne sic quidam satiare se potuit. adjecit: Non potest filia tam anguste paternis tabulis adhærere, quas aut totas possidere debet, aut totas perdere: & plura multa, quæ memoria non repeto. Ex iis quædam in orationem contulit, & alia plura quam dixerat, adjecit. Nihil non ex eis bellum est, si solum sit: nihil non rursus ex eis alteri obstat. Idem in hac declamatione fecisse eum, memini. Erras, pater, inquit, & vehementer erras, quos perdidisti, non quæris: quem quæris, non perdidisti. Deinde: Puer iste inventus perit.

perit. Deinde: Quisquis puero favet, ne inveniatur, optet. Deinde: Puer nisi avum sequitur, fratres secuturus est. Desine quærere: quem si inveneris, sic perdes, ut invenire non possis. Et deinde: Rapuit istum avus, ne raperet noverca. Et deinde: Unum tantum pater ex liberis suis quærit, qui salvus est. *Glycon* hunc sensum semel dixit: sed genere corrupto: [12] *τοῦτο τὸ παιδίον, ὅταν εὑρεθῇ, τότε ἀπόλειται.* Habet hoc *Montanus* vitium. sententias suas repetendo corrumpit. dum non est contentus unam rem semel bene dicere, efficit, ne bene dixerit. Et propter hoc & alia, quibus orator potest poëtæ similis videri, solebat Scaurus Montanum inter oratores Ovidium vocare. Nam & Ovidius nescit, quod bene cessit, relinquere. Non multa referam, quæ Montaniana Scaurus vocabat. Uno hoc contentus ero. Cum Polyxena esset abducta, ut ad tumulum Achillis immolaretur, Hecuba dixit:

—— cinis ipse sepulti
In genus hoc pugnat.

poterat hoc contentus esse; adjecit,

—— tumulo quoque sensimus hostem.

Nec hoc contentus adjecit,

Æacidæ fœcunda fui.

aiebat autem Scaurus rem veram: Non minus magnam virtutem esse, scire desinere, quam scire dicere.

CON-

12 *Τοῦτο τὸ παιδίον*] Hæc Græca, & quæ deinceps in his libris adjecimus, à Chiaconio sunt. *N. Faber.*

CON-

CONTROVERSIA XXIX.

Filia conscia in veneno privigni.

Lex. Venefica torqueatur, donec conscios indicet. *Thema. Quidam mortua uxore, ex qua filium habebat, duxit aliam: & ex ea filiam sustulit. decessit adolescens. accusavit maritus novercam veneficii. damnata cum torqueretur, dixit consciam filiam. petitur ad supplicium puella. pater defendit.*

PRO FILIA. *Cestii Pii.* Non est quod putetis, has lacrimas aut filiæ esse, aut me patrem. Non prodesset tibi, puella, ne hoc quidem, quod te frater amavit, nisi mater odisset. Hoc me odisti, noverca, quod scisti, consciam me eligi pœnæ. Dixit: Anteactam ejus vitam excutiamus. *Fulvii Sparsi.* Nefaria mulier, filiæ quoque noverca, ne mori quidem potuit, nisi & occideret. Inter gladiatores victoris quoque conditio pessima est, cum moriente pugnantis. Nullum magis adversarium timeas, quam qui vivere non potest, occidere potest. *Vibii Galli.* Concitatissima in mortem rabies est: desperatione ultima in furorem animus impellitur. Quædam feræ tela ipsa commordent, & ad mortis auctorem per vulnera sua ruunt. Abscissa missione gladiator, quem armatus fugerat, nudus insequitur. Præcipitati non quod impulit tantum trahunt, sed quod occurrit: & naturali quodam deploratæ mentis affectu morientibus gratissimum est, commori. *Votieni Montani.* Dum filium vindico, ubi gravissime mihi [1] nocere possit, ostendit. O men-

CONTROV. XXIX. 1 *Nocere possit, ostendit*] Jubet videri Faber, num sit aptius, *offendit*. Malebat idem Petreius, quem Schottus edita lectione offensum miratur. Vera scriptura est: *ubi gravissime mihi nocere posset, ostendi.* Verba sunt patris: dum ego, filium vindicando, meum in liberos amorem detego, ostendi novercæ, qua parte me lædere maxime posset. Nempe, in liberis, sive unica illa jam mihi reliqua filia: illam si peteret, vidit

mendacium ſimile veneficio! Sic credibile eſſe in ſorore parricidium creditis? non timeo ne quis hoc in ſorore credat, quod ego vix probavi in noverca. Natam mihi filiam quaſi futuræ pacis obſidem ſuſtuli: aiebam, Dum matris meminit, obliviſcetur novercæ. at illa, dum novercæ meminit, matris oblita eſt. Filia, inquit, mihi conſcia eſt. poſt hanc vocem remiſſa putares tormenta: ſimilis facta torquenti eſt. Soror fratri venenum dedit? quamdiu luctati ſumus, ut crederetur noverca privigno dediſſe? Noverca, quod volueras conſecuta es. damnaſſe jam pœnitet. *Argentarii.* Facio rem, Judices, non novam; liberos meos à noverca vindico. Peto, ne quia filium vindicavi, filiam perdam. Niſi ſuccurritis, noverca vicit, ego victus ſum. Duxi, neſcio, pejorem uxorem, an novercam. Hoc mihi carior eſt, quod tam inviſa matri fuit. *Cornelii Hiſpani.* Si conſcia eſſet, neminem expectarem: ſcitis, quemadmodum veneficam oderim. Inſtabam tormentis: aiebam, [2] Morere pejus, quam odiſti. Non ſatis mihi ardere ignes videbantur; non ſatis inſidere verbera. dixi: Si quid adjicere tormentis tuis poſſum, puto jubebo filiam afferri. [3] Vocet huc aliquis matrem. Quid expaviſti, puella? quid ad ſinus meos refugiſti? quid extimuiſti, tanquam novercam? *Marillii.* Ne inter ſupplicia quidem deſinit occidere: & hanc quiſquam putet, non potuiſſe venenum ſine conſcia

ſe dolores mihi dare poſſe graviſſimos. Senſus par apud Lucium Medea: *ſic gnatos amat? Bene eſt, tenetur, vulneri patuit locus.* Hoc eſt, oſtendit ipſe ubi graviſſime illi nocere poſſem: *animi vitalia vidit Lædendique vias*, ut loquitur Statius noſter in Epicedio. *Gronov.*

2 *Morere pejus, quam odiſti*] Lego, *occidiſti*. Idem.

3 *Vocet huc aliquis matrem*] Immo filiam. Nam mater vincta aderat. Quare lego: *Vocet hanc aliquis. Matrem quid expaviſti puella.* N. Faber. Senſum cepit Faber, diſtinguendo: *Vocet hanc aliquis.* nempe filiam. *Matrem quid expaviſti?* Sed oratio diſtortior. Videtur vox *matrem* inferius ponenda hoc modo: *Vocet huc aliquis. Quid expaviſti, puella? quid ad ſinus meos refugiſti? quid extimuiſti matrem tanquam novercam?* Nempe filia, ubi videt matrem in tormentis inter horridos miniſtros ſævitiæ, conterrita refugere fingitur ad patrem. Quod ille ſecus interpretatur, quaſi matris odio feciſſet. *Gronovius.*

4 *Huc*

ſcia dare? Puella, quæ occidiſſe fratrem dicitur, quid ante peccavit? noverca quoque ante occidit privignum quam filiam. &, Bonæ ſpei eſt: quæritis argumentum? matri ſuæ non placet. *Arellii Fuſci.* Etiam cineribus tuis infeſta eſt noverca. quod unum poteſt, perſequitur ſororem tuam. Qui adhuc poteſt noſſe, niſi fratrem? proſit illi apud vos, quod illam pater laudat: proſit, quod talis mater accuſat. *Mentonis.* Non misereris hujus? miſerior eſt quam frater. Ille habuit ſine dubio novercam torquere. Conſecuta es, mulier, quod voluiſti. ſolus omnium magis ſenſi novercam, cum perdidi. *Porcii Latronis.* Habui filium tam bonum, ut illum amare poſſet etiam noverca: niſi in eam incidiſſet quæ poſſet etiam filiam odiſſe. [4] Hucne ſcelera reciderunt, ut parricidium puellare ſit? ætas, ſi magnitudinem rei non intelligit, non eſt idonea parricidio. Sed veneficæ, inquit, filia eſt. Si parentes inſpiciuntur, cur non potius patri videatur ſimilis, cui placet, quam matri, cui diſplicet? Denique non recuſo, quo minus in illa vel matris exigatur imitatio. Illa, cum hujus ætatis erat, nec noverca erat, nec venefica. *Albutii Sili.* Duxi uxorem, nullis adhuc inquinatam fabulis. nec miror., innocentem tunc fuiſſe: adhuc puella erat. *Blandi.* Ut ſcelerata ſit, nempe matri ſuæ ſimilis eſt. ante veneficium oportet faciat quam parricidium. Filia, inquit, conſcia eſt. Dii te perdant! [5] etiam cum torqueris, occidiſti. Servus tortus Catonem conſcium furti dixit. Quid agitis? utrum plus creditis tormentis, an Catoni? *Buteonis.* Si conſcius à te, puella, quæretur, nominato patrem. Quid noverca tam ſero, puella tam cito? Filia, inquit, conſcia eſt. Male pereas! at ego te putabam unius novercam. *Triarii.*

4 *Huc mea ſcelera*] Aliquanto rectius: *Hucne ſcelera reciderunt, ut parricidium puellare ſit?* cum interrogandi nota. N. Faber.

5 *Etiam cum torqueris, occidiſti*] Lege: *Dii te perdant: etiam dum torqueris, occidis.* Gronovius.

Triarii. Filia, inquit, tua conſcia eſt. Videbatur ſibi poſt hanc vocem viciſſe. Amiſſum fratrem flevit in funere, [6] totius populi habitum lacrimis ſuis expreſſit: itaque illam noverca pejus perire voluit quam privignum. Filia, inquit, conſcia eſt. Hoc ultimum fuit novercæ veneficium. *Q. Haterii.* Succurrite quæſo, ne, cum torta ſit quæ filium meum occiderat, filiam etiam, dum torquetur, occiderit. Liberos ſemper effero, unius mulieris aut mendacio, aut veneno. Non flet quantum reæ ſatis eſt. quemadmodum illi extorquebo lacrimas? afferte mihi imaginem fratris. video ſubito deſiderio fletus concitatos, numquid talem vultum, cum mater torqueretur, habuit?

Pars altera. Triarii. Si odiſſemus te, pateremur cum ejuſmodi filia vivere. Quarundam ferarum catuli cum rabie naſcuntur: venena ſtatim à radicibus peſtifera ſunt. Quantum illi ad ſcelera ætatis adjecit, quod illam noverca peperit? Quid illa, quæ fratrem in moram patri ſequenti ſparſit? Habemus exemplum, quod & ſorori conveniat, & virgini.

DIVISIO. *Ceſtius* in duas partes conjecturam diviſit, & primum quæſivit, An conſcia illi opus fuerit: deinde, Si opus fuerit, an hanc habuerit. Non ſervavit autem modum. Nam & illum locum diu tractavit, Non poſſe ſororem in mortem fratris impelli. Et iterum tam puellam voluit videri, ut nulli eſſet idonea miniſterio. Itaque elegantiſſime deridebat *Montanus Votienus* in hac controverſia ineptias rhetorum, quod ſic declamarent, tanquam hæc, quæ nominata eſt, infans eſſet: nec intelligerent, ſi talis eſſet, ne futuram quidem ream. Itaque hoc debemus, inquit, proponere nobis: puellam ejus ætatis, [7] in qua torta credibile ſcelus illud quidem, ſed

6 *Totius populi habitum*] Quid ſi *gemitum* legas? *N. Faber.*

7 *In qua torta credibile ſcelus illud quidem*] Videtur vox *torta* huic loco obeſſe, legendumque, *In qua credibile ſcelus illud quidem, ſed intolerabile eſſet.*

ſed intolerabile eſſe aiebat. Induxerat *Ceſtius* matrem dicentem filiæ: Da fratri venenum. *Triarius* multo rem magis ineptam, quia non invenit illam, ſed concupivit; [8] nam exceſſus ſententiam traxit. Induxerat novercam dicentem: Da fratri venenum: fecit illam reſpondentem; Mater, & mihi da. quid enim eſt tam abſurdum, quam matrem ſic locutam cum puella, Da fratri venenum? Non ferebant nec illam Triarii ſententiam, qua aliter *Haterius* uſus eſt, cum ad epilogum perveniſſet. Hoc loco debebat reus flere; non flet puella. [9] inveniat, quemadmodum fleat, aliquis, hoc eſt, imaginem fratris. Illa enim ſi tam puella eſt, ut dicat, Mater, quid eſt venenum? non poteſt tantæ pietatis eſſe, ut eam imago fratris in lacrimas concitet. Tantus autem error eſt in omnibus ſtudiis, maxime in eloquentia, cujus regula incerta eſt, ut vitia quidam ſua & intelligant, & ament. *Ceſtius* pueriliter ſe dixiſſe intelligebat; Mater, quid eſt venenum? Deridebat enim *Murrhedium*, qui hanc ſententiam imitatus eſt in epilogo, cum alloqui cœpiſſet puellam: & diceret; Compone te in periclitantium habitum, profunde lacrimas, manus ad genua dimitte, rea es. Fecerat reſpondentem puellam; Pater, quid eſt rea? Et aiebat Ceſtius: Quod ſi ad deridendum me dixit, homo venuſtus fuit. Et ego nunc ſcio, me ineptam ſententiam dicere. Multa autem dico, non quia

ſet. Induxerat, &c. ceteris deletis. *N. Faber.* Vidit hic Faber τὰ *torta*, & *aiebat* inania & contra mentem eſſe. Sed præterea emendandum cenſeo: *in qua incredibile ſcelus illud quidem, ſed tamen tolerabile eſſet.* Eam ætatem, quam in tantum ſcelus procedere vix quidem fides fiat, ſed quæ tamen viribus ad illud ſuſcipiendum non careat. *Gronovius.*

8 *Nam exceſſus ſententiam traxit*] Emenda: *nam ex Ceſtio ſententiam traxit.* Dixerat Ceſtius, *da fratri venenum.* Ab eo tranſtulit Triarius, & addidit reſponſum filiæ quaſi ignorantis malum eſſe: *mater, & mihi da.* Itaque majorem culpam facit Triarii Seneca, quod non deceptus inventionis calore & lenocinio ingenii, ſibi paſſus ſit illam excidere, ſed cacozelia quadam & errore judicii pravam elegerit, quam imitaretur. *Idem.*

9 *Inveniat, quemadmodum fleat aliquis*] Scribe: *Invenit, quemadmodum fleret, aliquid.* hoc eſt, imaginem fratris. *Idem.*

quia mihi placent, ſed quia audientibus placitura ſunt. Et illud *Ruſi Vibii* tolerabilius aiebat eſſe, ſed & ipſum aliqua objurgatione dignum. dixerat in epilogo; Nutrix, ream tolle. Illud in *Haterio*, qui & promiſit oratorem, & præſtitit, negabat ſe poſſe ferre, quod dixerat; Hæc rea non mittenda in exilium, ſed ferenda eſt. Cum ſciret, inquit, in exilium exportandos locari ſolere. quid enim intelligi vult hac ſententia, niſi ex toto puellam ambulare [10] non poſſe? Uſque in exilium; verum eſt. ſed nec mater ejus potuiſſet. *Silo* à parte patris comparationem fecit inter ſe matris & filiæ. totam hac figura declamavit. Non ſum, inquit, vobis dicturus, qualis debeat eſſe venefica. operam perdam, ſi cœpero deſcribere: debere eſſe ætate provectam, uſu exercitatam, inviſam viro, quæ poſſit etiam filiam occidere. Supervacuum eſt uti pluribus verbis. in hac ipſa cauſa habemus veneficæ exemplar. Comparemus inter ſe duas reas. nec eſt quod quæratis aliquem, qui cognitionem veſtram per omnes comparationis parteis ducat. ego vobis dicam, quomodo illam accuſaverim. Ego illi objeci anteactam vitam: vos illi poteſtis objicere? Et ſic omnia circumiit, & comparando defendit. Illam quæſtiunculam, quæ in prima parte tractata erat à quibuſdam, Non illi

10 *Non poſſe? Uſque in exilium*] Aliquot vocabula deſunt, ut hujus loci fulciatur ſententia. Vult enim dicere ſententiam Haterii ideo ineptam, quia omnes licet in exilium mitti dicantur, tamen feruntur, deportandique locantur. Per exilium enim deportationem intelligit, quæ veneficis irrogabatur, quemadmodum apud Ovidium:

Quippe relegatus, non exul dicor in illo.

id eſt non deportatus. Quare puella rea non magis in exilium portanda eſt quam cæteri exules. Quod, ſi, inquit, intelligit penitus per ætatem ambulare non poſſe, eo ineptior eſt ſententia, quod in tantula ætate veneficium ne ſuſpicari quidem poteſt. Si autem intelligit ambulare quidem poſſe, ſed non uſque ad exilii locum, nec mater ejus poſſet. Solent enim in longinquas & extremas inſulas deportari, ut in Gyaras, Setiphum, Oaſim. Quare parva adjectione videtur legendum: *Quid enim intelligi vult hac ſententia, niſi ex toto puellam ambulare non poſſe? Nam ſi uſque in exilium, verum eſt: ſed nec mater ejus potuiſſet.* Repetendum autem ἀπὸ κοινοῦ poſt hæc verba, *Nam ſi uſque in exilium*, intelligi vult puellam ambulare non poſſe. N. *Faber.*

11 Quid

illi utique fuisse opus conscia, & sic transcurrit: Aiebat, inquit, tota actione rea hæc, Quam consciam habueram? ego negabam illi opus fuisse. aiebam, In eadem domo eras, venenum notum erat, novercæ occasio facilis conviventi, non eras suspecta, nemo te timebat propter sororem. Ex altera parte hoc usus est colore: Novercam video venenum dedisse, ut filia sua sola heres esset: eandem illi & consciam fuisse veneficii, & causam. Omnes declamatores aiebat voluisse aliquid novi dicere, eo loco quo nominabat noverca filiam consciam. dixit, inquit, *Hybreas:* Τί οὖν; ἐψεύσατο κατὰ τῆς ἰδίας θυγατρός; οὐκ· ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐμῆς. Hanc sententiam *Fuscus Arellius* cum esset ex Asia, non casu dixit, sed transtulit ad verbum quidem. Quid ergo? inquit. mentita est de filia sua? immo de mea. Modestius hanc sententiam vertit *Haterius:* [11] Quid ergo? mentita est? quidni illa mentiretur de accusatoris sui filia? *Cestius* dixit: Nominavit privigni sui sororem. *Albutius* dixit: Quid habuit quod dubitaret, an parceret filiæ ejus à quo occidebatur, sorori ejus, quem occiderat? *Triarius* dixit: Quid ergo mater mentita est? tolle matris nomen, post damnationem noverca est. *Blandus* dixit: [12] Nominabo istam quæ patri affuit, istam quæ [13] mortuo fratre ac matre non flevit. *Silo Pompeius* dixit: Filia,

11 *Quid ergo, mentita est qua nihil lamentabatur*] Veterum editionum hæc est lectio, *qua nihil lamentaretur de accusatoru sui filia.* cujus vestigia sequens scribendum conjicio: *Quid ergo? mentita est? quidni illa mentiretur, de accusatoris sui filia?* quod maxime cum Græcis, quæ paulo ante habentur, congruit. *N. Faber.*

12 *Nominabo istam, qua patri affuit*] Intellexeram hæc verba quasi cogitationem matris in eculeo destinantis filiam dicere consciam: eoque deesse aliquid de hoc sensu: *Nominabo istam, qua patri affuit, istam qua mortuo fratre flevit, torta matre non flevit.* Simul recordabar ex Haterio: *Afferte mihi imaginem fratris. Video subito desiderio fletus concitatos: numquid talem vultum, cum mater torqueretur, habuit?* Ubi scriptus, *videte:* ut alloquatur judices: idque significat Pal. exhibendo, *videto.* Nunc magnum Fabrum idem animadvertisse gaudeo. Habet tamen ille, *accusata,* ubi ego cogitaveram, *torta.* Nec de alterutro certare velim. *Gronovius.*

13 *Mortuo fratre ac matre non flevit*] Etiam hoc loco aliquid deesse judico. Probabile enim est Blandum voluisse dicere, matrem apud se dixisse se filiam nominaturam, quia patri accusanti adfuerit, mortuo fratre fleverit, accusa-

Filia, inquit, mihi conſcia eſt. poſt hoc, eundem vultum ejus notavi, quem videram moriente privigno. *Montanus Votienus* Marcellum Marcium amicum ſuum, cujus frequenter mentionem in ſcriptis ſuis facit, tanquam hominis diſerti, aiebat hanc dixiſſe ſententiam: Invenit, quomodo damnata accuſaret, moriens occideret, torta torqueret. non eſt hoc indicium, ſed alterum novercæ veneficium. *Latro* dixerat, cum deſcripſiſſet tormenta: Inſtabam ſuper caput non accuſator, ſed tortor: ipſe ignes ſubjiciebam, ipſe ad intendendum eculeum manus admovebam. ego non bibam ſanguinem iſtius, non eruam oculos? filium mihi eripuit: niſi citius illam oppreſſiſſem, & filiam abſtuliſſet. *Triarius* dixit: Cum accuſarem, objeci veneficium. In ultima parte inter preces meas excitavi puellam ad ultionem fratris ſui. Hæc res maxime, judices, movit, hæc maxime novercam offendit. *Albutius* dixit: Poſtquam nominavit filiam, ad me reſpexit: videlicet ut ſciret, an ſatis torſiſſet. *Nicetes* egregie dixit in hoc eodem loco: [14] *Συνοῖδέ μοι, φησιν, ἡ θυγάτηρ, καὶ προσέθηκεν ἐκ τούτου.* *Montanus* cum diceret illum locum, quamvis ſceleratos parentes, velle tamen innocentes liberos ſuos eſſe, dixit: poteſt illa filiam veneficam fingere, ſi poteſt facere. difficilius eſt filios inquinare, quam perdere. & illud: Favete ſeculo, Judices, cum ingentia ſcelera ferat, ne etiam immatura tulerit. favete. nullum ſcelus commiſſum ſit, niſi quod ſolet. favete, ut potius non deſierit noverca parricidium facere, quam ſoror cœperit. Damnare illam potui, effugere non potui. Sero feciſti, noverca. ſi hoc ante dixiſſes, potuiſti prævaricationem paciſci. recte cum damnare-

ta matre non fleverit, legendumque eſſe, *Nominato iſtam qua patri affuit, iſtam qua mortuo fratre flevit, accuſata matre non flevit.* N. Faber.

14 *Συνοῖδέ μοι, φησιν, ἡ θυγάτηρ· καὶ προσέθηκεν, ἐκ τούτου*] Vertit Schottus: *Conſcia mihi ſum, ait filio, & exinde adjecit.* Immo: *Conſcia mihi, ait, eſt filia, & adjecit, ex illo.* nempe marito. *Gronovius.*

1 Quam

mnareris, animosa eras. recte nihil potes facere. si qua fides; accusator insidias reæ timui. nusquam à sinu meo dimisi puellam, ipse omnes prægustavi cibos. O incauta futuri mortalitas! postquam ad tortorem perduxi novercam, timere de filia desii.

Color. Omnes illo colore usi sunt, nominatam à noverca filiam in dolorem patris. *Gallio* plura dixit: Fortasse, inquit, hanc nominavit, ut veros conscios celaret: fortasse, ut, quia acerrime instabat accusator, hoc metu territus finem tormentis imponeret: fortasse in dolore tormentorum stupefacta, nescivit quid loqueretur. Novissime dixit, Fortasse in hoc, ut quæ pœnas veneficii dabat, accusationis exigeret. Illum sensum adjecit: Ex meis hoc affectibus æstimo. cum tum ira, tum odio furerem, circumspiciebam omnes ultionis vias, oblitus innocentiæ. si proprios habuisset liberos noverca, occidissem. In hanc ipsam quotiens impetum facere volui? sed propter hoc à me tuta erat, quod à matre non erat.

LIBER DECIMUS,

qui vulgo QUINTUS.

Seneca Novato, Seneca, Mela, Filiis salutem.

QUod ultra mihi molesti sitis, non est. Interrogate, si qua vultis, & finite me ab istis juvenilibus studiis ad senectutem meam reverti. Fatebor vobis, jam res tædio est. Primo libenter assilui, velut optimam vitæ meæ partem mihi reducturus: deinde jam pudet, [1] quamdiu non seriam rem agam. Scholastica studia leviter tractata delectant: contrectata & propius admota, fastidio sunt. Sinite ergo me semel exhaurire memoriam meam, & [2] admittite vel adactum jurejurando, quod adfirmem dixisse me, quæ scivi, quæque audivi, quæque ad hanc rem pertinere credidi. Pertinere autem ad rem non puto, quomodo L. Magius gener T. Livii declamaverit, quamvis aliquo tempore suum populum habuit, cum illum homines non in ipsius honorem

1 *QUamdiu non seriam*] Sic quidem Pincianus. Sed Erasmus, Pall. Hug. & Vossianus: *tanquam diu non seriam rem agam*. Fortasse: *qui tamdiu*. Statim & Vossianus: *Hoc habent scholasticorum studia: leviter tractata delectant*. Membranaceus: *leviter tacta*. Gronovius.

2 *Admittite vel adactum jurejurando.*] Et hoc à Pinciano, quicum & membranaceus excerptorum Vossianus, & quidam Gruteri. Chartaceus tamen, ille quinque librorum integrior, & Pal. alius & Erasmus, *dimittite*. Statim pro eo, *quod affirmem* iidem tres, *quod ferme dixisse memini me*. Unus Pal. *quo affirmem*. Vereor ne scholio conspurcatus sit locus. Sic certe mihi videtur sanior: *Sinite ergo me semel exhaurire memoriam meam, & dimittite vel adactum jurejurando, dixisse me quæ scivi*. Plane illa, *quod adfirmem*, vel, *quod memini*, ab auctore profecta non censeo, sed esse interposita ab aliquo, qui formulam jurisjurandi non bene adhærere præcedentibus putabat. *Idem*.

3 *L. A-*

rem laudarent, ſed in ſoceri ferrent: quomodo [3] L. Aſprenas, aut [4] Quinctilianus ſenex declamaverit: tranſeo iſtos, quorum fama cum ipſis extincta eſt. [5] De Scauro ſi me interrogatis, cum illum mecum audieritis, iniqui eſtis. Non novi quenquam, cujus ingenio P. R. pertinacius ignoverit. Dicebat negligenter ſæpe cauſam in ipſis ſubſelliis: ſæpe, dum amicitur, dicebat: deinde litiganti ſimilior quam agenti, cupie-

3 *L. Aſprenas*] Fortaſſe, P. frater. *N. Faber.*

4 *Quinctilianus*] Avus ne M. Fabii Quinctiliani Rhetoris, cujus elegantiſſimi & doctiſſimi oratoriarum inſtitutionum libri frequentantur? Non puto. Is enim patris ſui declamatoris mentionem facit, nullam avi. Quemadmodum etiam non exiſtimo quæ Quinctiliani vulgatæ ſunt 145. ex majore numero ſuperſtites declamationes, hujus eſſe Quinctiliani, de quo quærimus. Nam quomodo exſtinctis & obliteratis tot egregiorum oratorum vigiliis, Aſiniorum dico, Paſſienorum, Viniciorum, Porcii Latronis, Gallionis, ceterorumque primæ claſſis, ad nos uſque perdurare potuerit, qui vix quidem ſuo tempore innotuit, & cujus memoriam cum eo exſtinctam noſter auctor ait? Et ſane illæ declamationes felicis Auguſti ſæculi vel ingenium, vel loquendi formulam non ſapiunt. Nam declamator ille ſemper advocati nomen pro patrono uſurpat, quod ante Neronis ſæculum factitatum non fuiſſe, ab aliis obſervatum eſt. Supra declamatione 2. lib. 6. Advocatus is dicitur qui cauſam egit, ſed ex excerptis ea ſunt, in quibus qui collegit quædam mutavit, & ad ſuum captum accommodavit. At vero in controverſiis integris aperte ubique, quemadmodum apud cæteros hujus ſeculi auctores, hæc diſtinguuntur vocabula ſupra declamatione 4. lib. 9. *Scio*, inquit, *Mentonem uſum non patrono patre, ſed advocato:* Meminit idem declamator legis quæ in triceſimum diem pœnalia judicia differt, quæ ſive Tiberianum eſt Senatuſconſultum, ſive Theodoſii lex, ſub Auguſto floruiſſe non potuit, qui illius legis mentionem facit. Nec tamen earum auctor dictu facilis, cum veteres unius tantum Quinctiliani Rhetoris & declamatoris meminerint, quem in declamationibus laudant, nempe iis integris, quæ poſt oratorias inſtitutiones, velut ejuſdem auctoris eduntur. Ita enim B. Hieronymus ad Præſidium controverſiæ meminit, in qua pauper dolet ob interitum apum floribus ab impotentiſſimo divite venenatis: & in Præfatione ad Quæſtiones Hebraicas, quæ ex Quinctiliano de ſe dicit, *latentem invenit invidia*, ex eadem ſunt controverſia. Quo fit ut vero ſimile ſit illas recentioris cujuſdam auctoris eſſe, quibus quia auctor ignorabatur, Quinctiliani notiſſimi declamatoris nomen adſcriptum ſit. Ita enim Trebellius Pollio in Poſtumo juniore, Poſtumi declamationes Quinctiliani declamationibus ſuæ ætate inſertas teſtatur, de quibus tamen judicium ſuſtineo. *Idem.*

5 *De Scauro*] Mamercum Scaurum intelligit, cujus apud Tacitum lib. 6. hoc legimus elogium. *Mamercus dein Scaurus*, inquit, *rurſum poſtulatur, inſignis nobilitate & orandis cauſis, vita probroſus.* Et lib. 3. *Satisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus ſimul ac vitricus Sullæ & oratorum ea tempeſtate uberrimus erat.* Sane impuritate vitæ quam eloquentia notior eſt antiquorum ſcriptis. de quo infra in Suaſoriis. *Idem.*

6 *Libelli*

cupiebat evocare aliquam vocem adversariorum, & in altercatione vires suas noverat. Nihil erat illo venustius, nihil paratius: genus dicendi antiquum, verborum quoque non vulgarium gravitas, ipse cultus habitusque corporis, mire ad auctoritatem oratoriam aptatus. Sed ex iis omnibus scire posses, non quantum oratorem præstaret Scaurus, sed quantum desereret. Pleræque actiones malæ, in omnibus tamen aliquod magni neglectique ingenii vestigium extabat: raro aliqua actio bona, sed quam fortunæ imputares. Sed illum longa, immo perpetua desidia eo perduxerat, ut nihil curare vellet, nihil posset. Orationes septem edidit, quæ deinde senatusconsulto combustæ sunt. Bene cum illis ignis egerat. Sed extant [6] libelli, qui cum fama ejus pugnant, multoque dissolutiores ipsis actionibus. Illas enim cum destitueret cura, calor adjuvabat: hi caloris minus habent, negligentiæ non minus. Declamantem audivimus [7] novissime quidem cum M. Lepido ita, ut, quod diffi-

6 *Libelli, qui cum fama ejus lugent*] Utrumque enim male audit, inquit Faber: male antea, *pugnant*, legebatur. Immo profecto bene sic Erasmus & Pal. & Vossianus: male vero *lugent*. Quomodo enim lugent libelli? quis atratos eos & sordidatos fecit? Accipit Faber, quod nos ei non damus, Scauro famam non fuisse boni oratoris; quod contra omnia, quæ præcesserunt, Senecæ. Tacitus in tertio annalium *oratorum ea ætate uberrimum* vocat: & in sexto *insignem nobilitate & orandis caussis, vita probrosum*. Si autem per *famam* intelligit opinionem de vita & moribus hominis, non ideo magis luxerunt ejus libri quam Sallustiani. Utroque autem modo recte dicitur, *pugnare libellos cum fama*: si ut vita probrosi, qui ipsi bene moratum & plenum officii præferunt; si ut boni oratoris, qui, quod Fabius ait de scriptis Hortensii, intra famam ejus sunt, gloriæ non respondent. Et hoc posterius malo: sequitur enim: *illas enim cum destitueret cura, calor adjuvabat: hi caloris minus habent, negligentiæ non minus*. Sic enim legendum, & libri sic mss. meliores. Phrasis Controvers. 21. *ineptissimum est luctari cum materia, & longe arcessere*. Controv. 14. *Alter annos sequitur, alter senectuti repugnat*. Præfat. lib. 4 excerpt. *Ut appareret hominis naturam contumacem cum fortuna sua rixari*. Seneca fil. epist. 47. *Alius vini minister in muliebrem modum ornatus, cum ætate luctatur*. Plutarchus in Theseo: Οἱ δὲ Μεγαρόθεν συγγραφεῖς ὁμόσε τῇ φήμῃ βαδίζοντες, καὶ τῷ πολλῷ χρόνῳ, κατὰ Σιμωνίδην, πολεμοῦντες. Hieronymus in Sabinianum: *Super hæc, unguenta fragras, & mutas balneas, & contra renascentes pilos pugnas*. Gronovius.

7 *Novissime quidem cum M. Lepido*] Is est fortasse quem supra Neronis præceptorem dixit. *N. Faber*. Præpositio non est in tribus Gruteri, nec in Pinciani libris, nec in Vossiano & Hug. sed & priscæ editiones illam ignorant. Videtur

difficillimum erat, ſibi diſpliceret. [8] De Labieno interrogatis? Declamavit non quidem populo, ſed egregie. Non admittebat populum: & quia nondum hæc conſuetudo erat inducta, & quia putabat turpe ac frivolæ jactationis. [9] Affectabat immo cenſorium ſupercilium, cum alius animo eſſet. Magnus orator, qui per multa impedimenta eluctatus, ad famam ingenii confitentibus magis hominibus pervenerat, quam volentibus. Summa egeſtas erat, [10] ſumma infamia, ſummum odium. Magna autem debet eſſe eloquentia, quæ invitis placeat. cum ingenia favor hominum oſtendat, favor alat, quantam vim eſſe oportet, quæ

inter

Videtur eſſe, quale Controv. 21. *In hac controverſia cum L. Lamia filio declamaret, dixit ſententiam.* Præfat. lib. 3. *Quum populo diceret, omnes vires ſuas advocabat.* Et Suaſoria 2. *Hic eſt Corvus, qui cum tentaret ſcholam Romæ, Summo illi, qui Judæos ſubegerat, declamavit controverſiam.* Corruptum haud dubie, *Summo:* quicquid Schottus intelligat Cn. Pompeium, & de induſtria nomine abſtinuiſſe Senecam cenſeat, quod illud odioſum eo tempore eſſet. Nam de Curtio ne ipſe quidem ſperat quid boni. Scriptus, *Sunio.* Fortaſſe, *Soſio illi.* Vide Dionem, Joſephum, Hegeſippum. *Idem.*

8 *De Labieno*] Miror hiſtoriographos, qui Auguſti vitam ſcripſerunt, & maxime Suetonium in recenſendis Imperatorum facinoribus malis etiam curioſum, tam novum illud ſupplicii genus, mortemque nobilis & clari viri non vulgarem ſilentio præteriiſſe. ille enim auctor ſolum in Caligula ſcriptum reliquit, Caium T. Labieni ſcripta Senatuſconſulto abolita requiri, & eſſe in manibus, permiſiſſe. Is autem Labienus nepos fortaſſe T. Labieni fuit ejus, qui cum egregiam Julio Cæſari operam in Gallia navaſſet, bello tamen civili à partibus optimatium ſtetit, & filius ejus, quem Parthorum auxilio pop. Rom. bellum indixiſſe, Mylaſamque in Hybreæ contumeliam & vindictam diruiſſe Strabo lib. 13. & Dio lib. 48. produnt. Tribus enim illis Titi prænomen fuit. Cujuſcujus filius fuerit, gentis ſuæ ferociam animo retinuiſſe conſtat, & ut animi quibuſdam vitiis, ita etiam in loquendi libertate & magnis ingenii virtutibus clarum extitiſſe. ejus auctoritate & ſcriptis utuntur Quinctilianus cap. 9. lib. 1. & 3. lib. 9. & Soſipater. *N. Faber.*

9 *Faciebat enim cenſorium*] Sic libri Pinciani, qui mallet ipſe: *Faciebat ei e.* Eraſmus: *affectare cenſorium.* Pal. & Schotti, *affectantem immo.* Voſſianus, *affectarem immo.* Hadrianus Junius: *affectabat enim.* Legimus: *Affectabat immo cenſorium ſupercilium.* Dixerat, non admiſiſſe populum, quod id putaret turpe ac frivolæ jactationis. Addit, quod eſt amplius, ultro etiam ſupercilium cenſorium induebat. Obſervavimus pluſculos veterum locos eſſe corruptos ab illis, quibus uſus particulæ, *immo*, poſt aliud verbum à fronte periodi minus familiaris. *Gronovius.*

10 *Summa infamia, ſummum odium*] Ut eum adverſarii patronum Aſinius Pollio pro Urbiniæ hæredibus inter argumenta malæ cauſæ poſuerit. Quinctilianus cap. 1. lib. 4. *N. Faber.*

11 Ut

inter obstantia erumpat ? Nemo erat, quin, cum homini omnia objecerat, ingenio multum tribueret. Color orationis antiquæ, vigor novæ. Cultus inter nostrum ac prius seculum medius, ut illum posset utraque pars sibi vindicare. Libertas tanta, ut libertatis nomen excederet: &, quia passim ordines hominesque laniabat, Rabienus vocaretur. Animus per vitia ingens, & ad similitudinem ingenii sui violentus, & qui Pompeianos spiritus nondum in tanta pace posuisset. In hunc primum excogitata est nova pœna. effectum est enim per inimicos, ut omnes ejus libri incenderentur. Res nova & insueta, supplicia de studiis sumi. Bono hercule publico, ista in pœnas ingeniosa crudelitas post Ciceronem inventa est. Quid enim futurum fuit, si ingenium Ciceronis triumviris libuisset proscribere ? Sunt dii immortales lenti quidem, sed certi vindices generis humani, & magna exempla in caput invenientium regerunt: [11] ac justissima patiendi vice, quod quisque alieno excogitavit supplicio, sæpe expiat suo. Quæ vos, dementissimi homines, tanta vecordia agitat? parum videlicet in pœnas notæ crudelitatis est. conquirite in vosmet ipsos nova, quibus pereatis: & si quid ab omni patientia rerum natura subduxit, sicut ingenium memoriamque nominis, invenite quemadmodum [12] perducatis ad eandem rem corporis mala.

11 *Ut justissima patiendi &c. excipiat suo*] Mss. mei quinque, *ac justissima*: Pal. quoque pr. *emittat*, pro *excipiat*: inquit Gruterus. Sane & chartaceus, *ac &c. emittat*. Sed consideranda membranacei Voss. scriptura, ex qua apparet, non temere omnes alios libros *ac* ἀντὶ τ *ut* habere: *ac justissima patiendi vice, quod quisque alieno excogitavit supplicio, sæpe expiat suo*. Quid dico, consideranda est? immo vera est. Phrasis & probissima & frequentissima. Livius, lib. 8. *expiandum id bellum magna mercede luendumque esse*. Lib. 37. *ut à vobis quæramus, Romani, quo piaculo expiare errorem regis, pacem veniamque impetrare à victoribus possimus*. Seneca Medea: *Morte quod crimen tener expiavit?* Fuerat hoc Lipsio observatum, sed corruptus à corruptis libris, in quibus *emittat*, labitur eo, ut penè verius putet, *emittat suo*. Quod tamen, præter phraseos insolentiam, ne rei quidem convenit: nam Labieni utique libri prius sunt combusti, quam ejus, qui hanc in eum sententiam dixerat. *Gronovius*.

12 *Perducatis ad eandem rem corporis mala*] Quid velit dicere hoc loco, percipere mihi videor. Exaggerat enim eorum crudelitatem, qui non contenti in ea sævire, quæ sævitiæ obnoxia sunt,

mala. Facem ſtudiis ſubdere, & in monumenta diſciplinarum animadvertere, quanta & quam non contenta certa materia ſævitia eſt? Dii melius! quod eo ſeculo iſta ingeniorum ſupplicia cœperunt, quo & ingenia deſierunt. Ejus, qui hanc in ſcripta Labieni ſententiam dixerat, poſtea viventis adhuc ſcripta combuſta ſunt: jam non malo exemplo, quia ſuo. Non tulit hanc Labienus contumeliam, nec ſuperſtes eſſe ingenio ſuo voluit, ſed in monumenta ſe majorum ſuorum ferri juſſit, atque ita includi: veritus ſcilicet, ne ignis qui nomini ſuo ſubjectus erat, corpori negaretur: non finivit tantum ſe ipſe, ſed etiam ſepelivit. Memini aliquando cum recitaret hiſtoriam, magnam partem convolviſſe, & dixiſſe: Hæc quæ tranſeo, poſt mortem meam legentur. Quanta in illis libertas fuit, quam etiam Labienus extimuit? Caſſii Severi, hominis Labieno junctiſſimi, belle dicta res ferebatur. Illo tempore quo libri Labieni ex SC. urebantur: Nunc me, inquit, vivum uri oportet, qui illos edidici. Monſtrabo vobis bellum libellum, quem à Gallione veſtro petatis. [13] Recitabit reſcriptum

ſunt, etiam ad ea conantur crudelitatem ſuam extendere, & eiſdem corporis malis ſubjicere, quæ natura pati non poſſunt. quale eſt ingenium; & quæ ex ingenio fama nominis propagetur. Quomodo autem dicat, non video. Nam illud ſignificare non poſſunt hæc verba, *ad eandem rem corporis mala*. Optimus P. Pithœi codex habebat *ad eandem corporis:* quibus poſtea ſupraſcriptæ ſunt duæ illæ voculæ *rem & mala*. ceteri nihil mutant: nihilominus tamen locum corruptum exiſtimo. vide igitur ne legendum ſit, *ad eadem corporis mala*, id eſt, ad eadem mala, quibus corpus obnoxium eſt. N. *Faber*. Quid velit dicere hoc loco, percipere mihi videor, inquit Faber: quomodo autem dicat, non video. Nam illud ſignificate non poſſunt hæc verba, *ad eandem rem corporis mala*. Pithœi codex: *ad eandem corporis:* quibus poſtea ſuperſcriptæ ſunt duæ voculæ, *rem* & *mala*. Ceteri nihil mutant. Vide igitur, ne legendum ſit: *ad eadem corporis mala*. Sic ille. At nihil eſt mutandum. Dicit inveniſſe eos homines, quomodo ad ingenium & memoriam nominis, quæ ab omni patientia rerum natura ſubduxerit, perducerent corporis mala. *Ad eandem rem* eſt, ad ingenium memoriamque nominis. Eſt enim vocabulum *res* generale, quod ad omnia poteſt referri: & hic idiotiſmus Cæſari in primis & Salluſtio frequentatus. Cæſar lib. 4 de Gallico: *Vinum ad ſe importari non ſinunt, quod ea re ad laborem ferendum remolleſcere homines atque effeminari arbitrantur.* Gronovius.

13 *Recitavit reſcriptum Labieni*] Uterque Voſſianus, *Labieno*. Nec ſecus reperit Schottus. Unde, inquit, non nemo conjiciat legendum: *Recitavit reſcri-*

ptum Labieno pro Batyllo Mæcenatis, in quo suspicietis adolescentis animum, illos dentes ad mordendum provocantis. Puto, jam nihil, quod interrogetis, restat. Musa rhetor, quem interdum soletis audire, licet Mela meus contrahat frontem, multum habuit ingenii, nihil cordis. Omnia usque ad ultimum tumorem perducta, ut non extra sanitatem, sed extra naturam essent. Quis enim ferret hominem de siphonibus dicentem, *Cælo repluunt:* de sparsionibus, *Odoratos imbres:* & in cultum viridium, *Cælatas silvas:* & in pictura, *Nemora surgentia?* Aut illud quod de subitis mortibus memini eum dicentem, cum vos me illo perduxissetis; Quicquid avium volitat, quicquid piscium natat, quicquid ferarum discurrit, nostris sepelitur ventribus. Quære nunc, cur subito moriamur: mortibus vivimus. Non ergo, & si jam manumissus erat, debuit de corio ejus nobis satisfieri. Non sum ex judicibus severissimis, qui omnia ad exactam regulam redigam. Multa donanda ingeniis puto: sed donanda vitia, non portenta sunt. Si qua tamen tolerabiliter dicta sunt, non subtraham, ne plura videantur, vel subjicietis vos. Oscus non incommode dixit, sed sibi nocuit, dum nihil sine schemate dicere cupit. oratio ejus non figurata erat, sed prava. Itaque non inurbane Pacatus rhetor, cum illi Massiliæ mane occurrisset, schemate illum salutavit. Poteram, inquit, dicere: Ave, Osce. Ipse ab eloquentia multum aberat, natus ad contumelias omnium ingeniis inurendas. Nulli non impressit aliquid, quod effugere non posset. Ille Passieno, prima ejus [14] syllaba in Græcum mutata, obscœnum nomen

rescriptum Labieno pro Bathyllo & à Mæcenate. Certe male conjiciat. Non enim Mæcenas respondit Labieno, sed Gallio. Lege, ut fere ex suis libris notat Pincianus: *Recitabit rescriptum Labieno pro Bathyllo Mæcenatis.* Marcus indicium filiis facit libri belli, quem jubet à Gallione peti. Quod si feceritis, inquit, ille prælegct vobis aut recitabit, quid ipse rescripserit Labieno pro Bathyllo. Præfatione tertia: *illius orationes non legunt, nisi eas, quibus Cestius rescripsit.* Mox, *illos dentes*, intellige Labienum vel amaritudinem ejus, ob quam Rabienus vocabatur. *Gronov.*

14 *Syllaba in Græcum mutata*] Nemo non ad hunc locum aliquid conatus est. Æmarus Ranconetus vir excellentis

nomen imposuit, [15] declamatori subtili, sed arido. Ille Sparso dixit, scholam communem cum rhetore quodam habenti: Tu potes controversiam intelligere, qui non intelligis te laterem lavare? Sparsus autem dicebat valenter, sed dure. Ad imitationem Latronis se direxerat: non tamen unquam similis illi erat, nisi cum eadem diceret. Utebatur suis verbis, Latronis sententiis. Cum Basso certamen illi fuit, quem vos quoque audistis, homine diserto: [16] cui demptam velles, quam consectabatur, amaritudinem & simulationem actionis oratoriæ. Nihil indecentius, quam ubi scholasticus forum, quod non novit, imitatur. Amabam itaque Capitonem, cujus [17] declamatio est de Popilio hæc quæ meo Latroni subjicitur. Bona fide Scholasticus erat: in his declamationibus, quæ illi bene cesserunt, nulli non post primum Tetradeum præferendus. Primum Tetradeum quorum faciam, quæritis? Latronis, Fusci, Albutii, Gallionis. Hi quotiens conflixissent, [18] penes Latronem

cellentis ingenii & judicii, legebat prima ejus syllaba in *Gras.* mutata, nempe ut Passienum Grassienum vocaret, velut hircosum: quod ex clarissimi atque eruditissimi Senatoris Joan. Jacobi Lavernii libro manu ejusdem Ranconeti hoc loco notato didicisse lubens profiteor. *N. Faber.*

15 *Declamatori subtili, sed arido*] Itane vero noster auctor Passienum aridum vocavit? At supra virum eloquentissimum, & sui temporis primum oratorem dixit. & ex his quæ infra controversia penultima habentur, tanti nominis fuisse apparet, ut cum Augustus Asinium Pollionem Passieno commendaret, Pollio ingenue fassus sit, ideo tanti viri gratiam se complecti nolle, ne ejus claritudine ac splendore ipsius fama propius admota exstingueretur. Et sane suspicor hæc transposita, & ita restituenda suo loco: *obscænum nomen ei imposuit. Ille Sparso declamatori subtili, sed arido dixit,* &c. *Idem.*

16 *Cui demtam velim quam consectabatur*] Memb. *velis.* Chartaceus, *velles.* Quod verum puto. Mox idem: *ubi scholasticus forum, quod non novit, imitatur.* Quo alludit Pal. exhibendo, *scholas, forum*, ut annotavit Gruterus. Nec potest ea vox deesse. *Imitari forum* est ea, quam dixit simulationem artis oratoriæ. *Gronovius.*

17 *Declamatio de Popilio*] In Controversia de Popilio supra Capitonis nulla mentio, unde apparet multa deesse in Controversiis. *N. Faber.*

18 *Penes Latronem gloria fuisset, penes Gallionem palma*] At qui fieri potest apud æquos judices, ut non penes eundem gloria, penes quem palma, & palma penes eum sit, cujus est victoria? An quod cultior & ornatior Gallio suavitate sua perfundebat animos auditorum, non perfringebat. & tantum concinnitatis suæ, quod de Demetrio Phalereo scribit Cicero, memoriam, non quemadmodum Latro fortius & concitatius dicendi genus secta-

nem gloria fuisset, penes Gallionem palma: reliquos, ut vobis videtur, componite. Ego vobis omnium feci potestatem. hos minus nobiles finite in partem abire, Paternum, Moderatum, Fabium, & si quis est nec clari nominis, nec ignoti. [19] Cum in his ad satietatem vestram me præstiterim, permittite me mihi & aliquos, quos non nostis, ex sinu proferre: quibus quo minus ad famam pervenerint, non ingenium defuit, sed locus. Bene declamavit [20] Gavius Silo: cui Cæsar Augustus, cum frequenter causas agentem in Terracinensi colonia audisset, plenum testimonium reddidit. dixit enim, Nunquam audivi patremfamiliæ disertiorem. [21] Erat qui patremfamiliæ præferret, oratorem subduceret. Partem enim eloquentiæ putabat, eloquentiam abscondere. Solebat declamare studiose Tu. rinus Clodius, cujus filius fraterno vobis amore conjunctus est, adolescens summæ eloquentiæ futurus, nisi mallet exercere quantum habet, quam sequi quantum consequi posset. Sed Turrinus Clodius multum de viribus remiserat, dum Apollodorum sequitur, & summam legem dicendi eum putat. Tantum tamen illi superfuit virium, quantum valeret, etiam si ars abesset. Sententias dicebat excitatas, insidiose aliquid petentes. Nunquam non de colore Latroni controversiam fecit. Latro nunquam solebat disputare in convivio, at aliquando declamare ex tempore solebat. Dicebat quosdam

sectatus τὸ κίνδυνον ἐγκαταλιπεῖν τοῖς ἀκροωμένοις; ut in Gallione plus artis & cultus, in Latrone plus naturæ & virium fuerit. *N. Faber.*

19 *Dum in his ad satietatem*] Vossianus: *Cum bonis ad satietatem.* Multo melius. Quoniam, inquit, me operamque meam satis præstiti bonis declamatoribus commemorandis. Nisi malis, *notis.* Id enim videntur requirere sequentia. *Gronovius.*

20 *Gavius Silo*] Male antea *Caius*, contra veteres libros, & rationem. Nusquam enim noster auctor ex prænomine, suos Rhetoras denominavit, sed ex nomine, vel cognomine. Gavii autem nomen inter Romana nomina notum probavit doctissimus Carrio Emend. primo. *N. Faber.*

21 *Erat qui patremfamilias*] Corruptam lectionem librarii variando, ut apud Gruterum habetur, corruptiorem reddidere. Lege: *Erat cum patremfamilias præferret, oratorem subduceret.* Aliquando, inquit, in orando personam patrisfamilias præferebat, personam & artem oratoris dissimulabat. *Gronovius.*

22 Quam

dam esse colores, prima facie duros, asperos: eos non posse, nisi actione probari. Negabat itaque ulli placere posse, nisi totum nossent se, & suas vires, & illarum fiducia aliis metuenda & prærupta evadere. Multa se non persuadere judici, sed auferre. Turrinus contra nihil probare, nisi tutum: non quia imbecillus erat, sed quia circumspectus. causas nemo proposuit diligentius, nemo respondit paratius: & pecuniam itaque & dignitatem, [22] quam primum in provincia Hispania habuit, eloquentiæ debuit. Natus quidem erat patre splendidissimo, avo D. Julii hospite: sed civili bello attenuatæ domus nobilis vires excitavit, & ita ad summam perduxit dignitatem, ut, si quid illi defuit, scias locum defuisse. Inde filius quoque ejus, id est, meus, (nunquam enim illum à vobis distinxi) habet in dicendo paternam diligentiam, quæ vires ex industria retundit. Hoc & in ipso genere vitæ sequitur; ad summa evasurus juvenis, nisi modicis contentus esset. ideo dignus est, cujus tam modestis cupiditatibus fortuna præstet fidem. Horum nomina non me à nimio favore, sed à certo posuisse judicio scietis, cum sententias eorum retulero, aut pares notissimum auctorum sententiis, aut præferendas.

CON-

22 *Quam primum in provincia Hispania habuit*] Quum tangerent viri docti hunc locum, mirum est non vidisse, *primam*, scribendum. Refertur ad *dignitatem*. Sic statim: *domus nobilis vires excitavit, & ita ad summam perduxit dignitatem, ut si quid illi defuit scias locum defuisse.* Quia nempe provinciales, non in urbe, honores adeptus est. *Gronovius.*

CONTROVERSIA XXX.

Lugens pauperis filius divitem ſequens.

Lex. Injuriarum ſit actio. *Thema. Quidam cum haberet filium, & divitem inimicum, occiſus, inſpoliatus inventus eſt. Adoleſcens ſordidatus divitem ſequebatur. Dives eduxit eum in jus, & poſtulavit, ſi quid ſuſpicaretur, accuſaret ſe. Pauper ait, Accuſabo, cum potero: & nihilominus ſordidatus divitem ſequebatur. Cum peteret honores dives, repulſus eſt. Accuſat injuriarum pauperem.*

PRO PAUPERE. *Vibii Galli.* Gratias diviti, quod quos odit, reos jam facere contentus eſt. interdiu publico nobis interdicitur: quærite quid nocte fiat. Non ambulabis, inquit, eadem via qua ego, non calcabis veſtigia mea, non offeres [1] delicatis oculis ſordidatam veſtem, non flebis invito me, non tacebis. perieramus, ſi hic magiſtratus eſſet. *Albutii Sili.* Quod ſordidatus fui, luctus eſt: quod flevi, pietas eſt: quod non accuſavi, timoris eſt: quod repulſus eſt, veſtrum eſt. Non taceam, qui adhuc vivo, quod tacui? Noſtis populi loquacis ſuſpiciones. Quare iſte honores illo vivo nunquam petiit? ego vero omnes quæſo, omnes ut me in inquiſitionem paternæ mortis adjuvent: & ad tua genua, dives, veniſſem, niſi timerem, ne invidiam tibi fieri diceres: & jam pridem hoc animo ſequor, occaſionem loquendi capto: nec mehercules poſſum dicere, inhumanitate tua fieri quod non audeo. ſed vitium me meum ſequitur. Taceo. utinam hoc vitium habuiſſet & pater. dum libere loquitur, multos offendit: neque te, puto, ſolum in civitate habuit inimicum. Ut iſte ait, cauſam meam populo probavi. *Julii Baſſi.* Quando autem iſtis divitibus non ſordidati ſumus? accuſa, inquit,

pauper

CONTROV. XXX. 1 *Delicatis oculis ſordidatam veſtem*] Scriptus, *ſordidam.* Melius. inde enim *ſordidati.* Et ſic epitoma. *Gronovius.*

2 Cum

pauper divitem, egens candidatum. ego accuſem? ambulare mihi meo arbitrio non licet. In jus vocavit. Accuſa, inquit: reum me perage: perora. quis accuſare ſic loquentem poteſt? Cur, inquit, me ſequeris? quaſi aliud iter pauperes, aliud divites habeant. *Ceſtii Pii.* Non eſſem reus, ſi accuſaſſem barba demiſſa. ſordidatus cum criminibus meis ad vos veni. Omnia licet fiant, non deſinam inquirere percuſſorem: & fortaſſe jam inveni. Quam ſubito pater meus in media civitate (Quid me intueris? quid obſervas? quid dicam?) ſubductus eſt. *Arellii Fuſci patris.* Incedere magno comitatu, ſplendido cultu, non eſt fortunæ meæ: iſta divites poſſunt: ſatis eſt, ſi vivimus. [2] Cum ſpoliatum cadaver non ſit, quis fuerit percuſſor, neſcio. quiſquis fuit, quaſi dives ſpolia contempſit. Quare, inquit, me ſequeris per publicum? facinus indignum commiſſum eſt: dives & pauper per eadem veſtigia inceſſimus. *Oſci.* Accuſa, inquit. ubi eſt qui primo cœperat? Vellem pater meus quoque à te non diſceſſiſſet. viveret. Quare, inquit, me reum non facis? quia accuſatorem me non times. [3] Mortuo patre meo. metuo enim, ne quis injuriam ſibi fieri putet, ſi dixero occiſum. Occiſus eſt pater meus? à quo? ſi permittis, neſcio. *Junii Gallionis.* Quid iſte accuſanti feciſſet, qui perſequitur tacentem? cur non agis? quia vis tecum agi. Numquid nunc tibi injuriam facio, ſordidatus? quod reo licet, lugenti non licet? Quid potui patri meo minus præſtare? in honorem ejus veſtem mutavi. *Fulvii Sparſi.* Sordidatus es, inquit, fles. hoc dicis; Pauperis occiſi filius pauper es. Pater meus in media civitate ſalvis legibus occiſus eſt. quis hoc ſine lacrimis narrare poſſit? non deponam has ſordes,

2 *Cum ſpoliatum cadaver non ſit*] Voſſianus & Cov. *cadaver meum inventum ſit.* Lege: *Cum inſpoliatum cadaver meum inventum ſit.* Nam patris interfecti corpus, affectus ergo, ſic appellare poſſe non abſurde videtur. *Gronov.*

3 *Mortuo patre meo*] Videtur connectendum cum membro præcedente: *quia accuſatorem me non times mortuo patre (timeo ne quis injuriam ſibi fieri putet, ſi dixero, occiſo).* Sic enim & volunt ſcripti. Infra enim: *Non ſolebat vivo illo provocare nos, ut reus fieret.* Idem.

4 *Cujus*

fordes, nisi invenero cui induam. Quis occidit patrem meum? nescio. nihil amplius testari possum quam hanc vocem meam; Adhuc nescio. Delibero interim, ut induam vestem quam patri meo reliquit percussor. Cur me sequeris? magistratus post terga sua non summovent. *Argentarii.* Non vis patrem meum fleam? lacessere nos ultro non solebat. *Clodii Turrini patris.* Quare, inquit, fordes sumpsisti? quid igitur? ne lugebo quidem quem vindicare non possum; nulli injuriam facio nisi patri, quem adhuc tacitus fleo. *Porcii Latronis.* [4] Cujus necessarius, ita crudeliter interempti patris dolor est. Nihil fortius est, quam quod gemit. Accusa, inquit, me. unde tam securus es? invenisse videris, quis alius occiderit. Non erat præda quam grassator sequeretur, sed erat virtus summa, firmissimum ignoti munimentum, contumax adversus fastidium divitiarum innocentia. Hæc ab inimico petita sunt spolia. Nescio, quomodo miserum esse interdum in miseria juvat, & plerumque omnis dolor per lacrimas effluit. Nimium funere nostro exultat. Non solebat vivo illo provocare nos ut reus fieret. Si quis omnium [5] mortalium miseriarum inter necessarias super occisum patrem lacrimas increditam adhuc inertiam miratus est, in hac indignitate præsentis periculi omnem suam ponat admirationem. Si pauper accusandi divitis animos non sumpsit, miramini? quia tacet, reus est. Per has lacrimas, per hunc squalorem, per hæc necessaria omnibus periclitantibus instrumenta, non invidiosum vestræ misericordiæ præmium petimus; ut absoluto sic esse tanquam reo liceat. Potens iste & gratiosus, &, quod ne ipse quidem negat, dives fuit, & qui nihil unquam sibi putaret timendum, etiam reo. Crescere deinde in dies odium

alterius

4 *Cujus necessarius*] Petreius, *cuivis.* Forte: *Cujus necessarius ita crudeliter interempti patris dolor est, ejus nihil fortius est quam quod gemit.* Neminem offendat, *Cujus dolor patris interempti:* sic enim Cicero, *Canum adulatio dominorum.* Gronovius.

5 *Mortalium miseriarum*] Ms. *miseria mihi inter.* Lego: *Si quis omnium mortalium miseri filii inter necessarias super occisum patrem lacrimas increditam adhuc inertiam miratus est,* &c. *Idem.*

6 *Inte:*

alterius impotentia, alterius libertate. Dives nihil aliud quam nos pauperes existimare, nos nihil aliud quam innocentes, inter quotidianas acies semper invicti. quis de nostra interim morte cogitaverit, nescio: quod dissimulari non potest, scio quis optaverit. Venit iste cum turba clientium & parasitorum, & adversus paupertatem totam regiam suam effundit. Cur me non accusas? non postulas? vix temperabat quin diceret: Quid ego in te accusatorem non audeam, qui occidendum eum curavi, qui tantum mecum litigaverat? Civitates plerumque finitimæ inter repentinam discordiam bello tument. [6] Inter civilia bella tantum in ultionem satis est, quantum quisque ad maledicendum occupavit. [7] M. Cicero qua violentia in absentiam Metelli strepit? M. Cato, Pulchro objiciente furtorum crimina, audivit. Quæ major indignitas esse potuit illius seculi, quam aut Pulcher accusator, aut reus Cato? In Cn. Pompeium, terra marique victorem, fuit qui carmen componeret, uno, ut ait, digito caput scalpentem. Fuit aliquis qui licentia carminis tres auratos currus contemneret. M. Bruti sacratissimam eloquentiam lacerat, cum quidam ejus civili sanguine non inquinatas solum manus, sed infectas ait: atque ille tamen, cum tres consulatus, ac tres triumphos scinderet, adeo non timuit, ne esset reus, ut etiam disertus esse curaverit. Solus hic est in vestra civitate innocentior Catone, nobilior Metello, fortior Pompeio.

D i-

6 *Inter civilia bella tantum in ultionem*] Utinam quidem! Sed nimis notum est civilia bella æque sanguine constare atque alia, & pro magnitudine urbium sæpe majore. Recte Cov. & Chartaceus: *certamina*; Nam hoc vocabulum etiam civilibus controversiis & persecutionibus in publica pace convenit. *Gronovius.*

7 *M. Cicero qua violentia*] Absit ut noster auctor fulmen illud dicendi strepere dixerit, aut Cicero in maximum & constantissimum virum unquam stylum suum strinxerit: qui vix octo annos natus erat, cum in exilium Marcellus pulsus est. quod satis ex Gellio cap. 28. lib. 15. & eodem Cicerone in orat. pro Sextio Balbo, & in Pisonem, clarum est. Locus igitur corruptus est. aliquando putavi legendum *Cn. Carbo*, quem ex historia constat suis seditiosis concionibus, ut absens Marcellus hostis judicaretur, effecisse. Sed quam longe à veteri scriptura? *N. Faber.*

 8 Sc-

DIVISIO. Latro sic divisit, An in re injuria sit. Nulla, inquit, injuria est. [8] Sordidatus sum, inquam: multi faciunt. Omnia injuriæ genera comprehensa sunt. pulsare non licet, convitium facere contra bonos mores non licet. Hoc loco *Scaurus* dixit: Nova formula injuriarum componitur, quod nihil contra bonos mores fecit. Etiam si in re injuria est, An, si non malo animo fecit, tutus sit. An malo animo faciat. Hoc *Latro* in duas quæstiones divisit. [9] An, si credidit, ab hoc ipso patrem suum occisum, & propter hoc secutus est, ignoscendum illi sit. Deinde, An credidit. *Gallio* illam primam fecit quæstionem; An, quod liceat cuiquam facere si faciat, injuria non teneatur. Licet, inquit, flere, licet ambulare qua velis, [10] sumere nihil, inquit, ut & alienum injuriarum facere. Sordidatus es, non queror: sed si sordes tuæ invidiam mihi concitant, queror.

Color. De colore quæsitum est. Quidam aperte invecti sunt in divitem: quidam ex toto nihil dixerunt: quidam secuti sunt mediam viam. Cum præter hæc nihil sit, *Latro* volebat videri invenisse quartum genus, ut hoc modo in divitem diceret: Tu quidem non fecisti, sed tamen ego habui causas propter quas possem decipi, & de te aliquid frustra suspicari; quia inimicus eras, quia inspoliatus pauper inven-

8 *Sordidatus sum, inquam*] Vereor ne hoc loco vera lectio exscribentes fugerit. Potius enim legendum videtur: *Sordidatus sum? injuriam nulli facio. Omnia injuriæ genera*, &c. Et ad finem sententiæ, post hæc: *convicium facere contra bonos mores non licet:* vel addendum, vel intelligendum est, *nulli sordidatum esse non licet:* quæ si non ad textus emendationem faciant, ad intelligentiam tamen conducunt. *Nic. Faber.*

9 *An si credidit, ob hoc ipsum*] Lego, *ab eo ipso patrem suum occisum*, id est à divite. *Idem.*

10 *Sumere nihil, inquit, ut & alium*] Non multum à vestigiis editæ lectionis & vitiatæ discedemus, propiusque à sana lectione fortasse stabimus, si legamus, *licet, inquit, flere, licet ambulare qua velis: sed nihil, inquit, licet in alienam injuriam facere:* quod & quæ sequuntur, verum probant. In edicto autem Prætoris cautum erat: *Ne quid infamandi causa fiat. Proinde*, addit Ulpianus lib. 77. ad edictum, *quodcumque quis fecerit, vel dixerit, ut alium infamet, erit actio injuriarum. Hæc autem fere sunt, quæ ad infamiam alicujus fiunt: ut puta, in invidiam alicujus veste lugubri utitur, aut squalida, aut si barbam demittat*, &c. *Idem.* Optime hic Faber: unam tantum voculam mutatam velim, *invidiam*, pro *injuriam*. hoc modo: *sed nihil, inquit, licet in alienam invidiam facere.* Gronovius.

[11] inventus eſt, & cetera. Hoc eſt autem medium illud genus, nec dimittendi divitem, nec accuſandi. Nam & dimittere non debet quem diſtulit: & accuſare ob hoc ipſum non debet, quia diſtulit. *Albutius* nihil dixit in divitem. Hoc colore declamavit: Committit injuriarum, inquit: [12] ſi quem non poſtulavit, accuſat. Quare, inquit, ſequeris me? ut aliquando mei miſerearis, ut deſinas affliɛtam domum perſequi, ut ſcias, me in hoc habitu accuſare non poſſe, ut concupiſcas gloriam vindicatæ mortis. Tu ſolus potes, ſi voles, invenire quis occiderit, tu accuſare. At me quidam propter hoc ſuſpectum habent. Potes diſcutere illam ſuſpicionem. quære, quis fecerit. Ut ſcias, inquit, te invidiam mihi facere: cum dixiſſem, Accuſa me: non negaſti te accuſaturum, ſed reſpondiſti, Accuſabo, cum potero. Ignoſce mihi, non magis adhuc quemquam accuſare poſſum, quam abſolvere. quæro quis fecerit. Hæc levia argumenta ſunt, hæc vana ſunt quæ alios tangunt: quod inimicus eſt, quod ille inſpoliatus inventus eſt, non eſt quare accuſem. eſt quare ſuſpicer. *Rufus Vibius* hoc colore poſuit: Sordidatus ſum, lugeo: ſequor te, ut tutior ſim: timeo neſcio quem, illum qui patrem meum occidit. ſcio me, quamdiu tecum ſum, perire non poſſe. Dum hunc colorem ſequitur *Murrhedius*, ineptiſſime dixit: Quare te ſequor? pater meus, quia ſolus inambulat, occiſus eſt. *Oſci* color non placuit Gallioni. Sequor, inquit, ut inveniam quis fecerit. hoc mecum cogito: Quiſquis eſt ille qui fecit, volet hoc inimico imputare, ad divitem veniet. Multo, inquit, hoc injurioſus eſt, ſi inquirendi cauſa facit, ſi non tantum in convitium, ſed periculum divitis ſequitur. *Gallio* ſubtiliter agendum putavit, & ad poſitionem controverſiæ

11 *Inventus eſt. Hoc eſt autem*] Auctior ſcriptus: *quia inimicus erat, quia inſpoliatus pauper inventus eſt, & cetera. Hoc autem.* Gronovius.

12 *Si quem non poſtulavit*] Veteres editiones legunt, *ſiquidem non poſtulavit*, cæteræ: *ſi qui non poſtulavit*: Neutram ſanam, ne hanc quidem Romanam arbitror. Quare locus aſteriſco notandus. N. *Faber.*

13 *Au-*

fiæ colorem actionis dirigendum, ut diceret: Suspicor à te patrem meum occisum. quis enim illum alius oderat magis? quis impotens alius est? vestem enim illius sine dubio nescio quis percussor non concupiscebat. Dicet aliquis: Quid ergo? si inimicus est, protinus interfector est? non: ideo non accuso. *Hispo Romanus* palam accusavit, & dixit: Non causam sibi deesse; sed vires. etiam hanc sententiam in prooemio, magno cum assensu hominum dixit: Eum accusatorem habeo, qui se reum non esse miratur. *Bassus Julius* in hac controversia dixit: Quare me sequeris per publicum? facinus indignum, Judices, factum est, pauper & dives eandem terram calcamus. Consectari autem solebat res sordidas, & inveniebat qui illas unice suspiceret. Memini, illum declamantem declarasse controversiam de lenone, qui decem juvenibus denuntiavit, ne in lupanar accederent, & foveam igne repletam terra superjecta obruit, in quam adolescentibus lapsis & consumptis accusatur reipublicæ læsæ. Apud illum declamantem Albutius fastidiosus [13] auditor, eos quibus invidere poterat, admirabatur. Hanc Bassi sententiam non mehercules referrem, si canem ad ostium alligasses. Idem Latronis illas sententias aiebat tumidas magis esse quam fortes. Summa hominum admiratione circumferebantur: Lugent argumenta patres, & ossa liberorum conjectura dividunt. & illam: [14] Producta sacer-

13 *Auditor eos quibus invidere poterat*] Hæc inter se parum conveniunt, fastidiosum esse, & eos quibus invidere possis, admirari: hoc bonitatis, illud morositatis & pene malignitatis est. Nimirum sic est instaurandus locus mire turbatus: *Apud illum declamantem Albutius, fastidiosus auditor eorum, quibus invidere poterat, admirabatur hanc Bassi sententiam: Non mehercules te ferrem, si canem ad ostium alligasses.* Cujus partem vidit Gruterus. Significat, ne ferendum quidem, ostiario cane arceri adventores à lupanari. *Gronovius.*

14 *Producta sacerdos tuam*] Scripti: *sacerdote statuam.* Gruteri amicus: *Producta sacerdos statua est.* Sed nec statuæ huc nec sacerdotes pertinent: quorum hi ex corruptis literis, illæ ex supplemento librariorum exstitere: nam ex *tuam*, quod fuit in aliquo antiquissimo, pro *viam*, alius *tuam*, alius *statuam* fecit. At Latro dixerat: *Perductor accendit viam.* Noti *perductores* ex Plauto. Cicerone, Asconio, à lenonibus tunica tantum distantes. *Accendere viam* acute dixit, qui igne obstruit. *Idem.*

15 Lu-

sacerdos tuam. & illam: Super cineres liberorum nostrorum [15] lupanar de * quantum est. Ipse utique laudabat: itaque docuerat. Nam in hac ipsa controversia ne Bassus quidem videbatur aliquid dixisse sordidius. dixit ipse: Itane peribunt decem juvenes propter dipondios tuos? *Euctemon* à filii parte, cum patrem suum narrasset solum sine comite oppressum & occisum, dixit: Διὰ τοῦτο ἀσφαλέστατόν ἐστι [16] μετὰ πλουσίων περιπατεῖν. & idem: Διὰ τί σιγῶ; ὁ πατήρ μου λέγων ἀπέθανεν. *Hermagoras* dixit: κλίσωμεν ἰδίᾳ, ὦ πένητες, πάλιν· οἱ δὲ πλούσιοι τὴν αὐτῶν. Illud in narratione: ὑπὸ τίνος ἀνῃρέθη, οὐκ οἶδα. Ἔχει ἐχθροὺς φύσει τά τε αἴρουσα γῆς; * καὶ ἢ τὸ ῥεῖν ὕδωρ γένηται. * al. v. c. καὶ ἡ ῥεῖν δυναμένη. *Artemon* dixit: ὅταν εὕρω τὸν φονέα, τότε ἐπιγράψομαι. καὶ ποῦ δεῖ ἂν εὕρω πένητα.

CONTROVERSIA XXXI.

Vir fortis, non cedens forti patri.

Lex. Vir fortis, quod primum volet, optet. Plures judicio contendant. *Thema. Pater & filius fortiter fecerunt. Petit pater à filio, ut sibi cederet. ille non vult. judicio contendit. vicit patrem. petit pro præmio statuam patri. pater ipsum abdicat.*

JUNII GALLIONIS. Quem optem hujus judicii eventum nescio, cum crimen meum sit, vicisse. Videtis, quemadmodum in hoc quoque judicio opera sua jactat: & miratur quisquam, si hoc patre natus, gloriæ cupidior.

15 *Lupanar de quantum est*] Fortasse, *Lupanar esse quantum est?* Cetera depono. N. *Faber.* Fortasse, inquit Faber, *lupanar esse quantum est.* Petreius, *dejectum est.* Schottus, nec videre se quicquam: nec judicare rem tanti, in qua desudet, fatetur. Forte sapientius. Tamen cogitare possis, vel esse legendum, *adæquandum est*: ut velit solo æquari lupanar, tanquam inferias quasdam, exustis: vel, *adeundum*, aut *accedendum est*: quia ante limen ponitur foveam esse factam. *Gronovius.*

16 *Μετὰ πλουσίων περιπατεῖν*] Schottus: *cum divitibus ambulare.* Immo, *post vel secundum divitem.* Thema; *sordidatus divitem sequebatur.* Idem.

pidior eſt ? Faciles habetis partes, viros fortes jungite. Diſſidemus, quia nimium ſimiles ſumus. Cum exiremus in aciem, aiebat: Si adoleſcens eſſem, nemo pugnaret fortius. majorum quoque ſuorum virtutes referebat, ſed omnibus ſe præferebat. Cum ad ætatem tuam pervenero, non contendam cum ullo, quamvis ſi exemplum tuum ſequi voluero, etiam cum filio contendam. Quia patriæ judicium habeo, patris perdidi. Dicam abdicanti: Non luxuriabor, non amabo, hanc emendationem criminum meorum non poſſum promittere. ego vero pugnabo & fortiter, & fortiſſime. Vidi patrem jam ſenem loricam induentem, multum eſt, pugnare cum exemplo. Judicium vocatur, quo pater & filius ſpolia contulimus. Ecce amitto: ego tibi cedere poſſum, ſeni non poſſum. Quod contendi, legis: quod vici, judicium: quod pugnavi, patris eſt. volui cedere: concurrerunt juvenes, ætatis cauſa agebatur. Vici non filius patrem, ſed juvenis ſenem. Ego vici, ſed omnes patri gratulati ſunt. parui adoleſcens, magnis exemplis deceptus ſum, dum cogito mecum Horatium Etruſcas acies corpore ſuo ſummoventem, & Mucium in hoſtilia arma ruentem; & dum te, Deci, cogito, qui & ipſe noluiſti patri cedere. Tranſibo in ſubſellia tua, complectar invitum. licet repugnes, fortior ſum. *Fulvii Sparſi.* Neceſſe fuit mihi, fortiter militare: pugnandum habebam non imperatori tantum, ſed patri. Si tu viciſſes, diceretur: Patri ceſſit: abdicationem enim timuit. Solebas enim ſemper optare, ut contingeret tibi habere filium meliorem. Judicium vocas duplicem domus noſtræ triumphum ? *Clodii Turrini.* Tu Mucio diceres, Non eſt quod oſtendas iſtam manum ? Tu Scipioni poſt deletam Carthaginem, Tace ? Loquax eſt virtus, nec oſtendit ſe tantum, ſed ingerit. Aiunt etiam nunc quidam, Pater ceſſit filio, & in hoc abdicat, ut verum videatur fuiſſe certamen. Opta, pater, ut à nepote vincaris. Poſtea, inquit, fortiter pugnare poteris. unde ſcio ? vulneribus me ſenem feci. Quis te felicior ? tu omnes viciſti, te filius.

Quanto

Quanto honestius modo pater & filius inter se contenderant, honestiorem facturus victum uter vicisset. Dubito quid faciam. tace? sed silentium videtur confessio. Narrem virtutes meas? sed illud quoque novum accidit mihi, quod uni abdicato meas narrare non concessit. Processi in aciem coram patre. Fortiter, inquit, pugna. Turpe est adolescenti, vinci à sene. Avidus sum gloriæ: hoc si vitium est, paternum est. fortis sum: numquid improbas, pater? aut jam abdicabis, si viro fortissimo sum fortior? dicam tamen audacter. Fortissimus sum, nec timeo in ea civitate hoc crimen, in qua fortes etiam senes novimus. *Julii Bassi.* Ad te quoque ignominiæ meæ pars redundat. Pudeat te, pater, si à filio abdicando victus es. *Arellii Fusci.* Ignosce, juvenis erravi: ambitiosus non ero, cum senex fuero. *Gabii Silonis.* Utrùm putas vicisse? ego præmium tantum habeo, tu & præmium, & virum fortem. Permittente lege fecit, immo in eadem re & habet legem, & timet.

DIVISIO. *** [1] Contra ait: Si quid fecit quod non licet, lex vindicabit: sed quicquid licet, non oportet. Pater non queritur de scelere filii, sed de officio. Deinde utatur quisque sua lege. tibi illud licuit, & mihi hoc licet. abdicare liberos liceat. est aliqua lex, quæ filio patrem præferat? Si potest abdicari, etiam propter id, quod lege permittente fecit. An abdicari etiam propter hoc non possit, quod præmium accepit. Non potest, inquit, in ea re privatim puniri, in qua publice honoratur. Eidem rei non potest præmium dari, & nota denuntiari. Cetera jura, puto, paterno imperio subjecta esse: hoc jus majus est ceteris, quod victoria de summa virtute quæritur. Non potes propter hanc legem filium abdicare, propter quam à filio victus es. Si potest abdicare, An debeat. hoc divisit; An, etiam si non debeat cum patre contendere, ignoscendum

CONTROV. XXXI. 1 *Contra ait*] Hæc sunt ex divisione, cujus principium intercidisse patet: quæ paulo infra male in cæteris editionibus distincta est. *N. Faber.*

dum tamen sit, si adolescens gloriæ cupiditate lapsus est. Deinde, An contendere debuerit. Tum, inquit, & honestum certamen erat, & tutum. Quid enim est gloriosius quam aut virum fortem vincere, aut vinci à filio? si non debuisset contendere, non vicisset. Et potuit fieri, ut, si hic tibi cessisset, alius quis ad certamen procederet; qui nunc non processit, quia sciebat nihil sibi profuturum, si te vicisset, cum deberet à filio tuo vinci: nulla laus tua fuisset. apparuisset enim illam victoriam non viri fortis fuisse, sed patris. silentio virtutes nostræ transissent; nunc illustratus es, dum conferuntur. *Turrinus* hoc loco belle dixit: Plures tibi invidere cœperunt, postquam victus es. Itaque novi generis res accidit. filius vicerat. omnes aiebant; O felicem patrem. Novissimam fecit quæstionem, An, etiam si quid judicio peccavit, præmio emendaverit. Hoc loco dixit *Gallio* illam sententiam, quæ valde excepta est; Cum diu deprecatus esset, ait, si nihil profecero, quid me facturum putas? ad templum iturum aut ad deos supplicem? ad tuas statuas confugiam. *Silo Pompeius* tentavit & in hac controversia illam quæstionem, quam in omnibus virorum fortium abdicationibus putabat esse tenendam, An vir fortis abdicari possit, aiebat in nulla magis controversia illam posse tractari. Non potes, inquit, eum abdicare, qui te potest vincere. Miraris, si patria lege subducitur, qua & comparatur & præfertur?

Color. [2] Colorem pro adolescente *Gallio* illum dixit; Meæ, inquit juvenis, ætatis causa agi videbatur, [3] cum dubitaret,

2 *Colorem pro adolescente Gallio illum dixit*] Repone ex scripto: *illum induxit.* Et hoc & *introducendi* verbo sæpe in ea re utitur. Continenter lege: *Mihi, inquit juvenis, ætatis causa agi videbatur.* Gronovius.

3 *Cum dubitaret exaudisse quendam dicentem*] Veteres editiones, *cum dubitaret ex ordine suo quem dicentem*, &c. N. Faber. Notat Faber, in vett. esse, *ex ordine suo quem dicentem.* Neque aliter Schottus ex codice antiquo, sed pro *suo* infert *scio e* & inde ita conjectat: *Cum dubitarem, ex ordine scio aliquem dicere.* Quis vero ille ex ordine, si tamen reliquus sermo Latinus est? Petreius: *Cum dubitaret, induxit ex ordine suo quendam.* Nobis videtur: *Cum dubitaret, ex ordine suo quendam dixisse? nihil agis.* Ex persona rhetoris de filio

bitaret, exaudisse quendam dicentem: Nihil agis; ego tibi cedo, illi non cedo. *Cestius* hoc colore usus est, putasse se, ipsi patri honestius hoc esse, certe domui, laudes utriusque in foro inspici. *Montanus Votienus* ait; Cognovi non quid imperares, sed quid præcepisses: dixeras semper, cum me hortareris ad gloriam, ut nulli cederem. Invidiosa omnibus in illo judicio fortuna tua videbatur, cum quæreretur, utrum pugnasses felicius, an genuisses. Non est quod putes me visum illis fortiorem; decepti sunt, pater; judicaverunt non quod erat, sed quod te malle crediderunt. *Argentarius* ait: [4] Occasionem beneficii quæstu non concupivi accipere; præmium habet alter, alter percipit. *Fuscus Arellius pater* ait; Si navigare imperasses, per hibernos fluctus egissem ratem; si peregrinari, nihil fuisset, jubente te, durum. hanc rem imperabas difficilem forti viro, vinci. *Blandus* hoc colore narravit: Pater mihi objecit, quod illi una re non cesserim. Ego multiplicabo crimina mea. Nunquam illi, quotiens recte faciendum fuit, cessi: semper volui videri frugalior, videri volui laboriosior. nam cum ad vires ventum erat, etiam ipse cedebat: non ego illum vincebam, sed ætas. *Turrinus* hoc colore usus est: Volui, inquit, cedere, sed erant qui dicerent, non licere. hoc enim modo legem saluberrimam tolli. Disputari contra præmium patris videbantur, & dicturi: Non licet inter se cedere fortibus. non ipsorum tantum causa agitur, sed publica. omnium interest scire, quis sit fortissimus. His vocibus hominum missus sum ad id certamen, in quo ad istum utraque pertineret victoria. Quid putatis me dicturum? fortiorem me visum? falsum est. cum hoc quoque, quod ego fortis eram, istius esset. Quid ergo? quare vicerim, quæritis? Visum est

pro ipso. Nam quam notat Faber, etiam nobis in scripto visa est. *Ex ordine suo*, puta junioribus. *Gronovius.*

4 *Occasionem beneficii quæstu non concupivi*] Quid si scribatur, *occasionem beneficii quæsii. Non concupivi accipere præmium, habet alter*, &c. Et sane speciosus est ille filii color, quo dicit ideo patri cedere noluisse ancipitem palmam, ut cum sibi adjudicata esset, certam & propriam cedendo, liberalius cum eo ageret. *N. Faber.*

5 *Ex-*

eſt ad ruborem totius juventutis pertinere, neminem pugnaſſe fortius, quam ſenem. Et cum dixiſſet, ſe præmia in patrem contuliſſe: dixit, Vici te, pater: ſed nempe vici tibi. *Albutius* hoc colore narravit: Noluit, inquit, videri per colluſionem patri titulum fortiſſimi viri contigiſſe. Non ceſſi ante judicium, ut in judicio cederem: & feci. Nihil aliud quam laudavi patrem, virtutes ejus retuli: viſus ſum propter hoc ipſum præmio dignus. *Silo Gabius* ait: Solebas mihi, pater, inter dignorum virorum exempla narrare quædam etiam domeſtica. aiebas autem: Patrem fortem virum habuiſti. vide ut tu ſis fortior. proceſſi tecum in aciem, nec illinc inulti redimus. omnis gloria in una domo erat. Jubebat reſp. fortes viros recognoſcere. O quantam ego cupiditatem gloriæ in patre meo vidi, quam juvenilem! Contendere me vetabat imperio, jubebat exemplo. Ventum eſt in judicium: omnium quas ego novi, res invidioſiſſima quærebatur de patre meo, utrum fortior eſſet, an felicior. *Oſcus* hoc colore narravit. Erant qui accederent, & dicerent: Roga patrem tuum, cedat tibi. non eſt utile reipublicæ hoſtium [5] excitare animos. excitabuntur, ſi ſcierint, neminem in hac civitate eſſe fortiorem quam ſenem. illi me coëgerunt, quaſi tunc quoque aliquid præſtiturus eſſem reipublicæ, venire in judicium: in quo quid habet? ego ſum judicatus junior. *Dento* dixit: Timeo ne ob hoc ipſum patri vilior fiam: ego ſciam an uſquam glorioſus ſit. *Triarius* hoc colore uſus eſt: In judicio volui tibi cedere, ut non imperaſſe videreris, ſed viciſſe. & ceſſi. defunctorie cauſam meam [6] egiſſem? notum ſit illum cedere, quia parum eſt illi, non putabat. *Nicetes* in hac controverſia dixit: [7] Εἰ ὁ πάππος ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδοθεὶς, ΗΜΕΙΣ ἡμῖν παρέ-

5 *Excitare animos*] Lege: *excitari.* Gronovius.

6 *Egiſſem? notum ſit illum*] Olim edebatur: *egi: ſed notum ſit.* Pal. ms. *egiſſet notum ſit.* Lege: *defunctorie cauſam meam egi: ſed natum ſibi cedere, velle illum patrem nemo putabat.* Idem.

7 Εἰ ὁ πάππος ὑπὸ τῆς φύσεως] *An avus ille a natura datus nobis adfuerit, in eo, quod tunc inſtitutum eſt, judicio, explicat* Schottus. Lege: ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδοθεὶς ἡμῖν παρέστη τῷ τότε δικαστηρίῳ.

στι τῷ τότε δικαστηρίῳ, οὐκ ἂν εἶπεν· τίς νύ μοι ἡμέρη ἥδε, θεοὶ φίλοι; νὴ Δία μάλα χαίρων· οἵ τ' ἀρετῆς πέρι δῆριν ἔχουσιν, εἶπον, μῶν ὅδε πατρὸς ἀμείνων; *Scaurus* hunc ſenſum aliter dixit: O ſi avus meus intereſſet judicio, quam libenter ſpectaret & diſcordiam noſtram! Clamaſſet mihi: Non eſt quod cedas, ipſe mihi nunquam ceſſit. *Labienus* partem patris declamavit, & dixit quod etiam deſertoribus licet, Nolo habitare cum adverſario meo, non capit idem contubernium fortem virum & victum. Statuam, inquit, tibi poſui. imo ne poſſem unquam me victum obliviſci, ignominiam meam in æs incidiſti.

CONTROVERSIA XXXII.

Demens, quod mori coëgerit filiam.

Lex. Dementiæ ſit actio. *Thema. Bello civili quædam virum ſecuta eſt, cum in diverſa parte haberet patrem, & fratrem. victis partibus ſuis, & occiſo marito, venit ad patrem. non recepta in domum, dixit, Quemadmodum tibi vis ſatisfaciam? Ille reſpondit: Morere. Suſpendit ſe ante januam ejus. Accuſatur pater à filio dementiæ.*

CONTRA PATREM. *Porcii Latronis.* Sic ſibi ſatisfieri ne victor quidem voluit: excuſavit victos, qui reſtituit. Quoniam repoſcis vitam, quam dediſti, accipe. Nullum fuit in proſcriptione mulierculæ caput. *Oſci.* Inquinaſti filiæ ſanguine penates. quanquam quid loquor penates, tanquam in domo perierit? Allatum ad ſe Cæſar Pompeii caput flevit, & hoc illi propter filiam præſtitit. *Arellii Fuſci.* Quemadmodum tibi vis faciam ſatis? Hoc ipſo ſatisfeciſſe debuerat puella. Filiam habuit adeo piam & in maritum & in patrem, ut alterum uſque in mortem ſecuta ſit: alteri etiam per mortem ſatisfecerit. quam periculoſe eum offendo, [1] qui, ſimul iraſci cœpit, neſcit ignoſcere? *Clodii*

eius. Si avus à natura redditus nobis adeſſet in hoc judicio. Exiſtens ſcilicet ab inferis. *Gronovius.*

CONTROV. XXXII. 1 *Qui ſimul*]

Clodii Turrini patris. Morere. Quid aliud meruerat, si satisfacere nollet? Nisi occupasses, soror, fortasse pater tibi satisfecisset. Hoc certum habeo. unusquisque vestrum suadebat puellæ: Ad iratum patrem venis: in quas potes te compone blanditias: roga, deprecare: si nihil proficies, habes quemadmodum cogas: morituram te denuntia. Hoc quod ignovisti, victor, ad viros pertinet: illi tibi gratias agunt. nam fœminas, ne si irascereris quidem, proscripsisses. Quare secuta es virum? Adeo tibi vetera exempla exciderunt bonarum conjugum, quibus filiam solebas sanus hortari? Aliqua spiritum viri redemit suo: aliqua se supra ardentis rogum misit. impendisset se puella viro, nisi servasset patri. *Fulvii Sparsi.* Filia ante limen paternum in cruore suo volutatur. quid exhorruistis? paterna satisfactio est. Nostis domus nostræ legem: aut vincendum mihi, aut moriendum est. Qualis est ista satisfactio, qua filia exoratum patrem sibi non sentit? *Albutii Sili.* Utræ meliores partes essent, soli videbantur judicare dii posse. Si vis satisfacere mihi, morere. Quod ad me attinet, irascare malo. Si parricidium est, fuisse in diversis partibus, numquam defendisset apud Cæsarem Ligarium Cicero. Marce Tulli, quam leve judicasti crimen, de quo confessus es! Dona filiam, [2] si misericors es, deprecanti: si hostis, edicto: si pater, naturæ: si judex, causæ: si iratus es, fratri. *Buteonis.* Ante ipsum limen domus decessit, ne dubitari posset, utrum marito perisset, an patri. ubi studuisti? ubi audisti? nego te istuc in bello didicisse. *Marillii.* Meruerat, inquit, mori. etiamnum accusas? certe jam tibi satisfactum est. O novum monstrum! irato victore vivendum est: exorato patre moriendum est. *Passieni.* Utinam intervenissem, non satisfecisses sola patri. Furiosum te dicerem, si pro genero non rogasset. Secutus est gener diversas partes,

uxor

mul irasci cœpit] Petreio videbatur legendum: *cum semel irasci.* Oblitus erat *simul* esse simul atque. *Gronovius.*

2 *Si misericors es, deprecanti*] Vide an non cetera ostendant hic fuisse, *deprecationi*, ipsius nempe filiæ. *Idem.*

3 Nu

uxor ſuas. *Labieni.* Hoc, obſequio conſequatur denique, ut intra domum moriatur. M. Cato, quo viro nihil ſpecioſius civilis tempeſtas abſtulit, potuit beneficio Cæſaris vivere, ſicut Tullius, ſi voluiſſet. Optima civilis belli defenſio, oblivio eſt. *Muſæ.* Allato ad ſe capite Cn. Pompeii, Cæſar avertiſſe oculos dicitur: quod tu ne in morte filiæ quidem feciſti. *Cornelii Hiſpani.* Pervagata eſt illa crudelis belli fortuna omnem ordinem, & uſque ad ultimæ plebis ſupplicia deſcendit. nihil in civitate noſtra immune victoris iræ, præter fœminas, fuit. Hanc laudem miſeræ urbi ſervare licuit. At tu, pater, ut, victor inſanis. *Mentonis.* Semel repulſa, iterum redit: iterum repulſa, tertio rogat: non fatigatur, ſcit exorari etiam hoſteis. O te crudelem, niſi jam tibi & pro genero ſatisfactum eſt! Non ignoro, in quanto periculo ſim. neſcit placari iratus, nec etiam filiæ, ſi excanduit. *Triarii.* An non exorares victorem pro alio, pater? Morere, inquit. Illi quoque, quibus animadvertere in damnatos neceſſe eſt, non dicunt *Occide*, non *Morere:* ſed *Age lege:* crudelitatem imperii verbo mitiore ſubducunt.

Pars altera. *Turrinus Clodius* belle dixit: Nolite mirari ſi durioribus utar: non ſum proceſſurus ultra verba: minabor, deinde ignoſcam. fecit & victor.

DIVISIO. *Latro* uſus eſt in hac controverſia, illa vulgata quæſtione: An poſſit agi cum patre ob ullam aliam rem, quam ob dementiam. Impotens ſum, crudelis ſum, immitis, non tamen demens. Mores tuos patri debes approbare, [3] non patris exigere. Dic, Deſipis, nihil intelligis.

3 *Non patris regere*] Vetus liber: *non patri recedere.* Scripſerat forte: *non patris regere*, ut in epitoma, etiam ſcripta, reperi. Vel, ſi abſque negatione, *patri cedere.* Vulgatam tamen non damno. Hæc eſt annotatio Schotti. Vulgata illa fuerat: *non patris exigere.* Quæ profecto non tantum damnanda non eſt, ſed etiam ſumme defendenda. Habetque eamdem Voſſianus. *Exigere* verbum eſt interdum poteſtatis & præpoſitorum negotio, ut rite ac diligenter fiat. Suetonius, Tiberio, c. 19. *Diſciplinam acerrime exegit.* Tacitus, l. 11, de ſupplicio Meſſallinæ tribuno & centurionibus mandato: *cuſtos & exactor è libertis Euodus datus.* Contr. 25. *In ſocium noſtrum prætor populi Romani* ani-

gis. ego sanitatis meæ, si potuero, argumenta colligam: dicam in senatu non stulte sententiam. Quid tibi videor fecisse dementer? Partes male egi? damnare non potes patrem propter verba, immo propter verbum. Si damnari dementiæ aliquis pater, etiam non demens, ob aliquod improbandum factum potest, an hic possit. Hoc in duo divisit. An, etiam si hoc animo dixit, ut filiam mori vellet, damnandus tamen non sit. Hic accusatio filiæ, contrarias parteis à patre sequentis, cum illam ipsa natura publicis excepisset malis. Animadvertit Manlius in filium, & victorem: animadvertit Brutus in liberos non factos hosteis, sed futuros. vide an sub iis exemplis patri fortius tantum loqui liceat. Deinde, An non eo animo dixerit, ut eam mori vellet. Dixit, inquit, iratus, cum vellet castigare, non occidere. *Gallio* & illam quæstionem fecit, An non ob id puella perierit, quod pater illi tam dure responderit. Periit, inquit, propter desiderium viri: alioquin unius verbi amaritudinem morte pensasset? Immo mulier præceps, temeraria, [4] insano flagrans amore & attonito, quæ virum patre relicto secuta fuerat, res viri consecuta est. *Silo Pompeius* huic quæstioni præponebat illam, ex qua in hanc transitus sit, An, etiam si propter hoc verbum patris periit, damnari tamen pater non debeat. nec enim eventus imputari debet cujusque rei, sed consilium. Si post hoc verbum puella vixisset, numquid patrem dementiæ damnare posses? atqui hoc verbo si quid factum est, non à patre, sed à puella factum est. Non oportet autem illius temeritatem, dementiam videri patris. Post hanc quæstionem faciebat illam, An ob hoc perierit.

Color. Color à parte accusatoris simplex est: ait patrem durum

animadvertit, in privato, nocte, tumultuario tribunali. acrius fortasse, nec calceatus quidem, nisi, ut omnia spectaret meretrix, diligenter exegit. Sic *exigere mores* est, exactorem, arbitrum, magistrum morum vel esse vel se gerere. Pertinet huc quod Censores *sarta tecta exigere* dicebantur. *Gronovius.*

4 *Insano flagrans amore & attonito*] Lego, *attonita.* Idem.

5 Bone

durum fuisse, crudelem, [5] bono publico eum fuisse periturum. Dixit dure, inquit, eo vultu, ea affirmatione, ut videretur non jubere tantum, sed occidere. Hoc loco dixit *Turrinus Clodius*: Hoc post bellum, immo post edictum: & adjecit; Nunc intelligit resp., Imperator, quantum tibi debeat, cui sine sanguine satisfactum est. Omnes enim dixerunt, patre nolente illam nupsisse. *Gallio* dixit: Nondum mihi videbatur scire, quid meruisset. volui illam intelligere crimen suum. *Cestius* hoc loco: Contumaciter, inquit, rogavit, sic quomodo & periit: non vultu demisso, non summissioribus verbis, nondum tanquam victa: nihil agnovi filiæ, nihil victæ. Primum quare ad me non fratrem suum misit? an etiam fratri irascitur? *Argentarius*. Nos duces exoravimus, quorum liberi in diversis partibus fuerant. diximus: [6] Ignosce nobis severis esse, si licuerit esse securis. Quid peccavi, quod filiam ex hostium castris venientem non primo verbo recepi? *Turrinus Clodius* ait: Volui fratrem sorori dare beneficium. eo durius loquar, ut ille me pro sorore sua deprecetur. Primum quare me solum rogat, cum debeat duobus satisfacere? *Silo Gabius* dixit: Volui, inquam, mora torquere: sine, inquam, iterum ac tertio roget. Nec mitissimus quidem victor statim ignovit. *Labienus* ait: Non sum statim exoratus: & si vixisset, non essem fractus primus vocibus ejus: ne tertio quidem rogatus, aut quarto. At victor cito exoratus est. Noli mirari: facilius est ignoscere bello quam parricidio. *Hispanus* de morte ejus hoc dixit: Iterum illam nobis vir abduxit. *Albutius*, Tuto me, ait, putavi loqui fortius. non dubi-

5 *Bono publico eum fuisse periturum*] Itane filius de patre? Durissime illud quidem atque absurdissime. Sed scriptus ostendit aliter à Seneca fuisse scriptum. In eo est: *publico hunc eum fuisse partium dixit ducem, inquit*. Neque aliter Pal. & Veneta editio. Hinc ita restituimus: *Ait patrem durum fuisse, crudelem, bono publico non eum fuisse partium ducem*. Nimirum si fuisset, significat omnes victos fuisse perituros, nemini veniam aut receptum ad gratiain fuisse eventurum. Dein: *Dixit, inquit, eo vultu* &c. Hoc de verbo ad filiam, *morere*. Gronovius.

6 *Ignosce nobis severis esse*] Forte: *Ignosce: nocet severis esse, si licuerit esse securis*. Vel, *Non decet severos esse*. Idem.

 7 Quæ-

dubitavi enim, quin frater illi dicturus esset: Non est quod timeas, exorabitur; si difficilior erit, illum ego rogabo, & si rogasses, adolescens, fecissem. non magis tibi ego, quam sorori tuæ maritus? *Montanus Votienus* dixit: Non est quod putes illam cecidisse ira patris: cui vixerat, periit. illi se, cui addixit, impendit. Et eundem sensum in argumentis, cum dixit, non propter patrem illam periisse. Quid ergo? inquis. propter quem? Scis illam virum habuisse, pro quo mori posset. [7]

CONTROVERSIA XXXIII.

Debilitans expositos.

Lex. Reipub. læsæ sit actio. *Thema. Quidam expositos debilitabat, & debilitatos mendicare cogebat, ac mercedem exigebat ab eis. Reip. læsæ accusatur.*

CONTRA DEBILITANTEM EXPOSITOS. *Porcii Latronis.* Æstimate, quale sit scelus istius, quo factum est ne læsi patres liberos suos aut agnoscant, aut recipiant. etiam confessas injurias tacent. [1] Vectigalis istius crudelitas fuit, eo magis quod omnes præter istum misericordes sumus. Mendicares, nisi tot mendicos fecisses. Effecit scelestus iste, ut novo more nihil esset miserius expositis, quam tolli: parentibus, quam agnoscere. [2] *Cassii Severi.* [3] Huic cæci innitentes baculis vagantur, huic trunca brachia circumferuntur, huic convulsi pedum articuli sunt, &

7 Quædam deesse huic controversiæ, ex excerptis liquet, quibus hæc pro patre habentur, quæ hic non exstant, *Etiam morte patri quæsivit invidiam.* N. Faber.

CONTROV. XXXIII. 1 *Vectigalis istius crudelitas fuit*] Immo, *isti.* Cicero, lib. 3 in Verrem. *Ita civitas una sociorum duabus mulierculis vectigalis fuit.* Et sic Excerpta. *Gronovius.*

2 *Cestii Severi*] Legendum, *Cassii Severi.* Cestius enim non Severus, sed Pius dicebatur, ejusque sententiæ inferius habentur. *N. Faber.*

3 *Huic cæci innitentes baculis vagantur*] Lege: *Hi cæci innitentes baculis vagantur.* Id enim requirunt sequentia pronomina, non ad debilitantem, sed ad debilitatos referenda. *Gronovius.*

4 *Magis*

& torti tali; huic elisa crura, illius inviolatis pedibus cruribusque, femina contudit: aliter in quemque sæviens ossifragus iste, alterius brachia amputat, alterius enervat; alium distorquet, alium delumbat: alterius diminutas scapulas in deforme tuber extundit: & risum in crudelitate captat. Produc, agedum, familiam semivivam, tremulam, debilem, cæcam, mancam, famelicam: ostende nobis captivos tuos. Volo mehercules nosse illum specum tuum, illam humanarum calamitatum officinam, illud infantium spoliarium. Sua cuique calamitas tanquam ars assignatur. Huic recta membra sunt: & si nemo obstet naturæ, proceritas micabit. ita frangatur, ut humo se allevare non possit, sed pedum crurumque resolutis vertebris reptet: huic extirpentur radicitus. huic speciosa facies est. potest formosus mendicus esse. reliqua membra invalida sint, ut fortunæ iniquitas in beneficia sua sævientis [4] magis hominum animos pervellat. Sine satellitibus tyrannus calamitates humanas dispensat. *Vibii Galli.* Intuemini debilia infelicium membra, nescio qua tabe consumpta: illi præcisas manus, illi erutos oculos, illi contractos pedes. Quid exhorrescitis? sic iste miseretur. Tot membra franguntur, ut unum ventrem impleant: &, ô novum monstrum! integer alitur, debiles alunt. *Albutii Sili.* Periissent, inquit. ita non sic infelicius superfunt, quam perituri fuerant? Periissent, inquit. interroga patres, utrum maluerint. Eruantur, inquit, oculi illius, hujus præcidantur manus. Quanti ex his fortes viri? quanti tyrannicidæ? quanti futuri sacerdotes? Nec, puto, incredibile in hac fortuna loquor. certe ex hac turba origo Romanæ gentis apparuit. Egregius educator

4 *Magis hominum animos pervellat*] Aptius videtur Fabro *percellat*. Non mihi, qui recordor alterum esse interdum admonere alicujus rei, ut hic humanitatis ac misericordiæ. Seneca filius, de Benef. 5, 23. *quorumdam ad referendam gratiam fides non cessat, sed languet: hanc pervellamus.* Et inde sæpius eidem, *aurem pervellere*, ex Virgiliano: *Cynthius aurem Vellit & admonuit.* Valerius Maximus, lib. 1. cap. 5. *Consentaneo vocis jactu C. Cassii aurem fortuna pervellit.* Gronovius.

 5 *Puto,*

cator plus acceptum crudelitati, quam expensum misericordiæ refert. *Triarii.* Perissent, inquit. [5] Puto, experieris nos non esse crudeles, tamen nemo non nostrum, cum istis stipem porrigeret, mortem precatus est: Surge tu debilis; conatur, & corruit. Surge tu mute: sed quid excitaris? rogare non potes. Surge tu cæce: sed ad quorum eas genua, nescis. O te inter omnes debiles ante hoc judicium felicissimum, quod istum dominum non videbas: in hoc judicio infelicissimum, quod istum reum non vides. Expositos aluerunt etiam feræ, satis futuræ mites si præterissent. *Cornelii Hispani.* Ergo si illis temporibus iste carnifex apparuisset, conditorem suum Roma non haberet. Timeo ne hoc prosit reo, quod nemo ex his quemquam videri vult suum. *Julii Bassi.* Intuemini utramque partem, & ei succurrite, quæ miserabilior est. liceat videre mercenarios tuos. hic cæcus est, hic debilis, hic mutus. His tu mori non permittis? Vis in te judices more tuo misericordes sint, tuo exemplo? *Argentarii.* Quorum cum ubique audiantur preces, in sua tantum caussa cessant. Adjiciamus aliquid ad quæstum. deme huic oculos, illi manus. *Arellii Fusci patris.* Præcidatur, inquit, lingua. [6] genus est rogandi, rogare non posse. Miseremini horum omnium, Judices, quorum misereri etiam singulorum soletis. *Cestii Pii.* Ut hanc causam susciperem, ne ab eis quidem rogatus sum, pro quibus ago. quid enim miseri rogare sciunt, nisi stipem? quid infelix iste peccavit aliud, quam quod natus est? *Clodii Turrini patris.* Age si quis agnoverit suum, petes alimenta, tanquam alueris? non est quod timeas, nemo agnoscet. O mise-

5 *Puto, experieris*] Lego: *Puto, experiris nos non esse crudeles.* tum quod te tamdiu passi sumus, tum quia ne id quidem illis negavimus, quod tibi daturi erant, ut est in sententiis Turrini Clodii. *Gronovius.*

6 *Genus est rogandi, rogare non posse*] B. Hieronymus in Epistola ad Pammachiam super obitu Polinæ, multa ex hac Controversia imitatus, & mutuatus est. *Alius*, inquit, *tumenti aqualiculo mortem parturit; alius elinguis & mutus, & ne hoc quidem habens unde roget, magis rogat dum rogare non potest. hic debilitatus*, &c. *à parvo non sibi mendicat stipem*, &c. *N. Faber.*

7 Vis

miſerum, ſi quis alimenta ſuo dat! ô miſerum, ſi negat! Ita nos iſtis vindictam negaturos putas, quibus ne id quidem negamus, quod tibi daturi ſint? Et quod eſt indigniſſimum, crudelis cum ſit, miſericordia publica alitur. Venite, miſeri, & hodie primum vobis rogate. *Mentonis.* Errant miſeri circa parentum ſuorum domos: & fortaſſe aliquis à patre alimenta non impetrat. Nulli plus reddunt integra mancipia. Cur tu tam exiguum refers? [7] * via eſte quas poteras, ut non rogares, ut non acciperes. ſpiritum tibi non relinquerem, [8] niſi crudelior futurus eſſem tibi relinquendo. Tibi captura quotidiana non reſpondet. apparet te nondum hominibus ſatis miſerum videri. *Gabii Silonis.* Tu, inquit, in illa vicinia mendicabis, tu ad limen accedes; & crudelis, miſeris parentum domos demonſtrat. Hic non facile ſtipem impetrat? etiamnum aliquid illi detrahatur. *Junii Gallionis.* Serva oculos, ut videat quem roget; ſerva manus, ut habeat quibus ſtipem accipiat. Occurrunt nuptiis omina dira, fatis publicis auſpicia feralia. Feriatis maxime ac ſolennibus & hilaritati dicatis diebus ſemianimes iſti greges oberrant. à te fortaſſe aliquis acceptam ſtipem portat ad deos. *Fulvii Sparſi.* Scio, Judices, variis quemque cauſis ad accuſandum ſolere compelli. quoſdam ambitio gloriæ, quam ex damnato petierunt, provocavit; alios odia & ſimultates protraxerunt; non dubito, fuiſſe quoſdam qui præmium peterent; ego omnibus ceteros impellentibus cauſis vaco. Quæ enim gloria eſt in tam ſordido reo? quæ ſimultates, ut non eas quoque contraxiſſe pudeat? aut quod præmium, [9] cum iſtum alant ii, qui ſe alere non

7 *Vis eſte quas poterat*] Notat Gruterus in Curionia conjic.: *quia eſſe quoque poterat.* Schottus: *vitaſti, quos poteras:* vel, *via iſti, qua poteras:* vel, *deviaſti, quoad poteras.* In veteri libro ait fuiſſe: *vitus eſt quas potat.* Scribe: *vides, iſte qua portat?* Simulata verba mangonis iſtius ad aliquem ſuorum mendicorum, qui parum portabat. *Gronov.*

8 *Niſi crudelior futurus eſſem te relinquendo*] Fide ms. dele pronomen. Intelligitur enim *ſpiritum.* Occiderem te, inquit, & ſpiritum eriperem tibi, niſi gravior pœna eſſet, niſi gravius te punirem vitam talem relinquendo. *Idem.*

9 *Cum ſimulant ii, qui ſe alere non poſſunt?*] Recta hæc videtur lectio, ratio nem-

non possunt? Non is est qui rogare nesciat. etiam docere solet. Quos affectus vestros optare debeam, nescio; si misericordiæ propiores fueritis, crimina rei vobis ostendam si verum fuerit. At reum hunc nos publice pascimus. Exigitur à te talio, non habes totidem membra, quot debes. Lupà oblita feritatis, placidior, velut fœtibus suis præbuisse ubera fertur. Sic lupa venit ad infantes: expectemus hominem. Gratulor tibi, Roma, quod in conditores tuos homo non incidit. Ergo cum de publica misericordia cogitares, tam crudelis esse potuisti? Proxima, inquit, dic hic plurimum retulit? faciendus est huic similis alter. hic satis retulit, fiat & alius miser ad hoc exemplum. Ite nunc, inquit, & alimenta mihi quærite. Tu, inquit, qui oculos non habes, per oculos rogato. tu, inquit, qui manus perdidisti, per manus rogato. Tu per illa membra quæ trahis debilia; per ea quisque, quæ non habet, ambiat. O miseros qui sic rogant! miseriores, qui sic rogantur! Ecce, nescio quis, Meus, inquit, filius si viveret, huic fortassis similis esset. Num, inquit, ego meum transeo? Alius inquit: Potuit meus in eundem incidere dominum. quid si incidit? omnes omnibus conferunt, dum unusquisque timet, ne suo neget.

Pars altera. Arellii Fusci. Debilitasti, inquit. plus illis patres nocuerant.

DIVISIO. *Latro* sic divisit, An læsa sit resp. Primum quod reip. crimen constare oportet. deinde tunc reum quæri. [10] An læsa sit respubl. non solet argumentis probari. Manifesta statim reip. damna sunt, si muri diruti sunt, si

rionemque exprimit cur non possit videri contra legem Cinciam ad miserorum patrocinium accessisse: qui tamen excerpta collegit, videtur legisse, *Cum istum alunt, qui se alere non possunt.* Nic. Faber.

10 *An læsa sit Respubl. non solet argumentis*] Quinctilianus declam. 260. *Aliquis caput hominis perperam petit, ut terreat, ut occidat. Reip. læsa? Quædam sunt, judices, ad quorum pronunciationem oculi sufficiunt. Satis erit accusatori ostendere si quid hic læserit, aliqua operum publicorum incensa, eversa, corrupta navalia, & quæ vulgo male destructa sunt.* Ex quibus colligo hic legendum, *hoc damnum quod tu objicis, non videtur.* non autem *non videbat.* Idem.

11 *Non-*

ſi claſſis incenſa eſt, ſi exercitus amiſſus, ſi vectigalia deminuta. Hoc damnum, quod tu objicis, non videbat. Dic mihi, quando remp. læſit? cum unum expoſitum debilitavit? atqui etiam qui occidit unum, non tamen reip. læſæ tenetur reus, ſed cædis: etiam qui duos, etiam qui plures. Dic mihi, quis numerus efficiat, ut læſa videatur reſp. Duo debilitantur, [11] nondum reſp. Infantes perdidit, & infelices. Potuerunt, inquit, duces fieri. potuerunt etiam ſacrilegi eſſe & homicidæ: potuerunt & perire. Attamen crudelem rem facit & laniſta, nec damnatur reip. læſæ: & leno, qui cogit invitas pati ſtuprum, nec lædit remp. Ego nunc non laudari reum deſidero, ſed abſolvi. noceat hoc illi, cum honores petit. Poteſt aliquis & non eſſe homo honeſtus, & eſſe innocens reus. Deinde an, ſi læſa ſit reſp. ab hoc læſa ſit. Non à me, inquit, ſed à parentibus qui projecerunt. Hic crudelis, ut multum illis abſtulerit, vitam reddidit. Contra, ait: Illi ſingulos exponunt, tu omnes debilitas: illi ſpem, tu inſtrumenta vivendi detrahis. Deinde, An teneatur reip. læſæ, ſi fecit quod ei facere licet. Non potuit, inquit, ulla res lege damnari, quæ legi innititur. Si domum meam diruam, numquid dices me remp. lædere? Et poteras deſcribere, quam inhumanum ſit, illos parietes majorum, in noſtram uſque perductos memoriam, in hoſtilem modum dejici. Si in agris meis arbuſta ſuccidere velim, dices, An hoc licuerit facere. Licuit, inquam. Expoſiti, inquit, in nullo numero ſunt; ſervi ſunt; hoc legum latori viſum eſt. denique ſi non licet, habent legem talionis. agere ſinguli injuriarum poſſunt. Reipub. quidem læſæ non poteſt agi eorum nomine, qui extra rempub. ſunt. Non poteſt

11 *Nondum reſpublica. Infantes perdidit*] Eraſmus amplius: *juvenes, qui ſuccedere infantes.* Neque aliter Pal. & Voſſianus, niſi quod ſeparatim: *ſua de re.* Fortaſſe fuit: *nondum reſpublica. Juvenes, inquit, ſunt pars reipublicæ. Infantes perdidit & infelices.* Pars prior objectio eſt contra eum, qui debilitaverat, eo firmior, quod Romani quoque cives in ſeniores & juniores tributi. Altera eſt reſponſio: non fuere juvenes, ſed infantes & expóſiti. *Gronovius.*

12 *Rei-*

test pro omnibus agi, pro quibus singulis non potest. Scio, quosdam putare quæstionem esse, An possit à privato homine lædi respubl. *Sparsum* certe ita declamare memini. Quod si quisquam recipit, & illam recipiet; An à muliere possit, an à sene, an à paupere possit; quorum nihil unquam quæritur. Sed dici tamen solet, quomodo. cum illa quæstio tractatur, An respub. læsa sit, totiens reus in argumenta non læsæ [12] reipublicæ non dicit; ne potuit quidem lædi à privato, à paupere, ab ægro, ab infante. *Gallio* fecit illam quæstionem, An in expositis lædi possit respublica. Non potest, inquit, An lædi possit in aliqua sui parte. hæc nulla reipub. pars est. non in censu illos invenies, non in testamentis. Sed hæc quoque in illam incurrit, An resp. læsa sit. dicitur enim; Ne lædi quidem potuit in eis, quos non habebat.

Color. Pro illo, qui debilitat expositos, pauci admodum dixerunt. Dixit *Gallio*, & hoc colore usus est: Egentem hominem, & qui ne se quidem alere, nedum alios posset, sustulisse eos, qui jam relicti sine spe vix spiritum traherent: quibus non injuria fieret, si aliquid detraheretur: sed beneficio cederet, si vita servaretur. Faciant invidiam, alicui oculos deesse, alicui manus. dicant illos per hunc tam misere vivere, dum fateantur per hunc vivere. *Gallio* illud quoque in argumentis tentavit: Adeo, inquit, hæc res non nocuit reipub. ut possit videri etiam profuisse. Pauciores erunt, qui exponent filios. *Turrinus Clodius* hoc colore usus est: Multos patres exponere solitos inutiles partus. Nascuntur, inquit, quidam statim aliqua parte corporis mutilati, infirmi, & in nullam spem idonei: quos parentes sui projiciunt magis, quam exponunt: aliqui etiam vernulas, aut omine

12 *Reipublica non dicit*] Negationem nec Erasmus nec Pal. nec Vossianus agnoscunt. Et recidatur. Sed & cetera interpunguntur male. Lege: *an à paupere possit. Quorum nihil unquam quæritur, sed tamen dici solet. Quomodo, cum illa quæstio tractatur, an respublica læsa sit, toties reus in argumenta non læsæ reipublicæ dicit: ne potuit quidem lædi, &c. Idem.*

13 Ad

omine infausto editos, aut corpore invalidos abjiciunt. Ex his aliquos hic sustulit, & eas partes, quæ cuique possent miserabiliores esse, miseratus abstulit: stipem rogant, & unius misericordia vivunt, omnium aluntur. At res fœda est, mendicos habere, à mendicis ali, inter debiles versari. Age non pudet vos ex hoc producere contubernio reum, à quo dicatis læsam rempublicam? Et sic descendit ad argumenta, ut diceret: Quomodo hic potuit lædere? *Silo Pompeius* illo colore usus est: Misericordem hunc fuisse, voluisse vitam dare. sed non potuisse alere: itaque eo compulsum, ut unusquisque aliquam partem corporis pro toto dependeret. *Labienus* tam diserte declamavit partem ejus, qui debilitabat expositos, quam nemo alteram partem: cum illam omnes disertissimi viri vel ad experimenta suarum virium dixerint. Illum autem locum vehementissime dixit. Vacare homines huic cogitationi, ut curent, quid homo mendicus inter mendicos faciat? Principes, inquit, viri contra naturam divitias suas exercent: excisorum greges habent, exoletos suos, ut [13] ad longiorem patientiam impudicitiæ idonei sint, amputant. & quia ipsos pudet viros esse, id agunt, ut quam pauci viri sint. His nemo succurrit delicatis & formosis debilibus. Curatis, quis ex solitudine infantes auferat, perituros nisi auferantur. non curatis, quod isti beati solitudines suas ingenuorum ergastulis excolunt: non curatis, quod juvenum miserorum simplicitatem circumveniunt, & speciosissimum quemque, maxime ido-

13 *Ad longiorem patientiam impudicitiæ idonei sint.*] Vereor ne illud vocabulum *impudicitiæ* glossema sit. patientiæ enim vocabulum in obscœnis est apud auctores, impudicitiamque præcipue in maribus denotat. Petronius, *Ephebus*, inquit, *plena maturitatis & annis ad patiendum gestientibus.* Et alibi, *accessi tentaturus an pateretur injuriam.* & L. Seneca 16. cap. lib. 1. Natural. Quæstionum: *Est aliqua etiam prostitutis modestia: & illa corpora publico objecta ludibrio aliquid quo infelix patientia lateat, obtrudunt.* Sic cap. 13. de beata vita *impudicitiæ* vocabulum ex glossemate, *patientiæ* voce exclusa, in textum irrepsit, ut, Deo juvante, in prætermissis ad eum auctorem dicemus. Porro B. Hieronymus primo in Jovinianum ad hunc locum respexisse videtur, cum in longam securamque libidinem exsectum spadonem dixit. *N. Faber.*

14 *In*

idoneum castris, [14] in ludum conjiciunt. In mentem vobis venit misereri horum, quod membra non habeant? quid illorum, quod frustra habent? Hoc genere insectatus seculi vitia, egregia figura; inquinatum & infamem reum, majorum criminum impunitate defendit. Celebris hæc apud Græcos controversia est. Multa ab aliis pulchre dicta sunt, à quibus non abstinuerunt nostri manus: multa corrupte, quibus non cesserunt. *Nicetes* dixit: Τί κάκιον; καὶ τούτους τροφὰς αἰτεῖς, οὓς μὴ τρέφειν, ἀσεβές ἐστιν. Hunc dixit sensum *P. Asprenas*, eodem modo, uno verbo propiore usus: Hunc alunt, qui alimenta poscunt, quibus crudelis est qui negat. Circa hunc sensum est & ille à *Quinctiliano* dictus: Nescio utrumne vos [15] miserabiliores dicant, quod alimenta accipitis, an quod huic datis. Accipitis enim, quia debiles estis. ei datis per quem debiles estis. *Addeus* rhetor: Κλαίουσαι μητέρες ἠρώτιζον, εἰ μὲν ἐμὸς λέγουσαι, τὸ ἐμόν. εἰ δὲ ἀλλότριος, καὶ τὸ ἐμὸν ἄλλοι. Hunc sensum quidam Latini dixerunt: sed sic, ut putem illos non mutuatos hanc sententiam, sed imitatos. *Blandus* dixit: Porrigit aliqua mendico rogata stipem. Utique si peperit, exposuit. ô quam misera cogitatio porrigentis est! hic fortasse meus est. *Oscus* dixit: Qui jam porrexit plurimis stipem, suo negat. *Arellius Fuscus* dixit. Alit rogata filium mater: misera, si scit suum esse: misera, si nescit. *Artemon* dixit: Τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐρωτᾶν δεῖ γ' ἕως πλέπῃ· ἀλλ' ἡμέτερα ἀνάπηρα τρέφει. Hanc sententiam *Latro Porcius* virilius dixit, qui non potest furto suspectus esse. Græcos enim & contemnebat & ignorabat cum descripsisset debiles artus omnium, & alios incursantes, alios repentes, adjecit; Prô dii boni! ab his aliquis alitur integer? Damas Scomber dixit; Πάλαι μὲν ἐκθέτους κίνδυνος ἦν τὸ ῥιφῆναι, νῦν δὲ τὸ τραφῆναι. Hunc sensum *Cestius* transtulit. Effecisti, inquit, ut majus periculum esset educari,

quam

14 *In ludum conjiciunt*] Epit. detrudunt. N. Faber.

15 *Miserabiliores dicant*] Fortasse, *dicam*. Idem.

16 *Osten-*

quam exponi. *Fuscus Arellius* aliter dixit; Illa adhuc in miseræ ſortis infantia timebantur, feræ, ſerpenteſque, & inimicus teneris artubus rigor & inopia; inter expoſitorum pericula non numerabamus educatorem. *Glycon* corruptam dixit ſententiam: Κρουσάτω τις τὴν θύραν. τῶν ἐχόντων τι προσαγάγοι τις. Et illam; Ἄγε, σὺ δὲ κλαῖε, σὺ δὲ θρήνει. ὢ κακῶν ἀσυμφώνων! Sed noſtri quoque bene inſanierunt. *Murrhedius* dixit: Producitur miſerorum longus ordo, major pars ſe ſine ſe trahit. *Licinius Nepos*: Ut ſolvendo ſis in pœnas, quotiens tibi renaſcendum eſt? Illud *Sparſus* dixit, quod non corruptum tantum, ſed contrarium dicebat eſſe Montanus: Solus plura habes membra quam tot hominibus reliquiſti. Ita enim hic poteſt videri læſiſſe rempublicam, ſi multi ſunt debilitati. Apparet autem non multos eſſe, ſi plura habet membra, quam debilitatis reliquit. Et illud æque ab illo aiebat corrupte dictum: Prô dii! erunt plures mendici, quam membra. Græcas ſententias in hoc refero, ut poſſitis æſtimare, primum quam facilis Græcæ eloquentiæ in Latinum tranſitus ſit; & quam omne, quod bene poteſt dici, commune omnibus gentibus ſit: deinde ut ingenia ingeniis conferatis, & cogitetis Latinam linguam facultatis non minus habere, licentiæ minus. *Labieni* ſententiam ſeparavi, quia locuti de illa homines erant. Sed ubi quotidianum diurnum & mendicantium quæſtus recognoſcit, tu hodie minus attuliſti. cedo lora. gaudeo me non omnes emancaſſe. Quid fles? quid rogas? plus retuliſſes, ſi ſic rogaſſes. Dixerat & illam ſententiam: Date miſeris, quod unum percipere gaudium poſſunt. Aliquis ex illis damnatum iſtum videat, aliquis audiat. αὐτὴ μόνη, *Glycon* dixit, τοῖς ταλαιπώροις χαρὰ καταλέλειπται. *Vinicius* ſummus amator Ovidii, hunc, aiebat, ſenſum diſertiſſime apud Naſonem Ovidium eſſe poſitum, quem ad fingendas ſimiles ſententias aiebat eſſe memoria tenendum. Occiſo Achille hoc epiphonema apponit;

Quod

Quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit.

Cassius Severus dixerat: Ostende nobis captivos. *Julius Bassus* dixerat: [16] Ostende nobis merendarios tuos. *Labienus* commodius videbatur dixisse: Ostende nobis alumnos tuos. *P. Asprenas* dixit, cum induxisset stipem porrigentem mendico, O infelicem patrem! & hoc qui dicit, fortasse pater est.

CONTROVERSIA XXXIV.

Parrhasii Prometheus.

Lex. Læsæ Reip. sit actio. *Thema. Parrhasius pictor Atheniensis, cum Philippus captivos Olynthios venderet, emit unum ex his senem. perduxit Athenas. torsit; & ad exemplar ejus pinxit Promethea. Olynthius in tormentis perit. Ille tabulam in templo Minervæ posuit. accusatur reipubl. læsæ.*

CONTRA PARRHASIUM. *Gavii Silonis.* Infelix senex vidit jacentis divulsæ patriæ ruinas: abstractus à conjuge super exustæ Olynthi cinerem stetit. jam ad figurandum Promethea satis tristis est. Prô Jupiter! (quem enim melius invocem adversus Parrhasium, quam quem imi-

16 *Ostendo nobis mercenarios tuos*] Hæc conjectura est Petreii Toletani & Romanæ architectorum, formata ex illis, quæ superius Basso attribuuntur. Nam Erasmus & vett. libri: *merendarios.* Et sane, si necessario utrobique eamdem vocem legi oporteret, potius hanc illuc reponerem, quam illam huc collocarem: adeo meis auribus est suavis, & ut nobis in tanta egestate Latini sermonis, tantaque paucitate auctorum, nova aut fictitia possit videri, ita vulgo in primis veterum inusitatam fuisse non certarim. Sed defungamur patientia mutua & decidamus: neque ego inde tollam *mercenarios*: nisi forte inspectatus aliquis vetustissimus liber auctor jusserit; & hic mihi tolerent *merendarios*, qui merendas colligunt. Nam *incendiarios* aut *mercedonias* virorum doctorum cogitare, est de ingenio & judicio suo ludere. *Gronovius.*

17 *P. Asprenates*] Lege, *P. Asprenas*, ut in præcedentibus. Is autem est P. Nonius Asprenas, quem supra diximus à Cassio Severo veneficii accusatum, ab Asinio Pollione defensum. Fuit autem inter Augusti familiares, ita ut eo accusato senatum consuluerit Augustus quid sui officii esset in amici causa, causamque dicenti in subsellius adstiterit. Suetonius in Augusto 56. *N. Faber.*

imitatus eſt?) [1] Olynthium tantum picturæ tuæ excipio. Num quis, [2] ut naufragium pingeret, hominem merſit? cæditur: parum eſt. inuritur: etiamnum parum eſt. laniatur: hoc, inquit, in irato Philippo ſatis eſt, ſed nondum in irato Jove. *Julii Baſſi.* Producitur. Supervacuum eſt, inquit: nondum quantum ſatis Prometheo, poteſt gemere. Ultima Olynthii deprecatio eſt: Athenienſis, redde me Philippo. Non eſt iſtud donum, ſacrilegium eſt. Servus, inquit, meus fuit. Putes Philippum loqui. Ædem Minervæ, tanquam caſtra Macedonum, fugiunt. *Clodii Turrini.* Parum, inquit, triſtis eſt. Aliquis Olynthius parum triſtis eſt, niſi qui Athenienſem dominum ſortitus eſt? Dabo tibi, Parrhaſi, majora tormenta. duc illum ad jacentem Olynthum, duc illo ubi liberos, ubi domum perdidit: ſcis certe, quam triſtem illum emeris. Olynthiis urbem aperuimus, templa præcluſimus. Ergo nemo Olynthius tortus eſſet, ſi omnes illos Macedones emiſſent. Torqueatur. hoc nec ſub Philippo factum eſt. Moriatur. hoc nec ſub Jove. *Argentarii.* Hoc hoſpitio Olynthius Athenis exceptus eſt? tantum porro Olynthius poſſit, Parrhaſius quid? non & oculos noſtros torquet? ibi ponit tabulam, ubi fortaſſe nos tabulam fœderis poſuimus. Hoc Promethea facere eſt, non pingere. Aiebat tortoribus: Sic incendite, ſic cædite: iſtum, quem fecit cummaxime, vultum ſervate, ſit ſibi ipſi exemplar. *Ceſtii Pii.* Emi, inquit. immo ſi Athenienſis es, redemiſti. ſi neſcis, Parrhaſi,

CONTROV. XXXIV. 1 *Olynthium tantum pictura tua excipio*] Petreius, *Olynthum exſcindo:* ut ſint verba Philippi: tantum exciſa eſt civitas, ut tu poſſes pingere: nam nihil crudelius in toto excidio factum eſt. Hoc eſt exſcindere priſcam & ſanam ſcripturam. Ratio loquendi deducta eſt à mancipiis cum exceptione venalibus, de quo, ad Controv. 2. diximus. Accipe, inquit, quem emiſti: & habe Olynthium ad quodvis opus ſervile promtum & deſtinatum: tantum, ne picturæ tuæ exemplo ſit, exceptum puta. *Grenovius.*

2 *Ut naufragum pingeret, hominem merſit*] Vox *hominem* ab excerptis addita eſt: nam in editis & ſcriptis veteribus hic deſideratur. Nec puto neceſſariam eſſe, cum ſatis commode poſſit intelligi. Forte autem: *Num quis ut naufragium pingeret, merſit.* Et ſic intelligas, *navem.* Idem.

si, in illo templo pro Olynthiis dona solvuntur. Crudelis ille Græciæ carnifex, illum tamen nihil amplius quam vendidit. Producitur nobilis senex, longa miseriarum tabe confectus, reductis introrsus oculis, tam tristis, quasi jam tortus esset. ut admoveri sibi catenas vidit: Supervacuæ, inquit, sunt. si ad alium dominum pervenissem, Athenas fugerem. Istud tibi in nullo Olynthio permitto, [3] nisi Lasthenem emeris. *Triarii.* Corrupisti duo maxima Promethei munera, ignem & hominem. Quemcumque præco flentem viderat, [4] sciebat te emptorem: miserabantur omnes. [5] Te fortasse ipse Philippus reduci jussisset, si Atheniensem vidisset & emptorem * quod ego fabulosum esse non dubito. Sed utrum vult Parrhasius, eligat. parum pie, aut infami auctione imitatus est. Clamabat iste: Nondum satis tristis es: nondum satis, inquam, adjecisti ad priorem vultum. talis in auctione Philippus. *Musa.* Narraturus sum Olynthii senis igneis, verbera, tormenta. aliquis me nunc queri de Philippo putat. Dii deæque te perdant! misericordem Philippum fecisti. Si isti creditis, iratum Jovem imitatus est: si nobis, iratum Philippum vicit. Pinge Philippum crudelem, oculo effosso, [6] jugulo perfracto, per tot damna à diis immortalibus tortum. *Cornelii Hispani.* Ultima membrorum meorum tabes tormentis immoritur. Parrhasi, quid agis? non servas propositum. Hoc supra Promethea est. Tantum patiendum est, pingente Parrhasio, quan-

3 *Nisi Lasthenem emeris*] Qui cum Euthycrate Philippo Olynthum vendidit. Diodorus lib. 16. & Demosthenes in Olynthiacis, & Philippicis. N. *Faber.*

4 *Sciebat te emptorem*] In excerptis, *agnoscebat emptorem.* Idem.

5 *Te fortasse ipse Philippus*] Lege: *Et fortasse ipse Philippus reduci jussisset, si Atheniensem vidisset emtorem.* Ex alia caussa; noluisset enim illis vendi, quibuscum fœdus Olynthiis erat, & à quibus non emi eos in servitutem, sed redimi in libertatem crederet. *Gronovius.*

6 *Jaculo perfractum*] Legendum conjicio, *jugulo perfractum.* Demosthenes περὶ στεφαν, Philippum describens, cum dicit τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τ̀ κλεῖν κατεαγότα. ad quem locum proculdubio Musa respexit. Jugulum enim non solum σφαγὴν, sed etiam κλεῖν significat. Cornelius Celsus l. 8. cap. de juguli fracti curatione. Vet. lex. Jugulum, σφαγὴ, κατακλείς. Nic. Faber.

7 Pin-

quantum irato Jove. *Arellii Fusci patris.* Pinge Promethea; sed homines facientem, sed igneis dividentem: pinge, sed inter munera potius quam inter tormenta. Inter altaria, Olynthii senis crucem posuit. Miserrime senex, forte ex servis tuis aliquis felicius servit. Utique felicior est, quisquis Macedoni servit. *Fulvii Sparsi.* Si ad succurrendum profectus est, queror quod unum emisti: si ad torquendum, queror quod ullum. Utinam, Philippe, his auctionem cum exceptione fecisses: Ne quis Atheniensis emeret. Non vidit Phidias Jovem, fecit tamen velut tonantem: nec stetit ante oculos ejus Minerva; dignus tamen illa arte animus, & concepit deos, & exhibuit. Quid facturi sumus, si bellum volueris pingere? diversas virorum statuemus acies, & in mutua vulnera armabimus manus, victi sequentur, victores cruenti revertentur? Ne Parrhasii manus ludat temere coloribus, internecioni humanæ timendum est. Si necesse est aliquem torqueri, eme nocentem servum, ut eodem tempore ex eo exemplum sumas & supplicium. Statuitur ex altera parte Parrhasius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus, flagellis, eculeis. Ista aut videntem, aut expectantem, Parrhasi, parum tristem putas? Dicebat miser: Non prodidi patriam. Athenienses, si nihil merui, succurrite: si merui, reddite Philippo. Inter ista Parrhasius, dubium est, studiosius pingat, an sæviat. Torque, verbera. sic iste carnifex colores temperat. Quid ais? parum tristis videtur, quem Philippus vendidit, emit Parrhasius: Etiamnum torque, etiamnum: bene habet, sic tene. Iste vultus esse debuit lacerati, hic morientis. *Porcii Latronis.* Si videtur tibi, istis muneribus aram misericordiæ orna. Nemo ergo ex Olynthiis miserius servit, quam qui Atheniensem dominum sortitus est? Miser ubicumque Philippum non viderat, pacem putabat. Alliga, inquit. Aiebat, Solutus apud Philippum fui. *Albutii Sili.* Expecta dum Euthycrates aut Lasthenes capiatur. [7] Phintias omnia

7 *Phinthias omnia Parrhasio*] Interpolatus potius quam curatus locus, inquit Faber. Ceteræ editiones exhibent: *Pythias omnia Parrhasi me tortor effecit.*

omnia Parrhasio tortore digna fecit. Philippus quoque vendidisse contentus est. Producitur senex nobilis, flens, respiciens patriam: placuit isti vultus infelix. habuit aliquid Promethei simile etiam ante tormenta. Diligenter agit causam, ut Philippus. Olynthio non est; ego pecuniam perdidi: redi ad auctorem. Propter hominem Prometheus distortus, propter Promethea homines ne torseris. Philippus sic rogabatur: Liceat Olynthiis vivere. Parrhasius aliter rogatur: Olynthiis mori liceat. Tristem volo facere. nemo faciet, si Philippus non fecit.

DIVISIO. Hanc controversiam magna pars declamatorum [8] sic dixit, ut non controversiam divideret, sed accusationem: quomodo solent ordinare actionem suam in foro, qui primo loco accusant. In scholastica, quia non duobus dicitur locis, semper non dicendum tantum, sed respondendum est. Objiciunt quod hominem torserit, quod Olynthium, quod deorum supplicia imitatus sit, quod tabulam in templo Minervæ posuerit. Si Parrhasius responsurus non est, satis bene dividunt. Nihil est autem turpius,

effecit. à quo me abstineo. Petreius ipso Pythio indigete deo locum censet: *omnia* vel *somnia* mutat in *summa* vel *eadem*. Ut sit: ita mihi cruciati vultum & tristis speciem expressit tuus tortor, Parrhasi, ut nullis tormentis admotis magis exprimi possit, nec tu jam debeas expressiorem exspectare. Quod tamen somnium potius Toletanum quam Delium aut Pythium. Denique Schottus divinabat: *Olynthii summam Parrhasius sine tortore fecit:* quod sit: Parrhasius emit Olynthium tantum servum, sine ulla adinventione tormentorum. Quis hoc intelligeret, si maxime omnibus in libris scriptum exstaret? *Facere summam alicujus*, puta Davi aut Syri, est eum servum emere: dein *facere summam sine tortore?* At in variantibus suspicatur, Pinthiam nescio quem patriam prodidisse, ut Romana lectio verior videatur. Sed non est cujusvis divinare. In libro ejus erat: *Phthina summa parasive tort.* In Chartaceo & Pal. apud Gruterum, & Erasmo: *Phytia somnia Parrhasi me tortor effecit.* nisi quod Chart. *Phythia.* Scribe: *Phidias Jovem, ò Parrhasi, sine tortore fecit.* Habes jam superius invidiosam comparationem eorumdem: *Non vidit Phidias Jovem, fecit tamen velut Tonantem.* Gronovius.

8 *Sic dixit, ut non Controversiam divideret*] Absunt à veteribus editionibus hæc duo vocabula *ut non:* & ab Erasmo primum in editione Frobeniana anno M. D. XV. sensu ita exigente addita sunt. Aliter autem accusatio ac Controversia dividitur. Illa enim non per quæstiones particulares, sed per criminum capita dividitur, ut patet maxime ex actionibus in Verrem. *Nic. Faber.*

9 *De-*

turpius, quam aut eam controversiam declamare, in qua nihil ab altera parte responderi poterit: aut non refellere, si responderi potest. *Gallio* fere similem divisionem in Parrhasio habuit ei, quam habuerat in illa controversia, cujus mentio est in hoc ipso libro. [9] Debilitabat expositos, detractis quibusdam. Divisit autem sic: An læsa sit respublica. Quid perdidit, inquit? nihil. Nondum de jure controversiam facio. Perdidit unum senem Olynthus! fac Atheniensem. [10] non ages mecum reipublicæ læsæ, si Atheniensem senatorem occidero, sed cædis. Ita. verum Atheniensium corrumpitur opinio. misericordia semper censi sumus. Nunquam [11] unius facto publica fama corrumpitur. Solidior est opinio Atheniensium, quam ut labefactari [12] tormentis captivi possit. Læsa est, inquit, respublica. Si quis Olynthi depositum negaverit, videbitur, ut existimo, non rempublicam, sed hominem læsisse. Olynthiis hoc tribuisti, ut eodem loco essent, quo Athenienses. Læsisti, inquit, rempublicam, quod hanc picturam in templo posuisti. lædunt rempublicam, qui aliquid illi auferunt, non qui adjiciunt: qui diruunt templa, non qui ornant. Peccaverunt ergo & sacerdotes, qui tabulam receperunt. quare tamen non reciperent? [13] Deorum adulteria picta sunt, positæ sunt picturæ Herculis liberos occidentis. Deinde, An ob id accusari possit læsæ reipublicæ quod ei facere licuit. Ea lege persequere, quæ non licuit. Dicis mihi: hoc facere non oportet: huic rei [14] æstimatio immensa est. itaque

9 *Debilitabat expositos*] Legendum puto, *debilitans:* hic enim est illi controversiæ titulus, inquit Faber. Immo *debilitantis:* hoc enim præsens expościt oratio, quam sic distingues: *Gallio fere similem divisionem in Parrhasio habuit ei, quam habuerat in illa Controversia, cujus mentio est in hoc ipso libro, debilitantis expositos, detractis quibusdam.* Gronovius.

10 *Non ages mecum reipublicæ læsæ*] Ex hoc loco patet hucusque actionem hujus Controversiæ male conceptam fuisse, *Religionis læsæ.* N. Faber.

11 *Unius facto*] Epitome, *unius malo.* Idem.

12 *Tormentis captivi possit*] Alias legitur, *ullo modo possit.* Idem.

13 *Deorum adulteria picta sunt*] Excerpta, *Deorum crimina in templis picta sunt.* Idem.

14 *Æstimatio immensa est*] Forte, inquit Petreius, *injuncta est.* ut ii, qui faciunt, quod non oportet, damnantur,

itaque nulla vindicta est. Et id tantum punitur, quod non licet. Satis abundeque est, si opifex rerum imperitus ad legem innocens est. An hoc ei facere licuerit. Hoc in illa dividitur. An Olynthius fuerit apud Atheniensem, etiam antequam fieret decretum. Servus, inquit, est meus, quem ego emi belli jure. vobis, Athenienses, expedit: alioquin imperium vestrum in antiquos fines redigitur, quidquid est bello partum. Et est contra. At ille servus alii emptori esse potest, Atheniensi non. Quid enim si Atheniensem à Philippo emisses? Atqui sciebas Olynthios nobis conjunctos esse fœdere. Ut scias, inquit, servos fuisse, decretum postea factum est Atheniensium, quo juberentur & liberi & cives esse. quare hoc illis jus, si jam habebant, dabatur? Deinde, an decreto hoc non contineatur, liberi ut fiant, sed ut esse liberi judicentur. Hoc censuimus, Olynthios cives nostros esse. ita & ille civis noster fuit. Non, inquit: nam decretum in futurum factum est, non in præteritum. Vis hoc scire? Non quisquis Olynthium servum habuit, accusabitur, quod civem in sua servitute tenuerit. [15] Si quis tunc inter necessaria servilium officiorum ministeria percussit, aut cecidit, injuriarum accusabitur? atqui quantum ad jus attinet, nihil interest, occiderit, an ceciderit. nam aut nec cædere licuit, aut nec occidere.

Color. A parte Parrhasii fecit hunc colorem, emptum esse à Parrhasio senem, inutilem, expiraturum. Si verum vultis, inquit, non occidit illum, sed deficientis & alioquin expi-

tur sola mulcta pecuniaria: qui autem, quod non licet, puniuntur. Male: immo priores non damnantur: si quam contrahunt infamiam, ferunt; quæstionem aut pœnam, quia lex nulla est, evitant. *Æstimatio* ejus, quod oportet, *immensa est*, finem & modum non habet: itaque lege non comprehenditur. Hoc præcepta de officiis continent, quæ ab imperitis & agrestibus exigi non possunt. Subjicit: *itaque nulla vindicta est:* nempe hujus rei: itaque vindicari & judicio peti vel exigi non potest. Ne Fabro adsentiaris, qui conjicit, *nulla indicta*. Gron.

15 *Si quis tunc inter necessaria*] Gruterus notat *quid* fuisse in scripto. Schottus: recte Covarruv. *Si quos tunc inter.* Atqui planum est legendum: *Si quis hunc inter necessaria servilium officiorum ministeria percussit*. Puta Olynthium. *Idem.*

16 Vim

expiraturi morte usus est. Torsit, inquit, tamen: si lucri causa, objice, nempe crudelitatis pretium Athenæ habent. In argumentis dixit, quantum semper artibus licuisset: medicos, ut [16] vim ignoratam morbi cognoscerent, viscera rescidisse. hodie cadaverum artus rescindi, ut nervorum articulorumque positio cognosci possit. *Albutius* hoc colore: Calamitosum fuisse, orbum, palam mortem optantem: nec aliter illum Philippus vendidisset, nisi putasset illi pœnam esse vivere. *Silo Pompeius* putabat commodius esse, si hoc animo isset Parrhasius ad auctionem, ut aliquem in hunc usum emeret. poterit enim videri, elegisse vilissimum & maxime inutilem. *Fusco Arellio* placebat, emptum quidem illum in alios usus: sed cum deficeret, & mori vellet, in id quod unum ex cadavere artifex poterat, impensum. *Gallio* ad neutrum se alligavit, nec dixit, quo animo emisset. *Gallionis* color intolerabilis est. dixit enim, senem ex noxiis Olynthiis emisse. Quod si licet illi fingere, non video quare non eadem opera dicat, & conscium proditionis Lastheni, & se pœnæ causa torsisse. *Hispo Romanus* ignorantiam illam excusavit. Pictor, inquam, intra officinam suam clausus, qui hæc tantum vulgaria jura noverit, in servum nihil non domino licere, pictori nihil non pingere, mancipium suum operi suo impendit. Non omnia, inquit, narras: Olynthius fuit ille qui periit. Quid autem ad rem pertinet, cujus nationis servus fuerit? Audes, inquit, servum dicere Olynthium? etiam, post bellum, & ante decretum. Alioquin quod vos illis dedistis beneficium, nisi quod jam illos nec torquere licet, nec occidere? Græci nefas putaverunt, pro Parrhasio dicere: omnes illum accusaverunt, in eosdem sensus incurrunt. *Glycon* dixit: Πῦρ καὶ ἄνθρωπος, Προμηθεῦ, τὶ σύ τι δῶρα βασανίζει. *Triarius* hoc ex aliqua parte cum surriperet inflexit.

16 *Vim ignorantam morbi*] Excerpta, *vim ignotam*. N. Faber.

inflexit. Hoc aiebat *Severus Cassius*, qui hoc facerent, similes sibi videri furibus, alienis poculis ansas mutantibus. Multi sunt, qui detracto verbo, aut mutato, aut adjecto, putant se alienas sententias lucrifecisse. *Triarius* autem [17] sic vertit, Corrupisse duo maxima Promethei munera, ignem & hominem. sed egregie illam surripuerunt. *Euctemon* qui dixit, Προμηθεῦ, ἐπί σέ τις πῦρ καὶ ἄνθρωπον, sanius quam Glycon: ΑΛΛΑΙΟΣΙ, Προμηθεῦ, μέ τις γράφων, ἄνθρωπον ἀφανίζει. *Damas* corruptissime Δικαίως· ὦ Προμηθεῦ. διὰ τί γὰρ πῦρ ἔκλεπτες ἀνθρώπῳ; Hic est *Craton* [18] venustissimus homo, & prohomo & professus. *Asinius*, qui bellum cum omnibus Atticis gerebat, cum donaret illi Cæsar talentum, [19] in quo xxiiij sestertia sunt Atheniensium more, ἢ πρόσθες, φησίν, ἢ ἄφελε, ἵνα μὴ Ἀττικὸν ᾖ. hic Cæsari, quod illum nunquam nisi mense Decembri audiret, dixit, * & cum commendaretur à Cæsare Passieno, nec curaret, interroganti, quare non complecteretur tanti viri gratiam, ἡλίου καιομένου [20] λύχνον οὐχ ἅπτω. Sæpe solebat apud Cæsarem cum Timagine confligere, homine acidæ linguæ, & qui nimis liber erat: puto quia diu non fuerat. Ex captivo cocus, ex coco lecticarius, ex lecticario usque ad amicitiam Cæsaris felix, usque eo utramque fortunam contempsit, & in qua erat, & in qua fuerat, ut, cum illi multis de causis iratus

tus

17 *Sic vertit, corrupisse duo*] Lege, *sic vertit: Corrupisti duo maxima.* Ut supra. *Gronovius.*

18 *Venustissimus homo & prohomo & professus*] Schottus ariolatur: *venustissimus homo & probus:* vel, *Philosophorum promus & condus.* Forte: *venustissimus homo & perfestivus.* Idem.

19 *In quo* xxiiij *sestertia sunt*] Qui de re nummaria scripserunt, viginti quattuor sestertiis talentum Atticum seu magnum constare notarunt. Probat etiam Plauti locus in Mostellaria, qui cxx. mnis duo talenta æstimat. Tranio enim cum duobus talentis magnis domum emptam, quadragintaque mnas arraboni datas Teuropidi finxisset, Teuropides octaginta mnas se debere reliquas dicit. Hinc emendandus est Servius 5. & 9. Æn. in quibus talentum à Plauto septuaginta libris esse æstimatum refert. sexaginta autem mnæ sex millia denariorum sive drachmarum, id est xxiv sestertium efficiunt. *N. Faber.*

20 *Λύχνον οὐχ ἅπτων*] Lege, ἅπτω. Idem.

tus Cæsar interdixisset domo, combureret historias rerum ab illo gestarum: quasi & ipse illi ingenio suo interdiceret, disertus homo & dicax, à quo multa improbe, sed venuste dicta. ne modum excedam, excurro, & ad Parrhasium revertor. *Nicetes* dixit: Εἰ πίνακι διὰ πυρὸς ζωγραφοῦντι, ΠΑΝΤ πυραννοῦντι. *Hispo Romanus* dixit: Ignes, ferrum, tormenta: pictoris ista, an Philippi officina est? *Sparsi* sententia in descriptione picturæ habet aliquid corrupti: ubicumque sanguine opus est, humano utitur: dixit enim quod fieri non potest. Illum locum omnes tentaverunt: Quid si volueris bellum pingere? Quid si incendium? Quid si parricidium? A Græcis *Dorion* furiose dixit: Τίς Οἰδίπους λήτη ΑΛΙ, τίς Ἀτρεὺς, οὐ γράφεις. Ἴδῃ Ἥραν, μὴ μύθους ἴδῃς. ΖΗΝΝΙΑΣ. * ζῇ Αἴας. Sed nihil est quod minus ferri possit, quam quod à *Metrodoro* dictum est: μή μοι Τρωάδας, μηδὲ Νιόβην. Ἐπίθες τῷ πυρὶ προγνωπὸν Προμηθέα ΠΑΣΑΟΥΚΕΝ (* πέπλωκεν) *Triarius* dixit: Nondum dignum irato Jove gemuisti. *Haterius* dixit sanius: Nondum vultus ad fabulam convenit. & illud: Parrhasi, ut omnia fiant ad exemplum, vivat qui tortus est. Sed si vultis audire, supra quod non possit procedere insania, *Licinius Nepos* ait: Si vultis digne punire Parrhasium, ipse se pingat. Non minus stulte *Æmilianus* quidam Græcus rhetor, (quod genus stultorum amabilissimum est) [21] ex arido fatuus

21 *Hexarida fatuus dixit*] Optimus Schottus in indiculo declamatorum hinc suum petivit *Hexaridam*. At l. 4 Observat. cap. 2. facit: *ex Aricia fatuus*. Scribe: *Non minus stulte Æmilianus quidam Græcus rhetor (quod genus stultorum amabilissimum est) ex arido fatuus dixit*. Sæpe compellat noster honoris caussa declamatores *aridos*. Præfat. 1. *Cum discipuli essemus apud Marillium rhetorem, hominem satu aridum*. Præfat. lib. 2. *Fusci Arellii principia, argumenta, narrationes arida dicebantur*. Controv. 9. *Aridi declamatores fidelius, quos proposuerunt colores, tuentur: nihil enim eos sollicitat, nullum schema, nulla dulcedo sententia subrepit*. Controvers. 13. *Buteo aridus quidem declamator, sed prudens divisor*. Controvers. 20. *Nicocrates Lacon aridus & exsuccus declamator*. Controv. 29. de nescio quo: *declamatori subtili, sed arido*. Nec fatuis stultisve, quique res ineptas dixerunt, alibi parcit, in primis in persona Murthedii. Porro, *ex arido fatuus*, dictum est, ut hac controversia de Timagene: *fuerat ex captivo cocus, ex coco lecticarius, ex lecticario usque in amicitiam Cæsaris felix*. Significat ergo hunc hominem ex vitio in vitium prolapsum, &

tuus dixit: Ἀποκλείνατε Παῤῥάσιον, μὴ θελήσας γράφειν ἐξ ἡμῶν ἀρχέτυπον ὄργη. *Pausanias* dixit: Διά σε, Παῤῥάσιε, αἰσεὶς ἐκπορθούμεθ' ἤέων ναῦ, ἀφαγνίσαντες. *Otho Pater* cum pro Parrhasio diceret, in hoc colore derisus est. Quiaconciderant, inquit, per proditores Olynthii, volui pingere iratum proditori suo Jovem. *Gargius* multo stultius, quare Promethei Parrhasius supplicium pinxisset. Ego, inquit, ardente Olyntho non odissem ignium auctorem? *Latronis* illa celebris sententia est, quam *Sparsus* quoque subtractis quibusdam verbis dixit in descriptione mortuorum: Parrhasi, emorior, sic tene. hanc sententiam aiunt & *Dioclem Carystium* dixisse non eodem modo: ἄπιστος ἡ ὑπερουσία πρὸς τὸ ἀρέσκον εἶδος· ἐβόα, Μένε. [22] *Hispo*: * Rideon' honeste *Romanus* fecit. multo enim vehementius insanit, quam nostri fanatici. Voluit videri volturios ad tabulam Parrhasii advolare, fabula eleganti ad turpem sententiam perductus. Traditur enim, Zeuxin, ut puto, pinxisse puerum, uvam tenentem: & cum tanta esset similitudo uvæ, ut etiam aves advolarent operi, quendam ex præsentibus dixisse, aves male existimare de tabula: non fuisse enim advolaturas,

cum studeret, ne aridus appareret, non fuisse mentis suæ, ut alibi loquitur, sed fatuam rem & ineptam dixisse. Qualis est sane sententia, quæ sequitur, tollendum esse Parrhasium, ne veniat ei lubido ex Atheniensibus exemplum sumendi & hos quoque torquendi. *Gronovius*.

22 *Hispo rideon' honeste. Romanus fecit*] Corruptus locus, quem ita emendari posse conjicio, si legamus *Spyridion honeste minus fecit*. Spyridionis enim eam esse sententiam sequentia ostendunt, cum dicit, *Spyridion aque familiariter in templum volturios subire putavit*, &c. *N. Faber*. Tetigit hoc Faber non prorsus infeliciter. Conjicit enim: *Spiridion honeste minus fecit*. Verum nomen declamatoris tenuit. At Schottus Hisponem Romanum facit: qui mox *Syperideon* nominetur. Putat autem Senecam risus caussa Latinam Græca terminatione vocem finxisse, quasi dicat, ridendum est. Sic *rideon* foret ut γελαστίον. Bene quod addit hanc conjecturam esse, neque temere se quidquam adfirmare. Secus mereretur obduci illud nostri in præfatione hujus libri: *Multa donanda ingeniis puto: sed donanda vitia, non portenta sunt*. Scribe: *Glycon Spiridion isto Romanos vicit*. Ideo sequitur: *multo enim vehementius insanit quam nostri fanatici*. Nempe inter Romanos stulti declamatores. Ideo etiam mox: *Sed nolo Romanos in ulla re vinci*. *Restituet aciem Murrhedius*, &c. Ita enim scribendum, non *illa*. Vides hujus dicti salem ex ista lectione pendere. Proxime ad nostram emendationem accessit Gruterus. *Gronovius*.

CON-

ras, si puer similis esset. *Zeuxin* aiunt oblevisse uvam, & servasse illud, quod melius erat in tabula, non quod similius. *Spiridion* æque familiariter in templum volturios subire putavit, quam passeres aut columbas. Dixit enim: Σαρκοφάγα σου ἡ γραφὴ καὶ τὰ ζῶα. Sed nolo Romanos in illa re vinci. Restituet aciem *Murrhedius*, qui dixit: Pinge Triptolemum: qui junctis draconibus sulcavit auras. Inter illos, qui de Prometheo corrupte aliquid dixerant, & *Apaturius* locum sibi vindicat. dixit enim: ὦ τοῦτο τὸ πῦρ εἰς θεὸν πάρεξ κλαπῆναι.

CONTROVERSIA XXXV.

Fur accusator proditoris.

Lex. Injuriarum sit actio. *Lex.* Fur concione prohibeatur.
Thema. Quidam cum divitem postulasset proditionis, noctu parietem domus ejus perfodit, & scrinium, in quo missæ erant ab hostibus literæ, sustulit. Damnatus est dives. Concionari cum vellet accusator, à magistratu prohibitus est. Agit injuriarum.

PRO FURE. *Porcii Latronis.* Id solum sustuli, quod fur reliquisset. nihil tam fur timuit, quam ne dominus furtum nollet agnoscere. Fac mihi invidiam: prodidi furtum meum. Ago magistratui isti gratias: cum ad illum furtum meum detulissem, furem summoveri non jussit. Ruentem civitatis statum [1] unius parietis ruina reposui. *Osci.* [2] Solicitus erat, ne quod perdiderat quæreretur. Indicium

CONTROV. XXXV. 1 *Unius parietis ruina reposui*] Excerpta, *suspendit*. N. Faber.

2 *Sollicitus erat, ne quod perdiderat, quæreretur*] At fur nihil perdiderat, immo furto acquisierat. quomodo igitur sollicitus esse potuit, ne quod perdiderat, quæreretur? dives etiam sollicitus esse non poterat, ne quod perdiderat quæreretur, cum in ejus esset potestate vel furtum quærere, vel tacitum ferre. Vide igitur ne legendum sit, *sollicitus eram, ne quod perdiderat quæreretur*, id est, ne dives furtum sibi factum silentio præteriret, res furto ablatas non agnosceret. *Idem.*

dicium profiteor, multos furti conscios habeo. furti mei civitas conscia est. At illud tuto illi ostendi. hoc furtum non solus habeo. Furtum est, quod timet dominus agnoscere? potui non esse pauper, habui quod magno venderem. Teneo ecce epistolas, in quibus manifesta proditionis argumenta sunt, in quibus hostium consilia. Te interrogo, si furtum est, repono. *Musæ.* Furtum vocas, quod qui perdiderat, negabat suum? furtum feci, sed ex hostibus. *Clodii Turrini.* Furtum vocas, quod qui perdiderat, supplicium tulit: qui surripuerat, præmium? Utri permisissetis loqui, si eo tempore fur venisset & dominus? potui rempub. magno vendere vel proditori. *Arellii Fusci patris.* Mille navium duces furto Trojam cepistis. si bene furto evertuntur urbes, quanto melius servantur? Si non indicavero cujus sit, nemo cognoscet. *Vibii Rufi.* Cujus ego, si potuissem, non parietem tantum, sed pectus ipsum perfodissem. Nondum totum consummavi officium: non est tam angusta respublica, ut ab uno opprimi possit. *Cestii Pii.* Nolite à me omnia exigere quæ scio. multa sunt. quædam & in concione dicenda. Hoc furtum liberos vestros docete. Rogo vos, Judices, per furtum meum, quotiens furtum meum protuli, tacet dominus. ego fur? Ecce altera injuria. Non tu, inquit, perfodisti domum? Tace, ego novi ista melius. Narrare soleo, non negare quæ scio.

* * * * * *

Cetera desunt. Quæ sequuntur, ex Epitoma sumpta sunt.

In forum veni, narravi nocturnam expeditionem meam. Convenerant omnes tanquam ad concionem. Cur me submoves ante accusationem, cum nec proditores inauditi pereant? O furtum in concione narrandum! proditoris vigilantissimum pectus, & in exitia nostra semper solicitum,

tum, publica fata sopiebant. Ita etiam ministros ejus alligaverat somnus, ut mihi liceret eligere quod tollerem. Diruere mihi videbar hostium muros. Furtum vocas, quo nihil melius tuo anno factum est? Nemo fur rempub. cogitat. nihil non licet pro repub. facere.

Pars altera. pro magistratu. Quale illud, dii, spectaculum fuit? composuerat inter se fortuna reipub. furem, & proditorem. ut vidit inutile furtum suum, prodidit, ut nobis venderet quod nulli poterat. Tam callidus fur, ut etiam proditori posset imponere. Consilium videri vult infelicitatem furti sui. Lex quæ nocturnum furem occidit, quoquo modo jubet, non de damnato, sed de fure loquitur. Odit hoc vitium, nec immerito. non multum abest à proditore. Sustulit quod non elegit, sed quod illi fatum publicæ felicitatis objecit. Uno tempore & proditorem nobis ostendit, & furem, qui divitem compilare mallet, quam damnare. Effregit domum manu suspensa, elusit illum. non tunc primum fecit. Sustulit, non quod voluit, sed quod potuit. Bono exemplo damnatus est proditor, malo inventus.

Controversiarum quæ extant Finis.

EPI-

EPITOME
SEU
EXCERPTA
EX
M. ANNÆI SENECÆ
CONTROVERSIARUM
Decem Libris;

Qui hactenus L. ANNÆO SENECÆ *inscripti*, DECLAMATIONUM *titulo publicati sunt.*

AD LECTOREM.

EPitomæ hujus Libri quinque, videlicet Primus, Secundus, Septimus, Nonus & Decimus, (sequimur enim Frobenianam, & Gryphianam, primasque Editiones, nuperis illis & interpolatis longe meliores & castigatiores) continent EXCERPTA *quædam ex quinque illis libris* CONTROVERSIARUM, *qui integriores superius exhibiti sunt. Reliqui vero Libri, Tertius, Quartus, Sextus, & Octavus, singulares sunt; Quorum archetypa temporis injuria pridem interciderunt, servatis tantum ac superstitibus miserandis illis* RELIQUIIS, *quas aliquis Eloquentiæ studiosus inde excerpsit, ac collegit. Hoc volebam, nescius ne esses. Vale, ac conatibus nostris fave.*

INDEX

INDEX CONTROVERSIARUM

quæ penitus interciderunt, & quarum Epitomæ ſequuntur.

Lib. III.

Lib. IV.

Lib. V.

Præfatione laudatur Caſſius Severus.

III. *Fra-*

LIB. VI.

Præfatio de Asinio Pollione, & Asin
Gallo ejus filio, & de Haterio.

LIB. VII.

EXCERPTA
EX
CONTROVERSIARUM
LIBRO PRIMO.

DECLAMATIO I.

Patruus abdicans.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. *Thema. Duo fratres inter se dissidebant: alteri filius erat. Patruus in egestatem incidit. Patre vetante, adolescens illum aluit. ob hoc abdicatus, tacuit. Adoptatus à patruo est. Patruus accepta hereditate, locuples factus est. Egere cœpit pater. Vetante patruo aluit illum adolescens. Abdicatur.* C. D.

(Excerpta ex Contr. 1. lib. 1.)

DECLAMATIO. Eo jam perductus erat, ut omnem ſpem ultimorum alimentorum in ea ſola domo poneret, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ipſe, inquit, me ali vetuit. Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas? Omnis inſtabilis & incerta felicitas eſt. Quis crederet jacentem ſuper crepidinem Marium aut fuiſſe conſulem, aut futurum? Quid non timendum felicibus putas? Quid deſperandum infelicibus? Ne circa plura inſtabilis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget. Non

ſum hoſpes gravis. Unum ſenem advoco. Ho
placui pater. Perierat totus orbis, niſi iram fin
cordia. Jactatus inter duos patres, utriuſque fil
tamen felicioris abdicatus. Illud tamen, pater,
divitem te relinquo. Circumibo tecum, pater,
na. Oſtendam omnibus, & me qui alimenta de
negaſti. Abdicari non poſſum ob id quod feci,
te. Quid ſi flere me vetes, cum vidi homine
ſum? Non ſunt affectus noſtri in noſtra poteſ
dam jura non ſcripta, ſed ſcriptis omnibus certi

Pars altera. Creſcere ex mea propoſuit inv
qui ſe melius jactare poteſt, quam defendere.
metus; ne heredem ingratum ſcribam, inim
quam. Etiam ſi tu non odiſti eum, qui fecit
riam: ego odi illum, qui fecit tibi. Definit eſ
non tantum à patre abdicatus, ſed ab alio ad
Audite, quam valde eguerim. Fratrem rogavi.
qui de facto patrum feras ſententiam? Ad te ar
noſtra non mittimus. Judices deos habemus.

[1] *Extra. Alſius Flavus* prætextatus apud *Ceſ*
verſias declamabat. Semper autem commendab
tiam ejus aliqua res extra eloquentiam. In pue
tiæ lenocinium erat ingenii ætas.

DECLAMATIO II.

Sacerdos proſtituta.

Lex. Sacerdos caſta è caſtis, pura è puris ſit.
dam virgo à piratis capta venit. Empta à lenone
eſt. Venientes ad ſe exorabat ſtipem. Militem qu

DECL. I. 1 *EXTRA. Alſius Flavus*] Membranæ Voſſiana & Hugen. *Extra controverſiam dicta. Alſius Flavus* &c. Et videtur ſic integrius poſuiſſe in principio eclogarius, qui- cumque ille fuerit, uno iſto vocabulo, gnificaturus erat. Lib *Extra controverſiam.*

rat, cum exorare non posset, [1] *colluctantem & vim inferre volentem occidit. Accusata, absoluta, & remissa ad suos est. Petiit sacerdotium. Contradicitur.*

(Ex Controv. 2. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Sacerdos vestra adhuc in lupanari viveret, nisi hominem occidisset. Quo mihi sacerdotem, cujus precaria castitas est? Id enim deerat, ut eas templa recipiant, quas aut carcer, aut lupanar ejecit. Indignam te sacerdotio dicerem, si transisses per lupanar. Fortuna, inquit, pati coëgit, & misereri debent omnes mei. At nos non facimus miserandas sacerdotes. Nec est apud nos maximus honor ultimorum malorum solatium. Ita domi custodita est, ut rapi posset. Ita curæ fuit suis, ut rapta non redimeretur: ita raptæ pepercere piratæ, ut lenoni venderent: sic emit leno, ut prostitueret: sic venientes deprecata est, ut ferro opus esset. Movet me respectus omnium virginum; si in civitate nulla inveniri poterit, nec meretrice castior, nec homicida purior. Nulla est satis pudica, de qua quæritur. Omnes, inquit, exoravi. Si quis dubitat an meretrix esset, audiat quam blanda sit. Putemus tres sacerdotium petere: unam quæ capta sit: alteram quæ prostiterit: tertiam quæ hominem occiderit. Omnibus nego.

Pars altera. Voluerunt dii esse miraculo, in captiva libertatem, in prostituta pudicitiam, in homicida innocentiam. Narrent sane omnes tanquam ad prostitutam venisse, dum tanquam à sacerdote decesserint: quam pudica sit, miles ostendit: quam innocens, judex: quam felix, reditus. Inter tot pericula dii non servassent, nisi sibi servaturi fuissent. Totum populus ad servandam pudicitiam con-

Decl. II. 1 *Tum luctantem & vim*] Illud, *tum*, per se non nimis elegans tollit membrana V. hoc modo legendo: *cum exorare non posset, colluctantem & vim inferre conantem occidit.* Gronovius.

contulit, quidquid ad violandam attulerat. D
dicitiam, quibus debet.

Extra. Longe recedendum eſt ab omni ob
verborum & ſenſuum. Quædam ſatius eſt cauſ
to tacere, quam verecundiæ dicere.

DECLAMATIO III.

Inceſta de ſaxo.

Lex. Inceſta de ſaxo dejiciatur. *Thema. Inceſt
tequam dejiceretur, Veſtam invocavit. dejecta
tur ad pœnam. Contradicitur.*

(*Ex Controverſ.* 3. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Id enim deerat: ut
ſaxo eſſet, quam in ſacrario fuerat. Dub
teſt, quin uſque dejicienda ſit, donec efficia
quod dejecta eſt.

Patrocinium ſuum putat pereundi infelicit
tibi importuna mulier imprecer? niſi ut ne bi
jecta pereas. Exponam cum quo ſtuprum,
commiſerit? Quia probavi iſta, damnaſtis.
legem caviſſe ut perires, quæ cavit quemadmo
Male de diis exiſtimas, ſi ſacerdoti ſuæ tam
runt. Ita dii maluerunt abſolvere damnatam
dotem?

Pars altera. Damnata dejecta eſt, abſoluta e
tares puellam non dejici, ſed demitti. Lex ſa
ad ſaxum uſque differret, niſi ſententiam
ctaret. Erat altitudo montis etiam ſecure
horrenda.

Declamatio IV.

Fortis ſine manibus.

Lex. Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, ſine fraude ſit. *Altera.* Liceat adulterium in matre & filio vindicare. *Thema. Vir fortis in bello manus perdidit: deprehendit adulterum cum uxore, de qua filium adoleſcentem habebat. imperavit filio, ut occideret. Non occidit. Adulter effugit. Abdicat filium.* C. D.

(*Ex Controverſ.* 4. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Solus ego ex omnibus maritis nec dimiſi adulteros, nec occidi. Quis non putet, aut me ſine filio fuiſſe, aut filium ſine manibus: Conceptus eſt iſte: ex quo? ſciemus, cum adulteros deprehendero. Tunc primum ſenſi me manus perdidiſſe. In bello meas, domi etiam filii manus perdidi. Tam fruſtra ad filium, quam ad gladium cucurri. In bella non venit, & ante patriæ quam patri negavit manus. Uſque eo pugnavit pro vobis, ut pro ſe non poſſet. Adoleſcens, quos demiſiſti, ſequere. Non potui, inquit, matrem occidere. Quo ſis excuſatior, adjice & patrem.

Pars altera. Alterum putavi parricidium, matrem coram patre occidere. Non ſemper ſcelera noſtri ſunt juris. Atroces quoque animos miſericors natura debilitat. In tam inopinati flagitii ſpectaculo, toto corpore ſtupui. Pater, tibi manus defuerunt, mihi omnia. [1] priuſquam in me reverterer, exierunt. Majus erat ſcelus quod imperabas, quam quod deprehenderas. Si quid exegeris majus viribus meis, dicam. [2] Ignoſce, non poſſum. Ignoſcit filio pater,

Decl. IV. 1 *Priuſquam in me reverterer*] Et ſi hoc convenientius integro, tamen non temere eſt, quod membrana, *priuſquam in mei memoriam reverterer.* Hoc quoque ex duobus ſcriptis & Froben. in Var. lect. notat Schottus, niſi quod omittit τὸ *mei*. Et ſic Hugen. *Gronovius.*

2 *Ignoſce, non poſſum*] Membr. Voſſ. *Ignoſce, non hoc poſſum.* Idem.

pater, navigationem recusanti, si non ferat mare: ignoscit non sequenti castra, si non potest, quamvis ipse pater militaris sit. Ipsam legem recita, *Liceat & marito, liceat & filio.* Quare tam multos nominat, nisi quia aliquos putat esse, qui non possint? Exierunt adulteri inter patrem debilem & filium stupentem.

DECLAMATIO V.

Raptor duarum.

Lex. Rapta, Raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema. Una nocte quidam rapuit duas. Altera mortem optat, altera nuptias.*

(*Ex Controv.* 5. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Stupro accusatur, stupro defenditur. Cum altera rapta litigat, alteram advocat. Vindicate, patres. Fortior publicæ disciplinæ severitas surgat, jam binæ rapiuntur. Coit populus, velut publico metu territus, vix credens duos fuisse raptores. Alteram injuriæ rapuit, alteram patrocinio. Perieras jam, raptor, ni bis perire meruisses. Si te ante rapuisset, & nuptias optasses, deinde hanc vitiasset antequam nuberes, negares illum, jubente rapta, debere mori? Nihil amplius raptori præstare potes, quam ne lege tua pereat. Contra alienam legem nullum jus habes. Tu raptori præstas, ut illum ipsa non occidas. Non potes præstare, ne quis occidat.

Pars altera. Inter pares sententias mitior vincat. Refer Virginiam, dic Lucretiam. Plures tamen Sabinæ sunt. Contumeliosum mihi erit te dignam videri, in cujus honorem homo occidatur: me dignam non videri, in cujus honorem servetur.

DE-

DECLAMATIO VI.

Archipiratæ filia.

[1] Thema. *Captus à piratis scripsit patri de redemptione. non redimebatur. Archipiratæ filia eum jurare coëgit, ut duceret se uxorem, si dimissus esset. juravit. Relicto patre secuta est adolescentem. Duxit illam. Orba incidit. Pater imperat archipiratæ filiam dimittat, & orbam ducat. nolentem abdicat.*

(*Ex Controv. 6. lib.* 1.)

DECLAMATIO. Bonæ spei uxor, bonæ spei nurus, quæ vel amare potest captivum, vel odisse patrem. In carcere, inquit, ac tenebris jacebam. Narra, obsecro, soceri beneficia: puella non misericordia mota est, sed libidine.

Pars altera. Eo me loco non deseruit, in quem & pater venire timuit. Vidisses membra vinculis pressa, macie retractos introrsus oculos, attritas catenis & inutiles manus: talem quis amare, nisi misericors, potest? In tot Consulatibus Marius nihil habet clarius quam se auctorem. Pompeium, si hereditariæ extulissent imagines, nemo Magnum dixisset. Servium regem tulit Roma. Quid tibi videntur illi rapti ab aratro, qui paupertate sua beatam fecere Rempublicam? Non possumus una felices esse: quod solemus, una infelices erimus.

DECLAMATIO VII.

A piratis tyrannicida dimissus.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. *Thema. Quidam alterum* [1] *fratrem tyrannum occidit, alterum in adulterio depre-*

Decl. VI. 1 *THEMA. Captus à piratis*] Auctior membrana Voss. *Obsequendum patribus. LEX. THEMA.* *Captus à piratis scripsit de redemtione.* Deest τὸ *patri.* Gronovius.

Decl. VII. 1 *Fratrem tyrannum occidit*]

deprehensum, deprecante patre, interfecit. A p… scripsit patri de redemptione. Pater piratis epistol… præcidissent ei manus, duplam pecuniam se datu… illum dimiserunt. Pater in egestatem incidit, p… Negantem vult in vincula ducere.

(Ex Controv. 7. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. *Si præcideritis.* Si irasc… scribe: *Si occideritis.* Tyrannicida exitum… go. non timeo, ne, quas manus piratæ solver… alligent. Pro adultero filio rogas? Quærit nu… do tyranni fiant. *Duplam dabo.* Apparet, pre… rogat. *Duplam dabo:* alteram pro filio, alteram… nicida. *Si manus præcideritis.* Hoc nec adultero… tyranno. Etiamnum manus meas petis? Ne… epistolam. & habes argumentum. dic: Ego te… pro adultero soleo. Remiserunt me reip. cu… patri cum epistolis. Hoc nostro seculo ad fabul… narraretur aliquis solutus à piratis, alligatus à… crudelitatis emptor, cujus nec pirata venditor… *bo.* Quid necesse est? potui vilius solvi. *Ut pr…* Obstupuere prædones, &, Indica, inquiunt,… mnia piratas vendere. Qualem optem patrem… ves debilitat, egens alligat. Neutrum manibu… dit. Ubi est patrimonium tuum, quo tyran… quo adulteros facis?

Pars altera. Suscepi tria prodigia, inter… rentia; unum, qui posset patriam opprim… qui fratrem violare: alium, qui patrem. I… pta est pro malis patribus. Nam boni etiam f… tur. Sciebam piratas non facturos, nisi pecu… sent: & si sperassent, utique præcidissent.

cidit] Rotundius, omissa voce, membranæ Voss. & Hugen. *Quidam alterum fratrem tyrannum, alterum in adulterio*…

deprehensum, deprec… Gronovius.

patris, sed calliditas fuit. Unde redimerem, non habebam. Rogare in tam avara civitate neminem poteram, in qua nec filii quidem patres alunt. usus consilio sum, sciens piratas non crudeles, sed avaros. feci [2] ut desperarent, quod posses redimi. An prudenter cogitaverim, nescio. interim feliciter cogitavi. Exclusa mens est, ex quo vidi unum in arce filium, alterum in adulterio, tertium in parricidio. [3] Relictus solus ex his senex.

Extra. Hic color [4] approbandus est, impetu. Magna enim vi opus est, ut aliquis accusando se miserabilem faciat. *Sparsum* memini hominem inter scholasticos insanum, inter sanos scholasticum.

DECLAMATIO VIII.

Ter Fortis.

Lex. Qui ter fortiter fecerit, militia vacet. *Thema. Ter pater fortem in acie, quarto volentem exire retinet, nolentem abdicat.*

(*Ex Controv.* 8. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Quod patriæ superest, patri vindico. O me, filio pugnante lassum! Jam pro te nescio quid etiam lex timet. Miraris, si quod legi satis est, patri nimis est? Causa mihi abdicandi est, ne sine filio vivam. Abdicatio mea in potestate abdicati est. Optimus virtutis finis est, antequam deficias, desinere. Lex quoque ter viro forti non diffidit, aut consulit.

Pars

2 *Ut desperarent, quod posses redimi*] Vix Latinum est illud, *quod posses.* Repone igitur ex membrana Voss. *Feci, ut desperarent posse redimi.* In Controversiæ Colore legitur: *Volui efficere, ut desperarent illum redimi.* Gronovius.

3 *Relictus solus ex his senex*] Quid *ex his?* Certe ex tribus non fuit. Lege cum membr. Voss. & Hug. *Relictus solus, orbus, senex.* Plenius fuerat: *ex quo relictus sum solus, senex, orbus, egens, odi meos.* Idem.

4 *Approbandus est impetu*] Membr. *Hic color approbandus est, si proferatur cum impetu.* Vide supra de Latrone. *Idem.*

Pars altera. Certe abdicatis pugnare licet.
ter victi militant. Senator post sexagesimum &
annum in curiam venire non cogitur, nec vetat
quid honoris nomine datur, in utramque pa
Alioquin desinit præmium esse, cui necessitas
Otium imperas animo non otioso. Tumultus
In me omnium civium diriguntur oculi: & adh
dicendum est, nihil mihi patria debet. Nunqu
vi, nisi coactus. Adhuc militia mea legis munus
nienses abdicato vicerunt duce. Quantum int
abdicationem virtute delevit, ego merui.

EX LIBRO SECUNDO.

DECLAMATIO I.

Adoptandus poſt tres abdicatos.

Thema. *Dives tres filios abdicavit. petiit à paupere unicum in adoptionem. Pauper dare vult: nolentem ire abdicat. Contradicitur.*

(*Ex Controv.* 1. *lib.* 2.)

DECLAMATIO. Nunquam futurum putavi, ut aut pater meus liberos odiſſet, aut dives concupiſceret. Diu dubitavit, ille amicum tentaret, an hic filium. Ita nos pauperes ſumus, qui habemus quod divites rogent? Si immerito abdicavit, odi patrem, tot ejicientem innocentes: ſi merito, odi domum tot facientem nocentes. Amo æque paupertatem ac patrem: utrique aſſuevi. Non tibi per multos fulta liberos domus eſt: quanquam nec ſic quidem debuiſti dare. Tutior adverſus fortunam eſt, cui aliquid poſt damnum ſupereſt. Abdico, inquit. apparet, unde venias. Una inter nos diſputatio eſt: Iſte me dignum putat beato patre, ego me meo. Divitem, inquit, eſſe te volo. O me abdicandum, ſi talem patrem relinquo. Quid me videri velim, neſcio. Innocentem? ſed abdicor: nocentem? ſed adoptor. Non, ut in ceteris abdicationibus, in mea poteſtate eſt non abdicari. Perditurus ſum patrem, ſi abdicor: perditurus ſum, ſi non abdicor. Quid intereſt, utrum ejiciar, an transferar? Et ſi parendum in omnibus patri, in eo non parendum, quo efficitur, ne pater ſit. Grave eſt, carere unico: gravius eo, quem alius concupiſcit. Non delectant ignoti ſervorum domino greges, nec ſonantia laxi ruris ergaſtula. patrem gratis amo. Neceſſe eſt ut timeam infeli-

infelicem liberis domum. Non poteſt inveniri
tionis aptius tempus. dives filios quærit.

Pars altera. Magnum & hoc inter cetera paup
commoda eſt, quod abdicationem filius non tin
torium gradum cenſus aſcendit. Cenſus equite
num à plebe ſecernit. Cenſus in caſtris ordine
vet. Cenſu judex in foro legitur. Facilius eſt
tem laudare, quam ferre. Si emendati, inqui
liberi mei, habebo hunc cum illis: ſi perſeverav
bebo pro illis.

Extra. Aridi declamatores fidelius quos pr
colores tuentur. non enim alicujus ſententiæ du
repit, nullum ſchema ſolicitat. Sic quæ malam
bent, ſæpe pudicæ ſunt: non animus illis deeſ
ruptor. *Gallus Vibius* fuit tam magnæ olim e
quam poſtea inſaniæ. Cui hoc accidiſſe uni ſcio
ſaniam non caſu caderet, ſed judicio perveniret.
inſanos imitatur, dum lenocinium ingenii furor
quod ſimulabat, ad verum redegit. *Otho Juniu*
dit quatuor libros colorum, quos belle *Gallio*
tiphontis libros vocat: tantum in illis ſomnioru
tiacus contra Maximum Stertinium, à quo pr
cum comes ejus fuiſſet, dixit: Per annos quind
ficio tuo fui, dic quid peccaverim? Sed hæc eſt
do veſtra, injuriam vocatis finem ſervitutis.

DECLAMATIO II.

Jusjurandum mariti & uxoris.

Thema. *Vir & uxor juraverunt, ut si quid alteri accidisset, alter moreretur. Vir peregre profectus est, misit nuntium uxori, qui diceret se decessisse. Uxor se præcipitavit. Recreata, jubetur à patre virum relinquere. non vult. abdicatur.* C. D.

(*Ex Controv.* 2. *lib.* 2.)

DECLAMATIO. Dii immortales, qua debetis prudentiâ humanum genus regitis: effecistis, ut illud non periculum amantis esset, sed experimentum. Hos dividere vult socer, quos nec mors quidem dividet. Moriar, inquit: habeo & causam, & exemplum. Quædam se maritorum rogis ardentibus miscuerunt: quædam anima redemerunt maritorum suorum salutem, solicitudine brevi. Inter has puella viva numeratur. Assiduæ contentiones erant: Sine te vivere non possum: imo ego sine te. qui certaminum exitus esse solet: juravimus. Hic animus sine dubio jurantium fuit, ut vivi non diducerentur: cum illud quoque caverint, ne morte dividerentur.

Pars altera. Non possum, inquit, relinquere virum. Quid non potest, quæ mori potest? Pene dum falsæ mortis nuntium misit, veræ recepit. Potes sine viro pati. peregrinationem ejus tulisti. Jurejurando jam liberata es casu proximo.

Extra. Ovidius Naso apud Arellium Fuscum magistrum suum, hanc controversiam declamavit. Nam Latronis admirator erat. *Latro* in præfatione quadam dixit: Non vides, ut immota fax torpescat, & ignes exagitata restituat? Mollit viros otium, ferrum situ rubiginem ducit. Naso dixit:

Vidi ego jactatas mota face crescere flammas,
Et rursus nullo concutiente mori.

Hic

Hic autem dixit: Quicquid laboris eſt, in hoc eſt, [1] ut uxorem à viro, & virum ab uxore diligi concedas. Neceſſe eſt deinde, ut jurare permittas, ſi amare permiſeris. *Ejuſdem:* Pauca noſti, pater, crimina: & litigavimus aliquando, & cecidimus: & fortaſſe, quod non putas, pejeravimus. Rogatus aliquando ab amicis ſuis, ut tolleret tres verſus, petivit invicem, ut tres exciperet, in quos nihil illis liceret. Conſcripſerant illi quos tolli vellent, ſecreto: hic, quos tutos eſſe vellet. In utriſque codicillis iidem verſus erant: ex quibus primum fuiſſe narrabat *Albinovanus Pedo,* qui inter arbitros fuit:

Semibovemque virum, ſemivirumque bovem.

Secundum:

Egelidum Borean, egelidumque Notum.

Ex quo apparet, ſummi ingenii viro non judicium defuiſſe ad compeſcendam licentiam carminum ſuorum, ſed animum. Aiebat interim, decentiorem eſſe faciem, in qua aliquis nævus eſſet.

DECLAMATIO III.

Raptor patrem non exorans.

Lex. Raptor niſi & ſuum & raptæ patrem intra triceſimum diem exoraverit, pereat. *Thema. Raptor patrem exoravit, ſuum non exorat. Reum facit dementia.*

(*Ex Controv.* 3. *lib.* 2.)

DECLAMATIO. Quid contremiſcis, ſenectus? Quid, lingua, trepidas? Quid obtorpuiſtis, oculi? Nondum eſt triceſimus dies. Ne triſtiore quidem vultu expugnatam filiæ pudicitiam tulit. Nimis cito exoratus eſt. Ne omnia vitia ejus ab adoleſcentia repetam, virginem rapuit, patrem

Decl. II. 1 *Ut uxorem à viro, & virum*] Scriptus in membrana Voſſ. *ut uxori virum & uxorem viro diligere concedas.* Gronovius.

Decl.

patrem accuſat. Hoc intra triginta dies. Putas me accuſatori permiſſurum, quod filio negavi? Miraris dubitare patrem? Lex ipſa inter mortem & nuptias dubia eſt. Semper enim ſibi omnia licere credidit: nihil me unquam rogavit. Ignovit, inquit, ita aliquis ante me rogatus eſt? Demens ſum. Vides: nimirum turpiter vivo. Legem ignoro, dies tuos non numero. Demens, inquis, es. Poteſt aliquis ignoſcere, ſic roganti? Deliberabo cum amicis, deliberabo cum propinquis. Me miſerum, quam pene promiſi! O me miſerum quod tantum triginta diebus iraſci poſſum! Quid mirum, ſi citius illum exoraſti? facilius eſt donare injuriam, quam crimen. Procede in medium ſenex, cujus miſericordia crudelis ſum. Jam, inquit, anguſtum tempus eſt. & tibi vacat accuſare? Sic aliquis exorat? ſic deprecatur? Apparet te nunc primum rogare. Quid enim tanquam demens egi? Non ſum exoratus. nondum tranſivit tempus. etiamnum exorari poſſum. Quam iniquum eſt, nondum eſſe me nocentem, & jam reum?

Pars altera. Me miſerum, pater! iræ tuæ detractum eſt nihil, tempori autem multum. Infelicior ſum, quam ſi neutrum exoraſſem. Si ſervaturus es filium, jam tempus fuit: ſi occiſurus, jam tempus eſt. Prior rogatus eſt, qui magis timebatur.

D E-

DECLAMATIO IV.

Nepos ex meretrice susceptus.

Thema. *Abdicavit quidam filium. Abdicatus se contulit ad meretricem, & ex ea sustulit filium. æger ad patrem misit. cum venisset, commendavit ei filium, & decessit. Pater post mortem illius in adoptionem recepit nepotem. Accusatur ab altero filio dementia.* C. D.

(*Ex Controv.* 4. *lib.* 2.)

DECLAMATIO. Dementia in me novi generis arguitur: sanus eram, si non agnoscerem meos. Expectabam, ut aliquis pro abdicato rogaret. Nemo audebat propinquorum, fratre cessante. Deficientis spiritus in adventum meum sustinebatur. Intravi: jam cadentes oculos ad nomen meum erexit, fugientemque animam retinuit. In sinu meo & filium, & animam deposuit. Nuntiatum est mihi, in ultimis esse filium: nec hoc à fratre.

Pars altera. Pater istius incertus est. bene cum ipso ageretur, si & mater. Incidit in meretricem, inter cetera malam & fœcundam. Mulier, nescio adversus patrem injuriosior sis, quod abstulisti illi heredem, an quod dedisti. Adoptavit ejus filium, propter quam ejecerat suum.

DECLAMATIO V.

Torta à tyranno pro marito.

Thema. *Torta à tyranno uxor, numquid de viri tyrannicidio sciret, perseveravit negare. postea maritus ejus tyrannum occidit.*

cidit. intra quinquennium non parientem, sterilitatis nomine dimisit. Agit illa ingrati.

(*Ex Controv.* 5. *lib.* 2.)

DECLAMATIO. Eas nuptias tyrannicidium diduxit, quas non diduxit tyrannus. Trahebantur matronæ: rapiebantur virgines: nullæ tunc videbantur feliciores, quam quæ liberos non habebant. Suspicatus est hunc tyrannus de tyrannicidio cogitare, sive isti aliquid excidit, sive non bene tegit vultus magna consilia; tamen de uxoris garrulitate queri non potest, cum sciat quemadmodum taceat. Imposita in eculeum, sæpius ad absentem virum respexit, quam ad præsentem tyrannum. Explicatur totus adversus infelicem feminam tyrannicæ crudelitatis apparatus: & illa instrumenta, virorum quoque animos ipso visu frangentia, ad excutiendam muliebris pectoris scientiam proponuntur: Verberibus corpus abrumpitur. Nescio, Respublica, an tibi liberos ista mulier datura sit: tyrannicidam dedit. Miraris, si transit quinquennium inter uxorem tortam, & virum occupatum? Scissum corpus flagellis, igne adustum, tormentisque convulsum? Ignoscetis puto mulieri, si dixero, Fessa est. Quid tyrannicidio gloriaris? Facilius est tyrannum occidere, quam sustinere. Verbera, laminæ, eculei, quicquid antiqua sævitia invenerat, quidquid [1] adjecerat nova. Quid amplius dicam? & tyrannus torquebat, cum de tyrannicidio quærere. Num premit censum onerosa sumptibus; & (ut seculi mos est) in deterius luxu fluente muliebris ambitio certamine mutuo, usque in publica damna privatis insanit? Numquid gemmas, & ex alieno litore petitos lapillos? Expecta, potest parere. Non respondet ad certam diem fœcunditas. Sui juris rerum natura est. Utrum

Decl. V. *Adjecerat nova, quid amplius*] Una voce auctior scriptus Voss. *& quicquid adjecerat nova, aderant, quid amplius dicam?* Gronovius.

Utrum putas mirandum esse, tuum tyrannicidium, an hujus silentium?

Pars altera. Ego torta sum, merito objiceres, nisi te vindicassem: etiam si scisti de tyrannicidio viri, nec indicasti, non est beneficium, scelus non facere. Deinde nec scisti. non enim tibi indicavi. Nec tam magnum consilium, virilibus quoque animis grave, commisi muliebri garrulitati: quæ id solum potest tacere quod nescit. Quo tempore uxor torta est, nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam: postea cogitavi. Et hæc ipsa mihi cogitandi causa fuit, uxoris ultio. Si, quod audierat, tacuit, non beneficium est, sed fides.

Extra. *L. Vinicius*, quo nemo civis Romanus in agendis causis præsentius habuit ingenium. Quicquid longa cogitatio illi præstitura erat, prima intentio animi dabat. Ex tempore causas agebat, sed non desiderabat hanc commendationem, ut ex tempore agere videretur. De hoc eleganter dixit divus Augustus: *L. Vinicius ingenium in numerato habet.*

DECLAMATIO VI.

Pater & filius luxuriosi.

Thema. *Quidam luxuriante filio luxuriari cœpit. Accusatur à filio dementiæ.* C. D.

(*Ex Controv. 6. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Accusator meus intra se contrarios habet affectus. Cupit reum damnari, crimen absolvi. Sed tu senex, inquit, hoc dicis: luxuria tua serius cœpit, citius desinet. Quidam summum bonum dixerunt voluptatem. Nihil est mihi opus præcipientibus. Habeo exemplum. Ostendi tibi luxuriam, quam in te non videbas. Ebrietatem patri objicis ebrius.

Pars altera. Adolescens luxuriosus peccat; senex luxuriosus

riosus insanit. Nemo vitia quæ odit, imitatur. Quis imperator ob hoc de prælio fugit, ut bene pugnaret exercitus? Non coërcet vitia, qui provocat. Meam luxuriam patri imputabo. Non sub severa fui disciplina, non sub bene institutæ domus lege, quæ posset adolescentis formare mores, & à vitiis ætatis abducere. Quodammodo ad luxuriam à patre præmissus sum. Madent cani unguento, & comessator senex nulli nimis luxuriosus, sed parum sanus videtur.

DECLAMATIO VII.

Peregrinus negotiator.

Thema. *Quidam cum haberet formosam uxorem, peregre profectus est. in viciniam mulieris peregrinus mercator migravit: ter illam appellavit de stupro, adjectis pretiis. Negavit illa. Decessit negotiator, testamento omnibus bonis eam reliquit heredem: & adjecit elogium*, Quia pudicam comperi. *Adit hereditatem. redit maritus: accusat adulterii uxorem ex suspicione.*

(*Ex Controv.* 7. *lib.* 2.)

DECLAMATIO. Seram querelam detulit. Non accuso adulteram, nisi divitem factam. Post tantos impudicitiæ quæstus, si tacere possum, confitendum habeo, hac me causa absuisse. Tempus est de uxore marito credi. Ferat matrona oculos jacentes in terram: & adversus officiosum salutatorem inhumana potius quam verecunda sit: longe ante suam impudicitiam ore, quam verbo neget. Nemo fortiter negantem iterum rogabit. Omnium bonorum heres sola esto, quia corrumpi non potuisti,[1] quia tam fideliter pudicitiam custodisti. Tace paulisper nomen auctoris. Nunquam non testamentum viri creditur? Adeone jam

Decl. VII. *Quia tam feliciter pudicitiam*] Membr. ambæ & duo Schotti: *fideliter*. Gronovius.

jam omnis patientia seculi nostri abiit, ut adversus querimoniam viri, alieno teste defendatur uxor? Muliebrium vitiorum fundamentum avaritia est. Quæ potest non timere opinionem adulterii, potest non timere adulterium. Ex omni rupe conchylium trahitur, quo vestis cruentetur. Infelices ancillarum greges laborant, ut adultera, tenui veste perspicua sit: eo nihil in corpore uxoris suæ plus maritus, quam quilibet alienus peregrinusque agnoverit. Frustra æstimabo esse indicia, si tantum qui rogat, comperit pudicam. Omnes te impudicam loquuntur: pudicam tantum unus, & peregrinus. cui plus laudator quam accusator nocet. Uxorem meam nusquam audivi pudicam nisi in adulteri elogio. Dejice in terram oculos, & aures tuas externorum vocibus claude. Sibi quisque pro te neget. Pudicam ille dixit, ego impudicam. Puto, plus creditis civi, quam peregrino: marito, quam adultero. Ipsum elogium corruptoris animo scripsit: *Quia pudicam*, inquit, *comperi*. quod nulli præter me contigit.

Pars altera. Formosa est: hoc natura peccavit. Sine viro fuit: hoc maritus peccavit. Appellata est: hoc alius peccavit. Negavit: hoc pudice. Heres relicta est: hoc feliciter. Hereditatem adiit: hoc consulto fecit.

Ex

EX LIBRO TERTIO.

Seneca Novato, Seneca, Melæ, Filiis salutem.

Quosdam disertissimos agnovi viros, non respondentes famæ suæ cum declamarent, in foro maxima omnium admiratione dicentes, simul ad has domesticas exercitationes secesserant, desertos ab ingenio suo. Quod accidere plerisque [1] æque mihi mirum, quam certum est. Memini itaque me à *Severo Cassio* quærere, quid esset, cur in declamationibus illi sua non responderet eloquentia. In nullo enim hoc fiebat notabilius. [2] Oratio ejus erat valens cultu, ingentibus plena sententiis. Nemo minus passus est aliquid in actione sua otiosi

1 Æ*Que mihi mirum*] Membrana Voss. *quod accidere plerisque non tam mihi mirum quam certum est.* Et profecto, cur adeo sit ipsi mirum, qui mox late hujus rei rationem edisserit, nulla ratio est. *Gronovius.*

2 *Oratio ejus erat valens cultu*] De Cassii Severi eloquentia censura Quinctiliani est ejusmodi: *Multa, si cum judicio legatur, dabit imitatione digna Cassius Severus. Qui si ceteris virtutibus colorem & gravitatem orationis adjecisset, ponendus inter præcipuos foret. Nam & ingenii plurimum est in eo, & acerbitas mira, & urbanitas, & vis summa: sed plus stomacho quam consilio dedit. Præterea ut amari sales, ita frequenter ipsa amaritudo ridicula est.* Quam si conferas cum nostri auctoris de eo judicio, in multis contrariam deprehendes. Noster enim ait gravitatem orationis etiam superfuisse, iratumque commodius dixisse censuit. Hujus autem scriptis & auctoritate utuntur Suetonius in Vitellio cap. 2. Quinctilianus sæpissime, Tertullianus in Apologetico, Charisius, & Diomedes. *N. Faber.* Gruterus ex duobus, *fiebat*, pro, *erat*, notat: indeque conficit, *florebat*, aut utrumque excludit. Sed potius videndum, an satis probum sit illud, *valens cultu*: duo enim hæc sunt, vis & ornatus, quæ raro faciunt mixturam; unum certe non efficitur per alterum, cum plerumque nimis comtæ, minus sint robusta. Itaque quia ob ornatum posterior ætas in suspicionem veniebat, quasi vim illam antiquiorum pexis suis & concinnatis dictis in animos non haberent, removet hanc calumniam Aper apud auctorem de caussis corruptæ eloquentiæ: *Neque ideo minus efficaces sunt orationes nostræ, quia ad aures judicantium cum voluptate perveniunt. Quid enim si infirmiora horum temporum templa credas, quia non rudi cæmento & informibus tegulis exstruuntur, sed marmore nitent & auro radiantur?* Vide num sit melius: *Oratio ejus erat valens, culta, ingentibus plena sententiis.* Auctor ille de eodem: *Ceterum, ut dixi, sequentibus comparatus & varietate eruditionis & lepore urbanitatis, & ipsarum virium robore multum ceteros superat.* Nam cogitare hic tale, quale apud Imperatorem, *legibus armatum, & armis ornatum*, puto, erit intempestivum. *Gronovius.*

otiosi esse. Nulla pars erat, quæ non sua virtute staret. Nihil [3] in quo auditor sine damno aliud ageret. Omnia intenta aliquo petentia. Nemo magis in sua potestate habuit audientium affectus. Verum est quod de illo dicit *Gallio* noster. Cum diceret, [4] rerum potiebatur. adeo omnes imperata faciebant. Cum ille voluerat, irascebantur. Nemo non illo dicente timebat, ne desineret. Non est, quod illum ex his quæ edidit, æstimetis. Sunt quidem & hæc quibusdam grata. Verum eloquentia ejus longe major erat quam lectio. Non hoc ea portione illi accidit qua omnibus fere, quibus majori commendationi est audiri quam legi, sed in illo longe majus discrimen est. Primum tantumdem erat in homine, quantum in ingenio: [5] corporis magnitudo conspicua, suavitas valentissimæ vocis. Quamvis hæc inter se raro coëant, ut eadem vox & dulcis sit & solida. Pronuntiatio, quæ histrionem posset producere, [6] tamen quæ

3 *In quo auditor sine damno*] Contrarium immo verum esse volunt, *in quo non auditor:* sic librum scriptum habere: hoc probare, quæ præcedunt, quæ sequuntur. Si tamen ea legerunt: nam non intellexisse ipsi satis clamant. Dicit enim Seneca, nihil superfluum fuisse in oratione Cassii, nihil ad rem non magnopere pertinens: Itaque si vel minimum conniveret auditor, si vel minimum tanquam aliud agens, nec auscultans transmitteret, id ei fuisse fraudi, & neglectam rem aliquam animadversione dignam. Si nihil erat, *in quo non auditor aliud ageret*, frivolum quid & ineptum, & quod nulla re audientium attentionem moraretur, oportet dixisse Cassium Severum. Nam ut, *Hoc age*, dicebant illis, quos in sacris attentos & animo præsentes volebant, ita *aliud agere* est non attendere. *Gronovius.*

4 *Rerum potiebatur*] Regnabat. *Nic. Faber.*

5 *Corporis magnitudo conspicua*] Huic tamen celebri oratori armentarii Mirmillonis objecta similitudo est. Plin. c. 12. lib. 7. *N. Faber.*

6 *Tamen qua histrionis posset videri*] Vox *tamen* præcedentem orationem corrigere debet, quod hic non facit ut conceptus est locus. Vitio enim vertitur oratori in agendo modulatione scenica uti, quod Cicero in oratore ad Brutum, & Quinctilianus c. ult. lib. 11. reprehendunt: & Demosthenes περὶ φωνὴν Æschini objicit: à quo tamen vitio, quamvis dulcem vocem habuerit, Severum absuisse vult dicere noster auctor. Vetera exemplaria nos hac in re nihil juvant, quæ legunt, *Tamen quæstionis posset videri*, vel *tamen quæstio vix posset videri.* adderem libenter editæ lectioni negationem, scriberemque, *qua tamen histrionis non posset videri.* Idem. Hæc conjectura Pinciani est: nam scripti & editi veteres præcipuæ fidei, *tamen quæstionis posset videri.* Faber, *qua histrionis non posset videri.* Lipsius, *qua senatoris.* Grnterus, *tamen quæstoris*; quod non solum Principis quæstor recitaret oratio-

quæ histrionis posset videri. Nec in illo quicquam magis mirareris, quam quod gravitas, [7] quæ deerat vitæ, actioni supererat: [8] quamdiu citra jocos se continebat, censoria oratio erat. Deinde ipsa quæ dicebat, meliora erant quam quæ sciebat. Vir enim præsentis animi, & majoris ingenii quam studii, magis placebat in his, quæ inveniebat, quam in his, quæ attulerat. Jam vero iratus commodius dicebat. Ideo diligentissime cavebant homines, [9] ne dicentem interpellarent. Uni illi proderat excuti: melius semper fortuna, quam cura, de illo merebat. [10] Id nunquam tamen hæc

tiones, sed & quæstor judicis. Sed *quæstorem* illum *judicis* nos agnoscimus nullum: potius *Judicem quæstionis* novimus quam *quæstorem judicis*: nam cum M. Senecæ locum adhibet, aperte *quæstorem* eum *quæsitore* confundit. Veniebat in mentem, nisi nimium est: *tamen qua Stentoris posset videri.* Dixit ante *valentissimam* & *solidam*. Gronovius.

7 *Qua deerat vita*] *Is enim sordida originis*, inquit Tacitus, *malefica vita, sed orandi validus*, libidine qua viros & feminas illustres procacibus scriptis diffamabat, causam dedit Augusto sanciendi ut specie legis Majestatis cognitio de famosis libellis tractaretur: quem etiam Horatius ut maledicum sexta Epodo incessit. Ob hæc vitia, in Cretam relegatus atque illic eadem factitando decimo tertio post anno Germanico & Capitone Coss. à Tiberio bonis exutus, interdicto igne & aqua saxo Seriphio consenuit, & 25. sui exilii anno in summa inopia moritur, vix panno verenda contectus. Hæc colligo ex Dione lib. 56. Tacito Annal. 4. Suet. cap. 16. Caligulæ, & Hieron. in Eusebii Chron. Quid autem sit illud Quinctilianum proverbium, quod lusisse Cassium scribit B. Hieronymus, quæro. N. *Fab.*

8 *Quamdiu circa jocos se cont.*] Alii leg. *locos*. Juretus vero in antiquis schedis invenit, *logos*. Certe alibi ipsemet Seneca usus est ea dictione; ut in lib. de Consol. ad Polybium, c. 27. *Ut fabellas quoque*, ait, *& Æsopeos logos connectas.* Nonius autem Marcellus interpretatur *logos*, dicta ridicula, prolatis testimoniis Pacuvii & Ciceronis. Usus est Terentius in Phorm. act. 3. scen. 2.

9 *Ne dicentem interpellarent*] Unde oriebatur altercatio. Infra lib. 10. de Scauro, *Deinde litiganti quam agenti similior cupiebat evocare aliquam vocem adversariorum, & in altercatione vires suas noverat.* de qua Fab. lib. 6. inst. orat. cap. 5. Sæpissime tamen non nisi post continuas orationes fiebat, eratque tota fori. Nam quæ in scholasticis præfationibus sive prælocutionibus disputationes inter declamantes oriebantur, ut cum inter Pomponium Secundum Poëtam & L. Senecam disputatum est, an *gradus eliminat* in Tragœdia ab Attio dici oportuisset, altercationes non erant. Altercationis autem exemplum exstat nobile apud Ciceronem, lib. 2 ad Attic. Epist. 13. N. *Faber.*

10 *Id nunquam tamen hac felicitas*] Sic etiam membrana. Sed legendum: *Et nunquam tamen hac felicitas illi persuasit negligentiam.* Tantum abest, ut illi felix negligentia fuerit: quamquam in actione ipsa ei plurima sub-

hæc felicitas illi persuasit negligentiæ. Uno die [12] privatas plures agebat, & ita ut alteram ante meridiem ageret, alteram post meridiem: publicam vero nunquam amplius quam unam uno die. Nec tamen scio, quem reum illi defendere, nisi se, contigerit. Adeo nunquam ullam materiam dicendi, [13] nisi periculis suis, habuit. Sine commentario nunquam dixit: nec hoc commentario contentus erat, in quo nudæ res ponuntur. Et maxima parte perscribebatur actio. [14] Illa quoque quæ salse dici poterant, annotabantur. sed cum procedere nollet nisi instructus, libenter ab instrumentis recedebat. Ex tempore coactus dicere, infinito se antecedebat. Nunquam non utilius erat illi deprehendi quam præparari: sed magis illum suspiceres, quod diligentiam non relinquebat, cum illi tam bene temeritas cederet. Omnia ergo habebat, quæ illum ut bene declamaret, instruerent: phrasim nec vulgarem, nec sordidam, sed lectam: genus dicendi non remissum, aut languidum, sed ardens & concitatum: nec lentas, nec vacuas, explicationes, sed plus sensus quam verborum habentes: diligentiam, maximum etiam mediocris ingenii subsidium. Tamen non tantum infra se, cum declamaret, sed etiam infra multos erat.

nascerentur, semper tamen veniebat meditatus, nec diligentiam relinquebat. Male codex Jureti connectit hunc versiculum cum sequenti. *Gronovius.*

12 *Privatas plures agebat*] Omnes veteres codices habent, *non agebat.* si recte, intelligendum est eum plures non egisse, nisi forte ante meridiem unam, alteram post meridiem ageret. N. *Faber.*

13 *Nisi in periculis suis habuit*] Ipse tamen P. Nonium Asprenatem celebrem atque oratorem, & ex consulari familia, veneficii reum fecit, quo una ejus patina 130. convivæ interiissent. In qua etiam ejus accusatione hæc mali animi & amati sententia notatur: *Dii boni, vivo, & quo me vivere juvet, Asprenatem reum video.* Plinius c. 12. lib. 35. & Quinctilianus lib. 11. cap. 1. referunt. *Idem.*

14 *Illa quoque quæ salse dici poterant*] Male in aliis editionibus *falso* legitur, & contra veteres libros. Quinctilianus enim Cassio tribuit asperitatem, & amariores sales, cap. 4. lib. 6. & 41. ult. quamvis tamen nec urbanitate caruerit: ut cum contra Pomponium Marcellum solœcismum adversarii exagitantem Grammaticum poposcit; & ei qui orando dicebat, *Quid me torvo vultu intueris Severe? respondit. Non mehercules faciebam, sed sic scripsisti. Ecce & quam potuit truculentissime eum aspexit.* Quinctilianus c. 2. lib. 5. & Suetonius de claris Grammaticis. *Idem.*

15 *Fyla-*

erat. Itaque raro declamabat, & non nisi ab amicis coactus. Sed quærenti mihi, quare in declamationibus impar esset sibi, hoc aiebat: Quod in me miraris, pene omnibus evenit. Magna quoque ingenia, à quibus multum abesse me scio, quando plus quam in uno eminuerunt opere? Virgilium illa felicitas ingenii in oratione soluta reliquit. Ciceronem eloquentia sua in carminibus destituit. Orationes Sallustii in honorem historiarum leguntur. Eloquentissimi viri Platonis oratio, quæ pro Socrate scripta est, nec patrono, nec reo digna est. Hoc non ingeniis tantum, sed corporibus videmus accidere: quorum vires non ad omnia, quæ viribus efficiuntur, aptæ sunt. Illi nemo luctando par est: ille ad tollendam magni ponderis sarcinam prævalet: ille quidquid apprehendit, non remittit, sed in proclive nitentibus vehiculis, moraturas manus injicit. Ad animalia venio: alii ad aprum, alii ad cervum canes faciunt. Equorum non omnium quamvis celerrimi sint, idonea curriculis velocitas est. Quidam melius equitem patiuntur, quidam jugum. Et ut ad morbum te meum vocem, [15] Pylades in comœdia, Patyllus in tragœdia, multum à se aberant. Numenio cum velocitas pedum non concedatur tantum, [16] sed objiciatur, lentiores manus sunt. Quidam cum hoplomachis, quidam cum Thracibus, optime pugnant. [17] Et quidam

15 *Pylades in Comœdia, & Batillus*] Notissimi sub Augusto Pantomimi. idem in Æsopo & Roscio observatum fuit. N. *Faber.*

16 *Sed objiciatur*] Ut fugitivo. *Idem.*

17 *Et quidam sic cum scava*] Ita legunt veteres libri. Scæva autem est qui validius sinistra utitur, non imbecillitate dextræ ait Ulpianus lib. 1. ad Edictum Ædilium Curulium, nam hic mancus est. quæ tamen subtilis distinctio in Mucio Scævola à clade dextræ cognominato, si Livio credimus, observata non fuit. Quod sequitur autem, *quomodo alteri est*, veteres libri, *quomodo aliti est*, habent: quod nisi sit nomen cujusdam gladiatoris ita dicti, locum depono. Nam hæc verba *quomodo alteri est*, nullius sunt sensus. *Idem.* Locus deploratus. Nam Turnebi *schema, & quomodo est aliti*, qui potest homini sano probari? *Scæva* autem Fabri & Gruteri si potest tolerari; *allex* certe Gruteri tantum huc facit, quantum pollex & index. Membranæ: *quidam sit cum* (Hug. *fictum*) *scema componi c. quom. aliti sunt.* Deest ab initio copulativa particula. Facilius est conjecturas aliorum convincere, quam novam idoneam reperire. Cogitabam tamen: *sic in scammate componi cupiunt, quomodo in ludo aliti sunt.* Sed

 scam-

dam ſic cum ſcena componi cupiunt, quomodo alteri eſt. In ipſa oratione quamvis una materia ſit, tamen ille qui optime argumentatur, negligentius narrat. Ille non tam bene implet, quam præparat. [18] Paſſienus noſter cum cœpit dicere, ſecundum principium ſtatim fuga fit, ad epilogum omnes revertuntur. Media tantum quibus neceſſe eſt, audiunt. Miraris eundem non æque bene declamare, quam cauſas agere: aut eundem non tam bene ſuaſorias, quam judiciales controverſias dicere? Silo Pompeius ſedens & facundus & literatus eſt, & haberetur diſertus, ſi à prælocutione dimitteret. declamat tam male, ut videar belle optaſſe cum dixi: [19] Nunquam ſurgas. Magna & varia res eſt

ſcamma non eſt gladiatorum. Poſſes etiam: *Quidam cum Samnite componi cupiunt, cum mirmyllone alteri.* Gronovius.

18 *Paſſienus noſter*] Supra Controverſ. 5. præcedentis libri laudavit Paſſienum patrem, hic filium, quem primo loco ſtare dicit. Et ſane præter B. Hieronymum, & noſtrum auctorem, nemo alius Paſſieni patris meminit, nemo non fere Paſſieni filii oratoris mentionem fecit. Is autem celebris clarusque exſtitit non ſolum eloquentia, ſed etiam duobus conſulatibus & matrimoniis, primum Domitiæ neptis Antonii Triumviri, deinde Agrippinæ matris Neronis. Eundem enim eſſe puto utriuſque maritum, nempe nobilem illius ſæculi oratorem, & judicii acumine ab iis qui eo ſæculo ſcripſerunt, aut paullo poſt auctoribus laudatum; quem ſolum hujus nominis oratorem ſub Tiberio Caligula, & Claudio floruiſſe hinc conjicio, quod ſine dubio, ſi duo eodem tempore ejuſdem ſtudii nomine celebres exſtitiſſent, aliqua nota eos inter ſe diſcreviſſent. Quare quod L. Seneca cap. ult. lib. 1. de Beneficiis, & Præfat. lib. 4 Natural. Quæſt. Quinctilianus c. 2. & 4. lib. 6. c. 1. lib. 10. Tacitus lib. 6. Plinius ſenior cap. ultimo lib. 16. & junior epiſt. 6. lib. 6. de Paſſieno dicunt, ad hunc filium refero, quem conſtat ex Suetonii cap. 6. in Nerone, ſub Claudio demum vita functum. Hinc liquet, hæc quæ apud B. Hieronymum habentur in Chronico Euſebii ad annum Caligulæ ſecundum, *Paſſienus filius fraude hereditatis ſuæ necatur* (hunc enim Paſſienum intelligo) non ſuo loco poſita eſſe: quemadmodum pleraque alia exſcriptorum vitio in eo Chronico confuſa ſunt. Quod autem ait fraude hereditatis ſuæ necatum, vereor ne ab Agrippina, quæ ut alterum maritum propter imperium interfecit, ita fortaſſe primum propter hereditatem. Dubito etiam ne ad hunc Paſſienum Criſpum ſit L. Senecæ Epigramma in exilio degentis, quod incipit, *Criſpe mea vires.* Cur id credam, facit quod eum Criſpum, ad quem Epigramma, ut hic de quo loquimur, oratorem fuiſſe apparet, oratoriſque filium, domuſque Senecæ amicum: quæ ſi quis non probet, eodem in numero cum Antiphontis libris, ut permulta alia in his annotationibus, me adſtipulante, habeat. *N. Faber.*

19 *Nunquam ſurgas*] Nempe ut declames: quando quidem illi tam male cedebat declamanti. Diximus enim ſupra

eſt eloquentia: nec adhuc ulli ſic indulſit, ut tota contingeret: ſatis felix eſt, qui in aliquam ejus partem eſt receptus. Ego tamen & propriam cauſam videor poſſe reddere: aſſuevi non auditorem ſpectare, ſed judicem: aſſuevi non mihi reſpondere, ſed adverſario. Non minus devito ſupervacua dicere, quam contraria. In ſcholaſtica quid non ſupervacuum eſt, cum ipſa ſupervacua ſit? Indicabo tibi affectum meum: cum in foro dico, aliquid ago: cum declamo, id quod [20] belliſſime Cenſorinus aiebat de his qui honores in municipiis ambitioſe peterent, videor mihi in ſomnis laborare. Deinde res ipſa diverſa eſt. Totum [21] aliud eſt, pugnare: aliud, ventilare. Hoc ita ſemper arbitratum eſt, ſcholam quaſi ludum eſſe, forum arenam. Et ideo ille in foro primum verba facturus, tiro dictus eſt. Agedum iſtos declamatores produc in ſenatum, in forum: cum loco mutabuntur, [22] velut adſueta claſſi, & dilectæ umbræ corpora, ſub dio ſtare non poſſunt. non imbrem ferre, non ſolem ſciunt: vix ſe inveniunt. Adſueverunt enim ſuo arbitrio diſerti eſſe. Non eſt quod oratorem in hac puerili exercitatione ſpectes. Quid ſi velis gubernatorem in piſcina æſtimare? Diligentiſſime tibi me excuſarem, tanquam huic rei non eſſem natus: niſi ſcirem & Pollionem Aſinium,

ſupra, Rhetores ſedentes præloqui ſolitos; declamaturos vero ſurrexiſſe. *N. Faber.*

20 *Belliſſime Cenſorinus*] Aliquid tale eſt apud Fulgentium lib. 2. Mythol. in Ixionis fabula, ſed ita corrupto loco ut Delio natatore indigeat, quem hic apponam vel potius deponam. *Beatinius Augur*, inquit Fulgentius, *dicere ſolitus erat ſomnialiter peragi urbicario mimologo, ut quamvis utraque nihil agere dixerit, tamen hoc Romæ præſtare viſus eſt, quod ex parte quidem veros honores, ſed riſorios ſed citius fugitivos. Credo enim quod de Theophili ſententia legerat* μίμεσιϛκι©. Idem.

21 *Aliud eſt pugnare, aliud ventilare*] De his quamplura Lipſius lib. 2. cap. 19. Saturn. ſerm. Turneb. lib. 30. Adverſ. c. 3. P. Faber lib. 2. Semeſtr. cap. 11.

22 *Velut adſueta claſſi & dilecta umbra*] Tentavimus alibi. Sed nunc verum cenſemus, *velut adſueta clauſo & delicata umbra corpora.* Eſt enim *clauſum* idem quod tectum. Columella, 6, 27. *neque frigore committantur, nec in anguſto clauſove, ne alia aliarum conceptus elidant.* Idem lib. 7, 6. *numerum hujus generis majorem quam centum capitum ſub uno clauſo non expedit habere.* Lib. 8. 8. *nec tamen vitari debet in iis, quæ clauſo continentur.* Et cap. 11. *includenda ſunt enitentes, ne extra clauſum fœtum edant.* Gronovius.

23 *Ceſtium*

nium, & Messallam Corvinum, & Passienum, qui nunc primo loco stat, minus bene videri, quam Cestium, aut Latronem. Utrum ergo putas, hoc dicentium vitium esse, an audientium? Non illi pejus dicunt, sed hi corruptius judicant. Pueri fere, aut juvenes, scholas frequentant. Hi non tantum disertissimis viris, quos paulo ante retuli, sed etiam Ciceroni [23] Cestium suum præferrent, nisi lapides timerent. Quo tamen uno modo possunt, præferunt. Hujus enim declamationes ediscunt. Illius orationes non legunt, nisi eas quibus Cestius rescripsit. Memini me intrare scholas: cum recitaturus esset [24] in Milonem Cestius, ex consuetudine sua miratus dicebat: Si Thrax essem, Fusius essem: si Pantomimus essem, Batyllus essem: si equus, Melissio. Non continui bilem, exclamavi: [25] Et si cloaca esses, maxima esses. Risus omnium ingens. scholastici intueri me, quis essem qui tam crassas cervices haberem. Cestius Ciceroni responsurus, mihi quid responderet, non invenit, sed negavit se executurum, nisi exirem de domo. Ego negavi me de balneo publico exiturum, nisi lotus essem. Deinde libuit Ciceroni de Cestio in foro satisfacere. subinde nactus eum, in jus ad prætorem voco: & cum quantum volebam jocorum convitiorumque effudissem, postu-

23 *Cestium suum præferrent*] Idem Cornelius Tacitus de sui temporis scholasticis: *Quotus enim quisque*, inquit, *scholasticorum non hac sua persuasione fruitur, ut se ante Ciceronem numeret: sed plane post Gabinianum?* Erat autem Gabinianus, ut ἐν παρόδῳ loco obscuro aliquid lucis adferam, ætate Taciti notissimus Rhetor, de quo B. Hieron. Olym. 215: *Gabinianus celeberrimi nominis Rhetor in Gallia docuit.* Ita enim legunt veteres codices. male vulgo *Gabinius*. Hujus autem declamationes laudat idem Hieronymus præfatione 8 in Esaiam: *Qui si flumen eloquentiæ*, scribit, *& concinnas declamationes desiderant, legant Tullium, Quintilianum, Gallionem, Gabinianum.* Hujus vitam descripserat Suetonius de claris Rhetoribus, ut ex indice patet, in quo Sextus Julius Gabinianus dicitur. *N. Faber.*

24 *In Milonem Cestius*] Restitue igitur apud Quinctilianum cap. 4. lib. 10. Cestii nomen, quod ibi corruptum extat. *Melius hoc*, inquit, *quam rescribere veteribus orationibus, ut fecit Sestius contra Ciceronis actionem habitam pro Milone.* Et scribe, *ut fecit Cestius.* quomodo etiam habent Mss. codices. *Idem.*

25 *Et si cloaca esses, magna esses*] Immo *Maxima esses*, ut membrana & tres apud Gruterum. Lactantius, lib. 1. 20. *Cluacinæ simulacrum in cloaca Maxima repertum.* Gronovius.

26 In-

postulavi, ut prætor nomen ejus reciperet lege [26] inscripti maleficii. Tanta illi perturbatio fuit, ut advocationem peteret. Deinde ad alterum prætorem eduxi, & ingrati postulavi. Jam apud prætorem urbanum curatorem ei petebam. intervenientibus amicis, qui ad hoc spectaculum concurrerent, & rogantibus dixi, molestum me amplius non futurum, si jurasset disertiorem esse Ciceronem, quam se, [27] verum nec ut hoc faceret, vel serio effici potuit. Hanc, inquit, tibi fabulam retuli, ut scires in declamationibus non tantum aliud genus hominum esse. Si comparari illis volo, non ingenio mihi majore opus est, sed sensu minore. Itaque vix jam obtineri solet, ut declamem: illud obtineri non potest, ut velim aliis quam familiarissimis audientibus. & ita faciebat. Ejus declamationes inæquales erant: sed ea quæ eminebant, in quacumque declamatione posuisses, inæqualem eam fecissent. Compositio aspera, & quæ vitaret compositionem sententiæ vivæ. Iniquum tamen erit ex his eum æstimari, quæ statim subtexam: non enim hæc ille optime dixit, sed hæc optime teneo.

CON-

26 *Inscripti maleficii*] Græci ἄγραφον ἀδίκημα vocant ὅπερ ὁ νόμος οὐ γέγραφε. inquit Suidas, & Cyrus, περὶ διαφορᾶς στάσεως, ἄγραφον ἀδίκημα, τὸ ἐν μὲν τῷ νόμῳ μὴ γεγραμμένον, τοῖς δ' ἔργοις γιγνόμενον. Est autem scholæ actio in foro stellionatus dicta, cujus nomen apud Quinctilianum corruptum est cap. 4. lib. 7. *Præter hæc*, inquit, *finguntur in scholis & scripti maleficii controversiæ scilicet in quibus aut quæritur: an scriptum sit, aut, an hoc maleficium sit*. Legendum *inscripti maleficii*. In ea enim actione quæritur an scriptum sit: si enim lege comprehensum est non est ἄγραφον ἀδίκημα, & caussa cadit actor. vel an maleficium sit: nisi enim sit, nulla est actio. *Nic. Faber*.

27 *Verum nec hoc ut faceret vel serio*] Ignorabat membrana Voss. τὸ verum, perinde ut duo Gruteri. Sed eadem; *Nec hoc ut faceret jocum vel joco vel serio effici potuit*. Puto recte, modo deleas τὸ *jocum*. Hug. *faceret vel loco vel servo*. Gronovius.

Con-

Controversia I.

Luxuriosus à sodalibus excæcatus.

Lex. Cæcus de publico mille denarios accipiat. *Thema. Decem adolescentes cum bona sua comedissent, sortiti sunt, ut cujus nomen exisset, excæcaretur, & acciperet mille denarios. Exiit sors cujusdam. Excæcatus est. petiit mille denarios. negantur.*

Contra Excæcatum. Hi sunt oculi, quos extimuistis mariti. O legem, si excæcat homines, abrogandam. Nulli dat mille denarios, nisi qui invitus accepit. Dic nunc, Miserere. Hoc, cum excæcareris, non dixisti. Respubl. debilitatem consolatur, non emit. Consumptis patrimoniis membra conferunt. Utilius est reipub. unum cæcum repelli, quam novem fieri. Non solus à vobis petit alimenta, sed primus. Alam eum, qui propter debilitatem alitur: non alam, qui propter alimenta debilitatur. [1] Sic fit, ubi homines majorem partem vitæ in tenebris ita agunt, ut novissime solem quasi supervacuum fastidiant.

Pars altera. Illis novem nihil daturus est: nulli non favorabilis erit, si eos, à quibus excæcatus est, decipit. Circumventus adolescens ab illis novem veteranis consumptoribus: Solus, inquit, novem consentientibus resistere non potui. Omnia ex composito facta sunt. unus mentionem intulit, omnes approbaverunt. Electus est, qui sortiretur. Sors hujus quæ exiret prima subjecta est, Cum repugnaret, excæcatus est. Si circumventus est, inquit, injuriam persequatur, de vi agat, talionem petat. videbimus. primum est, ut habeat unde vivat.

Con-

Controv. 1. *Sic fit, ubi homines*] L. Seneca epist. 122. N. *Faber.*

Con-

Controversia II.

Parricida æquis sententiis absolutus.

Thema. *Quidam filium accusavit parricidii. Æquis sententiis absolutum abdicat.*

Contra Filium. Minus est jam quod rogo. non peto, ut me à parricida vindicetis, sed ut separetis. Parricidam non accuso, sed fugio. Quando iste accusatori parcet, qui patri non pepercit? Igitur nihil medium est inter testamentum, & culleum? Non est absolutus parricida, sed dubius. Ut absolvaris, multis tibi sententiis opus est; ut damneris, una. Non absolverunt reum, sed seculo pepercerunt. Miraris in hac civitate misericordiam, in qua lex absolutionem dat paribus tabulis. Quæris quam multis non placeas? si unum adjecero, parricida es. Absolutionem legi, non innocentiæ debes. Absolutus, inquit, sum. Non abdico te propter parricidium, sed propter alia vitia, quæ te fecerunt tam credibilem parricidam.

Pars altera. Manifestus est adolescentis color, ut dicat se auctoritate patris oppressum.

Controversia III.

Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptavit.

Lex. Cum filio tricenario [1] pater patrimonium dividat.

Thema. *Quidam habuit filium frugi, & luxuriosum. Abdicat luxuriosum. Frugi peregre profectus est. Captus est à piratis: scripsit de redemptione patri. Patre cessante luxuriosus prævenit, & redemit. Rediit frugi. Adoptavit fratrem suum. Abdicatur.*

Pro fratrem adoptante. Non est quod quisquam me laudet. prior frater fecit inter nos pietatis

Contr. III. 1 *Pater patrimonium dividat*] Unde participes dicebantur. Porro quæstio hujus Controversiæ, scholæ est, non fori. nam qui in aliena potestate est adoptare non potest. *N. Faber.*

2 Ut

Controversia I.

Luxuriosus à sodalibus excæcatus.

Lex. Cæcus de publico mille denarios accipiat. *Thema. Decem adolescentes cum bona sua comedissent, sortiti sunt, ut cujus nomen exisset, excæcaretur, & acciperet mille denarios. Exiit sors cujusdam. Excæcatus est. petiit mille denarios. negantur.*

Contra Excæcatum. Hi sunt oculi, quos extimuistis mariti. O legem, si excæcat homines, abrogandam. Nulli dat mille denarios, nisi qui invitus accepit. Dic nunc, Miserere. Hoc, cum excæcareris, non dixisti. Respubl. debilitatem consolatur, non emit. Consumptis patrimoniis membra conferunt. Utilius est reipub. unum cæcum repelli, quam novem fieri. Non solus à vobis petit alimenta, sed primus. Alam eum, qui propter debilitatem alitur: non alam, qui propter alimenta debilitatur. [1] Sic fit, ubi homines majorem partem vitæ in tenebris ita agunt, ut novissime solem quasi supervacuum fastidiant.

Pars altera. Illis novem nihil daturus est: nulli non favorabilis erit, si eos, à quibus excæcatus est, decipit. Circumventus adolescens ab illis novem veteranis consumptoribus: Solus, inquit, novem consentientibus resistere non potui. Omnia ex composito facta sunt. unus mentionem intulit, omnes approbaverunt. Electus est, qui sortiretur. Sors hujus quæ exiret prima subjecta est, Cum repugnaret, excæcatus est. Si circumventus est, inquit, injuriam persequatur, de vi agat, talionem petat. videbimus. primum est, ut habeat unde vivat.

Con-

Controv. 1. *Sic fit, ubi homines*] L. Seneca epist. 122. N. *Faber.*

Con-

CONTROVERSIA II.

Parricida æquis sententiis absolutus.

Thema. *Quidam filium accusavit parricidii. Æquis sententiis absolutum abdicat.*

CONTRA FILIUM. Minus est jam quod rogo. non peto, ut me à parricida vindicetis, sed ut separetis. Parricidam non accuso, sed fugio. Quando iste accusatori parcet, qui patri non pepercit? Igitur nihil medium est inter testamentum, & culleum? Non est absolutus parricida, sed dubius. Ut absolvaris, multis tibi sententiis opus est; ut damneris, una. Non absolverunt reum, sed sæculo pepercerunt. Miraris in hac civitate misericordiam, in qua lex absolutionem dat paribus tabulis. Quæris quam multis non placeas? si unum adjecero, parricida es. Absolutionem legi, non innocentiæ debes. Absolutus, inquit, sum. Non abdico te propter parricidium, sed propter alia vitia, quæ te fecerunt tam credibilem parricidam.

Pars altera. Manifestus est adolescentis color, ut dicat se auctoritate patris oppressum.

CONTROVERSIA III.

Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptavit.

Lex. Cum filio tricenario [1] pater patrimonium dividat.

Thema. *Quidam habuit filium frugi, & luxuriosum. Abdicat luxuriosum. Frugi peregre profectus est. Captus est à piratis: scripsit de redemptione patri. Patre cessante luxuriosus prævenit, & redemit. Rediit frugi. Adoptavit fratrem suum. Abdicatur.*

PRO FRATREM ADOPTANTE. Non est quod quisquam me laudet. prior frater fecit inter nos pietatis

Contr. III. 1 *Pater patrimonium dividat*] Unde participes dicebantur. Porro quæstio hujus Controversiæ, scholæ est, non fori. nam qui in aliena potestate est adoptare non potest. *N. Faber.*

2 Ut

tis exemplum. una navigavit, una periclitatus est, una omnes emensus est terras, tantum reliquit me ad paternam domum. Non est quod excusatione ætatis utaris. potes navigare. Utrique gratias agere deberet. Frater me isti reduxit: ego isti fratrem. Si tanquam inertem abdicasti, navigavit: si tanquam impium, suos redemit. Non potest eripi filio, quod à lege accepit. Quomodo enim pater eriperet, quod non potest non dare?

Pars altera. Per alterum mihi necesse est abdicare quem nolo. Hoc uno alter alteri placet, quod uterque patri displicet. Utamur medicina, qua cogimur, quod in vulneribus periculosis fieri solet, [2] ut malum cum ipso corpore exsecetur. Adoptare adolescenti permittitis, quem lex in dividendo patrimonio experitur? Lex te ad ministerium patrimonii admittit, non in dominium. Est aliqua ætas, à qua aliquis filius esse desinat? Nec tricenario quidem filio adoptare licet. Neque enim quisquam potest alium in manum suam recipere, qui ipse in aliena manu est. Quomodo fieri potest, ut tibi potestas vitæ necisque, aut in fratrem sit, [3] aut in filium non sit? Si bene de te meruerat, patrem pro filio rogasses. Nam quod ego non redemi, paupertatis fuit. Nihil in medio comparebat, Quicquid tricenarius reliquerat, abdicatus abstulerat. Quid facerem, solus, senex, inops, cujus patrimonium alter diviserat, alter absumpserat?

CON-

2 *Ut malum cum ipso corpore exsecetur*] Varro περὶ ἐξαγωγῆς. *Non vituperamus, cum sciamus digitum præcidi oportere, si ob eam rem gangræna non sit ad brachium ventura.* Nonius in voce Gangræna. *N. Faber.*

3 *Aut in filium non sit*] Rectius librum vet. habere, *ut in filium*, observat Schottus. Quanto autem rectius? Scribe, si sensum vis: *Quomodo fieri potest, ut tibi potestas vitæ necisque in fratrem sit, mihi in filium non sit?* Hoc est, ut tu fratrem adoptare possis, ego te abdicare non possim. *Gronovius.*

Con-

CONTROVERSIA IV.

Servatus à filio.

Lex. Servatus contra ſervatorem ne quam habeat actionem. *Thema. Servatus à filio eum abdicat. Ille præſcribit.*

CONTRA FILIUM. Licuiſſet perire, ſi non licet loqui. Servatum me putatis? Captus ſum. [1] Redde me hoſti. Captivis loqui licet. Quo tantopere beneficia vitæ jactat? Audite quis prior dederit. Si quis me hoſti reddiderit, ſervatorem vocabo. An vos abdicationem putatis actionem? etiam ſi actio eſt, lex quæ de ſervato loquitur, ad perſonas tantum extraneas pertinet: ad filium & ad patrem non magis, quam ad ſervum & dominum, libertum & patronum. Ut à patria poteſtate diſcedas, & ad æſtimationem beneficii venias; qui dat vitam, ſi prior accepit, non obligat, ſed reddit. Proceſſi in aciem, exemplum filio meo: vicit me non hoſtis, ſed ætas: ſervavit, quem ſæpe ſervaveram. Redivivum me ſenem meretrix vocat. paraſitorum jocantium materia ſum. omnibus iſtis [2] tanquam ſervatoribus tacere jubeor. Fili, ſi vivere mihi non licet, cur perire non licuit? Ego, inquit, te protexi. Ita tu adoleſcens in acie non ante patrem ſtetiſti? Audite filii mei gloriam. parricidium non fecit. cum poſſet ſervare, ſervavit.

Pars altera. Hic me genuit. Hic mihi ſpiritum, hic mihi has manus, quibus ſervaretur, dedit.

CON-

Contr. IV. 1 *Redde me hoſti*] L. Seneca cap. 11. lib. 2. de Benefic. N. *Faber.*

2 *Tanquam ſervatoribus*] Lego: *omnibus iſtis, tanquam ſervatori, tacere jubeor.* Nempe filio. *Gronovius.*

Controversia V.

Pater raptorem continens.

Lex. Rapta raptoris, aut mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema. Raptor postulat,* [1] *ut rapta educatur. pater non vult.*

Contra Raptorem. Iste raptor est, ego in jus abducor. Non est enim tam facile homini probo occidere, quam perdito mori. Communis, inquit, lex est. dii faciant, ne cogas me experiri, an tota mea ista sit. Quando ergo, inquit, optabis? Hoc tempore non possum. Curo vulnera. familiam reficio. expugnatam domum lugeo. ereptam virginitatem consolor. Minantem sibi ipsi custodio. Quando optabis? cum rapta voluerit, non cum raptor. Quando optabis? cum tu noles. Quando, inquit, optabis? paro me optioni. confirmo animum. Non est facile hominem occidere: premo interim gemitus meos, & introrsus erumpentes lacrimas ago. [2] Scio quid futurum sit. vultus te meus decipit. Stulte, quemquam morari putas nuptias filiæ suæ? in securim incurris, & carnificem ultro vocas. Cum rogare debeas, convitium facis. [3] Nemo vindicare se cogitur.

Pars altera. Nihil est miserius, quam incertum inter vitam mortemque destitui. Jam beneficium erit, etiam si mortem optaverit. In amorem filiæ istius incidi. Appellare de nuptiis debui patrem: feci. Sed videris, quam etiam in lege lentus sit. Raptor vitam alieni arbitrii habet, liber-

Contr. V. 1 *Ut rapta educatur*] Vocabulum est scholæ. Educitur autem, cum in jus adducitur, ut optet ex lege raptarum. *N. Faber.*

2 *Scio quid futurum sit*] Accipe per ironiam dictum, & lege, *Scu.* Tu quidem; si diis placet, scis, & pro certo habes te scire quid futurum sit, si educatur rapta: nempe optaturam nuptias. *Gronovius.*

3 *Nemo vindicare se cogitur*] Melius membranæ Voss. deleto pronomine: *Nemo vindicare cogitur.* Idem.

4 Quo-

libertatem ſui. Lex communis eſt. Habet hic raptor quod timeat. Habet & quod ſperare poſſit. In lege, inquit, non eſt ſcriptum quando: immo ſtatim. [4] Quotiens enim tempus non adjicitur, præſens intelligitur. Tam longum tibi jus in caput civis non permittitur. Crudelius eſt quam mori, ſemper timere mortem.

CONTROVERSIA VI.

Domus cum tyranno incenſa.

Lex. Damni illati ſit actio. *Thema. Quidam tyrannum ex arce fugientem cum perſequeretur, in privatam domum compulit. Incendit domum. Tyrannus cum domo conflagravit. Premio accepto, agit cum illo dominus damni.*

PARS PRIMA. *Pro Tyrannicida.* [1] Cur non excluſiſti? Quare recepiſti? quare nullam aliam domum tyrannus petiit? Nemo non venienti domum clauſit. Aditum in domum non habui, qui in arcem habui. Non gaudes te aliquid impendiſſe publicæ libertati? Hic eſt in cujus domo tyrannus occiſus eſt. Tanquam tyrannicida, monſtraris. Redde, inquit, domum. Ita vivo tyranno non perdideras. Tyranni amicus, tyranni ſatelles: certe, quod negare non potes, hoſpes. Diu expectavi, an ejiceretur tyrannus. Facilius potes accuſare aut te, qui tam familiaris tyranno fuiſti, ut illi maxime tua placeret domus, qua illum recepiſti: aut tyrannum, qui tibi damnum dedit, quod in tuam domum confugit. [2] aut, ut culpa te liberem, facilius potes

4 *Quotiens enim tempus non adjicitur*] Regula juris. *N. Faber.* Multa de hac re P. Faber, & Rævardus ad l. 14. ff. de reg. jur. quæ habet: *In omnibus obligationibus ubi dies non ponitur, præſenti die debetur.*

Controv. VI. 1 *Cur non excluſiſti*] Notat Schottus in duobus eſſe: *quem excluſiſti?* & mox: *quem recepiſti.* Sic etiam membranacei Voſſ. & Hug. ſed ille auctior particula: *Quem excluſiſti? & quem recepiſti?* Ad prius intelligitur, libertatis vindicem, tyrannicidam; ad poſterius, interrogatum, tyrannum. Veriorem hanc lectionem puto. *Gronovius.*

2 *Aut ut culpa te liberem*] Membrana Voſſ. *aut culpare liberum.* Puto

novam

potes accusare fortunam, quæ tyrannum potissimum ad te detulit.

Pars altera. Ejus debet esse damnum, cujus est præmium. Non est iniquum, ejus rei tibi injuriam imputari, cujus fructum percepisti. Non elegit domum tyrannus: nec enim hoc illi vacabat: sed in eam quam potuit, irrupit. Cum ego in ea non essem, nactus hic occasionem nocendi, intrare noluit: & tyrannicidium elegit, dubium, lentum periculosum urbi. accepit præmium, majus sine dubio, quasi damnum sarcire deberet.

CONTROVERSIA VII.

Venenum datum filio furenti.

Thema. *Filio furenti, & sua membra lanianti, pater venenum dedit.* [1] *Accusatur ab uxore malæ tractationis.*

CONTRA MARITUM. Non mirum est quare vivat, quæ filium perdidit. Vivit, qui occidit.

[2] *Pars altera.* Quem quotidie perdebam, aliquando extuli. Falleris, misera mulier, in orbitatis tuæ tempore, non perdidisti tunc filium, sed tunc extulisti.

Color. *Alfius Flavus* hanc sententiam dixit: Ipse sui & alimentum erat, & damnum. Hunc *Cestius* quasi corrupte dixisset,

novam sententiam esse, scribendumque: *Ut culpa te liberem, facilius potes accusare fortunam.* Gronovius.

Contr. VII. 1 *Accusatur ab uxore malæ tractationis*] Scribit optimus P. Pithœi codex, alioqui in repræsentandis diphthongis exactus, uno vocabulo *maletractationis*: quomodo etiam apud Arnobium lib. 4. legimus, *immunes à Deorum maletractatione nec sic estis.* Hac autem actione divortii caussas reddit uxor, quæ in jure actio rei uxoriæ dicitur. Nam declamatores non solum peculiarem dicendi rationem, materiasque à foro, rerumque natura abhorrentes effinxerunt, verum etiam in iis quæ in foro tractari solent exsequendis, novis vocabulis usi sunt. Quare Quinctilianus c. 5. lib. 7. *Quæ in scholis*, inquit, *abdicatorum, hæc in foro exhæredatorum à parentibus & bona apud centumviros repetentium ratio est: quæ illic malæ tractationis, hic rei uxoriæ, cum quæritur utrius culpa divortium factum sit, quæ illic dementiæ, hic petendi curatoris.* N. Fab.

2 *Pars altera*] In hac Controversia pro marito dubiam hanc sententiam refert Quinctilianus cap. 5. lib. 8. *qui hæc edit, debet hoc bibere.* Idem.

Contr.

xisset, objurgans: Apparet, inquit, te poëtas studiose legere. Iste sensus est ejus qui hoc seculum amatoriis non artibus tantum, sed sententiis implevit. Ovidius enim in libris Metamorphoseon dixit:

Ipse suos artus lacero divellere morsu
Cœpit, & infelix minuendo corpus alebat.

CONTROVERSIA VIII.

Olynthius pater reus concursus.

Lex. Qui cœtum & concursum fecerit, [1] capitale sit. *Thema. Victa Olyntho, cum filio adolescente Olynthius senex Athenas venit. Athenienses omnibus civitatem Olynthiis decreverunt. Invitatus ad cœnam ab adolescente luxurioso, cum filio venit. Ibi cum de stupro filii mentio esset, pater profugit, adolescens retentus est. Pater flere ante domum cœpit: incensa est domus. Decem adolescentes perierunt, & filius Olynthii. Accusatur pater, quod cœtum concursumque fecerit.*

PRO REO CONCURSUS. Misero si flere non licet, magis flendum est. Imperari dolori silentium non potest. Fuerunt ex populo qui dicerent: Hic meum filium, hic meam corrupit uxorem: suum quisque illo & ignem attulit, & dolorem. Timeo, fili, ne, dum te quæro, in ossa alicujus raptoris incidam. Ubi Athenarum fides? Ubi hospitales invicem dextræ? Capti, inquam, fili, sumus. Dum licet, fugiamus: sed tanquam à Philippo. Pariter apud Philippum

Contr. VIII. 1 *Capitale sit*] Scripti fere, *capitalu sit.* Non dubito, quin utrumque corruptum, & scribendum sit: *Qui cœtum & concursum fecerit, capital sit.* In hanc vocem passim sævierunt librorum vitiatores. Curtius l. 8. *Illu enim in sella regu consedisse capital fore: tibi saluti fuit.* Sic antiquissimæ membranæ Florentinæ, & sic bene ediderat Modius. Qui cum Carrione eandem vocem Silio, ut & Bongarsius Justino, nosque ipsi Livio, restituimus. Porro sic amabant in legibus: *Qui hoc fecerit, capital sit:* per ellipsin pronominis: ut in contrarium, *sine fraude sit:* utrobique omisso, *ei.* Lib. 1. Contr. 4. *Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, sine fraude sit.* Hac est lingua legum. *Gronovius.*

lippum certe viri fuimus. Lacrimæ meæ vocantur in crimen, quasi, ex quo Olynthus capta est, flere desierim. Tantus scilicet sum, ut in ea civitate populum concitare potuerim, in qua filium servare non potui. Non quotiens convenerunt in aliquem locum plures, cœtus & concursus est. sed quotiens convocati, quotiens parati, quasi ad ducem suum concurrerunt. Non si una vicinia coit, aut si transeuntium paucorum numerus affluxit: sed ubi totus, aut ex parte magna populus, ubi divisa est in partes civitas. Cœtus, multitudinis magnæ nomen est, coëuntis ex consensu quodam. At illic initio pauci fuerunt. Deinde reliqui non ad me convenerunt, sed ad incendium: quod tamen populus inaluit spectare, quam extinguere. Lex non eum punit, propter quem cœtus factus est; sed eum à quo cœtus factus est. Non mihi tanti ultio fuit ut amittere vellem filium: & tentavi populum rogare, nec potui.

Pars altera. Quid cœtu opus est? Sunt scriptæ ad vindictam injuriarum omnium leges. Mota semel multitudo modum non servat. Ardere illo incendio civitas potuit.

CONTROVERSIA IX.

Crux servi venenum ægro domino negantis.

Thema. *Æger dominus petiit à servo ut sibi venenum daret. Non dedit. Cavit testamento ut ab heredibus crucifigeretur. Appellat servus tribunos.*

PRO SERVO. [1] Lex Cornelia, te appello. Ecce heres jubet, quod tu vetas. Ne quis illum domino displicuisse putet. tunc huic parari crucem jussit, cum sibi venenum. Plura servi crimina confitemur. intempestivas potiones, inutiles cibos, desideranti negavit. Quid enim ille non voluit, qui venenum petiit? Maluit crucem pati, quam mereri. Si vincitur, periturus est: si non vincitur, serviturus est

Contr. IX. 1 *Lex Cornelia*] Cornelii Sillæ de sicariis & veneficis. N. *Faber*, 2 *Vene-*

eſt ei à quo in crucem petitur. Ex altera parte lex eſt, ex altera teſtamentum: crux utrimque. Furioſus ſervum ſine cauſa occidere voluit. Quæritis inſaniæ argumentum? & ſe ipſe voluit occidere. Servo, inquit, tribuni non poſſunt ſuccurrere? Servo natum regem habuimus. Servo indice, patefacta eſt Bruti liberorum cum Tarquiniis conjuratio. Ergo nihil intereſt, venenum domino aliquis dederit, an negaverit? Etiam ubi remedium eſt mori, ſcelus eſt occidere. Tam cito vos de vita domini ſervum deſperare vultis, quam heredem? Mortem ſi ſupplicium putas, quid rogas? ſi beneficium, quid minaris? Venenum quiſquam objecit, niſi datum? Ullum tu finem facies tribuniciæ poteſtati, quam P. R. ut ipſe plurimum poſſet valere, plus quam ſe voluit? [2] Venenum habere ſcelus eſt tam magnum, quam dominum occidere.

Pars altera. Mori volens elegit hunc miniſterio nequiſſimum ſervum, audacem, infeſtum ſibi. Ille non ſaluti conſuluit domini, quem videbat inſanabili morbo tabeſcere, ſed tormenta extendit. Servus herilis imperii non cenſor eſt, ſed miniſter. Agitur de jure teſtamentorum, quorum interiit omnis poteſtas, ſi neglexerint imperia mortuorum, Tribuni. Itane, furcifer, tu non morieris domini arbitrio, morietur dominus tuo?

E x

2 *Venenum habere ſcelus eſt*] De eo Fornerius ad tit. de verb. ſign.

EX LIBRO QUARTO.

Seneca Novato, Seneca, Melæ, Filiis salutem.

[1] Quod munerarii solent facere, qui ad expectationem populi detinendam, [2] nova paria per omnes dies dispensant, ut sit quod populum & delectet & revocet: hoc ego facio. non semel omnes produco, aliquid novi semper habeat libellus: ut non tantum sententiarum vos, sed etiam auctorum novitate solicitet. Acrior est cupiditas ignota cognoscendi, quam nota repetendi. Hoc in histrionibus, in gladiatoribus, in oratoribus, in quibus modo aliquid fama promisit, in omnibus denique rebus videmus accidere. Ad nova omnes concurrunt, ad nova conveniunt. Non tamen expectationem vestram macerabo, singulos producendo: liberaliter hodie & plena manu faciam. [3] Pollio Asinius nunquam

1 *Quod munerarii*] Ἀγωνάρχαι, ἀγωνοθέται. quo vocabulo primum usum fuisse D. Augustum notat Quinctilianus cap. 8. lib. 3. *N. Faber.* Quidam, *numerarii* leg. male. Nam *munerarius* is est, qui populo spectaculum exhibebat gladiatorium, vel venationem; aliter dictus, *dominus ludorum*, sive *editor.* de quo plura Lipsius lib. 1. cap. 7. Saturn. serm. Addatur & Fornerius ad l. 18. de verb. sign.

2 *Nova paria*] Gladiatorum. *N. Faber.*

3 *Pollio Asinius*] Quem Plinius cap. 30. lib. 7. principem oratorem, & civem vocat. Valerius Maximus c. 12. lib. 8. non minimam partem styli Romani, cujusque nomini Virgilius Eclogam quartam inscripsit. Is in Republ. natus, jocis seriisque accommodatus, & omnium horarum, ingenio tamen ferox, quod etiam filio objectum est, anno suæ ætatis 20. L. Domitio Ahenobarbo, & Appio Pulchro Coss. qui Ciceronis fuit 53. vitæ annus, Catonem magno totius civitatis concursu defendentibus M. Cicerone, C. Calvo, & M. Scauro accusavit. Sub Augusto summis functus est honoribus, pluresque & graves causas egit, inter quas memorantur pro P. Nonio Asprenate veneficii reo, & pro Urbiniæ hæredibus apud centum viros, pervenitque ad extremum fere ejus impe-

quam admissa multitudine declamavit: nec illi ambitio in studio defuit. Primus enim omnium Romanorum advocatis hominibus scripta sua recitavit. Et inde est quod Labienus homo mentis, quam linguæ, amarioris dicit: [4] Ille triumphalis senex ἀκροάσεις suas nunquam populo commisit. Sive quia parum in illis habuerit fiduciæ, sive (quod magis crediderim) tantus orator inferius id opus ingenio suo duxerit. exerceri quidem illo volebat, gloriari fastidiebat. Audivi autem illum & viridem, & postea jam senem, [5] cum Marcello Æsernino nepote suo, quasi præciperet. Audiebat illum dicentem: & primum quidem disputabat de illa parte, quam Marcellus dixerat: prætermissa ostendebat, tacita leviter implebat, vitiosa coarguebat. Deinde dicebat partem contrariam. Floridior erat aliquanto in declaman-

imperium: atque in villa Tusculana octoginta annos natus, nervosæ virilitatis haud parvum exemplum, diem obiit. Hæc ex Quinctiliano, c. 1. l. 10. & cap. 6. lib. 12. Asconio in Ciceronem pro Scauro, Tacito 1 Annal. & de claris oratoribus, & B. Hieronymo in Eusebii Chronico collegimus. *Nic. Faber.*

4 *Ille triumphalis senex ἀκροάσεις*] Ille enim est,

Insigne mœstis præsidium reis,
Et consulenti, Pollio, Curiæ,
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.

ut scribit Horatius prima Ode, lib. 2. Dio 48. & Fasti Capitolini, in quibus hæc leges: C. ASINIUS POLLIO PROCONSUL AN .... EX PARTHINEIS VIII K. NOVEMB. Sunt autem Dalmaciæ populi. Porro *ἀκροάσεις* (sic enim ab optimo codice reposui) contracta significatione dictæ sunt declamationes. Lucianus dialog. πρὸς τὸν εἰπόντα Προμηθεὺς εἶ ἐν λόγοις. cum dixisset oratores vere Prometheos esse, quia eorum orationes sunt ζῶντα ὡς ἀληθῶς καὶ ἔμψυχα τὰ ἔργα, subjungit de declamatoribus, ἡμεῖς δὲ οἱ ἐς τὰ πλήθη παριόντες, καὶ τὰς τοιαύτας τῶν ἀκροάσεων ἐπαγγέλλοντες, εἴδωλα ἄττα ἐπιδεικνύμεθα. & in Prometheo sive Caucaso tempus εἰς ἀγορὰν καταχρήσασθαι σοφιστικήν. in declamationem sophisticam insumi, dixit. *Idem.*

5 *Cum Marcello Æsernino nepote suo*] Ex filia, nisi me conjectura fallit. Videtur enim fuisse filius M. Claudii Marcelli Æsernini consulis cum L. Aruntio, anno urbis 733. Neque enim ille Consul nepos potuit esse Pollionis. Suetonius autem notat hunc Pollionis nepotem crus effregisse in Troiæ ludo, quem edebat Augustus. cujus casu effectum est, Pollione graviter invidioseque in senatu questo, ne in posterum ab Augusto ederetur. Suetonius cap. 44. Maxime autem sub Tiberio floruit. Is enim est Marcellus Æserninus, quem Cn. Pisonem cædis Germanici accusatum patronum petiisse Tacitus lib. 3 scripsit, quemque apud eundem auctorem Ann. 11. incorrupta vita & facundia ad summa provectum, & ditium familiarum heredem, in suasione L. Centiæ Suilius dixit, Plinius cap. 1. lib. 12. Spado-

nis

clamando, quam in agendo. [6] Illud strictum ejus & asperum, & nimis ratum in dicendo judicium, adeo cessabat, ut in multis illi venia opus esset, quæ ab ipso vix impetrabatur. Marcellus, quamvis puer, jam tantæ indolis erat, ut Pollio ad illum pertinere successionem eloquentiæ suæ crederet, cum filium [7] Asinium Gallum relinqueret magnum oratorem: nisi illum (quod semper evenit) magnitudo patris non produceret, sed obrueret. Memini intra quartum diem, [8] quam Herium filium amiserat, declamare cum nobis: sed tanto vehementius, quam unquam: ut appareret, hominis naturam contumacem cum fortuna sua rixari:

Nec

nis Thessalici hujus Æsernini prædivitis liberti meminit, qui platanum, cujus folia nunquam decidunt, primus in Italiam sub Claudio transtulit. Per diphthongum autem scribo, fastos consulares & etymologiam secutus. ab Æsernia enim Samnitum oppido dictos Æserninos constat. *N. Faber.*

6 *Illud strictum ejus & asperum, & nimis ratum*] Quinctilianus cap. 1. & 2. lib. 10. *Multa*, inquit, *in Asinio Pollione inventio, summa diligentia, adeo ut quibusdam etiam nimia videatur, & consilii & animi satis: a nitore & jucunditate Ciceronis ita longe abest, ut videri possit seculo prior.* Tacitus de claris orat. eum inter Menenios & Appios studuisse videri ait. *Pacuvium certe*, subjungit, *& Attium non solum Tragœdiis, sed etiam orationibus suis expressit, adeo durus & siccus est.* Præter orationes multa alia edidit: nam Pollionem Carisius citat ad Cæsarem, fortasse ex epistolis, & contra maledicta Antonii, & de provinciæ hæredibus. quo loci legendum censeo, *pro Urbiniis heredibus*: cujus tituli orationes Pollionis laudant Tacitus de Oratoribus, & Quinctilianus non uno loco. Item composuisse Tragœdias, amatoriosque versus testantur præter Tacitum Horatius Od. lib. 2. & Satyr. ult. lib. 1. & Plinius Epistolarum lib. 5. *Idem.*

7 *Asinium Gallum*] Magnum Tiberianæ crudelitatis documentum, cui ne mori quidem licuit. B. Hieronymus: *C. Asinius orator, Asinii Pollionis filius, cujus etiam Virgilius meminit, diris à Tiberio suppliciis afficitur.* Si pius ille scriptor Gallum illum intelligit de quo Ecloga decima, fallitur, si vero Eclogam quartam designat, non absque ratione est. quamvis enim vulgo credant Saloninum Asinii Pollionis filium in ea celebrari: non defuerunt tamen qui de hoc Asinio Gallo scriptam voluerint. Addit etiam Servius integer optimi ac eruditissimi nostri Danielis, Asconium Pedianum tradidisse se ab ipso Asinio Gallo audiisse illam Eclogam in honorem ejus scriptam, cum ipse nasceretur patre Pollione Consule designato. Hujus autem Asinii Galli hoc extat apud Suetonium de illustribus Grammaticis distichon:

Qui caput ad lævam deicit, glossemata nobis
Præcipit, os nullum, vel potius pugilis.

Plura de eo Tacitus, sex primis Ann. libris, & Dio lib. 58. *Idem.*

8 *Quam Herium*] Sic duæ veteres editiones cum manuscriptis codicibus hic legunt, & infra linea quinta. male in Romana editione *Haterium* emendarunt. Nam Haterius filius non fuit Pollionis. *Idem.*

9 At

Nec quidquam ex ordine vitæ ſolito remiſit. Itaque cum mortuo in Syria Caio Cæſare per codicillos queſtus eſſet divus Auguſtus, ut erat mos illi clementiſſimo viro, non civiliter tantum, ſed etiam familiariter, quod in tam magno & recenti luctu ſuo homo cariſſimus ſibi, pleno convivio cœnaſſet, reſcripſit Pollio: Eo die cœnavi, quo Herium filium amiſi. Quis exigeret majorem ab amico dolorem, quam à patre? O magnos viros, qui fortunæ ſuccumbere neſciunt, & adverſas res ſuæ virtutis experimenta faciunt! Declamavit Pollio Aſinius intra quartum diem quam filium amiſerat. Præconium illud ingentis animi fuit, malis ſuis inſultantis. [9] At contra, Haterium ſcio tam imbecillo animo mortes filiorum tuliſſe, ut non tantum recenti dolori cederet, ſed veteris quoque & obliterati memoriam ſuſtinere non poſſet. Memini cum diceret controverſiam de illo, qui à ſepulcris trium filiorum abſtractus injuriarum agit, mediam dictionem fletu ejus interrumpi: deinde tanto majore impetu dixit, tanto miſerabilius, ut appareret, quam magna interim pars eſſet ingenii dolor. Declamabat Haterius admiſſo populo ex tempore. Solus omnium Romanorum, quos meo tempore cognovi, in Latinam linguam tranſtulit Græcam facilitatem. Tanta illi erat velocitas orationis, [10] ut vitium fieret. Itaque divus

9 *At contra Haterium*] Q. Haterius familiæ Senatoria, eloquentiæ quoad vixit celebratæ, promptuſque & popularis orator; fœdæ tamen adulationis, ad nonageſimum prope annum ſummo in honore conſeuuit, obiitque mortem anno urbis 779. B. Hieronymus & Tacitus lib. 3. & 4. Quòd ſi verum eſt, natus eſt Cicerone Conſule, id eſt, anno urbis 690. quo fit, ut nec potuerit eſſe Pollionis filius, duodecim tantum annis eo minor, nec Pollio, quo die ipſe Haterius deceſſit, cœnare plus 20 annis ante fato functus. Addit etiam Tacitus monumenta ejus haud ideo duraſſe, quia ſcilicet impetu magis quam cura vigebat, utque aliorum meditatio, & labor in poſterum valeſcit, ſic Haterii canorum illud & profluens cum ipſo ſimul extinctum eſſe. Plura apud eundem Tacitum libris ſex prioribus Annalium de ipſo Haterio vide. *Idem.* Pal. *At contra quidem Aterium.* Voſſiana membr. *At contraque Ather.* Significant legendum eſſe: *At contra Q. Haterium.* Ut plane Hug. *Gronovius.*

10 *Ut vitium fieret*] L. Sen. ep. 40. *Nam Q. Haterii curſum ſuu temporibus oratoru celeberrimi, ab homine ſano longe abeſſe volo. nunquam dubitavit, nunquam inter-*

vus Auguſtus optime dixit: Haterius noſter ſufflaminandus eſt. Adeo non currere, ſed decurrere videbatur. nec verborum tantum illi copia, ſed etiam rerum erat: quotiens velles eamdem rem, & quamdiu velles, diceret. Aliis totiens figuris, aliis tractationibus. Ita ut nec regi poſſet, nec conſumi. Regi autem ab ipſo non poterat; [11] alioquin libertum habebat, cui pareret, & ſic ibat, quomodo ille aut concitaverat eum, aut refrænaverat. Jubebat eum tranſire, cum aliquem diu locum dixerat; tranſibat. inſiſtere jubebat; eodem loco permanebat. jubebat epilogum dicere; dicebat. Habebat in ſua poteſtate ingenium, in aliena modum. Dividere controverſiam, putabat ad rem pertinere, ſi illum interrogares: non putabat, ſi audires. Is illi erat ordo, quem impetus dederat. Ac non dirigebat ſe ad declamatoriam legem, nec verba cuſtodiebat. Quædam enim ſcholæ jam quaſi obſoleta refugiunt: nec ſi qua ſordidiora ſunt, aut ex quotidiano uſu repetita, poſſunt pati. Ille in hoc ſcholaſticis morem gerebat, ne verbis calcatis, & obſoletis uteretur. Sed quædam antiqua, & à Cicerone dicta, à ceteris deinde deſerta dicebat, quæ nec ille quidem orationis citatiſſimæ curſus poterat abſcondere. Adeo quidquid inſolitum eſt, etiam in turba notabile eſt. Hoc exempto, nemo erat ſcholaſticis nec aptior, nec ſublimior: ſed dum nihil vult, niſi culte, niſi ſplendide dicere, ſæpe incidebat in ea, quæ deriſum effugere non poſſent. Memini illum

intermiſit, ſemel incipiebat, ſemel deſinebat. N. Faber.

11 *Alioquin libertum habebat, cui pareret*] B. Hieronymus adverſus errorem Joannis Hieronym. *Et ut aliquid,* ſcribit, *de neotericis referam. Q. Haterius, qui ingenium in numerato habebat, ut ſine monitore tacere non poſſet, de quo egregie Cæſar Auguſtus: Q. inquit, noſter ſufflaminandus eſt.* Idem etiam de C. Graccho memoriæ tradiderunt Cicero, Valer. Maximus, Quinctilianus, & quis non? Porro ſufflaminari eſt cohiberi, metaphora ducta à curribus in proclivi decurrentibus, qui ſufflamine retardantur. Vetus commentator in illud Juvenalis Satyr. 8.

Ipſe rotam adſtringit multo ſufflamine Conſul.

Sufflamen, inquit, *vinculum ferreum, quod inter radios mittitur dum clivum deſcendere cœpit rheda, ne celeres rotæ ſequantur, & animalia vexent.* L. Seneca in Ἀποκολοκ. *Aliquando Ixionis miſeri rotam ſufflaminandam.* Idem.

12 Mul-

lum (cum libertinum reum defenderet, cui objiciebatur, quod patroni concubinus fuisset) dixisse: Impudicitia in ingenuo crimen est, in servo necessitas, in liberto officium. Res in jocos abiit: non facis mihi officium, &, [12] multum ille & hic in officiis versatur. ex eo impudici & obscœni, aliquandiu officiosi vocati sunt. Memini & illam contradictionem sic ab illo positam, magnam materiam Pollionis Asinii, & tunc Cassii Severi jocis præbuisse. At, inquit, inter pueriles condiscipulorum sinus [13] lasciva manu obscœna lusisti. & pleraque hujus generis illi objiciebantur. Multa erant quæ reprehenderes, multa quæ suspiceres, cum torrentis modo magnus quidem, sed turbidus flueret. Redimebat tamen vitia virtutibus; & plus habebat quod laudares, quam quod ignosceres: sicuti in ea, in qua flevit declamatione.

CONTROVERSIA I.

Pater à sepulcro à luxurioso raptus.

Thema. *Quidam amissis tribus liberis, cum assideret sepulcro, à luxurioso adolescente in vicinos hortos abductus est, & detonsus. Coactus convivio interesse, mutata veste, dimissus injuriarum agit.*

PRO PATRE. Nunquam lacrimæ [1] opprimuntur imperio, immo etiam irritantur. Nulla flendi major est causa, quam flere non posse. Rapuit me qualem in convivio

12 *Multum ille & hic in officiis versatur*] Sic Petronius Arbiter spissare officium, & Ovidius Elegiar. 6. lib. 3. continuari officio, & de arte amandi 2. officium facere, in re obscœna dixerunt. *N. Faber.*

13 *Lasciva manu obscœna lusisti*] Scholion ineptum esse τὸ *obscœna*, monui olim, & etiamnum censeo. Vide Observat. 3, 4. *Gronovius.*

Contr. I. 1 *Opprimuntur imperio, sed etiam*] Membr. Voss. *Nunquam lacrimæ supprimuntur imperio, immo etiam irritantur.* ut & Hug. in particula. Haud dubie melius: neque opus utramque particulam, *sed* & *immo*, delere, quod velit Gruterus. Præcedente lib. controv. 5. *In lege, inquit, non est scriptum quando. immo statim.* Iidem scripti statim: *in convivium puderet venire.* Idem.

2 *Est*

vio puderet venire, dimisit qualem ad sepulcrum redire puderet. Credo mirari aliquem, quod in forum, amissis modo liberis, veniam. At ego jam in convivio fui. Quousque, inquit, flebis? [2] Est quædam in ipsis malis miserorum voluptas, & omnis adversa fortuna habet in querelis levamentum. Ibi me flere prohibes, ubi crudeliter ipse non fleres. Cum miserrimum sit flere, quam infelix sum, cui ne hoc quidem licet! Vidi ebriorum sitim, & vomentium famem. Quis est iste, qui supra flentem patrem censuram lugendi postulat? Projectus in omnia gulæ libidinisque flagitia, omnibus notandus censoribus, seculo præcepta componit. Scit quantum super amissos tres liberos patri flendum sit: quem, si viveret pater, fleret. Senex, orbus, infelix, hoc tantum inter miserias solatium capio, quod miserior esse non possum. Cineres meorum in sepulcro video. Magnum solatium est, sæpius [3] appellare liberorum non responsura vocabula. Hic mihi vivendum est: ne cui de nuptiis, ne cui de liberis cogitanti [4] dirum omen occurram.

cogit

2 *Est quædam in ipsis malis*] Ex Metrodori sententia. L. Seneca epist. 99. Ovidius lib. 4. Tristium:

—— *est quædam flere voluptas,*
Expletur lacrymis, egeriturque dolor.

N. Faber.

3 *Appellare sæpius nomina liberorum*] Tres Gruteri, Vossiana & alia in Anglia nobis obiter inspecta membrana referebant consensu: *Magnum solatium est sæpius appellare liberorum non responsura vocabula.* Eodemque ordine testatur Gruterus & in reliquis suis hæc verba poni, nisi quod illi retineant *nomina*, idque se malle. Nos potius illis accedimus, & τὸ *nomina* pro explicatione alterius accipimus. Nam *vocabulum* idem est interdum quod proprium nomen: & sic isti maxime sequentique ævo placuit. Frequens apud Tacitum. Statim Anglicana membrana habebat: *ne cui de nuptiis, ne cui de liberis cogitanti dirum omen incurram.* Et illud quidem, *ne cui,* jam Pinciano Gruteroque & Schotto notatum, etiam Vossiana servat. Apud filium Senecam restituimus ex omnibus mss.: *minima, etiam cum illis utrimque Oceanus incurrit.* Ut vulgatæ, *occurrit.* Sed illud propter mare mediterraneum, quod utrimque terræ intervenit, melius. Præcedenti libro Controv. 5. *In securim incurris, & carnificem ultro vocas.* Sed & τὸ *omen incurram* conciliatur illis locis, in quibus verbo *impingi* Lucius utitur eleganter. Ut de vita beata, cap. 29. *Hac apud sapientem, nec unquam in turpes indignosque impingitur.* Epist. 27. *Sed ne ego quidem me sordide geram, in fine æris alieni, & tibi, quod debeo, impingam.* De Providentia: *quam facile sit renuntiare naturæ, & munus suum ibi impingere.* Gronovius.

4 *Dirum omen occurram*] Ita plane optimus codex egregio sensu. L. Seneca ad Marciam cap. 3. *Ipsumque desiderans triste matribus omen occurras.* Infra lib. 10.

cogit flere, qui non finit. In illo convivio morari, etiam felicis patris esset injuria.

Pars altera. [5] Questus sui pridem de inhumanitate eorum, qui illum propinquitate contingerent. Nemo amicus, nemo, inquam, propinquus est? Sed melius, ut video, illius rabiem noverant. Festo die sodales, amicique mecum: quorum unus, Quid hunc miserum sic perire patimur? Nemo sibi ipse finem flendi fecit. Pudet illos desinere: cogi volunt. Consolarer te diutius, nisi jam & accusare posses.

CONTROVERSIA II.

[1] Metellus cæcatus.

Lex. Sacerdos integer sit. *Thema. Metellus pontifex cum arderet Vestæ templum, dum Palladium rapit, oculos perdidit. Sacerdotium illi negatur.*

PRO METELLO. Vesta mater, fortasse nullum sacerdotem haberes, nisi Metellum habuisses. Sacrorum causam ago, non Metelli. Plus eorum interest, ne Metellum sacerdotem, quam Metelli, ne sacerdotium perdat. Non erat tantus Metellus, cum illi sacerdotium dedimus. Civitas solicita pendebat. Duo periclitabantur, quibus nihil populus habebat pretiosius, Sacra & Metellus. O faciendum sacerdotem, nisi esset. Lex integrum ad animum refert, non ad corpus. Lex æstimari hoc voluit tunc cum quis peteret, non cum haberet sacerdotium. Habes, Vesta, duplex pontificis tui meritum: servavit sacra, nec vidit.

Extra

lib. 10. de expositis debilitatis, *Occurrunt nuptiis omina dira, fatu publicu tristia auspicia.* N. Faber.

5 *Questus fui pridem*] Erasmus & tres Pall. *prius*; unus, *primus*: quorum alterum malit Gruterus quam illud *pridem*. Membrana Voss. & Hug. *Questus prius sum.* Idque probandum. nam *prius* interdum est idem quod olim. *Gronovius.*

Contr. II. 1 *Metellus cæcatus*] De hoc themate vide Livii Epitomen 19. Valerii Maximi cap. 4. lib. 1. & Plin. c. 43. lib. 7. N. *Faber.*

2 *Pall.*

Extra controversiam. [2] *Pollio.* Ante hoc, si cæcus factus esset, non abstulisset. Si postea cæcus factus est, vidit.

Pars altera. Sacerdos non integri corporis, quasi mali ominis res vitanda est. Hoc etiam in victimis notatur; quanto magis in sacerdotibus? Post sacerdotium magis observanda est debilitas. Non enim sine ira deorum debilitatur sacerdos. Apparet non esse propitios deos sacerdoti, quem ne servati quidem servant.

Color. Hunc colorem *Gallio* non probabat; summo cum honore Metelli asserens, contra Metellum agendum ita, ut rogetur cum judicibus officio pontificum & ipse consulere.

Controversia III.

Patre exule filia rapta.

Lex. [1] Imprudentis cædis damnatus, quinquennio exulet. *Altera.* Rapta raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema. Cum quidam haberet filiam & filium, imprudentis cædis damnatus, in exilium abiit. Filia ejus rapta est. Raptor ad patrem puellæ se contulit. Impetravit ab illo, ut juberet filiam nuptias optare: & epistolam daret ad filium. Fratre auctore, mortem optavit puella. Pater rediit. abdicat filium.*

Contra Filium. Quomodo me excusabo reip. cui duos abstuli? Neutrum mea culpa. In altero me fortuna decepit, in altero filius. Filia etiam fratri paruit: filius

2 *Pollio: Ante hoc si cæcus*] Gruterus ait malle cum Pinciani libris & duobus suis: *Pollio autem hoc: si cæcus factus.* Sic & Schottus, longe melius quatuor libros: *Pollio autem hoc: si cæcus ante factus.* Ego quæro caussam, cur hæc vulgatis, non modo magis, sed etiam valde magis admirer. Vossiana & Hug. nihil hactenus mutant, sed habent, ut & Put. libri & tres Gruteri, *liquisset*, non *abstulisset*. Sed mox magnopere ad sensum pertinere puto unam literam mutari: *si postea cæcus factus est, videt.* Hoc est, etiam nunc pro vidente, non pro cæco, quantum ad sacerdotium, habendus est. *Gronovius.*

Contr. III. 1 *Imprudentis cædis damnatus*] Plato lib. 9. de legibus, Porphyrius περὶ ἐμψύχων ἀποχ. libro primo & Philo Judæus περὶ τῶν ἐν εἴδει νόμων. N. Faber.

Contr.

filius nec patri. Per humanos, inquit, errores. Agnovi preces meas. Potes, inquit, omnibus ostendere, quam non possis hominem occidere. Scio me civem debere reipublicæ. hoc intererit tamen, quod imprudentes occidimus, prudentes servavimus. Aliquem in exilio infra fortunam meam vidi.

Pars altera. Irrupit contumeliose, tanquam in exulis domum. Pervenit ad patrem, non pepercit ejus pudori. At ego querebar, quod absenti fecit injuriam. Non possum ob hoc abdicari, quod lege factum est. Non potuisti pater de injuria judicare, quam non noveras. Multa nobis extorquentur, quæ nolumus scribere: & tu in ea fortuna eras, in qua posses injuriam excipere: & ille is erat, qui etiam in patria posset injuriam facere. Quia sciebat malam causam suam, egit apud illum, qui eam non noverat. Rediit superbus, jubebat, & nos optare nuptias cogebat. Videbatur sic & illic coëgisse. Aliquid tamen epistolis consecutus est. Nemo unquam tardius periit. Collegit ingentem numerum perditorum. expugnavit domum. vexavit puellam. Hoc tibi raptor non narraverat.

Color. Latro aiebat, semper invisum esse, qui reum alium pro se subjiceret. Non oportere hoc derivari factum in sororis voluntatem. Qui defendit, inquit, crimen, auditur tanquam reus: qui transfert, tanquam accusator. Malo autem loco est, qui habet rei fortunam, accusatoris invidiam. *Asinius Pollio* dicebat, colorem in narratione ostendendum, in argumentis exsequendum. Non prudenter eos facere, qui in narratione omnia instrumenta coloris consumerent. Nam & plus eos ponere, quam narratio desiderasset, & minus quam probatio.

CONTROVERSIA IV.

Armis ſepulcri victor.

Lex. Sepulcri violati ſit actio. *Thema. Bellum cum eſſet in quadam civitate, vir fortis in acie amiſſis armis, de ſepulcro viri fortis arma ſuſtulit. Fortiter pugnavit, & repoſuit. Præmio accepto accuſatur ſepulcri violati.* C. D.

PRO VIRO FORTI. Arma vix contigeram, ſecuta ſunt. Hæc ſi ſumo, arma ſunt: ſi relinquo, ſpolia. Vidiſſes vere violari ſepulcrum, ſi illo veniſſet hoſtis. Uterque quod alteri deerat, commodavimus. Ille viro arma, ego armis virum. Reſp. multum conſecuta eſt. vir fortis nihil perdit. Neceſſitas eſt, quæ navigia jactu exonerat. neceſſitas eſt, quæ ruinis incendia opprimit. neceſſitas eſt lex temporis. Quicquam non fit legitime pro legibus? Melius cum ipſo ſepulcro actum eſt, in quo notiora ſunt arma iterum victricia. Pro republica plerumque templa nudantur, & in uſum ſtipendii dona conflamus.

Pars altera. Reum habemus in prælio inertem, in fuga audacem, turpem non minus patrocinio, quam crimine. Arma ſua perdidit. Hoc excuſare non poterat, niſi rapuiſſet aliena. Rapuit aliena. Hoc excuſare non poterat, niſi & ſua perdidiſſet. Arma victricia, arma conſecrata diis Manibus, arma quæ te quoque fecerunt virum fortem. Repoſui, inquit, arma. Gloriatur, quod non & illa perdiderit. Non teneor lege, quia repoſui. [1] Tam teneris hercle, quam qui vulneravit aliquem, licet vulnus ſanaverit: quam qui ſurripuit aliquid, licet deprehenſus reddiderit. Non eſt hoc illi crimen propter virtutem donandum. jam gratiam virtuti retulimus, præmium conſecuta eſt. Æquos nos eſſe

Contr. IV. 1 *Tam teneris hercle, quam qui vuln.* &c.] Addatur huic loco l. pen. ff. de vi bonorum rapt. l. 65. ff. de furtis. l. 64. & ſeq. de uſufruct. Fornerius ad l. 12. de verb. ſign.

Contr.

esse convenit: unum virum fortem honoravimus, alterum vindicemus.

CONTROVERSIA V.

Privignus medicus.

Thema. *Abdicavit quidam filium. Abdicatus medicinæ studuit. Cum pater ægrotaret, & medici negarent posse sanari, sanavit. Reductus est patri. Ægrotare noverca cœpit. Desperaverunt medici. Rogat pater filium, ut curet novercam. Nolentem abdicat.*

PRO FILIO MEDICO. Quo pacto istud evenit, ut abdicatione mea pater ægrotaret, reditu noverca? Pietati cessere morbi. Medicinam relinquo, multum laboris, multum vigiliarum. adjice huc, quod qui sanantur, ingrati sunt: & medicus possum decipi, & non possum privignus excusari. Eundem, inquit, medici morbum esse dicunt: nempe illi, qui negaverunt te posse sanari. Ego vero cedo domo, si fateris illam sic posse sanari. Timeo fortunam. imputabitur mihi, si quid acciderit. Ecce tu me non posse non credis. Omnes medici negant: & nunc diligentiores fuerunt quia in te decepti sunt. Non sum tantæ scientiæ, quantæ videor. Magnis præceptoribus opus est. Ego abdicatus studui. Quæris quomodo te sanaverim? non tibi medicus, [1] sed filius profui. Desiderio laborabas, gratum tibi erat, quicquid meis manibus acceperas. ut primum intravi, recreatus es; quid in te curandum esset, adverti. Hæc non eodem morbo laborat. Multa sunt dissimilia; sexus, ætas, animus. Nihil magis ægris prodest, quam ab eo curari, à quo volunt? Temerariis remediis graves morbi curantur, quibus uti non audeo in noverca.

EXTRA. Non oportet adolescentem quicquam novercæ suc-

Contr. V. 1 *Sed filius profui*] Voss. *Quæris quomodo te sanaverim? non tibi medicus, sed filius profui.* Gronovius.

ſuccenſere. alioquin odit & gaudet. Ferendus eſt adoleſcens, ſi ſe excuſat. non eſt, ſi ulciſcitur.

Pars altera. Lugendum eſt, flendum eſt. in hoc me conſervaſti? Hoſtis aliquando vulnus ſanavit quod fecerat, ob hoc maxime, quia alius ſanare non poterat. Negant poſſe ſanari. Nemo ſuſcipit: nemo vult enim filio curationem præripere.

Extra. *Pollio* dicebat, inter patres & filios id ſolum judex putat licere, quod oportet.

Controversia VI.

Indiſcreti filius & privignus.

Thema. *Quidam mortua uxore, quæ in partu perierat, duxit aliam: puerum rus miſit. Ex illa ſubinde ſuſtulit filium. Utrumque puerum ruri educavit. Poſt longum tempus redierunt ſimiles. Quærenti matri uter ejus eſſet, non indicat. Accuſatur ab ea malæ tractationis.*

Pro Marito. Quid fletis pueri? ſecuri eſtote. Non memini. Jam lites ſunt, & nondum indicavi. Qualis eris noverca, quæ ſic fieri cupis? Alter tuus eſt: alter tui frater eſt: & ſi per te licuerit, neuter privignus eſt. Dum alterius vis eſſe mater, utriuſque es noverca. Si coëgeris, mentiar. non mater, ſed noverca decipieris. Hos ipſa noluit natura diſtingui. Indicarem, niſi tam pertinaciter quæreres. Hic tuus eſt. Quid alterum novercalibus oculis intueris? Ille tuus eſt. Uni tibi contingit, ut habeas privignum, & non ſis noverca.

Pars altera. Malæ tractationis ago. Filius enim rus ablegatus à patre, & educatus eſt ſic, ut ignotus eſſe poſſet & matri. Tibi rediit uterque filius, huic uterque privignus. Eo crudelius caret, quo propius acceſſit. Times hujus iniquitatem: cum iniquus ipſe magis ames eum cui alterius vis donare matrem, quam cui non vis reddere ſuam.

Extra.

Extra. Quod ad colorem pertinet viri, *Hispo Romanus* & *Silo Pompeius* hoc usi sunt: Nescio, & ideo non indico tibi. Quidam miscuerunt etiam, & utroque usi, dixerunt: Nescio, sed etiamsi scirem, non indicarem tibi. quod *Latro* & *Cestius.* Sed *Asinius Pollio* neutrum colorem probabat. Si dicit, inquit, Nescio: nulli fidem faciat. Uxor ipsa non quæreret ab illo, nisi ille scire posset. Dici enim contra virum potest: Quære à nutrice: à pædagogo. Verisimile non est, neminem domi esse qui sciat. Ille autem mixtus color utrumque corrumpit, & ignorantis fidem, & non indicantis fiduciam. Nam cum dicit: Etiam si scirem, non indicarem: efficit ut illum judex scire putet. cum dicit, Nescio: efficit ut videatur indicare debere, si sciat. Hoc autem ipse colore usus est, [1] quem aiebat simplicissimum: Scio, sed non indico: quia pueris hoc utile est, & tuo filio. Magis amaturus sum eum, qui matrem videbitur non habere.

CONTROVERSIA VII.

Tyrannicida, & adulter tyranni.

Lex. Tyrannicidæ præmium detur. *Thema. In adulterio deprehensus à tyranno, gladium extorsit à tyranno, & occidit eum. Petit præmium. Contradicitur.*

CONTRA TYRANNICIDAM. Non fecisset tyrannicidium, nisi illum tyrannus armasset. Cujus adulter non fuit, qui etiam tyranni fuit? Imputat nobis, quod deprehensus in adulterio mori noluit. Tyrannicida vester jure occidi potuit à tyranno. Certamen in pari conditione contractum publica fortuna distraxit. Non innocentior vicit,

Controv. VI. 1 *Quem aiebat simplicissimum*] Quidam scripti & editi veteres: *specialissimum*. An est, maxime proprium, aptum & convenientem? Quintilianus, ut inscribitur, avus, declam. 298, in Sermone; *Hinc speciales quæstiones, utrum* &c. Idem declam. 335. *Iterum illa communia*, &c. *dein specialiter: utrum eam, quæ honorem viro forti dat, an eam, quæ pœnam desertori constituit.* Potest etiam legi, *speciosissimum*. Gronovius.

 Contr.

cit, sed fortior. Tulit secum tyrannus gladium. sic enim occisuri veniunt. Cur solus ad præmium venis? tyrannum certe occidisti cum adultera. Non loricam, clypeumve sumpsit, sed tenuem ac perlucidam vestem: perfusus unguento intravit cubiculum, in quo non esse tyrannum diligenter agnoverat. Tyrannicida noster ne tyrannum inveniret, optavit. Ducat tyrannicidam in arcem tyrannus, non uxor: odium, non amor: ascensurus ferat animum, ferat ferrum: eat illo, ubi inveniat tyrannum. Omnia honesta opera voluntas inchoat, occasio perficit. Sæpe honorata virtus est, etiam ubi eam fefellit exitus. [1] Scelera quoque quamvis citra exitum subsederunt, puniuntur. Nec infelix virtus amittit gloriæ titulum: nec gloriam virtutis intercipit fortuita felicitas. Nunquam majorum nostrorum prudentia tantis muneribus tyrannicidium emeret, si illud etiam libido promitteret. Novo inauditoque more pugnabant, tyrannicida pro adulterio, tyrannus pro pudicitia. Occidisti tu maritum, fortuna tyrannum. Tyrannum cadere reipublicæ volo. Occidat illum civis iratus, misceat maledicta vulneribus, qualia [2] in adulterum maritus attulerat. Ab adulteræ osculis ad præmium curris. Nolo tyrannicida imitetur, antequam occidat, tyrannum. Pop. Romanus veneno vinci hostem noluit, proditione noluit. Honorabo subitum tyrannicidium: non honorabo fortuitum, non coactum.

Pars altera. Non habebas, inquit, ferrum. Quid enim tyranno profuit quod habuit? In eo qui inermis ad tyrannum venit, non minor virtus est, sed periculum majus. Non quæras quid in arcem tulerim: tyrannicidium retuli. Non est gladius meus: sed manus mea est, sed animus meus est,

Contr. V.II. 1 *Scelera quoque quamvis citra exitum subs.*] Explicat egregie ista Cujacius lib. 15. cap. 15. Observat.

2 *In adulterum maritus attulerat*] Sic mss. non *contulerat*, ut voluit Pincianus, qui hoc verbum retulit ad *maledicta*: sed haud dubie aliquid hujusmodi deest: *misceat maledicta vulneribus, ferat arma, qualia in adulterum maritus tulerat.* Gronovius.

Contr.

eſt, ſed conſilium, ſed periculum, ſed tyrannicidium meum. Adulterium vocas, quo effectum eſt, ne quis timeat adulterium. Diligenter arce munita occaſionem requirens, tentavi ſervos, tentavi amicos: per uxorem ſolam refulſit occaſio. Non putavi adulterium, uxorem tyranni polluere: ſicut nec homicidium, tyrannum occidere. Ferrum in arcem ferre, periculoſum erat: invenire, facile. Si tyrannum, inquam, invenero, obvia quælibet res telum erit. certe ſemper ſolet ſecum tyrannus habere ferrum. Gladius inter duos, fortioris eſt. Quam ſolicitus fui adulter, ne non deprehenderet.

CONTROVERSIA VIII.

Patronus operas remiſſas repetens.

Lex. Per vim metumve geſta, irrita ſunto. ***Thema.*** ***Bello civili patronus victus & proſcriptus, ad libertum confugit. Receptus eſt ab eo, & rogatus, ut operas remitteret. Remiſit. Conſignatio facta eſt. Reſtitutus indicit operas. Contradicitur.***

PRO PATRONO. Patronus à liberto reſtitutionem peto. Si paciſci tunc à me voluiſſes operas, ſpopondiſſem. Bona bello perdidi, ad reſtitutionem nudus veni. Nunc libertorum operas deſidero. Profer tabulas illa proſcriptionis tabula crudeliores. Perſequebatur illa, quos viceerat: hæ perſecutæ ſunt, quos receperant. In illa ultio fuit, in his perfidia. Denique illa jam deſiit, hæ perſeverant. Non mea, inquit, ſed aliena vis fuit. Æque dignus eſt pœna, qui ipſe vim adhibet, & qui ab alio admota ad lucrum ſuum utitur. In hunc primum incidi. Et dum timeo ne offenderem, ſecutus ſum hoc exigentem. Non recepit me, ſed incluſit. Nihil eſt venali miſericordia turpius.

Pars altera. Nihil tibi opus eſt poteſtas. Sciſti illum parere, etiam cum cogi non poteſt. Quaſlibet indicas operas, nunquam tamen indices ita periculoſas, quam indixiſti.

Habeo judicia tua. Bene de servo judicasti, manumisisti. bene de liberto. Proscriptus mihi potissimum te commisisti. Si noluissem patronum habere, potui. Unus ex proscriptis fuisti, qui tunc posses etiam rogari. Restitutio tibi proscriptionem remisit, non quicquid in proscriptione gessisti, rescidit.

Extra. Omnes invecti sunt in libertum. *Vallius Geminus*, & *Otho Junius* egerunt lenius, ut patronus remissurus videretur operas, si obtinuisset. Nam Otho dixit: Sine, me judicio meo videri remisisse. Faciam, remittam. Quid me sic times, tanquam invitus promiserim? Contra *Cestius* ait: Tunc hujusmodi utendum esse coloribus, ubi verendum est, ne videamur rem duram postulare. Ubi contra honestam personam promisso judex molliore fallendus est. Quid in hac persona veremur & causa: nisi hoc unum, quod ex hoc colore metuendum est: ne, si volumus hæc remittere, etiam voluisse videamur.

EX LIBRO QUINTO.

* *Epistola deest* *

CONTROVERSIA I.

Laqueus incisus.

Actio. Inscripti maleficii sit actio. *Thema. Quidam naufragio facto, amissis tribus liberis, & uxore, incendio domus, suspendit se. Pracidit illi quidam ex praetereuntibus laqueum. A liberato reus fit maleficii.*

PRO INCIDENTE LAQUEUM. Tres, inquit, liberos perdidi. Utinam & illos servare potuissem! Vive. mutantur vices felicitatis humanæ, proscriptus aliquando proscripsit. Victi fugiunt, [1] proscripti latent, natant naufragi. Amisi, inquit, uxorem, liberos, patrimonium. Tu putabas ea te conditione accepisse, ne perderes? Ludit de suis fortuna muneribus, & quæ dedit, aufert, & quæ abstulit, reddit: [2] nec unquam tutius est illam experiri, quam cum locum

CONTR. I. 1 *Proscripti latent, natant naufragi*] Bene, ait vir doctus, membranæ: *enatant*. Imo male, & nec Gruteri librornm ullus nec Voss. & Hug. illis adsentitur. Sed, quod præcipuum est, refragatur maxime sensus. *Enatasse* est ejus, qui evasit: at *fugere, latere*, est ejus qui etiamnum evadere quærit. Tale est etiam *natare*. Non statim maxima pericula homines adigunt ad desperationem: sic prælio victi fuga salutem petunt, si forte possint in tutum pervenire: sic proscripti delitescunt, si forte interea aut furor temporum transeat aut ipsi privatim possint reconciliari dominantibus: sic jactant brachia naufragi, si forte possint enatare. Sic & mox: *ut viveres, natasti*: fategisti in undis, laborasti. nam, ut enataret, non erat in ejus potestate, sed fortunæ. Male hic quoque vulgatum mutatur. *Gronovius*.

2 *Nec unquam*] Ovidius de Pont. lib. 2. Eleg. 2.

locum injuriæ non habet. Cn. Pompeius in Pharsalia victus acie, vixit. Majus tu tuum putas esse naufragium? Crassus vixit: & non privatas perdiderat, sed publicas opes. Omnia tibi fortuna abstulit, sed spem reliquit. Tolle spem hominibus, nemo victus retentabit arma: nemo infeliciter experta negotiatione, alios appetet quæstus, nemo naufragus vivet. Spes est ultimum adversarum rerum solatium. Ut viveres, natasti. Misertus sum: nec in te amplius, quam periculum cogitavi. Non attendi incendium, non orbitatem. aut si attendi, memineram te post illa vixisse. Non visus es mihi animum moriendi habere. Legeras locum, in quo interpellari posses.

Pars altera. Tot ille fundorum dominus, aliena arbore suspendo laqueum. De fortuna nihil queror: mori permittit. Nunc, inquit, morere. Injuria est, ut qui meo arbitrio debui, tuo moriar. Amisi uxorem, liberos, patrimonium. Fortuna mihi nihil præter laqueum reliquit: iste nec laqueum. Sumpsi instrumenta mortis, solitudinem & laqueum: alterum aptum morituro, alterum misero. Quisquis interveneris, si amicus es, defle: si inimicus, specta. Cum à me iste accusatur, graviorem de me quam de reo ferte sententiam. Ego, ut moriar: iste, ut ne prohibeat. Ne hæc narrarem, mori volui. Præcidit remedium meum, si qua fides est: non enatavi, sed ejectus sum. Nihil jam timebam, nisi vivere. Domus meæ fata claudo, nullo miserior, quam quod ultimus morior. Cui me vitæ reservas? Ut ædificem? Aspice incendium. Ut navigem? Aspice naufragium. Ut educem? Aspice sepulcrum. In tam calamitosa domo feliciores fuistis, uxor & liberi; vobis mori contigit.

CON-

—— fortuna miserrima tuta est.
Nam timor eventus deterioris abest.
Qui rapitur spumante freto, sua brachia cauti
Porrigit, & spinas duraque saxa capit.
Qui rapitur fatis, quid præter fata requirit?

Sæpe creat molles aspera spina rosas.
Accipitremque timens pennis trepidantibus ales, &c.

Ita enim insignis ille Ovidii locus ex veteri meo codice legendus & supplendus est. N. *Faber.*

Contr.

CONTROVERSIA II.

Gener divitis inimici.

Thema. *Pauper cum haberet filium, & divitem inimicum filiam habentem, peregre profectus est. Rumor fuit de morte ejus. Filius cum divite in gratiam rediit, & ejus filiam duxit. Reversus pater cogit illum uxorem repudiare. Nolentem abdicat.*

PRO PATRE PAUPERE. Nemo quicquam facile credit, quo credito dolendum sit. ego diu non credidi de nuptiis tuis. Desertor patris, inimici cliens, uxoris mancipium, non flevisti patrem, non quæsivisti, sic inimico placuisti. Rumor, inquit, fuerat, decessisse te. Mirabar, si talem uxorem vivo patre habere potuisses. Non quæris, ubi perierim. Mors mea tibi debet esse suspecta: inimicum habeo. Quis alius hanc famam potuit immittere, nisi qui me vivo filiam collocare non poterat? Non times, ne inter ipsas nuptias tuas patris ossa referantur? Tot servi sequuntur, tot liberi, tot clientes, ut quicquid dixerit, rumor sit. Fabricius aurum à Pyrrho accipere noluit: beatior iste fuit animo, quam ille regno. Plures insidias in itinere fugi: & factum dives, quod faciendum mandaverat, credidit.

Pars altera. Vanum gloriæ genus, odium divitiarum. Mortales esse inimicitiæ debent: Scipio Gracchi inimicus, & tamen postea socer. Cujus vitio inimicitiæ contractæ sint apparet. Ille amat filium tuum, tu nec tuum.

Extra. Senianus rem stultissimam dixit: Dives me semper contempsit, nunquam nisi pro mortuo habuit. Ut aliquid & ipse simile de Seniano dicam, post hanc sententiam Senianum semper pro mortuo habui.

CON-

CONTROVERSIA III.

Fratres pancratiastæ.

Actio. Malæ tractationis sit actio. *Thema. Duos filios quidam pancratiastas instituit, ad Olympia eduxit. Cum compositi essent, ut simul pugnarent, accessit ad pugnantes pater, & ait abdicaturum se, si quis perdiderit. Commortui sunt juvenes, & decreti sunt his honores divini. Reus fit pater malæ tractationis ab uxore.*

CONTRA PATREM. Tertius sine sorte pugnasti, & utrumque vicisti. Stetit cruentus pater. Jam perierant, & adhuc minabatur. Moriuntur, non alter ab altero, sed uterque à patre. Misera mater odisse non potest, qui filium suum occidit. Juvenes invicti, nisi habuissent patrem. Pii juvenes, nec parricidium patri negare potuistis. Vincere propter parricidium nolunt, vinci propter abdicationem. Abdico, inquit, eum qui victus erit. Demens meliorem abdicaturus es. Invoco Jovem, cujus Olympia parricidiis absoluta sunt.

Pars altera. Non facturus dixi: & si facturus pro gloria eorum dixi. Non debeo in invidia solus esse, cum luctus communis sit. Omnes aiebant collusuros fratres. Minatus sum, [1] non ut necessitatem filiis imponerem, sed ut populo satisfacerem.

CON-

Contr. III. 1 *Non ut necessitatem filiis imponerem*] Voss. *non ut filiis metum imponerem.* Et hoc ostendunt quidam apud Gruterum. Justinus lib. 34. *ut hoc exemplo ceteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur.* Hic *metum* intellige τὸ ἦθος. Gronovius.

Contr.

CONTROVERSIA IV.

Damnatus parricidii alligans fratrem.

Lex. Qui falsum testimonium dixerit, vinciatur apud eum, in quem dixit. *Thema. E duobus filiis profectus cum uno pater, adolescens solus rediit. Accusatus est à fratre parricidii, & damnatus.* [1] *Diebus festis intercedentibus* [2] *pœna ex lege dilata est. Rediit pater. Accusavit damnatus fratrem falsi testimonii, & obtinuit, & vinxit. Cogit pater ut vinctum solvat. Nolentem abdicat.* C. D.

PRO PATRE. Falsum, inquit, in fratrem testimonium dixit. Si vis grave illius crimen facere, te exorabilem præsta. Crudelis in fratrem, miraris, si in te creditum parricidium est? Ergo ego duos filios habere non possum? adolescens, jam potes & parricidium facere. Alligatus est alter filius, quia non revertebar: alter quia redii. Nunquam solves fratrem? Si talis es, nihil testis mentitus est. Parricida es. Non impio in te, sed in patrem pio animo dixit. Suspectum habuit, quod reliqueras patrem. Inter catenas filii jaceo, eodem clausus ergastulo. Ingrate, testem tuum simul alligasti.

Pars altera. Meo periculo solutus sum, meo alligatus. Vix solvi poterat, si testimonium falsum pro fratre dixisset. Parricidium de patre finxit, de fratre commisit. Venisse patrem mihi carnifex nuntiavit. Parricida sim, sicut objicitur, hoc leviter irascor. Miraris, si eum fratrem alligare possum, qui me potuit occidere? Ingrata erat ipsa pœnæ

Contr. IV. 1 *Diebus festis intercedentibus*] Scilicet Romanis non licebat in capitis reos aliosve lege agere *diebus festis*, sed proferebatur supplicium *in profestum* & negotiosum. Suetonius de Tiberii sævitia: *Nullus à pœna hominum cessavit dies, ne religiosus quidem ac sacer.* Similis Athenis lex, ut in morte Socratis Xenophon expressit, innuitque Seneca epist. 70. adde l. Custodias. ff. de publ. jud. atque adhibe explicationem P. Fabri quæ est in lib. 2.

2 *Pœna ex lege dilata est*] Quemadmodum de Socrate legimus apud Platonem in Phædone. N. *Faber.*

Contr.

pœnæ meæ dilatio. Expectare gravius videbatur quam pati. Imaginabar mihi culleum, serpentes, profundum.

Controversia V.

Exusta domus cum arbore.

Lex. Qui sciens damnum dederit, reddat quadruplum: Qui insciens, simplum. *Thema. Dives pauperem vicinum rogavit, ut sibi venderet arborem quam sibi dicebat obstare. Pauper negavit. Dives incendit platanum, cum qua & domus arsit. Pro arbore pollicetur quadruplum, pro domo simplum.*

Contra Divitem. Excitatus flammarum sono, vicinorum primo fidem imploravi. Arbor ramis discurrentibus totam domum texerat. Non potest exorari? incendatur. Est hoc impotentiæ, sine fine concupiscere, sine modo irasci. Non potest expugnari precibus? expugnetur ignibus. [1] Nihil inter me & pauperem interest, si jure agamus. Liceat & pauperem gaudere profectu. Vos possidetis agros, urbium fines, urbesque domibus impletis. Intra ædificia vestra undas & nemora comprehenditis. [2] Nihil lætius oculis tuis occurrit, quam ruinæ meæ. Domum perdidi, qui carere nec arbuscula quidem poteram. Deliciis tuis, dives, ardebimus. Oculis voluptas incendio quæritur, & prospectus ignibus laxatur. Profectui obstabat. Quid? inambulantibus nobis non obstant servorum catervæ? in immensam excitati altitudinem parietes lucem non impe-

Contr. V. 1 *Nihil inter me & pauperem*] At pauper hæc dicit, aut saltem e parte sunt pauperis. Codices sequioris notæ, *nihil inter me & pauperem gaudere prospectu*, legunt: meliores nihil mutant. Nec tamen locus est integer, nisi forte legamus, *nihil inter te & pauperem interest si jure agamus.* legis enim hæc est perfectio cum ἴσ' ἀδύνῃς, ὁ πλούσιός τε τὴν δίκην ἴσην ἔχει. Qui locus, ut ἐν παρέργῳ admoneam ex Supplicibus Euripidis apud Stobæum, altius repetitus extat, sed tam absimilis ab iis quæ apud Euripidem in ea tragœdia habentur, ut nihil magis. *Nic. Faber.*

2 *Nihil lætius*] Veteres omnes, *nihil lautius.* Idem.

impediunt? Infinitis porrectæ spatiis ambulationes, & urbium solo ædificatæ domus, non nos prope à publico excludunt? Sub hac arbuscula imaginabar divitum silvas. Quantum perdidi, quem fatetur iratus inimicus plus perdidisse quam volui? Non iniquum postulo, ejus damno desinat incendium, cujus consilio cœpit. Scilicet ut domus ad cælum omne conversæ, brumales æstus habeant, æstiva frigora, & non suis vicibus intra istorum penates agatur annus: alunt in summis culminibus mentita nemora, & navigabilium piscinarum freta. arata quondam populis rura, singulorum nunc ergastulorum sunt: latiusque nunc villici quam reges imperant. Maria submoventur projectis molibus. Nesciebas quanta sit potentia ignium, quam irrevocabilis, quemadmodum totas absumat urbes, quam levibus initiis oriantur incendia? Etiam si partem damni dare noluisti, si tamen noluisti, in totum, quasi prudens dederis, tenendus es. ex toto enim noluisse debet, qui imprudentia defenditur. Si fateris scienter januam incendisse, si unum tignum, puto tota domus intelligeretur ex parte. nec enim quisquam omnia incendit, sed unam aliquam rem, ex qua surgat in omnia se sparsurus ignis. Atqui pars domus est arbor, quæ in domo est.

Pars altera. Pestilentem mihi domum faciebat arbor. cælum omne per quod salubris spiritus venire posset, obduxerat. rogavi pauperem, & dixi: Nihil tibi nocet arbor recisa, mihi plurimum non recisa. Quid ad te illi rami pertinent, qui extra domum sunt? Quasdam partes domus meæ rami premebant. Jam etiam quosdam parietes moverant. Scitis quanta vis sit arborum? muros discutiunt.

CON-

CONTROVERSIA VI.

Raptus in veste muliebri.

[1] *Lex.* Impudicus concione prohibeatur. *Thema. Adolescens speciosus sponsionem fecit, muliebri veste se exiturum in publicum. Processit. Raptus est ab adolescentibus decem.* [2] *accusavit illos de vi & damno. Concione prohibitus à magistratu, reum facit magistratum injuria.*

CONTRA ADOLESCENTEM. Muliebrem vestem sumpsit, capillos in feminæ habitum composuit, oculos puellari lenocinio circumdedit, coloravit genas. Non creditis? & qui non crediderant, victi sunt sponsione. Et hoc de sponsione forsitan venerat, ut auderet impudicus concionari. [3] Date illi vestem, puella est: date noctem, rapietur. Sic illum vestis sumpta decuit, ut videretur non tunc primum vestem sumpsisse. Facta totius adolescentiæ remitto. Una nocte contentus sum: sic imitatus est puellam, ut raptorem inveniret. Numquid cecini? Numquid carmen famosum composui, aut (ut proprium genus injuriæ tuæ dicam) numquid te rapui? Apud patres nostros, qui forensia stipendia auspicabantur, nefas putabatur [4] brachium extra togam exerere. Quam longe ab his moribus aberant,

Contr. VI. 1 *Lex. Impudicus*] Non est hæc scholæ lex, sed Reip. Atheniensium, Æschines κατὰ Τιμάρχου. N. Faber.

2 *Accusavit illos de vi & damno*] Sic quidem Pincianus. At Erasmus: *& damnati sunt.* Pal. sec. *de vi & clamavit.* tert. *de vi damnavit.* Verum est igitur, quod Gruterus invenit in Col. nos in Vossiana & Hug. *Accusavit illos de vi, & damnavit.* Hinc enim, & ex hoc felici eventu judicii præjudicium fit in accusatorem. *Gronovius.*

3 *Date illi vestem, puella est*] Quidam veteres, *date illi vestem puellarem, date noctem.* N. Faber.

4 *Brachium extra togam exerere*] Idem Cicero pro Cœlio, *Nobis quidem olim annus erat unus ad cohibendum brachium toga, constitutus: ut exercitatione, ludoque campestri tunicati uteremur.* N. Fab. Pal. sec. *brachium toga eruere.* Quod ad rem ipsam attinet, notandum qui foro nomen darent, modestiæ ac pudoris ostentandi causa, anno primo brachium toga cohibuisse, quod clare etiam indicat Tullius in Cæliana. sic & Græci *manum intra pallium* continebant. Quintilianus lib. 12. *Quapropter falli mihi multum videntur,*

qui

aberant, qui tam verecunde etiam virtute utebantur? Constat hunc ſtupratum: [5] cum damnati ſint qui rapuerunt.

Pars altera. Conſtat ſemper gravem, ſemper ſerium fuiſſe. Sed hoc jocis adoleſcentium factum eſt. Ceterum tam nota erat verecundia ejus, ut nemo ſine ſponſione crediderit.

CONTROVERSIA VII.

Trecenti ab imperatore non recepti.

Lex. Nocte portas aperire in bello non liceat. *Altera.* Imperator in bello ſummam poteſtatem habeat. *Thema: Trecenti ab hoſte captivi ad portas nocte venerunt. Imperator non aperuit. Ante portas occiſi ſunt. Imperator poſt victoriam reus eſt læſæ reipublicæ.*

PRO IMPERATORE. Non putavi meos. Noverant legem. Cur, inquit, trecenti perierunt? immo cur, ne perirent, capti ſunt? Hos ego interdiu non recepiſſem, niſi victores: noctu, ne victores quidem. Procedens poſtridie

qui ſolos eſſe Atticos credunt tenues, lucidos & ſignificantes, ſed quadam eloquentia frugalitate contentos, ac ſemper manum intra pallium continentes. ſic antiquitus Homeri ſtatua manibus pallio contentis exprimebatur. Durantius Caſellius lib. 2 Variar. cap. 5. addatur Hotomannus lib. 9. cap. 13 Obſerv.

5 *Cum damnati ſint, qui rapuerunt*] Monuit Pincianus, mss. ſuos hæc verba rejicere ad partem alteram, legendumque ex eiſdem: *condemnandi erant.* Et ſic etiam duos referre ex ſuis ait Gruterus, niſi quod in illis, *eſſent.* ut & ſit in Pal. ſec. qui tamen parti priori apponat. ut & tert. in quo, *condemnati eſſent.* Sed profecto male illi libri cum Pinciano, qui ad alteram partem trajiciunt. Non hic judicium eſt adverſus raptores: Id factum pridem, & in eo vicit adoleſcens ſpecioſus. Agitur cum magiſtratu, qui illum, non apud judices, ſed cum populo, de re pertinente ad rempublicam, ex more liberarum civitatum, acturum concione prohibuit, tanquam infamem. Itaque pro magiſtratu omnino faciunt hæc verba, non pro adoleſcente, de quibus ambigitur. Quæritis an impudicus ſit? an ſtupratus? Certe *condemnati ſunt, qui rapuerunt.* Sic poſſes, ſenſu forſan excitatiore, quam vulgati eſt, etſi res eodem recidat. Quis dubitet, hunc ſtupratum, eoque infamem eſſe, *cum* illi *qui rapuerunt, damnati ſint.* Quod autem damnati ſunt, argumento eſt flagitium perpetraviſſe. *Gronovius.*

ſtridie in prælium, pugnaturis oſtendi trecentos, in quibus laudari nihil poteſt præter fugam: nihil deſiderari, præter numerum. Fugiunt, ut leges relinquant: redeunt, ut tollant. Populus Romanus Cannenſi prælio in ſummas redactus anguſtias, cum ſervorum deſideraret auxilia, captivorum contempſit: & credidit eos libertatem magis tueri poſſe, qui nunquam habuiſſent, quam qui perdidiſſent. Nocte quomodo hoſtem civemque diſtinguam? Quam mihi dabis notam, ut arma cognoſcam? Credo in inſidiis hoſtes fuiſſe, ut excluſos occiderent, ſequerentur admiſſos.

Pars altera. [1] Infeſtus illis trecentis fuit. iniquo eos collocavit loco. hoc ne argui poſſet, non recepit. Capti ſunt fortiſſimi duces, Regulus, Craſſus. Hæc poſtrema rogantium vox erat: Mitte arma: certe lex non vetat.

CONTROVERSIA VIII.

Tyrannus poſt abolitionem candidatus.

Lex. Competitori liceat in competitorem dicere. *Thema. Tyrannus ſub abolitione dominationem depoſuit, ut ſi quis objeciſſet tyrannidem, capite puniretur. Petit magiſtratum: competitor contradicit.*

CONTRA TYRANNUM. Candidatus anno meo ſpondeo, nulla rapietur, nullus occidetur, nullum ſpoliabitur templum. Cur honores tamdiu non geſſerit, narret, per communem deprecor libertatem. Moriar. objicietur tibi quod occideris civem. Vult aliquo imperio, aliqua poteſtate diſtingui, homo magnæ nobilitatis, magnæ gratiæ, ingentis pecuniæ. Siciliæ dicitur fuiſſe dominus,

Contr. VII. 1 *Infeſtus illis trecentis*] Scribe cum membranaceis: *Infeſtus trecentis fuit, iniquo collocavit loco.* Utrobique pronomine intellecto. nam & poſteriore loco defuiſſe omnibus & ſuis & Pinciani libris notat Gruterus. *Gronovius.*

Contr.

minus, qui inclusos æneis tauris homines subjectis urebat ignibus, ut mugitum ederent, verba non possent. O hominem in sua crudelitate fastidiosum! qui cum vellet torquere, tamen nolebat audire.

Pars altera. Quicquid egi, quicquid gessi, causa reipublicæ feci. Peto ne mihi lex pro me lata noceat, neu quid noceat, quia non objicitur quod non noceret objectum.

EX LIBRO SEXTO.

CONTROVERSIA I.

Chirographum cum abdicato.

Thema. *Abdicato fratri frater chirographum dedit, dimidiam se partem hereditatis daturum* [1] *si non respondisset. Ille tacuit. Abdicatur alter à patre.*

PRO PATRE. Tantum æris alieni habet, quantum vivo patre non posset solvere. Vis scire cujus fidei sis? nec frater quidem tibi sine chirographo credidit. [2] Alterius spem moror, alterius fidem. Vivo: & jam patrimonium meum divisum est. Nisi succurritis, vincit me & ille qui tacuit. non dissimulo me hodie duos abdicare. Chirographum prode parricidarum fœdus & nefariæ spei pactum. Chirographum danti impium, accipienti turpe, patri periculosum.

Pars altera. In omnem me fortunam, frater, tibi jungam

CONTR. I. 1 *Si non respondisset irato patri*] Et Erasmus & Gruteri omnes & Schotti & Vossianus & Hug. liber ignorant τὸ *irato patri*. Id tamen intelligemus, etiamsi absit. *Respondere* vel in schola vel in foro, fuit facere, quod hic facit chirographi dator filius, non pati abdicationem, sed de illa judicio certare. Sic in integrioribus, Controv. 9. *Ut plus sim, en ad manum argumentum est, nempe abdicanti respondeo. quid ita? scilicet id ago, ne desinam illius esse. Atque idem ago, cum respondeo emancipanti. quid enim ad amittendum patrem interest, utrum ejiciar vel transferar?* Quæ vulgo misere adfecta. Sic *responsare* Plauto & Horatio, pro contradicere, obloqui. *Gronovius.*

2 *Alterius spe morior, alterius fide*] Pulcherrimam lectionem Hug. quam ex uno Pal. annotatam laudavit etiam Gruterus, recepimus: *Alterius spem moror, alterius fidem.* Spes distinetur abdicati, qui chirographum recepit; fides alterius, qui dedit, quemque nunc abdicare vult pater. *Idem.*

Contr.

gam comitem. Si militandum, una militabimus: si peregrinandum, una urbes peragrabimus: si quotidianam rogavero stipem, & illam tecum dividam. Nolui recentem iram exagitari patris. Malui, ut tacendo patrem vinceres. Meæ partis heres ero, tuæ custos. Et quia de re maxima melius sibi quisque credit, do chirographum: tu da operam, ut istud magis à patre accipere, quam à fratre videaris. Hoc quod honeste, & quod pie gerebamus, tam palam egimus, ut pater sciret. Quid enim timebam, nisi, si rescisset pater, moleste ferret, filium suum hominem avarum non esse, fratrem pium? Ita mihi contingat patrem utrique nostrum placari.

Controversia II.

Exul pater fundo prohibitus.

Lex. Exulem tecto & cibo juvare non liceat. *Altera.* Imprudentis cædis damnatus quinquennium exulet. *Thema. Quidam cum filium & filiam haberet, imprudentis cadis damnatus, in exilium profectus est. Solebat venire in possessionem vicinam finibus. Rescivit hoc filius. Cecidit villicum. Villicus exclusit patrem. cœpit ire ad filiam. Accusata illa, quod exulem recepisset, advocato fratre absoluta est. Post quinquennium pater abdicat filium.*

Pro Patre. Accusator civium me fecit exulem: filius etiam meorum. Filiam honestiorem inveni, quod accusata est: servum frugaliorem, quod cæsus est. Male meruisti de patre, quem exclusisti: de sorore, cui præjudicio nocuisti: de judicibus, quos in tam bona timuisti causa. Aut tu peccasti, aut soror. Filius me docuit, quod illum non recipio. Absoluta est, inquit, me advocato, soror. Ita tu patrem non recipiebas, cum tam bene istam causam agere posses? Cum absoluta est quæ re-

ceperat, [1] damnatus eſt qui expulerat? Filia me patrem judicavit, ſervus dominum: Uni filio exul fui. Ignoſce, fideliſſime ſervulorum, & tibi imprudens nocui. Quam bonam ejus cauſam putas fuiſſe, quæ ne te quidem advocato damnata eſt? Si te herede poſſum mori, dignus ſum, qui etiam tibi hunc ſervum relinquam. Alii exul eſt, tibi pater eſt. Nulla lex ſcelus imperat. Certe quæ fecit, abſoluta eſt. Lex eum tenet, qui juvat exulem, non qui patiatur juvari. Ignora, diſſimula, lex te innocentem eſſe, [2] non curioſum jubet. Si mea cauſa faciebas, me admonuiſſes: ſervum prohibuiſſes, non cecidiſſes.

Pars altera. Facere lege prohibente non potui. Accuſata & abſoluta eſt: quia muliercula non videbatur noſſe leges. Non pro me timui, ſed pro te. Res in notitiam hominum venerat. Captabaris: timui, ne occidereris. Vis ſcire notum fuiſſe? Soror accuſata eſt. Malui ſervum cædere frugaliſſimum, quam patrem optimum amittere.

Con-

Contr. II. 1 *Damnatus eſt, qui non expulerat*] Negativam particulam non fuiſſe in ullo Pall. nec Eraſmi editione indicium fecit Gruterus. Addo neque eſſe in membranis Voſſ. & Hug. & abeſſe debere. *Cum abſoluta eſt* (nam & ſic iidem libri, non *fit*: etſi parum interſit) *qua receperat, damnatus eſt, qui expulerat.* Intelligit filium, qui quantum in ſe erat, cæſo ob receptum patrem villico, effecerat, ne ab eodem poſtea reciperetur, ſed expelleretur. Illud judicium, quo tua ſoror, quæ me receperat, abſoluta eſt, ſimul te tuumque factum tacite condemnavit, qui me expuleras. *Idem.*

2 *Non curioſum*] Cui ſit impoſita ſi quid in leges commiſſum ſit, inquirendi cura: qui delatoria curioſitate, quid agatur indagare debeat. Tales enim curioſi ſunt. Tertullianus de fuga in perſecutione. *N. Faber.*

Contr.

CONTROVERSIA III.

Mater nothi lecta pro patre.

Lex. Major frater dividat patrimonium, minor eligat. *Altera.* Liceat filium ex ancilla tollere. *Thema. Quidam cum haberet legitimum filium, alium ex ancilla sustulit, & decessit. Major frater sic divisit, ut totum patrimonium ex una parte poneret, ex altera nothi matrem. Minor elegit matrem, & accusat fratrem circumscriptionis.*

PRO NOTHO. Unus omnium exheredatus sum dividendo. Elegisset, inquit, alteram partem. Tu solus talis potuisti esse filius, qualis frater eras. Lex te dividere, me eligere jussit. aperte, ne minor circumscribatur, timet. Sic divisit, ut si vellem non esse mendicus, relinquerem fratrem in egestate, matrem in servitute. Non est dividere, ex altera parte patrimonium ponere, ex altera onus. Talis fuit, ut illi coheredem pater ex ancilla tolleret. Elige, ut aut patrimonio careas, aut scelere. Circumscriptores dici solent, qui aliquid abstulerunt. iste nihil reliquit. Tu, inquit, voluisti pauper esse. Cur igitur queror, si egestate delector? Objici, inquit, non potest, quod lege factum est: immo nihil nisi quod lege factum est. Nam si quid aliter gestum est, per se irritum est. circumscriptio semper crimen sub specie legis involvit. Quod apparet in illa, legitimum est: quod latet, insidiosum. Semper circumscriptio per jus ad injuriam venit. Lex jubet majorem dividere, minorem eligere: nec tu divisisti, nec ille elegit. Sic à te alligatus est, ut necesse haberet, quod non expediebat, malle. Nota fuit in matrem mea pietas. Non timuit, ne eligere possem alteram partem.

Pars altera. Ego nihil aliud quam divisi. Circumscriptio non in divisione est, sed in electione. Habes matrem, quam quidam totis redemerunt bonis: habes gloriam,

 quam

quam per ignes quidam, multi per arma quæſierunt. Multa de patrimonio rapuit, cum haberet jus dominæ, ancillæ impudentiam. Timebas, ne in illam ſævirem. Non expediebat mihi, cum in illa totum patrimonium habiturus eſſem. Nunc tantumdem habes; habes enim partem quam voluiſti. ut tantumdem haberes, nec pater voluerat, ideo matrem tuam ancillam reliquit.

Controversia IV.

Potio ex parte mortifera.

Actio. Veneficii ſit actio. *Thema. Proſcriptum uxor ſecuta eſt. Quodam tempore ſecreto poculum tenentem interrogavit, quid eſſet. Ille dixit, venenum, & mori ſe velle. Rogavit illa ut partem ſibi daret: & dixit, ſe nolle ſine illo vivere. Partem bibit ipſe, partem uxori dedit. Periit illa ſola. Teſtamento inventus eſt maritus heres. reſtitutus arguitur veneficii.*

Contra Maritum. Sic egit, ut deprehenderetur: ſic deprehenſus eſt, ut exoraretur: ſic bibit, ut viveret. Quod eſt illud venenum, quod tantum heredi non nocet? Nemo unquam tam palam uxori dedit venenum. Fugit, ne occideretur, qui dixit ſe mori cupere. Unus proſcriptione locupletior factus eſt. ut vivere vellet, uxor illi perſuadere non potuit, perſuaſit res blandior, uxoris hereditas. Scivit quam partem potionis hauriret. Contrarias partes gladio perſecutus eſt, ſuas veneno: occidendi finem prius victores fecerunt, quam victi. Jam quid putabatis futurum, cum in exilium uxor teſtamentum tuliſſet, maritus venenum? Ubi eſt uxor? Ecquid te pudet? Jam etiam proſcripti redeunt. Statim ſumpta potione collapſa eſt. Nolite mirari, ſi tam efficax venenum eſt: heres eſt, qui dedit. Summis fere partibus levis & innoxius humor ſuſpenditur. gravis illa & peſtifera pars ſuo pondere ſubſidit. Apparet te diu præparatum venenum habuiſſe. ſciſti divi-

dividere. Etiam si potest defendi qui volenti dedit, tu potes qui fecisti, ut vellet? Id genus veneni fuit, quod pondere subsideret in imam potionem. Bibit iste usque ad venenum, uxor venenum.

Pars altera. Virum in pace dilexit, in bello secuta est, in consilio ultimo non reliquit. O, inquit, dignum, quem innocens sequatur. Bello civili lege proscriptus sum. Exulavi. Quid his malis adjici potest, nisi ut venenum bibam, & vivam? Venenum, inquam, est. Hoc qui daturi sunt, dissimulant. Venenum Cato vendidit. Quærite, an proscripto licuerit emere, quod licuit Catoni vendere.

CONTROVERSIA V.

Iphicrates reus.

Lex. Qui vim in judicio fecerit, capite puniatur. *Thema. Missus* [1] *Iphicrates adversus Thracum regem, bis acie victus fœdus cum eo percussit, & filiam ejus duxit uxorem. Cum Athenas redisset, & causam diceret, visi sunt circa judicium quidam Thracum cultu armati, & ipse reus gladium strinxit. Cum judices citarentur ad judicandum, palam absolutorias tulerunt sententias. Accusatur, quod vim in judicio fecerit.* [2]

CONTRA IPHICRATEM. Nemo judicum tuorum non timuit sic, tanquam tu de illis judicaturus esses. Cum toto tibi regno socer venit advocatus. Non majoribus copiis bellum instruxit, quam judicium. Iphicrate, conde gladium. Judicum est. Quid tibi cum gladio? Certe bis victis arma ponenda sunt. Quæ est ista contra rerum naturam permutatio, in bello nuptiæ, in judicio bellum?

Pars

Contr. V. 1 *Iphicrates*] Veteres omnes, & Quinctilianus 386. declamatione *Epicratem* vocabulo Græco in Latinam scribendi rationem deflexo legunt. Æmilius Probus tamen Iphicratem vocat, quem de themate hujus controversiæ vide. *N. Faber.*

2 *Omnia*

Pars altera. Ego vim non feci. [2] Omnia enim legitime peracta sunt. Accusator suo loco dixit: reus suo respondit. perfectum per omnes numeros suos judicium est. Cum judices sententias ferrent, strinxi gladium, ut occiderem me, si damnatus essem. Judices tulerunt palam absolutorias, ut gratiam duci suo referrent. Nuptiarum causa, utilitas reipublicæ fuit. Miles sæpius pulsus erat infelici prælio. Barbaros circa judicium fuisse, [3] non propter judicium armatos, sed propter morem suum, quid potestis, inquit, queri? Quod obsides vobis adduxi?

CONTROVERSIA VI.

Adultera venefica.

Actio. Veneficii sit actio. *Thema. Quidam cum haberet uxorem, & ex ea filiam nubilem, indicavit uxori cui eam collocaturus esset. Illa dixit: Celerius morietur, quam illi nubet. Decessit puella ante diem nuptiarum, dubiis signis cruditatis, & veneni. Torsit ancillam pater. dixit illa, se nihil scire de veneno, sed de adulterio dominæ, & ejus cui collocaturus erat filiam. Accusat uxorem veneficii & adulterii.*

CONTRA UXOREM. *Morietur.* teneo veneficam. *celerius quam nubat.* teneo adulteram. *Morietur* factum est. *celerius quam nubat.* factum est. Adulterium serius deprehendi quam factum est, veneficium antequam fieret. Duo crimina ad vos detuli, & duas indices. altera dicit, quod factum est: altera quod futurum est. Generi adultera, filiæ pellex. Quam infelix est domus, [1] in qua adulterium

2 *Omnia enim legitime peracta sunt*] Multo melius membrana Voss. & Hugen. *Omnia enim legitima peracta sunt.* Solennia judiciis. *Peragere legitima,* ut *peragere justa.* Gronovius.

3 *Non propter judicium armatos*] Egregie vereque membrana Voss. *Barbaros circa judicium fuisse, non propter officium armatos, sed propter morem suum.* Nam advocatum esse, adesse reo, inter præcipua officiorum. Non ut gladiis officiosi essent, sed quia nunquam sint sine gladiis. *Idem.*

Contr. VI. 1 *In qua adulterium*] Olim

terium argumentum est! Dixi, Honestus est: dixi, Pulcher est: dum laudo generum, commendavi adulterum. O me tardissimum in malis meis! veneficium nec denuntiatum quidem credidi: adulterium veneficio demum deprehendi. Versæ sunt in exequias nuptiæ, mutatusque genialis lectus in funebrem. Subjectæ sunt rogo infelices faces. profertur putre corpus, & venenis tumens. Quid ultra quæritis? Verbis signa, signis tormenta conveniunt. Ad vocem tuam facta conveniunt. *Morietur antequam nubat:* factum est. Vidimus fluens corpus, & in cadavere illius materna verba credidimus. Generum adulterio perdidi, uxorem parricidio, filiam veneno.

Pars altera. Duo gravissima crimina objicit, adulterium & veneficium. adulterium, ancilla teste: veneficium, nec ancilla quidem. Cum indignaretur se non rogatam, exciderunt illi verba, quæ non minus quam pater filiam luget. At quare dixisti: *Celerius morietur, quam illi nubat?* Verba dolori parum considerata exciderunt. Et est sæpe fortuita divinatio.

CON-

r

Olim editi, *adulterii:* & sic quidam codd. Pinciani. Placuit tamen illi *adulterium*, ut & Grutero. Nimirum excidit vox, & legendum est: *Quam infelix est domus, in qua adulterii veneficium argumentum est.* Ideo mox: *adulterium veneficio demum deprehendi.* Gronovius.

Contr.

Controversia VII.

Demens qui filio cessit uxorem.

Actio. Dementiæ sit actio. *Thema. Quidam habebat duos filios: duxit uxorem. Alter ex adolescentibus cum ægrotaret, & in ultimis esset, medici dixerunt animi vitium esse. Intravit ad filium stricto gladio pater, rogavit ut indicaret causam sibi. Ait, amari à se novercam. Cessit illi uxorem pater. Ab altero accusatur dementia.*

Pro Patre. Audite rem novam: fratrem crudelem, novercam misericordem. Insanus sum, quia aliquis meo beneficio sanus est. Tradidi uxorem illi: sed eripueram. Testor, inquit, præsides pietatis deos, amare antequam duceres cœpi. Ita tu injuriam vocas, quod fratrem habes, non habes novercam? Transii præter istius oculos cum ferro. gladium mihi nemo nisi æger extorsit. Patri, qui periculum filii morientis sustinere non potuit, ignoscendum in qualicumque facto est.

Pars altera. Alter lenocinio curavit, alter parricidio convaluit. Quid? hoc adulterium non putas, quod marito conciliante committitur? Nescio furiosius uxorem duxerit, an habuerit; an dimiserit, an collocaverit. Quam demens est, cui adulterium [1] pro beneficio imputandum est! Strinxit gladium maritus, non ut adulterium vindicaret, sed ut faceret. Mori potius debuit frater quam sanari turpiter. Quid enim si matrem, si sororem concupisceret? Quædam remedia graviora ipsis periculis sunt. Omnia inter novercam & privignum composita sunt. Simulatum morbum, [2] derisum animo turpissimo patrem.

Con-

Contr. VII. 1 *Pro beneficio imputandum est*] Erasmus & scripti omnes: *imputatum est*. Recte. Facta enim res erat: filius patri pro beneficio imputavit adulterium: nam in gratiam patris vixit novercæ conjunctus, qui voluerat alioqui tacitus mori. *Gronovius*.

2 *Derisum animo turpissimo patrem*] Mem-

CONTROVERSIA VIII.

Versus virginis Vestalis.

Thema. *Virgo Vestalis scripsit hunc versum:*
Felices nuptæ. moriar, nisi nubere dulce est.
Rea est incesti.

CONTRA VESTALEM. *Felices nuptæ*, cupientis est. *Moriar nisi*, affirmantis est. *Nubere dulce est.* Aut experta juras, aut inexperta pejeras. Neutrum sacerdotis est. Tibi magistratus suos fasces submittunt. Tibi consules prætoresque via cedunt. Numquid exigua mercede virgo es? Sacerdos raro juret, nec unquam nisi per suam Vestam. Moriar. Numquid perpetuus ignis extinctus est? Moriar. Numquid de nuptiis appellata es? Ad ultimum Vestam invoco, ut tam infesta sit sacerdoti, quam invisa est. Recita carmen. dum quæro quale sit, tu carmen scribas, tu verba pedibus suis emollias, & severitatem templo debitam modulatione frangas? Quod si utique laudare vis nuptias, narra Lucretiam. De illius morte scribe, antequam jures de tua. O te supplicio omni dignam, cui quicquam sacerdotio felicius est. *Dulce est.* quam expressa vox, quam ex imis visceribus emissa, non expertæ tantum, sed delectatæ. Incesta est etiam sine stupro, quæ cupit stuprum.

Pars altera. Unus illi versus objicitur, nec hic quidem totus. Non oportet, inquit, scribere carmen. Multum interest, objurges, an punias. Incesti damnari nulla

Membrana Fincianique & tres Gruteri præponunt particulam copulativam, & recidunt paullo ante verbum *sunt*. Fateor, satis turpem animum fingi posse illorum, qui fraudis ejusmodi insimulantur: sed aliquid amplius animo putem hic expressum fuisse. Nimirum: *omnia inter privignum & novercam composita; simulatum morbum, & derisum mimo turpissimo patrem.* Gronovius.

la poteſt, niſi cujus corpus violatum eſt. Quid tu putas poëtas, quæ ſentiunt, ſcribere? Vixit modeſte, caſtigate. Non in illa cultus luxurioſior: non converſatio cum viris licentioſior. Unum crimen vobis confiteor, Ingenium habet. Quid ni invideat Corneliæ matri Gracchorum? Quid ni illi quæ Catonem peperit? Quid ni inviderint ſacerdotes parientibus?

Extra controverſiam. Varius Geminus apud Cæſarem dixit: Cæſar, qui apud te audent dicere, magnitudinem tuam ignorant: qui non audent, humanitatem.

EX

EX LIBRO SEPTIMO.

Declamatio I.

Ab archipirata filio dimiſſus.

Duobus filiis quidam ſuperinduxit novercam. Alterum domi parricidii damnavit: tradidit fratri puniendum. ille eum exarmato navigio impoſuit. Delatus adoleſcens ad piratas, archipirata factus peregrinatione patrem cepit, & remiſit. Reverſus pater, abdicat filium.

(*Ex Controv.* 1. *lib.* 7.)

Declamatio. Tanta tempeſtate confuſus, diſpicere nihil potui: nec ſatis memineram, tale miniſterium mihi pater, an noverca mandaſſet: miniſterium an pœnam eſſe voluiſſet; vindictam parricidii, an parricidium. Inſui fratrem culleo jubes? non poſſum. Non ignoſcis. an non credis? ego contendo ne te quidem poſſe. Nemo repertus eſt naufragii comes. Omnia inſtrumenta circumciſa ſunt. Adminiculum ſpei nullum. Patri ſum excuſandus, an fratri? Hoc pietatis tuæ munus ad inferos perferam, licuiſſe mihi per fratrem aliter quam parricidæ mori. Vivit, inquit, frater. non credo. Servavit, inquit, me. feciſti ut crederem. In domo, in qua tam facile parricidium creditum eſt, ego fratrem occidere non potui, frater patrem. Emicabant denſis undique nubibus fulmina, & tempeſtates horridæ abſconderant diem, intumuerat mare, juſtis quoque navigiis

vigiis horrendum. Habes, inquam, frater, si innocens es, navigium: si nocens, culleum. Non potui facere parricidium. quam facile erramus omnes! & factum putavi. Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies. Jacebat in litore navigium, quod etiam integrum infeliciter vexerat. Credam parricidam, si tibi proficiscenti navigium suum reddidit. Subito mihi cum animo pariter excidit ferrum, & nescio qua perturbatione tenebræ stupentibus offunduntur oculis. intellexi quam difficile esset parricidium facere, etiam quod imperasset pater. Ita mihi, quæ sola miseros in domo nostra respicit, fortuna succurrat. Profectus pater tranquillo mari, auspicato itinere, integra navi. Quid hoc est? felicius navigavit damnatus, quam qui damnaverat. Utrum videtur vobis, innocentiam apud piratas didicisse, an ne apud piratas quidem perdidisse? Perieras pater, nisi in parricidam incidisses. Scissa quoque vela fecerant sinus, & instructas classes naufraga præcesserat navis. Scires navigare, qui servaturus esset patrem. Erat navigium, imo fuerat. O crudelis, & pertinax noverca, nihilominus sævis! maria jam quiescunt, prædones miserentur, irati parcunt. Veni ad vos, ut probem me parricidam. Multas rerum natura mortis vias aperuit, & multis itineribus fata decurrunt. O maria justiora judiciis! O mitiores procellæ patre! non putatis misericordem, qui quem damnavit, fratri puniendum dedit? Centurio Mithridatem non potuit occidere: Mithridatem, dii boni, quam non dubium parricidam! Gaude pater, neuter ex filiis tuis parricidium fecit. Narra pater, quomodo te dimiserit, sic dimissus. Nocens est iste. sed mihi frater est. Naturæ jura sacra sunt. etiam apud piratas. Dixisses, inquit, te non posse. Ita tu nesciebas? Non licuit, non debui, non potui.

Pars altera. Nega nunc parricidam fuisse, quem scis esse piratam. Dimisit me in patrocinium suum, ut quia non occiderat, videretur nec ante voluisse. Quis porro me uno miserior est? Vitam parricidæ debeo.

Extra.

Extra. Magna bonorum rhetorum manus in hanc partem transiit, ut aliquid dici debuerit in novercam. Fuerunt & illi, qui non quidem palam dicerent, sed per suspicionem & figuras: quod *Passienus* non probabat, asserens minus verecundum esse aut tolerabile, infamare novercam, quam accusare. Quidam principia tantum habuerunt in sua potestate, post ablati sunt impetu. Excusatius est autem, in malum colorem incidere, quam transire. *Hispanus* duro colore usus, hoc se tanquam gravius elegisse dixit supplicii genus. qui color prudentibus displicebat. Quam enim spem habebat absolutionis, si nec paruit, nec peperit?

DECLAMATIO II.

Popilius Ciceronis interfector.

De moribus sit actio. *Popilium parricidii reum Cicero defendit: absolutus est. Proscriptum Tullium ab Antonio missus occidit: caput ad Antonium retulit. Accusatur de moribus.*

(*Ex Controv.* 2. *lib.* 7.)

DECLAMATIO. Occidit Ciceronem Popilius. Jamne creditis occisum ab isto patrem? Occisurus Ciceronem debuit incipere à patre. Antonius, inquit, jussit. Non te pudet, Popili: Imperator tuus te credidit posse parricidium facere. Abscidit caput, amputavit manum. Minus in illo crimen est, quod Ciceronem occidit. Pro dii boni! occisum Ciceronem malos mores voco. Hoc unum feliciter, quod ante occidisti patrem, quam Ciceronem. Facilius pro parricida Cicero judicem movit, quam pro se clientem. Ad vos hoc patroni spectat exemplum. Nullos magis odit Popilius, quam quibus plurimum debet. Abscidit cervices. Parce jam, Popili: Nihil tibi, nisi occidendum mandavit Antonius. Pudeat te, Popili. accu-

fator tuus vivit. Non credidiſſet Popilium facturum Antonius, niſi parricidium feciſſe meminiſſet. Dii manes Popilii ſenis, & inultæ patris umbræ, te Cicero perſequuntur: ut quem negaſti, ſentias parricidam. Non hauſit Minturnenſis palus exulem Marium. Cimber etiam in capto vidit imperantem. Cn. Pompeius terrarum mariſque domitor, libenter ſe Hortenſii clientem profeſſus eſt. Et Hortenſius bona Pompeii, non Pompeium defenderat. Ita tu, Popili, ſi Antonius juſſiſſet, & patrem occidiſſes.

Pars altera. Si illa tempora in crimen vocas, dicis non de hominis, ſed de reipublicæ moribus. Miraris, ſi eo tempore neceſſe fuit Popilio occidere, quo Ciceroni mori? Ciceronis proſcriptio fuit, occidi: mea, occidere. Juſſit imperator, juſſit victor. Ego illi negare quicquam poſſem, cui nihil negare poterat reſpublica?

Extra. Popilium pauci ex hiſtoricis tradiderunt interfectorem Ciceronis: & hi quoque non parricidii reum, à Cicerone defenſum: ſed in privato judicio.

DECLAMATIO III.

Ter abdicatus venenum terens.

Ter abdicatus, ter abſolutus, comprehenſus eſt in ſecreta domus parte à patre, medicamentum terens. interrogatus quid eſſet, ait, venenum, velle ſe mori, & effudit. Accuſatur parricidii.

(*Ex Controv.* 3. *lib.* 7.)

DECLAMATIO. Dic quid commiſerim, nec ſecreta fallunt. Ut intervenit pater, in has cogitationes abii: Quiſquamne tam infelix fuit, quiſquamne me magis odit quam ego? Miſereri mei cœpi. Ter cauſam dixi. Acceſſit ad hæc ſupplicia mea venenum. Vivam, ſi nec hoc tibi ſatis eſt. Habuit venenum Mithridates, habuit Demoſthenes.

Pars

Pars altera. Cum se mori velle dicat, vitam rogat. Teneo parricidam, etiam in suam mortem paratum. Quantum est quod negas, cum tantum sit quod fateris? Venenum quæsisti, venenum emisti, venenum intulisti in eam domum, in qua habebas inimicum patrem. Indica, quis vendiderit. dicetur illi: Tu vendebas cuiquam venenum? Tu abdicato? nesciebas cui daturus esset? quæritis, cui venenum paraverit? non bibit. Quod negat, parricidium est: Quod confitetur, veneficium. Mihi, inquit, paravi. ne quis dubitet, an alium possit occidere. Tam invisum tibi fuisse patrem dico, ut occidere volueris: tam invisum ipse confiteris, ut mori volueris.

Extra. Conjectura duplex à persona. una, an sibi paraverit, an patri. *Laberium* divus Julius ludis suis mimum produxit: deinde equestri ordini reddidit: quem cum jussisset ire sessum, omnes equites ita se coarctaverunt, ut venientem non reciperent. Multos tunc in senatum legerat Cæsar, & ut repleret exhaustum civili bello ordinem, & ut his qui bene de partibus meruerant, gratiam referret. Cicero in utramque rem jocatus, mandavit Laberio transeunti: Recepissem te, nisi anguste sederem. Laberius ad Ciceronem remisit: Atqui soles duabus sellis sedere. Quia Cicero male audiebat, tanquam nec Pompeio certus amicus, nec Cæsari, sed utriusque adulator.

DECLAMATIO IV.

Mater cæca filium retinens.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. *Quidam habens uxorem & filium, peregre profectus, in piratas incidit. scripsit utrique de redemptione. Uxor flendo cæca facta est. Filium euntem ad redemptionem, alimenta poscit; non remanentem, alligare vult.*

(*Ex Controv.* 4. *lib.* 7.)

DECLAMATIO. Navigaturus uxori filium reliquit, nec adhuc cæca erat. Non est quod mulieris affectum lege æstimetis, quia minatur: omnia facit, ne filius alligetur. Quotiens duobus est communio, potestas ejus fit tota, qui præsens est.

Pars altera. Unis vinculis duos alligat. Victo mater catenas denuntiat, victori ad piratas eundum est. Filius familiæ nulli possum servire, nisi patri. Petis ab eo alimenta, quem pater peregre mittit. Primæ partes patris sunt, secundæ matris. Ille peregre est, tu domi: ille captus, tu libera: ille inter piratas, tu inter cives: ille alligatus, tu soluta. At tu cæca es. infelicior ille quod videt catenas suas, & cædes, & vulnera, & cruces eorum qui non redimuntur. At periculosum est. Quam multi nihil pro patribus periculosum putaverunt? Non, inquit, vindictam, sed misericordiam quærit. Ita quisquam exigit pietatem, ut impediat?

Extra. Calvus, qui diu cum Cicerone iniquissimam litem de eloquentiæ principatu habuit, usque eo concitatus actor fuit, ut in media oratione ejus exclamaret Vatinius reus: Rogo vos, Judices, num si iste disertus est, ideo me damnari oportet?

DECLAMATIO V.

Quinquennis testis in procuratorem.

Mortua quidam uxore, ex qua filium habebat, duxit aliam; sustulit ex ea filium. Habebat procuratorem speciosissimum. Cum sæpe jurgarent noverca & privignus, jussit eum semigrare. Ille trans parietem habitationem conduxit. Rumor erat de adulterio matris & procuratoris. Quodam tempore pater in cubiculo suo occisus inventus est, uxor vulnerata, communis paries perfossus. Placuit propinquis quæri à filio quinquenni qui una dormierat, quem percussorem cognosceret. Ille procuratorem digito monstravit. Accusat filius procuratorem cædis. Ille eum parricidii.

(*Ex Controv. 5. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Ut audivi clamorem, si fides est, deprehensos adulteros credidi. Da puerum. Aliquis non est uno teste contentus? da populum. Objicite privigno parricidium, filio mendacium. Dic, puer, quis occiderit patrem: dic audaciter: eumdem nominas, quem populus. Nox placet sceleri, adulterii tempus. O magna in contrarium perversitas seculi! inventus est qui patrem possit occidere, non possit novercam. Ostende istud non vulnus, sed argumentum. ostende vulnus. Percussor ille quam timuit ne occideret! tam leviter te vulneravit illa dextera, cui nec paries obstitit, nec pater? [1] Nihil est puero

Decl. V. 1 *Nihil esse puero teste certius*] Merito hanc sententiam Seiani reprehendi autumat Duarenus ad ff. item Cod. de testibus, quod quotidie experiamur quam sit lubricum testimonium pueri. At Fornerius ad l. 204. de verb. sign. ut non justum legitimi testimonii pondus assertioni puerili tribuit, ita nec plane, si quid apte de iis quæ sub sensum ejus ætatis caduut dixerit, aspernandum putat. nam & Juvenalis:

Maxima debetur puero reverentia. si quid
Turpe paras, pueri ne tu contempseris annos.

 2 Nec

puero teste certius. Nam ad eos annos pervenit, ut intelligat: & non ad eos, quibus fingat.

Extra. Vinitius, vir exactissimi ingenii, [2] nec dicere ineptias, nec ferre poterat.

Declamatio VI.

Demens qui servo filiam junxit.

Tyrannus permisit servis dominas suas rapere. Profugerunt principes civitatis, & simul qui filium habebat & filiam. cum omnes servi dominas vitiassent, servus ejus virginem servavit. occiso tyranno reversi sunt principes, in crucem servos sustulerunt. Ille manumisso filiam junxit. Reus est à filio dementiæ.

(*Ex Controv. 6. lib.* 7.)

Declamatio. Haberemus solatium, si has nuptias tyrannus fecisset, non pater. Sanum putatis esse, qui imitari tyrannum maluit, quam servum? Similem se fecit tyranno, filiam raptis, libertum cruciariis. Plus permisit servo dominus, quam tyrannus. Quisquis has nuptias fecit, aut insanus, aut tyrannus. Egregius gener, cui nihil est gloriosius, quam quod inter cruciarios non est. Virginitatem sub patre perdidit, quam servaverat sub tyranno. Itane dignus est nuptiis, quia indignus est cruce? Melior conditio vitiatarum quam virginis est. Illis mutare nuptias contigit. Propitius pater ita collocavit filiam suam, ut iratus tyrannus alienas: cum sanus esset pater, ne has videret nuptias, fugit. Miserrima soror, sub tyranno patrem desiderabas, sub patre tyrannum desideras. Non est illi præmium, unum spectare omnium cruces? Dominam non stupravit. Auge beneficia.

2 *Nec dicere ineptias nec ferre poterat*] Membrana Vossiana & Hug. ut in integris est: *nec dicere res ineptas nec ferre p.* Gronovius.

Decl.

neficia. nec dominum occidit, nec venenum dedit. Non eſt beneficium, ſcelere abſtinere. Quod aliæ in tyrannide paſſæ ſunt, hæc in libertate: ceteræ abſentibus ſuis, hæc præſentibus. In aliis ſtuprum vocatur, in hac matrimonium. Timuit ille ſupplicium. Scivit rempublicam liberandam: daturos pœnas, qui contaminaſſent: & adventare tyrannidi tempus ultimum vidit. Convenite ſervuli, convenite libertini, empta cognatio.

Pars altera. Si quis tyranno indicaſſet, ſolus hic in cruce pependiſſet. Licet cui volo filiam collocare. Marcus Cato coloni ſui filiam duxit uxorem. Filia non mariti petulantiam timebit, non verborum contumeliam, non pellicem, non repudium. [1] Neminem natura liberum fecit, neminem ſervum. Impoſuit hæc fortuna poſtea ſingulis nomina. Nuper & nos ſervi fuimus. Servus rex fuit.

DECLAMATIO VII.

Cavete proditorem.

Pater & filius imperium petebant. Prælatus eſt filius. Commiſſo prælio captus eſt. Miſſi ſunt decem legati ad imperatorem redimendum. Euntibus occurrit pater, [1] *dixit ſe aurum ad redemptionem attuliſſe, filium crucifixum. Illi pervenerunt. quibus imperator ex cruce dixit:* Cavete proditorem. *Reus fit pater proditionis.*

(*Ex Controv.* 7. *lib.* 7.)

DECLAMATIO. Imperator ſupplicium tulit, proditor pretium. Triſtiorem iſtum vidimus, cum filius impe-

Decl. VI. 1 *Neminem natura liberum*] Vide in hanc ſententiam plura apud P. Fabrum, & Ræyardum ad l. 122. de reg. jur.

Decl. VII. 1 *Dixit, ſe aurum ad redemtionem attuliſſe*] Membrana Voſſ. & Hug. *Dixit ſero ſe aurum ad redemtionem tuliſſe.* At in chartac. pleniores habente controverſias legebatur: *Dixit filium ſuum crucifixum eſſe, & ſe aurum pro redemtione tuliſſe.* Gronovius.

imperator pronuntiatus eſt, quam cum captus. Quemadmodum rediſti tutus, ſenex, ſolus, cum auro, cum etiam imperatores capiantur? Plus accepit auri, quam quod poſſet abſcondi. nolite mirari, & imperatorem, & filium vendiderat. *Cavete proditorem.* jam comitiis cavimus. Abſtuliſſent tibi aurum hoſtes, niſi dediſſent. *Cavete proditorem.* Indicium fuit morientis breve, filii verecundum. Cur dimiſſus es? ſi nihil aliud, & ducem genuiſti, & dux eſſe voluiſti. Candidatus proceſſit contra patrem. jam tunc nobis verecunde indicavit filius, tibi credere rempublicam noluit. Legati noſtri aurum ferebant, pater afferebat. Num immobilis diriguiſti? Num & illic quaſi & ipſe affixus hæſiſti? quid tam cito recedis? Adhuc & vivit & loquitur. Voce proditionem indicavit, ſilentio proditorem. Optimus imperator curare rempublicam ne in cruce quidem deſiit. Tibi non dixit: *Cave proditorem.* Nec imperator potuit tacere proditionem, nec filius loqui proditorem. Expecta, dum mittantur legati. dicis: Affectus non ſuſtinet moram. Ergo ſi redimere non potes vivum, ſaltem mortuum redime. Nunquam tam durus hoſtis fuit, ut paternis lacrimis non flecteretur. *Cavete proditorem:* id eſt, ne quis inſciis cuſtodibus exeat, ne quis ignorante republica ad hoſtes perveniat, ne quis ex hoſtium caſtris gravis auro revertatur. Indicio nihil deeſt. De proditione vobis dicit imperator: de proditore, legati. Sublata eſt quæſtio. Quæritis quem dixit? videte cui nihil dixerit.

Pars altera. In comitiis filio meo ceſſi. Decretum non expectavi: ſed amens & attonitus protinus cucurri. Ad ſummam feſtinavi, nec occurri. Sciebam hoſtes patrum lacrimis ſæpe flecti.

Extra. Latro non curavit dicere, nullam factam eſſe proditionem, ſed ſe proditorem non eſſe. Suſpectus eſt, inquit, judici, qui plus quam ſe defendit. *Ceſtius* poſita ſuaſoria, in qua deliberat Alexander, an Oceanum naviget,

naviget, cum exaudita vox esset, *Quousque invicte?* describenti discipulo late Alexandri victorias, gentesque perdomitas, & addenti, *Quousque?* post ista exclamavit, *Et tu quousque?*

DECLAMATIO VIII.

Mutanda optio raptore convicto.

Lex. Rapta raptoris mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema. Rapta producta nuptias optavit. Juvenis raptorem se negavit. Convictus est. Illa optionem petit. Raptor contradicit.*

(*Ex Controvers.*8. *lib.* 7.)

DECLAMATIO. Optare tibi non amplius quam semel licuit. Proponite supplicii faciem; carnificem, securim. Hoc semel licere, nimium est. In hanc perturbationem perductus sum, ut ignorarem quid fecissem. Gravius punior, cum me peccasse pudet, quam cum peccavi. Optavit nuptias: nec adhuc sciebat, quam verecundum maritum esset habitura. raptorem dimisisti: virum occides? Minus est ergo quod vitiavit, quam quod negavit. Ergo nos injuriam periculosius negavimus, quam fecimus. Quadam nocte, quid dicam? non negare jam non pudet. Nox, vinum, error. quid irasceris, puella? jam non negat. Judex datam tabellam [1] revocare quam tulit, non potest. Quæsitor non mutat pronuntiationem. Nihil tam civile, quam brevem potestatem esse, quæ magna est. Si mortem optaveris, hodie facies quod nunquam factum est: utrumque optaveris.

Pars

Decl. VIII. 1 *Revocare non potest, &c.*] Apuleius 1 Florid. *Tabella semel lecta nec augeri littera una nec minui potest.* & hoc quidem certe distat *sententia* ab *interlocutione*, quæ & corrigi & mutari potest. l. quod jussit. ff. de reg. jur. Vide hac de re Cujacium Paratitl. in lib. 7. Cod. tit. 44. & Langlæum lib. 6. cap. 5. Ocii Semestr.

Est

Pars altera. Id egit priori judicio ne quam omnino pœnam ſtupri penderet: hoc id agit, ut ipſe optet. Utinam non metu liberaret illum, quod judicis ſui clementiam novit. [2] Eſt quædam proxima innocentiæ verecundia, præbere ſe legibus. Lex non adjicit quoties optet, ſed ex quibus. Aut hoc, inquit, aut illud. non adjicit, Ne amplius quam ſemel.

E x

2 *Eſt quædam proxima innocentiæ*] Membrana utraque, ut eſt in integro: *Eſt quædam proxima innocentia verecundia, præbere ſe legibus.* Gronovius.

Contr.

EX LIBRO OCTAVO.

CONTROVERSIA I.

Orba post laqueum sacrilega.

Lex. Magistratus de confesso sumat supplicium. *Thema. Amisso quadam viro cum duobus liberis, laqueo se suspendit. Incidit ei laqueum tertius filius. Cum sacrilegio facto, quæreretur sacrilegus, illa dixit magistratui se fecisse sacrilegium. Vult magistratus tanquam de confessa sumere supplicium. Filius contradicit.*

CONTRA MAGISTRATUM. [1] Facio, Judices, in foro quod domi feci, matrem mori prohibeo. Quomodo, inquam, fecisti? quo loco quæ sustuleras, condidisti? Hærebat, nec quicquam sacrilegii nisi pœnam noverat. Amissis duobus filiis, sacrilega sibi videbatur, quod vivebat. Non affuturus veni, sed servaturus. Alii pro reis rogant: ego rogabo ream. Nullum accusator nisi in subselliis meis habet testem. Non est confessio, nisi quam accusator eruit. negat rea, tortor expressit. Fertur quædam viso contra spem filio expirasse. Si ad mortem agit matres magnum gaudium, quid magnus dolor? Mater, habes non mediocre solatium. Vides aliquid & deos perdere. Magis deos miseri, quam beati colunt. Non fecit sacrilegium mulier, non fecit orba,

CONTR. I. 1 *Faciam, Judices*] Verior lectio est membranacei utriusque, adjuta quoque Pinciani & Gruteri libris: *Facio, judices, in foro, quod domi feci; matrem mori prohibeo.* Gronovius.

a Con-

ba, non fecit quæ cuſtoditur, non fecit quæ confitetur. Irata, inquis, diis ſacrilegium potuit committere. frangitur calamitoſis animus, & ipſa ſe infelicitas damnat, & hoc conditio humana vel peſſimum habet, quod fortuna quos miſeros fecit, & ſuperſtitioſos facit. Diligentius dii coluntur irati. Quis ergo fecit? Unde ſcire poſſum, qui matrem cuſtodio? Ago cauſam legum, ne carnificem, quem ſacrilegis minantur, calamitoſis adhibeant. Deos ita coluit, ut quæ tam pro malis timeret. [2] Confeſſio conſcientiæ vox eſt. Confeſſio, coacti, & quæ fecit agnoſcentis eſt verbum.

Pars altera. Omnium vox erat, ſacrilegium latere non poterit. Quiſquis eſt, non ipſe bonum exitum faciet, non quiſquam ſuorum. Et ſi nemo fuerit accuſator, ipſe narrabit. Concitata proceſſit, velut diis perſequentibus. Feci, inquit. Supplicium de ea vel nunc exigamus homines, de qua olim dii exigere cœperunt. Violatorum numinum majeſtate compulſa eſt, ut mori vellet, & deberet, & non poſſet. Inciſus eſt ei laqueus. Tu putabas ſacrilegam ſecreto mori poſſe? Omnia fecit, ut taceret. quæ ne confiteretur, etiam mori voluit. Si crimen quæritis, ſacrilegium factum eſt. Si facti cauſam quæritis: ſi priuſquam amitteret liberos, avara: ſi poſtquam amiſerat, irata.

Con-

2 *Confeſſio conſcientiæ*] Haud dubie verba hæc ſunt magiſtratus, aut pro illo certe, non contra illum. Hic enim confeſſionem urget, ac tanquam de confeſſa ſupplicium cupit ſumere. Scribe igitur: *PARS ALTERA. Confeſſio conſcientiæ vox eſt. Confeſſio coacti, &, quæ fecit, agnoſcentis eſt verbum. Omnium vox erat, ſacrilegium latere non poterit.* Gronovius.

Contr.

CONTROVERSIA II.

Phidias amissis manibus.

Lex. Sacrilego præcidantur manus. *Thema. Elii ab Atheniensibus Phidiam acceperunt, ut is Jovem Olympium faceret: pacto interposito, ut aut Phidiam, aut centum talenta redderent. Jove perfecto Elii Phidiam aurum rapuisse dixerunt, & manus tanquam sacrilego præciderunt: truncatum Atheniensibus reddunt. Petunt Athenienses centum talenta. Contradicitur.*

CONTRA ELIOS. Jam Phidiam commodare non possumus. Tunc demum illa majestas exprimi potest, cum animus opera prospexit. Manus duxit ante sibi, quam operi. Jovem fecit. Sacrilegi vos estis, qui præcidistis consecratas manus. Primum sanguinem sui artificis vidit Deus. Testor Jovem, jam proprium Phidiæ Deum. Ars alios in miseria sustinet, te fecit miserum. Paciscendum Phidiam manus fecerant. Sine eo Phidiam nos recepturos speratis, sine quo vos accepturi non fuistis? Commodavimus qui posset facere deos, recepimus qui ne adorare quidem possit. Non pudet vos Jovem debere sacrilego? Superest homo, sed artifex periit. Pœnam nobis Phidiæ, non Phidiam redditis. Manus quæ deos solebant facere, nunc nec homines quidem rogare possunt. Talem fecit Jovem, ut hoc ejus opus Elii ultimum esse vellent. Manus commodavimus: manus reposcimus. Elius testis est, Elius accusator, Elius judex: Atheniensis tantum reus. Invoco deos, & illos quos fecit Phidias, & illos quos facere potuit. Recepimus Phidiam. Confiteor, si possumus commodare.

Pars altera. Habuimus autem olim sacrum: habuimus ebur: sacræ materiæ artificem quæsivimus. disposueramus quidem, ut aliis quoque templis simulacra Phidias faceret. sed non tam necesse erat ornare deos quam vindicare.

CON-

CONTROVERSIA III.

Infamis in nurum.

Thema. *Duorum juvenum pater uni uxorem dedit: quo peregre profecto infamari cœpit socer in nurum. Maritus reversus abduxit ancillam uxoris, & torsit. Illa in tormentis periit. Maritus incerto quid quæsierit, se suspendit. Imperat alteri filio pater ut eamdem ducat. Nolentem abdicat.*

CONTRA PATREM. Duc, inquit, fratris uxorem. [1] Si hoc fieri poteſt, adulterum frater invenit. Hæc eſt mihi cauſa abdicationis, quæ fratri mortis fuit. Duc, inquit, fratris uxorem. Tentari me, ſi qua eſt fides, credidi. Mulier, ſi nubere lugenti potes, facis ut omnia de te credantur. Cogor eam ducere, quæ mihi cauſa abdicationis eſt, populo rumoris, viro mortis. Legi jam uxorem: quæ, ſi peregrinatio inciderit, mecum peregrinari velit: quæ, ſi viro aliquid acciderit, nubere alii nolit. Qui audiunt me abdicari, putant fratrem aliquid ſuſpicatum de me.

Pars altera. Objeciſti mihi ultimum nefas, & quod qui tantum eſt ſuſpicatus, noluit vivere. Impulſu tuo frater torſit ancillam: & qui nihil reperit, falſas ſuſpiciones morte expiavit.

CON-

Contr. III. 1 *Sic hoc fieri poteſt?*] Membranæ & Pall. *ſi.* Lege & diſtingue: *Si hoc fieri poteſt, adulterum frater invenit.* Hoc eſt, ſi mihi ad hoc faciendum ſatis animi eſt, credent omnes, me ab ancilla nominatum. Mox habes: *Qui audiunt me abdicari, putant fratrem aliquid ſuſpicatum de me.* Gron.

Contr.

CONTROVERSIA IV.

Homicida in se.

Lex. [1] Homicida in se insepultus abjiciatur. *Thema. Quidam se occidit. Petitur ut insepultus abjiciatur. Contradicitur.*

PRO HOMICIDA SEPELIENDO. Afferre sibi coactus est manus assiduis malis. Summam infelicitatum suarum in hoc removit, quod existimabat licere misero mori. Infelicissime adolescens, cum te & sepultura prohiberi video, desino mirari quod periisti. Tales inimicos habes, ut etiam mortuum persequantur. Facilius miserum, quam sceleratum, fortuna vincit. Sumpsisti hoc ferrum Cato, & quam invidiosum, quod Catonem occideris? Curti, perdideras sepulturam, nisi in morte repperisses. Quid est miserius in vita, quam velle mori? Quid in morte, quam sepeliri non posse? Quis miretur eum mori voluisse, quem fugientem quoque fortuna persequitur? Omnibus natura sepulturam dedit. naufragos idem fluctus qui expulit, sepelit. suffixorum corpora crucibus in sepulturam suam defluunt. eos qui vivi uruntur, pœna funerat. Irascere interfectori, sed miserere interfecti. Homicida, inquit, est, quia se occidit. Huic irasceris, pro quo irasceris? Non aliud Scævolæ Mucio cognomen dedit, & capto, contra Porsennam regem, libertatem reliquit, quam vilitas sui. Non aliud Codrum illud ceteris imperatoribus dedit exemplum, quam quod positis imperatoriis insignibus, ad mortem cucurrit. Nec ullo major fuit dux, quam quod se ducem non esse mentitus est. Non postulo, ut gloriosum, sed ut tutum sit mori. Non magis crudeles sunt, qui volentes vivere occidunt, quam qui mori volentes

Contr. IV. 1 *Homicida sui*] Membrana Voss. inscribit: *Homicida in se.* Et mox: *L E X. Homicida in se insepultus abjiciatur.* Quod cum posteriori loco & Gruteri libri confirment, utroque merito recepi. *Idem.*

Contr.

tes non finunt. Curtius dejiciendo se in præcipitem locum, fatum sepulturæ miscuit. Celebretur Cato, quia se occidit: huic miserrimo, quod aliquid non ignave de spiritu suo statuit, tantum impune sit. Etiam vulnera infelicis scrutantur in crimen. Æstimate an vivere licuerit, cui ne mori quidem licuit.

Pars altera. Facinus indignum, si inveniantur manus, quæ sepeliant eum, quem occidere suæ. Sumpsit gladium. Video ardentes oculos. In quem, nescio: quod solum scio, scelus cogitat. Nescio cujus criminis sibi conscius confugit ad mortem. Cujus inter scelera etiam hoc est, quod damnari non potest. Contra hos inventum est, ut aliquid post mortem timerent, qui nec mortem timent. Nihil non ausurus fuit, qui se potuit occidere.

CONTROVERSIA V.

Fortis nolens ad patrem fortem redire.

Thema. *Abdicavit quidam filium. Ille tacuit. Fortiter fecit.* [1] *Petit pro præmio ad patrem reditum. Pater contradicit. Pater postea fortiter fecit. Petit ad se filii reditum. Filius contradicit.*

CONTRA FILIUM. Ego fortior sum. post tuam pugnam pugnavimus, post meam vicimus. Revertere, dignam domum te feci. Isti oculi mei sunt. istæ manus meæ sunt. ista contumacia mea est. Si mereor præmium, mihi date: si non mereor, illi suum reddite. Ego, inquit, eadem lege præmium non accepi. Hoc est unde abdicatus es. Putas nihil inter te & patrem interesse? Post tam similia opera, si tantum commilito esses, me patrem adoptare debueras. Admoneo te, juvenis. hoc præmium qui

Contr. V. 1 *Petit pro præmio*] Membrana utraque cum libris Gruteri sine præpositione: *Petit præmio ad patrem reditum.* Sic infra, lib. 10. declam. 2. *petit præmio statuam patri.* Gronovius.

qui recusaverat, petit. Timeo, inquit, ne me iterum abdices. Commissurum me putas, ut iterum rogem? Bello graviore pugnavi, quo necesse fuit etiam senibus militare, quo fortes esse non potuerunt, etiam qui priore bello fuerant. Ille annos suos exercuit, ego vici meos. Tu fregisti bellum, ego sustuli. Quanta exhortatio juvenum fui senex fortis! Utrique nostrum præmium reddite. Militavi senex: militavi exanguis: militavi qui jam vicarium dederam. Uterque nostrum cum rogatur, fastidit: cum relinquitur, rogat. Quid nos suspicari cogis, quod non vis [2] in paternam domum venire? Turpe erat virum fortem, nisi à patre coacto, non recipi.

Pars altera. Quid me captivum ex libero cupis? Quid ignominiæ subjicis virum fortem? Quid efficis, ut possim abdicari? Meus, inquit, es filius. Quid opus est præmio, si tuus sum?

CONTROVERSIA VI.

Pater naufragus divitis socer.

Lex. Vitiata vitiatoris, aut mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema. Dives pauperem de nuptiis filiæ interpellavit tertio. Ter pauper negavit. Profectus cum filia, naufragio expulsus est in divitis fundum. Appellavit illum dives de nuptiis filiæ. Pauper tacuit, & flevit. Dives nuptias fecit. Redierunt in urbem. Vult pauper educere puellam ad magistratus. Dives contradicit.*

CONTRA DIVITEM. Educatur ad magistratus puella. quid times? Certe uxor tua est. Queri nec de morte poteris, si hanc puella maluerit. Nemo unquam raptor

2 *In paternam domum venire*] Addunt scripti; *venire sine tuo præmio.* Lego: *Quid nos suspicari cogis, quod non vis in paternam domum venire, nisi tuo præmio?* Nempe te juste abdicatum esse, quum in aliis eadem fuerit tua contumacia; nec velle teduci, nisi cum possis insultare patri. *Gronovius.*

ptor ferius periit. Ut litus agnovi, naufragus in altum natavi. Quid times, si exorasti? Accessit ad me primum. Filiam tuam ducere volo, inquit. Non flevi. tunc enim licuit negare. Nuptias filiæ tanquam naufragium meum flevi. Naufragus plus de litore queror. Inter naufragium quidem, & nuptias, ne una quidem nox interfuit. Differat nuptias, dum flere focer desinat. Putat me jam filiam commisisse sibi, cum hic needum se committat uxori? Lacrimis inter verba manantibus venio: talis & in nuptiis filiæ fui. Si rapta est, cur optionem recusas? Si uxor est, cur times? Loquor ubi primum licet. Procul à conspectu reliqueram patriam, nondum tamen possessionem divitis præterieram. Subito fluctibus inhorruit mare, ac discordes in perniciem nostram flavere venti. demissa est nox cælo, & tantum fulminibus dies redditur: inter cælum terramque dubii pependimus: adhuc tamen bene, Judices, navigavimus. naufragium majus restat in litore. Erat in summis montium jugis ardua divitis specula. Illic iste naufragiorum reliquias computabat; illic vectigal infelix, & quantum sibi iratum redderet mare. Interrogor de nuptiis filiæ, cum adhuc pulsaret aures meas fluctus. feci quod debui, & captus & naufragus, inimico stuprum lacrimis negavi. Delicatus dives, [1] qui etiam inter naufragia amare potest. Matrimonii celebritatem remoti angulo ruris abscondit. ibi fecit nuptias, quo nemo nisi naufragus venit. Lacrima est indicium inoptatæ rei. lacrimæ pignora sunt nolentium, & repugnantis animi vultus index. Nemo unquam quod cupit, deflet. Lacrimæ coacti doloris intra præcordia, & intolerabilis silentii eruptio. Sic ille qui super cinerem deflet patrimonium, odit incendium: sic qui naufragium deflet, maria detestatur. Fletus humanarum necessitatum verecunda execratio est. Tuæ nunc sunt partes, puella. discedo: & quod prius feci, taceo. Si nupta es, habes quod optes: si vitiata, quod imperes.

Pars

Contr. VI. 1 *Qui etiam inter naufragia*]. Membrana: *Delicatus dives, qui amare etiam naufragia potest.* Gronovius.

2 Non

Pars altera. Naufragium duo ſacratiſſima inter homines exceperunt, hoſpitium & affinitas. alterum præſtiti: alterum etiam rogavi. Oblatas conciliante fortuna nuptias, quod erat amantis, ſæpius rogavi: quod feſtinantis, non diſtuli. Quid hic raptoris eſt, niſi quod indotatam duxi? Errat ſocer, qui putat mihi cariorem futuram puellam, ſi me potuerit occidere. Quid enim mihi ſupereſt? preces meæ quas toties adhibui, an iſtius lacrimæ quas movi? Nihil mihi inimicus objicere poteſt præter matrimonium. Magnus eſt amor, qui ex miſericordia venit. Fundebamus lacrimas ex pœnitentia diſſidii prioris. nec plura aut me proloqui, aut iſtum reſpondere paſſæ ſunt mentes gaudiis occupatæ. Nulla integritas tantum ſibi, etiam explorata, confidit, ut cauſam velit dicere. Si interrogaveris filiam, partem legis amputaturus es: ſi non interrogaveris, legem. Si genero vitam daturus eſſet, etiam innocentiam reliquiſſet. Quæritis, quid dum fleret, fecerit? [2] Non negavit, & ſolebat negare. Si nollet mortem; optaturus eſt? non enim poteſt eas partes legis deſiderare, quas habet.

EX

2 *Non negavit & ſolebat*] Diſtingue: *Non negavit: & ſolebat negare, ſi nollet.* Dein lege: *Mortem optatura eſt: non enim poteſt eas partes legis deſiderare, quas habet.* Intellige, nuptias. *Gronovius.*

EX LIBRO NONO.

DECLAMATIO I.

Cimon ingratus.

Lex. Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque interficiat, sine fraude sit. Ingrati sit actio. *Miltiades peculatus damnatus, in carcere alligatus, decessit. Cimon filius ejus, ut eum sepeliret, vicarium se pro patris corpore dedit. Callias dives, sordide natus, redemit eum à republica, & pecuniam solvit: eique filiam collocavit. Ille prehensam in adulterio, deprecante patre, occidit uxorem. Ingrati reus est.*

(Excerpta ex Contr. 1. lib. 8.)

DECLAMATIO. Adulterium mihi carcer est. Ferrum mihi à lege traditum, ad vindictam pudicitiæ projiciam. Perdidisti pecuniam Callia, si tales solvisti manus. Non potest generosus animus contumeliam pati. Hoc interest inter fortunam patris & filii, quod illius calamitatum exitus fuit carcer, mearum initium. Unus Miltiadis census inventus est Cimon filius. Redemptus Cimon redemptoris felicitas est. Reddam beneficium, cum tam honestum desideraveris, quam dedisti. Ego adulteros dimittam? quid aliud facerem, si adhuc alligatas manus haberem? Quid? tu pœnam putas pro Miltiade alligari? Magnum uterque beneficium dum damus, recipimus: ego, quod Miltiadem redemi, tu quod Cimonem. Turpissimum duxi, ab eodem dimitti & adulteros & Cimonem. Ego sum, qui referre gratiam ne mortuis quidem

dem desino. Ita mihi veros habere liberos contingat. quod quantum sit, Miltiades expertus est. Dignus erat Callias talem genuisse, qualem redemit. Dic nunc, Ego te carcere exemi: cui respondeam, Ego me carceri tradidi. Nunquam fiet, ut melius actum putem, quod à Callia redemptus sum, quam quod pro Miltiade alligatus. Ego me à te redemptum putabam: emisisti me filiæ tuæ. Calliæ filiam duxi: hanc tibi pater, dum ingratus esse nolo, injuriam feci. Non possum ob id damnari, quod lege factum est. Beneficium est, quod totum ejus causa præstatur, in quem confertur. Ubi aliud ex eo quis sperat, aut præparat, non beneficium, sed consilium est. Summo te dedecore liberavi invitum. Redemisti me, & tu non rogantem. Habes Virginios, & quicunque vitiatas filias, vel clauserunt, vel occiderunt.

Pars altera. Duo beneficia dedi: & redemi, & egenti filiam collocavi. Objicio tibi, quod uxorem passus es adulteram fieri, quod non custodisti, quod moratus es, dum superveniret pater spectator suæ calamitatis. Ego non expectaveram, donec rogares. Moleste ferebas socerum dici Calliam. Mores puellæ non tantum passus es in vitia labi, sed ipse impulisti: nactus occasionem non omisisti.

Extra. Hic color & *Gallioni*, & *Latroni*, & *Montano* placuit, ut nihil in Calliam diceretur contumeliose, in redemptorem, in socerum infelicem. [1] Multas quæstiones rhetorici & poëtæ Romani à Græcis dictas non surripuerunt, sed & provocaverunt. Thucydidis sententia est: Δειναὶ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα. Sallustius: Res secundæ mire sunt vitiis obtentui. Sic cum sit præcipua in Thucydide virtus brevitas, hac eum Sallustius vicit, & in suis eum castris cecidit. Nam in sententia Græca

[1] Decl. I. *Multas quæstiones rhetorici*] Quas quæstiones? qui rhetorici? Membrana Voss. *Multa istorici*, & mox *dictas*, non *dictas*. Scribe igitur: *Multa historici & poëtæ Romani à Græcis dicta non surripuerunt, sed & provocaverunt*. At Hugen. *Multa oro* (cum virgula superposita, quasi velit, *oratio*) *restorici poëtæ Romani*. Ergo scribes *Multa oratores, historici, poëtæ Romani* &c. *Gronov.*

 Decl.

ca tam brevi habes, quæ salvo sensu detrahas. deme vel συγχρύψαι, vel συσκιάσαι. deme ἑκάστων, constabit sensus, etiamsi non æque comptus, æque tamen integer. At ex Sallustii sententia, nihil demi sine detrimento sensus potest. T. autem Livius tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam, & tanquam translatam, & corruptam, dum transferretur, objiceret Sallustio: nec amore Thucydidis facit, ut illum præferat, sed laudat, quem non timet: & facilius putat à se posse Sallustium vinci, si ante à Thucydide vincatur.

DECLAMATIO II.

Flamininus in cœna reum puniens.

Majestatis læsæ sit actio. *Flamininus prætor inter cœnam à meretrice rogatus, quæ aiebat nunquam se vidisse hominem decollari, unum ex damnatis occidit. Accusatur læsæ majestatis.*

(*Ex Controv.* 2. *lib.* 8.)

DECLAMATIO. Objicio luxuriam, histrioniam, jocos. An in convivio nihil aliud nisi occiditis? Uni fortasse osculo donavit homicidium. Cœnaturi carnifices manus abluunt. Non inquiro in totum annum: una nocte contentus sum. Facilius est, ut, qui multa meretrici dederit, homicidium neget; quam ut qui homicidium dederit, quicquam negarit. Servum si verberare voluisses, extra convivium abduxisses. Contactam sanguine humano mensam, strictas in triclinio secures, quis credat ista concupisse meretricem, vel fecisse prætorem? Virgæ promuntur, & ante mensam deosque crudelitatis victima trucidatur. Me miserum, Romani imperii terrore lusisti. Legi potius, quam scorto cadat. Exsurgite Bruti, Horatii, Decii, & cetera imperii decora. Vestris fascibus, securibus vestris jam puellæ jocantur obscœnæ. In eo quod sub prætextu publicæ majestatis agitur, quidquid peccatur, majestatis actione vindican-

dicandum est. Percussurus lictor ad prætorem respicit, prætor ad meretricem.

Pars altera. Si legatus falsa mandata affert, sic audiuntur, tanquam illa populus Romanus dederit. Imperator fœdus percussit, videtur populus percussisse Romanus, & fœdere continetur. Nunc nec viribus quicquam populi detractum est, nec opinioni. At ex te ceteros æstimant. Et ante hunc alii fuerunt, ex quibus æstimari possunt. Nemo asscribit urbibus vitia singulorum. Objiciunt quod damnatus perierit meretrici, & postulant prætorem perire damnato. Libido omnis intra meretricem est, crudelitas intra carcerem. Multa populus Romanus in suis imperatoribus tulit: in Manlio impotentiam, à quo & filius & victor occisus est: in Sylla crudelitatem: in Lucullo luxuriam: in multis avaritiam. Non putavi ad rem pertinere, ubi aut quando periret, qui perire deberet. Occisus est. quis? damnatus. ubi? in prætorio. quo tempore? est enim tempus, quo noxius perire non debeat?

Extra. Quædam controversiæ sunt, in quibus factum defendi potest, excusari non potest. Non speramus ut Flamininum judex probet, sed ut dimittat. Itaque sic agere debemus, tanquam pro facto non emendato, sed non scelerato. *Titus Livius* de oratoribus, qui verba antiqua & sordida consectantur, & oratoris obscuritatem, severitatem putant: tamen in his etiam si minus est insaniæ, minus spei est. Illi, qui tument, & abundantia laborant, plus habent furoris, sed plus & corporis. Semper ad sanitatem proclivius est, quod potest detractione curari: illi succurri non potest, qui simul & insanit, & deficit. Murrhedius dixit tetracolon: Serviebat forum cubiculo, prætor meretrici, carcer convivio, dies nocti. Novissima pars sine sensu dicta est, ut expleretur circuitus. quem enim sensum habet, Serviebat dies nocti? Hanc ideo sententiam retuli, quia & in tricolis, & in omnibus hujus generis sententiis, curamus ut numerus constet, non curamus ut sensus. Omnium autem corru-

ptarum sententiarum exempla de industria pono: quia facilius, & quid imitandum, & quid vitandum sit, docemur exemplo.

Declamatio III.

Expositum repetens è duobus.

Per vim metumque gesta, non sint rata. [1] Pacta conventaque legibus facta, rata sint. Expositum qui agnoverit, solutis alimentis recipiet. *Quidam duos expositos sustulit, & educavit. quærenti patri naturali, pollicitus est se indicaturum ubi essent; si sibi alterum ex illis dedisset. Pactum interpositum est. Reddit illi duos. repetit unum.*

(Ex Controv. 3. lib. 8.)

Declamatio. Cum alienis dividemus liberos, quos non dividimus cum matribus? Utrumque genui, utrumque desideravi, pro utroque pactus sum. Una nati sunt, una expositi, una educati: redditi distrahuntur? Distraxit illos fortuna aliquando à parentibus, nunquam ab ipsis. Duos exposui, quia alterum eligere non poteram. In auctionem fratres productos quamvis hostilis hasta non dividit. Plus quiddam est geminos esse, quam fratres perdit uterque gratiam suam, nisi cum altero est. Ignoscat retinenti meos, cum ipse concupiscat alienos. Agnitio dividet, quos junxit etiam expositio? Omnia pro filio paciscor, præter filium. Pactus sum flens, tremens, tanquam cum exponerem. Mihi tunc vis & necessitas erat, non enim poteram invenire filios, nisi alterum promisissem.

Pars altera. Utrumque potestis ex hoc judicio patrem dimittere. Liberis hic carere consuevit, ego & si unum accepero, necesse est torquear, duobus assuevi. Vim vocas, quæ te patrem fecit? Ego sustuli, ego educavi, ego reddidi: ille

Decl. III. 1 *Pacta conventaque*] Memb. *Pacta conventa legibus facta rata sint.* Ut est in integris. *Gronovius.*

Decl.

ille electurus est. In ista vi duos filios perdidi. Lex arma, & vincula, & ultimum periculum complectitur.

Extra. In *Sabinum Clodium*, uno die & Græce & Latine declamantem, multa urbane dicta sunt. Dixit *Haterius* quibusdam quærentibus, quod pusillas mercedes acciperet, cum duas res doceret: Nunquam magnas mercedes accipere eos qui hermeneumata docerent. *Mæcenas* dixit: Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης ποτέροισι μετείη. *Cassius Severus* ab auditione ejus rediens, interrogatus quomodo dixisset, respondit, Male καὶ κακῶς.

DECLAMATIO IV.

A filio in arce pulsatus.

Lex. Qui patrem pulsaverit, manus ei præcidantur. *Tyrannus patrem cum duobus filiis in arcem accersiit. imperavit adolescentibus, ut patrem cæderent. Alter ex his præcipitavit se; alter cecidit. Post in amicitiam tyranni receptus est. Occiso tyranno premium accepit.* [1] *At reus fit cæsi patris. Petuntur ejus manus. pater defendit.*

(*Ex Controvers.* 4. *lib.* 8.)

DECLAMATIO. Felicior essem, si plures reos defenderem. Præcidetis tyrannicidæ manus. Quid hoc est? integer tyrannus jacet. Tam necesse fuit patrem cædere, quam spoliare templa, virgines rapere. O quantum debemus istis manibus, per quas jam nihil necesse est! Tales fuerunt, ut ex his posset tyrannum alter contemnere, alter occidere. Præcipitasti te, fili. hoc non est patri parcere, sed tibi. Dura, fili. in tyrannum tibi per patrem eundum est. Utrum

Decl. IV. 1. *At reus fit cæsi patris*] Totum hoc non tantum ignorat hic membranaceus Voss. sed etiam integrarum Contr. 27. Chartaceus. Et sane delendum est. Neque enim aliud est, quod sequitur: *Petuntur manus:* ex quo satis intelligitur reum cæsi patris esse. Sic Quintilianus, decl. 382. *Duo adolescentes æquales juraverunt, ut alter alterius patrem cæderet. Ceciderunt. Petuntur manus. Patres vindicant.* Gronovius.

Utrum ex filiis meis probatis? alter se occidit, alter tyrannum. Suspensas leviter admovebat manus. filius simulabat ictus, pater gemitus. Necessitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium. Hæc excusat Saguntinos, quamvis non ceciderint patres, sed occiderint.

Si nec iste * cecidisset. Ille me fratri reliquerat, hic tyranno. In lege, inquit, nihil excipitur. Sed multa licet non excipiantur, intelliguntur. Et scriptum legis angustum, interpretatio diffusa est. Quid interest lege excipere, ne fraudi sit ei qui per insaniam patrem pulsaverit: cum illi non supplicio, sed remedio opus sit. ne puniatur infans, si pulsaverit patrem. Hoc qui cogente tyranno fecit, ipso fuit miserior vapulante. Non est impudica, quæ accersita est à tyranno. non est sacrilegus sacerdos, qui deorum immortalium dona suis manibus pertulit ad tyrannum. Patre jubente fecit. nec cecidit ipse, sed paruit. Ultio cæsi patris, nullius est, nisi patris. Si à quolibet alieno cæsus essem, & injuriarum agere nollem, nemo nomine meo ageret. Nunc nihil interest. Pœna major est ejus qui cecidit, jus idem ejus qui cæsus est.

Pars altera. Tamdiu cecidit patrem, donec placeret tyranno satelles. Pro republ. inquit, feci. Idem & reipubl. imputas & tyranno. Habuisti quod jactares tyranno. Frater maluit mori. periit, ne parricidium faceret, aut videret. Cæsus, inquit, pœnam dimitto. Mirarer, nisi pro tam bono patre fuisset, qui mori vellet. Pater, inquit, voluit, sed frater noluit. Pater, inquit, voluit. Ita tu non tantum tyranno, sed etiam patri dignus visus es parricidio. Cecidisti patrem, cum & legem nosses, & fratrem.

Extra. Ab Oppio proconsule, cum quo in Cretam *Sabinus* ierat, in theatro Græci postulare cœperant, ut Sabinus maximum magistratum gereret. Mos autem est, barbam & capillos magistratui Cretensium submittere. Surrexit Sabinus, & silentio manu facto, Hunc magistratum, inquit, ego Romæ bis gessi. bis enim reus causam dixerat. Græci non intelle-

tellexerunt, sed bene precati Cæsari, petebant, ut illum honorem Sabinus tertio gereret. Idem cum reus rogaret, ut in lautumias transferretur: Non est, inquit, quod quemquam vestrum decipiat nomen lautumiæ: illa animo meo lauta res est. jocabatur in miseriis ac periculis suis, in quibus jocari eum non debuisse, quis nescit? potuisse, quis credit?

DECLAMATIO V.

Privignus ab avo raptus novercæ.

De vi sit actio. *Quidam duos filios sub noverca amisit, dubiis cruditatis & veneni signis. Tertium filium avus maternus rapuit, qui ad visendos nepotes ægros non fuerat admissus. Quærenti patri per præconem, dixit apud se esse. Accusatur de vi.*

(*Ex Controv.* 5. *lib.* 8.)

DECLAMATIO. Habui filiam, quamvis unus filius superſit, fœcundam: apud me nutriatur fine. Quid times? ne non admittare, cum veneris? Non quæris filios, quos perdidisti: quem non perdidisti, quæris. Pater à me unum repetit, ego duos à patre. Plus habeo quod avo, quam quod reo timendum sit. Veni ad ægrotantes nepotes: admissus non sum: hæc vera vis fuit. Nulla vis est, quæ arma, pugnam, vulnera non habuit. Describe istius comitatum tumultus. unus est, & unus senex. Rapuisti, inquit, filium meum. immo nepotem meum sustuli: immo venientem non potui excludere. Sic cujus obsessam latronibus armata manu conjugem, liberosque rapuisset. Quod vivit puer, beneficium erit meum. Et medici alligant, & corporibus nostris vi medentur. Non potest mecum agere, tanquam cum alieno. Habet sua jura natura. Et hoc inter patrem & avum interest, quod avo servare licet suos, patri & occidere. Quæ est ista tam fera pietas, tam præpostera? quærere tuos à tertio incipis. Quisquis puero favit, ne inveniretur optavit.

Pars

Pars altera. Non ut nepotem servaret, fecit, sed ut infamaret uxorem veneficii, me veneficæ mancipatum. Cum socero mihi, Judices, ne viva quidem priore uxore, convenit: mortua vero, inimicum professus. Languente puero, cum vociferatione & convitio auspicans quicquid accidit, venit, qui ad sanos nepotes nunquam antea venisset. Non admisi: & tunc enim vidi venire rapturum.

Extra. Habet hoc *Montanus* vitium, sententias suas repetendo corrumpit. dum non est contentus unam rem semel bene dicere, efficit, ne bene dixerit. Propter hoc solebat Montanum *Scaurus* inter oratores Ovidium vocare. Nam & Ovidius nescit, quod bene cessit, relinquere. Cum Polyxene esset adducta tumulo Achillis immolanda, Hecuba dixit:

—— cinis ipse sepulti

In genus hoc pugnat.

Poterat esse contentus, adjecit:

— Tumulo quoque sensimus hostem.

Neque hoc contentus, adjecit:

Æacidæ fœcunda fui.

Aiebat Scaurus, non minus magnam virtutem esse, scire desinere, quam scire dicere.

DECLAMATIO VI.

Filia conscia in veneno privigni.

Lex. Venefica torqueatur, donec conscios indicet. *Quidam mortua uxore, ex qua habebat filium, duxit aliam, & ex ea filiam sustulit. Veneficii damnata, dum torqueretur, dixit consciam puellam. Petitur ad supplicium puella. Pater defendit eam.*

(*Ex Controvers. 6. lib. 8.*)

DECLAMATIO. Non prodesset tibi, puella, quod te amavit frater, nisi mater odisset. Nefanda mulier, etiam filiæ noverca, ne mori quidem potuit, nisi & occideret.

ret. In gladiatoribus quoque conditio dura victoris est, cum moriente pugnantis. Nullum magis adversarium timeas, quam qui vivere non potest, occidere potest. Concitatissima est rabies in desperatione, & morte ultima in furorem animus impellitur. Quædam feræ ipsa tela commordent, & in mortis auctorem per vulnera ruunt. Gladiator quem armatus fugerat, nudus insequitur. & præcipitati non quod impulit tantum trahunt, sed quod occurrit. Naturali quodam deploratæ mentis affectu, morientibus gratissimum est commori. O mendacium simile veneficio! dum novercæ meminit, matris oblita est. Peto, ne quia filium vindicavi, filiam perdam: nisi succurritis, noverca vicit, ego victus sum. Ne inter supplicia quidem desinit occidere. Prosit apud vos puellæ, quod pater eam laudat: prosit, quod mater accusat. Conscia, inquit, est filia. Ego torqueri cœpi, noverca torquere. Habui filium talem, ut illum amare posset noverca, nisi in eam incidisset, quæ odisse etiam filiam posset. Servus furti tortus, Catonem conscium dixit. Utrum plus tormentis creditis, an Catoni? Quid noverca tam sero, puella tam cito? In hoc veneficii pœnas dabat, ut accusationis exigeret.

Pars altera. Quarumdam ferarum catuli cum rabie nascuntur: venena à radicibus statim pestifera sunt. Quid illa quæ fratrem in moram sequentis patris sparsit? habes exemplum, quod & sorori conveniat, & virgini. Noverca in hoc privigno dedit venenum, ut filia sola heres esset: idcirco adhibuit & consciam.

EX LIBRO DECIMO.

DECLAMATIO I.

Lugens pauperis filius divitem sequens.

Injuriarum sit actio. *Quidam cum haberet filium, & divitem inimicum, occisus, inspoliatus inventus est. Adolescens sordidatus sequi divitem cœpit. Dives eduxit eum in jus, & postulavit, ut, si quid suspicaretur, argueret. Adolescens ait, Accusabo, cum potero. Dives petens honores, repulsus est. accusat injuriarum pauperis filium.*

(*Ex Contror.* I. *lib.* 10.)

DECLAMATIO. Gratias diviti, quod quos odit, jam reos facere contentus est. Non ambulabis, inquit, eadem via, non calcabis vestigia mea, non offeres delicatis oculis sordidam vestem, non flebis, me invito, non tacebis. perieramus, si hic magistratus esset. Quod sordidatus fuit, luctus est: quod flevit, pietatis: quod non accusavit, timoris: quod repulsus est, vestrum est. Honores patre meo vivo nunquam petivit. Vitium me meum sequitur. taceo. Utinam hoc vitium habuisset & pater. Quando vobis non sordidati sumus? Accusa, inquit, pauper divitem. Ambulare mihi arbitrio meo non licet? Accusa, inquit: reum perage: perora. quis accusare sic loquentem potest? Cur, inquit, me sequeris? aliud ergo pauperes iter, aliud divites habent? Quisquis percussor fuit, quasi dives spolia contempsit. Mortuo patre meo: metuo enim, ne quis se lædi putet, si dixero occisum.

occisum. Sordidatus, inquit, fles. Quid aliud facere possum, occisi pauperis filius? Quid accusanti fecisset, qui persequitur tacentem? Quare, inquit, sequeris me? Ut aliquando miserearis mei, ut desinas afflictam domum persequi. Eum accusatorem habeo, qui se non esse reum miratur. Cur, inquit, non agis? Quia adeo non metuis, ut cogas. Sordidatus sum. Quod reo licet, lugenti non licet? An ne lugebo quidem, quem vindicare non possum? Non erat in illo præda, quam grassator appeteret. erat summa virtus, contumax adversus divitiarum fastidium innocentia. Hæc ab inimico petita sunt spolia. Quis cædem machinatus est? Scire non possum. quod dissimulari non potest, scio quis optaverit. Et tu dives inimicus es: & ille inspoliatus inventus est. non est cur accusem, sed est cur suspicer.

Pars altera. Ut scias te invidiam mihi facere, cum dixissem, Accusa me: non negasti, sed respondisti, Accusabo, cum potero.

DECLAMATIO II.

Vir fortis non cedens forti patri.

Viro forti præmium. Si plures fuerint, judicio contendant. *Pater & filius fortiter fecerunt. Pater petit à filio, ut sibi cederet. Ille noluit. judicio contendunt. vicit patrem. petit præmio statuas patri. abdicatur.* C. D.

DECLAMATIO. Quem optem judicii hujus eventum nescio, cum crimen meum sit, vicisse. Patriæ judicium habeo, patris perdidi. Patrem in acie vidi, pugnavi cum exemplo. Judicium vocatur, quo pater & filius spolia contulimus. Vici, non filius patrem, sed juvenis senem. Ego vici, sed omnes gratulati sunt patri. Cogitavi Horatium Etruscas acies corpore suo submoventem. cogitavi Decium, qui nec ipse patri cessit. Pugnavi non tantum imperatori,

ratori, sed etiam patri. Avidus sum gloriæ. hoc si vitium est, paternum est. Pudeat pater, si te vicit filius abdicandus. Ego præmium habeo: tu & præmium, & virum fortem. Virtutes nostræ silentio præteriissent: illustratæ sunt, dum conferuntur. Judicaverunt non quod erat, sed quod te malle credebant. Honor ad utrumque pervenit: alter præmium habet, alter percipit.

Pars altera. Nolo habitare cum adversario meo. non capit idem contubernium, victum & virum fortem. Statuam, inquit, tibi posui. imo ne possem unquam me victum oblivisci, ignominiam meam in æs incidisti.

DECLAMATIO III.

Demens quod mori filiam coëgerit.

Dementiæ sit actio. *Bello civili quædam virum secuta est, cum in diversa parte haberet patrem & fratrem. Victis partibus suis, & occiso marito, venit ad patrem.* [1] *à quo non recepta, ait patri: Quemadmodum vis tibi satisfaciam? Ille respondit: Morere. Suspendit se ante januam ejus. Accusatur pater à filio dementiæ.*

DECLAMATIO. Sic sibi satisfieri, ne victor quidem voluit. Nullum fuit in proscriptione mulieris caput. Inquinasti filiæ sanguine penates. quamquam quid loquor penates, tanquam in domo perierit? Allatum ad se Pompeii caput Cæsar flevit: & hoc illi propter filiam præstitit. Quemadmodum vis satisfaciam tibi? Hoc ipso satisfecisse puella debuerat: adeo & in maritum & in patrem pia, ut alterum [2] usque ad mortem secuta sit, & alteri morte satisfecerit. Periculose offendo patrem qui nescit ignoscere. Morere.

Decl. III. 1 *A quo recepta, ait patri*] Membrana Voss. & Hug. *à quo non recepta, ait patri.* Ut habes Contuov. 32. *Gronovius.*

2 *Usque ad mortem secuta sit*] Membran. Voss. *ut alterum usque in mortem secuta sit, alteri etiam morte satisfecerit.* Ut & Hug. nisi quod *in Martem.* Idem.

3 *Mul-*

tere. quid aliud meruerat, si satisfacere noluisset? Defendisti Ligarium Cicero. quam leve judicasti crimen, de quo confessus es! Ante ipsum domus limen extincta est, ne dubitari posset, marito perisset, an patri. Meruerat, inquit. accusas etiamnum? Et certe jam tibi satisfactum est. Secutus est gener diversas partes, uxor suas. Optima civilis belli defensio, oblivio est. Morere, inquit. Etiam quibus animadvertere in damnatos necesse est, non dicunt, *Occide*, non, *Morere*: sed, *Age lege*. crudelitatem imperii verbo mitiore subducunt.

Pars altera. Mores tuos patri debes approbare, non patris regere. [3] Multa potes jam dementiæ signa colligere: non potes patrem propter verba damnare. Animadvertit Manlius in filium, & victorem quidem: animadvertit Brutus in liberos, non factos hostes, sed futuros. vide an sub istis exemplis patri fortius liceat tantum loqui. Contumaciter rogavit, quemadmodum & periit. nihil agnovi filiæ, nihil victæ. non misit ad patrem fratrem. An etiamnum irascitur fratri? Cur me solum rogat, cum duobus satisfacere debeat? Victor, inquit, cito exoratus est. Facilius est ignoscere bello, quam parricidio. Etiam morte patri quæsivit invidiam. Perisse propter patrem dicitur mulier; quæ virum habuit, propter quem mori posset.

Declamatio IV.

Mendici debilitati.

Reipubl. læsæ sit actio. *Quidam expositos educabat, & debilitatos mendicare cogebat, ut sibi mercedem referrent. Accusatur læsæ Reipub.*

(*Ex Controv.* 4. *lib.* 10.)

Declamatio. Factum est, ne liberos patres aut agnoscant, aut recipiant. Vectigalis isti crudelitas, eo magis,

3 *Multa potes jam dementia signa*] Membr. Voss. & Hug. *Multa debes dementiæ signa colligere.* Gronovius.

magis, quod omnes præter iſtum miſericordes ſumus. Effectum eſt, ut nihil eſſet miſerius expoſitis, quam tolli: parentibus, quam agnoſcere. Alterius comminutas ſcapulas in deforme tuber extundit. Produc familiam tuam. Volo noſſe illam humanarum calamitatum officinam. Sua cuique calamitas tanquam ars aſſignatur. Intuemini illi erutos oculos, illi effractos pedes. [1] Quid horreſcitis? ſic iſte miſeretur. Novum monſtrum! integer alitur, debiles alunt. Periſſent, inquit. ita non infelicius ſuperſunt? Periſſent, inquit. interroga patres, utrum maluerint. Quanti ex his viri fortes, quanti tyrannicidæ, quanti futuri ſacerdotes? Num incredibilia loquor? Ex hac fortuna origo Romanæ gentis apparuit. Plus acceptum crudelitati, quam expenſum miſericordiæ refert. Expoſitas aluerunt etiam feræ, ſatis futuræ mites, ſi præteriſſent. Quorum cum ubique audiantur preces, in ſua tantum cauſa ceſſant. Abſciſſa eſt illis lingua, & eſt rogandi genus, rogare non poſſe. Miſeremini omnium, judices, quorum ſingulorum miſereri ſoletis. Iſtis nos vindictam negaturos putas, quibus ne id quidem negavimus, quod tibi daturi erant? Res indigniſſima: cum tam crudelis ſit, miſericordia publica vivit. Exurgite miſeri, & hodie vobis primum rogate. Tibi, inquit, quotidiana captura non conſtat, apparet te nondum ſatis miſerum videri. Occurrunt nuptiis dira omina, fatis publicis auſpicia feralia: & diebus in hilaritatem dicatis ſemianimes iſti greges oberrant. Alunt iſtum, qui ſe alere non poſſunt. Non eſt qui rogare neſciat. ſolet etiam docere. Non habes tot membra, quot debes. Ergo tu cum de publica miſericordia cogitares, tam crudelis eſſe potuiſti? Miſeros, qui ſic rogant: miſeriores, qui ſic rogantur! Omnes omnibus ſtipem conferunt, dum quiſque timet, ne filio neget. Effeciſti, ut majus eſſet malum educari, quam exponi. Timebantur feræ atque ſerpentes,

Decl. IV. 1 *Quid horreſcitis*] Membran. Voſſ. *Quid exhorreſcitis?* Et mox: *Abſciſſa eſt illi lingua.* Gronovius.

Decl.

pentes, & inimicus teneris artubus rigor, inopia quoque: inter expositorum pericula non numerabamus educatorem.

Pars altera. Debilitasti, inquit; plus illis patres nocuerunt. Quid videtur lanista? qui juvenes cogit ad gladium: & tamen non accusatur læsæ reipubl. Quid leno? qui stuprum pati cogit invitas, nec rempubl. læsit. Ego reum non laudari desidero, sed absolvi. noceat hoc illi, cum petet honores. Potest enim aliquis & non esse homo honestus, & esse innocens reus. Ut illis multum ablatum sit, vita reddita est. Reipub. læsæ non potest agi eorum nomine, qui extra rempub. sunt. Egens homo, & qui ne me quidem alere, nedum alios possum, sustuli relictos: quibus non injuria fieret, si aliquid detraheretur; sed beneficio cederet, si vita servaretur. Faciant invidiam, dicant illos per me misere vivere, dum fateantur per me vivere. Unius misericordia vivunt, omnium aluntur. Mirum est, vacare homines huic cogitationi, ut curent quid homo mendicus inter mendicos agat. Civitatis istius principes divitias suas exercent contra naturam: excisorum greges habent: exoletos suos, ut ad longiorem patientiam impudicitiæ idonei sint, amputant: & quia ipsos pudet viros esse, id agunt, ut quam pauci viri sint. His nemo succurrit delicatis & formosis debilibus. Curatis, quis ex solitudine infantes auferat, perituros nisi auferantur: non curatis, quod isti beati solitudines suas ingenuorum ergastulis excolunt, & miserrimorum juvenum simplicitate decepta, speciosissimum quemque, ac maxime idoneum castris, in ludum detrudunt.

DECLAMATIO V.

Parrhasius & Prometheus.

Reipublicæ læsæ sit actio. *Parrhasius pictor Atheniensis, cum Philippus captivos Olynthios venderet, emit unum senem. Athenas perduxit, deinde torsit.* [1] *Ad exemplar torti, Prometheum pinxit. Olynthius in tormentis periit, ille in templo Minervæ tabulam posuit. Accusatur læsæ reipubl.*

(*Ex Controv.* 5. *lib.* 10.)

DECLAMATIO. Senex abstractus à liberis super exustæ patriæ cinerem stetit: ad figurandum Prometheum satis tristis est. Nemo, ut naufragium pingeret, mersit hominem. Ultima Olynthii precatio fuit: Redde me Philippo. Servus, inquit, meus fuit. Putes Philippum loqui. Ædem Minervæ fugimus tanquam castra Macedonum. Parum, inquit, tristis est. Aliquis Olynthius parum tristis est? Vis, Parrhasi, tristem videre? duc illum ad Olynthum jacentem. Scis certe, quam tristem emeris. Olynthiis urbem aperuimus, templa præclusimus. Nemo Olynthius tortus esset, si omnes illos Macedones emissent. Torqueatur. hoc nec sub Philippo. Moriatur. hoc nec sub Jove. Sic iste hospitalis Olynthio fuit. Hoc est Promethea facere, non pingere. Emi, inquit. immo si Atheniensis es, redemisti. In isto templo pro Olynthiis vota suscepimus. Ille carnifex Græciæ istum tamen non amplius quam vendidit. Producitur nobilis senex, longa miseriarum tabe confectus, & tam tristis, quam si jam tortus esset. Quemcunque præco viderat flentem, agnoscebat emptorem. Vereor, ne quis cum audierit Olynthii verbera, tormenta, ignes, me queri de Philippo putet. Si isti creditis, iratum Jovem imitatus est: si nobis, vicit iratum Philippum. Tantum patiendum est pin-

Decl. V. *Ad exemplum torti Prometheum pinxit*] Membran. Voss. *Promethea*. Gronovius.

pingente Parrhasio, quantum irato Jove. Miserrime senex, aliquis forte ex servis tuis felicius servit. Si ad succurrendum profectus es, queror quod unum emisti: si ad torquendum, queror quod ullum. Statuitur ex altera parte Parrhasius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus. Dubium est inter ista, Parrhasius studiosius pingat, an ille sæviat. Producitur respiciens patriam senex. Placuit Parrhasio vultus infelix. Habuit autem aliquid Olynthius Promethei simile & ante tormenta. Ignis, tormenta, ferrum: officina hæc pictoris, an Philippi est?

Pars altera. Nunquam unius malo publica fama corrumpitur. Solidior est opinio Atheniensium, quam ut labefactari tormentis captivi possit. Læsisti, inquit, rempubl. quod hanc picturam in templo posuisti. lædunt rempublicam, qui aliquid illi auferunt, non qui aliquid adjiciunt. Peccaverunt ergo recipiendo tabulam, & sacerdotes. Cur autem non reciperent? deorum crimina in templis picta sunt. Multum semper artibus licuit. Medici ut vim ignotam morbi cognoscerent, viscera hominum resciderunt.

DECLAMATIO VI.

Fur accusator proditoris.

Injuriarum sit actio. Fur concione prohibeatur. *Quidam cum divitem accusasset proditionis, noctu parietem ejus perfodit, & scrinium, in quo missæ erant ab hostibus literæ, sustulit. damnatus est dives. Cum concionari vellet accusator, a magistratu prohibitus est. Agit injuriarum.*

(*Ex Controv. 6. lib. 10.*)

DECLAMATIO. Id solum sustuli, quod fur reliquisset. nil magis fur timui, quam ne dominus furtum agnoscere nollet. Ruentem civitatis statum, unius parietis ruina suspendit. Profiteor indicium furti mei. civitas conscia est. Furtum est, quod timet dominus agnoscere? quod

qui perdidit, supplicium tulit: præmium, qui surripuit? Cui magis permisisses loqui, si eodem tempore & fur venisset & dominus? Mille navium duces furto Troiam cepistis. Si bene furto evertuntur urbes, quanto melius liberantur? In forum veni, narravi nocturnam expeditionem meam. Convenerant omnes, tanquam ad concionem. Cur me submoves ante accusationem: cum nec proditores inauditi pereant? O furtum in concione narrandum! proditoris vigilantissimum pectus,& in exitia nostra semper solicitum, publica fata sopierant. ita etiam ministros ejus alligaverat somnus, ut mihi liceret eligere quod tollerem. Diruere mihi videbar hostium muros. Furtum vocas, quo nihil melius tuo anno factum est. Nemo fur rempub. cogitat. nihil non licet pro rep. facere.

Pars altera. Quale illud, dii, spectaculum fuit! composuerat inter se fortuna reip. furem & proditorem. Ut vidit inutile furtum suum, prodidit, ut nobis venderet, quod nulli poterat. Tam callidus fur, ut etiam proditori posset imponere. Consilium videri vult infelicitatem furti sui. Lex quæ nocturnum furem occidi quoquo modo jubet, non de damnato tantum, sed de fure loquitur. Odit hoc vitium, nec immerito: non multum abest à proditore. Sustulit quod non elegit; sed quod illi fatum publicæ felicitatis objecit. Uno tempore & proditorem nobis ostendit, & furem, qui divitem compilare mallet, quam damnare. Effregit domum manu suspensa. elusit illum. non tunc primum fecit. Sustulit non quod voluit, sed quod potuit. Bono exemplo damnatus est proditor, malo inventus.

L. AN-

L. ANNÆI SENECÆ RHETORIS FRAGMENTUM.

Quinctilianus, cap. 2. lib. 9.

NOvi vero & præcipue declamatores audacius, nec mehercule sine motu quodam imaginantur, ut Seneca in Controversia, cujus summa est, quod pater filium & novercam, inducente altero filio, in adulterio deprehensos occidit. *Duc, sequor, accipe hanc senilem manum, & quocumque vis imprime.* Et paulo post: *Aspice*, inquit, *quod diu non credidisti, ego vero non video, nox oboritur & crassa caligo.* Habet hæc figura manifestius aliquid. non enim narrari res, sed agi videtur.

EPITAPHIUM M. ANNÆI SENECÆ.

CUra, labor, meritum, sumpti pro munere honores,
Ite, alias posthac sollicitate animas.
Me procul à vobis Deus evocat. Ilicet actis
Rebus terrenis hospita terra vale.
Corpus, avara, tamen solennibus accipe saxis;
Namque animam cælo reddimus, ossa tibi.

GRÆCA,

Quibus hiatus expleti, Latine reddita.

CONTROVERSIA II.

Ἐγὼ δ' ἐξηστόπησα πρότερον τὸν ἄνδρα, γεγένηταί τις, ἢ προστέρχεσθαι. *Locus non explicabilis.* forte ἐδυσώπησα πρότερον.

Εἶδε. Φιλάρρενα μοιχὸν ἔλαβον.

Novit. virorum amantem adulterum accepi.

CONTROVERSIA III.

Τάλαινα καὶ τὸ δεύτερον.

Misera etiam secundo.

Ἀεὶ ἐχθρὸν νομίσῃς ἐφ' ᾧ βέβλησαι.

Semper hostem putaveris per quem dejecta fuisti.

CONTROVERSIA V.

Ἐπὶ τὴν τρίτην νὺξ ἔχανεν.

Ad tertiam nox inhiavit.

CONTROVERSIA VI.

Ὅρκος ἐστὶ πεῖσμα (alias πῆγμα) καὶ παρὰ πειράταις νημερτὲς μένον.

Jusjurandum est firmamentum, etiam apud piratas verum manens.

Λοιδόρει νῦν τὸν ἀρχιπειράτην, τὸν μιαιφόνον, τὸν ΠΡΟΣΕΛΟΝ. πρόσθες, εἰ θέλεις, καὶ τὸν ἐπίορκον.

Convitiare nunc archipiratæ, sanguinario ..... adde, si libet, etiam perjuro.

CONTROVERSIA VII.

—— καὶ κύσε χεῖρας
Δεινάς, ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον υἷας.

—— Atque oscula fixit
Sanguineis manibus natorum cæde cruentis.

Ἐλεήσατε αὐτὸν, ὃς κινδυνεύει διὰ πατέρα θρέψαι.

Misereat vos ejus, qui ob alimentum patri datum periclitatur.

Φιλότεκνε πάτερ, καὶ σοί τι ....

Pater filii amans, & tibi aliquid ....

Ἄξενον

Ἄξεινον σκάφος. καὶ τίς τῶν ἀντίων ἐν αὐτῷ τῷ σκάφει πατήρ ἐστι;
Inhoſpitalis ſcapha. & quis adverſariorum in ipſa ſcapha pater eſt?

Διπλᾶ δώσω, ἂν ἀποκόψητε τὰς χεῖρας. ἐζήτουν οἱ πειραταὶ, μή τις τυραννήσας, μή τις μοιχεύσας.

Dupla dabo, ſi manus ſecabitis. Quærebant piratæ, num quis tyrannidem exercuerit, num quis fornicatus ſit.

Controversia VIII.

Οὕτως ἂν καὶ ἄτιμον ἐφίλουν.

Adeo inglorium diligebant.

Παραστησώμεθα αὐτὸν τοῖς δικασαῖς ἀρειμάνιον.

Siſtamus illum judicibus belli ardore inſanum.

Κείσομαι ὡς τεῖχος. τὴν τάφρον ὑπέρβηθι, καὶ πατέρα.

Jacebo ut murus: foſſam tranſi, & patrem.

Δαιμόνιε, φθίσει σε τὸ σὸν μένος. *Homerus Il. ξ. v. 207.*

Te, generoſe, tuus perdet furor.

Οὐκέτι ἐν ᾧ θανάτῳ. καταφρονῶ τούτου. παῖς ἐμή. non amplius....

Ἂν ἐπιτύχῃς, μίαν προσθήσεις ἀριστείαν· ἂν δ' ἀποτύχῃς, τρεῖς ἀριστείας ἀπολέσεις.

Si nactus eris, unam appones fortitudinem. ſin minus, tres amittes res præclare geſtas.

Οὐκ ἔστιν οὐ ἱκανὸν εἰς τὸ ὑποκείμενον. ΤΟΣ προπεμπτικόν.

Parum idoneum eſt ad præſentem rem ... comitativum.

Ἔστι πατήρ, ἐστι· οὐ τύχη μαντικώτατον;

Eſt pater, eſt maxime: nonne fortuna eſt res, quæ maxime futura præſagit?

Μία γάρ ἐστι πρὸς τύχην ἀσφάλεια, τὸ μὴ ποσαυτάκις αὐτὴν πειρᾶσαι.

Una eſt enim ad fortunam ſecuritas, non toties eam experiri.

Τί σε ποιήσωμαι, τέκνον, ἵν' ἀσμένως ποιῶ; ἀλλ' εἰ μὲν φθάνω, φοβοῦμαι, μή τι οὐ παράταξις, μή τι οὐ πόλεμος. μὴ τοῦτο ἀρκεῖ; φοβοῦμαι περὶ τῆς οἰκουμένης. τί, τέκνον, ἐρυθριᾷς;

Quid tibi faciam, fili, ut libentia faciam? ſed ſi quidem præ-

prævertam, timeo, ne quid non acies, nequid non bellum. ne hoc quidem ſufficit? metuo orbi terrarum. quid, fili, erubeſcis?

Controversia IX.

Ὅτι ὡμονόησα, πονηρεύῃ, ὁμολογῶν οἷ᾽ ἐφίστανται.

Quia conſenſi, agis maligne, confitens qualia aggrediantur.

Οὐ σύ γε εἶ πατὴρ τῶν βεβαίων κτημάτων; Πλουτοῦσιν, οἷς πλούσιοι προπάτορες ἀπαντῶσιν.

Non tu es pater ſtabilium poſſeſſionum? divites ſunt, quibus majores divites ſunt.

Περιελευσόμεθα τέσσαρες ἑνὸς ἀπόῤῥητον.

Circumluſtrabimus quatuor unius arcanum.

Controversia XI.

Πέπεισται, φησιν, ὁ τῆς φθαρείσης πατὴρ ὅδε. ὡς ταχέως; μονονοὺ πρὸ τῆς φθορᾶς.

Perſuaſus eſt, ait, hic corruptæ pater. quam cito? tantum non ante corruptionem.

Λέγε, σε τίς θε .... πρὸς πατέρα τῆς ἐφθαρμένης; Ἀντίφωνα κεῖται, σ᾽ ἐποπτεύει, καὶ σιωπᾷς αἰεί.

Dic, te quis .... ad corruptæ patrem? Pars adverſaria conſtituta eſt; te contuetur; tu autem aſſidue ſiles.

Μάλα ἀπορῶ. σὲ μέσον ΕΡΗΣΡΤΕΗΣ ἔτι ἔφθην, ὦ ΚΡ. πότερον ἀπώθω μέριμναν, οὗ πρὶν ὦσα τὸν ἔλεον;

Valde animi pendeo. te medium ..... adhuc aſſecutus ſum, ô Cr. utrum repello anxiam curam, cujus antea repuli commiſerationem?

Ἐβόων ἀστοί, ἐβόων ἁλιεῖς, τίς ἄρ᾽ ἥρπασέ σε; εἰς τί παρεγένου; εἰς τί παρεγίνετο; καὶ ταῦτα ἤτοι ἰσὰς ἐνέδρας, ἤ τι ὅμοιον.

Inclamabant cives, inclamabant piſcatores, quiſnam te rapuit? ad quid acceſſiſti? ad quid acceſſit? & hæc ſive ponens inſidias, ſive ſimile quid.

Controversia XIV.

Εἰ τὴν ἀρχὴν δαπανῶ, σὺ δὲ οὐκ ἐρᾷς παύῃ;

Num principatum decoquio, tu vero à re amata quieſcis?

Ἐπὶ

Ἐπὶ τῆ ἀσωτίας τέτῳ διαφωνέμεν· σὺ μὲν δαπανᾷς ἡδόμενος, ἐγὼ δὲ δωρέμενος.

In luxuria sic discrepamus : tu quidem voluptuando sumptus facis, ego vero largiendo.

Στῆτε μὲν, ἢν ἐν δέοντι ἀνασωθῇ.

State quidem, si forte tempestive luxuriari desinit.

Αἱ δ' ἔξω ῥυεῖσαι σάρκες, εἰς μηδὲν μεταβάλλονται.

Quæ vero foras fluunt carnes, in nihilum rediguntur.

Ὦ τύχης δεινῆς! ταῦτα ἐπιτάττοντες ἀλλήλοις ἐποιῦμεν.

O gravis fortuna! hæc nobis mutuo imperantes, agebamus.

Γνώσῃ, τέκνον, ὅτι νῦς ἂν πάθῃ τι, ἀναφύῃ.

Noscas, fili, mentem perturbationibus renasci.

CONTROVERSIA XVI.

Ποσειδῶν, ἀμετρίτων δέσποτα βυθῶν, τὴν αἰθερίων καρπωσάμενε βασιλείαν, ἀνάγεται πατροκτόνος. μετὰ πατέρα δίκασον.

Neptune, immensi domine profundi, adepte regnum ætherium, adducit parricida. post patrem judica.

Οὐκ εἶχε καιρὸν παίζειν.

Non habuerat jocandi occasionem.

Πεπείρασαι, πάτερ, ὅτι * (κανὼν) καινὸν πρὸς νενεχῆ υἱός ἐστιν εὔχρηστος.

Expertus es, pater, quod norma ad res ingeniosas filius est utilis ac frugi.

Νηῶς εὐπλοήσαντος ἀναγωγὴ, ἄκουσον. Subaudi στόλε.

Navalis classis bene navigantis eductio, attende.

Σκάφος ἔρημον ἀνόστε τύχης.

Navis deserta non reducis est fortunæ.

Ναυαγὸς ἀπὸ λιμένων ἀνῆγον.

Naufragus è portu solvebam.

Αἴτησαι νῦν, πάτερ, πῶς ἀπέδυσεν (al. ἀνέδυσεν) ὅπως ἀπὸ δύο εἷς.

Exige nunc, pater, ut emerserit, quomodo è duobus unus.

CONTROVERSIA XIX.

Παρέστη, μῆτερ. ἴδε, λαβὲ τέκνε. ταλαίπωρε, ὁρᾷς; βαίνει σοι. σκεά-

ἐκρατησέ σ'. αἱ μέ, φησιν, ὦ τρέφας, ἐπίμενον ἵνα θύης.

Appone, mater. vade, recipe filium. miser vides? accedit ad te. vicit te. si me, inquit, non alis, exspecta ut sacrifices.

Τέκνον, κἂν με φεύγης, καταγνύξομαί σ' ἐπαιτῶσα.

Fili, quamvis me fugias, dolebo, te objurgans.

Controversia XX.

Μάταιον ἀδιαφόρημα.

Inanis neglectus.

Μητρυιᾷ χρηστὸν ἔμπνουν μάρτυρα, ὦ νεανίον δύστηνε, ὦ παιδίον τὸ (ΠΑΗΣΙΟΝ) σῆς μητρὸς ὅλον καὶ πατρός.

Novercæ utendum da spirantem testem, ô pusille pie, ô puer matris tuæ totus, & patris.

Τοῦ μὲν ἰδίου μάρτυρος ἐφείσατο, τοῦ δ' ἐμοῦ κατεφρόνησεν.

Testi quidem suo pepercit, meum vero contemsit.

Controversia XXI.

Ο' μὲν πατὴρ χείρων γέγονεν τυράννου, ὁ δὲ δοῦλος ἑαυτοῦ.

Pater quidem deterior factus est tyranno, servus autem se ipso.

Controversia XXII.

Εἴ σοι μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι.

Si tibi desinam, à te initium sumam.

Controversia XXIV.

Σοὶ δὲ, μοιχὲ, τί ποιήσω; μὴ καὶ σοῦ Καλλίας πατήρ ἐστι;

Adulter, tibi quid agam? num etiam tuus Callias pater est?

Α'χάριστός σοι δοκῶ, Καλλία. οὐκ οἶδας ποῦ μοι τὴν χάριν ἔδωκας ἤδη.

Ingratus tibi, Callia, videor. nescis ubi mihi jam beneficium præstiteris.

Δειναὶ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκρύψαι, καὶ συσκιάσαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα.

Solent enim res secundæ uniuscujusque vitia tegere atque obumbrare.

Ο'τ' εἰσῆλθεν Κλινίας, τὰς πέδας ἀπεκάλυψα.

Ingresso Clinia pedicas retexi.

Συγγνώμην ἔχω μοί.

Ipse mihi ignosco.

Con-

Ἐπὶ τὸ πλησίον μαίνονται.

Ad propinqua insaniunt.

Ὡς ἤκουσαν, ὅτι συμπόσιόν ἐστιν, ἤριζον.

Ut audierunt convivium esse, contenderunt.

ΠΑΝΤΕΣΕΜΟΝΖΟΝΟ ΤΙΕΣΑΤΟ. forte πάντες ἐμόναζον ὅθ' εἰστιᾶτο.

Omnes soli erant, dum convivatur.

Διηγήσομαι ὑμῖν καὶ τὸ κῶμον. male editum καιόν.

Narrabo & vobis convivium.

Ὡς ἐρωτικὸς ὁ κῶμος!

Quam amatoriæ epulæ!

Οὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρεθέντα ἀναίτιον, οὐ τυχὴ οὐδὲ ὄψη.

Nunquam vidi sublatum innocentem, neque fortunatum videris.

Οὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρεθέντα γυναῖον, τῷ μὲν οὐ δεῖ.

Nunquam vidi sublatam mulierculam, à quo quidem non oportet.

Ὡς δ' ἀπήντησαν, οἷς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ πρὸ ἐστὶν καὶ ἑταίρα καθεῖσεν, ἐκεκραγέ τις τάλας· ἐμὲ ἄπαγε. ἐγὼ γὰρ ἀδικῶ. ὃν καὶ ἀπήγαγον.

Ut vero ii occurrerunt, qui carceris habent aditum, & amica intromisit, clamavit miser quispiam: me abduc. ego enim nocens sum. quem etiam abduxit.

CONTROVERSIA XXVI.

Ὁ πίθηκός μου.

Iste simius meus.

Τυδεΐδην δ' οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη.

Haud scisses Diomedem, utra de parte fuisset.

Καὶ κακῶς. Et inepte.

Ἂν ἀμφοτέρους μοι μὴ ἀποδῷς, ἀπολέσεις αὐτῶν τὸ δίδυμον.

Si ambos mihi non reddideris, par ipsum vitiabis.

CONTROVERSIA XXVII.

Πρῶτον κολυμβᾶν, δεύτερον δὲ γράμματα.

Primum natare, deinde literas discere.

CON-

Controversia XXVIII.

Τοῦτο τὸ παιδίον, ὅταν εὑρεθῇ, τότε ἀπολεῖται.

Hic puer, cum repertus fuerit, peribit.

Controversia XXIX.

Τί οὖν; ἠψεύσατο κατὰ τῆς ἰδίας θυγατρός; οὐκ· ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐμῆς.

Quid igitur? in ſuam filiam mentitus eſt? non; verum in meam.

Συνοῖδα ἐμοί, φησὶν ἡ θυγάτηρ. καὶ προσέθηκεν ἐκ τούτου.

Conſcia mihi ſum, ait filia. & exinde adjecit.

Controversia XXX.

Διὰ τοῦτο ἀσφαλέστατόν ἐστι μετὰ πλουσίων περιπατεῖν. διὰ τί σιγῶ; ὁ πατήρ μου λέγων ἀπέθανεν.

Propterea tutiſſimum eſt cum divitibus ambulare. cur taceo? pater meus dicendo periit.

Κτίσωμεν ἰδίᾳ, ὦ πένητες, πόλιν· οἱ δὲ πλούσιοι τὴν αὐτῶν.

Exſtruamus privatim, ô inopes, civitatem: hi vero divites ſuam.

Ὑπὸ τίνος ἀνῃρέθη; οὐκ οἶδα. Ἔχει ἐχθροὺς φύσει τά τε ἄῤῥουστα γῆς, * καὶ ᾗ τὸ ῥεῖν ὕδωρ γίνηται.

A quo ſublatus ſit, neſcio. Terra hoſtes habet tum ubi ab omni aquarum fluxu aliena eſt, tum & ubi ad aquæ fluxum apta nata eſt.

Ὅταν εὕρω τὸν φονέα, τότε γράψομαι. καί ποτε δεῖ ἂν εὕρω πένητα.

Quando homicidam reperero, tunc appoſite accuſabo. & oportet tandem pauperem nanciſcar.

Controversia XXXI.

Εἰ ὁ πάππος ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδοθεὶς, ΗΜΕΙΣ ἡμῖν παρέστη τῷ τότε δικαστηρίῳ, οὐκ ἂν εἶπεν· τίς νύ μοι ἡμέρη ἥδε, θεοὶ φίλοι; νὴ Δία μάλα χαίρων· οἵ τ' ἀρετῆς πέρι δῆριν ἔχουσιν, εἶπον, μῶν ὅδε πατρὸς ἀμείνων;

An avus ille à natura datus, nobis adfuerit in eo quod tunc inſtitutum eſt judicio, non facile dixerit. Quæ mihi dies hæc, cari dii? per Jovem valde gaudebo. illi qui de

virtute

virtute contentionem suscipiunt, dixerunt; num hic patre melior?

Controversia XXXIII.

Τί κάκιον; καὶ τούτους τροφὰς αἰτεῖς, οὓς μὴ τρέφειν, ἀσεβές ἐστιν.

Quid pejus? & hos alimenta poscis, quos non alere, impium est.

Κλαύσασαι μητέρες ἠράνιζον. εἰ μὲν ἐμὸς λέγουσαι, τὸ ἐμόν. εἰ δὲ ἀλλότριος, καὶ τὸ ἐμὸν ἄλλοι.

Lamentantes matres stipem corrogabant. si quidem meus dicentes, meum: sin alienus, & meum alii.

Τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐρωτᾷν δεῖ γ' ἕως πρέπει· ἀλλ' ἡμέτερα ἀνάπηρα τρέφει.

De aliorum rebus quærere oportet, dum decet. sed nostra nutriunt mutila.

Πάλαι μὲν ἐκθέτους κίνδυνος ἦν τὸ ῥιφῆναι, νῦν δὲ τὸ τραφῆναι.

Olim quidem expositos periculum erat abjici, nunc vero nutriri.

Κρουσάτω τις τὴν θύραν. τῶν ἐχόντων τι προσαγάγοι τις. Ἄγε, σὺ δὲ κλαῖε, σὺ δὲ θρήνει. ὢ κακῶν ἀσυμφώνων!

Pulsato quis ostium. Rerum huc pertinentium aliquid adducat quispiam. Age, tu plora, tu lamentare. O mala dissona!

Αὕτη μόνη τοῖς ταλαιπώροις χαρὰ καταλέλειπται.

Hoc solum miseris istis gaudium relictum est.

Controversia XXXIV.

Πῦρ καὶ ἄνθρωπος, Προμηθεῦ, τά σά σε δῶρα βασανίζει.

Ignis & homo, ô Prometheu, tua dona te torquent.

Προμηθεῦ, ἐπί σέ τις πῦρ καὶ ἄνθρωπον.

Prometheu, post te aliquis ignem & hominem.

Προμηθεῦ, μέ τις γράφων, ἄνθρωπον ἀφανίζει.

Prometheu, me quidam pingens, hominem perdit.

Δικαίως, ὦ Προμηθεῦ. διὰ τί γὰρ πῦρ ἔκλεπτες ἀνθρώπῳ;

Recte, ô Prometheu. nam quare ignem homini clepsisti?

Ἢ πρόσθες, φησίν, ἢ ἄφελε, ἵνα μὴ Ἀττικὸν ᾖ.

Vel appone, inquit, vel aufer, ne sit Atticum.

Ἡλίου καίοντος λύχνον οὐχ ἅπτω.

Sole ardente lucernam non accendo.

Εἰ πίνακι διαπύρῳ ζωγραφοῦνται, ΠΑΝΤ τυραννοῦνται.

Si in tabula ignita pinguntur, tyrannide utique vexantur.

Τίς Οἰδίπους λήτη ΑΛΙ, τίς Ἀτρεύς, οὐ γράφεις. Ἰδὲ Ἥραν, μὴ μύθους ἴδῃς. ΖΗΝΝΙΑΣ. ζῇ Αἴας.

Quid sit OEdipus erro, quis Atreus; non pingis. Vide Junonem, ne fabulas videas ..... vivit Ajax.

Μή μοι Τρωάδας, μηδὲ Νιόβην. Ἐπίθες τῷ πυρὶ περιτανὴν Προμηθέα (* πέπτωκεν) * ΠΑΣΑΟΥΚΕΝ) (ΠΟΛΟΥΚΕΝ.)

Non mihi Troades, neque Nioben. Impone igni extensum Promethea .... cecidit.

Ἀποκτείνατε Παῤῥάσιον, μὴ θελήσας γράφειν ἐξ ἡμῶν ἀρχέτυπον εὕρῃ.

Occidite Parrhasium, ne pingere volens de nobis exemplar reperiat.

Διά σε, Παῤῥάσιε, ἀστεῖον ἐκπορευόμεθ' υἱέων ναοῦ, ἀφαγνίσαντες.

Propter te, Parrhasi, urbano egredimur filiorum templo, postquam consecravimus.

Ἄπιστος ἡ ὑπερηφανία πρὸς τὸ ἄριστον εἶδος ἐβόα, Μένε.

Infidus fastus ad gratam formam clamabat, Mane.

Σαρκοφάγα σοῦ ἡ γραφὴ καὶ τὰ ζῶα.

Carnivora sunt tua & pictura & animalia.

Ὧι τοῦτο τὸ πῦρ εἰς θεοὺς προσκλαπῆναι.

Cui contra Deos hunc ignem furandi facultas adest.

F I N I S.

ANDREÆ SCHOTTI
IN
M. ANNÆI SENECÆ
SUASORIAS
N O T Æ.

Suasoria I.

Pag. 1. FINITAM *cujusque rei magnitudinem*] Quæ Suasoria ἀκέφαλος hactenus, & titulo carens & capite, in vulgus apparuit, ea nuper principium accepit, unde sensum commodum elicias: caput tamen, ne quid dissimulem, non usquequaque constituitur, quod Rhetoris nomen desideretur. Legebatur ad hanc diem SIN UT CUI NQUREI, in vulgaribus libris, nato, ut fit, errore, quod initio antiquorum codicum vacuum litteris minio auroque pingendis spatium relinqueretur. Quare ex INITAM imperitus librarius, cum Æolicum digamma deesse non divinaret, SIN UT audacter mala manu subjecit, rixandique materiam Vallæ, & Alciato suppeditavit. Acceptam ferimus hanc emendationem antiquissimis codicibus Brugensi, Covarruviano, & Vaticano, mire hic conspirantibus: quorum longe optimus, nec satis laudatus is est, quem Ant. Covarruviæ Didaci fratris, hominis omni doctrinæ genere, ac Juris scientia excellentis beneficio sum consecutus.

Pag. 2. *Qua mundo lugere satis est*] Probo *lacere*, ut infra, *Vicimus qua lucet*. Mundus vero est ἄπειρος. Frequens Manilio Astronomicis. Paulo post: *Vastitas nutrit*. sequor *nutrit*, non *mittit*, quod in Brug. eod. est.

Cælum Hercules meruit] Sic infr. Suasor. 2. *Hercule gloriamur operibus cælum merito*. Et Horatius lib. 3. Carm. Oda 3. de virtute:

Hac arte Pollux & vagus Hercules
Innixus, arces attigit igneas.

Et lib. 4. Od. 8.

——— *Sic Jovis interest*
Optatis epulis impiger Hercules.

Nihil tanti est quod ego] In Brug. & Covarr. est: *Nihil tutum est*. Mihi placet: *Nihil tanti est*.

Iidem sunt termini & regni tui, & mundi] Sic & Alexander ipse ea oratione, qua capta apud Indos Sangala milites tumultuantes, ad defectionemque spectantes ad officium revocavit, longiusque pergere jussit: Χρὴ δὲ ζηλῶν Ἡρακλέους ἢ ὅτι ὃς Λιβύη πᾶσα ἡμετέρα γένηται, καὶ ἡ Ἀσία δὴ οὕτω πᾶσα, καὶ ὅρος τῆς ταύτης ἀρχῆς, ὅπερ καὶ τῆς γῆς ὅρους ὁ Θεὸς ἐποίησεν.

Quo tibi opera est adesse] In Brug. & Covarruv. legitur *opere adesse*. In Augustod. integre, *opere adesse*, sine *est*. Equidem non exsculpo. In Covarruv. quidem ascriptum margini recentiore manu: *F. opere finis adesset*, quod nec ipsum

ipsum mihi placet. *Opera pro opera pretium* antiquis usitatum est. Ennius apud Persium Sat. 6.

Lunai portum est opera cognoscere cives. Amicus tentabat: *opera finis adest.* Id est bellicæ operæ & victoriæ finis est. Sed *finis* non est in membranis. quare amplius pronuntio.

Iidem sunt termini & regni tui, & mundi] Sic & Alexander ipse ea oratione, qua capra apud Indos Sangala milites tumultuantes, ad defectionemque spectantes ad officium revocavit, longiusque pergere jussit: ἀπὸ δ' στηλῶν Ἡρακλέους ἡ αὐτὸς Λιβύη πᾶσα ἡμετέρα γέγονε, καὶ ἡ Ἀσία δὴ οὕτω πᾶσα. καὶ ὅρος τῆς ταύτης ἀρχῆς, ὅπερ καὶ τῆς γῆς ὅρους ὁ θεὸς ἐποίησεν.

Totius orbis vinculum] Ποσειδῶν Neptunus est Platoni in Cratylo, L. Senecæ lib. 6. Natur. Quæst. c. 23. ἐννοσίγαιος, & Agellio lib. 2. Noct. Attic. c. 28.

Pag. 3. *Caligo remittit fluctibus*] Post *caligo* interpungo. Inde sic lego: *Remittit fluctus. Nescio quin quod humanis Natura subduxit oculis, æterna nox obruit.* Ut occurrat quasi tacite objectioni Alexandri. Quare ingeniose magis, quam vere legit vir doctus, *immites fluctus.* Pro *æterna* legi potest *è terra*, ut Mss. præferunt. Mox in Covarruviano diserte scriptum: *Imperium tuum cludit Oceanus. cludit*, inquam ἀρχαϊσμῷ voce Plautina, ut & in Suetonii Nerone cap. 14. *Janum geminum clusit, tanquam nullo residuo bello.* Ita enim corrigo quod vulgatur, *tam nullo, quam residuo bello.* Est nummus æreus Neronis, cum Jani portis, hoc elegio: PACE P. R. UBIQUE PARTA JANUM CLUSIT.

Alexandro orbis angustus est] Inf. *Orbis illum suus non capit.* Juvenal. Sat. 10. qui & de multis declamantium argumentis agit poeta:

> *— I demens, & sævas curre per Alpes*
> *Ut pueris placeas, & declamatio fias.*
> *Unus Pellæo juveni non sufficit orbis,*
> *Æstuat infelix, angusto limite mundi*
> *Ut Gyaræ clausus scopulis.*

Et Sat. 14. de Diogene Cynico:

> *Sensit Alexander, testa cum vidit in illa*
> *Magnum habitatorem quanto felicior*
> *hic, qui*
> *Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret*
> *orbem.*

Quicquid ad summum] Eadem filius Seneca Philosophus epist. 80. *extollere se, qua justam magnitudinem implere non possunt.*

Sacrum quidem terris natura circumfudit] *Circumfodit* legit codex Brug. & Covar. quod non sequor. Pater rerum omnium Oceanus Homero Iliad. ξ. Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν. & Virgil. 4 Georg.

> *Oceanumque patrem rerum Nymphasque*
> *sorores.*

Ex illo Catulli in Epithal. Pelei:

> *Oceanusque Pater, totum qui amplectitur orbem.*

Pag. 4. *Velut vinculum circumfluat*] In omnibus lego *circumpluat*, quod non expedio. Dionysius περιηγητής.

> Πᾶσα χθὼν, ἅτε νῆσος ἀπειρέσιος ἐστεφάνωται.

> *Tota coronatur, veluti ingens insula, tellus.*

Scipio lib. 6. de Rep. apud M. Tullium, & nos olim ad Pomponium Melam de his disseruimus.

Et in hos per quos navigatur sinus] Locus hic perdifficilis ex media Philosophia depromptus, quem Petr. Joan. Nunnesius Valentinus Rhetor & Philosophus ætatis nostræ insignis sic explanabat. Spectate enim videmt Fabianus Philosophus quæstionem illam: An mare ex fluminibus, ut voluit Aristoteles, an per se constet, ut alii senserunt. *Sinus* autem sunt quatuor illi omnium veterum monumentis celebrati: Persicus, Arabicus, Caspius, & mare Adriaticum, per quos tum navigabatur: quos censent Geographi & plerique Physici (Aristotelem excipio) factos primum ex Oceani inundatione. Recte vero, *quasi spiramenta quædam magnitudinis exæstuet:* ut sint illi sinus veluti magna quædam Oceani æstuaria, quæ Oceanus magnitudine sua laborans, & tanquam spirans exæstuet. Nam quod sequitur, huc

huc pertinet, sit ne aër tantum μίγεα τῆς ἀλαὸς, ut voluit Plinius libro 2. cap. 5. an usque ad lunam solus aer pertineat, ut placuit Stoicis, an præter aërem sit ὑπέκκαυμα, qui vulgo ignis nominatur: quod sensit Aristoteles. Oceanus autem augmentum illius ignis est, quia, ut idem docet Aristo teles, Mare etiam sufficit illi ὑλω τῇ ἀναθυμιάσιων. Alia mens Pythagoreorum, qui ignes, hoc est cælestia sidera, illis aquis ali & crescere voluerunt. Ex his perspicuum locum sic accipiendum. Oceanus supra se spiritum ne tantum, hoc est, aërem solum, an etiam ignem habeat. Alius eruditus homo sic explicabat. Insinuare Senecam illud: An Oceanus terræ sit circumfusus, & sic cum terra globum conficiat, ut ait Aristoteles 1 Metaph. cap. 5. & Plinius libro 2. cap. 5. & 66. An vero in suum colligatus orbem globum ipse solus conficiat, qui postea in varios sinus derivetur. Sunt enim qui aquam à terra ad latus quoddam separarunt. Nec particulares hic sinus insinuare videtur. De hac re perspicue differentem videas doctissimum Lipsium lib. 2 Physiologiæ Stoicæ Dissert. 16.

Aiebat Cestius hoc genus suasoriarum] Vidit Nic. Faber Jureconsultus omni doctrinæ genere præstans, locum esse depravatum, & tametsi nihil opis vett. libri adferant, tentabam leviter *hoc genere suasoriarum*, ratus sequentia fore planiora. Lector eruditus arbitrabitur.

Pag. 5. *Quosdam magis aut minus rerum usum habere*] Quod Covarruv. codex hic variet, de mendo nata suspicio est. Sic enim ille: *Quosdam magis aut minus usus veritate facti ex iis esse quosdam superbissimos*. Tentabam equidem cum formidine priscis insistens vestigiis: *Quosdam magis aut minus osos* (pro *invisos*) *virtutem fateri Alexandrum ex iis esse quos dicunt superbissimos*, &c.

Praeceptori ejus Callistheni] Scriptum *Aristoteli* in tribus codicibus reperi, non recte tamen. Nota quidem in vulgus historia, Alexandrum à Philippo rege in disciplinam traditum Aristoteli: quo se nomine τῆς θέσεως χάριν ἔχειν, edita apud Plutarchum, Simplicium, & Agellium lib. 9. Noct. Attic. cap. 3. testatur epistola. Non est igitur scriptis libris usquequaque fidendum, sed cum delectu atque judicio, ut nec à Poëtis, Declamatoribus atque oratoribus, quod sæpe causæ serviant, certa historiæ fides exigenda. Sic enim Historici: *Clitum* quod Philippi patris res gestas Alexandro laudaret in convivio, hasta à temulento trajectum. *Callisthenem* Philosophum, qui illum Macedonem Persica salutatione gaudentem objurgabat & ad morem majorum revocare conabatur, captum Cariatæ, ut Strabo lib. 11. *Laceratum crudeliter ora*, ut ille ait, membrisque truncatum, in cavea cum cane, parricidarum ritu, circumductum: *Lysimachum*, quod venenum, tanti viri sortem miseratus dedisset, leoni objectum: Quem vi industriaque cum superasset, vitam ei Alexander condonavit. Justinus lib. 15 histor. Philippicarum. Q. Curtius lib. 8. (nam in editis Diodori Siculi desideratur.) Valerius Maxim. lib. 9. cap. 3. L. Seneca Philosophus epist. 84. & lib. 3. c. 17 de Ira. & lib. 6. Natur. Quæst. cap. 23. Verum Diogenes Laërtius in Aristotele paulo aliter, proditionis falso insimulatum Callisthenem in cavea circumlatum & leoni objectum. Conjungit nimirum Callisthenis & Lysimachi historiam. Quid mirum igitur, si & noster Annæus Cliti & Callisthenis miscet? Phthiriasi in cavea periisse auctor est in Sulla Plutarchus. Occisum quidem, at quo supplicii genere non refert Paulus Orosius lib. 3. cap. 18. Et Cicero pro Rabirio Postumo: *Callisthenem doctum hominem comitem Magni Alexandri, ab Alexandro necatum accepimus.* Et lib. 3 Tusculan. Quæst. *Theophrastus*, inquit, *interitum deplorans Callisthenis sodalis sui, rebus Alexandri prosperis angitur. Itaque dicit Callisthenem incidisse in hominem summa potentia, summaque fortuna: sed igna-*

rum quemadmodum secundis uti conveniret.

Præceptori ejus] *Condiscipulum* vocat Justin. ex Trogo lib. 12. & Orosius: ut & sodalem Theophrasti, quod in eodem Aristotelis ludo edocti essent, M. Tullius ante nominavit. Laertius ab Aristotele Athenas repetente Callisthenem Olynthium τὸν συγγενῆ (id est *propinquum*, natum filia fratris ipsius, quam nominant Hero) Alexandro commendatum scribit: quem à se dimittens, monuit, ut eum Alexandro aut rarissime, aut quam jucundissime loqueretur: & Valer. Maxim. lib. 7. cap. 2. Plutarch. vero extremo Solone ad Æsopum λογοποιὸν hoc ἀπόφθεγμα refert. Qui Soloni sic suasit: Græce enim immutata littera venustius est. Cum regibus, inquit, δεῖ ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν. Excepit Solon. Μὰ δί' ἀλλ' ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἄριστα. Sed male cecidit alea, pœnasque παῤῥησίας morte luit, dum boni viri officium homo Philosophus facere, quam Aulico præcepto parere maluit. Verum quomodo disserendum cum Principibus viris, Dionysius Halicarnass. ἐν τῷ Α περὶ τῶν ἐσχηματισμένων, & ex eo Fabius lib. 11. cap. 1. & alii Rhetores, & de Philosophis Plutarchus tradunt. Iterum M. Tullius secundo de Oratore Comitem Alexandri Callisthenem, non præceptorem nominat: *A Philosophia*, inquit, *profectus Princeps Xenophon, Socraticus ille: post ab Aristotele Callisthenes, Comes Alexandri, scripsit historiam: & hic quidem Rhetorico pæne more, ille autem superior leniore quodam sono est usus.* Et lib. 2. epist. 12. ad Q. Fratrem. Citat autem Callisthenis historias Seneca Nat. Quæst. lib. 6. cap. 26. & alii: quomodo illa in Ibin accipio:

Inclususque necem cavea patiaris, ut ille
Non profecturæ conditor historiæ.

Verum non pugnant *Comitem*, præceptoremque relictum ab Aristotele, cui uterque operam dederat, ut ea, quæ ad virtutem & honestatem præcepta Rex acceperat, domestica consuetudine in usum revocaret, sopitosque igniculos identidem excitaret.

Philosophus mirari se dixerat] Varie narrant Historici: quid mirum, & si noster? Anaxarcho enim Philosopho, non Callistheni tribuit Laertius: & Plutarchum ipsi Alexandro imputare affirmat. Locus Plutarchi est in Alexandro, & in priori declamatione περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης καὶ ἀρετῆς. Dioxippo Atheniensi athletæ adulatori adscribit apud Athenæum lib. 6. δειπνοσοφιστῶν Aristobulus Cassandreus: Quem rerum Alexandri scriptorem certissimum, quod ejus expeditionum comes exstiterit, sequi se Arrianus, alter Xenophon dictus, fatetur. Hic autem lib. 9. περὶ ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου de Callisthenis interitu: Καλλισθένην ὁ Ἀριστόβουλος μὲν λέγει δεδεμένον ἐν πέδαις ξυμπεριάγεσθαι τῇ στρατιᾷ, ἔπειτα νόσῳ τελευτῆσαι. Πτολεμαῖος δὲ ὁ Λάγου στρεβλωθέντα καὶ κρεμασθέντα ἀποθανεῖν, οὕτως οὐδὲ οἱ πάνυ πιστοὶ ἐς τὴν ἀφήγησιν, καὶ ξυγγενόμενοι ἐν τῷ τότε Ἀλεξάνδρῳ, ὑπὲρ τῶν γνωρίμων τε καὶ οὐ λαθόντων σφᾶς ὅπως διεπράχθη ξύμφωνα ἀνέγραψαν. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ὑπὲρ τούτων αὐτῶν ἄλλοι ἄλλως ἀφηγήσαντο. Eadem apud Plutarchum varietas: ἀποθανεῖν δὲ αὐτὸν οἱ μὲν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου κρεμασθέντα λέγουσιν. οἱ δὲ ἐν πέδαις δεδεμένον καὶ νοσήσαντα. Χάρης δὲ μετὰ τὴν σύλληψιν ἑπτὰ μῆνας φυλάττεσθαι δεδεμένον, ὡς ἐν τῷ συνεδρίῳ κριθείη παρόντος Ἀριστοτέλους. ἐν αἷς δὲ ἡμέραις Ἀλέξανδρος ἐν Μαλλοῖς Ὀξυδράκαις ἐτρώθη περὶ τὴν Ἰνδίαν, ἀποθανεῖν, ὑπέρπαχυν γενόμενον καὶ φθειριάσαντα. Quæ ideo retuli libentius, ne quis sine auctore hæc à Seneca allata existimet, in tanta narrantium varietate. Nam suos ille auctores secutus est. Ptolemæum idem refert narrare suspensum, excruciatum, itaque mortuum *Callisthenem* fuisse: miraturque eos quibus maxima narrationis fides adhibenda esse videatur, quique illis temporibus cum Alexandro fuerint, de rebus notis & exploratis diversa in litteras retulisse. Scribit & idem, fuisse *Callisthenem* τὸν τρόπον ὑπαγροικότερον, id est moribus

agre-

agrestem duroque ingenio. Fuit enim Olynthius. Ejus scriptoris judicium sed Latine adscribam: *Qua contumeliam erga Alexandrum & Callisthenis inhumanitatem continent, ea laudare non possum. Etenim dignitatem tuentem suam, regias amplificare fortunas quantum possit, oportere existimo eum qui sua voluntate regi se adjunxerit. Itaque non immerito invisum Alexandro redditum esse Callisthenem statuo, cum ob intempestivam orationis libertatem, tum elationem immodicam & incogitantiam.* Hæc ille. Sed & Aristotelem solitum dicere aiunt, prudentiam Callistheni defuisse, teste Laertio lib. 5. Cumque ei nunciaretur, quanta libertate erga Alexandrum uti soleret, in illum perquam eleganter Homericum versum contorsit ex Iliad. Σ. vers. 95.

Ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι οἷ' ἀγορεύεις

Quid loqueris fili? tibi mors nunc imminet atra.

Ἰχὼρ, οἷός πέρ τε ῥέει] Locus suppletus de veteribus libris. Homeri versus est Iliad. ε'. vers. 340. de Venere à Diomede vulnerata. De qua spinis etiam læsa Claudianus lib. 2 de raptu Proserpinæ:

—— *Sic fata cruoris*

Carpit signa sui.

Sic enim Politianus Miscell. cap. 11. & in Progymnasmatis Aphthonius. Janus tamen Parrhasius *doloris* reponit, quod non sanguis, sed sanies sit Deorum Dearumque:

Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ' οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον,
Τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Post idem Homerus, καὶ ἀμφοτέρῃσιν ἀπ' ἰχῶ χειρός. Ἄλθετο χείρ. Sic enim legisse Eustathium video, non ut vulgo excuditur ἰχώρ. Græcus Scholiastes Didymus, seu quisquis is est, ἰχὼρ ὑγρασία τις διεξδιηρμένης σαρκὸς ὑδαρὴς. & saniei speciem facit Corn. Celsus lib. 5. De quo disserit ævi nostri Medicorum flos Hieronym. Mercurialis lib. 4. Variar. Lect. cap. 1. C. Velleius Epicureus apud M. Tullium 1. de Natur. Deor. *Hominis*, inquit, *esse specie Deos confitendum est. Nec tamen ea species corpus est, sed quasi corpus: nec habet sanguinem, sed quasi sanguinem.* Verum crassa hæc philosophia est. Alexandrum pronum in iram fuisse, mox disces Suas. 4. extr.

Ad M. Ciceronem missa positum, multum jocatur] Non placent ultima verba. Nam in uno verbo jocus est, nec amplius jocatur. Quidam sic legit: *Eleganter id C. Cassius Epist. quadam ad M. Ciceronem missa posuit, multum jocatur, & non timeo ne ille non gladio ἀντιμυκτηρίζῃ.* Sed vulgatam lectionem non sollicito, qua etiam legitur, *sed timeo ne nos* (pro *non*) *gladio suo ἀντιμυκτηρίσῃ.*

Ἀντιμυκτηρίσῃ] Hinc est Rhetoribus modificatio Μυκτηρισμὸς ironiæ species, Latinis *subsannatio*. Persius Satyr. 1.

O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinsit:

Vos ô patricius sanguis, quos vivere fas est,

Occipiti cæco: posticæ occurrite sannæ.

Et Satyr. 5.

Disce, sed ira cadat naso, rugosaque sanna.

Locus autem Cassii exstat apud Ciceronem lib. 15. epist. 19. ad famil. Variat tamen Senecæ lectio. Sic enim Cassius: *Scis, quam se semper à nobis derisum Cn. Pompeius putet. Vereor ne nos rustice gladio ἀντιμυκτηρίσῃ.* Sed quid mirum? Non longe abiero. Eodem lib. 15. epist. 16. plura Nonius legit, quam in editis habeantur: *Longiores etiam exspectabo, vel etiam exigam: quando hercle ego temere exigam.*

In omnibus regibus] Scripti quidam libri *rebus*. non sequor. Legendus Plutarch. Symposiac. 2. c. 1. & quæ ex illo Macrobius hausit lib. 7 Saturn. c. 3. Demetrius quoque Phalereus Reges libros legere jubebat, quod ii citra assentationem verum dicere muti magistri auderent.

Si nasus Atticus ibi subsistisset] Sic de Ciceronis jocis in Cæsarem Macrobius lib. 2 Saturn. cap. 3. *Nec intra hæc mordacitas stetit.*

Minervam Musam] *Suam* pro *Musam* malo, quamvis nihil varient Schedæ. Anticus quidam homo eruditus legendum divinabat: *Minervam pusam suam*. quod antiquitus *pusum* & *pusam*, qui post *pusio* & *pusillus* dictus est, protulerint veteres. At mihi non probatur. Petrus Faber Præses Tolosanus *Musam* ut glossema delet, lib. 2 Semestrium cap. 15. Certe Dio Cassius lib. 48. qui hanc historiam enarrat, Musæ non meminit, & à veteribus Atheniens. non in Musarum, sed Divarum numero habita est Minerva. Illius verba apponam: *Ἐπειδή τε οἱ Ἀθηναῖοι πρός τε τὰ τοιαῦτα καὶ πρὸς τὰ ἄλλα τὴν Ἀθηνᾶν αὐτῷ κατηγγύησαν, δέξασθαί τε τὸν γάμον ἔφη καὶ προῖκα μυριάδας ἑκατὸν παρ' αὐτῶν ἐξέπραξε.* Lego itaque *Minervam suam*: nisi si forte *Musam καταχρηστικῶς* adhibuerit.

Κύριε ὁ Ζεὺς] Lacer hic locus olim circumferebatur, eum vet. libri auctoritatem secutus sarcivit, & acuto Sophistæ joco (acumine enim jocorum, saliumque Græca semper natio præstitit) primus Anton. Covarruvias Jureconsultus egregius, quem & nos per litteras eum Justo Lipsio communicavimus, qui & ipse in Corn. Taciti Comm. lib. 1 retulit: hinc per exemplaria est propagatus: *Κύριε ὁ Ζεὺς τὴν μητέρα σου Σεμέλην ἄπροικον εἶχεν.* *Juppiter*, inquit, *O Domine, matrem tuam Semelem indotatam habuit*. Attius in Bacchis: *O Dionyse, pater optime, vitisator, Semela genitus, Evie.*

Mille talenta æstimata] Latino calculo, ducenties quadragies sestertium: nostro vero sexcentis aureorum Coronatorum millibus. Minus apud Dionem lib 48. dotis exactæ *κεφάλαιον* est; Myriades centum: Romano more quadragies sestertium, hoc est, centena aureorum millia, ut Hadrianus Junius lib. 5. animadversorum monuit cap. 1. Plutarch. enim in Antonio hanc historiam longe aliter commemorat: ubi & Hybreæ dicta leges.

Subscriptus statua] Nam & per eum, qui in potestate esset, etiam absenti, repudium renuntiare jus fasque erat. Sic enim Caius 1 c. lib. 11. ad Edictum provinciale, L. divortium, D. de divort. & Paulus lib. 2. de adulteriis. l. nullum. 9. D. eod.

ΟΚΤΑΒΙΑ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ ΑΝΤΩΝΙΩ, *Res tuas tibi habe*.] Latine ea divortii formula, *εὐστοχία*, qua valet plurimum, est à J. Lipsio Comment. in Tacitum, doctis sane & laboriosis eruta, de mutilis illis *res tuas tibi habe*: quomodo & membranæ nostræ male præferebant. Græca vero, quæ hactenus desiderata, ex Gothicis litteris exsculpta sunt, & ægre extorta à librarii mala manu, qui Græce legere nesciret, nedum scribere.

Pag. 7. *Desultorem bellorum civilium*] Sic emendo ex opt. libris, cum antea *desertorem* legeretur: quæ vox licet transfugam sonet, est tamen hæc translatio venustior, elegantiorque à ludicris certaminibus ducta, in quibus *desultores* & *desultorii*, qui de curribus quibus olim pugnabatur, desilientes, pedestri pugna dimicabant: vel qui equos defessos recentibus mutabant: Numidarum in pugnando more, de quibus Livius lib. 23. & 44. ab U. C. & Suetonius in Julio cap. 39. Græcis *παραβάτης καὶ ἀποβάτης*. Sic enim Dionysius Halicarn. extremo lib. 7. *ὅταν γὰρ τέλος λάβωσιν αἱ τῶν ἱππείων ἅμιλλαι, ἀποπηδῶντες ἀπὸ τῶν ἁρμάτων οἱ παρεχόμενοι τοῖς ἡνιόχοις, οὓς οἱ ποιηταὶ μὲν παραβάτας, Ἀθηναῖοι δὲ ἀποβάτας καλοῦσιν, τὸν σταδιαῖον ἁμιλλῶνται δρόμον αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους.* Homerus, Euripides, atque Virgilius pleni sunt. Sic enim ille Iliad. Ψ.

Ἂν δ' ἔβαν ἐν δίφροισι παραιβάται ἡνίοχοί τε.

vide Eustathium Scholiasten & Porphyrium, in quæst. Homericis. Cicero pro L. Muræna: *Nescio quo pacto mihi videtur Prætorius candidatus in consulatum quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere*. Vetus glossarium Philoxeni *Desultor μεταβάτης ζεύξιππος*. Idem tamen vitiose alibi *Dissultor* pro *Desultor* Julio Polluci lib. 1. *ἀμφίππους* pro desultoriis, voce Apuleio & Martiano Capellæ trita. Mox ego quoque lego,

lego, *bellissimam tum rem*, pro *tamen*, quod è notis tū natum.

Hic est Deillius] *Duillius* hic male scribitur apud L. Annæum Philosophum lib. 1. de Clementia: qui Δέλλιος ὁ ἱστορικὸς Dioni lib. 50. & Plutarcho in Antonio inter Cleopatræ adulatores numeratur, ut mirum non sit ἐρωτικὰς epistolas ad eum conscripsisse: Πολλοὺς δὲ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες ἐξέβαλον τὰς παροινίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑποφέροντας, ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σιλανὸς καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός. Hunc post cum Cæsare Augusto in gratiam rediisse intimumque fuisse disces ex hoc Senecæ loco. *Dellium* quoque Horat. lib. 2 Carm. ad animi æquabilitatem in secundis adversisque servandam invitat.

Annum biennii, triennii diem debere] E vestigiis priscæ scripturæ, *Annua*, facile conjicias corruptum à librario locum, ignorante veterem pensionum formulam. Leg. fortasse: *Annua, bima, trima die debere.* Qua etiam veteres in dote repetenda, soluto matrimonio, vel morte; vel divortio, usos didici, ex his Ulpiani J. C. reliquiis tit. 6. Instit. *Dos si pondere, numero, mensura contineatur, annua, bima, trima die reddetur: nisi si, ut præsens reddatur, convenerit. Reliqua dotes statim redduntur.* Et mox: *Mariti mores puniuntur, in ea quidem dote, quæ à die reddi debet. Ita propter majores mores præsentem dotem reddit, propter minores, senum mensium die.* His igitur verbis præstatio tribus pensionibus æqualibus dividitur, ut tertio anno soluta sit. Legatis etiam adjici solet. l. si cui. D. de legatis 1. l. legata inutiliter, & l. talis scriptura. D. eodem. Item stipulationib. Paulus in l. plurib. §. 1. D. de verb. obligat. Pomponius in l. si necessarius. §. si annua. D. de pignerat. action. Idem in l. si ita stipulatus. D. de verbor. obligat. & alibi sæpe. Vide Jacobum Cujac, lib. 7. Observationum cap. 20.

Pag. 8. *Negaret esse terras inhabitabiles*] Ut negavit D. Augustinus lib. 16. de civitate Dei cap. 9. & Lactantius lib. 3. Divin. Inst. cap. 23. Et ingentem super hac re pugnam fuisse ait: at nunc Hispanorum ad Indos navigationibus nullus dubitandi locus relictus. Lege si vacat Jos. Acosta Societ. Jesu, de novi orbis natura.

Lyconis] Erat in membranis *Lyconis*: at extrema suasoria & alias semper *Glycon* est, ut a sermonis dulcedine nomen sortitus videatur. Quod & Lyconi Peripatetico festivo homini, & Stratonis successori (cujus & Cicero Tuscul. 3. extrema meminit) accidisse auctor est Laërtius lib. 5. ἐν δὲ τῷ λέγειν γλυκύτατος ἦν· παρὸ καί τινες τὸ γάμμα αὐτῷ τῷ ὀνόματι προσετίθεσαν. Græca autem quæ hic exulabant, pro virili reposita revocavi. Glyconis dicterium ægre, de litteris membranarum Gothicis potius quam Græcis legitur. Pet. Joannes Nunnesius Orator ac Philosophus, & singulare Valentiæ Edetanorum ornamentum, hæc tanquam conando exsculpebat εἰ μή τι κακὸν Νίνου κλεινῆς ἀλόχοιο, ἐπιπλήττοι. quasi dicat: *Nisi quid malum aut dedecus inclyta Nini uxoris reprehendat, aut objurget.* Notum de Semiramide, illam ad Indos penetrasse, bellumque illis solam ante Alexandrum intulisse: quasi illud hoc vitio vertere potuerit Alexander, quod ultra non sit progressa.

Pag. 9. *Artemon dixit*] Græca hic omnia versuum fere decem, in editis libris desunt: ea librorum veterum ope, hominumque doctiss. ἐυστοχίᾳ adjuti suis locis reposuimus, ut vel hujus Suasoriæ edendæ magnum fuerit operæ pretium.

Artemon dixit, ἐλάνθανον ὦ πολλά] Obscurus hic locus in antiquis, multumque facessit negotii, quod Græca hic plurima Artemonis occurrant. Illud P H Γ Υ H quid sit, expiscari nondum potui, ac ne eruditi quibus ostendi. forte ῥηγοῦν. Nam ῥηγοῦν Hesychius ῥηγνύναι exponit: Proxime lacuna est Δ Υ C, certe opinor. Quod sic expleam δύοντ, id est ad verbum, *plures condere soles*, ut in Bucolicis Maro:

Cantando memini pluresme condere soles.

Quale & illud alterius poëtæ, nescio

 cujus:

cujus: οἱ ἀστέρες δύουσι τὸ φέγγος αὐτῶν. Sed vir egregie doctus ex his ipsis codicibus nostris, sic statuebat: βελτίστοι ἰὼ δείλην περαίνουσιν ἥλιος δύο ἐλλισσοντίαις ἤ ἐσσι ἐρεσώντες, ὅτι πᾶν φθένοι πελάγη τὴν ἐναφρόδιτον σμιν κραταδοκούμενα ναυτιῶσιν.

Dorionis] In vet. lib. Covart. *Orionis* lego, in Vat. *Arionis*, aliaque est interpunctio. & quamvis *Dorionis* declamatoris, in ea quæ proxime sequitur, Suasoria meminit, quia ab hoc Metaphrasim Homeri editam fidis testibus docere non possum, (ut a Demosthene quodam apud Eustathium, ac Tzetzæ alterutrius nondum in vulgus editam Metaphrasin vidimus, versibus ut appellat Politicis scriptam, in Bibliotheca V. Cl. Ant. August. Archiep. Tarraconensis, & Ilias parva, nescio cujus, circumfertur) tamen facio libenter ut optimorum librorum auctoritatem sequar, qui *Orionis* præferunt, quod nomen frequenter apud Græcos, præsertim literatores, occurrit; citatque *Orionem* Grammaticum amplius sexagies, Etymologicum magnum, & περὶ ἐθνικῶν. (*Orionem* quoque Thebanum ac Milesium) memoria teneo videre in eadem Bibliotheca, quæ in regiam translata est, Lexicon ejus perexiguum, fierique potest, ut idem versibus Odyss. Metaphrasin ediderit. Dixerit aliquis, hic de Declamatoribus loquitur Seneca? Sit ita sane: interponit etiam alias vers. Ovid. & aliorum, & de illis fert & accommodat hic suum judicium, de Cacozelo hujus poëta corruptissimo & tumidissimo, sententiæ cujusdam *Ministrati* (*Menestrati* potius) Declamatoris multo magis corrupto, ut ex comparatione hujus intelligatur quanto illa Declamatoris corruptior. Quid si igitur & *Arionis* legamus? nihil enim vetat in tanta rerum obscuritate divinare: exstatque, ἀιονύμε cujusdam poëma Dorica Dialecto jucundissimum, quod *Arion* inscribitur. Qua de Historia Ælianus lib. 12. c. 14. & ex lib. 1. Herodoti Agell. lib. 16. c. 19. Ad Metaphrasin quod attinet, Pigres Artemisiæ Reginæ Cariæ frater, teste Suida, Iliad. Homeri sic illustravit, ut singulis Homeri versibus suos pentametros subjiceret. Idæus autem Rhodius, & Timoleus Larissæus, ut idem alibi refert, Lexicographus, alternos Heroïcos inseruerunt. Quin & Corinthus Smyrnæus, qui vulgo *Quintus Calaber*, Paralipomena Homeri reliquit. Dictys quoque Cretensis lib. 6. & Polemon lib. 7. Dares vero Phrygius singulari libro Trojani belli historiam descripsit: quem & sua exstitisse tempestate narrat Ælianus lib. 2 variæ Hist.

Tum excæcatus Cyclops] Nec hic vetus liber nos adjuvit, qui *cum excæcatos Cyclopos* habet, & *rejecit*. Equidem tentabam numeros concinnare Hexametri lege, rejecta syllaba, quæ solenni librariorum vitio bis repetita est:

Tunc excæcatus Cyclops saxum in mare
jecit.

vel ut hemistichium sit: *Tum excæcatus Cyclops.* ut *s*, veteri Ennii atque Lucretii more elidatur. De hoc autem monstro Homerus Odyss. 9. lib. & Lucilius 15. Satyr. apud Nonium:

Multa homines portenta in Homero versificata
Monstra putant, quorum in primis Polyphemu' ducentes
Cyclops longu' pedes, & porro huic maju' bacillum
Quam malus navis in corbita maximus ulla.

Respexit, credo, illa Homeri:

Κύκλωπος γὰρ ἔκειτο μέγα ῥόπαλον παρὰ σηκῷ
Χλωρὸν, ἐλαΐνεον, τὸ μὲν ἔκταμεν ὄφρα φοροίη
Αὐανθὲν τὸ μὲν ἄμμες ἐΐσκομεν εἰσορόωντες
Ὅσσον θ' ἱστὸν νηὸς ἐεικοσόροιο μελαίνης
Φορτίδος εὐρείης, ἥτ' ἐκπεράᾳ μέγα λαῖτμα
Τόσσον ἔην μῆκος, τόσσον πάχος εἰσοράασθαι.

Et divinus poëta Æneïd. 3.

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,

Trunca

Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat.

Et Ovid. lib. 13 Transform. ubi Homerum & Theocritum in Polyphemo expressit:

Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit usum

Ante pedes posita est, antennu apta ferendu.

Et mox:

Insequitur Cyclops, partemque & monte revulsam

Mittit, & extremum quamvis pervenit ad illum

Angulus è saxo, totum tamen obruit Acim.

Magna, nec tamen sana] Disputat hoc loco Seneca, ut Rhetor, qui possit *Cacozelon* vitari, de quo Hermogenes lib. 4. de inventione, & Dionys. Longinus ἐν τῷ περὶ ὕψους. & ante hos Demetrius Phalereus ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας. Sententias igitur καθ' ὑπερβολὴν, aut magnas, quæ à vitio absint, *sanas* vocat: Magnas, sed vitio obnoxias, corruptas, tumidas, insanas. Sic & Longinus vitia finitima τῷ ὕψει appellat οἰδεῖν, id est, tumere, & παρένθυρσον, hoc est insaniam à Thyrsis Baccharum. Hæc eadem illustrat Seneca in extrema hac suasoria, ubi sana ἀντίθετα corruptis, subjicit insana & tumida. Quæ cum ita sint, emendandum hunc locum videri moneo, legendumque, *Magna & tamen sana.* Quam conjecturam veteris cod. fide confirmari video.

Tumidum est] Jo. Petreius Toletanus, vir eruditus, Compluti olim eloquentiæ doctor, qui has ipsas *Senecæ* declamationes ante me natum illustrare cœpit, hunc Homeri versum, qui fugisse videri queat:

Ἧκε δ' ἀπορρήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο,

quasi κακόζηλον è fuga se tetraxisse putat. At si Græcos Rhetoras legisset, sententiam credo mutasset. Totus enim ille locus Homeri de Cyclope laudatur ab Hermogene c. περὶ κακοζήλου, & ut vitium declinarit docet. Idem etiam Longinus, à quo cum multi versus hujusmodi colligantur, nullum video illorum exsculpi posse ex vestigiis veterum librorum quattuor, quibus utor. Credidi aliquando, si quid deesset, carmen defuisse ex Cyclope Philoxeni Dithyrambici, cujus fabulæ meminit Zenobius in Parœmiis: aut ex ejusdem Galatea, in qua Cyclops inducebatur, ut refert Aristophanis scholiastes. Notum autem Dithyrambicos grandes verbis esse & sententiis, ita ut tumeant & inflati sint, atque, ut Horatius ait, *ampullentur*: quo etiam nomine Pindarum prædicat. Postea vero è membranis ista extudimus, ὄρος ὄρει ἀπορρήξαντα.

Rapit haud exignam partem] Virgilio hæc de Cyclopibus attribuere, & cum Homericis comparando meliora facta ostendere videtur: quæ hodie extremo lib. 3. jactationis Æneæ non leguntur, sed lib. 10. de exercitu Rutulorum vers. 128.

Fert ingens toto connixus corpore saxum

Haud partem exignam montis Lyrnesius Acmon.

Pag. 10. *Est inflatum*] Desiderari videatur & hic Homeri locus, nisi in scriptis libris additum viderem, Κὰμ κεφαλὴν βάλλοντο μέσος.

Virgilius ait quod de navibus] E vestigiis scripturæ veteris lego: *Virgilius quod ait quidem de navib.*

——— credas innare revulsas

Cycladas.

non dicit hoc fieri, sed videri. Promtis auribus accipitur quamvis, &c. Exstat autem extremo lib. 8 Æn. vers. 691.

Alta petunt: pelago credas innare revulsas

Cycladas, aut montes concurrere montibus altos.

Propitiis auribus videtur] Ego *bibitur*, vel *auditur*. Ut Horatius lib. 2. Od. 13.

Pugnas & exactos tyrannos

Densum humeris bibit aure vulgus,

antea admiratam legendum, nunc à veteri libro discedere religio fit. præfert enim, *promtis auribus accipitur.*

In Oceano nascentium magnitudinem] Locus asterisco forte notandus, tametsi in veteribus libris nullum hiantis

 spatii

spatii vestigium appareat. Deest enim *Ministrati* Declamatoris, quisquis is est, sive *Menestrati* sententia. Locum, qui deinceps sequitur, repugnante licet veteri codice, sic quidam legebat: *Efficit hac sententia, ut ignoscamus ei qui dixit ipsi: Charybdi & Scylla majus portentum, Charybdim ipsius maris naufragium videri.*

Charybdis maris naufragium] Vide Senecam Philosophum epist. 80. & infra Suas. 6. ex Ciceronis Philipp. 2. qui & 3 de Oratore pro *Charybdi bonorum, voraginem* dici mavult, quod illic, ut hoc ipso loco, nimis longe simile sit ductum. Idem tamen *Charybdim exhaurire gurgites* dixit. De arusp. respons.

Macedonum hunc sensum] Locus item mendi suspectus. Vetus liber post *Macedonum*, appingit notam τῆς τελείας στιγμῆς. Quod si τῆς ὑποδιαστολῆς signum apposueris, constabit forsitan sententia. *Cum Barbarus introduxisset exercitum Macedonum se excusantem, dixit hunc sensum.* Quem illum ipsum, quem Damascenus dixerat, prioribus scilicet periculis nova assidue supervenisse. Quod si cui minus probabitur, meliorem codicem, unde expleri locus queat, studiose conquirat.

Latro sedens hanc dixit] Scilicet in prolocutione, cum fere verba facturi assurgere soleant, quod animus tunc intendi maxime soleat, Latro tamen sedens memoriæ nimium confisus declamitabat. Sic enim Præfat. lib. primi Controv. *Antequam dicere inciperet, sedens quæstionem ejus, quam dicturus erat, Controversiæ proponebat: quod summa fiducia est.* Sedet & Silo Pompeius Præf. lib. 3 Controv.

Pag. 11. *In Oceani descriptione*] Quanto rectius hæc in veteri illo longe optimo Covarruviano *minus*? cui & *curiose* objicit: quorum hoc in exsuperantia peccat. Plautus Sticho: *Nam curiosus nemo est quin sit malevolus.* Cicero 1 de Finib. *Curiosi isti, quos offendit noster minime nobis injucundus labor.* & lib. 2. *Reperiam multos, vel innumerabiles potius, non tam curiosos, nec tam molestos, quam vos estis, quibus, quidquid velim, facile persuadeam.* De curiosis autem vide & Suidam.

Non minus viguerunt] Probo cum Doctiss. Nunnesio priscam lectionem, ut *non nimis viguerunt* reponas: ita contra mox legas, *Nam aut minus descripserunt, quam curiose.* Idque auctoritate Hermogenis, ad cujus ille Methodum Rhetorica à se jam tertium libris quinque, felicius longe, quam Georgius Trapezuntius, Barcinone edita, omnique doctrinæ genere referta revocavit. Quod enim Hermogenes ἐν πνεύματι λέγειν, hoc Seneca ad verbum, *tanto spiritu dicere*: & quod ille ἀκμάζειν, noster item ad verbum *vigere. Declamatores* igitur *Latini non viguerunt nimis*, id est, non incaluit tantum eorum spiritus, dicendo, ἐν ἀγῶνι ἠκμάζοντο πνεύματι ἐν τῷ λέγειν. Nam aut *minus descripserunt*, cum πνεῦμα πνεύματι, neque σχῆμα σχήματι, adjungerent; aut *curiose*, hoc est, κατὰ λεπτολογίαν τεχνικήν, aut Mathematicorum more, aut Physicorum, Oceanum describerent. Cæterum *Pedonem Albinovanum*, quem noster Controvers. to prædicat, doctum poëtam & Epigrammatum scriptorem Valerius Martialis nominat lib. 2. & 5. & antea Ovid. lib. 3 de Ponto. Plura Crinitus ac Giraldus, quos non exscribo.

Jam pridem post terga diem] Sic Claudianus lib. 3 in Rufinum 1. *mundum post terga relinquam*, & Prudentius in Cassiano:

Et post terga domum dubia sub sorte relictam. Er in Hamartigen:

Post terga tenebras liquerunt.

Spartianus in Severo: *Quas post tergum relinquebat provincias.*

Pistrix] *Pristis* in opt. libris rectius, quam in editis. πρίστεις Græci, Latini & *Pristis, pristin*, & *pistrix pistricem* receperunt, pro bellua marina, inquit Festus, quæ pilis vestitur διὰ τὸ πρίζειν τὰ κύματα, à secandis fluctibus. *Pristis* igitur rectius. Huc allusit Maro libro 5 Æneid.

Sic Mnestheus, sic ipsa fuga secat ultima pristis

Æque-

Æquora, ſic illam fert impetus ipſe volantem.

Et lib. 3.

—— *Poſtrema immani corpore priſtis.*

Jam ſidere limo] *Sidere* verbum, pro ſubſidere ac hærere limo accipiebat Nunneſius. Melius tamen pro nomine interpreteris aſtrum ſiniſtrum, nec enim apparet, quomodo in Oceano profundiſſimo naves ſubſidant limo. Cujus eſt ἐπεξήγησις, quod proxime ſequitur:

— *Et rapido deſertam flamine claſſem.*

Pag. 12. *Per inertia fata*] Ominoſum enim fluctibus mergi. Heſiodus ἔργοις·

Δεινὸν δ᾽ ἐστὶ θανεῖν μετὰ κύμασιν.

Notum & Archytæ Tarentini votum inſepulti jacentis apud Horat. Od. 28. & Od. 3. lib. 1. Carm. de navigationum periculis.

Prora ſe dat ſublimis] Covarr. cod. *ſedat*, quod non probo. alii *ſpectans* hic reponunt.

Rumpere niſu] Placet impenſe vetus ſcriptura, *viſu*. Sic & Cl. Rutilius Numatianus in itinerario:

Reſpectare juvat vicinam ſæpius urbem,
Et montes viſu deficiente ſequi.

Obſtructo tales] In veteri erat, *Obſtrictum, talis*: non ſequor. Ibid. Virgil.

Ille ſuper tales effudit pectore voces.

Ruit ipſe dies] Homericum eſt Odyſſ. ε'. ὀρώρει δ᾽ οὐρανόθεν νύξ. Supra initio: *Terram nox obruit.* Et Maro: *Ruit Oceano nox.*

Anne alio poſitas ultra] Mutilus hic verſus in primis editionibus, additum *ultra* de veteri libro. vidi qui legerent:

Anne alio Mundi poſitas ſub cardine gentes. Alii:

Anne alio poſitas cæli ſub cardine gentes.

Atque alium libris] Tale illud Maronis 1 Georg.

Atque alio patriam quærunt ſub ſole jacentem.

Idem in ludicro ad M. Meſſallam Corvinum:

Nunc celeres Afros, perituraque millia gentis,
Aurea nunc rapidi flumina adire Tagi:
Nunc aliam ex alia bellando quærere gentem,
Vincere & Oceani finibus ulterius.

Dii revocant] Antiquus liber Di. littera ſingulari, & mox *adiciendo*: & ſup. *deſiſſe*: pro *deſiiſſe*: Et veteres non geminabant, ſed productiori & extanti littera contenti erant: quod & Romæ in antiquis lapidibus & marmorum inſcriptionibus apparet.

Et ſacras violamus aquas] Tale illud exordium Val. Flacci 1 Argonaut.

Prima Deum magnis canimus freta pervia natis.

Vide And. Alciatum lib. 8. παρέργων, cap. 8. cui illud Lucretianum addo ἐν παρέργῳ, ſimile Valeriano de Græcis lib. 1.

Ductores Danaum delecti, prima virorum.

Pag. 13. *Adjecit etiam ὑγίαινε γῆ*] Hæc quidem exſculpſimus: Covarruvias è veſtigiis ſui codicis, quomodo & Romæ editum: Γέραρα ὅσον πάχος ὑγίαινε γῆ, ὑγίαινε Ναλίαλα θάλασσα.

Quoſdam dubios judices] Græca quædam uno verſu comprehenſa, hic è fuga retrahere ægre potui: adeo prodigioſe ſcripta ea erant.

SUASORIA II.

Cum Træzeni ex omni Græcia miſſi *fugiſſent*] Leonidam omnes auxiliares copias domum retro remiſiſſe, ut integros ſe ad meliora, patriæque ſalutem reſervarent, Herodotus & Juſtinus referunt: Trœzenos tantum in caſtris fuiſſe, fugiſſeque nemo, quod equidem ſciam, narrat: illud vero omnes, conjuges, liberoſque Athenienſes Trœzene depoſuiſſe, cum claſſe libertatem Græciæ, relicta urbe Athenarum, defendere ſtatuiſſent. Cicero in offic. Herodotus, Jul. Frontinus, & Cornelius Nep. qui vulgo Æmilius Probus, in Themiſtocle. Quare in eam venio ſententiam, ut hic *trecenos*, pro trecentis, vel tercentis perperuo ſcripſiſſe Rhetorem exiſtimem, quos è tota Græcia miſſos fugiſſe vitio ſit datum, ut contra Spartanis laudi pro patria

tria fortiter pugnando mortem oppetiisse. Nec desunt codices, qui *cæteros* præferant. *trecenos* malim, ut dixi, propius à depravata illa *Træzenos* scriptura.

Arellii Fusci patris] In extrema hac suasoria *Aurelius* est in libro perveteri, & pro *Patris*, hæ singulæ *S. P.* quæ quid hic valeant, docti viderint, sive *Spurium*, quod olim Romæ prænomen fuit: sive *sine patre*, teste Plutarcho Rom. Quæstionib. Quæstione 53. Venit in mentem legi posse, quia primus plerunque declamitat, *Arellii Fusci suasoriis primi*, vel *suasio prima*. Omnino tamen *Patris* malim. Illud non celabo in membranis *Xerses* perpetuo scribi, qui tamen Græcis Ξέρξης est.

Armaque non passura] Si numero singulorum legas *passura*, versus erit veteris alicujus Poetæ, quem hic subodorari videor paucis immutatis:

Armaque non passura manus, hebetataque ferri
Corpora vulneribus.

Nisi si imprudenti exciderunt, ut interdum M. Tullio nec opinanti numeri poëtici. Post vero non longe pro *Recessus* constanter in Aug. & Cov. *cessus* legitur, voce prisca, ut in Suasor. 1. *cludit* pro *claudit*.

An Lacedæmonios] Atqui Laconum Sparta erat? Ex Strabone lib. 8. nodum solvit Joan. Petreius: Spartam Agide Rege, Lacedæmoni primum tributum imperasse. Arrianus Indicis. Λακεδαιμονίοις μὲν οἱ εἵλωτες δοῦλοι εἰσί, καὶ τὰ δούλων ἐργάζονται. Ἰνδοῖσι δὲ οὐδὲ ἄλλος, δοῦλός ἐστι, μήτοιγε Ἰνδῶν τις.

Pag. 14. *Et adversus Barbaros non reveremini*] Ita vetus liber, adscriptumque alia manu: *Non revertimini*. Tentabam, *Non tuemini opera vestra?* vel *intuemini*. Sequitur enim proxime, *quorum vos exemplum moveat:* vel, *adversus Barbaros*, exaudi *pugnandum*, vel quid simile. Sane mendosus locus est. Joan. Petreius: *Si adversus Barbaros*, ex conjectura.

Vada ex altioribus stagnis internata] *Stagnis* abest ab opt. lib. Covarr. *Brevia* intelligi suspicor. *Internata* autem retineo, consensu veterum codicum, à *nascor* derivata voce: non ut quidam, *externata*, quæ animi consternatio est. Pacuvius: *Sed eccum miseram quam frequens metus externavit*. Et Catullus, de nuptiis Pelei & Thetidos:

Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror auris
Externata malo?

Ubi vetus liber, quem olim inspexi, *Extenuata* præfert, ut post paullo:

Extenuata gerens veteris vestigia pœnæ.

Retineo tamen in docto illo Poeta priscam vocem. Sic enim ibidem in Ariadna:

Ah miseram, assiduis quam luctibus externavit,
Spinosas Erycina serens in pectore curas.

Externatus ἐκτὸς φρενῶν, Glossarium vetus. à *sterno* conformata vox videtur. *Interata* ἐξιστημένοι τε, in iisdem Glossis.

Proximique Deo sic ages satagunt] Corruptus & hic locus. *Deos* accusandi casu, membranæ: cætera ut in editis. Tentabam, *proximique Deo hoc sic agere satagunt*. In tribus enim Mss. constanter provocabulum *hoc* reperias. Venit aliquando in mentem *Ages* nomen hic latere, ut (*sic Ages*) legatur. Certe hoc nomine Poeta Argivus Arriano & Curtio est. Illud tamen longe antepono. Quidam conjicit, *proximique Deo sic Reges satagunt*.

Pag. 15. *Quid interbitos somni poculo*] *Interbitus* prisca vox est, quam pro *intervenire* adhibere Plautus videtur in Mostell. Sce. Qui homo: *Huc ego tibi præsidebo, ne interbitat quæstio*. Lambinus *ne intereat* accipit, à *beto* verbo. Quidam sic legendum putabat, *quid perbitos sontium poculo*. Plautus enim prisce dixit *perbitare* pro perire; Captiveis Scen. Injicite. *Qui pro virtute perbitat non interit*. Veram tamen hic lectionem puto veteris illius libri, *interlitos*. Vatic. tamen & Rom. editio *interritos omni periculo*. Lycurgus Lacedæm. Legislator, ut leges perpetuæ essent, jurejurando cives astrictos deseruit, & mortem sibi inedia conscivit, ratus vitorum Remp. tractantium, nec mortem ociosam, nec inertem

inertem vitæ exitum esse debere. Plutarch.

Somni poculo] Fortasse *conii* scripsit Seneca, quo cicuta, & venenum significatur. Cicutæ autem poculo Athenienses olim in sontes, in Socratem etiam insontem animadverterunt.

Othryadem] Sic excudendum euravi, qui antea *Otroyades*, male. Græce enim Herodoto, Ὀθρυάδης est lib. 1. ubi de virtute illius pro patriæ finibus occumbentis, & clypeo sanguine inscribentis, *Vici*. Joan. Stobæus sermone de fortitudine. *Moscitem* autem nihili vox est, regioque invisa, inaudita. Rom. editio *citem*. Nos propius ad scripturam: *ut unum Othryadem ne citem: praterea*, inquit, *Othryadem*. Locus sane male acceptus. Mox etiam leg. posset, *Annon numerare trecentos exemplo possem*? Suidas quoque & Valerius Max. lib. 3. cap. 2. Talis & fratrum Philænorum pro finibus decertatio, apud Sallustium Jugurth. bello, & Melam nostrum lib. 1. c. 7. Et Horatiorum, Curiatiorumque trigeminorum dimicatio apud Livium lib. 1. & Dionysium.

Magnum & alumnum virtutis] *Magnum est alienum virtutis nasci Laconem*: vetus hæc scriptura est, quam repudiare cur debeam non video. *Alienum* enim generandi casui ἑλληνικῶς jungit & M. Tullius 1 de Finib. *Quis alienum putet ejus esse dignitatis*, & *Alienum majestatu deorum*, 2 de Divin. & in Academ. *Aliena esse firma & constantis assensionis*: Sic Annæus noster ἀλλότριον ἀνδρείας φῦναι τὸν Λάκωνα. Mira res, inquit, degenerem nasci Laconem ac timidum. Nota Laconum patientia ex Ciceronis Tusculanis lib. 2. 4. & 5. & pro Flacco. Vulgarem tamen illam, ne quid dissimulem, *Magnum est alumnum virt. nasci Lac.* non insuper habendam censeo. Infra quoque legi posset, *ad certam victoriam remansissent, aut ad certam tantum mortem Lacones*.

Ibi muros habet ubi muros non habet] Aliter interpungit legitque codex ille Covarr. *Ne si Sparta lapidibus circumdata, ibi muros habet, ubi muros*. Lego: *ubi viros habet, ibi muros*. Hoc voluisse auguror, viros Lacedæmone esse pro muris munimento. Sic enim post: *Muri nostri arma sunt*.

Sed montes perforat, maria contegit] Inf. Senecio ille: *Qui classibus suis maria subripuit, qui terras circumscripsit, dilatavit profundum, novam rerum natura faciem importas*. Scitum illud Juvenalis Sat. 10.

Velificatus Athos, epotaque flumina Medo
Prandente.

qui & Sophistis ἐν μελέταις campus fuit declamandi amplissimus.

Nunquam solido stetit superba felicitas] Elegans γνώμη. respexisse credas illud Maronis 11 Æn. v. 425.

Multa dies, variusque labor mortalibus avi
Rettulit in melius: multos alterna revisens
Lusit, & in solido rursum fortuna locavit.

Mox etiam Covar. codex accusandi casu legit, *maria, terrasque, rerum naturam statione mutavit sua Xerxes*. quæ vera lectio.

Pag. 16. *Athena eloquentia inclyta, Theba sacris, Sparta armis*] De Athenarum studiis, Lucretius lib. 6. Cicero pro Flacco, & alii. Thebis Liber pater religiose cultus est: De Lacedæmoniorum virtute, & laboris patientia Xenophon ἐν πολιτείᾳ Λακεδαιμονίων, Pausanias Laconicis, Strabo lib. 8. & 10. Plutarchus Lycurgo, Herodot. lib. 1. Cic. Tusculan. & Justinus 3. Itaque hos moribus potissimum, Athenienses vero legibus, Rempub. rexisse: hos agendo, illos vero dicendo superiores fuisse, observavit Cicer. pro Flacco, & Theophilus lib. 1. Instit. de jur. Nat. Gentium, & Civili.

Eurotas amnis] *Spartam praterfluit*, inquit Livius lib. 34. in quo ad patientiam natando juventus exercebatur. Pausanias in Laconicis, in Alcestide Euripides, & M. Tullius Tuscul. 2. de Laconibus: ex vetere aliquo, ut conjicio poëta: *Quibus magis palæstra,*

ipsum mihi placet. *Opera* pro *opera pretium* antiquis usitatum est. Ennius apud Persium Sat. 6.

Lunai portum est opera cognoscere cives.

Amicus tentabat: *opera finu adest.* Id est bellicæ operæ & victoriæ finis est. Sed *finu* non est in membranis. quare amplius pronuntio.

Iidem sunt termini & regni tui, & mundi] Sic & Alexander ipse ea oratione, qua capta apud Indos Sangala milites tumultuantes, ad defectionemque spectantes ad officium revocavit, longiusque pergere jussit: ἀπὸ δὲ στηλῶν Ἡρακλέους ἡ ἐντὸς Λιβύη πᾶσα ἡμετέρα γίγνεται, καὶ ἡ Ἀσία δὴ οὕτω πᾶσα. καὶ ὅροι τῆς ταύτης ἀρχῆς, ὅπερ καὶ τῆς γῆς ὅρους ὁ θεὸς ἐποίησεν.

Totius orbis vinculum] Ποσειδῶν Neptunus est Platoni in Cratylo, L. Senecæ lib. 6. Natur. Quæst. c. 23. ἐνοσίγαιος, & Agellio lib. 2. Noct. Attic. c. 28.

Pag. 3. *Caligo remittit fluctibus*] Post *caligo* interpungo. Inde sic lego: *Remittit fluctus. Nescio quin quod humanu Natura subduxit oculu, aterna nox obruit.* Ut occurrat quasi tacite objectioni Alexandri. Quare ingeniose magis, quam vere legit vir doctus, *immites fluctus.* Pro *aterna* legi potest *è terra*, ut Mss. præferunt. Mox in Covarruviano diserte scriptum: *Imperium tuum cludit Oceanus. cludit*, inquam ἀρχαϊκῶς voce Plautina, ut & in Suetonii Nerone cap. 14. *Janum geminum clusit, tanquam nullo residuo bello.* Ita enim corrigo quod vulgatur, *iam nullo, quam residuo bello.* Est nummus æreus Neronis, cum Jani portis, hoc elegio: PACE P. R. UBIQUE PARTA JANUM CLUSIT.

Alexandro orbis angustus est] Inf. *Orbis illum suus non capit.* Juvenal. Sat. 10. qui & de multis declamantium argumentis agit poeta:

— I demens, & savas curre per Alpes
Ut pueris placeas, & declamatio fias.
Unus Pellao juveni non sufficit orbis,
Æstuat infelix, angusto limite mundi
Ut Gyara clausus scopulis.

Et Sat. 14. de Diogene Cynico:

Sensit Alexander, testa cum vidit in illa
Magnum habitatorem quanto felicior his, qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem.

Quicquid ad summum] Eadem filius Seneca Philosophus epist. 80. *extollere se, quæ justam magnitudinem implere non possunt.*

Sacrum quidem terris natura circumfudit] *Circumfodit* legit codex Brug. & Covar. quod non sequor. Pater rerum omnium Oceanus Homero Iliad. ξ. Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν. & Virgil. 4 Georg.

Oceanumque patrem rerum Nymphasque sorores.

Ex illo Catulli in Epithal. Pelei:

Oceanusque Pater, totum qui amplectitur orbem.

Pag. 4. *Velut vinculum circumfluat*] In omnibus lego *circumpluat*, quod non expedio. Dionysius περιηγητής.

Πᾶσα χθών, ἅτε νῆσος ἀπειρεσίη ἐστεφάνωται.

Tota coronatur, veluti ingens insula, tellus.

Scipio lib. 6. de Rep. apud M. Tullium, & nos olim ad Pomponium Melam de his disseruimus.

Et in hos per quos navigatur sinus] Locus hic perdifficilis ex media Philosophia depromptus, quem Petr Joan. Nunnesius Valentinus Rhetor & Philosophus ætatis nostræ insignis sic explanabat. Spectare enim videtur Fabianus Philosophus quæstionem illam: An mare ex fluminibus, ut voluit Aristoteles, an per se constet, ut alii senserunt. *Sinus* autem sunt quatuor illi omnium veterum monumentis celebrati: Persicus, Arabicus, Caspius, & mare Adriaticum, per quos tum navigabarut: quos censeut Geographi & plerique Physici (Aristotelem excipio) factos primum ex Oceani inundatione. Recte vero, *quasi spiramenta quædam magnitudinis exæstuet:* ut sint illi sinus veluti magna quædam Oceani æstuaria, quæ Oceanus magnitudine sua laborans, & tanquam spirans exæstuet. Nam quod sequitur,

huc

huc pertinet, sit ne aët tantum *μίχει τῆς ἀλατῆς*, ut voluit Plinius libro 2. cap. 5. an usque ad lunam solus aër pertineat, ut placuit Stoicis, an præter aërem sit *ὑπέκκαυμα*, qui vulgo ignis nominatur: quod sensit Aristoteles. Oceanus autem augmentum illius ignis est, quia, ut idem docet Aristoteles, Mare etiam sufficit illi *ὕλην τῆς ἀναθυμιάσεων*. Alia mens Pythagoreorum, qui ignes, hoc est cælestia sidera, illis aquis ali & crescere voluerunt. Ex his perspicuum locum sic accipiendum. Oceanus supra se spiritum ne tantum, hoc est, aërem solum, an etiam ignem habeat. Alius eruditus homo sic explicabat. Insinuare Senecam illud: An Oceanus terræ sit circumfusus, & sic cum terra globum conficiat, ut ait Aristoteles 1 Metaph. cap. 5. & Plinius libro 2. cap. 5. & 66. An vero in suum colligatus orbem globum ipse solus conficiat, qui postea in varios sinus derivetur. Sunt enim qui aquam à terra ad latus quoddam separarunt. Nec particulares hic sinus insinuare videtur. De hac re perspicue differentem videas doctissimum Lipsium lib. 2 Physiologiæ Stoïcæ Dissert. 16.

Aiebat Cestius hoc genus suasoriarum] Vidit Nic. Faber Jurconsultus omni doctrinæ genere præstans, locum esse depravatum, & tametsi nihil opis vett. libri adferant, tentabam leviter *hoc genere suasoriarum*, ratus sequentia fore planiora. Lector eruditus arbitrabitur.

Pag. 5. *Quosdam magis aut minus rerum usum habere*] Quod Covarruv. codex hic variet, de mendo nata suspicio est. Sic enim ille: *Quosdam magis aut minus usus veritate facti ex iis esse quosdam superbissimos.* Tentabam equidem cum formidine priscis insistens vestigiis: *Quosdam magis aut minus osos* (pro *invisos*) *virtutem fateri Alexandrum ex iis esse quos dicunt superbissimos*, &c.

Præceptori ejus Callistheni] Scriptum *Aristoteli* in tribus codicibus reperi, non recte tamen. Nota quidem in vulgus historia, Alexandrum à Philippo rege in disciplinam traditum Aristoteli: quo se nomine *τοῖς θεοῖς χάριν ἔχειν*, edita apud Plutarchum, Simplicium, & Agellium lib. 9. Noct. Attic. cap. 3. testatur epistola. Non est igitur scriptis libris usquequaque fidendum, sed cum delectu atque judicio, ut nec à Poëtis, Declamatoribus atque oratoribus, quod sæpe causæ serviant, certa historiæ fides exigenda. Sic enim Historici: *Clitum* quod Philippi patris res gestas Alexandro laudaret in convivio, hasta à temulento trajectum. *Callisthenem* Philosophum, qui illum Macedonem Persica salutatione gaudentem objurgabat & ad morem majorum revocare conabatur, captum Cariatæ, ut Strabo lib. 11. *Lacerum crudeliter ora*, ut ille ait, membrisque truncatum, in cavea cum cane, parricidarum ritu, circumductum: *Lysimachum*, quod venenum, tanti viri sortem miseratus dedisset, leoni objectum: Quem vi industriaque cum superasset, vitam ei Alexander condonavit. Justinus lib. 15 histor. Philippicarum. Q. Curtius lib. 8. (nam in editis Diodori Siculi desideratur.) Valerius Maxim. lib. 9. cap. 3. L. Seneca Philosophus epist. 84. & lib. 3. c. 17 de Ira. & lib. 6. Natur. Quæst. cap. 23. Verùm Diogenes Laertius in Aristotele paulo aliter, proditionis falso insimulatum Callisthenem in cavea circumlatum & leoni objectum. Conjungit nimirum Callisthenis & Lysimachi historiam. Quid mirum igitur, si & noster Annæus Cliti & Callisthenis miscet? Phthiriasi in cavea periisse auctor est in Sulla Plutarchus. Occisum quidem, at quo supplicii genere non refert Paulus Orosius lib. 3. cap. 18. Et Cicero pro Rabirio Postumo: *Callisthenem doctum hominem comitem Magni Alexandri, ab Alexandro necatum accepimus.* Et lib. 3 Tusculan. Quæst. *Theophrastus*, inquit, *interitum deplorans Callisthenis sodalis sui, rebus Alexandri prosperis angitur. Itaque dicit Callisthenem incidisse in hominem summa potentia, summaque fortuna: sed igna-*

rum quemadmodum secundis uti conveniret.

Præceptori ejus] *Condiscipulum* vocat Justin. ex Trogo lib. 12. & Orosius: ut & sodalem Theophrasti, quod in eodem Aristotelis ludo edocti essent, M. Tullius ante nominavit. Laertius ab Aristotele Athenas repetente Callisthenem Olynthium τὸν συγγενῆ (id est *propinquum*, natum filia fratris ipsius, quam nominant Hero) Alexandro commendatum scribit: quem à se dimittens, monuit, ut cum Alexandro aut rarissime, aut quam jucundissime loqueretur: & Valer. Maxim. lib. 7. cap. 2. Plutarch. vero extremo Solone ad Æsopum λογοποιὸν hoc ἀπόφθεγμα refert. Qui Soloni sic suasit: Græce enim immutata littera venustius est. Cum regibus, inquit, δεῖ ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν. Excepit Solon. Μὰ δί' ἀλλ' ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἥδιστα. Sed male cecidit alea, pœnasque παῤῥησίας morte luit, dum boni viri officium homo Philosophus facere, quam Aulico præcepto parere maluit. Verum quomodo disserendum cum Principibus viris, Dionysius Halicarnass. ἐν τῷ Α περὶ τῶν ἐσχηματισμένων, & ex eo Fabius lib. 11. cap. 1. & alii Rhetores, & de Philosophis Plutarchus tradunt. Iterum M. Tullius secundo de Oratore Comitem Alexandri Callisthenem, non præceptorem nominat: *A Philosophia*, inquit, *profectus Princeps Xenophon, Socraticus ille: post ab Aristotele Callisthenes, Comes Alexandri, scripsit historiam: & hic quidem Rhetorico pæne more, ille autem superior leniore quodam sono est usus.* Et lib. 2. epist. 12. ad Q. Fratrem. Citat autem Callisthenis historias Seneca Nat. Quæst. lib. 6. cap. 26. & alii: quomodo illa in Ibin accipio:

Inclususque necem cavea patiaris, ut ille

Non profectura conditor historia.

Verum non pugnant *Comitem*, præceptoremque relictum ab Aristotele, cui uterque operam dederat, ut ea, quæ ad virtutem & honestatem præcepta Rex acceperat, domestica consuetudine in usum revocaret, sopitosque igniculos identidem excitaret.

Philosophus mirari se dixerat] Varie narrant Historici: quid mirum, & si noster? Anaxarcho enim Philosopho, non Callistheni tribuit Laertius: & Plutarchum ipsi Alexandro imputare affirmat. Locus Plutarchi est in Alexandro, & in priori declamatione περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης καὶ ἀρετῆς. Dioxippo Atheniensi athletæ adulatori adscribit apud Athenæum lib. 6. δειπνοσοφιστῶν Aristobulus Cassandreus. Quem rerum Alexandri scriptorem certissimum, quod ejus expeditionum comes exstiterit, sequi se Arrianus, alter Xenophon dictus, fatetur. Hic autem lib. 9. περὶ ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου de Callisthenis interitu: Καλλισθένην ὁ Ἀριστόβουλος μὲν λέγει δεδεμένον ἐν πέδαις ξυμπεριάγεσθαι τῇ στρατιᾷ, ἔπειτα νόσῳ τελευτῆσαι. Πτολεμαῖος δὲ ὁ Λάγου στρεβλωθέντα καὶ κρεμασθέντα ἀποθανεῖν, οὕτως οὐδὲ οἱ πάνυ πιστοὶ ἐς τὴν ἀφήγησιν, καὶ ξυγγενόμενοι ἐν τῷ τότε Ἀλεξάνδρῳ, ὑπὲρ τῶν γνωρίμων τε καὶ οὐ λαθόντων σφᾶς ὅπως διεπράχθη ξύμφωνα ἀνέγραψαν. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ὑπὲρ τούτων αὐτῶν ἄλλοι ἄλλως ἀφηγήσαντο. Eadem apud Plutarchum varietas: ἀποθανεῖν δὲ αὐτὸν οἱ μὲν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου κρεμασθέντα λέγουσιν. οἱ δὲ ἐν πέδαις δεδεμένον καὶ νοσήσαντα. Χάρης δὲ μετὰ τὴν σύλληψιν ἑπτὰ μῆνας φυλάττεσθαι δεδεμένον, ὡς ἐν τῷ συνεδρίῳ κριθείη παρόντος Ἀριστοτέλους. ἐν αἷς δὲ ἡμέραις Ἀλέξανδρος ἐν Μαλλοῖς Ὀξυδράκαις ἐτρώθη περὶ τὴν Ἰνδίαν, ἀποθανεῖν, ὑπέρπαχυν γενόμενον καὶ φθειριάσαντα. Quæ ideo retuli libentius, ne quis sine auctore hæc à Seneca allata existimet, in tanta narrantium varietate. Nam suos ille auctores secutus est. Ptolemæum idem refert narrare suspensum, excruciatum, itaque mortuum *Callisthenem* fuisse: miraturque eos quibus maxima narrationis fides adhibenda esse videatur, quique illis temporibus cum Alexandro fuerint, de rebus notis & exploratis diversa in litteras retulisse. Scribit & idem, fuisse *Callisthenem* τὸν τρόπον ὑπεραγροικότερον, id est moribus

agre-

agrestem duroque ingenio. Fuit enim Olynthius. Ejus scriptoris judicium sed Latine adscribam: *Qua contumeliam erga Alexandrum & Callisthenis inhumanitatem continent, ea laudare non possum. Etenim dignitatem tuentem suam, regias amplificare fortunas quantum possit, oportere existimo eum qui sua voluntate regi se adjunxerit. Itaque non immerito in visum Alexandro redditum esse Callisthenem statuo, cum ob intempestivam orationis libertatem, tum elationem immodicam & incogitantiam.* Hæc ille. Sed & Aristotelem solitum dicere aiunt, prudentiam Callistheni defuisse, teste Laertio lib. 5. Cumque ei nunciaretur, quanta libertate erga Alexandrum uti soleret, in illum perquam eleganter Homericum versum contorsit ex Iliad. Σ. vers. 95.

Ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι οἷ' ἀγορεύεις

Quid loqueris fili? tibi mors nunc imminet atra.

Ἰχὼρ, οἷός πέρ τε ῥέει] Locus suppletus de veteribus libris. Homeri versus est Iliad. ε'. vers. 340. de Venere à Diomede vulnerata. De qua spinis etiam læsa Claudianus lib. 2 de raptu Proserpinæ:

——— *Sic fata cruoris*

Carpsit signa sui.

Sic enim Politianus Miscell. cap. 11. & in Progymnasmatis Aphthonius. Janus tamen Parthasius *dolorum* reponit, quod non sanguis, sed sanies sit Deorum Dearumque:

Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ' οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον,
Τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Post idem Homerus, καὶ ἀμφοτέρῃσιν ἀπ' ἰχῶ χειρὸς. Ἄλθετο χείρ. Sic enim legisse Eustathium video, non ut vulgo exenditur ἰχῶρ. Græcus Scholiastes Didymus, seu quisquis is est, ἰχὼρ ὑγρασία τις διαδιαφόρος σαρκὸς ὕδατώδης. & saniei speciem facit Corn. Celsus lib. 5. De quo differit ævi nostri Medicorum flos Hieronym. Mercurialis lib. 4. Variar. Lect. cap. 1. C. Velleius Epicureus apud M. Tullium 1. de Natur. Deor. *Hominis*, inquit, *esse specie Deos confitendum est. Nec tamen ea species corpus est, sed quasi corpus: nec habet sanguinem, sed quasi sanguinem.* Verum crassa hæc philosophia est. Alexandrum pronum in iram fuisse, mox disces Suas. 4. extr.

Ad M. Ciceronem missa positum, multum jocatur] Non placent ultima verba. Nam in uno verbo jocus est, nec amplius jocatur. Quidam sic legit: *Eleganter id C. Cassius Epist. quadam ad M. Ciceronem missa posuit, multum jocatur, & non timeo ne ille non gladio ἀντιμυκτηρίσῃ.* Sed vulgatam lectionem non sollicito, qua etiam legitur, *sed timeo ne nos* (pro *non*) *gladio suo ἀντιμυκτηρίσῃ.*

Ἀντιμυκτηρίσῃ] Hinc est Rhetoribus modificatio Μυκτηρισμὸς ironiæ species, Latinis *subsannatio*. Persius Satyr. 1.

O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinsit:
Vos ô patricius sanguis, quos vivere fas est,
Occipiti cæco: posticæ occurrite sannæ.

Et Satyr. 5.

Disce, sed ira cadat naso, rugosaque sanna.

Locus autem Cassii exstat apud Ciceronem lib. 15. epist. 19. ad famil. Variat tamen Senecæ lectio. Sic enim Cassius: *Scis, quam se semper à nobis derisum Cn. Pompeius putet. Vereor ne nos rustice gladio ἀντιμυκτηρίσῃ.* Sed quid mirum? Non longe abiero. Eodem lib. 15. epist. 16. plura Nonius legit, quam in editis habeantur: *Longiores etiam exspectabo, vel etiam exigam: quando hercle ego temere exigam.*

In omnibus regibus] Scripti quidam libri *rebus*. non sequor. Legendus Plutarch. Symposiac. 2. c. 1. & quæ ex illo Macrobius hausit lib. 7 Saturn. c. 3. Demetrius quoque Phalereus Reges libros legere jubebat, quod ii citra assentationem verum dicere monitori magistri auderent.

Si nasus Atticus ibi substitisset] Sic de Ciceronis jocis in Cæsarem Macrobius lib. 2 Saturn. cap. 3. *Nec intra hæc mordacitas stetit.*

Minervam Musam] *Suam* pro *Musam* malo, quamvis nihil varient Schedæ. Amicus quidam homo eruditus legendum divinabat: *Minervam pusam suam*. quod antiquitus *pusum* & *pusam*, qui post *pusio* & *pusillus* dictus est, protulerint veteres. At mihi non probatur. Petrus Faber Præses Tolosanus *Musam* ut glossema delet, lib. 2 Semestrium cap. 15. Certe Dio Cassius lib. 48. qui hanc historiam enarrat, Musæ non meminit, & à veteribus Athenienſ. non in Musarum, sed Divarum numero habita est Minerva. Illius verba apponam: Ἐπειδή τε οἱ Ἀθηναῖοι πρός τε τοῦτο καὶ πρὸς τὰ ἄλλα τὴν Ἀθηνᾶν αὐτῷ κατηγγύησαν, δέξασθαί τε τὸν γάμον ἔφη καὶ προῖκα μυριάδας ἑκατὸν παρ' αὐτῶν ἐξέπραξεν. Lego itaque *Minervam suam*: nisi si forte *Musam* καταχρηστικῶς adhibuerit.

Κύριε ὁ Ζεῦς] Lacer hic locus olim circumferebatur, cum vet. libri auctoritatem secutus sarcivit, & acuto Sophistæ joco (acumine enim jocorum, saliumque Græca semper natio præstitit) primus Anton. Covarruvias Jureconsultus egregius, quem & nos per litteras cum Justo Lipsio communicavimus, qui & ipse in Corn. Taciti Comm. lib. 1 retulit: hinc per exemplaria est propagatus: Κύριε ὁ Ζεῦς τὴν μητέρα σου Σεμέλην ἄπροικον εἶχεν. *Juppiter*, inquit, *O Domine, matrem tuam Semelem indotatam habuit.* Attius in Bacchis: *O Dionyse, pater optime, vitisator, Semela genitus, Evie.*

Mille talenta æstimata] Latino calculo, ducenties quadragies sestertium: nostro vero sexcentis aureorum Coronatorum millibus. Minus apud Dionem lib 48. dotis exactæ κεφάλαιον est; Myriades centum: Romano more quadragies sestertium, hoc est, centena aureorum millia, ut Hadrianus Junius lib. 5. animadversorum monuit cap. 1. Plutarch. enim in Antonio hanc historiam longe aliter commemorat: ubi & Hybreæ dicta leges.

Subscriptus statue] Nam & per eum, qui in potestate esset, etiam absenti, repudium renuntiare jus fasque erat. Sic enim Caius 11 c. lib. 11. ad Edictum provinciale, L. divortium, D. de divort. & Paulus lib. 2. de adulteriis. l. nullum. 9. D. eod.

ΟΚΤΑΒΙΑ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ ΑΝΤΩΝΙΩ, *Res tuas tibi habe.*] Latine ea divortii formula, διστοχία, qua valet plurimum, est à J. Lipsio Comment. in Tacitum, doctis sane & laboriosis eruta, de mutilis illis *res tuas tibi habe*: quomodo & membranæ nostræ male præferebant. Græca vero, quæ hactenus desiderata, ex Gothicis litteris exsculpta sunt, & ægre extorta à librarii mala manu, qui Græce legere nesciret, nedum scribere.

Pag. 7. *Desultorem bellorum civilium*] Sic emendo ex opt. libris, cum antea *desertorem* legeretur: quæ vox licet transfugam sonet, est tamen hæc translatio venustior, elegantiorque à ludicris certaminibus ducta, in quibus *desultores* & *desultorii*, qui de curribus quibus olim pugnabatur, desilientes, pedestri pugna dimicabant: vel qui equos defessos recentibus mutabant: Numidarum in pugnando more, de quibus Livius lib. 23. & 44. ab U. C. & Suetonius in Julio cap. 39. Græcis παραβάτης καὶ ἀποβάτης. Sic enim Dionysius Halicarn. extremo lib. 7. ἔτι γὰρ τέλος λαβόντων τῶν ἱππείων ἁμιλλῶν, ἀποπηδῶντες ἀπὸ τῶν ἁρμάτων οἱ παρεοχούμενοι τοῖς ἡνιόχοις, οὓς οἱ ποιηταὶ μὲν παραβάτας, Ἀθηναῖοι δὲ ἀποβάτας καλοῦσιν, τὸν σταδιαῖον ἁμιλλῶνται δρόμον αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους. Homerus, Euripides, atque Virgilius pleni sunt. Sic enim ille Iliad. Ψ.

Ἂν δ' ἔβαν ἐν δίφροισι παραιβάται ἡνίοχοί τε.

vide Eustathium Scholiasten & Porphyrium, in quæst. Homericis. Cicero pro L. Muræna: *Nescio quo pacto mihi videtur Pretorius candidatus in consularem. quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere.* Vetus glossarium Philoxeni *Desultor* μεταβάτης ζεύξιππος. Idem tamen vitiose alibi *Dissultor* pro *Desultor* Julio Polluci lib. 1. ἀμφίππους pro desultoriis, voce Apuleio & Martiano Capellæ trita. Mox ego quoque

lego,

lego, *bellissimam tum rem*, pro *tamen*, quod e notis tñ natum.

Hic est Deillius] *Duillius* hic male scribitur apud L. Annæum Philosophum lib. 1. de Clementia: qui Δέλλιος ὁ ἱστορικὸς Dioni lib. 50. & Plutarcho in Antonio inter Cleopatræ adulatores numeratur, ut mirum non sit ἐρωτικὰς epistolas ad eum conscripsisse: Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες ἐξέβαλον τὰς παροινίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑποφέροντας, ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σιλανὸς καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός. Hunc post cum Cæsare Augusto in gratiam rediisse intimumque fuisse disces ex hoc Senecæ loco. *Dellium* quoque Horat. lib. 2 Carm. ad animi æquabilitatem in secundis adversisque servandam invitat.

Annum biennii, triennii diem debere] E vestigiis priscæ scripturæ, *Annua*, facile conjicias corruptum à librario locum, ignorante veterem pensionum formulam. Leg. fortasse: *Annua, bima, trima die debere.* Qua etiam veteres in dote repetenda, soluto matrimonio, vel morte; vel divortio, usos didici, ex his Ulpiani J. C. reliquiis tit. 6. Instit. *Dos si pondere, numero, mensura contineatur, annua, bima, trima die reddetur: nisi si, ut præsens reddatur, convenerit. Reliqua dotes statim redduntur.* Et mox: *Mariti mores puniuntur, in ea quidem dote, quæ à die reddi debet. Ita propter majores mores præsentem dotem reddit, propter minores, senum mensium die.* His igitur verbis præstatio tribus pensionibus æqualibus dividitur, ut tertio anno soluta sit. Legatis etiam adjici solet. l. si cui. D. de legatis 1. l. legata inutiliter, & l. talis scriptura. D. eodem. Item stipulationib. Paulus in l. plurib. §. 1. D. de verb. obligat. Pomponius in l. si necessarius. §. si annua. D. de pignerat. action. Idem in l. si ita stipulatus. D. de verbor. obligat. & alibi sæpe. Vide Jacobum Cujac. lib. 7. Observationum cap. 20.

Pag. 8. *Negaret esse terras inhabitabiles*] Ut negavit D. Augustinus lib. 16. de civitate Dei cap. 9. & Lactantius lib. 3. Divin. Inst. cap. 13. Et ingentem super hac re pugnam fuisse ait: at nunc Hispanorum ad Indos navigationibus nullus dubitandi locus relictus. Lege si vacat Jos. Acosta Societ. Jesu, de novi orbis natura.

Lyconu] Erat in membranis *Lyconu*: at extrema suasoria & alias semper *Glycon* est, ut a sermonis dulcedine nomen sortitus videatur. Quod & Lyconi Peripatetico festivo homini, & Stratonis successori (cujus & Cicero Tuscul. 3. extrema meminit) accidisse auctor est Laertius lib. 5. ἐν μὲν τῷ λέγειν γλυκύτατος ἦν παρὸ καί τινες τὸ γάμμα αὐτοῦ τῷ ὀνόματι προσετίθεσαν. Græca autem quæ hic exulabant, pro virili reposita revocavi. Glyconis dicterium ægre, de litteris membranarum Gothicis verius quam Græcis legitur. Pet. Joannes Nunnesius Orator ac Philosophus, & singulare Valentiæ Edetanorum ornamentum, hæc tanquam conando exsculpebat τί εἰ μή τι κακὸν Νίνου καὶ τῆς ἀλόχου τινός ἐπιπλήττοι; quasi dicat: *Nisi quid malum aut dedecus inclyta Nini uxoris reprehendat, aut objurget.* Notum de Semiramide, illam ad Indos penetrasse, bellumque illis solam ante Alexandrum intulisse: quasi illud hoc vitio vertere potuerit Alexander, quod ultra non sit progressa.

Pag. 9. *Artemon dixit*] Græca hic omnia versuum fere decem, in editis libris desunt: ea librorum veterum ope, hominumque doctiss. διορθωτικῶς adjuti suis locis reposuimus, ut vel hujus Suasoriæ edendæ magnum fuerit operæ pretium.

Artemon dixit, βέλτιστον ὦ πολλάκις] Obscurus hic locus in antiquis, multumque facessit negotii, quod Græca hic plurima Artemonis occurrant. Illud Ρ Η Γ Υ Η quid sit, expiscari nondum potui, ac ne eruditi quibus ostendi. forte ῥεγχή. Nam ῥεγχεῖν Hesychius μεγαλαυχεῖν exponit. Proxime lacuna est Δ Υ C, certe opinor. Quod sic expleam δύσαις, id est ad verbum, *pluries condere soles*, ut in Bucolicis Maro:

Cantando memini pluresque condere soles.

Quale & illud alterius poëtæ, nescio

cujus: *οἱ ἀστέρες δύουσι τὸ φέγγος αὐτῶν*. Sed vir egregie doctus ex his ipsis codicibus nostris, sic statuebat: *βυλοιτον ἦω δείλην περαιώσαι ἥλιος δύο ἑλλεσποντίους ἢ ὅσπερ ἐρίζωντες, ὅτι πᾶν φθινοῖ πελάγη τὴν ἐναπόθεσμον κατεῤῥωγμένα ναυτιῶσι.*

Dorionu] In vet. lib. Covarr. *Orionis* lego, in Vat. *Arionu*, aliaque est interpunctio. & quamvis *Dorionu* declamatoris, in ea quæ proxime sequitur, Suasoria meminit, quia ab hoc Metaphrasim Homeri editam fidis testibus docere non possum, (ut à Demosthene quodam apud Eustathium, ac Tzetzæ akerurrius nondum in vulgus editam Metaphrasin vidimus, versibus ut appellat Politicis scriptam, in Bibliotheca V. Cl. Ant. August. Archiep. Tarraconensis, & Ilias parva, nescio cujus, circumfertur) tamen facio libenter ut optimorum librorum auctoritatem sequar, qui *Orionis* præferunt, quod nomen frequenter apud Græcos, præsertim literatores, occurrit; citatque *Orionem* Grammaticum amplius sexagies, Etymologicum magnum, & *περὶ ἐθνικῶν*. (*Orionem* quoque Thebanum ac Milesium) memoria teneo videre in eadem Bibliotheca, quæ in regiam translata est, Lexicon ejus perexiguum, fierique potest, ut idem versibus Odyss. Metaphrasin ediderit. Dixerit aliquis, hic de Declamatoribus loquitur Seneca? Sit ita sane: interponit etiam alias vers. Ovid. & aliorum, & de illis fert & accommodat hic suum judicium, de Cacozelo hujus poëta corruptissimo & tumidissimo, sententiæ cujusdam *Mimistrati* (*Menestrati* potius) Declamatoris multo magis corrupto, ut ex comparatione hujus intelligatur quanto illa Declamatoris corruptior. Quid si igitur & *Arionis* legamus? nihil enim vetat in tanta terum obscuritate divinare: exstatque, *ἀιονίμα* cujusdam poëma Dorica Dialecto jucundissimum, quod *Arion* inscribitur. Qua de Historia Ælianus lib. 12. c. 14. & ex lib. 1. Herodoti Agell. lib. 16. c. 19. Ad Metaphrasin quod attinet, Pigres Artemisiæ Reginæ Cariæ frater, teste Suida, Iliad. Homeri sic illustravit, ut singulis Homeri versibus suos pentametros subjiceret. Idæus autem Rhodius, & Timoleus Larissæus, ut idem alibi refert, Lexicographus, alternos Heroïcos inseruerunt. Quin & Corinthus Smyrnæus, qui vulgo *Quinctus Calaber*, Paralipomena Homeri reliquit. Dictys quoque Cretensis lib. 6. & Polemon lib. 7. Dares vero Phrygius singulari libro Trojani belli historiam descripsit: quem & sua exstitisse tempestate narrat Ælianus lib. 2 variæ Hist.

Tum excæcatus Cyclops] Nec hic vetus liber nos adjuvit, qui *cum excæcatos Cyclopos* habet, & *rejecit*. Equidem tentabam numeros concinnare Hexametri lege, rejecta syllaba, quæ solenni librariorum vitio bis repetita est:

Tunc excæcatus Cyclops saxum in mare
jecit.

vel ut hemistichium sit: *Tum excæcatus Cyclops*. ut *s*, veteri Ennii atque Lucretii more elidatur. De hoc autem monstro Homerus Odyss. 9. lib. & Lucilius 15. Satyr. apud Nonium:

Multa homines portenta in Homero versificata
Monstra putant, quorum in primis Polyphemus' ducentes
Cyclops longu' pedes, & porro huic maju' bacillum
Quam malus navis in corbita maximus ulla.

Respexit, credo, illa Homeri:

Κύκλωπος γὰρ ἔκειτο μέγα ῥόπαλον παρὰ σηκῷ
Χλωρὸν, ἐλαΐνεον, τὸ μὲν ἔκταμεν ὄφρα φοροίη
Αὐανθὲν τὸ μὲν ἄμμες ἐΐσκομεν εἰσορόωντες
Ὅσσον θ' ἱστὸν νηὸς ἐεικοσόροιο μελαίνης
Φορτίδος εὐρείης, ἥ τ' ἐκπεράᾳ μέγα λαῖτμα
Τόσσον ἔην μῆκος, τόσσον πάχος εἰσοράασθαι.

Et divinus poëta Æneïd. 3.

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,

Trunca

Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat.

Et Ovid. lib. 13 Transform. ubi Homerum & Theocritum in Polyphemo expressit:

Cui postquam pinus, baculi qua prabuit usum
Ante pedes posita est, antennu apta ferendu.

Et mox:

Insequitur Cyclops, partemque & monte revulsam
Mittit, & extremum quamvis pervenit ad illum
Angulus è saxo, totum tamen obruit Acim.

Magna, nec tamen sana] Disputat hoc loco Seneca, ut Rhetor, qui possit *Cacozelon* vitari, de quo Hermogenes lib. 4. de inventione, & Dionys. Longinus ἐν τῷ περὶ ὕψους. & ante hos Demetrius Phalereus ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας. Sententias igitur καθ' ὑπερβολὴν, aut magnas, quæ à vitio absint, *sanas* vocat: Magnas, sed vitio obnoxias, corruptas, tumidas, insanas. Sic & Longinus vitia finitima τῷ ὕψει appellat οἰδεῖν, id est, tumere, & παρένθυρσον, hoc est insaniam à Thyrsis Baccharum. Hæc eadem illustrat Seneca in extrema hac suasoria, ubi sana ἀντίθετα corruptis, subjicit insana & tumida. Quæ cum ita sint, emendandum hunc locum videri moneo, legendumque, *Magna & tamen sana.* Quam conjecturam veteris cod. fide confirmari video.

Tumidum est] Jo. Petreius Toletanus, vir eruditus, Compluti olim eloquentiæ doctor, qui has ipsas *Senecæ* declamationes ante me natum illustrare cœpit, hunc Homeri versum, qui fugisse videri queat:

Ἧκε δ' ἀποῤῥήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο,

quasi κακόζηλον è fuga se tetraxisse putat. At si Græcos Rhetoras legisset, sententiam credo mutasset. Totus enim ille locus Homeri de Cyclope laudatur ab Hermogene c. περὶ κακοζήλου, & ut vitium declinarit docet. Idem etiam Longinus, à quo cum multi versus hujusmodi colligantur, nullum video illorum exsculpi posse ex vestigiis veterum librorum quattuor, quibus utor. Credidi aliquando, si quid deesset, carmen defuisse ex Cyclope Philoxeni Dithyrambici, cujus fabulæ meminit Zenobius in Parœmiis: aut ex ejusdem Galatea, in qua Cyclops inducebatur, ut refert Aristophanis scholiastes. Notum autem Dithyrambicos grandes verbis esse & sententiis, ita ut tumeant & inflati sint, atque, ut Horatius ait, *ampullentur:* quo etiam nomine Pindarum prædicat. Postea vero è membranis ista extudimus, Ὄρος ὄρει ἀποσπῶντα.

Rapit haud exiguam partem] Virgilio hæc de Cyclopibus attribuere, & cum Homericis comparando meliora facta ostendere videtur: quæ hodie extremo lib. 3. jactationis Æneæ non leguntur, sed lib. 10. de exercitu Rutulorum vers. 128.

Fert ingens toto connixus corpore saxum
Haud partem exiguam montis Lyrnesius Acmon.

Pag. 10. *Est inflatum*] Desiderari videatur & hic Homeri locus, nisi in scriptis libris additum viderem, Κὰρ καλεία βάλλεται μέσος.

Virgilius ait quod de navibus] E vestigiis scripturæ veteris lego: *Virgilius quod ait quidem de navib.*

——— *credas innare revulsas*
Cycladas.

non dicit hoc fieri, sed videri. Promtis auribus accipitur quamvis, &c. Exstat autem extremo lib. 8 Æn. vers. 191.

Alta petunt: pelago credas innare revulsas
Cycladas, aut montes concurrere montibus altos.

Propitiis auribus videtur] Ego *bibitur*, vel *auditur*. Ut Horatius lib. 2. Od. 13.

Pugnas & exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus,

antea divinaram legendum, nunc à veteri libro discedere religio fit. præfert enim, *promtis auribus accipitur.*

In Oceano nascentium magnitudinem] Locus asterisco forte notandus, tametsi in veteribus libris nullum hiantis

ſpatii veſtigium appareat. Deeſt enim *Miniſtrati* Declamatoris, quiſquis is eſt, ſive *Meneſtrati* ſententia. Locum, qui deinceps ſequitur, repugnante licet veteri codice, ſic quidam legebat: *Efficit hac ſententia, ut ignoſcamus ei qui dixit ipſis: Charybdi & Scylla majus portentum, Charybdim ipſius maris naufragium videri.*

Charybdis maris naufragium] Vide Senecam Philoſophum epiſt. 80. & infra Suaſ. 6. ex Ciceronis Philipp. 2. qui & 3 de Oratore pro *Charybdi bonorum*, *voraginem* dici mavult, quod illic, ut hoc ipſo loco, nimis longe ſimile ſit ductum. Idem tamen *Charybdim exhaurire gurgites* dixit. De aruſp. reſponſ.

Macedonum hunc ſenſum] Locus item mendi ſuſpectus. Vetus liber poſt *Macedonum*, appingit notam τῆς τελείας στιγμῆς. Quod ſi τῆς ὑποδιαστολῆς ſignum appoſueris, conſtabit forſitan ſententia. *Cum Barbarus introduxiſſet exercitum Macedonum ſe excuſantem, dixit hunc ſenſum.* Quem illum ipſum, quem Damaſcenus dixerat, prioribus ſcilicet periculis nova aſſidue ſupervenisse. Quod ſi cui minus probabitur, meliorem codicem, unde expleri locus queat, ſtudioſe conquirat.

Latro ſedens hanc dixit] Scilicet in prolocutione, cum fere verba facturi aſſurgere ſoleant, quod animus tunc intendi maxime ſoleat, Latro tamen ſedens memoriæ nimium confiſus declamitabat. Sic enim Præfat. lib. primi Controv. *Antequam dicere inciperet, ſedens quæſtionem ejus, quam dicturus erat, Controverſiæ præponebat: quod ſumma fiducia eſt.* Sedet & Silo Pompeius Præf. lib. 3 Controv.

Pag. 11. *In Oceani deſcriptione*] Quanto rectius hæc in veteri illo longe optimo Covarruviano *minus?* cui & *curioſe* objicit: quorum hoc in exſuperantia peccat. Plautus Sticho: *Nam curioſus nemo eſt quin ſit malevolus.* Cicero 1 de Finib. *Curioſi iſti, quos offendit noſter minime nobis injucundus labor.* & lib. 2. *Reperiam multos, vel innumerabiles potius, non tam curioſos, nec tam moleſtos quam vos eſtis, quibus, quidquid velim, facile perſuadeam.* De *curioſis* autem vide & Suidam.

Non minus viguerunt] Probo cum Doctiſſ. Nunneſio priſcam lectionem, ut *non nimis viguerunt* reponas: ita contra mox legas, *Nam aut minus deſcripſerunt, quam curioſe.* Idque auctoritate Hermogenis, ad cujus ille Methodum Rhetorica à ſe jam tertium libris quinque, felicius longe, quam Georgius Trapezuntius, Barcinone edita, omnique doctrinæ genere referta revocavit. Quod enim Hermogenes ἐν πνεύματι λέγειν, hoc Seneca ad verbum, *tanto ſpiritu dicere:* & quod ille ἀκμάζειν, noſter item ad verbum *vigere*. *Declamatores* igitur *Latini non viguerunt nimis*, id eſt, non incaluit tantum eorum ſpiritus, dicendo, ἐν λόγῳ ἠκμάζοντο πνεύματι ἐν τῷ λέγειν. Nam aut *minus deſcripſerunt*, cum πνεῦμα πνεύματι, nec σχῆμα σχήματι, adjungerent; aut *curioſe*, hoc eſt, κατὰ λεπτολογίαν τεχνικὴν, aut Mathematicorum more, aut Phyſicorum, Oceanum deſcriberent. Cæterum *Pedonem Albinovanum*, quem noſter Controverſ. 10 prædicat, doctum poëtam & Epigrammatum ſcriptorem Valerius Martialis nominat lib. 2. & 5. & antea Ovid. lib. 3 de Ponto. Plura Crinitus ac Giraldus, quos non exſcribo.

Jam pridem poſt terga diem] Sic Claudianus lib. 3 in Rufinum 1. *mundum poſt terga relinquam*, & Prudentius in Caſſiano:

Et poſt terga domum dubia ſub ſorte relictam. Et in Hamartigen:

Poſt terga tenebras liquerunt.

Spartianus in Severo: *Quas poſt tergum relinquebat provincias.*

Piſtris] *Priſtis* in opt. libris rectius, quam in editis. πρίστεις Græci, Latini & *Priſtis*, *priſtin*, & *piſtrix piſtricem* receperunt, pro bellua marina, inquit Feſtus, quæ pilis veſtitur ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ κύματα, à ſecandis fluctibus. *Priſtis* igitur rectius. Huc alluſit Maro libro 5 Æneid.

Sic Mneſtheus, ſic ipſa fuga ſecat ultima priſtis

Æque-

Æquora, sic illam fert impetus ipse volantem.

Et lib. 3.

—— *Postrema immani corpore pristis.*

Jam sidere limo] *Sidere* verbum, pro subsidere ac hærere limo accipiebat Nunnesius. Melius tamen pro nomine interpreteris astrum sinistrum, nec enim apparet, quomodo in Oceano profundissimo naves subsidant limo. Cujus est ἐπεξήγησις, quod proxime sequitur:

— *Et rapido desertam flamine classem.*

Pag. 12. *Per inertia fata*] Ominosum enim fluctibus mergi. Hesiodus ἔργοις·

Δεινὸν δ' ἐστὶ θανεῖν μετὰ κύμασιν.

Notum & Archytæ Tarentini votum insepulti jacentis apud Horat. Od. 28. & Od. 3. lib. 1. Carm. de navigationum periculis.

Prora se dat sublimis] Covarr. cod. *sedat*, quod non probo. alii *spectans* hic reponunt.

Rumpere nisu] Placet impense vetus scriptura, *visu*. Sic & Cl. Rutilius Numatianus in itinerario:

Respectare juvat vicinam sæpius urbem,
Et montes visu deficiente sequi.

Obstructo tales] In veteri erat, *Obstrictum, talis:* non sequor. Ibid. Virgil.

Ille super tales effudit pectore voces.

Ruit ipse dies] Homericum est Odyss. ε'. ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ. Supra initio: *Terram nox obruit.* Et Maro: *Ruit Oceano nox.*

Anne alio positas ultra] Mutilus hic versus in primis editionibus. additum *ultra* de veteri libro. vidi qui legerent:

Anne alio Mundi positas sub cardine gentes. Alii:

Anne alio positas cæli sub cardine gentes.

Atque alium libris] Tale illud Maronis 1 Georg.

Atque alio patriam quærunt sub sole jacentem.

Idem in ludicro ad M. Messallam Corvinum:

Nunc celeres Afros, perituraque millia gentis,
Aurea nunc rapidi flumina adire Tagi:
Nunc aliam ex alia bellando quærere gentem,
Vincere & Oceani finibus ulterius.

Dis revocant] Antiquus liber Di. littera singulari, & mox *adiciendo:* & sup. *desisse:* pro *desiisse:* Et veteres non geminabant, sed productiori & extanti littera contenti erant: quod & Romæ in antiquis lapidibus & marmorum inscriptionibus apparet.

Et sacras violamus aquas] Tale illud exordium Val. Flacci 1 Argonaut.

Prima Deum magnis canimus freta pervia nautis.

Vide And. Alciatum lib. 8. παρέργων, cap. 8. cui illud Lucretianum addo ἐν παρέργῳ, simile Valeriano de Græcis lib. 1.

Ductores Danaum delecti, prima virorum.

Pag. 13. *Adjecit etiam ὑγίαιν γῆ*] Hæc quidem exsculpsimus: Covarruvias è vestigiis sui codicis, quomodo & Romæ editum: Γάραρα ὅσον πάχος ὑγίαιν γῆ, ὑγίαιν Ναλίαλα θάλασσα.

Quosdam dubios judices] Græca quædam uno versu comprehensa, hic è fuga retrahere ægre potui: adeo prodigiose scripta ea erant.

SUASORIA II.

CUm Træzeni ex omni Græcia missi fugissent] Leonidam omnes auxiliares copias domum retro remisisse, ut integros se ad meliora, patriæque salutem reservarent, Herodotus & Justinus referunt: Trœzenos tantum in castris fuisse, fugisseque nemo, quod equidem sciam, narrat: illud vero omnes, conjuges, liberosque Athenienses Trœzene deposuisse, eum classe libertatem Græciæ, relicta urbe Athenatum, defendere statuissent. Cicero in offic. Herodotus, Jul. Frontinus, & Cornelius Nep. qui vulgo Æmilius Probus, in Themistocle. Quare in eam venio sententiam, ut hic *trecenos*, pro trecentis, vel tercentis perpetuo scripsisse Rhetorem existimem, quos è tota Græcia missos fugisse vitio sit datum, ut contra Spartanis laudi pro patria

tria fortiter pugnando mortem oppetiisse. Nec desunt codices, qui *ceteros* præferant. *trecenos* malim, ut dixi, propius à depravata illa *Trazenos* scriptura.

Arellii Fusci patris] In extrema hac suasoria *Aurelius* est in libro perveteri, & pro *Patris*, hæ singulæ *S. P.* quæ quid hic valeant, docti viderint, sive *Spurium*, quod olim Romæ prænomen fuit: sive *sine patre*, teste Plutarcho Rom. Quæstionib. Quæstione 53. Venit in mentem legi posse, quia primus plerunque declamitat, *Arellii Fusci suasoria primi*, vel *suasio prima*. Omnino tamen *Patris* malim. Illud non celabo in membranis *Xerses* perpetuo scribi, qui tamen Græcis Ξέρξης est.

Armaque non passura] Si numero singulorum legas *passura*, versus erit veteris alicujus Poetæ, quem hic subodorari videor paucis immutatis:

Armaque non passura manus, hebetataque ferri
Corpora vulneribus.

Nisi si imprudenti exciderunt, ut interdum M. Tullio nec opinanti numeri poëtici. Post vero non longe pro *Recessus* constanter in Aug. & Cov. *cessus* legitur, voce prisca, ut in Suasor. 1. *eludit* pro *claudit*.

An Lacedæmonios] Atqui Laconum Sparta erat? Ex Strabone lib. 8. nodum solvit Joan. Petreius: Spartam Agide Rege, Lacedæmoni primum tributum imperasse. Arrianus Indicis. Λακεδαιμονίοις μὲν οἱ εἵλωτες δοῦλοι εἰσὶ, καὶ τὰ δούλων ἐργάζονται. Ἰνδοῖσι δὲ οὐδὲ ἄλλο, δοῦλός ἐστι, μήτοιγε Ἰνδῶν τις.

Pag. 14. *Et adversus Barbaros non reveremini*] Ita vetus liber, adscriptumque alia manu: *Non revertimini*. Tentabam, *Non tuemini opera vestra?* vel *intuemini*. Sequitur enim proxime, *quorum vos exemplum moveat*: vel, *adversus Barbaros*, exaudi *pugnandum*, vel quid simile. Sane mendosius locus est. Joan. Petreius: *Si adversus Barbaros*, ex conjectura.

Vada ex altioribus stagnis internata] *Stagnis* abest ab opt. lib. Covarr. *Brevia* intelligi suspicor. *Internata* autem retineo, consensu veterum codicum, à *nascor* derivata voce: non ut quidam, *externata*, quæ animi consternatio est. Pacuvius: *Sed eccum miseram quam frequens metus externavit*. Et Catullus, de nuptiis Pelei & Thetidos:

Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror auris
Externata malo?

Ubi vetus liber, quem olim inspexi, *Extenuata* præfert, ut post paullo:

Extenuata gerens veteris vestigia pœnæ.

Retineo tamen in docto illo Poeta priscam vocem. Sic enim ibidem in Ariadna:

Ah miseram, assiduis quam luctibus externavit,
Spinosas Erycina serens in pectore curas.

Externatus ἐκ τῆς φρενῶν, Glossarium vetus. à *sterno* conformata vox videtur. *Interata* ἐξετησμένος [illegible], in iisdem Glossis.

Proximique Deo sic ages satagunt] Corruptus & hic locus. *Deos* accusandi casu, membranæ: cætera ut in editis. Tentabam, *proximique Deo hoc sic agere satagunt*. In tribus enim Mss. constanter provocabulum *hoc* reperias. Venit aliquando in mentem *Ages* nomen hic latere, ut (*sic Ages*) legatur. Certe hoc nomine Poeta Argivus Arriano & Curtio est. Illud tamen longe antepono. Quidam conjicit, *proximique Deo sic Reges satagunt*.

Pag. 15. *Quid interbitos fomni poculo*] *Interbitus* prisca vox est, quam pro *intervenire* adhibere Plautus videtur in Mostell. Sce. Qui homo: *Huc ego tibi præsidebo, ne interbitat quæstio*. Lambinus *ne intereat* accipit, à *beto* verbo. Quidam sic legendum putabat, *quid perbitos fontium poculo*. Plautus enim priscè dixit *perbitare* pro perire; Captiveis Scen. Injicite. *Qui pro virtute perbitat non interit*. Veram tamen hic lectionem puto veteris illius libri, *interlitos*. Varic. tamen & Rom. editio *interritos omni periculo*. Lycurgus Lacedæm. Legislator, ut leges perpetuæ essent, jurejurando cives astrictos deseruit, & mortem sibi inedia conscivit, ratus vitorum Remp. tractantium, nec mortem otiosam, nec

inertem

inertem vitæ exitum esse debere. Plutarch.

Somni poculo] Fortasse *conii* scripsit Seneca, quo cicuta, & venenum significatur. Cicutæ autem poculo Athenienses olim in sontes, in Socratem etiam insontem animadverterunt.

Othryadem] Sic excudendum curavi, qui antea *Otroyades*, male. Græce enim Herodoto, Ὀθρυάδης est lib. 1. ubi de virtute illius pro patria finibus occumbentis, & clypeo sanguine inscribentis, *Vici*. Joan. Stobæus sermone de fortitudine. *Moscitem* autem nihili vox est, regioque invisa, inaudita. Rom. editio *citem*. Nos propius ad scripturam: *ut unum Othryadem ne citem: præterea*, inquit, *Othryadem*. Locus sane male acceptus. Mox etiam leg. posset, *Annon numerare trecentos exemplo possem*? Suidas quoque & Valerius Max. lib. 3. cap. 2. Talis & fratrum Philænorum pro finibus decertatio, apud Sallustium Jugurth. bello, & Melam nostrum lib. 1. c. 7. Et Horatiorum, Curiatiorumque trigeminornm dimicatio apud Livium lib. 1. & Dionysium.

Magnum & alumnum virtutis] *Magnum est alienum virtutis nasci Laconem*: vetus hæc scriptura est, quam repudiare cur debeam non video. *Alienum* enim generandi casui ἰδιωτικῶς jungit & M. Tullius 1 de Finib. *Quis alienum putet ejus esse dignitatis*, & *Alienum majestatis deorum*, 2 de Divin. & in Academ. *Aliena esse firma & constantis assensionis*: Sic Annæus noster ἀλλότριον ἀνδρείας φῦναι τὸ Λάκωνα. Mira res, inquit, degenerem nasci Laconem ac timidum. Nota Laconum patientia ex Ciceronis Tusculanis lib. 2. 4. & 5. & pro Flacco. Vulgarem tamen illam, ne quid dissimulem, *Magnum est alumnum virt. nasci Lac.* non insuper habendam censeo. Infra quoque legi posset, *ad certam victoriam remansissent, aut ad certam tantum mortem Laones.*

Ibi muros habet ubi muros non habet] Aliter interpungit legitque codex ille Covarr. *Ne si Sparta lapidibus circumdata, ibi muros habet, ubi muros*. Lego: *ubi viros habet, ibi muros*. Hoc voluisse auguror, viros Lacedæmone esse pro muris munimento. Sic enim post: *Muri nostri arma sunt*.

Sed montes perforat, maria contegit] Inf. Senecio ille: *Qui classibus sua maria subripuit, qui terras circumscripsit, dilatavit profundum, novam rerum naturæ faciem importat*. Scitum illud Juvenalis Sat. 10.

Velificatus Athos, epotaque flumina Medo
Prandente.

qui & Sophistis ἐν μελέταις campus fuit declamandi amplissimus.

Nunquam solido stetit superba felicitas] Elegans γνώμη. respexisse credas illud Maronis 11 Æn. v. 425.

Multa dies, variusque labor mortalibus ævi
Rettulit in melius: multos alterna revisens
Lusit, & in solido rursum fortuna locavit.

Mox etiam Covar. codex accusandi casu legit, *maria, terrasque, rerum naturam statione mutavit sua Xerxes.* quæ vera lectio.

Pag. 16. *Athenæ eloquentia inclyta, Thebæ sacris, Sparta armis*] De Athenarum studiis, Lucretius lib. 6. Cicero pro Flacco, & alii. Thebis Liber pater religiose cultus est: De Lacedæmoniorum virtute, & laboris patientia Xenophon ἐν πολιτείᾳ Λακεδ., Pausanias Laconicis, Strabo lib. 8. & 10. Plutarchus Lycurgo, Herodot. lib. 1. Cic. Tusculan. & Justinus 3. Itaque hos moribus potissimnm, Athenienses vero legibus, Rempub. rexisse: hos agendo, illos vero dicendo superiores fuisse, observavit Cicer. pro Flacco, & Theophilus lib. 1. Instit. de jur. Nat. Gentium, & Civili.

Eurotas amnis] *Spartam præterfluit*, inquit Livius lib. 34. in quo ad patientiam natando juventus exercebatur. Pausanias in Laconicis, in Alcestide Euripides, & M. Tullius Tusculana 2. de Laconibus: ex vetere aliquo, ut conjicio poëta: *Quibus magis palæstra,*

palæstra, Eurotas, Sol, pulvis, labor, militia in studio est, quam fertilitas barbara. Rursum lib. 5. *Labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis.*

Taygeti montis] *Taygeta* Pleiadum una, Hygino, quæ ex Jove peperit Lacedæmonem urbis conditorem. *Taygetus* vero mons Laconiæ, Libero patri sacer, inquit Servius. Terræ motu concidisse urbemque afflictam Cicero ait 1 de Divinat. Et Plin. lib. 2. c. 79. Tres tamen hic codices membranei *nemoris* legunt. At nihil pugnat nemus in monte fuisse. totidem libri *nisi Laconibus* pro *nisu*: quam lectionem sequor.

Ideo Herculem gloriamur] Rectius vet. liber auferendi casu: *Hercule operibus cælum merito.* alii, *de operibus.* Supra Suasor. 1. *Intra has terras cælum Hercules meruit.*

Merito Hercules] Vidi qui jurantis esse *Hercules* putarent, pro *Hercule*, ut de Xerxe intelligatur, vitam, omniaque contemnente: at mihi, de genetis auctore *Hercule* loqui videtur. Unde *Heraclyda* apud Spartanos. Anton. Augustinus, quem honoris caussa, ut debeo, semper appello, *Xerxes* pro *Hercules* leg. existimabat.

Pag. 17. *Præcepta Matrum, aut in his, aut cum his*] Lacænarum præceptum, filiis in militiam proficiscentibus, dum Clypeis armant: *Aut cum his victor redeas, aut in his efferare:* nam in scutis cadavera militum efferebantur. Plutarch. Apophth. Lacænarum: Ἄλλη προσαναδιδοῦσα τῷ παιδὶ τὴν ἀσπίδα καὶ παρακελευομένη, τέκνον, ἔφη, ἢ ταύταν, ἢ ἐπὶ ταῖς. Ἄλλη προϊόντι τῷ υἱῷ ἐπὶ πόλεμον ἀναδιδοῦσα τὴν ἀσπίδα, ταύταν, ἔφη, ὁ πατήρ σοι ἀεὶ ἔσωζε, καὶ σὺ ἢ ταύταν σῶζε, ἢ μὴ ἔσο. Hinc ῥίψασπιδες infames, notatusque in veteri Comœdia Demosthenes, qui abjecto scuto fugerat, Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται. *Vir fugiens*, inquit, *denuo pugnabit.* Plutarch. & Agellius lib. 17. cap. 27. Et Archilochus urbe ejectus, quod Clypeum, quam vitam amittere, carmine prætulisset. Plutarch. Apophth. Strabo lib. 10. & 12. Geogr. & Sext. Empyricus lib. 3. Hypotyposeon. Vid. Andr. Alciatum παρέργων lib. 5. cap. 18. Clypeis quoque sublati Imperatores olim creabantur. Sed hæc alii observarunt.

Occide, inquit, non servio] Sic lege de veteri libro. non *occidit:* & *captus Laco?* per interrogationem pronuntio. Quasi dicat, degener est Lacon qui se capi passus est, occidatur itaque. Suspicor *occidite* scriptum fuisse, & ultimam vocalem ab insequente absumptam. Idem Plutarchus Apophthegmatis frequenter hujusmodi plenas constantiæ voces Laconum celebrat: Λάκων αἰχμαλωτισθεὶς καὶ πιπρασκόμενος, τοῦ κήρυκος λέγοντος, Λάκωνα πωλῶ, ἐπιστόμισεν εἰπών, αἰχμάλωτον κήρυσσε. Ἄλλος αἰχμάλωτος πιπρασκόμενος τοῦ κήρυκος ἐπιλέγοντος ἀνδράποδον πωλεῖν, κατάρατε, εἶπεν, οὐκ ἐρεῖς αἰχμάλωτον. Et Philippus, ὅτε ἐνέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἐδόκουν ἅπαντες ἀπολεῖσθαι, εἶπε πρός τινα τῶν Σπαρτιατῶν τί νῦν ποιήσετε ὦ Λάκωνες; τί γὰρ, ἔφη, ἄλλο ἢ ἀνδρείως ἀποθανούμεθα, μόνοι γὰρ ἡμεῖς Ἑλλήνων ἐλεύθεροι εἶναι καὶ μὴ ὑπακούειν ἄλλοις ἐμάθομεν. Tale & Astycratidæ severum apud eundem responsum, mortem à Laconibus servituti anteponi solere.

Vos mihi Sparta commilitones dedit] Libri veteres omnes *hos* præferunt. Leonidæ fortissimi Imp. vox ad milites, jubentis ἀριστοποιεῖσθαι, ὡς ἐν ᾅδου δειπνοποιησομένους· *Prandeterent commilitones, tanquam apud inferos cœnaturi.* Cic. 1 Tuscul. Plutarch. Apophtheg. L. Seneca epist. 83. & Orosius lib. 2. cap. 11. Hic & *Dieneces* Spartanus memorandam vocem extulit, cum nuntiasset Trachinius quidam, barbaros præ multitudine Solem obducturos. *Ergo sub umbra*, inquit, *non in sole pugnabimus.* Cicero, Herod. lib. 7. extremo, & Valer. Maximus lib. 3. cap. 7. Vide Petr. Victorium lib. 27. cap. 9. variarum Lectionum.

Descriptio Thermopylarum] Eam requirimus, sed frustra, etiam in veteribus libris, nisi satis describi Thermopylas dixeris ex angustiis ejus loci,

quæ significantur proxima sententia. Stigmarias vero mihi hic locus. quare asteriscum appingamus, ut & proximo loco, ubi ingenii nervos docti intendant licet.

Pag. 18. *Luxuriosus putetu, an ut poëta Pollio Asinius aiebat*] Vel funditus delenda vox *poeta*, ut è proxima nata; (Orator enim, non Poeta fuit) vel sic legendum: *Luxuriosus putetu, an poeticas, ut Pollio Asinius aiebat.* Nic Faber *postea* pro *poeta* reposuit. Judicium penes eruditos esto.

Sed invidere ne volo nihil fuisse, & juvenu te amo] Prodigiosa hæc, adeoque depravata, ut pro depositis ad fores, more majorum, collocem. si quis forte prætereuntium medicinam facere queat. Vetusta enim lectio, ut sæpe fit, cum maxime laboramus, nihil opis attulit. Apponam tamen, ut fidem meam liberem, & pro se quisque contendat: *Isci videre ne volo nihil fuisse & juvene Tanno:* quæ ego Sibyllina Oracula puto. conjectabam, nihil tamen ut affirmem, scripsisse, *sed nitere.* Dixerat enim Seneca, *nitide dixisse:* vel, ut propius abeam, *Sed inridere:* (antique pro *irridere:* nam in Covar. erat *Tudere) nebulo nihil fuit: Sed & juvenis temerarius:* vel, *hoc non esse suadere: sed invadere.* Ut in leviter detorta voce παραινέσει sit. Si quis tamen *invidere* tuebitur, non pugnabo. Sic enim Tacitus, sive is Fabius potius est, in Dialogo de Oratorib. *Calvum & Asinium & ipsum Ciceronem, credo, solere & invidere & livere: & ceteru humana infirmitatu vitiu affici.* qua de *invidendi* natione disputat Cicero Tuscul. 3. Ant. Augustinus, *Sed inridere nebulo nihil fugisse juvene tanto* leg. divinabat. Reliqua non sana. Nuper doctiss. J. C. Lud. Dorlansius Parisiensis inspectis membranis nostris, sic instaurare locum nitebatur: *hoc non esse suadere, sed invidere. Nam volo nihil fuisse, & inveni tamen. Quanquam hu explicationes Fusci, quas nemo nostrum non* (addito verbo *laudat*) *alius alia inclinatione vocis, velut sua quisque modulatione cantabat.* Sed ne fraudi sit me candide mea proferre, dum nemini præjudicem.

Quod puto etiam apud Herodotum esse] *Est* quoque legi potest. Et hic mihi aqua hæret. Leonidæ enim dictum in Herodoto nondum repperi, hinc quasi memoriæ diffidens, vel nimis excellenti confidens potius, addidit *puto.* Et Ducis illius dictum alibi ab eo lectum esse conjicio: ἀριστεῦτε, ὡς ἐν ἄδου δειπνοποιησόμενοι, ut doctis familiare μνημονικὸν σφάλμα sit. Græca sane defecerunt, perdifficilis igitur veri investigatio est. In his itaque Academicam illam ἐπέχω valde probo. Spartiatis vero hoc monumentum positum auctor est Herodot. lib. 7.

> Ὦ ξεῖν' ἄγγειλον Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
> Κείμεθα, τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Reddit Cicero:

> *Dic hospes Sparta, nos te hic vidisse jacentes,*
> *Dum sanctu patria legibus obsequimur.*

Quod præter Herodotum & Strabonem Lycurgus in orat. adversus Leocratem, & Anthologia Epigr. Græcorum Simonidæ tribuit, legitque: τοῖς κείνων πειθόμενοι νομίμοις. ut & Ciceronem legisse video.

Ad prandium promisissem] Plautus, *Condicere prandium* dixit, vere jocus parasito dignus, qui mensas consectatur. L. Annæus epist. 82. eadem hæc narrat, ubi in melioribus exemplaribus leges: *Alacres illi ad prandium promiserunt* (malo vulgo *processerunt*) *& ad cœnam.* quod à Fabro recte est observatum.

Pag. 19. *A Seiano circumscriptus*] De L. Ælio Seiano Seii Strabonis F. Corn. Tacitus lib. 4. Annal. & Juvenal. Sat. 10.

Porcellus Grammat.] Hujus fortasse ludicrum illud testamentum Grunii Corocottæ, quod circumfertur: vidisseque apparet D. Hieronymum ex epistola ad Eustoch. *Testamentum,* inquit, *Grunii Corocottæ Porcelli decantant in scholu puerorum agmina cachinnantium.*

Pag.

Pag. 20. *Quod ex caussa sermo*] Emenda, *ex communi sermone trahitur*, auctoritate optim. librorum. Natum, ut solet, mendum ex notarum compendiis, *cōi*, quod degeneravit in *can.* Παροιμίαι vero significat, quæ δημώδεις esse solet. Post non longe, fort. leg. *in choro manum ducente*, ex illis Covar. codicis vestigiis, ubi *magnum* vitiose scriptum pro *manum*, ut *Restim ducere*, apud Terentium, quod & veteri verbo dicebatur. Vulgarem tamen illam non rejicio.

Per sepulchra nostra jurabitur] Verum hoc oraculum est. Isocrates in Archidamo: ἀναμνήσθητε δὲ τῶν προγόνων, &c. καὶ τῶν εἰς Θερμοπύλας ἀποσταλέντων, οἳ πρὸς ἑβδομήκοντα μυριάδας τῶν βαρβάρων συμβαλόντες ἐκ ἔφυγον ἀλλ' ἐπλήθησαν· *Repetite memoriam majorum nostrorum, & illorum mille, qui ad Thermopylas septingentis Barbarorum millibus obviam ierunt*. Per pugnam v. ad Salamina, quæ hoc ipso tempore à Themistocle pugnata est. hoc Demosthenis jusjurandum extat orat. περὶ στεφάνου, pro Ctesiphonte: Οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων, καὶ τοὺς ἐν Πλαταιαῖς παραταξαμένους, καὶ τοὺς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχήσαντας, καὶ τοὺς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, καὶ πολλοὺς ἑτέρους τοὺς ἐν τοῖς δημοσίοις μνήμασι κειμένους ἀγαθοὺς ἄνδρας, οὓς ἅπαντας ὁμοίως ἡ πόλις τῆς αὐτῆς ἀξιώσασα τιμῆς ἔθαψεν· *Non errastis, testor majores nostros, qui in Marathone pro aliis dimicarunt, & qui ad Platæas in acie steterunt, & qui ad Salaminem navale prælium commiserunt, & qui ad Artemisium: & multos alios, qui in publicis monumentis sepulti jacent, fortes viros, quos universos æque resp. eodem dignata honore sepelivit*. De hoc Fabius l. 9. cap. 9. *Demosthenes jurando per interfectos in Marathone & Salamine, id agit, ut minore injuria cladis apud Chæroneam accepta laboret*. Et lib. 11. extremo: *Neque Demosthenes per Marathonis, & Platæarum, & Salaminis propugnatores recto sono juravit, nec Æschines Thebas sermone deflevit*. Cum hæc scripsissem, & cum Nunnesio, ut soleo, communicassem, admonuit in illo Isocratis jurejurando rectum sermonem, in Demosthenis vero, figuratum videri, idque ex sententia Rhetorum Græcorum, & Oratorum. Hoc ultimum aperte voluit Fabius lib. 9. ut non tam jurandi, quam sui commodi causa illud jusjurandum Demosthenes exprimeret. Aristides ἐν τῷ περὶ σχημάτων negat jusjurandum esse, sed exemplum: quasi dicat, non peccastis, ut ii, qui in Marathone pro patria occubuerunt. Atque ita, inquit, cum παράδειγμα ἐνδόξως pronuntiare potuisset, ἐσχημάτισε πρός τε τὸ λαμπρὸν ἅμα καὶ τὸ ἀξιόπιστον εἰς ὅρκου φαντασίαν. Unde Hermogenes cap. περὶ τῆς λαμπρότητος illud jusjurandum censuit esse μέθοδον τῆς λαμπρότητος, cum scilicet τὰ λαμπρὰ λαμπρότερον efferuntur. Longinus quoque ἐν τῷ περὶ ὕψους multo plura genera figurarum in eo loco agnoscit, ut etiam facere solet Halicarnasseus ἐν τῷ περὶ ἐσχηματισμένων. Ἀποστροφὴν igitur primum indicat, tum ἀποθέωσιν, & Encomium mortuorum, post consolationem cognatorum, postremo cohortationem eorum, qui superstites erant: & quod omnium κριτικώτατόν est, comparat locum Demosthenis cum altero Eupolidis, ut doceat in illo Eupolidis οὐ μὰ τὴν Μαραθῶνι μάχην, diserte jusjurandum esse, & sine figura. In hoc autem Demosthenis, non tam ὅρκον quam σχῆμα, aut ut Hermogenes loquitur, & eodem revolvitur μέθοδον esse. Hæc quod eloquentiæ studiosis, & utilia, & grata fore confiderem, notare non piguit.

Nisi antiquior] Nec hic locus syncerus. versum integrum intercidisse opinor: nisi ἐλλειπτικὸν est, ut alibi sæpe. ἐντελὲς vero, *nisi antiquior fuisset Xerxes quam Demosthenes, egregie celebratum iri virtutem Laconum: licet fuerit Atheniensis ille:* aut, quid simile exaudiendum.

Cipteu] Sophistæ nomen corruptum haud dubie, nec enim placet quod olim divinaram κίρκα leg. licet Latinorum P. & Ρῶ Græcorum, ob similitudinem sæpe invicem commutari sciam,

sciam, ut in Servatoris nomine XPS. Latine cum scribimus: Et in *Pararius* in fin. Controvers. 10. Alii CIPTOY legerunt, quod olim sigma forma arcus pingeretur, teste Athenæo: (unde & mensæ inditum nomen.) Fort. ad discrimen Δημοσθένες τῷ Παιανιεῖ. Lego mox: *cui dicere hanc suam licuit sententiam*. Doctiores quæso acumen suum experiantur. Equidem OEdipus non sum: ad alios igitur Senecæ codices provoco.

Pag. 21. *A funere filii*] Eadem in Anaxagora Physico constantia: qui disputationem, accepto nuntio de morte filii, non omisit. fuit & in Pericle, & M. Horatio Bovillo, ut refert Valer. Max. lib. 5 extremo, & Symmachus lib. 3. epist. 6. Antea vero sic locum emendo: *Nemo unquam pusillore animo se gessit*, vel potius *imbecilliore animo*. Sic Præfat. lib. 4. Epitomæ Declamat. de Pollione, & Haterio: *Declamavit Pollio Asinius intra quartum diem, quam filium amiserat. Praeconium illud ingentis animi fuit, tam imbecillo animo mortes (sex) filiorum tulisse*. ut &c.

Othryadu nostri litteras] Qui, ut dixi, clypeo sanguine inscripsit, victoriam penes Lacedæmonios fuisse. Alludit ad Prov. *Neque litteras neque natare novit*. quod Controv. 27. sic Græce legitur: φρῶτον μὲν κολυμβᾶν, δεύτερον δὲ γράμματα. Et Sullam literas scisse negabat Cæsar, quod dictatura se abdicasset. *Magister* enim *populi*, inquit Cicero, lib. 1. de Repub. Apud Senecam, lib. 19 Epist. *Dictator erat, à quo Magister equitum dicebatur*. Et vero Magister dictata pueris dat in ludis.

Municipalis Gatozeos] Asterisco locum, tamquam Delio natatore indigentem, signavi: neque enim ænigmata solvere didici, & vereor ne *municipalis* vox bis posita sit à librariis, vel, *Municipales aliud ceteros* leg. sit. Eruditiores arbitrentur.

Pag. 22. *Impositum est cognomen, vel ut Mss.*] Locus pulcre interpungendo constitutus, Messalam significat *cognementum*, aut primum, aut solum usurpasse, vel libentius quidem quam *cognomen*. Sic *obsequium* Terentium primum dixisse Cicero in Lælio auctor est, & M. Fabius. Idemque Messala primus *Reatum*: Augustus *munerarium* dixit. Reliqua lib. 8. c. 3. colligit.

Et vocari cœpit Senecio Grandio] Aliter in Ms. *Et vocari cœpit Seneca grandia aliquando invenire. Is in hac Suasoria*. quæ posttema *aliquando invenire*, si legitima sunt, pertinent ad superiora, *cupiebat grandia dicere, aliquando invenire*. ut illud φέρε τὴν φέριστον aut λίξιν hoc φέρε τὸ νίκημα, aut τὴν ἀρίστην referatur. In utroque autem ὕψος est & ὄγκος, ut prisci Rhetores docent. Frob. edidit, *Senetio Grandio aliquando inveniret*. vel sic potius nihil adjiciendo, *dum grandia inveheret*.

Commilitones habeo Deos] Rectius *habebo*, & *castra*, ex conjectura & veteribus libris tribus. Vulgati enim *astra*. Alludit ni fallor ad γιγαντομαχίαν Cyclopum, qui cum Diis bella gerentes,

Ter sunt conati imponere Pelio Ossan,
Scilicet atque Ossæ frondosum involvere Olympum.

Joh. Petreius ad Castorem & Pollucem, Spartanos Deos referebat. Himerius Declamator de Marathonia pugna, ἐν πολεμαρχικῷ. Μαραθὼν μὲν ἔχει τὰ σώματα, τὰς δὲ ψυχὰς οἱ συστρατιῶται θεοί, γῆ δὲ τὸ κλέος καὶ θάλαττα.

Pag. 23. *Silenus, qui Pantemimus fabulas scripsit*] Multos hic *Silones* agnosco: *Albutium Silonem*, *Caium & Gavium Silonem*, & *Pompeium Silonem*. Sed quis hic nominetur, non habeo dicere.

Ite agite ô Danai] Et ab editis, & à scriptis abfuit vocandi adverbium. Maro tamen semper conjungit: Exempla piget congerere.

Magnum Paana canentes] Expressit Silo Maronem 6 Æneid.

Conspicit ecce alios dextra lævaque per herbam
Vescentes, lætumque choro Paana canentes.

Et lib. 10.

Conclamant ſocii, latum Paanà ſecuti.

Concidit hora] *Hector* poſcit res ipſa, quod Danaos alloquatur Achilles, aut quiſquis eſt: quod admonete viſum eſt: nam in veteri libro Covar. legitur, *Occidit ore*, & quidem verbum *occidit* bis collocatur, quaſi renitens atque identidem repetens, ne quis librarius immutaret, & vero hujuſmodi vocalium complofio non infrequens priſcis illis vatibus: Quale illud:

Clamaſſent ut littus Hyla, Hyla omne ſonaret.

Vnius verba. Phraſes & Proverbia opponit Periodis, orationumque ſeductionibus, quæ quidam nihil mutando in ſcripta ſua retulerunt, imitandi ſpecie. Nec enim unius verbum unicum ſurripi dicitur in imitatione. Vide Suaſor. 3.

Belli mora concidit Hector. Item] *Ita* pro *item*, leg. opinor, repugnantibus membranis: nec enim Hemiſtichium hoc Virgilii eſt, ſed Silonis. Alter locus eſt 11 Æneïd.

Et in decimum veſtigia rettulit annum] Non diſſimile illud ejuſdem 9 Æneïd.

Haud ſibi cum Danais rem ſaxo, & pube Pelaſga

Eſſe putent, decimum quos diſtulit Hector in annum.

Explementum eſſe] Tale Naſonis judicium de verſib. Varronis Atacini infra leges Controv. 16.

Corvo teſtimonium ſtuporis] Scriptum erat, *Corvothora teſtimonium*, unde nihil elicio, præterquam *Corvo Ebora*, ut patria Luſitanum fuiſſe dicat: qualia ſic producte efferebant, *Domo Carete*, vel conciſe, *Carete: domo Carthagine*, vel *Carthagine*, ut ex antiquis ſcript. & & lapp. nos alibi, & in Orthographia Manutius. *Corvum* mox laudat noſter Seneca.

Qui Judæos ſubegerat] Cn. Pompeium accipio, fuit cum hic *Curtius* leg. ſuſpicarer, quem Cn. Pompeio & C. Memmio hæſiſſe auctor eſt Suetonius, de Illuſt. Gramm. Ipſumque adeo Pompeium hiſtorici tradiderunt ſub ipſum Civile bellum, quo facilius C. Curioni promptiſſimo juveni cauſſam Cæſaris defendenti, contradiceret, repetiiſſe declamandi conſuetudinem. M. Seneca à nomine *Pompeii* de induſtria abſtinet, quod odioſum fortaſſe ea tempeſtate eſſet.

Myrata concio.] Ἀπὸ τοῦ μύρου, odore fragranti & unguento. *Myrtata* legi etiam poſſet pari audacia, qua *Myrata*, vel *Myrrhata*. Myrtus enim in conviviis obambulabat, ut ex Plutarchi Sympoſiacis diſcas. A *myrrha*, quæ amara eſt, non puto leg. *Myrrhata*, ſed à *Myro*, unde *vinum Murinum*: de quo apud Plinium Hermolaus, & Junius lib. 5 Animadverſor. cap. 19. Eadem audacia inf. *Abſynthiatum poculum* dictum Suaſ. 6. Quadrat hæc lectio cum *pyxidibus & redolentis anima medicaminibus*. de quibus paulo ante. Frobeniana editio prima legit *mirata concio*, quaſi admirabunda. *Mitrata*, tamen magis probat amicus noſter, quod vitio vertebatur Virgil. 4 Æneid. de Ænea mitrato, & madentibus crinibus:

Et nunc ille Paris, cum ſemiviro comitatu

Mæonia mentum mitra, crinemque madentem.

Et lib. 9. apertius mitras vitio vertit:

—— & habent redimicula mitra.

Ex illo Lucretii lib. 4. de rerum Natura:

Et bene parta patrant: fiunt anademata mitra.

Ut quidem ex Iſidoro legimus. Et ex Lucilii lib. 15 Satyrarum:

—Spiram, Pallas, redimicula promit.

Vidend. & Servius. Mitratus etiam Attis, inducitur à Scriptoribus Cybelis. Ex his perſpicuum, cui rideretur ejus ſententia.

Hiſtoricum vobis fatuum] *Fatuum vocat* διὰ τὴν ἀνιστορησίαν, quæ Hiſtoricis magno dedecori, Poëtis, ut vatibus, per Prolepſin conceditur. Hoc enim nomine honeſto tegimus illorum ἀναχρονισμούς.

Mamercum Scaurum] De hoc Tacitus

tus Annali tertio: *Mamercus Scaurus C. Silanum corripit, antiqua exempla jaciens. L. Cottam à Scipione Africano, Servium Galbam à Catone Censorio: P. Rutilium à M. Scauro accusatos. At Scaurum proavum suum, opprobrium majorum suorum Mamercus, infami opera dehonestabat.* De ejus impuris morib. Seneca philos. lib. 4. de Benef. 31. & Tertullianus lib. de Pallio.

Majestatis reum fecerat] De eodem Mam. Scauro. quem Cornelius Thuscus cognomine, (ut acute vidit Belgii nostri ocellus Lipsius) accusavit ibidem Tacitus: *Mamercus dein Scaurus rursum postulatur*, (anno 787. U.C. Paulo Fabio, L. Vitellio Coss.) *insignis nobilitate, & orandis caussis, vita probrosus, nihil hunc amicitia Seiani, sed labefecit haud minus validum ad exitia Macronis odium, qui easdem artes occultius exercebat: detuleratque argumentum Tragœdia à Scauro scripta, additis versibus qui in Tiberium flecterentur. Verum ab Servilio & Cornelio accusatoribus adulterium Liviæ, magorum sacra, objectabantur. Scaurus, ut dignum veteribus Æmiliis, damnationem anteit; hortante Sextilia uxore, quæ incitamentum mortis, & particeps fuit. Ac tamen accusatores, si facultas incideret, pœnis adficiebantur: ut Servilius Corneliusque perdito Scauro famosi, quia pecuniam à Vario Ligure omittenda delationis ceperant, in insulas, interdicto igni atque aqua, demoti sunt.* Hæc Tacitus.

Veni, vidi, vici] Quia Pharnacem, Mithridatis fil. in Ponto intra quintum diem, quatuor, quibus in conspectum venit, horis Cæsar una profligavit acie. Suet. Tranquil. c. 35. & 38.

Andreas aiebat Nicostratus Lacedæmonius] Repperi fere in membranis, ἀνδρὰς aiebat ναὰ. *Cratis Lacedamonios*: nondum tamen integer locus. *Andreas* infra nominatur Controv. 7. & medicus quidam apud Plin. lib. 20. 23. 31. 32. 33. 34. 35. Natur. historiæ: item apud Dioscoridem, & Nicandri interpretem. Quare non assentior iis, qui hic contra libros Vett. HYBREAS reponendum censent, *Cratetis* vero Philosophi, Laertius, & Suetonius lib. de illustr. Gramma. meminere.

En cor Zenodoti, en jecur Cratetis.

Finem suasoriæ faciamque iterum] Sic Frob. rectius Vat. *quarum nimius cultus.* quidam codex, *quod earum* præfert.

Cum ad meam ætatem veneritis] Filios appellat, Senecam Philosophum, Novatum & Melam. Et hos Suasoriarum libros Controversiis subjecisse jam docui. Mox etiam vulgo editur: *Nam nunc vos ipsa. & delectant.* Membranæ copiosius sic: *Interim non dubito, quin nunc vos ipsa, qua offensura sunt, vitia delectent.*

SUASORIA III.

Pag. 25. EX *voto iret dies*] Sic M. Tullius lib. 14. epist. 15. *Incipit res melius ire quam putabam.*

Pag. 26. *Sic reclusuri estis maria*] Quæ claudebantur olim ex die tertio Eiduum Novemb. usque ad diem sextum Eidus Martias. Vegetius lib. 4. de re militari.

Propter adulteram fratris] Propter Helenam conjugem Menelai, qui Agamemnonis frater.

Petunt impendi Iphigeniam] Has duas voces, *impendi Iphigeniam* intrusas primum arbitrabar, post in Rom. editione comperi divinitus emendasse M. Ant. Muretum: *Peti adulteram, impendi Iphigeniam.*

Sacra profutura] Perspicue *sacrari futura* scriptum repperi in Covarruv. Unde amicus quidam meus, *ignorari* vel *celari futura.* Ego vulgarem lectionem solicitare nolo, probum enim sensum continet.

Auguri negavit credendum] In Vat. cod. *augurii.* Occurrit lepidum Marci Catonis Censorii dictum, *mirari se si augur augurí, aruspex aruspici occurrens non rideat*, notans artis vanitatem. Cicer. 2. de Divinat.

Pag. 27. *Sin ortu in quarto*] Hic versus non legitur in scripto. Alter vero quomodo hodie in Virgilii cod.

Pura nec obtusis per cœlum cornibus ibit. nisi quod *obtusi* præfert. valde ut mi-

rer quid eos Correctores moverit, qui locum arbittatu suo contra libros veteres perverterunt.

Ut Mecænati imputaret] Pro expensum ferret. sic Suas. 6. *Popillius victoribus id ipsum imputaturus occupat facinus.* Quod non erat tanti ut admonerem, nisi alium Scholiasten hic fugisset ratio.

Pag. 28. *Cur iste inter ejus*] Fortasse rectius: *Cur ista in ejus ministerium placuit.* & illud *poesi* non hic quadrat: *physi* vel quid simile leg. videtur.

Plena Deo] Cujus hoc poetæ sit, Virgilii sane non est in iis libris, qui vulgo circumferuntur. Sibyllam quidem *insanam vatem* vocat lib. 3 Æn. Item 6.

Non comta mansere comæ, sed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument: majorque videri
Nec mortale sonans.

Rursum 7.

—— quem Rhea sacerdos
Furtivum partu sub luminis edidit auras,
Mista Deo mulier.

Ecloga vero 3.

Ab Jove principium Musæ; Jovis omnia plena.

Usurpabitur de fanaticis & furore correptis, & magnum quiddam sonantibus. Vates enim furore correpti ex tripode oracula dabant. Jul. Capitolinus in Macrino: *Vates cælestis, qua Deo repleta.*

Scholastici caldos] *Scholasticicaldos*, una voce præferebat vetus liber. Augustus in epist. ad C. Cæsarem, emendat. quod is *calidum* dicere, quam *caldum* maluerit: non quia illud non sit Latinum, sed quia sit odiosum, &, ut ipse Græco verbo significavit, περίεργον. Fabius lib. 1. cap. 6. & epistola ad Tiberium: *Lusimus per omnes dies forumque aleatorium calfecimus*, apud Suet. cap. 71. *Scholastici* autem, inquit Fortunatianus, (qui Rhetoricam suam *Scholasticam*, vel, ut nunc editam Lutetiæ video, *Scholicam* inscripsit) adhuc in Scholis versantes: ut qui intet privatos parietes fictas causas declamitabant, nec in adspectum solemque prodibant. Quibus oppositi pragmatici, causarum forensium actores, qui lites disceptabant, seriaque tractabant. Hi postquam ea arte abuti cœperunt, *leguleii, rabulæ forenses, & vultures togati* appellati Petronio, Apuleio, Ammiano, cæteris. Aristoteles vero, ut Philosophi admonent, *Scholasticos* vocabat eos, qui se, cum à cura & corporis deliciis avocarent, totos contemplationi consecrabant, ut Hermias in Phædrum Platonis auctor est. Sed de *Scholasticis* omnis Rhetorum schola, Quinctilianus, Plinii, Tacitus, Suetonius, Salvianus, Philostratus, alii.

Ingenium Haterii] De quo vide Controv. 13. in extrem. & quæ notavi ad Præf. lib. 4. Epitomæ.

Nunquam potuisset excidere] Lusit acute in ambiguo: nam *excidunt* quæ per imprudentiam efferimus: & quæ memoria non retinet. Sic *expecto* Proculeius apud Fabium lib. 9. cap. 3. & eo priorem P. Rutilium Lupum lib. de figuris in anaclasi. Sic enim Rhetor ille: Proculeius cum filium suum moneret & hortaretur, audacter ex bonis ipsius sumtum faceret, quas in res vellet atque opus esset: nec tum denique speraret libertatem licentiamque utendi futuram, cum pater decessisset, cui vivo patre promiscue omnia licerent: filius respondisset, non esse opus sæpe eadem oratione moneri, nec se patris mortem exspectare. Cui Proculeius pater subjecit: *Immo vero minime meam mortem exspectes, nec properes moliri ut velocius moriar.* Quem locum nuper sic Lutetiæ evulgatum, ita emendo: *Imo vero mortem meam exspecta:* Id auctoritate Quinctiliani eadem hinc sumentis lib. 9. Instit. Orator. cap. 3. & *supplicio*, inquit, *afficere*, quem supplicatione dignum judicaris. Nam Sallust. non semel *supplicia* sic usurpat. & Afranius in Fratriis apud Nonium. *Absolve* apud Macrob. l. 2. c. 4. in joco Augusti de Cassio Severo. alia id genus ex Varrone notari memini.

Pag.

Pag. 29. *Non surripiendi causa*] Sic M. Tullius in Bruto: *Tu qui a Nævio vel sumsisti multa* (fort. *mutua*) *si fateris: vel si negas, surripuisti.* Sup. Suasor. 2. *Tam diligentes auditores erant, ne dicam tam maligni, ut unius verba surripi non possent. At nunc cuilibet invertere* (fort. *intervertere*) *orationes licet pro suis.*

In Tragœdia] *Medea* haud dubie. Hanc enim scripsisse Nasonem docet Fabius lib. 10. Institut. *Varii Thyestes cuilibet Græcorum comparari potest: Ovidii Medea videtur mihi ostendere, quantum vir ille præstare potuerit, si ingenio suo temperare quam indulgere maluisset.* Et lib. 8. hunc versum laudat Medeæ:

Servare potui, perdere an possim rogas?

Idemque, qui vulgo Corn. Taciti putatur esse, Dialogo de sui sæculi oratoribus: *Neque ullus Asinii, aut Messalæ liber tam illustris est, quam Medea Ovidii, aut Varii Thyestes.* Denique Tertullian. lib. de Præscriptionibus hæretic. quod ad rem propius facit: *Ovidius*, inquit, *poeta Medeam Tragœdiam ex Virgilio plenissime expressit.* Et elegans Politianus in Nutriciis, de Ovidio:

Consultum quoque syrma trahit, suspendit & unco.

Non concessam futurorum scientiam] Hinc pendet sequens Suasoria, huic continenter adnectenda. Lege Ciceronis libros de Divinatione, & quæ de Chaldæis & Genethliacis disserit Phavorinus apud Agellium lib. 14. Noct. Att. c. 1. & Horat. lib. 1. Carm. Oda 11. & lib. 3. Oda 29.

SUASORIA IV.

Pag. 30. P*Rima habent initia*] Recte: dissimulare tamen non debeo, quæ in calamo exaratis reperi, etiam vitiosa, eum ut fidem meam liberem, tum ut quivis exsculpat, quæ me forte fugerunt. *Nuntia* integre scriptum est, quod negant, reclamante licet Nonio, neutro genere Latinum esse. Lucretii, Catulli, & Tibulli loca, quæ contra adferuntur, apposita ad nomen sunt. Extrema quoque Suasoria 5. *hortavit* scripserat, pro *hortatus est*. Sed hæc ad litteratores pertinent.

Saturnus nascentem] Nihil hic, quod olim credidi, deest, auctore eo, quem sæpius laudo, Covar. cod. optimo. De Planetarum vi in hæc corpora inferiora, Manilius, Julius Firmicus, Cicero in somnio Scipionis & alii.

Babylone cluditur] *Babylona cluditur.* Vetus lectio. Viderat pridem locum esse corruptum V. Cl. Jac. Bongarsius Aurelianensis, putabatque leg. *Babylone excluditur.* Notis ad Justinum eruditis.

Pag. 31. *Et alterum*] Has duas voces, quia à veteribus libris absunt, nec in Virgilio exstant, ὀβελίζω, & proximam vocem, *eundem*: natum, ut suspicor, mendum, vitio librariorum, ex Notarum compendiis, cum hic vel ad oram adscriptum esset, & *altm*, pro *alterum*, seu potius trajectis litteris, *lateri*. Sic enim lib. 2. divini operis:

Implicuitque comam læva, dextraque coruscum
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.

Et lib. 10.

—— atque reflexa
Cervice orantis capulo tenus abdidit ensem.

Fuscianas] *Fuscinas* vetus liber præfert conformata voce: ut à *Niger*, *Nigrinus*; *Albus*, *Albinus*; *Agrippa*, *Agrippina*; & *pellis leonina* & *lupina*. At vero *Thermæ Neroniana*, & *Titiana*, quæ de re Velium Longum scripsisse libellum refert Fl. Carisius Sosipater.

Οἷον ἔγημα βαβυλῶν αὐτῇ ὀχύρωμα] Græca hæc integra sunt, debenturque membranis, latuissent alioquin, ut *αὐτηὶ hacce δεικτικῶς*, & Attice pro *αὐτῇ*, quanquam non video quo pertineat. *Quantum*, inquit, *habuit Babylon hacce munimentum.*

SUASORIA V.

Pag. 32. C*Irca memoriam jactare animus.*] Quid si sic interpungas, & post *jactura* signum τῆς

 πτώσεως

τελείας στιγμῆς colloces? *Animus & disturbata arma non repetit.*

Omnis est sic animum dies, ubi ignominia spem premit] *Est* pro *edit* antique positum videtur, ut Plauto in Menæchmis & Virgilio 4 Æneid.

——— *est mollis flamma medullas.*

ubi *mollis medullas* pro *molles* antique dictum, non ut vulgus litteratorum eredit, *mollis flamma*, ut in illo Sallustii: *Omnis homines qui sese student præstare*, &c. Carisius & alii Grammatici observarunt. Expressit enim Maro ut alias sæpe Catullina ista:

Ignis mollibus ardet in medullis.

Et alibi:

Ignes interiorem edunt medullam. Et,

Cum penitus mæstas exedit cura medullas.

ast tamen hic, nequid dissimulem, scriptum repperi in vett. libris, ut & in Frobeniano: *ast si tu animum premit.* Et reliqua partim turbant, partim delent Erasm. & Curio. Equidem tentabam: *Ita adversis frangitur, ubi ignominia spem premit. Omnis destituit spes, ubi nullam meminit aciem, nisi qua fugerit.* vel sic, *Ita adversis frangitur. Omnis astus sic animum premit, ubi nullam meminit aciem.* Aut. Augustin. V. Cl. ad hunc modum: *Omissa* (vel *amissa*) *exest situ animum dies* (vel *indies*). Siquid novisti, lector, rectius istis, candidus imperti.

Arma indenuntiata monent] Vet. lib. *movent.* quod perspicue verum. Nam illud in Philosophorum scholis disputant, *Prævisa tela minus ferire.* Cic. legendus Tuscul. tertia. De Cyrenaicorum sententia.

Quid dicam Salamina?] Huc pertinet illud Ciceronis Tusculan. I. *Ante Salaminiam ipsam Neptunus obruet, quam Salaminii trophæi memoriam: prius Bœotia Leuctra tollentur, quam pugnæ Leuctricæ gloria.* Illud Themistocles erexit; hanc Epaminondas peperit.

Quid Cynaziron referam? & te Polyzelus] Herodotus lib. 6. ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος διαφθείρεται, ἀνὴρ γενόμενος ἀγαθὸς, ἀπὸ δ' ἔθανε τῶν στρατηγῶν Στησίλεως ὁ Θρασυλέω. τοῦτο δὲ Κυναίγειρος ὁ Εὐφορίωνος ἐνθαῦτα ἐπιλαβόμενος τῶν ἀφλάστων νεὸς, τὴν χεῖρα ἀποκοπεὶς πελέκεϊ πίπτει. Et Laertius in Solone præmiis ornante, eorumque liberos alente, qui in bello pro patria cecidissent: ἔδει καὶ ἐξὸν καλοὶ κἀγαθοὶ γίνονται κατὰ πόλεμον, ὡς Πολύζηλος, ὡς Καλλίμαχος, ὡς σύμπαντες οἱ Μαραθωνομάχοι. Quæ eo libentius Græce attuli, cum ut virtus elucesceret: magnum enim fuit apprehensa navi vix hostibus fugiendi locum dedisse: tum ut bis in edita lectione peccatum esse ostenderem. *Cynegyron* enim libri, quos quidem viderim, omnes vitiose scribunt: & *Polytelem* illum, sive is *Polycles* est, nusquam quod equidem sciam reperias. Repono autem felici audacia *Polyzele.* Stesileum Joan. Petreius ex Herodoto: Hic unus in quatuor Atheniensium ducibus, qui cum novem millibus adversus innumerabilem Persarum multitudinem profecti sunt. Hic collatis signis, cum nescio quæ species oblata esset, oculis orbatus, octo & quadraginta pugnans interemit. Callimachus telorum copia obrutus, etiam exanimis stetit, telis innixus. Milriadæ virtus nota ex Corn. Nepote, sive is Æmilius Probus est: cujus se trophæis è somno excitari Themistocles prædicabat. De Cynægiro declamatio Polemonis Sophistæ Græce est edita hoc lemmate: Νεμοῦντος Ἀθηναίων τὸν πατέρα τῶν ἀρίστων ἀποθανόντος ἐν πολέμῳ λέγειν τὸν ἐπιτάφιον, Καλλιμάχου καὶ Κυναιγείρου πατέρες ἀγωνίζονται. De quo & Himerius declamator in Polemarchico: τότε τις καὶ κατὰ τριήρεις ὅλας ναυτικὸς στρατιώτης ἐπολέμησεν· ἐπιδραμὼν γὰρ τοῖς φεύγουσιν εἰς τὴν θάλασσαν Φοινίσσαις ναυσὶ λαμβάνεται, κρείττονα ἔχειν δεξιὰν τριήρους ὅλης οἰόμενος, δείσαντες δὲ ὑπὲρ τῆς τριήρους οἱ βάρβαροι, μὴ δεξιᾶς ἀνθρωπίνης γένωνται λάφυρον, πελέκει τὴν χεῖρα μερίζουσιν. ὁ δὲ πληγεὶς ἔκειτο, τῇ μὲν χειρὶ ἀφανισθεὶς, τῇ δὲ τριήρους ἐχόμενος, &c. Eadem Valer. Max. lib. 3. cap. 2. Justin. lib. 2. & Ammianus Marcellinus lib. 26. vide & Controv. 24.

Pag.

Pag. 33. *Omnium bellorum*] Video deesse aliquid, addoque, *Omnium bellorum pudet prospere ab Atheniensibus gestorum*. & statim, *Multo timidiores sunt, qui superbissimi fuerint*.

Multo timidiores esse] Addunt quidam de suo, *An nescitis?* homines plus æquo largientes: Equidem video ἀσυνάρτητον esse, nec cohærere, sed quia præterea nihil in membranis est, nihil muto. Suspicor, ut fit, in extemporaneo illo calore dicendi, imperfecta multa excidisse, dum impetus meditari non finit.

SUASORIA VI.

Pag. 35. *Sciant posteri*] Sic Horat. lib. 2 Carminum:

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem: credite posteri.

Verba deficient] Alludit ad illud Ciceronis Epistola 11. lib. 2. ad famil. *Putares ne unquam accidere posse, ut mihi verba deessent?* Et lib. 13. epist. 63. *Non putavi fieri posse, ut mihi verba deessent: sed tamen in C. Lenio commendando desunt*. & ad Tironem Q. Tullius lib. 16. ad Famil. ep. 24. *Non potes effugere hujus culpæ pœnam te patrono. Marcus est adhibendus*. Sic & Livius inf. hac ipsa Suas. de Cicerone ipso: *Vir magnus ac memorabilis: in cujus laudes sequendas Cicerone laudatore opus fuerit*.

Non tuos Coss. Hirtium & Pansam] Anno U.C. 710. Coss. C. Vibius Pansa, A. Hirtius, quo M. Tullius à C. Popillio Lænate & M. Antonii jussu, impie est interfectus: qui & familiariter eo usi sunt, & seniorem declamantem audiverunt: Hinc & discipulos grandeisque prætextatos vocabat: ut auctor est Suetonius, de claris Rhetoribus.

Jam nostra peracta sunt] Fatetur id Cicero ad Brutum ep. 2. *De me possum idem quod Plautinus pater in Trinummo: Mihi quidem ætas acta ferme est: tua istud refert maxime*.

In se infectas] Priora duo verba à veteribus aberant. nata fortasse ex insequenti voce, *infectas*, quod Petreius substituit, displicet: *puris* enim *infectas* manus opponit: videturque esse ὑπαλλαγὴ, pro, *armatas inficeit*. Catonem enim Uticensem significat, qui se ipse Uticæ interemit: Cumque familiares vulnus antea obligassent: solus cum esset, rescidit. Seneca Philos. ep. 24. ad Lucilium, strinxisse gladium, ait, *quem usque in illum diem ab omni cæde purum servaverat*. Et Marcus noster Controv. 30. *M. Bruti sacratissimam eloquentiam lacerat; cum quidam ejus civili sanguine non inquinatas solum manus, sed infectas ait*. Item Controv. 16. *Puras manus* dixit.

Scipio eum gladium poni jussus foret] Melius antiquus lib. Covar. *jussus esset*: sed non est tanti: eadem fere in illa, quam laudavi Senecæ Epistola quarta & vicesima, Livii Epitoma 114. Et Valer. Max. lib. 3. Pompeium, simul navem, qua vehebatur, captam esse à Cæsarianis conspexisset, non se abdidisse, sed in gladium incubuisse. annus is erat 707. post R. C.

Imperator] Sic enim in Africa appellatus est, ut Cæsar Commentario 3 belli civilis refert: *His temporibus*, inquit, *Scipio detrimentis quibusdam circa montem Amanum acceptis, sese Imperatorem appellaverat*. Et antiquis nummis hoc elogium inditum: Q. METEL. SCIPIO. Imp. Adoptatus enim à Q. Cæcilio, Metello Pio, Numidici F. & Cn. Pompeii Socer fuit: à quo tertium Consule collega adscitus, anno septingentesimo primo: Bello Civili generi partes secutus, ei superstes fuit, Dio lib. 40. Appianus lib. 2 bell. civil.

Bene habet] Dicit bene secum actum, qui hinc abiret ad plures. Formula erat boni ominis. Josepho l. 14. cap. 18. καλῶς ἔχει. ut in edictis addi solitum, BONUM FACTUM. De qua nos formula adolescentes egimus, NOTIS ad scriptorem de vir. Illust. In Scipione Africano, c. 49. Estque illa Tyrannica vox & Neroniana apud Tranquillum, exagitata merito à Peripateticis apud Stobæum in Physicis illis, quæ Gul. Canterus edidit

(licet mutila magnam partem & capite diminuta, suntque penes me integriora, ex antiquo codice):

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί,
Οὐδὲν μέλει μοι, τἀμὰ γὰρ καλῶς ἔχει.

Et apud Ciceronem Socrates, ad mortem trusus Tuscul. 1. *Magna me spes tenet, judices, bene mihi evenire, quod mittar ad mortem.* Burrhus quoque cum à Nerone; decumbens ex morbo, viseretur, *Bene*, inquit, *me habeo.* Tacitus 14 Ann. Exstat & Tarracone, basis aræ, Fusco, factionis Venetæ, consecratæ: repræsentatque Gruterus Inscriptionum pag. 339. 4. cujus hoc extremum est:

CONTEGIT OSSA LAPIS. BENE HABET FORTUNA. VALEBIS.
FONDIMUS INSONTI LACRIMAS. NUNC VINA PRECAMUR.
UT JACEAS PLACIDE. NEMO TUI SIMILIS.
ΤΟΥC. COYC. ΑΓΩΝΑC. ΑΙΩΝ. ΛΑΛΗCΕΙ.

Quod Græcum elogium, ut in tumulis adhiberi solitum, adfert & Priscianus Grammat.

Victus victoria vocem] Sic Valerius Maximus: *Tantum eloqui valuit, quantum ad testandam animi fortitudinem æterna laudi satu erat.* *Victoru* autem alii hoc loco aptius subjiciunt.

Vetat Milo] In Miloniana extrema: *Quid restat*, inquit Cicero, *nisi ut orem, obtesterque vos judices, ut eam misericordiam tribuatis fortissimo viro, quam ipse non implorat? Ego autem repugnante hoc, & imploro, & exposco.* Et mox: *Meminit Milo, sibi vocem Præconis modo defuisse, quam minime desideravit.*

Pag. 36. *V. CL. nunc & Antonium roga*] Vir doctus, quem honoris causa non nomino, *Quinctum Clodium* hic leg. edito libro censuit, quem ipse *Quinctum*, fatebor enim, nondum reperi, *P.* quidem & *Sex. Clodios* in Cicerone & *Quinctam Claudiam*, quæ matrem Deum Pessinunte advectam in urbem adduxerat, Cicero, Livius, Ovidius, & Valerius nominant: *Q. Clodium* non item. Exspecto igitur dum quis me doceat: vita enim ille pridem decessit, per numerorum notas, *V. Quinctum*, per *VI. Sextum*, per *X. Decimum* Rom. prænomina significari: quod ipse dicturus non eram, nisi ille sibi hac emendatione blandiretur, verendumque esset ne plures ad eundem, ut fit, lapidem impingerent. In opt. illo libro præter *V.* nihil erat, unde conjeceram olim leg. *I nunc & Antonium roga.* Sed erit, qui vulgarem lectionem tuebitur, eum quo non admodum pugnabo, modo *vir consularis* legat, donec certiora adferantur. Quamquam scio & *vir clarissimus* à Val. Probo, pro his singulis, legi. Sed opponit, argumento a comparatione majorum, Milonem privatum Ciceroni Consulari, *Milo reus judices pro se rogari vetat, Vir Consularis M. Tullius, Antonio, hosti patriæ, supplex erit?*

Sullana situ] Sulla enim primus proscriptionis tabulas proposuit. Val. Max. lib. 9. cap 2. & scriptor de viris illustrib. cap. 75.

Injusta bella albo] Hæc quoque scriptura veteris libri, nisi quod primam vocem in duas diduxerat: corruptum sane locum jurare liquet, & haud scio an, si *injusta* legas, feceris meliorem: vel *vincuntur*, ἀπὸ κοινοῦ repetendum. *Injusta bella albo*, hoc est, proscriptionis tabulis, *superantur.* Vidi qui illa *locantur. Injusta bella*, sic concinnanda putarent: *vocantur in jus tabella. Albo Pharsalica*, &c. Petr. Nunnesius sic interpungendum censuit: *Injusta bella: albo Pharsalica, ac Mundensis, Mutinensisque ruina vincitur*, q. d. Injusta sunt bella civilia. Ruina Pharsalica, &c. albo vincitur, id est, proscriptorum numero.

Consularia capita auro rependuntur] Significat, credo, historiam de Lænate. Allato enim à C. Popillio Lænate Tribun. militum capite Ciceronis ad M. Antonium in foro sedentem, coronatum eum; deciesque centena millia HS præmii loco accepisse, auctor Appianus. Nisi forte respexit ad priora bella civilia, quibus C. Gracchi caput à Septimuleio ad L. Opimium relatum, auro expensum, & propter avari-

avaritiam infuso plumbo gravius effectum. Plinius lib. 33. cap. 3. Plutarchus in Gracchis. Val. Maxim. lib. 9. cap. 4. & scriptor noster de viris illustribus, cap. 65.

O tempora, ô mores] Non semel usurpavit Cicero Catilinaria prima, & Verrina 6. unde Martialis lib. 9 Epigr.

Dixerat, ô mores, ô tempora, Tullius olim,

Sacrilegum strueret cum Catilina nefas.

Cn. Pompeii bona] Quæ sub hasta Cæsaris emerat M. Antonius. Sup. paulo, *Ad Triumviralem hastam pro vectigalibus civium Rom. mortes locantur.* Unde & sectio, quæ sub hasta fiebat, *subhastatio dicta*, de qua infra Controv. 26. Cicero 2 Philipp. (unde multa hic M. Annæus Seneca mutuatus est: quare hanc mihi veniam dari volo, si in Ciceronianæ dictionis studiosæ juventutis gratiam æquo longior appaream): *Hasta*, inquit, *posita pro æde Jovis Statoris: bona Cn. Pompeii, bona inquam Cn. Pompeii Magni voci acerbissima subjecta praconis: una in illa re, servitutis oblita civitas ingemuit. Qui ad illud scelus sectiones auderet accedere, inventus est nemo, præter Antonium: Et nondum ei tanta à L. Rubrio, non à L. Turselio hæreditas venerat, nondum in Cn. Pompeii locum, multorumque aliorum, qui aberant, repentinus hæres successerat.*

Illa latera] Desumpta ex eadem Philipp. & Tuscul. 4. *Gladiatorium id quidem: quamquam in eo ipsis videmus sæpe constantiam.*

Cum raptaretur, præerat] Joan. Petreius, ne quem sua laude fraudasse videar, recte vidit mendosum locum, sed *tribunali loco* non recte conjunxit. Integrum sic constituo à veteri libro nonnihil adjutus, & manuducente Cicerone: *videbis illum pro Tribunali locum, quem Magister equitum, cui ructare turpe erat, vomitu fœdaverat.* Ex his enim, *ructare turpe erat*, fecerat librarius, *raptaretur præerat*: flagitiose. Ciceronis locum apponam, ne quærendo defatigeris: *Tu istis faucibus, ista gladiatoria totius corporis firmitate, tantum vini in Hippiæ nuptiis exhauseras, ut tibi necesse esset in populi R. conspectu vomere postridie. O rem non modo visu fœdam, sed etiam auditu! Si inter cœnam, in ipsis tuis immanibus illis poculis, hoc tibi accidisset, quis non turpe duceret? In cœtu vero populi Rom. negotium publicum gerens Magister equitum, cui ructare turpe esset, is vomens frustis esculentis vinum redolentibus gremium suum, & totum tribunal implevit.*

Pudeat Verrem quod quia proscriptus, fortius perit] Mendosus fortasse & hic locus, nihil variat scriptus liber, sed totidem litteris *Verrem*; *Verris* tamen malim. *Varum* igitur, quem hic Petreius supposuit, in censum non recipio, ac ne Seneca quidem. Hortatur enim Latro Ciceronem, supplex ne sit, ut pudeat Verrem aliquando constantiæ tuæ, quia & ipse proscriptus fortiter periit. Inservit nimirum causæ Sophista, dum quæ post gesta sunt, per πρόληψιν in exemplum trahit. Proscriptus enim uterque: sed prior obiit Cicero. Non igitur illa lectio est amplectenda: *Pudeat Verrem quod qui proscriptus, fortius perit*: quasi non & ipse Verres in proscriptionis tabulas relatus. Quod, quia negat vir doctus, testibus, & quidem domesticis, evincam. Seneca ipse hac suasoria, est de Ciceronis interitu Historicorum elogium: *Pollio*, inquit, *Asinius Verrem Ciceronis reum, fortissime morientem tradidit.* Non igitur, *Varum* subjecisse oportuit. Proscriptum vero ab Antonio C. Verrem Plinius docet, lib. 34. c. 2. quod Corinthiis se ei cessurum negasset Verres. Docet & Lactantius lib. 2. cap. 4. Div. Instit. *C. Verres*, inquit, *frementibus postea civilibus bellis, sub obtentu damnationis* (quod & in Verrinas Asconius refert) *ab omni periculo & metu remotus, aliorum graves casus, & miserabiles exitus audiebat: & qui cecidisse solus, omnibus stantibus videbatur, is vero universis cadentibus solus stetit: donec illum & opibus sacrilegio partis & vita satiatum, ac senectute confectum proscriptio Triumviralis auferret, eadem scilicet qua Tullium violata Deorum majestatis ulterem. Quin & felix in eo fuit, quod ante*

 suam

suam mortem crudelissimum exitium sui accusatoris audivit. Mihi itaque visum alterutrum *quod* vel *quia* redundare.

Cujus à te laudata mors] Laus M. Catonis Uticensis à Cicerone conscripta: Cæsar contra vituperavit, *Anticatone*. M. Tullius lib. 12. epist. 35. & lib. 13. sub finem, item in Topicis. Quinctilianus lib. 3. cap. 9. Priscianus lib. 13. Agellius lib. 4 Noct. Attic. cap. 16. & lib. 13. cap. 18. Plutarch. & Dio lib. 43. Juvenalis Sat. 6.

——— *duo Cæsaris Anticatones.*

Cremutius Cordus apud Tacitum l. 4 Annalium, *M. Ciceronis libro, quo Catonem cælo aquavit, quid aliud Dictator Cæsar, quam rescripta oratione, velut apud judices, respondit?*

Pag. 37. *Si ad res gestas, satis vixisti*] Dixerat hoc extrema Philipp. 1. *Mihi fere satis est quod vixi vel ad ætatem, vel ad gloriam. Huc si quid accesserit, non tam mihi, quam vobis, reique publicæ accesserit.* & pro M. Marcello, Cæsaris illam præclarissimam & sapientissimam vocem invitum se audisse ait: *Satis diu vel natura vixi, vel gloria*, & Tuscul. 1. *Nemo parum diu vixit, qui virtutis perfectæ perfecto functus est munere.* Infr. Seneca: *Satis illum vixisse sibi, Reip. parum.*

Quam vivum desideret] Male, inquit, optari Ciceroni mortem potius, quam vitam in servitute, dedecoris plenam.

Quæ Charybdis] Et hæc ex 2 Philippica: sed postrema paulo diversa: *Oceanus medius fidius, vix videtur, tot res, tam dissipatas, tam distantibus in locis positas, tam cito absorbere potuisse.* Sic fere in Muteniana Comitia *Euripo*, & *freto* comparat.

Domi trucidamur. Dum in sanguine] Repetendum forte, *Domi in sanguine*, ut vehementior sit oratio.

Qui finis est immortalium] Locus vitiosus, & ab interpunctione laborans. Veterem scripturam, mox conjecturam repræsentabo Covarruv. codex sic habet: *Idem virtuti tua (qui finis est immortalium & humanorum operum) custos memoriaque manus viri vita perpetua.* In his ultimis verbis latere mendum suspicor: *Triumviri vita perpetua est.* Quare sic tentabat Lud. Orlant. J. C. *Idem virtuti tuæ, qui finis est immortalium* (h. e. finis nullus) *Humanorum operum custos memoria contra manus Triumviri vita perpetua est.* Et mox: *in omnia te sæcula* (non *secuta*) *sacratum dedit.* Vel sic concinna; Quid enim vetat apponere? *Idem virtutis tuæ, qui finis est mortalium humanorum operum. Custos memoria quæ mansuri*, &c. Vulgo aliter interpungitur.

Ad sedes suas & cognata sidera] Platonicum hoc, & à Cicerone exscriptum. Sic enim in Somno Scip. lib. 6 de Rep. *Animus hominibus datus est ex illis sempiternis ignibus quæ sidera & stella vocantur:* Et Tuscul. 1. *Animus cum ad sui similem penetravit, in eo nullâ re egens aletur, & sustentabitur iisdem rebus quibus astra*, &c.

Annorumque numerum] Climactericus annus 63 ætatis, Ciceroni fatalis, ut plerisque aliis, etiam Demostheni, etiam Aristoteli summo philosopho, Orpheo item ac Scipioni Africano, ut in vitis comparatis Aristotelis ac Demosthenis Olymp. 114. anno 3 ostendimus. In hoc anno Septenarius & Novenarius concurrunt. Gratulatur sibi Augustus quod senibus omnibus periculosum annum sexagesimum tertium excessisset, Agellius l. 3. cap. 10. & lib. 15. cap. 7. At negat periculosum eum annum Censorinus de die Natali ad Q. Cærellium c. 14.

Pag. 38. *In Pompeium Alexandriæ licuit*] Cn. Pompeius ann. 705. translato in Thessaliam bello, apud Pharsaliam victus, fugatusque est: Alexandriam venit, ubi Ptolomæi jussu ab Achilla & Photino cæsus est, in gratiam victoris Cæsaris. Plutarch. in Bruto. alii.

Alter fratrem, alter avunculum] III viri apud Bononiam congressi, pacem proscriptionis conditionibus fecerunt. M. Æmilius Lepidus L. Paullum fratrem, M. Antonius L. Cæsarem avunculum, C. Cæsar M. Tullium Ciceronem proscribi permisit, anno post U. C. 710.

Vim

Vino & somno madidus] Hinc toties *vinolentiam* M. Antonio objicit Cicero in Philipp. ubi tamen alii *violentiam* cur velint legere, non video.

Hominem nequam] Respexit ad illud Philip. 2. *O hominem nequam! Quid enim aliud dicam? Magis proprie nihil possum dicere.* Quin & Verrem *nequam* vocat, 3 Verr.

Qui ultro mortem oppetissent] Ut Decii, qui se pro patriæ salute devoverunt: M. Cato Uticensis, Q. Scipio, Marius filius, Hannibal, alii innumerabiles. Nam Brutus & Cassius post Ciceronem perierunt. Legend. Valerius lib. 5. c. 6. & lib. 9. c. 12.

Pag. 39. *Aut silentium, aut vultus*] Sic epist. 1. lib. 10. Cicero: *M. Antonii tanta non insolentia solum (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas? non modo ut vocem, sed ne vultum quidem liberum possit ferre cujusquam.*

Ciliciam à Proconsule] Consularis hæc provincia cum exercitu peditum 12 mil. equitum duum mil. 600. obvenit M. Tullio, auctore Plutarcho: qui annus erat U. C. 702.

Familiaribus studiis Achaiam] Athenas venit Cicero annos natus octo & viginti, qui erat urbis cond. 674. & cum Antiocho, veteris Academiæ Philosopho, sex menses fuit: ut ipse in Bruto ait, & 1 de Natura Deor. Studiumque Philosophiæ intermissum, hoc Doctore renovavit. Demetrio quoque Syro, summo dicendi magistro, operam dedit: peragrataque Asia, versatus cum Menippo Stratonicensi, & Xenocle Adramytteno. Plutarch. & Strabo lib. 13. & 14. Usus & Æschylo Gnidio, & Dionysio Magnete: Rhodumque venit, ubi se ad Molonem applicavit: Posidonium quoque Philosophum audivit. Plutarch.

Pag. 40. *Deiotari regnum*] Reverso Cæsare ex Hispania, Cicero, ad quem diverterat Cæsar, pro Deiotaro dixit, quæ exstat oratio.

Ægyptum & habere] An quia hoc egit, ut P. Lentulo Spintheri, qui Ciliciam Proconsule obtinebat, Ptolemæi reductio decerneretur? Lib. 1. epist. ad famil. An quia de Rege Ptolemæo orationem habuit? ex qua hoc attulit Aquila, & Fortunatianus: *Difficilis ratio belli gerendi: at plena fidei, plena pietatis.* De omni re gesta apud Alexandrinos, ubi allato Pompeii capite, Cæsar collacrymasse fertur, & percussorum cæde inferias illi misisse, mortemque vindicasse. A. Hirtius, & Dion lib. 42.

Mors nec immatura consulari] Dixerat hoc Consul. Catilinaria tertia extrema: *Mihi quidem ipse, quid est, quod jam ad vitæ fructum possit acquiri? Præsertim cum neque in honore vestro, neque in gloria virtutis quidquam videam altius, quo quidem mihi libeat ascendere.* Et quarta: *Si quid obtigerit, æquo animo paratoque moriar: neque enim turpis mors forti viro potest accidere, neque immatura consulari, nec misera sapienti.* Repetitque eadem extrema Orat. secunda in Antonium: *Etenim si abhinc annos prope viginti, hoc ipso in templo, negavi, posse mortem immaturam esse Consulari, quanto verius nunc negabo seni?* Ponit inter seria ἀποφθεγματικὰ Domitius Marsus apud Fabium lib. 6 cap. 4. extremo. Et Ausonius in Gratiar. act. *Negat Cicero Consularis, ultra se habere, quod cupiat. Ego autem jam Consul, & senex, adhuc aviditatem meam fatebor.*

Non me movet, idiotam petit] Ita leg. interpungendumque existimo, cæteroquin nullus commodus sensus elicitur. Vulgo rerum imperito hoc persuadeat, inquit: mihi nullus persuaserit. Sic in Pisoniana Cicero: *Sed plane animi sui caussa ludos nobis idiotis relinquet.* *Idiotam* privatum hominem rerumque imperitum appellat. Aliter Jo. Petreius: *idiota perit.* Cicero, inquit, privatus obit, qui antea grandia loquebatur. Sed mihi non probat.

Hic & Ligarium] ἐλλειπτικὸν est. Q. Ligarius reum se confessus, Cæsarem deprecatus est veniam. Res vel pueris nota ex Ligariana.

Qui & judicasset ab eo semper nasci] Prisca Lectio, *quietum.* unde *qui & eum judicasset*, concinnabam, *Antoniumque* ex-

exaudiebam: vel potius, *qui æquum judicasset, ab eo semper nasci satisfactionem. Ecum* enim pro *æquum* libri vett. scribunt.

Satisfactionem] Mos hic satisfaciendi veteribus solemnis, ut apud Cæsarem lib. 5 belli Gall. Asconium in 3 Verrinam, Suetonium in Julio c. 73. & in Claudio cap. 38. Hæc fere formula, *Factum nollem.* Et quidem jurejurando interposito. Plautus in Amphitruone act. 3. & Terentius Adelphis act. 2. Vide L. Senecam lib. 3 de Beneficiis cap. 27. & lib. 4. cap. 31. *M. Antonius*, inquit Cicero Philipp 2. *non existimasset, nisi P. Clodium in petitione Quæsturæ interfecisset, unquam Ciceroni pro suis in illum injuriis satisfacturum.* equidem sic emendabam: *quin & vis esset à primo*, (scriptum enim fort. *à pr°.* unde, *ab eo*, factum) *semper nasci satisfactionem, ac læsum rogari.*

Ac dato rogari] Et hic mihi locus rursum manum injicit, ne properem: Sane, ut Cicero bello Civili, quem fugiam habeo, quem sequar non habeo. Conjecturas tamen parvo, & chartæ, & temporis dispendio apponam. Deesse videtur, *à quo data injuria.* Sed illa longius absunt ab edita lectione: hæc propius: *ac fata rogari*, vel *fas rogari*, vel *acta abrogari*, ut τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα intelligat, quod M. Tullius Atheniensium veteri exemplo tulisse fertur, cum post cædem C. Julii Cæsaris omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censuit: initio Philip. 1. & Vell. Patereulus lib. 3. vel sic, *ac data rogari.* vel *à Clara*, seu potius *à consulari rogari.* Notam ˢ *Clariss.* vel *consularem* designare, supra docui. & *cl.* & *d.* sæpe invicem commutari, norunt ii qui libros veteres tractant. Petreius: *Qui & judicasset ab eo semper nasci satisfactionem, à victo rogari.* Eruditiores meliora, ut gratiam ab omnibus ineant, adferre studeant.

Pag. 41. *Ipsum exoratum à Vatinio*] Qui P. Sextium à Cicerone defensum oppugnaverat, in eumque testimonium dixerat. Itaque Cicero *interrogatione* (sic enim orationem vocat) eum accusavit ann. U. C. 697. de quo Fabius lib. 5. cap. 7. & Cicero epist. 9. lib. 1. ad famil. At 699. L. Domitio, Ap. Claudio Coss. ut Asconius ait, eundem in gratiam receptum defendit: cujus facti sui rationem reddidit P. Lentulo, bene longa epistola lib. 1. ad Familiares, & Maximus lib. 4. c. 2. M. Ciceronem, P. Vatinium dignitati suæ semper infestum duobus publicis judiciis tutatum esse, seque Vatinius clientem Ciceronis appellat epist. 9. lib. 5 ad famil.

C. quoque Verri adfuisse] Depravatus locus, tametsi vetus liber nihil opis attulerit. Cum Verre in gratiam rediisse, eique patrocinatum, nusquam legi: pugnant cum iis, quæ sup. attuli, in exilio consenuisse. Nisi eo respexit, quod refert Plut. Verre damnato, cum Cicero litem ei ἑβδομήκοντα πέντε μυριάδας, hoc est, tricies sestertium æstimasset, male audisse, quasi pecunia accepta, prævaricando, de multa remisisset. Asconius vero in Divinationem sestertium quadringenties à Verre repetitum esse scribit. Equidem facile adducor, ut credam emendandum potius, *Gabinio adfuisse*, quamvis longius abeam ab edita in vulgus lectione: vel si fas est dicere, μνημονικὸν ἁμάρτημα est Senecæ, summa alioquin, ut prædicat, memoria præditi. vel librarii potius peccatum. A. Gabinium enim, majestatis reum, gravissime accusavit: post, repetundarum reum, ex maximis inimicitiis receptum in gratiam, summo studio defendit, anno U. C. 699. qui eum in Consulatu suo urbe expulerat. Cicero pro Rabirio Postumo & epist. 4. lib. 3. ad Q. Fratrem, Dio lib. 39. D. Hieronymus adversus Rufinum, & Valerius Max. lib. 4. cap. 2. Gabinium Vatinio conjungit, cum de Ciceronis humanitate agit, inter exempla eorum, *qui ex inimicitiis juncti sunt necessitudine.*

Qui cum tertius esset] Scripserat fort. Seneca: *qui cum III vir esset, tribus hanc tam spec. clem. occas. præriperet.*

Sebe-

Scholasticis alterius Suasoria] Hæc vetus scriptura amplectenda est, quam repudiare cur quidam ausi sint, non video: Alii *occationem*, alii *occasionem*, & nescio quæ monstra subjecerunt: Nonnulli etiam *hac positione* posuere, quod *ponere* sequatur: quæ tamen vox in veteri non comparet, ut quodvis verbum exaudire liceat; *declamare* : id genus alia. Cicero tamen Tuscul. I. *Ponere jubebam, de quo quis audire vellet: & id aut sedens, aut ambulans disputabam.* Alibi sæpe, *Ponere quæstionem*. proprium Declamatorum, ut Gorgiæ Leontini. Græci hinc *Theses* Rhetorum vocant: quæ Cicero *Proposita*, Philosophorum more, & *Consultationes* Jurisconsultorum verbo, reddidit. *Hypotheses* vero *Causas* & *Controversias* appellat.

HISTORICORUM

de Cicerone Elogia; aliis

SUASORIA VII.

Pag. 41. *Quin evitaret*] *Quin ejuraret*, restituo e vestigiis libror. vett. quomodo & emendasse video Petr. Pithœum lib. 2. cap. 8. Advers. subsec.

Pag. 43. *Absinthiati poculi*] Nihil muto, licet aliter Covar. antiquus cod. *sumpti poculi*. Sic supra, *myrata contio*. Suas. 2. Respexit Lucretii illa, libr. I. de rerum Natura:

Sed veluti pueris absynthia tætra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Absynthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali tactu recreata valescat:
Sic ego nunc, quoniam hac ratio plerumque videtur
Tristior esse, quibus non est tractata. &c.

Ad quem locum allusit & Fabius Quinctilianus libro 3. initio. Themistium quoque Philosophum eadem compararione usum docet M. Antonius Muretus variar. lect. lib. II. c. 3. his verbis: *Μιμητέον ἡμῖν τοὺς σοφωτέρους τῶν ἰατρῶν· οἱ τὰ πικρότερα τῶν φαρμάκων μέλιτι τὴν κύλικα περιχρίοντες πιεῖν διδόασι.* Absynthiaco quoque poculo stomachi fastidium levari solere, docet And. Alciatus lib. 7. *παρέργων* cap. 27. De simili autem Medicorum in ægrotis fallendis dolo venuste, ut omnia, Chrysostomus extremo dialogo primo de sacerdotii dignitate, Basilius Magnus Homilia in Psalmum primum, Theodoretus libro septimo de Providentia, Plutarchus de Liberis educandis, Maximus Tyrius Orat. 15.

Hujus adeo contrectationis consilium] Lego partim de ingenio, partim ex opt. illo cod. *Livius adeo retractationis consilium*. Et mox: *Ita enim ait LIVII.* Negat (inquit) Livius, quod nimis Ciceroni infestus Pollio Asinius affirmabat, Ciceronem voluisse palinodiam canere ac retractare, cum ne otium quidem, ut maxime voluisset, suppeditaret. Falsa igitur calumnia Pollionis. Livii liber ille cum reliquis intercidit quem centesimum & 20. fuisse ex Epitoma L. Flori colligo.

In Formianum] Villa hæc Ciceronis, quam sæpe in epistolis nominat. In Formiano quoque occisum Ciceronem ætatis 63. ait Eusebius in Chronicis. Plutarch. vero, ex Tusculano cum Q. Fratre, cognita proscriptione, Asturam maritimum Ciceronis fundum profectum, in Macedoniam ad Brutum cogitasse.

Ab Caieta] De prodigio Corvi in villa Caietana Valer. Maxim. l. I. c. 4. & Plutarch. 5. apud quem mendose Κάπιτας pro Καιήτας legitur: & Appianus Κάπυας, ad quam hæc Ciceronis villa fuerit, vitiose nominat.

Jactationem navis] Et Plutarchus Circæum usque vento pervenisse ait: ibique vel maris metu permotum, vel Cæsaris Octaviani fidem non plene desperantem, in terram egressum.

Quanta

Quanta nulla unquam humana vox] Juvenalis Sat. 10.

—— ridenda poëmata malo,
Quam te conspicua, divina Philippica fama
Volveris à prima quæ proxima.

Pag. 44. *Cum peractam proscriptionem*] Plutarch. Ἔτυχε μὲν ἀρχαιρεσίας τελῶν ὁ Ἀντώνιος· ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ἀνεβόησεν, ὡς νῦν αἱ προγραφαὶ τέλος ἔχοιεν. τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας ἐκέλευσεν ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων ἐπὶ τοῦ βήματος θεῖναι, &c. Antonius, inquit, qui tum forte comitia habebat, iis visis exclamavit, Proscriptionem jam peractam esse: caput & manus pro rostris poni jussit, superiore Suasoriæ hujus parte: *Tota tabula tua morti præluditur.*

Sed defectus] Fort. *defessus:* nam illud, *quotque fuit pro rostris exponit*, recte est in veteri libro: Et *itaque quo sæpius ille*, &c. Senatorum autem 132 nomina, equitum autem triginta in proscriptionis tabulas relata, auctor est Orosius lib. 6. cap. 18. Epitoma vero Liviana lib. 120. Senatores 130. proscriptos à 111 viris, & occisos.

Princeps senatus] Hoc est ceteris & auctoritate, & meritis in Rempubl. antecelluisse: ne quis *Senatus Principem* fuisse credat, cum *Censor* nunquam fuerit. Ex censoriis enim Senatus Princeps legebatur. Sic igitur & Corn. Severus mox interpungendus:

Egregium semper patriæ caput, ille Senatus
Vindex, ille fori, legum, ritusque togaque.

Edit enim quasi *Princeps Senatus* fuerit:

—— ille Senatus
Vindex ille fori, legum, ritusque, togaque.

Romani nominis titulus] Pro, decus, & ornamentum, audaciter dixit Cordus: Nunc merces, inquit, percussoris Popilii. Divinabam, *tutulus* leg. de quo Festus Pomp. & Non. Marcellus.

Eloquentia ministra] Partim in actione quæ vita est orationis: partim in scribendis Philippicis, & Verrinis, & Milon. & aliis.

Elapsus altera parte villæ] Plutarch. Quincti Fratris libertum, cui Philologo cognomen, quique apud Marcum in litteris studiisque educabatur, indicium ait fecisse C. Popillio Lænati Tribuno militum, & Herennio Centurioni. Appianus Clodii acerrimi hostis Ciceronis clientem, Lænati ostendisse viam, qua lectica deportabatur.

Ollitus se paulo ante def. ab illo] Sic Valerius Maximus lib. 5. cap. 3. *Neque ei scelestum portanti onus succurrit, illud se caput ferre, quod pro capite ejus quondam peroraverat.*

Maximi viri inferia] Subaudiendum videtur *missa, vel allata sunt.* Parentatum illi, justaque persoluta, fletu, luctu, & gemitu. Illud *dato* quod in optimo illo libro est, nimium quantum placet, scriptumque erat, ut conjicio, *sed dato, pro se dato gemitu & fletu, maximi viri inferia.* Et mox: *nec, ut soles tacita, dep. in r. c. c. audivit laudes*, sed ipsa narravit. Deponere autem & componere in funeribus adhibita verba. *Aggere composito tumuli.* Virgil. & Horat. *Omnes composui: felices: nunc ego resto.* & *Depositi* & *Siti. Hinc est ille situs.* Cic. 2. de leg.

Actionis inclyta] Vera hæc lectio, nisi quid judicans fallor. Omnes, inquit, Ciceroni beneficio aliquo obstricti, actione malæ tractationis cum Antonio experiri poterant.

A Thucydide] Lib. 2. belli Peloponnesiaci, ubi funebris oratio Periclis inter omnes Thucydideas, quæ plurimæ sunt, facile elegantissima. De qua & Plutarch. in Pericle de funerandi ratione, & pro funere laudandi præstantes viros consuetudine, ibidem Thucydides, & nos inf. ad proximam Suasoriam. Exstant & Lysiæ Demosthenis æmuli Thucydidæ ac Platonis funebres laudationes.

In paucissimus] *In paucis summus*, Ant. Augustinus.

A Salustio] Funebris laudatio, in iis, qui extant libris, nulla est, nisi forte in libris Historiarum, quorum reliquias accurate collegit Lud. Carrio JC. qui quidem integri Senecæ ætate circumferebantur. Nisi forte significat laudationem M. Catonis & C. Ca-

C. Cæsaris in Catilinario extremo. Alioqui tot apud Crispum orationes, & apud Livium, ut directis uterque concionibus, Historiæ modum excessisse à Trogo judicetur, auctore Justino lib. 38. Vide & Diodorum Siculum lib. 20 Biblioth. Et de origine funebrium orationum. Plutarchum in Poplicola, qualia & hoc loco annotasse Nic. Fabrum JC. post comperi. Matronæ etiam quando pro funere laudari cœperint, idem in Camillo & Livius lib. 5.

Livius benignius] P. Scipionem Africanum majorem laudat lib. 26. ab U. C. Minorem verò, & Annibalem lib. 30. Idemque lib. 8. extremo: *Memoriam laudationibus crebru titulisque imaginum vitiatam queritur*, & illo prior M. Tullius in Bruto funebribus laudationibus factam esse Historiam mendosiorem.

Ne immatura quidem mors] Ætatis tertium & sexagesimum excesserat, mensibus 11. diebus 5.

Quam quod ejusdem fortuna composito fecisset] Impeditus locus, & haud dubie mendosus. Sensus quidem apertus, verba corrupta. J. Lipsius lib. 4 Epistolicarum quæstionum emendabat: *Quod à victore inimico nil crudelius passus erat, quam quod ejusdem fortunæ compos ipse fecisset*. Equidem tentabam, si fas mihi post Lipsium, minori commutatione: *quod à victore inimico crudelius passus erat, quodque ejusdem fortunæ compos ita fecisset*, vel *id effecisset*. Nihilo inquit clementius cum Antonio egisset Cicero, si ab illo victoria stetisset. Ant. Augustinus, *quam quod ejusdem fortuna composito fuisset*. Petreius ita explicat, quasi non tam ab hoste illata mors indigna videri debeat, quam quod fortunæ *composito*, hoc est, ludo ita proditus Antonio sit. Locus in quo quisque acumen ingenii experiundo operæ pretium fecerit.

Virtutibus vitia pensari] Fortasse, *vitam pensarit*. & mox: *persequendas*: post etiam, *referre* pro *deferre*. Pensare autem *vitia virtutibus* ea forma dictum videtur, qua de Q. Haterio declamatore: *redimebat vitia virtutibus*, extrema præf. lib. 4. epitomæ: & Juvenal. initio Sat. 4. *monstrum nulla virtute redemptum & vitiis*.

Ut est auctor candidissimus] Editi omnes, *ut est noster cand.* Placet vetus scriptura, *ut est natura candidiss.* corrupta, illa vulgari ut video, ex literar. compendiis n̄r. & n̄ra. T. Livium lactea eloquentia fluere M. Fabius & D. Hieronymus judicat: cujus fama excitatus Gaditanus quidam, trajecto Pyrenæo & Alpibus Romam profectus sit: ut & Plinius junior ait, lib. 2. epist. 3. At vero quem reliqua Livii scripta candorem præferunt, eum in Polyblo per quem plurimum profecerat, nimis parce nominando, aut texit studio, aut malivolentia quadam dissimulavit: vel, quod verius puto, in iis, qui desiderantur, primi belli Punici libris, laudarat.

Privatas simultates] Ut M. Livius Salinator Cos. iterum, privatas cum C. Claudio Nerone susceptas inimicitias, in magistratu, Reipub. condonavit. Valerius Maximus lib. 4. c. 2. & auctor de viris illustr. cap. 50. Et Ti. Gracchus Trib. pl. Scipionem Asiaticum, quamvis inimicum, duci in carcerem non est passus. Idem cap. 53. & 57.

Publicas nunquam] Ex Platonis enim Politic. 9. præcepit Cicero 1 Offic. ut eos adversarios existimemus, qui arma contra ferant, non eos qui suo judicio Rempubl. tueri velint, qualis fuit inter P. Africanum, & Q. Metellum sine acerbitate dissensio.

Qua diu defensa, & administrata] Recte igitur, ut augur, divinavit Cicero Catilin. 2. *O conditionem miseram, non modo administrandæ, verum etiam conservandæ Reipubl.*

Quam si caruisset Antonio] Hoc enim alterum ejus votum, ut liberam Rempub. à morte relinqueret, extrema Philipp. 2. in Marcum Antonium: *Mihi P. C. jam etiam optanda mors est perfuncto rebus iis quas adeptus sum, quasque gessi: Duo modo hæc opto: unum, ut moriens*

moriens Populum Rom. liberum relinquam: hoc mihi majus à Diis immortalibus dari nihil potest. Alterum, ut ita cuique eveniat, ut de Repub. quisque merea'ur.

Pag. 48. *Quamvis invitus*] Infestus enim Asinius Pollio, Ciceroni, supra hic, & Asinius Gallus, filius, vitia orationis ejus inimice pluribus locis insectati sunt. Fabius lib. 12. cap. 1. Quin & C. Sallustii scripta reprehendit, ut nimia priscorum verborum affectatione oblita. Suetonius: qui ab Atteio Philologo præceptis benedicendi instructum ait, lib. de Illust. Gramm. In T. Livio miræ facundiæ viro, Patavinitatem quandam idem notabat. Fabius lib. 8. cap. 1. Tertium ejus Historiarum librum advocat. Valer. Maximus lib. 8. cap. 14. de Arganthonio Gaditanorum Rege.

Facies decora ad senectutem] Erat in Cicerone summa gracilitas, & infirmitas corporis, procerum & tenue collum: Itaque cum amici & medici horrarentur, ut causas agere desisteret, eam sibi juveni caussam in Græciam proficiscendi fuisse ait, in Bruto.

Quos obstrictos patrocinio] Catullus Ciceroni:

Tanto pessimus omnium Poëta
Quanto tu optimus omnium Patronus.

Nisi miseram mortem putasset] Calumnia hæc Pollionis. Videtur fortasse Tusculana prima ponere Adolescentem: *Malum mihi videtur mori:* quam opinionem minuit ea disputatione Marcus Cicero.

Pag. 49. *Sed enim abstulit omnis*] Omnium reliquorum pro rostris imagines una Ciceronis obscuravit, præstrinxitque oculos. Juvenalis Sat. 10.

Ingenio manus est, & cervix cæsa, nec unquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.

Conticuit Latia] Tale illud Martialis, lib. 5.

Impius infando miles corrumpitur auro,
Et tantis opibus vox tacet una tibi:
Quid prosunt sacra pretiosa silentia linguæ?
Incipient omnes pro Cicerone loqui.

Et inf. Sextilius Hena:

Deflendus Cicero est, Latiæque silentia linguæ.

Ille Senatus] Hic interpungendum est contra atque libri in vulgus editi: pertinent enim ad priora: statim, *Vindex ille feri.* Non etenim princeps Senatus Cicero fuit, ut paulo ante docere memini.

Hoc nec in Emathio] *Emathia* prius dicta est, quæ post *Macedonia*, inquit Plinius lib. 4. cap. 10. Antea etiam *Paonia*, post *Emathia* dicta Livii ætate, ut ipse lib. 26 Annal. Quod licet minutum, admoneo propter vitiatam editorum omnium Scripturam *Hematio. Non*, inquit, *passus talem injuriam Persei Macedoniæ rex, quem apud Samothracas vicit, cepitque L. Æmilius Paulus, conatumque ad genua procumbere, dextera allevavit, & Graio Sermone* (ut obiter emendem ex Plutarcho Valerium, lib. 5. pro *grato sermone*) *ad spem exhortatus est: tamque humaniter apud se habuit, ut vicem illius dolens, flens etiam, assidere sibi jusserit, unaque secum accumbere.* Tandem in triumphum duxit anno U.C. 586. Livius lib. 45. & scriptor de vir. Illustr. c. 56.

Nec te dire Syphax] *In te*, ἀπὸ κοινοῦ repetendum. Non igitur recte mutavit Lilius Gyraldus libro 4. Hist. Poëtarum. Vivus captus Syphax in Numidia, à Lælio & Masanissa, ductu atque auspiciis P. Cornelii Scipionis Africani Superioris, qui Ann. 552. de Syphace Rege, Annibale, & Pœnis triumphavit: septimo post anno, ex Macedonia, & Rege Philippo, T. Quinctius Flamininus anno 559. post U.C.

Pag. 50. *Inque triumphato*] πα-θητικῶς, participium sine origine, ut Maro 3 Georg.

Et duo capta manu diverso ex hoste tropæa,
Bisque triumphatas utroque ab littore gentes.

Et Scriptor noster de viris Illustr. de Metello Macedonico: *Achaicos bis prælio fudit, triumphandos Mummio tradidit.* Qui & de Jugurtha triumphasse auctor est, Q. Cæcilium Metellum,

cui Numidici cognomen, anno 644. C. Marius consul iterum in triumphum duxit, ann. 619. & insaniens Jugurtha in barathrum dejectus, *Juppiter*, inquit, *ut frigidum est hoc balneum.* Annibal vero hausto, quod annulo gestabat, veneno periit ann. 571. ab U. C.

Cui mutus videor] Lepidus jocus, dixerat enim Severus:

Conticuit Latia tristis facundia lingua.

Hena vero Sextilius Cordubensis:

—— *Latiaque silentia lingua.*

Quod Cornelium scio] Divinatam: *Quid Cornelius? Scio ei non aeque displicuisse hunc versum.*

SUASORIA VII. vel VIII.

Pag. 51. *Intolerabilis malo ingenio*] *In malo ingenio.* Scripta lectio utraque ferri potest:

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

Multaque in eandem sententiam Claudianus lib. 1 in Eutropium.

Ne propter hoc (quidem pertinet multum à Cicerone) ingenium tuum amat] Divino, & fortasse non vanus augur, quæ uncis inclusi, ex superiore versu hic, ut fit, repetita à Librario, nec, ut oportuit, oblitterata, ne scripturam litura deformaret: nam nec Latina sunt, nec ἀκόλουθα, sensumque perturbant. Legendum igitur: *Sed pudet me: propter hoc ingenium tuum ama, illud quod Antonius plus odit, quam te.* Vel, *ne propter hoc ingenium tuum ames, quod*, &c.

Pag. 52. *Si non Civili ense cervicibus lucrentur*] *Lueretur* vetus liber. Unde quidam *luderetur*: ego *illuderetur* tentabam.

Quo Cæsar ultro te rogavit] Parta enim victoria in campis Pharsalicis, victoque Cn. Pompeio, scripsit ex Ægypto Cæsar M. Tullio, ut esset idem qui fuisset. Cicero extremo lib. 14 ad Famil. & lib. 2 ad Attic. & in Ligariana, item Plutarchus.

Neque inissent turpem societatem, neque diremissent] Respexit illa quæ sunt à M. Tullio dicta Orat. 2. in Antonium: *Mea illa vox est, nota multis, Utinam Cnei Pompeii cum C. Cæsare societatem, aut nunquam coisses, aut nunquam diremisses. Erat alterum gravitatis, alterum prudentia tua. Hæc mea M. Antoni, semper & de Pompeio & de Repub. consilia fuerunt.*

Libertatem tirocinii tuis Sullanam potentiam] Sumptum ab historia. Cicero enim adolescens contra L. Sullæ dominantis opes, Sext. Roscium Amerinum, parricidii reum, defendit, ut ait 2 Offic. *Tirocinia* vocat, quia prima causa publica fuit, quæ, ut in Bruto ait, tantum commendationis habuit, ut non ulla esset, quæ non illius digna patrocinio videretur. Egit autem annos natus sex & viginti. L. Cornelio Sulla 2. Q. Cæcilio Metello Pio Coss. Quinctilianus lib. 12. cap. 6. & Ascon. Pedianus apud Agellium lib. 15. cap. 28.

Libertatem tirocinii fuis] Qui locum attentius consideravit, facile animadvertet corruptum esse, legendumque parva commutatione, *libertate tirocinii tui Sullanam potentiam.* Scriptor de viris illustribus, quem olim Aurelio Victori tamquam parenti legitimo reddidimus, in M. Tullii vita, quæ in editis omnibus antea desiderabatur: *Adolescens*, inquit, *Rosciano judicio, eloquentiam & libertatem suam adversus Sullanos ostendit, ex quo veritus invidiam Athenas studiorum gratia petivit.*

Catilinam Reip. redditum] Illud *redditum*, licet *avulso* oppositum esse à Declamatore videatur, non rectum est. Ant. Augustinus, *Rep. ejectum* vel *eductum*, leg. censuit. Res nota ex Catilinaria 2. in qua invidiæ declinandæ, emissum à se Catilinam videri volebat. Quid si, *Catilina remp. ereptam* legas? ut M. Tullius: *Retorquet oculos sæpe ad hanc urbem, quam ex suis faucibus ereptam esse luget.* Fuit cum *Q. Ligarium Reip. redditum*, tentarem, sed conjectura tantum mea, veteris libri fide non subnixa. Jo. Petteius sic exponebat, nihil cunctatus: Antonium alterum quendam Catilinam, hoc est,

peſtem, perniciemque Reip. effectum. In quo vereor (ignoſcant eruditi viri Manes) ne vis verbis allata eſſe videatur. Aſſentior tandem Nic. Fabro, qui tranſpoſita hoc ordine collocat: *Quid Catilinam avulſum & Antonium Reip. redditum?* Accipitque de C. Antonio Ciceronis in Conſulatu collega, quem pactione provinciæ, inquit Salluſtius, perrulit, ne contra Reມp. ſentiret.

Pag. 53. *Q. Catulum, M. Antonium*] Egregium hoc oratorum par cum C. Julio, crudeliſſime interfectum Octaviano bello, quod poſt R. C. anno 666 exarſit: qua tempeſtate Marius, cum reliquis exſulibus ex Africa revertit, urbſque cædibus & rapinis vaſtata. Cicero in Bruto 3 de Orat. & Tuſculana 5. Hoc igitur voluit: M. Antonius orator indignus, qui hunc, ex filio M. Antonio, nepotem habeat. Huic & C. Antonius, Marci frater, hæſit, qui à Cicerone filio ad Byllidem victus, in M. Bruti poteſtatem venit. Plutarch. in Bruto. De utroque Cicero Philipp. 11. *An Antonios ornarem, non modo ſuarum familiarum, ſed Romani nominis probra atque dedecora?*

Pag. 54. *Inter Ventidios, Canicios, & Saxos*] Dici non poteſt quam rerum Romanarum ignoratio ridicula ſomnia his correctoribus ſuggeſſerit, ut hic *Carrutios* allinerent, qui nuſquam ſunt. Verum cum & *Saxos* hic viderent, cur non & *Silices*, vel ſi quid his eſt durius, commenti ſunt? *P. Ventidius* hic, Picens eſt, qui humili loco natus, miles ſtrenuus, cæſo jam ad internecionem M. Craſſo ad Carras, Parthos vicit, illius mortem vindicavit, deque iis triumphavit primus. Hic Prætor cum M. Antonio creatus, hoſtis Pop. Romani eſt judicatus. A. Gellius libro decimoquinto, cap. 4. qui & ex Suetonio præpoſitum Provinciis Orientalibus ab Antonio refert. Legendus Dio lib. 43. Plinius lib. 7. cap. 43. Plutarch. Antonio, Appianus Parthicis, Valerius Maxim. 6. cap. 10. Eutropius 7. Oroſius 6. c. 18.

Canicios] *Canidiosne*, an *Craſſicios*, ſubſtituere debeam, animi incertus pendeo, nam & in antiquo libro vitioſe *Canitidos*. Sunt & *Caninii* ut Conſul ille aliquot horarum, qui dicteriis Ciceroni materiam præbuit, & Trib. pl. in epiſt. Ciceronis, & Dionis lib. 39. Alius quoque M. Vipſanii Agrippæ Cos. collega ann. 716. Sed nihil ad eum, quem quærimus. Malim equidem *Canidios* legi: P. enim Canidius, victo ad Actium Antonio, cæſus cum Caſſio Severo Parmenſi poeta à Cæſare Auguſto: auctore Plutarcho, Velleio Paterculo, & Oroſio lib. 6. cap. 19.

Saxas] Sic lege, non ut quidam libri, *Saxos*. Decidii Saxæ meminit Livii Epitoma 127. qui M. Antonii legatus à Labieno Pompeianarum partium victus eſt. Meminit & Dio lib. 48. qui & lib. 47. Δεκίδιον Σάξαν, diſerte vocat; valde ut miror, *Didium* hunc à Fulvio Urſino, cetera Romanarum rerum peritiſſimo, *Caſcan* quoque pro *Saxa* vitioſe à Floro nominari. Cicero Philip. undecima, ubi capita exercitus Antoniani recenſet: *Accedit Saxa, neſcio quis, quem nobis Cæſar ex ultima Celtiberia Tribunum pleb. dedit: caſtrorum antea metator, nunc, ut ſperat, urbis.*

Sacra illa vox tua: Mori enim naturæ finis eſt, non pœna] Exſtat extrema Miloniana, *Exſilium ibi eſſe putat Milo, ubi virtuti non ſit locus: Mortem, naturæ finem eſſe, non pœnam.* & Philipp. 11. de hoc ipſo Antonio: *Mortem*, inquit, *naturæ pœnam putat eſſe iracundia, tormenta atque cruciatum.* Non aſſentior itaque Gab. Faerno, viro diligenti, qui vocem *pœnam*, in Cicerone delendam cenſebat. Huc pertinet illud ex Oratione Cæſaris, Catilinaria quarta, qui de conjuratis ſententiam tulerat, ipſos publicatis bonis, per municipia in vinculis perpetuo habendos: *Mortem enim à Diis immortalibus non eſſe ſupplicii cauſſa conſtitutam, ſed aut neceſſitatem naturæ, aut laborum, ac miſeriarum quietem eſſe. Itaque eam ſapientes nunquam inviti, fortes etiam ſæpe libenter oppetiverunt.* C. vero Salluſtius hanc Cæſari orationem attribuit: *De*

pœna

pœna possum equidem dicere id, quod res habet, in luctu atque miseriis, mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse: eam cuncta mortalium mala dissolvere, ultra neque curæ, neque gaudio locum esse. Falsa, credo, existimans (ut M. Porcius Cato, sententiam rogatus respondit) *quæ de inferis memorantur, diverso itinere malos à bonis, loca tetra, inculta, fœda, atque formidolosa habere.* Apud eundem Historiarum Principem, Umbreno Allobrogum legatos pauca de Civitatis statu percunctante, quemque exitum malis sperarent, se miseriis suis remedium mortem exspectare, responderunt. Cicero quoque Tusc. 1. *Mortem, vita misera finem* videri disputat.

Permitte pop. Rom. contra Antonium] Videtur addendum *licere*. Deinde, *populus Romanus omnes*. Aut Augustinus *sæculum*, non, *omnes* leg. censebat. Vel sic interpunge: *Permitte pop. Rom. contra Antonium licere: si scripta combusseris Antonius*, &c.

Inter Scenicos amores] *Cytheridem* enim animam tanquam alteram uxorem, aperta lectica circumducebat: ut M. Tullius Philipp. 2. & lib. 10. ep. 10. & *Volumnia* mimice consalutabatur. Virgilius tamen *Lycoridem* vocat, ut mos Poëtarum, amicarum nomina pudoris gratia mutare, inquit Appuleius in Floridis. Hanc & M. Brutus, & nimis perdite Corn. Gallus Poëta, amasse fertur. Sic enim Maro:

——— Tua, Galle, Lycoris
Perque nives alium, perque horrida castra secuta est.

Pag. 54. *Cara est cuiquam salus*] In iis, qui circumferuntur Ciceronis libris, nihil tale legere memini, sed forte fallit memoria: aut in iis erat, qui vel temporum injuria, vel majorum incuria interciderunt. Philipp. quidem 2. se ab Antonio ingrati accusatum ait: *Quo beneficio sum usus tuo? Quo me Brundusii non occideris? Sed sit beneficium, quandoquidem majus accipi à latrone nullum potuit.* Infr. *Sed fac id te dedisse mihi, quod non ademisti: meque à te habere vitam, quæ non à te sit erepta.* Nisi forte & illud ad rem pertinet quod Ciceroni Brutus ait, non tamen de Antonio, sed Cæsare Octaviano, epist. 16. *Valde care æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si propter eam causam puero isti supplicaturus es?* Sed quæ in præsens certiora occurrant, non habeo: Quamobrem in fragmentorum Eclogam hoc referas licet, ut alia nonnulla, post Car. Sigonium, & Andr. Patricium, dum appareant fontes.

P. Scipionem à majoribus desciscentem] Quis hic in gente Cornelia Scipio, vehementer ambigo. P. enim Corn. Nasica, adoptione, *Q. Cæcilius Metellus Pius Scipio* appellatus est: & Cos. fuisse cum Cn. Pompeio genero Suas. 5. docui. P. Corn. Scipio Africanus major, Literni exsul voluntarius periit, cum hoc elogio: *Ingrata patria, cineres non habebis meos.* Nepos vero Africanus minor, Romæ, incertum à quo, suffocatus est. Huic Cicero, epist. 21. lib. 9. ad famil. C. Carbonem Trib. pl. seditiosum, vim attulisse ait, sed hæc cum Seneca pugnant. P. Scipio Africani majoris F. qui propter malam valetudinem, *valetudinarius* est dictus à Val. Maximo lib. 3. in eorum censum relatus est, qui à claris patentibus degenerarunt: de morte vero nihil gloriosum accepi. Illud contra turpe, vinctum ab Antiocho Rege, & patri gratis condonatum. Idem Valerius lib. 2. cap. 10. & alii. Sed forte à Declamatoribus tam accurata narratio, quod fere causæ deserviant, ut nec à poëtis peti debet: admonere tamen visum, quid sentirem, ut aliorum industria excitata, *fungar vice cotis*.

Pag. 55. *Quamdiu rerum natura aut Fortuna steterit*] Secutus sum Covarruviani libri optimi auctoritatem, qui recte *Resp. nostra* præfert. Natum autem mendum, ut solet, observatumque à nobis est Suas. 6. ex singulis litteris compendiisque notarum, quibus infinita mendorum millia in libros irrepsere, & irrepere norunt ii, qui in bonis auctoribus legendis bonas horas collocarunt. Ex his enim *rep. nrae*,

Librarius exscripsit *rer. natura.* Hinc illæ lacrymæ. *Fortuna* autem *reip.* adeo frequens in antiquorum scriptis, ut putidum sit admonere, nisi nobis cum præfractis rem esse intelligerem: Cicero in Sextiana: *Fuit profecto quædam illa Reip. Fortuna fatalis.* Et Sallustius Catilinario: *Hac illis volventibus tandem vicit Fortuna Reip.* & Plutarch. de Fortuna Pop. Rom. Commentarium edidit, ut & de Alexandri Magni. Hannibal quoque viso Hasdrubalis capite, quod a Claudio Nerone in Apulia ante vallum Hannibalis projectum, vinci se Fortuna Carthaginis, confessus est. Scriptor de viris illustr. c. 48.

Per salutarem Reip. Consulatum] Repetit hoc sæpius Orator ad ostentationem usque Philipp. 2. in Catilinariis, in Pisoniana, & alibi, ut auctore Plutarcho in ejus vita, & Fabio, tanta Reipub. bene gestæ prædicatio, æmulis calumniandi sermonem dederit: præfat. lib. 11. Inst. orat.

Ne quid te putes] Quot fere litteræ, tot se mihi variantes lectiones offerunt, ut tamen, quam sequar, non habeam dicere: Lectoris itaque eruditi judicium faciam. Pro *ante ceperit*, vetus liber *ante cepit*. Tentabam igitur, *per Remp. quæ ne quid te putes carius illi relinquere à te petit.* Postulat, inquit à te Resp. orationes illas, quarum salus vita sit redimenda, quibusque nihil illi majus potes relinquere. Jo. Petreius: *ante perit.* ut fere Suasor. 6. *Nec potest videri non nimis vixisse, qui moreris Reip. superstes.*

Cum adeo illa pars non sit mala] Amplector antiq. librorum scripturam: *Cum adeo nulla pars non sit mala:* commodo sensu, utramque conditionem iniquam videri, sive mortem, sive Philippicarum jacturam suaseris. Alterius vero utrius partis & eam suaderi posse, ut vivere velit Reip. superstes, seque vitamque tueatur, auctor est Quintilianus lib. 3. cap. 8. *Cum Ciceroni*, inquit, *dabimus consilium, ut Antonium roget, vel etiam ut Philippicas (ita vitam pollicente eo) exurat, non cupiditatem lucis allegabimus (hac enim si valet in animo ejus, tacentibus quoque nobis valet) sed ut se Reip. servet, hortabimur. Hac illi opus est occasione, ne eum talium precum pudeat.*

Pag. 56. *Ut insolentis Græciæ studia*] Sic Præfat. Controv. *Quicquid Romana facundia habet, quod insolenti Græciæ aut opponat, aut præferat, circa Ciceronem effloruit.* Et M. Fabius Magnus ille ingeniorum censor, ut noster hic Criticus, lib. 10. cap. 1. *Ciceronem cuicunque Græcorum fortiter opposuerim.* Notum ex Plutarcho Milonis Rhodii de Ciceronis, etiam Græca eloquentia, judicium.

De mortis contemptu locutus] Integra disputatione prima Tusculana, in Catone majore, in Philippicis, & alibi.

Et hac Suasoria insignita est] Equidem sic accipio, pro *notata à Criticis est*, q. d. apposita nota insignis est. Euripides Hecuba in bonam partem χαρακτὴρ ἐπίσημος ἐσθλῶν γεγῶσι. Sic, *nota insignis:* & vero Græci σημεῖα appellant asteriscos, & obeliscos, ut Hephæstio in Enchiridio, & Triclinius in Sophoclem, Cornificius ad Herennium lib. 4. *Ad rem turpem deformandam, quo magis*, inquit, *insignita sit, aut cruentam, aut cœno oblitam, aut rubrica delibutam inducemus.* Et Cicero in 3 de legib. de Tribunatu: *Tanquam ex XII Tabb. insignis ad deformitatem puer, brevi tempore, nescio quo pacto, creatus multoque tetrior ac fœdior natus est.* Plautus Milite:

Ea mihi insignitos pueros pariat postea
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut brencum.

Dixit enim sententiam] *Etiam* est in membranis illis, sed nihil immuto. Est enim αἰσχρολογία, cur nota à Criticis addita illi Suasoriæ: quia usus, inquit, Declamator Cacozeliæ genere humillimo ac sordidissimo.

Cacozelia genere humillimo] De qua & infr. Controv. 24. extrema, & 25. Demetrio Phalereo ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας unum genus Cacozeliæ Character vitiosus finitimus τῷ γλαφυρῷ τινι, qui fit in sententia, aut in verbis, aut in collocatione. Hermogeni lib. 4. de

Invent.

Invent. unum item genus Cacozeli quod sub ἀνασκευὴν Rhetorum cadere potest, quamvis illi subjici possunt multæ formæ, κατὰ τὰ κεφάλαια τῆς ἀνασκευῆς. Dionysio Longino Cacozelum est exitus τῶν μειρακιώδους ὄγκου, in quo sectamur τὸ περίεργον πεποιημένον τε καὶ μάλιστα τὸ ἡδύ. Fabio Quinctiliano totidem genera Cacozeli, quot ornatus in oratione: ut ad elocutionem solam illius judicio referatur. Quare dum is declamator περίεργος aut ἡδύς, ut loquitur Longinus, aut dulcis, ut Fabius, similium vocum, puerili captatione incidit in Cacozelum, atque illud ejus genus, quod prædulce Fabius nominat, quasi præ argutia & affectatione nimis dulce sit. Hoc genus Figuræ cum laudi est, Paronomasia à Rutilio, non à Quinctiliano quidem, & Paronymia ab Aquila nominatur. Hoc item genus figuræ ac finitima illi efficiunt Aristoteli 3 Rhetor. ἀστεῖον λόγον, sed quo brevius, & ἀντιθετικώτερον efferuntur, eo reddunt ἀστειότερον. Suspectus tamen non parum usus nimiæ festivitatis, ut loquitur Cicero in Oratore ad Brutum. Hinc Theophrastus apud Halicarnasseum in Lysia μειρακιώδεις illas vocat, & in Isocrate apud eundem Philonicus Dialecticus, & Hieronymus Peripateticus illas exagitabant. Quin & apud Agellium lib. 18. cap. 8. à Lucilio in Satyra irrisæ, εἰς μειρακιώδεις. Quare tenendus in his modus Oratori, si personæ suæ ac dignitati servire velit. Hæc è Rhetorum myrothecio eo libentius adscripsi, quod in Prolegom. dialogi Ciceroniani Erasmum videam his non intellectis, occasionem arripuisse, ut in Ciceronis Oratorum principis imitationem, à qua maxime ipse abhorrebat, hæc tela vitiose torqueret. Sed domum redeundo hoc agamus.

Peribit quod Cicero scripsit] Tale illud Pollionis Asinii, cum in eum Triumvirali tempore Augustus Fescenninos scripsisset, *At ego taceo*, inquit, *Non enim est facile in eum scribere qui potest proscribere.* Macrob. lib. 2 Saturn. cap. 4.

Apud Cestium Prætorem] *Præceptorem* divinaram, vel *Pium:* hoc enim illi cognomen constanter tribui video: cujus me conjecturæ nondum pœnitet, nec cur pœnitere debeat, video. Præsertim cum idem Nic. Fabro homini doctissimo in mentem venisse observarim. Cassius enim Severus ad Præceptorem vocavit Cestium (non Prætorem ut arbitror) quod in Milonem dixisset, in scholis contra Ciceronem; ut ait extrema præfat. lib. 3 Epitomæ Declamat. scriptum erat *Pi*; librarius *Pr.* exscripsit. Hinc origo mendi.

Pag. 57. *Quid ita te fruar?*] Jocus est. Sic in Controv. 27. Pompeius Silus jusjurandum concipit: *Ita mihi superstite filio mori liceat.* Exstatque in Fabio lib. 9. cap. 2. Et in eadem Mento: *Ita mihi libere vivere contingat & mori. Ita oculos meos filii manus operiant.* Vide & Controv. 10. & 16. Et quod est à doctissimo JC. in tanta Formularum copia omissum: *Ita incolumi Cæsare moriar.* Utitur apud Ciceronem Balbus, lib. 9. epist. 9. ad Atticum.

Asiam obtineret] Appianus M. Tullium, M. F. Syriæ ab Octaviano Prætorem factum scribit: Plutarch. etiam collegam sibi in Consulatu adscivisse: Sub quo Senatus Antonii imagines sustulit, honores antiquavit, & ne quis Antoniorum *Marcus* appellaretur, decrevit. Sic in Ciceronis domum ultionis de Antonio finis collatus. Simile quid de *Marci* prænomine familiæ adempto notare memini ad scriptorem de viris illustribus c. 24. in Manlio Capitolino.

Si quid ex ea superat] *Supererat* edidi; ut scriptum repperi. Vitiose olim, ex compendiis literarum ut sæpe admonui. M. Tullium M. F. binos sæpe congios simul haurire solitum refert Plinius lib. 14. Nat. Hist. cap. 32. Memoriam autem nimio potu labefactari, idem alibi, omnisque Physicorum schola, ac Medicorum tradit.

Non exigeret Scordalus] Hæc mihi alieno loco collocata videntur, at non facile dixerim quo pertineant: nec

quam velim, medicinam facere possum, nec si possim, sine libris auctoribus ausim. Rom. editio præfert: *Erat autem etiam ibi Pietas, Niger & Cotula.* Tentandum, ut verbis præeundo aliorum industriam exacuam: *Erat autem ibi pietas non exigua & Scordalus.* vel illud, *Pietas non exigua*, ad oram libri adscriptum, in seriem, ut fit, irrepsit. vel. *Erat autem ibi pietas. Non efficeret* κόρδυλος, *Hybrea disertissimi viri filio*, &c. Nam *Scordalus*, quis sit nondum repperi, nisi forte id ebriosi hominis nomen fuit, ut ex Seneca philosopho colligo epist. 83. *Tillius Cimber & nimius erat in vino, & Scordalus.* Quid si *Cordulum* legas? Κόρδυλος, exiguum thunnum forte per jocum, ut solet ingeniosus Rhetor, appellat Marci Tullii filium, qui pœnas capiat, imperiumque exerceat. Estque & ἀμφίβιον animal, quod soli expositum interit, Aristoteli & Athenæo. Nihil temere affirmo.

Ἀγνωμόνων πατέρων] Hæc ex libri Covarruviani obscuris litteris exculpere licuit, sive ἀτίμων πατέρων. causam autem eandem hanc esse atque παρανοίας; quæ item ad parentes pertinebat, Jo. Pet. Nunnesius existimabat. Apud Sopatrum enim ἐν ταῖς διαιρέσεσι τῶν ζητημάτων sic legitur: Ἡ παράνοιά ἐστι τὸ μὴ ἐπιγινώσκειν τὸν πλησίον, τὸ τοὺς συγγενεῖς ἀγνοεῖν, τὸ ἀνακόλουθα ποιεῖν, τὸ μὴ συνιέναι τὰ πραττόμενα, τὸ λόγοις σφάλλεσθαι. His ita positis hunc sensum eliciebam. Non conferret Scordalus culpam in παράνοιαν patris, quod filius esset viri disertissimi, quique λόγοις σφάλλεσθαι, καὶ μὴ συνιέναι τὰ πραττόμενα, vix posset: vulgo parentes culpæ affines judicantur, si quid filii peccarint, quod præpostere illos instituerint. Verum mihi futura hæc planiora videntur, si quis hoc glossema ἐξελέγξῃ: nam & illa, *partibus stultorum*, cum Græcorum verborum interpretatio esset, hic intrusa: *patribus* enim, non *partibus* vetus liber præfert. Idem tamen, ne quid dissimulem, Seneca extr. Controv. 34. *Æmilianus*, inquit, *Græcus Rhetor, quod genus stultorum amabilissimum est.* Sic enim de veteri libro emendo. Reponebam igitur hoc loco: *Hybrias patris locum ad litteram omnibus agnoscentibus*, &c. Recitavit forsitan Rhetor illa ex Catone Majore M. Tullii: Quid enim vetat conjecturis, si non veris, ad docendum saltem accommodatis, agere in tantis Antiquitatis tenebris? *Sophocles*, inquit, *ad summam senectutem Tragœdias fecit: qui propter studium cum rem familiarem negligere videretur, à filiis in crimen vocatus est; ut quemadmodum nostro more, male rem gerentibus patribus bonis interdici solet, sic illum quasi desipientem, à re familiari removerent judices. Tum senex dicitur eam fabulam, quam in manibus habebat, & proxime scripserat, OEdipum Coloneum recitasse judicibus, quæsissetque num illud carmen desipientis videretur: Quo recitato sententiis judicum est liberatus.* Nam & hanc ipsam actionem παρανοίας, vocat Lucianus, Μακροβίοις. Σοφοκλῆς πέντε καὶ ἐνενήκοντα ζήσας ἔτη. ὃς ὑπὸ Ἰοφῶντος τοῦ υἱοῦ ἐπὶ τέλει τοῦ βίου παρανοίας κρινόμενος ἀνέγνω τοῖς δικασταῖς Οἰδίπουν τὸν ἐπὶ Κολωνῷ ἐπιδεικνύμενος ὅπως τὸν νοῦν ὑγιαίνει. ὡς τοὺς δικαστὰς τὸν μὲν ὑπερθαυμάσαι, καταψηφίσασθαι δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μανίαν.

Pag. 58. *Frequentissimo jam more à jurejurando*] Item ab invocatione auspicabantur nimis frequenter, adeo ut & illud vitio verteretur. Virgil. 11 Æneid.

Præfatus Divos solio Rex infit ab alto.

Ridetque in Divinatione Cicero Q. Cæcilium, qui ex veteri aliqua oratione, hoc fere dicendi initium faceret: *Jovem ego optimum Maximum.* Et Demosthenes sic præfatur, orat. de Corona: Πρῶτον μὲν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις, ὅσην εὔνοιαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ τῇ τε πόλει καὶ πᾶσιν ὑμῖν. Et Valer. Maxim. in prooemio. Turnebus Galliæ ocellus, lib. 14. adversar. cap. 13. & Servius in 7 Æneidos, Tullii è divinatione locum citans veterem morem

rem explicat præfandi à Deorum commemoratione.

Juba & Petreius] Q. Scipio, M. Petreius, L. Afranius & M. Cato, victo in Pharsalicis Pompeio, ad Jubam Mauritaniæ Regem, dum in Ægypto Cæsar res gereret, fugerunt: factoque exercitu, collatis ad Tapsum cum Cæsare signis, victi sunt. Post prælium inter epulas Petreius rogatus Jubam, sese interemit, anno ni fallor, 707. post R. C. Hirtius, Dio, Appianus, & Velleius Paterculus; paulo aliter Florus lib. 4. Epit. & Orosius lib. 6. c. 16.

ANDREÆ SCHOTTI IN M. ANNÆI SENECÆ CONTROVERSIAS NOTÆ.

LIBER I.

PRÆFATIO.

Pag. 63. S*Enectus oculorum aciem retuderit*] Eadem P. Licinii Calvi querela apud Livium l. 5. ab U. C. *Me*, inquit, *jam non eundem, sed umbram nomenque P. Licinii relictum videtis: vires corporis affecta, sensus oculorum atque aurium hebetes, memoria labat, vigor animi obtusus.* Et infra lib. 5. procemio: *Memoria quando senilis marcet per se admonita, & aliquando lacessita, facile se colliget.*

Ad duo millia nominum] Vide quæ de quorundam admirabili Memoria Plinius lib. 7. cap. 24. Solinus cap. 7. Polyhistoris, Fabius lib. 11. cap. 2. & Valerius lib. 8. cap. 7. quæque M. Antonius Muretus lib. 3. Variarum lectionum cap. 1. observavit.

Pag. 64. *Ad continenda quæ acceperat, fida*] Vox *fida* non est in veteri lib. quo usus sum ad Senecæ Epitomam illustrandam Ant. Augustini, hominis numquam satis laudati: & sane absque ea constat sententia. Alludere autem videtur ad Jurisconsultorum bonæ fidei creditorem, qui moras nectere non solet, nec frustrari creditorem. Post non longe: *Solebat*, inquit, *bonæ fidei esse*, id est, *sine cunctatione reddit deposita*, ut explicat Cujacius Observat. lib. 8. cap. 10. Et de Latronis memoria: *Dicebat ita, ut in nullo unquam verbo eum memoria deciperet.*

Aut si qua illi] Malim: *At si qua illi, intra proximos annos commisi.* Aristoteles Problemate 5. sect. 30. caussas reddit: Διὰ τί ἐκ πρεσβυτέροις οὖσιν μᾶλλον ἐξίσταται, μανθάνομεν δὲ θᾶττον νεώτεροι ὄντες· μανθάνομεν, φησὶ θᾶττον νεώτεροι ὄντες, διὰ τὸ μηδέν πως ἐπίστασθαι, ὅταν δὲ ἐπιστώμεθα, οὐκ ἔτι ὁμοίως δυνάμεθα δέχεσθαι. καθάπερ καὶ μνημονεύομεν μᾶλλον, οἷς ἂν ἕωθεν πρῶτον ἐντυγχάνομεν, ἔπειτα προϊούσης τῆς ἡμέρας, οὐκ ἔτι ὁμοίως, διὰ τὸ πολλοῖς ἐντετυχηκέναι

Mittatur senex in scholas] Proverbii speciem præfert, quale Horatianum illud:

Spectatum satis, & donatum jam rude, quaris
Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.

Non eadem est ætas, non mens.

Pag. 65. *Qua observantia*] Probo veteris illius lib. scripturam: *Qua obviantia mihi.* Fort. & *obversantia* scriptum erat, & à librariis in describendo, ut fit, corruptum.

Precario non paret] Alii affirmate legunt, *precario paret.* Respexit Jurisconsultorum formulam qua res precario rogabantur; & res pignori creditoribus oppositas debitores precario rogare solitos ait Ulp. in l. certe. §. ultim. ff. de precario. & Pomponium in l. si debitor. ff. eod. & alias sæpe. Tertullianus lib. 5. adversus Marcionem: *Aliena tribus modis sumi*, ait, *Jure, beneficio, impetu:* hoc est, *dominio, precario & vi.* Et Terent. in Eunucho: *Vel vi, vel clam, vel precario.*

Iniquitate naturæ, Eloquentia se retro tulerit] Vetus lib. *Natura se retro tulerit.* Sallustius Catilin. *Resp. magnitudine sua Imperatorum atque Magistratuum vitia sustentabat, ac sicuti effeta parente, multis tempestatibus haud sane quisquam Romæ virtute magnus fuit.* Priora quoque illa: *Et ad malum pronitate* aberant, ut & à libris Ferdin. Pincian.

Quod insolenti Græcia opponat, aut præferat] Cestius Pius Suas. 7. de Cicerone: *Injuriam illum facturum populo Rom. cujus linguam in civem extulisset, ut insolentis Græciæ studia tanto antecederet Eloquentia, quanto Fortuna.* Sic & Fabius lib. 12. cap. 5. & 10. cap. 1. *Oratores*, inquit, *vel præcipue Latinam eloquentiam parem facere Græcæ possunt: nam Ciceronem cuicumque eorum fortiter opposuerim* Et vero hæc aurea illa ætas, qua ad summum perducta Eloquentia est, & Ciceronis Cæsarisque tempora comprehendit.

In deterius data rei] Virgilianum respexit 1 Georg.

——— *sic omnia fatis*
In pejus ruere, ac retro sublapsa referri.

Solinus, Polyhistoris cap. 2. *Cæsar Augustus principatum ita ingressus est, ut vigilantia ejus non modo securum, verum etiam tutum imperium esset. Quod tempus ferme solum repertum est, quo plurimum, & arma cessaverunt, & ingenia floruerunt: scilicet, ne inerti justitiæ languerent virtutis opera, bellis quiescentibus.*

Pag. 66. *Torpent ecce ingenia desidiosæ juventutis*] Quanto justior hæc nostri sæculi querela est! queritur & Tacitus, sive is potius Fabii libellus est: *De causis corruptæ & degenerantis Eloquentiæ.* quem cum his Senecæ comparari volo.

Mollitia corporis] Sic Controv. 9. *Aliqua ex commentariis amici tui describe: madentem unguentis besternis*, (fort. *externis*) *convulneratum libidinibus*, *incedentem ut feminis placeas*, *feminis mollius: & cætera quæ morbi, non judicii sunt.*

Oraculum voluntas divina] Quæ instinctu divino afflatuque funduntur oracula. Cicero de Divinat. & in Topic. *Oracula eo ipso appellata sunt, quod inest in his Deorum oratio.*

Orator est vir bonus] Vide Fabium proœmio Instit. Oratoriar. & lib. 12. cap. 1. ubi & M. Catoni hanc sententiam attributam diserte defendit. Ciceroni eam maxime probatam suspicor.

In istis fluxis atque expolitis] Sic & in veteri Covarruviano: recte tamen in altero cod. *Vulsis atque expolitis*, qui Græcis παρατιλμένοι, & Juvenali Sat. 8.

——— *resignata juventus.*

Videndus Clemens Alexandrinus, disserens diserte in molles lib. 3. παιδαγωγοῦ, cap. 3. *Fluxis* etiam pro *mollibus & enervatis* Seneca dixisse videatur. Ovid.

Sint procul à vobis juvenes ut femina compti,
Fine coli modico forma virilis amat.

& : *Forma viros neglecta decet.* Vide Controv. 9.

Pag. 67. *Memoria earum prædicatur*] Hoc

Hoc est, *proferatur:* ut in aurea illa Varronis sententia: *Vitam legendo, & scribendo procudito.* Et mox Seneca de Latrone: *A prima pueritia usque ad ultimum ejus diem productam familiarem amicitiam cum voluptate maxima repetam.*

In quo duos grandes prætextatos] Suetonius de claris Rhetoribus: *Cicero ad Præturam usque Græce declamavit; Latine vero senior, & quidem Coss. Hirtio & Pansa, quos discipulos & grandes prætextatos vocabat.* Sed de his nos in Prolegomenis. Non igitur assentior homini docto, qui contra Suetonii auctoritatem, & M. Fabii Coss. tanquam glossema delendum censet.

Pag. 68. *Potui vivam vocem audire*] Suspicor *haurire* legendum: alioqui dicti venustas peribit, nisi fort. ea in *viva voce* consistit, quæ majorem habet, quam scripta, ἐνέργειαν: *Viva enim*, inquit ille, *vox magis afficit, quam muta magistri.* Aut Æschinis de Demosthene dictum respexit: *Quid si vivam vocem audivissetis?*

Controversias nos dicimus, Cicero Caussas] Imo & ipse ὑποθέσεις *Caussas* vocat in Partitionibus, & Controversias in Topicis: Θέσεις vero *Consultationes & Proposita.* Hæc finitarum Quæstionum, illa infinitarum sunt, in quibus Ciceronem jam jam in Repub. principem exerceri solitum Fabius ait, lib. 10. c. 5. quem lege, & lib. 3. c. 5.

Pag. 69. *Sicut ipsa Declamatio*] Mollit itaque vocis novitatem Cicero in Bruto: *Commentabar*, inquit, *declamitans (sic enim nunc loquuntur) sæpe cum M. Pisone, & cum Q. Pompeio, aut cum aliquo* (fort. *alio*, vel potius *Ælio*) *quotidie: idque faciebam multum etiam Latine, sed Græce sæpius.* Idem quoque Cicero *Favorem* & *Urbanum* nova cudit in epist. ad Brutum, & ad Pulchrum lib. 3 ad Famil. Idem putat à Terentio primum dictum esse *obsequium.* Lege Fabium lib. 8. c. 3.

Alterum vera actionis] Est enim *Declamatio* judiciorum conciliorumque imago veritati similis, & forensium actionum meditatio. Fabius lib. 2. cap. 10. & lib. 4. cap. 2. & lib. 10. c. 5. Quibus veluti præpilatis ad pugnam forensem exerceri olim solebant. Idem lib. 5. cap. 12.

Pag. 70. *Prodest subinde animum relaxare*] Ovidii illud nobis pueris occinebatur, Epist. 3.

Quod caret alterna requie durabile non est:
Hæc reparat vires fessaque membra levat.
Arcus & arma tua tibi sint imitanda Diana:
Si nunquam cesses tendere, mollis erit.

Pag. 72. *Et colorem mutaverat*] Lattonis quoque auditores cumini esu colorem mutasse, ut eum æmulari viderentur, auctor est Plinius lib. 20. Nat. Hist. cap. 14. Antea *contuderat*, multo malim quam *consuderat.* Jam enim de oculorum acie hebetata disseruit.

Pag. 73. *Quod Cyneas fecit*] Plinius lib. 7. cap. 24. *Cyrus rex omnibus in exercitu suo militibus nomina reddidit, L. Scipio pop. Rom. Cyneas Pyrrhi Regis legatus, Senatui & Equestri ordini Romæ, postero die quam advenerat.* Ibidem, ejusque simia Solinus, de Mithridatis, Simonidis & Metrodori, sicut de Themistoclis, Crassi & Theodectæ memoria. M. Fabius lib. 11. cap. 2. extremo, & Val. Max. lib. 8. cap 7.

Aut quod fecit Hortensius] De quo M. Tullius in Bruto: *Memoria tanta, quantum in ullo cognovisse me arbitror, ut quæ secum commentatus esset, ea sine scripto, verbis iisdem redderet, quibus cogitavisset. Hoc adjumento ille tanto sic utebatur, ut sua & commentata & scripta, & nullo referente omnia adversariorum dicta meminisset.* Prædicat eandem in Lucullo, qui Nonio est Academicarum quartus; item Tusculana 1. & 3 de Oratore.

Pag. 74. *Sedens quæstionem*] Quod est de se confidentis: stantes enim orabant; qui gestus attentiorem reddit Oratorem. Plena omnis exemplorum antiquitas. Homerus Iliad. α.

Τοῖσι δ' ἀνιστάμενος μετέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς.

Ubi Scholiastæ legendi. Sedentem vero Latronem inducit extrema Suasoria 1. Silo quoque Pompeius sedens facundus & disertus erat. Infr. præf. lib. 3. Epitomes, & M. Tullius lib. 1 extr. de Oratore.

Apud Marulum] Marilium scriptum est in Veteri quatuor syllabis, qui Controv. 10. & 17. totidem syllabis, sed geminata liquida *Marillius* scribitur, & utrobique *præceptor* nominatur.

Odiosa rei Circensibus pompa] Moram enim injiciebat iis, qui ludorum spectaculo magis delectabantur; Pompa enim ludos præcedebat: quod ex Dionysii Ρ'ωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας lib. 7. extremo didici, ubi multa de his illustria leguntur: Πρὶν ἄρξασθαι τῶν ἀγώνων πομπὴν ἔστελλον τοῖς θεοῖς, οἱ τὴν μεγίστην ἔχοντες ἐξουσίαν ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου τε καὶ δι' ἀγορᾶς ἄγοντες ἐπὶ τὸν μέγαν ἱππόδρομον· ἡγοῦντο δὲ τῆς πομπῆς πρῶτον μὲν οἱ παῖδες αὐτῶν πρόσηβοί τε καὶ τὴν πομπεύειν ἔχοντες ἡλικίαν, ἱππεῖς μὲν ὧν οἱ πατέρες τιμήματα ἱππέων εἶχον, πεζοὶ δὲ οἱ μέλλοντες ἐν τοῖς πεζοῖς στρατεύεσθαι. In *sacris* quoque *Junonis* ferendis tardissimus incessus, qui & in Proverbium abiit, cum & tensatum vehiculis, ut ait Cicero in Verrem, omnes Dii solemnes cœtus ludorum inibant, cistæ & canistra ferebantur. Horatius Sat. 3.

——— Persæpe, velut qui
Junonis sacra ferret.

Lentus quoque in *Cereris sacris* gradus. Idem Sat. ult.

——— Ut Attica Virgo
Cum sacris Cereris procedit fuscus Hydaspes.

Circenses autem ludos *Cereri* fere celebratos pridie Eidus April. in Kalendario vetere legitur, & semel iterumque apud Tacitum 15 Annal. & 2 Histor. Aug. Et Cicero 1 Officiorum: *Cavendum est ne aut tarditatibus utamur in ingressu, mollioribus ne similes pompatum ferculis esse videamur.* Sed de Cerealibus plura apud Ang. Politianum, cap. 85. Miscellan.

CONTROV. I.

L*iberi parentes alant, aut vinciantur*] Lege cum divina tum humana, ut liberis parentes thesaurizant, sic ab illis vicissim alimenta accipiant, vel senio graves, vel ad inopiam redacti, necesse est: quod Galenus dixit: γηροβοσκεῖν τὴν πρεσβυτικὴν ἀσθένειαν. Declamitantium hic campus fuit, ut & infra Controvers. 7. & 19. & Fabio Quinctiliano declamatione 5. Alter quoque Fabius legis hujus meminit lib. 5. Instit. cap. 10. & lib. 7. cap. 6. & Jureconsulti. Ulpianus naturali jure cogendos liberos respondit, l. si quis à liberis. D. de agnoscend. vel alend. lib. vel parent. Imperator quoque Divus Antonius Pius l. 1. & 2. C. de alendis liberis à parentibus idem rescripsit. Solon tamen Athenis excepit, alimenta præstanda non esse parentibus, si nullas liberos artes docuissent, vel illegitimo thoro propagati liberi essent: quo vel criminis hujus pœnas senes darent, vel illic socordiæ, ut auctor est Plutarch. in Solone ex Heraclite Pontico, & Diogenes Laërtius. Idem etiam Solon infamiam irrogari decrevit liberis, qui parentes non alerent. Et vero Ciconiæ pietatis id exemplum docent, teste Aristotele: & apud Aristophanem in Avibus: πελαργικοὶ νόμοι Proverbio locum dederunt. Vetus poëta nescio quis:

Ι'κανῶς βιώσεις γηροβοσκῶν τοὺς γονεῖς.

Solonis autem Lex forte sic concepta: ἐάν τις γονεῖς μὴ θρέψῃ ἄτιμος ἔστω. Τὸν δὲ τρέφειν τὸν πατέρα μὴ διδαξάμενον τέχνην ἐπάναγκες μὴ ἔστω. Μηδὲ τοῖς ἐξ ἑταίρας γενομένοις ἐπάναγκες ἔστω τοὺς πατέρας τρέφειν. Vitruvius prooem. l. 6. Alexis ait ideo Athenienses laudari oportere, quod omnium Græcorum leges cogant parentes ali à liberis, Atheniensium non omnes, nisi eos qui liberos artibus erudissent. Lege Val. Max. lib. 5. cap. 4. de pietate liberorum erga parentes.

Contradicitur] Addidi ex Epitoma, & deesse videtur in reliquis. Nam qui

priore

priore loco dicebant PETERE, & CONTROVERSIAM EXPONERE: qui vero respondebat, CONTRADICERE dicebatur. Quinctil. lib. 4. cap. 2. Chirius Fortunatianus lib. 1 Rhetor. & Agellius lib. 9. c. 15. Omissam vero hanc vocem suspicor, quod singularibus litteris *C. D.* ut in Fabii Senioris Declamat. observavi, notaretur nec intelligeretur.

Ecce oppressit merescentem] *Marcescentem* videor è veteri libro eruere, nisi forte *& mors senem* legis, vulgarem tamen scripturam non damno.

Pag. 77. *Seu tuto te facere*] Malim legi, *stulte te facere*, & longe alia interpunctio est & lectio in opt. libr. *Etiam si abdicaveris, alam. Fatendum est crimen meum: tardius misertus sum: itaque do pœnas: egeo. Parentibus meis cum in ceteris odium sit, tantum in meam notam convenit. O felix spectaculum!* Sic infr. *Poterat nobis convenire, si non fuerit in medio, quem potius miseri contumaces rogent.* *Nota* hic pro *notatione*. Vide Nonium Marcellum, ut & infra de *Immissa Barba*.

Per cujus cineres] Per patrios cineres jurare solemne olim. Infr. de L. Albutio Silone, præfat. lib. 3 Controv. & Suetonius in claris Rhetoribus. Lacones item Suasoria secunda: *Per sepulchra nostra jurabitur.*

Jacentem super crepidinem Marium] Suspicor latebram significari, eum in paludibus Minturnensium C. Marius pater delituit, sextum Cos. & Sullam fugiens in Africam delatus est, ann. 665. post R. C. vel potius eum juxta Carthaginem exsul desedit: Cui cum Sextilius Africæ Prætor, per lictorem Africa interdiceret, cum gemitu, *Nuncia*, inquit, *C. Marium in Carthaginis ruinis exsulem vidisse sedentem.* Plutarchus. Et mox P. Asprenas: *Quid referam Marium sexto consulatu Carthagine mendicantem, septimo imperantem?* Et Contr. 17. *Minturnensis palus Consulem Marium non hausit. Cimber etiam in carcere vidit imperantem: Prætor iter à conspectu exsulis flexit. Qui in crepidine Marium viderat, in sella figuravit.* Velleius Paterc. lib. 1. *Marius à Minturnensibus impositus in navem, adsecutus circa Ænariam filium, cursum in Africam direxit: inopemque vitam in tugurio ruinarum Carthaginensium toleravit, quum Marius, adspiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri possent esse solatio.* De hac ipsa C. Marii latebra interpretatur Servius, doctissimus Scholiastes Virgilii, illud 2 Æneid.

Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva
Delitui.

ut & illud proximum de Cn. Pompeio:

—— jacet ingens littore truncus.

Certe Lucanus initio lib. 2. belli Pharsalici de Mario est æmulatus:

Exsul limosa Marius sese abdidit ulva.

Quæ de *crepidine* Laur. Valla litterator insignis in Raudensem adnotavit, non exscribo. Virgil. 8 Æneid.

Forte ratis celsi conjuncta crepidine saxi
Expositis stabat scalis, & ponte parato.

Pag. 78. *Patris timeo mutationem*] Sic continenter vetus liber, cui respondet illud: *Et ille nihil prius ex bonis quam filium perdidit.* Tametsi alias sæpe: *Otho Junius Pater, & Arellius Fuscus pater*, à filiis, qui & ipsi Rhetores fuerunt, distinguuntur.

Ecquid cerno] Ex depravatis scripturæ veteris vestigiis hæc conformabam: *Quid hoc? apertisne Penates tuos?*

Pag. 79. *Adsit mihi alius, habebit advocatum*] Hæc fere in judiciis conjungi solere: *Adesse reo, & advocatum venire*, monet Donatus, & ex Plinio minore discas. Plautus Amphitr. *Consimiles sunt adeo, ut utri adsim, nesciam: Rixam tamen, ut potest, dirimam.* Terent. Phorm. *Hic in noxia est: ille ad defendendam causam adest.* Cicero Qu. Fratri, *A. D. IIII. Non. Febr. Milo adfuit: ei Pompeius advocatus venit.* Et in Catone: *Adsum amicis, venio in Senatum frequens.* Seneca infr. lib. 6 Epitomæ Declamat. 5. *Cum toto tibi regno socer venit advocatus.*

Pag. 81. *Circuibo tecum pater aliena limina*] Amplector hanc lectionem auctoritate libri veteris, & Epitomæ

excer-

excerptorum. Natum autem mendum videtur ex compendiis, ut solet, litterarum *per* & *per*. Quoniam autem hic sudat Petreius, nec proficit hilum, idcirco admonere non piguit.

Romanii] *Romani* verum puto ex membranis, qui alias semper HISPO ROMANUS est, quique hic VIBIUS GALLUS, in veteri codice TALBUS est, mihi ignotus.

Crede mihi sacra populi digna est] Locus depravatus. Vetus liber *satra*, sed nondum sanatus locus: *Satra populi lingua est*, tentavit Guil. Ranchinus JC. Variarum lib. 1. ut illud vulgatum expresserit Seneca: *vox populi, vox Dei*. Conjecturæ favent quæ antecedunt.

Atqui justus meus meus tu es] Rom. editio, *Ecquid*. Repone, *metus meus est*, ex Epitoma: & mox, *communia*, recte vetus ille liber, non *omnia*. error natus ex scripturæ compendio.

Pag. 82. *Liquet nobis esse Deos*] Tale illud Controv. 2. *Ergo tu cum tam innocens, quam dicis, vixeris: ista passa es, credis Deos esse?* Et illud Varronis Atacini Poetæ lepidum epigramma apud Cornutum Persii interpretem:

Marmoreo Licinus tumulo jacet, at Cato parvo:
Pompeius nullo: credimus esse Deos?

. *Adoptavi te, cum abdicatus es, cum abdicas, abdico*] Nic. Faber rescribit, *cum adoptas, abdico*. Fortasse ita rectius: *cum adoptaris, abdico*. Id est, cum in gratiam reverteris cum patre naturali, & ad pristinum jus redis, quasique ab eo adoptaris. Ceterum de Arrogationis & adoptationis discrimine differit Agellius lib. 5. Noct. Attic. cap. 19.

Pag. 85. *Affectus nostri in nostra potestate sunt*] Editi quos quidem viderim omnes, & Epitoma negative: *in nostra pot. non sunt*. Vetus autem affirmate, sed sensus hic non constabit, quanquam ea sit disciplina Epictet. τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἐφ' ἡμῖν μὲν, ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις· καὶ ἑνὶ λόγῳ ὅσα ἡμέτερα ἔργα. οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ, τὸ σῶμα, ἡ κτῆσις, δόξαι, ἀρχαὶ, καὶ ἑνὶ λόγῳ ὅσα οὐχ ἡμέτερα ἔργα.

Quædam jura non scripta] Clare in membranis, *quædam injuria non scripta*. Unde *quædam in jure* Ant. Augustinus recte emendabat. Justinianus Imp. lib. 1. Institut. ex Ulpiano JC. l. 6. de Justitia & Jure: *Constat*, inquit, *jus nostrum quo utimur, aut scripto, aut sine scripto: ut apud Græcos, τῶν νόμων οἱ μὲν ἔγγραφοι, οἱ δὲ ἄγραφοι. Scriptum jus est Lex, Plebiscitum, Senatusconsultum, Principum placita, Magistratuum edicta, responsa Prudentium. Sine scripto jus venit, quod usus approbavit: nam diuturni mores consensu utentium comprobati, Legem imitantur.* Et consuetudo, Legis & Naturæ vim obtinere dicitur. l. de quibus 32. & seq. D. de legib.

Pag. 88. *Nam patrem*] Damno conjecturam meam, quam olim feceram, ut locum integrarem, *Non patior ut alteri*: Cedoque libens excellenti Anton. Augustini judicio, qui parva commutatione reponit, *Alam patrem*: quomodo fere tentasse Fabrum post comperi: nimirum: *Non alerem ut alteri patri*. Melius fortasse Guil. Ranchinus, unius litteræ commutatione, ex *Nam patrem*, legit *Num patrem ut alteri*, &c. hoc est, *Num committam ut alteri*. Valeant igitur illa somnia: *Non putaram* quod sapientis esse negat Cicero.

. Pag. 89. *Tantum quo spiritum posset producere*] Hæc alibi explanavimus ex Demosthene, Sallustio, Varrone & Symmacho.

Apparet ab inimicis ali] Talis & ille Terentii in Eunucho jocus: *Apparet hunc esse servum domini pauperis*.

Pag. 90. *Thyesteo more*] Atrei & Thyestis fratrum odium ex Tragœdia notum: hic fratris uxorem adulterio constupravit: ille liberos vicissim, ulciscendi sui causa, epulandos patri apposuit: quod scelus & Solem adverso cursu detestatum fabulantur. *Thyestem* autem Tragœdiam Græce scripsit Diogenes auctore Laërtio, Latine Ennius: citatque Cicero & Festus Pompeius: *Aspice hoc sublime candens, quem invo-*

cant

cant omnes Jovem. & sæpe Nonius Docuit eam fabulam & Pacuvius, ex qua illud apud Fulgentium repperi: *Non illic luteu aurora bigis. OEdipothyestes* M. Varronis ab eodem Marcello laudatur. *Atreum* vero Accius poëta docuit, Prisciano & Nonio auctoribus: Pomponius item apud eundem Marcellum. Cujus cujus autem hoc ὑπομνημάτιον sit, non conjicio, nec enim divinandi artem calleo.

Cur fugis fratrem? scit ipse] Sic Interpungendum censeo. Tale illud Fabii lib. 9. cap. 2. Figuræ compositionibus ambiguis: ut in illa Controversia, in qua infamis amote virginis filiæ pater, raptam eam interrogat à quo vitiata sit: *Quu te, inquit, rapit? Tu pater nescis?*

Immature magnum ingenium non esse vitale] Hinc Flaccus lib. 2 Serm.

——— *ò puer, ut sis*

Vitalis metuo.

Et Fabius lib. 1. c. 3. *Illud ingeniorum velut præcox genus, non temere unquam pervenit ad frugem.* Et Prov. *Poma præcocia cito decidunt.*

Pag. 92. *Quo sententia verbis consummatur*] Al. *Quid sentias verbu consumm.* Cicero de legib. *Mentu interpres est oratio:* ex Aristotele περὶ ἑρμηνείας. Nihil hic Senecæ deesse puto, nec in veteri libro vacuum spatium, ut in editis relictum, Græcarumque vocum nec vola, nec vestigium apparet.

CONTROV. II.

Accepisti locum, pretium constitutum est, titulus inscriptus] Post non longe Arellius Fuscus: *Meretrix vocata es, in communi loco stetisti, superpositus est cellæ tuæ titulus, venientes recepisti.* Addit & Cestius, nomen etiam inscribi solete: *Nomen, inquit, tuum pependit in fronte, pretia stupri accepisti.* Mos hic vetus, ut tanquam merx, licet non bona, inscriberetur. Martialis lib. 11. epigr. 46.

Intrasti quotiens inscripta nomina cellæ.

Et Juvenal. de Messalinæ, Claudii Imper. uxoris impotenti libidine, Sat. 6. Tertullianus lib. de Pudicitia: *ubi proponetur liberalitas? sub ipsis libidinum januu? sub ipsis libidinum titulis?* Mentiebantur itaque etiam titulum nomenque mutabant, ut ex Plauti Pœnulo & Juvenalis loco docet Andr. Alciatus lib. 9. cap. 16. παρέργων.

Pag. 93. *Ut sciamus apud piratas cruenta est. Nemo, inquit, me attigit*] *Domi lenonis*, hæc addidi, itaque edendum curavi, fidem secutus auctoritatemque optimorum librorum, qui mihi ad hasce emendationes auctores extiterunt.

Rationes captura] Hinc mox *capturas* vocat Cestius Pius, *Manus*, inquit, *qua Diis datura erat sacra, capturas tulit.*

Pag. 94. *Procedente hac lictor submoveri videbitur*] *Præcedentes hac lictor submovebitur*, legas in codicibus illis. unde tentabam: *Præcedentes hanc lictor summovere jubebitur.* Vel, *Procedente hac lictor summovere jubebitur*, ut exaudiatur, *prætereuntes*, vel aliud ejusmodi. Vulgatis sane lectio sana non est, nisi quid judicans fallor. Ut autem Prætori, Cos. & Dictatori lictores præibant, qui populum & infames, ut lenones, meretrices submoverent, occurrentes equo descendere jubetent: ita & Imperatorum uxoribus & Vestalibus apparere solitos colligo. De L. Quinctio Flaminino Proconsule infr. lib. 5. sic Blandus ait: *Majestatem læsam dixissem, si tibi lictor ò conspectu non submovisset meretricem.* De Augustorum feminis Tacitus lib. 1. & initio lib. 13 Annalium. De Sacerdote veto Vestali hic Cestius Pius post paulo: *Non sine causa sacerdoti lictor apparet: occurrenti tibi meretricem submovisset.* Dio lib. 56. Tacitus lib. 12 Annal. de libertis: *Quippe late fusum id corpus. Hinc plerasque tribus, decurias, ministeria Magistratibus & sacerdotibus* (in his & lictores erant) *cohortes etiam in urbe conscriptas.* Sed hac tota de re erudite & acute, ut omnia, J. Lipsius lib. 1 Elect. cap. 23.

Quacunque mer.] *Quaque* constanter vetus liber, pro *quacunque*, ut hac ipsa

ipsa Controv. *Et quaque hoc loco dici poterant. Et quique estu Dii immortales.* Sic Horatius pro *quandocunque:*

Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.

Nuda in littore stetit] Et hoc servatum Quinctilianus innuit Decl. 340. *Fortasse etiam natus est ingenuus: fortasse rapto ex aliquo littore prætextam fortuna reddidit.* Prudentius lib. 1 adversus Symmachum 5 Præfect.

——— *temulentus adulter*
Invenit expositum secreti in littoris acta
Corporis egregii, &c.

Et Vitruvius lib. 1. cap. ult. Architecturæ Veneris fanum ex Etruscorum haruspicum disciplina extra murum collocari.

Ad fastidium emptoris] Sic interpungendum censeo. Mangonum & hic mos clarescet ex Martialis lib. 6 epigram. 82.

Quidam me modo Rufe, diligenter
Inspectum velut emptor, aut lanista,
Cum vultu digitoque subnotasset.

Et Claudiano in Eutropium lib. 1.

Nudatum quoties medicum dum consulit emptor,
Ne qua per occultum lateat junctura dolorem,
Omnis pœnituit precii venumque redibat
Dum vendi potuit.

Viden Suetonius in Augusto cap. 69. & in Caligula cap. 36. Seneca ep. 81. Lucianus in Eunucho: & ἐν ἔλαιῳ ἀγορᾷ qui mancipium mercatur: Ἀλλ' ἀποδύσα, καὶ γυμνὸν γάρ σε ἰδεῖν βούλομαι.

Et in omnem corporis motum confingitur] Placet vetus scriptura *confringitur*. Fracti enim molles & libidine enervati dicuntur. Persius:

——— *Patranti fractus ocello.*

Pag. 97. *In pirata myopatone*] Piratarum enim proprium hoc navigii genus, auctore Nonio, ex Ciceronis 3 de Repub. & frequenter in Verrem, Sallustio quoque 3 Histor. & Sisenna lib. 4. Pontius Paulin. Episc. Nolanus epist. ad Macarium: *Procurator Christiani viri fratris nostri Postumiani esse dicitur, qui eam navem, in Brutiorum littore, quo possessio Senatoris alluitur, eksam, avarior mari, & sine myoparone piraticam in terra agens occupavit, & captam vacuefecit.* Sic enim leg. docuit Jac. Billius lib. 1 Observationum sacrarum cap. 6. cum nullo antea sensu legeretur: *& sine meo, parone.*

Conversata est diutius inter humanis] In vet. libro expressa hæc vestigia reperi: *Conversata est caventis ex hum. sang. delibutu.* Fortasse leg. *Conservata* (seu potius *conserva*)*. est cruentis & humano sanguine delibutu.* Mox enim de meretricibus ait, *Conservarum oculo inquinatur.* Aut. Augustinus hoc modo: *Conservata est cavernis, & inter humano sang. delibutos.* Quidam liber *cautius* pro *caventis* suprascriptum habet. Sed, verum ut fatear, utra lectio præstet, Θεῶν ἐν γούνασι κεῖται.

Pag. 98. *Modo in puerilem, modo in muliebrem composita*] Habitum enim mutare solitas, ut amatoribus gratiores essent, ex Clemente Alexandrino lib. 3 pædagog. & Salviano Massiliensi presbytero lib. 8. de gubern. Dei, & Martiali docuit Jac. Durantius Arvernus, quæ meus exscribere vetat pudor.

Pag. 101. *Albutius Figuram divisit in Controversiam*] Hic Figuram vocat, τὸ κατ' ὑπόθεσιν, ut Græci loquebantur, auctore Fabio Quinctiliano: aut τὸ πλάσμα, ut Hermogenes. Fingit enim tres Sacerdotium petere. Aliter igitur atque supra, observa hoc nomen hic accipi.

Pag. 102. *Matronarum notum in libidine magisterium*] *Vultum* compendio scriptum reperi: opinor *vulgatum*. Aut. vero Augustinus, *multum*, quod & Nic. Fabro homini doctissimo in mentem venit, integrum esse: sed hac de re alibi disserui in Notis ad Aurelii Victoris Augustos.

Pudica permanebit licet illam penatu in lupanari] Nec enim locus contaminat, sed factum. Pugnant illa Cestii Pii sup. *Stetisti puella in lupanari: ut te nemo violaverit, locus ipse violavit.* Differte tamen à tea virgine stat D. Ambrosius lib. de virginib. secundo: *Non*

lupa-

lupanaria infamant castitatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam. Hæc ille. Sicut enim radius Solis in luto & cœno non inquinatur, ita castitas fornicis fœditate non polluitur. De Diva Agnete, cujus festum agit Ecclesia Catholica a. d. 12 cal. Febr. talia leguntur apud eundem sanctissimum virum Homilia 90. Pluraque SS. Patrum, in eandem sententiam, collegit Gratianus, Causa 32. quæst. 5. Decret.

Pag. 103. *Extra portam*] Quo cadavera efferri solebant: relque scevæ & infaustæ à sacris arcebantur, voce præconis, ἐκὰς ἐκὰς ἐστε βέβηλοι. Apud Orpheum, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοις. Nostris, *Procul este profani. Odi profanum vulgus & arceo.*

Redoles adhuc fuliginem fornicis] Juvenalis Sat. 6.

Obscurisque genis turpis fumoque lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.

A fumo Fuliginem derivant Grammatici. Plura leges apud sæculi nostri Varronem Brissonium JC. lib. de Jure connub.

Unde scimus] Corrupte editi, *unda scimus*. In opt. illo lib. sic fere: *Unde scimus, an non venientibus pro virginitate, alio libidinis genere dederis?* Frequens in contractibus verbum. Controv. 13. *Alia uxor pro incolumitate mariti vicaria morte decidit.* Legi etiam posset, *te alio libid. gen. dedideris*? Nam *desideris*, quod hic alii sustinere tentabant, non placet, licet in obscœnis sit, *Discindi*.

Pag. 104. *Statim Ovidianum illud*] Exaudiendum *subjecit*, vel quid simile. Carmen in lusibus legitur: quo argumento Ang. Politianus Miscell. cap. 59. pleraque illius poëmatii Ovidii & Catulli esse evincit: non ut creditum aliquando, Virgilii, sunt enim casto Maronis genio indigna.

Τὸν ἄνδρα] Græca hæc ægre exsculpsimus. Asiani sententiæ nihil deest, ὦ ϑεοὶ ἁγνὰ μαχὰς ἤλασεν, nec Controversiæ fini quiddam addit vetus liber.

CONTROV. III.

Pag. 105. *Saxo dejiciatur*] Fabulantur & Poëtæ (si id fortasse ad rem pertineat, delectet saltem in hoc genere) Leuca de saxo in mare præcipitasse amoris impatientia viros, feminas: & has quidem periisse, ut Sappho poëtriam, ut Calycen: illos vero plerunque servatos, ut Deucalionem, ut Cephalum: quorum illum principem hinc saltasse Pyrrhæ amore captum narrat Ovidius. Menander enim primum illum saltum Saphoni, Phaonem perdite amanti attribuit: quem saltum ut *virilem* in patris Epicedio Statius celebrat:

— saltus ingressa viriles
Non formidata temeraria Leucade Sappho.

Legendus Strabo lib. 10 Geograph. & Ptolemæus Hephæstion lib. 7. omnigenæ historiæ in Photii μυριοβίβλῳ, pag. 253. & 254. & Lilius Giraldus Dial. 9. Hist. poëtarum. Romæ quoque Saxo Tarpeio capitis damnati, initio dejiciebantur, ut M. Manlius Capitolinus, regni reus affectati, teste M. Varrone apud Agellium lib. 7. c. 21. & Scriptore de viris illustribus cap. 24. Cornelius enim Nepos verberando necatum ait.

Invocavit Vestam] Non dissimile in Rep. Rom. exemplum. Qu. enim Claudia, virgo Vestalis, falso incesti suspecta, matrem Deum, quæ Pessinunte advecta in alto Tiberis steterat, rogavit, ut si pudicam se sciret, sequeretur: & zona imposita navem movit. Hujus etiam statua flammis illæsa, inquit Valerius lib. 1. extremo.

Romani imperii pignus] Vesta, ejusque ignis perpetuus.

Pag. 106. *Interrogo te hoc loco, mulier*] Ignominiæ causa sequioris sexus nomen ponitur, ut hodieque conviciandi caussa.

Pag. 107. *Cujus vitam carnifex rupit*] Correctores illi, vel carnifices potius librorum, locum male acceperunt, dum ut jactant, nimis festinant ad nun-

nundinas illas. Sequor itaque lectionem veterem, & *vittam* repono, qua Sacerdotes cingebantur & hostiæ: *vitam* ferri non potest, nec enim virgo Vestalis dejecta periit. *Vitta* autem sacerdotum insigne, hostiarumque cædendarum, quod vel pueri norunt. Virgil. 3 Æneid.

—— Phœbique sacerdos
Vittis & sacra redimiti tempora lauro.
Et *—— vittasque resolvit*
Sacrati capitis.

Adversariam incesti postulavi] Sic & ἀντιδικῶς Cicero: *Est tibi gravis adversaria constituta, & parata incredibilis quadam expectatio*, lib. 2 ad Curionem. Item 2 de Oratore & pro Plancio.

Pag. 108. *Cujus genibus submisit manus*] Qui supplicum gestus erat, ut genua attingerent, & manus co tenderent, ut hodieque Gallis mos est: Homer. Ιλ. ω.

—— ἄγχι δ' ἄρα στὰς
Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα καὶ κύσε χεῖρας.

Tot vero apud eundem omnis doctrinæ Principem exempla occurrunt, ut pigeat exscribere. Plautus item Milite, Rudente & Trinummo. Livius lib. 8. 25. & 45. Fabius lib. 6. cap. 1. Et Tacitus lib. 4. 12. Ann. Item 2. & 4 Historiæ August. *Genua* enim misericordiæ tanquam ara, consecrata erant. Plinius lib. 11. cap. 45. Natur. Historiæ, & Servius in illud 6 Æneid.

Et genua amplexans, genibusque volutans Hærebat.

& Seneca Philosophus lib. de Brevitate vitæ cap. 8. *Ægros vide, si mortis periculum admotum est propius, medicorum genua tangentes.* Utitur & noster Controv. 29. & 33.

Pag. 109. *Quinctilius Varus tunc Germanici gener.*] Filius hic Vari, ejus qui in Germania cum tribus Rom. legionibus ad internecionem cæsus est, indignante vehementer Augusto. Sueton. August. cap. 23. & Tiberio, c. 17. Hujus meminit & Tacitus Ann. quarto: *Corripuerat Varum Quinctilium divitem & Cæsari propinquum Domitius Afer, Claudia Pulchra matris ejus condemnator:* Prætextatus autem quod iu ea ætate jam declamare inciperet. Qualis Alfius Flavus Controv. 1. extrema. Hinc *grandes prætextatos* vocabat Cicero ipse (inquit Seneca & Suetonius) apud quos jam senex ille declamitabat, sive *Hirtius & Pansa*, quos iidem nominant, sive *Hirtius & Dolabella*, quos lib. 9 ad Fam. M. Tullius, & Vibius Rufus, quem semel iterumque Fabius lib. 6. cap. 4.

Sic inquit, quomodo quadrigas revocaverunt] In membranis *qui* scriptum, ut & *quondam* legi posset. Elegans vero translatio, ducta à ludis Circensibus. *Revocare* enim *quadrigas*, est cursum repetere, & iterato à carcere ad calcem redire: *ut gradum revocare* Maro dixit. Petdurat in eadem Rhetor: *quia*, inquit, *& hic de carcere exierat.* notans Varum, ob rem male in Germania gestam; cæsus enim ad internecionem, pugnam iterare non poterat: Et hæc quidem præsenti filio dixit. *Filium* igitur haud dubie, non *filiam* legendum.

Hoc male mi facit ille] Hemistichium veteris poëtæ apparet. Mox *Pythnicus* est in editis Frobenii & Gryphii. ego *Pythicus* rectum puto. Roman. editio, haud scio an ex conjectura, an de vetere libro, sic legit: *qui aut athleta, aut pyctes est.* In Covarr. cod. vestigia videre videor *Pyrrichii* pro *Pythici*, aut *Pythnici*. Nota autem illa falsationis forma è Græcorum scriptis, & nos ad Procli Chrestomathian, apud Photium Patriarcham CP. in Bibliotheca. Albutium vero vocatum videri *Anticletam*, quod in causa virginis superstitis illud usurpasset. Durius saxo: quasi virgo ἀντανακλωμένη, & repulsa à saxo, ut durior; perinde atque cum pila retorquetur, vixisset. Hinc nomen factum Albutio ἀντικλήτης, Latine *Anticleta*, ut ποιητὴς poëta. Basso autem Junio aptissimum nomen *Pythici*, qui *virgo de sub saxo*, de eadem usurpaverat. Vulgo enim notum *Pythiam* oracula edidisse, incitatam ut ejus anhelitus, qui ex hia-

tu terræ sub tripode reddebatur. M. Tullius lib. de Div. & de Sibylla Virg. lib. 3.

Vix ea fatus eram, tremere omnia visa repente
Liminaque Laurusque Dei, totusque moveri
Mons circum, & mugire adytis cortina reclusis.

Facetissime igitur, & congruenter utrunque usurpatum. *Pythia somnia* dixit in Parrhasio, quæ est Contr. 34.

In Bassum Junium multa dixerat virgo, qui de sub saxo] Transpositum pronomen *qui*, lego ex fide opt. libri, *qui dixerat virgo de sub saxo.* ὑπὲρ autem hic agnosco, quo de nos libris Observationum multa. L. Annæus Seneca, qui vulgo L. Florus dictus, lib. 2. cap. 3. de bello Ligustico Historiæ Rom. *de sub-Alpibus* dixit: multa id genus in sacris literis vulgatæ editionis occurrunt.

CONTROV. IV.

Pag. 110. *ADulterum cum adultera*] Lex in adulteros sæpe, & quidem severe lata, quod, ut ait Xenophon, impudicas matronas efficiant. Draco legislator mœchum in uxore deprehensum ab omnibus interfici concessit: inquit Demosthenes, ἐπ' αὐτοφώρῳ. Concessit & Solon, auctore Plutarcho. Post & lex Regia Romuli, viro cognatisque adulterii cognitionem, animadversionemque permisit. Dionysius Halicarnass. lib. 2. in 12 quoque Tabulas relatam à Decemviris Sarcinatores suspicantur, quod exactis urbe regibus servata ea sit. M. Cato apud Agellium lib. 5. c. 23. *In adulterio uxorem tuam si deprehendisses, sine judicio impune necares.* Postea viro si domi suæ deprehenderit adulterum, interficere licere, Paulus JC. receptum ait, lib. 2. Sentent. receptar. cap. 27. & Plato lib. 9. maritis in ea, quam confirmabat Rep. idem indulsit. Quod lex Julia patri tantum permisit apud Ulpianum 73. D. ad l. Jul. de adulter. si modo, ut in Draconis & Solonis legibus scriptum erat, ἐπ' ἔργῳ deprehenderit, idque domi suæ, & incontinenti interficiat: Ceteris non item liceat, ut Papinianus & Ulpianus consulti responderunt l. 20. & 21. & Macer. l. 24. D. eodem. Deinde marito & patri concessum a M. Antonio & Commodo, apud Papinianum legimus l. 38. D. eodem. Alexander quoque & antea Pius Imp. minus plectendum qui adulterum interemisset rescripserunt l. 4. C. de Adult. & l. 1. ff. ad l. Cor. de sicariis. l. 38. §. si Marcus. ff. ad l. Juliam de adult. Exstat autem in Aphthonii Sophistæ Progymnasmaris cap. de Legib. accusatio legis: *Adulterum in ipso adulterio deprehensum interfici.*

Dum utrumque corpus interficiat] Caput enim legis Juliæ, patrem si in filia adulterum deprehendisset, incontinenti filiam cum adultero uno ictu occidere jubet: alioqui, licet filiam vulnerarit, non liberari, inquit Macer. l. 32. D. eodem. Marcus tamen Antoninus & Commodus Impp. impunitatem concedi rescripserunt, licet filiæ vulnus tantum inflixerit: quod non tam voluntate quam fato servata mortisque periculo erepta esse videatur. Patri igitur utrumque corpus nocens; marito adulterum dumtaxat, & quidem infamem, idque domi suæ, interficere lex potestatem dedit: nimirum illic pietatis paternæ, quæ liberis consulit: hic impotentis iræ, refrænari ut posset, habita ratio est à Prudentibus, Papinianus l. 22. D. eod. Non dissimilis autem Declamatio M. Fabii Senioris 177. & Junioris huc pertinent cap. 6. & 11. lib. 3. Instit. Oratoriar. & lib. 4. cap. 9. Rursum lib. 5. cap. 10. ubi ἀεὶ ἀσυστάτως, quæ nos libenter addidimus in gratiam eorum qui his sacris non sunt initiati. Nunc Senecam audiamus.

Pag. 111. *Te Resp. invoco, quæ manus meas possides*] Sic extrema Controvers. *Reliqui in acie pugnaces manus:* Ridet vero salse hæc Declamatorii styli argumenta Arbiter Petronius in Satyrico: *Non alio*, inquit, *genere Furiarum, in-*

quietantur Declamatores, qui clamant: Has vulnera pro libertate publica excepi: hunc oculum pro vobis impendi: date mihi ducem, qui me ducat ad liberos meos, nam succisi poplites, membra non sustinent.

Pag. 113. *Ex illa Ciceronis sententia*] Qui quidem locus mihi in mentem non venit. Quærendi igitur negotium mandabo otiosis, in exemplis Constitutionum, in libris de Inventione, aut Cornificii Rhetoricis, ubi de eodem argumento agitur. Ego enim alio propero. Non dissimile argumentum orat. pro A. Cluentio Avito, & pro Sextio Roscio Amerino.

Gorgias inepto colore] Deesse hic Græca credas, sed non omnia posuisse arbitror Senecam: vel quod memoria quædam excidissent: vel quod operæ precii nihil haberent. Certe in veteri libro, qui mihi primus veluti Cynosura ad hasce emendationes, nihil amplius repperi, ac ne spatium quidem vacuum relictum, ut nec in aliis membranis.

Pag. 114. *Liceat & marito, liceat & patri*] Male in Epitoma lib. 1. Declamat. 4. legitur, *liceat & filio*. agit enim filius, sibi non licere matrem interficere, quod duos tantum lex nominet, patrem & maritum: reliquis igitur interdictum, nisi antiquissimam Romuli legem respexit, quæ & cognatis, nedum filio & fratri, cognoscere & vindicare adulterium permisit, ut sup. admonui.

Pag. 115. *Fili, tuam fidem ostende*] Equidem sic interpungendum censeo, ut *Tuam fidem*, obtestantis sit: legendumque, *Ostende te integro, manus me non perdidisse*. Quale illud, *Dii, vestram fidem*, Plauti & Terenti Comicorum, & Cæcilii apud Agellium lib. 5. cap. 6. Qua loquendi forma opem atque auxilium implorari, Donatus in Andriam & Servius in 10 Æneid. annotarunt, infr. Contr. 20.

Vibius Rufus] Tres minimum versus hic defecerunt, in omnibus, quos mihi videre contigit, editis libris: quod, ut fieri solet, idem Vibii Rufi nomen his positum continenter, in errorem librarium induxerit. Ea nos jure postliminii sic revocamus ex fide trium codicum antiquorum, Vaticani, Brugensis & Covarruviani: *VIBIUS RUFUS dixit: Adulter matris (Adulter meus*, habet Vatic.) *exit. & commodo suo. HYBREAS hunc sensum optime dixit. DIONYSIUS filius ejus Dionysii, qui Ciceronis filium docuit, elegans magis Declamator, quam vehemens, hunc sensum & vehementer dixit, & eleganter. VIBIUS RUFUS dixit. Quam otiosi, quam securi*, &c.

Ejus Dionysii, qui Ciceronis F.] Frequens hujus mentio in iis quæ ad T. Atticum epistolis: Magistrum Ciceronum, M. & Quincti Tulliorum FF. vocat epist. 10. lib. 8. qui apud se honoratior fuit, quam apud Scipionem Panætius, epist. 12. lib. 9. *Virum doctum, sanctum, plenum officii, studiosum etiam laudis Ciceronis, frugi hominem ac libertinum laudat, plane virum bonum*, lib. 7. epist. 4. & 7. sic Atticus: *vir optimus, ut mihi est perspectus, & doctissimus, tuique amantissimus*. epist. 8. à se amari, & epist. 18. *doctum hominem & amicum*. *Desiderari* vero à se epist. 2. lib. 13. Vituperat vero oborta nescio qua simultate, ut *supernum*, l. 8. epist. 4. & 5. ut *ingratum*, epist. 10. & lib. 9. ep. 12. 15. ut *malefanum, impurum & sceleratum*. Rediit post in gratiam, epist. 16. lib. 10. Vides animorum in amando inconstantiam? Hunc quidam, nescio quo argumento, Dionysium Halicarnasseum rer. Romanarum disertiss. scriptorem, fuisse putant. M. Cicero pater, & ipse cum Dionysio Magnete assiduissime versatus in Asia, dum Græcis litteris eloquentiam augere studeret, & cum Æschylo Gnidio, Demetrio Syro, & Menippo Stratonico: de quibus ipse in Bruto, & Plutarch. & Strab. l. 13. & 14. qui & Dionysii (forte Halicarnassei) meminit l. 14. cum Herodoto: alium Attici cognomine, Apollodori discipulum laudat lib. 12. & 13. Urbium scriptorem Dionysium quoque Milesium, nobilem Rhetorem numerat Philostratus in illustrium Sophistar. censu.

CON-

CONTROV. V.

Pag. 117. *Quam bene mimum egit*] Vita Mimo & Scenæ recte comparatur. Hinc Cicero Verris Actum vitæ turpissimum fuisse ait Verrina 3. Vox hæc sæpe in auctoribus corrupta, ut in subsecivis Adversariis admonuit doctiss. Pithœus lib. 1. cap. 17. His adde Macrobii locum lib. 2 Saturnal. c. 6. *Cum iratus esse P. Clodius Decimo Laberio diceretur, quod ei mimum petenti non dedisset: Quid amplius*, inquit, *mihi facturus es, nisi ut Dyrrachium eam & redeam?* Laberius hic Mimographus notus ex c. 3. & 7. Item ex lib. 7. cap. 3. Et Seneca Philosophus præfat. lib. 4. Natur. quæst. *Nolo tibi displiceas, quasi male egeris mimum, & quasi ille aliquid jocorum aut doli suspicatus sit.* Sic enim e fuga mimi vocem retraho lib. vet. Ant. Augustini, hominis sanctiss. & doctissimi fidem secutus.

Stulta deciperis] Emendo locum integrum de veteri lib. *Stulta deciperis: dicam, si vis, quid dixerit tibi: idem enim dixit & huic: Dum te puto, in illam incidi.*

Retro amnes fluant] Respexit Euripideum illud in Medea:

Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαὶ
Καὶ δίκα καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.

Utitur & Demosthenes περὶ παραπρεσβείας. & M. Tullius lib. 10 ad Attic. epist. 4. Julianus quoque lib. nondum, quod scio, edito εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους κύνας· cujus hoc initium: ἄνω ποταμῶν τοῦτο δὴ τὸ τῆς παροιμίας ἀνὴρ κυνικὸς Διογένης φησὶ κενόδοξον, καὶ ψυχρολουτεῖν οὐ βούλεται, σφόδρα ἐρρωμένος τὸ σῶμα.

Ego sola digna visa sum cui injuriam faceret] Terentianum illud respexit, Eunucho: *Non te dignum Chærea Fecisti: nam si digna hac contumelia Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.*

Pag. 118. *Si stationem deseruit, fuste ferietur*] Pœna hæc militaris, qua Polybius in castrametandi ratione de Vigilum præfecto: Κἂν δ᾽ ἄρα κοιμώμενον, ἢ λελοιπότα τινὰ τὸν τόπον ἐπιμαρτυράμενος τοὺς συνέργους, ἀπαλλάττεται. τὸ δὲ παραπλήσιον γίνεται, καὶ ὑπὸ τῶν τὰς ἑξῆς φυλακὰς ἐφοδευόντων. fustuarium autem, ξυλοκοπίαν vocat, hujusmodi est: Λαβὼν ξύλον ὁ χιλίαρχος, τούτῳ τοῦ κατακριθέντος οἷον ἥψατο μόνον· οὗ γινομένου, πάντες οἱ τοῦ στρατοπέδου, τύπτοντες τοῖς ξύλοις, καὶ τοῖς λίθοις, τοὺς μὲν πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπεδείᾳ καταβάλλουσι. τοῖς δ᾽ ἐκπεσοῦσιν οὐδ᾽ ὣς ὑπάρχει σωτηρία. πόθεν γάρ· οἷς οὔτ᾽ εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτῶν ἐπανελθεῖν ἔξεστιν, οὔτε τῶν ἀναγκαίων οὐδεὶς ἐν οἰκίᾳ τολμήσειε δέξασθαι τὸν τοιοῦτον. διὸ τελείως οἱ περιπεσόντες, ἅπαξ τοιαύτῃ συμφορᾷ καταφθείρονται. Et mox: ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἀδικήματα κολάζουσιν, εἰς δ᾽ ἀνανδρείας τιθέασι καὶ στρατιωτικὴν αἰσχύνην τὰ τοιαῦτα τῶν ἐγκλημάτων, ἐάν τινες ἐν ἐφεδρείᾳ ταχθέντες φόβου χάριν λίπωσι τὸν δοθέντα τόπον, παραπλησίως ἐάν τις ἀπορρίψῃ τι τῶν ὅπλων κατ᾽ αὐτὸν κίνδυνον διὰ φόβον, διὸ καί τινες μὲν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις προδήλως ἀπόλλυνται, πολλαπλασίως αὐτοῖς ἐπιγινομένων, οὐ θέλοντες λιπεῖν τὴν τάξιν, δεδιότες τὴν οἰκείαν τιμωρίαν. Et ex illo Livius lib. 5. *Fustuarium*, inquit, *meretur, qui signa relinquit, aut præsidio decedit. Auctores signa relinquendi, & deserendi castra non uni, aut alteri militi, sed universis exercitibus palam in concione audiuntur.* Et Epitoma lib. 57. de Scipione disciplinam militarem ad Numantiam corrigenti: *Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, fustibus cecidit.* Rursum l. 4. sed alia pœna: *C. Matienus quod exercitum in Hispania deseruisset, damnatus, sub furca diu virgis cæsus, & sestertio nummo venit.* M. Tullius Philipp. 3. *Si Consul ille, fustuarium meruerunt legiones, quæ Consulem reliquerunt.*

Propter te vita servatus peribit] Antea editum *raptor à te serv. per.* Sic Gryphius edidit. In Basil. vero & Lutetiana postrema edit. legitur: *propter vita te*: proxime ad veram germanamque lectionem, *propter vitate servatus peribit*: quam opt. illi libro acceptam referet grata posteritas, nam Corre-

ctores illos male feriatos, qui operam suam Typographis diurnam quasi aliud vel nihil agentes, locant, fugit hic ratio: allinunt enim ad oram libri, *propter re vitiata servatus peribit*. Sed

Spectatum admissi risum teneatis amici. *Protervitas* autem pro superbia, insolentia, libidine, & petulantia à procerendis obviis, ut solet in libidinem taurus furens. Terent. in Heautont. *Satin' pol, proterve me Syri promissa huc induxerant.* quem à C. Lælio versum in Puteolano compositum Corn. Nepos auctor est apud Donatum in vita Comici. Et post:

Quam pœne tua me perdidit protervitas. Et Cicero pro M. Cælio, de libidine ejus: *De corruptelis, de adulteriis, de protervitate, de sumptibus immensa oratio.* Ennius Pancratiaste, referente Marcello:

Quis est, qui nostris foribus tam proterviter.

Sic & Plautus Rudente: *Quis est, qui tam proterve foribus facit injuriam?*

CONTROV. VI.

Pag. 121. I*Nter bonos captivos sepositus sum*] Proprium exilii verbum & relegationis. Suet. Augusto cap. 65. *Agrippam nepotem ob ingenium sordidum ac ferox abdicavit, sepositque Sarrentum.* Illud sup. *Nisi hac archipirata filia fuisset:* quod Plautus & Terentius, *Absque illa fuisset*. Sic enim ille Bacchidib. *Nam absque te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum.* Hic vero: *Quam fortunatus sum cæteris rebus absque una hac foret.* Ubi tamen *absque pro nisi* per se adverbii ritu positum videtur. Clarius alibi in Phormione: *Nam absque eo esset, recte ego mihi vidissem.*

Sacram testationem, nomen inferui] Superstitibus enim præsentibus in manum materfamilias conveniebat: item confarreatione, vel pro auspice: Mi pater, qualis in nuptiis adhiberi solet, nomen tuum, licet absentis, in tabulas retuli.

Pag. 122. *Quidam avitas paternasque*] Insignis locus communis. Plura exempla, mi lector, suggeret Val. Maxim. lib. 3. cap. 4. & 5. Et lib. 5. c. 9. & 10.

Marium Pompeium] Marius humile genus suum & plebeium ipse apud Sallustium in Jugurthino non infitiatur: *Mihi*, inquit, *spes omnes in memet sita, quas necesse est, & virtute & innocentia tutari: nam alia infirma sunt. Naturam unam & communem omnium existimo, sed fortissimum quemque generosissimum esse. Ex virtute nobilitas cœpit. Videte quam iniqui sint, quod ex aliena virtute sibi arrogant, id mihi ex mea non concedunt: Scilicet quia imagines non habeo, & quia mihi nova nobilitas est: quam certe peperisse melius est, quam acceptam corrupisse. Non possum fidei causa, imagines neque triumphos, aut Consulatus majorum meorum ostentare: at si res postulet, hastas, vexillum, phaleras, alia dona militaria, præterea cicatrices adverso corpore. Hæ sunt meæ imagines, hæc nobilitas, non hereditate relicta, ut illa illis, sed quæ ego plurimis meis laboribus & periculis quæsivi.* Sic & Cicero, Arpinas quoque, *novus homo* ab æmulis appellatus, ut in illa Declamatoria invectiva, quæ Sallustii nomen falso præfert.

Humilis in Consulatus] Vitiose in editis libris: distingue post *Humilis*, ut constet sensus, & sic in Epitoma legitur.

Pompeium si hereditaria] Falsum vero id existimandum. Nobilis enim Pompeius, patre Q. Pompeio Strabone, viro Consulari & Triumphali. Quare fort. *extulissent*, pro insolentiorem reddidissent, posuit. Nisi forte obscurum propterea fuisse dicas, quod cum à patre discesseris, plures majores enumerare vix possis. Q. Pompeius quidam plebeius tibicinis filius, at non ille *Magni* cognomentum adeptus est. Plutarch. in Apophth. Scipionis.

Servium regem tulit] *Servum* non male vetus liber & Epitoma: q. d. servilis conditionis hominem ad regnum vocatum. Natus enim 6. ille Rom. Rex, P. vel S P. Corniculano & Ocrisia

ſta ſerva: ut ſcriptor de vir. Illuſ. qui Dionyſio Halicar. Tullius Corniculanus eſt, & Ocriſia. Hinc *Servii* prænomen. Livius non à Serva, ſed patre Servio Tullio Corniculanorum Principe appellatum vult. In monumento quodam apud Lugdunenſes:

SERVIUS. TULLIUS. SI. NOSTROS. SEQUIMUR. CAPTIVA. NATUS. OCRESIA. SI. TUSCOS. COELI. QUONDAM. VIVENNÆ. SODALIS.

Vide Controv. 21.

Ab aratro citati] In his princeps L. Quinctius Cincinnatus, cui trans Tiberim aranti Dictatorem dictum legati nunciarunt: Inf. Controv. 9. *Patres noſtros apud aratra ipſa mirantes decora ſua circumſtetere lictores.* Et M. Tullius pro Roſcio Amerino: *Natu Eruci accuſator eſſes ridiculus, ſi illu temporibus natus eſſes, cum ab aratro arceſſebantur qui conſules fierent.* Livius lib. 3. ſcriptor de vir. illuſtr. & Valer. lib. 4. cap. 4. Unde plura paupertatis Rom. exempla petere licet. legendus & Plinius lib. 18. cap. 3. Perſius Sat. 1.

Unde Remus, ſulcoque terens dentalia Quinčti,
Cum trepida ante boves Dictatorem induit uxor:
Et tua aratra domum lictor tulit.

Et Lucanus in lib. extremo Pharſal.
Sordidus Hetruſcu abductus conſul aratris.

Quemcumque revolveru, volve nobilem] Juvenalis Sat. 3.

Quales ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit quoties voluit fortuna jocari.

Plato in Theæteto ſeu de motibus Philoſophorum, regem eſſe quemquam negat, qui non ſit è ſervis natus: nec item ſervum, cui non ſint origo Reges. Vide Senecam filium epiſt. 44. extrema. Sic Agathoclem figuli filium Siciliæ Regem fuiſſe conſtat, teſte Auſonio. Juſtinus Imperator è Subulco Bubulcus, mox Faber Lignarius, tandem Auguſtus, teſte Zonara. Pupienus Maximus patrem rhedarium habuit. Gratianus major dictus eſt Funarius, teſte Ammiano Marcell. l. 30. Apud Parthos qui primus ex Arſacidum familia regnavit, Mulio primum fuit: ut apud Romanos Ventidius Baſſus ex Mulione Cos. primus de Parthis triumphavit. Vide Agell. lib. 15. cap. 4. parentum memoria Corvinus è carcere ad regni faſtigium ab Hungaris evectus eſt. Plura colligit Jovianus Pontanus, lib. 1. & 2. de Fortuna. Val. Max. lib. 3. c. 4. Et de Græcis Belladius in Chreſtomathia apud Photium, pag. 666. Gr.

Pag. 123. *Iſta ſi nos reliquerit, repetet ſuos*] *Repetet ſua* reponendum aſſentior doctiſſimo Fabro JC. Mox enim ſubjicit: *Hac quod dedit, non auferet.* Vetus autem divortii formula erat, ut viri domo expellentis uxorem ademptis clavibus: RES TUAS TIBI HABE. Sic viciſſim: REDDE MEAS. Clarum id ex M. Plauti Amph. act. 3. ſc. 2. ALC. *Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.* Et ex Juſt. Mart. Apolog. l. pro Chriſtianis ad Senatum, in eo fragmento, quod apud Euſeb. extat lib. 4. Hiſtor. Eccleſ. Vide Briſſonii formulas lib. 8.

Quærit ſenex ille qui petit] Poſſet aliter quoque interpungi, ut ad juvenem adoptandum referatur, qui in adoptantem ſenem inquirat. *Si voles ire* (juvenis) *quæret: ſenex ille qui me in adoptionem petit*, &c. Addicere autem capio, pro adoptandum ſe dare.

Captare orbos ſenes] Sic malo quam quomodo Frobenius evulgavit, *capere. Captatores* enim dicti qui ſenum liberis carentium hereditatibus inhiarent: de quibus elegans eſt Horatii colloquium, Tireſiam inter & Ulyſſem lib. 2 Sermonum, Sat. 5. Luciani quoque Dialogi 7. ἐν τοῖς νεκρικοῖς. Quidam *Heredipetas* vulgo nominant.

Si hu bonis fuerit inſtructa, dotata eſt] Comica & illa imitatio. Plautus Aulularia: *Dummodo morata recte veniat, dotata eſt ſatu.* Et: *Quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri; Dotatæ mactant, & malo & damno viros.*

Pag. 124. *Inſolens malum eſt beata uxor*] Pro opulenta, ὄλβιος. Sic Flaccus: *Ut Naſidieni movit te cœna beati*, pro divitis. De ſuperba & dotata ma-

 trona,

trona, Poëta nescio quis: *Intolerabilius nihil est, quam femina dives.*

An pater propter matrimonium] Patris enim consensum in nuptiis requiri, Prudentes olim responderunt, Paulus l. 2. D. de ritu nupt & Imp Justin. Inst. l. 1. tit. 10. de nuptiis: *Dum*, inquit, *si filiisfam. consensum habeant parentum quorum in potestate sunt. sint.* Et in vet. Canon. jure, Can. Honorantur. caussa 32. qu. 3. ex B. Ambrosio de Patriarchiis, de Rebecca loquente, ubi & Euripidis ex Andromacha hæc citat, Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς Μέριμναν ἕξει, κοὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε. Sed posteriori id Jure abrogatum, usu obtinet.

An jurejurando teneatur, quo per necessitatem adactus] M. Tullius 3 Offic. *Est etiam jus bellicum, fidesque jurisjurandi sæpe cum hoste servanda. Quod enim ita juratum est, ut mens deferentis conciperet fieri oportere, id observandum est: quod aliter, id si non fecerit nullum perjurium est.* Et post non longe: *Nullum vinculum ad astringendam fidem jurejurando majores arctius esse voluerunt. Id indicant leges in XII Tabulis, indicant sacra, indicant fœdera: quibus etiam cum hoste devincitur fides: indicant notiones, animadversionesque Censorum, qui nulla re diligentius, quam de jurejurando, judicabant.* Et lib. 1 de Justitia, *qua in hominum societate tuenda & tribuendo suum cuique & rerum contractarum fide versatur.*

Pag. 25. *Voluit eam nubere*] Σολοικοειδὴς est, pro ducere: nisi concise dictum, pro, *voluit eam sibi nubere.* In veteri libro, *voluit eam nudari*, disertum legitur: in margine vero, *videri*: lege notas ad Controv. 21.

Pag. 126. *Q. Haterius à parte patris*] De illius Declamatoris dicendi facultate Corn. Tac. 4 Ann. *Q. Haterius familia Senatoria, Eloquentiæ, quoad vixit, celebrata: monimenta ingenii ejus haud perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quam cura vigebat: utque aliorum meditatio & labor in posterum valescit, sic Haterii canorum illud & profluens, cum ipso simul extinctum est.* De quo & Augusti locum explico lib. 2. *Haterius noster sufflaminandus est.* Cujus etiam nomen corruptum à librariis in Seneca fil. ep. 40. ubi *Namque Echerii*, pro *nam Q. Heterii* vitiose legi docuit elegantis vir ingenii Lipsius.

Glyconis] Κατὰ παντὸς ἀντονίαιεν σ' εἶκεν σοὶ ἀπερρμίνω πατίρα. Hæc è vestigiis veteris perversæ scripturæ eruimus, sensu tamen nullo. Nec enim OEdipus sum, quod fateri malo, quam falsa obtrudendo circumscribere, in altero locus integer est, sed νυματισμένοι, corrupte haud dubie: tentabam primo νυμφεῖν, vel ad veterum characterum vestigia, ab imperitissimo librario exarata, νυνισμένον, vel potius νυμφωτὶς μένον. Sententia autem eadem, quæ M. Tullii 2 Offic. *Justitiæ tanta vis est, ut nec illi quidem, qui maleficio & scelere pascuntur, possint sine ulla particula justitia vivere. Nam qui eorum cuipiam, qui una latrocinantur, furatur aliquid, aut eripit, is sibi ne in latrocinio quidem relinquit locum. Ille autem qui archipirata dicitur, nisi æquabiliter prædam dispertiat, aut interficiatur à sociis, aut relinquatur. Quum etiam leges latronum esse dicuntur, quibus pareant, quas observent. Itaque propter æquabilem prædæ partitionem, & Bargulus Illyricus latro, de quo est apud Theopompum, magnas opes habuit: & multo majores Viriathus Lusitanus: cui quidem exercitus nostri Imperatoresque cesserunt.* Et Diodorus Siculus lib. 32. de Viriathi æquitate in præda dividenda: ἦν δὲ δίκαιος ἐν τῷ διαιρουμένῳ τὰ λάφυρα, καὶ κατ' ἀξίαν τοῖς ἀνδραγαθήσαντας ἐξένα τοῖς δώροις. Et in Heliodori Episcopi, ut Socrates & Nicephorus ait, Tricensis αἰθιοπικοῖς de latronum in spoliis dividendis æquabili jure quædam olim legere memini. Mox illud προσονείδισις in libro illo perturbate scriptum: suspicor προσονείδιστον legendum.

CONTROV. VII.

P. 126. IDem argumentum & Thema est Contr. 1. inde petas licet.

Pag.

Pag. 128. *Q. Pius. Polliceris inquam*] Longe à vulgari abit lectio vetus. Equidem quod hic declamator nusquam alibi advocetur in testimonium, cum plerique reperiantur sæpius, nescio quid de mendo suspicabar. *Cestius* quidem *PIVS* primarum hic partium actor est. Deinde illa, *petiturum te tantas patrimonii*, à Librariis oscitantibus, nec, ut fit obliterantibus culpas, iterata puto. Sed de obscuris illis vestigiis locum integrum teneamus: vel certe alios excitemus: *Quid plus pollicera quam petierunt te? Tantas patrimonii vires habes? Etiamnum tanquam Tyranni arca loqueris?*

Pag. 129. *Divitem debilitat*] Pro debilem efficit, mutilat, truncat. Statim *Equitem alligat* malo, quam *abdicat*. ex Epitoma, reclamante licet libro uno antiquo, & faventibus aliis: subdit enim, *Neutrum manibus meis expedit*.

Pag. 130. *SILII BASSI*] Deerat hic, quod de Vetere recte additum, PARS ALTERA. Sic enim Controversiæ dividi omnes solent, dum alter petit, alter contradicit.

Si non tenuero caussam] Pro, *si caussa cecidero*. Cicero pro Cæcinna: *Et hoc loco Scævolam dixisti caussam apud Centumviros non tenuisse*. Et ad Attic. lib. 8. *Pompeius causas malas semper obtinuit, in optima concidit*.

Qui possit patrem obtinere] Pro, tenere, hoc est, vi possidere: *Qui posset patrem opprimere*, est in Excerptis. ubi repone *patriam*. Sallust. Orat. 1. sive epist. ad Cæsarem de R. P. ordinanda: *Populus Rom. antea obtinebat regna atque imperia*. Et post paullo: *An illa, quæ paullo ante hoc bellum in Cn. Pompeium victoriamq; Syllanam increpabantur, oblivio abstulit?* Sic enim Lud. Cario edendum curavit, cum in antiquis libris pro *oblivio abstulit*, legatur *obtineo*. Idem bello Jugurthino: *Numidæ & Reges Numidarum plures simul uxores habent. Ita animus multitudine distrahitur: nulla pro socia obtinet: pariter omnes viles sunt*. Et supra ibidem de Africa loquens: *Quamquam ab ea fama, qua plerosque obtinet, diversum est, tamen uti ex libris Punicis interpretatum nobis*, &c. Corn. Nepos, sive is Æmilius Probus est in Timoleonte: *Maximas copias Carthaginensium apud Crimesum flumen fugavit, ac satis habere coegit, si liceret Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliæ tenebant*.

Pag. 134. *Illum Homeri Triamo aptum*] Parentem illum dixerat Declamator quam simillimum esse Priamo Homerico, qui tot calamitatibus præsertim liberorum jactatus ab Homero inducitur, ut exemplar sit clarissimum τῶν ἀθλιωτάτων. Versus autem appositus est, tametsi nullum in veteribus libris vestigium extet. ex Homer. Iliad. ult.

Vt sparsim hoc colore declamasset, memini hominem inter] Mendosus locus. Repono ex Epitomæ vestigiis: *Vt Sparsum, cum hoc colore declamasset: memini hominem*, &c. Nam & male *Persium* legitur. *Fulvius* autem *Sparsus* sæpe advocatur ad caussam orandam Controv. pæne omnibus.

Inter scholasticos sanum, inter sanos scholasticum] In excerptis, *Insanum, inter insanos scholasticum*. Utrumque stare posse videtur: *Si sanum & sanos* legas, intelligemus forenses illos & legitimos Oratores, non umbratiles. Sic idem Eloquentiæ ἀντίθηκα *insaniam* in Vibio Gallo, Declamat. 1. lib. 2 Epitom. ex Controv. 9. *Gallus Vibius fuit tam magnæ olim eloquentiæ, quam postea insaniæ*. At si *insanos* & *insanum* retineamus, ut in Epit. lib. 1. Declam. 8. *sanos* accipiemus Declamatores seu Scholasticos, quorum sententiæ pleræque sanæ, non tumidæ nec inflatæ, nec uno verbo corruptæ. Utrasque tribuit idem Glyconi extrema Suasor. 1.

Ex quo filium in mari vidi unum] *Vidi filium unum in mari*. Hoc ordine vet. libet, sed *in arce* ex Epitoma repono. Tyrannum enim ἀκρωμίας χάριν sic nominat, quod fere in arce, quo à τυραννοκτόνοις tutiores sint, habitent. Parricida vero in mari erat à piratis captus.

Ad propositionem cœptam] Rom. editio, *ad propositionem cœpit.* fort. *à propositione cœptum*, vel *cœpit.*

Pag. 135. *Deinde* ἀνθυποφορὰς] Inter σχήματα διανοίας collocat Julius Rufinianus, cum & proponimus & respondemus, ut:

Verum anceps pugnæ fuerat fortuna: fuisset. Et:

Si periisse satis semel est, peccare fuisset
Ante satis.

Et Fabius lib. 9. c. 3. extremo ex Rutilio sive Gorgia (ut apparet cap. 2.) tale adfert: *Incredibile est quod dico, sed verum.* Et: *Aliquis hoc semel tulit, ego bis, ego ter.* At hic ἀνθυποφορὰς non tam figuras nominat, quam Confirmationis membra, eaque firmissima, quarum præsidio occupamus & infirmamus ea, quæ nostram caussam labefactare posse videbantur: de quibus & Hermogenes lib. 3 de Inventione, & Fortunatianus in Rhetoric. Scholast.

Πατέρα ὀρίζαι] Dubium ex litteris illis male conformatis, ut quidvis potius quam Græcæ linguæ speciem præferant, an & θρέψαι leg. sit, quod hic recipio. Quæ sequuntur reliqua membranarum 4 beneficio, sarta tecta reddidimus.

GORGONIUS] *Gargonius* Declamator amabilissimus laudatur Suasor. ult. qui fere solemni Scholasticorum more à jurejur. dicere incipiebat. Et *Gorgias* Controvers. 4. *Gargius* vero Controv. 34. De qua re nos alibi. Et *Gorgonius* quidam apud Horat. lib. 1. Sat. 2. & 4. lib. 1. c. 8. *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.* De *Barro* & *Baro* doctiss. Pithœus JC. in Adversariis subsecivis.

CONTROV. VIII.

Pag. 136. Q*Ui ter fortiter fecerit*] Præmia fortitudinis militaris, phaleræ, armillæ, torques, Phialæ aureæ, laudationes, aliaque apud Polybium lib. 6. Sed hæc lex conficta fortasse ex lege Gladiatoria, ad bellumque translata, quasi ab imagine ad rem ipsam. Rude enim donati armis ad Herculem præfectum eorum suspensis requietem accipiebant. Horatius:

——— Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro:
Ne populum extrema toties exoret arena.

Militia vacet] Vacatio militaris, quæ honesta esset, paucis Romæ concedebatur, quæ & in lapidibus antiquis *Missio* vocata: nisi senibus ob ætatis vitium, quod armis inutiles; & sacerdotibus, quod sacrosancti ipsi & sacris operarentur. Livius lib. 42. *Nec ulli, qui non major annis 50 esset, vacationem militiæ esse.* Et Seneca lib. de vitæ brevitate: *Sed ne his quidem indulta vacatio tumultus Gallici tempore, adeo Gallicum nomen, post vastatam urbem duce Brenno, Romanis semper metuendum. & multum* gravius esse quam *bellum* Cicero ait Philip. 8. Legend. Appian. lib. 2. bell. civilium, & Plutarch. in Camillo. De Latinis Livius lib. 34. & Cic. lib. 1. epist. 16. ad Attic. Frequenter sine *vacationibus* delectum habitum à Cos. nec Colonis fere concessum, ex eodem Livio disces.

Pag. 137. *Advocationem petii*] *Ego à Diis vacationem in unam pugnam petii*] Rom. editio. Jurisconsultorum est, pro petii à Prætore advocatum, qui semel in pugnam elicere filium licere evinceret. Utitur & præfat. lib. 3. Epitomæ: *Tanta illi perturbatio fuit, ut Advocationem peteret.* nisi potius pro dilatione hic accipias, ut doctiss. Fabro assentiar. Et in ἀποκολοκυντώσει Philosophus: *Tandem procedit Petronius, vetus convictor ejus, & postulat Advocationem.* Et lib. 1 de Ira: *Deinde Advocationem etiam sibi peti, ut excutienda veritati spacium habeat.* Et lib. 3. *Si in hoc erit petita Advocatio, judicium apparebit, non ira.* Hinc Cicer. ad Trebatium lib. 7. epist. 2. jocans: *Ego omnibus unde petitur, hoc consilium dederim, ut à singulis interregibus binas Advocationes postulent. Satis ne tibi videor Jus Civile didicisse?* Et de Augusto Ma-

crobius

crobius *in Advocationem venisse*, lib. 2 Saturn. c. 14.

Somnum classico rumpet] M. Tullius pro Murena Juris & militiæ peritum componens: *Te gallorum, illum bucinarum cantus exsuscitat: Tu actionem instituis, ille aciem instruit.* Plutarchus in Nicia ex veteri poëta: Τὸς ἐν εἰρήνῃ καθεύδοντας ὁ σάλπιγξ, ἀλλ' ἀλεκτρυόνες ἀφυπνίζουσι.

Pag. 138. *Post sexagesimum & quintum annum*] *Sexagesimum annum* rotundo num. dixit Seneca Philos. extr. lib. de vitæ brevitate. *Lex*, inquit, *à quinquagesimo anno militem non cogit: à sexagesimo Senatorem non citat.* Tunc enim senes ut effœti, suffragii ferendi jus amiserant. Hoc enim veteri verbo dicebatur: *Sexagenarios de ponte dejici.* M. Varro lib. 2. de vita pop. Rom. referente Nonio: *Cum in quintum gradum pervenerant, atque habebant 60 annos, tum denique erant à publicis negociis liberi atque otiosi. Ideo in Prov. quidam putant venisse, sexagenarios de ponte dejici oportere, id est, quod suffragium non ferant, quod per pontem ferebant.* Idemque Varro apud Censorinum die natali, quintum ætatis gradum à sexagesimo anno numerat. Plures appellationis causas Sext. Pomp. refert, sed *exploratissimam eam, quod quo tempore primum per pontem cœperunt comitiis suffragium ferre, juniores conclamarint, ut de ponte dejicerentur Sexagenarii, qui jam nullo publico munere fungerentur, ut ipsi potius sibi quam illi deligerent Imperatorem: cujus sententia est etiam Sinnius Capito.* Hinc & *Depontani senes* eidem Festo, atque *Casnares* Osca lingua Nonio in dictione Carnales, quam alibi Turnebus explicat lib. 29. Adversf. c. 21. Dionysio vero lib. Ant. Rom. Satyram quoque inscripserant *Sexagesimo*, unde hæc Nonius laudat: *vix effatus est, eum more majorum ultro Casnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant. Argei* quoque eidem Varr. lib. 6. de ling. Lat. *Argei fiunt è scirpeis virgultis, simulacra sunt hominum 30. ea quotannis à ponte sublicio à Sacerdotibus publice jaci solent in Tiberim:* quos Dionysius lib. 4 Antiquit. Rom. cum Hercule Argivo in Italiam venisse auctor est. Cicero pro Sext. Roscio Amerino: *Habeo etiam dicere quem contra morem majorum minorem annis 60 de ponte in Tiberim dejecerit.* Et Ovid. 5 Fast.

Pars putat, ut ferrent juvenes suffragia soli,
Pontibus infirmos præcipitasse senes.

Plutarchus problematis legendus. Macrobius lib. 1 Saturn. cap. 5. & Lactantius lib. 1. cap. 21.

Non cogitur, non vetatur] *Nec vetatur* Rom. editio Epitoma. malim tamen, *num vetatur?* ut mox: *Nunquid necesse est?*

In utramque partem sumi liceat] Sustuli glossema illud *sumi*, partim opt. libri, partim Epitomæ auctoritate: in quo & statim, *necessitas imponitur*, legi video.

Pag. 139. *Domum tuam trinis hostium spoliis adornavit*] Sic in hac ipsa Controv. infr. *Tria domi præmia sunt.* Mos hic veterum Rom. ut spolia hostibus detracta, ædium foribus victores appenderent, & à domo licet vendita, avellere nefas ducerent. Tibullus & Ovid. 3 Tristium, eleg. 1. Polybius lib. 6. M. Tullius Philipp. 2. de Pompeii domo: *An tu illa vestibula, rostra, spolia eum adspexisti, domum tuam te intrare putas? fieri non potest.* Plinius lib. 35. cap. 2. *Alia foris, & circa limina, animorum ingentium imagines erant, affixis hostium spoliis, quæ nec emptori refringere liceret, triumphabantque etiam dominis mutatis ipsæ domus: & erat hæc stimulatio ingens exprobrantibus tectis, quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum.*

Athenienses abdicato] Themistoclem intelligo: negat tamen abdicatum Plutarchus, rejicitque ut fabulosum: Ἃ δὲ τούτων ἐξαρτῶσιν ἔνιοι διηγήματα πλάττοντες, ἀποκήρυξιν μὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, θάνατον δὲ τῆς μητρὸς ἑκούσιον, ἐπὶ τῇ τοῦ παιδὸς ἀτιμίᾳ περιλύπου γενομένης, δοκεῖ κατεψεῦσθαι.

Invidia quam magnos viros] Hinc Flaccus:

Invidus alterius macrescit rebus opimis.

Invidia Siculi non invenere tyranni
Majus tormentum.

Vide Platonem 9. de legib. & Val. Maximum lib. 9. cap. 3. & 5. & infra Contrav. 21. Domum invidiæ graphice depingit versibus 8 transformat. Naso.

Pag. 140. *Militiam periculosam*] Idem Vates Venusinus:

— quid enim concurritur hora
Momento? cito mors venit, aut victoria læta.

Venisse pop. Rom. ad Scipionem] Cum enim diutum bellum Numantinum, non sine publico pudore duraret, delatus est ultro Scipioni Africano à S.P.Q.R. Consulatus: quem eum illi capere ob legem, quæ vetabat quemquam iterum Cos. fieri, non liceret, sicuti priori Consulatu, legibus solutus est: quique suffragator Q. Fabii Maximi, fratris filii, Quæstoriis Comitiis in campum descenderat, consul reductus est. Epitoma Liviana lib. 56. & Val. Maximus lib. 8. cap. 16. Cicero in Lælio: *Qui Consulatum petiit nunquam, factus est Consul bis: primum ante tempus, iterum sibi suo tempore, Reipub. pene sero.* Numerant autem Capitolina marmora annum 619. secundi Consulatus.

Magnum intervallum] Magno enim intervallo, duodecim minimum annorum, post victoriam de Pœnis partam, renunciatus iterum Cos. Æmilianus, cum candidatus non esset, propter bellum Numantinum. Nota hæc ex M. Tullio, Agellio, & historicis.

Sic ad Pompeium] CN. quoque Pompeio imperium extra ordinem adversus piratas cum 15 legatis traditum, referente ad populum A. Gabinio Trib. pl. Auctores Dio, Plutarchus, Appianus, Cicero, & Epitoma Livii lib. 99.

Glomerarium, sanguinarium] Qui glomere, hoc est, globo facto in hostem irruat, vel, ut sup. loquitur, *obstantes cuneos gladiis diducat*, vel ut quidam apud Fabium lib. 8. cap. 5. *Bella umbone propellat.* Vox prisca, nec passim obvia. *Glomus* enim globus est lanæ pexæ, Græcis credo τολύπη. In glossario vetere Philoxeni *glomus* ἀγαθίς, *glomera* ἀθροῖσαι, *glomerantur* συστρέφονται, & alibi *glomero* συστηκλώθω. Sext. Festo Pompeio *Glomus*, crustulum cubi figura in sacrificiis adhibitum: quæ figura & aciei instruendæ apud Ælianum ἐν ταχτικοῖς. Vetus poeta apud Ciceronem 2 Tusculana ex Æschyli Prometheo:

Atque hæc vetusta sæclis glomerata horridii
Luctifica clades nostro infixa est corpori.

Et Macrobius lib. 6 Saturn. c. 4. *glomeratim* hinc derivat: *Vomitoria in spectaculis dicimus, unde homines glomeratim ingredientes in sedilia se fundunt.* Hinc & *glomerarius* videtur, qui magno studio greges sibi sicariorum adjungebat, qui *glomeratim* homines innocentes adorirentur: ut Ciceroni Lucullus & Hortensius. *Piscinarii* eadem analogia, quod nimis studio piscinarum delectarentur. Aut certe functionis & ministerii nomen, ut *Carbonarius, Cruciarius, Utricularius*, & sexcenta alia utravis ratione καθ᾽ ἀναλογίαν recte καινοτομᾶσθαι quæ ratio innovandi nomina maxime veteribus probata, & locupletandæ linguæ, si, cum casus tantum id tulerit, fiat, maxime accommodata. Vir tamen doctissimus sic interpellabat: *Detrahere illum operibus suis gloriam, temerarium sanguinarium.* Verum ab illa voce adeo abhorruisse valde miror, cum & *Glomer*, & *Glomeramina* bonus latinitatis auctor Lucretius dixerit, ut *glomerabile* & *glomeratim* Diomedes: *Pleiadum parvo referens glomerabile sidus.* & *Glomeratim*, Diomedes lib. 1 Gramm. quod hic quadrare fortasse queat, ea forma qua *Globatim* à Globo.

Pag. 142. *Omnibus territum*] Recte in vet. libro, *Ominibus:* quam sæpe vocem in antiquis scriptoribus omissa una littera trajecta, corruptam, docet G. Canterus lib. 1. cap. 8. Novar. lection.

Homeri versus ob hoc edidisse] Versus est Iliad. ζ. 207. Δαιμόνιε, φθιοῖς σὺ τὸ σὺν

ὡς μίνθ. Reliqua Græca plurima nunc integra sunt membranarum beneficio.

LIBER SECUNDUS,

PRÆFATIO.

Pag. 145. *Pugnatorius mucro*] Gladiatorum hoc instrumentum, quo de multa doctiss. Lipsius Saturnal. lib. 2. cap. 19.

Locorum habitus] Expressit Virgilii locum 1 Georg.

Ventos & varium cœli prædiscere morem
Cura sit; ac patrios cultus habitusque locorum.

Animum tuum à civilibus officiis abhorrentem] Eadem Cornel. Tacitus 16 Annal. *Mela & Crispinus Equites Rom. dignitate Senatoria: Mela quibus Gallio & Seneca parentibus natus, petitione honorum abstinuerat, per ambitionem præposteram, ut Eques Romanus Consularibus potentia æquaretur: simul acquirendæ pecuniæ brevius iter credebat, per procurationes administrandis Principis negotiis.* Hinc disces & Senecam nostrum Equestris ordinis fuisse: subdit enim statim: *Perge quo inclinat animus, & paterno contentus ordine, subduc fortunæ magnam tui partem.*

Pag. 147. *Primus omnium Latinus Rhetor Plotius*] Male in veterib. *Plotinus*, ut supr. paulo *Castius*. inepte, cum *Sextius* est: de quo hic Philosopho præclare Faber est meritus. Ciceronis hæc sunt in Epist. ad M. Titinium, apud Suetonium de claris Rhetoribus, & Hieronymum in Chronicis Eusebii: *Equidem memoria teneo pueris nobis, primum Latine docere cœpisse L. Plotium quendam, ad quem cum fieret concursus quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur, dolebam idem mihi non licere. Continebar autem doctissimorum hominum auctoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse.* Sullanis temporibus D. Hieronymus floruisse ait *Plotium*, extremis vero L. Crassi Fabius auctor est lib. 2. cap. 4. qui & extremo lib. 11. *Plotii* & Nigidii meminit. & M. Varro in Mœnio, citante Nonio Marcello: *Vinicius meus, quod apud Plotium Rhetorem bubulcitaret, alter in dolore non defuit.*

Et ego multo tempore minor] Major legit Lipsius noster Electorum cap. 1. Legi etiam possit: *Et ego multo tempore minorem quam ipse eram.* Rom. editio: *Et ego tanto minorem natu quam ipse erat.* Nondum tamen sanum esse locum Faber vidit, nisi verba illa, *quam ipse erat.* expungas.

CONTROV. IX.

Pag. 148. *Bella civilia aurato Capitolio*] Supr. Controv. 6. *Fastigiatis supra tectis auro puro fulgens prælucet Capitolium.* Vetus autem hæc antiquor. scriptorum querela, una cum luxu, devicta Asia & Corintho, vitiorum omne genus in urbem Rom. advectum. Lege Horatii Epod. 7. & 16.

Limina deserta] Odiosum est, cum à prætereuntibus dicitur: *O domus antiqua, quam dispari domino dominaris!* Quod quidem his temporibus in multis licet dicere. Cic. 1 Off. & Philip. 2 in M. Antonium: *O tecta ipsa misera, quam dispari domino: quamquam quomodo iste dominus? Sed tamen quam à dispari tenebantur.*

Ex summis opibus ad egestatem] Ut de Licinio Crasso Divitis cognomento, aliisque refert Val. Max. lib. 6. c. 11.

Pag. 149. *Ego illos in frivola invitavi nostra*] Vetus liber *in fribola* præfert, & veto *b*, & *v*, sæpe solent invicem commutari. Invitavi in casam nostram, quam *frivola* vocat, propter suppellectilis tenuitatem. Festus *frivola* vocat vasa fictilia quassa, & Ulpian. JC. in l. solutam 2. §. solutam. D. de pignerat. act. *Non est credibile hoc convenisse ut ad universam pensionem insulæ frivola mea teneantur.* Juven. Sat. 3.

-- *jam poscit aquam, jam frivola transfert*
Ucalegon, tabulata tibi jam tertia fumant,

Et

Et Satyra 5.

Et ne te teneam, Romanorum omnia regum

Frivola.

Sidonius Apollinaris lib. 8. epist. *Nunc quaedam frivola, nunc ludo apta Virgineo scruta donabat.* Plauti quoque *Frivolaria* à Festo sæpe laudatur & Nonio.

Patrem habeo] Nihil variant schedæ, sed infra in Papirii Fabiani ore hæc ponit, sed loco fortasse non suo: *Si caruero, abdicabor: Patrem amo, hac est contumacia mea.* ubi pro *caruero, paruero* de veteri libro repono: ut hæc loca inter se contendendo, mutuam operam præsteut. Deprecatur Seneca in præfat. lib. 1. ubi multa de memoria sua prædicat, veniam, quod in una eademque Declamatione sententias repetat, *quasi luxurians, memoriaque indulgens.* Hoc igitur vult: *Si paruero, abdicabor:* præsertim si dives filios recuperet: si non paruero meo patri, abdicabor item. Patrem habeo, aut amo: (utrumque enim eodem revolvitur) ita mihi molestum & grave in alienam familiam adoptari. Contumacia hæc mea est, ut commoder tantum, non adopter. Nunc reliqua κατ' ἐπιμ. ζευξιν aut per parenthesim. *Dives filium non habet, me dabu,* &c.

Ita non adoptari] Tota hæc comprehensio iisdem verbis in ore ejusdem Vibii Rufi posita est infr. non longe: nisi quod *accommodari* male legitur.

Immensa cultor silva] Silvas principum Romæ virorum ædibus annexas, de Attici domo cognoscas in ejus apud Cornelium Nepotem vita: & mox in hac ipsa Controv. elegans est de splendidis ædibus ac silvis locus: *Quin etiam montes silvaque in domibus marcidis, & umbra fumoque viridibus.* Vestigiis priscæ lectionis tentabam, *immensique cultor soli*, ut post Romæ editum vidi. Ridiculum enim *Syllam* à Correctoribus ex *sylva* conformatum esse. Anton. August. sic emendabat: *pecunia custos immensa; cultor, cista.*

Non negabo, militabo] Negatio afuit à membranis, & *navabo* tentarunt alii concise, pro navabo operam. Mihi placet *navigabo*, quod nimium quantum alteri, *militabo*, respondet. Nullum se vitæ periculum, terra marique, imperet modo, recusaturum ait infr. Controv. 14. Porcius Latro ait, *Naviga, milita, peregrinare.* Sic & lib. 6. Epitomæ Declamat. 1. & Controv. 31. Interim tamen, verum ut fatear, vulgarem illam non insuper habeo. Post paulo legebat Ant. August. *Mille cum veterum inter vices suas exempla referebas.*

Pag. 151. *Nemo ab ejus origine est*] De Rom. principibus viris loqui videtur, qui fere adoptione in alias familias, ne vetustate nomina eum laude parta intermorerentur, transibant.

Amo aque pauper] Melius in Epitoma: *Amo aque paupertatem ac patrem, utrique assuevi.* Quomodo & hic restituendum.

Quis suus emptor esset] Locus impeditus. Vetus lectio præfert: *Nunquid si is emptor esset?* alii, *num quis suus emptor esset*, pro, an se ipse redimeret. Alioquin peccatum est in usu hujus Provocabuli reciproci *suus*, pro *ipsius*. Sed doctissimus Ant. August. *Quæreres quis servi emptor esset.* Post in eodem *hoc summum* legitur, pro quo editi, *hoc somnium.*

Loquar filiis ejus bene] Si quis conjecturæ locus, leg. videatur, *loquar de filiis ejus male, bene de abdicatione.* vetus tamen liber, ut editi omnes.

Nec meus recipiet pater] Ἐκλεκτικὸς λόγος cum interrogatione efferendus. Malo tamen affirmare legi, *me meus recipiet pater?* Sic enim Vibius Rufus sup. *Si dives reduxerit suos, me recipies?* quæ & ipsa post paulo sic leguntur: *Dives reduxerit suos, me recipies?*

Dispendiorum malum] *Depradiorum* disertim scriptum repperi, quam vocem in linguæ Latinæ pomeriis requiro. fort. *deprædationem* leg. est. Significat enim artes, quibus filii familias amoribus dediti, servorum opera, senes emungere ac deprædari solent: Pleni sunt Comicorum libri.

Ex commentariis] Quibus diurna in-scribe-

scribebantur, vel potius tabulæ eorum qui accusabant, vel qui carceris custodiam gerebant. infr. Contr. 25.

Madentem unguentis] Infr. Controvers. 14. *Unguentis coma madet*: & *Unguento cani madent, & comissator senex redit*. Cicero post reditum: *Primum processit, qua auctoritate vir? Vini, somni, stupri plenus, madenti coma, composito capillo*. Sic & pro Roscio Amerino: *Composito pede, & delibuto capillo passim per forum volitare*, & Archestratus apud Athenæum lib. 2. ἐσμυσσοῦ? Horat. lib. 2 Carm.

Cum quo morantem sæpe diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos. Reliqua ad præf. lib. 1. Epitomæ notavi.

Incedentem femina mollius] De his Arbiter in Satyrico:

Scorta placent, fractique enervi corpore gressus,
Et laxi crines & tot nova nomina vestis.

Eum hic *luxuriantem habitum* vocat. Tenues quoque & pellucidas vestes vituperat matronarum Contr. 13. & 7. lib. 2. & 4. Epitomæ, quæ annecti debent Controv. in fine.

Pag. 152. *Non tibi per multos*] Aliter in excerptis, & fort. melius: *Non tibi permultis fulta liberis domus est*.

Crœsus ad tormenta] Nota ex Herodoto historia: victum à Cyro Crœsum, & regno exutum, dum Babyloni auxilium ferre studet: Λαβόντες γὰρ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ Κῦρον, ὁ δὲ συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε, καὶ παῖδας δὶς ἑπτὰ Λυδῶν παρ' αὐτὸν παῖδας. Tu lege Justinum lib. 1. ex Trogo Pompeio, & Orosium lib. 2. c. 6. De Crasso vero, ad Carras cum omni exercitu ad internecionem cæso à Parthis, rege Orode, dum auro nimis inhiat, ann. U. C. 698. Plutarchum in Crasso, & Appianum in Parthicis, si modo ille liber Appiani est: quod hic ex illo ad verbum transcriptus fit. vide infr. Epitomæ lib. 5. Declam. 1. & 7.

Post evestigata fugitivorum arma] De hoc civili bello, quod in Italia à gladiatoribus duce Spartaco & Chryso, excitatum, an. 680. & à M. Crasso prætore gestum, idem Appian. lib. 1. extremo bell. civilium: Athenæus l. 7. longeque copiosius utroque Diodorus Siculus lib. 34. in Photii nostri Bibliotheca pag. 627. & seq. & Orosius lib. 5. cap. 25. Cicero in Maniliana Servile bellum vocat, & à Pompeio penitus sublatum, ac sepultum, cæsis fugitivorum quinque millibus: quem & Plutarchus ad Senatum scripsisse refert, Crassum acie gladiatores fudisse, se τὸ πόλεμον τὴν ῥίζαν, hoc est, bellum radicitus sustulisse. Hinc patet cur evestigata potius quam debellata dixerit Annæus. v. & L. Florum lib. 3. cap. 18.

Hoc illum Ælium Tuberonem] Scil. pauperem fuisse. Propria ea laus gentis Æliæ, ut paupertatem amplexa, divitias contempserit, ut auctor est Valerius lib. 4. cap. 4. Qui & Q. Ælium Tuberonem nullum ante argentum habuisse refert, quam à L. Æmilio Paulo socero suo (qui Persen Philippi F. Macedonum regem, devictum in triumphum duxit) quinque pondo argenti ex præda, virtutis nomine, vel, ut Plutarchus, phialam 5. pondo, ut vero Plinius lib. 23. cap. 11. duo pocula dono accepisset. Catus item Ælius Sextus Ætolorum missa vasa argentea repudiavit. Idem & Val. lib. 4. cap. 3.

Fabricium Samnitium non accipientem munera] Testatur idem Julius Hyginus lib. de vita Illust. viror. apud A. gellium, lib. 1. cap. 13. Noct. Attic. & Valer. Maximus lib. 4. cap. 3. Manio Curio Dentato attribuunt non dissimile abstinentiæ Rom. exemplum: Cicero & Plutarchus in Catone, & Apophthegmatis, ibidem Valerius, & Athenæus lib. 10. Sed hic à Sabinis, non Samnitibus missos legatos ad Manium cum munere ait. Lege & Plinium lib. 19. cap. 5. infr. Albutius: *Munera regia respuit Fabricius: cum auro dominum timet accipere.*

Apud aratra] Valerius legendus lib. 4. cap. 4. & Seneca noster supr. Con-

Controv. 6. ubi plura notavi. *Quid tibi videntur illi ab aratro citati, qui paupertate sua beatam fecere Rempubl.*

Apparet unde venias] Nullo plane sensu: melius in epitoma: *Abdico*, inquit, *tantum ut vincas.*

Pag. 153. *Illatorum multitudine*] In veteribus tribus erat *illatin* prisce, unde nihil eruo: constans tamen exemplarium lectio AMPLIUS pronuntiare jubet. Judicent acutiores.

Neque feru inter se bella sunt] Lege, si vacat, Plinii eruditum Proœmium lib. 7. *Leonum*, inquit, *feritas inter se non dimicat: serpentum morsus non petit serpentes, ne maris quidem belluæ ac pisces, nisi in diversa genera saviunt. At Hercule, homini plurima ex homine sunt mala.* Eadem diserte Lactantius lib. de Opificio Dei, & Prov. *Canis caninam non est.* Flaccus Epod. 7.

Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus,
Unquam, nisi in dispar, feri.

Et Juvenalis Sat. 15.

Certe serpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis similis fera. quando Leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica Tigris agit rabida cum Tigride pacem
Perpetuam: sævis inter se convenit ursis.

Vel forte, vel fato junctum] Emendo *forte*, ut Sallustianum illud: *Falso queritur de natura sua genus humanum, quod imbecilla atque ævi brevis, forte potius quam virtute regatur.* Probo & elegantem illam libri nostri scripturam, *vel fato vinctum?* Post etiam, *quam lucem innocentes intueri maluerint*, legendum conjicio. Cicero pro Sext. Roscio: *Portentum atque monstrum certissimum est, esse aliquem humana specie & figura, qui tantum immanitate belluas vicerit, ut propter quos hanc suavissimam lucem aspexerit, eos indignissime luce privarit.*

Tanta altitudo ædificiorum] Augustus Cæsar modum altitudini ædificiorum statuit, ut Suetonius & Strabo lib. 5. refert. statuit & Nero, ut Tacitus 15 Annal. post & Trajanus Imp. ad 60 pedes altitudinis exstrui permisit, ut Sext. Aurelius Victor ait.

Pag. 145. *Hinc & illa urbium excidia*] Locus perdifficilis, quia corruptum se clamat, qua in verbis, qua ab interpunctione. Tentabam, quando ne vetus ille quidem recte habet: *Hinc & illa urbium excidia sunt: quippe non defensioni, sed in communi periculo ad prædam hostesque aliena, & in sua damna validiora caduntur talia: ipsaque cum maxime flagrant, spolium ex alienis ruinis ferunt.* Queritur Papirius Fabianus de seculi sui in exstruendo luxu, quo lapidibus exoticis & marmoreis, moles domorum insulasque exstruebant, quæ in incendiis, vel urbium direptionibus plus obessent, aliasque domos sua ruina involverent. Lege Plinium lib. 36. cap. 1. & 6.

Quid faciam? Si caruero, abdicor] Et corrupta hæc periodus perpetuam orationis seriem, locique insignem hypotyposim interrumpens, & mea sententia alieno loco posita ex sermone Vibii Rufi sup. non procul à principio: ut pannus purpuræ assutus esse videatur, quare uncis inclusimus, ut furcillis hinc ejiciatur. *Parvero* autem leg.

Patentisque campos] Accus. casu ἀρχαϊκῶς pro *patentes*, ut illud Sallustianum: *Omnis homines, qui sese student præstare cæteris animalibus, summa ope niti decet, ne vitam silentio transeant.* Sic enim Carisius lib. 1. & Priscian. lib. 7. Gramm. legunt, & antiquam formam *omnis*, pro *omnes* fuisse observarunt. *Patentes* autem pro planis Cicero 1. de Divinatione: *Babylonii in camporum patentium æquoribus habitantes.* Et Alphius Avitus lib. 2. Excellentium virorum de Camillo:

Tum litterator creditus (fort. *creditos*)
Ludo Faliscum liberos
Causatus in campis patens
Extraque muri ducere
Spatiando paulatim trahit
Hostilis ad Valli latus.

Pag. 155. *Exiguum est & hoc*] Vetus lib. *Exigua est: ex hoc litteribus.* Sed sensus perbelle cohæret, si parentheſi

hoc

hoc includatur. Talis L. Luculli in hortis villisque exædificandis luxus, teste Plutarcho, Cicerone ad Atticum, & Varrone lib. 3. Rei rusticæ, & Horatio.

Divitem, inquit, te esse volo] Melius in Epitoma: *Divitem mihi vis dare, ego te volo.*

Pag. 156. *Unum abdicat adoption.*] Legendum videtur, *unum adoptat abdicatio.* Sed nihil immuto: *Unum abdicat adoptio*, quæ me patre germano privat: Abdicabit quoque, si filiis reconciliatus, eos recuperarit.

Fabriciorum imagines Metellis patuerunt] Mendosum haud dubie. Metellos enim à Fabriciis aut contra adoptatos nullus legit. P. quidem Scipio Nasica à Q. Metello Pio est adoptatus, ut in Suasoriam 6 adnotavi. Causæ itaque scrvit orator, vel memoria lapsus est: nec accurata ab his censoribus exigenda familiarum notio: vel librariorum potius vitio corrupte scriptum est. Anton. Augustin. quo nemo hac tempestate veterum familiarum majorem est cognitionem adeptus, legendum putabat pro *patuerunt, paria fuerunt*. Equidem sic emendabam: *Fabiorum imagines Æmiliis patuerunt.* Ita enim historiæ veritas integra. L. enim Æmilius Paulus, qui de Perse Macedonum rege triumphavit, filiorum alterum P. Cornelio Scipioni Africano majori, & Æmiliæ sororis filio in adoptionem dedit: qui post Africanus minor, Carthagine diruta, appellatus est: alterum vero Q. Fabio Maximo quinquies consuli.

Adoptio fortuna remedium est] Ne stirpes & familiæ intereant, nomenque intercidat: Græci ἐκποίησιν vocant, qua alienos nobis liberos orbi adsciscimus: differtque ab Adrogatione, quod in hac filius patre careat, in illa à patre vivo emancipetur. Pleni Jurisconsultorum libri, & Agellius lib. 5. cap. 19.

Census Senatorum gradum facit] Plura in Epitoma leguntur his addenda: *Senatorium ad gradum census adscendere facit: Census Rom. Equitem à plebe discernit: Census in castris ordinem promovet: Census in foro judex legitur.* Census autem Equester quadringentorum millium sestertium erat. Horat. Epist. 1.

Si quadringentis sex, septem millia desunt,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua fidesque,
Plebs eris.

Senatorium vero alterum tantum fuisse ante Augustum, ab eodemque ampliatum Suetonius refert, & Dion. Plinius quoque præfat. lib. 14. *Posteris laxitas mundi, & rerum amplitudo damno fuit, postquam Senator censu legi cœptus, judex fieri censu, Magistratum ducemque nihil magis exornare quam census, &c. pessum iere vitæ pretia, omnesque à maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere.* Ut igitur Equites qui quadringenta millia, Senatores qui octingenta possidebant, legi poterant, sic & Judices, qui su. Senatorium, aut Equestrem censum possidebant, ut ex Asconio Pediano intelligo. Huc respexit Naso lib. 1. Eleg. 7.

Curia pauperibus clausa est, dat census honores,
Inde gravis Judex, inde severus Eques.

Census in castris] Hinc apparet militiæ quoque ordines ex censu divisos: & gradus fuisse Vegetius ait, quos ob rem bene gestam, ut in Rep. gerenda decurrere milites solebant: qui cum è quinque classibus legerentur, (nam & ipsi censeri solent) Tribuni militares & Ærarii fere ex prima classe. prima autem classis maximi inter illas census. Ex donis etiam militaribus quæ virtutis ergo accepissent, ad ordines altiores adscendere solitos, disces ex Lucano lib. 1. Pharsal.

——— *Summi tum munere pili*
Lælius, emeritique gerens insignia doni,
Servati civis referentem præmia quercum.

Et Sallustius C. Marium milites bello Jugurthino scripsisse refert, non more majorum, neque ex classibus, sed ut cujusque libido erat, capite censos plerosque. Adhæc infames, histriones, pueri, servi & libertini,

aute

ante Cannensem cladem militia arcebantur.

Quid Phocionem] De his omnibus Plutarchus & Valerius lib. 5. cap. 3. & lib. 4. cap. 4. Cicero 3 Offic. *Talis in hac urbe Fabricius, qualis Athenis Aristides.*

Quid Coruncanios] Κατὰ συνεκδοχὴν καὶ τὴν ἀριθμοῦ ἐναλλαγὴν pro *Coruncanium*, quem cum M. Curio & C. Fabricio Luscino conjunctissime vixisse, & frugi homines, maximeque abstinentes fuisse, Cicero ait in Lælio.

Fictilibus fuerunt Dii faciles] Hinc Persius Satyr. 2.

Dicite Pontifices, in sacro quid facit aurum?
Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine puppæ.

Ligneum catillum M. Curii Dentati celebrat Valerius lib. 4. cap. 3. quem Plinius lib. 16. cap. 38. *guttum faginum*: Scriptor vero de vir. Illust. c. 33. *guttum ligneum* vocat. Lucilius lib. 13. Satyr. 5. apud Nonium.

Et non pauper uti Samio, curtoque catino.

M. Tullius Paradoxis: *Quid Numa Pompilius? minusne gratas Diis immortalibus capedines, ac fictiles urnulas fuisse, quam filicatas aliorum pateras arbitramur?* Quo loco *Deliacas* Laz. Bayfium lib. de Vasculis, legisse video, ex illo vulgari *delicatas alior. pateras*: quosdam etiam *fictiles cirneas*, qua voce & Plautus Amphitr. utitur. Idem 6 de Repub. *Exstat oratio Lælii, quam omnes habemus in manibus, quam Sympinia Pontificum Diis immortalibus grata sint. Samiaque, ut is scribit, capedines.* Juvenalis Sat. 6.

——— *aut quis*
Sympinium videre Numæ, priscumque catinum.

Et Arnobius lib. 7 adversus gentes: *Date, quæso, Diis immortalibus libant: scyphos, brias, pateras, sympiniaque depromite.*

Pag. 157. *Dico etiam ut licuerit*] De veteri lib. censeo negative legendum: *Dico etiam ut non licuerit, recte tamen recusasse.*

Pag. 158. *In omnia patri parendum sit*] In veteri recte, *An in omnia pater pareat. Divisit. Etiamsi*, &c. sic fort. leg.

Pag. 159. *Transeunti bono*] Ant. Augustinus; *contactu ipso nocent, transeunte bono.* For. nihil mutandum. Quod sequitur, *Nec peccare discam.* sic accipio quasi ἀνθυποφορὰ sit, & hoc objiciatur à divite filio pauperis: At divitiarum beneficio hoc assequeris, ut discas non peccare: quam ἔνστασιν dissolvit filius exemplo ejusdem divitis, qui didicerit tam cito & 3 filios abdicare.

Tacitum nescio quem] Acute Anton. Augustinus: *Tacitus nescio quis, Brucio non male usus.*

Pag. 160. *At Declamatores*] *Audi* lego ex Epitoma, flagitante etiam sensu.

Aliqua sententia dulcedo subrepsit] Amplius in vet. *qui non potuerunt subsistere*: & mox pro his, *nulla dulcedo sententia subrepsit. sic*: tantum legit, *nulla sententia.* Et vero videntur ex superiori versu huc translata. Deerant & illa verba, *sed corruptor.* Naso:

——— *casta est quam nemo rogavit.*

Amorem describere volo] Anacreontis imitatio est:

Θέλω λέγειν Ἀτρείδας
Θέλω δὲ Κάδμον ᾄδειν
Ἁ βάρβιτος δὲ χορδαῖς
Ἔρωτα μοῦνον ἠχεῖ.

Pag. 161. *Non servorum domini greges*] Vetus lectio, *noti servorum domino greges.* In epitoma paulo aliter: *Non delectant dominos ignoti servorum greges.* Rom. editio: *Non me delectant ignoti domino servorum greges.*

Laxi ruris ergastula] Servi enim vinculis, etiam ruri, compediti opus facere cogebantur: ut diligenter annotavit Brissonius lib. 2. Antiqu. select. cap. 9. vide Declamationem 5. lib. 5. Epitomæ.

Occurrerunt mihi tres abdicat] *Abdicati* leg. Quod vitiosum in Gryphiana editione: putidum alioquin foret admonere. Mox pro *non litiget*, Ant. Augustin. *nolit* putat emendandum.

Necesse

Necesse timeo infelicem] Melius in Epitoma: *Necesse est ut timeam infelicem liberis domum.*

Nihil est insolentius] Peccat vetus scriptura, quæ *innocentius* præfert. Claudianus:

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

Et Aurelius Victor, à nobis primum editus, in Historia Augusta de Diocletiano: *Quantum ingenium est, compertum habeo, humillimos quosque maxime ubi alta accesserint, superbia atque ambitione immodicos esse.*

* *Ut ex contemptu divitiarum*] Notat hoc nomine Philosophos M. Tullius, in Archiana extrema, qui de contemnenda Gloria editis libris, tamen titulis eandem captare videbantur.

Cum auro dominum timet accipere] In veteri non erat *timet*, sed conjunctio *&*, ut & in Frob. edit. Vetus Aut. Augustinus: *Cum auro dominum accipere, illum locum egregie tractavit.* Dominum, inquit, mavult capere quam pecuniam. Scitum illud Themistoclis lib. 2 Offic. *Malo virum sine pecunia, quam pecuniam sine viro.* Nota & in vulgus Historia, missum Fabricium ad Pyrrhum regem, ut de redimendis captivis ageret: frustraque ab hoc sollicitatum, ut patria deserta, aurum, adeoque quartam regni partem acciperet. Sup. hac Controversia & Justinus lib. 18. Frontinus lib. 4. c. 3. Strategem. & Eutropius lib. 6. vulgatem lectionem retinet ex illo Publii Syri mimo:

Beneficium qui accipit, libertatem vendit.

Pag. 162. *Quisquis frugalissimus*] Hoc est, maxime frugi. Servorum autem maxima commendatio, frugi esse: & pædagogi olim fere servi, ut ex Plutarcho περὶ παίδων ἀγωγῆς didici, & Suetonii Claudio cap. 2. & l. si collectaneus. D. de manum. vind. Et Alcibiadis pædagogus Thrax fuit nummis emptus: & Themistoclis liberorum Sicinus ignavus servus, ut Clemens Alexand. ait, lib. 1. Pædagog. cap. 7. Igitur quid frugi servo honestius videtur, quam eum è medio sustulisse; per quem fieri videretur, ut herilis filius, & à domo sua & à familia aberraret.

Pag. 163. *Habebo hunc pro illis*] Mutila sententia: deest quod in Epitoma integrum legitur: *Si emendati*, inquit, *fuerint liberi mei, habebo hunc cum illis, si perseveraverint & filii peccare, habebo pro illis.*

Pag. 164. *Antiphontis libros*] Scripsit de somniorum interpretatione. Sic enim Suidas: Ἀντιφῶν Ἀθηναῖος, ὀνειροκρίτης περὶ κρίσεως ὀνείρων ἔγραψεν. Idemque alium celebrat τερατοσκόπον καὶ ἐποποιὸν καὶ σοφιστὴν, ὃς ἐκαλεῖτο λογομάγειρος. Sed de illo Seneca haud dubie: Philostratus cognominem Sophistam celebrat. Qui autem præter *Antiphontem* de hujus artis vanitate scripserint, hi fere ex eodem Suida colliguntur, Geminus Pyrius tribus ea de re libris editis, Panyasis Halicarnasseus, Alexander Myndius, Phœbus Antiochen. Demetrius Phalereus libris 5. Artemon Milesius, qui ad 22. ὀνειροκριτικῶν libros conscripsit, Nicostratus Ephesius, Astrampsychus, qui nunc circumfertur, hoc principio: Ἀνθρώποις ἔδωκεν ἐγὼ τὴν ἐξηγητικὴν ... & qui unus hodie exstat Græcè Artemidorus Daldianus è Lydia lib. 5 ad Cossinum Maximum, & duos ad Arthemidorum filium cognominem scripsit: tametsi Suidas 4. tantum ejus auctoris esse affirmet. His addo ab Artemidoro laudatos, Antipatrum, Apollonium Telmissensem, Aristandrum Telmissensem, Aristarchum, Cassium Maximum, Dionysium Heliopolitam & alios.

Tantum in illis somniorum] De eodem Othone Junio inf. Seneca Contr. 22. *Erat*, inquit, *ex somniatoribus totius: Ubicumque illum defecerat Color, somnium narrabat.* Et Controv. 3. *Othonem Junium patrem memini Colorem insulsum inducere: quod minus ferendum est, quod libros colorum edidit.*

Alteri enim credi non debet, alteri non solet] De domesticis testibus Paulus JC. cap. 24. de testibus. *Testes eos quos accusator*

accusator de domo produxerit, interrogari non placuit.

Pag. 165. *Ad calumniam juraverat*] Lege à me notata Controv. 19.

SPECTOSUM JUVENEM.

Erant qui hanc decimam à prima Controversiam numerant, & à priori separant, quos & libri veteris auctoritas frangit, & ipse Seneca: cui enim credam potius? *Ad Othonem*, inquit, *redeo, à quo longius aberravi.* Est igitur παρέκβασις hæc, solemni Rhetor. more interjecta, ut in tam prolixa caussâ auditor reficeretur: quam miror adeo prodigiose perturbatam à Cælio Curione illo, ut aliud tum egisse putem, cum Senecam emendandum mercenarius receperat. Nam in Epitoma omissam animadvertere poterat.

Pag. 166. *Dominica libidini paparium facere*] Castigo, *pararium facere*. Natum, ut suspicor, mendum, quod Græcorum ῥῶ littera eadem figura, qua Latinorum P, etiam à librario nostro scribi sæpe per imprudentiam soleat. Quæ mihi eo certior emendatio esse videtur, quo eadem voce hujus in litteris alumnum, filiumque usum frequentius observarim. Sic enim lib. 2. de Beneficiis cap. 23. *Quidam*, inquit, *nolunt nomina secum fieri, nec interponi pararios, nec signatores advocari, nec chirographum dare.* Et lib. 3. cap. 15. *Ille per tabulas, plurium nomina interpositis pararii facit.* Pararii igitur quos Græci προξενηταὶς, & Martialis, idemque Seneca epist. 21. vocavit: qui, ut ait Ulpianus JC. emptionibus, venditionibus, commerciis, contractibus utiles se exhibent. Idemque sordidum hominum genus appellat l. 3. D. de Proxeneticis. Hinc & in obscœnum detorsit Rhetor *pararium facere*, pro lenocinari, & amores conciliare: unde & *Conciliatores*, & *Conciliatura*, quales Terentius *Internuncios*. Iraque avorum nostrorum memoria legisse recte Lud. Rodiginum video lib. 10. c. 10. Antiq. lectionum. *Pararium* quoque *aes*, Sexto Pompeio Festo, sed à paribus equorum jugis dictum. Desinant igitur obsoletam esse vocem scribere & inauditam; quod de se affirmantibus vel injuratis credam. Illud pœne me fugerat, Ant. August. *paria*, vel *par pari facere*, leg. videri, unde *Pariatores*, de quibus & ipse emendationum lib. 4. cap. 14. & nos infr. Contr. 24.

In cubiculum usque perduxit] Allusit ad *perductores*, qui & ipsi apud Plautum male audiunt.

Tu Apollodorum] Quem veneficii reum, & ab Asinio Pollione defensum, damnatumque Massiliam secessisse, ludumque aperuisse ait Controvers. 13. laudatque Fabius, Pergamenum origine, & Theodorum, lib. 3. cap. 1. & Strabo lib. 13. Apolloniæ Augusti præceptorem fuisse, unde & Apollodoreor. secta, quæ cito evanuit, orta sit.

Pag. 167. *Ut ista narrares. Tunc*] Restituo, *ut ista narrares tu.* Et contra Maximum Stertinium, à quo premebatur. Cujus & Fabius meminit in censu Rhetorum scriptorum lib. 3. cap. 1.

Filii mei caussa facio] Sequor libenter, ut debeo, auctoritatem opt. illius libri Covarruviani, qui *caussam* præfert, estque dictum fortasse, ut à Jurisconsultis *litem facere suam*, pro litis damnum in se transmovere: quod Theophilus vertit ex Justiniano lib. 4. Instit. καθ' ἑαυτοῦ δίκην ἐγείρειν. utitur & Agellius lib. 10. c. 1.

Quod me tibi diviti] ἀποσιώπησις est, vel leg. potius: *Quid, inquit, me tibi diviti?*

Pag. 168. *Illum acta in aurem tegere*] Lipsius ad lib. 3 Ann. Taciti, acumen joci reddit, scribitque, *legere*. *Acta* enim publica erant, nec aliud tam vulgo promptum notumque: adeo ut proverbii loco Seneca filius alibi dixerit: *Beneficia in acta non mitto*, id est non publico, non divulgo. Quid autem magis ridiculum, quam *acta publica* alicui *recitare in aurem?* Subtilis ergo in id vitium hominis jocus: quem belle æmulatus est Martialis:

Garris in aurem semper omnibus Cinna:
Garris & illud, teste quod licet turba.
Adeo ne penitus hic sedit tibi morbus,
Ut sæpe in aurem, Cinna, Cæsarem laudes?

CON-

CONTROV. X.

Pag. 169. S*I quid alteri obtigisset*] Rectius *accidisset*, in ver. lib. & Epitoma. Formula est, qua *δυσφημίας χάριν* horrida mortis appellatio tegebatur, l. 162. D. de verb. significat. Cicero 2 de invenr. *Cujus heres non illo in testamento quisquam scriptus erat. si quid pupillo accidisset.* Plenius etiam dicebant: *Si quid humanum, vel humanitus acciderit: Et si quid contigerit.* l. 39. §. Seium. D. de legat. 3. Item, *Si quid ei eveniret.* Pleni JC. libri, quorum scrinia compilare nolo.

Ita patri placeam] His verbis jusjurandum concipiebatur. Sic inf. Controv. 27. *Ita mihi superstite filio mori liceat.* Et in Χρονολογουμένῳ· *Ab hoc ego quemcumque audivi, certa claraque adfero. Ita illum almum & felicem habeam.* Et Petronius: *Junonem meam iratam habeam.* Vide Suasor. 8. & Cont. 28.

Solemne est amantibus] Sic Tibullus lib. 1. eleg. 4.

Nec jurare time: Veneris perjuria venti
Irrita per terras, & freta summa ferunt.

Et lib. 3. eleg. 4.

Et si perque suos fallax jurabit ocellos,
Junonemque suam perque suam Venerem,
Nulla fides inerit: perjuria ridet amantum
Juppiter, & ventos irrita ferre jubet.

Propertius lib. 2. eleg. 16.

Non semper placidus perjuros ridet amantum
Juppiter, & surda negligit aure preces.

Et Ovid. 1 Artium:

Juppiter ex alto perjuria ridet amantum,
Et jubet Æolios irrita ferre Notos.

Horatius Oda eleganti lib. 2.

Ulla si juris tibi pejerati, &c.

Protagoras quoque apud Platonem in Philebo: Ὡς δὲ λόγος καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια, αἳ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὡς καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλίγιστον κεκτημένων. Et Callimachus: Ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.

Juravit vere, sed vulgo ut fertur amantum
Juramenta aures Cælicolum haud subeunt.

Ardentibus regis thorum miscuerunt] In Epitoma legitur concinnius: *Quædam se maritorum rogis* (vel ut vetus liber Ant. Augustini præfert, *maritorum amore rogis*) *ardentibus miscuerunt.* Idemque omnis antiquitatis promus condus de Porcia Marci Catonis filia, Bruti uxore, interpretabatur, quæ ardentes ore carbones hausit. Plutarchus, Dio, Appianus & Valerius lib. 4. cap. 6. inf. Controv. 13. *Alia desiderio viri attonita in ardentem rogum se misisse dicitur: Alia pro incolumitate mariti vicaria morte decidit.* Et Controv. 32. *Aliqua spiritum viri redemit suo: aliqua se supra ardentem rogum misit.* Unde & hic, *se immiserant* reponerem ex illo, *thorum immiscuerunt*, si lib. vetus calculum adderet. Thracum autem fœminarum hic mos. Herodotus Terpsichore, Mela lib. 2. cap. 2. Solinus cap. 16. Polyhistoris. Cicero vero Tusculan. 5. Indicis matronis attribuit, & Propertius lib. 3. eleg. 11.

Felix Eois lex funeris una maritis,
Quos aurora suis rubra colorat equis.
Namque ubi mortifero jacta est fax ultima lecto
Uxorum fusis stat pia turba comis.
Et certamen habent leti quæ viva sequatur
Conjugium: pudor est non licuisse mori.
Ardent victrices, & flammæ pectora præbent,
Imponuntque suis ora perusta viris.

Respexistis non Dii dignos] Corruptus locus. Lego, *Dii, Dii, quos numquam violavimus.* q migravit affinitate in g.

Pag. 170. *Jucunda sunt*] In vet. *jecunda:* retineo tamen vulgarem scripturam, nam Cicero 2 de Finibus à *juvando* derivat potius, quam à joco.

Tantum illis agi] Rom. editio, *illius agi*, vel *illic* leg. vel *illos agere:* nam & accusandi casu in vet. scriptum repperi.

Qui spiritum debet, quam eo qui impendit] Id est facilius marito, cui vitam tuam condonaveras, quam patre, qui eam tibi generando dedit, carere potes.

Pag. 172. *Relusit*] Pro, scommata remisit.

Quam solutum carmen] Testatur id de se ipse Naso eleg. ult. lib. 4 Tristium:

Sponte sua numeros carmen veniebat ad aptos,
Et quod tentabam dicere, versus erat.

In armorum] Multi hoc titulo libros poëtæ ediderunt, de contentione armorum Achillis inter Aiacem & Ulyssem: de quo ille ipse Ovidius 12 Metamorph. quæ est omnium scriptorum Ovidii, mea sententia, pars elegantissima. Scripsere & L. Attius, & M. Pacuvius. Varro item Togatorum doctissimus, de armorum judicio, ut ex Festi Pompeii, Nonii Marcelli, & Prisciani libris didici.

Arma viri fortis] Exstat hodieque 13 Metam. Ovidii in extrema Aiacis oratione:

Arma viri fortis medios mittantur in hostes,
Inde jubete peti, & referentem ornare relatis.

Hoc stratagemate sæpe exercitum, fugam circumspectantem, aciesque inclinatas, instauratas esse accepimus. De Vibio Acceo Pelignæ cohortis Præfecto, vexillum ad recuperandum in Annibalis, vel ut Livius, Annonis castra vallumque jaciente, Valerio Flacco, & T. Pediano, Valerius Maximus lib. 3. cap. 2. Erat enim capitale, signa & aquilam deserere. Legionis quoque Martiæ aquiliferum, ineundæ fugæ gratia jam conversum, Cæsar obtorto collo retraxit. Comment. belli Gallici lib. 2. Suetonius & Plutarch. Vid. Jul. Frontin. lib. 2 Stratag. cap. 8. & Polyænum.

Scholastici quasi carmen didicerant] M. Tullius 2 de Legib. *Ediscebamus pueri duodecim, ut carmen necessarium.* & apud Livium, *Lex horrendi carminis.*

Mollit viros otium] Et hoc ipsum Ovidius est imitatus 1 de Ponto, eleg. 6.

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus?
Ut capiant vitium, ni moveantur, aqua.

Et 1 Remedior.

Otia si tollas periere cupidinis arcus,
Contemptaque jacent, & sine luce faces.

Ferrum situ carpitur] De ingenio idem Naso, 5 Trist.

—— ingenium longa rubigine læsum
Torpet, & est multo quam fuit ante, minus.

Desidia dedecet] Assentior vet. libro, qui *dedecens* leg. monet. Pertinent enim ad sequentia: *Desidiam dedecens* Naso dixit, vel referuntur à Seneca de Latronis verbis: nec enim verba Latronis ut esse credam, induci possum.

Vidi ego jactatas] Priscianus Ovidii versum paulo aliter legit:

Vidi ego jactatas motu flammescere flammas.

Equidem hoc elegantius puto, & venustius, [illegible] in eadem voce ludens: ut, *vivere vitam*, *ludere lusum*, *pugna pugnata*. Mox:

Et vidi nullo concutiente mori.

in editis legitur Nasonis lib. 1 Amor. eleg. 2. Corn. Tacitus, sive Fabii est, Dial. de claris Oratorib. *Magna Eloquentia sicut flamma, materia alitur, & motibus excitatur, & urendo clarescit.*

Pag. 173. *Tum hos opponis terminos*] Vet. lib. Covarruv. *cui hos optimibus impetres terminos, quasi approbati custodiant.* Edita lectio perbelle habet. si quid tamen mutandum, lege, *Tun' hos opponis terminos?*

Quod amantes jurent sibi, crede] Melius fort. *mihi crede.* Hæc jam sup. à me explicata ex Platone, Horatio, Tibullo, Propertio & Ovidio. Mox illud: *Sic Dii sit semper:* amantium blanditiæ, quales apud Catullum leguntur.

Pag. 174. *Scripserunt illi quos tolli vellent*] Amplius in Epitoma est: *Conscripserunt illi quos tolli vellent, secrete: hic quos tutos esse vellet.* Idque erat alia manu ad oram vet. libri adscriptum:

Sup.

Sup. *Controversias Ethicas*, de quibus nos sequenti Controv. extremæ.

Semibovemque virum] Minotaurum intelligit, quem Theseus expugnavit, auspiciis Ariadnes. Plutarchus in Theseo, & Catullus de nuptiis Pelei & Thetidos. Laudatur ex eodem Ovidio illud:

Centimanumque Gygen semibovemque virum.

Idem alibi *Semimarem* dixit, pro eo qui utrumque sexum gereret: ut & de Hermaphrodito Ausonius Gallus: *Vidit semivirum fons Salmacis Hermaphroditum.*

Et gelidum Boream, egelidumque Notum] Totidem litteris in opt. illo libro scriptum reperi. Errat igitur Desiderius Batavus, & hunc secuti Germani, qui pentametrum esse negant, & Anapæsticum esse putant ex Ovidii Medea. Me vero, quod & alter Pentameter sit, magis movet, ut hanc lectionem tuear, quam & vet. libri auctoritas comprobavit. Offendit fort. *m* in *Boream* non elidi per ἔκθλιψιν, quod tamen sæpe accidisse monet Priscianus Cæsariensis lib. 1. Favet & carminis incisio, quæ à vulgo litteratorum *Cæsura* vocatur. Mihi tamen ne quid dissimulem, magis placet, *Borean* per *n* legi: *Et gelidum Borean.* Exstat autem hic versus hodieque lib. 2 Amorum eleg. 11. Sed mutatus, ut fit, ab iis, qui leviter litteris tincti censuram olim librorum invaserunt, qui voces, quas non intelligerent, furcillis ejiciebant, notas vero reponebant. Sic igitur circumfertur:

Et gelidum Boream, præcipitemque Notum.

Et in eadem elegia:

Nec te præcipites extimuisse Notos.

Male vero utrobique *egelidum* hic scripserunt: Diversa enim: *Boreas*, quod à septentrione spiret, frigidus est; *Notus* quod à meridie, humidus. νότις enim humor est Græce. Agell lib. 2. cap. 22. Quanquam autem *egelidum* Servius in 8 Æn. exponat, pro nimis gelido, hic tamen pro tepido, quod Græci χλιαρὸν vocant, capio, ut illud Catulli:

Jam ver egelidos refert tepores.

Et Columella lib. 10. cap. 27.

Nunc ver egelidum, nunc formosissimus annus.

Cornelius Celsus lib. 4. cap. 20. *Vinum austerum meracum, per æstatem frigidum, per hiemen egelidum.* Et Sueton. Augustum perfundi solitum ait egelida aqua, vel sole multo tepefacta. De fluminibus fere usurpatum video. Virgil. 8 Æneid.

Et procul egelido secretum flumine vidit.

Quo loco non male quidam legunt: *Et procul è gelido, & secretum*, &c. ut sint duo verba. Et supr. idem flumen *gelidum* vocat. Et Ausonius de Imp.

Impiger egelido movet arma Severus ab Istro.

Et epistola ad filium:

Jam super egelida stagnantia terga Mosella

Protulerat te, nate, rates.

In his *E* significationem mollit potius quam intendit, ut in *edurus*, nonnihil durus, Virgil. 4 Georg.

Eduramque pirum, & spinos jam pruna ferentes.

Et Naso ipse alibi:

Sed neque te facilem juveni promitte roganti:

Nec tamen edure, quod petit ille nega.

Pet. Nunnesius Valentinus, *egelidum notum* pro non gelido exponit. Calidum enim *Notum* esse vulgo ex Physicis & Medicis notum. Idem ille Ovidius 1 Metamorph.

—— *madidis Notus avolat alis.*

Tertium Nasonis versum à Criticis notatum, quando hic defecit esse, eum dicam, dum quid verius adferatur, qui à Fabio advocatur lib. 9 Inst. Oratoriar. *Cur ego non dicam Furia te furiam?* Vel potius illum, quem Fl. Sosipatro acceptum referimus, libro 1. *Gausapa si sumpsit, gausapa sumpta probat.* in quo Ovidium secutus est Seneca, nescio an Tragicus, auctore Prisciano, lib. 7. Gramm. Quæ duo litteratorum loca, inter se componi à studiosis possunt. Offendit fortasse Criticos istos affectata in his μετάθεσις, in qua acumen laudari solet. Tale illud

ſup. Controv. 7. *Sparſum hominem inter ſcholaſticos inſanum, inter inſanos ſcholaſticum.* Vide Fabium lib. 9. cap. 3.

Judicium non defuiſſe, ſed animum] Idem de Naſone Quinctiliani judicium lib. 10. *Ovidii Medea videtur mihi oſtendere, quantum vir ille præſtare potuerit, ſi ingenio ſuo temperare, quam indulgere maluiſſet.*

CONTROV. XI.

Pag. 175. R*Aptor niſi & ſuum*] Lege Fabium Quinctilian. lib. 9. cap. 2. extremo.

Pag. 177. *Mortem vita non meruit*] Scriptum erat vitioſe, *morte vitiationem meruit, accuſatione deprecatus.* Quidam conjecerat legendum, *morte vita nunc meruit.*

Dies tuos non numero] In epitoma calamo exarata (quod tamen non ſequor) abſque negatione legitur: *Dies tuos numero.* Tale illud Ovidianum Metam.

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Et apud Quinctilianum lib. 9. cap. 3. ἐπαναλλαγὴ eſt ejuſdem verbi contraria ſignificatione: *Cum Proculeius quereretur de filio quod is mortem ſuam exſpectaret: & ille dixiſſet: ſe vero non exſpectare; immo,* inquit, *rogo exſpectes.* quod & apud P. Rutilium in Figuris diſertius legitur. Emendandum tamen ſublata una voce, ex illo Fabii loco, ut in Suaſoriis admonui.

Quod deteriorem non rogavi] *Quod te priorem,* recte in membranis, & *rapui,* non, ut in editis, *rapuit.* Sic enim poſt paulo patet: *Me priorem rogare debuiſti: non dico quia dignus ſum qui prius roger, quia pater tuus, id quod minimum eſt,* (vel ut in veteri, *quod nimium eſt*) *propius habito.*

Anime, dura] Reſpexit hunc locum Fabius lib. 9. cap. 2. ubi multa de Declamatorum Controverſiis, legitque paulo aliter: *Latro igitur optime, occidet, ſi petero. Remiſſus & pro ſuo ingenio pater Gallio, dura anime hodie, dura: heri fortior fuiſti.* Sic Catullus Carm. 8.

Sed obſtinata mente perfer, obdura.

& C. Plinius lib. 1 Epiſtol. *Nihil jam ne me quidem impetraturum tam obſtinate magis magiſque induruiſſe.*

Pag. 178. *Denis, viceniſque annos inter bella juventus conſenuit*] Dena ſtipendia equites faciebant: ut ex T. Livii lib. 27 colligo. vicena vero, & quod excurrit pedites, ut Livius l. 42. Dion, Tacitus & Servius in Virgilium. Deinde *veteranos* eos appellabant, auctore Suida.

Pag. 180. *Quod vita mortiſque arbitrium datum eſt*] Legendi JC. de Patria poteſtate. Addam è Simplicio in Epictetum Philoſophum Stoicum inſignem locum, in gratiam eorum qui Philoſophia ex Græcis fontibus purius hauſta, & veteris Juris cognitione mirifice delectantur: Οἱ δὲ παλαιοὶ τῶν Ῥωμαίων νόμοι, καὶ πρὸς τὴν τῆς φύσεως ὑπεροχὴν ἀποβλέψαντες, καὶ πρὸς τοὺς πόνους οὓς οἱ γονεῖς ὑπὲρ τῶν τέκνων ποιοῦσιν ἅμα, καὶ τοὺς παῖδας παντοδαπῶς ὑποτάξαι βουλόμενοι, καὶ τῇ τῶν γονέων οἰκείᾳ φυσικῇ φιλοστοργίᾳ θαῤῥήσαντες, καὶ πιπράσκειν εἰ βούλοιντο τοὺς παῖδας τοῖς γονεῦσιν ἐπέτρεψαν, καὶ φονεύειν ἀτιμωρήτως. οἱ δὲ ἔτι παλαιότεροι τοσοῦτον τοὺς γονέας ἐσεβάσθησαν, ὡς καὶ θεοὺς αὐτοὺς ὁρμῆσαι καλεῖν. ἀναλαβόντες δὲ τὴν θείαν ὑπεροχὴν, τοὺς τῶν γονέων ἀδελφοὺς θείους ἐκάλεσαν, ἐνδεικνύμενοι τὴν τάξιν, ἣν τοὺς γονέας ἔχειν πρὸς τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν ὑπελάμβανον. Eadem & Sext. Empiricus Philoſophus Pyrrhonius lib. 3. Hypotypoſeων, ubi de morum legumque apud omnes gentes varietate.

Dementia non poſſe agi] In veteri *dementiam* accuſandi caſu repperi: non rejicio tamen vulgarem. Et Contr. 11. *Illos agi:* Et hæc ipſa: *Ita ſi quis veſtrum agere mecum hoc crimen non poteſt.* Sic Cicero in Lælio *caput agi* & alibi dixit, ut legit & Agellius lib. 1. cap. 3. pro quo vulgo *de capite* ſubſtitutum eſt.

Niſi quis morbo fureret] Inf. *Ego ſcio nullum patri curatorem dari, quia iniquus ſit, aut impius, ſed quia furioſus.* Lex Decemviralis in XII Tabulas relata: SI FURIOSUS EXISTAT, agnatorum gentiliumque in eo pecumaque

niaque ejus poteſtas eſto. Cicero 2 de inventione Rhetorica, & 3 Tuſcul. & Cornificius Rhetoric. lib. 1 ad Herennium, & Ulpianus tit. 12. Inſtit.

Inter res judicatas referri] *Res judicata* dicitur à JC. quæ judicis pronuntiatione finem Controverſiarum accepit: quod vel condemnatione, vel abſolutione contigit. l. 1. D. de re judic.

An quidquid optaverit vir fortis] Thema enim & hoc Controv. ſæpe numero fuit, ut ex Quinctil. lib. 9. cap. 2. & Fabii Senis Declamatoribus didici, & ex Plinii Controverſiis, de quibus Agellius lib. 9. cap. 16.

Pag. 181. *Utar & malis deficiar*] Mirum quam variet vetus codex: habet enim, *ut Aree malus deficiam*, in quo haud ſcio an repererim non quod pueri in faba. Fort. *Archemorus* reſcribendum, qui adhuc infans à ſerpente occiſus eſt, teſte Statio Papinio: in cujus honorem annuus agon inſtitutus, qui ludi Nemeæ dicti. Achias lib. 1 Epigramm. Nunneſius vero, *arte malus*, aut *malis deficiar*: id eſt, cum hanc Quæſtionem ex præceptis artis addidero, qua efficiam, ut patet abſolvi non poſſit, me malis explicabo.

Quod in Scholaſticam dementiam ageret] Corruptum ſane, pro *in Scholaſtica dementia ageret*, niſi forte accuſandi caſum affectavit Rhetor, ut ſup. hac ipſa Controv. admonui. Vide Cujac. lib. 9 Obſerv. cap. 13.

Pag. 183. *Eſt manifeſtus. Juſtus*] Aſteriſcus deeſſe aliquid ad ſenſum admonuit, quod de veteri reponimus: *Eſt manifeſtus demens.* JUSTUS autem hic Declamator non alibi nominatur: nefas tamen contra libros mutare in *Junius*, aut *Fuſcus*, ut quidam auſi fuerunt. Numerum igitur hic Declamatorum augebit.

Pag. 184. *Cum raptore colludentem*] Hoc eſt, dicis gratia, & perfunctorie accuſandi munere defungentem. Frequens eſt in JC. ſcriptis, qui & Prævaricationis crimen vocant.

Pag. 185. *Quod cum ad jus lugebit*] Hic crucem Grammaticis fixam video. Tentabam locum ſanare, parum aut nihil à libro adjutus, qui & pro *quod* legit. Leg. igitur: *Et cum ii dies lucebit*, vel potius, *& cum idjam lucebit*, more Comico, Plauti & Terentii, digitum in cælum intendendo. Sic enim ille in Amphitr.

Eamus Amphitruo, luceſcit hoc jam.

Et Curculione:

Nam hoc quidem, adepol, haud multo
poſt luce lucebit.

Item Milite:

Vigila cum expergiſcere inquam: lucet
hoc inquam.

Et Terentius Heautont.

Luceſcit hoc jam: ceſſo pulſare oſtium.

Et Cicero 1 ad Atticum: *Catilina ſi judicatum erit, meridie non lucere, certus erit competitor.* Quid ſi, *& cum Dius lucelit*, propius à vulgari legas? Vel, *Et cum id jus lugebis, perſeverabo.*

Pag. 187. *Artemon dixit*] Græca hic à fuga revocavimus.

Diocles Caryſtius, à patre patris Ethicos dixit] Ἠθικῶς autem dicere, quod & Albucio Controv. ſequenti tribuit, & Naſoni Controv. 10. extrema, eſt Hermogeni Rhetori præſtantiſſimo, una de 6 Idearum generibus: quæ ſunt, μέγεθος, σαφήνεια, γοργότης, κάλλος ἢ ἐπιμέλεια, ἠθικὸς λόγος καὶ δεινότης, hoc eſt, *Magnitudo orationis, perſpicuitas, velocitas, venuſtas, morata oratio atque gravitas.* De quibus acute & diſerte Petr. Jo. Nunneſius Inſtit. Rhetoricarum lib. 4. quos ad Hermogenis Methodum ita revocavit, ut nihil in hoc genere editum hactenus accuratius.

CONTROV. XII.

Pag. 188. N*Atus in lectulo precario moriebatur*] Recte in vet. lib. *natus. precario* autem dare, poſſidere, ducere, freqnens in JC. libris, ut ad præfationem lib. 1 Controv. admonui. Filius igitur patri nepotem moriens commendarat, preces adhibens potius: ut *Rogo*, ut *Peto*, ut *Deprecor*, &c. quam juſſione utens. Et fidei commiſſa non civilibus verbis, ſed precativo modo relinquuntur, inquit Ulpian. tit. 25. Inſtitut. hoc eſt,

Non directis verbis, sed precativis. l. verbis. D. de vulg. subst. Et Isidorus lib. 5. cap. 24. Etymolog. Terentius Eunucho: *Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario fac tradas.*

Cadentes jam oculos] Ut in dormiturientibus & morientibus accidere solet. Virgil. 4 Georg. de Eurydice:

Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.

Et lib. 5 Æneidos extremo de Palinuro:

— cunctantique natantia lumina solvit.

Pag. 189. *In Catone moderatio, in Cicerone constantia*] Deesse videtur aliquid, vel *est*, vel *desideratur*, aut quid simile. Quid si *immoderatio* & *inconstantia* legas, ut fere de Manlio & Gurgite Controv. 25. M. Porcii Catonis severe nimis acta censura prædicatur, & vino etiam plusculum indulgebat, domi parcus. Ciceronis quoque inconstantia notata ab æmulis. quo se crimine purgare nititur prolixa epistola ad Lentulum Spintherem. Hinc lepidus Laberii Mimi jocus, *duabus illum sellis sedere solitum*. Et bello civili dixerat: *Quem fugiam habeo, quem sequar nescio*. Macrob. lib. 2. cap. 3. Saturn. & lib. 7. cap. 3. Cicero, Plutarchus, & Seneca Controv. 18.

In summa dementia] Asteriscus judicium est loci vitiati. Quid igitur? Speremne medicinam à me fieri posse? Conandum, quando nulla pœna conatui proposita. Conjicio igitur leg. *in Sulla dementia*. Respexit fortasse Cæsaris jocum, qui Sullam litteras nescisse dicebat, quod se Dictatúra abdicasset. Suetonius cap. 77. jocatus in dictandi voce, quod est in scholis Magistrorum officium: & Dictator Romæ olim appellatus Magister populi, qui & ipse Magistrum Equitum dicebat, Cicero lib. 1 de Repub, apud Senecam epist. 108. I. Lucullus & ipse in dementiam incidit, cui M. Lucullus frater custos ex lege XII datus est, authore Plutarch. ex Corn. Nepote: sed hoc nomen longius abit à vulgari scriptura. Certe tribus, patri filiisque duobus totidem illustres opponit Seneca. Legi etiam posset, ni fallor, *in Sulla clementia*, ut desiderata Σύλλα μανία exaudiatur.

Aliter tu à Diis] *Tua possessionis* provocabulum erat in pervetusto illo: mihi tamen si fas ab eo discedere, magis placet, *aliter tu adu*, vel *adibu*.

Pag. 190. *Inter omnia mala fecundam vera inimica noseu quibus ante*] Corrupta hæc ultimo loco posita, quæ non dubitassem expungere, quod in excerptis Epitomæ nihil amplius legatur, quam, *inter cetera mala & fecundam:* si judicio meo niti potius, quam veteris libri auctoritati parere voluissem, in quo ita plane scriptum est: *Inter omnia malitia fecundam, vere inimice nostis: quibus ante*, &c. Erit qui *nostis* reponendum censebit pro *noscu*.

Albutii Silii] Sup. hac ipsa Controvers. *Silius est*, alibi *Silo*, ut *Pompeius Silo*, quæ ego per *i* scribenda censeo, ut Græci, qui Σίλλους eos vocant, qui naso sursum versus adunco & repando deformes sunt, auctore Festo, qui & *Simi* dicuntur, Plin. lib. 2. cap. 37. *A naribus cognomina Simonum & Silorum*.

Pag. 192. *Declamavit per triduum*] Vitiose, ni fallor, in veteri erat *patri: dum qua dixerit*, &c. & ex hoc loco Suasorias post Controverſ. scriptas ab Annæo colligas.

Fabius Maximus] Scriptura vetus maxime corruptam se esse de librario clamat: Illud miror Fabianum hunc mox appellari, pagina prope eadem, & diversum esse à *Papirio Fabiano* Philosopho suspicor, qui in hujus libri Præf. insigni elogio ornatus est.

Dementia res sanitati contraria] Cicero Tuscul. 4. *Nomen insania significat mentis ægrotationem & morbum, id est, insanitatem & ægritudinem animi, quam appellarunt insaniam.*

Exempla sani hominis] E corruptis veteris scripturæ vestigiis divino primum fuisse: *Exempla sani hominis atque patris. Intelligat: ipsum sibi comparabo*; De quo alii judicabunt.

Pag. 193. *Amat meretricem: solet fieri*] Legibus civilibus non id vetitum olim, sed lege divina. Terent. Adelph.

Adelph. act. 1. sc. 2. vide inf. à me annotata Contr. 14.

Vitia augeres in dies] Diversa longe ab hac, prisca lectio, *non vitia augeres.* vides nullum illius vitium: ætatis est, amoris est. utraque recta lectio est.

Pag. 194. *Sed ut jocer*] Alii *aliquid* addunt. liber antiquus: *Sed ut aliquid jocemur. Vomicus* autem *morbus à vomica*, aut à *vomendo* dicitur Senecæ. Fab. lib. 8. cap. 6. Sordidam hujusmodi translationem vocat: *Non enim, si Cicero recte sentinam Reip. dixit, fœditatem hominum significans; idcirco probem illud quoque veteris Oratoris: perfecuisti Reip. vomicas. Vomitoria* etiam a vomendo, de quo Macrobius lib. 6. cap. 4. *Et in spectaculis vomitoria, unde homines glomeratim ingredientes, in sedilia se fundunt, effunduntque.* Quo & Maro respexisse Servio videtur: *totis vomit adibus undam.* Nonnemo leg. putabat, *novitium morbum.* Sed recte Seneca, *vomicum morbum*, aut *vomicam* appellat, quem ex schola contractum in forum invexerat. Hoc enim Suasor. 1. dixerat, corruptissimam rem omnium quæ unquam dictæ sunt, ex quo homines diserti insanire cœperunt. Ubi pro insanis & corruptis sententiis subjicit illa: *Tumidum*, hoc est, inflatum, quod fiebat aliquando adjectione supervacanea, ut idem refert in eadem Suasoria. Vomica autem tumet. Nunc ad illud Severi Cassii acute dictum in Fab. Maximum: *Quasi disertus es*, &c. Nam eorum quæ tument & splendent, fallit species, ut vomicæ. Ita iste suo tumore orationis videbatur disertus, nec erat tamen: quales Sophistas describit Aristoteles initio Elenchor. Unum tantum erat sine adjunctione τῶ *quasi*, halopanta certe, ut hic emendandum censeo: quasi dicat, Maximus, suo tumoris splendore, omnia, specie falsa Eloquentiæ, errore complebat, ut omnes ἁπλῶς in errorem inducerentur. Mox *quasi tricolum tale*, deleo τὸ *quasi*: ut jam explanatio loci obscurissima, plana sit; & vero ex proximo versu repetitum vocabulum irrepsit.

Unum tantum es non quasi lapsam] Vetus ille Covarruvianus liber, qui magno mihi ad hanc Senecæ operam præstandam primus auxilio fuit, *alapam* legit, nosque ad veram (nisi me amo) lectionem manu duxit. Emendo enim, ut jam dixi, *halopanta*, vel *halophanta*: falso joco significat hominem integre nequam & plane mendacem. Sic enim explicat Sext. Pompeius, & Nonius Marcellus. Plautus Curculione: *Halophantem, an Sycophantem hunc magis esse dicam, nescio.* De cujus loci sensu contra omnium sententiam Guil. Canterus lib. 4. Novat. cap. 10. Qui hic *lapsanem* herbam nescio quam, in Hervagiana editione excogitarunt, lapsi mihi, Romane ut dicam, judicio videntur: quibus hoc tantum imprecabor, ut ea victitent soli, Gratiisque litent. Amicus quidam meus, homo eruditus, leg. divinabat ex *alapam*, *lappam*, quæ est herba vulgaris, cujus aculeatum caput pungit transeuntium vestimenta, & mordet, & mordendo adhærescit, ut ait Plinius. Et quia Maximus vomicum morbum in scholam induxerat, id est, maledicendi saniem, (nam *vomica* perpetuam saniem ore suo vomit) ideo *lappam* vocat. Sed quando suum cuique pulchrum, eruditiores judicium ferre volo. ut enim Theocritus ait:

Quæ minime sunt pulchra, ea pulchra videntur amanti.

Basilicam infestant] Sic malo quam *infertant*, quod in editis legitur. Erant enim molesta feriis causis & veris, hujusmodi frivola nimis venusta. In Basilica autem jus dicebatur. vide præf. lib. 5 Controv. Quod sequitur, *omnes aliquid ad nos*, sic corrige: *Omnes ad nos alendum imbecilli: alter alterius onera detulimus.* Sequitur autem tricolon: *Accusatur pater in ultimis annis; nepos in primis adoptatur.* Sic enim repono ex Themate: *Nullus alit*, quæ & ipsa vulgo mendosa. Nam filius alter decesserat, parens scilicet nepotis: alter accusabat patrem dementiæ: atque ita tricolon fuit integrum.

Nullus autem. Hæc subinde] Mendosus

dosus locus, unde nihil elicias. Leg. ut dixi, tondem pæne litteris, *Nullus alit.* Proponam tamen scripturam veterem licet corruptam: *Nullus autem hac subinde refert: quid aqui tantarum rerum exempla ponenda sunt.* Edita lectio apertum continet sensum, prætulerat enim exemplum Fab. Maximi nimia vetustate & festivitate corruptum. Post vero idem Nic. Fabro in mentem venisse video, nec invideo.

Pag. 195. *Nepotes suos Cæsar C. & Lucium*] Nepotes ex Agrippa & Julia 3 habuit, Caium, Lucium & Agrippam: neptes duas, Juliam & Agrippinam. Caium & Lucium adoptavit domi, per æs & libram emptos a patre Agrippa, teneroſque adhuc ad curam Reipubl. admovit, & Consules designatos circum provincias exercitusque dimisit. Hos in duodeviginti mensium spatio amisit ambos. Caio in Lycia, Lucio Massiliæ defunctis. Sueton. cap. 64. & 65. Tacitus vero Historiarum initio primi Annalis: *Augustus M. Agrippam ignobilem loco, bonum militia, & victoria socium, geminatis Consulatibus extulit. mox defuncto Marcello generum sumpsit. genitos Agrippa, Caium & Lucium, in familiam Cæsarum induxerat.* Vidi argenteos nummos in altera parte Augusti facie, & titulo: CÆSAR AUGUSTUS. DIVI F. PATER PATRIÆ. In aversa parte: C. L. CÆSARES AUGUSTI. F. COS. DESIG. PRINC. JUVENT.

Mæcenas innuit patri fascira recusantem] Ecquod monstrum hoc verbi: an *fas sit ita recusare?* vel *fascia?* Minime. Petrus Nunnesius Hispaniæ flos, *faria recusare* leg. divinabat: hoc est modum quo nobilitabantur filii M. Agrippæ à Cæsare, quasi Mæcenas id Agrippæ innueret, irridens illius genus. Beda lib. de Orthographia, *Faria, & Farium* dici ait, à quo *Bifaria*, & *Bifariam*. Nec vero audax nimis hæc conjectura videri cuiquam debet: Mæcenatem enim abjecta verba & inusitata in omni & sermone & vitæ cultu usque ad reprehensionem, affectasse Seneca Philosophus ait, ep. 115. Suetonius cap. 86. & Macrobius lib. 2 Saturn. cap. 4. Exstantque carmina illius mollibus & portentosis verbis, qualis & omnis ab eo acta vita, epist. 102. & apud Isidorum lib. 19. Etymolog. cap. 32. quæ suis numeris restituere conati sunt, Alciatus, Turnebus, Scaliger, Bosius, Brissonius & Janus Guilielmus.

Tanta autem Mæcenas] Ingeniose, ut omnia, vidit J. Lipsius hic à mala manu esse *Mæcenatu* vocem: & vero in optimo illo, cujus auctoritas apud me quidem longe plurimum valet, *Marcus* integre perscriptum erat; quod ferri potest, licet mox idem nomen repetat.

Pag. 196. *Concurrite*] Respexit credo jactatum illud famosum in Ventidium Bassum carmen, quod in Atticis noctibus legas lib. 15. cap. 4.

Concurrite omnes Augures, Aruspices,
Portentum inusitatum conflatum est recens,
Nam mulos qui fricabat, Consul factus est.

Responde Diis ea in arte] Sic opt. ille liber: *Responde Diis ea Marce. utique mihi videtur*, &c. Fort. *eia Marce.* Ludit Orator in *Marci* prænomine, & *Agrippa* cognomine: abstinet autem à *Vipsanii* gentilitio nomine, ut apparet, ignobili.

Caput potius quam digitum perdere] Lipsius noster, *quam dictum perdere.* Cujus divinam conjecturam probo. Erat enim vetus verbum, ut apparet ex Fabio lib. 9. cap. 3. de Risu: *Ludere nunquam velimus, longeque absit propositum illud? Potius amicum quam dictum perdidi.*

CONTROV. XIII.

ILlam sterilitatis nomine dimisit] Censores Romæ jurare, ex animi sententia cogebant, uxoremne duxisset liberorum quærendorum gratia: & vero, prodigii simile, ad quingentesimum (male Tertullianus ad sexcentesimum) urbis annum nullum Romæ

mæ divortium fuisse. Primus enim Sp. Carvilius Ruga cognomine, vir nobilis, uxori nuntium remisit, quod sterilis esset, anno 522. Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. Dionysius Halicarnass. lib. 2. Plutarchus in Numa, & Agellius lib. 4. cap. 3.

Ingrati actio est] Verus liber, *agit illa ingrati.* Hæc quoque lex, ut pleraque harum Declamationum, Atheniensium fuit. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 3. de Phocione, & lib. 2. cap. 6. de Areopago.

Et incaste] Divinabam *ingrate* legendum, vel *in catasta.* Catasta enim non solum lapis, in quo servi venibant, sed & compedes ligneæ quibus servi alligabantur, forte an & torquebantur. Anton. Augustinus ex conjectura, *sive liberis torta est & incassum.* Sed de *incaste* amplius pronuncio: nec satis intelligo illud, *subvecta manu satelles,* &c.

Pag. 197. *Terrebantur matrona & premebantur*] In veteri libro, ut & in Epitoma, *trahebantur matronæ & rapiebantur.* Rectiùs mea sententia; agitur enim hic feminei sexus causa: quare & mox: *nulla feliciores tunc videbantur, quam quæ liberos non habebant.* Facies est Reip. descripta sub tyrannis, qualis & direptæ urbis apud Demosthenem, Orat. περὶ παραπρεσβείας, & Æschinem κατὰ Κτησιφῶντος, & in Progymnas. Theonis Sophistæ. Apud Latinos l. 4. Rhetoric. ad Herennium & in C. Cæsaris oratione, referente Sallustio, & in Epist. 1. de Repub. ordinanda: & apud Tacitum Veronæ urbis vastatæ hypotyposis lib. 3. Historiæ Augustæ.

Non bene vultus tegit] Corrupte vetus liber, *non beni volu exhibuit*, scitum illud Poetæ:

Heu quam difficile est crimen non prodere vultu!

Pag. 199. *Nunquid premit te onerosa sumptibus*] Vetus lectio sic fere: *Numquid emittes onerosam sumptibus?* & mox *luxu fluentem.* Epitoma longe aliter: *Num premit censum onerosa sumptibus: & ut sceleri mos est, & in deterius,* &c. Antonius Augustinus: *Nunquid emi te onerosam sumptibus?* & mox *luxu fluentem?* Nunnesius veterem præfert: nam accusator loquitur plane cum viro, non vir cum uxore.

Nihil in matrona tectum] Queritur & infr. de matronis minus honeste, quam posita veste, nudis. De pellucidis autem matronarum vestibus supr. vide ad Controv. 9. Mox legitur in vet. *Expecta, pariet.*

Pag. 200. *Nos ex formula*] Hoc est legum præscripto, quod est certum. formulas enim actionum & stipulationum prisci Jurisconsulti componebant, ut sæpe Cicero testatur.

Alinbi offenditur] Eleganter hæc Maro 1 Georg.

Ventos & varium cæli prædiscere morem
Cura sit, ac patrios, cultusque habitusque locorum:
Et quid quæque ferat regio, & quid quæque recuset.
Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ.
Arborei fœtus alibi, atque invisa virescunt
Gramina: nonne vides croceos ut Tmolus odores,
India mittit ebur, molles sua thura Sabæi?
At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
Castorea: Eliadum palmas Epeiros equarum?
Continuo has leges, æternaque fœdera certis
Imposuit natura locis: quo tempore primum
Deucalion vacuum lapides jactavit in orbem.

Quod non indicavit] Video locum perturbatum. Tentabam: *Non agam gratiam, quod non indicaverit uxor, Medene voltu gratiam?* Mihi tamen, verum ut fatear, nondum satisfacio. Quidam sic, *quod non judicaverit uxor mea nepotis in gratiam:* Nunnesius vero, *quod non indicaverit uxori mea, ne noter ingratia,* ut sit nomen ἀντὶ τῆς ἀχαριστίας. Hujus adverbium usitatum auctore Donato, legiturque *ingratis*, vel *ingratiis* in Plauti Curcul. Terentii Eunucho, Lucretio lib. 3. & 5. Item in Corn. Nepotis Themistocle.

Igitur

Igitur tacere putas] Vetus liber, *Igitur utrum putas mirandum esse, tuum tyrannicidium, an hujus silentium.*

In ardentem rogum se misisse] Ut Hasdrubalis uxor, ardente Carthagine, de qua Livii Epitoma lib. 51. & Dido. de utraque & Tertullianus libro ad Martyres, & in Apologetico.

Alia vicaria morte decidit] Eadem sup. leguntur Controverf. 10. initio, & 32.

Vobiscum judices] Sic interpunge flagitante sensu: *Vobiscum judices loquor, controversia hac reum facere: Primum si materia patitur, non accepi quidem*, &c.

Pag. 201. *Esse quidem crimen*] Status Juridicialis species est *concessio*, qualis in Ciceronis Ligariana. Vide Fabium lib. 3. & lib. 9. cap. 2.

Pag. 202. *Novi Declamatore Por cum Apollodoro*] E corruptis scripturæ veteris vestigiis *Polmos*, conjicio legendum *plurimos*, donec melioris exemplaris copia sit, nam in aliis membranis *post nos. Possidonium* enim, quem alii substituerunt, nondum in censum recipio: exspecto dum illi alibi laudari mihi ostendant.

An inter viros & uxores] *Ingrati* legitur, non *ingrata*. Vide si vacat l. 24. Pandect. de donat. inter virum & uxorem.

A nece tyranni] Prisca lectio, *exspectata tyrannide*. Rom. editio, *excepta tyrannide*. Quid si *expectata nece tyranni* legas?

Pag. 203. *Quod Atheniensibus in bello accidit*] Persico videlicet, quo suasit Themistocles, Apollinis oraculum interpretatus, ut Athenienses, adventu Xerxis cum innumerabili exercitu territi, in naves se suaque conferrent: uxores igitur cum liberis, quæque moveri possent omnia Salaminam, partim Trœzenem & Æginem asportarunt. Cicero 3 Offic. Corn. Nepos in Themistocle. Justin. lib. 2. Frontin. lib. 1 Strateg. & Herod. Urania.

Et hoc contra Latronem dicebat] Supra enim Latro: *Ultima aquitatu tractatio, an quod fecerit facere debuerit.* Notum est illud Divi Pauli: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.*

Pag. 204. *Postea cogitavi*] Adsciubam veterem lectionem: *Postea cogitatam*, (retineo tamen *cogitavi*) *& hæc ipsa cogitandi causa fuit uxoris ultio, utrumque secutum est, ut illa*, &c.

Pag. 205. *Cui semper tam deditus fui*] Qui *uxorius* est Virgilio & Horatio. Catullus in Epithalamio, cum præpositione extulit:

Non tuus levis in mala
Deditus vir adultera,
Probra turpia persequens.

Pag. 206. *Ex tempore causas agebat*] Epitoma lib. 2. In eo quidem libro qui est Ant. Augustini viri nunquam satis laudati, illud *ex tempore* ad priora refert.

Unus Vinicius ingenium] Respexit ad hoc Augusti dictum Fabius lib. 6. c. 4. *ut de actore facile dicente ex tempore dicerctur, Ingenium eum in numerato habere.* Divus autem Hieronymus epist. 61. ad Pammachium conjunxit, veluti causam reddas: *En Lysias*, inquit, *noster, en Gracus, & ut aliquid de Neotericis inferam, Q. Haterius, qui ingenium in numerato habebat, ut sine monitore tacere non posset: de quo egregie Cæsar Augustus: Quinctus noster sufflaminandus est.* Vide præfat. lib. 4.

Hybreas dixit] Græca non integra præter illa extrema ..... καὶ λάλει [illegible]

CONTROV. XIV.

Pag. 206. *Quidam luxuriante filio*] Operæ pretium erit contendere cum his Plauti comœdiam, quæ Asinaria inscribitur, & si tantum abs re otii, Casinam.

Naviga] Vide Controv. 31. extremam.

Quare adolescens, utere senex] In eandem sententiam Seneca Philosophus epist. 35. *Juveni parandum, seni utendum.* Sic enim ibi leg. non *parendum*, docuit Pet. Faber lib. 2 Semestr. c. 16. Ennii versus est apud Ciceronem in Catone:

Sicut fortis equus spatio qui forte supremo

Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Pag. 207. *Domus nostra luxuriosos*] Respexit verbum vetus, *bona arbor non alit duos erithacos.* quo omnem imperii societatem infidam esse docetur.

Nihil mihi opus præcipientibus] Tale illud Horatii lib. 2. Sat. 3.

——— Sive ego prave,
Seu recte, hoc volui, ne sis patruus mihi.

Sed illud Scipionum non objicies] Scipio primo casu est in vet. libro: *& quid elegeris.* Equidem ad quod Scipionis dictum alludat divinare nondum potui, nec spatium vacuum relictum video: Nisi forte ad continentiam Scipionis Africani respexit: qui capta Carthagine nova virginem eleganti forma, in conspectum suum adduci vetuit, quod se cum imperio, non privatum esse diceret. Verum facio libenter, ut certiora adducam, legamque, *sed illud scio non objicies, quod non elegeris.* Rectius tamen Faber, quem postea legi: *Sed illud excipio.*

Conviva dicunt, Bibamus] Frequens hic sermo inter pocula eorum hominum, qui summam beatitudinem voluptate metiebantur: divinis etiam litteris reprehensus, Esaiæ 22. Sap. 2. & 1 Cor. 15. *Edamus*, inquiunt, *& bibamus, cras enim moriemur.* Lipsius extremo lib. 1 Saturnal. quibus Macrobium vicisse mihi videtur, *vivamus* leg. putat: & Ammiani hiatum acute implet lib. 16. *Vivamus, pereundum est: calumniatorem sic interpretatum.* & Catullus: *Vivamus mea Lesbia.* Sed mihi de fide opt. libri discedere nefas videtur. Ægyptii in convivio sceletum inferebant, ut mortis memoria, qua gaudia finiri omniaque exstingui credebant, ad hilaritatem invitarentur: ut ex Epigrammate Græco & Petronio Lipsius docet: quibus adde Plutarch. in Symposio 7. Sapientum. Pleni his vocibus poëtarum libri: de Græcis Anacreon: de Latinis Catullus, Horatius, Tibullus, & Propertius, Lucretius lib. 3.

Hoc etiam faciunt, ubi discubuere, tenentque
Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis:
Ex animo ut dicant, brevis hic est fructus homullis:
Jam fuerit, neque post unquam revocare licebit.

Et Martialis lib. 2 Epigram. 59.

Frange toros, pete vina, rosas cape, tingere nardo,
Ipse jubet mortis te meminisse Deus.

Pag. 208. *Senex luxuriosus insanit*] Natat pueris in ore Ovidianum illud: *Turpe senex miles, turpe senilis amor.*

Ætates inhauriunt] Vetus lib. *Ætas & haurit & vitia lasciviunt.* unde confirmatum; *ætas exhaurit vitia lascivia.* vel *exhauriat.* Virgil.

Omnia fert ætas animum quoque.

Non est luxuria? Patrem videre velimus] Sic interpungo interrogationis nota, neque plane expeditus locus.

Nec te decet dissipare] Nihil variant membranæ. Forr. *Nec dedecet dissipare bona, sed dissipas.* Non, inquit, putas indecorum tibi prodigere parta. Utitur Cicero 1 Offic. *Falli, errare, labi, decipi tam dedecet, quam delirare & mente captum esse.*

Pag. 209. *Vocalem quæstionem posuit*] Sic inf lib. 4 præfat. de Albucio, *Sententia vocales & splendidæ.*

Simulationem significandam] Nescio cur vetus *significanda* & *profitenda* generandi casu, nisi forte Græco & veteri more, *caussa*, vel *gratia* exaudiendum.

Pag. 210. *Ad luxuriam à patre premissus sum*] Aliter longe codex ille Covarruv. *Ad luxuriam patris unguento canis madentis & comessatorem senem. Itaque nulli nimis luxuriosus, sed parum sanus videbatur.* n. quo video *redii* vel simile verbum desiderari.

Unguento cani madent] Sup. *unguento coma madet.* & Contrinfo. 9. *Madentem unguentis hesternis: convulneratum libidinibus, incedentem, ut feminis placeat, femina mollius, & cætera, quæ morbi, non judicis sunt.*

Pag. 211. *Et parasitorum circumfusam*] Dura locutio, pro *fusam circum regem turbam.* Vetus lectio veram fortasse

tasse suggeret, *& parasitorum circumfusam patri regem turpe sit, & rivalibus rixas, & ebrietati nocturna addi istam diem.* Quidam tentabat: *& parasitorum circumfusum gregem,* (cujus glossema est *turbam) & rivalitatibus rixas, & ebrietati nocturnæ additum diem.* A qua voce ne ipse quidem M. Tullius abhorruit. Sic enim Tuscul. 4. *Obtrectare alteri, aut illa vitiosa æmulatione qua similis rivalitati est æmulari.*

Pag. 212. *Alter vobis ait hoc concessum*] In veteri: *Alter vobis hoc ait concessum: atate opus utor, & juvenali lege fungor.* Nondum sana lectio: Quid si ἀρχαϊκῶς Seneca *atatu opus utor*? ut Comici, *Operam abutitur*, pro opera. & *juvenalis* alibi pro *juvenilis* scriptum memini. Non longe abiero: Hac ipsa pag. *permanet juvenalibus studiis eo turpius luxuriosus quo diutius.* Porro de illius sæculi licentia Terent. in Adelphis. Concubinatum quoque ea tempestate extra legis pœnam fuisse lib. 25. Pandect. tit. 7. ex Martiano, & Marcello JC. colligitur. Verum Aristoteles lib. 7. Politic. & Christiana religio merito damnant.

Glycon Syricon] Vereor ne leg. sit *Scyridion*, seu potius *Spyridion*. Sic enim appellatur extrema Controv. 9. Alibi fere concise *Glycon*.

Agrita pars inculta] Fort. *Agrippa inculta, ut scires illum*: è vestigiis lib. vet. *Agripta, & scire.* vel *Agrita pareius culta.* vel potius *Agreta*, Massiliensis ille qui jam nominatus est: sed ἐπικεισθεῖσιν.

Damos Cambrus dixit] Prodigiose hoc corruptum nomen. Alibi *Damas* quidam nominatur, qui forte *Damasceticus* Suasor. 1. Et vero sic emendo: *Damasus Scombrus*, à scombro pisce ex Strabone, qui 14 Trallibus oriundum Oratorem ait: ἐγένοντο δὲ καὶ ῥήτορες ὀνομαστοὶ Διονυσοκλῆς τε καὶ μετὰ ταῦτα Δάμασος ὁ Σκόμβρος. Et Dionysocles quis scit an hic Diocles Carystius sit, cujus & Censorinus de die Natali meminit? Græca hæc exsculpsimus: ἐξῆν τι μὴ ἐῶ εἰς δίοπτ ἀναστῆσαι. Ἀναστῆσαι est ἀναστατοῦν dictum ut ἀναστῆσαι.

Pag. 213. *In hac Controversia dixit*] Græca hic diu nos torserunt, & vix tandem emersimus. Hic lege: ὦ πόνοι δεινῶς παῦσαι ἐπιπνεῖ πάλαι ἐπιπεμφθ. *Barbarus* dixit vulgarem sensum satis vulgariter: γυναῖκα τίκτειν, ὅτι γάρ, ἄνευ πάθη τι, ἀναγκή.

CONTROV. XV.

ET *ad ecit elogium*] In Testamentis & Legatis *Elogium*, titulus, vel causa, datæ vel sublatæ hereditatis adjici solet. Pleni sunt JC. lib. Quinctil. lib. 7. c. 4. *Nonnunquam etiam reus hic totius summam constituit, si exheredatum à se filium pater testatus fuerit, Elogio, propterea quod is meretricem amaverit.* Et Declam. 325. *Elogium* vocat verba precaria de hereditate restituenda, in heredem collata. M. Tullius nunc in testamentis, nonnunquam, pro sepulcrorum monumentis, alias pro honorifica testificatione usurpat: quæ & ipsa non exscribam. Nec me fugit quæ nuper exorta dissensio est inter Scaligerum, in Catalecta Virgiliana, & M. Anton. Muretum lib. 11 Var. lect. c. 13. Hic *Eclogium*, ille *Elogium* dicendum contendit. Manutius, & ni fallor Lambinus, *Eulogium* ex Græca consuetudine. Corruptus in hac voce & Fulgentius *de prisco sermone*. Tentabam, *Elogium est hereditatis etiam in malo.*

Longe ab eo vitio semper fui, ut etiam timeam] Diversa ab his vetus scriptura, quam tamen probam esse præstare non ausim. *Tamen ego adeo longe ab eo vitio: jam patientiam egisti meam, ne quis in me.*

Pag. 214. *In qua etiamnum auctor*] Ex obscuris & depravatis vetustiss. libri vestigiis, suspicabar leg. *In quam etiam nomine auctoris uxore dictum est.* Jam vero nemini, paulum modo in JC. scriptis versato, obscurum esse potest, qui in venditionibus *Auctores* & in Tutela appellentur, nam & in XII Tabulis. *Auctoritas* pro jure dominii. ADVERSUS HOSTEM ÆTERNA AUCTORITAS. Cicero 1 Offic.

Pag. 215. *Sic se invereeundiam pignori*] Depravatus haud dubie & hic locus: nihilo melius in veteri, nisi quod *in verecundiam* in duas voces diducat: Tentabam addita una syllaba *pignorari*, pro superare. quasi dicat: Matronam quæ continentes habeat oculos, etiam impudicos vincere, & quasi, sanæ mentis beneficio, sibi obstringere. Talis modus & in illo Ciceronis Philip. 14. quem alibi explicat doctiss. Budæus: *Etenim Marti ipse ex acie fortissimum quemque pignorari solet.*

Tradite mihi fronte] *Frontem compositam* accusandi casu in optimis codd. scriptum repperi, unde conjiciat aliquis *porrigite* legendum.*

Se non subduceret internuncium] Hæc vitiose hactenus edita. In vet. lib. nova hinc periodus auspicatur: *Internuntium puto illud sollicitantis arripiet, denudari jussit*, &c.

Pag. 216. *Miser ut maritus*] Ante hæc interpungendum censeo: *Mundum* autem *muliebrem* intelligit.

Pag. 217. *Adeone omnis patientia*] In Epitoma *pudicitia* legitur: sed illud malo.

Atque omnia delinimenta] Proprium in Amoribus verbum: Turpilius Demetrio:

Vide mirum ingenium ac delinificum mulierum:
Commorat hominem lacrymis.

Et Afranius in Vopisco apud Nonium:

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus:
Ætas & corpus tenerum, & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum:
Mala ætas nulla delinimenta invenit.

Solum ac firmamentum] Retineo copulam *ac*, licet à vet. libro abfuerit. Sic apud M. Tullium in Bruto Cæsar, *Solum ac fundamentum*. Hinc *in solum venire*. Varroni apud Nonium & Afranio, Ciceroni item lib. 9. epist. ult. & 1 de Natura Deor. quo de Hadr. Turneb. lib. 9 Adversarior. cap. 2. Populum quoque fundum factum idem M. Tullius in Corneliana dixit, pro auctorem esse. à fundando & fundamento, non, ut quidam, à fundendo.

Novas fortasse] Extrema hæc adeo depravata & mutila, ut de medicina desperem: conandum tamen. In emendatione quidem utendum conjectura, in mutilis vero restaurandis Epitoma libri secundi extrema supplebit ea, quæ hic temporis injuria intercideriint, de avaritiæ detestatione in matronis. Suspicor igitur hic *nervos fortasse* legendum. Dolendum sane integram hanc unius Porcii Latronis Declamatorum principis, actionem decurtatam ad nos pervenisse: Nec enim assentior Petreio, qui illam Epitomæ partem aliunde hinc assutam putat: Quadrant enim ad amussim, & *Alteram partem* pro uxore continet.

Et horrenda, multa deinde ac varia daturus experimenta] Hæc verba aliunde huc translata; neque enim hic quadrant. Deinceps sic lego: *Femina qua damnum pudicitia cuivis est, atque* (pro *statim*; Agellius lib. 10. cap. 39. & Nonius) *curandum est, esse, ac videri pudicam.*

LIBER TERTIUS.

PRÆFATIO.

Pag. 219. *Quinquies sexiesve populo diceret*] Erat in veteri, *quinquies exiens ut populo diceret*. Natum fort. mendum quod hujusmodi in *ES* exeuntia *N*, littera addita efferrent: ut & *totiens* & *quotiens* perpetuo, non solum in libris nostris, sed & in Pand. Florentinis.

Incipiebat enim sedens] Suet. de claris Rhetor. *Solitus Albutius proposita Controversia sedens in opere* (recte Faernus *incipere*,) *& calore demum provectus consurgere ac perorare. Declamare autem genere vario: modo splendide atque ornate.* Idem impetus dicendi in Porcio Latrone, qui & ipse antequam dicere inciperet sedens Quæstionem ejus quam dicturus erat, Controversiæ proponebat. Senec. in præf. epitom. Controv.

Sæpe

Sæpe ter buccinavit] Hoc est, ternas sæpe horas declamando exemit. *Buccina* enim antiquissimis temporibus horarum signum dabatur: quem morem ex castris in urbem traductum puto. Fl. enim Vegetius inter signa militaria semivocalia & *buccinam* nominat: quæ in semetipsum æreo circulo flectitur. Polyb. lib. 6. ubi de Castrametatione Rom. ὁ γὰρ περὶ τῆς σημαίας τῶν τριαρίων ταξίαρχος τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖται τοῦ κατὰ φυλακὴν βυκανᾶν. Et mox: τὴν δὲ ἐπιμέλειαν τοῦ κατὰ φυλακὴν βυκανᾶν, ὡς ἀρτίως εἶπον, ἵνα σύμφωνον ᾖ τοῖς ἐφοδεύουσι πρὸς τὸ φυλάττοντας οἱ τῆς πρώτης σημαίας τῶν τριαρίων ἐξ ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου ταξίαρχοι, καθ' ἡμέραν ποιοῦνται. *Princeps primi signi Triariorum curam gerit, ut competens Vigiliis signum tuba detur. Dandi autem signum buccina (ut paulo ante dixi) per singulas vigilias, quod circuitoribus conveniat, cum vigilibus ductoribus ordinum primi signi Triariorum utrinsque legionis quotidie cura incumbit.* In foro vero caussæ ad clepsydram perorari solent, cum duæ horæ accusatori, 3. reo darentur, ex lege Pompeia, de qua Cicero in Bruto: 4 de Finib. initio lib. 13 ad Atticum epist. 49. & 7 ad Fam. ep. 24. Et Asconius Pedianus in Milonianam. De horologiorum prima inventione Plinius lib. 2. cap. 76. & lib. 7. cap. ultimo.

Pag. 220. *Suam executionem*] Alii *excusationem* legunt. Locus sane decurtatus. Integre enim in Epitoma sic legitur: *Sed tanquam Controversiam implebat. Omnis quæstio suam propositionem habebat, suam exercitationem, suos excessus, suas indignationes, Epilogum quoque suum. Ita unam Controversiam exponebat, plures dicebat. Quid ergo? num omnis quæstio per numeros suos implenda est? Quid ni? sed tanquam accessio, non tanquam summa.* Quæ à Typographis omissa, huc revocanda sunt: sed retinendam plane *executionem* moneo. Fortunatianus enim lib. 2 Rhetor. Scholast. *Quæ sunt partes probationis? Propositio, Executio, Conclusio.* Ita appellat, *Executionem*, quam Hermogenes ἐπεξεργασίαν apto omnino verbo, licet sub eo nomine & ἐπιχειρήματα Hermog. complectatur. nam δείνωσιν, hoc est, indignatio, pars est Epilogi. Excessus vero sive Digressiones certo loco non sedent, quibus quodammodo respondent αἱ εἰσαγωγαὶ τῆς χρείας, Hermogeni & multa τῶν διασκευῶν.

Pag. 221. *Quas Pollio albas vocabat*] Sic & in Epitoma, etiam scripta. Covarruvianus tamen *albas violabat*. Acumen aliquod hic latet. suspicor leg. *albas violas vocabat*. Vulgarem ut non rejicio, ita in Covarruviana videtur illud latere, quasi albas & puras sententias, hoc est, καθαρὰς καὶ ἀφελεῖς, tanquam παρθενικὰς violaret Albutius nævo & fuco τοῦ κομματικοῦ κάλλους: sic enim accipe *sententias splendidas*, καὶ τοῦ ὄγκου τῆς λέξεως: sic etiam interpretare, *vocales sententias*. Positum autem est in præceptis artis, ut τὰ αὐτὰ ἀφελῶς effarentur, non ἐσχηματισμένως, nisi subsit aliqua δεινότης, aut dedita opera conquiratur. Sed si hanc interpretationem sequeris, illa verba (*optime Asinius Pollio*) parenthesi erunt circumscribenda: aut si hoc βιαιότερον, vulgata, quod malim, retineatur.

Figurabat egregie] Sic de hoc ipso Albutio Controv. 12. decentissime in aliquas *Figuras* declamationem describere, & Inf. de *Figuræ eventu*.

Nullus est tam inimicum] Monent studiose Rhetores, in his Cicero & Fabius, summi artificis esse, dicendi artem tegere, ne fucum auditori facere videaris. Sic præfat. lib. 6. C. *Silo partem Eloquentiæ putabat, eloquentiam abscondere.*

Idem res dicebat omnium sordidissimas] Hoc est, ἀπρεπεστάτας, de quibus Aristides Quinctilianus ἐν τῷ περὶ ἀσέμνων λόγῳ, & Hermogenes illum secutus, sed brevius ἐν τῷ περὶ ἀσεμνίας ubi & observatur à Criticis aliqua quod ἄσεμνα essent, & indigna Demosthene obelisco notata: quale illud, κεχάρακε ἐσθῆτι βύρσα, καὶ κατὰ πάντα τὰ ... ἐπελάνετο. Talia de aceto, puleio, laternis & spongiis: sunt enim hæc omnia sine ulla dubitatione ἄσεμνα.

Fulcium,

Puleium, laternas, Philerotem] Ant. Augustinus v. c. legebat, *puleium, lacernas, pilam, rotam*, sunt enim hæc in puerorum lusibus. In epitoma scripta addebatur, & *Damam*, notum animal ex Virgilio in Bucolicis:

Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.

vel potius liberti aut servi nomen *Dama* vel *Damas* frequens in Pandectis, ut pigeat loca exscribere: *Eros* item, & *Anteros*, Horatius:

Intererit multum, Davusne loquatur, Erosve.

ut in vett. lapidib. C. CÆCILIUS C. L. EROS, quibus Notis Caiæ libertus Eros designatur: & apud Suetonium de illustr. Gramm. emendante Jos. Scaligero, *Staberius Eros emptus de catasta.* cujus & Plinius meminit lib. 35. cap. 17. quanquam vulgares libri *Taberium Erotem* Luculli illum libertum vocant. *Phileros* quoque servi nomen & Tabellarii apud M. Tullium epist. ad Papirium Pætum: puer item in deliciis Valerio Æditua apud Agellium:

Quid faculam præfers Phileros, qua nil opu' nobis?
Ibimus, hac lucet pectore flamma satis.

Sunt igitur διπλάσιαλα ὀνόματα servorum, aut meretricum, etiam apud Athenæum, cæterosque. Satis illud mihi Comœdiæ novæ videri, quæ sunt διπλᾶ & ἀισχρὰ· qualia sexcenta apud Menandrum esse monet Hermogenes, qui & prudenter observat, ut hæc omnia genera verborum vitanda sint τῷ πολιτικῷ, ut etiam adhibenda Albutio certe, qui albas & simplices sententias sectabatur, adhibenda erant prorsus τὰ ἀφελῆ, imo ab eo studiose conquirenda. Epitomæ igitur lectionem hic sequor, in qua & *Pulegium* scriptum vidi, herba hortensis in vulgus nota, in qua lusit & Cicero, Tironi suo blandiens: *Cras*, inquit, *exspecto Lestam, etenim ad cujus rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Spongia* etiam sordido solet ministerio, exonerata alvo, adhiberi, de qua Seneca Philosophus epist. 71. Item vulneribus detergendis. Inf. *de spongia non volante* idem Albutius.

Dum alterum vitium evitabat] Hinc Satyricus:

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Pag. 222. *Ad imitationem ejus ardescere*] *Arescere* est in veteri. Hunc alibi laudat Hermagoram: Cicero item in Bruto & de inventione: laudat & Fabius lib. 3. cap. 1. 6. & ult.

Ætas ei nihil proderat] In Epitoma paulo aliter: *Nihil enim ei ætas proderat ad profectum, cum semper studium esset novum.* Quæ & in vet. cod. leguntur, sed aberat *ad profectum.*

Idiotismus est virtus oratoria] Hermogeni ideæ species est. Est enim ἀφέλεια una ἐκ τῶν ἠθικῶν, quæ magnæ laudi est Oratoribus, etiam ἐν τοῖς πολιτικοῖς & in foro, quum personæ inducendæ sunt aut exprimendæ τῷ ἰδιωτῶν, ut idem Hermog. monet. vide & Fabium lib. 3. cap. 6.

Vitio tam vicina virtus] Horat. in arte Poëtica:

Maxima pars vatum, pater, & juvenes patre digni
Decipimur specie recti.

Juvenalis Sat. 14.

Fallit enim vitium specie virtutis, & umbra.

Ovid. lib. 1 Remedii:

Et mala sunt vicina bonis, errore sub illo
Pro vitio virtus crimina sæpe tulit.

Raro Albutio respondebat Fortuna] Præcedenti clausulæ annectitur, & hæc in epitoma etiam scripta: *Quod eo magis mirabar, quia tenera ætas refugit omne non tantum quod sordidum, sed quod sordido simile est.*

Tristis sollicitus Declamator] Hæc aberant ab Epitomæ libro veteri, qui est Ant. Augustini.

Pag. 223. *Unius figura crudelis eventus*] Qui & à Suetonio lib. de claris Rhetoribus sic narratur: *Renunciavit foro partim pudore, partim metu: nam cum in lite quadam Centumvirali ab adversario, quem, ut impium erga parentes incessebat, jusjurandum, quasi per figuram,*

ram, sic obtulisset: jura per patris matrisque cineres, qui inconditi jacent, & alia in hunc modum: Arripiente eo conditionem, nec judicibus aspernantibus, non sine magna sui invidia negotium afflixit. Eandem Historiam ut vulgo notam, refert & Fabius lib. 9. cap. 2. extremo: *Utilis etiam aliquando dissimulatio est, ut in eo (nota enim fabula est) qui cum esset contra eum dictum, Jura per patroni* (fort. *patris*) *tui cineres, paratum se esse respondit: & Judex conditione usus est, clamante multum advocato, schemata de rerum natura tolli: ut protinus etiam praeceptum sit, ejusmodi Figuris utendum temere non esse.*

Qua illi omnia crimina irrogaret] In Epitoma, *qua illi omnia crimina retegeret.* At in veteri, *qua illius omnia tegeret.* puto tamen *detegeret* verum esse.

Et executus est locum] *Locum* vocat partem Controversiæ, & τὸ *executus est*, valet hoc loco ἐπεξειργάζετο, ut supra paulo docui de *executione*, & in præf. lib. 3 Epitomæ. Ita supr. de eodem, quem locum imprudens pæne præterieram: *Locum beate implebat*, id est, partem Controversiæ aut Quæstionem ἐπεξειργάζετο, & ad summum perducebat. Totam enim Controversiam, ut initio dixit, nunquam implebat. Quod autem nomen *loci*, pro parte usurpetur, Stoïcum est, & Ciceroni familiare. Sic Apollodorus Stoïcus apud Laërtium partes Philosophiæ τόπους nominabat.

Ex diverso ait] Aliter epitoma scripta: *Aruntius ex diverso, ut accepit conditionem, juravit; Clamabat Albutius: non tali conditione schema dixi:* quæ & ipsa vitiosa sunt.

Pag. 224. *Rebus jam ultimis separabant*] An disjunctè leg. *se parabant*? quasi se rebus jam ultimis & caussa bene cognita, ad sententiam pronuntiandam parabant.

Dare ipsos secundum adversarium Albutii] Propria hæc judicii formula. sic & Atilius Colatinus judex captus inter C. Lutatium Cos. & Q. Valerium Prætorem, de triumpho altercantes, quod hic sponsione provocaret, ni suo ductu Pœnica classis esset oppressa: ille imperium auspiciumque allegare posset: *Itaque*, inquit, *Lutati, quamvis adhuc tacueris, secundum te litem do.* Valer. Max. lib. 2. cap. 8.

Cum volo dico, quam diu volo] Mutila & hæc amplius est in Covarruviano, & in epitoma: *Cum volo dico: adsum uti volo, dico quamdiu volo.* Agnosco forense vocabulum: *Adesse* enim *patroni clientibus* dicuntur in caussis agendis. Cicero pro Cæcina, & in Topicis. Quinctilianus lib. 12. c. 3. *Quid si forte peritus juris non aderit?* De hoc ad Controv. 1.

Calix si cecidit, frangitur] Nam vitro bibebant & sulphure fragmenta redimebant. Cophino Judæus institor, ut hodieque Romæ, vitra sulphuratis per vicos gestare solebat, ut observavit Illustriss. Baronius Cardin. Tom. 1 Annal. Eccles. Martial. epigram. ad Priscum lib. 10.

Quæ sulphurato nolit empta ramento
Vatiniorum proxeneta fractorum.

Statius, Sylvar. 1.

Illic agmina confremunt Syrorum:
Hic plebs Scenica: quique comminutis
Permutant vitreis gregale sulphur.

Et Juvenalis Sat. 5. —*ac jam*
Quassatum, & rupto poscentem sulphura vitro.

Imposuit in culeum ligneum] Covarruvianus codex *culleum* geminata liquida *ll* perpetuo scribit. In Epitoma vero scripta *in eculeum* legitur, quæ nota quæstionum machina est. Tamen *culeum* retineo, ut pro navi exarmata capiatur, ut hic & proxima sequenti Controv. clarius indicatur. Parricidas autem in culeum insui solitos, vel ex Cicerone pro Sext. Roscio Amerino cognoscitur: & cæsi prius virgis *segmineis*, vel, ut alii legunt, *sanguineis*, cum cane, gallo, vipera & simia in mare dejiciebantur. Modestinus JC. l. 1. & penult. D. ad l. Pompeiam de parricid. Si mare aberat longius, in proximum amnem: Constantinus C. de his qui patr. vel lib. occid. Quæ lex & in Cod. Theodosiano exstat: & Justinianus lib. 4. Inst. de publ. judiciis: ubi

ubi Theophilus paraphrastes legendus. Juvenal. Sat. 7. de Nerone:

Cujus supplicio non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus.

De quo Imperatore parricida & Declamatio lepida est inter Fabianas. Primus autem Romæ *Publicius Malleolus* hac pœna affectus est. Cornificius ad Herennium lib. 1. & Cicero 2 de Invent. Eutropius lib. 5. Epitoma Livii 68. & Orosius lib. 5. cap. 16. Solon vero Atheniensium legislator, teste Plutarcho, nullam de parricidis legem tulit: quod neminem tam impium fore putaret: nec apud Romanos Romulus pœnam indixit: sed cædem omnem parricidium appellavit. Sed de hoc supplicii genere pluribus ad proximam Controvers. extremam disseremus.

CONTROV. XVI.

Pag. 225. E*Xarmato navigio*] *Exarmata* navis dicitur, quæ malo, rostro, antenna, ceterisque armamentis suis spoliata est. Paulus lib. 2 ad L. Rhodiam de jactu: *Si conservatis mercibus deterior facta sit navis, aut si quid exarmaverit, nulla facienda est collatio.* Et in Græcorum legibus navalibus: Ἐὰν δέ τις κλέψῃ σκεύη πλοίου ὄντα τῶν ἐν τῷ πλοίῳ χρηματιζόντων, τουτέστι σχοινίων τε καννάβινων ἢ ἀρμένων, ἢ διφθέρων, καὶ λοιπῶν διπλᾶ ἀποδιδότω, ὁ τὰ τοιαῦτα ποιήσας τὰς ζημίας. *Si quis armamenta navis, aut quid aliud navi necessarium subduxerit, veluti funes cannabinos, aut vela, aut cilicia, aut simile quid, damnum passo in duplum reponito.* Iidem Græci vocant ἀνερμάτιστον πλοῖον. ut Chrysostomus in aureis illis, quomodo Suidas nominat, περὶ ἱερωσύνης libris, dial. 1. πάντα γὰρ ἐκεῖνα ῥίψας ἀθρόως καὶ μηδὲ εἰς νοῦν βαλόμενος, ὥσπερ ἀνερμάτιστον πλοῖον εἰς πέλαγος ἡμᾶς ἄπειρον ἀφῆκας. *Quippe repudiatis illis omnibus, & ne admissis à te in animi penetralia in immensum nos conjecisti pelagus, nec secus quam exarmatum navigium.* Contra *armata* quæ armamentis necessariis instructa est, l. 34. D. de reb. auctor. jud. possid. & l. 5. D. qui potiores in pignore, &c. Cæterum non dissimilem historiam de Tarii filio parricida, Massiliam ablegato, lege apud Senec. fil. lib. 1 de Clement. cap. 15. & infr. *parricidii actio*, Controv. 20.

Nec satis memini] Longe aliter hæc in veteri concepta: *Plura timui crimina, pater, natura torquente, quam quæ videris ipse nosse. Indicabo: Solutum mihi fratrem tradideris, an alligatum nescio.*

Pag. 227. *Volo mori, sed pura manu tua*] Hoc est, manu tua à cæde & sanguine innoxia. Sic Seneca Philos. l. 3. Natur. Quæst. *Quid est præcipuum? Non admittere in animum mala consilia, puras ad cælum manus.* Herodoto est, ἁγνὰς καθαρὰς τὰς χεῖρας. Lege notas sup. ad Suasor. 6.

Vitam suam abstulisset] Vetus liber disertim præfert, sine litura: *Quod si quis gubernator vidisset, vitem suum distulisset. Naufragus à littore emittitur.* Fort. *Vicem suam*, vel potius *vitem suam* scripsit Seneca: Vel *suum* pro *suorum*. Equidem, verum ut fatear, *vitem* naviculatorum gestamen fuisse, nullus legi, sed Centurionum, sed militiæ Ducum frequenter Plinio lib. 5. cap. 7. Satyr. 8. & 14. Juvenali, Martiali item lib. 10. 26. Lucano lib. 6. & Silio l. 6. & 12. & JC. Martiano l. Milites. §. irreverens. De re militari, Tacito Annali 1. & Pithoco lib. 1 Adversarior. Subs. cap. 15. Hic locus mihi aurem vellit, ut alterum in Tibullo elegantissimo Poëta, eleg. 1. tentem:

Hic ego dux, milesque bonus. Vos signa tubæque
Ite procul, cupidis vulnera ferte viris.
Ferte & opes: ego composito securus acervo
Vites despiciam, despiciamque famem.

Ita omnibus litteris scriptum est in vetustiss. codice, *Vites* non *Dites*. Contemnam, inquit, si modica mihi facultas suppeditabit, duo militiæ mala, imperia pœnasque Ducum, & annonæ caritatem in castris. Est enim hic comparatio Militiæ & Amoris. Sed in his amplectendis, suo quisque judicio utatur.

Fratrem inquit Turrinus] Corrupta hæc quis non videt? Turrino nullus hic locus. Restituendum ex Epitoma: *Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies?* Mox tentabam: *Inveni reliquum etiam à naufragiis navigium.* Vel *relictum etiam à naufragiis navigium.* Idque à veteri manu ductus, in quo est, *invenire locum à naufragiis navigium.* Jam *relicum* sæpe olim librarios pro *reliquum* scribere solitos non ignorant, qui veteres libros tractant. Sed vulgata retineri potest: *Invenire etiam locum à naufragiis navigium*, id est, post naufragia etiam navigia aliquo loco superesse.

Pag. 228. *Utrasque ad cælum manus sustulit*] Mos hic deprecantium, manus ad cœlum tendere ac tollere: pleni Poëtarum libri, Virgilius 2 Æneidos:

At pater Anchises oculos ad sidera latus
Extulit, & cælo palmas cum voce tetendit.

Et lib. 1 Æneid.

— & duplices tendens ad sidera palmas
Talia voce refert: O terque quaterque beati, &c.

Ovidius 1 Tristium, eleg. ult.

Ipse gubernator tollens ad sidera palmas,
Exposcit votis immemor artis opem.

Aristoteles, si modo illius est, lib. de mundo ad Alexandrum, hac gentium etiam barbararum consuetudine Deum esse convincit: συμπεφυκεῖ ϛ, ϗ ὁ βί☉ ἅπας τὴν ἄνω χώραν ἀποδοὺς Θεῷ, ϗ γδ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀνατείνομϑυ εἰς τ᾽ οὐρανὸν εὐχὰς ποιούμϑυοι. Quæ sic Apuleius exscripsit, vel ut Nunnesius indicat, Græculus aliquis Apuleium Græce redditum Aristotelis titulo beavit: *Nam habitus orantium hic est, ut manibus extensis ad cælum precemur.* Infr. Triarius dixit, *ad cælum manibus levatis.* Erat & vota facientium, & admirantium hic gestus, ut alii ante me monuerunt.

Credam, parricidam fi tibi] In veteri, *credam parricida? Mihi ferrum non sentienti cum animo pariter excidit.* Reliqua absunt, & quo pertineant, non video, nisi cum interrogatione efferantur.

Ita mihi honeste dicere] *Vivere* conjicio legendum. Joan. Petreius *vincere*: Uter verius nemini dubium esse potest. Sic enim veteres jusjurandum concipiebant: ITA VIVAM. Cicero lib. 2 ad Famil. epist. 13. & lib. 5 ad Attic. epist. 15. Et Valer. Maxim. lib. 9. cap. 14. de Bruto, eademque leguntur apud Senecam philos. epist. 83. ut recte emendat Stephan. Pighii correctionem doctiss. Brissonius lib. 8. form. vide sup. Suasor. 7. & alias sæpe. Talis & hæc formula: ITA SIM FELIX. Augustus apud Suetonium in Tiberio cap. 21. *Vale jucundissime & ita sim felix, vir fortissime.* Propert. lib. 1. eleg. 7. *Atque ita sim felix primo contendis Homero.* Et Seneca Philosophus in Ἀποκολοκυντώσ{ει}: *Ita illum almum & felicem habeam.*

An me apud piratas quidem perdidisse] Quamvis hæc absint à veteri meo, retineo tamen auctoritate epitomæ etiam scriptæ: rectiusque videtur: *Anne apud* &c.

Pag. 229. *Scissa quoque vela*] E vestigiis eruo, *scio quoque vela nunc secerant sinus.*

Multas rerum natura] Plinius l. 25. cap. 3. Natur. historiæ. *Ea vita conditio est, ut mori plerumque etiam optimi portus sit.* Et lib. 28. cap. 1. *Ex omnibus bonis, quæ homini Natura tribuit, nihil melius tempestiva morte: in eaque id optimum, quod illam sibi quisque præstare potest.* Sic & Salmanticæ ad Tormin. Fl. sepulchrum Ferdinandi Nunnesii Pinciani hominis eruditissimi, atque adeo de Plinio ipso, Mela & Seneca bene meriti, hoc elogio inscriptum vidimus: OPTIMUM VITÆ BONUM MORS.

Componis in domo par.] Translatum à gladiatoribus, quorum paria inter se *componi* & *committi* dicebantur. Cicero de perfecto Oratore: *Æschines tanquam Æserninus, ut ait Lucilius, cum Pacidiano componitur.* Versus Lucilii est, lib. 4 Satyr. referente Nonio:

Æserninus fuit flacco ore, una equidem

Samnis,

Samnis, spurcus homo, vita illa dignu' locoque

Cum Pacidiano componitur, optimu' multo

Post homines natos gladiator qui fuit unus.

Et Epist. ad M. Cælium, octava, *gladiatorum compositiones* dixit. Horatius vero Sat. 7. lib. 1.

—— uti non

Compositus melius cum Bito Bacchius.

Plinius lib. 8. cap. 12. de Antipathia: *Quam quis aliam tanta discordia causam attulerit nisi natura spectaculum sibi paria componentis?* Ubi de veteri libro legit J. Lipsius, *nisi naturam spectaculum sibi ac paria componendum:* lib. 2 Saturn. cap. 19 & Isidorus lib. 18 Etymol. de Secutore: *ideoque cum Retiario componebatur.*

Pag. 230. *Parva materia se jungit fato*] Fata, erat in veteri: Juvenalis Sat. 12.

I nunc & ventis animam committe, dolato

Confisus ligno, digitis à morte remotus

Quattuor, ac septem, si sit latissima tæda.

Et Sat. 14.

Curatoris eget, qui navem mercibus implet

Ad summum latus, & tabula distinguitur una.

Theon Sophista, ἐν μελέταις τῶ Προγυμνασμ. Οἱ πλωτῆρες ἐπειδὰν λύσαντες παραμείψωσι τὸν λιμένα τὰ σώματα, πλησίον ἔχοντες τὴν θάλατταν πλέουσι, λοιπὸν ἔχοντες εἰς σωτηρίαν ἐλπίδα τὰ ξύλα, ἐφ᾽ ὧν φέρονται.

O maria, justiora judiciis] Cicero quoque Comitia mari contendit in Planciana: Euripo quoque & freto in Mureniana.

Capietur judex] Juris formulam agnosco. Judicem enim *accipere*, vel *sumere* litigantes dicuntur: loca in promptu his qui juris tractatione delectantur.

Pag. 231. *Alii vivere sine R. P.*] De variis hominum studiis gemina sunt cum his, quæ Horatius Oda & Satyra 1.

Pag. 232. *An non putas misericordem*] Hæc appinguntur fini præcedentis periodi: *Hoc vitium à te traxisse videor, an non? Putas misericordem, qui quem*, &c.

Mithridatem non potuit occidere] Bithocus percussor hic & Gallus miles vocatur, in epitoma Liviana lib. 102. Βίτοιτος Appiano in Mithridatico. *Sitochus* Auctori de viris Illustr. cap. 76. Idemque refert de Caio Mario, c. 66. & infr. Controv. sequenti. Quod eo moneo libentius, quo turpius hic, tanquam in salebra quidem hæsitavir.

Quam non dubium parricidam?] Nota ea sunt ex Justino lib. 38. Appiano in Mithridatico & Plutarcho in Pompeii & Luculli vita. Notum & illud uno nuntio, atque una litterarum significatione, innumerabilem civium Romanorum vim in Asia trucidandam curasse, ex Ciceronis Maniliana, & pro Flacco, Plutarcho in Sulla, Appiano in Mithrid. Livii epitoma l. 78. & Valerio lib. 9. cap. 11. & Memnoni in excerpt. cap. 33. in Photii μυριοβίβλῳ pag. 378. Gr.

Nega tu parricidam fuisse] In ver. integris litteris: *Nega dum paricidam.* Dictum fortasse ea forma, qua Cicero non semel, *Itera — dum eadem ista mihi:* non ut inepti quidam *Iterandum.*

Pag. 233. *Quod forte offensurum est*] Plura in opr. illo: *Quod fortasse offensurum est aures, fratrem offensurum est. Patri parere nolui, fratrem occidere non potui.* Quid si legamus? *Quod fortasse aures patrum est offensurum: Patri parere nolui.*

Non poterat. Quidam occidere] Appingenda hæc initio sequentis comprehensionis leg. q. *Non poterit quidem occidere: Hominem tantum non possum.* Argumentum ductum est ex comparatione Majorum: Hominem non possum occidere, multo minus fratrem.

Per quos necesse est illis] Hic aqua mihi hæret. fort. leg. *Per quos necesse illi patrem exuli capere*, vel *in mari capere.* Nec enim *exularis* pro *exuli* Latinum puro. Tentabam & hoc modo: *Per quos necesse est illi patrem capularem capere. Capularis senex* quis sit, vel pueri sciunt: sed doctissimus Nunnesius no-

 dum

dum solvit, legitque, *Per quos necesse est illi patre populari carere.*

Pag. 335. *Triumviru opus est*] III Viri Capitales Romæ, de capite civis cognoscebant; his & carceris & animadversionis cura commissa. Hinc Ciceronis jocus ex ambiguo lib. 7 ad Familiares: *Triumviros vites censeo, audio capitales esse: mallem auro, argento, ære essent*, ut est à Pet. Bembo Card. in epist. 1. notatum. Addam & alia in suppliciis parricidarum à me observata. Malleolo enim, quod matrem necasset, damnato folliculo lupino os obvolutum est, & soleæ ligneæ pedibus inductæ sunt, & in carcerem ductus est. Auctor Rhetoricor. ad Herennium: Mox virgis sanguineis, (ut diximus paulo ante ad lib. hujus 3. procemium) cædebantur, deinde culeo insuti, cum cane, gallo, vipera & simia in mare projiciebantur. Modestinus JC. l. 9. D. ad l. Pompeiam de parricid. Vehebantur autem parricidæ plaustro, nigris bobus juncto, atrocis criminis causa, ut ex Græcorum glossis, alibi credo, non lectum didici: Ἐγίνετο νόμος τις τοιοῦτος τῷ τρόπῳ πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅστις πατροκτόνον πεποιήκει, δημοσίως εἰς μολγὸν ἐμβληθεὶς μετ' ἐχίδνης, καὶ κυνὸς καὶ πιθήκου, καὶ ἀλέκτορος, ἀσεβῶν ζώων ἀσεβὴς ἄνθρωπος, καὶ ἐπὶ τούτοις ἁμάξης ἐζευγμένης μελαίναις βουσὶν κατασυρῇ εἰς θάλασσαν, καὶ ῥίπτηται εἰς βυθόν. Ἔδειξα οὖν ὑπόδειγμα τιμωρίας, ἵνα μᾶλλον φοβηθῶσι τινὲς ἄνομον ἔργον ἐργάσασθαι.

Pag. 236. *Quidquid est, quod terris imperat*] Sic Deum invocabant, ut in hac ipsa Controv. ex Aristotele docui: Sic Mela & Plinius: *Omne igitur hoc, quidquid id est, cui mundi cœlique nomen indidimus, unum est, & uno ambitu se cunctaque amplectitur.* Græca veterum exemplarium subsidio hiatibus expletis prope constituta sunt.

Pag. 338. *Nox erat & terras*] Virgilii est Æneid. 8, vers. 26. Non dissimilis intempestæ noctis descriptio lib. 3.

Nox erat & terris animalia somnus habebat.

Rursum Æneid. 4.

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, silvæque & sæva quierant
Æquora: cum media volvuntur sidera lapsu:
Cum tacet omnis ager, pecudes pictæque volucres,
Quæque latius late liquidos, quæque aspera dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.
At non infelix animi Phœnissa, nec unquam
Solvitur in somnos.

Quæ ideo integra adscripsi, ut priora ex Apollonii Rhodii lib. 3 Argonautic. translata esse ostendam. Sic enim vers. 743.

Νὺξ μὲν ἔπειτ' ἐπὶ γαῖαν ἄγεν κνέφας· οἱ δ' ἐνὶ πόντῳ
Ναῦται εἰς Ἑλίκην τε καὶ ἀστέρας Ὠρίωνος
Ἔδρακον ἐκ νηῶν. ὕπνοιο δὲ καί τις ὁδίτης
Ἤδη καὶ πυλαωρὸς ἐέλδετο. καί τινα παίδων
Μητέρα τεθνεώτων ἀδινὸν περὶ κῶμ' ἐκάλυπτεν.
Οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ' ἀνὰ πτόλιν, οὐ θρόος ἦεν
Ἠχήεις. σιγὴ δὲ μελαινομένην ἔχεν ὄρφνην.
Ἀλλὰ μάλ' οὐ Μήδειαν ἐπὶ γλυκερὸς λάβεν ὕπνος.

Placida composta quiete] Vario Atacinus Græcas litteras annos jam natus 35. avide arripuit Olympiade 174. Eusebius in Chronicis. Hic Apollonii Rhodii ἀργοναυτικὰ Latine reddidit. Sic enim lib. 3. vers. 748.

Οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ' ἀνὰ πτόλιν, οὐ θρόος ἦεν
Ἠχήεις. σιγὴ δὲ μελαινομένην ἔχεν ὄρφνην.

Alter Varronis versus citatur a Seneca Philos. epist. 57. ubi male vulgo legitur:

——— *tacita composta quiete.*

Nam *placida* explicat; quanquam ne quid dissimulem, *tacita* propius ad Græcum σιγὴ accedit. Sequor tamen vet. lib. & Senecæ ipsius auctoritatem.

Et

Et sic desineret, omnia noctis erant] Idem in ipsius Ovidii versibus, quod hic damnat in Virgilio, notatum à Scauro: ut extrema Controv. 28. videre est. Idem quoque de Ovidii versu judicare soleo (cur enim mihi non liceat, quod ipse sibi in Marone licuisse judicavit?) desinere, aut alia inchoare debuisse in illo 1 Metam.

Jamque mare & tellus nullum discrimen habebant:

Omnia pontus erat; deerant quoque littora ponto.

Postremum enim Hemistichium, ut pannus purpuræ adsutus videtur, quanquam aliter Nunnesius noster, qui postremum hoc hemistichium ἐπεξήγησιν prioris esse putat, quæ familiaris est Poëtis & Oratoribus: quin etiam ἀστειότερον esse ait, quæ magna laus in scribendo, ut docet Aristoteles lib. 3 Rhetor. quasi *littora* & *pontus* κατ' ἀντίθεσιν dicantur. Est præterea illa virtus τὸ διατεῖνον καὶ τοῦ πνεύματος ἐν τῇ λέξει, de qua Hermogenes in Ideis, & in methodo τῆς δεινότητος, qua virtute fit Oratio λαμπροτέρα, ὡς δὲ τὰ μικρὰ μεγάλως posse dicere magna laus est oratoris: Poëtæ vero cujus proprium μέγεθος multo major: sic & τὰ σκοτεινὰ λαμπρῶς referre non minima est & Oratoris & Poëtæ laus, τὸ δὲ σκοτεινότερον τῆς χάριτος; Et si fatetur luxuriam ingenii Ovidiani: hoc tamen loco non condonandum illi, sed requiri putat. Nec longe abhorrent ab his illa, licet ἐν τῷ πάθει dicantur:

— fuimus Troes, fuit Ilium & ingens Gloria Dardanidum.

πολὺ μὲν ἐν τῇ φύσει, πλεῖστον δ' ἐν τῇ τέχνῃ. Sic acute disserebat Nunnesius Philosophorum & Oratorum ævi nostri flos: qui, quod de Carneade dictum, quod vult, extorquet. Sed Critici judicabunt.

CONTROV. XVII.

Pag. 239. DE *Moribus sit actio*] De qua vide Jac. Rævard. JC. insignem Variorum lib. 4. c. 13.

Tantum dabo pro Cicerone] M. Antonius allato capite & manu Ciceronis, C. Popillium Lænatem (sic enim *Popilii* nomen gemino *ll* in Fastis legitur) coronavit: & quod infensissimum hostem sustulisset, decies centena millia HS. præmio dedit, auctore Appiano. Hoc igitur Bassus ait, se tantundem daturum modo uno ictu pereat Cicero, non laniato capite, manu resecta, & lingua acu puncta. Estque Ciceronis, ut apparet imitatio, in ea quæ est in Verrem de suppliciis de Sextio: *Quid ut uno ictu securi afferans mortem filio tuo, quid dabis? ne diu crucietur? ne sæpius feriatur? ne cum sensu doloris aliquo aut cruciatu spiritus auferatur? Ipsi etiam adolescentes cum Sextio de eadem plaga, & de uno ictu loquebantur.*

Pag. 240. *Qui in istum reum sederatis*] Agnosco forense vocabulum. Cicero in Milonian. & pro Rabirio Postumo: *Modo vos iidem in A. Gabinium judices sedistis.* Plinius lib. 6 Epist. penultim. *Sedebant judices centum & octoginta, tot enim quatuor consiliis conscribuntur: ingens utrimque advocatorum & numerosa subsellia, astantium corona, latissimum judicium multiplici circulo ambibat.*

Accusator tuus vivit] Contraria ex his collige, q. d. Pudeat accusatorem tuum vivere, & patronum à te occisum. Vel sic. Nondum periculo liberatus est: vivit enim, qui te olim parricidii accusaverat, & nunc justius poterit.

Quid tam commune] Desumpta ad verbum ex Ciceronis oratione pro Sext. Roscio Amerino parricidii reo, additurque ἀνταπόδοσις. *Ita vivunt dum possunt, ut ducere animam de cœlo non queant, ita moriuntur, ut eorum ossa terra non tangat, ita jactantur fluctibus, ut nunquam abluantur, ita postremo ejiciuntur, ut ne ad saxa quidem mortui conquiescant.* Quem locum & Senex laudavit lib. de perfecto Oratore & Quinctil. lib. 7. c. 6.

Pag. 241. *Ciceronem loquentem*] *Moriar*, inquit, *in patria sæpius servata.* Livius apud hunc ipsum Senecam Suasor.

manu esse putabat, legendumque; *& dixit Popilio.* Rectius vero Nunnesius reponebat: *Et M. Tullii manum dedit Popilio:* sensu plano, & prono librariorum errore, nomina nominibus frequenter commutantium.

CONTROV. XVIII.

Pag. 248. *Quam ego miser memet cœpi*] Verior scriptura verus, quæ & in Epitoma: *Ergo quisquam me magis odit, quam ego? Misereri mei cœpi.*

Pag. 249. *Habuit malum medicamentum Mithridates*] Medicamentum pro veneno, ut Græcis φάρμακον accipi Nonius Marcellus docuit, & à Medis veneficis (haud scio quam recte) derivat, auctoritate Virgil. 2 Georg.

Media fert succos tristeis, tardumque saporem
Felicis mali.

M. Varro περὶ ἐξαγωγῆς· *Quærit ibidem ab Hannibale cur biberit medicamentum: Quia Romanis,* inquit, *me Prusiades tradere volebat.* Male igitur Petreius hoc verbum μῖσον esse negat: ideoque additum est signanter *malum.* De Mithridate vero à Pharnace filio in turre obsesso, epitoma Livii lib. 102. & sic scriptor noster de vir. Illustrib. c. 76. *Venenum sumpsit: cum id tardius subiret, quia adversum venena multis antea medicaminibus corpus firmaverat, immissum percussorem Gallum Sithocum, auctoritate vultus territum revocavit, & in cædem suam manum trepidantis adjuvit.* Tu lege Plinium lib. 23. cap. 8. & 25. cap. 2. & 19. cap. 1. Justinus lib. 37. & 38. & Valerium lib. 9. cap. 2. De parricidiis illius annotavi ad Controvers. 16.

Habuit Demosthenes venenum] Mortuum esse tradit Philochorus epoto veneno: Satyrus autem historiæ scriptor, Aristo, & Pappus, cujus historiam consarcinavit Hermippus, veneno imbutum fuisse Calamum, quo scribere epistolam cœperit, eoque gustato, ipsum periisse. Eratosthenes, jampridem sibi à Macedonibus metuentem, in annulo, quem pro armilla gestabat in brachio, venenum inlisse. Sunt qui dicant, contento spiritu mortem sibi parasse: alii venenum hausisse, quod in sigillo habebat. Hæc Plutarchus in vita, & Decem Rhetorum libello. Pro *vixit* autem, in veteri scriptum erat, *vivit.* Suspicor *bibit* leg. nam hausto veneno interiit.

Parricidium facere voluit] Hæc mutila sunt: omissum enim alterum Dilemmatis membrum, quod, ut sæpe fit, eædem pæne voces repeterentur, verum id esse vet. libri auctoritate didici, in quo additur, *Si isti; à me parricidium fieri voluit. Qualis est reus*, &c.

Pag. 250. *Ut occidere voluerit*] Amplius & hic, in opt. illo, qui mihi ad hasce emendationes Cynosura fuit: adjectum enim continenter: *Ipse fatetur tam invisum sibi fuisse, ut occidere se voluerit.* Sed *se*, alia manu additum.

Matrhedius pro stupore] Sup. extrema ea Controv. quæ hanc proxime antecedit, eundem Rhetorem *stuporis* arguit.

Pag. 251. *Imitarentur*] De Cacozelia, vitiosaque imitatione nos ad Suasor. 7. & Controv. 34. *Multi sunt, qui detracto verbo, aut mutato, aut adjecto, putant se alienas sententias lucrifecisse.* Sic Cassius Severus.

Melius erant dicta, quam apud quemquam Comicum Tragicumque] Eadem Seneca fil. lib. 1 de Tranquillitate vitæ cap. 11. *Publius,* inquit, *Tragicis Comicisque vehementior ingeniis, quoties mimicas ineptias, & verba ad summam caveam spectantia reliquit, inter multa alia cothurno, non tantum sipario fortiora, & hoc ait:*

Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest.

Non absimilis locus de hoc versu in Consolat. ad Marciam cap. 9. emendatus à Lipsio nostro Elector. cap. 10. feliciter.

Tam deest avaro] Hujusmodi Mimi aliquot Publii Syri referuntur à Macrobio, lib. 2 Saturn. cap. 7. & à Philosopho de Tranquillitate vitæ, cap. 11. & epist. 8. ad Lucilium. Hanc

Fabius

Fabius inter Sententias retulit lib. 8. cap. 5. init.

Desunt luxuriæ multa] Aliter epistola 109 ad Lucilium Seneca fil.

Desunt inopiæ multa, avaritiæ omnia: In nullum avarus bonus est, & in se pessimus.

Ex captione unius verbi plura signif.] Talia fere jocularia omnia Ciceronis, in quibus acumen spectatur. Tale illud ex 6 Annali Ennii de sexto Annali:

Qui potes ingentes causas evolvere belli.

Et Fabius lib. 6.

Pomponium Attellanarum] Quæ fabulæ sunt, salibus & jocis conditæ, ab Oscis derivatæ, vetustate celebres, de quibus leg. Livius initio lib. 7. Nonius in *Bidente* hæc citat Pomponii in Attellana: *Mars tibi voveo facturum, si unquam redierit, bidente Verre.*

Deinde ad Ciceronem] Jocis Ciceronem delectatum usque ad reptehensionem æmulorum, ut dicax atque adeo scurrilis Orator appellaretur, vel ex 2 lib. de Orat. constat. Item ex Quinctil. lib. 6. cap. 3. Macrobio lib. 2 Saturnal. cap. 3. & lib. 7. cap. 3. & Plutarcho. Si extarent Quincti Frattis, vel Titonis liberti, 3 libri *de Jocu* M. Ciceronis, sitim urbano homini explete possent: quamquam plus studii in congerendis dicteriis, quam judicii in digerendis adhibuisse Fabio videatur. Consule Petr. Fabrum, lib. 2 Semestrium cap. 6.

Equestri illum ordini] Eadem referuntur a Macrobio lib. 2 & 7 Saturnal. cap. 3. Asinius vero Pollio lib. 10. epist. 32 ad Famil. de Balbo eadem fere narrat: *Ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die, annulo aureo donatum, in quatuordecim sessum deduxit: tot enim fecerat ordines equestris loci.*

CONTROV. XIX.

Pag. 253. NUnc cum matre colludere.] Audio forense vocabulum, quo frequenter JC. utuntur, de his qui perfunctorie accusatoris munete defungnntur, l. 1. D. ad L. Juliam de adult. *Nisi pater maritum infamem, aut arguat aut doceat colludere magis cum uxore, quam ex animo accusare, postponitur marito.* Et lib. 19. *Si per collusionem cum adultero constiterit fueritque absolutus, dedit mulieri nupta adversus omnes securitatem.*

Pag. 254. *Nulli poterit servire nisi patri*] Cui ea olim potestas legibus data, ut cum in filium esset vitæ necisque potestas, venundare etiam ter posset ex Lege Romulea, & Decemvirali. Dionysius lib. 2 Antiquit. Rom. Ulpianus cap. 10. Institut. & Justinianus lib. 1. Instit. cap. de patt. potestate. Vide & Sext. Empiricum lib. 3. Hypotyposeon, & quæ Controv. 11. ex Simplicio in Arrianum adnotavi.

Pag. 255. *Prima partes sunt patris*] Ductum à Comicorum personis, quæ in actione potiores, primarum, secundarumque partium dicuntur. Cicero pro Flacco: *Quis unquam Græcus Comœdiam scripsit, in qua servus primarum partium non Lydius esset?* Et sæpius in Verrinis.

Tuta (te) servum esse communem] Expunge auctore illo opt. libro *te* pronomen: Est enim à mala manu. De communi servo JC. lib. 45 Pandect. Tit. 3. de stipulat. serv. Licet & nominatim alicui ex dominis stipulari, vel traditam rem accipere, ut ei soli acquirat. Sed si non nominatim domino stipuletur, sed jussu unius dominorum, hoc jure utimur, ut soli ei acquirat, cujus jussu stipulatus est, 5. 6. 7. D. eod. & Justinianus Instit. lib. 3. tit. 18. *Si jussu unius eorum, aut nominatim alicui eorum stipulatus est, tunc soli eorum acquiritur.* & tit. 29. *Communem servum pro dominica parte dominos acquirere certum est, excepto eo, quod nominatim uni stipulando, aut per traditionem accipiendo, illi soli acquirit.*

Quomodo civis in jura] Qui enim in bello captus, hostium potitus erat, maxima capitis diminutione civitatis Rom. & libertatis jus amittebat, donec rediens, postliminii id jure recuperaret. Justinian. lib. 1. tit. 2. Inst. & 16.

tasse suggeret, *& parasitorum circumfusam patri regem turpe sit, & rivalibus rixas, & ebrietati nocturna addi istam diem.* Quidam tentabat: *& parasitorum circumfusum gregem,* (cujus glossema est *turbam) & rivalitatibus rixas, & ebrietati nocturnæ additum diem.* A qua voce ne ipse quidem M. Tullius abhorruit. Sic enim Tuscul. 4. *Obtrectare alteri, aut illa vitiosa æmulatione quæ similis rivalitati est æmulari.*

Pag. 212. *Alter vobis ait hoc concessum*] In veteri: *Alter vobis hoc ait concessum: ætate opus utor, & juvenalis lege fungor.* Nondum sana lectio: Quid si ἀρχαϊκῶς Seneca *ætatis opus utor*? ut Comici, *Operam abutitur*, pro opera. & *juvenalis* alibi pro *juvenilis* scriptum memini. Non longe abiero; Hac ipsa pag. *permanet juvenalibus studiis eo turpius luxuriosus quo diutius.* Porro de illius sæculi licentia Terent. in Adelphis. Concubinatum quoque ea tempestate extra legis pœnam fuisse lib. 25. Pandect. tit. 7. ex Martiano, & Marcello JC. colligitur. Verum Aristoteles lib. 7. Politic. & Christiana religio merito damnant.

Glycon Syricon] Vereor ne leg. sit *Scyridion*, seu potius *Spyridion*. Sic enim appellatur extrema Controv. 9. Alibi fere concise *Glycon.*

Agrita pars inculta] Fort. *Agrippa inculta, ut scires illum:* è vestigiis lib. vet. *Agripta, & scire.* vel *Agrita parsius culta.* vel potius *Agreta*, Massiliensis ille qui jam nominatus est: sed ἐπιπολαιότερον.

Damas Cambrus dixit] Prodigiose hoc corruptum nomen. Alibi *Damas* quidam nominatur, qui forte *Damasceticus* Suasor. 1. Et vero sic emendo: *Damasus Scombrus*, à scombro pisce ex Strabone, qui 14 Trallibus oriundum Oratorem ait: ἐγένοντο δὲ καὶ ῥήτορες ἐπιφανεῖς Διονυσοκλῆς τε καὶ μετὰ ταῦτα Δάμασος ὁ Σκόμβρος. Et Dionysocles quis scit an hic Diocles Carystius sit, cujus & Censorinus de die Natali meminit? Græca hæc exsculpsimus: ἔστι τὸ μὴ ἐν δέοντι ἀνασοβεῖν. Ἀνασοβεῖν est ἀναπηδᾶν dictum ut ἀναφῦλαι.

Pag. 213. *In hac Controversia dixit*] Græca hic diu nos torserunt, & vix tandem emersimus. Hic lege: ὦ τύχης δεινῆς ταῦτα ἐπιτεθεῖσθαι ἀλλήλοις ἐπεπόμφη. *Barbarus* dixit vulgarem sensum satis vulgariter: γυναῖκα τέκνον, ὅτι μὲν, ἂν πάθῃ τι, ἀναχωρεῖ.

CONTROV. XV.

ET adjecit elogium] In Testamentis & Legatis *Elogium*, titulus, vel causa, datæ vel sublatæ hereditatis adjici solet. Pleni sunt JC. lib. Quinctil. lib. 7. c. 4. *Nonnunquam etiam reus hic totius summam constituit, si exheredatum à se filium pater testatus fuerit, Elogio, propterea quod is meretricem amaverit.* Et Declam. 325. *Elogium* vocat verba precaria de hereditate restituenda, in heredem collata. M. Tullius nunc in testamentis, nonnunquam, pro sepulcrorum monumentis, alias pro honorifica testificatione usurpat: quæ & ipsa non exscribam. Nec me fugit quæ nuper exorta dissensio est inter Scaligerum, in Catalecta Virgiliana, & M. Anton. Muretum lib. 11 Var. lect. c. 13. Hic *Eclogium*, ille *Elogium* dicendum contendit. Manutius, & ni fallor Lambinus, *Eulogium* ex Græca consuetudine. Corruptus in hac voce & Fulgentius *de prisco sermone.* Tentabam, *Elogium est hereditatis etiam in malo.*

Longe ab eo vitio semper fui, ut etiam timeam] Diversa ab his vetus scriptura, quam tamen probam esse præstare non ausim. *Tamen ego adeo longe ab eo vitio: jam patientiam egisti meam, ne quis in me.*

Pag. 214. *In qua etiamnum auctor*] Ex obscuris & depravatis vetustiss. libri vestigiis, suspicabar leg. *In quam etiam nomine auctoris uxore dictum est.* Jam vero nemini, paulum modo in JC. scriptis versato, obscurum esse potest, qui in venditionibus *Auctores* & in Tutela appellentur, nam & in XII Tabulis. *Auctoritas* pro jure dominii. ADVERSUS HOSTEM ÆTERNA AUCTORITAS. Cicero 1 Offic.

Pag.

Pag. 215. *Sic se inverecundiam pigno-ri*] Depravatus haud dubie & hic locus: nihilo melius in veteri, nisi quod *in verecundiam* in duas voces diducat: Tentabam addita una syllaba *pignorari*, pro superare. quasi dicat: Matronam quæ continentes habeat oculos, etiam impudicos vincere, & quasi, sanæ mentis beneficio, sibi obstringere. Talis modus & in illo Ciceronis Philip. 14. quem alibi explicat doctiss. Budæus: *Etenim Mars ipse ex acie fortissimum quemque pignorari solet.*

Prodite mihi fronte] *Frontem compositam* accusandi casu in optimis codd. scriptum repperi, unde conjiciat aliquis *porrigire* legendum.*

Se non subduceret internuncium] Hæc vitiose hactenus edita. In ver. lib. nova hinc periodus auspicatur: *Internuncium puto illud sollicitantu arripiet, denudari jussit*, &c.

Pag. 216. *Miser ut maritus*] Ante hæc interpungendum censeo: *Mundum* autem *muliebrem intelligit*.

Pag. 217. *Adeone omnis patientia*] In Epitoma *pudicitia* legitur: sed illud malo.

Atque omnia delinimenta] Proprium in Amoribus verbum: Turpilius Demetrio:

Vide mirum ingenium ac delinificium mulierum: in
Commorat hominem lacrymu. and

Et Afranius in Vopisco apud Nonium:

Si possent homines delinimentu capi,
Omnes haberent nunc amatores anus:
Ætas & corpus tenerum, & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum:
Mala ætas nulla delinimenta invenit.

Solum ac firmamentum] Retineo copulam *ac*, licet à vet. libro abfuerit. Sic apud M. Tullium in Bruto Cæsar, *Solum ac fundamentum*. Hinc *in solum venire*. Varroni apud Nonium & Afranio, Ciceroni item lib. 9. epist. ult. & 1 de Natura Deor. quo de Hadr. Turneb. lib. 9 Adversarior. cap. 2. Populum quoque fundum factum idem M. Tullius in Corneliana dixit, pro auctorem esse. à fundando & fundamento, non, ut quidam, à fundendo.

Novas fortasse] Extrema hæc adeo depravata & mutila, ut de medicina desperem: conandum tamen. In emendatione quidem utendum conjectura, in mutilis vero restaurandis Epitoma libri secundi extrema supplebit ea, quæ hic temporis injuria interciderunt, de avaritiæ detestatione in matronis. Suspicor igitur hic *nevos fortasse* legendum. Dolendum sane integram hanc unius Porcii Latronis Declamatorum principis, actionem decurtatam ad nos pervenisse: Nec enim assentior Petreio, qui illam Epitomæ partem aliunde hinc assutam putat: Quadrant enim ad amussim, & *Alteram partem* pro uxore continet.

Et horrenda, multa deinde ac varia daturus experimenta] Hæc verba aliunde huc translata; neque enim hic quadrant. Deinceps sic lego: *Femina quæ damnum pudicitia cuivis est, atque* (pro *statim*; Agellius lib. 10. cap. 39. & Nonius) *curandum est, esse, ac videri pudicam.*

LIBER TERTIUS.

PRÆFATIO.

Pag. 219. *Quinquies sexiesve populo diceret*] Erat in veteri, *quinquies exiens ut populo diceret*. Natum fort. mendum quod hujusmodi in *ES* exeuntia *N*, littera addita efferrent: ut & *totiens* & *quotiens* perpetuo, non solum in libris nostris, sed & in Pand. Florentinis.

Incipiebat enim sedens] Suet. de claris Rhetor. *Solitus Albutius proposita Controversia sedens in opere* (recte Faernus *incipere*,) *& calore demum provectus consurgere ac perorare. Declamare autem genere vario: modo splendide atque ornate.* Idem impetus dicendi in Porcio Latrone, qui & ipse antequam dicere inciperet sedens Quæstionem ejus quam dicturus erat, Controversiæ proponebat. Senec. in præf. epitom. Controv.

Sæpe

Sæpe ter buccinavit] Hoc est, ternas sæpe horas declamando exemit. *Buccina* enim antiquissimis temporibus horarum signum dabatur: quem morem ex castris in urbem traductum puto. Fl. enim Vegetius inter signa militaria semivocalia & *buccinam* nominat: quæ in semetipsum æreo circulo flectitur. Polyb. lib. 6. ubi de Castrametatione Rom. ὁ γὰρ πρῶτος ἐπιμελείας τῆς τελεαίας ταξίαρχος τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖται τὸ κατὰ φυλακὴν βυκανῆν. Et mox: τὴν δὲ ἐπιμέλειαν τῆς κατὰ φυλακὴν βυκανεῖν, ὡς ἄρτιως εἶπον, ἵνα σύμφωνον ἦ τοῖς ἐφοδεύουσι πρὸς τὸν φυλάττοντας οἱ τῆς πρώτης σημαίας τῆς τελεαίας ἐκ τῶν ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων ταξίαρχοι, καθ' ἡμέραν ποιοῦνται. *Princeps primi signi Triariorum curam gerit, ut competenti Vigiliis signum tuba detur. Dandi autem signum buccina (ut paulo ante dixi) per singulas vigilias, quod circuitoribus conveniat, cum vigilibus ductoribus ordinum primi signi Triariorum utriusque legionis quotidie cura incumbit.* In foro vero caussæ ad clepsydram perorari solent, cum duæ horæ accusatori, 3. reo darentur, ex lege Pompeia, de qua Cicero in Bruto: 4 de Finib. initio lib. 13 ad Atticum epist. 40. & 7 ad Fam. ep. 24. Et Asconius Pedianus in Milonianam. De horologiorum prima inventione Plinius lib. 2. cap. 76. & lib. 7. cap. ultimo.

Pag. 220. *Suam executionem*] Alii *excusationem* legunt. Locus sane decurtatus. Integre enim in Epitoma sic legitur: *Sed tanquam Controversiam implebat. Omnis quæstio suam propositionem habebat, suam exercitationem, suos excessus, suas indignationes, Epilogum quoque suum. Ita unam Controversiam exponebat, plures dicebat. Quid ergo? num omnis quæstio per numeros suos implenda est? Quid ni? sed tanquam accessio, non tanquam summa.* Quæ à Typographis omissa, huc revocanda sunt: sed retinendam plane *executionem* moneo. Fortunatianus enim lib. 2 Rhetor. Scholast. *Quæ sunt partes probationis? Propositio, Executio, Conclusio.* Ita appellat, *Executionem*, quam Hermogenes ἐπεξεργασίαν apto omnino verbo, licet sub eo nomine & ἐπιχειρήματα Hermog. complectatur. nam δείνωσις, hoc est, indignatio, pars est Epilogi. Excessus vero sive Digressiones certo loco non sedent, quibus quodammodo respondent αἱ εἰσαγωγαὶ τῆς χρείας, Hermogeni & multa τῶν ἀξιωμάτων.

Pag. 221. *Quas Pollio albas vocabat*] Sic & in Epitoma, etiam scripta. Covarruvianus tamen *albas violabat*. Acumen aliquod hic latet. suspicor leg. *albas violas vocabat*. Vulgarem ut non rejicio, ita in Covarruviana videtur illud latere, quasi albas & puras sententias, hoc est, καθαρὰς καὶ ἀφελεῖς, tanquam παρθενικὰς violaret Albutius nævo & fuco τῆς κομματικῆς λέξεως· sic enim accipe *sententias splendidas*, καὶ τοῦ ὄγκου τῆς λέξεως· sic etiam interpretare, *vocales sententias*. Positum autem est in præceptis artis, ut τὰ ἁπλᾶ ἁπλῶς. efferentur, non περιττοτέρως, nisi subsit aliqua δείνωσις, aut dedita opera conquiratur. Sed si hanc interpretationem sequeris, illa verba (*optime Asinius Pollio*) parenthesi erunt circumscribenda: aut si hoc βιαιότερον, vulgata, quod malim, retineatur.

Figurabat egregie] Sic de hoc ipso Albutio Controv. 12. decentissime in aliquas *Figuras* declamationem describere, & Inf. de *Figuræ eventu*.

Nihil erit tam inimicum] Monent studiose Rhetores, in his Cicero & Fabius, summi artificis esse, dicendi artem tegere, ne fucum auditori facere videaris. Sic præfat. lib. 6: C. *Ille partem Eloquentiæ putabat, eloquentiam abscondere.*

Idem res dicebat omnium sordidissimas] Hoc est, ἀπειροκάλους, de quibus Aristides Quintilianus ἐν τῷ περὶ ἀφελοῦς λόγου, & Hermogenes illum secutus, sed brevius ἐν τῷ περὶ ἀφελείας. ubi & observatur à Criticis aliqua quod ἀπαλὰ essent, & indigna Demosthene obelisco notata: quale illud, χοίρους ἐσθλοὺς βιώσα, καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιλαμπάσεις. Talia de aceto, puleio, laternis & spongiis: sunt enim hæc omnia sine ulla dubitatione ἁπλᾶ.

Puleium,

Puleium, laternas, Phileroten] Ant. Auguſtinus v. c. legebat, *paleum, laternas, pilam, rotam*, ſunt enim hæc in puerorum luſibus. In epitoma ſcripta addebatur, & *Damam*, notum animal ex Virgilio in Bucolicis:

Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.

vel potius liberti aut ſervi nomen *Dama* vel *Damas* frequens in Pandectis, ut pigeat loca exſcribere: *Eros* item, & *Anteros*, Horatius:

Intererit multum, Davuſne loquatur, Eroſve.

ut in vett. lapidib. C. CÆCILIUS C. L. EROS, quibus Notis Caiæ libertus Eros deſignatur: & apud Suetonium de illuſtr. Gramm. emendante Joſ. Scaligero, *Staberius Eros emptus de cataſta*. cujus & Plinius meminit lib. 35. cap. 17. quanquam vulgares libri *Taberium Erotem* Luculli illum libertum vocant. *Phileros* quoque ſervi nomen & Tabellarii apud M. Tullium epiſt. ad Papirium Pætum: puer item in deliciis Valerio Æditvo apud Agellium:

Quid faculam præfers Phileros, qua nil opu' nobis?
Ibimus, hac lucet pectore flamma ſatis.

Sunt igitur διπλάσια φέρουσα ſervorum, aut meretricum, etiam apud Athenæum, cæteroſque. Satis illud mihi Comœdiæ novæ videri, quæ ſunt διπλᾶ & ἀστεῖα· qualia ſexcenta apud Menandrum eſſe monet Hermogenes, qui & prudenter obſervat, ut hæc omnia genera verborum vitanda ſint τῷ πολιτικῷ, ut etiam adhibenda Albutio certe, qui albas & ſimplices ſententias ſectabatur, adhibenda erant prorſus τὰ ἀφελῆ, imo ab eo ſtudioſe conquirenda. Epitomæ igitur lectionem hic ſequor, in qua & *Pulegium* ſcriptum vidi, herba hortenſis in vulgus nota, in qua luſit & Cicero, Titoni ſuo blandiens: *Cras*, inquit, *exſpecto Leſtam, etenim ad cujus rutam pulegio mihi tui ſermonis utendum eſt. Spongia* etiam ſordido ſolet miniſterio, exonerata alvo, adhiberi, de qua Seneca Philoſophus epiſt. 71. Item vulneribus detergendis. Inf. *de ſpongia non volante* idem Albutius.

Dum alterum vitium evitabat] Hinc Satyricus:

Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt.

Pag. 222. *Ad imitationem ejus ardeſcere*] *Areſcere* eſt in veteri. Hunc alibi laudat Hermagoram: Cicero item in Bruto & de inventione: laudat & Fabius lib. 3. cap. 1. 6. & ult.

Ætas ei nihil proderat] In Epitoma paulo aliter: *Nihil enim ei ætas proderat ad profectum, cum ſemper ſtudium eſſet novum.* Quæ & in vet. cod. leguntur, ſed aberat *ad profectum*.

Idiotiſmus eſt virtus oratoria] Hermogeni ideæ ſpecies eſt. Eſt enim ἀφέλεια una ἐκ τῶν ἠθικῶν, quæ magnæ laudi eſt Oratoribus, etiam ἐν τοῖς πολιτικοῖς & in foro, quum perſonæ inducendæ ſunt aut exprimendæ τῶν ἰδιωτῶν, ut idem Hermog. monet. vide & Fabium lib. 3. cap. 6.

Vitio tam vicina virtus] Horat. in arte Poëtica:

Maxima pars vatum, pater, & juvenes patre digni
Decipimur ſpecie recti.

Juvenalis Sat. 14.

Fallit enim vitium ſpecie virtutis, & umbra.

Ovid. lib. 1 Remedii:

Et mala ſunt vicina bonis, errore ſub illo
Pro vitio virtus crimina ſæpe tulit.

Raro Albutio reſpondebat Fortuna] Præcedenti clauſulæ annectitur, & hæc in epitoma etiam ſcripta: *Quod eo magis mirabar, quia tenera ætas refugit omne non tantum quod ſordidum, ſed quod ſordido ſimile eſt.*

Triſtis ſollicitus Declamator] Hæc aberant ab Epitomæ libro veteri, qui eſt Ant. Auguſtini.

Pag. 223. *Unius figuræ crudelis eventus*] Qui & à Suetonio lib. de claris Rhetoribus ſic narratur: *Renunciavit foro partim pudore, partim metu: nam cum in lite quadam Centumvirali ab adverſario, quem, ut impium erga parentes inceſſebat, jusjurandum, quaſi per figu-tam,*

ram, sic obtulisset: jura per patrui matrisque cineres, qui inconditi jacent, & alia in hunc modum: Arripiente eo conditionem, nec judicibus aspernantibus, non sine magna sui invidia negotium afflixit. Eandem Historiam ut vulgo notam, refert & Fabius lib.9. cap. 2. extremo: *Utilis etiam aliquando dissimulatio est, ut in eo (nota enim fabula est) qui cum esset contra eum dictum, Jura per patroni* (fort. *patrui*) *tui cineres, paratum se esse respondit: & Judex conditione usus est, clamante multum advocato, schemata de rerum natura tolli: ut protinus etiam præceptum sit, ejusmodi Figuris utendum temere non esse.*

Qua illi omnia crimina irrogaret] In Epitoma, *qua illi omnia crimina retegeret.* At in veteri, *qua illius omnia tegeret.* puto tamen *detegeret* verum esse.

Et executus est locum] *Locum* vocat partem Controversiæ, & *τὸ executus est*, valet hoc loco ἐπεξειργάζετο, ut supra paulo docui de *executione*, & in præf. lib. 3 Epitomæ. Ita supr. de eodem, quem locum imprudens pæne prætericram: *Locum beate implebat*, id est, partem Controversiæ aut Quæstionem ἐπεξειργάζετο, & ad summum perducebat. Totam enim Controversiam, ut initio dixit, nunquam implebat. Quod autem nomen *loci*, pro parte usurpetur, Stoicum est, & Ciceroni familiare. Sic Apollodorus Stoicus apud Laërtium partes Philosophiæ τόπους nominabat.

Ex diverso ait] Aliter epitoma scripta: *Aruntius ex diverso, ut accepit conditionem, juravit; Clamabat Albutius: non tali conditione schema dixi:* quæ & ipsa vitiosa sunt.

Pag. 224. *Rebus jam ultimis separabant*] An disjunctè leg. *se parabant*? quasi se rebus jam ultimis & caussa bene cognita, ad sententiam pronuntiandam parabant.

Dare ipsos secundum adversarium Albutii] Propria hæc judicii formula. sic & Atilius Colatinus judex captus inter C. Lutatium Cos. & Q. Valerium Prætorem, de triumpho altercantes, quod hic sponsione provocaret, ni suo ductu Pœnica classis esset oppressa: ille imperium auspiciumque allegare posset: *Itaque*, inquit, *Lutati, quamvis adhuc tacueris, secundum te litem do.* Valer. Max. lib. 2. cap. 8.

Cum volo dico, quam diu volo] Mutila & hæc amplius est in Covarruviano, & in epitoma: *Cum volo dico: adsum uti volo, dico quamdiu volo.* Agnosco forense vocabulum: *Adesse* enim *patroni clientibus* dicuntur in caussis agendis. Cicero pro Cæcina, & in Topicis. Quinctilianus lib. 12. c. 3. *Quid si forte peritus juris non aderit?* De hoc ad Controv. 1.

Calix si cecidit, frangitur] Nam vitro bibebant & sulphure fragmenta redimebant. Cophino Judæus institor, ut hodieque Romæ, vitra sulphuratis per vicos gestare solebat, ut observavit Illustriss. Baronius Cardin. Tom. 1 Annal. Eccles. Martial. epigram. ad Priscum lib. 10.

Qui sulphurato nolit empta ramento
Vatiniorum proxeneta fractorum.

Statius, Sylvar. 1.

Illic agmina confremunt Syrorum:
Hic plebs Scenica: quique comminutis
Permutant vitreis gregale sulphur.

Et Juvenalis Sat. 5. — *ac jam*
Quassatum, & rupto poscentem sulphura vitro.

Imposuit in culeum ligneum] Covarruvianus codex *culleum* geminata liquida *l* perpetuo scribit. In Epitoma vero scripta *in eculeum* legitur, quæ nota quæstionum machina est. Tamen *culeum* retineo, ut pro navi exarmata capiatur, ut hic & proxima sequenti Controv. clarius indicatur. Parricidas autem in culeum insui solitos, vel ex Cicerone pro Sext. Roscio Amerino cognoscitur: & cæsi prius virgis *segmineis*, vel, ut alii legunt, *sanguineis*, cum cane, gallo, vipera & simia in mare dejiciebantur. Modestinus JC. l. 1. & penult. D. ad l. Pompeiam de parricid. Si mare aberat longius, in proximum amnem: Constantinus C. de his qui patr. vel lib. occid. Quæ lex & in Cod. Theodosiano exstat; & Justinianus lib. 4. Inst. de publ. judiciis: ubi

ubi Theophilus paraphrastes legendus. Juvenal. Sat. 7. de Nerone:

Cujus supplicio non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus.

De quo Imperatore patricida & Declamatio lepida est inter Fabianas. Primus autem Romæ *Publicius Malleolus* hac pœna affectus est. Cornificius ad Herennium lib. 1. & Cicero 2 de Invent. Eutropius lib. 5. Epitoma Livii 68. & Orosius lib. 5. cap. 16. Solon vero Atheniensium legislator, teste Plutarcho, nullam de patricidis legem tulit: quod neminem tam impium fore putaret: nec apud Romanos Romulus pœnam indixit: sed cædem omnem parricidium appellavit. Sed de hoc supplicii genere pluribus ad proximam Controvers. extremam disseremus.

CONTROV. XVI.

Pag. 225. E *Xarmato navigio*] *Exarmata* navis dicitur, quæ malo, rostro, antenna, cæterisque armamentis suis spoliata est. Paulus lib. 2 ad L. Rhodiam de jactu: *Si conservatis mercibus deterior facta sit navis, aut si quid exarmaverit, nulla facienda est collatio.* Et in Græcorum legibus navalibus: Ἐὰν δέ τις κλέψῃ σκεύη πλοίου ὑπὸ τῶν πλοίῳ χρηματιζόντων, τουτέστι σχοινίον τι χαλινῶν ἢ ἀρμένων, ἢ δέρματα, καὶ κατηγορηθῇ, διπλᾶ ἀποδιδότω, ὁ τὰ σῦλα ποιήσας τὰς ζημίας. *Si quis armamenta navis, aut quid aliud navi necessarium subduxerit, veluti funes cannabinos, aut vela, aut cilicia, aut simile quid, damnum passo in duplum reponito.* Iidem Græci vocant ἀνερμάτιστον πλοῖον. ut Chrysostomus in aureis illis, quomodo Suidas nominat, περὶ ἱερωσύνης libris, dial. 1. πάντα γὰρ ἐκεῖνα ῥίψας ἀθρόως καὶ μόνῳ εἰς τὸν βαλλόμενον, ὥσπερ ἀνερμάτιστον πλοῖον εἰς πέλαγος ἡμᾶς ἄπειρον ἀφῆκας. *Quippe repudiatis illis omnibus, & ne admissis à te in animi penetralia in immensum nos conjecisti pelagus, nec secus quam exarmatum navigium.* Contra *armata* quæ armamentis necessariis instructa est, l. 34. D. de reb. auctor. jud. possid. & l. 5. D. qui potiores in pignore, &c. Cæterum non dissimilem historiam de Tarii filio parricida, Massiliam ablegato, lege apud Senec. fil. lib. 1 de Clement. cap. 15. & infr. *parricidii actio*, Controv. 20.

Nec satis memini] Longe aliter hæc in veteri concepta: *Plura timui crimina, pater, natura torquente, quam quæ videris ipse nosse. Indicabo: Solutum mihi fratrem tradideris, an alligatum nescio.*

Pag. 227. *Volo meri, sed pura manu tua*] Hoc est, manu tua à cæde & sanguine innoxia. Sic Seneca Philos. l. 3. Natur. Quæst. *Quid est præcipuum? Non admittere in animum mala consilia, puras ad cœlum manus.* Herodoto est, ἀγνὸς χεῖρας καθαρὸς τὰς χεῖρας. Lege notas sup. ad Suasor. 6.

Vitam suam abstulisset] Vetus liber distinctim præfert, sine litura: *Quod si quis gubernator vidisset, vitem suum distulisset. Naufragus à littore emittitur.* Fort. *Vicem suam*, vel potius *vitem suam* scripsit Seneca: Vel *suum* pro *suorum*. Equidem, verum ut fatear, *vitem* navicularorum gestamen fuisse, nullus legit, sed Centurionum, sed militiæ Ducum frequenter Plinio lib. 5. cap. 7. Satyr. 8. & 14. Juvenali, Martiali item lib. 10. 26. Lucano lib. 6. & Silio l. 6. & 12. & JC. Martiano l. Milites. §. irreverens. De re militari, Tacito Annali 1. & Pithoeo lib. 1 Adversarior. Subs. cap. 15. Hic locus mihi aurem vellit, ut alterum in Tibullo elegantissimo Poeta, eleg. 1. tentem:

Hic ego dux, milesque bonus. Vos signa tubæque
Ite procul, cupidis vulnera ferte viris.
Ferte & opes: ego composito securus acervo
Vites despiciam, despiciamque famem.

Ita omnibus litteris scriptum est in vetustiss. codice, *Vites* non *Dites*. Contemnam, inquit, si modica mihi facultas suppeditabit, duo militiæ mala, impensas pœnasque Ducum, & annonæ caritatem in castris. Est enim hic comparatio Militiæ & Amoris. Sed in his amplectendis, suo quisque judicio utatur.

Fratrem inquit Turrinus] Corrupta hæc quis non videt? Turrino nullus hic locus. Restituendum ex Epitoma: *Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies?* Mox tentabam: *Inveni reliquum etiam à naufragiis navigium.* Vel *relictum etiam à naufragiis navigium.* Idque à veteri manu ductus, in quo est, *invenire locum à naufragiis navigium.* Jam *relicum* sæpe olim librarios pro *reliquum* scribere solitos non ignorant, qui veteres libros tractant. Sed vulgata retineri potest: *Invenire etiam locum à naufragiis navigium*, id est, post naufragia etiam navigia aliquo loco superesse.

Pag. 228. *Vtrasque ad cælum manus sustulit*] Mos hic deprecantium, manus ad cœlum tendere ac tollere: pleni Poetarum libri, Virgilius 2 Æneidos:

At pater Anchises oculos ad sidera lætus
Extulit, & cælo palmas cum voce tetendit.

Et lib. 1 Æneid.

— & duplices tendens ad sidera palmas
Talia voce refert: O terque quaterque beati, &c.

Ovidius 1 Tristium, eleg. ult.

Ipse gubernator tollens ad sidera palmas,
Exposcit votis immemor artis opem.

Aristoteles, si modo illius est, lib. de mundo ad Alexandrum, hac gentium etiam barbararum consuetudine Deum esse convincit: συνυπομαρτυρεῖ δὲ, καὶ ὁ βίος ἅπας τὴν ἄνω χώραν ἀποδοὺς θεῷ, καὶ γὰρ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀνατείνομεν εἰς τὸν οὐρανὸν εὐχὰς ποιούμενοι. Quæ sic Apuleius exscripsit, vel ut Nunnesius indicat, Græculus aliquis Apuleium Græce redditum Aristotelis titulo beavit: *Nam habitus orantium hic est, ut manibus extensis ad cœlum precemur.* Infr. Triarius dixit, *ad cælum manibus levatis.* Erat & vota facientium, & admirantium hic gestus, ut alii ante me monuerunt.

Credam, parricidam fi tibi] In veteri, *credam parricida? Mihi ferrum non sentienti cum animo pariter excidit.* Reliqua absint, & quo pertineant, non video, nisi cum interrogatione efferantur.

Ita mihi honeste dicere] *Vivere* conjicio legendum. Joan. Petreius *vincere*. Uter verius nemini dubium esse potest. Sic enim veteres jusjurandum concipiebant: ITA VIVAM. Cicero lib. 2 ad Famil. epist. 13. & lib. 5 ad Attic. epist. 15. Et Valer. Maxim. lib. 9. cap. 14. de Bruto, eademque leguntur apud Senecam philos. epist. 83. ut recte emendat Stephan. Pighii correctionem doctiss. Brissonius lib. 8. form. vide sup. Suasor. 7. & alias sæpe. Talis & hæc formula: ITA SIM FELIX. Augustus apud Suetonium in Tiberio cap. 21. *Vale jucundissime & ita sim felix, vir fortissime.* Propert. lib. 1. eleg. 7. *Atque ita sim felix primo contendis Homero.* Et Seneca Philosophus in Ἀποκολοκυντώσει: *Ita illum almum & felicem habeam.*

An me apud piratas quidem perdidisse] Quamvis hæc absint à veteri meo, retineo tamen auctoritate epitomæ etiam scriptæ: rectiusque videtur: *Anne apud* &c.

Pag. 229. *Scissa quoque vela*] E vestigiis eruo, *scio quoque vela nunc fecerant sinus.*

Multas rerum natura] Plinius l. 25. cap. 3. Natur. historiæ. *Ea vita conditio est, ut mors plerumque etiam optimi portus sit.* Et lib. 28. cap. 1. *Ex omnibus bonis, quæ homini Natura tribuit, nihil melius tempestiva morte: in eaque id optimum, quod illam sibi quisque præstare potest.* Sic & Salmanticæ ad Tormin. Fl. sepulchrum Ferdinandi Nunnesii Pinciani hominis eruditissimi, atque adeo de Plinio ipso, Mela & Seneca bene meriti, hoc elogio inscriptum vidimus: OPTIMUM VITÆ BONUM MORS.

Componis in domo par.] Translatum à gladiatoribus, quorum paria inter se *componi* & *committi* dicebantur. Cicero de perfecto Oratore: *Æschines tanquam Æserninus, ut ait Lucilius, cum Pacidiano componitur.* Verius Lucilii est, lib. 4 Satyr referente Nonio:

Æserninus fuit flacco ore, una equidem

Samnis,

Samnis, spurcus homo, vita illa dignu' locoque

Cum Pacidiano componitur, optimu' multo

Post homines natos gladiator qui fuit unus.

Et Epist. ad M. Cælinm, octava, *gladiatorum compositiones* dixit. Horatius vero Sat. 7. lib. 1.

——— uti non

Compositus melius cum Bito Bacchius.

Plinius lib. 8. cap. 12. de Antipathia: *Quam quis aliam tanta discordia causam attulerit nisi naturæ spectaculum sibi paria componentis?* Ubi de veteri libro legit J. Lipsius, *nisi naturam spectaculum sibi ac paria componendum*: lib. 2 Saturn. cap. 19. & Isidorus lib. 18 Etymol. de Secutore: *ideoque cum Retiario componebatur.*

Pag. 230. *Parva materia se jungit fato*] *Fata*, etat in veteri: Juvenalis Sat. 12.

I nunc & ventis animam committe, dolato

Confisus ligno, digitis à morte remotus

Quattuor, ac septem, si sit latissima tæda.

Et Sat. 14.

Curatoris eget, qui navem mercibus implet

Ad summum latus, & tabula distinguitur una.

Theon Sophista, ἐν μελέταις τ̃ Προγυμνασμ. Οἱ πλωτῆρες ἐπειδὰν λύσαντες διαμείψωσι τῶν λιμένων τὰ στόματα, κλυσίαν ἔχοντες τὸν θάνατον πλέουσι, λεπτὴν ἔχοντες εἰς σωτηρίαν ἐλπίδα τὰ ξύλα, ἐφ' ὧν φέρονται.

O maria, justiora judiciis] Cicero quoque Comitia mari contendit in Planciana: Euripo quoque & freto in Mureniana.

Capietur judex] Juris formulam agnosco. Judicem enim *accipere*, vel *sumere* litigantes dicuntur: loca in promptu his qui juris tractatione delectantur.

Pag. 231. *Alii vivere sine R. P.*] De variis hominum studiis gemina sunt cum his, quæ Horatius Oda & Satyra 1.

Pag. 232. *An non putas misericordem*] Hæc appinguntur fini præcedentis periodi: *Hoc vitium à te traxisse videor, an non? Putas misericordem, qui quem*, &c.

Mithridatem non potuit occidere] Bithocus percussor hic & Gallus miles vocatur, in epitoma Liviana lib. 102. Βίτοιτ@ Appiano in Mithridatico. *Sitochus* Auctori de viris Illustr. cap. 76. Idemque refert de Caio Mario, c. 66. & infr. Controv. sequenti. Quod eo moneo libentius, quo turpius hic, tanquam in salebra quidem hæsitavit.

Quam non dubium parricidam?] Nota ea sunt ex Justino lib. 38. Appiano in Mithridatico & Plutarcho in Pompeii & Luculli vita. Notum & illud uno nuntio, atque una litterarum significatione, innumerabilem civium Romanorum vim in Asia trucidandam curasse, ex Ciceronis Maniliana, & pro Flacco, Plutarcho in Sulla, Appiano in Mithrid. Livii epitoma l. 78. & Valerio lib. 9. cap. 11. & Memnoni in excerpt. cap. 33. in Photii μυριοβίβλῳ pag. 378. Gr.

Nega tu parricidam fuisse] In vet. integris litteris: *Nega dumi paricidam.* Dictum fortasse ea forma, qua Cicero non semel, *Itera — dum eadem ista mihi*: non ut inepti quidam *Iterandum*.

Pag. 233. *Quod forte offensurum est*] Plura in opt. illo: *Quod fortasse offensurum est aures, fratrem offensurum est. Patri parere nolui, fratrem occidere non potui.* Quid si legamus? *Quod fortasse aures patrum est offensurum: Patri parere nolui.*

Non poterat. Quidam occidere] Appingenda hæc initio sequentis comprehensionis leg. q. *Non poterit quidem occidere: Hominem tantum non possum.* Argumentum ductum est ex comparatione Majorum: Hominem non possum occidere, multo minus fratrem.

Per quos necesse est illis] Hic aqua mihi hæret. fort. leg. *Per quos necesse illi patrem exuli capere*, vel *in mari capere.* Nec enim *exularis* pro *exuli* Latinum puto. Tentabam & hoc modo: *Per quos necesse est illi patrem capularem capere. Capularis senex* quis sit, vel pueri sciunt: sed doctissimus Nunnesius nodum

dum solvit, legitque, *Per quos necesse est illi patre populari carere.*

Pag. 335. *Triumviru opus est*] III Viri Capitales Romæ, de capite civis cognoscebant; his & carceris & animadversionis cura commissa. Hinc Ciceronis jocus ex ambiguo lib. 7 ad Familiares: *Triumviros vites censeo, audio capitales esse: mallem auro, argento, ære essent*, ut est à Pet. Bembo Card. in epist. 1. notatum. Addam & alia in suppliciis parricidarum à me observata. Malleolo enim, quod matrem necasset, damnato folliculo lupino os obvolutum est, & soleæ ligneæ pedibus inductæ sunt, & in carcerem ductus est. Auctor Rhetoricor. ad Herennium: Mox virgis sanguineis, (ut diximus paulo ante ad lib. hujus 3. procemium) cædebantur, deinde culeo insuti, cum cane, gallo, vipera & simia in mare projiciebantur. Modestinus JC. l. 9. D. ad l. Pompeiam de parricid. Vehebantur autem parricidæ plaustro, nigris bobus juncto, atrocis criminis causa, ut ex Græcorum glossis, alibi credo, non lectum didici: Ἐγένετο νόμος τις πάλαι τῇ Ῥώμῃ πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅστις πατροκτόνιον πεποιήκει, δημοσίως εἰς μολγὸν ἐμβληθεὶς μετ' ἐχίδνης, καὶ κυνὸς καὶ πιθήκου, καὶ ἀλέκτορος, ἀσεβῶν ζώων ἀσεβὴς ἄνθρωπος, καὶ ἐπὶ τούτοις ἁμάξης ἐζευγμένης μελαίναις βουσὶν κατασυρθεὶς εἰς θάλασσαν, καὶ ῥιφθεὶς εἰς βυθόν. Ἔδειξα οὖν ὑπόδειγμα τιμωρίας, ἵνα μᾶλλον φοβηθῶσιν τὸ τοιοῦτον ἄνομον ἔργον ἐργάσασθαι.

Pag. 236. *Quidquid est, quod terris imperat*] Sic Deum invocabant, ut in hac ipsa Controv. ex Aristotele docui: Sic Mela & Plinius: *Omne igitur hoc, quidquid id est, cui mundi cœlique nomen indidimus, unum est, & uno ambitu se cunctaque amplectitur.* Græca veterum exemplarium subsidio hiatibus expletis prope constituta sunt.

Pag. 338. *Nox erat & terras*] Virgilii est Æneid. 8, vers. 26. Non dissimilis intempestæ noctis descriptio lib. 3.

Nox erat & terris animalia somnus habebat.

Rursum Æneid. 4.

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, silvaque & sæva quierant
Æquora: cum media volvuntur sidera lapsu:
Cum tacet omnis ager, pecudes pictæque volucres,
Quæque lacus late liquidos, quæque aspera dumis
Rura tenent, somno posita sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.
At non infelix animi Phœnissa, nec unquam
Solvitur in somnos.

Quæ ideo integra adscripsi, ut priora ex Apollonii Rhodii lib. 3 Argonautic. translata esse ostendam. Sic enim vers. 743.

Νὺξ μὲν ἔπειτ' ἐπὶ γαῖαν ἄγεν κνέφας· οἱ δ' ἐνὶ πόντῳ
Ναῦται εἰς ἑλίκην τε καὶ ἀστέρας ὠρίωνος
Ἔδρακον ἐκ νηῶν. ὕπνοιο δὲ καί τις ὁδίτης
Ἤδη καὶ πυλαωρὸς ἐέλδετο. καί τινα παίδων
Μητέρα τεθνεώτων ἀδινὸν περὶ κῶμ' ἐκάλυπτεν
Οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ' ἀνὰ πτόλιν, οὐ θρόος ἦεν
Ἠχήεις. σιγὴ δὲ μελαινομένην ἔχεν ὄρφνην
Ἀλλὰ μάλ' οὐ μήδειαν ἐπὶ γλυκερὸς λάβεν ὕπνος.

Placida composita quiete] Vario Atacinus Græcas litteras annos jam natus 35. avide arripuit Olympiade 174. Eusebius in Chronicis. Hic Apollonii Rhodii ἀργοναυτικὰ Latine reddidit. Sic enim lib. 3. vers. 748.

Οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ' ἀνὰ πτόλιν οὐ θρόος ἦεν
Ἠχήεις. σιγὴ δὲ μελαινομένην ἔχεν ὄρφνην.

Alter Varronis versus citatur a Seneca Philos. epist. 57. ubi male vulgo legitur:

—— tacita composita quiete.

Nam *placida* explicat; quanquam ne quid dissimulem, *tacita* propius ad Græcum σιγὴ accedit. Sequor tamen vet. lib. & Senecæ ipsius auctoritatem.

Et

Et sic desineret, omnia noctis erant] Idem in ipsius Ovidii versibus, quod hic damnat in Virgilio, notatum à Scauro: ut extrema Controv. 28. videre est. Idem quoque de Ovidii versu judicare soleo (cur enim mihi non liceat, quod ipse sibi in Marone licuisse judicavit?) desinere, aut alia inchoare debuisse in illo 1 Metam.

Jamque mare & tellus nullum discrimen habebant:
Omnia pontus erat; deerant quoque littora ponto.

Postremum enim Hemistichium, ut pannus purpuræ adsutus videtur, quanquam aliter Nunnesius noster, qui postremum hoc hemistichium ἐπεξήγησιν prioris esse putat, quæ familiaris est Poëtis & Oratoribus: quin etiam ἀστειότητα esse ait, quæ magna laus in scribendo, ut docet Aristoteles lib. 3 Rhetor. quasi *littora* & *pontus* κατ' ἀντίθεσιν dicantur. Est præterea illa virtus τὸ διατρίβειν καὶ τὸ πολύμαλον ἐν τῇ λέξει, de qua Hermogenes in Ideis, & in methodo τῆς δεινότητος, qua virtute fit Oratio λαμπροτέρα, ὡς δὲ τὰ μικρὰ μεγάλως posse dicere magna laus est oratoris: Poëtæ vero cujus proprium μέγεθος multo major: sic & τὰ σκοτεινὰ λαμπρῶς referre non minima est & Oratoris & Poëtæ laus, τὸ δὲ σκοτεινότερον τῆς χάριτος; Et si fatetur luxuriam ingenii Ovidiani: hoc tamen loco non condonandum illi, sed requiri putat. Nec longe abhorrent ab his illa, licet ἐν τῷ πάθει dicantur:

– fuimus Troës, fuit Ilium & ingens
Gloria Dardanidum.

πολὺ μὲν ἐν τῇ φύσει, πλεῖστον δ' ἐν τῇ τέχνῃ. Sic acute disserebat Nunnesius Philosophorum & Oratorum ævi nostri flos: qui, quod de Carneade dictum, quod vult, extorquet. Sed Critici judicabunt.

CONTROV. XVII.

Pag. 239. DE *Moribus sit actio*] De qua vide Jac. Rævard. JC. insignem Variorum lib. 4. c. 13.

Tantum dabo pro Cicerone] M. Antonius allato capite & manu Ciceronis, C. Popillium Lænatem (sic enim *Popilii* nomen gemino *ll* in Fastis legitur) coronavit: & quod infensissimum hostem sustulisset, decies centena millia HS. præmio dedit, auctore Appiano. Hoc igitur Bassus ait, se tantundem daturum modo uno ictu pereat Cicero, non laniato capite, manu resecta, & lingua acu puncta. Estque Ciceronis, ut apparet imitatio, in ea quæ est in Verrem de suppliciis de Sextio: *Quid ut uno ictu securis afferam mortem filio tuo, quid dabis? ne diu crucietur? ne sæpius feriatur? ne cum sensu doloris aliquo aut cruciatu spiritus auferatur? Ipsi etiam adolescentes cum Sextio de eadem plaga, & de uno ictu loquebantur.*

Pag. 240. *Qui in istum reum sederatis*] Agnosco forense vocabulum. Cicero in Milonian. & pro Rabirio Postumo: *Modo vos iidem in A. Gabinium judices sedistis.* Plinius lib. 6 Epist. penultim. *Sedebant judices centum & octoginta, tot enim quatuor consiliis conscribuntur: ingens utrimque advocatorum & numerosa subsellia, astantium corona, latissimum judicium multiplici circulo ambibat.*

Accusator tuus vivit] Contraria ex his collige, q. d. Pudeat accusatorem tuum vivere, & patronum à te occisum. Vel sic. Nondum periculo liberatus est: vivit enim, qui te olim parricidii accusaverat, & nunc justius poterit.

Quid tam commune] Desumpta ad verbum ex Ciceronis oratione pro Sext. Roscio Amerino parricidii reo, additurque ἀνταπόδοσις. *Ita vivunt dum possunt, ut ducere animam de cælo non queant, ita moriuntur, ut eorum ossa terra non tangat, ita jactantur fluctibus, ut nunquam abluantur, ita postremo ejiciuntur, ut ne ad saxa quidem mortui conquiescant.* Quem locum & Senex laudavit lib. de perfecto Oratore & Quintil. lib. 7. c. 6.

Pag. 241. *Ciceronem loquentem*] *Moriar*, inquit, *in patria sæpius servata*, Livius apud hunc ipsum Senecam Suasor.

Suasor. 7. quæ cum hac Controv. diligenter est comparanda.

Nunquid & aliquis venerat index] Adolescentem quendam, Quincti Ciceronis fratris libertum, cui Philologo nomen, Lænati dixisse, lectica Ciceronem per silvestres & opacas ambulationes ad mare deferri, auctor est Plutarchus.

Qui cum Popilio venit] Venit Herennius quidam Centurio, cum Lænate Tribuno militum, stipantibus aliquot militibus.

Italia humeris relatus est] Cov. cod. *in Italiam* præfert, ut & Frobeniana editio prima anni CIƆ IƆ XXII. Ciceronis verba respexit, in extrema orat. Post reditum in Senatu: *Cum me*, inquit, *vestra auctoritas arcesserit*, *populus Rom. revocaverit*, *Resp. implorarit*: *Italia cuncta pene suis humeris me portaverit*. Quod Plutarchus infr. veritatem dictum fuisse, minusque quam res esset, ait: Tanto enim studio, tantaque lætitia reverteuti Ciceroni Italiæ civitates occurrerunt, ut festos dies agere adventus ejus videretur. Tu vide Pisonianam & Sextianam, & quam post reditum in Senatu & ad populum habuit, itemque epist. 1. lib. 4 ad Attic.

Gemitus tamen Popilii liber] Reponendum *populi*. Ea enim tyrannis impendere videbatur, ut ne vultu quidem, vel suspirio tristitiam præ se ferre civibus liceret. Sic enim epist. 1. l. 10 ad Famil. *Antonii tanta est non insolentia* (*nam id quidem vulgare vitium est*) *sed immanitas, non modo ut vocem, sed ne vultum quidem liberum possit ferre cujusquam.*

Pater certe tuus proscriptus non fuit] Q. d. cur igitur occidisti?

Dii manes] Aliter in veteri: *Di manes Popilli senis & inulta patris, Cicero, te persequuntur anima.* Alii *umbra* legunt. Religiose de mortuis veteres loquebantur. Itaque *ignoscerent sibi Manes* præfati, se memoriam eorum sollicitare nolle, dicebant. *Manes* autem à mano, quod est bonum, derivant Varro 5 de ling. Lat. Festus & Macrobius lib. 1 Saturn. cap. 3.

Omnium quos terra sustinet] Jurgantium est in comœdiis. Plautus Pœnulo:

—— homini, si modo leno est homo,
Quantum hominum terra sustinet, sacerrimo.

Et Homerus Iliad. 6. ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. Unde poeta nescio quis, *Telluris inutile pondus*. & *Terra onus*. prov.

Hortensii se clientem] Plutarchus in Pompeio legendus: de peculatus accusatione à morte patris Strabonis. Cicero in Bruto: *Hortensius cum Philippo jam pro Cn. Pompeii bonis dicente, in illa caussa adolescens cum esset, princeps fuit.*

Romulus horum mœnium conditor] Ciceroni Catilin. 3. *Romulum*, *qui hanc urbem condidit*, *ad Deos immortales benevolentia famaque sustulimus.* Cujus orationis initium cum his componere jubeo.

Metellus in Vestæ æde] L. Cæcilius Metellus Palladium, cum ædes Vestæ arderet, inter ipsos ignes, incolume servavit, cæcusque factus est. Epitoma Livii lib. 19. Plinius lib. 7. cap. 43. & Val. Max. lib. 1. cap. 5. Incendium vero extinxisse nullibi legi. Vereor ne ἀνιστορησία sit, nec ipse Annæum, nisi prævaricari velim, à lata culpa ῥαθυμίας libero. vide infra lib. 4 Epitomæ, Declamat. 2.

Glorietur Hannibale] Recte in veteri, *revocato Hannibale*. Hic *P. Scipio Africanus major* dictus est: alter vero, qui Antiochum Syriæ regem devicit, *L. Scipio Asiaticus*.

Popillium pauci ex historicis] Nunc contra omnes quotquot exstant Historici, ei cædem M. Tullii, unius omnium quos Sol vidit, eloquentissimi, flagitiosissimumque crimen ἀχαριστίας imputant, Appianus, Plutarchus, Dion, Livius, Valerius, omnesque quorum ὑπομνήματα Suasor. 7. Seneca recensuit.

Pag. 243. *Non parricidii reum*] C. Popillium Lænatem Trib. militum, Picenæ regionis rogatu M. Cælii, non minore cura, quam eloquentia defendisse Ciceronem eumque caussa admodum

modum dubia fluctuantem salvum remisisse domum, refert Plutarchus & Valerius lib. 5. c. 3. Otatio vero inrercidit: Non igitur contra sentientibus fides habenda est.

Pag. 244. *Ut caussam parricidii diceret*] *Differeret* in vet. non sequor tamen, est enim verum illud, & fori proprium vocabulum.

Si potest quod] Corrupta hæc in veteri, unde hæc eruebam: quæ nihil in sensu variant: *Si quod civili bello actum est, post objiciant, an hoc objici debeat.*

Mortem nec immaturam] Ex Catilinaria 4. & Philip. 2. ut copiose ad Suasor. 6. annotare memini.

Pag. 245. *Cervicem hosti porrigere*] Ductum à victimis sacrificiorum, quæ cervicem præbere dicebantur. (Hortensius autem primus *Cerviecm* dixit, Ascon. in Verrinas, & Fabius lib. 8. cap. 3.) Seneca fil. lib. 2. Nat. Quæstion. c. 59. *Nonne contemneres eum, qui inter perituros constitutus, beneficii loco peteret, ut ultimus cervicem præberet?*

Offendebatur, inquit, proscript.] In veteri, *offendebat proscriptionem.* ut tanquam a Popillio in Ciceronem usurpatum sit.

Marillus præceptor noster] De quo sup. in proœmio lib. 1 Controv. Unaque Porcium Latronem ei operam dedisse: sed *Marullus* in editis legitur pro *Marillus*: quomodo membranæ utrobique præferunt.

Pag. 246. *Qua ad testem ducit*] Depravatum hoc, ut suspicor, nec juvant membranæ. fort. Proverbii specie dixit, *ad restim ducit*. Petreius vero sic: *ad petendum testimonium ejus rei.* Vete Ant. August. *quia testem adducit.*

Ne aliquis P. Clodii] Probo veterem scripturam: *Ne aliquis P. Clodii cliens mitteretur.* Appianus enim clientem Clodii, acerrimi inimici Ciceronis, Popillio Lænati viam, qua lectica deportabatur, ostendisse refert.

Præcluserat fores] Falsum id: imo in campo lectica vehebatur: ut Plutarchus, Livius, Appianus & Historici Suas. 7. diserte omnes prodiderunt.

Pag. 247. *Nunquid mutandus est locus, inepte, ab idibus*] In obscuris lib. vet. vestigiis, erat, *inepte abit dies*: Quod in Catulli Epithalamio frequens. Vel ut in Vatic. cud. *Abi dibus.* Quid si *inepte ab ædibus*? vulgarem retinet Brissonius, ut luserit in consuetudinem migrandi veterum Romanorum, qui Kalendis Quinctilibus ædes commutare solent, quod olim ex Jurisconsultot. libris & Martiali lib. 12. epigramm. 32. Cicerone lib. 2. epist. 2. ad Q. Fratrem, & Suetonii Tib. c. 35. docuit summum Hispaniæ, omnisque Juris & Antiquitatis ornamentum Ant. Augustinus lib. 4 Emendationum cap. 14. Fefellit tamen memoria Brissonium qui lib. 6 Formular. *Idibus Julii*, non *Kalendis* migrati solitum, exscripsit. Sed fieri potest ad Idus usque produci tempus solitum. Cicero epist. 2. lib. 13 ad Famil. Jam vero 7 Idus Decembris ann. 710. U.C. M. Tullium occisum, ipsamque eloquentiæ vocem sublatam, testimonio Tullii Titonis liberti, colligit C. Tacitus, sive potius M. Fabius est, in Dialogo de Oratoribus. Acute igitur Alburius Iduum meminit, q. d. An non mihi domus tutissimum refugium? cogetne Popillius inquilinum me ipsis Idibus, non exspectatis Kalendis Quinctilibus migrare? hoc est intempestiva morte abire. Joannes Petreius hoc in Popillii ore ponit, respondentis Tullio: Oportuit te jam ab Idibus mutasse locum. Sed scopum mihi ferire Ant. Aug. videtur hac lectione: *Nunquid mutandus est locus? Inepte Avidius Paulus*, vel *Avidienus quidam induxit Ciceronem.* Nomen sane aliquod vel *Aufidii Bassi*, vel *Æmilii Pauli*, aut simile, hic corruptum esse, libenter assentior. Qui hæc non probabit, ei ego illud Eveni Parii opponam:

Σοὶ μὲ ταῦτα δοκοῦντ' ἔστω, ἐμοὶ δὲ τάδε.

Quanto aliter] Respexit morem reorum & clientum Roman. qui sordidati manum prensabant, ut & candidati: Superiora idem Augustinus, *& Popilii manum dedit Popilio*, à mala

 manu

manu esse putabat, legendumque; *& dixit Popilio.* Rectius vero Nunnesius reponebat: *Et M. Tullii manum dedit Popilio:* sensu plano, & prono librariorum errore, nomina nominibus frequenter commutantium.

CONTROV. XVIII.

Pag. 248. *Quàm ego miser memet cœpi*] Verior scriptura vetus, quæ & in Epitoma: *Ergo quisquam me magis odit, quam ego? Misereri mei cœpi.*

Pag. 249. *Habuit malum medicamentum Mithridates*] Medicamentum pro veneno, ut Græcis φάρμακον accipi Nonius Marcellus docuit, & à Medis veneficis (haud scio quam recte) derivat, auctoritate Virgil. 2 Georg.

Media fert succos tristeis, tardumque saporem
Felicis mali.

M. Varro περὶ ἐξαγωγῆς· *Quærit ibidem ab Hannibale cur biberit medicamentum: Quia Romanus,* inquit, *me Prusiades tradere volebat.* Male igitur Petreius hoc verbum μέσον esse negat: ideoque additum est signanter *malum.* De Mithridate vero à Pharnace filio in turre obsesso, epitoma Livii lib. 102. & sic scriptor noster de vir. Illustrib. c. 76. *Venenum sumpsit: cum id tardius subiret, quia adversum venena multis antea medicaminibus corpus firmaverat, immissum percussorem Gallum Sithocum, auctoritate vultus territum revocavit, & in cædem suam manum trepidantis adjuvit.* Tu lege Plinium lib. 23. cap. 8. & 25. cap. 2. & 29. cap. 1. Justinus lib. 37. & 38. & Valerium lib. 9. cap. 2. De parricidiis illius annotavi ad Controvers. 16.

Habuit Demosthenes venenum] Mortuum esse tradit Philochorus epoto veneno: Satyrus autem historiæ scriptor, Aristo, & Pappus, cujus historiam consarcinavit Hermippus, veneno imbutum fuisse Calamum, quo scribere epistolam cœperit, eoque gustato, ipsum periisse. Eratosthenes, jampridem sibi à Macedonibus metuentem, in annulo, quem pro armilla gestabat in brachio, venenum tulisse. Sunt qui dicant, contento spiritu mortem sibi parasse: alii venenum hausisse, quod in sigillo habebat. Hæc Plutarchus in vita, & Decem Rhetorum libello. Pro *vixit* autem, in veteri scriptum erat, *vivit.* Suspicor *bibit* leg. nam hausto veneno interiit.

Parricidium facere voluit] Hæc mutila sunt: omissum enim alterum Dilemmatis membrum, quod, ut sæpe fit, eædem pæne voces repeterentur, verum id esse vet. libri auctoritate didici, in quo additur, *Si istis, à me parricidium fieri voluit. Qualis est reus*, &c.

Pag. 250. *Ut occidere voluerit*] Amplius & hic, in opt. illo, qui mihi ad hasce emendationes Cynosura fuit: adjectum enim continenter: *Ipse fatetur tam invisum sibi fuisse, ut occidere se voluerit.* Sed *se*, alia manu additum.

Marrhedius pro stupore] Sup. extrema ea Controv. quæ hanc proxime antecedit, eundem Rhetorem *stuporis* arguit.

Pag. 251. *Imitarentur*] De Cacozelia, vitiosaque imitatione nos ad Suasor. 7. & Controv. 34. *Multi sunt, qui detracto verbo, aut mutato, aut adjecto, putant se alienas sententias lucrifecisse.* Sic Cassius Severus.

Melius erant dicta, quam apud quemquam Comicum Tragicumque] Eadem Seneca fil. lib. 1 de Tranquillitate vitæ cap. 11. *Publius*, inquit, *Tragicis Comicisque vehementior ingenii, quoties mimicas ineptias, & verba ad summam caveam spectantia reliquit, inter multa alia cothurno, non tantum sipario fortiora, & hoc ait:*

Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest.

Non absimilis locus de hoc versu in Consolat. ad Marciam cap. 9. emendatus à Lipsio nostro Elector. cap. 10. feliciter.

Tam deest avaro] Hujusmodi Mimi aliquot Publii Syri referuntur à Macrobio, lib. 2 Saturn. cap. 7. & à Philosopho de Tranquillitate vitæ, cap. 11. & epist. 8. ad Lucilium. Hanc

Fabius

Fabius inter Sententias retulit lib. 8. cap. 5. init.

Desunt luxuria multa] Aliter epistola 109 ad Lucilium Seneca fil.

Desunt inopia multa, avaritia omnia: In nullum avarus bonus est, & in se pessimus.

Ex captione unius verbi plura signif.] Talia fere jocularia omnia Ciceronis, in quibus acumen spectatur. Tale illud ex 6 Annali Ennii de sexto Annali:

Qui potes ingentes causas evolvere belli.

Et Fabius lib. 6.

Pomponium Attellanarum] Quæ fabulæ fuit, salibus & jocis conditæ, ab Oscis derivatæ, vetustate celebres, de quibus leg. Livius initio lib. 7. Nonius in *Bidente* hæc citat Pomponii in Attellana: *Mars tibi voveo facturum, si unquam redierit, bidente Verre.*

Deinde ad Ciceronem] Jocis Ciceronem delectatum usque ad reprehensionem æmulorum, ut dicax atque adeo scurrilis Orator appellaretur, vel ex 2 lib. de Orat. constat. Item ex Quinctil. lib. 6. cap. 3. Macrobio lib. 2 Saturnal. cap. 3. & lib. 7. cap. 3. & Plutarcho. Si extarent Quincti Fratris, vel Tironis liberti, 3 libri *de Jocu* M. Ciceronis, sitim urbano homini explere possent: quamquam plus studii in congerendis dicteriis, quam judicii in digerendis adhibuisse Fabio videatur. Consule Petr. Fabrum, lib. 2 Semestrium cap. 6.

Equestri illum ordini] Eadem referuntur a Macrobio lib. 2 & 7 Saturnal. cap. 3. Asinius vero Pollio lib. 10. epist. 32 ad Famil. de Balbo eadem fere narrat: *Ludu, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die, annulo aureo donatum, in quatuordecim sessum deduxit: tot enim fecerat ordines equestru loci.*

CONTROV. XIX.

Pag. 253. *Nunc cum matre colludere.*] Audio forense vocabulum, quo frequenter JC. utuntur, de his qui perfunctorie accusatoris munere defunguntur, l. 1. D. ad L. Juliam de adult. *Nisi pater maritum infamem, aut arguat aut doceat colludere magu cum uxore, quam ex animo accusare, postponitur marito.* Et lib. 19. *Si per collusionem cum adultero constiterit fueritque absolutus, dedit mulieri nupta adversus omnes securitatem.*

Pag. 254. *Nulli poterit servire nisi patri*] Cui ea olim potestas legibus data, ut cum in filium esset vitæ necisque potestas, venundare etiam ter posset ex Lege Romulea, & Decemvirali. Dionysius lib. 2 Antiquit. Rom. Ulpianus cap. 10. Institut. & Justinianus lib. 1. Instit. cap. de patr. potestate. Vide & Sext. Empiricum lib. 3. Hypotyposeon, & quæ Controv. 11. ex Simplicio in Arrianum adnotavi.

Pag. 255. *Prima partes sunt patris*] Ductum à Comicorum personis, quæ in actione potiores, primarum, secundarumque partium dicuntur. Cicero pro Flacco: *Quis unquam Gracus Comœdiam scripsit, in qua servus primarum partium non Lydius esset?* Et sæpius in Verrinis.

Tuta (te) servum esse communem] Expunge auctore illo opt. libro *te* pronomen: Est enim à mala manu. De communi servo JC. lib. 45 Pandect. Tit. 3. de stipular. serv. Licet & nominatim alicui ex dominis stipulari, vel traditam rem accipere, ut ei soli acquirat. Sed si non nominatim domino stipuletur, sed jussu unius dominorum, hoc jure utimur, ut soli ei acquirat, cujus jussu stipulatus est, 5. 6. 7. D. eod. & Justinianus Instit. lib. 3. tit. 18. *Si jussu unius eorum, aut nominatim alicui eorum stipulatus est, tunc soli eorum acquiritur.* & tit. 29. *Communem servum pro dominica parte dominos acquirere certum est, excepto eo, quod nominatim uni stipulando, aut per traditionem accipiendo, illi soli acquirit.*

Quomodo civis in jura] Qui enim in bello captus, hostium potitus erat, maxima capitis diminutione civitatis Rom. & libertatis jus amittebat, donec rediens, postliminii id jure recuperaret. Justinian. lib. 1. tit. 2. Inst. & 16.

De-

De summa Rep.] Repugnante lib. veteri qui, *Reip.* præfert, retineo editam lectionem auferendi casu. Sic enim frequentius veteres: *de summa Repub. agere:* quod in hunc usque diem in multis etiam Ciceronis libris corruptum est. Philip. 3. Catil. 3. (nam in 4 Orat. *de universa Rep.* dixit) pro Sextio, pro Flacco, & 4 Verr. & in Livii 26. & 42. Taciti lib. 2. & Suetonii Julio cap. 28.

Puta fœderis] Exaudiendum *gratia*, vel *caussa* Græco more, nisi Reipublicæ legas cum veteri libro, & τὸ *puta* sit ἤγουν, q. d. cujus Reipubl. nimirum fœderis. Pertinet autem id ad Fecialem patrisque patrati, & Clarigatoris officium, ut vel bella indicerent, vel fœdera sancirent, ut auctor est Livius & Servius.

Cetera sunt] *Catastus suas* in veteri Covarr. lego, quæ & compedes ligneæ sunt, Tibullo lib. 2. & *Catastus* Martiali lib. 12. & Vitruvio lib. 8. c. 4.

Pag. 256. *Cum Cicerone iniquissimam litem*] Calvum enim exanguem & tritum Ciceroni videri, cum ille contra Ciceronem solutum & enervem dixerit, Tacitus scribit Dialogo de Orator. quem, ne multa colligam, lege, & Ciceronem epist. 21. lib. 15 ad Famil. & in Bruto: Fabium quoque lib. 10. cap. 1.

Violentus accusator & concitatus] Sic Basileæ editum, Romæ vero *Actor*, ut & in epitoma legitur. Tacitus exanguem (ut jam diximus) & attritum Ciceroni visum Calvum ait, & Cicero in Bruto nimia religione attenuatam orationem vocat: extremo quoque lib. 15 ad Familiares vi caruisse ait: *Multa*, inquit, *erant & recondita littera, vis non erat, ad eam igitur hortabar. In excitando autem, & in acuendo plurimum valet, si laudes eum quem cohortere.*

Surgeret Vatinius] Meminit & hujus actionis in Vatinium Seneca fil. epist. 95. ex qua hæc sententia est: *Factum esse ambitum scitis: & hoc vos scire omnes sciunt.* Tacitus de Orat. *At Hercule in hominum studiosorum manibus versantur accusationes, quæ in Vatinium conscribuntur: ac præcipue secunda ex his oratio. Est enim verbis ornata, & sententiis auribus judicum accommodata.*

Num si iste disertus est] Non dissimilis illa Juliani Imp. vox apud Ammianum Marcellinum, lib. 18. Cum enim Numerium Narbonensis provinciæ Rectorem peculatus accusasset, crimen ille dilueret, *Ecquis*, inquit, *nocens, si infitiari sufficit?* Subjecit Julianus sapienter: *Ecquis tandem innocens si accusasse sufficiet?*

A clientibus Catonis rei sui] Tacitus: *Altero & vicesimo anno Asinius Pollio C. Catonem non multo ætate antecedens, Calvus Vatinium in orationibus insecuti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus.* Et: *Quotus quisque Calvi orationem in Asitium* (lego *Asinium*) *aut in Drusum legit? at Hercule in hominum studiosorum manibus versantur accusationes, quæ in Vatinium conscribuntur.*

Circumventum in sorite] Quæ est acervatio seu congeries, cavillationum species, qua plurimum Chrysippus valuisse dicitur. Persius Satyr. ult.

Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

Circumvenire autem, & *circumscribere*, forensia vocabula sunt.

Erat parvulus statura] Testatur id Ovid.

Par fuit exigui similisque licentia Calvi.

Pag. 257. *Salaputium disertum*] Exstat hodie in Catulli epigram. 51.

Risi nescio quem modo in corona.
Qui, cum mirifice Vatiniana
Meus crimina Calvus explicasset,
Admirans ait hæc, manusque tollens
Dii magni, Salaputium disertum.

Saluputium erat integris litteris in opt. illo Covarr. quem toties merito laudo. Legit Scaliger V. C. *L. Salaputium* etiam Catalectis, aitque nutricum esse infantibus blandientium vocem. Turnebi hominis cætera doctissimi, conjectura, nec mihi, nec ipsi (si reviviscat) auctori placet lib. 21. c. 26. Adversar. & lib. 24. cap. 23. Manutii tamen apud Muretum, quæ & Honorati Joannis Valentini apud Achillem Statium, lectio, *Salicippium disertum*, ne quid dissimulem, Senecæ loco non

satis

satis quadrat: quasi saliens in cippum, quod genus hominum nugivendulum Itali hodieque *Saltimbanco* nominat. Vidi in postrema Senecæ editione, & vix risum tenui, *Salapusium* adscriptum à sale & pusio: scilicet quod salsus & pusillus esset, quod jam olim Petreio viro erudito excidisse sane doleo: nam cetera interpretum Catulli monstra, si recensere velim, & otio abuti, & risum captare videar: De sale enim multa, quibus anima pro sale est. Deprehendi & nuper Joann. Ludovicum Drafficanum Commentario in Politiani Nutritia *Solopychium* in Catullo leg. censuisse vocabulo ex Osc. ac Græco composito. *Solum* enim teste Festo, osci integrum, unde *Sollers* appellant. πυγὴ Græcis *cubitus* est, quasi dixeris hominem integri cubiti, sive bipedalis moduli. Juvenalis de Pygmæis:

— tota cohors cubito non longior uno.

Se in eum juraturum calumniam] Hoc est accusaturum se eum, licet elientem suum, juraturumque non calumniandi se caussa accusare, nec falsum crimen intendere. Vel sic: *juraturum se calumniam contra eum, qui molestus esse pergeret*; hoc est se calumniandi caussa ad Pollionem accusandum venisse: Juris formula hæc etiam frequens in legum libris: *Jusjurandum de calumnia*, ut l. 34 §. datur autem. D. de jurejurando. Item, *de calumnia jurare*, l.7. & 13. §. qui damni. D. de damn. infect. hoc enim caput 13. Prætoris edictum explicat, quasi diceret Calvus, juraturum, ni desisteret molestus esse Cato Pollioni, se non calumniose, non fraudulenter agere, ut hac ratione adversarios etiam jurare, & forte an pejerare, cogeret. Sed quod in litteris liceat, ex Satyræ Varronianæ inscriptione, *Cras credam, hodie nihil.* Voluit enim Orator litem finiri, nec à rei sui elientibus adversarium Pollionem cavillationibus circumscribi. Sic *Kalumniam habere* dixit Annæus extrema Controv. 27. & 9 Syriacus Vallius homo disertus, *ad Kalumniam* juravit. Cæterum *Kalumnia* vocem per K scribi jussi, si operæ parebunt, à verbo *Kaluor*, pro decipio: quæ vox in XII Tabulis reperitur: inde *Kalumniatores* qui per fraudem & frustrationem alios vexant litib. l. 233. D. de verb. signif. & Priscianus lib. 10. Gram. illud Sallustii laudat ex lib. 3 historiar. *Contra ille Kalui ratus. kalui*, inquit, *pro decipi: & puto kalumniam ex hoc esse derivatam.* Sic ille. Non dissimilis historia de T. Manlii animo nec opinato erga patrem L. Manlium A. F. apud Cic. 3 Offic. Livium lib. 7. Valerium lib. 5. c. 4. & Auctorem de viris illustr. cap. 28.

Impetu latus usque in avers. partes] In veteri erat *elatus*, vitiosum id in oratore. *Procursio* (inquit Fabius l. 11.) *opportuna, brevis, moderata, rara. Conveniens etiam ambulatio quædam propter immodicas laudationum moras. quamquam Cicero rarum incessum, neque ita longum probat: Decursare vero, & quod Domitius Afer de Sura Manilio dixit satagere ineptissimum: Urbaneque Flavius Virginius interrogavit de quodam suo antisophista, quot millia passuum declamasset.*

Carmina quamvis joca sunt] *Jocosa* legisse video Politianum Miscel. c. 7. Poëtam etiam fuisse Calvum ex Catullo, Propertio, Suetonio, & Cicerone lib. 7. epist. 25 ad Famil. constat. Lasciva quoque scripsisse Ovid. 2 Trist. ostendit.

Digito caput uno Scalpit] In versuum numeros legitimos hic locus in opt. illo lib. redigitur, quomodo edendum curavi. Huc respexit & inf. Controv. 30. *In Cn. Pompeium terra marique victorem, fuit, qui carmen componeret, uno, ut ait, digito caput scalpentem.* Et Ammianus Marcellinus lib. 17. *Nec non etiam in Pompeium obtrectatores iniqui multa scrutantes, eum nihil, unde vituperari deberet inveniretur, duo hæc observarunt ludibriosa & irrita: quod genuino quodam more caput digito uno scalpebat: quodque aliquamdiu tegendi ulceris caussa deformis fasciola candida crus colligabat: quorum alterum factitare ut dissolutum, alterum ut novarum rerum cupidum*

cupidum asserebant, nihil interesse oblatrantis argumento subfrigido, quam partem corporis redimeret regia majestatis insigni. Hinc Joseph. Scaliger versum implere tentavit lib. Ausuniar. Lect. c. 27. & in Catalectis:

Fasciola qui crura tegit, digito caput uno
Scalpit, quid credas hunc sibi velle virum?

Faceturque ingenue, in quadam scheda distichon aliter suppletum vidisse, credo Petr. Pithœi hominis doctissimi: ut utrum amplectatur animi dubius sit:

Magnus, quem metuunt homines, digito caput uno
Scalpit, quid credas hunc sibi velle virum?

Similia autem convicia in Pompeium à P. Clodio jactata refert Plutarchus. Huc respexit & Juvenalis Satyr. 9 extrem.

Quæ digito scalpent uno caput, altera major
Spes superest.

Ad exemplum Demosthenis] De hoc critici judicant, nervosa argumentisque compacta oratione, Cicerone esse superiorem. Vide Fabium, Plutarchum, Dionysium Longinum περὶ ὕψυς. & de hoc Calvo Plinius minor, lib. 2. epist. 2. Demostheni esse similiorem quam M. Tullium, vide & Turnebum lib. 28. cap. 22.

Pag. 258. *In quem Euctemon*] Vetus liber, *quam Euctemon*, sine præpositione præfert. non rectè. & P. Syri sententia in eodem desideratur.

Nescio Rhetor an Soratos esses] Soratos scriptum, sed R. sup. appositum, quasi *Sorator*, Σωρὸς. acervus, cui pusiones brevisque staturæ homines vulgi sermone hodieque comparantur. Composita itaque deridiculi gratia vox est ex Græca σωρῶ, & Latina Orat. Joan. Petreius σώραχ⊗ divinabat, quod & Jul. Polluci vocabulum, quo histrionum supellex ferebatur. Periculosa quidem conjectandi ratio: nec enim membranæ juvant. Venerat in mentem & alia conjectura, κόραξ forr. leg. cujus avis nota garrulitas est in sophistis reprehensa, & deformis habitus, vel κορακῖνος, ut ludat & in *Coracis* Siculi Rhetoris nomine, qui primus artis dicendi auctor esse creditur. Cicero in Bruto, & Fabius lib. 3. cap. 1. Hujus discipulus *Tisias*, præstans & ipse persuadendi facultate: de quo dictum κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν diserte relatum à Sext. Empyrico lib. advers. Mathem. Sed apponam & Petr. Johannis Nunnesii conjecturas. An Latinum, inquit, & novum nomen *Sorator*, quasi semi-orator (ut sestertium) ob staturam pusillam? In hanc tamen sententiam videtur dici non potuisse ab Euctemone, antequam illum videret. An *Sorator*? fictum ex sorice, qui ex voce & auribus magis quam ex conspectu agnoscitur. Fugit namque lucem: & referatur ad eandem staturam, quasi prius illum audisset, ut soricem, qui suo indicio perit, quam ne cernere potuisset. An *Socraticus*? quod sententiam Publianam dedisset (hoc est, docuisset. ut *Dare fabulam*) quod magis est Philosophi quam Rhetoris, & quidem moralis, in quo genere princeps fuit Socrates. Sed omnia incerta. nam in cervo postulat præviùm fuisse, quod liquido negat Euctemon: quare φειδωλοτάτοις καὶ μανικωτάτοις mandabo. Illud *nescio*, non video, qui stare possit. leg. videtur, *Nesciebam Rhetor*, &c.

Captos luminibus] Jocus ex ἀμφιβολίᾳ. Nam & cæci luminibus capti dicuntur. Virgilius Geolg. 1.

Aut oculis capti fodere cubilia talpæ.

Bellæ sonantis sententiæ nomen] Rectè viderat Petreius *nomen* expungendum: cujus conjectura opt. lib. & Rom. editionis auctoritate confirmatur, & *bellesonantis*, ex eodem, per Hyphen repono.

In hac Controv. dixit] Græca exsculpere licuit omnia: τίκτει κάτ' μι φιλ-γεις κα τάκεμαι σε ἴπαινεῖσα. Nisi quod in fine nihil amplius, quam in editis est, sic *Romanus tamen.*

CON-

CONTROV. XX.

SI qua est fides] Quiritantium formula opem implorantium, vel Deorum, ut sæpe in Plauto & Terent. & Donat. in Andr. act. 4. vel hominum: Exempla passim obvia in T. Livii libris omnib. in Cicer. & aliis. Seneca fil. epist. 15. *Nemo statim Quiritium fidem implorat*, hoc est, auxilium cum miseratione deposcit. Serv. in 2 Æneid. Festus, & M. Var. lib. 5 de ling. Lat. & sup. Contr. 4. *Fili, Tuam fidem.*

Pag. 250. *Aliquis uno teste contentus est*] In epit. lib. 7. negative legitur: *Aliquis non est uno teste contentus:* At in perantiquo vidi, *Nemo est uno teste contentus:* quod verum esse puto. Sic enim idem Seneca sup. Controversf. 16. *Quis testis? imo qui testes? uni enim, etiam de minori scelere non creditur.* & Imp. unius testimonio non esse credendum pronuntiavit. l. maritus 20. D. de quæst. Naraque omnibus in lingua divinum illud oraculum: *In ore duorum vel trium*, &c. Nisi forte hic interrogationis signo leg. *Aliquis uno teste contentus est?*

Pag. 261. *Tueri an senis? an media ætatu?*] Senibus, quis dubitat, levissimum esse somnum? quod & sanguine defecti, & curis affecti, ægritudinem animi non ferant: quæ somnum abrumpunt, Aristoteles, Galenus, & Artemidorus.

Hominem occidere, bonos habeo testes] Librarii errore factum puto, ut duo priora illa verba in eodem versu bis inculcata legantur: quare qui me audiet, obelo fodiet. Liber vetus, qui & eodem vitio laborat, sic legit: *hominem occidere bonis habeo prætestes:* non recte.

Pag. 264. *Utique quinquenni*] Atqui impuberi testi minime credendum, lege Julia de vi cavetur. l. testium 1. D. de testib.

Et deridebat hanc in omne] Fort. *hoc nomine* leg. ut sententiæ verba, quæ proxime sequuntur, irrideat. Notum canes cathenis alligatos ad fores excubare solitos, inscribique solere CAVE CANEM. Ex Petronio Arbitro etiam homines, custodes portarum, ex Suetonio de illustrib. Gramm. vide infr. Controv. 30.

Pag. 265. *Decertaverit in Vinitii actionem*] In veteri legitur, *dejectavit me Vicinii actio est sententias ejus referebat:* quæ cum corrupta esse facile videam, vulgarem retineo, quasi Montanus læsus a Vinicio, in ejus actionem sententias suas torqueret.

Mutus in periculo patru] Herodotus lib. 1. Ἁλισκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἤιε γάρ τις Περσέων ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων· Κροῖσος μέν νυν ὁρέων ἐπιόντα ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς, παρημελήκεε, οὐδέ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανεῖν, ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄφωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν. εἶπε δὲ Ἄνθρωπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον. οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγξατο, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς.

Procuratore natus ei] Malo veterem scriptutam, *Procuratore natus est.* Mox in eodem HERMACOTAS, pro *Hermagoras*, ut fere alibi semper & apud Quinctilianum scribitur. Quomodo & in libris suis scriptum vidisse ait Ferd. Pintianus. Sed ego nihil à publica lectione: nam ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ ἀγορὴ habent aliquid commune. Ad hæc T pro Γ in Græcis sæpe irrepsit. Ut apud Ptolomæum in Tarraconensi provincia, Etelasta pro Egelasta: quod Nunnesius observavit. Græca Euctemonis sententia integre exsculpta est desiitque ἀτελὴς esse Declamatio. Sic enim clauditur: ὡς ἔστιν ἡμέτερος.

CONTROV. XXI.

Pag. 267. *DOminabus suis nubant*] Rectius in epitoma: *Tyrannus permisit servis dominas suas rapere.* Nam *ducere* viri, *nubere* feminæ dicuntur: nisi data opera, ut sup. Contr. 6. dixit, quod dominas servi ducerent: qui enim ditioribus potentioribusque matronis in manus conveniunt serviuntque, *nubere* venuste eos Martialis

lis ait lib. 8. *uxori nubere nolo mea. Nubere*, inquit Nonius, etiam viri dicuntur, ut hodieque apud Italos. Pomponius penulatis:

Sed meus frater postquam videt me inde ejectum domo,

Nupsit posterius dotata vetula, varicosa Afra.

Vetus D. Matthæi interpres cap. 22. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur:* Græcis est, ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτ' ἐκγαμίζονται. Non dissimilis autem de Vulsiniis historia apud Hetruscos, qui cum servos temere manumisissent, oppressi ab iisdem sunt, ut tantum non dominas duxerint. Anno vero U. C. 488. à M. Fulvio Flacco victi, in servitutemque revocati sunt, auctore Val. Maximo lib. 9. cap. 1. L. Annæo Seneca lib. 1 Historiæ Rom. cap. 21. Orosio lib. 4. c. 5. & Sext. Victore de viris illustrib. c. 36. & Zonara.

Fecit se similem tyranno filiam rapto cruciaris libertum] Locus ænigmate obscurior, sic forte clarior evadet: *Fecit se similem tyranno*, quia, quod tyrannus fecit, idem & ipse: *Fecit filiam similem raptu*, quia, quod passæ sunt raptæ, idem & ipsa patitur: *Fecit libertum similem cruciariis*, quia, quod fecerunt cruciarii & σταυρόδετης, idem nunc libertus ipsius facit.

Libertum cruciariis] Male in vet. *crucariis*. Dictus enim *cruciarius servus*, qui cruci affixus pendet: ea forma qua *fructuarius servus*, in quo usum fructum quis habet, sæpe in JC. libris. Est & furcifer servorum sæpe nomen in Comœdiis: de quo Plutarchus ἐν αἰτίαις.

Quem sanus pater dotalem dedisset] *Dotalem servum* accipio, qui in dotis patrem cessit: ut *dotale prædium* l. 5. D. soluto matrim. & *dotales res*, quæ sunt ex dote comparatæ l. 22. §. ult. D. eod. & de fundo dotali tit. est in Pandect. lib. 23.

Pag. 268. *Custos relictus est*] Solent enim custodes uxoribus apponi & virginib. L. Attius apud Priscianum, & Carisium de Junone, quæ pellices odit, & Argum πανόπτην. *Custodem assiduum Junoni apposuit virgini.* M. Tullius in ea rep. quam è Platonis conformabat lib. 4. *Nunc vero mulieribus Præfectus præponatur, qui apud Græcos creari solet: sed sit Censor, qui viros doceat moderari uxoribus.* Etiam in militiam proficiscentibus adolescentibus, ut ad 5 Æneid. Servius docuit, & nos alibi.

Quam is flatus in libertate quem] Decurtata hæc in vet. & vereor ut recte: adeo verum est libris antiquis cum judicio, atque delectu, ut condimentis, utendum: nec usquequaque fidendum, ut ne latum quidem unguem discedere liceat. Sic enim præfert: *Is flatus in libertatem, quem ceteri vix in servitutem fugimus. Felicitatem nostram in calamitatem convertit.*

Cui sacra aliqua & penetralia] Uxor in sacra mariti concedere nuptiis dicebatur: quod res sacra conjugium sit. Catullus in nuptiis Juliæ & Manlii:

Quæ tuis careat sacris
Non queat dare præsides
Terra finibus.

Quem extensum doleamus] Hoc est, cruciatum, vel in patibulo, vel in eculeo, ut servi solent. Sunt enim hæc servorum propria, *crux*, *cella*, *contubernium*, *verna*, *furcifer*. Mox, Latronis illud, *per tyrannum victurum, à vinco* explicat Petreius, non necessario.

Pag. 270. *Cum infelici face*] Quæ in nuptiis à quinque pueris novæ nuptæ præferri solet. Plutarch. Problem. Ibidem Catullus:

Tollite ô pueri faces.
—— Viden' ut faces
Splendidas quatiunt comas.

Plautus Casina, *Primum omnium lucebis nova nupta facem.* Sed de ritu nuptiarum, quoniam protrita satis sunt, nihil addo ad diligentiam Brissonii & Tiraquelli.

Aperiri jubet majorum imagines] Apparet hinc non in funus solum cereas majorum imagines produci ex atriis solere, ut ex Juvenali, Valerio, & Tacito constat: verum etiam in nuptiis easdem

easdem ostentari solere. Cum igitur tam infeliees & dispares nuptiæ sint, puta servi cum filia herili, velandas potius, quam ostentandas eas esse, inquit Triarius.

Nempe frugi servum] Hoc enim elogio bonos venditurí commendabant. Leges in eam rem testes dabo l.ea quæ. D. de contr. empt. & l. sciendum.D. de Ædilic. edict. & Plinius lib. 1. epist. 20. *Frugi servum, ut bona fidei mancipium.* Appuleius commendat lib. 4 Milesiarum. Contra *nequam servus* hic in Lattonis ore & Vatii Gemini, & apud Ciceronem, & alibi repetitur.

Pag. 271. *In contubernium deducta domini serva*] Sic servile connubium, non matrimonium vocare prudentes solent. Paulus JC. lib. 2 Sententiar. tit. 20. multisque locis, quæ colligere nec libet, nec licet. Reperiuntur & in iisdem plenis omnis eruditionis libris, *Contubernales* servorum *uxores*. *Consortium* à Justiniano Imp. appellari video lib. 3 Institut. tit. 7. de servili cognat. quod Constantino *Contubernium* est l. cum ancillis. C. de incest. nupt.

Inter nuptias fescenninos jocabantur] Idem Catullus:

> *Nec diu taceat procax*
> *Fescennina locutio,*
> *Neu nuces pueris neget.*

De his carminibus summa verborum licentia in sponsos jactari solitis Horat. lib. 2. epist. 1. ad Augustum. & Livius lib. 7. initio. Plinius lib. 15. cap. 22. *Nuptialium fescenninorum nuces comites.* In Rom. edition. *internuptiales* de conjectura editur contra libb. vett.

Pag. 272. *Nec adultero dominam venenum dedit*] Recte in vet. & in epitoma, *Nec adulter domino venenum dedit.* quæ qui non probabit, næ ille faciet imperite.

Non est beneficium scelere abstinere] Sic & Cicero Philipp. 2. de M. Antonio ait, ingrati se accusasse, quod vitam cum posset, non sustulisset: quod idem latroni jus esset: vitamque ei acceptam referre oporteret.

Habuit bonam mentem] Et hæc præstari in mancipiis solet: Horat. lib. 2. Satyr. 3.

> ——— *sanus utrisque*
> *Auribus atque oculis, mentem nisi litigiosus*
> *Exciperet dominus, cum venderet.*

ubi Acronem, si vacat, lege.

Pag. 273. *M. Cato coloni sui filiam*] Cato grandævus Salonii scribæ clientis sui filiam duxit, & ætate & conditione disparem. Plutarchus Catone.

Quod habeo Deinde fide factum] Locus aliis deploratus. *Fidele factum* conjectabam, sed inspecto opt. illo Covarruv. cod. aliam longe interpunctionem observavi: *Quam eo magis desidero quod abeo: digna ille fide, Inde factum Liberti damnavit.*

Albutius & Phaneus] Hunc ego, sive Deus, sive Dea est, in censum Declamatorum, ut recipiam, nondum à me impetrare potui. cum quia non alibi laudatur, tum vet. libri auctoritate, in quo sic lego: *Albutius & philosophatus dixit:* ubi hæc legi malim, quam, ut amicus, *ost.* Natum autem mendum, ex compendio, *Phatus:* & sane Philosophicus est locus de *Libertate* & *Servitute.* Qua de Aristoteles lib. 1. πολιτικῶν.

Pag. 274. *Retulit Servium regem*] Vet. liber, & qui Epitomen hinc consarcinavit, *servum* legisse video. *Servus*, inquit, *rex fuit.* Supr. Controv. 6. *Servium regem tulit Roma: in cujus virtutibus humilitate nominis nihil est clarius.*

Et fueram, inquit, facere] Corrupta hæc, qua ab interpunctione, qua à verbis. Censeo itaque leg. *Sueveram inquit facere.* Ex *fueram*, factum *fueram:* vel potius: *quia nemo in domum nostram oculos dirigebat ad puellam? quid facerem? cui collocarem? Quærendus mihi erat gener*, &c. vel *dirigebat: & verear., inquit, facere.*

Nihil est invidia periculosius] *Invidia Siculi non invenere tyranni Majus tormentum*, inquit Flaccus. Sed sup. de Invid. Controv. 8.

Pag. 275. *Publici mali segregem*]

 Utitur

Utitur & Philoſophus lib. 4 de Benef. cap. 18. *Quoniam ceteris animalibus in tutelam ſui ſatu vitium eſt: quæcunque vaga naſcuntur, & acturа vitam ſegregem armata ſunt.* *Segregem* ea forma συνῴδετον ὄνομα eſt, qua contra ab Horatio lib. 1. Od. 36.

Contaminato congrege turpium
Morbo virorum.

ut doctiſſimus Joſephus Scaliger animadvertit lib. 1. Auſonian. lect. c. 17.

Quaſi amputandi] Retineo uſitatam lectionem ex fide vet. libri: quod eſt agricolarum, vindemiarum tempore vites ſecantium, & racemos amputantium. *Serotinum* enim mere ruſticum vocabulum: Hinc *poma*, *uva & pira ſerotina.* Columella lib. 3. *Locis frigidis & autumni temporibus aquoſis præcoces ſerito: locis biberuis, ſerotina.* & lib 8. cap. 5. Fugit igitur ratio eos, qui hic *occupantis* ad oram allinere auſi ſunt, & aliena occupare, non vacua tentarunt.

Pag. 276. *Cum diceret*] Præpone Sophiſtæ nomen ex fide illius lib. opt. & Froben. edit. primæ GAVIUS SABINUS. qui & frequenter alias loquens inducitur.

Ex tabellis emptionis] Quibus emptum eum ex lapide conſtabat. *Mancipio* autem ait, alludens ad res *mancipi*, & rerum *mancipationem*, quæ fiebat libripende, & quinque ſuperſtitibus præſentibus. *Mancipio* ergo accipi ſervus dicebatur, pro quo venditor, ſi vitium deprehenderetur, præſtiturum ſe de damno pollicebatur, ut JC. diſerte. tit. de Ædilitio edict. & Boëtius in Topica Ciceronis. Tacitus lib. 3 Annal. *Servos quoque Syllani actor publicus mancipio acceperat.* Jo. Petreius recte hunc locum ex Budæo, ut ſuſpicor, explanavit.

Pag. 277. *Fugitivum erronem non eſſe, & furtis noxaque ſolutum*] Uſitata hæc ex edicto Ædilium ſtipulatio in mancipiorum venditionibus, ut conſtat ex Juriſconſultorum reſponſis, quæ in tit. de Ædilitio Edicto retulit Trebonianus ex Ulpiano, Paulo & Pomponio JC. lib. 21. Pandect. nec rarius in eo, qui hunc excipit, tit. de Evictionibus, quæ ut omnia, accurate ſunt, & diligenter à doctiſſimo Briſſonio collecta lib. 6 Formular. Cicero Offic. 3. *Nec vero in prædiis ſolum Jus civile ductum à Natura, malitiam fraudemque vindicat, ſed in mancipiorum venditione venditorum fraus omnis excluditur. Qui enim ſcire debuit, de ſanitate, de fuga, de furtis, præſtat edicto Ædilium.* Et M. Varro lib. 2. rei ruſticæ cap. 10. *In paſtorum emptione ſolet accedere peculium, aut ſi excipiet, ſtipulatio intercedere, ſanum eum eſſe, furtis, noxiſque ſolutum.* Et Julianus in l. hæc ſtipulatio. D. de verb. ſign. & Ulpianus in l. ſi legati. D. de leg. 1. & l. ſi à ſubſtituto. §. hæres. D. eod.

CONTROV. XXII.

Pag. 278. N*Unquid oſſa filio*] Sic apud Fabium lib. 8. c. 5. Matri oſſa quidam è capite filii lecta tenenda dederat, Sententiæ gratia, *Infeliciſſima*, inquit, *femina, nondum extuliſti filium & jam oſſa legiſti.*

Imperator iſtum accuſat, nec ſubſcribimus] *Subſcribere* in crimen accuſatores ſolent libellis, quos dabant. ut Paul. JC. l. 3. & Ulpianus l. 7. D. de Accuſat. & pluribus locis. Aſconius in divinationem de aliis ſcriptoribus apud M. Tullium.

Pag. 279. *Quemvis potius quam vos*] Referri videtur ad legatos. Sed Petreius ad *patrem*, recte: legitque *ad hunc*, ut reſpondeat illi: *Dignum te non putavit filius, cui diceret: Cave te proditionem.* Duo autem libri vett. non habent *potius*, Græcorum more, qui μᾶλλον ſæpe exaudiunt.

Pag. 280. *Proditor ſine cuſtode*] Vide Valer. Maximum lib. 9. de cuſtodia, qua uſi ſunt quibus domeſtici ſuſpecti fuerunt.

Gravis auro revertatur] Eleganter ut Virgil. Bucol.

Nonnunquam gravis ære domum mihi
dextra redibat.

Quod & in Moreto exſtat.

Filius patrem de cruce] Ergo non laqueo, ſed clavis cruci affigebantur, ut

&

& ex Appuleio docet Lipsius lib. 1 Electorum cap. 18. quibus adde Lucianum in Prometheo.

Tanti & Imperatorem] Cum interrogatione Petreius effert, ut ob atrocitatem reddatur incredibile.

Patriam vendidit] Virgil. 6 Æneid.

Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem

Imposuit: fixit leges pretio, atque refixit.

Habet certum] Non est hoc membrum respondens adversativæ: propterea addendum, *Estque*, *habetque* & melius fortasse, *haberetque*. sed illud est membrum respondens, *fuit tamen*, &c.

Praterem facere debere minuenda litis caussa] Hoc est, resecando inutilia. Cum autem alia multa, ut lites, Reip. bono citissime finirentur, Prudentes olim sanciverunt: tum illud humanæ vitæ artissimum vinculum Jurisjurandi religionem, ut Caius JC. ait l. 1. D. de jurejur. & l. properandum. 13. C. de judic.

Pag. 282. *Erat ex somniatoribus totus*] Vid. quæ supra adnotavi extrema Controv. 9. ubi Antiphontis somniorum libris comparat.

Pag. 283. *Priamum regem*] Et à πρίασθαι Græci derivant. Virgil.

Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros,

Exanimemque auro corpus vendebat Achilles.

Troianum tamen hic plures libb. vett. præferunt.

Quod factum apud Rom.] Ut de captivis redimendis missus à Carthaginensibus primo bello Punico Attilius Regulus, censuitque non redimendos Cic. 3 Offic. Appius Cæcus de non redimendis Pyrrhi captivis sententiam dixit, quos rex gratis remisit, 1 offic. de clade Cannensi captis cæsisque Romanis. Idem 3 Offic. & Agell. lib. 7. cap. 18.

Cestius hoc vocabat] Locus hic, simul inspexi negotium mihi facessit, credo item aliis, qui cum judicio veteres scriptores legunt, quod bis in eodem versu idem provocabulum temere positum sit, statim, nisi me amo, veram lectionem erui, de Græcis quæ in editis desiderabantur. Lego itaque CESTIUS *Echo vocabat:* Sic enim Græca, quæ reposita sunt ὑπὲρ τὴν ἠχώ. Post vero non longe Homericum hoc Hemistichium ex eodem libro addimus: Ἐν σοὶ δ' ἄρξομαι. Tale Virgilii illud in Pharmaceutria:

A te principium, tibi desinet.

Et Horatii epist. 1.

Prima dicte mihi, summa dicende Camœna.

In illo vero venusta translatio, quod imago vocis, quæ Græcis ἠχώ, resonet, Rhetores vulgo ἐπανάληψιν vocant. Jul. Rufinianus ex Lucilio adfert: *Vel consilio vestrum, quod dicitis, olim cœlicolæ adfuissemus priore concilio:* In poëtis frequens est hæc figura. Virgil.

Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo.

Tale illud Martialis lib. 8 Epigramma 21.

Phosphore redde diem, quid gaudia nostra moraris?

Cæsare venturo, Phosphore redde diem.

Et alterum infra initio Controv. 30. Nunnesius noster hanc emendationem mirifice probabat, seque olim in extremo Servii Centimetro restituisse ad me Barcinone scripsit, *Echoicum carmen*, pro *Heroico:* cum similis, inquit Servius, est ultima syllaba præcedentis: ut,

Exercet mentes fraternas gratia malis.

leg.

Exercet mentes fraternas gratia malis.

Qui Ausonii vulgo esse putatur. Sed hunc Servii locum in Nomenclatura antea emendavit Junius. Hoc genus carminis vulgo Lenninum vocant, quod fortasse corruptum ex *Echoinum*, aut *Echoicum*. Cui enim *Leoninum* vocetur? Quam ἐπανάληψιν, ut dixi & ἐπαναδίπλωσιν, Hermogenes vero *κύκλον circulum* lib. 4 de Inventione nominat. Tale illud Maronis 9 Æneid.

I nunc, & verbis virtutem illude superbis.

Et Horatii: *esse pares res. Ridiculus mus.* Nominis *Leonini* rationem investi-

gat Cæsar Scaliger lib. 2. Poetices cap 29.

Tu autem quousque] *Et tu quousque* Vat. cod. legit. Respexit initium Catilinariæ 1. *Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?* Ut sup. quoque Suas. 7. extrema.

CONTROV. XXIII.

Pag. 284. B*Revitate constringeretur*] Deesse aliquid putabat Petreius, additque *cautum est*: vel quid simile: sed hujusmodi accessione nihil hic opus est.

Proponite vobis jam supplicii caussam] Diverse rectiusque in epit. *Proponite vobis illam supplicii faciem, carnificem, securim. Hoc semel licere nimium est.* Joan. quoque Petreius sagaciter loci vitium indagavit, legitque: *Proponite vobis jam supplicii faciem, carnificem: si cui tamen hoc semel liceret, nimium est.*

Pag. 286. *Si quis intra decem menses*] Postumus intra decem menses natus legitimus habetur, & heres fit: tot enim menses partui plerumque destinantur. Virgilius:

Matri longa decem tulerunt fastidia menses.

Sic Plautus Sticho, & Cistellaria: Cæcilius in Plotio, Pomponius in Hirnea, & Propertius. Gallus quoque Aquilius, postumos etiam nepotes ab avis institui posse sic ait: *Si filius meus vivo me morietur, tum si quis mihi ex eo nepos, sive quæ neptis post mortem meam in decem mensibus proximis, quibus filius meus morietur, natus nataque erit, heredes sunto.* l. Gallus. D. de lib. & postum. Post X. menses natum Ulpianus ad legitimam hereditatem non admittit, in l. intestato. D. de suis & legit. heredib. Septimo etiam mense & nono vitalis partus hereditatem cernit: ut ex Hippocratis sententia Paulus JC. respondit lib. nonodecimo Responsor. in l. septimo. 12. D. de statu hom. & Divus Pius Imp. apud Ulpianum in l. 3. D. de suis & legit. hered. ex eodem Hippocrate de septimestri & octimestri partu Herodotus lib. 6. de Demarato Aristonis filio. Philo de Antiquit. Judæor. & Macrobius lib. 1. cap. 6. Somnii Scip. Tullia quoque Cicer. filia ἑπταμηνιαίον ἐκτέτοκε. Cicero lib. 10 ad Atticum. Octavo vero minime vitalis partus: de quo Aristoteles lib. 7. cap. 4. Histor. animal. & ex eo Plinius lib. 7. cap. 5. Hippocrates de natura fetus, quamquam de auctore dubitat Galenus: Plutarchus lib. 5 de placitis Philosoph. cap. 18. Agellius lib. 3. cap. 16. Censorinus de die Natali, & Ausonius Eidyllio 12. Paulus quoque JC. lib. 4 Sententiar. tit. 9. ad SC. Tertull. *Septimo*, inquit, *mense natus matri prodest: ratio enim Pythagorei numeri admittitur, ut septimo mense pleno & decimo partus maturior videatur.* De quo numero Cicero 3 de natura Deor. Macrobius lib. 1 Somnii, & Alexander Aphrodiseus sive Trallianus potius, ut Theodorus Gaza & Hieron. Mercurialis censent Problematis, & D. Augustinus apud Gratianum c. *Non observetis.* 26. qu. 7. Novissime Justin. Novel. 39. de restitut. & ea quæ parit undecimo mense, impudicitiæ matronam arguit, quæ undecimo post viri mortem mense peperit, & donatione ante nuptias a marito oblata, non tamen liberos privat. Sed ipsum Græce loquentem audiamus: εἴπω γὰρ ἐξήκοντος τοῦ ἔτους ἐπὶ τὸν ἑνδέκατον μῆνα παρατείνασα τέτοκεν. ὥστε ἐκ τοῦ δυνατὸν εἰπεῖν, ὡς ἐκ τοῦ τελευτήσαντος γέγονε τὸ βρέφος. οὐ γὰρ εἰς τοσοῦτον ἡ κύησις ἐξέτεινε χρόνον. εἰ δὲ τοιοῦτοι παῖδες οἱ τῷ δευτέρῳ τῆς μητρὸς γάμῳ τοσοῦτον ἀπολαυσόμενοι τὴν γοῦν προγαμιαίαν τῶν παίδων ἄξιον λαβεῖν δωρεὰν καὶ μὴ κερδαίνειν ὀφείλειν τὴν γυναῖκα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, ὅτι οὕτω δῆλον ἠτίμασεν.

Judex quam tulit] Quia pronuntiata sententia judex esse desinit. Ulpianus in l. Judex. D. de re judic. legitur autem ut epitoma etiam scripta: *Judex dat tabellam, revocare sententiam quam tulit, non potest.* & *Quæsitor* malo, quam *Quæstor*. Virgil.

Quæsitor Minos, urnam movet.

Pag. 288. *Permitte optio tam crudeliter usura*] Aliter in veteri: *Non debeat*

beat illi permitti optare uſura ſua poteſtate: hoc eſt arbitratu ſuo.

Pag. 289. *Alia mitti timuit*] Videor in veteri illo legiſſe: *Alias mittu: timuit ne illi, quam rapuerit faceret injuriam.* ut non de Rhetore, ſed raptore adoleſcente fingantur dicta. Quid ſi legas, *alias mitu?* Joan. Petreius non longe à veteri lectione abiit: *Aliam mitti. Timuit, ne illi, quam rapuerat, injuriam faceret.*

LIBER QUARTUS,

PRÆFATIO.

Pag. 290. M*Emoria ſenilis maret per ſe*] Multa in hanc ſententiam queritur, prima Præfat. Seneca & apud Livium Licinius Calvus lib. 5 ab U.C.

Ut ne exercitatus] Quid ſi *excitatus?* mox *honeſtam rationem* videtur vocare, quam inf. *ſpecioſam.* poſt paulo quas *explicationes* vocat] Dilationes credo, & exceſſus aut locos eſſe.

Pag. 291. *Ut judicium ex foro in Baſilicam*] Eadem Fabius lib. 10. cap. 5. extrem. *Quemadmodum forenſibus certaminibus exercitatos, & quaſi militantes reficit ac reparat hac velut ſagina dicendi; ſic adoleſcentes non debent nimium in falſa rerum imagine detineri, & inanibus ſimulacris: uſque adeo ut difficile ab his digreſſis, ſit aſſueſacere, ne ab illa, in qua prope conſenuerint, umbra, vera diſcrimina velut quendam ſolem reformident. Quod accidiſſe etiam Porcio Latroni, qui primus clari nominis profeſſor fuit, traditur. ut cum ei ſummam in ſcholis obtinenti, cauſſa in foro eſſet oranda, impenſe petierit ut ſubſellia in Baſilicam transferrentur.* De his in umbra educatis Ἐσκιατραφημένοις Declamatoribus vide Præfat. lib. 3 Controv. & Fabium lib. 12. c. 10. ex Bruto Ciceronis.

Pag. 292. *Luctantes binos ſimul ac ternos*] In veteri, *Juncta thenas binos* legitur: quæ licet non probem, fidei tamen liberandæ adſcribere placuit. fortaſſe leg. *Lucta Athenis binos ſimul ac ternos fatigavit.* de quo velim eruditiores judicent. Infra vero: *Declamatoria non ſtudio.* Sic Tacitus, ſive is Quinctiliani eſt de Oratoribus: *Non forenſibus tamen negotiis, & Declamatorio ſtudio ingenia veſtra exercetis.*

CONTROV. XXIV.

Pag. 293. M*Iltiades peculatus damnatus*] *Miltiades* quinque ſyllabis conſtanter ſcriptum repperi à librario, qui de *Militia* neſcio quid ſomniaret. Græcis eſt Μιλτιάδης. Varii autem varie narrant: ut vel alios ipſe legerit Seneca, vel declamatores ipſi, aut certe arbitratu ſuo theſin finxerint. Narrant enim accuſatum Athenis Miltiadem proditionis, à Xantippo, quod Parum inſulam, cum expugnare potuiſſet, à rege Perſarum corruptus, obſidione ſolviſſet. Capitis igitur abſolutum, lite æſtimata, quantus in claſſem ſumptus factus erat, pecunia quinquaginta talentorum multatum: cumque ſolvendo non eſſet, in vinculis vitam finiiſſe: filium etiam Cimonem in eadem vincula, donec ſolveret, compactum. Ei ſoror erat Elpinice, quam ſi ducere ſibi Cimon permitteret, Callias non tam generoſus, quam pecunioſus, pecuniam ſe ſoluturum promiſit. Sic Plutarchus & fere Herodotus lib. 6. extrem. & Corn. Nepos, qui vulgo Æmilius Probus. Juſtinus vero, Miltiadem ob crimen peculatus, ut noſter quoque Seneca, in carcerem conjectum, ibique defunctum. Cimonem autem tranſlatis in ſe vinculis ad ſepulturam eum redemiſſe. Sic ille lib. 2. extremo, & Valerius lib. 5. cap. 3. & 4. Herodotus τ Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκα accuſatum ait Miltiadem, & quinquaginta talenta à Callia accepta ſolviſſe Cimonem. Quæ cum ita ſint, male Lambinus Probi interpres, *ſexaginta talenta* numerat. Solus, quod ſciam, Seneca Calliam ſocerum Cimonis facit, non Elpinices ſororis Cimonis maritum, forte quod caſtas juventutis aures in ſcholis ſe offenſurum putaret. Athenis quidem licebat cum conſanguinea ſo-

rore, non tamen germana contrahere, ut Muretus docet lib. 7. cap. 1. & l. 15. cap. 5. Var. Lection. Turnebus quoque lib. 18 Adversar. cap. 13. à quibus discedit elegantis vir ingenii Joan. à Wouuer, Notis eruditis ad M. Minucii Felicis Octavium.

Callias sordide divernatus] Recte Pincianus, *Callias dives sordide natus*, ut & Covar. lib. præfert, & Nepos Cornelius in Cimone: *Non tam generosus quam pecuniosus.*

Nec liceor qua liceor quidem] Romæ editur, *ne feliciter quidem*. Petreius longius à veteri, vulgarique scriptura: *nec infelicior, quamquam infelicior quidem.* In veteri, *Nec licoor, quam liceor quidem*, pro, non emo filiam tuam, hac stipulatione, ut adulterium domi viderem. Propius autem abest vox *felicior*, verum ea religio animum meum incessit, nihil ut temere immutandum putem. Vel *liceor* παθητικῶς accipio, pro licitatori subjicio: negat Cimon se venundari, ne quidem ea pecunia, quam pro redemptione Callias dederat: quod impudicam filiam nuptum sibi dedisset. Ceteroquin ἐνεργητικῶς Cicero 3 Offic. *Non licitatorem venditor, nec qui contra liceatur, emptor apponet.* Persius quoque:

Et centum Græcos curto centusse licetur.

Pag. 294. *Unus Miltiadis census*] Sic de hoc ipso Valerius lib. 5. *Hanc hereditatem paternam, maximi ducis filius, & futurus ipse ætatis suæ dux maximus, solum se crevisse* (sic enim in vet. lib. legitur) *cathenas scilicet & carcerem gloriari potuit.* De Cynægiro & Callimacho sup. Suas. 5. & Plutarch. parall. minorib. initio.

Sed utinam tantum] Negationem addit Petreius, *non tantum*. Sed in veteri longe alia est interpunctio.

Pag. 295. *Quam paupertatem*] De qua sup. Controv. 6. *Vindex* autem libertatis assertor: unde Jurisconsultis, *Liberali caussa manu asserere.* Et Virgin. Rufus sepulchro suo inscribi jussit:

Hic situs est Rufus, pulso qui vindice quondam
Imperium asseruit, non sibi, sed patriæ.

Plinius lib 9. Epist. 19.

Si adulterum solum dimitterem] *Occiderem* erat in vett. libris. tueor tamen vulgarem. Lex enim Julia de adult. qui adulterum domi suæ deprehensum dimisisset, uxoremve adulteram retineret, ut lenocinii reum, eadem, qua & adulterum, pœna coercebat, hoc est, in insulam relegabat: nam occidere utrumque corpus, dum incontinenti id fieret, impune olim licuisse sup. docui. Veram videri hanc conjecturam patet ex Ulpiano in l. 29. D. de adult. & l. 2. C. eod. Et ex Paulo lib. 2 Sententiar. tit. 27. & l. auxilium. D. de minorib. l. 3. §. sed etsi. D. de accusationib. De Claudio quodam Gorgo, idem Ulpianus in l. 2. D. ad l. Jul. de adult.

Pag. 296. *Persarum vindex*] Supr. *Jacebat Persica potentia vindex, libertatis publicæ assertor, jacebat crimen ingratæ civitatis.* & in basi Hermiæ Miltiadis, cujus mihi exemplum ostendit vir clariss. Ant. August.

Qui Persas bello vicit, Marathonis in arvis,
Civibus ingratis, & patria interiit.
Πάντες Μιλτιάδη τεὰ ἀρήια ἔργα ἴσασιν,
Πέρσαι καὶ Μαραθὼν σῆς ἀρετῆς τέμενος.

Habes Calliam] *Habe filiam* Romæ editur: *Habes en Calliam*, lego ex illa scriptura *in Calliam*, hoc est, definit esse Callias Cimonis socer. Petreius in sensu eruendo, cetera non indiligens, hic laborat, neque se expedire posse hunc nodum fatetur.

Pro uno rogat, duos eripit] Inf. legitur, *pro una rogat, duos eripit*, in Latronis sermone, ut de filia ejusque mœcho loquatur. Quomodo & hic leg. censeo.

Pag. 297. *Ductus est pater meus in carcerem*, &c.] Indignum semper est judicatum, ut quo hostes ipsi duces victoria potiti alios conjecerant, eodem ducerentur: & inhumanum eas manus vinculis alligari, quæ hostem ceci-

recidissent, patriamque servassent. T. Livius de Manlio Capitolino lib. 6. & de L. Scipione Asiatico, quem Ti. Sempronius Gracchus, licet inimicus, intercedens in vincula duci prohibuit: Idem lib. 28. extremo. Valerius lib. 4. cap. 1. & Agellius lib. 7. cap. 19.

Beneficium est] Hac tota de re Seneca fil. septem libris diserte egit. Tu vide lib 1. cap. 6.

Pag. 298. *Filias vitiatas occiderunt*] Orchamus Babylonior. rex Thoën filiam apud Ovidium 4 Metam. eruditi plura exempla collegerunt, Muretus & Canterus.

Pag. 299. *Feneratorem & mensularium*] Hos alii *mensarios*, alii *argentarios* vocant, Græci τραπεζίτας. Livius lib. 7. ab U. C. *Solutionem æris alieni in publicam curam converterunt, quos mensarios à dispositione publicæ pecuniæ appellarunt.* & lib. 23. Romæ propter penuriam argenti, Triumviros *Mensarios* rogatione Minutii Trib. pleb. factos ait: *Nummularios* autem frequenter Jurisconsultorum filii appellant.

Thucydidis sententiam] Diserte in optimo illo lib. qui mihi in emendando Rhetore facem prætulit, cæterisque tribus calamo exaratis, Demosthenis hæc sententia, quæ Olynt. 2. hodieque legitur expressa est, variant tamen ultima verba: Sic enim de Philippo, qui vitia recte factis tegere nosset, Demosthenes: αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη. Repetit eadem more suo idem orator, in oratione ad Philippi epistolam: καὶ συσκιάσαι τὰς ἁμαρτίας εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων· εἰ δέ τι πταίσει τότ' ἀκριβῶς ἐξετασθήσεται πάντα ταῦτα. Thucydidis autem Græcorum historicorum principis locum, quem exstare quidam negant, ideoque frustra quæsitum iri affirmant, notavimus pridem libris Observationum per Saturam, & tanquam digitum in fontes intendendo commonstravimus legi in Orat. Cleonis lib. 3. belli Peloponnesiaci his verbis: Εἰώθε δὲ τῶν πόλεων αἷς ἂν μάλιστα, καὶ δι' ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος εὐπραξία ἔλθῃ, ἐς ὕβριν τρέπειν. Quam etiam sententiam ut elegantem rescripsit, similibusque comparatis illustravit Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 6. initio. Hanc meo judicio *Crispus Romana primus in historia*, feliciter, ut voluit, expressit, quos invicem composuisse T. Livium testatur sic Seneca: non vero conferr cum Demosthene longe uberiore, Sallustium, ut dissimilem. Illud tamen certum est, libenter fecisse oratorem, ut Historicorum, qui tum erant, principem studiose imitaretur exprimeretque, quippe quem eo nomine octies sua ipse manu integrum exscripserit, ut auctor est Dionysius Halicarnasseus, & Lucianus; περὶ ἀπαιδεύτων, καὶ πολλὰ βιβλία ὠνουμένων. Sic enim ait: τὰ τοῦ Θουκυδίδου, ὅσα παρὰ τῷ Δημοσθένει, καὶ αὐτὰ ὀκτάκις μεταγεγραμμένα εὑρήσει χαλκῶς. Et Agathius Smyrnæus lib. 2. Histor. de Chosroë rege Persarum, quem Aristotelem legendo devorasse, non secus atque Thucydidæ historias Demosthenem, ait: καὶ τοίνυν φασὶν, ὅτι διόλου τὸν Σταγειρίτην κατατεθείη, μᾶλλον ἢ ὁ ῥήτωρ Παιανιεὺς τὸν Ὀλόρου, τῶν δὲ Πλάτωνος τοῦ Ἀρίστωνος ἀναπεπλῆσθαι δογμάτων. Quæ prodigiose olim ab interprete conversa, emendavit Junius Animadvers. lib. 1. cap. 3. Nam & Dionysius Olori filium Thucydidem vocat, in libro scripto, qui fuit Francisci Mendozii Cardin. Burgensis. Quo modo & Carolus Sigonius hunc locum emendavit in fragm. Ciceronis. Dionysii verba in Methodo ὑποτακτικῶν hæc sunt: Παραδείγματα αὐτῷ ἔστω, καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. τὰ μὲν κοινὰ καὶ πολιτικὰ παρὰ γε τῷ τοῦ λόγου (rescribe Ὀλόρου) καὶ παρὰ τῷ τοῦ Ἀρίστωνος. De Chosroë autem legendus Suidas in Σταγειρίτης, & in Χοσρόης.

Pag. 300. *Res secunda*] Exstat lib. 1 Historiar. Sallustii in orat. M. Æmilij Lepidi Cos. citatque vetus Horatii interpres in lib. 1. epist. 18. Lud. Carrio JC. legendus lib. 2. Antiq. Lection. cap. 10.

Vult mecum partes rationes facere] Jurisconsultorum est & hoc. Scævola in l. ult. §. marito. D. de doli exceptione

ne, & Seneca fil. epist. 19. *Poteram tecum & hac Mæcenatis sententia parem facere rationem.* Idem epist. 9. & lib. 2 de Beneficiis. *Paria facere.* & lib. 6. *parem rationem resignare* dixit. & Africanus JC. *Adscribere parem rationem* in l. qui filium. D. de manum. testam. Interdum vero *pariare* apud eosdem auctores: unde conformati *Pariator* & *Pariatus*, Græcis ἀφεξισώτης. loca exscribere putidæ esse diligentiæ videatur, & erudite, ut omnia, Anton. Augustinus collegit, Emendat. lib. 4. cap. 12. Vide & quæ extrema Controvers. 9. adnotavi.

Gorgonius] *Gargonius* in vet. integre per primam vocalem, quem & *amabilissimum* vocat Suasor. ult. & *Gargius* quidam infr. extrema Controv. 34. sed & *Gorgius* sup. Controv. 4.

Cacozelia] De hac nos Suasor. 8. & mox in ea quæ proxime sequitur Controv. 25. extr.

Ὅτ' εἰσῆλθες Καλλίας] Dubium est ex obscuris imperiti librarii characteribus si modo ita appellari debent, adeo perversæ scriptæ litteræ, an *Καλλίας* sit.

CONTROV. XXV.

Pag. 301. F*Laminini prætor*] Bis hic peccatum. Est enim *L. Quinctius Flamininus*, Titi frater, non *Flaminius*: ne duo gentis diversæ nomina misceantur, gens & hæc plebeia: *Flaminini* vero Quinctia Patricia familia est. *Proconsulem* quoque fuisse suspicor, non *Prætorem*; cum quod in veteri sic sæpe appelletur, natumque mendum sit ex singulis litteris *PR.* quibus & *Prætoris* & *Proconsulis* nomen inchoatur: tum quia *Consularem* vocat in M. Catone, Auctor de viris illustr. *Consulem in Gallia* Livii epitom. lib. 39. & *Consulatus honore defunctum* ait Val. Max. lib 4. cap. 5. Cicero in Catone septimo anno id accidisse post Consulatum anni 561. cum L. Domitio Ahenobarbo, & Plutarchus in Catone, qui in veteri Ciceronis libro octavus annus est, in fastis Capitolinis 569. post U. C. quo à M. Porcio Catone, & Valerio Flacco Censoribus Senatu motus est *L. Flamininus*: nec honorum gradus, ut ignominia notatum, repertisse legimus. Equidem alterum facile tolero, memor *Prætorem* nonnunquam dictum *Consulem*, qui cum imperio in provincias mittebatur, à Græcis præsertim scriptoribus & vice versa: in exercitu quoque Imperatorem à præeundo: in foro vero à jure dicundo *Prætorem* nominatum: & *Prætorium tabernaculum, cohortem, portamque Prætoriam*, & *Prætorianos*: ut & *Consulem* à consulendo Cic. 2 de Leg. Exempla passim obvia.

A meretrice rogatus] Sic & apud Livium lib. 39. Valerius Antias: ad Placentinæ famosæ mulieris, cujus amore deperibat, preces, ex vinculis securi quemdam percuti jussisse: quod se neminem gladio feriri vidisse diceret. Livius vero & ex eo Plutarchus in Quinctio & Catone; puerum Philippum Pœnum, id impetrasse refert, ut sua manu Gallum quemdam transfugam confoderet. Romæ enim obsequii ipsius caussa, sub ipsum gladiatorium spectaculum se discessisse jactabat. Sed Catonem ipsum Ciceronis verbis audiamus: *Invitus feci, ut fortissimi viri T. Flaminini fratrem L. Flamininum è senatu ejicerem, septem annis postquam Consul fuisset: sed notandam putavi libidinem. Ille enim cum esset Cos. in Gallia exoratus in convivio a scorto est, ut securi feriret aliquem eorum, qui in vinculis essent damnati rei capitalis. Hic Tito fratre suo Censore, qui proximus ante me fuerat, elapsus est: mihi vero & Flacco neutiquam probari potuit tam flagitiosa, & tam perdita libido, quæ cum probro privato conjungeret imperii dedecus.* Tu vide & Val. Max. lib. 2. cap. 9. Non dissimile illud in sacris litteris, rogante meretricula saltatrice indicta caussa capite truncatum innocentissimum hominem D. Joannem Baptistam. Marci 6. Matth. 14. Luc. 3.

Nunquam decollare hominem] Utitur & *decollandi* voce L. Fenestella lib. 2. Epitoma Histor. de C. Cæsare animadvertente

vertente in piratas, à quibus dum Rhodum, studiorum caussa, peteret, captus fuerat, apud Diomedem lib. 1 Gramm. Aliter enim Suetonius & Plutarchus.

Si cujus femina] *Forma* lego ex optimo illo lib. in quo & *quojus* diserte, pro *cujus* scriptum est: ut hinc de probitate & antiquitate judicare liceat. Joan. Petreius locum corruptum subodoratus erat, qui vel *Si cui femina* tentabat: vel eo sensu, si alicujus uxori meretrix invideat. Omnino scripta lectio vera est.

Objicio lenocinium] Aberant hæ duæ voces à veteri, & sane non huc pertinent. Mox in eodem: *Objicio histrionum jocos annuos: revixerunt. In convivio nihil aliud nisi occiditu*. Quæ & ipsa non sunt integra.

Reliquia Prætoris] A'νάλεκτα respexit quæ conviviorum propria, in quibus cadaver hoc numerat. Et vero solent sontes unco impacto trahi in Gemonias scalas. Nota res ex Cic. Philippicis, & Augustorum scriptoribus. Hoc moneo, quia sudat Petreius, cur *uncus Prætoris* dicatur.

Lictor à conspectu] Infr. Triarius: *submove, audi lictor, submove à Prætore meretricem*. vid. Controv. 2. & 35. & quæ accurate, ut omnia, doctiss. Lipsius lib. 1 Electorum cap. 23. de lictoribus attulit.

Accusator cum commentariis] Hinc & *Commentarienses* dicti Jurisconsultis, quorum manu acta subnotabantur, quoties apud fiscum ageretur. Sic enim Paulus lib. 5 Sententiarum: *Quoties*, inquit, *apud fiscum agitur, actorum potestas postulanda est, ut merito iis liceat, eaque manu Commentariensis adnotanda sunt. Quod si aliter proferantur, is qui ita protulerit, caussa cadit*. l. in fraudem. D. de jure fisci. Dictus & carceris custos *Commentariensis* ab iisdem Prudentibus sup. Controv. 9. *Aliqua saltem ex Commentariis amici tui describe.*

In hoc tecum uxorem non misimus, ut salva] Sic vetus lib. integris litteris, quomodo Lipsius noster ἀσύζυγον leg. viderat, sed hac Interpunctione: *In hoc tecum uxorem non misimus? ut salva provincia sit, optemus meretrici bonam mentem*. Petreius & ipse interrogationem vulgari apponit, *In hoc te cum uxore non misimus?* In hoc sita est Provinciæ salus, ut meretrix non insaniat. Hinc disce maritis in Provincias proficiscentibus uxores domi relictas. Apertius sup. Ant. Musa: *Hic est Flaminius, qui exiturus in Provinciam uxorem à porta dimisit*. Et apud Tacitum 3 Annalium: *Severus Cæcina censuit, ne quem magistratum, cui Provincia obvenisset, uxor comitaretur*. Tu vide & Sueton. in August. cap. 23.

Pag. 302. *Optemus meretrici bonam mentem*] Hoc est, propitios Deos. Seneca Philosoph. epist. 3. *Jubeo te habere mentem bonam, hoc est, propitios Deos omnes, quos habet placatos & faventes quisquis sibi se propitiavit*. Amentibus contra *Deos iratos* esse dicebant. Loca diligentissime collegit Brissonius lib. 1 Formular. Quæ non exscribo. Mox illud, *una nocte contentus sum*. Repetitur totidem verbis lib. 5. epist. 40. & declam. 6.

Quantum tibi perdiderat] Sic & in vet. laborat tamen sensus: Petreius acute, *Quantum tibi P. R. dederat*: prono errore librariis objecto ex singulatibus litteris *P. R.* Quam tibi, inquit, in vitam necemque aliorum potestatem pop. Rom. dederat, eam tu scorto dedisti.

Pag. 303. *Humanus sanguis everritur*] Quanquam ita membraneus liber, malo tamen *everritur*, ut inf. Florus: *Inter temulentos ebriorum reliquias humanum everritur caput*. *Scobem* autem accipio pulvisculum, qui à scobina, hoc est, lima & ferra decidit. Seduli famuli ut hodieque in Belgio arena, splendoris gratia, marmorea pavimenta aspergere, & mundare solent: & apud Horatium Catius Epicureus, gulæ mancipium, inter mundicias numerat lib. 2. Sat. 4.

Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus
Consistit sumptus? Neglectis flagitium ingens.

 M. Varro

M. Varro lib. 6. de Ling. Lat. *Attius in Nervolaria: scobinam ego illam actutum adrasi. Scobinam à scobe: lima enim materia fabrilis est.* Sic ille. Verior igitur lectio, ut dixi, *everritur humanus sanguis*, præ illa, *evertitur*.

Scelus est in convivio damnari] Imitatus est Rhetor hic Cic. locum extremo lib. 5. Verrinar. de suppliciis: *Facinus*, inquit, *est vinciri civem Rom. scelus verberari: prope parricidium necari. Quid dicam in crucem tollere? Verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest.*

Pag. 304. *Victima crudelitatis ante mensam ac Deos trucidatur*] Eadem de hac ipsa re T. Livius lib. 39. *Facinus sævum atque atrox, inter pocula atque epulas, ubi libare Diis dapes, ubi bene precari mos esset, ad spectaculum scorti procacis, in sinu Consulis recubantis, mactatam humanam victimam esse, & cruore mensam aspersam.* Vide sup. Contr. 11. extrema.

Securi percutiatur: legi cadat] Sacrorum verba sunt. Ovid. 4 Tristium:

Candidaque adducta collum percussa securi
Victima, purpureo sanguine tingit humum.

Et Virgil. 1 Æneid.

Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.

Propertius lib. 4. eleg. 6.

Et cadat ante meos icta juvenca focos.

Supra *Cervicem porrigere*, eadem translatione dixit Controv. 17.

Terrorem imperio quæri] OEdipus apud Senecam Tragicum:

—— Odia qui nimium timet,
Regnare nescit: Regna custodit metus.

Pag. 305. *Fit à Præcone silentium*] Præconis hoc officium, *Audientiam facere.* Plautus Asinariæ prologo:

Face jam nunc præco, omnem auritum populum.

Appuleius lib. 3 Metam. *Jamque sublimi suggestu Magistratibus residentibus, jam Præcone silentium clamante.* Et diserte Xiphilinus ex Dione in Hadriani vita. Fiebat & manu ejus qui dicturus esset. Inf. Controv. 27.

Legitima verba] Lex horrendi carminis erat: *I lictor, colliga manus, caput obnubito, arbori infelici suspendito.* Liv. lib. 8. & 9. Cicero pro C. Rabirio perduellionis reo. Seneca Philosoph. *Sollemnia verba* vocat, lib. 1 de Ira cap. 16. Livius aliique *certa verba.*

Canitur classicum] Infr. Montanus Votienus: *Si cum classicum debeat, Symphoniam canere jusserit.* Ergo ut in funere accinebatur, in majori quidem, tuba, in minori, ut puerorum, tibia: Lutatius in 6 Thebaid. Statii: ita & in suppliciis classicum canebatur. Plura exempla doctissimus Lipsius ad 11 Taciti Annal. attulit ex Plutarcho in Gracchis, & Appiano lib. 1 bell. civil. De Latinis vero, Varrone lib. 5. de ling. Latina, & Seneca Philosopho, ep. 16. & de Ira lib. 1. c. 16. quem locum inf. de legis Actione apponam.

Quis? Populus Romanus] In veteri, *Qui? C. R.* hoc est, cives Rom. & mox: *judicarunt te? Qui? T. R.* hoc est, Triumviri capitales: de quibus supra. quæ mihi germana lectio videtur, sic T R. C. sed utrobique C R. scripsisse quisquam Senecam autumet, ex litterarum ut fit, compendiis locum contaminatum. Innumeris enim locis peccant librarii, cum pro P. R. nunc, populus Rom, alias Prætor, nonnunquam etiam inverso ordine R. P. Respub. exscribunt. Talis & infra interrogatio in Triarii sermone est.

Num quid judices] Aliter lib. vetustus: *Numquid vidi, quod pro rostris vidisti, Prætorem cum mer. cenantem?* Fort. leg. *Numquid tu quoque pro rostris,* &c.

Nihil se gratia, nihil precibus dare] Hinc judices juratos sententiam dicere toties ait Cicero lib. 2 de Invent. & pro Cluentio. In pronuntiando quoque se *Ex animi sui sententia facere* profitebantur. Auctor Fabius Decl. 313. idque ex Clemente lib. 2. Constitut. Apostolic. cap. 52. & Basilii epist. ad Eustachium, docet doctissimus Brissonius lib. 5 Formul.

Peccavit proles vindicari posse] Mendosus locus ex compendiis litterarum prol.

prol. Lego ex veteris libri fide: *An quod quis in magistratu peccavit Proconsul, vindicari possit majestatu lege reus.* Quo libri præsidio Petreius destitutus sic commutabat: *An quod quis in magistratu peccavit, vindicari possit, prout læsa majestatu reus.* Sed recte habet scriptura vetus. Et statim, *Unum enim quod,* &c. fort. leg. *Cum enim quis tueri se facto non potest.* In forensibus enim negotiis sæpe disputatur, sitne facti an Juris Quæstio.

Se hac lege non teneri] Ad *exceptiones* Jurisconsultorum pertinet. Rhetores etiam criminis Translationem in statibus numerant. Videndus Fabius lib. 7. cap. 4. Talis fortasse & apud Q. Voconium Ciceronis Prætoris actio, pro A. Cluentio habita, veneficii à T. Atio accusato. Ostendit enim post longam defensionem, qua eum falsa infamia, pecuniam in judicio olim versatam liberat, non ea, qua accusator vellet, Cluentium lege teneri. At vero Nunnesius translationem illam criminis in Cluentiana, quia ἔγκλημα ἁπλῶς est, non esse statum docet, sed κεφάλαιον, ut docet Hermogenes: & quoniam in ea parum est dignitatis, cum ponitur initio, quod videamur diffidere, recte monet Sopater, post defensionem adhibendam esse, diutiusque nos in ea commorari posse. Sic enim ille ex Sopatro lib. 2 Instit. Rhetor. quibus libris nihil vidi in hoc genere scriptum eruditius, aut accuratius, ex Græcorum, Latinorumque fontibus.

Pag. 306. *Majestatu læsa: siquid fecerit*] Fort. *Majestatis lege, si quid fecit, fecerit.* Nam in veteri lib. scriptum erat *fecit.* & sic veteres in legibus condendis loqui solitos, vel una illa pro Cluentio Oratio declarat, in qua legę Corneliæ de veneficiis caput exentitur. QUI VENENUM MALUM FECIT. FECERIT.

Pop. R. majestatem læderet] M. Tullius Catone majore, de hoc ipso Flaminino: *Tam flagitiosa & perdita libido, quæ cum probro privato conjungeret imperii dedecus,*

Sub prætextu publicæ majestatis] Vetus liber, *prætexto*, neut. gen. nec amplius habet. Videtur tamen deesse altera vox *majestatis*, omissa fortasse à librario ut supervacanea, quod per errorem bis positam putaret: Petreius igitur sic sarciebat: *In eo autem quod sub prætextu publicæ majestatis fit, majestatis actione vindicandum est.*

Majestatu publica & juri & apparatus est] Locus inexplicabilis à scriptura, quia mutilus est; à conjectura fortasse non item, si Petreium audis. Hunc enim sensum eruit. Etiamsi teneatur lege majestatis, quatenus Proconsularem majestatem imminuit, an etiam teneatur publicæ majestatis læsæ, quod ejus opera pop. Rom. apud exteras nationes male audivit?

Pag. 307. *Si legatus falsa mandata adfert*] *Aufert* in veteri est, & sic interpolatum: *Si claudit in curiam, quam illa P. R. dederat.* Emendo adjutus etiam ab Epitoma, *Sic audiuntur, tanquam illa P. R. dederit.* Nam vulgaris lectio sana non est cum negatione. Alias legi queat: *vel aliter quam P. R. dederit.* Huc autem pertinet lex de Legationibus lib. 50. Pandect. & caput legis Juliæ majestatis lib. 48. quo reus est, qui hostibus pop. Romani nuncium, litterasve miserit, signumve dederit, feceritve dolo malo, quo hostes pop. Rom. consilio juventur adversus Remp.

Et continetur inito fœdere] *Indigno fœdere* exaratum vidi. De Mancino hostibus dedito, nec fœdere teneri populum Rom. voluisse, memoriæ referunt. Frequenter itaque Senatus eos, qui cum hostibus injussu suo fœdera fecissent, dedendos curavit: ut T. Veturium, & Sp. Postumium Samnitibus. cum his T. Numicium, & Q. Melium Trib. plebis pacis auctores. Multis post annis C. Hostilius Mancinus Numantinis deditus, nec receptus. Cic. 3 Offic. & l. ult. D. de Legationib.

Pag. 308. *Lex quid oporteat, alia quid liceat*] Tale illud Divi Pauli: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* 1 Corinth. 6. & 10. capp.

In Gurgite luxuriam] Q. Fabius Gurges Q. Rulliani F. M. N. primo luxuriosus, post à paternis virtutibus non degeneravit. Nam ter Consularis, bis Triumphalis, & Censorius, ac Princeps Senatus quater, ut ex Fastis Capitoliuis colligo. Macrob. lib. 3 Saturn. cap. 13. *Ad viros venio triumphales quos victores gentium luxuria vicit: & ut taceam Gurgitem à devorato patrimonio cognominatum, quia insignibus virtutis secuta, vitia prioris compensavit ætatis: in quam foveam luxus & superbia Metellus Pius successuum continuatione pervenit.* Plutarchus quoque λαιμαργὸς alibi nominat.

In Manlio impotentiam] T. Manlius L. F. A. N. Imperiosus, Torquati cognomine, perindulgens in patrem, acerbe severus in filium, quod contra imperium suum in hostem pugnaverat, necari eum licet victorem jussit. Sallust. Jugurth. Hinc *Manliana imperia* in Prov. cesserunt. Livius lib. 4. ab U.C. Valer. lib. 2. cap. 7. & alibi. Agellius lib. 9. cap. 13. De Sullæ crudelitate & Luculli divitiis, lege Plutarch. Varronem, Ciceronem & Horatium Epist. 6. In Epitoma vero omissa illa sunt: *In Gurgite luxuriam*, legiturque *In Lucullo luxuriam, in multis avaritiam.* Non dissimilia de Catone & Cicerone initio Contr. 12. de Manlio vero 32.

Pag. 309. *In qui est quod*] Petreius emendat, *iniquius est, quod objiciunt*, &c. *an Prætori perire damnato.* Liber tamen vetus nihil ab edito variat.

Ergo nunquam iratus] Male hæc interpunguntur. Lege: *Ille ergo nunquam iratus, quod clementia sua contemtui esset, curabo, inquit, sciant.*

Occisus est, quia damnatus sub Prætorio fuerit] Concinnius hæc in Epitoma per interrogationes: *Occisus est. Quis? Damnatus. ubi? In Prætorio. Quo tempore?*

Ne exorasset, ut occideretur] Postrema hæc vox aberat à veteri, & locus decurtatus. Equidem sic concinnabam: *Timebam, me Hercules, ne exorasset ut aut indemnatus occideretur: aut damnatus viveret:* quomodo & Petreio leg. videbatur.

Despolia] In ambiguo ludit. Est enim & amantium, & Prætorum, lictorem in reum animadvertere jubentium, *Nudare* & *Spoliare*. Virgas item & secures expediri jubebant, Liv. l. 2. de Volerone, & lib. 8. Dionysius Halicarnass. ἐσθῆτα περιρρῆξαι dixit. Plutarch. in Cicerone, ἐσθῆτα περισχίσαι. Valerius Maximus lib. 2. cap 2. & Cicero 5 Verrina.

Pag. 310. *Age lege*] Formula & hæc magistratuum, supplicium de aliquo sumi jubentinm: ut ex Livio apparet lib. 26. & Valerio lib. 3. cap. 8. Eandem enim uterque formulam tribuit Q. Fulvio Flacco. Quæ solennia verba respexisse Senecam putant, lib. 1 de Ira cap. 16. Quem locum altius repetam, quod judiciorum morem, & nostra vehementer illustret: *Itaque*, inquit, *& si perversa induenda Magistratui vestis, & convocanda classico concio est, procedam in tribunal, non furens, nec infestus, sed vultu leni, & illa solennia verba, leni magis gravique, quam rabida voce concipiam, & Age jubebo non iratus, sed severus.* Erat & in legitimis actionibus, *Lege agere* idem, quod jure experiri: apud Terentium Phormione, ubi Donatus legendus, & Plautus Aulularia, Cicero pro Cæcina, & 1 de Oratore, & 3 Verr. Valer. lib. 7. cap. 7. Plin. lib. 7. cap. 5. Agellius lib. 20. c. 9. & Pomponius JC. in l. 2. D. de Orig. Juris: *Augescente*, inquit, *civitate, quia deerant quædam genera Agendi, non post multum temporis spatium Sext. Ælius alias actiones composuit.* Debentur hæc Brissonii summi viri diligentiæ. vide & inf. Controv. 30. & 32.

Pag. 311. *Mollem compositionem*] Quam pueriles figuræ illæ sint τῶν ἀντιθέτων, ἰσοκώλων, καὶ παρίσων, docet Dionys. Halicarnass. in Lysia, ex Theophrasto, & in Isocrate, exagitatum illum fuisse propter nimium usum figurarum hujusmodi, à Philonico Dialectico, & ab Hieronymo Peripatetico. Easdem vocat θεατρικὰ σχήματα in libr. de Idiomate Thucydidæ. Lucilius quoque idem irrisit apud Agellium lib. 18. cap. 8. Mitto quæ

quæ M. Tullius de nimia festivitate, qua isti utebantur, in Oratore, aliique disputant.

Prætor soleas poposcit] Solent enim accumbentes in tricliniis calceos ponere, ne stragula fœdarent. Martiali lib. 5. epigr. 97.

Deposui soleas, adfertur protinus ingens
Inter lactucas, oxygarumque liber.

Et Plinius lib. 3. epist. 1. de Spurinna: *Mane lectulo continetur: hora secunda calceos poscit: ambulat millia passuum tria.*

Qui verba antiqua & sordida] Quæ Cæsar tanquam scopulum effugere jubet. Notatus hoc nomine Sallustius à Lenæo apud Suetonium, & Epigrammate ἀδεσπότῳ·

Et verba antiqui multum furate Catonis
Crispe Jugurthinæ conditor historiæ.

Vid. Fabium lib. 8. cap. 3. & Agellium lib. 9. cap. 7.

Semper ad sanitatem proclivius est] Idem Fabii consilium lib. 2. c. 4. *Ipsis*, inquit, *doctoribus non esse curæ velim, ut teneras adhuc mentes, more nutricum, mollius alant: & satiari, velut quodam jucundioris disciplinæ lacte patiantur. Facile remedium ubertatis; sterilia nullo labore vincuntur. Materiam esse primum volo, vel abundantiorem, atque ultra, quam oporteat, fusam. Multum inde decoquent anni, multum ratio limabit: aliquid velut usu ipso deteretur, sit modo, unde excidi possit, & quod exsculpi.*

Illud genus Cacozeliæ] Ea mala affectatio est, de qua Fabius lib. 8. cap. 3. & supr. Senec. Controv. 24. extrema, & nos in Suas. 7.

Pag. 313. *Niceteі dixit*] Græca probe constituta, hiatum explent. Nisi quod negotium illud facessit ΑΝΗ-ΠΟΑCΕΤΤΤΧ τῷ ὄψει.

CONTROV. XXVI.

PEr vim, vique gesta] Nugatio hæc: Tentabam, *per vim utique gesta*. Epitoma vero, *per vim, metumque gesta non sint rata*. Pertinet autem ad eam M. Tullii disputationem lib. 3 Offic. *Sitne fides hosti servanda:* (quem mihi nunc campum ingredi non vacat) ad eumque lib. 4. Pandect. tit. 2. *Quod metus caussa*, & lib. 43. tit. 22. *Quod vi aut clam.*

Expositum qui agnoverit] Tale fere argumentum Comœdiarum Plautinarum: repertis enim legitimis parentibus earum, quæ expositæ fuerant, in matrimonium amantibus dantur. De solutione quoque expensarum videndus Terent. in Heautont. & de hoc lemmate, Fabius lib. 7. cap. 1. initio.

Sustulit & educavit] Diversa enim hæc. *tolli* enim dicebantur veteri superstitione, cum terram communem omnium parentem, recens nati infantes attigissent: hinc educari an exponi vellent, parentes deliberabant. Terent. *Quidquid natum esset decreverunt tollere.* De ritu autem illo M. Varro, Plinius, Statius, Tertullianus, & D. Aug. Turneb. lib. 2. c. 6. lib. 4. c. 14. & lib. 22. cap. 11.

Pag. 314. *Hostilis hasta*] Captivi sub hasta venibant, Valerius lib. 6. cap. 5. *P. Claudius Camerinos ductu atque auspiciis suis captos sub hasta vendidit.* Et Josephus lib. 14 Antiq. Jud. cap. 22. ὅπως εἴ τινας ἐν δουλείᾳ ... ὑπὸ δόρυ ἐπράθησαν. Etiam *sub corona* C. Cæsar Venetorum omni senatu necato reliquos vendidit, lib. 3 belli Gallici. Vide Varr. lib. 2 rei Rusticæ cap. 10. & Agellium lib. 7. cap. 4. Nam & bona resque omnes, quæ publice venirent, voce Præconis *hastæ subjici* solere Paulus ex Festo, aliique ex Cicerone, Seneca, Valerio, Juvenali & Macrobio docuerunt.

Pag. 316. *Hanc occasionem vidit venditor & premit*] Forte, *premit*, pro ingenti pretio onerat. De his M. Tullius 3 Offic. disserit, propterea quod sæpe incidant caussæ, cum repugnare Utilitas Honestati videatur: de mercatore, qui Rhodum Alexandria magnum frumenti numerum advexerit, aliasque naves onustas adventare tacuerit. De domum pestilentem proscribente, ædesque vitiosas, & male materiatas vendente, & vitia tacente.

De

De C. item Canio Equite Rom. à Pythio argentario, Syracusis, in villæ venditione circumscripto.

Pag. 318 *Argentarium esse*] Nomen quoque ipsum a joco non abhorret: *Argentariorum* enim est, qui & *Mensularis* supr. Controv. 24. ex alienis bonis, pecuniaque quæstum facere. In veteri fere legitur: *Quid putatis, inquit, Argentarius ecce.* Nihil tamen demuto.

Certissimum jus est] Emendo, *Cestii Simius est. Simius* enim is dicebatur, qui studiose aliquem imitaretur: quemadmodum solet simia, ut forma, ita & gestu hominem referre:

Simia quam similis turpissima bestia nobis.

Ennius apud Ciceronem 1 de Nat. Deor. Horat. Sat. 10. lib. 1.

——neque simius iste
Nil præter Calvum & doctus cantare Catullum.

Plinius epist. 5. lib. 1. de M. Regulo: *Rustici Aruleni periculum foverat, exsultaverat morte: adeo ut librum recitaret, publicaretque, in quo Rusticum insectatur, atque etiam Stoicorum simiam appellat.* Et Sidonius Apollinaris ep. 1 ad Constantium: *De M. Tullio silere in stilo Epistolari melius puto, quem nec Julius Titianus, totum sub nominibus illustrium feminarum digna similitudine expressit: propter quod illum ceteri quique Frontinianorum, utpote consectaneum æmulati, cum veternosum dicendi genus imitaretur, Oratorum simiam nuncupaverunt.* Cicero quoque ὑποκριτικῶς lib. 7. Epist. ad Marium: *Hic simiolus animi caussa me, in quem inveheretur delegerat.* Græci quoque πιθηκίζειν pro fallere dicunt. Hinc & Aristophanes δημοπιθήκους velut populares simias vocat, qui plebi assentantur.

Non contenti unius linguæ eloquentia] Idem admirari solent Critici Græca nimis temere, à quibusdam orationibus inseri, ostentandi potius causa, quam quod res exposcere videatur: ut fit, dum aut venustiora Græca sunt, aut σημειωτικά, vel eum litteris interceptis nolumus consilia & arcana ad plures dimanare, his, tanquam notis uti solemus. Aliter M. Tullius Græca se Latinis interponere negat Tuscul. 1. & Græca verba inculcantes jure optimo rideri ait 1 Offic. ut Lucilium Horatius Sat. 10.

At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit.

Exstantque hujusmodi Lucilii versus, apud Ciceronem lib. 1. & 2. de Finib. & lib. 5. M. Crassum ἀγέλαστον Græce vocasse Lucilium. In L. vero Crassum oratorem hos versus jactabat:

Quam lepidæ lexes, compostæ ut tesserulæ omnes
Endo pavimento, atque emblemate vermiculato.

Afranius in Prodigo, referente Nonio Marcello:

Nam me pudet, ubi mecum loquitur Numerius
Aliquid suffero, Græce irridet me illico.

Toga posita, sumto pallio] Illa enim Romanorum, hoc Græcorum. Sic de Valerio Liciniano Plinius Junior l. 4. epist. 10. qui eum in Sicilia profiteretur, in Pallio declamitabat Latine: *Cum*, inquit, *Græco pallio amictus interesset, (carent enim togæ jure, quibus aqua & igni interdictum est) postquam se composuit, circumspexitque habitum suum. Latine, inquit, declamaturus sum, dicens tristia & miseranda.*

Cestii cinerem] Significat fort. per jocum. Cestio seni exaruisse jam stilum, dicendique copiam imminutam, quod in cinerem ligna exusta vertantur. Cineri itaque, quo nihil aridius, comparat: ut ille vicissim Argentarium, Orationum suarum simium vocat. In vet. erat *Cesticinu*, quasi à Veneris cingulo κεστῷ, quo amores concilientur, jocum traxerit: verum *Cestii* quo dixi sensu magis placet. CESTIUS autem absque diphthongo excudendum perpetuo curavi. Sic enim gentis Platoriæ cognomen CESTIANUS in lapidibus litteratis & nummis quamplurimis apud Ant. Augustinum scriptum vidi M. & L. PLÆTOR. CEST.

CÆ-

CÆSTUM vero pio pugilum armis cum loris ex tergore bovis manibus inductis per Æ tanquam à cædendo, scribi video, ut Veneris cingulum *Cestum* per *E* auctore Servio.

Pag. 319. Ἑρμηνεύματα] Latinis litteris erat in vet. *Ermenium acta*, vitiose. Lusisse autem in voce puto, quæ interpretationem significat obscuri vocabuli, ut perspicua fiat, præsertim vero, ut veritas puteo Democriti immensa emergat: cujus, ut simplex est oratio, ita indiget sæpe explanatione: quæ, ut fit, odium parit. Respexit itaque, ut conjicio, illa Euripidis in Phœnissis:

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κ' οὐ ποικίλων δεῖ τἄνδιχ' ἑρμηνευμάτων.

Sic & vulgus sordidum jactat, eos qui Philosophiæ earumque litterarum, quæ vere humanos efficiunt, tractatione delectantur, jejunare. Scholasticam autem & hanc vocem esse, vel inde colligo, quod in veterum exstat Dialogis apud Glossographum: ἐμαθήσαμεν ἑρμηνεύματα, *interpretationes edidici.*

CONTROV. XXVII.

Pag. 319. Q*Ui patrem pulsaverit, manus ei præcidantur*] Hujusce legis caput reppeti in Allegoriis Homericis Heraclidis Pontici. Sic enim ait: Οἱ νομοθέται τοὺς τῶν πατέρων τύπτοντας χειροκοποῦσι, τὸ δρᾶσαν αὐτὸ μέρος ἐξαιρέτως ἀποτιμῶντες. *Legislatores patris percussoribus manus amputant, illam præcipue partem mutilantes quæ scelus commisit.* Male igitur Germanicus interpres reddit, *parricidas*, pro eo, qui patrem pulsaverit. Nam de Parricidarum pœna supra dicere memini Controvers. 16. & ad procemium lib. 3. in fine.

Pag. 320. *Patri præcidite, ne vindicem*] *Archipregite* erat in veteri, ad oram vero alia manu adscriptum, *arci predite*: quæ etsi manifeste corrupta sunt, debui tamen, fidei meæ liberandæ, appendere.

Iratus tyrannus] Vetus lib. sic interpungit: *Iratus jacenti ipsas cadaveris manus in me ingessi*, ut patris sit sermo de filio, qui se præcipitavit. Petreius vero: *Jacenti ipsas tanquam cadaveri manus in me ingessisti*, ut filium a quo cæsus erat, inspectante Tyranno alloquatur.

Pag. 321. *Ita mihi superstite*] Jurabant solemni more per res sibi carissimas: non solum autem per suum ipsi caput, sed & liberorum, & Cæsaris, & amicorum. Ulpianus in l. 3. & 4. §. fin. D. de jurejurand. *Ceterum si ego detuli, ut per Deum jurares, tu per caput tuum jurasti vel filiorum tuorum.* Et infra in hac ipsa Controv. Mento. *Ita mihi libero, & vivere contingat & mori. Ita oculos meos filii manus operiant.* Et lib. 6. epitomæ Declam. 1. *Ita mihi contingat patrem utrique nostrum placari.* Vide & Contr. 11. Apud Terent. Heaut. act. 5. Sostrata Clitiphonti filio jurat, hoc modo: *Ita mihi atque huic sit superstes, ut ex me atque hoc natus es.* Cicero 2 de Nat. Deor. *Qui tota die precabantur, & immolabant ut sibi liberi sui superstites essent, superstitiosi sunt appellati.* Plin. lib. 2. epist. ult. de Regulo: *Clamat moriens Verannia Pisonis: O hominem nequam, perfidum, ac plusquam perjurum: qui sibi per salutem filii sui pejerasset. Facit hoc Regulus, non minus scelerate quam frequenter: quod iram Deorum, quos ipse quotidie fallit, in caput infelicis pueri detestatur.* Seneca quoque filius Consolatione ad Helviam matrem de M. Annæo Lucano: *Deos oro contingat hunc habere nobis superstitem. In me omnis fatorum crudelitas lassata consistat.*

Necessitas magnum imbecillitatis] *Infelicitatis* scriptum vidi in epitoma, nihil tamen demuto. De hac elegantes Laberii Mimi versus extant apud Macrobium lib. 2 Saturn. c.7.

Necessitas cujus aversi cursus impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt:
Quo me detrusit pæne extremis sensibus.

Excusat Saguntinos] Libet ex Petronii Satyrico insignem locum apponere:

te: *Saguntini oppressi ab Hannibale, humanas edere carnes, nec hereditatem expectabant.* Petavi leg. *Petilini* ex Livio lib. 23. & Frontino lib. 4. c. 5.) *idem fecerunt in ultima fame: nec quicquam in hac epulatione captabant, nisi tantum ne esurirent. Cum esset Numantia à Scipione capta, inventa sunt matres quæ liberorum suorum tenerent semesa in sinu corpora.*

Ad servilem delectum Cannensis ruina] Liv. lib. 23. Dictatorem M. Junium, post cladem Cannensem, servitiorum octo millia publice empta armasse refert. Appianus vero in Hannibalicis, Senatum octo millia servorum dominis ultro donantibus manumisisse. Tu lege Macrobium lib. 1. cap. 2. & Festum de Volonib. & Orosium lib. 4. cap. 16. & Senecam lib. 6. ep. Declamat. 7.

Ita oculos meos filii manus] Parentum hoc votum, ut filios superstites relinquant: qui ultimum hoc officium præstent, ut oculos morientibus claudant. Virg. 9 Æneid.

—— nec te tua funera mater
Produxi, pressive oculos, aut vulnera lavi.

& Romæ inscriptio vetus in ædib. Delphinorum:

QUOD DOCUIT NATAM PATRI PRÆSTARE SEPULCRO,
HOC CONTRA NATÆ PRÆSTITIT IPSE PATER.

Ovidius de morte Tibulli:

Hic certe manibus fugientes pressit ocellos
Mater, & in cineres ultima dona tulit.

M. Varro de lege Mania, apud Nonium (quæ de manibus erat, ut contra Crinitum docet Guicchiardus Gallus funeralium lib. 1.) sanciebat: *Ne filii parentibus oculos luci claro sugillarent.* Eundem ritum tradunt Homerus Il. λ. & Odyss. λ. Euripides in Hecuba & in Phœniss. Sophocles in Aiace, Stobæus in sermone de exilio, Plutarch. in Consolat. ad Apollon. & alia ad uxorem, Fabius, Plinius, & alii. Propertius:

At mihi non oculos quisquam inclinavit euntis;
Condita sunt vestra lumina nostra manu.

Sic *comprimere*, & *condere oculos* dixit sæpius Naso, quam ut colligere velim. Statius item & Seneca in Troadibus.

Pag. 322. *Pater adsit*] Tanquam advocatus, quo de nos sup. Controv. 1. & *Advocationi* adesse nolle ait. Solebat enim *Advocationibus* interdici caussidicis, vel in perpetuum, vel ad tempus, qui quamvis iniquam caussam, vel nocentem quemvis, ut hodie plerique defenderent. Sic enim Lex Moris. D. de pœnis. & Ulpianus in l. remunerandi. §. ult. D. de mand. refert Cl. Saturninum Prætorem Advocationibus cuidam interdixisse. Quid vero *Advocationem petere*, vide Controvers. 8. & Jurisconsultos de testib. quos à reo graviores surgere mox Annæus ait.

Pag. 323. *Ille non dicitur sacrilegus*] *Sacerdos* additus ex epitoma, etiam scripta, ubi & illud præmittit: *Non est impudica, quæ accersita est à tyranno.*

Qui funestas Tyranni imagines] Ut qui Cæsaris statuas vetustate corruptas reficit, non contrahere crimen majestatis, Martianus respondit in l. 5. D. ad l. Jul. Majest. At vero si consecratas conflaverit, hac lege tenetur, l. qui statuas 6. & l. famosi 7. §. fin. D. eod. Nisi si pro reprobatæ fuerint l. cujusque 4. §. hoc crimine. D. eod.

Pag. 324. *An ultio casi patris, nullius sit patris*] Optime vetus liber, *nullius sit nisi patris*: quomodo & in epitoma, etiam scripta lib. 9. Declamat. 4. integre legitur. Post non longe sic emendo: *Pœna major est ejus qui occidit, jus ejus qui cæsus est.* Idque ex auctoritate veteris libri Epitomæ in Bibliotheca Ant. Augustini V. Cl. Noster enim hic vocibus aliquot detruncatus est.

Pag. 326. *Ne uno Rhetore plus haberemus*] Hoc est, ne duo Oratores viderentur. Clodius enim Sabinus Græce & Latine declamitare uno die solebat: ut sup. Controv. 26. extrema.

Περὶ τοῦ κολυμβᾶν] Respexit ad illud proverbium, *μήτε μέλι, μήτε μέλισσα*.

pila. Neque natare, neque litteras novit: usurpatum à Platone, 3 de leg. & Aristide in Apolog. quatuor virum. Tranquillus in Aug. cap. 64. *Nepotes Caium, Lucium & Agrippam, litteras & natare, aliaque rudimenta per se plerumque docuit.* Et in Caligula cap. 54. de saltandi ejus & aurigandi arte: *Hic tam docilis ad cetera, natare nescit.*

Occium Elammam Proconsulem] Refugiunt aures meæ hoc gentis nomen, putoque verum esse *Oppium* vel *Appium*: utrumque enim varie in variis edit. circumfertur in epit. lib. 9.

Barbam capillumque submittere Cretensium magistratus] Pertinet ad auctoritatem barbam comamque alere, omnisque Græcia id servabat: ubi & barbati Philosophi, quos *Cascos* Ennius vocat, barbam aluerunt. Hinc pro majoribus *Barbatos* dixit Cicero pro Murena & pro Sextio: Item pro Cælio: *Aliquis*, inquit, *mihi ab inferis excitandus est ex barbatis illis.* Post, Punici belli temporibus tonsores è Sicilia in urbem adduxit P. Licinius Mena, ad annum U. C. 454. Sic enim Plinii locum emendo lib. 7 Nat. histor. cap. 59. ex Varronis lib. 2. extremo Rei Rusticæ. Dehinc consuetudo increbuit, ut barbam juvenes alerent, raderent senes. Hinc *Barbatulos juvenes*, qui sua lanugine sibi placerent, conjurationis reos vocat M. Tullius Catil. 2. & 1 ad Atticum. Xiphilinus quoque ex Dione Cæsares omnes ad Hadrianum usque barbam ponere solitos observavit. Hæc commemoro, ut ab his minutis animadversionibus fessum lectorem reficiam: quibus adde & Decl. 2. lib. 4. epitomæ.

Et silentium fecit] Recte in Covarruviano, & Epitoma, etiam scripta, additur, *silentium manu fecit*. Hic enim gestus manu fiebat, cum silentium imperaret is, qui verba facturus esset. Item Præconis voce, ut ad 25 Controvers. notavimus. Sed & plena exemplorum omnis antiquitas.

Bis caussam dixerat] In luctu & reatu Romani atra veste induti (unde & *sordidati* dicebantur) barbam capillumque submittebant. Liv. lib. 6. *Conjecto in carcerem Manlio satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum ac barbam promisisse, obversatamque vestibulo carceris mœstam turbam.* Et de P. Scipione Agellius ex Annalibus, cum esset reus die dicta ad populum, à Cl. Asellio Tribun. pleb. neque barbam radi desiisse, nec pulla sed candida veste, nulloque teorum cultu fuisse usum ait lib. 3. cap. 4. Noct. Attic. Exteri contra in luctu tondebantur, Suetonius in Caligula de Germanici morte, c. 4. *Regulos quosdam barbam posuisse, & uxorum capita rasisse, ad indicium maximi luctus.*

Bene interpretati à Cæsare petebant] Placet impense vetus scriptura, quæ & in epitoma legitur ad oram depicta, *Bene precati Cæsari petebant.* Nam hic mos erat petentium ut principis salutem secundo voto præferrentur, hac vel simili forma: *Ita mihi contingat Cæsare superstite mori.* Apud Ciceronem ad Atticum Balbus lib. 9. *Te, ita incolumi Cæsare moriar, tanti facio, ut paucos æque ac te caros habeam.* Vid. sup. Suasor. 7. & Controv. 10. Exemplum illustre voti pro Claudii Cæsaris salute exstat apud Senecam Philosophum, lib. 1 de Consol. ad Polyb. cap. 31.

Pag. 328. *Erat inter infames Turdus*] J. Lipsius noster Electorum l. 1. c. 16. hujus hominis, mollis, atque ignavia infamis nomen reponit epist. 95. Senecæ fil. ad Lucilium: *Isti quos publica quies aliis laborantibus molliter habet, Turdi illi sunt tuti contumelia caussa:* ubi tamen Gruterus mallet restitui mss. omnium lectionem, *Turturilla sunt*: utique cum habeamus diserte in Glossario Isidori: *Turturilla, ita dictus locus, in quo corruptela fiebant: quod ibi turturi opera daretur, id est panem*, emend. *peni.*

Cum Mattea] *Matta* Petreius emendat: est enim altera vox nihili: Hæc vero voracem significat à Græco ματτεύειν, quod Aristophani est *vorare*: & *Mattici* à Paullo è Festo Pompeio, dicuntur homines magnis malis, atque

ore late patenti. Sed rectius Jac. Dalechampius vir doctiss. *Mattya* legit, in Notis ad Athenæum: qui lib. 13. δειπνοσ. de ejus vocis veriloquio ex Apollodoro Atheniensi. Ganeonem enim, cupediarium, gulosum & lautissimi cibi (quem *mattyam* vocant) avidissimum significat. Sic & Cælium Rhodiginum Antiquarium legere illud Martialis memini lib. 10. cap. 12.

Inter quadrupedes Mattya prima lepus.

Ut diariam acciperet] De alimentis eorum, qui in carcere vincti, nos quædam lib. 1 Observat. per Saturam, & Lipsius lib. 1 Electorum cap. 8. & lib. 2. cap. 15.

Nomen ipsum Lautumia minime lauta res est] Ita lego cum auctoritate lib. Covarr. tum ex Epitoma (quamquam in editis quibusdam *animo meo* legatur, pro *minime*, ut sibi constet locus in παρονομασία καὶ παρηχήσει. *Lautitia* & *Lautumia*. Quamvis autem *Latomus* dicatur, *Lautumias* tamen veteres potius, quam *Latomias*: ut *Laucon* Petronius Arbiter, pro *Laocon*; & *Laudicea* pro *Laodicea*. Plinius epist. 14. l. 2. & *Laumentum* Livius Andronicus pro *Laomedonte*: & in Festo Josephus Scaliger emendavit. *Lautumiarum* autem meminit Varro lib. 4. de lingua Latina; *Quod Syracusis*, inquit, *ubi de causa custodiuntur Latomia, exinde Lautumia translatum* Cicero quoque in Verrinis, & Plinius lib. 9. cap. 37. de Aristomene, ubi Ferdinandus Pincianus, Hispaniæ, dum vixit, columen litterarum, ut & hoc ipso loco, rectam scripturam instauravit.

CONTROV. XXVIII.

Pag. 330. Q*Vid times ne admittare cum veneru?*] In Epitoma lib. 9. *Quid times? ne non admittare cum veneru*. Varie autem particulam *ne* post verba Metus accipi, pueri olim didicimus.

Pag. 331. *Ad supplicium indicari à patre*] Quantum ex scriptura colligo, *indicatur à patre* scripsit Seneca: nihil tamen temere affirmo.

Pag. 332. *Cum Latrones aliquid obsiderent*] Ἀνακόλουθον esse quis non videt eorum qui in his litteris non admodum hospites sunt? Lego itaque cum interrogationis nota: *Cum latrones aliqui obsiderent armata manu, si perfodissem villam, conjugem, liberosque rapuissem, accusari posset beneficium meum?* Sic fere optimus ille Covarruvianus, & Epitoma, quam ipsam eadem opera persanabo. Ita enim legendum censeo ex fide vet. lib. Ant. Augustini, *si quis armata manu obsessam à latronibus conjugem liberosque rapuisset, beneficium est.* Pincianus vero: *Si cujus obsessam*, &c. *rapuissem, beneficium erit meum.*

Quod avo servare licet, patri etiam occidere] Atqui pari jure avus, paterque. Nam & in avi potestate esse nepotem & neptem, non secus atque filius patria potestate continetur, docet Ulpianus in l. 4. D. de his qui sui vel alien. jur. & Justinianus lib. 1. Inst. de patr. potestat. Et avo superstite, pater in filios potestatem non habet, sed avus in cujus potestate est & ipse pater. Argumento l. sic eveniet. 21. D. ad l. Jul. Majest. Sed hic avus maternus esse fingitur, cui jus illud legibus adjudicatum est. De patria autem potestate nos sup. ex Simplicio, & Sexto Empirico Controv. 11.

Qui est intestati filius] Joan. Petreius, *qui est intestata filius*, legebat, ut ad novercam, quæ sine testamento decesserat, referatur. Forte in nomine ambiguitas, ut *intestatus* sit, qui in XII Tabulis *intestabilis* est, & qui sine testamento decedit.

Pag. 335. *Tirocinium ponere*] Pro deponere, hoc est miles esse cœpit. Nam à Centumviralibus caussis auspicari in foro solitum, ut in scholis fere ab Homero & Hesiodo, auctor est Plinius Junior.

Pag. 336. *Quod bene cessit*] *Gessit* male vetus liber Epitomæ: Sic enim & Cornelius Nepos in Terentii vita apud Donat. *Auctore certo*, inquit, *comperi C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petiisse ab ea ne interpella-*

interpellaretur: Serius tandem triclinium ingressum dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi. In quo illud admonere visum, Kal. Martias matronarum Romæ diem fuisse, ut Acron ad illud Horatii lib. 3. Od. 8.

Martiis cælebs quid agam Calendis?

Matronalia, inquit, *ducebantur, quod mariti pro conservatione conjugii supplicabant: eratque dies festus proprie matronæ.* Patet itaque, cur uxor Lælium tempestius discumbere, ut genio indulgeret, optarit. Sed de his nos in fragmentis Nepotianis ex Tibullo & Martiali.

Ut ad tumulum Achillis immolaretur] Imo jam immolata erat Polyxena, cum sic Hecuba quiritaretur, ut ex Ovidii lib. 13 Metamorph, didici, ubi & legitur: *In genus hoc savit.* vide quæ adnotavi extrema Controv. 16.

Non minus magnam] Sic de Protogene Apelles pictor insignis omnia sibi cum illo paria esse, aut illi meliora, sed uno se præstare quod manum ille de tabula tollere nesciret, memorabili præcepto nocere sæpe nimiam diligentiam: Plinius lib. 35. Nat. Histor. cap. 10.

CONTROV. XXIX.

Pag. 337. *Victoris quoque conditio*] D. Cyprianus epist. ad Donatum, Lactantius, Prudentius, & alii frequentes de crudeli spectaculo gladiatorum, quæ diligenter colligit Brissonius ad l. Dominica. C. Theodos. de spectaculis.

Quadam fera] Ut torpedo, cujus venenum per hamum & virgam, manum piscatoris occupat, ut torpore captus cadat. Oppianus lib. 2. Halieuticon. & canis lapidem mordet, ut Pacuvius in Armor. Judicio apud Nonium Marcellum, Plinius lib. 29. c. 5. & Gregorius Nyss. Hom. de S. Stephano.

Abscissa missione] Nimirum hoc erat sine missione gladiatores dare, de qua re multa Lipsius noster lib. 2 Saturn. Serm. c. 21. Huc referens & Flacci illud:

Ne populum extrema toties exoret arena.

Nocere possit, ostendit] Offendit malebat Petreius, quem miror edita lectione offensum. Mox rectius legitur in epitoma: *O veneficium simile mendacio!*

Pag. 339. *Nullis inquinatum fabulis*] Pro sermonibus quibus detrahitur sup. Controv. 15. *Adversus omnes illecebras, atque omnia delinimenta muliebria ingenii est veluti solum firmamentum, in nullam incidisse fabulam.*

Servus tortus Catonem] Male transpositis vocibus hæc in epitoma leguntur: *Servus, furti tortus Catonem conscium dixit.* vide infra Controv. 30.

Pag. 340. *Quid illa quæ fratrem*] Intelligit Absyrtum, quem Medea occidit. De qua sic M. Tullius in Maniliana: *Ex Ponto Medea illa quondam profugisse dicitur: quam prædicant in fuga, fratris sui membra in iis locis, qua se parens persequeretur, dissipavisse, ut eorum collectio dispersa, mærorque patris celeritatem persequendi retardaret.*

Pag. 341. *Magnus ad genua*] De hoc supplicantium more, ut genua contingerent, nos supr. ad Controv. 3. & 32. *Ad quorum eas genua, nescis.*

Pag. 342. *Non mittenda in exilium, sed ferenda*] Adolescentem admodum filiam fuisse significat, ut de veneficio cogitare non potuerit, luditque in exilii morem, quoniam *Deportati in insulas*, & præcise etiam *Deportati* dicebantur.

Exportandos locari] Jurisconsultorum phrasis, quibus merces vehendæ locari à dominis dicuntur: conduci vero à navicularíis. l. 2. & ult. D. de l. Rhodia de jactu. M. Varro Præfat. lib. de re Rust. 2. de Romanor. luxu. *Frumentum locamus, qui nobis advehat, qui saturi fiamus, ex Africa & Sardinia, & navibus vindemiam condimus ex insula Coa & Chia.* Velleius Paterculus lib. 2. de Mummio Achaico: *Capta Corintho maximorum artificum perfectas manibus tabulas, & statuas in Italiam portandas locavit.*

Pag. 345. *O incauta futuri mortalitas*] Expressit illud divini poetæ 10 Æn.

Nescia mens hominum fati sortisque futura,
Et servare modum rebus sublata secundu.

LIBER QUINTUS.

PRÆFATIO.

Pag. 347. *Dicebat negligenter in ipsis subselliis*] In epitoma scripta, quæ & hanc præf. continet, sic legitur, *Dicebat sæpe caussam in ipsis subselliis.* Covarruvianus vero: *Dicebat negligenter sæpe caussam in ipsis subselliis, sæpe dum admittitur dicebat.* Sed *amicitur* retineo. Post non longe in eodem: *Cupiebat aliquem evocare adversariorum, & in altercationes venire. Vires suas noverat.* quæ ex fide bona repræsentare volui: sana vero esse præstate non ausim.

Pag. 348. *Novissime quidem lepide*] In epitoma scripta: *& novissime quidem Lepido:* quod & in libris suis omnibus se reperisse affirmat Pincianus, & haud scio an proprium viri nomen *Lepidum* sit leg. Nam in ora *Labienum* alia manu adscriptum vidi.

Pag. 349. *De Labieno interrogatus*] Covarr. *De rabie nunc interrogatus, declamavit non quidem populo,* &c. & inf. in eodem: *Rabies vocaretur*, pro quo editi libri *Rabienus*. De hoc in Procemio lib. 4 Epit. *Homo*, inquit, *mentu quam lingua amarioris.* Hunc esse historicum illum apparet, de quo Suetonius in Caligula cap. 16. *Titi Labieni, Cordi, Cremutii, Cassii Severi scripta Senatusconsultu abolita, requiri & esse in manibus lectitarique permisit: quando maxime sua interesset, ut facta quæque posteris tradantur.*

Ac frivola jactationis affectare] In Covarr. *adfectantem, imo Censorium supercilium:* & Epitoma scripta *actionis* præfert, non *jactationis*. Quid *frivolum* *κενῶς*, nos initio Contr. 9.

Pag. 350. *Pompeianos spiritus posuisset*] Vera hæc lectio. T. Labienus primo Cæsaris partes secutus, ejusque in Gallia legatus, post Pompeianus fuit. Cæsar Comm. belli Gallici, & 1 de bello Civili: Post contra Cæsarem dimicans victus est. Hirtius lib. 5 belli Africi. Idemne Historicus ille sit *ἰσχυ*- *ρῶς* Seneca sane unum eundemque facere videtur.

Res nova, & insueta supplicia] In epitoma, *& instituta:* sed vera est Covarruviana scriptura, *& inusitata.* Sic Nero in Fabricii Vientonis libros, quibus Codicillorum nomen dederat, sævit: *convictumque* (inquit Tacitus 14 Annali) *Vientonem Italia depulit, & libros exuri jussit, conquisitos lectitatosque, donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi oblivionem attulit.* Et Cremutii Cordi historias bellorum civilium, per Ædiles cremandos patres censuerunt, anno ab U. C. 778. ut idem Annali 4. *Sed manserunt occultati editi. Quo magis*, inquit, *socordiam eorum irridere libet, qui præsenti potentia credunt exstingui posse etiam sequentis ævi memoriam. Nam contra punitis ingeniis glíscit auctoritas: neque aliud externi reges, aut qui eadem sævitia usi sunt, nisi dedecus sibi atque illis gloriam peperere.* Tu lege & Agricolæ vitam ejusdem Taciti. Libri quoque Numæ Pompilii, terra exarati, quod inanes quasdam sacrorum caussas continerent, patrum decreto cremati sunt, ann. U. C. 583. Livius lib. 40. Plutarch. in Numa, Suetonius in August. cap. 31. & ibi Torrentius: Lactantius lib. 2. cap. 22. Similia colligit P. Jacobus Gretserus lib. singulari de libris damnatæ lectionis, & Notis ad Minutii Octavium Joan. à Worvel. pag. 117. Plin. lib. 13. cap. 13. Valer. Maximus cap. 22. lib. 1. Augustinus lib. 8. cap. 34. Civitatis Dei, ex Varronis 5. Rerum Rom.

Bono Herculei publico] Epitoma vetus, *bono Hercules supplicio: ista pœna ingeniosa crudelitas.* Priora non probo. Vetus enim illud, quod & in lapidibus litteraris inspicitur, in quibus *μονάδικα γράμματα* visuntur. B. P. N. vel B. R. P. N. hoc est, bono publico, vel bono Reip. natus. Infr. Controvers. 32. *Crudelem bono publico fuisse periturum.* Et Seneca filius lib. 2 de Tranquill.

quill. vitæ cap. 8. De sapiente loquens emendante Lipsio nostro: *Bono publico natus sibi & aliis salutaris, nihil concupiscet, nihil flebit, qui Rationi innixus per humanos casus, divino incedit animo.*

Si Triumviri libros] Malim veterem lectionem Covarr. libri: *Si Triumviris libuisset, & ingenium Ciceronis proscribere?* Tu lege Suas. 7.

Sunt Dii lenti quidem] Eadem Val. Max. lib. 1. cap. 2. *Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat.* Juvenal. Sat. 13.

Ut sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est.

Tibullus quoque:

Ah miser, & si quis primo perjuria celat,
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Et poëtarum prope Deus Ὁμηρ. θ.

Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν.

Idem etiam Aten Deam mollibus & teneris pedibus inducit. Horatius quoque:

Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

Et *Dii laneos pedes* habere veteri verbo dicuntur. Vide & Plutarchi libellum de sera numinis vindicta.

In caput invenientium] Tale illud Hesiodium:

Οἱ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

De Phalaridis tauro, adeoque exemplorum plena est omnis vetustas, in auctores pœnas recidere solere. hinc illud, *suo capiti*: & Mamerci Scauri ad Asinium Pollionem: *Quidquid mali dixi, mihi & capiti meo.* Seneca fil. lib. 4 de Benef. cap. 31.

Conquirite in vosmetipsos nova, quibus pereat] Absunt hæc omnia à Covarr. in Epitoma vero scripta: *Conquirite in vos ne ipsos nova quibus peremtus est: si quid ab omni,* &c. Mox in eodem Covarr. *Si quid ingenium memoriamque nominis invenit, ægre admodum reducatis ad eandem rem corporis.*

Pag. 350. *Quam non contenta*] In veteri Covarr. *Quam non contempta certa materia sævitiæ est?* pro, *non contemnenda.* Sup. quoque initio Controv. 25. In eodem libro scriptum erat non recte, *una nocte contemptus sum:* prono errore ex affinitate vocum librariis objecto.

Dii melius] Deprecantis est, & abominantis: Fabius Declamat. 321. *Hoc primum velut mentiumque animique tentati veneno sumus, sed Dii melius.* Et Valerius lib 6. cap. 1. extr. *Dii melius, quod hunc animum viris earum non dederunt.* In Poëtis ita frequens, ut vel unus Naso sitim explere queat. Integrum erat: *Dii melius faciant*, apud Plautum familiare. Horat. lib. 1 Serm. Sat. 4.

Di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro & perpauca loquentis.

Pag. 352. *Pro Bacillo Macenate*] Lipsius homo doctissimus, *pro Batyllo Mæcenatis:* Equidem in Covarr. *Labieno* dandi casu repperi, unde non nemo conjiciat legendum: *Recitavit rescriptum Labieno pro Bathyllo à Mæcenate.* In Epit. scripta: *Rescribunt Labieno pro Bacillo Mæcenate.* Corrupta & hæc vox Præfat. lib. 3. Declamat. *Si Pantomimus essem, Pantillus essem*, ubi alii *Partilius* ad oram alleverunt, inepte. In veteri Ant. Augustini *Batillus* est, ad quem locum nos plura ex Phædro Augusti liberto attulimus: Rescribe *Bathyllus*, cujus etiam nomen in Suida corruptum esse monuit idem Lipsius, dict. ὀρχηστ. Nam pro Πυλάδης ϗ Βαχυλίδου, legendum Βαθύλλ.. Fuit hic in deliciis Mæcenati. Horatius Epod. 14.

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium.

& Tacitus Annali 1. *Indulserat Ludicro Augustus, dum Mæcenati obtemperat effuso in amorem Bathylli.*

Quis enim ferret hominem typhonibus] Sic Gryphii operæ ediderunt, nescio quid de vento somniantes. Covarr. liber: *Quis enim ferat ho. de Simponibus*, quod forte retinendum, ut συμπόσιον

 Roma-

Romanæ vocis, *Simpuli*, *& Simpuvii*. Epitoma vero, *quia enim ferei hom de Seponibus dicentem*. Emenda ut in Parif. *de Siphonibus*, quæ tubos & canales, unde aqua effluit, designant. Plinius lib. 2. cap. 65. de aqua, *In summis jugis erumpente, quo spiritu acta, & terræ pondere expressa, Siphonum modo, emicat*. Columella lib. 3. cap. 10. *Naturali spiritu omne alimentum viventis, quasi quædam anima, per medullam, trunci velut per siphonem, quem διαβήτην vocant mechanici, trahitur in summa*. Strabo lib. 5. γεωργ. σίφωνας κρουνοὺς vocat. Juvenal. Sat. 6.

Effigiemque Deæ longis siphonibus implet

Ulpianus JC. inter incendiorum subsidia numerat, in l. quæsitum. §. acetum. D. de act. & l. fistulam. D. de servis. l. fines. l. fundi. D. de not. empt. lib. 2. l. omnis. C. de aquæduct. & Isidorus lib. 20. Etymolog. Plinius quoque lib. 10. epist. ad Trajan. de Nicomedienti incendio. Idem lib. 5 ad Apoll. *Siphunculum ἐκκλειστικὸν* dixit.

Cælo repluerant] *Repluunt* malo, quod est in omnibus antiquis, etiam Pinciani: qui tamen *cælo repluunt* conjicit leg.

Odoratos imbres] *Adoratos imbres*, quomodo Hadr. Turnebus hic etiam leg. putabat, lib. 3 Adverf. cap. 8. in Epitoma scriptum. Liber Covarr. verius *odoratos imbres*. Solent enim in Amphitheatris tubi seu fistulæ, liquorem odoratum e croco, evomere, quo spectantes jucunde aspergebantur: quæ ut hic & a Seneca filio *Sparsio* vocatur epist. 91. & lib. 2. Quæst. Nat. cap 9. Id me docuit harum litterarum princeps Lipsius lib. de Amphitheatro cap. 16. prolato & illo Apuleii loco lib. 10. extremo fabulæ Milesiæ: *Tunc de summo montis cacumine, per quandam latentem fistulam, in excelsum prorumpit unda, croco diluta, sparsimque defluens pascentes circa capellas odorato perpluit imbre*. Reliqua inde petas licet.

De corio ejus nobis satisferi] In epitoma scripta apparet scriptum fuisse, *de corio canis*. Vid. Adagia. ut & inf. quid *Laterem lavare*.

Have Osce] Schema ex ambiguo, nam & *Osce* vocandi casus est, & Oscam linguam notat. leg. Festus. Et *have* cum aspiratione scripsisse veteres etiam litterati lapides loquuntur, & libri, quo salus precabatur. Exempla innumera etiam extant apud Senecam fil. lib. 6 de Benef. c. 34. Quinctil. lib. 1. c. 6. Inst. *Multum est litteratus qui sine adspiratione secunda syllaba salutavit, Aveto*. Appaaret igitur *Have* antea veteres dixisse cum *H*.

Ille Passieno prima ejus syllaba] Quatuor viri insignis eruditionis hic sudarunt, & vereor ne frustra. Lud. Cælius Rodigin. lib. 2. cap. 13. antiq. lect. *Passienum* appellatum putat, sed longius abit a vero nomine. Jo. Brodæus lib. 2. Miscellaneorum cap. 18. *Paschaenum* nuncupatum putat, ut πάσχειν Demosthenem περὶ στεφάνου, Xiphilino, & Luciano in Alectrione. Tertio vero pedatu Hadr. Junius Animadversor. lib. 1. cap. 14. *Passienum* Oratorem calumniose ab Osco vocatum *Paschaenum*. Ant. Covarruvias *Phasianus* legebat. Aristophanis enim interpres in Acharnanibus φασιανός, pro *Sycophanta* παρὰ τοῦ φαίνειν dictum adnotavit, & Herodianus in fragment. φασιανοὶ ἵπποι, φασιανοὶ καὶ ὄρνεις. Vide Suidam, Thomam Magistrum, & eundem Aristophanis interpretem in Nebul. & Athenæum. Nota vero ejus avis Colchicæ, & mollities, & in Apicii popinis, lautitia. At *Sycophanta* nomen infame potius quam obscœnum. Turnebus aliter legit lib. 3 Adversar. cap. 8. *Prima ejus syllaba in Cra commutata*: ut non Græcum hic nomen reponat, sed *Crassienum* appellatum putet, pro Passieno; Lector arbitrabitur, cui libentius assentior. Ceterum de Crispo Passieno Oratore Plinius lib. 16. cap. ult. Suetonius Nerone cap. 6. Quinctilianus lib. 6. cap. 2. & Seneca lib. 4 Natur. Quæst. initio.

Pag. 353. *Quæ meo Latroni subjicitur*] In utroque veteri, quo usus sum, legitur, *quæ misero Latroni subjicitur*. Tu vide Contr. 18. Capitonis *ἀγροικία*.

Trimum

Primum Tetracolon] *Tetradeum* est utrobique in Covarr. In epitoma scriptum *Tetradea* Græcorum more: In utroque etiam quinque nomina, præter quaternarii numerum. Pincianus tamen *Cestii* nomen tollit ex omni vetere, ut ait, lectione, Τετραδεῖον Suidæ diserte τὸ πεντάλογον σωματεῖον: *ei* autem in è longum transire Latinorum Priscianus lib. 1. & alii observarunt. Rectissime igitur Covarruvianus Codex, contra atque Turnebus l. 3. c. 8. Aliud enim τετρακόλον, de quo supr. Controv. 25. & lib. 9. Declam. 2. epitomæ.

Penes Latronem gloria fuisset] Hæc in utroque scripto aberant.

Pag. 354. *Caius Silo*] Peccatum sæpenumero in sophistarum nominibus, ut antea admonui. Hujus enim libri Controv. 31, 32, 33, 34. *Gavius Silo* scribitur. At vero ibidem & Suas. 3. *Pompeius Silo* est, tanquam diversi sint. Item Controv. 25. Et in Præfat. lib. 3 Epitomes. Unde suspicari liceat *Caium Pompeium Silonem* integrum nomen fuisse.

In Trachinensi colonia] In Epitoma veteri, *Terracinensi*. In Covarr. *Tarraconensi*. Utrumque repperit & Pincianus, probatque alterum. *Terracinensi* ex Plin. lib. 3. & Strabone lib. 5. Artem quoque persuadendi ab Oratore tegendam dixit præf. lib. 4.

At aliquando declamare ex tempore] In Covarr. *aut aliquam quod declamare poterat tempore decebat*, &c. Epitoma vetus eadem præfert, nisi quod vox *tempore* aberat. Confer cum his Præf. lib. 1 Controv.

Pag. 355. *Eos non posse nisi actione probari*] In Epitoma scripta longe aliter. Locum integrum apponam, ut comparari cum editis queat: *Eos non posse actione approbari. Negabat utique ulla* (*ullas* Covar. liber.) *placere posse, nisi totum nosceret. Reu res suas: & illarum fiducia a'tis metuenda, & prærupta audere multa. Se non persuadere judici, sed auferre.* Equidem pro *audere*, *suadere* conjeceram leg. *Adire* alii.

Sed circumspectus caussam] In Epitoma, *sed circumspectus causa*: & amplius illud: *Nemo diligentius exposuit, nemo respondit paratius.*

Et dignitatem eloquentia] Hic omissa multa quæ in epitoma, & scripta & edita integre leguntur, ad oram vero Covarr. codicis alia manu, perantiqua tamen, adscripta erant, hæc fere: *Et pecuniam itaque & dignitatem quamprimum in provincia Hispania habuit. eloquentia debuit. Natus quidem erat splendidissimo avo Divi Julii hospite, sed civili bello attenuatas domus nobiles viro* (sic enim in veteri utroque repperi. for. *viros*) *excitavit, & ita ad summam perduxit dignitatem: ut si quid illi defuit sciat loco defuisse.*

CONTROV. XXX.

Pag. 357. *Cur non agis? Quia vis tecum age*] Proprium fori vocabulum *agere*, ut Contr. 25. & 32. *Lege agere*: exratque lepidum epigr. apud Martialem lib. 1.

Semper agis causas, & res agis Attale semper.
Est, non est, quod agas, Attale semper agis.
Si res & caussa desunt, agis Attale mulas:
Attale, ne, quod agas desit, agas animam.

Pag. 358. *Magistratus servos post terga non summovent*] Sed obvios potius per lictores, ut via decedant. Nota res ex Livii lib. 3. & supra Controv. 25. in Triarii sermone, *Servos* autem hic recte fortasse omittit Rom. editio.

Non erat præda quam] Diversa ab his in Epit. *Non erat in illo præda, quam grassator appeteret. Erat summa virtus, contumax adversus divitiarum fastidium innocentia.*

Pag. 359. *Quis de nostra interim morte cogitaverit*] In eadem legitur: *Quis eadem machinatus est? scire non possum: Quod dissimulari non potest.*

Civitates plerumque finitima] Caussam dissensionum civilium inter finitimos semper fuisse tyrannidis metum, Demosthenes ait, Olynth. 1.

ὅλως ἄπιστον οἶμαι τῆ πολιτείαις ἡ τυραννίς, ἄλλως τε κἂν ὁμόρογυ χώραν ἔχωσι.

Cicero qua violentia in absentiam Metelli] Hoc est in absentem Metellum. Is est Declamatoris nostri, vel aliorum, ex quorum sensu loquitur, loquendi genius. Q. Metellus Nepos Trib. Pleb. Silano & Murena Coss. anno 691. ad populum tertio quoque verbo orationis suæ Ciceronem appellaverat, clamans, non licuisse ei Lentulum, Cethegum, & reliquos cives indicta caussa necare, ut scribit epist. 2. lib. 5 ad Famil. & Dio lib. 38. Cicero forti animo restitit, & orationem contra concionem Metelli absentis scripsit, cum ille prior scripsisset. Idem lib. 1. epist. 10. & lib. 3. epist. 12 ad Attic. Quam orationem, quod à se scriptam esse fateatur negligentius, intercidisse puto: laudant tamen ex ea quædam, Fabius lib. 9. cap. 3. Agellius lib. 18. cap. 7. Fortunatianus in Rhetor. & Priscianus lib. 9. & 10. Joan. Petreius vero contra veteris libri auctoritatem legit, *C. Marius* pro *M. Cicero*: quod ille Metelli legatus cum esset bello Jugurthino, petendi gratia missione impetrata, absentem detraxerit, imperiumque Consul abstulerit auctore Sallustio: sed, verum ut fatear, non assentior.

M. Cato Pulchro objiciente] Sup. Controv. 29. *Servus tortus Catonem conscium furti dixit.* Notum enim ex Asconio in Miloniana, servos in domini caput torqueri non solere, nisi caussa incestus & conjurationis. Item ex Cicerone pro Deiotaro, & in Partit. *Catonem* quoque minorem ab Asinio Pollione accusatum constat ex Controv. 19. Peculiare gentis Porciæ. Cato enim major Censorius quater & quadragies caussam dixit scribente Plinio: & Orationes amplius centum quinquaginta se legisse Cicero in Bruto testatur. *De Calvi* in Cn. Pompeium digito caput scalpentem, dicterio, dixi ad Controv. 19.

M. Bruti sacratissimam] *Sacratissimi viri* apparet scriptum fuisse. Bruti eloquentiam Cicero in eo libro quem de claris Oratoribus ipsi inscripsit, mirifice laudat: quamquam diversum ab illo dicendi genus amplexus sit: Fabius etiam versus orationi inserere solitum ait lib. 9. cap. 4. qui & lib. de Oratorib. de Bruti scriptis: nisi Taciti is Dialogus est. Rursum Petreius sollemne illud mutandi studium servat, & *M. Tullium Bruto* supponit, quem supra sede sua exturbarat, propter invectivam illam falso C. Sallustio inscriptam, in qua Declamator ille, quisquis est, hujusmodi calumniam in M. Tullium congessit: *Cujus*, inquit, *nulla pars corporis turpitudine vacat: lingua vana, manus rapacissima, gula immensa, pedes fugaces: quæ honeste nominari non possunt inhonestissima.* Quem ego locum ex oratione, sive ea epistola est, secunda de R. P. ordinanda totidem pæne verbis legi animadverti.

Infecta manus] Dixi initio Suas. 6.

Pag. 361. *Quia inimicus, quia inspoliatus*] Hæc ad conjecturalem statum, probationesque ἀτέχνους pertinent, de quibus Aristoteles 1 Rhetor. artis. & Fabius lib. 5. c. 9. Liv. 7. c. 2.

Pag. 362. *Si canem ad ostium alligasses*] De hac canum custodia quædam ex Petronio adnotavi Controv. 20. & ex Sueton. de claris Rhetor. Jo. Brodæus Miscell. lib. 3. c. 3.

Patres & ossa liberorum] Cimmeriæ hic tenebræ, fortasse interpunctionis, vel affectati sermonis, aut utriusque potius vitio, lib. vet. sic fere: *Conjecturam dividunt & illam, Producta Sacerdote statuam illam super cineres lib. nost. Lupanar ad e-quantum est. Ipse autem laudabat.* In quibus nihil me videre fateor, nec est tanti res ea, in qua desudare oporteat. Græca vero Declamantium dicta integra apposuimus ope membranarum adjuti. Nisi quod in Covarruviani vestigiis in extremo Hermagoræ dicto fere deprehendas, ἐκ ἂν ἐξῇ ...

CONTROV. XXXI.

Pag. 363. *Vicit pater: accepit primum*] Liber Covarruv. *Vicit*

Vicit patrem præmio statuæ patris pretium Abdicatur. Repone *petit* pro *pretium* ex Epit. Hoc autem Thema tractatum à Plinio auctor est Gellius l. 9. c.16.Noct. Attic. Clœlia quoque virgo Romana, obses Porsenæ regi data, quod virili animo Tiberim equo tranasset, repetita & dedita, virtutis ergo, optione illi à rege data, legeret, quos vellet; virgines impuberes legisse dicitur, ut hostili injuriæ obnoxiæ esse desinerent, Livius lib. 2.

Pag. 364. *Ecce amitto*] Sic editi, quos mihi videre contigit,ad unum omnes: malim *admitto*, quæ concessio est, quasi dicat concedam me patri inferiorem, quia filius sum: seni non item, quia adolescens.

Pugnandum non imperatori] Metus ἰσχυροποιὲς est: quale illud Catulli:

——— *nolt pugnare duobus.*

Et Virgil.

——— *Solus tibi certet Amyntas.*

&, —*placitone etiam pugnabis amori?*

Pag. 365. *Silentium videtur confessio*] Juriconsultis in ore natat illud Pauli: *Qui tacet non utique fatetur: sed tamen verum est eum non negare.* l. 142. D. de reg. jur. vide & lib. 42. Pandect. tit.de confess. Cicero alibi, *Dum tacent, clamant.*

Pag. 366. *Mirari si patri ac legi*] Vet. cod. *si patria lege subducitur*; non longe hinc abierat Petreius, *si patri hac lege subducitur.*

Cum dubitaret ex ordine suo] Lib. antiquus: *Cum dubitaret ex ordine, scio quem dicentem nihil agi.* Fort. *Cum dubitarem ex ordine, scio aliquem dicere: En nihil agis.* Idem Petreius defectum locum supplebat: *Cum dubitaret, induxit ex ordine suo quendam dicentem.*

Pag. 367. *Si navigare imperasses, si peregrinari*] Sup. alibi hæc conjungit: *Naviga, milita, peregrinare.* Controv.9. & 14. initio.

Pag. 369. *Quod etiam desertoribus licet*] Solent enim transfugæ æquo animo cum adversariis degere, idque sibi jus fasque esse existimant.Nicetæ Græcam sententiam librorum ope integre apposuimus.

CONTROV. XXXII.

C*Æsar Pompeii caput*] Inf. Antonius Musa: *Allato ad se Cn. Pompeii capite Cæsar avertisse oculos dicitur.*

Pag. 370. *Aliqua super ardentis regum misit*] Sup. Controv. 10. fusius: *Quædam ardentibus rogis torum miscuerunt: quædam vicaria maritorum salutem anima redemerunt.* & 13. Triarius: *Alia desiderio viri attonita, in ardentem se rogum misit.*

Quam leve judicasti crimen] Respexit initium Ligarianæ, plenum Ironiæ: *Novum crimen C. Cæsar, & ante hunc diem inauditum, propinquus meus Q. Tubero detulit, Q. Ligarium in Africa fuisse.* Confessio vero post paulo subjicitur, quæ & per totam orationem cum deprecatione fusa est: *Habes, Tubero quod est accusatori maxime optandum, confitentem reum.*

Si iratus es fratri] Fratri condona iram, qui pro sorore deprecatur. Infr. tamen hoc se consilio pater duriorem ad filiæ preces fuisse ait, ut frater pro illa rogaret.

Pag. 371. *M. Cato*] Uticensis nimirum,de quo nos Suas.6. quæ est deliberatio, *an Cicero Antonium deprecetur.*

Optima civilis belli] Græci Athenis ἀμνηςίας ψήφισμα, quæ est rerum præteritarum oblivio, tulerunt. Sic enim ipse, cujus hic meminit,Cicero Philip. 1 in M. Antonium: *Quantum in me fuit jeci fundamenta pacis, Atheniensium renovavi vetus exemplum, quo tum in sedandis discordiis usa erat civitas illa, atque omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui.* Hoc decretum comperio primo à Trasybulo Athenis latum. Val. Maxim. lib.4. cap.1. & Orosius lib. 2. c.17. Romæ vero M.Tullius post cædem C. Julii Cæsaris ferre tentavit, Philip. ut dixi, prima, & Paterculus lib. 2. Iterum sub Tiberio Claudio revocatum. Idem Orosius lib.7. c. 6. Rursum ab Aureliano Imp. ἀμνηςία decreta, ut in ejus vita Vopiscus.

An non exorares] Argumentum est à comparatione majorum: si pro te patrem victorem exorare non potuisti, quid si pro alio deprecata esses?

Sed age lege] Mala hic interpunctio est in editis. Vetus quoque liber hic turbat. Sic enim legit: *Morere sed occide. sed agente lege.* Rectius in epitoma: *Non dicunt occide, non Morere, sed Age lege.* Natum mendum librariorum vitio & ignoratione prisci ritus, quo ἀϑημίας χάριν hac formula Magistratus, animadverti in aliquem more majorum jubebat. Livius lib. 26. de Q. Fulvio Flacco Procos. Acceptas litteras neque resolutas cum in gremio imposuisset, præconi imperavit, ut lictores *lege agere* juberet. Et mox pronunciasse refert: Lictor viro forti adde virgas, & in eum primum *lege age.* Idem etiam eadem formula expressit Valerius lib. 3. c. 8. Reliqua vide sup. in Flaminino, quæ est Cont. 25. & rursum 30. & Jac. Ræyardum ad l. 123. D. de reg. jur.

Non patrus exigere] Vetus liber, *non patru recedere.* scripserat fort. *non patris regere*, ut in epitoma, etiam scripta, post repperi. vel sic absque negatione *patri cedere.* Vulgarem tamen non damno.

Pag. 372. *Animadvertit Manlius*] De Bruto securi filios percutiente. Livius lib. 2. de Manlianis imperiis l. 4. & sup. 29. & 25.

An sub his exemplis] Apertior videtur epitome prisca lectio: *Vide an sub his exemplis liceat patri forti tantum loqui.*

Nec enim eventus] Recte Ovid. Heroid. epist. 2.

Exitus acta probat: careat successibus opto,
Quisquis ab eventu facta notanda putat.

Pag. 374. *Non magis tibi ego*] Dictum puto, pro, non tu me pluris facis, fili, quam soror tu maritum? signo itaque interrogationis hæc notabam.

CONTROV. XXXIII.

Pag. 374. A *Ut ut agnoscant aut recipiant*] Assentior Petreio qui negative legit, *aut ne agnoscant.* Ex epitoma in qua legitur: *Factum est ne liberos patres, aut agnoscant, aut recipiant.*

Pag. 375. *Et si nemo obstet natura*] Viderat idem deesse aliquid, legitque: *Et si nemo obstet natura procera, proceritas tamen mutabitur.* Ego vero fidem lib. vet. sequor, in quo scriptum repperi: *Et si nemo obstet, nimia natura proceritas mutabitur.*

Quid si sacerdos] Quem integrum esse oportet, nulla corporis parte mutilum. Tu vide Declam. 2. lib. 4. epitome. Item etiam jure Pontificio religiose cautum, ne mutilati sacris nostris initientur. Can. Præcipimus, Dist. 33. & can. exposuisti. c. de corpore vitiatis ord.

Nec puto incredibile] In epitoma, *Num incredibilia loquor? Ex fortuna, &c.* Vetus noster longe aliter: *Nec puto incredibile in hac fortuna loquor: certe ex hac turba origo Romana gentis apparet.* De prima advenarum colluvie pastorum & Latronum in asylo à Romulo patefacto, diserte Orosius lib. 2. c. 4. & Juvenalis Sat. 8.

Et tamen ut longe repetas, longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Majorum primus, quisquis fuit ille, tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud quod dicere nolo.

Ant. Augustin. ad expositos Romulum & Remum referri mavult.

Pag. 376. *Plus acceptum, quam expensum refert*] Sumptum à tabulis rationum. Sic Plinius lib. 2. c. 7. de fortuna: *Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium, sola utramque paginam facit.*

Merendarios tuos] Lusit forte in voce fictitia, quod merendam adferrent educatori suo hæc mendicabula. Petreius *mercenarios* divinabat, qua etiam

voce Bassus in hac ipsa Controv. utitur: propius tamen abest *incendiarios*, & Festus *Mercedonias* à mercede solvenda dictos olim ait.

Pag. 377. *Via est qua poterat*] Locus manifeste mendosus, quamobrem asterisco notavi: si quis conjecturæ locus, sic lego: *Vitasti quos poteras:* vel, *via isti qua poteras*. Objurgantis enim educatoris verba sunt ad alumnos, quod via decederent, ne stipem poscerent: hinc vacuas domum referre manus. In veteri erat, *vitus est quas pot' at*. Quid si etiam? *Deviasti quoad poteras*. In Curiana editione, *quia esse quoque peterat* leg. conjicitur.

Spiritum tamen relinquerem] Petreii conjectura optimi illius libri auctoritate probatur: nam *Spiritum tibi non relinquerem*, diserte præfert. *Captura* vocabulo, sequiori notione, pro sordido quæstu, & meretricio, utitur sup. Controv. 2.

Sacris publicis tristia auspicia] Sacra male ominatis vocibus interrumpebantur. Hinc *linguis favete* præco renuntiabat, & *hoc age:* imperans, nimirum silentium, & à scævis vocibus abstinendum. Seneca lib. de vita beata ad Gallionem: *Multo magis tristia auspicia sacra turbabant*. Male igitur in epitoma, *fatis publicis* legitur. De festis vero solemnibus doctissimus JC. Brissonius & alii, ad tit. Cod. Theodosiani multa accurate collegerunt, qui nobis hunc laborem adimunt.

Si otium fuerit] Rom. editio: *si verum fuerit*. *Si fuerit* vet. cod. & alia manu *otium* adscriptum. Petreius tamen, *si odium fuerit*, ut misericordiæ sit. Appositum membrum, cui sequentia adhærent. Sup. quoque idem legi mavult, *portat ad eos*. Mihi vulgaris non displicet. Quidam, inquit, ab impuro homine stipem acceptam, quod nefas, diis offerunt, qui puri putis victimis delectantur.

Pag. 379. *Nondum Respublica*] *Laditur* addit Petreius, non necessario: Negat Remp. ex duobus constare, ut & collegium. Neratius Priscus in l. 85. D. de reg. jur. & Aristoteles in Politicis: *Decem homines faciunt populum*. Non igitur crimen esse Reip. læsæ. Subjicitur locus perturbatior. suspicor enim ex tribus vocibus, *suadere* unam esse conflatam: vel potius tempora esse præpostero ordine collocata, legendumque: *Juvenes quis suadet infantes perdere & infelices.*

Expositi nullo numero sunt, servi sunt, hoc legumlatori visum est] Infantes expositos servos olim fuisse eorum, qui eos susceperant, significat ut & paulo post: *Reip. læsa eorum nomine agi non potest, qui extra Remp. sunt*. Quod confirmatur ex Traiani ad Plinium ep. 72. lib. 10. & lib. 1. C. Theod. de infant. expos. ac præterea ex l. 8. de pignor. & hypothec. juncta. l. 6. ejusdem tituli, cum sit utraque ex l. 73. Ulpiani ad edictum. ubi quod dicitur de alumno, accipiendum est de servo alumno, ac proinde de exposito. De antiquato hoc jure vide Cujacium ad tit. 1. lib. 1. Sent. Pauli & Fuil. Ranchinum lib. 1. variar. c. 2.

Pag. 380. *Non potest, inquit*] Repetit iterum vet. codex. *Resp.* legitque, *Resp. lædi an possit*.

Non in censu illos invenies, non in testamentis] *De censu* multa Antiquarii, quæ non exscribo. Illud tantum addam, ex Asconio, sextam classem Proletariorum & capite censorum fuisse, de quibus Agellius lib. 16. c. 10. cumque Jurisconsultis professionum aliæ Censuales, aliæ Natales appellentur, illis patrimonium quisque, his parentes liberos, domi natos apud acta profitebantur. Qui vero expositi utrumque parentem ignorabant: Itaque nomina in Censorias tabulas non referebantur, nec in censum recipiebantur. Ergo nec hereditatem adibant: quod testamenti factio civitatis Romanæ jus sit. Legendus Brissonius Antiqu. l. 1. cap. 6.

Pag. 381. *Omine infausto editos abjiciunt*] Monstrosi partus Romuli lege abjici jubebantur. quod & in 12 Tabulas relatum ex Cicerone didici. Sic enim l. 2. de legib. de Tribunatu loquens: *Cum esset cito ablegatus, tanquam*

ex

ex XII *Tabulis insignis ad deformitatem puer.* vide Ulp. in l. quæret aliquis 135. D. de verb. sign.

Ad longiorem patientiam] Semiramis prima omnium (ô flagitium ingens) teneros mares castravit. Ammianus Marcellinus lib. 14. Ovid. lib. 2. eleg. 3. Amor. & Claudianus lib. 1 in Eutropium.

Pag. 382. *Idoneum castris in ludum conjiciunt*] De ludo gladiatorio intelligo. Non recte igitur in epitoma etiam scripta: *Idoneum castris illudunt, detrahunt.* Ad oram vero *detrudunt*, pro illo, *detrahunt.*

Non mutuatos] Recte in veteri illo: *ut putem illos non mutuari hanc sententiam, sed imitari:* estque pulcra παρονομασία.

Pag. 383. *Solus plura habes membra*] Fulvius Sparsus sup. *Exigitur à te talio: non habes totidem membra, quot debes.* Lex talionis hinc usque à sacris Mosis legibus, & XII Tabulis decemviralibus arcessitur.

Facultatis non minus, licentia minus] De Latinæ linguæ copia, non semel Cicero, quæ tamen jejuna est, si cum Græca componatur. De Græcorum præsertim poëtarum libertate Martialis lepidum exstat epigramma lib. 9.

Dicunt εἰαρινὸν tamen poëta,
Sed Græci, quibus est nihil negatum:
Et quos Ἆρες Ἄρες licet sonare:
Nobis non licet esse tam disertis,
Qui Musas colimus severiores.

Unicus summus] *T. Vinicius* emendo, qui & Controv. 20. extrema *exactissimi ingenii* laudatur quod dicere res ineptas, nec ferre posset. Huic frater *Lucii* prænomine, Declamator & ipse inducitur Controv. 13. & 21.

CONTROV. XXXIV.

Pag. 384. L*Æsa religionis*] In epitoma *Reip.* est, sic fere in Declam. ipsa, hæc inter se commutari video & sine arctissimo inter se vinculo colligata sunt, Resp. atque Religio: fremant licet Athei nostri ævi.

Parrhasius pictor Atheniensis] De hoc pictore multa Plinius lib. 34. Nat. histor. cap. 10. Fictum autem argumentum puto à Declamatoribus, quale & illud nostra memoria falso dici existimo de Michaële Angelo Bonarotto Florentino nostræ ætatis Apelle, sculptore quoque & architecto insigni, pretio quemdam conductum cruci affixisse, quem & expirare permisit, ut Servatoris in cruce passi, imaginem vivam depingeret. De Prometheo Caucaso alligato, ob direptum cœlo ignem, nota fabula est ex Hesiodo, Æschylo, & Luciano. De capta vero Olyntho à Philippo vide Justinum l. 8. & Orosium lib. 3. cap. 12. Dionysius autem Halicarnass. in epist. ad Pompeium, ex Philochoro, gestum refert hoc bellum anno ante Olympiadem 108. Archonte Athenis Callimacho: quo & tres Olynthiacæ habitæ putantur à Demosthene, ut opem Olynthiis ferre vellent Athenienses. Anno autem insequenti capta Olynthus, Archonte Theophilo, C. Sulpicio Petico quinctum, T. Quinctio Pœno Cos. qui in fastis est 402. post U.C. vide Diodorum Siculum lib. 16. Strabonem quoque lib. 2 Geograph. & Libanium in argumentis. Antea etiam capta ab Artabazo, Xerxis temporibus, auctore Herodoto lib. 8. extremo: quod Mardonio tribuit idem Justinus lib. 2.

Pag. 386. *Pinge Philippum crudelem, oculo fossum*] Talem depingit Demosthenes in orat. de Corona, citatque & Agellius lib. 2. cap. 27. Ἑώρων τὸν αὐτὸν Φίλιππον, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα τὸ σκέλος πεπηρωμένον. Dum enim Methonam oppugnat, quam mox expugnavit & cepit, *Aster* miles illum oculo sagittæ ictu privavit. Plutarchus, Diodorus Siculus, Strabo lib. 8 Geograph. Ulpianus Demosthenis interpres, & Orosius lib. 3. cap. 12. *Critobulum* vero Plinius vocat, qui sagittam extraxit, & citra deformitatem oris orbitatem luminis curavit libr. 7. cap. 38.

Jaculo perfractum] Recte in veteri,

Jaculo fracto. Petreius addendum putabat vulgari lectioni *humerum* aut *femur.* At in Græco Demosthenis est, τῷ κλεῖν κατεαγότα· Sed scriptam non rejicio, quod sit fortis viri imago, telo fracto apparere. Faber tamen hic *jugulo* quam *jaculo* mavult, cum quo non pugno.

Pag. 387. *Finge Promethea*] Supr. Triarius: *Corrupisti duo maxima Promethei munera, ignem & hominem.* Quam sententiam & inf. in ejusdem ore posuit.

Ignes dividentem] Hesiodus ἐν ἔργοις·

Κρύψε δὲ πῦρ. τὸ μὲν αὖτις ἐῢς πάϊς Ἰαπετοῖο
Ἔκλεψ' ἀνθρώποισι, Διὸς πάρα μητιόεντος
Ἐν κοΐλῳ νάρθηκι, λαθὼν Δία τερπικέραυνον.

Dividere autem Latini fere in his usurparunt. Cornificius ad Herennium: *Si, Prometheus cum mortalibus ignem dividere vellet, ipse à vicinis, cum testa ambulans, carbunculos corrogaret, non ridiculum videretur?* Et Cicero 2 Tusculana: *Quomodo fert apud Æschylum Prometheus dolorem, quem excipit ob furtum.*

Lemnium, unde ignem mortalibus
Divisisse cluet doctus Prometheus
Clepsisse dolo, pœnasque Jovi
Fato expendisse supremo.

Et Horat. lib. 1. Oda 3.

Audax Japeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem atheria domo
Subductum, macies, & nova febrium
Terris incubuit cohors.

Si ad currendum profectus es] Locus hic decurtatus. Rectius in epitoma Dilemma hoc legitur: *Si ad succurrendum profectus es, queror, quod unum ex his omisisti: si ad torquendum, queror, quod illum statuat reum.* Tametsi ne quid dissimulem, in veteri Anton. August. aliter, *queror quod illum statuit, Ex altera parte,* &c. Equidem vulgarem epitomæ lectionem retineo, nisi quod *statuisti* vel *statuis* repono.

Phidias Jovem velut tonantem] Phidiæ Atheniensis *Juppiter* Olympiæ, ex ebore & auro factus mirifice celebratur à Plinio lib. 7. c. 38. & lib. 34. c. 8. Ubi & in *Minerva* ejusdem ex ebore, in arce Atheniensi posita. & lib. 36. c. 5. aitque ebore & auro, eum fit cubitorum 26 constare. Et Cicero in paradoxis, in Bruto, & Oratore, & Tuscul. 1. Quinctilianus lib. 12. cap. 10. Aristoteles seu quis alius libro de mundo ad Alexandrum: Φασὶ δὲ τὸ ἀγαλματοποιὸν Φειδίαν κατασκευάζοντα τὴν ἐν ἀκροπόλει Ἀθηνᾶν, ἐν μέσῃ τῇ ταύτης ἀσπίδι τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐντυπώσασθαι καὶ συνδῆσαι τῷ ἀγάλματι διά τινος ἀφανοῦς δημιουργίας, ὥστε ἐξ ἀνάγκης, εἴ τις βούλοιτο αὐτὸ περιαιρεῖν, τὸ σύμπαν ἄγαλμα λύειν τε καὶ συγχεῖν. Plutarchus in Pericle & de Iside & Osiride, Thucydides lib. 2. & Pausanias in fine Achaic. & in Atticis de Lemnia Minerva Phidiæ.

Aram misericordia orna] Ἐλέου βωμὸν Athenis sacrum fuisse auctor est Pausanias: quam aram instar asyli, ab Herculis nepotibus institutam ait Servius in 8 Æneid. ut Romæ à Romulo asylum patefactum. De quo & Statius Papinius lib. 12 Thebaïd.

Semper habet trepidos, semper locus horret egenis
Cœtibus: ignota tantum felicibus ara.
Fama est defessos acie post busta paterni
Numinis, Herculeos sedem fundasse nepotes.
Fama minor factis, ipsos nam credere dignum est
Cælicolas, tellus quibus hospita semper Athena,
Ceu leges hominumque manum, ritusque sacrorum,
Seminaque in vacuas hic descendentia terras
Sic sacrasse loco commune animantibus agris
Confugium: unde procul starent iraque minaque,
Regnaque, & à justis Fortuna recederet aris.

Theophilus Justiniani Imp. Paraphrastes lib. 1. Inst. Ἀθηναῖοι τοσοῦτον τῆς ξενηλασίας ἀφεστῶτες, ὅτι καὶ βωμὸς Ἐλέου τιμᾶταί παρ' αὐτοῖς· ὑποδεχόμενος τοὺς εἰς αὐ-

αὐτὰς φοιτῶντας ὑποδεχόμενοι ὅτι πολλάκις διὰ φιλανθρωπίας ὑπερβολὴν καὶ πολεμεῖν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκ ὤκνησαν. Genua quoque supplices tangere, ut aram misericordiæ, solitos auctor est Plinius lib. 2. c.45. & in 3 Æneid. Servius.

Dum Euthycrates aut Lasthenes] Hi proditores Olynthi, à Philippo pecunia corrupti, ut auctor est Diodorus Siculus. Plures enim urbes pecunia quam armis se expugnasse rex ille gloriabatur. Vid. Ciceronem lib. 1 ad Atticum epist. 10. Demosthenes Orat. περὶ στεφάνου. Μέχρι τίνι Λασθένης φίλος ὠνομάζετο Φιλίππου, ἕως προὔδωκεν Ὄλυνθον. De quo & Virgilius dixisse putatur, 6 Æneid. ex L. Vario:

Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
Imposuit, fixit leges pretio atque refixit.

Pythia somnia] Rom. edit. *Pinthias omnia.* Perdifficilis hic locus merito visus Petreio, qui Pythio aliquo vate indigeret, mutabatque, *Somnia in summa*, vel *eadem*. In veteri erat, *Phithia summa parasive tortore*, ex quibus antiquæ scripturæ vestigiis leg. divinabam: *Olynthii summam Parrhasius sine tortore fecit*: hoc est, Parrhasius emit Olynthium tantum servum, sine ulla adinventione tormentorum.

Pag. 389. *Si quis Olynthi*] Aliter in veteri: *Læsa est, inquit, Resp. læsa. Non ut existimo aliquis Olynthi depositum negaverit, videtur hominem læsisse.* Suspicabar leg. *Læsa est, inquit Resp. Non læsa ut existimo.* Et mox: *Videbitur non nisi hominem læsisse.* Quam lectionem nisi probavero doctis, verba saltem transposita esse facile persuasero.

Pictura Herculis liberos occidentis] Hercules in furorem actus à furiis; Euripides enim in Tragœdia, quæ *Hercules furens* inscribitur (qualem & Seneca Tragicus docuit) Irim inducit, quæ Junonis jussu Lyssam Furiam, id est rabiem adduxit, ut Herculem in Furorem ageret: qui mente captus in filios crudeliter sæviit, Cicero in Lucullo, qui est Academicarum lib. 4. *Quid apud Euripidem Hercules, cum ut Eurysthei filios, ita suos configebat sagittis? cum uxorem interimebat? cum conabatur etiam patrem?* Et Lucanus lib. 1 Pharsalidos:

—— aut qualem Junonis iniqua
Horruit Alcides, viso jam Dite, Megæram.

Pag. 390. *Quidquid est*] In veteri fere legitur: *Quidquid est, bello partum est, contra ait: ille servus alii emptori potest esse, Atheniensi non.*

Quod civem in sua servitute tenuerit] Opt. ille liber Covarruv. *in sua servitute tenebit.* Et mox recte: *si quis tunc inter necessaria servil. offic. ministerio percussit*: *Ministeria* autem pro ministris, ut sæpe Jurisconsulti usurpant.

Pag. 391. *Medicos ut vim ignoratam*] Ut Medicos mittam, videor apud Tertullianum legisse ab Herophilo Medico sexcenta cadavera secta fuisse. lib. de anima cap. 10.

Pag. 392. *Multi sunt quos detracto verbo*] Pertinet ad imitationis rationem, de qua variæ sunt, & repugnantes doctorum hominum sententiæ, & sup. Suas. 7. & Contr. 18.

Homo & probomo & professus] Easdem voces bis repetitas quis non videt? Tentabam: *venustissimus homo & probus.* In veteri per compendia legebatur ho̅ & p̅bo. Quid *philosophorum* aut *promus & condus* reperisse dicam librarium, & corrupisse?

Asinius qui bellum cum omnibus Atticis] *Atticos* vocat non Græcos, sed Latinos, qui se Atticos dicebant, ut Calvus, & Brutus, item Lælius, Scipio, Cato, apud Fabium lib. 12. c. 10. Alioquin Græce doctum Asinium Pollionem (si modo est, qui hic nominatur) fuisse, Græce scripsisse historiam, ex Plutarchi Cæsare colligo.

Talentum in quo viginti quatuor sestertia] Hoc est 24 millia sestertium, seu denariorum sex millia. Plinius lib. 34. cap. 11. *Talentum Atticum denariorum sex millibus taxat M. Varro.* Ita enim emendandum docuit Budæus lib. 4. de Asse, natumque mendum, quod Denarius olim figura decussarim scripta cum transversa linea, ut in nummis veteribus apparet, sic pingeretur X.

unde

unde librarius *XVI millibus* fecerat, pro *Denariorum sex millibus*. Tu vide Pollucem lib. 9. Athenæum lib. 4. c. 6. Livium quoque lib. 34. Festum, & cæteros. Græca huic loco lucem adferunt. *Adde*, inquit, *vel deme, ne Atticum sit*.

Nisi mense Decembri audiret, dixit] Duo hic Græca verba exsculpere tentavi. scriptum erat Mιλαϲσττασογα ιχ*. Fortasse μάτοτ' ὤρα ἦν. quasi exspectandæ essent Kalendæ Januarii ad strenas accipiendas, quibus illas destinatas fuisse, quod annum aperirent, auctor est Symmachus Pr. urbis l. 10. epist. 28. *Ab exortu pæne urbis Martiæ strenarum usus adolevit auctoritate Tatii regis, qui verbenas ex luco Strenia, anni novi auspices primus accepit*. Hanc tamen probiorem lectionem, nisi quid judicans fallor, in seriem admisi.

Pag. 393. *Nicetes dixit*] Græca hæc integra esse præstare ausim, ut & Dorionis ea quæ proxime sequuntur. Metrodori quoque verba; ut potuimus, repræsentanda curavimus.

Pag. 394. *Non odissem ignium auctorem*] Hoc est *Promethea*, qui ignem de cœlo furatus est ἐν κοίλῳ νάρθηκι, ut Hesiodus ait: Quanquam Pausanias in Corinthiacis auctor est, Argivos ignis primam inventionem ad *Phoroneum Inachi* filium detulisse.

Hispo rideon honeste Romanus fecit] Tametsi in veteri una voce *Hisperideon* legatur, integrum tamen nomen HISPO ROMANUS est: qui non est postremarum partium in hac declamandi fabula. Quidam etiam SPIRIDION reponunt. Mox etiam SYPERIDEON nominatur, voce ex totidem syllabis conflata: dicam tamen quod sentio: Senecam puto risus caussa Latinam Græca terminatione vocem finxisse, q. d. ridendum est: ut Cicero lib. 1 ep. ad Atticum: *Istos consulatus non flocci facteon*, ut Budæus legit: Turnebus vero ἱκτέον. Sed hæc conjectura tantum mea, nihil ut temere affirmem. sup. Contr. 9. extr. *Glycon Spiridion* Græcus Declamator, verum in nominibus propriis sæpe hic peccatur.

Traditur enim Zeuxin ut puto] Sic locum emendavi & hiatum explevi, quod particula *enim* Græcis characteribus etiam in codice nostro scripta esset, ansam librariis dedit, ut vacuum spatium relinquerent, iis præsertim temporibus quibus Accursius tanquam ex Tripode responderat, *Græca, si occurrant, legi non posse, intelligi multo minus*. Sed hoc perfamiliare librario esse nostro deprehendi, qui sæpe *Glyconis* nomen Græce scripserat. Historia nota ex Plinii lib. 35. cap. 10. Zeuxin cum Parrhasio de picturæ gloria certasse. Ille enim uvas ferentem pinxit, ad quas cum advolassent aves, operi suo iratus dixit, uvas melius pinxi quam puerum; nam si & hoc consummassem, aves timere debuerant.

Nisi similis esset] In veteri diserte scriptum erat, *ut similis esset*: sed particula *ut* oblitterata, & pro duabus his litteris, audaculus quidam totidem voces *aves nisi* ad oram collocarat. Mihi nimis hæc temeraria emendandi ratio semper visa, ut, quæ ipsa ingenii tarditate non intelligas, ea arbitratu immutes. Rob. Titius Controversor. Locor. lib. 1. cap. 22. legebat: *si puer similis esset*. Equidem ne à symbolis hinc abeam, quod ea res judicii nostri qui Senecam edolandum suscepimus, esse videatur, tentabam nulla vi adhibita, vel intrusa voce: *Non fuisse enim advolaturas ei, si similis esset*. Verum mea non prius amare soleo, quam doctis ea probaverim.

Pag. 395. *Zeuxin aiunt oblevisse unam*] Non dissimile de Protogenis pictura Strabo lib. 14 Geograph. in qua perdicem, quod cum homines tantum admirarentur, & vivi perdices accinerent, Satyrum quoque quamquam perfectissimum contemnerent, spongia inducta oblitterasse refert. Nam πάρεργον τοῦ ἔργου cedere oportere, neq pluris faciendum esse judicabat.

Pinge Triptolemum] Auctor Rhetor. ad Herennium, lib. 4. *Si Triptolemus cum hominibus semen largiretur, ipse ab aliis id mutuaretur*. Tu lege Ovidium 4 Metam. extremo. Apparurii autem Græcam

Græcam ſententiam, qua licuit, exſculpſi, ne & hæc ἀτελὴς Declamatio eſſe videtetur.

CONTROV. XXXV.

F*Urem ſubmoveri non juſſit*] In vet. diſerte, *puerum ſuum moveri non juſſit*. Suſpicor vulgarem ſollicitari non debere. Etenim meretrices & lenones, Controv. 2. & rurſum 25. à lictoribus ſubmoveri prodeunte Conſule, ſolitos dixit Seneca, ita & fures ut infames, ſolere veriſimile eſt.

Pag. 396. *Furtum eſt, quod timet dominos agnoſcere?*] Furtum eſſe negat, quod infitietur dominus ſibi ablatum. Eſt enim *furtum, contrectatio fraudulosa lucri faciendi gratia, vel ipſius rei, vel etiam uſus ejus, poſſeſſionisve, quod lege naturali prohibitum eſt admittere*. Paulus in l.1. D. de furtis, & Juſtinianus lib. 4. Inſt. tit. 1.

Mille navium domini Græci] Rotundo numero uſus eſt, ut & Maro Æneid. 2.

Non anni domuere decem, non mille carinæ.

& lib. 9.

Non armis mihi Vulcani, non mille carinis
Eſt opus in Teucros.

Et Æſchylus in Agamemnone ϛόλον Ἀργείων χιλιοναύτην. Euripidis enim Scholiaſtes mille centum & ſeptuaginta naves fuiſſe ait. Homerus Il. β. in Catalogo navium mille, centum, octoginta ſex, numerat, quem numerum & Iſacius Tzetzes in Lycophronem notavit his litteris α. ρ. π. ϛ. Dion vero Chryſoſtomus mille ducentas. Hygini hac de re locus nimis mendoſus eſt. M. Varro lib. 2 Rei ruſticæ cap. 1. *Si numerus non eſt ad amuſſim, ut non eſt, cum dicimus, mille naves eſſe ad Troiam, centumvirale eſſe judicium Romæ.* & 70 Interpretes vulgo dicimus pro 72. Illud monebo in vetere noſtro nihil amplius, quam in hactenus editis fuiſſe: integram tamen declamationem non eſſe (ut nec ſupra extremo lib. 3. quinctam decimam Controv.) ex epitoma lib. 10. unde, quæ hic deſiderantur, cætera peti poſſunt.

A N-

ANDREÆ SCHOTTI
NOTÆ
IN
EXCERPTA EX LIBRIS
CONTROVERSIARUM
M. ANNÆI SENECÆ.

LIBER I.

DECLAMAT. I.

P. 401. P*Atruus abdicans*] Addunt quidam *Nepotem*, sed inepte. Nam *fratris filium* dicendum, ex Jureconsultorum, ad quos hæc tractatio pertinet, sententia. Nepos enim avi Nepos est, non patrui. Sed hæ declamationum inscriptiones, ab indoctis librariis & Grammaticis confictæ. Quare nihil sudandum putem.

DECLAM. IV.

Pag. 406. *Ipsam legem recita. Liceat & marito. liceat & filio*] Malim, *liceat & patri*, ut in ipsa Controversia legitur. & in capite legis Juliæ de adult. ut supra adnotavimus. In Fabio quoque Declamationis Senecæ, quæ intercidit, lemma exstat lib. 9. cap. 2. Hujus summa erat: *Pater filium & novercam, inducente altero filio in adulterio deprehensos occidit. Duc sequor. Accipe hanc senilem manum, & quocumque vis imprime.* Et paulo post: *Accipe*, inquit, *quod diu non credidisti.* Non placet igitur, vere ut dicam, Pinciani emendatio, qui initio legit: *Liceat adulterium & marito & filio vindicare.* vulgarem retineo, quæ in Controvers. legitur: *Liceat adulterium in matre & filio vindicare.* Nam de marito minime quidem dubium, ut de filio: qui nullum in matrem jus habet.

LIBER TERTIUS,

PRÆFATIO.

Pag. 424. C*Ommentario, in quo nuda res ponuntur*] Hinc & C. Julius, rerum a se gestarum capita, *Commentarios* appellavit, de quibus Cicero in Bruto, qui est de claris Oratoribus;

toribus: *Nudi sunt, recti, & venusti, omni ornatu orationis, tanquam veste detracta, sed dum voluit alios habere, paratam unde sumerent, qui vellent scribere, historiam, ineptis fortasse gratum fecit, qui illa volunt calamistratis inurere: sanos quidem homines à scribendo deterruit.* De iisdem *Commentariis*, Hirtius ita prædicat apud Suetonium, c. 56. *Adeo probantur omnium judicio, ut prærepta non prabita, facultas scriptoribus videatur.*

Pag. 425. *Ciceronem eloquentia sua in carminibus destituit*] Sic & poetæ ipsi judicant. Juvenal. Sat. 10.

O fortunatam, natam me Consule Romam!
Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset. ridenda poëmata malo,
Quam te conspicua divina Philippica fama,
Volveris à prima qua proxima.

In quam sententiam & Martialis pedibus concessit. Sic enim lib. 2. in Gaurum:.

Carmina quod scribis Musis & Apolline nullo,
Laudari debes, hoc Ciceronis habes.

Tacitus quoque, sive is potius Fabius γνήσιος auctor est, de Orator. *Nisi qui & carmina Cæsaris & Bruti miratur. Fecerunt enim & carmina, & in bibliothecas retulerunt, non melius quam Cicero: at felicius. quia illos fecisse pauciores sciunt.* Plutarchus tamen carmina feliciter pangere solitum, & quidem uno tempore quingentos versus dictasse: Pontium Glaucum, poëma Cicer. tetrametris scriptum suo etiamnum tempore exstitisse ait. De temporibus suis libros 3. versibus à se conscriptos refert Lentulo, lib. 1. extremo, ad Famil. & Attico lib. 1. ep. 16. & lib. 2. epist. 4. & 1 de Divinat. & Lactant. lib. 3. cap. 17. Mox vero non placet ea lectio quam in libris suis exstare Pincianus affirmat, *in honorem historiarum non leguntur.* Affirmate enim legi malim. De his vide quæ ad Controversiam 24 adnotavi. Accidit tamen nescio quo modo, ut cum Crispi Historiarum libri sex malo publico interciderint, Orationes tamen integræ ad nos pervenerint. Ad quas tamen Senecæ verba referri non debere putat Ant. Augustinus v.c. Cum ex Historiis sumptæ sint, sed ad alias orationes, qualis est in Ciceronem inscripta.

Platonis oratio pro Socrate] Exstat hodieque pro Socrate *Apologia Platonis*: ex quo Cicero 1 Tusculana, de *Animorum immortalitate* quædam transtulit. Ejusque in dicendo ubertatem idem sæpe laudat: & Jovem sic philosophi aiunt, si Græce loquatur, locuturum: ut idem in Bruto & Plutarchus in Cicerone. Sed aliter Seneca judicavit: si cum aliorum ejus sæculi Oratorum orationibus Apologia illa componatur, philosophicam potius quam oratoriam visum iri: in qua & Dionysius Halicarn. quædam reprehendit. Lysias quoque disertissimus Orator, Socrati orationem attulit, quam si ei videretur, edisceret, ut ea pro se in judicio uteretur. Legit ille non invitus, & commode scriptam esse dixit. Sed inquit, ut si mihi calceos Sycionios attulisses, non uterer, quamvis essent habiles, & apti ad pedem, quia non essent viriles: Sic illam orationem disertam sibi & oratoriam videri, fortem & virilem non videri. Idem de Orat. 1.

Pylades in Comœdia, Bathyllus in Tragœdia] De his & Seneca Philosophus lib. 7 Natural. quæst. cap. 22. *Stat per successores Pyladis, & Bathylli domus: harum artium multi discipuli sunt, multique doctores.* Post paulo hic à librario *Bathylli* nomen transformatum in *Pantillum*: de quo plura leges, ad Præfat. libri 5 Controvers. Hujus quoque Bathylli Histrionis meminit & Phædrus Augusti libertus Fabularum Æsopicarum lib. 5. quem libellum immortali Petri Pithœi beneficio acceptum referimus:

Princeps tibicen notior paulo fuit,
Operam Bathyllo solitus in scena dare.
Is forte ludis, non satis memini quibus,

Dum

Dum poema rapitur, concidit casu gravi
Nec opinans, & sinistram fregit tibiam,
&c.

Pag. 426. *Cum scena componi cupiunt*] Recte in vet. *Schema*, ut & doctiss. Turneb. leg. viderat, & statim, *quomodo aliti est* legit lib. 3 Adversar. cap. 8. ut fert idem liber optimus. Gladiatores enim avis figura in arenam prodibant, quibuscum *Tinnirapi* componebantur. Juvenalis Sat. 3.

Tinnirapi cultos juvenes, juvenesque lanista.

Schema autem femin. genere dixisse & Plautum in Amphitr. & Persa, apparet: cui & Prisciani auctoritas initio lib. 6. accedit, & Nonii.

Pag. 427. *Scholam quasi ludum esse*] Hinc Ausonius ad Nepotem:

—— *Graio schola nomine dicta est,*
Justa laboriferis tribuantur ut otia Musis.

Et *Declamatio* à vera actione hoc distat, quod illa umbræ, hæc Soli: illa velitationi, hæc pugnæ: illa imagini, archetypo hæc comparetur, ut ad lib. 1 Præfat. docui. Supr. non longe, *in schola ista* quam lectionem contra libros cudit Pincianus, quod non placet.

Declamatores produc à Senatu] Rectior vet. libri scriptura: *Agedum istos declamatores produc in Senatum*, in forum: *Cum loco mutabuntur.* Unus autem instar omnium, Declamatorum princeps *Latro*, de quo Seneca procœmio lib. 5 Controversiarum. Eadem pæne de ipso leges apud Quinctilianum lib. 10. cap. 5. ubi & de Cestii Oratione contra Milonianam Ciceronis: Sed quia corrupte illic *Sestius* scribitur, *Cestius* ex hoc loco emendandum moneo.

Pag. 428. *Risus omnium ingens*] De quo Turneb. lib. 10 advers. cap. 6.

Se executurum] Vide Notas ad præfat. lib. 3 Controv.

Pag. 429. *Ut prætor nomen ejus reciperet. Lege inscripti maleficii*] Inf. lib. 5. Declamat. 1. *Inscripti maleficii actio est*, quæ Græcorum potius quam Romanorum, ut pleræque aliæ, moribus comparatæ, exercitationis gratia declamabantur. Sic enim Suidas & Hesychius ἄγραφα ἐδικήματα εἶδει ὧν νόμ☉ ὁ γέγραπ]αι. Docuit hoc doctissimus Turnebus lib. 10 Adversarior. cap. 6. quibus adde & Fabium lib. 7. cap. 4. *Advocationem* autem *petere*, Formulam esse forensem pro (ut fit in caussæ diffidentia) patrono se egere, ostendere, exemplis clarum, sup. Controv. 8. Vide & Contr. 27.

Curatorem ei petebam] Ut furiosis, amentibus & prodigis ex lege 12 Tabularum solet: nec rerum suarum administratio ipsis concedebatur, sed ad agnatos ea pertinebat. Caius & Justinianus Impp. lib. 1. Institut. Cornificius 1 Rhetor. ad Herennium. Et Cicero lib. 2 de Invent. & Tusculana 3. Seneca Controv. 2. Horatius epist. 1. lib. 1.

Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati.

Et lib. 2 Serm. Sat. 3.

—— *interdicto huic omne adimat jus Prætor, & ad sanos abeat tutela propinquos.*

CONTROV. VIII.

Pag. 437. *Qui cœtum fecerit*] Nocturni cœtus coitionesque tanquam seditiosorum hominum optimo jure vetitæ, jam inde à primis juris incunabulis, quæ lex quoque à Decemviris in XII relata, nisi fallit Porcius Latro noster, in ea Declamatione, quæ in Catilinam circumfertur, verene, an falso ei inscripta sit, nunc non disputo.

Ubi Athenarum fides] Fœdera enim Atheniensibus cum Olynthiis erant, adversus Philippum, tyrannidem occupare conantem, Diodorus Siculus, Demosthenes, & Justinus. Vid. & Controv. 34. Hospitalis vero dexteræ, fidei signum: ut & *Tessera*, mutui hospitii. Illæ quoque in summo signorum militarium implexæ gestabantur, ut & in nummis antiquis idem signum cum hac inscriptione: CONCORDIA EXERCITUUM,

quales edidit omnis antiquitatis princeps Ant. Augustinus. Tacitus historiæ Augustæ lib. 1. *Miserat civitas Lingonum Vitellio, vetere instituto, dona Legionibus dexteras, hospitii insigne.* Et lib. 2. initio de Pseudo-Nerone: *Centurionem Sisennam, dextras, Concordiæ insignia, Syriaci exercitus nomine ad Prætorianos ferentem, variis artibus aggressus est.* Unde Virg.

—— *& dextram jungere dextra.*

Pag. 438. *Cœtus multitudinis*] Respub. res populi: populus autem non omnis cœtus multitudinis, sed cœtus juris consensu, & utilitatis communione sociatus. Cicero 3 de Republ. apud D. Augustinum, lib. 2. c. 21. Civitatis Dei.

CONTROV. IX.

Pag. 438. *Lex Cornelia te appello*] Exstant hujus legis capita de *Sicariis & veneficis* lib. 48. Pandect. tit. 8. qua tenetur, qui hominis necandi causa venenum confecerit, dederit: de qua & Cicero diserte in oratione pro A. Cluentio habita.

LIBER QUARTUS.

PROOEMIUM.

Pag. 440. QUod *munerarii solent*] *Munerarius* primum ab Augusto dictus, teste Fabio lib. 8. qui *Munerator* est L. Annæo Floro de Spartaco lib. 3. cap. 19. *Munus* autem officium dictum est, quod gladiatores funebribus ludis pro extremo officio Romæ exhiberentur, ut auctor est Tertullianus lib. de spectaculis. Et Lipsius noster 1 Saturnal. c. 7. D. Cyprianus lib. de pietatis opere, & eleemosyna in extremo: *Munera mihi quam preciosa, quam grandia, quam nimio & longo tempore quæsita sumptuosissimis apparatibus comparant, rebus suis vel obligatis in muneris apparitione, vel venditis, ac nisi editio honesta successerit, convitiis ac sibilis ejiciuntur, & furore populari nonnunquam pene lapidantur. Tuos tales munerarios Christe demonstrans, illos copiosis opibus affluentes, an in Ecclesia præsidente & spectante te ejusmodi munus edant.* Utitur & voce *munerarii* Tranquillus in Domitiano.

Pag. 441. *Ille triumphalis senex*] Ἐπιδείξεις, *id est declamationes:* ἐπιδείξεις in obscuris libri veteris vestigiis erat, Latinisque litteris exaratum, utrumque idem significat. Hinc ἐπιδεικτικόν, Demonstrativum genus, quod ideo Declamatorium potius quam Oratorium videatur, quod bene dicendi finem, puta *fidem facere*, non assequatur. Vid. Fabium lib. 3. c. 14. Suetonius de claris Rheroribus: *Olim*, inquit, *Græci* συνθέσεις *vocabant, mox Controversias quidam, sed aut fictas, aut judiciales.* Ubi in veteri quodam meo scriptum melius, ὑποθέσεις *vocabant.* ἀκροάσεις tamen hic legere ac tueri Fabrum nostrum postea comperi, nec repugno.

Marcello Æsernino nepoti suo] Hujus meminit & Corn. Tacitus Ann. 11. ut Oratoris & innocentis vitæ. Et Sueton. in Augusto cap. 42. *Asinio Pollione oratore graviter, invidioseque in curia questo Æsernini nepotis sui casum, qui & ipse crus effregerat.*

Pag. 442. *Intra quartum diem Haterium F.*] Diverse in veteri *Herenum F.* & mox hac ipsa pagina *Herium.* Non immerito igitur vulgaris mihi lectio de mendo suspecta est, præsertim cum statim subjiciatur, *sex filiorum mortes imbecillo animo tulisse Haterium*, qui in hoc declamatorum censu non postremus est, laudaturque Suasor. 3. Itemque Controv. 6. extrema & 13. Item in præfationis hujus fine.

Pag. 443. *Asinius intra quartum diem*] Non dissimile de Poramone Suasor. 2. qui à funere filii contulit se in scholam & declamavit.

Pag. 444. *Haterius noster sufflaminandus est*] Admonuerunt jam alii ante me natum: in his Pincianus, hic *sufflaminandus* legendum esse, qua voce L. Seneca in Ἀποκολοκυντώσει utitur, & bis Juvenalis, quibus adde & D. Hieronymi auctoritatem. Est autem *sufflamen*

flamen retinaculum, quo rotarum cursus restringitur, ne currus è summo loco in præceps deferatur. Sic enim ille in ludicro Claudiano extremo: *Aliquando Ixionis miseri rotam sufflaminandam.* Juvenal. Sat. 8.

Carpento rapitur pinguis Damasippus, & ipse
Ipse rotam stringit multo sufflamine Consul.

Et Sat. 16 metaphoricωs:

Nec res atteritur longo sufflamine litis.

Pro dilatione & remora ut fit lite pendente. Divus Hieronymus epistola ad Pammachium, adversus errores Joannis Hierosolymitani: *En Lysias noster, en Gracchus, & ut aliquid de Neotericis inferam, Q. Haterius, qui ingenium in numerato habebat, ut sine monitore tacere non posset: de quo egregie Cæsar Augustus: Quinctus, inquit, noster sufflaminandus est.* In quo loco ante Rom. editionem, legebatur *sufflamandus*, ut & hoc loco *suffibulandus*. Sed utraque lectio flamma & fibula potius digna. Duo autem Augusti dicteria de eodem pronunciata conjungit. *Ingenium* enim *in numerato habere* de L. Vinicio, non de Q Haterio dixit Augustus: ut extrema Controv. 13. auctor est (quem vide & Suasoria 3. extrem.) Seneca noster, à quo pins ille scriptor est mutuatus, legens identidem hunc Rhetorem.

Adeo non currere sed decurrere] Alciatum legisse video, *Nedum currere sed decurrere*. Nescio quo codice usum, dum rixatur cum Valla de *nedum* particula, in qua multa peccantur, lib. 6 Parergon cap. 10. quin & cap. 5. sufflaminandi aliam à nobis originationem attulit. Vide & Cælium Rhodiginum lib. 9. cap. 10.

Libertum habebat cui & parebat] De C. Graccho idem refert Cicero 3 de Oratore, & M. Fabius in concione fistulatorem post se habere solitum, qui actionem suam moderaretur.

Pag. 445. *Aliquandiu Officiosi vocitati*] Quin etiam *Obsequentes* & *Morigera* amicæ dictæ. Afranius Vopisco apud Nonium;

Ætas, & corpus tenerum, & morigeratio.

Et Nævius Tarentilla apud Carisium:

Nunquam quisquam amica
Amanti amico nimis licet fidelis,
Nec minus erit morigera: Nota quisquam.

Quæ duo postrema verba à glossa religiosi scribæ esse suspicor.

Redimebat tamen vitia virtutibus] Pro pensabat, ut Juvenalis Sat 4.

— monstrum nulla virtute redemptum.

ut ad Suasoriam 6. notabam. M. Cicero C. Cælio lib. 2 ad Famil. epist. 15. quam quidem acerbitatem à Rep. meis privatis & domesticis incommodis libentissime redemissem. Et libro 10. Plancius ad Senatum: Non enim præterita videri volo redemisse. Utitur & hac notione Seneca Philosophus.

CONTROV. I.

Et detonsus coactus convivio interesse] Sic interpungo. Nam in funere atrati barbam capillosque alebant. ut & in reatu intonsi erant. Vide Contr. 20. extrem.

Pag. 447. *Nemo amicus, nemo propinquus*] Infelicium scilicet. M. Antonius Muretus, lib. 2. Variar. lect. cap. 6.

CONTROV. II.

METELLUS pontifex] L. CÆCILIUS METELLUS L. F. C. N. princeps Cæciliæ familiæ: nam bis Cos. anno 502, iterumque 506. Magister equitum 503, Pontifex Maximus 510, cui sacerdotio duos & viginti annos præfuit. Dictator 529, de Pœnis procos. triumphavit, anno 503. duxitque in triumphum duces tredecim, Elephantos 120, ut Epitoma Livii lib. 19, vel 152, ut Plinius lib. 8. cap. 6. Natur. histor. & Frontinus lib. 2. cap. 5. Stratagem. Hic Palladium ex incendio templi Vestæ eduxit, cæcusque factus est. Hinc soli concessum id beneficii, ut

 curru

curru in curiam vehi posset. Idem Plinius, lib. 7. cap. 43. & Valerius Maximus lib. 1. cap. 5. de Palladio: sic Dionysius lib. 1. Ἀρχαιολ. Ῥωμαϊκ. τὰ μὲν εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ Αἰνείου κομισθέντα ἱερὰ τοῖς εἰκοτολόγοις ἀνδράσι πειθόμενος χρηστοῖς τῶν μεγάλων θεῶν εἰκόνας εἶναι, οὓς Σαμοθρᾷκες ἑλλήνων μάλιστα ὀργιάζουσι, καὶ τὸ μυθευόμενον Παλλάδιον, ὅ φασι τὰς ἱερὰς φυλάττειν παρθένους ἐν ναῷ κείμενον Ἑστίας, ἔνθα καὶ τὸ ἀθάνατον πῦρ διασώζεται. id est, *Secutus auctores idoneos aio sacra per Æneam translata in Italiam esse, Magnorum Deorum, quibus Græcos Samothracae initiantur præcipue, fabulosumque illud Palladium, quod in templo Vestæ a sacratis virginibus dicunt custodiri, ubi etiam asservatur ignis perpetuus.* Vid. Controv. 17.

CONTROV. III.

Per humanos, inquit, errores, &c.] Totus hic locus obscurus est: Hoc nimirum dicit. Raptor eum precibus à me salutem peteret, inter cetera adjurabat me etiam per errores humanos: cum significaret ita errorem illum suum humanum fuisse in filia, ut fuerat meus in eo quem imprudens interfeceram. Agnovi igitur preces meas, id est, quibus ego quoque aliquando usus eram. Potes, inquis, raptor omnibus ostendere, quam non possis hominem occidere. Sin vivere me, quam mori malueris, cum vitam meam in potestate tua habeas, ostendas te ab interficiendis hominibus abhorrere. & ne illum quidem alterum à te dedita opera interfectum fuisse.

CONTROV. IV.

Pag. 405. *Sepulchri violati*] Vide veterum prudentium responsa a Treboniano in 47. Pandect. lib. tit. 12. congesta.

Necessitas est, qua navigia] Exstat elegans Mimus de Necessitate Laberii à Cæsare coacti in scenam prodire, cum jam eques Roman. factus esset apud Macrobium lib. 2 Saturn. cap. 7. Eum ad Controv. 27. adscripsi: transeo itaque ad alia.

Pro Republ. plerumque templa nudantur] Idem Religio docet, in Christianis captivis: ut exemplo D. Paulini docet Ambrosius lib. de Offic.

CONTROV. V.

Pag. 451. *Abdicavit filium*] Mutuatus hoc declamatorium argumentum, forte a Seneca nostro Lucianus, Sophista & ipse, Dialogo qui Ἀποκηρυττόμενος, id est, *Abdicatus* inscribitur. Est enim Rhetorum, statusque qualitatis, Generis Judicialis. Abdicationis autem duas species Fab. numerat, criminis partim perfecti, partim imperfecti. Thema autem est, Ἀποκηρυχθείς τις ἰατρικὴν ἐξέμαθε. μανέντα τὸν πατέρα, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἰατρῶν ἀπεγνωσμένον, ἰασάμενος φαρμάκου δόσει, ἀνελήφθη αὖθις εἰς τὸ γένος. μετὰ ταῦτα μεμηνυῖαν τὴν μητρυιὰν ἰᾶσθαι κελευόμενος ἀποκηρύττεται. *Quidam abdicatus artem medicinæ didicit: patrem insania laborantem reliquis medicis desperantibus dato pharmaco cum sanasset, denuo receptus in familiam est, post hac novercam insania correpta sanare jussus, abdicatur.*

Si quid accideret] Humanitus scilicet, hoc est si moreretur. Lemma Controversia 10. *Si quid alteri obtigisset*, ad quam plura notabam.

Temerariis remediis graves morbi curantur] Atqui vetat Hippocrates in gravibus, desperatisque morbis temere medicinam adhiberi. Sic enim περὶ τέχνης initio: Ἰατρικὴν εἶναι τὸ δὴ πάμπαν ἀπαλλάσσειν τῶν νοσεόντων τοὺς καμάτους, καὶ τῶν νοσημάτων τὰς σφοδρότητας ἀμβλύνειν, καὶ τὸ μὴ ἐγχειρέειν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, εἰδότας ὅτι ταῦτα οὐ δύναται ἰατρική. Et Galen. in Aphorism. Hippocratis: Ἀρχομένων τῶν νόσων, &c. Et Θεραπευτικῆς μεθόδου βιβλ. γ'.

Hostis aliquando vulnus sanavit quod fecerat, ut Achillis hasta vulneratus Telephus ab eadem remedium petiit. Ovid.

Vulnus

Vulnus Achilleo quod quondam feceras hosti,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Et Propertius:

Mysus & Hæmonia juvenis qua cuspide vulnus
Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.

CONTROV. VI.

Pag. 452. *Utrumque puerum*] Fortasse non alienum ab hoc judicium Salomonis regis lib. 3 Regum, cap. 3.

CONTROV. VII.

Pag. 454. *Perlucidam vestem perfusus unguento*] Sup. lib. 2. Declam. 7. *Infelices ancillarum greges laborant, ut adultera tenui veste perspicua sit*. Item Controv. 9. *Madentem unguentis hesternis* (lego *externis*) *convulneratum libidinibus: & luxuriantem habitum* dixit.

Populus Rom. veneno vinci hostem] Ut bello Tarentino, Pyrrhi medicus, venenum se regi daturum promiserat: sed recusavit conditionem Fabricius. Quidam etiam remissum ad Pyrrhum cum litteris putant. Tu vide Valerium lib. 6. c. 5. Ælianum lib. 12. Var. Hist. & Agellium lib. 3. cap. 8.

LIBER QUINTUS,

CONTROV. I.

Pag. 457. A *Liberto reus fit maleficii*] Inepte quidam *a liberto*. non dissimile argumentum in Horat. lib. 2. epist. 2. extrema de insano, qui se dementia liberatum per cognatos moleste Argis tulerat:

——*Pol me occidistis amici,*
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demens per vim mentis gratissimus error.

Pag. 458. *Cn. Pompeius in Pharsalia*] Res nota vel pueris ex Lucano. De Crasso vero ad Controv. 10.

Domus mea fata claudo] Tale illud Horatianum:

Omnes composui: Felices: nunc ego resto. At ne quid dissimulem, longe aliter vetus liber: *Domus mea est effecta: ego vivo, nullo miserior,* &c.

CONTROV. II.

Pag. 359. *Fabricius aurum a Pyrrho*] Etiam quartam partem regni oblatam recusavit. Supr. Controv. 9. non semel Justinus lib. 18. Frontinus lib. 4. c. 3. & Eutropius lib. 2.

Mortales esse inimicitia debent] Hinc illud Philosophi dictum: *Mortalis cum sis, immortales inimicitias ne geras.* De Ti. Sempronio Gracco, qui cum Scipione Asiatico tribunus pleb. & Africano majore inimicitias gessit: hujus etiam Corneliam filiam uxorem duxit ex qua Ti. & Caium Gracchos sustulit. legendi Cicero, Livius, Plutarchus, Valerius, & alii.

CONTROV. III.

Pag. 460. *Mala tractationis*] Quam per ἀσύνδετον *maletractationis* unica voce alii scribunt. Idem argumentum lib. 3. Declam. 8. & lib. 4. Declam. 6. quam actionem & uxor instituere potest, si quid pater crudelius in filias admiserit. vide Quinctil. lib. 7. cap. 4. & Controv. 2. extrema.

CONTROV. IV.

Pag. 461. *Diebus festis intercedentibus*] Justitium cum esset pœna differebatur, vide Jurisconsultos elegantiores ad tit. de Feriis & dilationibus: qui est 12 libri 2. Pandect. Ciceronem pro M. Cœlio: & Platonem de dilata morte Socratis post damnationem.

Pag. 462. *Imaginabar mihi culeum*] Non repetam quæ ad Controversiam sextam decimam & alibi adnotare memini.

CONTROV. V.

Intendit platanum] Lex erat decemviralis, ut qui alienas arbores injuria

(vel ut Paulus Jurisconsultus ait, *furtim* l. 1. D. arbor furtim cæsarum) cecidisset, in singulas æris 25 lueret. Plinius lib. 18. cap. 1. Confer hæc si placet, cum tit. 28. lib. 43. Pandect. de arboribus cædendis: Et ad L. Aquiliam lib. 9. & tit. 7. lib. 47. Arborum furtim cæsar. Et de tigno juncto ex lege XII Tabb. Et quæ disputantur de servitutib. prædiorum urbanorum lib. 8. puta, ne altius tollantur ædes, neve luminib. alienis obstruantur.

Et immensam erectis altitudinem] Locum hunc vehementer illustrat Papirii Fabiani querela de exstruendarum ædium luxu; quo tanquam emblemata exornatur Controv. 9. Lege & Jurisconsultorum scripta de servitutibus urbanorum prædiorum, si modo tantum abs te tua otii tibi.

Pag. 463. *Maria submoventur projectis molibus*] Sic Horatius lib. 1. od. 11.

Seu plures hiemes, seu tribuit Jupiter ultimam.

Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare Tyrrhenum.

Sæpe etiam Pomponius Mela noster, *frangi promontoriis maria dicit.*

Pars domus est arbor] Non enim alterius arbor esse intelligitur, quam cujus in fundum radices egerit. Et ideo prope confinium arbor posita, si etiam in vicini fundum radices egerit, communis fit, Justinianus lib. 2. Inst. tit. de rer. divis. & Jurisconsulti de jure finium regundorum.

CONTROV. VI.

Pag. 464. *Una nocte contentus sum*] Fit nescio quomodo, ut in Flaminino quæ est Controv. 25. eadem legantur, in Porcii Latronis sermone, *Non inquiro*, inquit, *in totum annum, una nocte contentus sum.* Non ignotum autem, quibus hæc dici ex formula solent.

Nunquid cecini? nunquid carmen famosum] *Cecidi* alii. Sancitum id capitis pœna jam inde à decemviris, si quis incantasset, sive carmen condidisset, quod infamiam faceret, flagitiumque alteri, Cic. 4. de Rep. apud Augustinum lib. 2. cap. 16. Civitatis Dei: vide & Horatium lib. 2. epist. ad Augustum, & JC. lib. 47. Pandect. tit. 10. de injur. & famosis libellis.

Nefas putabatur, brachium extra togam exserere] Mos hic veterum fuit, ut in statuis Græcorum apparet. M. Tullius in Cæliana: *Nobis quidem olim annus erat unus ad cohibendum brachium toga constitutus, & ut exercitatione ludoque campestris tunicati uteremur, eademque erat si statim mereri stipendia cœpissemus, castrensis ratio ac militaris.* Hæc & Fabius respexit lib. 12 Instit. Orator. cap. 10. *Falli,* inquit, *mihi multum videntur, qui solos esse Atticos credunt, tenues & lucidos significantes, sed quadam eloquentiæ frugalitate contentos, ac semper manum intra pallium continentes.* Et in Glossis Græcorum reperi: Περίεγγα χεῖρα δεξιὰν, ἀριστερὰν ὑπεσταλμένα πρὸς τὰ ἱμάτια, id est, *Proculi manum dextram, sinistram perpressi ad vestimenta.*

CONTROV. VII.

Pag. 465. *Camensi prælio*] Sic malo, quam quod vulgo editur *Carthaginensi*, ex Controv. 27. auctoritate, ubi nos ex Livio de servis manumissis, in militiamque ascriptis: ut & de *Crasso* Controv. 9. diximus, & sup. Decl. 1. lib. 5. *Atilio* vero *Regulo* admiranda Tubero refert, apud Agell. lib. 6. Noct. Attic. cap. 4.

LIBER SEXTUS.

CONTROV. I.

Pag. 469. *Patrem utrique nostrum placari*] *Patri utrumque nostro placere* in veteri est. Proba utraque lectio. Estque votorum formula: quales plurimæ his libris inspersæ sunt. Sic in Xeno- [illegible] initio: *Ita illum salvum & felicem habeam.* Posset &, sic *Patri utrumque nostrum placere* legi: tametsi abierit in alia omnia Pincianus.

D E-

CONTROV. II.

Imprudentis cadis damnatus] Idem lemma lib. 3. Declamat. 3. de quo Fabius lib. 7. cap. 4. extr.

CONTROV. III.

Pag. 471. *Major dividat*] Eadem in episcopatus divisione servanda patres præceperunt in Carthaginensi Synodo cap. 85. in Græco vero exemplari cap. 118. quæ Gregorius retulit in lib. 3. Decretal. tit. 29. cap. 1. & his longe antiquior D. Augustinus lib. 12. cap. 20. de Civitate Dei, de secessione Lot & Abrahæ: *Hinc fortassis effecta est inter homines pacifica consuetudo, quando terrenorum aliquid partiendum est, major dividat, minor eligat.* Vide & Cujac. lib. 13 Observ. 24. Libet autem insignem proferre locum Salviani Massiliensis Episcopi & sui temporis, ut Gennadius ait, Episcoporum magistri, cum ut declamantibus materiam suppeditem, tum ut sæculi nostri abusus tollantur, quo hodieque parentes avaritia occæcati liberos hereditate fraudant, eo potissimum nomine quod Deo se in religiosorum familiis consecrarint: aliis vero seculo ac lucro addictis, nimirum quia liberos habent, duplam triplamve portionem transcribunt. Lex quidem est fateor decemviralis in 12 Tabulas relata: REI SUÆ UT QUISQUE LEGASSIT ITA JUS ESTO. At naturæ lex æquis condi testamentum portionibus jubet, ut nullus querimoniæ actionisque sit locus: nisi sit nequam & prodigus & decoctor, qui heres est futurus, aut parentib. non obediens, aut denique ingratus: cum & servus manumissus ob ingrati crimen in servitutem detrahatur, Christi vero lex justissima, quæ sunt Dei Deo reddi (à quo omnes acceperunt) & Cæsaris Cæsari restitui præcipiens. *Honora*, inquit Salomon, *Deum de tua substantia*, scilicet ne ingratus fuisse videaris. Hine sacrificiorum ac decimarum origo & veterum religio: hinc & primitias frugum Deo libabant, ut auctori, & patriarchæ liberorum primitias offerebant: at tu sceleri impietatis affinis dæmoni offers, Deum fraudas ejusque servum qui seculo nuncio remisso ei se totum dedicavit. Verum non mihi sed diserto Galliæ scriptori, qui seculi sui vitia merito severo stylo castigavit, fidem haberi volo. Sic enim ille lib. 3. ad Ecclesiam Catholicam. Nunc, *inquit*, diversissime & impiissime nullis omnino à suis minus relinquitur, quam quibus ob Dei reverentiam plus debetur: nullos pietas minus respicit, quam quos præcipue religio commendat. *Denique* si qui de parentibus filii offeruntur Deo, omnibus filiis postponuntur oblati: indigni judicantur hereditare, qui digni fuerant consecratione, ac per hoc una tantum re parentibus viles fiunt, quia cœperunt Deo esse pretiosi. Ex quo intelligi potest, quod nullus pæne apud homines vilior est, quam Deus: cujus utique fit dispectione, ut eos præcipue, parentes, filios spernant, qui ad Deum cœperint pertinere. "

Sed præclaram videlicet, qui hæc faciunt, rationem consilii sui reddunt, dicentes. Quid opus est, ut filiis jam religiosis æqua cum fratribus suis hereditatis portio relinquatur? Nihil ergo justius, nihil dignius, quam ut quia cœperunt religiosi esse mendicent: non quidem quod eos hæc res mendicitate oppressura sit, quod à terrenis facultatibus abdicantur, cælum spe possidentes, cito etiam re possessuros, regente illos Deo suo ac protegente, qui eos cum immortali spe æternorum etiam sufficientia temporalium muneratur. Sed tamen quantum ad humanitatem parentum pertinet, egent, à quibus sic relicti sunt, ut egerent. Certe etiam, si qui non penitus domo eliminantur, & quibus non omnino extorribus, quasi aqua & igni interdicitur, cum aut tenues aut recte usufructuarii relinquuntur, tamen tanto inferiores fratribus re-

linquuntur, ut etiamsi paupertate non egeant, comparatione tamen egere videantur.

Dicitis quid opus sit religiosis æquam cum fratribus accipere patrimonii portionem? Respondeo ut religionis fungantur officio: ut Religiosorum rebus Religio ditetur: ut donent, ut largiantur, ut illis habentibus, cuncti habeant non habentes: Imo si tanta est eorum fides atque perfectio, ut habeant, cito non habituri, beatius utique postquam habuerint, non habentes: cur eis (quæso, ô inhumanissimi parentes) necessitatem indignissimæ paupertatis imponitis? Permittite hoc religioni ipsi cui filios tradidistis: rectius, pauperes à se fiunt. Si tantum eos inopes esse cupitis, concedite id ipsorum devotioni, liceat eis (quæso) ut velint pauperes fieri, eligere inopiam debent, non sustinere. Postremo etiam si sustineant, devotione eam tollent, non damnatione patientur. Cur eos velut à natura expellitis, & quasi è jure sanguinis abdicatis? & ego esse eos pauperes volo, sed ut habeat tamen præmium suum ipsa paupertas: ac præclara demutatione eligant inopiam ex copia, ut ex inopiæ electione copiam consequantur. Quanquam quid ego vos per ipsum sanctissimæ rationis officium trahere ad humanitatem pietatemque contendo, cum id maxime obsistat, & hæc res parentes impios faciat, quæ magis pios facere deberet? Nam cum vos ideo plus relinquere patrimonio vestro religiosis filiis deberetis, ut aliquid ad Deum ex facultatibus vestris, saltem per filios, perveniret, ideo filiis non relinquitis, ne illi habeant Deo quod relinquant: præclara videlicet ratione atque cautela contenti estis; vos filios non agnoscere, tantum ne illi se filios Dei esse cognoscant: magnificam repensantes divitiis sacris vicissitudinem, dum id studiosissime procuratis ne vel per vestros aliquid honoris Deus habere possit. cum vos omnia per Dei munus habeatis. Cur (rogo) tam infideliter, cur tam impie? non exigimus ut vestra domino largiamini: Aliquid Deo de suo reddite: cur tam avare, cur tam impie agitis? Non est vestrum quod denegatis. Iniquum ergo arbitramini ut sæcularibus filiis Religiosos filios substantia pares esse faciatis? Id ergo agitis ut pœniteat eos cœptæ religionis, quos religio apud vos fecerit viles. Pius itaque est ac bonus dominus qui servet in eis propositum ac professionem suam. Cæterum quantum in vobis est, id agitis, ut sæculi eos cultores esse faciatis, quibus sæculares filios antefertis. Quid est enim aliud quam Religionem interdicere, ob Religionem despectui habere? Sed injusti fortasse videamur, cunctos parentes in hoc negocio æqualiter accusando: cum scilicet non omnes pari agant iniquitate cum filiis.

Sunt enim (inquit aliquis) sunt ex parentibus multi, qui æquales filiis suis faciant portiones: nisi quod una tantum eos conditione discernant. quum in iis ipsis partibus, quæ filiis religiosis videntur ascribi, usum, jubent, ad eos, proprietatem ad alios, id est ad sæculares filios pertinere. At vero hoc multo pejus est & infidelius: tolerabilioris quippe impietatis esse videtur, hæreditatem aliquem filiis suis minus relinquere, quam proprietatem his rerum penitus auferre. Potest enim aliquatenus fieri ita conditio, si aut amicis aut affinibus aut propinquis hac lege aliquid relinquatur? Filiis vero qui proprietatem rerum non tribuit, nil relinquit. Sed invenit iniquissima infidelitas parentum, quomodo à patrimonio suo Deum penitus excludat, proprietatem rerum religiosis filiis auferendo: Num enim his dedit, ut esset quo ipsi viverent, proprietatem his tulit, ut quod Deo relinquerent non haberent? O novum irreligiosæ mentis ingenium! invenit quo videretur, filiis suis majore

„ jore erga Deum sua impietate consulere: fecit enim ut sancta soboles usum rerum habens, jus rerum non habens, quasi locuples quidem viveret, sed quasi mendica moreretur: ac si testator infidelissimus plena de hoc mundo possit securitate discedere, cum sciret de suo ad Deum penitus pervenire nil posse. Quamvis in hoc ipso quod supra dixi, per usum rerum aliquem, filios Religiosos opum imaginem possidere, ne hoc sit quidem: quia etsi usus videtur aliquid habere, conscientia tamen potentis non habet, nemo enim potest se, vel brevi divitem credere, qui scit se proprium nil habere. Quid agis, miserrima infidelitas, & paganicæ (ut ita dixerim) religiositatis error? Itaque tantum odisti Deum ut possis etiam filios tuos ob hoc tantum, quod ad Deum pertinent, non amare? Meliori enim conditione quidam relinquunt libertos suos, quam tu relinquis filios tuos. In usu siquidem quotidiano est, ut servi (etsi non optimæ, saltem non improbæ servitutis) Romana à dominis libertate donentur: in qua scilicet & proprietatem peculii capiunt, & jus testamentarium consequuntur, ita ut & viventes cui volunt res suas tradant, & morientes donatione transscribant. Nec hoc solum, sed & illa quæ in servitute positi conquisierant, ex dominorum domo tollere non vetantur. Tantum eis interdum gratia patronæ liberalitatis impartit, ut etiam juri suo detrahat, quod libertorum dominio largiatur. Quanto, ô quisquis ille es infidelissime pater, quanto domini illi melius cum libertis agunt, quam tu cum liberis? illi quæ donant, perpetuo jure donant, tu temporario. Illi testamenti faciendi arbitrium dant libertis, tu tollis liberis: illi postremo servos suos dant libertati, tu quasi addicis filios servituti. Nam quid est aliud quam servituti addicere, quos non vis aliquid quasi ingenuos possidere. More illo illorum uteris, qui servos suos non bene de se meritos quia civitate Romana indignos judicant, jugo Latinæ libertatis addicunt: quos scilicet jubent quidem sub libertorum titulo agere viventes, sed nolunt quidquam habere morientes: negato enim his ultimæ voluntatis arbitrio, etiam quæ superstites habent, morientes donare non possunt. Ita & tu religiosos filios tuos quasi Latinos jubes esse libertos, ut vivant scilicet quasi ingenui, & moriantur ut servi, & juri fratrum suorum quasi per vinculum Lat. libertatis astricti, etiamsi arbitrii sui videntur esse dum vivunt, quasi sub eorum tamen positi potestate moriantur. Quid tantum (quæso) sceleris in titulo esse religionis putas, ut ideo eos qui religiosi sunt Deo filios tuos esse non credas, quia filii Dei esse cœperunt. In quo tibi hoc tam bonæ voluntatis quasi piaculo rei facti sunt, ut idcirco eos putes esse habendos pejores, quia optant esse meliores? Sed dicitis non eo à vobis hoc animo agi: quod idem est ac si quispiam dicat, malas res bono animo à se fieri, & impietatis facinus pia mente committi. Quid prodest, (ô inhumanissimi parentes!) quod filios religiosos bono à vobis adhonorari animo adseratis? Res ipsa hoc respuit, res fefellit. Parum est quod nudis assertionibus dicitis, ipsi actibus vestris contra vos testes estis: indignum ergo arbitramini, ut sancta ac placita Deo pignora, Filii, mundo servientibus comparentur. Verum est & bene arbitramini, si tamen arbitrio illo, juste & in diversum uteremini: id est, ut comparandos bonis filiis, malos & peccatores, sanctis non putaretis: & quia apud Deum vita ac meritis nobis antecellerent, iidem apud vos gratia & honore superarent. Quid enim rectius? quid magis justum, quam ut qui meliores sunt, iidem etiam honoratiores essent? & qui vincunt judicio, iidem vincerent præmio: & qui antistant in Euangelio sacro, „

sacro, iidem quoque in Testamento humano antistarent, & hac saltem re concordaret cum voluntate Christi parentum pietas ac voluntas, ut quos Deus præposuisset electione, eosdem etiam parentes anteponerent dignitate. Sed non solum hoc non agitur, sed in diversum omnia aguntur. Præponuntur enim puris inviolatisque commaculati, præponuntur fidelibus impii, præponuntur lumini tenebræ, præponitur vitæ mors, præponitur terra cœlo, præponitur mundus Deo, & evasuros se hujusmodi parentes, vel in hoc solo judicium Dei æstimant, qui cum Dei & dignitatem judiciis sui indignitate conculcant.

Sed videlicet non contemptu Dei dicunt parentes hæc à se fieri, sed caussa atque ratione: quibus enim relictam substantiam relicturi sunt filios non habentes? dicam quibus, nec nominabo eos quos supra dixi pauperes Dei, non alienos aut longinque positos, ne durum aut inhumanum forte videatur. Illos dico charos & individuos, & quos recte etiam vos qui soboles multas habetis, filiis antefertis, ipsos se, inquam, homines, ô infidelissimi parentes ipsos se, Inquam dicimus. Nunquid potest cuilibet quicquam seipso propius, nunquid carius inveniri? suam unicuique vestrum animam, suam salutem, suam spem commendamus, & pios vos esse dicitis quia filios diligitis? Nihil plane vobis durius, nihil inhumanius, nihil tam ferum, nihil tam impium dici potest, à quibus impetrari omnino non potest, ut vos ipsos ametis: *Pellem*, inquit Diabolus in scripturis sacris Job 2. 3. *pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua.* Dilectissimam esse animam suam homini etiam diabolus non negavit, & qui avertere omnino cunctos ab affectu animarum suarum nititur, idem tamen carissimas esse debere cunctis suas animas confitetur. Quis est ergo furor, viles à vobis animas vestras haberi, quas etiam diabolus putat esse pretiosas? Quis furor est, viles à vobis haberi, quas etiam ille caras vobis debere esse dicit, qui viles facere conatur? Ac per hoc quicunque animas suas negligunt, etiam infra judicium diaboli se amant.

Quæ cum ita sint, videte vos qui putatis religiosos homines non habere quibus relinquant substantiam, videte vel juxta diaboli opinionem: videte si non habent qui seipsos habent. Sufficere quidem ad hanc negotii portionem de qua nunc agitur, hæc quæ jam diximus satis arbitror, id est quod præponere vitam, spem, salutemque vestram cunctis omnino rebus atque affectibus debeatis.

Hactenus Salvianus, reliqua enim non exscribo, ne otio abutar ac patientia lectoris. Sacræ enim scripturæ disertus ille scriptor confirmat locis, quæ Tomo 5. Bibliothecæ SS. Patrum leguntur: quæ auxit singulari libello *de piis testamentis* Joannes Molanus Doctor Theologus, unde hausias licet.

Circumscriptores dici solent] Pro decipere & circumvenire dictum *circumscribere:* quod à Græcis sumptum, quibus περιγράφειν idem interdum valet; idque fere cum minores falluntur. Cicero 3 Offic. *Dolus malus etiam legibus erat vindicatus, ut tutela XII Tabb. & circumscriptio adolescentium lege Lectoria.* Et Jurisconsulti in l. exceptiones 7. ff. de except & l. item dixit 16. D. de dolo malo. & l. si ex caussa 9. & l. in caussæ 16. D. de minoribus 25 annis.

CONTROV. IV.

Pag. 472. *Proscriptum uxor secuta est*] Ut *Leponina* Julium Sabinum conjugem, Vespasiani imperio, quod est singulare fidei conjugalis exemplum, exstatque apud Tacitum lib. 4. Historiæ Augustæ, & disertius in Plutarcho, in Erotico extremo, qui *Emponam*, Xiphilinus vero ex Dione *Peponillam vocat.*

Pag. 473. *Venenum Cato vendidit*] Plinius lib. 29. cap. 4. extremo, *Cantarides objectæ sunt Catoni Uticensi sibi venenum*

venenum

nenum vendidiſſet in auctione regia, quoniam eas ſeſtertiu 60 addixerat. Auctione ni fallor, regis Ptolomæi in Cypro, in qua avare nimiſque amicis diffidentem ſeſe Catonem geſſiſſe, auctor eſt Plutarch.

CONTROV. V.

Miſſus Iphicrates adverſus Thracum regem] Cum Thracibus bellum geſſiſſe auctor eſt Xenophon extremo lib. 4. *ἑλληνικῶν.* Æſchines quoque initio orat. *περὶ παραπρεσβείας*, Imperatorem ab Athenienſibus eſſe creatum adverſus *Amphipolim* Thraciæ urbem: cujus belli ſtratagemata refert Frontinus lib. 1. cap. 6. & lib. 2. cap. 5. & plurima Polyænus lib. 3 Strateg. Duxit autem Threſſam regis Cotys filiam, ex qua *Mneſtea* filium habuit: qui interrogatus utrum parentem pluris faceret: matrem inquit. Id dum omnibus mirum videretur: ait ille, Merito, inquit, facio: nam pater quantum in ſe fuit, Thracem me genuit, contra mater Athenienſem. Corn. Nepos de vita externorum Imperatorum, ſive is Æmilius Probus eſt. Quamobrem emendandum puto Senecam Philoſophum lib. 2 de Tranquillitate vitæ cap. 18. *Iphicrates cui mater barbara & Threſſa objiciebatur, reſpondit, & Deorum matrem Idaam eſſe.* Emenda Iphicratis. F. ſingularem litteram à librario omiſſam puto. Tu lege quæ ex Alexandride Athenæus de Sympoſio nuptiarum Iphicratis refert lib. 4. *δειπνοσοφιστῶν.*

Et cauſam diceret] Et quidem capitis. Proditionis enim accuſatus bello ſociali cum Timotheo, à Pharnabazo: quod ejus opera Ægyptus capta non eſſet. Diodorus Siculus lib. 15. & 16. & Plutarch. in Apophthegm. Polyænus quoque lib. 3. ſtrategem. gemina cum Seneca refert. quo aſtu judicum ſententias effugerit. Abſolutus vero Iphicrates, damnatus vero Timotheus. Verba Polyæni Græca apponam de meo ſcripto libro, quod rem, de qua agitur, vehementer illuſtrent: Ἰφικράτης θανάτου δίκην φεύγων παρεστήσατο νεανίσκους ἐγχειρίδια κατέχοντας οἳ παρεφαίνοντο τοῖς δικασταῖς τὰς λαβάς, ὥστε αὐτοὺς καταπλαγέντας φοβηθέντας ἀποδικάσαι τὴν δίκην. Ab Ariſtophonte quoque accuſatum Ariſtoteles ſignificat, extrem. lib. 2 Rhetoric. & ex illo Fabius lib. 5. cap. 12. Idemque Polyænus, & quidem proditionis, additurque Chares accuſator. metuque armorum judicum ſententias à condemnatione, ad abſolutionem convertiſſe: καὶ μετὰ τὴν νίκην ψηφισαμένης τινὸς, ὡς παρεκινήσατο τὸ τῶν δικαστῶν, οὐδεὶς ἂν εἶπεν, ἔφη, ὑπὲρ Ἀθηναίων μὲν στρατηγῶν, ὑπὲρ ἐμαυτοῦ δὲ πρὸς Ἀθηναίους μαχεῖν.

CONTROV. VI.

Veneficii] Vid. Sopatrum in Rhetoricis lib. 2. cap. 89.

Verſa in exequias nuptia] Talis *παρωνυμασία* ſcribendum alicui, ſeni morbiſque fracto uxorem ducenti *Epitaphium* potius quam *Epithalamium.* De geniali autem lecto Lipſius 1 Elector. cap. 17.

CONTROV. VI.

Pag. 476. *Medici dixerunt animi vitium eſſe*] Deſumtum conformatumque hoc lemma videtur, ex hiſtoria de Seleuco rege: qui Stratonicen uxorem ſuam ægrotanti filio Antiocho, & novercam perdite amanti, ut convaleſceret, indulgenter officioſeque ceſſit. Plutarchus in Demetrii vita, Appianus in Syriacis, Julianus ὁ παραβάτης ἐν μισοπώγ. Galenus medicus libro de Prænotionibus (ubi vereor ne male Germanicus interpres *pellaca* quaſi primum nomen reliquerit, quæ *pelicem* ſignificat: nam hæc de Græco conformata vox teſte Agellio lib. 4. cap. 3. quæ Dorica Dialecto *puella* eſt) & Suidas eadem. Latinorum vero Valerius Max. lib. 5. c. 7. Nec diſſimile fortaſſe arg. in ſacris literis 2 Reg. 13. de Ammone amore capto Thamaris ſororis Abſolonis.

Marito

Marito conciliante] Accipitur sequiori notione, ut *internuntii* apud Terentium. Hinc & *conciliatores* & *conciliatura*.

CONTROV. VIII.

Felices nupta] Per Parodiam sic invertere licet:

Felix virginitas: melius nil cœlibe vita.

Magistratus fasces submittunt] Quod erat minorem se profiteri. Sic & Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello, intraturus Posidonii Philosophi domum, fasces lictorios januæ submisit. Plin. l. 7. c. 30. Tu vide quæ de lictoribus ad Controv. 2. & 25. notavi.

Putat poëtas qua sentiunt, scribere] Communis hæc poëtarum obtestatio, nec satis fide digna, quamvis lascivum carmen sit. Sed vere ex Menandro D. Paulus: *Corrumpunt bonos mores colloquia prava.* Catullus in Aurellium & Furium:

Qui me ex versiculis meis putatis,
Quod sint molliculi, aut parum pudici.
Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum: versiculos nihil necesse est.
Qui tum denique habent salem ac leporem,
Si sunt molliculi & parum pudici.

Et Ovid. 2 Tristium eleg. 1.

Crede mihi, distant mores à carmine nostro.
Vita verecunda est, musa jocosa mea est.

Et Martial. lib. 1. epigr. 5.

Lasciva est nobis pagina, vita proba.

Quem versum Ausonius Plinio attribuit: qui & petulantiam carminum suorum excusat, lib. 4. epist. 14. & lib. 5. ep. 3. Hadrianus quoque Imp. teste in Apologia Apuleio, cum Voconii amici sui poëtæ tumulum versibus veneratur, inscripsit:

Lascivus versu, mente pudicus eras.

Cornelia matri Gracchorum] De qua Fabius lib. 1. Instit. Orat. *Gracchorum eloquentiæ multum contulisse accepimus Corneliam matrem, cujus doctissimus sermo in posteros quoque est epistolis traditus.* Epistolarum ejus (& id ἐν παρέργῳ adjiciam,) fragmenta à Cornel. Nepotis libris nuper eruta è membranis legimus hoc principio, *Dicis pulchrum esse ulcisci*, &c. Et in Bruto M. Tullius, Gracchus non tam in gremio, quam sermone matris educatus. De Catonis matre nihildum comperi.

LIBER OCTAVUS.

CONTROV. I.

Pag. 491. *Fertur quadam*] Exstat historia apud Livium lib. 22. de matribus post pugnam ad Thrasymenum, & apud Agell. lib. 3 Noct. Attic. cap. 15. quæ accepto nuncio de morte filiorum clade Cannensi, cum nec opinato illi redissent, nimio gaudio exanimatæ sunt. Hinc, credo, mos ille inolevit, ut, si quis peregre post diuturnam absentiam, redierit, amicis nuntium adventus præmittat, etiam maritus uxori. Tibullus eleg. 3.

Tunc veniam subito, nec quisquam nunciet ante,
Sed videar cœlo missus adesse tibi.

Plutarch. in Quæst. Rom. 9. causas reddidit, sive, ut se diligentius præpararet: sive ne, de pudicitia ejus dubitans, opprimere velle, nec opinantem videretur. Quibus & hanc addere liceat, ne repentina vis gaudii subito aspectu incommodi aliquid adferret. Sic M. Antonius amicæ suæ nuntius accessit, sed obvoluto capite: apud Ciceronem Philip. 2. extrem.

CONTROV. V.

Pag. 497. *Quanta exhortatio juvenum, senex fortis*] Hinc senum apud Lacedæmonios chorus, teste Plutarcho, ἐν τῷ περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόνως canebat: Ἄμμες πόκ' ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι. Quo se fuisse quondam fortes significabant.

LIBER DECIMUS.

DECLAM. VI.

Pag. 518. *In forum veni, narravi nocturnam*] Quæ deinceps sequuntur à Controv. 35. avulsa esse quis non videt? Annectenda sane.

Lex qua nocturnum furem] XII Tabularum lex furem quoquo modo, si, cum furtum faceret, nox esset aut interdiu telo se defenderet, impune occidi permisit. Vide Ciceronem initio Milonianæ, & Agellium lib. 15. Noct. Attic. cap. 18.

ANDR.

AND. SCHOTTI
IN
M. ANNÆI SENECÆ
SUASORIAS
VARIÆ LECTIONES.

Typographus Lectori.

V*Ariantes scripturas in M. Annai Rhetoris scripta ab Andrea Schotto, prius editas, prætermittendas esse hac editione non putavi, ne quis eas requireret: tum ut sitim explerem eorum qui Criticum affectant, atque illam circa contextum Auctorum πολυπραγμάτειας. Schottus quidem quatuor perantiquos in membranis scriptos & calamo exaratos Codices cum totidem antiquis editionibus contulisse asseverat. Scripti vero codices brevitatis gratia singulis hic literis notantur.* A. Augustodunense exemplar, *deterioris nota in membranis tamen, ut & reliqua tria, Græcis characteribus, sed inepte scriptis, exaratum.* B. Brugense, *hominis eruditissimi beneficio est consecutus.* C. Covarruvianum, *longe optimum, Ant. Covarruvia JC. doctissimi dono accepit.* V. Vaticanum, *Pontificia bibliotheca, de tribus optimum, Romæ inspexisse testatur.*

SUASOR. I.

SINUTCUISQUE rei magnitudinem natura dederat, dedisset & modum] *Cov. Br. Vat.* FINITAM cuiqu. rei magnitudinem natura dedit: dedit & modum.

Novam] Nova B. C. A.

Vicisse] *fort.* vixisse *legi quoque posset.*

Facile ista finguntur] *Frob. editio* franguntur. *non placet.*

Lugere] *fort.* lucere.

Stat immotum mare] statim mortum mare B. *non sequor.*

Quasi definientis suo fine] in suo fine A. B. C.

Magna etiam Oceano] *Fort.* & in Oceano.

Confusa lux] offusa B.

Qua licet] lucet B. C. licet *tamen rectum videtur. Sequitur enim*; nihil tantum est, quod ego Alexandri periculo petam. *inde* periculum, *quia non liceat.*

Nihil tantum est] *fort.* tanti. tutum *legit* B. C.

Adorarint] adorarent A. B. *& Covarr.*

Quod noveram vici] noverat ei vicinum A.

Nunc concupisco] num B. A. *fort.* non.

Inagi-

Inagitata remiſſio vaſtitas] *fort.* remigio. *Quidam conjicit*, inagitata remis læva vaſtitas.

Tætra caligo remittet fluctus] fluctus remittet B. A. *Quidam legit* fluctus remittens. *ut de æſtu intelligatur.*

Neſcio quid humanis] neſcio quin quod humanis A. B.

Et terram nox obruit] è terra A. B.C. *Hinc Rom. editio* extrema nox obruit. *Malim tamen* æterna nox, *quod propius abeſt à vetere ſcriptura* è terra.

Cum fortuna] q̄m A. q̄uo B. q̄n C.

Claudit Oceanus] cludit A. C. B.

Tibi videtur] ubi videtur C. B. A. *Contendebat tamen amicus leg.* vix videtur, *contra librorum auctoritatem.*

Non hæc India] India eſt B. C. A.

Nec terribilis ferarum] ferarum terribilis A. B. C.

Quidam] ſed *pro* nec *reponebat. idemque*, mox pæne littus exceſſit, *audaci conjectura: vulgatam tamen malo* penitus receſſit.

Circumfluat] circumpluat A. B. C.

Colligatus] colligatur A.

Quaſi ſpitamenta quædam] ſpitamento quodam A.

Regem domitoremque] dominatoremque B. C.

Quam capto relinquas] chato A. catho B. C. *fort.* pacato.

Dicendam eſſe ſententiam] eſſe *abeſt ab omnibus.*

Supra mortalis animi vim elatos] animi modum elatos A.V. C. B.

Cernimus] acerrimus B. A.

Inſolentiam ejus coarguit Orbis] coarguit, & orbis B. C.

Propter intempeſtive liberos] intempeſtivos liberos A. C. B.

Viſo ſanguine philoſophus] viſo ſanguine ejus Philoſophus A. C. B. V.

Multum jocabatur] jocatur C. B. A.

Sed timeo ne ille gladio] ne ille gladio B. C. A.

Dicendam eſſe ſententiam] ita dicendam V. eſſe dicendam B. A.

Nomen ſtatuis ſubſcribi, habitu] ſubſcribi juberet, habitu A. B. V. C.

Conjugibus & liberis] ac liberis B. C.

Bene illis ceſſerat] belle A.

In matrimonium Minervam] illi Minervam Muſam ſuam A. C.V. *legend. Petr. Faber 2 Semeſtrium cap. 15. & Lipſius in 1 Annalium Taciti, ubi & quidam* Minervam Muſicam, *legit.*

Tum ex Græculis] tunc B. C.

Eodem tempore Octaviam] & Octaviam C. B. A.

Belliſſimam tamen rem] *fort.* tum rem.

Quem deſertorem bellor. c. vocar] deſultorem A. B. C. V. *rectè Lipſius libro Animadverſorum ad ſecundum Velleii Paterculi.*

Ad Caſſium tranſituto] tranſiturus C. V.

Salutem ei pactus eſt] ſibi pactus C.V.

Et tamen dicito illos] *fort.* ſcito illos, *ut in Rom. editione.*

Annum biennii] adnua A. C. B. *leg.* annua, bima, trima die.

Militi totius orbis victoris laſſo] orbis *abeſt ab omnibus. fort. melius* militi toties victoriis laſſo. *Quidam* tot victoriis *legunt. & ſic Rom. editio.*

Illa demum magna eſt] eſt magna A. B. C.

Quæ arbitrio ſuo conſiſtit] conſtitit A. B. C.

Nihil ſtabile eſſe] eſſe ſtabile C. B. A.

Exempla rerum à faſtigio] è faſtigio B. A. V.

Difficultatem ignoti maris] difficultatem navigationis ignoti maris C.B.A.

Alexandrum naturæ terminos] Alexandrum rerum naturæ A.C.V. B.

Supergreſſum notuiſſet] *Vaticanus & Frobenius* enotaviſſet. enotuiſſet. B. *Malo tamen* innotuiſſet. *Frobenio etiam voces deſunt* rerum *&* ſupergreſſum.

Hic matrem memoravit] memoravit *abeſt ab omnibus.*

LYCONIS celebris] GLYCONIS A. V.

Sic Ceſtius deſcripſit] deſcripſiſſet A. B. C.

Terras relinquas] relinquat B.

Eſſe in metaphraſi] è metaphraſi C.

Dictum Homeri] dictam B. C. A. dicta V. *Putant quoque* Dorionis *ſcribendum.* Orionis *retine, ut* B. Arionis V.

Tum

Tum excæcatus] cum excæcatus B. A.
Nec tamen sana sint] & tamen A.B.C.
Virgilius quidem ait] quod ait C.
Rapit haud exiguam partem montis] *Æneid.* 10. *verf.* 128.
Virgilius ait] quod ait de navibus C.
Propitiis auribus videtur] accipitur *Frob.* V. auditur. *fort. etiam* promptis auribus auditur *legi posset.*
Credas innare revulsas] pelago credas innare revulsas Cycladas. *Æneid.* 8. *verf.* 691.
Sententiam Miniftrati] MINISTRATI. *fort.* Meneftrati.
Qui dixit ipsi Charybdi & Scyllæ. Charybdis ipsius maris] *fort.* Charybdin.
Et in mare semel immanitet] iu una re semel C.
Non minus viguerunt. Nam aut nimis descripserunt] *sic & Frob.* Non nimis viguerunt. Nam aut minus descripserunt. *Sic.* A. V. *nisi quod Vat.* tumide descripserunt aut curiose. *Quid si sic legas*, omnes minus viguerunt. Nam aut minus descripserunt aut curiose? ...
Sævas undique Pistris] Pristes A. B. C.
Consurgere pantis] prensis A. C. B. V. pandas carinas *dixit Ovidius pro* curvis. *& Mare* pando vectus asello.
Sydere limo] sidere limo, *pro* sedere V.
Flumine classem] flamine C. *recte.*
Tam non felici] *Malim* jam non felici. *Veteres aqua submergi horrebant, ne piscium esca fierent, aut insepulti jacerent.*
Spectat sublimis] *sic* V. *se dat Frob. & Covar. fort.* sedens. *alii* spectans.
Rumpere nisu] visu C. A. B. *probatque versus insequens.* 1221. ...
Ruit ipse dies] rugit A.
Libris intactum] *Divinat quidam acute,* labris intactum, *quasi orbem significet, de quo fando nihil esset auditum. Sed vulgatam retineo. Nota sunt enim, quæ de Atlante in Timæo Plato scripsit. Versus qui proxime antecedit, uno pede claudicat in Frob. editione, asterisco ad pictio, deerat enim* ultra.
Utriusque vobis faciam potestatem] utriusque faciam potestatem B. C. A.
Ut vos illa magis laudaretis] si vos illa A. B. C.
Quod solebat] volebat B.
Supervacua quo ad tumide perderet] supervacua atque tumida V. *forte scriptum erat* superu. quedammodo perderet.

SUASOR. II.

TRœzeni] Treceni A. B. C. *quæ mire placet lectio pro* Trecenti.
Arelii Fulci patris] ARELLI FUSCI S. P. *sic* A. B. C.
An vulneribus] *Frob.* aut vulneribus.
Si remeabimus] si remeamus C.
Lacedæmonii adversus Barbaros] Lacedæmonii & adversus Barbaros A. C. B. *fort.* etiam *pro* & V. si adversus.
Tuti sumus] loco tuti sumus *in Covar. legi videtur.*
Quod tantum ex vasto] Quod tandem C. Nam Xerxes totum navibus occupaverat.
Vixque minimo] qua vix minimo V.
Arcet inquietatione] *fort.* arcet inquietans omne quod circumfluit mare, *& ita* C.
Aspera scopulis & cæca] & cetera V.
Pudet inquam Lacedæmonios] Pudeat inquam & Lacedæmonios V.
Trœzenios] Trecentos B. C. A.
Sed etsi cadendum est, erratis] *lego,* sed si cadendum est, erratis si metuendam creditis mortem.
Adeo in securam quietem recessus est] cessus est C. A.
Sic ages ea satagunt] hoc sic A. B. C. *fort. legendum* proximique Deo hoc sic agere satagunt.
Frequens hinc in mortem] frequens hoc in mortem A. B. C.
Quos memoria sacravit referam] quos memoria sacravit viros referam C. A. B.
Interbitos summi poculo] interlitos omni periculo B. A. interritos omni periculo V.
Muros non habet] viros habet C. *fort.* ubi viros habet; ibi muros non habet: *vel sic*, ibi viros habet ubi muros non habet: *aut*, ubi viros ibi muros habet.

Melius revocabimus Trœzenos] melius revocabimus fugientes trecenos A. C. B.

Rerum natura] *fort.* naturam.

Tandem amens] si tandem amens C. A. B.

Ut agmen fugientium cogeremus] *fort.* augeremus.

Elui potest] *recte. Frob. tamen* elici *habet*.

Ne revertamur] ne revertar A.

Inter Trœzenos] inter trecentos B. C. A.

Trœzeni] Treceni A. B. C.

Quam turpe fugere] quamdiu turpe fugere C.

Taygeti montis] Taygeti nemoris B. A. C.

Difficilia nisu Laconibus juga] difficilia nisi Laconibus juga V. C. B. A.

Ideo Herculem gloria operibus cœlum meritum] *leg.* ideo Hercule gloriamur operibus cælum merito, *& sic* B.

Videmus quanta turba sit] videamus *Frob.*

Ita non bello] ita ne bello A. V.

CORNELII HISPANI] HISPANI *Hervag. male. infra mox* Cornelius Spatiinus, *pro quo* Hispanus *quidam repetendum censet*.

Tot ad nos pertinent] pertinet C.

Videre liceat] *Sic libri omnes: repudio itaque vulgarem lectionem* vivere.

Quod Trœzeni] quod trecenti C. A. B.

Non potuit rapi] non potuit capi C. B. A. *sed* V. *codex* potui non capi, *habet*.

Fugere voluissem] voluisset A. B. C.

Describere terrores Persicos] describere jam terrores Persicos B. C. A. *Frob.* describite.

Quanti bellum æstimandum sit] æstimatum sit C. A. B.

Vos mihi Sparta] hos mihi Sparta B. A. C.

Fugerunt Trœzeni] fugerent trecenti B. C. A.

Id de nobis tradetur] credetur *Herv.*

Id est autem meum] Idem autem meum V.

Sed gaudet perditos] sed perditos gaudet A. B. C.

Multum rei gessimus] rei *abest ab* A. C. B.

Quod nos excitare posset] quod vos excitare posset *Herv. leg.*

Sed invidere] sed ludere C. *illud tamen alia manu inscriptum.*

Nisi suasor dixerit] dilexerit V. C. A. B. *fort.* direxerit.

Periculosum esse fugere] periculosum esse fugere *Hervag.*

Primam partem sic transegit] sic transit C. transiit A. B.

Quasi nemo dubitaret] quasi nemo dubitet A. C. B.

Quod puto etiam apud Herodotum esse] quod puto & apud Herodotum esse A. B. C. *legi etiam potest* est. *non extat tamen in Herodoto, sed in Plutarcho.*

Sabinus Asydius] Asilius C. *alii* Asidius.

Vertit] intervertit C.

Nostra ætas vidit] vestra ætas vidit C.

Hic meus est dixere dies] dixisse dies C.

Pendentium] ptandentium C. B. A.

Complures induxisset] plures induxisset B. C. A.

Diceret] dicere C.

Accusabat id quod] id accusabat quod A. B. C.

Quod ex causa sermo trahitur] quod ex communi sermone trahitur.

Proverbii loco ait] proverbii loco est B. C. A.

Tanquam in chorum] *lego* in choro.

Damæ] Dameti C.

Eleganter dixit Aterius] Haterius *lego*. Acerius C. *Frobin.*

Natus trecentis locus] satis trecentis locus C. nactis B. *Frob.* locis *habet. sed malim* natus, *ut capiendu trecentis locus a natura factus sit.*

Nemo unquam ampliore animo se gessit] *locum depravatum esse vidit N. Faber, legitque* nec quicquam amplius animo se gessit. *Equidem tentabam*, nemo unquam pusilliore animo se gessit, *ex veteris scriptura vestigiis.*

Pota-

Potamon magnus fuit Mitylenis] Potamo magnus declamator fuit Mitylenis C. A. B.

Potamon à funete] post tum C. *non sequor.*

Temperandum puto] *emendo* comparandum. *Comparat enim mox duos illos Rhetoras*, hic durius, *inquit*, ille mollius.

In hac Suasoria] *Frob.* Controversia *habet. non sequor.*

Otroyadem] Othryadem *leg.*

SARCONIUS] Caicon A.B.C. *fort.* Gorgon.

Otryades periit] Otryades qui periit V.

Vulnera gessit] vulnera pressit B.C. A.

Tropex Laconum inscribetet & Deo dignum in Spartano] *fort.* tropæa Laconum inscribetet, ô dignum Spartano sactamento.

GATIUS CRISPUS] *sic Frob. alii* CÆSTIUS.

Gatozeos dixit] *fort.* Cacozelon dixit.

Municipalis aliud ceteros] municipalis *delendum puto.*

Eo pervenit insania ejus, ut] *fort.* eo pervenit insaniæ ut.

Velut Messala ait cognomentum] cognomen, vel (ut Messala ait) cognomentum. *Sic tres* C. A. B.

Senecio Grandio] *Frob. addit:* aliquando inveniret.

Idem dixit] Item dixit C.

Faciem importat] Faciem imperat B. C. A. V. *Rom.* imperaret.

Contra cælum astra] contra cælum castra A. B. C. *recte.*

Atmis obsidet] armis possidet *Frob.*

Matia ungulis] matia vinculis B.C. A. *recte. sic enim Juvenalis:* Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigæum.

Contradictionem sumpsit] sumpsit contradictionem A. B. C.

Et ita respondet] & ita respondit B. C. A.

Posse certe victos reverti] posse certe invictos reverti C. A. B. V. *Palat. cod.* vinctos. *qui & mox legit:* cum non tantum deseruit sed polluit, *pro quo editur* posuit.

Et beneficio loci] beneficia loci B. C. A.

ABRONIUM SYLONEM] *lege* Aptonium Silonem.

Belli mora concidit hora] *Frob.* & C. ote. *quidam* ora *reponunt.*

Quidquid apud duræ cessatum est mœnia Troiæ] *Æneid.* 11. *vers.* 288.

DIOCLES CARISTIUS] *Frob.* CHARISIUS, *& mox* APATRIUS *legit. fort.* APATURIUS *reponendum.*

Qui eum tentaret] *fort.* qui cum ostentaret.

Romæ summo illi] *Pompeio Magno, ut opinor.*

De eaque apud Matronas] *leg.* de ea quæ.

Redolentis animæ] *fort.* amomi, *aut amaraci.*

Myttata contio] *Frob.* mitata. *alii* Mithrata.

Si nihil aliud effecturi scilicet] si nihil aliud hoc effecturi A. C. V. B. *omissa voce* scilicet.

DURIO dixit] *veteres libri* DURION, *unde* DORION *quidam reponit, qui alias sæpe declamitat.*

Lacedæmonis] *fort.* Lacedæmonii.

Insignem hanc sententiam fuisse futuram] futuram fuisse A. B. C.

Intercidetentur] inciderentur *Frob.*

Qui prædixeram] quia prædixeram B. C. A. *& Pal.*

SUASOR. III.

Aliter navigari potuisse] aliter navigari fuisse A. B. C. posse V.

Ceterum ipsa] certum C. *Frob.* cetera. *unde quidam* ætheria *conjiciebat.*

Et miseri cremata agricolæ] concremata A. C. B.

Alia negans] *fort.* alias.

Aliis serena] alia serena. B. A.

Omne cœlum nubilo grave] *Frob.* gravi, & omnis dies cælum nubilo gravat. subsidet cælum A C. B. *recte.*

Alius incertis] alias incertis B. *& Pal.*

Invicem nimio] nimio *abest ab* V. C. B. *recte. Nam ex præcedenti vox repetita est.*

Ut ferunt] ut fertur, concursu gerit B. B. *Quidam cursu regit.*

Sive occupata nubilo] sive occurrit de nubilo *Frob. & deest* ostendit, *& nec ante sinit legit. Infra autem legitur integre eadem periodus. Lege his & Nic. Fabri conjecturam annot. 1. Suas. 3.*

Qui occupaverit] quem *fort.* qui occupatione C.

An non potero] at non potero C. A. B *recte.*

Ne quid virginitati hujus] ne quid hujus virginitati B. C A.

Hostium parcendum] hostium parcam C. P. A.

Ad hanc diem immortales] *leg puto,* ad hæc Dii immortales invoco.

Reclusum] *Frob.* præclusum.

Immolaturus es] est B.

Virginis Deæ] Dea, *vocandi casu* B.

Non esse faciendum. quia homicidium esset] *Mutilus hic locus in editis. Amplius in veteribus* — Non esse faciendum & sic tractavit ut negaret faciendum, quia homicidium esset.

Petitur impendi] *sic emendandum:* Peti adulteram impendi Iphigeniam: *& sic recte Mureti Rom. editio.*

Hæc Cæstius] hoc *Vat.*

Sacra profutura] sacrari futura C. *unde conjiciebam* sacra nil profutura.

Augusti negavit] Augurus V.

Et pæne repugnat materiæ] & repugnante pæne materiæ V. pugna repugnante materiæ C. *fort.* repugnantes.

Quanto simplicius] *Frob.* hæc quanto simplicius.

Plena neque obscuris] *Legitur extremo primo Georg. & hic in manu scriptis.*

Pura nec obtusis per cælum cornibus ibit.

Non in aliqua se] *Negationem tollit Rom. editio.*

Quod tantum non impie] *Pal. & Frob.* quod tanto nomine impie. *locus considerandus.*

Plena Deo] *Non legitur hoc in Virgilio. fort.* pura Deo *rescribendum, ut ad superius è Georg. carmen alludat.*

Hæc aptissime] hoc *veteres libri.*

Gallio ait] Caldos ait B. A. *pro* Calidus *ἀρχαϊκῶς: probantque sequentia. Vide Suetonium in Augusto.*

Aliter eum agnovit] aliter illum B. A.

Interrogat] interrogatum B. interrogabat V.

Quid hoc esse vellet] *fort.* sibi vellet. *alii* hocce vellet. *& infra.* Itaque delectatus *malo quam* atqui.

Palam imitandi] *Frob.* mutandi.

Feror huc illuc, ut plena Deo] *Frob.* huc illucve. Anapæsticus est e Medea Ovidii Tragœdia.

Jam vultis] jam multis C. *fort.* Tam multis.

Futurorum scientiam] *Frob.* futuram sententiam, *quod repudio.*

SUASOR. IV.

AN Babyloniam] Babylona A.

Contentus sit utero] Conceptus C. *& paulo ante* vindicet *lego.*

Supra humanæ] super humanæ sortis habitum sit *in Covar.*

In sidera] inter sidera *Frob. & B. fort.* tradat. *mox leg. & infr.* claudatur, *abest a* C.

Quid tam inutili] quid ita V. B.

Et prima omnium meliorum annorum habens initia] nuntia C. V. *Vidi qui mediorum legerent pro* meliorum.

Attulerit] *Frob.* effulserit: *sed illud melius.*

An initia] an vitia C.

Existimant] æstimant C.

Igentes inutiles animæ] *absunt hæc à* C. V. B.

Finguntur] *male Frob.* funguntur. *Sua enim quisque faber fortunæ est, ut ille apud Cic. a t.*

Babylone cluditur] *prisce pro* clauditur. *ut Suas. 1.* Babylonia clauditur C. *leg. tamen* Babylone excluditur, *vidit Jac. Bongarsius vir Cl. Notis ad Justinum lib. 2. vel scripsit* Babylon ei cluditur.

Nihil aliud tractasse] aliud *abest à Frob. & Pal.*

Declamabat] declamitabat V.

Putavit æque belle] putabit B. *fort.* putabat. *&* bene *non* belle *Frob.*

Eun-

Eundem versum esse] & illum versum esse V.

Et altum capulo] *Compendium id est natum ex* alterum, *quod in Frob. legitur: in Virgilio tamen est, Æneid.* 2.

—— lateri capulo tenus abdidit ensem.

Quasi nemo] quare V. *sed illud rectius.*

Fuscianas] Fuscinas B. V.

SUASOR. V.

NIsi tollerentur] *alii* si tolerarentur.

Victoriæ nostræ] vestræ V.

Ex hac acie] ex tanta B.

Mersæ classis] mersa classis V.

At nescio] an nescio *Frob. Utraque particula deest* C.

Regni is esset] regnus V. *fort.* pignus.

Ubi ignominia spem premit] *sic Hervag. Frob. vero.* Omnis æst. si tu animum premit. Omnis est sit animum dies V. omnis ste situ animum. *Monstra hæc verborum sunt. fort. legend.* Omnis est sitis animumque premit. *aut ita:* Omnis est sic animum spes (*al.* dies) est *pro exedit, ut Catullus & Virgilius 4 Æneid.*

—— est molles flamma medullas.

Plura in notis leges.

Et impacta solvitur] non solvitur *Frob.*

Monent] movent C. V.

Et nulli] *delenda copula ex fide* V.

Quam vitisse] sed vicisse V.

Eventus fiduciam surrigere] surgere C. eventus surgere *Frob. & paulo ante* nova refractas, *pro* novare.

Manus adferret] munus auferrent C.

Et quid] ecquid *libri veteres.*

Et mox pro habuimus *iidem* habebimus.

Omnium bellorum] *sic & manuscripti omnes: aliquid tamen deesse puto. Quid si* pudet *addas?*

Multo timidiores esse qui] quam *Frob. & præmittunt hic initio quædam editiones:* An nescitis timidiores esse qui superbissimi fuerint.

Illos adducet quos] illas adducet quas. *Et mox* si quid *Frob. pro* si qui.

Non inutiliter] *Male quidam* non utiliter.

Effundere se, ideo] *fort. leg.* effundere, sed eo magis.

Venire ad se] *Deest rursum aliquid fort. scripsit*, ac si ipsis novam victoriam nova trophæa adferret.

Illa ponetis] Alia ponetis *recte Romæ editum.*

SUASOR. VI.

VErba deficient] dificiunt A.

Si diligenter] cum diligenter C. V. *& mox* viluius *habet* C. *sine verbo* est.

In se infectas] *pro,* non tinctas. *alii* infestas.

Scipio cum gladium poni jussus foret, dicitur abdisse se] Scipio cum gladium ponit abdidisse C. *Nic. Faber* occidisse se *legit. Equidem minore mutatione sic:* abdidisse in se, *ut* ferrum *vel* gladius ἀπὸ κοινοῦ *exaudiatur? quod antea in mentem quoque venisse J. Grutero lib. 9 Suspic. cap. 17. post comperi. Historia nota vel ex L. Annæo Philosopho epist.* 24. Abdere *autem* ferrum, *ut &* in gladium incumbere *quid sit, pueri hodie non ignorant.*

Vocem victorix] victoris *lego.*

V. CL.] *hanc notam* V. *Covarr. habet.*

Loquitur Imp.] *hæc vox ex superioribus huc intrusa. Repone igitur:* Ergo loquetur unquam Cicero, ut non timeat Antonius. *& sic* C. V.

Humili in adulatione verba] humilia V.

Quod quia] quoque V. C. *fort.* quodque.

Quando perieris] quandocunque *Frob. malo* quandoque, *ut Horatius Flaccus dixit:*

> Indignor quandoque bonus dormitat Homerus.

Dum trucidamur] domi *legunt quidam &* domi in sanguine.

Ignobilis tumultus] tumulus *omnino leg. &* ignobilis *abest a Covarr.*

Quis non hæc populi Romani scita] quis non hoc PR. statu. *sic Covarr. recte, & paulo ante* LIB. ERIT, *for-*

 mulam

mulam respicit vindicatarum seu manumissionum.

Idem vitæ tuæ] *Locus mire depravatus. Vide Notas.*

In omnia te secuta] secula *lego*, *& pro* frugalitatis, fragilitatis caducæ *repono.*

Nec senectus ulla] non C.

Quod in Pompeium] quod *ut redundans deleo*, *&* in Pompeio C. *non recte.*

At si non occiduntur] at sic V. an non occiduntur C. *recte.*

Sententiam secutus est] exsecutus *malim.*

Præluditur] *scribo* proluditur *ex* V. C.

Non putes tanti] *lego* non est tanti.

Turpe esset] esse B.

Oppetissent] apprehendissent V. B. C.

Aut enim placiturus es] haud *lego ex* V.

Cum hæc insectatio temp. fuerit] *loco* fuit, *omissa particula* cum *ex* C. *&* V.

Quia moriendum est] moriendum est illi si sua sponte quam moriendum esset etiam si mori noluisset, *& sic* C.

Gravis es] esset C.

Rogo, Cicero, ora unum] roga Cicero, exora unum V. rogo, Cicero, ex ora B. ora unum *abest a* C.

Si non alterutrum] *negationem delendam puto.*

Sed aliud & tertium] sed aliquid C A.

Petere possit regiones percurrit] posset & percurrit V. *&* religiones A. *male.*

Item Cassius] itaque B. *& mox* audiebat *pro* aiebat A.

Vivum consilium] unum *reponi malim.*

Idiotem, petit] *sic libri vett.* perire *tamen locus exigit vel* petit.

Et quam plura] complura V. *sic supra:* quam valde excepta est *legitur in* C.

In priori parte posuit] illud posuit V.

Illum descripsisset] *sic Frob. malo tamen* proscripsisset.

Qui & judicasset] quietum B. qui & cum judicasset *Frob.*

Ac dato rogari] dato ac rogari alii. *vide notationes.*

Occasionem scholasticis occasione dedit] occasionem scholasticis alterius Suasoriæ dedit. *sic recte* C. *& sequitur proxime Suasoria huic adnectenda. nonnulli hic divinant leg.* hac positione.

Sequens Suas. superiori continenter adhæret. In Covarr. ad oram adscriptum: Historicorum de Ciceronis morte testimonia.

HISTORICORUM

de Cicerone Elogia; aliis

SUASOR. VII.

NUnquam perficeret] *desunt hæc in Vat.*

Quin evitaret] *male sic vulgatum est.* qui ne ejuraret C. quin ejuraret V. *recte, ut P. Pithœus lib. 2. Advers. subsecivor. cap. 8. Utitur Petronius Arbiter, B. Hieronymus & alii.*

Scriptas illis] illas A.

Ac veluti ipse] ac vel ipse V.

Sed composuisse] sed postea composuisse A. B. V.

Habentibus] habenti A.

Recedatis] æquiores *addit* B.

Hoc si tamen] tam A.

Potionem sumpti poculi hujus adeo] *sic* C. *malim tamen* absynthiati poculi, *ut in Germania ediderunt.*

Et statim Livius adeo. Contrectationis] *Corrupta vox. fort.* contationis detrectationis V. *fort.* retractationis, *vel, ut alii videtur*, deliberationis *reponendum. hæc autem verba*, hujus adeo contrectationis consilium habuisse, *absunt à Covar.*

Sub adventu] *sic libri vett. Alias* sub adventum.

Cæco volvente fluctu] *Explicat Turnebus lib. 6 Advers. c. 4.*

Certum habens] pro certo habens C. V. *& mox* eripi se *abest provocabulum* se *à* C.

Fugit] fugerat B. *alias* fugiens.

Exprobrantes] aliquid exprobrantes V. *Palat. cod.* aliud.

Ubi

Ubi Consul] ubi ille Consul *Herv. & in sequenti versu omittit.*

Quibus visis] quibus lusis C. *sic suas. 6.* Tota tabula tuæ morti præluditur.

Dixisset, esset quippe] *sic* C. dixisset esse, quippe V. *fort. leg.* essetque non satiatus.

Sed defectus quoque pro rostris exponit. Item qua sæpius] *sic Hervag. at Frob.* sed defectus, quot quoque sint pro rostris exponit.

Item quæ sæpius. quot sint per rostra exponit] Itaque sæpius A. B. quot quoque jussit. Itaque qui sæpius V.

Ingenti circumfusus turba] ingenii circ. turbæ C. *non placet.*

Brevi ante] *Hic auspicanda periodus.*

Victoribus] *deest* A. *&* imputatur. *Frob.* & notare. *male.*

Loco sedato] loco dato B. V.

Maximi viri inferiæ] maximæ B.

Jactationis] lactionis B. *fort.* jactionis. actionis V.

Ac aleam delatam] ac alienam C. *&* A. & dilitam A.

Semel aut iterum, adhuc itidem factum] *sic Frob. rectius Herv.* semel atque iterum à Thucydide factum. adhuc id idem factum C. *sed illud rectum.*

Idem] item B. *& Frob.*

Præstitit] præstitisse B. C.

Si vis absuisset] afuisset V.

Operarum] *sic Frob. &* C. operum V.

Crudelius passus erat] nil crudelius passurus erat V. *& ita legendum divinarat Lipsius Epistolicarum Quæst.* 18. *sic Propertius.*

Quid faciunt hostes capta crudelius urbe?

Composito fecisset] compos ipse *legit ibidem Lips.*

Pensarit] apensarit C.

Vir magnus, ac memorabilis fuit] vir magnus, acer memorabilis fuit *Frob.*

Ut est noster] alii auctor *legunt. leg. ex tribus* B. C. V. ut est natura candidissimus, *ex compendio* n̄a *natum mendum.*

Nihil enim ipso Cicerone indignum est] ipse à V. *lege* nihil enim in ipsa Cicerone dignum.

Maximum & tolerabile est] maxime tolerabile est C.

Credendam ejus] credendam civis C. *& mox* conspiciendus, *quod non placet.*

Prædicare, cujus ingenio atque industriæ superbe natura pariter atque Fortuna obsecuta est] *sic Hervag. at Frob.* prædicare de ingenio atque industria superba, natura autem atque Fortuna pariter est. De ingenio atque industria superba. Natura autem atque Fortuna partem obsecuta est C. *fort.* prædicare de ingenio ejus atque industria supervacuum est. Natura autem atque Fortuna par est.

Munera magna deum] *ex Poeta sumptum videtur.*

Patri cumque nefas est] nefas tunc: nunc & pœna ceteri *lego.*

Profuerunt] profuerant A. B. C.

Et vita quid artibus ætas] *sic Frob. &* C. *Hervag.* acta *pro* ætas. *fort.* exacta quid artibus ætas?

Hemagio] *lego* Emathio.

Non fecit in hoste Philippo] *Mutilus hic versus in Frob. duabus primis vocibus.*

Absuerat] affuerat *Frob.* adfuerant V.

Nostræque cadens] *fort.* nostræ cedens ferus Hannibal iræ. *vel sic:* nostrisque cadens (*aut*, nostris cedens) ferus Hannibal armis. *sic* dirus *quoque* Hannibal *ab Horatio vocatur Od.* 12. *lib.* 11. *Carm. & explicat P. Victorius var. lect. lib.* 2. *cap.* 24. *& lib.* 13. *cap.* 20.

Eruditus] cruditus B. *male.*

Advocaverat] advocaverant A.

Ne interfuisset] *fort.* ne interesset.

SUASOR. VII. vel VIII.

INtolerabilis malo ingenio] in malo ingenio V.

Quam propriæ turpitudinis] quam prosperæ turp. V.

Tedet me vitæ] tedet tantum me vitæ V.

Si non civili ense cervicibus luderetur] lueretur *Frob. Covarr. eod.*

longe aliter: Si suum in libertate eloquentia, si libertas & eloquentia non civili ense cervicibus lueretur. *fort.* si non civium cervicibus luderetur.

Pæne nemo] pene *abest ab* V. *& mox* vivere velis Cicero *pro* possis: *& statim* sinu ceciderat C.

Diu ista narravero] *fort.* si diu, *vel* dum ista narravero.

Inter Canicios & Saxos] Saxas *omnino legendum. alii* Caninios *hic legunt ex Phil.p.* 2. *ego* Canidios *malim.*

Nemo tanti emit] emit *abest* à C. *sic inf.* Non est tanti servare Ciceronem.

Præstaris patientiam] *malim* præstares.

Multos ea re] ea re *abest a* V.

Permitte Pop. Ro.] *fort.* permitte te Pop. Rom. contra Antonium, si scripta combusseris.

Oppignoravit Remp.] oppigneravit *Frob.*

Viros salutem] viro *leg. conseo ex* V.

Quam occidebat] quem *Frob. non recte.*

Generosa mors] generosus amor *Cov. & Frob.*

Ingenii tui superstitem] *fort.* ingenio tuo.

Pateris perire ut quod dico optimum habet ante se efferat] *sic* B. *& Frob.* pateris perire ut quod Cicero optimum habet ante se efferat. *fort.* pati poteris, ut quod in te optimum habes, ante te efferas.

Quam diu rerum naturæ] quam diu Reip. nostræ. *ex compendiis nata varietas.*

Desiderat suam] tuam C.

Penæ, M. Tullii] *malim sic legi:* Tibi, M. Tullii, per quatuor & sexaginta annos.

Quæ ne quid te putes carum illi relinquere ante cœperit] *fort.* quæ ne quid te putes carum relinquere, ante te periit.

Et hic conditiones] *sic Frob. & Cov.* alii has conditiones.

In tantum extulisset] in civem C. *fort.* in civem tantum.

Et eloquentia] *copulam deleo ex* V. *& mox* factura *pro* facturum *habet* C. B.

Tam degener] tangere A. C. V. *fort.* tam care.

Malle] male V. *&* dari *pro* dare.

Item quod turpiter] itaque V. B.

De corio Cestii satisfecit] *Vide Cælium antiquarum lectionum lib.* 14. *c.* 8.

Excidisset] illi excidisset A.

Adferri protinus] otius C.

Erat autem etiam ibi pietas. Non exigeret Scordalus Hibriæ] *sic Frob. & C. Rom. editio leg. censuit:* Erat autem etiam ibi Pietas, Niger, & Scordalus (*al.* Cotula). *Vide epistolam Senecæ filii* 23. *de* Scordalo *&* Tillio Cimbro.

Hybrias partibus stultorum] de paritate stultorum *Rom. editio.* de partibus stultorum C.

Ita ut totus] *fort.* ita aut totus.

AND. SCHOTTI
IN
M. ANNÆI SENECÆ CONTROVERSIAS VARIÆ LECTIONES.

LIBER I.

PRÆFATIO.

NAm duo millia] *alii cod.* & duo millia. *quidam* ad duo millia *legunt*.

Referebam] reddebam.

Aliquid præstare, tamen, &c.] aliquid præstare non possit promittere, & diu ab illa nihil repetivi.

Quæ observantia mihi] *vett. libri* obversantia: *alii* obviantia.

Seriam rem agenti] seriosam rem, *erat in Britannico exemplari, teste Joan. Pontano lib. 3. Analectorum cap. 4.*

Precario paret] *vet. lib.* non paret.

Plus eloquentia proficitur] in eloquentia *libri tres*.

Imitator auctori] auctori *vetus lectio*.

Semper citra veritatem, &c.] *forte* circa veritatem minor est similitudo. *vel sic*; citra veritatem est similitudo.

Quotidie data res est] *al.* quotidie decrescent.

Relabantur] *In Britannico schedu* refelluntur, *unde ibidem Pontanus* revelluntur emendat.

Nec in ullius] unius *antiqua lectio*.

Capillum frangere] *alii* stringere.

Quid dicam] quis dicam *alii legunt*.

In vitio nati sunt, in vitio manent] quod nati sunt inviti manent. *sic libri duo. al.* emolliti enervesque nati sunt. *Colon. editio*, quod nati sunt viri manent. *Alis longe aliter, ut apud Gruterum hic leges.*

In hos nec dii, &c.] in hos necdum tantum mali, ut cadat eloquentia. *sic duo libri.*

Et in istis fluxis] *vet. cod.* vulsis *recte*.

Oratores] oratorem *al.*

Quis qui non dico magnis viribus, sed suis placeat?] *unus cod. manuscr. habet:* quis qui non sibi magis viribus suis placeat? *alter vero sic:* quis qui non dico magnis viribus, sed suis placeat? *supra scriptum autem erat* sibi *hoc modo:* quis qui non sibi dico. Quis qui non dico magis viribus suis placeat. *Sic libri duo alii, sed pro* magis magnis *habet unus. Quare miror quosdam hic legendum censuisse* viris *pro* viribus. *Plura in notis Gruterus.*

Et sic acerrimam] *duo libri* etsi acerrimam. *Pincianus legendum conjecit* & sacerrimam. *J. Gulielmus Quæstioni-*

bus ad Pænulum legit & ſic ſacerrimam, *quod ſequatur* violare.

Clariſſimæ facundiæ viris] *alii* clariſſimis. *al.* magni in eloquentia nominis.

Præter Ciceronem] excepto Cicerone *alii. Hinc argumenta collegit Lipſius cap. 1 Electorum, & Alciatus lib. 4 Parerg. cap. 14.*

Intra coloniam meam] *Corduba* COL. PATRICIA *dicta Plinio, cuſumque in antiquis nummis.*

In Latinum ita tranſlatum] in Latium *legendum conjecit Petrus Faber lib. 3 Semeſtr. cap. 16.*

Declamationem diſtinguit] *al.* definit.

Jam non mediocriter benedicere] *vetus lectio* non mediocriter dicere. Bene alterum putat.

Porcii] *al.* potius cariſſimi mihi.

Gravis ſibi inſtabat] gravius *al. rectius.*

Niſi defecerat] *libri duo:* niſi deficeret.

Jocoſe reſolvebat] *al.* jocos ſe reſolvebat.

Pervenerat] perveniebat *duo codd.*

Concupierat] cupiebat *iidem.*

Studium ejus prohiberi] ei prohiberi *veteres libri.*

Itaque nunquam] ideoque nunquam *libri duo.*

Vox robuſta ſed ſordida lucubrationibus] *duas voces* ſed ſordida *à Britann. membranis abfuiſſe refert ibidem Pontanus Analect lib. 3. cap. 4.*

Et Hiſpaniæ] Hiſpanæ *recte codd. duo. male autem ſubjiciunt quidam* antiquæ.

Non ſudorem olei unctione] olei *recte abeſt à vet. lib. Et mox* ambulatione *eſt, non* ablutione.

Perveniebat] veniebat. *Et mox* vocari *pro* vetari *habent lib. vett.*

Sed plurimum adjuta arte] *vet. lectio:* plurimum adjuta tamen arte.

Quin id in illo] cum id, *libri duo.*

In conſilium veniunt] eunt *melius antiqui libri.*

Affigant] *duo libri* afficiant. *& mox:* comprehendenda. Aiebat ſe ſcribere in animo cogitata.

Dicebat] *uterque codex ante* cogitata *interpungit.*

Ejus acta] facta *in utroque lego.*

Hoc quod tantum vobis mirum videtur] *liber unus* tantum *&* mirum *omittit. Duo vero ſic per interrogationem:* Hoc quid vobis mirum videtur? *Idque concinnius.*

Et protinus memoria recitavit] memoria *abeſt à duobus.*

In auctione] in actione *libri duo, non recte, ut hic ex auctoribus variis Gruterus docet.*

Quæſtionem ejus] quæſtiones *alii, &* quas.

Unde hæc de illo fama?] *in ora veteris libri erat:* & mihi ſuſcepta ſunt.

Aliquibus locis] quibuſdam *unus cod. alter* pluribus.

Tam meum, quam veſtrum] *abſunt hæc à duobus, & gloſſam olent.*

Abduxerit] abduxero *libri duo, melius.*

Marullum] Marillium, *iidem libri duo, ut infr. Quidam tamen libri* Marillium *nominant, non nemo* Maxillum.

Suſpenſos pedes habere] *melius uterque liber* ponere. *ſic & Tincianus & tres Palatini codd.*

Quam maxime] tum maxime, *alii* cum maxime.

Epicheremata] *uterque cod.* Epithemata? Epiphonemata *Pincianus reponit è Cicerone, Quinctil. & Rhetoribus.*

Reciperet] *unus hic* erit *legit, alter* erat. *& ſtatim infra* judicium autem fuit, *non* fuerit.

Surreperet] *vetus liber* ſubriperet, *lego* ſubreperet.

Suſtineo diutius vos] *media vox à vett. lib. accrevit.*

Quam odioſa mihi res ſit Circenſium pompa] *vetus hæc ſcriptura eſt à vulgari diſcrepans.*

Diem ducere] *Tincianus à ſuperioribus, de Latrone:* cum jam cœpiſſet dies lucere. *Rod. Agricola* diem dicere *legiſſe videtur: ut Juvenalis* — latam fecit cum Statius urbem Promiſitque diem. *Gruterus vero vulgatam tuetur* diem ducere.

CONTROV. I.

DEFENSIO ADOLESCENTIS. Quid mihi] DEFENSIO ADOLE-

LESCENTIS PORTII LATRONIS. Quid mihi objicis?

Largitione effudimus] effundimus & consumatur.

Cum vetaret me pater alebat ipse] cum vetaret me pater aiebat: ipse mihi eum egerem &c. *sic* C.V. *Nota vocare* patrem *qui patruus erat, sed erat pater adoptivus.*

Non dabat] non daret A.

Ut omnem spem ultimorum alimentorum] ut omnium stipem, *&c.* V.

Ecce oppressit increscentem] *Monstra sunt verborum. lego ex* C. oppressit mors senem, quid acturus es.

Pluris tibi pater] frater C. *recte.*

Aut quis porro] *sic per interrogationem interpungo:* aut quid?

Porro quis rogandus est] porro tum V.

Frater alere non potest] fratrem alere V.

Extremum blandimentum in stipem perdidit] *ita* C. *sed lego:* exterorum blandimentum in stipem perdidit. *& in* B. *deest vox* extremum.

Innocentiam vocas] *leg. per interrogandi modum.*

Nec eo quid] *sic Frob.* nec eo quidem C. *& alii.*

Præsentes habemus Deos] Judices habemus Deos V.

Scis tanto te facere] scis tu tote face C. *lego* facis tu stulte, facies stultitiam, si abdicaveris aliam. *vel sic,* scis tute *pro* tu, *& ante* aliam *interpungendum censeo.*

Item do pœnas ego] iterum itaque V. itaque C. A. B. *&* eget parentibus *pro* ego parentibus.

Ego parentibus meis] egeo A.B.V. *rect.*

Meam notam quærunt] meam notam convenit V.

Faciam hoc quod vultus] faciamque hoc C. *lego* faciam quia hoc vultus quoque vestri hortantur.

Elido] *ita* C. elidat *lego.*

Ergo morientem videbo] *omnes* A. B. C. V. *amplius habent:* ergo famæ morientem videbo.

Juraturus sum] curaturus sum B.

Super crepidinem] supra C. V.

Marium fuisse consulem] Marium aut fuisse Consulem, aut *&c.* V.

Tanquam modo non sit qui illum viderit] *ita* C. *sed lego:* illud viderit. *Nam eo tempore quo hæc scripta sunt vix est ut quisquam Marium viderit. Sed vidit instabilem felicitatem.*

Tu judica] judices B.

Equidem nova] & quidem nova *rectius.*

Uterque discordiæ] uter V. C. *recte.*

Ut hoc crimine] carmine B.

Non muto] non mutassem *malim.*

Et provexit fortuna] & quos provexerat, destituit V.

Mittamus] mittam *ex* V. *legendum puto.*

Da quis alimenta rogetur, & quis roget] *ita* C. *lego* da quis alimenta rogetur.

Illo nihil prius] & ille nihil prius.

C. ARELLII FUSCI Patris] Pater C. *& in suasoria secunda* ARELLI FUSCIS. P. *litteris vermiculatis.*

An peregrini penates tuos] quid hæc an peregrini penates tuos. *& in margine:* Et quid? *lego* an peregrini penates tuos. *&,* aperi generi penates tuos. *id est sanguini tuo. Nam filius patrem alloquitur qui illum adoptaverat.*

Pater placui] placuit A. B.

Nolo transire] volo C. B. V. *& est vera lectio.*

Petierat totus orbis] periret V.

Finierat misericordia] finiret V.

Jactatus inter duos] lactatus C. B.

Felicior abdicatus] *ita* A. C. B. V. *& Frob. habet, sed lego,* semper ego felicior abdicatus. *Nam pater naturalis, cum esset dives, abdicavit quod egenum patruum aleret, pater adoptivus abdicavit quod patrem item egenum aleret; & sic semper a feliciori abdicabatur.*

Inter duo pericula] *Abdicationis scilicet, si egeno succurrat, periculorum, si non alat: vel mendicitatis, ut infra innuit.*

Præparaverant] præparaveram C. V. *bene.*

Hoc tu objicis] *per interrogandi modum legendum arbitror.*

Prior agere cœperit] egere cœperit C. *lego* timeo ne iste qui prior egere cœperit. *Nam egestas qua patruo accidit & quem aluit discordiarum causa fuit & abdicationis facta a patre.*

Fra-

Fratrem, inquit, alere noluit] *Ita prorsus* C. *Sed legendum puto* voluit, *aut* frater me alere noluit.

Et præ meis oculis narrem] & primum oculis narrem B. C. A. *Unde ut* primum *recte emendat Gruterus Suspicionum libris.*

Volo utrunque] utramque C. A. *recte, id est* geminæ abdicationis.

Neutrum] neutram C. A. B.

Adiit mihi alius] ablit B. I ad illum &c.

Advocatum patruum aut patrem] patrum aut *absunt à* C. *remanet* Advocatum patrem, *recte. Nam uterque pater est, unus natura, alter adoptione.*

Alter alterum amet] *Ita in excusis & manuscriptis. Forte tamen legendum addita particula* & si: & si alter alterum amet, uterque me amabit. *Nam odium fratrum, odium filii, qui utrumque alunt* in paupertate.

Quam injuriam fecerit bono fratri] quam bono fratri injuriam fecit V.

De patre beneficio quod cum per ætatem nosse non possunt] de patre bene quid in eum per ætatem nosse non possum C. & *Hervag. lego* de duo bene quamvis eum per ætatem nosse non possum.

Imo quod abdicavit, quod aluit] *ultima duo verba forte delenda.*

I ad illum] ad illum *habet tantum* C. B. A. *forte* audi illum. *infra non longe.* I ad patrem, i ad filium.

Imperes parendum est] *Covar. cod.* non omnibus imperes patri parendum est. *Lege* non omnibus imperiis patri parendum est. Et imperiis *Hervag.*

Semerla & tenui] *sic Frob. corrige* semesa.

Exaudiri possit] possit B. A.

Introrsum conditos oculos] introrsus C. A.

Quem vis adoptari] adoptare B.

Putas me hodie] puta C. *al.* putate.

Patris tui] patris sui V. B. A.

Vestram domum] beatam domum C.

Monitio] vitio meo V. *alii* convitio *ediderunt.*

Adoptent talem] optatent talem filium C. optant similem filium A. B. V.

Non vis alium civem] non vis ali civem C. ali hominem *Hervag.* alium hominem B. & *statim* alium civem.

Non vis alium amicum] non vis ali amicum, non vis ali propinquum C.

Abdicat] abdicabat V.

Non oportet fieri] oportebat B. & *Frob.*

Dicebas oportet] oportere B.

Nihil amplius quam misereri monstrat ad patrem id est ad filium] *Covarr. cod.* nihil amplius quam monstrat, ii ad fratrem, ii ad filium. *lego* nihil amplius quam iter ei monstra, i ad patrem, (V. ad fratrem) i ad filium. *Librarius ex* i. *fecit* id est. *Hervagius locum mendosum observans,* vade *reposuit.*

Satra populi digna est] sacra populi. *Hic aqua hæret. Frob. editio* satra *perfert. fort. legendum* satura: per saturam *autem* ferre, *alibi quid sit, explicavimus.*

Incertæ fortunæ fluctus appellet] *Ita* C. *sed* appellit V. *lege* impulit. *Nam divitiæ primum à patre ad fratrem, deinde a fratre ad patrem quasi marino fluctu impulsæ sunt.*

Innocens sit] sum V.

Conditionem] contionem V. C. *recte, id est, laudabimus illum in corona.*

At qui justus metus meus tu es] V. Ecqui. Atqui justus metus meus est tuus C. *puto leg.* justus metus tuus est. Nam tres *erant qui mutuo odio dissidebant, timebantque ne alter alteri heres esset.*

Patior esse omnia] *Hervag.* patiar. patior esse communia V. C.

Amabo] ambo C. *recte deest tamen hæc vox in* B.

Projecimus] rejecimus V. & *jussit delendum videtur. forsitan* projecit me verborum contumeliis. Pater dives fratrem projecit, & abdicavit qui eum alebat frater, postea dives pauperem patrem projecit. *Tota hæc periodus mendis est impedita.*

Et tunc primum] *fort.* at nunc primum.

Precatus sum] precatus est V.

Patrimonii parati] *sic* C. *fort.* parti.

Ut extant calamitatum stupores] *Ita*

Ita C. *fort.* ut extiterant. *vel* ut ex tam calamitoso stupore: aut ut ex tantarum calamitatum stupore.

Nisi quod hoc prior facere non possum] *ita & C. puto legendum*, nisi quod hic prior feci quod facere non possum. *Et ita expono, quod in omnibus aquaverit eum fortuna fratri. Nam frater ex opibus incidit in paupertatem, & abdicavit filium. Hic etiam ex divite pauper factus abdicat, sed non prior.*

Adoptavi te cum abdicatus esses, abdicas abdico] *Verba sunt patrui ad fratris filium quem adoptaverat abdicatum à patre. Sed miror quomodo dicat* cum abdicas abdico. *filii enim non abdicabant parentes, & forsan* abdico *hic improprie accipitur pro* derelinquo *ac* desero. *sed de mendo suspectus locus.*

Diurnam petam] *recte & pro* diario *sumi potest.*

Audebat] audebit C. B. V. *recte.*

Verba sua sibi dici] *Id est ea exprobrari sibi qua fratri exprobrabat egenti. Nam dixit superius* adjectis verborum contumeliis irrisit, ad cælum manus sustulit.

A multis tuli] multis tuli B.

VIBII RUFI] *fort.* RUFI.

Quisquis es] quisquis est C. *& Hervag.*

Cognationis attingat] affingat C.

Grave sit & quotidie mortem] grave sit quotidie & mortem V.

Etsi non odisti] etiam situ &c. V. etsi *deest* A.

Ego qui fecit] *ita* C. ego odi eum qui fecit tibi *Hervag. non necessario.*

Recens utrum subtilior] *lego* recens veteri subtilior.

Hos in has quæstiones] hoc *Hervag.* hos in suas C. *quidam* OSCUS *pro* hos *legit.*

Definat reus esse] filius esse C. *recte.* & definit esse filius. *Hervag.*

Etiam si reus erat] etiam si filius erat C. *& Hervag.*

Non alit] non aluit B.

Tanquam æger] *lego* quanquam æger, vinctus, captivus.

An iniquam] an æquam C. *nonnulli* aliquam.

Accipiat] accepit B.

An hoc accipere] *Ita* C. *sed in margine:* an hic. *recte.*

Per hoc quæsivit] *lego* post hæc quæsivit.

Recte fecit, qui aluit] recte fecerit, quia aluit C. B. A.

Indignus fuit] fuerit V.C.

Græcis auctoribus] Græcis actoribus C.

An abdicatus] an adoptatus C. *recte. Nam sequentia firmant, & ita ad oram Hervag.*

Jam adoptatus] etiam adoptatus.

Novum fuit adoptati] *sic Frob. sed* C. *& Hervag.* notum fuit adoptanti, *recte.*

Hoc autem] hæc autem C.

Nulla autem interdici misericordia] *sic* A. B. nulli interdici misericordia C. *recte. vel*, nulli interdici misericordiam.

In nostra potestate sunt] non sunt C.

Quædam enim jura non scripta] quædam injuria C. *non recte.*

Et humum cadaveri] *Naturali jure nedum Gentium humo corpora mortuorum mandanda sunt. Vid. Petr. Fabrum lib. 2 Semestr. cap. 1.*

Non fecit ratione] rationem A.

Hoc aiebant] agebant A.

Quamvis vetates] vetarem B.

Velle ali à fratre meo] *In margine Covar. codicis conjectura ascribitur:* velle ali fratrem eo vultu vetabas, *vel sic emendo:* velle ali fratrem. Vultu vetabas.

Præteritum] præceptum V. C. B.

Tibi officium] *sic Frob. Caret autem* tibi C. V. B.

Colore simplici] colorem simplicem B. A. *& Frob. ut pro* habere, habet *leg. videatur.*

Offensas] *sic editi.* offensam C.

Meæ mentis fuissem, expectassem, dum rogaret] *sic German. edit. Sed Covar.* fuisses, non expectasses.

Movet & humanitas] *copulam* & *omitto, ut mox quoque* & deinde.

Probata exemplo] *Addendum* veritas *ex* B. *& Frob.*

Nec summissis verbis] nec summis verbis C.

Agen-

Agendum esset] erat V.

Non expavi verba] expectavi C. *quidam* expiavi.

Interroga] interrogo A. *& Frob.*

Hoc quidem si facere oporteat] quid me facere oporteat C. V.

Nam patrem ut alteri parti] *fort.* non patiar. *ut & Gruterus leg. conjecit. Nam Nicolaus Faber:* non alerem *reponit.*

Prohibitus aluisse] patrem *addit* B. A.

Nescio quis te misericordia mea] *al.* nescio quis iste misericordiam meam.

Nec meum] hæc mecum cogitavi C. V. B.

Egentem video] videro B. C. vides A.

Nec miseretur] non V.

Hoc est inquam novi vitii] *fort.* hoc esset iniquum. *&* non vitii V.

Scit hanc Fortunam meorum] *fort. leg.* scit inhumana fortuna meorum. *Hervag.* sciebam.

Hoc peccavi] speculavi *Frob. &* B.

Nolo aliud præstare quæ] nolo amplius præstare quam C.

Quid habui facere] *malim* quid debui.

Merito irascitur] *lego* irasceretur.

Non approbabat] *melius:* non probabat, *ut in* B. V.

Non est cuiquam erinitus] *sic Frob. al.* quidquam non est, *inquit*, abdico vel cuiquam ex gloria sui criminis detrahendum C. *& Hervag.*

Exiguos furtive cibos mitto] furtive C. *pro* fortunæ.

Colorem] colore A.

Tandem debere furere] sed furere C.

Scit ipse] scis ipse V.

SYRIACUS] *Amplius est in* V. VALLIUS.

Tristissimam ambo] ambo *ut bis repetitum omittunt alii.*

Odium paternum] *fort.* fraternum.

Patrem rogavi] patre mi C. *ad oram* fratrem.

Declamari ab Alphio Flavo] *Frob.* Allio *male, &* declamatori B.

Mala faciebat] satiabat C.

Aliqua res extra eloquentiam] *interpungit* C. *post* res.

Erat ingenii ætas] ingenium, ætas C. *at Frob. male*, ingenium, habebat adulta ætas. *Vide Gruteri notationes.*

Patrem abdicati] *melius* forte abdicantis.

Fratrem sententiam] patrum V.

Tu non peccas] tu nunc peccas V. C.

Fugissemus] fuissemus C. *unde apparet hiatum hic esse. & forte deest:* nisi nos fugissemus, vidissemus impias epulas. *Amicus sic tentabat:* Nisi nos fugiamus, impias epulas, & detestabili parricidæ furvum diem: *tamen* futurum diem A. B. *& Frob.*

Gravissimam fratris injuriam] *media vox amplius est in* C. *& mox*, inquit, *delendum videtur.*

Ut ipse præstares] præstarem C. A.

Recitare] tentare C.

Hermacoras] *sic Frob. &* B. Hermagoras C. *& Hervag.*

Hac controversia transiit] in hanc controversiam transit B.

Rarissimo quidem genere, veni eadem re transitus] veni *abest à* C. *sed addit* eadem re. *fort.* cum eadem re transitus esset.

Non quod titubet] non titubaret C.

Caleo] *sic Frob.* Gallio V.

Per sententiam] ter sententiam C.

Quid ni filium] quid filium C.

CONTROV. II.

A lenone] ad lenones B.

Sacerdotium] contradicitur *addendum est.*

Nostra] vestra C. *& Frob. recte.*

Occidit] occidi C. V. *quod placet. nam subjungit*, & hercle lenonem non occidisti. *ubi* at *legi malim ex* V. *&* B. *qui & supra paullo* putabit *habet.*

Nescio quid cellulam] nescio quid in cellulam & obscœnum lectulum vocas C. *fort.* nescio quem in cell. *&* voces *lego. est hic aliquid quod non cohaeret. Gruterus legebat:* quid tu cellulam.

Si qua tibi occurrisset] *Corruptus hic locus vel hians.*

Puto sacerdoti] *lego* puro sacerdoti pro libertate vota facienda sunt.

Ista mandabitis] isti A *& Frob legendum:* ista quæ militem occidit mandabitis

Reciperent] recipiant A. B.

Ut sciamus illam apud lenonem fuisse

blanda

blanda eſt, ut ſciamus apud piratas cruenta (*al.* conjuncta) eſt.

Nemo inquit me attigit] *ſic duo hæc membra in ſcriptis leguntur. Nondum tamen perſpicuus locus eſt.*

Domi lenonis] *quidam legit* Domini lenonis. *Nic. Faber.* da mihi lenonis rationes. lenoni V. *& Herv.*

PUBLII VINITII] VINICII *reponendum puto.*

Aut honeſte faciat quod ſemper fuit] honeſta faciat quod ſemper fuit C. honeſta maneat quod ſemper fuit. *Frob.*

Etiam ſi nobis] etiam ſi nos nobis non timeremus C.

Indignam te ſacerdotio] te *additum ex* A. V.

Procedente has] procedentes C. *male* præcedentes hanc A.

Submoveri videbitur] *fort.* ſubmovebit, *ut Romana habet editio*, *aut* ſubmoveri jubebit. *Lipſius legit* ſummovere jubebitur *lib.* 1 *Elect. cap.* 23. *ubi ritum hunc explicat.*

Fieri ne ſacerdorē] *fort.* te ſacerdotem.

Partes corporis & conſpectæ] *De hoc emptionis more multa Jac. Durant. l.* 1 *Variar. cap.* 2.

Vultis actionis] *ita C. ſed* auctionis *rectum eſt.*

Quam mori quæ ſtipem rogaſti] quam mori impenſius ſtipem rogaſti, quam ſacerdotium rogas C. V. B. A.

Hoc me cogit] hæc me coëgit A.V. *&* miſereor tui *pro* tibi *lego.*

Aurium majeſtatiſque] auribus majeſtatique veſtræ velim V. *& hæc formula vetus eſt:* DEVOTUS NUMINI MAJESTATIQUE EJUS. *Ut & altera præfari ſolent:* Honos ſit auribus, *ut docet Briſſonius l.* 8 *Formular.*

Vitam æſtimat] virginem æſtimat. B. V. A.

In actionem] *ita C. & Frob. fort. ut ſupra leg.* in auctione. *& ita Hervag.*

Ne metuas] ne metu C.

Venientes] venientem C. A. B. *ut de milite accipiatur.*

Potius ſcirem] *Gruterus* neſcirem *recte. Rom. editio præfert* tacerem.

Meretricum oculis] oſculis V.

Confingitur] confringitur *al.*

Avertite aures petituræ ſacerdotium] avertit aures petitura ſacerdotium C. *& editi libri. Illud tamen magis placet.*

Ad vos afferam] deferam V.

Colluctatem te tamen] colluctatam te tum cum viro C. *nata varietas ex compendiis* t̄n.

Exoravi] *ſic Hervag. rectius.* Exoraſti tamen B. A. *& Frob.*

Tempus erat nos ſortiri] non ſortiri C. *& Frob.*

In lup. ut nemo violaverit] in lup. ante ut nemo violaverit C. ut te nemo *Frob.*

Capturas tulit] captivitas B.

Et omnia alia impetrares, oſculum rogaſti] *melius* ut omnia alia impetraris, oſculo rogaſti.

Non emuntur] non oriuntur B.

Maria latrocinantis] latrocinantes B. *Sed alterum vetere fortaſſe forma accuſandi caſu dictum eſt. Ut illud Salluſtianum:* omnis homines qui ſeſe ſtudent, *legit Soſipater & alii Grammatici.*

Sed lup. excepit omnes] ſed lup. excepit omnes ſordida injurioſaque turba huc fluxit, *pro* influxit, C.

Omnes favere fabulis tuis] *Id eſt cum exorares integram tibi ſervari pudicitiam, omnes favebant fabulis tuis ſcilicet.* cavere *pro* favere *legitur in* B. *& Frob.* aut *pro* ac *editi libri, unde* haud *N. Faber tentabat.*

Vixeris] *Redundare vox videtur.*

Se non abſtinuiſſet] *delenda forte negatio.*

Contrectata es alicujus oſculo] alicujus manu, alicujus oſculo, alicujus amplexu C. *Frob. & Herv.*

Converſata eſt diutius inter humano ſanguine delibutos] *ita Hervag. Frob. ſic:* conſervata eſt caventis (*forte* cruentis) & hum. ſang. delibutis: converſata eſt cruentis & humano ſanguine delibutis. *In margine* conſerva. *lego* converſata es.

Quod poteſt] *fort.* potes.

Pontificis maximi arbitrio] arbitrio *abeſt male à* B. C.

Convenit omnis libidinoſorum turba] *fort. leg.* quo venit.

Non-

Nonnullas non sanctitatis] *puto leg.* notæ non sanctitatis tantum.

Inquirit in mores] inquirit in majores C. B. A. *recte. Nam adjicit* in vitam, *id est* in mores.

Tam morosæ] morossæ B. *& infra* irritaret, *pro quo Hervag.* irritaret ab ira.

Exoravimus] *Frob.* exorabimus. exorabamus B. A.

Mulieri in crimina desilienti] delitescenti C. *Frob. & Hervag. Placet* desilienti: *nam ex uno crimine desiliebat in alterum. Vide quæ ad suasoriam primam de Desultore notavimus.*

An lege] in hac lege B.

An casta sit an pura sit in hæc divisit] *Hæc absunt à* B. C. *Sed locus ut mutilus stellula notatur.*

Contrectatam te oculis] osculis C. *recte. Et te abest ab* V.

Si citra stuprum] si ultra A.

Cum viris volutatam] cum viris volutata es. Casta talis qualis videri potest cui lex nocere vult C. *Frob. vero:* Cum viris tamen voluntate non casta, *al.* voluntate es casta: *sed malo* voluntatem.

Matrem quoque incestam esse] matrem quoque incestanti etiamsi B. *Quidam legi volunt*, matrem quoque jure castam esse. *Alter illa delebat & pro* esse, etiam *reponet.*

Fixa esset hæreat & tuta] *Locus impeditus, & forte an ex compendiis litterarum corruptus. tentabam:* si fixa esset hac jure sententia.

Non enim potitur adhuc virgine] non enim ponitur ut de virgine C.

Ostendit non puram] occidit A. B.

Ut causam diceretur] *Sic Frob. & Hervag. legerem* diceret.

Casta de castis] *Frob.* è castis, *ut supr. Quidam tamen præpositionem omittunt.*

Castis cum dicit] cum dicit *abest* A. B.

Quæ prostituta] restituta B.

Novissime quod] quia B. *& Frob.*

Putaverunt miraculo esse] *sic Hervag.* miraculo posse B. A. *Frob. ut tumque posuit*, putaverunt posse miraculo esse.

Indignationem] dignationem B.

ALBUTIUS] *Malim* ALBUCIUS.

Cruente & in perniciem cruente tuam, hæc, inquit arma] *sic Hervag. & Rom.* Cruentique & in perniciem cruenti suam, Ne, inquit, arma quæ nescis tenere pro pudicitia C. in perniciem cruenti suam B. A. cruenta suam V. *ut verbum fit. Frob. ita.* expectant cruenti, & in perniciem cruenti suam. Nec, inquit, arma quæ nescirent teneret pro pudicitia.

Majora esse videbantur] esse *additum ex* B. *& Frob.*

Auxilio gesta] auditorio A. B.

Prærogationem sacerdoti] *sic libri scripti & excusi.* prærogativam *Rom. editio. Et habet pro* habet, habemus C.

Objici illi fuisse] illum fuisse A. B. & objiciunt *Frob.*

SYLO] *melius* SILO.

Corripere] arripere V. *fort.* abripere, *vel potius* corrumpere.

Matronarum notum in libidine magisterium] nullum C. *Frob.* vultum *legit. Unde N. Faber* multum *reponebat.*

Pudicitia permanebat] *sic Frob.* pudica permanebit. *Hervag.* pudicitia permanebit B. C. *Utraque vox omissa in Rom. editione ex Vat. cod. tanquam glossema.*

Loco turpi probrose] probroso C. *& Frob.*

Apparet quas præposuit] proposui *Rom. Videtur & hoc glossema esse, legitur tamen in scriptis libris.*

Extra portam istam virginem] natam virginem C. *sed in margine* istam: nam virginem V.

An cum venientibus] an *abest à* C. *& in margine* an non venientibus, *quo modo & Frob. edidit.*

BASILIUS] *Rhetoris nomen esse non videtur. Vide qui leg. conjiceret* ASIDIUS, *qui suasoria 2. declamitat: vel* BASSUS JULIUS, *cujus infra sordida verba carpit Seneca.*

Te alio libidinis genere dedideris] *Ita Frob.* addixeris *Hervag.* deciderit *Rom. editio, ex* V. *sine pronomine* te. *Quidam codex* dedideris?

Et damnata & damnavit V.

Noluimus] *sic Fro.* nolumus *Herv. Rom.* novimus. *Malim tamen* noluimus.

Impu-

Impunitam stultitiam] sententiam B.
Nihil non & permiserunt sibi] qui nihil & non C. *& Frob.*
Qui Tribadas deprehenderit & occiderit] qui Tribada deprehenderat & occiderat *leg. puto.*
Non ideo] *forte* num.
Quam verecundiæ] dicere *deesse videtur.*

CONTROV. III.

Dejecta repetitur] *amplius est in Epitoma:* vixit dejecta repetitur.
Seipsa] *abest hæc vox à C. qui habet:* sed dejecerit se.
Numen] nomen C.
Quia incesta] quia & incesta V.
Dubitari non potest] dubitari potest V.
Dejicienda sit] dejicienda est C.
Imprecer] præ cæteris C. *in margine* imprecer *recte, quomodo & in excerptis legitur. Frob.* preceris.
Bis dejecta pereas] bis quidem dejecta pereas.
Veniet] *sic Hervag.* venit C. A. *& Frob.*
In loco incestarum] *sic Frob.* loco incestarum A.
Ampliatur à judicibus in pœnam] *Nam ampliatio quasi præjudicium erat condemnationis.*
Ne damnati] ubi damnati C.
Et à superis] *delenda copula videtur.*
Potuit quam] polluit & quam C.
JUNII BASSI] NONII V. *alius cod.* JOVII. *Vidi qui* Julii *reponerent, qui frequenter hic declamitat, nihil tamen demuto. Meminit enim* Junii Bassi *Fabius Quinctilian. l. 6. c. 3.*
ALBUTII SYLI] SILII *reponunt alii.* Vide Rhetorum *indicem.*
Ab ipso (cum *amplius habet* A. Potissimum ab inferis servetis) *sic Frob. & Hervag.* servatis, eruatis V. *& fort.* propemodum, *non* potissimum *leg.*
Ergo si incesta sim] ergo si incesta sum V.
Damnatas accipit] *sic Hervag.* damnatas B. A. damnatus *Frob. male.*
Judices cœpi] narrare cœpi V. A. B.
Quod judicastis] judicatis A.

Ab Tarpeia] ab Tarpeio ad Vestem C.
Hic pudicæ sacerdotis] hac pudicæ C. A. B.
Inter superos inferosque] inferosque *deest in* A.
Incesta] bis incesta C. bis *tamen omittit Rom. ed.* V. A. & motibus *pro* moter etiam A.
Adversariam] adversari eam A. *vitiose.*
Permittitis jam abeam? accusator recede, eamus ad absolutionem tuam, ita dii damnatam &c.] permittitis jam ab ira Accusator recedamus ad absolutionem tuam, ita dii damnatam absolvere tuam, quam sacerdotem C. A. B. *fort. sic leg.* Permittitis jam abire? Accusator recedam? eamus ad absolutionem tuam. Ita dii damnatam absolvere malunt suam, quam sacerdotem. *Quidam libri pro* ab ira, ab rea *legunt.*
Puellam demitti] dimitti B. A.
Habebat] habebit B.
Dixerat itaque tantum Deos invocabat] vixerat *hic reponit ingeniose doctissimus Faber. Est qui tueatur* dixerat *hoc sensu:* Dixerat cum deos invocabant. *Nam qui dicunt, ad gratiam se componunt, ubi dixerunt, de sua gratia & compositione remittunt.*
Ad saxum deferet] differet *libri vett. plerique omnes.*
Genibus submisit manus] gentibus B. *male.*
In has] *præpositione in caret* B.
Lex de incesta] *sic Hervag.* lex ex incesta. C. *& Frob. male corruptum è superiori voce.*
Dejici non debeat] *negationem tollendam puto.*
Improbat Albutius] *sic Romæ editum.* improbat Albutium C. *Frob. & Hervag. male.*
Utrum incestæ pœna sit dejici: an perire] *hæc desunt in* A.
Si voluntate Deorum servata sit] & est *addit* B.
Quo crudelius] ut crudelius V.
Diutius torqueretur, aiebat] diutius loqueretur agebat A.
Erit in pœna] in pœnam B. *& Frob.*
Probabat ille] illum A.

Et verbum in sententia positum non est damnantis sed dubitantis] ea qua verbum in sententia petitum est, non est damnantis, sed dubitantis C. & V. eoque verbum in sententia positum *Hervag.* sed petitum & ea quæ *Frob. vide Nic. Fabri Annotationes.*

Cum descripsisset circumstantem turbam & dolentem] cum descripsisset circumstantem, & *abest* turbam dolentem A. C. *Frob. Hervag.*

Oculis pene subducerctur] pœnam A. pœna V. *unde Nic. Faber* pœnæ *ut glossema, &* oculis *tollendum censet.*

Dii immortales populi vota] Dii immortales supplicum voti preces C. *Frob. & Herv. sed Romani:* populi vota *legunt, & interpunctione facta ante* incessam præceps *mox collocant, non* preces.

Nam ante posuisti] posuit C. *& Frob. recte.*

Si ista negligentia] si *particulam deleo.*

Filiam objurgabat] *sic editi:* filium tamen *libri vett.*

Reverberaret] reverberet C. *interpunge itaque* reverberet multum.

Hoc male] hæc male C. V.

Athleta aut pictes est] ille qui aut antidita aut Pithnicus est *in margine* C. *in textu* qui Autaut eleta aut post. *lego* qui aut athleta Pythicus est vel pictes est. qui aut antidita aut Pythniens est *Frob. & Hervag. nisi quod hic* Antideta *habet.*

Durius saxo] durus saxo C.

Multa duxerat] *fort. leg.* multa qui dixerat virgo de sub saxo.

Patrem memini] patrem meum B.

Dicentium] *fort.* & dicentium.

Non potes non vis mori] non potes vis mori C. *Frob. & Hervag.*

CONTROV. IV.

ILle onustus] honestus B.

Dimisi adulteros] *vetus lectio* adulterum.

Quid ridetis inqnam quod non habet manus] *lego,* quid rideris inquit, an quod non habeo manus? voco filium. *Tamen* voca filium C. *& Frob. in quo etiam deest* quod. *sic infr. in extrema Controv.* erratis inquam, qui me putatis manus non habere. Filium vocavi.

Tu viri] *ita C. forsan* tun *pro* tune.

Ne truncus quidem] ne te uneus capi potuit C. *lego ex sequentibus:* nec te truncus (*id est truncatus manu*) capere potuit, nisi domi.

Ex quo sciemus] *interpungo nota interrogationis* ex quo sciemus? cum adulteros deprehendis? *pro quo vulgatur* deprehendero.

DESCRIPTIO pugnantis viri fortis] *Hæc, licet in vett. libris compareant, ut alieno loco posita expungo, ut cohæreat oratio.*

Asprenatis accersitus] cum à patre natus accersitus C. *Frob. & editi omnes. Sed* ASPRENATIS *vestigia hic odoratus sum &* arcessitus *malim quam* accersitus.

Ita ego etiam manus] *lego:* ita ego manus etiam pro adulteris perdidi.

Inter spolia viri fortis] *fort. leg.* vir fortis.

Voluntatis adulteros] *sic Propertius:*
Signa voluntatis non jacuisse duos.
Quidam tamen libri volutantes *hic legunt.*

Parricidium putavit] B. *interponit rursum provocabulum* illius.

Debuistis] debuisti A.

Dimisisti quære] *sic Frob.* dimisisti sequere V. A. *in hoc etiam deest* adolescens.

Quæ inter] *malo,* inter quæ.

Truces quoque animos] truces quosque C. *& Frob.*

Vindicate oportuerit] vindicare oportuit B. A.

Tunc liceat adulterum] tunc *abest à* B. &, adulterium, *quinque syllabis* A. V.

Quæstionem tractaverunt] tentaverunt V. *ut mox inf.*

Qui deprehendit] deprehenderit A.

Salva lege non licuit] sua lege licuit A. B.

In tanto inopinanti] *malim,* in tam.

Torsionem] *sic Frob. melius tamen* tortionem.

Ex bonis declamatoribus] *leg. è superioribus conjicio:* ex novis.

Navigationem excusanti] *sic Herv.* recusanti B. A. *& Frob. quidam etiam codex:*

codex : si non ferat mare, *ut mox infr.* si non potest.

Liceat & marito liceat & patri] *Vetus quidam codex :* liceat marito, liceat & filio, *recte. & mox* possint *malo quam* possunt.

Hoc inquam putavi] putavit *malim.*

Mater faciliorem] feliciorem B.

Occidere si matrem turpe est noluisse] *melius :* occidere matrem si turpe est noluisse.

Non assidero] *fort. melius* non assidebo. *& statim pro,* egentem, *male Frob.* agentem.

Dixit AMAS] DAMAS *leg. puto, absorpta prima in priore littera.*

Habet aliquid] sed habet aliquid A.B.

Quod non cito oculos perdidissem] quod nocet oculis B. *forte :* quod non & oculos perdidissem.

Aut oculos erue] *sic editur passim.* oculos serva A.

PUNITIUS] *omnino leg.* VINITIUS. *qui sæpe alibi declamitat.*

VIBIUS RUFUS dixit] *insignem hic lacunam trium versuum ope trium codicum explevimus.*

CÆSTUS dixit, vocavi filium] voca filium A. B.

Pugnantem acie] *fortasse* in acie, *absorpta in priore littera præpositione.*

Effugent] *lego,* effudit *ex* V.

Suspectum quasi patri consilium] *sic editi omnes, sed vox* patri *de mendo suspecta tollenda videtur.*

Exiit novissime] *de conjectura sic legitur, tametsi libri omnes etiam in vulgus editi habeant,* ex tenuissime.

CONTROV. V.

SE parabat] sperabat A.

Stuprum defendit] *fort.* stupro defenditur.

Secuntas] severitas C. V.

Exteritus credit] exterritus vir credit C. *& Frob.* vir *pro* vix B.

Habitura sit virum] sis V.

Ne una quidem nolle] ne *abest à* C.

Perieras raptor] *vetus liber :* Perieras jam latro.

Illi optionem cessimus] illic optione cessimus A.

In conspectum publice] *prima duo verba, ut glossema omittit* C.

Totus hodie pereat] *malim,* toto die pereat. *Subjicit enim,* qui tota nocte peccavit.

Dicam suus] *sic editi.* civis A. B. *lege :* dicam si vix *ex* C.

Quid dixerim tibi] dixerit A. V.

Idem enim dixi] dixit V. A. *& statim* incidit, *pro* incidi.

Postera die] postero V.

Servari reum] eum C.

Inter dispares] inter pates A.

Referas] refer C. refert B. *& Frob.*

Plures tamen Sabinæ sunt] Sabinæ sint A. plures tamen sibi adsunt ex Tribunis *Frob.*

Ex tribunis] ex tribus C. *omnes tamen* ex tribunis *legunt.*

Ante te rapuisset] *sic* V. si is ante rapuisset, *ut editi omnes.* si te ante rapuisset *alius liber.*

Optasset — nuberet] optasses — nuberes *libri duo.*

Negares istum] illum V.

Atqui nihil interest] atqui nihil obstat & interest C.

Jus habet] habeat *lego.*

At idem si eadem nocte] *sic Hervag.* si *abest à* C. *& Frob.*

Propter vitate servatus peribit] *sic Hervag. & ad oram,* propter te viriate, *quod non placet.* puellæ protervitate servatus peribit *Frob. fort. melius,* raptor à te servatus peribit. *vel,* vt raptor à te servatus per ibit.

Impelleres] interpellares V.

In ea eligenda] *lego* an ea eligenda.

Etiam mihi contumeliosum] *sic* B. *& Frob. deest tamen* etiam *in Herv.*

Utraque at dignior sit victima. Non quæstionem] *sic Frob.* B. *&* A. victrix *Hervag. lego tamen ut in Rom. editione:* utra dignior sit.

Ultimam non quæstionem. Non raptorem impunitum futurum] *malo,* nullum non raptorem impunitum futurum.

Utrique debebat] utrique debeat V. *malo.* debet.

Quod optatis] *melius* opteris.

Ne exemplum quidem] *fort.* ne exemplo.

Proripere] *censeo leg.* perire.
Ne hunc morem] *lego*, hinc morem, *sublata negante particula.*
Esse vindicandum] *fort. rectum est*: etiam dicendum, *ex compendiis litterarum corrupto loco.*
Et eam impleri] & hanc B. A.
In hoc controversiarum] in hanc controversia A.
In masculos] in masculis A.
Gratulor vobis] gravior B. A.

CONTROV. VI.

PAtri redemptionem] de redemptione *libri duo.*
Si dimissus esset] si dimissi se etiam C. *lego* dimisisset eum. *Nam illa fuit quæ eum liberavit, ut postea tota apparet controversia.*
Dimittat] dimittas B.
Terra prohibendum] terram A.
Obsero] obsecro.
Possum inquit judices] inquit *abest à* C. *& Frob. Et interrogationis nota est post* judices.
Nuptiis suis] *malo* tuis.
Ut dixi] ubi dixi B.
Promisi nuptias] promisit. *& mox.*
Arctius nos fortuna alligavit] *margini additum in Cov.*
Nisi corpus omnia vinculis, quam ut orba possit divellere] *quæ & in editis leguntur. Verum in Vatic. in ora ascriptum R. ut solet, cum aliquid redundare significat, hæc nimirum.* nisi corpus, omnia vinculis.
Maciem, tetractos] macie retractos *vetus lectio.*
Alia pollicitus fuit] *Ita C. & in margine* talia. *fort.* varia pollicitus sum.
Hoc enim jampridem] *sic Vat. lego ex veteri libro & Frob.* sic enim jam pridem si enim *Hervag.* si hæc enim B.
Te vocabam] vocabat V.
Posteris genus] contemptis genus C.
Laudabile] *sic Hervag.* laudabiles C. *& Frob. forte etiam* laudabile est.
Sortem facere] seriem A.
Sed quamdiu non sumus] *leg. conjicit amicus*: sed quoniam domini non sumus. *retineo tamen vulgatam.*

Hinc sumus] C. hic sumus *habet. malo tamen* hinc.
In suis] *abest à* C.
Majoribus] moribus A. *non sequor.*
In Consulatu] inter tot Consulatus, *legitur in excerptis.*
Servium Regem tulit] Servum, *vetus lectio.*
Quemcunque volueris revolvere nobilem] quemcunque volueris, revolve nobilem C. *fort.* quemcunque volueris, imo revolvere nobilem, ad humilitatem pervenies.
Inter hæc] *sic Herv.* interque C. inter quæ *Frob.*
Humili casa] Romuli casa, *quidam legendum divinat. Non sequor tamen, auctoritate Senecæ initio Controv. 9.*
Præter lucet Capitolium] perlucet *Frob. quidam conjiciebat* proluit Capitolium. *Faber aliter emendat. vulgata tamen retineri fortasse posset.*
Esse magis liberi] *id est, si liberiores imperando vel animo indulgendo.*
Fecerimus] fecerim C. *& mox*, relinquet, *pro* relinquit A. *melius.*
Repetet suos] *quidam legit*: repetet servos. *non sequor. Malim*, repetet sua, *ut sequentia docent.*
Uxores] *sic* V. uxorem C. *& Frob.*
Quidam autem emptis] *mediam vocem delendam censeo.*
Pro patre: Puellam] *sic interpungit, & legit Rom. editio.* Pro patre: Puellæ C. *Frob.*
Capere orbos senes] *sic Frob. malim ex antiquis libris* captare, *ut & Hervag.*
Velit tolerare] *sic passim editur è vestigiis tamen Vat. codicis in quo* vena *scribitur, emendo*: una tolerare.
Etiam nunc] *malo* etiam num.
Insolens malum] impotens A.
Aetas nostras oneraverit] honoraverit A.
Hunc putas] *fort.* an possit.
Eleganter] elegantem B.
Secutam] secuta C.
Voluit enim nubere] nudari *Frob. &* C. *& in ora* videri. *vulgata tamen præferenda.*
Re illa honesta] *sic Frob.* re illi honesta *Hervag.* re illic honesta C. *forte*

te: ratione illa honeſtam conditionem. Nam r̄e *pro* ratione *librarii olim pingebant.* re illam honeſtam conditionem *habet* B.

Potuiſſet] *melius* potuiſſe.

Solum adoleſcentis] *ſic* C. *& libri veteres. Male tamen* ſoluti.

Nuptias orbæ] orbam B.

Occaſiones] *qu d ſi* occurſiones *legat? Nam id poſcere locus videtur.*

Suſpectam eſſe] *ſic* C. *& omnes. fort.* ſuſpectum *melius. & ante* illi *interpungendum.*

Ut quid liberi] *fort.* ne quid.

A miſericordia] *tollenda fort. praepoſitio.*

Curſu orationis ſcribere] *ſic quidem libri veteres. quadrat tamen magis* ſerve-re, *ex quo forte* ſcribere *factum, quod* v *&* b *invicem ſæpe commutari ſoleant.*

Comburi incendiis] *ſic libri vete. & Hervag. Frob. male* convenire incendiis.

CONTROV. VII.

DUrius] turius C. *& Frob. fort. etiam* crudelius.

Præcidiſſent illi manus] *vetus liber* illi addit: *& mox pro* duplum, duplam pecuniam *habet.*

Manus publicæ ſunt. Talem] publicæ ſunt.

Nunquid pecco tyrannidem talem me dimittere, qualem à Piratis recepiſtis] C. *pro quo editi legunt:* nunquid peto tyrannicidam, *quæ verba non ſunt in Rom. editione.*

Eum qui manus meas configit] *ita editi. fort.* niſi eum manus meas configit. *in Vat. tamen* confugit *legebatur. illud malo.*

Si occideris tyrannicida] *ſic liber vetus.* ſi occiderit tyrannicidam. Exitium tyranni rogo C. *& editi. fort. leg.* ſi occideris tyrannicidam. Tyrannicida exitium tyranni rogo. Rogo, non timeo.

Manus quas] *vetus lectio:* rogo. Non timeo. ne quas manus.

Pyrataſque] *copulam delendam cenſeo.*

Quod felici re] quod feliciorem rem A. Feliciter *emendat Faber, quem lege.*

Remp. appella] C. *in gloſſa habet* compella.

Tuus ſum] *repono* tutus ſum.

Duplas dabo pecunias] *libri duo* duplam dabo pecuniam: *apparet pro uno filio rogat. Duplam alteram pro filio, alteram pro tyrannicida. Reliqua è gloſſa nata videntur, quibus hic Frob. editio abundat.*

Hoc ne adulteris quidem licet. *ſic editi. Liber vetus, quem ſequor:* hoc nec adultero fecimus, nec tyranno. *& mox* pecuniam *legi malim.*

Age parum eſt. Si dixero] agere C. *fort. hæc claudenda ſunt parentheſi* (age parum eſt ſi dixero) *vel* alere parum eſt *ut Hervag. edidit. & mox* epiſtolas *legit* B.

Egens ſum] ages ſum C. *Frob. & Hervag.*

Et habes argumentum] *unus liber*, & abeſſe argumentum. *mox ex eodem lego:* Dic ego & rogare pro adultero ſoleo. *pro quo editur:* dices erogare adultero ſoleo.

Privato] privatus C.

Nihil alius] nihil amplius B. A.

Duplam pecuniam dabo] *hu, Q. Pii, nomen præfiximus. de vetere libro.*

Petitur unde] *editi omnes* petiturum te *nullo ſenſu. & mox* habeas etiam nunc *vetus lectio eſt: ſed de hoc loco N. Faber eſt conſulendus.*

Petiturum te tantas patrimonii] *ſic editi omnes, ſed ut è ſuperioribus repetita, redundare quis non videat?*

Locuples pater poterat dare] locuples patrem poteram dare C. & poteram, *Frob. & Herv.*

Quicunque] *editi omnes* quæcunque.

Ego inquit] *ſic editur. repono* egeo, *ut alibi ſupra. & mox*, quo ex tota, *pro* quod *Herv.*

Apud eos] apud meos C. *& Frob.*

In fabulis] *præpoſitionem omitto. & vetus quidam liber ſic legit:* hoc noſtro ſæculo ad fabulas: *deerat.*

Ut narretur] *in Vat.* narraretur, *ſed eraſa duæ literæ ſunt. mox*, & alligatus *copulam deleo.*

Hanc eripis filio] ſi hanc, *& ſtatim* potuit,

potuit, *malim quam* potui.

Obstupuerunt piratæ] prædones *liber vetus.*

Indica] *puto* dic *tantum leg.*

Quomodo voluit præcidit] quomodo voluit præcidere C. *Frob. & Hervag.*

Abdicat] alligat *libri duo, ut & infra sæpe repetitur, & ad legis illud caput pertinet,* aut vinciantur.

Hic est, inquit] inquam V.

Quod tyrannus instituit? quod adulteros facit] *sic Frob. & Hervag.* nisi quod instituit *legat. vetus liber,* quo tyrannus instituis quo adulteros facis?

Inter se & me furentia] inter se & judicio furentia *Frob.*

Alium qui &c. obtinere &c.] *Emendatur hic locus ex Epitome:* unum qui posset patriam opprimere, alium qui fratrem violare, alium qui patrem. *Quidam codex:* unum qui patriam opprimeret, alium qui fratrem violaret, alium qui patrem. *Editi libri longe aliter:* obtinere *autem pro* ut tenere *raro significatu reperias quoque apud Sallustium.*

Dies meos] cives meos B. V.

Uno sensit] uno me sensit V.

Qui nihil] quia non V. *& statim* in se, *pro,* in nos.

Exercuerunt] exercentem A.

Non est] non opus est V.

Magna omnia sunt] *hæc verba in sequenti Controversia repetuntur, & utrobique omittit Rom. editio: sunt tamen, ni quid dissimulem, in antiquis libris & editionibus Basileensibus.*

Ultores subjico ignes] ustus es C. *legit diserte pro* ultores *alius,* ultus es.

Per beneficia] *malim* pro beneficio. Et fortem *pro* sortem B. *non recte.*

Tanquam adulter moriar] *media vox deest in* B.

In sollicitudine] in solitudine B. A. & *mox* sollicitudine ii.

Modicam] modicum A.

Tyrannicidam inquinaret] tyrannicidium V.

Hæc & pro isto] hoc V. hoc & pictum est C.

Hæ nempe] hanc nempe A.

An omnes] an homines A. *& Frob. non sequor.*

Non redemit] non redemerit A.

Manus voluerit] voluit V.

Alendus sit] est A. *ut mox infra.*

Quasi sacras, &c.] quasi enim sacras, &c. V.

Desiderasset] desideraret, & qui non vindicaret C. A. V.

Exerceret] *sic editi:* exercentes A. *& mox pro* latrocinium, latronum V.

Miratus fui hodie] *ego* iratus *repono, ut paulo ante.*

Nisi pecuniam accepissent] *Vat. addit:* quam non mittebam. Quamobrem.

Quam aiebat] quod aiebat V.

Iram fassus est] passus est C.

Q. Fuscus] quomodo Fuscus C.

Aiebat has] *malim* eas.

Jam tum illum fugisse] fuisse A. *non recte.*

Sanum inter suos] *in Excerptis legitur neganter,* insanum & inter insanos.

Alant] *alias* alunt.

Feliciter certe] certe *abest à* B.

Excussa mens est, ex quo filium in mari vidi unum] *sic in excerptis legas:* exclusa mens est, ex quo vidi in arce unum filium. *malim tamen:* excussa mens est.

Ad propositionem cœptam] *melius:* à propositione cœpit: Alimenta Pater.

In insaniam malis actus est] *sic Rom. editio.* mali V. insania mali actus est C. *Frob. & Herv.*

Hic Philosophicum locum introduxit] *sic* V. A. hic Physicum locum introduxit C. *editi libri* Physicum introduxit.

Animo everterentur] *prima vox abest à* B. *& Frob.*

Quod occupans] quod occupat C. V.

Aut dissimulasset] aut dissimulavit C.

Commendationem facere] fratre V.

Nihil dixit] nihil dicit *malim.*

Baro] *sic reposui, cum in editis omnibus* Batos *esset.*

Voces habes] vocem *lege.*

CONTROV. VIII.

Ter pater fortem] ter fortiter agentem pater in acie quarto volentem exire retinet C. *duo tamen verba* fortiter agentem *hic redundare videntur.*

Miserrimum] *sic* A. B. *Frob.* miserrimus *Herv.*

Plusquam aut legi aut patri sat est] *repositum ex conjectura:* plusquam lege, aut patris est C. *& editi omnes.*

Non redditur] *sic editur. malo tamen,* non redditus.

A diis vocationem] advocationem C. *& editi omnes: quam lectionem tuetur hic Faber &* dilationem *exponit, allatu Senecæ locis similibus. & supra* denuntiantes A. *pro* denuntiantis.

Lassius sum] *sic* B. *melius* lassum *ut Herv. sequentia verba*, magna omnia sunt, *intrusa videri, superiore Controv. ubi eadem leguntur, admonui. & mox pro* viri fortis, vir fortis B.

Timet] timeat C. *& editi: &* hostis *pro* hosti B.

Inquit, objicit] requirit, objicit C. *&* objicis *vulgo editur.*

Unum tollas] *ita* C. *sed in margine:* unum alia virum.

Nullum tam tibi vulnus nisi per cicatricem] *id est tot vulnera accepisti, quæ jam sanata sunt & cicatricibus obducta, ut denuo vulnerari nisi per cicatrices non possis.*

Domi tantum sanatus es] *sic Rom.* dum tantum C. *& editi omnes. forte* domi tantum natus es.

Pudet me ter victum militate] Pudet me ter victi militant. *recte: nam excusa lectio Thematis repugnat:* qui ter fortiter fecit, *ergo non* victus.

Sexagesimum & quinctum annum] *Frob.* sexaginta & quintum. *male. putat quidam transpositis numeris Senecam scripsisse X L. & V. non LV. & V.*

Liceat] licet C.

Alioquin] alioqui C. *&* desinit *pro* desiit *liber vetus.*

Pareo tibi pater] *sic repono:* pareo illi patri C. *& editiones.*

Ille in me dominatur] ille in nos V. B.

In tantum etiam] *sic Herv.* tum etiam C. *& in margine* jam tantum etiam *Frob.*

Hostis] *ita editur:* hostes A. *& paulo ante* justitia *pro* injustitia, *sed vitiose.*

Adornavi] *sic Frob.* adornavit *Herv. &* hic supplicationes *pro* huic A. B.

Huic supplicationes illas debeo] *hoc est quod superius dixit*, trium victoriarum vota solvenda sunt.

Comprehensis] *fort. melius* deprehensus.

Humeris non cedit] numeris C. *Frob. male. & vetus quidam liber:* non sedet.

Ire jusseris] ire jusserit C. *hic amplius est in Excerptis:* otium imperas animo non otioso.

Et adhuc] & hoc B.

Refero tibi] referes tibi C. *fort. leg.* credisne quidquam referentibus.

Vita cursum agamus] scimus quem vitæ cursum agimus C.

Quos labor corroboraverat] sæpe quod corroboraverat desidia consumpsit C. *pro quo editi* roboraverat *legunt.*

In patriam conferre] in patriam conterere C. *fort.* congerere.

Adhuc militia mea legis munus est] *sic in Excerptis.* adhuc militia est mea aliis munus est C. *in marg.*

Hæc militia est mea] *in Herv. neque* aliis, *neque* legis *est.*

Ne vilis sit opera mea patriæ] *sic Herv. nisi quod* patri *legat.* ne utilis sit opera mea patri C. *Frob. &* V. *qui tamen* patriæ *pro* patri *habet. fort.* ne inutilis sit opera mea patriæ.

Ego merui] *scilicet deleri meam abdicationem virtute.*

Ab illo facta] omnibus B. A. V.

Illi adest] illi adfert V.

Item male illum] itaque A. B. V.

Hoc imperio Reip. causa] causa *abest à* C.

Duo videtis] vides C. B. *& mox* poterit *pro* potuit A. V.

Illud Reip. causa imperare sic tractavit]

vit] Illud Reip. causa se imperasse sic tractavit C.

Ut animi] ut & animi V.

Hoc loco Gallus] *sic editum: repono* Gallius.

Nec illam] ne illam C.

Optare omnes honores] omnes *additum ex* V.

Illud unum adjicit non posse] Quod certe illud unum non adjecit de lege, non posse C. *& utraque Basil. editio.*

Detineri] retineri V.

Ætas & affectus] ætas pectus C. B. *in marg.* & affectus, *quomodo in editis omnibus legitur.*

Necessarios usus] casus V.

Nunc illi] illum A. *inepte.*

Bellum Numantinum apparuisset] *sic Hervag.* Numantiarum A. B. *pro quo* nunciatum *male Frob.*

Invidorum] invidentium C. A.

Hoc compositum] hoc quoque.

Abdicato non permittam] abdicato quoque non permittam C.

Alestocle, &c.] malles beolle Græco tenuissem qui dixit sic A.B. à Lesbocle Græco tenerius, qui dixit sic. *Hervag. fort. etiam* tenuissime *leg. ex vestigiis scriptæ lectionis.*

Omnibus territum] *sic editi. rescribo* ominibus.

LIBER SECUNDUS.

PROOEMIUM.

IN *scriptis libris præfatio deest, huc ex Epitoma post translata, & iidem libri* omissa *inquiunt* Præfatione.

Et implicata] implicita *libri duo.*

Cultus nimis exquisitus] adquisitus *liber unus*, acquisitus *tres, & in excerptis Frob.*

Sæpe minus] semper minus *v. c.*

Separavit] temperavit *liber Anglicanus.*

Simplicissima facultate] *alii* amplissima, *alii* simplici. *quidam etiam* felicitate *pro* facultate.

Quædam] & quædam tam subito desinit. *libri vett.*

Deerat illis] illi deerat *libri vett.*

Voluptarius] *melius vetus lectio* voluntarius. *& antea* pugnatorius *pro* pugnatoris.

Videlicet compositus] videlicet cum compositus *vet. lectio.*

Cum veros compressisset affectus] cum vero concepisset affectus *libri vet.*

Imitari poterat] *quidam codex* vitari. *in marg.* imitari. *fort.* vitare.

Suasoriis aptior] altior *libri vet.*

Cursu ac facillimo omnes res beata] & facillimo cursu *lib. vetus, qui has voces,* omnes res beatas *omittit.*

A civilibus officiis] vilibus *liber unus.*

Ut eloquentiæ tantum studeas] ut eloquentiæ tuæ studens *lib. vet.*

Decursus est] discursus est *antiqua lectio.*

Crediti studii] cedentis *lib. vett. al.* credentis. *melius liber Anglicanus:* ut bene tibi cedentis studii labor teneatur. *subdit enim:* ego vero non sum bonæ mentis impedimentum: perge quo inclinat animus, &c. *quasi dicat, non hoc ago, ut optimo tibi procedentis studii cursus sistatur.*

Ambitiose curæ sunt] *fort.* ambitiosa.

Aliquando ejus] ejus alioquin V. C. *fort. leg.* alterius processus *pro* aliquando ejus processus.

Vel periculose] *idem* periculosæ. *Brit. cod. perantiquus omittit hæc:* vel periculosæ, dum honestæ modo industriæ: *& tollit ut glossema Joan. Pontanus Analect. l. 2. cap. 4. qui & paulo ante ex iisdem membranis interpungit:* Bonarum artium capacissimum. Est & hoc, &c.

Illa, quam] in illa quæ *vet. lect.*

Declamabat] declamitabat *libri vett.*

Stadio parari, non per illud alteri] studio parari non per illud alteri præparati *libri vett.*

Pulcherrima disciplina continebatur] *codices antiqui* pulcherrimæ disciplinæ continebantur. *recte.*

Plotius] *eadem Suetonius. vett. quidam libri*, Plotinus. *inepte.*

Docere, quod honestum erat discere] dicere, quod erat honestum discere

discere *antiqua scriptura.*

Minor quam ipse erat] *Lipsius noster initio Electorum* major *reponit: Muretus vero legit*, minorem quam ipse eram. *quod non displicet. Neutra autem vox in Britannico codice comparebat nisi à recenti manu.*

CONTROV. IX.

NOlentem ire abdicat] *adde* CONTRADICITUR PRO ADOPTANDO.

Quæ te senem facit] quæ te, ô pater, senem facit C.

Succurrerent exempla] succurrent V.

Hoc pater verus] hoc pater usus C. hoc pater versus *Frob. male.*

Contentus] contemptus C. *sed ita solet & hoc verbum scribere.*

Poterat enim] poterat unum V.

Pecuniæ custos immensæ] pecuniæ custos immensique cultor soli C. cultor silvæ *Hervag. ad oram. nam Frob.* Syllæ *prafert.*

Impera quodvis] imperas A. *&*, non navigabo *pro* non negabo C. *male utroque.*

Ubicunque] ubique C. *sic* quandoque *pro* quandocunque *Horatio*, *&* quique *pro* quicunque *ἀρχαϊκῶς.*

Ita nos pauperes] ita *abest à* A B. *Frob.*

Gaudia dominorum, at onera sunt] domorum? an onera sunt? V.

Mille cum ventum] conventum V. *locus est depravatus*, *nam &* exemplar *Herv. habet. pro* exempla. *male.*

Ponebas & divitis domum] *sic Herv.* ponebas scilicet divitis domum C. ponebas. Sed divitis dono *Frob.*

In Capitolio casum] *sic Hervag.* causam *Frob.* casam A. *recte. vide sup. Controv.* 6.

Quem non reliquerit. Pater] *sic* V. qui non reliquerit patrem C. reliquit *Herv.* relinquit *Frob.*

Redeuntem] redeuntemque C. V.

Amo æque pauper pauperem patrem utique consuevi] *in excerptis rectius:* amo æque paupertatem ac patrem: utroque consuevi.

Quæreres quis emptor esset] non quis suus emptor esset C. *& editi. ita corruptum fuit, nam in textu:* Nunquid si is emptor esset: quæreres si is emptor esset B.

Non me hercule habeo quo tibi irato satisfaciam] *sic Hervag.* nam me hercule horam qua tibi irato satisfaciam C. *& Frob.*

Omni matrimonio] patrimonio *Mureti Rom. editio hic & cap.* 3. *l.* 1. *de Ben. non recte cum Erasmo reponit. Nam* matrimonia *pro maternis bonis dici*, *ut* patrimonia, *docuit pridem Jac. Cujac. & Gul. Fornerius in Notis ad Cassiodori varias. Sic sup. paulo retinendum:* quid porro ista matrimonia.

Hoc summum] hoc suum summum C.

Loquar filiis ejus] *sic editi:* de filiis ejus B. V.

Tunc illic si quid commisero] tu me illi quid commisero B. *Frob.*

Recipiet] recipiat Pater C.

Aut negandum] abnegandum C.

Dispendiorum] deprediorum C. *in margine ut in excuso.*

Per multos liberos angusta domus est] *sic Herv. Rom. editio* fulta, libera domus *in Excerptis* per multos liberos domus est C. B. *& Frob.*

Heres est, quanquam] heres est, *ut post* te aliquem retineas. quanquam C. *in margine* ut apud te aliquem retineas. *sic & editi, nisi quod* nec *pro* ut *habeant.*

Debuisti dare cum Deos] debuisti dare. Quam enim Deos cum votis patris vidisse certantes C. *& editi.*

Habemus exemplum] exempla B.

Ditissimus] divitissimus C. *antique.*

Apud Parthos eges] Reges *Frob. non recte: ut & mox* præpea *pro* præterea.

Ælium Tuberonem] Turbonem C. *male.*

Samnitium] Samnitum A.

Lictores] *sic libri omnes:* lectores *Hervag. male.*

Surgite, surgite juvenes] *sic Herv.* surgite miserrimi, surgite juvenes A. *&* B. surgite miserrimi juvenes C. V.

BLANDUS] BLANDI *repono*, *ut alibi semper.*

Quare? tum, nec] *lego* quare: ne auferam.

feram. & A. B. respondeo *addunt. sed glossam olet.*

Qui abdicat] abdicavit *melius.*

Ego meo] ego me meo C. & *editi. recte.*

Conserturi prælium, manus constituerunt] prælium *ut glossema recte omisit Rom. editio,* & constiterunt *reponit.*

Illatorum] illatium *Frob.* & *diserte* C. B. *quæ prisca fortasse vox.* illatuum A.

Fer inter se is se in] bella sunt C. *non recte.*

Uno genere] humano generi *Rom. editio.* uni generi *melius fortasse.*

Poculis] poculis C. *quod amplectitur Gruterus.*

Interim maluerint] *fort.* intueri *reponendum.*

Quod in vitio corruperint] *sic Frob.* corruperunt A. *fort. leg.* quod non vitio corruperunt.

Sedes ipsa] ædes *malim.*

Ut domus] ut eum domus B. *Frob.*

Qui tectis] qui sub tectis C. & *Frob.*

Hinc & vicina urbium excidia sunt] *sic Roma editur ex* V. & *ab Hervag. nisi quod* illa, *pro* vicina *habet.* Quæ & illa excidia sunt B. & *Frob. nisi quod* urbium *addit.*

Defendis uni] *ita* C. *sed in marg.* defensioni.

Apprehendam] hen *delevit* C. *ut sit* ad prædam.

In sua damna] dominia C. A. & *mox,* junctis *pro* vinctis A.

O paupertatis] *sic editi. malim* ô paupertas : & es, *pro* est.

Si paruero] *sic* B. & *Frob.* si caruero *Hervag.*

Quemquam vidisse] quemquam eorum vidisse C. & *editi.*

Posset] possit C.

Cognoverit] cognoveris C. & *editi.*

Exiguum est & hoc] exigua est & hoc C. A. B. *fort. leg.* quia exigua est.

Congestisque in altum] in alto *Frob.* congestique B. A.

Quid mihi objicitur] qui ni objicit A. *in marg. Cov.* quid nunc objicit.

Accommodari] commodari *malim ut in* V.

Plurimum vivo in lupanari] lupanaris A. & vino *pro* vivo *Herv. male uterque.*

Repente divites] *sic Frob. melius Herv.* dives. *Respexit enim ad illud è Mimo:* Modo egens repente dives.

Hoc nunc primum mihi] hoc non V.

Intelligerem] intelligeret A.

Patriciorum eorum] *secunda vox ut otiosa delenda.*

Fundamentis urbis habita usque] *rectum puto :* ab fundamentis urbis usque, *tametsi* C. & *editi* habita *præferant.*

Convictos] *sic Herv.* & *veteres.* conjunctos *Frob. non recte.*

Consequitur] consequi neque finit C.

Ostendit] ostenditur A.

In foro egit] *sic* B. & *Frob.* legit V. & *Herv. quod verum puto.*

Coruncanos] *melius vett. libri una amplius syllaba,* Coruncanios.

Esse paupertatem] pauperem C. A. & *statim* imperio *pro* imperium.

Pius sum] *sic Hervag.* plus sum C. & *Frob.* & *mox etiam:* ut plus sim, *pro* ut pius sim. *non recte, ut apparet.*

Ejiciat an transferat] *sic Herv. reliqui omnes :* ejiciat an transferat.

Patri pareo] patri pareat C.

An possit] *sic Hervag.* an non possit C. *Frob.*

Liberis spem reconciliationis paternæ eripere] liberis rem reconciliat. nisi paternæ eripere C.

Dixit patri utilem esse] *sic editi omnes excepta Rom. ubi* inutilem *legas.*

Adoptare eum] *pronomen omittit Rom. editio.*

Inutilem esse diviti] *sic Hervag.* inutilem rem diviti C. *Frob.*

Corrumpi possit] posset C. *Frob.*

Nec esse quod] non necesse esse quod quisquam C. *Frob. nisi quod* est *pro* esse *habet.*

Nocentia transeunti bono] nocent transeunti C. & meo *pro* bono V.

Propius inspectus] prius C.

Placuerit] *ita* C. *sed appositum erat* displicuerit.

Ego nec] ego ne C. & *Frob.*

Futuram adoptionem] *sic Mureti Rom. editio :* abdicationem *editi omnes* & *scripti libri.*

In

In hanc quæstionem] in hac quæstione *Rom. editio.*

Dicturum tacitum nescio qnem] *sic Herv.* dicturam tacitam nescio quam C. *& Frob.*

Non male re usus] non malo rem visum erat C. malo ceteri visum erat A.

Capitalia quædam vilia] capita quædam vilia C. capita, quædam vitia *Frob.*

Districtum innocens nollet] *sic Herv. & Rom.* strictum innocentiæ C. A. districtum innocentiæ V.

Alius filium] aliquis filium C.

Diviti daretur] divitiis *Rom. Hervag. tamen* dividit daretur, *nisi operarum vitium est.*

Dicit hic] dicet hic C.

Deinde transiit] sic transiit C.

Sic eum] sic *non habet* C.

In eum quod tantum æs ille habet] *sic Frob.* in cum qui tantum æs habet *Hervag.* eo quod tantum æs illi debet A. in eum qui tantum æs illi habet C. *forte* qui tantum etiam illi debet.

Aliqua sententia] aliquos sententiæ C.

Nulla dulcedo sententiæ subrepit. Sic quæ malam faciem habent] nullam sententiam quæ malam faciem habet *Frob. Sed hæc fere desiderantur in* A.

Sed corruptor] *sic Herv.* sed *abest à* C. *& Frob.*

At tradi diviti] *sic Rom. editio.* at alicui tradi diviti C. *& editi.*

Quo dissimulabat] quod dissimulabat C. *& editi.*

Corruptius quam Fabianus] *sic Rom.* de corruptis C. *& editi.*

Non servorum greges] non servorum domini greges C. *& editi. fort. leg.* notati servorum greges. *Nam in MS. ora est* noti. *sed in Excerptis* ignoti *legitur.*

Hominibus] *sic Herv.* omnibus C. *& Frob. fort.* omlnibus.

Tres abdicati] mihi tres abdicato C. abdicatio *Frob.*

Divitis filiis] divitibus A.

Dixi] dixit C. *& editi.*

Quos] illos quos C.

Me statim abdicabit] te satis minatum abdicabit C. *& Basil.*

Non faciet? atqui] *sic Roma editur.* non faciet aliquid? atqui C. *& alibi editi.*

Nihil insolentius] *sic Herv.* nihil innocentius C. A. B. *& Frob. fort. melius* nocentius: *ut Claudianus,*

Asperius nihil est humili, dum surgit in altum.

Dominum timet accipere] *sic Hervag.* accipere *abest à* C. *Frob.* dominum & accipere.

Trium pædagogi] *ita habet* C. *quidam leg. putabat*, terrent pædagogi. *nihil muto.*

Adhuc non abdicationem] *malim* nec abdicationem, *ut* furtum nec manifestum *Jureconsultis.*

Quidam indixerunt] quidam cum dixerunt A. *& Frob.*

In hoc usu] *sic* B. in hoc usum C. *& editi.*

Ita Latro] Itaque *melius.*

Reconciliantur] *sic Herv.* reconcilientur B. *& Frob.*

Velim timeres] vellem V. *rectius.*

Item cum] itaque V.

Nisi mihi illudis, &c.] quid si mihi illudis? tantum unicum etiamnum filium habeo. *sic Herv. Frob. enim hic mire corruptus est:* quid sic mihi illudis (*& deletum est pronomen mihi*) tanquam unicus etiamnum filium habeo *Cov.*

Si emendati] *Cov. in margine:* hi emendati erunt. Tentavi quoties tentavi quo rete subtrahendum cum C. *&* V.

A filiis avertant] filiis advertant C.

Sic de me] hæc *Frob.* hic V. *malim tamen* sic.

Commodato] *sic Hervag.* commodare C. *& Frob.*

Ita certam] *malim,* itaque.

Antiphontis libros] Antipontis *Frob.* Terentiphontis C. *vide Notas.*

Somniorum esse] est V.

Asseverent] asseveret C.

Item memini] itaque C.

Pro juvene adulterii reo] *Frob. male,* hac re ne adulterii reo. dicere pro hac re de adulterii reo C.

In quem] in quam C. *& Frob.*

Et ob id] ob hoc C. *Frob.*

Pro

Pro adulterio postulatum] *aliter* adulterii postulatum. *Utroque enim modo antiqui libri legunt.*
Præjudicium] per judicium tuebatur C.
A marito] *sic Hervag.* ac marito *Frob. male.*
Nullam rem certam] rem *abest à* C. V. *& Frob.* nullam incertam *posuit, ubi vestigium apparet vocis* rem.
Accersitum] arcesitum *malim.*
Qui inter se] ut inter se C. V.
Usus est colore] usus est, quem colorem C. *Frob. male ut opinor.*
Dominam rem haberet] domina regnum haberet A.
Narrare placet] narrati C.
Si quæris Niger] deinde quæris niger C. deinde quæres magis *Frob. non recte.*
Dic quid] sic quid A. *male.*
Injuriam vocatis finem servitutis] *hæc aberant à Frob. sunt tamen in Excerptis.*
Me: an sine te] me autem sine te C. *& Frob.* me, aut sine te.
Ama] *sic editi:* amas *malim, quod cum interrogationis nota Faber hic interpungit.*
Quam si filium ei facerem] quasi filii mei facerem C. quasi filium ei facerem *Frob.*
Scit me non inutilem] scit me non invisum C. *& Frob. leg.* scis me non invitum.
Totam bene dixit] totam inquit bene dixit C. *& Frob.*
Dicendum sie esse] dicendam *Frob. & mox* mirabere *pro quo Hervag.* mirarere.
Bene de hoc vitio] belle C.
Dixit sententiam] fecit sententiam C.

CONTROV. X.

Decessisse se] decessisse virum C. *& editi.*
Si abdicata fuerim non vivam] *sic Hervag. nam Frob.* fuerit *habet* A.V. *vero:* si abdicata fuerit non vivet.
Huic pater non credit] hujus illi pater non credit C. *& editi.*
Vir credidit] *fort.* vir illi credidit.
Hic es] *sic editi,* hic est V.
Moriar inquit habeo & causam & exemplum] moriar ab eo exclusus. Et ero exemplum C. *& editi nisi quod* exclusa *habeant.*
Brevi sollicitudine] *sic in Epitoma, nam editi hic* ejus sollicitudine.
Sine te vivere non possum] *sic* B.V. *& Frob.* vivere possum *Herv.*
Juravimus hic animus, &c] *hæc amplius in Excerptis & in Rom. editione:* juravimus, ne morte divideremur. Juravimus respexistis nos dignos C. *in margine:* dii nos nunquam violavimus. *Certe puto* ex dii nos *irrepsisse* dignos *in vulgatos codices.*
Difficile est judici] *sic editiones Basil. Melius* judices.
Illis agi] *malim* illius: *& mox* amet *pro* amat C.
Et patrem amat, tanquam juraverit] *hæc ex conjectura. Nam C. & editi:* & pater mittabat tanquam murmuraverit.
Quidam non potest] *sic C. editi vero* quid ni, inquit, non potes rursum. *& statim* potes *pro* potest.
Itane qui falsum mortis nuntium misit] *sic Herv.* pæne qui falsum mortis nuntium miserit C. *& Frob. unde Roma editur:* pæne dum falsæ mortis nuntium misit.
Optimam tamen] *fort. melius:* Prima tamen.
Sic illa inquit] inquit *ut glossema repetitum expungo.*
Amabile ingenium] *non assentior iis qui* admirabile *reponunt, contra libros veteres. Nam de Nasone loquens ad Amorum, credo, libros, & furta respexit.*
Audivit] audit C. *ut scripsisse* audiit *appareat.*
Didicerat] didicerunt A.
Et rubiginem ducit] *addidimus ex Epitoma. mox* desidiam dedocet C. *& editi: malim tamen, verum ut fatear,* desidia.
Per jocos discurrerat] *sic editi & C. malim tamen* per locos discurreret.
Objurgator noster quam effrenato amore fertur] *sic Rom. editio ex V.* objurgatur,

jurgatur, nostro quam effrenato amore fertur *Frob. & C. nisi quod* qui *habet, pro* quam: objnrgatur, nescis quam effrenate amor fertur *Hervag.*
Evocet] *sic editi. malim tamen* avocet.
Hic qui amare] hic amare C. hic *qui* amaret *Frob.*
In amore] in amorem A.
Tum hos ponis terminos] tui hos optionibus impetres terminos quasi approbati. *in marg.* tu ne hos opponis terminos quos approbatis custodiant. *& in alia ora:* tum hos opponis terminos qnos approbatis. *forte* tun *pro* tune.
Et ligavimus] & litigavimus C. *cum editu* fatigavimus B.
Ad patres] ad patrem C.
Si vis credere nec ad deos pertinet] si credere nec ad eos pertinet C. jurent sibi credere nec ad Deos pertinet. *sic editi omnes.*
Per. socer] per, socer, felicitatem tuam C. *& editi, estque jurandi formula, ut,* per ego te hanc dexteram oro. *& statim* magnam *pro* magnum *repono.*
Diligentiores] ut jubes diligentiores C.
Sic Dii sic semper] sic desiste semper C. sic desit semper, *sic editi, nisi quod Hervag. ad oram habet fort.* Dii sit.
Uxore necata] *sic Herv. & Rom.* uxori nota C. uxori notatam *Frob.*
Nisi in carminibus] *sic editur passim rectius quam* C. non in carminibus.

CONTROV. XI.

Sum non exoravit] *malim* non exorat.
Oculi obstnpuistis] *in Excerptis:* obtorpuistis oculi.
Ne tristiore equidem vultu] *sic Herv.* ne tristiorem equidem vulr C. *& Frob. nisi quod hic* me *pro* ne *habet.*
Ne novo] *sic Herv.* te novo C. re nova *Frob.*
Exoratus sit] exornassit *Frob.*
De re] de herede C. *& editi.*
Me juvenem] me juvene C.
Nec tam severum scilicet] *ultima vox omittitur in* C.
Hei intra] *sic editi. malim tamen*, hæc.
Cum tam libenter] & cum C. *& editi.*
Et alius ante me] & aliquis ante me C.
In hac qui pares sententias] in hac culpa res sentias *habet* C. in hoc tibi pares sententias. *sic editi: malo tamen,* qui pares. *Nam in judicio reus sententiarum pari numero absolvitur.*
Pater accusat] *leg. puto:* raptor, *ut in* A.
Tempus flendi] tempus faciendi C. *& editi.*
Diem nescies] scies C. *& editi omnes.* & exorabo *forte melius legas.*
Odii effregit fores] *sic Herv.* ô si & fregit C. ô si effregit *Frob.*
Mortem vita meruit accusatione deprecatur] *Frob. legit*, morte vita non meruit accusatione deprecatus. *Hervag. ad oram:* mortem vita non meruit. *amplector tamen Rom. lectionem ut loco aptam.*
Rogo inquit non est tuum me rogare. Nunc *ego*] *sic V.* rogo inquit nunc. Tunc me rogas. Nunc ego rogare debueram C. *male Frob.* ego *pro* rogo *Herv.* num *pro* nunc *legit.*
Vides turpiter] vides nimirum *in Excerptis.*
Ad judicem vocatus non adsum] *Hervag.* vocatus adsum ad judices, vocatus ad judicem sum C. *& Frob. nisi quod melius initio*, judicem.
Num sic] nunc hic. *sic Herv. & ad oram* num. num hic, *sic* C. ut hic *Frob.*
In suppliciis] *in marg. Cov.* in supplicis.
Cum inquit] *sic Hervag.* quoniam inquit C. quando inquit *Frob.*
Quod deteriorem] terriorem V. *unde factum:* te priorem, *recte. ut ex sequenti pagina apparet. & antea* rapui A. B. *pro* rapuit.
Anime dura] *sic Herv.* anime durere fortior C. animæ diu aëre *Frob.*
Nihil promitto] nihil promittam C.
Quid miraris] qui sic miraris C. quid sic miraris *Frob. qui statim* ocius *pro* citius *habet.*
Cujus misericordia crudelis] misericordiæ

cordiæ A. cujus misericordiæ senex *Frob.*
Qualem filiam] qualem filium C. *&* *editi.*
Qui prius] *sic editi.* quia prius C.
Id quod minimum] id quod nimirum C.
Huc videlicet] hoc video illa pars, *&* *in marg.* huc video, *quomodo & Frob.*
Patrem natus] pars patrem nati *Frob.* Patrem nati? sic aliquis exorat *Herv.*
Filius meus moriturus est] *in marg. Covar.* cum filius meus moriturus sit.
Testamentum meum] *pronomen omitto.*
Etiamnum] *ita C. sed correctum & appositum* etiam nunc.
Patris tui misereor] patris tui judicio C. patris judicio *editi.*
Cui paream] *verum puto*, peream.
Inter somnos quoque] inter soceros C. *in margine, & inter lineas:* inter somnos.
Non possum sustinere] *sic Rom. editio.* non possum metum sustinere C. *&* *editi.*
Aliud licet] aliquid licet C.
Raptor agere] raptor cum filio C. *&* *in marg.* cum patre. *sic & editi.*
In carcere est] *sic C.* in carcere etiam *editi. nata ex compendiis varietas.*
Cui vitæ] quod vitæ C. *& editi, qui addunt etiam* suæ.
Cum illi] an illi C.
An ob id possit cujus faciendi] *sic melius Rom.* à nobis possit C. V. *in marg.* an in iis possit quibus faciendi lex patri dedit: an labiis possit, quibus *Frob. unde Herv.* an ab iis possit.
Ista] isti C.
Debeat irascendi] & irascendi C.
Paterno affectu] paternos affectus C. *& editi.*
Et in ea multum moratus est] & in ea multum miratus est C. *& editi.*
Pronunciatum est] sit *malim.*
Et officio] & de officio C.
Nec absolvi] *sic Herv. & Rom. editio.* nec *abest à* C. *& Frob.*
Utar sed cum aliis] *sic Rom.* ut arce malus deficiam C. *& in marg.* utar & malis deficiar, *ut & editi.*
Nullum patri] *sic Herv. & Rom.* nullam præter C. *in marg.* nulli pari. nullum præter *Frob.*
Quod in schola dementiæ agere] *Sic edimus, quomodo & legit Cujacius lib. 9 Observat. cap. 13.* quod in scholasticam dementiam agere C. *& editi.*
Non adulteri] nec adulteri C.
Facturus sit aliquid] futurus sit B.
Tu vero inquit mecum agis] *sic Herv.* tu non inquit mecum agis non quod exorasti C. *& Frob. in marg.* tu non, inquit, mecum agis quod non exorasti, sed quod non exacturus es.
Exorari ergo demens videor] demens non ero, demens videor C.
Qui uno me verbo] qui uno ne verbo *Frob.* qui uno verbo *Herv. &* C.
Quod non exoratur] qui non exoratur V.
Nam qui etiam vicesimo] *sic emendatum ex Frob. lectione:* nunquid etiam & vigesimo. num & qui vicesimo C. V.
Etiam num] *sic Hervag.* etiam nunc enim C. *Frob.*
Ita siquis] *malim* itaque.
Hoc crimen] C. *in textu* crimen. *in marg.* hoc crimine.
Incurrentia] currentia C.
Quanquam hoc ipsum] tanquam C.
Quam de judicibus] quam hodie de judicibus C.
Quod imbecillum] quod *abest à* C.
Puta enim] *sic Hervag.* putat B. *& Frob.*
Tam palam] *sic Herv. & Rom.* aut palam C. an palam *Frob.*
Atqui] *sic Herv.* atque C. *& Frob.*
Clemens justus] demens justus C. B. *quod Fabro probatur* justum A. justus *tantum habent editi, & ad oram forte* Junius. *quod Fabro placet. Opsopæus enim* Fuscus *emendat.*
Iniquitatem tractationis] iste iniquitate tractatione ponebat C. *& in marg.* æquitatis tractatione.
Et sic jam potest] & si jam si potest C.
Etiam nunc exorari possum] etiam nunc tempus C. V. *in marg.* C. tempore exorari possum, *ut & Frob.* etiam num tempore *Herv. & mox* iniquum V.
Exoravit] *malo* exorari.

Ita tu cum tam exorabilem haberet patrem rapuisti] *sic ex conjectura edimus:* miratur cum exorabilem haberet patrem rapuisse C. *Frob. in marg. Cov.* miratur rapuisse. rapuisset *Herv.* rapuisti A. B. *&* haberes A.

Iste cito rapuit, ille cito ignovit] *sic Herv.* ille cito ignotavit C. rogavit *Frob.*

Nisi demens sum aliunde] *Cov. in marg.* nisi demens sum aliud est: *ut & editi.* aliquid A. *pro* aliud.

Nec victum] non victum C.

ASPRENAS dixit] jam dixit *Frob. male.*

Dic ergo verum] *Repetitur in Frob. non necessario.*

Videro te] *sic Herv. in marg.* C. videor te *ut & Frob.*

Et tunc quoad lucebit] *sic Rom.* quoad is lucebit *Herv.* quod cum id jus lugebit. *Frob.* lucessit hoc jam: *frequens apud Plautum & Terentium.*

Sed joco quoque remoto] *sic Hervag.* remotam C. B. *Frob. &* C. *in margine* temoto loco *pro* joco A. *male & statim pro* agebat, aiebat B.

Carnificem venire] veniri B. A.

Esse volui] volui *abest à* C.

Illi rogatur] ubi rogatur C.

Raptoris] raptorum C. raptarum B.

Item amici] itaque amici C. B. A. V.

Quod tarde suum exoret patrem] *sic* V. exoraremus *editi:* quo tarde exorari patrem C. *in marg.* quo tarde suum exoraremus.

Bello docisimo] *sic editi omnes* dotissimo A. *male. & mox* vix *pro* vis B.

Occurremus] *sic* V. hoc curemus C. *& editi.*

Ille prior] ille *abest à* C.

Non posse mutari] mutare A.

Quam tarde rogari] *addita hæc ex* A. V.

Miser eris] misereris C. *& editi.*

Nisi etiam] etiam *abest à* C.

Jam tui misereor] jam te miserebor C. *& Frob.* jam tui miserebor *Herv.*

CONTROV. XII.

Pater filio] patre A. *male Rom. editio hanc vocem omittit.*

Non impulsis tantum] ministeria & impulsis C. *fort. leg.* ministra & impexis. *quod placet Grutero.*

Ubi est inquit] inquam *male. & mox* subito *pro* sedulo A. B.

Dum iste permitteret amens cucurri] *sic Rom. ex Vat.* dum iste curreret. cucurri C. dum iste curreret amens cucurri *editi duo.*

Steterim si steterim] si steterim C.

Hoc unum] hoc tamen unum C.

Depositum crimen] depositum est crimen meum C.

Patrem infamat] fratrem C.

Et expiravit] & *abest à* C.

Cui crederem] cui redderem V.

Rogavimus] *sic* B. *& Frob.* rogabimus *Herv.*

Non audeat] non auderet C.

Insanum fuisse] infamem *editi.*

Fœdi vidi] *sic Hervag.* fide vidi C. *& Frob.*

Natus] nactus C. *& editi. in marg. Cov.* natus.

Inter infantem] & inter C.

Deficientis] *libri scripti* A. B. V. *addunt:* adolescentis.

Coheredem tuum] *sic malo quam ut Frob.* coheredem cum.

Nec hoc à fratre] nec hæc *Frob.*

Vidit & fratrem] vidit patrem circumspiciebat & fratrem C.

In Catone moderatio, in Cicerone constantia desideratur] *sic Herv.* in Catone moderatio, in Cicerone constantia in summa. *in marg.* immoderatio, in Cicerone inconstantia, *& vox* desideratur *abest, ut in Frob.*

Ad summam tres fuimus] *sic* V. in summa dementia ad summam tres fuimus C. *& editi. conjicio leg.* in Sulla dementia, *ut & leg. conjicit Guilielmus in Plautinis quæstionibus ad Pœnulum.*

Habere volui] *melius* volo.

Mihi crede aliter à diis de coherede cogitare & quis roget, & quem roget. Videbitis] mihi crede aliter tu à diis de coherede. Cogitate quis roget, pro quo roget quem roget videbitis neminem rogare non posse C. cogita, te quis roget? quem roget? *sic Basilea editi.* videberis autem A. *initio*

initio. fort. legendum adi & tu.
Quem honestius] quem honestus subjecit meretrix C. *&* *in glos.* subjecit *partim suppositi.*
Quia mulieri ille frater donavit] *sic Hervag.* quam multa illi frater donavit C. quia multa B. *Frob.* *&* *mox* pro sua parte *Herv. nam* pro *deest in Frob.*
Inter omnia mala fœcundam] *sic Hervag.* inter omnia malitia fœcundam C. *&* *Frob.* inter omnem malitiam fœcundam A. B. *fort.* omni malitia fœcundam.
Vere inimicæ nostis qnibus] vere inimice natis C. *&* *in marg.* nostis quibus, *&* noscis *in editu legitur.*
Hae meretrice] hac, *abest à* C.
Injuriosior sis] *abest à* C.
Sine veniam illuc amici sine propinqui] sive *utrobique* A. sive propinqui *editi. malo tamen* sin.
Non potes] potest C. *&* *editi.*
Severissimus] severis modis, *editi omnes & superioribus adnectunt.*
Filius ad illam ibit] C. *in marg.* filius illam adibit, *id est, filius meretricis illam domum, id est hereditatem nostram adibit.*
In controversia] *sic Herv.* controversiæ C. controversias *Frob.*
Videretur] videbatur C.
Decenter] indecenter B.
Laudatus est] laudatum est B.
Et ea ratione illum adoptasse] recepisse puerum quam adduxisse & qua ratione & est adoptandum esse C. *editi* eum adoptandum esse.
Messalæ] Messala C. *Frob. in marg.* C. Messalæ.
In omnes quidem studiorum partes] *prima verba in editu desiderantur.*
Quam Suasoriam] quam compositam C. *&* *Hervag.* quam expositam B. quam compositam quam suasoriam *Frob.*
Declamavit per triduum] patri *per triduum* C. B.
Junius nnum] hujus unum C. huic unum *Frob.* hic unum *Herv.*
Nos hic Rhetoris nomen latere credidimus.
Fabius Maximus] Fabjus maxime C.
Sani homines] sani omnis C. *&* *Frob.* *&* *in marg.* hominis *&* *Herv. ut patris intelligat.*
Ad quod paret me togat] ad quod patris mergat C. & quod patris me togat *Frob.* & quod pater *Herv.*
Tunc quid faciebat? Oderat luxuriam ut nunc castigaret] *sic Hervag.* quid faciebat? Aderat, luxuriam uti castigaret, nunc *Frob.* & castigat, *pro* castigaret C.
Lupanar ostendero] *libri vett.* in lupanari.
Comparandum] comparando C.
Impetrata] imperata C. *sed in marg.* impetrata.
Qui aiebat] quod, aiebat C. *forte* quo. *&* qui etiam *secundam vocem deleo.* quod etiam *Hervag.*
Non egisti dementiæ] *sic Roma interpungitur. Aliter editi* non egi? Dementiam tuam aiebat, expectabat. Sed egisti A. B. V. *&* *mox* recipiet, *pro* resipiet *recte libri vett.*
Augeres in dies] in dies *abest* C. *sed pro eo legit:* vides nullum vitium.
Cur mox] cujns mox C.
In paterno solo suo] suo *abest à* C. *editi vero:* in paterno solo suo puero, *sed* puro *legit* A. *Rom. editio hanc vocem expungit. Hervag. autem ad oram*, salvo puero *leg. conjicit.*
Hac figura] hanc figuram *liber vetus.*
Vocetur pater] vocaretur pater C.
Aliquid jocer] jocemur B. A.
Cassius] Cassio C.
Infestant] *sic Hervag. ad oram & Rom.* quasi tricolum talia qualia basilicam quæ sunt infestant C. *&* *Frob.*
Nepos in primis] *sic Hervag.* neptis *Frob.*
Subinde refero quod æque vitandarum rerum] *sic Hervag.* refert quod æqui tantarum rerum exempla ponenda sunt C. *&* *Frob.*
Sed sibi] *ita habet* C. *fort.* & sibi.
Illum Cæsare] illam A. V.
Isti adoptione] isti ex imperio adoptione C. *&* *editi. equidem* furunt *malim quam* fuerunt.
Fascina recusare] *sic Rom. lego* fuscina recusso. *Nam Agrippa ager pedibus fuscina*

fascina utebatur ad sustentaculum. editi tamen fascira *praferunt.*
Mæcenas esse] Mæcenatis esse C. B.
Tanta autem sub Augusto libertas] Marcus sub D. Augusto C. A. *& in marg. C. post ascriptum* Mæcenas *ut Frob. legit. puto hic Marcum accipi pro quolibet cive Romano, ut apud Juvenalem:*

Verterit hunc dominus momento turbinis exit
Marcus Dama.

id est ex servo liber.
Medium est] in medium est C. *& editi.*
Habebis] habebitis B.
Responde diis] *ita C. & editi. de hoc loco Lips. ad 1 Annal. Tac. leg. divinat ingeniose Lud. Orlantius JC.* te sponde. *Et est, ut opinor, versus ex quadam prisca Comœdia, in qua obstetrix inducitur adstans parienti, & ait ancillæ, concurrite. Nam frequens est mulierculartum concursus in tali actu. Quod ex Comicis & ex Terentio in Hecyra palam est. Ait igitur, Concurrite ancillæ. Mox versa ad parientem, Agrippa est, id est, fœtus, qui procedit pedibus & infausto partu. Malum habebis, ô tu pariens. Sponde diis, vel, te sponde diis. Sic apud Tacitum in orat. Seneca ad Neronem*, quietem respondere, *legendum* spondere. *De Agrippa autem nomine ab ægro partu Plinius l. 7.*
In parte utique] in arte utique *Herv.* uterque *Frob.* ea Marce ut cunque mihi videtur C.
Caput] caput potius quam digitum C. *correctum ab aliis dictum.*

CONTROV. XIII.

A Tyranno] à tyrannis *Frob. non placet.*
Et in caste Escende] & in case Escende C.V. *editi* descende, *alias* & in caste. *forte leg.* & in eas & Escende.
Subinjecta] C. V. *sed in margine Cov.* subvecta, *ut & editi Basilea.*
Ad stuprum vocor] non vocor C.
Instabat] stabat A.
Descende] *lego* escende, *ut supra, è membrana.*
Nisi tyrannicidæ] *sic Herv.* in tyrannicida C. *& Frob. in marg. Cov.* in tyrannicidæ.
Trahebantur matronæ, rapiebantur virgines] terrebantur matronæ, & premebantur virgines C. *& editi hoc loco. sed additum in glossa:* trahebantur matronæ, rapiebantur virgines. *forte ex Epitema.*
Nulli] nullæ B.
Agit fortunæ suæ gratias] *sic Herv.* At fine fortunæ gratias C. ac fine fortunæ gratias *Frob. qui & statim* isto *pro* illo habet.
Non bene vultus tegit] *sic Herv.* non benevolis exhibuit C. B. *Frob.* exigunt A.
Taceat] taceret A.
Erant tormenta] *sic* V. tormenta erant C. extant tormenta *editi Basil.*
Trahitur isti de tyrannicidio] *amplius est in C. & editis:* trahitur (hanc aliquis si torta non sit mirabitur non peperisse cum cogitur) isti de tyrannicidio.
Audacter jam consilium indicemus] *sic* A. B. jam de consilio indicemus *editi, à quibus abest* audacter.
Explicantur tyrannicæ] tyrannicæ *abest à C. & editis. mox* totus *&* illa *pro* alia *legit* V.
Virorum quoque animos] *sic Rom. nam Basil. uterque:* viros quoque ipsos.
Constantiam] *hoc malo quam quod in editis est*, conscientiam.
Minando] mirando C.
Plus tibi præstare] sibi A.
Vitalibus tacet] *sic Rom.* licet restet C. *ut & editi.*
Ita est] ita fert C. ita fit *editi.*
Puerperæ] puerperii A.
Accedenti] accidenti C.
Virtutem submovet] non submovet C. *& editi.*
Virum occupatum] occupatum virum C.
Etiam num] etiam nunc C. *& editi.*
In conspectu virorum] maritorum B.
Hispo Romanus] Hisponis Romani C.

Falsa est] fassa est V. *malim tamen*, fessa est.

HISPONIS CORNELII] *Basil. editiones rectius* HISPANI.

Contabatur ille] *sic editi omnes.* Contabatur illi A. Concitabatur ille B.

Puta ne taceam] *sic Rom.* putabam taceam C. putabat taceam *Basil.*

Duplici beneficio] *Epitoma his præmittit sequentia, quæ tamen in scriptu libru hic desiderantur, sed infra paullo in Papirio Fabiano reperies:* verbera, laminas, equuleos, quidquid antiqua sævitia invenerat, quidquid adjecerat nova.

Obligatur] & obligatur C.

Et ent non est otiosus] *Fort.* & quod.

Meretrix] *sic* B. C. *in marg.* C. matrix. *ut & editi. Utramque vocem recte omittunt Romani.*

Hæc desinebat] hoc C.

Laminæ] *Vitiose in editis pro hac voce legitur* jam.

Premite] permittet C.

Privatum] privatus insanit C. *& editi.*

Tecturam] Tectura C.

Respondet] respondes A.

Et neque ad] *copulam* & *redundare arbitror.*

Quod non indicavit] *sic Herv. & C.* quod indicavit *Frob.*

Cæditur tacet] *sic Herv.* Tacetur C. *& Frob.*

Igitur tacere tutum putas, miratur tutum tyrannicidium] *sic Herv.* igitur utrum putas mirandum esse tuum tyrannicidium, an hujus silentium C. *& Rom. editio. nisi quod* igitur *deest.*

Aliqua] aliquam C.

Cum expectasse] cum expectasset C. *& Frob.*

Desiderio] desiderium C. *& Frob.*

Quæ pro viro] quæ *abest à* C.

Cedo hanc nec in] credo hanc in C. *& editi. Et mox* præstitisse *passim excuditur.*

Quem occidisti] quæ occidisti C.

Vicerat sævitiam patientiam] sævitia patientiam vicerat A.

Superabat fides] superetat A.

Talem uxorem] talem *addidi ex* V. B. *carent enim editi.*

Et ipsum] *sic Rom.* & ipsam *editi.*

Ego torta] ego tamen C. *& excusi excepto Rom.*

Nisi vindicassem] te vindicassem C.

Non quisquis] nam quisquis C. *male.*

Primam] nisi primum C.

Posse] posset C.

Ingratum esse] ingratum se C.

Atrico Vipsanio] *sic Rom. Herv.* Vipsani. Vispani *Frob. male. Et mox* hæc *pro* hoc *Basil. editi.*

Quam ille dicat] illis dicat B.

De tyrannicidio viri] *sic Herv. & Rom.* de beneficio viri A. *& Frob. qui forte* veneficio *legerunt.*

Nec tam magnum consilium] *sic Hervag. & Rom.* nec meum magnum consilium C. *& Frob.*

Etiam si dedit] si *abest à* C.

Occidit tyrannum] occidit A.

Libertatem mihi tibi ultionem reddidi] libertatem tibi reddidi ultionem plenissimam C. A.

An etiam certam] an jam C. *tamen in glossa* etiam *repositum.*

Uxori bonæ facere debuerit] *sic editi:* uxoris bonæ ferre debuerit A. V.

Posmos cum Apollodoro] *sic* C. *& Frob.* post nos A. pos *Herv. & in marg. forte* Posidonium.

Qui reus veneficii] venefici C. *male Frob.* beneficii. *Et mox inepte Herv.* ingrata lege *pro* ingrati.

Ut si dt] ut *abest à* C.

Disputatur quæstionem fecit] fecit *abest à* C.

Excepta tyrannide] *sic Rom. Nam & infra non longe*, tyrannidis tempus excipi deberet: expectata tyrannide C. B. V. expectata nece tyranni *Frob. Herv. vero*, à nece tyranni: illud.

Tyrannidis solet] *sic* C. *Herv. Frob. vero* debet.

Pendentia] *sic Herv.* pendentis C. *& Frob.*

Altius repeti: an non quæcunque] altius repetis: an vero quæcunque *editi Basil.* altius repetit B.

Eviratus] à viro tortus C. *& editi. sed placet Rom. lectio nisi forte* ejuratus *pro fascino vinctus legendum sit.*

Quæ-

Quæritis] quæris C. & editi.
Nemo cum patentibus] *sic editur*: nemo non cum *Rom. editio. qua & statim* hæc quod torta est, *pro* hic.
Hic quod maritus] *forte* animus *magis quadrat*.
BUTEO] BUTIO C. *male*.
Hic quæritur] quærit *Frob*.
Sic hanc in partes] *sic Herv*. sic in hanc partem quæstionem dividebat C. & *Frob*.
Imputabitur hoc tempus] *Basilea* imputabatur.
Quo viros destituunt non habent] *sic Herv*. quod viros non destituunt si non habent C. quo viros non destituunt sed non habent *Frob*.
An hæc posset & hic etiamnum] & hic possent & hæc etiam nunc *Basil. duæ*: ad hæc posset & hi etiam nunc V. *unde Roma editum*: an hæc. Dicebat C.
Hæc enim an hæc possit per illum non posset] hæc enim an hæc possit per illum implo, non possum V. *Frob. unde*: per illum impleo C.
Impune] *sic Herv*. immune C. & *Frob*.
Sed hoc adhuc propter æquitatis tractationem reservo. Sed non petit] *Hæc absunt à Frob. & asterisco locum notat*.
Sed non peperit qui tu maxima] *sic Herv. & Rom*. sed peperit quia torta est, quia tu maxima C.
Maxima in cogitatione] maxima rei cogitatione C.
Et temporis sui] *ita malo quam* atque, *ut in editis*.
Tractandas per se esse] *sic Herv*. pertractandæ per se essent *Frob. qui & mox* ageretur non gratia, *pro quo Herv. & Rom*. ageret, non ingrati.
Quod utique] quam utique C.
ALBUTIUS decentissime fecit] ALBUTIUS figuras decentissime fecit C. *à quo statim abest* enim.
Viro contulerit] *Hæc absunt à* C.
Hic omnes] hinc C.
Quæstionem] actionem C.
Pro viro] pro jure C.
Eo tempore] quo tempore C.
Quo nihil] quo *abest à Frob*.
Postea cogitavi] postea cogitantem & hoc causa cogitandi fuit.
Uxoris ultio] *sic Rom. ex* V. *Basil. duæ* uxoris vitio.
Secutum est] secutus est A. C.
Si jam tum de tyrannicidio cogitasset] ita tunc de tyrannicidio cogitasse C.
Uxori non] sed uxori non A.
Quam oratori] quam *abest à* C.
Et cogitasse] & *abest à* C.
Quod tyrannicidium non prodisti] *sic Rom. editio. Basil. duæ*: tyrannicidium non prodidisse.
Ex tuo vis] ex tuo quo vis *Frob*.
Si nihil unquam secretum] *sic Rom*. vacuum decretum C. & *editi Basilea. Quidam recte legi posse putant*: si nihil jam tum decretum.
Tam magni] se tam magni *Frob*.
Mutam efficiam] *sic Rom. & Herv*. multam efficiam C. *Frob*. multa officia A.
Cogitavi] cogitavit A.
Sed publicis] publicis *deest in* A.
Ingenium in numerato habet] *Amplius id est quam in promptu vel ad manum habere pecuniam, nam quæ in nominibus est, ea statim ad usum promi non potest. At quæ in numerato habetur, usui esse potest. Fabius vero lib. 6. cap. 4. vult de actore facile dicente, & ex tempore intelligi. Nostrate sermone dicimus*, ad digitos tenere.
Ex vultu] ex sumptu C. & *editi Basil. in marg*. C. ex somno.
Si tacuisset] si *abest à* C. & *in marg*. si tacuit.
Tacuisti] habuisti B.

CONTROV. XIV.

Luxuriari accusatur à filio dementiæ. Contradicitur] Luxuriare cœpit filius, accusat patrem dementiæ C. & *editi*.
Pro patre] *absunt hæc à* C. & *Frob*.
Inter se contrarios affectus] *sic Rom. reliquæ editiones*, diversos & inter se contrarios.
Quid me velis facere] A. *tantum habet*, quid velis.
Senex inquit] senex es inquit C.

Diſcaot] *ſic Herv.* diſcunt C. *Frob.* dicunt B. A.
Ex quid mihi] hæc quid C. equidem mihi *Frob.*
Exemplum habeo] exemplum propoſui C.
Feceris me facere] *pronomen delendum cenſui.*
Si navigaris] ſi navigares C.
Illud excipio ne objicias] *ſic Rom.* illud Scipio C. *& in marg.* illud ſcriptum non objicies, *ut & Baſil. duo.*
Oſtendit tibi luxuriam quam in te] *ſic Herv.* oſtendit tibi lumina quæ certe non videbas C. in te non videbas *Frob. &* B.
Aliam cauſam haberem] *ſic Baſileenſes duo.* Malam *tamen verius eſt.*
Luxuria] luxuriam C.
Senex luxurioſus] ſenex autem *Baſil. uterque.*
Ætates exauriunt] inhauriunt *Baſil. uterque.* ætas inhaurit B.
Non eſt luxuria tua] tua *abeſt ab editis. & mox*, matrem videre velim B. pro patrem videre velimus.
Nec te doces diſſipare bona ſed diſſipas] *ſic Herv. Frob.* decet. *In Excerptis legitur :* ne videri vis diſſipare bona, ſed diſſipas.
Nemo vitia quæ odit] *ſic editi :* nemo puret vitia quæ odit C. A. B. *Unde Gruterus* puto *concinnabat.*
Imperator] Imperatur A. *male.*
Faſtidire Seleucius] faſtidire ſilentium A.
Minime ſolere] *ſic Herv.* ſolere *autem abeſt à Frob.*
Hæc ultiorum] hic A.
Patri ſoler] *ſic & C. legit, ſed expunctum verbum* patri, *quod etiam abeſt à Frob.*
Emendaveris] emendares C.
Luxuriæ ſignificandam] *ſic V.* ſignificandæ C. luxuriæ *vero abeſt ab editis Baſil.*
Patri remittere] patri non remittere C.
Idque ſi narravit] *male* itaque.
Mores formare] domum formare *Frob. male.*
A patre præmiſſus ſum] *ſic Hervag. & Rom.* ad luxuriam patris unguento canis madentes C. *& Frob.*
Et comiſator ſenex rediit] & comeſſatorem ſenem redii C. *& Frob. verbum autem* redii *abeſt à Rom. &* qui *ab Herv.*
Non omnem] *negatio abeſt à* C. *& editis Baſil.*
Quæ faciebam imputabat] *pro his tantum legit :* quod. faciebam A.
Deſideria] deſiderio C.
Vitium factam] vitioſum factum C. *Baſileenſes.*
Senem fieri] ſenſum fieri C.
Iſtum emendo] *ſic Herv.* æſtum emendo *Frob.* iſtum emendato C. *& in marg.* emendo.
Dependentem] defendentem A. B. *& Frob.*
Circumfuſam regi] *ſic Rom.* circumfuſam patris regem C. B. *in marg.* C. circumfuſam patri gregem. *recte.* circumfuſam regem *Baſil. uterque Romanam lectionem tuetur & explicat Gruterus lib. 6 Suſpicionum cap.* 3.
Turbam, ſic cum] *ſic Rom.* turpe ſit hic cum rivalibus B. *& Frob.* turpe ſit hic cum rivalibus C.
Rixari] *ſic Herv.* rixas C. *& Frob.*
Addi item] *ſic editi omnes :* ebrietati nocturnæ addicam iſtam diem, *ſed* iſtam, *expunctum eſt.* addi item diem B.
Hoc turpius] *ſic Herv. & Rom.* & turpius *Frob. forte :* hoc eo turpius, *quia ſtatim* quo diutius *Hervag. legit. Frob. vero* & diutius.
Si ſuo more] & ſi ſuo more C. ſuo more *Baſil. uterque.*
Rufus Vibius feſtivum ſenem] *ſic Hervag.* adoleſcentis feſtivum ſenem C. *Frob.*
In honorem] *ſic Frob.* qui in honorem C. *& Herv.*
In narratione] in narrationem C.
Qui vitia etiam objurgare] *ſic Hervag.* qui vitato etiam objurgare vult C. *Frob.*
Hoc colore] hoc clamore B. *non recte.*
Lege fungor] defungor A.
Negabit] *ſic Herv.* negabat B.C. *Frob.*
Oportet fieri] oporteat B.

Com-

Commovere] *sic Herv.* commemorarent C. *& in marg.* commoverent. commovet *Frob.*
Fuissetis] *sic Herv.* fuistis B. *Frob.*
Agrotas Maciliensis] Agnotus C.
Dicebat autem Agrotas inculta] docebat autem Agripta pars inculta C. agrita *editi Basil.*
Ut scites] & scire *Frob.* & scires *Herv.* *& statim* aut scites *excusi Basil. pro quo* ut scires *Rom.*
Quæ laudatur] quæ labatur C.
Raras sententias] rara sententia dicebat, sed arguta C. *& editio Basil.*
Afficerent] afficeret C. *& Basil. duo.*
Fabulam præstiti] *sic editi omnes:* fabula præstiti A.
Celeberrime] celerrime C.

CONTROV. XV.

TEt illa] ter *abest à* C. *& editis Basil.*
Adjecit preces] adjectis prætiis V.
Elogium pudicam] *sic editi.* qnia pudicam *in* C. *& Rom.*
Prolapsi mores jam sunt] mores jam civitatis sunt C.
Nimium credulus] crudelis A.
Vitio semper fui] *sic Herv.* vitio jam patientiam egisti meam C. *& Frob. in marg.* C. ne quis in me aut patientiam. *Amplius vero in Herv. & Rom.* ut etiam timeam.
Seram querelam] *sic Herv.* severam C. *Frob. & in marg.* C. feram.
Plus ista intra] *sic editi omnes.* plus intra C.
Hac me causa habuisse] in hac me causa fuisse C. *& Frob.* fugisse *Hervag.*
Ex questu habet plus habitura est] *rectius fortasse:* plus ex quæstu vestro habitura est.
Assidua societate] satietate V.
Interrogo Judices] *sic Rom.* intelligo inde *excusi Basil.*
In qua etiamnum auctor ab uxore] *sic Herv.* inquam etiamnum authoris C. *& in marg. etiam* numen. *quo modo & Frob. alias* nomen authoris ab uxore dictum.

Uxore & marito credi] *sic Herv.* & uxorem marito C. *Frob.*
Non in meo] *negatio* non *in Romana accessit.*
Si non maritum ad sollicitandum] *sic* C. *& editi omnes: sed in marg.* C. magnum. *forte legi posset:* si unum ad sollicitandum.
Sextum] sensum C. *& editi Basil.*
Separari potest] *forte posset.*
Matrona] matronæ C. *& editi Basil.*
Quæ se adversus sollicitantes aviam volet] qua esse adversus sollicitatos lascivia solet C. B. *in marg.* C. sollicitationis.
Ornatane immunda sit] *sic* V. quantum ne immunda quidem, *sic* C. *& editi.*
Qui impudicos] *sic Hervag.* qui impudica C. B. *Frob. & in marg.* C. impudicam.
Verecundia annorum removeant] *Herv.* removent. Removendi C. *& in glossa* removeant. inverecundia amorum removendi *Frob.*
Ferat jacientes in terram oculos] sit fera jaciendis in terram oculis C. *Frob.*
Sic se inverecundiam pignori, longe alte] *quatuor priora verba absunt à Rom. editione.*
Fronte composita] *sic Herv.* frontem — compositam B. *Frob. diversa nimirum significatione verbi* prodite.
Obscœnius] *sic Rom.* obscurius C. *& editi Basil. Frob.* obscurius composita.
Reti attulere] *editi Basil.* retia *legunt,* & C.
Sollicitantis se] *sic rectius Rom. quam Basil.* sollicitari. *& mox* arripiet C. *pro* arripi.
Continuit. Nemo, &c.] *sic Rom.* continuit, quoties quod non una peregrinaretur, questa est C. *& Basil. duo, sed in marg.* C. *ante addendum monet.*
Quoties absentis viri nomen imploravit. Nemo. *transposita vero illa in Rom. editione.*
Negantem] togantem C.
Cum quo questa est] *Frob.* cum ergo questa est.

Profuturum] profututam C.
Reditum] perditum C. *& in marg.* redditum.
Sic contempta] *sic Rom.* si contenta *Frob.* si contentus *Herv.*
Si quod] *sic Basil.* si quid V. *unde* si qui *Roma editum.*
Voluisset Toties] voluisset & toties C.
Quidquid ego non enim in mundo tibi miser] *sic editi omnes.* quidquid ego in emundo tibi miseum maritus C. *in margine alias:* non enim in mundo tibi miser ut maritus.
Munera adulteri] *ferte* adulteræ.
Quia cum semel] *sic male quam quod in Frob. est,* quancunque, *vel in Herv.* quam cum. *& mox* appellassem, *quod secundo est omitto.*
Cum iterum] *Hæc absunt à* C.
Tace paulisper] Tange A.
Testamentum viri credetur] *al.* creditur. *Basil.* testamento viri creditis, *ut &* C.
Nullam esse] esse *abest à* C.
Sola heres esto] *sic Herv. & Rom.* heres est *Frob.* soleres esto C *& in marg.* sola hæres.
Censorio adultero] adulterio A.
Aut nulla earum] atque nulla C. nulla aut quæ earum *Frob.*
Quia nulla] *sic Rom.* quin illa C. *& Basil. uterque.*
Pudicam mihi] *pronomen* mihi *deleo*
Mos abiit] *sic Rom.* seculi nostri abii *Herv.* nos habet C. *& Frob. sed repositum* mos.
Si hunc morem] *sic Herv.* si hoc amorem C. A. *in marg.* C. si hunc morem. si hoc scribendi in morem recipitis *Frob.*
Peregrinante me] peregrinantem A. *male.*
A duobus] *sic Herv.* à *abest à* C.*&* *Frob.*
In concilium] *sic Herv.* in consilio C. *Frob.*
Magnus pudicitiæ] *sic Herv.* munus *Frob.* unus C.
Muliebris ingenii] muliebribus ingeniis C.
Ac firmamentum] ac *deest à* C. *Frob.*
Incidisse] accidisse C.
Daturus] *sic editi omnes.* daturis C.

Fœmina quæ damnum pudicitiæ qui vis est atque curandus] *sic editi omnes.* fœmina quidam unum pudicitia equus est atque curandus C. *in marg.* damnum pudicitiæ qui vis est atque curandus est. Esse & videri pudicam.
Muliebrium vitiorum] *sequentia absunt à libris calamo exaratis: suntque ex Epitoma hue assuta.*

LIBER TERTIUS.

PRÆFATIO.

Audierim] audieram C. *Frob.*
Sexiesve] *sic Herv.* exiens ut C. *Frob.*
Irrumperent] interrumperent *vet. lib.*
Cum paucitate contentus erat] cum paucitatem contemserat C. *Frob.*
Molestie magis] modeste magis *Ms.*
Suam probationem habebat] *sic editi & Epitoma lib. VII.* suam propositionem implebat C.
Suam excusationem] *hæc absunt à* C.
Proponebat] *in v. l. & excerptis,* exponebat.
Quid igitur omnis quæstio] quid ergo? nunquid omnis quæstio C *& in excerptis:* quid ergo? non omnis *lib. vet.*
Implenda non est] implenda est *lib. duo & Epitoma.*
Est quidem] quid in *lib. tres.*
Non lexis magna] *sic Rom.* non thesis magna *editi.* non laus oris magna, sed fraus *libri duo.*
Sed præparato] *sic editi omnes.* sed apparatus C.
Putabatur] putabat C.
Albas vocabat] violabat C.
Nihil est] nihil est autem *ms.*
Ideoque] itaque adhibenda moderatio est *in excerptis.*
De inopia] de vitio C.
Quomodo diceret] *additur in excerptis:* sed quid diceret. *ubi & mox* enim *deest.*
In electione] in selectione C.
Libebat] non libebat C.
Et pulcium & laternas] & pulegium laternas *vet. cod. in Epitoma tamen*

men Frob. lectionis : & puloeium & damam, philorotem, laternas. C. *vero* & spongias & philerotem. *Vide hic Gruterum.*

Vitium evitabat, incidebat] *in Epitoma* devitat incidit in aliud &.

Orationis] Orationis suæ C. *& excerpta.*

His admixtis] admistum *vet. lib. ex Epitoma.*

Et hoc æquæ] & æquale hoc *lib. duo.*

Quomodo videretur] quomodo non videretur *Epitoma.*

Hoc illi accidit] *sic Herv.* accidebat C. *Frob. in Epitoma vet. etiam lib.* accidebant.

Rebus omissis] amissis *Frob. in Epitoma : & in eadem mox* codicibus *pro* condiscipulis, *quod Grutero arridet excipienda scilicet declamationi.*

Ardescere] arescere C.

Mutatio] mutatio ingenii sui C.

Modo nimis se attollit] *absunt à* C. *& male.*

Nihil enim ei ætas proderat ad profectum] non proderat, cum esset studium ejus esset novum C. *& unus lib. non habet* ad profectum.

Res quæ raro procedit] rei ponere quæ raro procedunt C. *& statim*, ac virtute *pro* hac *lib. vet.*

Gallione] Gallieno *lib. vet. & Frob. in epitoma* Galeno *vitiose.*

Adolescentulus] adolescens *ms. & epitoma.*

Et decenter] *hæc in excerptis non sunt.*

Adire licebat] audisse licebat audiret tristis sollicitus declamator C. *Herv. quæ tria verba absunt ab epitoma Frob. quæ & audire habet.*

Nam in quodam] nam illi quodam C.

Qua illi] quia illi C.

Interrogaret] *in marg.* C. *alias* retegeret, *quod & in excerptis Frob. legit.*

L. Aruntius] *prænomen abest à v. l. & epitoma.*

Ex diverso ait occipimus] *sic Herv.* ex diverso, & ait C. ex diverso, ut accepit *Frob. Legendus Suetonius de claris Rhetoribus.*

Separabant] preparabant C. *al.* properabant.

Nunquam enim amplius in foro dixit, homo] *sic Herv.* dixerat C. *pro* dixit. Erat enim homo, *quomodo & Alius liber legit.*

Injuriam nec pati sciret] nec facere nec patesceret C. nec facere nec pati sciret *vera lectio est.*

Dum volo dico, quam diu volo] cum volo dico. assum uti volo, dico quandiu volo, *Frob. in epitoma & lib. duo.*

Hoc delectabat] hoc *abest à* C.

Nec tamen in scholis, nec in scholas Cestii mordacissimum C. *in marg.* nec nisi scholasticis tamen effugere contumelias poterit mordacissimi nominis.

In culeum] in eculeum *lib. vet. supra* culeum *vocavit navem exarmatam.*

Ut perveniant] *sic* C. perveniat *Hervag.*

Si ceciderint] *hæc duo verba absunt à* C. *& Herv.*

CONTROV. XVI.

Contra patrem Albutii Silii] contra patrem *abest à* C. *Frob.*

Potuit] potui *Frob. plura hic Gruterus.*

Dispicere potui] *sic Frob.* dispicere *Hervag.*

Ipse nosse iudicabo] *verbum ultimum omisit Hervag. contra libros, ab ingenio potius. cujus loco ponit :* nec satis memini.

Tale ministerium, &c.] ministerium an pœnam esse voluisset an vindictam an paricidium C. A. *editi autem Basil.* voluisses. *amplius tamen est in Roman. ex epitoma.*

Quid frater in fratrem non possit] non posset? *Frob.* quid frater in fratrem posset *Hervag. & mox* uterque dedit, *habet pro* dedi. *Et statim* incusas *Frob. pro* accusas.

In remigio ne hoc quidem in commite?] *sic Rom. ex* V. nunc est ecquid est in comite? C. in remigio non est. Hæc est in comite *editi Basil.*

An fratri] ac fratri C. at fratri *editi Basil.*

Civis est] *Factum id in Rom. edit. ex cujus, ut est in Frob. pro quo* tuus *Hervag.*

Quæ miserta] *sic ex conjectura Rom.* quæ emiserit *Basil. uterque.* quæ miserit C. *& in ora,* miserta est. *recte.*

Reliquit] *sic Rom.* relinquitur *Basil.*

Inter patrem iratum] *sic Herv.* hinc patrem iratum *Frob.*

Mihi per fratrem aliter quam parricidæ mori] *hac absunt à* B.

Hæc est] *sic editi omnes.* est *abest à* C.

Abstulisset] distulisset A. V.

E littore emittitur] altiore educitur C.

Culeum] aeuleum C. *in glossa* eculeum.

Deliberabam, an parerem patri frater, inquit tu primus in domo] *sic ingeniose Rom. editio. Cov. enim:* fratrem inquit trimus. *& in margin.* tu primus deliberatum an pattem patri. fratrem inquit TURRINUS in domo *Frob. & Hervag. nisi quod:* hic deliberatum an parentatem patri. *alii* deliberavi.

Naufragiis] naufragis C. *& editi Basil.*

Dii immortales rerum judices adisse] *sic Hervag.* si immortales verum judices adesse C. *Frob. & in marg.* C. Dii immortales veri judices rerum omnium adeste.

Infeliciter vexarat] *sic Herv.* vexarat C. & infeliciter vexaret *Frob.*

Credam parricidam si tibi proficiscenti navigium suum reddidit] *sic Herv. & Rom. & in Excerptis.* Parricida non sit ò mihi nunc sentienti ferrum cum animo pariter excidit C. *& Frob. nisi quod* non ferrum sentienti *habet. reliqua vero in utroque desunt.*

Nolui ne nunc quidem possum] volui *Frob.*

Aut honeste vivere] dicere *Basil. duo.*

Felicius] *abest à* C.

Patronum] *sic Herv.* patrocinium C. *Frob.*

Anne apud piratas quidem perdidisse] *hac absunt à tribus lib. Sunt tamen in excerptis & Herv.*

In mare] in maria? C.

Scissa quoque vela ferant sinus] *sic Herv. ex Epitoma.* scio quoque ut ante fecerant sinus C. scio quoque vela nunc fecerunt sinus *Frob.*

Scires] *sic Herv.* scirer C. *Frob.*

Expectata: vide an fortuna] expectate C. expecta te videam: fortuna *Frob.*

Sejungit fato] *sic editi omnes.* fata C.

Visa sunt] viam C. *in marg.* visa.

Ejecistis animam] *sic Epitoma.* effecistis animam C. *& Basil. duo.*

In portum] *sic Hervag.* in pontus C. *Frob.*

Ut illum] ut illam C.

Parricidii potui] potuit *lib. duo & Frob.*

Sic Patrem parricida] parricidæ C.

Video vos invitos] *sic Frob.* video ut invitos C. video quos invitos.

Animus meus] meus *abest à* C.

Utrum] utro C.

Mitior plus] plus *abest à* C.

Pater naturæ] paternæ curæ C.

Non putatis] an non: putasne C. an non putas *Basil. uterque.*

Faciat votum] vota C. V.

Nega tu] negandum C.

Quem scis esse piratam] *sic Hervag.* quem scis parricidam fuisse *Frob.*

Me quoque vocant] me quidam vocant C. V.

Pro difficulter] non difficulter C.

Forte offensurum est aures] *sic Herv.* aures fratrem offensurum est patri C. quod forte ostensurum sit patri *Frob. & fortasse pro* forte B. *& statim* nolui *malim quam* volui.

An abdicari debeat] non debeat B. *Frob.*

Ita tu nesciebas] *sic* B. *& Rom.* Ita tu pater nesciebas C. ita ut nesciebas *Frob.* ita me nesciebas *Herv.*

Tam unum] *melius tamen* tanquam unum.

Hæc descripto] hic descriptio C.

Illi patre populari capere] *sic Rom. & Basil. nisi quod* illis *habeant.* Patrem populari capere C.

Sed ne per illos] eone per illos C. *in marg.* sed ne per illos, *ut editi omnes.*

Geminus Varius] *sic editi omnes.* Geminius Varius C.

Par-

Partitam] partitur C. *in marg.* partitam.
Tamen fero deffendit] *sic Frob. Melius* tamen *Herv.*
An nihil] *sic* V. an non *editi Basil.*
P. ASPRENAS] P. d. fenus & Albucius C. *Fort.* Paffienus *de quo statim vide Nic. Fabrum.*
Horum Rhetorum] horum Rectorum C. bonorum Rhetorum V.
In veherentur] veherentur C.
Non probabat] *sic & Frob.* non probat *Herv.*
Et eum colorem dixit] eum *abest à* C.
Uno inquit] *Fort.* inquam.
Frater effem, fed hujus] fratrem fe hujus C. *& mox vocem* ad jumenta, *redundare* puto.
Si parcere voluiffet] *sic Herv. Frob.* fi patrem, *male.*
Velle occidi] occidere C.
Cui tradidiffet] cui contradidiffet C.
Ad expiandum fcelus] feculum *pro* fcelus C. A. *& Frob.*
Quid porro inquit] *sic* V. B. *Basil. enim:* quid pater.
Inftrumenta] inftrumentum C.
Vipfanius] HISPANIUS C. *Frob. vide Fabrum.*
Difplicebat color hic] *sic & Herv.* non difplicebat color ifte *Frob. qui mox cum* A. *legit* nec paruit *pro* ne parit.
Spem habuit] habet V.
HATERIUS] hactenus B.
Res fpectat humanas] refpectat res humanas C.
Rogabam] rogabamus B.
Non quia] non me quia B. *sed non necessario repetitur.*
Contra reos] contrarios C. *in marg.* contra reos.
Noffe vitia liberorum & ferre] & ferre *abest à Frob.* debere patrem vitia liberorum ferre C.
Lætius] *sic* V. *Fort. etiam* latius *legi posset.* letibus C. *sed expunctum, & abest à Basil. utroque.*
Ingenii direxerat] *sic Frob. Herv.* dixerat *vitiose.*
Qui comes] comes C.
Expreffiffet] expreffos C.

CONTROV. XVII.

Efendit abfolutus eft] *Duo postrema verba aberant à* C. *sed post ad oram adscripta.*
Contra Popilium] *absunt hæc à* C. V. *& Frob.*
Sic liceat] fi liceat *Basil. uterque.*
Potes vel patrem] potes ut patrem C. pro te vel patrem V. *ut verba sint Popilii M. Antonio respondentis.*
Occifurus Ciceronem] *sic* A. occifurus Cicero V. *Frob.* occifus Ciceronem *Herv. male.*
Juffit] me juffit *Frob. inepte.*
Et caput ejus humero tenus recifum] *sic Basil. uterque.* malo morte tenui refcitum C. *pro his tantum Rom. editio habet:* malos mores voco. *reliqua è proximo versu huc translata videntur.*
I nunc] *prima vox abest à* C.
Hoc unum tantum] tamen V.
Occidis patrem] occidifti patrem C. V.
Facilius Cicero] Cicero *abest à* C. *& Frob.*
Quam pro fe] quam ut fe C.
Equid] *sic Herv. melius quam Frob.* & quid. *& mox* abfolvere A. *pro* abfolviffe.
Infamis adolefcentia turpis eft, infamis pueritia turpis eft] *sic Basil.* infamis pueritia turpis eft. *ut duo prima verba abesse videantur: Rom. editio duo quoque verba tollit:* adolefcentia turpis eft, infamis pueritia eft.
Negarit Cicero] negarat C. V.
Exonerare te poffis] te poffum V. B.
Dic Antonio ego iftud fcelus] dic Antoni ego illud fcelus C.
Timendus] *sic Frob.* timendus eft *Herv. & Rom.*
Italiæ humeris] in Italiam humeris relatus eft C. *Frob.*
Cum unius metu omnia tenerentur] quamvis omnia metu tenerentur C. V. *& mox ex conjectura* populi, *pro* Popilii, *recte Romani ediderunt.*
Popilii fenis, occifi & inultæ patris umbræ, Cicero te perfecuntur] & inultæ patris Cicero C. *Basil. vero*

duo, Popilii senis patris, & inultæ Cicero te persecuntur umbræ: *sed* animæ *legit Frob. & A.*

Nemo à Popilio quidem. nisi post] *sic Herv. nisi quod* ne *pro* nemo *legit.* ne à Popilio quidem post *Frob. ferte rectum:* nemo à Popilio, nisi post. *& mox idem Frob.* nec damnationem quidem despero.

Nunc defenditur] nunc *abest à* C.

In Vestæ æde] *hac verba absunt ab* A. *præpositio in* C. *desideratur.*

Hannibale Scipio] revocato Hannibale Scipio C.

Fert appeusum] adpessum C.

Popilium pauci] Popilius pauci C.

Sed hi quoque non] non *abest à Frob.* sed ne ii quoque C.

Paricidam reum fuisse] *sic Herv.* parricidii B. V. *Frob.*

Habiturus sis] *sic Basil.* sit B.

In bello] in illo bello C.

Quod patronum] *quæ hinc sequuntur:* naturale est enim, *&c. usque ad Laterenu personam, absunt à Frob. & Rem. desumpta fert. ab Herv. ex epitoma.*

Quo absolutus] quo *abest à* C. *& Frob.*

Actum est objici] actum esse objiciant C. *in marg.* actum est post objiciant, an hoc objici debeat. *editi,*an hæc objici debeant.

Fuerit ei] illi A.

Defensi rei profuerit] *sic Rem.* defensi Reipublicæ A. B. V. defenti in Repub. *Basil. duo. natum mendum ex compendiis.*

Offendebantur] offendebat C.

Genere punitus est] punitus *abest à* C.

Qui proscribebat] *sic* A. B. V. *Frob.* proscripsit *Herv.*

Volo me] volui V. voluit B.

Non licebat non occidere] *sic Herv.* non licebat occidere B. *Frob.*

Quod glorietur] *Rectius Frob.* quo.

Aliter Antonii] *hu additum in Brug.* & qui contumeliis afficeretur antequam occideretur & vivus laniaretur. pro Popilio, *&c. quæ periodus in omnibus editis hic non legitur, sed post paullo in Vario Gemino nonnihil diverse.*

Prima facie] prima specie B.

Varius quidem] variusque minus dixit C. Varius Aminus V. *unde emendo* Varius Geminus dixit, *è vestigiis litterarum, quod & Fabro in mentem venisse gaudeo.*

P. Clodii mitteretur] P. Clodii cliens mitteretur. B. C. V.

HISPANUS Cornelius] VISPANUS *Herv. male.*

Ecquid tuto] nunquid tuto C.

Inepte Avidienus Paullus] *sic leg. conjicio è vestigiis scripta* Abidiebus, *& excusa scriptura* ab idibus *vel* Abydenus Paullus, *seu potius* Avidius Bassus, *qui alias sæpe nominatur. Brissonium hoc in loco refellit Gruterus.*

Quidem induxit] *lege* qui induxit.

Ciceronis Popilium dixit Popilio] Descripsit enim ferentem caput & manus Ciceronis Popilium & Popilii manum dedit Popilio C. *& Basil. uterque, nisi quod* manum & caput *legunt.*

Tenebas manum ejus] *sic Herv.* & tenebas manus ejus *Frob.*

CONTROV. XVIII.

TEr abdicatus comprehensus] *sic Frob.* ter abdicatus, ter absolutus comprehensus C. *Hervag. & Rem.*

Medicamentum terens] medicam emptum terens C.

Certe nec secreta te fallunt] *sic Herv.* ne certe *Frob.*

Dic quid commiserim] *sic* V. *commisi Basil. uterque.*

Reo objicere] *sic* V. *Basil. duo* committere, *ut & alibi.*

Quid ergo reus vivet quia sordidatus assidebit pater] *sic Herv. & Rem.* reus vivet, vivet quia sordidatus adsedebit C. quid ergo mori reus vivet, vivet quia sordidatus assidebat pater *Frob.*

Non juvat] non jubet C. *in marg.* juvat.

Miserrimi mei cœpit] miserrimi & cœpi C. miser memet cœpi *Basil. duo.*

Quod venio] *hæc duo verba addita sunt*

sunt ex A. B. V. *& mox* tam jucundum *male, quam quod editum est* iracundum.
Mori voluit] mori noluit C.
Domus meæ] mea B.
Teneo parricidam] *sic* A. B. V. paticidium *Basil. uterque.*
Odisses, si jam tibi patricidium objecissem] vitam odisses suam, tibi patricidium objecisses C. *Frob. & Herv. nisi quod* cui *pro* tibi.
Daturus erat] esset V.
Paraverit vivit] non vivit B. C. *Frob. & in marg.* C. nunc vivit *leg. conjicitur.*
Quam paricida] quam *deest in Frob. & pro* inquam, inquit V.
Idem ego tibi pater] *sic Basil.* id est ego tibi pater *Rom. edit.* idem ergo tibi pater C.
Alium possit occidere] an alium possim C. *Basil. uterque.*
Si mihi creditis, &c.] *aliter Basil. utraque:* si mihi credis paricidium facere voluit, qualis est reus.
Dico tam invisum tibi patrem fuisse, ut occidere volueris] *Basil. duo* illi *pro* tibi *&* voluerit *pro* volueris. *hic plura addunt libri vett. Vat. hæc:* si isti à me paricidium fieri voluit. Qualis est reus B. *&* A. *hac:* ipse fatetur tam invisum sibi fuisse, ut occidere voluerit. *Rom. vero editio:* tam invisum ipse confiteris, ut mori volueris.
Habet tamen] habet tam dissimilem ceteris quam conjecturam & duplicem C. *Frob.*
Hic color] si hoc colore C.
Tædio abdicationis] odio A. abdicationum C.
Absolutio] *sic Rom. ex conjectura. nam* absoluto, *lib. omnes, & fort. mox leg.* mori non finis esset periculi, sed initium.
Odio esse] *lego* odio me esse.
Affectum ejus] adfectum C. *scribit per* d.
Sententiam dixit] dedit C. Publiana sententia dixit *Basil. uterque.*
Loqueremur] loqueretur C. & *Basil.*
Qua transire] *sic editi omnes.* quam C.

Essent dicta] erant dicta *reliqua editiones:* quædam apud eum melius esse dicta, *emendat Faber.*
Ut illum] aut C. *Frob. male.*
Et illos versus] ut illos *Frob.*
Hujus vitii] hujus *abest à Basil. duobus.*
Multosque tunc, *&c.*] *male:* multos tunc in Senatum legerat Cæsar. *nam* in Senatu elegerat C. *Frob. non recte. & mox* meruerat *omittit, ut & Romani male* patribus *pro* partibus *ediderunt.*
Misit ad Laberium] misit enim C. *& editi Basil.*
Verum vis] vis verum C.

CONTROV. XIX.

Oculos amisit] perdidit V.
Pro matre] *hæc absunt à C. Frob.*
Quia minatur] *sic Rom.* qua minatur V. *in marg.* C. *& editi Basil.* quæ minatur.
Ergo tu] *pronomen additum ex* V. ergo i adolescens *Hervag.*
Causam qua timet] *sic* V. quam timet C. causa est quia timet *Basil. uterque.*
Moritura est] paritura est C.
Duos alligat] alligavit *editi Basil.*
Cui victo] cui vincto *Basil. duo, & statim* denuntias *iidem, cum* C. *legunt pro* denuntiat.
Ire cum matre] ire nunc eum matre C. *& Hervag.* ire nunc cum patre *Frob.* nunc eum patrem concluderem A. B. *inepte.*
Patri nihil timeo, &c. relinquo] *hæc absunt à Frob.*
Ad alendum] *sic editi omnes:* ad alendam V. B.
Ad patris tantum nomen] ad patres pertinens C.
Puta, inquit, te esse servum] te *abest à* C.
Ægrotos] *sic Herv.* ægros *Frob.*
Quid enim videt cathenas suas & cædes] *sic Hervag.* qui enim videt castitatis suæ & cædis C. *Frob.*
At periculosum est nihil] at periculosum est nihil, non est domini au-

deret & flere C. V. *in marg.* C. *& editi Basil.* at periculosum nihil nisi domi manere & flere.

Sit orationi orator] oratione sit orator C.

In forecx] *sic* V. in forete vel sorete C. *rectius Herv.* in sorite.

Saleputium] Salaputtium V. Salaputia C. Salluputium *Basil. uterque.* Salapusium B. A. *vide Catulli interpretes, Guarinum, Parthenium, Muretum, Statium & Scaligerum.*

Impetu latus] elatus V.

Partes transcurrere] parte C. partem *Frob.*

Quamvis joca sint] quamvis joco sint plena C. joca sint plena. *Basil. uterque.*

Quid credas hunc sibi velle virum] *male Frob.* quo credas sibi hunc belle virum. *Sed Rom. editio distichon integrè constituit, & interrogationis notam collocat ante* virum. *Scaliger in Ausonianis lectionibus & catalectis.*

Sententiam dedit] dixit C.

VETUS] fœtus C. fetus *Basil. uterque.*

In quam] *sic* V. qua *Frob.* in quam *Hervag.*

Soratos esses] *sic editi omnes:* an forator esses C. *leg.* an si orator esses, *vel.* aut si.

Falcissimam] falsissimum C. falsissimam *Frob.*

Quos roget] quod, *utrobique legit Basil. utraque.*

Nomen imposuit] nomen *omittit Rom. editio, ut* imponere decipere *significet, & recte, ut sequentia docent.*

Magno clamore] maximo C.

Nec quibusdam] Hoc quibusdam C. V. in quibusdam *editi Basil.* ad huc quibusdam B. A.

CONTROV. XX.

SPeciosum] spatiosum C. spatiosa *Frob.*

Nec facile] non facile V. *& mox* audaciter *pro* audacter.

Non placet] non placet C.

Ut eum uxorem habere vellet] haberi C.

Lumen Tantum] *sic Rom. ex conjectura.* lumen ea tantum C. *& Basil. uterque.*

Quam leviter] *sic Rom. ex conjectura.* quæ C. Ut quem *Basil. duo.*

Persequitur etiam populus] & populus *Basil. uterque. statim* etiam puer *legit Rom. editio ex* V.

Domo natus esset] *sic editi omnes*, dominatus esset C.

Ne cum matre, ne] nec, *utrobique* V. *legit. Et statim forte* convenit *melius.*

Offerebant] efferebant C.

Occidere possem, patrem non possem] possem *abest à* C. *& Basil. cujus loco* sed *habent.*

Bonos habeo testes] *Basil. uterque & C. amplius habent:* Hominem occidere bonos habeo testes. *Frob. tamen:* bonis habeo prætestes. C. *vero:* bonis habeo per testes.

Novercam ne] *sic Hervag. & Rom.* ne *abest à* C. V. *Frob.*

Tibi fuit] *sic* A. B. V. fuerit *Basil.*

Mihi erat patris] patris *abest à Frob.*

Majore licentia] *sic Rom. ex conjectura.* minore C. *& Basil.*

Cui parcam non habeo] *sic Rom. & Basil.* tibi parcam patricidium non habeo.

Et quam facile] &, *recte Rom. editio omittit.*

Hui, nolui te occidere] noli *Frob.* vi nolui *Herv. Forte etiam* quid *legi posset pro* hui. *Mox illa verba*, non habui potestatem, *omittit Rom. editio ut repetita.*

Et crimen] & cum crimen C.

Partem habent] habet C.

FUSCUS ut districta] FUSCUS ait districta C.

Cui nec paries] ne paries C.

NIGER BRUTIDIUS] *sic Hervag. & Rom.* BRUTUS BRUTIDIUS B. *Frob.*

Id quod amator] *sic Herv.* istud quod *Frob.*

Vulnerata ponatur] *sic Roma editur. Nam Frob.* vulnera tanta (*Hervagius* tantum) ponantur.

Diligens stultitia] stultitiam B.

Acre

Acte omnino & experrectum est animal] *sic Rom. ex conjectura:* hanc in omne & expetrectum C. *Frob.* hanc in oratione & experrectum *Hervag.*

Paratus] *Fort. melius*, pacatus. *Quid si* PARATUS *proprium sit declamatoris nomen?*

Volentes] *Romani* volunt & *de conjectura habent.*

Hoc ut aliquando] hoc quod *Frob.*

MUSA] *Hoc nomen ex* V. *accessit editionibus.*

In parentes] in partes C.

Rupit] corrupit A. *& Frob. inepte.*

Etiam in hunc putabat] nunc putabat C.

Procurator] procuratori *Basil. uterque. forte:* procuratore.

Natus es] natus non es C.

O digitum multa significantem] *sic* A. B. V. *Rom.* digito multa significante *Basil. uterque.*

Mimico] minimo A. *malo.*

Non parcit] non pepercit *Basil. duo.*

Et exsuceus declamator] *sic* V. sed & vetus C. *& Basil. duo. in marg.* C. aridus sed auctus.

HERMAGORAS] HERMACOTIS C. HERMACOTAS *hic & paulo ante Frob.*

Qui infestus novercæ] qui infestæ C. quod infestus *Frob.*

CONTROV. XXI.

Dominas suas rapere] *Hic Rom. editio Epitomen secuta brevius habet. Vaticanus tamen codex cum utroque Basil. consentit.*

Mavult] maluit C.

Facit se similem] *sic Herv.* fecisse C. *Frob.*

Meruit] *sic editi omnes.* metuit C.

Desponsa est puella] ejus puella B.

Ad crucem eundum est] *sic Herv.* ad cruces C. *Frob.*

De tyranno loquor] querot. B. A. *Frob. rectius & patri pro* patris C. *Mox:* Quid de patre non querat? tyranno similis est, *non recte omisit* A.

Permiserat] permiserit C.

Exulandum est] exultandum est A. *malo.*

In libertate] *sic Herv.* in libertatem C. *Frob.*

Vix ferunt in servitute?] vix in servitutem fugimus C. B. *in quo desiderantur hæc*, ne serviremus.

Aliquando enim fuit satius] *sic Rom. & A.* fugit Statius *Basil. uterque. puto etiam* aliquanto *legi melius posse.*

Servus non stultus] *sic Herv.* nostet stultus C. *Frob.*

Et caput] & *abest à* C. *& in marg.* Tergum caput suis deliciis.

Si dicit] *sic* V. si dixisset C. *& Basil. uterque.*

Ancillulæ] *sic editi omnes:* ancillæ C. *& mox, sed forte delendum.*

Nuberet] nubet C.

Conservula] conserva C. A. *& mox* ejecta est A. *pro* exacta.

O te soror] sororem A.

Ut dicis] ut dices C.

Quia affinitatem] *malo* qui. *&* quam moratus est, *pro* tuam *Frob.*

Cessasset, jam fortasse] *sic Herv.* cessasset fortasse C. cessas etiam fortasse *Frob.*

Habeamus generum] *sic Rom. ex conjectura:* habebimus C. *& editi Basil.* habemus V.

Parem, sin minus] *sic Rom. ex* V. parem similem C. patri similem, sin minus *Basil. uterque.*

Ex censu] ex censum C. extensum *Basil duo.*

Cum infelici face ad dotalem suum] *sic Herv.* cum infelice faciat C. *Frob. in marg.* face dotalem suum. *forte leg.* servum *pro* suum.

Illo tempore & aliæ virgines] *sic Hervag. Frob.* ne aliæ. Illo tempore metaliæ C. *in marg.* in illomet tempore.

L. VINICII] P. Vinici C.

Esse eos quibus quidem duo, &c] *sic editi omnes:* equidem duo quæ miserrima sunt, *pro* fuerunt C.

In eadem] *sic Herv.* in ea conditione C. *Frob.*

Clausa domo fecimus] fecit B.

Accu-

Accusator] *sic Hervag.* accusator C. *Frob.*

Sed mala causa est] sed male eam V. *natum ex compendiu litterarum ēā.*

Factum quali] quale *Frob. & antea:* deinde animo *divisim. Rom. editio ut infra legitur:* deinde de animo servi.

Nec adultero dominam venundedit] *sic Basil. uterque.* nec adulter domino venundedit C. nec domino venenum dedit *Rom. & in Excerptis.*

De hoc beneficio non est] sic *Herv.* deinde hoc beneficium ejus quod laudas servos C. *Frob. nisi quod* laudes *habet &* servum *Herv. pro* servos.

Denique quod aliæ] quod *abest à* C.

Suffigi cruci] suffici *Frob. vitiose.*

Etiamnum puella] *sic Herv.* etiam puella C. *Frob.*

Habuit bonam mentem] *sic Frob.* habui *Herv.*

Abstinuit] *abest hæc vox à Frob, & mox* scit, *pro* scivit, *legit.*

In exilium ergo] *sic Rom. è vestigiis* ut exilium, *quod in Frob legitur. Neutram enim particulam Herv. habet.*

Obsequens maritus] maturitus C. *vitiose.*

Quod habeo, &c.] quod habeo: Deinde fide factum liberti laudavit. *sic Herv.* quod ab eo. Diva illa fide inde factum liberti laudavit C. *Frob. & Rom. nisi quod* habeo *legat. Locum pro deposita habet Nic. Faber.*

Nihil est inquit] nihil est *absunt à* C.

Publici mali] publicis malis A.

Amputanti] sic *Frob.* amputandi *Hervag.*

Usus est, cum diceret] *sic Hervag. & Rom.* usus est, GAVINUS SABINUS *Frob. quod hic nomen è superiore repetendum est.*

Consumatam] *sic Frob.* consumptam C. consummatam *Herv. & Rom.*

Etiamnum] *sic Herv.* etiam nunc C. *Frob.*

Erronem] *sic Hervag.* errorem A. B. *Frob. ut & infra. non recte. Eadem vox in hymno B. Ambrosii emendanda, qui aurora de galli cantu canitur:*

Hoc omnis errorum chorus
Viam nocendi deserit.

Repone erronum, *ut de vagis furibus sermo sit.*

Non fugitivus est] *negationem tollit Basil. uterque. Vide Gruterum. & forte* habet *paullo ante melius quam* habemus *legatur.*

Non habebitis] non habetis B.

Solutum nunquid] tum nunquid C. *& Basil. sed particulam* tum, *ut geminatam jugulo.*

Fuerit. non fuerunt] *sic Basil. uterque. duo tamen postrema verba omittit Rom. editio.*

NEPOS MAMILIUS] *sic male; quam ut Basil. duo,* MANULIUS.

Transite liberti] *sic recte Roma editum: nam servis respondet. Basil. uterque* liberi *non placet. & statim* cum *melius forte, quam* tum.

Subripuisset] *sic Rom. è vestigiis Vat.* subripuit: corripuit, sed soror *Frob.* sed corrupit soror *Herv.*

Audio] *sic Rom.* habeo C. *& Basil. uterque. forte* aveo *magis hic quadrat: propius ad editam lectionem.*

CONTROV. XXII.

IMperator supplicium tulit, proditor precium] impetratur precium C. *Frob. nihil amplius.*

Quam quod posset] quod *deest in Frob.*

Jam comitiis] *sic Herv.* jam comites C. *Frob.*

Intelligere scissetis] *sic Herv.* intelligere scisses C. *Frob fort.* si scisset.

Indicavit] indicaverat B. V.

Auferebat] *sic editi omnes.* adferebat C.

Aurum tantum habuerat] *sic Hervag.* utrum tantum auri erat, ut appareret C. B. A. utrum tantum hauserat, ut appareret *Frob. & mox:* etiam nunc *pro* etiam *non legit.*

Potius] potius *abest à* C. *Frob. idque Græcorum more.*

Proditionem cavete] proditionem cavistis C. *Frob.*

Rem intelligite] reum C. *& Basil. uterque. recte.*

Non habet] non habeo A.

Loqui proditorem] loqui pro proditore *Frob.*

Quid

Quid abitis] quo abitis C. *in marg.*
Pepercerunt] pepercerint V.
Pater es, & aurum] esset C. esses *Basil. uterque.*
Præteribat] *sic editi omnes*, præterierat C.
Numerum minuebat, & loco.] *Sic* V. numeros minuebat, & locos. B. *Frob. Herv. nisi quod hic* locus *habeat.*
Viccrit] *sic editi omnes*, vicerat C.
Dicit statim] dixit statim V.
Accipere & filium prodere] *sic editi omnes*, acciperet ut filium perderet C.
Ut filium proderet] perderet V.
Nihil, inquit, dixit mihi] dixit, inquit, mihi C.
Professus sum] Professum C.
Aiebat] aiebant C.
Talem senem] & talem senem C.
In una domo duos eligere] ducem eligere C. A. B. *non sequor.*
Mansit itaque] mansit inquit C.
Inexplebilis locorum] exploratis *Frob.* in explotatis *Herv. divisim.*
Prænunciantibus agitatur] *Fort. melius* agnita re.
Somnium narrabat] *sic Herv.* omnium C. *Frob.*
In summam] ad summa C.
Æstimari quam si] quam *abest à* C. *sed positum in marg.*
Adjuvarem] *sic editi.* adjuvare C.
Ad Priamum] Troianum V.
Colorem Albutius hunc fecit] color est *Frob.*
Cestius hoc vocabat] hoc hoc V. *emendo*, ἠχώ.
Quousque invicte] quoque invicto C. *sed in marg. ut in editu.*
Et tu quousque] tu autem quousque C. *& Basil. uterque.*
Illum suffixum] illum Fuscum *Frob.*
Arceret] *sic Rom. ex conjectura:* urgeret C. *& Basil. uterque.*
Et exoneraret] *sic Herv.* & ex eo narraret C. *Frob.*

CONTROV. XXIII.

RApta producta, &c.] *ut in Excerptis hac leguntur tanquam loco aptiora, edenda curavi, non ut in Basil. utroque.*

Adversus judices] judicem C.
Semel licere optare] licere *additum ex* V. A.
Brevitate constringitur] constringeretur *Herv.* in brevitate constringeretur C. *Frob.*
Iteratio] *sic Herv.* reiteratio C. *Frob.*
Vobis jam] vobis illam A. B. V. *ut & in Excerptis. & statim* faciem, *pro* causam *in eadem Epitoma.*
Nimium est] meum est C. *& Basil. uterque.*
Posset] possit C.
Quid tu puella] quid te puella & quid *Frob.* quid te puella hæc & quid *Herv.* & quid te puella, & quid te horum lacrymæ movent. *Lego*, ecquid puella, ecquid te horum lacrymæ movent?
Non eo inquit] *sic Herv.* non, inquit, ad illum magistratum C. *Frob.*
Ignoscit, perdit] ignoscit post misericordiam C. *in marg.* perdit misericordiam, *ut & editi.*
Raptorem dimisisti] vitiatorem dimisisti C. *& Basil. duo.*
Quadam nocte, quid dicam: Non negare jam non audeo, nec. vinum, error, quid irasceris puella, *&c.*] quadam nocte puella. Quid dicam? Jam negare non audeo, non diligenter causa mea acta est. Num mihi timetis. Jam negare non audeo C. quidam nocte, quid dicam. Jam negare non audeo, non diligenter causa mea acta est, dum nihil timetis *Basil. uterque. absunt autem illa:* non, unum, error quid irasceris puella?
Non nuptiis] non nulli A. *ut & Gruteri codices.*
Ante magistratus] *sic Herv.* ante ingratus tribunal *Frob. quem fortasse compendium hoc* ingratus *decepit.*
Qui quid] quidquid fecerit C.
Confitere, confitere] confitere confitetur C.
Nunquid negat?] nunquam negat? *Basil. uterque.*
Si tibi non credit?] creditur B.
Etiam si quid] *sic Basil. uterque.* etiam *tamen abest à Rom editione, ubi & mox,* quicquam *pro* quisquam *reperias.*
Si tibi jam de stupro tuo liquet] suam

uti

Cimon] Timon *male Frob.*
Sordide dives] dives ſordide C.
Eique filiam] *ſic Rom. Baſil. uterque* filiam ei ſuam.
Filiam nubilem] nobilem A. *Frob. male.*
Nihil inquit filiæ] *ſic Frob.* nihil inquit filia C. *Herv.*
Contingent.] *Baſil. uterque* contingerent.
Ad vindictam] *ſic Herv.* an ad vindictam C. *Frob.*
Projiciam[projiciemus C. *Frob.*
Callias] Gallia C. *& ſic alibi vitioſe.*
Heredi ſuo] *ſic Herv.* habendi ſuo *Frob. male.*
Ex Cimone] ex Gimone C. Timone *Frob. vitioſe uterque.*
Ne infelicior quidem] nec licet quam liceor quidem C. nec liceor qua liceor quidem *Baſil. uterque.*
Inter parentis] partis C.
Unus Miltiadis] unius *Baſil. duo.*
Præter ſeipſum poſſet] poterat C.
Infelicitas eſt] *ſic Herv.* felicitas *Frob. & Rom.*
Faciam dicat] *ſic* C. *Frob.* faciat, dicat *Herv.*
Certe beneficium reddam] certus reddam *Baſil. uterque.* certius reddam C. V. *&* honeſtum C. *pro quo editi* honeſte.
Niſi liber ſum] niſi libertum C. *& Baſil. duo.*
Major injuria eſt] malorum injuria eſt *Baſil. uterque.*
Quam fuit beneficium quo tunc] quantum fuit beneficium quod tunc *Baſil. duo.*
Non iſte] *ſic Hervag.* non eſt *Frob. forte* non is.
Vis divitias] vis tu divitias C.
Nullo mihi felicior] *ſic* A. nullibi *Baſil. uterque.*
Jacebat] *ſic Baſil. duo.* alligatus jacebat B. A. V.
Cui non tam] *ſic editi.* cum non C.
Adulterum ſolum occidero] *ſic Rom.* occiderem C. A. B. V. dimitterem *Baſil. uterque.*
Non occidam] occidam C.
Magnum uterque beneficium dum datis recepiſtis] *abſunt hæc à* C. *& eorum loco:* uterque magnum beneficium dediſtis, tantumdem datis recepiſtis. Cimon quod C. *& Baſil. uterque. forte leg.* tantum dum damus recipimus. *Et paulo ante:* neutrum beneficium, *pro* non beneficium *Rom. vide Excerpta.*
Nihil aliud aſpexi] reſpexi C.
Ab eodem mitti] *ſic Baſil. duo.* dimitti V. *Rom.*
Quantum ſit] quantum eſt C. eſſet *Frob.*
In civitate] in civitatem C.
Impenderem] impenderam C. *Frob.*
Hominum] *ſic Hervag.* omnium C. *Frob.*
Habe filiam] *ſic Rom.* habes in Calliam C. *Herv. vero*, habes Calliam. *Forte* habes in Callian. *hic in Frob. tres amplius verſus deſiderantur.*
An quiſquis] an non quiſquis *Frob.*
Pro tractatione] *forte* pro ratione.
In ingrati controverſiis] *male Baſil. uterque* ingrati in contr.
Me in cubiculo meo] *pronomina de vet. lib. acceſſerunt.*
Niger Brutidius illas] Brutus Brutidius illis (*lego* illic) illas C. *Frob.*
Nam & metu] *ſic Rom. pro* timore me tum *Herv. diviſim legit:* nam & me tamen *Frob. nata ex compendio* ~~tu~~ *varietate.*
Menſularium] inſularium C.
Hanc ſic tractavit] *ſic Roma ex conjectura editum.* ſic putavit *Baſil. uterque.*
Memini. Deinde Fuſcum] *ſic interpungendum:* memini deinde Fuſcum.
Non commendationis ſe id] non commendatione in ſe C.
Mire fuit] mire *Frob.*
Detrimento ſenſus] detrimentis C. *& Baſil. duo.*
Laudat] *ſic editi.* ſed laudat A.
Paſſus eſt] eſſet V.
Nactum eam occaſionem] nactam eam occaſionem C. nec eam occaſionem *Baſil. uterque.*
Illud publicum] *ſic recte* A. *& Frob.* iſtum *Herv.*

CONTROV. XXV.

FLAMINIUS Prætor] *sic Herv.* Ptoconsul C. *Frob.*
Cujus formæ] cujus fœminæ *Basil. uterque.*
Non objicio] non *abest à* C. *& Basil. utroque.*
Non objicio lenocinium] *sic Herv. absunt tamen à Romano & Frob.*
Objicio histrionicam, jocos mimicos, in convivio, &c.] *sic Herv.* Objicio histrionum jocos annuos, revinxerunt in convivio, &c. *Frob. ubi revixerunt forte edere voluit, ut & in* C. *legitur.* non objicio histrionum jocos, apud vos refrixerunt in convivio *Rom. editio. hanc varietatem excerpta pepererunt.*
In hoc te cum uxore non misimus] *sic Hervag.* te cum uxorem non misimus *Frob.* in hoc tantum uxorem misimus C.
Ecquid intelligitis quomodo] *sic editi omnes:* & qui intelligetis quemadmodum A. B.
Multa dederit] alia dederit V. *utraque vox in Basil. utroque desideratur.*
Homicidium neget] negaverit C.
Sub ebrietate] sub hebrietatem C.
Sparsam in convivio scobem] scrobem B. *Frob. & male Basil. duo* evertitur *pro* everritur. *& mox* sortiti *pro* sorti *Herv. vitiose.*
Si in triclinio] qui in triclinio C.
Quid occidere ad arbitrium] *sic Herv. interpungo tamen interrogationis nota post* occidere: *non post* meretricis.
Voluptati fuit] voluptatis est B.
Quicunque] quique C. *antiquo pro* quisque *vel* quicumque, *ut sup.* nonnunquam *& Horat.* quandoque *pro* quandocunque.
Immotum] in locum C. in locum *Basil. uterque.*
Legi potius] *sic Herv.* lege *Frob.*
In convivium attrahas] in convivio *Frob. non recte. mox* describitur *idem pro* descripsit.
Noxiæ] *sic Frob.* noxie *Hervag.* noxia B. A.

Statim intento] *sic Rom.* stat intento *Basil. uterque.*
Initiis adest] abest C.
Accusavit te. quis?] accusant te: quis C. R. cives Romani *Basil. uterque* Po. Ro.
Judicarunt te: qui te prætor] *sic Basil. duo:* judicaverunt te: qui? TR. *pro* tribuni *vel* triumviri. *editi omnes* Prætor. *nata à singulis litteris varietas est.* te *pronomen expunge.*
Unquam pro rostris] unquam *abest à* C. *& ita scriptum est:* nunquid judices: quid pro rostris vidisti? *lego* vidistis.
In sinu meretricio] in sinum meretricium C.
Cujus osculo] *sic Hervag.* ejus osculo *Frob.*
Ob custodiam] ad custodiam *Frob.*
Damnatus est] erat C.
Majestatis læsæ. Reus enim quod tueri se facto] majestatis lege, reus unum enim, *sed correctum in marg.* Cum tenim tueri se facto C. majestatis læsæ reus. Unum enim quod tueri se facto *Basil. uterque.*
Necare. puto] negare puta *Basil. duo.*
Si quid fecit] fecerit *Basil. duo.*
Committit] committat C.
Item cum veneficium] *abest* item *à* C. *sed margini additum.*
Cic. animadvertit] animadverteret C.
Et juri & apparatus] & jure apparatus est C. *in marg.* & juris apparatus est.
Magnitudini] magnitudine B.
Tanquam si legatus] si *abest à* C.
Mandata affert, sic audiuntur tanquam populus Romanus illa dederit.] Mandata aufer, sic audit aliter, &c. C. V. *unde putavi aliquando glossema hic latere:* quod auferri jubeat: mandata afferi non aliter quam populus Romanus dederit *Basil. uterque.*
Et imputatur] ejus imputatur C. *& Basil. uterque.*
At singulorum] & singulorum *Frob.*
Si quid in aliquo est mali] *sic Roma editur ex vestigiis Vat.* sicut in aliquo mutatum est malis. Non tamen sicut in aliquo mutatum est malis C. *& in glossa:* non tamen siquid in aliquo muta-

mutatum malis. Si cum aliquo mutatum est malis *Basil. uterque.*
Quod aliquem occidit] *addit* V. in domo.
Majestatis lege accusari] *sic* A. læsæ V. *neutra vox est in Basileensibus.*
Violaverit majestatem] violaverit A.
Propter hos] propter hoc C. *& Basil. uterque.*
Ut Flaminium judex probet] *sic Herv.* ut illum judex probet C. ut illum juvet; ac probet *Frob.*
Dimittat. Itaque sic agere] itaque sic ageret C. sed dimittatur, sed sic agere debemus *Basil. duo, nisi quod Herv.* dimittat.
Item negabat] itaque V.
Narraturum] *sic Hervag.* negaturum *Frob.*
Senecio dixit] *sic Rom.* Senecionis esse bonum se habere animum pro reo C. *& Basil uterque.* Sertiones deesse V.
Abstinentia diligentiam excutiatis] *sic Hervag.* abstinentia diligentia C. abstinentia diligentiane excutiatis *Frob.*
Prætorem perire] prætori perire *Herv.* Procos. *Frob. pro* Proconsule. *sic supra in Montanus Votienus:* proles vindicari possit, *in Vat. est.* Procos.
Ergo iratus] *sic Rom.* ergo nunquam iratus *Basil. uterque.*
Qui, damnatus ubi? in prætoris] *sic recte Roma editur & interpungitur. Alibi enim sic editur:* quia damnatus sub prætorio fuerat.
Est enim ullum] esse enim nullum *Frob. sine interrogationis nota.*
Ut aut occideretur indemnatus aut damnatus viveret] *sic Rom. editio & vestigiis Vat. nam Basil. duo:* occideretur aut indemnatus viveret.
Multa corrupte] corrupta *Frob.*
Flamini vive] *sic editi.* Flaminine C. *recte* Flamininus *enim non* Flaminus appellatus est.
Argentarius in quæ] inique C.
Idem dixit quod meretrix tua hoc nunquam] *Basil. uterque:* id est, quod dicit meretrix tua, nunquam.
Quendam auditorem] *sic editi omnes.* quondam C.

Nec ulli alii contigisse suo]. nec Julio nec alii concessisse C. *in marg. in textu,* conticesse. *Basil. uterque:* nec Julio nec alii contigisse suo, *pro quo* Icio *leg. ex Vat. Lipsius noster* nec Vibio, *pro* nec Julio *reponendum censebat. Nota ad auctorem de causis corruptæ Eloquentiæ, quem Quintiliani dialogum esse nullus dubitat.*
Ut discipuli] ut discipulis *Frob.* ut à discipulis *Herv.*
In Flaminio] in Flaminino C. *recte.*
Publicam securim] securam C. *& statim* eras *Herv. pro* erat.
Sed non minus bonam] *sic Frob. Herv.* sed minus bonam.
Ut omnia] *sic Herv.* & omnia *Frob.*
Sordidioris notæ Prætor] *sic Herv.* Sordidioris pater notæ, ad occidendum *Frob.*
A prætore lege actum est] à patre *Frob. mihi esse, ut supra paulo.*
VIBIUS] LIBIUS. *Repone* TITUS LIVIUS *ex Epitoma.*
Munus spei est] *sic Herv.* minus speciei est C. *Frob.*
Illi qui tument & abundantia] *sic Hervag.* illi qui tument, illi qui abundantia C. illi qui tum etiam abundantia. *Frob.*
Tumidissime dixisset] dixit *Frob.*
Tetracolou] *sic leg. ex* V. *Basil. uterque:* tetracolo.
Hanc ideo sententiam] *sic Herv.* hanc igitur sententiam *Frob.*
Vi sensus] an sensus C. *Frob.*
Et certe] ecce & genus C.
Nocte] nocti C. *Fort.* noctu.
Ne victimæ quidem] *ne additur è vestigiis Vet. libri.*

CONTROV. XXVI.

Per vim metumque] *sic Herv. & epitoma.* per vim utique C. V. *Frob.*
Pacta conventa] *sic Frob.* conventaque *Herv. sed illud melius.*
Rata sint] *sic in excerptis.* facta sint *Basil. duo. illud tamen malo.*
Duos expositos] suos filios C. duos filios *Frob.*
Reddit illi duos] reddit illi suos filios *Basil. uterque.*

Cum alienis] *sic Herv.* cum alternis *Frob.* cum alterius C. *& in marg.* alienis.

Abstuleris] abstulerim C.

Invidia est] indieviva est V.

Vis pro alimentis] *Frob.* quas pro alimentis esse duco datas.

Dum ne minus reddas] dum minus reddam *Herv. Frob. tantum habet*, minus reddam. reddas A. V. dum he minus. *hæc absunt à* C.

Non cum educatore pacta est] *negatio abest à Frob.*

Si vis ex æquo dividamus] si vis *abest à* C. *&* vis *à Frob.*

Irumque habebo] habeo C.

Quod modo agnovi] ignovi *Hervag. male.*

Uterque inquis] utique in his C.

Si jam meos] si tam os C.

Vel paciscenti vel neganti] *sic Rom. ex* V. vel pacti essent, vel negati *Basil. uterque.*

Patrem dimittere] *sic Herv.* patrem C. *sed glossa* patem, *quomodo & Frob.*

Assuevit] assuebit C.

Ego etiam si] *pronomen ex* V. *accessit.*

Ex illis unus] vel unus C.

Sine herede manere] *sic Rom. ex conjectura. Basil. enim* sine hærede herete hereo C. *in ora.*

Sunt, inquam] *sic* V. inquit *Basil. uterque.*

Illic ait] *sic Herv.* ille ait *Frob.*

Mihi erat necesse] *sic Rom.* mihi, cum esset necesse mihi C. *Frob.* mihi, cum esset necesse *Herv.* cum esset autem V.

Tanquam quia] *sic Herv.* tamen quia C. *Frob.*

Vidit] videt C. *& Basil. uterque.*

Nisi hic emero] hæc V. *unde hanc emendo. vide Jac. Revardum ad lib.* C X V I. *D. de regi. juris, & Cujacium lib.* X X I I I. *Emendat. cap.* X X X I I. *qui & de alimentis præstandis ad hunc ipsum Seneca locum lib.* X V I. *Observat. cap.* X X X I V.

Necesse tibi ? quare ? etiamnum carere poteras] *sic Roma editur ex conjectura vulgata lectionis & C.* tibi necesse carere, primum etiam non carere poteras *Basil. duo.*

Ergo hoc tibi] *pronomen* hoc *abest à Basil. utroque.*

An si] nisi C. *in glossa* aut si.

Adhibita est] adhibitus est C.

Sed passo succurrit] *sic Herv.* si passos ut incurrit C. *in glossa* passo succurrit, si passos incurrit. *Frob.*

Quam per quem] quam *ut supervacaneum delevimus.*

Illi necesse fuit] *sic Frob.* illic *Herv.*

Quod & sponte] *sic Herv.* quod exponere C. *Frob.* quod exponeres A.

Morbidum.] *sic Basil. uterque.* orbum C. B. V. *& Rom. recte.*

Dixit modo] dixit mihi V.

Recuperantem] recipientem C. A.

Sinite me] si ita me C.

Non est quod dicas] *sic Rom.* dicas alium *Basil. duo.* alios A. dicat C.

Et illud dixit] dixerit C. dixerat A. *delenda forte copula* &.

Cestii similus est] *vera hæc lectio est è vestigiis vulgatæ lectionis :* certissimum jus est, *quam sequentia Græca confirmant.*

Illud tamen] illum tamen C.

Hermenumata] *sic Herv.* Ermenium acta C. *Frob.*

Male vicit] vicit *abest à* C. *& Rom. editione.*

In ultima parte testamenti figuram tractaret] cum ultimam partem testamenti per figuram tractaret C.

Quando ego] *sic Hervag.* quandoque ergo C. *Frob. & in marg.* C. quandocunque.

CONTROV. XXVII.

ACcersiit,] *sic Frob.* accersit *Hervag. fort:* arcessit *melius.*

In amicitiam] amicitia C.

Reus fuit cæsi patris] *hæc addita ex Epitoma absunt ab utroque Basil.*

Quod manu illius usus sum] *sic Roma è vestigiis* V. *editur : ubi legitur :* quod manus illius usum. *pro quo* illius sunt *Basil. uterque.* usus est C.

Integer tyrannus] *sic Herv.* inter tyrannos C. *Frob.*

Præ-

Præciduntur tyrannicidæ manus] *sic editi omnes.* præcisa tyrannicida manus C.

Patri præcidere] *sic editi.* archi pregite C. *in marg.* arci prædite.

Impune vapulavi] vapulabis A.

Patrem cædere.] cæderet C.

Virgines rapere] *sic Herv.* virgines parere C. *Frob. in glossa* par.

Sic hujus] si cujus C.

Pater interfecit] pater te fecit, frater te interfecit, pater fecit C. pater fecit *Basil. uterque.*

In me ingessisti] *sic Herv.* in me ingessi C. *Frob.*

Occupant] præcipitant C. *in ora & in textu*, occupant, *ut editi omnes.*

Tenent ecce cruentum] *sic Herv.* terrent ecce cruentum tyranni caput C. *in marg. & Frob.* in textu tenent ecce tyranni caput.

Ex arce descendentem] *verbum abest à Frob.*

Non putares illas] putarent illum A.

Pereant] pereat. V. *& mox* qui sunt, *pro quo vulgati* quam sint.

Fortius inquit] inquam V.

Mihi pepercisset si unicus fuisset] *sic Herv.* pepercit *Frob.* ille quoque mihi pepercit, sed si unicus fuisset C. *in marg. autem :* sed imitatus fratrem fuisset.

In funere manus] ille cujus in funere me cecidit C.

Defendit enim] *sic Basil. duo. sed* enim *abest ab* V.

Illi mandavi] mandavit B.

Pro Rep. inquit feci] pro Rem. *& in marg.* pro rep. *quomodo editi omnes.*

Nec imputare] nec imputa C. *puto leg.* ne imputa.

Habuisti inquit quod] inquit *omittit* V. *ut glossema.*

Erat isti tradebatur] *sic Rom. editio ex conjectura.*

Erat quam vis quisquis iste tradebatur C. *& Basil. uterque. in marg.* C. cedebatur.

Qui à reo] qua reo C. *in marg.*, qui à reo *ut editur.*

Frater periit] *sic Herv.* frater *abest à* C. *Frob.*

Quem invitum] quidem C. *utrumque forte recipiendum.*

Itane apud vos]. qui apud vos C. *in margin.* quia apud vos, *ut & Basil. duo.* qui apud nos V.

Quisquis patrem ceciderit] *sic Basil. uterque. Hæc verba absunt à* C. *sed marginis ascriptum desisse aliquid.*

Et scriptum legis angustum est, interpretatio diffusa est] *sic Herv. & Rom. absunt tamen omnia hæc à* C. *& Frob. præterquam* diffusa est, *ut versus integer defecisse videatur.*

Quid legis interest excipere] *sic Herv.* quamvis in te in legem excipere C. *in marg.* quamvis legis interest excipere, *quomodo & Frob. nisi quod* exciperet *legit.*

Quid opus est caveri lege] lege cavere C.

Si officiose] *sic Herv.* si efficio siquis C. *in marg.* ac officio *Frob. vero*, si officio siquis.

Quam multa] *sic Herv.* multa quam tyrannus C. *& in glossa* quæ multa quamque *Frob.*

Tyranno jubente] *sic editi omnes.* C. *in marg.* tyrannus. *&* jubente *abest à* B.

Frater vultu] *sic Herv.* contumaci &c, fraterno vultu C. *Frob.*

Intellexit] intellexi C. *Frob.*

Item an illo jam tempore] idem an illo tunc tempore *Basil. duo*, *nisi quod Herv.* item, id est an illo jam tempore V. *nata varietas ex compendiis*, Idem,

Invitum, inquit, me nemo vindicaret] *sic Herv.* invite, inquit, me non vindicavit *Frob. forte* nemo vindicabit *leg.* nemo judicaret C.

Ejus qui cæcidit jus idem ejus] *hæc male omissa puto in* B. *& Frob.*

Manus pendere] *sic editi omnes.* manus perdere C.

Ne dixeris] *sic Herv.* ne dixerit C. *Frob.*

Sed patri dignus parricidio visus est] *sic Roma editur ex* V. *ubi legitur*, parricidio dignus es. dignus est C. *in marg.* visus est. sed patri parricidio dignus es. *Hervag.* sed ipso parricidio dignus es *Frob.*

Dolorem] Colorem C. *in glossa* dolorem.

Et induxit] & duxit C. *& Basil. uterque.*

Cicatrices patris] cicattices pulsati patris C. *& Basil. uterque.*

Nihil posse] non posse *Frob.*

Ab altera hoc colore] *sic Herv.* ab altero *Frob.* ab altera parte, hoc colore C. *&* V. *qui & mox* manibus *pro* manu *habet.*

Tibi se puter debere] *sic* V. sibi *Basil. uterque, & statim rursum* sibi judico videre C. *ascriptum ora tamen* debere.

A Julio Sabino] & à Julio & à Sabino C. *& Basil. uterque. Melior tamen Romana lectio.*

Cum describeret tyrannum occisum] *sic Hervag.* describe, inquit, describe tyrannum occisum C. *& Frob.* nisi quod delcribere *utrobique infinite legat.*

Quanto melius frater tuus perierit] *sic Rom. ex conjectura.* beneficio perierit *Basil. uterque.* quanto fratet tuus Busitius peperetit C. *in glossa, unde nihil eruo.*

Calumniam] calumnia C.

Urbanas res] res *abest à Frob.*

Oppium Flaminam] *sic Roma editur, pro quo* ocium *Frob.* occium *Herv. vitiose uterque.*

Silentium fecit] manu fecit *amplius est in Frob.*

Sed bene precati.] *sic Rom. editio: cetera enim* interpretati *habent.*

Atque illud dixit] aut illud dixit C.

Nolite inquiri] inquam C.

Sæpe qui misereri potuit, misericordiam rogar] *Carminis lege excudendum curavi. est enim Trochaicus versus de vetere aliqua tragœdia.*

Seianus] *sic editi omnes:* Seanianos V. *al.* Seianianos, & anianos C.

Ut in Lautumias] *sic* V. *& Herv.* ut Latumias *sive* u *Frob.*

Lautumiæ minime] illa minime C. ille minime *Frob.*

Initum esse] *sic Rom.* sed in his esse C. sed iis esse *Basil. uterque.* unde Faber iniisse *ingeniose reposuit.*

Pervenire] pervenerit C.

Difficilius feci] fecit B.

Jam tum factum esset] *sic Herv.* quantum C. *Frob.*

Tyrannum effugissem] tyrannicida C. tyrannicidia *Frob.*

Illa qua frater] illam quam B. *male.*

CONTROV. XXVIII.

DE vi sit actio] *E vestigiis Vat. codicis & exceptis addidimus titulum.*

Cruditatis] crudelitatis C. B.

Maternus avus] filium ejus avus maternus C.

Visendos nepotes] nepotes *abest à* C. *& Basil. utroque. est tamen in* V.

Querenti patri per præconem] patri *abest à* C. *& Basil. utroque.* querenti præconi *Frob.* quærenti per præconem *Herv. de præconibus multa colligit Pet. Pithœus lib. I. adversariorum Subsecivorum cap. 2.*

Sinu meo rapui] *sic Rom. ex* V. è sinu meo rapuit *Basil. duo.*

Novetca] novercam C.

Habui filiam quamvis iste unus filius supersit fœcundam] *sic Hervag. & Rom.* habeat filium, quamvis iste unicus filius supersit fœcundum C. *& in marg.* habeat mater, habeat filium quemvis, iste unum filium habeat, mater habet secundum *Frob.* habuit filiam quamvis unum filium habeat fœcundum A.

Habebat] habeo C.

HABUI dicendum] habeo A. *non recte. usurpatum illud in Comœdiâ. Terentius Heautontim. Act. I.* Ehem quid dixi habere me? habeo, imo habui Chreme.

ALTERA PARS. Habitu] *intrudit hæc Herv.*

Ne non admitrare] non *accessit ex* V.

Juvet] juvat C.

Raptot ille & impotens] *Copula abest à Frob.*

In domo avi à patre queritur] *sic Rom. ex conjectura.* Judicatam patris quæritur C. *in marg.* judicaria, *ut &* V. indicari à patre quæritur *Basil. uterque ex quo Roma editur:* in domo avi à patre quæritur.

Non

Non sum] non solum C. *in marg.* non sum.

Hæc vis vera fuit] hæc vera fuit C. *in marg.* vis vera fuit, hæc res vera fuit *Frob. sed magis placet* vis.

Pater quos] per quos C. *Frob.*

Abducam] adducam *Frob.*

Et tribus] & ex tribus C.

Nihil vobis subtraham] *sic Herv.* hunc vobis *Frob. & mox* præconi quoque omnia V.

Rapuissem, accusari possem, *&c.*] accusari posset beneficium meum C. *& absunt illa* quod vivit puer. rapuisset accusari posset A.

Quam eum patre] *sic* V. *melius quam Basil. duo*, pro patre. *Præcessit enim* cum avo, *& sequitur* cum matre.

Ut dicas] ut dicat B. *ergo* potest *antea* erat *legendum.*

Qui est intestati filius.] *sic editi omnes* qui est tu intestati filius C. *in glossa pro* in tui.

Tuus heres] cujus V. *& mox* est *pro* es. *Frob.*

Nobis attributa] si attributa C.

Si nepotem] si *abest à* C. *& Frob.*

Lascivos jocos] *sic editi omnes.* Pueriles jocos C. A. B.

Cui male] quo A. *forte* quoi.

Professas] professus C. *Frob. &* tuas *pro* suas.

Languente vero puero] *sic* A. V. languente vero genero *Basil. uterque. malim tamen* langnente puero.

Generi venientem.] ingeri *Frob.*

Medicis vero suasisse ne venirent.] Medicos C. *ut Basil. uterque.*

Ne puerum] & puerum *Basil. duo*, *unde ut rescribo.*

Non semper proximos] proximos *abest à* C.

Qui videri] videre C. *Frob.*

Alterum occidistis] *sic Rom. ex conjectura.* occidistis enim *Basil. duo.*

Ubi alicui] aliquot C. *neutra vox est in Frob. & abesse potest.*

Produxit] *sic Herv.* induxit C. *Frob. melius.*

Ei qui postea] ejus qui postea B.

Casum fratris] *sic editi omnes.* casu fratris C.

Veni cum voles aspicere] *sic Rom. & Basil. duo, nisi quod hi* veniet *habent.* veniet cum voles aspice C. *Forte:* veni & cum voles aspice.

Quæ est ista tam fera pietas, tam præpostera] *sic Rom. ex Epitoma.* quæ est ista ancta præpostera C. *in glossa* actio. *leg. forte:* quæ est ista austera vel severa pietas. quæ ista auctoritas præpostera *Basil. uterque.*

Quærere duos] tuos V. C.

Homo rarissimi] non moratissimi C.

Si eadem sunt] *sic Rom. ex* sic *quod in Frob. tantum legitur.*

Galla Numisia] *sic Rom. è vestigiis* V. C. *Frob.* Nummisii. *unde Herv. edidit* non nisi.

Dictum] dictum si C. *& mox:* unciam nec filiæ deberi. *forte:* uncia nec filiæ debetur.

Filiæ locus] *sic Herv.* filio C. *Frob.*

Plura multa] multo C. V.

Bellum est] est *abest à* C.

Erras pater, inquit, &c. *hæc eadem supra dixit Montanus Votienus.*

Scaurus vocabat] *sic* V. notabat *Basil. uterque.*

Rem veram, non minus] *sic Hervag.* non *abest à Frob. &* rem veram, *in excerptis desideratur.*

CONTROV. XXIX.

Conscios indicet] *sic excerpta. Basil. hic duo* dicat.

Me patrem] fratrem C. *in marg.* patrem.

Elegi] eligere V.

Nisi occideret] ut occideret C. nisi & occideret *Herv. neutra vox est in Frob.*

Desperatione ultima] cum desperatione C.

Auctorem per vulnera] per *abest à* C.

Ubi gravissime mihi] me gravissime *Frob.*

O mendacium simile veneficio] *sic Rom. & excerpta.* veneficium simile est mendacio *Basil. uterque.* ubi beneficium B. A. *ut* b. *&* v. *sæpe à librariis, & Hispanis confundi solent.*

Sic credibile esse in sorore parricidium] *sic Rom. ex conjectura.* parricidium in

in forore creditis C. si incredibile esse in sorore paricidium *Basil. uterque.*
At illa dum noverca meminit matris oblita] at illa dum noverca meminit, *hæc absunt à C. & eorum loco:* noverca meminit, matris oblita est.
Peto ne quia] *sic Herv.* nepote ne quis filium vindicavi C.
Expavisti] expavescis C.
Tanquam novercam] noverca C.
Noverca quoque ante occidit] *sic Rom.* C. *& Frob.* noverca quoque non ante occidit *Herv.*
Cineribus tuis] suis *Frob. & mox* insequitur *pro* persequitur.
Torqueri] *sic Hervag.* torquere B. C. *Frob. & Rom.*
Huc mea] huccine C. hnc me V.
Puellare sit ætas sic magn. *sic Rom. & Herv. sed* ita *pro* etas *habet.* puellæ sit ita si C. *Frob.*
Si parentes] istius parentes *Frob.*
Conſciam furti dixit] fuisse dixit C.
Quæretur] quæritur C. *in marg.* quæreretur.
Totius populi habitum lacrimis suis expressit] lacrymas suis expressit C.
Video subito] videre C.
Ætatis adjecit] ætas adjiciet *Basil. uterque.*
In qua torta] in qua & torta C.
Non ferebant] *sic Basil.duo.* ferebat. B.
Inveniat quemadmodum] invenerat B.
Illa enim si tam] illam C.
Se perferre] *al.* se posse ferre.
Debere esse ætate provectam] *sic Herv.* ætate provecta *Frob. quid si* debet *legat?*
Fuisse opus & conscia] *sic editi omnes, sed redundat copula, expunge itaque.*
Habuerim] habueram C. *Frob.*
Patri affuit] adfuit B. A.
In hoc eodem loco] *sic* V. hoc *abest à Basil. utroque.*
Liberos suos esse] *sic* C. liberos esse suos *Basil. duo.*
Potest ista] post ista *Frob.*
Difficilius] facilius C. *in textu, in marg.* difficilius. *& mox* filios *pro* liberos *Basil. duo.*
Scelera ferat] *in marg.* C. fiant.
Recte nihil] mihi C. *Frob.*
O incauta] ô *abest à* C. *& Frob.*
In dolorem] in dolore C. *Frob.*
Æstimo, eum tum ira, tum odio furerem] *sic Herv.* nemo tunc cum ira, tum odio furere *Frob. &* C. *qui in marg.* furerem.
Liberos] *sic.* V. Filios C. *& Basil. duo.*
Occidissem] *sic Herv.* occidisset *Frob.*
Volui? sed] *sic Rom. ex conjectura: nam* voluisset C. *Frob.* voluissem *Herv.*

LIBER QUINTUS.

PRÆFATIO.

Si qua] *sic Herv.* si quam C. *Frob.*
Fatebor] fateor *Basil. uterque.*
Jam pudet] me jam pudet *Frob.*
Agam scholastica studia] *sic Herv.* Agam hoc habeni scholasticorum studia C. *Frob.*
Tractata] tracta C.
Et dimitte] & dimittere *vet. lib.*
Jurejurando] jurejurandi C.
Quod affirmem dixisse me quæ scivi] *sic vet. lib. & Rom.* quod ferme dixisse memini me quæ scivi *Basil. uterque. mox* quæque audivi *abest à Frob.*
Pertinere credidi] judicavi *Herv.*
Habuir] habuerit C. *Frob.*
Non in ipsius, &c.] non ut ipsius C. *& mox:* in socero efferrent *habet exemplar Britannicum rectius quam* ferient.
L. Asperanas] quomodo Asprenates C. *Frob.*
Quinctilianus] *sic Rom. & v. l.* senex *addunt Basil. duo.*
Sæpe causam] *sic vet. cod. & Frob. hæc tamen absunt ab Herv. & mox* amicitur *in quibusdam deest, ut cum superioribus cohæreat. & forte* discebat *pro* dicebar *leg.*
Aliquam vocem] *pro his* aliquem *legit Frob.*
In altercatione pervenire. Vires suas noverat] *sic legit & interpungit Frob. Reliqui enim carent verbo* pervenire.
Verborum quoque non vulgarium gravitas ipse cultus habitusque corporis]

poris] *sic Herv.* brevius C. *Frob.* Verborum quoque corporisque mire. *& mox* aptus *Frob. pro* aptatus.
Scire posses] scire potest C. *Frob.*
Præstaret Scaurus, sed quantum desereret] Ignarus charus, sed quantum differeret C. *Frob. nisi quod hic* ignaris Scaurus *habet.*
Sed quam fortunæ] quam tum fortunæ C. *forte* quam tu *rescribendum. & statim* sic illum *v. l.*
Cum illis] cum illo C. *& ab uno v. l.* senatus consulto *abest, forte quia duabus tantum litteris S. C. scriberetur.*
Sed extant libelli] sed ex his libellis C. *Frob.*
Lugent] *sic v. l. & Rom. al.* lucent. pugnant *Basil. duo.*
Multoque dissolutiores] multo quidem solutiores C. *Frob.* multoque solutiores V. C.
Actionibus] auctionibus C.
Destitueret] *sic Frob.* destituerit C. *Herv.*
Labor adjuvabat ii caloris] *sic Herv.* hi calores *Frob.* calor adjuvat, ii caloris *Rom.* calor adjuvat ii coloris C. color adjuvat, hi coloris *lib. vet.*
Novissime] & novissime C. *Frob.*
Illepide] lepide C. *& Basil. uterque.* cum M. Lepido. *Rom.*
De Labieno interrogatis] *sic Herv.* de rabie non interrogatis C. *in marg.*
Labienum interrogatis faciebat enim] *sic Rom. forte etiam* affectabat *legi posset.* adfectantem imo censorium supercilium C. *Frob.* affectare censorium supercilium *Herv.*
Cum alius] cum alias C.
Qui permulta] qui multa C. *Frob.*
Summa quidem] quidem *omittunt libri duo.*
Inter obstantia] ante obstantia C. *Frob.*
Nemo erat quin cum homini] *sic Hervag. hæc absunt à C. & Frob. ejus loco :* quæ non cum homini.
Hominesque] *sic Rom. ex* V. honoresque *Basil. uterque.*
Rabienus vocaretur] *sic Herv.* Rabies *Frob.* vagaretur *lib. tres, ut ad sequentia pertineat.*
Animus per vitia] *sic Herv.* inter vitia C. *& Frob.*
Et qui Pompeianos] *sic l. v.* & *abest à* C. *& Frob.* & Pompeianus *Herv. legit male.*
Incenderentur] comburerentur C. *Frob.*
Si triumviris ingenium Ciceronis proscribere libuisset] *sic Rom. & fere Frob.* si triumviri libros, si ingenium Ciceronis proscriberent *Herv.*
Vindices] judices C.
Regerunt ut justissima] justissima *Frob.* rejecerunt ut justissima *Hervag.*
Sæpe excipiet] *sic Herv.* emitat *Frob.*
Conquiritis in vosmetipsos nova quibus pereatis] *hæc absunt à* C. *& Frob.* Conquirite in vos ne ipsos nova quibus pereatis *v. l.*
Si quid ingenium] *sic* C. *Frob.* sicut *Herv. & Rom.*
Inveni te quemadmodum perducatis] *sic Rom.* Invenit C. *& Frob. qui & legit :* æque admodum reducatis: invenitis quemadmodum perducatis. *Herv.*
Mala] malam C.
Quam non contenta certa materia sævitia est] *v. l.* quam contenta cetera sævitiæ materia est.
In scripta Labieni sententiam tulerat, &c.] *integer hic versus qui apud Herv. legitur, deest in Frob. librariorum, credo, vitio.*
Sed etiam sepelivit] *vet. lib.* sed etiam se flevit.
Magnam partem convolvisse & dixisse] *sic Rom. ex* V. magnam partem libri illius cum volvisset dixisse *Frob.* magnam partem illorum librorum convolvisse & dixisse.
Illis libertas] illis libertatas *Frob. sed sine præpositione malim veterum codd. auctoritate.*
Labieno junctissimi] *sic Herv.* Labieni amicissimi C. *Frob.*
Res ferebatur] recitabantur *Frob. & desunt illa,* illo tempore.
Qui illos edidict] edidit *l. v.*
A Gallione] à Galeno *l. v. male.*
Recitavit] *sic Frob.* recitabit *Herv.*

Labieni] Labieno C.
Pro Batyllo Mecænate] pro Batillo illo Mæcenate C. *Lego* Mæcenatis. illo *expunčto*.
Puto jam] *sic Herv.* hic puto jam *Frob.*
Soletis] solebatis C. *Frob. & statim* minus cordis *malim quam* nihil cordis *de vetere libro. Martialis:*
Accipe cor quod abest.
Ferret] ferat C. *Frob.*
De siphonibus] *sic editi omnes:* simponibus C. *alius* ti penibus.
Repluerunt] *sic Herv.* repluunt & de *Frob.* replevtr *v. l.*
Odoratos imbres] odoratoriis imbres *Frob.* adoratos *vet. lib.*
Mortibus] montibus C.
Quidquid avium volitat] *hæc absunt à Frob.*
Sepelitur] deponitur C. *Frob.*
Et si jam] etiam si jam *Frob.*
Nobis satis fieri] *sic Herv. & Rom.* nobis calceus fieri *Frob. qui & mox* de judicibus.
Ne plura] *sic Rom.* licet & non plura C. *Frob. & Herv. nisi quod* licet *in hoc desit.*
Vel subjicietis vos] *sic* V. vos subjicietis C. vos subjiciatis *Basil. uterque.*
Cum nihil] nam nihil *v. c. qui & statim* potuit *pro* cupit.
Inurendas] *sic Herv.* injungendas C. *Frob.*
Pasieno] Passennæ *v. c.*
Prima ejus syllaba in Græcum mutata] syllabam Græcum mutatam C. *& in marg.* syllaba in Græcum mutata.
Imposuit declamatori] *puto leg.* ut declamatori.
Subtili & arido] sed arido *Frob.*
Cum Rhetore] cum Hectore *v. c.*
Dicebat valenter] violenter *Frob.*
Latroni se addixerat non tamen] *sic Herv.* se Latronis direxerat nec tam unquam *Frob.*
Demptam velim] velis *v. c.* velles *Frob.*
Et simulationem] & assimulationem *Frob.*
Quam ubi scholasticus quod] quam ubi scholas forum quod *Frob.*
De Popilio hæc quæ meo Latroni] *sic fere Herv.*
De pupillo, quæ misero Latroni subjicitur *Frob. & v. l.* nisi quod hic subjiciuntur.
Nulli non potest primum Tetracolon præferendus. Primum Tetracolon quorum faciam] *sic Rom. & Herv. nisi quod* Tetradæum *legit.* nulli post primum Tetradeum referendus. Primum Tetradeum quorum faciam *Frob.* Tetradea cum quo faciam *v. c.* Tetradium quidem faciam C.
Fusci Albutii] Cestii, Fusci, Albutii, *vet. cod. & Frob.*
Consixissent] consixisset C.
Penes Latronem gloria fuisset] *absunt hæc à* C. *& Frob.*
Componite] *abest à* C. *Frob. sed margini additum.*
Ut vobis videtur] *sic Herv.* ita vobis videtur *Frob.*
Hos minus] his *vet. lib.*
Dum in his ad satietatem] *sic Hervag.* cum bonis ad satietatem C. *Frob.* quamvis ad satietatem *libri duo vett. & C. ad oram.*
Et aliquos quos non nostis] & alios quos nostis C. & alios quos non nostis *Frob. & C. in ora Herv. tantum habet:* & aliquos ex sinu proferre.
Caius Silo] Gabius Silo C. *Frob.*
Audisset] vidisset *Frob.*
Nunquam audivi patrem familias disertiorem] nonnunquam audivi patrem familiæ præferre oratorem subducere C. *Frob.*
Patrem eum] eum *abest à* C. *nam* partem esse *Frob. quod adjicitur in* C.
Studiose Turrinus] studiose & Turrinus C. *Frob.* Tyrantius *lib. vet.*
Fraterno vobis] *sic Herv.* paterno vobis C. non vobis *Frob.*
Quam sequi, quantum consequi posset] *sic Rom.* quam consequi. quantum sequi posset *Herv.* quam consequi quantum potest *Frob.*
De viribus remiserat] viribus deferat C. *lego* dempserat.
Et summani legem dicendi eum putat] *sic Basil. uterque.* & ad summam legem

legem dicendi se amputat *lib. duo. quod rectius putatur.*
Etiam si ars abesset] *sic Herv.* etiam narranti bene *Frob.*
Insidiose aliquid petens] *sic Herv.* insidiosas aliquid potentes *Frob.* insidias aliquid petentes *lib. vett.*
At aliquando declamare extempore solebat] aut aliquando declamare extempore solebat *Herv.* poterat ex tempore *Frob.* quod declamare poterat tempore dicebat *v. l.*
Negabat itaque ulli placere posse, nisi] negabat nisi agitata quoque illis placere posset nisi *Basil. duo. sed è vestigiis Vat. forte leg.* nisi agitata quædam illis placere posse. negabat unquam ullis placere posse, nisi totum nossent *l. v.*
Turrinus contra] quoque *pro* contra *Frob.*
Causas nemo exposuit diligentius, nemo respondit] *absunt hæc à C. & additum :* causas nemo respondit paratius, *quomodo & Frob.*
Quamprimum] *hæc omnia quæ sequuntur absunt à Frob. & C. usque ad vocem* dignitatem, *sed reposita hæc in marg.*
Attenuatæ domus] attenuatas domos, nobiles viros excitavit & ad summam perduxit dignitatem C.
Ut si quid illi defuit scias locum defuisse] *sic Herv.* ut si quid illi deerat scias loco defuisse C. ut si quis illi deberet scias loco fuisse *Frob.*
Id est meus] *sic tres libri.* idem meus *Basil. uterque.*

CONTROV. XXX.

Sordidatus] sordidus C.
Sordidatam vestem] sordidam C.
Si hic magistratus esset] si magis iratus esset *Basil. uterque.*
Qui adhuc] quid *Basil. uterque.*
Quæso] quæro C.
Sed vitium] *sic* V. quod vitium *Basil. uterque.*
Taceo utinam, &c.] Taceo hoc vitium utinam habuisset & pater dum libere loquitur C. *sed hæc omnia absunt à Frob. Herv.* vitium meum *legit.*
Accusa] accuset C.
Quis accusare sic loquentem potest] *sic in excerptis.* quis hoc loquentem auderet accusare C. quis hunc loquentem *Frob.* quis hunc locupletem auderet accusare *Herv. forte ex conjectura.*
Cum spoliatum cadaver non sit] *sic Hervag.* eadaver meum sit *Frob.* cum spoliatum cadaver meum inventum sit C.
Per eadem vestigia incessimus] *sic Rom. ex conjectura.* per *abest à* C. *& Basil. utroque.*
Non facis? quia accusatorem] *sic Rom. ex conjectura.* facis? qui accusatorem *Basil. duo.*
Timeo ne quis injuriam] Timeo etiam ne quis sibi injuriam fieri putet C.
Si dixero occisus] si dixero occisori occisus est pater meus C.
Junii Gallionis] *verba Gallionis absunt hic à* C. *& inserit quod à Sparso dictum est, & hæc infra collocantur.*
Qui iste accusatori] isti B.
Adhuc nescio] *sic Herv.* at hunc nescio *Frob. qui mox* reliquerit *pro* reliquit, *cum Herv. legit.*
Magistratus post terga, *&c.*] *sic Rom. ex* V. magistratus servos post terga sua non submovet C. *& Basil. uterque.*
TURINI PATRIS] PATRIS *abest à Frob.*
Quid igitur] quid ergo C.
Cujus necessarius] *sic Herv.* cujus necessarium C. *Frob.*
Dolor est] dolorem C. *Frob.*
Gemit] genuit C.
Hæc ab inimico petita sunt spolia] nec ab inimico spoliati ita sunt C. *Frob.*
In misera] in *abest à Frob.*
Miseriarum] miserrimi C.
Increditam] ita ereditam C.
Potens iste] potest iste C.
Existimate] æstimaret C.
Quis de nostra] qui C. *Frob.*
Regiam suam effundit] effudit B.
Cur me non accusas non postulas] eur cum me C.
Inter civilia bella] inter certamina C.

In

In absentia] *sic Frob.* in absentiam C. *Herv. & Rom.*
Ne esset reus] ut esset *Frob.*
Inquam multi] quam multi C.
Pulsare non licet] non liceat *Frob.*
Sed tamen] si tamen C.
Quia inimicus eras] *sic* C. & *Basil. duo. Absunt tamen à Romano.*
Si quem non postulavit] *sic Rom.* si qui non *Herv.* si quidem non *Frob. Nondum tamen persanatum esse locum monet hic Faber.*
Inquit, sequeris] *sic Herv.* insequeris *Frob.*
Quam absolvere] *sic* B. *Frob.* absolvero *Herv.*
Impotens alias est] adeo es C.
Non causam sibi deesse] *sic Rom. ex conjectura :* sibi esse *Basil. uterque.* ibi esse C.
Sed vires etiam hanc sententiam] sed jure etiam nunc sententiam *Frob.* sed jure etiam hanc sententiam C. & *Herv.*
Eandem terram calcamus] ex eadem terra calcamus C. *Frob.*
Suspiceret] susciperet C.
Ne in lupanar] ut in lupanar C. & *Basil. uterque.* de lupanar V. *unde Romæ editum :* ne in lupanari.
Lapsis] læsis C. *Frob.*
Eos] eis C.
Referrem] referre C.
Tumidas] tonsas C. *in marg.* Invidas.
Producta sacerdos tuam] *sic Rom. ex* V. producta sacerdote statuam illam C. *recte.* statuam & illam *Basil. uterque.*
De quantum] *sic Herv.* adhequantum *Frob.* adæquatum C. *Faber* esse quantum *leg. conjicit.*
Ipse utique] *sic Herv.* ipse autem C. *Frob.*
Itaque docuerat] *Forte* docueram. Hæc autem docuerat C. & *Basil. uterque.*

CONTROV. XXXI.

PLures judicio contendant] *sic Hervag.* si plures erunt, judicio contendant C. *Frob. sed illud ut brevius, legibus est aptius.* præmio statuas patri petitum V.
A filio], *hac absunt à* C.
Petit pro præmio statuam patri] *sic Rom. partim ex Epitoma, partim ex conjectura.* Statuas patri prætium petit abdicatus C. accipit præmio statuas patris, pater ipsum abdicat *Basil. uterque. nisi quod* patris *abest à Frob.*
Faciles habetis partes] *sic Rom. ex conjectura :* patres *Basil. duo.*
Majorum quoque] *sic Frob. qui & mox* & virtutes. quousque *Hervag. non recte.*
Cum ullo] *sic* V. cum illo *Frob.* cum aliquo *Herv.*
Judicium vocatur] *sic Herv.* vocat C. *Frob.*
Paruit] *sic Herv.* paravit. C. *in marg.* paruit, *ut & Frob.*
Militare] pugnare C.
Aiunt etiam nunc] *sic Rom. ex conjectura : Basil. enim duo*, aiunt, ecce nunc.
Quanto honestius] *hac duo verba absunt à Frob.*
Inter se contenderant] *sic.* V contenderunt A. contendunt *Basil. uterque.*
Virtutes meas] tuas C.
Nunquid] nunc quid C.
Ego præmium tantum habeo] ego patrem tuum habeo C. *sed te loco* tuum *suprapositum.* ego patrem tantum habeo *Frob.*
Permitte] mittente C.
Sed quidquid licet non oportet] *sic Rom. ex conjectura.* Si quid quid licet, si non oportet C. si quid quod licet, non oportet *Basil. uterque.*
Quod præmium accepit] *repetendum puto* propter quod.
Nota] *sic Herv.* notam C. tota *Frob.*
Si potest abdicare] abdicari C.
Tum inquit] tibi inquit C. & *mox* fuit, *pro* erat *Frob.*
Qui nunc non processit] *negatio abest à Frob.*
Tuo vinci] tuto vinci C.
Nulla laus tua fuisset] *sic* V. tibi fuisset *Basil. uterque.*
Silentio, &c.] *in marg.* C. non viri fortis fuisset, sed patris silentio virtutes nostræ transissent. Tunc illustratus

es dum conferuntur. *editi omnes* nunc *pro* tunc.
Si nihil profecero] profero C. *& in marg.* profecero.
Putabat esse tenendam] *sic editi omnes:* tentandam V. B.
Si patria lege] *sic* V. patri ac lege *Frob.* patri ac legi *Herv.*
Cum dubitaret exaudisse quendam dicentem] *sic Rom. ex conjectura. nam Basileæ editum est:* ex ordine suo quem dicentem cum dubitare: ex ordine suo quem dicentem C.
Cognovi] cogitavi V. B. C.
Occasionem beneficii] occasione C.
Quæstu non concupivi] quæstum concupivi C.
Videri volui laboriosior] *hæc absunt à Frob.*
Et dicturi] scilicet, *addit Basil. uterque.*
Omnium interest] omnium *abest à* C.
Missus sum] missum C.
Ad ruborem] roborem C.
Virtutes ejus] tuas V.
Inter dignorum] inter *abest à* C.
Nec illinc inulti tedimus] nec illinc redimus C. *& in marg.* inulti.
Jubebat Resp.] *sic Herv.* volebat B. videbat *Frob.*
Contendere me vetabat imperio] *sic* V. contentione me invitabat imperio *Frob.* contentionem, me invitabat imperio *Hervag.*
Res invidiosissima] invidiosissimi C.
Erant qui accederent] *prima duo verba de suo Romani omittunt.*
DENTO dixit] *Forte* MENTO, *qui sæpe alias declamitat.*
Imperasse videreris] *sic* V. imperare *Basil. uterque.*
Causam meam egissem] egisset V. *forte* egi, sed.

CONTROV. XXXII.

Haberet patrem & fratrem] *amplius est in excerptis.*
Mulieris] mulierculæ C. *& Basil. uterque.*
Quid dico] *sic* V. quid ego dico C. *& Basil. duo.*

Et hoc illi] & *abest à* C. *& Basil. uterque.* ille *Frob.*
Debuerat puella] puella *abest à* C. *& Basil. duobus.*
Adeo jam] adeo *abest à* C. *& Basil. utroque.*
Ut alterum] ut *abest à* C. *& Basil. duobus.*
Quam periculose eum offendo] *sic Herv.* quam periculosum si eum offendo C. *Frob.*
Vestrum] nostrum C.
Componere] compone C. *& Basil. uterque.*
Si irasceris] irasceteris V.
Filium] filiam tuam C. *& Basil. duo.*
Sibi non sentit] sibi *abest à* C.
Irascate malo] *sic* V. *rectius quam Basil. duo* irascere. *& mox* esset *malo, quam* fuisset.
Defendisset apud] defendisset & apud C.
Cicero Marce Tulli] *pro his tantum habet Frob.* M. Tullius. *& mox* est *pro* es.
Dubitari possit] posset V.
Ut intra] ut *abest à Frob.*
Speciosius] speciosus C.
In morte] in mortem C.
Usque ad ultimæ] usque ad intimæ C.
Immune victoris iræ] victoriæ *Frob.*
Tibi & pro] tibi esset pro *Frob. sed tum* est *mox redundat.*
At tu pater] aut pater noss. aut victor insanis C. *Forte legendum:* aut pater inofficiosus, aut victor insanis. insanus *legit* B.
An non, &c.] *sic Basil. uterque, nisi quod* patrem *pro* pater. an non exoraretur victor cum pro alio C. B.
Morere inquit] inquit *abest à* C. *& Basil. utroque.*
Age lege] *sic Hervag.* agente lege C. *Frob.*
Pars altera Turrinus] *absunt hæc à* C. *& Frob. usque ad* DIVISIO, *& infra collocantur.*
Si durioribus utar] si durioribus verbis utor V.
Vulgata quæstione] *sic Rom.* calcata C. *& Basil. uterque, & prefert Gruterus.*
Impotens sum, immitis] *sic editi omnes.* im-

impotens sum, crudelis sum, immitis C. A.
Nnn patris regere] exigere *Basil. uterque.* patri recedere C.
Sententiam] senrentiam dixi C. *Frob.*
Hic accusatin filiæ] hæc *Basil. uterque.*
Cum illam ipsa natura] illam ipsam *Frob. & C. qui in marg. ut in editu.*
Patri fortius rantum loqui liecar] *sic Rom.* patres C. *& in glossa* an patres. exemplis fnrtius loqui licear: *Basil. duo.*
Cum vellet] eum vellem A. C.
Ob id puella] hæc puella C.
Mnrte pensasser] *sic Frob.* mnrtem *Hervag. male.*
Attnnito] attnnita C.
Res viri] res visa C.
Transitus sir] transitus fit C.
Eum fuisse perirurum dixir dure] *sic Herv.* hunc eum fuisse parinm dixit ducem C. *& Frob.*
Jubere] jubet C.
Illam nupsisse] *sic Rom. ex conjectura:* illam dixisse *Herv.* illam dixisse B. C. *Frob.*
Hoc loco] hoc cnlore A. C. & periit C. *& Basil. uterque.*
Non summissioribns verbis] *sic Rom. è vestigiis* V. summissioribus *adjecta voce* verbis: non submissipribus C. *in marg.* summissis oribus. *quomodo & Basil. uterque, quod repudiant Grammatici.*
Nihil agnnvi filiæ nihil victa] *absunt hac à* C. *& Basil. utroque.*
Primum quare] primum *abest à* C.
An eriam fratri] *sic Rom.* an & in hunc fratrem *Frob.* an in hunc frater C. *in marg.* fratrem; an etiamnum fratri *Herv.*
Vnlui fratrem fornri dare] *sic* V. volui fratri fornris dare *Basil. uterque.*
Loquar] lnquebar C.
Mnra tnrquere] *sic Herv.* hora torqueri *Frob.* ora C. *& in glossa* una torquere.
Iterum ac tertio roget] *& iterum tertio roget Frob.*
Piimis vocibus] proximis C. *Frob.*
Illa] illi C.

CONTROV. XXXIII.

Qui factum est ne læsi partes] *absunt hac à* C. in quo læsi patres *Basil. uterque.*
Aut agnnscant] ant ut agnnscant *Basil. uterque.* aut nt agnnseunr C.
Expositis quam tnlli quam agnoscere] *sic Herv.* expnsitis quam agnnscere C. *Frob.*
CESTII SAVERII] *Repone* CASSII *ex Basil. utroque & antiquis libris.*
Femina contudit] contulit *Herv. male.*
Ossifragus iste] *puto legendum* est, *non* iste, *licet ita* C. *habeat.*
Alterius enervat] *bu hoc repetit Frob. male.*
Tuber] Tuber *abest à* C. *& Frob.*
Agedum] agendum C. *male.*
Specum tuum] tnum *abest à* C.
Spoliarium] *sic Herv. una littera minus Frob,* spoliarum. *neutra tamen vox proba est.*
Ars assignatur] mnrs assignatur *Frob. forte* Mars *melius, ut in uno lib.*
Huic recta] recte *Herv. inepte.*
Proceritas micabit] *sic Rom. ex* V. mutabitur *Basil. uterque. al.* mirabitur. *non nemo* murabit.
Allevare] allevari C.
Radicirus] radicibus B.
Huic speciosa] *sic Herv.* huic nnn speciosa C. *Frob.*
Invalida sinr] inutilia B.
Ita nnn sic infelicius supersunt quam perituri fuerant] *sic Rom. A. & Herv.* ita non in reliquis supersunt qui perituri fuerant C. *Frob, in marg.* C. ita nnn pœnis supersunt quam perituri fuerant C. *forte* queis *pro* qui *legendum.*
Quanti ex his &c.] quid si aliquis ex iis futurus est tyrannicida, quid si sacerdns C. *& Basil. uterque, nisi quod* ex istis *legant.*
In hac fortuna loquor] *sic* V. *loquar Frob.* in hac fortuna origo Romanæ gentis, *&c. sic interpungit legitque Herv. Frob. ut Rom.* certe ex hac turba origo Romanæ gentis, *nisi quod Frob.* humane *legat.*
Experireris] experieris V.

Ne-

Nemo non nostrum] *sic Herv.* nemo *abest à Frob.*
Nescis] nescio B.
Quod justum dominum] *sic Hervag.* istum dominum B. *Frob.*
Istum reum] *sic editi omnes.* Justum reum C.
Mercenarios suos] tuos B. V.
Quorum misereti] *absunt à* C. & *pro* quorum *Basil. uterque.*
Nisi stipem] stirpem B. *inepte.*
Nemo agnoscet] nemo, nemo agnoscet C.
Publica alitur] *sic Rom.* alit *Herv.* publicavit. *Frob.* publica vivit V.
Nulli plus] *sic Herv.* nisi plus *Frob.*
Via esse quas poterat] *sic editi omnes.* Demasti qua poteras C. *in marg.* via esse quasi. virtus esse quas V. *& ad oram* Cælii Curionis. *forte* quia esse quoque poterat ut non negaret.
Tibi non relinquerem] *sic Rom. ex* V. tamen relinquetem tibi *Basil. uterque. & statim* in *omittit* V. *cujus loco Rom.* te *ponit.*
Apparet te nudum] te *accessit ex* B. V.
Etiam num] *sic Herv* etiam nunc *Frob.*
Occurrunt nuptiis omnia dira] *Repone* omina, *de qua voce Gul. Canterus.*
Et hilaritati dicatis diebus] *sic Herv.* in hilaritates C.
Et in hilaritatis diebus *Frob.*] *sic Herv.* in hilaritates C. & in hilaritatis diebus *Frob.*
Portat ad Deos] *verbum* portat *abest ab* V.
Ex damnato petierunt provocavit] *sic Hervag.* quam ex damnati petierunt probro capit C. *Frob. nisi quod hic* damnato *legat.*
Protraxerunt] protexerunt B.
Quæ simultates, &c.] *sic* V. *Basil. duo longe aliter:* quæ simultas iis ut noceas quos contra exisse pudeat.
Cum stimulant ii qui] *quidam conjicit:* cum istum alant ii qui se alere non possunt.
Verum fuerit] si otium fuerit C. *& Basil. uterque.*
Nos pascimus] *pronomen accessit ex* V.
Non habes] *male Herv.* non tales.
Non incidit] inciderit *Basil. uterque.*

Tui, inquit, qui manus &c. rogato] *hac desunt in Frob.*
Omnes omnibus conferunt] *sic Herv.* omnes homines congerit *Frob.*
Constare oportet] constaret oportet C.
Deinde tunc reum] *sic* V. hunc *Basil. uterque, sed Herv. pro* deinde, in *legit.*
Non videbat] *negatio abest à* B. *& Frob.*
Atqui etiam] atqui *Frob.*
Infantes perdidit & infelices] juvenes qui sua de re infantes perdidit C. *& Frob. in marg.* C. qui suadere *vel* quis suasit infantes perdere, *quomodo Herv. nam tria illa verba:* juvenes qui suadere, *absunt à Rom. edit. ex conjectura statim quoque* potuerunt & perire *nihil amplius est in Frob.*
Ego nunc non] ego non C.
An ab hoc] an *abest à Frob.*
Quæ legi innititur] lege *Frob.* lege mititur B.
Diruam] diruit C.
Hoc licuetit] non licuerit C.
Expositi inquit] inquit *non repetit secundo Frob.*
Non potest agi] *negatio abest à Frob.*
Cum illa quæstio] *sic* V. tum *Basil. uterque.*
Debilitat expositos] debilitabat A.
Faciant invidiam] *sic Romani legendum conjecerunt.* invidi *enim Basil. uterque.*
Dicant illos per hunc tam misere vivere] *sic Rom.* dicant illum per hunc vivere *Basil. uterque. quid si ita legas:* dicant dum hoc quoque dicant, illum per hunc vivere: *cujus hic repetias in excerptis vestigia, ut notat Grut.*
Multati] *sic* V. *nam Basil. duo* mulctati.
Infausto editos] *sic Herv.* æstitos *Frob. typographi vitio.*
Abjiciunt] ejiciunt C.
Miseratus abstulit] manus abstulit V. C.
A quo dicatis] quod dicatis *Frob.*
Experimenta] experimentum C.
Debilibus curatis qui ex solitudine infantes auferat] *sic Rom. & Herv. nisi quod* quis *pro* qui *habeat C. & Frob. longe aliter:* cum raro vobis in mentem venit quis ex solitudine. C. *in marg.* quid extra solitudines isti suas isti beati ingeniorum ergastulis exsolvant

non

non curatis. *sed Frob.* excolunt *legit*, *pro* exsolvunt. *Confer cum his Epitomen.*

Quemque maxime] *sic Herv.* ac maxime C. *Frob.*

Infectatus seculi vitia] *prima vox accrevit ex* V. *&* vitio *legit Herv.*

Magis propriore] *sic Herv.* magis propiore *Frob.*

Miserabiliores] misetiores C.

Sed sic ut putem illos non mutuatos hanc sententiam, sed iratos] *sic Rom.* non mutuati arti hanc sententiam sed irritatos. *in marg.* sic ut putem illos non mutuatos hanc sententiam sed irritatos: *quomodo & Herv. legit. Frob. enim fere ut in contextu* C. sed sic ut putem illos non mutuati arti hoc sententiam, sed iratos.

Alit rogata] *quid si* togata *legas hic*, *& supra paullo*, *ut pro meretrice accipiatur*, *quod genus hominum liberos exponit. Martialis:*

Si vis, quod deceat, mittere, mitte togam?

Adjecit] *abest hac vox à Frob.*

ΔΑΜΑCCOΜΡΟΣ] *sic Rom. recte nominat ex Strabone. Reliqua enim editiones*, DAMAS SCOMBRENUS.

Educatorem] Glycon corruptam quoque dixit sententiam. *hac absunt à* C.

Se sine se trahit] *secundum* se *abest à Frob.*

Debilitatis reliquit] debilitatos B.

Pro dii, erunt plures mendici quam membra] *sic Rom. ex his vestigiis* V. proderunt plures mendici membra. *nam. Basil. uterque &* C. prodiderunt plures membra. *quidam* prodegerunt.

Et quam omne] & quantum omne *Frob.*

Dixerat] dixit C.

Vinicius] unicus *Basil. uterque. sed illud male.*

Mercenarios] *sic Rom. ex vestigiis* V. mercedarios merendarios *Basil. uterque. qua vox inusitata, ut & sup. paullo* emencasse.

O infelicem] *sic Rom. ex conjectura. nam reliqui edunt* ô felicem.

Quid dicit] qui dedit C.

CONTROV. XXXIV.

Olynthium] *sic* V. *Basil. uterque* Olynthum.

Numquis ut naufragum] *sic Rom.* quis *abest à* C. *& Frob.* cui cum *Herv. legit* nanfragum nem ut. *unde leg. divine* nemo ut naufragium.

In irato] in *abest à* C.

Producitur supervacuum] producitur puer supervacuum C. *Basil. uterque.* puer *autem delet Rom. quia* senem *appellavit. Observa enim hic sapius repeti Anaphoram* producitur *&* supervacuum.

Potest genere] potest emere C. *in margin.* cernere, *quomodo Basil. uterque.*

Illud donum] id donum C.

Ergo nemo] *sic Rom.* ergo munus C. ergo minime *Basil. duo.*

Moriatur] moritur C. *& Basil. duo.*

Tantum ergo] *sic Herv.* tantum porro C. *Frob.*

Sic intendite sic istum] *ita Rom.* sic intendite sic, cædite sic istum C. *& Basil. uterque.*

Quem fecit] quæ fecit *Frob.*

Sit sibi ipsi] *sic Rom.* sic sibi ipsi *Herv.* ne isti ipsi C. *Frob.*

Dona solvuntur] solventur C.

Græciæ carnifex] Græciæ *in marg.* C. *ascriptum.*

Dominum pervenissem] pervenissent B. *qui & statim* illud, *pro* istud *legit.*

Nisi lasthenem] *nisi* Latenam C. *in marg.* Lesthenem *qui Olynthum prodidit.*

Ipse Philippus] *sic* V. B. *Frob.* & Philippus *Herv.*

Aut infami auctione] aut infamia vitio me C.

Jaculo perfractum] *sic editi omnes.* jaculo fracto C. V. *& paulo ante* effosum V. *pro* effosso.

Miserrimus senex forte] *sic Herv. absunt tamen hac à* C. *& Frob.*

Felicius servit] felicitati servit C.

Queror quod, &c.] *versus fere integer deficit in Frob. saltante librarii oculo, ut fit, voce eadem repetita. Sic enim Vatic. prafert:* queror quod unum emisti si

ad

ad torquendum.queror quod ullum. Utinam Philippe, &c. *qua in utroque Basil. desiderantur.*
Quod ullum utinam Philippe] *sic Rom.* quod utinam Philippe C. *&* *Basil. utraque.*
Exceptione] exemptione C. *Frob.*
Statuemus acies] statuamus B.
Internecioni] *sic* V. internitioni *Basil. uterque.*
Torque verbera] torque aiebat C. torqueat verberet *Basil. uterque.*
Iste vultus] hic vultus C. iste *in glossa.*
Apud Philippum fui] *sic Rom. ex conjectura. Reliqui enim* fuit *habent.*
Euthycrates] Eutuctates C.
Phintias omnia Parrasio tortore digna fecit] Plutia summa Parasius tortore fecit C. *in margin.* Plythua somnia Parrasime tortor fecit. Pythia summa Parthasi me tortor effecit *Basil. duo.* Pythia asine tortor me fecit V. *suspicor* Phinthiam patriam prodidisse. *ut alibi legi, ut Romana lectio verior videatur.*
Vultus infelix] infelix *abest à* C. *& Basil. utreque.*
Ante tormenta] antequam torqueat C. *Basil. duo.*
Distortus] *sic Hervag.* dixit ortus C. *Frob.*
Propter Promethea] propter me Promethea C. *Frob.*
Olinthiis vivere] Olynthios B. *Frob.*
Ut controversiam] ut non controversi. C. *& Basil. uterque.*
Accusant. In scholastica, &c.] *sic interpungit Hervag.* accusans in scholastica *Frob.* accusatis C. *sic autem fit in illis declamationibus quæ Ciceroni & Sallustio affinguntur. Forte mox prima delenda negatio, quia duobus dicitur locis.*
Posuerit] posuit *Frob.*
Quam aut eam] quam etiam eam *Frob.* quam ut eam C.
Aut non refellere] aut non fallere C.
Fere similem divisionem] fecebat divisionem *Frob. & mox habuit :* habuit enim *pro* ei.
Sit resp.] *sic* B. *in marg.* C. religio, *ut Basil. uterque.*
Ita verum Atheniensium corrumpitur opinio] *sic Rom. nam Frob.* Ita vera opinio Atheniensium corrumpitur *Herv.* ita vero. *&* Athenarum *pro* Atheniensium C. V.
Publica fama] pub. summa *Frob.*
Tormentis captivi] *hæc duo verba absunt.* labefactari ullo modo possit C. *& Basil. uterque.*
Si quis Olynthii] *sic Hervag. & Rom.* Resp. læsa non ut existimo aliquis Olynthii C. *Frob.*
Num Remp. sed hominem] *sic Herv.* non nisi hominem C. *recte.* non hominem *Frob.*
Hoc non tribuisti] non *abest à Frob.*
Quod hanc picturam in templo posuisti] *hæc omnia absunt à* C. *& Basil. utroque. sunt tamen in Rom.*
Ergo & sacerdotes] primo *pro* ergo *Frob. legit.*
Quod ei facere] quod illi B.
Quæ non licuit] qua non licuit C. quia *Basil. uterque.*
Nulla vindicta est] *forte,* multa indicta est.
Olynthus fuerit] fuerit *abest à* C. *& Frob.*
At ille] ait ille C.
Non quisquis] numquid is qui C.
Tenuerit] tenebit C.
Aut nec cedere licuit] *Frob.* aut cedere nec licuit. *& mox* fecit *desideratur.*
Ut vim ignoratam] ignotam C. B. *Frob.*
Hodie cadaverum artus rescindi &c.] *dissecari jam tum mortuorum corpora solebant, quam* Anatomen *medicorum filii appellant.*
Animo esset] *sic Herv. recte. pro* ivisset, esset *Frob.*
Et se pœne causa torsisse] & se non sine caussa torsisse. *hæc in glossa* C. *in textu*, & sæpe ne caussa torsisse. *forte* sine causa.
Noverit] noverunt C.
In servum] si in servum C.
Nihil non pingere] non *abest à Frob.*
Cujus nationis] & cujus nationis C.
Illis] illi C. *& Basil. uterque.*
In eosdem sensus] in eodem sensu *Frob.*

Mutantibus] mutuantibus C.
Duo maxima] duo maxime *Basil. uterque. non sequor.*
Surripuerunt] subtipuerunt C.
Et cum commendaretur à Cæsare Passieno nec, &c.] & commendaretur à Cæsare Passienus. nec *Basil. duo.*
Cum Timagene] *sic Rom.* cum imagine C. *& Basil. uterque.*
Æcidæ linguæ] *sic Herv.* Æacidæ linguæ C. *Frob.*
Et qui nimis] minus *Frob.*
Et ipse illi ingenio] *sic* V. & ipsi ingenio *Basil. uterque.*
Pictoris ista an Philippi officina est] *sic* V. Pictori isti an Philippi officina est? C. Pictori isti à Philippo officina est *Basil. duo.*
Bellum pingere] impingere *male Frob. Repetita syllaba è superiori voce.*
Dixit enim] *deesse hic aliquid videtur, tametsi in membranis nihil hic spacii sit relictum. & mox,* quid si parricidium, *abest à Frob.*
A Græcis DORON] à Græco Dorion C.
Ferri possit] fieri *Basil. uterque.*
Quod à Metrodoro] quoddam à Theodoro dictum C. *fort.* Theodoro.
Supra quod] supra quo *Frob. & paullo ante* sed *accessit ex* V.
Quod genus stultorum] *sic* V. A. studiorum *Basil. uterque.*
In hoc colore derisus est] *sic Rom.* hoc colore derisus est *Herv.* decisus *Frob.*
Hispo Rideon] Hisperidion C. *Lego* Spiridion. *& ita postea.*
Traditur enim ZEUXIN] ZEUSIN *male Basil. uterque, & infra quoque.*
Ex præsentibus] ex præceptoribus C. *& Basil. duo.*
Aves male] *Frob.* habes. *& statim* advolaturas aves.

Si puer similis esset] vel similis esset V. nisi similis esset *Basil. uterque.*
Spiridion æque familiariter] *sic fere Herv.* Spiridio neque familiari quam in templum C. CYPRADIO neque familiarius in templum.
In illa re] *sic Rom.* in ulla re *Herv.* in nulla re C. *Frob.*
Dixerant] *sic Basil. uterque* dixerunt B. addixerunt C.

CONTROV. XXXV.

Postulasset proditionis] *sic* B. *Frob.* accusasset *Herv.*
Parietem ejus domus perfodit] *sic Hervag.* patricium C. *& in marg.* parietem ejus effodit *Frob.*
Prohibitus est] est *abest à Frob.*
Id solum sustuli] sustulit C. *& Basil. duo. & mox prior vox* fur *abest à Frob.*
Ne dominus furtum nollet agnoscere] ne dominus res suas non agnosceret C. *Herv. & Frob. nisi quod* ut *legat.*
Magistratui] Magistratum C. *in marg.* Magistratui.
Furem summoveri] *sic Herv.* puerum suum moveri C. *Frob.*
Dominus agnoscere] *sic Herv.* cognoscere *Frob.*
Feci sed ex hostibus] *sic* C. fecisset ex hostibus *Basil. uterque.*
Perdiderat supplicium tulit] *repetita hic eadem in* C.
Permisissetis loqui] permisisset loqui *Frob.*
Fur venisset] pervenisset C.
Duces] *sic in excerptis, ubi multo plura leguntur.* domini Græci C. *& Basil. uterque. non placet.*
Sed pectus] sed *abest à Frob. & sic sæpe veteres locuti, redditque orationem vehementiorem.*
Liberos vestros] *sic* V. nostros *Basil. duo.*
Ego fur ecce] fur *Frob.*

A N-

ANDREÆ SCHOTTI IN EPITOMEN CONTROVERSIARUM VARIÆ LECTIONES.

LIBER I.

DECLAM. I.

PAtruus in egeſtatem] *vet. lib.* Patruus illius egeſtatem incidit.
Aluit illum adoleſcens] filius *libri duo.*
Ipſe inquit] inquis *lib. duo.*
Super crepidinem Marium] *ſic lib. duo.* crepidine *Herv. vide Juſtinum lib.* 2.
Quid deſperandum infelicibus] *rectius in Britannico exemplari:* quid non ſperandum: *quo uſus eſt Iſaacus Pontanus lib.* 3. *Analect. cap.* 4.
Me circam plures] *duo lib.* circa.
Deos teſtor] Deum *libri duo, à quibus & mox* te *abeſt.*
Tamen ego odi] tamen *abeſt à duobus.*
Alfius Flavius] Flavus *libri duo rectius, ut cognomen ſit.*
Extra eloquentiam] *libri duo* controverſiam.

DECLAM. II.

CAſta è caſtis] *præpoſitio* è *abeſt hic, & mox ab antiquis & Frob.*
Quid mihi ſacerdotem] cum ſacerdote *libri duo.*
Pati coëgit] *vetus lectio* cogit.
Ita cara] ita curæ *duo codd.*
Potuerit] potuit *libri tres.*
Audite quam] audiat *duo codd.*
Negabo] *iidem* nego.
Miraculo] *in duobus hac vox deſideratur.*
Narrent] narrate *lib.* 4.

DECLAM. III.

DE ſaxo dejiciatur] de *recte abeſt à vett. libris.*
Quando commiſit] commiſerit *libri duo.*
Iſtam] iſta *iidem & Frob. & mox* caverit *pro* cavit.
De diis] *ſic lib. vet. & Frob.* de iis *Hervag.*
Deferet] deferret *Frob. & ſcripta lectio.*

DECLAM. IV.

ET marito & filio vindicare] *tres lib. & Frob.* & in matre etiam filio vindicare.
Effugit] aufugit *liber unus,* fugit *alter.*

Mutantibus] mutuantibus C.
Duo maxima] duo maxime *Basil. uterque. non sequor.*
Surripuerunt] subripuerunt C.
Et eum commendaretur à Cæsare Passieno nec, &c.] & commendaretur à Cæsare Passienus. nec *Basil. duo.*
Cum Timagene] *sic Rom.* cum imagine C. *& Basil. uterque.*
Æcidæ linguæ] *sic Herv.* Æacidæ linguæ C. *Frob.*
Et qui nimis] minus *Frob.*
Et ipse illi ingenio] *sic* V. & ipsi ingenio *Basil. uterque.*
Pictoris ista an Philippi officina est] *sic* V. Pictori isti an Philippi officina est? C. Pictori isti à Philippo officina est *Basil. duo.*
Bellum pingere] impingere *male Frob. Repetita syllaba è superiori voce.*
Dixit enim] *deesse hic aliquid videtur, tametsi in membranu nihil hic spacii sit relictum. & mox,* quid si parricidium, *abest à Frob.*
A Græcis DORON] à Græco Dorion C.
Ferri possit] fieri *Basil. uterque.*
Quod à Metrodoro] quoddam à Theodoro dictum C. *fort.* Theodoro.
Supra quod] supra quo *Frob. & paullo ante* sed *accessit ex* V.
Quod genus stultorum] *sic* V. A. studiorum *Basil. uterque.*
In hoc colore derisus est] *sic Rom.* hoc colore derisus est *Herv.* decisus *Frob.*
Hispo Rideon] Hispetidion C. *Lego* Spiridion. *& ita postea.*
Traditur enim ZEUXIN] ZEUSIN *male Basil. uterque, & infra quoque.*
Ex præsentibus] ex præceptoribus C. *& Basil. duo.*
Aves male] *Frob.* habes. *& statim* advolaturas aves.

Si puer similis esset] vel similis esset V. nisi similis esset *Basil. uterque.*
Spiridion æque familiariter] *sic fere Herv.* Spiridio neque familiari quam in templum C. CYPRADIO neque familiarius in templum.
In illa re] *sic Rom.* in ulla re *Herv.* in nulla re C. *Frob.*
Dixerant] *sic Basil. uterque* dixerunt B. addixerunt C.

CONTROV. XXXV.

POstulasset proditionis] *sic* B. *Frob.* accusasset *Herv.*
Parietem ejus domus perfodit] *sic Hervag.* patricium C. *& in marg.* parietem ejus effodit *Frob.*
Prohibitus est] est *abest à Frob.*
Id solum sustuli] sustulit C. *& Basil. duo. & mox prior vox* fur *abest à Frob.*
Ne dominus furtum nollet agnoscere] ne dominus res suas non agnosceret C. *Herv. & Frob. nisi quod* ut *legat.*
Magistratui] Magistratum C. *in marg.* Magistratui.
Furem summoveri] *sic Herv.* puerum suum moveri C. *Frob.*
Dominus agnoscere] *sic Herv.* cognoscere *Frob.*
Feci sed ex hostibus] *sic* C. fecisset ex hostibus *Basil. uterque.*
Perdiderat supplicium tulit] *repetita hic eadem in* C.
Permisissetis loqui] permisisset loqui *Frob.*
Fur venisset] pervenisset C.
Duces] *sic in excerptu, ubi multo plura leguntur.* domini Græci C. *& Basil. uterque. non placet.*
Sed pectus] sed *abest à Frob. & sic sæpe veteres locuti, redditque orationem vehementiorem.*
Liberos vestros] *sic* V. nostros *Basil. duo.*
Ego fur ecce] fur *Frob.*

A N-

ANDREÆ SCHOTTI IN EPITOMEN CONTROVERSIARUM VARIÆ LECTIONES.

LIBER I.

DECLAM. I.

PAtruus in egestatem] *vet. lib.* Patruus illius egestatem incidit.
Aluit illum adolescens] filius *libri duo.*
Ipse inquit] inquis *lib. duo.*
Super crepidinem Marium] *sic lib. duo.* crepidine *Herv. vide Justinum lib.* 2.
Quid desperandum infelicibus] *rectius in Britannico exemplari:* quid non sperandum: *quo usus est Isaacus Pontanus lib.* 3. *Analect. cap.* 4.
Me circam plures] *duo lib.* circa.
Deos testor] Deum *libri duo, à quibus & mox* te *abest.*
Tamen ego odi] tamen *abest à duobus.*
Alsius Flavius] Flavus *libri duo rectius, ut cognomen sit.*
Extra eloquentiam] *libri duo* controversiam.

DECLAM. II.

CAsta è castis] *præpositio* è *abest hic, & mox ab antiquis & Frob.*
Quid mihi sacerdotem] cum sacerdote *libri duo.*
Pati coëgit] *vetus lectio* cogit.
Ita cara] ita curæ *duo codd.*
Potuerit] potuit *libri tres.*
Audite quam] audiat *duo codd.*
Negabo] *iidem* nego.
Miraculo] *in duobus hac vox desideratur.*
Narrent] narrate *lib.* 4.

DECLAM. III.

DE saxo dejiciatur] de *recte abest à vett. libris.*
Quando commisit] commiserit *libri duo.*
Istam] ista *iidem & Frob. & mox* caverit *pro* cavit.
De diis] *sic lib. vet. & Frob.* de iis *Hervag.*
Deferet] deferret *Frob. & scripta lectio.*

DECLAM. IV.

ET marito & filio vindicare] *tres lib. & Frob.* & in matre etiam filio vindicare.
Effugit] aufugit *liber unus,* fugit *alter.*

Ex omnibus] ab omn. *lectio vetus.*
Deceptus est, &c.] *Frob. & lib. vett.* contemptus est isto, à quo sciemus.
Deprehendero. Tunc] deprehendi, tum *scriptura vetus & Frob. & mox* me, *à duobus abest.*
Non potus inquit] inquis *lib. duo.*
Adjice] adjicias *scriptura vetus.*
Defuerunt] defecerant *duo codd.*
In me reverteter, exierant] in memoriam reverteter, exierunt *Frob. & lib. duo.*
Ultra vires meas] *iidem duo:* majus viribus meis.

DECLAM. V.

NUptias petat] *vetus lectio melior* optet. *& mox:* nuptias petit *Frob. legit.*
Mitior vincat] vincit *lib. duo.*
Dic Lucretiam] *D. Augustinus lib.* 1. *cap.* 38. *De civitate Dei.*

Cum foderet gladio castum Lucretia pectus;
Sanguinis & torrens, egrederetur, ait:
Testes procedant me non servisse Tyranno,
Sanguis apud manes spiritus ante Deos.

DECLAM. VI.

COëgit] cogit *lib. duo.*
Et orbam ducat] *antiqua lectio* & alteram.
Narret inquit, socero] *duo codd.* obsecro soceri. *al.* narra.
Attritas cathenis & inutiles manus] Attritus cathenis eram. *forte etiam* mutilas manus *leg.*
In tot consularibus] inter tot consulatus *Frob.*

DECLAM. VII.

NE faceret] *abest à duobus.*
Negantem] filium, *addunt lib. duo, qui & mox* deducere. *sed forensis vox* ducere *magu quadrat.*
Tyrannicidam] tyrannicida *Frob. & lib. duo.*

Non timeo manus quas piratæ] non timeo ne quas manus piratæ solverunt *Frob. & vet. lectio.*
Optem patrem] patrem *abest à duobus.*
Egeus alligat] pauper, *vetus lectio & Frob.*
Vel quo] vel *utrobique libri omittunt.*
Patrem opprimere] patriam *Frob. & lib. duo.*
Non habeam] non habebam *Frob.*
Exclusa mens] *vetus lectio vera,* excussa, *ut in Controv.*
Relictus solus] *prior vox in antiquis omittitur.*
Accusans, se] accusando se *lib. tres. &* miserabilem *pro* mirabilem *Frob.*
Pertium] *sic Herv. vetus lectio & Frob.* Sparsum *rectius.*
Inter insanos] *melius fort. lib. duo.* inter sanos.

DECLAM. VIII.

VIndico. O me] *Frob. interpungit:* vindico omne. vindico *lib. quidam inepte. & mox* laxum *Frob. pro* lassum.
Jam pro te nescio] jam pro te dubito. nescio *Frob.*
Optimus finis] optimæ *lib duo.*
Ter viro forti aut diffidat aut consulit] *al.* diffidit. *vetus lectio & Frob.* Lex quoque viro forti interdum aut diffidit, aut consulit. diffidere *autem quid sit, vide ad leges* 12. *Tab.*
Imponitur] *duo lib.* injungitur, *qui sequentem periodum omittunt ad superiora pertinentem.*
Vicerunt] vincunt *duo codd.*

LIBER SECUNDUS.

DECLAM. I.

AN ille] ut ille *lib. unus,* utrum ille *alter.*
Quod divites rogent] quod dives rogaret *Frob. & lib. duo.*
Tibi permultis] tibi pater multis, *liber unus.*
Nec sic] ne sic quidem *lectio vetus.*
Tantum ut vincas] unde venias *lib. duo & Frob.*

O me.

O merito abdicandum] O me abd. *lib. duo. & antea* bono *Frob. pro* beato.
Ejiciat an transferat] ejiciat an transferat *lib. duo.*
Si parendum] est *bis hic addunt lib. vett. & si omittunt.*
Quem alius] quem filius *Frob. & lib. vett.*
Non potes inveniri] non potes invenire *vetus scriptura.*
Senatorium ad gradum, &c.] ad *abest à Frob. alii legunt*, Senatorum gradus census ascendit.
Judex legitur] eligitur *lib. duo: illud tamen malo.*
Habebo hanc] habeo *utrobique lib. duo.*
Gallus Nibius] *vitiose. rectum est* Caius Vibius.
Casu caderet] *Alii* tam incideret.
Otho Junius] *male Frob. & alii* Octavius.
Antiphontis] *Philosophi, qui somniorum libros scripsit teste Fulgentio & Suida.*
Officio tuo fui] officio suo fui *duo codd.*
Injuriam vocatis] ut injuriam vocetis *lib. tres.*

DECLAM. II.

MOriar] moriatur *lib. tres.*
Maritorum amore] amore *abest à plerisque l. vet.*
Puellas viva nnmeratur] puella viva nominatur *lib. duo, & quidam* una nominabitur.
Diducerentur &c.] *vet. lectio:* diduceremur, caveremus, divideremur.
Quicquam non] quid non *lib. duo. & Frob. forte:* quidnam non potest.
Torpescat] stupeat *lib. duo.*
Est deinde] inde *lib. duo.*
Si amare permiseris. ejusdem] si amari permiseris eidem *lib. tres & Frob.*
Et cecidimus] aliquando *præmittit lib. vet.*
Gelidumque notum] *Repone* egelidumque.

DECLAM. III.

SAnus eram] essem *Frob.*
Fugientem animam] fugientemque animam *lib. duo.*
Nec hoc à fratre] ne hoc quidem à fratre *lib. duo.*
Adoptavi enim filium ejus] adoptavi ejus filium *tres cod.*

DECLAM. IV.

IGnovit enim, inquit] *vetus lectio:* ignovit enim. ite aliquis inquit. ante à me temere rogatus est. *alius* ita *pro* ite.
Permisi] promisi *lib. duo.*
Tanquam demens] tam demens *Frob.*
Sic occisurus] si occisurus *vet. lectio & Frob.*

DECLAM. V.

EXplicatur] explicabatur *Frob. & lib. duo.*
Excutiendum] excutiendam *lib. duo.*
Si transit] transiit *vet. lectio.*
Et uterum obturatum] & virum occupatum *Frob. & codd. duo.*
Si dixero fassa est] si dixerit fessa est *Frob. & lib. duo.*
Torquebatur, tum] torquebat, & cum *vet. lectio & Frob.*
Num premit] non *lib. vett. & Frob.*
Muliebris ambitio] mulieris. ambitio *Frob.*
Privatim] privatis *lib. vett. & Frob.*
Fecunditas diem] fidem fecunditas *lib. duo.*
Utrum ne magis] utrum putas mirandum *Frob. & lib. duo.*
Viri, & si] *pro his*, etiam si *Frob. & lib. duo.*

DECLAM. VI.

LUxutia tua] mea *lib. 1. & mox* desinit *pro* desinet *lib. duo.*
Objicit ebrius] objicis *lib. duo.*
Ob hoc] ipse *addunt lib duo.*
Meam quoque lux.] *sic Frob. & libri vett.*

DECLAM. VII.

UXorem] mulierem *lib. vet.*
Adjecit elogium] elogio *lib. duo.*
Tacere jam non possum] si tacere jam possum *libri vett.*
Quam inverecunda sit] *recte Frob.* quam verecunda.
Neget ore] in ore *Frob. & lib. vett.*
Feliciter] fideliter *lib. duo.*

Muliebrium vitiorum fundamentum, &c.] *hac usque ad lib. finem in Frobeniano quidem leguntur, ab Hervagio tamen & Romana editione in Controversiarum librum secundum, ubi desiderantur, postliminio restituta sunt.*

Futura existimabo judicia] *sic Frob. vet. enim liber* frustra esse æstimabo.

LIBER TERTIUS.

PRÆFATIO.

SIne damno] *negatio forte addenda:* non sine damno. *liber vetus Britannicus legit:* nihil in quo non auditor aliud ageret, *ut auctor est Joannes Pontanus Analectorum lib. 3. cap. 4. probantque qua præcedunt, quæ sequuntur.*

Rerum potiebatur] *sic Herv. tres tamen libri vett. & Frob.* regno quodam potiebatur: *quod hic magis placet.*

Quæ histrionem posset producere] quam histrio non posset prod. *lib. vett. & Frob.* quam histrionem posset *lib. duo.* quamvis histrionem, *libri totidem.*

Tamen quæstionis posset videri] tamen quæstio posset fieri *lib. duo.*

Nec tamen illo] *sic Herv.* in illo *Frob.* nec enim illo *l. v.*

Interpellarent] impellerent *lib. duo.*

Plures aiebat] res *addunt libri tres.*

Contigerit] contigit *liber unus.*

Adeo nunquam reorum, ullam materiam dicendi, &c.] *sic Herv.* reum nullam materiam, *Frob.* Adeo ut nunquam rerum nullam materiam, *&c. libri duo.* adeo ut nunquam ullam materiam, nisi in periculis suis habuit *lib. unus. Britannicus codex, teste ibidem Pontano, sic præfert:* adeo nunquam rem nullam materiam dicendi, *&c. & reponit* rem ullam.

Quod diligentiam] quo *libri tres.*

Sed lectam] nec electam *lib. duo. & Frob.* sed electam *lib. unus.*

Sed etiam infra multos erat] etiam *omittunt lib. tres & Frob.*

Magna quoque ingenia] *lib. tres addunt,* eorum ingenia.

Orationes Sallustii] *lib. unus:* oratio Sall. *& mox legitur. ut de invectiva in Ciceronem loqui videatur: quam & Pabius agnoscere videtur, lib. 4. cap. 1.* Quid? *inquit,* non Sallustius directo ad Ciceronem in quem dicebat, usus est principio, &c.

Ad animalia veni] venatum *lib. duo.* venandum *lib. unus. vide Turnebum Adversar. lib. 3. cap. 23.*

Velocitas est] celeritas *lib. duo.*

Aberat] aberrant *lib. unus.*

Numenio eum velocitas] *sic Herv.* nomine meo *Frob.* nomine meo *lib. tres.*

Cum Thracibus.] Threcibus *lib. duo. ut & Cicero in Philipp. ut in 6.* Mylasis Myrmillo Thraeem jugulavit. *& in 7.* Mirmyllo in Asia depugnavit, cum ornasset Thræcidicis comitem, & familiarem suum: *& Festus Pomp. lege Lipsium 2. Saturn. cap. 9.*

Sic cum scena] *sic Herv.* si cum schema *Frob. & lib. unus.*

Quomodo alteri est] quomodo aliti sunt *lib. unus.* quomodo aliqn est *alius cod.*

Fuga sit] sit *legit Frob. lib. unus:* fugavit ad epilogum omnes.

Mediam tantum, &c.] *sic libri tres interpungunt.*

Proclamante dimitteret] prælocutione *lib. tres, rectius: qua voce & alibi Seneca noster utitur, & statim,* declamatos male *lib. duo.*

Sic se indulsit se] *additum ex libris quatuor.*

Censorius] censorinus *lib. duo.*

Videor mihi] audior *lib. 4.*

A senatu in forum] in Senatum *lib. 4.*

Sub dio] sub divo *lib. 4.*

Spectes] expectes *tres libri.*

Passienum] Bassienum *lib. tres.*

Sed etiam Ciceroni] *tria hac verba absunt à tribus libris.*

Scholas] scholam *iidem libri.*

Pantyllus] Patyllus *tres, unde repeno.* Batyllus, *de quo sic paullo ante:* Pylades in comœdia: Batyllus in tragœdia multum à se aberant.

Melison] Melissio *lib. unus.*

Magna esses] maxima esses *l. unus.*

Sed negavit se executurum, nisi extrem de domo] sed negavit se exiturum,

rum,

rum, nisi exissem de domo *lib. duo.* sed se adseruit exiturum, nisi exissem de domo *lib. unus.*
Ut Prætor] *ut* P. R. *lib. unus, unde quidam libri vitiose* P. Romanus, *scribendum erat* P. R. *quod* Prætorem *designat.*
Reciperet] acciperet *Frob. & mox* scripti *pro* inscripti *inepte.*
Ad alterum P. R. eduxi] *sic Herv. forte* Prætorem *leg.* adulterum P. R. edixi *libri tres.* adultum P. R. edixi *Frob. unde?* ad ultum P. R. adduxi *leg. videatur.*
Hanc inquit] *forte* inquam *reponendum.*
Obtineri non potest] non *abest à tribus & Frob.*
Sed ea quæ eminebant] sed neque eminebant *Frob. & iidem libri tres.*
Sed hæc ego optime teneo] ego *pronomen amplius est in Britannico cod.*

DECLAM. I.

Excæcatus] cæcatus *lib. tres & Frob.*
Ex pacto] de pacto *lib. duo. & mox* petit *lib. tres, pro* petiit.
Extimuistis] timuistis *libri tres.*
Respub. *hæc vox abest à Frob.*
Sed miser homo cum excæcareris] sed miserere: hoc cum excæcareris *Frob. & lib. tres.*
Cogentibus] consentibus *lib. unus.*

DECLAM. II.

Æ Quis sententiis] *amplius in vet. codice*, quem etiam æquis sent.
Et culeum] & eculeum *Frob.* sed dubiis sententiis.
Ut absol.] sed dubius. ut absolvaris *libri quatuor. & mox* tibi *abest à duobus. & infra:* & patibus tabulis dat *libri tres.*
Adjecero] adieto *lib. vet.*

DECLAM. III.

Habuit filium] *Britannicum exemplum legit:* habuit duos filios.
Abdicat] abdicavit *lib. tres. & mox:* tedit *pro* tediit *iidem.*
Non est] nec est *libri tres.*
Frater isti me reduxit] fratet isti hue reduxit: ego isthuc fratrem *lib. unus. alter vero*, ego isti fratrem. *in eodem cod.* ego isti filium. *quod placet Joanni Pontano lib. 4. Analectorum cap. 4.*
Hoc uno, hoc alter] *sic libri quatuor.*
Alteri placet] alterum mihi placet *libri 4.*
Exsecetur] *lib. unus* exercetur. *non probo.*
Admittit] admisit *libri tres.*
Aqua aliquis filius] *sic amplius in tribus lib.*
Aut in filium] *rectius lib. vet.* ut in filium.
Pro filio rogasses] pto illo *lib. vet.* pto illis *Frob.*

DECLAM. IV.

Ne quam habeat.] nequaquam *Frob.*
Eum abdicat.] *pronomen abest à tribus: mox additur* C. D. *quod* contradicitur *alibi sæpe hic designat.*
Cui non licet] si non *libri tres. & mox:* pntatis, *pro* putas.
Quo jam tantopere beneficia vitæ jactat?
Audite] quoniam *lib. tres, & absque interrogatione.*
Patria potestate] patris *lib. unus. non sequor.*
In exemplum] in *abest à Frob. & tribus.*
In acie] in aciem, *melius libri tres.*
Servavit] *ab uno hæc vox aberat.*

DECLAM. V.

Nuptias petat] optet *lib. vet. ut & sup. declam. 5. lib. 1.*
In jus educor] adducor *Frob.*
Cum tu non voles] cum tu noles *lib. tres.*
Premo interim gemitus] primo intus gemitus *Frob. non recte.*
Herentes lacrimas] erumpentes *lib. quattuor. vide qui* arentes *pro* hærentes *leg. putaret: non assentior, tametsi nihil citius arescat lacrima. Quidam etiam* habentes *præferunt, unde alii* labentes *conjiciunt.*

Sed videte] videris *lib. tres.*
Lex] lex ista *lib. tres.*
Non permittitur] non *abest à tribus libris & à Frob. forte interrogationis apposita nota.*

DECLAM. VI.

Egit cum illo domus dominus] domus *accessit necessario ex Britanico exemplari.*
Cur non.] Quem exclusisti *lib duo. & statim iidem* quem recepisti *pro* quare recep.
Domum clausit] clusit *antiquo more lib. tres. ut & Suasor. 1. annotavi.*
Certe quod negare] quod *abest à Frob.*
An ejiceretur] an exiret *lib. duo.*
Irruperat] irrupit *lib.* 3.
Quam sit damnum: sarcire debet.] Quam si damnum sarciret *Frob. unde legend. puto* quam si debet.

DECLAM. VII.

Male detractionis] *sic Herv. vitiose Frob.* malæ tractationis, *quanquam alii sine diphthongo* male tractationis.
Alfius Flavus] Flavius *lib. duo.*

DECLAM. VIII.

Capitale sit] capitalis sit *libri tres & Frob. malim tamen* capital sit.
Ut in ea civitate] in *additum ex Frob. & lib. tribus.*
In aliquem locum] in alium locum *lib. tres.*
A quo cœtus factus est] cœtus *abest à tribus lib.*
Nec potui] *in marg. unius libri* nec profuit.

DECLAM. IX.

Quid enim ille non voluit] ille *accessit de tribus libris, & non in quibusdam male desideratur. & mox* petit *pro* petiit *Frob.*
Et si ipse voluit] & se voluit *Frob. & lib. quattuor.*
Num possunt succurrere] non *lib. tres. & Frob. absque interrogationis nota. & mox* natum *iidem lib. veteres omittunt.*
Liberorum cum Tarquiniis] liberorumque Tarquinii *utrumque rectum.*

Sed tormenta] ejus *addit lib. unus.*
Tribuni ne ferent, &c.] mortuorum tribuni? Itane fur ei præferatur? non morieris. *sic libri tres. & unus,* præfertur *habet. Scriptum fuisse puto:* Itane furcifer? non morieris?

LIBER QUARTUS.

PRÆFATIO.

Ad expectationem] qui ad expect. *lib. tres.*
Nova paria] nota *lib. totidem, qui & statim* pensant *pro* dispendant.
In gladiatoribus] *Frob. addit,* in oratoribus.
Ad nova omnes] homines *libri quatuor pro* omnes.
In studio] studiis *lib. vet.*
Ἐπιδείξεις id est declamationes] *hæc glossemata ex ora irrepserunt. in Rom. editione* ἀκροάσεις *suas legitur.*
Audiebat illum] aut delebat illum *lib. quattuor. & mox* quidem *abest à Frob.*
Floridior erat aliquando] *lego* aliquanto.
Ratum incendio suo judicium] *emendo* in dicendo judicium. *& lib. tres* iratum *præferunt.*
Marcellus] vero *addunt lib. duo.*
Quod semper] *forte* quod sæpe *scripsit Seneca.*
Aterium] Heretium *lib. duo. alius* Herinum Herium. *Roma editur, ut & mox infra lib. tres:* Herium filium amisit.
Hominum naturam] *melius* hominis *Roma editur.*
Fortuna sua] sua *abest à duobus.*
Insultantis] exultantis *lib. tres.*
Tanto miserabilius] mirabilius *lib. vet.*
Declamabat Aterius admisso] *sic Herv.* Marius *legit Frob. quatuor vero libri:* declamabat autem Marius dimisso.
Quos meo tempore cognovi] quos modo ipse cognovi *lib. tres.*
Græcam facilitatem] facultatem *lib. tres. & Frob.*
Adeo non currere] ne *pro* non *lib. tres.* necdum *Frob.*

Vide-

Videbatur] videatur *lib. tres.*
Regi posset] *lib. unus ad oram* urgeri.
Ab seipso] ab ipso *lib. tres & Frob.*
Alioquin] aliquando *melius.*
Aliquandiu] aliquem diu locum *lib. tres.*
Dividere] Diu videre *lib. tres.*
Obsoleta] obscena *lib. quatuor.*
Hoc exempto] hoc exemplo *lib. tres & Frob.*
Quæ derisum effugere] *sic Herv.* quæ de rei summa effugere *lib. quattuor & Frob.*
In liberto officium] in libero *lib. tres.*
Res in jocos abiit, non facis mihi officium] rem finite, loco abite non facitis mihi officium *Frob. & libri tres. nisi quod* faciatis *legunt.*
Locis præbuisse] in locis *lib. tres.*
Iniisti] *al.* lusisti. jussisti. *lib. quattuor, sed ad unius oram* vixisti. Magnus quidem, sed turbidus flueret. *sic alibi:* Cum flueret lusibus Redimebat tamen vitia virtutibus] *sic Juvenalis Satyra de Varrone:* —— monstrum nulla virtute redemptum
A vitiis ——
Quod ignosceres] cui ign. *lib.* 4.

DECLAM. I.

PErductus est] abductus est *lib. tres.*
Sed etiam irritantur] *vel* sed *delendum, aut* imo *legendum.*
Rapuit me] *vocem* nam *male præmittit Frob.*
In convivio] *rectius vetus scriptura* in convivium. Est quædam in ipsis malis miserorum voluptas *&c. sic Naso* —— est quædam flere voluptas.
Levamentum] *sic liber unus.* lamentum *duo.*
Cui si viveret pater, fleret] quem *lib. tres*, qui *Frob. al.* quem si viverent, patrem flerent.
Nomina filiorum] liberorum *lib. tres.*
Nec de nuptiis, nec de liberis cogitandum. Dirum omen occurrit] *rectius lib. veteres quatuor:* ne cui de nuptiis, ne cui de liberis cogitanti dirum omen occurram? cogit.
Nemo, inquit,] inquam *libri quattuor.*
Consolarer te] enim *pro* te *lib. duo. & mox* posset *pro* posses *idem.*

DECLAM. II.

EOrum interest] illorum *lib. tres.*
Non cum haberet] non autem haberet *lib. unus. & mox* sacra *idem lib. omittit & Frob.*
Pollio: Ante hoc &c.] Pollio autem hoc si cæcus ante factus esset, *quattuor libri longe melius.*
Probabat] probavit *lib. tres & Frob.*
Ita ut cogatur] *leg. forte* rogetur.

DECLAM. III.

IN exsilio] in exemplo *tres eadd.*
Ejus dolori] pudori *lib. tres.*
In patria] in patriam *lib. duo.*
Qui eam] cum *lib. quattuor.*
Tardius periit] petiit *libri tres. unus ad oram* perit.
Hoc derivari] hic *libri duo. forte* huc.
Imprudenter eos facere] non prudenter facere eos *libri tres.*

DECLAM. IV.

VIdisses jam vere] jam *abest à vet. lib.* vidissem vere *Frob.*
Quicquid fit non legitime pro legibus, &c.] *liber unus:* dum quicquam non fit legitime. melius cum ipso sepulcro actum est, in quo notiora sunt iterum arma victricia. *libri vero legunt:* quamquam non sit legitime pro legibus. melius est ero ipso sepulcro. factum est. in quo notiora sunt arma iterum victricia.
Dona] sacra *addit liber unus, sed ad oram.*
Inertem] inermem *lib. duo. & mox* in utroque *abest à tribus.*
Excusari] excusare *totidem libri. ut & statim.*
Deprehensus] *abest hac vox hic à tribus, & legunt:* deprehensus non est, hoc illi.
Honoravimus] ornavimus *lib. duo.*

DECLAM. V.

REductus est postea] *alii interpungunt*, est. postea ægrotare. *Frob. tamen patri legit pro* postea.

Ut curet] ut curaret *lib. tres.*
Abdicat] *duo libri addunt*, contradicit.
Reditu noverca] *sic Herv. & lib. unus.* reddita *lib. duo & Frob.*
Quod qui sanant. & qui *lib. tres.*
Ego vero cedo domo si] modo, *pro* domo *libri quattuor.* Ego viro credo si *Frob.*
Adverti] agnovi *tres codd.*

DECLAM. VI.

NOn minimæ jam lites sunt] non me nuntio lites sunt *liber unus*, *duo* me nuntiante *& Frob.*
Privignus erit] est *lib. tres.*
Filius ejus] enim *liber unus.*
Indico tibi] tibi *abest à veteribus*, *& mox copula* etiam.
Et si scirem] sed etiam si scirem *libri tres.*
Dici contra virum] dici enim contr. *libri tres.* & enim contra virum dici *Frob.*
Et pædagogo] à *pro* & *lib. tres.*
Si sciat] si scit *lib. tres.*
Simplicissimum] specialissimum. *libri duo. & Frob.*

DECLAM. VII.

PRæmium detur] *omittunt lib. tres recte. & mox* petit *lib. tres pro* petiit. *melius.*
Noster jure] vester *lib. tres*, *ut & post paullo.*
In pari] impari *tres codd. & Frob.*
Certe occidisti] incerte *liber unus.*
Ascensurus] accessurus *Frob.*
Subsederunt] subsederint *lib. tres.*
Permitteret] promitteret *lib. quattuor.*
Occidat iratus civis] *sic Frob.* occidat illum *Herv.*
Contulerat] attulerat *lib. tres & Frob.*
Non habebas] non habebam *duo codd.*
Detuli] *forte leg.* retuli.
Si tyrannum inquam,] unquam *Frob.*
Invenero obvium quælibet res] invenero. obvia quælibet res telum erit.
Fortioris est] erit *lib. vet.*
Ne non,] ne *tantum legit Frob.*

DECLAM. VIII.

COnsignatio facta est: restitutus] cum signatione facta restitutus *lib. duo & Frob.*
Operas] operam *lib. tres.*
Tabula Syllana] tabula illa *lib. tres.*
Ut qui] & qui *lib. tres.* ut quæ *Frob.*
Patere] parem *lib. tres.*
Etiam cum] etiam si *Frob.*
Ita periculosas] tam *pro* ita *lib. tres.*
Mihi potissimum] potissimum ei te *Frob.*
Non habere] *negatio abest à tribus vett. libris.*
Etiam posses rogari.] non posses etiam rogari. *Frob.*
Otho Junius] Othonius *lib. tres. male. &* Ottonius *Frob. ut & post paullo.*
Remisisse] emisse *lib. tres.*
Molliore] *sic cum editis liber unus:* meliori *lib. duo.*
Ne si nolimus] ne si volumus *tres codd. iidem* etiam *mox omittunt.*

LIBER QUINTUS.

DECLAM. I.

SIt actio] sit *Frob. non perinde recte.*
A liberato] liberto *Frob. non sequor.*
Ea te conditione] te *abest à Frob.*
In Pharsalia] in Thessalia. *lib. tres, sed in uno suprascriptum. Quare nihil muto.*
Majus] *duo hæc verba absunt à Frob. magis perspicue.*
Expertus negationem.] experta negatione *tres libri veteres & Frob.*
Legeras] *totidem libri* legerat, *& mox* posset.
Tot ille] tulit ille *Frob. & libri tres, quorum unus ad oram*, tollat ille.
Suspendo laqueum] suspendo *Frob.* suspenso *lib. tres per vetusti.*
Apertum.] aptum *libri tres & Frob.*
Alterum misero] alteram *liber unus, ut ad* solitudinem *pertineat.*
Ergo ut moriar] ut ne moriar *Frob. & cod. unus. lib. duo:* ego ut moriar iste prohibeat, *sed excusi e* iste ut me prohibeat.
Cui me vita] vitæ *lib. tres, & Frob. rectius.*

DECLAM. II.

QUo credito] quo perdito *Frob.*
Jubente patre] vivo patre *lib. tres, & Frob. ad oram. forte* vivente *scripsit Seneca.*

Non

Non quæris] *forte rectius*, num.
Et postea Socer] & tamen Socer *lib. tres*.

DECLAM. III.

PAncratiastes] Pancratiastas *codd. tres & Frob.*
Ad Olympia duxit] eduxit *totidem codd.* ad Olympiam *Frob.*
Parricidii] *sic Herv.* Parricidiis *tres lib. vett.* patricidi *Frob.*
Non ut necessitatem] non ut metum *iidem lib.*

DECLAM. IV.

DIxit] *tres codd.* dixerit.
Non revertebatur] non revertebatur patet *Frob. & lib. tres.*
Quia jam redii] rediit *iidem lib. & Frob.*
Quod reliqueras] quia *lib. duo.* qui *lib. duo* qui *lib. unus. & mox* filii mei, *amplius est in iisdem codd.*
Potuit occidere] *tres codd.* putavit, *sed ad oram. & supra pro* levius, leniter *legunt.*

DECLAM. V.

REddat quadruplum] quadruplum puniatur *lib. tres. sed ad oram. nam unus* solvat *in contextu legit. & statim* inscius *pro* insciens *lib. unus, &* nesciens *lib. duo.*
Videbat obstare] *melius lib. tres* dicebat.
Fidem implorav] *lib. tres* explorav.
Impotentiæ] *Frob.* impudentiæ.
Orbium fines] *sic Herv.* urbium *tres codd. & Frob.*
Nihil lætius] latius *lib. duo.* lautius *unus. & mox* occurrit *non est in Frob.*
Incendio] in incendio *lib. tres. & mox lib. unus amplius:* quod prospectui obstabat.
Ambulationes] *lib. unus ad oram* habitationes.
Quam volui] voluit *Frob. & tres codd.*
Sic licet] *rectius* scilicet *iidem lib. vett.*
Aluut] agunt *tres lib.*
Atata] Aurata *vet. scriptura libri unius non placet.*
Ergastulorum] ergatulorum *liber unus,* ergatularum *lib. duo. unus etiam* ergastula *præfert.*
Latiusque nunc] *forte* tunc.
Dare voluisti, partem noluisti] *sic editi, veteres tamen quattuor:* dare noluisti, si tamen voluisti partem.
Si fatereris scienter, &c.] si fateretur iste scienter januam incendisse, puto tota domus intelligeretur ex parte. si unum tignum *Frob. & lib. vett.*
Minuetant] movetant *lib. quattuor vett.*

DECLAM. VI.

ET damuo] & damnati sunt *Frob.*
Puella est] vestem puellarem *Frob.*
Imitatus est] est *ab eodem abest.*
Nunquid cecini] cedi *lib. duo, & unus* cecidi, *& in magine* cecini.
Auspicabantur, &c.] auspicabatur, nefas putabat brachium toga exerere *lib. tres.* evehere *lib. unus. forte* eruere, *vel* exuere. *quidam* toga exetere *legit. vid. notas, & Hottomannum lib. 9. observ. cap. 13. Jac. Durantium lib. 2. var. cap. 5.*
Damnati erant] essent *Frob. melius tamen* sint.
Severum fuisse] Serium *lib. unus, & ad oram ut hic Romana item editio.*

DECLAM. VII.

POst victoriam.] ejus *addit Frob.*
Ne peterent.] *non recte Frob.* ne perierunt.
Indie] interdiu *lib. unus.*
Postridie] *duo libri* post triduum.
Pugnaturis] *sic Hervag. veteres tamen lib. quattuor & Frob.* pugnaturus.
Trecentos] sexcentos *unus lib. sed vitiose.*
Nisi fuga] præter fugam *lib. tres: & mox,* præter numerum.
In Carthaginiensi] In Cannensi *lib. quattuor.*
Dabis notam] das *lib. unus.*
Iniquo eos] *Frob. amplius*, quod iniquo eos.
Argui posset] agi *tres libri præferunt.*
Hæc postremo] *ad unius libri oram additur*, negare.
Mitte arma] mittite *lib. duo.*

DECLAM. VIII.

SUb abolitione] obligatione *lib. duo. & Frob.*
Objeciſſet] abjeciſſet *tres cod. & mox* petit *pro* petiit *iidem.*
Urebat ignibus] *melius* urgebat *lib. duo. vide Proverbium, Phalaridis taurus.*

LIBER SEXTUS.

DECLAM. I.

DAturum ſi non reſpondiſſet] *amplius Frob.* ſibi daturum promittens ſi non reſpondiſſet: *& abeſt* Patri irato.
Tantum æris alieni] hæres *Frob.*
Spe morior] ſperno *libri tres. Gruterus ex Palat. codice* ſpem moror *ponendum cenſuit.*
Patri periculoſum accipienti turpe] *ſic editi Frob.*
Exagitari] exagitare *Frob.*
Vinceres] vincerem *duo codd.* vincerent *unus.*
Niſi ſi reſciſſet] niſi reſciſſet *unus cod.* niſi ſi ſciſſet *duo. Tintianus mallet* ne ſi reſciſſet.
Fratrem pium] eſſe *addunt libri tres magis perſpicue. ſic Tintianus.*
Patrem utrique placari] patri utrumque placere *lib. tres & Frob.* placare *mavult Gruterus.*

DECLAM. II.

NOn liceat] non licet *Frob. illud tamen malo.*
Quinquennium] quenquennio *lib. tres & Frob.*
Accuſator civium] *Herv. ad oram forte* finium.
Quos in tam bona timuiſti] *libri duo,* quod in tam bona obtinuiſti.
Alii exul eſt, tibi pater eſt] alii *Franc. Jureti vet. cod. lib. duo & Herv. ad oram. forte* illi pater eſt tibi exul.
Facere] tacere *lib. unus.*

DECLAM. III.

ELige, aut] ut aut *lib. quattuor amplius.*
Imprudentia timebat] impudentia. Timebas *Rom. editio. alius cod.* impudentia timebat.
Imo non] imo nihil *lib. tres, & mox* ex lege *Frob.*
In matrem] meam *addunt lib. totidem.*
Nihil aliud egi] egi *abeſt à Frob. & abeſſe poteſt.*
Habes enim partem] enim *abeſt à Frob. & mattrem quidam reponunt, hoc modo:* habes matrem, habes patrem. *& mox* & ut *idem Frob. & pro* voluerat, voluit *lib. duo.*

DECLAM. IV.

POculum tenentem] terentem *tres lib. rectius, probatque Gruterus lib. 3. cap. 2. Opinion.*
Maritus heres] *prior vox abeſt à Frob.*
Sic egit] hic egit *Frob. non recte.*
Quod eſt hoc venenum] quid enim illud venenum *lib. tres.*
Qui dicis] dicit *lib. tres.*
Quid nam] jam *lib tres & Frob.*
Gravis illa] illi *Frob.*
Qui volenti] nolenti *lib. unus.*
In imum. Potionem bibit iſte,] *tres lib. ſic interpungunt,* in imam potionem, bibit iſte uſque ad venenum. *Plura Gruterus.*
Sequitur] ſequatur *lib. quattuor. & Rom. editio.*

DECLAM. V.

IPhierates] Epierates *Frob.* & *codd. duo, & unus* Epigrates. *Quinct. lib. 5. cap. 12.*
Bis acie] in acie *Frob. non neceſſario.*
Cum toto tibi regno ſocer venit] cum toto ibi regno ſuo venit *lib. quattuor & Frob.*
Sententias ſuas ferrent] ſententiam *Frob. & mox* extraxi *pro* ſtrinxi. *& Gruterus continenter legendum putat* cum judices.

Ut

Ut gratiam] gloriam *lib. tres.*
Quid obsides vobis abduxi] quod vobis obsidem abduxi *codd.* adduxi *unus.* quod ob fidem vobis uxorem adduxi? *plura hic Jan. Gruterus.*

DECLAM. VI.

CRuditatis & veneni] crudelitatis *lib. tres totidemque Gruteri: illud tamen male.*
Altera, quod futurum est] altera etiam quod futurum sit *lib. tres.*
Commendavi adulterium] *rectius legas* adulterum.
Qua adulterii] adulterium *lib. tres & Frob.*
Veneficium nec denunciatum quidem credidi] quidem *abest à Freb. tres lib.* veneficium quod denunciatur credidi.
In cadavera] in cadavere *lib. tres & Frob.*
Filiam veneno] veneficio *lib. unus, probaturque Jureto, ut similiter cadentibus respondeat.*
Non minus quam filiam] quam pater filiam *Frob.*
Est sæpe] sæpissime *lib. tres.*

DECLAM. VII.

UXorem pater] uxorem suam *tres lib. & Freb.*
Audite rem] *lib. unus* videte.
Prius amare cœpi quam duceres] amare antequam duceres cœpi. *lib. tres & Palat. cod.*
Nescio furiosius] furiosus *lib. tres. non placet.*
Sororem concupisceret] concupiscet *lib. unus. forte etiam* concupisset.
Et derisum] & *abest à Freb.*

DECLAM. VIII.

MOriar nisi] *tres lib.* peream nisi *legunt: illud tamen in carmine est.*
Aut experta juras, *&c.*] aut experta virum, aut inexperta petebas.
Via cedunt] omnia eredunt, *qua ex compendiis oũ varietas videtur.*

Et hic quidem non totus] nec hic quidem totus.
Vix modeste castigare] vixit modeste, castigate *lib. tres.*
Luxuriosior] *rectius duo lib.* licentior.
Matri Gracchorum] *hac à tribus libb. nostris, iisque quos Gruterus inspexit, ut glossemata omissa sunt.*
Quid ni inviderint] ei inviderint *iidem codd. Palat.* invideret.

LIBER OCTAVUS.

DECLAM. I.

DE confesso] de confessa *lib. vetus & Frob. sed illud male.*
Faciam] facio *vet. lib. & Frob.*
Prohibens] prohibeo. *Frob. & lib. vet.*
Duobus filiis] liberis *vetus scriptura.*
Quod videbat] vivebat *Frob. & mox pro* obfuturus, affuturus.
Rogabo ream] rogo *lib. unus.*
Ubi eam] *vetus lectio* nisi cum.
Orbata] orba *cod. unus.*
Inquis sacrilegium potuit committere] inquit potuit, *vet. lectio & Frob.*
Calamitosus animus] *codex antiquus* elamitosus.
Mori etiam] jam *tres lib.*
Si priusquam amitteret] si postquam *lib. duo utrobique legunt.*

DECLAM. II.

REcepturos] reputaturos *codex unus.*
Elii ultimum] Dii ultimum *quatuor codd.*
Athenienses] Atheniensis. *Frob. & lib. unus.*

DECLAM. III.

MOrtis fuit] non *addit cod. unus.*
Morte piavit] expiavit *lib. unus.*

DECLAM. IV.

ET quam invidiosum] & quidem invidiosum.
Quoque] *malim* quoquo.
Non illud Codrus dedit] Codrum illum

lum *edidit vet. cod. & mox* illo *pro* ullo.

Quod se] qui se.

In præcipitem locum] *assentior viro docto* lacum *reponenti.*

DECLAM. V.

Contumacia] *vet. lib.* contumelia. *& mox* mihi date *pro* patri date.

Tu fecisti] fregisti *lib. vet.*

Exanguis] *vett. libb.* longius. *forte* languidus.

Efficis ut possit] efficit ut possit *lib. unus. Frob.* possis. *Herv.* possim.

DECLAM. VI.

Rapta raptoris] vitiata vitiatoris *vet. scrip. & Frob.*

Adducatur] educatur *vet. cod. & Frob.*

Naufragium meum flevit] flevi *lib. unus & Frob.*

Quidem & nuptias] *sic Herv. sed* quidem *abest à Frob. & sane redundat.*

Socer desinat] sinat *Frob. sed illud malo.*

Putat.] putavit *Frob.*

Sibi, cum hic] sibi hic cum necdum *Frob.*

Inter terram & cælum] *aliter* inter mare terramque dubii *inepte.*

Interrogor] interrogatus *lib. unus.*

Matrimonii celebritatem] matrimonium celebritate *Herv. in altera editione anni* 1573. celeritatem *malè excudit. vide Gul. Forverium D. ad L.* 34. *& mox* absconde *pro* abscondit.

Fecit nuptias] facis *lib. unus. & statim pro* vultus index, inultus *quidam legit. & rectius forte. doctus vir tamen* mutus *reponit.*

Sicut] sic ille *codd. duo.*

Naufragium duo] *forte melius* naufragum.

Si me potuerit] poterit *vet. lectio.*

Præceps] preces *lib. duo & Frob.*

Patrem legis amputaturus] *sic Herv.* partem *Frob. & vet. lib. qui etiam* imputaturus.

Quid dum fleret faceret] quid flere fecerit *lib. duo.*

Quas non habet] *negatio abest à vet. cod. & Pintiano, idque recte.*

JOHANNIS SCHULTINGII

AD

M. ANNÆI SENECÆ

SUASORIAS ET CONTROVERSIAS,

Quæ ſuperſunt,

NOTÆ ET EMENDATIONES.

JOHANNIS SCHULTINGII
AD
M. ANNÆI SENECÆ
Suasorias & Controversias, quæ supersunt, notæ & emendationes.

SUASORIARUM LIBER.

Pag. 1. S*Uasoriarum.* Ven. *Suasoriarum liber primus incipit*, unde plures fuisse libros colligas. Constitueram autem Suasorias præmissis Controversiis rejicere in finem: quia satis ipse fatetur Seneca Controv. 12. illas se posterius publicavisse. Quem etiam ordinem olim probasse video Nicolaum Fabrum summum illum sine dubio ingenio atque eruditione virum, cujus immortalia hos in libros sunt merita. Postquam tamen animadverti in antiquissima editione Veneta (eam utendam accepi a Clarissimo viro Joh. Georgio Grævio, quem eruditionis & virtutis causa nomino) primum Suasoriis locum datum: præterea postquam rediit in mentem non temporis tantum, quo vel scripti, vel editi sunt libri, sed & rerum, quas præcipiunt, continentve, habendam rationem. Qua de causa non dubitaverunt eruditi Historias Taciti, quanquam natas prius atque editas in lucem, tamen subjungere Annalibus. Horum, inquam, ego contemplatione, in diversam tractus sententiam, cœpi nihil mutare velle: cum id sit certissimum, & vulgo jam doctorum non ignotum, Suasorias tanquam minus prudentiæ exigentes pueris delegatas, controversias robustioribus assignatas fuisse. Eundem igitur ordinem, eosdem gradus si in digerendis his libris observaverim, nec quicquam contulerim mutationis in ea, quæ adhuc plerisque nec sine causis gravibus placuerunt, nemo, credo, æquus id mihi vitio vertet. Illud vero etiam in limine hujus libri dicendum, eum suo capite truncatum videri: non tantum, quod desit nonnihil initio Suasoriæ, ut nonnulli censent, quod in medium relinquo: Nomen certe deest Rhetoris: Verum quod intercidit epistola, sive præfatio ad filios. quorum maxime causa hæc recollegit animo, retulitque in literas Seneca. vid. Præfat. 1. Controv. ab initio, & confer hujus Suasoriæ finem, & sequentis divisionem init. item finem Suas. ejusdem. ut & Suas. 7. ubi sunt *Historicorum de Cicerone elogia*; itidem in fine; nec cunctanter in nostram sententiam

hanc discessionem facies. Similem calamitatem nonnullis etiam Controversiarum libris temporum injuria illatam ostendunt earum excerpta.

Deliberat Alexander &c.] Hyperbolica sunt omnemque excedunt comparationem, quæ hac super re dixerunt Rhetores. Sed hos, quod ita indulserint ingenio, excuses magis, cum ipsi quodammodo huc dixerint Historici. Curt. 9. 9. *Pervicax cupido incessit* (Alexandrum) *visendi Oceanum, adeundique terminos mundi.* Justinus ex Trogo: *Post hæc Indiam petit, ut Oceano, ultimoque Oriente finiret imperium.* Hujusmodi ex narrationibus illa Suasoria fluxisse videtur. In quibus tamen tecte ipse Oceanus ille mundi habetur terminus, ad quem pervenire studebat Alexander. Cujus sunt illa eod. Curtii cap. cum didicisset haud procul abesse Oceanum; *Adesse finem laboribus, omnibus votis expetitum. Jam nihil gloriæ deesse, nihil obstare virtuti suæ ullo Martis discrimine, sine sanguine orbem terræ ab illo capi: nec naturam quidem longius posse procedere. Brevi incognita nisi immortalibus esse visuros.* Ex quibus colligas, quod satis ille habuerit ingredi Oceanum: sane nihil necesse est, ut intelligamus, quod novas in Oceano fertilesque terras quærere voluerit Alexander: multo minus, quod ultra Oceanum, alia littora, alium orbem se reperturum speraverit, dum, ut ait poeta, *Æstuat infelix angusto limite mundi Unius.* Cum tamen hæc aliqua ratione eo trahi possent, & infinitam ambitionem non semel qua rebus, qua verbis testatam fecisset Alexander, non dubitaverunt Rhetores, istud ad exemplum hanc Suasoriam declamitare. Gemina de Theodosio Latin. Pacat. cap. 23. *Dum in remota terrarum vincendo procedis: dum ultra terminos rerum metasque Naturæ regna Orientis extendis; dum ad illos primæ lucis indigenas, & in ipsum, si quod est, solis cubile festinas.*

Pag. 2. *Post omnia Oceanus, post Oceanum nihil*] Quod Avitus affirmat hoc loco suæ serviens causæ, in eo videas alios ex antiquis dubitasse. & his non falsa subjecit animus. Ultra Oceanum, quem Romani aliæque gentes Europææ hac tempestate habebant cognitum, alias terras ac vastissimas quidem terrumque copia nihil nostris cedentes jacere, id avorum nostrorum memoria repertum & jam notum est pueris: Ut vera vaticinatus sit Seneca filius in Medea 375. *Venient annis secula seris Quibus Oceanus vincula rerum Laxet & ingens pateat tellus, Tethysque novos detegat orbes.* Qui in *Hercule* etiam *Oetæo* huc adspexisse videtur 414. *Cujus triumphos ultimi Seres canunt, Et quisquis alius orbe consepto jacet.* Quo in loco quamvis summi id velint viri, nihil censeo mutandum: Sed *alius orbe consepto* accipio, alius, quam hic orbis conseptus Oceano: quem paulo post Oscus *totius orbis* (hujus) *vinculum, terrarumque custodiam appellat.* Sulpitius Apollinaris Gellii lib. 12. cap. 13. *Cum vero omnes terras omnifariam & undique versum circumfluat* (Oceanus) *nihil citra eum est: sed undarum illius ambitu terris omnibus convallatis, in medio ejus sunt omnia. Alius* vero ut hic, ita est & apud Horat. non *alium Sapiente bonoque beatum.* item: *Ne quis se præter Apellem Pingeret, aut alius Lysippo duceret.* Cic. ad Fam. 11. 2. *nos ab initio spectasse otium, nec quicquam aliud libertate communi quæsisse exitus declarat.* ubi vid. Manut. Nec hoc ignotum summis illis viris, quorum ab altero ante hos annos duodecim id me didicisse fateor, sed hoc loco cogitatum non est. Si quid tamen superfit, in his, quod turbare quemquam aliqua specie, possit, illud erit τὸ *quisquis*: quod nonnulli forsan mutatum velint in *si quis*, ut sit oratio, qualis illa Lucani:

Sub juga jam Seres jam Barbarus isset Araxes,

Et gens si qua jacet nascenti conscia Nilo.

Quod blandiebatur mihi, fateor, cum primum viderem. Cum vero respexi ad locum istum Senecæ ejusdem ex Medea, ubi novos orbes detectum iri auguratur, caussæ nihil esse putavi cur censoria virgula usus quicquam immuta-

mutarem Philippus Cluverus, quod in transcursu moneo, etiam antiquissimis temporibus notam fuisse Europæis Americam, ut nunc vocatur, ex Platone & Diodoro probari posse, existimat. Ipsum vid. lib. 6. Geograph. Introd. cap. 11. Illud in transcursu monuerim: videri non inelegans futurum, si vers. 102 Tragœdiæ ejusdem legatur: *qua templa tollens area Cenæi Jovis Austro timendum spectat Euboicum mare.* nunc *ara* legunt, quod mihi non ita commodum videtur. *Area tollit templum* dixerit, ut in Herc. fur. 662. *Spartana tellus nobile attollit jugum.* Tacit. 5. Hist. 6. *Præcipuum montium Libanum erigit* (Judæa) in Germ. 46. de Venedis: *Quicquid inter Peucinos Fennosque sylvarum erigitur latrociniis pererrant.* Hoc ipso de loco templi Cenæi Jovis add. eand. tragœd. vers. 775.

Vicimus, qua lucet] Veneta: *licet.* Quod in nonnullis etiam observavit & probat Schottus. Manifestius vero & certius demonstretur hanc lectionem non esse reprobandam, si adscribantur illa ex carmine Pedonis, quod est infra hac Suas. *Dii revocant rerumque vetant cognoscere finem Mortales oculos; aliena quid æquora remis Et sacras violamus aquas divumque quietas Turbamus sedes?* Mox etiam Fabianus: *Sacrum quidem terris natura circumfudit Oceanum.* Unde colligitur jam pro certo, quare subjungatur: *Nihil tantum est, quod ego Alexandri periculo petam:* nempe quia illicita & nefaria deorumque provocatura indignationem atque iram cœptabat Alexander. Respondent his Rhetoris illa Flori. 2. 17. *Peragratoque victor Oceani littore, non prius signa convertit* (Brutus) *quam cadentem in maria Solem obrutumque aquis ignem non sine quodam sacrilegii metu & horrore deprehendit.* Nisi ita tractetur & illustretur hic locus, eadem ratione possit videri probum *lucet:* nam cum periculo sine dubio conjunctum est, si quis non ignotum tantum sed & alta consitum caligine ingrediatur mare, ubi

— *nil erepto valeas dignoscere mundo.*

Atque hac de causa etsi *licet* præfero, *lucet* tamen damnare non ausim, quia fuit & supra: *Satis sit hactenus vicisse Alexandro, qua mundo lucere satis est.* Et quia mox Oscus dixit: *Tempus est Alexandrum cum orbe & cum sole desinere.*

Quo tibi opera est adesse] Schottus hoc de loco amplius pronunciat. Me etiam, fateor, diu habuit exercitum: nec adhuc illi attulero opem, nisi mihi concedant eruditi, ut voculam unam inseram. Ita fiet, *venit ille dies, Alexander, exoptatus, quo tibi opera est tua adesse.* Monent in margine codicis antiqui notatum occurrere, *sinis adesse*, quod si à libro est manuscripto, non ab ingenio, unice meam affirmet conjecturam. Illud *opera est* non dubito, quin verum sit, nec enim facile in antiquis libris istiusmodi reperias gemmas, quin probæ notæ sint. Et valet *opera est*, otium est. Ut in illo Gellii patet 7. 17. *nunc*, inquit, *mihi opera non est, quum otium erit revises ad me*, &c. Plautus Mostell. 4. 4. 30.

Numquid vis? Di. *fac valeas! opera ubi mihi erit, ad te venero.*

In Milite 2. 2. 97.

— *occupata 'st, opera non est, non potest.*

Mercat. 2. 2. 15. *Dicam si videam tibi esse aut operam aut otium.* Ly. *Quanquam negotium est, si quid vis Demipho, Non solum occupatus unquam amico operam dare.* Cujusmodi ex loco colligas *non est mihi opera* eo, quo dixi sensu in usu esse cœpisse, quia plenum est, *non est mihi opera, quod tibi dem:* quod vi sua significet, non est mihi otium. *Opera* vero *est* pro operæ pretium est, etiam eundem apud Plautum Liviumque, cui hoc frequens, item Suasor. 7. reperies. Solemus vero, cum petitur opera nostra in rebus nullius vel non ita magni momenti, cujus sunt, quas isto tractamus tempore, negare nobis esse otium. Quod cum ita a nobis isto de rerum genere effertur, *opera non est*, potest accipi & quod otium superet nullum ad illa curanda, & quod ea

cura nostra indigna judicemus. Et posteriora hæc, si originem quæramus hujus locutionis, magis huic loco accommodata judicem. Nam & operæ pretium est Alexandro jam suis adesse, ut cum iis extra pericula positus non solum se oblectet, & fruatur gloria rerum gestarum subactique orbis, sed & ut parta tueatur, stabiliatque res suas, & ipsos illos Macedones suos, suasque necessitudines defendat ac protegat. Quod etiam Macedones ultimis in verbis Fabiani tacite significare videntur: *Memento, Alexander, matrem in orbe victo adhuc magis, quam pacato relinques.* De se non fatentur, ut suam tamen suorumque simul causam agant. Maxime vero accipio *opera est*, ut dixi initio, idem hic esse, quod onum est, vacat. quia causæ loco subjungitur *iidem sunt termini & regni tui & mundi.* Præclare huc pertinet, quod est apud Plutarchum in vita Pyrrhi, ubi ille rex ad Cineam oratorem sapientissimum, ait se Italia, Sicilia, Africa, Græcia redactis in potestatem, cum ita jam late ex sententia potiretur rerum, otia se cum suis agitaturum; cui cordate respondet orator. vid loc. adde historiam de Calano.

Quæ non Alexandrum posito genu adorarunt] Ita ut regem Persarum exceperint. Notum est illud apud Nepot. in vita Cononis: *Necesse est enim si in conspectum veneris, venerari te regem, quod* προσκυνεῖν *illi vocant.* Senec. Thyeste, 599. *Ille qui donat diadema fronte: quem genu nixæ tremuere gentes.* Hæc de rege regum apud Persas, vel Parthos potius (ita enim nunc plerumque nominantur) accipio: ad quos tunc translatum erat Persarum imperium, non minus late, quam olim patens. Justin. 41. 1. *Parthi, penes quos velut divisione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuere.* Nec enim possum inducere in animum, uti credam Senecam hoc de Nerone publice testimonium perhibere voluisse; qui illi supparasitari solet; & si quid istiusmodi rerum dicendum docendumve est; externorum mavult regum exempla proferre. vid. Epist. 80. Quod autem ad imperatorem Romanum hæc Senecæ retulerunt, causa ea sine dubio fuit, quod sequitur: *Cujus ad nutum posuere bella Medus, & Phœbi propioris Indus, & Dahæ Parthis equitem minati.* In quibus si pro *Parthis* legas *Ariis*, nihil erit, cur vel Nero sibi illatam interpretetur injuriam; & omnia, quo verba ferunt ad Parthos pertinebunt sine difficultate: nisi quod possint iniqui cavillari, quod nova hac emendatione procudatur historia. Sed & absque hac emendatione singularis est historia; & ratio eorum, quæ dicit Seneca, ad hujusmodi cogit conjecturam: quam probabilem præterea Tacitus reddit 11. Annal. 10. *Prosperisque præliis medias nationes subegit ad flumen Ginden quod Dahas Ariosque disterminat.* insignes Arios fuisse testis est Lucan. 3. 281. *fortis Arius.* item Justin. 41, 1. Ut vero dicam, quod sentio, mihi id minime mirandum, quod etiam efferæ gentes posito genu Alexandrum adoraverint: qui sciam, quod ad Orientem populi reges suos divinis prosecuti honoribus, & ut ἐμψύχους θεῶ εἰκόνας sint venerati, quod ipsi unice eorum indigerent præsidio, inepti quippe plerique ad imperandum; inde servituri & regibus unice addicti ac devoti serviebant. *Syria Asiaque & suetus regibus Oriens.* Græci teste Aristotele 1. Polit. pronunciare non dubitabant, quod *sit natura barbarum esse & servum:* unde colligunt eopse loco, Βαρβάρων δ' Ἕλληνας ἄρχειν εἰκός. *æquum esse Græci ut imperent Barbaris.* quia scilicet ὅτι τὸ ἄρχειν οἰκεῖον τῷ κρείττονι. *Meliori natura imperare competit.* Sed Rhetor, quantum judico, hoc maxime expressum voluit, quod Alexander remotissimas etiam sedibus gentes (ex moribus vitaque maxime erant barbaræ) ad confessionem imperii & accipiendum imperium coëgerit. Quod vero Græci & Aristoteles pro servis habent barbaros, id ad Orientales aliosque paucos restringendum: de iis, qui Septentrio-

nem versus incolunt, notum & verum est illud Poetæ:

Libertas ultra Tanaim Rhenumque recessit,

Et toties nobis jugulo quæsita negatur

Germanum Scythicumque bonum.

add. Tacit. de Morib. Germ.

Immensum & humana] Petreius *petimus*, aut *ingredimur* vellet inserium. Tu levissima mutatione scribe: *Immensum est & humana &c.* Ita numerus atque omnia convenient.

Pag. 3. *Tetra caligo remittet fluctus*] In hoc loco laborarunt jam Dalechampius, cujus inventum probatum à N. Fabro; item Schottus: denique Gronovius, qui proxime accessit verum. Legit enim, *Tetra caligo permista fluctibus.* Nempe Virgilian. hic locum habet,

—— Ponto nox incubat atra.

Et illud Lucani lib. 5.

—— niger inficit horror

Terga maris.

Nec iste sensus minus est commodus, quam hic verborum Latini Pacati in Paneg. cap. 2. *ab ultimo Galliarum recessu qua littus Oceani cadentem excipit solem, & deficientibus terris sociale miscetur elementum.* Sed non dubitaverim, quin verum sit: *Tetra caligo remiscetur fluctui.* Quam in viam me ista conjectura Gronovii deduxit. Credibile vero est, quia verbum *remiscere* minus usu plebeio erat tritum, inde factum esse, ut corrumperetur hic locus. At Virgilianum est:

—— sic veris falsa remiscet.

quod vulgo, permiscet. Multa sunt huic similia, in quibus particula *re* vim auget significationis. Sueton. Octav. 73. *Togis* (usus est) *neque restrictis neque fusis.* ead. vita, cap. 78. *retectis pedes.* i. diligenter contecti. Cæsar lib. 4 Bell. Gall. *Vinum ad se importari non sinunt, quod ea re ad laborem ferendum remollescere homines atque effeminari arbitrantur.* Curius Fortunatianus lib. 3. *& fere aspernantur homines, quæ non recognoscunt.* Ita *remittere* pro permittere, vulgatum. Unde pro indulgere esse videtur Controv. 14. *Facere illum rem non improbam: nam ita patri non remittere, quod a patre ipsi remissum sit.* Filius luxurians patrem luxuriari incipientem accusabat dementiæ. De voce *Remittere* vide Gronov. 4. Observat. Etiam *recludere* pro secludere apud Justin. lib. 9. & Instit. §. 7. de leg. agn. succ. jam observarunt alii. Possem etiam ipse alia addere, ut ex Præfat. 1. Controv. *repositus animus* pro bene composito. item ex Vell. 2. 69. *recisum opus.* Etiam Seneca filius cap. 17. de Consol. ad Hel. *ad otium repositi mores.* Sed hæc, credo, sufficiunt.

Nescio quod humanu, &c.] Nonnulli cod. teste Schotto, *quin quod hunc*, & dein, *& terram nox obruit.* alii è *terra:* Lego: *Ne nescias, quicquid fit, humanu natura subduxit oculis, & terram nox obruit. Terram*, quam tu speres ultra Oceanum,

—— sedes ubi fata quietas

Ostendunt. Istud autem quod affirmat, *ob post terga diem Solemque relictum.*

Quæ ista toto pelago] Hiulca est oratio, nisi legas & distinguas: *Quid? ista toto pelago infusa caligo, navigantem s. v. a. quæ p. q. excludit?* ut pronomine *quid* & continuata post illud interrogatione animetur oratio. Quomodo Controv. 2. *Quid? si jam Xerxes ad nos suo mari navigat, fugiemus, antequam nobis terra surripiatur?* Ita enim illum emendandum censeam locum. ita & Suas. 2. init. restitui.

Ferarum ille conventus] Quo diutius hæc considero, eo credo certius intercidisse nomen *gentium.* ut fuerit: *nec terribilis ferarum ille gentium conventus.* Ita multo elegantius subjecta sint ista ab opposito: *immanes propone belluas.* Etiam firmari videtur hæc conjectura illis Osci supra: *qua tam feræ gentes fuerunt, quæ non Alexandrum posito genu adorarint. Conventus* autem hic ipse locus, ubi convenitur, quod notissimum. Simillimum, nec intellectum tamen perinde, quod Flor. 1. 16. Campaniam *Liberi & Cereris certamen* appellat. Item Lucrinum & Avernum *quædam maris otia.* Si gentium mini-

minime quis putet deesse, sed omnia hæc esse integra, is saltem concedet, in iis, quæ sequuntur, *immaniores* esse legendum.

Imperfecta natura penitus recessit] Quare & Chaos opinione gentilium sibi inferorum accepit sedem, & inter deos inferos invocatur ab iis maxime, qui sacris magicis sunt operati. Ineptissima hoc loco Aurelii est conjectura: qui tam turpiter non dedisset se, si intellexisset, quid sit *penitus recedere*, quod à pueris discere poterat. Penitus abstinere hujusmodi a locis debuerat ille manum. Faciunt ad hæc Fabiani illa Glyconis infra. τοῦτο εἰ μή τι καλὸν ἰδῶ, ἐκ ἂν ὕςερον ἴκοιτο.

Pag. 4. *Circumfudit Oceanum. Illi*] Mallem: *Oceanum: & illi.* vel, *sed illi*, ut sensus sit: quanquam proximus & circumfusis terris nostris sit Oceanus, tamen neminem adhuc mortalium illius spatia cognita atque explorata habere.

Siderum collegerunt metas] Non nescio, quam late *sidus* pateat. nec item quomodo definiant opposite ad stellam. Senec. Herc. fur. 13. *Suasque Perseus aureas stellas habet*, intelligit sidus est. Hoc loco maxime ad Solem & Lunam id nominis forsan referendum. Certe enim & Sidus κατ' ἐξοχὴν de Sole ponunt Justin. 13, 7. de Aristæo inter cætera: *Eum solstitiales ortus sideris primum invenisse.* Ovid. *Debet & à radiis sideris esse niger vultus* nautarum. Lunam vero simul *siderum* nomine hic posse comprehendi, tum ratio convincit, tum vel unicus ille (ne multis agam) Propertii locus lib. 1. eleg. 1.

Tunc ego crediderim vobis, & sidera & amnes
Posse Cytæinis ducere carminibus.

Cui non simul hic venit in mentem,

Carmina vel cælo possunt deducere Lunam?

Ratio vero istius opinionis meæ est, quod subjicitur: *& annuas hiemis atque æstatis vices ad certam legem redegerunt.* Solstitia vero atque æquinoctia ista temporum in ordinatione maxime considerantur. Nec tamen de Sole tantum locus hic accipi potest, cum siderum fiat mentio: igitur intellexerim quoque de Luna: Cum digesturi tempora & annos maxime Solis & Lunæ habuerint rationem; aliisque Lunares, aliis Solares fuerint anni. Præterea cum de Oceano hic tractetur, quibus terminetur finibus, quibus vel includatur, vel excludatur locis, negare non dubitat iis etiam constare, qui siderum collegerunt metas: cum hi tamen accessus & recessus Oceani ex ratione Lunæ certissimo teneant. Nam id non latuisse antiquis testis Seneca cap. 1. de Provident. locus egregius est: *Jam vero si quis observaverit, nudari littora pelago in se recedente, eademque intra exiguum tempus operiri, credet cæca quadam volutatione modo contrahi undas & introrsum agi, modo erumpere, & magno cursu repetere sedem suam, cum illa interim portionibus crescunt, & ad horam ac diem subeunt, ampliores, minoresque*, prout *illas Lunare sidus elicuit, ad cujus arbitrium Oceanus exundat.* add. Pompon. Melam. 3. 1. init. & locum Solini cap. 26. fine. Si quis vero pertendat præter Solem & Lunam hic etiam alia intelligenda sidera, is sententiæ suæ firmamentum reperiet in iis quæ sequuntur, *quibus ignota nulla pars mundi est*, & in istis Flori, 4. 3. *In annua cæli conversione fieri solet, ut mota sidera tonent, ac flexus suos tempestate significent.* Ubi notabiliter etiam aliis sideribus suos tribuit flexus, igitur & metam: nam ad hanc adspicitur, quoties de flexu hoc modo disserunt Cicero in Orat. pro Cælio: *In hoc flexu ætatis fama adolescentis hæsit ad metas.* Persius, 1. 3. *meta quam mollis flexus & undæ.* Senec. de Tranqu. vitæ. *Non in cursu tantum circique certamine, sed in his spatiis vitæ interius flectendum est.* Quæ loca Torrentius congessit, ut & alia ad Horat. lib. 1. Od. 1. Senec. Thyeste 796.

Nondum Hesperia flexura rota
Jubet emeritos solvere currus.

Tacit. 5 Hist. Cum autem ad metam flecte-

flecterent currus, redibant: inde Soli, Lunæ, aliis siderum maxime non fixorum, ut currum & equos, ita metam flexumque tribuunt, cum eo pervenerunt, unde retro remetiuntur cursus. Simili comparatione Justin. 12. 10. de Alexandro extremis ab Indis revertente in patriam. *Reversus in naves Oceano libamenta dedit, prosperum in patriam reditum precatus. ac veluti curru circa metam acto, positis imperii terminis, quatenus aut terrarum solitudines prodire passæ sunt, aut mare navigabile fuit, secundo æstu ostio fluminis Indi invehitur.* Unum præterea in his Senecæ notatu in primis dignum, quod *colligere metas siderum* dixit de iis, qui istas investigarunt & repererunt, quod fine arte computandi & summarum collectione fieri non potuit. Nam *colligere* ad computationes & ratiocinia pertinere jam ostenderunt alii. Quia vero ii, qui sensu, quo dixi, aliquid colligunt, ac aliquid demonstrant, aut demonstratum volunt: inde etiam *colligere* dicunt, qui argumentantur, ut aliquid reperiant concludantque certi. Suas. 5. *Hoc non est diu colligendum. de eo dico*, (l. *denuo d.*) *vincemus, quem vicimus.* Senec. inde ep. 45. *collectionem* pro Syllogismo & sæpe alibi dixit. Hinc porro Quinctilianorum loca accipiunt lucem. Declam. 1. *Sed quid ego, rem manifestissimam colligo?* Declam. 252. *Forte argumentis hoc colligo: longa & difficili conjectura probandum puto.* Ironicum est Declam. 308. *Hoc propius colligamus.* Declam. 270. *Et hac omnia, quæ pro causa mea dixi, quibus collegi me non esse obligatum huic legi, non temporis causa, nec præsentis periculi fingere me vel ex eo manifestum est, quod raptorem alter occidit.* Ita enim legenda postrema judico. Inde porro *colligere* pro judicare Declam. ejusdem 255. *Si quis nostrum transfugisset, non ipsum modo pessimum civem & omnibus suppliciis dignum judicaretis, sed infames etiam, qui receperunt, & velut ductores scelerum, vel magistros turpitudinis colligeretis.* Sed de his satis.

Velut vinculum circumfluat] Constanter fatentur in antiquis esse *circumpluat:* quod non expedio, inquit Schottus. Aurelius damnat. Ego vero intelligo pro *circumluat* scriptum fuisse. Nam amant *p* inter *m* & sequentes quasdam consonantes inserere: ita *dampnum, dampnare, condempnare, temptum* pro *tentum*, sive *tentorium* ut *temptare* pro *tentare*, quod in Belgica lingua servamus. in ms. teste Salmasio ad Flor. quod minus mirabitur, qui promiscue poni cogitet *emptum* & *emtum*, *redemptum* & *redemtum*, *contemptum* & *contemtum*, aliaque quibusvis nota. Quamvis vero istum ad modum hic scriptum, & *circumluere* & *circumluvio* apud ipsum Ciceronem & Livium reperiantur; item *circumluvium* apud Festum; malim tamen *circumfluat*. Æthicus Cosmogr. init. de Romanis. *quid*, inquit, *cum quicquid subjacet cælo, penetrarent triumphis omnem terram Oceani limbo circumdatam invenerunt.* Dionys. περιηγ. μὴν περ μιῇ ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου, ἐν γὰρ ἐκείνῳ Πᾶσα χθὼν, ἅτε νῆσος ἀπειρεσίος ἐστεφάνωται. Etiam apud Strabon. lib. 2. ἐκ πάντων ἡ τούτων φησὶ δείκνυσθαι δή τι, ἡ οἰκουμένη κύκλῳ περιῤῥεῖται τῷ Ὠκεανῷ. Οὐ γὰρ μὴν δίσωμος περιβάλλεται ἠπείροις, ἀλλ' ἐς ἀπειρεσίην κέχυται, τὸ μὴ ἐπὶ μιαῖς.

Quasi spiramenta quædam magnitudinis exæstuet] Ille quem novimus & navigamus Oceanum, quemque ut terrarum concipimus vinculum, spiramenta sua habet, nempe illa, quibus subtus terram varie & late diffusis oriuntur fontes & flumina. Isti vero, qui alium quendam imaginabantur Oceanum, qui suum sibi constitueret orbem alicubi, ut terra & cæli; hos ipsos sinus & immensa illa, quæ navigamus spatia, tantum spiramenta esse illius Oceani volebant, quorum ex sententia infinitis, quam nunc solet, partibus Oceanus major cogitari debuit. Multo autem dilucidius hæc haberent, si legatur: *An in suum colligatus sit orbem, & in hos, per quos navigatur, sinus, quasi spiramenta quædam magnitudinis sua exæstuet.* Solini locum

non possum quin adscribam: cap. 26. *Physici autumant mundum animal esse, eumque ex variis elementorum corporibus conglobatum moveri spiritu, regi mente, quæ utraque diffusa per membra omnia æterna motu vigorem exerceant. Sicut ergo in corporibus nostris commercia sunt spiritalia, ita in profundis Oceani nares quasdam mundi constitutas, per quas emissi anhelitus vel reducti, modo efflent maria, modo revocent.*

Victo adhuc magis quam pacato] De victis magis quam pacatis est illud Flori, lib. 4. 12. *Necdum assueta frenis servitutis, tumida gentium, inflataque cervices ab ipso nuper jugo resiliebant.* Ad pacatos pertinet illud Virgilianum 4 Georg. — *victorque volentes Per populos dat jura.* & illud quod Alexander vovet Asiam ingressus apud Justin. 11. 5. *Ne se regem illæ terræ invitæ accipiant.*

Aliter declamandum esse, quam suadendum] Non dubito, quin vera sit Fabri conjectura: *hoc genus Suasoriarum aliter atque aliter declamandum esse.* Sed quæ sequuntur, non ut ille, judicem expungenda: tantum emendanda videntur. ut sit: *Declamandum esse. Quum enim suadendum non eodem modo*, &c. Vel: *Nam quum suadendum*

Pag. 5. *Veritatem facti Alexandrum exisse*] Ita Justin. 2. 6. *Atheniensium bella non modo ultra spem gerendi verum etiam ultra gesti fidem patrata esse.* Liv. de Horatio Coclite: *Rem ausus plus famæ habituram apud posteros, quam fidei.*

Quosdam superbissimos] Ut hæc nectantur antecedentibus, lego: *exiisse. Quo quosdam superbissimos.* Eadem particula omissa videtur Suas. seq. ubi fuit, credo: *Lesbocles scholam solvit: quo nemo unquam ampliore animo se gessit.* Ad hunc vero Senecæ locum pertinent illa Æliani 9. 3. Var. Hist. καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα ῥᾳδίως προσελθεῖν αὐτῷ (Ἀλεξάνδρῳ) πολὺ γὰρ ἦν τὸ ἐξ αὐτοῦ δέος ἀρθέντος ὑπὸ φρονήματος καὶ τύχης εἰς τυραννίδα.

Eleganter in C. Cassii epistola] Monet Aurelius in quodam ms. esse *id C. Cassii.* Præterea Veneta exhibet, *Quadam ad Ciceronem*: unde velim: *eleganter id in C. Cassii epistola quadam ad M. Ciceronem missa, positum.* Nam postremam vocem minime mutem: cum eam Senecæ amatam videam. Suas. 2. *Cum posuisset hoc dixisse trecentis Leonidam*, &c. Suas. 3. *Solet autem Gallio noster hoc aptissime ponere.* & centies alibi. Nicolaus vero Faber, ut prætereundo id moneam, dormitavit hunc ad locum scribens: Ciceronis locus in epistola ad C. Cassium sic habet: *vereor ne nos rustice velit* ἀντιμυκτηρίσαι. Imo Cassii ea est ad Ciceronem, ut recte scriptum a Seneca; & est undevicesima libri 15. Ne illud nunc dicam *gladio* ante *velit* ab eo prætermissum esse.

In omnibus regibus hæc urbanitas] Nam ἀντιμυκτηρίζειν non minus est urbanitatis, quam μυκτηρίζειν.

Pag. 6. *Despondere ipsos in matrimonium*] Non displicent, quæ conjecit Gronovius. Posses etiam *ipsi se.* Sed hoc leviusculum est. In eo adhuc omnes hæserunt eruditi, quid sibi velint illa passim in antiquis expressa. *Minervam Musam suam.* Nihil adhuc reperire potui, cui acquiescerem. Quanquam fateor venisse in mentem: *Minervam, unicam suam.* Ut ita exaudiatur, quasi unicæ filiæ nuptiæ offerantur: quæ maxime desiderabiles solent haberi: nec addunt tamen filiæ, cum nisi insulse non possent. Sed ludunt in ambiguo: cum revera ipsis Minerva esset unica, sensu, quo est in illis Plauti Capt. 1. 2. 47.

Tibi ille unicu'st: mihi etiam unico magis unicus est.

ubi vide Comment. In tutela enim Minervæ urbs erat Athenarum, uti notum. Quare si ita, ut divinavi, dixerunt Athenienses, minime pro inficeto id æquus quisquam & intelligens aspernabitur. Hac ratione etiam multo quadrant magis, quæ de sponsalibus & dote subjiciuntur.

Atheniensium sponsalia] Malim *Atheniensibus sponsalia m. t. æstimata sunt.* Quomodo *litem alicui æstimatam* dicunt.

cunt. Accommodatissimum vero ad rem sit, si cogitentur illa Florentini Jurisconsulti in l. 1. D. de Sponsal. *Sponsalia sunt mentio & repromissio nuptiarum futurarum.*

Pag. 7. *Illos tibi annua, bima . trima die*] Quanto plus vidi iudaiie summos eruditorum ad hunc locum ex vero illustrandum, tanto flagravit animus desiderio magis laborem hic sumendi, uti perviderem, quo hæc, si jura adhibeas, ἐνδοξα, pertinent. Postquam igitur mentem diu versavi in omnia, tandem succurrit hæc Dellium dicere potuisse Antonio ad exprobrandum, quod effeminatus & parum vir esset. Mulieri dissoluto matrimonio (& quasi rescissum jam sit, accepit Dellius) restituebatur dos annua, bima, trima die. Simillima ratione Diorimum taxat Diogenes apud Ælianum. 4. 27. Σοὶ δὲ δεῖ τόσα δοῦναι, ὅσα φησὶ φίσι μέρουσας Λ'νδρὶ τι καὶ οἶκον. Quem locum non videntur cepisse interpretes: igitur eum ad Controvers. 6. explicatum dedimus. Vide, si tanti videtur. Saltem quæ illic notata huc plurimum faciunt.

Pag. 8. *Deinde exempla rerum*] Hæc periodus ejus est generis, cujus illæ Suas. 2. *Descriptio Thermopylarum.* Controv. 4. *Descriptio pugnantis viri fortis.* Quæ singulæ & solæ periodi sunt, quibus in transitu monet aliquid dictum loco certo fuisse, quod consulto tamen omittat. Add. notam Gronovii ad Controversiam istam. Quo observato, mutataque hunc ad modum distinctione: *montes subsidere: deinde exempla rerum è fastigio suo devolutarum adjecit*, &c. Locus erit minime, ut nunc possit videri, mutilus. Controv. etiam 14. *Hic vitiorum exprobratio.* & Controv. 23. *Hic defensio adolescentis.* Utroque *loco* male *Hac*.

Devolutarum] Apuleius: *Ampliuscula fortuna devolutus.*

Natura terminos supergressum notuisset] *Notescere* vox haud dubie proba. Malim tamen hoc loco ducente huc orationis numero, *innotuisset*. Apud Tacit. 12. Annal. 58. *Utque fama honestu & elegantia gloria nitesceret.* Vellet Lipsius *notesceret*; quæ erat conjectura Grossorii; sed nihil mutandum. Nihil notius quam Tacitum maxime omnium in scribendo se ad exemplum composuisse Sallustii: Hujus vero est in Bello Catilinario de Cæsare: *Sibi magnum imperium, exercitum, bellum novum exoptabat, ubi virtus nitescere posset.* Justinus 43, 3. *Qui pericula propulsando in tantum enitu. runt.* Nitescere non minus probum esse ostenditur locis Velleii, 1. 17. & 2. 9. Tacitus vero etiam amat simplicia ponere pro compositis: etiam ubi inde est periculum obscuritatis. Veluti *nunciare*. 13. Ann. 32. *De capite famaque conjugis cognovit & insontem nunciavit*; i. e. pronunciavit. Sed hæc in loco potius ostendentur.

Quomodo illa trepidavit] Lege: *Trepidaverit.*

Pag. 9. Δια τούτο μέγιστον] Ut in his aliquid sit, quod videatur compositum ad imitationem sententiæ Glyconis; scribendum pro μέγιστόν ἐστι, μισητόν ἐστι, aut simile. *odio prosequendum*, sive *fugiendum vult Oceanum*, cum scilicet ab ipso deo relegatus & in ultima plane rerum naturæ parte sit situs. nam, ut ait: *ipse est post omnia, post ipsum nihil.*

Δύο Ε'λλησποντίας εἰσὶ] Quia membri sequentis initium est οἱ δὲ, inde colligitur facile, quid hic desit. Nempe fuit: Οἱ μὲν Ε'λλησποντίας, &c. Sequentia recte habent, si ita in manuscriptis sunt: tantum οὐ negativam periisse verum mihi videtur, & emendandum ἡ ἱμπροσθεν μὲν οὐ προσδεχόμεθα ἀμπωτιν. *Vos ô juvenes duos vultis* (& exspectatis) *soles?* At *alii quidem nostrum duobus Hellesponti littoribus præfecti, alii mari Pamphylio*, (qui rerum maritimarum periti, & hic præsentes sunt; Add Arrian. lib. ult.) *ne quidem statum certumque* (in Oceano) *exspectamus refluxum*: quo cursus adjuvari navigantium solet. Adeo hic rerum natura deficere incipit. Pertinet huc, quod in carmine Pedonis Albinovani, *pigra* ultimi & à littoribus adeo remotioris Oceani *unda* dicuntur. Nam ad

littus πλημμυρίδα etiam ἄμπωτιν ipsi animadverterunt. Verum est cum in Oceano longius recesseris à terra continenti, fluxum & refluxum non observari. quod Rhetores illi hyperbolice exaggeratum nunc eunt. Freinshemius, quod casu vidi, in indice Curtii, aliquid etiam & nimium, nisi fallor, ausus est.

Ἐλθεῖν ναῦς ἐκ μιᾶς φορᾶς] Ναῦς in his *navigatio* est: quo sensu *navis* & *navigium* apud Latinos deprehendas. Justin. 32. 3. *Naves suas humeris per juga montium usque ad littus Adriatici maris transtulerunt* (Colchi) *cognito, quod Argonautæ idem propter magnitudinem navis priores fecissent*: ubi bene Bongarsius *navem* pro *navigatione* dici judicat: etsi diversum judicat Berneggerus, cujus certissimus error est. Censorin. de die nat. cap. 12. *Denique quo facilius sufferant laborem vel in navis motu à vectore symphonia adhibetur.* Ubi Lindenbrogius: an *metu* legendum, an, ut alii volunt *meatu*, vel *metatu*? dispicias. Serupulus inde injectus, quod non intelligebant vocem *navis* Dictys Cretensis ita *navigium* lib. 1. *Præparatione navigii inconsulte usi ventis ad Cyprum appulere.* Vide Gronov. observ. in script. Eccles. Præterea ἐκ μιᾶς φορᾶς accipio *uno impetu* (& refluxu undarum maris: add. Didym. in Odyss. Hom. 1. 486.) & vult posse perveniri ad locum Orientis Solis: Quia his se proximos credebant vulgo decepti oculis, at deinde perpetuas Occidentis auguratur tenebras. Quasi si alius etiam orbis huic nostro junctus foret, is eodem, atque noster, ordine esset situs. Ita enim postquam hujus penetrasses Orientem orbis, deinde in alterius illius Occidentem transires. Ἀόρατος in his non est infinitus (ἀόριστος tum esset legendum) sed *invisibilis*. Nobis mundi nostri occidens non est invisibilis, quia ab hac parte, quam nos adspectamus, plerumque aliqua sunt sidera, quibus illustretur: nulla sunt, quorum splendore pars altera & posterior (ut ex vulgari hæc enarrem ratione) illuminari possit. Idem nunc fertur judicium altero de orbe, quem isti nunc fingunt. unde ἀοράτους δύσεις hic intelligi tantum posse, mea quidem est sententia.

Corruptissimam rem omnium] Hic locus est primus, ubi corruptorum, sensu & usu hujus seculi, est mentio: quæ paulatim ita invaluerunt, ut ipse quærendam eorum medicinam mox judicet, eamque ex sententia Mæcenatis monstret. Passim dein de corruptis occurrunt his in Suasoriis & Controversiis judicia. Eadem *tumida, inflata, insana* appellat; quique iis utuntur eos *insanire* dicit. Vel hanc vide & pauculas periodorum sequentium. Item fin. Suas. Controv. 8. *rem elatiorem*, quæ paulo minus corrupta & insana est. *Dorion dixit rem quidem paulo elatiorem, quam pressa & civilis oratio recipit.* Præfat. 10. Controv. *Omnia usque ad ultimum tumorem perducta, ut non extra sanitatem, sed extra naturam essent.* Suas. 2. *Insanierunt in hac Suasoria multi circa Othryadem.* Suasor. 14. *Hunc sensum ipse Cestius sano genere dixit: Flavium Alfium auditorem suum, qui eandem rem lascivius dixerat, objurgavit.* Controv. 9. in colore, *insaniam* hanc, ut par est, opponit *eloquentia*. vid. locum integrum. pluscula enim sunt huc pertinentia. Controv. 25. *Ex altera parte multa bene dicta sunt, multa corrupte.* Eadem dein Controv. non ita procul fine locus est sane quam egregius, quem proin adscriberem totum, nisi in promptu cuivis esset eum reperire & inspicere: illud monendum, quod vitium irrepserit ignorantia Græcæ linguæ: nam quod nunc est ἐπὶ τὸ πλησίον μαίνονται, fuit sine dubio ἐπὶ τὸ πλεῖστον μαίνονται. *Quam maxime insaniunt*, quod sensum habet, non illud Schotti ex corrupto translatum, *Ad propinqua insaniunt.* Plura ad locum ipsum dicemus. Solent vero ea, quæ hujusmodi cum insania faciunt mixturam, maxime placere juvenili ætati: unde tumorem in declamationibus observes, quæ convenienter consuetudini & ingenio juvenum sunt

scriptæ.

scriptæ. Vid. Petron. & Dialogum de caussis corr. eloq. Igitur Seneca notabiliter in fine Suas. 2. metuere se scribit, ne recitatis exemplis corruptarum insanarumque sententiarum infatuet suos filios. Nempe illa ætas grandiloqua & calamistris inusta maxime mirari solet: Refugit omne, ut ipse ait Præf. 7. Controv. *non tantum quod sordidum, sed & quod sordido simile est.* Igitur & loco Suasoriæ, quam dixi addit: *Finem Suasoriæ faciam, quarum nimius cultus & fracta compositio poterit vos offendere, cum ad meam ætatem veneritis. Interim non dubito, quin nunc vos ipsa, quæ offensura sunt, vitia delectent.* Cui junge quod ipse etiam fert de filiis suis juvenibus adhuc, judicium ad finem Suasor. hujus. Rediit, dum de his dissero in memoriam, quod Servius notavit ad Virgilii 3 Æneid. 443, ubi est de Syllaba: *Insanam vatem adspicies, quæ rupe sub ima Fata canit. Melius,* inquit, *deo plenam & vaticinatricem intelligimus: à Græcorum tractum etymologia, qui μάντεις ἀπὸ τῆς μανίας, appellaverunt:* nam supra sensus humanos intelligentia furor & insania dicitur teste Cicerone, de Divinatione: *Huic præstantissima rei nomen nostri à divis; Græci, ut Plato interpretatur, à furore dixerunt.* Ut obiter hoc dicam; hinc patet calumniam esse illam apud Ciceron. 1 de Divinat. *Quid deinde caussa sit cur Cassandra furens futura prospiciat, Priamus sapiens hoc idem facere non queat.* Pergit Servius: *Rursus furoris divinationem Sibyllinis maxime versibus contineri arbitrati sunt.* Ita legam & distinguam, diversus enim à priore citatur locus. Commodissimum esset *Prorsus, ut deinde ait,* sed ita scribere quis ausit, cum nulla horum appareant vestigia? Adjicit deinde Servius præterea: *Unde adhuc, qui inspirari solent,* FATUARI *dicuntur.* Quæ postrema ipsissima etiam Justini sunt verba lib. 43, cap. 1. Ubi miror ista Ciceronis authoritate Berneggeri, quasi ejusdem sint loci, notam esse. Ex iis vero Servii intelligimus *insaniam* & *furorem* cum tribuuntur vatibus, non in vitio accipi, quod firmat Justin. 24. 6. de monte, in quo Delphi: *Media ferme montis altitudine planities exigua est, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidius spiritus, vi quadam velut vento in sublime expulsus mentem vatum in vecordiam vertit, impletasque deo responsa consulentibus dare cogit:* unde cap. 8. lib. ejusdem de Vatibus inspiratis: *Ipsi vates sparsis crinibus cum insignibus atque infulis pavidi vecordesque in primam pugnantium aciem procurrunt.* Virg. 2 Æneid. 345.

Infelix qui non sponsa præcepta furentis
Audierat.

Ubi Servius *Furentis, Vaticinantis* ait esse. De Sibylla est & illud Virgilii 6 Æneid. 48.

—— pectus anhelum
Et rabie fera corda tument.

Hinc intelligitur illud Petronii 78. *Per ambages deorumque mysteria & fabulosum sententiarum tormentum præcipitandus est liber spiritus, ut potius furentis animi vaticinatio appareat, quam religiosa orationis sub testibus fides.* Quæ quidem in poëtis sine dubio præclara, prosaica vero in oratione unice vitanda sunt. Infra noster: *Nemo illorum potuit tanto spiritu dicere, quanto Pedo.* Optimis tamen quibusque poëtis id curæ fuisse cernas, ut modesto furore cuncta tractarent. quod exemplo mox ostendetur Virgilii. At postquam translata ad Cæsares rep. ingenia in angustum coacta sunt, & specimina eloquentiæ multorum tantum in umbra, & de rebus sæpe nullius momenti, magno tamen edi conatu cœperunt, vanissimo sententiarum strepitu & rerum rumore cæteros eloquentiæ antecire postularent, ducentibus huc enormis & ventosæ eloquentiæ magistris ex Asia, paulatim factum est, ut merito etiam multos ex eruditis insanire & furere; poëtas vero nimium furere diceres: Deleta hinc ingenia ad magna surgentia, corruptaque eloquentiæ regula stetit atque obmutuit: cœperat hic jam morbus, cum scriberet hoc loco Seneca: *homines deserti insanire*

insanire cœperunt: id est, ut significatum supra, tumida ac corrupta recitare atque edere non dubitarunt. Corruptas vero etiam sententias illas tumidas atque insanas non sine ratione dixerunt; cum corrumpere sit notione vulgari a vero rectoque deflectere. De hominibus plerumque ita accipimus, sed de rebus etiam pulcherrime ita usus est Tacitus 2 Hist. 101. *Scriptores temporum, qui potiente rerum Flavia domo, monumenta hujusce belli composuerunt, curam pacis, amorem reip. corruptas in adulationem causas tradidere.* Item 4 Annal. 11. *Ceteremque ab iis, quorum in manus cura nostra venerit, ne divulgata atque incredibilia avide accepta, veri neque in miraculum corrupta antehabeant.* Quæ loca huc egregie pertinent. Corruptum vero, ut Seneca hic posuit, quomodo sit intelligendum, Quintilianus, quod addere adhuc neglexi, ita docet Instit. 8. 3. *Corrupta oratio in verbis maxime impropriis, redundantibus, comprehensione obscura, compositione fracta, vocum similium aut ambiguarum puerili captatione consistit.* Idem 2. 5. *Ne id quidem inutile, etiam corruptas aliquando & vitiosas orationes, quas tamen plerique judiciorum pravitate mirantur, legi palam pueris, ostendique in his, quam multa impropria, obscura, tumida, humilia, sordida, lasciva, effœminata sint: quæ non laudantur modo a plerisque, sed quod pejus est, propter hoc ipsum, quod sunt prava laudantur,* &c. vid. locum.

Putabant Dorionis esse] Putabant, inquit, nec enim idem sentit paulo post affirmans, multo se corruptiorem nactum Menestrati cujusdam sententiam in hac Suasoria. Sententiam vero Dorionis an posuerit hoc loco Seneca, an prætermiserit, ut Menestrati dein præmisisse suspiceris, pro certo non affirmem. Excidisse tamen verius puto; ut ea, quæ sequuntur, utcunque res habeat, commode connecti ita potuerint: *Hujus est in Metaphrasi, Odyssea Homeri. Odyssea* est ab ingenio Gronovii.

Saxum in mare jecit] Et versus inflatus ac tumidus est, & præterea insanum, quod Homeri κορυφὴν ὄρεος vertit *saxum*. Quamvis veri sit simile partem saxi Homerum intellexisse. Virgil.

—— *penitusque sonantes*
Accestis scopulos, vos & Cyclopia saxa
Experti.

Vide dein Virgilianum, ad quod veluti regulam hoc Dorionis exigitur.

Ex magna nec tamen sana] Putida hæc sunt, si illud *nec* tueantur Mss. Pertendam fuisse, *ut & magna, nec tamen insana sint.* Veneta: *& tamen sana sint.* quod sensu idem, elegantia inferius videtur.

Ὄρεος ὄρος ἀπεῤῥήξατο] Similitudinem vocum, non tantum imperitiam Græci Sermonis, causam fuisse reor, cur temporum injuria plurimum in hæc potuerit. Ex Homero sine dubio refingenda sunt, aliter tamen, quam viderunt eruditi. Nec enim κορυφὴν ὄρεος ἀπέῤῥηξατο si scribas, exemptus erit omnis continuo scrupulus. Ita enim relinquetur ut in Homero tumor possit accusari. Quod ego verum perinde judico, atque si quis dicat navigans, cum Halcedonia sunt, & venti omnes posuerunt, *Tollimur in cælum curvato gurgite.* Mæcenatem aut Senecam id judicium non fecisse constat: Cum Virgilianum

Rapit haud partem exiguam montis,

pro non tumido habeant. Quod si contendas cum illo Homerico, fatearis necesse est, neque aquam aquæ, nec lac lacti usquam, quantum ad propositum attinet, similius fuisse. Quinimo hac illi de causa Virgilii producunt locum, ut ostendant, quanto modestius, nulloque insaniæ vitio Homeri versum Latine reddere Dorion potuisset. Qui, cum scripsisset Homerus, κορυφὴν ὄρεος ἀπέῤῥηξατο, ita vertit, quasi reperisset ὄρος ἀπεῤῥήξατο, igitur saxum vertit, non saxi scopulive fastigium, quod elatum est. Cum diu inter spem & metum hoc de restituendo loco dubius hærerem, tandem hæc vidi & simul perspexi, quomodo medicina illi fieri possit. nem-

pe si scribas: *Tumidum est*, *non* ὄρος κυρτωλεῖ, sed ὄρος ἀπεσπάσατο. Ita Homero sua laus manebit indelibata. Et pulcherrime convenient, quæ ex Virgilio subjiciuntur. Atque hac in sententia est Hermogenes Rhetor summus 4 de invent. cap. 12. locus dignissimus, qui videatur

Pag. 10 *Magnitudini se dat*] Veneta *Ita Magnitudini.*

Κάρ καμεχα βάλλεται μέσος] Schottus vertit: *Caput fascia mittitur medius.* Quovis pignore contenderim, neminem eruditorum ista vel Græca vel Latina intelligere. Nec apud Homerum locus iste quærendus, ubi exempla insaniæ nemo natus reperiet. Cujus tamen sit, non facile dixerim: illud non dubito, quin apposite ad rem ex ipso literarum ductu, ita hæc emendaverim: Κέρκυρα βάλλεται νῆσος. *Corcyra jactatur insula*; manibus Cyclopum gigantumve. Quod dictum ad demonstrandum, quantas illi vi sua moles & pondera movere & mittere potuerint. ut nimia tamen & insana sit ὑπερβολή. quam quomodo effugere auctor iste potuisset, exemplo dein perfectissimo ostenditur Virgilii.

Qui dixit ipsi Charybdi] Tumida sit, qualis expectatur, minimeque ut nunc est, hiulca oratio: *Qui dixit Oceanum ipsi Charybdi & Scylla majus portentum: Charybdin eam ipsius maris & naufragium videri.* Suas. 6. Triarius: *Qua Charybdis est tam vorax? Charybdin dixi? quæ si fuit animal, unum fuit Vix mediusfidius Oceanus tot res tamque diversas uno tempore absorbere potuisset.* An hæc igitur sunt Triarii, qui reperta semel ista apud Ciceronem comparatione à Charybdi, est enim in Phil. 2. dum nimium delectatur, etiam abusus sit?

Et ne in mare] Pulchre scriptus: *& ne in una re semel insaniret.* quod observavit Gronov. Sequentibus etiam excidisse vocem credo, & fuisse: *Quid ibi, inquit, potest esse salvi, ubi ipsum mare perit?*

Latro sedens hanc dixit] Melius vel *hunc* vel *hunc.*

Pag. 11. *Aut tumide scripserunt, aut curiose*] Malim, *incuriose*: ut intelligatnus quosdam dum effugere conantur vitium tumoris affectatæ elegantiæ, negligenter & inculte nimis scripsisse: ut fit, *Stulti dum vitant vitia in contraria currunt.*

Post terga diem Solemque relictum] Hæc ideo, quia Oceanum Septentrionalem Germanicum cum exercitu navigare aut navigaturum credebat poeta. De parte exercitus id tantum verum est. Qui experti tamen sunt gravissima conflictati tempestate, non esse pigrum hunc Oceanum, *nec rapido desertam flumine classem* suam fuisse. Tacitum adi 2 Annal. 23. & seqq. Sed gratiæ velificatur Germanici carminis auctor, & quasi is rerum extrema adiret, fingit. Quo de deliberantem vidimus Alexandrum, quo magis accommodate ad propositum hi positi sunt versus. Etiam apud Tacitum Germanicus Alexandro comparatur: vide locum illustrem 2 Annal. 73. Nullus vero dubito, quin alii etiam his versibus fuerint præmissi: Sed dat tantum Seneca, quæ de Oceano sunt dicta. cætera ἀπροσδιόνυσα fuisse credibile.

Per non concessas] Pertinebant enim hæ ad Zonam frigidam, quam Virgil. 1 Georg. 237. negat:

—— *mortalibus ægris*
Munere concessam divum.

Hinc infra:

—— *aliena quid æquora remis*
Et sacras violamus aquas?

Hesperii metas] Inter hæc duo particulas periisse suspicor, quæ totius difficultatis, quæ adhuc torsit eruditos, fuerit causa, ea nulla est, si legas: *Hesperii ad metas extremaque littora mundi.* Quia sub vertice Arctico quandoque nullus apparet Sol, perpetuæque sunt tenebræ; inde Hesperii mundi metas & extrema littora illic locare videtur. Plin. *Nemo sub vertice Arctico sex mensibus videt Solem.* Inde præbita materia exaggerandi poëtis.

Tigris immania monstra sub undis] Pigras

Pigras etiam undas Oceani ad Orientem existimasse supra Fabianus videtur: qui propterea negarit *naturam illam patientem navigationis*. Huc respiciunt illa ut ostendemus:

—— Jam sidere limo
Navigia & rapido desertam flamine classem.

Ratibus consurgere prensis] *Consurgere* aliquid hostile dicit, estque eorum, qui adversus quempiam bellum sumunt, eumque invadunt. Flor. 2. 17. *Hispania nunquam animus fuit adversus nos universa consurgere*. Idem 3. 18. *Quum omne Latium atque Picenum, Etruria omnis atque Campania postremo Italia contra matrem ac parentem suam urbem consurgerent*. Et sæpius.

Accumulat fragor ipse metus] Valde mihi blanditur: *accumulat fragor ipse metu. Jam sidere limo*, &c. ut *Accumulat* passive accipiatur. Quomodo apud Principem poëtarum

—— per pectora cunctis Insinuat pavor. item: *Et lateri adglomerant nostro*. ita & alia multa apud eundem, aliosque satis nota. Liv. 1. 23. *Fossa Cluilia ab nomine ducis per aliquot sæcula appellata est, donec cum re nomen quoque vetustate abolevit*, pro abolitum est, nisi ab *abolesco* ducas.

Jam sidere limo Navigia & rapido] Illud *sidere* pertinet ad *credunt*, omniaque hæc junctim legenda usque ad *relinqui*. Schottus ignorat, unde limus esse possit in Oceano, cui inhæreant naves inter navigandum. Quod minus mirum est, cum heic etiam profundissimum eum imaginetur. Ego cum ad mentem & propositum attendo poëtæ; facile secundum ista concipio, nec profundissimum istum esse & egregie limosum. Vult enim pigras immotasque hujus Oceani esse undas, ac nullis ventis agitatas: quippe ubi ut intelligimus rerum deficit natura. Faciunt huc illa infra:

— Divumque quietas Turbamus sedes.

Quæ autem immotæ consistunt undæ, eæ ut limosæ sint, ὠἀνάγκης est nullum. Quo concesso, nec summæ eum profunditatis esse probabile omnes judicabunt. Aliqua tamen illi tribuenda hoc ipso in carmine, ne plane abhorrens fiat à vero, quod præcessit, Oceanum immania monstra suis sub undis & sævas pristis ferre. Possis etiam accipere limosas naviganribus undas visas, quod densissimæ illis incumbebant tenebræ: & quod tardissime procedebat naves, quasi per undas limo turbidas atque impeditas.

Pag. 12. *Tam non felici laniandos*, &c.] Etiam ad classem *laniandos* referri debere sensus revincit: ut innuit paulo ante: *æquorei canes erant, & sæva pristis, quæ metuerent. Eorum isti homines lacerant:* Virgil.

Ah! timidos nautas canibus lacerasse marinis.

Hæ etiam naves affligunt, perduntque. Quare fingunt poëtæ, quod Scylla exitium certum navium, *postrema* sit *immani corpore pristis*. Classis vero ut laniari dicatur, quomodo hic accipere me dixi, non est pro plane inusitato habendum. Ovidius enim in Epistola Didonis ad Æneam:

—— laniataque classis
Postulat exiguas semirefecta moras.

Suas. 6. *Tacebis ergo proscribente Antonio & remp. laniante*. Resp. sæpe comparatur navi. Potest tamen & ad cædes civium esse adspectum.

Aliquis prora spectat] Codices *sedat:* unde possis *fetebat:* *Spectat* minus locum habere videtur. quod idem de quo hic agit poëta:

— nil erepto valuit dignoscere mundo.

Nisi quis dicat voce *spectat* propositum tantum sine effectu contineri.

Ruit ipse dies] Commodissimum judicem *fuit ipse dies*. cum jam ante dixerit Pedo:

—— post terga diem solemque relictum.

Ostenderitque densis tenebris hic omnia consita fuisse. Notum est *fuit* de mortuo. De mortuis autem quæ dicuntur transferre amant ad Solem & diem. Virgil. —— *Sæpe ego longo*
Cantando puerum memini me condere soles.

Plaut. Men. 1. 2. ME. *Clam uxorem ubi sepul-*

sepulchrum habeamus & hunc comburamus diem. PE. *Age sane igitur, quando aquam oras, quam mox incendo rogum. Dies quidem jam ad umbilicum est dimidiatus mortuus.* Ubi vide Comment. Generalis etiam Virgilius in illo pervulgato: *Fuimus Troes, fuit Ilium & ingens gloria Dardanidum.* Contra in carmine Cornelii Severi infra:

——— *est tunc & pœna Cethegi.*

præsens versatur ante oculos, nec excidit animis.

Ex Græcis declamatoribus] Rediit hic Seneca unde digressus erat, ad sententiam celebrem Glyconis, quam omnes imitari voluerunt.

Nulli melius hac Suasoria processit] Duo illa *procedere* & *provenire* ea ratione cognata sunt, quod utrumque de hominibus & rebus promiscue sensu eodem ponatur. Exempla id ostendant. Terent. Adelph. 5. 6. *Meditor esse adfabilis & bene procedit.* & 5. 9. 22. ead. *Syre, processisti hodie pulchre.* Apud Plaut. Trucul. 2. 6. 35. *Cum tu recte provenisti, cumque es aucta liberis, Gratulor.* add. 2. 4. 33. Ubi itidem est formula mulieri, quæ peperit feliciter gratulandi. Generalius Sticho 2. 2. 73. *Enimvero, Gelasime, opinor provenisti futile.* Rud. 3. 6. 55. *Edepol proveni nequiter multis modis.* At Justin. 7. 6. *Quibus rebus feliciter provenientibus.*

Non minus multa magnifice, quam corrupte] Hæc ejus sunt generis, cujus illa. l. 1. D. de Verb. Sign. *Verbum hoc, si quis, tam masculos, quam feminas complectitur.* pro *tam feminas, quam masculos.* Ubi multa satis loca collegerunt eruditi. quibus defendere possis vulgatam illam apud Justin. lectionem. 6. 3. *Summa igitur non tam ducum in eo prælio, quam militum æmulatio fuit.* quam sollicitant Freinshemius & Berneggerus.

Utriusque faciam vobis potestatem. Et volebam] Lege: *potestatem, etsi volebam.* add. Suas. 2. init. Divis.

Pag. 13. *Quæ insaniunt*] Mallem: *insana sunt.*

Quamvis distinxerim] Id facit iis, quæ subjungit.

Illa belle dixit] Illa nempe: τοῦτο ἐκεῖ Σιμόεις, &c. vid. supra.

Ἀρ' εἶσω τί ἐσει] In reliquis vocem includit dolor. Plenum: *num ferent oculi cum adspicient terram illam alumnam nostram, ubi tot cara pignora, ubi tot antea joci ac voluptates, tot vestigia & loca fortium factorum recedere & diem hunc Solemque relinqui, ignotumque navigari mare, ubi mille circumstant passim pericula. Præsentemque viris intentant omnia mortem.*

SUASORIA II.

T*Recenti ex omni Græcia missi*] Ne quis in posterum dubitet, num *trecenti* recte habeat, non conjecturas, sed certissima argumenta dabo, ex hac ipsa Controversia; ea sunt his in locis. Arellii Fusci: *Non referam Persarum spolia? Certe super spolia nudus cadam. Sciet & alios nos habere trecentos, qui sic non fugiant* (ut fugerunt trecenti isti) *& sic cadant.* nam *cadent* vitiosum est. Dalechampii vero illa: *alios nos habere, quam Trœzenos, qui non fugiant, sed hic cadant.* quanti sint facienda deinde viderimus. Triarii: *Melius revocabimus fugientes trecentos, quam sic sequemur.* Cornelii Hispani: *Ego vero, quod trecenti distulerunt, gaudeo: liberas nobis reliquere Thermopylas.* Quibus locis, quamvis *Trœzenos*, & *Trœzeni* nonnulla exemplaria exhibeant, etiam Veneta: Indubium tamen mea quidem est sententia, id quod dedi verum esse. Nam, nisi id concedas in his Marillii: *Habent quemadmodum se excusent trecenti Græciæ: Munitas Thermopylas satis putavimus: cum relinqueremus illic Laconas:* In his, inquam, si retineas: *Trœzenii Græciæ*, qua ratione cum locum insulsum fordidæque latinitatis esse negabis? Præterea quid fiet illis Cestii Pii: *Adhuc non sum ex ulla parte Atheniensium similis, non muris, nec educatione; nihil prius illorum imitabor, quam fugam?* Parum ex argumento egerit Cestius Pius, si Trœzenii sint, qui fugerunt. An Trœzenii sunt Athenienses? Quod cum

cum stultum sit dictu, potius retinebimus *trecenti*, cum illud etiam non unus confirmet codex. Quod vero Atheniensium facit mentionem Cestius Pius, inde ortum credo, quod hi plurimos inter omnes Græcos miserint in auxilium, cum essent & cæteris potentiores: ut nunc Hollandi opibus reliquum nostrum superant Belgium. Nec tamen omnibus, quæ vidimus, locis illud *Træzenii*, quisquam judicabit, credo, casu & temere irrepsisse. Quare laboravi, ut causam reperirem aliquam. Tandem id vidi, quod judicio eruditi lectoris subjiciam. Conjicio quicquid est peccatum, id manasse ex ipso hoc Suasoriæ argumento. In quo scripserit auctor, *cum Træzena trecenti ex omni Græcia missi fugissent*: Ubi itidem nonnulli codices, *Træzenii ex omni Græcia*, inde in reliqua loca *Træzenii* ingenio & manu eruditorum venerint. Atqui, inquis, ubi ista, quam nobis procudis, historia id prodit, est ab antiquis? nusquam, credo: & tamen *Træzena* mihi blanditur. audi omnia, non ea tantum de causa, quam jam significavi, quod vox eadem toties fortuito inculcata esse non potest: sed præterea etiam, quia Trœzenam insulam constat vulgoque notum est inter tutissima loca habitam à Græcis fuisse. Quare paulo post publice imbellis ætas ab Atheniensibus huc amandata est, cum suam salutem muris ligneis propugnatum irent; & Trœzeniorum in portu ut convenirent naves placuit. Justin. vid. 2. 12. & Nepot. Them. 2. Her. 8. 42. Quæ quanto nota magis, tanto quis credat facilius, quod finxerint Rhetores, timidos istos huc confugisse. Cum post & pudore prohiberentur, quo minus redirent in patriam. Atque hæc mea sententia eo etiam minime videbitur dura, quod argumentum hujus Suasoriæ, si consulere historias velimus, non ex vero, sed arbitrio ingenioque Rhetorum compositum apparet Nam quis trecentos tantum ex omni Græcia missos in auxilium Lacedæmoniis legit? quis missos fugisse? quis vel discessisse, antequam conseruissent cum Græcis manus? atqui hoc tota vult Controversia. Infra etiam ubi sententia refertur Victoris Statorii inter fabulas tractatum hoc argumentum fuisse, non temere suspiceris. Similis vero isti conjecturæ nostræ est illa in Præf. 1 Controv. ubi cum alii habeant codices: *Declamationem distinguit*, alii *definit*, vidi & demonstravi legendum esse: *Declamationem definit & distinguit*. De qua etsi minus dubito; hanc tamen multis ingenii specie blandiri posse, parum abest, quin credam.

ARELLII FUSCI PATRIS] Pro PATRIS ait Schottus in libro perveteri esse notatum S. P. quod quid sibi velit, inquit. P. PATRIS esse, maxime ipsi placet De S hæret. quæ pro *scilicet* posita fuisse videtur. Valerius Probus de notis Romanorum. S *sacrum, vel sacellum. vel semis, vel sepulchrum, vel scilicet*. Ita etiam S reperi in Veneta paulo post in ipsa Suas. legit enim *si tuti sumus*, &c. & sæpius.

Armaque non passura manus] Etsi confieri possit hic mutatione verborum & ordinis versus aliquis, nihil tamen commiserit Fuscus Arellius; cui sit exemplo Ciceronis excusandus, & quæ culpa est Fusci, si illius prosam alii vertant in carmina? nam hebetatum corpus non est tantum Poetarum: Sueton. Claud. 2. *Per omne fere pueritiæ atque adolescentiæ tempus variis & tenacibus morbis conflictatus est, adeo ut animo simul & corpore hebetato, ne progressa quidem ætat. ulli publico privatoque muneri habilis existimaretur*.

Hebetataque senio aut vulneribus corpora] Intelligit nihil horum, nec tamen exprimit, ne non continuam, quantum videtur, erumperet indignationem. Simile observes in periodo sequente. Atque hujusmodi ad loca, Illud videtur pertinere præfationis 2 Controv. *Erat explicatio Fusci Arellii splendida quidem sed operosa atque implicita:* Operosam fuisse docent ea, quæ sequuntur. In quibus mul-

multum sudavi, priusquam ad liquidum perducere possem.

Quid dicam potissimos] Lego: *Quid? vos dicam potissimos Græcia? an Lacedæmonios? an Eleos?* Ut descendat ad infimum genus hominum in Græcia, servosque ipsorum, quibus inferiores etiam sint habendi, cum ista sua ignavia ac trepidatione. Elei enim nunc servi Lacedæmoniorum iniquitate fortunæ, viribus nihil conferendi ad Lacedæmonios, cum iis tamen pro libertate congredi sunt ausi. Periodus hæc similis est præcedenti. Vult enim nihil horum vocari eos posse, nec exprimit tamen, sed ut implicitum sensui & vultu dicentis significatum intelligendum relinquit. Add. etiam quæ infra dixit Cestius Pius.

Et nunc, proh dolor! concidunt] Scribendum videtur: *Ea nunc, proh dolor! concidunt.* id est, saltem in membris prioribus: *concidet eorum gloria.* Infra Senecio: *Totus Xerxes meus erit*: id est, gloria illius victi. Flor. l. 3. *Unius manu parta victoria est, quam* (i. cujus gloriam) *ille mox parricidio fœdavit.* Sequentia arbitror fuisse *concident, si remeabimus, & templa.* ita statim vox *venit*, alterius *venit*, cur perieret, causa fuit. Ita *dimittitur* Controvers. 4. *non redemisti*, Controv. 7. semel scripta, cum iteranda essent. Templorum etiam eo facta mentio videtur, quia ibi suspensa spolia.

Pudet consilii nostri] Magni hæc generosissimique sunt animi ut patet: quare digna etiam alia hac suasoria, quæ tribuerent Lacedæmoniis spectatissimæ sine dubio virtutis hominibus. Gabius Sabinus: *Turpe est cuilibet viro fugisse: Laconi etiam deliberasse.* Add. quæ dixit Latro.

Pag. 14. *Xerxes venit, ô Lacedæmonii*] Hic ipse est locus, ubi modo excidisse dicebam *venit*: Legendumque: *At eum tot millibus Xerxes venit: venit ô Lacedæmonii, sed non adversus Barbaros.* Quos facile vinceret, quippe rudes ad resistendum, non item & vos. Posses etiam: *An venit ô Lacedæmonii adversus barbaros?*

Reveremini opera vestra] Illa, quæ sæpe fortiter fecistis, vobis incutient pudorem, si nunc fugiatis. Veneta: *Non reveremini*: quod itidem probum, sed interrogative legendum, quomodo, quæ præcedunt, ita mollis & fracta Arellii compositio apparet. vid. Præf. 2. Controv.

Non avos, non patres] Quia brevissime scribitur *nomino*, hac ratione *noīo*, ut simillimum sit τῷ *non*, inde evenisse existimo, ut *nomino* his sit exturbatum. Quum manus auctoris dedisset: *non avos nomino, non patres, quorum vos exemplum moveat.* & dein: *Ab infantia hic surgit ingenium.* Ab infantia in filius Lacedæmoniorum unice fortitudini dantium operam, semina erant & indoles animi magna ausuri, paulatimque ducti ii per præcepta & vitam, qualia præscripserat Lycurgus, fortissimi fiebant. Add. quæ dixit Triarius. Cogitavi etiam: *Ab hu infantia surgat ingenium.* Ea, quæ patrare nunc vos volo, exempla sint, quibus tenelli etiam filii vestri ad audenda similia inflammentur:

— *in antiquam virtutem animosque viriles,*
Et pater Æneas & avunculus excitat Hector.

Velit ita Rhetor, non tam ut exemplum capiant hi Lacedæmonii suis ab avis, patribusve, quam ut ipsi suæ soboli id præbeant. Potest etiam scribi: *Ab hu infantia surget ingenium:* minusque tumida ea est oratio.

Adhortari, tuti sumus] Veneta: *sc. tuti sumus:* & secundum eam hæc ita sint legenda, distinguendaque: *Pudet Lacedæmonios sic adhortari. Scilicet tuti sumus, licet totum classe orientem trahat*, &c. Aurelius testatur in Ms. esse *silico*; & supra notatum *vel loco.* Prius fidem affirmat editioni Venetæ: Posteriora suadent ut legas: *Scilicet vel loco tuti sumus, licet totum classe Orientem*, &c. Præsertim quum Schottus etiam referat, quod in Covarruvian. *loco tuti sumus* legi videatur. *Vel loco*, inquit, i. e. *non tantum vi & virtute vestra:*

Licet metuentibus explicet,&c.] Non est locus, quem meminerim toto hoc in opere, qui me magis, quam hic torserit: & transeunt tamen omnes, quasi nihil heic sit tenebrarum aut difficultatis. At quem sensum vel affingere possunt his verbis: *licet metuentibus explicet inutilem numerum*,&c. Etiam quæ dein sequuntur, non puto, si advortant animum, pro bona fide sanis eos habituros. Quare digna hæc, ubi nervi ingenii intendantur. Mihi, quæ præcedunt emendata, viam monstraverunt, postquam diu æstuaveram, qua via his succurrere, lucemque aliquam & salutem afferre possem. Quare hæc quoque nunc iterabo, & locum ut conjeci legendum insimul ponam ante oculos. Ecce omnia: *Scilicet vel loco tuti sumus, licet totum classe orientem trahat: scilicet nisi* (hanc voculam insero, quæ facile excidit, quia unica litera solet notari) *metuentibus, explicat inutilem numerum hoc mari* (nisi *mari* pro eodem antique est positum) *quod tandem* (ita nonnulli manuscriptorum Schotto teste & Aurelio) *ex vaste patenti urgetur in minimum, & insidiosis excipitur angustiis, vixque minimo aditur navigio: ecce hujus quoque remigium arcet*. Illud *vixque* est in Veneta & aliis Mss. *ecce* (δεικτικῶς ex montibus monstrat) reperire potui in *esset*, quod habent alii codices. *Remigium*, inquit, *hujus arcet*: significans ibi Xerxem vela facere non posse, cum vix id possent minima navigia. Tota hac Controversia ita agunt Rhetores, quasi nunc primum Xerxes classe adveniat, nullamque adhuc à Leonida cladem acceperit, eorumque ex sententia nunc adventantem Lacedæmonii Thermopylarum exspectent in angustiis. Diversum docemur ex historiis.

Inquietatione, quod circumfluit] Vox *ejus* illive cognata desideratur: qua inserta legam: *Iniqua stationes ejus, quod circumfluit maris, fallacior cursus, vada altioribus stagnis internata*. Nam postremam vocem nullus mutem, cum etiam apud Livium legere meminerim: *internata saxis virgulta*. Nec *stagnis* ejiciam, cum auctoritate plerorumque antiquorum librorum nitatur. Quicquid autem erat aquarum Græciam alluentium, quæ essent navigabiles, *stagnorum* appellat nomine: quare adjecisse etiam videtur *in vada esse internata*, & præterea ea, *aspera scopulis & cæca*. nam & *cæca* tuear, cum libris nonnullis. Tantum numerum flagitare orationis judicem, *eaque aspera scopulis*. nisi *quæ* est transpositum & fuit, *quæ aspera scopulis & cæca navigantium vota decipiunt*.

Pudeat, inquam, & Lacedæmonios] Epanorthosis quasi posita est prædicentium: *Pudet Lacedæmonios sic adhortari*. Quare non damnem lectionem nonnullorum codicum: *Pudet, inquam*.

Super spolia nudus] Ne spolia referat hostis, & virtutem tamen nostram agnoscat atque admiretur.

Sciet & alios &c.] Turbant hoc in loco, cum verum in oculis satis sit situm. nam *cadant* est in Veneta, ut conjecturis non sit quærendum. Tantum pro *sciet* rescribe, *sciat*. Nec in oratione quicquam desideres.

Hunc sumite animum. Nescio] Leviter muta, ut sit: *Hinc sumite animum: Nescio*, &c.

Non utique periturus refero] Cogites, num fuerit: *ut utique periturus*.

Imbecilla enim nos materia Deus orsus est] *Ordiri* verbum est, quod jam observatum, notatumque eruditis, ad texturam pertinens. Quod notissimum in vocibus *texere* & *detexere*, quæ omnia dein translata ad alia & generalia facta sunt, ut *facere* & *perficere* denotent. Scalig. Cul. init. Taubm. ad Plauti Pseud. 1. 4. 7. adeantur. Item Voss. Inst. Or. ubi de exordio agit.

Indenunciata forte rapimur] Cum accuratius considero hunc locum, subolere incipit, aliquid ulceris sub cute sana latere: Nam sequentia: *sub eodem pueritia fato est: eadem juventus causa cadit*, videntur fateri senum aut provectiorum ætate hic habitam mentionem. Hanc suspicionem auget, quod Plutarchus refert libro de Institutis

Laco-

Laconicis: In conviviis, quod ita erant compatata, ut ad augendam facerent imprimis fortitudinem; quippe ubi laudibus & carminibus prosequebantur eos, qui fortiter fecissent pro patria, ignavos vero timidosque vituperarent: id quoque fuisse consuetudinis, tres ut in choros dividerentur ætatis ratione; ex quibus princeps canebat senum: *Ἄμες ποτ' ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι· Nos olim strenui fuimus juvenes.* Deinde ex iis, qui florentis erant ætatis, respondebat unus: *Ἄμες δέ γ' εἰμὲς· αἰ δὲ λῇς, αὐγάσδεο· Nos vero sumus: si vis, adspice.* Tertio è pueris unus: *Ἄμες δέ, γ' ἐσσόμεσθα πολλῷ κάρρονες· Nos vero multo fortiores erimus.* Hæc vero Rhetor ex persona alicujus Lacedæmoniorum dicit. Cujus in verbis illud quoque quis observet, quod *forte* nimis leve heic sit: ubi *morte* expectares. Nihil tamen muto, cum utcunque possint hæc excusari; nec codices alii, quibus Faber & Schottus atque Aurelius sunt usi, nec Veneta editio hunc locum in dubium vocent.

Adeo in securam quietem] Patet aut intelligendum in his *ea*, aut inserendum post *adeo*.

Proximique deo. sic ages. ea satag.] Meræ hæ sunt tenebræ, nec facile reperias, quomodo huic loco inserre possis lucem. Quod ego vidi, causam non puto, cur occultum habeam: cum si non verum, saltem illi investigando accommodatum sit. Conjicio primum fuisse: *Proximaque deo est:* quod infert, postquam pronunciavit nullum gloriæ finem esse, verbo absolvens rem totam. Revocat hic locus in mentem pulcherrimum illum Ciceronis pro Milone: *Ex omnibus præmiis virtutis, si esset habenda ratio præmiorum, amplissimum esse præmium gloriam: esse hanc unam quæ brevitatem vitæ posteritatis memoria consolaretur: quæ efficeret, ut absentes adessemus, mortui viveremus: hanc denique esse, cujus gradibus etiam homines in cælum videantur adscendere.* *Proxima* vero exponi *simillima*. Ita *propius* similius sæpe Tacit. 2 Hist. 68. & 13 Annal. 34. & alibi. Velleius vero, 2. 97. *Nam pulchritudo corporis proxima fraterna fuit.* Quæ ita intellecta ac scripta fidem addunt nostræ de sequentibus conjecturæ, quæ est: *hinc & agrestes ejus satagunt: feminis quoque.* Ubi agrestium nomine accipio primum Helotes, qui servi Lacedæmoniorum publici erant. Servos vero, quanquam pro secundo habebant hominum genere, aut nec pro hominibus, si qui essent impotentiores domini; tamen hos quoque ait noster ille appetentes gloriæ, egregieque studiosos esse. Quare supra, ut emendavimus, initio Suas. *Quid? vos dicam potissimos Græciæ? an Lacedæmonios? an Eleos?* Ob ignaviam ne servis quidem comparandos censens. Præterea agrestium nomine hic intelligo pueros puberes Lacedæmoniorum, quos illi *non in forum, sed in agrum* deducebant, *ut primos annos non in luxuria, sed in opere & laboribus agerent.* Justin. 3. 3. Adde Maxim. Tyr. c. 13. & 14. ubi de bellatoribus & agricolis disserit, utri reip. utiliores. Servos igitur puerosque, feminas quoque, ut subjicit, gloriæ avidos, quamvis isti abjecti per fortunam suam animi esse soleant, isti ætate, hæ sexu imbelles: Qua in re etiam similem feminarum ac puerorum conditionem significant historici, cum in belli furore scribunt non sexum, non ætatem miserationem attulisse. Appianus: *ἔκτειναν ὁμαλῶς καὶ παιδία καὶ γυναῖκας, promiscue occiderunt puerosque & mulieres* Romani in capta Illurgi. Quo facilius conjectura ista & interpretatio æquis probari possit.

Pag. 15. *Quot interritos*] Lege: *Quid tot interritos.* Quod vidit ante me Gronovius. Simile mendum infra hac Suasor. *Videat trecentos Xerxes, & sciat quod tanti* (adhuc, *quanti* ediderunt) *bellum æstimatum sit, quanto aptus numero locus.* Controv. 9. *Non est quod mireris, si te oderunt, qui tuos abdicasti*, male vulgo, *quos*.

Annumerare trecentis exempla] Pulcher locus & integer, si ullus, quam-

vis suspectus sit eruditis: quod inde ortum existimo, quia non succurrebat vis & significatio notabilior istius *annumerare:* quam colligere licet ex hoc Quintiliani loco Declamat. 12. *Non igne defunctos cremavit, non ferae laceraverunt, non aves attigerunt; & tamen cadavera mortuos annumerare non possumus:* Accipe: Non apparent tot cadavera, quot nobis homines morte subducti sunt: ita singulis mortuorum non possumus sua reddere cadavera. Parique ratione in his Othryades instar trecentorum habetur, qui impulsi gloria occubuerunt pro rep. nec se subduxerunt morti pro patria. Hujus igitur producto exemplo, singulis horum trecentorum dabantur exempla, quibus exstimularentur ad subeundam gloriae respectu pro salute patriae suae mortem. *Annumerare* sensu simili in declamat. Quintiliani majoris 369. *Detracta arma dicis? nego. mentior? eamus in rem praesentem: adnumerare volo: si quidquam defuerit, damnari volo.* Quae sepulchro detracta essent ab ipso arma, eadem esse & totidem sepulchro à se reposita erat demonstraturus.

Nec pugna quidem hostium, sed fabula] Cestius Pius: *Ita ne bello quidem, sed nuncio vincimur.* Forte & hoc loco *ne* quis praeferat.

Alumnum virtutis nasci Laconem] Plenum: *& Laconem*, ut magnum velit esse, non tantum *alumnum virtutis nasci*, sed *& Laconem nasci*, quorum singularis vis roburque & audacia ruendi in ferrum & mortem adeo certam, esse solet. Quo respiciunt, quae subjungit.

Non est Sparta lapidibus] Schottus in Covarruviano reperiri ait: *Ne si Sparta.* Aurelius etiam ex Ms. *ne si perta.* Edit. Venet. *Non est sic: Sparta.* & dein: *ibi muros habet, ubi muros non habet, ubi muros. melius* &c. Unde quis conjiciat: *ne sit Sparta lapidibus circumdata, ibi muros habet, ubi muros non habet; ubi viros habet. Melius* &c. Add. Justin. 14. 5. loco egregio.

Revocabimus fugientes] Virtutis nostrae miraculo.

Cur non potius in turba fug.] Non soli, quo minus conspiceremur. Marillius: *In hoc restitimus, ne in turba fugientium lateremus?* Cornelius Hispanus: *Non latebit in turba Laco: quocunque Xerxes adspexerit Spartanum videbit.* Est ita apud Tacitum quoque istud *in turba.*

Furori terga vertitis] Panico terrore eos consternatos eoque animis intentos in fugam esse vult. Illo enim terrore correpti, ut & aliis, si majores sint, furiosis nulloque judicio agentibus similes sunt. Igitur Pana & terrorem & furorem incutere voluisse videntur: Praeclara de his vide in Miscellan. Politiani cap. 28. Tacit. 1. Histor. 82. *Lymphatus caeco pavore animus.*

Vicit. At victoria] Vicisse Xerxem eo vult, quantum credo, quod trecentis eum adventu suo praebuerat terrorem, ut fugerent. quod nunc dedecus fortissimi ex his, qui remanserant, virtute & victoria abolendum censent.

Ut omnia fortiter fiant, feliciter cadant] Ita *cadere* pro evenire saepe Cicero: ut & Cornif. ad Herenn. *Si quid nostris parentibus, liberis, ceteris necessariis casurum sit, propter nostras calamitates aperiemus.* Augustin. princip. Rhetor. *Dicat omnium interesse illam rem vindicari, propterea, quod quanto quaeque minora sunt, tanto crebrius & magis inter multos cadere possunt.* Manut. lib. 1. ep. 7. ad Familiares, translatum putat à talis, modo ut volumus, modo contra quam volumus, cadentibus.

Inter trecentos. Ceteri quidem] Non placet illud *quidem*, cum & paulo ante sit positum, & praeterea post voces omnino tres rursus repetatur. Nitidius haec haberent hunc ad modum formata: *Latuisset virtus inter trecentos ceteros, Qui fugerunt, Si me quidem,* &c. Possis etiam, *qui dudum fugerunt.* Prius mihi ridet magis. De Trecentis Hermogenes de Invent. lib. 3. fin.

Pag. 16. *Munitas Thermopylas*] Verba se excusantium.

Quam turpe fugere judicastis] Mallem:

lem: *quam turpe sit fugere judicastu* &c. sine interrog.

Ideo hanc Eurotas] Hæc clausula cum tribus sequentibus absque interrogatione legenda est, inquit Faber, quem non audio. Aberrasse à vero crediderim, quod non vidit ea, quæ hujusmodi post interrogationem exspectari solent: quæ essent vulgari ratione: *Ideo hanc* (urbem) *Eurotas amnis circumfluit*, &c. ut Lacones de fuga deliberarent seque numerarent, non æstimarent. Sed hæc figura & arte occultata sunt Rhetoris. Quod ne quis plane insolens arguat, repeti velim duas primas Suasoriæ hujus periodos: ubi ne id quidem, unde plenam colligere orationem possis, vel ante vel post interrogationem expressum reperias.

Difficilia nisi Laconibus juga? ideo] Aut membro priori vox *jactamus* illive cognatione affinis desit: aut distinguendum & scribendum: *Ideo Taygeti montis difficilia nisi Laconibus juga; Ideo Herculem gloriamur operibus cælum meritum?* Nempe filiis memorabant gloriabundi, ut labores suscipiendi & perferendi desiderio inflammarent, Herculem progenitorem deum factum, idque operibus esse consecutum; & apud alios itidem id jactabant sæpius, qui laborum fugitantes, aut non perinde ut ipsi patientes, erant. Quæ commemoratio ipsis quidem extollendis, aliis vero præ se despiciendis & imminuendis erat. Postrema horum agnoscunt & alii codices; nisi quod exhibent *de operibus cælum meritum*. In quibus illud *de* probare non ausim, quamvis sciam paulatim proprium quendam hujus vocis usum invaluisse. Quintilian. decl. 2. *Exiguum argumentum, noverca, de magna felicitate fecisti.* ead. *Sequentium matrimoniorum non aliunde quam de damno pietatis affectus est.* Declam. 5. *Adversa, qua de solatiis, remediisque creverunt.* ead. *quem de voluptatum gaudiorumque contemptu scires parem, quandoque fortunis*, (an *fortuna injuriis fuit?*) Plurima istis similia loca in promptu sunt. Nec tamen in his Rhetoris *de operibus cælum meritum* probem. Legam potius, quia illud *de* suspiceris non temere irrepsisse, *ideo Herculem gloriamur deum & operibus cælum meritum?* Quin, cum cogito, hanc isti emendationem antehabeam, quippe ingenio periodi, numeroque orationis multo accommodatissimam.

Merito Hercules omnia contempsit, quem] Nodum in scirpo hic quæsiverunt Eruditi. Nam Schottus quidem in voce *Herculis* laborat & dubitat, num asseverantis, quod sine dubio est verum, an de auctore generis Hercule mentionem facientis sit: Unde sensum non perspexisse manifestum est. Nic. Faber Schotti rejicit sententiam, legitque, *qua Lacones*. Antonius vero Augustinus, pro *Hercule* rescribit *Xerxe*. Nihil mutandum, nisi *contempserit* præfers. Qui fugerant Græci, audierant tantum, non viderant Xerxem, quem vult si solo terroris nomine etiam debellare Lacones hos posse, merito nihil virium ex Græcia adversus se formidaturum.

Erimus inter hostes fugacissimi] Faber *hostes* mutatum velit in *fortes*, ne non sit vera oppositio: sed hanc ego non perinde spectatam existimo, & velle auctorem, si jam fugerent, cum tantum non versarentur inter hostes, qui fugam capere noluerant inter fugaces istos, ita forte ut inter hostes fugacissimi, inter fugaces tardissimi fuisse viderentur.

Pag. 17. *Quod virtuti nostra se opponat*] Confer locum Nepotis init. Thrasybuli. Et Cicer. in Orat. pro Marcello.

Quanti bellum æstimatum sit] Jam monui supra, *quod tanti* hic rescribendum.

Descriptio Thermopylarum] De his Gronov. Controv. 4.

Quam nitide Fuscus dixisset, &c.] Prava interpunctione pessime habitus hic locus, etiam in fine periodi periit negativa, scribendumque: *ut scireris quam nitide Fuscus dixisset, vel quam licenter, ipse sententiam non feram.* Sua-

sor. 1. fine: *Volebam vos experiri, non adjiciendo judicium meum*, &c. vide loc.

Pag. 18. *Luxuriosus putetu an ut poeta*] Post Fabrum, Gruterum, Schottum, Gronovium aliquid tentare in his corruptissimis quid vetat? Cum exemplo suo hoc summi isti viri hortentur: Conjicio: *utrum explicationes ejus luxuriosus puteru, an vero & projectas. Pollio* &c. Non incommode ad illa *ut sciretu, quam nitide Fuscus dixisset, vel quam licenter*. Præfat. 2. Controv. de hoc Arellio: *In descriptionibus extra legem omnibus verbis, dummodo niterent, permissa libertas*. Unde patet eum non nitide tantum splendideque, atque adeo luxuriose, sed & licenter satis atque audacter dixisse. De quo tamen ipsos filios suos sententiam ferre vult Seneca. Gronov. monet in veteri esse *expolitas*, à quo *projectas* non plane abhorret: *projectum* pro audaci & temerario notum ex Cicerone 3 in Verrem: *Est idem Verres, qui fuit semper ut ad audendum projectus, sic paratus ad audiendum*. quod hic translatum ad orationem minus durum existimabat, qui idem factum voce *luxuriosus* hic cogitet. Etiam Cicero ipse pro Cluentio, veritatem depressam eo ait sæpe emergere, *quod aut ii, qui ad fraudem callidi sunt, non tantum audent, quantum excogitant: aut illi quorum eminet audacia atque projecta est, à consiliis malitiæ deseruntur*. alibi *projectam* & *effrenatam cupiditatem* apud eundem. Seneca vero Præfat. 4 Controv. de Haterii impetu in dicendo, dicebat, *ita ut nec regi posset, nec consumi. Regi autem ab ipso non poterat: alioquin libertum habebat, cui parebat, & sic ibat quomodo ille aut concitaverat eum, aut refrenaverat*. Hæc primum repereram: *expolitas* dein vidi probandum, aut rescribendum: *an vero polite*, quia constanter ita ingerunt, *an ut poeta*. Secula, ad quæ pertinent hæc manuscripta, *p*, quod est *in poeta*, ut *l* longum enunciaverunt: unde ut obiter hoc dicam *cujus* à censu, quod κῆνσος Græcobarbaris, manasse videtur. Ita *poeta* & *polita* non multum differunt. Atque hæc prætulerim, ut hæc respondeant præcedentibus: *ut sciretu, quam nitide Fuscus dixisset, vel quam licenter*. Polita sunt nitida; confer Præfat. 2. Controv. Cic. in Bruto: *Sed Q. Mutius enucleate ille quidem & polite, ut solebat*. Item: *M. Aurelius Scaurus non sæpe dicebat sed polite. Latine vero in primis est eleganter locutus*.

An ut poeta Pollio Asinius] Prima illa, quomodo emendanda judicem jam dixi. Ex quibus intelligitur initium hujus esse periodi: *Asinius Pollio aiebat*. & his quidem non multum jam difficultatis inesse existimem. sequentia vero, *hoc non esse suadere, sed invidere*, negotium exhibent. Nec enim sensus istorum commodus elicitur: & in diversum eunt eruditi, quomodo succurrt iis & reddi sanitas possit. Valde mihi blanditur Gronovianum: *hoc non esse suadere, sed intudere*, quum & in Covarruviano Schottus testetur scriptum *Tudere*, *nebulo nihil fuit*. Sed quia notavit idem Schottus hanc etiam lectionem veterem, *isti videre*, credidi fuisse, *sed insitire ridere*, ut pergat dein Seneca ex Covarruviano: *Sic nebulo nihil fuisset*. Suasor. 6. de Gemino Varip: *Et complura alia dixit scurrilia, ut illi mos erat*. Deinde vero ex conjectura mea suum adjiciat & verum judicium his verbis: *Ego juvenis deamavi tanquam me has explicationes Fusci*. Ita ut Plaut. Bacchid. 2. 2. 36. *Etiam Epidicum, quem ego fabulam æque ac me ipsum amo. Nullam æque invitus specto, si agit Pellio*. Postrema sint: *quas nemo non nostrum alius alia inclinatione vocis velut suavem quisque modulationem cantabat*. Pertinet huc Dialog. de Orat. cap. 25. *Quodque vix auditu fas esse debeat, laudis & gloriæ & ingenii loco plerique jactant, cantari saltarique commentarios suos*. Atque hic intelligimus id Senecæ evenisse juveni, quod in filiis notat in fine hujus Suasoriæ.

Nisi Suasor.] Ut non sit, qui pro altera parte dixerit, quomodo suas. 4.

Divisione autem hac Suasoria] Malum,

him, *in hac Suasoria.* ita enim plene semper noster amat ponere.

Novissime periculosum esse fugere]. Truncata parte aliqua & una in voce corrupta hæc videntur: rescribendumque: *Novissime, periculosius esse fugere, quam pugnare: pugnantibus.* Copula initio periodi posterioris etiam deest in Veneta. Non puto laborandum, ut hanc emendationem probem erudito lectori.

Non quidem ha suasoria] Veneta: *Non quidem hac suasoria.* Ut respexerint illa ad quædam in extremis Cestii, quæ desiderantur. Si ad sequentia pertinet, legam: *Nota quidem ha suasoria.*

Sententia Dorionis] Quæ intercidit, ut & illa Attali Stoici, cujus mox mentionem facit. Collige vero ex verbis Senecæ Dorionis sententiam ex verbis Leonidæ tractam, & his istam fuisse subjectam.

Sententiam Leonida retulisset] Vel dum docet, vel & quocunque tempore. Minime vero accipiendum, quod Sabinus Asidius hæc, quæ refert noster, dixerit, cum Dorionem ista à Græcis prodita Leonidæ ad suos verba memorare audivisset. Ipse Sabinus cum retulisset, ingenio obsecutus suo facetum illud addidit.

Pag. 19. *Nobili sententia certavit*] Scripsit auctor, credo: *cum tam magna & nobili sententia ita certavit, ut* &c.

Quam prior] Hoc judicium Senecæ: quod præcessit vero, aliorum est. Igitur caute: *Disertissima illa fertur sententia Dorionis.* ita Suasor. 1. cum posuisset: *Corruptissimam rem omnium, qua unquam dicta sunt, ex quo homines diserti insanire cœperunt, putabant Dorionis esse.* Subjungit dein: *Multo corruptiorem sententiam Menestrati cujusdam* &c. *natus sum.*

Pag. 20. *Pulcherrima illa fertur Glyconis sententia*] Offendit me, quod hoc loco Glyconi tribuit, quod diserte supra Dorionis esse testatur. Et fateor in eam me propendere sententiam, uti existimem, alterutrum locum corruptum esse.

Non sane refero memoria] Quod Senecæ *refero memoria*, id Virgilio est *repeto*. 3 Æn. 484. *Nunc repeto hac generi portendere debita nostra.* Ipse noster Præfat. 2. Controv. *Cum repeterem quos unquam bene declamantes audissem, occurrit mihi inter alios Fabianus Philosophus.* Non mutem tamen *refero*, cum sit in Controv. etiam 9. *Sed nunc refero cui rei quisque maxime institerit.* Id recolo dixit Albinus, de arte Rhetor. *Recolo te magister inter orationis partes reprehensionem nominasse.*

Nisi Dama] Ms. *Dameti*, unde conjicias *Damasetiei*, nisi syllaba *ti* adhæsit ex Græco.

Longe disertius hanc phantasiam movit] Eo egit ordine Nicetes, quo Cestius, ut tamen ultima Cestii non imitatus sit, sed reprehenderit. Quomodo vero hic *phantasiam movere*, ita Controv. 6. *Q. Haterius a parte patris pulcherrimam imaginem movit.* Nempe Nicetes exemplo Cestii oratione posuit ante oculos, qui honos ipsos hos manetet, si spiritum nunc patriæ impendissent.

Nisi antiquior fuisset, &c.] Quanto magis vidi exercitos eruditos hunc locum habuisse, tanto voluptati magis mihi fuisse fateor, postquam reperi, quo densæ hæ tenebræ depelli possent. Palmarium puto, quod investigavi, quid in *Ciptoy*, sive ut alii *Ciptou*, lateret. Ut nullis agam ambagibus *Ctesiphon* pro certo credo manum fuisse auctoris: quod compendio scriptum forsan *Ctephen*, vel & quia non ita notum illud *Ctesiphon*, hinc injuriæ expositum, corruptumque fuerit. Ita Casaubonus Strabonis l. 2. ὅπως, pro ὁ Ποσειδώνιος corruptum existimat. Etiam apud Dionysium in Dinarcho Δίαρχος vitiose ostendit positum pro Δημήτριος, vitio ex compendiosa scribendi ratione nato: quia & πηρ, & μηρ, & ἄνος, pro πατήρ, μήτηρ, ἄνθρωπος occurrant. Quod si vel Fabro, vel Schotto, vel Dalechampio venisset in mentem, nunquam istas suas notas illevissent chartis. Sed nec hoc invento sublata est omnis difficultas.

cultas. Et sic Cimmeriæ sunt tenebræ, nec lux, nisi ab ingenio, sperari potest: hoc solum est alicujus momenti ad illustrandum locum, quod in nonnullis editionibus esse video: *At si antiquior.* Hinc: *Ita, nisi antiquior,* scribo. Totum denique locum lego: *Ita, nisi antiquior fuisset Xerxes, nunquam Demosthenes pro Ctesiphonte cum diceret, hanc suam dixisset sententiam, aut certe non irreprehensam.* Taxat Cestium Nicetes, quod temporis non habeat, imo confundat rationem, idque imitetur, atque exprimat exemplum, quod nullum adhuc erat in rerum natura. Diu enim post pugnam ad Thermopylas, de qua nunc capitur ineunda consilium, Demosthenes pro Ctesiphonte cum diceret, per eos juravit, non solum qui pugna Marathonia occubuerunt, quæ ad tempora pertinet Darii, sed etiam, qui ad Salamina, & Artemisium, & Platæas, bello consumpti erant: ubi Xerxi illatæ clades, qui cum antiquior esset Ctesiphonte, recte potuit Demosthenes, pro eo cum diceret, istud ad exemplum jurare, non & Cestius Pius, qui ex persona Lacedæmoniorum ad Thermopylas hic dicit, ut specimen ingenii satis accuratum (ex sententia loquor Nicetæ) proferre, si quæ Demosthenis exemplo commendata vellet, cum Demosthenes adhuc nullus tum natus esset. Simile peccavit infra Thuscus: cujus est: *Exspectemus, si nihil aliud, hoc effecturi, ne insolens barbarus dicat: Veni, vidi, vici. Cum hoc post multos annos Divus Julius victo Pharnace dixerit.*

Non deprehensam, cum descripsisset] Prima ista jam emendata dedi; Illud *cum descripsisset* ad novam pertinet periodum: quæ est ex correctione nostra: *tum descripsit opportunitatem loci, & t. u. p, l. & angustias a. t. positas, seque adversos hostium fortes,* ita periculis atque laboribus induratos; denique, Laconas. Illud *Adversos* est in Veneta.

Lesbocles Scholam solvit: nemo unquam]. Puto, *quo* excidisse, & scribendum, *quo nemo unquam.* Non injucundum erit conferre cum his historias, quæ sunt in Controv. 4. Præfat.

Pag. 21. *Cum exemplo vobis, &c.*] Suspicor quod in voce *cum* Othryades lateat, cujus nomen toties repetitum compendio fuerit scriptum, nisi capite hæc sunt truncata: ita *cujus* unice probem.

Digitis vulnera gessit] Lego, *ingessit.*

Inscriberet, dignum Spartano] Veneta aliique codices: *& deo dignum in Spartanos:* unde legam, *en vero dignum inter Spartanos sacramento virum, cujus ne litera quidem fuere sine sanguine!* Aliter Colerus ad Val. Max. 3. 2. fine, quem non sequar.

Catius Crispus. Municipalis] Nimio mavelim: *Catius Crispus de municipali suo cacozelon dixit, &c.* Illud *cacozelon* Schottus reperit. Nec delendum dein censeam: *dicebat municipalis.* emendandum est, ut sit; *Sciebat municipalis, aliud ceteros, aliud Laconas dicere.* Ita Suas. 1. *Et tamen scito illos tibi annua, bima, trima die debere:* antiqui exhibent, *dicito.* Controv. 1. *Scit quid facturus sim;* legendum, *dicite:* unde intelligimus ista promiscue corrumpi.

Pag. 22. *Cum posuisset contradictionem, ait: Omnes*] Lege: *Cum posuisset contradictionem: At omnes, qui missi erant ex Græcia, fugerunt sublatis manibus.* Ita mox in verbis Statorii (ut edunt) *contradictionem sumpsit: at, inquit, trecenti sumus: & ita respondet,* &c.

Novam rerum natura faciem imperat] Veneta *importat*, quod nonnullis etiam in aliis fuisse videtur: nec improbem. Dialogo de Orat. cap. 3. *cum tot amicorum causa; tot coloniarum & municipiorum clientela in forum vocent, quibus vix sufficeres, etiamsi non novum tibi ipse negotium importasses.* Phædr. fab. 28. *Ne tantum misera luctum importaret sibi.* Dictys lib. 2. *Ajax Telamonius & Achilles cum Diomede, curam maximam, studiumque importandi belli susceperant.* Ut vero hic *facies*, ita Suas. 5. *Repleat ipse prius hiatus & maria in antiquam faciem reducat.* Dictys lib. 1. *æstiva maris facies.*

Decem-

Decentissimi generis stultam sententiam] Hæc quomodo conveniant, commodumque efficere possint sensum, apparet ex his Dialogi de Orat. cap. 25. *Nec refert, quod inter se specie differant* (oratores optimi sæculi) *cum genere consentiant*.

Cujus fabulis memoria dignissimis] Hæc sunt illa, quibus Schottus libello *de claris apud M. Senecam Rhetoribus* de Statorio hoc exponit historiam: de quo nihil præterea reperias. Sed hæc ita sunt obscura, ut, quid velint, juxta cum ignarissimis me fatear intelligere, nec intelligi posse sententiam, nisi emendentur. Quo priusquam accingar, testor, quidquid hujus fiet, id ausum me, ut verum pro certo in apricum paulatim proferretur. Nunc dicam, quid hoc de loco suspicari cœperim: nempe hoc similive scriptum fuisse modo: *Cujus in fabulis memoria dignissima sunt aliqua. Is in hac Suasoria occasione sumpsit contradictionem.* Illud *aliquis* in Veneta ita scriptum est, ut ad literam transversa ducta sit virga: unde colligere est aliquid ista in voce redundare: unde *Is in* confieri posset: præterea *hac* inserui, cum passim *in hac Suasoria* legam. jam quater hunc ad modum scriptum præcessit: *Occasione* accipio, cum esset occasio: ut apud Sueton. *ludis, munere, circensibus, proscriptione,* una in vita Julii: Sumpsit hanc contradictionem, non ex abrupto, sed cum & alia ad rem hanc pertinentia tractasset, & hanc ad ponendam contradictionem oratio & sensus ducerent atque hortarentur. Suas. 5. *Et illud dixit, quod excerptum est. Tollite, inquit, tropæa.* Porro *sumpsit contradictionem* est Controv. 25. De hujus vero probitate non dubitavi, cum *sumere bellum, prælium, conjurationem* & similia bonos apud auctores occurrerent. Hermog. de Invent. lib. 1. cap. 2. λαμβάνειν φροίμιον λέγεται, inquit, τὸ φροίμιον ὅτι λαμβάνεται. Denique ordinem postremorum verborum istum admodum mutavi, auctoritate fretus Codicum trium, quibus usus est Schottus, cumque eum paulo ante ipse author ordinem servavisset. Fabulas vero, quod omiseram monere, intelligo ut paulo post: *Abronum Silonem patrem hujus Silonis, qui pantemimus fabulas scripsit.* Possis & sensu generaliori interpretari. Quomodo ad initium monui Suasoriæ, historiam de trecentis apud Thermopylas hic ab Rhetoribus in fabulam esse corruptam.

Nunquam vidi plures trecentos] Veneta *pluris trecentos.* Unde veniebat in mentem: *ad Thermopylas nusquam vidi pluris trecentos.* Thermopylæ natus erat trecentis locus: ubi illi esse invicta poterat manus, & magis etiam, quam si plures essent numero, cum ita angustæ nimis Thermopylæ fierent. Atque istud non perinde in aliis quis locis videret: unde hæc nata: *nusquam vidi pluris trecentos.*

Pag. 23. *Posse certo invictos reverti*] Nonnulli, ut Venetus, *victos reverti*: unde mallem si ingenio emendandum esset: *non victos reverti*: Sed codicum Schotti quatuor auctoritate retineor. *invictus* tamen pro non victus audiam, ut *indictus* apud Virgilium. *Nec tu carminibus nostris indictus abibis.* Terent. *non me indicent' hac fiunt.*

Et beneficio loci] Cum tres codices Schotti *beneficia* exhibeant, cœpi credere, hic aliquid latere, quod esset eruendum. Eritque illud, nisi fallor, quod scripserat hoc loco auctor. *Hic beneficia loci. Tum* &c. Ut significet, Latronem postquam dixerat posse certe non victos reverti, deinde executum esse quæ ab ipso loci situ commoda & beneficia expectanda essent. Quod eo tetigit exemplo Seneca, quo posuit: *Descriptio Thermopylarum.* Cujusmodi de locis Gronov. ad 4 Controv. Suasoria etiam prima Seneca noster: *Dixit deinde* (Fabianus) *locum de varietate fortunæ: & cum descripsisset, nihil stabile esse, omnia fluitare, & incertis motibus modo attolli, modo deprimi, absorberi terras, & maria siccari, montes subsidere, deinde exempla rerum è fastigio suo devolutarum adjecit sine potius,* &c. Ubi *deinde exempla re-*

rum e. f. f. develutarum, Ita inseritur ut hoc in loco: *Hic beneficia loci:* supple sequentia: *Tum illam sententiam adjecit, si nihil aliud*, &c. Ex ista etiam Suasor. Sæpe *adjecit* & *subjecit* hoc exemplo desiderantur.

Abronum Silonem] Quod in Catalectis Virgilii titulo & nomine C. Silii leguntur, ut monuit Dalechampius, nulla in eo est difficultas: non magis, quam si alibi Julium Cæsarem, alibi C. Cæsarem legas. *Abronium* enim hic legam cum Glandorpio, ut nomen sit Gentis, nisi fuit *Aponianum Silonem*, & significetur ex gente Apronia hunc Silonem adoptatum fuisse.

Ingenium grande non deseruit tantum, sed polluit] Polluisse ingenium accipio, dum obscœna & turpia meditatur, ac scribit: unde mores & mentes non legentium tantum audientiumve corrumpuntur, sed auctorum etiam. Notum est illud Doctoris Gentium: *φθείρουσιν ἤθη χρῆσθ' ὁμιλίαι κακαί*. Id quod evenit non dum audiuntur, quam mente dein agitantur & hinc exercentur. Tacit. etiam 3. Annal. 51. *pollui mentes* vult dum male ominata cogitantur. Verba sunt in Oratione M. Lepidi: *Si P. C. unum id spectamus; quam nefaria voce Lutorius Priscus mentem suam & aures hominum polluerit*, &c. Nempe & turpia & male ominata utraque nefaria sunt.

Belli mora concidit Hector] Postremam vocem recte habere inde opiner, quod illam non video sollicitatam variis codicum lectionibus, paulo post ubi hæc totidem iterantur verbis, quot sunt vulgo in editis. Igitur suspicabar illa pro *Hector* hoc loco *ore sed ora* partim ad versum, ad prosam partim pertinere. Veluti si scriptum fuerit: *Belli mora concidit Hector. Scilicet ad omnia tam diligentes*, &c. Ut *s.* solum sit positum pro *scilicet*, non uno loco hujus Suasoriæ patet usitatissimum fuisse. Reliqua suam facile egerint atque obtinuerint causam. Ille tamen mihi semper superfuit scrupulus, quo pacto quicquam in his improbari potuerit, si non aliter olim habuerunt, ut suadere possit videri ratio: & quare sordis alicujus comparatione Virgilii arguantur. Certe filius Seneca non dubitavit hæc tribuere Hectora flentibus Troad. 124. *Tibi nostra ferit dextra lacertos*, &c. *Columen patriæ mora fatorum*, non id ausurus, puto, meliora doctus à patre, si quidquam in his esset vitii: *Belli mora concidit Hector:* unde quandoque conjeci auctoritati etiam cedens librorum: *Belli, mora, concidit ore Hector.* Ut sit quale illud Homeri Iliad β. *πολέες δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν.* *Multique circa illum socii proni in pulveribus mordicus accipiant terram.* Virgil. 11 Æn. *Procubuit moriens & humum simul ore momordit.* Filius Lucius Herc. fur. 895. *Ultrice dextra fusus adverso Lycus Terram cecidit ore.* Sed ita si hæc reformanda, non video qua dote hæc eruditis commendari potuerint: ubi illa *mora* & *ore* tam duriter feriunt aures, ubi versus præterea non ita commode ambulat. In his tanto facilius sustineo judicium, quod sæpe eas tulisse sententias Senecam meminerim, quæ nos non perspeximus, quo jure niterentur. Si *Belli mora concidit ore Hector* amplectimur pro vero, ejusdem filii hæc erunt cum Virgilianis, quod versu in tertio vox tantum posita est una, quod unice laudabat, nec cetera Virgilii esse judicabat Messala. Sed hic rursum illa se offert difficultas, quod his versibus tantum quæritur, quanto decentius extulerit Virgilius hoc celebre

—— *Belli mora concidit Hector.*

Quare ego, ut semel dicam, quod sentio, hic ἐπέχω.

Ut unius verba surripi non possent] Ex oppositione colligo hic rescribendum: *ut uni versui verba surripi non possent.* Quia versui surripuerat Latro illud *Belli mora*, inde Silo Latronem ludens & ipse surreptis Virgilio verbis carmen illud composuit. Quo vero ex poëta petierit ista Latro ignorare me fateor. Conjicio, quod & innuere Seneca videtur, ex circumlatis, ut alibi vocat,

vulgatisque sententiis fuisse, *Belli mora concidit Hector.* atque inde cum suo accommodasset Latro proposito *Belli mora*, derisum eum & taxatum à Silone istis versibus.

Item: quicquid apud dura] Schottus non sine ratione *item* suspectum habuit: Et mallet *ita*, cum illa præmissa non sint Virgilii. Possis etiam *ille enim*. Nisi duo olim Virgiliana hic fuerunt loca. Prior ex nono,

— *Decimum quos distulit Hector in annum.*

Posterior undecimo ex libro Æneïdos. Sic *item* non sit corruptum, sed ante locum priorem inserendum: *Illius est:* aut simile. At hæc conjectura eo fiat probabilior, quod dein testatur Mecænatem illum versum Virgilii,

— *& in decimum vestigia rettulit annum,*

comparasse priori: cui, nisi huic ipsi quem dedi? Qui quod huic erat simillimus inde potest excidisse.

Hic Virgilium debuisse desinere] Eleganter *debuisse* pro *oportere*, *verisimile esse*: ut apud Martial. 2 epigr. 75. de Leone:

Dedidicit pacem subito feritate reversa,
Quanta nec in Libycu debuit esse locu.

Petron. *Hic nescio quid boni debet esse.* Controv. 31. ita in Divis. item Controv. 34. *Iste vultus esse debuit lacerati, hic morientis.* Thucyd. lib. 4. ὑπὸ νεῶν αἱ πολλὰ τὰ χαλεπὰ δεῖ ἐς τᾶ θαλάσσῃ ξυμβῆναι. Cic. 1 de invent. *Causa transfertur cum aliena dicitur vi & potestate factum. Factum autem cum alius debuisse aut potuisse facere dicitur.* Item: *verisimilia hoc modo: si multus erat in calceis pulvis, ex itinere eum venire oportebat.* Item: *Qui locus desertus est, in eo cædem factam esse oportet.*

Corvo testimonium stuporis reddendum est] Ita loquitur, quasi ad fabulam alluderet, quæ est Phædro 13. Postrema sunt: *Tum demum ingemuit corvi deceptus stupor.*

Explementum esse] Non igitur à Virgilio profectum.

Pag. 24. *Quod si jam Xerxes ad nos*] Jam ad Suasor. 1. monui verum videri: *Quid? si Xerxes ad nos suo mari navigat, fugiemus, antequam n. t. surripiatur? Suo*, inquit, *mari.* quod illius est in potestate, dum ingenti numero navium illius nondum nos ostendimus pates. Flori illud ab his non abhorret 2. 6. *Cominus venit & pepulit* (Hannibalem) *in Campania sua.* Alio pertinet locus Senecæ, ut tamen proba hæc esse doceat in Ep. 12. *Pacuvius, qui Syriam usu suam fecit.*

Summo illi, qui Judæos subegerat] Minime mihi Schotti placet sententia, qui Pompeium intelligi vult, quasi de industria hoc abstinuerit nomine Seneca, quod ea tempestate odiosum esset. Levissima hæc ratio, cum *summam* tamen appellet. Si nomen audierunt inviti, an laudibus eum tolli æquo animo tulerunt? Nimio plus blanditur Gronovianum, *Sosio illi.* Atque ille Sosius mihi forsan subjecerit, quod heic verissimum. Hujus Syriæ Proconsulis usus auxilio Herodes Idumæus Hierosolyma expugnavit, rexque Judæorum factus est. Crudelissimo hic ingenio vixit præditus, & solus potest videri, cui fuerit voluptati hujus generis audire declamationes, quod notissimum nobis ex sacra historia. Macrobius quoque 2 Saturn. c. 4. *Cum audisset* (Augustus) *inter pueros, quos in Syria Herodes rex Judæorum intra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum; ait: Melius est Herodis porcum esse, quam filium.* Grotius ad Matth. 2. 16. à Macrobio, qui Theodosianis temporibus vixit, honoresque gessit, ac proinde aut Christianus fuit, aut certe Apostolorum legit libros, illud *intra bimatum* additum mavult. Mihi hoc integrum est in medio relinquere; & certum nihilominus erit ipsoque isto Macrobii loco affirmabitur, singularis sævitiæ Herodem fuisse. eum denique merito habendum, de quo hujusmodi loca posita intelligamus. Quo minus intelligerent eruditi, eo factum est, quod non perspexerunt *Idumæo* hic esse corruptum in *summo*. Hoc restituto omnia egregie convenient. Cum notis-

notissimum esset Herodem Idumæum, adeo Hierosolyma caput regni, cui præsidebat Idumen appellasse videtur Valerius Flaccus init. lib. 1. Argon. Virgilio etiam notum id nomen 3 Georg. 12. *Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas.* Justinus vero 36, 3. de Judæa in ea esse vallem Jerichuntis: *in qua sit sylva & ubertate & amænitate insignis: siquidem palmeto & opobalsamo distinguitur.* Vicini tamen Judæis Idumæi etiam palmarum proventu eximias terras incoluerint. Cum & Lucanus alibi id testetur. Nobis sufficit si ostendimus, quam non inauditum Romanis id fuerit nomen; quod Senecæ hujus tempore magis etiam innotuisse oportuit, postquam ex hac gente Judæis impositus est à Romanis rex Herodes: quod factum Senatusconsulto, auctoribus Antonio & Augusto; cum annus jam esset vicesimus octavus à captis per Pompeium magnum Hierosolymis. Casaubon. vide exercitat. 1. adversus Baronium. Atque his ad liquidum perductis, pauxillum etiam operæ dandum reliquis. In quibus exigua objiceretur difficultas, nisi eruditi sensum, qui manifestus est in antiquis libris, corrupissent. Sane Venetus: *illi, qui Judæos subegerat declamavit controversiam, de eaque apud matronas disserebat, liberos non esse tollendos, & ob hac accusatus est re publ. læsa.* In postremis erat *accusatur*, quod ut ita mutaretur, flagitabat ipsa oratio. Posses etiam: *tollendos, ob hoc accusatus reipubl. læsa.* Quibus hunc ad modum reformatis ac restitutis, offert continuo se argumentum stuporis, qui istiusmodi de rebus non esse tollendos liberos, quæ sævitiæ Herodis placere poterant, ibat sermones cassum apud matronas: quæ id indignissime erant accepturæ, hominemque dilaturæ rumoribus. Unde & res tota percrebuit & in ore hominum esse cœpit. Denique hanc mercedem tulit vaniloquentiæ suæ, teste nostro, ut reus sit factus reipubl. læsæ; quod illam, quantum in ipso erat, ibat imminutum. Cum Augustus lege Papia Poppæa de maritandis ordinibus augere quam maxime studeret.

In hac controversia] An igitur suasoria hæc etiam est controversia? nemo id dixerit. Mihi sane suspicari venit in mentem, ab iis, qui ad præcedentia ista hæc pertinere male intelligebant, hanc vocem nobis obtrusam: cum *In hac suasoria* recte olim scriberetur. Ita bis fuerit ridiculus Corvus in hac suasoria: ut in sequenti Arellius Fuscus, vide eam in divis.

Constitit mitrata concio] Hæc de Persis dicta persuasissimum mihi est, & ad hanc referenda suasoriam: quod magis apparere potest, si levi mutatione pro *constitit*, *consuevit* legas. Imbelles vult esse Persas & paci adsuetos, ac concionis magis more confusos permixtosque, quam composita ordinataque acie invadere in hostem. add. versum, qui ex Virgilio in Schotti nota est productus. Mitræ & Tiaræ gestamen Asiaticorum, qui luxu erant effeminati.

Si media interciderentur] Superstes esset sententia Nicocratis, & res tota intelligi posset.

Fracta compositio] Quintilian. 8. 3. *Corrupta oratio in verbis maxime improprii, redundantibus, comprehensione obscura, compositione fracta, vocum similium aut ambiguarum puerili captatione consistit.*

SUASORIA III.

Pag. 25. *Aliter navigari posse*] Nihil de his dixissem, nisi variare Mss. viderem, & in tribus *navigari fuisse*. In Veneta vero *potuisse*, quam pro *τὸ fuisse* interpretatione accipias. Et *navigare fuisse*, vel *navigari potuisse*, i. licuisse, legas. Ut id fingatur (nec enim religione historicorum agunt Rhetores. vid. nostra ad argument. Suas. 2.) quasi jam ingressi mare & vi tempestatum repulsi, quæ duraret, nunc morarentur in Aulide. *Fuisse* eo sensu sæpe apud optimos: Silius: *Fuerit delere Saguntum, Exæquare Alpes.* Virgil.

Virgil. *Si mihi susceptum fuerit decurrere munus.* Adi Gronov. 4 Observ. cap. 8. ubi plura sunt hujus generis, quæ Græcis sunt multo frequentissima: Hesiodi Ἐργ. 34. σοὶ δ' οὐκ ἔτι δεύτερον ἔσται, ὧδ' ἔρδειν. *Tibi vero iterum non erit* (i. licebit) *sic facere.* in ἀσπ. 15. οὐ γὰρ οἱ ἦεν πρὶν λεχέων ἐπιβῆναι, *non enim licebat ipsi ante lectum conscendere.* Ita & Ælian. 7. 4. Var. Hist. Apollon. Rhod. 2 Arg. 1188. πάρεστι δ' ἐπὶ νηὸς Ἔνθα καὶ ἔνθα νέεσθαι, *licet vero hac nave vel huc vel illuc navigare.* Thucyd. lib. 4. καὶ τὸν ἔσπλουν τοῦ λιμένος ἐμφάρξαι, ὅπως μὴ ᾖ τοῖς Ἀθηναίοις ἐνορμίσασθαι ἐς αὐτόν. Item καθ' ὀλίγας ναῦς διελόμενοι, διότι οὐκ ἦν πλείοσι προσσχεῖν. Exempla sunt innumera. Etiam in sacris litteris ἔστι pro *licet*, ut *licet mihi* sonat *possum*, 1 Cor. 11. 20. Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν. Ubi ἔστι *licet* sensu, quo dixi vertit Erasmus, quamvis minus hoc arrideat Bezæ: Vult enim *non potestis cœnam Domini comedere*, quia scissi in partes & studia estis, & ut corpus divisum agitis. Reperias ἔστι ita etiam in Epist. ad Hebr. Ita igitur ista codicum lectio commodam recipit interpretationem, & vulgatum tamen non facile rejicerem; nisi quod antiquorum codicum plurimum apud me valet auctoritas. Nam quod dicas durinsculum videri si ipsa in fronte suasoriæ hoc ita Græcissans ingeratur, ubi omnia facilia & plana exspectares: ipse quoque hinc mihi scrupulum fateor primum injectum, qui exemptus est, postquam reputavi mecum non solum (quanquam hoc levissimum non est) quod Cato hoc ab initio suum inchoet opus: *Est interdum præstare mercaturu rem quærere, ni tam periculosum fiet.* Verum etiam quod ii auctores, qui minime reconditorum verborum fœtores sectantur, istis vocibus *est*, *esse*, *fuisse*, &c. sensu quo demonstratum est, tanquam obviis usuque plebeio tritis uti videantur. Est quidem divisionis initio: *Etiamsi aliter navigare non possent, non esse faciendum.* Sed nihil certi & indubitati pro vulgata lectione colligere est. Melius ex iis iridem in divisione: *Deinde dixit etiamsi non immolasset navigaturum.* Conjicias: *navigaturos esse*, scripsisse auctorem. quod proxime accedit verbis istorum, quos dixi, codicum, & convenit egregie, ubi Calchas futura prædicit.

Cæterum ipsa non sub eadem] Venetus *cætera.* Nonnulli *certum.* Ex priori conjecerunt quidam *ætherea.* Mihi natum est, quod non vulgariter placere fateor: *nec ea sors maris tantum* est: *est & terris. ipsa non sub eadem.* Si in membro prioris *sors maris* permittis scribere; *cæterum* ducit ut legas, *est & terrarum.* Codex Aurelii, *nec ea sors mari tantum. Certum*, unde intelligimus minori etiam mutatione, sensu semper eodem recidente, legi posse: *nec ea sors mari tantum, est & terrarum.* Atque hæc etiam iniquis eo facilius me probaturum confido, quod passim auctores conjunctim maris, terrarum & cæli faciunt mentionem. Ovid.

Ante mare & terras, & quod tegit omnia cælum.

Virgil.

Terrasque, tractusque maris cælumque profundum.

Præterea, quod ea, quæ subjiciuntur, ad terras & sidera ac proin ad cælum pertinent. Tanto accuratior erit oratio, si mentio hic de terris etiam habeatur.

Sub eadem conditione sidera] Ita Suasor. præced. Idem Arellius: *Minimus succiduntur corpora: indenunciata sorte rapimur: sub eodem pueritia fate est. Eadem juventus causa cadit.* Ubi *sub* ita patet intelligendum, ut est in *suppositum.* l. 1. D. de minor. *Fragile esse & infirmum hujusmodi ætatum consilium, & multis captionibus suppositum* (id est, obnoxinm, uti patet) *multorum insidiis expositum.*

Cremata agricola legunt semina] Non damnem *concremata*, quod tribus in manuscriptis reperit Schottus, & sensu eodem, quo *cremata.* Ut *concursare*, *conclamare*, *consenescere*, *confulgere*, &c. pro simplicibus apud optimos.

Serena

Serena clauduntur] Dictys: *Quibus peractis* (immolata Iphigenia) *sedata lues, instarque aestivi temporis reseratum est caelum.*

Omne caelum nubilo grave] Venetus: *omnes caelum*. Mss. quaedam Schotti: *& omnis dies caelum nubilo gravat.* Unde velim: *& omnes dies caelum nubilum gravat:* Et est, quale illud Claudiani de Rapt. Proserp. lib. I. — *piceaque gravatum Faedat nube diem.* Potest & *nubilo* retineri, vel *nubilus* scribi. Dictys Cretens. lib. I. *Cum ecce dies faedari & caelum nubilo tegi coepit.*

Subsidit solum, & creditum sibi, &c.] Ut imbre subsidat solum minus mirum, cum apud Ciceronem legas 3 Offic. ex Platone. *Qui* (Gyges) *cum terra decessisset magnis quibusdam imbribus, in illum hiatum descendit.* Diversum tamen hic intelligendum videtur, quale & occurrit l. 15. §. 2. Dig. locat. *Et si labes facta sit, omnemque fructum tulerit, damnum coloni esse, ne supra damnum seminis amissi mercedes agri praestare cogatur.* plus est, quod dein subjungit: *Sed & si ager terrae motu ita corruerit, ut nusquam sit, damno domini esse.* Ubi Cujacius notat, ejusmodi labem non ex imo venire, ut fundum absorbeat, sed ex summo, ut decidat. Hottomannus vero *labem afferre* ait, esse agri superficiem seu crustam auferre, quae jam notata à Gothofredo protuli tamen, quia lucem huic loco afferre possunt, ubi junguntur: *subsidit solum, & creditum sibi terra non retinet.* Atque his ipsis etiam illorum interpretatio affirmatur. Est vero, ut in transcursu hoc addam, vox *labes* generalis admodum significationis. Servius ad Virgilii illud,

— *Hinc mihi prima mali labes,*

Labem ruinam interpretatur. Add. Justin. 30. 4. Et ibi Bernegg. qui à labendo deducit, quod & huic loco conveniens est, ut in *labi* etiam *defluere* cogitemus; ut cum *labi amnes* dicuntur.

Invicem temperatur altero] Veneta editio: *invicem nimio. t. a.* Negat Schottus illud *nimio* reperiri in Vatic. Brug. & Covarr. Mss. & recte ait abesse, in quo ego dubitem, saltem postquam observare coepi heic vocem *sidere* excidisse exclusam per sequens *sive*. *Sidus nimium* accipio ut *hominem nimium*. Tacit. Agric. 7. *quippe legatis quoque consularibus nimia* (ea legio) *ac formidolosa erat.* 4 Hist. 80. Antonius Primus *nimius commemorandis, quae meruisset*, id est, molestus, gravis. Qualia sunt sidera, quae vel aestum, vel frigus, vel pluviam, vel sudum nimis diuturnum inducunt. Plaut. Men. 2. 2. 41.

Heu hercle hominem multum & odiosum mihi!

Sidus vero pro ipsis, quae provocat, excitatque, auctores quandoque ponunt. Claudian.

Fertur in abruptum, casu, non sidere, puppis.

Id est, tempestate. Quod inde ortum credit Freinshemius, quod sol tempestates excitat. Ego ad alia sidera id referre malim, de quibus Servius Georg. I. 205. Tempestas aut praecedit signum, aut sequitur, aut cum eo est. Unde Florus etiam 3. 20. *Trinis* (ut sic dixerim) *sideribus agitatum est.* significaturus tres belli Mariani quasi procellas fuisse. Idem 2. 8. *Hoc veluti sidere Asiatici belli mota tempestas.* ita causam, ex qua ortum bellum, appellans. Tanto elegantius, quod tempestati non sine ratione bellum comparare solent. Vid. eund. 2. 6. Justin. 29. 3. Significatio secunda velim ad hunc locum cogitetur. Si quis tamen pertendat, *nimium* esse expungendum, non ita multum illi reclamabimus.

Sive (ut ferunt) luna cursu gerit] Apparet non esse haec integra. Velim *Luna ea cursu gerit.* Descendit deinde ad ventos. Vel, *Luna ea cursu suo gerit.* Quod sensu commodius, sed longiuscule recedit à Mss. Nonnulli codices *concursu*, quod non videtur aspernandum. Sed sic prior servanda lectio. Pro posteriore facere videtur, quod sequitur: *Sive ne luna quidem ipsa* (*ipsius ea* malim) *potentia est.* Aureli *nata luna* ex Ms. non video, quid sibi velit. Cogitabam: *renata luna*, id est, novae,

atque

atque id ex sententia manaverit eorum, qui sidera cum appareret statis temporibus, renata credebant. Virgilius dixerat, quod

Luna revertentes cum primum colligit ignes,

de futuris ex ea judicari possit. Servius ibid. *revertentes*, &c. *cum incipit renasci*. Sed retinet me, quod infra ubi hæc iterantur, hujus vocis nullum est vestigium. De his pro certo pronunciari forte quid posset, si copia justa, aut & aliqua Mss. nobis esset in promptu. Nunc variis lectionibus Schotti & Aurelii acquiescere cogimur. Tantum Veneta editio antiquissima est, ex qua oculata fide agere possimus.

Occupata nubilo] Veneta: *Sive occurrit de nubilo sordidiorem orbem suum, nec ante finit, quam in lucem redit*. Ita etiam in aliis esse notant Schottus & Aurelius. At infra ubi hæc repetita sunt, nihil variæ est lectionis, & nec minimum, quo vulgata sollicitetur. Quem tamen locum bona fide omnibus partibus sanum esse nemo facile existimaverit. Saltem mihi alter ex altero emendandus videtur, & scribendum: *sive obscurata de nubilo sordidiorem orbem suum non ante finit, quam in vicem eos reddit*. Suspicorque injuriam his illatam ab iis, infartumque *ostendit*, qui *finit* pro omittit, relinquit, non noverant. At Plaut. Pseud. 4. 7. 14. *Nam me in taberna usque adhuc sineret Syrus, cui dedi symbolum*. Alibi: *sine sic fores*. In edicto, quod in ponte Rubiconis propositum erat: *Hic sistito, vexillum finito, arma deponito*. Ut minus sit mirandum, *Desinere artem*, apud Sueton. & ipsum Ciceronem. Quemadmodum igitur luna nova si pura lucisque plena esset, prohibebat, ac quasi suspendebat imbres ex istorum sententia: ita obscura si esset, vel, ut verbis Virgilii hoc dicam, quæ nostram emendationem *obscurata* affirmant, *Si nigrum obscuro comprenderet aëra cornu*, non ante lucidus illius erit orbis, quam collectos effuderit imbres. Ita quasi per vices, nunc pluvia, nunc sudum, & quæ cum iis conjuncta, nunc ventus, nunc tranquillum est. *Reddere* accipio, quia altera luna subduxerat pluvias; nisi eo adspicit, quod imbres ab exhalationibus terrarum ac maris existunt: qui proin redduntur, cum de cælo demittuntur. Sed ita *prohibet imbres* etiam accipiendum, quod impedimento sit, quo minus humores isti adscendant. Istud *de nubilo*; quod prætericram, neminem offendit, qui scierit, quantopere hoc seculum præpositionem illam sensu simili adamaverit. De quo jam nonnulla dedimus exempla ad Suasor. 2. plura alibi; add. Gronov. ad suas. 1.

Ne luna quidem ipsa] Jam monui: *ipsius ea*.

Occupavere annum] Jam olim annotarunt eruditi, *annum* pro parte anni, vere, æstate, autumno, hyeme usitatum esse antiquis, ut apud Virgil. in illo notissimo:

Nunc frondent sylvæ, nunc formosissimus annus.

Quod imitatus Calpurn. Ecl. 5.

Tunc florent sylvæ, viridisque renascitur annus.

Ver novum ita describit Horat. Epod. 2.

At cum tonantis annus hybernus Jovis
Imbres nivesque comparat.

Ubi hyemem intelligit, uti apparet exponitque antiquus commentator: Atque ita vellem accipi hic posset: nam aliis aliisque ventis istas anni partes vel minus, vel magis nobis evenire ex sententia videmus. Sed metuo ne objiciant eruditi, *annus* si solum ponatur, non posse ita accipi, non magis, quam *ædes*, aut *provincia*, aut *fabula* pro parte eorum, quæ notant. Cum recte tamen dicas *prima fabula*, id est, prima parte fabulæ, Terent. Ad. prol. *Prima provincia*, Cicero ratione eadem. Terent. in Heaut. 5. 1. 29. *Est mihi in ultimis conclave ædibus quoddam retro*. Nihil est, quod ad hæc respondeam, nisi quod his in locutionibus substantivo semper numerali adjectivum, illive cognatum junctum observem, quod in istis diversum videtur. Postquam tamen rem mecum diu putavi, *hibernus annus* pro *hyeme*, sive

sive *hyeme anni*, ut loquitur Sueton. Jul. 35, ita positum accipio. Ut si quis *senilis aetas* dicat pro eo, quod est apud Sueton. apud Pompon. JCtum lib. 13. D. de tutelis: *Senium aetatis*. Dictys Cret. lib. 3. *diei vesper erat. Formosissimus* autem *annus* Virgil. dicetur, ut apud Tacit. 3 Ann. 70. *Capito insignitior infamia fuit, quod humani divinique juris sciens, egregium publicum & bonas domi artes dehonestavisset.* Ubi *egregium publicum* est bonum reip. positumque est egregium, quasi substantivum quandoque esset. A Tacito mutuatus id Sulpicius Severus videtur, cujus est in fin. lib. 2. *Quod initio jure judiciorum, & egregio publico defensum.* Livius denique init. lib. 2. *Neque ambigitur, quin Brutus idem, qui tantum gloria superbo exacto rege meruit; pessimo publico id facturus fuerit, si libertatis immatura cupidine priori regum alicui regnum extorsisset.* Ubi *pessimum publicum*, ut *formosissimus annus* apud Virgil. id est, *formosissimum anni*. ut *formosissimum* substantive intelligas. Quae quanquam sine dubio verissima sint, tamen *annus* eum hic legis, partem quamcunque hic anni cogitandam, locus ipse, si eum consules, fatebitur. Cato apud Gellium: *verum enimvero cum tantam rem publicam agier arbitrarer.*

Tenent quicquid bonum est] Editio Veneta: *quicquid horum est:* Unde dubia haec lectio. Hoc quod nunc praeferunt vulgati libri, nimis leve & frigidum in oratione ita elaborata atque picta. Meo animo tantum satisfecerit, *quicquid votum est*. Ubi *votum* id quod vovemus, votisque consequi cupimus. Ita Ovid. *Deplorata colonis Vota jacent:* id est, segetes & fruges, proventus denique illius anni. Votum hoc loco nominatim sint, facies caeli eolata, (ut cum Tertulliano loquar) sive serenum, cum id ratio rerum nostrarum exigit: rursus nubilum & pluvia, cum negatis diu nimis imbribus ardore nimio exuritur solum. item venti ex sententia flantes; Ad quos hic maxime adspectum. Supra Suas. 2. Idem Arellius hic *Aspera scopulis* (vada) & *caeca, quae navigantium vota decipiunt.* Eadem vero planissime, qua hic ratione Statius *vota* in sylvis etiam vocat *foetum*, qui adhuc utero gestatur materno, de quo vovemus ut edatur in dias luminis oras. ad nostra init. Controv. 5.

Extra jussum dei tantum] Paulo post Cornelius Hispanus: *Ista maria si numine suo deus regeret, adulteris clauderentur.* Si autem dei voluntas his nulla intervenirет, male Calchas interpretabatur, tempestatem, qua tenerentur Graeci, iratae Dianae numine immissam, quae nunc immolata Iphigenia placanda esset. Sciendum vero & diligenter observandum hoc membro claudi orationem, quae inde inceperat: *Sive ita natura disposuit.* Ut sit connexio de iis, quae praemissa, utcunque dubitetur, hoc tamen certissimum: *extra jussum dei*, &c. quod ita invictae veritatis esse sentit, ut ad demonstrandum verbum non addat. At quid si composuit maria Paridi numen, ut redux quidem esset in patriam, sed multo majoribus etiam servaretur poenis. Sed Rhetor suae inserviens causae haec dicit ita audacter, quo magis moveat, tenebrasque, quamvis, absque hoc sit, rem intelligentibus, offundat.

Prior est salus pudica] Terent. Eunuch. 1. 1. *Siquidem hercle possis nihil prius; neque fortius.* Ubi Donatus: *Prius modo ad laudem, non ad ordinem pertinet. Ut Sallust. quae prima mortales ducunt.* Hinc intelligendus Florus 1. 16. *Sed hoc* (foedus) *Campani sanctius & prius omnium suorum deditione fecerant*, id est, potius magisque curandum. Quo autem quid prius, eo antiquius. unde videtur fluxisse, ut ista sensu eodem, quem dixi, adhibuerint: Maxime cum etiam antiquissima prima habuerint, quippe à Deo recentia, eoque perfectiora. Unde *prisca fides, antiqua virtus* pro optimis primaeque notae. Sed haec jam vulgata satis. Illud notabile, quod Sallustius *antiquitatis* vocem pro magno quodam studio, quo ad optima quaerenda utimur, posuisse videtur. Verba

ba sunt in fragment. *Tantum antiquitatis curaque majoribus pro Italica gente fuit.* Nec enim ego cum Dousa in his *antiquitatu* mutem.

Nihil adhuc virgo Priami timet] Malim, *nihil adhuc virgines Priami timent.* Et mea filia adeo non est secura, ut & immolari eam velitis?

Pag. 26. *Immolaturus es*] Tu Calchas. Ego enim prohibebo, & *victa Troja hostium, &c. virginibus parcam.*

Propter adulteram fratris] Vide argumentum Thyestis Senecæ. Æropem Atrei fratris uxorem adulteravit Thyestes: qua causa etiam (ut nunc mittam nihil huc facientia) Atreus Thyestis filios epulandos apposuit.

Ista mercede] cum interrogatione melius, inquit Petreius. Imo sine mutatione hæc legere velint, quibus judicium est. Lucanus ita ut noster non procul initio operis:

—— *scelera ipsa nefasque*
Hac mercede placent.

Mercedem vocant, quocunque quid comparare nobis possimus, ut & *pretium:* hoc ab emptionis contractu, illud à locationis & conductionis petitum. Utrumque sæpe aliquid incommodi & pœnæ connotat. Cicero pro domo: *Data est merces errorum mei magna.* Quod eo errore usus eram, graves dedi pœnas. Catull.

—— *magno cum pretio atque malo.*

Pro adultero filio gerit] Venetus, aliique *gerat*, id est, gerere velit. Nedum ego propugnem salutem filiæ meæ, quæ nullam in se commeruit culpam: nullo se scelere obstrinxit.

Si non sint fata, sacra profutura] Malim: *sacra non profutura.* Victimas enim immolabant, quod opinarentur, si quid constituissent dii sibi inferre calamitatem, hoc pacto eos istiusmodi à consiliis & proposito posse deduci, malaque à se averti. ita flecti fata videbantur: quæ si nulla sint, cui rei erunt sacra? Atque hæc pervulgata ille ex opinione hominum primum dixit: dein suam promit sententiam: *Si sint* (fata) *non posse mutari* Vidi postquam hæc jam illeveram chartis, Schottum conjecisse, ut non explicet tamen, *sacra nil profutura:* quia repererat in Covarruv. *sacrari futura.* Unde mihi etiam natum statim est. *sacra irrita futura*, sensu eodem redeunte.

Pag. 27. *Affirmat primum, & scire se putat*] Vanitatem taxarant Calchantis volui; sed, ut nunc sunt verba, valde id obscure factum. Cui non decsset lux & acumen, si voculam, quæ perisse videtur, inseras, legasque: *Quare ergo, si nescit Calchas, affirmat primum & dein scire se putat?* Quibus viam sibi munivit ad perstringendum totum genus hujusmodi vatum, qui quo magis persuadere possint aliis, hac via fidem & auctoritatem sibi quærentes. Mox: *Quærit sibi tam magno testimonio apud omnes gentes fidem.* mendaciis deludant homines, quæ paulatim sibi etiam tanquam vera persuadere possint. Qua de re actum periodo sequenti: ubi lege cum Veneta, aliisque: *dixit in omnes, qui hanc affectarent scientiam:* Adi Euripid. Iphig. in Aulide in Calchantem dicta. 520. & 956.

In ea descriptione] Dalecchampius vidit non omnia in his sat recte se habere. Igitur uno contextu ait se legere: *apud omnes gentes fidem in hac prædictione.* Ego malim terminum periodo isti non motum. Posteriori huic ab altera succurrendum est parte. Sed nec cetera optima. Emendabam: *Inepta descriptione primus in hac suasoria Fuscus Arellius. Virgilii versus voluit imitari.* ut nihil offendat quod sequitur, *Valde autem longe petit.* ubi expectares: *Valde enim.* Notum jam est ex duobus suasoriæ 2. locis, quod fractam compositionem Arellii Fusci improbaret, idque suos apud liberos fatetur, ne ad illius exemplum, quo proni erant ætatis vitio, se componerent. Quorum etiam causa liberius hoc loco taxasse istam Arellii Fusci descriptionem videtur. Nam cum ita existimare possent, eo datum illi locum primum, quod omnium optime dixisset. Negat id Seneca, & quia ineptus egregie præter cæteros fuerat, hac causa positam primo loco illius descriptionem,

quo magis conspici posset. Illud *inepta descriptione primus*, dictum ut apud Juvenal. de Cicerone: *Ingenio manus est & cervix caesa*, id est, propter ingenium. Cujusmodi plurima collegimus ad Declam. 1. Quintiliani. Item Controv. 2. nostri Senecae, ubi est: *Parricidio furvum diem*.

Deinde irascitur sibi] Gronov. *tibi*. quod ipsum est in Veneta.

Tam magno testimonio] Nempe quod ab ipso regum rege Agamemnone erat profectum, qui vaticiniis hujus hominis se siverat commoveri, ut etiam de filia immolanda istius de sententia jam deliberaret.

Pene repugnat materiae] Non dubito, quin verum sit Gronovii: *Repugnanti materia*, cum id satis affirment codices. Sed *inseruit* non probo, multisque partibus malim, quippe cum sic sensus manifestus sit verbis, si emendes, *inservit*. Ab hominibus, quibus obtrudimus quandoque operam, ad res translatione sumpta. Controv. 2. *Ineptissimum est luctari cum materia & longe arcessere*.

Pag. 28. *In aliqua se Virgiliana*] Pro *se* lego *scilicet*: ut sit ironia: compendio scribendi ortum vitium, cum *scilicet* etiam *s.* solo notent. Vide ad init. Suas. 2. Denique ut integer sit locus, nullaque parte mutilus, lege: *Totiens enim pro beneficio narrabat, quotiens in aliqua scilicet Virgiliana descriptione placuisset*. Etiam *sibi* pro *se* minime sit hic alienum.

Cur iste inter ejus &c.] Nihil video in his Virgilianum: ipsa etiam putida Latinitas est: nec viam video qua liberare vitiis hunc locum & Virgilianum facere possim, nisi *nos* particulam interponere liceat, tanquam temporum injuria exturbatam. Ita scribam: *Cur triste inter nos ejus ministerium placuit*? Virgil. 6 Æn. 222. *Pars ingenti subiere feretro Triste ministerium* sepeliendi. Quod hic Arellius transtulit ad eum, qui causa est cur Iphigenia immoletur, ipse eam etiam immolaturus, atque hoc sensu placuisse ista *triste ministerium* Quintiliano majori collegimus ex loco non uno, Declam. 279. *Ad vulnera adulteri, & eadem & tristissimum occidendi hominis ministerium, magno quodam impetu & (ut sic dixerim) furore opus est*. Declam. 314. *Magistratus de confesso sumat supplicium. Durum ministerium & injucunda honoris hujus necessitas*. Declam. 315. *At tu quisquis es, in quem transferetur hoc infelix ministerium, supremas audi patris miserrimi voces: Hoc saltem fortuna mea praesta, semel ferias*. Quae ejusdem videmus esse fili, & ejusdem forte sint fontis. Sane si ut Arellius, ita & Quintilianus Virgilii isto e loco sua derivarit, non inepta id fecerit ratione, cum omnia, quae ad funera pertinent, non ignotum sit, saepe transferri ab auctoribus ad denotandum infelicissimum statum, in quem quis vel sit deductus, vel deducatur: ut & auctores calamitatum & ipsas calamitates his exponant. Sen. Phaeniss. 93.

—— mitte genitoris manum
Animosa virgo. funus extendis meum,
Longasque vivi ducis exequias patris.
Aliquando terra corpus invisum tege.
Peccas honesta mente. pietatem vocas
Patrem insepultum trahere.

In carmine quod eidem tribuitur de ipsius exilio:

Parce relegatis, hoc est, jam parce sepultis.

Vivorum cineri sit tua terra levis.

Carm. 2.

Desere confessum: victori victus iniquo
Mortiferum impressit mortua saepe manus.

Nota bis & alia in iisdem pertinentibus versibus. Terent. Phormion. 5. 7. 49. CH. *Nullus sum.* Donat. *perii. mortuus sum*. Dein PH. *Ex qua filiam suscepit & eam clam educat*. CH. *Sepultus sum*. Ubi Donat. Αὔξησις *nam plus est, quam nullus sum*. Eumpse Chremetem irridens scena seq. Phormio: *Exequias Chremeti, quibus commodum ire, jam tempus est*. Pulcherrimus vero etiam est ille Ciceronis locus pro Quintio: *Cujus vero bona venierunt, cujus non modo illa amplissima fortuna, sed etiam victus vestitusque necessarius* sub

sub praecone cum dedecore subjectus est, is non modo ex numero vivorum exturbatus, sed si fieri potest, infra etiam mortuos amandatur. Mox ead. *Ergo hercule, cujus bona ex edicto possidentur, hujus omnis fama & existimatio cum bonis simul possidetur, de quo libelli in celeberrimis locis proponuntur, huic ne perire quidem certe tacite obscureque conceditur, cui magistri fiunt, & domini constituuntur, qui qua lege & qua conditione pereat pronunciet. de quo homine praeconis vox praedicat & pretium conficit: huic acerbissimum vivo viventique funus ducitur: si funus id habendum sit, quo non amici conveniunt, ad exequias cohonestandas, sed bonorum emptores, ut carnifices ad reliquias vitae lacerandas & distrahendas.* Jam satis, quae volui, ad liquidum perducta reor.

Cur hoc os deus elegit] Ex eodem Æneid. lib. vers. 79.

Bacchatur vates, magnum si pectore possit
Excussisse deum: tanto magis ille fatigat
Os rabidum

Sibyllæ. Etiam 2 Æn. 246.

Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora.

Ore vatum suorum loqui deos crediderunt etiam gentiles, quod minus mirum, cum etiam fibris pecudum, item avium volatu persuadere sibi potuerint, deos hominibus suam declarare voluntatem. Unde Tacit. 14 Annal. 30. *Cruore captivo adolere aras, & hominum fibris consulere deos fas habebant.* Florus vero 1. 1. *Gemini erant: uter auspicaretur, & regeret; adhibere placuit deos.* Postrema cum sint ita concepta in libris Jornandis, nil mutem. Nec enim *adhibere deos* aliud est, quam *deos consulere*, ut dixit Tacit. quod fit etiam aves inspiciendo. Cicero de fato: *Si fatum tibi est ex hoc morbo non convalescere: sive tu medicum adhibueris, sive non, non convalesces.* plenum videtur, adhibueris in consilium. Sueton. Claud. 35. *Dubitavit* (id est, delibe ravit) *adhibitis principibus viris.* Pertinet etiam ad ista Flori, quod augures Ciceroni *interpretes Jovis Optimi Max:* item *internuncii* dicuntur. & imprimis quoque quod est apud Liv. 1. 7. eadem de historia: *Quoniam gemini essent, nec aetatis verecundia discrimen facere posset, ut Dii, quorum tutela ea loca essent, auguriis legerent, qui nomen novae urbi daret, qui conditam imperio regeret.* Hæc in transcursu.

Cur hec potissimum sortitur poësis] Nihil in his ne affectatæ quidem elegantiæ est, adeo non sapiunt Romanum Virgilium: cujus exemplo dixisse Arellium credo: *Cur hic potissimum sortitur poenas?* Virgilii est egregium illud 3 Æn. 375.

——— sic fata deum rex
Sortitur, volvitque vices, is vertitur ordo.

Ubi Servius vulgaris ille: *Sortitur, disponit, ordinat.* & bene allusit, quasi Apollinis sacerdos, cujus propriæ sunt sortes, id est, responsa divina. Quæ egregie faciunt ad hæc quoque Arellii Fusci illustranda. Pœnam irrogabat Agamemnoni potissimum Calchas, quia ille inter venandum cervam occiderat Dianæ, cujus infenso nunc numine tempestatibus præclusum Græcis erat mare.

Quod tantum non impie] Ut connecti hæc possint ut debent, antecedenti periodo lege: *Poenas, qui, quod tantum non impie addebat, sic imitaturus Virgilium, Plena deo?* Particulam *quo* ita etiam intercidisse notavimus initio Divis. Suas. 1. Hoc vero loco inserendum censeam *qui*, quamvis quis legat, *quo tantum non* &c.

Scholastici caldos vocant] Ex voce *caldus* pro *calidus* jocus petitus in Tiberium Sueton. illius in vita: *In castris tyro etiam tum propter nimiam vini aviditatem, pro Tiberio, Biberius, pro Claudio Caldius, pro Nerone Mero vocabatur.* Qui intelligitur clarius etiam his Plauti Trin. 4. 3. 6. *Satin' in thermopolio Condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem*, ubi vid. Comment. & add. Tacit. 13 Annal. 16. ubi refert de Britannico sublato. & Justin. 12. 14. fin. qui isto Taciti loco illustratur, quod jam notavit Freinshemius. Porro huc pertinet illud Ciceronis de invent. *Si dicamus idcirco aliquem Cal-*

dum vocari, quod temerario & repentino consilio fit.

Nunquam postea potuisset excidere] An non malis: *nunquam non postea p. excidere.* Paulo ante: *Itaque hoc ipsi tam familiare erat, ut invito quoque excideret.*

Tiberius ipse Theodoreus] Dixit supra: *Nicetes suo impetu valde Græcis placuit.* Quamvis vero Tiberius Græcorum ingenio unice acquiesceret, Sueton. 56. & Theodoro ptoin Græco Rhetore usus præceptote, illiusque secutus adeo sectam sit, unde Theodoreum hic vocat Seneca, (vide Nic. Fab.) tamen Nicetis ingenio adeo non delectabatur, ut eo offenderetur.

Pag. 29. *Jam vultu ad Fuscum*] Magis placeat, *jam si vultis.* Covarr. *Jam multis.* unde facilius *si* inseras.

Hac potissimum ex his, quas in similitudinis] Faber & Dalech. *quas in simili tract.* Schottus censet sequentem Suasotiam huic continenter adnectendam. Non viderunt veram hujus loci lectionem, quam facile essent assecuti, si iis suboluisset *similitudinis* non parte posteriore truncandum, sed priore supplendum, cui deest *veri.* Reliqua sunt sana in Covatruv. C. quem citat Dalechampius: Ex his igitur emenda: *vos satiabo; & potissimum eis, quas in verisimilitudinis tractatione posuit, cum diceret, omnino non concessam futurorum scientiam.* Quo de hac ipsa actum etiam Suasoria, cum res ipsa revincit, tum quamvis temporum injuria minus appareret, satis id demunstraretur testimonio Senecæ, init. divis. Suasor. seq. Satiaturus igitur filios suos descriptionibus Fusci, de quo molesti illi erant, quid fuerit, cur nemo videretur cultius dixisse, cum ipse in diversa versaretur sententia, Suas. 2. & 4. extremis ejusdem materiæ, quæ heic tractata est, descriptionem rursus ingerit, suasoria, quæ sequitur, quarta. ubi augur etiam (vid. arg.) prædicit ut hac suasotia factum; unde contradicendi nata materia. Qualiter autem hic, ita apud Ciceron. peccatum poni videri. 2. de invent. *Nam causa facti parum similitudinis habet, nisi animus ejus, qui insimulatur, in eam suspicionem adducetur, ut à tali culpa non videatur abhorruisse.* Quamvis nonnullæ illic editiones, non *similitudinis* sed *firmitudinis* præferant.

SUASORIA IV.

JUbente Deo canat] Mox: *quandam imaginem dei præferat, qui jussa exhibeat Dei.*

Supra humana fortis habitum] Horat. *modum. modus agri non ita magnus.* Curt. *Ingens pecuniæ modus.* Ita & alii. Ut autem hic Arellius, ita Liv. lib. 1. 42. *Ex quo* (censu) *belli pacisque munia, non viritim, ut ante, sed pro habitu pecuniarum fierent.* Quintil. 2. Instit. 5. *Distortis & quocunque modo prodigiosis corporibus, apud quosdam majus est pretium, quam iis, quæ nihil ex communis habitus bonis perdiderunt.* Valer. Max. 4. 1. *Hac oblivio, quam Athenienses ἀμνηστίαν vocant, concussum & labentem civitatis statum in pristinum habitum revocavit.* Eod. lib. cap. 3. §. 3. *operum suorum pro habitu ætatis, magnitudine, vitrico pariter ac fratri Augustis* &c. *respondentem.* de Druso Germanico loquitur. item cap. 4. §. 10. *In quo non solum humanitas patrum conscriptorum, sed etiam habitus veterum patrimoniorum cognosci potest.* Latin. Pacat. c. 6. *Sive cum venerit* (animus) *fingit habitaculum pro habitu suo.*

Contentus sit utero] Aurelii codex: *Conceptus:* sed illud pluribus probatum non mutem, accipioque ut in illis Flori 3. 4. *In Adriaticum mare usque venerunt* (Thraces) *eoque fine contenti* (id est, retenti) &c. *contorta in ipsas aquas tela miserunt.* Magis in verbo ipso apparet significatio huc quadrans: nam *continet iram*, qui clausam animo tenet, ut tantum concepta sit, non & continuo erumpat.

Imprudentes] Opposite hoc dictum ad vates, qui, si veri, merito supra cæteros *prudentes* perhibentur. Unde κατ᾽ ἐξοχὴν ii *videntes* in sacris literis nominantur.

Non

Non eodem claudatur vita fine] De Mosis exitu historiam hæc revocent alicui in mentem.

Ætate magna] Virgil.

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.

Ubi vide Serv.

Extra omnem futurorum necessitatem] Lego: *Fatorum necessitates*, id est, calamitates & mortem. Sæpe *fata* ponuntur, quatenus quid mali sunt allatura. Unde est, quod sæpe occurrunt pro ipsis malis, ad quæ ducunt aut cogunt. Tacit. *necessitas* 1 Hist. 2. mors necessaria subeunda, & ad quam jussu alicujus sumendam cogimur.

Inutili desidemus facundia] Petron. *Sola pruinosis horret facundia pannis, Atque inopi lingua desertas invocat artes.*

Pag. 30. *An melius alio pignore*] Pignori incumbentes securi sumus. Ita artibus præditi tanquam telo muniti & certi adversus injurias fortunæ esse possumus. Qua causa artem & scientiam pignori videtur comparasse, & pro iis posuisse. Eadem origine mox *fatorum pignora* themata vocat, sive constellationes genituræ: quia quæ quidem Astrologorum est sententia, per ista de fatis eventurisque nobis secundis atque adversis certi sumus. Justin. 1. 10. *Nec de fide timebant* (Zopyri) *cujus veluti pignora, vulnera corporis & injuria nota habebant.* Adde Quintilian. pag. 45. fin. Venit tamen in mentem, quum video, *in media se, ut prædicant fatorum misere pignora.* num ex parte fatorum hæc potius accipienda sint, iisque tribuat sua pignora, ut Cicero, Florus, alii, imperio Romano, Ancilia, Palladium &c. quæ secreta, nec cuivis tractanda. vid. ad Conitov. 1. *Pignora fatorum* sint, astra, eorumque situs & significata, quibus conservarentur ea, ac niterentur. Fata enim Astrologica hic intelliguntur. Neutrum horum notasse pœnitet. Nonnihil me offendit, quod ita nullo pæne intervallo à voce *pignus* translationes repetuntur. Nihil tamen mentem, cum consensus retineat librorum, nec ab ingenio abhorrens videatur Arellii Fusci: cujus dicendi genus affectatum, eoque interim ineptum, ac putidum est: ut in multis tamen præstantissimum sit, egregieque cultum.

Et prima mediorum annorum] Venetus aliique *meliorum*, quod viam monstrat ad investigandum verum: quod esse conjicio: *& primum reliquorum annorum habent nuntium.* Primus iis annus reliquorum nuncius. *quum*, ut sequitur ex mea emendatione, *steterint in ortu sidera in quas discurrerint partes.* Flor. 3. 5. *Nocturna ea dimicatio fuit, & Luna in partibus.*

Contrane deus steterit] Suspicor: *Contrane deos*, i. sidera. Ut fuerit Sol in oppositione. paulo ante: *Cur non ab infantia rerum naturam deosque qua licet, visimus: Cum pateant nobis sidera, & interesse numinibus liceat.* Paulo post etiam planetas deos appellat: quorum nullum non pro numine gentiles coluerunt. Sæpe inde ut Arellius hic, ita Seneca filius in Tragœdiis. Herc. fur. *Ferro minaci hinc terret Orion deos.* Thyeste 893. *Utinam quidem tenere fugientes deos Possem, & coactos trahere, ut ultricem dapem Omnes viderent.* Verba sunt Attei. ita & alibi. Vox *contra* est è regione, ex adversum. Ut, *Urbs antiqua fuit Italiam contra Tiberinaque longe Ostia.* Cæsar. *contra Cantium*, quod nostræ linguæ respondet. Plin. 9. ep. 39. *Est ultra viam latissimum pratum, in quo satis apte contra templum ipsum porticus explicabuntur.* Vel accipe ut in Virgiliano:

——— *tu contra audentior ito.*

Dictys lib. 2. *fugatis, quos adversum ierat.*

An placidus affulserit Sol] Veneta: *effulserit.* Ita & in Frob. *esse testis* Schottus: quod non facile damnem. In conjunctione intelligitur fuisse Sol, atque inde suos fudisse splendidissimos siderum omnium radios.

An initia surgentis acceperint] Aurelius, *acceperit*, ex suo cod. quomodo jam judicaveram esse potius scribendum, priusquam illius animadversa, ut vocat, consuluissem. Ratione hac

ducebar, quod ad Lunam hæc referenda colligere debui, tum quod nisi ad hæc respiciens & pertinens intelligatur, illud unum membrum de Luna subjunctum, mancum & frigidum est, tum quod cum redirent in animum illa ex verbis Arellii Suas. præced. *quæ* (Luna) *sive plena lucu sua est, splendensque pariter assurgit in cornua.* Hoc vides: *an plenam lucem, an initia surgentis acceperit.* In quibus τὸ *surgentis* etiam explicem ex loco citato: ut sit *crescentis*. plenius illic, *assurgentis in cornua.* Virgilius, quem imitari gaudet Arellius Fuscus, quamvis interim infeliciter: *Surgentemque nova Carthaginis arcem.* quo a loco, aut simili, si istud ille petiit, nihil suis moribus fecerit abhorrens.

Saturnus nascentem] Ita Manilius lib. 3.

Tunc si forte dies nascentem exceperit alma,
A Sole ad Lunam numerabis in ordine partes
Signorum.

Sed nec sic mihi hæc satisfaciunt. Nec eximit omnem scrupulum, quod Schottus auctoritate Covarruv. C. doctus nihil hic desiderari credit. Illud mihi quis dicat, qua ratione nihil effectus proprii tribuatur Saturno, cum hic tribuatur reliquis planetis omnibus, quorum vis non minus atque Saturni nota est in vulgus. Apud me quidem hoc tantum valuisse fateor, ut paulo minus quam ausus sim rescribere, *Saturnus necentem.* Virgil. 1 Georg. 336.

Frigida Saturni sese quo stella receptet.

Ubi Servius *Frigidus*, explicat *nocens*, firmans exemplo:

Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.

Vide locum, qui egregius est. nisi quis dicat de Saturno omissum, quia Martis, de quo sequitur, eadem, quæ Saturni, est natura, ut sit malefica. Macrob. in somn. Scip.

Existimant tot circa unum caput tumultuari deos] Nondum me expedire ita heic potui, ut non aliqua semper reliqua esset difficultas. Illud nullus dubito, quin hæc pars sit finis periodi hujus, cujus initium; *Qui vero in media.* Prolixa est sane, sed similem videsis Suas. præced. itidem in descriptione Arellii Fusci. ubi etiam tandem oratio brevi hujusmodi membro clauditur. Illud quoque satis certum mihi videtur, hæc interrogative esse scribenda, & emendandum: *Existimantne tot circa unum caput.* Ceteris nodus est, quem solutum velim. Composque voti, nisi fallor, tandem factus sum, postquam vidi emendandum: *Existimantne tot circa unum caput tumultuari deos futura nunciantes? Circa unum caput*, inquit, quia considerando themati singuli Astrologorum intenti esse solent. Et *circa* hic positum, & paulo post, *&* (cum) *male de magnitudine deorum dixisset mereri eum, qui illos circa puerperas mitteret.* Add. Suas. seq. ubi bis id rursus ab hoc Arellio simili ratione positum. Absurdum ita judicat etiam Arellius hoc loco esse dictu crediture, Astrologi alicujus causa tot occupari, curamque & molestiam suscipere deos, cum minimo labore singuli ex ipsis monere futura possint. Iis quoque, quæ sequuntur, Astrologorum sententiam absurditatis ac vanitatis arguit.

Egentes, inutiles animæ] In Veneta non hæc desiderantur: tribus suorum codicum abesse testatur Schottus: nec Autelius in suo reperit. Bene Latina esse nullus dubito, nec sensus ea aspernatur. Quia egentes atque inutiles sunt qui ad vanitatem hujus delabuntur artis, *genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax.* Judicium est de his Taciti, 1 Hist. 22. Lege vero mox *spoponderint*, & dein *properabit.*

Oppressit dies] Ita Florus *diem* pro clade.

Incerta enim sortis vivimus] *Incerti* præferam, aut *vivimus* exaudiendum, ut *sumus.* Catull. carm. 10.

Sed tu insulsa, male & molesta vivis,
Per quam non licet esse negligentem.

Sæpe ita Plaut.

Declamitabat] Scribe: *declamitaverat,*

narat, ne quid te turbet temporis ratio.

Valde in vos contumeliosus fuero] Contumeliosum enim est, si quis ea referat ingenuis, unde dentur in ruborem. Cujus generis nonnulla in illa Atellii Fusci late exequi & describere rem amantis, controversia fuisse significat Seneca: quare partem tantum illius huc pertinentem, & pudori filiorum parcentem reddit. Lege vero reliqua periodi: *Si totam controversiam, quam ego intelligo me scire* (memoriam suam deprædicat Præfat. 1. Controv.) *dixero*. Infra: *Dicebat autem Suasorias libentissime*. Jam Suasor. 2. monui sæpius, *scire* & *dicere* in his promiscue corrupta reperiri similitudine scribendi, quantum videtur. quo facilius factum, ut alterum heic interiret. Sequens periodus incipiat: *Fuscus eum declamaret*.

Pag. 31. *Fuscinas explicationes*] Ita apud Sueton. init. Claudii: *Fossæ Drusina*. quare non damnanda temere hæc Vat. & Brug. Mss. lectio. Veneta tamen, Eras. & Pal. *Fuscianas*.

Οἷον ἔσχηκε Βαβυλὼν μάντιν ὀχύρωμα] Schottus vertit: *qualem habuit Babylon vatem pro munimento*. Vertendum erat: *Quale munimentum*, vel, *quali pro munimento Babylon habuit vatem!* Qui nempe vaticinio suo quantum in ipso erat, prohibuit, ne Babylona intraret Alexander, cujus illa ingressu jugum quoddam acceptura erat.

SUASORIA V.

Pag. 32. L*Anguet circa memoriam jacturæ animus*] Id verum esse domi plerique docti sumus. Xerxi id eventurum satis constabat, cum eos, qui libidinem dominandi causam belli habent, quorum in numero nomen profiteri suum Xerxes debuit, necesse sit multo magis turbari & exanimari, cum adversam conatibus & ambitioni habuerunt fortunam, & insignes cladibus redire sunt coacti. Ad amissos milites etiam *jacturam* retulit Justin. 2. 5. *Amissis octoginta millibus hominum trepidus* (ex Scythia Darius) *refugit. qua jactura abundante multitudine inter damna numerata non est*.

Et disturbata arma non repetit] Forte: *Disturbatus*. Ut *dis* augeat vim significatus. quomodo in *discupio*, *distædet* apud Latinæ linguæ decus, Plautum, inquam. Ita in *Dispergere* Calpurn. ecloga 3.

Dum flet & excusso dispergit lumina somno.

Prior enim metus futuri pignus] Vox *pignus* ab ingenio Eruditorum esse credo: Si a libris, probem, *pignus est*, pro *esset!* Quod jam & Faber notavit. In Veneta est: *futuri regni is esset*. Simile ex suis notant Schottus & Aurelius. unde conjeci: *Prior enim metus futuri regni ipsi est*. Illud *Prior* intelligo ut Suasor. 3. itidem in verbis Arellii: *At non potero vindicare adulteram, prior est salus pudica*. Sensus igitur est metu correptum esse Xerxem, eoque commoveri magis & duci, quam spe ulla futuri. Quod non intellexerunt vocem *prior*, hinc prima mali labes huic loco.

Spem ex præsenti metitur] *Ex præsenti*, inquit: eum res adhuc nullis adversæ fortunæ incommodis conflictatæ sunt, & nihil futura & vicissitudines rerum humanarum cogitantur.

Omnis est si animum dies] Veneta: *Omnis est si tu animum premit*. quæ eum aliis ducit ad hanc lectionem: *Omnis est sic tum animum dies*. Ante *premit* desiderantur in ista, quæ sunt in vulgatis. Arellius hic rursus imitatus possit videri Virgilium:

—— *Est mollis flamma medullas*.

Sed & Horatii est:

—— *Si quid*
Est animum, differs curandi tempus in annum.

Suis ira ardet ignibus] Illud *suis* quamvis quis putet probum maxime exemplis, quæ sunt collecta à summo Gronov. 1. Observ. 11. qui tamen huc illa non accommodat: mihi tamen id suspectum & leve nimis videtur. Jam id Dalechampio suboluit: sed satis

satis ille inepte: *Subtilis ira.* Tu vide si placet, *Saevis ira ardet ignibus.*

Nam & arma indenunciata movent] Unice probat hanc lectionem Faber. Gronov. *movit*, quod si verum, non dubitem, quin sit rescribendum, *Indenunciata antea movit.* ut postrema vocis praecedentis *antea* absorpserit. Sed movet me, quod constanter aut *movent* aut *moveret* libri exhibent. Unde conjeci alterum magis temere omissum, & non repetitum esse, quo restituto legam: *nam & arma indenunciata magis movent*, vel *moverent*, quemadmodum antecessit, *magis superveniret.*

Et hoc agitur] Malim: *En hoc.*

Hac ego trophaea deposui] Lege: *hac ego trophaea ideo posui.* Cogitandum etiam, num interrogative haec legenda sint, & periodus sit, quales ex Arellianis plures observavi ad init. Suasor. 2.

Pag. 33. *Non tamen redisse, sed vicisse*] Veneta aliique: *quam vicisse*, unde suspiceris: *Non tam redisse.*

Et poenitenda acie] Si scribas, *& ex poenitenda acie:* sensus his inerit

Pluris tropaea vestra aestimat quam vos] Vos enim faciles in tollendis estis. ille vero hoc egregium & magnificum ita sibi ducit, ut nihil praeterea cupiat optetque.

Cestius & illud dicit] Vellem *dixit.*

Commune in illis jus] Ita in definitione tutelae: *vis ac potestas in capite libero.* quod ex legibus 12 tabb. sumptum. Vide Comment. ad Plauti Amphitr. 1. 1. 25. & 4. 3. 14.

Consecratis virtuti suae operibus] *Consecratis*, dicit. nam & mox tropaea deorum esse pronunciat. & propria id quidem hic ratione demonstrat. Tropaea tamen generatim in numero rerum diis dedicatarum habuerunt. Quare evertere ea nefas putabant. Vide Brodaeum 5. Miscell. cap. 29. Cic. act. 4. in Verrem: *Apud omnes Graecos hic mos est, ut honorem hominibus habitum in monumentis hujusmodi* (de statuis loquitur) *nonnulla religione deorum consecrari arbitrentur.*

Ecquid? ergo bellum] Praefero lectionem Venetae. *Et quid? Ergo bellum habebimus? Habuimus.* Ipsissima haec conjeceram, priusquam illius editionis mihi facta esset copia. *Habebimus* tamen etiam retineri ratione potest. Sed sequentia lege: *Etsi Xerxem removeris*, vel *removeritis.*

Numquam magna imperia ociosa] Hannibal apud Liv. 30. 44. *Nulla magna civitas diu quiescere potest, si foris hostem non habet, domi invenit.*

Omnium bellorum prospera &c.] Suppleri haec commodissime hoc ad exemplum putem: *Omnium bellorum prospere ab Atheniensibus gestorum hic exitus.*

Deinde non erit bellum] Malim, *nec erit.* ut paulo ante: *Sed nec veniet quidem: si venturus esset, nec denunciaret.*

Multo timidiores esse, qui superbissimi fuerint] Unius omissione litterulae hanc puto vitiatam sententiam: *s.* nempe. quod saepius in una Suas. 2. pro *scilicet* positum esse in loco notavimus. vide ad illius Suas. init. Jam vero non ego id primus observo *scilicet* ita poni & constitui in oratione, quasi esset *scire licet.* Terent. Heaut. 2. 3. 117. *scilicet Facturum me esse. in eum jam res rediit locum, ut sit necesse.* Sallust. de B. J. praefat. *Scilicet non ceram illam, neque figuram tantam vim in se habere.* Ita & *videlicet* apud Plaut. Sticho 4. 1. 49. *Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit.* Quam ad literas interiores pertinentem locutionem etiam observavi l. 5. D. de Verb. Sign. *Et hoc videlicet gradatim fieri ut post eos liberti veniant.*

Reliquias victoriae nostrae] Dictum ut apud Virgil. *Relliquias Danaum, atque immitis Achillei.* Trojanos ita vocat, qui istorum evaserant vim, & erant incolumes.

Quasi inutiles reliquias novit] Vocem reliquias puto hic locum occupasse non suum, & proin exturbandam, tanquam nullo jure ex superioribus huc se transtulerit, & legendum: *quos priore bello, quasi inutiles removit, & si qui ex s. consecuti sunt.* Ita egregie conveniunt sequentia.

Pag.

Pag. 34. *Et illud dixit, quod exceptum est*] Nempe ex aliis, quæ de Victore Statorio hac super re disseruit. Ita Suasor. 2. *Occasione contradictionem sumpsit.* ubi diximus. Nisi *exceptum* scribendum. Suasor. 6. *Et illa sententia valde excepta est. Roga, Cicero, exora unum ut tribus servias.* Controv. 9. *Hac in hoc loco cum diceret, excepta sunt.* Controv. 11. *Hac illo dicente excepta memini.* Controv. 31. *Hoc loco dixit Gallio illam sententiam, quæ valde excepta est.*

Locum movit non inutiliter] Ex conjectura scripseram: *Et locum hunc movit non inutiliter.* cum vidi Schotto in duobus repertum: *Locum hunc etiam m. n. inutiliter.* quod non mutem. Item in Divis. Suas. 1. *Fabianus locum dixit de varietate fortunæ. Movit locum* intelligo ex Suas. 2. ubi est: *hanc phantasiam movit.* quomodo & Controv. 6. *pulcherrimam imaginem movit.* Vulgatius *introduxit.* S: :on. Jul. 75. *Motus apud Ilerdam deditionis conditionibus*, id est, conditionum interposita, facta mentione. ead. vita cap. 79. *Parum prospera motam regni mentionem.* Sallust. B. C. *jocum movere.* qui me primum locus advertit: sed cum hic jocum intelligerem nullum, nihil ex iis hic mutare sustinui.

Alia ponetu] Ita interpretatur, quasi Xerxes minaretur, Athenienses, nisi tollerent tropæa, alia positutos: cum intelligi velit, ita eventurum sine dubio, ut vinceretur Xerxes, si bellum inferret, eoque nomine alia tropæa excitarentur.

Et hortatus est ad tollenda tr.] Venetus *hortavit.* quod notavit etiam ex suo Aurelius. nec mutandum, damnandumve temere, nisi plures & meliores sint, quorum auctoritate id fieri possit. Certe enim & apud Ovidium est: *Comitavit euntem*, quod olim corruperant.

Pag. 35. *Quæ vel in oratione vel in historia ponitur*] Scribe: *ponatur.* Atque ex his intelliguntur illa Controv. 8. *Diocles Carystius dixit sententiam, quæ non in declamatione tantum posset placere, sed etiam in solidiore aliquo scripti genere.*

SUASORIA VI.

CUm diligenter te custodieru] *Custodiri* & *custodia*, sæpe ita se offerunt, ut præferant aliquid a vulgi scientia atque observatione summotum. Quintil. Junior Declam. 5. *Tu custodies, utrum frequentius osculer, utrum stringam magis arctiore complexu?* Alter Declamat. 288. in serm. *Custodienda est amici persona, ut quanquam de re nefaria, non tamen sine respectu amici loquatur, & actione tota misereatur illius.* in ipsius Declam. fine: *optime partes amici custodissem, si non reddidissem.* Declam. 308. in serm. *Et videtur mihi hunc modum custodire debere, ut de raptu nihil neget.* & Præf. 4. Controv. *Ac non dirigebat* (Haterius) *se ad declamatoriam legem, nec verba custodiebat.* Sulpitius Victor. *Custodite ergo faciendum est, ut rebus personisque accommodentur verba, quæ decent.* Nonn. ad cap. 3. Joh. *φυλασσομένῳ ποδὶ βαίνων.* Declam. 306. *Sibi sane tulerit jura simplicius ætas vetus; minorque fuerit verborum custodia, cum intellecturi non timebantur.* Prop. 2. 18. *Ipse tuus semper tibi sit custodia lectus.* Lectum custodi, non formam. illius potior, quam hujus cura. Hinc etiam intelligitur, quid sint in Declam. 2. *ministeria custodita.* Verba sunt: *Et ut domus, quæ cæcum tantum habebat, & senem, acciperet ex conjugio ministeria custodita.* Videmus vero optimos huic usui vocum *custodire* & *custodia* jam olim prælusisse.

Vetat, inquit, Milo rogari judices &c.] Egregie ego hunc locum corruptum esse existimo. longeque aliter restituendum, quam usque adhuc eruditi suspicati sint. De initio jam laborarunt, & cum ista viderent non esse Ciceronis, eoque hærerent impediti, eo decurrerunt, ut dicerent, quamvis verba hæc in Maniliana non reperiuntur, sensu tamen haberi initio statim epilogi ejus orationis. Præterea disputatum jam est, cum in antiquis *vir clarissimus* non perscriptum esset, sed notatum tantum reperiretur in pluri-

mis quidem V. CL. in optimo vero Schotti V. solo: quomodo hæc legenda item distinguenda essent. Schotto arrisit uti V. CL. esset *vir consularis*. Quod & ipse priusquam hoc vidissem tantum probare cœperam, credebamque L adjectum ab iis, qui opinarentur, literis V. C. non nisi *virum clarissimum* denotari. Ita opposite hic dicatur de Cicerone & Milone, eo quod Milo, cum pro se rogari vetaret, candidatus tantum erat consulatus, quem magistratum jam ante annos decem Cicero gesserat: quo majora ab ipso constantiæ & virtutis exempla exigebantur. Verissimum est enim illud noto poëtæ versu expressum:

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet quanto qui peccat major habetur.

Ciceronis vero illud etiam est: *Mors nec immatura consulari, nec misera sapienti.* Quod sæpius ab illo jactatum. Vide notam Schotti infra ubi agere Seneca de iis incipit, qui partem alteram declamaverunt. Illa igitur non sine ingenti & judicii documento singulari adiguntur Ciceroni ad memoriam, ut pudor illi incutiatur, si magna loqui, quam magna vivere præoptet. Et hoc quidem ita accipiendum & legendum, non credo in posterum in dubium vocatum iri. (vid. Præfat. 4 Controv.) De cæteris major difficultas, in quibus nimium sane impetus sufflaminatus est Haterii, qui decurrere rursus incipiet, si legas: *Vetabat, inquam, Milo rogari judices: vir consularis nunc & Antonium rogabit?* Potest & *rogat* retineri, si de consilio tantum Ciceronis exaudiatur. & hoc malo. possis & *reget*. *Inquam* accipio ut paulo ante: *non tuos, inquam, Coss. Hircium & Pansam.* ubi est vehementius agentis, & rem verbo uno absolvere properantis. *Vetuit* vero si emendes, non est cur operam sumas hæc in Cicerone quærendi, aut Rhetorem excusandi.

Pag. 36. *Injusta tabella albo*] Gronov. *Unius tabella albo.* quæ conjectura egregie firmatur libro Dionis 47, post init. ubi vid.

Pudeat Verrem quoque, quia proscriptus] Lego, ut omnis rerum verborumque tollatur difficultas: *Pudet Verrem quoque quod à te proscriptus non fortius perit.* *Proscriptum* à Cicerone Verrem dicit, quod Cicero illi imposuerat necessitatem conciscendi sibi exilii. quod proscriptionibus fiebat. Infra: *Deinde ne iniquum quidem esse Ciceronem satisfacere, qui prior illum proscripsisset.* Quamvis vero erat Verres profligatissimæ nequitiæ, nulliusque pudoris, tamen pudebat eum, quod non continuo sibi properasset mortem, & in exilio usque ad hæc tempora prorogasset vitam; quibus nutu Antonii deterrimi mortalium peteundum erat, quod & accidit, sed cum jam diem functus esset Cicero. vid. Schotti notam, in tempore, quo periit Verres, lapsum esse Porcium hunc Latronem, minime est verisimile, de quo est Præfat. 1 Controv. *Cogitata dicebat ita, ut in nullo unquam verbo eum memoria deceperit. Historiarum omnium summa notitia jubebat aliquem nominari ducem, & statim ejus acta cursu reddebat.* Accedit quod hæc de Verre tempore contigerunt Ciceronis.

Pag. 37. *Ne gemitus quidem tuus liber erit*] Tacit. in Agric. 45. *Præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat videre & adspici, cum suspiria nostra subscriberentur,* &c.

Mortuum Ciceronem, quam vivum desideret] Mire acuta sententia. Desiderabit enim vivum, cum non viderit in Cicerone animum Cicerone dignum. *Petreius.* Similia & hinc intelligenda sunt apud Suet. Jul. *Cæsari multos Marios inesse.* Ovid. *Medea Medea forem.* Senec. Herc. fur. Theseus ad Herculem: *Nunc Herculé opus est, perfer hanc molem mali.* Thyeste 52. *Misce Penates, odia, cades, funera Arcesse, & imple Tantalo totam domum.* In quibus tamen, ut & illo Senecæ, nomina hominum, non ad animum solum, sed & facta eorum artesque referenda sunt.

Rogabis Cicero turpiter Antonium frustra] Claudicat hæc oratio: nec multum

tum à vero recessisse colligo, quod infra est: *Divisit sic, ut diceret non turpiter rogaturum*, non frustra rogaturum. igitur scripserit Rhetor inserta copula: *Rogabis Cicero turpiter Antonium & frustra*. Et *frustra* si intelligas *sine causa*, connexiu apparebit sequentium. Ita Tacit. 3 Annal. 58. *Frustra vulgatum dictitans, non licere dialibus egredi Italia*. Ita & alibi sæpius. Cic. 2 de Divin. 125. *Nec frustra ac sine causa quid facere dignum deo est*.

Qui finis est immortalium humanorum] Non hæc ita mire depravata sunt, ut censuerunt eruditi. Schottus in Covatruv. ait esse: *Idem virtuti tua (qui finis est immortalium & humanorum operum) custos memorisque manus viri vita perpetua*. At in Veneta est: *memoriaque mansuri: vita*. tolle pravas distinctiones, & emenda: *Idem virtutis tua, qui finis est immortalium*. Nec enim in his quicquam vitii esse crediderim. Ut diis, ita virtuti Ciceronis nullam vult metuendam finem, aut mortem, quod sequentibus magis etiam persuadere & inculcare nititur. quæ mutatione levi scribam: *& humanorum operum custos memoria, qua mansura vita* (tibi, quare de illa frustra supplex eris Antonio) *perpetuo est, in omnia te sacula sacratum dabit*. Ita divus & immortalis eris. In his *finis* simul exaudiatur pro morte, ut apud Tacit. 1 Hist. 4. Ita *finitur* pro moritur jam notum: *Humana opera, mortalia* etiam Livio 1. 7. *Secundum inde prælium Latinis, Æneæ etiam ultimum operum mortalium fuit*. Hæc autem apud Ciceronem tanto plus ponderis habere debuerunt, quod nominis æternitati omnes spes & studia sua dedicavit. Atque hinc fluxit illud, ut mittam alia, 3 in Catil. in fin. *Memoria vestra, Quirites, nostra res alentur, sermonibus crescent, literarum monumentis inveterascent & corroborabuntur: eandemque diem intelligo, quam spero æternam fore, & ad salutem urbis, & ad memoriam consulatus mei propagatam*. Vide vero passim hac Suasor. quæ vel ad spem, vel ad metum, vel ad pudorem Ciceroni incutiendum, aut animum addendum facere possint, ea ex illius petita esse scriptis; ut vel descripta loca, vel ad ea sit allusum.

Ad sedes suas, & cognata sidera] Vellei. 2. 123. *Mox cum omnem curam fata vincerent, in sua resolutus initia Pompeio Apuleioque Coss. septuagesimosexto anno, animam cælestem cælo reddidit*. Hæc quoque à Cicerone desumpta videntur, cujus est de Divin. 2. *Naturale* (divinandi genus) *quod animus arriperet, aut exciperet extrinsecus ex divinitate, unde animos haustos, aut acceptos, aut libatos haberemus*.

Nec potes videri non nimis vixisse] Malim: *nec potes non videri*.

Pag. 38. *Quid indignamur in Antonium* &c.] Unice placet (nec alterum probaverim) quod est in Veneta: *Quid indignamur in Ciceronem Antonio placere, quod in P. A. licuit?* Quam meam in sententiam facile etiam alios discessionem facturos confido, qui satis adverterint animum ad intelligenda, quæ sequuntur.

An non occiduntur, qui ad indignos conf.] Simplex sensus est, non minus morte gravem sustinere pœnam, qui confugiunt ad eos, à quibus accipere beneficium erubescas. Quare non immerito concessione dixerat ironica, Non indignum esse in Ciceronem id licere Antonio, quod Alexandrino licuit in Pompeium, quem ille occiderat. Unde poterat moveri objectio, quam his solutam voluit, num in loco ista ab Rhetore posita essent. In his vero tursus agnoscas ingenium & stylum Arelli Fusci: cujus proprium quoddam in periodis his interrogativis notavi ad init. Suas. 2. Illud non monerem, nisi vidissem prætermissum ab eruditis, quod tanto hæc magis apposite producta est historia, non solum quod magno Pompeio hoc rerum in genere Cicero servator urbis, & orbis terrarum imperii satis feliciter comparatur; verum etiam quod Antonius cum Alexandrinorum rege, qui ut Antonius hic, luxu & mollitie, vitæ denique licentia infames erant. Cæsarem adi 3 de B. C. c. 110. Et Erasm. Adagia

Adagia in *Alexandrina delicia.* Unde ortum existimare debemus breve hoc, sed efficax: *quod in Pompeium Alexandrino licuit.* Leve hoc præterea addamus, in Veneta hic esse: *at si non occiduntur.* in aliis: *an non sic:* unde promptum est: *annon hi occiduntur, &c.*

Proscriptus est ille, qui tuam] Vellem esset scriptum: *Proscriptus est ille, si quis tuam,* &c. Ita dein magis cohæreant: *Ut Cicero periret, tot parricidia facta sunt.* Unde etiam his primis illustratio quærenda. Cremut. Cordus Suas. 7. parte priore. *Quibus* (capite & manibus Ciceronis) *visis latus Antonius, cum peractam proscriptionem suam dixisset esse; quippe non satiatus modo cadendo civibus, sed defectus quoque jussit pro rostris exponi.* Unde intelligimus male in contextu vulgato adhuc tanquam de uno hic scriptum fuisse. Etiam dein illa: *Magnus interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium, pro quibus steterat.* sententiam nostram confirmant Suasor. 7. parte posteriore: *Pendet nefaria proscriptionis tabula: tot prætorii, tot consulares, tot equestris ordinis viri pereunte: nemo relinquitur, nisi qui servire possit. Nescio an hoc tempore vivere velis, Cicero: nemo est, cum quo velis.*

Tua morti præluditur] Schottus & Aurelius ex suis, *proluditur.* quod iste etiam huic substitutum vult. Et fatendum est *proludere* & *prolusiones* passim exhiberi in aliis auctoribus. Add. Freinshem. ad Flor. 4. 2. init.

Repete, age, tot parricidia] Veneta: *Repete, age, cum tot parricidia.* Unde legas: *repete, age, tecum tot patrocinia.*

Maximum beneficiorum tuorum te ipsum] Diu æstuavi hoc super loco. Tandem succurrit: *Maximum beneficiorum tuorum temp. ipsam.* Minus temeritatis & audaciæ nos agere reos velit, si quis meminerit in Mss. *remp.* scribi, *rēp.* In Veneta heic est *tuorum ipsum.* quæ si & in aliis est lectio, *remp.* in fine præcedentis & initio sequentis sit vocis. Rempublicam beneficium vocat Ciceronis, quia illius beneficio conservata est. Ita Controv. 2. *Adolescentem misericordis populi beneficium polluere tentantem gladio repulit.* Beneficium populi virginem appellat, quam servaverat populus, prohibueratque, ne violaretur. Gemina illic loca alia vide.

In preces non posse] Quicquid enim turpe, pro impossibili habendum. Paulo post: *Turpe esse cuilibet Romano, nedum Ciceroni, vitam rogare.* In morte, si à sævis & injustis inferatur, nihil situm turpitudinis. Recte igitur: *Ciceronem in mortem cogi posse, in preces non posse.* Illud salva atque incolumi dignitate, non & hoc fieri poterat.

Pag. 39. *Adjecit sententiam: Haud enim placiturus est*] Conjicio: *Adjecit sententiam hanc: Unde enim et placiturus es?*

Etiamsi nemo proscriberet] Venetus aliique: *Proscriberet: cum hac.* Unde legendum: *Etiamsi nemo proscriberet eum. Hic insectatio temp. fuit.* Nempe significat Seneca hoc loco invectum esse Rhetorem in mores & tempora, quæ ita erant perdita, atque omnibus flagitiis, ac sceleribus inquinata, ut ultro exeundum esset de sæculo, etsi nulla necessitas alia premeret, aut cogeret.

Deinde moriendum est: ille enim] Diu quis sudabit, priusquam horum investiget sensum. Corrupta sunt: hinc illæ tenebræ. Lege: *Deinde quia moriendum esset. viles enim,* (nedum id Ciceroni faciendum) *se sua sponte confecere, quia moriendum esset, etiamsi mori noluissent. Graves* &c. Egregie ita, uti nihil supra, huc facit, Epistola Senecæ filii 70. Ubi exempla sunt notabilia hominum vilissimorum, qui cum viderent sibi moriendum, manu mortem arcessiverunt, ne diu ludibrio interque spem & metum attenti atque æstuantes viverent. Ubi subjicit tandem sapiens ille Romanus. *Quid ergo? quod animi perditi noxiosique habent, non habebunt illi, quos adversus hos casus instruxit longa meditatio, & magistra rerum omnium ratio?* Similo Albutius dictum Ciceroni hoc loco voluit. Latin. Pacat. pan. cap. 41. *Ut nihil de servis loquar, qui verbera viravere*

vere suspendio, & metus heriles usque ad præcipitia fugerunt.

Graves odiorum causas esse] Hæc addita, ut intelligeret Cicero sine dubio moriendum, nec ullam spem veniæ esse reliquam. Quare consultum illi, ut ultro sumeret mortem, & ab animo ad hanc parato impetraret, ne ad arbitrium Antonii moreretur.

Et illa sententia valde excepta] Veneta: *illa sententia, quæ v. exe.* Aurelii codex: *Sententia quam valde.* Quare Senecam scripsisse heic credo: *Et illam sententiam, quæ valde excepta est.* Duæ fuerunt hoc loco sententiæ eodem pertinentes. Etsi fateor vulgatam non minus placere.

Ut numereris cum Catone] Ut sententiæ Cestii sua reddatur audacia, ab audacia conjecturæ petendum auxilium. Suspicor similitudine vocum, quod omnium pervulgatissimum in antiquis scriptoribus, factum esse, ut hæc mutilarentur, illis truncata, sine quibus minime possunt intelligi. Intelligentur, si scribas: *Ut moriaris, non numeraberis cum Catone, qui servire,* &c.

Utile esse, ne etiam] An non hæc transposita? Certe commodius videtur: *Utile esse etiam, ne cruciatus e. p.* Sed amant quandoque istiusmodi transpositiones. Vid. ad Suas. seq.

Resp. suos triumviros] M. Brutum, C. Cassium, Sext. Pompeium, vide quæ antecedunt.

Pag. 40. *Non movet me idiotam petit*] Conjeci sensui accommodatissimum: *Non movet me, ne ideo vitam petat.* Sed retinet me verbum Ciceronis *idiotam* hic positum: quod non videtur temere factum. Præsertim cum, quod jam notavi supra, Rhetores hic in hac Suasoria sensus & verba Ciceronis aucupentur: Sed si non corruptum est illud *idiotam*, vel aliquid hic exciderit, fueritque: *nec enim idiotam petit.* Vel legendum, quod malim, mutatione minima: *non movet me: idiotam petat; ego belle mores hominis novi.* Interpretationem vide in nota Schotti. Gell. I. 2. *Quoniam responde-re tibi nos non quimus quos idiotas & rudes vocas.*

Qui & judicasset] Venetus: *qui & cum judicasset.* Schott. & Brugensis, *quietum:* unde ille, *qui & eum.* ut exaudiatur, *Antonium*, vel *qui aequum.* In Palat. Gruteri est: *qui & eum*, quod vides in priore Schotti conjectura. Ipse locum hunc ita mendosum, ut nihil supra, hoc ad exemplum, minima audacia, restituo: *Qui & aequum judicasset* (priusquam Venetam editionem & varias lectiones inspexissem Schotti, *jus judicasset*, conjeceram. Deinde istud vidi nihil à Schotto doctus) *ab reo semper nasci satisfactionem, & accusatum rogare.* an *satisfactionem accusato, & rogari.* vid. var. lect. Schotti. Notum ex epilogis orationum Ciceronianarum, quod satisfactionem & preces etiam interponat pro iis reorum, quos quanquam accusatos, tamen pro innocentibus habet. Hanc emendationem inter eas, quas dederunt eruditi, proxime literas accedere patet. Nec sensum istum aspernandum facile quenquam existimaturum arbitror. *Reus*, qui accusatur, hic tantum est, ut in illo Ciceronis pro Fonteio: *qui se non solum de reo, sed etiam de accusatore, de teste judicare arbitrabantur.* & alibi sæpissime.

Pag. 41. *Exoratum à Vatinio C. quoque Verri affuisse*] Postrema hæc de Verre si consulas historicos, fidem merentur nullam. nec ἁμαρτήματι tamen μνημονικῷ Senecæ id adscripserim. Temporum potius & librariorum hæc sit injuria. Non dubito manum esse Senecæ: *affuturum fuisse.* Nempe Cicero cum redire potuisset in gratiam cum Vatinio, quem cane pejus oderat & angue, & in quem plaustra conviciorum & detestationum effuderat; si ita res tulisset, etiam credibile erat, C. Verri non tantum reconciliari potuisse, sed & patronum, ac defensorem illi futurum. Atque hoc eo etiam minus abhorret à vero, quod longe minoris æstimavit litem Verri Cicero, quam exspectabatur, quodque in suspicionem inde venit, quasi

quasi corrumpendum se Verri præbuisset. Plutarch. in vita Ciceron. Quam ad historiam forte etiam Rhetor adspexerit.

Qui cum tertius esset] Alterutrum horum, vel *qui*, vel *cum* expungendum est, quippe cum tantundem valeant, & geminatione turbent sensum.

Qui ne tanti quidem] Lege: *quod ne.* Vidit jam & monuit Gronov.

SUASORIA VII.

Pars prior.

Pag. 42. *Ta enim dixit illa oratione*] Lege: *dixit illa oratione.* Et dein: *quam pro Lamia edidit.* Veram hanc esse lectionem testatur his Seneca, quæ paulo post sequuntur: *Huic certe actioni ejus pro Lamia qui interfuerunt, negant eum hac dixisse,* &c. *sed postea composuisse.*

Itaque nunquam perficeret] Scribendum: *ne usquam persisteret.* quibus inconstantia Ciceroni omnibus in rebus exprobratur.

Quin ejuraret suas esse] Emenda, ut Latine audiamus loquentem Pollionem seculo optimo: *quin ejuraret suas istas, quas cupidissime effuderat, orationes in Antonium.*

Quas cupidissime effuderat] *Cupidus* & *cupide* & *cupiditas*, aliquid habent elegantiæ singularis apud optimos auctores. Cicero in orat. pro Fonteio sæpius: *Quorum virtuti, generi, rebus gestis fidem & auctoritatem in testimonio cupiditatis atque inimicitiarum suspicio derogavit.* paulo post: *Quid spe aut metu depravatum, quid à cupiditate aliqua aut inimicitiis profectum videretur.* Item: *qui ob aliquod emolumentum suum cupidius aliquid dicere videntur.* Deinde: *Potestis igitur ignotos notis, iniquos æquis, alienigenas domesticis, cupidos moderatis, mercenarios gratuitis, impios religiosis,* &c. *anteferre?* Sueton. Jul. 12. *Ac forte judex in reum* (Rabirium) *ductus tam cupide condemnavit, ut ad populum provocanti nihil æque ac judicis acerbitas profuerit.* Quibus locis satis intelligitur, quid istis significetur.

Mentiri sub triumvirorum conscientia] Notabiliter hæc dicta sunt; præcipue vero illud *sub* notandum, quod aliæ frequenter occurrit notione, quam vulgus intelligat, aut saltem observaverit. Juvenal. 4. 12.

> —— *Et tamen alter*
> *Si fecisset idem, caderet sub judice morum.*

7. 13.

> *Hoc satius, quam si dicas sub judice, vidi;*
> *Quod non vidisti.*

Ovid. 13 Metam. 190.

> *Difficilem tenui sub iniquo judice causam.*

Calpurn. Ecl. 2.

> *Et magnum certamen erat sub judice Thyrsi.*

Augustin. de Civit. Dei, 1. & 8. Infra Controv. 13. *Tortor vocatur, sub quo mariti uxorem prodiderant.* Quintilian. vero etiam Declam. 385. *Reum autem sub hac culpa esse, quod non tacuerit.* Ut & Prudent. Psychom.

> *Filius extinctum belli sub sorte cadaver*
> *Adspexit si forte patris.*

Item Valer. Max. 4. 2. fin. *factum propter eximiam humanitatem ne sub Cælio quidem auctore repudiandum.* Juvenal. Sat. 10. 69.

> — *sed quo cecidit sub crimine? quisnam*
> *Delator.*

Rursus aliter in his. Controv. 25. *Si non omne non recte factum hac lege vindicari potest, an id quod sub auctoritate publica geritur?* Prudent.

> *Addicta avorum prædia*
> *Fœdis sub auctionibus successor exhæres gemit.*

Juvenal.

> *Et præbere caput dominâ venale sub hasta.*

Controv. 9. *Vidi ambitiosa turba clientum limina deserta, sub domino sectore venalia.* Sueton. in Claud. c. 9. *Quod ille in vacuum lege prædiatoria venalis pependerit sub edicto præfectorum.* Latin. Pacat. cap. 25. *Infantium sub ipso sectore ludentium flendam securitatem.* Idem cap. 9. *Ut quia jam ad plenum bellicis artibus abundabas, usus civilis experiens*

sub

sub suis tempore redderetur. Add. cap. 28. Ovid.

Et bona sunt vicina malis: errore sub isto

Pro vitio virtus crimina sæpe tulit.

Item in istis: Controv. 28. in argumento: *Quidam duos filios sub noverca amisit, dubiis cruditatis & veneni signis.* Quintilian. declam. 1. *Pater qui filio sub noverca assignat secretam domus partem, confitetur se abdicare non posse.* Declam. 2. *Homo in honorem parentum excæcatus patrimonio sub patre melius utitur.* Est præterea Controv. 25. *Inter temulentas reliquias sumptuosissima cœna* (Flaminini) *& fastidiosos sub ebrietate cibos, modo excisum caput humanum fertur.* Quæ congerere placuit loca, quo usus hujus voculæ magis pateret, magisque illius significatio plana & imitatio in promptu nec infelix esset.

Sed postea composuisse] Justin. 4. 1. *Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum,* i. confictum. Quintil. Declam. 9. *Si mehercule inexpiabiles odiorum causa, & compositu quoque fabulis ulteriores inimicitiæ fuissent.* De vera tamen etiam historia Tacit. 1 Hist. 4. *antequam destinata componam.* ita & alii.

Et fortasse efficiam] Cogitandum, num *fortasse* hic *sine dubio* sit intelligendum. Vide ad Calpurn. decl. 44.

Recedatis æquiores] Id est, minus indignantes. Terent. Andr. 2. 5. *Ego vidi illam virginem: forma bona Memini videre. quo æquior sum Pamphilo, Si se illam in somnis, quam illum, amplecti maluit.* Ubi Donatus, *æquior, benevolentior, minus iratus.*

Daturus potionem absinthiati poculi] Venetus, aliique: *potionem sumpti poculi.* Ex *sumpti* fecerunt *absinthiati.* audacter satis. Cum non solum à scriptura veteri nimisquam longe recesserint: sed & eam infulserint Latinitatem, cujus auctoritas erit quærenda. Tu lege: *Decipere vos cogar veluti salutarem pueris daturus potionem, summa parte poculi. quam pueris absinthia tetra madentes Cum dare conantur, Contingunt mellis dulci flavoque liquore.* In Mss. parte esset pte. *summa* etiam brevius occurret. Unde patet non pro audaci hanc conjecturam habendam. Si recta via uti licuisset Senecæ, continuo Pollionis testimonium de Cicerone ex ipsius posuisset historiis: nunc illud rejecit in locum postremum, initium ducens à Livio, cujus scripta quid aliud, quam flumen quoddam lactis ac mellis sunt? Ita ut filios inescaret, efficeretque, ut quæ ex aliis petita historicis minus respuerent, atque aversarentur.

Pag. 43. *Servos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dim*] Suasoria præc. ita *semper* remotum ab iis, quibuscum expectares ut esset junctum. Verba sunt: *qui & æquum judicasset ab reo semper nasci satisfactionem.* item *etiam* ead. *Dixit utile esse ne etiam cruciatus corporis pateretur.*

Pag. 44. *Non præbuerit tantum, sed obtulerit*] Prius eo pertinet, quod præbuit immotam cervicem percussoribus, posterius, quod adeo non fugit, de quo tamen agitare cœperat, ut & obvium se tulerit. *Accede veterane.* Brutidius paulo post vult Popilium fuisse. Cremutius id in medium relinquit, ut & Livius. At Plutarchus Herennio Centurioni hoc nefas tribuit, cum is compendio, quantum videtur, prævertisset. Popilium vero ait tribunum fuisse militum, qui manui præfuerit percussorum. Apud Tacit. observes, quod cædis negotia & capite etiam truncandi data quandoque tribunis militum sint. Vid. 11 Annal. 37. & 38. & 15 Annal. 60. & 67. Ubi tribunus multum tremens vix duobus ictibus caput amputat.

Cum peractam proscriptionem suam, &c.] Admodum turbant codices hac in periodo. Aurelii codex: *dixisset: esset quippe* (ita & Venetus) *non satiatus in cadendis civibus, sed defectus, quotquot sunt, per rostra exponit.* Similia alii. Veneta *modo* retinet. & dein legit; *quot quoque sint.* Ita & Palat. Gruteri. similia alii: unde conjiciat quis: *cum peractam proscriptionem suam dixisset, essetque non satiatus jam cadendis civibus,*

sed

sed defectus: hoc quoque suis pro Rostris exponit. Suis, inquit, *rostris*, ut infra Cornelius Severus suo in carmine:

Oraque magnanimum spirantia pene virorum
In rostris jacuere suis.

quæ nempe piis coluerat concionibus, ut sequitur. Petron.

Dignus amore locus: testis sylvester Iasdon
Atque urbana Procne, quæ circum gramina fusa,
Et molles violas, cantu sua rura colebant.

Ita edunt. Lege:

—— quæ circum gramine fuso
Et molli viola, cantu sua rura colebant.

Concursus ablativorum, non magis in his offendat, quam in illis Propertii, 1 eleg. 16.

Sic ego nunc domina vitiis & semper amantis
Fletibus aterna differor invidia.

Valer. Max. 4. 36. *Fabricius Luscinus honoribus & auctoritate omni cive temporibus suis major.* Justin. 4. 1. 16. Plautus: *Mirum est te lolio victitare tam vili tritico.* Justin. 43. 2. *multiplicato fetu proventu duorum.* & cap. *finitimisque populis armis subjectis.* Quintil. declam. 7. *medio noctu horrore stricto mucrone prosiluit.*

Itaque quæ sæpius] Hæc bene habere videntur, quippe apta satis iis, quæ antecedunt. Plerique antiqui: *Item: ut possis suspicari* significatum fuisse quod non hæc præcedenti continua fuerit apud Cordum Cremutium oratio. Simili ratione duo mox citat loca ex Brutidio nigro. In Controv. 9. *Item* in Veneta dein deprehendi pro *Itaque*, plus semel. Quare nihil hic mutavero.

Quibus multorum capita servaverat] Magis placeret: *In quibus*. Mox etiam forte: *tum per artus suos, lacerus, aliterque ac solitus erat* &c. Saltem *aliter* intelligendum contraria ratione, ut satisfaciat, nec nimis leve isto in loco sit. Ovid. 3 Metam.

Savaque, circuitu curvantem brachia longo
Scorpion, atque aliter curvantem brachia Cancrum.

Martialis in Amphitheatrum:

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri,
Atque aliter tortis crinibus Æthiopes.

Statius de Hypsipele repentino post dolorem gaudio perfusa: *atque alio maduerunt lumina fletu.* Plura vide in Miscell. Canteri 1. 10. unde hæc sunt petita, non surripiendi (detestabilis is mos est) sed hæc illustrandi causa.

Pratendenti capiti orique ejus impensa] Minus offendet, *pratendenti*. Mallem, *pratenta*. Tacit. 2 Annal. 56. *Nostris provinciis late pratenta gens*, id est, objacens, longe lateque porrecta ad latera nostrarum provinciarum, 2 Histor. 6. *Cappadocia, Pontusque & quicquid castrorum Armeniis pratenditur.* Latin. Pac. pan. cap. 10. *Vix Iberum tuum videras, jam Istro pratendebas*, Paneg. Constantino cap. 31. *Jam obliti deliciarum Circi Maximi & Pompeiani Theatri & nobilium lavacrorum, Rheno Danubioque pratenduntur.* Nisi *pratendens*, ut *vehens* & similia accipimus. Bernegg. vid. ad Justin. 11. 17. Simul *tendere* hic cogitetur, usitatum esse pro tentoria & sedem sibi habere. Virgil. 2. Æneid. est & apud Sueton. Tacit. Curt.

Pag. 45. *Impensa sanie*] Jam hæc sunt nota, quod *impensum* pro magno aut gravi ponant, *Impensum precium, impensa voluntas*, sive favor, item *impensa cura*. Exempla congesserunt alii: *Impensius orare*, Tacit. 3 Ann. 16. Latin. Pacat. pan. *Cui* (Hispaniæ) *excolenda, atque adeo ditanda impensius quam ceteris gentibus supremus ille rerum fabricator indulsit.* Idem: *nihil abdicandis vitiis, adoptandisque virtutibus impensius sentio profuisse.* Valer. Max. 4. 3. de Sophocle: *Cum is publico officio una districtus prætereuntis ingenui pueri formam impensioribus verbis laudasset.*

Precium interfectoris sui] Vult igitur, quod occiso Cicerone sibi ademerit vitam. *Pretium* amant pro λύτρον, *rantsoen* Belgis. Infra: *O gravem vitam etiamsi sine precio daretur.*

Occupat facinus] Justin. 1. 9. *Magus ante famam amissi regis occupat facinus.* Bernegg.

Bernegg. non male, celeriter exequitur, exponit.

Quod alterutram in partem notari posset] Nepos in vita Attici cap. 13. *Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset.* ubi *conspici* est pro *notari* Pollionis. Augustus ita in Epist. quæ est apud Sueton. in vita Claud. cap.4. *Si est passurus* (Claudius) *se ab Silani filio, homine sibi affini, admoneri ne quid faciat, quod conspici & derideri possit.* Livius non in malam partem 21, 4. *Vestitus nihil inter æquales excellens* (Hannibali), *armaque atque equi conspiciebantur.* Ita & *conspectus* utrovis modo. Nam Justin. 11. 4. *Reges stipendiarios conspectioris ingenii ad commilitium secum trahit.* & L. Sen. ad Helv. matrem, cap.16. *Fœminas, quas conspecta virtus inter magnos viros posuit.* Horat. vero:

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet.

Ubi, *conspectum*, ut *insigne* & *insignitum* apud optimos. Quod pro notabili in malam partem posuerunt. Et *insignes* etiam *pueros* Curt. pro monstrosis. ita *insigniti* apud Plaut. quos Belgæ *notatos à deo* quandoque appellitant. In partem meliorem Fortunatianus lib. 3. *Simul & translatum verbum si infrequentius positum fuerit, & excitatius dices & insignius factum ac notabile.* Posterius hoc contra in fine lib. i ejusdem: *ut quod nos magis decet affectemus, ut nihil in nobis sit notabile.* Sed illuc revertor. Qui id faciunt, quod in alterutram partem conspici ac notari possit, ii etiam *plus minusve facere* dicuntur auctoribus. Plaut. Capt. 5. 18. *Eheu! cur ego plus minusque feci quam æquum fuit,* quod ipse bis illic, *male feci*, interpretatur. Nempe vel in excessu, ut vulgo vocant, vel in defectu peccatur. Et *Virtus est medium vitiorum & utrimque reductum.* Quare Guilielm. recte ad eum Plauti locum: Hæc fuerunt in mente Pœno illi, cum scriberet Phorm. (3. 3.) *Nequid plus minusve faxit, quod nos pigeat postea.* Plus minus πλεῖον ἢ ἔλαττον, in quibus rebus omne vitium intelligitur. Recte, inquam, ex sententia Philosophorum, quos illo in versu suo secutus est Horatius, qui plurimi fuerunt, ut nonnulli tamen diversum senserint, pro quibus disputat Grotius prolegom. de Jure B. & P.

Dato gemitu & fletu maximi viri inferia] Locus egregius pessime corruptus, quem post Fabrum, Schottum, Petreium, Gronovium, ita emendo: *data gemitu & fletu maximo viro inferia,* (hæc ita restituenda jam ante nos vidit & docuit Fab.) *nec ut solet vitam deposito in rostris corpore concio audivit, sed ipsa narravit.* Non metuo ne quis eruditus & æquus mihi moveat quæstionem, num veram hic dederim lectionem.

Pag. 46. *Aliquo actionis inclyta signata vestigio*] In Veneta: *aliquo jactationis.* Ita est & in aliis. Ex Vaticano *actionis* notat Schott. Verisimile est, *aliquo jam actionis* scriptum fuisse. Plurima passim in foro dixerat & fecerat, vel pro rep. vel pro bonis civibus, si quibus eorum crearetur periculum, & lites aut crimina intenderentur. Schottum miror, qui heic notavit: Omnes Ciceroni beneficio aliquo obstricti actione malæ tractationis cum Antonio experiri poterant. Satis hæc ille infeliciter. Ubi ille legit, actionem malæ tractationis tantum iis datam, qui beneficiis essent obstricti? ubi hoc rerum in genere eam habuisse locum? Non uno in loco testes sunt declamatores, tantum matronarum eam fuisse, quas durius haberent mariti, ut nec alia iis adversus maritos competeret. Quintil. declam. 8. & 18. Si quis agere adversus Antonium de cæde voluisset, *Scholastici illam actionem de moribus dedissent.* Vide Controv. 17, ubi accusatur de moribus Popilius, quod Ciceronem, qui eum, cum reus esset parricidii, defenderat, occidit. Sed in his Brutidii, qui historiam narrat, non suasoriam aut controversiam declamat, absurdum est cogitare, vel de actione malæ tractationis, vel illæ de moribus, quæ Scholasticæ sunt. Id quoque non observans Schottus, tanto facilius lapsus est.

est. Sed nec accusatio institui adversus Antonium triumvirum poterat, in quo itidem Schottum fugit ratio, cum penes triumviros, quorum imperio & jure proin cædes Ciceronis erat facta, summum imperium esset. Accipiendum igitur, ut dixi, ipsum forum (in hoc rostra etant) ubi multa passim præclare Cicero dixerat ac fecerat, quæ innotuerant omnibus, subjecisse civibus materiam tollendi laudibus Ciceronem, resque gestas & vitam referendi. atque eo hæc posita à Brutidio: *Nulla non pars fori aliquo jam actionis inclyta signata vestigio erat.* Simili autem quadam translatione Cicero in partit. *loci rerum gestarum vestigiis nobilitati.* Nisi quod Brutidii ista allegorica sunt.

Consummatio vitæ] Ea est, quando paucis quis complectitur, & summatim dicit, quæ alicujus ad vitam pertinent. ut in consummatione sive summæ summarum aut & cujuscunque summæ collectione contrahimus, quæ latius sunt deducta, eaque insimul ponimus ante oculos. Qua ratione non ineleganter elogia, qualia subjecta sunt, *consummationes* vocat *vitæ*. Florus quoque ingeniose, ut pleraque I. 18. *Italiam consummare*, omnes illius urbes, regiones, imperia in unam ditionem redigere. Quia *consummare* est multas minores summas colligere & redigere in unam. hinc enim petita translatio. Etiam in Cod. Justin. l. 3. de usur. rei jud. *consummata quantitas sortis & usurarum.* Ita fere in l. 13. D. de duobus reis const. ubi *consummari* dicuntur *obligationes*, de quibus fit una.

Magnis interim ictus vulneribus] In Carm. Corn. Severi:

——— *ictaque luctu*
Conticuit Latiæ tristis facundia linguæ.

Idem Liv. I. 16. *velut orbitatis metu icta, mæstum aliquandiu silentium obtinuit.* Hoc autem loco pulchre, *magnis ictus vulneribus*, id est, gravissimis multumque dolendis infortuniis. Tacit. Agr. cap. 7. *Sequens annus gravi vulnere animum domumque ejus afflixit.* quia a classe Othonis facta populationes, & mater ejus occisa erat. Ita & Flor. 3. 11. Justin. I. 7.

Ejusdem fortunæ compos ipse fecisset] Olim fuit *composito fecisset*. Unde Lipsius ita uti nunc est reformavit. Schottus minori commutatione vellet, *compos ita fecisset*, vel *id effecisset*. Minus, credo, offendet, *Quod ejusdem fortunæ compos, item fecisset.*

In cujus laudes sequendas] Vix quicquam in his mutare sustineam. quod *sequo* & *sequor* pro loquor, dico, non inusitatum antiquis scio. Plaut. Milit. 4. 6. 5. *Cum ipso pol sum secuta Placide ipsa, dum libitum est mihi.* Liv. Andron. *Insequ e Musa virum.* Virgil. Ecl og.

Quid loquar aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est,
Dulichias vexasse rates?

Gell. 4. 11. *In Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagoræ secutus est, versus hic invenitur.* ita enim illic legendum, ut *sequi*, loqui, narrare & describere sit Græcorum more, qui Ἕσπετε νῦν μοι Μοῦσαι nonnunquam dicunt αὐτὶ τῆ εἴπατε, ut docet eruditissimus Bongarsius lib. 4. Variar. cap. 19. Unde hæc descripsi, ut ne in posterum hic locus sollicitaretur. Addit ipse & alia notabilia eodem pertinentia. Adde & Hesiod. θ. 114. Ex his discimus, quid sit, cur *exequi* pro enarrare passim utantur illi optimi. *Sequi* autem pro narrare, describere, posuisse Livium, non magis reprehendendum videtur, quam Ovidium *resequi* pro respondere:

——— *sic est resecuta rogantem.*

Quod itidem jam aliis observatum.

Pag. 47. *Cordi Cremutii non est opera*] Admodum hæc me de Cremutio Cordo torserunt, & maxime, quod nihil investigare potui illius in testimonio quod indignum Cicerone esset. Nam quod privatas injurias remisit interdum, publicas nunquam, quis non hoc Romanus unice laudandum existimet? Quod vero non solum magnitudine virtutum, sed multitudine quoque conspiciendum dixit, an id indignum Cicerone, an id de præstantia & laude illius deruit cumulum?

Mihi

Mihi quidem id persuadere non possum. Illud potius ex his colligo, quod diversum senserit, & testatus sit à Livio, qui nec quod mortem tulit fortissime, illi suam gloriam finit indelibatam, cum significet id factum, quod sua crudelitatis exempla secum reputaret non iniquo animo ferenda. nec magnum praeterea facit Ciceronem, priusquam vitiis notabilem fecerit. Denique in fine laudationis laborem Ciceronis laudandi detrectare videtur. Quare illud quoque venit in mentem longe hæc aliter legenda, quam adhuc quisquam eruditorum sit suspicatus. Primum omnium in fine *Cremutii* latere *Livii*, aut per istud excidisse reor. Præterea cum *deserere* sit in Veneta, & Pal. unde factum *desirre*, quod in *referre* muratum volunt; minima ego mutatione *deterere* scribendum censeo; sensu quo est apud Horat. 1 Sat. 10. de Lucilio:

—— Sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus in ævum:
Detereret sibi multa: reciderent omne, quod ultra
Perfectum traheretur.

Add. 1 Od. 6. Plin. 9. ep. 34. *Nimia cura deterit magis, quam emendat.* Denique cum Venetus, aliique exhibeant: *Nihil enim ipso Cicerone indignum est.* His ex omnibus conjicio hæc ita reformanda: *At Cordus Cremutius: Livii non est opera deterere etiam redditam Ciceroni laudationem. Nihil enim non ipso Cicerone* (quem tamen laudare ipsi propositum) *indignum est: ac ne hoc quidem quod pene maximum est, tolerabile est.* Ne moveretur quisquam hoc Cremutii judicio, Seneca suum præmisit: *Ut est natura candidissimus omnium magnorum ingeniorum æstimator T. Livius; plenissimum testimonium Ciceroni reddidit.* Cremutius vero judicabat Livium laudi Ciceronis non satis indulsisse, adeoque in ea non fuisse nimium, ut potius vituperarit. Inde illa: *non esse opera deterere etiam* (illius) *laudationem.* Ubi *etiam* intelligendum *adhuc præterea*, ut in illo Plauti Mostell. 2. 2. 43. *Circumspice etiam.* & sæpissime alibi. De locutione *opera est* dictum ad Suasor. 1. Quamvis igitur Cremutius apud Tacit. 4 Annal. *Livium eloquentia ac fidei præclarum imprimis judicet.* In hoc tamen de Cicerone elogio satis plenum redditum testimonium non arbitratur forte, quod nimium ipse tribuit Ciceroni.

Privatas enim simultates] Quæ hic tribuit Ciceroni, prudentissimorum ac fortissimorum sunt civium.

Vides credendam &c.] Non hæc commode annexa iis, quæ præcedunt, & præteritis post ea nonnullis excerpta videntur. Forte: *nunquam. Item. Vides.* Supra vide in iis, quæ ex Brutidii deprompta historiis; & in ipsis adeo Cremutii hujus. Ubi Venetus non solus: *Item, quo sæpius.* Ipsa vero etiam hæc tota periodus exercitos adhuc eruditos habuit. In Veneta non *ejus*, sed *cujus* est. Præterea Schottus ex Covarr. & Autel. ex suo, *conspiciendus.* Schottus id sibi non placere fatetur. Gruterus ex Pal. *civis.* & ex eodem *magnitudine*, item *multitudine.* Ego hinc divinabam: *Vides credendum quod civis sit non solum magnitudine virtutum, sed multitudine quoque conspiciendus.* Gronov. *vides præstantiam civis* &c. *conspiciendam.* quia in scripto invenerat *credentiam*, unde *excellentiam* mavelim. atque ita hanc illi conjecturæ minime postponendam autumem.

Non ipsius vitio læsa, quod] Scribo: *non ipsius vitio læsa, sed quod* &c. Læsa igitur resp. non Ciceronis vitio, sed quod ipsa quandam vomicam & carcinoma habebat Antonium: hoc carere remp. volebat: nec aliud optimo viro placere poterat. Sed honestissimorum consiliorum infelicem habuit exitum: cum in eum locum resp. rediisset, ut dominum accipere Antonium videretur, qui illi causa necis. Hæc tamen ita disserit Aufidius, ut non neget, imo significet, ita se sentire nonnihil à Cicerone esse peccatum, maxima ut culpa in Antonio resederit. Hujusmodi de locis: *non ipsius vitio læsa, sed quod* &c. aliquid dictum in fin. Controv. 8. Pag. 48.

Pag. 48. *Namque à prisca severitate*] Egregium est Gronovii: *ad priscam severitatem judicii exactu*. Sed *namque* me offendit, nec habeo, quo illud excusem, nisi *divina* in præced. pro *diutina* legas. eo divina ut pax appelletur, quod principes civium patrocinio obstrictos & clientes sibi, omnibusque se affectantes officiis habebat. Add. dial. de orat. c. 7. Sed hic malim *per eamque*. etiam *tandemque* cogitaveram, sed præfero prius.

Deum consilio industriaque] Aliis hæc forsan placeant: mihi placere non possunt. Tu vide, si probandum magis censeas, *Deo in consiliis industriaque*. Apud Ciceronem, quem credit his æmulatum Pollionem Seneca, *Deus in dicendo*, *in dispositione argumentorum* & similia. Non dubito, quin hæc præferenda vulgatis sint. Quæ si eo pertinere velis, quod dii de industria istis temporibus magnis illum dotibus remp. gerendi instruxerint; satis hæc laudatio levis imo falsa erit. Unde consequitur, quod reliquis temporibus non perinde illi consilia atque industria superarint; cum horum tamen contemplatione ad fastigium consulatus constet provectum esse.

Et pœnas Ciceroni dabitis] Cum ad legendum Ciceronem applicito animo dolebitis & cruciabimini, quod tempus & studium insumseritis & perdideritis scriptis potius Asinii hujus versandis, quam facundissimi illius, omnisque eruditionis & eloquentiæ parentis.

Pag. 49. *In Rostris jacuere suis*] Dixi supra ad hanc Suas.

Sed enim abstulit omnes] Id est, omnium curam, cogitationem, aspectum. Sulpicia in Sat.

—— *Tantum Romana Caleno*
Mœnia jucundos pariterque averte Sabinos.

Romam sævitia Domitiani abire cum cuperet Sulpicia, Musam deprecatur, uti prohibeat, ne maritus Calenus, sine quo non erat profectura, nimis cogitet, curet, ametque Romam urbem & jucundum sodalem Sabinum. *Id avertere Caleno Romana Mœnia & Sabinos* dicit, id est, illorum cogitationem, studium, desiderium, amorem. Infinita similia passim se offerunt. Calpurn. Ecl. 4.

—— *juvat humida forsan*
Ripa, levatque diem vicini spiritus amnis.

id est, diei æstum, ut bene Titius.

Dejectusque redit votu] Tanto hoc elegantius, quod eos etiam, qui peterent honores, nec adipiscerentur, *dejectos* dixerunt, ut *ædilitate, prætura dejecti*. Sueton. ita *detrudere* Jul. 24. *Crassum Pompeiumque in urbem provinciæ suæ Lucam extractos compulit, ut detrudendi Domitii causa consulatum alterum peterent. Detrusus* tamen *votu* non perinde usitatum reor. Terent. Heaut. *Quanta de spe decidi*. Catilinæ vero votum erat, quicquid erat magnum atque egregium in rep. id occupare.

Pag. 50. *Inque triumphato ludibria cuncta*] Nihil in hoc versu mutandum. verumque sine dubio est *cuncta*. Dictys Cretensis lib. 3. *Statimque Hector advolans eum* (Patroclum) *opprimit, ac desuper vulneribus multis fodit: moxque innititur abstrahere prælio, scilicet insolentia gentis suæ illudere cupiens per universa genera dehonestamenti*. Non unum esse ludibriorum genus in cadavera non dubitabit, qui vel Cyrum, Crassumque cogitet & hac ipsa proscriptione trucidatos. Vide Flor. 3. 21. Idem de Thracum in Romanos crudelitate videatur. Denique in Ciceronem edita immanitatis exempla redeant in animum multum magnitudine & modo à ceteris discrepantia. Triumphatos qualiter habuerint Cicero dicat postrema in Verrem: *At etiam, qui triumphant, eoque diutius vivos hostium duces servant, ut his per triumphum ductis pulcherrimum spectaculum fructumque victoriæ populus Rom. percipere possit: tamen cum de foro in Capitolium currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem jubent: idemque dies & victoribus imperii, & victis vitæ finem facit*. Cujus observati loci ne quis cavilletur, quod mihi vindicem gloriam; jam ita Casaubonus in apparatu adversus Baronium

nium 6. fin. & Grotius lib. 3. de J. B. & P. cap. 11. sunt usi. Quorum hic etiam auctoritate docet veterum, quod Perseus & Syphax, quorum heic mentio, & alii præterea reges ejusmodi evaserint supplicium. Valer. Max. 5. 1. 1. id firmat. Saltem injuriis in cadavera ducum prisci illi abstinuerunt semper: cum impium ac nefarium judicarent,

— cum victu certamen & æthere cassis.
Sensum in numerato habentes istorum,

—— Bellavimus: esto.
Sed cecidere odia & tristes mors obruit iras.

Aliter in Ciceronem se triumviri gesserunt, ut culpa tamen maxime respiciat Antonium. Philippus qualem Romanorum, quos ultro irritaverat, expertus sit clementiam, Justinus ostendit 30. 4. & 32. 2.

Nostraque cadens ferus Hannibal ira] Hæc quoque integra & sana, etsi nonnemo conjecturis sollicitat. Tacit. de Mor. Germ. 33. *Super sexaginta millia non armis telisque Romanis, sed quod magnificentius est, oblectationi oculisque ceciderunt.* Passim tertius ille casus vel honorem, qui affertur, vel voluptatem, vel & causam quamcunque & auctorem rei denotat. Helena de se Troad. Sen. 896. *Tibi fluxit Asia, fluxit Europa cruor.* Sensus est, quamvis insignis esset feritate Hannibal, quod reapse experti essent Romani (Petrus Vict. 3. 20.) & in potestate Romanorum mortuus esset, non laceratum tamen cadaver, ac ludibrio habitum fuisse. Ciceroni principi & parenti eruditionis atque eloquentiæ eodem jure uti non licuit!

Non laudabo municipem nostrum bono versu] Id est, propter bonum versum. Paulatim hæ locutiones in deliciis esse cœperunt, ut sæculis hoc subsequentibus usque ad nauseam occurrant, ut ab optimis tamen auctoribus jam initium sit factum, qui modice sunt usi. Livius hac ipsa Suasor. *Vix attollentes lacrymis oculos homines intueri trucidata membra ejus poterant.* Controv. 1. *Detestabili parricidio furvum diem:* ubi lapsi hoc non intellecto eruditi sunt. Quare illic exempla plura congessi.

Atque peregrinum] Id est, non Romanum. Apud Sueton. *Peregrinitatis reus*, qui pro cive Romano se gerit, cum non sit. Petronius summe laudaturus Virgilium, *Romanum Virgilium* appellat: *Homerus testis & Lyrici, Romanusque Virgilius, & Horatii curiosa felicitas.*

Cui mutus videor] Non videtur intellexisse Schottus, cur ex cœtu auditorum ad istum recitatum versum se Severus proripuerit: cum his tamen id verbis satis fateatur: quæ id ferebant, extincto Cicerone obmutuisse eloquentiam Latii: quam cum in se superstitem minimeque intermortuam, aut mutam esse judicaret Pollio Ciceronis æmulus & obtrectator, iracundissime ea accepit, & recitationi reliquorum Sextilii Henæ versuum interesse noluit. Venit simul in mentem hic notandum, quod sum suspicatus forte mox legendum: *ne interesset recitationi reliquorum.*

Pag. 51. *Quo ego à Scholasticis recessi*] Ut nec lecturi sitis historicorum de Cicerone elogia.

SUASORIA VII.

Pars posterior.

Intolerabilis in malo ingenio fel.] Tantum probum censeam: *in malo ingenio:* cum id tueantur antiqui codices, & sensus, qui est in iis, quibus mala mens, malus animus, seni non posse felicitatem. Minime igitur eam in Antonio perferre posset Cicero, qui judicii & oris erat liberrimi, & ut sceleratissimum mortalium Antonium detestabatur: Sulpiciæ hinc orta indignatio, quod tes Romanas inter imperaret indignissimus, erupit in Satyram.

Nihilque cupientes magis accendit] Lege: *Nihilque superbientes ea magis accendit.* Et porro: *quam propriæ turpitudinis conscientia.* Mali, si imperent, superbia

perbia solent esse graves, & sævi ea quoque causa in bonos, quod male & turpitudinum suarum sibi sunt conscii. Audiatur Sulpit. lib. 2 Histor. Sacræ: *Semper inimica virtutibus vitia sunt, & optimi quique ab improbis quasi exprobrantes aspiciuntur.* Add. Tacit. 4 Annal. 33. fin. & Agr. 2. Facit quoque huc locus Ciceronis in Catilin. 1. *Hic tu qua lætitia perfruere? quibus gaudiis exultabis? quanta in voluptate debacchabere? cum in tanto numero tuorum neque audies virum bonum quenquam neque videbis.* Futurum igitur erat, ut Antonius exemplo & animo sceleratorum ferretur in exitium Ciceronis; & quo prius pertinuit membrum, Cicero indigne ferens fortunam & felicitatem Antonii, quam minime meruisset, dictis & salibus, quibus nimius erat, illius iram provocaret & indignationem. Hinc additur quoque: *Difficile est* ferre Antonium. *non feres, inquam.* Ubi tamen *difficilis est* probet quis forsan. *Facilis* describitur à Terentio:

Cum quibus erat, cumque una, iis sese dedere,
Eorum obsequi studiis, advorsus nemini
Nunquam præponens se illis.

Ne propter hoc quidem pertinet multum &c.] Nihil ex præcedentibus in his repetitum, quæ Schotti; nec verba illa quatuor, *pertinet multum à Cicerone*, pro superfluis habenda existimem, quæ sententia est Gronovii. Sed lego: *ne præter hoc quidem pertinet multum ad Ciceronem.* ille *aut.* Et dein: *Ingenium tuum damnas, quod illud Antonius plus odit, quam te?* Viri sapientes calamitates & ærumnas audent contemnere, tanquam nihil ad se pertinentes, qui divitias & felicitatem in animo honesto sitas putant, culpam vero tantum & peccatum horribilia & pertimescenda judicant. Cic. 5 ad Fam. ep. 17. *Homines sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non aliorum injuria commoveri.* unde priora ista satis illustrantur. Posterius membrum expositum in nota Gronovii, quamvis aliter legentis, vulgatumque retinentis. Faciunt ad illud hæc Asprenatis infra: *Ut Antonius Ciceroni parcat, Cicero ipse in eloquentiam suam animadvertet?*

Pag. 52. *Si non civilium cervicibus luderetur*] Ab ingenio hæc sunt eruditorum. Nam in antiquis est: *Si non civili ense cervicibus luerentur.* alii *lucrentur.* Covarruvianus Schotti nodum mihi solvere videtur. aliter quidem ille, & multo auctius, sed fontem continens veri. Sic autem habet: *Si sanum in libertate eloquentia, si libertas & eloquentia non civili ense cervicibus luderetur:* unde postrema scripserim: *Nisi libertas & eloquentia non civiles enses cervicibus luerentur.* Nempe nunc ea erant, fuerantque tempora, quæ qui cogitet, reminiscatur illa Senecæ: *Homicidia compescimus & singulas cædes? quid bella & occisarum gentium gloriosum scelus? Non avaritia, non crudelitas modum novit. Ex Senatusconsultis plebisque scitis sæva exercentur, & publice jubentur vetita privatim. Civiles* enim *enses* accipiendi, quibus passim cives civium proscriptorum recidebant capita, ut à triumviris gratia iniretur, & præmium nefarium quæreretur. Simul ad eos adspectum intelligimus, qui bella civilia impune moverant. Nisi leges & libertas essent oppressa, ipsorum, qui nunc proscribebant, in cervices secures jussu populi distringerentur; nec impuniti viverent, quicunque armorum civilium auctores essent. Ut hic *civiles enses luere*, id est, bellum civile, quod moveris. ita Flor. contraria quadam ratione, 3. 21. *parricidiale bellum stringere*, quasi de gladiis expressa esset mentio.

Accommoda mihi paulisper eloq. &c.] Forsan fuerit: *Accommoda mihi paulisper eloquentiam tuam Cicero: nam periturum rogo.* Quasi sine dubio moriturus sit Cicero, minimeque sua combusturus scripta, ita loquitur: interim satis inculcans, quid illi faciundum judicaret. Cogitaveram etiam: *rem perituram rogo.* Plaut. Aul. 1. 2. *Quæ utenda vasa semper vicini rogant.* Sed illud placet magis. Nam scripta sua an sit concrematurus, & monumenta elo-

eloquentiæ suæ abloiturus, de eo satius est accipere, dubitanter dictum paulo post: *Ignosce Cicero, si diu ista narravero: forsitan hoc die novissimo audientur.* Quia Antonio si præberet se dicto audientem, futurum erat, ut eloquentiæ & rerum gestarum laudem obliteraret. Postrema hyperbole sunt figurata.

Si diu ista narravero] Quintil. Declam. 1. *Pone mensuram itineris, spatium paritur: diu enim in secretam domus partem revertendum est.*

Pag. 53. *Scio omne pretium*] Malim, *Scito.*

At videris Antonio persuasisse] Quare ille non in vitam tuam sævit, sed in ingenii tui monumenta, quibus immortalis esse potes: *Mortem remittit, ut id pereat, quod solum in te immortale est.*

Multos victuros animi sui] Veneta: *Multos ea re victuros.* Cogitavi: *care victuros.* nimio rei familiaris aut existimationis cum detrimento. Infra: *Non qualibet mercede vitam redimendam.* Erunt forte, quibus succurrat: *multis care victuris a. l. c. obrepsit.* Aut: *multorum care victurorum animis lucis cont. obrepsit.* quod minime omnium damnem.

Si scripta tua combusseris] Veneta: *Licet scripta tua comb.*

Permitte te populo R.] Antiqui non agnoscunt *te.* Quare scribebam: *Promitte populo R. contra Antonium.* Magis arrideat: *Promittit populus Romanus contra Antonium.*

Supplicium summum ingenio Ciceronis] Non dicit, vitæ Ciceronis, quod minus erat. Vere autem *summum ingenio*, quia illo supplicio ingenii monumenta extinguebantur, ipsumque adeo quasi abolebatur ac perimebatur.

Utriusque collega mancipium, noster dominus] Jacet oratio & sensus. Vivida erunt omnia, si legas: *Utriusque collega mancipium. en nostros dominos!* Sub quibus tibi exigenda vita, nisi nunc sumere mavis mortem.

Pag. 54. *Ignoscentem tibi illum putas*] Non dubito rescribere, *Ignosciturum.* quod periit, quia minus intelligebatur. Priscianus lib. 10. *Quidam tamen contra regulam à præsenti tempore hoc derivatum protulerunt, ignosco, ignosciturum. Piso frugi 2 Ann. Quodcunque deliquisset ignosciturum affirmabat.* Hæc Priscianus.

A majoribus desciscentem] Id est, à majorum virtute moribusque. Quintil. Declam. 12. *Ignoscite* (manes meorum) *quod ora temeravimus, quod ab homine descivimus.* Pasti cadaveribus erant. Istis de locutionibus plura vide ad. 1. Declam. Calpurn. Flacci.

Pag. 55. *Promittuntur oblivione nominis*] Lege: *pro oblivione nominis.*

Pati poteris, ut quod in te optimum habes, &c.] Venetus, alii: *Pateris perire, ut quod dico optimum habet ante se efferat.* In Cod. Aurelii; pro *dico* est *Cicero.* unde legam: *Poteris perferre, ut, quod dicis Cicero, optimum habere te, ante te efferatur?* Vel, *quod Cicero optimum habes.* levissima mutatione.

Summa eloquentia pretium erit] Orationis cursus & filum subjecit legendum, *suumque eloquentia.*

Si hac conditio ei lata fuisset] Si mortem tibi consciscee, scripta tua non abolebuntur. Mortem enim ille pro fine vitæ, non pro pœna erat habiturus. Nunc si illa exussisset, præterquam, quod magnam se in infamiam erat adducturus, etiam pertimescendum erat, ne tamen Antonius in scripta sæviret. Est in Veneta quoque *nulla.* nec tamen illud cum Schotto defendam.

Ad illa, quæ Cestius dixit] Speciosa, quæ dixisse Cestium vult, vide supra. hic lege, *quin dixit.* Et sequentia accipe tanquam à Silone Pompeio dicta, in quibus nihil non est grave & magni ponderis. Cujus generis paucissima etiam in Cestianis observes, sed quæ tetigisse eum Rhetorem magis, quam tractasse manifestum sit.

Multo magis seni: ita memoria] Lege: *itaque memoria.*

Pag. 56. *Tam degenere spiritus empti*] Illud *degenere* primum conciliabatur mihi, quod similia cogitabam, *facilo, difficile.* Nunc in aliam me sententiam transisse fateor; qua emendandum

dum sit: *tam de degenere spiritus empti*. Tanto intolerabilius, si ittiusmodi sub homine *in servitute senescendum* esset. Jam ante dixi prætereuns *de* paulatim isto, quo hic vides usu placere cœpisse. add. Gronov. ad Suasor. 1. Si vulgatum verum est, adverbialiter accipe, ut *difficile*, ut dixi, *dulce*, *turpe*, &c. Robert. Tit. ad Calp. Ecl. 4. passim apud poëtas, maxime Prudentium occurrit, sed illud malo. Cicero ipse lib. 5 ad Fam. epist. 6. *Quod ad me pridem scripseras, velle te bene evenire, quod de Crasso domum emissem*. Cato de R.R. *De domino bono colono, bonoque ædificatore melius emetur*. Fortunatianus lib. 1. *Petit pater de viro forti, ut abolitionem judicii peteret*. Item: *pupillus amat meretricem, petit de tutore ut eam sibi redimat*.

In hoc unum eloquentia utendum] Oratio vult, *cum in hoc unum f. f.*

Male cum illo ait] Vix dubitem, quin verum sit: *Male cum illo agi: dari vitam eripi ingenium*. adeo non illi acquiescendum conditioni, eamque oblatam in parte felicitatis adeo non esse ponendam, ut judicandum potius sit, male cum Cicerone agi. Longe enim aliter ille meritus erat ut haberetur.

Et hæc suasoria insignita est] Schottus *insignitam* accipit, quod à Criticis notata sit. Ego cum *insignitos pueros* appellare meminissem Plautum, qui vitio aliquo notabiles editi sunt vitales in luminis auras, non aliter intellexi (etiam id factum, priusquam rediret in memoriam iste Plauti locus, cum primum hunc legerem locum) quam ipsam Suasoriam hanc ita ab nonnullis tractatam, ut ea, quæ erant dicta, vitiosa, corrupta, insana dici possent. Hanc interpretationem quoque firmat Senecæ filii locus epist. 114. de Mecænate: *Non tam insignita illius verba sunt, quam cultus, quam comitatus, quam domus, quam uxor*. Qui perlegerint hoc Senecæ opus, minime in dubium id, quod sentimus, vocabunt.

Dixit enim sententiam] Est quidem *κακόζηλα*, cur hanc Suasoriam *insignitam* dixerit Seneca, sed nomen pertir illius, à quo insignitum hoc profectum est. An vero fuit, *Dixit enim quidam*. Schottus in membranis ait esse, non *enim*, sed *etiam*. quod non minus est commodum.

Pag. 57. *Quid? ita te fruar?*] Quia splendido, nitidoque erat vestitu, & habitu corporis, quare *adolescentem ornatum* fuisse memorat Seneca; eo hic jocus facilius Cestio natus.

Ciceroni etiam infestus] Plenus foret: *Ciceroni tamen etiam infestus*] Tanto facilius periedt *tamen*, quod litteris tantum duabus in mss. notari solet.

Quis vocaretur] Ita amant loqui. Fortunatianus sæpius ab initio lib. 1. *Hoc Græci quid vocant?* item, *Hac à Græcis quid vocantur?* item, *quid aliud appellatur?* add. Gronov. ad Epist. L. Sen. 93.

De corio Cestii satisfecit] Crediderim manum esse auctoris: *Et Ciceroni, ut oportuit, de corio Cestius satisfecit. Ciceroni*, cujus manes male judicando, & contumeliis Cestius læserat. Si vulgatum quis tueatur, sensum tamen ab his non abludentem his abjudicare non poterit. Sed oratio sic minus est elegans & tersa. Plaut. Asin. 2. 2. 10. *etiam de tergo ducentas plagas prægnantes dabo*, &c.

Ubi pietas non exigeret, scordalus] *Scordalus* ferox est, quique facilis est ad verbis verberibusve ulciscendum. Sed locus hic refricat memoriam emendationis, quam non sine voluptate sum daturus: quippe quæ juveni admodum, cum his studiis, quibus incrementa mea debeo, operam darem apud Gronovium Daventriæ (ô tempus longe jucundissimum, cum, uti nunc fit, recordor, nec unquam rediturum!) nata est. Fulgentius in de Virgiliana continentia, ubi Cerberum mellitis resopitum offulis, faciem advocatorum (uti nunc vocant) esse vult, quorum accessu sapientiæ ferocia remollescat: *melle*, inquit, uti nunc legitur, *sapientia*, *scandali dulcoratus resipiscat rancor*. Vides *scordali* legendum, quod unice probabat Gronovius,

novius, cum id temporis ostenderem, eoque quasi invento thesauro, pervulgata istorum annorum consuetudine, gauderem.

Causam agenti ἀτίμων πατέρων, & eum in quad.] Quantæ molis sit hunc restituere locum sanitati, ii existimare poterunt, qui periculum fecerunt tentarumque rem. Ego an verum videtim non affirmem pro certo, id scio me reperisse, quod non multum abludat a litteris, nec Seneca indignum, aut Ciceroni scordalo isti, aut connexioni filoque orationis minus conveniens sit. Nempe *Hybrea* disertissimi viri filio male apud se causam agenti ait, *μόνος ὁ πατρίζων*. Sensus Græcorum est: *Solus hic est, qui imitetur & referat patrem.* Ironica sunt, & vel de patre Hybreâ, vel ipsius etiam Ciceronis intelligenda. Minus judicabit audaciæ crimen in hac emendatione admissum, qui sciat in aliis etiam esse ἀπελιώτων, & in Covarruviano obscuris vestigiis, ἀγνωμόνων πατ. De sequentibus conjeci: *Et cum in quadam postulatione Hybreas pater hu in stultos locum ad litteram omnibus agnoscentibus diceret*, &c. In plerisque est: *Hybreas partibus stultorum.* Unde possis etiam eadem verisimilitudine: *Hybreas pater ejus in stultos.* Nec quid præferendum sit ipsi mihi liquere fateor; cum historia nulla hæc extet, nisi in his corruptis. In stultos locum accipe, qui est in paradoxis, ad quem hic respici, non video quemquam adhuc eruditorum dubitavisse.

Pag. 58. *Nulla pactione delebo*] Nedum sua scripta Cicero aboleat.

Mortes fæneraverunt] Terent. Phorm. 3. 2. 8. *Fæneratum istud beneficium tibi pulchre dices.* Adelph. 2. 2. 8. *Metuisti si nunc de tuo jure concessisses paululum, atque Adolescenti esses morigeratus hominum homo stultissime, Ne non tibi istud fæneraret.* Ubi Donatus: *Fæneratum est cum lucro redditum & multiplicatum. Fæneraret* ergo non Æschines, sed ipsa res, in qua fœneratio. Ita Donatus. Cæterum cum Plinius etiam dixerit, *Fænerat sol lumen suum reliquis sideribus*, id est, abunde confert, non video cur non ad personam in istis Terentii *fænerare* posset referri, maxime cum partem etiam priorem interpretationis Donati considero. Saltem ad personas hic pertinet. nec in eo stultitiæ Gargonii situm totum vitium existimem judicis sed Senecæ, quod etiamsi istam, quam ego admittere posse interpretationem existimo, sine dubio admittat, tamen his narrandis ineptissimum est.

JOHANNIS SCHULTINGII

AD

M. ANNÆI SENECÆ

Controversias & Suasorias, quæ supersunt, notæ & emendationes.

CONTROVERSIARUM LIBER I.

PRÆFATIO.

Pag. 63. *Senectus incurrit*] Controvers. 7. *Manus inquit præcidantur, in quam partem corporis durius sævitia incurrat?*

Pag. 64. *Usque ad primum recitabam*] Manifestum est, plane diversa significatione illud *recitare* hic positum, quam est in istis Suetonii Octavio 84. *Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediscendo tempus absumeret, instituit recitare omnia.* Quo etiam sensu apud Liv. Cæsar. alios optimos occurrit. Vulgo non pronunciare de scripto, sed memoriter dicere intelligunt. Nostrum vero hanc vocem pro indifferenti, & quæ in utrumque sensum possit capi, habuisse, satis ostendit infra eadem hac epistola: *Aut quod ille fecit, qui recitatum à poëta carmen novum suum esse dixit, & protinus memoria recitavit, cum hoc ille, cujus carmen erat, facere non posset.* quod itidem ab optimis factitatum.

Animum dissolvit] Languefacit, vim vigoremque eripit. Eodem exemplo, quo corpori humano paralysis, quæ *resolutio nervorum* antiquis illis medicis, qui Latine scripserunt, & Senecæ alibi in Epistolis, nisi fallor, *dissolutio*, vires infringit tollitque. Quia autem ista calamitate tentatis, soluta, sive remissa, laxa, ac languida sunt membra, inde translatum Græcis esse videtur, ut somnum λυσιμελῆ appellitent. ut & amorem. *Venus enervat vires.* Ovid.

Odi concubitus, qui non utrumque resolvunt.

alius Poëta. Calpurn. Ecl. 5.

Si qua jacebit ovis partu resoluta recenti.

Prudent. Psychom.

Imbellesque animos virtus tepefacta resolvit.

Idem:

—— Petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos solvere sensus.

In Paneg. qui Constantino dictus, Maxentium, *detortis solutisque membris fuisse.* Arnob. l. 3. adversus gent. *immundorum quadrupedum ritu in libidinum furias gestire, cupiditatibus rabidis ire in mutuas complexiones, & ad postremum fractis dissolutisque corporibus, voluptate enerva-*

exercitatione languescere. Cicero de Orat. *dissipata & inculta, & fluens est oratio.* Inde his gemina & apud Latinos, ut apud Flor. 4. 11. de Cleopatra: *Admotisque ad venas serpentibus, sic morte quasi somno soluta.* Languit defecitque cum moreretur, quasi laberetur in somnum. Item Justinum 6. 9. *Hujus* (Epaminondæ) *morte Atheniensium virtus intercidit; si quidem amisso, cui æmulari consueverant, in segnitiam torporemque (sunt) resoluti.* Eleganter, quibus infracta sua erat fortitudo, eos *resolutos* dicit, & notabiliter *resoluti in segnitiam torporemque.* lib. 1. 7. *lapsi in luxuriam*, ejusdem fuerat. Noster vero infra hac epist. *Rursus cum se dimiserat, in omnes lusus & in omnes jocos se resolvebat.* ubi *dimittere*, pro *remittere*, ut *dissolutionem*, & *resolutionem* promiscue placuisse vidimus probis auctoribus. Huc illa etiam referenda Homeri Iliad. ε. 176. Πολλῶν τε καὶ ἐσθλῶν γούνατ' ἔλυσεν. Item 296. Τοῦ δ' αὖθι λύθη ψυχή τε μένος τε. Iliad. ζ. 27. Καὶ μὲν τῶν ὑπέλυσε μένος, καὶ φαίδιμα γυῖα. Add. Iliad. π. initio ubi sæpius occurrit. item 215.

Illam cum cura scrutabor] Magis hæc arridebunt, si cogites de scrutatoribus, quibus usi reges; quam in rem egregium præter cætera exemplum est apud Justin. 38. 1. ubi adi Bernegg. notam.

Si possit aliquid præstare] Hæc legenti redibunt facile in memoriam illa, quæ apud Sueton. Tiberio callida cunctatione suspendenti senatum, quamvis infimis obtestationibus rogante, post mortem Augusti, ut susciperet imperium, cujus solus jam tenebat vim, exprobrata coram legimus, c. 24. *Cæteros, quod polliciti sint tarde præstare, sed ipsum, quod præstet tarde polliceri.*

Pag. 65. *Seriam rem agenti*] Cum declamationes, suasoriæ, controversiæ exercitationes sint domesticæ, quod Calvum sensisse hac epistola refert, & probat, minus mirum est, quod earum sententias rebus seriis opponat. Nam & de rebus erant plerunque fictis, iisque, quæ in rerum usu non obtinerent. Vide Dialog. de caus. corruptæ eloq. item Petron. init. quod paulatim invaluit. Sueton. de Rhetor. cap. 1. & ipsa etiam studia otii sæpe significantur nomine. Vellei. 1. 14. *Neque enim quisquam hoc Scipione elegantius intervalla negotiorum otio dispunxit: semperque aut belli aut pacis servit artibus. Semper inter arma ac studia versatus, aut corpus periculis aut animum disciplinis exercuit.* Quid? an non & loca studiorum *ludos* vocant, item *scholas*? Add. Præfat. 3 Controv. Quo nomine ipse etiam Cicero controversias & disputationes appellat. Nempe studiis its proluditur rebus seriis & veris gerendis, earumque respectu potius ocium, quam negocium habentur. Cicero 1 de Offic. *Multi autem & sunt & fuerunt, qui eam, quam dico, tranquillitatem expetentes, a negotiis publicis se removerunt ad otiumque perfugerunt: in his & nobilissimi philosophi longeque principes.* quos etsi constat perpetuis studiorum laboribus transegisse vitam, tamen deinde non semel *otiosos* nominat. Plin. 1. epist. 6. *Apros tres, & quidem pulcherrimos cepi. Ipse? inquis. Ipse, non tamen ut omnino ab inertia mea & quiete discederem*, id est, a studiis, exponente Buchnero, quem adi. Quo autem magis intelligatur non temere me de scholis & ludis interposuisse mentionem, vide apud Suetonium libello de claris Rhetor. Senatusconsultum contra Rhetoras olim Romæ factum, ubi eorum institutio & loca, ubi docebant, *ludi* appellantur: cap. etiam de Epido Rhetore: *Ludum docendi aperuit.* Nec eo tamen nomine studia Rhetorices & declamandi vel illi contempserunt, vel nos contemnere debemus. Noster ipse in epistola secundi Controversiarum: *Sed proderit tibi in illa, qua tota mente agitas* (flagrantissimo studio complectebatur eloquentiam) *declamandi exercitatio.* Quod deinde ostendit exemplo Fabiani, summi Philosophi, Rhetoris, & Oratoris. Suetonius quoque Senatusconsulto, quod dixi, statim subjicit: *Paulatim & ipsa utilis honestaque*

staque apparuit : multique eam præsidii causa & gloria appetiverunt. Quod etiam a maximis & ingenio & dignitate viris, ut Cicerone, ut Augusto, aliisque, cum essent jam ætate grandes, in ipsa etiam occupationum mole & periculis adeo bellorum, factitatum ibi docet. Ipsum locum videre operæ pretium est. item Quintil. Instit. 10. 5. Lactantius de se fatetur lib. 1. Divinar. Instit. cap. 1. *Multum tamen nobis exercitatio illa fictarum litium contulit, ut nunc majori copia & facultate dicendi causam veritatis peroremus.* Juvenes lacteus operarii locum totum velim considerent. &, si id à se impetrare possunt, Lactantii judicio suum submittant.

Circa Ciceronem effloruit] Ita & Vellei. 1. 17. *Nam nisi aspera ac rudia repetas, & inventi laudanda nomine, in Attio circaque eum Romana tragœdia est.* Paulo post etiam similia his Senecæ de temporibus Ciceronis reperies.

Adolescentium specimen] Præter id quod vulgo non est ignotum, sæpe, ut & hoc loco, *specimen* vocant, rem aliquam insignem & singularem, qua quis sit conspiciendus proprieque æstimandus, quaque se jactare vel possit vel soleat. Senec. Phœn. 184.

Non te ut reducam veteris ad specimen domus,
Habitumque regni flore pollentem inclyti,
Peto. Thyeste 224. *specimen antiquum imperii Fraude est adeptus.* intelligit aureum arietem, cujus possessor regnabat. Vide ipsum locum. Interpretatio nostra egregie firmatur illo Virgilii 12. 162.

Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis sex radii fulgentia cingunt,
Solis avi specimen.

Item illo Ammiani: *Ctesiphon, quam rex Pacorus incolarum viribus amplificatam & mœnibus Græco indito nomine Persidis effecit specimen summum.* Quæ loca Gronovio debere me fateor. Apul. 1. Metam. *Nam & majorem domum dignatione tua feceris, & tibi specimen gloriosum arrogaris, si contentus lare parvulo.* Generalius vox specimen in Senec. Med. 388. *omnis specimen affectus capit*, id est, speciem, signum, colorem. Nonius *speciem* exponit *specimen, exemplar* adducens ex Lucillio, *sicuti te, quem aqua speciem vitæ esse putamus.* uti legendum censet Dousa. Hoc obiter.

Pag. 66. *Tantum mali permittant*] Si Manuscripta, *permitterent*, non delerem illud, *permittant.* Nam & Controv. 1. *Interrogat quam diu rogaverit* (pater) *ne dii istud nefas patiantur, ut diu rogaverit.* & præterea si absit ea vox, puto aliquid esse minus Senecæ genio conveniens.

Pag. 67. *Talia habent exempla*] Quod Salmasius notat ad historiam Augustam in vita Alexandri Severi, *habere*, antiquos passim pro *avere* scribere. Quod ante eum jam etiam docuerat ocellus Jurisconsultorum Cujacius 1 Obs. cap. 15. id apprime utile est hic meminisse: nec enim aliter hoc loco quam *avent* est accipiendum istud *habent. Talia habent exempla.* molliter nempe & ne virili quidem ratione vivendi. Ita observavi apud Valer. Flaccum. 1. Argonaut. 672. *Tellique vicissim Pontus habet.* Ideinque ad exemplum putabam positum in iis Plautinis, quod primus, nisi fallor, moneo. Aulul. 3. 6. 5. *Tra re nitorem, & gloriam pra copia, Qui habent, meminerint sese, unde oriundi sint.* Rustica ut ratione increpet Megadorum, qui censuerat aliquanto facturum eum rectius, *si nitidior sit filia nuptus*, quasi magis curet nitorem & gloriam, quam rem familiarem, quæ illi tanta non sit, quantos velit nunc fieri sumptus: quare facile sit futurum, ut vana ostentatione suas fortunas perdat. Quo pertinent illa morosissimi senis: *meminerint sese unde oriundi sint.* Quamvis enim divitem esse sciret Megadorum, & summo loco ortum, tamen ingenio suo satisfacere non potuit, quin istud erumperet. Mox mitior tamen, ut solent isti homines vario esse animo, subjungit: *Neque pol, Megadore, mihi, neque cuiquam pauperi Opinione melius*

res

re structura est domi. Priusquam isto à Plauti loco abeam, non possum, quin in transitu moneam, *gloriam* poëtæ illic esse *splendorem corporis & vestium:* qua ratione animadverti apud Divum Lucam δόξαν etiam occurrere. Nam cap. 9. cum §. 29. dixisset: Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων; subjicit v. 32. Διαγρηγορήσαντες δὲ (Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ) εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ. Sed istuc revertor: *habet* pro *avet* etiam Senec. epist. 88. *singulas habet circumire virtutes. havet* vellet Pithæus cura superflua. Nihil isti loco credo deesse, nisi quod *animus* exciderit, quod in fine vocis *singulas* absorptum videtur. Locus vero Senecæ, quem cum maxime illustratum volumus, apertior sit forte & melius habeat, si legas in iis, quæ sequuntur, *quen talia ingenia*. Si vulgata retineantur, *sunt inserendum* erit, aut intelligendum.

Non dico magnis viribus] Malim, *virtutibus*. quod sæpius hac epistola eo occurrit sensu. Ut, *Video vos, juvenes mei, plus justo ad hanc ejus virtutem* (memoriam summam) *obstupescere.* Item: *Putant enim fortiter quidem, sed parum subtiliter eum dixisse:* Cum in illo si qua alia virtus fuit, etiam subtilitas fuerit. Item: *in illo cum omnes oratoriæ virtutes essent.* ita apud Terent. *ars: Quid est, quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius.* Ita apud Cic. in Bruto *laus. Ser. Fabius pictor & juris & litteraturæ & antiquitatis bene peritus. Quintusque Fabius Labeo fuit ornatus iisdem fere laudibus.* Item: *cum duæ summæ sint in oratore laudes, una subtiliter disputandi ad docendum, altera graviter agendi ad animos audientium permovendos.* Item: *Fuit igitur in Catulo Sermo Latinus, quæ laus dicendi non mediocris ab oratoribus plerisque neglecta est.* Item de Antonio: *Neque tamen est admodum inquinate locutus, sed illa, quæ propria laus oratoris erat in verbis.* Ita enim lego. Lambinus nimium turbat.

Quis est, qui nunc memoria studeat?] Adspectum ad memoriam artificialem, quæ jam inde antiquissimis à temporibus nota & exculta fuit: cujus adminiculo ita multa tenere poterant, ut res miraculo esset. Exempla ipse Seneca hac Præfatione dedit. Primus hanc artem ut volunt ostendit Simonides. Vide Fortunatianum lib. 3. Quintilian. 11. Instit. cap. 2. Cornific. ad Herenn. lib. 3. Cicero Lucullo ad l. 1. init. & partition. p. 543. Hæc scripseram, cum intellexi longe etiam alium horum verborum esse posse sensum: Nempe quis est, qui nunc studeat memoriam sui quam maxime longam efficere. Marius enim Victorinus ad ista Ciceronis Rhetor. 1. *Et sibi victu fero vitam propagabant. Omnis sapiens*, inquit, *memoriæ studet, illi, in quibus vis animi mole corporis oppressa delitescit, non memoriæ student, sed ferino ritu subsidia solis prospiciunt diebus.* Sic Sallustius: *Et quoniam vita ipsa, qua fruimur, brevis est, memoriam nostri quam maxime longam efficere convenit, non pecorum more vivere, quæ natura prona atque ventri obedientia finxit.* Ut isti homines fuerunt, qui sibi victu ferino vitam propagabant.

Sacerrimam eloquentiam] Elegantius sit ac plenum: *Sacerrimam rem eloquentiam.* Et ita Senecam credo scripsisse. In fine epist. fuit quondam: *Scio quam odiosa sit Ciceronibus pompa:* nunc *res* additum, minore, quam hic necessitate; nisi quod affirmant veterem eam lectionem esse.

Pag. 68. *Vulgo de alio*] Conjunctione incerta legam: *vulgo & de alio:* sic tollitur, quicquid in his manci est.

Vivam vocem] Hoc ejusmodi est, quale illud Catonis, epit. Livii 49. *Reliquos, qui in Africa militarent, umbras militare. Scipionem vigere.* In quibus si manuscripta suffragarentur, legerem, *ut umbras volitare.* Sed de his amplius Suas. 6. *Jam Cassius Severus aiebat, alios de clamasse, Varium Geminum vivum consilium dedisse.* Pertinet etiam ad hæc Senecæ, quia historia similis est, quod proditum à Suetonio, de Imperatore Augusto cap. 18. *Per idem tempus conditorium & corpus Magni* Alexan-

Alexandri, *cum prolatum è penetrali subjecisset oculis*, *corona aurea imposita ac floribus adspersis veneratus est: consultusque, num & Ptolemaeum inspicere vellet*, *Regem se voluisse, ait, videre, non mortuos.* Quasi Ptolemaei, qui turpissimam plerique ignavia & sceleribus egere vitam, nunquam vere vixisse judicaret. Hic eleganter Ciceronis tantum *vox viva* habetur, quia illius eloquentia multum supra caeteros omnes omnibus oratoriis virtutibus instructa fuit.

Graecum quidem est] Inducendum illud *est*, quia redundat, turbatque orationem; quae praeterea etiam laborat prava interpretatione: scribendumque, *Hoc vero alterum nomen Graecum quidem*, *sed in Latinum ita translatum*, *ut pro Latino sit*, *Scholastica controversia multo recentius est. Sicut ipsa declamatio apud nullum auctorem antiquum*, &c. Miror vulgatam lectionem usque adhuc locum tueri potuisse, cum ita ad manum esset vera. Aliquid hoc tamen de loco tentavit Gronov. ad Controvers. 11.

Pag. 69. *Declamationem distinguit*] Monet Pincianus veterem lectionem esse *diffinit*. Schottus quoque in aliis esse *definit*. Quod minime temere factum attendenti parebit: non quod *distinguit* male habeat, illique *definit* sit subrogandum: sed quia sequitur & definitio declamationis & discrimen praeterea, quo illa ab orationibus distinguitur. Quare non dubito quin fuerit: *Declamationem definit & distinguit*. *Distinguere* ita est in fin. Suas. 1. Obiter moneo *diffinire*, vel *definire* promiscue reperiri apud antiquos. Vide Sulpit. Victorem ab initio.

Non mediocriter dicere. Bene] Pessime haec corrupta. In editione Veneta anni CIↃ CCCC XXII, legitur: *non mediocriter dicere bene*. Dalechampius & Pincianus jam in hoc loco haeserunt, & emendare quidem illi voluerunt, sed irrito conatu, nisi fallor. Saltem meam cum illorum emendatione non dubitem contendere; quae est: *At enim, Declamare est jam, mediocriter dicere non bene: & alterum putat domesticca exercitationis esse, alterum vero actionis.* Ita omnia cohaerent & perspicua sunt. Illud *jam* retraxi à voce *mediocriter*, quia suadebat ratio, & quia observabatur animo illud Ciceronis in Bruto: *Commentabar declamitans (sic enim nunc loquuntur) saepe cum M. Pisone, & cum Q. Pompeio.* Non esse autem scribendum cum Pinciano, *illud vero actionis*, judicabit, quisquis viderit, quae diximus supra ad illa: *Aliquando etiam seriam rem agenti & occupato, sententiae diu frustra quaesita intempestive molesta est.* Sequentia levi interpunctionis mutatione magis connecte, ut sit: *Modo nomen hoc prodiit, nam & studium ipsum nuper celebrari coepit.* Omneque sublatae erunt difficultates. Annon adhaec pertinet egregie locus Marii Victorini in 1 Rhetor. Ciceronis. Ubi ait: *Dicendum etiam videtur, qua distantia sit inter Rhetorem, Sophistam & Oratorem. Rhetor est, qui docet literas atque artes traditor est eloquentiae. Sophista est apud quem dicendi exercitium discitur. Orator est, qui in caussis privatis ac publicis plena ac perfecta utitur eloquentia*, &c.

Pag. 70. *Dispensare vires*] Id est, eas moderari, nimios illarum impetus cohibere. Lucius in ep. 88. *Temperantia voluptatibus imperat, alias odit atque abigit, alias dispensat & ad sanum modum redigit.* *Dispensare bella*, apud Justin. 7. cap. ult. qui cavet ne simul in eum erumpant.

Non latus ambul.] Ut ostendatur, quod & propositum auctori, corporis egregie solidi Latronem fuisse, puto rectius scribi: *non ea latus, sed ambulatione reparare.* Vide Fortunatianum p. 77. ante m. unde patet hunc locum recte habere. Cogitavi etiam quia in antiqua illa Veneta & aliis nonnullis est: *non sudorem olei unctione discutere*, num forte fuisset: *non sudorem balneo (an lotione)*, *non unctione latus*, *sed ambulatione reparare.* ita omnia sine dubio magis rebus convenient. Vide Quintilianum: & Fortunatianum pag. 820. & 76. *Latus reparare*, quod

languit

languit à cibo, aut somno, aut lucubratione.

Pag. 71. *Ab ipso statim cibo*] Quid si *lecto*? Adde Casaub. ad Sueton. August. 78. Propius literas earumque sonum accesserit *libro*, vel *stylo*. an à cibo postquam solverat jejunium? non murem *cibo*. Vide Quintilian. 11. Instit. 3. pag. 820. & C. Fortunatianum p. 76.

Qui scripta sua torquent] Infra: *Non placebat illi orationem inflectere, nec unquam recta via discedere.* Item: *Summam quidem esse dementiam detorquere orationem, cui rectam esse liceret.* Quod autem hic est, *torquere, detorquere, inflectere orationem*, id Ciceroni est, *calamistris eam inurere*. Qui & ipse rectam eopse in loco unice probat, ac semper secutus est. Cujus exemplum nobis solum in dicendo placere debet: atque utinam exprimere possemus!

Se scribere in animo] Non minus egregium illud apud Terent. Andr. 1. 5. *O Mysis, Mysis, etiam nunc mihi scripta illa dicta sunt in animo, Chrysidis de Glycerio.* Cicero 4 Acad. quæst. de Lucullo: *itaque ut litteris consignamus, quæ monumentis mandare volumus, sic ille in animo res insculptas habebat.* Diversa hæc sunt ab iis Platonis Æschylique, quæ pro frigidis damnantur ab Longino cap. 3. & qui Fabro ad eum auctorem egregie scripsit.

Pag. 76. *Diem ducere*] Plurimum negocii objecit hic mihi locus, & dubito tamen usque adhuc, quid pro vero amplectendum sit. Nam & potest fuisse: *cum vix jam cœpisset dies illucere.* Potest & aliqua ratione credi, quod recte senserit Rudolphus Agricola, qui vellet, *cum jam cœpisset diem dicere.* Quia Juvenalis scripsit: *Lætam fecit cum Statius urbem, Promisitque diem.* Sane conventum Rhetorum quoddam judicium fuisse non falso quis statuat: nam si usquam, illic strictissimo judicio agebatur. Et qui vocabantur aut provocabantur ad edendum apud eos ingenii & studiorum specimen, iis posse non ineleganti ratione dici, quod *dies sit dicta*. Sed Juvenalis, *promittere diem*, aliter tamen accipiendum judico, quam vel Rudolphus Agricola, vel alii perceperint; paterque *diem* esse recitationem, carminum nempe: qua ratione *Cannensis dies* pro clade illius diei, Flor. 4. 12. & Sual. 4. *Plerosque dixere victuros, & nihil metuentes oppressit dies.* ubi καὶ ἡμέρα pro die emortuali. & ἀνθρωπίνη ἡμέρα pro humano judicio apud Divum Paulum, 1 Corinth. 4. 3. Quod summus Casaubonus observavit. Euripid. Phœnissis 544. τοῦ πλέον δ' αἰεὶ πολέμιον καθίσταται τοὔλασσον ἐχθρᾶς δ' ἡμέρας κατάρχεται, *incipit pugnas & bella.* Quâ ratione quis *diem dicere* in isto Juvenalis exponere possit? Ita tamen, quomodo dixi, sensum habebunt. Sed verum uti fatear, dum diu in his hæreo, sæpe prope absfui, uti crederem in hoc loco scribendum, *condicere diem*, nam & is ordo verborum in veteri illa Veneta. Notum est illud Plauti Curcul. 1. 1. 5. *Status condictus cum hoste intercedit dies.* & quid Jurisconsulti patrum memoria & Theophilus olim ad §. 15. Institut. de action. sint commentati. Theophili tamen adscribere locum haud abs re erit, quia omnia huc facientia, quæ prodita ab antiquis & recentibus sunt, complectitur. Ita igitur habet. Condicere δὲ κατὰ τὴν ἀρχαίαν διάλεκτον, τὸ παραγγεῖλαι. πάλαι γὰρ ὁ ἔχων δίκην πρός τινα παρήγγειλεν αὐτῷ, ὥστε εἰς τὴν τῇ ἡμέρᾳ, ὡς ἀναγκαίως μετ' αὐτοῦ. *Condicere prisca lingua est denunciare. Nam qui olim cum aliquo litem habebat, denunciabat ei, ut illo die ad judicium accipiendum adesset.* Quæ si quis viderit, utcunque conjecturam nostram putet paulo esse audaciorem, non id judicabit tamen, nisi profanus nostrorum sacrorum sit, si ab eo more petisset translationem Seneca, absurde eum facturum aut non commodius adeo ita scripturum fuisse.

CONTROVERSIA I.

Immodestis largitionibus] Id est, immodicis. Plaut. Pænul. 1. 1. 25. *Amo immo*-

immodeste. Bacch. 4. 3. 2. conjunxit: *Sine modo & modestia sum.* Amatoris itidem verba amore quasi furentis. Furiosis autem comparantur prodigi, quorum sunt, quas Latro hic *immodestas* vocat *largitiones.* Ulpian. in l. 1. D. de curat. fur. illi sunt, *qui neque tempus, neque finem expensarum habent, sed bona sua dilacerando & dissipando profundunt.* In quibus *finem* intelligas non inepte *modum.* Cum ea promiscue ponant auctores. Virgil.

Sed quis erit modus? aut quo nunc certamine tanto?

Seneca junxit Herc. fur.

Jam statue tandem gravibus ærumnis modum

Finemque cladi.

Ut autem apud Romanos prodigis interdictum bonis: ita apud Græcos juste ii abdicari potuerunt. Nep. Them. init. Quintil. 375. Add. Ærod. ad declam. 260. Quintil.

Cum vetaret me] Non nescio, *cum vetaret me pater*, Latine dici: Nam & Seneca filius Herc. OEt. 150. *Et solem vetuit Delia tardior.* Noster superiori epistola: *Jam vero cum rem minimissimam corpori jaceret, vetari nullo modo poterat.* Contr. 8. Asprenas; *Senator post sexagesimum & quintum annum in curiam venire non cogitur nec vetatur.* Tamen suspicor hæc non habere satis recte, particulaque inserta, supplendum, atque emendandum ut sit: *Cum ventitaret ad me pater, & aiebas; Ipse mihi cum egerem, alimenta non dabat: eo jam perductus erat,* &c. Nihil in his quenquam turbet, quod conjunctio diversos copulet modos: Non id insolens esse antiquis jam demonstratum ab aliis. Vide Voss. de construct. cap. 67. Hæc jam illeveram chartis, cum vidi aliam etiam esse ac commodiorem huic loco succurrendi viam; quæ erit: commissis his periodo præcedenti: *Quicquam unquam immodesta largitione effudimus, id omne consumebatur in alimentum duorum senum, cum vetaret me pater.* Significans, etiamsi senibus quibuscunque egestate circumventis & pressis, ea præstitisset officia, quorum nomine est abdicatus, tamen justam abdicationis causam esse non potuisse. Infra: *Quamvis filius familiæ sim, licet mihi & stipem porrigere mendico.* Jam vero *magna fuit capitis quondam reverentia cani:* nam & *Credebant hoc grande nefas & morte piandum, Si juvenis vetulo non assurrexerat.* Quare non suo caret judicio & acumine ista oratio. Sequentia fuerint: *Quando cum aiebas. Ipse mihi c. e. a. n. dabat: eo jam perductus erat* &c. quod supra jam vidimus.

Ecce oppressit increscentem] Non dubito fuisse: *Ecce oppresserit mors esurientem, quid acturus es?* Aurelius suo in codice reperiisse videtur *mocrescentem,* in quibus expressiora etiam istorum, quæ diximus, verborum, apparent vestigia. Ut sua tamen cuique maneat laus, istud *mors* jam viderunt Schottus & Aurelius.

Quis rogatus est?] Lege, *rogatus es?* & mox, *alere non potes?*

Blandimentum in stipem perd.] Adeo elanguit fame. Infra Argentarius ita deformat, quasi fuerit; *tenui atque elisa jejunio voce, ut vix exaudiri posset.*

Pag. 77. *Nec eo quidem*] An, *nec ex eo quidem?* fratre scilicet tuo, qui te alere egentem noluit.

Præsentes habemus deos] Vallius Syriacus inferius: *Liquet nobis deos esse: qui non aluit, eget. qui in domum suam fratrem non cæpit, in publico manet.* Notabile illud *præsentes dii*, quod jam exposuerunt alii. Rarius illud Flor. 4. 7. *Nihil illo præsentius, quod Cæsaris medicus somnio admonitus est, ut Cæsar castris excedere, quibus capi imminebat.* In quibus *præsens* est, quod demonstrabat deos præsentes sive propitios esse Augusto, illiusque gerere curam, cujus oppositum *longe esse.* Poëta, *Longe illi dea mater erit.* Illis gemina etiam sacræ suppeditant litteræ, ubi Deus Opt. Max. filium suum, & ipsum æternum Deum, per quem nos servavit, Emmanuel vocat, interpretans, quod sit *Deus nobiscum.* qui cum deinde in cruce opus nostræ perageret salutis, iramque Patris & gravissimos

dolores

dolores pro peccatis nostris sustineret, quasi longe illi jam esset Pater, exclamat: *Deus mi, Deus mi, cur me deseruisti?* Sed ad illud Flori revertor, apud quem eodem cap. *imminentia destinata cladis signa*, sunt, quæ imminentia ostendunt, simillima ratione, qua illud *præsens* positum ab eo vidimus. qui & 2. 7. *manifestam victoriam* manifeste signisque haud dubiis significatam appellat. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ.

Iterum do pœnas: egeo] Mallem cum antecedentia considero: *igitur nunc do pœnas: egeo.* Eget autem, quippe abdicatus, qui domo atque opibus paternis exuebantur, nec iis uti poterant. Dionysius 2. 27.

In cætera odium] Cum quantum ad reliqua, dissentiant quam maxime. Odium cum animorum dissensione si inter homines exerceatur, semper conjunctum esse nemo ignorat.

Faciam hoc, quod vultus] Lego: *Facinus hoc, quod vultus quoque vestri notantur.* In quibus nempe manifestissime odiorum, quæ vos fratres geritis in pectore, apparent argumenta.

Fœderi medium pignus] Fœderum pignora sunt obsides. quod præclare significat Sueton. in Aug. cap. 22. *A quibusdam vero novum genus obsidum fœminas exigere tentavit, quod negligere marium pignora sentiebat.* Paneg. Mam. Jul. cap. 3. *tas illi in te odii fuisse causas, qua amoris inflammatrices & fidei obsides esse debuerunt.* Si pignora dixit, res rediret eodem. Liv. 2. 13. *Romani pignus pacis ex fœdere restituerunt.* Obsidem nempe Clœliam, quæ elapsa erat, Porsenæ. quod inde petitum, quia pignora, quamdiu quidem ea nostra sunt in potestate, nos præstant de eo quod debetur nobis certos & securos. Unde Sen. Herc. OEt. 490. *Illic amoris pignus Herculei latet.* & in Octavia 275. *liberi pignus pacis.* Flor. 1. 2. *Ancilia atque Palladium, secreta quædam imperii pignora.* Infra Controv. 3. *Veniet ad colendum Romani imperii pignus* (focum Vestæ) *etiamsi non stupro at certe carnificis manu incesta.* Quam ad superstitionem respexerit Cicero pro Sextio, falso ridens gravitatis speciem, quæ erat in vultu Pisonis. in quibus simul quoque sunt ad hanc rem accommodata: *Nam,* inquit, *quid ego de supercilio dicam, quod tum hominibus non supercilium, sed pignus reip. videbatur. tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo supercilio Respub. tanquam Atlante cælum niti videretur.* Quæ postrema fluunt ex iis, quæ præcedunt, *pignus reip.* quia pignore nitimur, idque causa est, quamobrem non metuamus fraudem aut damnum. Cui rei eum & obsides accipiantur, cum fœdera facta sunt, pignora ii non sine gravi causa appellantur, ut vidimus. In his vero Latronis ab ipsis obsidibus petita translatio videtur, nec aliud significari, quam istis Flori 4. 2. *quæ* (Julia filia Cæsaris) *nupta Pompeio generique socerique concordiam matrimonii fœdere tenebat.* nempe illa conjugio suo pignus inter istos duos erat concordiæ: fœdus matrimonii istius causa erat, cur fœdus concordiæ inter Cæsarem & Pompeium servaretur: id velit hic quoque filius, ut sui respectu duo hi patres reconciliata gratia in posterum vivant concordes, nec rursus rupto amicitiæ fœdere dissensionibus & odiis inter se collidantur. ipse inter eos concordiæ fœdus & vinculum sit. Non est illud quoque temere, quod dixit, *me medium pignori fœdus addite.* Quanquam enim posset id abesse, amant tamen sæpe ita adjicere. Flor. 4. 2. *Cum Ptolomæus rex Alexandriæ summum civilis belli scelus peregisset, fœdusque amicitia cum Cæsare medio Pompeii capite sanxisset.* Quintilian. *Media cœna fide*, id est, ea interveniente. Propert. 2. 9.

Mihi si media liceat pugnare puella.

Qui illum vidit] Lege: *Tanquam modo non sit, qui istum viderit.* Meum istum patrem adoptivum, paulo ante mendicum, nunc opibus superbum ac nimium. Quod convenit exemplo Marii, de quo præmisit. Infra: *Interrogo vos judices, quid facere oporteat?* nam istum non interrogo patrem adoptivum. Si tamen *illos* hoc legamus in loco,

loco, sententia id probabit continuo sequens, & illud præterea Asprenatis paulo post: *Nec circa plura instabilis fortunæ exempla te mittam: vide quis alimenta rogetur, & quis roget.*

Pag. 78. *Quædam accedunt nova*] Facili mutatione restitui locus hic potest: veluti si scribas: *quænam accedunt nova?* post adoptionem, ut sint filii hæc interrogantis, cujus & sequens est oratio. Ubi velim: *Et quidem novum illud non miror, quod misericordia objicitur:* (nam id mihi jam olim factum à patre naturali) *illud miror, quod hic objicit:* qui pro summa virtute misericordiam in me amplexus est, illiusque causa me adoptavit. Infr. *Hoc tibi vitio, pater, places.* Ad priorem emendationem pertinent illa Argentarii: *Nihil interim novi facio: seu me & priori patri non paruisse.*

Uterque me amat] Commodius *amavit.* & mox, *desideravit*, prohibuit: quemadmodum & paulo post *transit*, pro *transiit.* quod ita quoque mutandum ad finem controversiæ; ita *movet* pro *movit*, sæpius etiam in colore, quam notarunt eruditi.

Circa plura &c. mittam] Mallem, *Circum.* Ut, *circum insidias mittere, circum tribus*, & similia apud Livium, Suetonium, alios assiduos auctores occurrunt.

Filium perdidit] Cætera infortunia secuta: quod & tibi forsan imminet.

Per patrem rogat] Ita tu tuum illum patrem cernas quam diutissime incolumem fœcundissimaque fortuna utentem.

Venit ignotus] Lege: *Venerit ignotus senex: nolo transire jacentem*, id est, inciderim istiusmodi in senem. Senec. Agam. fin. *Veniet & vobis furor.*

Per patrem rogat] Qui cogitet, qua ratione & brevitate scribi soleat *pater*, is mihi concedet particulam *per* facillime vocem istam potuisse excludere. qua restituta si legas: *pater per patrem rogat*, sensus sit apertissimus, uniceque cohærebunt sequentia. tantum illud *suum* mutandum, ut patet, in *tuum*. De voto hoc patrum vid. Schott. ad Controvers. 27. Senec. Consol. ad Marc. cap. 1. & ibi Lips. Commentar. etiam ad Plauti Asin. 1. 1. quæ petita ex Gruteri 4 suspicion. init. Aliquid & nos contulimus ad Declam. 1. Quintil.

Quid hoc esse dicam?] Suspicetur quis hæc alterius esse Rhetoris.

Pag. 79. *Parcite. Jactatus*] Ne priori periodo quid deesse, posteriori vero dissolutæ videantur scopæ, lege: *Aut si tum pertinacia placent odia, parcite jactato inter duos patres. Utriusque filius* &c. Ad illud *jactato* respiciunt, *positus inter duo pericula.* Flor. Præfat. *Tot laboribus periculisque jactatus est.* Epitome tamen, fateor, ut hac de conjectura dubitem, facit. Cogitandum tamen.

Divitem te relinquo] Non exhaurio te mea misericordia, nec ad inopiam redigo.

Uterque me aluit] Quod etiam in extraneos nobisque adeo incognitos conferimus beneficium. Istud vero, *Quantum est*, intelligo, *Quantulum est.* Quomodo apud Velleium 1. 16. *Philosophorum quoque ingenia Socratico ore defluentia, omnium, quos paulo ante enumeravimus, quanto post Platonis Aristotelisque mortem floruere spatio?* Plaut. Capt. Prolog. *Homunculi quanti sunt, cum recogito!* Ita & in Rud. 1. 2. 66. L. Senec. ad Helviam Matrem cap. 9. *Dum animum ad cognatarum rerum conspectum tendentem in sublimi semper habeam: quantum refert mea quid calcem?*

Timeo ne iste] Plenum: *Timeo, ne sit, quod iste prius egere cœperit.* & ita legendum judico.

Quid objicis pater] Quia subjungit: *Scio quendam in hac civitate propter istud crimen adoptatum.* Inde dubium videtur nullum, quin id nominatum in his sit crimen. Quod autem illud est? nempe, *quod aluit patrem.* Quare mihi persuasum, hac aut simili ratione hic scriptum fuisse: *Quid objicis de patre? quod alui? hoc tu objicis?* Ita & aliquanto elegantius ponetur ista sequens altera objectio: *Frater, inquit, alere noluit.* Add. finem eorum, quæ dixisse volunt Argentarium.

Investi

Invenisti quo possim] Nam hinc consequitur, fratri re tuo, non mihi succensere debere, qui nihil feci, nisi quod tuo judicio sit comprobatum, & quidem singularem in modum: quippe cum ea me causa adoptaveris.

Possum liberos toll.] Sensus est, possum à me impetrare ut liberos tollam? cum sc. domi sim doctus quantis calamitatibus vita sit obnoxia. Cæteroquin *parentes nos alendo*, ut est apud Valet. Maximum, *nepotum nutriendorum debito alligarunt*. *Possum* ea, quam dixi, significatione frequentissimum est Declamatoribus. Calpurn. Flaccus Declam. 14 *Filius incolumi dignitate non potuit explicare, quantum abdicatus explicuit.* Quintil. Declam. 2. *Quisquamne mortalium confodiet illud sacrum venerandumque corpus* (patris), *quod potest ex ignibus rapi, pro quo bene consumuntur oculi.* Simillima ratione altet Quintilianus Declam. 286. *Parum est dicere, voluisti occidere: potuisti. Non diriguit mens? non soluta dextra est? non obstupuisti scelere propius admoto?* Noster Controv. 2. *Exorasti populum; nunquid & lenonem? nunquid & piratam illum, quem non poteras occidere?* Ead. *Conversata es diutius inter humano sanguine delibutos. inde est profecto, quod potes hominem occidere.* Ælian. Variar. Hist. 14. 37. Τῶν μιαιφόνων οὐδεὶς οὐδέποτε οὔτε χειρουργὸς αὐτὸς, οὔτε πλαστικὸς, οἷός τε ἐγένετο, τὸ Ἀφροδίτης ἄγαλμα, καὶ κάλλη καὶ ἀλλότρια τῶν Διὸς θυγατέρων τὰ εἴδη διαπλάσαι ἡμῖν. ubi verterunt illud οἷός τε ἐγένετο, id est, *potuit*, *ausus est*. Plura exempla dabit idem noster passim, maxime Controv. 16. ubi sæpius idem occurrit ipso ab initio. Unde *possum* eam acceperit significationem, ostendimus ad Dialog. de Orat. cap. 36. Adde & dicta ab Hispone Romano infra hac declamat.

Neutrum pro me] Corruptissima hæc. Præferam: *In neutram* (nam & *utramque* quod præcedit, *utramque* fuisse pro certo credo) *pro me volo adsit, nisi altus.* Postrema vox neminem offendet, qui *alter* recte dici meminerit, & præterea qui non ignoret, ipsissimam illam Ciceronis judicio & auctoritate probatam esse.

Pag. 80. *De patre bene*] Nisi *de avo* scribendum est, *vestro* aut *tuo* exciderit.

Surge infelix senex] His excitat genua & vestigia prehensantem judicum. Sequentia ad ipsos dicuntur judices, nisi quis alere nolenti fratri hæc malit esse ingesta. Ita *putas* pro *putatn* verum sit. add. 211. ante m. 298. fin.

Quod abdicavit &c.] Eadem nunc te manet pœnitentia, qui alete vetas.

Vides enim] Verba non id ferunt, unde colligas non esse hæc integra. *Enim* turbet forte aliquem, sed is mihi videat Plauti Amphytr. 2. 2. 3. Mostell. 4. 2. 6. Pers. 4. 4. 43. Ubi vel redundat, vel habet aliquid asseverationis, sive veræ sive ironicæ.

Propter me duxit] Causa, quare duxerit, subjicitur hæc: *cum fortasse juvenem adoptare posset.* Ea, si res relecetur ad vivum, est ineptissima, eoque ducit, ut vix credam iu eo quemquam disputaturum, an sit legendum *propter me* (qui plurimas ex tuis congesseram ad ipsum opes) *non duxit uxorem*. Verum est nullam hunc senem sibi conditionem reperire potuisse, quod erat ad ultimam paupertatem & mendicitatem adeo detrusus: non quod juvenem, ut hic, à quo erat adoptatus, adsciscere sibi, eoque solari extremam senectutem posset. Illud autem in his auctoris observo, quod *fortasse* pro sine dubio posuisse videatur. Quo exemplo sæpius occurrere apud Quintilianum majorem jam ad Calpurnii Flacci declam. 44. ostendere cœpi. Certe declam. 300. Quintiliani bis eo se offert sensu.

Non omnibus imperiis] Ne patris quidem: *tanquam si imperet filio, ut sententiam dicat, contra quam existimat: si testimonium jubeat dici ejus rei, quam ignorat: si sententiam in senatu.* Verba sunt Quintilian. declam. 271. add. ejusdem declam. 257. Nempe quicquid turpe, id pro impossibili debet habere filius; quæ inter, non alere patrem cum possit, quod cum jussum sit

naturæ, id eſt divinum, credere illi humana debet auctoritas.

Semeſa & tenui] Illud *ſemeſa* minime placet. Credo *ſummiſſa* eruditos magis probaturos. Supra: *jam extremum blandimentum in ſtipem perdidit.* Ipſa etiam ſequentia unice noſtram illam emendationem ratam eſſe jubent. Infra hac Controv. Albutius: *Acceſſit ad me pater & nec ſummiſſis verbis locutus eſt.*

Futura prædicere] Scribe, *futuro:* quod video ante nos complacitum Gronovio.

Pag. 81. *A mendico*] Clara eſſent omnia interpoſito pronomine, ut oppoſite ad antecedentia, & oſtendendam infeliciſſimam patris naturalis conditionem filius dicat: *Quiſquis alimenta a mendico hoc rogatus eſt, nihil amplius, quam iter ei monſtrat.* Vel cum reſtis ſit Faber veteres editiones habere, *miſereri monſtrat*, in poſtremis commodum ſit, *miſero ei monſtrat.*

Sacra populi lingua] Nondum viderunt eruditi, qua ratione hæc periodus committatur præcedenti, quod inde factum, quia fugit eos, ibi *quidam*, non *quidem* ſcribendum eſſe. Levicula hæc mutatio, quæ neceſſaria & vera, ſi ulla eſt, loco huic pulcherrimo, ſed adhuc nimiſquam obſcuro, magnam ſane afferet lucem. Nam ſenſus & connexio ſic erit. Cum quidam ex populo nobis eandem illam precetur calamitatem graviſſimam, in qua conſtituto patri meo, fratri tuo, nullam adeo fers opem, aut latam velis tato immanitatis exemplo, ut me, qui tuli, abdicaveris; cogitare jam nunc debes, non leves hujus propoſiti tui imminere tibi pœnas. Certe merito id metues, quia ſacra populi lingua eſt, id eſt, habens aliquid divini, quod in votis, fauſtiſque ominibus, item in imprecationibus, non ſit contemnendum. Quod ita olim pro certo habitum, ut etiam unius hominis diras, imo & quævis verba, quæ aliquid videbantur portendere infauſti, abominarentur. Quod eſt notum. Judicium vero populi & ſermonem, id eſt, famam, una voce, tanti fecerunt, ut numero accenſuerint deorum. Heſiod. fin. ἐργ. Φήμη δ' οὔ τις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα πολλοὶ λαοὶ φημίξωσι. θεός νύ τίς ἐστι καὶ αὐτή. Vult, quod dicat populus, ſive famam, non facile recidere ad irritum: quod ipſa ſit dea. Pulcherrime vero etiam hac de re Æſchines, orat. contra Timarchum: Περὶ δὲ τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον, καὶ λόγους καὶ τὰς πράξεις [ἀληθής τις] καὶ ἀψευδὴς τις ἀπὸ ταὐτομάτου πλανᾶται φήμη κατὰ τὴν πόλιν καὶ διαγγέλλει τοῖς πολλοῖς τὰς ἰδίας πράξεις· πολλὰ δὲ καὶ μαντεύεται περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι. καὶ οὕτως ἐναργές ἐστι, καὶ οὐ πεπλασμένον ὃ λέγω, ὥσθ' εὑρήσετε, καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν, καὶ τοὺς προγόνους φήμης, ὡς θεοῦ μεγίστης, βωμὸν ἱδρυμένους. Quod non temere eſſe factum, locis dein & auctoritate oſtendit Homeri, Euripidis, & Heſiodi: cujus jam verba dedimus. Iſtæ autem populi diræ tanto magis hunc ita nefarie immiſericordem movere debuerunt, quod & notum omnibus, & ex Apollinis tripode profectum eſt: τοῖς δὲ κακῶς ῥέξασι δίκης τέλος οὐχὶ χρονιστόν, Οὐδ' ἀπαραίτητον, οὐδ' εἰ Διὸς ἔγγονα εἶεν. Ἀλλ' αὐτοῖς κεφαλῇσι, καὶ ἐν σφετέροισι τέκεσσιν Εἰλεῖται, καὶ πῆμα δόμοις ἐπὶ πήματι βαίνει. Ælian. 3. ποικιλ. 43. Præterea quod multis documentis comprobatum eſt, etiam numini jus Rhadamanthi, ut vocamus homines, non iniquum videri: quod iſto Phædri eſt expreſſum: *Sua quiſque exempla debet æquo animo pati.* De quibus paulo diſſeruimus gravius, quia id flagitabant Rhetoris verba, quæ illuſtranda erant.

Innocens ſum] Vult nimios ſpiritus ex rebus fluentibus ad votum, magnaſque opes quibus ſe deſpexerint, ac fraternas diſcordias, cauſam eſſe, cur ſit abdicatus, non aliam: iſta ſola eſſe, cur poſſit nunc videri non innocens; cum tamen ſine dubio ſit.

Creſcere ex mea prop. inv.] Cicero in Verr. lib. ult. *Denique ſi videor hic, id quod ego non quæſivi, de uno iſto voluiſſe creſcere: iſto abſoluto, quod ſine multorum ſcelere fieri non poteſt, de multis mihi creſcere*

fcere licebit. Pro Cluentio vero planissime, ut hic Vallius Syriacus cap. 77. *oblatam sibi facultatem putavit, ut ex invidia senatoria posset erescere.*

Concionem illi prabeb.] Non satis perspicio, quid hæc sibi velint. An concionem accipimus concionis occasionem & materiem? ut Juvenal. 10. 167. *Declamationem*. Prop. 1. 15. *Historia*. Tibull. 1. 4. *Fabula*. An legimus, *& in concione nos illi prabebimus*. Quomodo Terent. And. 1. 1. *Cum quibus erat cumque una, iis se dedere, Eorum obsequi studiis, adversus nemini*. Ut ironice promittat senex cum ad populum agi cœperit causa, tum sese id facturum, quod postulet abdicatus. Ut hic *prabere*, ita *dare se* Ciceroni frequens. Græci sensu eodem συνδιδόναι. Adde & notam Gron.

Pag. 82. *Patior esse*] Lege, *Fateor*. nec hanc puto periodum sequenti jungendam. Vide infra in *colore* verba hujus Syriaci Vallii.

Quod alter alterum] Manca hæc & mutila. Scribo: *quod cum alter alterum egentem viderimus, imo rejecerimus.* (nam hæc & in ms. vox est, pro *fecimus*, aut *projecimus*) adjecit iste & verborum contumelias, risit, &c. Ea autem contumeliosa & acerba in istum nondum profecta sunt. Quare nec est quod ille jam infelicissimam, & tristissimam se agere vitam putet. Marillius paulo post: *Ille autem audebit rogare, qui mori mallet? quam verba sua sibi dici?* In vulgato sensus est: in eo tristissimam non fuisse vitam, imo id gaudium fuisse maximum, quod alterum alter egentem vidit. En fraterna odia.

Hujus spectaculi debitorem] Cum is qui debet sit sine dubio obligatus ad dandum, inde *debere* eleganter pro obligatum esse posuerunt. Cic. 2 ad Famil. epist. 6. *Estque animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere*. Atque hujusmodi exempla passim sunt obvia. Rariusculum est illud Livii 1. 5. *Sed debebatur, ut opinor, fatu tanta origo urbis, maximique secundum deorum opes imperii principium*. Quia res ea inevitabili necessitate repræsentari debuit. Cum homines hominibus obligati sumus & debemus, longe aliter sæpe non evenire optent, qui lautiuscula in re sunt. Item illud Terent. Eun. 5. 2. *debeam Credo isti quicquam furcifero, si id fecerim*. Involarim nempe in capillos. verba ancillæ. Ubi Donatus: *Sane debere dicimur pœnas pro injuria ei, cui injuriam fecerimus.* Quæ pertinent ad ea, quæ differit Grotius lib. 2. cap. 20. §. 2. fin. de J. B. & P. Simplex sit, obligata sim ei ad pœnas vel multam dandam. Cæterum omnium sæpissime ab obligatione ad ἀντίδωρα, translatio est, cum *debere* sensu, quo dixi, primum, occurrit. ut & hoc loco; *spectaculi debitor*: qui cum inusitatam ex spectaculo isto perceperat voluptatem, eo nomine illi se judicat obligatum. Atque istud *spectaculi debitor* nemini magis mirum debet videri, quam illud Taciti 2 Hist. 71. de Vitellio: *Luxu & sagina mancipatus emptusque*: aut illud gentium summi doctoris ad Rom. 6. 20. Ὅτι γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. & 7. 14. ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν.

Nullam percepi] *Percepissem* scribendum.

Illi negaturus] Hoc me quidem offendit. & sit aliquanto dilucidior oratio: *Nihil negaturus*.

Non cepit, in publico manet] Magis *recepit* credo verum habendum. Propterea *manet* plus est, quam intelligat vulgus. Nam & *pernoctare* est sæpe Sueton. nominatim Jul. 39. Cal. 55. Unde *mansiones*, habitationes, ad quas viatores interventu noctis se recipiunt. Et. *mansionarii*. Vid. Bernegg. ad Justin. 13. f.

Cum illius potentia] Ex argumento judicem, *impotentia* esse auctoris.

Adoptavi te] Credo Rhetorem alium his præscribendum.

Calamitatem similem effinget] Usus loquendi postulate, & ipsa res videtur: *Calamitate simili effinget*. Cic. 2 de Divinat. *Quis enim non videt & formas & mores, & plerosque status ac motus effingere a parentibus liberos?*

Vitam rogare] Ex ambiguitate vocabuli elegantiam captasse videtur. Nam vita & victum denotat, quomodo Græcis βίος sensu utroque. Quod frequentissimum Hesiodo ἐν ἔργ. Vita autem non tantum in loco Ennii, *nautisque mari quærentibus vitam*, sed & apud Plaut. Stich. 3, 2. 9. & Trin. 2. 4. 76. (ubi commentatores adeantur) pro victu sine dubio ponitur. Terent. Phorm. 2. 3. 16. *Pauper, cui opera vita erat, ruri fere se continebat.* Gemina ratione Palæphatus c. 49. Quo magis notandus est Freinshemius, qui hanc vocem isto sensu Justino 27. 2. extorquere voluit. Verba sunt de Antiocho Hierace: *Unde*, inquit, *Hierax est cognominatus, quia non hominis sed accipitris ritu in alienis eripiendis vitam sectaretur.* Ubi ille putat corruptas voces integro sensu: nec posse intelligi, nisi *sectari* pro sustentare, tolerare sit positum. Forte, subjicit, legi posset, *ritum alienis eripiend. sectari*, ut *vitam* omittatur; quæ quanti sit conjectura, facile jam quivis viderit.

Qui fecit tibi] Et tua igitur caussa tibi irascor.

Pag. 83. *Sequentes adstruxerunt*] Paulatim hoc verbum amasse videntur. Vulgare est, *addiderunt*, vel *adjecerunt*. Panegyrico, qui dictus est Maxim. & Constant. 1. 6. *Neque enim dubium, quin tibi mature sacrum istud fastigium divina potestatis adstrueret*. te collegam imperii adsumeret. Facere etiam huc illud potest Severiani Syntom. Rhet. *Utilius existimo disputationem in speciem paucarum rerum & firmarum convertere, easque undique adstruere, & exaggerare.* Velleius 1. 17. *Historicos (ut & Livium quoque priorum ætati adstruas) præter Catonem, & quosdam veteres & obscuros, minus octuaginta annis circumdatum ævum tulit.* Facundissime Justin. 23. 3. *Nam sicuti ante secunda fortuna rebus supra vota fluentibus, Italiæ Siciliæque imperium & tot de Romanis* (Pyrrho) *victorias adstruxerat; ita nunc adversa velut in ostentationem fragilitatis humanæ destruens, quæ cumulaverat, Siciliensi ruinæ naufragium maris & fœdam adversus Romanos pugnam, turpemque ab Italia discessum adjecit.* Ubi etiam alia congessit Berneggerus. Contra *destruere*. Valer. Max. 4. 1. 1. de Poplicola: *Ita quo civitatis conditio liberior esset, imperium suum paulatim destruxit.*

Injus & æquitatem] Divisio hæc maxime omnium pervulgata Declamatoribus: quo magis operæpretium erit, ea hic ponere, unde istorum duorum discrimen perducatur ad liquidum. Quod ut recte fiat, atque ordine, res paulo altius est repetenda. Jamprimum jus esse, quo omnes teneantur, qui homines sunt nati, & singulis, qui complicatas animi notiones recte evolvunt, vel ex animi tantum sui, qui quidem plane non induruerit in pravum, loquuntur sententia, notum, & gentium consensu comprobatum est. Nec est aliud quam præceptum rationis rectæ in moralibus: ut, *Deum colunto, parentes honeranto, jusjurandum, fidem, fœdera servanto; suum cuique tribuunto; bonos amanto*, &c. atque hoc ipsissimum est, quod vere *artem*, id est doctrinam sive institutionem *boni* & *æqui* appellare possis. Hoc jus intellexisse videntur, qui apud Ciceronem 1. de leg. c. 18. *legem* definiunt, *quod sit ratio summa insita in natura, quæ jubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria.* Vulgo *jus naturæ* appellant: recte, si *natura* nomine significent Deum, quem *naturam naturantem* impolitorum seculorum appellat philosophia. Est enim nihil aliud, quam jus divinum. Nam à Deo profectum & mentibus nostris insitum est, ipsiusque adeo ex natura & attributis, ut vocant, magnam partem intelligitur. Multa autem sunt & eorum numerus longe maximus est, de quibus nihil definiat, præscribatque recta ratio, quæ media proinde atque indifferentia sunt, quæ tuo arbitratu vel facere, vel non facere possis: ut ædificare, piscari, venari, donare, quomodo, ubi, quando velis. Quibus proinde modum imponere & præfinite possunt aut ipsi populi, si ea sit imperii ratio: potest enim quisque suo

jure

jure in his uti, vel non uti, idque ejurare in quantum & quomodo velit; aut qui populorum fata moderantur eorumque vicem obtinent, reges, principes, magistratus. Atque hi, quæ hoc rerum de genere statuerint, legum ea vim habent & vigorem, quæ cum non possint non esse diversissima, inde evenit, ut ita inter se dissentirent regnorum, rerump., urbium, aliorumque locorum instituta & leges. Si qua autem ex hujusmodi institutis ab omnibus populis, aut saltem moratioribus, recepta sunt, ea jus gentium efficiunt secundarium: quod proinde etsi non doceret usus originis suæ contemplatione, mutabile judicandum est: eoque comprobata tantum habenda, *non injusta*. Quo illustratur illud apud summum Grotium cap. 1. operis immortalis de Jure B. & P. §. 3. *Jus hic (quum de jure belli agimus) nihil aliud, quam quod justum est, significat, idque negante magis sensu, quam aiente, ut jus sit, quod injustum non est.* Nam jus gentium maxime & secundarium quidem (lib. 3. per totum; vide nominatim cap. 3. l. 4.) in bellis cæptandis, gerendis, finiendisve est consideraturus. Sed incommodiuscule subjungitur: *Est autem injustum, quod naturæ societatu ratione utentium repugnat.* Vere id est injustum & jure gentium primario: quod juri naturæ idem est, si præcepta consideres, & proinde recte primarium, primoque loco habendum. Eo tamen distinguitur, quod istud pro matre sua agnoscat. Sed quicquid ad id pertinet, id non pro non injusto, sed pro jure & justo, nec quicquam aliud magis, cum sit lex Dei, est habendum. In quo minime hallucinandum aut promiscue agendum, qui artem horum tradat aut scientiam. Aliud est, si alii confundant auctores, si usum secuti, (tantum ille valet!) jus κατ' ἐξοχὴν de legibus & institutis regum, populorum, magistratuum intelligunt. Flor. 3. 23. *Quamvis male capta, jure tamen.* Ubi add. Freinshemium. & juri præterea opponunt *æquitatem* & *rationem*; i. ipsum naturæ jus. Rhetoribus id maxime frequens, quod jam significavi. Quintil. Declam. 250. *Hac ad jus, illa ad æquitatem.* 254. *Hac de jure, hac de rogatione: illa jam de æquitate.* Declamat. 270. in serm. *Facilis & in promptu ratio est huic seni, quod pertinet ad affectum pœnitentia, quod pertinet ad æquitatem. Nisi tamen etiam jure defenditur, verendum erit, ne illum judices damnent. Diligenter ergo pugnare circa legem debebimus.* Declam. 270. *Nec statim nitor illa æquitate, ut dicam, quod justum sit, eum qui intulerit injuriam, interfici, cum perierit illa, quæ accepit. de jure ipso loquor.* Declam. 280. *Utrum igitur jure prius, an æquitate consistes: jus ipsa legis positione manifestum est.* Declam. 348. *Si ratione defendi non possem, jure defenderer.* Ipse etiam Cic. 1 de invent. *Profecto nemo nisi gravi ac suavi commotus oratione, cum viribus plurimum posset, ad jus voluisset sine vi descendere.* In quibus, ut & hoc loco, quem cum maxime illustratum volumus, jus apparet esse, quod vulgo appellant *positivum*, ex quo jus gentium secundarium manavit, uti dictum. *æquitas, justum, ratio*, ad consideranda juris naturæ præcepta pertinent. Revise ad ea, quæ initio hujus notæ disputavimus. Ex his autem me indicente, apparet, quam recte Victorinus ad 1 Rhetor. Cic. judicaverit, cum ait: *Sapiens est enim qui divina atque humana optime novit. Ergo studium recta rationis ad divina, studium honesti officii ad humana referamus.* Cum officia & honestum, ex ratione, tanquam solo fonte suo deducantur.

Sic quærit] Exspectaret quis, *illic.* paulo post divisione Gallionis: *In priore parte hoc vindicavit.*

An necesse fuerit] Usum si spectemus auctorum, hic esset scribendum: *an non necesse fuerit.* & mox: *ob id abdicari possit.* ut &: *An abdicatus desinat esse filius.* Sed ita crebro istud σχῆμα in his controversiis ingeritur, ut nihil mutare ausim. Quod semel hoc loco dictum velim, ne quis negligentiæ tribuat, observans quod ista loca silentio prætererimus. Minus

 etiam

etiam mutare potui, postquam passim ita etiam dividere Sulpitium Victorem observavi.

Ab avo] An *à patruo?* an *ab alio?* Posterius etiam ipse inveni: sed video occupatum esse ab aliis. Facilius dissolvatur jus patris, si a patruo adoptatus sit filius. arg. §. 1. Instit. de adopt. Sed posteriorem conjecturam non puto temere rejiciendam.

Pag. 84. *Tanquam ager, vinctus, captus*] Illud *tanquam* minime mutandum. Nam quod vulgo exempli causa, id illi veteres, maxime Seneca, efferunt per *tanquam*. Infra etiam Controv. 8. *Quidam pacti sunt cum patre, tanquam Mento.* Ita & Controv. 9. non ita procul fine, in iis, quæ Otho Junius in ipsa illa Controversia dixit. Controv. 11. Latro eleganter dicebat, *quasdam esse quæstiones, quæ deberent inter res judicatas referri; tanquam, An quicquid optaverit vir fortis, aut parricida, accipere debeat.* Quod qui minus notant in divis. Controv. 11. *quanquam* pro *tanquam* infulserunt. Eodem sensu *ut si.* Controv. 13. *Non est beneficium, sed officium facere, quod debeas, ut si filius patri se dicat beneficium dare.* Controv. 25. *Qui voluerunt omnia legitima supplicii verba in sententias trahere, in vitia inciderunt. tanquam dixit Triarius. Summove. audi lictor?* &c. etiam Controv. 26. in Divis. ita Græcis οἷον. Alii per *velut*, nec vulgari ratione. quod loca considerantibus patebit. Plautus sæpe, cujus est & notabilis locus, Epid. 3. 3. 7. Add. Latin. Pacat. cap. 37. Petron. *Tanquam, si placet hic impetus.*

Filii lex excusationem] Illud *filii* ad *excusationem* pertinet. & mallem, *lex filii excusationem.* Saltem *lex filii* nequaquam intelligere hic debemus, aut possumus; cum sic accipiendum esset agi de lege, quæ pro filio faceret, ut, *mea lex, tua lex*, sæpe apud Quintilian. Declam. Illius Declam. 383. *In una lege, quam habuisti.* Hic autem disputatur de lege parentum, quæ est: *Liberi parentes alant, aut vinciantur.*

An hoc accipere] Lege, *hic.* quod jam observatum Gronov.

Tractatio magis est, quam quæstio] Hæc item sunt inter maxime frequentata Rhetoribus: de quibus ego paucis ea proferam, quæ non ita auctoritatum pompa, quam rationis simplicitate doctis & æquis probatum iri confido. Fons omnis æquitatis jus est naturæ: de quo egi paulo ante: cum autem illud sit immutabile, non putaverunt Rhetores de iis, quæ ad æquitatem & jus naturæ pertinerent, perinde quæstionum ambagibus & subtilitatibus inquirendum, quam ipsam rem, ita, uti est, ponendam ante oculos atque tractandam. Inde illud eorum fluxit, *magis tractationis, quam quæstionis rem esse.* Hunc ipsum locum considera. Egregie huc pertinet Controv. 10. ubi est: *nam præter illam quæstionem, an pater abdicare posset propter matrimonium, reliqua cum ad æquitatem pertineant, tractationis sunt.* Item Controv. 13. *quomodo istam quæstionem putas in æquitatis tractationem cadere, cum quid liceat quæratur, non quid oporteat. Licere* impunitatem tantum tribuit, *oportere* honestatem & æquitatem dicit. quæ maximi facienda. Igitur paulo post: *hoc aiebant non esse tractandum tanquam quæstionem, esse tamen potentius, quam ullam quæstionem.* Controv. 19. *Latro hanc controversiam, quasi esset tota officii, declamavit, nullas quæstiones juris inseruit.* Quæ sunt officii, eadem sunt tractationis & juris naturæ, unde tota officiorum ratio deducitur. Illud ad positiva, uti vocant, hoc ad ipsius jussa naturæ referendum.

Pag. 85. *Hoc vindicavit*] An pro *defendit* accipimus. Ut *vindicta* defensio apud Justin. 9. 2. *Neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent.* est & lib. 24. 4. ejusd.

Quod esset sua potestatis] Quid si, *quod non esset nostra potestatis.* paulo post: *affectus nostri in nostra potestate non sunt.* nam illud *non* sine dubio inferendum. Item: *Non feci ratione, affectu victus sum.* Vidi deinde non necessariam emendationem, tantum hæc exponenda esse. Id quod existimare debui, postquam rediit in mentem ex Controv. 8.

trov. 8. *An filius ob id, quod sui juris fit abdicari possit*, id est, quod suo arbitratu posset vel facere vel non facere, nempe exire in bellum, aut domi permanere. Ita hic, *quod esset sua potestatis*. Hoc potestatis filii fuisse, ostendunt sequentia: *nulli autem interdici misericordiam.* Controv. 9. *Si non potest à nobis abdicari, quod arbitrii sui est.* Ubi ratio & locus hic & ex Controv. 8 scribendum clamitant, *abdicari ob id*, eaque itidem, ut hæc, de quibus dixi, exponenda. Quintil. in Declam. 376. huc facit: *Nescis nostri arbitrii esse matrimonia? affectus nostri vobis non serviunt.* L. Senecæ illud etiam hic alienum non est, Consol. ad Helv. c. 16. *Scio rem non esse in nostra potestate, nec ullum affectum servire.*

Quadam enim] Malim, *etiam.*

Alteri profuturum] Membrum unum deesse videtur, credoque sensu saltem Senecæ fuisse: *quod alteri profuturum, nulli obfuturum est:* Pertinet huc illud Ciceronis, 1 de Offic. *Quicquid sine detrimento possit commodari, id tribuatur cuique, vel ignoto, ex quo sunt illa communia, non prohibere aqua profluente: pati ab igne ignem capere, si quis velit: consilium fidele deliberanti dare, quæ sunt iis utilia, qui accipiunt, danti non molesta.*

Illud vehementer pressit] Vulgo, *ursit.* Gemina ratione Controv. 6. *Et hoc quod Latro transcurrerat, pressit.* Controv. 7. *Cum diu pressisset illum tyranni patrem esse, adjecit* &c. Cicero quoque in lib. de fato: *Carneades hoc totum genus non probabat, & nimis inconsiderate concludi hanc rationem putabat. Itaque premebat alio modo, nec ullam adhibebat calumniam.* Quintil. Instit. 4. 1. *Ille enim modo pressit, atque institit.*

Pag. 86. *Vultu vetabas*] Nicolaus Faber vellet: *At tu vetabas. Haud mihi ita videbaris.* Ego non dubito, quin verum fit: *vultu non vetabas, aut mihi ita videbaris.* Ad ostendendum, quod crediderit, quamvis vetaret, voluisse tamen eum ut aleretur frater, dicit ex vultu se id collegisse, in quo signa voluntatis apparere solent. Unde Ciceroni is *imago animi*, item, *tacitus quidam sermo mentis* dicitur. Controv. 6. lib. 8. *repugnantis animi vultus index.* Et videtur vox ipsa à *volo* fluxisse. Nonius: *Vultus & facies hoc distant. Vultus est voluntas, qua pro motu animi in facie ostenditur. Facies ipsa oris species.* Isidor. *Vultus vero dictus, eo, quod per eum voluntas ostenditur animi.* Latin. Pacat. Paneg. cap. 37. *Ita intimos mentis affectus proditor vultus enunciat, ut in speculo frontium imago extet animorum.* Quæ qui consideraverit, non dubito, quin nostram conjecturam sit prælaturus.

Et sua figura] Gronov. *& sine figura.* Proxime verum, quod esse credo: *nec sine figura.* qualis & est in istis: *quare ergo abdicas? puto, indignaris præreptum tibi officium.* Queis add. Sueton. Jul. 79.

Deberet. quare] *Subjicit*, aut simile inter hæc periisse videtur.

Pag. 87. *Sustinere illud dur. spect.*] Tacit. 3. Ann. 3. *Seu victus luctu animus magnitudinem mali perferre visu non toleravit.* Tanquam de onere loquitur.

Si tunc mea mentis fuissem] Id est, mentis, quæ in mea esset potestate. Poëta:

Vindicta postquam meus à pratore recessi.

Cui oppositum: *mens alienata* Sueton. August. 99. quod multo, quam illud, notius: & exponitur per illud Plautin. Amphytr. 1. 1. 243. *Certe edepol, tu me alienabis nunquam, quin noster siem.* Quia autem pars nostri multo optima mens est, qua Dei circumferimus imaginem, & à belluis distinguimur, denique qua homines sumus, inde qui desinunt mentis esse alienatæ, gravissima ratione *ad se redire* dicuntur.

Scriptam etiam patruo] Ne multis agam, Plin. in Panegyr. ad Traianum, cum dicit, *legibus te subjecisti, quas nemo Principi scripsit*, satis ostendit iis scriptas leges intelligi, qui iis dicto audientes esse tenentur. Quare hoc loco existimem fuisse: *recitavit legem, quam ego semper scriptam, etiam pro patruo putavi.* Ut Declam. 7. *Dixerunt*

legem hane pro malis patribus scriptam esse: bonos etiam sine lege ali. Intelligit eam, uti patet: *Liberi parentes alant, aut vinciantur.* Si nihil mutandum, *patruo* tamen, ita ut dixi, exponendum erit. Et hoc nunc malim, postquam venit in mentem ille Plauti locus, Aul. 4. 4. 8. S T. *Nihil equidem tibi abstuli.* Euc. *At illud quod tibi abstuleris cedo.* Add. Menæchm. 4. 2. 8. & Pseud. 4. 1. 24. Senec. de Benef. 6. 31. *Quam miserabilis gens, in qua nemo fuit, qui verum diceret regi, nisi qui non dicebat sibi.* Quomodo velit Lipsius.

Pag. 88. *Dives modo superbius*] An: *superbissimus.*

. *Quid fecerit? quod solebat*] Quia ex persona agitur filii, legam, *Quæritis, quid fecerim? quod solebam.* Alui, ut potui. præstitique non quantum patri præstare debui, sed quantum vetanti surripere potui. Hæc causa abdicationis. Conjecturam hanc tamen jam video etiam aliis ante me deberi.

Nihil pro potestate] Quod satis manifeste intelligitur, vocem *egit* in his omittit, ut apud Terent. Phorm. 1. 4. 19. *Satis pro imperio quisquis es.* notissimus locus.

Non alere, sed exprobare] Cestii Pii illud supra positum huc pertinet: *Vis illum veras pœnas dare? Sentiat, quam bono fratri injuriam fecerit.*

Scit quid facturus sim] *Dicite* pro *scit* sensum efficit idoneum. Suas. 1. *Et tamen scito illos tibi annua, bima, trima die debere.* In Veneta aliisque legitur *Dicito.* Suasor. secunda adhuc exhibent quodam loco, *dicebat*, ubi *sciebat* legendum. Unde intelligimus promiscue ea olim corrupta fuisse.

Nam patrem] Faber: *non alerem.* Aliud Guil. Ranchinus. Mihi unice placet, *num præteream*, quod nemo cum audaciæ culpa nimis conjunctum judicabit, qui meminerit, aut noverit, qua brevitate in mss. *præteream* ponatur.

Lenocinatur, inquam, gloria mea] *Lenocinari* est commendare, gratiorem reddere, speciem etiam majorem addere, ut apud Tacit. de Mor. Germ. 43. *Ceterum Arii super vires, quibus enumeratos paulo ante populos antecedunt, truces, insuper insitæ feritati arte ac tempore lenocinantur.* Nempe lenonum est speciem caussis addere, & vel res, vel homines commendare: idque sive leones turpissimo accipiantur sensu, sive honestissimo: nam & *legatos* denotat. Justin. 2. 3. *Primus Scythis bellum indixit Vexoris rex Ægyptius, missis primo lenonibus, qui hostibus parendi legem dicerent.* quo ipso etiam speciem majestatis majorem regi suo circumdederunt, saltem his rationibus id quoque quæti solet. Ex iis vero quæ dixi, illud præterea elucescit, cur *lenocinium* pro commendatione noster dixerit infr. hac Controv. *In puero lenocinium erat ingenii ætas: in juvene desidia.* & Valer. Max. 3. 7. *Perfecta ars fortuna lenocinio defecta, fiducia juxta non exuitur.* Justin. lib. 11. c. 12. Verba sunt: *Nec a se quicquam factum in hostis adulationem, nec quod in dubios belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret.* Egregie huc facit locus de Orat. cap. 6. ubi *commendare* & *lenocinari* semet exponunt. Ita autem habet: *Sive accuratam meditatamque affert orationem, est quoddam sicut ipsius dictionis, ita gaudii pondus & constantia: sive novam & recentem curam non sine aliqua trepidatione animi attulerit; ipsa sollicitudo commendat eventum & lenocinatur voluptati.* Poëta: *Voluptates commendat rarior usus.* Apertior autem etiam erit locus hic Senecæ, si cogitemus, *lenocinari*, lenonem esse, ut *apparere* pro apparitorem esse legimus.

Pag. 89. *Hoc est, inquam, novi vitii* &c. Locus miserrime affectus, quem sanitati ita puto posse restitui: *Hoc est, inquam, si novi virum; præcipere filio officium.* Vel, *non præripere*, quod malo. quia etiam hujus Cestii est supra: *Quare ergo abdicas? puto, indignatus præreptum tibi officium.*

Fortunam meorum has] Mallem interpositam copulam, ut sit: *& has jam meas esse partes.*

Caussam aggravare] Paulo ante: *Hoc unum crudeliter feci, quod dixi fratrem*

trem dedisse. Non alere, sed exprobrare visus sum.

Qui benignissime alit] Hunc locum ita video præteriisse eruditos, quasi in eo nihil esset non integrum. Ego tamen non dubito, rescribendum: *Nam & miserationi ejus, qui non benignissime aluit, adjecit aliquid, & pietati summa nihil detraxit.*

Pag. 90. *Non credis, quia scis*] Lege: *Non credo, qui scis, quomodo te aluerim?*

Ardentia induceremus odia] Vehementia Latronis, & res ipsa, ubi de *inexorabilibus* præmittitur *odiis*, quibus, ut subjungitur, *furere* debeat pater, flagitant, *ardentissima odia*. Quomodo & supra notavimus, *superbius* pro *superbissimus* positum.

Illo versu tragico] Fere induxero animum, ut credam, *vere tragico* in his scriptum fuisse: sequentia autem si ita concipias: *cur fugiat fratrem, scibit ipse*, τραγικὰ ταῦτα erunt. Quemadmodum & illa Livii, ubi agit de Manlio filium quamvis victorem percutiente securi, quod contra imperium pugnaverat in hostem, re ipsa quasi ducente ad verba atrocia; lib. 8. cap. 7. *Postquam cervice cæsa fusus est cruor*, &c. in quibus, quamvis ut hoc loco, non accuratissima metri appareat ratio, vere tamen ingenii tragici sunt.

Fratrem rogavit] Ejusdem filii est illud Senecæ in Thyeste 289.

—— regna nunc sperat mea.
Hac spe minanti fulmen occurret Jovi.
Hac spe subibit gurgitis tumidi minas;
Dubiumque Libycæ Syrtis intrabit fretum.
Hac spe, quod esse maximum retur malum,
Fratrem videbit.

Verba Atrei de Thyeste.

P. Romano puer] In his quoque aliquid latere mendi dubium non est. Nam cum præcesserit de prætextato, putide hic repetitur de puero: nec id accuratissimo Senecæ judicio convenit. Quomodo huic loco medicinam judicem faciendam, nondum fateri mallem, & tamen aliquid audendum videtur. Cogitavi igitur: *Pater non Romanus pueri eloquentia notus esset.* Vel potius: *T. Romano pater pueri eloquentia notus esset.* Nempe satis id constat Rhetoras, qui quidem professione essent, plerosque peregrinos, ut ipsos Senecas, Quintilianos, aliosque, & præterea magnam partem infimæ conditionis fuisse. Qui tamen artis suæ beneficio multi dein Romæ ad magnas opes, & ad summos adeo honores processerunt. Vide Sueton. lib de Clar. Rhetor. Priusquam hinc discedam, non possum non monere, quam inconsiderate ac temere Glandorpius in Onomastico Romano, quo egregie meruit de re litteraria, Alfium hunc Flavum cognomento Prætextatum faciat, hoc loco in errorem se duci passus. Quod quam ridiculum sit, quivis videt.

Omnia mala faciebat ing.] Adeo hæc raro reperias apud auctores alios, & præterea nostram Belgarum, & Germanorum ita redolent linguam, ut diu dubitaverim, & adhuc dubitem, num vera hæc sit lectio. Ab emendando tamen revocabar; quia apud Plaut. Aulul. 4. 6. noveram esse,

— illum corvum ad me veniat velim,
Qui indicium fecit, ut ego illi aliquid boni Dicam.

Carisius lib. 2. ex Catone: *Multa nova miracula fecere inimici.* Etiam idem Cato apud Gell. 10. 3. *insignitas injurias, plagas, verbera, vibices, eos dolores, atque carnificinas per dedecus, atque contumeliam maximam inspectantibus popularibus suis, atque multis mortalibus te facere ausum esse?* Elegantia in his non erit, nisi *aliquid boni cuiquam facere* recte dicatur. Si *aliquid*, etiam *omnia bona* & *mala facere alteri*, non absurdum credas. Sed accessit & illud, quod observaveram in Controv. 5. *Volo tibi malam gratiam eum sponso tuo facere.* Controvers. 25. init. *minimum tamen mali fecit.* Si mutandum tamen aliquid, scribam, *Ipse omnimodo fatigabat ingenium suum.* quia in mss. observant esse *fatiabat. fatigare* autem pro enervare, vires infringere, infirmare, noster etiam Controversiar. init. *Cum senectus*

oculorum

oculorum aciem retuderit, *aurium sensum hebetaverit*, *nervorum firmitatem fatigaverit*. Arnob. adverſ. Gent. lib. 1. *Deum colimus rerum patrem*, *atque ab eo deposcimus rebus fessis languentibusque tutamina*. Nempe *fatigati*, languidi, & infirmi ſunt: unde *feſſa ætas* pro ſenectute. Tacit. etiam pro hac conjectura, & quidem egregie, quod ſubjungit Seneca: *Quæ*, inquit, (naturalis vis ingenii, qua prædirus Alfius iſte Flavus erat) *poſt multos annos tametſi deſidia obruta*, *& carminibus enervata*, *vigorem tamen ſuum retinuit*. Sed hoc in medium relinquo.

Ille tunc peccavit] Ejus rei *judices habemus deos*. tu tamen contra ſentis. in quo peccas haud dubie.

Pag. 91. *Niſi nos fuiſſemus*] Recte hæc habent, nec quicquam murandum; quamvis id velint Schottus & Muretus. Senſus manifeſtus erit ex loco plane gemino Quintil. decl. 12. *Credibiles fabulas fecimus*, *felices miſerias*, *ſcelera innocentia*. Eo progreſſa erant horum fratrum certamina, ut quæ de Atreo & Thyeſte corrupta in miraculum prodiderunt poëtæ, credibilia jam poſſint & vera videri. Quæ ſequuntur, *impias epulas*, *deteſtabili parricidio furvum diem*, ea referenda ad præcedens, *audivimus*. Adjecta autem eo videntur, ut manifeſtum eſſet, maxime ad hiſtoriam Atrei & Thyeſtis reſpici. Cogitandum autem ſimul eſt, ne dura tamen hæc videantur, ſæpe etiam membra orationis integra quaſi per appoſitionem præcedentibus ſubjungi, idque plurimum, ut heic, in fine ſententiarum, & caſu quarto: præmiſſis eo nonnihil ducentibus. Tacit. 1 Annal. 27. *Postremo deſerunt tribunal*, *ut quis prætorianorum militum amicorum Cæſaris occurreret*, *manus intentantes*, *cauſam diſcordiæ & initium armorum*. Idem 1 Hiſtor. 44. *Omneſque* (qui operam ſe præſtitiſſe jactabant ad cædendum Galbam, eoque nomine expoſcebant præmium) *conquiri & interfici juſſit* (Vitellius), *non honore Galbæ*, *ſed tradito principibus more*, *munimentum ad præſens*, *in poſterum ultionem*. Idem 4 Hiſt. 18. *Matrem ſuam ſororeſque*, *ſimul omnium conjuges parvoſque liberos conſiſtere à tergo jubet*, *hortamenta victoriæ*, *vel pulſis pudorem*. Quomodo & poſitum videtur illud initio Æneid. *Gratum opus agricolis*. Add. Homer. Iliad. Δ. 197. Quæ nonnihil diverſa, ſi quis tamen conſideret, minus mirabitur hæc Alfii pro integris a nobis accipi.

Parricidio furvum diem] Male ii, qui *futurum* inſerunt, idque vel retento, vel exturbato *furvum*. Nihil deeſt, & oratio nequaquam culpanda. *Parricidio* accipiendum propter parricidium. Hiſtoria nota eſt. Locutiones ſimiles ſunt in iſtis locis. Cicero in partit: *Eorum autem*, *quæ propter ſe expetuntur*, *partim honeſtate ipſa*, *partim commoditate aliqua expetuntur*. Juvenal. Sat. 10. 120. *Ingenio manus eſt & cervix caſa*. de Cicerone. ead. Sat. 333. *Rapitur miſer extinguendus Meſſallinæ oculis*, id eſt, propter amorem Meſſallinæ, quæ illi adjecerat oculos. quod non intellexerunt. Latin. Pacat. c. 34. *Qui ad muros differenda morte properaverant*. Vel potius id accipimus ut in Panegyrico, qui Conſtantino dictus c. 24. *Vix leve pallium & ſericos ſinus vitando ſole tolerantes*. ubi antiqui ſunt dativi. Propert. lib. 1. eleg. 16. f.

Sic ego nunc dominæ vitiis & ſemper amantis
Fletibus, *aterna differor invidia*.

Lib. eod. eleg. 20.

Hu ô Galle tuos monitus ſervabis amores.

Quod cum non haberet in numerato Beroaldus, lapſus eſt eod. in poëta lib. 2. eleg. 9. fin.

Mortem ego non fugiam, *morte ſubire tua*,

id eſt, propter mortem tuam: vel hoc ſenſit, ut mortua Cynthia ſua velit & ipſe mori: vel quod pro ipſa vitam cupiat ponere, ubi viram illius hoc facto poſſit redimere. Qua ſententia ſatis πιθανῶς concludit, infra quoque Controv. 8. *Latroni non placebat hic color: malebat adoleſcentem judicio*, *quam morbo mori*. Paulatim in deliciis id genus loquendi eſſe cœpit: de quo jam

jam dedimus exempla alia ad Calpurnii Declam. 19. pluta etiam ad Quintiliani Declam. 1. daturi.

Colorem tam strictum] Ex ipsius Cestii sententia, qua voluit *temperandum hunc colorem*, intelligo *strictum* hic esse, quod *districtus*, quod pro duro, aspero, nimis severo accepit Valer. Maxim. 8. 2. ubi est: *Ex amica obsequenti subito districtam foeneratricem agere cœpit*. Tacit. quoque 4 Annal. 36. *Ut quis districtior accusator, velut sacrosanctus erat: leves, ignobiles, pœnis afficiebantur*. Controv. 9. *Male de se existimare eum, qui ire ad judicem districtum nocens nollet*. Quintil. Declam. 342. in serm. *non amare, nec districte*. Plin. lib. 2. ep. 21. *districte minari*. Petron. *Et fortuna sonet celeri districta meatu*. Levitate sua illa illudit mortalibus, multumque sane molesta est. Meatum tribuit Fortunæ, ut passim poetæ: Notum est illud:

Passibus ambiguis fortuna volubilis errat,

Et manet in nullo fixa tenaxque loco.

Vult autem, quod nemo adhuc vidit, tragœdias esse tractandas, quæ grandis sunt styli; unde hic *fortuna sonet*. ut & hexametra: quo pertinet: *Dent epulas & bella t. m. c.* Ut denique Ciceronis scripta, maxime orationes. Quare Petronius: *Grandiaque indomiti c.v.m.* Lusus vero fortunæ & vicissitudines rerum humanarum tragœdiis tractantur, earumque præcipua materia sunt. Firmat porro sententiam nostram, quod patroni causarum ad studium scribendi tragœdias, tanquam ad portum sæpe ea tempestate confugerunt. Vid. Dialog. de orat. Igitur Petron.

Interdum subducta foro det pagina versum.

Sed hæc in transitu. Ut *strictus* hoc loco, ita est in Prooemio supra: *Et putant illum homines hac virtute caruisse; cum ingenium quidem ejus hac dote abundaverit, judicium autem fuerit strictius*. Præf. 4 Controvers. *Illud strictum ejus & asperum & nimis ratum in dicendo judicium.*

Filio satisfactum est] Qui patrem, à quo gravissima abdicationis injuria affectus erat, non tantum ad extremam redactum vidit mendicitatem, sed & sibi factum supplicem. Latini autem satisfactum etiam intelligunt, cum quocunque modo, vel rebus, vel verbis id factum est, unde læsus & iratus, lenitus atque placatus sit. Igitur etiam *pœnitentia, precibus satisfacere deo*, recte & veræ religioni convenienter dici possumus. Vid. Sueton. Jul. 73. Claud. 38. & ibi comment. ut & ad Plauti Amphytr. 3. 2. 8.

Poterat nobis convenire] Vel hic *poterit*, quod malo: vel mox: *fuissent, rogarent*.

Quod vulneret, non &c.] In Mss. notant esse, *vulneraret, titubaret*. quæ forte ducant ad verum. Nam sensum saltem in his esse non dubito, qui apparet in priore Gronovii conjectura: *quod vulneraret, non quod turbaret* Quam ad conjecturam probabiliorem reddendam, facit notatum à Meursio ad istud Plautin. Epid. 4. 1. 33. *Quid est quod vultus te turbat tuus?* Ubi ait, non tantum pro *vultus*, *digitus* signate esse in V. C. sed præterea etiam pro *te turbat, titubat*. Mihi vero, fateor, hunc ad locum venit etiam in mentem, num illud *titubaret* active posset positum intelligi: quia legimus apud Principem poetarum 5 Æneid. 331.

Hic juvenis jam victor ovans, vestigia presso

Haud tenuit titubata solo,

id est turbata & lapsantia. Planissime etiam Seneca Herc. OEt. 159. *Lassus an pondus titubavit Atlas?* Prudent. Psychom. —— *scissura domestica turbat*

Rem populi, titubatque foris, quod dissidet intus.

Schemata vult acumine fuisse destituta, iisque neminem moveri graviter & gradu dejici, multo minus prosterni aut vinci potuisse. Nemo illud *titubaret* pro antiquo nimis damnet, magis, quam *opera est* Suas. 1. & seq. pro *loqui* Suas. 7.

Quod sententia verbis consumatur] Lego: *& rarissime genere quo sententia verbo consummatur. verbis* enim locum hic non habere quivis videt; cum nequaquam

quam pro rarissimo possit haberi, *si sententia consummetur verbo. verbo* autem ut consummetur, non ita est pervulgatum. *verbo*, inquam: id est ita breviter, ut unius periodi & quidem exiguæ non excedat mensuram oratio. Quod ita esse credo, *quia verbo uno dicere*, pro dicere paucissimis satis est notum: & præterea quia videmus sententiam brevem veteres appellasse *verbum.* Utrumque firmat & illustrat Donatus ad ista Terent. Andr. 1. 1. 18. *Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis.* ubi ille: *uno verbo, uno ἀξιώματι, una sententia.* Nam ἀξίωμα sententia est, vel enuntiatio, uno verbo nexam continens & perfectam intelligentiam. Et verum est, ubicunque verbum notione ista minus vulgari ponitur, quasi ἀξίωμα tantum (ea solet esse brevitas) positum videri. velut ipsum illud, quod allegat ex Adelph. 5. 8. 30. *Bene & sapienter dixti dudum: vitium commune omnium est, Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus.* Addamus & alia loca, quia quæ suppetunt, non injucunda credimus fore legentibus, tum quia, quod sentimus, unice affirmant. Idem igitur Terent. Andr. 2. 5. 15. *Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet, Omnes sibi malle melius esse, quam alteri.* Eunuch. 1. 2. 95. *Utinam istuc verbum ex animo ac vere diceres: Potius quam te inimicum habeam.* Ita & Plaut. Most. 3. 2. 103. *Heus tu, si voles, verbum hoc cogitare: Simul flare sorbereque haud facile est.* Idem Truc 4. 4. 32. *Verum est verbum, quod memoratur, Ubi amici, ibidem opus.* Credas vero nominatim inde hunc usum fluxisse, quod pleraque istiusmodi proverbiorum, ut quæ ἀξιώματα vocant Logici, saltem simplicia, unius verbi vinculo continentur. Quo ducunt, quæ docet Donatus.

CONTROV. II.

Pag. 92. *Sacerdoti ne purus*] Credo reponendum: *Sacerdoti nostra ne purus quidem contigit dominus.* Vid. init. Controv. Et potest particula *ne* causa fuisse, cur exciderit *nostra:* quod simili fere scribitur ratione. Habet aliquid ironiæ illud *nostra:* quomodo *meus* in illo Phædri fab. 88. *homo meus se in pulpito Totum prosternit.* Quintil. Declam. 12. *At si diu placet, legatus noster tum maxime bene navigabat.* Quare non aliud hic quam *nostra* inseram: & *nostra* initio cum Nicolao Fabro retinendum censeam. quamvis *vestra* sit in epit. & in veteri cod. quod monet & probat Schottus.

Osculatus est] Quo ipso etiam vitium aliquod allatum pudicitiæ. Junius Gallio infra: *Hasisti in complexu: osculo pacta es, ut felicissima fueris: pro pudicitia impudice rogasti.* add. Latronem init. Divisionis. Quam grave nunc flagitium habeatur Hispanorum Italorumque moribus, si virgo, vidua, aut uxor, ab aliis quam parentibus aut maritis sibi osculum ferri patiatur, notum est: add. Tholosan. Syntagm. Jur. 8. 6.

Quisquis puram putabat] Nempe niti in vetitum maxime amant isti salaces: quare & Tiberius, Caligula, Nero, alii id genus tyranni illustrium fœminarum pudicitiæ illudere gaudebant: atque in his ut & in virginibus castitatem ac modestiam stimulum habuerunt libidinis, cujus vitii non expertem fuisse Augustum ipsum, colligere licet ex iis, quæ memoriæ prodidit Sueton. illius in vita c. 69. add. 71. ubi est: *Postea quoque, ut ferunt, ad vitiandas virgines promptior.* Junius Gallio infra simile taxans hominum genus: *Ignoramus istos, quibus vel hoc in ejusmodi quæstu præcipue placet, quod illibatam virginitatem decerpunt.* Mox etiam Marillius: *Age, si quis venit pertinax? age, si quis hoc ipsum concupiscit, quod virgo erat?* Quod vitium cum pervulgatum sciret Latro, hoc in loco pronunciare non dubitat: *Si nihil aliud, certe osculatus est te, quisquis puram putabat.*

Pretium constitutum] An quia definivit leno quantum mercedis singulis sibi diebus sit quæsitura ac relatura. Nam & nomina meretricum, & quantus

fus cujusque quæstus esse diurnus deberet, perscriptum habebant suis in tabulis lenones. Unde paulo post: *Da mihi lenonis rationes: captura conveniet.* apparebit, rantum quotidie te retulisse lenoni, quantum expectaverat, quantumque tibi singulos in dies præfiniisse suis in rationibus expresserat. Cujusmodi etiam meretricibus *respondere capturam*, item *constare* dixerunt. Quemadmodum eorum constant rationes, qui effecerunt, ut sint consolidatæ rationes, ac nulla sint reliqua. Etiam quantum quoque meterent concubitu, aut singulis pluribusve noctibus, statuisse lenones, manifestum multis est locis. Notabilis ille est, quem ad Petronii allegant cap. 8. *Puella se prosternit ad pedes: Miserere virginitatis meæ, ne prostituas hoc corpus, sub tam turpi titulo. Leno vocavit villicum puellarum, & ait: Ancilla exornetur, scribatur ei titulus: Quicumque Tarsiam defloraverit, mediam libram dabit, postea populo patebit ad singulos solidos.* Plaut. Pœnul. 1. 2. 60. *Monstrum mulieris! tantilla tanta verba fundit: Quojus ego vel nebula cyatho septem noctes non emam.* Hoc dum constituunt lenones, ipsis etiam meretricibus constituere pretium, quanti quæque esset facienda. Quod & expressum in titulis, uti ex loco, quem producebam, apparet, & hoc ipso innuitur. Qua ex consuetudine hæc auctoris commodissime exponi possunt.

Titulus inscriptus est] Hoc loco ille firmari videtur, qui infra est in verbis Cestii Pii: *Nomen tuum pependit in fronte: pretia stupri accepisti.* Ut accipiamus, quo & ducunt præcedentia, ipsi tibi *titulus inscriptus est.* Nempe servæ erant hæ meretrices, quo minus mirandum id factum fuisse, maxime si quis cogiter illud Propertii 4. el. 5. de servis esse, *quorum titulus per barbara colla pependit* Et hunc ego ad morem illa Juvenalis in Satyr. 6. de Messallina Claudii feminarum salacissima pertinere crediderim:

Intravit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque suam: tum nuda papillis
Constitit auratis, titulum mentita Lyciscæ,
Ostenditque tuum, generose Britannice, ventrem.

Quod cellis superscripta meretricum fuerint nomina, quod notat ibi Scholiastes vetus, verum est; sed videtur alienum, quemadmodum & alienum est, quod Schottus huic loco illustrando affert illa Arellii Fusci infra: *Meretrix vocata es: in communi loco stetisti; superpositus est cellæ tuæ titulus, venientes recepisti.* Item illud Martialis:

Intrasti quoties inscriptæ limina cellæ.

Quæ ille, ut Dousa quoque ad Petron. hoc Latronis & isto Juvenalis cum loco male confundit: cum sint diversissima: quemadmodum diversissimum est ab illo Propertii Petronianum hoc cap. 29. *Venalitium titulis pictum.* Unde intelligimus & servos & loca ubi venibant inscripta fuisse. Qua cum distinctione hujusmodi etiam de meretricibus loca legi & ad aliquid demonstrandum accommodari debent. Fuisse autem illa inter alias causa videtur, cur titulos adderent meretricibus, quo dignoscerentur, cum plerumque essent nudæ, aut vilibus tantum centonibus tectæ, quibus facile rejectis ingererent oculis, quicquid veste tegi jubet pudor. Redi ad Juvenalis locum de Messallina. Petron. cap. 7. *Centonem anus rejecit, &c. Hic, inquit, debes habitare.* Mox idem: *Video quosdam inter titulos nudasque meretrices furtim conspaciantes.* Quem ad locum quantas dederint turbas eruditi, Colvius, Voverius, ipsi Turnebus & Scaliger, nihil hic ostendere opus erit. Tantum cogitetur ipsis meretricibus impositos etiam titulos fuisse ac patebit non sollicitandam lectionem istam, & omnia mero meridie clariora erunt. Verum est, quod vidi postea quam hæc repereram, Casellum Durantium lib. 1 Var. Lect. cap. 2. & 10. ad ista Cestii prohibenda ab interpretatione mala, aut mutatione, pauxillum de istis, quæ jam deduxi, jam dixisse.

dixisse. Sed qui utriusque viderit notam, is intelliget, quanto plus ad hæc & cætera huc pertinentia illustranda contulerim. Hoc in transitu addo etiam servos & ancillas centonibus tantum indutos plerumque fuisse. Cato apud Festum: *Domi cum auspicamus, honorem me Deum immortalium velim habuisse. Servi, ancillæ, si quis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit.*

Nescio quid cellulam] Ita in his fingitur, quasi illa defendens se puram & virginem esse, inter alia id quoque dixerit, notum esse promptissima libidine alias in cellulis & lectulis secretis sui præbere copiam: Se vero abhorruisse ingenio semper ab hujusmodi flagitiis, & omni cura & studio virginitatem suam indelibatam servavisse. Ad quæ in sequentibus ita regeritur, quasi indignum sit illa, hoc præsertim in negotio, ista vocabula ad lupanar pertinentia vel nominare, imo vel auditu cognita habere. Quare in his ita agere videtur diversarum partium patronus, quasi ipsi etiam ea ignora sint, & ex abrupto subjungere: *De pudicitia sacerdotis hic quæritur.*

Pag. 93. *Tum ex illo lupanari*] Locus est ad quem hæserunt eruditi. Nec video à quoquam adhuc explicitum fuisse. Tanto juvit magis hic indulgere labori. & credo operæ me fecisse pretium. Viam ad verum, quod reperisse me credo, aperuerunt illa Vinicii: *Procedente hac lictor submovere jubebitur? huic prætor via cedet? summum imperium consules cedent tibi? Quæcumque meretrix prostrata fuit, fugiet.* Postrema hæc me adverterunt, cum hoc in loco, quem quærebam, mentio de fugiendo interponeretur, quæ minime ad rem esset accommodata. Nec dubitavi tandem istis Vinicii hæc gemina esse, id quod intelliget quivis, si legatur: *Tu mihi ex illo lupanari & cruenta fugeres, si qua tibi occurrisset.* Nempe sacerdos, quod nomen superfluum erat repetere, cum præcessisset. Nec vero quisquam credat illud *mihi* meo tantum arbitratu insertum: solo quod hic superest, *m*, cui jotula superscriptum, exprimitur in mss. De reliquis, quæ jam obvia sunt, monere supervacaneum judico.

Isti mandabitu] Hunc locum tacitus præteriturus eram, nisi Juretus eum in dubium vocasset, qui *hosti mandabitis*, velit. ut sit, quod duobus istis *captivæ, prostitutæ* respondeat. Mihi satis superque respondere iis videtur vox *isti*, quæ ipsa est indignantium aliosque non leviter vituperantium. Controv. 1. *Interrogo vos, judices, quid facere oporteat? num istum non interrogo.* Propert. lib. 2. 9.

Iste quod est, ego sæpe fui: sed forsit in hora
Hoc ipso ejecto carior alter erit.

Ut latius etiam pateat in malam partem, quam vox *hosti*.

Ferrum appulit?] Sensum flagitare credo *abstulit?* Cestius Pius: *Sic venientes deprecata est, ut ferro opus esset.* add. tamen fin. Controv.

Aut honeste maneat] Schotto & Aurelio testibus in Mss. est *honesta*. Unde cogitabam: *honesta sit, & maneat, quod semper fuit.* In proœmio supra: *Emolliti, enervesque, quod nati sunt, inviti manent.* Dictys Cretensis lib. 2. *Fideles atque amicissimi nobis ad hoc tempus permanserant.* Plin. 9. Ep. 36. *Clausæ fenestra manent.* Arnobius 2. adversf. gent. *Idem erit iners, valeat manere, quamvis annis vivus innumeris.* Respondet hoc nostro sermoni, ita ut *manere* in Aquilæ Romani illis: *Sententia figura immutata verborum ordine vel translato, manet nihilominus; elocutionis autem si distraxeris vel immutaveris verba, vel ordinem non servaveris, manere non poterit.*

Pag. 94. *Summum imperium consules*] Pro summo etiam imperio consulatum habet Tacit. in ipso limine Annal. ubi annales suos, quibus vitas Cæsarum ab excessu exequitur Augusti, priscæ reip. apte ingenioseque commissurus, imperia, quæ quondam obtinuerant, quæque postremo loco principatus & potestas Cæsarum excepit, summatim enumerat, dein destinata componit: sed notandum, quod

tribu-

tribunorum plebis mentionem interponat nullam: quos etiam summa potestate præditos voluit non tantum Valer. Max. 3. 8. 6. & 9. 15. 1. ubi *amplissimam tribunatus potestatem* appellat; sed & Sall. in B. Catil. *Nam postquam Cn. Pompeio & M. Crasso Coss. tribunitia potestas restituta est, homines adolescentes summam potestatem nacti, quibus ætas animusque ferox erat, cæpere senatum criminando, plebem exagitare*, &c. Consules etiam summam potestatem appellatos docuit summus Casaub. ad Sueton. Calig. cap. 25.

Meretrix prostrata] Omnes meretrices prostratas & prostratæ pudicitiæ esse nemo neget: sed non omnes prostratæ continuo meretrices, quod etiam doceat Sueton. Calig. 24. Quare hic suspicabar legendum: *Quæcunque meretrix, aut prostrata.* quibus magis etiam premere conscientiam istius virginis videtur.

Nam quod ad sortem] Ita sæpissime observamus particulam *nam* non tueri locum conjunctionis causalis: sed tantum quid novi connectere præcedentibus, quod tamen ad illa, & quidem singulari ratione pertineat. Unum dabo nunc locum, innumera similia facile dein quivis sibi colliget. Flor. lib. 2. cap. 11. Cum alia retulisset feritatis Gallogræcorum exempla, quæ miraculo esse possent, subjungit: *Nam Orgiagontis regis uxor à centurione stuprum passa, memorabili exemplo custodiam evasit, revulsumque militis caput ad maritum suum retulit.* In his vero P. Vinitii etiam tollitur objectio: Atqui in sortem data atque recepta est, eoque ipso pro pura, pro casta habita. *Imo*, inquit ille, *ne reliqua contaminarentur virgines, hæc segregata est.* Quod vel eo pertinet, quod illius sortem ceteris non permiscuerint, vel ipsam cæteras inter virgines, quæ in sortem erant datæ, consistere non permiserint. Utrumque argumentum, nunquam hac quidem in re judicio publico idoneam judicatam. Confer infra Cestii Pii narrationem, ubi hæc tamen pertinentia corrupta sunt: quæ emendata me daturum spero.

Invisa meretrix] Quia nunquam, cum meretrix eras, nudam te cuiquam more meretricum pervulgato conspiciendam præbuisti, quo facto castitatis laus haud dubie imminui deberet. Pulcherrime Gyges apud Herodotum: ἅμα κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. Atque eo sensu illud *invisum* a me exponi nemo mirabitur, qui sciat ita apud optimos reperiri. Cæsar lib. 2. *Invisi, latitantibus atque incognitis rebus.* Cicero de Aruspicum resp. *Maribus non invisa solum, sed etiam inaudita sacra inexpiabili scelere pervertit.* Arnobius advers. Gent. lib. 1. *O maxime, o summe rerum invisibilium procurator! o ipse invise & nullis unquam comprehense sensibus!* Quare Gruterus in illo Flori loco, 4. 12. *Invisum atque inaccessum in id tempus Hercynium saltum patefecit*, recte nihil mutandum censuit. Etiam interpretationem nostram firmat, quod subjungitur ad istam gloriam convellendam: *Nuda in littore stetit*, &c.

Pag. 95. *Quæ stipem rogasti*] Etiam legibus Hebræorum, qui sordidum vitæ genus, vel sequerentur, vel secuti essent, sacris non sunt præfecti. Maimonides: *Non constituunt vel regem, vel Pontificem eum, qui est aut lanio, aut tonsor, aut balneator, aut textor, aut coriarius; non quod artes ejusmodi illegitimæ sint habitæ, sed quoniam ob earum sordes populus in ejusmodi successione nunquam acquiesceret. Etiam qui die unico aliquam ex artibus ejusmodi exercuerit, minime idoneus redditur.* Cujus legis ratio imprimis notanda, quia ad hunc locum illustrandum egregie facit Gellius quoque 1. 12. fas negat fuisse apud Romanos, ut caperetur virgo Vestalis, *cujus parentes alter ambove servitutem servierunt, aut in negotiis sordidis versantur.* Convenienter istius Hebræorum legis rationi. Cujusmodi rationes cum innumerate sint cuivis, cum honores petuntur ab iis, qui à tenui aut sord do initio sunt profecti, facile intelligimus, quare dixerit hic Vinitius;

nitius: *Quæ stipem rogasti, sacerdotium rogas?*

Honorem habitum &c.] Quintilian. decl. 3. ubi agitur causa militis, qui stuprum intentaverat tribunus, ea causa à milite occisus: *Tuu honor sit habitus sanctissimis auribus, Imperator.* Ita quicquam nuptorum obscenorumque verborum proferre apud judices, quamvis nostrorum sacrorum profani essent, religio fuit. Noster in fine hujus Controversiæ: *Longe recedendum ab omni obscenitate & verborum & sensuum. Quædam satius est causæ detrimento tacere, quam verecundiæ dicere.* Quintil. Instit. 6. 3. *Obscenitas vero non à verbis tantum abesse debet, sed etiam à significatione.* Quare in declam. quam dixi: *Non audeo dicere, imperator; concipe animo tempora illius habitum, reforma cogitationes tuas; in altis forsitan causis permittatur indignitatem rei oratione exaggerare: de injuria nostra Latine queri non possumus: parcendum verbis est: inhibenda magna ex parte veritas: prævaricandum mihi est, si pudorem habeo.* Quanto hi sanctius quam nostri seculi fert consuetudo! ubi obsceni sensus, ac prætextata verba vitæ cultioris pars habentur, & gratius accidunt sæpe ad aures, quam disputationes ad humanarum divinarumve rerum notitiam pertinentes, aut quæcunque seriæ. Quod utinam vitium etiam ab omnibus Christianorum judiciis exularet! uti semper hoc in genere vel comparandi saltem ad gentiles simus. Quorum judices suam lædi majestatem credebant, si quis coram se ad obscenitatis accedentia viciniam dicere auderet. unde hic: *Honorem habitum auribus majestatique velim vestra.* Majestatem enim antiqui illi non tantum tribuunt iis, penes quos potestas est summa in omnes & omnia reip. aut regni, verum etiam magistratibus, Consulibus, Prætoribusque suis: quorum hi maxime præerant judiciis. Paulus Jurisconsultus in l. 11. D. de just. & jur. *Ubicunque prætor salva majestate imperii sui, salvoque more majorum jus dicere constituit: is locus recte jus* appellatur. Liv. 2. 55. *Huic tantæ tempestati, cum se consules obtulissent, facilè experti sunt, parum tutam majestatem sine viribus esse: violatis lictoribus, fractis fascibus e foro in curiam compelluntur.* Velleius Senatui tribuit Augusto imperante, 2. 89. *Restituta vis legibus, judiciis auctoritas, senatui majestas, imperium magistratuum ad pristinum redactum modum.* Quintil. decl. 13. pag. 164. post m. Sed in his majestatem eo accipio sensu, quo fingitur Honoris & Reverentiæ filia. Ovid.

> *— Honos placideque decens reverentia cultu*
> *Corpora legitimis imposuere toris.*
> *Hinc sata majestas.*

Ut præcipuam quandam auctoritatem & dignitatem, non summam illam & ἀνυπεύθυνον potestatem significet. Ut & apud Valer. Maxim. 3. 8. 4. *Metellus autem Numidicus propter consimile perseverantiæ genus, excepit quoque indignam majestate ac moribus suis procellam.* Item Liv. *Si in sua quisque nostrum matrefamilias, Quirites, jus & majestatem viri retinere instituisset, minus cum universis fœminis negotii haberemus.* Quare & hujus, quam illius læsæ majestatis multo gravior constituta est pœna. Vid. comment. ad instit. §. 2. *de publ. judic.* Hoc loco ea vox vel ad populum potest respicere, Quintil. decl. 252. vel ad Pontifices, Velleius 2. 12. vel & ad judices aliosque, prout hæc res fingitur à declamante, vel ad hanc, vel aliam temp. aut judicium locumque pertinere. Ad populum tamen maxime retuleram ex Quintil. declamatione ista, ubi sacerdos creatur in comitiis à populo: sed dubium rursus me reddidit illud Latronis: *Absint ex hoc foro lenones, absint meretrices.* item illud Blandi: *Scias clausa esse testibus tuis templa.* Quomodocunque velis, vox *majestas*, nisi eam ad infimum genus demittas judicum, quibus hic locus nullus, semper judicio posita hic erit; uti ostendimus.

Summa notitia est] Viles igitur aut obscuros ad sacerdotia non admittendos

dos censet, saltem præferendos iis notos: quippe si usquam, isto in negotio spectati mores esse debuerunt. Infra in verbis Cestii Pii: *Ubi adhuc fuisti? Discede, ignota es: discede, nimium nota es.* Qui locus unicus ad hunc illustrandum: ubi *summa notitia virginis* dicitur, quæ notissima est, cujus maxima nominis est claritudo & nobilitas. nam ut *nobilis* & *notus* promiscue ponunt, Virgil. *Nobilis & fama multis memoratus in oris.* ita *nobilitas* & *notitia* sensu, quo dixi. Flor. 2. 6. *Quartum, id est, pene ultimum vulnus imperii, Cannæ, ignobilis Apuliæ vicus: sed magnitudine cladis emersit: & quadraginta millium cæde parta nobilitas.* at Valer. Max. 3. 2. 22. *Quod factum* (Acilii) *parum justa notitia patet.* qui locus non est corruptus, sed parum recte intellectus. unde tollendus asteriscus est. Auctor dialogi de Orat. c. 11. *Et hodie si quid in nobis notitiæ ac nominis est, magis arbitror carminum, quam orationum gloria partum.* cap. 36. eodem: *Tanto plus apud principes gratiæ, plus auctoritatis apud patres, plus notitiæ ac nominis apud plebem parabat.* De quo jam diximus illius dialogi ad cap. 6. Facit etiam ad hunc locum initium eorum quæ dixit Junius Gallio.

Summa felicitas] Ergo in sacerdote futura etiam requisiverant felicitatem. Quod non ex hoc solum loco colligo. Præterea etiam Junius Gallio dixit infra: *Legem ad sacerdotium non ata non sanctitatis tantum, sed etiam felicitatis admittere.* Et Cestius: *In sacerdote futura maxime debere æstimari pudicitiam, innocentiam, felicitatem.* adde & fin. divisione Latronis. Cujus ego rei non eam tantum credo rationem fuisse, quod cum male ominata & infausta verba suis à sacris exulare voluerint: quod continetur illis:

Prospera lux oritur: linguisque animisque favete.

Nunc dicenda bono sunt bona verba die. absurdissime fuerint facturi, si ipsos infortuniis mactatos à diis, præficerent cerimoniis. Sed præterea etiam, quia, quod quivis jam videbit, colligebant, invisos diis infelices esse, dilectos vero felices. Terent. Andr. 5.6.9. de felicissimo: *Solus est, quem diligunt Di.* Virgil. Æn. 1. 391.

Quisquis es, haud, credo, invisus cœlestibus auras

Vitales carpis, Tyriam qui adveneris urbem.

Ubi Serv. *Liptotes figura per contrarium significans*, id est, *credo te esse carissimum superis.* Contra Cicero in orat. pro Cælio: *Quamobrem, si quem forte inveneritis, qui aspernetur oculis pulchritudinem, rerum omnem suavitatem: huic homini ego fortasse & pauci Deos propitios, plerique autem iratos putabunt.* Quod quid est aliud, quam, ego & pauci judicabimus eum felicem, plerique vero infelicem. In re nota plura addere exempla supervacuum erit. add. controv. 2. lib. 4. Minime igitur, quibus deorum suorum numina adversa intelligebant, eorum fidei & potestati sacra sua committere ac credere voluerunt. Cum id quoque persuasum haberent, quibus dii essent infesti, eos id culpa & sceleribus suis commeruisse. Unde *scelestum* & *infelicem* pro eodem dicunt. Plaut. Mostel. 3. 1. 1. Auctor Consolat. ad Liv. 135.

Tene ego sustineam positum scelerata videre?

Tene mea poterunt ungere, nate, manus?

Nunc ego te infelix summum, teneoque tuorque.

Apul. Metam. p. 4. fin. Hinc intelligendum, quare castra, in quibus supremum diem obiit Drusus, *scelerata* sint appellata, quod memorat Sueton. Claudii init. Nam de *porta scelerata*, quæ dimisit in bellum Fabios sex & trecentos, qui perierunt, jam olim monuit vir summus Daniel Heins. in exercitation. sact. ep. ad Coloss. cap. 2. ubi vide. Causam tamen, quare possit factum videri, ut ista eo sensu in usu essent, non expoluit. Huc respicit illud Virgilii: *Linquere pollutum hospitium & dare classibus Austros.*

Meretrix potest] Mallem *potuit*. &

 fortasse

fortasse interrogative hæc concipienda sunt. ut initio periodi sit, *Num potest.* Saltem ita multo erunt omnia vividiora.

An rogatus] Communis usus vellet, *an non.* Sed jam ante id dixi, quod nunc itero, ita perpetuam istorum duorum in controversiis esse confusionem, ut mutare non audeam.

Clausa esse testibus tuis templa] Igitur fingit Blandus in templo hoc judicium exerceri, quod antiqui moris. Virgil. in 7 Æn. *hoc illis curia templum.* Servius notat ad vers. 153. libri ejusdem. *nisi in augusto loco consilium senatus habere non poterat. unde templum Vestæ non fuit augurio consecratum: ne illuc conveniret senatus ubi erant virgines.* Addit: *Ad atrium sane Vestæ conveniebatur, quod erat à templo remotum.* Igitur cum à locis sacris arcerentur nefarii, cum in templis haberentur judicia, non modo illis testimonii dicendi nou fuit jus, quod nunquam iis datum, sed nec aditus ea ad loca iis concessus. Quod eo allegat, ut ostendat, quæ inter id genus homines, piratas nempe & latrones, vixerit, nec possit nisi istorum testimonio probare, se castam & puram esse, eam nec in spem sacerdotii posse aut debere venire. Infra Asprenas: *Cum in lupanar veneris, jam tibi omnia templa præclusa sunt.* Quæ ὑπερβολικῶς dici manifestum est. Paneg. Mam. Juliano cap. 2. *Hoc augustissimum consilii publici templum.*

Non videbatur iste virginis] Commodius: *non videbatur virginis iste vultus, ista constantia*, &c.

In communi loco] Eleganter & quam maxime apposite lupanar *locum communem* appellat, quia ista nequitiæ stabula impuris maximeque profanis locis accensenda sunt. Sancta adeo non sunt communia, ut *nullius ea esse* sanciant juris antistites. Domus etiam singulorum suam sibi sanctimoniam habuerunt ob penates & lares familiares, qui in iis apud focos maxime colebantur. Quare Hesiod. ἔργ. fine. Μηδ᾽ αἰδοῖα γονῇ πεπαλαγμένος ἔνδοθι οἴκου, Ἑστίῃ ἐμπελαδὸν παραφαινέμεν, ἀλλ᾽ ἀλέασθαι. Partem illam, qua viri sumus, nequaquam vult revelandam ad focum. Contrarium his fieri in lupanaribus, interprete indicente norunt & castissimi. Quare ea communium locorum nomine videtur appellasse, in quibus versata, quæ nunc sacerdotium petit, tanto magis repellenda. Sacris in litteris sæpissime κοινὸν profanum & immundum notat. Actor. 10. 14. Οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν, ἢ ἀκάθαρτον. ita κοινῶν, vers. seq. Ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίνου. ita & Matth. 15. 11. Quem locum ita vertere non dubitavit Tertullianus. Beza locum indicavit: *Non vasculorum inquinamentis, sed illorum, quæ ex ore promuntur, hominem communicari.* De patientia cap. 8. id est, communem sive impurum fieri. ut apud Ciceronem: *communicata alteri provincia.* sensu tamen sanctiore. Tertullianum credas plura vidisse Latinorum etiam loca, in quibus *communis* pro impuro esset. Accipio autem illo quoque respectu, quod cum domus sua cuique sanctissimum præsidium, atque arx sit, unde arcere alios maxime flagitiosos suo jure possit; diversum de lupanaribus sit dicendum. Contr. 30. verba ad lenonem: *Non me hercules te ferrem, si canem ad ostium alligasses.* Ad meretricem vero apud Quintil. declam. 14. *Tu cui non licet excludere debilitates, fastidire sordes, exposita ebrietatibus, addicta petulantiæ, &c. quæ novissima vilitas est, noctibus populoque concessa, mores juvenis emendas!*

Pag. 96. *In omnem motum corp. confr.*] Horat. 3. Od. 6. *Motus doceri gaudet Ionicos Matura virgo, & fingitur artibus.* ubi *frangitur artubus* in vett. nonnullis esse codicibus testis Lambinus. Quod non vanis etiam rationibus posse defendi haud absurde censet Torrentius. Quia, ut hoc illius dicam verbis, periti saltatores ita mollia habent membra, ut sine ossibus & nervis esse videantur. Quorum de discipulis & imitatoribus illud dici potest Hieronymi: *solutis genibus fractus incessus.* Petronii quoque illud ad

omnia,

omnia, quæ dixi, egregie accommodatum est: quippe pertinens præterea etiam ad eos sexus utriusque, qui prostratæ sunt pudicitiæ, aut tales incessu possint videri: *omnibus ergo Scorta placent fractique enervi corpore gressus.* Locus adeatur, si videtur tanti. Hi autem sunt, quos Nep. diceret, *commode saltare nosse:* *commode* accipio, decenti membrorum mobilitate. Unde Augustus morti jam proximus apud Sueton. cap. 99. rogasse amicos credo: *Ecquid iis videretur mimum vitæ commode transegisse.* Mimi enim & histriones suas agere partes plerumque soliti saltando, unde adhibitæ tibiæ. Vide Didascalias Terentii, & *saltare* histrio cum dicitur, cujus sustinet agitque partes. Horat.

Pastorem saltaret, uti Cyclopa rogabat. quod etiam apud prosaicæ scriptores Velleium & Suetonium occurrit. His mollia dicebant esse membra. Ovid.

Si vox est, canta, si mollia brachia, salta. quod est egregie mobilia. Virgilius etiam:

Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.

Ubi Servius: *Oscilla dicta sunt ab eo, quod in his cillerentur, id est, moverentur ora. nam cillere est movere, unde & furcilla dicta sunt, quibus frumenta cillentur.* Quo loco *cillarentur, cillare, cillantur* malim legere. Nam à *cieo* videtur esse *cillo*, ut à *sorbeo*, *sorbillo*, *sorbillare*. Apud Isid. est, *cilluntur:* quod ut & reliqua secundum hæc essent emendada. *Mollia*, sensu, quo dixi, est in illo Ovid. 6 Metam. 256. —— *& qua*

Mollia nervosus facit internodia poples.

Sed ad fractos istos artubus regredior. Ab hoc hominum genere petitum videtur, quod Persius de eo, cui mobilis est oculorum petulantia & lascivia, dixit, *patranti fractus ocello.* Quo in loco *patranti* quid velit sibi satis exposuit Casaubonus. an non nos clarius *fracti*, id alii judicent. Omnibus autem ex his manifestum evadit, *confringitur* hoc in loco quid velit sibi, nec temere mutandum esse. quod jam ante nos censuit Schottus, nimis tamen parce indulgens stylo ad sententiam suam stabiliendam. Cum sint, qui ediderint *consfingitur.*

Nihil ad vos deferam] Vellem his alterius Rhetoris præscriptum esse nomen.

In illa volutatione] Infra: *Puta enim virginem esse te, sed contrectatam osculis omnium, etiamsi citra stuprum cum viris volutatam.* Senec. epist. 114. *Non cum omni exoletorum fœminarumque turba convolutatur.* Quo magis mihi persuasum est, non facile mutandum istum locum Justini lib. 12. 16. *Qua nocte eum Mater Olympias concepit, visa per quietem est cum ingenti serpente volutari.* quamvis Freinsh. in Mss. repererit *voluptari*, unde *voluptuari* velit. Infra Controv. 4. *Hortantur interim* (ita lego) *spolia viri fortis volutantes adulteros.*

Necesse est prius super te] Cum judicet infra ipse Seneca in hanc puellam, etsi *vehementer, non sordide* tamen *aut obscœne dicendum*, nimis mirum sit, si hæc ita, ut sunt edita, dixerit Hispo Romanus, nec eum Seneca reprehenderit. Me quidem hæc ita movet ratio, ut aliquid vitii his subesse credam, & emendare jam cœperim: *necesse est prius superiorem fuisse.* Ut casta dicat Latinitate, non eam confodisse militem, nisi victam eoque redactam, ut jam aliquid indigni pati cogeretur. Cum ni ita esset, nequaquam judices istius cædis eam fuissent absoluturi, quippe quæ hoc facto nefaria sui tutela erat usa. Præterea urget eam judicio lenonis, quod subjungitur, ut videbimus.

Adjiciebat Zeno] Nec Zenones hic mihi, nec Silones placent: quamvis philosophia, quamvis dicendi arte insignes. nec *obscœne* putem legendum. Rara hic quædam accidit μεταμόρφωσις· *leno* Zeno factus est. Quo magis ostendat, aliquid passam hanc virginem, quo minus pura & casta possit videri, ait lenonem cæde patrata militis adjecisse: *merito occisum militem: plus ausum, quam in prostitutam liceret.* Igitur testimonio lenonis vilius hanc esse habitam, quam prostitutæ solent. In quo etsi captare videa-

tur Rhetor, non tamen est sine pondere.

Quem non poteras eecidere] Hujusmodi de locis dixi ad Controv. 1.

Nescio an fero] Manutius ad Ciceronem alibi, nisi fallor, *nescio an* pro *forte* accipi monuit. Quod hic saltem locum habere possit, & illo proœmii: *Et nescio an maximum vitium subtilitatis sit, nimis se ostendere.* Controv. 4. *Dimittitur, inquam, ad matrem, nescio an & ad patrem.* Controv. 4. *Nicetes illam sententiam pulcherrimam, qua nescio an nostros antecesserit.* Suas. 2. *Occurrit mihi sensus in ejusmodi materia à Cornelio Severo dictus, tanquam de Romanis, nescio an parum fortiter.* Ita Valer. Max. 4. 3. 14. *haud scio.* Verba sunt de Pyrrho, cujus muneribus nulla Romæ domus patuerat: *Tarentinaque petulantia animosus magis, quam efficax defensor, haud scio majore cum gloria hujus urbis moribus, quam armis repulsus sit.* Cic. 3. de Offic. *Quod cum omnibus est faciendum, qui vitam honestam ingredi cogitant; tamen haud scio an nemini potius, quam tibi.* Idem in Bruto de Cai. Graccho: *Eloquentia quidem nescio an habuisset parem neminem.*

Conjectum in urnam] Hæc quomodo conveniunt, cum nondum facta sit sortitio? Credebam proinde hic sub sana cute latere ulcus. Quod, spero, hac emendatione tolli poterit: *Conjectum in urnam nomen ejus ne exiret, scilicet ejectum est.* Jam dixit Vinitius supra: *Nam quod ad sortem pertinet, ne reliqua virgines contaminarentur, hac segregata est.* His autem significetur, nihil periculi fuisse, ne illius exiret nomen, quamvis non esset segregatum, ipsos satis deos id prohibituros fuisse. Brevissime scribunt, *scilicet*: unde mendum extiterit. Igitur summus Lipsius ad Dial. de orat. c. 7. pro *si* non dubitavit *scilicet* ex conjectura reponere. In Calpurnii etiam Flacci declam. 23. *scilicet* in *sed* corruptum conjeceram: de quo nunc dubito.

Nos fortiri] Potius quam tempora rerum contercre verbis, dum huic, quæ sacerdotio indigna judicata, dum illius per pontifices rejicitur & segregatur nomen, in judicio nunc respondemus.

Capturas tulit] De capturis, id est, mercedibus meretricum artiumque sordidarum late Casaub. ad Suetonii Calig cap. 40.

Pag. 97. *Fas nefasque lusus est*] Cicero pro Flacco: *quibus jusjurandum jocus est, testimonium ludus, existimatio vestra tenebræ:* Cujusmodi loca eum considero, & *jocum* ac *ludum* non *lusum* dicere optimos observo, suspicor, forte & hic *ludus* fuisse. Arnob. 2 advers. Gent. *Si tantum sapientia pravales, ut ea, quæ offeruntur à Christo, ludum atque ineptias nomines.* add. loca Servii paulo post à me citata.

Terras & maria latrocin.] Hæc mihi aspera & dura videntur. Verum esse existimem: *Simul terris & mari latrocinantibus.* quod scilicet ipsa non poterat puella hæc inficias ire: quam fingere videtur, quod de littore rapta, aut locis mari vicinis sit. quomodo passim in declam. narratur. Mox pro, *jam ipsa fronte*, mallem, *etiam ipsa*.

Humano sanguine assuetos] Flor. 1. 1. *assueta sanguine & præda aves.* & 2 11. *sed alligati miraculo quodam fuere.* Quintil. declam. 332. *Paupertate consuevi.* In quibus tertium casum antiqua ratione positum videmus.

Praferentes] Significationem hæc vox habet ita rem ferendi, ut oculis quasi ingeras. Sen. Herc. fur. *Manali pernix fera, Multo decorum præferens auro caput.* Flor. 2. 7. *Tota Græcia littora veluti triumphanti elesse peragravit* (Populus R.) *spolia quippe Siciliæ, Sardiniæ, Hispaniæ, Africæ præferebat.* Noster præfat. 10. Controv. *Erat, qui patremfamiliæ præferret, oratorem subduceret.* Cognatum est, *præ se ferre*, quod pro manifeste quid significare notissimum est. Augustin. de Civ. Dei, 1. 9. ita *præ se gerere*, meo quidem judicio. verba sunt: *Dum eorum* (qui peccant) *offensiones cavent, ne sibi noceant in his rebus, quibus licite boni atque nocentes utuntur; sed cupidius, quam oportebat eos, qui in hoc mundo peregrinantur, & spem superna*

perna patria pra se gerunt. Ubi Vives: *pra se gerunt, velut ducem itineris.* Male, nisi me fallunt omnia. Cic.2. de Inv. *Nam affectionu quidem ratio perspicuam solet pra se gerere conjecturam, ut amor, iracundia, molestia: propterea quod & ipsorum vu intelligitur, & qua rei harum aliquam rem consequantur, faciles cognitu sunt.* ubi *pra se gerere* itidem tantum probem; maxime cum Alcuinus ita in dialogo suo exsignaverit hunc Ciceronis locum. Contrarium apud Terentium est: *Occulte quid ferre.* Ciceroni in parad *obscure.* Val. Max. 4. 1. fin. *dissimulanter.* quod Sallust. de bello Catilin. cap. 23. *occultum habere, tacitum.* Justin. 20. 3.

Ut judicet] Ut delectum habeat hominum, & rationem cujusquam virtutum, eumque eo respectu suspiciat.

At omnes favere] Nicolaus Faber, *haud omnes:* & mox, *haud omnibus.* Lego: *Fac omnes favere fabulu tuu, fac omnibus persuasum esse neminem in tanta euntium, redeuntiumque turba inventum, qui fortuna tua vellet illudere.* Ubi *fac* pro *pone* jam notum. Sed rariusculum in illo Pacati: *in integro itaque rem totam esse faciamus. Illudere*, pro per ludum quasi & jocum nocere, lædere, vitium afferre denotat. Quomodo in illo Virgiliano: *tum varia illudunt pestes.* Ubi Servius: *Per ludum nocent, quasi ludendo & sine labore saviant.* Cujus est illud quoque ad 2 Æneid. 64. *Quidam inludere, per ludum ac jocum savire in injuriam alienjus intelligunt.* Ut, *Sylvestres uri assidue capreaque sequaces Illudunt.* Quomodo illic legendum patet. Præcesserat illi versui:

Cui super indignas hiemes solemque potentem.

Unde illustratur illud Terent. Andr. 4. 1. 3. *Dum studeo obsequi tibi, pene illusi vitam filia.* & illud Taciti 12. 17. *Tradunt Neronem pueritia Britannici illusisse.* & loca similia. Cicero pro Rosc. Amer. paulo aliter, quam noster, ut huc tamen quoque pertineat: *Ut ne plane videaru id facere, quod aperte facu, hujus miseri fortunu & horum virorum talium dignitati illudere.* Si quis tamen est, ne id omittam, qui hoc in loco nihil mutandum censeat, tantumque tollendam contendat interrogationem, illi ego non vehementer repugnaveto. Prius tamen valde blanditur.

Credu deos] De quo cum veri sit simile, te jam dubitare, indigna es sacerdotio. Add. Controv.3. in iis, quæ dixit Cestius Pius.

Movet me respectus] Quintilian. in serm. declam. 288. *Custodienda est amici persona, ut quanquam de re nefaria, non tamen sine respectu amici loquatur.* Item in serm. declam. 333. *Intelligitis huic adolescenti cum summo respectu divitu agendum.* Valer. Max. 3. 7. 3. *Omnes pleno venerationis silentio majorem ejus auctoritatu, quam suorum elementorum respectum egerunt.* Latin. Pacat. c. 37. *Nullus cuiquam sui suorumve respectus.* Plurima his similia hæc circa tempora occurrunt.

Conversata es diutius inter] Cum in Mss. observent offerre se *cruentu* post *conversata*; vehementer propendeo, ut credam scriptum fuisse: *Conversata es diu cruentos inter & humano sanguine delibutos.* Nam *conversari cruentu, delibutu*, quod vult Aurelius, minime placet. Etiam *conservata*, quod docent in scriptis codicibus esse, sensum habet. ut intelligamus, quod similitudine morum illi pepercerint piratæ. Sed hic legendum: *Quod servata est à cruentu & humano sanguine delibutu, inde est profecta, quod potest hominem occidere.* Ita *servare* est in illis Jurisconsultorum, quæ egregie huc pertinent. *Servi autem ex eo appellati sunt, quod imperatores captivos vendere, ac per hoc servare, nec occidere solent.* In verbis Junii Gallionis: *Sic istam servaverunt pirata quemadmodum, qui lenoni essent vendituri.* Utcunque sit, migrationem illam ex secunda in personam tertiam, quæ apparet in Mss. non putem improbandam: quod paulo post idem rursus factum, in vocibus *inquinatur, jactatur*, quæ plane retinenda censeo cum similia quam plurima hoc in opere occurrant.

Pag. 98. *Pudicitia tua precaria est*] Maxime id fuit verum, cum in potestate esset piratarum, mangonis, lenonis; quo ipso impurata possit videri: quod ita nefariorum dominorum subjecta juri & potestati illius pudicitia fuerat.

Tot juvenes ebrii, &c.] Nihil in his esse puto, quod male habeat. Juvenes ebrios minime omnium verisimile est venisse sine gladiis, non tantum quod fœcundi calices ad arma insolita capienda multos hortari solent: verum etiam, quia indulgere genio & vino se largius invitare vix solebant, nisi sub noctem. Quo pertinet illud Taciti I Hist. 80. *Vehicula cohortis incipiente nocte onerari aperto armamentario jubet. tempus in suspicionem; causa in crimen; affectatio quietu in tumultum evaluit: & visa inter temulentos arma cupidinem sui moverunt.* Unde illud divi Pauli accipit lucem simulque præbet, I Thess. 5. 7. οἱ γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσι. Καὶ οἱ μεθυσκόμενοι νυκτὸς μεθύουσι. Ipsa quoque lupanaria, officinæ ejusmodi turpitudinum, quas tenebrarum opera vocant doctores sacri. Quare cum *juvenum ebriorum* hic fit mentio, quique vulgivagam sectantur Venerem, non una causa est, cur ex iis multos incessisse ferro succinctos credamus. Unde in hoc loco emendem: *nec omnes ante militem inermes.* Aut si vocem nullam quis existimet commutandam, postrema hæc saltem cum interrogatione proferenda & notanda erunt. Quod jam occupatum à Lipsio. Ita in illis Ovidii:

At valet Eurystheus, & sunt, qui credere possunt,
Esse deos?

Add. Gronov. ad Controv. I I.

Etiam carnifici] Persuasissimum mihi semper fuit aliquid hoc loco intercidisse. & conjeceram, *etiam manus carnificis debebo?* Quod magis arridere cœpit, postquam adverti animum ad illa Controv. 3. *Veniet ad colendum Romani imperii pignus, etiamsi non stupro, at certe carnificis manu incesta. Manum carnificis* hoc loco illam appellat Virginis, qua militem occiderat. Quæ tanto quadrat magis comparatio, si cogitetur illud olim à Donato proditum, & jam ab aliis sæpe, credo, relatum. Terent. Hec. 3. 4. *Caro, inquit, dicta est, eo quod careat anima, & caro proprie dicitur mortuorum. Unde carnifices dicti, quod carnes ex homine faciant.*

Ambitiosa lex est] Explicare forsan hæc potuerit Gotofredus, ut satisfaceret sibi. Ego minime hanc veram esse lectionem arbitror, multisque partibus malim, *fastidiosa.* quod ipse his interpretatur & affirmat: *Vide tu quemadmodum tam morosæ legi satisfacias.* Nam *morosus* & *fastidiosus* eadem. quibus plane alius *indifferens*. Sueton. Jul. 45. *Circa curam corporis morosior.* c. 53. *Nam circa victum C. Oppius adeo indifferentem docet*, &c. Idem quod in Tib. cap. 70. *morositatem* appellat, *affectatione & morositate nimia obscurabat stylum.* id *fastidium* dixit in vita Neronis 44. *Exegitque ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum.* Controv. 5. *Subito fastidiosus raptor occurrit, & ait, Jam nec nuptias volo.*

Stare in illo ordine] Manca hæc & exiguis, credo, truncata. An, *Quid illud? Stare in illo ordine*, &c. Simile notare memini ad Calpurnii Flacci declam. 4.

Tanquam nos castam è castu] Ita & ille te eximiam habuit.

Pag. 99. *Intra crimina sua delitesc.*] Illa quasi pro scuto sibi habenti. Sen. Herc. fur. 798. *Tunc ipse rictus & Cleonaum caput Opponit, ac se tegmine ingenti clepit.* Unde sequitur, *Stuprum homicidio, homicidium stupro defendit.* Cato apud Gell. 13. 23. *Tuum nefarium facinus, pejore facinore operire postulas.* Imprimis huc facit locus Alcuini in Dialogo de arte Rhet. corruptus forte, sed cujus sensus facile perspicitur. CAR. *Si hæc omni accusator reo ingerit, quis locus relinquitur ei?* AL. *Relinquitur defensionis idoneus locus ei. Sæpe enim uno protegente scuto, multa nocentis repelluntur spicula.* ubi *nocentis* accipe nocere volentis, id est, accusatoris: Aut *à nocenti* lege. Multo etiam pulcherrimus locus

locus est Ciceronis in exordio orat. pro Quintio, ubi vide. Eleganter quæ ad rem bellicam pertinent transferuntur ad judicia, quippe quæ simulacrum quoddam bellorum sunt. Unde ejusdem Albini hæc fluxerunt: *Judex sceptro æquitatis armandus est, accusator pugione malitiæ, defensor clypeo pietatis, testes tuba veritatis.* Quæ tamen ille vitio quodam temporum suorum ita composuit, ut iis annumerare non dubitem, quæ pro tumidis, inflatis, insanis damnat passim Seneca noster.

Virginitatem decerpunt] De virginitate solent, ut de flore, loqui. Quare *decerpunt* hic Rhetor. Catull.

— *Castum amisit polluto corpore florem.*

nec minus præclare Quintil. decl. 276. *In gravissima injuria, qua virginitatem perdidit, qua florem ætatis amisit, qua prima illa gratia apud maritum futura prærepta est.* Geminum his illud Ciceronis in Cæsarem: *Florem ætatis a Venere orti in Bithynia contaminatum.* Ipsas etiam partes istius sexus pudendas *horti* significant nomine, ex quibus flores carpere solemus, ut & *poma*. Unde Daphnis furto apud Theocritum puellæ virginis adempturus appellationem, Idyll. 27. Μᾶλα τεὰ πρώτιστα τάδε χνοάοντα διδάξω. Pulchra in epist. 1. Aristæneti lib. 2.

Sacerdotio indigna sit] Ex his ipsis, quibus patet membrum divisionis deesse: & quia post prima divisionis hujus tractata, quomodo divisum sit illud, *An idonea sit*, proponitur: hinc colligo hæc post verba interponendum: *an idonea sit*. Ita cohærebunt, & planiora erunt, quæ sequuntur.

Ad virginitatem referatur] Virginitas integritate sit metienda, spectanda, æstimanda. Qua ratione sæpe positum à Cicerone 1 de Offic. *Vulgaris liberalitas referenda est ad illum Ennii finem, Nihilominus ut ipsi luceat.* Eodem libro *revocare* ita dixit: *In qua deliberatione* (quem potissimum vitæ cursum sequare) *ad suam cujusque naturam consilium est omne revocandum.* Ac deinde: *Quarum quidem certus est adhibendus modus, ad mediocritatem revocandus: eademque mediocritas ad communem usum cultumque vitæ referenda est.* Egregie 3 de Offic. *Nec ita claudenda res est familiaris, ut eam benignitas aperire non possit, nec ita reseranda, ut pateat omnibus. modus adhibeatur, isque referatur ad facultates.* Quintil. decl. 4. *& lucis causas ad animum mentemque referentium neminem quotidie vita non satiat.* Dirigere id Velleio 2. 8. *Adeo illi viri magis voluntatem peccandi intuebantur, quam modum: factaque ad consilium dirigebant, & quid, non in quantum admissum foret æstimabant.* Atque istam vim vocis *referre* in animo habuisse videtur, cujus calamo deinde effluxit primum, *æstimationem*, quod sequitur: ubi *evitationem* fuisse multo facilius eredas.

Contrectatam osculis] Antiquissima editio, aliæque, *oculis*. Quæ mihi revocant in memoriam illud Ovid. 6 Metam. 478.

Spectat eam Tereus præcontrectatque videndo.

Item illud Flori 2. 6. de Scipionis sanctitate, qua insignem se in Hispaniæ provincia præstitit: *Quippe qui captivos pueros puellasque præcipuæ pulchritudinis barbaris restituerit, ne in conspectum quidem suum passus adduci. ne quid de virginitatis integritate delibasse saltem oculis videretur.* Unde patet illud *contrectatam oculis* exponi posse, & esse etiam aliquid à vulgo summotum. In præcedentibus tamen est, ubi *oculis* sine dubio pro *osculis* est corruptum. Nam verum tantum esse potest: *Conservarum osculis inquinatur.* Ut supra fuerat: *Excipitur meretricum osculis.* tamen illud alterum exhibent antiqui codices. Præterea in verbis Asprenatis fuit: *Contrectata et alicujus manu, alicujus osculo, alicujus amplexu.* Denique ipse Latro supra: *Si nihil aliud, certe osculatus est te, quisquis puram putabat.* Quare *osculis* hic tantum probem, aut junctim scribendum censeam, *contrectatam oculis & osculis omnium.* Paneg. qui dictus est Constantino cap. 22. *quorum* (fontium) *scaturigines lenti tepore nebulosæ arridere Constantine oculis tuis & osculis sese inserere velle videantur.*

Pag. 100. *Apollodorus quidem placere*] Locus multo mendosissimus: quem restituere diu multumque sum conatus. & adhuc tamen dubito an verum repererim. Aliquid tamen illi auxilii afferemus, nisi fallor. nam judicium penes eruditos & æquos hoc rerum in genere esse cupio. Conjeci: *Aiebat Apollodorus idem placere sibi, quo defixa esset hareatque & tuta.* Illud *defixa* venit in mentem ex voce *hæreat*; cui memineram junctum idem occurrere apud principem poetarum 4 Æneid.

—— *obtutuque haret defixus in uno.*

Item 7 Æn.

—— *defixa Latinus*

Obtutu tenet ora soloque immobilis haret.

Præterea quia attonitos & stupefactos re insolita & inexspectata *defigi* quandoque dicunt. Liv. 3. 47. *Stupor omnes admiratione rei tam atrocis defixit: silentium inde aliquamdiu tenuit.* Stat. 9 Thebaid. post init. *Nox oculos mentemque rapit: tum sanguine fixo Membra simul, simul arma ruunt.* Liv. rursus 6. 40. *Cum præ indignitate rerum stupor silentiumque inde cæteros patres defixisset.* & 7. 10. *Defixerat pavor cum admiratione Gallos.* Atque istud quia Apollodorus huic puellæ, quæ crimine cædis erat absoluta, quod propugnasset virginitatem, existimabat eventurum, propterea istam partem divisionis Latronianæ, qua quæritur *an hæc virgo sit*, probabat. Nam ad istam absolutionem in his respectum esse perducitur ad liquidum ex istis, *hæreat & tuta*, id est, etiam extra condemnationis jam constituta periculum, cogitationemque omnem & metum: paulo post, *Absoluta est. Ostendit non puram esse se,* (nam hanc particulam inserendam existimo) *sed tutam.* Controv. 10. ad fin. ratione gemina. Controv. 13. *an tutus sit, quod lege fecerit.* Controv. 16. *Tutus sum pater, si hoc probetur?* ita & sæpius in divisione Controv. 27. Atque hactenus rem videmur istam satis explicitam dedisse. Restat ut sequentia quæramus, qua his ratione connecti & illustrari possint. Quod sine emendatione fieri non posse parere non imperitis credo. Tentabam igitur, quod sensu haud dubie commodissimo est: *Scilicet hac non illa repugnare in controversia huic suspicioni.* In judicio isto cædis etsi suspicari possent, quod corpus quandoque publicasset, eum vim tamen inferentem occidisset militem, absolvenda erat. Ita istiusmodi nihil illi nocere poterant suspiciones. Hæc autem in negotio ubi sacerdos erat legenda, ac quidem castissima, ac purissima, quam maxime ex locum habere, & moveri debuerunt. Quod *sed* mutavi in *scilicet*, in eo audaciæ reprehensionem non metuo: vide supra ad pag. 96. Cum igitur id, quod dixi, in isto cædis judicio, maxime fuerit considerandum, etsi eo absoluta erat hæc puella, non protinus inde poterat colligi, adhuc virginem eam esse: cum multa occurrant, propter quæ virginem eam non esse credibile & suspicandum sit. Quare Apollodorus quoque censebat recte istam quæstionem & suspicionem à Latrone motam: *An virgo esset.* quod iis, quæ subjiciuntur, ex mea restitutione ita dixerit: *Non enim protinus adhuc virgo erit: & multa sunt, propter quæ credibile sit, non esse.*

Castu eum dicit penatibus] Qui non oscitanter hæc legit, facile animadvertet integra non esse. Nec id primus ego moneo. Jam emendare Gothofredus voluit. ut minus tamen mihi satisfecerit, eum, quod illi placuit, viderem, postquam rescripseram: *Castu cum dicit, intelligo castu penatibus:* Quomodo sequitur eodem fluens ab ingenio & impetu, *intelligo castu disciplinæ.*

Pag. 101. *Quam nulla vis humana*] In his *nulla* pro *non* est. Quod jam in aliis à Servio & Donato notatum. illius est ad Virgil. 1 Georg. 125.

Ante Jovem nulli subigebant arva coloni.

Nulli veruste pro *non* significat. Terent. in Hecyra: *Si non quærit, nullus dixeris.* ut ipse alibi: *Nulla Venus, non ulli animum flexere hymenæi.* Postrema vox male illius in nota abest. & excidisse videtur.

detur. Apud Donatum nihil notabile est, præter hæc ad illud Terentii Eunuch. 2. 1. *Memini tametsi nullus moneas.* Contra apud Quintil. decl. 310. *Ac nisi* (hanc puto intercidisse vocem, quare addidi) *prius judicium non esset, altero damnari non attinuit.* Ejusd. declam. fin. *Detrahe illi, quod fortiter fecit, detrahe, quod optavit, non est ignominia.* Plaut. Epid. 2. 2. 112. *Nihil in ea re captio est.* Cato apud Gell. 11. 2. *Poetica artis honos non erat.* Cogitandum an non ita Controv. 8. in his: *Quidam ex toto ad patris indulgentiam refugerunt & non disputaverunt hoc modo, quo Silo Pompeius disputavit: non* pro *nulli* sit intelligendum. Ut autem *nullus* pro *non*, ita *qualis* pro *quemadmodum*, quali ratione Horat. Epod. 6. Virgil. 1 Æn. 434.

Magis putaverunt miraculo] In antiquissima alii que nonnullis editionibus: *putaverunt posse miraculo esse*, quod non improbo. *Magis* illud adjectivi quandam significationem habere videtur: Herc. OEt. 1830. quod quandoque observare est in adverbiis, ut patet nota præced. Livius 1. 16. *Mirum quantum illi viro nuncianti hac fides fuerit.* Plaut. prologo Menæch. *Tantum ad narrandum argumentum adest benignitas.* ubi in vocibus *satis, parum, abunde,* quæ interdum *satis, parum, abunde magna* notant, idem jam ostenderunt eruditi. Simillima ratione Apollon. 2. Argon. 86. ἀπωμόρξατο μέτωπα Ἱδρῶ ἅλις. Valer. Max 4. 4. 8. de Æliis: *& unus in agro Veiente fundus (eorum) minus multo cultores desiderans, quam dominos habebat.* Porro *miraculo esse*, quod & apud Flor. 2. 11. est, & usque ad nauseam occurrit apud Livium, accipiendum summæ admirationi esse, qualem scilicet concitare miracula solent: sensus igitur eo redeat, cum libertas, pudicitia, innocentia spectanda sint in sacerdote, quæ eligenda est, etiam illa conservare deos in hac puella voluisse, quamvis captiva, quamvis prostituta, quamvis accusata, ut essent majori in hac, quam in cæteris puellis admiratio ni, eoque cæteris ea anteferretur. Cestius infra: *Etiam habemus quandam prærogativam sacerdoti ab ipso numine datam; licet isti objiciant illi, fuisse captivam, lenoni postea servisse, causam novissime dixisse, inter tot pericula non servassent illam dii, nisi sibi.*

Cum descripsisset] Intelligendum, describens dixisset: quam ad interpretationem cogunt ipsa verba, *cum descripsisset dignationem puellæ magnam fuisse.* & præterea permutit hoc ipsa analogia, cum in non paucis aliis idem observetur. Quintil. decl. 317. *Sed antequam naturam defendo, imperatoris volo defendere dignitatem.* ut declamat. 259 fuerat: *Nondum defendo factum: nihil de isto crimine loquor.* Inde intelligo illa declam. 251. *Itaque calumnia resistit, & impugnat justum esse repudium, quod maritus jure aliquo fecerit.* ubi *impugnat* verum, nec mutandum existimem. Cornif. ad Herenn. lib. 1. *ne refelli possit, aut temporis parum fuisse, aut causam nullam,* &c. Paulo aliter, sed huc tamen pertinens, est illud declam. 325. *Sed quatenus suspicamur, videor perspicere rationem, quare hoc tibi mandaverit,* id est, suspicionibus agimus, & secundum eas loquimur. Ut *opinari* in verbis Cæsaris apud Sueton. illius in vita cap. 66. *Desinant quidam quærere ultra, aut opinari.* Ita Homer. Iliad. α. 561. αἰεὶ μὲν οἴεαι, οὐδέ σε λήθω. *Semper opinaris*, unde *nec te lateo.* Huc pertinere videtur illud Sulpitii Victoris instit. orat. non procul init. *Ex quo fit ut in civili quæstione opinandi facultatem cæteri habeant, bene dicendi scientiam solus orator.* Præcesserat: *nam & civilis quæstio bene appellatur, ut civile jus, quæ inter cives, atque in civitate versatur, & in omnium passim opinionem cadit. Quis enim est, vel imperitissimus, qui non sibi intelligentiam vindicet de his rebus, quæ versantur in disputationibus atque judiciis?* Ad ista vero Suetonii Tiberio 54, plane prior illa interpretatio accommodata est: *Erat cum Senatu, non delere talia præmia tribui, nisi expertis & ætate provectis.* Sensus enim est, Agens cum Senatu dixit.

xit. Item illud Terentii Andria 1. 1. 120. *ego illud sedulo Negare factum: ille instat factum.* ut Plaut. Mercat. 2.1.18. *Instare factum Simia.* Controv. 9. *& institit assidue, quare non appareret, quomodo servus sollicitatus esset.* Liv. quoque lib. 30. cap. 20. *Hac accusans, quærensque ex diutina possessione Italia est detractus.* Vellei. 2. 92.

Altius quiddam superbiusque] Revocant hæc in mentem Propertianum illud:

Nunc volo subducto gravior procedere vultu.

Bene autem *altius superbiusque* junxit. Nam altissima quæque, regia, divina omnia, quibus inflantur maxime homines, *superba* appellant: nec in malam tamen partem. Virgilii est:

——*genus alto à sanguine divum.*

ejusdem 3 Æn. init.

——*ceciditque superbum Ilium,*

id est, magnificum, speciosum, venerabile: quippe ab ipsis diis muris cinctum. Unde subjungit,

—*& omnis humo fumat Neptunia Troia.*

eod. lib. vers. 475.

Conjugio Anchisa Veneris dignate superbo.

Senec. Herc. OEt. 569.

O quod superba non habent unquam domus,

Fidele semper regibus nomen, Licha.

Id est, Regiæ domus. Add. Gronov. ad OEdip. 804. Apud Prudent. in Psychom. de fide est: *Hac ubi dicta dedit gradibus regina superbis Desiliit.* nempe solii sui. Quintil. declam. 4. *& licet componatur ad fortem superbamque constantiam.*

Vultu ipso praferentem] Legam: *praferens.* qua de voce dictum p. 97.

Hac, inquit, arma te] Aliter in antiquis editionibus, iu quibus eum fit: *nec, inquit, arma, qua nesciret, teneret pro pudicitia.* Et hunc ordinem verborum perpetuo credo servatum. Quàre non sequar Fabri conjecturam, a qua manavit id, quod nunc in excusis est, sed legendum existimem: *Hac induisti arma, qua nescires tenere te pro pudicitia?* Ubi *qua nescires*, accipe, cum ea nescires. Juvenal. Sat. 14. 231. *Quem si revoces, subsistere nescit.* pro, *cum eum si revoces, subsistere nesciat.* Cic. 1 de Divin. *Cumque huic rei magnam auctoritatem Pythagoras jam ante tribuisset, quin etiam ipse augur vellet esse.* Idem 2 de Divin. *O delirationem incredibilem! non enim omnis error stultitia est dicenda: quibus etiam Diogenes Stoïcus concedit, aliquid ut pradicere possint.* Quod notabilius etiam in his se offert. Infra fin. Contr. 12. *Ea in parte utique mihi videtur admiratione dignus divus Augustus, sub quo tantum licuit.* id est, cum sub eo tantum licuerit. Controv. 16. *Quid accusas, quod impunitatem fratri dederim, in quo facto consilium meum victum est?* Controv. 24. *Hoc quod secundum posuit, nemo alius pro beneficio imputabit, in quo adeo non est dubium, an beneficium non dederit, ut dubium sit, an acceperit.* In primo tamen & postremo horum Senecæ locorum, pro *cum* in interpretatione, *quod* potest habere locum. ut in illo Calpurnii Flacci declam. 13. *Pœnas meas hinc cogitate, in quibus nec ira nec natura cessavit.* De quibus dixi latius, quia quandoque parit obscuritatem & difficultatem, & hoc Senecæ in loco, ut editus est, forte causa fuerit infelicis conjecturæ, aut illius saltem, quæ longe plus, quam nostra aberret à verbis, quæ auctoris fuisse videntur.

Pag. 102. *Sine deorum immortalium*] His aliquid deesse patebit attendenti. Ut vis sua & sensus sit orationi, conjeci: *quam possent credi: cum sint deorum immortalium auxilio gesta.*

In libidine magisterium] Post hæc antiqui, *pudicitia permanebat.* Quod nunc tanquam glossema rejectum. nollem factum. Aliquid enim latere hic existimo, quod operæ sit precium eruere. Et fateor me cogitasse: *Etiam matronalium voluptatum (vultum* in antiquis est*) inter libidinosa magisteria pudica permanebit.* nam istiusmodi malæ merces interpretes & internuncias habeut & ancillas suos ad adulteros, ministrasque rerum ad libidines pertinentium. Quæ raro contingit ut indelibatæ

libatæ sint castitatis. *Ministeria* dicere noluisse credo, ne parum pareere verecundiæ videatur virginis, quam castissimam esse defendit, eoque aliter sentire animo, quam persuadere judicibus oratione conetur. Quæ sequuntur huic conjecturæ etiam fidem faciunt.

Multum potest ad rectum] Quia præcessit: *Potest aliquid servitus cogere.* item: *potest aliquam corrumpere prolapsi in vitia seculi prava consuetudo.* Inde hic expectares: *multum potest adversus rectum*, vel, *ad flectendum quoque pudici animi propositum hostis gladius.* Videndum tamen ne levioti mutatione defungi, omniaque plana habere possimus legendo: *Multum potest ad rectum quodque pudici animi propositum.* Ut sit epiphonema quoddam, quod simul locum det de eo commode adjiciendi, quod adhuc expectabatur.

Pag. 103. *Populi beneficium*] Eleganter vocat ita puellam populi misericordia servatam, ne violaretur. ita *munus suum*, suo servatos munete vocantem Medeam introducit in Tragœdia cognomini Seneca filius. Loeus est præclarus, quare pluscula adscribam. incipit à versu 222.

—— hoc reges habent
Magnificum & ingens, nulla quod rapiat dies;
Prodesse miseris, supplices fido lare
Protegere: solum hoc Colchico regno extuli;
Decus illud ingens, Graciæ florem inclytum,
Præsidia Achivæ gentis & prolem deum
Servasse memet: munus est Orpheus meus,
Qui saxa cantu mulcet, & silvas trahit:
Geminumque munus Castor & Pollux meum est.

Jam antea de Jasone, quem eripuerat gravissimis periculis, & exitio, nunc autem deliberabat perdere, inter mutabiles maxime amoris & iræ æstus dixerat: *—— Si potest, vivat meus,*
Ut fuit Iason: sin minus, vivat tamen,
Memorque nostri, muneri parcam meo.
Ita legit Gronov.

Apparet quas proposui] Quomodo hæc supplenda sint, didicisse videor ex Controv. seq. ubi est initio coloris: *Hic color fere sententiis, quas proposui, permixtus est.* Unde collegi, hic fuisse: *Apparet ex sententiis, quas proposui, dicendum esse in puellam,* &c.

Extra portam istam] Simplex: malle peteat. eat maximam malam in crucem. Saltem supplicio eam potius, quam honote censet mactandam sacerdotii. Nam *portam* appellant, extra quam supplicio affecti facinorosi. ut in illo Plauti Milite 2. 4. 6. *Credo ego istoc exemplo tibi esse eundum actutum extra portam, Dispessis manibus patibulum cum habebis.* Alibi eam *portam Metiam* appellat: Tacit. 2 Annal. 32. *Esquilinam*: quam docet eum ad locum Lipsius post Pantagathum, ut fatetur, candem Metiæ fuisse. Simili ratione *saxum* vocant, cum intelligunt *Tarpeium.* ut patet multis locis Controv. seq. Add. Lipf. libro Taciti & cap. citat. Idem factum simili rerum in genere vocabulo *robur.* Vide Commentar. ad Plautum.

Æruginosam manum] Qua mendicans accepisti stipem. Stipes erant æneæ. Vid. Varton. 4 de L. L. fin. Sueton. August. 91. *Ex nocturno visu etiam stipem quotannis die certo emendicabat à populo, cavam manum asses porrigentibus præbens.* Simili de te Claudianus de cæde Ruffini nattans, eamque ludibrio habitam, *Dextera quin etiam ludo concessa vagatur Æra petens.* Hinc & *æruscatores.*

Redoles adhuc fuliginem forn.] Cum fotnices plerumque subterranei fuetint, minus videbitur mirum, quod fuetint fuliginosi: nam sine dubio in his & igne sint usi, ut vulgo solemus. An & ob eam causam, quia in his meretrices plutimum nudis erant corporibus, aut æstive saltem vestitis? Quod magis credam, si concedant etuditi, huc respexisse Juvenalem 6. 132.
Intravit calidum veteri centone lupanar.
Audient illud libentius si quibus hæsit in animo illud ex carmine 13 Priapeior. *Nigra fornicis oblitus favilla.* Quo loco

loco non inepte utitur Torrentius ad demonstrandum illud Catulli carm. 43. *Non assis facis oblitum lupanar*, recte habere. Si tamen ita exhibent Mss. Factum id à Torrentio ad Horat. 1. Satyr. 2. ad illa *nullam, nisi olenti in fornice, natam*. Quæ loca qui considerer, & hoc intelliget istius Rhetoris dictum. & plus jam videbit in illis Plauti Pœn. 1. 2. 56. *Quæ tibi olent stabulum, statumque, sellam & sessibulum merum*. Sed & ex fumo lucernarum fuliginosa hæc loca. Juven.

Obscurique genu turpu fumoque lucernæ,
Fœda lupanaru tulit ad pulvinar odorem.

Vide Schott. hoc loco & Brisson. quem citat.

Damnavit] Veneta: *Damnata postea:* an fuit antiqua ratione, *damnata est: postea*, &c. id est, damnavit.

Pag. 104. *An convenientibus*] Constanter video quod notent hic reperiri: *an non venientibus*. Cum autem & in antiquissima illa Veneta sit: *An non venientibus pro virginitate te alio libidinu genere dederu?* Non mutem facile, quamvis egregie blandiatur: *dederis*. quod præfert Gronov. auctoritate cod. optimi, ut appellat Schottus. Istud sane etiam promptam dandi voluntatem & libidinem exprobrat. Quod ex honesto illo Terentii intelligitur: *Cum quibus erat cunque una, iis se dedere, Eorumque obsequi studiis, adversus nemini*. Quibus *dedere se* quid sit exponitur, sed hoc in medium potius reliquerim.

Statim Ovidianum illud] Vix mihi persuadere possum hæc esse integra. & suspicor, *Audiebat* initium hujus periodi causam fuisse, cur hic omiserint tanquam jam scriptum, *addebat:* Cum verum esset: *addebat statim Ovidianum illum*.

Et ille excidit] Ita Ἐξέπεσεν Græci. Ælian. ποικ. 8. 12. Ἐξέπεσε τοῖς Δημοσθένης ἐν Μακεδονίᾳ. item, ἐξέπεσεν γδ, καὶ ὅτι τῇ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλῇ ἐξέπεσεν.

E Græcis declam.] Venetus liber: *à Græcis*. vel *de*. quod frequens hoc sensu in hisce Contr. vid. Gronov. ad Suas. 1.

Et penetraverint] Vox hæc ex usu communi sumpta, & satis vulgo honesta. Ut à Scauro adhibetur nihil non obscenarum libidinum adigit ad memoriam. Cujusmodi à vocabulis cum effugiendum Rhetori esse paulo post velit Seneca, ea causa videtur fuisse, cur eruditissimus Faber velit, *perpetraverint*. Ego vulgatum retineam, cum Senecæ præceptum ad causas orandas, controversiasque declamandas respiciat, non ad dicteria, quæ quotidie ad perstringenda aliorum vitia jacimus. Qua re isti venusti & dicaces, ut hic Scaurus, ut ipse Cicero, campum multo maximum dicendi sibi interclusum quererentur.

Ἐγὼ δ' ἴξη, &c.] Locus est non explicabilis, nisi emendetur. Conjicio fuisse: Ἐγὼ δ' εἰπεῖν σκοπῶ ἄν, ὅτι ὁποῖον τὸ ἄνδρα γεγόνασι, ἢ προσποιήσασθαι. Non potuit scire maritus, an hæc esset tribas nisi inhonestissima in id ratione inquireret: quod indignum viro judicat, cum id, quod in eo desideretur, id suppletum in muliere sit repertururus. Spurcidica hæc sunt, quare verbum non amplius addam. Add. Tanaq. Fabr. ad Longin. περὶ ὕψους, cap. 9.

Num ideo occidi adult.] Ut Græcis & Latinis his faciam medicinam, legere primum velim: *Num ideo occidi ut adulteros hos paterentur*. uxorem hujus mariti & tribada, quæ virum egerat. (nam non hic accipiendum quod de nobilitatis hoc scelere fuerit). Respiciunt autem hæc eo, quod non licuit tantum unum ex adulteris deprehensis occidere: uterque occidi debuit. De quo Quintil. 277. *Nec hoc tantum in lege est, ut adultera supplicium differri non possit: sed illud etiam ut non tantum adultera pereant. Nam lex cum occidere mihi adulterum cum adultera permittat, manifeste illud ostendit, non posse eos diversis temporibus occidi: ac si alteri remittatur supplicium, impunitatem etiam alteri dandam.* Vid. Contr. 4. illiusque initio notas Schotti. add. & ejusdem Controv. division. & Sulpit. Victor. in translatione. Atque hinc jam

patet

patet cur in Græcis mœchi tantum fiat mentio, & quare illi sit parcendum: cum de utroque adulterorum ut ageret Rhetor, expectares. Græca autem hæc quoque vitio his in scriptis pervulgato, non recte habent: Legendumque: φεῖδε, φιλάῤῥενα μοιχὸν ἔλαβες· ut parci velit tribadi, quod sit φιλάῤῥην. Cujus vocis ambiguitate acumen joci augetur. Nam vel studiosus viri maritique hujus intelligitur: quod scilicet illius colat agrum: ut planissime ei conveniat oratio adulteri illius apud Juven. Sat. 9. — *quanto*

Metiris pretio, quod ni tibi deditus essem
Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?

adde quæ sequuntur. Præterea φιλάῤῥενα vocat tribada hanc, quod summo flagret studio quo vir sit. Igitur virili sexui addictissimam durum fuit scilicet occidere. ut parceretur illi jubebat humanitas.

Quantum mihi abstulit] Illud *mihi* locum hic habet nullum. Nec dubito verum esse *militi*. Huic & gladium abstulit & vitam. Hactenus, quæ pars major est, seosus honestatis à vicinia non recedit. Præterea his illud inouitur obscenum, quod Murrhedius nulla circuitione protulit.

CONTROV. III.

Pag. 105. DE *saxo dejiciatur*] Ambigue hoc de saxo Schottus. Rudolphus Agricola de saxo, *de rupe* aliqua interpretatur. Imo, de Saxo Tarpeio intelligendum. quod *saxum* sine additione alia appellari ab antiquis, ut & in hac Controv. jam monui pag. 103. Quod manifesta ratione inde colligitur, quod infra Junius Bassus dixit: *Ab ipso enim supplicio in templum usque revoluta, quicquid secundum deos sanctissimum est, contactu suo polluit.* Item: *Quanto minus quam in templum resiluit?* Nempe Capitolio Tarpeioque saxo vicinum erat templum Vestæ. Dionys. 2. 67. Porro disertis verbis meam interpretationem affirmat Hispo Romanus: *Ab Tarpeio ad Vestam, cujus vittam rupit carnifex: à templo ad saxum, à saxo ad templum.*

In ipso, quo vind. violare suppl.] Quo maxime uti poterat ad adjungendum sibi populi favorem, & ad demonstrandum deos suæ causæ favere & adjutores sibi fuisse, illud erat, quod inspectante populo, oculis sublatis in cælum, eos invocaverat: quo facto deio, quamvis altissima de rupe dejecta, tamen servata & ipsorum proinde deorum suffragiis ac sententiis insons pronunciata, atque absoluta sit. Hanc igitur tanquam arcem causæ invadunt Rhetores, & quod cælum suspexerit, inverecundiam, impudentiam appellant. cum etiam non inter supplicia aliæ, nisi quæ improbæ essent, vultu demisso esse soleant. quod in saxo invocavit deos, eo asseverant deos violatos, non minus, quam si alterum incestum commissum esset: ut hoc loco. Quo faciunt etiam illa Marillii infra: *Constituta in saxo invocavit deos, publica indignatio exorta est. Audet ista nominare deos? audet hoc loco?* Hispanus: *ita putaveras una te pœna posse defungi, cum in saxo deos nominasses?* Junius Bassus: *Nihil putabam amplius adjici posse audaciæ istius, quam quod in illa cruce Vestam nominaverat.* Qua de causa hæc dilui etiam à parte altera cernas.

Pereundi infelicitatem] Ejusdem fili est illud Quintiliani declam. 15. *Divitiis opus est, ne simus in amore miseri: & impotentissimi mali difficultates illi forte non sentiant, quos contra fastidia cæterosque contemptus explicat felicitas magna pereundi.* Divites si superba patiantur fastidia, alio vertunt amores & opes, & ipsas, quæ fastum faciebant, contemnunt & negligunt: interim suas quidem atterentes illi facultates, sed magnam tamen ex hac vita suo percipientes voluptatem. ita *magna* eis *est pereundi felicitas.* Quæ Quintiliani nihil dubitare sinunt, an *infelicitatem pereundi* rectum sit hoc in loco, quem sollicitavit Jurетus, voluitque *infacilitatem*. an potuit infelicius?

Pag. 106. *De sacerdotum jure*] Hæc equi-

equidem non capio, nec video quo jure hunc locum tueri possint. Veneta illa, *sacerdotium jure:* quod nihilo melius intelligas. Tantum in eo magis etiam apparet, quod non ita multum recedatur à literis, neque audax sit nimium, *de sacerdotum injuriis*, eo sensu, quo *injuria*, quæcunque sunt facinora & flagitia, quibus alios lædimus. Cic. *Quocunque adspexisti, ut furia, sic tua tibi occurrunt injuria, quæ te respirare non sinunt.* Incestum autem virginis Vestalis, cum contumelia deorum, & periculo reip. conjunctum est. Cujus salus sita præcipue casto Vestæ deorumque ceterorum in cultu.

Ampliatur à judicibus] *Amplietur*, puto scribendum. Et est oratio per ironiam petentis. *Amplietur* accipe, vel res vel ipsa rea. Nam Valerius quidem Maximus 8. 1. *T. Scipio Æmilianus Cottam apud populum accusavit; cujus causa quamquam gravissimis testimoniis erat confossa, septies ampliata, & ad ultimum octavo judicio absoluta est.* Simili modo in colore Controvers. *Æque non probabat illa Triarii: remissam tibi pœnam putas? ampliata est. Et ipsa, inquit, ampliatio, quæ apud judices fieri solet, & verbum in sententia positum non est damnantis, sed dubitantis.* Livius vero 43. 2. *Bis ampliatus, tertio absolutus est reus.* Item: *gravissimis criminibus accusati ambo ampliatique.* quo exemplo etiam *comperendinatum reum* dixere. Ampliabant, tum ut causa perduceretur ad liquidum, tum ut reus subterfugere posset periculum. adi Francisc. Robertell. lib. 2 emend. c. 25. Marcellum Donat. dilucid. in Liv. lib. 43. item Budæum ad Pand. Differte igitur, inquit, vel ream, vel causam illius: nec sententiam ferte ante pœnam: ea enim docebit, utrum damnare, an absolvere debeatis. Nam vestris quidem jam sententiis peribit: Deorum autem in pœna ipsa suffragiis & auxilio eam insontem esse liquebit. *Ampliare in pœnam* non videtur multo durius dictum, quam est infra illud Cestii hujus ejusdem: *Differre usque ad saxum. Lex*, inquit, *sacerdotem non usque ad saxum differret, nisi exspectaret deorum sententiam.*

Exoremus te mulier] Hæc quoque ironiæ sunt sale adspersa. Nam verbis petit quidem à muliere, ut se sinat iterum absolvi, revera autem repetit illam ad pœnam: *Exoremus te, mulier, ut iterum absolvaris:* id est, saxo rursus dejiciaris. Albutius mox: *Absit, nefas est, ut id saxum absolvat, quod tantum damnatos recipit.* Unde intelliguntur illa Junii Bassi: *Huc potius venit, ubi damnatur, quam illo, ubi absolvitur.* Item illa Pompeii Silonis: *Accusator recede: eamus ad absolutionem tuam.* Arellius Fuscus mox: *Iterum experiamur: Quid times propitios deos.*

Sunt Dii?] De hoc dubitans, nefas est, ut sacerdos sit. Quare & Contr. 2. hujusmodi interrogatione premitur sacerdotium petens: *Ergo tu, cum tam innocens, quam dicis, ista passa es, credis deos esse?*

Iterum experiamur] Veneta, *experimur.* ita vox erit consilium complectens & voluntatem, quam res eventusque subsequi possint: ut non continuo conjuncta sint. Ita *vindicat* Senec. Herc. OEt. 1789. verba sunt Alcumenæ lugentis amissum filium Herculem:

> ——— *Si quis Ismarios greges*
> *Thracis cruenti vindicat, carpent greges*
> *Mea membra diri.*

Infra Argentarius, *quod exigebatur probavi: quod judicastis, exequar.* Notabilissima ratione Vellei. 2. 7. *interemptus est*, pro interimi jussus est. Verba Velleii: *Fulvii Flacci filius, quem pater legatum de conditionibus miserat, ab Opimio interemptus est, quem cum Haruspex Tuscus, amicus, flentem in vincula duci jussisset, Quin tu hoc potius, inquit, facis? protinusque illiso capite in postem lapideum januæ carceris, effusoque cerebro expiravit.* Quomodo Dion Cassius lib. 54. Τὸν δὲ δὴ Λέπιδον αὐτὸν τότε θανατωθῆναι ἀπέδειξε. θανατωθέντα occidi jussum, non revera occisum. Quem locum observavit Casaub. ad Suet. Jul. c. 29. ubi vid. Hom. Il. 1. 624. πολυδίψιον sensu simili. Apollon. Argon. 2. 973.

Dicebant

Dicebam tibi] *Dicebat*, lego. Ipse nempe locus.

Electus potissimum locus] Hæc ita præcedentibus subjuncta debent accipi; quomodo: *Dicebat tibi, Incestam lex mori voluit*, iis quæ erant præmissa. Malim autem: *Electus u potissimum locus*.

Ne damnati sæpius] Schottus & Aurelius in Ms. aiunt esse, *ubi damnati*. Veneta vero: *ut damnati*, exhibet. Utrumque melius, quam vulgatum, quod causæ est contrarium, nec potest defendi. Sensus vero ex istis est: præruptum illum locum frequentibus exasperatum saxis, quæ aut elidant corpus, aut sæpius impellant, cujusque inhorreant latera scopulis enascentibus, electum potissimum, ut quoque supplicio & semper sæpius damnati dejicerentur, dum scopulis illisi enascentibus reverberantur, aut provolvuntur, & in alios rursus aliosque præcipites ruunt.

A superis dejecta] Vide huc pertinentia egregia in nota Gronovii ad versum 1012. Sen. in Thyeste.

In illa cruce] Id est, *supplicio*. Nam pro quovis supplicio gravi ac cruciatu ista voce utuntur. De quo jam dixi ad Calpurnii Flacci declam. 4.

Ab ipso enim] Illud *enim* non habet hic locum. Mallem, *dein*.

Secundum deos sanctissimum] Ut sunt templa, cæteræ res & loca diis consecrata.

Contactu suo] Eleganter vox ista hoc loco adhibita, cum *contagionem* dicat usu veterum. Sallust. in orat. Philippi: *Neu patiamini licentiam scelerum quasi rabiem ad integros contactu procedere*. Tacit. I Hist. 11. *Ut cuique exercitui vicina* (provinciæ) *ita in favorem aut odium contactu valentiorum agebantur*. Vide Ciacconium ad Sallust. in Oration. Lepidi. In Controv. 25. *Contactam sanguine humano mensam loquor*.

Quanto minus quam] Sueton. Tib. 26. *Civilem admodum inter initia, ac paulo minus, quam privatum egit*. id est, fere privatum. Veneta autem editio hæc ita non distinguit, & secundum illam erit, *Quam à saxo nusquam reverti fas est, nisi ad saxum, quanto minus quam in templum resiluit? Huc potius* &c. Quæ nimio plus placent. Valde autem mihi veri videtur simile, hæc alterius esse Rhetoris, cujus nomen exciderit. quod alios etiam, qui hic attenderint, judicaturos existimo.

Pag. 107. *Incesta quam tardissime*] Lego: *invocavi: Incesta, ut quam tardissime pereas?* Ut sit indignantis: eone incesta invocas deos, ut quam tardissime pereas? quod jam ante tibi concesserunt, eoque significatunt minime se tibi propitios, etsi tu aliter interpretaris. Cui demonstrando itidem indignans subjungit: *Quid invocas mulier? Si innocentes, dii non sunt*. In colore est: *Videri deos infestos illi: in hoc eam servasse, ut diutius torqueretur*.

Cujus vittam] Recte Schottus, *vittam* defendit huic loco. Silo Pompeius in colore: *Traslatur*, inquit, *quidam damnatu sacerdotibus verecundia: erubuimus quicquam ex damnata veste detrahere*. Quare intelligimus hanc virginem etiam in saxo vittatam fuisse. Plin. lib. 4. epist. 11. *cum in illud subterraneam cubiculum demitteretur, hæsisset que descendentis stola, vertit se, ac recollegit* &c. vide locum egregium.

Narratio, brevis expositio] Distinguendum: *Narratio. Brevis expositio rerum est. Adversariam* &c. Ut hæc sint non Senecæ, sed ipsius Vibii Galli verba. Quod cum præcedentia Pompeii Silonis confirmant, & ipsa adeo hæc Galli: tum manifeste Veneta editio.

Permittis jam abeam] Veneta & Schotti Aureliique codices: *Permittitis jam ab ira*. Quare malim: *permittitis jam abire*. In sequentibus: Veneta, *recedam*. illorum autem Mss. *Recedamus ad absolutionem tuam*. Unde legam: *Accusatores recedant: eamus* &c.

Damnatam absolvere mal.] Illud *maluere* ab ingenio profluxit eruditorum. Schottus & Aurelius ex suis hæc producunt: *absolvere tuam, quam sacerdotem*. Veneta illud *tuam* non agnoscit. de reliquis consentit. Ex qui-

bus non ita pronum est exsculptu illud *maluere*. Venetam exponere, quam ita emendare melius videtur. Cujus verba plena essent; *ita dii damnatam absolvere potius, quam sacerdotem?* Sed nec illa brevitas sua caret elegantia aut auctoritate. Tacit. 1 Annal. 58. *Pacem quam bellum probabam.* Justin. 12. 9. *Orare ut reliquias saltem suas paternu supplicia reddat: quorum non studiu deficiatur, quam annu.* Ubi plura Bernegg. Ulpian. in l. 7. D. depos. *Intempestive misericordiam exercuit, cum posset non suscipere talem causam, quam decipere.* Quod exemplum, ut & alia praeclare huc facientia reperire est apud Anton. Augustin. 4. emend. cap. 8. Nam jam olim hoc observatum, sed imprimis utile ad hunc locum illa meminisse. Si tamen nimis quis movetur lectione illa Schotti & Aurelii librorum, & velit, *ita dii damnatam absolvere tanquam sacerdotem?* non multum me sibi repugnantem habebit.

Damnata dejecta] An, *Ut damnata dejecta est, ut absoluta descendit.* Posterius membrum exponitur per sequentia Arellii Fusci.

In templo vixerat] Non cum hominibus, quorum sibi adjungeret gratiam. Simul autem removet suspicionem incesti.

Pag. 108. *Rogari nisi deos*] Haec quo dicantur vid. supr. in nota 2.

Utrum lex de incesta] Constanter video *ex incesta* hic legi. Veneta vero, qua utor, etiam, *vel qua dejiciatur*. Unde possim varia conjicere, sed semper huc redit sensus: *Utrum lex haec de incesta tantum sit, qua dejiciatur, an qua & pereat.* Mox Fuscus Arellius: *Utrum incesta poena sit dejici, an perire.*

Contra sacerdotem qui dixerunt] Hiulca haec, nisi legas, *quidam dixerunt.*

Pag. 109. *Et verbum in sententia*] Hic quoque antiqui illi: *ea qua verbum in sententia petitum est.* Unde lego: *& quam verbum inde in sententia petitum est. Sententia* est, velut: Remisisam tibi poenam putas? *ampliata est.* Controv. 10. *Adeo autem studiose Latronem audivit, ut multas ejus sententias in versus suos transtulerit.*

Germanici gener, ut praetextatus] Conjeceram, *adhuc praetextatus.* Quod vidi deinde & Fabro venisse in mentem. Nunc levissima & certissima, nisi fallor, emendatione scribam: *at praetextatus.* ut intelligamus, quamvis Quintilius hic Varus gener esset Germanici, tamen liberrime adversus eum reprehendendo egisse Cestium: quod vixdum pueritiam egressus, & adhuc praetextatus erat. Deinde forsan: *u cum descripsisset.*

In ipsam sententiam] Non perinde in verba. Quare non eo perstrinxit nomine, quod posuerat, *revocaverunt.* Sed quod allegoria erat putida à ludis Circensibus. Ubi certabatur quadrigarum cursu, ubi erant carceres. *Revocare currus* est & apud Claudian. 2 de raptu: *Pars altos revocant currus.* Dubites autem num fuerit: *in istam sententiam.*

Ante posuisti similitud.] Veneta, *anteposuit*, una voce. & sequens mallem expunctum. Plena esset oratio: *Nam & eam anteposuit*, vel *ante posuisti similitudinem.*

Corpus induruit] Praeferam, *induravit.* Praeferent & alii, qui nota sequenti verum, aut verisimile nos vidisse judicabunt. Hoc autem de veneficio, quod adhuc notum esse volunt, illa sunt Senecae Herc. OEt. 146.

Nullu vulneribus pervia membra sunt.
Ferrum sentit hebes: lentior est chalybs.
In nudo gladius corpore frangitur.
Et saxum resilit, fataque negligit,
Et mortem indomito corpore provocat.
Non illum poterant figere cuspides.

Hoc male mihi facit ille &c.] Diu haec me torserunt: credo & alios etiam, praeter Schottum, eruditos exercitos habuisse. Tandem ita non inepte emendari posse credidi: *Hoc mallem sit faciat ille, qui aut andabata aut pyctes factus est.* Hui! inquis, incredibilem audaciam. At te obsecro, ne ita iniquus sis judex, ut inauditum damnare velis. Prima illa certe non nimium recedunt à literis, pertinentque ad eos, qui corpus induraverunt venenis. Postrema maxime possint offen-

dere.

dere. Sed in his secutus sum ea, quæ in Veneta sunt editione: *qui aut antidita, aut pythuicus est.* Quæ Schotti etiam Ms. in margine habuit, ut ipse testatur. Etiam *antidita* in suo esse scribit Aurelius. Vocem *factus* latere in fin. *pythuicus* velim: quod nemini videbitur absurdum, qui cogitet, quomodo illa scribi soleat. Sensus autem sit convenientius ista dici potuisse, quod corpus induraverint de andabatis & pyctis: quod his vis ictuum & telorum sit metuenda: pyctis quidem cum pugnent cæstibus, de quibus late Virgil. 5 Æneid. 401. & seqq. andabatis, quia inter se concurrebant frontem oculosque galea tecti. Vid. Lips. 2 Saturn. cap. 12. Ab iis igitur magis credibile est hanc artem quæsitam & usitatam, quæ ne fando quidem pervenerit ad aures hujus puellæ: saltem adhibita non sit, cum tamen terribili hoc lapsu deorsum elidi extinguique potuerit. Illud vero sciendum: *hoc mallem faciat sibi*, accipere me, ut apud Virgil.

Tum Phaëtontiades musco circumdat amara

Corticis, atque solo proceras erigit alnos.

Id est, narrat, dicit circumdari, erigi: Quod jam à Grotio & Beza notatum ad Nov. Testamentum. eleganter fin. Controv. 17. Controv. 4. *Omnes aliquid belli dixerunt illo loco, quo deprehensi sunt adulteri, & dimissi.* Ita enim legendum censeo: & accipio, *loco, ubi agitur de deprehensis adulteris & dimissis.* Controv. 6. *Non enim propter nuptias erba dimisit* (ita lego) *illam, sed quamvis erba non esset, ejici jussit.* Controv. 11. divis. *Fuscus Arellius istas quæstiones subjecit. Non posse illam discedere à viro; nam & hoc jurejurando illam obligavit.* Controv. 20. *Quia Latroni bene cesserat, qui cum dimisisset vulnus exiguum, dixit, Aspicite istam vi apparentem cicatricem.* Controv. 21. *Argentarius voluit videri, puella volente se fecisse*, id est, ita egit, quasi voluisset videri patet. Omisi monere pro *ire*, quod præcedit, melius videri *venire.* quia apud Cestium erant quotidie, qui declamarent diversorum ingeniorum & profectuum, auditores suos, quoties audiendi eos copia erat, domum ut venirent suam, hortari ille consueverat, ut scilicet variis virtutibus & vitiis observatis ad summam eloquentiæ proficere possent. Horum nunc contemplationi indignatur, cum nimis absurda afferrent, quorum exemplum expectabat, ut plurimum prodesset. Nisi velis *ire* pro *venire.* Terent. 2. 3. 14. *Unde is?* CH. *Egone? nescio hercle neque unde eam, neque quorsum eam. Ita prorsum oblitus sum mei.* mihi tamen id minus hoc loco placet.

Dicebat autem in Albutium] Ut huic periodo sua constet connexio, pro *autem* rescribam *etiam.* Mendum inde natum videtur, quod præcedentia Cestii etiam pertinere crediderunt ad hæc Albutii, *durior saxo.* Cum hæc ad impudentiam summam notandam dicta accipi debeant. nihil ut necesse sit respectum esse ad corporis per veneficia indurationem. quia tamen non ita commoda erat hyperbole, propterea eam taxaverit Cestius. Gratius accidant ad aures, quippe leniora sunt, illa Terent. Eun. 4. 7. 36. *Os durum.* Licinii Crassi Oratoris apud Sueton. Neron. 2. *Non esse mirandum, quod aneam barbam haberet, cui esset os ferreum, cor plumbeum.* Ubi plura Casaub. Taxari his impudentiam summam virginis, facilius concedet, qui meminerit, quæ supra ipse hic dixerit Albutius.

Pag. 110. *Ex damnata veste detrahere*] Nedum hanc ipsam nobis servatam velimus.

Quia non potes, non vis mori] Interrogative hæc videntur legenda, ut indignantes significatum velint, quod tea diffidat causæ suæ deorumque auxilio. inde fieri, ut recusaret quo minus iterum dejiceretur. Vel potius justissimam illi causam esse, cur mori velit. Cum intelligat, aut intelligere debeat, non deorum propitia voluntate conservatam se, sed ira, ut diutius torqueretur. vid. init. *color.*

Ἀεὶ ἰσχεῖν ταμιεῖς] Sensus est: Cu-

jus opera, aut per quem dejecta eris, eum licet ut mortua persequate. Quibus sua peribit Venus, nisi quis sciat, quod creditum sit antiquitus, eos, qui injustis causis graviter læderentur, post mortem etiam injuriarum quærere & peragere posse ultionem, quod expressum satis est illis principum Poëtarum:

Tum quoque factorum veniam memor umbra tuorum,
Occurramque oculis ossea larva tuis.
—— sequar atris ignibus absens,
Et cum frigida mors anima seduxerit artus,
Omnibus umbra locis adero: dabis improbe pœnas.

Add. Horat. 5. Epod. Hoc autem loco ut significent, quam juste agere se sciant, dum sacerdotem repetunt ad pœnam, ultro id concedunt, ut hostem sibi destinet vexetque & agitet mortua eum, à quo maxime se lædi, & nullo jure vita exturbari existimaret. Reliqua Græca tentare non ausim, priusquam copia detur exemplarium, unde constare possit, quid in emendatione maxime sequendum sit.

CONTROV. IV.

ADulterium in matre & filio] Pincianus quia infra est: *Agedum ipsam legem recita: liceat & marito, liceat & filio.* inde pro certo accipit hic quoque scribendum, quamvis omnium codicum contra fidem: *liceat adulterum & marito, & filio vindicare.* Ego vero contra codices non ita facile eam emendationem probem: præsertim cum hæc manifestissimi sint sensus, etiam filio licere ulcisci, non tantum marito. Qui ipsis istis verbis satis nominatur: quare explicatius propositurus legem, Albutius ita eam recitari facit, quasi sit: *Liceat & marito, liceat & filio.*

Pag. 111. *Tantum sanguine meo eruenti*] Nempe dum vim adfert ad retinendum rescissa sunt vulnera, unde fluxit sanguis, quo cruentarentur.

Cui aut pudica contingat] His qui sensus sit, nondum pervidisse me fateor. Eruditi ita transierunt, quasi difficultas esset nulla. Et tamen non memini adhuc reperisse, ubi plus hæsitarem. Nec puto quemquam explicaturum facile, nisi aliqua in hæc ingenii acumine conferatur mutatio: velut si *proditrix* pro *pudica* scribatur. Quo accommodatius aliud ad propositum nondum reperire potui. Cogitavi etiam: *Cui aut proditor contingat filius, aut uxor impudica, dum armatus est.* Sed hanc emendandi viam quis ausit insistere? Proditione uxoris (an filii?) domi est captus, domi primum manus amisit.

Conceptus est iste] Aurelius, non capio, inquit, quid velit. Schottus interrogationum ope aliqnid putat posse effici. Ego interpretatione expedio, accipioque, quod cum inciperet, conceptus est iste ex me, mihi munus lucis vitamque debet, nec hanc tamen gratiam referre voluit, ut opem ferret, qua justissimam peragerem ultionem: hanc, inquam, inceptam orationem abrupit alioque vertit indignatio, atque suspicio: quare subjungit, *ex quo, sciemus, cum adulteros deprehendero.* Quibus deprehensis, cum filius elabi fiverit adulterum, eum potius pro patre agnovisse videtur. Infra Cestius: *Vocavi filium, risit adulter, tanquam qui diceret, Meus est.* Julius Bassus: *Meruit hæreditatem illius, quem occidere parricidium putavit.* Menander non sine ratione dixit: Ἔστιν ἡ μήτηρ φιλότεκνος μᾶλλον πατρὸς, ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς οἶδεν υἱὸν, ὁ δ᾽ οἴεται. *Mater suos liberos majori solet complecti amore, quam pater, cum illa suam sciat esse subolem, hic credat.* His autem Cestii geminum est illud in Thyeste Lucii vers. 325.

—— Consili Agamemnon mei
Sciens minister fiat, & patri sciens
Menelaus adsit: prolis incerta fides
Ex hoc petatur scelere. si bella abnuunt,
Et gerere nolunt odia: si patruum vocant; Pater est.

Credebat Atreus, quod Thyestes frater, in quem atrocissimum, ut ulcisceretur injurias, nunc parabat facinus,

clam sua confuesset cum uxore: eoque in dubium veniebat, num Agamemnon & Menelaus ipsius satu essent editi: de quo putabat constare posse, si prompta hi essent voluntate, ad navandam operam, qua exequi posset, quæ in fratrem suum moliebatur. adi & finem tragœdiæ ejusdem.

Deciderunt arma cum manibus] Non id ponitur in hac Controversia, quasi rectiæ in pugna viro forti sint manus, sed quod inutiles sint factæ. sic quoque illas perdiderit, cum uti non posiit. Qua ex observatione hæc Rhetoris Triarii sunt intelligenda: quæ istis præterea Fulvii Spartii illustrantur: *Ridebant adulteri truncas viri fortis manus, circa sua arma labentes.*

Pag. 112. *Domi captus est*] Domi ita habetur ab adulteris quasi captus esset: quippe ab iis ludibrio habitus, misereque circumventus ac deceptus: hac ipsa voce mox illud *captus* interpretatur.

Tetat inter spolia] Ex his quis sensum idoneum exsculpat? Corrupta esse verisimillimum, imo certum est. Emendandum credo: *Hortantur interim spolia viri fortis volutantes adulteros.* adde Contr. 24. fin. Spolia ista viri fortis dum parrem domi vident, alia expectant, adulteris istis addunt etiam subinde animum, augentque flagitii desiderium, atque inflammant libidinem. ut nefariis istis sæpe maximæ est voluptati, honestos honestaque ludum ac jocum habere. *Hortari*, pro animum addere, jam observatum à Berneggero ad Justin. 11. 3. *Interim* pro subinde, interdum apud Quintilianum nimisquam frequenter se offert. Hoc in opere infra tantum semel notare memini. Controv. 10. fin.

Adolescens venit] Malim *veniat*. potes etiam *veniet &c*. De iis, quæ sequuntur, *indignare*, *si deceptus es*, venerat mihi in mentem illud sensu commodissimum: *indignabere*, *si sic deceptus eris*. Quod non pœniter indicasse, quia illustrat istorum obscuritatem. quæ inde etiam intelligentur, si legas, mutatione levissima, *si deceptus eris*.

Ad suos demittitur, inquam] Plenum sit: *ad suos dimittitur. Dimittitur inquam, ad matrem suam*, &c.

Meruit hæreditatem illius] Quare nihil est, quod abdicatione doleat, se ab mea hæreditate repulsum & exclusum esse.

Quem minus hoc crimine perdere] *Perdere*, pro amittere nimium quantum amavit hoc sæculum. egi de eo ad declam. 1. Quintiliani. Infra hac decl. *Dat pœnas tibi* (mater mea) *perdidit virum, perdidit filium*. Quod hic tenendum, ne eum quodam erudito emendare incipiamus hunc locum. Filius hic perdidit patrem suum (nam abdicatus hac de causa est) quod occidere noluerit matrem. Minime omnium id fieri debuisse judicat.

Non comparassem patri legem] Hæc quoque temere sunt sollicitata. Sensus est: Non potui occidere matrem, quod id vetabat lex de parricidis. nec hanc tamen legem comparassem patri, sive illius non minus censuissem habendam rationem, quam patris, nisi & fecisset pro matre, quia cum matre lex erat, propterea hæsi in æquilibrio, nec jussa patris exequi potui.

Scelera nostri juris] Id est, nostræ potestatis & arbitrii, ut ea patrare possimus, quomodo volumus. Quæ nostri sunt juris, iis utimur, ut fert animus, cupimusque. inde *suo jure* etiam apud Flor. pro suo arbitratu. 1. 17. *captisque superioribus jugis, in subjectos suo jure detonuit.* & 3. 17. *Equites Romani tanta potestate subnixi, ut qui fata fortunasque principum haberent in manu, intercepta vectigalibus, peculabantur suo jure remp.* Posteriore loco priorem firmavit & explicavit Salmasius contra Lipsium, qui *suo more* mallet. Salmasii sententiam non possumus quin probemus: quam stabilit præterea hoc Arellii Fusci.

An si licuerit & oportuit] Magni usus est discrimen horum nosse. De quo egimus ad Declam. Calpurnii Flacci 16. post Grotium de jure belli & pacis. 3. 4. 2. quem videas, censeo.

Cum maritus non est] Forte, *non abest*.

Pag. 113. *Sine fraude esto*] Antiqui, queis *se* est sine, *se fraude esto*. Gell. 20. 1. quod in *socors*, *segnis*, similibus adhuc eo sensu occurrit. Nam *socordia* proprie oppositum *sapientiæ*. Sueton. Claud. 3. Mater Antonia, *si quem socordiæ argueret*, *stultiorem aiebat filio suo Claudio*. Nam sine corde hominem denotat, quo sensu apud Plautum facete Cistell. 1. 1. 66. *at mihi cordolium est*. GY. *Quid id? Unde est tibi cordolium, commemora, obsecro? Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mulier, ut perhibent viri*. Atque eo puto pertinere acumen responsi Cæsaris ad haruspicem, nunciantem sine corde exta esse: *non esse pro ostento ducendum*; *si pecudi cor defuisset*. Ita *segni* oppositum *ardens*. Flor. 1. 8. *Quid Romulo ardentius?* Valer. Flacc. 2. Argon. init. *mediis ardens, ne flectat ab undis*. Virgil.

— *quos ardens evexit ad æthera virtus*.

Nempe,

Ignea convexi vis & sibi pondere cæli,
Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.

Sed illuc revertor: *se*, vel *sine fraude esto* formula est, quæ adjecta legibus significat, quod iis continearur, & permittatur, id impune facere licere. Nam ad leges, quæ permittunt, non quæ vetant, pertinet. Atque hoc inde intelligitur propius, quod *fraus* quandoque periculum est, ut vult Servius ad 10 Æneid. vers. 72. ubi addit, in jure lectum est, *Fraudi erit illa res*, id est, periculo. quandoque damnum est probis auctoribus. Terent. Heaut. 3. 1. *In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa incidei*. Ubi damnum intelligo, non culpam, ut non nemo, adde Justin. lib. 21. 3. Et hoc proprie huc pertinet, cum explicamus, *sine fraude esto*, sensu quo dixi: ubi fraudem pro pœna accipio, quod & in illo se offert Livii, 3. 53. *Ne cui fraudi esset concisse milites aut plebem ad repetendam per cessionem libertatem*. Neque vero temere quis existimet, quod ita fraudem interpretor; cogitandum pœnas olim plerasque pecuniarias fuisse. Quintil. declam. 320. *Nam mihi ex hoc quod plerisque criminibus pecunia pœna imponebatur, appellata etiam ipsa damnatio videtur*.

Occidendam acceperat] Cicero & optimi alii his in rebus, nisi fallor, *receperat*. Scirem tamen Controv. materiam, & affirmare possem, num ita hic sit legendum.

Sed cum oculorum] Et sensum & loca horum scriptorum similia cum cogito, non dubito, quin illud *sed* in *&* sit mutandum. Confer Controv. 3. in altera parte.

Si non ferat mare] Elegans hoc, & illustratur geminis istis Macrobii: *Bibite Phalernum, est annorum quadraginta: Bene*, inquit Cicero *ætatem fert*. Ovid. *Scripta ferunt annos*. Luc Senec. *ætatem male ferre*. Colum. de lupini genere: *ævum patitur*. idem: *vetustatem vinum earum* (virium) *patitur, & ad bonitatem aliquam per annos venit*. Quæ loca non observavi primus.

Pag. 114. *Filio offenderet*] Eoque non judicavi eam præterea etiam à me duriter atque atrociter habendam: ne unius culpæ duplex infligeretur pœna.

Filium stupentem] Supra: *Latro descripsit stuporem totius corporis, in tanto inopinati flagitii spectaculo. Stupor* est *corporis*, quando nequit progredi & se movere. Sen. Herc. fur. 621. *membra lætitia stupent*. Thyeste 421. *Pigro (quid hoc est?) genitor incessu stupet*. & 547. *truculentus Atreus fratris adfectu stupefactus hæsit*. Ut *stupere* in his, ita *torpere* apud probos se offert. Quare & Latro, *membrorum omnium torporem* dixit.

Coram patre facere non potui] Vibius Gallus: *Alterum putavi parricidium matrem coram patre occidere*.

Jam vitam illi non debeo] Ironica hæc sunt, quibus id maxime inculcatur sensu contrario, cum à parentibus acceperimus vitam, nihil esse laboris, nihil molestiæ, nihil curarum & officii, quod non suscipere pro iis debeamus. Quare nec minimum lædicos,

eos, nedum occidi fas est. Quo ex argumento passim agunt & gravissime parentes. Quintil. declam. 5. *Parentibus vero liberi non præstatu alimenta, sed redditu: quanto dii deæque breviora, quantoque minora pro tot infantiæ, tot pueritiæ sumptibus, tam variis vel abstinentissima juventutu impendiis? Si mehercule hoc quoque officii genus natura permitteret, bene pro deficientibus aliquid & vita vestra deperderet, iterumque ex illa, quam traxistis anima portio brevis in suum rediret auctorem. Vultis scire, quantus nomini nostro debeatur affectus? quanta veneratio? Non est beneficium, quod pascitu: sed est facinus, quod negatu.* Locus, quod res loquitur, est pulcherrimus: eo totum adscripsi. Eadem etiam est declam. *In hunc te divinorum humanorumque conspectum, de nostra protulimus anima. Maria terrasque & infatigabiles siderum cursus, & cuncta sacro fulgore lucentia nos, ut frueretis, ostendimus. Has, quas subtrahis manus, hæc verba, quæ negant, de meo spiritu, de meis visceribus hausisti.* Quæ duo loca sunt instar omnium.

Habet aliquid corrupti] De hoc ad Suasor. 1.

Questus sum cum fortuna] Est hoc inter elegantias Latinitatis, pro, de ea questus est, eam accusavit. Contr. 21. idem Latro. *Servi quoque nomine tecum queri possum, quem, qui fugi fuerat, nequam fecisti.* Controv. 8. *Tot acies sustinuisti, tot vulnera: possum cum rep. queri, sero dimitteris.* Valer. Max. 4. 8. 4. *Queri mecum jamdudum populus Romanus videtur, quod cum singulorum munificentiam consecter, de sua taceam.* Quintil. declam. 341. *Sed resp. quoque, cum qua queri poteris, habet, quod respondeat.* idem declam. ultimæ fine. *Non est, quod cum liberto queraris, omnia tibi reddidit, præter matrem.* Occurrit ita & apud Ciceronem. Quia vero ii, qui queruntur cum aliis, offensi esse solent, inde Nep. Attic. 17. *querimonia* pro offensione. *nullam*, inquit, *inter eos querimoniam intercessisse.* Ut autem hic *queri cum fortuna* vidimus, ita *gratulari cum fortuna* reperi apud Dictyn Cretensem ad fin. lib. 6. de Ulysse, qui occiditur à Telemacho filio, cum peregrinum eum crederet, & diu ex somnio metuisset, ne filii illius manu periret. *At, inquit, ubi ictu eo Ulysses concidit, gratulari cum fortuna, confiterique optime secum factum, quod per vim externi hominis interemptus, parricidii scelere Telemachum charissimum sibi liberavisset.*

Dixerunt. illo loco] Hæc quomodo legenda & intelligenda sint, dixi prope fin. Controv. 3. Pertinet huc illud ex Controvers. 29. *Omnes declamatores aiebat voluisse aliquid novi dicere eo loco, quo nominabat noverca filiam consciam.*

Dixit innuisse nuncia] Opsopœus, Lipsius, alii jam sudarunt in hoc emendando loco. Omnes adhuc irritum credo sumpsisse laborem: mihi an melius res cesserit, alii judicabunt. Sensus his suus erit manifestus, si legas, quemadmodum & legendum credo: *Fuscus Arellius, cum dixisset, Intervenisse me nunciavi; frigidius dixit contrarium illi* (Latronis) *sententiam: Adulteros interventu meo ne excitavi quidem.* Hyperbole hæc excedit modum, & ne comparanda quidem est ad illam Latronis, quam tamen vincere hoc invento contendebat Arellius. Quare frigidius eam sententiam dictam judicat. *Frigida* in oratione appellant, quæ remissum ac languidum, quippe minime placentia, faciunt auditorem. Etiam Cic. in Brut. *Quare tibicen Antigenidas dixerit, discipulo sane frigenti ad populum, Mihi cane & Musis.* Ipsum *frigus, pigrum, iners,* antiquis etiam est imminuta gratia & favor, cui contrarium, *flagrantia studia* apud Tacit. de quo jam alii. *Frigidum* sensit isto, Sueton. Calig. 26. *Leve ac frigidum sit his addere, quo propinquos amicosque pacto tractaverit.* Plutarchus in vita Alexandri, ubi narravit eo die, quo Alexander natus est, conflagrasse templum Dianæ Ephesiæ, subjungit: ὡς Ἡγησίας ὁ Μάγνης ἐπιπεφώνηκεν ἐπιφώνημα κατασβέσαι τὴν πυρκαϊὰν ἐκείνην ὑπὸ ψυχρίας δυνάμενον· ita frigida hæc

super re exclamatione usum, ut templi illius incendium restinguere potuerit. Cicero facetum frigido opposuit in Bruto. *Habuit* (P. Lentulus) *à natura genus quoddam acuminis, quod erat in reprehendendis verbis versatum & solers, sed sæpe stomachosum, nonnunquam frigidum, interdum etiam facetum.* Frigidum erat in his Arellii, quod ita contrariam Latroni sententiam dixit, ut in hyperbole non servarit modum: quod jam prædixi; magisque id intelligetur, si non nesciamus *nunciare* auctoribus esse clare restari. Quintilian. declam. 17. *Nuncio volis, sanctissimi viri, nihil vita laborante simplicius.* item: *Audite nunc dii pariter atque homines, quid post tres abdicationes & querelas toties judicum gravitate percussas, velut attonitus, amens, nunciet seculo pater.* Et sæpe alibi. Tacit. 13 Annal. 32. *Isque prisco instituto propinquis coram, de capite famaque conjugis cognovit & insontem nunciavit*, id est, pronunciavit. Sed & ipsæ sententiarum pronunciationes fiunt, dum clare suas sententias proferunt judices.

Pag. 115. *Pulchre dixit, & nove sumsit*] Vera est distinctio: *Pulchre dixit, & nove. Sumsit ab omnibus bene dicta.* ita est & in Veneta, nisi quod in postremo leviter peccatum. paulo post idem noster: *hunc sensum & vehementer dixit, & eleganter.*

Quam otiosi, quam securi] Bene hæc juncta. Terent. Andr. 5. 2. *Animo nunc jam otioso esse impero.* ubi Donatus: *otioso*, securo; quia negotium sollicitudo est. Hujus generis multa sunt apud Plaut. loca. Trin. 1. 1. 56. *re placida atque otiosa, victis hostibus.* alibi: *otiose ire*, secure & quasi nihil curæ aut negotii sit, quod urgeat, ac proin, tarde. Epid. 5. 1. 21. Plin. lib. 8. epist. 19. *Imperare dolori, ut scriberem, potui, ut vacuo, animoque læto, non potui.*

Nicetes illam sententiam] Minime audaci correctione legam: *Niceta est illa pulcherrima sententia.* mox: *& illum*, vel *ipsum Albutium.*

Se descripsisset] Nicetes se descripsit pugnantem, quatenus agebat causam & personam viri fortis. adjecit dein, *Me miserum, quas manus adulter effugit.* Nam hæc dixisse Nicetam iis confirmatum dare possum, quæ sunt in postrema hac Controversia, ubi Murrhedius, dum sententiam Nicetæ imitari vult, stultissimam, sensum tamen, quæ fuerat Latronis dicto, demonstrantem dixit: *Reliqui in acie pugnaces manus.* Nec movere debet, quod Græcus Rhetor Nicetes est, etiam Suasor. 2. Latine sententiam dicit. Quod sequitur, *& illud Albutii*, leviter depravatum. Scribam: *effugito at illud Albutii.* Deinde vero: *Et sic Albutius narravit.*

Pag. 116. *Dixerat Nicetes*] Magis mihi & sensui satisfaciet, *Vicerat Nicetes.* Repete rem supra ab ipso capite.

CONTROV. V.

S*Tupri accusatus*] Ita Controv. 2. *Sacerdos nostra stuprum homicidio, homicidium stupro defendit.* ubi & præcesserat: *Quid faciam mulieri, intra crimina sua delitescenti?*

Spes suas deplorantis] Id est, ipsam filiam, quæque de ea præclara conceperat, ac speraverat. Sen. in Med. 478. *Per spes tuorum liberum*, ratione simili, ad Jasonem obsecrans dicit Medea. ita & Petron. *Sicut omnia, spes quoque suas ambitione* (antiquum pro *ambitioni*) *donant.* Facit huc illud Quintiliani declam. 6. *Ille est filius noster, cujus spes ipsas amavimus.* Simillimum huic Rhetoris est illud Poëtæ:

Sternuntur segetes & deplorata colonis
Vota jacent, longique perit labor irritus anni.

Ovidii hæc sunt 1 Metam. 272. Etiam Sen. filius ad Helv. matrem cap. 16. *nec intra viscera tua conceptas spes liberorum elisisti.* add. dicta ad Suasor. 2.

Alteram injuria rapuit &c.] Paulo ante: *stupri accusatus, stupro defenditur, cum altera litigat rapta, alteram advocat.* Vox *injuria* pro stupro, quantopere placuerit antiquis, vel hæc sola doceat

Con-

Controversia, ubi toties iteratur. Controv. quoque 21. *Immatura etiamnum puella, nec adhuc injuria idonea.* De adulterio Controv. 7. *injuria matrimonii nihil abstulit corpori.* Adeo autem hæc injusta sunt, ut nec in hostes admitti jure belli voluerint gentes non barbaræ. Vid. Grot. 3. 4. 19. de jure belli & pacis. *Ludibria* etiam & *contumelias* appellant. Curt. 4. 10. *Num, quod maxime suspicor, & loqui timeo, ludibria meorum nunciaturus est; mihi, & ut credo, ipsis quoque, omni graviora supplicio?* Deinde: *nec dubitavit Darius, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliam pati.* Cleadas pro Thebanis ad Alexandrum Justin. lib. 11. 4. *Nunc senum feminarumque sicuti infirmum, ita innoxium restare vulgus, quod ipsum stupris contumeliisque ita vexatum esse, ut nihil amarius unquam sint passi.* Dion Cassius lib. 35. init. τὰς ἢ γυναῖκας τ̃ ἐυπατριδῶν πολλὰς αἰκίσας. ἀντὶ ὕβρεως ὁ Λύκιλλ@ ἐτίμαξεν.

Pag. 117. *Quam perbene illi*] Illud *quam*, ut repetitum ex præcedentibus, expungat quis, aut *quam bene* legendum censeat. atque ita esse in ms. testis Aurelius. Ferri tamen posse, *quam perbene*, judicet, qui viderit, quod disputat Voss. lib. de constr. c. 17. 5. Prætereа *cesserimus* scribe. Etiam *optione*, quod in quodam est codice præferam.

Stulta, deciperis] Qui hujusmodi acquiescis raptoris narratiunculis, quibus tibi persuasum vult, quod te amet, hanc vero aspernetur. Namque ea vel non dixit, vel à fastidio & arrogantia sunt profecta: qua usus adversum te etiam est apud alteram puellam.

Confugiat sacrilegus] Mallem, *confugit.* Quia prope abest, ut gravissima quæque committantur flagitia, & ipsi illi scelerati auxilium & impunitatem per ipsos illos quærant, &, si diis placet, habeant, quos insignita affecerunt injuria; inde illa futura jam ominatur, amnes ut retro fluant, & ut sol suum revolvatur in ortum. quæ omnia rerum naturæ sunt adversa. Potest & *confugiat*, ut sensus tamen his illustretur.

Inter dispares sententias] Grotium vid. 2. 5. 18. de jure belli & pacis.

Pag. 118. *Plures tamen Sabinа*] Quæ auctoritate publica sunt raptæ. atque harum exemplum proprie ad rem esset accommodatum: non perinde Lucretiæ ac Virginiæ: quas memorando puellæ huic & raptori invidiam facere pars adversa studet.

Quasi improba] Id est, nimia, ac modum excedentia. Controv. 7. *Græcorum improbam quæstionem, sat erit in ejusmodi controversiis semel aut iterum annotasse.* & sæpe alibi. Pulchra hac de voce Salmas. ad Pescennium Nigrum Spartiani. Improbum autem Cestio visum, quod ex sententia Argentarii jam maritus esset, cujus nuptias rapta aptasset. De quo num verum hic fecerit judicium Cestius, cui non est insolens immerito carpere (vid. Suas. 7. fin. & Controv. 3.) cum rem puto, dubitare me fateor. Certe Quintilianus non in eadem videtur fuisse sententia. Cujus hæc sunt simili in re declam. 247. *Dixi uxorem esse, cujus cum viro matrimonium factum est. Quid amplius? Nam sicut coitus, ac congressus citra jus non efficeret uxorem: ita uxor etiam citra hac manet.* Subjicit deinde huc pertinentia, sed quæ corrupta sunt. Scribam ea, ut restituenda arbitror. *Id ex quotidianis & in frontem incurrentibus approbari potest. Nam ut ab ipsis his* (nam hæc forte inserenda particula: possis & omittit, quia *ipsum* quandoque *ipsum hoc* sonat) *incipiam: Deprehendo uxorem duxisse, duci hunc ante noctem, hunc ante congressum, hunc primo statim jure* (nam quid frequentius, quam, ante congressum, ante istam noctem, qua primum cum illa cubuit, jam illam duxerat uxorem?) *& fortasse ea* (coitum atque congressum) *in aliis possit videri necessarium expectare: his de nuptiis contradicimus.* Euripid. Iphig in Aul. 134. Οὕτω τ̃ διὰς σὺν παιδ' ἄλοχον φατίσας, ἤγες σφάγιον Δαναοῖς. ubi ἄλοχ@ pro sponsa. Etiam secundum jus civile *generi & nurus appellatione sponsus quoque & sponsa continetur. item soceri & socrus*

socrus appellatione sponsorum parentes contineri videntur. l. 6. §. 1. D. de grad. & adfin. in l. 8. eod. *Servius recte dicebat soceri & socrus, generi & nurus appellationem etiam ex sponsalibus adquiri.* Arctius vero etiam videtur vinculum inter raptorem & raptam post optionem ex legibus Scholasticorum fuisse, quam alios inter sponsos. Quintilian. ead. declam. *Raptor si non occiditur*, (quod fit, rapta nuptias optante) *jam maritus est.* add. declam. 251. Quæ qui consideret, non ita facile judicabit cum Cestio, illa Argentarii, *pro marito roga*, ut improba damnanda. Nam ad alia non puto hanc censuram referri posse. Latro in divisione nihil dedit humanitati ac benignitati, suæ scilicet inserviens causæ, etsi permitterer jus, dum suæ dicit: *Rapta nupsisses, deinde post tertium diem rapuisset aliam, negares illum mori debere? Atqui quid interest? nisi quod honestius tunc maritum defenderes, quam nunc raptorem defendis.*

Ne sua lege pereat] Id est, lege, quæ pro ipsa facit. Quintil. declam. 308. *Venio nunc ad meam legem.* Declam. 388. *Tua (æstimatio) in una lege est, quam habuisti.* Atque hoc sensu *lex aliena* oppositum est hoc loco; ut & paulo post. Infra quoque Controv. 11. *Non nosti conditionem legis tuæ, in hac qui patres sententias habent, pereunt, ipse ad alienam se misit, lex illum misit ad meam.* Ead. Controv. *Lege: ignoro, aies tuos non numero.* Quintil. declam. 319. *judicium meum.* Hæc significatio notior est in istis: *Ventu iturus haud sua. Per superos noctemque tuam. Audiat aversa non meus aure Deus. Vadimus immisti Danais haud numine nostro. Nostro omine it dies.* item: *Suo loco pugnare.*

Tu raptori præstas] Mallem, *præsta.*

Adservaretur in tormentum] Non continuo occideretur, magis ut posset excruciari diutina expectatione mortis. Controv. 6. *Tunc est tormentum, carere divitiis, cum illas jam senseris.* Controv. 18. *Cum in hoc tantum sordes ponerem, ut cum majore tormento pestitas resumerem.* Juven. 2. 137.

Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quod nequeunt parere & partu retinere maritos.

Pag. 119. *Educta nuptias optasses*] *Educta* Latroni, quod *educta ad magistratus*, Quintilian. declam. 259. sæpius. item 270, ubi etiam in serm. *perduxi.* & in ipsa declam. *produxi ad magistratum* reperies. Declam. 250. *educere in causam.* paulo aliter, ut huc tamen pertineat. Plura adderem loca, nisi frequentissima essent, & passim obvia.

Modestius alienam legem] *Interpellare legem*, est prohibere, ne exerceatur. Imprudentiæ hoc erat futurum, si legem suam, quam pro parte dimidia, qua ipsi favebat, amplectebatur, in reliqua valere nollet. Lex erat: *Rapta raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet.* Volebat sua optione tantum ut servaretur raptor: non ut & altera rapta mortem raptoris optare posset, quæ sunt iniquissima. De verbo *interpellare* vide Bernegg. ad Justin. 18. 5.

Mea optio præstat] Si præstare invidiam Latine dicatur, pro *facere invidiam*, nihil hoc in loco sit mutandum.

Non me vindicat] Bene Veneta sine interrogatione hæc dedit.

Respondet eodem] *Respondetur*, lego: & verba Senecæ esse videntur hoc judicium suum interponentis: *Respondetur eodem modo: Morietur, sed non mihi: servabitur, sed tibi.*

Sed in optionem commodaret] Controv. 9. *Dives filium non habet: me dabis? si dives reduxerit suos, me recipies? ita non adoptari, sed commodari recuso.*

Perire utrique debes] Idem paulo post: *Ne exemplo quidem utile est, non utique perire eum, qui duas rapuerit.* Nec hoc tamen loco quicquam mutem: cum ipse etiam dicat: *Utramque enim non potes ducere, utrique mori potes.* Item: *qui duas rapuit, utrique debet mori.* Ejus generis est, quod præcessit: *Morietur, sed non mihi: servabitur, sed tibi.* Ita si alterutri loco esse quid vitii suspicemur, facilius posteriorem Arellii locum

fum ex priore potissimum emendandum censeam. Quanquam & iste commodam habet interpretationem.

Pag. 120. *Quod vult, eligat*] Rescribam, *Quod volunt, eligant*.

Utra puella dignior sit] Cum vox *optio* toties hic iteretur, & hæc ipsa præcesserit, & sequatur quoque, inde factum videtur, ut hic interciderit. Fuisse enim apparet: *Utra puellæ optio dignior sit, quæ valeat*. Atque huc ducunt etiam sequentia.

Spargi posset suspiciose] Virgil. *Spargere voces In vulgum ambiguas*. quod & *jacere*, & *jactare* optimis. Quemadmodum & de missilibus cum loquuntur, his promiscue uti solent. Sueton. Calig. 18. *Sparsit & missilia variarum rerum*. Ner. 11. *Sparsa & populo missilia omnium rerum per omnes dies, singula quotidie millia*. Instit. rit. de acq. rer. dom. §. 45. *Prætores & Consules, cum missilia jactant in vulgus, ignorant, quid eorum quisque sit excepturus*. Juvenal.

—— *omnes viola jactabo colores*.

Quæstionem esse qua argumentis impleri possit]. Habet suas elegantias, & notabiles quidem vox *implere*: quæ apparebunt ex iis, quæ subjungemus. Primum omnium ea videmus, quæ hunc ad locum illustrandum faciunt: ubi *implere* est plene quid ostendere, probare, demonstrare. ut apud Quintil. declam. 15. *Agedum, juvenis, potionis imple hujus immanitatem*. Quintilian. aliter declam. 300. hoc sensu *explere crimina* videtur dixisse. Papinianus in l. 15. D. de inoff. test. *Quod si contra filios judicetur, pater ad querelam vocatur, & suam intentionem implere potest*. Quod pervulgatum in jure, & duponđis etiam quotidie in ore est, recta etiam ut utantur, non tamen ut clare se ipsa intelligere verba, liquido affirmare possint. Sed generalius *implere* est plene rem tractare, non levi aut jejuna ratione, ut prior significatio non excludatur, sed nec semper includatur. Patebit id locis egregiis, quæ producemus: Controv. 8. *Sic divisit* (Gallio) *hanc partem: Hoc impero reipub. causa, tua causa, mea causa. Sequentia duo videtur, quemadmodum potuerit implere: illud reip. causa imperare, sic tractavit*, &c. Controv. 13. *Et cum hoc vehementer implevisset & probasset*. In epist. 7. Controv. de Arellio Fusco: *Raro totam controversiam implebat, non posses dicere divisionem esse, non posses declamationem: tanquam declamationi multum deerat: tanquam divisioni multum supererat*. Deinde: *Erat & illud in argumentatione vitium, quod quæstionem non tanquam partem controversiæ, sed tanquam controversiam implebat. Omnis quæstio suam probationem habebat, suam exsecutionem, suos excessus, suas indignationes, epilogum quoque suum. Ita unam controversiam proponebat, plures dicebat. Quid igitur? omnis quæstio per numeros suos implenda non est?* ubi numeri sunt partes: Ovid.

Perque suos intus numeros componitur infans.

Denique ead. epist. paulo post: *Locum beate implebat*. In quibus, quid sit *beate*, Controv. seq. dicetur. Vell. 2. 103. *Lætitiam illius diei, concursumque civitatis & vota pæne inserentium cælo manus, spemque conceptam perpetuæ securitatis æternitatisque imperii Romani; vix in illo justo opere abunde persequi poterimus, nedum hic implere tentemus*. Istæ vero vocis *implere* significationes inde forsan manaverint, quod res plene tractatæ, demonstratæ, probatæque tanquam solido ac succi pleno corpore objiciantur animis. Facit huc, quod monuit Salmas. *plenos* pro pinguibus dici, quos vulgo *repletos* appellant, & quod Cicero, qui egregie, atque ita, nihil ut deesset, nec ut resisti posset res tractabat, ceteris oratoribus *plenior ac valentior* fuisse judicatur, in dialog. de caus. corr. eloq. Nec prætermittendum illud Suetonii de Germanico, in Calig. 3. *Formæ minus congruebat gracilitas crurum: sed ea quoque paulatim repleta assidua equi vectatione post cibum*. Denique hæc, quam dixi, ratio tanto verior habenda, quanto certius est, à corpore passim humano translationes peti ad virtutes orationum inculcandas, vitia notanda. Pau-

ca

ea dabo ex multis: Dialog. de Orat. *Oratio, sicut corpus hominis, ea demum pulchra est, in qua non eminent venæ, nec ossa numerantur, sed temperatus ac bonus sanguis implet membra, & exurgit toris, ipsos quoque nervos rubore tingit, & decore commendat.* Quintil. procem. Instit. *Nam plerumque nuda illa artes, nimia subtilitatis affectatione frangunt atque concidunt, quicquid est in oratione generosius, & omnem succum ingenii bibunt, & ossa detegunt: quæ ut esse, & adstringi nervis suis debent, sic corpore operienda sunt.* Sed istuc revertor. Ex locis, quæ protuli, apparet voci *implere*, cum ea sonat, quæ prædixi, semper implicitam esse significationem, efficiundi *ne quid desit*, sed quandoque magis, quandoque minus expressam. Expressior est etiam in his: Ovid.

Maxime, qui tanti mensuram nominis imples,

Et geminas animi nobilitate genus.

Quintil. declam. 15. *Consurge, agedum, juvenis, & tota corporis animique viribus imple susceptæ accusationis horrorem.* Declam. 5. *Dii immortales, quam laudem, quem gloria favorem impleveras!* Declam. 18. *Accendebat hanc erga unicum optima matris impatientiam, rigidus pater, usper maritus: & filii videbatur parum implere, quem pro duobus conferebat, affectum.* Declam. 17. *Quid non implet repetita delatio?* id est, perficit. Quintil. major declam. 302. *Jus certe cedendi implet ingenuitas & census.* Declam. 319. *Fœmina inter prodigia numeranda implet numerum civitatis.* Auctor Consol. ad Liv. 285. *Quam parvo numeres implevit principis ævo!* Velleius 2. 95. *Ante quæ tempora Censura Planci & Pauli acta inter discordiam neque ipsis honori, neque reip. usui fuit, cum alteri vis censoris, alteri vita deesset: Paulus vix posset implere censorem, Plancus timere deberet, ut quicquam objicere posset adolescentibus: aut objicientes audire, quod non agnosceret senex.* Postremo *implere* eleganter est *satiare*, significatione itidem cognata. Quintilian. declam. 5. *Cujus æque spiritus de visceribus his trahebat ortum: qui patrem vel solus impleret.* Decl. 17. *Sed fruere iterum, fruere sæpius confessione tam misera, & quia oculos spectaculo non licuit implere, satientur aures: velui mori.* Ut contra *satiare* pro implere declam. 1. *Spatium illud ingens domus digesto cruore satiatum est.* Martial. *Saturata murice vestes.*

E'πὶ τλιὼ τρίτlω νὺξ ἰχλωεν] Rescribendum, ἔλληξε. Ita sensus erit, qui init. Controv. his verbis Latronis expressus: *Jam se parabat in tertiam, nisi nox defecisset.* Quam sententiam à Latinis jactatam fuisse, patet etiam ex iis, quæ infra Triarius & Argentarius dixerunt. Vulgatum nullius est sensus: Schottus tamen interpretatus est: *Ad tertiam nox inhiavit.* An non esset satius silentium hujusmodi in locis obtinere? Verba Latronis exemplar Venetum etiam in fine dat hujus controv. Quod deinde vidi etiam apud Apollon. Rhod. 2. Argon. 1031. χ pro λ irrepsisse videtur. ut hoc jam loco apparet factum. Narrat isto loco Apollonius de Mosinœcis, quod regem suum, si inique dixisset jus, inclusèrint, & fame extinxerint. idque his verbis nunc legimus, Σχέτλιος ἐκεῖνο γάρ σφι τι θεμιστεύων ἀλίτηται, λιμῷ μιν κεῖν' ἦμαρ ἐνικλείσαντες ἔχουσιν. ubi si ἴλλουσι legas, multo omnia habebunt dilucidius, sublataque adeo omnis erit difficultas.

Ambulat in masculos] Suspicor fuisse, *ambulet in masculos.* ut obscenum sit, quod honesti tamen aliquid innuat: quasi velit numero virorum adscribendum, qui ita fortiter fecerit. Lucius Senec. epist. 4. *Cum te in viros philosophia transscripserit.* add. fin. Controv. 2. *Ambulare* pro *transire* est in illo notissimo: *Ambula in jus.* Aphthonius in chria. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὢν ὁ παῖς εἰς ἄνδρας ἐλθὼν ἀρετῇ στεφανοῦται. idem in Encomio: ὡς δὲ εἰς ἄνδρας ἀφίκετο. Vellei. 2. 53. *puero, quam juveni propior*, id est, puerili, quam juvenili ætati. Censorin. de die natali, c. 14. *De tertia autem ætate adolescentulorum tres gradus esse factos, priusquam ad viros perveniatur.*

Volo tibi malam gratiam &c. *facere*] Con-

CONTROV. II. *Cum suspicionem facere vellet inter rapta patrem, & raptorem collusionis.*

CONTROV. VI.

Pag. 121. O*Rba incidit, pater imperat* &c.] Prope aberat ut crederem, orbam hic intelligendam, ad quam pertineret lex Attica, quam expressit hisce Terent. Phorm. 1.2.75. *Lex est, ut orba, qui sunt genere proximi, Eis nubant, & illos ducere eadem hac lex jubet.* ut eam accipere in matrimonium jure filius hic cogeretur. Add. Quintil. declam. 376. Sed hanc mihi cum alia in hac controversia eripuerunt opinionem, tum illa Silii Bassi pro parte altera: *Misereri illius oportet, quia orba est. Ista tamen habet propinquos, habet amicos paternos, habet te imbecillitatis suæ tutorem fortissimum.* Solis ex his postremis satis certo demonstrari posse videtur, non fuisse consanguinitate propinquam, aut proximam saltem isti filio: cum hac ratione pater illius tutor esse non posset. Contrarium enim apud Græcos, quam Romanos de tutelis obtinuit ex legibus Solonis: quas suo etiam tempore in usu fuisse testis est Cic. in orat. pro Rosc. Amer. Is igitur statuit, quod refert & præclarum judicat Diogenes Laërtius illius in vita: Τὸν ἐπίτροπον τῇ τῶν ὀρφανῶν μητρὶ μὴ συνοικεῖν, μηδ' ἐπιτροπεύειν, εἰς ὃν ἡ οὐσία ἔρχεται τῶν ὀρφανῶν τελευτησάντων. Quod video verti: *Ut curator cum pupillorum matre non cohabitet. & ne is fieret curator, ad quem post pupillorum obitum substantia spectaret.* Ego acceperim de tutoribus agi, & noluisse Solonem, ut ii ducerent uxores sibi pupillorum matres. Præterea noluisse legi tutores, qui proximi pupillis hæredes essent, cum utrumque juxta periculosum judicaret obnoxiæ & injuriis opportunæ ætati, quæ hoc in negotio sui periculi & mortis merces esset. Si quis vero pertendat in verbis illis Bassi, *Tutorem imbecillitatis suæ*, translationem esse: quod non ita facile crediderim, cum is tamen, si adspiciat cetera, negare nullus possit, quin in istis tanquam de extranea agatur: ut sola ductus miseratione, eam consiliorum instituerit viam; quod ipse quoque hic satis fatetur.

Pater? Denique puellæ pater?] Hæc interrogando premit filium, qui jubente patre nolit illam dimittere puellam, quam matrimonio junxisset sibi utroque patrum invitissimo: quare evenire id quoque poterat, si nunc suo dare id patri nollet, ut illam repudiaret, patris puellæ dein voluntate & jussu, ut hæ nuptiæ dirimerentur: quod illi contumeliosum erat futurum.

Nisi hac archip. filia fuisset] Hæc ejus sunt generis, cujus illa Flori, 3. 3. *Actum erat, nisi Marius illi seculo contigisset.*

Patrem habet] Qui non minus capiet laboris & ægritudinis, quam caperet tuus, si in hoc genus calamitatem incideres. Simul autem significat, non vulgivaga se conceptum Venere aut sanguinis servilis esse. Decius apud Liv. 10. 8. *Patricios primo esse factos, non de cælo demissos, sed qui patrem ciere possent: id est, nihil ultra, quam ingenuos?* Festus: *Patricios, Cincius ait in libro de Comitiis, eos appellari solitos, qui nunc ingenui vocentur.* Aurelius ea scribit, quæ ratio minime probaverit.

Inter bonos captivos] Quorum nomine precium sperari poterat. Quam interpretationem ea quoque causa puto probari posse, quod boni etiam divites Latinis sint. Plaut. Capteiv. 3.4. vers. 51. *Est miserorum, ut malevolentes sint, atque invideant bonis.* Curcul. 4. 1. 14. *In foro infimo boni homines atque dites ambulant.* Cic. lib. 8. ad epist. 1. *Etsi propediem video bonorum, id est, lautorum, & locupletum urbem refertam fore.* Contra *locuples testis* pro bono pervulgatum est. Apud Plaut. vero in Bacchid. 2. 5. 11. *vetula sunt thymiama.* S O. *at bonas fuisse credo.* id est, pingues, de ovibus. Ut sit tamen jocus ex ambiguo. Quamvis vero bonos istos captivos etiam durissime habuerint,

buerint, quo citius extorquerent pretium, morte tamen prohibebant, nec fame extingui patiebantur, ne pretio exciderent.

Filia vocatur, puto ex aliqua] Nomine igitur tantum. vult archipiratæ filiam esse, sanguine ingenuam, & ex aliqua captivarum, quæ gravida sit capta, natam. Forsan & *natam* melius scriberetur.

Sacram testationem, tuum nomen] Hæc eo pertinent, quod nominatim per patrem juraverit huic puellæ. Quæ non monerem, nisi Schottum hic vidissem hallucinari. Controv. 10. *Quaris quod jusjurandum fuerit? Ita patri placeam.*

Pag. 122. *Fortuna alligavit, quam ut orba*] Cum in antiquis scriptis & excusis sit post *alligavit, nisi corpus eia vinculis*, factum non puto id temere, & corrupta hæc esse potius, quam redundare. potest fuisse, *etsi corpus enerata vinculis sit, quam ut* &c. Nempe hac calamitate circumventam, non erat derelicturus, sed vicem redditurus, relaturusque gratiam. Mallem tamen: *Arctioribus nos fortuna alligavit, nec sic corpus, ut animum vinculis, quam ut orba possit divellere.* Quare etsi pater dirimeret has nuptias, cogeretque se orbam in matrimonium recipere, significat filius non stabile id conjugium, saltem animorum dissensione infelicissimum futurum. Nimisquam sæpe in matrimoniis evenit, tantum inter conjuges ut corporum sit conjunctio. Quo adspectum a Quintiliano declam. 4. *Alius diceret maritum & uxorem, nisi liberis initiarentur, non fortissimis corporum vinculis inhærere.* Declam. 2. *Nullas ego facilius perire crediderim, quam corporum charitates.* Noctium, nempe, ut præcedit, meritis & osculis, blanditiisque quæsitas. Quæ tamen sæpius animorum quoque conjunctionem conciliare solent. Notant eruditi *dissidium* animorum *discidium* esse corporum, & hoc pro repudiis quandoque ponunt probi. Convenienter rationi, quippe cum ea plerumque inter eos cœptentur, qui corporum magis videntur, quam animorum vinculo copulati.

Maciem retractos introrsum] Magis fluat minusque hiulca sit oratio, *maciæ retractos introrsus oculos.* Ita nunc video & in excerptis esse. Hujusmodi de Homine Quintilian. declam. 5. *Vigor pristini vultus vacuis luminibus intabuit, & per obstantium eruuium illuviem tenuis arentium jactus oculorum.* Cestius Pius Controv. 34. *Producitur nobilis senex, longa miseriarum tabe confectus, reductis introrsus oculis, tam tristis, quasi jam tortus esset.*

Inutiles manus] Utibile pro utili non ignarum iis, qui Plautum Terentiumque legerunt. Contra *inutile* pro *non utibili*, ut hoc loco Silius Bassus, passim etiam alii. Justin. 12. 1. *Equorum major pars astu amissa, inutilesque etiam, qui superfuerant, facti.* Controv. 34. *Emptum esse a Parrhasio senem inutilem, expiraturum*; item, *elegisse vilissimum & maxime inutilem.* Quintilianus major *inutile* pro *turpi* posuisse videtur. *Utrum igitur dicis, non esse deforme, non esse inutile meretricem domi habere? an eum, qui rem deformem, atque inutilem effecerit, non esse maleficii lege comprehensum?* Ita & Plaut. jam multo ante dixerat in Asinat. 4. 1. 18. *& si qua inutilis pictura sit, eam vendat.* Marius Rhetorinus ad 1 Rhetor. Cic. *Temperantia est animi circa res inutiles atque inhonestas victrix, ac pudica dominatio.* Turpibus abstinendum nec his utendum.

Quamdiu non sumus] Id est, antequam nati sumus. Nemo se prior est: quare nec sibi sortem potest facere nascendi, eopse momento, quo conceptus est, ad hanc illamve familiam pertinet. Declam. 388. Quintiliani ut inscribitur: *Sortimur genus, non eligimus, nec ante nos nostri arbitrii sumus.* Cum adolevimus, nostri magis esse videmur, & non perinde in naturæ potestate constituti. Minus autem mirum est, illud *non sumus*, sensu quo dixi: cum Jurisconsulti eos non esse in rerum natura sentiant, l. 26. de statu hom. *Qui in utero sunt in toto pene jure civili*

civili intelliguntur in rerum natura esse. Ergo revera non sunt illorum ex sententia. Noster hic Rhetor saltem *natura eos regi* pronunciat.

Hæreditariæ extulissent imagines] Horat. Epod. 8. *Esto beata: funus atque imagines Ducant triumphales tuum.* Mos notus.

Paupertate sua beatam] Tanto accommodatior hæc vox, quod etiam divitem notat. Ovid. *auriferi ripa beata Tagi.* Infra Arellius Fuscus: *Infelent malum est beata uxor.* In ep.7. Controv. *Locum beate implebat.* Uberrime & plenissime tractabat.

Revelve nobilem] Cogitaveram, *quamcumque nobilitatem.* Sed & vulgatum non improbem, ut sit subjectum pro adjuncto. Ut in illis Statii 1 Achill. initio

——— *nos ire per omnem*
(Sic amor est) heroa velis: Scyroque latentem
Dulichia proferre tuba, nec in Hectore tracto
Sistere, sed tota juvenem deducere Troja.

Epist. ad Hebr. 12. 3. Controvers. 25. *Uno convivio cum sua pratura reum evolvam.* Juvenal. 8. 272.

Et tamen ut longe repetas longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.

Unde venerat hoc de loco in mentem, quod primum dixi: Nam & *nomen* in his *nobilitas.* Virgil. 2 Æn. 87.

——— *Et nos aliquod nomenque decusque*
Gessimus. & 5 Æn. 621.
Cui genus & quondam nomen natique fuissent.

Quæ ad priorem locum etiam Servius notavit.

Nudi sistere colles] Mallem: *Nudi hi sistere colles: inter* &c.

Effusa mœnia] Vastissimas ita appellat domos. Virgil. 2 Æneid. 234.

Dividimus muros & mœnia pandimus urbis.

Ubi Servius: Non est iteratio. Nam dicit patefacta porta vel diruta, interiora civitatis esse nudata: ergo mœnia cætera urbis tecta, ut ædes, accipiendum. Quibus ex locis cum Daventriæ darem operam summo Gronovio, putabam intelligendum illud Flori: *Mœnia muro amplexus est,* potius quam amplectendam incomparabilis viri emendationem qua in notis ad eum auctorem olim scripserat, *inter mœnia.* Sed jam idem visum esse intellexi. Apud ipsum Florum dein *mœnia* hoc sensu 3. 13. quod observarunt alii.

Pag. 123. *Fastigiatis supra tectis*] Vocem *etsi* illive cognatam exeidisse credo: ut sit, *nobilius, etsi fastigiatis supra tectis, auroque puro fulgens prælucens Capitolium.* Contr. 9. *Quietiora tempora pauperes habuimus: bella civilia aurato Capitolio gessimus.* De fastigiatis tectis templorum Casaub. ad Suet. Jul. 81.

Uxores divites servitutem] Justin. 3. 3. *Virgines sine dote nubere jussit, ut uxores eligerentur, non pecunia, severiusque matrimonia sua viri coërcerent, cum nullis dotis frenis tenerentur.*

Æquum est eam possidere domum] Id est, eam occupare, in eam venire. ut more recepto uxor transibat in domum mariti. quod satis vel unum illud *domum ducere uxorem*, demonstrat. Pulchre huc adscripseris jocum Diogenis apud Ælian. ποικ. ἱστορ. 4. 27. in Diotimum, à quo eum accepisset muneri nummum exiguum, dixit: Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν ὅσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς Ἄνδρα, καὶ οἶκον. Quod versum: *Dii tibi dent animo, quantum cupis ipse.* Ultima illa, in quibus acumen joci totum firmum est, pro corruptis videntur, aut irrepritiis habuisse. Quare silentio transeunt, cum sint sensus manifestissimi. Cum enim Diotimum pro μαλθακωτέρῳ, ut sequitur, id est, molliori & effæminato haberet, tanquam mulieri illi optat, optat etiam ex sententia virum & domum, in quam transire nuptæ consueverunt, secutæ maritos. Illustrat hoc dicteriis in Cæsarem, quem *omnium virorum mulierem* appellitabant urbani isti, item in Pompeium: *Fasciola, qui crura ligat, digito caput uno Scalpit, quid credas hunc sibi velle? virum.* Vespasianus ut mollem taxans Mucianum:

Ego

Ego tamen, inquit, *vir sum*. Homer. Iliad. 1. 146. facit ad hunc Senecæ locum. Revocat vero iste locus Rhetoris mihi in mentem illud Labeonis in l. 1. D. de acq. poss. ubi velle videtur, quod possessio, quasi sedis positio dicatur. Petron. ut hic Rhetor, *clausum possidet arma Jovem*. Sunt inter Christianos, quorum ex sententia hoc pro certo amplectendum. Tanto autem indignum magis erat futurum, quod regnum exerceret ea, quam nunc accipere in matrimonium filium suum velit pater, quod ipsius filii in domo id exercitura erat.

Esse magis liberi] Vel qui indulget genio, hic *liber* dicitur, vel & qui minus timide jam agit. Ad sensum priorem faciunt loca Terentii, Eunuch. 3. 1. 40. *Dolet dictum imprudenti adolescenti & libero*. & Nep. Themist. c. 1. *Qui cum minus esset probatus parentibus, quod & liberius vivebat, & rem familiarem negligebat, à patre exharedatus est*. Plautus *loca libera* vocat, ubi paulo restrictius voluptatibus opera datur. Pœn. 3. 2. 25. *Liberum ut commonstremus tibi locum & voluptarium*. 1. 1. 48. *Si amare velle atque obsequi animo suo: Locum sibi velle liberum praberier, ubi nequam faciat clam, ne quis sit arbiter*. At in Asin. 5. 2. 17. *Is apud scortum corruptela & liberis lustris studet*. Sensu posteriore notius est. pro audaci positum etiam videtur in illo Ovidii: *ille ego liber, Ille ferox tacui*. Quod accommodatissimum hic esse videtur. Simile huic interpretationi jam vidit Schottus.

Si volet ire] Non male hæc habent, nam & is qui adoptabatur, in gentem transibat & sacra illius, qui adoptabat.

Se possit addicere] Tanto hoc melius, quod quædam adoptiones per æs factæ ac libram, ut imaginaria interveniret venditio. *Addicere* autem vendere quandoque est, quia addictione venditio consummatur. Sueton. Jul. 50. *Et bello civili, super alias donationes, amplissima pradia ex auctionibus hasta nummo addixit*. & alibi. Quintil. decl. 297. *Non paternos avitosque cineres & ossa alicui, precio cœna unius addices?* Ista tamen, quæ dixi, ad adoptionem proprie dictam pertinent. Hic locus de arrogatione forsan intelligendus. Sic tamen verbum *addicere* hic habet locum: quoniam, respectu facultatum & familiæ adoptantis, hujus se subdit potestati, huic se addicit, & quasi vendit. add. Gell. 5. 19.

Pag. 124. *Nobis maria praclusit*] Ita & de piratis Flor. 3. 6. *Cilices invaserant maria, sublatisque commerciis, rupto fœdere generis humani, sic maria bello, quasi tempestate praecluserant*. Item in Controv. 18. *Sic ad Pompeium* (Romanos venisse) *cum pirata maria clausissent*.

An ei, qui jam habet] Plenum sit, *an & ei possit, qui jam habet?*

Cogi à patre jusjur.] Corruptissima sunt hæc, & interpungenda aliter, atque emendatione præterea restituenda. Legam: *hunc autem cogi à patre. Si prater jusjurandum non facit, an possit parere patri. an debeat.* Illa duo *an possit, an debeat* sæpissime juncta in divisionibus. add. Controv. 24. *An possit* autem *parere patri* dimittendo uxorem, hujusmodi nec alia ex causa. quod verisimile sit legibus esse prohibitum. Nam & injusta repudia fuerunt. Vide Quintil. declam. 251.

Pag. 125. *Furore aut morbo*] *Furor* pro amore furibundo notissimum. *Morbum* autem nostri hi amant opponere *consilio*. Latro idem Controv. 8. *Malebat adolescentem judicio, quam morbo militare*. Controv. 9. Arellius Fuscus: *Madentem unguentis hesternis, convulneratum libidinibus, incedentem ut fœminis placeat, fœmina mollius, & cetera, qua morbi non judicii sunt*. Cestius Controv. 14. *Putavi initio & ego consilium esse, non morbum*. Velleius 2. 83. *Plancus non judicio recta legendi, sed morbo proditor*. id est, vitiosa consuetudine. Controv. 7. *apparet te morbo quodam adversus tuos furere*. add. Max. Tyrium cap. ult. ubi tractat: πότερα χαλεπώτερα νοσήματα, τὰ τοῦ σώματος ἢ τὰ τῆς ψυχῆς.

Voluit

Voluit eam nubere] Scribo, *nupsisse*.

Invidia relicti patris] Qua maxime premi atque urgeri poterat. Adde etiam, quæ dixit Cestius Pius ad init. Controv. & quæ ibi notavi.

Dimittit illam] Vel *dimitti*, ut est in Veneta, lege, vel *dimisit*. Cujusmodi de locutionibus egi ad Controv. 3.

Aut certe ne videretur nolle] Diu me hic locus habuit exercitum: nunc non dubito, quin sit legendum, (locum adscribam integrum, quo magis sint omnia manifesta,) *Timere se ne hac speculatrix esset, & piratis omnes occasiones indicaret: aut certe ne videretur: nolle se suspectam esse in republica.* Cum futurum esset, ut omnium dolore civium quotidie adspiceretur. Quæ sequuntur, satis apparet, pro filio esse dicta: & proinde alterius sine dubio sint Rhetoris, qui pro illo colorem introduxerit. Temporum igitur, aut librariorum injuria hoc loco mutila est controversia. Nam aliis in controversiis, quis & pro quo colorem introduxerit, passim expressum est. vide vel hujus color. init. Saltem nomen Rhetoris nusquam nisi vitio omissum est.

Illi jurasse timuit] Jam hæc alterius esse Rhetoris, prædixi. Videntur autem sic emendanda: *Illum jurasse, quod timuit, ne à puella videretur improbe jusjurandum exegisse, & ne quid liberi sibi esset, adjecit, jurasse per patrem.* Objectio removetur his, cur solus juraverit, non & puella: quod, cum non videretur verisimile, quod de suo allegabat jurejurando, etiam vocabatur in dubium. Sed respondet: Cum ultro nullius jurisjurandi adstricta religione maxima sibi præstitisset beneficia hæc puella, non sine impudentia exigere jusjurandum ab illa potuisse. ipsum se magnitudine beneficiorum provocatum, ne quid sibi relinquere videretur liberum, etiam suum per patrem jurasse, ita ille incolumis & salvus esset, ut eam nullo tempore esset dimissurus. Jusjurandum, quale Genes. 42. 15. & 16.

Sententiam puerilem captat] Forte; pueriliter. Controv. 4. Fuscus Arell. *frigidius dicit contrariam Latroni sententiam: hic illius sententiam pueriliter captat.*

Valde hanc fieri orbam] Illud *valde*, fateor, me offendit. Meditanti nascebatur *ultro*, item *facile*, item *voluisse*. Nulli tamen illorum ut acquiescere possem. Tandem rediit in mentem asseverationis eam esse particulam, & exponi posse *certe, plane, sine dubio*. ut apud Plaut. Pseud. 1. 3. 110. CA. *Meam tu amicam vendidisti?* BA. *valde. viginti minis*. add. 130. Eo sensu etiam *admodum* est Rud. 1. 5. 11. & alibi. Cic. *litterarum admodum nihil sciebat*. item *sane*. 1 de Orat. *Peripateticus Stasea homo nobis sane familiaris*. Saltem *sane*, pro *valde*, hic positum. Simillimum huic locum habes in Controv. 20. prope fin. *Valde enim puero Cestius aiebat parcendum*. Ita in his nihil mutandum: tantum alterum membrum ita concipiendum: *etiamsi non jurasset*.

Latro aiebat quoque jusjurandum] Res ipsa clamitat *per patrem* excidisse & scriptum fuisse, *Latro aiebat, per patrem quoque jusjurandum ineptum esse*. Vide sequentia.

Etiam à misericordia discessisse] Vox postrema expungenda videtur: quippe quæ huc irrusa sit ex fine periodi sequentis. Reliqua legam: *Solus Pollio judicio fecisse vult eam: non etiam misericordia*. Ut judicium affectui, sive passioni, ut vocat vulgaris Philosophia, misericordiæ opponatur.

CONTROV. VII.

Pag. 127. *Manus publica sunt. Talem*] Constanter ingerunt antiqui illi, *post manus publica sunt*, hæc: *numquid pecco tyrannicidam*. Etiam pro *pecco*, *peto*. Quæ quamvis Romana prætermiserit editio, non tamen negligenda videntur. Nam levi mutatione commode hic inseruntur. ut si legas: *Nunc quid peto tyrannicida? Talem me dimittite, qualem à pirata recepistis*.

Queri possim, eum, qui manus] Re-

 stituo:

ftiruo: *Non habeo, quod de fortuna queri possim, si me etiam, qui manus meas configit*, vel *configat*. Illa *si me* sunt in fine vocis *possim*. Hac emendatione sequentia aptissime iis subjiciuntur.

Quod felici re, quod subito inimico] Placet conjectura Gronovii: nisi quod malim, *& non ante.* ne ita hæc sonent, quasi tyranni cædes postea, quam adulteri sit patrata. quod contra habet, ut paret ex argumento, & ipsa controversia: Nam infra Cornelius Hispanus: *publica vindicta cruentum gladium privato tyranno impressi*, id est, adultero. Quare hunc ordinem mox servat: *Genui*, inquit, *educavi. nempe istud beneficium & tyranno præstitisti, & adultero.*

Si pater meus nihil habet] Ita enim minime duplam poterit promittere pecuniam piratis, qua inducat illos ad mihi præcidendas manus. Nunc promisit tamen: sed quia nihil habuit, ad id, quod optabat, ac petebat, perpellere non potuit.

Pro adultero filio rogas?] Malim, *rogasti*, sine interrogatione. In verbis Cestii Pii: *Dic, Ego rogare pro adultero soleo.* Sequentibus monstrat, nimia patrum indulgentia tyrannos fieri, qui sceleratissimis etiam filiis patrocinentur. quod hic fecit, dum adultero rogat vitam, quem paulo post, *privatum tyrannum* appellat.

Quaris unde habeam] Forsan: *quare.* In verbis Cornelii Hispani: *Remiserunt me reip. eum manibus: patri cum epistolis.* Igitur non à patre, sed à piratis acceperit epistolas, qui illi pepercerunt, dederuntque has, quibus patrem immanitatis suæ convincere posset. Simul fratrem his arguit, quod nullis ipsum literis sit solatus.

Apparet, pro unico filio rogat] Ita est & in excerpt. Sunt autem ironica: Duplum promittit, quia me unicum est redempturus.

Duplam pecuniam dabo, unam &c.] Interpunctionibus pravis hæc obscurata sunt. Perspicua erunt omnia, si sic distinguas: *Duplam pecuniam dabo, unam summam pro filio*, (hæc quoque ironica) *alteram pro tyrannicida, si manus præcideritis, Hoc nec adultero fecimus, nec tyranno.* Postrema hæc sunt Rhetoris serio pro filio agentis, aut & filii ipsius. Infra: *Duplam dabo, ut manus præcidatis, filium minus crudelem habuisti.*

Non habui pecuniam] Eam enim promisi quidem, sed promisi tantum.

Pag. 128. *Quia captum filium tuum, age*] Male hæc habent, reddendaque iis, *non redemisti*, ut sit, *Quare non alo? quia captum filium tuum non redemisti.* Ea inserenda ex sequentibus paret: quæ porro ita distingue: *Age, parum est, si dixero, non redemisti: alere non possum*, &c. Ut ex repetitis aliqua omittantur, pervulgatum est. pag. 84. post m. pag. 242. fin. 243. ante fin. in Ven.

Egens sum, inquit, mentiris. Cedo] *Egens, inquit, sum:* nempe & tunc ut hoc tempore tenuissima, imo nulla in re fui. Quare falsissimum, me magno operam licitatum piratarum ad tibi præcidendas manus. Modeste ad hæc respondet filius: *Credo mihi de patru mei censu.* Ita enim ista corrigenda arbitror.

Quid ergo alis patrem?] Gronov. *Quin ergo.* quod sensu probo, levissimæque est mutationis. Vividius tamen fit: *Quid ergo? Non alis patrem?* Quintil. declam. 376. *Quid ergo? inquit: etiam non ducis?* add. 375 declam. ejusdem.

Dimissus fortasse] Si *dimissus* verum est, scribendum videtur: *Dimissus fortasse promittam, cum rogaveris: nunc nihil paciscor.* Ita *paciscis* infra in colore: *Iratus fui: hodieque nec* (eam particulam insero) *paciscor, nec queror.* Controv. 26. *Etiam nunc pacisci volo. quid do, ne liberos meos recipiam? quid do, ne agnoverim?* Vell. 2. 38. *Qua cujusque ductu gens ac natio redacta in formulam provinciæ stipendia pacta sit.* Venerat etiam in mentem: *Demissus fortasse promittam, cum rogaveris: nihil paciscor.* Controvers. 28. *Omnia pro filio paciscor præter filium.* In colore Fuscus: *Iratus fui, hodieque nec paciscor, nec queror; nec se demisit in preces, aut rogavit, sed jure*

patrio

patrio usus est. Tacit. 1 Annal. 12. *Senatu ad infimas obtestationes procumbente.* Prior magis mihi arridet conjectura: ubi tamen cum cogito, nec necessaria est particula *nunc*, & tantum mutanda, uti factum, distinctio. Ut hoc tamen in medium relinquam.

Rogare pro adultero solet] Ex contrario hoc intelligitur, quod est. Atqui in hac epistola rogatur pro filio: proinde minime pro te, qui tyrannicida es. Quæ felle ironiæ sunt mixta. Nam his litteris nullæ preces pro filio adhibitæ: immo rogati piratæ ad edendum in eum rarissimæ immanitatis exemplum. add. tamen epit.

Dabo. Plus polliceris] Antiqui: *dabo.* Q. PIUS. *Polliceris, inquam, petiturum te tantas.* Unde eruditissimus Faber: *Quid? Plus polliceris, quam petierunt, unde tantas.* Schottus: *quam petierunt te, tantas.* aliter quam hos Rhetoras locutos puto. Fabri certe illud multo elegantius: etsi præferam, quod in editis nunc est; *petitur: unde tantas?* Potest etiam non interrupta oratione fuisse: *Qui plus polliceris, quam petitur: unde tantas* &c.

Gavisus sum, inquam, locuples. Lego: *Ut pretium piratæ constituerunt, gavisus sum: namque locuples pater poterat dare* &c.

Patri cum epistola] Et dixerunt: *I, dic patri tuo, non omnia piratas vendere.* Romanus Hispo infra.

Pro tyrannicida vestro pependistis] Hæc non video quomodo possint intelligi, nisi *pependistis* est pendere, conferre voluistis ad redimendum tyrannicidam. Quia in his voluntas pro facto ab gratis habetur; & quia ita loquuntur optimi. Sueton. Jul. 29. *cum adversariis autem pepigit.* ubi add. Casaub. & nostra ad Contr. 3. Pro *optatis*, quod sequitur, scribe *optastis*.

Quod ex toto emi non debet] Illud *ex toto* pro *plane* etiam sequenti ex Controv. *Quidam ex toto ad patris indulgentiam refugerunt.* Controv. 28. *Sub hoc themate intelligere nos, non hoc illi dictum, Nunc non potes: sed ex toto, Non potes.* Controv. 29. *Quid enim intelligi vult hac sententia, nisi ex toto puellam ambulare non posse?* Simile apud Sallust. *Ex vero*, pro *vere*. de Bell. Catil. cap. 8. *Sed profecto fortuna in omni re dominatur: ea res cunctas ex libidine magis, quam ex vero celebrat, obscuratque.* Ita intelligo *ex arido* apud Senec. Controv. 34. *Non minus stulte Æmilianus quidam Græcus Rhetor (quod genus stultorum amabilissimum est) ex arido fatuus dixit.* Columella 5. 6. *Commendabilis succo ex austero dulci.* Quintilian. declam. 362. in Sermon. *Fuisse duos sodales: patribus ex austero vix* (nam hæc particula aut similis excidisse videtur) *indulgentibus, sæpe cessisse ad lusum, frequenter una fuisse.* Declam. 379. *Inimici sunt ex pari*, id est, ex pari modo, vel pares. quo ducunt antecedentia.

Causam meam tenui] Id Quintiliano, *tenui*, declam. 263. *Qui tribus rogationibus contradixerit, nec tenuerit, ignominiosus sit.* sæpius ita ead. Contr. & alibi.

Quid mirum, si non putav.] Aculeus his suus periit. Lege: *Quid mirum? his* (manibus meis) *non putaverunt turpe piratæ accipere mercedem, quam pater dabat.* Amarissima figura.

Pag. 129. *Adest pietas*] Catull. carm. 77.

O dii reddite mi hoc pro pietate mea.

Nempe piis magis omnia succedere ex sententia: impiis contra evenire statuebant. Unde *scelestum* pro *infelici* dixerunt, de quo egi ad Controv. 2. Vindictæ vero occasionem plerosque videmus summi boni loco ducere.

Quam care tyrannicida vestro &c.] Legendum credo: *quam care tyrannicidas vestros emancipat*, id est, eos filios suos vult perditos & amissos. Nec enim filius ultro reversurus ad patrem erat, cum illius crudelitate truncatus esset manibus, aut pater saltem non eum recepturus erat, in quem animo ita infesto vivebat. Ita filius, quasi emancipatus poterat videri. Controvers. 9. *Nempe abdicanti respondeo. Quid ita? quia respondeo, scilicet id ago, ne desinam illius esse. idem ago, quod cum respondeo emancipanti. Si non licet recusare,*

cur potius abdicas me, quam tradis? quid enim ad amittendum patrem interest, utrum ejiciar, an transferar? Ita illa ordinanda, ac restituenda videntur. Hoc autem loco, ubi allegoria est ab emancipatione, ad jura adspectum esse non dubito. Quibus qui emancipabat, partem retinebat bonorum filii, quæ acquisitionem effugiebant, quasi pro precio quodammodo emancipationis. Instit. *per quas pers. cuique acq.* Quod hic erant futuræ recisæ filii manus dupla promissa piratis.

Quid agis, pirata filii] Mallem, *Quid ais? pirata filii, piratarum magister* &c. ut scilicet post, *Quid ais?* interrogatio indignatione supprimatur, ac tollatur. Ut in illo Quintiliani Decl. 18. *Quid ais? Interrogasti servulos: non potuit conscius inveniri. Exquisisti ancillas; non apparuit ministra flagitii* &c. vid. ad Dial. de caus. corr. eloq. c. 36.

Alligabit quomodo voluit] Illius alligare, est recidere manus.

Pag. 130. *Inter se & me furentia*] Hæc nunquam mihi satisfecerunt. Et in nonnullis est, nominatim in Veneta, *& judicio furentia.* inde succurrebat: *Inter se & mee judicio furentia.* Sed retinet Epitome, ubi est *inter me. & se.* nisi quod suspicor, exscriptorem, dum dignitatis paternæ in corruptis his habet rationem, id suo ita judicio & arbitratu scripsisse.

Si putassetis me patrem tyranni] Quia vero omnium habebar crudelissime, nihil in me sæviistis: nec enim inducere poteratis animum, uti crederetis, hunc mihi verum filium esse.

Vicit resp.] Id est, reip. fortuna. Tacit. 3 Hist. 46. *Affuit, ut sæpe alias fortuna populi Romani.* Flor. lib. 4. c. 2. *Extat ad trepidum tanto discrimine gubernatorem vox ipsius: Quid times? Cæsarem vehis.* Quod apud Plutarchum: *Cæsarem illiusque fortunam.* Non expressit id Florus, quia priori illud comprehensum satis intelligitur. Ut & noster hoc loco brevitet, *vicit resp.* gemina ratione. Non igitur perinde filii, qui nunc audiebat parricida, consilio id acceptum refert pater, quod periit tyrannus, quam reip. ipsius fortunæ.

Quam in arce cognoverat] Aut hic sit lacuna, aut rescribendum: *quam hic in arce cognov.* Ita duobus premit hunc filium. primum, quod occiderit fratrem, tanquam adulterum, qui rem cum muliere habuerat, quam nullo patris consensu receperat in matrimonium, ut nec justis nuptiis fuerit illi juncta. Præterea quod occiderit, cum in arce esset res facta: ubi omnia neglectui passim habebantur jura. ut non ita graviter hoc qualecunque factum fratris ulcisci debuisset. *Cognoscere uxorem alterius* dixit leviter satis de re gravi. Justin. 5. 2. *cognita re Alcibiades per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat* &c. *profugit.*

Ulteres subjice ignes] Instit. de publ. jud. §. 5. *Item lex Cornelia de sicariis, qui homicidas ultore ferro persequitur.* Prudent. Psychom. *Spes fida comes succurrit, & offert ultorem gladium.* Arnob. 2. advers. gent. *Cum carnifices, unci, aliique innumeri cruciatus, quemadmodum diximus, impendeant ereditis.*

Mortuam hanc partem] OEdipus apud Senec. in Phœniss. vers. 94.

—— *funus extendis meum,*
Longasque vivi ducis exequias patris.

Cujusmodi senes *Acheruntici* Plauto. Controv. 8. *Novissime ante limen exeuntis cadaver hoc sternam: ut ad hostem pervenias, patrem calca.*

In contumeliam suam spirat] Calp. Flacc. declam. 10. *Miserationem meam nunc habuit, postquam cæpi monere de filio.*

Pag. 131. *Tu in solitudine: ego*] Veneta, *& ego.* quod non displicet. Cum autem hic *in sollicitudine* legant libri nonnulli, dubitare subinde cœpi, num posset magis probari: *tu in sollicitudine; & ego in omnium meorum solitudine.* Magis satisfaceret: *Tu in ista sollicitudine.* Sed deliberemus. Nam & *in solitudine* habet, quo commendetur, si conjunctio inseratur, quam dixi, ex Veneta.

Hoc & pro iste est] Mallem, *hoc enim & pro isto.*

Pater an a filio alendus sit] Non hæc satis cohærent: imo ita obscura sunt,

ut nec iis, quæ antecedunt, nec quæ subsequuntur, jungi possint. Perspicua magis sint omnia, si legas: *An lex causam nec patris, nec filii æstimet, sed hominis, ne pater à filio alendus sit.* Ut non putaverint illius perinde habendam rationem, cum quæritur, an alendus à filio sit pater, an quid peccaverit pater in filium, quatenus patet est, illumque aut duriter aut sæve habuerit: sed an alia in se admiserit flagitia, quibus hominis probi minus implesse, vel potius plane neglexisse officium possit judicari. Silo Pompeius: *Non debere ali hominem perniciosum reip. qui tyrannum filium habuisset, qui desiderasset amissum* &c. Magis hæc evadunt liquida ex sequentibus. *Dixerunt* (ita lego) *legem hanc pro malis patribus scriptam esse, bonos etiam sine lege ali.* Igitur cum mali etiam sine dubio alendi sint patres, relinquitur, ut nec patris, nec filii hoc in negocio æstimanda sit causa, tantum æstimanda sit hominis. Hoc respectu, si quid peccavit pater, non aliter filius negare poterit, ne alat patrem. Acumen huic geminum est in dial. de Orat. *Nam quod invicem se obtrectaverunt, & supersunt aliqua epistolæ eorum inserta, ex quibus mutua malignitas detegitur, non est oratorum vitium, sed hominum.*

Quid si quis filium excæcaverit] Non videtur illud *excæcaverit* huc convenire. multis partibus malim, *exhæredaverit.* Hæreditas ad alendos facit liberos, quos educare atque alere præcipue tenentur parentes, & multo magis, quam hos liberi. Vid. Grot. de jur. belli ac pacis 2. 7. 5.

Pag. 132. *Quod non vindicasset*] In his hæreo: nonnulla exemplaria: *qui non vind.* an fuit, *qui necem*, vel *necatum vindicasset.* Propius scripto: *hunc vindicasset.* an, *quamdiu vindicasset?* Nihil mihi etiam horum satis placet.

Impii, cruenti] Controv. 9. *Si omnes mali sunt, quid isto patre miserius? si boni, quid cruentius?* quia tres abdicaverat filios.

Pag. 133. *Laudatum est à Silone*] Latet in his ulcus, quod sanatum cupiam: sed conspirant, quantum videtur, codices. Sensus tamen fatetur, quod judicavi. Quid si legas: *& illud in hac parte laudatum est. Etiam Silo declamans cœperat hoc tractare n. d. a. t. p. omnibus fatentibus* &c.

Nolite illum aversari] Veneta, *adversari.* quomodo & declam. 14. Quintil. prope finem pro *aversantur*, exhibent manuscripta *adversantur.* Tacit. 1 Hist. 1. *Sed ambitionem scriptoris facile adverseris.*

Et adulteri pater est] Et pro adulterio etiam rogare solet, non tantum ulcisci filii tyranni cædem.

Tyrannicidium inquinaverat] Dictum, ut apud Flor. 1. 3. *quam ille* (victoriam) *mox parricidio fœdavit.* Justin. 12. 5. *Ne victoriæ gloria sævitiæ macula inquinaretur.* Supra, *Ne fratrem occideret, tyrannicidium inquinarit, patrem respergeret.* Controv. 31. Blandus: *Fecit etiam servo injuriam, cum detraxit abstinentiæ gloriam.* Arellius: *Servo filiam dedit, innocentiam abstulit.* Contr. 24. *Damnatus peculatus*, (Miltiades) *nihil aliud hæredi suo relinquit, quam se patrem.* item: *nec verebar, ne cynegyrus pluris suas æstimaret manus.* Cato apud Gellium pulcherrime: *Cogitate cum animis vestris, si quid vos per laborem recte feceritis, labor ille cito à vobis recedet, benefactum à vobis, dum vivitis, non abscedet. Sed si qua per voluptatem nequiter feceritis; voluptas cito abit: nequiter factum, illud apud vos semper manebit.*

Hodieque paciscor, nec queror] Lege, *nec paciscor, nec queror. Nec se* &c.

Cruentas in conspectu patris] Velim, *cruentatas:* quod sensu & numero potius est.

Pag. 134. *Non habiturum fidem*] An, *nullum habiturum*, an non *habiturum ei fidem.*

Hanc causam posuit] Causa accipienda hic videtur defensio. Vid. infra, quæ dixeruut Latro & Albutius. Donat. ad Hecyr. Terent. 4. 4. 3. *Causam* suo more pro defensione posuit. Sic in Phorm. *Quid mihi dicent, aut quam causam reperient, demiror.* Quod etiam est in illo: *Causam dicere*, quod est se

 defen-

defendere, maxime in judicio. Seneca hic explicandus in Herc. OEt. 1012.

Heic ecce pallens dira Tisiphone stetit,
Causam poposcit.

Commodius vero credam hôc loco: *hinc causam posuit.*

Inter Scholasticos sanum] Hoc ejus esse generis videtur, cujus est illud apud Sueton. c. 10. de illustr. Grammat. *Atteius Philosophus libertinus, Athenis natus. Hunc Capito Atteius Jurisconsultus, inter Grammaticos Rhetorem, inter Rhetores Grammaticum ait.* Mallem tamen, ut est in Epitome: *Inter Scholasticos insanum, inter sanos Scholasticum.* ut velit inter Scholasticos, sive declamatores nimis tumide egisse. Contra ad majestatem oratorum, eorumque declamatoribus, qui veram viam dicendi tenerent, assurgere non potuisse. *Insanos* sæpe vocat ex Rhetoribus, quorum tumida & inflata est oratio. Suas. 1. vide.

Orbus, egens, odi meos] Sensus vellet, *nec novi meos.* Mox de Albutio, *primum Latroniano colore usus est. Hoc, inquit, respondeo, nescit, quid fecerit, in insaniam malis actus est.*

Hic color illius viribus] In epitome: *hic color approbandus est impetui.* Vocem vero *impetus* in his fuisse colligas inde, quod sequitur: *quanto enim opus est.* præcessit, *advocavit vires suas tanto totius actionis impetu, ut attonitos homines tenuerit.* Quare conjeci, *illius impetus viribus:* vel, *illis viribus approbandus & impetu.* Etiam locum haberet, *quanto enim impetu opus est,* &c. ita *illius* etiam possit retineri. Latronis scilicet, quem validissimum fuisse corpore, & fortissime maximaque vi dixisse testis passim ipse noster Seneca.

Pag. 135. *Anthypophoram sumpsit*] Hæc cujusmodi sit figura apud Rhetoras, satis docuit Schortus hoc loco. Cum scilicet & proponimus, & respondemus: ut, *verum anceps pugnæ fuerat fortuna: fuisset.* Illud mihi non probat, quod Anthypophoram non figuram, sed confirmationis vult esse membrum. Nam si usquam, hic pro figura debet haberi. uti distinctione tamen illuminanda sit oratio: *Mentiris: ille vero iratus fuit?* Responsio dein subjungitur. Aliud exemplum paulo etiam post illud est: *Quid ergo? quid iste tandem dicit? quare scripsisset? nihil dixit: flet: mori vult, sed non fame.*

Executus est omnia] Præferam: *sic executus est omnia*

Quod occupans fratrem suum] Leg. *Quod occupare arcem fratrem suum non ignorasset, at dissimulasset: ut fratrem arcem excluserit,* vitio pervulgato: quare non ita hoc est audax, uti censet Faber: qui pene idem vidit. In iis, quæ sequuntur, notant, pro *facere* esse in nonnullis *fratre.* Unde legi, *Ut tyrannicidio quoque ejus commendationem frangeret.* Catull. carm 69.

Tu mea tu moriens fregisti commoda frater.

Vellei. 2. 20. *Ne potentia eorum, & multitudo, veterum civium dignitatem frangeret.* Tralatio, qualis in *lacerare.* quæ lacerantur aut franguntur, ea imminuuntur ac perduntur. Sueton. Jul. 75. *Laceratam existimationem suam civili animo tulit.*

Dubiam inter admirantes & deridentes] Controv. 11. *Miraris me dubitare? ipsa lex inter mortem & nuptias dubia est.* quod ea vel ad mortem cogat, vel ad nuptias. Quæ considerans accipio hoc loco: *Dubiam inter admirantes & deridentes sententiam,* qua vel admirari possimus, aut soleamus, vel deridere. Quamvis accipiat Faber, quod hæc sententia suos habuerit amatores, & suos item derisores. Controv. 33. *misericordiæ propior judex.*

Κινδυνεύεις πατέρα θρέψαι] *In periculum venit alendi patrem,* κινδυνεύειν tanto hic elegantius, quod qui accusantur, *periclitari* dicuntur, & ipsa accusatio *periculum.* Exempla domi habemus, ne petamus foris. Cornelius Hispanus Controv. 18. *Scio quosdam periclitantes illa jactare: nunc primum causam dico. Hoc ego dicere non possum: iterum reus fui.* Latro ead. Controv. in divis. *Mori volui tædio abdicationis & infelicitatis assiduæ. Cum in hoc tantum sordes ponerem, ut cum majore tormento*

positas

bositas resumerem, & absolutio mihi uni, non finis esset periculi, sed initium. Controv. 20. *Miserrime puer, quamvis periclitor, plus tamen pro te timeo.* Plura alibi.

Pag. 136. Φιλότεκνε πάτερ, καὶ σοί τι] Si licet ingenio solo hæc restituere, suppleam: *μοὶ καὶ σοὶ τί ἐστι; quid mihi tecum? cum sis filiorum amans*, quod in me adeo non exhibes, ut verisimile non sit, meum te patrem esse. Herodotus in Terpsichore: Σοὶ δὲ καὶ τοῖσι τοῖσι πρήγμασι τί ἐστι; *Quid tibi istis cum rebus?* quid ea tu moves, aut curas? Anacreon: εἰς ποτήριον ἀργυροῦν. Τί γὰρ μάχαισι κἀμοί; item: Τί πλειάδεσσι κἀμοί; τί δ' ἄστρασι Βοώτεω; Otho Imp. apud Sueton. c. 7. Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς; Panegyrico, qui Constantino dictus c. 9. *Quid tibi est Imp. cum inferiore fortuna?* Ideo, quod non ducis tantum in prælio, sed & militis fortissimi officio functus erat. Adde Divum Matth. 8. 29. & 27. 19. In quibus καὶ *cum* reddendum, quemadmodum conjunctio *&* per præpositionem *cum* in multis potest apud Latinos explicari: ut, *Cyrus & Crœsus secundis & adversis maxime insignes suo seculo fuerunt.* Etiam recte dicitur *Cyrus cum Crœso.* Add. Serv. 3 Æn. 177. Suntque hæc adeo cognata, ut Ovid. dixerit: *Ilia cum Lauso de Numitore sati.* Ubi constructio retinetur, quasi conjunctio vinculum Orationis, nec mutata esset. Quod & alibi non raro occurrit. Ad prima ista referenda sunt illa Quintiliani, quæ nunc redeunt in mentem. Declamat. 306. *Quid mihi cum hac hereditate? effecit ut filium magis desiderarem.* Declam. 327. *Quid mihi, inquit, cum partu erat? deleat mihi fortuna juvenes*, &c. item Calp. Flacci declam. 2. *Quid tibi cum isto patrocinio est, nisi ut appareat te peccasse securius?*

Ἄξενον σκάφος] Ita navem appellat, in qua captus, & ubi in carcerem detrusus à piratis erat. Nam carcer is ipsa in navi. Quintil. declam. 6. *At illum interim custodiæ situs carceris strangulat, insident ossibus catenæ; exemplum seculi in myoparone moritur.* Ead. *Nam illa quidem satis digne quis dixerit, udum carcerem, inundatam sentina naviculam, & impositum nuda trabe irrequietum latus*

Πατὴρ ἐστι] Ea, qua pater, crudelitate præditus vivit. ἄξενον mallem esset ἀπηνὲς. Potest & istud exponi: quamvis hostes illi essent, neminem tamen inter eos ita immitem, ut patrem ipsius fuisse.

Μήτις τυραννήσας] *Num esset, qui exercuisset tyrannidem.* Dubitavi, num fuisset: Μή τι τυραννήσας, μή τι μοιχεύσας. Ut τί sit ἀντὶ τοῦ πλεοναστικοῦ. Saltem patri his explicat filius, quod piratarum etiam judicio, ea in se edere exempla voluerit, quibus in tyrannos tantum aut adulteros animadvertendum.

CONTROV. VIII.

NOn viderem filium, nisi abdicarem] Pompeius Silo hac Controv. *Causa abdicandi est, ne sine filio vivam, quem tamdiu non viderem, nisi abdicarem.* cujus consilii dum reddo rationem, & ipse respondet filius, interea mihi adhuc eum contueri licet. Jocasta in Phœn. apud Sen. 463. *Ergo jam nunquam duos, Nisi sic videbo?* ut collatis cominus signis infestas direxerint acies.

Relatus est] Flor. 1. 18. *Nec ante cladi finis fuit, quam nox dirimeret: postremusque fugientium ipse rex à satellitibus humero saucius in armis suis* (super scutum) *referretur.* Vide quæ dixit Cornelius Hispanus.

Quam militia] Idem expectare nunc de filio meo: ex quo patri similem opto sobolem. Mento infra: *Non oportet tantam virtutem sine successore concedere; ducenda uxor.*

Denuntiantes deos: Faciat] Milites ad Alexandrum apud Justin. 12 8. *Ac si non militibus, ne vel ipse sibi parcat: nec fortunam suam nimis onerando fatiget.* Pallas ad Tydea apud Stat. 2 Theb.

— jam pone modum nimiumque secundis
Parce deis: huic una fides optanda laboris.
Fortuna satis usus abi.

Flor. 4. 2. *Sane & ipse ante aciem mœstior non ex more Cæsar, sive respectu fragilitatis humanæ, sive nimiam prosperorum suspectam habens continuationem, vel eadem timens, postquam idem esse cœperat, quod Pompeius.* Facit huc etiam illud Æschinis ad fin. Controv. Ἐςὶν ὁ πατὴρ, ἴςιν ἡ τύχη μαίλικαίτα. Ita enim lego. Verba non sunt filii, quod patet ex contextu, sed ad filium habita, quibus monetur & patris timentis, ac retinentis, & fortunæ diu jam felicissimæ rationem habere, ac cogitare hæc aliquid mali portendere solere. Mox Arellius Fuscus: *O me filio pugnante jam lassum! Magna omina sunt. Nihil hoc putas, quod viri fortis pater timet?*

Pag. 137. *Ego advocationem in unam pug.*] Non dubito, quin verissima sit sententia Fabri, qui existimat hanc veram esse lectionem; sed quomodo sit exponenda, non ita facile quivi discernere. Nam & hoc sensu potest accipi, quod petierit dilationem mutationis fortunæ, & favoris deorum: vel quod petierit unam etiam in pugnam, ut filio advocati essent dii, id est, præsentes ac faventes, quemadmodum adhuc fuissent. Ascon. Pedian. *Advocatus dicitur, si aut jus suggerit, aut præsentiam suam commodat amico.* Liv. 3. 47. *Virginius sordidatus filiam suam obsoleta veste, comitantibus aliquot matronis cum ingenti advocatione in forum diducit.*

Objicitur mihi, quod me filius] Sensus vult: *Hoc est cur timeam: & objicitur mihi, quod meum filium oderim?* Simile supra observavi: ad Gronov. ad Controv. 11. init. Quod oderim, objicitur, quia abdico, cum tamen abdicatione prohibeam à periculis, atque illi consulam.

Jam hosti nimis notus sum] Lege: *jam hosti nimis noti sumus.* Maxima gloria nostra, & hostibus virtute tua satis superque, imo nimis innotuimus: quia te unum maxime, utpote cognitum, jam petituri sunt telis: ita non fortiter faciundi, sed pereundi cito magis erit copia. Pertinet huc illud Flandi in coloie: *Non posse illum jam fortiter facere: quia omnes illum hostes peterent: & adjecit, ideo lex ter fortem dimisit: scit illum jam observari ab hoste.*

Te etiam morari posco inter vol.] Terent. & Plaut. passim pro *volo, postulo*, quod hic *posco*. Rutilius Lupus: *Quod vobis viri Athenienses in suadendo assentiuntur, vos fallere poscunt.* ita Aquila Rom. *tractim effusum genus loquendi, non conversum, neque circumscriptum desiderat.* Sed hoc minus ignotum.

Somnum classico rumpes] Tibull.

Martia cui somnos classica pulsa fugent.

Forte, *classica rumpent*, hoc loco. sed amplius.

Malo gloriam, quam vitam] Calpurn. Flacc. declam. 15. *Cur enim dubitem propter infamiam senex emori: qui etiam juvenis optavi sæpe propter gloriam.*

Pag. 138. *Ne unum tollas*] Sed plures: ne ita, ut nunc ego, macereris, si filius in bellum & pericula sit mittendus. add. controv. fin.

Ter fortiter pugnantem abdicas] Gronov. observavit in argumento Mss. exhibere: *ter fortiter agentem pater in acie, quarto volentem exire retinet.* Quod huic geminum.

Quis hic subitus &c.] Hæc quasi ἐν ἐκςάσει. Paulo post Asprenas: *Crede mihi, pater: non sum mei juris, cum ille prælii clamor exortus est.* Lege veio in his, *venio: plurimum in prima acie laboratur.*

Diversa imperia] Id est, contraria. Sueton. Jul. 1. *Diversarum partium habebatur.* Vide Canter. in novis lection. ubi ostendit ita *alius* etiam dici.

Pag. 139. *Cuneos gladiis diducere*] Tacit. 5 Histor. 16. *Civilis haud porrecto agmine, sed cuneis adstitit.* & observes plerumque apud Tacitum, quod Germani ac Britanni compositis in cuneos copiis pugnent. Etsi satis certum est, nec inusitatum eum Romanis morem.

Non animus, non lingua constat] Tacit. 3 Annal. 46. *Inconditique ac militia nescii oppidani, neque oculis, neque auribus*

quribus satis competebant. Ubi Lipsius: Sallustianum est apud Nonium: *Fortitudine attonitus, neque animo neque auribus aut lingua competere.* Etiam tale hoc Livii lib. 5. *Romani ne auribus quidem, atque oculis satis constare poterant.* Quantum ad verba Asprenatis & Livii illa, quod est apud Terent. Eun. 4. 5. 3. *neque pes, neque mens satis suum officium facit.* si cogitetur idem esse, ac si dicas, *neque pes, neque mens constat;* hæc ipsa loca videbit, quomodo sint intelligenda. Competere vero istuc, ut in transcursu hoc dicam, illustratur loco Sueton. in Aug. 31. *Adjuravit, si cujusquam neptium suarum competeret ætas, oblaturum se fuisse eam,* id est, idonea, atque illi muneri utilis esset. item Silii lib. 1. *Romanos terra atque undis ubi competet ætas, Ferro ignique sequar.* Fortunatianus lib. 3. *videas, quando tibi sit promenda oratio, ne non temporis competat qualitas.* Ita enim lego. Dein: *De gestu, quæ præcepta sunt? ut sciam gestum voci competere & animo debere.* Marius Victorin. 1 Rhetor. Cicer. *In distorta enim membra, neque juxta naturam sui competenter apposita, virtus non potest cadere.* Emporius, reprehendens, quod demonstrativam materiam laudativam appellant, *competentius,* inquit, *multo demonstrativa dicitur, cum eadem aliquis sæpe culpabitur.*

In alieno opere deprehensus] Quia iis, quos deprehendimus, id est, quos ex improviso opprimimus, quibus nec opinantibus supervenimus, aliquod quasi impedimentum objicitur, inde *deprehensum* pro *impedito* dixisse videtur. Controv. 4. *Steti deprehensus ab adulteris meis.* ubi forte, *steti, ut deprehensus.*

Humeris non cedit] Gruterus & Gronov. & liber vetus, teste Schotto, *sedet.* Ita Ovid.

Sarcinaque hæc humeris non sedet apta meis.

Cogitaveram etiam, num possit exponi: quod toga indutus, illa adstrictus, & quasi inclusus sibi videatur. ut loquar cum auctore dialogi de orat. cap. 39. ut *cedit,* sit pro *recedit.* Aliis, qui togæ assueti, occupatis in opere aliquo, aut vehementius saltem agentibus parte aliqua sui recedebat ab humero, ac delabebatur. Quintil. Instit. Orat. 11. c. 3. *Sed hæc amictus observatio, dum incipimus: procedente vero actu jam pene ab initio narrationis sinus ab humero, recte velut sponte delabitur: & cum ad argumenta ac locos ventum est, rejicere à sinistro togam, dejicere etiam, si hæreat, sinum, conveniet.* vide locum totum. add. & Fortunatian. lib. 3. fin. Erat hic assuetus sago, unde factum, ut nunc toga cum uteretur, minus ea sibi commoda, ut agenti impedimento, minimeque obsequens esset.

Ad obsidendum hostem] Aliquid vitii inesse huic periodo dubium mihi videtur nullum. & vel in fine periit vox, ut sit legendum, *ire jusseris potius. Otium.* vel *ire jusseris, parebo. Otium.* Supra: *Pareo tibi, pater.* Et erit locus, qualis ille Juvenalis:

Græculus esuriens in cœlum, jusseris, ibit.

Cogitavi etiam: *O si ad obsidendum hostem* &c. *juberes.*

Credisne quicquid refero tibi? Scimus] Hæc quoque, nisi me fallat animus, sunt vitiosissima. Lego: *Credisne quicquam referre* (*referes* in quodam est codice) *ubi simus, dum vitæ cursum agimus? Agere cursum* est currere. Virgil.

Vastumque cava trabe currimus æquor.

Senec. Herc. fur. 1050.

Sopor est: reciprocos spiritus motus agit,

id est, movetur. Cic. Catone Maj. *quasi decurso vita ad carceres à calce revocer.* Terent. Adelph. *Ego vitam duram, quam vixi, usque adhuc Prope jam excurso spatio mitto.* Theocr. Idyll. 18. 22. Ἄμμες γὰρ πᾶσαι συνομάλικες ᾗς δρόμος ὡυτός. *Nos omnes æquales, quibus idem* (vitæ) *cursus est.*

Eadem pericula nos ubique circumstant] Petron.

Si bene calculum ponas, ubique naufragium est.

Ob id quod sui juris sit] Dixi ad Controv. 1.

Pag. 140. *Fecit illo modo, quo Gallio*] Magis placeat, *Fecit illo modo quoque*

Gallio. Cujus divisio ipsum id continet, quod est in iis, quæ disputavit Silo.

Hoc loco Gallus posuit. hoc quoque] Scribe: *Gallio posuit, & hac quoque, inquit, ter viro forti aut diffidit, aut consulit*. Potest & copula omitti.

Immo verecunde vetaru] Fuit, credo, *verecundia*, id est, pudore, ut cum Terent. loquar, sive respectu patris. Liv. 1. 6. *Quoniam gemini essent, nec ætatu verecundia discrimen facere posset.*

Pag. 141. *Non possum pati*] Pulchra Salmas. ad Terent. Hecyr. 1. 2. 108. & Gronov. ad Sen. Herc. Fur.

Cum diceret] Commodius, *dixisset*.

Οὕτως ἂν καὶ ἄτιμον] Schottus pessime, *Adeo inhonoratum diligebant*. Sensus est: Ita etiam non fortem & inglorium, nullis honoribus aut præmiis affectum illum filium diligerem. Exprimitur affectus parentum plerumque non optimos, quandoque nec bonos aut probos, liberos tamen amantium, nec facile in pericula si descendere velint, id permittentium. Quare subjungitur: *Videbatur hic, dum indulgentiam exprimit, non servasse dignitatem patris*. Quintilian. declam. 4. *Parentibus vero circa liberos unus affectus est, favere vitæ, timere mortem. Non habent patientiam nec justa orbitates, & inter supplicia pœnasque, omnes tamen illis innocentes, omnes miseri sumus*. Particula ἂν in hoc Senecæ loco posita ut Suas. 1. τοῦτο εἰ μή τι χαλὸν ἦν, οὐκ ἂν ὕστατον ἔκειτο. ubi bene vertit Schottus. Controv. 31. οὐκ ἂν εἶπεν, *non diceret*. Simile mendum in Aristæneti ep. 16 lib. 2.

Ratione retineri patrem] Ita video consensu exhiberi: nisi quod nonnulli *detineri*. Præfero tamen, *retinere*, aut *detinere*. Infra: *temerarium, sanguinarium, quem nec pater possit retinere, nec lex dimittere.*

Παρεχστήσομαι αὐτοῖς] Ex iis, quæ his Nicetam subjecisse auctor est Seneca, conjeci: παρίστησι ἐμὲ αὐτῷ τοῦ διηγήσασθαι ἀριθμὸν ἀριστέων. Ipso hoc, quod mihi hanc movet litem, multo etiam magis me furore fecit bellandi percitum. Ovid. *Dum furor in cursu est, currenti cede furori* nam, *irritaturque retenta Et crescit rabies*. Aliud nondum, quamvis animum versans in omnia, reperire potui, quod quidem sensu idoneo esset.

Pag. 142. *Latronis hunc sensum à Latrone*] Varia hoc de loco venerunt in mentem. Verissimum vero videtur, pro Latronis esse reponendum è *Latinis*. Ut intelligamus Plancum hunc summum Declamatorem, qualis erat & Latro, quamvis è Latinis esset, tamen id judicium fecisse de Lesbocle Græco: quod apparebit, si dein legas; *Nec à Lesbocle Græco tenerius*: cum fortiter dicere vix Græcorum esset. Controv. 14. *Dicebat autem Agrotas inculta, ut scires illum inter Græcos non fuisse, sententiis fortibus, ut scires illum inter Romanos fuisse*. Lesboclem vero amplo egregie animo fuisse testis Seneca Suasor. 2. *cui animo responderit dicendi genus*. Ut autem hoc loco, à *Latrone fortius dictum*, id est, ita fortiter, ut excelleret ceteros; ita Controvers. 33. *Hanc sententiam Latro Porcius virilius dixit*. Ubi suspicor fuisse, *fortius & virilius*. Fortiter dixisse Latronem multis locis prodidit Seneca. Vide Præfat. hujus libri, quæ instar omnium esse potest. Præterea notabile illud *tenere dicere* opposite ad *fortiter*. Egregie huc pertinens est locus in dialogo de causis corrup. eloq. c. 26.

Κείσομαι, ὡς τεῖχος ἢ τάφρον] Lego: Κείσομαι, ὡς τεῖχος, ὡς ἢ τάφρον ὑπερβῆναι καὶ πατέρα. Hoc sensu, ut filius nihilo plus veneretur corpus patris sui, quam muros & fossas hostiles, quæ transcendere ac transilire gloriæ loco ducere consueverat. Post κείσομαι, χαμαί, aut simile intercidisse suspicor.

Religiose patrem induxit ominibus] Scriptum fuisse credam potius: *Religione patrem induxit & ominibus territum*. Sueton. Jul. 59. *Ne religione quidem ulla à quoquam incepto absterritus unquam aut retardatus est*. Neron. 18. *Alexandrina* (peregrinatione) *ipso profectionis*

festionis die destitit turbatus religione simul ac periculo.

Describentem periculi futuri prælii] Illud *describentem*, solummodo consilium, ac voluntatem notare videtur. Cujusmodi de vocibus dictum Controv. 3. & legendum dein, *Homeri versus ob hoc edidicisse*, quorum veterum tantum initium ponit. Tanto autem ista magis conveniebant, quod & Hector sæpe jam fortiter fecerat, & inter alia ad illum in ista oratione dicit Andromache uxor: τάχα γάρ σε κατακτανέουσιν Ἀχαιοὶ Πάντες ἐφορμηθέντες. Blandus supra: *non posse illum jam fortiter facere, quia omnes illum hostes peterent.*

Οὐκ ἔτι σε ὦ δυστήνε] Aliquid modo manuscriptorum librorum, in quibus non pessime exarata Græca, ad manum esset, & certius faciliusque Græca illustrarem: Nunc enim teneo: nec nisi spinosa in his se offerunt: veluti hic loci, ubi vix tandem aliquid, quo me expedirem, repperi. Illud est, Οὐκέτι σε δυστήνε, εἰ μὴ κρίνεις τοῦτο πατρὶς ἐμή. *Non amplius hunc immisero morti.* id est, dimisero in bellum, & illius ancipitia, *nisi tibi jam vilis est, mea patria.* Vide quæ coloris loco dixit Asprenas.

Pag. 143. Οὐκ ἐστὶ ὦ ἐχθρὸν] Lego: οὐκ ἔστι γὰρ, ἐχθρὸν εἰς τὸ ἀσυνετώτερον, πατρὸς προπεμπτικόν. Omnia pater filio, descendere belli in discrimina volenti, augurabatur mala: Rhetor igitur judicat & pronunciat, *illud patris propempticum parum filii proposito accommodatum* & felix *esse*. vid. post init. Controv.

Ἐγὼ πατὴρ, δεῖ ἡ τύχη] De his ipsum ad initium supra.

Ἀλλ' εἰμὶ φθαίω] Hæc quoque sine dubio affecta. Quibus sensus sit hujusmodi lectione: ἀληθεύειν ἄν φαίην φοβεῖ με μήτε ὁ στρατηγὸς, μήτε ὁ πόλεμος, μὴ τοῦτο φρεῖ; φοβοῦμαι περὶ τῷ οἴκῳ μου. Id est, *verum dixero*, vel, *verum uti dicam, metum mihi nec acies incutit, nec bellum: an non id tibi satis est? domui timeo mea*, id est, familiæ, quæ intercidet, dum tu bella curas & præsia, non matrimonium. Oratio ea fuit, qualis illa nota: *Non te rejecerunt, sed me rejecerunt.* Item: *tibi soli peccavi.* id est, tibi maxime. Vide Gronov. ad Hippol. Sen. 274. Controv. 20. *ostende non vulnus, sed argumentum.* Quia vero possit isto rerum in genere patrum vir aut esse, aut videri, aut accusari à probis, quod esset refractarius patri, quasi erubuisset ad ista dicta filius fingitur, eoque addit pater: τί γίνεις ἐρυθραῖος; Cogitandum autem spem familiæ & nominis hoc solo in filio patri reliquam fuisse, quod apparet ex istis Mentonis supra: *Ducenda uxor est: sed jam nunc te admoneo, ne unum tollas.*

LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA.

Pag 144. *Sed operosa, atque implicita*] Exempla reperies initio Suasor. 2.

Compositio verborum mollior] Ita & in Suas. 2. ad fin. accusat in eo nimium cultum & fractam compositionem. Vid. ead. Suas. initium divisionis. In historia tamen satis ille fortiter egit & viriliter, aut agere saltem putuit, ut patet ex fragmento, quod superstes est in Suasor. 7 parte posteriore. De compositione Sulpitius Victor: *Observandum, ut ordo verborum ea compage jungatur, ne confragosum & asperum sonum faciat, sed apte & leniter defluat, in quo sane adhibendus est modus, ne quid nimio opere luxuria nimium molliatur.*

Modo nimia licentia vaga & effusa] Accipienda ita est oratio, ut membris duobus, quæ præmissa, respondeant duo, quæ sequuntur. Ubi speciatim vitia Arellii notantur, unde inæqualitas orationis extitit. Minus vero manca fit oratio, si legas, & distinguas translata copula: *Effusa principia & argumenta, narrationes aride dicebantur.* *Principia* hic sunt *proœmia*, ut passim apud Rhetores. auctor ad Herenn. Cic. 1. de invent. Quintilian. 4. 1. Credas huc adspectum à Terentio Eunuch.

nuch. 3. 2. 4. *quam venuste! quod dedit Principium adveniens.* & 90. Rursus προοίμιον principium generali sensu est Palæphato περὶ ἀπίς. cap. 47. de Hyacintho: λέγουσι δ' ὅτι καὶ τὸ προσηγορίας ἐν φύλλοις ἐπιγέγραπται τὸ προοίμιον. Etiam *exordium* pro initio Marius Victorinus ad Rhet. Cic. p. 87. fine. & Cic. de Invent. p. 190. fin. Cassiodorus cum dubitasset proœmium ἀπὸ τῆς οἴμης, an τοῦ οἴμου dicatur, sumpsit à Quintil. 4. Instit. 1. qui jungit: *Principii causa hac est ut auditorem quo sit nobis in cateris partibus accommodatior preparemus.* Curius tamen Fortunatianus lib. 2. artis Rhetoricæ, Exordii species vult esse principium & insinuationem, illud simplex esse, hanc subdolam & occultiorem. In his tamen Senecæ pro generali acceperim. Quod autem præterea desideratur ad hæc recte percipienda, est, ut cogitemus tantum, vitium esse orationis, si longa sint exordia. Cic. 1. de Invent. *Vitia vero hac sunt certissima exordiorum, qua summopere vitare oportebit; vulgare, commune, commutabile, longum, separatum, translatum, contra pracepta. Longum* dein definit, *quod pluribus verbis, aut sententiis, ultra quam satis est, producitur.* In argumentando itidem vitium est haud dubium prolixitas, quæ attentionem minuit, remque obscurat, & quod unice vitandum, tædium affert. Insignita tamen his vitiis principia & argumenta Arellii Fusci: à quo contra *narrationes aride dicebantur.* Ita enim legendum forte quis censeat, ut infra Controv. 9. *Otho tamen Junius* (ita edunt) *bene dicebat has controversias, qua suspiciose dicenda erant.* Nisi movet hic, similesve loci Ciceronis: *Harum causarum principia suspiciosa ad acerbitatem ab accusatore ponentur.* quæ in partit. sunt. Sed hoc in medium sit. *Aridum* quid sit, ex ead. Controv. colligas ad init. coloris: *Aridi declamatores fidelius, quos proposuerunt, colores tuentur. Nihil enim eos sollicitat: nullum schema, nulla dulcedo sententia subrepit.* Istiusmodi autem dicendi genus damnat in narratione Quintilianus, optimus ille dicendi magister, lib. 4. c. 2. *Ut fortasse ubique, in narratione tamen utique pracipue media hac tenenda sit via, dicendi, quantum satis est, quantum opus est: Quantum opus est autem non ita solum accipi volo, quantum ad judicandum sufficit; quia non inornata debet esse brevitas, alioqui sit indocta: nam & fallit voluptas, & minus longa, qua delectant, videntur. Ut amœnum ac molle iter, etiamsi est spatii amplioris, minus fatigat, quam durum aridumque compendium.* Non abs re fuerit, illud quoque hic tenere, quod *partes orationis sunt*, ut quidam volunt, *quatuor: exordium, narratio, argumentatio, peroratio*, sive *conclusio.* Sulpitius Victorinus, qui illud quoque addit, *argumentationem in duas partes esse divisam: ut sit altera pars ejus confirmatio, altera reprehensio.* Quod & ex Cicerone monuit Curius Fortunatianus.

Nihil acre, nihil solidum, nihil horridum] Prima duo forsan à cibis petita sint, in quibus acre & solidum appetere solent saniores, iidemque lenibus nimium ac dulcibus offendi, aut tædio saltem eorum cito percipi. Cicero in Hortens. *Alterius ingenium sic dulce, ut acetum Ægyptium. Alterius sic acre, ut mel Hymettium dicimus.* Solidus cibus Doctori Gentium ad Hebr. 5. στερεὰ τροφή. 1 Cor. 3. 2. βρῶμα. & illi γάλα opponit. etiam λάχανα epist. ad Rom. 14. Omnia etiam ad institutionem & scripta pertinentia. Qua ratione Sulpitius quoque Victorin. *Tertium*, quod observandum in elocutione, *robur est, ut non solum purus & manifestus, verum etiam robustus & fortis validusque sit sermo.* Robur & vires à ciborum sunt genere. Præterea *acre* exponi possit eodem ex Hortensio Ciceronis, ubi est: *Quid enim aut Herodoto dulcius, aut Thucydide gravius, aut Philisto brevius, aut Theopompo acrius, aut Theophrasto mitius inveniri potest?* In quibus acre Nonio interprete, *vehemens, sævum.* Quorum posterius si intelligas, ut est in Virgiliano:

Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector.

Quod Servius etiam *fortis, bellicosus* inter-

interpretatur, accommodatissimum huic nostræ sententiæ erit, quæ constabilitur iis, quæ de Fabiano Arellii hujus discipulo statim testatur: *Et quotiens incidebat aliqua materia, quæ convicium seculi reciperet, inspirabat magno magis, quam acri animo. Deerat illi oratorium robur, & illi pugnatorius mucro.* (vide illic omnino loca ex Cicer. & Senec. Tragœd.) sed quia præcessit hæc: *Dicebat autem Fabianus fere dulces sententias*, patet hic quoque ad acida simul adspectum esse. Eademque ratione accipienda sunt Plauti in Bacchidib. 3. 3. 1. *Nunc experiar, sitne acetum tibi peracre in pectore.* Metuit ne pater nimis levem se sit filio præbiturus: contra quem ipsius exemplo & moribus vehementissime agere deberet. Magis id, quod dixi, manifestum est, si cum hoc loco comparetur ille in Pseudolo 2. 4. 49. *Ecquid habet is homo aceti in pectore?* C H. *atque acidissimi.* P s. *Quid si opus sit ut dulce promat indidem, ecquid habet?* Quæ simul ad prudentiam atque alacritatem res gerendi pertinent, qua solent vigere, qui excitatioris & vividioris, denique *acris* sunt ingenii: Cæterum *acre* illud, sensu, quo non nimis placidum ac lene notat, plurimum situm est in temperamento corporis, ac sanguinis. Quo ingeniosius intelligimus mox addita, *nihil solidum, nihil horridum.* Quæ itidem à corporis conditione, atque habitu translata sunt, pervulgata consuetudine optimorum, cum de virtutibus aut vitiis orationum tractant. Petronius de Declamatoribus Asianis istis maxime: *Pace vestra liceat dixisse: primi omnium eloquentiam perdidistis. Levibus enim, atque inanibus sonis ludibria quædam excitando effecistis, ut corpus orationis enervaretur & caderet.* Quintil. procem. 1. Instit. *Nam plerumque nuda illæ artes, nimia subtilitatis affectatione frangunt, atque concidunt, quicquid est in oratione generosius, & omnem succum ingenii bibunt, & ossa detegunt, quæ ut esse, & adstringi nervis suis debent, sic corpore operienda sunt.* In dialog de Orat. c. 21. *Oratio autem, sicut corpus hominis, ea demum pulchra est, in qua non eminent venæ, nec ossa numerantur, sed temperatus ac bonus sanguis implet membra, & exurgit toris, ipsos quoque nervos rubor tingit, & decor commendat.* Quorum in postremis descriptum est *corpus solidum & succi plenum*, ut verbis id dicam Terentii egregie huc aptis. Cicero in Bruto: *Hac enim ætas & fudit hanc copiam, & ut opinio mea fert, succus ille & sanguis, incorruptus usque ad hanc ætatem oratorum fuit, in qua naturalis inesset, non fucatus nitor.* Porro in dial. de Orat. cap. 26. *Adeo malim oratorem vel hirta toga induere, quam fucatis & meretriciis vestibus insignire.* Vide locum totum, ubi præclare huc facientia congessit genere & eruditione nobilissimus Schelius. Inde vero intelligimus, quid hic velit sibi *nihil horridum.* Redit ex his in mentem Virgilianum:

Horridus in jaculis & pelle Libystidos ursæ.

Item illud Quintiliani Junioris declamat. 3. *Vides munitum gladio latus, loricam ferro asperam, clausam galea faciem, ad terrorem belli cristas minantes, inscriptum in scuto C. Marii nomen, totum denique virum martio habitu horrentem.* Nempe armatis & militibus comparant oratores. Unde fluxisse ex parte illa paulo ante credo: *Compositio verborum* (Arellii hujus Fusci) *mollior, quam ut illam tam sanctis fortibusque præceptis præparatus se animus pati posset.* In his, ut in illis fieri solet, si absit omne horridum, improbant. Petronius illud nihil desiderans in Cicerone oratorum perfectissimo, *Grandiaque indomiti Ciceronis verba minentur.* Nimirum, *ut in cibis interim*, ita & in oratione *acor ipse jucundus est.* Quintilian. 9. 3. & ut Musica quoque, ita & oratio non sola vocum mollitie, sed & asperitate, & horrido, quod oportunum sit perficitur. Ubi hæc ex toto absint, facile per ridiculum dicetur: *Quam lepida lexes compostæ!* Omnium denique, quibus est ingenium non publici saporis, non-minus, quam Augusti, sententia μυροβρεχεῖς illi cin-

cinni

cinni sunt damnati. Ut vero orator & oratio, declamator & declamatio, alii quoque scriptores eorumque scripta & labores, conferantur cum milite & militia, quam praeclarum, ita frequens est. Videsis Eumenii orationem pro Schol. instaut. post initium, ubi pulcherrima sunt, sed descriptu longiuscula. Cic. 3 de LL. *Post à Theophrasto Phalerius ille Demetrius, de quo feci supra mentionem, mirabiliter doctrinam ex umbraculis eruditorum ociosque non modo in solem atque pulverem, sed in ipsum discrimen aciemque perduxit.* Similia in dialog. de causis corr. eloq. reperies. Adi praeterea commentat. ad Petronii cap. 2. ubi exponitur, quid sit *umbraticus doctor.* Pinciani *horrendum*, pro *horridum*, minus hoc loco probavezim.

Magis lasciva quam læta] Lascivia ut in homine, ita in oratione, cum licentia conjuncta & proin vitiosa est. *Luxuriam* mox vocat: & tralatio hæc posiit proprie petita videri à segete, quam non perinde luxuriantem ac lætam optant agricolæ: quod ista specie magis blandiri & grata esse solet, hæc implere, ac præstare, quæ promiserit. Quæ dixi, illustrantur Suas. 2. ad init. divisionis: *Hujus suasoria feci mentionem, non quia in ea subtilitatis erat aliquid, quod vos excitare posset, sed ut scirctis, quam nitide Fuscus dixisset, vel quam licenter, ipse sententiam non feram. Vestri arbitrii erit, utrum explicationes ejus luxuriosas putetis, an vero politas.* Ita enim rescribendum eum locum videri diximus.

Pag. 145. *Obscuritatem non potuit evadere*] Eum taxat in Arellio, cum testatur: *Erat explicatio Arellii Fusci splendida quidem, sed operosa & implicita.* Venetus, *implicata.*

Dulces sententias] Eas dixit exemplo Arellii, cujus compositionem *fractam* esse docuit hac præfat. & dixit in fin. Suas. 2. unde demonstratur, quod dixi. nam & in Suas. ultima est: *Solebat* (Surdinus) *dulces sententias dicere, frequentius tamen praedulces & infractas.*

Quæ convicium sæculi reciperet] Ob quam posset invehi in sæculum, illudque perstringere. exemplum vide in Controv. 1. hujus libri, ubi ipse Fabianus dicit præfat. 1 Controv. *Quæ* (translatitiæ sententiæ) *nihil habent cum controversia implicitum, sed satis apte & alio transferuntur: tanquam, quæ de fortuna, de crudelitate, de seculo, de divitiis dicuntur.* Ubi *seculum* mores sunt seculi, & in partem pejorem, ut in illo Taciti de mor. German. 19. *Corrumpere & corrumpi seculum vocatur.* *Recipere* vero hoc in loco etiam notabiliter positum, pro *admittere*, vel *permittere.* ut & in Valer. Max. lib. 4. cap. 4. *Bona mentis usurpatio nullum tristioris fortunæ recipit incursum.* Sæpe Quintilian. major, *non recipit natura:* Ut in declam. 306. quod in serm. declam. 328. *in rerum natura non est.* Vulgo, *non potest fieri.* Posterius ita dictum, ut apud Ovid.

Non est in medico semper relevetur ut æger.

Id est, in Medici potestate. Ita *Capere* etiam rariore sensu apud Senecam Octavia: PRÆ. *Femina hoc nomen capit?* NE. *Si scelera cepit.* Nomen hostis cadit in feminam, si potest patrare scelera. In Agam. etiam vers. 31.

Non pavidus hausi dicta, sed cepi nefas.

Unde intelligitur Tacit. 1 Ann. c. 11. *Solam Divi Augusti mentem tantæ molis capacem.* quod Augustus illam ferre posset.

Inspirabat magno magis, quam acri animo] Quintilian. Instit. 2. 5. *Quibus viribus inspiret, qua jucunditate permulceat.* Faciunt huc loca Ciceronis 1 de Leg. *Si aut ad Fabium, aut ad eum, qui tibi semper in ore est, Catonem, aut Pisonem, aut ad Fannium, aut ad Vennonium venias; quanquam ex his alius alio plus habet virium, tamen, quid tam exile, quam isti omnes? Fannii autem ætate conjunctus Antipater paulo inflavit vehementius.* Et Senecæ in Agam. 325. *resonetque manu Pulsa citata vocale chelys. Nil acre velim, Magnumque modis intonet altis: Sed quale solet leviore lyra Flectere carmen simplex.*

Ille pugnatorius mucro] Dionys. Longin.

gin. περὶ ὕψους cap. 2. quasi de hoc Fabiano, illiusque præceptore Arellio: καὶ αἱ ἐπικινδυνότερα αὐτὰ, ἐφ' ἑαυτῶν δίχα ἐπιστήμης, καὶ ἀνερμάτιστα ἐαθέντα οὕτω τὰ μεγάλα ἐπὶ μόνῃ τῇ φορᾷ καὶ ἀμαθεῖ τόλμῃ λειπόμενα. δεῖ γὰρ αὐτοῖς ὡς κέντρου πολλάκις οὕτω δὲ καὶ χαλινοῦ. quod in multos competet Rhetorum, non perinde in eos, quos c. 1. ἄνδρας πολιτικοὺς appellat, cap. 19. εἰς λειότητα ἀκανθῶν τι προσπίπτει, oratio nempe. Facit huc etiam, quod monet Fortunatianus, ut inter argumentandum voce utamur, *varie, agiliter, acriter, pugnanter* & *instanter*. Vox nempe accommodanda rebus. Cic. in Orat. *Nam in iis, quibus ut pugiunculis uti oportet, brevitas facit ipsa liberiores pedes.*

Nulla corporis asseveratio] Corporis asseverationem accipio, cum componitur ad gravitatem, maxime ita, ut quadret illud Terentianum: *Tristis severitas in vultu.* Apulei 3 Metam. *Vultuosam frontem rugis insurgentibus asseverabat.* item 8 Metam. *At ille, quamquam perfecto voto, prostrato inimico, latus ageret, vultu tamen gaudium tegit, & frontem adseverat, dolorem simulans.* Hinc Tacit. accipiat lucem, 13 Annal. cap. 18. ubi Seneca & Burrhus, *viri gravitatem adseverantes* dicuntur. quia non graves tantum, sed & severi, ac tristes erant, ut diceret quis *constricta fronte Catones.* nec proin gravitati non satis mixta erat lenitas comitasque, quo nomine L. Pisonem deprædicat Vellei. 2. 98. ubi & Voss. ad Gell. 7. 5. de Polo histrione: *tragœdias poëtarum nobilium scite atque adseverate tractavit.* Intelligit gravitatem tragœdiis convenientem adhibuisse. Quintil. in Institut. cap. 3. *Quare neque probatio ulla, qua modo venit ab oratore, tam firma est, ut non perdat vires suas, nisi adjuvetur asseveratione dicentis.* vide locum egregium.

Cum veros compressisset affectus] Corrupta hæc erunt, si *vero* scribas. Id tamen ex emendatione nonnulli obtrusum nobis velint. Vulgatæ lectionis sensum non perceperunt, inde hæc turbella: Intellige, Fabianum hunc philosophum, quem *vita & scientia egregium* appellat filius Seneca, obscurum præceptis philosophiæ, eoque affectus suos in potestatem redegisse, atque illos domitos habuisse; animoque composito ita, ita pacato, nihilque illis turbato vixisse, ut & inter dicendum, cum veri imitatione exprimendi & simulandi sunt affectus, iis destitueretur, aut infelix saltem eorum esset imitator. Uno verbo, hinc factum, ut parum bene affectus moveret, sive, ut vulgo, pathetice ageret. Unice id studuisse hic Fabianus videtur, ut jugum affectuum, quibus impotentiores domini sunt nulli, excuteret. Id discere licet ex his Senecæ filii lib. de brev. vitæ, cap. 10. *Solebat dicere Fabianus, non ex his cathedrariis philosophis, sed ex veris & antiquis, contra affectus impetu, non subtilitate pugnandum, nec minutis vulneribus, sed incursu avertendam aciem.*

Parum bene imitari poterat, quæ effugerat] Quæ sunt illa, quæ effugerat? ira, dolor, alii affectus. quod explicatius erat dicendum, quia hic quoque, cum non perciperent sensum, *effinxerat* substituere tentarunt. *Effugere* pro exuere, ut Tacitus sæpe vocat, sive derelinquere, positum. ut supra hac epist. ad init. ita dein etiam *evadere* præfat. 7 Controvers. *Et hoc æqualiter omnium est, ut vitia sua excusare malint, quam effugere.* Controv. 27. *Et illud scietis, quam difficile sit naturam effugere.* Ita & Quintilian. Instit. 4. 2. & 9. 3. *Quia satietatem, ut varietas earum*, (figurarum) *ita raritas effugit.*

Hoc unum concupiscentem, nihil concupiscere] Veneta: *hac unum concupiscentem, nihil concupiscere.* Unus ex tribus Senecæ filiis eloquentiæ intendebat, & huic tantum. Fratribus ambitiosæ erant curæ & studiorum via contendebant ad honores: quorum hic minime erat sititor. Cogitavi etiam: *hoc studium conc.* aut ut exciderit *studium*, fueritque: *hoc unum studium concupiscentem, ut nihil concupisceres.* L. Seneca ad Matrem, cap. 16. *Respice fratres meos, quibus salvis, fas tibi non est accusate*

sare fortunam, in utroque habes, quod te diversa virtute delectet. alter honores industria consecutus est; alter sapienter contempsit, &c. Sequentia hic lege: *& ut eloquentia tantum studeas, facilis ab hac i. c. a. excursus est.*

Pag. 146. *Ut te bene cedentis studii labor teneat*] Egoque, cum isti studio diu satis & feliciter insudaveris, proposuerim ad alia te traducere, maxime illa, quibus dediti sunt fratres. Sed cum cogito, verum est, *labor terreat.* Respicitur ad illa, quæ de Arellio Fusco & Fabiano memorata sunt. Qui summi viri maximo labore usi, absolutæ suis partibus facundiæ consequi laudem non potuerant. Quorum exempla recognoscens, ut relata erant à patre, deterreri à studio eloquentiæ posset Mela, & proin suspicari, quod ista recitatione insidias sibi pater faceret.

Paterno contentus ordine] Schottus, quia de filio hujus Mela proditum, equestris eum ordinis fuisse, & hic est, *paterno vivas ordine contentus*; hinc etiam patrem Senecam istum in ordinem provehit. Quæ necessitas est nulla, nam sæpe id usu venit, ut ad altiorem ordinem Romæ eniterentur filii, quam parentes, & *ordo* præterea non semper ad tres illos gradus civium, Senatum, Equitem, Plebem, respicit. Sæpe statum, locum, conditionem quamcunque denotat. Terent. *Homo mei loci atque ordinis.* Cæsar apud Sueton. Jul. 29. *Difficilius se principem civitatis à primo ordine in secundum, quam ex secundo in novissimum detrudi.* Tacit. 4 Annal. 40. *Falleris enim Seiane, si te mansurum in eodem ordine putas, & Liviam, qua C. Cæsari, mox Druso nupta fuerit, ea mente acturam, ut tecum senescat.* Verum tamen est Marcum hunc Senecam equestris ordinis fuisse: sed aliter est probandum. Omni exceptione major est locus 14 Annal. 53. in facundissima illa oratione Senecæ filii ad Neronem: *Egone equestri & provinciali loco ortus proceribus civitatis annumeror?*

Erat quidem tibi ingenium] Veneta, *ejicit quidem.* Unde legas, *erigit quidem te.* Ita melius etiam conveniet illud sequens: *Est & hoc ipsum melioris ingenii pignus, non corrumpi bonitate ejus, ut illo male utaris.*

Aliquando ejus processus avidus] Magis arrideret: *ejusmodi processus*, vel *processuum. Processus* hic sunt incrementa, ita & Quintilian. declamat. 3. Adscribam, ut legendum locum puto: *Invicem sperare etiam processus potest: pro hoc merito accipiat fortasse vitem: ordines ducet, & sub illo alii militabunt. Ordines ducere* explicat illud de vite, proprie enim de centurionibus illud accipiendum, ut ad majoris tamen etiam potestatis loca in militia pertineat. Justin. 11. 6. Lips. in nota 98 ad 2 Ann. Taciti. Utrumque hic cogitasse non abs re erit.

Qui ut aliquando, cum Sextium audiret] Sensus velit: *post aliquanto, quam Sextium audierat, declamitabat.* Postremam vocem ex conjectura sola pene ita rescripseram, cum vidi Schottum monere, ita in antiquis libris esse: quamobrem & ipse sic edidit. Cic. de Offic. *defensitare causas.* Tacit. *factitare delationes. coactiones argentarias* in Vespan. in Galba *actitare causas.* Nep. in fragm. *A. Albinus res Romanas oratione Graca scriptitavit.*

Pulcherrima disciplina continebantur] Veneta, *continebatur.* Unde esset: *pulcherrima disciplina.* sed vide Gruterum & Schottum.

Pag. 148. *Non quoties volueram*] Lege, *voluerat.* Omniaque expedita erunt. Nec Lipsii emendatio necessaria. Sensus tamen eodem redibit. Confer eum his initium præfat. 7. Controv.

CONTROV. IX.

Qua inter jocum ipsis dominis veniunt] Natum mihi erat prius: *Qua interim jocum ipsos Dominos fecerunt.* Petron. *petoque & oro, ne nocturnas religiones jocum risumque faciatis.* Propert. *ne turbis fabula fiam. Interim* pro *interdum*, quo Quintiliano nihil frequentius, jam Senecæ tempore in usu fuisse

patet

patet ex Controv. 11. fin. Deinde levissima mutatione observavi posse corrigi: *qua inter jocum ipsi dominu pereunt.* quod illustratur loco Sallustii in B. C. *nam quid ea memorem, qua nisi his, qui videre, nemini credibilia sunt, à privatu compluribus subversos montes, maria constrata esse? quibus mihi ludibrio videntur fuisse divitia.* add. Horat. 3. Od. 1. Sed lector eligat commodissimum: *Qua interim in jocum cum ipsis dominis veniunt.* Cujus conjecturæ pars eruditissimo Fabro debetur.

Speciosus cum periculo nitor: & sine causa] Magis fluat, minusque abrupta sit oratio: *cum periculo nitor est.* Dein legendum forsan: *sine causa sape influit, & sine ratione destituit.* Nam & filius in Thyeste 536. ATR. *Quis influentu dona fortuna abnuit?* Thyest. *Expertus est quicunque, quam facile effluant.* Quæ translatio, unde sit orta, ipse docet vers. 450. Tragœdiæ ejusdem: *cur bonis tantis sinum Subducis?* Valer. Max. 3. 4. 4. *ita se in ejus sinum fortuna effudit.* idem 4. 4. de Gillia Agrigentino: *quem,* ut ait, *propemodum ipsius liberalitatu pracordia constat habuisse.* Post alia non vulgaria hujus rei documenta; *Quid multa?* inquit, *non mortalem aliquem, sed propitia fortuna benignum esse diceres sinum.* Ubi fortunæ tribuit sinum, unde effundat scilicet sua bona alumnorum suorum in sinus. Martial. 1. 16.

Gaudia non remanent, sed fugitiva volant.
Hac utraque manu, complexuque assere toto;
Sape fluunt imo sic quoque lapsa sinu.

Unde quis arbitretur, nihil hic mutandum, & prioris membri posterius interpretamentum esse.

Sine causa destituit] Adi notam Gronovii ad Sen. 2 de Ira, c. 10.

Pag. 149. *Accipe vita mea testem*] Legendum: *Accipite vitam meam testem. quid magni astimatu,* &c. Verba ad judices, apud quos abdicanti patri contradicitur. Qui cum moveri viderentur auctoritate divitis, qui hunc pauperis filium adoptatum cupiebat; negat filius abdicatus id in hoc quidem negocio ponderis ullius esse debere, quippe cum tres dives ipse filios suos abdicarit: unde illi placere sine dubio difficile: sed vitæ suæ habendam rationem: in qua nihil culpandum nisi quod patrem amet. Ita dein & sequentia ad judices dicta. add. tamen Contr. 9. init.

Abdico, inquit, hoc pater verus] Vividius, &, ut credo, verius: *hoc pater verus? quid ab eo,* &c. Saltem ut vulgatum facile intelligatur, hoc notasse non inutile erit.

Quartum abdicat] Quia causa est, cur ego abdicer, & præterea cur abdicatio non rescindatur. Saltem pro virili id impedire uititur. Ita Calp. Flacc. declam. 39. *Ego te, fateor, occidi, dum cum matre contendo.* Declam. 44. *Si perseverat in mea pœna, hunc mater occidet.* Causa erit, cur occidatur.

Quisquis es avarus pecunia custos immensa, cum multa] Hæc ita male esse edita satis arguit, quod in antiquis aliis quidem est: *immensique cultor soli cum multa.* in aliis, ut & in Veneta: *immensaque cultor,* &c. *Sylla.* Ex *Sylla* Faber Siciliæ, quod minime damnaverim. Scriptumque ita sit: *Quisquis es a. p. c. immensaque cultor Sicilia, cum multa quasieris, poterisne omnibus frui?* Atque hæc si scripsit Fuscus Arellius, utcunque non commode accurateque nectantur his sequentia, minime id mirer, cum passim illius orationem observes tortuosam, vel ut Senecæ ipsius uter verbis & judicio, *operosam, atque implicitam.* Quod judicium omnes facient, qui vel ea legent, quæ hac in Controv. ille Rhetor dixit. Istis conjunctum & permixtum vitium est, incommoda connexio. *Immensa cultor Sicilia quo pertineat,* ostendet Flor. 3. de B. Serv. & Cic. 4 in Verrem ab init.

Ecce turba juvenum sine patre] Claudiau. *te felix natorum turba coronet.* etiam de tribus Seneca filius in Thyeste 979. *Totumque turba jam sua implebo patrem.* Confer vers. 717. & seqq. ut hoc loco. ubi tamen latius

possit porrigi, ut accipiatur de quibuscunque in corona populi, qui aliquo casu parribus orbati essent, quos inter & tres isti divitis filii abdicati. *turba* de filiis pluribus infra etiam hic Arellius. de plurimis *populus* Justin. 10. 1.

Impera quidvu] Plena fit oratio: *Impera, pater, quidvu.* Sed & mox ita ex abrupto ad divitem convertitur, cum adhuc egisset cum paupere patre: *Merito abdicasti, an immerito?* Ut quæ inserenda credas, ille more suo omiserit, & ut potuerat ad populum, aut judices, aut in senatu dicere, vultu adversarium, aliumve tantum aggrediens & notans, ut non & exprimeret nomen, ita sua hæc ipse scripserit, aut Seneca nobis retulerit.

Unde talem patrem?] Formula & gemmula Latinitatis. Integrum: *Unde talem patrem exspectes*, aut, *obtingere posse speres?* Quibus pulchre judicium, atque affectus suos expresserunt, cum vel offerentur, aut contigissent nec opinantibus, quæ quosve unice expectarent ac desiderarent; vel voverent, eorum copia quo sibi aliquando fieret. Egregia jam congessit summus Gronov. ad Herc. Fur. 296. ubi est: *unde illum mihi, Quo te tuamque dexteram amplectar, diem?* Item Diatr. ad Stat. cap. 9. Adjiciam ipse hæc paucula ex Quintiliani instit. igitur orator. 1. 6. *Unde enim tantum boni, ut pluribus, quæ recta sunt, placeant?* Declam. 256. *Unde tantum boni, ut reddere possis illam valetudinem, illum furorem?* Declam. 306. *Unde nobis tantam felicitatem, ut ad infantem mors arcessita non veniat?* & 330. *Unde mihi tantam felicitatem, ut hoc crimen sit?* Declamat. 301. *Unde enim nobis adversus istum tantos inimicos, ut vindicaremur?*

Non irasceris nisi ut ames] Id est, *quod amas*, & me in divitias transire vis. Ita explicare possis. *Ut* enim passim jam apud declamatores: infr. divis. *In hoc sine dubio, ut pius sim, & ad manum argumentum est. quod* sonat: quod monui ad Calpurn. declam. 22. Malim hic tamen: *non irascereris, nisi & ames.*

Quid porro ista patrimonia, in qua &c.] Antiqui *matrimonia:* quod pro bonis maternis non recte accipi & probari contra Cujacium & Fabrum, quos vitos! jam satis solide demonstravit Gronov. hoc ipso loco. Hic tamen ut mutemus, sæpe mecum dubitavi, num esset necesse. Cumque didicissem librum unum Gruteri, cui concinit Venetus, præpositionem, quæ sequitur, nullam agnoscere, & in Vaticano Schotti non *dominorum*, sed *domorum* esse exaratum; cœpi hanc lectionem, huncque sensum non damnare: *Quid porro ista matrimonia, quæ malesani strenue, gaudia domorum, an onera sunt?* Ubi domos pro familiis intelligere me, quivis videt. Opes uxorum dotesque amplissimas onera esse sæpenumero pulchre docet Megadorus Aul. Plaut. 3. 5. Præterea Sallustius de Romanis: *iis otium, divitias oneri miseriaque fuisse.* Igitur filii hujus cum censeret pater vel ea causa transeundum in familiam divitis, ut ista usus occasione, egregie dotatam in matrimonium accipere posset. primum ait ista matrimonia, quamvis unice iis velificentur patres, onera potius, quam gaudia esse. Præterea divitias causam esse, cur familiæ infortuniis affligantur. quod expressum periodo seq.

Pag. 150. *Mille, cum ventum inter vices suas*, &c.] En monstrum lectionis, nec procuratum adhuc à quoquam puto. In Vaticano est *conventum*. in Gruteri uno pro *vices*, *vites*. Omnia puto recte habebunt hac emendatione: *Mille circumventorum inter divitias suas exempla referebas*, &c. vid. ad finhorum, quæ dixit Arellius. Domui hujus divitis importata sit calamitas, vel ipsius impotentia, vel filiorum insolentia: utraque nasci ex opibus solent.

Pag. 151. *Merito abdicasti, an immerito?*] Arellianum hoc est, ut paulo ante: *Impera quidvis.* ubi notavi.

Apud illos humilitas est] Quæ nos tanquam frugalium laudamus munera & virtutes, illi aspernantur & despuunt,

spuunt, tanquam abjectorum terræque filiorum propria vitia.

Petis iterum potius filios] Vehementer dubitem an non fuerit: *Repetis iterum potius.* quod depravatum culpa sit illorum, qui istiusmodi pleonasmorum elegantias cruditate stomachi rejecerunt. Vide Casaub. ad Sueton. Jul. cap. 2. ubi est: *repetitis rursus Bithyniæ.* ita si restituas, initio huic accurate respondebit finis, *quam me recipis?* nam pronomen, quin injuria exturbatum sit, non dubito.

Cujus tantam felicitatem nemo miratur: merito potens est] Proba hæc sunt, nihilque audiendus Dalechampius. Intelligit Rhetor pietatem populi R. in patrem suum Romulum, quamvis agrestem, pastorem, denique fortis tenuissimæ, causam esse, eur deorum & hominum judicio crescere debuerit, & creverit: quare nec quisquam ejus incrementa maximamque felicitatem miratur. Plin. Panegyr. *Civitas religionibus dedita semperque deorum indulgentiam pietate* (ita lego, male vulgo *pie*) *merita, nihil felicitati suæ putat adstrui posse, nisi ut dii Cæsarem* (benevolentia in nos sua) *imitentur.* Illud, *merito potens est*, subjungitur, ut eo præcedentium reddatur ratio. Simil. Flor. 1. 1. *Imaginem urbis magis, quam urbem fecerat: incolæ deerant.* Item: *Res erat unius ætatis: populus virorum.* Roma igitur ex sententia Arellii gloriari poterat illo Catulliano: *Hoc mihi dii dederunt pro pietate mea.* nec id fugiebat alios.

Nemo ab ejus origine est, quem non reliquerit] Periodus hæc non est committenda antecedentibus, quasi illorum sit membrum, aut ratio. Generale est effatum, quo negatur ab eo quemquam esse progenitum; ejus patris esse filium ac sanguinem, quem facile reliquerit. Sola negatio in causa fuit, cur hic aliquid infuscaretur: unde divinabam: *quem possit relinquere.* etiam cogitavi: *quem sponte reliquerit.* aut saltem expungendum illud *non.* De sensu non metuo; ne non verum dedeam.

Quæreres, quis emptor esset] Veneta & Gruteri unus: *Quæreres non quis suus emptor esset.* Simile alii. Schottus veterem lectionem ait præferre: *Numquid si is emptor esset.* Igitur legam: *Numquid usui emptori esset.*

Non me hercle habeo, quo] Antiqui, *num me hercle horam qua.* Quid si: *Utinam me hercle haberem, quo tibi satisfaciam:*

Hoc somnium] Hic quoque obhæserunt literati, variantque codices. vulgatum tuetur editio Veneta & nonnullæ aliæ. Schotti Covarruvian. & Aurelii Ms. *hoc suum summum.* unde certum elicere nondum potui; nisi quod suspicabar *suum*, ex subsequenti voce esse iteratum. sensusque sit continuo hac lectione: *Interim pluris omni patrimonio hoc puto hoc summum.* Sine hac suspicione exsculpas: *hoc tuum studium.* ita quoque in dial. de orat. conjiciebamus, *Studiorum* pro *summorum* esse corruptum. Sed antiqui ut supra, ita hic, non *patrimonio*, sed *matrimonio.* Putemque si verum sit: *Interim pluris omni matrimonio hoc puto, hoc somnium est.* non inexplicabilem esse locum, eoque significari, quod filius hic voluntatem hanc patris se si non adoptione ipsa, divitis saltem matrimonio, quod per eam occupare possit, felicem ac beatum facere studentis, non minus amplectatur & exosculetur, quam conditionem quamvis splendidissimam, quam non absurde his inculcat: *hoc somnium est.* Virgil.

——— *agit ipse furentem*
In somnis ferus Æneas.

Thais apud Terent. Eunuch. 1. 2. *Dies noctesque me ames: me desideres: Me somnies: me expectes: de me cogites*, &c. His convenienter subjungit noster: *Quod sic me omittere curas, satis amare non possum.* ubi *umittere* elegantia Plauto Terentioque familiari est *dimittere.* Livius etiam 30.24. *Ex oculis manibusque amittere prædam.* Postremum illud ad hunc locum, fateor, quod mihi valde blandiatur.

Tanquam ego vos ejecerim] Ita enim interpretabuntur homines; divitem

ut me adoptaret, filios suos domo exturbasse. quod invidiosum.

Quid est, quod aut negandum mihi, &c.] Simplex: Quid est, quod peccavi? Quod facinus, quod flagitium in te admisi? Galba apud Tacit. 1 Hist. t 5. ad Pisonem: *ea vita tua est, in qua nihil præteritum excusandum habeas.*

Pag. t 52. *Abdicatio loquax est*] Accipiendum, ut si dixisset: *Abdicatus loquax est*. Ovid.

Verba ministrabat liberiora dolor.

Non tibi per multos liberos fulta domus est] Verba sunt ad patrem naturalem, quibus illatæ densæ tenebræ, quod membro truncata sunt. Id quod antiqui cod. conservaverunt, qui exhibent post, *nec multus intra limen hæres est*, hæc præterea: *nec post te aliquem retinetas.* lege: *nec post me aliquem retines.* unicus enim filius erat. Effusa hæc & vaga. Denique Arelliana. vid. præfat. His autem redditis suo loco sequentia egregie illustrantur. in quibus tantum *dare*, in *abdicare* mutandum videtur. sic erunt omnia perspicua.

Post evestigata] Respondeat palato illud *evestigata:* & præferebam *extirpata*, ut adspectum sit ad historiam, quam misit in literas Plutarchus; ad Senatum nempe hunc Crassum deleto bello scripsisse; se τὸ πάλιμ sustulisse *pi-ζας*. Sed retinet me, quod suspicor, ad fugitivarios forte allusum à Rhetore. Ita si scriptum esset, *investigata*, sublata possit videri difficultas. cum investigate non tantum sequi vestigiis, sed & capere sonet. Plaut. Aulular. 4. 9. 3. Si *evestigata* hoc sensu investigavero, nihil mutem.

Dicta præterea illa erumpentium] Lege: *propterea*. Quanti momenti sit hæc correctio, existimare poterit, qui antecedentia de Crasso Crassoque cum his comparaverit.

Exemplo istam posueritis domum] Ut sit sensus, rescribe: *posituri estis*.

Hoc scio nostros fuisse majores] Quod nempe ego & tu sumus, pauperes & tenues. Martial.

Tu quod es, è populo quilibet esse potest, ...

Mirantes pecora sua] Mirari hic non est depravata vox, est adspicere cum admiratione. quod quandoque ita se offerre notat Torrent. ad Horat. Hac autem tempestate Rhetorum pretiosa vasa & vestimenta, tabulas, toreumata & his gemina mirabantur. Prudentius eo sensu in Psychom.

Dum currum varia gemmarum luce coruscum

Mirantur.

Appositum tamen illud quoque esset, & quidem singularem in modum t *numerantes pecora sua*. notissimum est poetæ: *Pauperis est numerare pecus.* Confer de his Latin. Pacat. cap. 9. cujus etiam est, cap. 22. *Sed quod facere magnas urbes ingressi solemus, ut primum sacras ædes, & dicata Numini summo delubra visamus, tum fora atque gymnasia, & pro suis extenta porticibus ambulacra miremur*, &c. Item: *Quin cum vicinum habeant permissa fastidium, nunquam iste mirantes explet oculos: magis magisque visus expetitur, & (novum dictu) præsens desideratur.*

Meum rogando patrem, vestrum rogare discite] Ostendit bona fide istam adoptionem sibi non esse cordi: dum hortatur divitis abdicatos filios ad ipsius orandum patrem & quidem impensissimis accuratissimisque precibus, unde exemplum dein sumere & perdiscere possint, quomodo suum placarent patrem, atque exorarent.

Abdico, inquit. apparet, unde venias] Malim: *Non abdico, inquit.* Cum autem subjungit filius, *apparet unde venias*, significat domo patris sui, cui advocatus sit, venire; atque ibi caussam abdicationis suæ fuisse: *Abdicare non est patris mei verbum.* Infr. Vib. Ruf. item Silo: *Ecce tu, quam cito abdicare didicisti.*

Quare ne auferam, &c.] Venetus & duo Schotti: *Quare respondeo.* quæ ille pro glossemate damnare non debuit: potius sumsisset laborem ad explicandum. *respondet* in judicio, qui se defendit. contradicens hic abdicatus etiam respondet patri. Cic. 3 in Verrem init. *præsto est: respondet: defenditur.*

Dein

Dein distingue: *Nec tam v. e. emendaris? qui abd. s. a. quærit alienos. Nulla* &c. Contra Quintil. in argum. declam. 368. *Rapta invito patre nuptias optavit, ob hoc abdicata tacuit.* ita & in serm. declam. 355. & alibi. At lib. 6. in exc. Controv. 1. arg. *Abdicato fratri frater chirographum dedit, dimidiam se partem hæreditatis daturum, si non respondisset.* Infra in divisione. *Abdicatus respondeo.* item *emancipanti.*

Ego divitis filiis invidebam] Significat se hos multo feliciores fuisse. Senec. Phoen. 496. *Exoro an patri Invideo vestro? OEdipum cæcum me judico multo fortunatiorem?* ita sæpe idem. Petron. *Nolo fortunam sine invidia.*

Pag. 153. *Et colles equis utrimque compl.*] Unde se effundant in hostes subjectos.

Illatorum multitudine cadaverum] Antiqui: *illatium.* item *illantium.* unde scribo: *& illacrymantium multitudinem cadaverum vel spoliantium.* Justin. 11. 12. *Ejusque* (uxoris Darii) *mortem illacrymatum Alexandrum.* Ubi frustra Bernegg. dubitat, num *morti* rectius sit. Sen. in Herc. OEt. *quicunque casus ingemunt nati patres.* Ovid.

Inque meos si non lacrymas demittere casus, &c.

Si quæsierit aliquis] Forte: *Sic quæsierit.* & dein, *coegerit.*

In vitio corruperint] Malim, *in vitium.* Tacit. *in miraculum, in adulationem corrumpere.* à vero & recto in ea deflectere.

Pag. 154. *Vicina urbium excidia*] Post Schottum & Gronovium non pigebit & ipsum aliquid sumsisse laboris ad hæc illustranda. Venetus aliique nonnulli: *Hinc & vicina urb. e. f.* Verum: *qua & illa urbium:* unde emendatio facilis: *qua & ipsa urbium excidia sunt.* id est, causa excidiorum: Vid. ad Calpurn. declam. 11. De reliquis ex conjectura scribo: *Quippe non defendunt invicem: sed in communi periculo ad prædam, ut hostes, currunt; in aliena & in sua damna rapidi: corraduntur lapsa, ipsaque cum maxime flagrantia: ita spolium ex alienis ruinis ferunt. In hos ergo exitus*, &c. Erant ex luxuria revoluti ad inopiam, aliique petulantia atque insolentia insignes, qui domibus locupletum maxime sumptuosis injicerent ignem, quo rapiendi illis quidem, his licenter multa faciendi esset occasio. De iis nunc querelam interponit. Quanto vero olim mores fuerant alii! Val.Max. 4.3.14. *In illa quoque procella, quam C. Marius, & L. Cinna reip. inflixerant, abstinentia populi Romani mirifica conspecta. Nam cum à se proscriptorum penates vulgi manibus diripiendos objecissent: inveniri potuit nemo, qui è civili jactura prædam peteret. Unus enim quisque se ab his perinde ac à sacris ædibus abstinuit.*

Quam vinctu severe in hoc, &c.] Hæc quoque solius ingenii ope reformanda, sensusque, qui nunc est nullus, inferatur dilucidus satis, si legas: *qui ansis vinctus non cederet; in hoc pavimentum tessellatum, & infusum tectis aurum.* De ansis, quæ *anckers* Belgis, commentat. ad Vitruv. cujus est c. 8. lib. 2. *& cum ansis ferreis & plumbo frontes vincta sint.* De pavimentis tessellatis Casaubon. ad Sueton. Jul. Quondam vero tectis templorum tantum infusum aurum.

Quin etiam montes sylvæque in domibus marcida, &c.] Rursus nova hæc est charybdis, in qua diu laboravi. Tandem eo evasi, ut viderem, quod auxilio esse posset, nec illud amplecti dubitavi, donec se offerret melius. Ecce ipsum: Quin etiam montes sylvæque in domibus marcidis, sed umbra muscoque viridibus. Quæ sequuntur eant, quo malum huc pedem intulerunt: hic enim alienissima & nauci sunt. Connecte porro: *Et maria amnesque imitantur.* (nam & Gruteri unus *mittantur*) *Vix possum credere, quemquam eorum* (ita est Covarruv.) *vidisse sylvas patentesque campos, quos rapidus amnis ex præcipiti* &c. *interfluit.* Deinde in Gruterianis duobus est: *Videlicet, ut qua instantibus.* Unde fecerim: *Videlicet sunt* (illa ficta & simulata) *qua infantibus tangi comprehendique manibus ac sinu possunt. At magna*, non

non capit. Infans manus, finus, ut apud Mart. lib. 9. epig. 74. *infantis parva figura manus.* lib. 12. ep. 82.

Sit licet infanti fordidiora finu.

ita *infans os*, *guttur*, *ftatua*, *pudor* apud optimos. Exempla collegit eruditissimus Nicol. Heinf. ad Epist. 9. Heroid. Ovid. Continuanda deinde sic sit oratio: *Exiguum est & hoc*: quod memoravi de amnibus & sylvis loco alieno arte repræsentatis. *Littoribus quoque moles invehebantur*, &c. Confer Horat. 3. Od. 1. Adhuc non infeliciter puto rem cessisse: in fine non perinde mihi satisfacere possum. Dabo tamen quo melius adhuc reperire non potui. hoc illud est: *adeo nullis gaudere veris sciunt, sed adversus naturam alieno loco aut terra, aut maria, ut mutatio agris, oblectamenta sunt: inter umbras fastidio rerum natura laborantibus.* Sed & hæc ipsa forsan eruditis probare possimus.

Pag. 155. *Meritis amoris alienum feci*] Fuit credo: *Meretricium amoribus alienum feci?* nempe te, pater? Terent. And. 5. 4. 10. § 1. *Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?*

Multos divites accusatos] Vel quod maligno hominum rumore, qui gaudent altos humili læsisse veneno, sunt delati: vel quod vera ratione sunt accusati, & quidem sæpe nulla alia causa, quam quod divites & sui periculi merces essent.

Quid cruentius?] Gronov. *crudelius*, sensu, quo est durius, inhumanius. Ego nihil mutem. Controv. 7. *descripsit mores hominis impii, cruenti.* hic vero *cruentius* paulo magis hyperbolicum est.

Hæc est divitis quarta abdicatio] Lege, *erit*, aut *est* sic accipe, haud dubie quartæ abdicationis causam diviti futuram hunc rudem incultumque moribus nunc adoptatum.

Hoc nunc primum mihi accidit] Veneri & Vaticani præfero: *Hoc non primum.* tanto æquiore feret animo, quod non primus hanc sustinet calamitatem. Malim vero: *Dictus sum divitis filius, etiam abdicor*, exemplo filiorum divitis.

Pag. 156. *Unum abdicat, adoptio tres*] Veneta editio: *Unum abdicat adoptio. tres abdicat natura.* Credas fuisse: *Unum abdicatio, adoptio tres abdicat naturales.* Si se dedisset adoptandum diviti, tribus filiis illius spem reconciliationis paternæ eriperet. Æquo igitur animo accipit, se solum esse abdicatum. Ad hunc sensum etiam redeunt vulgata. Accuratior tamen sit oratio: *quæ unum; adoptio t. abdicat nat.*

In angulis divitiarum convictos strepit] Lego ductum secutus conjecturæ Gronovianæ: *De divitiarum convictu strepit, accusationemque prosequitur.* Vibius Rufus supra: *Narrabat divitum incommoda: aiebat multos divites accusatos.* *Prosequi* autem pro *persequi* frequens est. Controv. 4. *Adulteros meos usque ad limen prosecutus sum.* Præfat. hujus lib. *Obscuritatem non potuit evadere: hac illum usque in philosophiam prosecuta est.* Est & apud Vellei. 2. 92.

Censu judex in fogo legitur] Antiqui nonnulli: *Censu judices in foro egit.* unde factu facile, *legit.* & ita sine dubio hic legendum. Arnob. 4. advers. gentes: *Quis ad extremum deam pecuniam esse credat, quam velut maximum numen vestra indicant littera, donare annulos aureos, loca in ludo atque inspectaculis priora, honorum suggestus summos, amplitudinem magistratus*, &c.

Tunc paupertas erat seculi] Explicatur hoc locis geminis Cic. in Verr. *Ita enim tum prisca resp. æquabiliter omnes erant hujusmodi, ut hac laus eximia virtutis & innocentiæ non solum hominum, verum etiam temporum illorum esse videatur.* item 3 de Offic. *Ista laus non est hominis, sed temporum.* Quanto his alia fuerunt tempora, quibus *corrumpere & corrumpi seculum* vocitabatur! ita enim illa taxat Tacit. Victor de in Aurelius de Antonino Pio: *tantumque illo imperante floruere artes bonæ, ut & illam gloriam etiam temporum putent.* Quod ex istis Ciceronis intelligendum.

Tibi non noveris divitias esse paupertatem] Sensum exsculpo. Utcunque isti viri paupertati tanquam divitiis acquie-

quieverint, utcunque dii paupertatem & divitias habeant promiscua, aut & ipsi etiam paupertati magis faciles atq; addicti esse soleant; quippe eum & hæc sanctior, & diis proin atq; ingenio suo sit propior; adhæc cum deorum numen summe felix & beatum nibil opum aut divitiarum indigeat: tu tamen ne idem senseris, multoque noris in usu hominum esse disjunctissima divitias & paupertatem. Sed lege: *Facilibus fuerint dii faciles: tibi non noveris*, &c. Olim emendaveram, *Tibi non noveris pro divitiis esse paupertatem.*

Ego me imperium] Stimulos admovet ambitionis, cum minus opum furiosa cupidine inflammare animum filii posset.

Pag. 157. *Dico mihi licuisse adoptare*] Expungit Gronov. Faber emendat: *Tibi non licuisse*, quod solida ratione Gronovius rejecit. Quid si legas: *Dico tibi licuisse adoptandum dare: Dico mihi licuisse*, &c. quam divisionem si quis putidiusculam judicet, is suæ sententiam ipsius Senecæ adscribat, qui satis manifestus est, divisionem hanc Fusci improbavisse.

Ut non licuerit] *Licere* intelligit, quod juris scripti verbis est concessum.

Verum est] Id est, æquum. recte Faber. Horat.

Metiri se quemque suo modulo ac pede, verum est.

Ita & Terent. And. 4. 1. Cic. in orat. pro Quint. Eodem exemplo Homer. Iliad. α. τὸ κρήγυον verum posuit pro τῷ ἀγαθῷ. Suavissimus inter scriptores Euangelii Johannes, 3. 21. ποιεῖν τὴν ἀλήθειαν. ubi & Nonn. ἐτήτυμα πάντα φυλάσσει. Idem Johannis 7. 18. ipsum semet satis, ita uti volumus, exponens: οὗτος ἀληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. ubi itidem Nonn. ἀναίτιος ἐστὶν ὁδ' ὁδῷ. Οἶμον ἐτήτυμον ἣ ἀτάσθαλον οὐδὲν ἐν αὐτῷ. Contra in Apocal. cap. ult. ὁ φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος.

Et hoc subjicior patri] Lege: *Sub arbitrio, inquit, patris non sum: sed hoc subjicior patri, quia pius sum.* Dissolutam potestatem patris abdicatione significat fuisse.

In hoc sine dubio, ut pius sim] Nihil in his corruptum credo. Tantum, *ut pius sim*, accipe, quod pius sim. Supra: *non irasceris, nisi ut ames.* ubi vide.

Quis ita? quia] Interrogatiuncula interposita, quo explicatius & dilucidius diceretur res, magisque descenderet ad animos.

Quid ago, cum respondeo] Venetus: *ad quid ago, cum* &c. ita & Palatin. Gruteri. Sensus orationi redditur hac emendatione: *Atque id dum ago, respondeo & emancipanti.* Respondere in his est contradicere. Add. Gronov. ad lib. 6. Controv. 1. Emancipatio autem in his adoptionem respicit: nam subjungit: *Quid enim ad amittendum patrem pertinet, ejiciar, an transferar?* Ejici se intelligit abdicatione, transferri emancipatione sui patris, quam divitis adoptio consequatur. Certe adoptioni, quæ per æs & libram fiebat, interveniebat emancipatio.

Cæpit evertere, & explosa quæstione] Animadvertendam audaciam illorum, qui quasi illud *evertere* hic nullum appareret, ita omnibus illius præteritis vestigiis, imo illo & præcedenti etiam *cæpit*, exturbato, dederunt nobis: *Silo Pompeius sic divisit: explosa quæstione*, &c. Tu hoc ne sequere, sed verum, quod est: *Silo Pompeius sic divisit, cæpit a vetere & explosa quæstione: An in omnia patri parendum est. Vetus* pro rejecto & improbato. Terent. prolog. Andr. *malevolus vetus poeta.* Idem quod hic Seneca, & Latro judicat in division. Controv. 11. *Nemo quæstionem hanc jam tractat, sicut ne illam quidem, An quicquid pater imperat faciendum sit.*

Pag. 158. *Non potest a nobis abdicari, quod*] Duo verbula interciderunt. His restitutis, lege: *Si non potest a nobis ob id abdicari, quod arbitrii sui est.* Controv. 1. itidem in divis. *Non posse filium ob id abdicari, quod sua esset potestatis.* ubi vide.

Divitem esse, quodque] Lege: *& cum diceret divitem esse quoque, qui tot haberet*

solatia, & filium quæreret, dixit: Tibi non erit facile adoptare egeno. Diviti multa solatia & oblectamenta ex opibus (Plat. 1 de rep. τοῖς γὰρ πλουσίοις πολλὰ παραμύθιά φασιν εἶναι) tamen quærebat filium: cujus adoptione sibi adsciscendi non perinde erat copia futura pauperi, quare illi inutilis adoptio. Illud *egeno* ex sensu & voce *eum* mihi natum est. commodius suggerentem non invitus audiam.

Dat tibi notam reconciliandi tuos] Non mutem *tuos*. Animus, inquit, qui tibi suggerit de adoptione, filiosque ut quæras, simul monere incipit de revocandis & reducendis tuis, & potius quidem, quam adsciscendis in familiam ac nomen alienis. *Reconciliare* etiam reducere est; Plaut. Capt. prol. *Nihil pretio parsit, filio dum parceret: Reconciliare ut facilius posset domum: Emit hosce de præda ambos de quæstoribus.* item act. 1. 2. 28. *Sed si ullo pacto ille huc conciliari potest, Vel carnificinam hunc facere possum perpeti.* vers. 64. etiam *domum reconciliare*. Julius Rufinianus ex antiquo aliquo: *Helena redeat, virgo pereat innocens. tua reconcilietur uxor, mea necetur filia necata.* Ita enim legendum existimo: vulgo est, *mea negetur, filia mea.* ubi perit sensus & syncrisis præterea, sive antithesis, cujus pro exemplo ista adduxit auctor, in fin. lib. de fig. sent.

Quibus corrumpi possit exercitus] Veneta, *posset*. Malim, *possent*. Sallust. vide in B. C. de exercitu Matii. & Justin. add. 31. fin. item Flor. 2. 6. de exercitu Hannibalis.

Contactu ipsa nocent] Veneta: *Nocentia transeunti bono.* Unde minime hiulca oratione scribo: *ad repellenda vitia contactu ipso nocentia & transeuntia in bonos.* Vel potius istam lectionem amplectamur, & quod sequitur, explicemus cum Grutero.

Pag. 159. *An tamen bono id adversus*, &c.] Lego: *attamen bono.* add. Controv. 10. divis. Ut si ἀπὸ τοῦ *κοινοῦ* repetatur.

Negabant patrem daturum manus] Jam olim id notatum eruditis etiam apud ipsum Ciceronem occurrere, ubi vox eadem in priore membro negationem contineat. & in posteriore affirmative exaudiatur. quippe cum utraque vi sit prædita. tanquam *negare* est negantem quid dicere. Cic. de invent. p. 128. & 173. Jul. Severianus p. 304. f. Cujusmodi de vocibus ad Contr. 2. egi. Hinc igitur Cæsar 3 de B. C. *L. Straberius obsides ab Apolloniatibus exigere cœpit. illi vero daturos se negare: neque portas consuli præclusuros.* Livius 6. 40. *L. illum Sextium & C. Licinium perpetuos (si diis placet) tribunos, tantum licentiæ novem annis, quibus regnant, sumpsisse, ut vobis negent potestatem liberam suffragii non in comitiis, non in legibus jubendis se permissuros esse.* Alia Gronov. 4 obs. c. 2. Unde illud quoque intelligimus voculam *sed* eleganter posse omitti hoc in loco. Cic. 7 ad Attic. epist. 15. *Plerique negant Cæsarem in conditione mansurum, postulataque hæc ab eo interposita esse, quo minus, quod opus esset ad bellum, à nobis pararetur.* Vid. Manut. ad Cic. lib. 4. ep. 5. fam. & lib. 12. epist. ult. ita hic *negabat* etiam positum accipe. Quod probabit maxime, qui perspexerit, quomodo posterius sit membrum, nunc affectum pessime, persanandum. Mihi salutifera medicina videtur, si ex *Brocco*, quæ vox nihili, ut & *Brocio*, *obortum* feceris. Persuasissimum mihi est, non abortum hunc, sed justum partum esse. Sed omnia ponamus ante oculos, & eruditorum subjiciamus judiciis: Sic habent ex nostra emendatione & sententia: *Sed consensum filiorum adversus patres dicturorum tacitum, nescio quem, obortum.* *Consensus* & *consentire* notum est pro *conspiratio* & *conspirare*. Consensus abdicatorem adversus patres exemplum est in declamat. 218. Calpurn. qui ab hoc tamen alius est. Dein lege: *Quidam non male ratione usus est, qui dixerat.*

Ire ad judicem districtum nocens nollet] Tueor ita constanter auctoritate codicum assertum *innocens nollet*. *Innocens* si non ex vero, saltem ipsius assseveratione & existimatione hominum.

Faber

Faber hoc non animadvertens emendavit, aliosque dein traxit.

Volo, inquit, alius filium abdicet] Ut figurata hæc sint, nec sensu expertia, lege: *Nolo, inquit, alius filius abdicetur, quam qui petitur à patre paupere, ut in adoptionem divitu daretur*, nisi *detur* mavis. *Nolo alius abdicetur* intellige, ut apud Sueton. *Solos scire audire Græcos*, id est, Græcos præcipue. De quibus Gronov. ad Hippol. Sen. vers. 874.

Quam bonam, inquit, causam] Legendum: *quam bonam, inquit, causam pater hic habet. Divisit hic* (quia commoda data erat occasio) *deinde transiit*.

Pag. 160. *Quæ usitata non erat*] Ab andacia nos hic auxilium mutuatos nonnulli existimabunt. Sed hi sciant, quicquid hujus est factum, id nos ausos, quia cognitum habebamus, eundem errorem gemina tatione, omnium sæpissime esse etratum. quem intelligam ipsa docebit hæc lectio: *Sic cum declamasset eam controversiam, & adjecisset, quæ usitata non erant, si ille filius malam causam habet, ego bonam habeo: contulit suam causam cum illo.* Atque ita sibi ad conclusionem viam munivit.

Diceret in eum, qui tantum as habet] Venetus: *quod tantum as ille habet*. Augustod. *quod tantum a. illi debet*. Covart. *qui t. a. illi habet*. Unde conjicio, *qui tantum as illi dabit*. Æris nomine pecuniam & opes intelligo. Nam vox hæc ita late patet. Senec. filius lib. 5. cap. 14. de Benef. *Æs alienum habere dicitur, & qui aureos debet, & qui corium forma publica percussum.* Ulpian. l. 213. D. de Verb. Sign. *Æs alienum est, quod nos aliis debemus: as suum est, quod alii nobis debent. Tantum as* eo exemplo, quo *ingens pecunia* apud auctores. Possis & *tradit* hoc loco. Etiam Covarruv. exponi potest. Lege autem hic, *dicet* pro *diceret*, ut mox pro *dicit*.

Qui sibi abstinentiam conv. imp.] Palat. abest dictio *sibi*, nec displicet. Gruterus. cujus in sententiam tanto etiam concessero facilius, quod & in Venet. non apparet.

Aliqua sententia dulcedo surrepsit] Antiqui: *aliquas sententia d. s.* Covarr. & Aur. Ms. *aliquos*. Lego: *aliqua iis*. Palat. prætetea ut & Venetus & vetus Schotti post *surrepsit*, addunt, *qui non potuerunt subsistere*. Quæ cur exulare jusserint, adhuc causam nullam video: tantum *cui* lege: & *subsistere* pro resistere exaudi. Qua notione apud ipsum Cic. occurrit. Etiam cum casu quarto. *Subsistere feras*. Liv. t. 4. quod jam notatum ab aliis.

Nulla dulcedo sententia surrepit] Palat. Grut. *nulla sententia: qua malam*. Veneta consentit. nisi quod *nullam* exhibet, & vetus Schotti, item Aurelii Ms. uniceque mihi placet hæc lectio. Vulgatam obtruserunt ex epitome, cui hoc loco ex præcedentibus id insertum apparet. Sequentia legerim ut edita sunt.

Deest corruptor] Qui sollicitet & rapiat ad audendum, quæ animo grata sunt.

Etiamsi sustinerem me] Rescribendum arbitror: *Etiamsi non sustinerem me, tamen alicui tradi diviti nollem.* Nam *alicui* est in Palat. Grut. & Veneta, item Aurel. & Covarruv. *Sustinere* pro sustentate positum. Sueton. August. 18. *Reliquos Antonii reginaque communes liberos, non secus ac necessitudine junctos sibi & conservavit, & mox pro conditione cujusque sustinuit ac fovit.*

Quod simulabat ad verum redegit] Id est, verum fecit. Ita Flor. t. 17. *Decius more patrio diu manibus obtulit caput: solennemque familia sua consecrationem in victoria precium redegit.* Nam quid hoc est, nisi fecit illam consecrationem precium victoriæ, sive, rem, qua victoria redimi & compatari posset? ita sæpius Floro vox *pretium*. Lat. Pacat. pau. cap. 12. *Sanguinis pretio regium nomen emistis.* Antiqui in his: *quod dissimulabat*. Unde legas non inepte, *quod diu simulaverat*.

Solebat autem sic ad jocos pervenire ut am.] Misere in lecto hic cubat locus: cui ita medeor: *Solebat autem hic ad locos pervenire, velut ut amorem describeret, pene cantantis modo. Locos* intellige, quos vocamus communes, Sua-

 sor. I.

sor. 1. *Dixit deinde locum de varietate fortunæ.* & sæpissime in his alibi. hic loci sunt de amore & de divitiis. Controv. 11. de Ovidio declamante, *quod sine certo ordine per locos discurreret.* Ubi Covarr. & Veneta *jocos.* pessime. Quod ros ibi fatetur.

Tanquam, Bacchari vole] Apposite alludit, quia de Rhetoris istius insania & furore, qui Bacchantium præcipuus, prædixerat. In Veneta expressum: *Cum tanquam B. v.* unde conjicias: *cuncta tanquam*; *B. v.* Possis hoc & ex *omnia* & *omnino*, quorum utrumque brevissime scribi notum est, corruptum suspicari. Illud prætereundum non puto, Longinum περὶ ὕψους cap. 2. βακχεύειν posuisse, de iis, qui vere grandi & sublimi dicendi uterentur genere, de quibus & ἐνθουσιᾶν eos ausus est dicere. ubi Fabrum vide. quod nostro est furere, insanire &c. id ille κορυβαντιᾶν vocat cap. 4. idem tamen cap. 7. τὸ σφοδρὸν καὶ ἐνθουσιαστικὸν πάθος inter fontes numerat, quibus perveniri ad ὕψος possit. add. fin. cap. ejusd. & 42. m.

Et totiens capturus repetebat] Lege: *Et totidem.* Aut, quod malo, *Et quotiens capturus, totiens rep.* Ita & peccatum Suas. 3. prope fin.

Multa facunde explicuit corruptius] Constans lectio, si ab Rom. discesseris editione: *Multa minus facunde explicuit de corruptu, quam Fabianus, sed dulcius.* Quod interpretor, non muto. sensus enim aptissimus est: Ex iis, quæ corrupta erant, quibus uterque suas insignierat declamationes, multa non ita facunde à Vibio hoc Gallo exposita fuisse, quam à Fabiano esset factum, cujus elaborata erat oratio: Suavitate tamen istum superiorem & commendabiliorem fuisse. Non injucunde accidit ad Aures, *Amorem describere volo.* quod Vibii est. ut singularis tamen eloquentiæ laude censeri non possit, & negligentiæ potius confinio accedat. Turbasse videtur in his editores, quod non repetebant, *de corruptu*, ut *ex corruptu* usitatum antiquis, nec hic aliter exaudiri oportere.

Justin. 1. 9. *duos de conjuratis interficiunt.* Ipse Virgil. 3 Æn. 623.

Vidi egomet duo de numero cum corpora nostro &c.

Frangeret ad saxum.

Ignoti domino servorum greges] Pulchre illustrantur hæc nota 117 Lipsii ad Taciti Annal. lib. 3.

Propter qua non litiget] Anton. Augustinus: *propter qua nolit.* Schotrum magis audierim, qui delendam copulam censet. Possis suspicari, *nunc litiget*, quod minus tamen probare videtur sequens: *sed nunc refero.* In quibus, quod monendum præterea, *refero* est recordor. Ut jam in Suasor. 2. monui, ubi est *refero memoria.* Hoc loco etiam venit in mentem: *Prater qua non mitigent.* paulo post in verbis Latronis: *Ego illu suasi ut tacerent, & patrem cedendo mitigarent.* Schotti illud maxime omnium placet.

Dum illos correctos putaverit, me statim abd.] Veneta: *te satu minatum abdicabit.* Ita & Aurel. codex & Covarruv. & Basil. Erasm. vero & Palat. *te statim minatum, abd.* Unde mihi non displicebat: *cum illos correctos putaverit esse satu, exterminatum abdicabit.* Verba sunt ex persona filii, qui adjicit dein, ut est in vulgatis: *Non faciet?* At Veneta: *Non faciet aliud?* Ita & Palat. Gruteri. Aurelii vero Ms. & Schotti Covarr. *Non faciet aliquid?* At & Erasm. *Non faciet illud?* Quod facile amplectar. & *aliquid* ex *aliud*, corruptum, inquam, ex corrupto ortum crediderim.

Fabianus hoc colore, ut dixit, egit] Vellem esset: *Fabianus hoc colore, quo dixi, cum egisset, adjecit, Nolo dives.* Sed quis hoc audaciæ se crimine obstringere velit? Et potest accipi Senecam his epitomen dare coloris voluisse, quo Fabianus est, quemque iis, quæ dixerat in Controversia, subjecit. Ita & de Vibio Gallo subjuncta aptius his hærebunt.

Cum auro dominum timet accipere] In antiquis non est *timet.* tantum apparet & conjunctio. Unde literas secutus fecerim: *cum auro dominum etiam acciperet.*

peret. Idem in hac adoptione metuendum mihi intelligo. Postrema voculæ *etiam* initium suggerit sequentis *acciperet*, quod & ipsum ita rescribi minus inique feret, qui animadverterit, quod & illam vocem periodi præcedentis in capite excipit. Absque hoc foret, nihil tamen de emendatione hac dubitarem. In verbis hujus Rhetoris pro patre infra: *Si reduxerit, inquit, illos etiam, quid fiet?* ubi pro *etiam* & corruptum.

Pag. 162. *Trium pædagogia*] Turneb. ad tit. D. de pen. leg. *Pædagogia sunt puerorum cœtus*, id est, *servitia puerilis ætatis*. nos hic pueros nobilium ministros pagios, velut Pædagogianos pueros, ut Marcell. nominat, vulgo solemus appellare. Vide ipsum 8 Adv. cap. 9.

Quisquis frugalissimus fuerit] Suspicor, *non frugalissimus*, esse germanum. Nempe oritura servis indignatio erat, cum arctius haberentur multo, quam consuessent olim, ab adoptato hoc pauperis filio, qui unice frugalitati addictus in his describitur.

Ut non omnes abdicaret. Ecce] Vix dubito, quin *diceretur*, aut geminum illi interciderit. Sensus enim flagitat: *Nemo illi placere potest. Ne in hoc quidem aliquem retinuit, ut non omnes abdicare diceretur. Ecce* &c.

Non est quod mireris, si te oderunt] Palat. Gruteri *odiant*. Id & Veneta exhibet. Quod hoc ego seculo minime expectarem. Ne ferrea quidem id secula valde probant. Tertullianus tamen antiqua & sordida consectati solitus sæpius ingerit. ut Apolog. *Oditur ergo in hominibus innocuis etiam nomen innocuum*. in lib. de anima. *Herophilus ille medicus, aut lanius, qui sexcentos exsecuit, ut naturam scrutaretur, qui hominem odit, ut nosset, nescio an omnia interna ejus liquido explorarit.* Unde non asseram his temporibus aureo proximis *odire*, nisi consensu aliorum codicum compellar. Deteriorum seculorum barbariæ potius suppositum credam.

Si te oderunt, quos abdicasti] Lege: *qui tuos*. Ita Suasor. *quot, quanti*, pro *qui tot, quod tanti* corrupta notavi.

Quidam dixerunt patrem] Veneta: *Quidam cum dix.* ita & Gruteri Palatin. Unde conjecerat: *Quidam tamen dixerunt*. cui conjecturæ convenienter, priusquam eam vidissem, ab ingenio insterueram *tamen*, sed ut mallem dein, *dixerant; Patrem cupidum divitiarum. quod in invidiosum est in hoc visum.* In abdicationis nempe negotio. Ita manifestius mox cohærebit: *Itaque Latro optimo colore usus est.* Postremum jam Gronov. mouuit, sed sensu alio.

Vellem timeres] Ita mihi ad ultimum patriæ potestatis decurrere fulmen non esset necesse: & te eo in statu collocatum viderem, quem votis solum opto.

P. 163. *Si emendati fuerint liberi mei*] Mutila sententia videbatur antiquorum codicum Schotto: ideo hæc ex epitome exsignavit & his insulsit. Est tamen, nisi fallor, ad manum vera lectio. Nam eum Aurelii in Ms. sit, quamvis in margine id adscriptum testetur; *hi emendati erunt, fruar: sin minus, habeo hunc pro illis*. & Veneta editio, qua nescio an usus sit Schottus, saltem usum vix credo, exhibeat: *Si emendati erunt, fruere: habeo hunc pro illis*, &c. facile induxeto animum uti eredam scriptum fuisse: *Si emendati erunt, frater erit: sin minus, habebo hunc pro illis*. Paulo post: *Si illi te fratrem gravabuntur, libentissime recipiam.* Paulo ante: *Tolle, inquit, in patrimonium meum: ego istum fratrem liberorum judicabo.* Quæ autem manca, aut mutila, aut quomodocunque corrupta in his controversiis, ea istud reddere ad exemplum, quo sunt expressa in epitomis, id nimisquam periculosum. Quod me indicente, satis res loquitur.

Tentavi quoties subtrahendum] Ut hic, ita periodo præced. *Tentavi*, cum Aurelii id etiam affirmet codex, existimem cum Gronov. rescribi verum esse, illique vitium allarum principio vocis seq. Hic vero valde gestit animus reformare: *Tentavi aliquoties, sed sibi tradendum mecum respondit; nec tanquam*

quam possit diviti deesse filius. Ut non pro *nec* vitiose sit scriptum, pervulgatissimum est hoc in opere. Paulo ante in verbis Albutii: *Adhuc nec abdicationem timebamus.* antiqui: *adhuc non.* Initium ✝ *aliquoties* sine vocis praec. periisse suspicor.

Amicos, inquit, abdicat. usus sum] Fortasse: *usu fit.* id est, solet fieri. Ita Faber. Tu lege, *Amicos, inquit, abdicatos veritus sum.* Supra: *Latro illo colore usus est: sodalem se tribus divitu filiu fuisse: semper, inquit, illos colui, imo adhuc colo.* Minime disputabit in hac emendatione, qui vel scierit, vel repetierit animo compendium, quo *veritus* Mss. dare solent.

An aliqui animum patris] Veneta: *An aliqui, qui animum:* quod subjiciat attendenti: *an aliqua & qua animum patru à filiu avertant.* in Ms. Aurel. & Schotti Covarr. *advertant* legitur. Quod revocat in mentem Taciti loca 1 Annal. 41. *Velut in urbe victa facies, gemitusque ac planctus etiam militum aures oraque advertere.* 2 An. 17. *Octo aquilæ petere sylvas & intrare visa Imperatorem avertere.* Plin. lib. 1. epist. 10. *Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate sic eminent & elucent, ut mediocriter quoque doctos advertant & afficiant.* Ita è si iu fit emendandum. forte & *aliquu* & *advertat* melius foret.

Si reduxerit, inquit, illos, & quid fiet?] Gruterus hinc, *ecquid fiet?* Malim, *Si reduxerit, inquit, illos etiam, quid fiet?* Paulo ante in verbis Albutii hujus pro filio. *Munera, inquit, regia respuit: cum auro dominum etiam acciperet.* De Fabricio narrat: editi *& acciperet.*

Darem filium paratissime commodatum] In his *commodato* interpolatum est. Nam Ven.Cov.Palat.& Aurel.Ms. *commodare*, unde non cunctanter rescribo: *Sic de me dives meruit, ut illi datem filium paratissime, vel commodarem.* Quam emendationem probandam pervidebit, qui his praemissa comparet, cum istis Cestii Pii supra: *Si dives reduxerit suos, me recipies? Ita non adoptari, sed commodari recuso.*

Divitem inexorabilem esse lib.] Longe minus possit offendere: *Divitem inexorabilem fuisse liberu, sed omnia se fecisse, ut illum placaret.*

Eas, in quibus inter silentium & actionem, &c.] Hiat haec oratio, & praeterea difficultate sensus laborat. Veneta: *eas, inquit, inter.* Unde reputare mecum coepi, num fuisset: *Otho Junius pater s. d. c. belle dicere, eas, inquam, in quibus inter silentium & significationem medio temperamento opus erat.* Vox *actionem* obtrusit, & res non satis intellecta, & compendiaria scribendi ratio. Verum esse, quod dedi in hac quidem, cum res ipsa, tum Seneca arguit infra: *Ad Othonem redeo, à quo longius aberravi. Solebat hos colores adhibere, qui silentium & significationem desiderant.* Idem his voluit paulo post: *Otho tamen Junius bene dicebat has controversias, quae suspiciose dicenda erant.* Atque haec ex istis interpretanda. Vide etiam huc pertinentia, in divis. Controv. 14. Aliquid & apud Quintilian. 9.2. propius fin. Ubi hujus generis esse ostendit, quod & res satis fatetur, argumentum Controv. 11.

Pag. 164. *Antiphontis libros vocabat*] Cicero hujus Antiphontis saepius meminit in lib. de divinat. lectu jucunda vide non procul fin. lib. 2.

Tantum in iu somniorum est] Veneta editio, *esse*, cui adstipulatur Erasm. & Palat. quare dubitabam, num scripserit Seneca: *quod tantum in illu somniorum esset.* Ut Gallionis referat, non statim suum judicium interponat Seneca.

Qui non possunt coargui, non ut &c.] Sensum exsculpo nullum, nisi legendum est: *qui non possunt non coargui, ut omnia asseverentur.* Ita intelligat, quod ita frivoli colores fuerint isti ac vani, ut, quicunque audiret, quamquam nihil non asseverate diceretur, tamen non potuerint non refellere. Veluti si somnia quis referat, eaque pro veris persuadere & inculcare velit, eum vel risu aliove gestu, vel verbis rejicimus, quis aliud possit? In coloribus vero maxime verisimilia probantur, vide quae

quæ dixit Fuscus Arellius in colore Controv. 17. & de iis judicium Passieni, & comment. item Controv. 20. circa medium, & Contr. 20. ante fin.

Ut non esset aliquo homine offensus] Lege: *Non est alio nomine offensum*, id est, peccatum: quomodo optimis in usu. Etiam defendi forsan possit, *offensus*. ut, *multati sunt*, *provocatus est*, *est censa*, &c. Sueton. Flor. Ovid. pro *multaverunt*, *provocavit*, *censuit*. Cujusmodi de vocibus Quintilian. 9 Institut. cap. 3. Sane etiam Cic. 1. de invent. *Offensum est*, *quod eorum*, *qui audiunt*, *voluntatem lædit*. item: *& videndum est*, *ne ea res proferatur*, *in qua offensum sit*, *ut de ipso*, *qui judicarit*, *judicium fieri videatur*.

Sed ridiculum est affectanti] Restituenda hæc periodus ita videtur: *Sed ridiculum est*, *affectari id*, *quod falsum*, *aut probare non possit*. Considera, quæ præcedunt, quæ sequuntur, & pulchre hæc convenire intelliges.

Non multum interest in causa sua] Particulam *ut* bis paulo ante male positam hic optime convenit. Rescribendum: *ut non multum interest in causa seria*, *falsum aliquis testem deprehenderit*, *an servum*. *Seria* etiam in præf. 1. Controv. iis opponit, quæ in Controversiis tractantur. Verba sunt: *Aliquando etiam seriam rem agenti*, *& occupato*, *sententia diu frustra quæsita*, *intempestive molesta est*. *Deprehendere testem*, de improviso reperire præsentem. Simile Quintilian. declam. 19. *Irrumpo festinanter*, *avide*, *sine liberto*, *sine servulo*, *sicut me deprehenderat temporis illius fatum*.

Otho tamen Junius] Perspicuum multo sit magis: *Othó tamen hic Junius*. Quinimo manca sine hac emendatione est oratio, cujus sensus: Quanquam inepte de coloribus scripsit, controversias tamen difficiles etiam belle dixisse.

Suspiciose dicenda] Rutilius Lupus fin. *Nam vehementer eorum vitia invehi non licebat*. *reticere omnino non expediebat*. *Suspiciose loqui potissimum placebat*. Qui locus eximius. Cicero in Bruto: *Nisi judicarem*, *qui suspiciosius aut criminosius diceret*, *audivisse me neminem*.

Item memini optime dicere, &c.] Nihil memini observare frequentius in hoc opere, quam *item* pro *itaque* vitiose scriptum. quod hoc quoque loco factum, & sensus clamat, unde primum emendavi, & codex Aurelii affirmat, in quo *Itaque* lectio vera conservata est. In reliquis plus sudandum: quibus ut aliquam afferrem salutem, plurimum me æstuavisse fateor. nec adhuc, quod magis probarem, reperire potui, quam, *memini optime dicere illum non probato crimine de adulterii rea*, *in quam*, &c. Ubi crimen non satis probatum, suspiciosa actione opus est. Quo in genere plurimum Otho valuit. Igitur & optime in hac Controversia dixit. Istam vero lectionem investigavi vestigiis, quæ extant in Veneta, ubi est: *Dicere illum*, *quod hac ne adulteri reo*. item in Pal. & Erasm. quæ exhibent: *pro hac re ne adulteri reo*. & Covarruv. cujus est: *pro hac re de adulterii reo*. Cum iidem vero libri dein *in quam* tantum probent, *reo* in *rea* mutare minime dubitavi. Illud etiam moneo, in primis illis minime cum Fabro suspicandum esse, quod nomen delitescat uxoris. Argumentum fictum est: nullumque vel domini, vel servi, vel uxoris expressum fuisse nomen, manifeste colligas ex themate, in quo res satis late explicatur, hominum ipsorum nomina ponuntur nulla.

Pag. 165. *Ad calumniam juraverat*] Non temere esse judicem, quod ita constanter antiqui illud *ad* servent. & ut nunc tamen habet, procul dubio vitiosum ac damnandum est. Tu vide, num placere possit, si reliquias vocis *actor* esse statuamus. Quo demonstrabitur insignem confidentiam Syriaci fuisse, qui in re ita obscura tamen accusatoris susceperit partes, & calumniam jurare non dubitaverit: quod in foro si temere factum revinceretur, gravissimis pœnis obnoxium; inter declamantes saltem minuisse eruditionis, eloquentiæ ac prudentiæ existimatio.

quam possit diviti deesse filius. Ut non pro *nec* vitiose sit scriptum, pervulgatissimum est hoc in opere. Paulo ante in verbis Albutii: *Adhuc nec abdicationem timebamus.* antiqui: *adhuc non.* Initium ☞ *aliquoties* fine vocis prae. periisse suspicor.

Amicos, inquit, abdicat. usus sum] Fortasse: *usu fit.* id est, solet fieri. Ita Fabet. Tu lege, *Amicos, inquit, abdicatos veritus sum.* Supra: *Latro illo colore usus est: sodalem se tribus divitis filiis fuisse: semper, inquit, illos colui, imo adhuc colo.* Minime disputabit in hac emendatione, qui vel scierit, vel tepetierit animo compendium, quo *veritus* Mss. dare solent.

An aliqui animum patris] Veneta: *An aliqui, qui animum:* quod subjiciat attendenti: *an aliqua & qua animum patris à filiis avertant.* in Ms. Aurel. & Schotti Covarr. *advertant* legitur. Quod revocat in mentem Taciti loca 1 Annal. 41. *Velut in urbe victa facies, gemitusque ac planctus etiam militum aures oraque advertere.* 2 An. 17. *Octo aquilas petere sylvas & intrare visa Imperatorem avertere.* Plin. lib. 1. epist. 10. *Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate sic eminent & elucent, ut mediocriter quoque doctos advertant & afficiant.* Ita e si in sit emendandum. forte & *aliquis* & *advertat* melius foret.

Si reduxerit, inquit, illos, & quid fiet?] Gruterus hinc, *ecquid fiet?* Malim, *Si reduxerit, inquit, illos etiam, quid fiet?* Paulo ante in verbis Albutii hujus pro filio. *Munera, inquit, regia respuit: cum auro dominum etiam acciperet.* De Fabricio narrat: editi *& acciperet.*

Darem filium paratissime commodatum] In his *commodato* interpolatum est. Nam Ven. Cov. Palat. & Aurel. Ms. *commodare*, unde non cunctanter rescribo: *Sic de me dives meruit, ut illi darem filium paratissime, vel commodarem.* Quam emendationem probandam pervidebit, qui his praemissa comparet, cum istis Cestii Pii supra: *Si dives reduxerit suos, me recipies? Ita non adoptavi, sed commodari recuso.*

Divitem inexorabilem esse lib.] Longe minus possit offendere: *Divitem inexorabilem fuisse liberis, sed omnia se fecisse, ut illum placaret.*

Eas, in quibus inter silentium & actionem, &c.] Hiat haec oratio, & praeterea difficultate sensus laborat. Veneta: *eas, inquit, inter.* Unde teputare meeum coepi, num fuisset: *Otho Junius pater f. d. c. belle dicere, eas, inquam, in quibus inter silentium & significationem medio temperamento opus erat.* Vox *actionem* obtrusit, & res non satis intellecta, & compendiaria scribendi ratio. Verum esse, quod dedi in hac quidem, cum res ipsa, tum Seneca arguit infra: *Ad Othonem redeo, à quo longius aberravi. Solebat hos colores adhibere, qui silentium & significationem desiderant.* Idem his voluit paulo post: *Otho tamen Junius bene dicebat has controversias, quae suspiciose dicenda erant.* Atque haec ex istis interpretanda. Vide etiam huc pertinentia, in divis. Controv. 14. Aliquid & apud Quintilian. 9.2. propius fin. Ubi hujus generis esse ostendit, quod & res satis fatetur, argumentum Controv. 11.

Pag. 164. *Antiphontis libros vocabat*] Cicero hujus Antiphontis saepius meminit in lib. de divinat. lectu jucunda vide non procul fin. lib. 2.

Tantum in iis somniorum est] Veneta editio, *esse*, cui adstipulatur Erasm. & Palat. quare dubitabam, num scripserit Seneca: *quod tantum in illis somniorum esset.* Ut Gallionis referat, non statim suum judicium interponat Seneca.

Qui non possunt coargui, non ut &c.] Sensum exsculpo nullum, nisi legendum est: *qui non possunt non coargui, ut omnia asseverentur.* Ita intelligat, quod ita frivoli colores fuerint isti ac vani, ut, quicunque audiret, quamquam nihil non asseverate diceretur, tamen non potuerint non refellere. Veluti si somnia quis referat, eaque pro veris persuadere & inculcare velit, eum vel risu aliove gestu, vel verbis rejicimus, quis aliud possit? In colotibus vero maxime verisimilia probantur, vide

quae

quæ dixit Fuscus Arellius in colore Controv. 17. & de iis judicium Passieni, & comment. item Controv. 26. circa medium, & Contr. 20. ante fin.

Ut non esset aliquo homine offensus] Lege: *Non est alio nomine offensum*, id est, peccatum: quomodo optimis in usu. Etiam defendi forsan possit, *offensus*. ut, *multati sunt*, *provocatus est*, *est censa*, &c. Sueton. Flor. Ovid. pro *multaverunt*, *provocavit*, *censuit*. Cujusmodi de vocibus Quintilian. 9 Institut. cap. 3. Sane etiam Cic. 1. de invent. *Offensum est*, *quod eorum*, *qui audiunt*, *voluntatem lædit*. item: *& videndum est*, *ne ea res proferatur*, *in qua offensum sit*, *ut de ipso*, *qui judicarit*, *judicium fieri videatur*.

Sed ridiculum est affectanti] Restituenda hæc periodus ita videtur: *Sed ridiculum est*, *affectari id*, *quod falsum*, *aut probare non possit*. Considera, quæ præcedunt, quæ sequuntur, & pulchre hæc convenire intelliges.

Non multum interest in causa sua] Particulam *ut* bis paulo ante male positam hic optime convenit. Rescribendum: *ut non multum interest in causa seria*, *falsum aliquis testem deprehenderit*, *an servam*. *Seria* etiam in præf. 1. Controv. iis opponit, quæ in Controversiis tractantur. Verba sunt: *Aliquando etiam seriam rem agenti*, *& occupato*, *sententia diu frustra quæsita*, *intempestive molesta est*. *Deprehendere testem*, de improviso reperire præsentem. Simile Quintilian. declam. 19. *Irrumpo festinanter*, *avide*, *sine liberto*, *sine servulo*, *sicut me deprehenderat temporis illius fatum*.

Otho tamen Junius] Perspicuum multo sit magis: *Otho tamen hic Junius*. Quinimo manca sine hac emendatione est oratio, cujus sensus: Quanquam inepte de coloribus scripsit, controversias tamen difficiles etiam belle dixisse.

Suspiciose dicenda] Rutilius Lupus fin. *Nam vehementer eorum vitia invehi non licebat*. *reticere omnino non expediebat*. *Suspiciose loqui potissimum placebat*. Qui locus eximius. Cicero in Bruto: *Nisi judicarem*, *qui suspiciosius aut criminosius diceret*, *audivisse me neminem*.

Item memini optime dicere, &c.] Nihil memini observare frequentius in hoc opere, quam *item* pro *itaque* vitiose scriptum. quod hoc quoque loco factum, & sensus clamat, unde primum emendavi, & codex Aurelii affirmat, in quo *Itaque* lectio vera conservata est. In reliquis plus sudandum: quibus ut aliquam afferrem salutem, plurimum me æstuavisse fateor. nec adhuc, quod magis probarem, reperire potui, quam, *memini optime dicere illum non probato crimine de adulterii rea*, *in quam*, &c. Ubi crimen non satis probatum, suspiciosa actione opus est. Quo in genere plurimum Otho valuit. Igitur & optime in hac Controversia dixit. Istam vero lectionem investigavi vestigiis, quæ extant in Veneta, ubi est: *Dicere illum*, *quod hac ne adulteri reo*. item in Pal. & Erasm. quæ exhibent: *pro hac re ne adulteri reo*. & Covarruv. cujus est: *pro hac re de adulterii reo*. Cum iidem vero libri dein *in quam* tantum probent, *reo* in *rea* mutare minime dubitavi. Illud etiam moneo, in primis illis minime cum Fabro suspicandum esse, quod nomen delitescat uxoris. Argumentum fictum est: nullumque vel domini, vel servi, vel uxoris expressum fuisse nomen, manifeste colligas ex themate, in quo res satis late explicatur, hominum ipsorum nomina ponuntur nulla.

Pag. 165. *Ad calumniam juraverat*] Non temere esse judicem, quod ita constanter antiqui illud *ad* servent. & ut nunc tamen habet, procul dubio vitiosum ac damnandum est. Tu vide, num placere possit, si reliquias vocis *actor* esse statuamus. Quo demonstrabitur insignem confidentiam Syriaci fuisse, qui in re ita obscura tamen accusatoris susceperit partes, & calumniam jurare non dubitaverit: quod in foro si temere factum revinceretur, gravissimis pœnis obnoxium; inter declamantes saltem minuisse eruditionis, eloquentiæ ac prudentiæ existimatio,

mationem ac famam, veri est simillimum. Primum venerat in meotem: *homo disertus adeo*, id est, valde, ut apud Terent. 10 Eunuch. 1. 2. *nam me ejus spero fratrem propemodum Jam reperisse adolescentem adeo nobilem.* Quomodo existimet etiam in illo Valerii Max. 3. 8. accipiendum: *Proximum, etsi non ejusdem splendoris est, tamen adeo certum constantia haberi potest experimentum.*

Quam petebat prajudicium] Servus si damnaretur, idem metuendum erat uxori. Hoc sensu *prajudicium* Sueton. in vita Julii cap. 23. *Statim quaestor ejus in prajudicium aliquot criminibus arreptus est.* Asconius videatur.

Pag. 166. *Cum domina rem haberet*] Veneta: *Inter se medius & dominam rem haberet.* Ita Erasm. ita Pal. unde efficiam: *Inter se medius & dominam rem cum hac haberet.* Conf. not. seq.

Usus est colore] Veneta: *usus est, quem colorem.* Et consensu id tueotur Covarruv. Aurel. & Frob. Nodus hic est, quem ita solvo: *Usus erat eodem colore. dixit enim.* Ut hæc de Othone dicta sint, cujus colorem expresserit Brutidius. Atque hæc jam in antecessum qui sit monitus, pro vero amplectetur in iis, quæ sunt subjecta, *pararium.* Tantum præterea emendem: *Arcessisse eum, ut dominica libidini par. f.* & *Arcessitum* ex præcedentibus vitiatum credo.

Cum secunda actione hunc col. urg.] Ut in foro Oratores, ita & Rhetores isti in scholis suis nonnumquam plus semel eosdem in reos dixisse videntur: cum hæc exercitia illorum umbræ ac simulacra essent. Atque hinc primæ & secundæ actionis hic facta mentio: quæ ejusdem cooventus esse potuerunt. quod diversum in judiciis.

Adulterum accusator in cubic.] His demonstrabat Syriacus satis inconsiderate istum, quem vidimus, pro servo colorem adhiberi: quo servus crimine adeo non exolvitur, ut magis etiam illius suspectus reddatur, quam per accusationem factum fuisset. Servus vero si esset nocens, jam domina absolvi non poterat, contra quam agebat Syriacus. Paulo ante: *Servum pro adultero postulatum dominus non defendebat, mulierem, quam petebat prajudicium, tuebatur.* Mulieris igitur causam cum jugulari Syriacus intelligeret, si condemnatus esset servus: propterea ista pro servo dicta arripuit, elevavit, coarguit. Quod ita illi successit feliciter, eo plausu exceptum: *Adulterum accusator in cubiculum usque perduxit, patronus in lectum.* ut hoc solo pene victor discesserit. Quod his significatum Senecæ, *& pene causam abstulit.* Nam *causam auferre* accipio, ut Ciceronis *obtinere litem*, cui ipse *amittere* opposuit. Præterea, quod præterii, *perduxit in cubiculum, in lectum*, intellige, ut in Virgiliano:

Tum Phaetontiadas musco circumdat amara
Corticis, atque solo proceras erigit alnos.

Circumdatæ cortice, item erectæ arbores non revera; sed oratione: ea id ferebat, & continebat. de quo jam ad lib. 1. Controv. 3. prope fin. plura loca producere & illustrare memini. Arte autem doloque usus Syriacus in actione prima, (quod vafre eum fecisse testatur) dum clamitat se probaturum deprehensam in cubiculo mulierem cum servo, deque eo disputans veri magis specie, quam certorum argumentorum fide movet, offudisse adversariis videtur tenebras, & ab iis elicuisse colorem istum, quo refutato, suspicione eorum causam onerare & tantum non affligere posset.

Et illud cum Syriacus vafre & facit] Conjunctionem hanc Veneta & Palat. non agnoscunt. Ut omnia sint plana, lege: *Et illud tum Syriacus vafre fecit. & belle respondit, cum prima actione diceret. Non posuit*, &c.

Causam non posuit] Quamobrem oempe vel illuc venisset servus, vel arcessitus esset.

Quare non appareret quomodo, &c.] Vehementia ablatus de his responsum flagitasse videtur, cum illi quæstioni nondum esset locus. Nam de causa prius ut ageretur, res poscebat: quam

ponere Syriacus omisit, ne deduceretur in difficultates, quibus impedire eum Brutidius studebat.

Pag. 167. *Deinde si quaris Niger*] Covarr. Schotto teste, cui hoc de codice cogimur habere fidem, *deinde si q. niger*. At Palat. & Erasm. quod Grut. notat, *si quaris magis*. Cui idem affirmat Veneta: ut cogites, non hoc, quod nunc dant, scripsisse Senecam: sed, *deinde si quaris magister, quare ego non narraverim? ut tu ista narrares.* Tanto ad deridendum accommodatior fit oratio. Cum tamen considero ordine, quæ exhibent antiqui, & filum adhæc orationis fuisse credam: *Deinde ut quareres magis, quare ego non narravetim, & tu ista narrares.*

In officio fui] Id feci, quod, ut facerem, officium fuit meum. Ita dictum, quasi, intra officii me continui limites, nec illos sum egressus. Tacit. 1 Histor. 18. *Quartam & duo & vicesimam legiones, paucis seditionis auctoribus non ultra verba ac voces errasse & brevi in officio fore.*

Injuriam vocatis finem servitutis] Ut Brutidius, ita Sterrinius hic imponere videtur quandam necessitatem Syriaco voluisse, quia comes & obnoxius ei quondam fuerat, ut ea diceret hac in Controversia, quibus conjiceretur in angustias; quasi æquum esset, ut hoc quoque jam in negocio Syriacus illi servitutem serviret. Minime vero idem putavit hic sibi sentiendum: ut antea ad inserviendum illius commodis & voluntati promptum, ut nihil usquam peccasset, præstiterat, ita se nunc liberum, nec illi jugo obnoxium testatur.

Quamdiu usui] Igitur, quia nunc, ut dicam, quæ tuo proposito sunt accommodata, extorquere non potes; & quamvis urgente te, nihil eorum, quæ arguere velis, & quorum occasione victor in hac causa discedere possis, prolaturum me intelligis; eo iniquior mihi & infensior es. Ea denique causa est, cur nunc ita me premas. Jugæi hic notata, ut pleraque alia, nullius sunt judicii: ne quidem hunc auctorem suum eum scriberet, in consilium adhibuisse videtur.

Tanquam in emendationem abdicaturus, &c.] Omnis sublatus scrupulus erit, si legas; *abdicans uterque*. Magis id pro vero amplectendum censebis, si considerare ea, quæ dixit dein Otho hic Junius, non neglexeris.

Quod ad tuum patrem reverti voles] Eo enim de suis & suorum desiderio, quo ne à patre divulsi vivant, cogitabit: atque vel hujus solius contemplatione ad revocandos eos inducetur.

Amas? serva] Quod fiet, si te adoptandum præbeas. Ita enim occasio patrem reconciliandi dabitur. Latro in colore: *In hoc te in adoptionem volo dare, ut facilius abdicati reconcilientur.*

Et excusationem si dixero] Nemini displiceat, credo, si scriptum sit: *Erit excusatio nempe, si dixero, filii mei causa facio.* Vel mutatio levissima: *Et excusationem sic dixero, f. m. c. f.*

Quam si filium ei facerem] Censeo traderem pro vero hic habendum. Arellius Fuscus in divisione: *Si non licet recusare, cur potius abdicat me, quam tradit?* Si tantum & simpliciter traderetur filius, minus id honestum, & suspicionibus obnoxium foret. In adoptione reverentia & pudor intercedebat, quo minus impudici aliquid quæsitum posset videri.

Hoc aut meum consilium est, &c.] Prima hic fronte nullam difficultatem exspectes in verbis adeo cuivis intellectu pronis; sed sensum aliquem reperire, si paulo magis adverteris animum, hoc opus, hic labor est. Nec eum in vulgatis ullum esse existimo: sit aliquis, si emendes: *Hoc & meum consilium est, & illius & commune.* Ut significet, quod non in eadem tantum versentur sententia, ipse & dives de abdicationis filiorum negotio; verum etiam, quod collatis sociatisque consiliis agant. Igitur audaciæ quadam specie, animoque ab ista cum divite amicitia & concordia sumpto, subjungat, *consentiatis licet.* Ubi consentire conspirare notat, quod optimis frequens.

quens. Relinquuntur jam *duo senes*, quæ sensu expertia suspicor facta, quod ab his divulsum verbum *jungitu*. quo mutilato, tamen sua fine sequentem periodum auxerunt. Ubi sufficit, *Et illud*, cum plus semel ipso hoc loco ita sit adhibitum. Jam autem sensus horum, *duos senes jungitu*, satis manifestus est. Nam dum conferunt consilia adolescentes, & consentiunt adversus senes patres, hi arctiore inter se vixerunt amicitia, pervicaciam filiorum pari constantia consiliorum eotundem infracturi.

Pag. 168. *Temerariam adolescentiam, & incautam contumaciam*] Multis partibus malim: *adolescentia*.

Supervacua esset adoptio] Ultro enim meus filius itaret quotidie ad divitem, quicum hanc mihi familiaritatem intercedere intelligeret, illiusque in domo, ut si filius esset, assidue versaretur.

Cum aperte liceret] Veneta: *aperte illiceret*. Palat. *aperte illi liceret*. Inde & ex sensu, quem dicunt, præmissa & quæ sequuntur suspicari cœpi, num similitudine vocum, quo nihil frequentius, hic aliquid infuscatum esset: manusque fuerit auctoris: *cum aperte illi dicere liceret*.

Acta in aurem legere] Pessime olim: *in aurem tegere:* Summus Lipsius primus verum docuit; ex quo eruditi recte interpretantur: sed male ab iis omissum, quod Lipsius etsi loco alio, monere non neglexit: acta cum vel senatus essent vel populi; ad posteriora hic adspectum esse, quæ nota publice & κατ' ἐξοχὴν ac simpliciter *acta* antiquis appellata, quod passim apud Sueton. observes, & Tacitum. Confer loca, quæ congessit Lipsius ad 5 Ann. in exc. A. Ipso hoc de loco reperies 3 Ann. in nota 155.

Ὅτι εὐμονόησα, πονηρεῦν] Lege: ὅτι εὐμονόησα, πονηρεῦν. ὁμολογῶ οἷ ἐφέστημαι. *Quod* filiis divitis *concors fui*, eo in me *injurius es*. *Confiteor, qua aggressus & ausus sum*. Cum hoc nomine, qui me damnet, is amicitiæ & probitatis non violatæ crimine me sit oppressurus. Illa *in me injurius es*, ad abdicationem respiciunt. De qua apud Quintil. declam. 260. *Illud parum est notari infamia? Illud parum est, exulem esse domus sua, Larium suorum?*

Οὐ σύ γε εἶ πατήρ, &c.] De Græcis plerumque nihil proferre, nisi conjecturas potui. Cum nec exemplarium esset copia, in quibus exarata Græca ipsi cernere liceret; & nec variæ lectiones in promptu, quas consulere licuit, quas nobis vel inviderunt editores, vel quod credere malo, in penuria manuscriptorum, nec dare potuerunt. In exemplaribus Gruteri nulla fuerint Græca oportet, eum nusquam de his ille vel verbulo in animadversionibus suis mentionem interponat. In Veneta etiam edit. antiquissima, qua utor, non comparent. Solo igitur ingenio hic, ut & toto hoc opere, de Græcis agendum erit. Ut auctoritatem tamen & fidem sequamur Schotti, qui Græca primus suis è Mss. publicavit. Quibus si & alii codices consentiant, credam hunc locum hoc exemplo non male restitui: Οὐ σύ γε εἶ πάτερ ἀροτὴρ βεβαίων κλημάτων; Πλουτοῦσιν οἷς πλούσιοι προπάτορες. ἡμεῖς ἐπαιτῶμεν. *Non tu saltem certarum possessionum fundorumque arator es? Divites sint, quibus majores sunt divites, nos mendicemus*. Agellum hæreditarium, aut manuum opera quæsitum possedisse pauper hic ponitur, unde vitam tolerare utcunque posset. Huic jubet acquiescere filius, quamvis ex eo victum quærere, nisi opus faciundo & arando non posset. Iis, qui majorum opibus indignum judicarent, si non & ipsi aucta lautissimaque in re viverent, opum & divitiarum quærendi curam & studium artesque relinquit. Ipse, quam horum satagere, mendicare se, aut & patrem ipsum malle fatetur. Acumen hujus loci ut magis judicari possit, cogitandum est pervulgatum istud à Græcis magistris proditum: ἀέτειον facultates ex uno proventu anni quæsitas esse, quales plerorumque agricolarum. πλοῦτος divitiæ, quæ plurium annorum cura & labore cumulantur, aut quæ in longe plures saltem annos,

annos, quam istæ sufficiant, prius concedit patri, postenus divitum insatiabili & infinitæ cupiditati tantum accommodarum ita abhortet, ut mendici sortem præferat.

Περιελευσόμεθα τέσσαρες ἑνὸς ἀπόῤῥητον] Legebam: περιελευσόμεθα τέσσαρες ἑνὸς ἕνεκα· ἀπόῤῥητον. *Quatuor circumveniemus unius causa: nefarium est.* Si hic filius adoptaretur, eventurum erat, ut tres filii ex toto naturall patre, & illius in bona successionis spe exciderent. Pater vero ne sanguini quidem suo honorem jure naturæ debitum erat habiturus, & ad extraneum, quod ex se genitis addicebant omnia divina & humana jura, patrimonium erat translaturus. Ut solet inter arctissima junctos necessitudine ortum odium maxime mentis, ut ita dicam, præstringere oculos. Ita quatuor unius causa, sive eum esse patrem, sive filium accipias sine dubio circumveniebantur. Male Schottus, ut in Græcis pleraque, περιελευσόμεθα *circumlustrabimus* vertit. Fraudem & imposturam Græci hoc verbo eadem ratione, qua Latini suo, quo dedi in versione, exprimunt; Apollonii in illis germanum & geminum huic etiam est; Argon. I 30. οὐ μὲν αὐτοὺς ἤπαφες, οὐδὲ δίκα περιέπλεο νῆϊ ἰόντα. Ita etiam περιελθεῖν. Aphthon. fab. 29. ἀλώπηξ ἀπάτῃ περιελθοῦσα τὸν κόρακα. Cum autem consilium patris sui ita damnat, ut nefarium nominet, non possum non meminisse horum Ciceronis, quæ sunt in 3 de Offic. *Si enim sic erimus affecti, ut propter suum quisque emolumentum spoliet, aut violet alterum, disrumpi necesse est eam, quæ maxime est secundum naturam, humani generis societatem. Ut si unumquodque membrum sensum hunc haberet, ut posse putaret se valere, si proximi membri valetudinem ad se traduxisset, debilitari & interire totum corpus necesse esset: Sic si unusquisque nostrum rapiat ad se commoda aliorum, detrahatque, quod cuique possit, emolumenti sui gratia, societas hominum, & communitas evertatur necesse est.* Deinde etiam Panætium, ait, cujus amplectitur sententiam, negare, ullam pestem majorem in vitam hominum invasisse, quam eorum opinionem, qui utile & honestum distraxerint. Merito igitur filius propositum patris pro nefario habet, cujus sententia etiam stabilitur illo Ciceronis in I de Offic. *Injustitiæ duo sunt genera, unum eorum, qui inferunt: alterum eorum, qui ab iis, quibus infertur, si possint, non propulsant injuriam.* Hujus vero opera etiam ac voluntate injuria abdicationis, quæ gravissima erat, fovebatur.

CONTROV. X.

Pag. 169. *SI quid alteri obtigisset*] Sententia Schotti & Gruteri, qui *accidisset* hic legendum observant. non uno loco ipsius Controversiæ hujus firmatur. Initio eorum, quæ pro altera parte sunt dicta, ter se offert. rursus apparet bis in divisione. unde hic consensus, nisi quod *accidisset* tantum viderunt & probaverunt, cum ex argumento agerent.

Si abdicata fuerim, non vivam] Vera hæc judico, sed vocem deesse, sine qua manca & mutila sit oratio. Si rescribas: *Lex erat. dixerat* (quod antecedentia illa peremerint) *si abdicata fuerim, non vivam. hujus illi* (ita Covarr. Palat. Erasm. Veneta) *pater non credidit.* Mea tamen nunc causa contradicit, quieum vivere, nisi indignitate & injuria ad mortem compellere pergat pater, solum illi in votis est.

Ita patri placeam] His ostendit quantopere cupiat, se patri suo probatam. ut nisi id perficere possit, maxime si abdicationis etiam accedat ignominia, morte sit ægritudinem animi finitura. Nam ad jusjurandum, cujus se conjuges religione obstrinxetant, non puto hæc trahi posse.

Ideo non nisi jurantibus credimus] Sensus eo respicit, quod jurejurando se obligaverint hi conjuges, quo ne de fide promissorum alteruter in dubium venire posset, idq; factum exemplo aliorum amantium, qui ut in vita, ita apud Comicos & ceteros tenerorum luso-

 rou

res amorum inter se religiose affirmare & promittere passim solent. iidemque levitate animorum istud inter hominum genus pervulgatissima nihil non jurare & nullam item non fidem fallere, quod ut volunt, *Jupiter ex alto perjuria ridet amantum*. Ex quibus patet nihil in his esse mutandum.

Ne mors quidem dividet] Tacite objicere crudelitatem socero his verbis videtur: quippe cum discidium, quod volebat iste alterutri conjugum, certæ mortis esset causa futurum. Quo facto nec alter producturus vitam erat, sed vel ægritudine, vel manu positurus animam. Eandem etiam calamitatem nunc abdicatio erat importatura. Quibus demonstratur non tantum sævitia eum insignem esse, sed & immanitatis gravissimam subiturum infamiam. Quod etiam est accommodatum, ad retrahendum à consilio abdicationis filiæ, aut conjugum divulsionis socerum.

Moriar, inquit, habeo & causam] Verba hæc excerptorum sunt. Ven. vero hoc loco, ut & Palat. & Erasm. præterea Covarr. & Aur. *Moriar ab eo exclusa, & ero exemplum.* nisi quod *exclusus* duo ex his exhibent. His autem ex verbis, quis exsculpere aut extorquere possit, quod nunc loquuntur editi? Contra putem ex epitome nihil hic mutuandum, nisi *inquit*. de ceteris consensum sequar istorum librorum, quos dixi; ut legatur: *Moriar, inquit, ab eo exclusa, & ero exemplum.* ita *fieri historiam, declamationem.* infra Ovid. *Fer, socer, felicitatem tuam. magnum tibi, quam parvo constat exemplum.* Confer locum. Illustratur membrum horum prius sensu istorum Cestii paulo ante: *Si abdicata fuerim, non vivam.*

Quædam ardentibus se maritorum rogis misc.] Hæc quoque ex excerptis deprompta huc infulserunt: quasi quæ illic apparent totidem verbis in his Controversiis fuerint: nec excerpta sæpe sensum tantum complexa sint. Ego non mutem, quod propugnant Ven. Palat. Erasm. & epit. Gruteri. *Quædam ardentibus rogis thorum miscuerunt.* Nam dum piæ istæ conjuges, ut istis gentibus videbantur, iisdem se concremant rogis, quibus consumuntur mariti, ipsis in rogis quodammodo durabat conjugium, flammisque illatum & mixtum: pari etiam jure, *rogo*, recte dici potuit. Duriuscula sunt, sed ab Arellio dicta, in quo id minime novum. vid. Senecæ de eo judicium, ubi gemina his dixit in Suasor. 3. Virgilii poetica subinde gaudet exprimere; unde *tori* nomine etiam *conjugium* hic significatum voluisse videtur. At quanto elegantius, quam Arellius hic, in re quidem alia, ut tamen ex hoc loco mihi venerit in mentem, Propertius:

Et tamen ille tua felix Æneidos auctor
Contulit in Tyrios arma virumque toros.

Quam magna gloria brevi soll.] Ab epitome est *brevi*. nam *ejus* constanter antiqui, quod *ejusmodi* conjicio fuisse: totumque locum hunc Arellii ductum secutus literarum, ita emendem: *Quam magna gloria ejusmodi sollicitudo repensata est.* Justin. 2. 9. *Nec audacia ejus eventus defuit.* Lege: *ejusmodi. Sollicitudinem* pro amore videtur dixisse, quam *curam* appellat Virgil. Æn. init. Quem imitatum Arellium modo monui. Illius etiam est ecloga 10. *Sollicitos Galli cantemus amores.* Quod explicitum est illo Ovidii etiam:

Res est sollicitis plena timoris amor.

Simpliciter tamen pro sollicitudine illa summa cum amore conjuncta, & ab eo profecta, qua salvos viros optaverunt, & præstiterunt, potest accipi. *Repensare* vero apud Colum. est de R. R. 3. 2. *Id tamen incommodum repensant uvarum multitudine.*

Respexistis nos dii: nunquam vos viol.] Erasm. Palat. Ven. *Respexistis nos dii dignos, nunquam violavimus.* quo alludit & Covarruv. unde rescribo: *Respexistis nos dii dignos, nunquam vos violavimus.* Catull.

Hoc mihi dii dederunt pro pietate mea.

Cujusmodi a sententia ortum est illud Titi; *eripi sibi vitam immerenti.*

Pag.

Pag. 170. *Altiores hujus gemitus*] Controv. 11. *admovisset propinquos, amicos, majorum imagines, repetitos alte gemitus.*

Nocet illi indulgentia suorum] Quæ subjuncta sunt, cogunt, ut *suorum* accipiam *in suos*. Ita ut apud Terent. Andr. 1. 5. 26. *misericordia hujus* pro *in hanc*. item gemina ratione, *pudor patris*. add. ad Controvers. 19. in division. Eurip. Phœnis. 18. Μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα δαιμόνων βίᾳ. Etiam Nonnus: ϰ πᾶς ἡμετέρην ἀστεμφέα πίστιν ἀέξων ἔποτε διψήσειν. Joh. scripserat: ϰ πᾶς πισδύων εἰς ἐμὲ ἐ μὴ διψήσῃ πώποτε.

Et patrem amat tanquam juraverit] Ingeniosa hæc sunt satis. Sed à manu Senecæ non sunt. Id satis confirmat consensus hujus lectionis: *& pater narrabat tanquam murmuravetit*. nisi quod *patri* est in Ven. & Erasm. Ego minime arbitror librarios ista depravaturos hunc ad modum fuisse, cum ita intellectu essent obvia. Ego postquam plusculum sumpsi laboris ad locum hunc considerandum & perspiciendum, tandem mecum statuere cœpi hæc non esse Alfil, sed Senecæ referentis paucis, quod ab Alfio factum. quæ vero hic dixit, ea capite esse truncata; quod copula *nec* etiam, unde initium fecit, satis clamitat. Quod periit, sensu his credo esse comprehensum: *sic amavit virum. Murmuraverit* pertinet ad puellam indignantem ac secum dolentem, quod pater non sentiret de ipsa, quæ divina illius virtute rarique exempli amore, quo suos prosequebatur, satis digna essent.

Si quid genero meo] Ne bis idem dicat Rhetor, & putidissima quidem ratione, supple & emenda: *& si bene filiam meam novi, peritura est, si quid mihi, non genero meo acciderit*. Quibus id simul continetur, quod est aptum ad deducendam à proposito filiam, ne ægritudinis ipsi aut & mortis causa esset.

Si parueris, vives] Nihil tumultuans lege: *Si non parueris, vives*. Ita redditum his suum acumen, & Fabro nimii laboris facere gratiam possis. Quam e-rat res iniqua & indigna, ita conditio ridicula.

Quicquam non potest] Plerique antiqui: *quid ni, inquit?* Aurelii codex, *inquam*. ut rescribendum existimem: *Quidni? inquam, hoc non potest, qua mori potest?*

Vera recipit] An malis, *recepit*. Covarr. & Ven. dissentiunt etiam in reliquis. Nam pro *dum, qui*, pro *falsa, falsum*, pro *misit, miserit* habent. Itaque legam: *pene qui falsum mortu nuncium miserat, verum recepit*. ne ab auctoritate veterum codicum discedatur.

Servate totam domum] Crediderim facile Papirium dixisse & scripsisse Senecam: *Servate dii totam domum*. Paulo ante Marillius: *Respexistis nos dii digne*, ubi Schottus bis *dii* velit, quod minime probandum censeam. Infra: *sic dii, sit semper*.

Peregrinationem ejus tulisti] Erasm. & Palat. item Veneta: *sustulisti*. forte *sus* ex fine *ejus* repetitum.

Facilius potes carere eo, qui spir. debet] Nihil in his immutem, nisi *potes* in *poterit*. Reliqua explicem. Spiritum huic mulieri debebat maritus, quod illius causa profuderat, quantum in ipsa erat, animam. Pater vero illi spiritum impenderat. Parentes enim se impendunt & destruunt, dum ædificant (ut ita dicam) liberos. Quintil. declam. 5. *Si mehercule hoc quoque officii genus natura permitteret, bene pro deficientibus aliquid & vita vestra deperderet, iterumque ex illa, quam traxistis anima portio brevis in suum rediret auctorem*. Ead declam. *In hunc te divinorum humanorumque conspectum de nostra protulimus anima*. Quintilian. major etiam declam. 258. *Animus iste ad contemnendum pericula paratus ex meo fluxit*.

Pag. 171. *Et hic controversia non erat in divisione*] Hæc ab ingenio sunt Fabri. nam in antiquis est: *Et hac c. n. e. in divinatione*. Quod videndum ne possit commoda interpretatione illustrati. Certe, *in quæstione esse* pro quæri apud Plaut. *in expectatione esse*, eodem exemplo apud Ciceron. jam notarunt

alii. Mamertinus paneg. ad Julian. *Ut in maxima quæstione sit, à quo accipiat imp. qui sic omnibus largiatur.* Quo forte non male referas *esse in amoribus*. Sane ejusdem fili est *esse in divinatione*, de re, quæ divinanda & proin incerta est. Controv. 22. *In hac controversia, etiamsi conjecturalis est, habetque quasi certum tritumque iter: fuit tamen aliqua inter declamantes dissensio.* Controv. 10. *Non puto vos quærere, quomodo hac controversia divisa sit, cum habeat negotii nihil.* Ad quem locum hic respicitur. nec minus tamen, imo plus etiam ad rem facit, hoc ex divis. Controv. 6. *In hac controversia nihil litium fuisse fere omnes consentiunt.* Ex incertis oriuntur lites. Inprimis vero isthic notandum, quod *in hac controversia* positum, ubi expectares, *in hac divisione*. Geminum in loco, quem cum maxime illustratum dare contendimus. *Divinare* vero etiam, quod prætermisi, pro labore & sollicitudine divinationum, rem incertam investigare Seneca filius dixit Thyeste 604. de rege Parthorum:

Anxius sceptrum tenet & moventes
Cuncta divinat metuitque casus
Mobiles rerum.

Primam tamen conjecturalem] Palat. Erasm. Venet. *Optimam tamen.* Quod cur damnem, causam nullam video. Nam cum non videretur esse hic copia quæstiones reperiendi, nisi ad illam, quam dixit Seneca, spectantes; diversa tamen & egregia à Lattone Senecæ judicio facta sit.

Etiamsi non malo adversus uxorem animo maritus fuit] Lege, *fecit*. Hoc tantum verum esse ipse docet Latro, ubi mox quæstionem movet, *An etiam malo adversus uxorem animo fecerit.* Solet enim Latro membra divisionis propositæ sigillatim totidem dein verbis ordine repetere, & ubi res exigit, ita ea tractare.

Et hoc jurejurando illam obligavit] Ita egit, quasi hoc jurejurando obligata esset. Nempe, si divortio relinquere maritum istum nunc cogeretur, cujusmodi de locutionibus actum jam ad Controv. 3. sub fin. Arnob. 3. advers. gentes: *Quisquamne est hominum ratione alicujus primordiis imbutus, qui divinitatis constantiam tam fœdis polluat aut contaminet moribus?*

Latroni contrarium videbatur] Quintilian. Instit. 10. 5. *Ne carmine quidem ludere contrarium fuerit.* Dial. de orat. cap. 39. *Ipsam quinimo curam & diligentem styli anxietatem contrariam experimur*, id est, noxiam, damnosam. Cicer. 1. de divin. *Cur stella Jovis aut Veneris conjuncta cum Luna ad ortus puerorum salutaris sit: Saturni Martisve contraria?* Ita *contra esse* pro nocere, Quintil. declamat. 2. *Non invenio, judices, quemadmodum possit esse contra liberos salva reverentia.* item: *Contra juvenem tamen esse non debet, etiam ut de parricidio crediderit noverca.* item: *notum hoc, judices, ac vulgare facinus est, quod plerumque contra liberos amantur uxores, & sequentium matrimoniorum non aliunde, quam de damno pietatis* (qua filios alioquin complectebantur) *affectus est.* Qui locus ista in locutione sibi interpres est.

Hoc etiam contra patrem] Hoc jusjurandum, quod sua interpretatione Arellius inducebat.

Et toto dixit jurejurando] Veneta, cui suffragatur Palat. *& de toto dixit jurejurando illam liberatam.* Quod mutare mihi religio est, qui sciam, quantopere illud *de* pro *à*, item *ex*, illud seculum & sequentia probaverint. ut vel, *de toto*, sit, *ex toto*, id est, plane. ut alibi jam ostendi. vel accipiamus *de toto jurejurando liberatam*, ut Suasor. ult. *pœnitentiam illum acturum tam de degenere spiritus empti.* quomodo illic legendum monui. Mamertinus Pan. Jul. cap. 4. *Vitandis legum pœnis de novo scelere remedia quærebat.* Sequentia vero hujus loci, *illo casu solutos ipsos vinculo religionis*, sine dubio optimæ Latinitatis sunt. Justin. 3. 3. *soluti religione jurisjurandi.* Sed cum pro muliere illiusque de causa hic agatur, magis placeret, si esset scriptum: *illo casu solutam ipsam vinculo religionis.* Supra etiam in verbis Hispanis Romani *illos* antiqui male pro *illius*; quod sensus revincit.

vincit. Ita postquam in locum *ipsius* subjecerunt *ipsos*, etiam scripserint *secutos*, ut vara sequitur vibiam. Paulo post: *solvi fœdetu pactionem*, quod affirmare conjecturam nostram videtur.

Honestum mortis titulum vindico] Id est, quæro nobis hoc judicio, quo propugno uxorem meam patri contradicentem de abdicatione, & simul cognosco, num patri jus sit matrimonium dirimendi filiæ. Nam hoc si illi nullum est, nec abdicatio rata erit: nec hoc decidi potest, quin eadem opera & de isto sententia feratur. Atque hic cum horum sensus sit, inde subjungitur: *ne si quid acciderit, aut ego pro aliena uxore moriar, aut illa pro alieno viro.* Ubi *aliena uxor*, non quæ alieri juncta est matrimonio, sed quæ mea, voluntate nempe sui patris, jam non est amplius, quomodo & *vir alienus* tantum hic intelligi potest.

Jusjurandum jocosum fuisse] In Veneta, *jocorum*. Quod dictum sit, ut apud Quintilian. declam. 1: *pectus odiorum*, de invisissima noverca. Quod male sollicitatum à Passeratio, cum Mss. constanter tueantur. Juvenal. *Tot bellorum animæ*. plura dedi ad locum Quintiliani.

Sicut multa quotidie jurarent amantes, & ipsum jurasse.] Sensus est: Ipsum se, ut fecerat uxor, jurasse quidem, sed exemplo amantium, qui temere multa hoc de genere effutire solent.

Idque oblitum se an jurasset] Palat. & Venet. item Autel. Ms. quantum videtur, *jurassent*. quod nihilo deterius, quam vulgatum, imo præferat, qui consideret, quod subjunctum: *misisse nuncium ut experiretur affectus uxoris non ut perimeret.* Hæc autem sibi finire vitam voluit, quod mutuum esse jusjurandum & utrumque hoc jurasse crederet. & ne quicquam in amore cessisse marito posset videri, solius mariti jusjurandum nullam imponebat illi necessitatem abrumpendi vitam, saltem non ponitur illius respectu hoc consilium eam cepisse. Quare *jurassent* ipsius etiam argumenti auctoritate subnixum est. *Etiam* in hoc loco *itaque*, quod est in Palat. quam *idque* vulgatum antecedentia malint.

Pag. 172. *Satis sensum exprimente*] Scribe: *Satis sensum tamen exprimente.* ne hiet oratio.

Cujus auditor fuit] Admodum mihi veri sit simile, negationem omissam: legendumque: *cujus auditor non fuit.* Itaque tanquam notabile refert, quod videre meminerit Nasonem apud Arellium Fuscum Rhetorem hanc controversiam declamare. Causam vero etiam, quare Arellio Ovidius auditor esse noluerit, subjungit, quod Latronis erat admirator, cum ipse longe aliud dicendi sequeretur genus, quam Arellius: cujus operosam & implicitam maximeque inæqualem orationem (ita enim eam carpit alibi noster) qui ferret Ovidii ingenium? quod *constans*, *decens*, *amabile* erat. Seneca verbis ipse hic testis est.

Quam solutum carmen] Quod illi mollissimum, semperque elegans & æquale.

Jam tum nihil aliud] Impetu igitur naturali constantiaque ingenii ad scribendum carmen ferebatur: ut non multum inter prosaicam orationem & carminis studium sit fluctuatus. unde plerumque inæqualitas solet existere orationis. Nam huc tantum ea posita existimem, non ad commendandam illius orationem: quam nonnullis tamen placuisse hic statim fatetur: *Tunc autem cum studeret, habebatur bonus declamator.* Ipse dein tantummodo ex parte probat laudatque. non negligenter sunt legenda; cum de industria & studio ita scripsisse manifestus sit auctor. Suasor. etiam 1. cum primum posuisset; *Corruptissimam rem omnium, quæ unquam dicta sunt, ex quo homines diserti insanire cœperunt, putabant Dorionis esse.* Subjungit non ita magno intervallo post producta corruptorum exempla, suam promens sententiam: *Multo corruptiorem sententiam Menestrati cujusdam declamatoris, non abjecti sui temporibus, nactus sum in hac ipsa Suasoria.* Quorum huc adscribendi laborem non invitus cepi; quia non inutilem

utilem legenti futurum rebar. Nec æqui hoc consilium meum damnabunt: iniquos nihil moror, qui sine hujusmodi tamen animadversione, si modo aliqua lectione subactum animum habent, diu æstuarent, priusquam omnem scrupulum his de locis sibimet eximere possent.

Ante Arellium Fuscum declamavit, ut mihi videbatur] Legerim: *& ut mihi videbatur*: duo ut sint argumenta, unde constet, non omni sine causa id factum, ut Ovidius declamator haberetur bonus: quod ante Arellium suo solius remigio usus, & illo tamen longe ingeniosius declamavit.

Tu nobis religiosum nomen fuisti] Forte legendum, *numen*, inquit Faber. Tu *nomen* ne muta, nec enim auctoritas id permittit codicum, nec necessitas ratiove cogit. add. à Casaub. notata ad Sueton. Jul. c. 85. ubi relatum: *controversias quasdam interposito per Cæsarem jurejurando* distractas illius post necem fuisse.

Pag. 173. *Parce pater, parce socer, non pejeravimus*] Lege: *non pejerabimus*. Minas hæc habent. Si tu hanc tamen consilii de abdicatione viam pertinaciter insistis, & illa morietur, & ipse sequar. Filiæ verba sunt supra: *Si abdicata fuerim, non vivam*. Sin illa minus id capiet consilium, tuisque obsecuta jussis à me discedet, ipse arcessam mihi mortem, trahamque uxorem. Quare patris & soceri erit re adhuc integra nunc sibi consulere, nec suvam contumaciam sua præ existimatione ac salute suorum prævertere. Ut hic ita paulo post quoque peccatum. Etiam in fin. pan. Constantino dict. nunc recte legitur: *Nam si est aliquid, quod à te benemeritis denegetur, aut potestas cessavit, aut bonitas*. Antea scriptum erat, *cessavit*.

Quam effrenato amore fertur] Quo nec sanguinis sui curam ac rationem habet, filiamque suam pellit domo, adigitque ad mortem. Igitur pergit: *quanquam es filia, ne preceris*. Nullius enim ponderis tuæ preces istius patris apud animum sunt futuræ. Lipsius, scio, hic legit: *Quanquam est filia, præterit*. Sed meam sensui accommodatam magis emendationem, minusque à litteris recedentem credidi.

Carum quidem quod illum ab indulg.] Notandum, quod *carum* superlativi hic est præditum vi. Quomodo Instit. quib. mod. re oblig. contr. §. 2. *qui utendum accepit, sane quidem exactam diligentiam custodiendæ rei præstare tenetur*, id est, exactissimam, uti clamitat locus ipse & juris ratio. Quod jam olim notatum à Jurisconsultis, qui plura illuc similia congesserunt loca. Contra positivus pro superlativo est, ut Heraldus quidem sentit, in illo Arnobii adversus gent. lib. 1. *Libido, quæ tanta est, inimicos atque hostes deos esse contendere Christianis, quos in rebus tristissimis atque lætis nihil abs te videas ratione in aliqua discrepare*. Nisi tamen consulto id ita scriptum, ut significetur tristitiæ potius cujuscunque, quam lætitiæ maximæ hujus mundi in partem pios venire. Ovidius vero hisce suis verbis in suspicionem vocare incipit uxorem patris abdicatæ, cui ista noverca fuerit. Quare etiam, quid illi immineat, quæ pulsa privigna egregium sibi triumphum retulisse videbatur, per hæc innuit: *Dii boni, quomodo hic amabit* (ita enim lego: paulo ante *pejeravimus* pro *pejerabimus*) *uxorem? amat filiam & abdicat!* Quid igitur expectandum cum in locum hujus impetus & iræ, quam excitavit noverca, successerit æstimatio; nisi ut malam hanc mercem saltem exturbet matrimonio? Etiam duriorum metu temere expers vivit.

Quæ pene caruit hic, qui amare caute jubet] Lipsius; *Quam pene necavit*, emendatione audaci. Lege tantum pro *qui*, *quia*. Sensus illorum, *quæ pene caruit*, eodem ita redit. & *caruit* habet quid singulare. Sueton. Vitell. cap. 2. *Quintus caruit ordine, cum auctore Tiberio secerni minus idoneos senatores, removerique placuisset*. Huic patri adempta pene filia erat, dum indignatione ipsa sibi invisam abrumpit lucem, quod accusantem patrem audi-

re quotidie coacta erat; quod nimisquam immodico amore maritum complecteretur, unde futurum erat, si quid accidisset marito, quamvis non afferret sibi manus, in ægritudinem tamen gravissimam implicaretur. Unde acerbo raperetur funere. Non igitur amabat caute.

Tunc hos ponis terminos] Magna hæc sui parte mutila edita sunt. Ven. *tum hos opponis terminos, quasi approbaturi custodiant. ut nihil faciant*, &c. ita & Erasm. & Palat. *tum hos optionis terminos*. Superscriptumque teste Grutero: *tu hos opponis t*. Etiam Schotti & Aurelii codices: *Tui optionibus impetres terminos, quasi improbati c*. Hæc temere esse sic scripta nemo mihi quidem persuaserit. minimeque proin exturbanda censeam. Non dubito de adoptionibus hic interpositam mentionem, cum ista cerno vestigia. Solaturus orbitatem amans liberorum pater, & tamen nunc ita cupide expellens filiam adoptione videbatur Quod ut consilium ostendatur, nec filia, nec genero, imprudentibus agitari, hæc sensu saltem ad patrem sint dicta: *Tutius hos adoptionibus imponeres terminos, quos sic approbaturi custodiant; ut nihil faciant nisi considerate*, &c. *Imponere terminos* ut *modum*, pro quo heic *terminus* venit. Virgil. *pacique imponere morem*.

Nihil promittant, nisi ut jus facturi] Lipsii est: *Ocyus facturi*. Controv. seq. *Quid sic mirrarıs si illum ocyus exorasti*. ubi male rescripserunt *ocyus*, quod antiqui codices ignorant. Hoc loco de conjectura possis etiam *citius*. Illud quoque mihi venit in mentem: *Nihil promittat, nisi ut in jus se acturus*, id est, causa futurus, cur in jus vocetur, agatur. Quod qui adhibet in consilium, minus temere est promissurus. Eodem rectum à genere Plautinum hoc petitum est. Asin. 5. 1. *Quem videam aque esse mæstum, ut quasi dies, si dicta sit*. Ita Cic. pro Cluent. *Id quod maximo malo illi causa fuit, hoc ipse in loco, quasi ipse reus esset, sedebat*.

Et cecidimus]. Melius quam Gronovii *decidimus* nondum reperire potui.

Et fortasse, quod non putas, pejeravimus] An, *quod nunc postulas*. Quia passim supra queruntur cum patre, quod non satis pro certo credat, ipsos jurisjurandi fidem servavisse & servaturos.

Tanquam prima peccaveris] Fortasse *peccaverit*, videlicet pro marito: quod sequentia probant. Hæc Faber. Mihi postrema recte habere videntur, in primis vero latere mendum, sensumque fuisse: *Non est, quod tibi non placeat uxor, tanquam prima peccaverit* amore mariti adversus patrem. His pulchre cohærent, quæ sequuntur.

Fer, socer, felicitatem tuam] *Fer* cum Gronov. non *Per* hic probem. Sed nescio, quomodo flagitare oratio videtur: *Fer, socer, fer felicitatem tuam*.

Esse tertium, qui magis amaret] Pater enim prohibebat ab exitio, in quod amore sui propellebat maritus, qui causa proinde mortis erat; Pater vero amore erga filiam illi causa salutis.

Persevera socer, recipe filiam] Lege: *Perseveras socer? recipe filiam. Perseveras* nempe in negotio abdicationis.

Pag. 174. *Quare uxore necata*] Ven. *Quasi uxori notatam sit socero orbitatis*. Palat. *quasi uxori nota causa sit s o*. Simile alii antiqui, unde legendum arbitror: *Quare uxori nota causa sim, socero orbitatis*? Ignominiosa erat abdicatio, eo vox *nota* respicit. Præterea abdicati domo & familia pulsi erant. Igitur Calp. Flacc. declam. 14. abdicatum filio opponit: ipsam vide & nostra ibi, si tanti videtur. Inde fluxit hoc loco: causa socero sum orbitatis, qui causa sum illi filiam abdicandi. Qui posterius non intelligebant obtruserunt nobis *necata*. Quod locum hic habet nullum. Nam ne illa mori velit, exilium sibi consciscere constituit, & producere vitam. *Morerer, inquit, si solus moriturus essem*. Qua ex diversitate præcedens intelligendum & explicandum erat.

Sed non nisi ethicas] Oratio vult, *& non nisi ethicas*.

CONTROV. XI.

Pag. 175. *A Ceusatur dementiæ*] Ita & Palat. & Ven. & Erasm. an fuit, *accusat eum dementia*. Sed hoc leviculum. Operæ est cum hac Controv. conferre Declam. Quintil. 349. Fortunatian. lib. 1. *Filius adversus patrem ne sit actio, nisi dementia.*

Ego virum non fleo] Non puto pro dubio habendum: *Ego vivum non fleo.* Dum hæc dicit, accipiendum, quod obortæ illi sint lachrymæ, aut saltem, quod vehementius commotus sit, animo paterno obstinationem hanc tantum non expugnante. Ipse in verbis Arellii Fusci: *quid me intempestiva proditis lachryma? Nondum erat tempus flendi.* Posterius satis confirmatum dant ea, quæ sequuntur: *Quid contremiscis senectus? quid, lingua, trepidas*, &c. Nec putem initio hujus Controvers. quicquam deesse, quamvis ea in sententia versetur Faber.

Expugnatam filiæ pudicitiam] Ita & Liv. 1. 58. *Quo terrore cum vicisset obstinatam pudicitiam velut victrix libido, profectusque inde Tarquinius ferox expugnato decore muliebri esset.* Lib. 3. 44. *Hanc virginem adultam, forma excellentem, Appius amore ardens, pretio ac spe pellicere adortus; postquam omnia pudore septa animadverterat, ad crudelem superbamque vim animum convertit.*

De nuptiis puella exoratus sit] Veneta & Froben. *exornassit*. Palat. *exomassit*, quomodo expressum in animadv. Grut. Plerique præterea *renova inaud.* Unde colligo esse emendandum: *te novo inauditoque more de nuptiis puella exoratum esse.* In Ms. Aurelii etiam est, *te novo*. Et *ne* vix ratione & usu locum tueri potest, cum non ad *timeo*, sed ad illud sequentia pertineat. Ut autem raptor exoraretur de nuptiis raptæ, sine dubio novum & inauditum erat: cum ipse huc cogeretur metu mortis proposito: quam nemo mallet subire, quam eam accipere in matrimonium, cujus ita flagraverat amore, ut & raperet. His autem etiam pater raptæ adducitur in suspicionem, quasi illius voluntate raptus factus esset: ut patri nempe raptoris imponeretur necessitas, huic ista cum puella matrimonio non intercedendi. Præclare inprimis illustratur hic locus iis, quæ initio coloris dicta sunt.

Quo melius de re judicare possitis] Cum *de harede* pars major antiquorum hoc in loco præferant, facile crediderim hic scriptum fuisse: *Quo melius meo de harede jud. poss.* Ita Terent. Heaut. 1. 1. 97. *Nec fas esse ulla me voluptate hic frui, Nisi ubi ille huc salvos redierit meus particeps*, id est, filius hæres. Hoc autem loco istis usus est, ut filium spem inter & metum teneret dubium. in quo hujus Controversiæ maxime ars sita est. Vide serm. Declam. Quintil. 349.

Narrabo me juvenem] Covarr. *me juvene*. ita & Aurel. cod. Ven. tamen *juvenem*, quod non temere aspernandum. Controv. 6. *Quemcunque revelve nobilem, ad humilitatem pervenies.* Cæteroquin cogitaret quis hoc loco: *narrabo meam juventutem.* quo tamen uti patet non cogit necessitas.

Pag. 176. *Nuptiarum mearum me pœnitet*] Quid censes tuis his nuptiis futurum, in quas imprudentia & juvenili impetu te conjicere cœpisti?

Accusatori promissurum, quod filio negavi] Geminum est infr. *Diversi me affectus distringunt. inter reum & patrem distrahor: hinc injuria est, hinc natura.* Hujusmodi de locis egi ad Declam. 1. Calp. Flacci.

Cum tam libenter viveres] Palat. Erasm. Ven. Covarr. Aur. *& cum tam.* Ut non sine causa opineris fuisse: *Rapuisti virginem etiam, cum tam libenter viveres?*

Nec ullum adhuc rogasti] Nam patrem puellæ adeo rogatum non concedit, ut novo more velit, ab isto exoratum raptorem. quod jam dictum, sed hic imprimis cogitandum.

Non possum, inquit, exorare tam diu] An *te orare* hic scriptum fuit? an vero credimus voce ista *exorare* studium simul

simul enixius petendi significatum ab auctore: quomodo *exobsecrare* in his Plautinis: Asin. 1. 3. 93. *Supplicabo, exobsecrabo, ut quemquam amicum videro Dignum, indignos adire atque experiri certum est mihi.* Si sensu vulgari *exorare* accipere quis tantum hic velit, nec immutare quicquam; particula *diu* notabilius erit posita, & exemplo, quo Suas. est ult. *Ignosce, Cicero, si diu ista narravero.* Controv. 5. *Deprehensus in adulterio adservaretur in tormentum diutius pereundi.* Lucan. de milite, qui capite truncavit Pompeium:

Tunc nervos venasque secat, nodosaque frangit
Ossa diu: nondum artis erat caput ense rotare.

Incerti panegyrico, qui Constantino dictus, cap. 13. *Vita enim hominum diu parta semper servanda est, si liceat.* Infra: *si non impetro, ut vivam, hoc certe impetrem, ne diu moriar.* Quintilian. tamen in argumenti ejusdem Declamat. 349. *Habuisses tempus non dico deferendi patrem, sed diutius rogandi.* Unde conjectura nostra veri fit similior. Confer tamen quæ dixit Arell. in color. ant. fin. Controv.

Quid? ergo tu poteris, &c.] Malim *quid ergo? tu poteris*, &c. Quintil. declam. 375. *Quid ergo? inquit, periissel?* item, *quid ergo? ego periissem?* Declamat. 376. *Quid ergo? inquit, Orbam non duceis?* Calp. Flacc. declamat. 4. *Quid ergo? dicam, ne savite, cum rogem? dicam miseremini, cum carcerem rogem?* Saltem ita restituendum eum locum jam me existimare monui. Vide de toto hoc loco nostra paulo ante divis.

In hac qui pares sententias habent, pereunt] Diversum obtinet in legibus aliis, vide Grotium de Jure B. & P. 2. 5. 18. Sed Covarr. *in hoc tibi.* ita & Pal. & Erasm. item Ven. An fuit: *In hac si qui pares s. h. p.*

Nondum erat tempus flendi] Covarr. *faciendi.* Ita & Ms. Aur. & Pal. Eras. & Ven. Igitur *fatendi* lege. Etiam lachrymis fatemur, id est, ostendimus & declaramus animi nostri sententiam. Flor. 4. 12. *Et tamen ipse hominum color ab alio venire cælo fatebatur.* Juvenal. Satyr. 10.

——— *mors sola fatetur*
Quantula sint hominum corpuscula.

Latin. Pacat. cap. 21. *creber egressu expectantibus populis te fateris.* cap. 39. *Quia se divina mortalibus dedignantur fateri.* Pluscula adscripsi loca, quia satis patet corrupta hæc ab iis, qui vocem *fateri* hoc sensu non meminerant.

Pag. 177. *Exoravi, inquit, patrem*] Pal. & Erasm. & Ven. *exorabis.* Sensu commodum est, *exoravi ejus, inquit, patrem.*

Spectare filium morientem] Minæ erant filii, *Moriar, moriar hodie.* vid. init. Controv.

Ad judicem vocatus non adsum] Pro, *non adsum*, Pal. & Ven. & Cov. & Aurel. *ad judicem sum.* Unde legam, *ad judicem vocatus, ad judicem non sum.* l. un. D. apud cum, à quo appel. *ad offensum judicem experiri.* Val. Max. 8. 1. *à trib. pleb. die dicta ad populum damnati sunt.* Plaut. Rud. 5. 1. *quem ad recuperatores modo damnavit Plesidippus.*

Hoc si reo dicis, non curo] Nam qui me deduxisti in periculum, si in eo nunc verseris ipse, minime ego id curare possum: *Sua quisque exempla debet æquo animo pati.*

Admovisses propinquos amicos, majorum imagines] Adi Trigelium de Statuis cap. 35. ad fin.

Rogo, inquit, Num sic] Veneta: *ut hic sic.* Palat. consentit, nisi quod *fit* exhibet. Aurel. cod. *Num hic fit.* Unde legas: *Rogo, inquit, num ut hic sim?* quibus exprobat filio pater, quod judicium & contumeliam hanc subire ab ipso sit coactus.

Cum, inquit, vultum in suppl. hab. subm.] Ven. *Quando, inquit, multum.* Sensus flagitat, *Quando, inquam, vultum in supplicis habitum submiseris.*

Quod te priorem non rogavi] Pal. & Eras. *quod deteriorem non negavi.* Veneta *rogavi* retinet. de ceteris consentit. ad *deteriorem* etiam Vatic. alludit, ubi est *terriorem.* Ego non rejecerim lectionem

ctionem istam primam, cujus vulgata interpres est. Rogando priorem patrem suum, deteriorem eum negabat. Negamus enim non verbis tantum sed & factis. Vulgatam tamen firmare locus videtur, quem adduxit Faber.

Dum anime] Nimisquam frequenter in declam. Quintilian. & Senec. Tragœd. occurrit, ubi qui dicunt, suum alloquuntur animum, maxime semet hortaturi, Declam. 7. *Videlicet inter ignes, ac flagella sufficiet mihi, si dixero, hic est inimicus, anime, qui nobis subinde maledixit*. Declam. 19. *Quid agimus, anime? quemadmodum effugimus, evadimus?* ead. declam. 7. *Sed dura parumper anime, vidisti*. Sen. in Med. 95.

Quid, anime, cessas? sequere felicem impetum.

Add. eand. Trag. vers. 924. & 41. ut paucis defungar.

Et multum habeo, quod deliberem] In Ven. diserte est scriptum, *habeam*. Unde conjiciat quis: *& multum habeo etiam, quod deliberem*. Jam in Suasor. *etiam* pro adhuc notare memini. eo frequenter ita utuntur Plaut. & Terent. principesque alii auctores etiam sic usi.

Pag. 178. *Audi à demente exempla huic crimini*] Nempe crimini, quod mihi intendis. Sunt autem hæc ironica.

Inter bella consenuit] Lege: *consenescit*. Longo ita pati tempore sub armis cogitur, ut interea admoveatur senectuti, simul autem significatur interea multum molestiarum & laborum esse adeundum. Plaut. Capt. 1. 2. 30. *tuo mœrore maceror, macesco, consenesco, & tabesco, miser*. Manil. *Æternisque senescent curis*. Plaut. True. 2. 5. 12. *Male quod mulier facere incepit, nisi id efficere perpetrat, Id illi morbo, id illi senio est, ea illi misera miseria est*. Eadem opera id exprobrare filio velle videtur, quod istue ætatis nefariis potius amoribus det operam, quam armis, quibus rem & gloriam reperire posset. Sequentia interrogative sunt ponenda: *nos triginta dies ferre non possumus?*

Aliena culpa, non mea potestatis] Hac enim te rectum habui ad ingenium bonum. Tu autem mea salutaria neglectui præcepta habens, ita peccasti gravirer.

Non pronunciabo ante supremum] Lege: *supremam*. & adhibe Gronov. notam ad Plaut. Asin. 3. 3. 4.

Si illum citius exorasti] Non mutem *ocyus* in *citius*, eum illud, non hoc antiqui codd. tueantur.

Facilius est injuriam donare, quam crimen] Ovid. *non hoc injuria factum, Verum amor est*. de stupro puellæ illato. & passim contumelia & injuria isto de rerum genere posita. Colligat vero quis ex istis, quod Rhetor raptum non habuerit pro crimine, quod tamen minime est consequens, non magis quam stuprum non habuisse criminum in numero Terentium, qui id Thaïdis respectu, cujus erat puella vim passa, *contumeliam* appellat. Eun. 5. 2. verba Thaïdis: *non te dignum Chærea Fecisti. nam si ego digna hac contumelia Sum maxime, at tu indignus, qui faceres tamen*. item Chærea dein: *unum hoc scito: contumelia Non me fecisse causa, sed amoris*.

Cujus misericordia crudelis sum] Pal. *senex sum*. ita & Veneta. Videtur *sævus* fuisse.

Pag. 179. *Nescio, quid rogem, roga ergo*] Sensus vult: *Nescio, quid roges, roga ergo*. Hoc respondet, ut arguat filium, qui inclamans patrem, quod se ad necessitatem deduceret mortis, nec quam angustum esset tempus cogitaret; interim ne descendebat quidem ad preces, rogabatque patrem de re, quam ab eo impetratam aufette volebat. Tanto vero id fieri æquius erat, quum & prior hic rogari debuisset. Igitur subjungit: *me priorem rogare debuisti*.

Huc videlicet illa pars legis pertinebat] Interrogative hæc legenda: *Huc videlicet illa pars legis pertinebat, ut suum patrem exoret?* Et exorare si non potiet, ut, quod nunc factum, pro demente habeat & accuset? Postrema suppressit indignatio.

Patrem

Patrem natus sic aliquis exorat] Ven. *pars patrem nati sic aliq.* ita & Palat. nec abludunt alii; ut credas emendandum: *Parce patri, mi nate.* Ad invidiam conflandum supplex fit pater filio. Qui ne mortis quidem periculo permovebatur, quo patrem, ita uti par erat, rogaret. Cornel. Hispanus mox: *Ne ille quidem quamvis dicatur nimis exorabilis, ignovisset, si sic rogatus esset.* In verbis Fabiani sup. *Demens, inquit, es, & huic aliquis ignoscere potest, qui sic rogat?* Sequentia interrogative, non dubito quin sint accipienda hoc modo: *Sic aliquis exorat? sic deprecatur? Apparet.*

Filius meus moriturus est, nondum] Plerique codd. *moriturus sit.* Unde divinabam: *Filius meus moriturus es, si nondum testamentum meum mutavi.* Dementiæ daturus, quod ironice promisit, documentum, illa differit, unde constaret leges & jura eum non ignorare, & proin injuria dementiæ accusari. In verbis Papirii Fabiani sup. *Demens sum, vides, turpiter vivo, meretricem amo, leges ignoro, dies tuos non numero, ad judicem vocatus, ad judicem non sum.* ibidem, ironica. Explorati vero juris est, quod hic pronunciat, si nondum mutasset testamentum, suum istum filium moriturum esse. Nec enim demens mutare testamentum poterat, quo jam significat se filium instituisse hæredem, nec quicquam eorum agere, quæ sunt juris publici, ac proin eum non exhæredare, non abdicare: quæ tamen cum sentiat, satisque aliis probet, se mentis sanæ esse, tacite his filio minatur, aut jam à se facta innuit de raptu, & istis de nuptiis ignosceret, ut benignitatis & bene promittentis admixta sit species.

Nisi superstitem filiam] Qui operam dedisti, quantum in te fuit, ne non ego patri meo communi parentum voto superstes viverem.

Sed quid faciam? patris tui misereor] Antiqui: *patris judicio misereor.* Ad quod explicandum, quam emendandum adjicere animum melius est. Sensum esse arbitror: Cum ipse pater sim, probeque judicare possim, quo nunc animo tuus agat pater, inde misereor; patris, non læti & insignita injuria affecti judicio utens. Igitur contemplatione patris mei donavit ille mihi crimen.

Quam brevis sit advocatio mea] Vide Fabrum ad Controv. 8. non procul initio.

Nec jam habeo cui peream] Nam si non ignoscat pater, nec gener ero, nec maritus. Patrem vero mei non tangit cura. Quare satius est ultro etiam præcipere fata. Gruterus monet in Palat. & Erasm. esse *paream.* idem in Venet. & Cov. unde *paveam* si scribas, meo quidem judicio putidum erit. an excidit *mihi*; quod unica solet initiali notari litera. Fuitque: *Timeo mortem, nec habeo jam, cur parcam mihi.* Ut ita metum incutiat patri, quasi facile consilium moriendi sit capturus, nisi ignosceretur sibi. quod ab eo factum esse passim liquet ex iis, quæ contra hunc à patre sunt dicta. vel initium vide Controv.

Lex illius, diu moriar] Restituendum hunc ita locum existimo: *Non est quod putetis legem in numero dierum angustam fuisse: lege illius diu moriar.* Quod erat in lege suum patrem à filio exorandum, id legem patris appellat, eoque demonstrat; utut aliis angusta dierum in numero lex ista videatur, se tamen eam minime angustam judicare posse. Cum parte illius, qua nitatur pater, diu pereat. Egregie huc pertinent, quæ fuerunt supra in verbis Pompeii Silonis: *Non nosti conditionem legis tuæ; in hac qui pares sententias habent, pereunt. Ipse ad alienam se misit, lex illum misit ad meam. Legem alienam* accipe id, quod in lege hac: *Raptor nisi & suum & raptæ patrem exoraverit, pereat;* pro patre raptæ faceret. Sequitur mox hinc exponendum etiam: *Vis scire, lex utram maluerit. Non exoratus irascitur.* Id quod publice (ut omissium hic explicem) non fateretur, nisi esset manifestissimum, quod pro ipso lex faciant & natura. Illud *utram* tantum pro-

probant Palat. & Ven. Nec *utrum* huic æquiparari potest.

Non possum sustinere ultra] Covarr. *non possum metum sustinere.* Quod consensu etiam tuentur Erasm. Palat. & Venet. Aurel. vero Ms. pro *metum*, *melius*. Lege: *non possum metum sustinere ultra & hac tormenta.* Ubi *ultra* est ulterius, ut in illo Horat.

Est aliquid prodire tenus, si non datur ultra.

Ovid.

Ultra aliquid sperare potes tamen improba virgo?

Quod temporibus Cæsarum usu quotidiano tritum esse cœpit.

Pag. 180. *Et in me mihi aliud licebit*] Lege: *Diebus pauci, nec in me mihi aliud licebit.* Quo æquiore feram animo, si minori curarum tormento, jam nunc per te mihi mors contingat. Intelligendum simul, quod si non ignosceret pater, & ipsi lege pereundum esset, ipse sibi esset allaturus mortem, minime expectaturus, ut viles manus admoveat carnifex.

Ita parum contigit tibi] *Parum*, nempe, ultionis, &, si fas credere, ex ultione voluptatis.

Solus periclitante filio non rogas] Ceteri vero, alieni etiam & ignoti, pro vita mea intercedunt & rogant.

An cum patre possit, cui vita mortisque arb.] Palat. *quod vita mortisve sua arb.* ita & Erasm. nisi quod is *mortisque.* huic consonat Ven. & Covarruv. quorum consensus ad hanc ducit lectionem: *quod vita ei mortisque in suos arbitrium datum est.* Accommodatum proposito non minus fit: *quando vita ei mortisque summum arbitrium datum est.* quam lectionem firmant sequentia hoc ad exemplum emendata: *Quomodo ulli accusare eum liberum est, quem mortiferum est non exorasse?* Covarruv. *an illi.* Unde possis etiam: *nam nulli.* Commodissimum videtur, *etiam nulli.* ut sit ratio à superiori diversa. Vel: *tum nulli*, vel, *& quoniam nulli*, sensu eodem redeunte. Est autem in his argumentatio ab absurdo: Absurda non posse nos intelligendum est, nec legibus esse concessa solent.

An ob id possit, cujus faciendi] Infra: *An agi cum patre dementia possit, ob id, quod factnrus esset, non ob id, quod fecerit.* Ita & sæpe alibi. Quod hoc loco sensus flagitat. Alioquin fateor diu hic me hæsisse; quod in nonnullis optimæ notæ erat: *an labiis possit.* quod tandem corruptum esse suspicari cœpi ex eo, quod in aliis itidem non sublestæ fidei est, nempe: *an ab iis possit.* Constanter vero antiqui dein: *quibus faciendi*, cum *cujus* tantum locum habere possit. in nonnullis forsan *quo jus* occurrerit, unde error dein facilis.

Quod altum prius rogavit] Non putem cum Dalechampio *prius* inducendum. Satis auctoritate codicum, multisque locis hujus Controversiæ, & sensu ipso defenditur, nec tamen, ut ille velit, hoc retento, sequens, *quod me non rogavit*, exturbem. potius emendem, *quod se non rogavit.* Nisi quod observem sæpius id factum, ut in alteram personam fiat transitus. Vide quæ dixit Asprenas in Controv. 2. Ut vero omnis tollatur difficultas, cogitandum, quod eo quoque nomine exacerbatus sit adversus filium pater, quod non ageret suppliciter, ac ne rogaret quidem. Arell. Fusc. *Moriar, inquit: etiamnum minaris, nondum rogas.* Pompeii Silonis: *Omnia sibi putat licere, nec ille unquam me rogavit.* Vibii Rufi: *Angustum tempus est, exclamat, nescio quid roges. Roga ergo.* Sive verum id fuit, sive pater suæ inserviens causæ id asseverat, cum preces filii contumaciæ essent propiores.

Si non exoravit filius] Veneta & Palat. *filio.* Et dein: *an te exhortetur, incertum est.* Forsan legendum: *Si, quod non exoravit filio, dementia est: tantam dementiam ferre non possum.* & sanandus potius sum, quam accusandus, & judiciorum vix firmæ valetudini ferendis molestiis vexandus; *cum adhuc, an me exoret incertum sit.* Paulo post in verbis Fabiani; *in hoc enim latam esse legem, ut pater à filio sanari deberet, non ut regi.* quanto detestabile

le magis, si criminibus exercitum patrem filius habeat.

Hic paterno affectu] Quod in Palat. est scriptoque Gronovii, *Hic paternos affectus tractavit spem facientis*. idem Veneta totidem habet verbis, idque cum Grutero & Gronovio pro vero amplectendum nullus dubito.

*Qui paulo apertius agebat * est controversiam*] Hiatum ex ingenio, cum destituant libri, suppleo; & persuasissimum mihi est, sensum saltem his contineri: *Non probabat, Fuscum, qui paulo apertius agebat, etiam controversia hac promittere*. Volebat Latro ita declamari, spes quidem ut non omnis incideretur, eaque aliqua ut fieret filio, nihil tamen ut promitteretur. Ratio subjungitur: *Potest nihilominus & bonus agi pater, & non exoratus*. Atque hoc ad præceptum, quasi se composuissent, ita supra Rhetores dixerunt; ipse etiam Arellius Fuscus, qui tamen in divisione imprudentius egerit. Nam quæ dixit ille supra, ut heic reprehendere Latronem credam, vix est, ut in animum inducere possim.

Qui morbo fureret] Non qui indignitate rei iniquæ commoti, justæve ultionis studio vehementius agerent.

Pag. 181. *Quasi jam pronunciatum est*] Palat. Erasm. Ven. non *est*, sed *sit*. quare *esset* reponam.

Manifestius esse de lege & officio patris quari] Lege: *manifestius esse de lege: sed de officio patris quari & fingi quasdam controversias, in quibus pater f. p. n. posse, n. a. t. p. u. impietatem aut libidinem fædam*. Quare Fabianus male istam quæstionem hac fecit in controversia: *dementia non posse agi, nisi cum eo, qui morbo fureret*. Nam hic id spectandum maxime, num ita desit officio pater, ut demens iniquitate in filium, & impietate nefaria videri possit, & proinde damnari illius legis ratione & interpretatione. Amant vero auctores *libidinem* opponere rationi & æquitati. Cicer. pro Quint. *Res qua libidine, non ratione geruntur*. In Verrem: *hominum libido, iniquitasque*. Igitur cum hic de *impietate* & *libidine* præmisisset, repetitur dein: *nullum patri curatorem dari, quia iniquus pater sit, aut impius*. Vulgo enim ita edunt & legunt.

In nulla magis illum te Scholasticum depr.] Lego: *in nulla minus*. præcessit enim: *Latronem videri, tanquam forensem facere*.

Remittit, inquit, eam quæstionem] Ea non utitur contra adversarium. Ita *donare* Quintil. declam. 1. *Dono illud, dum à suo lumine egreditur, dum illos, quos accepit à patre, servulos fallit*. ubi vid. not. Gron.

Valentissima] Et proin minime prætereunda aut rejicienda, ut factum à Latrone: non & à Quintilianis, qui passim ea quæstione usi, ut declam. 5. 257. 286. 271. 300. 303. & 378. ubi passim etiam, quæ sint excepta imperio parentum filii dicunt.

Ego semper scio] Illud semper iteratum ex præced. period. videtur, nec hic habere locum, nisi quis ad membrum sequens respicere velit, cujusmodi exempla notare memini ad Suasor. 7. *Et ego*. sua constabit orationi connexionis ratio. Facile potuit absorberi *&* antecedenti *est*. aut initio vocis *Ego*.

Nullum patri curatorem dari] Palat. *nullum prater curatorem*. idem Venet. Covarr. *nullam prater*. in marg. *nulli patri*. Aur. Ms. *nullam prater*. in marg. *nulla patri*. Ex quibus colligo verum esse: *nulli à pratore curatorem dari, quia iniquus pater sit aut impius*. cujus lectionis ad elegantiam vulgata ne comparanda quidem est. quæ corrupta est, dum non satis sumitur labor ad verum ex ductu & vestigiis litterarum reperiendum. Pertinent autem hæc ad ea tempora, quibus tutor in urbe à prætore urbano & majore parte tribunorum plebis dabatur, ex lege Attilia. qua de res nota est in Instit. Justinianæis. Præf. 3 Controv. *Jam apud pratorem urbanum curatorem ei petebam*.

Quod in scholastica dementia agere] Quare immerito reprehenderit Fabianum Latro, ipse notandus.

Ob id quod facturus esset] Ven. & Pal. *Ob id quod fecerit, non ob id, quod factu-*

rus

rus esset. Quod quanquam præposterum quis judicet, credat quis tamen locum suum tueri posse. Vide quæ congesserunt eruditi ad l. 1. D. de V. Sign. Forte: *An agi cum patre dementia possit, non ob id quod fecerit, sed ob id, quod facturus esset.*

Pag. 182. *Tu vero, inquit, mecum agu*] Ven. *Tu non, inquit.* ita & Ms. Aur. & Covarr. Igitur legendum: *Tu nunc, inquit, mecum agu*, &c.

Puta enim me hodie exorari, &c.] Ven. *exorari demens, non ego demens videor.* Pal. & Cov. vero: *exor. demens non ero, demens videor.* Cui suffragatur Aur. Ms. Atque hinc emendavi: *Puta enim me hodie exorari, demens non ero: nisi* (hanc enim particulam, quæ unica sæpe in ordine notatur litera, excidisse, pro certo credo) *demens videar, qui uno me verbo sanare possum.* Nam postrema hæc antiqui codd. satis fatentur recte esse restituta. Sensus est: Ipse tu, si hodie me exorari sinam, judicabis & pronunciabis me dementem non esse. Absurdum enim dictu dementem esse, qui verbo se possit restituere sanitati. Relinquitur igitur, quod in accusando non perinde id spectaveris, quod nondum exoravisti, quam quod metuis, ne me non exores, & à patre adigaris ad mortem. Egoque proin reus agor, non quia quid feci mali, sed quod forsan, ut hariolaris, facturus sum, quo nihil iniquum magis dici potest.

Num qui etiam vigesimo?] Cov. Vat. & Aur. *Num & qui vicesimo?* Venet. *Numquid etiam & vigesimo?* Monstra lectionum. Omnia velle videntur hunc sensum: *Etiamsi demens est, qui non exoratur à filio, num dies est jam trigesimus?* Qui cum nondum venerit, falso asseveretur, quod hoc in negotio à filio me exorari non sim passus; & proin nec demens ero.

Pag. 183. *Ut si quem ad triginta*] Lege: *utique ad triginta dies exorari possum.*

Post triginta queri non potest] Id sine dubio falsum est. Igitur rescribo: *Post triginta dies queri non potero.* quia superstes amplius non ero. Quo cum spes esse posset, patrem aliquid promissurum, nihil tamen ille motus; quantum, inquit, audio: *Aut crimen non habeo, aut accusatorem.* Æque dubium relinquens filium filium. Nunc crimen non habere se ait, & accusari tamen: post diem vero trigesimum, cum criminis posset reus videri, sibi defuturum, quantum filii audiebat verba, accusatorem. Quibus etiam perstringit acriter filium, qui insontem patrem vexaret judiciis, & solus illi accusator reperiri posset.

Fecit quæstionem, qua Gallio usus est] An possit quis accusari ob id, quod facturus esset. Inserendum dein: *& adjecit.* Ne manca sint sequentia Larronis: *adjicio: non potes accusare. Nihil etiam tibi proderit.* Jam ad Controv. 1. monui, quod *adjecit, inquit*, & similia sæpe hoc in opere omissa sint. Confer paulo post fin. notæ: *Quare hoc non quæstionis.*

Quanquam hoc ipsum] Jam mecum statueram *tanquam* hic esse legendum, cum vidi in Cov. & Aur. Ms. hoc extare. Quod solum sine dubio verum est. Error inde natus, quod non notaverant sibi eruditi, *tanquam*, sæpe esse auctoribus, quod vulgo *exempli causa*. Igitur etiam in Controv. 1. ubi est: *An quisquis patrem non alit, puniatur, tanquam æger, vinctus, captus.* Male Schottus & Aurel. rescriptum velint, *quanquam.* quod jam monere & exempla alia ibi congerere memini.

In aliam, aiebat, quæstionem incurrere] Ven. & Palat *in illam.* quod cur reprobem causa nulla est.

Quam de judicibus tuis ferre sententiam] Covarr. *quam hodie de judici[bus]* Idque Ms. etiam Aur. & Ven. sensusque probant, nam qui civis esset, poruit fieri ipse judex, & ea in causa, ubi sententiam de his suis judicibus ferret. Aurel. ad hæc verba: *Nota*, inquit, *nemo accusat in magistratu positos.* Egregie, quasi omnes judices essent magistratus: quod qui statuat, cum profecto deridebunt, si quis vel jus, vel literas nostras primoribus degustarunt labris.

Nihil

Nihil enim tibi proderit] Lege: *nihil etiam tibi proderit*. Ut velit Latro, istam Gallionis ac Silonis in hanc suam, quam dixit, quæstionem etiam incurrere.

Etiamsi damnaveris, morieris] Quia in patris tamen arbitrio est positum, moriaris an vivas, ut dixit Latro; ad quæ hæc pertinent, facileque iis aptari poterant, ut membra quædam cognata, quæ sententia Latronis non vana erat.

Quare hoc non quæstionis loco ponebat] Illud *quare* non habet quo referatur, sensumque turbat. *Quorum* scribe, & tenebræ disjicientur omnes. Intelliges autem quæstionis loco non habendum censuisse Latronem hoc Silonis: Nihil proderit, quamvis damnes: nihilo secius moriendum erit. quod pluribus iterasse videtur, quo dilucidius refutare posset. Illa vero etiam Gallionis quæstio, qua & Silonem usum dixit, satis jam multis explicata erat. Observandum hoc ex loco est, quod in quæstionibus illud spectarint, ne vel in parte aliqua labarent, eaque occasione subverti possent. Infirmum denique argumentum, qualia multa in orationibus, ubi passim versandum in probabilibus, æquiore patet eos tulisse animo, quam quæstionem parum valentem. Inde subjunctum est illud: *parum hoc putabat valens esse, tanquam quæstionem: satu valens, tanquam argumentum. at illam alteram satu valentem quæstionem non posse cum patre agi eo nomine, quod non peccaverit.* Quibus etiam verbis valide confirmatur verum esse, quod conjeci paulo ante, ubi de quæstionibus, quas fecit Silo, agere incipit, interferendum esse, *& adjecit*. Hujus vero Rhetoris quæstio, cur imbecilla sit nimis, unde quæstionis censeri nomine non potuit ex sententia Latronis porro jam Seneca exequitur.

Hunc exorari à filio non vult] Quare temere id asseveratum tanquam perpetuæ veritatis. *Etiamsi damnaveris, morieris. Lex enim, si non exoraveris, perire te vult.* Atqui si convicisset dementiæ patrem, ipse demens manifestus ostenderetur, jam nulla exorandi filio necessitas imponebatur. Exemplo palam furiosi illud illustrat & firmat Latro.

Pag. 184. *Et illam alteram*] Malim: *at illam alteram.*

Sed tractaturus iste, iniquitatem tractationis] Covarr. *iniquitate tractatione.* in marg. *æquitatu tractat.* Ead. planissime Aut. Ms. Lege: *& tractaturus istam, iniquitatis tractationem ponebat.* Mox concludens tractationem suam: *quam iniquum est, nondum esse me nocentem, esse jam reum!*

Agere mecum dementia etsi jam potest] Antiqui, Covarr. Aut. Ms. Pal. Ven. *Etsi jam si potest.* Unde divinabam: *Agere vis mecum dementia, etiamsi non potes.* Vel, *agitur m. d. etiamsi non potest.* Prius tamen magis placet.

Etiamnum exorari possum] Eras. non solum & Pal. sed Covar. & Vatic. & Aurel. Ms. & Ven. *etiamnum temporè exor.* quo adjuvatur conjectura Gruteri, qui *etiamnum tempori exor.* forte putat legendum. Nisi tamen *tempore* eodem sensu est positum. ut, *vespere* & *vesperi, here, heri, mane, mani.* & similia ejusdem significatus sunt.

Nondum esse me nocentem, esse jam reum] Verbum hoc de loco facerem nullum, cum & perspicuus sit, nec quenquam possit offendere: nisi in Ven. & Eras. & Palat. intellexissem esse scriptum: *& jam reum*, quod mutare nulla cogit necessitas.

Non sum exoratus] Objectio est de genere illarum, de quibus jam egi ad Declam. 1. Calp. Flacci.

Ingenuus virginem rapuit] Verum puto: *ingenuam virginem rapuit.* Flor. 1. 24. *Ante ceteros Appius eo insolentia elatus est, ut ingenuam virginem stupro destinaret.* Quintilian. declamat. 301. *Nec fecit quod adversus hanc conditionem* (servilem nempe) *fieri potuisset. Rapuit tanquam ingenuam. ideoque cum educeretur ad magistratus, nihil recusavit, nihil juri nostro opposuit.* Cum excusare posset, non esse ingenuam, quam rapuerat. Plura sunt eadem in declam. huc facien-

facientia. Min. Felicis huc etiam pertinere possunt: *Proh! nefas: id in se mali facinoris admittunt, quod nec atas potest pati mollior, nec cogi servitus durior.* In excerptis Præfat. 4 Contrоv. Haterius: *Impudicitia in ingenuo crimen est, in servo necessitas, in liberto officium.* Quod de masculis quidem est prostratæ pudicitiæ; ut de stupro tamen & raptu, non ingennarum quid statuerint satis intelligi possit. Ego istis inductus hic *ingenuam* tantum probare cœpi.

Ita tu cum tam exorabilem] Hunc ad modum ex conjectura se edidisse fatetur Schottus, cum sciret & testetur in Covarr., quem ipse longe optimum judicavit in epist. ad Lips. editioni præfixa, exaratum esse: *Miratur, eum exorabilem patrem haberet, rapuisse.* Unde minori audacia efformaret quis: *Miramur, cum exorabilem patrem haberet, te rapuisse.* Non multo aliter emendanda hæc, quia Covarr. adstipulantur Aurel. Ms. item Pal. & Eras. & Ven.

Nec victum te Herculeis fateberis] Diu me hæc fatigarunt, nec quicquam investigare potui, quod accommodatum proposito, & intellectu promptum esset. Adhuc non puto sensum his vel affingi posse. Quare mutavi & rescripsi: *Nequicquam me hercules fateberis, cum dies venerit.* Ut his subigere voluerit filium ad fatendum, numquid conveniret, cum jam nuptiæ illi essent promissæ, ut raperet hanc virginem, ne sibi interpellandi hoc conjugium copia relinqueretur. Quod si perduci ad liquidum posset, jam & pateret judicibus, raptæ patrem consciυm & quodammodo participem raptus esse, nec immerito raptoris patrem se non ita facile exorari sivisse. Quare minatur hic, si confessionem differat filius ad supremum diem, quod futurum videbatur, spem reconciliationis & veniæ tum illi omnem incisam fore. Atque ea de causa passim per hanc Controversiam, ut & in iis Asprenatis & Latronis, quæ subjiciuntur. Non me movet in ista emendatione, quod in Covarruv. & Aur. Ms. est: *non victum*, cum noturi sit particulam *non* una litera designari consuesse.

Moriar, dic ergo verum] Ven. *Adoriar, dic ergo verum, dic ergo verum.* Repetitionem istam etiam Pal. agnoscit, & Erasm. Pro *Adoriar*, rescripserim *At moriar*. Posteriora nescio, an ausim tanquam proba assignare patri, cujus ab animo misericordia jam etiam commoto infitoque affectu, atque στοργὴ (quam quis exuat?) illud sit profectum, qui servatum filium, æstuque liberatum jam cuperet, dummodo flecteret pertinaciam, nec illius gratiam negligeret. Concinnius tamen & Latrone dignius, nec minus efficax & proposito sit aptum, si legas: *Dic ergo, dic verum.* Quæ explicantem Fabrum vide. Aut pro certo crediderim, quod nunc incidit, Latronis hæc præcessisse, *At moriar, at moriar.* Non absimile fuit Controv. initio Latronis ejusdem: *Moriar, inquit, moriar hodie.* Ut pater eodem orationis filo hic responderit.

Pag. 185. *Pejorem causam habeo, si apud*] Lege: *Numquid pejorem causam habebo* (cum nempe apud patrem judicem) *quam si apud alterum judicer?*

Lucius eadem figura declamavit & Hispo] Vox *&* Pal. abest, quod nimisquam utile monuisse Gruterum. eadem abest Venetæ. & persuasissimum mihi est, nec in aliis probis eam extare. nulloque de Rhetore hæc capi oportere, nisi de solo Hispone Romano: maxime eum isti libri huc ducant, unde primum hoc mihi venit in mentem. Quid tamen istud Lucius sibi vult? dicam. *durus color*, credo, in his legeris: nec *durius declamare* si quis dicat, id tuas sauciet aures. nam ferendnm est, probumqne nec durius *transire mollius.* id quod vides. Quod si igitur legerim: *Durius eadem figura declamavit Hispo Romanus, sed transiit mollius.* tuo id commodo, spero fiet. Ego certe facinus tam memorabile meo periculo ausus sum: *Si quid novisti rectius istis, Candidus imperti.* Quod nullum fore confido, aut nostræ

nostræ emendationi geminum, illave duce repertum.

Et tunc quoad lucebit, perseverabo] Ven. *Et cum id jus lugebit perf.* Palat. *& tum id vu lugebu.* Proxime literas emendatio hæc accedet: *Et quamdiu is lucebit.* Quod nimis audax ne quis judicet, is *cum* etiam *quum* scribi si cogitare velit, facile in aliam sententiam traducetur. Post occasum solem vero, etiam sententiam tamen mutare pater potuit, etsi alioversum accipit filius, more hominum, quod metuimus, id ut credamus & pro dicto accipiamus citius.

Cum Scholasticorum summo fragore] Forsan erit, qui *frigore* malit. Ego hoc retinere velle cœpi, postquam rediérunt in mentem ex Controv. 19. hæc egregie hunc locum illustrantia: *Et eum Scholastici magno clamore laudarent, invectus est* (Latro) *in eos, ut debuit, & effecit, ut in reliquum etiam, quæ bene dicta erant, tardius laudarent, dum insidias vererentur.* Temere hic quoque ii laudarunt, quod demonstratur judicio Asinii Pollionis, & ipsius adeo Senecæ, qui istius sententiæ suam adjicit. Ubi vero de clamore dicitur, ibi *fragoris* occurrere vocem non mirandum est magis, quam hæc reperiri apud Juvenal. Satyr. 1. vers. 10. *unde alius furtiva devehat aurum Pellicula; quantas jaculetur Monychus ornos; Frontonis platani, convulsaque marmora clamant Semper, & assiduo rupta lectore columnæ.* Etiam Hesiodus, ubi placide imprimis agitur, & citharæ dulcedo personat Apollinisq; à v.203. Ἀπὸ δ' ἰσθ᾽ ἀγλαὸ ἱμερόεν. ut nimium non sit, quod de iis qui canunt fistulis (suavem tamen & tenerum fuisse cantum ostendit) dixit vers. 279. lib. ejusd. περὶ δέ σφισιν ἀγλαὸ ἠχή. quod vers. 348. repetitum de equis sibi adhinnientibus, dum obviam fiunt.

Et tu quisquis es carnifex] Multis partibus malim, *at tu.* Sunt enim hæc filii ad ista præcedentia patris (illius enim ex persona dicta sunt) minantis gravissima & ultima, respondentis, teque ipsa ante oculos posita movere & flectere contendentis. Et bene, *quisquis es*, nondum enim is certus erat. Est autem ista formula compellandi ignotos. Exempla collegit Brisson. l. 7.

Agen' quod fieri solet victimis] Terent. Eun. 5. 4. 35. *nunc minatur porro, sese id, quod mœchis solet.* Ubi Donat. *minatur porro sese*, deest facturum; *quod mœchis solet*, deest, fieri.

Qua jam pater exorari non posset] Ineptum igitur illud Triarii: *antequam ferias, respice patrem*, num forte mihi juveni, & sanguini suo ignoscat. Nam post diem trigesimum, quo finguntur hæc fieri, lege agebatur, nec ipsius jam patris in potestate erat sirum, ut servaret filium.

Quia priorem rogasset rapta patrem] Suspecta hæc mihi. Forsan: *Quod ait priorem me rogasse rapta patrem, suspensum esse nolui*, &c.

Alieno arbitrio agere] Quia ipsi cutis & ægritudine præpeditum animum gerunt. Suet. in Tib. c. 18. *hominem sui arbitrii* vocat, qui nihil curat alieno consilio uti: *Semper*, inquit, *alias sui arbitrii, contentusque se uno, tunc* (post cladem Varianam temeritate ducis acceptam) *præter consuetudinem cum pluribus de ratione belli communicavit.* Nep. in Att c. 10. *Ille autem sui judicii potius quid se facere par esset, intuebatur, quam quid alii laudaturi forent.* Ubi judicium & arbitrium promiscue accipi videmus. Nam quod L. Seneca 3 de Benef. c. 7. judicem arbitro opponit, id usu quodam & exemplo facit jurisconsultorum, qui nomen generis quandoque ad unam significandam speciem traducunt, maxime si idoneum illi nomen sit nullum. quod notissimum est de vocibus *adoptionis, cognationis, actionis*, plurimisque aliis: verba sunt: *Melior videtur conditio causa bona, si ad judicem, quam si ad arbitrum mittitur: quia illum formula includit, & certos, quos non excedat, terminos ponit; hujus libera & nullis adstricta vinculis religio & detrahere aliquid potest & adjicere.* Sed hoc in transcursu. Nam si rem resecemus ad vivum, cum hic vitium notetur nullum, cum arbitria ad æquum jus pertineant,

tineant; hominem vero sui arbitrii cum dicimus, aliquid etiam culpæ affine plerumque significatum velimus. unde *ἰδιογνώμονα καὶ αὐθάδη* Casaub. in loco Sueton. exponit. Possit hæc disputatio videri hic aliena. Sed me fontem & cognationem vocabulorum spectasse scito.

Qui circa erant] Nep. Eumene c. 10. *Sed non passi sunt hi, qui circa erant.* paulo ante *sui*, eidem, quod jam notavit Boecler. Sueton. græcissans in Jul. cap. 27. *Omnibus vero circa eum, atque etiam parte magna senatus gratuito, aut levi fœnore obstrictis.* Ubi Casaub. adde. Torrent. illum ad locum: Liber Tornacens. *gratuitu.* nequis forte ad fœnus referat. nullum enim fœnus gratuitum est. Quod monet, cavendum est; sed illud simul, ne aliter, quam substantive *gratuito* accipiamus. In Tib, cap. 48. *proposito millies sestertium gratuito in triennii tempus.* & gratuitum est, de quo ipse auctor in vita August. cap. 41. *Quoties ex damnatorum bonis pecunia superflueret, usum ejus gratuitum iis, qui cavere in duplum possent, ad certum tempus indulsit.* Hoc quoque quasi prætériens.

Pag. 186. *Non erit, inquit, duritia patris mei*] Nihil in his mutem, nisi *erit*, in *erat*. *Nota* non probem, cum supra indulgentiam suam jactet in filium pater, nominatim in verbis Pompeii Silon. nec quicquam causam agens suam filius, hac de re ad judices conqueratur. ut ostendat patrem jam olim durum & immisericordem, nunc etiam dementem factum: cujus morbi jam olim ita semina manifesta apparuissent. Quinimo ita disserunt Rhetores, quasi pater hic eo etiam nomine exacerbatus sit magis, quod pro magna indulgentia & benignitate, minime nunc ipsi dignus esset honos habitus. Quare: *Non erat, inquit, duritia patris mei*, melius hic judicem. Quod facit etiam ad flectendum patrem, dum memoratur, quid ipse filius & amici de eo senserint atque expectarint. Interpretor vero illud, *Non erat duritia patris mei*, nulla erat. Nempe adhuc indulgentissimum pater egerat. Istis de locutionibus egi ad contr. 2.

Item amici suaserunt] Jam supra monui, nihil esse frequentius hoc in opere, quam *item* pro *itaque* vitiosum, idem hic peccatum, quod jam ante me visum Gronov. De reliquis Fabri amplectar lectionem: *ne noceret apud illam, quod tarde suum exoraremus patrem.* Intellige: ne indignaretur illa & succenseret, cum crederet hac cunctatione negligi se & contemptui haberi, iisque irarum stimulis incitata suum alienaret patrem, & inexorabilem redderet. Hanc inquam præfero lectionem, cum sensu sit commoda & non unius antiquorum codd. auctoritate subnixa. Accedit quod legibus Scholasticorum rapta raptoris potuit optare mortem: Controv. 5. *Rapta raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet.* quod imprimis hic cogitandum.

Occurremus, ille domi est] Quamvis in Ven. Pal. Erasm. Covarr. & Ms. Aurel. *hoc curemus* se offerat, lectionem tamen Vat. ut veritati potiorem præferam: *Occurremus.* unde *Occurramus* tantum hic probem cum Gronov.

Pag. 187. *Collusionis*] Et Dousa, qui ad vesticontubernia hæc respicere credit, nimis nugatur, nec Gruterus operæ pretium fecit, qui istam Dousæ sententiam hoc nobis loco retulit.

Λέγε σύ τι πρὸς θεῶν] His & quæ subjuncta sunt Græcis, tantum laboravi, ut sensum aliquem reperirem, de vera lectione affirmaturus aliquid lectori, cum codicum, qui habeant Græca, nobis data erit copia. Tu vide an in præsens satis ingeniosum videatur: Λέγε σύ τι ἐστὶ πρὸς πατέρα τῆς ἐφθαρμένης; Ὡς ἀντιπεσών κεῖμαι· σὺ ἐπιβλέπεις, καὶ σιωπᾷς ἀεί; *Dic quid est quod te irritet adversus vitiatæ patrem?* Filius tuus supplex ad pedes tuos *jaceo, quasi commiserim cædem, propter quam mihi mors sit subeunda. Vides hæc & siles, nullumque unquam mittis aut mutis verbum?* Hæc pertinent ad demonstrandum injuria succensere patrem raptoris, cum non illi esset illata injuria, sed raptæ patris;

patri: quam ut rem exaggeret, vitiatam & ſtupratam dicit. Quia illas ſuſpiciones plerumqne raptæ ſuſtinent. Quod vero priorem; de eo reſpondetur, tanto illi filium ſupplicem magis factum. Tandem exprobratur duritia, qui hæc videre, nec iis commoveri poſſit, ad filium metui graviſſimo mortis verbi unius opera eripiendum. Non videntur vero hæc Græcorum Rhetorum loco & ordine eſſe poſita, cum videas nunc dicere patrem, nunc filium, nihil ut in anteceſſum de his ſuo more moneat Seneca. Ea etiam, quæ ſequuntur, patet eſſe patris. At ſi adhibeas dein, quæ dixerunt Lepidus & Diocles Caryſtius, dixiſſe credas filium.

Μάλα ἀπορῶ. τί μέλλω ἐρωτῶν ἐπὶ] Senſus ſit: Μάλα ἀπορῶ. σήμερον ἐπὶ ἐρώτω. ...... ἐν ἐλπίδι ἐν χρόνῳ. Οὐ ...... ἀπόσω (an ἀπωθήσω) μάρτυρα σε, ... τὸν ἤδη εἶν. *Valde animi ancept & dubius ſum. Hodie nihil ſum dicturus.* Quinimo, *tempus exorandi, quod antecepiſti, etiam elabetur.* nec tu quicquam impetratum hac de re à me auferes. Quod jam ſemel mihi conſtituendum video. quod *non antea tui extra tangi & moveri deſinam, priusquam animo miſericordiam expulero.* Confer, quæ dicet mox Lepidus. Nihil neceſſarium dixi ...... pro *priusquam* in his eſſe poſitum. ut ...... quæ proba eſſe jam ex optimis oſtenderunt alii.

Misereris, niſi etiam] Vix dubito, quin ſit reſcribendum: *Miſereberis mei etiam ultimo die, egomet jam tui miſereor.* Hæc ad patrem, qui minatur, quod oſſimaturus ſit animum, nec intra dies triginta ſe exorari paſſurus. Tu, inquit, quamvis jam nunc id propoſuiſti, durum & inexorabilem te mihi præbere, longe tamen alium ages, ſi minus antea; ſaltem ultimo illo die, cum mea de vita maxime agetur. quamvis iſtud ultimum tempus nunc formidare, illiusque cogitatione me cruciari vis. Tuum ipſius animum ſatis perſpicio, ita mei cura jam fluctuari & æſtuare, ut miſericordia non poſſim non commoveri.

Ἐζωναῖσοί, Ἐζωναίλιεις] Rurſus hic aliquid audendum, utinam fortuna conatus proſperet. Saniora ſint: Ἔγνων ἀστοί, ἔγνων ἁλιεῖς, ἔγνων ἄλλοι; τίς ἄρ᾽ ἥρπασέ σε; εἰς τίνας παρεγένετο; καὶ ταῦτα ἤτοι, ἐστὰς ἐνέδρας, ἢ τι ὅμοιον. *Norunt cives? norunt piſcatores? norunt alii? Quis quæſo te rapuit? ad quot venit? idque utrum perpetravit collocatis inſidiis, an alia ratione?* Ἐνέδρας proprie hic accipio, ut per diſpoſitos & ex occulto, nec opinantem oppreſſerit & rapuerit. Poſſet vero & alia via decepiſſe. quare dixit ἐστὰς ἐνέδρας, ἢ τι ὅμοιον. Piſcatorum hic mentio, quod auxilio eorum, & naviculis raptores iſtiusmodi ſua conſilia ſubinde executi ſint. Illud ἔγνων ἄλλοι ab ingenio ſupplevi, ne manca eſſet oratio, & quod ſimilitudo membri, quod præcedit, cauſa eſſe potuit cur alterum hoc periret.

CONTROV. XII.

Qualem vidi!] Non ſunt forte patris ingemiſcentis conditioni & morbo filii. Sed admirantis meretricem, nihil pro meretrice ſe gerentem. de qua longius quoque exequitur. Gemina ſunt Papirii Fabiani infra: *Quam nihil in domo illa meretricia fœdi vidi! aſſidebat mulier triſti vultu affecto & ægrâ* (ita enim malo) *ſimillima ipſa, demiſſis in terram oculis.* Atque ita qui hunc ceperit locum, aſteriſco eum indigere minime cenſebit. Poſtrema tamen ejuſdem Papirii dubium me fecerunt, num à filii miſeratione ſint hæc profecta. Sed vel ſic videndum, num poſſint pro integris accipi. Maxime cum Latroni per ſit familiare ex abrupto orditi. Facit huc quod mox addet de conſternatione ſua pater, cum ad filium veniſſet.

Non paſſis tantum, ſed laniatis capillis] Antiqui: *non impulſis.* Unde Gruterus probante Schotto, *non impexis.* Ego nec vulgatum, nec quod conjecit Gruter. amplector. Nec puto quemquam eruditorum emendandi hic

consilium capturum fuisse, qui cum scirent consensu librorum veterum defendi *non impulsis*, etiam repetissent animo, quod olim comam in gradus, ac turres quasi (tutulum Sext. Pomp. eam structuram appellat) habuerint formatam. Statius in Violantillæ Epithalam.

— celsa procul aspice frontis honores
Suggestumque comæ.

Juvenal. taxans feminas, quod hac arte studebant proceriores videri:

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput: Andromachen à fronte videbis;
Post minor est.

Adi Hadr. Junii comment. de coma, cap. 7. Ut igitur turres & ædificia recte *impulsa* possunt dici, si ita convulsa sint, ut cadant, ita & capilli eorum ad exemplum extructi. Turbaverat mulier luctu & confuderat crines, omnis iste ornatus ut concidisset; præterea laniaverat. Etiamsi aliter structam & ordinatam habuit comam, tamen non incommoda vox ea hic erit.

Ubi est, inquam, meretrix] Veteres libb. *inquit* præferunt. &, *inquam*, ab ingenio est eruditorum, quod facile quis probet, modo initio periodi sequentis sit *venerat*. Illud etiam dubitavi, num verba hæc: *ubi est meretrix?* quæ fuerunt objurgationis & exprobrationis in oratione filii, hic sint reperita, ut ad ea respondeatur. Plenum erat: *ubi est meretrix? illuc venisti? illic versatus es?* Sed de his etiam filio, dum iterat subinde vocem, incluserit indignatio & dedecus. eademque ratione nunc potuerit hoc loco pater, ut ostendat, se nihil isto crimine terreri. Consiliique adeo sui non vanam reddit rationem iis, quæ subjuncta sunt. Hoc sensu, *inquit* probum & retinendum, nec vocem *venit* sollicitandam esse patet.

Non expectavi dum iste permitteret, amens cucurri] Ven. *Dum iste cucurreret, amens cucurri*. Covarr. *curreret*. Forte: *non expectavi, dum iste succurreret. Amens cucurri. cetera quemadm.* &c.

Pag. 188. *Steterim an sederim*] Venet. Pal. Erasm. Covarr. Aurel. *si steterim, an sederim.* quod an temere factum existimamus? minime quidem ego, nec ausim tamen illud *si* hic *an* interpretari. qua ratione frequens esse jam ostenderunt eruditi: quamvis viderim apud Horat. 1. epist. 3.

Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ,
Quanta conveniat, Munatius. an male sarta
Gratia nequicquam coit, & rescinditur?

Diversus enim ab hoc locus est. Quid si *substiterim?* Virgil.

Substitit Æneas gemituque hæc addidit alto.

Hoc unum scio, jacuisse me inter duos filios] Ven. *hoc unum, hoc unum scio.* quod non est damnandum. Illud *jacuisse* me offendit. quid si *tacuisse*, quod utrorum contemplatione & respectu dum jactatur & æstuat, verba proferre non potuerit. Controv. 1. est: *jactatus inter duos patres, positus inter duo pericula, quid faciam?* unde etiam natura erat, *jactatum esse inter duos filios*. Sed hoc si præferendum censeam, erunt forte, qui audaciæ culpa non expertem judicent.

Depositum & crimen meum] *Depositum* vocat, quod illi erat commendatus. vide thema. Nempe *deponere* & *commendare* pro iisdem amant. Justin. 35. 2. *Initio belli Demetrius duos filios apud Gnidium hospitem suum cum magno auri pondere commendaverat, ut belli periculis eximerentur.* Pulchre Ceres apud Ennam deponens Proserpinam filiam suam:

—— tibi gaudia nostri
Sanguinis, & caros uteri commende labores.

Claud. raptu Proserp. lib. 1. Mox: *Non habeo miser, cui te moriturus commendem.* In l. 24. D. depos. *quid est enim aliud commendare, quam deponere?* Lex imprimis digna, quæ hac super re inspiciatur. Sulpit. Victor Instit. Orat. *Iterus quidam ad bellum virginem sibi depositam vitiavit.* Porro *crimen meum* accipe, qui causa es, cur accuser. ut in illo Propertii:

Jupiter

Jupiter affecta tandem miserere puella.

Tam formosa tuum mortua crimen erit. De quo forte non monuissem, nisi animadverterem, Dalechampium hic aliena loqui.

Non habeo, miser, cui te moriturus commendem] His subsunt minæ: quod hunc filium, qui se accusabat dementiæ, proturbaturus domo, atque exhæredaturus esset.

Non habui, cui redderem] Ven. *non habui cui crederem.* Ita & editum à Schotto. Verum esse credas: *Non habuit, cui crederet.* ut & deiu: *Offerebat eum propinquis. expectabant, ut aliquis pro abdicato rogaret.* quemadmodum deinceps subjungitur ab ista dependens oratione: *Nemo audebat propinquorum fratre cessante. Illi videlicet in hac cogitatione tacebant*, &c. Si aliquis etiam præter fratrem, aut alius necessitudine, quam ipsi, non ita arcte junctus intercessisset: & ipsis officium, cum excusatius jam possent, facere decretum erat.

Nescio, quis esset abdicatus] Sensus vult: *nescivi.* Aut: *nesciens quis esset abdicatus, meliorem expuli.* Malo: *nescivi.* Cum autem Ven. Erasm. & Palat. in præced. exhibeant *Fatear*, suspicetur quis, num una periodo scriptum fuerit: *Ut fatear me aliquando insanum fuisse: nescivi*, &c. Potest & *Fatear* defendi, quo concedere cum filio multum videretur, maxime cum premit. Sed sic disjuncti magis erant sensus.

In domo illa meretricia fœdi] Erasm. Ven. Pal. Covarr. Aurel. *meretricia fide.* Unde legam: *Quam nihil in domo illa meretricia fidei vidi?* Ita ut apud Plaut. Perf. 2. 2. 61. *Omnes sunt lenæ levifidæ. Neque tippulæ levius pondus est, quam fides lenonia.* In Mil. 2. 5. *Fecisti muliebri fide*, id est, perfide. Quod magis vero consentiat, si *meretricia* quid *fide* factum dicas. Hujus autem mulieris fides duro spectata tempore, nequaquam meretricia, muliebris, aut vana apparebat. Eo adspectum arbitror. Si codd. aliorum, qui istis comparari possint, auctoritate vulgatum *fœdi* subnixum demonstretur, minime rejecerim.

Mulier tristi vultu adfecta, ægro] Credo emendandum: *adfecto & ægro.* de quo jam monui. Infra: *Misit ad me affectus, æger. non ibo?*

Pater, inquit, nihil tecum frater locutus est?] Intelligendum quæsisse hæc abdicatum morti jam proximum. Quare continuo post hæc deficiente spiritu puerum in sinu patris deponit, ut indicant subjecta. Quorum accurata esset connexio si scribas: *Inde in sinu meo & filium & animum deposuit.* Non agnoscit Ven. *& animum.* præterea *posuit* habet. Sed utrumque nobis bona fide ex libris antiquis antepositum ab editoribus spero. Saltem tanquam dubitandum de his non sit, ita nec in notis nec in variis lectionib. vel verbulo sollicitant. Et supra jam fuit: *Tradidit infantem & expiravit.* item: *Accede huc puer, depositum & crimen meum.*

Magni successor modo patrimonii natus] Constanter satis antiqui, *nactus.* An scriptura fuit: *Ille magnum successor modo patrimonium nacturus in lectulo precario moriebatur.* Quibus ultro filio dementiæ se accusanti & infamanti fateatur torquens huc orationem, si convaluisset abdicatus, quod eum revocare propositum illi fuerit. ut in verbis Arellii: *O me miserum, quod solum nepotem recepi.* Ita & in fin. Cestianorum supra: *Nescivi quis esset abdicatus. Meliorem expuli.* Quibus latenter etiam denunciat, evenire posse, ut filium hunc abdicet. Add. horum ipsorum finem, ubi aperte dicit, quibus hic struit viam. Nec moveat, quod verba: *Ille magni modo successor patrimonii natus*, magis nexa sunt præcedentibus: *Ignosco tibi, quod tam durus es. agrum fratrem non vidisti.* Nam nihil frequentius faciunt Rhetores, in his controversiis, quam ut ab alio ad aliud, priusquam expectes, migrent. Et pater tantum curat permovere judices, qui ex his intelligere poterant, nihil eum dementer fecisse, non durum istum filium; qui si fratrem maximis istis ne-

cessitudinibus circumventum, & omnibus paupertatis malis conflictantem vidisset, duriorem se tamen videbatur præbiturus silice. Schottus tamen unum producit librum veterem, in quo sit *natus*. quomodo jam olim in marginibus codd. mutatum esse idem & Aut. ostendunt. Atque multos hoc prælatutos prævisum habeo. In Palat. est: *Qui magni modo successor p. n.* Qui orationis numerus & ordo videndum est, ni aliquid pro mea ista emendatione faciant. Ne vero offendat: *Modo nacturus*; Terent. in And. 3. 4. 15. *Domum modo ibo*, dixit. Atqui, inquis, *modo* brevius notat tempus, quam ut hic commodum habere locum possit. Minime id videtur, cum & senex exaggerare rem velit, & illa ætas morti admota videatur. Etiam si longiuscule producat vitam, tamen illud *modo* non ineptum erit. Quod Justin. 38. cap. 6. de sexdecim annis posuit. quod illic notatum à Bernegg. qui & gemina alia producit loca. Eodem exemplo Flor. 3. 5. *statim* de duodecim spatio annorum. Tacit. 1 Annal. 56. *mox* de quinquennio. quod patebit, si quis conferat Sueton. Aug. cap. 65. qui etiam in vita Neronis cap. 6. eadem illa voce de undecim annorum tempore est usus. quod ipse docebit, si adeas caput. quod subsequitur. Quid si, quod nunc venit in mentem, legas: *Ille magni modo successionem patrimonii nacturus*, nisi nempe turbassent mortalitatis ordinem fata atrocia. quod & in ista priori emendatione cogitandum. Apud Ciceronem est: *successio provinciarum*. apud Sueton. *successio imperii*. non puto pejus, si quis *successionem patrimonii* dixerit.

Cadentes jam oculos] Quintil. Declamat. 8. *Dum labentes oculi ad nostras exclamationes nostrosque planctus, admissa paulatim luce laxantur.* A sideribus petitum, quorum oculi gerunt simulacrum in nostro corpore. Virgil. *Suadentque cadentia sidera somnos.* Istiusmodi de oculis est illud etiam Quintilian. in Declam. 10. *Jam gelidi piger corporis sanguis omnes in mortem strinxerat venas, & nutantium fulgor extremus nutabat oculorum.*

Pag. 189. *Ad vitam velui revocari*] Præsentia mea & alloquio. Vell. 2. 123. *Subrefectus primo conspectu alloquioque charissimi sibi spiritus.* In Veneta igitur eum sit *revocare*, non id mutem. lib. 4. Controv. 5. adde.

In Catone moderatio, &c.] Schottus dubitanter *immoderatio*. Mihi verius nihil videtur; rescriboque: *in Catone immoderatio, in Cicerone inconstantia, in Sulla inclementia.* Hæsitarunt, credo, eruditi, quod non perinde probum & usitatum suspicarentur *immoderatio*. Atqui ipse Cicero in orat. pro Sulla: quod *L. Torquatus interdum efferatur immoderatione verborum*. Ipsum hoc vitium est, quod heic in Catone notatur.

Frater, quod tacuit] Non contradixit cum abdicassem, facile enim recepturus eram, cum pervidissem, aut mecum repetissem hujus indolem atque animum. Nunc nescivi, aut minus cogitavi, quis esset abdicatus. ita expulsus permansit melior. Vox *tacere* notanda hoc sensu. Quintilian. in argum. declam. 358. *Rapta invito patre nuptias optavit. ob hoc abdicata tacuit.* ita & lib. 6. Controv. 1. Quintil. declam. 290. initio.

Mihi credo aliter à diis de coharede] Ven. Pal. Erat. Covarr. Aur. *aliter tu à diis de coh.* Unde feci: *Mihi crede: adii tertium ad deos de harede.* Ita augeri quod dixerat, *Non sum uno harede contentus, duos habere volui.* Ex quibus etiam conjecturam feci, quod hic hæredis, non cohæredis facta sit mentio. Reliqua satis ultro se eruditis probatura confido. Latinitas est enim Terentii, quem veteris & novi Latii limam Jul. Scaliger appellat. Ille in Andr. 2. 1. 15. *Byrrhia quid tibi videtur? adeon' ad eum?* item Act. 3. sc. 3. *Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant*, &c. Julius Rufinianus libro de schem. dianœas non procul fine, ubi agit de figura per præpositionem *ad*, modo semel positam, modo dupliciter; posterioris exem-

exempla ponit: *Quin adeat ad eum, aggrediar ad illum.* ubi vitiose editum, quod præteriens moneo: *Figuram per præpositionem Ad, modo semel & simplicem positam.* lege *simpliciter.* item, *modo simpliciter relatam*, ubi *dupliciter* scribendum. Item mox: *Figura per præpositionem In, modo semel & simplicem elatam.* scribe *semel & simpliciter.* Addo etiam, quod libro de figura sententiæ peccatum sit in his: *Homœosis est, cum per similitudinem rei præstantur.* emendo: *rei repræsentantur.* Sed redeo unde discesseram, quodque illustrandum eum maxime. Ut ostendat pater nihili se facere, quod indignetur & irascatur filius, hic illud etiam nihil trepidans fatetur, quod tertio etiam de hærede sollicitaverit votis superos, nunc etiam si uxor minus esset fœcunda, divortio facto, aliam in matrimonium accipere poterat, unde plures etiam filio cohæredes nascerentur. Nam cum minis hæc facere mixturam intelligendum est.

Pag. 190. *Videbitu negare non posse*] In Veneta est: *Videbitu neminem negare non posse.* Ead. lectio Pal. item Covar. item Aur. Quare scripserim potius: *Videbitu neminem negare posse.*

Quem honestius subjecit meretrix] Hæc non intelligo. Sensus est, *Quandoque honestiores subjecit meretrix, quam peperit.* Plerumque enim, quos supponunt sibi meretrices, ejus sunt generis, quales edere in lucem ipsæ solent. Quandoque tamen suppositirii illi honestiorum etiam suboles erant: quod negarit nemo, cum multi ea tempestate diro immanitatis exemplo ex se natos exponerent, quos colligendos curabant, quæ istiusmodi scelus agitabant. *Subjicere* hic positum, ut *supponere* in hoc Plautino Cist. I. 2. *Puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi Recens natum, eapse quod sibi supponeret.* In Ven. est: *quam honestius fuit.* Igitur primum *quanto* cogitavi: dein ausus sum, *quandoque*: cujus finis appatet in principio ꝭ *honestius.*

Quia mulieri illi frater, &c.] Palat. habet: *quia multa ille frater donavit, plusquam sua parte.* huic eadem est lectio Ven. Alii etiam ex antiquis his suffragati videntur. Quamobrem præferam, si legatur: *quia multo illi pater donavit plusquam suam partem.* Vox *pater* & *frater* passim hac ipsa in Controversia promiscue corrupta sunt. Tanquam in verbis Cestii: *Patrem accusat, patrem infamat.* Item Albutii: *Ut vidit uxorem, vidit & fratrem, circumspiciebat & patrem.* ita & alibi. Significatur autem hisce, quod indulgenti in istum, quem dein abdicavit, filium fuerit animo. unde corruptus videtur. *Deteriores omnes simus licentia.*

Inter omnia mala fœcundam, vera inimica] Latere videtur: *Severitatu inimica.* quibus egregie respondent sequentia: *Nostu* (ita enim rescribo) *quibus ante in cubiculum rivalu venit, quam maritus.* Harum de numero & hæc est, quamquam severitas est in vultu, & pretii quantivis videtur. Proinde puerum istum, qui omnes in domo non sine causa vocabat patres, dum nostræ obtrudit & insertum vult familiæ, injuriam facit. Facit ad stabiliendam hanc conjecturam, quod est paulo post: *Sed mater asserit severu modu.* ita enim legendum.

Cum abdicaret, aiebat. Hoc scilicet] Vide, si magis placet distinctio: *Cum abdicaret, hoc aiebat scilicet: Expectabo*, &c. Ironica sunt. Vult minime istum vel sermonem, vel mentem patris fuisse, ut filium reciperet, si suscepisset ex meretrice liberos. quod nunc tamen fecerit manifesto dementiæ argumento.

Nunc erubescunt in domum meretr.] Lege: *Cuncti erubescunt.* Nempe solus non erubescit pater, unde mente non sana esse intelligendum videtur.

Nulli agnoscendum] Vox huic rei propria, quod patet ex titulo Dig. *de agnoscendis & alendis liberis.*

Sed matee asserat. Severissimus pater.] Ven. junctim, *asserat severu modu.* ea agnoscit Pal. Erasm. aliique. Igitur legendum censeo: *Sed mater asserit severis modis. Pater* &c. Transitus est à secunda in personam tertiam. quod

jam pluries monui his in Controversiis pervulgatissimum esse. *Asserit* accipio suum esse ait, sibique cum vindicat, nec ab eo divellitur. cum non temere quis posset suspicari de suppositione. Curt. lib. 8. c. 1. *Jovis, quem patrem sibi Alexander assereret, oraculum eludens. Severis modis* non damnem hic magis, quam apud Plautum *indignis, miseris, malis modis*. Etiam in Cas. 3. 5. *Mira vetus modis intus vidi*. Rursus in his argumentum ad patrem dementiæ peragendum reum. Meretrix sibi asserit filium: patet vero hic antea filium, quem pro certo sciebat suum esse, abdicavit: nunc vero adoptat puerum hunc, quem veri est simile vulgivaga Venere susceptum esse. Atque istuc, quo dixi, hæc pertinere, arguunt etiam subsequentia: *Erat in domo puer, qui omnes vocabat patres, adoptavit ejus filium, propter quam etiam suum ejecerat*. Nam *quam* non *quem* patet vel ex sensu esse legendum. Est ita præterea in Veneta, quod non monerem, nisi pravum illud tres meis editis insedisse viderem.

Misit in domum nostram publicum puerum] Cohærebit oratio melius inserta vocula, ut sit: *Misit is in domum nostram p. p.*

Pag. 191. *Nisi aut abdicatus aut abdicandus*] Gruterus monet Palatino prius *aut* abesse. idem observo in Venet. Hæc autem eo respicit periodus, quod nec legitimus & præterea publicus hic sit filius, cum justis nuptiis non sit susceptus, quod nullus intervenit consensus parentum. adhæc eum iis interfuerint, queis suspicandum sit cum ipsa illa meretrice consuetudinem intercessisse. quare non sine specie dementiæ sit adoptatus in familiam & nomen, quamvis credidisset frater, quod suo fatu editus esset.

Nihil tecum locutus sum] Quibus verbis simul removetur suspicio, qua credebant per illum factum esse, ut pater odisset & abdicaret fratrem. & simul insimulatur dementiæ pater, quæ fuerit impedimento, quo minus cum illo sermones seri commode possent. Quod utrumque egregie accommodatum causæ filii, quia ista Fabiani sententia continebatur, eo laudata est.

Cum hoc unum puero noceat] Scopas hic dissolutas cernis, quia copula desideratur. fuit sine dubio: *Et cum hoc unum*. exemplo periodi præcedentis: *Et ideo sententia laudatur Fabiani*.

Quantum in controversia licebat] Venet. *Quantum controversiam licebat*. Idem in Covartuv. esse videtur. An Seneca scripsit: *quantum controversia sinebat*. Non audebant laudare nimium, ne suspectum etiam & dubium fieret, quod erat verum, & ne pro matrona magis, quam meretrice dicere viderentur. id quod non sinebat controversia, cujus ex argumento agi debuit. Mox in Ven. *ne quicquid in illa*. Scribe igitur: *nequicquam*. in ead. ut & Covarr. est, *videbatur*. unde malim, *videatur*.

Nihil, inquit, in illa domo meretricium fuit] Interrogative hæc sunt legenda: nec *inquis* pro *inquit* emendatio est necessaria. mutantur passim ita personæ.

Exeuntem persecutus est] Ostendit eo se motum quam maxime, quod sibi adulans hæsisset, & secutus esset hic puer. Neminem offendat, quod *infantem* appellavit supra. quasi minus isti hæc conveniant. Nam & de numero infantium sine dubio sunt, qui incedere & suis se pedibus portare possunt. Antea vero etiam, quam huc processerunt stabilitatis, quin placere & suis insinuare se blanditiis possint, quis ignorat? Justin. lib. 1. c. 4. *Quem ubi in manum mulier accepit*, (de Cyro refert paulo ante nato) *veluti ad notam puer allusit; tantusque in illo rigor & dulcis quidam blandientis infantis risus apparuit, ut pastorem ultro rogaret, quo suum partum pro illo exponeret*. Ne nunc dicam, quod antiqui jurisperiti infantem usque ad annum septimum dicant: quo tempore suis esse numeris perfecta facultas loquendi solet. Quo ut descendamus minime est necesse. multoque appositum est magis, priora

illa

illa si cogites. Illud omisi monere, quod *persequi* pro *sequi* hic sit positum. Ipse mox Messala ita exponit. Cum plerumque aliquid dicat hostile. Senec. Hippol. 237.

—— cujus odio forsan
Persequitur omnes.

Maxime id apparet in vocabulo *Persecutiones*, quod patribus usitatum de Christianis. ut sensu tamen eo locupletissimis auctorum, quod censet Grotius ad Apostolorum Acta, peregrinum & ignotum sit. Controv. 20. *Ego taceam de adulterio, quod persequitur etiam populus? ego taceam de parricidio, quod persequitur etiam puer?* Etiam Petronius *sequi* pro *persequi*. *Me quoque per terras, per sævi Nerei æquor, Hellespontiaci sequitur gravis ira Priapi.* Illud vero hic etiam notandum, quod vox *prosequi*, quæ in negotio honoris, laudis, liberalitatis habere solet locum & usum, etiam pro *persequi* eo, quo dixi sensu, occurrat, Controv. 4. *Adulteros meos usque ad limen prosecutus sum.* Igitur Velleius 2. 92. *Præsentia invidia, præterita veneratione prosequimur; & his nos obrui, illis instrui credimus.* Utramque illi diverso respectu significationem tribuens. Arnob. 2. adversl. Gent. *Opem desideras tibi ferre, cujus dona & munera non tantum asperneris & fugias, verum inania verba cognomines & jocularibus facetiis prosequaris?* *Persequi* sensu, quo accepit hic Albutius, est apud Plin. lib. 1. epist. 5. *Paucos post dies ipse me Regulus convenit in prætoris officio: illuc me persecutus, secretum petit.*

Non habebit, inquit, fiduciam] Non satis intrepide ac constanter, & quasi causæ fidat, defendere se poterit. 3 Annal. cap. 15. *Defensio in cæteris trepidavit.*

Recepisse puerum, quam abduxisse] Quod est in Pal. Ven. Covarr. & Aur. *adduxisse* nempe, id præferam. De sequentibus iidem non assentiuntur vulgatæ editioni: Sed Ven. quidem & Palat. *& qua ratione eum adoptandum esse, non quia.* Covar. vero & Aur. *& qua ratione & est adoptandum esse.* Unde fecerim: *Neque rationis est eum adoptatum esse, non quia deberet, sed quia secutus est.* nisi esset mavis. *Rationis est* non in jure tantum, sed apud Columellam præterea reperitur. Aquila Romanus ratione simili *natura est.* *Percurramus igitur sententiarum figuras: natura est enim prius sentire, quam eloqui.*

In omnis quidem studiorum partis] Vener. Eras. & Pal. *in omnis.* ut mecum cogitare cœperim, num sit verum: *Fuit autem Messalla exactissimi ingenii, & quidem studiorum patris; Latini utique,* &c. Ut velit Messallam exactissimum illud ingenium applicuisse ad percipiendam dicendi facultatem exemplo patris de quo Cicero in Bruto.

Pag. 192. *Quam suasoriam Theodoro*] Pal. *quam compositam, quam suasoriam Theodoto.* ita & Ven. aliique. Quid si igitur hunc locum, qui egregie exercitos habuit eruditos, ita emendare conemur? Adscribam pluscula, quo magis appareat, quanti sit emendatio facienda: *Non tulit hanc contumeliam Latro, & pro Pythodoro Messallæ orationem disertissimam recitavit, quacum compositam suam suasoriam Theodoro declamavit post triduum.* Nempe quamvis extemporalitas non deesset Latroni, quo tamen haud dubiam referret victoriam, triduum meditatus, pedem contulit Messallæ, illius orationi suam suasoriam committendo ac comparando, præsente ac judice Theodoro, apud quem Syriacus Vallius Rhetor disertus se studuisse Contr. 9. fatetur. qui idem forte, cujus occurrit mentio apud Fortunatianum lib. 1. *Status ubi invenitur? in eo, quod probamus. aut in eo, ex quo probamus.* Istam *Theodori* hanc *Hermagoræ* sententiam fuisse addit. Ejusdem etiam mentio apud Quintilianum aliosque. Vide Nicolaum Fabrum ad Suasor. 3. Ut autem hic declamavit Theodoro, ita in Suasor. 2. *Hic est Corvus, qui cum tentaret scholam Romæ, summæ illi (Idumæo, conjeci legendum) qui Judæos subegerat, declamavit controversiam,* &c. Particula vero *per* non hic tantum pro

post vitiosa est. Jam in declamat. 15. Calp. simile mendum sustuli: ubi legendum in fine: *Cur enim dubitem post infamiam senex emori, qui etiam juvenis optavi sæpe post gloriam.* Utroque in loco male perferunt. Periodus est, qualis eadem in declam. *nec pœnam possum recusare post culpam, nec veniam sustinere post gloriam.* Etiam in Contr. 12. emendatio similis necessaria, ubi nunc est: *putasti autem te per tyrannum victurum, aut semper futurum patrem?* Intelligo autem recitata ista Messallæ oratione, in qua elaboranda se plurimum posuisse temporis ac laboris non poruerit diffiteri auctor, promisisse Latronem trium dierum spatio se suasoriam perfecturum, quæ illi orationi judicio eruditorum non esset cessura, quam eo, quod finierat, tempore declamasse Seneca heic testatur. Aut saltem, quod post triduum & istam Messallæ orationem recitaverit, & suam dein suasoriam declamaverit, quo magis evaderet manifestum, falsissimum esse, quod sua tantum lingua disertus posset haberi; cum diversum judicare debuerint auditores, qui utriusque curam audierant, nulla interposita intercapedine. Quod factum, ne quis cavillaretur, fefellisse aurium judicium.

Quam Fabius Maximus circumferebat] *Circumferre* amat hac in re. Controv. 21. *Et hanc sententiam, quæ valde circumlata est, adjecit.* Controv. 25. *Illud, quod tanquam Latronis circumfertur, non esse Latronis pro testimonio dico.* Controv. 30. *Summa hominum admiratione circumferebantur.* dicta nempe à quodam Rhetorum. In Præfat. vero 5 Controv. *Cassii Severi, hominis Labeoni junctissimi, belle dicta res ferebatur.* Controv. 21. fin. *Sensum elegantem & ab omnibus jactatum.* Quæ qui loca habeat in numerato, pro certo judicet Passeratium & Turnebum, lib. 4. cap. 1. Instit. Quintil. ubi est: *neque tamen deducta semper atque circumlata sit oratio*, illum male emendasse *circulata*: hunc non exposuisse felicius, *circumlatam orationem* periodicam, quæ certo verborum circuitu & numero comprehenditur. add. 312. fin.

Non quæram extra exempla, &c.] Dura est oratio, & sic tamen scripta; nescio à Seneca an Librario. Minus me quidem offenderet, *extraria exempla.* nam istam vocem optimi probant. Plautinum & elegans, ut omnia, est: *Regias copias aureasque obtulit, ut domo sumeret, neu foris quæreret.* Item: *Cum apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris.* Sed hoc inculcari huic loco ratione non potest. Posiis & *extranea.* ut utroque significetur exempla non petiturum ab iis, qui extra familiam aut & eandem potestatem sint: ipsius enim patris erat in promptu. de quo posita verba ita legam: *Sani hominis est, quod pater iste rogat. ipsum sibi comparabo.* Ironice de sanitate concedit, cum ex continenti id ipsum destruat. Nec serio dictum causæ patrocinatur patris: Nam ut, quod dixit supra pater, uno crimine dementia intelligi non potest, ita nec unica sententia sani hominis revincere quis, esse se sanum. pater proin volebat, ut ipse sibi compararetur & consideraretur, num aliquam in vitam & mores contulisset mutationem, unde nunc dementia intelligi posset. Particula vero *iste* contemptum & indignationem præ se fert. de quo dictam Controv. 1. Schotti conjecturam hoc de loco facile probaverit.

Pag. 193. *Ut castigaret nunc jam severius*] Faber legit: *Ut tunc etiam severius.* vel & inducto *nunc. Ut castigaret etiam severius.* Quo confugisse videtur, quia sentiebat *tunc* hic iteratum duriusculum esse. quod verum dubio procul, sed posterior conatus audaciæ crimini proximus est. Litteræ malunt legas: *Ut castigaret nonnunquam severius.* Quæ emendatio perficitur unica adjecta littera, qua *non* significetur. de reliquis si primam litteram voculæ *jam* adjicias ultimæ τῷ *nunc*, vides *nunquam* confieri, quæ antiqua est scribendi ratio: ubi *q* litera sine adjecta *v* sæpe reperitur. Vid. Voss. lib. 1. de art. Gramm. cap. 22. & 29.

Si

Si vobis in lupanari oſtendero] Ven. *in lupanar.* ut & alii nonnulli editi. quod non eſſe Latinitatis malæ, ſatis ab aliis jam demonſtratum. Vid. Comment. ad Plaut. Amph. 1. 1. 25. & Gronov. ad Liv. 2. 14.

Qui aiebat dicere Meſſallam] Verum eſt, *quo aiebat.* nec quiſquam in eo dubitet eum Fabro aut Schotto. Cov. & Aur. *quod.* redundante littera.

Objecit patri, quod fratrem abdicaſſet] Pal. Eraſm. Venet. *Quod etiam fratrem abdicaſſet.* quod mutare minime debuerant, ſed accipiendum, quaſi eſſet ſcriptum: *Objecit patri etiam, quod* &c. Ita Suaſ. 6. *Dixit utile eſſe, ne etiam cruciatus corporis pateretur.* ubi vide.

Non ſchemate, ſed certo] Vult non obſcure, ſed aperte & nulla uſum circuitione hoc objeciſſe. Horat. 2. Satyr. 6.

Poſtmodo quod mi obſit, clare certumque locuto.

Quare tunc non egiſti dementia?] Lectio Venet. Pal. Eraſm. ſatis expreſſe: *Quare tunc non egit? Dementiam tuam, aiebat, expectabat. expectabat pœnitentiam, aiebat, tuam. jam reſipiet.* Ubi aliud etiam ſine dubio latet, quam vulgo eſt editum. An fuit: *quare tune non egi dementia? Dementiam tuam alebat, qui expectabat pœnitentiam tuam & aiebat, Jam reſipiet,* ut oſtendat non recens hoc patris eſſe vitium.

Quod vidiſſet in lupanari habitantem] Malim: *quum vidiſſet. Habitare* vero hic, ut in Plauti Pœn. 1. 3. *majorem partem in ore habitas meo.* qui colaphos infligebat quam creberrimos, vix ut à mala diſcederet ſuo pugno. Petron. *Qui inter hac nutriuntur, non magis ſapere poſſunt, quam qui in culina habitant.* id eſt, maximam temporis partem verſantur. quod non jam indictum aliis.

Mitius certe morietur in paterno ſolo ſuo] Eraſ. *morietur paterno ſolo ſuo pueto.* totidem ſunt in Ven. unde quis fecerit: *mitius certe morietur pater, noto ſo'o* (niſi *loco* mavis) *ſua pueritia.* Malim: *in paterno ſolo & pueritia.* Etiam *patrium ſolum* eſt in verbis Albutii declam. 16. Nonnus ad cap. 3 Johann. ἐς ἀστερόεντα μελάθρα Πάτρῳον ἕδος ἔχων αἰώνιον αἰθέρα ναίει.

Pag. 194. *Ut darer iſtum. Indignor hanc fratri,* &c.] Lege: *Ut dares iſtum? Indignor hanc fieri fratri meo contumeliam,* &c. Similitudine vocabuli proximi antecedens excidiſſe credo.

Hunc vomicum morbum, quo nunc laborat, intulit] Difficilius eſſet inveſtigare, quæ vera hujus loci lectio & ſententia ſit, & in quo acumen joci verſetur, quoque alludatur: niſi conſtans eſſet veterum lectio *vomicum:* quæ, cum vox ſit nihili, quicquid interpretetur Schottus, corruptam ſe clamat. nec longe petenda vera videtur, quanquam mihi diu quæſita. quam eſſe credo *comicum.* Non dicit morem, non conſuetudinem, ſed *morbum,* quo vitioſi aliquid magis notetur. Jam demonſtratum ſupra, *morbum judicio* ab noſtro opponi ſolere. Velleii eſt: *Plancus morbo proditor.* Vult autem oratores etiam eorum expreſſiſſe exemplum ex comicis atque hiſtrionibus, qui molliter nimis nimiſque tenere agerent, aut ſaltem hiſtrionum ad exemplum numeroſque & modos orationem & geſtus ſuos compoſuiſſe atque accommodaſſe. Qua de re eſt in Dialogo de cauſ. corruptæ eloq. cap. 26. *Neque enim oratorius iſte, imo hercule ne virilis quidem cultus eſt, quo plerique temporum noſtrorum actores ita utuntur, ut laſcivia verborum, & levitate ſententiarum, & licentia compoſitionis hiſtrionales modos exprimant. Quodque vix auditu fas eſſe debeat, laudis & gloria, & ingenii loco plerique jactant, cantari ſaltarique commentarios ſuos. Unde oritur illa fœda & præpoſtera, ſed tamen frequens quibuſdam exclamatio, ut oratores noſtri tenere dicere, hiſtriones diſerte ſaltare dicantur.* Qui locus inſtar eſt omnium. Jam ipſe noſter Præfat. 1 Controv. conqueſtus eſt, adoleſcentes, qui huic ſtudio ſancto & virili darent operam, nimiſquam effœminatam vivendi eſſe rationem ſecutos. vide locum pulcherrimum.

Unum tantum ei non quaſi; alapam] Ecce iterum crucem fixam eruditis! qui

qui aliquid tentarunt tamen. Mihi negotium facessebat, quod erat in Ven. & Pal. item Erasm. & Aur. *non quasi, lapsam.* quod vidi postquam ex vulgato inciderat: *unum tantum es non quasi, mapalia.* Sed animadvertens hanc lectionem vocis *alapam* etiam Hed. & Cov. codicibus niti, cœpi hac de emendatione mihi gratulari. præsertim cum illud quoque divinitus subjiceretur oculis apud Festum: *Mapalia casæ Punicæ, in quibus quia nihil est secreti, solet id vocabulum solute viventibus objici.* Cum primum meminissem, quasi per nebulam tantum illud Senec. ludo de morte Claudii Cæsaris: *Ego, inquit, P. C. interrogare vobis permiseram, vos mera mapalia fecistis.* Videmus quod Severus Cassius huic Fabio facundia, forma, opibus præferocienti primum aliquid per deridiculum concesserit de his, quo magis nec opinantem gravi dicterio percuteret, illique rus & inficetias inconditaque & turbata omnia in oratione exprobaret. Potest vero simul etiam ad dissolutam vitam & corruptos mores hæc pertinere intelligi, ad quæ prolapsus sit, dum *stultitiam patiuntur opes.* quas aliquas, etsi non ita magnas, quam volebat videri, possederit. Quo quadrabit magis de morbo comico prædictum. Solent enim & ipsi histriones inflatius agere; umbratili larva rerum speciosarum, quas inter versantur, ad superbiæ vanitatem abrepti. Revocant vero illa Severi in mentem, quod in Fabulla notavit Martialis:

Bella es, novimus; & puella, verum est.
Et dives, (quis enim potest negare?)
Sed dum te nimium Fabulla laudas;
Nec dives, neque bella, nec puella es.

Postquam hæc illeveram chartis, illud quoque mecum cogitare cœpi, num id taxatum præterea in Fabio voluerit Severus, quod crebris interrumperet membris orationem, nec illius flumen suo ferri impetu sineret: unde minus latebat secretumque erat, (ut ad ista Festi hæc accommodem) si quid minus inesset perfecti. Seneca noster in Præfat. 1 Controvers. *Antequam dicere inciperet, sedens quæstiones ejus, quam dicturus erat controversia proponebat: quod summa fiducia est. Ipsa enim actio multas latebras habet; nec facile potest, si quo loco subtilitas defuerit, apparere: cum orationis cursus judicium audientis impediat, dicentis abscondat. At ubi nuda proponuntur membra, si quid aut numero aut ordine excedit, manifestum est.* Tanto autem perspici etiam magis oratio potuit Fabii, quod quantum ex his reliquiis colligimus, oppositionum captavit in istis membris acumen. Non autem mirandum *mapalia* dici hic hominem, quum apud Plaut. Mostell. 1. 1. 39. *hara suis*, qui olet fœdissime, appelletur.

Dixit quasi tricolum tale] Illud quasi non expunxerim cum Schotto, quod à Seneca positum jocante & adhuc ridente, atque ad dictum Severi, quod effuso cachinno excepit, cum nimisquam facetum videretur, alludente. Tricolum, ut verbo hoc addam, definit Hermog. lib. 4. de invent. 3. *ὅταν δύο κώλων λεχθέντων συνδεθέντων ἀριθμεῖ μονόκωλον ἐπιφέρεις τρίκωλον.*

Quæ basilicam infestant] An non malis, *basilicas jam*? Nam non erat una tantum, in qua jus diceretur, & causæ orarentur. & tricolorum quoque vitio pervulgato insignis videtur hic fuisse Fabius: qui etiam morbus hoc tempore incesserat forum & oratores. Quare & tricolo illi vanitatem à Severo exprobratam jam ostendit Seneca. Vocem *infestant* illustrant illa Juvenalis Sat. 1.

— unde alius furtiva devehat aurum
Pellicula; quantas jaculetur Monychus ornos;
Frontonis platani, convulsaque marmora clamant
Semper, & assiduo rupta lectore columna.

Virgil.

Et cantu querula rumpent arbusta cicada.

Omnes aliquid ad nos imbecilli] Non dissentiunt vett. Legendum censeo: *Omnes aliquid annis imbecillu, alter alterius onera, pertulimus.* Fatetur pater, quod inter se sibi sint oneri, ipse, filius, nepos;

nepos; omnes infirma in ætate versantes: sed cum nimis iniquum patri præbeat se filius adolescens admodum, denunciat forsan fore, ut nova etiam his primis in annis illi importetur calamitas, quam suo sibi jumento arcessiverit, & abdicetur. qua denunciatione simul ostendit pater fiduciam suæ se causæ habere, nec timere, ut dementiæ reus peragatur. Hoc vero est in iis, quæ sunt subjuncta: *Accusatur pater in ultimis annis, nepos in primis. abdicatur nullus autem?* Nihil enim mutandum nisi solæ distinctiones. In ultimo membro expectares aliud, sed minus vulgata captans Rhetor dixit, quod non deficiatur omni acumine, sed minus tamen plenam efficiat orationem, & quo omittatur, quod quis judicet non supervacuum, sed omni genere necessarium esse, ut non immerito hoc inter vitandarum rerum exempla referatur. In superioribus illis hic forsan alicui adhuc superfit scrupulus, quod *alter* de tribus dicatur. sed hunc facile eximet Donat. ad Terent. And. 1. 1. 50. Cui observationi convenienter Lat. Pacat. c. 32. *Gotthus ille & Hunnus, & Alanus respondebat ad nomen, & alternabat excubias, & notari infrequens verebatur.* qui & cap. 21. *alter* pro *alius*: *At quam alter illorum principum mos fuit.* Quod non damnandum magis, quam *uterque* de tribus apud Flor lib. 2. c. 3. & 11. item lib. 4. cap. 12. cum & Virgilius *ambo* pro *tribus* ponat 1. Æn. 462.

Atridas Priamumque: & sævum ambobus Achillem.

Similis usus vocis [illegible] apud Græcos. Præterea ut istic *onera*, ita apud Sall. Bell. Catil. *qui labores, pericula, dubias, atque asperas res, facile toleraverant, iis otium, divitiæ, optanda alias, oneri miseriaque fuere.* Nam quamvis hic, quod nulla necessitas cogit, rescribas, *oneri*, res eodem recidet.

Contrariam rem controversiæ, sed sibi] Lege: *contrariam rem non controv. s. s.* Nam quæ dixerat, nata erant ad provocandam indignationem & iram eorum, qui cum maxime Reipub. Romanæ fata moderabantur: quos sic offendit, ut excusare se non potuerit, magis offensurus si satisfecisset. vid. fin. Controv.

Nam isti adoptione nobilitati fuerunt] Ven. habet: *Nam isti ex imperio adoptione nobilitati fuerunt in hac alia in hanc summam.* Huic suffragatur Palat. & quantum ad voces *ex imperio*, etiam Cov. Aur. & Erasm. Igitur ut sensus sit non abhorrens à proposito, & Latinitas proba, lege: *Nam isti nec imperio nec adoptione nobilitati. Fuerunt deinde & alia in hanc summam.* Cum partem diceret adolescentis Latro, inter alia, quæ objici possent, cur non ita pertinaciter adversari adoptioni deberet, illud quoque removendum atque refutandum existimabat, quod nonnullos dictitare credibile erat; parum convenienter eum agere exemplo Augusti principis, qui Agrippam nulla sibi junctum necessitudine etiam generum & consortem imperii adscivisset, nunc etiam illius adoptare filios constituisset. Ad hæc respondetur: istos nec imperio, nec adoptione nobilitatos, sed multis imaginibus claros esse, & longa majorum decora præferre, virtutum præterea dote præfulgere. hunc vero puerum, quem adoptare paret pater, publice quæsitum & generis proin dehonestamentum atque opprobrium futurum. Ista autem de genere dixisse Latronem manifestum est, ut palpum obtruderet Agrippæ, maximeque illius filiis, quibus cum maternum genus tolleret animos, non invitis accedebat ad aures, hac adoptione nihil sibi nobilitatis, quasi nec patri illa deesset maxima, accessurum. Diversum cum verum esset, laudatio ista pro exprobratione est habita. quod statim refertur à Seneca. Dixit autem: *nec adoptione nobilitati*, de Caio & Lucio, cum pro certo haberetur, fore, ut paucos cis dies adoptarentur. quo rerum in genere amant auctores præterita pro futuris ponere: quod egregium est illustrissimo illo in vaticinio Euangelistæ Veteris Testamenti: *Puer nobis natus est, filius nobis datus est.*

Ma[illegible]

Mæcenas innuit patri, fascinum recusare] Malim: *Mæcenas innuit patri: se fascinum recusare.* Laudem illam natalium & nobilitatis aut & virtutis, quæ coram in os congerebatur, minime accipere se, vel vultu vel alio gestu ostendit Agrippa. Apud Theocritum interpres alibi restatur, quod ad avertendum fascinum expuerint in sinum. Tenuit enim antiquos opinio, fascino esse obnoxium, si quis impensius vel laudaret ipse se, vel ab alio coram laudaretur. quare vocem *præfiscine* & *præfiscini* addebant, ad declinandum periculum fascini, aut & invidiæ, quæ facile istiusmodi laudationes consequitur. Vide Comment. ad Plaut. Asin. Jam vero si qui se tollere aut tolli laudibus per alios coram non detrectent, de his recte dixeris eos *non recusare fascinum.* Cic. lib. 15 ad Att. epist. 1. *Sed ad hæc omnia una consolatio est; quod ea conditione nati simus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus.* Possis & *fascinum* accipere pro *laude in os*, ut *pudor* pro dedecore. antecedens pro consequente. Horum de numero non esse se rebus ostendit hoc in loco Agrippa. Saltem ut ostenderet, modestiæ ratio exegit.

Finire jam quidam declamationem, &c.] Corruptissima hæc quoque. Sensus est: *Et finierat jam quidem declamationem.* Cum nempe interpellaret Agrippa, jam ad finem pervenerat declamatio, eoque non est abrupta. Cum enim primum ista, quæ offenderunt, dicere cœpisset Latro, alibi occupatum animum Agrippam habuisse docet illud, *Mæcenas innuit patri.* Ita spatium absolvendi Latroni datum. Sequentia porro lege, ut omnia hic conjungamus: *Putabat autem hanc malignam rem Mæcenas esse: effecisse enim nobilitatem non ut laudaret, qua dataerat à Cæsare, sed ut notaret.* Mæcenatis & alibi judicium positum, ut Suasor. 1. & Contr. 26. Is hanc rem malignam putabat, nec abhorrentem ab eorum impudentia, qui ignobilitatem exprobrare Agrippæ non verentur. Quo pertinet ratio sententiæ Mæcenatis subjecta.

Tanta autem sub divo Augusto] Vet. Palat. Eras. *Tanta autem Mæcenas.* Covarr. Aug. Aur. *Tanta autem Marcus:* quæ quid velint, non facile dixerim. An cum Lipsio exturbamus ista, & vulgatam defendimus? an vero credimus emendandum: *Tanta autem per Mæcenatem sub Divo Augusto libertas fuit.* ut velit Mæcenatis beneficio, qui summa ipse libertate in amicitia Cæsaris agere solebat, testis Dio lib. 45. ingeniis, quæ fovebat unice, quod notum, summam concessam libertatem ab Augusto, qua alerentur & augerentur. Fuisse vero nonnullos, quanquam id ipse improbaret, qui aliter atque par erat, libertate ea uterentur, nec abstinerent contumelias & injurias iis, qui præsidia & ornamenta reipub. erant.

Pag. 196. *Concurrite, Agrippa, malum habebis, responde diu*] En monstra! quæ qua debellarem via, diu æstuavi. Hæc certissima videtur: *Concurrite Agrippæ: malum habebitis, nisi responderitis.* Cum Agrippæ ab ægritudine & pedibus appellentur. Gell. lib. 16. *Malum* vero *habebis*, formula sit minantium pœnam servis & vilioribus aliis. Plaut. Amph. prolog. vers. 27. & 2. 2. 89. dixit quicunque hæc ad exprobrandum Agrippæ & genus & vitium pedum, quo gravissimo conflictatus est supremis vitæ annis. Addit Plinius eum dolorem perpeti nequiret, unius Medicorum portentosa scientia demersis in calidum acetum cruribus, morbi quidem impetum evasisse, sed sensu postea caruisse pedum. Particula *nisi*, quæ unica littera in scriptis notatur, insertam nemo æquus facile gravabitur. *Respondere* hic intelligitur, qui citatus se sistit. Quo sensu usitatum fuisse colligere licet ex notatis ab Ascon. ad 3 in Verr. initio: Ubi Cicero, *Tracta est, respondet, defenditur.* Ubi hæc sunt illius: Recte dictum est *respondet*, nam apud veteres & judices, & rei, & accusatores, & defensores citabantur à præcone prætoris. Contr. seq. in verbis Fabiani: *Non respondet ad positum nec ad certum diem facundatur.*

fici

sui juris rerum natura est, nec ad leges humanas componitur: modo properat, modo vota pracurrit, modo lenta est & demoratur. Triarius: *Non ex formula natura respondet, neque ad præscriptum casus obsequitur: semper expectari fortuna mavult, quam regi.* Quæ egregie illustrant illud in Agrippam dicterium. Alia vide apud Gronov. 2. Observat. cap. 6.

Nihil est autem crudelius, quam sic offendere] Sensum aliquem videtur accipere posse illud *crudelius.* Nam impotentiæ & tyrannidis, summæque superbiæ est sic offendere: Flor. *Superbia crudelitate gravior est bonis.* Cogitavi tamen, num rectius & verius sit: *Nihil est autem ineruditius.* quasi rudium, nec usum vitæ civilis edoctorum hoc sit.

—— *didicisse fideliter artes*
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Cic. *Modo ne quis illud tam ineruditum absurdumque respondeat.*

CONTROV. XIII.

SI *cum liberis torta est & incaste*] Postremum hoc tantum video tetigisse Schottum, & in eo emendando laborasse. divinabat vero *ingrate* legendum, vel *in catasta.* Nec tamen præcedentium expeditus sensus est; quod non fugit Antonium Augustinum, qui proinde vellet: *Sine liberis torta est & incassum.* Mihi omnia hic dubia; ita varias in partes hæc se duci patiuntur. Duo sunt, quæ utpote reliquis potiora sola ponam. Possis: *si cum liberis torta esset, esset infracta.* Liberorum tormenta, quæ juxta se videret, excussura illi fuissent constantiam: illosque ut eriperet, supplex facta tyranno, illiusque vehiicans gratiæ consilium mariti non tacuisset. Nam id pro indubio accipiendum, si habuisset liberos, & hos tyrannum fuisse equuleo impositurum. Cestius Pius: *Misit itaque satellites: Attrectate, inquit, uxorem: & adjecit, si quos filios habet.* Præterea quod utcunque facit ad commendandam emendationem meam; Papirius Fabianus: *O nos felices, quod nullus aucta puerperiis fuit. hoc acuit hanc* Ita enim illic lego. Sed me hic retinet & turbat, quod ita constanter antiqui *incaste.* & quod ea, quæ subjecta sunt, aliquid ista voce comprehensum, significare videntur. quod patebit magis, cum ea, uti cogit necessitas, emendata dederim. An fuit: *Sine tum liberis torta est, nec incestata.* Quæ oratio duriuscula, minusque vulgaris: sed ab ingenio Lattonis non abhorrens; Præfat. 1 Controv. & quia insoliti quid præferebat, inde forsan corrupta. His autem uxor commendatur marito, tum quod quamvis nullis ex eo susceptis liberis, tamen tormentis adduci non potuit, eum ut proderet. Infra in verbis Arellii: *Videt intentum tyranni vultum, videt oculos minaces, & tacet. plus tibi præstare non potuit, si de te liberos sustulisset.* tum quod nullum illius pudicitiæ à tyranno illatum vitium erat, quo facto animus mariti ab ea alienari posset. Hanc conjecturam non damnat nota sequens. Priorem tamen, erunt, qui præferant.

Subinjecta manu satelles] Pal. Erasm. Ven. *Subjecta.* ita & in marg. codd. Vat. Covarr. & Aur quorum primi in contextu vulgatum exhibent. Credo *subrecta manu* vetum esse Accipiendumque, quod de iis, quæ erant facta, præterierantque tanquam de præsentibus & ante oculos positis hic verbis mulieris disserat Latro, metu repræsentante rem. Atque hæc ipsa causa erat maritum ad tyrannicidium instigandi. Præterea tenendum satellitem hic describi, qui mulierem hanc dimissam jam a tyranno, domumque redeuntem, dum inter vias nimium miseratur vicem & innocentiam suam: ita duriter habitam; interea morantem in conspectu arcis seditique tyrannicæ; qui, inquam, his de causis ceteris clementior & misericordia magis ductus moderari linguæ & indignationi & gradum addere monet, ne post sævitiam tormentorum etiam stuprum & dedecus sustinere cogatur: quod his verbis fecerit: *quid moraris? inquit.*

quit. Jam deposita tormenta sunt. Eundum est, inquit, mulier; ad stuprum ne vocere. Covarr. *non vocor.* Audacissimum potest videri, quod pro *Bene est*, *Eundum est* rescripsi. Sed in Ven. reperi, *Unde est.* atque illud me in viam hujus deduxit conjecturæ. *Deposita tormenta* accipio, quæ tractare tyrannus & curare desictat. Justin. *Belli studia deposuit.* apud eundem: *prima pueritiæ rudimenta deposuisse.* ita &, *deponere telam.* Depositis autem tormentis animus tyranni, qui in his ante totus fuerat, facile ad libidinum stuprorumque meditationes ausus que nefarios posset transferri. Quod intelligens satelles, consulturam sibi existimat mulierem, si acceleret gradum, & se oculis tyranni subducat. Ut hoc loco *exposita* pro *deposita* corruptum, ita & in verbis Cestii Pii infra. Solum testat, quod primo loco dicendum fuit, quid *subrecta manus* sit hoc loco. Jam igitur volumus silentium injungentis & increpantis esse. Ut Controvers. 27. *Surrexit Sabinus & silentium manu fecit.* Apud Ammian. Marcell. lib. 26. cap. 5. *Deinde ex susurru immaniter strepentis exercitus, eteri tumultus violentior apparebat, & confidentia militis erumpentis interdum ad perniciosa facinora timebatur. Quod Valentinianus magis præ cunctis ne fieret extimescens, elata prospere dextra, ut princeps fiducia plenus, ausus increpare quosdam ut seditiosos & pertinaces, cogitata nullis interpellantibus absolvebat.* Porro ut hic *subrecta manu*, ita apud Senecam filium Phœniss. vers. 398. *subrectis vexillis.* Quæ omnia qui adhibeat in consilium, & perlustret omnia Latronis hæc & totam adeo controversiam, intelliget profecto hanc emendationem & interpretationem planissime necessariam, uniceque admittenda esse. quæ mihi postquam diu æstuaveram, vix tandem reperta fateor.

Pag. 197. *Comes sequerer, nisi me*] Venet. *Comes sequerer me, nisi me.* Ut credas fuisse: *Comes sequerer te, nisi.* Sed hoc leve. Potest ea etiam particula forte geminata esse. Vides vero, quod jam monui sæpius, Rhetoribus frequens esse, hic transitum in aliam personam esse factum. Ceteroquin auderet quis: *nisi eam inutilem dimisisset tyrannus.*

Infelices nuptias tyrannus oppressit] Infra in ipsis his Cestii: *Nupsit isti propter liberos: sed infelices nuptias cito tyrannus oppressit. hoc publicum divortium fuit.*

Trahebantur matronæ, rapiebantur virgines] Hoc ab epitome interuerunt. Antiqui Pal. prior & Erasm. item Ven. adhæc Cov. *Terrebantur matronæ & premebantur virgines.* Aur. in suo reperisse videtur: *Trahebantur matr.* reliqua eadem. Ut fuerit vel: *Trahebantur matronæ, & premebantur virgines.* vel *attrectabantur matronæ*, &c. Utrumque & *attrectare* & *premere* auctoribus quandoque est, petulantius & audacia libidinosa contingere. Paulo post: *Attrectate, inquit, uxorem, &, adjecit, si quos filios habet.* Ubi simul trahendi significatum comprehendit. Suet. de Neron. cap. 26. *A quodam laticlavio, cujus uxorem attrectaverat, prope ad necem cæsus.* Festus: *Matronæ à magistratibus non summovebantur, ne pulsari contrectarive viderentur, neve gravidæ concuterentur.* Idem in vitæ Calig. c. 25. *Alii tradunt adhibitum cœnæ nuptiali mandasse ad Pisonem contra accumbentem, Noli uxorem meam premere.* Quare hanc saltem vocem ita consensu librorum propugnatam non immutavero. Sine copula tamen arrideret magis: *Attrectabantur matronæ, premebantur virgines.* Sed & *trahebatur* potest esse verum. Mox: *Jactatur misera inter satellitum manus, & toto itinere non ducitur, sed trahitur.* Quomodo *attrectare*, quod omisi, ita etiam *tractare*, antiqui ponunt. Plaut. Milit. 2. 6. 10. & 33. Poëta: *matres ausi tractare deorum.*

Nulli feliciores, &c. quam qui] Nicotius divinat, teste Grutero: *Nullæ fel.* &c. *quam quæ.* & Brug. eadem agnoscit & epit. Controv. etiam in edit. Ven. Quare cum & sensus hoc flagitet, minime istam Nicotii conjecturam rejecero.

Agit sua fortuna gratias] Ven. *ac fine*

fortuna

fortuna gr. Cov. *at sine fortuna.* Credas fuisse : *agit sane fortuna gratias.*

Magna consilia non bene vultus tegit] Sallust. de Catilina cum jam patriæ suæ moliretur exitium : *Namque animus impurus diis hominibusque infestus, neque vigiliis, neque quietibus sedari poterat. ita conscientia mentem excitam vexabat, igitur color ei exsanguis, fœdi oculi, citus modo, modo tardus incessus, prorsus in facie vultuque vecordia inerat.* Unde prava consilia colligebantur. Cum autem in antiquis sit, *benevolis exhibuit*; probandum censeo, quod jam ante me visum Gron. *Non bene vultus siluit.* Gemina ratione in Controv. 1. *Vultu non vetabas aut mihi ita videbaris.*

In quorum vultibus erant tormenta] Pal. Eras. Ven. *extant tormenta.* quod non temere damnem.

Isti de tyrannicidio audacter] Flagitium piaculare ausi sunt, qui hic insuper habita lectione antiqua, alia quidem resecuerunt, alia vero supposuerunt. Venet. Pal. Eras. Cov. *sed trahitur. Hanc aliquis si torta non sit, mirabitur non peperisse, cum cogitur. Isti de tyrannicidio jam de consilio indicemus.* Quæ emendanda non truncanda, atque interpolanda. Lege : *Hanc aliquis, etsi torta non sit, mirabitur non peperisse? cum & cogitarit iste de tyrannicidio. Jam enim de consilio indicemus. Jam enim, puto, licet.* Postrema hæc eo respiciunt, quod ii, qui magno in metu atque periculo sunt versati, etiam cum causa abscessit metus, cunctanter tamen agunt. Vocem *cogitur* in *cogitatur* mutavi. quod hoc in negocio proprium. paulo ante : *Tyrannus suspicatus est, istam nescio quid de Tyrannicidio cogitare.* Quemadmodum & *consilium* Quintilian. declam. 312. Curt. 7. 1. ubi *consilium* pro conjuratione posuit. ad quam pertinet & apud Tacit. 2. Hist. 7. & 74. item 4. Ann. 74. de quibus jam egi latius ad Declam. Quintiliani primam. Hoc autem ad membrum : *cum & cogitarit iste de tyrannicidio*, intelligendum recte facit, quod est infra : *Miraris, si transit quinquennium inter uxorem tortam & virum occupatum.* item : *si tamen peccasset in portu, ignosci ei posset. Nupserat enim isti occupata.* Præterea, unde lumen maximum his omnibus : *Nemo non cum parentibus suis querebatur, quod natus esset. hac quod torta est, hac quod maritus occupatus tyrannicidio non vacavit in uxoris voluptates.* Paulatim à calce ad caput. quod recte hic jam habere collige ex sequenti paulo post : *Rapitur in arcem mulier, inter satellitum manus vexatur atque distrahitur. Hanc aliquis, etiamsi non torqueatur, non parere miretur?* Cum ipso terrore, qui miseræ perceperat tum membra, vitio affecta valetudo, uterusque præfocatus esse potuerit. Quæ eadem hoc sunt in loco: quod adhibenti librum patebit. Simulque is intelligit, quod sensus idem totidem pene verbis mox iteratur, non ea causa continuo hæc, quæ restituimus, esse expungenda. Eo enim exemplo inducenda esset & præmissa huic periodus; quæ itidem sensu eodem & magna parte verborum statim repetitur. Exturbanda adhæc unde initium duxit Cestius : *Subito infelices nuptias oppressit tyrannus.* Ecce enim exiguo post hæc intervallo : *Sed infelices nuptias cito tyrannus oppressit.* Ecce tibi non dubia jam valetudine præditum hunc locum : quem ita misere afflixerat medicorum quorundam imperitia atque audacia. Istud, quod ad summam rei non ita multum facit, postea observavi Ven. exhibere infra: *Hanc etiam aliquis, si non torqueatur,* &c. ita possis etiam hoc loco mutatione nulla : *si torta non sit.* Nam etiam *si* pro etsi antiquis non ignotum. Quintil. Declam. 250. *Neque enim ulla præscriptio inchoata judicia peragi vetat, si inchoari aliquando prohibet.* Juven. sat. 16. vers. 19. *— si justa defertur causa querelæ: Tota cohors tamen est inimica.*

Imposita in eculeum] Ven. *exposita*: unde *deposita* lego. Simile mendum ad initium hujus Contr. notavi. Porro *respexit absentem maritum*, accipe illius curam & rationem. Terent. Andr. fin. *me in tuis secundis respice.*

Pag. 198. *Explicatur totus tyrannica erud.*] Hæc interpolata ex epitome Venet. Erasm. Pal. item Aur. hic legunt: *Explicantur crudelitatis adversus infelicem feminam apparatus.* Idem habere videtur Covarr. quæ cur mutatint non video. An nostrum est mutare emblemata, quæ quamvis brevitatis studio susceperint laborem, tamen indulgentes genio suo subinde obducunt, qui excerpserunt. qui auctius etiam; *& illa instrumenta virorum quoque animos ipso visu frangentia.* At Ven. *Viros quoque ipsos visu.* ita & Palat. prior. alter Pal. *viros quoque ipso visu.* quod probum sine dubio. Sed illos emendatores offendisse videtur, *frangere viros*, quod nihilo tamen deterius, quam *frangere animos virorum.* Flor. 2.6. *Itaque per Samnium totum, per Falernos, Gauranosque saltus sic maceravit Hannibalem, ut qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur.* Vellei. Paterc. 2. 24. *Existimavitque ante frangendum hostem, quam ulciscendum civem.* Ipse Cicero, quod *Viriathum Lusitanum Lælius fregerit atque comminuerit.* Justin. 34. 1. *Sed legatis occulta mandata data sunt, ut corpus Achæorum dissolverent, singulasque urbes proprii juris facerent, quo facilius ad obsequia cogerentur, & si quæ urbes contumaces essent, frangerentur.* quod non mutem in *trajicerentur*, nisi auctoritate Mss., quibus tuto credatur, compellar. Ceterum istos interpolatores, qui tantum tribuunt auctoritatis excerptis, nimis vellem in sequentibus non abrogassent iis fidem, cum verum ibi manifestis sit vestigiis deprehendere. Habent enim: *ad excutiendam muliebris pectoris scientiam proponuntur.* quod quam prope absit ab iis, quæ hic extare debebant, dicunt Eras. Ven. Pal. qui consensu, *conscientiam.* à Schotto, *excutiendam constantiam* accepimus. quod minime probatum Grutero; qui magis intellexisse videtur, quid sit *excutere conscientiam*, nempe scrutari, ut si quid lateat, id detegi possit, nihilque occultatum auferri. Quintilian. declam. 273. *Occupabis mancipia, occupabis supellectilem, creditores inanes excuties atque dimittes?* In argumento declam. 322. *Cum excuteretur corpus, inventa sunt tabellæ ad filium.* Declam. 343. *Navigavi ad piratas, in quos incidere miserrimum est: quæsivi, omnes scopulos scrutatus sum; omnia littora excussi.* Declam. 388. Quintilian. aut quicunque alius: *causa cognita, excussa & absoluta est.* Ipse quoque Cicero sæpius, *scrutor & excutio* junxit. qui etiam in partit. *explicando, excutiendoque verbo.* Terent. Phorm. 4. 1. 20. *Quod si fit, ut me excutiam, atque egredior domo, Id restat.* Illud præterea sciendum κατ' ἐξοχὴν *conscientiam* tribui apud auctores iis, qui conscii alicujus sunt conjurationis, aut & cujuscunque facinoris mali. quod ostendi ad declam. Quintil. junioris. Unde Juvenal. *conscius* etiam sensu pejore, Satyr. 3. vers. 49.

Quis nunc diligitur, nisi conscius, & cui fervens
Æstuat occultis animus, semperque tacendis.

Verberibus corpus abrumpitur] *Corpus* accipe ut apud Phædrum: *fecisse corpus*, pinguem esse factum. Cui contrarium Cic. *corpus amisisse.* Quintil. declam. 5. *Haret adstricta nudatis ossibus cutis, & in fame sua homine consumpto, jam membra sunt sine corpore.* Instit. orat. lib. 1. proœm. *Plerumque nuda illæ artes nimia subtilitatis affectatione frangunt atque concidunt, quicquid est in oratione generosius, & omnem succum ingenii bibunt, & ossa detegunt: quæ ut esse & adstringi nervis suis debent, sic corpore operienda sunt.*

Exprimiturque ipsis vitalibus] Vocem quæ suspicor, quod vestigium sit ✠ *cruor*: ut rescribatur, *exprimitur cruor ipsis vitalibus.* Post hæc vero antiqui, *licet, restet.* Quibus quid sit faciendum adhuc indictum eruditis. Solus Faber, ut fateatur tamen sibi non plane hoc satisfacere, tentavit: *Exprimiturque ipsis vitalibus licet: Resp. an sit tibi datura liberos, nescio; tyrannicidam dedit.* Ipsum vide. Ego non dubito, quin *tacet* hic interciderit. & absque eo manca & mutila est oratio. Jam supra autem

autem ostendi iterata sine mutatione facillime interiisse. An fuit igitur: *Exprimitur cruor ipsis vitalibus. Tacet. Licet, tester; An sit tibi ista datura liberos, nescio: tyrannicidium dedit.* Excusatione quadam hæc testaturus utitur, ne per imprudentiam causæ, quam tuetur, nocitura effutire videatur. Satis ratione monitus, qua intelligimus, quod hoc in negocio *non respondeat ad propositum, nec ad certum diem natura:* imo sæpe nunquam respondeat voto, omnemque spem fallat. Sed cogita, Lector, an *Tacet scilicet. Tester.* quod fere præferam. Nihil veto te turbet, quod in excerptis est: *Nescio resp. an tibi lib.* &c. Unde suam conjecturam hausisse videtur Faber. Solens suo more fecerit istorum centonum sutor, si quid de suo adjecerit. Illud *tibi* ad maritum dictum: ad quem modo fuit: *Videt intentum tyranni vultum: videt oculos minaces; & tacet: plus tibi præstare non potuit, si de te liberos suscepisset.*

Ita est, mulier, non vis parere] Venet. *Ita fit, mulier.* huic consentit Pal. & Erasm. at Covarr. *ita fert.* Igitur aut legendum: *Ita, ut fit, mulier* &c. aut: *Ita ferunt.* Vel nihil mutando; *Ita fit.* Tangit vitium, quod in potentioribus feminis perstrinxit Juvenal. Sat. 6.

Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto.

Ubi Scholiastes, vix est, ut puerperium sustineat dives mulier. Nam sterilitatis aut abortus poculum sumit ab obstetrice aut malefica. Puerpera dicitur puella, quæ primitus parit. Qui locus eximius ad hæc illustrandum. Timeo tamen ne regula de puerpera fallat. Isidori hæc non plane abludunt. *Puerpera sunt, quæ annis puerilibus pariunt.* Ipsum adi, sed confer Sueton. Calig. cap. 8.

Minore munimento virtutem submovet] Cov. Aur. Pal. Erasm. Venet. *non submovet.* Negationem ejecere, qui non percipiebant, quid esset *minus munimentum.* Amant vero Veteres istiusmodi comparativos, quibus breviter efferunt, quod esset plenum, ut ipso hoc exemplo utar, *minus justo munimentum.* vel non ita, non satis magnum, validumque. Petron. *Nulla vox est quæ formam ejus possit comprehendere: nam quicquid dixero, minus erit.* item:

Quisquis peccat inops, minor est reus.
Hac prece, quæso,
Exonera mentem, culpaque ignosce minori.

ubi bis ita positum vides. Justin. 3. 1. ita *brevior rex simulat se breviorem loricam habere.* Tacit. *minor* ita etiam de homine. 1 Hist. cap. 11. *Africa ac legiones in ea, interfecto Clodio Macro, contenta qualicunque principe, post experimentum domini minoris.* 1 Annal. 13. *Augustus supremis sermonibus cum tractaret, quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent, aut impares vellent, vel iidem possent cuperentque; Manium Lepidum dixerat capacem, sed aspernantem: Gallum Asinium avidum & minorem: Aruntium non indignum, & si casus daretur, ausurum.* Controv. 6. lib. 3. *accepit præmium majus sine dubio, quasi damnum sarcire deberet.*

Sic vir & uxor mentem exercebant] Sollicitam habebant mentem, angebantque, dum vias tractant secum tyrannicidii. Tacit. 1 Annal. 35. *Exercitam militiam*, pro laboriosa dixit. cap. 17. *exercita æstates*, quibus multum curatum, laborum, periculorum subeundum fuit. Terent. Heautont. 1. 1. *Quod in opere faciundo opera consumis tua, Si sumas in illis exercendis, plus agas.* In servis continendis in opere prohibendisque ab otio atque ignavia. Virgil.

Exercetque frequens tellurem atque imperat arvis.

Tacit. 1 Annal. 72. *Tiberius consultante Pompeio Macro prætore, an judicia majestatis redderentur? exercendas leges esse respondit.*

Uxorem tortam & virum occupatum] Latro in Divisione: *Nemo non cum parentibus suis querebatur, quod natus esset. hac quod torta est: hac, quod maritus occupatus tyrannicidio non vacavit in uxoris voluptates.* item Buteo: *Sed non peperit, quia tu maxima in cogitatione occupatus nihil de liberis cogitasti.* Unde demonstra-

monstratur ineptissime Pincianum hic rescriptum velle: *uterum obturatum.* Credas nondum etiam integram eum hanc controversiam legisse, cum hoc illineret chartis, aut infeliciter saltem memoria esse usum. Jam de hoc cœpit monere Gruterus. Loca prætetea alia videris his gemina, si nostra ad superiora controversiæ perlustraveris.

Hispo Romanus, inquit] Ven. *Hisponis Romani, inquit.* Etiam Cov. & Aurel. *Hisponis Romani.* Ita ut passim nomina Rhetorum iis, quæ dixerunt, præscribuntur. Lege igitur: *Hisponis Romani. In quid desiderabas liberos? ut sint, quibus relinquas patrimonium?*

Si dixero, falsa est] Venet. *falsa.* alii *fessa.* quare *falsa* tantum probem, cum id & in Vat. extet. quanquam *fessa* malit Schottus. Vos, inquit, sapientissimi viri, ignosceretis mulierculæ, si diritate istiusmodi cruciatuum victa confessa esset & indicasset de consilio mariti. Nunc tacuit, eripuitque maritum exitio, & per hunc remp. & maritus de sterilitate, cujus ipse causa est, non vult illi ignoscere. Paulo post: *Fastidit sterilem, quam ipse fecit.*

Pag. 199. *Pacisci me tecum putas*] Malim: *Tacisci me tecum puta. Ut taceam, donabis quinquennium.* Nunc ultro hoc præstiti officium, & exturbas matrimonio?

Occidere tyrannum, quam sustinere] Id explicatius: impetum iræ & indignationis illius sustinere. Sed amant hanc brevitatem: quæ quodammodo est in illis Ovidii: hostes

Quos ego sustinui, quos hac à classe fugavi.

ita & apud Sueton. Jul. 68.

Duplici beneficio uxoris obligatus: & quod] Leges vel, *obligatur*, vel, *obligatus est & quod non est*, &c.

Oculos lancina: faciam ne viro placeat] Auctius antiqui: & vel, *placeat matrix*, vel, *placeat meretrix.* An, *oculos lancina & faciem: ne viro placeat, matrive.* Matres quamvis deformes caras tamen habere solent: unde intelligimus, quod crudelissime illius lacerari faciem, illiusque formam insigniter turpari jusserat.

Corporis patientiam inter tyrannica tormenta sævientia] An, *Corporis patientiam inter tyrannicorum tormentorum sævitiam.* Infra Albutius: *Viceras sævitiam patientia.*

Hac desinebat torqueri aliquando] Covarr. *hoc*, non *hac.* ita & Aur. cujus margo, *in hoc.* Præterea Ven. *designabatur.* Pal. & Erasm. *desinebatur.* Credas fuisse: *In hoc desinebatur torqueri aliquando, ut sæpius possent.*

Aucta puerperiis fuit. Tacuit. tune fecit] Pal. *puerperiis fui. acuit hanc tyr.* Eras. *fui. acuit hanc. fecit.* ita & Venet. Blanditur mihi, verumque credo: *O nos felices, quod nullis aucta puerperiis fuit. hoc acuit hanc. fecit tyrannicidium silentio, certe parricidam.* quem ex puerperiis expectare tardum erat. Facit præclare ad hunc locum, quod proditum est memoriæ à Val. Max. 6. 2. de Cæsellio, quem cum monerent amici, ne ita libere de partibus loqueretur Cæsaris: *Duas res, quæ hominibus amarissimæ videntur, magnam sibi licentiam præbere respondit, senectutem & orbitatem.* adde notatum à me primo loco ad hanc Controv. Bene autem huc quadrat *acuere.* Justin. 3. 5. *Cum hinc injuria, inde indignitas animos acueret.* Flor. 2. 3. *Nec aliter utraque gente, quam quasi cote quadam populus Romanus ferrum suæ acuebat virtutis.* Cic. *oratione aliquem acuere ad crudelitatem.* Terent. Adelph. 5. 3. *Quod illos sat ætas acuet.* Alio tamen sensu forte, quam hoc in loco. Cujus lectio vulgata est ab ingenio Fabri.

Numquid premit censum onerosa sumptibus] Cov. & Aur. *Permittet onerosam s.* At Ven. & Pal. *pramittet on.* Ex his inciderat: *Numquid promittet se onerosam sumptibus.* Id est, ostendit futuram se procedente tempore. Nam non continuo si nunc magnos facit sumptus, onerosa est marito & rei familiari, quæ amplissima esse potest. *Promittere* hic, ut Virgil. *Promisit ultorem.* Justin. 7. 6. *Ingenium, quod magnum spondebat virum.* Quintilian. de-

slam.

clam. 1. *per qua se parricidam scelera promiserit.* Potest tamen & id, quod exhibetur vulgo, *premit censum*, nempe ex *pramittes* esse corruptum. Nec minus hoc, quam illud Papirio sit diguum.

Quod publica est] In his si nihil mutandum, hyperbole sine dubio figurata sunt. Ut *publicatam* se dicat, quod impuris satellitum carnificumque manibus attrectata & per publicum tracta, vexataque est. Quasi hoc ipso vitium pudicitiæ sit allatum, atque ipsa prostituta. Denique & mariti causa factum erat, ut injuriæ & contumeliæ libidinosi tyranni saltem exponeretur, ac pateret.

Usque in damna publica privatim insanit] Cum in antiquis sit, vel, *privatis*, vel, *privatus:* tantum *privatis* hic amplectar. Ut moneam simul cogitandum esse, damna etiam impensas & sumptus denotare. Ad Vatron. hoc docuit Scal. Utramque significationem hic meminisse utile.

Pag. 200. *Alibi ostenditur improvisa*, &c] Scribendum arbitror oratione & sensu probante: *Alibi ostenditur improv. segetum maturitate.* Id est, propter istam maturitatem. quo de alibi. Ostendi & monstrari hoc sensu promiscue ponunt, de eo, cui contingit laudabili re aliqua *monstrari & dicier, Hic est.* Quintilian. declam. 306. *Te parentes liberis suis monstrant.* Plin. lib. 6. epist. 21. *Est enim probitate morum, ingenii elegantia, operum varietate monstrabilis.* Sup. Controv. 8. *Utile esse reip. ter fortem servari, ut sit, qui ostendatur juveni.* Cum ita cœpisset Rhetor etiam sequenti membro ipsorum quasi hominum demonstrantium locum, & id quod vult testantium, sermonem posuit.

Quid faciam? Non agam gratias, quod, &c.] Orationi corruptissimæ sensus erit, si legas mecum: *Quid faciam? Non agam gratias tibi; sed quod non indicavit, uxori tua. ne voces ingratum.* vel sensu eodem: *uxori, ne me voces ingratum.* Schotti, Nunnesii, aliorum conjecturæ absurdæ sunt. Schottus tamen fatetur ultro, quod sibi nondum satisfaciat.

Caditur, tacet. Utrum putas] Venet. *Tacetur. Igitur tacere tuum putas.* In quibus latet elegans, quod nunc reddendum auctori. Scribe igitur: *Caditur: tacet. uritur: tacet.* Jam notum est, quod laminis candentibus ignibusque admotis torserint. Supra: *Extinctis sanguine refovebantur ignes.* & mox ibidem: *exquisita verbera, lamina, equuleus.* Atque hujus item rei hic factam mentionem, colligitur his, quæ paulo post posuit: *Hac non cum viro arsisset, qua pro viro arsit?* Deinde perge: *Utrum putas mirandum*, &c.

Cedo hanc nec in tormentis oppressam, &c.] Cov. Aur. Ven. *Credo.* Ven. etiam & Pal. non agnoscunt *nec.* & *præstitisse* legunt, ut & Cov. Lego igitur: *Credo hanc ita tormentis oppressam morte amplius pro viro præstitisse, nec sibi quid amplius elegit tyrannus.* Præcedens *præstitisset*, & non satis perceptus sensus dederunt *elegisset.*

Superabat fides] Abunde illi erat. *Supererat.* quod hic etiam agnoscit Augustod. & sensu eodem est apud Tacit. cui etiam ut & Cic. *suppeditare* & *suppetere* eadem. Rutilius Lupus lib. 1. de fig. sent. *Aristoteles dicitur dixisse, ejus esse vitam beatissimam, cujus & fortuna sapientia, & sapientiæ fortuna suppeditet.* Aquila Romanus ex Cicerone, (sunt autem in orat.) *Domus deerat? at habebat. Pecunia superabat? at egebat.* Augustod. lectionem sequor. Est & apud Quintilian. declam. 254. in serm. Tubero apud Serv. 4 Æn. 390. item Cælius similia.

Differebatur distortis manibus] Ultro citroque agitabatur, & cruciabatur. Eccam hanc vocem *differor* inter cognatas, quo magis intelligas illius vim. Plaut. Cist. 2. 1. init. *omnes homines supero atque antideo cruciabilitatibus animi: Jactor, crucior, agitor, stimulor, versor in amoris rota miser. Exanimor, feror, differor, distrahor, deripior.* Illud liceat fateri, quod suspicer, *pedibus* excidisse, ut significetur oratione non mutila; nec pedum, nec manuum

nuum ministerio uti potuisse sine dolore & cruciatu; inde ultro citroque jactatam. Sueton. Galba 21. *Manibus pedibusque articulari morbo distortissimus.* Ita hic velim: *Differebatur distortu manibus pedibusque, emotis articulis.*

Divisio. Controversia hac] Male committit hæc Schottus verbis Fulvii Sparsi. In quam sententiam facilius translatus est, quod vox *Divisionis* in antiquis desideratur. Ego hinc potius, & præterea, quod diverso plane modo, quam ulla in controversia hic factum divisionis initium, & res est proposita; illud colligo, proque certo credo, hic esse lacunam, qua periefit finis verborum Fulvii & initium verum divisionis. Quæ supersunt vero, reliquias esse eorum, in quibus Seneca sententiam posuerat alicujus Rhetorum, volentis hoc rerum in genere divisuros quæstionem *facere primam, si materia patitur: Non accepi; ideo nec reddidi: aut accepi quidem, sed non potui reddere. at istam novissimam facere: Non quisquis non reddidit beneficium, ingrati tenetur. animus æstimandus est non reddentis.* Hanc quæstionem ultimo loco probat, quia est valentissima. Animo enim incipit defendi, quem difficulter coarguas. Quintil. declam. 12. *At etiam, si diis placet, animo defenditur, & quam causam vexanda civitatis habuerit, quærit.* Item: *opinione sua defenditur, & qua rei minime coargui potest, utitur se teste.* Adde Quintil. Inst. 7. 4. prope fin.

Pag. 201. *Nunquam tentandas esse quæstiones*] Scribe: *nunquam tentandas has esse quæstiones.* Vehementius egisse Pollio, nescio an studio contradicendi, videtur. Satis enim considerate & caute Rhetor ille quicunque, cujus sunt præcedentia, priores quæstiones istas faciendas esse censuit, si materia patiatur. Sed calumniatus Pollio sit forsan, & quod verum utcunque erat in hac Controversia, specie quadam veri fucoque verborum offundens tenebras, id extenderit ad omnes. Unde etiam subjunxerit: *primam manifesto obtineri non posse: qua negamus nos beneficium accepisse, & perit tota causa, nisi in hoc vicit.* Melius sine dubio, candidiusque Gallio censuit ac distinxit in iis, quæ subsequuntur. Ad hanc Controversiam si tantum respiciatur, etiam secunda & ultima spernenda quæstio: certe enim ita egregie de se, ut nihil supra, meritam maritus sola sterilitatis causa, ut præ se ferebat, domo expulit & matrimonio. Quam inepte quis tentet hic illas quæstiones: *Accepi quidem, sed non potui reddere.* item: *Non quisquis non reddidit, ingrati tenetur. animus æstimandus est non reddentis.* Quæ cum observarem, facile induxi in animum, uti crederem, judicium, quod hoc in genere verissimum judicet quis, Asinium Pollionem nimis portexisse. Hæc adjecisse iis, quæ dixi, non pœnitet. Illud unum præterea moneo, Latronem unicum declamatoriæ virtutis exemplum, quamvis res restringatur ad hanc Controversiam, tamen diversum sensisse, & sententiam improbasse Pollionis. Testis Seneca paulo post: *Latro in hac controversia non dubitabat facere primam quæstionem, an beneficium dederit,* &c.

Quoties non possit, concupiscendum] Lego: *Quoties non possit, nos non concupisse dicendum.* Quod vix in hac fieri Controversia poterat. Ita lego: nec Atticus tamen Vipsanius quod dixit, ulli horum trium idem erit.

Etiamsi scisti de tyrannicidio viri] August. *Beneficio.* ita Ven. quoque & Pal. Quod errore scriptum esse pro *consilio* citius multo crediderim, quam pro *tyrannicidio*, & *consilio* reponendum censeam. quæ vox hujusmodi in negotiis solennis. mox itaque repetitur. Monui de ea jam supra.

Nec tam magnum consilium] Covarr. Aut. Venet. *Nec meum magnum consilium.* Igitur ut insertum *tam* non improbo, ita *meum* exturbatum nolim. Lego: *Nec meum magnum consilium.* quibus verbis reliquos cives omnes gloriæ reperti consilii hujus expertes ostendit.

Etiamsi dedit beneficium an receperit] Velit quis forte; *an non receperit.* Ego nihil

nihil mutem: cum observem in Divisionibus *an* & *an non* confundi, ut in ipsis etiam, ad quæ nunc notandum.

Pag. 202. *Tutus sit, quod lege fecerit*] Quæstio hæc est nova. Igitur lege: *An tutus sit, quod lege fecerit.* Possis etiam: *qui quid lege fecerit.* Passim enim istæ particulæ sibi exitiales, ubi altera post alteram notata. *Lege*, id est, secundum legem. Terent. And. 4. 5. *Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.* Valer. Max. 4. 4. 9. *Animi virorum & feminarum vigebant in civitate: eorumque bonis dignitatis æstimatio cunctis in rebus ponderabatur.* i. secundum bona eorum, scil. animorum. Lex autem Scholastica erat: *Intra quinquennium non parientem repudiare liceat.* Quintil. declam. 251. Quam ad legem hic & passim in hac Controversia respicitur. Quare miror eruditos de ea suis in notis nullam fecisse mentionem. De voce *tutus*, ut hic ponitur, egi ad Controv. 2.

An jam certam sterilitatem uxoris bona ferre] Erasm. Pal. Ven. *Facere debuerit.* Aug. & Vatic. *Ferre* tuentur. Alioquin emendarem *fateri debuerit*. Posterior tamen vox sine dubio retinenda. Jam alibi etiam *facere* pro *fateri* corruptum notavi.

Novi declamatores Posmos * * *cum Apollodo o*] Lego, secutus literas: *Novi declamatores & Potamon cum Apollodoro.* De Potamone Seneca noster Suasor. 2. *Potamon magnus declamator fuit Mitylenis.* Apollodorus Brutidii clarissimi Rhetoris præceptor. Contr. 9. Ita malim, quam vel cum Cælio, *Posidonius*: vel *plurimos* cum Schotto: vel cum Gronovio, *Tammenes*. Nec enim hic novi latere Rhetoris nomen existimo; cum inter illos Apollodorus non recte numeretur. Sed velle Senecam reor; Potamona & Apollodorum novis Rhetoribus ista de quæstione, quæ sequitur, idem sensisse & fecisse.

Hanc quæstionem fecerunt in hanc controversiam] Ut hic, quomodo passim & paulo post adeo, loquatur Seneca, lege: *hanc quæstionem fecerunt in hac controversia.*

An quinquennium numerari debeat excepta tyrannide] Si consulas antiquos, quos sequor, vel legendum, *an quinquennium numerari debeat, nec spectata tyrannide*, id est, illius nulla habita ratione. vel, *An quinquennium numerari debeat ab expectata tyranni cæde*, vel. *nece tyranni.* utroque ducunt antiqui. Ita locus dabitur reprehensioni Buteonis, qui *Blandum* hic *arguebat. Aiebat enim, sic fuisse quærendum, An tyrannidis tempus excipi deberet.* Vide locum paulo post & illic notata.

Illud tempus imputatur feminis] Modum verbi, ut sæpe alias, ita hic variatum vides. Legeres tamen rectius; imo hoc rectum est, *imputetur*. Deinde scribe: *quando pariunt non amplius tyranno.*

Pag. 203. *Imputari tempus tyrannis solet.*] Malim *debet*, ut in nonnullis est antiquis.

Ex æquitatis quæstione pendentis] Omnino amplectendum opinor, quod est in Pal. Cov. Aur. Venet. *pendentis* nempe. Intelligit hanc quæstionem, ut patet: *An ne sterilis quidem pro certo sit.* Igitur pergit hoc loco ex emendatione mea: *Et an ne sterilis quidem sit, altius repetiit; An vero, quæcunque* &c. In antiquis reperies *an vero.* Quæstio autem principalis est, unde hæc fluxit: *An ne sterilis quidem pro certo sit:* paulo post: *quæ intra quinquennium non peperit, non utique sterilis est.* Nisi, *an ex vero*, quis malit. quod & ipse præfero. Locutio, qualis *ex toto.* quæ sæpius in his se controv. offert. de qua alibi. *Ex vero* etiam Sallustii est.

Quid si maritus eviratus, &c.] Ven. *maritus à viro tertius.* huic assentitur Pal. & Erasm. item Covarruv. & Aur. Emenda igitur: *maritus à viro mortuus & inutilis.* Intellige *viri* nomine, partem illam, qua sumus viri. Unde *surripere viros, spoliare viro*, pro *evirare*. Petron. Arnob. Catullus de Aty, qui sibi integritatis dempserat testes: *Itaque ut relicta sensit sibi membra sine viro.* Particula *à* est, quantum attinet: ut in hoc Plautino Epid. 2. 1, 26. *à morbo valui, ab animo æger fui.* quæ frequen-

tissima apud optimos, & ab aliis jam notata, quia tamen in numerato non habebant editores, inde error vitiumque hic natum. Quare unum exemplum saltem addere volui. Porro pertinent huc utcunque illa Petronii: *Pertentavit inguina mea mille mortibus frigida.* item: *lorum in aqua.* item: *Crede mihi, frater, non intelligo me virum esse, non sentio. Funerata est illa pars corporis, qua quondam Achilles eram.* Reliqua laborant interpunctione prava. Pessime enim: *imputaturus fuit? quinquennio quaris*, &c. Scribe: *imputaturus fuit quinquennio? quaris* &c. Ita enim in l. 19. D. ad leg. Falc. *imputari Falcidia*, dicitur, quod hæredi ad quartam explendam computatur.

Hic quæritur de conditione juris] Nam, *non statim dimitti potest sterilitatis nomine.* intelligendum, non licet dimittere ipse sic interpretatur paulo post, ubi hac de re premit etiam Latronem: *& hic etiamnum non hoc quærebat an deberet dimitti, sed an posset: & hoc contra Latronem dicebat: quomodo istam quæstionem putat in æquitatis tractationem cadere: cum quid liceat quæratur, non quid oporteat.* meminisse hic apprime utile, de quo late egi ad Contr. 1. quod *juris* nomine Rhetores jus intelligant, quod positivum appellant vulgo, illique *æquitatem* opponat. paulo post: *Utique in æquitatis tractationem cadunt, etiam quæ juris sunt.*

Deinde etiamsi non in aliis, an inter has gradus est] Cum dicit *inter has*, intellige, quæ uxores sunt maritorum tyrannis exitium molientium, qualis hæc rotta est. Aliæ autem ex his consciæ, aliæ non sunt; consciæ vero aliæ citius, aliæ serius. & proin vel metu correptæ vivunt gravi, unde præpedimentum sit fœcunditati, eoque vel longo, vel breviori, aut hujusmodi sollicitudinum sunt expertes. Etiam ex maritis alii minus, alii magis inter hæc consilia vacant in uxorum voluptates, deque liberis & subole cogitant. Quare inter tyrannicidarum uxores, cum quinquennium illud numeratur, debebant esse gradus. Blandus in eo peccasse videtur, quod cum prima in quæstione: *An quinquennium numerari debeat ab expectata tyranni cade*; fecisset gradum & discrimen; dein sic differit, eamque quæstionem subjungit, quasi præcessisset: *An tyrannicidis tempus excipi deberet.* Diu hæc me torserunt loca: sed ita puto difficultatem tolli posse. Ex ambiguitate autem verborum forsan lapsus est Blandus: *Nam ab expectata tyranni nece*, potest intelligi à primo tyrannidis momento: potest, à tempore, ex quo gravissime sævire cœpit. item, ex quo tyrannicidæ uxor rescivit de consilio mariti.

Sed ipse sic hanc in partes quæst.] Ven. Pal. Cov. Aur. *Sic in hanc parte quæstionem.* Lege igitur: *sed ipse sic in hac parte quæstionem dividebat.* Ostenditur quod aliter in ultima parte diviserit Buteo, quam Blandus: postquam ista, quæ ista in parte posuerat Blandus, quomodo ponenda sint, docuit.

Quo viros destituunt, non quo non habent] Quod Grut. notat esse in Pal. *quo viros non destituunt, sed non habent.* idem est in Ven. item Covarr. & Aur. nisi quod hi: *si non habent*, conjunctione vitiata. Sine dubio vera ista est lectio, modo addatur interrogatio. de quo jam monuit Gruterus. Atque ita vividius & nitidius subjicietur: *fient tyrannis* (ita hæc emendo) *tunc vetuisset istam parere, quia intervenisset.* viroque prohibuisset uti, quemadmodum poscebat res. Quod idem erat ac si non habuisset.

Pag. 204. *Hac enim, an hac possit, per illum non possit*] Pal. *an hic possit, per illum implo non possum.* ead. Ven. ita & Vatic. in Cov. & Aur. *impleo.* Legendum videtur: *Hanc enim, an hac possit per illud implere possum, quia per tyrannidem non pepererat, non quia aliquod tempus immune à legibus miseriæ faciunt.* Vocem *immune* probant Covarr. Aur. Pal. Ven. Eras. quia *an possit* ad jus pertinet, alienum judicat, notans simul Latronem diversa sentientem, ut ab æquitatis quæstione pendens ad illud demonstrandum producatur. Profert hoc

hoc igitur & præfert: non poteſt dimitti uxor, quia partem quinquennii occupatus maritus cogitatione parricidii fuit, ut illum habere, uti debuit, non poſſet uxor. Unde deducitur ad liquidum, quod lege non potuerit uxor dimitti, cum quinquennium fuiſſe ſterilis dici non poſſet. Alterum membrum, quod ſubjungitur, ad æquitatem ſine dubio pertinet. Emendationem hanc ſtabiliunt firmiter, quæ ſequuntur.

Sed hoc adhuc propter æquit. tr.] Illud *ſed*, ut putidum, induxerim. eoque facto elegantius multo ſequitur: *ſed non peperit*, &c.

Hanc ſubtilitatem actionis non probabat in Latrone] Subtilitatis laudem vindicat Latroni Seneca Præfat. 1 Controv. Eam autem non Diviſioni hic Paſſienus tribuit illius, quod quis expectaret, ſed actioni. Quia, quantum credo, membra diviſionis quaſi tollit, & arte actionis propria occultat. In Præf. quam dixi: *Antequam dicere inciperet*, Latro, *ſedens quæſtiones ejus, quam dicturus erat, controverſiæ proponebat, quod ſumma fiducia eſt. Ipſa enim actio multas latebras habet. nec facile poteſt, ſi quo loco ſubtilitas defuerit, apparere: cum orationis curſus judicium audientis impediat, dicentis abſcondat. At ubi nuda proponuntur membra* (quod fit in diviſione) *ſi quid aut numero, aut ordine excidit, manifeſtum eſt.*

Sed aſſentiri dicebat] Cum omnia conſidero, facile credo, his ea contineri, quibus oſtenderit Paſſienus ſententiam Buteonis & judicium, quod fecit in hujus diviſione controverſiæ de Latrone, non ex toto placere ſibi. & proinde emendem: *ſed nec aſſentiri dicebat, ideo quæſtiones pertractandas per ſe eſſe.* Quod flagitabat Buteo, ut quod exemplo paulo ante propoſito ſatis ipſe demonſtrat. *Pertractandas* eſt in Ven. minimeque mutandum. Sequentia lego: *niſi hæc mulier injuſti repudii ageret, non ingrati.* Nam ita juris & legum habenda erat ratio, eaque, ut vult, ſola per ſe conſideranda. *Injuſtum* enim appellat non æquitati perinde, ac juri, quod vocant, poſitivo adverſum. In crimine ingrati, ut exemplo hoc ipſe utar, æquitatis primæ partes ſunt. Ubi tamen ſi quid juri poſſet contrarium produci, minime prætereundum. Nam ſi non licuit, ne oportuit quidem. ut ipſe mox Seneca. Cum de jure quæritur, ſi advoces æquitatem, regeri ſæpe poteſt. Lex eſt dura, ſed ita ſcripta. Et hic minus ſine dubio, quam illic confundere, ad æquitatem & ad jus pertinentia licet. Quæ non dubito, quin ſint nata ad hæc Paſſieni illuſtrandum.

Ita non quæritur] Lego: *At hic non quæritur an legitime, ſed an ingrate dimiſſa ſit.* Quo minus impoſita Latroni neceſſitas, ita ſollicite & accurate, ut Buteo præcipit, diſtinguere. quod etiam iis, quæ adjiciuntur, eluceſcit.

Itaque in æquitatis] Emenda: *Utique in æquitatis tractat. cad.* His confirmatur Paſſieni pro Latrone ſententia.

Etiamſi licuit, apparet] Hæc ita ſunt reformanda, ut lucem afferre iis, quæ præcedunt, poſſint: cum exempli loco & iſta illuſtrandi cauſa poſita eſſe manifeſtum ſit. Hoc autem conſequeris, ſi reſcribas: *Nam cum quæritur, An oportuerit hanc dimitti, etiam, ſi non licuit, id apparet. quoniam* (Cov. Aur. & Ven. *quam*, veſtigium veræ lectionis) *utique non oportuit, ſi ne licuit quidem.* Hoc ad jus, illud ad æquitatem pertinet. Unde Buteonis infirmatur, Latronis vero & Paſſieni ſententia valde ſtabilitur.

Albutius decentiſſime fecit] Ven. ALBUTIUS FITACI. idem literis exiguis Pal. At Cov. & Aur. *Albutius figuras decentiſſime fecit.* Quibus ex diverſis lectionibus unam, nec incommodam, & veriſimillimam, imo veram, niſi me fallit animus, hanc concinnavi. *Albutius efficacius: figuras decentiſſime fecit. Efficacius* nempe, quam Buteo. Nec enim poſt eum quiſquam diviſit. poſſis forte & Latronem comprehendere. Buteonis non ſatis certa & firma eſſe jam vidimus. Parentheſi deinde includantur: *Solebat enim fere in aliquas figuras declamationem deſcribere.*

bere. Hoc autem, quod his testatur Seneca, facile sibi quisque in divisionibus controversiarum reperiet.

In quibus putat esse] Nempe has, quas subjicit quæstiones, volebat veluti membra istis figuris comprehensa esse. Et sine dubio posterioris sunt; priori vix committas recta via: hac tamen possis, cum jure utcunque pateat, potuisse eam dimitti; minime recte quosdam ita disserere, hoc exemplum debuisse statui in eam, à quo tantum beneficium maritus accepisset. nec enim id satis constare, an beneficium ullum à marito accepisset, aut saltem ejus momenti aliquod, ut inique dimissa possit vel videri. Nam eo respicit *tanquam.* Sed sic in æquitatis tractationem transitus fiet. contra Buteonis & Passieni leges, quas neglexisse Albutius videtur. An huc respicit Seneca, cum ait: *omnes quæstiones ad sterilitatem & æstimationem quinquennii pertinentes libere Albutium tractavisse.* Apparet vero locum, in quo versamur, satis impeditum & difficilem esse. Planior erit, faciliorque multo, si facias: *in quibus putabat esse, an ullum beneficium viro contulerit. An quo inique dimissa sit. Et omnes* &c. *quo*, id est, propter quod. Cujusmodi de locutionibus ad Cont. 1.

Ut illa marito insolentiam imputare non posset] Gronov. *silentium.* quod sensu non abhorrens possit videri, sed latere aliud suspicor, maxime quod in iis, quæ præmissa, *uxoris vitio.* item, *utrumque secutus est.* nonnulli ex antiquis libri præferunt. Unde non absurde conjicias: *Et hæc ipsa cogitandi causa fuit; uxoris vitio utrumque persecutus est. ut illa marito insolentiam imputare non possit, maritus illi tyrannicidium possit.* In his culpa uxoris & garrulitate ac temeritate linguæ vult factum (vide quæ dixit Hispo Rom. fin. Controv.) ut duriter uterque ac sæve haberentur à tyranno. quod cum ipse iniquissimo ferret animo, se impulsum ad consilium de tyranni cæde. Quare insolentiam ac sævitiam in uxorem exercitam, non sibi, sed uxori ipsi adscribendam judicat. quæ si minus indulsisset loquacitati, nec ipsa nec maritus sustinuissent suspicionem, qua ipse ad tyrannicidium, uxor ad tormenta etiam iterata traherentur. Igitur, ut verbis utar ipsius Rhetoris nostri, ita res habet: *ut illa marito insolentiam imputare non posset, maritus illi tyrannicidium posset.* Ubi observandum, quod duplicem diverso respectu significationem *imputare* sustineat. Nam in membro priori est sensu satis vulgato, qui est in his Quintil. 5. Inst. 10. *an ei cædes imputanda sit, à quo jurgium cœpit.* id est, an is cædis auctor & causa sit habendus. In posteriori longe aliter, atque ita, ut seculum Quintiliani usque ad nauseam ingessit. Quare exemplis nimius non ero. Solus Taciti locus instar est omnium, qui agens de moribus Germanorum, *data*, inquit, *non imputant, nec acceptis obligantur.* Magnum autem ut in matronas omnes (ne reliquis nunc de civibus dicam) ita in hanc, quæ suspecta & invisa erat, tyranni cæde beneficium contulerat præcipua ratione maritus, illas quidem stupri & dedecoris, hanc istorum & tormentorum præterea crudelissimæque mortis periculo eripiens. Ut autem hic idem *imputare* diversa notat, ita *vindicare* apud Justin. 3. 1. *Atque ita egregius adolescens, & cædem patris, & se ab insidiis Artabani vindicavit.* Etiam in illo Flor. lib. 1. cap. 9. *ad vindicandum libertatis & pudicitiæ decus.* Plura aliaque apud Berneggerum ad Justin. lib. 11. cap. 9. reperies. Nihil me movet, quod *uxoris ultio* habent excerpta. cum iis solenne sit non satis convenire suo fonti.

Pag. 205. *Quam oratori callide*] Ut hæc sonant, non probaverit Fabiani colorem Seneca, quem tamen rejiciendum esse minime, satis demonstrat, dum ista subjungit Vinicii, in quibus reprehendit nihil. Ego ita existimo, Senecam hoc in loco significatum voluisse, Fabianum simpliciter egisse & candide planissimis rationibus; non callide & insidiose, & quasi captaret, quod solent, plerique facere Rheto-

ses: exemplo quodam *moratorum* in judiciis, qui cavillis, callidnate, captiosis assertionibus, exceptionibusque, ut trahant lites, utuntur. Legoque: *colorem magis bono viro convenientem introduxit, quam moratori callido.* Ita *oratores* sæpe corruptum pro *moratores* apud Cic. nominatim 2 de Orat. & pro Bruto. Item in divin. ubi Ascon. vide. quæ jam observata aliis.

Repudium ex tuo. quo vis liberorum cupiditatem, quo &c.] Hæc misere affecta. Saniora sunt: *Repudium excuso, quod si is, liberorum cupiditate. qua semper uti tanquam vir ejus deluisset, postea magis tanquam parricida.* Transitus est in personam aliam, sed hoc frequens in his Controv. quod jam monui sæpissime. Ipsa in hac Controv. paulo post init. *Miraris si eo tempore matrona dicere potuit: Escende, occide tyrannum. Comes sequerer, nisi me inutilem dimisisset tyrannus.* Eadem vero excusavit, qui primus omnium Romæ divortium fecit cum uxore. Gell. 4. 3. vide supra notam Schotti primam. Tyrannicida vero auctam sobole domum optare debuit, non solum ut essent, quibus hanc gloriam relinqueret, sed ut plures libertatis vindices haberet Resp. *Fortes creantur fortibus & bonis.* Gronov. quod video, cum hæc vidissem; *Repudium excusavit liberorum cupiditate.*

Tum tyrannicidium uxori deberi meruit] Transpositione hæc vitiata. Sensus & ratio malunt: *Si dixerit, inquit, post tormenta se de tyrannicidio cogitasse, tum tyrannicidium & uxori deberi meliius meruit, si tota tyrannicidam fecit, quam si tacuisset.*

Dixerit, cogitasse quidem] Hoc utcunque defendi potest. Malim tamen, *si dixerit*, ad exemplum quod præcessit.

Liberius enim potuit, ait &c.] Credo fuisse scriptum: *Liberius enim potuit ita tyrannicidium indicare.*

At si hunc colorem Fabiani sequor, mutuam eff.] Hæc si retineas, Senecæ esse videbuntur, judicium suum interponentis, quod minime admittendum. Cum (ut alia mittam) nimisquam pu-

tide paulo post ita esset subjunctum, nec cohæreret, *Hic est L. Vinicius.* Certe ego temeritatis uequaquam metuo notam, si hinc collegero, huc usque solius Vinicii judicium esse positum. His autem consequens est, locum, quem tractamus, esse affectum. quod satis etiam clamitat lectionum diversitas. Nam Cov. *multam efficiam.* Augustod. *multa officia.* etiam *multa* in Aurel. editiones nonnullæ *mutam efficiam.* Venet. vero: *mulctam efficiam.* Consentit huic Pal. nisi quod superscriptum habet, *multa.* Lege continuata superioribus oratione: *Ac si hunc colorem Fabiani sequor* (nisi *sequar* mavis) *simul etiam efficiam: si olim,* &c.

Malum hodie maritum non esse cui semper] Omissum pronomen *ei.* Similiter Plaut. prolog. Amphitr. 106. *Quantusque amator sit, quod complacitum est semel.* item vers. 132. *Cubat complexus, cujus cupiens maxime est.*

Si quod audierat tacuit] Talat. Eras. *quod si quod audierat.* Lege igitur; *Ad ultimum hoc consequar, quod, si, quod audierat, tacuit, non beneficium est, sed fides,* ne manca sit oratio.

Quicquid longa meditatio illi præstitura erat] Pal. & Ven. *Præstiterat.* Forsan igitur, *quicquid longa cogitatio ubi præstiterat, illi prima intentio animi dabat.* Vulgatum defendunt excerpta.

Aliquid ex vultu] Pal. Erasm. Ven. *ex sumptu.* ita & Aurel. cujus in margine, *ex somno.* quod pro vero amplector. passim in mss. *sompno* pro *somno.* unde transitus facilis in *sumptu.* Significat tyrannicida, quod vultu salsem tegere potuerit consilium; suspicionemque esse nullam debere, quod rem tantam non habuerit diligenter tacitam.

Pag. 206. *Unde manaverit sermo*] Ven. *emanaverit,* quod non sprevenm. Jam ex conjectura alicujus in marg. id positum editionis meæ. Reliquæ ejusdem conjecturæ diligentiæ sunt nimiæ.

Tua enim causa tacuisti] Lego, *tua etiam causa tac.*

Accusatur à filio dementia] Non muto,

muto, quod est in Ven. Erasm. Pal. *filius accusat patrem dementiæ.* Vulgatum depromptum ex epit. cui quantum tribui oporteat, jam sæpius monui, & rebus ostendi. Hic plane non esse audiendam etiam fatentur Cov. & Aur. codd.

CONTROV. XIV.

N*Aviga, milita, peregrinare*] Hæc potius inceptaveris meoque adolescens exemplo vixeris, quam ipse in ente curanda occupatus, luxuriosamque sequens vitam, & rem affligens familiarem, patrem accuses crimine, cujus maxime ipse es reus. Confer his, quæ Fabianus & Blandus dixerunt. item p. 367. post m.

Pag. 207. *Si tam bona fide frugi es*] Malim: *si jam bona.* Filius jam mentiebatur, agebat frugalem, id tacite patet arguit.

Diversos & inter se contrarios] Recte hæc defendit Gron. Etiam Quintil. declam. 310. *Nihil enimvero verba faciunt, si volunt.u legis diversa atque contraria est.* Ita lego. Consentiunt de postremo Gronov. & Caueus. an *Patrimonium inique comp.* Istud vero nostri etiam ratione non caret. Nam à posteriori illustratum prius, quod ambiguum, hic vero etiam contrarii significationem habet. Sueton. Jul. 1. *Diversarum partium habebatur.* Ovid. 1 Metam.

Pœna placet diversa, genus mortale sub-undis Perdere.

Deliberanti Jovi, an igne absumere impium genus hominum velit, mutatur quorumdam non levium respectu mens, & potior videtur sententia, aqua peragere ultionem: *qui contrarius ignibus timor.*

Rogo vos. ego prior cœpi, tu posterior lux] Lege: *Rogo vos, ego prior cœpi, iste posterior luxuriatur? patrimonium computemus.* Nam quod vulgo edunt: *Patrimonium, inquit, comp.* Vox media in his sine dubio redundat; turbatque & tollit sensum omnem: qui manifestus jam satis est, modo cogitetur, quod olim in tabulas referebant expensi, quicquid fecissent sumptuum, etiam in res pudendas. Unde usu venit quandoque, ut scelera redempta, aliaque hujus generis ex ipsis auctorum tabulis revincerentur. Casaub. vide ad Sueton. Jul. cap. 47. Igitur hoc loco pater subduci vult rationes & computari patrimonium: quod, intelligitur, quantum sit deducto ære alieno: hoc autem uter prius majusque contraxisset, paterne an filius, dum luxuriantur, perspicuum poterat fieri ex tabulis expensi: ad quas provocat pater, dum ait, *patrimonium computemus.* Ut demonstrandi esset copia filium priorem & gravissime luxuriatum. Ut autem hic *rogo vos*, ita & apud Quintilian. declamat. 388. *Rogo vos, qui ante adventum tutus fuit, adventu pirata periit?*

Domus nostra luxuriosos duos non capit] Igitur luxuriari ego cœpi, quia intelligebam hoc pacto imponi tibi necessitatem luxuriam exuendi. Abdicassem te, sed hoc mitius visum, quanquam possit abdicatio quædam videri; quia nullæ jam partes ad te redeunt patrimonii. *Indulgentius tamen te abdicare non potui.* Nam in tua erat situm potestate, ut me, qualis olim fueram, uteteris, vitam istam mihi summopere improbatam, non amplius sectando. Hæc pluribus, quam expectares illustravi, quia Schottum videram hic hæsisse, quasi quodam in incili. Ita enim loquitur, ut putare se ostendat, ad infidam imperii societatem hic esse adspectum. in quo eum fugisse rationem satis patet.

Sed quod proxime tibi imputo] Sensum non video, nisi legas: *Et quod proxime.* Atque hoc illuminatur per membrum præcedens: *Hoc novissimum meum meritum est.*

Quid tibi dicam?] Forte: *quid sit, tibi dicam.* Alibi tamen, nominatim apud Terent. dubito num simile videtim.

Hominum genus cognatum natura] Tanto nefarium magis, si homo homini vel insidietur. Ita pulchre differit

dit Florentinus in l.3. D. de just. & jur. Add. Grot. lib. 1. cap. 1. ad init. de jure B. & P.

Quæ senes corrumpit] Ea si nulla mihi esset, non luxuriarer. idem tibi ætatis etiam provectioris metuendum. Arellius paulo ante: *Unde scis te non futurum luxuriosum senem?* Maximum autem erit periculum, si suppeditabit pecunia. quo minus indigne ferre debes, si ea non parcissime utor.

Et omnia ad corpus retulerunt] In Venet. reperio: *omnia ad summum bonum retulerunt.* Ita fuerit: *ad summum hoc bonum ret.*

Nihil mihi opus præcipientibus: exemplum habeo] Simili oppositione Senec. Epist. 6. *Longum iter est per præcepta, breve & efficax per exempla.* Atque hoc vel solo loco manifestum evadit, male Schottum velle, quale illud Horatii:

——— *Sive ego prave,*
Seu recte: hoc volui. ne sis patruus mihi.

Exemplum habeo: propofui &c.] Ven. Pal. Cov. Aur. non agnoscunt *habeo*, quod more suo huc insulserunt ex epit. Lege: *Exemplum te proposui, & quicquid tu feceris, item fatere.* Illud *item* reperi ex *me*, quod habent Ven. Pal. Eraf. & alii libri, quantum videtur. Quamvis antiqua loquendi consuetudine *me facere* pro *facere* retineri possit. quod jam satis docuit Scioppius. Sed ita quasi nervi incidunttur orationi. quare prius præferam.

Sed illud excipio, ne objicias] Nisi quis alios adhibuerit codices, nihil in his non sanum esse existimabit. Sed longe res habet aliter. Sane si quid tribuendum auctoritati librorum, quibus Schottus & Gruterus usi, & unde varias exsignarunt lectiones (quo magis patet, quid ipsi de istis judicarint) aliquid ulceris latere hic mihi concedent. Venetus idem testis. Sed omnium adscribam verba, & consensum diversitatesque. Ven. igitur: *Sed illud Scipionum non objicies.* Pal. *Sed illud Scipio non obj.* Eraf. *Scipionum*, omissa negatione. Cov. & Aur. *Sed illud Scipio.* Sed hic in marg. *Scipienum: hic scriptum.* Nicolaus Faber ista secutus fecit, *Sed illud excipio*, teste Schotto. Quod fateor mihi placere singularem in modum. Quid tamen? an dicemus Scipionum temere hic factam mentionem? Vix id à me impetro. Maxime cum de Scipionibus prodita sint huc pertinentia. Nam Latinus Pacat. in Panegyrico cap. 7. *Et qui venturi sunt in virtutis adoptionem, illo tamen adolescentiæ lubrico, ut non cadant, titubant. An non clarissimos nominis Romani viros (Sullas, Catulos, Scipiones loquor) aliquantisper sibi luxuria vindicavit? quos etsi ad portum mutati in melius revexerint flatus, diu tamen vitiorum turbo jactavit, & naufragos, atque fluctuantes ab illis, quibus mersabantur, erroribus ægre ætas recepit.* Istiusmodi igitur exemplis uti potuit filius, ad excusandam suam, patris vero damnandam luxuriam. Paterque ad ista respiciens & respondens: *Dic hodie, quid putes melius*; Ut exemplorum auctoritas eludatur exemplis, subjunxerit: *Est & illud Scipionum*, nempe dicere, hodie quid putes melius. Quorum verborum ambiguitas fecit locum historiæ, quam, ut subesse opinaremur, causa fuit librorum, quos diximus, consensus. Est autem paucis his ab Aurelio Victore narrata de Publio Scipione Africano illius in vita. *A Petillis ac Nævio tribunis plebis repetundarum accusatus librum rationum in conspectu populi scidit. Hac die, inquit, Carthaginem vici. Bonum factum: In Capitolium eamus & diis supplicemus.* Ita & molestiis & tricis judiciorum ad conviviorum, quæ, cum sacrificarent, agitabant, vocat hilaritatem. Nam quantum ad hæc, convenit similitudo. Atque huc sequens etiam pertineat oratio: *Non objicies, quod elegeris.* Hæc enim retineo ex antiquis istis libris. Quæ ironica sunt & exprobrant, quod cum ipse luxuriaretur, in crimen raptaret luxuriam patris, ita cupiens *reum damnari, crimen absolvi.* Simul accipio his minari patrem exemplum istud, quod sciat, Scipionis, nisi desistat filius, sese relaturum.

Objicit luxuriam propriam, & hoc dicit

dicit adolescens] Lege, *nec hoc dicit.*

Quod gaudium accepisti, vere luxurior] His ridens ita agit, quasi indulgeat genio, hilaremque sumat vitam, quia gaudiis onustum omnibusque amœnitatibus filium viderit. *Luxuriari* simul continet sensum, qui est in illis antiqui poëtæ, quantum videtur, apud Cic. lib. 2. epist. 9. ad Famil. *Repente vero incessi lætitia omnibus.* additur huc pertinens: *in quo cum objurgarer, quod nimio gaudio pœne desiperem, ita me defendebam* &c. vide locum. Forte autem in his: *quod gaudia tua accep.* Jam igitur & meis si fruar, nulla invidia est.

Si modo emendatus est filius meus] Scopæ dissolutæ, nihil aliud, hæc omnia. Distingue primum: *Si modo emendatus est filius meus.* Nam (quod significat pater) de eo ego quidem dubito. Perge dein sine Parentheseos nota: *Solet enim etiam luxuria dissimulari. Suo quisque ordine reus sit.* Ita liquebit uter justius accusetur; & si ejusdem etiam criminis reus sit, hunc accusatorem minime ferendum existimabitis. Nam: *Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus. Quis tulerit Gracchos de seditione querentes,* &c. Illud *dissimulari* jam viderunt alii, quos nondum inspexeram, cum ipse id reperirem. Possis etiam hoc loco: *Nisi modo emendatus* &c. ut nulla præterea in hæc conferatur mutatio. lib. 4. controv. 1. *Credo mirari aliquem, quod in forum amissis modo liberis veniam.*

Bibamus, moriendum est] Lipsius velit: *Vivamus.* quem Schottus codicum deterritus auctoritate non sequitur. Recte, nisi fallor. Quamvis enim verissimum sit, quod lacessere essent soliti lætitiam hoc verbo: *Vivamus, moriendum est.* Præterea maximam intercedere cognationem inter *B* & *V* literas: tamen promiscue non sunt accipiendæ, ubi nulla cogit necessitas. velut hoc loco: ubi *bibamus* respicit ad id, quod factitare maxime consueverunt luxuriantes. Quare bibendi & potandi & huc pertinentium tantum in hac Controvers. factam mentionem cernas. paulò post: *Jam senex factus est, nisi, quod sibi nondum videtur. Luxuria usque eo se projecit, ut accusetur. Senex amens, senex ebrius circumdatus sertis, delibutus unguentis.* Item: *Non simulas ista, sed facis; nec amantem imaginaris, sed amas: nec potantem* (ita vulgo) *adumbras, sed bibis: nec doces dissipare bona, sed dissipas.* item: *cum rivalibus rixas, & ebrietati nocturna additum diem.* Terent. Adelph. 1. 2. *Non est flagitium, mihi crede, adolescentem Scortari, neque potare, non est: neque fores effringere.* Græcorum mos maxime, (qui repræsentantur in comœdiis palliatis, & sæpe in his cogitandi sunt controversiis, ubi de abdicatione illive similibus negotiis tractatur) ut se largius inundarent flore Liberi patris, idque in parte summæ felicitatis ponerent; eam denique veram esse vitam existimarent. Vide Anacreontem. Unde *græcari, pergræcari* orta. Cic. 3. in Verr. *Fit sermo inter eos & invitatio, ut Græco more biberetur: hospes hortatur: poscunt majoribus poculis.* Plaut. Menæchm. 5. 2. *Quæso hercle, mulier, si scis, monstra quod bibam, Tuam qui possim perpeti petulantiam.* Ubi Salm. adi. ridiculi causa hoc addo, quod quorundam Digestorum editioni, *bene vivere,* sit *bene bibere.* Ita in quam pluribus vocibus *V* pro *B* positum. Confer porro loca, quæ producit hic Schottus: quia & ipsa ostendunt *bibamus* optimo jure suum locum tueri.

Pag. 208. *Nulli magis in domo dicitur, quam mihi*] Nam & vinum lac est senum.

Ostendi tibi luxuriam, quam in te non videbas] Venet. Cov. & Aur. Ms. *Ostendi tibi lumina, quæ in te non videbas.* Ut suspiceris fuisse: *Ostendi tibi plurima, quæ* &c.

Malam causam haberem, si te filium] *Malam* præfert Schottus. Ven. tamen Pal. Erasm. Basil. duo: *Aliam*, quod tueor, respiciens quippe ad membrum posterius periodi præcedentis: *si alium accusatorem haberem.* Aliam causam esset habiturus, si talem

non

non haberet filium: nam istiusmodi non sectaretur vitam, & frugaliter mallet, quam vel specie tenus luxuriose vivere.

A laudibus patru incipiam] Rursus hic antiquorum alia lectio. Nam Erasf. Pal. Venet. *Aliter à laudibus.* In margine editionis meæ notatum est, quasi haberet Cov. *Alitr quam putatis incipiam temperantissimus*, additurque idem esse in Tron. & Vet. Man. Mihi veri videtur similius: *Non aliter, quam à laudibus patru incipiam.* nempe non ab accusationis vehementia.

Et validus in voluptatibus, quasi juvenis] Multis partibus malim: *Et validius in voluptatibus, quam si sit juvenis, exultans.* notum est *validius* pro magis à *valde*, quod contractum ex *valide.* Vellei. 2. 29. & 98. Tacit. 14. Annal. fin. Quintil. declam. 270. *quo magis placet filia verecundia, quo magis probitas: hoc validius subeunt cogitationes: talem miser perdidi.* Declam. 358. *Hac te validius offensum senem.* Decl. 379. *Inde ille exarsit validius. Valide* pro valde sæpe Plautus.

Ætates exhauriunt, vitia lasciviunt] Monstra & prodigia mera. Schottus, quia reperit in libro vet. *Ætas & haurit, & vitia lasciviunt.* inde velit: *atas exhaurit vitia lascivia.* Ego convenire ea huic loco non censeo. & ab audacia malim auxilium mutuari. Erasm. Pal. Venet. *Inhauriunt.* Brug. *inhaurit.* Unde vide si hoc placet: *facultates illi exhauriunt, vitam hi, lascivientes.* Sensus saltem egregius, quo ostenditur verum esse præcedens: *Luxuriosus adolescens peccat: Senex luxuriosus insanit.* Insanientium est sævire in semet. id luxuriosus facit senex, dum amando, ac potando vitam exhaurit ac vires.

Alter solito tempore labitur, alter insolito] Solito tempore peccatur, veluti inter cœnas quotidianas, quæ nihil insigne habent: ubi gravissimæ tamen lites sæpe aliaque luctuosa existunt. *insolito*, veluti cum tempestiva, item intempestiva convivia agitantur. *alieno* cum senex vivit, seque invitat, indulgetque genio. uti *jucundum cum atas florida ver ageret.* ita se in præteritos annos, quasi retro agens. *suo*, qui adolescens juvenisve ætate sua fruitur. horum est, quod subjungitur, *annos sequi*, istorum *senectuti repugnare.* quod hæc ætas exuit paulatim & aspernari docet libidines. Alienum tempus simili modo apud Latin. Pacat. cap. 14. & Mamert. in Paneg. quem dixit Juliano cap. 11. apud illum, *alieni temporu florem.* hunc vero, *alieni temporu poma.* Quod huc convenit, quia partibus anni vitæ ætatisque nostræ partes comparare solent. Ovid. 15 Metam. vers. 199.

Quid? non in species succedere quattuor annum
Aspicis atatu peragentem imitamina nostra?

ubi pulchra vide. Igitur & Pomponius Jurisconsultus in l. 13. D. de tutel. *senium atatu* eadem posuit ratione, qua Sueton. in Jul. *hyems anni.* Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ.

Non est luxuria tua. Patrem videre velimus] Pronomen *tua* nec in Pal. nec in Erasf. nec in Venet. comparet. quare & ipse omiserim & legendum judicem: *Non est luxuria? patrem videre velim:* quem nunc exhibes, minimeque agnosco, dum ita te voluptatibus immergis. Illud *patrem* hic ut in isto Ovidii:

——— *pietatem publica causa*
Rexque patrem vicit.

Cujusmodi de locis egi ad 1 declam. Calpurn. Hujus conjecturæ sensum non improbant, quæ sequuntur. Vox *velim* est in Brug. vox *videre* in Controv. 17. *Cimber etiam in carcere vidit imperantem.*

Nec amantem imaginaris, sed amas] Apul. in Apol. *atque ita, quod extra tangunt ac visant, id intra speculum imaginentur.* Ubi Scipio Gentilis: effingant atque exprimant: additque locum Gellii: *Ut speculum in loco certo positum nihil imaginet, aliorsum translatum faciat imagines.* Quæ his illustrandis sufficiunt. Sed addo præterea Quintiliani hæc lib. 9. c. 2. *Novi vero & præcipue declamatores audacius nec mel.er-*

mehercule sine motu quodam imaginantur. vide reliqua. Præcesserat: *Nec solum quæ facta sint, aut fiant; sed etiam quæ futura sint, aut futura fuerint imaginantur.* Agit de φαντασίᾳ. Arnob. 4. advers. Gent. *Quod si minime vos admonent ad intellectam veritatis res ipsa, nec ex ipsis saltem potestis nominibus noscere, inanissima superstitionis figmenta hæc esse, & falsorum imaginationes deorum.*

Nec potantem adumbras, sed bibis] Pal. *potestatem*, quod natum vult Gruterus à compendiaria scribendi ratione. in Veneta tamen idem est, quare malim, *nec potos tantum adumbras, sed bibis.* unde potus vere possis fieri & sæpe factus es, patrimonium interim & existimationem lacerans magno dementiæ argumento.

Nemo vitia, quæ odit, imitatur] Ven. & Pal. *Nemo putat vitia, quæ odit, imitatur.* Unde Gruter. *Puto quæ.* quod blanditur. ipse cogitaram: *Nemo putat vitia, quæ non odit, sed imitatur.*

Pag. 209. *Hic illam vocalem quæstionem posuit*] Gronov. vellet, *moralem.* alii *vulgarem.* quod & mihi natum. Nunc dubito postquam diu sane æstuavi, num vulgatum hoc & consensu antiquorum defensum, retineri & exponi possit. Certe Controv. 7. *Sententia dubia inter admirantes & deridentes*, ea dicitur, qua cum utimur, vel admirari possumus aut solemus, vel deridere. Simili modo *vocalem* hic *quæstionem* accipio, qua utentes Rhetores magnam vim & impetum adhibuerint vocis. quippe cum hæc quæstio pro patribus haberetur valentissima, (judicium hoc vide in Controvers. 11. divisione) eaque imprimis urgerentur filii accusatores patrum: unde hi & ex ipsorum persona Rhetores non indignari & vehementius agere non potuerint. Sed Rhetores quidem excessisse hic modum videntur. vide not. seq.

Quæstionem posuit, quam solebat fastidire. Seleucius] Qui ita distinguunt & scribunt, non ignorant notatum in Controv. 11. ab auctore nostro, Latronem ipsum hanc quæstionem fastidire solitum; quare putidum esset, si hic ita positum esset, quasi alterius, non & Latronis ea sententia fuisset. Ven. tamen *Seleutius* (ita enim habet) committit antecedentibus. Item Augustod. ubi est: *fastidire silentium.* Credo aliud latere, quam adhuc eruditorum quisquam est suspicatus. Primum conjeci: *Hic illam vocalem quæstionem posuit, quam solebat fastidire, sed lenius.* Egit nempe lenius, quam tumide solebant hac in quæstione declamatores, & decorum servavit. Controvers. ult. lib. 4. *Omnes invecti sunt in libertum. Vallius Geminus & Otho Junius egerunt lenius.* Forsan posset alicui placere: *sed decentius.* Sensus eodem redit.

Hic de suo consumit] Non legerim cum Gronov. *Hic de jure communi.* Continetur his causa, quamobrem abdicare patres non sit concessum filiis. Nempe hæc illa est, quod patres, si quid prodigunt, non perinde rem alienam absumunt, quam filii. quibus liberum est patri, si velit, partem tantum, ac ne quidem dimidiam bonorum judicio testamentoque suo relinquere. Abdicatio autem quodammodo est, cum accusant damnantque dementiæ patres suos filii, quippe cum hoc facto patribus rei familiaris administratio, suaque adeo bona quodam genere extorqueantur. quæ cum plana sint, nisi fallor, nihil hic ausim mutare: tantum ne hiulca sit oratio, conjunctione inserta legam: *at hic* (pater nempe) *de suo consumit.*

An si ob hoc pater accusari potest à filio] Mutila, manca, transposita, corrupta hic coacervata vides. Ne longius te moret ambagibus, accipe, quemadmodum supplenda, ordinanda, & sananda putem. Lego igitur: *Etiamsi ob hoc pater accusari potest, an possit à filio. Etiamsi ob hoc accusari potest, etiamsi à filio, an possit à tali filio. Hic vitiorum exprobratio. Sic ebrietatem objicere solet ebrius, sic petulantiam injuria damnatus. An si ad castigandum,* &c. Post quæstionem illam, an possit accusari pater à filio, deinde occasione commoda subjuncta vitiorum filii exprobratio,

tio, & deinde adjectum: *Sic ebrietatem objicere solet ebrius.* Nam antiqui codd. nonnulli *patri* recte omittunt. Est vero hæc oratio ejus filii, cujus illa in Controv. 4. *Deciderunt arma cum manibus: tunc primum sensi me manus perdidisse. Descriptio pugnantis viri fortis. Dii boni, & has manus aliquis derisit?*

Cestius pater, patris aiebat simulationem luxuriæ significandam] Veteres omittunt *luxuriæ*, & præterea *significanda*, & dein *profitenda* constanter exhibent. Schottus suspicatur Græco id more positum, ut *causa* vel *gratia* sit exaudiendum. aliam se causam nescire fatetur. Ego non dubito, quin sola hæc sit, quod turpiter hæc & fere à capite usque ad calcem; injuria temporum fœdavit mutilavitque: ut tamen ita posse credam persanari & restitui: *Cestius partes patris agebat simulationem significando magis, quam profitendo.* qua emendatione eripitur Fabro scrupulus omnis & dubitatio. Paulo post: *Latro aperte putabat simulationem confitendam.* Et videtur hic initium esse coloris paulo post: *Cestius aiebat adolescentis partem diligentius colorandam.* Quare rescribe: *Color. Cestius partes* &c.

Ita, inquit, apparebit illum simulasse] In Ven. *apparebit* non extat, nec est necessarium.

Si desinit simulare, ostendit jam sibi] Lege & distingue: *Desinit simulare, si ostendit jam, sibi nihil prodesse ea consilia, quatinus filius emendatus non sit.* Tantum hoc significandum vult per ambages. Quo pertinet. quod subjicit Seneca: *Emendatum autem esse non concessit.* Sed nec negavit. Quare addit ex emendatione mea: *Sed assidue dixit, nihil magis; sequi intervallum hoc luxuriam.* quibus luxuriæ simulationem, quæ adhuc duret, nec negat, nec fatetur.

Pag. 210. *Quare potius significet, quam dicat frugi esse*] Legendum cum interrogatione: *quam dicat frugi se esse?*

Blandus hac figura declamat filium, &c.] Sensus est: *Blandus heic figura declamavit in filium, & ut pro abdicante respondit.* Quæ emendationes stabiliuntur his locis duobus Controv. 2. *Albutius figura divisit controversiam.* Hac ipsa paulo post init. patet rationem reddens quare luxuriari cœperit: *indulgentius, inquit, te abdicare non potui.*

Non ita patri remittere] Antiqui *non remittere.* ut credas fuisse: *nam ita* (dum accusat dementiæ) *patri non remittere, quod a patre ipsi remissum sit.* quæ causa, cur olim ad vitam minus probatam transierit.

Itaque sic narravit ut suam, &c.] Venet. *Idque.* forsan: *Inde.* certe commodius, quam, *Itaque.*

Legem, qua possit adolescentis mores formare] Nescio an aliunde tantum vitiorum importatum sit, quam ex excerptis: quibus diffidendum illi, qui feliciter in emendando hoc auctore versari velit. Gruterus hoc loco monet in Pal. esse: *Adolescentis demum form.* Addit: alterum tamen est in excerptis. Atqui & Venet. lectionem eandem habet Palatinæ. An non igitur satius insistere vestigiis istis, quam istos centonum audire furores? Præsertim cum levi mutatione possis eruere accommodatissimum orationi: *legem, quæ posset adolescentem domitum formare, & a vitiis atatu adducere.*

Quodammodo ad luxuriam à patre præmissus sum. Unguento] Rursus excerpta vitiarunt hunc locum. In quibus sane ista sunt. At Pal. & Ven. heic: *ad luxuriam patris unguento canis madentis & comessatorem senem redit.* Similia Covarruv. & Aur. Quantum hæc divertunt! Et tamen sequenda sunt, non excerptorum lectio. Sed quid exsculpimus? Hæc puto placere posse: *Quo damno, inquit, ad luxuriam patris unguento canos madentis & comissatorem senem redii!* Vult exemplo lenis se abreptum ad luxuriam: ad illum velut scopulum virtutum & famæ naufragium fecisse. Hinc ingemiscens, quo damno istum patrem meum senem, quæ ætas frugalitatis esse documentum deberet, quo damno istum vidi quotidie, cum ex ludo, palæstra, aliunde, ubi optima docebar, redibam domum!

mum! Igitur non nunc primum luxuriati cœpisse senem, sed jam olim ostendere simul illi propositum. Unde paulo post: *Cum haberem luxuria istius exemplum, quaeritu, quae res mihi remedio fuerit? Aetas.* Sequentia hujus, quem tractamus, loci, lege, ut habent antiqui: *qui nulli nimis luxuriosus, sed parum sanus videbatur.*

Illa, quae faciebam, imputabat, me non discere] Sensum habes, si legas: *Illa quae faciebam, improbabat: inde potui discere.* Terent. Adelph. 5. 3. 48. *Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est: quod illos sat aetas acuet.* Potius etiam hoc loco: *improperabat.* notum pro, quo compendio soleat scribi.

Cum desiderio desi ripsisset] Cov. Aur. *desiderio.* & dein *vitiosum* pro *vitium.* ita & Pal. Erasm. item Ven. Igitur velim: *Cum desiderio desc ripsisset se paulatim ad frugalitatem redisse & odio sibi vitiorum facto:* quod ultro sæpe evenit, progressu ætatis. ut desideretur virtus, displiceant vitia: *Hoc fuit, inquit, quare desinerem: sentiebam, inquit, me senem fieri.* Inde judicabam istas meo oboriri animo cogitationes.

Pag. 211. *Cestius hoc aiebat dulcius quidem*] His continetur judicium Cestii de istis Alfii, quæ præcesserunt: *Dulciora esse, sed corrupta*; quippe rei excedentia veritatem. Quæ ratio Cestii propius exprimitur à Seneca iis, quæ sequuntur. Faber in hoc loco hæsit, qui postquam præmisit: Hæc controversia tota mendis & lacunis scatet. addit dein: videtur tamen hic locus sic restitui posse, si scribatur: *corrumpere bonam sententiam.* Sed fugit summum virum sine dubio heic ratio: & extrita sola litera *m*, quæ nec in ordine si finalis sit, notari solet, omnia recte habent hoc modo: *Cestius, hoc, aiebat, dulcius quidem; sed corrupit & una sententiam.* Alfius nempe. Simile quid in colore Controv. 9.

Sed me defensurus sum] Hoc pro vero amplector. Sequentia dubium me habent: *ne aliena luxuria mea laudatio.* Idque inde factum, quod Venet. prafert, *aliena consilia.* Sed Vener. solus. posset tamen & hoc tolerari, & exponi ex emendatione hac ad vulgatum: *nec aliena luxuria mea laudatio.* Sed vox *consilia* minus mihi se probat, quod statim rursus iteratur. Quo autem appareat magis, quam bona sit hæc emendatio, confer omnino notam seq.

Consilio luxuriantem filium istum emendo] Ven. *Consilium luxuriantem filium astum emendo.* Ead. Pal. nisi quod habet *emendato.* id quod & Cov. & Aur. agnoscunt. Sed *istum* tuentur. non puto *astum* temere irrepsisse. Igitur legendum censeo: *nec aliena luxuria mea laudatio: & consilium est luxuriari.* item: *simili eum astu emendabo.* Quem sensum, quasi necessitatem ut ostendat consilii hujus, & propositi, repetit ipse hic Arellius in fine. quo minus pro alieno istud habendum.

Supervacuum in narratione hunc colorem habuit] Nimis ex abrupto, neque à Seneca ita posita quis existimaret: nisi simillimum mox occurreret in iis, quæ dixit Vibius Rufus.

Meretricem dependentem collo senis] Ven. Aug. Brug. *defendentem.* Igitur lege: *defendentem colla senis.* & quasi nimio illius flagraret amore, aliarum meretricum oscula complexusque arcentem, magis ut senem incenderet illiusque irritaret libidines. Est vero istud κακόζηλον quidem, sed ab Arellio dictum, cui id genus oratio præcipue in deliciis fuit. Vide Suasor. 3. Quod qui minus vel adverterunt animum, vel nescierunt, etiam mutarunt illud in iis, quæ subsequuntur, quod Arellio vindicandum existimem.

Parasitorum circumfusam regi turbam] Hæc explicatu non sunt difficilia. notissimum enim, quos reges convivæ & parasiti dixerint. Sed in consilium semper adhibenda codd. antiquorum lectio, ejusque prior, quam interpretationis nostræ habenda ratio. Ven. *Circumfusam regem turpe sit.* Cov. Brug. Aur. *Circumfusam patriu regem.* Sed in marg. Cov. & Aur. *circumfusum patri gregem.* quod vero proximum.

Igitur

Igitur probavere Schott. & Aur. Ego amplector, tueorque: *circumfusam patri gregem*. Nam & *circumfusam* consensu Mss. nititur. & *circumfusam gregem* Arellianum est, cui propositum nimis poëtas æmulari. Non. *Greges* ut sæpe generis masculini sunt, & fœminini. Lucret.

Lanigeræ pecudes & equorum duellica proles. Buceriæque greges.

Perge dein: *turpes cum rivalibus rixas.*

Putavi initio & ego] An: *Dein: Putavi initio*. Suspiceris etiam: *Putavi, inquit, initio*. An vero mavis hæc ita à Seneca esse posita?

Eo turpius luxuriosus, quo diutius] Pal. *& turpius luxuriosus, & diutius*. Respondet illi Ven. item alii, quod mutandum minime fuit. Ecce enim quid velit filius: *Permanet* pater *in juvenilibus vitiis, & turpius luxuriosus*, quippe cum senex & alieno plane tempore luxurietur. *&* auget eo etiam crimen, quod *diutius*, quam quisquam juvenum voluptatibus immersus vivat.

Si suo more emendare patrem volo] Ven. & Pal. *è suo more patrem emendare volo: luxuriandum est*. Quod tolerari potest. Malim tamen: *si è suo more p. e. volo, luxuriandum est*. Vel, *Etiam, si suo more*. Nam Covarr. & Aur. *& si suo more*.

Ut aliquis per patronum accusaret patrem] Scribe: *Non putabat in accusatoris persona Latro faciendum, ut aliter quis, quam per patronum accusaret patrem*. Exempla huc egregie facientia sunt apud Gronov. ad Contr. 7.

Festivum senem, qui in honorem filii sui adolescentis] Cov. *Adolescentis festivum senem*. ita & Aur. Ven. etiam: *Adolescentis festivum senem in honorem filii sui ebrius fit*. Bona omnia si recte, id est, sic distinguas: *Adolescentis (festivum senem!) in honorem filii sui ebrius fit*. Plaut. Aul. 3. 4. *Qui simulavit mei honoris mittere huc causa coquos*, id est, mea causa.

Jam mentem ejus labantem laudare cœpisse luxuriam.] Ven. *labentem*. quod non minus arridet. Arell. Fusc. supra: *Subito furore collapsam patri mentem*. Rescribendum tamen hic videtur: *Solutum patrem jam mente ejus labente laudare cœpisse luxuriam.*

Dicerem esse felicius, si his, qui sibi, &c.] Difficillima hæc solius ope ingenii restituenda erunt: nihil enim libri adjuvant. Puto tamen multum postquam impendi laboris, proxime me accessisse verum, imo verum reperisse. Scribo: *& dicere mihi esse feliciores senes, qui sibi amare permitterent, & necessariis tantum haberent, quantum acceperant*. Illud *mihi* feci ex *m* vocis *dicerem*. Nam ista litera superjecto iota *mihi* est. *Senes* ex *si iis*. Ita enim antiqui. His autem pater filio metuenti, ne ipsius luxuria consumeretur res familiaris, patrimoniumque relinqueretur nullum, in quod succederet, eripit scrupulum; Nihil enim se impendere, nisi quod labore & parcimonia quæsisset: avitas se illi opes indelibatas transmissurum. & senes, qui idem possent, felices præter ceteros judicat. Quærat quis cur *senum* tantum fecerit mentionem. Respondeo ex sententia hujus senis: Adolescens & juvenis quærat, senex fruatur. *Necessariorum* autem nomine etiam complectitur hic liberos. ita *necessitudines* apud Justin. 12. 15. *Tanta illi magnitudo animi fuit, ut cum Herculem filium, cum fratrem Aridæum, cum Roxanem uxorem prægnantem relinqueret, oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparet hæredem*. Festus: *Necessarii* sunt, ut Gallus Ælius ait, qui cognati aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur præter cæteros. Sed perpurgemus porro, quæ huc pertinent. Sequitur vulgo: *Objurgarent interim, quasi non commemorent*. Cov. & Aur. *commemorarent*. Sensus est: *Objurgare me interim, quasi non comem & morantem*. Aptius nondum investigare potui; quamvis nondum hoc mihi satisfaciat. Sensus tamen perspicuus est, Lege porro: *Rusticum, inquit, juvenem & præmatura iniquum severitate: Non est frugalitas hæc, sed tristitia*. Non ab ingenio solo, sed vestigia magna secutus, quæ extant in Erasm. Pal. Ven. inserui *iniquum*. Isti enim liberi præferunt: *præmatura inquis severitas.*

Quidum vitia etiam objurgare vult, luxuriatur] Ven. Cov. Aur. *qui vitato etiam objurgare vult, luxuriatur.* Pal. *vitiato.* Ut credas hoc ordine, atque ita scriptum fuisse, *qui vitia, cum etiam objurgare vult, luxuriatur?* non tantum cum permittit, aut suadet, aut ad illa cogit.

Pag. 212. *Uterque licenti cultu per publicum incedit*] Ven. & Pal. *lucenti.* Lege: *perlucenti.* Id quod exponitur præclare his Lipsii ad 2 Ann. in Exc. I. Pellucebant enim (vestes induti sericas) tenerrima, ut Ammianus loquitur, subtilitate. Ideoque quotiens, *pellucidam vestem, pellucentem togam,* taliaque legis, capito de Serica, aut Coa. Juvenal.

Acer & indomitus libertatisque magister,

Cretice pelluces.

Ceperim de Serica. Ipsum vide. multo enim plura & præclara habet. Taciti est isto loco: *Decretumque ne vasa auro solida, ministrandis cibis fierent, ne vestis serica viros fœdaret.*

Hoc concessum ætati. utor & juv.] Venet. *Hæc concessum ætate opus utor.* Ita & Pal. At Aur. *Alter vobis hoc ait conc.* ita in veteri etiam se libro reperirisse scribit Schottus. qui, Nondum, inquit, sana lectio. Quid si ἀρχαϊκῶς Seneca *ætatis opus utor?* ut Comici: *Operam abutitur,* pro opera. Non hoc necesse est, ut Rhetorem excusemus. Lege & distingue: *Alter vobis, Hoc, ait, concessum ætati est opus. utor & juv. l. s.* Etiam *ætate* defendi potest. Justin. 12.1. *Præsenti morte ereptus.* Quintilian. declam. 332. *paupertate consuevi.* Declamat. 306. *consuevit frugalitate.* Porro ἀκμὴ κατ' ἐξοχὴν de ætate florenti. sup. ubi altera pars incipit dicere. *Duxit uxorem, filium sustulit, ad ætatem perduxit.* In hoc ipso colore etiam supra: *Legem, qua posset adolescentem domitum formare, & a vitiis ætatis abducere.* Hæc Græcis ἥβη, unde ephebi, qui sunt ἐφ' ἥβῃ, proximi ineunti ætati, sive adolescentiæ. Sueton. refert cum Galba paucis diebus ante mortem cuidam laudanti formam suam, ut adhuc floridam & vegetam, respondisset, Ἔτι μοι μένος ἔμπεδόν ἐστιν; & deinde hoc exiisset in vulgus, lixas & calones, dum caput illius hasta suffixum portant circum castra, identidem clamasse: *Galba cupide fruaris ætate tua.* ubi simul ad libidines adspectum. Cic. 3 in Verr. *Damna, dedecora, quæ res patris ejus, ætas ipsius pertulit, prætereantur.* Etiam *adolescentia* eadem ratione Plaut. Merc. 5. 4. 37. *Ora ut ignoscat delictis tuis atque adolescentiæ.* Maximam objecisse difficultatem vox *opus* videtur, quæ tolletur iis, qui meminerint, aut norint, *opus, negocium, res,* in multis promiscue accipi. Quintilian. 12. 3. *Sed etiam, si nosse, quid quisque senserit, volet, lectionis opus est.* Seneca noster Præfat. 4. Contr. *Sive (quod magis crediderim) tantus orator inferius id opus ingenio suo duxerit.* Quintil. declam. 4. *Partem responsi futuram in alio jam opere vidisti.* Plaut. Men. 5. 1.36. *Ita rem esse dicito.* Mil. 2. 6.43. *Transcurre curriculo ad nos, ita negotium est.* Mire in Instit. de satisd. tut. *Ne tamen pupillorum, pupillarumve, & eorum qui, quave in curatione sunt, negocia à curatoribus tutoribusque consumantur, vel deminuantur.* Ubi *negotia* res, bona, quod obiter dictum volui. Satis vero jam quivis videt, *concessum ætati opus* satis recte Latineque dici. Adde præterea Vossium de Construct. cap. 8. & Sanctii Minerv. lib. 4.

Negabat: bona ergo ætate cæpit] Hæc longe aliter oportet habeant, si recte habere velimus. Ab antiquis illis nihil auxilii. Remigio meo rem omnem ut geram, cogor. Credo non male emendari & scribi: *Id facio, quod pater meus fecit, cum juvenis esset. non negabit. Bona ergo & ego ætate cæpi semel primum hoc tyrocinium adolescentiæ quasi debitum ac solenne persolvere.* Non negabit, nempe pater, quod aliquid dederit ætati, illiusque consuetudini, quam secutus & ego sum, intra modum tamen: quo pertinet: *cæpi persolvere tyrocinium adolescentiæ.* nec ut deinde in ista vitia sim revolutus. quo vox *semel* pertinet. Quæ eleganter ita quandoque occurrit. Quintilian. declam. 6. *Nam*

ut pietatem filii mei semel indicem : patrem redemit. Alter Quintil. decl. 348. *an liberi vestri conjugesque traditam à majoribus per manus in hoc usque tempus libertatem semel perderent.* Decl. 349. in Serm. *& si liberare filium sollicitudine semel destinavit, brevius habet statim ignoscere.* Flor. 2. 12. *Semel in perpetuum victam esse Macedoniam non putabat Xerxes ex gentis dignitate.* Juvenal. 6. vers. 518.

Ut quicquid subiti & magni discriminis instat,
In tunicas eat & totum simul expiet annum.

Sed de his plus satis. Aliud præterea videamus, quod majoris est momenti. ut nempe intelligamus, quid *tyrocinium persolvere.* Quod primum me non satis perspexisse, id fateor. Nunc fidenter expono : id persolvere, quod tyrocinii nomine debetur. est eadem planissime ratio, cum *pœnas persolvere* dicimus : quæ quondam pecuniariæ plerumque erant. Ejusdem etiam generis apparet esse apud Arnob. 3. adversus Gent. *& quoniam qua sunt feminarum generis propria, sequitur, ut eas quoque credamus, circumactis persolvere suas menstruis legibus.* De deabus loquitur. Huc refer etiam, quod est in præfat. lib. seq. *Albutius non tulit hanc contumeliam, sed iratus calumniam sibi imposuit : nunquam enim amplius in foro dixit.* Ubi *calumniam* vocat pœnam quam sustinere debuerunt, qui essent calumniati. quas inter pœnas erat ne in foro dicerent. Eadem forsan ratione fit dictum : *jacere fundamenta.* vide Tacit. 4 Hist. 53. Sulpitius Victor : *Finita tyrannide petunt patres filios, & offerunt alimenta*, id est alimentorum pretium. Idem : *cum ipsi reo præter lacrymas nihil possit intendi.* ratione plane gemina ita liberalitates & largitiones, pro donis, pecuniis datis posuerunt. Etiam Euripides Phœnissis. 434. χάριν pro officio præstito. συντεχὼν χάριν ἀνάγκαιαν δ' ἐμοὶ διδόντες. ita & 449. Ita & gratia pro beneficio Marius Victorinus in 1 Rhet. Cic. *Etenim si quid alicui præsto, nec gratiam reposco, bonestum est. At id ipsum quod præsto, si gratiam reposco, fit utile.*

Qui qualem causam habeant, videritis] Lege, *Revertar ad bonos mores, quum qualem causam habeant, viderim.* Cum eorum pernovero conditionem, intellexeroque hos esse, quibus patrimonium conservari & augeri, viaque ad honores primariasque dignitates muniri possit, quod edocebit ætas. Perge dein : *Faciam, etiamsi non quod oportet fieri, at quod solet.* Significat tacite minime hoc à Sene luxuriante fieri.

Ut castigaret filium] Hic Rhetor suum adjicit judicium, ostenditque non recte nec ratione facere hunc senem patrem, qui, ut emendet filium, ipse peccat. demonstratque, quam hoc sit absurdum, *ita si avus viveret*, &c. nam *ita* pro *ac* lego. quod minus audax, si ad finem adspicias vocis *capit.* quæ particulam *ac* antecedit.

Εἰ τὴν ἀρχὴν δαπανῶ, σὺ δ' οὐ ἐρᾷς, παύῃ] Non placet τὴν ὕπαρξιν. quod conjicit Gronov. Levissima mutatione scribendum arbitror : Εἴ τι τὴν ἀρχὴν δαπανῶ, σὺ δ' ἐκ ἐρῶν παύσῃ ; *Si quid ego impendero feceroque primum sumptuum, tu continuo amare & sequi meretrices non desines ?* Objicit filio amores, qui maxime omnium exhaurire rem familiarem solent. Pulchra Plaut. Asin. 1. 3. Idem exprobrat Chremes filio & quidem vehementissime apud Terent. Heaut. 1. 1. 58. Senex vero hic luxurians nihil quod in gulam effundat patrimonium, accusat filium suum, sed alterum potius objicit, cujus ipse ætate minus poterat esse suspectus. Quod, *Turpe est doctori.* Nota cetera. Simile paulo post in verbis Dioclis Carystii videre licet.

Dicebat autem Agrotas inculta] Eras. Pal. Venet. Cov. Aut. *Dicebat autem Agrita pars inculta.* duo tantum postremi : *Agripta.* Unde lego : *Dicebat autem Agrota parce & inculte, ut scires illum inter Græcos non fuisse : sententiis fortibus* &c. Ovid.

Græcia facundum sed male forte genus.

Σὺ μὲν δαπανῆς ἠδόμενος· ἐγὼ δὲ

 δυ-

δωρούμενος] Ut hæc inter laudandas possit poni sententias, lege: ἐγὼ δὲ τιμωρούμενος. *Tu profundis pecuniam, ut percipias voluptates, ego ut te castigem melioremque reddam.* Nam verba illa δωρούμενος, τιμωρούμενος consilium & propositum denotant. Virgil. *terruit Auster euntes*, id est, ire volentes. Cujusmodi de locis jam dictum ad Contr. 3. ita paulo post ἐπιτάττοντες.

Ἐζήτει μὲν καὶ ἐν δέοντι ἀναπαύσασθαι] Emendandum videtur: Ἐζήτουν μὲν, καὶ ἐν δέοντι ἀνάγειν. *Equidem quærebam & spectabam, ut tempestive ad frugalitatem redires.* Ita enim luxuriando omnem excedebat modum & comparationem, ut nimisquam ultra justum tempus animo & voluptatibus obsecuturus ac se mancipaturus videretur. Quare ista vita mea & via illum revocare volui.

Αἱ μὲν ἔξω ῥυεῖσαι σάρκες] Hæc quoque vitiosa. Scribe: ἃς μὲν ἐθρέψας μεῖσαι σάρκες εἰς μηδὲν μεταβάλλονται. *Quæ alere soles corpora, eorum captus venustate, diffluent & in nihilum redigentur.* an mavis μεταβαλοῦνται. Sed pervulgatum est, cum rem haud dubie futuram significatum volunt, ut præsens, item præteritum pro futuro ponant. Rursus taxat amores filii; causam jam dixi ad verba Hisponis Romani. Et philosophica gravitate, quam ista sint nihili, quibus captatur filius, ostendit. Forma gratia, ut ipsa corpora, fragilis & fluxa est: gloria æterna habetur. Quo magis hujus stabili & duratura pulchritudine, quam istius vana specie duci debemus.

Hermagoras raras sententias dicebat, sed argutas, & quæ] Offendit me illud: *rara sententia, sed arguta.* Cogitabam primum, quia in plerisque antiquis est: *rara sententia & arguta.* num scriptum fuisset: *Hermagoras rara sententia dicebat & arguta, quæ* &c. Nunc vehementer suspicor latere aliud, & à manu genioque Senecæ hoc esse positum: *Hermagoras aridas sententias dicebat, sed argutas, & quæ* &c. Dein: *Securum, negligentem transcurrerent.* quia copulam omittit Ven. nec necessaria est. Illud de Hermagora mihi natum est, cum vulgatus sensus ineptus esset; & simul incidisset Hermagoræ *libros aridissimos* appellari cap. 19. dial. de orat. Etiam supra, ut hic, in aridis declamatoribus aliquid ostendit laudabile. Contr. 9. *Aridi declamatores fidelius, quos proposuerunt colores, tuentur.* Hic autem etiam in colore versamur Controversiæ. Controv. 13. *Buteo aridus quidem declamator, sed prudens divisor controversiarum.*

Ταῦτα ἐπιτάττοντες ἀλλήλοις ἐποιοῦμεν] *Hæc dum alter in alterum imperium exercere volumus, fecimus.* ego luxuriatus sum: ille me accusavit dementiæ: simul taxat filium, qui nec patri dicto fuerit audiens, dum sua prodigit, & nunc illi præterea imperare postulet. Supra: *Alliga me, dum te custodias.* Malim vero, ποιοῦμεν, præsens, quod etiam præteritum complectatur.

Γνῶσῃ, τέκνον, ὅτι νοῦς, ἂν πάθῃ τι, ἀναζῇ] Lege: πάθοι τι. Sensus est: *Si quid mali ferat animus, resurgit.* Flor. *Animus malis augebatur.* Horatii illud hinc redit in mentem de populo Romano:

Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido
Per damna, per cædes ab ipso
Ducit opes animumque ferro.

Sed ad senem revertor hunc patrem, qui vult: *Omnia fert ætas, animumque quoque:* qui mihi rediit factusque est juvenilis, postquam tuis vitiis offendi, ac cruciari quotidie cœpit. Non video hæc alio referri posse.

Elegantius hoc composuit Hispo Romanus] Ven. ita distinguit, ut desiderari hic Græcam aliam sententiam Barbari credas. nam post *composuit* τέλειαι habet ὑπεστιγμένα. Atque error inde nasci potuit, quod in fine controversiarum, ubi dicunt Græci, nomina Rhetorum passim in primo ponuntur casu, quæ alibi in secundo. Certe ad sensum istum vulgarem, quem dixit Barbarus, minus accommodata sunt ea, quæ sequuntur, Hisponis Romani.

Placet vobis frugalitas mea, &c.] Malim,

lim, *Placet vobis f. mea: quod patrimonium servarim, quod acquisivi: quod duxi uxorem mature,*(hic ordo est in Vener.) *quod semper dilexi.*

Quod ad omnem me tutum fabulam præstiti] Jam olim id notarunt eruditi, *fabulari* antiquis esse loqui, disserere, sive ea vera aut falsa aut ficta sint. Inde *fabula* rumor, quæ res est, *Tam ficti pravique tenax, quam nuncia veri.* Igitur quod Suetonio est in vita Aug. cap. 70. *Cœna ejus secretior in fabulis fuit.* id apud L. Senec. epist. 122. *esse in sermonibus.* Hoc sensu tamen aliquid *fabula* complectitur vix bonis unquam optati probative. Intellige id porro ex locis subjectis. Quintil. declam. 300. *Nihil mihi objectum est in ætate prima, nulla fabula ante partum secuta est.* Declam. 301. *inopi censu, sed integer, sine crimine, sine fabula.* Declam. 306. *Cur in fabulas eat? cur habeant materiam maligni?* Declam. 317. *Voluit effugere fabulas novercarum.* Declam. 344. *Vivit itaque filius tuus, & honeste vivit, etiam sine fabula vivit.* Etiam in 18 decl. illarum, quæ sunt integræ: *De pudore pronunciat, mittit in ora populi, mittit in fabulas.* item: *O misera conditio sexus, cujus ipsa plerumque virtutes fabulas pariunt.* Noster Controverf. seq. *adversus omnes illecebras, atque omnia delinimenta muliebris ingenii est, veluti solum ac firmamentum in nullam incidisse fabulam.* Controv. 29. *Duxi uxorem nullis adhuc inquinatam fabulis.* Elegantia hæc sunt, propterea conjunxi. In aliis auctoribus similia sibi quisque notabit.

Nihil tota vita frugalius feci] Id est, quod magis conveniret ingenio hominis frugalis. Ita Quintil. decl. 352. *Diligentissime majores hanc videntur excogitasse legem.* Suet. Aug. 90. *Tonitrua & fulgura paulo infirmius expavescebat.*

Rem ab omnibus dictam celeberrime] Cogit necessitas, ut *celeberrime* interpretemur *frequentissime.* ita *celebratus mos* pro frequentato, auctor Dialog. de orat. c. 24. ubi dixi. Hæc autem Syriaci Vallii sententia de numero illarum est, quas Seneca noster Controv. 21. & Quint. Inst. 4. 1. *circumlatas* appellant.

CONTROV. XV.

Omnibus bonis heredem eam reliquit] Ven. *heredem omnibus bonis reliquit formosam, & adjecit elogium; pudicam reperi.* Quod nimio plus mihi placere fateor. In postremis tamen addas, an omittas *quia*, non multum interesse judico. Covarruviano etiam codice defenditur.

Portii Latronis. Quanquam eo prolapsi mores jam sunt] Cov. vero & Aur. auctius integra voce: *mores jam civitatis sunt.* quod præfero: & intelligi potest, quasi velit eo etiam mercatorem huc divitem commigrasse, quia illius ad aures ista civitatis labes fando pervenerat. tanto ausus sit etiam magis alienam uxorem toties appellare de stupro. Ceterum an hæc Latronis sunt? Ita sane vult consensus omnium veterum codicum, quos sequor; nisi Grutero, Schotto, Aurelio, hic diffidimus: quod ipse nolim. Et tamen stylus clamare alium auctorem, & oratoris potius, quam Declamatoris esse videtur.

Adeo longe ab eo vitio semper fui, ut etiam timeam] Venet. *Adeo longe ab eo vitio jam patientiam egisti meam.* Idem Palat. & superscriptum *egi:* teste Grutero. eadem lectio Cov. item Aur. Legitur: *Adeo longe ab eo vitio, & tanta patientia egi, ut timeam.* Schottus de veteri ista scriptura lætatur, num proba sit: ego eam probam non esse pronunciare nullus dubito, cum ipsa id etiam satis res testetur.

Si tacere possum, confitendum habeo] Ven. & Pal. *Si taceam, possum.* Unde suspicor emendandum; *Si tacere etiam possum.*

Pag. 214. *Notata judicio vestro, ut multiplicatam dotem perdat.* Pal. Erasm. Ven. *judicio vero.* an exponimus pro *æquo?* Controv. 9. *quod jure fit, verum est.* ubi dixi. Quintilian. in ferm. declam. 294. *Non quia non sit illud verum, ut, si damnaverit, vivat.* An *severo* à manu est Senecæ? & sita sit in illo severitas, quod sententia cogatur judi

 cum

cum hæc mulier, non dotem tantum, quam detulerat olim marito, sed perdere præterea, quicquid nunc accesserat doti. Quæ multiplicari, majoremque in modum augeri potuit, vel solis ex usuris, dum ea nihil uti necesse habet hæc mulier, satis abundeque adepta liberalitate divitis, unde facile, splendideque & laute viveret. Ita porro hic discamus, quod nemini adhuc, ut puto, visum, damnatas adulteras, quandoque ut dotem, quandoque ut illius etiam incrementa perderent. Quod locum tunc habere potuit, cum dotis fructus, ita uti hic factum, non pervenerant ad maritum. Vulgara tamen lectio, ut hoc addam, etiam tolerari potest, ut sensus eodem recidat.

Plus tamen ex quæstu habet, plus habitura est, &c.] Vereor ne his aliquid subsit vitii. nec conjiciam tamen eum Schotto: *plus ex quæstu vestro habitura est.* Quid enim? An horum sensus est ullus, qui hic conveniat?

In vicinam formosa, & absentia viri] Ven. aliæque editt. *in absentia.* Unde scribam: *& id absente viro nimium libera mulieris.* ubi *libera*, ut apud Nepotem Themist. *liberius vivere.* Plaut. Pæn. *liberum locum & voluptarium.*

Assidua satietate quotidiana per diem noctemque libidinum exhaustis viribus] Lego: *satietate*, ut est in Pal. & Vat.

Interrogate rumorem. Vos interrogo judices] Pal. in textu: *Vos intelligo.* Unde distinxit Erasm. editio: *interrogate rumorem vos. Intelligo.* quæ dura, aspera, hiantia sunt. Etiam in Venet. *Vos intelligo.* Igitur scribe: *Vos intelligitis, Judices, quid officii mei fuerit.* Et tamen conveniet interrogativa, quæ sequitur, oratio.

In qua etiamnum auctor ab uxore dictus sum] Pal. & Ven. *in qua etiam nomen auctoris ab uxore dictus sum.* Covar. & Aur. *in quam etiamnum auctoris.* Lege: *in qua etiam nomen auctoris ab uxore edoctus sum.* Adeo nulla nos contingebat necessitudine, adeo ignotus erat. cujus hæreditate aucti sumus, ut ex uxore primum illius audierim nomen, quo magis nihil suspicari non potui. Cum vero hæreditas successio sit in universum jus defuncti; testatorem, à quo id jus in hæredem manat, *auctorem* nominat. ita & infra: *Tace paulisper nomen auctoris, numquid non testamentum viri credetur?* Atque hoc alia etiam, & eleganti sane factum est ratione: cum antiquo jure testamenta sint etiam facta per imaginariam quandam venditionem: ubi hæres familiæ emptor dicebatur. Vide Instit. de test. ord. §. 1. 10. Jam vero notissimum est, venditores passim in jure auctores appellari. Unde & Controvers. 21. *Ita si malum auctorem habemus, gener noster fugitivus est?* Item: *auctoritatis tabellæ*, quæ *emptionis* erant paulo ante appellatæ. ex quibus conveniri venditor potest, si res evincatur. Controv. 34. *Ego pecuniam perdidi.* Respondetur, *Redi ad auctorem.* Ex quibus apparet, quanti facienda vel Schotti emendatio, vel interpretatio Fabri, quam loco corruptissimo nullis etiam stabilitam auctoritatibus adhibuit.

De uxore & marito credi] Ex epitome hæc deprompta. Ven. Pal. Covar. Aur. *& uxorem marito credi.* proba hæc, modo legas, *credere.* Mox emenda: *Pudicam & fortem sic amari, ne sollicitaretur, item potuisse.* Particula *item*, absorpta fine videtur vocis præcedentis. Vox *fortis* tanto accommodatior, quod & pulchritudine denotat insignes. Plaut. Bacchid. 2. 2. 38. *Et præterea corrumpi difficiles.* Unde apud Cicer. *fortissimi* etiam judices. Cogitaveram hic primum: *mulier tam formosa amari potuit: pudica & fortis sic amari, ne sollicitaretur, potuit.* Quod nunc placet magis, quia infra vidi hæc ejusdem generis eodem ab auctore: *quia corrumpi non potuit, quia tot sollicitationibus expugnari non potuit.*

Non in meo istud arbitrio positum] Lege, *An in meo* &c. interrogative, quia ita est in antiquis.

Pag. 215. *Spem corrumpendi, quamvis facilem, quamvis amab. sexum*] Plaut. Menæchm. 2. 2. 43. *Quamvis ridicu-*

ridiculus est, ubi uxor non adest. Quod vulgo *quantumvis.* plura illic exempla vide apud Comment.

Omnes formosa in se universos populos converterent] Quod nunc minus fit, quia mulier pudicitiæ invictæ & corrumpi difficillimæ sunt, quæ vel appellari atrocissimæ injuriæ loco ducant.

Matrona, quæ se adversus sollicitantes aviam volet] Venet. & Pal. *Matrona, quæ esse advers. soll. lascivia solet.* ead. Cov. & Aur. nisi quod habent: *sollicitatos.* Forte: *Matrona, quæ esse adversus sollicitantes non lasciva volet.* Sed casta graviqne verecundia spectabilis.

Prodeat in tantum ornata, ne immunda sit: habeat &c.] Hæc non sollicitarem, nisi antiqui codd. ea suspecta facerent. Nam in Ven. reperio: *ornata, quantum ne immunda quidem sit, habeat* &c. eadem Eras. Pal. Cov. Aut. lectio. Quare emenda: *in tantum ornata, quantum ne immunda quædam sint, habent. comites,* &c. Vero ordine esset: *quantum quædam habent, ne immunda sint.* Sed non insolens hæc confusio auctoribus.

Habeat comites ejus ætatis] Initium hujus membri esse *comites*, jam ostendi. De sequentibus laborandum magis: Nam in Ven. *comitese. ætatu, qui impudica, si nihil aliud in verecundia amorum removendi sit fera* &c. *impudica* & *removendi* etiam Cov. & Aut. habent. Faciendum credas: *comites ejus ætatis, quæ impudica, si nihil aliud, verecundia morum removendi.* Dein novum inchoatur membrum. Ut velit, quibus adhuc durat impetus, & fervor libidinum, ut sunt adolescentes & juvenes maxime, ea, qua dicit, removendos ratione. Ætas quandoque κατ' ἐξοχὴν de ætate florenti, item ejusdem vitiis & salacitate. Cicero apud Sueton. Jul. cap. 49. *floremque ætatis à Venere orti in Bithynia contaminatum.* Quintil. Declam. 276. *In gravissima injuria, qua virginitatem perdidit, qua florem ætatis amisit, qua prima illa gratia apud maritum futura, prærepta est.* Rursus Sueton. Claud. cap. 16. *Alium corruptelis adulterisque famosum, nihil amplius, quam monuit, ut aut parcius ætatula indulgeret, aut certe cautius.* Declam. in Sall. *Omnium cubiculorum in ætate pellex, & idem postea adulter.* Apud Sueton. in Galba prope finem: *Galba cupide fruaris ætate tua.* Eam intelligo, quæ hic dicitur *impudica.* Vide nostra ad Declam. quæ præcedit. ubi & alia exempla.

Ferat jacentes in terram oculos] Hæc ab excerptis imprudentia editorum sumpsit. Ven. *fit fera in jaciendis in terram oculis.* Cov. & Aut. *fit fera jaciendis.* Lege: *fit severa jaciendis in terram oculis.* Cujusmodi locutiones adamatæ Ciceroni. Veluti 1 de Divin. *Nihil est autem, quod non longinquitas temporum excipiente memoria prodendisque monumentis efficere atque assequi possit.* lib. 2. *Eam* (disciplinam haruspicinæ) *postea crevisse rebus novis cognoscendis, & ad eadem illa principia referendis.* Quasi per nebulam videor meminisse, alibi hoc monuisse Gronovium, & plura exempla congessisse.

Inhumana potius, quam inverecunda sit] Epit. *verecunda sit.* Ven. *non verecunda s.* Forte: *Inhumana potius, quam nimis verecunda sit:* deinde his connecte: *etiam in necessariam resalutandi vicem multo rubore confusa. Sic se* &c. Adde notam, quæ sequitur.

In necessariam resalutandi vicem] L. Sen. ad Helviam matrem, cap. 17. *Illa pro quæstura mea gratiam suam extendit, & quæ ne sermonis quidem, aut claræ salutationis sustinuit audaciam; pro me vicit indulgentia verecundiam,* &c.

Longe ante impudicitiam neget ore, quam verbo] Si excerpta bonæ essent fidei, plus dubitem, num hæc sint vera. Sed & isti centones habendi mala occupati fide, & pessime cernas inscitissimeque passim consarcinatos. Ven. *Sic se in verecundiam pignori longe alte impudicitiam est amore, quam vero.* Eadem in Aut item & in Pal. saltem post *longe alte.* Nondum pro certo scio, qui sanandus hic locus. Vide tamen num huic acquiescas scripturæ: *Sic se inter verecundiæ pignora longe ante non impudi-*

eam clamet ore, quam verbo. Sæpe auctores *pignora* pro argumentis haud dubiis ponunt, quibus tuto fidas, ut creditores solent pignoribus. Justin. 1. cap. ult. *Nec de fide timebant* (Zopyri) *cujus veluti pignora vulnera corporis & injuria notas habebant.* Seneca noster præf. hujus lib. *Est & hoc ipsum melioris ingenii pignus, non corrumpi bonitate ejus, ut illo male utaris.* Porro *clamare* ita est in his Ciceronis orat. pro Rosc. Com. *nonne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam & clamitare calliditatem videntur?* Hoc Plauto est *cantare* Rudent. 2. 6. 21. *Nam hac* (urna) *literata 'st. ab se cantat, cujus sit.* Paulo post: *Cum tot argumentis impudicitiam præscripserit.* ita enim Ven. & Pal. quod postquam vidi, hac de conjectura mihi gratulatus sum. Illud verbulo adjici ingratum non erit, *ore* ipsissimo hic poni modo, quo est in hoc Virgilii:

— si virgineum suffuderit ore ruborem.

Paulo obscurius, quam posita veste nuda] Non tuear *obscænius* cum Grutero, contra codicum consensum.

Cum tot argumentis pudicitiam prescripserit] Pal. *impudicitiam præscripserit.* Cui consentit Venet. quod defendi & probari verum est. Virgil.

——nec l'hæbo gratior ulla est,
Quam sibi quæ Vari præscripsit pagina nomen.

Etiam Cov. & Hed. *impudicitiam*, si fas meis marginibus credere. Tacit. 2 Histor. 65. locum, qui huc faciat, dabit. Paulo ante: *Sic se inter verecundiæ pignora longe ante non impudicam clamet ore, quam verbo.* Videndum tamen etiam, num res flagitet, ut hic legamus, *præscripseritis.*

Cultu, incessu, facie] Ven. *Cultu, incessu, sermone, facie.* Nihil horum exturbandum, aut prætereundum.

Qui incurreret, & reti adultera se non subduceret] Erasm. Pal. & Ven. *incurreret retia adultera, se non subduceret.* ead. in Aur. Lege igitur: *qui incurret retia adultera aut se non subduceret.*

Internuntium, puto, sollicitantis se] Ven. Pal. Erasm. *illud sollicitari se.* An: *illum sollicitantis.* an vero *se* præterea addimus?

Nemo sic negantem iterum rogat] Si Ven. Erasm. Pal. Cov. consulas, hæc loco non suo posita, & subjungenda periodo, quæ sequitur. quam moverunt, qui non viderant, prima vox quemadmodum esset emendanda. Tu scribe: *continuit: aliquoties quod non una peregrinaretur, questa est. Nemo sic negantem iterum rogat.* Præter unicam istam, quam emendavi vocem, reliqua totidem verbis & ipsissima sunt in istis, quos dixi libris, nisi quod Ven. & Pal. *una re pereg.* Suspicor fuisse: *una viro pereg.* idque mutatum ab iis, qui hoc dicendi genus minus habebant cognitum. Certe ego pro certo scio, id me notasse apud Valer. Max. & est vel Græcum, ut ἅμα, vel ἐμοῦ τῷ ἀνδρὶ, vel omissum est *cum*, quæ passim notes in *simul* apud Tacit. ut 3 Annal. 64. & 6 Annal. 4. item apud Horat. & Liv. Vide Voss. de construct. cap. 64. extremo. Pergit dein Vener. *Cum ergo questa est, apud quem indignata est, abunde te in argum.* Quæ non restituo sine aliqua audaciæ specie: sed quia multum est allatura auxilii & lucis, minus ea uti vereor. Scriptum fuisse suspicor: *Tune ergo questa es? apud quem? indignata es? apud quem?* Quis vel familiarium hujus rei tibi conscius aut testis? Respicitur ad ea ironice concessa: *Aliquoties, quod non una viro peregrinaretur, questa est.* Non solum cum appellaretur, sed & eum apud necessarios, amicos, notos, saltem eos, quos intimos habebat sibi. Jam ad Controv. 4. & 7. ostendi & alia, ubi iteranda omittuntur. Porro perge: *Abunde in arg. p. p. p.* &c. Ita omnia clara, nullaque superest difficultas.

Pag. 216. *Si qui fecerat, tacere voluisset*] Ven. *Si quod fecerit.* ita & superscriptum Pal. in quo: *si quid.* Credas fuisse: *si qui id fecerat.*

Inspicite adulteri censum ex eo impune, si quod adulteris edidit, &c.] Sensus est: *Inspicite adultera censum, & ei impune sit, si quid adulter ejus dedit, si est aliquid,* quod

quod non dederit. Supra: *Non accuso adulteram, nisi divitem factam: ex ea domo ream protraho, in qua jam nihil meum est.* Quod cum hyperbole facit mixturam, ut hæc ipsa, eaque quæ sequuntur. quibus tamen ratio continetur aliqua hyperboles: *maritus*, inquit, *cum censu meo inter munera adulteri lateo.*

Quicquid ego non emi in mundo tibi miser] Lege: *quid, quid ego n. e. in m. t. miser?* ut sit ingemiscentis, eoque dum turbatur, reperentis viri oratio.

Quid ita? habes, inquit, & scripsit causas] Corrige: *habeo, inquit, & scripsit causas.*

Quia cum semel appellassem] Lego: *quoniam cum s. a.* quod in Venet. est, *quancunque semel.* ut Eras. & Pal. *quam cum semel.* Dein non expunxerim iteratum *appellassem*, post *tertio.* cum, antiqui probent; sed defendam eum Grutero.

Numquid non testamentum viri credetur] Ven. Erasm. Pal. Cov. *testamento creditis.* etiam Aurel. *creditis.* Forte: *numquid hoc ex testamento viri creditis?* posses commode etiam satis, *testamentum.*

Jam moriturus tabellas occupare si vultis cum mnn. &c.] Pal. *si voletu.* Locus pessime depravatus. Lege: *Jam moriturus tabellas occupare si volo istam, & muneribus meis imponere elogium ex testam. ad. petendum est.* Quæ hæredibus, quibus nulla intercedit necessitudo sanguinis, relinquuntur testamento, *munera* appellat hujus oratiunculæ auctor. quod patet comparanti hæc cum istis supra: *maritus cum omni censu meo inter munera adulteri lateo.* Ubi omnem hæreditatem divitis *munerum* etiam significat nomine. quod hoc quoque factum videtur loco, quia præcedit: *tabellas occupare si volo istam.* id est, testamentum & ex hoc hæreditatem, exemplo nempe divitis, cujus erat in tabellis: *Omnium bonorum meorum, omnis pecuniæ meæ sola hæres esto.* Occupamus vacua. Notissimum est ex jure civili, quod nullius est, fieri occupantis. Ovid.

Elige de vacuis, quam non sibi vindicat alter:

Si nescis, dominum res habet ista suum.

Tacit. 5 Histor. *Multi, quos urbe atque Italia sua quemque spes acceperat, occupandi principem adhuc vacuum.* Mox *testamentum vacuum* vocat divitis mercatoris, cui non erant hæredes. Contra Quintil. Declam. 327. *Plenum testamentum*, illius cui satis est liberorum, & proin hæredum. *Plenam*, inquit, *invenerat domum* noverca, *plenum testamentum.* Hic autem maritus nondum sua ex uxore susceperat liberos. Mox: *ego adulteram arguo, quam in matrimonium recepi, qui communeis ex illa liberos precatus sum.*

Non propinqua? aut nulla earum pudica est] Ven. *nulla? aut qua earum pudica est?* Cov. & Aur. *atque nulla.* Alioquin cogitaram: *an nulla? an, si qua est earum, impudica est?* Quæ oratio magis urget.

Peregrinas urbes in honorem pudicitiæ incognita perambulabat] Ven. *In honore pudicitia.* Flor. 3. 20. *De stipendiario Thrace miles, de milite desertor, inde latro, deinde in honore virium gladiator.* Apud eundem tamen 1. 3. *cui in honorem virtutis regnum ultro datum.* Sed jam satis monuerunt alii, quartum & sextum casus isti junctos præpositioni passim promiscue poni. qua ratione etiam supra: *ut in accessione patrimonii peregrinando cum uxore certarem.* si adstipularentur codices. Porro Ven. hic legit, *perambulat*, interrogative, quod non mutem.

Pag. 217. *At illic ubi negociatus, quia nulla non prostituta erat*] Venet. *negociatus? quin illa n. p. e.* Etiam *quin illa* est in Covarruv. Pal. Aurel. & Eras. An: *quin in illa non prostituta errat.* Potest enim esse prostituta, quam huc iniqua sors coëgit, quæ integra sit pudicitia. vid. Controvers. 2. Pergam: *Vacuo testamento pudica hac hæres per errorem quæsita est.* Ut posterius priori lucem & vim addat. Verum id esse, quod dicit, demonstrat porro iis, quæ sequuntur.

Ego adulteram arguo, quam in matrimonium recepi] Malim. *qui eam.*

Qui pudicam libentissime crederem] Pessime

Pessime Schottus, qui *mihi*, quod post *pudicam* agnoscit Ven. Pal. Erasm. & forsan ipsius etiam codd. expungit. Cum singularem quandam elegantiam hic habeat & vim. Libentissime sibi, domi & re doctus, non adultero vero illiusve elogio, quod non potest non esse suspectum, crederet uxorem esse pudicam. In Excerptis: *Tempus est de uxore marito credi.* Ead. oppositio ipsa hac in Controv. *Tempus est & uxorem marito credere.* ita enim legendum credo.

Adeone jam ad omnem patientiam seculi mos abiit] Semper hæc mihi fuerunt suspecta, etiam antequam antiquos consuluissem, ex quibus nunc intelligo, non plane in eo me errasse. Nam Cov. Aur. Pal. Venet. *nos habet.* Igitur lego: *adeone jam ad omnem patientiam seculum nos dabit.* Terent. Heaut. 4. 6. 2. *vel me hæc deambulatio Quam non laboriosa ad languorem dedit.* id est, languidum fecit. quod patet. etiam Sueton. usus est in August. c. 16. XX *millibus servorum manumissis & ad remum datis.* Cognata hæc sunt, *dare in timorem, ruborem, divitias* apud Plaut. & alios. Porro *seculum* etiam pro seculi more potest accipi, ut accepit Tacit. de Mor. Germ. cap. 16. ubi similem tractat materiam. *Publicatæ enim pudicitiæ nulla venia. non forma, non ætate, non opibus, maritum invenerit. Nemo enim illic vitia ridet, nec corrumpere, & corrumpi seculum vocatur.* Add. init. hujus Controv.

At ego si hunc morem inscribendi respicitis] Ven. *si hoc in amorem scribendi inspicitis.* Lege: *At ego, si hunc jam morem scribendi recipitis*, &c. Eodem ducit Cov. illiusque margo. Ego etiam nondum istis inspectis ita jam supplere & emendare cœperam.

Uxor mea hæres esto] Recte ille, qui monuit inserendam negativam. Tantum enim potest esse probum: *Uxor mea hæres ne esto.* Quia testamentum est, ut sequitur, quo damnatur uxor à viro.

A duobus vos testamentis in consilium mitto] In Ven. Cov. Aur. & Pal. desideratur *A.* quod ut inseratur tamen, flagitare necessitas videtur. Iidem libri *consilio.* quod non tuear. Saltem *in consilium mittere, ire*, etiam *consurgere* dicunt locupletes auctores. Præfat. 1 Controv. *At illi, qui verba sua torquent, qui de singulis verbis in consilium eunt.* Unde suspicarer, *de duobus vos testamentis.* Sed hoc locum hic non habet. Quid autem sit *mittere in consilium*, optime docebit Asconius, cujus est: *mittere judices in consilium est dimittere judices ad sententiam dicendam, ubi allegatis omnibus argumentis orator dixerit, Dixi.* Vide Sigon. lib. 2 de judiciis cap. 22.

Magnus pudicitiæ fructus est] Ven. & Pal. *munus pudicitiæ.* Cov. & Aur. *unus.* An: *munus pudicitiæ & fructus est, pudicam credi?* Vide paulo post. Commodum est *magnus.* At sic etiam *unus* exponas. ut *solus* apud optimos. Senec. Hippol. 874. *Aures pudicas conjugis solas timet*, id est, maxime, ante alias omnes. Gronov. vid. Et hoc postremum præfero. Paulo post in antiquis: *Mulieribus ingenuis veluti solum firmamentum est.*

Delinimenta muliebris ingenii] Pessime intellexerunt hunc locum. Non hic agitur de delinimentis mulierum, sed amatorum, quibus hi alliciunt vincuntque, & devinciunt sibi muliebria ingenia cerea sæpe in vitium flecti, minimeque si tententur, firma & constantia. res patet. Quare mutata distinctione, lege cum Pal. Cov. Aur. Ven. *adversus omnes illecebras, atque omnia delinimenta, mulieribus ingeniis est veluti solum ac firmamentum in nullam incidisse fabulam.* Ubi possis etiam, ut habent antiqui, *solum firmamentum.* vox *solum* sensu, quo dixi præced. nota. Est tamen & apud Ciceronem, quod jam notavit Schottus: *Solum quidem, inquit ille, & quasi fundamentum oratoris vides locutionem emendatam & Latinam.* Serv. vulgaris. (nam Danielis hic partem omittit) ad 7 Æn. vers. 111.

Et cereale solum pomis agrestibus augent.

Solum, inquit, omne dicitur, quod aliquid sustinet. Unde de mari supra ait,

ait, *subtrahiturque solum.* & Ovid. I Metam.

Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
Astra tenent cæleste solum.

Sic & nunc paniceas mensas, id est, epularum sustentaculum, *solum* vocavit. Vellem codicis antiqui auctoritate copula posset defendi. Nam mihi, fateor, egregie blanditur: *solum ac firmamentum.*

Novos fortasse non in omnium æstimationem incurrere] Videor, postquam æstuaveram diu, tandem perspexisse, quomodo hæc, quæ pro depositis propemodum habet Schottus, utcunque restitui possint. Lege: *Novum est fortasse, non in hominum existimationem incurrere.* Ubi *fortasse* interpretor sine dubio, qua notione, jam docui ad Calpurn. non semel occurrere in declam. Quintiliani majoris. Deinde *existimationem* non tantum accipio judicium. Terent. prol. Heaut. *Arbitrium vestrum, vestra existimatio valebit.* verum etiam, rumorem, famam, opinionem, ut apud Sueton. August. cap. 58. Capitale erat *dictum ullum, factumve ejus* (Augusti) *existimatione aliqua læsisse.* Pulchra Casaub. ad vitam Aug. c. 51. Ita respondent: *incidere in fabulam* & *incurrere in existimationem hominum.* His autem continetur objectio, quam concedit utcunque, ut aliud tamen respondeat, quam expectaretur; eaque his in verbis sunt ex emendatione mea: *Ejus horrenda multa deinde, ac varia daturus sum experimenta. Fœmina quidem, damnum pudicitiæ qua vitet, æque curandum est, esse ac videri pudicam.* Verum est, vix evitari potest, quin aliquid etiam de probissimis fabulentur homines. id etiam exemplis magni ponderis confirmatum dare possum. Sed tu non es functa officium, quæ minime curasti, ut videreris proba hominibus. Quare ipsa has fabulas & rumores fecisti. quod minime fecerint, quibus fama & pudicitia curæ & cordi sunt. In postremis Covarruv. & Aur. *Fœmina quidem unum pud.* Venet. *Fœmina, quæ damnum pudicitiæ.* Unde ista lectio commode effingitur.

Pulchre autem huc facit illud Cæsaris apud Sueton. 74. *Interrogatusque cur repudiasset uxorem, Quoniam, inquit, meos tam suspicione, quam crimine judico carere oportere.* De uxore Pompeia, adulterii suspecta, minime vero, etiam ipsius judicio, comperta.

Qua potest non timere opinionem adulteri] Alii ediderunt, *adulterii.* quod repetio etiam in Vener. Sed *adulteri* non damnem. Supra: *At hercules adversus externorum quidem opiniones speciosissimum patrocinium erat: Ego viro placeo.* Istud si scribas, facilior etiam sequentium connexio.

Infelices ancillarum gregis laborant] Ven. *abundant.* Fortasse: *abunde sudant.* Terent. Phorm. 4. 3. *Sudabis satis, si cum illo inceptas homine.*

Frustra æstimabo esse indicia, si tantum] Sensus est: *Frustra existimabo esse pudicam, si tantum, qui rogat, comperit pudicam.* Quid enim si ultro corporis sui obtulerit copiam? quid si non repellat intentantem stuprum? Supra: *Abundene in argumentum pudicitiæ profuturum esse putas, si stuprum tantum negaveris? quod plerumque etiam impudicissima spe uberioris præmii de industria simulat.*

Pag. 218. *Cui plus laudator, quam accusator nocet*] Multo melius judicem, quod quondam fuit: *Peregrinus, qui plus.* Sed *cui* tuentur vett. codd.

Quod nulli præter me contingit] Lego: *quid? id ulli præter me contigit?* Indignantis viri oratio, qui perspectum habebat satis, vix experimentum capi posse pudicitiæ mulieris, quin interveniant ea, quæ injuriosa in mulierem, aut saltem illius in maritum essent, si ipsa forte non iniquo pateretur animo se tentari. Supra: *pudicam mihi libentissime crederem.*

Hæreditatem adiit: hoc consulto fecit] Non nisi de sententia amicorum, aliorumque, qui periti juris & rerum essent, hanc adiit hæreditatem. quo minus hoc nomine accusari potest, & in crimen adulterii ex suspicione raptari, quod infamem, ut appellat maritus, hæreditatem adiit.

LIBER SEPTIMUS,

vulgo TERTIUS.

EPISTOLA.

Pag. 219. *Cum per totum annum quinquies sexiesve populo diceret*] Quid sit populo dicere, ipse Seneca noster satis exponit in præfat. 4 Controvers. *Pollio Asinius nunquam admissa multitudine declamavit*. Vide quæ subjungit eodem loco. Deinde etiam: *Declamabat Haterius admisso populo ex tempore*. Præfat. 10 Controv. *Declamavit* (Labienus) *non quidem populo, sed egregie. Non admittebat populum, & quia nondum hæc consuetudo erat inducta, & quia putabat turpe ac frivolæ jactationis*. Inde igitur percipe hac in epistola: *Alius erat, cum turba se committebat, alius cum paucitatem contempserat*. Item: *cum populo diceret, omnes vires suas advocabat*. Ubi *populo*, ut heic, quasi *publice* sonat. ita *gradu* pro *gradatim*. Vellei. 2. init. *Non gradu, sed præcipiti cursu a virtute descitum*.

Illa intempestiva in declamationibus ejus philosophia] Exemplum est infra in hac præfat. ubi de controversia quadam dixit: *quare calix, si cecidit frangitur; spongia, si cecidit, non frangitur?* add. Controv. 2. in colore.

Et si quando illum perduxerat calor, exurgere audebat] Significare videtur Seneca, raro huc productum calore Albutium, cum non diceret populo, ut exurgeret. Vocem *audebat* interpretor, *non detrectabat*, cum vix nempe alioquin id a se impetraret. cui *timere* apud Petron. hac notione oppositum: *Nondum umbraticus doctor ingenia deleverat, cum Pindarus novemque Lyrici Homericis versibus canere timuerunt*. Noster ipse infra Contr. 16. *quotiens latius aliquid describere ausus est, toties subsistit*. Controv. 22. in verbis Arellii Fusci: *Imperator non audet nominare te, tanquam patrem*. Quintilian. declamat. 4.

Sæpe declamante illo ter buccinavit] An non commodius: *tertium buccinavit?* ut usque cœnæ tempus traxerit auditores: *Cum Tertia mittit buccina signum*. An credimus hoc sensu tantum buccina datum signum apud Græcos? Romani vero horas etiam suas distinxerunt buccinarum sono? Saltem Plinius distincte Romanorum horas numerat lib. 2. 70. ita & alii. Possunt huc facere illa Martialis:

Prima salutantes atque altera continet hora.
Exercet raucos tertia causidicos.
In quintam varios extendit Roma labores.
Sexta quies lassis. Septima finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octava palæstris.
Imperat extructos frangere nona toros.
Hora libellorum decima est extrema meorum.

Gruterus, cur ex Colon. præferat, *ter buccinabat*, nondum videre me fateor.

Pag. 220. *Argumenta enim argumentis colligebat*] Sic Veret. & quinque Gruteri. Latinus Pacatus cap. 31. *Res ipsas interrogemus, & (quæ certissima conjectatio est) colligamus gerenda gestis*. Isaacius Pontanus hic vult *colligabat*.

Quid igitur? Omnis quæstio per numeros suos implenda non est?] Ita infra Controv. seq. *Bellam rem Geminus hoc loco dixit, cum cœpisset per omnes numeros fratrem tanquam reum defendere*. Ovid.

Perque suos intus numeros componitur infans.

Nempe *numeros* pro partibus accipiunt. Latin. Pacatus cap. 10. *quin omnium castrensium numeros primus, aut cum primis obires*. Valer. Max. 4. 1. animum Platonis putes *cunctos virtutis numeros altitudinis sua sinu clausos* custodiisse.

Non lexis magna, sed phrasis] Sic & Ven. Excerpta: *non thesis magna*. At duo Schotti: *Non laus oris magna, sed fraus*. Eadem unus etiam Gruteri, qui probat hic *lexis* ex Pal. priore (vellem explicuisset) nisi quod *oris* omisit. Unde mihi nascebatur: *Non laus oris magna, sed phrasis*. Facile *phrasis* migraverit

tit in *fraus*, quod sæpe *ph.* & *f.* promiscue sunt scripta. Sensus est: Non voce perinde ac pronunciatione, quam selecta oratione Albutium laudem sibi reperisse. Credoque vocem *phrasis* in causa fuisse, cur aliqui *lexu* & *pnσις*, quod dein mutatum in *thesis*, quo perspicua magis & ejusdem linguæ verborum in genere, esset oppositio, appinxeriut, quæ dein varie finr recepta, quamvis sensum commodum efficere non possint. Quod credes magis, si adverteris animum ad ea, quæ sunt his subjecta & connexa: *Dicebat enim citato & effuso cursu, sed præparato.* Lege *præparatus*. Covarr. & Aur. *apparatue.* quod male junctum periodo sequenti. Omnino autem tuendum *enim.* quod habet & Veneta, non *etiam* scribendum. Continetur his ratio eorum, quæ dixit: *Non laus oris magna, sed phrasis.* Quia *citato & effuso dicebat impetu*, non inflectere verba & vocem accommodate rebus orationis poterat. ita voce minus commendabatur. Sed quia *præparatus* accedebat ad dicendum, phrasis curam habuit, atque inde gloriam sibi quæsivit. Minime igitur conveniebat in illum, quod dixit Messalla Latini sermonis observator diligentissimus de Latrone Contr. 12. *Sua lingua disertus est.*

Sententia, quas optime Pollio Asinius albas vocabat] Cov. Aur. Venet. *albas violabat.* at excerpta, *vocabat.* Quæ postquam consideravi, cœpi non improbare Schotti suspicionem, qua vellet: *albas violas vocabat.* Certe istis violis maxime convenit, quod subnectit auctor: *simplices, aperta, nihil occultum, nihil insperatum afferentes.* In ceteris plus implicitum diversitatum, quippe quarum in plurimis passim, si contempleris, artem quasi simulat & ostentat intextam singularem ingenio natura suo. Ne nunc dicam similem in iis candorem & coloris simplicitatem desiderari. Justin. in præfat. *Corpusculum florum feci.*

Pag. 221. *Nihil est tam inimicum, quam manifesta præparatio*] Scaliger post Pincianum probat *mimicum*. Causa tamen nulla apparet, quamobrem non tueamur *inimicum.* quod habent plerique ex scriptis Gruteri, & sensu solum probari videtur. Vult enim noxiam & damnosam esse præparationem, nisi occulte fiat: quia suspectam ita orator causam facit, quasi judicibus offundere paret tenebras. Ita culpæ potius quædam confessio, quæ subsit, quare hac præparatione & insinuatione utatur patronus, quam causæ subsidium inde erit: *Nam doli non sunt doli, nisi astu colas. Sed malum maximum, si id palam provenit.* Quare *præparandum suspiciose*, id est, recte, latenter. Controv. 9. *Junius bene dicebat has controversias, quæ suspiciose dicenda erant.* Facit ad hæc, quod est apud Ciceronem in Bruto de clarissimo oratorum Antonio: *Erat memoria summa, nulla meditationis suspicio: imparatus semper aggredi ad dicendum videbatur: sed ita erat paratus, ut judices illo dicente nonnunquam viderentur non satis parati ad cavendum fuisse.* Idem Cicero ali... hoc in quolibet desiderat Oratore; ne moveatur judicibus suspicio, quod non multum causæ fidant, qui confugiunt ad artes & meditatam calliditatem. Quod causæ inimicum, ut nostrum dixisse jam patet: idque verum esse illi etiam affirmant ex antiquis, qui *iniquum* exhibent, ut Venet. & Pal. pr.

Dicere solebat, cum vellet offendere, non hæsitare se, &c.] Metuo ne sub sana cute ulcus lateat. Certe non dubito futuros judicii etiam non infelices, qui malint: *Sufficiebant enim illi, in quantum voluerat explicandi vis. Itaque ipse dicere, cum vellet, non offendere, non hæsitare se in electione verborum.*

Cum rem animus occupavit, verba ambiunt] Idem in Excerptis. quæ quamvis integras habent præfationes, multis tamen item, ut controversiæ, locis vitiatas excerpentis vitio certum credo. Hoc ipso de loco non id asseverarim, cum nimis constanter antiqui eadem velle videantur. Ven. sola dissentit, in qua lego: *cum præ manibus occupavere verba ambiunt.* An hoc temere

temere factum existimamus? Dubito, quia & illic eum codicum deprehendo cousensum, & hic gemmam video, quam ab librariis obtrusam vix induco in animum ut credam. Certe non ineleganti etiam sensu hinc illud facias facillime: *Cum, quæ præ manibus, occupaveris; verba ambiunt.* Sententia est: Cum ea, quæ obvia, primoque se offerunt, sumpseris dicenda; & verba deinde ultro se offerre solent; adeo *provisam rem non invita sequentur.* Judicium Albutii alios metientis sua dicendi facultate. Illud *præ manibus* est idem, quod *ad manum* L. Senecæ, aliisque. Plaut. Bacch. 4. 3. *qui patri reddi Omne aurum amans, quod fuit præ manu.*

Inæqualitatem in illo mirari libebat] Covar. & Aut. *non libebat*. Pal. prior: *non licebat.* quartus item: *licebat*, sine negativa. Forte: *non mirari non licebat.*

Idem res dicebat omnium sordidissimas, acetum & puleium, &c.] Post postremam vocem cum Turnebo retinco *lumam.* quod non minus habet locum, quam *Philerotem*, & ab antiquis proin non sine causa exhiberi judicandum. De reliquis vide Turnebum & Schottum. Ne vero audi Antonium Augustinum, qui vellet: *lacernas, pilam, rotam.* Quamvis, quæ nunc enumerata, non sint petita à lusu pucrili, pro sordidis tamen in isto dicendi genere, quo usus Albutius & plerique etiam declamantum, nisi magna ea extorqueat necessitas, non injuria habentur. Splendidissimus erat Albutius. etiam declamatores nihil humile, nihil abjectum in dicendo sectabantur. dial. de orat. cap. 35. Noster statim: *Nihil putabat esse, quod dici in declamatione non posset. Erat autem illa causa: timebat, ne Scholasticus videretur.* Suet in vita Albutii: interdum declamasse eum, *ne usquequaque Scholasticus existimaretur, circumcise ac sordide, & tantummodo trivialibus verbis.* Nihil igitur nec Albutio, nec istis conveniebant, quæ hic notata. Peccabaturque iis in præceptum Rhetorum, quod præclare expressum ab Dionysio Longino, περὶ ὕψους cap. 39. Οὐ γὰρ δεῖ καταντᾶν ἐν τοῖς ὕψεσιν εἰς ῥυπαρὰ καὶ ἐξυβρισμένα, ἂν μὴ σφόδρα ὑπό τινος ἀνάγκης συνδιωκώμεθα. *Neque enim decet in sublimibus descendere ad sordida atque abjectissima.* Tanaquillus Faber: Observant Critici nunquam à Virgilio usurpatum *panis* vocabulum, quamvis illi sæpe usu venerit de cibo capiundo agere. Sed modo γλωττικῶς *epulas* vocat, modo *Cerealia dona.* Verum quia Plato in Sermone epitaphio scripserat de regione Attica: Μόνη γὰρ ἐν τῷ τότε καὶ πρώτη τροφὴν ἀνθρωπείαν ἤνεγκεν, τὸν τῶν πυρῶν, καὶ κριθῶν καρπόν. *Sola enim tunc temporis & prima victum humanum tulit, frumenti & hordei fructum.* Quid ait Halicarnasseus? ὦ θεοὶ exclamat, καὶ δαίμονες! ποῦ τὸ Πλατωνικὸν νᾶμα; Vides illorum temporum judicium lector: cujus utinam sensum aliquem haberent plerique scriptores, qui hodie sibi & belli videntur, & diserti. Noram hanc integram adscripsi Fabri, quia præclare facit ad hunc locum illustrandum. Adde & not. seq. & Vossium summum virum lib. 4. Instit. orat. cap. 1. §. 5. ubi agit de verbis sordidis. Sulpitii quoque Victoris illud adscribere operæ pretium erit: *Adhibendus est nitor, ut scilicet verba non sordida, & vulgaria, & è trivio, quod dicitur, sumpta sint, sed electa de libris, & hausta de liquido fonte doctrinæ.* Item illud Fortunatiani: *Vulgaria ergo quæ sunt? quibus utitur vulgus. id est, indocti sine ratione atque lectione: Nam sunt quædam verba, quæ, quamvis obsoleta sint, tamen vitanda non sunt, si nimium propria sunt, & illis melius expeditur oratio. ut M. Tullius & ferraeum, & fieem, & scalas dicere non turpe duxit.* Ubi *facem* forte reícribendum. Cicero tamen istis facilius, quam declamantes uteretur.

Nimium orationis splendorem his admixtu sordidis non defendi, sed inquinari] Nempe quamvis orationi nimium splendidæ admisceas istud genus sordida, non eo prohibebis, quo minus dicatur, *Quam lepida lexeis!* Non excusant hæc, sed pluribus insignitam vitiis

reddunt

reddunt orationem. Hoc sensu ista satis proba sunt, nec necesse est detendi Lipsianum admitti. Porro gemina his eodem Longini capite, quod dixi, reperies. Theopompi narrationem quandam notabiliter perstringit, ubi inter alia: ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκ αὐτῶν ἐκείνων τῶν προκοσμημάτων μεταξὺ τῶν χρυσίων καὶ λιθοκολλήτων κρατήρων, καὶ ἀργύρου κοίλου, σκηνῶν τε ὁλοχρύσων, καὶ ἐκπωμάτων, φέρων μέσα ἔθηκε θυλάκια, καὶ σακκία, ἀπρεπὲς ἂν ἦν τῇ προσόψει τὸ ἔργον, οὕτω καὶ τῆς ἑρμηνείας, τὰ τοιαῦτα ὀνόματα αἴσχη, καὶ οἱονεὶ στίγματα καθίσταται, παρὰ καιρὸν ἐγκαταταττόμενα. *Sicut enim, si quis ex ipsis illis ornamentis inter aureos gemmatosque calices, inter argentum item calatum & tentoria atque pocula ex auro solido afferat, collocet loculos sacculosque; indecorum aspectu sit negotium. Ita & istiusmodi verba intempestive interjecta turpes sunt macula orationis, & velut imposita stigmata.* Vide ipsum Longinum per totum caput.

Et hoc aque omnium est] Venet. *Et hoc aquale o. e.* Ita & quatuor Pal. ut & Puteani, teste Grutero. item duo Schotti, & præterea Aurel. Ms. Unus Gruteri: *& inaquale hic omn. e.* Quare lego: *& hoc aqualiter omnium est.*

Pag. 222. *Nihil detrahebat ex supervacuo strepitu*] Quo nimios fuisse declamatores, vel solum demonstret initium fragmentorum Petronii.

Cum codicibus sedere] Pulchra Cujacius in paratitlis ad Codicem ab ipso initio.

Hac illi accidit inconstantia judicii] Erasm. & Gruteri quinque, *accidebat.* idem Venet. Covarr. Aur. quare non mutetur. sed hoc leviculum.

Ad imitationem ejus ardescere] Hæc probæ quidem, non dubito, quin sint Latinitatis. Nam & Flor. 2. 18. *in ultionem excanduit.* Paneg. Constantino dictus cap. 18. *universus in gaudia & vindictam populus Romanus exarsit.* Sed in Pal. pr. est *arescere*; idem in Covarr. & Aur. Quo cum commendetur *arescere*, tum & sensus idem probat. Nam ariditate insignis hic rhetor fuit: nam aridissimi ejus libri in dialogo de orat. dicuntur. & in Controv. 14. judicium est nostri Senecæ: *Hermagoras aridas sententias dicebat, sed argutas, qua auditorem diligentem penitus afficerent, securum & negligentem transcurrerent.* Unde simul discimus, quid sit, cur admiratione Hermagoræ Albutius stupuerit. Sed dum imitari vult, factum est, ut & ipse aresceret. cujus rei testis hic Seneca.

Nudisque rebus harere] Ut posses dicere: *Haret adstricta nudatis ossibus cutis, & jam membra sine corpore sunt.* Ut *valens* quis sit, quo alluditur iis, quæ sequuntur, torosa desiderantur, & corpore bene operta membra.

Modo brevis & concinnus] Fero illud *concinnus*, quia præcessit, quod interdum *valens* esse malueris, *quam cultus.* Sed si cogites hæc Suetonii Albutii in vita: *Declamabat genere vario, modo splendide, atque adornate: tum ne usquequaque Scholasticus haberetur, circumcise ac sordide, & tantummodo trivialibus verbis.* Hæc, inquam, si adhibeas tantum in consilium, vehementer dubites, num rescribi oporteat, *brevis ac concisus.* Vulgatum ego non sollicitem.

Ingenio suo illusit] Terent. Andr. 5. 1. *Dum studeo obsequi tibi, pene illusi vitam filia.*

Nihil enim ad profectum atas ei proderat] Optimi non agnoscunt *ad profectum*, nec ea necessaria sunt.

Idiotismus est inter oratorias virtutes res, qua raro procedit, &c.] Vener. & Pal. pr. *Idiotu mos est inter oratorias virtutes res ponere, qua raro procedunt.* Etiam Pinciani codd. *Idiotismos.* nescio tamen an voce divisa, quomodo eam in suis etiam reperit Gruterus. Postrema quoque ut in Ven. & Pal. sunt, exhibent Covarr. & Aur. nisi quod iste, *rei ponere.* Credas scripsisse Senecam: *Idiotismos est inter oratorias virtutes reponere, qua raro procedunt.* Ita antiqui illi verum conservaverint, nisi quod unica litera plus habent. De particula *est* pro *licet* dixi ad init. Suas. 3. quam qui non satis habebant cognitam, hæc vitiasse videntur. Non dubito, quin hæc vera sit lectio.

Sæpe illi bene cessit, sæpe decidit] Filius Seneca epist. 92. *Ceteri decidunt subinde, & non reponuntur, & inter omissa appetitaque alterna fluctuantur.*

Quamvis pœnituisset, audire libebat] Ven. *q. p. audire, libebat audiret tristiu.* Cov. & Aur. *Audisse licebat, audiret tristu.* Lege: *quamvis pœnituisset audire,* vel, *audisse; libebat audire. Tristu* &c.

Pag. 223. *Nam in quodam judicio centumvirali*] Cov. Aur. Venet. *Nam illi quodam.* Vix mihi satisfacio hoc de loco. Cogitavi, ut sensus his inesset & connexio: *Nam illi quodam judicio centumvirali, cum diceretur jurujurandi conditio aliqua delata ab adversario, induxit* &c. Etiam *aliqua* est in epitome. Ut autem hic *delata conditio*, ita mox: *non detuli conditionem, schema dixi.* Intelligo autem factum fuisse, ut ferret jurisjurandi conditionem aliquam adversarius, qua rem finiri posse crederet & vellet. Atque eam ut acciperet Albutius, jussisse judices. Justin. ita *dicere leges* lib. 2. 3. *missis primo legationibus, qui hostibus parendi legem dicerent.* Habet autem jurisjurandi delatio istam etiam conditionem, ut vel ipse, cui defertur, juret, vel jusjurandum referat. l. 38. D. de jurej. Ut hic illud relatum ab Albutio. Nam Duarenum ad tit. D. de jurej. qui ita hunc cœpit locum, quasi non relatum, sed delatum ab Albutio jusjurandum foret, fugit in eo ratio. Suetonii tamen narratione verum sensisse credas, sed hujus verba, *cum jusjurandum sic obtulisset*, generatim ita accipi possunt, ut cum Seneca nihil pugnent. Etiam illud cogitavi: *Nam illi quodam judicio centumvirali cum diceretur, jurujurandi conditione aliquando delata ab adversario.* Sed offendit me *aliquando*, cum præcesserit, *quodam judicio centumvirali.* Quæ repetitio cum mihi durior & putida videretur, minus hanc probare conjecturam potui.

Qua illi omnia crimina regereret] Nemo mihi vitio vertet, si dubitem, num hæc vera sint. Diversitate lectionum, ubi additur: *Clamabat Albutius, non detuli conditionem: schema dixi.* subactus sum ad suspicandum & pro certo adeo statuendum, pessime hæc habitis & corruptis jure adscribi posse. Ven. *qua illi omnia crimina irrogaret.* ita & Pal. pr., nisi quod *inrogaret* in eo est. In Ms. Pinciani negat Schottus apparere *omnia.* Pro *irrogaret*, quod & in Cov. & Aur. itidem fuisse videtur, in excerptis Ven. Erasm. Pal. sec. *retegeret.* At Pal. quart. & Col. *detegeret.* Hæc, sudandum est, priusquam in concordiam redigi possint. Commodissimum judico: *qua illum sua crimina interrogaret & detegeret.* Rei interrogabantur de suis criminibus ab judice. Sueton. August. cap. 33. Euangelistæ ubi agunt de accusationibus, quibus sustulerunt Judæi Servatorem mundi. quod jam observatum à Brissonio lib. 5. de formul. Hunc autem adversarium dum agit causam Albutius, inesse bat tanquam impium adversus parentem, quod fatetur Sueton. Hanc igitur jurisjurandi conditionem dum refert adversario, simul eum quasi interrogat de sua impietate, idque agit, ut eum jurisjurandi religione detegat. Sueton. Tib. cap. 19. *cui inter proximos versanti & trepidatione detecto tormentis expressa confessio est cogitati facinoris.*

Jura per patris cineres, qui inconditi sunt] Eodem exemplo Suetonius, ut edunt. nec dubitandi tamen ulla ratio videtur, quin à manu Senecæ & Suetonii sit, *qui conditi sunt.* Per figuram non expresse impietatem in parentes objecit, & jusjurandum, quod res clamat, hujusmodi fuit. Per patris cineres, qui conditi sunt, per memoriam patris, quam sanctam semper habui, religiosissimeque colui, juro &c. Durum, imprimisque difficile, ac maximo perjurii, infamiæ & pœnæ cum periculo conjunctum, si quis hujusmodi daret jusjurandum, qui patris neglexisset cineres, nec condidisset, illiusque memoriam irreverenter, nec velut numinis habuisset loco. Casaub. ad Sueton. Jul. cap. 88. adde. Igitur Albutius etiam cum hujusmodi criminum insimularet adversarium,

istam

istam jurisjurandi conditionem & formulam detulit, ac dictavit, qua adversarium, judicio Senecæ, quantum in ipso erat, interrogavit suis de criminibus, illumque excussa conscientia detexit; quod satis tamen infeliciter cessit. Virgilius planissime perspiciens, qua vi genus jurisjurandi polleret Æneæ proditionis patriæ & suorum cum succumberent Græcis, suspecto, hæc tribuit Æneid. 2. vers. 43. *Iliaci cineres & flamma extrema meorum, Testor in occasu vestro, nec tela nec ullas Vitavisse vices Danaum, & si fata fuissent, Ut caderem, meruisse manu.* Ubi adi Donatum & Servium.

Pag. 224. *Iratus calumniam sibi imposuit*] Id est, calumniæ pœnam. de qua egi prope finem Controv. 14. Calumniæ in publico judicio damnati, dicere causas in foro prohibebantur, l. 1. §. 6. D. de postul. Albutius cum in ruborem dare, confundere, ac detegere adversarium ista jurisjurandi formula non potuisset, eoque etiam negotium sui afflixisset clientis magna invidia sua, indignitatem rei non ferens, in foro in posterum dicere noluit. Inde Seneca, quod calumniam sibi imposuerit. ita & *calumnia* in l. 14. §. 3. D. de leg. Jul. de adult. *Jure mariti, qui accusant, calumnia periculum non evitant.* Cic. lib. 8. ad fam. ep. 8. *Scito C. Sempronium Rufum, Rufum mel ac delitias tuas calumniam maximo plausu tulisse.* Vide Gronov. Controvers. 9. prope fin.

Quid habeo, quare in foro dicam] Venet. *habeo, quare hi reges me domi audiant. in foro cum volo dico*, &c. Multa præterea eorum, quæ antecedunt, & quæ sequuntur, ita corrupta sunt, ut ea, quæ nunc eduntur, exsculpere ex iis non possis. Nec hæc facile his aptes. quibus tamen id contineri videmus, quo iniquitatem centumvirorum taxet quam gravissime. Nam *reges* eos appellat, quo vocabulo impotentiam & divini atque humani juris contemptum, denique tyrannidem objiciunt. Calpurn. Flacc. declam. 16. *Dicat nunc, Libuit, & licuit. Cujus hæc judicu, an regis oratio est?* Senec. Med. 194. *Si judicas, cognosce. Si regnas, jube.*

Cum dixisset Albutius in illo, qui &c.] Ven. *Cum dixisset Albutius in illo fratre qui.* Lege: *in illa de fratre, qui* &c. Mox: *Cestius eandem dicturus, sic exposuit controversiam.*

Ingens risus omnium secutus est] Pal. quart. & Venet. absunt *secutus est.* nec necessaria sunt.

Sed cum à Scholasticis non laudaretur; Nemo &c.] Vener. *Sed cum scholasticus dixit, ut laudaretur.* Postrema etiam in margine sunt Cod. Aur. Legendum forte: *Sed tunc in scholasticos dixit, ut laudaretur.* Deinde: *Nemo imponeret hos in culleum lignenm*, &c. Ita habet Ven. recte. Jocus satis manifestus, quo vult, quod nihili sint homines isti scholastici, & supplicio potius, quam præmio digni; hoc dicto eos ultus, quod se non laudassent. Facientia ad hanc controversiam sunt apud Longinum cap. 9.

CONTROV. XVI.

Pag. 225. *Domi parricidii damnatum*] *Non enim judicio publico ceciderat*, (verba Latronis divisionis initio) sed patriæ erat potestatis severitate domi oppressus.

Tradidit fratri puniendum] Hoc potius videtur, quam *mergendum*. Gronov. quamvis ex Ms. id monet. Nam & in præfat. generatim hoc positum, & passim simili repetitur ratione in hac Controv. & præterea loca sunt in hac Controv. unde pateat, non id imperasse patrem, ut culleo, nec aliter puniretur. Ecce enim in verbis Blandi: *Subito mihi ferrum non sentienti cum animo pariter excidit.* Mitto nunc alia. adde tamen, quæ dixit Musa, & ante eum Junius Gallio. Cestius in Colore: *Hac mecum cogitavi, non est imperatum, ut manu occiderem, non ut laqueo, non ut mari. Eligere supplicii genus liberum est.*

Illc exarmato navigio imposuit] Flor. 4. 2. *Per triumphatum à se mare lacera & pene inermi nave fugiebat.* Senec. fil.

epist. 30. *Magnus gubernator & scisso navigat velo, & si exarmavit, tamen reliquias navigii aptat ad cursum.* Ubi exarmavit passive positum recte defendere Lipsius videtur, illiusque sententiæ stabiliendæ præclara est lex Pauli 2. D. ad L. Rhod. de jactu. *Si conservatis mercibus deterior facta sit navis, aut si quid exarmaverit, nulla facienda est collatio.* quem locum minus intellexisse Gothofredum necesse est judices, quia explicat, armamentis spoliaverit. Forte nec Schottus intellexit in nota ad hunc locum: ubi isti legi subjungit ex Græcorum legibus navalibus alludentia ad istam Gothofredi sententiam. Ejusdem, cujus ista, fili est apud Plaut. Mil. 2. 6. 46. *Nunc pol ego metuo, ne quid infuscaverit.* Quorum collatione locorum inducatur quis, ad suspicandum Senecæ in Epistolis fuisse, *si quid exarmavit.* Sed hoc in medio sit.

Abdicas illum] Quod illius culpa viveret & pirata factus esset frater. Triarius: *at jam pirata dicitur: iterum falso crimine: male audit.* Forte eam quoque dixerit causam, quod sine dubio criminis particeps aut conscius fuisset, qui dimiserit parricidam.

De fratre nec judicare audeo, nec loqui] Ita enim infensi in eum animi est pater, ut me, qui illum occidere non potui, abdicaverit; quamvis hac mea humanitate factum sit, ut servatus frater, servaret patrem. Vox *judicare* sæpe approbationem, ut vulgatus dicimus, complectitur. Justin. 1. 15. de Dario: *In vico Parthorum Thara vincitur. Credo ita diis immortalibus judicantibus, ut in terra eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur.* ita *judicium*, apud eundem præfat. *Sufficit enim mihi in tempore judicium tuum.* Mamertinus Paneg. quem Juliano dixit cap. 1. *At cum me Prætorio præfecisti, & provincias de te egregie meritas meæ fidei tutelaque mandasti, ingens judicii tui fuit munus.* Valer. Max. 3. 8. fin. *Pro quo tam constanti erga amicum judicio, dignissimam à diis immortalibus mercedem recepit.* Controv. 31. *quia patriæ judicium habeo, patris perdidi.* Ita μαρτυρίμῳοι.

Uno nomine gratias ago & gratulor] Nam & patrem, quamvis mihi infestissimum, amo, & ille singulare pietatis exemplum, quod omnis loquetur posteritas, edidit.

Tanta tempestate confusus] Nihil igitur de industria consulroque in patrem commisi. Quis vero confusioni animi & consternationi nomen sceleris dedit? quis pro abdicationis causâ habuit?

Plura tibi crimina pater, fortuna torquente] Ven. Eras. unus Grut. & Aur. *Plura timui crimina pater.* Nicolaus Faber emendavit, *plura tibi.* Malim, *plura timui crimina pater; plura fortuna extorquente, quam quæ videris ipse nosse, indicabo.* Vox iterata ut omittatur, jam rebus ostendi sæpius non esse mirandum. Objiciebat pater, quod non occidisset fratrem. Filius quam plurima alia, quæ si hoc pede pergat pater, accusare possent, ultro fatetur. sed ejus sunt generis, ut, non dico, qui paterno, sed qui hominis præditus ingenio viveret, ea culpanda, multo minus ultimo patriæ potestatis fulmine vindicanda, nunquam sit existimaturus. De fortuna sua etiam queritur abdicatus apud Calpurn. Flacc. declam. 9. *Mori prohibes & intervenis, quo minus spiritum, quem fortunæ meæ debeo, patriæ profundam.* Quod scripsi *extorquente*, non metuo ne quisquam culpet. Similis isti locus est Controvers. 31. *Pater mihi objicit, quod illi una re non cesserim. Ego multiplicabo crimina mea,* &c.

In quo facto consilium meum victum est] Etiam Ven. *victum fit.* quod probabilem Gronovii conjecturam facit. Alioquin nimio mavelim: *In quo fato consilium meum victum est?* id est, cum in eo victum sit. Calpurn. Flacc. declam. 13. *Pœnas meas hinc cogitate, in quibus nec ira, nec cura cessavit.* Noster etiam Controv. 12. fin. *Ea in parte utique mihi videtur admiratione dignus divus Augustus, sub quo tantum licuit,* id est, cum sub eo. plura jam congessi ad Controv. 2. supra. *Fato* pro *facto* legen-

legendum vidit ante me & publicavit Gronov. Simile mendum notat Grotius 3 de jure B. & P. cap. 6. §. 12. in l. Tryphonini 12. D. de captiv. Facit ad hunc locum, quod est apud filium Senec. Herc. OEt. 885.

Erroris est hoc omne, quodcunque est nefas.

Haud est nocens, quicunque non sponte est nocens.

Pœnitentia & indignatione abrepta Deianira, dein erumpit: *Quicunque fato ignoscit, & parcit sibi, Errare meruit.*

Pag. 226. *Causam malam habeo, ut inter fratres*] Faber velit: *Vel inter fratres.* aut potius: *vel inter patres.* Sed nihil mutandum. Sensus est: Si quis cogitet fratres nos esse, is & me culpandum existimabit; quamvis nempe à te accuser & damner, quasi nimis clementer & indulgenter fratrem habuerim. Locutio est, qualis apud Nepor. vita Epaminondæ c. 5. *Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam indidem Thebis adversarium in administranda rep. satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet.* Cic. in Bruto: *Themistocles insecutus est, ut apud nos, perantiquus: ut apud Athenienses, non ita sane vetus.*

In remigio? ne hoc quidem] Ven. & Pal. Mss. *in remigio non est. Hæc est in comite.* Covarr. & Aur. *in remigio nunc est. ecquid est in comite?* Scribe igitur: *in remigio? non est. Ecquid est in comite? nemo,* &c. dein: *vel est in velo? vel in arte?* Non temere etiam suspiceris: *nec est in comite. nemo r. e. n. comes. nec est in velo, nec in arte.*

Omnia pene instrumenta circumcisa sunt] Non intelligo hæc, nisi *circumcisa* sit non integra. Ut si remis desint palmulæ, gubernaculis pinnæ, velo pedes. Sueton. *Circumcise & sordide dicere*, id est, sublato omni ornatu, quo commendari possit oratio. *Circumcisi sumptus* Livio imminuti. Varroni 1 de R. R. cap. 54. Vinum quoddam notæ deterioris *circumcisitium.* quod Catoni *circumcidaneum*, teste Scaligero. quæ notata jam ab aliis adjeci, ad illustrandum. Illud Varronis etiam alio trahi potest.

Adminiculum in spe nullum est] Forte: *insuper nullum est.* Nec instrumenta, quibus uti posset, nec socii præterea laborum, & adjutores ulli erant. Nihil de victu forsan adjecerat, quia vix videbatur navis pervenire posse in altum, & ventis fluctuque moveri, quin mergeretur. Ut hic *insuper*, ita apud Virgil. 2 Æn.

Nam neque apud Danaos usquam locus: insuper ipsi
Dardanidæ infensi pœnas cum sanguine poscunt.

De filio tuo respondeo] Valde est verisimile excidisse hic *tibi*, quia sequitur dein, *sed aliis quærentibus*, &c.

Quamdiu in patrio solo morari licet, civis est] Venet. aliæque veteres editiones, *in primo solo.* Gruterus in Pal. notat esse: *pr to.* inde vult factum *primo*, quod crediderim facile. Sed quod addit, eadem illa figura notari *patrio*, vix id putem. Sed *paterno* significari hic credo. tantum litera *n.* mutilata. ita & Controv. 12. *paternum solum.* Vox *civis* recte habet. quamvis in antiquis sit *cu us.* Sæpius istam vocem *civis* ita corruptam notare licet. Hic recte restitutam docet, quod ex opposito subjungitur, de exilio.

Pœnarum ejus pars non est, nequitia opus est] Jam olim hujus loci sensum pervidit & docuit summus ille Faber: tamen impegit Gruterus; eo jam notatus à Gronovio, qui emendavit, *pœnarum ejus pars est, non nequitia opus est.* Ita ille transtulit, quam expungere negationem Faber deliberaverat. Ego literula una sublata, mutataque distinctione, rem expediri posse & debere arbitror, hoc modo: *pœnarum ejus pars, non & nequitia opus est.* Hoc quin verum sit, dubitare me non posse fateor.

Fortuna ipsa, qua miserta ejus est] Ven. & Pall. *qua emiserit, ejus est.* Cov. & Aur. *qua miserit.* Ut credas scripsisse Senecam: *qua miserita ejus est.* vel, *qua & mis. e. e.* Statim antiqui: *relinquitur.* quare *relinquit* lego. quod non displicebit, si adspicias sequentia; ubi, ut id eadem moneam opera, interceidisse,

disse, *inquit*, credas. Sensus saltem est: *Moriendum, inquit, est mihi.*

Pag. 227. *Sanguinem meum patri refer*] Lege: *ne refer.* Vult enim mori puta manu patris, qui etiam ferro armatus, eo fratrem tollere potuerat. In verbis Blandi: *Subito mihi ferrum non sentienti cum animo pariter excidit.* An vero accipimus hic esse vestigium antiquitatis, quam Modestinus J. C. expressit in l. 9. pr. D. de parricid. *Pœna parricidii more majorum haec instituta est, ut parricida virgis sanguineis verberatus, deinde culleo insuatur*, &c. Sane antiqui moris supplicia ultima cum sumerentur, virgis prius cæsi noxii, priusquam exturbarentur vita. Atque hæc observatio non videtur hic nihili facienda, imo unicè huic illustrando loco nata.

Dabo vobis etiam damnatum absolvendum] *Dabo*, id est, rebus ostendam. Plaut. Milit. 3. 1. 56. *Plus dabo, quam prædicabo, ex me venustatis tibi.* Terent. Eun. *qua liberum Scire aequum est adolescentem, solertem dabo.* Lucret. 3. de rer. nat. —— *Subesse*

Cæcum aliquem cordi stimulum, quamvis neget ipse

Credere se quenquam sibi sensum in morte futurum.

Non, ut opinor enim, dat, quod promittit.

Vivit, inquit, frater. Non credo] Ita naufraga eum dimisi rate.

Servavit, inquit, me. fecisti ut crederem] Scio enim egregie pium esse. Argentarius infra: *Quod jusseras, factum est: periit frater. Vivit, inquit, & me dimisit. Bono argumento probatur vivere.*

Ego fratrem occidere non potui, frater patrem] Plenius & dilucidius, *nec frater patrem.* Atque his jam exposuit id, quod res est. Sed longe alia vagabatur fama, cogitatum nempe sine dubio parricidium esse in patrem, ab isto fratre nunc agente inter piratas. facile illud quoque adjecerit fama, qui dimiserat fratrem sibi traditum puniendum, non expertem omnis culpæ, imo conscium fuisse. Quibus de caussis discruciatur animi & indignans subjicit: *Quid mihi cum ista fabula? semel mori volo.* Ita enim legendum existimem. Quibus ostendit hic frater ita grave esse sibi istam famam ac fabulam quotidie sustinere auribus, ut quasi mortem, dum audit, sibi inferri putet. Quare consilium capit moriendi, nec leviores morte dolores semel finiendi. Sophocles, OEdipo Coloneo: Ὤ μοι θανεῖν μὲ τοῦτ' ἀκούειν. *O me miserum! hac audire mori mihi est.*

Fragmentum infelix & jam navigaturu omen. quod si quis gubernator vidisset, iter suum distulisset, &c.] Satis clamat ipsum hoc initium hic aliquid infuscatum, & injuria temporum esse corruptum. Auxerunt vulnus, qui sanare voluerunt. Nam magnam partem sustulerunt vestigia lectionis veræ: quam manifestius multo deprehendere est in antiquis codicibus & editionibus. Nam Pal. & vetus liber Schotti, item Ven. *Vitem suum abstulisset.* Erasm. *vitam suam.* Porro Covarr. & Aur. *altiore educitur.* Venet. tamen retinet vulgatum, quod defendas etiam auctoritate Justini 11. 5. *Priusquam ulla navis littore excederet.* Sed prævalet Covarruviani codicis auctoritas. Itaque lege & distingue: *Fragmentum infelix & jam navigaturis omen, quod, nisi quis gubernator vidisset, vitam suam abstulisset naufragus, à littore educitur.* Latebat enim in littore sive in angulo illius aliquo & recessu hoc navigium. Vide, quæ dixit Blandus paulo post. Possis etiam: *deducitur.* quod proprium hujusmodi in negotio verbum. & intelligendum tum hoc ex loco Quintiliani declamat. 12. *Si aliud fieri non potest, decide cum tempestate: naufragio in desertum littus impinge.* Quod eo etiam placere potest, quod *vidisset*, hic est, *providisset*, *cavisset.* ut sæpe apud optimos.

Deliberabam, an parerem patri] Ven. & nonnulli alii: *Deliberatum, an.* Unde commodissimum fiet: *Deliberavi tamen*, &c. Tunc dixit ea frater, quæ sunt subjecta, quibus meam in se misericordiam commovit.

Frater, inquit, tu primus] Ven. *Fratrem, inquit* TURRINIUS *in domo*, Erasm.

Erasin. *Turrinnus.* Unde non inepta ista feceris, & hanc epitomes lectionem adprobaveris. Eodem alludere possint videri Cov. & Aur. Ms. lectio: *Fratrem, inquit, trimus.* An licet suspicari forte fuisse: *Frater, inquit, Tyrannus est: tu primus,* &c. Ut significet nullo se oppressum à patre, & morti addictum. Sensus satis manifestus est.

Invenisse etiam locum à naufragiis navigium] Jam Faber, Schottus & Gronovius in hoc laborarunt loco, eaque dederunt, quæ sensus satis sunt probi. Si *invenire locum*, pro usum aliquem sui invenire, recte dicitur, non invitus legam: *Invenerit jam locum à naufragiis navigium.* Potest vero intelligi *à naufragiis* post naufragia: vel, *à naufragiis navigium* naufragum. ut apud Lucret. *fulgor ab auro.* id est, auri. Terent. *Ab Andria est hac ancilla* hoc est Andriæ. Si vero *naufragis*, sive *naufragum* dicas *navigium*, res eodem redit. ut *bellorum anima* apud Juvenal. *Pectus odiorum* apud Quintil. ἀκατάστατον χείλεσι in Epist. Jacobi. Faciunt ad ista etiam Lucilii *Mensa Libano.* Varronis *cultri Bithynia.* Plauti *Epheso hospes.* item, *hospes Zacyntho*, &c. quæ jam notarunt olim eruditi. Maxime huc facit Virgilianum, *ab alto aqua*

——— *omnu*, inquit, *ab alto*
Frangitur inque sinus scindit sese unda reductos.

Ita & Arimaspiorum auctor apud Dionys. Longinum de navigantibus: Ἄνδρες ὕδωρ ναίουσιν ἀπὸ χθονὸς ἐν πελάγεσσι.

Pag. 228. *Si aliter sentiret*] His ostenditur ex animi eum sententia jurasse. Porro: *sic navem suam rexit.* intellige; votis rexisse navem, quia gubernaculum nullum erat.

Credam parricidam, si tibi proficiscenti navigium suum reddidit] Schottus negat se videre, quo hæc pertineant, nisi cum interrogatione efferantur. Sed sensum non percepit, qui est acuminis non vulgaris. Adeo, inquit, quassata & lacera navis erat, cui imposui fratrem, ut si te, cum dimisit, illi imposuit navi, (quod scio non fecisse) ego eum pro parricida sim habiturus; cum ita haud dubiam te in mortem miserit. Quibus significat, & se patri pro virili paruisse, & illius pietatis esse fratrem, ut ne mortis quidem damnatus patri irasci fas habuerit. Dubites num hæc manaverint ex verbis Triarii infra: *In naufragio navigabat: parum est, quod non occidit patrem: imo etiam integra navi dimisit patrem.* Sed ut dicam & moneam post Schottum, quod res est, excerpta quidem illa: *si tibi prof. n. s. redd.* agnoscunt & tuentur: sed ipsa in Controv. non fuisse posita à Seneca nostro pro certo credas, si inspexeris & consulueris veteres libros, quibus major sine dubio habenda fides, quam illi, qui istos centones suo arbitratu consarcinavit, quamvis, quod fatendum, sæpe ingeniosissima immiscuerit: sed non omnia ingeniosa sunt Senecæ; cujus verba quærenda videntur his vestigiis. Ms. Cov. *Parricida non sit, ò mihi nunc sentienti ferrum.* Aut. *Parricida non sit omnu nunc sentienti fratrum.* Ven. *Parricida non sit. O mihi non ferrum sentienti.* Etiam vetus Schotti: *Mihi ferrum non sent.* Prima exhibet eadem. His si addas hoc observatum, constanter in antiquis reperiri: *vexaret*, aut *vexarat*, in præced. quod mutatum nunc in *vexerat.* etiam in Ven. esse *& infeliciter v.* cui consentit Frob. denique in Pal. pr. item Ven. *Latebat* scribi, non *Jacebat.* Hæc, inquam, in numerato qui habet, is statuet, credo, mecum, temeritatis non fore, si quis ita scripsisse hic Senecam existimet: *Latebat in littore navigium, quod etiamsi integrum esset, infeliciter vexaret creditum parricidam. Cito mihi tunc ferrum non sentienti cum animo pariter excidit. Latebat,* inquit. eo respicit ad parvitatem navigii; quod, ut ait Cestius infra, *vix unius capax* erat *anima.* quo magis futurum erat, ut vexaretur illo creditus, minimeque verus parricida, unde magis possit videri propitia habiturus maris numina. De voce *vexari* vide Gellium. Illud *creditus* etiam hoc exemplo Ovid. *Creditus accepit herbas.*

Ita mihi contingat aut honeste vivere, aut mori] Eras. Ven. Pal. *honeste dicere.* Schottus fecit *vivere.* Facilius inducor, ut credam, quod *dicere* substituerint pro *redire*, nempe paternam in domum inque familiam & sacra. Quibus honeste futurum erat, ut hic filius restitueretur, si judices pronunciarent, videri non justis satis de causis hunc filium abdicatum à patre. Ut autem simpliciter hic *redire*, ita & *reduci*, & *revocari* apud Quint. decl. 290. Calp. Flacc. declam. 18. Hic *redire* satis etiam inde intelligitur, quod bis paucis interjectis domus, in quam restitui velit, paternæ, inquam, fit mentio.

Ut iste jurabat meliorem se novercam habuisse quam fratrem] Illam abstinuisse sibi manus: me illi parare necem, qui frater essem. Tamen exarmata eum nave dimisi. Quamvis mihi ita durum visum, ut inter eas cogitationes tenebræ stupentibus offunderentur oculis, animusque excideret. vide quæ præcedunt. Exercuit me hic locus, priusquam ita sensum pervidere possem. Infra Cestius: *Non occidisti, inquit, fratrem noverca.* Forte: *non occidit, inquit, frater, me noverca.*

Ne nunc quidem possum] Postquam exturbari me vita jussit pater.

Quid hoc est? navigavit damnatus felicius] Sæpe ex abrupto agunt hi Rhetores, nec perinde perpetua oratione omnia connectunt. Nisi hoc observassem, crederem pro certo, scripsisse Senecam: *navigavit & sic damn. fel.* &c.

Habebo patronum, revertere] Covar. Pal. Ven. Eras. *Patrocinium.* Igitur lege: *Vade, inquit, patrem te habere mihi non licuit: habebo patrocinium; revertere.* Tu me damnasti parricidii, sed dii mihi sunt testes, quod nefarii hujus facinoris innocens sum. Hoc patrocinium & causam meam corrumpere nolo. Abi, revertere salvus & incolumis in patriam.

Potuit patrem occidere. & quem testem timebat abd.] Verissime jam monuit summus Gronovius, post *timebat* signum addendum interrogationis: quæ sequuntur, alterius plane esse sententiæ. Sed præterea, ut conservetur particula *&*, non dubito, quin sit emendandum: *Non potuit patrem occidere, & quem testem timebat?*

Pag. 229. *Iratos habeo piratas*] Significatum vult ipsum hoc supplicii genus, quo exarmatæ impositæ navi fratrem, quamvis condonandæ vitæ fuisse velit pater, iniquissimo animo etiam servatum fratrem tulisse. Unde nunc infensos piratas habeat. Minus imperfecta forsan videatur hæc oratio, si distinguas: *Abdicatus à patre, quo me conferam? in mare non possum: iratos habeo piratas.* Plena ejusdem generis oratio est apud Virgilium 2 Æn.

Heu quæ me tellus, inquit, quæ me aquora possunt
Accipere? aut quid nunc misero mihi denique restat? &c.

Vide locum.

In naufragio navigabat] Cestius Pius: *imponitur miser in naufragium.* Ita navem egregie naufragam appellat. Ita Florus Horatium, Mutium, Cæliam *Romana* vocat *prodigia*, atque *miracula.* apud eundem. *Municipalia prodigia* duces sociorum adversus Romanos sensu sequiore. ut & Pothinus ac Ganymedes eunuchi, *ne virilia quidem portenta.* Similia apud Plaut. Terentium aliosque optimos.

Integra navi dimisit patrem resolutis compagibus] Non injuria asterisco insignitus est locus: quippe eum sine dubio sit mutilus. Commode ita supplebis ac distingues: *Dimisit patrem. Ipsi navis resolutis compagibus, infelix omen navigationis.*

Insue me culleo: certe sentiam maria, non ea videbo] Hæc dicit parricidii damnatus conspecta ista navi ita naufraga, cui eum imponere parabat frater. Scriberem: *Insue, inquit, me culleo.* Sed retinet me, quod ita passim video, *inquit*, omissum, ut dubitare jam non possim, quin consulto ita locuti sint Rhetores, & velint id intelligi, exprimere insuper habuerint. Porro hic locus rursus facit ad exaggerandam pœnam, qua multatus est parricidii damnatus à fratre. Quod manifestissimum

ſimum ex iis, quæ in colore Hiſpanus dixit. qui duriuſcule tamen egit, dum non damnati recitat hac ſuper re ſententiam; ſed ita dicit, quaſi hic nunc abdicatus id ſupplicium tanquam gravius elegerit. Ipſum locum adi: nam egregie hunc illuſtrat. Rhetor Muſa: *Impoſui multum recuſantem & inſui culleo poſtulantem.*

Sciſſa quoque vela fecerant ſinus] Forte, *fecerant*, *præceſſerat* poſſunt retineri. Non accurata ſemper in his connexio. conf. Contr. 16. ante m. *ſubito viſa ſunt vela: ſubito navis cœperat.* ita enim legendum eſt cum antiquis. An fuit & hic *ſubito*, ubi eſt *ſcio*. E veſtigiis eruo, inquit, Schottus: *Scio quoque vela nunc fecerant ſinus.* Imo illud *ſcio* antiquorum codd eſt. Etiam *nunc* agnoſcit Ven. & Froben. edd. In editione Aurelii credas fuiſſe: *ſeceſſu quoque.* Valde velim: *ſciſſa quoque vela tunc fecerant ſinus: & armatas claſſes naufraga præceſſit ratis.* nam *præceſſerat*, quod plerique exhibent, corruptum poteſt videri ab initio vocis ſequentis. Poſſis etiam: *ut armatas c. n. præceſſerit ratis.* His autem oſtenditur divinitus armatam navem eſſe. Abſque hoc fuiſſet, non *poterant* vela ſciſſa facere ſinus. nec enim potuiſſent recipere ventum eoque impleri aut diſtendi. Liv. 21. 18. *Sinum ex togæ facere* dixit. Ut autem vela dicantur *facere ſinus*, non magis mirum debet videri, quam quod Alfenus J. C. in l. 17. D. ſi ſerv. vind. dixit de pariete, quod *ventrem faciat.* Si quando inter ædes binas paries eſſet, qui ita ventrem faceret, ut in vicini domum ſemipedem aut amplius procumberet.

Erat navigium, imo fuerat. ſed adhuc crudelis] Quare grave ſatis irrogavi ſupplicium huic imponens fratrem. Sed non eſt hæc intima abdicationis cauſa, ſola ea eſt novercæ crudelitas, & pertinax odium. Paulo poſt: *Noverca quidem nunquam ſatis privignus occiditur.*

Poſt omnia devicta nihilominus ſævit] Id eſt, poſt omnia placata jam & quaſi exorata. Pulchra Caſaub. ad Suet. Jul. c. 1.

Prædones jam miſerentur, irati jam parcunt] An, *piratæ jam parcunt.* ut tranſeat ad ſpeciem, magis interim rem inculcans. Nam *prædo* vox generalior. Alibi *piratica rabies.* niſi ponimus ſimilitudine vocabulorum exc diſſe *piratæ.* & verum eſſe: *piratæ irati jam parcunt.* paulo ante: *iratos habeo piratas.* ut potuerint hæc eſſe juncta. Idem ſenſus erit: *prædones jam miſerentur, & irati jam parcunt.* Forte Mss. auctoritate dijudicari res poterit. Maxime tamen placet: *piratæ jam parcunt*, ut ſit tricolum. quæ iſtis temporibus pervulgatiſſima. Teſtis Seneca Controverſ. 12. prop. fin.

Exſpecta, vide an fortuna nobis objiciat ſcelus] Ven. *Exſpecta te videam.* Etiam Cov. *expectate.* Lego: *expecta tu, vide an f. n. objiciat ſcelus.* id eſt, aliquid, quod cauſa potius, quam tu, ſit ſceleris. quale erat navigium exarmatum, qualis fuiſſet fera. Simile apud Quintil. declam. 12. *Dum tu ſalutis publicæ nundinator proximum quemque emptorem dimittis, dum aut funera noſtra vendis aut ſcelera.* ita frumentum appellat, quod divenditum cauſa funerum ſcelerumque futurum erat. Senec. Thyeſte 282. *ingeſta orbitas In ora patris.* id eſt, cæſi liberi cauſa orbitatis futuri. Quintil. declamat. 17. *mihi mortem, quam minabar, ingeſſit.* id eſt, venenum.

Ut probem me parricidam] Id fecit his, quæ ſubjicit, dum ea amplecti ſe pro veris oſtendit: *Non occidiſti, inquit, fratrem noverca.* Lege: *non occidit, inquit, frater, me noverca.* Adde, quæ dixit ſupra Blandus in fine. Ubi gemina ſimili rerum in genere reperies.

Audivi jucundiſſimam vocem] Lege: *Audi vero jucund. vocem* &c.

Tutus ſum pater, ſi hoc probetur?] Venet. *Tuus ſum.* quod poſſit defendi. Sed *tutus* ita ſæpe in his Controv. vid. 2. in diviſ.

Multis itineribus fata decurrunt] Ven. *docuerunt.* Unde ſuſpiceris: *nocuerunt.* id eſt, nocere ſolent. Controv. 12. *Clamavit pater: In domum ergo meam meretrix veniet?*

O 5 *Et*

Et hoc occidere vocatur, sed diutius] Respicit ad illa, unde est & profecta oratio: *Imposui in exarmatam navem: non est occidere?* Hic vero ostendit, quid de eo, quod fecit, passim judicetur. Quare nihil mutem cum Gronovio: sequentia his committes si legas ineunte periodo: *quid si quis nunc stat in turba & hoc dicit*, &c. Nam copulam non delendam, hac posita emendatione, apparet. Sine dubio heic istius generis & sententiæ, quam dixit, aliquem astare significat. Hujusmodi de periodis familiaribus quam maxime Arellio Fusco vide ad Suaf. 2. init.

Pag. 230. *Parva materia sejungit fato*] Ven. Covarr. Pal. Aur. *fata.* quod sensum habet, si salutem & exitium denotet. Ut apud Flor. 1. 3. *Horatiis Curiatiisque tergeminis hinc atque inde fratribus utriusque populi fata permissa sunt.* lib. 3. cap. 17. *Equites Romani tanta potestate subnixi, ut qui fata fortunasque principum haberent in manu.* Ita velit navigantes, hac etiam scriptura, in arcto salutis & exitii confinio constitutos vivere. etiam *fata* possis mortem interpretari, nec commodum minus, quam *fato*, erit, ut paulo ante, mors pro eo, quod mortem infert. *fata* sensu, quo noxium quid & mortiferum adeo dicit, passim cernas. Etiam vetus quidam Schotti habet *fata*, quare hoc, quam illud potius retinendum censeam. Significatum tamen illud posterius amplectar magis.

Quid si vero non rudentibus committitur illa anima] Illud *anima* nauci non esse satis me indicente res loquitur. Igitur Gronov. scribit: *illa materia.* Verum esse vix dubito: *antenna.* Vide enim locum: *Quid si vero non rudentibus committitur illa, non antenna, non velo, non gubernaculo defenditur?* Negativam infero omissam, quia sæpius iteratur; ex iteratis ut aliquid pereat pervulgatum est. Possis etiam: *committitur? nulla antenna, non velo*, &c. Passim velis jungunt antennas, nam & his illa intenduntur & junguntur à nautis. eoque vix est inter instrumenta navis, quod magis sentiat vim tempestatis quam antenna. quare nec mali hic facta videtur mentio. Hirtius: *quod ubi conspexit, celeriter vela subduci, demittique antennas jubet.* Virgil.

Cernua velatarum obvertimus antennarum. idem:

Attolli malos, intendi brachia velis.

id est, antennas. Ovid.

Effugit emissas demissa antenna procellas.

Quale hic describitur navigium, talis tempestate facta potest intelligi Liburnica, qua vectum quondam Augustum summo illius periculo ostendit Sueton. August. 17. quippe *armamentis fusis, gubernaculo diffracto.* Quod ait: *si non rudentibus committitur.* id est, jungitur, dehiscere & discedere resolutis compagibus prohibetur. Vid. Serv. ad 3 Æn. 428. etiam, quod *jungere flumen ponte*, id *committere* dicunt. Flor. 1. 4. Curt. *ac nisi tenue discrimen objiceret, maria, quæ nunc dividit, committeret.* Porro rudentum istiusmodi maxime usus adversus tempestates. Hor. 1. od. 14.

—— sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius
Æquor?

Ubi Torr. vid. & comm. ad Actor. 27. 17.

Exarmata navis & utroque patens latere] Malim, *navis est, & utroque.*

Subito visa sunt vela] Nihil hæc me offenderent (etiam in Ven. sunt) nisi Cov. & Aur. consensu *viam* exhiberent. Inde suspiceris: *subito vi assunt vela.* Deinde Ven. pro *cœpit*, *cæperit.* Unde legas: *subito navis cœperat & regere se & attollere.* Quid autem vult *attollere* sibi? intelligo significari, quod major conspecta sit navis, vel dum dii illius adjiciunt magnitudini, vel curant ut vacuefieret aqua, quam rimosa compagibusque resolutis, plurimam acceperat.

Sævum mare involvitur] Senec. Agamemn. 478. *turbo convolvit mare.* Velit quis forte & hic *convolvitur*; sed me retinet, quod incidit in mentem, quod quem Cato *convolvulum*, eum *invol-*

involvulum Plautus vocat. Cistell. 4. 2. 62. ubi & *intortam orationem* pro *contorta* dixit.

Capietur judex, ut illum pœniteat sententiæ suæ] Eo ipso, quod navigat, capietur inter nos judex. Nam voluntate numinis, quod *qua nos gerimus, auditque & videt*, navigabit feliciter, si jure me damnavit. Sin, infortunio mactabitur naufragii, aut in manus piratarum aliasve calamitates incidet. Ut nunc quoque justi numinis vindictam sensit, unde pœnitere illum sententiæ suæ deberet. Adde, quæ in colore dixit Triarius. Est autem hæc oratio filii damnati, cum se commisisset navi & mari. vel & cum jam captus à piratis esset. Possis hic etiam: *capietur judex*, esse vaticinantis filii, si naviget pater, fore ut capiat, qui talem egerit judicem, eaque re ad confessionem criminis & pœnitentiam subigatur.

Sic patrem parricida dimisit] Sic patrem dimisit captum.

Multa non agnosco] Non videntur hæc sollicitanda. Intelligo: Multa esse, quæ ipsi objiciuntur, tanquam sua crimina, quæ in se non agnoscat, nec reperiat, aut & quæ pro criminibus agnoscere & habere non possit. Hinc transit ad subjecta.

Pag. 231. *Mitioris natura pectoris sum*] Vox *natura* irrepsisse videtur huc ex sequentibus: nec est necessaria, ac expuncta membra orationis multo decentius inter se congruent.

Animus hujus durior est, illius clementior] Antiqui: *animus meus*. quod non mutem cum Fabro. Sensus est: Si quis forte me judicet duriorem esse, contra quam asseveravi (vide finem horum, quæ dixit Junius Gallio) saltem concedet clementiorem esse fratrem, quod rebus expertus est pater. Ita verum nihilominus est, non idem omnibus mortalibus ab natura tributum esse ingenium. Velim tamen: *animus meus durior est? illius est clementior.* Id eleganter etiam sequentia, quasi aliud agendo, ostendunt.

Putas me dicturum, ne alius occideret?] Faber: *putas me electum, ne alius occideret.* deleta interrogandi nota, Lege: *Putatis me dicturum, nec alius occideret?* Minime id sum dicturus: & eo confugere, abs re alienum & supervacuum erit. Ipsum patrem noluisse credo, ut tolleretur frater meus. Nam ut pergit, *Si mater nostra viveret, puto, illi tradidisset.* Vide & considera quæ sequuntur.

Certe negabas te posse hominem occidere] Simpliciter, ut hæc habent, ita capio. Nec puto quicquam mutandum, minimeque suspicor ad verba Augusti allusum, de quibus Gruterus. Multo hæc habent elegantius, si ista nullus adhibeas, aut cogites.

Si quid mitius illo tempore voluisti fieri, non intellexi] Vox *fieri* non est in Pal. neque requisiverim. Gruterus. Illius sententiæ meam adscribo. Etiam Ven. omisit.

Alius mitior est, plusquam debet] Inserta copula lego: *& plusq. debet.*

Pag. 232. *Dextera simul ac mente languit*] Lege: *elanguit*, quod satis semet eruditis probabit.

Mithridatem, quam non dubium parricidam] Pal. pr. item Ven. ignorant *dubium.* Et paucioribus scriptor aut auctor potuit defungi. Quid enim? non sufficit, *quantum parricidam.* Adde notam Schotti.

Dimisit in portum naufragum] Pal. pr. *Dimisi non portum naufr.* Cov. *in pontus.* Pal. consentit edit. Veneta. Non displicet mihi: *Dimisi non in portum, sed naufragium.* Neuter tuorum filiorum parricida est. quanquam (si rem spectes) potius in naufragium, quam in portum dimisi fratrem. Magis abblandietur hæc iis emendatio, qui norunt, acumina hæc Rhetorum ex improviso, sensum sæpe commodum, non & connexionem habere, quam vulgo expectes.

Accusator nocentior sit, an reus] His ostendere illi propositum, quam perspectum habeat, causam abdicationis solam esse novercam.

Illa faciat votum, precetur, si neminem] Lege & distingue: *Illa faciat votum,*

tum, *& precetur*; *si nem. inn. accusavit: si priv. imm. non oppressit.* Oratio, qualis apud Sueton. August. cap.22. *Vovit & magnos ludos Jovi Opt. Max. si resp. in meliorem statum vertisset.* Perge dein: *In eos piratas incidet, qui nesciant captos dimittere.*

Nega tu parricidam fuisse] Schottus ex vet. lib. *Negadum.* Quod sine dubio retinendum, quia optimus Cov. & Venet. idem volunt, in quibus est *Negandum.* Istud est acrius instantis & flagitantis.

Potuit dicere patri suo, Morere] Lego: *Non moriere.* Cestius in colore: *Pœnam, inquit, putavi mihi hanc esse morte graviorem.* & sic posuit in narratione: *Rogabam ut occideret, non impetravi.* Ita quædam beneficia omni contumelia possunt esse graviora.

Ignosce, si diligentior sum] Sensus vult: *Indiligentior. Indiligens* non ignotum Ciceroni & Plauto. Video jam Nicotio idem visum. quod non probat tamen Gruterus, quem res ipsa satis arguit.

Puto, difficulter postea, &c.] Ironice hæc dicta accipe.

Pag. 233. *Fatebor, inquit, quod forte offensurum est aures*] Illud secutus, quod est in Cov. optimoque Schott. item Vossiano, quo usus est Gronov. lego: *Fatebor, inquit, quod fortasse offensurum est aures, fratrem me defensurum non est: Patri parere volui, & fratrem occidere. non potui.* Adeo nihil se contulisse in fratrem beneficii docet, ut nimisque nam intra modum fecerit humanitatis, nec possit excusare, quod in fratrem commisit. Ita autem, quod fatetur, patris id facit respectu, illum ut sibi mitigare possit; cui plus etiam, quam par esset, dicto fuerit audiens.

Quidam occidere hominem tantum non possunt] Lege: *Quidam occidere hominem damnatum non possunt.* Quam emendationem firmat hoc sequens: *Quamvis non occiderit, si tamen non potuit, damnatum, an abdicari debeat.* Ita enim legi debere, ut inseratur negativa, sensus ostendit.

Si tamen potuit] Relege, quæ præmisit Latro inter alia: *an ignoscendum sit illi, si non potuit.* unde manavit dein & dependet: *non potui. non possum. non poterit*, &c. his gemina. Nec pro incerto amplecteris, quod monui præcedente nota, nempe heic esse verum: *si tamen non potuit.* Idem, quod sensio, affirmant sequentia.

Misisses ad me, non posse te] Ciceronianum est, aliorumque optimorum, *mittere* pro significare, certiorem facere. In Epist. ad Famil. *Curio misit ut medico honos haberetur.* de quibus jam Manut. Justino 24. 2. hoc est *mandare: Itaque non credens mandat, velle se cum filio ejus regni consortium jungere.* Flor. 3. 3. *Remiserunt consulentes, si quid ad uxores mandarent.* Controv. 15. prope fin. *Misit enim ad Laberium transeuntem Cicero: Recepissem te, nisi anguste sederem. Laberius ad Ciceronem remisit: Atqui soles duabus sellis sedere.*

Dixisses, inquit, te non posse] Quæ objicit pater, repetit filius, ut refellat.

Quid ergo sic loquebaris, tanquam unum, &c.] Sensui convenit egregie, & veri est simillimum, si non ipsum verum & genuinum: *Quid ergo sic loquebaris, tanquam hoc uno me parricidii non condemnasses?* nisi mavis, *non damnasses*. quod leve est quiddam.

Hac descriptio supplicii, quod dixit] Lege, quomodo multis in locis aliis: *Hæc descriptio supp.* & vide, quæ notavi ad Suas. 1. Similia nonnulla ante me notavit Gronov. ad Controv. 4. Etiam *hic descriptio* est in Cov.

Per quos necesse est, illi patre populari capere] Fatetur Schottus, hie sibi hærere aquam. Omnem tamen movet lapidem, quo aliquid reperiat. & reperit non unum, nulli tamen ut acquiescat. Nam & *patrem exuli capere*, vel *in mari capere* illi succurrit. ubi dubitare videtur *exularis* pro *exuli*, an sit Latinum. præterea etiam offert se illi: *patrem capularem capere.* Tandem Nunnesio tribuit hanc laudem, quod nodum hunc solverit, qui legit: *Per quos necesse est illi, patre populari carere.* Mihi istud *patre populari carere* durissimum

mum & ineptissimum videtur. Faber vellet, *Patriam populari, patrem capere*. Nimio plus quam illud Nunnesii, hoc mihi abblanditur. Cov. habet, *patrem populari capere*. Unde levissima mutatione censeo facias: *patrem & populares capere*.

Partitam autem materiam facit erga has quæstiones] Cov. *Partitur*. Faber in postremis illis vellet: *in has quæstiones*. Duriusculum est pro *erga*, *in* emendando supponere. Quid si: *Partitus autem materiam fecit recta has quæstiones*. In Colore: *Latro illum introduxit Colorem rectum in narratione*. id est, directum, ut Quintilian. declamat. 343. *Neque enim unquam decurritur ad hanc legem, nisi cum rectum jus nequitia exclusum est*.

Pag. 234. *An innocentem non occiderit*] Lege, *nocentem*, ut permaneatur in eo rerum genere, de quo cœptum est agitari in quæstione prima. Id solent observare Rhetores, & sensus heic postulat. Idem repetitum & protelo eodem, ita ut emendavi, in quæstione ultima, quæ hanc excipit, affirmat & probat, non temere nos ita mutatum velle. Qui plusculas divisiones harum controversiarum attente legerit, facile in hanc nostram sententiam concedet.

P. Asprenas & Albutius, & præter oratores magna bonorum] Venet. Covarruv. & Pal. *P. D. Senus & Albutius*. Etiam Covarr *magna horum*. ubi Voss. *borum*. Faber ex his primum non dubito, quin recte conjecerit: *Passienus & Albutius*. idque ea etiam ratione, quod Passienus Controv. 13. *vir eloquentissimus & temporis sui primus orator* dicitur. Oratoris autem hic factam mentionem intelligis, quia sequitur: *Et præter oratores magna bonorum Rhetorum manus*. quos inter bonos Rhetoras Albutius nomen profiteri jure potest. Mox lege: *ut quoque in novercam invehrerentur*. In Ven. est: *& qui in nov*. Sequentium etiam sensus hanc emendationem probat: ubi alii suspiciose & per figuras, non palam & vi aperte agunt in novercam.

Pars principia tantum habuerunt in sua potestate, deinde ablati sunt impetu.

In malum colorem incidere] Quod eorum esse intelligit, qui auferuntur impetu. Simile, quod est Contr. 25. de oratoribus, quos quam maxime insanire judicat Livius: *Tamen in iis etiam, si minus est insania, minus spei*.

Pag. 235. *Et puerili sensu colorem transcurrit*] Vult pueriliter, nimisque negligenter egisse Cestium in Colore, quod res ipsa testatur. Nam cujus est judicii: *Quid facerem, inquit? Occidere pater jubebat, mater vetabat*. Auctoritatem igitur patris postputandam sibi præ voluntate matris duxit. quod ineptum. Præstitisset de his plane verbum fecisse nullum, quam ita futili ratione defungi. De quo non monuissem forte, nisi summum Fabrum vidissem, hic quodam, quasi in incili hærere. Vereor, inquit, ne legendum sit, *& pari sensu*. Ego vero certum scio, quod & sensus planus & Mss. consensus fatetur, nihil hic esse mutandum.

Albutius in argumentis plura posuit, &c.] In congerendis argumentis immodicus erat, ita delibabat materiam ac consumebat loco sæpe alieno.

Videbatur mihi omnia misericordia adjumenta præparasse] Lego: *omnium*. Et *misericordia adjumenta* accipio *misericordiam*. sed ita posuit, quia à misericordia proficisci auxilia solent. Justin. lib. 1. *nec hoc illi dignitatem regni ademit*. item: *insidiarum fraude circumvenit*, id est, insidiis. lib. 5 de Alcibiade: *in conciliandis amicitiarum studiis, quam in retinendis vir melior*. lib. 32. *Demetrius veniam patri non jure defensionis, sed patrocinio pudoris obtinuit*. Ita sæpe summa elegantia, id quod cum re conjunctum est, exprimere gaudent. Contra quandoque omittunt. Unde nisi hoc noveris, quod notavi, maxima objicitur difficultas. Curt. 7. 1. *Supplicio magis, quam criminis fuerat exemptus*. Id est, infamiæ criminis. quod patet egregie loco Taciti 14 Annal. 40. *Marcellum memoria majorum & preces, Casum pœna magis, quam infamia*

famia exemere. Tacitus ipse eo exemplo cap. 45. libri ejusdem: *ne mos antiquus, quem misericordia non minuerat, per sævitiam intenderetur*. id est, moris antiqui severitas. Cic. act. 3 in Verr. *Multa enim & in deos & in homines impie nefarieque commisit: quorum scelerum pœnis agitatur & a mente consilioque deducitur. Agunt eum præcipitem pœnæ civium Romanorum*. Ubi pœnas intellige, cogitationem pœnarum sceleribus debitarum. unde multi aguntur in furorem. Cic. pulcherrime pro Roscio Amerino cap. 67. *Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis eos, qui aliquid impie scelerateque commiserint, perterreri furiarum tædis ardentibus. Sua quemque fraus & suus terror maxime vexat*, &c. *Hæ sunt impiis assiduæ domesticæque furiæ*. Atque hinc cape Plautin. *Quæ te crux agitat?* Plura forte alibi dabo.

Si parcere voluisset, cui tradidisset?] Nempe nisi fratri. quod & fecit.

Dixit in novercam: itaque illo colore usus est] Illud *itaque* me offendit. Suspicor fuisse: *atque illo colore usus est*. Verbulo ut moneat etiam Asinium Pollionem inter Oratores in novercam dixisse. vide color. init. deinde referat, quo sit usus colore.

Nulla mea partes sunt ad expiandum scelus] Venet. Covar. Aug. *expiandum seculum*. Quod minime erat mutandum, solumque probandum. Parricidium nefas esse judicat; quo ipsum seculum infametur. igitur illius supplicium sibi minime mandandum; cum quod publicum esset, & seculi dedecus, non posset, nisi publica auctoritate & in conspectu quasi orbis expiari. Ad parricidii ream verba sunt Ovid. Metam. 8.

Dii te summoveant ô nostri infamia seeli
Orbe suo, tellusque tibi pontusque negetur.

Expiare dedecus elegans est pro abolere. expiatione tolluntur peccata, cum peccatis conjunctum dedecus. inde ista locutio possit manasse videri. Flor. 1. 7. *Matrona* (Lucretia) *dedecus ferro expiavit*. idem 3. 20. *expiaturus omne præteritum dedecus*. Etiam *expiare scelus* recte dicitur sine dubio. Senec. OEd. 246. *Nunc expietur numinum imperio scelus*. Sed, quod ostendi, sequor antiquos codd. Præterea leve hic est *scelus*, postquam istum ad modum *nefas* præmisit.

Pag. 236. *Habes, inquam, frater*] Initium eorum, quæ supra dixit Marcellus hic Æserninus.

Alteri parricidium objicit, alteri mandat] *Mandat*, qui exequitur per alium. Sidonius:

—— veterum qui more parentum
Non mandet, sed bella gerat.

Egregia vide apud Gronov. Diatriba ad Stat. cap. 31. Notabiliter vero etiam auctores, quod posset ad personas tantum pertinere videri, id etiam sensu simili transtulerunt ad res. Justin. 5. 2. *Cum principes velut æmulum gloriæ suæ interficiendum insidiis mandassent*. Flor. 3. 1. *scelus mandat insidiis*. vult exequi per insidias. Seneca in Medea 150.

Sile, obsecro, questusque secreto abditos
Manda dolori. gravia quisquis vulnera
Patiente & æquo mutus animo pertulit,
Referre potuit. Ira, quæ tegitur nocet.

Non habui parricida instrumenta] Vox intercidisse videtur. Quisquis enim attente hæc legit, is exspectaret: *Non habui pœnæ parricidii instrumenta*.

Quasi sententiam de fratre ferre voluisset] Lege: *ferri* ut est in Ven. Haterius dixit, quasi *rate naufraga, quæ vel punire posset, vel absolvere*, sententiam vellet ferri. Triarius hic diis causam dijudicandam committit.

Pag. 237. Τὴν ἀέριον κερπωσάμην βασιλείαν] Facillime Græcum μ migrat in ρ & ι. Unde crediderim hic fuisse scriptum: τὴν ἀνέμων κράτος. Ventorum imperium ut tribuat Neptuno, quomodo filius Seneca in OEdipo 254.

—— quique ventorum potens
Æquor per altum Caruleos currus agis.

Igitur Aphthon. de encomio: Ποσειδῶν ἡγεῖται τοῖς πλέουσι. *Neptunus dux navigantibus*. Mox male Schottum, ἀνέμων πνευμάτων, vertisse video: *addu-*

sit parricida. Verum est.: *Solvit è portu parricida.* Ab ἀνάγεσθαι ἀναγωγή. quod non pessime paulo post verrir. Suer. August 16. *Se invito Neptuno,*&c. Præcesserat de duplici naufragio.

Et contra reos se minime laborare] Covarr. *contrarios.* Lege: *parricidium sibi non objici, sed è contrario, eo se minime laborare.* Vel, si mavis: *Sed contra, eo se m. l.* Eo enim accusatur, quod non occiderat fratrem.

Οὐκ ἔσχε καιρὸν παίζειν] Forte, πατρίζειν. *Tempus non habuit patrissandi.* Immanem se gerendo, nec redimendo: quia fratris pietate continuo dimissus est pater.

Ὅτι (καιτὸν) καινὸν πρὸς τυγχάνει υἱός ἐστιν εὔχρηστος] Gronov. ὅτι δεινὸν πρὸς τυγχάνει, &c. Lego: Πεπείρασαι πάτερ, ὅτι καὶ κακῶν πρὸς τὸ νῦν ἔχειν υἱός ἐστιν εὔχρηστος. *Expertus es pater, filium tuum etiam post patratam cadem ad recte & prudenter se gerendum non inutilem neque ineptum esse.* Hæc ex sententia parris, priusquam filium suum, qnem tradiderat puniendum, salvum atque incolumem esse cognoverat. Sæpe enim secum cogitaverit filium hunc egregie sana mente esse præditum, qui nihil à mente & consilio isto etiam admisso facinore deduceretur. Multi inde ad luxuriam abdicationis causam primariam vino lepideqne vivendo, dum tollere curas volunr, prolaberentur. Ad perstringendum hæc patrem pertinent, dum ostendirur simul, cum credidit sustulisse fratrem, filio huic eum cupiisse, minimeque abdicasse. Nunc cum sceleris purum sciat, ultimo illo patriæ potestatis fulmine percutere. Respicitur vero ad sententiam veterum, quam confirmat usus, de qua paulo ante egi, sceleribus fieri, ut insania sæpe & furore corripiantur homines: *Agamemnonius scenis agitatus Orestes Armatam facibus matrem & serpentibus atris Hinc fugit.* Plura exempla afferre supervacuum.

Νηὸς εὐπλοήσαντος ἀναγωγή. ἄκουσον] Recte hæc habere videntur, nec quicquam mutem. Sensus tamen alius est, quam vidit Schottus. Nempe: *materia potius unde fiat navigium, qua feliciter navigavit*, eriam inter tempestates, quas nunc narrabo, *quam navigii deductio fiet. attende.* intellige: *deductio fiet*: de ea tractabitur. Virgil.

Tum Phaetontiadas musco circumdit amara Corticis, &c.

Egi jam hujusmodi de locis ad Controvers. 3. prope fin. Νήϊον non verto *classem navalem*, quia apud Suidam est, νήϊα τὰ ναυπηγήσιμα ξύλα. Hesychius: Νήϊον ναυπηγήσιμον ξύλον τὸ εἰς νεῶν χρείαν ἐπιτήδειον. Ipso de navigio præfatus est, quæ sequuntur.

Σκάφος ἔρημον αὐτόστολον τύχης] Hesych. ἄνοστοι, μὴ ἐπιστρέψαντες, ὅθεν ἦλθον. Suidas, αὐτόστολος ἀνυποστρέπτος, &c.

Et ultimum descriptionis sua sententiam proposuit] Venet *ultimam.* quod malo. Græca vero, quæ hoc loco dixit Artemon, vitiata esse videntur. Lego: Ναυάγιον ἀπὸ λιμένων ἀπάγων. *Naufragium deduci è portu.* *Naufragium* accipe ut supra in verbis Triarii: *In naufragio navigabat.* Etiam Cestius: *Exarmata navis* (est) *& utreque patens latere. impellitur miser in naufragium.* Hic igitur ναυάγιον pro nave, quam paulo ante νήϊον, itidem non sine acumine dixit.

Πῶς νεὼς, supple, στόλος, ἀπέδυσεν] Glossema non intelligentis locum esse videntur, *νεὼς supple*; eaque expungo. Porro sequor eos, qui scribunt ἀπέδυσεν· *Quare nunc pater, quomodo hac ex navigatione evaserit* salvus & incolumis. Sequentia forte, ὅπως ἀπέδυσεν δύο εἷς, *quomodo unum dimisit & eripui gravissimis periculis duos.* id est, causa fuit, cur dimitterentur &c. locutio nota. His verò patris quæstioni refert aliam, qua non minus continentur mira. Tacite significat divinitus omnia esse facta. Tanro excusatius dimiserat fratrem. Posterior conjectura si est satis felix, etiam in iis, quæ præcedunt, malim ὅπως.

Pag. 238. *Et omnia, Judices, canentia sideribus muta erant*] Monuit jam Faber, veteres editiones habere: *& omnino judices.* quod non mutem. præterca lego: *canentia sub sideribus.*

Suum

Suum sensum invenit] Videtur igitur velle, quod Varro *noctu*, non ad *erant*, ut Ovidius, sed ad vocem *quiete* retulerit. Versus Ovidii:

Omnia pontus erat. deerant quoque littora ponto.

non male reprehendi videtur, tanquam sine dubio laborans vitio, quod in istis Varronis notabatur ab ipsius auctore, quamvis dissentiat Nunnesius, qui non observat, postremis nihil adjici, & multo levius ea sonare, quam quod præcedit: *Omnia pontus erant.* Quare nec ἀσύνδετος, nec μαγῖδος virtute defendi possunt.

CONTROV. XVII.

Pag. 239. ET *caput ejus ad Antonium retulit*] Rhetores ita dicunt in hac Controv. quasi esset in argumento, *& manum caputque.* Vide quæ dixerunt Latro divisionis, Murrhedius coloris fine.

Si accusasset Cicero Popilium, viveret] Albutius Silus: *ad vos hoc patroni exemplum pertinet. nullos magis odit Popilius, quam quibus plurimum debet.* Multa alia similia infra notabis.

De moribus sit actio] Sulpitius Victor: *Quod si rei fiant de moribus juvenes, quod juraverint, ne uxores ducerent, erit hypothesis.*

Ut veniret tempus, quo Popilius Ciceronem desideraret] Hæc non video, qui sensum commodum habere possint. Credas non male rescribi: *tempus, quo populus Ciceronem non desideraret.* Nec enim summæ facundiæ Ciceronis vel ad accusandum, vel ad defendendum inter crudelitatem Triumvirorum locus erat. Togæ, cui cesserant arma, non cederet nunc proscriptionis tabula. Passim Popilius & populus in hac Controv. confusa.

Occisurus Ciceronem debebat incipere à patre] Loci videbis acumen, si cogites, *Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.*

Occisum Ciceronem malos mores voco] Et tandem id consequi possum, ut erubescat nefarius percussor. Similis est locus Quintiliani, declam. 8. *Pudeat vos, ô jura legesque, quod miserrimi sexus dolorem hic clusistis angustiis. Ita maritum, quod occisus est filius, mala tractationis uxor accusat?* Nec ante prohibere potest, nec postea gravius accusare?

I nunc & nega te parricidam] Lege ut est in Ven. *idem nunc & nega.* ut cohæreat oratio.

Hoc unum tamen feliciter fecisti] Quamvis scelerato præditus animo viveres, tamen in hoc felix fuisti. nam eo potuisti habere patronum, qui certissimo mortis supplicio eriperet. Credebat enim deos infensos isti hominum generi, eoque infortuniis mactare. quare *scelestus*, etiam de infelici dixerunt, de quo egi ad Controvers. 2.

Quod ante occidis patrem, quam Ciceronem] Non dubium est, quin melius sit *occidisti*, quod probant Mss. Cov. Vatic. & Aur.

Pag. 240. *Facilius Cicero pro parricida jud. movit*] Vocem *Cicero* hic non agnoscunt Cov. Pal. Ven. Quare minori audacia scribi quis credat: *facilius is pro parricida jud. movit.* Sed Ven. passim *Ci.* pro Ciceronem exhibet, quod non minus facile, quam *is* excidisse potuit.

Ad vos hoc patroni exemplum pertinet] Non sollicitem hunc locum. Phædrus fab. 30. *Caput ita ad nostrum furor illorum pertinet.* Valerius Maximus etiam huc facit lib. 1. cap. 6. *quod quamvis haruspices ad salutem imperatoris pertinere dixissent,* &c. Fabro credas locum suspectum fuisse.

Ingratus est, audeo dicere, parricida sensit] Mirum, quod ausit dicere parricidam, qui parricida est ex argumento Controv. Ipse etiam noster mox: *duo fecit parricidia.* Legerim igitur: *ingratus est, non audeo dicere.* quia hoc ut leve ridebitur: *Parricidam sensit, qui defenderat.* Blandus: *inulta patris umbra Cicero, te persequuntur, ut quem negasti, parricidam sentias.* Eam lectionem suggerebat mihi præter sensum etiam Ven. editionis distin-

distinctio, quæ jungit, *dicere parricida sensit*.

Quantum eloquentia tua Cicero potuit] Locum hunc illustrant, quæ dixit Buteo paulo ante divis.

Adolescentia turpis est, infamis pueritia est] Hæc me non offenderent, nisi in Palat. Ven. Erasm. esset: *Infamis adolescentia turpis est, infamis pueritia turpis est*. An fuit: *infamia adolescentia turpis est: infamia pueritia turpis est*: Ut jam olim merito de moribus accusari potuerit. Cum respondentem dein facit Popilium: *Jam ista Cicero defendit*. Intellige id factum laudatione judiciali, ut vocat Sueton. Octavio cap. 56. quibus vitam anteactam eam fuisse ostendebant, ut suspicio criminis intentati in accusatum convenire non videretur. Hinc illa Arellii: *At quam bene persuaserat nobis Cicero, parricidium te facere non posse*.

Non pudet, Popili? accusator tuus vivit] Qui te potest iterum accusare, & hoc præjudicio damnare. Notatum & in libro Covart. Hæc Dalechampius. Cujus sententiæ meam non adscribo, quamvis ea affirmari videtur, quod etiam istiusmodi interpretatio in Cov. isto codice notata sit. Quid enim? An non & olim interpretes à veri recta ratione aberrare potuerunt? Hic certe tantum locum habere potest prior Schotti interpretatio, non altera, quæ isti Dalechampii est eadem. Hanc admitterem, si non *Times Popili?* scriptum invenirem. Nunc vero his, *Non pudet*, objicit animum impium, & insignite ingratum. cujusmodi vitia, qui non omnem repulerunt humanitatem, imprimis pudenda judicant, despuuntque & execrantur. Eodem pertinet initio Controv. *Si accusasset Cicero Popilium, viveret*. item deinde: *Nullos magis odit Popilius, quam quibus plurimum debet*. Item: *Parricidam sensit, qui defenderat*. Item, quod infra est in verbis Capitonis: *Patroni viderint: nemo à Popilio quidem, nisi post beneficium occiditur*. Marillius etiam: *Si inimicus essem patronus, optarem, ut reus absolveretur*. Plura etiam gemina notabis in hac Controv. toties repetita, quia faciebant egregie ad Popilium damnandum de moribus.

Parricida, sic etiam tu perisses] Faber: *Parricida, his etiam tu perisses*. Gronov. *Parricida, hac etiam tu perdidisses*. Si quis me interroget, censeam hanc sententiam novam esse, postquam objecerat tacite Popilio, quod non sepelisset occisum Ciceronem, sed lacerasset, caputque & manum proposuisset in Rostris. His subjungit: *Parricida, sic etiam tu non perisses*. Mento paulo post: *Si damnatus esses, carnifex te culleo totum insuisset*.

Pag. 240. *A me defenditur Cicero*] Quod hac quidem in causa indignum, cum nihil minus deceat clientem, quam accusare suum patronum, à quo damnationi & morti turpissimæ sit ereptus. Unde patet pessimis moribus Popilium præditum vivere.

Parricidam, quem vivus negavit Cicero, occisus ostendit] Ven. Erasm. Pal. *negarit*. Unde Nicotius finxit reste Grutero *negavit*. Ego pro certo credebam, postquam vidi, *negarat* ex Cov. & Vat. esse restituendum. Porro *ostendit*, hic ea positum ratione, qua *abnuit* apud Senec. OEdip. vers. 661.

Tori jugalis abnuit Merope nefas
Sociata Polybo.

Nisi ei signum attulerit] Ven. *Minus ei signum attulerit*. Unde suspiceris: *Si minus ei signorum attulerit*, quam manum caputque recisa.

Numquid magis exonerare te possum?] Hæc Vatic. & Brug. At Ven. Erasm. & Pal. *Possis*. quod malim. sed & illud tolerari potest. Pergit, *præsta Ciceroni, quod Antonius*. nempe acquiesce proscriptioni, & scelere potius alieno, quam tuo Ciceronem tolli sine.

Occidisti tu Ciceronem loquentem?] Capito: *Ciceronem quisquam potuit occidere, qui audivit?*

Numquid, inquit, & aliquis ex tuis venerat index? an nemo, &c.] Eruditi hunc transiere locum, quasi nihil scrupuli, nihil vitii haberet. Mihi vitiatus videtur, & sine sensu commodo, qui non obscurus erit, si legas: *Numquid*,

quid, inquit, & a. e. r. venerit, indices. nam nemo Ciceroni timendus, qui cum Popilio venit. Nec enim quemquam nunc ad me ducet, nisi amicum & fidum. *Praecluserat fores Cicero* (verbis utor Latronis ex colore) *nemo ad proscriptum recipiebatur. Popilius, ut venit, admissus est.* Etiam si quos haberet comites, non nolebat hac oratione admitti: ignorans scilicet nefarium Popilii animum. Vide quae dixerunt Rhetores ad fin. Controv.

Qui modo Italia humeris relatus est] Quintil. declamat. 4. *Quantopere mihi blanditur, quod publicis ex acie reportatus humeris laetitiam civitatis implevi.* Vener. vero & Covat. heic: *in Italiam humeris.* Aur. *in statum hum.* Unde legendum, vel: *in Italiae humeris.* ut Flor. 1. 18. *Donec rex Pyrrhus à satellitibus humero saucius in armis suis referretur.* Vel: *in Italia civitatum humeris.* Quod omiseram; etiam *in humeris*, Graecorum exemplo dictum accipi potest, qui particulam ἐν tertio casui, saepe etiam nulla necessitate, addunt. Millies ita notabis in sacris litteris: βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ, Act. 1. plerisque paginis similia observabis non inusitata etiam antiquissimis Graecorum poëtis Homero, Hesiodo, Pindaro, Callimacho, ut & prosaicae orationis scriptoribus. Eadem Latinis non infrequenter placuisse, docuit jam Salmas. ad Histor. August. Virgil.

Horridus in jaculis & pelle Libystidos ursae.

Cicer. pro Cluentio: *angi in injuriis.* Controv. 29. *in ista vi duos filios perdidi.* item 29. *Forte in dolore tormentorum stupefacta, nescivit, quid loqueretur.* Cato apud Macrob. 3. 6. *Nutrix haec omnia faciebat in verbenis ac tuba, sine hostiis, ut Deli ad Apollinis Genetivi aram.*

Gemitus tamen populi liber fuit] Quamvis verbis non auderent, gemitu tamen execrati sunt Antonium, cujus culpa misere ita perierat pater patriae Cicero. cujus conspecto capite, nullo respectu Antonii suspiriis usurpaverunt libertatem. Quamvis jam eo rediisset res, ut ipsa haec jam subscriberentur. Quod de Domitiani temporibus conqueritur in vita Agricolae Tacit. Egregia Latinus Pacatus cap. 25. de tyrannide, qualem hic noster innuit.

Dii manes Popilii senis occisi, & inultae patris umbra te Cic. pers] Ven. *Dii manes Popilii senis, patris & inulta Cicero te persequuntur anima.* Ead. vetus Schotti liber, nisi quod, *& patris inulta.* quomodo Cov. & Aur. Vox *umbra* cujus auctoritate libri defendatur, pro certo non scio, quare defendo, minimaeque muto *anima.* Virgil. 5 Æn. 81.

Salve sancte parens, iterum salvete recepti

Nequicquam cineres animaeque umbraeque paternae.

Ubi Servius: Plato & Aristoteles, & omnes periti dicunt in homine quatuor esse animas, intellectualem, sensualem, vitalem, & quartam, quae naturalitas physice dicatur. Vide locum, ubi colligit, cuique quatuor etiam tribuendas umbras. Idem ad 4 Æn. 385.

Et cum frigida mors anima seduxerit artus,

Omnibus umbra locis adero: dabis improbe poenas.

haec habet. Dicunt Physici biothanatorum animas non recipi in originem suam, nisi vagantes legitimum tempus fati compleverint, quod poëtae ad sepulturam transferunt. Ut, *centum errant annos.* haec ille. Patet vero ex ipso illo Virgilii loco, manes defunctorum ex gentilium sententia iis infensos esse, eos persequi, à quibus hac vita essent exturbati. Gaudere etiam si infortuniis illi ac calamitatibus aliorum opera mactarentur. Huc pertinent illa Flori 4. 6. *Caesarem inultus pater, & manibus ejus graves Cassius & Brutus agitabant.* Egregius est locus Ciceronis pro L. Flacco: *cujus* (Antonii) *damnatione, sepulchrum L. Catilinae floribus ornatum, hominum audacissimorum ac domesticorum hostium conventu epulisque celebratum est. Justa Catilinae facta sunt. Nunc à Flacco Lentuli poenae per vos expetuntur. Quam potestis P. Lentulo, qui vos in complexu liberorum conjugumque vestrarum trucidatos incendio patriae sepe-*

lire conatus est, mactare victimam gratiorem, quam si L. Flacci sanguine illius nefarium in nos omnes odium saturaveritis? Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, &c. Hinc eleganter Seneca in Herc. fur. 1230.

—— huc ensem date;

Date huc sagittas; stipitem huc vastum date.

Rumpemus arcus, at tuis stipes gravis Ardebit umbris, &c.

Atque hinc quoque illud fluxisse videtur, quod injurias paternas & amicorum post mortem odio hæreditario pro virili studuerunt ulcisci. Quæ præterea lucem addere possint, dabit Freinshem. ad Flori locum citatum, cujus nota multo huc plus, quam Schotti facit. Illud vero etiam hic tenendum, *animas* pro umbris hic posse accipi. Virg. 3 Æneid. 67. *animamque sepulchro Condimus.* 4 Æn. 242.

Tum virgam capit: ac animas ille evocat Orco

Pallentes.

Ubi Servius *umbras* exponit. & addit quidem secundum poeticum morem ita locutum Virgilium. Sed & ex poëtis quandoque aliquid sibi indulgent Rhetores. Hic vero etiam ista locutione insensissima manium Popilii patris odia, studiaque ulciscendi Ciceronem flagrantissima significari videntur. Si tamen *umbra* scriptum esset, hoc mallem.

Pag. 242. *Patroni viderint. nemo à Popilio quidem nisi post benefic. occid.*] Ven. *ne à Popilio quidem post.* Eadem aut similia in aliis antiquis. Schottus vulgatam ex conjectura dedisse videtur. Antiquos tamen illos cum considero, crediderim manum esse Senecæ: *Patroni viderint, ne à Popilio, & quidem post beneficium occidantur.* Et hoc beneficium erat, quod defendebant. Sed quia ita hæc possent intelligi, quasi accusator diffideret suæ causæ, metueretque ne absolveretur reus, subjungit: *Nec tamen damnationem istius despero.* Vel ut est in Pal. & Venet. *Nec damnationem quidem despero.*

Prætor iter à conspectu exulis flexit] Non narrat hæc Plutarchus, sed nec contraria his illius ex narratione demonstrat: quod velle videtur Faber. Nam potuit ejusdem esse hominis, ut & Mario, qui judicatus erat hostis, senatus auctoritati nihil adversans, interdiceret provincia sua Africa, & illius tamen exulis tanti à conspectu iter flecteret. Quare absens referente Plutarcho, quid ab ipso promittere sibi posset Marius, per lictorem suum significaverit.

Qui in crepidine viderat Marium, in sella figurabat] Ita *figurare* etiam Quintil. declam. 9. *Est quidem felicibus difficilis miseriarum vera æstimatio, figurare tamen potestis, qui tunc animus mihi, quæ cogitatio fuerit.* Declam. 6. *O vana figurationes & pectora hominum alto errore confusa.* Vulgo imaginationes. Rursus ead. *Si quisquam figuratione quadam in hac malorum conditione judicem ponat, (fortuna, quæso, absit) cujus tanta (juvanda legerim) calamitas fuit?*

Metellus in Vestæ æde extinxit incendium, Cicero Romæ] Covar. præpositio abest, quod malo. & vel *æde* antiquum pro *ædi* accipio; vel & *ædi* lego. possis & *ædis* vulgatum nimisquam durum est. Augustod. non agnoscit *in Vestæ æde.* vox postrema non videtur negligenda, ne non sit oppositio. Multo elegantius vero & religiosius *Vestæ* hic nulla nominatim haberetur mentio, cujus in sacris consistere salus imperii existimabatur. ut his conservatis non minus Metellus habeat, quam Cicero, quod glorietur. Quare generatim malim de æde tantum dici.

Glorietur Hannibale Scipio] Cov. Pal. Ven. *revocato Hannibale.* quod jam olim amplexus est Schottus. Hujus potissimum in Hannibale victo cur faciat mentionem, ipse hic ostendit apud Justin. 31. 5. Oratione ad Antiochum: *neque se unquam victum prius; quam terris eorum excesserit. Reverso Carthaginem, statim cum loco fortunam belli mutatam.* Romanis etiam id maximum visum, quod inhærentem atque incubantem Italiæ visceribus ex-

 torse-

torserunt Hannibalem. Sed hæc ex Livio notissima.

Nemo hostiu Catilina propius accessit] Cic. Catil. 2. ad init. cum excessisset urbe Catilina: *Nulla jam*, inquit, *pernicies à monstro illo atque prodigio mœnibus ipsis intra mœnia comparabitur.* Mox: *Non enim jam inter latera nostra sica illa versabitur, non in campo, non in foro, non in curia, non denique intra domesticos parietes pertimescemus.*

Fert appensum conto caput] Pal. *appressum.* Cov. *adpessum.* Aur. *ad pressum.* unde suspiceris *apprensum.*

Turpe judicavi in ea civitate Cic. non def.] Illud *judicavi* est ab emendatione ingenioque Fabri, cum antiqui exhiberent *judicium*, quod non mutem. tantum distinguam: *Turpe, judicium, in ea civitate.* Ubi *judicium*, idem quod judices: quomodo *consilium* est cœtus consiliariorum. ut *senatus consilium publicum* dicitur. Quod nostro Belgarum sermoni respondet. Ita Quintil. decl. 310. *Potestu & illo modo æstimare (existimare* malim) *judicium, quam inique ipsa pœna petatur à viro forti.* Declam. 321. *Ac si tantum de amore quæreretur, judicium, multum natura vincetet: nunc plus est aliquanto, de quo apud vos agitur.* Possis ita & accipere Arnobii locum 2 advers. gentes: *Da verum judicium, & hæc omnia circumspiciens, qua videmus, magis an sint dii cæteri dubitabit, quam in Deo cunctabitur, quem esse omnes naturaliter scimus.* quod magis probandum censeat, qui viderit aut meminerit initium libri. Sed lector judicet.

Pag. 243. *Parricidam reum fuisse*] Lege vel *parricidam & reum.* nam utrumque isti in dubium traxisse videntur. vel *parricidii reum.* cum Brug. Vat. Ven.

Ut ne accusari quidem potuerit] Tum quod civilis belli illi patrocinatur necessitas, tum quod ad quemcumque prætorem illius deferretur nomen; nullus id recipere ausus esset. Jus nunc erat datum id genus sceleribus, isque reip. status & nunc & secutis fuit temporibus, ut nemo potuisset eo perducere rem, quo Popilius in numerum reorum esset, summam nunc tenerent remp. & dein tenuerint longissimum per tempus, qui proscriptioni accommodaverant auctoritatem.

Quos potest tutius evadere] Ex præcedenti repetens scribam: *per quos p. t. evad.* Multoque minus affligi, quod quarto accusator.

Pag. 245. *Quantum illi defensi rei profuerint*] Aug. Vat. Brug. *defensi Reipublicæ.* Pal. *defensi in rep.* Ita & Ven. & duo Basil. Scripsisse Senecam ex his vestigiis colligas, *quantum illi defensi rei & resp. profuerint.* non male conveniens Antonii reliquorumque triumvirorum tyrannidi oratio. Defendit vero tum & quam maxime quidem cum accusaret Antonium, Cicero. Ad de quæ mox dicet Blandus.

Offendebatur, inquit, proscriptione] Quanquam Cov. & Aur. *offendebat*, tamen hoc tantum probem. Verba sunt Antonii, qui observaverat ipse, aut ex aliis didicerat, quod satis libere & duriter opinaretur Popilius. Mox cum illi veniret in mentem, à Cicerone, qui nunc inter proscriptos, hunc defensum Popilium, *Non miror*, inquit, *Ciceronis cliens est*, &c.

Hoc, inquit, loco volui me excusare] Cum nempe post alia, quæ præmisit, interponere cœpit mentionem, de occidendo per me Cicerone.

Pag. 246. *Non tantum, quod defendat, habet*] Antiqui, *non habet.* Fabri secuti sunt conjecturam, qui expunxerunt negativam: quæ retineri tamen videtur, hoc sensu, ut significet tum eum criminis expertem. Tacit. 1 Hist. 15. *Ea ætas tua, qua cupiditates adolescentia jam effugerit, ea vita, in qua nihil præteritum excusandum habeas.*

Vehementi colore usus est & duro] Seneca de hoc colore mox: *Hic color prima facie asperior est, sed ab illo egregie tractatus est.* Unde hic malis: *nec duro.*

Turbator otii] Suum vitium pervulgato hominum vitio exprobrat inimico Ciceroni Antonius, qui *fax & turbo* insequentium temporum, *scopulusque & nodus & mora securitatis publicæ* non

non injuria habetur. *Otium* autem pro *pace* dixit, ut optimi. Nepos Epaminondam refert illius in vita, cap. 5. Meneclidi obtrectatori suo pacem suadenti Thebanis, ne ipsius desideraretur opera, respondisse: *Fallis verbo cives tuos, quod hos à bello avocas. Otii enim nomine servitutem concilias. nam paritur pax bello.* De Hamilcare in vita ejus cap. 2. *Tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse.*

Hic color prima facie asperior est] Brugensis, *specie*. An hæc est alicujus glossa? Certe pro iisdem ista reperias. Unde princeps poëtarum:

——— *non ulla laborum*

O virgo nova mî facies inopinave surgit. Ita *frons* Quintilianus decl. 306. *Non ita me prima frons causa callidissima optionis simulatione decipit.* Ita sæpe & alter Quintilianus.

Pag. 247. *Inepte Avidienus Paulus*] Venet. *inepte ab idibus? Paulus quidem ind.* etiam Pal. *inepte ab idibus. Paulus.* Schottus in suis scriptis *Abidiebus*, in excusis, *ab idibus*, aut *Abydenus* se reperisse ostendit. & *Aufidii Bassi*, aut *Æmilii Pauli* nomen latere suspicatur. Aliud placuit Augustino. Literæ ducunt ut scribas: *Inepte Salvidienus Paulus quidam induxit Ciceronem.* Rhetor is non ita magno in honore aut laude videtur fuisse, de quo hic Seneca. quare ut de obscuro loquitur. quo minus intelligi potest, de Aufidio Basso locutus. Reliqua plusculum recedunt à vestigiis vetustæ lectionis. Salvidieni prolixum & aliquid minus vulgati habens nomen cur corrumperetur, ipsum in causa fuisse videtur. Salvidieni Rufi mentio est in historia vitæ Augusti, in quem conspirasse traditur. Etiam Salvidieni Orfiti apud Sueton. vita Neronis. item Domitiani. aliorum etiam in Inscriptionibus Gruteri, ubi & liberti sunt hoc nomine. cujus ordinis non pauci erant ex Rhetoribus, & hic forsan fuerit. *Paulus*, ut etiam cognomen sit, non est inauditum antiquis, nec iis, qui istorum viderunt monumenta.

Popilii manum dedit Tullio] Hoc verum esse (primus vidit Gron.) nullus dubito. Hujusmodi de locis egi prope fin. Controv. 3. Stuporis vero documentum sequentibus dedisse Murthedius videtur. in quibus nunc nullum apparet, quia nimium ea elegantia emendando eruditi fecerunt. Pal. *Ciceronis & tenebas.* Venet. & Frob. *& tenebas manus ejus.* Unde colligas fuisse: *quanto aliter reus Ciceronis retinebas manus ejus.* Quibus etsi utcunque sensus alius, & quod pensarit Ciceronem Popilius intelligi possit, maxime tamen ita sonant, quasi hic illi fuerit impedimento. ne manibus suis divinæ illis eloquentiæ administris commode uti possit. Huic simillimum locum taxat Quintilianus Inst. 8. cap. 5. *Est etiam generis ejusdem, nescio an vitiosissimum, quoties verborum ambiguitas cum rerum falsa quadam similitudine jungitur. Clarum auctorem juvenis audivi, cum lecto è capite cujusdam ossa sententiæ gratia tenenda matri dedisset*, Infelicissima femina, nondum extulisti filium, & jam ossa legisti.

CONTROV. XVIII.

M*Edicamentum terens*] Paul. in l. 236. D. de verb. sign. *Qui venenum dicit, adjicere debet, utrum malum, an bonum. nam & medicamenta venena sunt, quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum naturam ejus, cui adhibitum esset, mutat, cum id, quod nos venenum appellamus, Græci φάρμακον dicant. apud illos quoque tam medicamenta, quam, quæ nocent, hoc nomine continentur.* Vide reliqua, & adde Schottum infra in hac Controv. ex quibus patet, non temere hanc vocem hic esse positam.

Certe nec secreta te fallunt] Venet. *ne cicerte secreta te fallunt.* Pal. pr. *nec ciceria, nec secreta te fallunt.* superpictum autem voci *cicerta* alias *cicuta.* quod probat Gruter. Et credas, non temere cicutæ hic factam mentionem, cum thema controversiæ ad Græcos pertineat, ubi abdicatio fuit in usu. Venena vero etiam occultata secum habebant.

bebant. Vide Nep. Hannibal. fin. Flor. 3. 5. & plerumque occultata habent & sumi solent. vide infra Schottum ad ista: *Habuit Demosthenes venenum.* Sed hoc me turbat, quod cicuta minus commode ita ferri potuerit, cum succus esset & liquor, & minus præterea occulte parari, cum pistillo exprimeretur. Aristoph. in Βατρ. Ἀλλ' ἔστιν ἀτραπὸς ξύντομος τετριμμένη, ἡ διὰ θυείας. *At est alia compendiosior, & magis trita* (ad mortem via) *per mortarium.* de cicuta. Imo cum cogito *cicutæ* hic factam mentionem, colligas etiam ex illo Aristophanis τετριμμένης. Ubi Scholiastes: ἅμα δὲ διὰ τὸ τρίβεσθαι τὸ κώνειον. *quod teritur cicuta.* Est autem in themate: *deprehensus est à patre in secreta domus parte medicamentum terens.* Etiam provisum posset haberi sive emptum, sive quocunque modo acceptum (vide Vibium Rufum pro altera parte) & clam sumi. Apud Tacit. 15 Annal. cap. 64. Seneca lentitudine mortis durante Statium Annæum amicum & medicum *orat provisum pridem venenum, quo damnati publico Atheniensium judicio, extinguerentur, promere: allatumque hausit frustra,* &c. quare nec *cicuta* nec *secreta* hic defendamus. Quæ rationes accommodatæ ad ostendendum male *nec cicuta* hinc exturbari. Pertinet huc Quintiliani locus declam. 13. *Male haeret ibi innocentia, ubi in potestate est secretum sceleris, velut venenum & quidem præsentaneum.*

Dimittam te, intelliget u, cui paraverim] Ita & Venet. & Pal. pr. sed superscriptum *dimittite.* Recte, inquit, Gruter. ita & Fab. qui monet veteres editiones exhibere: *dimitte te.* Gronov. velit: *dimitte me.* Commodum ista sensum habent. Priusquam illa vidissem mihi natum erat: *Dimittar tantum.* Notum est, qua brevitate *tantum* scribatur. Non dubito, quin hæc nostra emendatio minimum recedat à literis.

Pag. 248. *Volo mori, quia reus fui. Quid ergo? reus vivet, quia*] Scribe: *Volui mori, quia reus fui.* ut est in verbis Junii & Cestii infra. Deinde Ven. *quid ergo: mori reus vivet. vivet, quia sord.* Ita & Mss. & veteres aliæ editiones, teste Gronovio. Unde hanc feci emendationem: *Quid ergo non moreris?* ut mox Albutius: *quare ergo non moreris?* Respondet filius, vel ipsius nomine Rhetor, *reus vivit & vivet, quia sordidatus non adsidet hic pater.* Cum jam sit reus, minime impetrare à se potest, ut projiciat vitam, maxime cum accuset jam rursus pater, qui sordidam sumere vestem, & defendere filium deberet. Nunc quia contra fit, quid faciet filius, nisi pro scelerato velit mori, nisi ut offirmet se & vivat? mox fluctuans inconstantia ingenii non durantis adversus patrem: *Revertar*, inquit, *ad venenum*, &c. Mutatur persona, pervulgatissima ratione in his Controversiis. quod jam sæpius monui.

Non juvat me mori, si quem alium juvet] Quintilian. in eodem argumento declam. 17. inter alia, quibus vult facile displicere obitum, quem misero suasit integritas: *Quid si interveniat aliquis, qui gaudeat? qui vindicari se putet? si testes adhibeat oculos, quibus invidendum sit? Statim me hercule arrogans vita simulatur: statim contumax dolor cum deprehensa morte dissentiet.* Vide illic plura huc facientia.

In has cogitationes abii] Elegans, pro hæc cogitare cœpi. Virgil. 4 Æn. 413.

Ire iterum in lacrymas, iterum tentare precando
Cogitur.

Lib. 2. 4. de priscis Gallis: *mox ut caluere pugna, statim in sudorem eunt.* Ovid. Metam.

Sic Deus in flammas abiit, sic pectore toto Uritur.

Ergo quisquam me magis odit, quam ego? misereri mei cœpi] Ven. *quam ego, miser memet cœpi.* Nam mortem vita jucundiorem jam ducebam. ad vitam vero tu revocabas & cogebas. Quod mihi non minus placet, quam quod est in excerptis. Sed Schottus etiam veteris libri auctoritate niti se ostendit, quum vulgatum hic defendit.

Quod venio, quod pro me loquor] Etiam Ven. non agnoscit: *quod venio.* nec sunt

sunt necessaria. Exprobrat autem patri, qui omnem injuriam propulsare à filio deberet, quod eo etiam nomine indignetur, eum videt prorogasse vitam, usque dum se purgaret, omnisque culpæ & criminis expertem ostenderet, eoque suum & familiæ dedecus declinaret.

Tam jucundum est innocentibus mori, quam miseris defendi] Credo scripsisse Senecam: *non tam jucundum est.* Ex suo animo fingit sententiam. Moriendi consilium, quod tanquam solatium & portum conscia recti sibi mente amplexus erat, mutavit, quia jucundius etiam est miseris defendi. Facit ad partem horum Quintilian. declamat. 17. *omnes injuria levius exasperant*, &c. *innocentis filii ultio est mori.* item: *Abdicari debet, quem nocentem pater edit, mori, quem innocentem.*

Quosdam periclitantes illa jactare] Cogita hic *periclitantes* pro reis dici, de quo egi prope fin. Controv. 7.

Hoc ego dicere non possum. Iterum reus fui] Gronov. *ter jam reus fui.* Priusquam hoc notassem & inspexissem Ven. conjunctim legere & probare cœperam: *Hoc ego dicere non possum, Iterum reus fui.* Venet. eadem, nisi quod: *Hic ego.* quod itidem non damnandum. Non potest dicere, *Iterum reus fui*, quia tertium reus fuit, & jam quartum reus est. Paulo ante mori se voluisse ait, quia reus fuit. Nunc autem, cum sit reus, vivere.

Quin vobis in odium venerim] Cum vobis toties negotii facessiti, dum accusor, causa possim fuisse videri.

Accessit ad hæc supplicia mea, venenum hoc, &c.] In his *supplicia* pro rebus molestissimis, calamitatibus, inquam, & miseriis ponit. Ut L. Sen. in Hippol. 439.

Quod te ipse pœnis gravibus infestus domas.

Porro Ven. *venenum teneo. hoc si*, &c. Quid si, *venenum tero, hoc, si sibi satis nendum est, bibam.* Potest & *teneo* ferri. Albutius in colore: *palam, & ita ut interveniret pater, tenui* venenum.

In quam angusto domus mea fortuna posita est?] Terent. Heaut. 4. 2. 2. *In hac re in angustum oppido nunc mea coguntur copiæ.* Ubi Donatus. Translatio facta est ab illo, cum periclitatur exercitus in angustum coactus. Igitur hoc loco subjicit Rhetor, *aut patri pereundum est, aut filio.* Similis translatio in his Justini 6. 5. *Undique belli formidine circumstrepente clausi Spartani ad summam desperationem rediguntur.*

Vivunt etiam, quibus contigerunt liberi] Lego: *non contigerunt.* Hi vivunt, quamvis à præmiis patrum arceri se videant, nec nisi maritorum capere possint. Vide Lips. ad 3 Ann. in excursu C.

Ter abdicatus, cum se mori velle dicat, vitam rogat] Sensus est, Ter abdicatus, si dicat mori se velle, eum post repetitam abdicationem vixerit, conscius sibi sit, oportet, magni alicujus flagitii, & quo mortem sit meritus. Sed ut videatur misericordia & vitâ dignus, & illi parcatur, mori se velle ait, quasi iniquitate fortunæ huc cogatur. Ita vitam rogat, dum ista allegat.

Teneo parricidam] Plaut. Menæch. 4. 2. 28. *nec magis Manifestum ego hominem unquam ullum teneri vidi, Omnibus malefactis testes tres aderant acerrimi.* Trinum. 4. 2. 66. *teneor manifesto miser.*

Pag. 249. *Etiam in suam mortem paratissimum*] Infra Atellius: *Mihi, inquit, paravi venenum; ne quis dubitet, an alium possit occidere.* ubi Ven. & Cov. *Possim.* Sensu tamen & sic huc pertinente. Pompeius Silo paulo post: *Mihi, inquit, paravi. Et hoc est patri parare.*

Tu venenum vendebas cuiquam?] Quintil. declam. 13. *Venenum leges habere, emere, nosse denique vetant, inevitabilem pestem occulta fraude grassantem.* Marcianus l. 3. pt. D. de sicar. *Ejusdem legis Corneliæ de sicariis & veneficiis capite quinto, qui venenum necandi hominis causa fecerit, vel vendiderit, vel habuerit, plectitur.* Quare hoc loco accipiendum fore, ut quidem inter alia hæc, quæ dicit Rhetor, objiciantur illi, qui vendidit venenum, sed

præterea pœnis illum obnoxium intelligendum est.

Ita hoc ego judicio filii mortem moror] Dicit enim vivere se, quo defendi possit. Vide supra Varium Geminum. Vis autem his sua & Venus peribit, nisi interrogative legas.

Si me cum isto includitis] Id est, si compegeritis in carcerem: Nam filius patricidii accusatus sine dubio detrusus in carcerem fuit. Petron. in fragm.

Et pavido cernunt inclusi corde tribunal.

per quietem nempe. Senec. Herc. fur.

—— certus inclusos tenet

Locus nocentes.

Infra Controv. 24. *qui filius vitiatas occiderunt, qui incluserunt.* Novella 115. cap. 3. Justinianus: Ei συμβῇ τινα τῶν ἰδίων γονέων ἐγκλεισθῆναι. Si quemlibet ex parentibus inclusum esse contigerit.

Quis enim alius debebat habere, quam parricida] Ven. omittit *quam.* nec flagitat hoc oratio. Senec. Herc. OEt.

Et quisquis alius orbe consepto jacet.

Quem locum, gloriari possum, quod primus eorum, quibus id curæ præcipue fuit, intellexerim. Vulgo jam nota sunt:

—— ne quis se præter Apellem,

Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra.

Item: *accusator alius Sejano.* Porro ad rem facit Declam. 16. *Centurio Luculli Mithridatem non potuit occidere: dextera simul ac mente languit. pro bone Jupiter, Mithridatem, quam non dubium parricidam.* ubi adde notam Schotti.

Id est, ego tibi pater, quod Demosthenis Philippus] Venet. *idem ego tibi.* Ita & Erasm. & Pal. & Covar. *Idem ergo tibi.* recte. sed ut addenda sit interrogatio. *Quod Demostheni Philippus?* Priusquam vidissem summi Gronovii conjecturam & consuluissem istos antiquos, non displicebat: *Id est ergo tibi pater, quod Demostheni Philippus?*

Et hoc parricidium est] Quia mihi patri graviores morte dolores affert.

An alium possit occidere] Ven. *possim.* ut & Cov. Ita impudentissimæ & nefariæ filii jactantiæ hoc fit.

Quia ter vicisti] Interrogatio est.

Parricidium fieri voluit] Quia mea iniquitate se vult adactum ad mortem. Explicatur loci acumen hoc Ovidiano:

Phyllida Demophoon letho dedit, hospes amantem.

Ille necis causam præbuit, illa manum.

Pag. 250. *Indignum se vita fuisse*] Cavillatorium hoc est. Ipse infelicissimam trahens vitam judicaverat satius esse mori. Pater inde infert indignum vita fuisse suo ipsius judicio, & præterea non male facturos judices, si illum nunc condemnent.

Habet tamen dissimilem ceteris conjecturam] Venet. *tam dissimilem ceteris, quam conjecturam & duplicem.* eadem Cov. & Frob. unde malim: *habet eam dissimilem ceteris cum conjecturam etiam duplicem.* Similis locus Controv. præcedentis etiam divisione: *Licuit* &c. *consularem occidere: nec in hoc crimen est, quod Ciceronem, sed quod patronum.* Confer tamen divisionem Contr. 22. unde vulgatum defendas, aut legas, *tamen eam.* quod malo.

Si hic color displicet pro adolescente, quo dixit Latro] Suspicor hic esse divulsa, quæ cohæserunt olim. Sensus certe est, si postremis eorum, quæ de divisione sunt dicta, adjicias: *Sic hic & color.* Etiam nempe duplicem respicit conjecturam. Obnoxia hujusmodi loco depravationi, quia DIVISIO, COLOR passim omissa ingenio suppleri solent. Perge dein: COLOR. *Non displicet pro adolescente, quo dixit Latro, ut nihil mutaret, sed diceret,* &c. Senecæ non displicet Color ille Latronis: quanquam is quod dixerat pro adolescente, eo usus est & coloris loco, nihil ut mutaret. Ita Murrhedius paulo post dicit, deinde utitur colore, qui diversus tamen ab iis, quæ dixerat. Covar. *Si hoc colore.* quare potest & fuisse: *Si hoc & in colore.*

Non finis esset periculi, sed initium] Senec. Herc. fur. 207. *nulla lux unquam mihi Secura fulsit. finis alterius mali Gradus est futuri.*

Medicamentum se parasse ad somnum] Ven. *ad somnium.* An & hoc a stupore Murrhedii profectum credimus?

Pag. 251. *Quasi jam ille hanc insaniam introduxisset*] Malim, *quasi etiam ille*. ut magis ostendat Seneca in diversa se sententia versari.

Qui illum ex parte, qua transire deberent, imit.] Ven. & Cov. *quam transire*. quod non dubito esse verum.

Melius erant dicta, quam apud quemquam comicumque tragicumque] Seneca filius epist. 8. *quantum disertissimorum versuum inter mimos jacet. quam multa Publii non excalceatis, sed cothurnatis dicenda sunt*. Petron. *Rogo, inquit, Magister, quid putes inter Ciceronem & Publium interesse. Ego alterum puto disertiorem fuisse, alterum honestiorem. Quid enim melius dici potest?* Subjungit Publii versum.

Quo aiebat unum versum, &c.] Malo, *unum* quam *uno*. quod Faber velit suppositum.

Qui illud ad virtutum studia transtulisset] Ipsi illa curassent tanquam studia virtutum in dicendo, & ut curarent ita alii, suo exemplo effecisse. nam *transtulissent* lego. Infra: *Ab hu hujus studii diffusa est in plures imitatio.* Hinc sententiæ, quibus *jam infecta erant adolescentulorum omnium ingenia.* quod dixit paulo ante. Ut hic Seneca, ita possit quis dicere: *Littera studium sapientiæ*. Id est, dum iis studetur, eadem opera sapientiæ studetur. Qui istiusmodi acuminibus studuerunt, etiam studere virtutibus oratoriis sibi visi. Quare istis totas orationes inquinaverunt, qui non idem afferentes judicium, quod Laberius & Cicero, deinde eloquentiæ dederunt operam, & adeo eloquentiæ principes, imperitia nonnullorum aut immaturo judicio habiti sunt. Vide Suasor. 2. fin. Quod ista habuerint pro studio quodam virtutis, ipse Cicero & Laberius, dein docetur, qui iis nec in consuetudine quotidiana abstinuerunt, iisque operam & cogitationem libentissime & passim dare atque intendere manifesti sunt; ut vim tamen suæ eloquentiæ istis sordibus non corruperint, ut nimium tamen dicaces haberentur. Paulo post: *neuter in hoc genere servat modum*. adde Macrob. 2 Saturn.

Quæ Cicero in orationibus aut in sermone dixit] Pal. & Ven. *aut sermone*. De Pal. Gruterus: recte ejicit dictiunculam *in*. Ego eam non omittam, nisi cogat antiquorum codd. auctoritas. Nam mali profecto aut sordidi, quantum Latinitatem attinet, nihil est in vulgato. Etiam Quintilianus de Cicerone 6. 3. *Nam & in sermone quotidiano multa, & in altercationibus & interrogandu testibus plura quam quisquam dixit facete.*

Et nota ut non referam] Distingue: *dixit, & nota: ut non referam*. Dein lege: *quicquid modo non tolerabile habent*. ut fateatur nonnihil ab eo hoc in genere peccatum, ut non tamen frequens sit. Tandem post *habeant: Id quoque Cicero in Laberium*. Nam Fabrum hic non sequor. Possis & *Ciceronis*.

Divus Julius ludis suis mimum produxit] Hæc duriuscule & obscuriuscule sunt posita. Minus tamen offendet, si quis cogitet & intelligat in his pronomen *illum* statim expressum. Cæsar produxit in theatrum mimum, quem producere non nisi equitem fas erat. Et hoc facto Valerius infamis fiebat. l. 2. D. de his, qui not. inf. nec in equestri ordine potuit subsistere. Quare sequitur eum beneficio Cæsaris ordini equestri redditum. Ut hic *producere*, ita apud Sueton. Claudio *producti histriones*. Juvenal. generaliter magis, sed ut ab his non abhorreat:

Quam te Thersitæ similem producat Achilles.

Si id fieri ludis quis concipiat, ipsissimum erit, quod hic videmus. Et hoc non damnem.

Ut venientem non reciperent multosque] Post hæc Venet. *Cicero male audierat, tanquam nec Pompeio certus amicus, nec Cæsari, sed utriusque adulator*. pergit dein *multosque*. Faber hæc confusa esse vult, & primum à se fatetur ordine suo esse reposita, idque ex epitome & historia, quæ apud Macrob. lib. 3. legitur. Apud me, fateor, epi-

tome nullius fere est auctoritatis. Macrobius quod scripsit, nihilominus in his est, quæ accepimus: quibus etiam ratio redditur, quare ita libere, nihilque simulando dixerit Cicero: *Reciperem te, nisi anguste sederem.* Omnia etiam cetera positis hoc ordine & lectione recte habent.

Pag. 252. *Cicero in utramque rem jocatus misit ad Lab.*] Ven. & Cov. *misit eum ad Laberium.* Igitur lege: *Cicero in utramque rem jocatus est.* & perge dein, ut Ven. & Cov. Post illa vero: *Atqui soles duabus sellis sedere.* continua: *Uterque elegantissime.*

Nihil tanti est] Filii hæc sunt, postquam in utramque partem post primam abdicationem, priusquam contradiceret, vitæ commoda & incommoda secum disputavit. Nihil est tanti, quod quidem investigare animo possim, cur vivere potius, quam mori velim.

Mihi serva istum animum, facies, quod voles, absolutus] Lego: *Mihi serva istam animam.* Tu mea causa vis muri. vive potius mea nunc causa. Sed si absolutus eris, facito, quod nunc voluisti, si ita visum erit. Ostendit, quicquid hujus fecerit, non invito patre fecisse. & cum ista præcesserint, cum tertium abdicaretur, antequam res esset delata ad judices; quamvis habuerit & triverit medicamentum, minus jam parricidii suspectum posse videri. Egregie etiam hæc opponuntur istis Pompeii Silonis: *Mihi, inquit, paravi. & hoc est patri parare.* item Porcii Lattonis: *mori, inquit, volo vivo patre: & hoc parricidium est.* Quia quod innuit pater, ipsi maximæ ægritudini, unde sæpe mors, esse hoc facto destinaverit filius. Adde & quæ mox Otho Junius dicet. Spetabat vero etiam pater, minime absolutum nunc iri filium: quare cupiebat tamdiu, ut produceret vitam filius, ut ipso victo tandem, postquam bis victus erat, gaudere ac triumphare posset. Quare dixit: *Mihi serva istam animam.* Absolutum vero cupiebat sine dubio mori. unde: *facies, quod voles, absolutus.* Sed diversum sibi judicii exitum pollicebatur. unde vivere etiam filio libuit, quo innocentiam suam demonstrare & defendere posset. Vide quæ sequuntur.

Quare non moriar interim?] Inter molestissimas judicii hujus moras. Supra: *Ita hoc ego judicio filii mortem moror?*

CONTROV. XIX.

A*ffectum lege æstimetis, quia minatur*] Non dubito, quin verum sit, *quæ minatur.* ut est in Ven. Vat. sequentia hoc confirmant.

Omnia fecit, ne filius alligetur] Quamvis mater minetur vincula, in quæ conjicere lege potest, nisi remaneat filius, amat tamen illum, & quidem quam maxime, quia id agit, ne alligetur à piratis. Mox: *si vellet filium alligari, pateretur ire, quo properat.* Latro: *non enim vindictam, inquit, sed misericordiam quærit,* &c. patris hoc in negotio sit voluntas.

Pag. 253. *Deducite filium. itaque tene, complectere*] Faber, *Deduc me, fili.* Sed sequentia sic minus commode cohærent. Quid si, *deduxit te fili. Itaque tene, complectere.* ne eam derelinque calamitate hac oppressam. Te olim illa prima infirmissimaque in ætate deduxit. reddes istoc pacto minime vicem. Mox: *Ergo tu adolescens matri tuæ nec decem mensium quidem alimenta reddes?* Vox *tene* multum affectus & amoris habet. Quintilian. declam. 18. *Teneo unicum meum, velit nolit invidia, meum, misera, formosum.* ead. *Teneat insatiabiliter, avide.* Senec. Herc. fur. 622.

O nate! certa & sera Thebarum salus!
Teneone in auras editum, an vana fruor
Deceptus umbra?

Ubi pulchra congessit Gronovius, ex quibus intelligitur, illud à Suetonio narratum in Julio cap. 59. *Prolapsus etiam in egressu navis verso ad melius omine, Teneo te, inquit, Africa.* Pergimus.

Hoc par ne piratæ quidem dividerent] Cæcam nempe matrem & filium. *Dividere* simili modo Propert. 2. el. 17. ubi & explicat *deducere.* Quintil. declam.

clam. 6. *Cum rerum necessitas quotidie nos dividat.*

Si vellet filium alligare] Lege, *alligari.* Passim id agit, ne possit videri id quærere, ut alligetur filius.

Matri tua nec decem mensium quidem alimenta reddes] Ita passim mensium hoc in negotio fieri mentionem jam ad Ovid. ep. 11. monuit eruditissimus Nic. Heinsius. Quintilian. declam. 8. egregie: *Si mehercule fas est æstimare, utri plus parenti debeatur ex liberis, non improbe totam potestatem sibi vindicabit affectus, qui decem mensibus ante vestram incipit diligere notitiam: & cum vos patres gaudium primum faciat oculorum, ante sunt conscientia matres.* Quæ qui adhibeat in consilium, perspiciet, summo judicio ista à Rhetore hic dici: cum hoc præcipuum deberetur matri.

Legem attulit, qua caten. m.] Rursus id agitur, ne videatur velle mater vinciri filium. Ven. Pal. Erasm. heic: *causa est, quia timet.* quod non est temere damnandum.

Cum matre colludere] De voce *colludere* aliquid Schottus, non omnia. Adde Casauboni notam ad Sueton. Jul. cap. 20. prope fin. Non male Ven. Erasm & Cov. heic: *nunc cum matre coll.* Etiam Palat. Aug. ac Brug. *nunc* tuentur.

Patri quid timeo] Legendum cum Gronovio: *Patri quid non timeo.* Etiam Contr. 21. *Quid de tyranno querar? patri similis est? quid de patre non querar? tyranno similis est.*

Hoc quod pater desiderat, utile est patri] Videtur fuisse: *ut diceret; quod mater desiderat, utile esse patri.* Poterat autem ostendi utile esse patri, quia alia via pretium patris mitti piratis potuit. Filius vero si iret, semet devocabat in periculum, ne alligaretur à piratis. Uxorem vero cœcam filii matrem certa interim, si non perpetuum, manebat solitudo & egestas. Ita sequitur eleganter: *ne patrem quidem velle.* Adde Gronov.

Et tanquam quæreret, dixit] Id est, tanquam quæstionem tractaret. Simile mox: *Et sic eam divisit, ut diceret.* Non divisit, ut quidem solet in his Controversiis fieri, res tamen in iis, quæ dixit, apparuit. Unde patet isto in loco nihil transpositum, quamvis id velit Faber.

Pag. 254. *Illi sunt omnia privilegia data*] Nisi observassem passim in his à persona in personam aliam, à modo in modum alium transitum & mutationem; pro certo crederem hic fuisse scriptum: *Illi scilicet omnia privilegia data.* Vitiumque esse inde ortum, quod *scilicet* breviflime & vel solo *f.* notant. unde *sunt* prono errore fecerint librarii.

Ut vivis parentibus filius, inquit, familia] Non consuevit noster ita remoto ab initio periodi loco ponere, *inquit.* Præterea *patribus* habet Ven. non *parentibus.* quod isto distinguas modo minime congruit. Nam ut *patres* pro patre & matre accipias, duriusculum videtur. Qui non satis attenderunt, quid diceret vox *filiusfamilias*, hæc vitiasse veri admodum est simile. Si cogitassent filiumfamilias non intelligi, nisi, qui haberet patrem, aut eum, qui patria potestate, in quam ille reciderit, ad quem hic nullus respectus, esset præditus. item qui istos non habent, *patresfamilias* dici, cujuscunque etiam sint ætatis, l. 195. D. de verbor. sign. minus essent hallucinati. Nec improbassent hoc Ven. quod in aliis quoque esse nullus dubito: *An lex de alendis parentibus non pertineret ad matres, utique* (id ex *ut* feci) *vivis patribus. Filius, inquit, familia nulla* (*nulli* verum est) *poterit servire nisi patri.* In quibus *servire* etiam non temere positum, cum antiquitus ista patrum potestas fuerit in filios, ut vendere ter iu servitutem potuerint, jusque in eos vitæ & necis habuerint. Quintilian. decl. 6. *Duo unum vocabamus; videamus, quo ire debuerit. Poteram quidem fortiter dicere: Pater jussi. Hoc nomen omni lege majus est. Tribunos deducimus, candidatos ferimus. Jus nobis vitæ necisque concessum est.* Unde durissime sæpe eos tractabant. Quare etiam, cum emanciparent, non minus, quam servos, manu-

manumittere filios dicebantur. tit. D. *Si à parente quis manumissus sit.* Ubi est & in l. 1. *Emancipatus à parente in ea causa est, ut in contra tabulas bonorum possessione liberti patiatur exitum.* item: *& ideo itum est in hoc, ut parens exemplo patroni ad contra tabulas bonorum possessionem admittatur.* Sed istuc revertor. Patet ex iis, quæ dixi, supervacuum esse: *ut vivis parentibus.* Nam hæc si absint, idem expressum est: quare ad præcedentia revocare, ubi locum habent & necessaria sunt, melius erit. Illud prætermisi: *nulli servire, nisi patri*, eleganter etiam posse accipi, ut & significet, *patri præcipue servire.* cujusmodi de locis vide ad fin. 1. Controv.

Prima partes sunt patris, secunda matris] Cum mater ne in potestate quidem habeat filios. nec filii familias, nisi respectu patris dicantur.

Pag. 255. *Non juris fecit illam quæstionem, sed æquitatis*] An satis apparet, quod juris quæstionem fecerit Hispo Romanus? Satis id manifestum, cum *filiifamilias* mentionem fecerit, & *quod is serviat patri* dixerit. Quæ sequuntur corruptissima sunt. Lege: *ita tamen, ut & juris adjungeret, & quando matris prius esset, quam patris officium.* Juris etiam prætereundo admiscuit quæstiones. & præterea illud, quod addit. ubi *officium* patris matrisque, quod iis est præstandum. Controv. 28. *ne admitteret hominem non ad officium nepotum, sed invidiam & contumeliam generi venientem.* Sueton. ita Jul. cap. 15. *officium novorum consulum.* item Plin. 1. epist. 5. *Me Regulus convenit in prætoris officio.* Simile Controvers. 10. *indulgentia suorum*, id est, in suos. A postremo autem isto facilis transitus ad ea, quæ sequuntur, Silonis.

Puta, inquit, te servum esse communem] Non expungam te cum Schotto. quamvis absit a Cov. Nam agnoscant alii, quantum videtur. & sequitur *servies.* Et sunt verba ad patronum ac repræsentantem personam patris capti, *qui liberi hominis jura non habet.* Ut ipse mox Silo dicet; duriuscule quidem; sed ejusdem auctoris sunt. Ista autem de servo & fundo communi, suo arbitratu dixisse Silo videtur. Ut & quod adjicit de patre à piratis capto. Cujus ex sententia recte Schottus eos, qui hostium sunt potiti, maximam capitis diminutionem passos, donec postliminii jure redeuntes civitatis & libertatis jus recuperabant. Verum tamen est, *qui à latronibus captus est, servum latronum non esse. nec postliminium illi necessarium esse.* quod est in l. 24. D. de capt. & postl. Igitur caute mox Varius Geminus: *Ille, inquit, peregre est, tu domi: ille captus, tu libera: ille inter piratas, tu inter cives.* Non dicit ille *servus.* & ipsam tamen dicit *liberam.* quia ita capti quasi servi videbantur; non erant. non sensu *liber* recte opponitur *vinculis.* Præterea non dicit, civem non esse, sed inter cives non vivere. Igitur simili in negotio etiam Quintilian. declam. 6. *Comparat terram mari, domum navi, lectum carceri, libertatem servituti, desiderium oculorum totius corporis damno.* Quia servitus ea videbatur, eademque iis metuenda & patienda erant, quæ, si ab hostibus essent capti. nec servi tamen erant, ut dixi. Verum est, inquam, quantum ad affectus quosdam attinet, non quantum ad jus. Similia multa in jure civili. Veluti cum in l. 41. D. de cond. indeb. *Quod pupillus sine tutoris auctoritate stipulanti promiserit, solverit, repetitio est. quia nec natura debet.* Similia alia notarunt eruditi.

Mater in totius legis possessione est] Hoc durum, quod patris in miseria constituti nullam vult haberi rationem, nec laborantibus ubique parentibus ferri auxilium, sed si præsentes sint.

Pater habet nullam in te potestatem, &c.] Ven. Erasm. & Pal. *Patrem habet ille nullam in potestatem: habet matrem in totius legis possessionem.* Si legas: *nulla in potestate.* item: *in totius legis possessione.* nihil erit, credo, quod jure offendere posset. Certe & Cicero ipse: *ille vir haud magna in re: sed fidei plenus*, item: *sacrificium Bonæ Deæ fit in domo,*

mo, qua est in imperio. Justin. *quoniam in imperio esset, tacita de eo suffragia tulerunt.* Græcis locutio ὡς istiusmodi loca supplere potest. Simile Sueton. Jul. 27. *Omnibus vero circa eum, atque etiam parte magna senatus, gratuito, aut levi fœnore obstrictis.* Eodem vero sensu possit quis hoc loco *nullam in potestatem* & *in possessionem* defendere. Quo de sæpe jam monuerunt eruditi. Controv. 21. Cov. & Pal. *Quid enim miserius accidere potest, quam is status in libertatem, quem ceteri vix ferunt in servitutem.* Controv. 22. Ven. *Cum de redemptione ageretur, omnes in curiam fuerunt.* Item Pal. *Ut filium pater spectet in crucem.* Controv. 25. *Majestas populi Romani per omnes nationes, per omnes diffusa provincias, in sinum meretricium jacet.* Ita Ven. Pal. Cov.

Puta legatum de summa rep. puta fœderis] Locus difficilis. ubi hæsit etiam Schottus. An *legatum* diverso respectu participium & adjectivum simul esse volumus? Sed huic rei quærenda exempla. Quanquam non desunt, ubi eadem vox duas diverso respectu significationes sustinet. Justin. 3. 1. *Egregius adolescens & eadem patris & se ab insidiis Artabani vindicavit.* Flor. 1. 9. *ad vindicandum libertatis & pudicitiæ decus.* Adde Bernegg. ad Justin. 11. 9. An librarios suspicamur potius illud *legatum* ista notione minus intellexisse, & cum scriptum esset de *fœdere*, *fœderis* fecisse? Valde id verisimile. *Legatum* accipe pro legato missum. Curt. 10. 8. *Eosdem rursus legat, petituros ut Meleagrum tertium ducem acciperent.* Plaut. Amphitr. 1. 1. 50. simili ratione. Porro *de summa rep.* id est, de rebus ad salutem reip. pertinentibus barbare: Salutem reip. concernentibus. Sueton. Jul. 28. *Consul edicto præfatus de summa se Rep. acturum.* Unde in Orat. 1. in Catil. Cicero: *Non est in uno homine salus & summa periclitanda Reipubl.* 3 in Catil. *Senatum consului de summa reip. & salute.* Rursus 1 in Catilin. *Non ad domesticam tuam difficultatem ac turpitudinem, sed ad summam reip. atque ad omnium nostrum vitam salutemque pertinent.* Quibus ex locis pater etiam tolerari hic posse lectionem Ven. *de summa reip.* Quod & in veteri libro reperit Schottus, sed improbat. Si quis tamen in primis illis Ciceronis cum Zinzerlingio c. 48. Critic. Juven. mavult exturbato *salus, salute.* potius quam inserta copula retinere, quod postremus locus permittere videtur; per me suo judicio fruatur. Porro si argutari velimus, *fœderis* hic dicemus non absurde factam mentionem, quia ad mulierem hæc dicta sunt, quæ minime velit id cuiquam matrum jure concessum, ut prohibeat filium proficisci ad componenda fœdera, quibus pericula & metus assidui isti maxime sexui, bellaque matribus detestata tolluntur ac finiuntur.

Per partes comparande utrumque officium] Ne sint Scopæ dissolutæ, inserta copula lego: *Et per partes.* In sequentibus quoque: *comparando utrumque & officium. Ille, inquit, peregre est, tu domi* &c.

Quid enim videt? Catenas suas & cades] Ven. Frob. & Pal. *Castitatis sua & cadis.* Ita in variis etiam testatur Schottus in Cov. reperiri. At idem in commentario ait in Covarr. se legere: *Catastas suas.* Credo voluit dicere, aut & ipse scripserit, ex Covarr. *Se legere catastas suas.* Ipse conjiciebam: *Quid enim non videt captivitatis sævа, ut cades, & vuln.* &c. redimuntur? Quintilian. declam. 6. *Crede mihi hoc, quod patior, carcere pejus est, captivitate crudelius.*

At periculum est. Quam multi nihil pro patribus, &c.] Hæc verba: *Quam multi nihil pro patribus periculosum putaverunt?* ex epitome intrusa sunt. Redeant unde malum huc pedem intulerunt. Ven. hic: *At periculosum nihil nisi domi manere & flere.* Ita & Pal. item margo Cov. & Erasf. *At p. est n. n.* Ipse Cov. vero & Vat. *At periculosum est nihil, non est domini audere & flere.* Unde commode legas: *At periculosum est. Nihil non est. Est & domi adsidere & flere.* Nam quid aliud possum, quam dum tibi adsum, tuamque & patris calamita-

tem

tem ingemiscere & illacrymari. Quod quam periculosum sit, tuo exemplo nimis miser intellexi. Illud jam notum *adsidere ægrotu* proprie dici. quo adspectum videtur.

Ipsam orationem ad habitum ejus, &c.] Forsan: *Ipsam enim orationem.*

Pag. 256. *Compositionem quoque illius minorem convenire*] Quæ cum probemus omnes & sequamur, maxime quia his in causis commovendæ misericordiæ accommodata sunt; illud quoque fatendum recte me censuisse (ex Latronis persona loquor) *pro matre submisse & leniter agendum.* quia tota actione misericordiam sibi illa quærit. si quæreret vindictam, aliud esset dicendum. Quod de epilogis dixit Latro, id, quam religiose ab omnibus observatum sit, Calvi deinde exemplo docet Seneca.

Qui diu cum Cicerone iniquissimam litem de principatu, &c] Vossius de Histor. Latinis in vita Licinii Macri hæc citat ex dialogo de causis corruptæ eloquentiæ.

Catonis rei sui] Igitur *reus meus* est, & quem accuso, & quem defendo. Cicero pro Milone: *Reus enim Milonis lege Plotia fuit Clodius, quamdiu vixit.* Suasor. 7. *Pollio quoque Asinius, qui Verrem Ciceronis reum fortissime morientem tradidit.* At in fin. Contrōv. 17. *reus Ciceronis* Popilius dicitur. Erat autem Cato reus Asinii Pollionis; quem mox illius *accusatorem* Calvus nominat. Patronus igitur Calvus nonnihil antecedens ætate Dial. de orat. c. 34. patroni 21 ann. ulturum se injurias minatus est. cumque violentus imprimis & concitatus orator esset, uti dictum, ipsum etiam Catonem minis suis movere & terrere potuit. Demonstrat his Seneca, quod ipse, id etiam Catonem aliosque hoc de Calvo sensisse. Sequitur enim: *nec umquam postea Pollio a Catone advocatisque ejus aut re aut verbo violatus est.* Sequuntur deinde & alia exempla, unde constet, qua vi & impetu ingenii præditus fuerit hic Calvus; tamen quod erat faciendum, moderabatur sibi in epilogis. Atque huc pertinent & evadunt tandem hæc omnia. Quod etiam propter Petreium hic monere debui, qui à veri recta ratione nimisquam aberrat. Forte & alii ex eruditis hic hæsitarint, aut hæsitare possent. Verbulo igitur difficultatem tollere visum est.

Pollionem Asinium circumventum in foreca] Sic & Vatic. *in foreca.* Pal. Covarr. etiam: in *forete*, vel *forete.* Unde Erasm. in *forite.* Mirum, si, quod deceptus forite Pollio erat, ita minis egit & iracundissime adversus Catonem Calvus. Ego quavis alia ratione circumventum Asinium, quam ista, malim credere. Nempe annos tantum unum & viginti natus erat, cum accusavit Catonem: vide Dial. de orat. igitur in ea constitutus ætate, in quam competit sine dubio ratio edicti de minoribus, de quo est in l. 1. D. de minoribus. *nam cum inter omnes constet fragile esse & multis captionibus suppositum, multorum insidiis expositum; auxilium eis prætor hoc edicto pollicitus est, & adversus captiones opitulationem.* Sed turpe est, aut jocis saltem urbanorum obnoxium, si is, qui in numero patronorum profiteatur nomen, induci se in fraudes patiatur; ut edicti auxilio indigere videatur. Id tamen astutia & dolis clientum Catonis evenerat Pollioni. Inde indignatus Calvus admirator ingenii Pollionis juravit se accusaturum, si quam injuriam Cato illi fecisset. Metuendus vero Calvus erat, ut jam vidimus, etiam cum intentaret crimina, de quibus non constaret. Sed quid vult igitur sibi istud in *forete*, vel *foreca*, vel *forete*, vel *foreca*? Vide si placere possit: *in foro Cæsaris imponi se supra cippum jussit.* ut notatum tantum fuerit *Ca.* ad distinguendum hoc forum. etiam oratione 17 passim *Ci.* est Cicero & casus adeo per omnes. Isto de foro Sueton. Jul. c. 26. & Div. Cassius lib. 43. ex quibus hoc forum nunc recens factum, aut saltem magnam partem perfectum fuisse colligas. Dixit autem non simpliciter Calvus se *accusaturum*, sed *juraturum calumniam.* quo magis etiam exprimitur,

tur, quod summis ex viribus sit annisurus, quo reum peragat Catonem, si illius indignationem meruisset. Schottus non videtur hæc intellexisse. de quo jam monuit Gronov. Adde eum ad Controv. 9.

Pag. 258. *Non tantum leniter componit; sed cum dicit*] Lege: *sed etiam dicit*. Accommodavit se præceptis & consuetudini Rhetorum & Oratorum, ut compositione utatur & voce leni in epilogo. His nunc ostendit auctor, quare ista de Calvo inseruerit à verbis Latronis digressus. Quæ sequuntur hic verba, potius alia litterarum forma scriberentur, quippe speciminis causâ, & ut indicetur digito, ex epilogo Calvi hic producta.

Publianam sententiam dedit Vetus quidam Rhetor] Erasm. Ven. Basil. uterque, *Fetus*. Cov. *Fœtus*. Quod quomodo sit restituendum, pro certo non affirmem. Peregrina enim sæpe, uti ipsi, Rhetorum sunt nomina. *Festus* tamen potius, quam *Vetus* fecerim. Paulo post enim *Cestius* dicitur. cujus Publianæ sunt, quod satis loquitur res, sententiæ. Id illic ostendemus. Schottum miror, qui hic desiderat sententiam P. Syri. nec meminit ex Controv. hanc præcedenti *Publianam* dici. quæ ad exemplum sententiarum P. Syri composita est. Vide illic in colore, ubi Murrhedius dicit.

Nescio Rhetor an Sorates esses] Salsissime sit dictum si legas, *Antequam te viderem, nescivi os Rhetoris an soricis esses*. Ut significet ita pusillum esse, ut tarde viderit; nec ante vidisse, quam vocem audiret. Ea quoque cum primum accideret ad aures, dubitasse, *Rhetoris an soricis esset*. Sorex se sæpe indicat. Terent. Videtur autem & vocis staturæ respondentis, id est, gracillimæ, idem Rhetor fuisse. Est quidem insignis hæc hyperbole, sed & talis apud Plaut. Pœn. fine. *allex*, id est, pollex, *viri*, & jocis egregie istæ conveniunt. Τ'ὑπερβολικώτερα reperies in Ἀνθολογίᾳ lib. 2. cap. 7. Facetum etiam hujusmodi in homunculum esset, *Loquere, ut te videam*. In Græcis Euctemon, unde verisimilis conjectura fiat, P'ήτωρ & ὕραξ voces opposuisse videtur. Est autem, ut volunt nonnulli ex eruditis, sorex ab ὕραξ aspiratione in *s* mutata. Istud ascriptum aut cogitatum vitio præbuerit causam. An tamen ita scripserit Seneca, pro certo non affirmem.

Fuit autem Cestii sententia] Satis testatur orationis series & filum, hic sententias subjungi Rhetoris in quem ista, quæ vidimus, dixisse Euctemonem, refert Seneca. Sed & ipsius sententiæ tum hujus, tum sequentium ingenium eas Publianas esse revincit. Est enim in iis vitium, quod ex captione unius verbi plura significantis nascitur. De prima id nemo neget. Item vitium, quod in his sententiis est Murrhedii, quæ itidem Publianæ: *Abdicationes suas veneno diluit*. item: *Mortem meam effudi*. Quod in aliis etiam nemini latere potest. Vide Controvers. præced. in colore, unde illa colliges. maxime si ipsius etiam Publii sententias consideres, quæ nostram hanc opinionem, quod Publiana hæc sint, dubiam esse non sinent.

Mittes tamen epistolam infructuosam] Modo hæc vera sint, nullisque partibus corrupta, sensus est: Si tu non eas, quod factu optimum censeo, tamen quod tu nunc forte cogites, Mittam epistolam, non id videtur faciendum. Infructuosa, imo noxia nimisquam epistola erit. exemplo matris id patet. Quare mittes alium ad redimendum patrem. ipse remanebis & pasces matrem.

Exurgite viva cadavera: rogate pro fratre] Lege: *pro patre*. Ne judices eam ferant sententiam, qua permittatur filio conjicere se in periculum. Simile quiddam est in Controv. 8.

Compositio belle sonantis sententiæ imposuit] Ven. Erasm. Pal. *sententia nomen imposuit*. Non ausim integram & notam adeo probamque vocem cum editione Rom. & Schotto expungere, aut ita ut Petteius, qui dubitat, an detrahenda sit, explicare. Quid igitur? Quem loco sensum affingimus? Nam

impo-

imponere quamvis pro *addere*, *dare* aut *facere* reperias, cum onere tamen aliquid conjunctum plerumque significat. Sed id ipsum est, unde hunc locum servare possimus. Namque & nomen conjunctum est cum onere, & cura satisfaciendi expectationi. quam ne fallant, summopere iis metuendum est, qui eam sustinent non justis causis concitatam. quos inter Rhetores, qui hic notantur. Recte igitur, *nomen imposuit*, hic defenderis. Tacitus gemina ratione 1 Histor. 52. *Vitellio tres patris consulatus, censuram, collegium Cæsaris, imponere jam pridem imperatoris dignationem, & auferre privati securitatem.*

Inter sepulchra monumenta sunt] Hoc ex sententia eorum, qui gaudebant vitiis in oratione, quæ ex captione verbi unius plura significantis nascuntur, singulare & adorandum fuit. (Paulo ante de his actum ex Controv. præced.) Videntur autem hæc in Controversia aliqua esse dicta, ubi usui erat ostendere, nec monumenta, quæ manu ponuntur, nec quæ ingenio fiunt, & quasi consecrantur æternitati, tanti esse facienda, quanti æstimantur vulgo. Nam & magno labore, qui sæpe acceleret fatum, ea quæri, & citius, quam existimetur, sæpe destrui, intercidere. Addit ex improviso: *Et sepulchra monumenta sunt.* Unde patet (cogitandum hoc relinquit,) quid de monumentis majores senserint. Hæc in postremo orationis quasi ἐπιφώνημα quoddam mirum in modum affecerunt auditores, quos reprehendendi hoc facto captabat Latro occasionem. Quod conjicit Dalechampius, non metuo, ne quisquam æquus hic præferat.

Pag. 259. Παρεσ̃θ' μήτηρ. ἴδι, λαβῦ τέκνον] Lego: Παρεσ̃τι μήτηρ. ἴδι, λαβῦ τέκνον. ταλαίπωρε, ὐχ ὁρᾷς; *Præter te fertur mater cæca, i, fili*, eamque *prehende. quid (malum) non vides?* Nam ταλαίπωρε hic ut sæpius apud Græcos indignationis est. quomodo & τάλας. Callim. εἰς Δῆλον 88. Θεῖον τί ποτε τάλαινα ἢ αὐτίκα πόσι μοι ἐλίξεις. Pergo deinde: χλαῖς σοι. Ἐχεθηπτοί σι. Εἰ μὴ, φησί, ὑ περίσεις, ἐπιμεῖνον, ἵνα μὴ θάνῃς. *Tua causa fundit lacrymas. te prehensum cupit, &, si non alis, inquit, mane, ne me occidas.* Nam nisi remaneas, tui desiderio, & dum metuit, ne alligeris à piratis, extinguetur.

Καταναλῶσομαί σ' ἐπαιτοῦσα] *Te consumam*, id est, gravissimo ero dolori, *dum mendico*. Schottus, *dolebo te repetens.* Satis inepte. ut in Græcis plerumque.

Nec quibusdam corruptum videbatur] Ven. *In quibusdam.* Cov. & Vat. *Hoc quibusdam.* Brug. & Aug. *Ad hoc quibusdam.* Quare vel: *Hoc quibusdam.* vel, *At hoc q.* legendum potius, quam vulgata lectio retinenda.

CONTROV. XX.

H*Abebat procuratorem in domo speciosum*] Venet. Cov. Pal. *In domo spatiosa.* An hæc domus causa fuit, cur patrifamilias opus procuratore fuerit? si autem negotia dominorum curabant, cui rei servos frugi quandoque manumiserunt. §. 5. Inst. qui & ex quib. caus. man. In verbis Sepullii Bassi huic procuratori nulla familia incertus pater objicitur.

Quis ferret te voluntariam testem in forum venientem] Hoc enim facto sexus verecundiam egredereris. argumento §. 3. Inst. de susp. tut. item l. 1. §. 4. D. de postul. Nam alio non posse referri patet loco Taciti 2 Annal. 34. *Urgulaniæ potentia adeo nimia civitati erat, ut testis in causa quadam, quæ apud Senatum tractabatur, venire dedignaretur. missus est prætor, qui domi interrogaret, cum Virgines Vestales in foro & judicio audiri, quotiens testimonium dicerent, vetus mos fuerit.*

Si qua est fides, deprehensi à patre adulteros putavi] *Si qua fides*, id est, si quicquam mihi creditis, hoc credire. Martial.

Si qua fides, vulnus, quod feci, non dolet,
inquit.
Sed tu quod facies, hoc mihi, Pæte dolet.

Similia etiam hoc ipso in opere exempla,

pla, & apud alios quamplutima notare licet. Controv. 21. *Si qua fides est, Axhorrui, quasi repositum esset edictum.* Controv. 27. *Si qua est fides, stratus filium extuli, quod me non ceciderat.* Quo magis Schottum miror, qui, Hoc, inquit, quiritantium formula, &c. Quid est aliena loqui si hoc non est?

Pag. 260. *Etiam infans pro patre loquitur*] Hoc lucem accipit ex jure civili, quo habetur & definitur infans qui minor est septem annis. quod satis ostenditur vulgo vel una l. 18. C. de jure delib.

Tamen me novercam habere noluerit] Igitur semigrare & injuriis novercalibus me seducere jussit.

Quid, inquit, ante peccavi?] Lege: Et, *quid, inquit, ante peccavi?* Nempe hæc dicit præter illud: *Quo mihi lumen?*

Dissimile est. memento enim de hemicida quari] Hæc bene habent, quod censuit Gronovius, nec quicquam mutandum. In parricidiis solet interrogari; *quid rei ante perdite, quid flagitiose, quid impie fecerit?* Hæc, inquit, filius ad procuratorem, tuum non est in hoc allegare negocio. quod *dissimile est. memento enim de homicida quari.* Mihi ista convenit oratio: *potest* enim *tyrocinium esse homicidium, parricidium non potest.* Adde, quæ dixit Albutius Silus.

Videmus adactum in præcordia gladium] Cum dicat hæc filius accusans procuratorem cædis, satis intelligitur, de quo hic fiat mentio. Igitur patris non additum est nomen.

Pag. 261. *Ne cum matre illi, ne cum tutore queat convenire*] Suspicor fuisse: *Si nec cum matre illi, nec cum t. q. c.* Hæc dicuntur, quasi maret criminata sit puerum hunc esse ingenii perversi: nunquam sibi cum eo convenisse: eum proin se projecturam & expulsuram domo. nec credere, facile tutorem reperturum. Valde tamen & Fabri *procuratore* blanditur. Adde fin. Controv.

Singuli se servi libertique offerebant] In tormenta & ad dicendum testimonium. de quibus aliqua Lipsius 2 Annal. Tacit. cap. 30. idem Tacit. 6 Annal. 47. Quintil. decl. 7.

Hominem occidere possem, patrem non possum] Non immutem Ven. Erasm. & Pal. item Covar. lectionem. *Hominem occidere, sed patrem non possem.*

Bonos habeo testes] Quasi ad constitutum huc convenerunt vitia. Venet. post *patrem non possum* subjungit: *hominem occidere bonu habeo prætestes.* Similia in antiquis Fabet, Schottus, Gruterus reperisse videntur. Igitur mihi persuasum est, amplius etiam peccatum esse, quam apparet. Iteratione eorundem vocabulorum maxime mutilantur sæpe periodi. Id cum alias factum hoc in opere non semel ostendi; tum hic meminisse utile erit. Ubi, vide, an dubites, num pro vero amplectendum sit: *Hominem occidere, non patrem, bonos habere potest prætextus.* Vox *potest* periit principio vocis *p̄testes.* ita enim scribit Ven. Justin. 16. 1. *Quod facinus eo gravius omnibus visum est, quod nullum materna fraudis vestigium fuit. Quanquam in parricidio nulla satis justa causa ad sceleris patrocinia prætexi potest.*

Timet hunc in aliena potestate] Gronov. *Timeo.* quod non rejecerim. Mihi natum erat: *Timet, hunc, ne in aliena potestate sit.* Ita agit, quasi timeat, noverca, ne id dicat, & faciat hic puer, non quid ipsa, sed quod alii velint. quod de puero timere ridiculum. Mox Cestius: *Non unum testem dabo, non corruptum, dabo multos, dabo etiam pueros.* Quare paulo ante in verbis ipsius hujus Rhetoris, indignabunda videtur nolle hunc nutrire. *Esse in potestate alicujus,* sensu quo exposui, frequens apud Livium & Ciceronem. Maxime non intellectum: *Timet hunc, ne sit,* pro *Timet, ne hic sit.* causam dubitationi & mutationi præbuisse videtur. Qui Plaut. Terent optimosque non ignorant, hoc optime dictum sciunt. Gronovii notam vide 2 Livii c. 57.

Pag. 262. *Ne instrumento parricidii detegerem parricidium*] Etiam lumen respectu procuratoris factæque ab eo cædis paternæ *instrumentum parricidii* vocat.

vocat. Quam vocem latissime patere jam notissimum est. Nam & Numæ lex erat: *Quicunque liberum hominem sciens morti duit, parricida esto.*

Quamvis non minor sit atrocitas facinoris, formido minor est] Quintilian. declam. 18. de incesto commisso in matrem: *Facinus vero, cui (si fas est, ut illud humana mentis capiat audacia) circumdatur undique nox profunda, densior caligo tenebrarum; quod nocentes suis quoque oculis vix fatentur, non servo, non creditur ancillæ.*

Cui parcam, non habeo] Erasm. Ven. Pal. *tibi parcam, parricidium non habeo.* Unde malim, ne integra illa mutetur, hæc expungatur vox: *Tibi parcam? parricidium nunc habeo.* Id est, scio illud, illud deprehendi, intelligoque, quis commiserit. Maxime de eo constat per istum fratrem meum quinquennem.

Quam facile privigno novercam occidere] Ven. Erasm. Pal. alii: *& quam facile.* Copulam exturbatam à Rom. editione probat Schottus. sed nulla justa de causa. Conjectura Fabri non est necessaria.

Nihil leviter hæ manus faciunt] Quibus occisus pater.

Utrum non habuit potestatem, &c.] Sensum in vulgatis jam ostendit satis Gronovius. Sed Pal. & Ven. dein habent, item alii: *hui noli te occidere, non habui potestatem.* Hæc postrema tanquam repetita omisit Rom. editio. inde prima mutilationis labes, quantum videtur. Mihi probabile imprimis, imo certum videtur, fuisse: *Utrum non habui voluntatem? atqui vulnerata es. hui? nolim te occidere, an non habui potestatem? atqui vulnerata es. Leviter, &c.*

Inde incipit, quo pervenire difficile est?] Quintilian. egregie declam. 17. *Scilicet capit natura rerum ut futurus parricida non præmiserit notas? nullis ante sit maximi sceleris immanitas tumultuata flagitiis? & quandoque culeo, serpentibus, expianda feritas sub placida mente primam pertulerit ætatem?* Etiam Declamat. 1. quasi adspiciens ad hujusmodi verba: *Innocentia per gradus certos ab homine discedit, & ne in maximis trepidet audacia, diu vires in minoribus colligit. Nemo inde cœpit, quo incredibile est pervenisse.*

Pag. 263. *Epilogum contexit defensioni*] Ven. & Pal. *defensione,* antique pro eodem. De epilogo vide Contr. præced.

Magis defendenti, quam accusanti favent] Igitur Cicero divin. in Verr. ad init. multos demum post annos se testatur ad accusandum descendere. Expressitque ipse rationem 2 de Offic. *Duri enim hominis, vel potius vix hominis videtur, periculum capitis inferre multis. Id enim cum periculosum ipsi est, tum etiam sordidum ad famam, committere, ut accusator nominetur.*

Ultima sit pars] Lege: *Et ultima sit pars, quæ judicem faventem possit admittere.* quo judicum favore deinde in accusatione ad condemnandum reum poterit uti. Est in his nova ratio, quare prius defendendum in hac Controv. quam accusandum videatur.

Hæc non semper expedit] Ostendit Seneca nec horum, nec istorum ordinem hanc Controversiam declamandi sibi placere. Quare mox lege: *Et in hac controversia.* Ubi Arellii & Latronis sententiam rejicit.

Noverca enim procuratori conjungitur] Quia dum ille accusatur, hæc rapitur in crimen adulterii.

A filii parte utique aiebat, prius accusandum] Lege: *aiebam.* Patet enim quod Seneca suam sententiam ponat.

Quia unum debebat crimen defendere, duo objicere] Quare se defendens etiamsi absolvitur, implicatus tamen est, & obnoxius oneri istorum criminum probandi. Quæ si prius intentet, suspectos accusatores suos poterit reddere. Quos etiam damnans jam & ipse cædis erit absolutus. Igitur melius erat, prius ut vires suas converteret ad accusandum, illique audiendo judicum patientia ab initio ut uteretur.

Fuscus. Ut districta] Ita & Ven. Sed Cov. *Fuscus ait. Districta.* quod sensu est item commodo, sed non perinde efficaci.

efficaci. Credo fuisse: *Fuscus ait: Ut dixi.* Quia postea hac aut similia ratione posuit. quod maxime convenit in principio. Mox: *Passienus ait. Varius Geminus dixit*, &c.

Tam leviter te vulneravit] Ven. *Sed leviter*. Cov. *sic*. quod non mutandum; nisi velis in *siccine*.

Primus ibi ante omnes Musa vester] Ven. *Musa videtur*. quo alludit Hed. cujus est: *vocetur*. Istud Ven. præfero, nec vulgatum damno, modo codicum auctoritate subnixum sit. Maxime cum in præfat. sit ultimæ Controversf. *Musa Rhetor, quem interdum soletis audire, licet Mela meus contrahat frontem, multum habuit ingenii, nihil cordis.* Unde apparet non displicuisse eum filiis Senecæ; imo alteri etiam egregie placuisse. Simul suspiceris hinc, non eum fuisse illum Augusti Medicum, qui Antonius Musa dicebatur, contra quam vult Petreius: quem periisse naufragio vult Casaub. ad Sueton. Octav. 59. de Artorio hoc scribit Eusebius in ann. 1989. lapsusque memoria summus vir videtur. Sed hoc in transitu. Suspiceris autem forte Senecam in animo habuisse Virgilianum 2 Æn. 40.

Primus ibi ante omnes magna comitante caterva
Laocoon ardens summa decurrit ab arce.

qui dein latus equi Trojani perfodit hasta.

Patrocinium putat esse, quod caussa sua sanguinem misit] Distinguo cum Gronovio & explico quoque. nisi quod putem præterea subtilitatem istam nimiam Rhetoris hoc quoque significatu voluisse, dum colorem causæ suæ quærit, eam infirmasse. Ipse enim hoc levi ex vulnere Rhetores argumentum passim petunt adversus procuratorem. Infirmitas vero itidem à missione sanguinis oritur.

Pag. 264. *Ex illa stultorum nota*] Id est, *ordine, classe.* Sen. epist. 52. *Quosdam ait Epicurus ad veritatem sine ullius adjutorio contendere, & quosdam indigere ope aliena, non ituros, si nemo præcesserit, sed bene secuturos. Ex his Metrodorum ait esse. Egregium hoc quoque, sed secunda sortis ingenium. Nos ex illa prima nota non sumus; bene nobiscum agitur, si in hanc secundam recipimur.* Paulo post ibidem, *color* sensu eodem. item ep. 75.

Cum illic vulnerata ponatur] Venet. Erasm. Pal. *vulnera tanta ponantur*. Unde non fecerim, *vulnerata tantum*, cum edit. Frob. sed *vulnerata tamen*.

Qui nec dicere res ineptas, nec ferre poterat] Dictum eople modo, quo in præfat. hujus libri: *Homo summæ probitatis, qui nec facere injuriam, nec pati sciret.*

Similem illi referri in oratione dictam Montani Votieni] Quam Seneca non posuit. Ex eadem oratione refert dein aliam.

Et hac definitio, inquit, ridicula est] Nempe non tantum illud ridiculum, quod dixit: *Non vulneravit novercam, sed viris sui sanguine aspersit.*

Puta, nec si quadrimus puer, testis est] Hæc per ridiculum dicit, ad explicatius ponendum ante oculos, quod dixit Senianus, quam sit absurdum. Intellige, inquit, si quadrimus puer testis non erit; nec, si sex annorum. At & istis & his annis idem, quod de quinquennio Senianus dixit, convenire potest. In aliis tamen annis non perinde id locum haberet; quod in iis constituti jam intelligant, necdum fingant. Lege autem pro *est*, *erit*.

Erat autem non æquus ipsi Montano. accusaverat illum] Tacit. Agric. 42. *Proprium ingenii humani est odisse, quem læseris.*

Et deridebat. Acre omnino & experrectum animal] Ven. Erasm. Pal. Cov. *Deridebat hanc in omne & experim.* Frob. *hanc in oratione & exp.* ita & margine Erasm. quod facile præferam vulgatæ lectioni, quippe nimium recedenti à litteris. Forte: *deridebat, ut hanc, in oratione etiam: Experrectum*, &c. Sine dubio vero hanc sententiam deiisit Vinitius, quomodocunque legas: quod Schottus non videtur sensisse. Ut vero sit similis isti Seniani, & eadem plane ratione ridenda, lege: *Experrectum est animal canis, utique catenarius,*

nihil paratius. Certe vix dubito, quin istud *nihil* exciderit.

Pag. 265. *Ut eodem die, quo accusatus à Vinitio decertaverit*, &c.] Pessime hæc depravata. Scribo: *Ut eodem die, quo accusatus est à Vinicio, recitaverit in Vinicii actionem sententias suas. Et referebat, quod eleganter in illum dixit Surdinus, eleganter illud dixisse Surdinum*, &c. Hic *referebat*, ut paulo ante *aiebat*, *venustissime adjiciebat*. Eruditissimum Fabrum & Schottum, hic omnia fefellerunt. Vide notam, quæ sequitur.

Numquid putas illum alteram partem declamasse?] Sententias Senianus quibus usus, causam dicens, etat, recitavit: quæ ita etant declamatoriæ, ut in foro appareret, quasi in ludo egisse, ubi in multis Controversiis pars altera declamatur, quæ plerumque est eorum, qui defendunt. Hoc notatum suo eleganti sane dicto voluit Surdinus.

Exempla cum dixerunt] Ea dixerunt maxime cum declamarent Suasorias. Unde ad Controversias transibant. Dialogo de orat. cap. 35. Qua ratione eruditi non male Suasorias, quanquam editas posterius, præmiserunt Controversiis. Quod nihilo improbandum magis, quam Annalibus Taciti primum assignarunt locum, quanquam natis atque editis in lucem post Historias. Nempe non temporis tantum, quo scripti vel editi sunt libri, sed & rerum, quas præcipiunt continentve, habenda est ratio. Sed hæc ὡς ἐν παρέργῳ. Ceterum in Ven. Eras. Pal. aliis est, *exempla cum dixerunt volentes illa*. Quare mutanda distinctio, ut sit: *Gravis Scholasticos morbus invasit, exempla cum dixerunt, volentes illa*, &c. Vulgata tamen non plane displicet.

Naturalia vocis impedimenta rupit] Ven. Frob. Ang. *corrupit*. quod pro inepto habeam cum Schotto, nisi pro *rupit* potest accipi. ut *conclamare, concursare, consenescere*, & similia pro simplicibus.

Sententiam fieri] Quod Rhetor quisque in Controv. dicit, id sententiam vocat. Præfat. 1 Controv. *Aliquando etiam seriam rem agenti, & occupato, sententia diu frustra quæsita intempestive molesta est.* Præfat. 3 Controv. *Video, quid velitis, sententias potius audire, quam jocos. Audite sententias in hac ipsa controversia dictas.*

Occidit, inquit, maritum; novercam læsit] Vox *maritum* ab affectu procuratoris, qui mariti occupare locum hac cæde volebat. *novercam* ab affectu privigni manat. quæ duriuscula tamen sunt.

Valde enim puero Cestius aiebat parcendum] In his *valde* affirmandi est particula, & idem, quod *sine dubio*. ut ad fin. item Controv. 6. supra: *Aiebat enim Cestius, valde hanc fieri orbam, etiamsi non jurasset.* Ubi vide, si tanti est.

Procurator natus es] Faber, *procurator natus non es.* quod confirmat Covar. cod. Significat ex moribus cognosci etiam, quod procuratoris hominis nefarii filius non sit. Quippe cum sit παιδίον δίστιχε, ut mox appellat Euctemon. Κακοῦ κόρακος κακὸν solet esse ὠόν.

Pag. 266. Μάταιον ἀδιαφόρημα] Lego: Οὐ μάταιον ἀδιαφορία. Negat ἀδιαφορία, hæc eorum est qui indifferentes sunt, conjunctam esse solere falsitatem: minime hanc metuendam ab iis, qui nec odio, nec favore aguntur. ut pueri maxime istius ætatis. Scripsisse ἀδιαφόρημα videntur, qui nimis μάταιον cogitabant. Græcis vero non minus quam Latinis istiusmodi placuerunt locutiones. Est enim hoc quale Virgilii: *Dulce satis humor.* item: *Varium & mutabile semper fœmina.*

Μητρυιὰ χρῆσον ὅμαιεν μάρτυρα] Scribe, μαρτυρίαν. & sensus erit minime inelegans: *Perhibe noverca vivum testimonium.* Illa non vivo nitebatur, dum se læsam criminatur, eratque districta illi levi vulnere cutis. Malim deinde ut possint saltem intelligi verba: ὦ παιδίον δίστιχε, ὦ παιδίον τὸ πλησίον σῆς μητρὸς, ὡς ἐκλύετο πατήρ. *O puerule, ô puerule proxime matri tuæ, cum extingueretur pater.* Ut miserrime videris patrem cædi & solus hoc de negotio verissima nobis promere pos-

sis

ſis. Non autem meum eſt τὸ πλησίον, ſed antiquorum codicum. Male ſuppoſuerunt ἄξιον.

Facit, inquit, quod ſolet pro amatore, &c.] Mimicum eſt, quod ludit in voce *ſanguini*. quod & ad leve vulnus ipſius & ad filium accommodari poteſt. Vide de his ſententiis Contr. 18. paulo ante finem. Schotti expoſitio minus placet. Notaſſet aliter hanc ſententiam Seneca, ſi iſtius obſcœnitatis rea eſſet. Confer Controv. 2. fin.

Τοῦ μὲν ἰδίου μάρτυρος ὠφείσατο, &c.] Quia leviter ſauciaverat novercam, quam pro ſe ſciebat dictuiam teſtimonium, dicit, teſti ſuo eum peperciſſe. Maſculino etiam complexus fœminam, quantum videtur, cum etiam ſexus virilis cum his conjuncta ſit mentio; alterum enim membrum eſt, τοῦ δ' ἐμοῦ καταπεφρόνηκεν. *meum teſtem neglexit, contemſit.* Nec enim per iſtiuſmodi puerulum exiſtimabat verum in apricum proferri & ſe convinci poſſe. Aridus hic declamator, cavit ſibi tamen à vitio Galli Vibii; cujus eſt: *puero pepercit, etiam hunc putabat ſuum.* Repete locum illique additum judicium Ceſtii.

Aridus & exſuccus declamator] Ven. Eraſm. Pal. Covar. *Aridus ſed & vetus declamator.* Ubi *vetus* poteſt poſitum accipi & defendi, quomodo apud Terent. Andr. prol. *qui malevoli Veteris poetæ maledictis reſpondeat.* cujus gratia exolevit.

Οὐκ ἔστιν ὑμέτερος] Hæc ab indignatione profecta, & poteſt accipi, quod exturbaturus eum ſit domo. Vide quæ dixit Albutius Silus. ſed ſic ἐστὶν legendum. Vel potius iſtud tueamur & ſit confeſſio ipſius procuratoris, hunc puerulum legitime eſſe natum, ut interim non neget adulterium, imo fateatur, quod objiciebat filius & fama.

Controv. XXI.

Pag. 267. *Permiſit ſervis dominas ſuas rapere*] Hæc ſubſtituerunt & infulſerunt ex epitome, auctoritatem ſecuti editionis Romanæ. Venet. Eraſm. Vat. Pal. *Permiſit ſervis, ut dominis interemptis, dominabus ſuis nubant.* Quæ damnaverunt barbariei Schottus & Gruterus. nec enim ita *nubere* putant reperiri. Quod oſtendit tamen Barthius 6 Adverſ. cap. 14. Quod de ſervis etiam magis toleres, quorum non intelliguntur matrimonia, nec domus eſt, quo ſponſas ex more deducant. Quod in civibus plerumque contra habet. Vide ſin. eorum, quæ dixit Arellius.

Ille manumiſſo filiam junxit] Venet. *filiam collocavit.* Et patet iſtud item obtruſum ex centonibus. Infra in hac Controv. Albutius Silus: *Propitius pater ita filiam ſuam collocavit, quemadmodum iratus tyrannus alienas.* ita ſæpius.

Pater noſter honeſtis parentibus natus] Hic *honeſti*, qui alicujus ſunt dignitatis. quare iis *tantum ingenuos* opponit, quorum nondum etiam in claſſe profiteri nomen ſervus hic poterat, ideoque dehoneſtamentum erat familiæ. Ut hic *honeſti* ita in Inſtit. de publ. jud. §. 4. *Pœnam autem eadem lex irrogat ſtupratoribus, ſi honeſti ſunt, publicationem partis dimidiæ bonorum: ſi humiles, corporis coërcitionem cum relegatione.* Nam de lege 7. C. de inceſt. nupt. quam Vinnius cum Hottomano producit ad interpretandum aliter, dici poſſe videtur, quod ea diverſi ſit generis, nec ſpecialem illius interpretationem ab imperatore factam ad alia continuo producendam. Certe enim & in l. 3. D. ad leg. Corn. de ſicar. honeſtiore loco poſiti dicuntur, qui in l. 2. eod. in *aliqua dignitate poſiti.* quibus ibidem humiliore loco poſiti & humiles oppoſiti. Et Suet. in Auguſt. c. 46. non aliter intelligi poteſt. Verba ſunt: *Ac necubi aut honeſtorum deficeret copia, aut multitudinis ſubolei, equeſtrem militiam petentes etiam ex commendatione publica cujuſque oppidi ordinabat,* &c. ad multiplicandam ſubolem pertinentia. De præcipuis etiam dignitatibus cogitavit Cicero. cum ſcripſit: *Cæſarem honeſtum eſſe cupio.* nempe & *honores* magiſtratus ſunt, un-

de in jure, *jus honorarium*, quod ab iis est profectum, qui honores, id est, magistratus gerunt. Ut sunt prætores, ædiles. Id enim non absurde etiam dici posse existimem. Si tamen hoc loco scripsisset Seneca, *nisi saltem ingenuus fuisset*. possent hæc eodem explicari modo, nulla ut differentia aut difficultas esset, quo mox ista Cestii Pii: *Ergo tibi soror, ut honestos habeas liberos, adulterandum est?* id est, ingenuos, ingenuisque natos. quomodo in d. l. 7. C. de incest. nupt. pro non honestis & abjectis personis habentur, *ancilla*, *ancillæ filia*, *liberta*, *libertæ filia*, *scenica*, *scenicæ filia*, &c. Ita intelligo locum Suetonii ead. vita cap. 43. *Postea nihil sane, præterquam adolescentulum Lucium honeste natum, exhibuit.* Infra in Contr. Arellius: *Cæteræ honestos invenerunt, non servos.*

Egregium generum, cui nihil est gloriosius] Ven. *in quo nihil recte.*

Expectemus sororias nuptias] Ut inter amicos interque solemnia votorum servus servator pudicitiæ sororis manumittatur. Alluditur ad hunc morem paulo post: *Nuptiis suis manumissus est.* Adde Cestium in Colore.

Plus servo dominus permisit, quam tyrannus] Cornelius Hispanus: *Melioris conditionis sunt vitiatæ, quam virgo: illis mutare nuptias contigit.* Idem: *Nunc maritus est. qui sub tyranno quoque nihil aliud potuit, quam raptor esse.*

O matrimonium omni adulterio turpius] Ex adulterio saltem honesti possent haberi liberi. Vide paulo ante.

Pag. 268. *Etiamnum vivit tyrannus*] Venet. *Nobis etiam nunc vivit tyrannus.* quod retine.

Non vitiavit, inquit, cum liceret illi] Hæc verba sunt patris pro servo, quia huic verecundia includit vocem.

Vel domina ex cubiculo suo, &c.] Lege, ut sit Latinitas pura: *an vero domina.* De cellis servorum vide Casaub. ad Suetonii Calig. c. 57. item Vitellio cap. 16.

Illis mutare nuptias contigit] Ven. & Pal. *Illis tamen mutare nuptias contigit.* quanquam nempe essent vitiatæ, quod tyrannide & vi eorum pudicitia erat contaminata: hæc vero vitiatur voluntate patris, nec facile dein conditionem reperiet: imo contra quam istis, huic non desinit, sed incipit connubium cum servo. Arellius: *Cæteræ honestos invenerunt, non servos: hæc talem habet, quales illæ in tyrannide habuerunt.* item: *O te soror, miseram, quod ista non sub tyranno passa es! jam enim pati desisses.* Loquitur de civitate, in qua pleræque stupratæ ponuntur tum virgines, tum uxores. Ita lectio Ven. & Pal. defendi potest, nec necesse erit, ut vel cum Grutero, vel Pinciano quicquam mutemus. Illius est: *Illa tandem m. n. c.* Hujus vero: *Illa contigit vitiari nuptu.*

Ut tyrannum accusare non posset] Magno dementiæ argumento. Ejus hæc periodus est genetis, cujus illa apud Justin. qua indignatio tamen magis est expressa, lib. 8. 2. *Tantum facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus institutisque formata, ut, quid post hac succensere jure barbaris possent, non haberent.*

Filiam meam virginem alteri servavit] Vox *virginem* non est in Venet. nullaque necessitate inseritur. Forte tamen in aliis est codd.

Is qui dotalis destinatus erat, custos relictus est] Lege: *nec custos relictus est* sorori, sed ad dignitatem mariti provectus. Argentarius init. Controv. *Habe nunc illi honorem: fac dotalem, sine dominam custodiat.*

Quid de tyranno loquor?] Venet. Pal. Aug. Brug. *queror*, non *loquor*. Rectius certe, quod jam Schottus & Gruterus monuere. Malim tamen *querar?*

In filia tua coegisti] Veneta plenius: *Id in filia tua coegisti.* Infra: *hoc fecit, quod tyrannus non cogit, nisi cum irascitur.*

Pag. 269. *Tyrannum enim laudare debebat*] Qui permisit tantum stupra, quod dixit paulo ante. idem expressum in themate. quare servus metuens sibi malum, cum necessitatem excusare non posset, non violavit illius filiam.

Tergum & caput suum deliciis præsentibus

tibus pratulit] In his *caput* etiam pro libertate potest accipi. nam cum civitatem, familiam, libertatem complectatur, de servis maxime libertatem dicit. Plaut. Mostel. 1. 3. 142. *Triginta minas pro capite tuo dedi.* ubi male *caput* pro vita accipias. Est enim de Philematio sermo Philolacheris, qui istam emptam manumisit. In argumento: *manumisit emptos suos amores Philolaches.* Nec refert, quod ista posita interpretatione *pratulit* ad diversa diverse refertur; nam & ad contraria ut idem pertineat verbum, non est mirum. de quo Berneggerus ad Justinum.

Si dicit, se timuisse tantum, laudabo, &c.] Distinguo: *Si dicit, se timuisse, tantum laudabo,* &c. non & ingenuam illi virginem jungam matrimonio, quod facit pater meus. Frugi servi officium in eo est situm, ut timeat heros. Pessimi illi, *Qui hac habent consilia: ubi data occasio est; rape, clepe, tene, harpaga, bibe, es, fuge.* nec illi tergo consulunt, nec capiti.

Hanc illi etiam nunc optabo mentem] Ea enim & nobis & tibi expediet, cui viam munire poterit ad libertatem.

Cetera honestos invenerunt servos] Lego: *cetera honestos invenerunt, non servos.* ut *honesti* & *servi* opponantur. Vide si tanti est, nostra ad init. Controv. Satis intelligitur de maritis post extinctam tyrannidem inventis agi. quare verbis non expressit. ita in argumento Controv. 23. *Judicio victus vult ducere*, non addit, uxorem. In ipsa Controv. *Itaque nihil aliud petiit, quam libertatem, ut honestius duceret.* Suet. August. 63. *Nam tunc Agrippa alteram Marcellarum habebat, & ex ea liberos.* Terent. Phormion. 1. 5. *Verum si cognata est maxime, Non fuit necesse habere, sed, id quod lex jubet, dotem daretis.* Lucianus dialog. Diog. & Hercul. Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Ἡρακλῆς ἐν οὐρανῷ τοῖς θεοῖς σύνεστι, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην. Diogenes dein: σὺ μὲν εἶ ὁ Ἡρακλῆς τὸ δὲ εἴδωλον γεγάμηκε τὴν Ἥβην παρὰ τοῖς θεοῖς. Interpres recte ne locum priorem cœperit, ambiguum est. De voce *invenire* hic Gronov. Controvers. 23. *Virum, inquit, invenire non poterat.*

Iste vero, ut dicis, injuriam tibi fecit, &c.] Quantum verba tua audio, damnum tibi dedit & malum, qui ita tarde se tuum generum gessit, cumque filia tua rem habuit. Sciendum enim affinitatem, quam definiunt conjunctionem ratione nuptiarum, κατ' ἐξοχὴν dici necessitudinem inter socerum & generum. Terent. Andr. 1. 5. 12. *Nullon' ego Chremetis pacto affinitatem effugere potero?* id est, effugere, ne illi fiam gener, ne illius filiam ducam uxorem. Justin. 7. 3. *Sed Bubares ante bellum amore filiæ Amyntæ captus, omisso bello nuptias facit, depositisque hostilibus animis in affinitatis jura succedit.* Plaut. Aul. 2. 2. *Ea affinitatem hanc obstinavit gratia.* id est, obstinate quærit nuptias filiæ, & mihi ut gener fiat.

Habeamus generum, si possumus, parem: sin minus &c.] Ven. Erasm. Pal. Cov. *Habebimus.* Præterea Ven. & Covar. *Parem similem: sin minus.* Frob. uterque: *patri similem.* Conjeci: *parem familiæ: sin minus non erubescendum.* Ipso initio magis placeret vulgatum, *habeamus.* Sed isti tamen codd. videntur fidejubere, scriptum fuisse: *Non habebimus.* ut interrogative omnia legantur.

Pag. 270. *Putasti autem te per tyrannum victurum*] Lego: *post tyrannum.* Supra: *Tyrannus post hoc* (edictum, quo permittebantur nuptiæ istæ cum ingenuis) *occisus est.* Istiusmodi propter nuptias permissas cæsus est tyrannus. te autem post illius hanc pœnam, te ista impune facturum, nec capite luiturum supplicium putas? Particulam *per* pro *post* corruptam etiam apud Calpurn. Flacc. notavi declamat. 15. Faber tentabat: *Putasti autem semper tyrannum victurum.* Atqui hæc potius erat oratio ad servos sub tyranno insolenter agentes. Infra in colore verbis Latronis servus: *Itaque cum videret, inquit, suffigi cruci servos, clamabat, Hoc ego futurum sciebam.* Istud vero *victurum* male à *vinco* deducere Petreium jam recte observavit Schottus. Eodem sensu: *semper futurum patrem:* qui te nunc

nunc tuetur. Notissimum est *fuit* pro *vixit*. Plaut. *Mortuus est, qui fuit.* *qui est, vivus est.* Idem: *quasi solstitialis herba, paulisper fui.* Eandem elegantiam jam notarunt eruditi in illo Matth. 2. Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί. Add. Sen. Troad. chor. 2.

Felicissimi videbuntur, quibus contigerit raptus tyrannus] Recte Faber: *felicissima*. Sed dein cum legit: *raptus tyranni*, à veri recta tatione aberrat. Ipse etiam locus: *O te soror, miseram, quod ista non sub tyranno passa es!* quo conjecturam suam stabilit, aliud postulat, firmatque hanc emendationem nostram: *Felicissima videbuntur, quibus contigerit raptus tyrannicus.* Id est, raptus, cujus causa fit tyrannus, quales fuere, qui sub tyranno commissi. Ita Varius Geminus: *Nondum tyrannum occisum puto: etiam nunc tyrannicas nuptias video.* Controv. 32. Fulvius Sparsus: *Filia ante limen paternum in cruore suo volutatur. quid exhorruistis? paterna satisfactio est.* Vide thema istius Controv. Quintil. declam. 5. *Unde tristes toleraret casus, ferret sordes vinculorum, piraticam famem juvenis, quem torquere solebat nostra frugalitas?* Est autem ista apud Senecam nostrum indignantis servoque minantis fratris oratio.

Ita sine dubio beneficium dedit, &c.] Interrogantis est oratio. ut Contr. 18. *Ita hoc ego judicio filii mortem mereor?* Infra hac Controv. *Ita si malum auctorem habemus, gener noster fugitivus est?* Utroque loco itidem interrogatio abest. Male. Similia in verbis Sepullii Bassi: *Ita iste dexteram sororis meæ, nisi dum manumittitur, non contigit?* Controv. 24. *ita me putas libentius in cubiculo jacuisse?*

Illo tempore & aliæ virgines erant] Nunc mea soror sola est virgo: quo meliores conditiones, sive maritos, sperare poterit. Forte scriptum fuit: *Illo tempore nec aliæ virgines deerant.* quia in Herv. & Frob. est, *ne alia.* in Covar. *met alia.* in Ven. *mo alia.*

Servus ne tunc quidem facit, cum cogitur] Credas non satis ex argumento agere Varium Geminum. in quo permissio est, non coactio. Adde quæ dixit Arellius Fuscus supra: Latro in Divisione: *Et tyrannus permisit dominam rapere, non coëgit.* Pro Vario facit, quod nec Seneca illius sententiam reprehendit, & quod Albucius Silus contra dixit. Item Sabinus in colore: *Eum non contempsi generum, qui tyrannum contempserat.* Eam sententiam testatur valde exceptam esse. Sed potest accipi utrumque locum eo respicere, quod, quamvis alii servi sese studio & voluntati tyranni, quæ manifestabatur ista permittendo, accommodaverint; hunc tamen non id fecisse, quo contemnere tyrannum videbatur; illiusque iram haud dubiam concitabat in se, si res emanasset.

Servu tuu paritura fratres] Oratio ad sororem, quia illius miseratur vicem. Plenum esset: *O soror, servu tuis paritura es fratres.* Verbum *es* insertum velim.

Si sub tyranno vitiata esset, haberemus] Gronov. excidisse putat *solatium*. & sane commodissimum hoc addito sensum habes. Ipse ex initio & reliquis vocis *haberemus*, conjeceram, *nihil laboraremus*. Dein velim etiam: *Hoc non tibi uni accidisset.* Nunc tua sors egregie præter ceteras flenda est.

Pag. 271. *Hoc, quod objicio, qui in pluribus fecit, occisus est*] Lege, ut sensus & ratio his sua constet, *qui non in pluribus fecit*, quam in una. quod tuum sine dubio peccatum agnoscere debes. Libertate igitur indignus es, qui indignus es vita, imo dignus cruce, ubi periere, qui nihil plus te admiserant scelerum.

Cujus me puderet, etiam si raptus esset] Sequentia cohærent, ipsaque hæc perspicua sunt, si emendes: *cujus minus puderet, etiam si raptus esset.* Sæpe raptus aliquid habent pudendi. Hic vero etiam ad eum respicitur, quo sub tyranno à servis violatæ sunt ingenuæ. Consule, quæ subjicit Rhetor.

In eadem conditione, Judices, sumus] Venet. Frob. & Covar. *in ea conditione.* quod solum probandum. aut si mutandum

tandum quicquam, tolerari potest, imo egregie commodum est, *In ea quidem conditione*, &c. In reliquis omissa negatio densas pulcherrimæ sententiæ tenebras infudit. Scribendum enim: *ut consolari non debeamus sororem, quod aut rapta non sit, aut nupserit.* ita jam, quæ sequuntur, item perducta sunt ad liquidum: quibus culpa omnis hujus calamitatis & dedecoris à servo transmovetur in dominum & patrem hujus filii, qui propterea non injuria dementiæ eum accusare videbatur.

Ita iste dexteram sororis mea, &c. *non contigit*] Adde interrogationem. Dolet illi nuptum dari sororem suam, quia antea semper servus & indignus fuisset dexteram sororis contingere.

Quo ne exilium fugimus] Ven. *in exilium.* Suspiceris ceteroquin fuisse: *quo nec exilium fugimus.* Possunt esse tempora, quibus nec exilium, nec mortem fugiamus; & istud sæpe hoc gravius est. Infra: *Exilium ergo quid fugimus?*

Accusor: male collocasti filiam] Eras. & Pal. confirmant lectionem hanc. ceteroquin quia in nonnullis est, ut & ipsa Veneta: *Accusator.* Legerem: *Accusato:* id est, accusans dicito. Cujusmodi de verbis actum ad Contr. 2. in colore.

Quid tibi videntur hi, qui abdicant filias suas? avari] Ex his sensum exsculpo nullum, qui quidem eum absurditate aliqua non faciat mixturam. Et suspicor verbum non ita usu plebeio tritum ignotumque causam fuisse, quare hic locus male haberetur. olimque fuisse: *an fatuari?* Hac voce ita usus est filius Seneca ludo de morte Claudii: verba sunt: *tum Hercules: Audi me, inquit, tu & desine fatuari: venisti huc, ubi mures ferrum rodunt: Citius mihi verum, ne tibi alogias excutiam.* Ubi stultitia exprobratur Claudio: *quem mater Antonia portentum hominis dictitabat, nec absolutum à natura, sed inchoatum: ac si quem socordia argueret, stultiorem aiebat filio suo Claudio.* Sueton. Cogitandum vero hic etiam, qui dementes essent, abdicari minime potuisse: & abdicationis notam nisi à judicio sani patris inuri non potuisse.

Pag. 272. *Nec dominum occidit, nec domino venenum dedit*] Inepta hæc sunt, vitiataque ut plurima alia ab excerptis, in quibus est: *nec dominum occidit: nec venenum dedit.* Ven. vero: *nec adulterio dominam venum dedit.* Covar. *adulter domino venum dedit.* Vestigia veræ lectionis, quam vides in Ven. Potuisset servus post propositum istud tyranni edictum, dominum occidere: potuisset, aufugiente domino, retinere dominam, & vel ipse illam adulterare, vel acquiescens conditioni filiæ herilis, dominam suam pretio tradere in matrimonium. Id vocat: *adulterio dominam venumdare.* Schotti judicium in hac emendatione nihil reformido.

Et tyrannus permisit dominam rapere, non coegit] Indiligenter hic fuit Schottus, qui infelicissimam Petreii notam, qua hunc locum sollicitat, hic referendi & ponendi non detrectavit sumere laborem. Suspicatur ille legendum, *tyranno.* & explicat: tyranno jubente. Quid est infundere tenebras auctori, nisi hoc est? Ex themare potuisset hæc intelligere; cui convenienter ista Latro dixit, ut & supra Arellius Fuscus: *In filia tua coëgisti, quod tyrannus tantum permiserat.*

De hoc beneficio non est, quod laudes servum] Ven. & Cov. *Deinde hoc beneficium ejus, quod laudas servos.* Unde lego: *Deinde hoc beneficium ejus, quid laudas, nec servas?* Blandus supra: *Fecit etiam servo injuriam, cum detraxit abstinentia gloriam.* Arellius Fuscus: *Servo filiam dedit, innocentiam abstulit.* Hac emendatione effectum est, ut egregie sequentia appareant his connexa. Ut vero hic *servare*, ita *retinere beneficium*, Controv. 23. in verbis Cestii Pii.

Cum ad summam esset perducta rabiem] Ven. & Pal. non agnoscunt *esset*, & possit levi mutatione tamen esse sensus integer, ut si scribas: *Et adventare jam tempus ultimum tyrannidis videbatur,*

batur, tum ad summam perducta rabiem, qua, &c. Præfat. ult. Controv. *Omnia usque ad ultimum tumorem perducta, ut non extra sanitatem, sed extra naturam essent.*

Nec adhuc injuria idonea] Petron. *Nec Gytona puerum verecundissimum sufficere huic petulantiæ affirmavi, nec puellam ejus ætatis esse, ut muliebris patientiæ legem posset accipere.*

Fortassis amicam habebat. hac delectatus abstinuit] Cum nec in Ven. nec in Frob. nec Pal. vox *abstinuit* reperiatur, non sim difficilis illi omittendæ. Scribamque: *hac delectatus est.* Forsan dein: *Etiam quidam virginum concubitum refugiunt.* Certe vulgatum *nam* incommodum est.

Malam fortunam timuit] Terent. *feres infortunium.* Plaut. *macto te infortunio.* & sunt minantium. Iidem, quod hic *mala fortuna*, *malum* appellant, & est servilis pœna. quod jam olim notatunt alii, & ludit in eo facetissime Plaut. Amphyt. prolog. vers. 24. & seqq. Atque ista voce cum servis minari consuessent, inde indignatio exercitus adversus Posthumium Imp. referente Liv. 4. 49. Historia satis nota est.

Quæ valde circumlata est] Contr. 25. *Illud quod tanquam Latronis circumfertur, non esse Latronis pro testimonio dico.* Contr. 30. *Summa hominum admiratione circumferebantur quædam sententiæ Latronis.* Quintil. 4. Inst. cap. *circumlatam orationem*, pro vulgari, usque plebeio trita dixit. Verba sunt: *nec argumentis autem, nec locis, nec narrationi similis esse in proœmio debet oratio, neque tamen deducta semper, atque circumlata, sed sæpe simplici, atque illaborata similis, nec verbis vultuque nimia promittens.* Male enim *circulata* emendat Passeratius. Male etiam Turnebus *circumlatam orationem* explicat *periodicam*, quæ certo verborum circuitu & numero comprehenditur. In quo cum fugeret eum ratio, etiam in dubium vocare cœpit, *deducta oratio* istic pro exili ac tenui esset accipienda: ut apud Virgilium: *deductum carmen.* an vero pro oratione suis membris divisa. Ista sola vera est interpretatio.

In exilium ergo quid fugimus] Venet. Pal. alii antiqui: *Ut exilium.* Eras. *in* omittit. Romana mutavit antiquam lectionem, & *in exilium* dedit. Sed cum ita consensu antiqui *ut* exhibeant, malim credere, in fine periodi antecedentis *tu* fuisse, quod vitiatum his adhæserit, ut scripserit Seneca: *Ad hoc, pater, ab exilio, redibas tu?* Exilium ergo quid fugimus? nec in eo duravimus potius, ne hæc videremus. nam & ista causa illud nobis consciveramus. Supra: *Miserrimum diem egisse memini, quo nec exilium fugimus. Inter hos dies sororis nuptias numero.* Ven. hic *redisbas*, unde suspiceris: *redieras.*

Pag. 273. *Mentem esse concussam*] Etiam Claudianus initio raptus Proserpinæ: *Mens concussa.* Sed illic *favore correpta*; hic pro labefactata atque infirmata potius accepero. Ut Tacit. 12 Ann. init. *Cæde Messallinæ convulsa principis domus.* Alibi in his Controv. *excussa mens.* Quædam concutiendo labefactantur, ac vacillare incipiunt, tanquam arbores. Terent. etiam: *omnes dentes labefecit mihi.*

Sic contaminare dominam suam] Distingue: *Varius Geminus dixit de abstinentia sic: Contaminare*, &c. Ita Controv. 1. *Ex altera parte transiit à proœmio in narrationem Gallio; & ipse per sententiam sic: Quidni filiam*, &c.

Sed ingenuam. Respondeam: Sed Cato] Utrum hoc tuemur, an malumus: *Sed ingenuam, respondes. Responde etiam: Sed Cato.* Jam plurima memini loca restituisse, ubi iterata vox intercideràt. Lege dein quoque: *Plus interest inter me & Catonem, quam inter libertum & colonum.* Sensum jam apparet hunc esse: Tu objicis, quod jungam mihi affinitate libertum: Atqui nec Cato affinitatem coloni dedignatus. Hic ingenuus est. Nihil nego: sed cogita, quanto & Cato me major sit. Colonos autem liberos fuisse patet ex Columella lib. 1. de R. R. cap. 7. & 8. ipsis initiis. Apparet autem plane diversum tradere Plutarchum, qui refert scribæ

scribæ clientis sui filiam in matrimonium Catonem recepisse: & scribæ libertini erant generis.

Quod habeo diva illa fide] Faber hunc locum depoluit. Schottus conjectare cœperat ex junctis sequentibus, quantum videtur: *fidele factum*, sed inspecto Covarruv. codice, & notata interpunctione diversa, istud rejecisse se inventum fatetur. Gronov. vult ut scribamus: *quod habeo cum invidia*. sensu satis commodo. Malim tamen: *quod non abero (dii!) ab illa fide*. quia in Venet. & Pal. reperi, *quod ab eo diva* i. *f*. In Covarr. etiam *Diva* majuscula expressum est, nisi me Schottus aut librarii fallunt. De exclamationibus istiuscemodi vide Scaligerum ad Catulli carmen 1. Controv. ult. *quale illud, dii! spectaculum fuit*. In antecedentibus etiam velim: *habebo*. Possis hic etiam: *quod non abero diu ab illa*. Amori inter absentiam charissimorum etiam breve tempus longissimum videtur. Sed prius præferam.

Pag. 274. *Et sciveram, inquit, facere, cui collocarem*] Gruterus non dubito, quin quantum sensum attinet, vera viderit, dum legit: *Haud fuerat, inquit, facile, cui collocarem*. Vestigia vett. codd. propius accedit: *nec sciveram, inquit, f. c. c.* Illud *sciveram*, unde in vulgata manaverit, non mihi constat, sed facillime in *fueram* corrumpatur.

Hanc ita vincens in invidiam eram] Lege, ut aliquis sit sensus: *Hanc ita, non vincens invidiam, dederam*. Plenum, dederam uxorem, vel nuptum. Simile supra: *Cetera honestos invenerunt, non servos: hæc ta'em habet, quales illa in tyrannide habuerunt*. nec *hanc* diversimode repetitum quemquam turbet: etiam Controv. seq. in verbis Junii Gallionis: *De hoc utrum velet, dicat: amicus, inimicus est. Hunc indicavit & aurum*. Ita enim locum illum restitui. Ista tamen *hoc* & *hunc* de diversis posita non sunt ab emendatione mea; sed absque illa eodem sensu reperiuntur.

Pag. 275. *Objicit fortunam liberorum meorum*] Quod eam optatissimam prodidetim & afflixerim. De quo respondet.

Quasi publici mali segregem exprobratorem] Lege: *segregem & exprobratorem*. Quod erat publici mali expers, eo invidia & odio adversus eum ferebantur. Inde porro, ut omnia in crimen trahere invidia & odium solent, cum viderent, aut cogitarent eum tanquam exprobratorem dedecoris & stupri filiarum familiarumque, detestabantur. Ab eadem ratione Sulpitius Severus dixit: *Semper inimica virtutibus vitia sunt, & optimi quique ab improbis quasi exprobrantes aspiciuntur*.

Fortuna mea publica partu] Lege mutatione minima: *Fortuna mea publica par sit*. Tu me prohibe (quod me accusando, quantum in te est, facis) quominus fortuna mea par sit publicæ; cum jam invidiam non sustineamus, illiusque machinationes non metuamus.

Pag. 276. *Qui volens vel condemnavit*] Intelligit Volesum Messallam, qui Procos. Asiæ sub Augusto damnatus est. Tacit. 3 Ann. & Seneca filius de Ira, lib. 2. Hæc Lipsius, quæ perplacent. Illud tantum considerandum propono, num ubi desinunt vestigia vocis Volesum, aliud præterea restet, & lateat eruendum. Certe si *f* insetatur voci *valens* post *e. Volesum* jam satis apparet. Quid vero fiet reliquis? Dicam quod vidi: *exilem* suspicor fuisse. *Exulem* vocat, quia adhuc in exilio superstes agebat. Certe filius Seneca 2 de Ira cap. 5. *Volesus nuper sub divo Augusto proconsul Asiæ*. Exilio autem damnatum fuisse Volesum, testis Tacit. 3 Ann. 68. & fuit sine dubio lege repetundarum postulatus. Vide Senecam in libro & cap citato. & confer legem 7. §. 3. D. de repetund. ex qua illud simul intelliges, repetundarum reos plerumque exilio esse punitos. Illud certissimum pro *condemnavit* non esse scribendum *accusavit*. Nihil hoc imperitius excogitari potest. Et mirum est J. U. D. si in auctoribus, quibus hoc frequens, non reperit, ubi *damnare* & *condemnare* accusator dicatur; nun-

nunquam saltem in suo jure id observasse. Ne otio abutat, paucis agam, suadeboque, ut inspiciat l. 2. princ. ad leg. Jul. de adult. & l. 2. D. de administr. tut. Ita discat, quæ nemo litteratorum ignorat. Ut gratificer ei, addat declamat. Quintiliani 313. & Valer. Max 4. 2. 6. Postea vidi, quod ad initium Controv. 23. ipse utatur.

Solebat tamen tam honeste declamare] Id est, bene, laudabiliter, non corrupte, neque insane. Petron. *Grandis, & ut ita dicam, pudica oratio, non est maculosa, sed naturali pulchritudine exurgit.* Controv. 17. *Honeste dixit, cum hunc locum tractaret, Varius Geminus.* Ita *honestissime* locutum esse Cæsarem, vere dixeris, quod patet ex testimoniis locupletissimorum auctorum, ipsiusque scriptis. Adi Sueton. illius in vita cap. 55. & 56. in quibus sunt, quæ hunc locum illustrare possint.

Non minus idoneum esse, sed minus familiarem] Quintilian. declamat. 313. *familiaris sacris animus.* Declam. 377. *Cessant enim familiaria adolescentia crimina.* Ubi *familiaris* est assuetus, solitus. Arnob. 2. advers. gentes: *Fiet enim familiaris è more consuetudo in naturam versa.*

Cum L. Lamia filio declamaret] Ita Controv. 12. *Latro suasoriam Theodoro declamavit.* & Suas. 2. *Corvus summo illi* (ita edunt) *qui Judæos subegerat.*

Ὁ δὲ δοῦλος ἑαυτοῦ] Qui frugi fuerat, nequam factus est. Vide Latronem initio coloris.

Multi sententiam trahere tentaverunt] Nostro Belgico sermoni respondentia, & quidem singulari ratione, observes in verbo *trahere.* Ut hoc loco. Justin. 2. 7. *Tanto temperamento inter plebem senatumque egit,* &c. *ut ab utrisque parem gratiam traheret.* lib. 12. cap. 4. *Si quorum patres occidissent, nihilominus pupillo stipendia patrum trahebant.* Liv. lib. 2. cap. 57. *Dum tribuni consulesque ad se quisque omnia trahunt, nihil relictum esse in medio.* Controv. etiam seq. in Divis. *& quæstionum numerum minuebat, & locos nunquam attrahebat.*

Gener noster fugitivus est?] Quærat quis, qui *noster* hic sensum habere possit. Sciendum igitur etiam *generum* quandoque sororis maritum dici. Justinus ita usus est voce *gener* lib. 18. cap. 4. Ubi consule notas Berneggeri.

Pag. 277. *Gratulor vobis posteri*] Cum addat, *patrem fugitivum non habebitis,* patet posterorum nomine filios intelligi. Igitur aliqua rationis specie usus est Caligula cap. 38. apud Sueton. ubi *Negabat jure civitatem Romanam usurpare eos, quorum majores sibi posterisque eam impetrassent, nisi filii essent.*

Quod in hac controv. o. decl. mentis suæ fuerint] Id est, non dixerint insana, quod factum ab iis, quorum subjungit sententias. Igitur bene antiqui: *mentis sua fuerint: Non fuerunt Nepos Mamilius.* Scribe vero etiam dein sensu & verbis id flagitantibus: *Nec nepos Licinius, qui illi non cessit.*

Sub illa subsellia transite servi] Eo respicit, quod actores & rei, quique cum iis facerent, ut advocati, amici, testes, sua sibi subsellia habuerunt in judiciis. Huc pertinet, quod fuit in Controv. 19. de Calvo: *Solebat præterea excedere subsellia sua, & impetu elatus usque in adversariorum partes transcurrere.* Controv. 27. *Gaudeo in subselliis istius esse patrem.* Controv. 31. *Transito in subsellia tua, complectar invitum.* Quintil. declam. 377. *Plus fortasse, quam putatis, judices, polliceor, non quemlibet ex illis subselliis, sed accusatorem ipsum laudatorem dabo.* Apud eundem reperies loca huc facientia 331, 338. Cicero pro Rabirio Post. *Dixerunt hic modo nobiscum ad hæc subsellia.* De his minor erit difficultas. Sed quid vult sibi, *Sub illa subsellia transite.* Valde mihi est persuasum dixisse Rhetorem: *Subito in illa subsellia transite servi, transite liberti.* Vosque patri & illius causæ jungite. Nam arctissima jam cum eo vobis necessitudo intercedit. quare addit: *empta cognatio.* Ubi cognatio de conjunctione per nuptias sive affinitate etiam ponitur. Ita apud Justin. observes lib. 7. cap. 6. ad init. ubi diverso sensu intelligi non potest. quod intelliges, si conferas præcedentis capitis finem.

finem. Pari ratione l. 28. c. 1. *Eique habenti uxorem Antiochi regis Syriæ sororem, filiam suam Ptiam in matrimonium tradit: ut auxilium, quod misericordia non poterat, jure cognationis obtineret.* Maxime vero in istis Rhetoris insanum videtur, quod dum in exaggerationem animo nimis est intentus, etiam servos in judicium & subsellia deducit, quos ut orarent causas, leges noluerunt: nec testimonii dictio, denique nullus his in judiciis locus erat. Illud quoque maculosum & turgidum, *empta cognatio*. Maxime id judicabis, si ea quæ præcedunt, his legendo jungas, eaque inter se compares.

Audio sic nasci servos] Illud *audio* est ab editione Rom. Ven. vero Eras. Pal. Cov. *Habeo sic*. Unde suspicor, aliter restituendum hunc locum. Leve nimis est, & languidum, *audio*. Corruptum & insanum erit, quale judicat fuisse Seneca: *Certum habeo sic nasci tyrannos*. Ex nuptiis ingenuatum coactis nasci ait sine dubio, qui libertatem opprimant. Quod præcessit, *partum tuum*, facile similitudine litterarum & soni exitio voci *certum* potuit fuisse.

CONTROV. XXII.

BEllum commisit cum hoste] *Bellum* pro prælio ponit, ut Justinus lib. 9. cap. 4. *bello consumptorum corpora sepultura reddidit*. Quod minus duriter accidet ad aures, si cogitemus, quod hoc prælio bellum potuerit fuisse *commissum*. id est, inceptum. Florus eleganter 2. 15. *Atque si quis trium temporum momenta consideret, primo commissum bellum, profligatum secundo, tertio vero confectum est*. Varro Endymionibus: *Dominus maturo ovo cœnam committit*. Notabiliter vero etiam *committere* dicitur, qui causa est, cur aliquid inchoetur: ita *ludos*, *naumachiam committere*. Sueton. unde etiam intelligendum, quid sit *commissio ludorum*, August. cap. 43. Igitur huic voci id accidit, quod in *damnare*, *condemnare* verbulo notavimus; quia sunt notissima.

Dixit, fero se aurum ad redemptionem tulisse, &c.] Multis partibus malim ut est in Ven. *Dixit filium suum cruci fixum esse, & si* (ut nunc facerent legati) *aurum ad redemptionem tulisse. illi pervenerunt ad cruci fixum imperatorem*, &c. Vulgata vix credere possum à Ms. alicujus fidei manasse.

Pag. 278. *Imperator crucem tulit, proditor pretium*] Juvenalis:

Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.

Ceterum istud acumen & lectio ab ingenio illius forte est, qui excerpta consarcinavit. Non est dubium certe, quin ex excerptis, quasi in supplementum pleraque venerint. Nam in Ven. Froben. Cov. tantum est: *impetratur pretium*. Quod cum non videret iste sutor, quomodo commode accipi posset, aut restitui, istud proprio artificio factum nobis obtruserit. Sensum habuisset: *interpretamur pretium*. Examinamus & disquirimus, utrum hoc documentum pietatis sit, qua redimere voluerit filium, an proditionis merces & argumentum certissimum. cum alia non desint, unde convinci possit. ut ea, quæ dicentur. Ut ita *interpretari pretium* accipiatur, ut *interpretari monstra* apud Ciceronem. Est autem hæc oratio, ubi indignatio supprimit interrogationem.

Cum etiam imperatores capiantur] Venet. *capiuntur*.

Omnes in curia fuerunt, præter competitorem] Ven. *in curiam*. quod non damnandum temere, cum apud locupletissimos linguæ Latinæ auctores quam plurima similia occurrant. Apparet vero, cum pater jactaret se profectum ad filium redimendum, id ipsum in crimen rapi, eumque accusari, quod abfuerit, ne audire cogeretur, cum deliberatur & decernitur publice de redemptione filii.

Unde tam graves paterni sinus?] Poëta: *Quo condat pretium, non habet ille sinum*. Tacit. 3 Annal. 19. *opes Cremonensium in sinu præfectorum fore*. Vide Lips.

Lipſ. ad 2 Hiſtor. cap. 92. Porro ad iſta Rhetoris facit Tacit. 2 Annal. 75. *Aſcendit claſſem Agrippina cum cineribus Germanici & liberis; miſerantibus cunctis, quod fœmina nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio inter venerantes gratanteſque adſpici ſolita, tunc feralis reliquias ſinu ferret.*

Expectat videlicet judicia veſtra reus, &c.] Ciceronis eſt 1 in Catil. *quid expectas auctoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perſpicis?* item: *vocis expectas contumeliam, cum ſis graviſſimo judicio taciturnitatis oppreſſus?*

Non tu ſemel apud hoſtem fuiſti] Confer, quæ dixit Hiſpo Romanus in colore.

Non audet nominare te tanquam patrem] Id eſt, non impetrat à ſe, ut te nominet patrem. Igitur *cavete proditionem* tantum dixit. De voce *audere* jam dictum initio præfat. hujus libri.

Iterum vobis inter patrem & filium jud. e.] Ven. *inter vos patrem & filium.* Quare lego: *Iterum nobis inter vos patrem & filium judicandum eſt?* Scis, quis nobis probatus magis ſit. quare & illud ſatis perſpicis, quid de te ſentiamus; & quam ſententiam laturi ſimus.

Aurum ferebant, pater afferebat] Gronov. putat *referebat*, vel *auferebat* eſſe ſcribendum. Poſterius eſt in Ven. item aliis.

Sero imperatorem noſtrum convenerunt] Non ſero imperatorem convenerunt, ſed hoſtem, unde erat redimendus. Quare velim: *nec ſero.* ut de hoc quoque contradicatur patri: cum ex filio certe proditionem ſtrui reip. & paratam eſſe, intelligere potuerint. cujus ſuſpicio neminem, niſi patrem nunc reſpiceret. Ita, quæ ſubjiciuntur, pulchre his jungentur.

Num illi quaſi & ipſe affixus haſiſti] An *illi* antiquum pro *illic* accipimus, an *illic* reſcribimus, ut eſt in excerptis?

Pag. 279. *Quemadmodum enim iſte accuſationem vindicavit*] Accuſationem vocat filii petitionem, qua ſatis ſignificabat, ſi cives illius intelligere ſilentium ſciſſent, patri non eſſe credendam remp. quod hoſtili adverſus illam animo eſſet. Nam hæc illi cauſa erat, cur patri non cederet; cum aliter facere pietas in patriam non permitteret. Vide, quæ paulo ante hic ipſe Rhetor dixit. Unde apparet Gronovii emendationem, qua *accuſatorem* vellet, non eſſe neceſſariam.

De hoc utrum volet, dicat. inimicus eſt. hunc indicavit. Aurum tantum habuerat, &c.] Ven. & Froben. *vindicavit. Utrum tantum hauri erat.* Ead. Cov. Brug. Auguſtod. niſi quod *auri erat* habent. In primis vero illis, cum ſit, *utrum volet, dicat*, apparet duo diverſa ſubjuncta fuiſſe: nunc unum tantum reliquum reſtat. alterum facile excidit, quod illi cognatum & ſono proximum eſt. Quæ qui conſideret, non damnabit me audaciæ & temeritatis, ſi reſcribendum cenſeam: *De hoc utrum volet, dicat: amicus, inimicus eſt. Hunc indicavit, & aurum. Tantum auri erat, ut appareret,* &c.

Tantum ſuſpectus erat, &c.] Lege: *in tantum ſuſpectus non erat.* quo magis majore obligavit nos beneficio imperator, dum monet, Caveamus proditionem. Petreius & Schottus iſti parti medicinam faciunt, quæ non eſt affecta. Confer ſubjecta his. & quanti ſit hæc emendatio noſtra intelliges. Ut autem hic *in tantum*, ita Controverſ. præced. *in quantum. Hoc colore uſus eſt, ut in quantum poſſet, dignitatem ſuam deſtrueret.*

Proditorem cavete] Ven. Frob. Pal. Cov. *Proditionem caviſtis.* Igitur verum eſt: *Proditionem non caviſtis.* Nunc moniti ab imperatore cruci fixi, cavetis. Atque his ratio eorum, quæ præcedunt, quomodo ea emendata dedimus, continetur.

Cui diceret: Cave proditorem] Antiqui: *Cave proditionem.* Malim vero hæc interrogative legi, quo magis prematur pater. Sive enim affirmet, ſive neget, in anguſtias redigitur. Nam ſi dixit filius, peſſime pater eſt meritus de rep. qui hoc illi periculum occultum habuerit. Si non dixit, apparet, quale

quale ipsius filii de patre fuerit judicium; qui jam morti proximus (quo omnia hæc consilia mansissent occulta & perisset de improviso oppressâ patria) verbum tamen facere de summa reip. cum illo noluerit.

Ab accusatore & occupato, & verecundo] Hæc respiciunt ad tempus illud, quo imperium petiit filius & prensare debuit; eoque occupatus fuit. Quare nihil mutem cum Gronovio. Facit huc illud Junii Gallionis: *Candidatus processit contra patrem: si silentium ejus intelligere scissetis; & tunc vobis verecunde indicaverat.* (inde hic: *rem intelligite*) item: *quod possum tibi majus crimen objicere? Filius tibi tuus credi remp. noluit.* Hanc petitionem filii deinde & accusationem appellat. Varius vero Geminus hic loci dein adspectans ea, quæ dixerat in cruce filius, hæc habet: *Crimina audistis. quæritis ante acta vitæ crimina?* Frequentissimum est Rhetoribus, ut desultorie agant. Vel id vide, quod est initium verborum Latronis, qui Varium hunc Geminum excipit.

Rem intelligite] Venet. Erasm. Pal. Cov. *Reum intelligite*. Non male. Contra Terent. *me ignoras Clinia*, id est, non nosti. *Reus* opposite in istis ad *accusatorem*, de quo præcedit.

Nec filius loqui proditorem] Venet. *pro proditore*. Pal. *pro proditorem*. unde Gruterus: *proloqui prod.* Malim: *nec filius loqui porro proditorem.*

Itaque non pervenit usque ad crucem] Ven. *itaque jam*. ita & edd. aliæ. lego: *Utique jam pervenietis usque ad crucem.* Proximi estis loco, ubi pater potuit derelinquere filium in cruciatibus supplicii gravissimi versantem. Sed hoc quantulum est itineris, mallet à vobis non confici pater, ne scelera ipsius proferantur in apricum.

Pag. 280. *Si quid de proditore legati*] Quos, cum proximi essent loco, ubi suffixus erat filius imperator, ne non hostibus pro auro, quod ferebat, mercede proditoris referret gratiam, atque operam, quantum in se fuit, avertit.

Tanti & imperatorem & parricidium vendidi] Hæc optime habent, minimeque sunt sollicitanda: tantum præcedentia sine interrogationis signo posita lege & intellige. Si quis emere id vellet, ut filium pater spectaret in cruce, filius patrem de cruce; nullo ad id pretio patrem inducere posset, qui quidem patris nomen tueri, imo hominis posset. Eodem id est nullo pretio se ait corruptum ad ea cœptanda, quorum agebatur reus. Simplex est: nusquam ista se cogitasse aut molitum esse. In iis, quæ præcedunt *vendo*, intellige vendere volo. ut in l. 14. §. 2. de legat. 3. *Si redimere non possit, quod dominus non vendat, vel immodico pretio vendat.*

Gratulabantur omnes repulso magis, quam designato] Tanquam patri imperatoris mihi gratulabantur, cum intelligerent, istum filii honorem, me in præcipua felicitatis parte ponere. Ostendit male sibi objici, quod tristior fuisset, cum renuntiatus est filius imperator, quam cum captus. Vide Albutium Silum initio Controv. Gratulantes vero simul meam aucupabantur, & nimis quidem enixe, gratiam, cujus opera & beneficio insinuare in filii gratiam possent. Interim mihi conciraverunt invidiam, qua nunc accusor. Huc pertinent illa: *Nimis ambitiose. Nunc pœnitet.* Notum est *ambitionem*, unde istud *ambitiose*, etiam dici studium alicujus sibi favorem adjungendi Notabiliter vero Justino ipso in limine *ambitio popularis* cum populi quæritur favor. quomodo & Tacit. 3 Annal. 14. *ambitio militaris*. item: *ambitus senatorius*. A quibus non abludit, quod est 1 Histor. 46. *largitio vulgi*. Verba sunt: *Sed Otho ne vulgi largitione, centurionum animos averteret, ex fisco suo vacationes annuas exsoluturum premisit.* Justin. 12. 15. *Ambitione vulgi tacita favorem militum quærunt.* Forte enim sic hoc posset legi & defendi. Etiam in dialogo de oratore cap. 29. *Jam vero propria & peculiaria hujus urbis vitia pæne in utero matris concipi mihi videntur, histrionalis favor, & gladiatorum, equorumque studia.*

Cete-

Ceterum, ut ad nostri Rhetoris verba revertar, in iis, quæ subjunguntur, transitus fit in personam aliam, quod declamatoribus est pervulgatum. Hic vero etiam id factum ratione, quod ponere voluit ipsa vulgi inter se verba, quæ refutaret. Distingue vero: *Et filium & patriam vendidit.* Responsio sequitur: *Tam exiguum auri,* &c.

Etiamsi conjecturalis est, habetque quasi certum tritumque iter] Confer Senecam in Divisione Controv. 18.

Quæstionum numerum augebat] Ven. Erasm. Frob. Herv. Brug. Pal. *numeros.* In Controv. tamen seq. etiam: *ordinem mutavit quæstionum, & numerum auxit.* Forte sequens *locos* fecerit, ut calamo effluxerit & *numeros.*

Locos nunquam attrahebat] Nisi ultro res ad locos duceret, non dixisse eos Latronem significat; Nunquam locum dicendi causa vim materiæ Latro fecit.

Pag. 281. *Varius Geminus dixit statim petisse*] Distingue: *Varius Geminus dixit statim: petisse patrem,* &c. nulla usus circuitione hæc dixit. item mox: *Ut proderet hominem avarum & lucro inhiantem: & quia noti,* &c.

A quo vinci fas non erat, nisi hominem turpissimum] Publicæ enim disciplinæ intererat, ne patri præferretur filius; nisi quem indignissimum, sui fecissent mores.

Diximus perseverasse ad redemptionem] Rarissima ratione illud *perseverasse* hic positum. Ad verba refertur apud Vell. in loco, quem vides nota seq. Distingue vero hic: *diximus: perseverasse,* &c.

Itaque professus sum] Vell. 2. 92. de Sentio Saturnino: *Nam & quæsturam petentes, quos indignos judicavit, profiteri vetuit: & cum, id facturos se, perseverarent, consularem si in campum descendissent, vindictam minatus est, & Egnatium florentem favore publico, sperantemque ut præturam ædilitati, ita consulatum præturæ se juncturum, profiteri vetuit.*

Pag. 282. *Talem imperatorem fieri debere*] Ex oppositione collegeram, excidisse *juvenem.* cum id jam observatum à Gronovio vidi. Porro vellem: *Aut talem juv. imp. f. d. qualis Scipio fuisset: aut talem senem, qualis Maximus fuit.* Quod subjungit: *senem nihil temere facturum,* nemo inde suspicetur, aliquid deesse, quia non & de juvene simili quadam ratione aliquid adjectum cernitur. His populo objicit, quod male juveni potius, quam seni commiserint summam belli. Si diversum factum esset, non ita facile perventurum filium fuisse in hostium potestatem: ut diceretur, quod dictum hoc capto duce: *Non potest hoc sine proditione fieri.* Quod est supra in verbis Varii Gemini. Item confer, quæ Cestius jam dicet, item Hispo Romanus aliique pro patre.

Petii imperium reip. causa filii mei] Lege: *reip. causa & filii mei.*

In una domo duos eligere] Sic & adscriptum Pal. at in contextu: *domo ducem eligere.* quod fere malim. electio enim non est, nisi ubi plures sunt. Hæc Gruterus. Cujus sententiam confirmant Cov. Aug. Brug. codd. quamvis non sequatur Schottus. Si plures pro vulgato stent, iis non adversor.

Componantur competitores] Forsan: *si componantur competitores.* quos ille adeo non composuit & comparavit, ut patrem petisse & ambiisse neget.

Erat autem ex somniatoribus totus] Si proba sunt hæc, intelligi debent, ut apud L. Senecam in epist. 115. *de capsula toti.* quod non mutem cum Scaligero.

Insomniis hanc fortunam prænunciantibus] Similis locus in declam. Quintil. 4. & 372. unde patet verissimum esse, quod Opsopœus vidit, vulgatam nempe lectionem, quam illi debemus.

Semper de duce cito constitui] Cur igitur ait: *longum erat exspectare.* Satis ex his intelligitur, vitii his aliquid subesse. Ven. *toto constitui.* Credas à Seneca relatum esse in litteras: *Semper de duce Senatusconsulto constitui.* Hoc expectare longum erat. In verbis Latronis: *Decretum non expectasse, amentem & attonitum protinus procurrisse.* Infra: *Sepul-*

Sepulliso Bassus ait, non expectasse se curiam.

Ad summam festinavi, nec occurri] Occurrere hac festinatione, id est, tempori venire volui. Sed sero adveni. Ita Plaut. prol. Pœn. *Dum scriblita æstuant, occurrite.* In Pseud. 4. 7. *qui occurrit prior Harpax.* Maxime illud: *nec occurri.* eo respicit, quod Inanis sumpta est opera, nihiloque effectum plus, quam si nullus esset labor susceptus.

Pag. 283. *Minoris enim posse æstimari*, &c.] L. ult. D. de noxal. act. *Servos dominus eodem loco exhibere debet, ubi vim intulisse dicentur; & carere omnium dominio potest, si eos non defendat.*

In quibus vitam finit imperator] Forte, *finiit.* Imitans deridet vitinm, quod notaverat, ipso probante, Cestius. Simile quiddam risu repetitum est in Controv. 12. non procul fine. quod ibi notare memini. Potest & tolerari vulgatum.

Ὑπὲρ τὴν ἠχώ] *Ultra* istam *echo* progredere. An adspectum ad proverbium, Ὑπὲρ τὰ ἐς καμμένα πηδᾷς, *Trans fossas salis.* quod ortnm, teste Apostolio, eum Milo Crotoniates fossas, quæ esse consueverant pedum 50, primus saltu trajecisset. Nunc autem vulgo difficile erat ultra echo, uti Cestius vocat, dicendo progredi: quare ista cohortatione usus Cestius.

Pag. 284. *Et tu quousque?*] Venet. Erasm. Pal. Covat. *Tu autem quousque?* quibus & illud potest objectum intelligi, quod nimis verbosus esset, & quod eadem nimis sæpe iterando molestus esset. L. Seneca de Tranquill. animi cap. 2. *Fastidio illis esse cœpit vita & ipse mundus, & subit illud rabidarum delitiarum: Quousque eadem.* Atque hujusmodi tædium creare debuerunt, qui, cum vox aliqua esset posita, ad eam decurrebant, tanquam ad sententiam.

Et exoneraret verecundiam suam] Latinus Pacatus Paneg. cap. 17. *Ad exonerandam debentium verecundiam, qua in tuos confers, non vis videri præstare, sed reddere.* Cap. 24. *nolo tamen usquequaque miserorum vel factum enerare, vel fatum.* Quintilian. veeo declam. 5. *& placuit hoc quoque addi calamitatibus nostris, ut onerarer pudore conditionis partes non habentis.* Quæ qui consideret loca, & recte fecisse, qui *exoneraret* emendando, quod est in antiquis, *& ex eo narraret*, nobis reddidit, existimabit, & in Quintiliani declam. 1. ubi nunc est, *quam multo cæcum pudore donavit*. mecum forte non nolet: *quam multo cæcum pudore exoneravit.* Maxime si hunc Senecæ locum cum isto comparet: quem ecce totum; *O præclaram senis optimi singularemque pietatem! quam blande ille seposuit miserum suum! quam diligenter uxoris gaudentis exclusit oculos! quam multo cæcum pudore exoneravit!*

CONTROV. XXIII.

R*Apta producta nuptias optavit*] Ex vestigiis Ven. Erasm. & Pal. aliorumque scripsisse auctorem credo: *Rapta raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. Nuptias optavit rapta. Qui dicebatur raptor, negavit se rapuisse. Judicio victus vult ducere. Illa optionem petit.* C. D. Ab excerptis sumpsit vulgata Schottus, lectorique obtrusit.

Præterquam, quod in omni discrimine periculosa libertas est] Petreius ex aliquo præcedente membro hæc detruncata, nec continuanda cum sequentibus credit. in quo à veri recta ratione satis longe abertat. Sunt hæc integra & sequentibns pulcherrime cohærent. Illud densam illius oculis caliginem offudit, quod *libertas* quid sit hoc loco, non vidit. Est vero, ut sæpe alibi, dicendi & taxandi audacia. Justin. lib. 9. 4. *Mira prorsus audacia: de judicibus vita necisque sua, quemadmodum possunt, sententiam ferunt, contemnuntque absolutionem, quam dare inimici possunt: & quoniam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem.* idem lib. 15. c. 3. *Tunc Lysimachus audire Callisthenem & præcepta ab eo virtutis accipere solitus, miseratus tanti viri, non culpa, sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedia calamitatum dedit.* Ubi *culpam* opponit & *libertatem*, quia olim cum de læsa maje-

majestate quereretur, *facta arguebantur, dicta impune erant.* Tacit. 1 Ann. c. 72. His vero in verbis Rhetoris, *libertati tacere*, oppositum vides, & simul acumen loci. Miseros nec decet, & in summa sæpe pericula devocat libertas. Loca Justini, quamvis in re nota, quia egregia sunt, adscripsi.

Inhumana libertas est, si vincimus adversus judices] Ista, quam dixit, periculosa, hæc inhumana, est libertas. Quæ posui propter Petreium, qui hæc quoque pro abscissis habet. Victurus autem adversus judices videbatur, si obtinuisset, ne optio puellæ daretur: ita enim erat futurum, ut nec raptus convictus videretur. quo nomine, cum optasset nuptias, illam ducere uxorem ante noluerat. nec si *judicem* sit rescribendum, intellexerim puellam. nec enim illa judex fuit aut appellatur. Infra quidem est: *Utinam non hoc illum liberaret metu, quod judicis suæ novit clementiam.* Ita constanter antiqui. *Judex* magistratus hic possit intelligi, qui præest jurisdictioni, aut quæstioni. In verbis Latronis: *non, inquit: adi illum magistratum.* Etiam Cestius: *Aiebat judex: Quid habes, quod tam pertinaciter neges? nuptias optat.* Item Varius Geminus in colore: *ne non tantum raptam, sed etiam judicem offendat.* In l. 1. D. de judic. *Inter consentientes cujusvis judicis, qui tribunali præest, vel aliam jurisdictionem habet, est jurisdictio.* Igitur quamvis cognitio de inofficioso testamento ad centumviros pertineret, l. 13. D. de inoff. test. tamen in l. 3. §. 5. contr. tab. *nec enim minus in hoc nepote is, qui de inofficioso cogniturus est, merita nepotis, quam patris ejus delicta perpendet.* Quare sive *judicem* cum Covar. legas, sive *judices*, eodem hæc respicere existimem. quod clementia *judicis* vel *judicum* obstrictus videretur raptor, ne quicquam jam contradiceret. Capite autem damnare potuerant, qui nuptias recusaverat puellæ. Sed quod ibidem additur, *Adorat raptori populus.* Recusasse autem tum res ipsa testis, tum quod hac super re passim expurgationem habet. Clementiam judicum, in eo, quod dixi, sitam fuisse, intelliget, si quis videat, quæ sequuntur Latronis verba supra notata.

Saluberrima brevitate constringitur] Veneta: *Saluberrime in brevitate constringeretur.* etiam, *in brevit. constringeretur* Cov. ut aliter non ausim, quam: *Saluberrime in brevitate constringetur.* Id est constringi solet. Cujusmodi de locis Grævius ad Hesiodum. Porro illud *in brevitate* etiam tuetur Pal. Jam de hujusmodi locutionibus monui ad Controv. 17. Fine Controv. *ignosceret.* V. *ignesceretur.* Brug. pro *ignosceretur.*

Proponite vobis jam supplicii faciem] Ven. Erasm. Pal. *supplicii causam faciam carnificem. si cui tamen.* Ut legendum existimem: *proponite vobis illam supplicii causam, faciem, carnificem, securim. Tantum hoc semel licere multum est.* Istud *illam* est in Aug. Brug. & Vat. Pro *nimium* vellem *multum*, quia & in Eras. Venet. Pal. Cov. & utroque Basileensi *meum* legitur. Et Quintil. eopse in argumento declam. 309. hæc habet. adscribam pluscula, quia præclare huc faciunt: *Bis optare vis, quod etiam semel multum est. Potestatem tibi vitæ ac necis lex dedit: Ultra regnum omne, ultra tyrannidem omnem est hoc diu licere. Fulmina ipsa velociter cadunt. habet finem aliquem expectationis securis illa carnificis.* Non plane tamen *nimium* condemnem. certe ingeniosum est.

Pag. 285. *Favebat tantum sibi, ut innocens duceret*] *Favere* dicitur interdum, qui non vult lædere in sacris: *Ore favete omnes.* item: *linguisque animisque favete.* Nolunt obturbari, nec male ominata dici. quare istis additur: *Nunc dicenda bono sunt bona verba die.* Serv. favete linguis, favete vocibus, hoc est, bona omina habete, aut tacete. Controv. 29. *Favete sæculo, judices, cum ingentia scelera ferat, ne etiam immatura tulerit.* & bis dein repetit prope fin. Controv. Cum ita *favere* ponunt, ex antecedenti consequens intellectum volunt. Ita in ἐχθαίρειν & φιλεῖν Hesiod. ἔργ. 297. Ἐργάζευ Πέρση, δῖον γένος, ὄφρα σε λιμὸς ἐχθαίρῃ, φιλέῃ δὲ ἐϋστέφανος Δημήτηρ. Quos odimus,

imus, eis non facile accedimus. & contra. Eodem pertinent, *quid durius in aliquem consulere, constituere*, & similia. Spartianus in Severo: *Latum clavum à divo Marco petiit, & accepit favente sibi Septimio Severo, affine suo bis jam consulari.* Contra Fortunatianus lib. 3. *Si natura durior fuerit, aut non suffragabitur tempus, quid faciam? neu te ad omnia verba alligabis*, &c. Florus 2. 19. *ne scelera virtutibus obstrepant.* id est, impedimento sint, ne satis recte intelligantur. Fortunatianus eodem libro: *Si leviter vexata fuerit vox, quid faciam? utere acrioribus cibis, quibus si quid obstat voci, & obstrepit, perrumpatur.* Cicero passim *deliberare* pro decernere. item: *deliberatum* pro decretum & certum. Augustin. de princip. Rhetor. *Ea est hujusmodi, in qua judex ferenda sententiæ rationem explorare non potest.* Præterea *favere* & *cupere* quandoque promiscue utuntur auctores. Ennius:

Matrona muros complent spectare faventes.

Ovid. ep. 6.

—. adscribi factis procerumque tuisque Se favet.

Ubi vide eruditissimum Nicolaum Heinsium, cui ista loca accepta refero. Terent. vero Andria 5. 4. *Vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.* Cicero 4 in Verrem: *Hi porro, qui successerunt, vehementer istius cupidi liberaliter ex istius cibariis tractati; non minus acres contra me fuerunt.* Petron. etiam in malam partem: *favere vapulanti.* cupere ut vapulet, eoque gaudere. Non abs re erit ista hic loci cogitare.

Nihil aliud petit, quam libertatem; &c.] Lege: *petiit.* Infra Latro in col. *Recusasse autem non ne duceret uxorem, sed ut sua voluntate duceret.* Hoc sibi liberum esse voluerat, ne tanquam raptor illam duceret uxorem.

Sine ullo respectu pudoris] Dignitati mariti erat adversum, si ita supplex suæ fieret uxori. *Raptor si non occiditur*, quod fit rapta nuptias optante, (hæc id fecerat) *jam maritus est.* Quintilianus declam. 247. Eapse in causa decl. 369. raptor ait: *si rogari vis, rogo: & rogo per illam clementiam tuam: rogo jam tanquam maritus.* Ubi quo minus offendat, *rogo jam*, inquit, *tanquam maritus.*

Non eo, inquit, ad illum magistratum: non dissimulo] Ven. Pal. Cov. *Non, inquit, illum magistratum.* unde levissima mutatione reperiri potest verum: *Non, inquit, adi illum magistratum*, apud quem es convictus. quique te ultimo supplicio afficere possit, quod illusisti pudicitiæ meæ, & dein cum optarem nuptias, me accipere in matrimonium noluisti. quare neque nunc tuæ me lachrymæ movent. Dein distingue: *Non dissimulo; metuo te puella*, &c. Fatetur aperte causam esse gravem, cur illam metuat. Igitur minus iracunde id ferre debet, quod optionem petenti contradicit.

Quæ post injuriam agnoscit, perdidit misericordiam] Id est misericordiæ gloriam gratiamve. ita Controvers. 21. Blandus quidem: *Fecit etiam servo injuriam, cum detraxit abstinentiæ gloriam.* At Arellius: *Servo filiam dedit, innocentiam abstulit.* Injuria erat, quod marito jam post factam optionem, hæc negocia facessebat apud judices.

Nox, vinum, error, quid irasceris puella? jam non negat] Hæc desunt Ven. & aliis antiquis. & ab ingenio esse videntur illius, qui excerpta nobis transmisit. Alluditur ad Terentianum: *Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia.* Aliudve illi geminum. Expeditus est sensus in Ven. *quadam nocte. quid dicam? jam negare non audeo.* Tum quod salvo pudore non poterat hac de re Latine loqui, semet revocat: tum quod non satis meminerat omnia, nec negare quicquam volebat vel videri; ne & puellam & judices offenderet. Pergit dein Ven. *Non diligenter causa mea acta est. Dum nihil*, &c.

Visa indigna matrimonio] Ven. *visa est.* & dein: *non posset.* Lege igitur: *sive adhuc non esset vitiata, sive esset. visa non est indigna matrimonio, quæ hominem non posset occidere.*

P. 286. *Tu negasti? O hominem impudentem!*] Expuncta interrogatione legendum: *tu negasti.* & est objectio puellæ, ad quam ironica exclamatione, *O hominem impudentem!* & sequentibus, respondetur. Dalechampius ab istis, *sive adhuc esset*, usque ad, *ego virginem rapui?* inserere omnia vult iis, quæ pro puella post dicuntur. Eum ne audias, censeo.

Hic jam nihil negavit] Lege: *negabit.* Tibi rebus in omnibus morem geret. quare desine ita obstinate adversus eum agere. Video idem jam amicum quendam Gruteri olim observasse.

Quia honestius putasti raptori nubere] Sensus est, honestius putat ista raptori nubere. Ipse vero quia diversa in sententia versabatur, ideo confessus non erat, & nuptiis attulerat moram.

Multum est de quo timet] Forsan enim vel post raptum rem habuisset cum alio, aliisve, unde esset gravida, quibusque animo esset addicta. Cujusmodi suspicioni præbet illa causam, dum ita tarde illius nunc conditionem amplectitur. Antecedentia hanc expositionem confirmant. Possit etiam huc pertinere, quod est in quæstione Latronis secunda.

Ex duobus à lege constitutis suppliciis] Quondam fuit: *alia lege.* vulgatum est ab emendatione Petreii. Propius litteras, *ab lege.* quod amant optimi. Ita, *ab rege. Ab Scythis.* Justin. Hæc passim obvia: sed vulgo minus nota corrumpuntur facile.

Impune se habere maluisse, quam ducere uxorem] Terent. Eun. 5. 2. 13. ubi itidem ingenua vitiata erat. T II. *credin' te impune habiturum?* ead. comœdia 5. 6. 18. Minantis est: *Siquidem istuc impune habueris.* Etiam hic forsan fuit: *Fatetur enim impune se id habere maluisse, quam ducere uxorem.* Id enim egit, *ne quam omnino pœnam stupri penderet.* Igitur istud quod Asprenas dicit, raptor *fatetur.* id est, rebus declarat. Ita & Flor. 4. 12. fine. & alii.

Quod judicis sui novit clementiam. nobis] Venet. *judicis sua clementiam nobis clamabat.* Ita & Pal. Unde scribendum videtur: *quod judicis sua clementiam novit. Clamabat se innocentem.* Ita jam, quæ subjiciuntur, aliquanto habent etiam dilucidius.

Nec quicquam magis suspectam faciebat vitiata causam] Unde difficillime raptorem reum peragere potuit. Hæc adversus ista, istisve similia: *non diligenter causa mea acta est: dum nihil timetis, facilius me puella credidistis.* quæ sunt in verbis Junii Gallionis supra.

Ignorasti an peccasses] Emenda: *Non ignorasti, an peccasses: innocens esse voluisti.* Quo punienda magis contumacia, qua præbere te noluisti legi. Cujus beneficium dum spernis, illo te indignum fecisti, quo saltem vitam sperare poteras.

Causam haberes: revertere ad partes] Recte jam alii: *revertere ad parentes.* illique raptori spem omnem matrimonii incide. etiam Controv. 24. ubi reliqui: *hoc unum interest inter parentis & filii fortunam.* Cov. *habet partis.* Initium vero periodi, nescio quo inducti, corrupetunt. Ven. Frob. Pal. Cov. *causam habes.* recte. causam subjungit: *totiens jam rogas, qua rogari ipsa debueras.* Quare istum potius raptorem severitati judicum relinque, omni via ad beneficium legis istius interclusa.

An illa optio justa fuerit] Ven. Eras. Pal. Cov. & Basil. uterque: *an illa interrogatio justa fuerit.* Petreius substituit, *optio.* Et certissimum sane hanc vocem desiderari. sed non temere illa migraverit in *interrogatio.* Nec induco in animum ut credam, frustra eam hic esse positam. Forte scripserit Seneca: *Et an illa, interrogavit, optio justa fuerit.*

Erat enim raptor, etiam ita, si negabat] Transpositum est *ita*, & legendum: *Etiamsi negabat. & ita justa fuit optio.* Hæc est lectio Venet. Frob. Pal. Brug. Cov. verissima. Atque heic *&* *ita* positum, ut *itaque.*

Pag. 287. *Possit sequenti semper optione rescindere*] Antiqui quidem nonnulli *ratione.* sed id neminem turbabit facile, qui cogitet à fine vocis *semper* facile subsequenti voci *r* adhæsisse, unde prona ad mendum via. Tantum *optione*

ne verum esse satis ab se clamat sensus.

Hae defensio adolescentis] Lege: *Hic defensio.* Egi hujusmodi de locis ad Suasor. 1. Ipsum vero hoc etiam est in Cov.

Etiamsi non licet, inquit, amplius, &c.] Hæc sunt puellæ excipientis. Similia vide initio division. Quare ferri non possunt: *& mortem optabis & nuptias.* Legendum omnino: *nec mortem optavi, nec nuptias.* Et dein: *Ego enim nondum optavi. Optio est, qua legitime fit,* &c. Etiam Ven. post *optio est*, *enim* omittunt. quod isto, ubi posui, loco accommodatissimum est.

Si rapta defuisset, raptor non fuit] Lege: *Si rapta defuisset? si raptor? Non fuit.* Quod ex ipsius asseveratione jam ante facta dicit.

Rapta ait: Agebatur apud judices] Corruptissima sunt, quæ hic legimus. Igitur jam Petreius, Faber, Gronov. illi medicam adhibuerunt manum. Ego hoc vellem: *Raptor ait: Agebatur apud Judices, utrum deberet rapta esse optio, an non. Judicatum est rapta esse debere. Rapta fuit. Eis vero nulli unquam optio data fuit.*

Pag. 288. *Non possum ante legem habere, quam raptorem*] *Lex* in his est jus lege concessum. ita Sueton. in vita Julii cap. 28. *privilegium eripere*, quod cap. seq. *beneficium populi adimere*, quod privilegio nempe, quæ & ipsa species legis, datum erat.

An rapta debeat esse optio] Controv. 24. in divis. *Multa, inquit, interveniunt, propter qua non debeam facere, etiamsi possum.* Potest & accipi, quod ipsam contra legem scriptam disputaverit, quo magis infirmaret omnia, quæ pro se producebat puella, cujus præsidium sola ista in lege erat situm. Malim tamen: *an hujus rapta d. e. o.* Sequitur enim: an *dignus sit, qui iterum fortunam subeat optionis recusata.* Ubi eadem continuatur quæstio & ulterius ducitur.

Non debeat illi permitti optio] Ita & Ven. Covar. *optare.* quod non minus probum.

Hoc non tantum patimur. sed rog.] Malim *hac.* ut omnia sint dilucida.

Judices non audisse sollicites: faciles] Lego: *sollicite: sed faciles.*

Pag. 289. *Confitentem, se rapuisse, apertius negavit*] Ven. *Confitentem. se non rapuisse apertius negavit.* Pal. *sed non.* Forsan recte Gruterus, imo verissimum esse non dubito, vel illud Ven. vel hoc Pal. Nec moveat quemquam illud *non* cum voce *negavit*, ut in eam nulla tamen conferatur mutatio significationis, & vel magis suam vim istius etiam negationis auxilio exerat. Ipsius Ciceronis est 4 Acad. *Quod bonum quale sit, negat omnino Epicurus sine voluptatibus sensum moventibus nec suspicari.* Vide Popmam 2 antiq. loc. cap. 9. Apertius autem negavit, quam Varius, quia is confitebatur, ne judices puellamque offenderet. quod contrarium erat adolescenti. interim rem contra habere significans magis, quam negans.

Virum, inquit, invenire non poterat] Igitur mihi se obtrudere postulavit, accusans raptus, ut cogeret, qui illam nec cogitatione læsi.

Tertiam sententiam secutus est] *Illam sententiam* Vat. & Brug. Suspicor fuisse: *Tritam illam sententiam sec. est.* Aliter non expedio rem.

Indignum est puellam invitam raptam esse] Hæc inepta esse, quivis videt, qui non lolio victitet. Sciendum autem vel cogitandum hæc dici ad ponendum in gratiam adolescentem apud puellam, cujus recusaverat nuptias eoque exacerbaverat. Quare lego: *Si rapuit, indignum est ei puellam invitam nuptam esse.* Hæc ad illam deliniendam. Sed sireimps lex erit: si non rapuit, ne ducat. Non rapuisse se pro certo affirmat. Igitur hoc subjungit Rhetor ab eodem æquitatis fonte profectum: *Si non rapuit, nonne indignum est, fieri illum maritum?*

Contradicebat Silo posse ulli] Malim: *ei contradicebat Silo.* Latroni nempe illiusque colori.

Qui ipsum impulerant] Ven. & Frob. *qui illos.* quid lateat dicent Aug. Cov. Vat. codd. ubi est: *qui illum nocte impulerant.* Quod quis non amplectatur?

Timuit, ne illi, &c.] Ven. Eras. Pal. Brug. ante *timuit* inserunt, *alia mitti.* Lege: *non est hac quam rapuisti. alia*

est: mitte. Timuit, &c. Covar. *alias mutu.* unde *alia est* commendari possit.

LIBER NONUS,

qui vulgo QUARTUS.

Pag. 290. QVibus *advocetur memoria*] Ven. Pal. Cov. *vocetur*. an *evocetur*. Seneca quidem filius in Herc. fur. 129. eodem sensu *vocare*. *Signum celsi glacialis poli Septem stellis Arcades ursa Lucem verso temone vocant*. Ita & alibi. Non ausim tamen *vocetur* hic defendere. Forte *renovetur*. quod malim: & simul cogitavi *novare barbam*, *membra lympha*, &c. Quæ incomparabilis Salmasius notavit ad Histor. Aug.

Ut ne exercitationis quidem decl.] Non displicet *exercitationis* toties hac ipsa in præfat. repetitum. etiam Controv. 24. *& aiebat non commendationis se id, aut furti, sed exercitationis causa facere.* Vox *causa* ita hic fere collocata est, ut in illo Cornificii ad Herennium: *Primum omnium exempla ponuntur, hic non confirmandi, neque testificandi causa, sed demonstrandi.* Incommodius tamen hoc Senecæ. cui quanquam in alio genere, tamen simile se gerere videtur Ciceronis hoc in Bruto: *Sed idem Ælius Stoicus esse voluit, orator autem nec studuit unquam, nec fuit.* & quæ huic loca gemina notabis.

Omnia itaque lenocinia ita conquirit] Non placet illud *ita*, nisi sequatur: *ut argumentationes*, &c. *relinquat. Sententiis*, &c.

Pag. 291. *Nemo ex industria obloquitur*] Ven. Frob. *alloquitur*. etiam Pal. ubi Gruterus hoc excutere jubet eruditos. Credo locum posse me tueri, si ad ea licet referre tempora, de quibus auctor Dialogi de causis corr. eloq. *Ipsam quinimo curam & diligentem styli anxietatem contrariam experimur: quia sæpe interrogat judex quando incipias, & ex interrogatione ejus incipiendum est. frequenter probationibus & testibus silentium patronus indicit.* qui partis adversæ causam agit.

An verum sit, tu melius potes scire] Hæc ad filios scripta: quare non convenit, *tu potes*. Suspicabar, *tum melius potest sciri*. Quamvis enim ista, quæ subjicit, narrarentur de Lattone, vix tamen videbantur vera. Facilius credebant, qui versarentur in foro, & ex umbra oratores, ut ita dicam, dicentes audissent.

Parietes desiderantem] Quos inter declamare consueverat. Forum autem sub dio. Mallet nunc igitur Latro sub Basilica causam agere.

Operi simillima est illi, ad quod exercet] Ven. Erasm. Pal. Cov. *quod exerceat*. & ignorant præpositionem, quam nec inseram. possis enim *quoi*, vel *cui exerceat*.

Pag. 292. *Durior solet esse vero certamine*] Antiqui fide digni: *at vero cert.* Videtur scriptum fuisse: *durior s. esse & vero c.*

Illic judici blandiuntur: hic inserviunt] Hæc sine dubio sunt affecta, nec restituo, nisi concedant eruditi fine vocis inserviunt *judex* contineri posse. Certe antiquis passim in his Controv. *jud.* pro *judices*. Igitur suspicer: *Illic judici blandiuntur: hic inservit judex*. conductus ad laudandum. Ritus satis notus. inde ex vultu dicentis pendebant auditores, iidemque judices. nec enim alii erant.

Et qui declamatorio non studio * *] Multa deesse videntur. Id inde etiam colligo, quod Montanus Vorienus adhuc honestam tantum causam dedit, cur non declamaret. & de ea nondum omnia est executus. Post quæ de vera egisse videtur. vide præfat. init. Multum autem ad levandum amissorum desiderium conferet, si quis jungat his & legat præfat. 3 Controv.

CONTROV. XXIV.

Pag. 293. SImon *ingratus Callia*] Plaut. *Fur mihi es*. illius verba, qui accusat furti.

Dum utrumque interficiat, sine fraude sit] Venet. *Dum utrumque corpus*. quomodo & Controvers. 4. hæc lex

refertur

refertur in argumento & in divisione.

Ut eum sepeliret] Ceteroquin abjecti insepulti videntur, ut aliqua saltem pœna prospiceretur reip. quæ prædæ exponebatur, si peculatus rei voluntaria morte, vel fato subduci pœnæ, taciteque habitas opes, quas quæsierant ex rep. nec jam ab ipsis detectas relinquere possent liberis. Quare hac pœna prohibiti sunt à consilio sumendæ mortis, quam facile arcesserent, quum sustinendam eam auctoritate publica, nullumque ita præmium scelerum se habituros cernerent.

Si jam habuisset filiam nobilem] Sua igitur causa redemit Callias, ut titulis & gloriæ nostræ domus inseratur. Temere igitur me accusas ingrati, qui non minus tribui illi beneficium, dum filiam accipio in matrimonium, quam mihi dedit. Inde mox hæc Calliæ confessio est: *Nihil, inquit, filia plus possum dare, quam Cimonem virum.*

Quam se patrem] Quod non minus, quam opes Attalicæ. Quid igitur imputas Callia? Patrem etiam, dum adspicio, gloriamque, quam reliquerat, indelibatam volo, non potui non ulcisci adulterium. Vide finem eorum, quæ dixit Vibius Gallus, item Junius Gallio.

Quid magis in me probabas, quam carcerem?] Hujus contemplatione numerasti reip. pro me pecuniam; & in partem, quod optabas, meæ gloriæ venisti. Reddidi etiam beneficium, quod talem socerum habere sustinui.

Non sum innocentior, quam pater, ne felicior quidem] Antiqui: *nec licet, quam licet quidem.* Vix dubito, quin hæc per negligentiam putide repetita sint. Credoque esse verum: *non sum nocentior, quam pater, ne infelicior quidem.* Prout quisque justus esset, ita etiam gentiles eum diis acceptum existimabant, eorumque favore felicem agere vitam. Terent. *Solus est, quem diligunt dii.* id est, egregie felix. De his dixi ad Contr. 2. Ita recte legi sequentia fatentur: in quibus similis quædam notatur connexio, qualis est in his 1 Controv. *Infelicissimam & tristissimam ambo egimus vitam, excepto uno, quod* &c. Quare aliena illa Schotti de licitationibus non admittam, neque his interponam. Petreii conjectura: *nec infelicior, quanquam infelicior quidem*, si omnia consideres, aliquid putidi habet. Istud vero *nocentior* probandum, quia eo probat, non debere objici sibi carcerem, de quo præcessit.

Pag. 294. *Miltiadis census inventus est Cimon filius*] Eleganter sane, nec illi cedit hoc Quintiliani declam. 13. *abiere vires, census meus. cujus census*, ut alibi est ead. declam. *ex laboribus substantia.* De voce *census*, ut hic accipitur, præclare Jurisconsulti in l. 15. & 16. seq. D. ad sen. Treb. Pincianum hic ne audi.

Redemptus Cimon redemptoris felicitas est] Non redempti. quare ingrati temere agis.

Faciam, dicat, non accepi] Petreius: *non accepi beneficium, ante reddidi*, ut sit Calliæ oratio. Aut si ad Cimonem hæc sint referenda, *non accepi beneficium, alter reddidi.* Gronov. ex eadem persona: *Facis ut dicam, non accepi beneficium, aut reddidi.* Cujus insistens vestigiis hoc vidi proxime litteras accedens: *Facile jam dicat: non accepi beneficium, aut & reddidi.* Quod imputas matrimonium filiæ, non id pono inter beneficia, aut si in iis numerandum sit, reddidi beneficium, dum eam in matrimonium recipere, & Calliam socerum habere sustineo. Vide notam Gronovii, cujus conjecturam sequerer in initio periodi, nisi *faciam dicat* in Ven. Pal. Cov. reperirem. Porro lego: *certus sis, & reddam.* quia in Ven. Bas. utraque, Eras. & Pal. est, *certus reddam.* In Vat. vero & Cov. *certius reddam.* Voculam *&* sensus flagitat.

Non mehercule sic exorasset] Ven. *sic in exorasset.* Lege: *Non mehercule hic me exorasset Miltiades pater.* Saltem *hic* omnino velim.

Nihil Calliæ debeo, nisi liber sum.] Quod enim

enim beneficium, si illius auto libertatem rem inæstimabilem vendidi?

Major injuria est, si nunc, &c.] Ven. & Pal. *majorum*. Basil. uterque, *malorum*. Quia vero Ven. Bas. uterque, Erasm. & Pal. dein, *quantum fuit beneficium*. inde colligo scripsisse Senecam: *Major nunc injuria est, si nunc m. C. alligentur, quam tunc fuit beneficium, quod tunc soluta sunt*. Quamvis possit forsan magis placere, si *tunc* & *nunc* non iterentur.

Qui mendicitate censentur] Notabilis locus, quia illo explicatur, quid sit *censeri*. elegantissima hac ratione positum. Sequitur enim: *Nihil habet domus nostra melius, quod ostendat, quam paupertatem*. ita Justin. 9. 2. *Scythas autem virtute animi & duritia corporu, non opibus censeri*. Latinus Pacatus c. 4. *Mevania memoretur armento, Campania censeatur monte Gaurano, Lydia prædicetur amne Pactolo*. Controv. 25. *Silo Pompeius homo, qui judicio censebatur*.

Pag. 295. *Nocens erit*] Hæc ex opinione hominum. ut & illud: *pius non erit*.

Quid? tu pœnam putas pro Miltiade alligari?] Hoc subjicit, ne temere videatur dixisse: *qui non tam glorior, quod filius sim Miltiadu, quam quod vicarius*. Etenim pro illo alligati, non est pœna; gloria est. qui sensus in istis latet. Nam interrogativæ orationes, si affirmative concipiantur, vehementius negant: ut contra negativæ vehementius affirmant. Confer, quæ infr. Blandus dixit.

Si adulterum solum occidero, exulandum est] Venet. Erasm. Basil. uterque Pal. pro *occidero*, *dimitterem*, respiciendo, quantum videtur, ad præcedens: *Adulteram dimittam?* At Covar. Aug. Brug. Vat. Mss. *occiderem* exhibent. Notum est *mihi* solo m̄ notari. Igitur lege: *occidero, mihi exulandum est*. Præterea Eras. Ven. Pal. Cov. pergunt: *occidam?* nempe solum adulterum. & dein, *non occidam?* ubi nunc male: *neutrum occidam?* Sic agit, quasi parcere Calliæ filiæ vellet. At, inquit, si, quod vis, pepercero filiæ, quid fiet adultero? hunc solum *occidam? plus, quam præstitisti exigu; pro carcere, exilium. non occidam?* item, *plus, quam præstitisti exigu. unum beneficium dedisti; duo petu*. nempe & adultero & filiæ tuæ vitam. Infra Latro: *Filiam tuam dimittam, quid adultero faciam? pro una rogas, duos eripu*. Qui hæc parum perspexerant, corruperunt locum, illique sua elegantia & venus ut periret fecerunt.

Pag. 296. *Nihil aliud adspexi, quam patrem*] Poëta:

Adspice quid donis Eryphile invenit amaru.

id est, cogita. quia adspiciendo fit sæpe, ut cogitemus. Cov. tamen, *respexi*.

Ita mihi veros habere liberos contingat] Notum est, quod juraverint per ea, quæ haberent charissima, quæque optarent maxime. Simul his detestatur adulterium; unde liberi incerti. *Veros* enim pro *certos* dixit. Ita *ambigua* Salamis opposite ad *veram*. Gronov. vid. 1 Obs. cap. 3. Possis & sensu vulgari magis accipere.

Quas alligare potuit] Venet. Erasm. Pal. *quas alligare non potuit*. An fuit: *quas non alligare non potuit*. His significat, eo se in patrem animo vixisse, ut, quamvis invito patre, tamen se daturus fuerit vicarium.

Statim, inquit, Callias experitur, an gratus sim] Continuat his Ven. omissis reliquis: *quam quod pro Miltiade alligatus*. ita & Pal. & sensus satis manifestus, bonusque est, si legas, *quanquam pro Miltiade alligatus*. Non poterat in eum suspicio cadere ingrati, qui pro patre se alligandum dedisset. In Cov. tamen omnia reperisse Schottus videtur, qui in eo esse testatur: *Habes in Calliam*. Vix perspicio, quid hæc sibi velint. Dubitavi num excidisset *gratum*, ut factum passim, ubi eaundem vocum est repetitio. ita esset: *Gratum habes: fine, Callia, fine Cimonem*, ne illi dederis filiam in matrimonium, non ita est impudens, ut maximis beneficiis obstrictus hoc prætere accipere audeat. Ostendit, non ponere se inter beneficia, quod Callias illi collocavit filiam, quamvis iste in-

ter

ter maxima id numeret. Æquo, inquit, animo isto potui matrimonio carere. *Sinere* vero hic ut apud Plaut. Pseud. 4.7.14. *Nam me in taberna usque adhuc sineret Syrus.* alibi: *sine sic fores.* Antiqua inscriptio: *hic sistito, vexillum finito, arma deponito.* Quod non magis mirum debet videri, quam *quiesco servum, requierunt flumina cursus.* Virgil. ecl. 8. Ubi Servium adde.

Pag. 297. *In carcerem captivis suis plenum*] Quod cum gloriosissimum existimares, facile à te impetrasti, ut me redimeres. Sed idem illud fecit, ut non possem non meminisse, cujus patris essem filius. Igitur adulteris non peperci.

Callias tecum communicare dignatus est] Locus difficilis. quem, vide, si sic sit emendandus: *Callias te secum communicare dedignatus est.* Alioquin non imputaret pro beneficio, quod filiam suam mihi dedit in matrimonium. Communicare illud intellige fieri per nuptias & affinitatem. unde consocer Miltiadi Callias erat futurus. Facit huc illud Montani in divisione: *filia tua Miltiadis nurus facta est: non putas beneficium habere communes cum Miltiade nepotes?* Seneca etiam filius Troad. 344. *Illo ex Achille, genere qui mundum suo Sparsus per omnem.* Unde vix dubito, quin ista verissima sit emendatio.

Tantidem tamen redemi patrem, quanti à te redemptus] Me ingrati accusas. id in me cadere crimen non suspicaberis, si cogites, quod vicarium me pro corpore patris dedi, patrique pro censu fui, qui tuam æquat pecuniam, qua me redemisti, alioquin non recepissem patris corpus ad sepulturam. Ceterum Ven. hic: *Tantidem tum redemi patrem.* Quia redemptio patris causa fuerat, cur istarum nuptiarum conditionem accipere cogeretur, inde non minus imputaturus Calliæ, quod filiam ejus accepisset uxorem, quam imputabat Callias, quod dedisset, ipsumque redemisset: *Tantidem tum redemi patrem, quanti à te redemptus sum.* Rursus Ven. in Divis. *Nullus tamen erat locus Athenis honestior.* ubi vulgo *tum erat.* Item: *nam & me tu non rogantem redemisti.* ubi *tu* legitur. etiam Pal. *tamen.*

An quisquam gratiam non retulit] Ven. Frob. Pal. *An non quisquam.* Quod non est temere mutandum.

Tuli, inquit, filiam tuam uxorem] Fuerit forsan: *Retuli, inquit. Filia tua uxor mea, filia tua Miltiadis nurus facta est.* Repetitio ista exprimit, quantopere indignam existimet filiam Calliæ se & sua familia. Dixit tamen supra Montanus hic Votienus, *æquiore animo impudicam pati voluit.* Etiam Victor Aur. in epit. *Qua* (Sabina Hadriani uxor) *palam jactabat, quam immane ingenium pertulisset.* Ut possit in lectione vulgari adspici ad difficiles malosque & vilissimis dignos istius puellæ mores.

Pag. 298. *Ut dubium sit, an acceperit*] Ita exaudi, quasi esset scriptum: *an non acceperit.* Passim in divisionibus ista confusa cernas.

Niger Brutidius illas præterea quæstiones fecit] Est hic sine dubio Brutidius Niger, de quo Tacit. 3 Ann. 66. Sed antiqui hic, *Brutus Brutidius.* Ut suspiceris *Brutus*, vel *Brutius*, ex *Brutidius illis*, qui satis noti. Nam codd. iidem: *Brutus Brutidius illis illas p. q. f.* malim.

Sperat quid, aut præparat] Alexandri oratio apud Justin. 11. 12. videatur.

Pag. 299. Πῶς μοι τὴν χάριν ἔδωκας ἤδη] Illud ἤδη languidum nimis. Forte: Πῶς μοι τὴν χάριν ἔδωκας; οὐ δεῖ.

Non dices me, Callia, ingratum] Animanda interrogatione videtur oratio, & legendum: *nunc dicis me, Callia, ingratum? unde redemeris cogita.* ut sit satis accommodata ad imitationem Græcæ sententiæ. Quam expressam Arellius voluit.

Pag. 300. *Nactum eam occasionem non intermisisse*] Illud *nactum* tuetur lectio Cov. Ceteroquin, quia est in Pal. & Erasm. *nec eam occasionem*, divinare cœperam: *nec eam occasionem intermisse.* ita *occasione* est in Controv. 2. ubi dixi. Hoc vero in loco, si secundum

dum Covar. retinemus *Nactum*. Scribendum: *non intermisse*. Est & in Venet. *nec eam occasionem non intermisisse*.

Vult mecum pares rationes facere] Filiamque mihi meam, quamvis adulteram, donare.

Συγγνώμην ἔχω μοι] Tu mihi non ignoscis hoc de facto à ipse mihi ignovero.

CONTROV. XXV.

Pag. 301. F*Lamininus prætor*] Quamvis antiqui *Flaminius*, certum tamen esse, quod scripserit Seneca, *Flamininus*, de quo jam monuit Gronov. inde etiam ad liquidum perducitur, quod Pompeius Silo eum nobilissimum appellat. Fuerunt autem Flaminii Plebeii. Porro aut generaliter hic positum *prætor*, quo sensu etiam *cos.* item *procos.* prætor. etiam *rex* in sacris litteris à præeundo: aut *præf.* vel *P R* scriptum passim fuit. unde fecerunt *prætor* (utrumque notat) cum procos. fuerit Flamininus: quod etiam Montanus in divisione non semel fatetur, item in colore, & rursus dein Triarius. Præsidis autem nomen etiam complectitur proconsulem. l. 1. D. de offic. Præs. Sed cogitandum, an præses hoc jam sensu usurpari cœperit. Florus enim ab suis temporibus sumpsisse potest, cum lib. 2. cap. 17. de Viriato: *Castra etiam Prætorum & Præsidum aggressus.* quo cum confer lib. 3. cap. 20. & adde Lexicon Jurid. Brissonii in voce *Præses.* Quæritur an ita hic fecerit & Seneca? In verbis Triarii est: *Contemni nimiam Prætoris lenitatem: alios fuisse Procos., qui quotidie animadverterent.* Ita Ven. ubi minus dure scribi posset *Præsidis* in loco priore. an vero ex. *Proc.* omnia sunt corrupta. Certe & Montanus etiam inferius, quam allegavi supra: *Percussurus lictor ad Prætorem respexit, Prætor ad meretricem.*

Si cujus forma meretrix invidit] Ex antiquis nonnulli: *Si cujus fœmina.* quod si amplectimur, scribendum: *O miserum patremfamilias.* Nam & in ipsum & in uxorem totamque adeo familiam sævit, indignata ullius præter se formam Proconsuli placere potuisse.

Non objicio histrionum jocos. apud vos r.] Ven. *histrionum jocos annuos, revixerunt.* Idem videtur fuisse in Pal. unde Grut. legit *annuos*. Credo fuisse: *ante vos refrixerunt.* Qui vos adspicerent indulgere genio, & luxuriari non potuerunt. Frigebant omnes, ut nec jocari liberet. Ipsi id observare potuistis.

Reliquiæ Prætoris unco trahebantur] Confer, quæ dixit Julius Bassus.

Aiebat: Quid si meretrix desideravit?] Lego: *Quid ni meretrix desideravit?* Verba Flaminini probantis venisse accusatorem inter cœnam: cum cognitiones capitales illic certe exerceri non deberent. Ipse nunc id probat, quia desideravit meretrix. Igitur acertima subjungitur reprehensio: *In hoc te cum uxore non misimus?* Severus Cæcina apud Tacit. 3 Annal. 33. inter alia, quibus ostendit, publice damnosum esse, si magistratum uxores in provinciis comitentur, *Non imbecillum tantum & imparem laboribus sexum, sed, si licentia adsit, sævum, ambitiosum, potestatis avidum.* item: *Cogitarent ipsi, quotiens repetundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus objectari.* Lege vero repetundarum etiam vindicabatur in eos, qui crudeliter versati essent in imperio.

Pag. 302. *Optemus meretrici bonam mentem*] Optat sibi bonam mentem Tiberius 4 Annal. c. 36. dum precatur deos, *ut sibi ad finem usque vitæ quietam & intelligentem humani divinique juris mentem duint.* Item ille, cujus est: *Mens bona, si qua dea est, tua me in sacraria condo.* Mentis bonæ est, nihil avare, nihil injuste, nihil libidinose, nihil incontinenter facere, aut factum faciendumve probare. Cum diversa à meretrice expectanda sint, patet false hoc esse dictum: *Ut salva provincia sit, optemus meretrici bonam mentem.* Adde postrema, quæ dixit Triarius in colore.

Ut

Ut tu cum meretrice cœnares] Cum nec legati nec quæstoris id pateretur dignitas: ipseque prætor paterna quadam auctoritate inter illos vivere deberet. Cicero 1 in Verrem: *Sic enim à majoribus nostris accepimus, praetorem quaestori suo parentis loco esse oportere. nullam neque justiorem, neque graviorem causam necessitudinis posse reperiri, quam conjunctionem sortis, quam provinciæ, quam officii, quam publicam muneris societatem.* Simul autem id videmus, prætores cum legatis, & quæstoribus suis cœnavisse.

Etiam carnifices cœnaturi manus abluunt] Adeo eas cruentare sanguine inter cœnam nolint. Reverentur illi magis, quam tu sacra mensæ & hospitales deos. Albutius Silus: *Interim virga promuntur & victima crudelitatis ante mensam ac deos trucidatur.* Adde quæ dixit Hispo Romanus.

Ne à sobrio quidem lictore percussus est] Albutius Silus: *nec sobrii quidem carnificis manu civis Romanus occisus est.*

Qui meretrici multa dederit] Ven. & Vat. *alia.* quod non displicet. *dare* hic ut in Virg. *Sat patria Priamoque datum.* Tacit. 1 Ann. 7. *Dabat & famæ.* 2 Annal. cap. 58. *daturumque honori Germanici, ut ripam Euphratis accederet.* item: *datum id non modo precibus Artabani, sed contumelia Pisonis.* Infra: *damnaturi jurant, nihil se gratiæ, nihil precibus dare.* Etiam in aliis jam *dare* pro *facere* notatum est ab eruditis.

Aut ista jam sæpe vidisset] Legerim non invitus: *Ut ista jam non sæpe vidissent.*

Inter temulentas reliquias sumptuosissimæ cœnæ] Ita & infra: *Inter temulentas ebriorum reliquias humanum everritur caput.*

Pag. 303. *Si in triclinio tuo judicium coëgisses*] Vulgatius hoc: rarissimum, quod Sueton. in Aug. cap. 36. *Cogere hastam centumviralem*, pro convocare centumviros.

Nisi forte facilius in honorem ejus decollas, quam judicas] Et ne accusationem quidem audisti, nec sententiam more majorum pronunciasti. In ipsus enim judicare situm.

Alio quam Flaminino pratore omnia alia vidisti?] Hæc non opinor alienum locum occupasse, quod censuit Faber, & jam improbavit Gronovius. Tantum tollenda interrogatio. In verbis Silonis nihil mutem, nisi quod postulare videtur antecedens, *Nunquam vidi*: ut sequatur, *Adjice, si vis: nec alio pratore videre potero.* Nam potes valde incommodum videtur.

Uno convivio cum sua pratura reum evolvam] Supra: *Non inquiro in totum annum: una nocte contentus sum.* Ut autem hic *evolvere reum*, ita Controv. 6. *Quemcunque volueris, evolve nobilem, ad humilitatem pervenies.*

Quid multa? è carcere in convivium pratoris] Lege: *en è carcere in convivium, cui stupenti, misero, meretrix arridet.* Eleganter de improviso, nec opinantibus convivis reum capite puniendum inducit in convivium. Non metuo, ne quis cum Petreio insertum malit, *educitur*, quam istam meam emendationem amplecti.

Pag. 304. *Imperii Romani terrore lusisti*] Infra: *Memento terrorem imperio quæri, non oblectamenta mulierum.*

Video pratorem, amatorem, scorta, cades] Malo: *Video pratorem amatorem, scorta & cades.* Pergit Pal. *sed meretrix pratori.* Ven. *sex mer.* unde conjicio: *ecce meretrix pratori,* &c.

Utrisque manibus mensam tenens] Ovid.

Tange manu mensam, tangunt quo more precantes.

Vide Comment. ad Plauti Rud. 5. 2. 46.

Quicunque in eodem triclinio accubabat] Lege: *accubabant.*

Interim distinguitur mora poculi] Vult potatum inter moram, idque interpositum fuisse. paulo ante: *distinguuntur argenteis pocula aurea.*

Stare ad prabendas cervices immotum] Ven. Erasm. Pal. Cov. *in jocum.* nempe non in pœnam. quod non videtur rejiciendum.

Dedecoris certamen] Seneca in Medea 396. *Vultus furoris cerno.* Quintil. declam. 296. *Animum servitutis* pro servili

ſervili dixit Arnob. 2. adverſus gentes: *interdicta formidinum*, id eſt, egregie formidabilia.

Pag. 305. *Accuſavit te. quis? Judicarunt te. qui? Te prætor,* &c.] Venet. *Accuſavit te po. ro.* Ita & Baſ. uterque, item Etaſ. & Pal. veri fons eſſe videtur in Cov. ubi legitur: *Accuſant te: qui? C. R. judicarunt te. qui? T. R.* inde in loco priore factum aut lectum *T. R.* unde editum *po. ro.* ſive *populus Romanus.* Sed cogitandum, quod *C. R.* ſit *Civis Romanus*, teſte Valerio Probo & Petro Diacono, & antiquis inſcriptionibus. Igitur lego: *Accuſarunt te: qui? civis Romanus es. Judicarunt te: qui? civis Romanus es.* Nempe minime id conſuetudine Romanorum permiſſum erat, quemquam alterius libidini occidere, priuſquam accuſatus ſuos audiſſet accuſatores, ſeque defendendi in judicio habuiſſet facultatem: ut utar teſtimonio ſanctiſſimi doctoris gentium ex Actis Apoſt. c. 25. Hic autem etiam repetitur *civis Romanus es*, ut oſtendatur, quam nefarium hoc ſit, quod inauditum atque indefenſum civem Romanum, ut gratificaretur meretrici, inter cœnam & pocula per ludibrium prætor decollaverit. Pulchre huc faciunt, quæ ſunt Act. 22. Εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν, &c. Item Ciceronis illa in Verrem: *Cervices in carcere frangebantur indigniſſime civium Romanorum, ut etiam illa vox & illa imploratio, civis Romanus ſum, quæ ſæpe multis in ultimis terris opem inter barbaros & ſalutem tulit, ea mortem illis acerbiorem & ſupplicium maturius ferret.* Item: *Nulla vox audiebatur, niſi hæc: Civis Romanus ſum.* Et in epiſtola Aſinii ad Ciceronem: *cum illi miſere quiritanti, civis Romanus, reſponderet; abi nunc, judicium populi implora.* Id enim iſtis verbis factum, quibus forte & iſte reus uſus eſt. Loca Ciceronis non ſemel olim à me obſervata, nunc deſcripſi ex Sigonii lib. 1 de jure civ. Rom. c. 6. quia ſtabilimentum ſunt emendationi meæ. Quod omiſi; etiam ſupra hunc civem Romanum eſſe voluit Albutius Silus.

Unquam pro roſtris vidiſti prætorem cum meretrice cœnantem?] *Pro roſtris,* inquit. Iſta ad forum, qui ſuppliciorum locus, quem nunc domum & triclinium fecit, & à menſa, ut ab Roſtris ſolet, ſupplicium ſpectavit.

In ſinu meretricio jacet] Venet. Pal. Cov. *in ſinum meretricium jacet.* quod nolim mutatum. Egi his de locis ad Controv. 19.

Cum iis ergo prætor] Minime vero cum aliis fuit. Hæc ironice. Nam de meretrice notum, quod & cum hac prætor fuerit. Legerim vero: *convivas tuos ipſe narra.* non *narra.*

Ne iterum homicidium roges] Hac enim re tuum illum amatorem ſummum in periculum devocas.

An quod quis in magiſtratu peccavit, proles] Antiqui etiam *proles* corrupte. Perguntque: *Vindicari poſſit majeſtatis læſa reus. Unum enim, quod.* Schottus, ſecutus fidem libri reſcripſit: *An quod quis in magiſtratu peccavit procos.: vindicari poſſit majeſtatis læſa reus.* ita & editio Romana. Eam lectionem damnat Faber, quod à veteri longius abeſt. qua ubique *prætor* non *procos.* appelletur. Et, inquit, ſi licet aliquid audaciuſcule tentare, legendum cenſerem: *An quicquid in magiſtratu peccavit prætor, vindicari poſſit majeſtatis lege? Reus enim, cum tueri,* &c. Reus eſt criminis ſummus ille vir, quod objicit. Nam nimium hoc ſane in loco à veſtigiis priſcæ ſcripturæ recedit. Et verum eſt, quod ſupra paſſim Flamininus hic appelletur prætor, non procos. Sed in diviſione hac Montanus Votienus procos. appellat nomine. In quæſtione tertia, ut mittam alia, partem hujus quæſtionis more ſolenni Rhetorum repetens & pergens ulterius: *Deinde ſi poteſt vindicari majeſtatis lege id, quod procos.* &c. *peccavit, an hoc poſſit.* Rurſus Montano *procos.* eſt in colore, ubi *procis* eſt in Ven. at in Pal. *Pronſ.* in Vat. *Proces.* Ita & in verbis Triarii inde in colore *Procos.* Flamininus dicitur. vide initio Controv. dicta. Ex quibus id quoque intelligas, recte hic legi; *vindicari poſſit majeſta-*

tis lege. quod ipse vellet, ut & Schottus. qui tamen auctoritate libri sui deductus est puerilem in errorem, dum probum putat, *An* &c. *vindicari possit majestatis lege reus.* Ipse viderit, quomodo hæc expedire & cum præceptis Prisciani in concordiam reducere possit. Ego pro vero hic amplecti me fateor: *An quod quis in magistratu peccavit preces. vindicari possit majestatu lege.* Et dein eruditorum judicio hoc examinandum subjicio, an non existiment manifestis deprehensi vestigiis, hic istam excidisse quæstionem: *& an hic majestatis læsæ reus sit.* Ut vitium sit natum, quia similia repetebantur verba: quod frequens esse jam sæpissime in his monui & rebus docui. Ita dein hic continuabitur, quod est in vetustis: *Unum enim, quod tueri se facto non potest, ad jus confugit.* Accipio vero *majestatis læsæ reum* istic, qui majestatem læsit. Ut *reus facti*, qui fecit. Plaut. Cist. 1. 3. 16. Movetque hic istam quæstionem, quæ paulatim eo deducit, cum homicidii potius reus videretur, tandem quæstio sit, num majestatem publicam læserit; dum apparatu majestatis publicæ in isto supplicio utitur. & tandem omni se crimine purgat. Vide finem eorum, quæ dixit Montanus hic Votienus. Possis tamen etiam hoc loco: *Reus unum enim.* Nam novum non est, ut *enim* post duas dictiones collocetur. Pareus in lexico critico exempla dabit ex ipso Cicerone.

Pag. 306. *Num quicquid. peccavit in mag.*] Sine interrogatione malim: *Non quicquid.*

Quod amplius dico] Vulgatam distinxeram, *Quod amplius, dice.* cum vidi Grut. ex suo Pal. notasse & probasse, *Quod amplius est, dico.* Hoc igitur retineamus, aut isto modo distinguamus.

Quod animadvertisset in aliquem nullo rogante] Sine dubio, hoc nomine accusari non posset; nec hoc ad rem quicquam facit. Lege: *Quod si animadvertisset in aliquem alio rogante, numquid accusari posset?*

Quod sub prætextu publicæ majestatis agitur, quicquid peccatur] Ven. *sub prætextu publicæ majestatis actione vindicandum est.* Forte fuerit: *In eo autem, quod sub prætextu majestatis publicæ, majestatis actione vindicandum est.* In quæstione sequenti ita, *quod proconsul* &c. *peccavit.* etiam initio, *quod quis in magistratu peccavit preces.* Vide Schottum hic, qui id quoque notat in vet. libro esse *prætexto.* ita & Sen. *pulcherrimum reipub. prætextum optimates* vocat. Etiam Sueton. Jul. cap. 30. *Et prætextum quidem illi civilium armorum hoc fuit.* Ubi istum Senecæ locum producit Casaub. Quod hic *prætextum*, mox *apparatum* dicere videtur. Adde his, quæ sunt in nota seq. De *prætexto* jam monuit Gronov.

Quod proconsul majestati publicæ & juri apparatus est, peccavit] Gron. post Fabrum: *Quod proconsul, si majestatis publicæ & juris apparatu gessit, peccavit.* quod ego verissimum esse existimo, nisi quod, ut simpliciter agam, mallem: *quod proconsul majestatu publicæ & juris apparatu gessit & peccavit.* magis id convenire divisionis stylo videtur, ut respiciat & complectatur illa duo. Prius: *an id possit vindicari majestatis lege, quod sub auctoritate publica geritur.* alterum: *in eo autem, quod sub prætextu publicæ majestatis peccatum,* &c. Illustrat hæc etiam, quod est Controv. init. *Peragitur totus ordo supplicii, ne quid se meretrix negaret vidisse.*

Pag. 307. *Sic audiuntur, tanquam Populus Romanus illa dederit*] Venet. *Si claudit ea aliter, quam po. Ro. dederit.* Simillima Cov. & Pal. Lege: *Si exaudit ea aliter, quam pop. R. dederit.* Si calumniatur, nec voluntatem spectat populi & sententiam, sed ea suo arbitratu interpretatur.

Et continetur inito fœdere] Antiqui: *Indigno fœdere.* Forte: *Videtur populus Romanus percussisse, continetur & indigno fœdero.* Id verum est, nisi quod, si senatus populive non accessisset auctoritas, turpitudinem dirimere poterant fœderis, dedito imperatore. quod ra-

ro

ro factum. Inde istud dixisse videtur.

At ex te ceteros aestimant] Eoque in contemptum adducitur imperium nostrum, unde facile rumpitur imperii reverentia ab iis, qui cum maxime parent, & hostium ferocia acuitur. Mox lege: *ex quibus aestimari possint.*

At singulorum vitia, &c.] Ven. *Et singul.* Recte.

Non tamen, si quid in aliquo est mali] Divina imprimis conjectura est Gronovii, quam vide. Sensu idem est, sed literas accedit propius, *magistratuum.* Facile est inventis addere.

Si praecedentibus fascibus praetor deducetur in lupanar] Venet. *deducet.* Ita convenit magis, quod sequitur, *ladet.* Item: *Atqui, quod licet fecerit. Deducet* vero quemcunque. Nunc in dignitate procos. fuit inter pocula, qua in tribunali solet esse conspiciendus aut pro rostris, reumque capite truncandum ad se induci, & decollari jussit. Omnia majestate praetoris & imperii Ro. indigna.

Pag. 308. *De colore, inquit, quaeritur*] Quae dixerat Silo Pompeius, refert, illiusque judicium de colore connectit quaestionibus, quas fecisse ostendit in divisione.

Ut Flamininum judex probet] Non videtur nomen proconsulis hic repetisse Seneca, quia in Ven. Frob. item Pal. est: *ut illum juvet ac probet.* in Covar. *ut illum judex probet.* quod Senecae manum esse credas.

Sed, qua objiciuntur, responsurum] Ven. *Sed his, qua obj.* quod probo. Jam alii de conjectura id voluerunt.

Colorem actionis esse bonum Senecio dixit] Venet. Erasm. Bas. uterque, Pal. Cov. *Senecionis esse bonum*, &c. Igitur emendem: *Aiebat autem illam sententiam Rufi Vibii colorem actionis esse bonum, qui & Senecionis esset.* Quae sequuntur, sententia sint Vibii Rufi, quam pro colore dixit Senecio. Absque hac emendatione sententiam Vibii Rufi frustra quaeres. Senecioni eo etiam placuisse possint videri, quod paulo magis sint grandia; quibus unice delectabatur, ut & Grandio vocari coeperit Suas. 2. Grata sint istius ingenio: *in quo omnis libido intra meretricem esset; crudelitas intra carcerem*, id est, reos carceris. Postremum hoc maxime probaverit. Porro adde init. coloris Controv. 18.

Pag. 309. *Postulant praetorem perire damnato*] Ven. non agnoscit *praetorem*, sed pro eo *procis* exhibet. Pal. *Transf.* in Vat. *Trocos.* nempe ut in divisione, ita & hic procos. Flamininum appellavit, ut mox & Triarius. Vide quae dixi init. Controv.

Occisus est: qui? damnatus: ubi? in praetorio] Ven. & Pal. *Occisus est, qui damnatus sub praetorio fuerat.* Quod minus elegans, sed illius quoddam interpretamentum est.

Despolia. Meretrix agnoscis hoc verbum?] Terent: Hecyra 1. 1. 6. lenam anum inducit ita praecipientem meretrici juvenculae:

——— *te sedulo*

Et moneo & hortor; ne cujusquam misereat,

Quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sit.

Notissima haec, nec istis tantum saeculis frequentata. Quod sequitur: *certe provincia agnoscit.* ita accipe: provinciam rapinis proconsulis vexatam esse, dum proconsulem exhaurit quotidie meretrix, isque suppetere datis vult, & meretrix praeterea interim inculcat illud sui ingenii & disciplinae, *despolia.* Quod proinde rebus sensit, didicit agnoscitque provincia. Non immerito supra Vibius Rufus: *Ut salva provincia sit, optimus meretrici bonam mentem.*

Pag. 310. *Ait, animadverte, meretrix*] Verba praetoris intelligo hic tribui meretrici, & legendum judico: *Ait: animadverte, inquit, meretrix, age lege.* Hoc factum acriter praestringit his Rhetor: *Quicquam enim lege hic agitur?* Ut, *inquit*, omittatur passim vulgatum. Postrema male sollicitarunt. Sunt enim sine dubio vera & elegantissima. Ita paulo ante: *Quo tempore punitus est? Est enim ullum tempus, quo necem*

tacens perire non debeat? Pro *est ne*. Ita & Quintil. declamat. 309. *Plus enim mali postea feci?* Ita *autem* Terent. Hec. 1. 1. 15. *Injuriam autem est ulcisci adversarios?* Etiam Quintilian. declamat. 337. *Cur enim dicere aliquid ausus sum?* id est, Curnam. Sen. Troad. 1110. *quos enim praeceps locus Reliquit artus?*

In qua solebat schemata tractationem viol. fregit] Antiqui: *attrectationem*. Unde Faber vulgatam effinxit, cujus sensum non satis percipio. Scribendum credo: *tractatione violentissima*. Nam ex fine vocis *schemata* factum credo *attrect.* cum *tractat* à manu esset Senecæ. Ubi autem illa tractatio violentissima? Periit illa magnam partem opera, & ingenio eorum, qui emendare voluerunt, quod erat emendatissimum. Ediderunt enim: *Stupet lictor. idem dicit, quod meretrix tua: hoc numq. se vidisse*. At antiqui: *Stupet lictor, id est, quod dicit meretrix tua, nunquam se vidisse*. quod qui non amplectitur, accusatorie, cogetur fateri judicasse M. Senecam, cum violentissimam Argentarii tractationem vult fuisse. Porro, *interdiu age*, male sollicitavit Petrelus. qui, *interim age*, vel *jure age* vellet. vide Gruteri notam.

Nec ulli alii contigisse scio, quam apud Graecos Niceta] Longe aliter scripsisse Senecam, quam hæc vulgo leguntur, ostendunt Mss. & antiquæ editiones. Nam in Ven. Erasm. Basil. utraque: *Nec Julio, nec alii contigisse scio*. Pal. eadem, nisi quod: *contigisse scio*. Covar. vero in marg. *Nec Julio, nec alii concessisse*. in textu: *conticesse*. Præterea Erasm. dein & Herv. *ut à discipulis*. Ven. vero & Pal. *ut discipulis*. Igitur unde descripta sunt, apparet etiam illud *a* habuisse. Illud quoque non prætereundum, quod in Ven. legatur non *essent*, sed *erant*. Quæ omnia postquam mecum reputavi, animumque & mentem versavi in omnia, tandem decrevi emendandum esse: *Nec Juliis, nec alii id concessisse scio*. ut eos audiret declamantes. Intelligit autem Juliorum nomine eos, qui de Julii Octaviique familia essent. ut L. & C. Cæsares, quorum pater Agrippa supra Controv. 12. declamantem hunc Latronem audit. etiam Controv. 34. *Caesar audit Cratonem*. Pergit dein Seneca ex emendatione mea: *quia ut apud Graecos Niceta, apud Romanos Latronis ita discipuli non audiri desiderarunt, sed contenti erant audire*.

Pag. 311. *Eloquentiam suam vendere*] Ita filius Seneca Herc. fur. 171. *Hic clamosi rabiosa fori Jurgia vendens improbus, iras Et verba locat*.

Dixit in Flaminino] Ita & infra: *In Flaminino tumidissime dixit*. Utroque loco scribendum existimem, *in Flamininum*. quod non primus notavi. Miror vulgatum, quamvis in Cov. exter, probari à Schotto.

Ut in ipso triclinio, &c.] Suspicor fuisse: *Ut non in ipso triclinio*. Nempe nimis ad istam elegantiam suam properasse vult Florum, ad quam gradu veniendum erat. Pro vero istud amplecti cœpi, postquam adverterem ad sequentia animum cœpi. Confer, quæ dixit supra Julius Bassus, cujus compositio virilis magis.

Et ille dixit minus notam sentent.] Lego: *Et illam*. Sed jam id occupatum à Gronov.

Cum privata voce] Est, qui legat: *veste*. Supra: *Si praetor tribunal conscenderit convivali veste*.

Alteram ejusdem generis, &c.] Malim: *altera ejusdem generis*, &c. *sententia*.

Quam semper voluissent ad supplicium advocare] Lego: *qua semper*. Atque inde institutum, ut classicum caneret, cum esset sumendum supplicium. Ista emendatiuncula sublata omnis hoc ex loco difficultas.

Pag. 312. Ἐπὶ τὸ πλησίον μαίνονται] Schottus vertit: *ad propinqua insaniunt*. Quid hæc sibi Latina velint, non capio. Græcum, elegans, & verum sine dubio est: ἔτι τὸ πλεῖστον μαίνονται. *quam maxime insaniunt*. Ita jam pulchre conveniunt sequentia. De insania dixi ad Suasoriam 1.

Meretricis sinu excitabitis occisuri] Lege;

Lege: *Meretricis è sinu excitabatur occisuri.* Jusserat, & dein lapsus erat in somnum.

Non curamus, ut sensus] Venet. Pal. Covarruv. *an sensus*. Quod non mutem.

Quod amaritudine verborum quasi aggravatur] Lege: *aggravat*. Pertinent hæc ad ea, quæ dixit Murrhedius, ut & ea, quæ subjicit. Ubi malim: *Etiam res petit.*

Pag. 313. *Cum nunc demum ne victima quidem occiduntur*] Ven. Eras. Pal. ignorant illud *ne*. additumque fatetur Schottus è vestigiis vet. lib. nulla, ut opinor, necessitate. Verum enim esse credo: *Tum nec domi ne victima quidem occiduntur.* In quo summus ille P. Faber non desiderabit declamatoriam insaniam. Forte vero paulo ante scripserit Seneca: *habet hujus generis insaniam*, *quod* nempe *amaritudine verborum quasi aggravat.*

Græci apposuerunt manum] Controv. 33. *Multa ab aliis pulchre dicta sunt, à quibus non abstinuerunt nostri manus.*

Ὡς ἤκουσαν, ὅτι συμπόσιόν ἐστι, ἤριζον] Schottus, *Ut audiverunt convivium esse, contenderunt.* Quis horum sensus est? aut quomodo quis comminisci possit, ea ad hanc Controversiam pertinere, aut facere? Tu scribe: ὡς ἤκουσεν, ὅτι συμπόσιόν ἐστι, ἤλπισεν. *Postquam audivit* ille noxius, *convivium esse*, in quod duceretur, *in spem veniebat* veniæ & vitæ. Confer quæ supra dixit Albutius Silus.

Πάλιν ἐμονζονοπίσατο] Monstrum lectionis & verbi. Audax est, sed sensu perspicuum: πόρνη πάντας ἡμᾶς φονολογήσαιτο. *Meretricis causa ille occidat omnes.* His ostendit, in quantum procos. in monstrum illud, animo, ac mente desciverit. Locutio vero illa est, qualis supra: *Illud, rogo, legi potius, quam scorto cadat.* Item: *Reus damnatus est legi, periit fornici.* Facile vero ista revocabunt in memoriam notissimum Caligulæ votum. Schottus conjecit: πάντες ἐμόσχαζον, ὅθ' εἰστιᾶτο. *Omnes soli erant, dum convivatur.* Cujus sensus, qui hic quidem idoneus sit, non investigo.

Διηγήσομαι ὑμῖν καὶ τὸ κῶμον] Schottus: *Narrabo vobis & convivium.* imo *comissationem.* Harum voluptas succedebat cœnæ: quæ nunc magnam partem in isto supplicio fuit. Ita jam videmus hæc esse sensu integra. Confer cum his, quod subjicit Seneca, & ex his item intellige, ὡς ἐρωτικὸς ὁ κῶμος!

Ἀναιρούμενον ἀναίτιον] Post hæc in Mss. est ἀνηποσδιτυχ. Quod negotium sibi facessere fatetur Schottus. Mihi inde veniebat in mentem forte scriptum fuisse à Seneca: Οὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρούμενον ἀναίτιον. *Nunquam vidi, cum occideretur insons.* verba meretricis. ad quæ Rhetor: Ἄνθρωπος εὐτυχὴς εἶ. εὐτυχὲς οὐδὲ ὄψῃ. *Felix tu es* eo nomine: *nec quamdiu eris felix, illud videbis.* Infelicissimo enim & periculosissimo in loco, res est summa posita, & subjecti, cum etiam in innoxios sævitia grassatur.

Οὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρούμενον γύναιον] Post τεθέαμαι videtur τινὰ excidisse, ut hæc itidem tanquam mulieris verba repetat Rhetor: *nunquam occidi quemquam vidi.* Respondet idem: γύναιον τοῦτο μὴ ἰδεῖν δεῖ. Neque illud decet, muliercula. Supra Blandus: *Feriatur in foro: omnes videant: meretrix audiat.*

Καὶ ἑταίρα καθεῖσιν] Sensus est: Καὶ ἑταίρα παρεῖσιν, *& meretrix transiit.* quibus nempe, quod præcedit, suppetebant facultates, unde commodiuscule viverent in carcere, nec eos elegit ad supplicium. Mox lege: ἐγὼ γὰρ ἄδικος. *Ego enim injustus*, & supplicium sum meritus. Hoc innocens dicit, aut saltem non ausus capital, id quærens, ut morte finire ærumnas liceret. Ex divitibus vero sperare poterat prædam meretrix. Nec enim semper publicabantur bona. imo plerumque non publicabantur, si capite punirentur noxii. Igitur hunc potius miserum & inopem morti eligi illa voluerit. Ultima sine dubio recte sic habent; ὃν καὶ ἀπήγαγεν: *quem & ab-*

duxit

duxit ad supplicium. Schottus ô legit: *qui etiam abduxit,* ut vertit. Sed nihilo ille plus hoc in loco vidit, quam videre solemus crassissimis in tenebris constituti. Vertendum erat: *Postquam occurrerunt, quibus in carcere suppetebant facultates, eosque transiit*, neque elegit ad supplicium *meretrix, exclamavit miser quidam, Me ducito: ego enim injustus sum*, & gravissimam in me culpam admisi. *quem & abduxit* ad supplicium. Divitum in carcere etiam est mentio Controv. 27. prope fin.

CONTROV. XXVI.

PEr vim metumque gesta] Hoc ex epitome sumpserunt. Venet. Erasm. Pal. Cov. *Per vim utique.* Quod non mutem temere. maxime cum in divisione tantum de vi, nihilque de metu tractetur. Possit ceteroquin hic non incommode poni. Nam mox Junius Gallio: *Majores nostri viderunt, quam effusa esset indulgentia pro suo timentium.* Etiam antiqui omittunt *lex*, & dein *alia*. Scribuntque: *pacta conventa legibus facta, sint.* Ut velle videantur rata τῷ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ repeti. Potest tamen & similitudine praecedentis vocis, & quia iteratum est, intercidisse.

Reddit illi duos] Venet. Erasm. Bas. uterque, Pal. *reddidit illi suos filios.* non male.

Si alterum non abstuleris] Lego: *nunc abst.* postquam nempe mihi sunt redditi. Mox Junius Gallio: *Nolite timere pueri; non diducam vos, aut utrumque habebo, aut neutrum.* Adde quae dixit sententiae initio.

Pag. 314. *Miseremini Judices, gravis invidia est*] Plenum: *cui gravis invidia est.* Illi nunc dolent oculi, quod utrumque mihi meum habere, & amplecti licet. Inde negotium in judicio facessit, meque premit, & divexat.

Consummatio, ut perderem] Sensu commodo scribe: *Consummatio erit, ut perderem?*

Pro disciplinis] Disciplinae hic, institutiones, ut patet, à discendo. At Justin. pro eodem *doctrina* lib. 29. c. 4. de Pythagora: *Matronarum quoque separatam a viris doctrinam, & puerorum a parentibus frequenter habuit.* Cicero pro Sextio: *Sumpsi hoc loco doctrinam quandam juventuti.* ita & in l. 79. §. 1. D. de verb. sign. ubi hunc etiam producunt locum, quia rei, quae illic tractatur, accommodatus est.

Licet plus petas, dum ne minus reddas] Secundum Ven. Eras. Frob. & Pal. esset: *non minus reddam. Plus nimium* intelligo. Ut apud Plaut. Amphit. 2. 1. 63. & alibi. Aquila Romanus *Pleonasmum* interpretatur per solam vocem *plus*.

Pro patre lex, non cum educatore pacta est] Petreius & Faber: *non pro educatore facta est.* Ego aliud latere suspicor, & manum esse Senecae: *pro patre lex nostra cum educatore pacta est. Lex nostra*, inquit, id est, quae pro nobis patribus facit, iisque favet. Ita Controv. 11. *Non nosti conditionem legis tuae: in hac, qui pares sententias habent, pereunt. Ipse ad alienam se misit: lex illum misit ad meam.* nempe legem.

Meos retinenti] Recte haec se habent. Pessime rescribitur, *repetenti*.

Ego vero ne patrocinium quidem habeo] Malim, *habebo*.

Pag. 315. *Iterum cogor exponere*] Minantis est, potius utrumque se expositurum, quam morem gesturum adversario.

Nihil unquam sine illis feci] Quare, si quid peccatum est unquam, & illi peccaverunt. Meum vero hoc beneficium proprium est, quod indicavi.

Sine haerede manere me] Ven. *Sine haerede harere, qui.* Ita & Erasm. & Pal. & Cov. quoque: nisi errore post *herere* adjicit *hares*. Ex his intelligo emendandum esse interrogatione expuncta: *Sine haeredem habere me, qui paulo ante habui filios duos.* Et Petreii conjecturam, qua velit: *Sine haerede haeredem*, probare non possum.

Iste eligat] Optime haec habent, & modeste offerentis & permittentis sunt patri, ut eligat. Quod in excerptis est: *iste electurus est*, quod notat Faber, nihil me movet, quia id scio,

ex epitomes istis non esse has Controversias emendandas, quibus maxima vitiorum seges importata, dum illorum centonum consarcinatori, quisquis est, nimis fidem passim eruditi habent.

Preces meas ad filios transferam] Quoniam tu non moveris. Facit autem hoc in verbis Arellii pater, qui Passienum mox excipit. Quod addit, putare, quod liceat sibi usurpare nomen filiorum, dum litigat, eo pertinet, quod res litigiosa, quasi neutrius litigantium, solus ut sibi nemo arrogare possit, excluso alio, propria, & communis esse videtur.

An in re vis, aut necessitas sit] Bene, quod *An* adjectum. Saltem in Venet. nullum hic apparet. Sensus tamen & perpetuus divisionum stylus id flagitat. Ut autem hic, ita & in Controv. 28. *An in re vis sit.* Controv. 30. *An in re injuria sit.* Brutus apud Florum 4. 7. *Non in re, sed in verbo tantum esse virtutem.*

Pag. 316. *Dicet alius: Necesse mihi erat*] Lege, ut sua vis & venustas reddatur orationi: *Dicat alius.* Tibi minime id dicendum. De quo dein exequitur.

Nihil autem refert, per quem illi necesse fuit] Ven. aliique antiqui: *quam per quem.* Primam vocem, tanquam supervacuam se delevisse fatetur Schottus. Idem jam ante judicaverat Petreius. Horum ego sententiæ non invitus meam adscripserim, propter illa, quæ subjeciuntur.

Pag. 317. *Quod & sponte & ad exorandum se ven.*] Ven. & Cov. *quod exponere.* Aug. *quod exponeres.* Transitu facto in personam aliam, quod multo frequentissimum est in his Controversiis. Scripsisse Seneca videtur, *Quod & exponeret, & ad exorandum se venisset*, &c. Jam olim Petreius *exorandum* legere maluit.

Dixit modo ipse, qui avidus est] Lego: *quia avidus est; possumus duo patres esse.* Eleganti sententia. Reliqua ex Gronovii nota pete.

Nunc solitudine periclitantem] Quintil. Declam. 280. *periclitor enim nuptiis. periclitor matrimonio non una nocte cognito.* Declam. 331. *Non ergo ego feci, ut tu capite periclitareris.* Declamat. 347. *Omnibus tamen periclitor bonis.* Quare mire positum *periclitans solitudine.* Credas fuisse: *nunc in solitudine & periclitantem.* Accusabatur enim de vi, de qua & ne condemnaretur, metuebat. Ut hic, ita in Controv. 7. *Tu in solitudine eras.* liberis destitutus.

Nescio, inquit, utrum] Patrem hoc dicere naturalem vult: *Nescio, inquit, utrum reddere velim.* possem enim minus bonum mihi eligere. Respondet igitur: *Mihi crede, qui illos optime novi: utrum vis elige.* Uterque optimus est, nec periculum est, ne deteriorem eligas. Similem huic locum habes in Suasor. 2. Statorius *contradictionem sumpsit: At, inquit, trecenti sumus. & ita respondet: Trecenti, sed viri, sed armati*, &c.

Sinite in uno filio experiri] Ven. *Sinite me.* quod judico recipiendum, quia & Cov. *Si ita me.* primis corruptis.

Non est, quod dicas, Quis, &c.] Ven. Bas. duo, Eras. Pal. *dicas alium, Quis.* Aug. *alios.* Quare scripserim: *Non est, quod dicas alium. Quis sibi*, &c. Qua periodo objectio ponitur. Ad quam respondet: *Solet fieri*, &c. Ita & inceperat. *Quid ergo? quis adhibuit vim? Tu tibi: non est*, &c.

Dona, quod indicaverim] Malim: *Dona.* Infectum sit, quod indicavi. Jam ego istos duos habebo, tu neutrum.

Quid do, ut filios meos recipiam?] Lege: *Quid do, ne filios meos reciperarim?* ita conveniet sequens: *Quid do, ne agnoverim?* omniaque erunt hic plana.

Quid putatis esse Cestium, nisi Cestii cinerem?] Recte hæc habent, nisi quod esset aliquanto locus venustus & perspicuus magis, si legas: *Quid putatis ei esse Cestium*, &c. Rationem hujus quoque joci reddit Seneca: *Et sic solebat jurare*, &c. Mortuorum per manes & cineres item jurarunt. vide præfat. 3 Controverſ. Erat autem istud Argentarii jusjurandum pessimi

mi omnis. Adde Tacit. 15 Annal. fine.

Pag. 319. *Qui ἑρμηνεύματα docerent*] Ven. Frob. Pal. Cov. *Ermenium acta d.* Quod juxta cum ignarissimis intelligo. Conjeci (nam profecto, nisi incertum conjecturæ hic dare non possum) *qui ἑρμαῖον non pacti docerent.* Ut rideat his Græce & Latine declamantem, dum inhiet auro, & exiguas tamen mercedes percipientem. Suadet igitur, ut ἑρμαῖον paciscatur. Ridicule. Nam ἑρμαῖον ἀπροσδόκητον κέρδος, sive insperatum est lucrum, finitore Suida. Et hoc iste Rhetor tantum jure sibi promittere potuit, quippe ineptus, & dum inter Græca & Latina fluctuatur, ab neutro studio commendatus. Suidas ex auctore, quantum videtur, cujus intercidit nomen: Οὐ χρὴ σὺ ἄλλως ἀγαπήσεις τὸ ἑρμαῖον, οὐδὲ οἴεσθαι ἀρχμασιν ἀδικεῖν, εἰ ἑκὼν παρ' ἑκόντος ὅπερ ἐωνήσατο. Si serio locutus esset Haterius, suaderet, ut iste Rhetor Minerval pacisceretur. Vulgatum ita intelligetem, notari in Sabino Clodio, quod doceret nota omnibus, nec interpretationis indigentia, & interpretationes adeo ipsas. Schottus quid velit, vix capio.

Male, καὶ κακῶς vicit] Lege: *Male καὶ κακῶς dixit.* Contra *dixerat* pro *vicerat* vitiosum notavi supra in fine Controv. 2. Nam *vicit* non putem de Severo positum.

Ἂν ἀμφοτέρους μοι μὴ ἀποδῷς, &c.] Junius Gallio supra: *Plus quiddam est, geminos esse, quam fratres. Perdit uterque gratiam suam, nisi cum altero est.* Declam. 8. *Hunccine fecit exitum, illa modo tota civitate conspicua mater? ille indiscretus ab utroque latere comitatus? ille gaudentium dulcis error oculorum? Quid mihi mortem nunciatis unius? Perdidi misera geminos.* Item: *Sed ignoscat natura pietas;* (ita lego) *non est solatium matri unus ex geminis. Felicior ille dolor est, qui transfigi saltem cum oculis potest. Renovatur, accenditur, & in his vultibus illum quotidie putat videre transeuntem.*

Testamenti figuram tractaret] Covar. *Cum ultimam partem testamenti per figuram tractaret.* Legendum: *Cum in ultima parte de testamento per figuram tractaret.* Controv. 13. *Solebat enim fere in aliquas figuras declamationem describere.* Controv. 1. *nec sine figura dixit omnia, propter quæ velle deberet.*

Quando ego mortuus ero.] Ven. Frob. Cov. *quandoque ego.* Ita apud Sueton. Jul. cap. 81. *Quandoque ossa Capyis detecta essent, fore, ut Julo prognatus manu consanguineorum necaretur.* cap. 26. *ut absenti sibi, quandoque imperii tempus expleri cœpisset, petitio secundi consulatus daretur.* Dictys Cretensis: *quisque partium ad eum venerat, cum his se adjunctum esse simulabat.* Multa similia passim obvia.

Vis interrogem, uter?] Sunt minantis. Nam si in testamento scribat, *uter?* qua nunc voce differebat desiderium educatoris pater, neuter filiorum aliquid sperare istiusmodi ex testamento poterat. In verbis quidem Gallionis est: *Pete quantumvis pro disciplinis, imputa quantumvis pro alimentis, licet plus petas, non minus reddam.* Sed Rhetorum mos est, cum per argumentum licet, ut suo arbitrio istiusmodi de rebus dicant. Et potuit pater reperisse divitias post expositionem. Et potest id quoque fieri, quamvis aliquas repererit, si solvenda sint alimenta, ne rursus revolvatur ad res angustas. Tum quamvis & sic superfuturæ illi sunt facultates, quis ampla hæreditate velit temere suos excidere liberos? Denique, *Sæpe de facultatibus suis, amplius, quam in his est, sperant homines.*

CONTROV. XXVII.

R*Eus sit casi patris*] Absunt hæc ab antiquis, nec necesse est, ut ex Epitoma inserantur.

Postea feci, quam dimissus sum] Indignans oppressorem istum libertatis, tyrannumque ita insignite impium, meo fatu esse editum.

Quod me non reliquit solum tyranno] Quod potius pulsavit me, quam exemplo fratris se præcipitavit. Ita eum habere superstitem potui, mox tyranni-

cidam futurum, nostræque libertatis assertorem. Utinam & pulsasset me alter ille! Quod optat in verbis illis Cestii: *Felicior essem, si plures reos defenderem.*

Quod manu illius usus sum] Intelligenda hæc credas ex sententia hac Julii Bassi: *Compressas filii manus in os meum impegi, cadentem consolatus sum.* Idem in divis. *Ego me filii mei manibus cecidi.* Ven. legit: *quod manus illius sunt.* ita & Erasm. & Pal. nisi quod in hoc superscriptum voci postremæ *al. usum.* Vat. *quod manus illius usum.* At Covar. *usus est.* Unde suspicabar: *quod manus illius ausa sunt, ego jussi.* Saltem illud: *ego jussi* sic aptum huic loco magis.

Age, hoc tantum filius meus simulavit?] Petreius, *An hoc* præfert. Nihil mutandum. Simulata, inquit, amicitia hæc fuit: nec hoc solum est, quod simulavit. Multa alia simulanda fuerunt, ac dissimulanda, ut opprimendi tyrannum copia ipsi fieret. Imprimis huc facit, quod dixit Votienus Montanus: *Filius simulabat ictus, pater gemitus.* Erat autem hic pater in arce à filio pulsatus.

Pag. 320. *Integer tyrannus jacet*] Venet. & Cov. *Inter tyrannos jacet.* & porro: *præcisa tyrannicidæ manus.* Forsan hæc tuebitur aliquis, nempe: *Inter tyrannos jacent præcisæ tyrannicidæ manus.* id est, inter manus tyrannorum, tanquam manus sint tyranni, habentur, contemnunturque, ac despuuntur tyrannicidæ manus. Justinus gemina ratione lib. 4. 3. *ausi facinus nulli tyranno comparandum.* id est, nullius tyranni facinori. Cujusmodi de locis Gronov. 4 Observ. Pro vulgato: *Integer tyrannus jacet*, hæc faciunt, quod tyrannis non consueverint præcidere manus. Non semel id expressum Controv. 7. tanquam *tyrannus eum manibus projectus est.* Item: *Tyrannicida exitum tyranni rogo*, &c. Sed sic laborandum de sequentibus: ubi constanter antiqui: *præcisa tyrannicida manus.* Et dici potest, quamvis ex consuetudine non præciderent tyrannis manus, tamen non inepte istud dici, quo significatur, non minus duriter haberi tyrannicidam, quam vel tyrannus haberi posset. Vox *jacere*, quod pœne omisseram monere, pro *contemni* eleganter dicitur. Notum est illud poetæ: *Pauper ubique jacet.*

Validius patrem cecidisse, quam jussit tyrannus] Transpositione hæc laborare credo, & scripsisse Senecam: *Validius tyrannum cecidisti, quam jussit pater.* Is nollet ita misere filium suum, quamvis tyrannum, fœdari. Tu id fecisti inconsideratæ pietatis impetu ablatus, dum ulcisci vis, quod me pulsare te jusserat & coëgerat. *Ego vero miseratus jacentem* (ita enim lego) *ipsas cadaveris manus in me ingessi.* qui culpa eram, cur efferis tu exacerbatus, ille multis vulneribus trucidatus ac laceratus. Cæteroquin in luctu hujusmodi suis sibi manibus fœdabant ora. Mento infra: *Quæritis quis hæc fecit vulnera? ille, cujus cecidit me in funere manus.* Nisi suas ipsius manus intelligit.

Pag. 321. *Parricidam vocavi*] Quia, quantum in ipso fuit, me iræ & sævitiæ reliquit tyranni. Infra Cestius: *Tyrannus jubet cadere. exposita tormenta sunt. quid faciat! moriatur, inquis. Hoc dicis, ne cadat patrem, occidat.*

Pereant, inquit, potius. qui sunt] Ven. Erasm. Pal. *potius, quam sint.* Potest fuisse: *quinam sunt.*

Magnum humanæ infelicitatis patrocinium] Ven. *imbecillitatis.* Ita & Schottus edidisse videtur; nec quamvis videret in excerptis, *infelicitatis*, mutare voluisse, quia sic reperiebat in suis Mss. Nam cum de necessitate & Στυ-*gia* agitur, non male hominum infirmitatis fit mentio, quæ cum illis resistere non possit, inde veniæ patrocinium non injuria sperat.

Quæ, quicquid coëgit, defendit] Vellet forte quis, *eaque.* Sed vulgatum non est temere damnandum.

Ille, cujus cecidit me in funere manus] In funere filii quis pulsaret, cæderetve patrem, nisi ipse id faceret? Quare ipsum etiam patrem intelligo.

Ut ego inter liberos meos fortior fleti] Nam illi quidem conciderunt animis, cum

cum imperasset tyrannus, ut patrem cæderent; unde alter præcipitavit se, alterum reliquere vires: quem ipse excitavi ad fortius me feriendum, ne nos colludere suspicaretur tyrannus.

Pag. 322. *Donec placeret tyranno satelles. quid? tu*, &c.] Senecam malo credere ita scripsisse: *Donec placeret tyranno. Tyranni satelles, quid?* &c. Iteratum vocabulum omissum.

Non istius advocationi adsum] Ceteroquin quis non adsit advocatus patri adversus filium ita impium ac nefarium? nunc ferri non potest, quod eum defendat. Pergit hic Ven. *Defendit enim, quamvis nocentem.* Ita & Bas. duo, item Erasm. & Pal. quare amplectamur.

Infelix, quod causam suam cum fratre jungebat] Legendum videtur: *Infelix est, quod causam suam cum fratre non jungebat.* Nam quia impetrare non potuit ab animo, ut cæderet patrem, exemplo fratris, ille periit. Et nunc arguitur à patre, quod sibi potius pepercerit, quam patri; denique & parricida dicitur. (adde Latronem ac Silonem supra) at hic nunc defenditur à patre cæso, & officium etiam dicitur functus. Ut autem hic *causam suam non jungere*, ita *dissociare causam* Tacit. 13 Annal. 56. *excidium minitans, nisi causam suam dissociarent.* 4 Histor. 38. *iis, qui è superiore exercitu erant, causam suam dissociantibus*, nihil sibi esse cum iis commercii volentibus, discedentibusque atque eos relinquentibus.

Ego tibi & pro illo satisfaciam] Patris dolentis, quod ita agant adversarii. Quasi omnia filiorum facta sibi infelici sint defendenda. Interrogans autem hæc dicit.

Ut validius, inquit, caderet. Pro rep. inquit, feci] Quia præcessit: *Exclamat iste*, pater nempe; hæc autem filii sit oratio: non possumus non suspicari, quod scripserit Seneca: *Hic, Ut validius, inquit.* sed *caderet* præterea corruptum. Lego: *cæderem.* pergoque, *pro rep. inquit, feci.* nisi alterutrum *inquit* expunctum malis. Sed & alibi ita geminatum non semel in hoc opere notavi. Etiam illud suspicatus sum aliquando, non fuisse unam continuamque hanc orationem, sed membra duo, ut nunc editum, & excidisse *jussit.* ut rescribendum sit: *Hic, ut validius, inquit, caderem, jussit. & pro rep. inquit, feci.* Supra ipse pater: *Ego jussi.* Infra etiam: *Pater, inquit, jussit, ergo frater tuus impius fuit, qui patri non paruit.* Me non pœnitet utrumque retulisse. Eligat lector.

Nec imputare reip. idem quod tyranno] Mox: *Habuisti, quod tyranno jactares. frater maluit mori.* Etiam in divisione quæritur, *An hoc animo ceciderit, ut aditum faceret sibi ad amicitiam tyranni.*

Quisquis cædendus erat, isti tradebatur] Venet. *erat, quamvis quisquis iste tradendus.* Etiam in Erasm. & Palat. Gruterus, in Covarr. optimo codice Schottus notant extare: *quamvis quisquis iste.* sive ead. ista. tantum *quamvis* ii expressisse omnibus litteris videntur, quod erat in ipsis libris compendio scriptum, ut in Ven. Cum vero consensu ista exhiberi video, non possum inducere in animum, ut credam, temere id esse factum, malimque, quam illa exturbem, legere: *Quisquis cædendus erat, torquendus quisquis, isti tradebatur.* Nempe huic illum provinciæ, cum videret animo immanem, præficiebat frater tyrannus. Vel, *trucidandus quisquis*, lege. Certe aliquid horum simile non dubito quin hic positum fuerit quondam ab auctore.

Ut vulnera ejus videretis] Cum sit indulgentissimus, non posset induci, ut vobis sua vulnera ostenderet, quippe cum eo facilius erat futurum, ut condemnaretur filius. Nunc cum adsit filio, ultro ejus rei nobis facit copiam.

Nisi pro tam bono patre fuisset, qui vellet mori] Sæpe amant de industria ita confundere & permiscere orationem auctores etiam optimi: Nam nos ordinaremus: *nisi fuisset* aliquis, *qui pro tam bono patre mori vellet.*

Itane apud vos] Venet. Erasm. Pal. *Quia apud vos.* Vat. vero & Cov. *qui apud vos.* Ut non tueat vulgatum,

S 3 quamvis

quamvis sane quam elegans. Sed inserta negatione rescribo: *quia apud vos non tantum crud. p. v.*

Pag. 323. *Hanc legem moriens laudavit tyrannus*] Ea quippe si exercita fuisset in istum fratrem suum, ab eo non esset contrucidatus. Et certum est, qui cædere possunt patres, posse alios occidere.

Novissime inter filium] Levi mutatione emendo hunc locum, scriboque: *Novissima inter filium & patrem tyrannis intercessit.* Ut nemini debeat videri mirum, quod hic accusatur: cum postremum hoc tyrannidis exemplum non possit excidere animis. Post hæc incipit divisio: quod ante me jam monuit Faber. Sed idem videram, priusquam illius inspexissem notam. Sunt autem hæ quæstiones Latronis; quod inde patet, quia infra in hac divisione occurrit: *Et in illa quæstione Latronis, An tutus est, qui patre volente fecerit.* Hanc vero reperis inter quæstiones hujus ipsius, qui primo loco divisit. Igitur lege: DIVISIO. *Latro in has quæstiones divisit: An non quisquis.* Ut est in Controv. 24. ipsissimis verbis, si antiquos adeas. Vulgo male illud *non* omiserunt. Vetus ubi nunc vulgo incipit divisio, inserit: *Latro sic divisit.*

Quid legis interest excipere] Ven. Froben. Erasm. Pal. Covar. *Quamvis legis.* Covarruv. etiam mutato verborum ordine: *Quid? vis in te in legem excipere.* Ut forte scripserit Seneca: *An vis interesse, ut leges exciperent, ne fraudi sit, &c. Etiam exciperet.* Venet. & Frob. *exhibent.* Vulgatam lectionem ab excerptis manasse apparet.

Aut sopitum] Liv. lib. 1. cap. 41. *sopitum fuisse regem subito ictu.* Sunt & sopores, qui ducerent in mortem, nisi interpellentur.

Subita corporis gravitate] Accipio morbum hic significari *gravitatis* voce, qui graves semper sunt corpori, ut hoc illis sæpe succumbat. Sueton. Julio 1. *quartana morbo aggravante.* Intelligere autem hoc loco Rhetor videtur, qui animi patiuntur deliquium. Virgil. 4 Æn. 391. *suscipiunt famulæ collapsaque membra Marmoreo referunt thalamo, stratisque reponunt.* Possis præterea etiam comitiali aliove simili correptos morbo intelligere.

Sed communi causa loquor] Excusabat enim, quod hoc facto sese reservaverit parricidio, ad quod peragendum sibi ante alios dari copiam videbat.

Si officiose quis ceciderit patrem, non pulsavit] Apparet hanc quæstionem formari ex iis, quæ præmissa: ubi ostenditur, officium quandoque esse durius tractare, aut & pulsare patrem. Sed non inde continuo jam id quoque licebit, ut cædas patrem. hoc enim gravius. Ulpian. in l. 5. D. de injur. *Inter pulsationem & verberationem hoc interest, ut Ofilius scribit: verberare est cum dolore cædere, pulsare sine dolore.* Certe hoc loco *cædere* ita accipi videtur, ut corpus laceretur & fœdetur, quod huic contigerat patri. Ceterum Mss. & antiquæ editiones in diversum abeunt hoc de loco. Nam Ven. *Si officio, si quis qui cecidit.* Cov. *Si efficio, si quis.* Froben. *Si officio, si quis.* Pal. vero: *Si quisqui.* Unde conjicio: *An, si officiosus, quisquis est, ceciderit patrem, non pulsavit, puniri debeat?* Lex tamen promiscue refertur: *Qui patrem pulsaverit. Qui patrem ceciderit.* Sed si iste obnoxius est pœnæ, magis hic erit. Et *pulsare* per *cædere* exposuisse videntur, ne ad levissimas & quascunque pulsationes lex referretur. Exturbata dein voce DIVISIO, junge istis: *Hanc quæstionem in plures partes divisit.* Atque istæ partes isti quæstioni, quam emendatione mea dedi, optime conveniunt.

Cogitate quam multa tyrannus exegerit] Ven. *multa, quam qua.* Frob. *multa quamque.* Cov. *multa quam tyr.* & in glossa *qua.* Forte *quam* semel excidit. fueritque: *Cogitate, quam multa, quantaque tyrannus exegerit.*

Non dicitur sacrilegus] Qui metu & vi tyranni subactus hoc facit. Recte vero inferunt *sacerdos*, quia sequitur *consecravit.* Quod non est, nisi sacerdotis. Quintilian. declamat. 313. aut de

de sacerdote saltem sunt hæc intelligenda. Et tota sic periodus longe melius habet.

Deorum immortalium dona] Proprie *dona* dixit, quæ & *donaria* apud Macrob. & §. 8. Instit. de rer. divis. mire si analogiam spectes, qua donarium esset locus, ubi asservantur dona, qualia sunt templa. id patet ex vocibus *lararium*, *sacrarium*, *ærarium*.

Stabat contumaci frater vultu. intellexit, &c.] Gronov. *fraterno* ex suis: quod est & in Ven. optimum sine dubio. Scribam vero ex Cov. nihil mutans: *Stabat contumaci & fraterno vultu.* quo manifestus erat decrevisse potius manu occupare mortem, aut se præcipitare exemplo fratris, quam me violare. Igitur ipse jussi, ut cæderet. Pergit dein etiam Cov. *intellexi*, ut & Ven.

Item, An illo jam tempore] Ven. *idem.* unde *id est* in Palat. & Vat. quod non probem cum Grutero, quia plane hoc insolens est Senecæ in divisionibus. Malim vero dein: *&*, *An hoc animo ceciderit.*

Sed manus pendere] Gronov. *perdere.* id quod probat Cov. eodex.

An bono animo fecerit] Expectares: *An pio.* ut repetatur, quomodo prius est positum.

Ne dixeris idem voluisse] Lege: *ne dixerit.* quod est in Venet. Frob. Covarr.

Sed patri dignus parricidio visus es?] Ven. *Sed & ipsi parricidio dignus es?* Etiam: *dignus es* Covar. item Frob. nec *visus* necessarium. Sensus tamen eodem redit. In Controv. 26. *Quid putatis ei esse Cestium, nisi Cestii cinerem?*

Cum descripsisset impium in patrem] Ven. *eum descripsisset impium in fratrem, impium in patrem.* In quo nihil mutem. Montanus infra: *violasti patris corpus, fratris beneficium.* Si quis tamen velit prius patris, inde fratris factam mentionem, non multum me sibi adversantem habebit.

Pag. 325. *Montanus tamen aiebat*] Quamvis ista pulcherrima. Lege vero: *Montanus tamen aiebat, nihil hoc posse melius dici: Ex hac parte*, &c.

Pag. 326. *Cum describeret tyrannum occisum*] Ven. Froben. & Cov. illud *cum* ignorant: exhibentque isti, *describere, inquit, describere tyrannum occisum.* hic, *describe, inquit, describe.* Ven. pergit: *& eum ing.* Credas esse verum: *Describe, inquit, describi tyrannum occisum, & te tum ingenti gloria ex arce deductum*, &c.

Quanto melius frater tuus perierit] Cov. *Frater tuus Busitius.* At Ven. Erasm. Bas. uterque, Pal. *frater tuus beneficio perierit.* Scripsisse Senecam mihi quidem persuasum est: *quanto melius frater tuus præcipitio perierit.*

Timebam, ne uno Rhetore plus haberemus] Salsissimum hoc dictum Julii Sabini nondum intellexerunt eruditi. Schottus nihil potuit comminisci absurdius & alienius, quam hunc ad locum dedit. Gronov. emendare tentavit. Ipse arbitrer exponendum. Latinus hic Kalumnia dum ita obversatur circa judicii coronam, & totiens occurrit Syriaco, traducere velle videbatur illic versantes in eam sententiam, ut existimarent, quod aliquid & ipsius opera utilis in foro esset; cum ille tamen satis rudis rerum forensium viveret, ut plerique Rhetores, qui tantum in umbra semper egerant. Quare cum illi nunc gratias ageret Syriacus, unde Rhetorici infantia magis sibi placere debuit, quod pretium poneret suæ in foro operæ sibique disertissimus patronus, Sabinus, animum tum perspiciens hominis, hoc eum perfricat sale: *At me hercules, inquit, timebam, ne uno Rhetore plus haberemus.* Quod timuisse videbatur Kalumnia, dum ita satageum se gerit in foro, id deridens, se timuisse, ait Sabinus. *Plus habere* dicitur, qui habet quid supervacui. Sed constructio est notabilis. Ita & Plaut. Amphit. 2. 1. 63. *Mihi quidem uno te plus etiam est, quam volo.* Cic. 1 de Divinat. *Quam molestum est, uno digito plus habere.* Facit etiam huc illud pervulgatum, *plus petere.* Idem in Most. 3. 1. 122. *Velim quidem hercule, ut uno nummo plus petas.* Simili ratione

ratione *minus* Persa 4.6.2. *duobus nummis minus est*. adde Sticho 3.2.42. Victorinus in 1 Rhetor. Cic. *Jam quicquid plus est, à pleno plus intelligitur, quicquid minus, à pleno minus intelligitur.* Quæ propter litterarum nostrarum studiosos adscripsi.

Pag. 327. *An accepisset à patre sestertia? Dixit quot accepisset*] Valde suspicor sua manu exarasse Senecam *à patrono*, qui in illum fecerit largitionem, ut suspicabantur adversarii, quo perhibentem sibi ex sententia testimonium hunc Sabinum habere posset. Summa ipsa post hæc notata temporum injuria interciderit. Ne cui id nimis videatur mirum, quod dixi de patrono, is cogitet quotidianum fuisse Romæ, ut à potentioribus, ipsorum clientes, quos tanquam filios, (erant fortunæ tenuioris) debuerunt tueri, defenderentur.

Dixit quot accepisset? An haberet? negavit] Fortasse, *quod accepisset*, inquit Faber. Imo hoc amplectendum, expressumque est in Ven. Perge dein: *cum, an haberet? negavit.* Potuisset enim fieri, ut accepisset largitionem, eamque reddidisset. Quare hunc ordinem & rationem interrogandi servat adversatius. idemque in respondendo respicit Julius Sabinus. quem ut magis premat, id quoque deinde interrogat, *an calumniam haberet?* Posset enim accepisse, posset adhuc habere ista sestertia Sabinus, ut jure accepisset & haberet. eoque ridens istud responsum daret. quippe cum nulli hujus rei rationem reddere cogeretur. Junge his notam seq.

Deinde interrogatus, an calumniam haberet?] Id est, calumniæ pretium & mercedem. Præfat. 3 Controv. *Iratus calumniam sibi imposuit*, id est, calumniæ pœnam. Merces vero & pretium pro pœna etiam frequentia antiquis. quæ pecuniaria olim, ut sæpius ostendi. Cicero: *merces errorum mei magna*. Catullus: *magno cum pretio atque malo*. Juvenal. *Ille crucem sceleris pretium tulit hic Diadema.* Apud Ciceronem vero etiam, quod monui ad præfationis istum locum, *calumniam ferre*, est illius accipere pretium, sive pœnam. Quomodo exposuit præclare Gronov. ad Controv. 9. Atque hinc porro intelligenda sequentia: *An habeam, nescio, accepisse me scio.* Erat sine dubio illud quædam calumniæ pœna ita interrogari. Poterat tamen & alio trahi, quare dixit: *An habeam, nescio, accepisse me scio.* Sed testis, qui calumniari potuit? Julius hic Sabinus homo disertus, id potuit, dum testimonium dicit. Potuit, inquam, accusatorie interea agere, & calumniari. Porro etiam in Plautinis his locis eadem urbanitas, dum res suo pro pretio ponitur. Persa 2. 3. 13. *Nunc amico homini bobus domitis mea ex crumena largior.* Ita & Asin. 3.2.15. *asini.* & Truc. 3. 1. 10. *oves.* χεῖρες pro officio Eurip. Phœn. 434. 448.

Πρῶτον κολυμβᾶν, ἔπειτα γράμματα] Intelligo, jam inde ab ineunte ætate balneis nimis addictum hunc Domitium fuisse: Inde & nunc ædificasse thermas. Ita factum uti litteras haberet neglectui. Tunc Sabinus quærenti de filio matri ridens dixit: Recte atque ordine tuus facit filius, qui *primum nare discit, deinde discet litteras.* Ut in eum minime sit competiturum, μήτε νεῖν, μήτε γράμματα. Id tunc prædictum à me, nunc rebus ostendis. Ita malo interpretari, quam audire Fabrum, qui quum docet prius litteras, dein natare didicisse pueros, vellem id firmasset antiquorum auctoritatibus. Certe ex proverbio minime id colligas. Ante potius didicisse existimem, aut una cum litteris: cum balnearum usus esset quotidianus, libentissimeque facturi fuerint pueri, ut dum lavant, operam simul arti darent natandi.

Oppium Flammam procos.] In Ven. est *Occium Flammam.* ita & Hervag. At Frob. *ocium.* in Mss. etiam *Occium* fuisse videtur. quod mutatum iit Schottus, quod ejus aures (ipse id fatetur) istius gentis refugeret nomen, Animum dein labantem impulit, quod in excerptis videbat *Oppium*, aut

Appium

Appium hunc appellari. Me nihil movent excerpta. quod Schottum, idem istorum auctori potuit usu venisse, ut mutaret, quod temere improbabat. Ego *Occium* tuear, quia apud Tacit. legi 2 Annal. 86. *Post quæ retulit Cæsar capiendam virginem in locum Occia, quæ septem & quinquaginta per annos summa sanctimonia Vestalibus sacris præsederat: egitque grates Fonteio Agrippæ, & Domitio Pollioni, quod offerendo filias de officio in remp. certarent.* Ista Occia huic proxima cognatione esse juncta potuit, suoque beneficio & auctoritate eum provexisse ad amplissimum hoc munus. ut mittam nunc alia. Etiam in Inscriptionibus Gruteri Occiorum mentio non semel.

Bis causam dixerat] Taxat summissos istius magistratus capillos & barbam, ut quasi reatui vovisse caput videretur. Vinule igitur & venustule, bis jam ait ea dignitate præditum & conspicuum se fuisse: quia bis accusatus erat: quo in discrimine constituti barbam capillosque promittere consueverant. Res notissima.

Sed bene precati Cæsari petebant] Ven. *Sed bene interpretati à Cæsare petebant, ut honorem Sabinus & tertio gereret.* Atque ita scripsisse Senecam (*sed* tantum displicet) nullus dubito. Mutaverunt, quibus *petebant* parum erat intellectum. Quod de voluntate & consilio tantum accipiendum. Erat enim, quod sequitur, Cæsar Romæ. Ita Controv. seq. *Dixit enim venisse avum ad imbecillum puerum. ad agros non semper proximos admitti.* Vide loc. in divis. Pulcherrimus est locus Scholiastæ ad Phœnis. Eurip. Καὶ τὸ κατενάζω, ἀντὶ τοῦ καταναθήσομαι. καὶ Σιμωνίδης ἐν ἰάμβοις, τί ταῦτα τὸν μακρὸν λέγων ἀνέδραμον, ἀντὶ τοῦ ἀναδραμεῖν μέλλω. Sueton. quod monuit Casaub. in Jul. cap. 29. *Cum adversariis pepigit.* Id est, pacisci voluit. Sequitur enim negasse adversarios ullam se de rep. facturos pactionem. Etiam Vellei. 2. 7. *interemptus est.* pro interimi jussus est. De quibus egi ad Contr. 3. Illud *sed* in *sic* si mutes, omnia erunt expedita. Adde not. quæ sequitur.

Postea deinde offendit illos, &c.] Lege: *Postera dein die offendit illos tota comitum cohors.* Tunc bene adhuc erant interpretati, nunc desisi à tota comitum cohorte, egregie sunt exacerbati, istos ut trucidaverint. Sic enim intelligo, quod sequitur: *oppressi sunt in templo.* Scribe vero: *& oppressi.* Sabinus tum satisfecisse multitudini videtur, atque hac aliave ratione evasisse; post tanquam author hujus seditionis comitumque istorum cædis Romæ accusatus. Cum dictum quoque in Turdum, quod subjicitur, illi objectum est, quippe petens & Cæsarem, ut videbimus.

Pag. 328. *Erat inter infames maxime*] Hi *infames corpore.* Tacit. 1 Annal. 73. item de morib. Germ. c. 12. qui & impudici & molles; item delicati & deliciæ, de quibus Quintilian. declam. 3. *Sæculi in tantum vitia regnare, ut obscœnis cupiditatibus natura cesserit, ut pollutu in fœmineam usque patientiam maribus, incurrat jam libido in sexum suum.*

Ad Cæsarem non sum iturus cum mattea] Turdum *matteam* vocat, ut speciosum adolescentem Terent. Eunuch. 3. 1. *leporem.* Nempe & *palumbos* præterea & *passeres* & *anseres* & *columbos*, &c. vocitarunt, quos amabant. Præterea sciendum *edere* & *commanducare*, item *devorare* esse inter venerea. Lucil.

Commanducatur totum complexa comestque.

Martial.

Sed spectat oculis devorantibus Draucos. Vide Gruter. ad Plauti Bacchid. 1. 1. 35. Cum igitur inter delicatos esset Turdus, & Tiberius Cæsar multo libidinosissimus, Sueton. Tiber. cap. 43. & seqq. negavit Sabinus se cum Turdo ad Cæsarem iturum, ne de ipso judicium fieret ex socio, idemque illud, quod Turdus, pati cogeretur. Unde jam simul ad liquidum perducitur, quare hoc dictum, cum causam diceret, illi objectum sit. Confer jam his notam Fabri, qui veri ingressus viam, ad illud tamen penetrare non potuit. Petreii & Schotti opera super-

 flua.

flua. Ista autem dixisse Sabinum accipe, priusquam ad manum & cædes ventum esset, & se potius solum iturum, promisisse.

Sæpe qui misereri potuit, mis.] De se loquitur Sabinus. Rebus secundis suis misericordem se non raro fuisse: quare nunc misericordia dignum esse. Etiam vicissitudinis rerum humanarum admonuit Senatum: id quod nunc possent, ut misericordia sua sublevarent miserum ex carcere, eadem sæpe in potestate constirutum se fuisse. Sed fortunam versare omnia.

Et cum dixisset Senianus locupletes, &c.] *Senianos* Vat. *amanos* Cov. unde patet recte hic *Seianianos* rescriptum velle Lipsium. quem in eo tamen non sequor, quod vult hæc dixisse Senatum, *Seianianos esse in carcere, qui possent alere.* Imo ipse Sabinus hæc dixit indignans Seianianos, qui exitium moliti erant Cæsari, sibique imperium affectaverant, eoque parricidæ erant, facile in carcere vivere, se vero vitam extrema per omnia trahere, cui daretur magis, quo prohiberetur à morte, quam quo viveret; ut panem rogare parricidas subigeretur. Nulla quoque necessitate vult Lipsius postrema hæc interrogatione esse acuenda. Ut autem hic *parricidæ* pro conjuratis, quamvis destinata non executis, sed voluntate tantum noxiis, ita parricidium simili ratione Flor. 4. 1. pro conjuratione. Nempe patria communis omnium parens est, & istiusmodi in criminibus voluntas pro facto habetur ac punitur.

Pag. 329. *Et colore usus est*] Lego: *nec colore usus est hoc: Jussum se à patre.* Hic color placuerat aliis, non placebat ipsi, causam addit. Illud *nec* tantum probandum esse patet, quia subjungit: *sed, initum esse tyrannicida consilium.* hoc nempe, non illo usus est colore. Ceterum ista patet itidem esse corrupta. Veteres enim libri scripti & editi: *Sed in hu*, vel *in esse tyrannicida consilium.* unde Faber, *iniisse*, probante Gronov. qui amplius vellet legendum: *sed imisse patris cadendi consilium.* Commodius possis: *Sed in id egisse tyrannicidii consilium.* Posse videtur & exponi istud: *Sed in iis esse tyrannicida consilium.* De quo nec dubito, tantum si scribas: *Sed in isto.* quia sequitur: *ut per hoc ad amicitiam perveniret.* Quanquam & ipsam illam numerorum mutationem non puto incognitam antiquis scriptoribus.

Cædi se jussisse] Quo magis etiam concitaturus erat tyranni rabiem. Si illius pœnas adeo contemneret, ut ultro eas sibi infligi juberet.

Illud dixit: jam tum] Ven. Frob. Erasm. Pal. Cov. *Quantum.* An fuit olim: *Illud dixit quoque: jam tum*, &c. Certe copulativa desideratur.

Facile tyrannum effugissem] Frob. *tyrannicidia.* Venet. & Cov. *tyrannicida*, non *tyrannum.* Recte. Spem pro re posuit. Item ad id, quod jam perfecerat, respicit. nec fuit causa, cur *tyrannicida* mutarent.

CONTROV. XXVIII.

D*Ubiis eruditatis & veneni signis*] Ita & Calpurn. themate declam. 34. & 39. Ven. tamen hic: *dubia eruditatis & veneni signa insecuta sunt.* Quod non præferam, nisi plures consentiant codices.

Sinu meo rapui] Venet. Erasm. Bas. duo, Pal. *E sinu meo rapuit.* Hyperbolice, quod domo sustulit. Quia locus, ubi raptus puer, in themate non additur: inde suo arbitratu de eo agunt Rhetores. Possis quoque capere raptum puerum ex patris sinu & complexu. aut inde sumptum, domumque perlatum, ut *raptum* exaggerans dicat. Tanto magis de vi actio erit. Atque id malo. Ad hæc verba filii respondet senex pater, *Quod servare tibi difficile est, avo dona.*

Pag. 330. *A noverca, quisquis es, fugitive reductus es*] Hæc audies ab iis, quibuscum conversabere. si ego hoc judicio victus ero. *Quisquis es*, formula est, qua ignotos, & sæpe quidem contemptim compellabant. Objicietur igitur huic ingenuo, quod in servos

servos est convitium, *fugitive*. Idque demonstrabitur, quia à noverca reductus est, ne avi quidem educatione & cura dignus habitus, quasi nec de familia, nec ingenuus esset. Hæc quoque cum hyperbole aliquam faciunt mixturam. Petreius & Gronovius emendare tentant.

Habui filiam, quamvis] A vulgata lectione non abludit Cov. optimus codex. In quo est, *habeat filiam*. unde velim *habebat*, vel *habuit*. posterius est in Augustod. Ita commodius subjungetur: *Quam indulgenter puerperia divisit*. nempe, hic gener meus, qui nunc ita illiberaliter, atque immisericorditer mecum agit. Ven. legit: *Habeat filium quemvis. iste unum filium habeat. mater habeat secundum*. ita & Pal. Augustod. vero: *Habuit filiam, quamvis unum filium habeat fœcundum*. Ex his crediderim scripsisse Senecam in postremis: *matrem fœcundam*. Et vide, si placeat: *Habuit filios, quamvis iste unus superfit, & matrem fœcundam*. Quibus videtur tacite etiam veneficii in filiorum istorum matrem insimulare novercam. Nempe jam duo filii & mater periere: nunc & hunc puerum ita obstinate quærit, quem tollat. Atque hoc mihi blandiri fateor. Reliqua vitia putidis repetitionibus sunt nata, quæ ab iis profectæ videntur, qui nimium cogitarunt, quæ in sequentibus non sine singulari acumine dicentur hoc ab Rhetore.

Miruit excludi] Ille tuus gener, qui ita indiligenter suum sanguinem custodit. Ita simul significatur vim non esse factam.

Numquid fratres ejus occideram?] Numquid spectavi, quod nunc quærit noverca? Passim veneficii hanc arguit crimine, ut oratio tamen possit & alio duci: nec enim illa poterat convinci dubiis creditatis & veneni signis. Quare & pergit: *Ignoscite mihi, si tantum filia mea mandata narro*. Non dicit, veneficium timui, sed se timuisse innuit; dum respondet, sufficiat, quod dico, rapuisse me, quod filia mihi mea morti proxima filiorum suorum demandaverat curam. Reliquam relinquit cogitationi judicum.

Expofuisse hactenus juvet] Ven. *expofuisse hactenus vivat*. & Covart. *juvat*. unde emendabam: *Expositus sit hactenus, & vivat*. Tu metuis ne non admittaris à me ad illum filium tuum: quia mihi est causa justa metuendi, ne eum mihi subducas. Fiat id, & finge expositum esse filium illum, & vitæ tamen certum, quæ adhuc insidiis novercæ fuit exposita, & brevissima illi futura. Pergit ex emendatione mea: *Jam non fortuna aut noverca narranda est*. Si jam fingas eum expositum, (quod satius est, quam veneno pereat) illud quoque erit commodi, quod nec tu fortunam incusaturus, si pereat filius, nec populus rumoribus dilaturus sit novercam. Mox Sparsus: *totiens fortunam accusas, nunquam novercam*. *Narrare fortunam, novercam*, intelligo de injuriis fortunæ, novercæ narrare, passim querendo. Simili ratione in partem diversam Quintilian. declamat. 326. *Hoc profecto quærebatur exemplum, ut narraretur juvenis, qui pro rep. mortem non recusavit*. Lib. 6. Contr. 8. *Quod si utique laudare vis nuptias, narra Lucretiam*.

Mittit præconem, adjice illi omnia insignia] Ven. *mittis præconem*. Faber vellet: *mitte*. nulla necessitate. Nam & *mittit* tolerari potest ea ratione, quod passim ab una in personam aliam transire solent Rhetores. vel hanc Controv. vide.

Affirmo tibi] Elegans est Quintil. Declam. 3. *Affirmo tibi C. Mari, non sic nuper repugnasset, si illum tribunus voluisset occidere*. & sæpius ead. declam. non procul init. notabili ratione.

Plus habeo, quod avo, quam quod reo timendum sit] Nam tantum reus, si non & avus esset, facile hunc puerum redderet, seque molestiis litium liberaret. Nunc amor diversum imperat, nec sine summa ægritudine morboque & morte ab eo avelli avus possum.

Pag. 331. *Puer ad supplicium in domo avi à patre quæritur*] Aliud Schotto Grono-

Gronovioque visum ex antiquis, qui habent: *ad supplicium indicaria patru quaeritur.* Unde Erasm. *Indicari a patre quaeritur.* quod pro vero amplector. nisi quod velim praeterea, *puerum indicari.* sensu manifesto. Id agit pater, ut puer ad supplicium indicetur. Veneno enim extincti etiam fontes apud Athenienses. Cogitandum vero in his Controv. passim ad mores Graecorum adspici.

Hac vis vera fuit] Covar. *Hac vera fuit*. Venet. & Frob. *Hac res vera fuit*. Fateor vulgatum magis blandiri. sed & hoc exponi potest, si addatur interrogatio. Sensus est: *hoc decuit?* de me quereris, ipse omnia humana contemnis sacra. Notum jam satis est, quod *verum* pro aequo ponant optimi. quo de dixi ad divis. Controv. 9. Dixit *vera res.* ut Plaut. *vocata, parata res, certa res.* quod vulgo, *vocatum, paratum, certum.*

Pater quos conscios habuit, nescio] Venet. Frob. Cov. *Per quos.* Lapsu facili. Simile observavi ad Controv. 1. Legerim porro: *nescio, an domi non fuit.* responsio ad orationem generi, domi se fuisse negantis, cum ad visendos nepotes aegros non esset admissus avus. Repetitum rursus excidit.

In domum veniam] Forte: *quotiens videre volam, hinc domum veniam. quotiens volam, inde domum abducam.*

Ex tribus unum posco] Ven. & Cov. *& ex tribus.* Forte: *ecce ex tribus unum posco.*

Utinam omnes, quos perdidit, quaereret] Ita ego laborarem minus, omnisque converteretur impetus, & ira in novercam.

Nihil vobis subtraham] Venet. *Nunc vobis.* Frob. *Hunc vobis.* Lege igitur: *Nunc vobis subtraham.* Non tradam eum vobis. Caussam jam dixi praeconi; ut nemini jam ignota esse possit. Id quod sequentia volunt, quibus exturbatum velim, *quoque.* Quia illud nec Ven. nec Eras. nec Pal. agnoscunt, & sensui officit.

Imo nepotem meum sustuli] Ven. *nepotem suum.* & dein, *petuit.* quod caussa non est cur mutetur, nisi Mss. velint.

Pag. 332. *Cum latrones aliquem obsiderent*] Ven. *Latrones aliquid.* Jam hoc in loco laborarunt Pincianus & Schottus. Velim rescribi: *Quem latrones aliquot obsiderent, si perfodissem villam & armata manu conjugem, liberosque ejus rapuissem, an accusari possem?* Plenius quidem esset, *villam ejus.* sed pronomen in sequentibus semel expressum maluit. quandoque & omittunt auctores primarii. Respicitur eo, quod fieri possit, ut aliquis sua obsideatur in villa, nec ulla via elabi possit, dum exitus omnes interclusi sunt positis custodibus. Interea ut veniat, qui armata instructus manu inobservatam villae partem perfodiat, eaque conjugem & liberos obsessi raptim abducat. Ipse enim ultro & facile est secuturus. Quare de hoc rapto nihil addit.

Habet sua jura natura] Suspicor fuisse scriptum: *Habeat sua jura natura & hoc inter avum patremque intersit, quod avo suos servare licet, patri etiam occidere.* Ita omnis scrupulus eximetur Schotto. Exprobratio autem his continetur. Mihi saltem liceat servare; (nec enim avum plane secludi sinat natura) si tibi licere vis, ut occidas. Occidere intelligitur etiam, qui caussa est, cur aliquis occidatur. Calpurn. Flacc. declam. 39. Plura exempla in re nota non affero.

Quid tibi cum illo, qui est intestati filius] Post Petreium, Fabrum, Schottum, Gronovium, aliquid & ipse opis huic loco ferre tentavi; legendumque existimavi: *Quid tibi cum illo? qui & intestati filius, & suus haeres futurus est? qui me dementem alligaturus est.* Simplex: ille ut meus erit filius & haeres ab intestato, & in mea omnia, si dilapidare bona coepero, & me ipsum adeo, jus habiturus. In prodigos enim patres actio dementiae dabatur filiis. ut saepius vidimus. Controv. 14. Pater accusatus dementiae ad filium luxuriosum: *Alliga me, dum te custodias.* Cum autem ille (ut hunc porro illustrem locum) meus haeres & filii loco sit, nihil est, quod dicas, *quid tibi cum illo?* Nam non vis credo, ut excidat spe haere-

hæreditatis avi: non est hoc patris. Imo hujus est, id studere, ut in quam maximas divitias perveniant liberi. Eo respicit: *Non potes, inquit, sic mecum agere.* Id est: non est fas, te mecum sic agere. cujusmodi de locis egi ad dialogum de orat. Nempe tantum pro possibili habendum, quod fas est. Ceterum cum ait intestato eum puerum sibi futurum hæredem, spem facit adversariis, ni cogant reddere nepotem, fore uti aliquando hunc puerum ipsius bona occupent, aut & se, cum minus placere cœperit, alligare & ulcisci possint. Ponitur enim hic senex nullos præterea liberos habere. ut & supra: *amissa filia volui aliquem adoptare ex nepotibus.* Idem his subesse, quis suspicetur, quia ex filia nepotem sibi suum hæredem futurum ait. Non licuit autem adoptare in Græcia, saltem apud Athenienses, nisi si quis orbus esset. vide Petitum ad leges Atticas lib. 2. tit. 4. Sed malo, quod suum sibi hæredem futurum hunc puerum ait, id improprie dixisse; atque inde præmissum intestati filium fore. id est, ut filium, ut suum hæredem in omne ipsius patrimonium & jus, exclusis omnibus, successurum. Si jam adoptasset, aut adoptare vellet, putidiuscule diceret, intestati filium & suum hæredem futurum. Nam & testato filius tamen erat, & lege erat cautum, ut non minus adoptati, quam naturales ex hæreditate paterna caperent. Petitus id docet lib. 6. tit. 6. Pergit dein Seneca: *Quædam jura non lege, sed natura nobis attributa.* Hæc ad sequentia respiciunt ac pertinent.

Pag. 333. *Num injuriarum quisquam cum illo ageret*] Venet. & Pal. *me injur.* Forsan: *anne.*

Licet mihi, ut prosim, facere] Ven. *ut proximum facere.* Tanto magis placet, quod olim conjeceram: *Licet mihi, ut prosim, vim facere.*

Quam damnari illum ab hoc] Ven. Erasf. Pal. *damnari illum ob hoc.* Postremo superscriptum: *ab hoc.* quod male amplexi sunt. Monuit jam id Gronov. & verum, *damnari illum ob hoc* reduxit. Nempe indignissimum erat damnari ob hoc avum, quod affectu & στοργῇ ablatus rapuisset nepotem, ut servaret.

Damnari non posset, si bono animo fecerit] Videtur excidisse post hæc: *An bono animo fecerit.* Ita enim passim dividunt. & duas quæstiones posuisse distinctas Latronem ipse dicere videtur Seneca. Sic egregie jam dein conveniet: *ait enim, & de animo fieri controversiam avo.*

Auctores habere amicos] Malim: *habuisse.* Sequitur enim: *Medicos vero suasisse.*

Non ad officium nepotum, &c. *venientem*] Recte habet illud: *officium nepotum.* cujusmodi de locutionibus dixi ad Contr. 19. in divis.

Medicos vero suasisse, ne veniret] Suaserunt illi hoc socero, per quem nolebant puerum ægrum in hanc adduci suspicionem, venenum esse, quo laboraret, unde nasceretur animi perturbatio, & timor ac desperatio salutis, cujus ipsa illa maxima impedimenta sunt.

Pag. 334. *Se recipi non posse, quia ponatur*] Male, qui velit: *ponatur simpliciter.* Integra est oratio, sed pessime distincta. Distingue: *non posse. Quia ponatur, Non est admissus; sub hoc themate*, &c. Sic tolletur omnis difficultas.

Qui videri non potest] Expungenda negatio.

Et tantum non tabellis signatis denuntiare] Particula excidisse videtur, legendumque: *Et hac tantum n. t. s. d.* Signatas tabellas accipio, ut in illo Juvenal. *Signatæ tabulæ: dictum feliciter.* Unde *signatores* pro testibus, & *signaturi*, testes futuri in testamento. Sueton. Ner. cap. 17. Pertinent hæc enim etiam ad testatas inimicitias, ut vocat Val. Max. de quibus Lips. ad 2 Ann. Tacit. in excursu L. unde factum vult, ut raperet istum puerum avus, quo & uxorem suam veneficii, & ipsum gravissimæ infamaret incuriæ, & impietatis adeo in liberos.

Iterum, inquit, venit cum convitio] Locus mihi suspectus. Repetitam vocem, intercidisse hic quoque credo, verum-

que

que esse: *Iterum, inquit, veni. Venit; sed cum convitio.*

Sic egit: veni, non ut istum accusarem] Hæc ad patrem pertinere vult Petreius, & deesse declamatoris nomen. Ego de utroque eum errasse opinor, & explicatione rem expedio. *Sic egit.* id est, ita se gessit, quemadmodum dixi. Veni ea causa, non tam ut istum socerum meum accusarem, quam ut me defenderem, qui istis ab eo arguor criminibus. Si quid mutandum, rescribam: *Sic coëgit venire, non* &c.

Frustra, inquit, duos occiderat] Faber vult videre nos, num legendum sit, *timuisse se de puero: nec frustra, inquit. duos enim occiderat noverca.* Nulla necessitate inserit *enim*. Quamvis enim non sit expressum, satis intelligitur. Cetera placere possint: nisi quod putem vulgatum exponi posse. Tanto, inquit, magis timui hoc de puero, quia duos istos nullo præmio sustulerat noverca, sceleraque illa erant gratuita, quorum fructum tunc demum erat consecutura, si hunc, quem rapui, ut servarem, occidisset. Conjunctio causalis non ineleganter omissa est.

Vellem tres raperem] Lege: *rapuissem.* quod jam viderunt alii.

Pag. 335. *Justissimum futurum avum*] Scribo: *tutissimum.*

Non criminor vobis illum] Malim: *nec criminor.* Sequens: *quicquid est, potius, quam illius periculo fiat, ego rapui.* Ita intelligendum, quasi expressum esset: *Fatebor, ego rapui.* Nihil enim necesse, ut cum Nicotio legamus adjecta voce: *meo potius, quam illius periculo fiat.*

Veni, cum voles, aspicere] Ven. Pal. Erasm. Cov. *veniet.* Igitur lege: *Veni, &, cum voles, aspice.* Vox postrema ita est & in Cov.

Redde, inquit, patri suo. Ego asper?] Vehementer me hic locus habuit exercitum. nec quicquam reperire potui, nisi hoc satis magna cum audacia conjunctum: *Redde, inquit, patri suo raptor. Ego raptor? Age modo. monstrabo si vis,* &c. In Ven. est: *modo strabo.* Est autem illud *age modo*, cum indignatione concedentium, ut & minentur simul. Terent. Eun. 2. 2. 51. *Age modo! nunc tibi patent fores hæ, quia istam ducis.* Locum vide. ita & Heaut. 2. 3. 103. *age modo: hodie sero, ac nequicquam voles.* Geminum illi, *sine modo*, frequens Plauto. Ex *asper* cum conjicerem *raptor*, credebam facillime posse fieri, ut alterum excidisset: quia hoc fatum passim est eorum, quæ sunt iterata.

Quæ est ista tam sera pietas, tam præpostera] Ven. & Cov. *Quæ est ista aucta præpostera.* Unde continuo conjiciebam fuisse: *ista cura præpostera?* Initiale enim *a* ex fine præcedentis vocis facile videbam adhærere potuisse. Idque præferebam conjecturæ Schotti, *quæ est ista austera vel severa pietas.* item lectioni Erasm. & Basil. editionis: *quæ ista auctoritas præpostera.* Cum vidi monere Gruterum in Pal. esse: *quæ est ista acto.* & superscriptum esse, alii *cura.* Tanto magis illud inventum meum mihi placuisse fateor. Antiquum esse vitium inde suspiceris, quod alia in epitomis supposita videmus. Ut credibile istarum auctorem ex his se expedire non potuisse.

Minus earundem annotatur iteratio] Ita & aliæ editiones. Operæ typographicæ post *earundem* omiserunt *rerum*, quod est in Ven.

An quicquam melius in eo genere] Venet. *in ejus genere.* Forte, *in eo sit gen.*

Et plura multa] Lege: *multo.* cum Vat. Pal. Cov.

Ex iu quædam in orationem contulit] Atque erant in oratione ad centumviros habita. Quare suspicor fuisse: *in declamationem.*

Pag. 336. *Ne inveniatur, optet*] Malim: *optat.*

Desine quærere] Ven. *Deinde quærere.* Scripsit Seneca: *Deinde, desine quærere.* Neminem offendet *deinde* toties repetitum, qui libros ad Herennium legerit, ubi multo sæpius, non uno loco iteratur, lib. 2. nominatim, vicies & amplius non longo intervallo positum observare memini.

Sed genere corrupto] Qui hoc pro corrupto possit haberi, non video.

Est enim ad illud Montani adſpectum: *deſine quærere, quem ſi inveneris, ſic perdes, ut invenire non poſſis.* Quare emendo: *Semel dixit, & genere non corrupto.* Eo ipſo, quod ſemel dixit, non corrupit ſententiam Montani exemplo. de quo vide judicium, quod ſubjicit dein Sen.

Nec hæc contentus adjecit] Filius tamen non dubitavit exemplo Ovidii hanc Hecubæ tribuere orationem, ut variet nonnihil in Troad. 955.

Adhuc Achilles vivit in pœnas Phrygum?
Adhuc rebellat? ô manum Paridis levem!
Cinis ipſe noſtrum ſanguinem ac tumulus ſitit, &c.

Nempe dolor ſolet eſſe verboſus.

CONTROV. XXIX.

Pag. 337. H*As lacrymas aut filia eſſe, aut me patrem*] Lege: *aut filia prodeſſe, aut me patrem.* Forte &, *putes.* ut ſit oratio ad novercam. Nec refert, quod ſequentis periodi verba ad filiam dicantur. Eadem enim difficultas eſt in vulgato; & illam rurſus, quæ excipit, periodus ipſius eſt filiæ. Et quam maxime hoc familiare eſt Rhetoribus, ita ut mutent: quod in oratoribus non perinde obſerves. Porro ad iſti emendationi faciendam fidem plurimum facit, quod ita pergit Rhetor: *Non prodeſſet tibi puella,* &c. Etiam Arellius Fuſcus infra: *proſit illi apud vos, quod illam pater laudat, proſit, quod talis mater accuſat.* Cogitavi etiam hunc ad locum: *has lacrymas cauſa filia prodeſſe, aut me patrem.*

Quod ſciſti, conſciam me eligi pœna] Senſus eſt: *Quod ſcis non conſciam.* Optimos peſſimi ſolent odiſſe. Perge dein: *Me eligit pœna: an dixit? Anteactam ejus vitam excutiamus.* Minime id adjecit, quia hac ratione facillime ſciebat judices credituros, falſo hanc conſciam nominatam. Infra Marillius: *Puella, quæ occidiſſe fratrem dicitur, quid ante peccavit? noverca quoque ante occidit privignum, quam filiam.*

Concitatiſſima in mortem rabies eſt] Legendum: *in morte.*

Abſciſſa miſſione gladiator] Conciſe dictum, ut apud Sueton. Jul. 75. *Motu apud Ilerdam deditionis conditionibus,* id eſt, mota mentione conditionum. quod jam notavit Caſaubonus. Deinde: *nudus inſequitur.* intellige, abjectis armis; cupiens interfici.

Pag. 338. *Dum matris meminit, obliviſcetur noverca*] De hujuſmodi locis egi ad Calpurn. declam. I. quia autem ſingularem ſine dubio elegantiam & acumen habent, nonnulla alia nunc hic notabo. Controv. 11. *Putas me accuſaturum promiſſurum, quod filio negavi?* Filius ipſe accuſator erat. ead. Controv. *diverſi me affectus diſtringunt: inter reum & patrem diſtrahor: Hinc injuria eſt, hinc natura.* Controv. 28. *Plus habeo, quod avo, quam quod reo timendum ſit.* item: *unciam nec filia deberi, nec venefica.* Filia erat veneficii accuſata. præfat. ultim. Controv. *Erat, qui patrem familiæ præferret, oratorem ſubduceret.* Controv. 31. *Vici non filius patrem, ſed juvenis ſenem.* Controv. 32. *irato victore vivendum eſt: exorato patre moriendum eſt.* Quintil. declam. 8. *Geminus, quod pariter languerunt, non ſic accidit, quomodo fratribus, ſed quomodo duobus.* In dialog. de orat. *Nam quod invicem ſe obtrectaverunt, & ſuperſunt aliqua epiſtolæ eorum inſerta, ex quibus mutua malignitas detegitur, non eſt oratorum vitium, ſed hominum.* Adde & Gronov. I Obſerv. cap. 6.

Hoc mihi charior eſt] Forte: *hac.* Poteſt & vulgatum tolerari.

Neminem expectarem] Ipſe in eam patria poteſtate animadverterem.

Morere pejus, quam odiſti] Puto hoc poſſe ferri & defendi. nempe ad novercalia odia, quæ ſunt atrociſſima, reſpicit. ita Blandus, *Filia, inquit, conſcia eſt. Dii te perdant! etiam cum torqueris, odiſti.* cum dolor omne odii virus excutere deberet. Ita enim credere malo ſcripſiſſe Senecam, quam *occidiſti.*

Dixi,

Dixi, si quid adjicere tormentis tuis possum] Divinabam, ut sensus sit: *O si quid adjicere tormentis tuis possim. Puto, jubebo filiam afferri. Filiam vocet huc aliquis ad matrem.* Patris inter istum affectuum æstum fluctuantis oratio minus constat sibi. Igitur, quam afferri primum vult, dein vocari jubet.

Quid extimuisti tanquam novercam] Sensus est: Quid ad nomen matris ita expavisti, quasi nominaretur noverca. Hæc tanquam in judicio facta accipere debemus, cum ista referret pater.

Pag. 339. *Et bona spei est*] Lego: *Hæc bona spei est. quæritis argumentum.* Cicero in fragm. *non enim res laudanda, sed spes est.* de puero loquitur.

Miserior est, quam frater] Filia hæc tua privigno miserior est.

Ille habuit sine dubio novercam torquere] Scripsisse videtur Sen. *Illa te sine dubio habuit novercam, cum torquereris.* Nam & cum torquereris, pessime eam odisti, gravissimeque nocuisti. Aliorum animis tunc odium omne evanesceret.

Ut parricidium puellare sit? ætas, si] Eras. Frob. & Cov. *puella sit, ita si.* Suspicari licet scriptum esse à Sen. *puella sit? Ista si magnitudinem rei non intelligit*, &c. Nisi malumus: *Ita si magn. r. n. intelligit, est idonea parricidio?* Cujus elegantiæ, quæ singularis inest, loca quam plurima in his Controversiis notare licet. In Controv. 21. bis habes in ipsius hujus Latronis sententiis.

Ante veneficium oportet faciat, quam parricidium] Veneficium enim facere in alios posset, quibus extinctis non committebatur tamen parricidium: cui tamen audendo & perpetrando ipsum illud scelus præparat animum; qui in parricidiis cunctabitur & trepidabit, nisi istiusmodi minoribus in flagitiis paulatim collegerit audaciam & vires. Confer Calp. Flacci decl. 12, quæ ejusdem est argumenti.

Si conscius à te puella quæretur, nominato patrem] Ita fingit novercam præcipere filiæ. Quare reprehendens subjungit ex persona patris: *Quid? noverca tam fero, puella tam cito?* Si conscius essem, jam me nominasses. Sed hoc tibi solum in votis fuit, ut procedente tempore meque & liberos extingueres.

Pag. 340. *Totius populi habitum lacrymis suis expressit*] Hæc non intelligo. Quid si *gemitum*? inquit Faber. Forte *habitum* vestigia confusa sunt vocis *ejulatum*. Exaggerandæ rei causa, cum esset dicturus, toti populo ejulatu suo lacrymas expressit, ita invertérit orationem.

Quemadmodum illi extorquebo lacrymas?] Confer cum his, quæ dixit idem Haterius in divisione.

Numquid talem vultum, &c.] Montanus supra: *Filia, inquit, mihi conscia est. post hanc vocem remissa putares tormenta. Similis facta est torquenti.*

Quantum illi ad scelera ætatis adjecit] Ven. Eras. & Pal. *ætas adjiciet.* Sensus egregius est: *Quantum illi ad scelera ætas adjiciet!* Igitur, si odissemus te, pateremur, cum ejusmodi filia vivere.

Quod illam novercam peperit] Lege: *quid? quod illam noverca peperit. Quid? quod in illa, qua*, &c. Cum mater illius, cum hanc concepisset, noverca fuerit, dirisque illis in cogitationibus versata tum temporis, quæ familiares & quotidianæ novercis esse solent, nihil aliud videtur expectandum, quam quod his de moribus animoque traxerit aliquid, imo plurimum ista filia dein edita. Præclare dein subjungit de Medea, quæ cum illud ausa sit scelus germanum in fratrem, quod plerique volunt, minus incredibile debet videri, quod in consanguineum fratrem hæc soror id ausa sit. Ita respondetur ad hæc objecta; Virginem esse, sororem esse, propterea in illam hanc suspicionem non posse cadere.

Qua nominata est] Illud *nominare* hic proprium. Vide Torrent. ad Sueton. Jul. cap. 17.

In qua torta credibile, &c.] Nec *torta*, nec *aiebat*, exturbarim cum Fabro. Sed legerim: *in qua, torta incredibile scelus illud quidem, sed eo intolerabile esse aiebat.* Igitur hac causa indicium fecit.

Pulchre

Pulchre huc facit illud Apuleii in Apol. *Est ille poeta versus non ignotus: Odi puerulos praecoci sapientia. Sed enim malitia praecoci puerum, quu non aversetur atque oderit ? Cum videat velut monstrum quoddam prius robustum scelere, quam tempore, ante nocentem, quam potentem; viridi pueritia, cana malitia? vel potius hoc magis noxium, quod eum venia perniciosus est. & nondum pœna, jam injuria sufficit. Injuria dico : imo enim sceleri adversum parentem, nefando, immani, impetibili.*

Pag. 341. *Induxerat Cestius matrem dicentem filia*] Ne sint dissolutæ scopæ, adjice copulam, ut sit: *Induxerat & Cestius.* Præterea, qui satis attente perlegerit, & consideravit, quæ deinde disputantur, is existimabit mecum post, *Da fratri venenum*, illud excidisse, quod quasi à Cestio jam dictum mox ostenditur. nempe: *Mater, quid est venenum?* Qua autê ratione præcedentibus id fuerit connexum, patet utcunq; ex iis, quæ de Triario subjiciuntur: Inde ego colligo scriptum sic, aut simillima saltem ratione à Seneca fuisse: *Induxerat & Cestius matrem dicentem filiæ: Datur fratri venenum: feceratque illam respondentem: Mater, quid est venenum?* Ex his Cestii suam sententiam Triarius traxit. Neminem turbet, quod *respondere* hic dicatur interrogans, nam & interrogando sine dubio etiam sæpe respondetur. Et Seneca dein: *Fecerat respondentem puellam: Pater, quid est rea?* Simplex esset, *nescio, quid hoc sit, rea.* quod & in hac interrogatione puellæ, facile jam quivis viderit.

Da fratri venenum] Non video, qui hoc probare possim. maxime cum hæc considero: *Fecit illam respondentem; Mater, & mihi da.* Tu lege: *Dabo fratri venenum.* ad quæ cum filia istud respondens introducitur, ostenditur inde eam adhuc valde puellam esse, ut ne intelligat quidem, quid sit venenum. Quare illius nomen, tanquam beneficii sit, intelligit. Eodem pertinet illud infra: *Profunde lacrymas, manus ad genua demitte, rea es.* Responder illa: *Pater quid est rea?* Ita & mox legendum: *Dabo fratri venenum.*

Non invenit illam, sed concupivit] Ita Florus 3. 6. *Conscius sibi magni laboris Isaurici cognomen adamavit.* Ita ἀγαπᾶν Græcis quandoque eligere. Similia etiam notare memini ad Controv. 23.

Da fratri venenum] *Dabo* reseribendum esse jam monui. Nempe hoc, quam Cestii illud absurdius, quia est se detegentis. Posset & ab aliis & quidem gravissime, excipi. Cestii verbis videntur deregi alii: interim occasionem sollicitandi in societatem facinoris filiam sibi captabat mater.

Non ferebat, nec illam Triarii sententiam] Sequentia si legeris, expectares hic *Cestii.* quod hic reponendum. errore librariorum irrepsit Triarius. Pergo dein: *quamvis alter Haterius usus est.* Imitatus erat Haterius Cestii sententiam, ita ut nonnihil mutaret, quo lenius accideret ad aures. Et sic tamen peccavit, ob ea, quæ in epilogo dixit. Quod fatetur his noster ex mea emendatione: *Cum enim ad epilogum pervenisset, dixit: Hoc loco,* &c. Ita jam Cimmeriæ tenebræ his locis sunt dispulsæ. Illud *dixit* flagitat sensus: vox enim cum unico soleat *n* notari, facile per præcedens *eum* sit absorptum. Et alioqui nulla audaciæ specie, eum sensus huc cogit, inseri possit. Bene autem Latinum esse, *quamvis usus est,* ostenderunt jam alii.

Inveniat, quemadmodum fleat] Lege: *Inveniam.* add. notam seq.

Aliquis, hoc est, imaginem fratris] Scripsisse credas Senecam: *Aliquis huc det imaginem fratris.* vel: *aliquis huc ferte imaginem fratris.* Terent. exemplo: *Aperite aliquis actutum ostium.* Supra Haterius idem: *Non flet, quantum rea satis est. quemadmodum illi extorquebo lacrymas? afferte mihi imaginem fratris.*

Et ego nunc scio] Melius conveniret, *non nescio.* Jam enim ante id scierat, ut quidem narrat Seneca.

Pag. 342. *Quid enim intelligi vult*] Puto *enim* non male hic positum, nec tulerim cum Petreio ad init. periodi præced. *cum sciret.* Quod intelligendum,

dum, quasi continuandum præmissis: *Negabat se posse ferre, quod dixerat.*

Usque in exilium] Nempe ambulare non posse, *verum est.*

Totam hac figura declamavit] Ne interrumpatur cursus orationis, scribe: *& totam.*

Vos illi potestis objicere?] Pal. *Vos huic.* nempe filiæ. Ut hic *objicere*, ita Controv. 12. *Ingenium illi concessit, sermonem objecit.* Controv. 24. *Cum hac à discipulis sententia ei objiceretur.* cum exprobraretur, quod surripuisset.

Pag. 343. *Fuisse opus conscia, & sic transcurrit*] Male hæc haber non antiqua lectio: *fuisse opus & conscia, sic transcurrit*, &c. Igitur eam reduco. Schottus redundare judicat copulam, sed aliud tunc egit. Patet enim pro *etiam* accipiendam, eoque sensu hic minime pro supervacua habendam.

Nemo te timebat propter sororem] Quia privignus tuus sororem sibi habebat filiam tuam.

Fuscus Arellius, cum esset ex Asia] Lego: *ex Asianis.* qui tumore delectabantur sententiarum, quos inter noster Hybream istum refert Controverf. 2. fine. Subjicit enim postquam illius posuerat sententiam: *Grandaus Asianus aque declamator.* Qui locus huic nostro simillimus est. Etiam Controv. 24. Fuscus hic Arellius Asiani Rhetoris expressit sententiam: *Et aiebat, non commendationis se id, aut furti, sed exercitationis causa facere*, &c. vide locum.

Sed transtulit ad verbum quidem] Malim: *& ad verbum q.*

Pag. 344. *Cum accusarem, objecit veneficium*] Lege: *non objecit veneficium.* filiæ nempe huic. nunc objicit demum. Causam subjicit Rhetor.

Videlicet ut sciret, an satis torsisset] Ex vultu id meo sciscitabatur. Facit huc illud paulo ante positum: *Invenit quomodo damnata accusaret, moriens occideret, torta torqueret.*

Difficilius est filios inquinare, quam perdere] *Inquinat*, dum imbuit filiam detestabili veneficiorum arte; sive dum veneficam facit. *Perdere* studet, dum falso veneficii crimine accusat, sive dum fingit veneficam. Ad hoc impetu quandoque iræ & indignationis pervenitur; istud tardum est, quo minus à parentibus expectes.

Recte, cum damnareris, animosa eras] Quia præcedit: *fero fecisti*, &c mallem: *Non recte, cum damnareris, a.e.* Aut si id nolis, legendum dein: *qua recte nihil potes facere.* Sic ista quidem oratio desultoria magis videbitur: sed Rhetoribus ita agere quotidianum est.

Pag. 345. *In dolore tormentorum stupefacta*] Vel illud *in* hic redundat, ut sæpe & apud Græcos, de quo monui ad Controv. 17. aut pro *ex* accipiendum. Dialogo de orat. cap. 38. *Ita tamen ut omnia in foro, omnia in legibus, omnia apud pratores, gererentur.* Quintilian. declam. 308. *Si non est testamentum, sicut non est, quia non in jure factum est.* Declam. 302. *In ludo fuit. fuerunt doctores, & medici & ministri: neque tamen in illo nomine tenentur.* Minime enim particulam *in* expunxerim. Potest huc referri illud Flori 3. 4. *Bibere in ossibus capitum.* Seneca filius Agamem. 872.

Merumque in auro veteris Assarici trahunt.

Item illud vers. 848. —— *Vidit Hippolyte ferox pectore in medio rapi Spolium.*

Sulpirius Victor: *In eo loco est disputatio in legibus simplex.* Emporius Rhetor: *Locus communis est insignis & notabilis facti ad augendum pertinens executio.* Alcuinus in Dialog. *Negotium est ipsum factum, in quo inter accusatorem & defensorem controversia est.*

Fortasse in hoc] Non commode satis hoc cohæret superioribus. Suspicabar excidisse iteratam vocem & fuisse: *Fortasse dixit in hoc.* Passim illud *dixit* ita brevibus intervallis sæpius positum observabis.

Cum tum ira, tum odio furerem] Ven. *Tunc cum ira, tum odio.* Ead. Frob. & Cov. unde velim; *Tunc, cum ira, cum odio fur.*

LIBER DECIMUS,

qui vulgo QUINTUS.

Pag.346. J*Am pudet, quamdiu non seriam rem agam*] Venet. *Tanquam diu non seriam rem agam.* Ita & Erasm. Pal. prior & tert. aliique. quod probo. Illud *non seriam rem* intellige, nullam seriam rem. *Non* & *nullus* promiscue usi antiqui. de quo dixi ad Controvers. 2. Ipse hæc exercitia Scholastica serius opponit præf. 1 Controv. *Aliquando etiam*, inquit, *seriam rem agenti & occupato, sententia diu frustra quæsita intempestive molesta est.* Adde Præf. 3 Controv. Quamplurima tamen his scriptis seria permiscuisse Senecam res loquitur. Ipsaque hæc quamvis possint sæpe levia videri, *seria ducunt.* Et patri proin dum his instruit libros, minime sunt pudenda. Unde Seneca prudenter: *jam pudet, tanquam diu non seriam rem agam.* Et dein excusat, quod dixit hoc in genere, quæ scivit omnia.

Leviter tractata delectant] Non video, qua ratione opposita sint, *leviter tractata* & *contrectata.* In membranaceo, quo usus est Gron. *leviter tacta.* Unde conjiciebam hæc inter se esse confusa, & ita posse restitui: *Leviter attacta delectant. contrectata & leviter admota fastidio sunt.* Suet. de Orbilio: *Functusque militia, studia repetit: quæ jam inde à puero non leviter attigerat.*

Et admittite vel adactum jutejurando] Alii, quos nominat Gron. idem exhibent. Unde suspicabar: *Amitti te.* Ut Plaut. Bacchid. 4. 9. 40. *Ut olim ille se blanditiis exemit & persuasit, se ut amitteret.* Men. 2. 2. 68. *Si pellexerunt, perditum mittunt domum.* pro dimittunt. Ita sæpe alibi. Sunt tamen & codd. non levis fidei, qui *dimittite* repræsentant. Quod illi facile suppositum ab iis, qui verum non intelligebant. Lego dein, secutus auctoritatem & vestigia Mss. *quo affirmem dixisse me, quæ memini, quæ scivi, quæque ad hanc rem pertinere credidi.* Pluribus istis verbis magis ostendit, se ex animi loqui sententia. Quia vero suspicati poterant filii, quod pater senex, si tantum dixisset, *quæ memini*, plura secum communicandi detrectaret laborem, ideo addit, *quæ scivi.* Ne vero & hoc temere videretur dictum, addit ista postrema. Illa vero, *quæque audivi*, omisi exemplo Frob. & Venet. editt. Nec puto, ut quater repetatur *quæ*, genio & stylo convenire nostri auctoris.

Suum populum habuit] Cum in Venet. Froben. & Cov. sit, *habuerit*, illud amplector.

P.347. *Quomodo Asprenas aut Quintilianus senex declamaverit*] Ven. *Asprenatei.* Frob. & Cov. *Asparenates.* Verumtamen nomen *Asprenas* est in fin. Contr. 31. *Asprenates.* Sed qui ita scripsit, eo labi potuit, quod erat illi in animo, sequens: *Senes declamaverint.* Quomodo à Sen. fuisse scriptum pro certo credo. Nam alioquin, qui id facere de Asprenate judicium posset, nihil ad rem pertinere, quomodo illud declamaverit, cum tam multa illius Rhetoris nec ab ipso reprehensa, his in Controversiis & Suasoriis posuerit? Quintiliani quidem vidimus nulla: sed obsecro, num verisimile est vel hoc ipso ex loco, aliqua illius, quæ dixerit, cum nondum senio imminutum aut languidum ingenium haberet, relata fuisse ab auctore nostro, quæ interciderint, una cum reliqua illa & majore quidem horum scriptorum parte? Unicam illius sententiam refert Controv. 33. Hac ipsa dein præfat. inter minus nobiles, sive *neque clari nominis nec ignoti*, ut ait ipse, judicat esse; non contemnit, quantum quidem intelligere possum. Quorum omnium respectu hac de emendatione æquos esse dubitaturos non arbitror.

Transeo istos] Lege: *Transeo & istos.* Nec ad Asprenatem aut Quintilianum hæc ulla ex parte pertinent.

Sæpe dum amicitur, dicebat] Optimus ille Cov. *Dum admittitur, dicebat.* Unde sensui & loco idoneum eliciebam: *Sæpe, dum avide auditur, desinebat.* Nescio an verum sit. Huic reperiundo

riundo videtur facere posse. Dein idem Covarruv. *Cupiebat aliquem evocare adversariorum & in altercationes venire. Vires suas noverat.* Ven. ead. nisi quod, *in altercationem pervenire* quæ non mutem. Ex Pal. pr. cum Pinciano jam idem probavit Grut.

Pag. 348. *Verborum quoque non vulgarium gravitas*] Ven. Frob. Covarruv. multo brevius hoc modo: *Verborum quoque corporisque mire ad auctoritatem oratoriam aptus.* Quod Senecæ potest esse, & ista emblemata illius, à quo excerpta habemus.

Quantum oratorem præstaret Scaurus] Ven. Frob. & Pal. voce amplius: *Ignatis Scaurus.* Cov. item, *Ignarus chatus.* Suspicor fuisse: *Quantum oratorem præstaret ignavia Scaurus.* Ipse sic Scaurus agebat, quasi negligentia & ignavia commendari vellet. Diversum evenisse judicat Sen. qui mox etiam *longam imo perpetuam desidiam* in eo notat.

Sed quam fortunæ imputares] Venet. & Pal. pr. *Sed quantum.* Covarr. *quam tum.* Lego: *& quam tum fortunæ imputares.*

Bene cum illis ignis egerat] Venet. & Cov. *cum illo.* Quod præfero. Sensus est: Felix erat, quod combustæ illius erant orationes. Nam iste ignis, ut ita dicam, consuluerat existimationi Scauri. Ita quidam jocatus in Sporum puerum, quem pro uxore acceperat sibi Nero: *Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius pater talem habuisset uxorem.* Sueton. Ner. cap. 28. Exempla satis obvia.

Sed extant libelli] Ven. Frob. Cov. *Sed ex his libellis.* Iidem dein: *Multo quidem solutiores ipsis actionibus.* Ut scripserit auctor: *Sed & ex his libellis, qui cum fama ejus non pugnant, multo quidam solutiores ipsis actionibus.* Ostendit quantum ad quosdam libellorum, qui non indigni Scauro judicabantur, se in alia versari sententia.

Pag. 349. *Affectabat immo censorium supercilium*] Ven. Pal. pr. & Covarruv. *Affectantem immo.* Scio, quid placuerit aliis hoc de loco. Ipse conjiciebam: *& quia putabat turpe ac frivola jactationis affectanti, & inter primos censorium supercilium, cum aliud animo esset.* Postremis his judicium continetur Senecæ.

Qui per multa impedimenta eluctatus] Nec in Ven. nec in Frob. denique nec in Pal. pr. nec Cov. *per* apparet. Quare bene deletum illud vellet Gruterus. Tacit. Agric. cap. 17. *Super virtutem hostium, locorum quoque difficultates eluctatus.* Ita apud eundem: *inniti viarum spatia.* Item: *Elabi custodiam.*

Pag. 350. *Quæ inter obstantia erumpat*] Ven. Frob. Cov. *quæ ante obstantia.* Unde emendavi; *quæ tanta obstantia perrumpat.* Nempe summam egestatem infamiamque & odium.

Nemo erat, quin cum] Lege, inductis primis duabus vocibus, quia antiqui non agnoscunt: *Quis non cum homini omnia objiceret, ingenio multum tribueret?*

Ut libertatis nomen excederet] Jurisconsultus in l. 24. D. depos. *Egreditur ea res depositi notissimos terminos.*

Libri incenderentur] Ven. Cov. Pal. *comburerentur.* Quod non est mutandum.

Post Ciceronem inventa est] An, *commenta.* Nisi quis accipiat *inventa est* pro *invenit.* Vide Lips. not. 36 ad 1 Ann. Tac. Paulo post tamen: *parum videlicet in pœnis nota crudelitatis est.* Quare vulgatum vulgari etiam acceptum ratione tueor.

Et si quid ab omni patientia] Lege: *nec si quid.*

Pag. 351. *Magnam partem convolvisse*] Ven. *Magnam partem libri illum cum volvisse.* Pal. *convolvisse.* Reliqua eadem. omnia recte. Divus Lucas c. 4. illud *convolvere* πτύσσειν vocat, eique ἀναπτύσσειν opponit. quod *replicare* Ciceroni aliisque.

Monstrabo vobis bellum libellum] Ven. *bellum vobis libellum.* ut dirimantur minusque inter se duriter collidantur ejusdem soni syllabæ.

Pag. 352. *Multum habuit ingenii, nihil cordis*] Illius est non vulgaria invenire, hujus videre ut sensus iis & sanitas

tas constet. *Cor habere*, quod est, *corde sapere* Plauto. cui id deerat Rhetori, is necesse est, ut insana dixerit. qualia sunt & hujus Musæ, quæ subjungit Seneca.

De sparsionibus, odoratos imbres] Antiqui: *odoratoriis imb.* Unde mallem: *odoratiores imbres.* & hoc verum esse existimo.

Et in cultum viridium, Calatas sylvas] Multum de hoc & sequenti loco laboravi. Tandem viam vidi, qua utrique suam sanitatem (affectos enim esse patet) restituere possem. Transpositionis error omnis esse videtur. nempe quæ de pictura nunc legimus, de cultu viridium dixisse Musam, & scripsisse Senecam arbitror: contra, quæ in cultum viridium hic dicta, eam ad illorum picturam pertinere. Rescribo itaque: *& in cultum viridium, Nemora surgentia. & in picturam, Calatas sylvas. In picturam* nempe viridium, quæ ita picta, ut quasi extra tabulam offerri oculis arbores viderentur. In metallis cælatura figuras extra materiei corpus prominentes ostendit. Eo nimis adspectum. Porro viridia intelligenda videntur, quæ habebant super tecta. ut sæpe in montibus sunt nemora. Sed illud ne sit, insanum tamen est sine dubio, si quis, quot viridaria sunt, tot *surgere nemora* dixerit. Hujusmodi de locis Quintil. 8. Instit. 6.

Nostris sepelitur ventribus] Ven. Froben. Pal. pr. Cov. *deponitur.* Quod forsan melius, inquit Gruterus. Ego non dubito, quin Senecæ sit, & illud *sepelitur*, tanquam interpretamentum expello, forte illius, qui excerpsit Plaut. *Ut me deponat vino, hanc affectat viam.* Virgil. *Urbem somno vinoque sepultam.* Similia jam notarunt alii. Pulchre vero hujusmodi de locis disserit nobilissimus Schelius, maximum patriæ meæ decus, acerbo nimis funere ante hunc annum reip. ereptus, ad dialog. de orat. cap. 23.

Non ergo etsi jam manumissus est] *Nunc ergo.* quia nempe ita insana ausus est. Erant autem Rhetores multi sanguine servili ac liberti. Non videtur autem dein Seneca scripsisse aliter, quam: *debuit de corio ejus nobis satisfieri.* quia & ipse sic scribit Suas. ult. *afferri protinus flagra jussit; & Ciceroni, ut oportuit, de corio Cestius satisfecit.* Qui hic dederunt, *nobis calceus fieri*, quod quamvis sine risu & cachinno legi non possit, occupat jam antiquos etiam codd. ita recte perspexisse sensum hujus loci videntur, ut Dalechampius: cujus est: *Quamvis hoc loco Musa verba reprehendat Seneca, usus tamen est ipse sub fin. ult. Suas.* An potuit infelicius?

Ne plura videantur, vel subjicietis vos] Ven. *Licet non plura videantur, vos subjiciatis.* Ita & Pal. pr. Cov. *licet & non.* quod amplector. Sensus est: licet neo plura videantur tolerabiliter dicta. ut & sequens, *vos subjiciatis*, nempe interrogando, aut particulam eorum aliquam, quæ forte ab aliquo dicta audistis, referendo.

Sed sibi nocuit] Multos sibi in conciliando, non tantum sententias corrumpendo.

Sed prava] Ipsas figuras, sive contumeliosa, quem putamus habere fontem, nisi malam mentem, malum animum. Igitur hinc etiam non tantum, ex sequentibus colligas, Oscum hunc ingenio malo pravoque fuisse. Quare ita ut subjicit, cum excepit salutans Pacatus.

Poteram, inquit, dicere, Ave Osce] Ave in salutationibus matutinis solenne. Sed homini scordalo & usque ad exemplum contumelioso. non poterat à se impetrare, ut hoc diceret Pacatus. Quare imperfecta oratione: *Poteram, inquit, dicere, Ave Osce.* non jubet salvere, tantum quod possit, si vellet ait. Objicit simul (est enim ambiguum) sermonem, qui parum purus emendatusque esset. Titinnius apud Festum: *Osce & Volsce fabulantur, nam Latine nesciunt.* Sensu tamen alio: *verba Latina loqui noverat.* Vide quod in Passienum commentus est.

Ad contumelias omnium ingeniis inurendas] Venet. Frob. Cov. *injungendas.* Recte. ita optimi, *injungere* non *manus*

tantum, sed & *detrimentum*, item *injuriam*. Liv. *injuriam a nobis repulsam, tanquam aut facere, aut pati necesse sit, injungimus aliis*. Quod qui nesciebant, istud Senecæ ierunt corruptum.

Prima ejus syllaba in Græcum mutata] Non est locus in toto hoc Seneca, qui magis torserit, & plures eruditos. Cælius Rhodiginus *Pinssienum* dixisse, pro *Passieno*, putat, veluti esset *mentulatus follis*. A φύσα *follis*, & σίνθ- *mentula*. Æmilius Ranconetus legebat: *prima ejus syllaba in Græcum mutata*, nempe, ut *Passienum Grassienum* vocaret, velut hircosum, hircum olens, ut sæpe libidinosi. γράσος enim hircus est, sive alarum fætor. Turnebus 3 adv. 8. quod præterit, suspicabatur legendum; *in cra commutata*. & pro Passieno Crassienum dixisse, ut crassum, hebetem, tardum significaret. Sed id obscenum nomen recte dici, vellem exemplis ostendisset. Hoc tamen utcunque habeat, ego Brodæi & Hadriani Junii in sententiam, quam vel hanc Turnebi, vel istam Ranconeti, aut Rhodigini multo facilius transiero: qui ad πάχειν & παχυπῆν allusisse in ista mutatione Oscum putant. quod quia nemo non continuo esset intellecturus, ideo crediderim non expressisse Senecam ipsum illud obscenum nomen. Præterea Oscum suspicabar tantum initium *Passieni* Græco pronunciasse more, quo magis attenderent homines, quid ex vulgato intelligi posset. Nam *pati* apud Latinos non minus, quam πάχειν apud Græcos in obscenis usitatum est. Sed si *Passchienum* dixit, illa difficultas relinquitur, cur de prima tantum syllaba testetur Seneca, eam mutatam esse: nam profecto de secunda verius id dici posset. Dicam, quod multum meditato venit in mentem. nempe *mutata* vitiosum esse pro *imitata*, quæ duo passim promiscue corrupta videre licet: Senecamque scripsisse, *Ille Passieno, prima ejus syllaba Græcum imitata, obscænum nomen imposuit*. Verecundius Seneca recedens, quantum potest, ab obscenitate, de prima tantum syllaba, quod dici, quantum significationem attinet, de tota voce posset. Est porro in istis locutio, qualis illa Suasor. 7. *Non laudabo municipem nostrum bono versu*. Item Controv. 2. *detestabili parricidio furvum diem*. id est, propter parricidium. quem ad locum plura hujus generis notavi, quæ paulatim cœperunt esse in deliciis.

Pag. 353. *Declamatori subtili, sed arido*] Rationes Fabri me induxerunt, ut legerem: *subtili nec arido*. Sæpenumero fit, ut acuti fiunt aridi. Hujus enim vitii ad confinium facile, nisi caveas diligenter, subtilitas accedit. Unde Lucius Senec. epist. 82. *Acuta sunt ista, quæ dicis. Nihil est acutius arista. quædam inutilia & inefficacia ipsa subtilitas reddit*.

Qui non intelligis te laterem lavare] Hæc accipio dicta in indocile illius ingenium, irritumque studium imitandi Latronem, ejusque exemplum exprimendi. Confer, quæ subjicit ipse Seneca. Nisi illuc quoque respectum, quod frustra laboraret quærere sibi vitam, quamvis coiisset societatem, alioque jam cum Rhetore communem haberet Scholam, quo duorum institutio, ars, scientia plures allicerent discipulos.

Dicebat valenter, sed dure] Venet. & Pal. *violenter*. quod non spernendum. Præfat. 1 Controv. de Latrone: *Quotiens ex intervallo dixerat, multo acrius violentiusque dicebat*.

Et simulationem actionis oratoriæ] Venet. & Pal. pr. *assimulationem*. nempe pro simplici id positum, ut passim apud Plaut. *assimulare* pro *simulare*.

Hac, qua meo Latroni subjicitur] Antiqui, *de pupillo, qui misero Latroni subjicitur*. Nonnulli inter hos, *subjiciuntur*, item *hac*, *qua*. ut in vulgato. Vide si placet: *Hac, qua miror, cur Latroni subjiciatur*. Ipse enim Capito auctor est sine dubio, nec illius excedere captum debet videri. Latroni subjiciebatur, quia Latronis illi præscribebatur nomen. Tanto autem *subjicere* hic idoneum magis, quod & significationem habet, suppo-

supponendi, subdendi, falsum in veri locum ponendi.

Bona fide Scholasticus] Id est, plane pleneque. Ovid. lib. 3 de Ponto, Eleg. 7.

—— bene desperare salutem,
Seque semel vera scire perisse fide.

Florus 2. 1. *Cum bona fide adolevisset.* Turnebus minus commode explicat, sine dissimulatione.

Penes Latronem gloria fuisse, penes Gallionem palma] Nempe jam magnum sibi olim favorem & famam adjunxerat & excitaverat Latro, ut laudibus ferrent, quicquid ab eo esset dictum. Quare, quamvis esset, qui diceret artificiosius, princeps tamen semper habebatur plurium non & eruditissimorum judicio, qui tribuissent palmam Gallioni. Hæc de verbis, ut leguntur vulgo. quæ non puto esse Senecæ, qui præfat. 4 Controv. *Latronem unicum declamatoriæ virtutis exemplum* appellat. Quo magis advertit me, quod in antiquis non reperiuntur illa: *penes Latronem gloria fuisset.* Eorumque ego jam sequor lectionem, donec reperero melius. hoc modo: *Hi quoties non conflixissent, penes Gallionem palmam relinquam, si ita vobis videbitur. Ego vobis omnium feci potestatem. Hos*, &c. Turbas has nobis dedit consarcinator centonum, qui dum suo jure Senecæ vexat scripta, præfationem pulcherrimam ita turpiter fœdavit. Potest tamen in ista lectione aliud quid latere, quia aliquid habet contorti. Sed istud usque dum investigetur, simus hoc Catone contenti. Illud non temere factum, quod dixit; *si ita vobis videbitur.* Noverat inter necessitate arctissima junctos sæpe maximam intercedere invidiam: quare ipsorum judicio rem submittit, simulque & istos & Gallionem laudat. Vide supra & Schott. in vita hujus Gallionis. Porro cogitandum, num in istis, quæ præcedunt, respexerit ad τιράδια, quorum mentio apud divum Lucam in Actis cap. 12. Excubiæ singulæ quatuor ab militibus agebantur: hi τετράδιον dicti. Ad rem militarem pertinere suspiceris eo etiam, quia hic pergit; *Quotiens hi non conflixissent.*

Pag. 354. *Sinite in partem abire*] Quid si: *sinite inde partem habere.* Sumpta ab histrionibus translatione.

Cum in hus ad societatem] Venet. Pal. pr. Covarruv. *bonu.* unde *vobis* lego. Quod jam ante video Pinciano placuisse.

Erat, qui patremfam.] Vulgo: *Erat talis, ut patremf.*

Multum de viribus remiserat] Venet. *Viribus dedefecerat.* Palat. pr. *defecerat.* Cov. *deserat.* unde Schottus: *dempserat.* Ipse cogitaram: *deterruerat.* quod antiquum & probum, pro *detriverat.* Lips. ad 1 Hist. Tacit. nota 32. Simile quid in mente iis fuit, qui *deraserat* scripsere. quod est in Pal. 4. quod corruptum in 3. *debiraserat.* Etiam hoc loco: *viribus defectus erat*, possit alicui placere. Quia ita variant codd. nihil pro certo affirmem. Intellige vero hic de patre agi, quod & ex subjectis colligas, & ex Ven. item Pal. ubi est: *Turrinus pater & Clodius.*

Quantum valeret etiamsi ars abesset] Antiqui: *etiam narranti bene.* quæ quid sibi velint, non video. Forte: *quantum valeret, etiam in oratione bona.* non tantum in declamatione. vide præfat. 1 Controv. Pergunt iidem: *sed sententias.*

Insidiose aliquid petentes] Venet. & nonnulli alii: *Insidiosas aliquid potentes.* Lege: *insidiosas & aliquid petentes.* Præfat. 3 Controv. *Omnia intenta & aliquid potentia.* ita lego,

Latro numquam solebat disputare in convivio] Lego: *nonnumquam.* & post ista: *aut aliquando declamare. poterat enim ex tempore.* Hæc ad verbum Ven. & Pal. pr. tantum inserui *enim.*

Pag. 355. *Negabat itaque ulli placere posse*] Ven. & Pal. pr. *Negabat nisi agitata quoque illis placere posse.* Unde suspiceris: *Negabat, nisi agitatione quoque ulli se placere posse.* Ipsa agitatione animus illi & vires ingeniumque augebantur. Igitur subjungitur: *nisi totum nosset se & vires suas. nisi ex illarum fiducia aliis metuenda & prærupta aude-*

ret. Ita lego. posterius *nisi* feci ex *nesso.* quod eo loco Ven. exhibet.

Turrinus contra nihil probare] Venet. & Frob. *Turrinus quoque.* Forte: *Turrinus Clodius.*

Causas nemo proposuit diligentius] Piget jam fere in his plus sumere laboris, ita incertum me faciunt distringuntque Mss. Omnia mala meritus est, qui corrupit ita detestabilem in modum has præfationes. En quam longe rursus à vulgatis discedant codices primarii Venet. Pal. pr. & Cov. in quibus nulla harum historiolarum. paucis tantum illi: *causas nemo respondit paratius. & pecuniam itaque fecit & dignitatem. ut si quis illi deberet, scias loco fuisse.* Forte: *ut si quid illi decrat, scias locum fuisse.* ita & Cov. nisi quod: *defuisse. Facere* vero *pecuniam* non male. ut *facere corpus* apud Phædrum. *Facere pecunia summam.* Nepos Epam. 3. idem Hann. cap. 10. *magnam multitudinem serpentum confecisse*, id est, collegisse. An vero etiam *facere dignitatem* hoc sensu dixerint, id me dubitare fateor. Præterea ista ex antiquis an vestigia sint veræ lectionis, id quoque nescio. Nam istis quidem codicibus plurimum tribuo, & tamen vix induco in animum, uti credam, hæc ausum quemquam conficta infarcire scriptis Senecæ. Nam unde, nisi hinc ea haurire potuit? Multum etiam pro vulgatis facit, quod Schottus testatur, ea perantiqua manu ad oram Cov. cod. adscripta fuisse.

Scias locum defuisse] Dum intra provinciam continetur, nec Romæ illi artem suam profitendi, & hinc sibi quam maximam continuo famam circumdandi occasio datur. Supra jam ostendit inter eos fuisse hunc Turrinum, *quibus quo minus ad famam pervenerint, non ingenium defuit, sed locus.*

Habet in dicendo paternam diligentiam] Venet. *in dicendo controversiam diligentiam.* Forte Seneca scripsit: *in dicendis controversiis paternam diligentiam.*

CONTROV. XXX.

Pag. 356. *Accusat injuriarum pauperem*] Etiam illo id facere nomine potuit, quod eum sordidatus pauper sequebatur. l. 15. §. 27. D. de injur. *Proinde, quodcunque quis fecerit vel dixerit, ut alium infamet, erit actio injuriarum. Hæc autem fere sunt, quæ ad infamiam alicujus fiunt, ut puta ad invidiam alicujus veste lugubri utitur, aut squallida, aut si barbam demittat, aut capillos submittat,* &c.

Nostis populi loquacis suspiciones] An *Nota ei.* Nempe intellexerat hoc dictitare populum ex suspicione, si peteret honores, pauperem tum ei adversarium & accusatorem futurum, qui illius vitam habebat cognitam, in eamque summa libertate esset dicturus. Quare eum sustulit. Infra Oscus: *Accusa, inquit, ubi est, qui primo cœperat.*

Nunquam petiit?] Nisi quod judicium istud populi illi notum, consiliumque patris mei metuebat.

Pag. 357. *Quis accusare sic loquentem potest?*] Hæc sumpserunt ex Epitome. Cov. *Quis hoc loquentem auderet accusare?* Ita & Venet. nisi quod *hunc.* Malim, *hac.*

Sordidatus cum criminibus meis ad vos veni] Scribo: *Sordidatus nunc criminibus non meis ad vos veni*, id est, propter crimina non mea, sed divitis. Tacit. *Laborare legibus.* Curt. *Non luxuria laboramus, sed bello.* De quibus alibi actum supra.

Mortuo patre meo] Junge hæc præcedentibus: *quia me accusatorem non times mortuo patre meo.* qui in re sine dubio subscripturus erat. Ita video ante me emendasse & Pincianum.

Pag. 358. *Nisi invenero, cui induam*] Qui meum in luctum succedat. Intelligit reum cædis paternæ.

Nihil amplius testari possum, quam hanc] Aliquid deest: nec enim ista commodum effecerint sensum. Elegans esset: *Quid amas hanc vocem, Adhuc nescio?* Ut pergat; *Delibero interim,*

rim, num induam vestem, quam patri meo reliquit percussor. Unde major etiam tibi fiet invidia, quam adhuc facta est, quæ te tamen quammaxime cruciat.

Magistratus post terga sua non summovent] Ven. Bas. uterque, Erasm. Pal. Cov. *Magistratus servos post.* Igitur lege: *Magistratui servi post terga sua non summovent.* Lictorum est *summovere.* Iidem è servis sæpe. Unde lex Triumvirorum apud Dion. lib. 56. *Ne servi lictores essent.* Vide Lips. 1 Elect. c. 23.

Lacessere nos ultra non solebat] Explicatur id verbis Latronis infra: *Non solebat vivo ille* (patre) *provocare nos ut reus fieret.*

Cujus necessarius] Possis: *Hujus.* Possis: *cuivis.* Secundum Ven. & Covar. esset: *Cui vis necessarium ita crudeliter i. p. dolorem?* Habent eadem, nisi quod *cujus.* Sed dein legendum omnino videtur: *Nihil fortius est, quam quod nec gemit.* ita tacet plane.

Erat virtus summa] Postrema hæc duo non agnoscit Ven. nec alii, quantum suspicor. Nam ab excerptis, credo, sumpta sunt. Et sit integer sensus si legas: *& contumacis. Ignotum* pro ignobili posuit. quibus promiscue passim usi auctores, uti notum. Mox: *nos nihil aliud, quam innocentes, inter quotidianas acies semper invicti.* Unde istam lectionem probo. in vulgato plus est jactantiæ, quam convenire videtur.

Dolor lacrymis effluit] Ovid.

Expletur lacrymis egeriturque dolor.

Unde:

—— est quædam flere voluptas.

Si quis omnium mortalium miseriarum] Distinctione non bona & compendio scribendi corruptus & obscuratus hic locus. Scribe: *Si quis omnium mortalium miserrimorum inter necessarias* &c. *lacrymas, incredibam adhuc inertiam miratus est,* &c. Covarruv. *miserimi.*

Pag. 359. *Bello tument*] Quare privatim si filius infestus sit inimicis patris, cui ille sanguine est proximus, minus mirandum. nec eo nomine accusandus est.

Pulchro objiciente furtorum crimina] Scribe: *pulchrum objicientem.* An vero hoc factum, *cum ille Cypnas opes liburnis per Tiberinum ostium invexit.* ut verbis utar Flori, qui addit: *quæ res latius ærarium populi Romani, quam ullus triumphus implevit.*

M. Bruti sacratissimam eloquentiam lacerat] Parum attente videntur legisse hæc Senecæ, qui ista nobis obtruserunt de eloquentia Bruti lacerata, cujus nullam hic factam mentionem, vel inde patet, quod finit Latro summarim rursus attingens, quæ dixerat: *Solus hic est in vestra civitate innocentior Catone, nobilior Metello, fortior Pompeio.* Nihil de sancta Bruti eloquentia. Unde jam intelligimus, cur antiqui etiam codices, ne vestigium quidem vocis *eloquentiam* ostendant. Suspicor scripsisse Senecam *contemneret.* (*Et M. Bruti pater atrocissime eum laceratat; cum quidem ejus civili sanguine n. i. s. m. sed infectas ait*) Apud Sueton. *Nec semel infectas adspice cæde manus.* Hic autem Brutus, quem inter acutos oratores refert Cic. partium Marianarum fuit, victus à Pompeio, & randem illius jussu perfide, ut judicabant nonnulli, & crudeliter occisus. Potuerunt hujusmodi exprobrationes transversum agere Pompeium. Forte tamen fecisse voluit videri jure belli in eum, qui arma adversus tulerat, nec veniam ac vitam impetraverat. Quod sensisse videtur Seneca, qui de illo, qui tantum male dixerat Pompeio: *adeo non timuit, ne esset reus, ut etiam disertus esse curaverit.* Ita vulgo. Ipse tamen non dubito, quin utcunque etiam ista, quæ emendavi, legenda quis existimet, hic tamen esse reseribendum: *atque illi tamen, cum t. c. a. t. t. scinderent, adeo non timuerunt, ne essent rei, ut etiam diserti esse curaverint.* Pertinent enim hæc sine dubio ad duos, quorum alter objiciebat, digito caput uno quod scalperet Pompeius, alter vero ejusdem elevabat triumphos. Illud *aurati currus* in ipso carmine à poëta positum fuisse videtur. Illa de Bruto antecesserunt Pompeii triumphos.

Pag. 360. *Omnia injuria genera comprehensa sunt*] Distingue: *Comprehensa, sunt; pulsare non licet*, &c. Non abest à veri vicinia hoc Latronis, imo verissimum est. Nam & Labeo Jurisconsultus in l. 1. D. de injur. *Injuriam fieri, aut re aut verbis. Re, quoties manus inferuntur, verbis autem quoties non manus inferuntur, convitium fit.* Paulus vero in 5 recept. sent. tit. 4. *Injuriam patimur aut in corpus aut extra corpus. In corpus verberibus & illatione stupri. Extra corpus convitiis & famosis libellis.* Quod idem est illi Labeonis, nam & pulsare intelligitur, qui stuprum infert. Plaut. Epid. 4. 1. 15. *Plane hic ille est, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam pepulit.* Ipse Paulus dein etiam: *Corpori injuria infertur, cum quis pulsatur, cuive stuprum infertur, aut de stupro interpellatur.* Præterea *convitium* appellatur infra, quod pauper sordidatus sequebatur divitem. Nam & tacitum convicium sine dubio & exprobratio debet haberi: *Quæ res extra ordinem vindicatur, ita ut pulsatio pudoris pœna capitis vindicetur.* Etiam in legibus XII Tabb. tantum ista fuisse injuriarum genera videntur. Unde non assentior Cornificio Herennium suum docenti, falsam esse definitionem hujusmodi, *Si quis dicat injuriam ullam esse, nisi quæ ex pulsatione aut convitio constet.*

Quod nihil contra bonos mores fecit] Ven. *Quod ille c. b. m. fuit.* Lego: *Si quid ille contra bonos mores fecit.* Nempe judex condemna. Ridiculum vero illud injuriarum addi formulis, quia eo ipso, quod dicam factam esse injuriam, & illud simul dico contra bonos mores aliquid esse factum. Videtur autem non solum ad convitia, sed etiam ad pulsationem illud *contra bonos mores* retulisse Latro.

Licet ambulare, qua velis, sumere] Fabri conjectura sensum dat satis dilucidum huic loco, nec immerito laudatur à Gronovio. Illud solum non probo, quod radicitus exturbet illud *sumere*. Quod ego non dubito, quin fuerit, *funere*. & scripsisse Senecam mihi persuadeo: *licet, inquit, flere, licet ambulare, qua velis, à funere. Qua velis* inquit, id est, qua via. Supra: *non ambulabis, inquit, eadem via, qua ego: non calcabis vestigia mea.* item: *cur, inquit, me sequeris? quasi aliud iter pauperes, aliud divites habeant.*

Frustra suspicari] Id est, temere suspicari. Tacit. 3 Ann. 58. *frustra vulgatum dictitans.* Ita & Lat. Pac. pan. c. 22.

Pag. 361. *Committit injuriarum, inquit*] Lege: *Committit injuriam, inquit, siquidem non postulat, non accusat.* Paulo ante etiam *injuriarum* pro *injuriam* corrupte. Illud autem *siquidem* est in Ven. & Pal.

Rufus Vibius hoc colore posuit] Forsan: *hunc colorem proposuit.*

Periculum divitis] Unde illi periculum? Si forte compertum esset, illius consilio mandatuve cædem esse perpetratam. Vide Vinnium ad Instit. §. 7. instit. *demandato.*

Pag. 362. *Quis impotens alius est*] Cov. *adeo est.* Lege igitur: *quis impotens adeo est?*

Inveniebat, qui illas unice sufficeret] Legerim, *sufficerent.*

Illum declamantem declarasse controversiam de lenone] Offendit me: *declamantem declarasse.* Scripsisse Seneca videtur, *decolorasse.* Colorem enim habuit, quo lenonis factum insigniter vituperaret & notaret. Elegantius eo etiam est, quod *decolorare* intelligi possit, ut *deformare.* Sensu, quo est ἀντιτυπῶσαι. Vide Comment. ad Plaut. Pseud. 2. 3. 11. Ita & *demoliri.* Vell. 1. 15. Auget enim quandoque *de* præpositio in compositis. Ulp. l. 1. D. depos.

Apud illum declamantem Albutius] Lego: *Declamans.* ut præf. 2 Contr. *Apud Blandum diutius, quam apud Fuscum Arellium studuit.* De ceteris sequor conjecturam Gron.

Quibus invidere poterat] Quos se sentiebat esse majores. Hos inter ponendus Latro haud dubie, quem suo more mox carpit. Videtur hic alius clarissimo illo Rhetore, cujus sæpe in his mentio.

Summa hominum admiratione circumferebantur] Hæc parenthesi includenda, quibus in transcursu significatur,

eum

tur Albutius has sententias improbaverit.

Lugent argumenta patres] An fuit: *Lugent inter purgamenta patres.* Quibus permisti cineres. Nam & dum præcipitant in foveam juvenes, & dum ignis illos consumens interim humum exsiccat, multum hujus collapsum sit, quo obruerentur, & miscerentur cineres, ossa facilius reperta. de quibus subjungit, quod illa diviserint. Conjectura, cui aliquis locus eo quoque esse potuit, quia alius horum juvenum alio procerior, eoque & ossa longitudine distare debuerunt. Vocem *inter* reperii ex fine vocis, quæ præcedit.

Producta sacerdos tuam] Ven. Eras. Pal. Covarr. *Producta sacerdote statuam.* Quare non impetrem à me, ut aliter, quam his vestigiis quærere verum velim. Quod ecce tibi, nisi fallor: *Nec perducta sacerdotes ita urantur.* ut cineres sint quærendi & ad lupanar. De Vestalibus hæc intelligenda sine dubio. ad quas eo respexisse videtur, quod & illæ in subterraneum specum demissæ. Vide Dionys. Halic. 2. 68. Plin. 4. epist. 11. *Perducta* intelligis, quæ sui corporis viris fecit copiam. Antecedens honeste positum pro consequente. Ita & Sueton. Vespas. c. 22. ubi itidem *producta*, pro *perducta* vitiose. In Julio *deducta* sensu eod. c. 50.

Pag. 363. *Lupanar de quantum est*] Ven. *dhe quantum.* Pal. *de* superscripto *h.* Cov. *adaquatum.* Quare amplector priorem Gronov. conjecturam, quam verissimam esse etiam ipsa probat ratio. Nam si vellent monumentum extruere suis filiis, quod erant facturi fine dubio, non poterant pati, ut illi conjunctum esset lupanar. quare imponebatur necessitas illud dejiciendi: Et pœna hæc quidem erat non injusta in lenonem, qui accusabatur istud propter factum reip. læsæ. Calp. Flacc. decl. 5. *Sed ipsis hoc turpe & defunctorum manibus gravissimum, quos parentes habuerant charissimos, quod ut ipsi testabantur hoc in judicio, summa pietatis & frugalitatis fuerant juvenes.* Vide istam Calpurnii decl. Ut autem hic *adaquare*, ita & Flor. 3. 10. *Alexiam ducentorum quinquaginta millium juventute submixam flammis adaquavit.* item 1. 13. *Totam urbem igne, ferro, manibus exaquant.*

Ipse utique laudabat. itaque docuerat] Venet. Pal. Cov. *Ipse autem laudabat. Hac autem docuerat.* Forte: *Ipse autem se laudabat. hoc item debuerat: nam,* &c. Ironica sunt: Et passim ita Seneca ad perstringendum.

Ἔχει ἐχθρούς] Sensus aliquis sit: Εἶχε ἐχθρούς. φύει τε τὰς ἀῤῥωστίας ἡ γῆ καὶ αἴρειν δυναμένας, καὶ ἥ τοι αἴρειν ὑδάτων [καὶ πυρὸς] γίνεται. *Habuit inimicos. Ipsa etiam terra producit valetudini contraria, & exitialia adeo. Undarum quoque est profecto, [& ignis] tollere homines.* Ut nihil necesse sit te esse, qui occiderit. In his ἀῤῥωστίας valetudini noxia, & morbos inducentia intelligo: ut *mors* pro veneno. *sopor* pro soporifero medicamento. *odium* pro odii potione. & similia apud Quintilianos aliosque optimos.

Καὶ ποτὲ δεῖ ἂν εὕρω πίνοντα] Lego: δεῖ ἦν εὕρω φονέα. *Et necesse est aliquando inveniam percussorem.* Injicit diviti metum.

Petit pro præmio statuas patri] Lege: *accipit pro præmio.* Prima vox est in Ven. item Pal. pr. Erasm. *accepit.* adde fin. Controv. Item *statuis* lege. Vide fin. divis. sed & vulgatum potest ferri. quia pluribus locis consueverant statuæ poni.

CONTROV. XXXI.

O*Pera sua jactat*] Lege: *jactet.*

Pag. 364. *Filios fortes jungite*] Rescissa abdicatione. Forte dein: *dissedimus.* &, *fuimus.* Nunc in gratiam nos reducite. Materia nunc discordiæ sublata est.

Hanc emendationem] Uti ne faciam fortiter, aut ne præmium mihi vindicem, sed cedam alteri.

Judicium vocatur] Lege: *In judicium vocat, quod.* Ita & in verbis Fulvii Sparsi. ubi vide. Tu abdicasti me, quod tecum contendi de præmio. Sed quid eo factum judicio, quam quod con-

tendi.

tendimus & compatavimus spolia, quæ retuleramus? Id autem fieri necesse erat, ut constate posset judici, utet esset præferendus. Infra: *Silentio virtutes nostra transissent, nunc illustratus es, dum conferuntur.* item: *putasse se ipsi patri honestius hoc esse, certe domus laudes utrinsque in foro inspici.* Quia autem abdicatione imponebat necessitatem filio pater, ut ad judices esset eundum; inde filius: *In judicium vocat.* quia hujus rei pater causa erat. Ita ut *damnare* accusate dicitur.

Ecce amitto] Id est, dimitto. quicquid sperare possem videri hoc ex judicio. Ita *amittere* positum & in præfat. credas. ubi vide.

Ætatis causa agebatur] Confer initium coloris.

Pugnandum habebam non imperatori tantum] Juvenal. Sat. 10. vers. 120.

Ingenio manus est & cervix casa.

vers. 333.

—— rapitur miser extinguendus

Messallina oculis.

Id est, propter Messallinæ amorem. Ista exempla non produxissem, nisi viderem hic docere virum eruditum hæc gemina esse istis Catulli:

—— noli pugnare duobus.

Virgil.

—— Solus tibi certet Amyntas.

item:

— placitone etiam pugnabis amori?

Imo hæc plane aliena sunt.

Solebas enim] Lege: *solebasne.* cum interrogatione.

Judicium vocas] Sensus est: *In judicium vocas.* Id est, abdicando causa es, cur, qui istos retulimus, nunc quæramus in judicio, uter injuriam fecerit: unde gloria ista non leviter infuscatur. *Duplicem* inquit, *triumphum.* quia dum refert triumphum filius, tantundem, imo plus gloriæ redundabat ad patrem. Supra: *ego vici, sed omnes patri gratulati sunt.* Similia multa in hac Controversia.

Aiunt etiam nunc quidam] Ven. & Bas. *ecce nunc.* quod non damno.

Pag. 565. *Quanto honestius modo pater & filius*] Ven. & Bas. uterque non agnoscunt: *Quanto honestius.* & salvo sensu abesse possunt. Sed legendum sic erit, *contenderunt* ex Vatic. item *facturi.* Si vulgato nolumus subduci duas istas voces primas, emendandum: *contenderant. erat honestiorem facturus victum, uter vicisset.* Nunc hoc judicio, quo contradico abdicanti, aliter res habet.

Dubito, quid faciam? Tace? sed] Venet. *Taceam?* quomodo rescribendum existimaveram, priusquam illam inspexissem. Est oratio, qualis illa Terentii, Phorm. 1. 4. 8. *Quod cum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ? Loquarne? incendam. Taceam? instigem. purgem me? laterem lavem.*

Meas narrare non concessit] Hac enim me causa abdicavit, quod illas narrando effeci, ut victor discederem è judicio. Nunc igitur si rursus narrem, magis etiam exacerbavero. Ven. *uni mihi meas.*

Hoc crimen] Simili ratione Tacit. 1 Hist. 59. *Nonium, Donatium, Romilium, Calpurnium, centuriones, de quibus supra retulimus, occidi jussit, damnatos fidei crimine gravissimo inter desciscentes.*

Ego praminm tantum habeo] Ven. & Covarr. *Ego patrem tuum habeo.* Unde Frob. *Ego patrem tantum h.* quod non displicet. Turrinus in divis. *plures tibi in videre cœperunt postquam victus es,* &c. vide locum.

Permittente lege fecit] Indubium est, hæc esse partem initii divisionis. quod fuit hoc aut illi simillimum: Latro sic divisit: *An filius abdicari possit propter hoc, quod permittente lege fecit. Nemo, inquit, in eadem re & habet legem & timet. Contra ait: si quid fecit.* Nihil metuo, ne quicquam de his errem. Vide mihi quæstionem secundam, ad quam hæc viam sternit. Tantum an Latro divisione hac sit usus, pro certo non affirmem. Credidi tamen, quia plerumque is loco primo dividit. & præterea, quia hoc ad exemplum divisit in Contro v. 4. & alibi. Illud *inquit, contra ait,* præfigitur sententiis probantium improbantiumve, cum aliquid pro aut contra se introducitur,

ducitur, & premitur. maxime illis usi Rhetores, ubi dividunt, & quæstiones ponunt. Confer divis. Controv. 23. & 27.

An abdicari etiam] Conjunge periodo, quæ præcedit: *fecit*; *an abdicari*. Prius membrum more solenni ex prima quæstione repetitum.

Hoc jus majus est ceteris] Apud Quintil. declam. 4. vir fortis: *Eximius per magnorum operum reverentiam de necessitate parendi*.

Pag. 366. *Silentio virtutes nostra transissent*] Cum in antiquis sit *transilissent*, hic scriptum fuisse potius credam: *transivissent*. Hæc ipsa etiam notare operæ pretium existimet, qui noverit Ciceronis hoc: *Non reprehendo* scripsere: scripserunt *esse verius sentio*. item Quintiliani 1 Instit. cap. 6. *Multum enim litteratus, qui sine aspiratione & producta secunda syllaba salutavit*, aveto. *Iste enim & calefacere dixerit potius, quam quod dicimus, & conservavisse.* Paulo ante ejusdem est: *Hu permittamus & audivisse, & scivisse, & tribunale, & faciliter dicere.* Vide locum, ubi improbat, quod nonnulli *audaciter* potius dicant, quam *audacter*. Istud tamen non pravum esse Senecarum & Livii auctoritate illic testatur Gronov.

Nunc illustratus es] Nepos Themist. *Quo factum est, ut brevi illustraretur.*

Putavit esse tenendam] Suam ipsius sententiam ista de quæstione posuit in divisione Contr. 8. quæ diversa est.

Pag. 367. *Exaudisse quendam dicentem*] In vett. est: *ex ordine suo dicentem.* unde suspicor scripsisse Senecam: *audisse ex ordine suo quendam dicentem.*

Cognovi, non quid imperares] Vat. Brug. Covarr. *cogitavi*. quod recipiendum.

Occasionem beneficii quæstu non concupivi] Cov. *quæstum concupivi*. Vix satisfacere mihi hoc de loco potui. Ex ista lectione Cov. cogitavi. *Occasionem beneficii quæsitam concupivi: acceperam præmium. habet pater, & percipit.* Nam *alter* repetitum non est in Ven. Porro *alter* pro pater vitiosum etiam est in declam. Quintil. 16. Porro *concupivi* hic ut Controv. 29. *Triarius multo rem magis ineptam, quia non invenit illam, sed concupivit.* Id est, sumpta ab alio usus est. Turrini vero sensum hujus illustrant loci: *Et cum dixisset, se præmia in patrem contulisse, dixit: Vici te, pater, sed nempe vici tibi.*

Hoc enim modo legem, &c.] Ven. *Hoc enim vobis modo.* Pal. *vobis.* Quorum alterutrum proin recipiendum, cum non possit temere ita exaratum hic esse judicari.

Pag. 368. *Ad ruborem totius juventutis pertinere*] Cum *rubor* sæpe pro pudore, cujus est signum, ponatur. *pudor* vero sæpe sit dedecus, *pudor est nil discere velle.* ita & in l. 2. C. de injur. maritus dicitur pati in uxoris pudore, id est, contumelia. Hinc & *rubor* eleganter hic, pro dedecore. Contra Virgil.

> —— *scelus expendisse merentem*
> *Laocoonta ferunt.*

Ubi *scelus* est pro pœna. pro consequente antecedens. Ea ratione & *flagitium* pro dedecore antiquis est frequens.

Inter dignorum virorum exempla] Offendit me vox *dignorum*, nimis levis hic & plane putida. Scripsisse Seneca videtur: *divinorum*. intelligendique heroës, qui divum genus, & divinis honoribus coli consueverant. Cicero 2 de legibus: *Quod autem ex hominum genere consecratos, sicut Herculem, & ceteros coli lex jubet, indicat omnium quidem animos immortales esse, sed fortium bonorumque divinos.*

Venire in judicium] Sensus & oratio integra velit: *si venirem.* mox etiam: *in quo quid habeo?* lege.

Timeo ne ob hoc ipsum] Hæc quoque corrupta. Lege: *Non timeo.* & mox: *quod ego sciam, an usquam gloriosiores sint.* Id quod isto judicio sum consecutus, unice patri & familiæ imputandum.

Defunctorie causam meam egissem?] Præcedentia flagitant: *egi.* Perge dein: *Sed mihi notum non fuit filium cedere.* Objectio patris. Respondetur: *Quia parum erat, illi non putabat.* Judices vero

ro *judicaverunt, non quod erat, sed quod te malle crediderunt.* Verba sunt Montani supra.

Ἡμῖν παρίστη τῷ τότε δικαστηρίῳ] Lege: ἐν τῷ τότε. Nam non ad hoc pertinent hæc judicium, sed quo pater & filius antea contenderant de præmio. unde exacerbatus pater abdicaverat filium. Diversum avo, si quis manium esset sensus, aut ille existeret ab inferis, placiturum esse, his ostendit, maximumque potius gavisurum gaudium, si nepotem filio videret fortiorem. Supra: *opta pater, ut à nepote vincaris.*

Pag. 369. Νὴ Δία μάλα χαίρω] Lego: χαίρω. νῦν δ' οὗτ' ἀρ. *Hic nunc de virtute certamen est.* Gaudio exultans dein rogat, quod videt: εἴπατε μῶν. *dicite, numquid hic patre fortior?* Nam Græcis ἀμείνων, ut Latinis *melior*, etiam fortiorem denotat. Supra Sparsus: *Solebas enim semper optare, ut contingeret tibi habere filium meliorem.* Ovid. 2 Fastor.

Postmodo victa cades, melioribus Ardea restas.

Apoll. 3 Argon. 420. Ita & contra *deterior.* Plaut. Epid. 3. 4. & mox Labienus ex mea emendatione.

Dixit quod etiam desertoribus licet] Ecquod vero jus desertoribus? hi sibi contubernales & contubernia suo sibi arbitratu vindicare possunt? Non opinor. nec illa magno oratori Labieno sententia esse potuit. Tu scribe: *deterioribus.* non ita fortibus, quam ego sum. Distinguendum vero: *& dixit: quod etiam deterioribus licet; nolo bablitare c. a. m. Non capit.*

CONTROV. XXXII.

IN *diversa parte*] Sueton. Jul. *Diversarum partium habebatur.* Id est, adversarum.

Excusavit victos, qui restituit] Lege: *quin restituit. Quin* frequens *quin etiam.* Virgil. 1 Æn.

——— *quin, aspera Juno,* &c.

Consilium in melius referet.

Muliercula caput] Quia proscriptionis in tabula præmia erant decreta iis, qui capita proscriptorum retulissent.

Quam periculose eum offendo] Hæc non mutarem, nisi reperissem in Ven. Pal. & Cov. *quam periculosum, si eum offendo.* quod non fuerat præ illo aspernandum.

Pag. 370. *Paterna satisfactio est*] Vide similia ad Controv. 21.

Soli videbantur judicare dii posse] Quare ignoscendum filiæ, quod diversam secuta est partem, cum hujus non minus bona causa videretur.

Irascare, malo] Quam sic te exorari patiare. Paulo post: *O novum monstrum! irato victore vivendum est. exorato patre moriendum est.*

Si parricidium est fuisse in div.p.] Venet. *Si parricidium fuisset in div.* Credas fuisse: *Si parricidium fuisset, esse in d. p.*

Ubi studuisti?] Legendum: *ubi istud vidisti? ubi audisti?* Ita emendaveram, cum vidi Petreio jam hoc esse observatum, qui dubitat tamen.

Irato victore vivendum est] *Victor* hic pater est. qui quatenus *victor* & *iratus* in nemine sævit. perque eum vivere licet, & si velis eum iratum permanere, vivendum est. Sed quatenus pater, non exoratur, nisi morte.

Pag. 371. *Uxor suas*] Eleganter *suas partes secuta* dicitur mulier; quæ sequitur maritum suum, quippe cui individua vitæ societate conjuncta est.

Optima civilis belli defensio, oblivio est] Cum bellum civile gestum & arma jam composita sunt, optimum est, oblivisci: nam si factum defendere velis, quod fit etiam, si stringantur in acie gladii, & puniantur, qui arma contra gesserant, tanquam facinorosi. hinc rursus facile in dissensiones & arma. Quare discordiarum civilium oblivio optima defensio. Nam & defendendo & puniendo magis majorem nos culpæ in suspicionem adducimus, & qui innocentes poteramus videri, noxii esse incipimus.

Ut victor insanis] Ven. Erasm. Pal. *pater noster.* Cov. *aut tu pater noster, aut victor insanis.* Unde legerem: *An tu pater noster? an victor? insanus es.* In Brug.

Brug. legitur: *insanus.* Schotti, *aut tu pater inofficiosus*, &c. nimisquam audax, imo & putidum est.

Nec etiam filia, si exeanduit] Venet. *Et hoc etiam, si filia excanduit.*

Morere, inquit] In Ven. Bas. utr. Covarr. non est *inquit*. Et salvo sensu abesse poterit.

Si durioribus utar] Vox *verbis* post *durioribus* excidisse videtur. Vox repetita omissa vitio pervulgato potuit & sine istius præcedentis vocis absorberi. In Hedu. & Vat. *verbis* extare notant. Simile mendum in colore: nam ubi nunc emendate: *non submissioribus verbis*, antiqui quidam: *submissis oribus*, tantum.

Non patris regere] Controv. 11. *In hoc enim latam esse legem, ut pater à filio sanari deberet, non ut regi.* Contr. 21. hic ipse Latro: *Tu patrem debes dementem accusare, non sanum regere.*

Dicam in senatu non stulte sententiam] Post vocem postremam Ven. Pal. Covarr. *dixi*. Igitur lego: *sententiam, nec dixi.*

Pag. 372. *Partes male egi*] An officium patris minus recte sum functus?

Cum illam ipsa natura publicis excepisset malis] Gyptus Rex apud Justin. lib. 39. cap. 3. *A nullo unquam majorum suorum, inter tot domestica, tot externa bella, post victoriam in fœminas sævitum: quas sexus ipse & periculis bellorum & sævitia victorum eximat.*

Fortius tantum loqui liceat] Hæc lectio epitomæ, quam amplexus est Schottus. Vox *tantum* minime inseram. Reliqua probe. quia sunt in antiquis præter *patri*. Cov. tamen, *patres.* quare *patri* restituendum. Hæc autem, *vide, an sub iis exemplis patri fortius loqui liceat*, sic intelligenda, quasi esset scriptum, *loqui non liceat*. Promiscue enim in divisionibus ista ponunt Rhetores.

Morte pensasset?] Sine interrogatione scribam: *non pensasset.*

Res viri consecuta est] Virgil. 3 Æn. *Res Agamemnonias victriciaque arma secutus.*

id est, partes Agamemnonis. Florus 4. 12. *Varus perditas res eodem, quo Cannensem diem Paulus, & fato est, & animo secutus.* Unde cum in Ven. & Covar. hic sit, *res visa cons.* conjeceram: *res viri victas consecuta est.*

Pag. 373. *Hoc post bellum, immo post edictum*] Venustas his sua & acumen perit, nisi interrogative legas: *Hoc post bellum* est factum, *imo post edictum*, quo sancita est injuriarum oblivio?

Omnis enim dixerunt] Lege: *Omnes vero.* Verba sunt ipsius Senecæ.

An etiam fratri irascitur?] Ven. *An & in hunc fratrem irascitur?* Ead. Pal. & Cov. quare velim: *An etiam huic fratri irascitur?* qui illius amore patrem non accusat dementiæ.

Nos duces exoravimus] Duces nempe nostrarum partium exoravimus, ne duriter consulerent in captos. Ita enim futurum, ut nostri liberi, qui diversis in partibus essent, itidem sæve haberentur. Hinc illi mitigati & victoria clementer exercita. Verba patrum, quorum liberi in partibus erant diversis ex mea emendatione fuerint: *Ignoscite nobis*; qui nostris timemus liberis, si captivis ignoscere non vultis. *Severi essemus, si liceret esse securis. Severi* in sumendis suppliciis, tollendisque his captivis. Caute autem *severi*, ne vel verbo sævitiam agnoscere videatur.

Ego durius loquar] Cov. *loquebar.* quod probandum: & dein legendum: *deprecaretur.*

Pag. 374. *Fecissem. non magis tibi ego*, &c.] Petreius hæc explicat. Schottus distinguendo expedire rem tentat. Lege: *nec si rogasses, non minus ego tibi, quam sorori tua maritus.* Quia tu me maximi facis, nec minori me prosequeris amore & affectu, quam soror tua suum maritum: si me rogasses pro sorore, pro certo exorasses. minime difficilis fuissem. Faber ex epitome, quia habet, quod hic non extat: *Etiam morte patri quæsivit invidiam.* colligit aliquid deesse huic controversiæ. Ego id inde non puto consequi. quia passim suo arbitratu assuit epitomatorum auctor.

CON-

CONTROV. XXXIII.

Quo factum est, ne læsi patres] Ven.& Cov. *in quo læsi patres.* Deinde Venet. *aut ut agnoscant, a. r.* Cov. *agnoscunt.* Vulgatum ab excerptis est desumptum. Suspicor scripsisse Senecam: *quo læsi patres liberos suos aut non agnoscant, aut non recipiant.* Etiam *in quo* defendi posse videtur. Contr. 19. *Fortasse in dolore tormentorum stupefacta, nescivit, quid loqueretur.*

Etiam confessas injurias tacent] Id est, manifestas, nec cuiquam latentes. Justin. lib. 8. cap. 4. *Thessali Bœotiique orant ut professum adversum Phocenses ducem Græcia exhibeat.* Latin. Pac. paneg. cap. 39. *Cur non tua publicaque vindicta confessam aliquam immortalis dei curam putemus annixam? Facere injurias* Terent. *mussitare*, Adelph. 2. 1. 52. *quando eum quæstum occeperis Accipiunda & mussitanda injuria adolescentum est.* Ubi Donatus: *mussitare* enim proprie est dissimulandi causa tacere. Ad sensum facit illud Hispani: *Timeo ne hoc prosit reo, quod nemo ex his quemquam videri vult suum.*

Expositi quam tolli] Venet. & Cov. *expositu, quam agnoscere.* Ab excerptis inserta reliqua. Lego: *nihil esset miserius expositu, quam agnosci.* Nam redditi parentibus, quid aliud quam cruciari debuerunt quotidie debilitate sua, qua & parentibus gravissimo essent dolori. Justin. lib. 11. cap. 14 refert, Græcos octingentos admodum occurrisse Alexandro post victum Darium ad Arbela, qui pœnam captivitatis truncati corporis parte tulerant. quibus quum data esset redeundi ad suos potestas, *agros accipere maluerunt, ne non tam gaudium sui parentibus, quam detestandum sui conspectum reportarent.*

Huic cæci innitentes baculis vagantur] Ven. *Hinc cæci.* quod malo. ut & : *hinc trunca,* &c. In reliquis *huic* probum est.

Pag. 375. *Proceritas micabit*] Ven. Pal. Covarr. *mirabitur.* unde velim: *proceritatem mirabuntur.* Id est, intuebuntur cum admiratione. Justin. 5. 4. *Et universi quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem, mirantur.* Prudent. Psychom.

—— curru invecta vetusto
Saucia mirantum capiebat corda virorum.

Item:

Dum currum varia gemmarum luce micantem
Mirantur.

quod paulo post idem exponit: *Defixu inhiant obtutibus.* Videbatur is, de quo hic Rhetor, illi posse proceritate fieri similis, de quo Suet. Calig. c. 35. *Erat Esius Proculus patre primipilari ob egregiam corporis amplitudinem & speciem Colosseroi dictus.*

Illi contractos pedes] Lege: *Confractos.*

Ita non sic infelicius supersunt] Ven. *Ita non in reliquis supersunt, quam p. f.* Pal. *Ita non nunc, in rel.* Covarruv. ead. quæ Ven. nisi quod habet: *supersunt, qui.* ut scripsisse videatur Seneca: *Ita nunc in reliquiis supersunt, qui perituri fuerant?* Controv. 8. *Cadaver* pro senis corpore, in quo sanguinis & vitæ non ita multum. Ut minus sit mirum, si *reliquias* vocet corpora, ita infirmata & diminuta, ut vix corpora esse videantur. Apud Senecam filium Phœniss. 94. OEdipus excæcatus de se

—— funus extendis meum
Longasque vivi ducis exequias patris.
Aliquando terra corpus invisum tege.

Quanti ex his fortes viri?] Pessime sunt de Seneca meriti; qui excerptorum ope illi succurrere voluerunt. Ubi passim emblemata auctoris, quæ ipsis vindicari & defendi jure possunt, non autem sine flagitio scriptis Senecæ inserciri. Veluti ista, non sunt malæ Latinitatis, nec sensus absurdi, sed non ideo sunt Senecæ. Quem ego hic scripsisse non dubito: *quid si aliquis ex istis futurus sit tyrannicida? quid si sacerdos?* quomodo Ven. Basil. uterque, optimusque Cov. nisi quod hic: *ex iis.* quæ nullius momenti discrepantia. Respicitur ad præced. *Eruantur, inquit, oculi illius, hujus præcidantur manus.* Harum

rum passim mentio cum agitur de tyrannicidis. Illorum etiam ubi de sacerdote, lib. 4. controv. 2.

Pag. 376. *Tuto, experieru*] Ven. Erasm. Pal. *experireru*. Lego, *expertus es es*.

Surge tu] Supplica judicibus, genua prehende.

Sed quid excitaru?] Id est, surgere juberis. Sueton. Octav. 14. item Cic.

Adjiciamus aliquid ad quæstum] Invidiose, quæ dicere consueverat dives, his repetit. ita & mox Arellius.

Quid infelix iste peccavit aliud] Quasi intercedens pro aliquo, quem mutilari jusserat dives. Ut in verbis Arellii: *Tracidatur, inquit, lingua*, &c. Antea cogitaveram: *Ecquis inter infelices istos p. a.*

Si quis agnoverit suum] Male, qui velit, *suum patrem*. Lex est: *Expositum qui agnoverit, solutis alimentis recipiat.* Vide controv. 26.

Nemo agnoscet] Pal. Cov. *Nemo, nemo agnoscet*. Etiam Ven. geminat ista.

Pag. 377. *Misericordia publica alitur*] Cum in Venet. & Pal. sit, *publicavit*, scribam, *publica vivit*. quod est & in Varic.

Nulli plus reddunt] *Reddere* hic, ut *reditus*. Salmas. ad histor. Aug. notat *redire* pro *ire*. adde l. 94. D. de verbor. sign.

Via este, quas poteras] Covar. qui omnium optimus, *domasti*. unde lego, *declamasti, qua poteras*. Vult quoscunque declinasse omni ratione, *ut non rogaret, ut non acciperet*. Egregie miseris etiam ultro porrigimus stipem.

Spiritum tibi non relinquerem] Ven. & Vat. *Spiritum tamen relinquerem tibi.* Unde lego: *Spiritum tandem non relinquerem tibi.* Irati oratio.

Fatis publicis] Bene Schottus, qui defendit antiquam lectionem, *sacris p.* Nuptiæ, de quibus præcessit, sacris privatis celebrantur.

Hilaritati dicatis diebus] Venet. Pal. Cov. *An hilaritates dicatis diebus.* quod non mutem facile, cum etiam in Col. & Pal. quarto sit, *in hilaritatem*. in tertio vero, *in hilaritate*. & præterea, cum illud legatur apud optimos, *dicare in servitutem, in fidem, in clientelam*.

A te fortasse aliquis] Intelligimus etiam tenuissimos stipem diis dare consuesse, quæ si ab isto ita crudeli & nefario esset accepta, & portaretur ad deos, quid aliud, quam gravissimam deorum iram concitare posset? Atque eo hanc pertinere orationem arbitror. Facit huc, quod notat Casaub. ad Sueton. Calig. cap. 40. Philonis Judæi extare commentariolum, cujus index περὶ τ̃ μίσθωμα πόρνης εἰς τὸ ἱερὸν μὴ προσδέχεσθαι, in quo stupris quæsita λήμματα αἰσχρὰ appellare ait. Si ingrata sint diis, multo magis istis ab isto ita fœdo homine profectis offendi debuerunt. Etiam Christiani Theologi ex furtis aut male partis, si quis subveniat inopi, negant eo pacem veri dei impetrare posse. Stipes vero olim diis datas & ad res sacras, ut ludos &c. jam olim docuit Lipsius ad 14 Annal. Tacit. nota 40.

Quosdam ambitio gloria] Legendum, nisi fallor, *ambitio & gloria*.

Cum istum alant ii, qui se] Pessime factum, quod ista ab excerptis recepe- runt, & vera Senecæ extrubant. Summus Faber duxisse primus in errorem illos videtur, dum, rectam quidem ait istam videri antiquorum lectionem, *cum stipulant ii, qui* &c. sed qui excerpta collegit, legisse videri, *cum istam alant, qui* &c. In ipsa tamen antiqua lectione, puto rescribendum, *quem stipulant ii.* ad accusandum nempe divitem, ipsisque patrocinandum. Sensum pervidit ante me Faber. Ex his patet male Lectium judicare, meras tenebras antiqua esse in lectione: igitur rescribit, quod vulgo legit. probat id Gruterus, & suo cum Lectio errat.

Quos affectus vestros optare debeam, nescio] Ille egregie doctus orare & blandiri, ut etiam doceat alios, vos, metuo, ne permoveat ad misericordiam & absolvendum. Et tamen hoc ipsum meis rationibus accommodatum esse potest, ut sitis misericordes. Nam tanto magis, si hujus narrare cœpero crimina, ita debebitis exardesce-

re. Quod expressum est iis, quæ sequuntur, ubi minatur se hujus divitis & rei ostensurum crimina, quæ cum infamia ipsorum, qui imperant reip. & judicant, sunt conjuncta.

Si verum fuerit] Ven. Erasm. Bas. uterque, Pal. Cov. *si etium fuerit*. unde conjicio, *nisi odiosum fuerit*. Innuens judices infamia flagrare, qui hunc hominem in civitate ita diu suo arbitratu sævire permiserint, ut suspicio esse posset aliqua, non ignaris iis hæc esse facta.

At reum hunc nos publice pascimus] Tanto minus est ferendus, quod non sævus tantum, sed detestabilem in modum avarus, civibusque oneri damnoque est.

Exigitur à te talio] Malim, *exigatur à te talio*. pro, *si exigatur*. cujusmodi de locis nonnulla dixi ad Calpurn.

Non incidit] Ven. Eras. Bas. uterque, Pal. *inciderit*.

Omnes omnibus conferunt] Venet. & Frob. *Omnes homines congerit*. An vox una periit, fuitque, *conferre coëgit*.

Primum quod reip. crimen conf. op.] Lege, *Primum, inquit, reip.* Ita consuetudine pervulgata in his divisionibus scriptum. Pergit Ven. Eras. Pal. aliique, *deinde hunc reum queri*. Scribe: *hujus reum*. & sensum habebis perspicuum & accommodatissimum. Etiam secundam quæstionem fecit: *An si læsa sit resp. ab hoc læsa sit.*

Pag. 379. *Damnum, quod tu objicis non videbat*] Ven. Frob. Vat. Pal. abest negatio. Malim, *quis videbat?* incerta voce, ex fine præcedentis vocis.

Duo debilitantur, nondum resp.] Cum de duobus & pluribus eodem in negotio ita jam præcesserit, ineptum & putidum est, duorum hic rursus fieri mentionem. De conjectura restituo: *Denuo debilitentur, nondum resp. læsa.* Istud causæ fidens suæ dicit. Denuo si debilitate velim & magis etiam mancos & mutilos reddere; nondum tamen læsæ reip. accusari potero.

Infantes perdidit & infelices] Frob. Ven. Pal. Cov. *Juvenes qui sua de re infantes*. Ita & Erasm. nisi, quod conjunctim *suadere*. Forte: *Non juvenes, aut qui suaderent; infantes perdidit & infelices*. Juvenes intelligo, qui ætatis sunt militaris & operam patriæ manu navare possunt. Ipsa militaris ætas passim *juventus*, & *juvenes* sæpe milites. Casaub. adversus Baron. ad apparat. Ann. prope fin. vide. *qui suadent*, eos accipio, qui ætate sunt provectiores, quibusque corpus, ingenium, sapientia validum. Hastæ juvenum, consilia sunt senum.

Attamen crudelem] Scribe, *Annon crudelem rem facit & lamsta?* Dein, *& leno, qui cogit invitas pati stuprum.* Ex mala lectione compendiosæ scripturæ ortum vitium, una transversa lineola *annon* compendio scriptum ab *attamen* differt.

Quæ legi innititur] Brug. *mittitur*. Ven. *lege innititur*. Scribe: *Non potuit, inquit, ulla res lege damnari, quæ lege permittitur.* Ita passim rhetores post istam quæstionem: *An teneatur, si fecit, quod ei facere licet.* Vidi ita jam esse emendatum ab aliis. utrum à libris, an ab ingenio, id me nescire fateor.

Dices, an hoc licuerit facere] *Deinde, an hoc licuerit illi facere.* Hoc rectissime sine dubio. Sed hinc intellige periodi præcedentis fine deesse, quod antea positum semel, hic repeti debuit. quo vitio vix ullum est aliud, quod sæpius nostrum infuscaverit auctorem. Scribe: *si in agris meis arbusta succidere velim, dices, me remp. lædere?* vel, *dices, remp. lædi?*

Licuit, inquam. Expositi, inquit] Venet. *Licuit, inquit. Exposit. in nullo num. sunt.* quod malim.

Habent legem talionis] Pœna injuriarum lege XII tabularum propter membrum talio erat. §. 7. Instit. de injur.

Pag. 380. *Non potest, inquit*] Ven. & Pal. scribunt hic repetuntque quatet: *Non potest, inquit, resp.* Quæ quid sibi velint vix exputo. nisi quod cogitabam lacunæ loco hæc esse scripta, quæ nata sit, dum reperita omittuntur. Hoc, simileve potest dixisse Rhetor:

tor: *Non potest, inquit, resp. ladi in iis, quos non habebat. Nam ladi non potest, nisi in aliqua sui parte.* Saltem sensu quid simile desideratur. Quod judicabit, qui hæc conferet cum iis, quæ ante hæc disseruit Seneca. Hic velim in præcedentibus poni, quæ in fine repetuntur. ut istic factum videmus. Atque ita, quantum ad sensum, nihil est, quod hæreamus.

Non in sensu illos invenies] Quintil. declam. 278. *cujus tulerit nomen, in cujus censu delatus sit.*

Quomodo cum illa quæstio tractatur] Lege, *Sed dici tamen solet, quotiens illa quæstio tractatur. An resp. læsa sit. totiens enim inter argumenta non læsa resp. dicitur; ne potuit quidem*, &c. Ita jam quadrat illud sequens: *Sed hæc quoque in illam incurrit, an læsa resp. sit.* omnisque sublata difficultas.

Dicant illos per hunc tam misere] Venet. & Bas. uterque, omissis ceteris: *Dicant illum per hunc vivere.* Sensus sit plenus: *Dum dicant, illos per hunc vivere.* Reliqua ab ingenio esse videntur illius, qui excerpsit.

Qui exponent filios] *Exponant* Venet. præfero.

Projiciunt magis, quam exponunt] Distinctio eo spectat, quod non semper voluntate & contemptu sanguinis ac subolis expositionem fecerunt parentes. Quandoque enim & necessitate & metu periculoque subacti istiusmodi consilium capere debuerunt. Vel sola Mosis historia id revincit. Diversum tamen maxime id frequens. unde Quintil. Declam. 372. *Projicere* generatim pro exponere. Nam *projicere* sæpe dicitur, qui vilem rem habet. Senec. filius in Epist. *Multi sunt, qui non donant, sed projiciunt.* Controv. 13. *qua projicimus, vilia habemus.* Ead. *Non dimissa est ex arce, sed projecta.* Vult exturbatam in publicum vi & contumeliose, nullo generis habito, aut sexus saltem respectu. Controv. 14. *Luxuria usque eo se projecit, ut accusetur.* Tacit. 1 Annal. 4. *quibus tam projecta senatus auctoritas*, id est, vilis. Etiam Ulpian. l. 50. D. de evict. *Sed si dolo rem viliori pretio projecerunt.* Item Javolenus l. 36. §. 1. mand. *rem viliori pretio abjicere.* ut & hic *projicere* & *abjicere* promiscue ponit Rhetor. Adde Cujacium ad Afric. lib. 8. ad l. 34. mand. Ita & Græcis ῥιπτεῖν. Apollon. Rhod.

Aliqui etiam vernulas] Offendit me primum illud *vernulas.* nam cum de ingenuis agatur, qui de vernulis commode interponitur hic mentio? Hunc mihi scrupulum exemit Nonius, ubi docet, vernarum nomen pro convitio & maledicto habitum, quod eos etiam vernas appellarunt, qui vere facto nati essent, tanquam devotos sacrosque & detestabiles. Porro cum ver esset sacrum, reliqua quidem animalia docet Paulus ex Festo, quæ proximo vere essent nata, immolavisse. Sed cum crudele videretur pueros & puellas innocentes interficere, perductos in adultam ætatem velabant, atque ita extra fines suos exigebant. Alii vero etiam exposuisse natos videntur. atque eo hic pertinet locus. Vide Pithœum 1 adv. cap. 6.

Pag. 381. *Omine infausto editos*] Temere ad hæc Schottus de monstrosis partubus commentatur, quæ ad præcedentia, non autem ad hæc faciunt. In sola historia augusta plurima sunt relata omina fausta, infausta, quæ contigerunt, dum aliqui nascerentur.

Corpore invalidos] Quamvis non mutilatos atque infirmos, sed viribus defectos, vel quia corpus est morbidum, vel quia vigor deest sanguini. Tacit. 1 Ann. *Augustus ætate validus.*

Delicatu & formosis debilibus] Supra: *Huic speciosa facies est, potest formosus mendicus esse: reliqua membra invalida sint, ut fortuna iniquitas in beneficia sua sævientis magis hominum animos pervellat.* Unde patet, quare formosorum debilium hic fecerit mentionem.

Excisorum greges] Venet. *Castratorum.*

Non curatis, quod isti beati] Ex Ven. & Cov. conjicio hic fuisse: *Quam raro vobis in mentem venit.* Quemadmo-

 dum

dum mox prius *non curatis*. Deinde vero: *In mentem vobis venit.* quod sine interrogatione legendum. Dein perge: *quid illorum, qui frustra habent?* De iis autem, qui suppressi ergastulis, Sueton. August. 32.

Simplicitatem circumveniunt] Ven. *circumeunt.* quod non minus probum sensu eodem. Terent. Phorm. 4. *Facinus indignum Chreme, sic circumiri.*

Speciosissimum quemque, maxime id. c.] Ven. & Covar. *ac maxime.* quod probandum. *Speciosos* accipio, quibus formæ est veneratio. Vide Justin. 13. 1. de ducibus Alexandri.

Uno verbo propiore usus est] Antiqui in eo differunt, quod alii *propiore*, alii *propriore* exhibent. Sed consensu habent, *magis prop.* quod probandum, non exturbandum erat. Virg. notum est:

Quis queat optato magis esse beatior ævo? cujusmodi jam plurima notarunt alii: *Propius verbum* est, *crudelis.* cum *impium* vox sit generalis. ita *homo*, vox est propior, quam *animal.*

Miserabiliores dicant] Non dubito, quin *dicam* sit à manu Senecæ.

Pag. 382. *Non mutuatos hanc sententiam, sed imitatos*] Ven. & Pal. *Non mutilati arti hoc sententiam, sed irritatos.* ead. Covar. nisi quod *mutuati.* Forte: *Non mutilasse artificium sententia, sed imitatos.* Controv. 24. *Do, inquit,* Arellius Fuscus, *ut cum optimis sententiis certem: nec illas corrumpere conor, sed vincere.* Seneca hic modestiæ causa non dicit vicisse Latinos, sed imitatos artificium sententiæ, quam dixerat Græcus. Fuerint tum temporis forte vel ex ipsis Græcis vel & Latinis æmulis, qui diversum judicium facerent. à quibus se dissentire hic fatetur Seneca, illisque contradicit.

Utique si peperit, exposuit] Hæc connectenda præcedentibus, legendumque: *stipem, utique si peperit, si exposuit.* *O quam*, &c. Plus quam Græcus expressit, cujus ex verbis colligi potest, ista dici de feminis, quæ pepererunt, & exposuerunt, ut non plane & apertissime sit dictum. Istud, *si exposuit* conjeceram, quod dein & in Ven. exaratum vidi.

Τὰ ϛ̓ τῶν ἄλλων ἱερεῖα, &c.] Vox excidit, qua inserta restitui poterit locus. Lege, Τὰ μὲν τῶν ἄλλων τέκνα ἱερεῖα δεῖ γε, ὡς πρίν. Deinde rescribe ἀναπηρία. *Aliorum liberos interrogare quidem decet, quomodo aleris, vel alimini*, quod opus, quæ ars, qua toleratis vitam? An mare navigiis, an vomere scindere terram, an vero militare soletis, aliove quæstu sectari vitam: *nostri vero inde aluntur, quod sunt mutilati.* Omnes simili & infelicissima in conditione constituti. De omnibus una hac responsione, proh dolor! defungi possumus.

Latro Porcius virilius dixit] Dura hæc auribus meis oratio, nec ita scripsisse Senecam existimem, sed: *Hanc sententiam Latro fortius & virilius dixit.* Controv. 8. *Hunc sensum à Latrone fortius dictum.* Controv. 14. Sententias fortes tribuit Latinis, illarum vero laudes Græcis subtrahit, quos eo etiam nomine contempsisse Latro videtur.

Et alios incursantes] Malim, *incurvatos.* Supra: *alium distorquet, alium delumbat, alterius diminutas scapulas in deforme tuber extundit.*

Pag. 383. *Non numerabamus educatorem*] Ven. *numerabimus.* Ut suspiceris, *nunc numerabimus* scripsisse Senecam. Est autem similis huic ille Quintiliani locus in declam. 8. *Adjecit humanis calamitatibus ipsam sanitatem, & morborum languorisque violentiam medicinæ concessit.*

Τῶν ἰσχόντων τι συμφωνίας τις] Scribe, τῶν ἰσχυόντων τε συμφωνίας τι. *qui aliqua ei, cujus pulsaturi sumus januam, cognatione est junctus, is nobis dux sit.*

Ὦ κακῶν συμφωνιῶν!] Scribo, συμφωνιῶν. *O infausta* & abominabiles *symphonia!* Symphoniaci etiam in familiis. Ista emendatione jam apparet satis corruptam esse sententiam.

In pœnas quoties tibi rem] Seneca filius OEdipo 942.

Solvendo non es. Illa, quæ leges ratas

Naturæ

Natura in uno vertit OEdipoda, novos
Commenta partus: supplicia eadem meis
Novetur. iterum vivere atque iterum mori
Liceat, renasci semper, ut toties nova
Supplicia pendat.
Quod de se nimium OEdipus dixisse tolerabile utcunque; de hoc educatore nimium insanum est.

Labieni sententiam separavi] Post istas separatim retuli.

Sed ubi quotidianum diurnum] Sensus est & oratio elegans: Scilicet illi quotidianum diurna & *mendicantium quaestus recognoscenti*, *Tu hodie minus attulisti.* id est, minus, quam debes. Petron. *quicquid dixero*, *minus erit.* ita *plus*, item *minus*, *tempore*, vel *re*, vel *causa*, vel *loco solvere.*

Si sic rogasses] Sic flens, sic ejulans, inter rogandum, ut nunc, cum loris à me concisus es.

Quem ad fingendas, &c.] Ipse enim plurimas etiam optimorum Rhetorum sententias in versus suos transtulit. Controv. 10.

Pag. 384. *Ostende nobis captivos*] Scribe, *captivos tuos.* ut supra dixerat hic Cassius.

Ostende nobis alumnos tuos] Nempe *alumnos* accipere possumus, & qui aluntur, & qui alunt. Tanto hoc elegantius, quia ambiguitas vocis manifeste taxat educatorem. *Mercenarii* minus commode isti debilitati & manci dicebantur, quia mercenarios intelligimus, qui mercede conducti aliis operam praestant. ut dives potius mercenarius dicendus esset. Sed respectu alimentorum, quae erant mercedis loco, mercenarios appellare voluit, aculeus iste non satis est in promptu. Illud porro *captivos*, nihil habet, quod valde pungere divitem posset.

Porrigentem mendico] Videtur abesse vox *dicere* post *mendico*. Dein Cov. *qui dedit.* Igitur possis jam dubitare, num fuerit: *Et hic, qui dedit, fortasse pater est.* Et hoc enim infelicitatis summae, si filio stipem det pater ignarus, dum mendicat. Adde quae post Nicetae sententiam Graecam supra dicta sunt.

Jacentis divulsae patriae] Lego, & *divulsa.*

CONTROV. XXXIV.

QUam quem imitatus est] Et qui suos imitatores quam gravissime solet punire. Poeta:
Fulmineo periit, imitator fulminis ictu.

Pag. 385. *Hominem mersit*] Hoc sumptum ab epitome. Venet. *num ut naufragium pingerent, mersit.* Lege: *Navem, ut naufragium pingeret, mersit.* Vel vividiore sententia: *Quis navem.* Contra Quintilianus, multis legati cunctatione, ut posset videri, fame extinctis. quum ille duplum dein frumentum attulisset: *Naufrago*, inquit, *tabulam abstulisti, mortuo applicas navem.*

In irato Philippo satis est] In tabula, qua Philippus iratus expressus, illiusque ira consternati aut cruciati, punitive alii.

Producitur, supervacuum est] Venet. *Producitur puer. S.* Ita & Erasm. Basil. uterque, Pal. & Cov. Lege igitur, *Producitur à puero*, id est, servo Parrhasii aut & discipulo. Parrhasius vero, quamvis videret senem miseriarum tabe confectum, reductis introrsum oculis tam tristem, quasi jam tortus esset; tamen supervacuum est, inquit, quod huc adduxistis in tormentis mihi videndus est. *Nondum, quantum satu in Prometheo possum cernere.* Ita enim emendo, quia Venet. Erasm. Pal. item Cov. in marg. habent *cernere*, non *gemere.* Confer prioribus istis, quae dixit Cestius.

Olynthius parum tristis est, nisi qui] Scribe, *tristis est visus, qui.*

Templa praeclusimus] Dum patimur istam tabulam in templo poni. quae quid aliud, quam inauditae crudelitatis specimen inter sacra? Paulo ante: *Aedem Minervae tanquam castra Macedonum fugiunt.* Minime igitur haec mutanda.

Torqueatur] Venet. *Torquetur.* ead. mox, ut & Basil. cum Covar. *moritur.* quae proin non mutem.

Tantum porro Olynthius] Lego, *Tantum*

tum porro in Olynthios possit Parrhasius. Sinite hanc illum potestatem habere. *quid ni? & oculos nostros torquet.* Etiam Ven. Eras. Pal. *quid non? & oc.* Fecit ut dolerent & torquerentur oculi Athenienfibus, dum istam tabulam in templo ponit Minervæ. Flor. 2. 7. *Ne tamen doloris publici oculos ferrent.* Cicero: *Numquam tibi oculi doluissent, si in repulsa vultum Domitii vidissent.* De his jam dixerunt eruditi, quæ cum in promptu haberem, facilius ista emendare potui.

Sit tibi ipsi exemplar] Froben. & Cov. *ne isti ipsi.* Pal. *ne fili ipsi.* Lege: *ne situ ipsi exemplar.* Quibus minatur tortoribus, nisi ut ipse velit, fungantur in torquendo Olynthio officium, & simul auget invidiam, qua sic patet pluris eum etiam suos fecisse tortores, quam istum senem Olynthium.

Pag. 386. *Dona solvuntur*] Cov. *solventur.* Nec quicquam putem mutandum præterea. Petreium moverunt excerpta, quorum tamen semper in his emendandis levissima debet esse auctoritas.

Supervacua, inquit, sunt] Ad servos lorarios oratio. Frustra sumpsistis operarum afferendi catenas, quibus me vinciatis, ne fugiam. Ultro ego Athenas fugerem, si alium essem dominum nactus. Quibus ostenditur omnia cum humanitate conjuncta semper alios ab Athenienfibus exspectavisse, quorum nunc opinionem & gloriam hoc facto Parrhasius corrupit.

Sciebat te emptorem] Malim: *sciebat te empturum.* Ita tuam jam sibi sævitiam notaverat, qui tristissimis emptis eorumque calamitatibus delectabaris. quo magis alii, quos tu emeres, *miserabantur omnes.* Infra: *Quid ais? Parum tristis videtur, quem Philippus vendidit, emit Parrhasius.* Item *Producitur senex nobilis flens, respiciens patriam. placuit isti vultus infelix.* Perge dein: *At fortasse:* & sensum pete ex Gronovii nota, quæ locum illustrat.

Atheniensem vidisset & emptorem] Bene copulam expungit Gronovius, nec Ven. agnoscit, emendationemque Gron. confirmat, totidem omnia verbis & litteris exhibens.

Quod ego fabulosum esse non dubito] Lege: *Quidquid est, ego fabulosum esse non dubito: sed utrum vult, eligat Parrhasius.* Nam posset dubitari, quod est de Prometheo traditum, an non in dulcedinem fabulæ compositum esset.

Parum pie, aut infami auctione imitatus est.] Ven. *Aut infamia vitio me.* Diu in his hæsi, ut & multis in aliis maximi momenti locis, quæ feliciter nihil depraedicans meam operam restitui. Forte & hunc restituero legens: *parum pia & infanda ratione imitatus est.* Saltem sensu quam maxime egregium est.

Per tot damna] Legere malim: *aut hunc per t. d.* Sic venusta & vera erit oratio.

Talis in auctione Philippus] Malim: *Non talis.* ne sua vis concidat orationi. Adde, quæ dixit Musa.

Tantum patiendum est] Hæc blandientis sunt Olynthii, quo temitterentur nonnihil tormenta.

Miserrime senex] Hæc ab epitome infulserunt, nulla necessitate.

Pag. 387. *His auctionem, cum exceptione fecisses*] Malim: *hac.*

Tenete ludat] Quippe non feliciter exprimens, quod pingere erat propositum.

An sæviat] Ven. *ille sæviat.* Forte: *in illum sæviat.* Dein Cov. *Torque, aiebat.* quod recepetim.

Esse debuit lacerati] id est, verisimile est fuisse. quo de actum ad suasor. 2.

Phintias omnia Parrhasio] Ven. Eras. & Pal. *Phytia somnia Parrhasi me tortor effecit.* Cov. *Plutia summus Parasius tortore fecit.* unde conjeci: *Phidias omnia, Parrhasi, sine tortore fecisset.* Ne Albutius subduxisse hoc Sparso videatur. tum & litterarum huc ducunt vestigia. Si quis malit, quod vidit Gronov, per me suo judicio fruatur.

Pag. 388. *Diligenter agit causam, ut Philippus*] Lege, ut his sit sensus: *Indiligenter egit causam apud Philippum. Olyn-*

thius

thius non est. Ego pecuniam perdidi. Quare torquebo & exemplum ex eo sumam, ut ita saltem mihi possit constare ratio. Verba cum aliis differentis Parrhasii, ad minuendam crudelitatis infamiam. Respondet Rhetor: *Redi ad auctorem.* de voce *auctor* dixi ad controv. 15.

Ut non controversiam] Ita Cov. Lege: *ut si.* quod quasi optimis est. Etiam hos apud Rhetores supra notavi, nisi fallor.

Non duobus dicitur locis] Nempe in divisione.

Si Parrhasius responsurus non est] Expunge negationem, in quo non cunctaberis, si antecedentia satis diligenter consideres. Ut & ea, quæ subjunguntur.

Pag. 389. *Debilitabat expositos*] Plenum sit: *de eo, qui deb.*

Detractu quibusdam] Dubites ad debilitantem hæc pertineant, an ad Gallionem dividentem. Certe Latro in divis. illius Controv. *Illi spem, tu instrumenta vivendi detrahis.* Item Gallio in colore: *Sustulisse eos, qui jam relicti sine spe vix spiritum traherent: quibus non injuria fieret, si aliquid detraheretur.* Ad Rhetorem minus commode retuleris, eum videatur in hac, quam in illa Controv. multo egisse latius.

An læsa sit Resp.] Ven. & Cov. in Marg. *An læsa sit religio.*

Ita verum] Malim: *Ita est. Verum.* Objicientis adversarii verba.

Quam ut labefactari tormentis captivi possit] Ven. Basill. Cov. *labefactari ullo modo possit.* Rescribe: *illo modo.* & habes veram lectionem. Vulgata desumpta ex epitome.

Nondum de jure controversiam facio] Quod mihi in meum competiit servum.

Si quis Olynthi depositum neg.] Ven. Frob. Pal. *Læsa est, inquit, resp. læsa non ut existimo aliquis Olynthi d. n. videbitur non hominem læsisse. Olynthiis tribuisti, ut eod. loco.* Eadem Cov. optimus, excepto quod habet, *non nisi hominem læsisse.* unde legas: *Læsa non est, ut existimo. Aliquis Olynthio depositum negaverit. Videbitur, non nisi hominem læsisse. Olynthiis tribuistis, ut eodem loco essent, quo Athenienses.* nempe non plus decreto vestro, quo ut liberi essent, & cives jussistis. Vide paulo post. Offendit me tamen, quod *depositi* hic facit mentionem; nec expuio, cur id fit factum. Cum de duriter habito Olynthio hic tractetur, iu quo læsæ opinio humanitatis Atheniensium possit videri, suspicari cœpi, & credere adeo, à Senecæ manu esse profectum: *Aliquis Olynthio hospitium negaverit.* De jure hospitii apud veteres res nota. Est quidem apud Plaut. Pœn. 5. 1. *Deum hospitalem & tesseram mecum fero.* & summa religio erat hospitii. Sed deorum injurias diis curæ esse in multis volunt, nec propter eas continuo Reip. vel religionis læsæ accusatio fuit.

Peccaverunt ergo & sacerdotes] Ven. & Frob. *primo* pro *ergo.* quare malim hic *proinde.*

Quæ non licuit] Repetenda vox omissa. Scribe: *quæ facere non licuit.*

Pag. 390. *Opifex rerum imperitus*] Viderut eo adspectum, quod opifices ex Instituto Erechtei ordo civium erant, ut & agricolæ, & pastores, item, armati. Quod ille ab Ægyptiis suis acceptum, Athenas transtulisse videtur. Vide Diodor. Siculum 1. 74. Ubi id quoque refert, apud Ægyptios gravissimam incurrisse pœnam, si qui opifices Remp. capessere ausi essent, idque ex ea quoque, quantum videtur, causa, quod rerum imperiti, & suæ tantum artis gnari haberentur. Adde, quæ dixit Hispo Rom. in colore.

Quem ego emi belli jure] Perge post hæc ea, quæ excusa sunt, similitudine præcedentium, ex iisdem restituens: *id tueri vobis, Athenienses, expedit.*

Quicquid est bello partum. Et est contra. At illo.] Ex his vestigiis corruptissimum locum sic emendo: *Quicquid est bello partum, perdetis. contra ait: Ille.* Cov. *ait ille.* unde postremum hoc firmatur. quæ quasi formula est, qua in divisionibus contradicentium ponunt rationes. illi ex adverso plerumque respondet, *inquit*, ut paulo post.

Vis hoc scire?] Ven. *Vu hoc scire jus.* Fuisse videtur: *Num in præteritum vu hoc fieri jus.* Pergit Cov. *Numquid is, qui.* quod amplector.

Percussit] Quia id, quod facto opus erat, factumque volebat paterfamilias, non est executus.

Pag. 391. *Ignorantiam illam excusavit*] Lege: *Solam excusavit.* Quod præterea objiciebatur, defendit.

In eosdem sensus incurrunt] Distingue: *accusaverunt. In eosd.*

Τὰ σά σε δῶρα βλάπτει.] Legeram: τὰ σά με δῶρα.Cum dona sint, non deberent esse tormento, nedum exitio. Nunc vulgatum explico ex iis, quæ Euctemon dixit. ubi vide. Hæc sententia eo ipso insana judicari dein à Seneca videtur, quod obliqua est nimis, cui rectæ esse licet.

Pag. 392. *Corrupit duo maxima*] *Corrupit iste.* Corrupit vero ignis & hominis usum & laudem.

Sed egregie illam surripuerunt] Non satisfacit mihi, minimeque adeo placet illud *egregie.* Credo scripsisse Senecam. *E Graecis illam surripuerunt Euctemon, &c.*

Ἐπί σε τὸ πῦρ καὶ ἄνθρωπον] Lege: ὅτι σε τὸ πῦρ καὶ ἀνθρώπῳ. *Cur homini etiam adversus te ignis est* datus? ita mox: Δικαίως ὦ Προμηθεῦ. Μὴ τι γὰρ πῦρ ἔκλεπτες ἀνθρώποις. Nempe ita fingitur, quasi ipse doleat Prometheus, cum hæc ita immania patrantur ipsius repræsentandæ pœnæ & dedecoris renovandæ memoriæ. Vide, quæ dixit Prometheus fine Controv. illud *homini etiam* eo respicit, quod illius Promethei opera proprius adhuc deorum ignis cum hominibus erat communicatus.

Ἀλαῖοσι Προμηθεῦ] Græca hæc non suo loco videntur inserta, iisque præscribendus auctor *Damas*, qui nunc sequitur. illique surrogandus Craton. ita densissimæ huic loco tenebræ & difficultates removeri possunt. Scribendum igitur suspicer: *Sanius quam Glycon, Damas.* Deinde hæc Græca, post quæ: *Craton corruptissime Δικαίως* &c. Nec refert, quod subjungit: *Hic est Craton venustissimus homo.* Nihilo secius enim peccare & corruptissime dicere potuit. Paulo post de Timagene: *disertus homo & dicax, à quo multa improbe, sed venuste dicta.* Quid? an non Gallionem summis laudibus extulit in epistola, quæ huic libro præfixa? & tamen paulo ante *intolerabilem colorem* fuisse in hac Controv. idem testis est. Sed quid sibi vult illud Ἀλαῖοσι. Scribe: Ἀθηναίοισι Προμηθεῦ σὺ τεχνάζων &c. *Atheniensibus* illis humanitatis laude primis, *te pingens, Prometheu, aliquis, perdit extinguitque hominem.*

Δικαίως] Indignantis & in Promethea stomachantis oratio, quam paulo ante jam explanavi ad verba Euctemonis.

Et probemo & professus] Monstrum lectionis, nec quomodo sit debellandum, pro certo scio. Post Schottum & Gronov. conjeci: *& probæ notæ professor.* Notum est enim etiam *homines de meliore nota* recte dici. Perge dein: *Is in Asinium.* Nam Græca Cæsari, sed in Asinium dicta sunt. Quod ediderunt post Græca: *Hic Cæsari*, lege: *Hic & Cæsari.* Ex ista autem connexione magis etiam, ut & ex ipsa orationis materia, intelligas hæc de Cratone referri ad docendum, venustissimum eum hominem fuisse, minime vero pertinere ad Asinium. quare ista emendatio necessaria fuit.

Mense Decembri audiret, dixit] In MSS. reperit Schottus, *dixit*, μεταβοπαιωρα ἔχει. In quibus, quid lateat, quis pro certo affirmare ausit? utinam plus exemplarium MSS. aut excerptorum ex iis mihi esset ad manum! Nunc in Græcis solo ingenio rem gerere cogor. Quo hic sensum aliquem reperire possim, ut tamen, quantum ad verum, nihil nisi hariolor. Ecce, quod potuit dixisse Crato; Μετοπωρινὰ τρώγειν ἰδίει χρή. *Autumnalia edere convenit, cum matura sunt.* Sunt quædam pomorum, quæ autumno decutiuntur arboribus, nec matura tamen satis, esuque sunt grata ante mensem Decembrem. His derisiculi causa com-

comparat, quæ dicere & docere publiee soleret, quæ non videbantur posse placere Cæsari, nisi Decembri mense.

Ἥλιου καλοῦντ⊕·] Simplex: Cum mihi, ô Cæsar, tua uti gratia, illiusque splendore illustrari contingit, aliorum gratiam nihil facio.

Pag. 393. *Ne modum excedam, excurro &*] Ven. & Pal. *excedam, extune et.* Nihil adhuc exsculpo, nisi quod video posse has esse reliquias voeis *excurrendo.* Dubito tamen an hoe sit verum.

Εἰ πίνακι διὰ πυρὸς] Sensus est: εἰ ἐν πίνακι διὰ πυρὸς ὅτε ζῶα γράφεται πάντα τυραννεῖται. *Si in tabula quæcunque animalia in igne sic pingerentur, prorsus tyrannis exerceretur.*

Dixit enim, quod fieri non potest] Nec enim pictor sanguine humano in tabula sanguinem humanum imitari possit. qui eum suis non continetur venis, brevi tempore longe diversum induit colorem & speciem.

A Græcis Doron] Scribe *Dorion.* Ita enim Cov. sententiam Dorionis, quæ corruptissima videbatur. vide Suasor. I. Hic *furiose* judicat dixisse, an ea quoque causa, quod furibundi Ajaeis intulit mentionem, ubi minus op portunum erat?

Τίς Οἰδίπους Αἰ... Αἰ] Schottus ex MSS. τίς Οἰδίπους et ΑΔΙ τίς Ατρ. Lego: τίς Οἰδίπους, Ἡρακλῆς τίς, τίς Ἀτρεύς, οὗτ⊕· γράφει. *Pingit ille, quis Oedipus, quis Hercules, quis Atreus.* quorum ille in se, iste in suos, hic in fratris liberos sæviit. Supra *posita sunt pictura Herculu liberos occidentis.* Hujusmodi igitur picturis delectari ait Parrhasium, in iis tempus & operam ponere, nulla interim, nee magnorum Deorum habita ratione, quippe quos pingere non eurabat, nee metuebat inter hæc nefariæ immanitatis exempla. Initio Controv. *Pro Jupiter! quem enim melius invocem adversus Parrhasium, quam quem imitatus est?* quique sui imitatores graviſsime punit. Ovid. *Fulmineo periit, imitator fulminis ictu.* Ista sequentibus Dorion siguificaverit, quæ sic habent ex mea conjectura: τὸν δὲ ἥρω Αἴαντα μῦθον εἶδε. Αἴαντι Αἴαντ. *Juvenem vero & Jovem pro fabula & figmentu habet. Reviviscit Aiax.* Verterem ex Græcis: *sed esse fabulas.* Sed hæc eodem tedeunt, si Græcum intelligas dictum ex sententia pictoris, nihil dubitantis, quin ista essent inania nomina & in vanum fabula ficta jocum.

Μή μοι Τρῳάδας, μηδὲ Νιόβην] Hæc quasi ad quosdam, qui suadent, ut Troadas pingeret, aut Nioben. Ne, inquit, mihi istas nunc memorate. Occasio est pingendi Promethea: cui rei lento igne hunc Olynthium torquebo.

Ἐπίδει τῷ πυρὶ ... Προμηθέα] Legendum & distinguendum arbitror: Ἐπίδει τῷ πυρὶ ... Προμηθέα ἐπιγνώσῃ πᾶσα οἰκουμένη. *Impenite igni alacriter. Promethea agnoscat totus terrarum orbis.* Id enim efficere potero, dum exemplum sumo ex Olynthio inter gravissima ista tormenta.

Ex arido fatuus] Non hoc accipiendum, ut supra, *ex captivo cocus, ex coco lecticarius.* Sed *ex arido* dictum pro *aride.* ut *ex vero* pro *vere.* Sall. Colum. 5. 6. *Commendabilis succo ex austero dulci.* Cujusmodi de locis egi ad Controv. 7. Nempe qui maxime insaniunt in dicendo, plerumque ariditate laborare non solent. ut tamen in id vitium non raro incidant. Longinus περὶ ὕψους cap. 2. κακοὶ δὲ ὄγκοι καὶ ἐπὶ σωμάτων, καὶ λόγων, οἱ χαῦνοι καὶ ἀναλήθεις, καὶ οὔποτε περιϊστάντες ἡμᾶς, εἰς τοὐναντίον. Οὐδὲν γάρ (φασι) ξηρότερον ὑδρωπικοῦ. Cic. in Bruto: *Sed cavenda est presso illi oratori inopia & je unitas: amplum autem, inflatum & corruptum orationis genus.* Controv. 25. *Titus Livius de oratoribus, qui verba antiqua & sordida consectantur, & orationis obscuritatem severitatem putant, aiebat Miltiadem Rhetorem eleganter dixisse, ἐπὶ τὸ πλεῖον μαίνονται. Tamen in iis etiam, si minus est insania, minus spei est. Illi, qui tument, & abundantia laborant, plus habent furoris, sed plus etiam corporis. Semper autem ad sanitatem proclivius est, quod potest detractio-*

tractione curari. Illi succurri non potest, qui simul insanit, & deficit. Hoc de genere erat hic Æmilianus. Locum istum integrum hic adscribere visum est, quia hunc unice illustrat. Ex quo simul apparet, non esse in laude ponendum, si quis Rhetorum dicatur *aridus.* Maxime id demonstretur istis ex Controv. 13. *Buteo aridus quidem declamator, sed prudens divisor.* Quanquam isto laboraret vitio, hæc tamen virtus in eo laudari posset, ut & in plerisque Rhetorum aridorum, quod fidelius, quos proposuerunt colores, tuentur, dum non facile abripiuntur. Controv. 9. Sed profecto *aridum* & *exuccum* in oratione probare non possis. Præfat. 3. Controv. *Memini admiratione Hermagora stupentem, ad imitationem ejus arescere.* De eod. *Hermagoras aridas* (ita lego) *sententias dicebat, sed argutas.* Ejusdem libri in dial. de orat. *aridissimi* dicuntur; non magis in laudem, quam quod in eod. Calvus *Ciceronem* judicat *exanguem* esse & *aridum.* Ubi, quamvis vulgatam lectionem tuearis, & *attritum* probes, tamen huc faciet. Adde Quintilian. 4. Institut. cap. 2. Fortunatianus lib. 3. *Ἰσχὺν uniforme est? non. nam est aut severius, aut floridius. Ἰσχνὸ, quod est contrarium? aridum & siccum.*

Pag. 394. *Ἀςτὶν ἐκπορθούμεθ'*] Varie hæc se patiuntur emendari. Vide, si placet, *Διά σε Παῤῥάσιε, ἄςυ ἐκπορθούμεθα, καὶ ὑμῶν ναὸν ἀφαγνίσαντα. Propter te Parrhasi, urbe alimus, qui & nostrum violasti templum.* Nec tantum hominum, sed deorum contemptor es, nec in istos tantum, sed & in hos sævis. quo magis te expavescimus.

Iratum proditori suo Jovem] Non unius tantum proditoris scelere capta est Olynthus, nec unius hic facta mentio. Lege: *Iratum proditoribus Jovem.* ut supplicium, quo istos proditores dignos judicabat, & tandem morte mactaturus erat Jupiter, ista tabula poneretur ante oculos.

In descriptione mortuorum] Emendaveram, *tormentorum*, cum vidi jam esse occupatum à Dalechampio. quem in eo tamen fugit ratio, quod dein, *Sic tene.* Verba vult esse Parrhasii, ut ipse dixerit. Imo senex ea dixit, odiose inter gravissimos tormentorum cruciatus, ista repetens Parrhasii verba, optansque ut tandem morte finire dolores liceret. Etiam quod jussu factum Parrhasii, id ipse fecisse potest intelligi. Supra: *Etiamnum torque, etiamnum. bene habet, sic tene.* Sparsi sunt, qui à Lattone accepit, quod paulo ante testatus Seneca.

Dixisse non eodem modo] Nam illius in sententia, ut & in ista Sparsi, quam adduxi, hæc dicit Parrhasius.

Ἄπιςος ἡ ζωγραφία πρὸς τὸ ἀρ.] Aliter hæc legenda ac distinguenda, quam adhuc factum. Nempe sensum habet: *Ἄπιςος ἡ ζωγραφία. Πρὸς τὸ ἀρ. εἶδος ἰβόα; Mire. Incredibile est, quam nihil fecerit senem istum Olynthium. Vultum quem vellet* senis inter tormenta ad pingendum *postquam vidit, exclamavit, Mane.* Sive, *sic tene*, ut dixit Latro.

Hispo Rideon' honeste Romanus fecit] Cov. *Hisperidion.* Lege: *Spiridion honestos Romanos fecit.* Ut supra: *Dii deaque te perdant! misericordem Philippum fecisti.* Simile & illud Quintil. Declam. 6. *Quid enim passus sum tam leve, ut non comparatio mei felices aliorum etiam miserias faciat?* Item Declam. 12. *Credibiles fabulas fecimus, felices miserias, scelera innocentia.*

Ut etiam aves advolarent operi] Ven. Eraſ. Pal. *Ut etiam admirationem faceret operi.* quibus si addas, quod flagitant sequentia, *avesque advolarent, quendam* &c. locus possit videri restitutus.

Quendam ex præsentibus dixisse] Ven. Eraſ. Basill. & Cov. *ex preceptoribus.* quod & superscriptum Pal. qui habet, *ceptoribus.* testatur hæc Gruterus, & addit, forte fuerit: *carptoribus.* aut *spectatoribus.* Ipse conjeceram *pictoribus.* unde factum *praceptoribus*, ab iis, qui perversa & noxa diligentia compendii habuerunt rationem & curam, quod nullum vero in verbo erat.

Pag.

Pag. 395. *Κατὰ τὰ ζῶα*] Animalia, id est, aves, quæ ad tabulam tuam advolant. Sunt enim vultures. quos timide Τάφυς ἐμψύχης dixit Georg. Leontinus, notante Dion. Longino περὶ ὕψους cap. 2. eo carnivora erat pictura, quod illius causa consumptus tormentis senex Olynthius.

Εἰ τῦτο τὸ πῦρ εἰτ θεῶν] Lege: *Μῶν τῦτο τὸ πῦρ ἐςὶ θεῶν παρὰ κλαπῆναι. An hoc est ignem surripuisse diu.* Dolentis & pœnitentis Promethei oratio. Simile forsan illud apud Senec. filium vers. 1110. *Hoccine est forma decus?* Val. Flaccus 1. Argon. 627.

Hoc erat illicitas temerare rudentibus undas,
Quod nostri timuere patres.

CONTROV. XXXV.

NE dominus furtum nollet agnoscere] Cov. *Ne dominus res suas non agnosceret.* quod minime mutandum. Ead. Ven. nisi quod *ut dominus*. male.

Sollicitus erat, ne quod] Scribe: *Sollicitus non eram, ne, qui id perdiderat, quæreret.* Fabri conjecturam non fert Latinitatis ratio. Si istum vellet, quem ponit sensum, emendandum erat, *Sollicitus eram, ne quod perdiderat, non quæreretur.* & sic tamen contorta nimis est oratio.

Pag. 396. *At illud*] Malim: *Atque illud.* Adde his Instit. de obl. quæ ex del. §. 4.

Habui, quod magno venderem] Clodius Turrinus mox: *Potui remp. magno vendere vel proditori.*

Repono] Lege: *Te interrogo. Si furtum est, responde.* Fiducia causæ suæ, quam iis, quæ præcedunt, stabilivit, his audet provocare magistratum adversarium suum, quem minime decebat rem laudabilissimam, & reip. salutarem furti appellare nomine.

Potui remp. magno vendere] Et clam, ne quis resciret, maximas opes mihi quærere. Quare suspicio nulla esse debet, quod furtum facere voluerim, quod pro vero furto esset habendum. Quo de genere hoc meum non est, cæteroquin ipse non indicassem. Præterea, quod exploratissimi juris est, nec *furtum sine affectu furandi committitur.*

Mille navium duces furto] Ven. Eras. Pal. Cov. *Mille navium domini Græci furto Trojam cepistis.* quorum nulla nec littera mutanda est., Sensus gravitatis plenus hoc ait: Græci divini & humani juris peritissimi, humanitate principes, quanquam mille navium domini, tantaque potentia subnixi, tamen furto Trojam capere non erubuerunt.

Nemo cognoscet] Malim: *agnoscet.* ut init. Controv.

Nondum totum consummavi officium] Plures enim & plura sunt, de quibus pro concione indicare constitui. Hæc dicens simul in suspicionem adducebat magistratum, qui concionari prohibebat, quasi sibi aut suis conscientia proditionis metuens, prohiberet, ne indicium publice fieri posset. Conscios plures esse significat, subjungens: *non est tam angusta resp. ut ab uno opprimi possit.*

Tacet dominus] Lege: *Tacuit.* Nam dives ille jam supplicium tulerat, nec erat superstes. Accipienda autem ista, *quotiens furtum meum protuli, tacuit dominus*, quasi parenthesi essent inclusa. Perge dein: *Egone fur?* Ven. *ecce fur.* Unde cum & numerus & oratio flagitare viderentur, ita emendare cœpi.

Pag. 397. *Occidi quoquo modo jubet*] Ven. *Occidi jubet, quoque modo jubet.* Quod si recipimus, legendum dein, *nec de damnato.* Infames vero, quos inter fures, quasi in civitate mortui sunt. Ut minus sit mirum, si furem magistratus, quamvis non damnatum, ipso tamen jure infamem, concionari prohibeat.

Odit hoc vitium] Ven. *Offendit.* unde fecerim: *Offenditur hoc vitio.*

Non multum abest à proditore] Justin. 4. 3. *Ausi facinus nulli tyranno comparandum.* mox malim: *sustulit, non, quod elegit* &c.

Effregit domum manu suspensa] Ven. *manus suspensa elusit illum*; atque hæc

juncta

juncta malim, ut *manu* tamen retineatur.

Non tunc primum fecit] Ven. *Non tamen pœnitet fecisse.* Unde emendo: *Nunc tandem pœnitet fecisse.* Sed ego ineptus jam, qui restituendis his centonibus, studiosi forte alicujus arbitrio sæpe non perinde consutis quam discerptis, operam & tempus perdo. Ipsis aureis illis maximorum optimi aut huic proximi seculi ingeniorum monumentis, unde ista excerpta, immori, non tantum immorari suave esset.

FINIS.

RE-

RERUM ET VERBORUM
IN
M. ANNÆO SENECA
MEMORABILIORUM
INDEX LOCUPLETISSIMUS.

Apol-

B.

D.

De-

M.

Naz-

Pedo

FINIS.